Decal com.ª de Jhs de Granada.
R-30218 Bª

IOANNIS A TVRRE CREMATA IN CAVSARVM DECR. SECVNDAM COMMENTARII:

Nicolai Boërij Præsidis additamentis, rerúmque capitibus ornati.

LVGDVNI,

M. D. LV.

Sententiæ S. Patrum.

¶Reuerendi in Xpisto patris domini Joannis de Turre cremata ordinis predicatorum presbyteri Cardinalis:lectura super secundo volumine causarum.

¶Causa decimatertia.

Cõtinuatio. ¶Jocesani. Hic intitulatur. Causa.xiij. que sic continuatur nostro iudicio ad superiorem. Superius magister Gratianus tractauit de rebus ecclesie non alienandis siue per testamentum, siue quocunq; alio modo. Nunc idem ostendit de decimis, & primitijs, & oblationibus, declarans quibus cõpetant, & quibus non. Et ratione huius ostendit etiã vbi quis debeat sepeliri. & qua pena sint puniendi qui oblationes ecclesie detinent. Ut autẽ ad hec & alia pertractãda magister cõpetẽtius descẽdat thema premittit & inde qõnes dicẽs. Hi. erant &c. ¶Casus in themate clarus est, ex quo elicit duas questiões. Prima est, an decime sint dande illi ecclesie a qua se transtulerũt, & ibi sepultura habẽda, vel ecclesie ad quã se trãstulerũt. ¶Secũda est an prescriptione tẽporis tm percipiendi decimas & funerãdi tollatur. de qua. ij. q. j. in. §. ad hec decimas.

¶Questio prima.

1 ☞ Diocesis proprie quid dicatur.
2 Decime an sint persoluende ab his qui domicilium transtulerunt. & nume. j. 2. 6.
4 Casus in quibus decime non soluuntur.
5 Parochia quãdo non est limitata est in episcopi arbitrio cui dentur decime.
7 Decime personales que prouenium ex artificio vel negotio vel huiusmodi cui ecclesie sint dande.

Diuisio. ¶Quod primi. Hic intitulatur. j. q. licet in themate duo sint proposita: scz an decime sint persoluende prioni ecclesie, & an ibi sint sepeliendi illi, qui sic transierunt ad aliam diocesim: primum tractatur in hac. q. secũdum explicatur. in. §. q. Diuiditur autem hec questio in tres partes, secundum Archi. In quarum prima probatur. q. postquã ecclesie sunt limitate non debẽt decime ad alios vsus transire: nec mutari de illa parochia. Et hoc prosequitur vsq; ad. §. illum bis ita. In secũda inducit probationes, q; ibi sunt dande decime: vbi quis percepit baptisma. In tertia post deductionẽ plurium argumentorũ concludit finaliter quid tenendum sit de questione in. §. ad hec. primã autem questionẽ tractat magister inducendo clericos prioris ecclesie litigantes cõtra clericos illius ecclesie: ad quã illi se trãstulerunt, & sunt clerici prioris ecclesie actores, illi alij sunt rei: & in primis allegationibus obtinent actores, sed postea rei vincũt ratione

Exponit literam. 1 prescriptionis. ¶Hu. Lege. ¶[Cõstat diocesim] hic diocesis dicitur territorij baptismalis ecclie: parochia capelle. † Sz diocesis ppie dicitur epalis ecclesie parochia cuiuslibet alterius. Sed indifferẽter ponunt sepe hec vocabula, scz vt parochus vel diocesis dicat cuiuslibet ecclesie territorij. Hug.

Questio. 2 ¶Querit ergo iuxta literã, † vtrũ decime sint persoluẽde abbis, qui domicilij transtulerũt. argumẽta ponũtur in litera pro vtraq; parte.

Respondet. ¶Rñdeo, distinguẽdũ est primo iuxta gl. & oẽs alios, q; decime aut sunt prediales aut personales. De primis est ista conclusio, † q; tales decime postquã parochie fuerunt distincte de iure cõi soluẽde sunt ecclesie: intra cuius

Prima conclusio. 3 parochiã situ est prediũ, vel sita predia. Jsta conclusio patet ex presenti. c. & extra de pact. pleriq;. et extra de deci. qm̃. c. c. cũ contingat. & c. cũ in tua. & de parochijs. c. vlt. & extra. li. vj. & de resti. spo. ad decimas. Hãc cõclusionẽ Lan. Linc. Hoff. Ber. Pbi. Hu. Archi. laudãt & approbãt indistincte, & eam sequunt quasi oẽs: licet aliqui vt dicit Hu. dixerunt oẽs decimas esse dandas intuitu personarum: scz vt quilibet ibi persoluat oẽs decimas: vbi audit diuinũ offm̃ etiã si predia sint in aliena parochia. Sed hec opinio deuia est a rõne, & ab ecclesiastica cõsuetudine: Iz boc olim antequã parochie essent distincte potuerit esse verũ sm̃ Hu. Sed de bis omnib; plenius videbitur deo vnce. j. xvj. q. j. si quis laicus. ¶Scda cõ-

Laurentius Vincentius Hoffredus

Secũda conclusio. 4 clusio, † fallit boc in casib; scz rõne priuilegij, rõne cõsuetudinis. vt extra de deci. c. j. & j. & c. cõmissum. & c. ad apostolice. & pluribus alijs. Jtẽ rõne prescriptionis: sicut hic dicitur. Jtẽ cum eps cũ consensu sui capituli concessit alicui ecclesie ius decimãdi, q; põt fieri. vt. xvj. q. j. statuimus. ¶Tertia cõclusio est, † q; vbi parochia nõ est limitata in arbitrio epi est: cui

Tertia conclusio. 5 dentur decime nonalijs. Jsta cõclusio est in glo. & probat̃ per

Quarta conclusio. 6 c. qm̃. extra de decimis. ¶Quarta cõclusio † in dubio potius ecclesijs matricibus vbi frequẽtius audiunt diuina q; capellis tales decime dabũtur. vt extra de decimis ad apostolice. Jsta conclusio est glo. Et probatur etiam. extra de prescrip. er trãsmissa. & xvj. q. j. quicunq;. vult ergo Jo. an. in hac conclusione, q; prediales decime in dubio de iure cõi debeantur ecclesie baptismali & nõ capelle: nisi aliud appareat ex priuilegio, vel ex prescriptione, vt supra dictũ est circa scdam conclusionẽ.

Joan. an. Quinta conclusio. 7 ¶Quinta cõclusio † decime personales que prouenium ex artificio, vel negotio vel hmõi sunt dande illi ecclesie vbi quis per totũ annũ audit diuinũ offm̃, & precipit ecclesiastica sacramẽta. vt. xvj. q. j. q. Si vero nõ inuna audiat p totũ annũ offm̃ sed in diuersis tũc inter tales pportionabiliter dividenẽ decime, vt notat gl. in. c. oẽs pncipes. de maio. & obe.

1 ☞ Prelati plures non debent esse vnius ecclesie.

Diuisio. ¶Ecclesias. Ad probãdũ distinctionẽ diocesium & parochiarum inducit boc. c. q; est Dionysij pape. Sũma est in rubro. Et dividit̃ boc. c. in tres partes. In prima papa Dionysius dicit se diuisisse parochias & cemiteria singulis presbyteris, & vnicuiq; ipsius ppriũ statuisse siue limitasse. In scda dicit, se ordinasse, q; nullus ius alteri; inuaderet suis terminis contẽtus. In scda vt taliter vnusquisq; plebẽ sibi cõmissam regat, & custodiat, vt bonã rõnẽ de sibi cõmissis reddat deo. scda ibi, ita videlicet. tertia ibi, taliter. Omnia patẽt. Lege.

Exponit literam. Causa. ¶[Ecclesias.] Casus. ejus esset; q; fuit a papa Dionysio an vnus presbyter posset habere duas ecclesias, vel vna ecclesia duos plures. Et quid tenẽdũ esset de diuisione parochiarũ. Rescribit ergo ei papa, & ostendit qd ipse in vrbe romana in bis articulis fecit: vt ipse simil̃r faciat & observet in sua diocesi [singulas] qr nõ plures simul in boc dar̃ intelligi, q; nullus prelatus põt habere plures ecclesias intitulatas. Et hoc verũ est regulariter, & casualiter aliter fit: scz ppter inopiam ecclie. xx. vt. x. q. iij. vnio, vel ppter raritatẽ clericorũ. vt. xxj. q. j. vel ppter priuilegiũ epi, vel pape. vt di. lxx. sanctor. & xxj. q. j. relatio. bu. & archi. [Singulis.] quasi diceret nõ pluribus simul. Et hinc habet̃ † q; plures prelati a nõ debẽt esse vni; ecclesie. vt. xxj. q. ij. sicut. & vij. q. j. in apibus. & di. lxxx. in illis. & c. epi. & extra de prebẽ. cũ nõ ignozes. Et hoc verũ est regulariter. & casualiter tũ qñq; fit aliter. vij. q. j. non autẽ. bu. & archi. [dedimus]. i. vbiq; dari decernim; & diffinim;. Hu. Nota tñ hic q; diuisio parochiarũ nõ incepit a tẽpore Dionysij. Nam multo ante fuit facta talis diuisio, sed nõ ita generalis. vt di. lxx. c. j. & ij. & di. xcviij. princip. & m bug. [Cemiteria] cemiteria dicitur diuisa quo ad ius sepeliẽdi qz cuilibet ecclesie ius sepeliẽdi eos qui in sua parochia continent̃ cõcessum est. bu. [Jta]. ij. pars. [terminis suis] scde ecclesie deputatis. Hug. Deut. xix. Non transferes terminos primi tui. Et Prouer. xxij. Non transgrediaris terminos antiquos [sit contentus] vt non vsurpet ius alienũ. vt. ix. q. ij. c. j. & ij. & & ix. q. iij. nullus primas. [Et taliter] tertia pars. [tribunal] Rom. xiiij. oẽs stabimus ante tribunas Xpisti. & scda ad Cor. v. Oẽs enim nos manifestari oportet ante tribunal Xpisti, vt referat vnusquisq; propria corporis: pur gessit sive bonũ, sive malũ. Et sapientie. vj. iudicium durissimum fiet bis, qui presunt.

Exponit literam. Causa. ¶In dioceſi. j. est, in quo cõcludunt actores ex supradictis dicẽtes, q; decime illi ecclesie sunt persoluende: in cuius territorio reperiũtur predia de quibus decime debent solui. Et ita concludit decimas istorum prediorum de quibus contentio vertitur: esse sue ecclesie persoluendas: cum infra terminos eius excolantur.

1 ☞ Predicator quare comparetur boni.
2 Causa ruine sodome que fuerit.

¶His itaq;. Incipit secũda pars questionis: in qua arguit pro parte cõtraria: scilicet q; ibi dande sunt decime, vbi percipiunt baptisma. vnde nunc respondẽt rei supradictis allegationibus: ostẽdentes decimas illas non prime ecclesie, sed secunde persoluendas: in qua ipsi parochianis illis spiritualia cõtinue ministrẽt. Et hoc phare nituntur per. xvj. auctoritates sequentes: ex quibus totidem fundãt rationes. Prima ergo est: quia decime a deo sunt per ad Moysem cõstitute. Deute. xiiij. & num. xviij. tunc inde isti arguunt. illis debentur decime, qui orant pro dantibus & offerunt oblationes, & sacrificia, & preces. Sed nos p eis oram;, qui se ad nostram ecclesiã transtulerunt, & preces offerimus.

Exponit literam.

ergo nobis debentur.[Item cum decime]secūda,ex qua arguunt sic. Illi lenite debebātur decime,qui cū eis infra muros vbis habitabat:hoc probant per ea que sequuntur.Sic eñ dictū est Deute.xiiij.Epulaberis tu,ꝛ domus tua,ꝛ leuita qui intra portas tua est.[Moyses precepit]Deut.xvj.sic dicitur immolabis pbase dño deo tuo:in quo quē ꝛc.[Item ait ppheta] tertio introducit illud ps.cxlvj.[pducēs fenū]id est cōpozalia.Hu.ex hoc arguunt.ergo que terra producit debentur nobis qui colimus ꝛ seruimus.[Item apostolus]

2 quarto inducunt verba apostoli qui catbezizatur].i.instruitur verbo predicationis ei qui se catbezizat.i.instruit.[communicet].i.omnia bona sua ei faciat communia.ad Gal.vj.ꝛ ad Coz.v.inducūt verba ꝛ exēpla apostoli.j.ad Coz.ix.[Si spūalia]scz sunt,ꝛ vinificāt spiritū.bug.[Si vestra carnalia] id est cōpozalia,que indigētie carnis sunt deputata.hu.[metamus]quasi diceret nō.[Jtē si alij]scz pseudo apostoli,vel predicatores.[vestre potestatis].i.bonis in vestra ptāte constitutis:quasi diceret,si tam potēter vrgentur vestris: vt vos ipsi cur nō magis ꝛ nos, qui causa salutis vestre laboramus. hu.Et ad hoc.j.ad Coz.xvij.quis plātat. Sexto inducūt illud apostoli.j.ad Coz.vj.[ꝛ de fructibus eius nō edit] quasi diceret nullus.[Nos]scz rei [plantauimus vineā ꝛ vos]scz actores:vultis ꝛc.[item precepit] septimo inducūt verba legis de nō mittēda falce in messem aliena.Deut.xvj.ꝛ.xxiij.ꝛ j.ad Coz.ix.ꝛ.vj.q.iij.c.j. Ex hoc arguunt vt patet in litera. [Jtē nō alligabis.]octauo inducūt verba legis.Deut.xxv.ꝛ j.ad Coz.ix.Non alligabis os bouī ꝛc.]i.nō prohibebis predicatorē viuere de predicatione sua.Thoni cōparatur predicatori:qz vomere predicationis corda fidelīū exarat,ꝛ aperit. Hu.[Jtē apostolus.]Mono inducūt apostolū.j.ad Coz.ix. [Jtē qui sacrario.]Decimo inducunt eundē apostolum.j.ad Coz.ix.[dicente]ibidē[qui sacrario].i.tēplo.bug.[Jtē apostolus.]Undecimo apostolū ibidē dicētē[laborantē ꝛc.]Jtē quis enim.]Duodecimo inducūt eundē apostolū dicentem. vbi.s.[de lacte.]Lac gregis dicitur quicquid a plebe datur clericis in tuitu officij ecclesiastici.hu.ꝛ Laur.[Sapere]tronice loquit:qui decipere est.ꝛ summe stultitie velle babere,ꝙ nō pōt:ꝛ maxime ad hoc solicitari ꝙ videt impossibile.vnde dicit philosoph9 circa talia solicitari stultū est.[Jtē dūs.] Decimotertio inducūt verba dñi. Mat.x.ꝛ Luc.x.[ingressi sum9]predicādo,ꝛ sacramēta dispēsando.hu.ꝛ archi.[illud] terentij[otiū ꝛ alienus cibus]propter que multa mala proueniūt.vnde solet dici ꝙ otiositas ꝛ voluptas sunt arma bostis. † Otiū enim ꝛ cibus fuit causa ruine sodome.Ezec.xvj. Hec fuit iniquitas sodome,superbia,saturitas panis,ꝛ abūdātia ꝛ otiū.[Jtē propheta.] Decimoquarto.inducūt psalmistā.ps.lxxv.[psalmū].i.spūalia.bug.[tympanū].i.tēpozalia.[Item leo.] Decimoquinto,inducūt dictū Leonis pape quarti.[honesta increpatio est] ironice loquitur vel legatur interrogatiue.hu.ꝛ archi.[vtinā inueniatis ꝛc.interpretentur]pro nobis,sicut ꝙ vobis,vos interpretamini.hu.[Quia ergo nos rigam?.] Decimosexto inducūt hoc,ꝛ sumūt illud ex verbis apostoli.j.ad Coz.iij. Paulus plātauit,apollo rigauit:deus nunc incremētū dedit[finere].i.ex libera voluntate ꝛ spōte consentire.[vel].i.saltē[patimini]licet inuiti et grauiatō:tamē sustineatis plus est finere ꝙ pati aliquid fieri finere est volentis,pati est nolentis,ꝛ coacti.bug.ꝛ Archi.

Ad hec, §.est, in quo incipit tertia pars questionis: in qua actores.i.clerici prime ecclesie respōdent supradictis allegationibus inductis per reos:rationes pro se multipliciter inducēdo in summa cōcludentes,ꝙ oblatiōes quotidiane debēt solui illi ecclesie,vbi quotidiana officia percipiūtur:decime vero predioꝝ priori ecclesie debēt persolui.Lege ter.[Ad hec].i.cōtra hec.sic allegāt actores.hu.[callida].i.versuta,vel dolosa[sapientis quidē]dicit glo.ꝙ ironice loquitur:verū est si litera habeat sic suū prosequi est aliena rapere:quasi diceret non est.xiiij.q.j.quod debetur,sed si ponitur negatiue:scz non est ꝛc,verissimū est,ꝙ sapientis sit dictū:quoniam nemo vtens ratione ignorat hec. Et ad hoc omnis philosophus concordat ꝙ prosequi suum non est rapere aliena[ardoze]quia ardor inordinate cōcupiscentie peruenit indicium rationis.Prouer.xvij.munera de sinu impi9 accipit:vt peruertat semitas indicij[ex faucib9] meis.bug.[vnguenti]alludunt verbo euangelij.Mat.xxvj. vbi mulier effudit alabastrum vnguenti pretiosi super caput Christi.Et indignati discipuli dixerūt:vt quid perditio hec, vbi tamē iudas singulariter doleret de effusione vnguēti: qz solebat decimam partem furari:vt damnū hoc recompensaret maius damnum fecit:scz vendidit Christū.xxx. argēteis, ꝙ hoc fecit pro decima illorū.ccc.denariorū:quibus vnguentum vendi poterat. Solebat enim vt dicimus decimā partē furari:dicūt ergo actores reis exprobantes, videte ne post ꝙ per sentētiam decimas istas vobis abstulerimus pro damno huius rei grauius peccetis ob hoc murmurando,vel nos ledendo,vel oānificando. Hug.satis in glo.exponitur.' cōstituistis]vos:ad ea que illi mystice vixerant isti quasi ad literā derisorie respōdent more rhetoris aduocati, vt auditores ad risum pronocando reos quadā facetia verborū amaritudine perturbent. Veritas est,ꝙ decime prediales (vt predixim9) b debētur ecclesie:in qua predia sunt sita b personales vero debentur ministris ecclesie ad quā se transtulerunt. Et per hoc patet respōsio ad argumenta aduerse partis:cum dicitur,ꝙ decime debentur filijs leui: quia orant,ꝛ ecclesie ministrant: verum est,sed ministri ecclesie: in qua sita sunt predia,debēt orare pro illis: quorū sunt predia,ꝛ sic eis debētur decime de predijs,ꝛ similiter ministri ecclesie:vbi eorū persone manent debēt pro eis orare,ꝛ sic personales decime:ꝛ alie oblationes eis debētur. Ad aliud cum dicitur,ꝙ illis debentur decime, qui intra portas ꝛc.patet solutio ex dictis:quia sacerdos qui habitat infra portas vbis vbi predia sunt debentur prediales decime dentur. Et consimiliter ad alia:quoniam licet arguant,ꝙ talibus dandū sit aliquid qui laborāt in vinea domini:vt sunt decime personales ꝛ oblationes:non tamen sequitur ꝙ unde sint eis decime prediales:qz iste sunt ecclesie in cuius territorio sunt sita,vt dictū est.Et sic omnia patēt.

b ¶Predia sūt sita.adde Pet.de anc. in.c.significasti.nu.5.& parochia.et ibi Card.3ab.

¶Questio secunda.

1 ☞ Jus decimandi ꝛ funerandi tollitur prescriptione.
2 Decime non possunt prescribi a laico.
3 Clericus si habet parochiam potest prescribere decimas.
4 Religiosi nō habētes parochias nō pūt pscribere decimas. Bene tamen si habent parochias.num.5.
6 Parochia secularis non habet necesse ostendere titulū contra parochiam secularem.
7 Episcopus qui dicit se prescripsisse decimas in alieno episcopatu oportet ꝙ alleget ꝛ probet titulum.
8 Cōsuetudo percipiendi decimā si fuerit prescripta in vno pdio alicuius ecclesie parochialis nō ertēditur ad aliud predium.

Bini∫io. Queſtio.

Dhec, Hic intitulatur.ff.q. Et videtur sm Archi.in.xvj.partes. In prima queritur scz an tius deciman di ꝛ funerandi prescriptione tollatur,et arguitur ad partes huius questionis,ꝙ ius decimandi nō possit prescribi,probatur: quoniam decime non continuo dantur. vnde seruitutes prescribi non possunt:cum non continue possideantur.ff.de seruitutibus.l.seruitutes. ¶In oppositum arguitur per.c.sequēs. Respondeo iuxta Hostien.in summa sub certis cōclusionibus. Prima est,† ꝙ decime nō possunt prescribi a laico. Ista conclusio patet hic in glo.ꝛ patet.extra de prescript.causam que.x.xv.q.j.peruenit.nec quominus satisfaciant aliqua consuetudine se tueri possunt. ¶Secunda conclusio. † Clericus si parochiani habet pōt prescribere decimas:ꝛ sic parochia contra parochiā patet.extra de prescrip. de quarta. ¶Tertia conclusio.† Religiosi non habentes parochias, decimas prescribere non possunt:quia nec possidere licet.xvj.q.j. placuit.imo tenentur solvere: nisi priuilegiati sint.xvj.questione.j.peruenit.ꝛ.c.generaliter.ꝛ.xij.questiōe prima duo sunt. Idem Bernar.in glo.super.c.nuper.de decimis. ¶Quarta conclusio. Religiosi si parochias habēt,prescribere possunt decimas ratione ipsarum parochiarum.extra.c.cum contingat.ꝛ.c.cum in tua.Tenentur tamen probare titulum, ꝛ sic potest intelligi.extra.e.dilecti.ꝛ.c.dudum.ꝛ extra de prescri. si diligenti. ¶Quinta conclusio†parochia secularis contra parochiam secularem non habet necesse titulum ostendere, ꝛ sic potest intelligi.extra de prescrip.vigilanti.ꝛ.c.de quarta.ꝛ.c.quoniā. idem dicit Hostien.lib.j.in summa rub.xxvij. de prescrip.rerum immobilium. ¶Sexta conclusio,†episcopus qui dicit se prescripsisse decimas in alieno episcopatu oportet ꝙ alleget ꝛ probet titulum:quia ius cōmune est contrarium:nisi tanti temporis allegetur prescriptio cuiusmodi contrarij memoria non existat.extra de prescrip.episcopum. lib.sexto. ¶Septima conclusio.†Si consuetudo percipiendi decimā prescripta fuerit in vno predio alicuius ecclesie parochialis non extenditur propter hoc ad aliud predium, quod de nouo

Opponit et respondet. Prima conclusio.
Secūda conclusio. Tertia conclusio.
Quarta conclusio.
Quinta conclusio.
Hostiensis. Sexta conclusio.
Septima cōclusio.

Ad argum.

de nouo colitur.extra.c.cum cōtingat.ff.si pactis. si vnus.§. omnia. ¶Dis habitis dicendum est ad argumentū in oppositum ad quod bene respondetur in glo.ꝛ per glos.quia licet perceptio fructuum decimarum non sit continua,sed semel in anno. Jus tamen percipiendi est continuum.Preterea ꝙ dictum est de iure decimandi:idem est dicēdum de iure funerandi,sm Hug.Quia ergo rei deficiūt in prima quest.Jdeo transeūt in hac questione ad auxilium prescriptionis, vt qui non iuuātur ipso iure territorij sint tuti ope prescriptionis. Lege. ¶Ad hec].i.contra hec,vel preter hec. Sic allegant vel respondent rei.[Omnis possessio]siue priuata:siue ecclesiastica.Hu.ergo potius decimarum ꝛ oblationum ꝛ catbedraticorum ꝛ huiusmodi, secundum Hug.ꝛ Hoffre.ad hoc. extra de prescript.ad aures. Sed Joan.sentit contrarium in catbedratico.vt not.xvj.q.vij.quicunq;. Et idem sentiebat. Huilielmus naso.vt extra.de donatio.pastoralis. Ad hāc literam babes simile.xvj.q.iij.in prin. vbi de hoc in glo.secunda. Archid. [tricenaria]quantum ad res priuatas.Hu.[vel quadragenaria] quantum ad res ecclesiasticas:preter res romane ecclesie religiosarum domorum etiam exemptarū.xvj. quest.iiij.nolumus. Et nota.de capel.mo.c.ñ. Archid. [Et breuiter] id est quarumlibet ecclesiarum preter romanam. Hugu. Ad hoc autem probandum ꝙ ius decimandi sit prescriptibile:inducit capitulum sequens.

Exponit literam.

Joannes

Huili.naso.

Exponit literam.

Binisio.

Exponit literam.

1 ☞ Res ecclesie prescribitur spatio.xxx.annorum.

Facultates, Hoc cap.est Helasij pape. Summa, † ꝙ res ecclesiarum spatio.xxx.annorum prescribūtur.Et potest diuidi in duas partes. In prima ponit quod dictum est. In secunda inducit ad hoc probationem.secunda ibi,ꝛ quia filiorū.patet.Lege. ¶[Facultates] hoc habetur xvj.questione.iij.c.presulum.sic debet construi secundū glos. facultates ecclesie que ab aliquibus episcopis possidentur supple:[ipsi enim iure sibi vendicēt]id est retineant: siue defendant[quod]id est, quia [tricennalis lex concluſit]id est acquisiuit illas possessiones eis.[quia ꝛ filiorū]secunda pars [emanauit]inter laicos,ꝛ in rebus secularibus: non autem inter,clericos.vel in rebus ecclesiasticis. Nam in rebus ecclesiasticis principes statuerunt quadragenariam prescriptionem.vt.xvj.q.iij.de prescriptionibus.vel potest dici,ꝙ principes primo statuerūt tricennalem prescriptionem in rebus ecclesiasticis, sed postea illud correxerunt, ꝛ statuerunt quadragenariam prescriptionē in rebus ecclesiasticis.vnde nunc prescriptio tricennalis non habet locum in rebus ecclesiasticis,sed tantum quadragenaria vel centenaria.Hug.[appellare]id est interpellare,ꝛ causam mouere cum effectu siue reuocare ad iudicium.vt.xvj.q.iij.quicunq;.

Exponit literam.

Illi, §.est. ¶[Illi].i.actores. [Econtra] allegant eundem papam Belasium pro se [interponentis].i.interponere vultis,vel creditis.Hu.Archi.Alit enim idem Belasius. [nulla prescriptione] alias presumptione. bug.[si ergo]argumētatur inde[vendicabili vsurpatione] id est vsurpatiua ꝛ iniusta vendicatione.bug.

Quomodo, §.est,non soluit cōtrarietatē duorum premissorum capitulorū Belasij,sed reternat solutionem.j.xvj.questione.iij.§.hoc multipliciter.bug.ꝛ Archidiac.Lege. ¶[Quomodo autoritates Belasij]scilicet.c.facultates.ꝛ.c.nulla prescriptione. in quarum vna dicitur,ꝙ rerum ecclesiasticarum possunt prescribi. Et hoc verum est. In altera videtur innui, ꝙ non, sed hoc intelligitur de limite: siue de iure episcopali,sed hoc melius determinabitur.xvj.q.iij.bu.[Causa monachorum]scilicet. xvj.q.iij.§.hoc multipliciter.

Exponit literam.

1 ☞ Sepulturam eligere an sit licitum in quocunq; loco sacro.ꝛ nume.§.ꝛ.6.
2 Sepultura multas habet significationes.
3 Jus sepulture quid dicatur.
4 Cemiterium debet esse iuxta ecclesiam.
7 Electio sepulture qualiter vitietur.
8 Jurans eligere sepulturam propio motu tenetur seruare.
9 Sacerdos propius rapiens violenter corpus eius qui alibi elegit sepulturā:amittit ius quod in eius mortuarijs habet. Idem si totus conuentus.nume.10.
11 Recipiens alienum parochianum ad sepulturam in casu nō concesso qualiter puniatur.
12 Testator si mandauerit corpus suum non tradi sepulture: non est ei obediendum.

13 Religiosi non possunt sibi eligere sepulturam, ꝛ vbi sunt sepeliendi.
14 Sepeliri vbi debeat decedens nulla electa sepultura.ꝛ numero.15.ꝛ.17.
16 Clerici decedentes nulla electa sepultura vbi sint sepeliendi.
18 Mulier que plures habuit viros si decedat non electa sepultura,vbi sit sepelienda.

Nunc queritur. Hic incipit secunda pars questiōis:in qua explicat in qua illarum ecclesiarum isti sint sepeliendi. ¶Pro intelligentia plenioris istius partis queritur.† Utrum licitū sit cuilibet eligere sepulturam in quocūq; loco sacro voluerit. Et videtur ꝙ nō. Primo ex.§.sicut.j.e.vbi dicitur,ꝙ coniugati in vno sepulchro videntur esse ponendi. ergo vxori nō est licitum eligere sepulturam alibi, quā vbi iacet maritus suus. ¶Secundo.extra de sepulturis.c.j.statuimus vnumquemq; in maiorum suorum sepulchrum facere:vt patriarcharū exitus docet. ergo nulli licet alibi eligere sepulturam. ¶Tertio omnia que sunt serui, sunt domini:inde seruus nō potest condere testamentum infra eadem questionē.ij.c.illud. Cum ergo corpus serui sit in domini potestate:quia ipsum vendere potest, non licebit sibi sine consensu domini sui corporis sui eligere sepulturā. ¶In oppositum arguitur ex capitulo Ebron.j.ea.questio.ij. vbi dicitur vbi vnusquisq; tumulandus est legibus expressum non est. ergo in voluntate tumulandi cōsistit. ¶Respōdeo pro pleniori doctrina huius partis erunt hic articuli. In primo notabuntur ista. In secundo respōdetur questio. In tertio quid iuris de bis,qui decedunt sepultura nō electa. Circa primum notandum est ꝙ sepultura,secundū Hoff.multas habet significationes:quandoq; dicitur officium,quod impenditur corporibus defunctis. Et secūdum hoc intelligitur quod alias dicitur,ꝙ sepultura vendi non potest.extra de simo.non satis.ꝛ.j.e.questione.percipiendum.ꝛ.j.questio.j.dictum. ¶Quandoq; sepultura dicitur ipsa terra,que est de cemiterio:sine fuerit ibi aliquis sepultus,sine non:ꝛ sic etiam vendi non potest.ff. de rei vendi.que religiosis. ¶Tertio quandoq; dicitur ipsa tumba marmorea,siue lapidea. Et ipsa vendi potest,si nullus in ea sepultus sit:iam locus factus est religiosus:nec potest vendi.j.eadem questione.questa.ꝛ.c.postquam. ¶Quarto quandoq; dicitur sepultura terra:puta que deputāda est ad vsum sepulture.ꝛ hec vendi potest.xij.questione.j.aurum. Concor. bis Innocen. Hostien. Verum super.c.abolende.de sepul. dicit, ꝙ si vas lapideum vel ligneum pro aliquo sepeliendo est factum vendi potest:nisi fit factum sacrum per pontificē, vel ad hoc fit specialiter deputatum. extra de religio.do.ad hoc. Licet enim in aliquo loco sit sepultus aliquis sine pontifice:non credimus locum sacrum esse. secundum canones: licet secus sit secundum leges.ff.de religio.l.ij. Si autem loca predicta sint sacra,vel ad hoc deputata per episcopū,vendere non licet.vt in predicto.c.abolende. ¶Secūdo quia sepe fit hic mentio de iure sepulture est videndum quid sit ꝛ cui competit.Pro quo norandum† ꝙ ius sepulture, secundum Ray.est ius competēs ecclesie ad sepeliendos aliquos in cemiterio suo: pronenit autem ex pontificis administratione. argu.j.e.ecclesias. Competit autem generaliter ecclesijs parochialibus:ꝛ alijs quibus a iure vel priuilegio cōcessum est: non autem alijs vt capellis priuatis. Item secundū Innoc. secundum quem etiam super.c.abolende.eodem tit. est notandum,† ꝙ cemiterium vel sepultura ordinarie debet esse circa ecclesiam.xvij.questione.iij.sicut,sed tamen potest esse aliqualiter remotum propter fetorem tamen non credimus quod alicui loco etiam religioso, hospitali, vel templo, vel huiusmodi possit accedere sepultura nisi habeat ecclesiam: quia cum cemiterium debeat esse consecratum vt in pcalle. c.sicut loco non consecrato accedere nō potest. Item in vno cemiterio multe ecclesie possunt habere ius sepeliendi parochianos suos.hec Innocen. Et hec de primo. ¶Circa secundum notandum,quod vt tangitur in glo.duplex est hic opinio. Quidam dicunt vt Hug. quod regulariter quis debeat sepeliri in ecclesia:vbi quis audit diuina,ꝛ ecclesiastica suscipit sacramenta.extra de sepul.in nostra:nisi in tribus casib9. Primus est cum quis vult sepeliri in ecclesia episcopali.j.e. vbicunq;.Secundus est cum quis elegit sepeliri in loco magis religioso.extra.c.fraternitatem. Tertius est cum elegit sepeliri in sepulchro patrum suorum.j.c.placuit. ꝛ.c.ebron. §.item Joseph. Alia opinio est ꝙ libere potest quis nisi sit alias prohibitus eligere sepulturā vbicunq; voluerit:dummodo hoc non faciat ex odio vel temerarie.vt.j.c.placuit.

Questio.
Primū arg.
Scōm arg.
Tertiū arg.
Opponit in contrarium.
Respondet.
Hoffredus
Innocentij Hoſtienſis.
Innocētius
Secundus articulus.

Prima conclusio. 5 Et ista opinio est magis approbata. Est ergo conclusio ista prima, † q̄ quilibet adultus compos sue mentis est liber ad eligendum sibi sepulturam apud quemcunq; locum qui habet ius sepeliendi, ꝛ hoc post pubertatis annum completum siue masculus, siue femina: ꝛ etiam cōtra voluntatem parentum. Ista cōclusio est Gratiani in p̄senti questione. §. fi. dicentis. vbi quisq; tumulandus sit in voluntate eius cōsistit. ꝛ extra de sepul. mos instituta: habetur etiam in. c. licet. eod. tit. lib. vj. Et dico adultus quia infra annos constituros non potest eligere sepulturam. extra de sepul. in nostra, sed parentes eorum possunt eos sepelire vbi voluerint: si consueuerunt terre hoc habere: alias non. extra. e. tit. de vroze. in gloss. dico compos sue mentis: quia qui non est compos sue mentis nō potest sepulturam eligere. extra de succes. ab intest. cum dilectus. ¶ Secunda cōclusio. † Non tantum quisq; adultus, vt dictum est, est liber eligendi sepulturam extra ecclesiam parochialem in loco magis religioso, sed etiā in loco minus religioso. Ista cōclusio est Goff. quam probat per. c. in nostra. extra de sepul. Item habetur in. c. cum quisq; e. tit. li. vj. Verum in oppositum sunt multi aliꝰ doctores ad quod inducūt plures autoritates. Sed Goffr. ponit q̄ omnes sunt intelligende quando ille qui elegit talem locum hoc fecerit ex electione alterius aut ex odio vel cōtemptu proprij sacerdotis, vel non vult secundum morem patrie relinquere parochiali

Tertia conclusio. 7 ecclesie legitimam portionem. ¶ Tertia cōclusio. † Electio qua aliquis elegit sepulturam in aliqua ecclesia ex eo q̄ inductus sit ad iurandum vel vouendum, vel alias promittēdum per quemcunq; clericū aut religiosum de eligendo ibi sepulturā talis electio est nulla: nec talis potest ibi sepeliri, sed eligere alibi, sed ibi sepeliri debet vbi alias fuisset sepeliendus: si non elegisset sepulturam. extra de sepul. animarū. lib. vj. Et inducentes aliquem illo modo ad eligēdum sepulturam sunt

Quarta conclusio. 8 ipso facto excommunicati. ¶ Quarta conclusio. † q̄ si quis nō ab alio inductus sed proprio motu vouet vel iurat aliqui eligendum sepulturam tenetur seruare. Ista cōclusio est, nisi ex causa nona post orta vt q̄ factus est episcopus vel religiosus: vel q̄ locus ille quam elegerit quasi esset diffipatus.

Quinta conclusio. 9 ar. extra de reli. do. inter. ¶ Quinta conclusio. † propius sacerdos si corpus eius qui alibi elegerit sepeliri violenter rapuerit amittit ius quod in eius mortuarijs habet, ꝛ ossa restituet. Ista conclusio est Hostien. ꝛ firmatur extra. e. titu. cum liberum. ¶ Sexta conclusio. † Idem est si aliquis totus conuētus aut maior pars hoc fecerit. Secus autē si minor pars,

Septima cōclusio. 11 aut solus prelatus hoc fecisset. ¶ Septima cōclusio. † Si aliquis alias recepit alienum ad sepulturam in casu nō cōcesso tenetur ad restitutionem corporis si petatur: tenetur etiā ad restituendum quicquid occasione illius percepit, vel percipi potuit. Et patet ista conclusio. extra. e. ti. fraternitate. in fi. ꝛ c. ex parte. in prin. ꝛ c. cum liberum. ꝛ c. in presentia. ꝛ c. animarum. lib. vj. ¶ Octaua conclusio. † Si quis mandaret corpus suum non sepeliri, q̄ ꝛ fecit Marcellinus in detestationem cōmisse idolatrie non est adimplendum. Ista conclusio habetur. ff. de condi. insti. l. quidam. ꝛ no. ibi versi. nunc autē.

Nona conclusio. 13 ¶ Nona conclusio. † Religiosi non possunt sibi eligere sepulturam, sed in suis monasterijs siue ecclesijs sepeliuntur: nisi quando morituri essent adeo remoti a monasterijs sui ordinis, q̄ nō possent commode deportari ad illa quia tunc possent eligere. Ista conclusio habetur. extra. e. tit. religiosi. lib. vj. Conclusio etiam patet: q̄ religiosi nō habent potestatem sui corporis, corpora enim eorū sunt in potestate religionis.

Tertius articulus. 14 ergo conclusio vera. ¶ Circa tertium articulum sunt aliq; conclusiones ponēde. Prima † decedens nulla sepultura electa debet sepeliri in sepulchro parētum suorum exemplo patriarcharum. Ista conclusio est Joan. an. super. c. animarū. de sepul. lib. vj. Et cōfirmatur per. c. sequens. ebron. e. q. ꝛ per c. nos instituta. ꝛ c. fraternitatem. vel sepeliendus est in eccle

Secūda conclusio. 15 sia parochiali fi sit consuetudo. ¶ Secunda conclusio. † Si alienigena vel viator decedit nulla sepultura electa debet sepeliri in ecclesia; in cuius parochia mortuus est. Ista conclusio est Jo. and. vbi. S. ꝛ confirmatur per. c. ecclesia. f. e. q. j. vel

Tertia conclusio. 16 in ecclesia cathedrali si fit consuetudo. xvj. q̄. j. c. j. ¶ Tertia cōclusio. † Clerici decedentes nulla electa sepultura sunt sepeliendi in ecclesia vbi fuerunt clerici. Ista cōclusio est eius-

Quarta conclusio. 17 dem Jo. and. ¶ Quarta cōclusio. † Qui in ciuitate habet domicilium vel in castro, sed quādoq; ad vrbem ruralem se transfert recreationis causa, vel vt ruralia exerceat: et non electa sepultura moritur siue decedit: non debet sepeliri in ecclesia dicte vilie, sed in sua parochiali, vel potius in illa: in qua maiorum suorum ab antiquo extitit sepultura: dummodo absq;

Quinta conclusio. 18 periculo ad ipsam valeat deportari. ¶ Quinta cōclusio † mu

lier que plures viros habuit si decedat non electa sepultura cum viro vltimo cuius domicilium ꝛ honorē retinet tumulanda est. Ista cōclusio patet. extra. e. si quis. li. vj. ¶ His habitis dicendum est ad rationem in oppositam in princi. questionis. Ad primam respondetur q̄ illud verbum est intelligendum quando vroz sepulturam non elegit: tunc enim sepeliri debet vbi sepultus est eius maritus, ꝛ si plures habuit debet vbi sepultus est vltimus: vt dictum est in quinta conclusione vlti. arti. questionis. ¶ Ad secundā respondetur eodem modo q̄ intelligatur de illo, qui non elegit sepulturam, quod patet: quia immediate subiungitur nulli tamen negamus propriā eligere sepulturam, ꝛ etiam alienam. ¶ Ad tertiam respondetur negando consequentiam dicimus enim, q̄ seruus licet non possit facere testamentum sine consensu domini: tamen eligere potest sepulturam. j. e. q. illud. §. quia ergo. illa enim electio ad illum statum pertinet: in quo seruus soluitur a lege domini sui temporalis. Et hec de questione.

Ad primum argum.

Ad secūdū.

Ad tertiū.

1 ℣ Ebron quid interpretetur.

2 Arbe quid interpretetur.

Diuisio.

Exponit literam.

Ebron. Prosequendo questionem inducit in primis magister Gratianus boc. c. q̄ est beati Hieronymi super Geñ. Summa eius est, q̄ coniuges debēt simul sepeliri, ꝛ filij cum parentibus, ad quod inducit plures autoritates, ꝛ exempla: vsq; ad §. his omnib⁹. Dividitur autē boc. c. in duas partes. In prima facit quod dictū est. In secūda assignat rationē dicti. secunda ibi, quos cōiungit. de ista materia satis dictum est in questione. Lege. ¶ [Ebron dicitur ciuitas trium virorum.]

1 † Ebron interpretatur. iij. propter istos tres patriarchas ibi sepultos, vel ebron interpretatur cōiugiū: vel q̄ cōiunctim coniugio ibi sepeliebantur, vel vt iungerētur ꝛ vicini essent

2 resurrectioni Christi. arbe, dicta est eadē ciuitas † arbe interpretatur quatuor ꝛ est sic dicta quasi ciuitas quatuor virorū propter istos quatuor patriarchas ibi sepultos. Hu. in spelunca. [duplici]. i. duo receptacula habēte. Simpler enim ꝛ vna erat spelūca, sed duo receptacula habebat. In vno sepeliebantur viri, in alio femine. Alij dicūt q̄ due erāt spelunce in eadem rupe. In superiori sepeliebātur viri, in inferiori femine. Hug. [scz Abzabam] exemplificat qui sint illi tres patriarche Abzabā in valle mambre que est in ebron: emit agrū Abzabam vbi erat spelunca duplex, ꝛ ibi sepeliuit in ebron: Saram vrozem suam vt patet Geñ. xxiij. Dum mortuus est Abzabam, ꝛ sepelierūt eum filij sui Jsaac ꝛ Jsmael in ebron in spelūca duplici. Et ita ibi sepultus est ipse, ꝛ vroz sua Sara. Geñ. xxv. Jsaac quoq; mortuus est ꝛ sepultus est in ebrō. Geñ. xxxv. Et mortuus est Jacob in egypto, ꝛ Joseph cum fratribus suis sepelierunt eum in ebron, in spelunca duplici. Geñ. xxxvij. vbi vrozes eorū sepulte sunt [preter ipm Adā] inclusiue tenetur. simile. xxij. q. ij. non est nostrū. [Thobias] hoc dixit Thobie. iij. [quos coniunxit] secunda pars [coniugium]. i. sacramentum vnum, vel in coniugio vno tegantur

a vno sepulchro[a] quia caro vna sunt. Geñ. §. dicitur de viro et muliere. Erunt duo in carne vna. Et quos deus coniunxit: homo nō separet iniuste, sine causa. Hu. vt. xxxiij. q. ij. quos. dicit hic Hu. ꝛ gl. q̄ Hieronymus latius interpretatur hāc autoritatem euangelij q̄ in euangelio accipiatur.

1 ℣ Joseph quare petijt q̄ ossa sua collocarentur in sepulchro patrum suorum.

¶ Uno sepulchro. Sepulto quomodo possit ad aliū locū trāsferri ꝛ de cuius licentia vide Jo. et Guil. i. c. corpora. de cōse. di. j.

Exponit literam. Opponit Respondet.

Maqueq; Ad idē inducit hoc. c. quod est beati Augustini. Bene est, ꝛ patet quod dicit: quia vnaqueq; mulier sequi debet virū suū. [[Siue in vita]. i. cum trāsit de prouincia vel de loco ad locū. Et si quis arguat contra ex c. si quis. xxxiij. q. ij. Respondetur, q̄ derogatum est illi capitulo sicut ibi distinctū inuenies. §m Hug. [in morte]. i. in sepulchrū. Et est ar. q̄ mulier tenetur sequi sepulturā viri, sed boc verum est sicut dictū est in questione: vbi mulier non elegit sepulturā: quia pōt eligere sepulturam vbi volnerit: sicut posset vir. vnde glos. hic dicit boc est consiliū. extra de sepul. de vroze. [Item Gregorius] secundo dialogorum. c. xxxiij. [Ité Joseph] Uoluit vle. [tēpore visitatiōis sue]. i. illozū scz cum de⁹ eos visitaret, ꝛ educeret de egypto. ¶ Sz surgit hic

1 questio. † Quare petijt Joseph q̄ in sepulchro patrū suorū ossa sua collocarentur. Respondetur q̄ hoc fecit duplici ratione. Primo q̄ ignominiosum videbatur tūc q̄ quis non sepeliretur in sepulchro patrum suorū. vnde in penā dictum est prophete Abdou q̄ comederat in loco prohibito, q̄ non sepeliretur in sepulchro suorū. ¶ Scō q̄ in spiritu preuiderat oēs resurrecturū: ꝛ cum eo alios multos. vt ergo cū eo resurgeret volnit illic sepeliri, ꝛ sic vicinitas loci eum iūgere

Questio.

Respondet.

christo:

christo: ꝛ in resurrectione ꝛ in beatitudine. [Item dictū est prophete]. xij. Regum. xiij. historia ista habetur. j. q. j. si quis inquit, ibi vide. [In nouo testamēto]. i. tempore noui testamenti [Philippus] non est iste Philippus apostolus, sed vnus de septem diaconib⁹ electis ab apostolis in ministeriū apud quem declinauit Paulus qui habebat quatuor filias virgines prophetissas. Actuum. xxj. qui in phrygia apud vrbem hieropolim asie est crucifixus, ꝛ lapidibus occubuit: de isto dicitur q̄ ipse edificauit sibi sepulchrum in quo quiesceret ipse ꝛ filie eius. [Item beatus Seuerus ꝛc. pater.] Sed hic surgit questio. vtrum pater potest eligere sepulturā filio ad quam satis responsum est in questione. Et habetur. extra de sepulturis. li. vj. licet pater, q̄ si est impubes filius, ꝛ illud habeat consuetudo, potest: alias non, sed sepelietur in sepulchro maiorum, vel in parochiali ecclesia.

Exponit literam.

Archid.

Lasus.

His omnibus. §. est, in quo actores cōcludunt ex superioribus autoritatibus et exemplis, q̄ isti parochiani qui supersunt: sunt apud ecclesiā suam cum parentibus suis tumulandi, qui parentes apud illam fuerunt sepulti.

Econtra. §. est, in quo dicitur esse tertia pars questionis secundū aliquos: ꝛ hic respōdēt rei, q̄ licet laudabile sit sepeliri in sepulchro patrū suorum: tum q̄ in hoc filij parentes honozant. Tum q̄ in eos amorem se habere demonstrāt, hoc tamē non est necessitas. vnde nec vrozes nec filij coguntur sequi suozū virozū vel parentū sepulturas, sed vbi voluerint possint suis corporibus sepulturas eligere pro locorū ꝛ temporū opportunitate sine cum parentibus: siue alibi ꝛ hoc probat exemplis, ꝛ ratione, ꝛ autoziate vsq; ad §. q̄ de libero. Primo inducit exempla, per que manifestū est, q̄ non semper filij aut vrozes in sepulchro patrum suorū sunt tumulādi. [[Letura] fuit vroz Abzabe quam duxit post mortem Sare, ex qua Abzabam filios genuit. Geñ. xxv. Si non sunt sepulti cum eo. vnde male dicit gl. q̄ cetura fuit agar ancilla Abzabe. [Ité que legibus] inducunt rationem consequēter ad confirmādam responsionē suā dicentes, que legibus ecclesiasticis siue secularibus. bug. [arbitrium]oi. xij. c. illa. bug. [imitari non licet] xxv. q. ij. imperiali. [Ubi autem quis tumulādus sit legibus]. i. canonibus [expressum non est] hoc non est verum: quia hoc determinatum est. 3. e. q. j. vbicunq; ꝛ c. placuit. Laurē. ꝛ extra de sepult. c. j. ꝛ ad hoc. extra de sepult. c. j. lib. vj. Archi.

Laurentius

1 ℣ Uoluntas vltima defuncti rationabilis est seruanda.

Exponit literam.

Ultima voluntas. Consequenter inducit autoritatem, que est beati Gregorij in registro: ex quo arguit propositum: breuis autoritas ꝛ clarissima q̄ vltima voluntas defuncti: scilicet rationabilis legibus non improbata: alias seruanda non est. xij. quest. v. quia Joannes. Hug. Archi. [[Seruetur.] † Seruanda quidem

1 est vltima voluntas defuncti rationabilis. Primo q̄ presumendum est, q̄ talis de bonis suis instante morte ꝛ de seipso meliori modo: quo potest ad dei honorē ꝛ fructū anime sue ꝛ suorum vtilitatem disposuit. ¶ Secundo quia iustum est vt eius vltima voluntas inuiolabiliter seruetur: vlterius nō baiturus posseyelle disponendi de se ꝛ suis. ¶ Tertio vt hinc securiores ꝛ letiores banc vitam relinquant: cum certi sunt q̄ que vltima voluntate disposuerunt firma erunt. ¶ Quarto, secundum bug. quia nihil est, quod magis hominibus debeatur q̄ supreme voluntatis postquam iam aliud velle nō possit liber sit stylus. vt. C. de sacrosan. eccle. l. j. Hug.

Quod de libero. §. est, in quo dicit hoc, q̄ vltima volūtas defuncti semper obseruanda est, intelligendū est de libero, ꝛ nō seruo: q̄ seruus testari non pōt: dicit autē bug. q̄. §. iste. ꝛ c. sequēs nō spectāt ad principale ppositū gratiani. Sed iuxta archi. hic incipit quarta pars qōnis: in qua probat q̄ seruus nō potest facere testamētū. Et hoc probat per sequēs capitulum.

Diuisio. Exponit literam.

Ad Hebr. vij. d.

Archid.

Laurentius

Diuisio. Exponit literam.

Laurentius

Exponit literam.

Laurentius Uincentius Hoffredus

Bar. bzir.

Ilud. Hoc. c. est sumptū ex cōcilio ampliatus iste (nomē proprium est) erat seruus ecclesie ꝛ cuiusdam patrimonij ecclesiastici curā gerebat cum quibusdam filijs suis: de qua administratione adhuc non reddiderat rationem testamentū eriam licet seruus esset facere volebat. Scribit ergo Belasius bonorio episcopo mādans ei, vt illum facere testamentū non permittat: ꝛ si cōtingeret cū mori: totā eius substantiā percipiat ꝛ filijs quibus totū patrimoniū ecclesie cōmissum est obseruandam cōcedat, ꝛ intactā apud ipsos filios reseruari: donec ipsi pro patre reddāt rationem, ꝛ ecclesiam conseruēt indemnem. §m bug. ꝛ Bar. Et dividitur in duas

partes hoc. c. In prima narrat excessum. In secunda prouidet sapienter. scōa ibi, quapropter. Lege. ¶ [Illud ampliatus] nomē proprium est [conductor]. i. procurator administrator patrimonij ecclesiastici [deduceret]. i. redderet rationem. i. rationē sue administrationis. bug. [quapropter] nō dicit, q̄ non posset condere testamentū: q̄ si quis ingenuus quāuis sit grauat⁹ debitis et reddere teneatur rationem nō propter hoc impeditur, an possit condere testamentū. Hug. [molitus]. i. conatus. [cōdere]. i. disponere. archi. [cuius]. i. qz eius [obstructū]. i. pertinens. i. esse de bonis ecclesie, et est impropzie dictū. bug. [quapropter]. ij. pars. [presumptionibus]. i. temeritatibus condendi testū. bug. [cōtingat] scz vt moriatur, vel grauiter infirmetur [humanitas]. i. soliro cursu humane nature. bu. [qz grandeuus] qz de eo plus solet timeri. Nam vt dicit apostolus. ‹ q̄ antiquatur z senescit, ppe interitū est. bug. [substantiā]. i. periculū. archi. [filijs numtarat] non enim omnib⁹ eius filijs cōmissa fuerat hec administratio cū patre. bu. [patrimonij ecclesie descriptiōe]. i. fideliter omnia describātur in inuētario. bu. archi. [cōcordia]. i. contradicendo eis: ne inde remoueant aliquid. bu. donec ipsi filij cogantur reddere [partes dominicas]. i. ecclesie. Hug.

Quia ergo. §. est, in quo magister Gratian? cōcludit ex illo. c. Gregorij vltimo, q̄ quilibet potest eligere sepulturā pro arbitrio suo. bug. archi. ꝛ non pro arbitrio prioris ecclesie. ¶ Et ad hoc probandum inducit sequens capitulum. Lege. ¶ [Quia ergo, nō pro arbitrio vestre dispositionis] loquitur ractoribus. verum secundum Jo. de. ꝛ secundū archi. Hic incipit quinta pars huius qōnis: in qua dicitur, q̄ nullus fine causa debet dimittere sepulturam parentum. Et hoc probat per tres autoritates.

Bicuq; Hoc. c. est sumptū ex cōcilio triburien. Summa est, q̄ decēs est, vt vnusquisq; volens eligere sepulturā seruet ordinem hic descriptū, sed non de necessitate: videlicet aut in ecclesia cathedrali aut religiosoz aut in capellis. Et scōm hoc diuiditur hoc. c. in tres partes. scōa ibi, si autē propter. tertia ibi: Si autē ꝛ hoc. Dīa parēt. Lege. ¶ [Ubicunq; aput maiorē] scilicet episcopalem. Hug. [Si autem] scōa pars. [religiosorum] monachorum. xvj. q. j. Agapitus. archi. [Si autem] tertia pars. [ineptū] propter supra dicta: scilicet ratione loci, vel temporis. bu. archi. [decimas personales] scz que debantur, hoc est in ecclesia vbi audit diuinum officiū cui debāde sunt decime personales. vt. xvj. q. j. q. scōm bug. ꝛ Lauren. Licet enim decens sit hunc ordinem seruare: non tamē imponitur necessitas, sed manet eligendi ꝛ etiā in loco minus religioso voluntas. lib. vj. extra de sepult. c. cum quis. in fi. ꝛ per hoc dissoluuntur multa, que tangūtur in gl. Sed de ista materia plura diximus in principio questionis.

Quia ergo. §. est, in quo rei concludūt, q̄ apud suam ecclesiā isti parochiali tumulandi sunt duabus rationibus. Prima sumitur ex fine precedentis capitulis: scilicet quia ipsi viui sue ecclesie decimas persoluerunt. ergo ibi mortui sunt sepeliendi. Secūda ratio est: qz postquā quis transit de prouincia in prouinciam liber factus est a iurisdictiōe priozis iudicis, ꝛ subiicitur illi: in cuius prouincia sedē fixe domicilium collocauit. vnde isti subiiciuntur sedē ecclesie: quia in eius parochiā transierunt, ꝛ sic apud eam merito debent sepeliri. Lege. ¶ [[Quia ergo decimam] personalem. bug. ꝛ archi. [vnus] scilicet populus iste. bu. factus est liber: quantum scilicet ad iurisdictionē. extra de parochia. c. fi. non tamen quo ad honores: ꝛ fi quo ad onera vt ibi notat Laur. Vincen. Goffr. Ber. ꝛ Hosti. archi. Et hoc intellige, vt dicit glo. quando plene se transtulit. xxj. q. ij. si quis iam translatus. secus si transferat se ad sedem locū: non tamē animo relinquēdi primū locū: tunc enim primum locū et fm retinet: pōt enim quis habere diuersa domicilia in diuersis prouinciis. ff. ad munic. l. assumptio. §. penul. [additōe tamē] si prius quā mutaret sortē per primū iudicem fuisset lata sententia excōicationis sub conditione ligabitur ipsa sententia excōicationis. vt. C. de ma. testa. l. statu liberum. §m Goffre. qui ita notat. extra de appel. preterea. Et idem sentit Lau. et Bar. in questione venerali que incipit. Esto q̄ sententia excōicationis ꝛc. Sed expresse videtur cōtradicere. extra. li. vj. de cōsti. vt animarū cū extra territorij ius oriēti non pareatur impune. vt ibi dicitur. archid. [qz ergo] concludūt rei ex dictis. [isti] scz parochiani: qui trāstulerūt domicilij [nostro iuri] scilicet quo ad ius parochie in cui⁹ parochia habitat in omnib⁹ preterq̄ in decimis predialibus, que illi ecclesie sunt solūende in cuius parochia sita sunt predia. xvj. q. j. si quis laicus. ꝛ extra de parochijs significauit in persona ib⁹ vero per

translationem domicilij subtrahitur a iurisdictione illius in cuius parochia erat prius, vt hic secundum Hoffr. Archi.

Biuisio.

Sed obijcitur. §. est, in quo obijcitur per actores contra eos inducentes pro se sequens. c. per quod respondere nituntur non vltime tantum allegationi reorum, sed illis quas collegerūt ex capitulis vltima. ℞ vbicunq; secundum Hug.

Exponit literam.

PLacuit. Hoc. c. est melchiadis pape. S ma est, ℣ nullus dimissa sepultura patrum debet eligere aliam sepulturā: sibi nisi infirmus ageret in remotis. Et potest hoc. c. diuidi in tres partes. In prima ponit synodalem cōstitutionem. In secūda facit exceptionem. In tertia adiungit transgressoribus punitionem. secūda ibi, nisi. tertia ibi, ad hoc si quis. plana sunt omnia. ℞. Lege. ¶ [Placuit magno non multū tamen magno intellige: q; nec vniuersali nec generali. Nam melchiades precessit Syluestrum. ℞ vsq; ad tempus Syluestri non fuerunt cōcilia generalia. vt distinc. xvj. canonices, sed particularia. ℞ modica. vt di. xvj. Isidorus. hug. [Temeritate]. i. ira, vel odio, vel contemptu non remouet bonū zelum. ℞ instam causam. Idu. [procuret] vitium notat quia non debēret facere ex malignitate, vel odio, vel fraude. Hug. alias potest quis sibi eligere sepulturā. extra. c. c. nos. in fi. gl. [nisi] secundā pars [infirmitatis] vel alterius rei. in multis enim articulis iuris infirmitas excusat. dist. xvij. episcopus. cum multis alijs. [quolibet negotio] quasi diceret sine propter infirmitatem: siue ideo vt collocet domicilium, siue ob aliam quamcunq; causam. [ad hoc] tertia pars. patent omnia.

Biuisio.

Sed aliud est. §. est, in quo ponit Gratianus duas solutiōes propositę questionis. Et diuiditur in quatuor partes. In prima ponit primam solutionem, que est, ℣ verum est, ℣ nullus debet eligere nouam sepulturam ex temeritate aliqua, aut odio, aut munusculis allectus, sed bene ex iusta et rationabili causa. Nec obstat capitulum illud Greg. vlt. In secunda ponit secundā solutionē, que est, ℣ libera est cuiuscūq; vltima voluntas: nō tamen in sepultura eligenda, sed in testamēto cōficiendo. In tertia obijcit contra hoc duplici autoritate scilicet Augu. et Leonis pape. In quarta respōdet ad autoritatē Augustini dicendo, ℣ loquatur exhortatiue, vel de consilio. scōa ibi, vel dicit quidā. tertia ibi, sed hoc non videtur. quarta ibi, sed illud Aug. Lege. ¶ [Sed aliud munusculis] ℣ simoniacū est. ar. §. j. q. ij. ℣ pio. Ber. [certe]. i. iuste, ℞ legitime rationis. i. consyderationis. hug. [vel vt] scōa pars. scōa solutio est, ℣ non quilibet potest eligere sepulturā pro suo arbitrio, ℞ hoc verū est de iure ꝑm Hug. nisi velit mutare sepulturam ad maiorē vel religiosiorem ecclesiam. Sed tu dic. vt. §. diximus in questione, ℣ quis pōt eligere sepulturā etiam in loco minus religioso. extra de sepul. cū quis. §. vlt. lib. vj. [testamentū appellatur]. ff. de testa. l. j. Arch. [sed hoc nō videtur] tertia pars. [secundū Aug.] in sequenti. c. Hug. [ꝑm Leonem] extra de sepul. relatum. hu. [medietatem eorum] scilicet omnium, siue possessionum siue aliarū rerum. extra de sepul. c. ij. vbi patet scōm Hosti. ℣ de omnibus est vanda canonica portio. Ad idem. eo. titu. c. j. dicit glos. super ver. medietatem. quandoq; tertiam secundum consuetudines diuersas. extra de sepultu. certificari. [Sed illud Aug.] quarta pars. Soluit de Aug. ℞ tacet de Leone. Hug. ℞ confirmat per. c. sequens.

Hostiensis.

1 ¶ Appetere nullus debet quod homo exheredet filium vt ecclesiam instituat heredem.

2 Testator habens filios potest licite computare Christum loco vnius filij.

3 Casus in quibus pater potest exheredare filium.

Biuisio.

SI quis irascitur. Hoc. c. est Augustini in sermone secūdo de vita clericorū. Summa est, ℣ nullus debet appetere vt quis exheredet filium vt heredem constituat ecclesiam. Et diuiditur in duas partes. In prima ponit ℣ dictum est. In secūda ponit ℣ ℞ babēs filios disponēdo de bonis suis licite christum loco vnius filij computabit. secunda ibi, sed plane. Lege. ¶ [Si quis irascitur] vitium notat [exheredat eum] iniuste. bn. quod non debet facere pater qui filium debet diligere. ℞ sic secundum apostolū. ij. ad Cor. xij. filij non debent thesaurizare parētibus sed parentes filijs. Item pater non debet ex ira exheredare filium: q; filio debetur paterna hereditas. ad Gal. iiij. Si filius: ergo beres. ℣ vnde hodie nō potest quis exheredare filium nisi habeat iustam causam: vt pote si filius accusauit parentes, ℞ per accusationem suam eos fecerit grauia damna pati, vt in auctentico. vt cum de app. cog. §. causas. coll. viij. Item si pater filium hereticum esse persenserit, vt in eadem aut. §. si quis. alie cause ponuntur. extra de iureiuran. quintauallis. ibi videas. Si tamen pater iuste exheredat filium ecclesia debet eū reconciliare si potest. Et hoc est quod dicit si viueret nonne eum ℞. [cuius appeto] vitium notat ambitionis. Et loquitur non in persona sui, sed pessimorum prelatorū, qui cupiūt morientes suos filios exheredare: vt ecclesijs bona relinquātur. bu. [sed plane] tertia pars. [patet christum alterū] id est vt tantum det christo quantum filio ℞ non plus. bu.

Exponit literam.

NEnmirum. §. est, in quo Gratianus ponit ynam solutionem, sed vt dicit glo. falsam videlicet ℣ Augu. non precepit restatori, vt tantum christo relinqueret: quantum vni filiorum. Sed prohibet ne plus christo quam vni filiorū. Lege. ¶ [Hac sed prohibetur transcendere] non dicit vere: quia transcendere potest, ℞ omnia potest conferre ecclesie: preter legitimam. vt. j. tit. q. ij. prelatum. ℞. l. si qua. que hic signantur pro contrarijs. hug. ℞ Archid. sed intellige [prohibentur transcendere] ex ratione iracūdie, ℞ odio, vel prohibetur, id est dissuadetur, id est consilio Augustī. suadetur, ℞ consulitur ei: vt non transcendat eam. secundum hug. archid. hec vltima expositio videtur melior: quam prima, vt nō contradicat ei quod dicitur supra. c. proximo. in glo. j. Archi.

Exponit literam.

Contra gratianum.

Archid.

Oblationes vero. §. est, in quo incipit vj. pars huius questionis: in qua magister addit qua pena sunt puniendi qui oblationes ecclesie relictas vel debitas detinent ℞ non reddunt ecclesijs. Et ad hoc inducit tria capitula sequentia.

Exponit literam.

¶ Ai oblationes. Primū est hoc c. ex concilio carthaginensi quarto sumptū. Summa est in rubro. Breue est. Lege. ¶ [Qui oblationes defunctorū] id est relictas ecclesijs. i. defunctis nō loquitur de oblationibus volūtarijs, sed de debitis: scilicet que relinquuntur in testamentis vel in vltimis voluntatibus. [ipsis ecclesijs] vel etiā inter viuos: quas qui retinet debet excōicari. bu. Idem de omnibus debitis oblationibus: scilicet de decimis ℞ primitijs. vt distin. xxxij. preter hoc. ℞. xvj. qō. j. statuimus. Hug. [negant] scienter: cum constat eos debere: secus si inde referat questionem. hug. aut difficulter, vt quia tarde, vel cū diminutione. hug. Laurē. tanquam egentium necatores. lxxv. dist. pasce. ℞. xvj. qō. j. decime. Et intelligitur quantū in ipsis est. vt dist. xlix. sacerdotes. bu. [excōicentur] certe digna pena est talium excōicatio: qui tam crudeles sunt qui debitas oblationes ecclesie negant: vt ab ecclesia excludantur ℞ ministerio dei qui ministris christi ℞ ecclesie subtrahunt.

Questio. Respondet.

1 ¶ Bona ecclesie detinentes quare dicantur infideles.

2 Mortuus an sentiat aliquod detrimētum ex hoc ℣ eleemosyne quas mandauit dari retardantur aut non soluuntur.

3 Executores testamentorū qui executiones testamētorū sibi cōmissas nō complent: ℣ citius possunt peccare grauissime.

Biuisio.

QUi oblationes. Ad idē sequitur boc. c. ex cōcilio Carēsi sumptum. Summa est in rubro. Et potest diuidi boc. c. in tres partes: secundū tres rationes quas assignat: quare tales qui oblationes relictas ecclesie soluere contemnunt veniant excōicandi. ℣ prima est ℣ tales quasi infideles reputantur. scōa q; per talē retardationē aut non solutionē relictorū ecclesie defunctorum defraudantur. tertia est: quia inde etiā panperib⁹ ecclesie subtrahūtur. scōa ibi: quia ℞ fideles tertia ibi, ℞ pauperes. Lege. ¶ [Quia oblationes. vt infideles] dicitur infideles non q; detinētes bona ecclesie ex hoc sint heretici, ℞ sine fide. Non enim omnis sacrilegus est infidelis: nisi diceret ℣ detinere bona ecclesie hoc modo non esset peccatū: q; tūc diceret contra fidei ℞ scripture veritatem. Sed si detineat bona ecclesie ℞ male, ℞ credat ℣ teneatur ea reddere: cum autē non reddit peccat peccato furti, ℞ sacrilegij, sed non contra fidem. ¶ Quomodo ergo dicuntur infideles. Respondetur ℣ ideo. Tum primo q; sunt sine fide formata, que per charitatē operatur. ad Gal. v. Tū quia vt dicitur infra tales defraudatores oblationū relictarum pro suffragijs mortuorum presumūtur male sentire de futura resurrectione. Tum tertio quia infideles sunt matri sue ecclesie: cuius bona auferūt infideles proximis defunctis infideles panperibus qui de bonis illis debēt refoueri. [quia vsq; ad estimationē] id est euacuationem fidei future resurrectionis: videntur enim male sentire de resurrectione. Et presumitur, ℣ ipsi nō excedant futuram resurrectionem qui oblationes defunctorum negāt ℞ detinent. In signū enim ℞ argumētū future resurrectionis opera pietatis impedimus mortuis:

mortuis: ℞ pro animabus illorum oramus. vt. j. c. non estimemus, nisi enim resurrecturos eos speraremus: vacuum videretur orare pro eis vt dicit scōi macha. xij. [exacerbatione] i. hoc factus per quod diuina pietas exacerbatur: ℞ irascitur Lau. Archi. [q; ℞ fideles]. ij. pars. ℞. ij. ratio. [plenitudines] qua defraudātur. ¶ Surgit hic questio. ✝ vtrū mortuus ali quod detrimētū sentiat ex hoc ℣ eleemosyne quas mādauit dari retardantur: aut non soluantur. Et arguitur ℣ non sic huiusmodi retradatio prouenit ex negligētia executoris. Sz negligentia vnius non imputatur alteri. ergo nullum detrimentū mortuus patitur ex huiusmodi tarditate. ¶ In oppositum arguitur ex presenti tex. Et ratione sic, propter huiusmodi tarditatē orationes ℞ suffragia retardantur que deberent fieri pro anima defuncti ex quibus plurimū iuuarenē ergo ex huiusmodi tarditate patitur detrimentū. ¶ Respōdetur iuxta Sanctuz tho. quolibeto. vj. distinguēdo ex parte eleemosyne: q; circa eam potest consyderari meritū ipsius eleemosyne, ℞ eleemosyne effectus quātuz ad meritū eleemosyne est conclusio, ℣ nullum detrimentū patitur defunctus ex predicta tarditate: maxime si quātū fuit in ipso causaz ad bibuit: vt bmōi eleemosyne cito darent, patet cōclusio, quia meritū principaliter ex voluntate ℞ intentione dependet. Si vero consyderatur eleemosyna quātum ad effectū est conclusio, ℣ defunctus patitur detrimentuz ex predicta tarditate: non quidē vt pro huiusmodi tarditate puniatur, sed quia remedium ei non adhibetur: oum suffragia differūtur ex quibus plurimum iuuaretur, patet ista cōclusio ex ratione superius facta. Ex quibus aperte colligitur, ✝ q; grauissime peccent executores testamenti qui executiones testamētorū sibi cōmissas nō cōplent: quā citius possunt opportunitate cōpetenti, patet etiā quā inhumanius peccēt: qui bona legata tollunt aut retinent, aut in alios vsus cōuertūt: ℣ fuerit voluntas bona testatoris. ¶ Ad rationem in oppositum dicendum, ℣ negligentia vnius nō imputatur alteri ad penā, potest tamen redundare in alterū quātum ad effectū remedij, ꝑm ℣ vnus homo ab alio iuuari pōt. [Et pauperes.] tertia pars ℞ recta ratio. vnde isti homicide dici possunt: vt in superiori. c. dictum est. Et. puer. xviij. habetur. Qui subtrahit ali quid a patre. scz christo. ℞ a matre scz ecclia: parriceps homicide est. §. xij. q. ij. qui abstulerit [nec credentes]. i. ostendētes nō efficaciter rerdere videntur iudiciū dei: q; si sic timerent. Lōtra boa apostolus ad Ro. ij. dicit an existimas tu: ℣ effugies iudiciū dei. [vnde z quidaz patrū]. scz sanctus hieronymus ℞ ponitur supra. xij. q. ij. gloria. [Sacrilegium] Sacrilegium] alibi dicitur homicidium. vt. xij. q. ij. qui abstulerit. ℞ in precedenti ℞ in sequēti capitulo. bu.

1 ¶ Sacrilegi non sunt ipso iure excommunicati.

Laurentius. Archidia. Questio. Primū argumentum.

Opponit in contrarium.

Rūdet. S. Thomā.

¶ Clerici. Ad idez est boc ca. ex cōcilio agathen. Summa est in rubro. Et alia plana sunt. Et sunt due partes. ij. ibi, Si qs autē. Lege. ¶ [Clerici vl seculares]. i. laici. [donatas] in vita. bu. [relictas] in morte. bu. [crediderint auferendū] cū effectu. i. abstulerint, ℣ sepe faciunt multi. vt. xvij. q. iij. sicut qui opes. hug. ab ecclesijs excludantur. ar. ✝ q; sacrilegi nō sunt ipso iure excōicati. ℞ in gl. de boc le. ℞ not. rj. q. iij. canonica. Et vide ibi quod ibi disputauimus. ¶ Sed hic surgit questio vtrum boc sit verum. Et videtur ℣ sacrile gi ipso iure sint excōicati. ¶ Ad hanc respondet: q; sacrilegi non sunt ipso iure excommunicati nisi in duobus scz cuz interuenit incendiū: seu violatio ecclesiarū. extra de sen. er. c. cō questi. in gl. colligitur etiam ex allegato. c. canonica. Item in c. oēs ecclie. xvij. q. iij. [peregrina]. i. laica. qua separeē a consortio clericorū: ℞ in choro: ℞ in mensa: ℞ in officio q; est dicere deponatur. bu. vel cōis sacramētorū tribuat ei peregrina. i. in morte cuz incipit peregrinari. i. recedere de hac vita. Nam in articulo mortis nulli penitēti est denegandus viaticum. vt di. l. penitentes. bug.

Questio. Rūdet.

Item queritur. §. est: in quo incipit. vij. pars huius questiōis: in qua ꝑhibet: ne pro sepultura aliquid exigatur: nisi detur spontanea voluntate. Et boc probat per quatuor capitula,

1 ¶ Sepultura an possit emi.

2 Papa debet tollere de ecclesia vitium simonie.

3 Ecclesia debet abstinere ab his que habent speciem. mali.

Biuisio.

¶ Onquesta. Inducit in primis boc. c. ℣ est beati gregorij i registro, Summa est in rubro. Et pōt diuidi in tres partes. In prima querelā refert. In scōa determinatur factū cōmissuz. In tertia ꝑuidet. ij. ibi: hoc autem. iij. ibi: vnde boc. ¶ Pro intelligētia huius capituli. Queritur sic. ¶ ✝ Utrū pro sepultura fit panda pecunia siue vtrū sepultura posset emi. Et videtur ℣ sic qui abzabam sanctus vir legitur emisse ab emoz spelunca duplicez in sepulturam. Heū. xxxiij. ergo videt ℣ fit licitum pro sepultura dare ℞ exigere pecuniā. ¶ In oppositū arguitur ex. c. presenti. Ad istā questionē data est responsio. primo. j. q. j. dictū. vbi disputauimus eam. Item dictū est aliqd. §. in prin. ij. partis huius questionis. §. nunc queritur. Secūdum enim ℣ varie sumit nomen sepulture. Ita respondetur ad questionem ℣ sic vel nō. Et tangit satis hic sufficiēter in gl. Ad rationes in oppositū de abzabam respondetur iuxta Sanctū tho. in. iij. di. ij. ℣ vēditio sepulture potest intelligi dupliciter, vno modo ita ℣ vendat terra cōsecrata in sepulturam: sicut ℞ calix ratione materie. Non autē potest vendi ratione cōsecrationis: vt scilicet aliquis pro pecunia ibi sepeliatur, abzabam emit terram illam vt terrā tū cōmunē, vnde non peccauit sicut ℞ nunc terram vbi quondā fuit ecclesia liceret emere vel vēdere in casu necessitatis. Sz de boc plenius in sequēti capitulo. Lege. ¶ [Cōquesta vel questa pro sepultura. Forte pro illo loco: vbi erat illa sepultura: vel q; sepulta erat in tali loco pro officio in eius sepultura impēso aliqd exigebat. bu. [velit exigere.] qō fieri nō debet. j. c. ecclesiastico. ℞. §. j. q. j. dictū. archi. [Hoc autem vitium]. ij. pars. [vetuimus.] ✝ Nota officiū sancti summi pontificis vitiū simonie de ecclia tollere. Sciebat enim: ℣ nihil sit magis ℣ ecclesiam maculet. Similiter idem gregorius inhibuit exigi qō solebat dari pro pallio. vt di. c. nouit. [per prauā consuetudinē] in malis em̄ ratione cōsuetudinis vel diuturnitatis nō excusat aliquis a peccato. ij. q. iij. si quis prebēdas. ℞ extra de stim. nō satis. bu. [q; vñ abzabā.] Heū. xvij. [a filijs ephzō] boc est seoz, qui fuit pater ephzon. bug. [postularet]. i. rogaret: vt intercederet apud ephzon. ℣ ei cōcederet. bu. Sed nota ℣ nō legitur in trāslatione nostra: ℣ abzabā filios ephzon rogaret: ℣ ipsi intercederent pro eo apud patrez. Sed forte legitur in alia trāslatiōe ꝑm bu. [renuit ephzon.] primo: ℞ de boc cōmendatur in boc. c. ℣ postea victus precibus accepit ℞ ideo reprehenditur in sequenti capitulo. bu. [Si ergo. Jargunit a minori [paganus.] scz ephzon. [facerdotes] in quibus anarītia nō debet nominari. ad Ephe. v. [vnde bec]. iij. pars. [in alienis]. i. in alijs quasi diceret nō ꝑsumatis talia ne alij vestro corrumpantur exemplo. bu. z archid. [Sed si ꝑdre.] sponte enim oblata licite recipiuntur, vt distin. xvij. de eulogijs. ℞. j. q. ij. placuit. ℞. j. e. in ecclesiastico. ℞. c. precipiēdi [valde irreligiosum.] Jar. ✝ ecclesiam debere abstinere ab his ℣ speciem habent mali. extra de vi. ℞ bo. cle. cum ab omni. Lau. archidi. [gratulari.] quod inhumanum est. extra de excel. prel. ℣ fit. ℞. ff. de verb. obli.

Biuisio. Exponit literam. Questio. Rūdet.

1 ¶ Ephzon an peccauerit accipiendo pecuniam pro sepultura illa quam vendidit abzabe.

POstquam. Ad idē est boc. c. qō beati Hierony. sup gen. Summa est: ℣ p loco sepulture nō est capiēda pecunia. Et diuidit in duas partes. In prima narrat historiā cū reprehēsiōe ephzon. In scōa dicit ℣ graviter peccent pro sepulturis recipientes pecunias. ij. ibi: stātigitur. Lege. ¶ [Post ℣ pretio] z pcibus ppli illi? terre vict⁹. ¶ Surgit hic qō. ✝ vtrū ephzon peccauit accipiēdo pecuniā pro sepultura illa quā vendidit abzabe. Sd non peccauerit videt dicere petrus comestor in historijs: ℣ non peccauit ephzon vendendo locum illum. Tum quia nondum erat deputatus sepulture: ℞ boc de se non est licitum: cum boc sit vendere pure corporale nec esset annexū spūali. Tū etiā vt dicit Hu. tunc nō erat ꝑhibitū talē locū vēdere: vel emere. ¶ Si ārit. Quare ergo reprēdit a Hier. Rūdet Hu. z Jo. in gl. ℣ nō reprehēdit ꝑ ꝑ suū factū: sed ꝑter futuros volēs ostēdere: ℣ aliq peccarēt q tali mō vēderēt. Sed credimus ℣ beatus Hiero. verius dicat. scz ℣ peccauit grauiter: ℞ ita ꝑter factū fuit reprehensus. primo q; ephzon dicit victus precnnie cupiditate q; licet fingeret se nolle pecuniam verbo: affectu tamē auaritie eam cōcupinit. vt dicatur victus precuniam cuius affectū sentiēs abzabam instituit: vt pecuniā acciperet. vnde dicitur eum coegisse: que coactio nō excusat ephzon. q; nō fuit absoluta. ¶ Scōo q; loc⁹ ille iā deputat? erat humane sepulture ℞ ibi sepultus erat Adam ℞ Eua. vnde Hieron. super Heū. xxv. dicit ℣ ephzon a numero nomē accepit. interpretat enim arbor quatuoz eo ℣ ibi ꝛtuoz patriarche fuit sepulti. Adā magnus humani generis pater: Abzabā: Jsaac: ℞ Jacob. fin

Biuisio. Exponit literam. Questio. Rūdet. Laurētius.

fuli cū vrozibus suis. Jta ꝙ locus ille iam erat locus sepulture deputatus: ⁊ locus deputatus ad opus pietatis ⁊ misericordie. vnde non cadebat subventione: sicut nec opus seppeliendi cū sit opus misericordie ⁊ pietatis. Et ex hoc ephō cecidit a stabilitate ⁊ perfectione virtutis: quod probat mutatio nominis prius eī ephzon dictus est cū litera o. ꝙ cū sit figure sperice perfectionem significat. sed mutatū est nomē eius in ephzan. in signū plangentis, quia a perfecta virtute cecidit in imperfectionem peccati locū sepulture mortuoꝝ vendendo: ⁊ mortuis non compatiendo: nec misericordiā exhibendo. Concor. beatus tho. in. iiij. distin. xxv. dicēs abrahā autem non peccauit emens spelūcam duplicem, qz spelunca illa non erat cōsecrata in sepulturam: vel si erat consecrata trāsiit possessio eius in iurisdictionē cum vniuersitate agri. Emor autē reprehenditur quia cecidit a bona intētione quā habuit prius volens eam gratis dare cū post eam carissime vendidit: vel vt quidam dicunt abrahām non peccauisse: redimens ius sepeliendi mortuum suum, quod habebat in sepulchro patris sui ade: qui quāuis emor nō negaret: tamen sciebat abrahām: ꝙ ille molestē acciperet: nisi pretium daretur. Hec sanctus tho. Quod vero dicebat magister in historijs nō est verū, qz locus ille iam erat consecratus in sepulturam vt dictum est. Jd vero quod dicit bug. in excusatione ephzō etiam non valet: quia hoc erat simoniacum de se: ⁊ non quia prohibitum [cogente] non fuit coactio absoluta, que excusaret vt dictū est [vau.] primo dicebatur ephzon. sed postea p tali facto subtracta est litera o: ⁊ posita ibi a litera greci alphabeti: ⁊ significat finē ⁊ perfectionē virtutis. A. est prima ⁊ significat principiū ⁊ imperfectionē, hec enim mutatio nominis est facta ad designandū eū cecidisse a perfectione ⁊ cō summatione virtutis. [apud illos] sc̄z hebreos. bu. [legitur] i. scribitur. [pro. o.] ybi enim ponitur. o. ipsi ponūt vau. sed pnuntiant. o. [qui potuerit]. i. ausus est [memoriā]. i. sepulchrū [sciat]. ñ. pars. [mutari.] quo ad meritū vite. qz defectis fiunt imperfecti. bugu. [quidā]. i. aliquid [occulte.] Sciēs licet per subtractionē ⁊ mutationez litere sui nominis. bug.

S. Thom.

Contra magistrum hystoriarum.

Exponit literam.

Ecclesiastico. Ad idez est hoc capitulū ex cōcilio Tribureñ. sumptū. Summa est: ꝙ nō licet sepulturā vendere. Et potest diuidi in duas partes. In prima inducit plures autoritates. In secunda ex illis elicit conclusionem intentaz. ñ. ibi: quare interdictū. Legeter. [[In ecclesiastico.] Eccli. viij. [mortuo nō prohibeas gratiam] gratiam dicit, qz mortuo debet sepultura gratiose cōcedi: ⁊ non pecunia vendi. [omnes morimur]. ñ. Regū. xiiij. omnes morimur: ⁊ quasi aqua dilabimur in terra. ⁊ ad hebr. ix. statutum est hominibus semel mori. [omnia que de terra. ⁊c.] hoc scriptum est in ecclesiastico. xlj. ⁊ eccliastici. iij. [quid terra]. i. homo [terram] scilicet cemiteriatam. bu. [terra es.] Gener. iij. vbi dicit sic homini. In sudore vultus tui vescēris pane tuo: donec reuertaris in terrā: de qua assumptus es: quia pulvis es: ⁊ in pulverem reuerteris. [non hominis est terra] scilicet iure nature, sed legum cōstitutione, vt distinct. viij. quo iure. bu. [Si vēdis.] sed precipue sacra in cemiteriata. [Quare]. ñ. pars. i. ergo. [interdictum]. i. prohibitus merito est omnibus terraz sacram vel cemiteriatam denegare supple: ⁊ ali qd inde exigere vel accipere, nisi ⁊c. bug. [pter nomen]. i. memoriam: vel propter nomē scribendum: scilicet vt nomen eius scribatur in matricula vt sic frequēter oretur pro eo. bug. Nota glos. qualiter locus fiat sacer aut religiosus: ⁊ que differentia sit inter sacrum ⁊ religiosum, quia satis plene ibi habetur.

Divisio.

Exponit literam.

Hoffredus.

Questio.

¶☞ Episcopus vel sacerdos an possit aliquem in sepulcro alterius inferre ex iusta causa.

Recipiendum. Ad idez est hoc capitulū ex cōcilio varensi sumptū. Summa est: que in superiori. Et diuidit in duas partes. In prima prohibetur pro sepultura pecunia exigatur: nisi in testamēto fuerit gratiose oblata vel relicta. In secūda ꝙ nullus sepeliatur infra ecclesiam. ñ. ibi: prohibendum est. Lege terr. [[Precipiendum.] hoc capitulum intelligitur de sepulchris ⁊ officijs sepeliendi: non vendendis. bug. vel pro officio quod impenditur sepeliendis: sic supra. j. questione prima. dictus. ⁊ extra de simonia. non satis. Jm Hoffredū qui ita notat in summa de sepul. in prin. [illi quibus]. i. cōmissarij siue executores testamenti. [aliquid exigatur. Jndebitum. bu. ¶Surgit hic dubium, ⁊ verum episcopus vel etiam sacerdos potest aliquem in sepulchrū alterius inferre ex iusta cā: vt pote si quis esset qui non haberet propriam sepulturam: ⁊ non haberet alibi vbi eū sepeliret. Sō sic dicit Ber. bif. qui ita scripsit' vt dicit hic archidia. ¶Jn oppositum est. ff. de reli. l. ij. §m Laure. §. preterea ait. vbi dicitur, ꝙ inferens aliquē in sepulchrū alteri' tenet ei: cuius est sepulchrum, ⁊ tenetur de sepulchro violato. ¶Respondeo. dicit bug. super. c. precedēs in ecclesiastico ꝙ pōt. Et ad legem illā dicit ꝙ intelligitur in priuatis. Credit enim ꝙ sacerdos ipotest eū cogere ad hoc, vt permittat, quia ille ad hoc tenetur: ⁊ peccat mortaliter: si nō permittit siue ab illis: qui in villis: vt sunt decani: archipresbyteri: ⁊ huiusmodi loca intelligūtur extra vrbem. bu. [prohibendum] ñ. pars. [nullatenus] nisi sint episcopi vel alij magne prozogatiue ⁊ magni meriti sicut illi: per quos deus miracula operatur. vt. j. e. q. nullus. [in atrio]. i. in cemiterio [. j. ecclesiaz nullatenus.] Ratio huius prohibitionis est triplex. Primo qz domū domini decet sanctitudo: ⁊ nō spurcitia sepulchrorum. ¶Secunda ratio est, qz eccl'a est locus viuentium: ⁊ nō morientium spiritualiter. in quo mortui peccatis per sacramēta reuiuiscunt ⁊ a morte culpe resurgūt invitā gratie. Et ad hoc significandū. j. ecclesiam mortui non sepeliūtur. ¶Tertia est: quia ecclesia est locus dedicatus christo: ⁊ ibi corpus ⁊ sanguis cōficit, qui iuxta apostolum ad Rom. vj. resurgēs ex mortuis iam nō moritur: ⁊ mors illi vltra non dominabitur, ad cuius representationem mortui infra ecclesiā non tumulantur cōmuniter. ¶Quarta ratio potest addi §m bug. scilicet pro reuerentia loci: ⁊ sacramentoꝝ que ibi conficiūtur ⁊ celebrantur.

Divisio.

Exponit literam.

Questio.

1 ☞ Loca sacra qualiter iuuent sepultos in eis.

Quibus peccata. Hic icipit octana pars huius questionis: in qua magister principaliter ostendit quibus mortuis ⁊ quibus non prosit sepeliri in sacris locis: ⁊ suffragia que fiūt per vinos, ⁊ hoc per capitula. Jn primis inducit hoc capitulum quod est beati augustini in sermone quodā de defunctis. Summa est quod decedentibus in mortali sepeliri in loco sacro non iuuat siue prodest. Et potest diuidi in duas partes. Jn prima ponit quod dictum est. Jn secunda assignat rationem. sc̄da ibi: quia quos. Lege terrum. ¶[Quibus peccata.]scilicet mortalia. Alaz p venialibus sepultura non est deneganda. bu. [a sacris locis] inuitur a cōtrario sensu: ꝙ decedentes sine peccato mortali in charitate iuuant sicut in sequēti capitulo habet. ¶Sed surgit questio ⁊ qualiter loca sacra iuuant sepultos in eis. Respondet bug. qō loca sacra dicūtur iuuare. i. preces ⁊ orationes ⁊ oblatiōes ⁊ sacrificia ibi pro eis facta, sed de hoc in sequenti capitulo plura dicemus [granioza]. i. mortalia. bug. [faciunt siue disponunt. Nor. verbuz facier qz alias secus vt in sequenti capitulo.

Divisio.

Exponit literam.

Questio.

Rūdet.

1 ☞ Sepultura suozum corpozum an proficiat mortuis. ꝙ sic. nu. 3. ⁊ nu. 5.

Quod non decedentibus in peccato mortali. nu. 7.

2 Sepultura corpozum prodest vinis sepelientibus ⁊ alijs.

4 ☒Donumentum vnde dicatur.

6 Luminaria panni ⁊ alij sumptus qualiter prosint defunctis.

Jam grauia. Ad idem est hoc capitulum ex beato gregorio sumptum quarto dialogozum. c. iij. Summa est, ꝙ decedētibus sine peccato mortali in charitate prodest sepeliri in ecclesia. Et pōt diuidi in duas partes. Jn prima dicit ꝙ dictū est. Jn secunda dicit ꝙ decedētibus in peccatis granibus. i. mortalibus nocer. ñ. ibi. Nam quos. ¶Pro pleniori intelligentia huius capituli ⁊ precedentis.

1 Queritur. ¶† Utrum mortuis proficiat suozum corpozū sepultura. Et arguit ad partes. Pro pte negatiua arguit sic. Primo dicit Augu. li. de cura ꝙ mortuis agēda corpoz humano. Quidqd impedit nō est ꝓsidiū salutis eterne: sed humanitatis officiū. ¶Sc̄o sic, dicit gregoꝛ' sc̄o dialogoꝝ curatio funeris cōditio sepulture pompa exequiarū magis sunt vinozū solatia: ꝙ subsidia mortuozū. ¶Tertio ꝛ aug. li. de cura pro mortuis agēda de corporibus martyrū quoꝛūdam expositis canibus ꝙ nō ob aliā cām credendū est diuini tus fuisse ꝓmissus: nisi vt discerēt xpiani in cōfitēdo xpm: dū grēnūt hāc vitā multomagis grēnere sepulchrū: sz ꝙ pdest: grēni nō ds. ergo fegē ꝙ talis sepultura defunctis nō sit vtilis: siue nō ꝓfit. ¶Jn oppositū est capitulū presens: habens duas

Divisio.

Primus argumentum.

Secūdū ar.

Tertiū arg.

Opponit in contrarium.

Rūdet.

duas conclusiones. prima ꝙ pfit bonis, ⁊ noceat malis. Respondeo dicendū sub certis conclusionibus. Prima est, †ꝙ sepultura corpozū prodest vinis sepelientibus ⁊ alijs. Jsta cōclusio pz ex multis: primo quātū ad corpus ex hoc ne eoꝛ oculi ex turpitudine cadauerū offendantur ⁊ corpora ferozibus inficiant. ¶Sc̄o quātū ad animā, pdest vinis inquātū per hoc a strui' fides nominis: vt dicit Augus. lib. de cura ꝙ mortuis agenda. ¶Tertio qz homines ad faciendū eleemosynas excitar. vnde Aug. primo de ciuit. dei. c. xiij. dicit. Jn hoc salubriter, dicitur quanta possit esse remuneratio pro eleemosynas: quas viuentibus ⁊ sentientibus exhibemus: sic nec apud deum perit, quod eranimis hominū membris officij viligentieqꝫ impenditur. probatur ergo sic cōclusio. Nullus facit eleemosynā circa aliquem: nisi ei proficiat. sed sepelire mortuos computatur inter opera eleemosynarum. vnde Augus. dicit primo de ciuita. dei thobiam sepeliendo mortuos deum promeruisse teste angelo. ergo sepultura prodest. ¶Secūda conclusio. †Sepultura corpoꝛ. pdest animabus defunctoꝛ qui in charitate decesserūt aliquod purgabile secum deferentibus. pbatur ista ꝛclusio sic. Non est, pbabile ꝙ frustrē' devotio fideliū, sed aliqui ex deuotione in aliquibus locis religiosis sepeliri diſponūt. ergo sepulture cult' pdest defunctis. ¶Secūdo sic. dicit Augus. primo lib. de ciuita. dei. antiquorum iustoꝛū funera officiosa pietate curata sunt ⁊ exequie celebrate. ⁊ sepulchra pmisse: ipsiqꝫ cum vinerent, de sepeliendis aut transferendis suis corpozibus filijs mandauerū: sicut patet de Abrahām, Jsaac, ⁊ Jacob. Sed boc non fecissent: nisi sepultura ⁊ hmōi aliquid mortuis cōferret ergo sepultura in aliqua prodest defunctis, quod est verū nō per se, sed per accidēs. Tum primo inquantū respicictes sepulchra memoriā retinent defunctoꝛū, ⁊ pro eis oraī. †vnde monumentū a memoria nomen accepit. dicitur enim monumentū eo ꝙ moneat mentem. vt dicit Augusti. primo de ciuitate dei. ⁊ in li. de cura pro mortuis agēda. †Sed vlterius prodest sepultura in loco sacro: non quidē vt dicit Sanctus Tho. ex ipso opere operato, sed magis ex opere operāte. Et hoc multipliciter. Primo oū sc̄z ipse defunct' vel alius corpus eius tumulari in loco sacrato: disponēs patrocinio alicuius sancti eū cōmittit: cuius precibus per hoc credendus est adiuuari. Tum sc̄o quia ceteris paribus ex diuina ordinatione triumphans ecclesia specialiter orat pro illis, qui in loco sacrato sunt sepulti. Tum tertio qz illi qui in loco deseruiunt tenentur ceteris paribus frequētius ⁊ specialius p illis orare. ¶Tertia conclusio. † Luminaria ⁊ panni et alij sumptus, pfunt, ⁊ si non per se, per accidēs tamen defunctis. Tum primo inquātū per talia homines excitantur ad cōpatiendū: ⁊ per consequēs ad orandū pro eis. ¶Sc̄o inquātū pauperes inde fructū capiūt, ⁊ ecclesia decoratur. Sic enim Thobie. xij. Sepultura inter ceteras eleemosynas cōputat'.

Tertia conclusio.

Quarta conclusio.

7 ¶Quarta conclusio. † impſs defunctis. i. decedentibus in peccato mortali sepultura in sacro loco non prodest, sed nocet. patet conclusio ex precedenti ⁊ presenti. c. Et hoc intelligitur de eo qui non obstante, ꝙ cognosceret se indignū sepulturam in tali loco propter humanam gloriam procurauit: quoniam si ipse hoc non disposuit nō imputabitur ei ad peccatum. ¶Jis habitis dicendum est ad rationes in oppositum. Ad primum dicendum est ꝙ intelligenda est de profectu per se: diximus autem ꝙ licet non per se tamen per accidens prodest defunctis modis illis assignatis. ¶Ad secundam respondetur eodem modo intelligenda est autoritas Hegoꝛij: sicut Augustini. ¶Ad tertiam respondetur, quod illud dictum non est sic intelligēdum, ꝙ sepulchrum debeat contemni absolute sicut patet ex dictis ipsius Augustini, ſz quod propter timorem carendi sepultura debent christiani a fide christi trepidare. Lege ter. ¶[Cum grauia] id est mortalia. bug. [Nam quos] secunda pars. [ad tumulum.] si ipsi hoc fecerunt fieri. vel ex eoꝛum dispositione factum est. Bu. ⁊ tunc est verum quod hic dicitur: sicut patet in superiori capitulo. Archid.

Ad primuz argumentū.

Ad secūdū.

Ad tertiuz.

Exponit literam.

1 ☞ Sepultura ecclesiastica an sit alicui deneganda.

2 Heretici prohibentur sepeliri in cemiterio.

3 Pagani ⁊ iudei prohibentur sepeliri in cemiterio.

4 Excōicati oēs prohibentur sepeliri in cemiterio. ⁊ nu. 5. 7. 6.

7 ☒Dorui in torneamentis prohibentur sepeliri in cemiterio. Et occidentes semetipsos. nu. 8.

9 Sepultura interdicitur generaliter omnib' de loco qui suppositus est interdicto.

10 Usurarij manifesti prohibentur sepeliri in cemiterio.

11 Testator relinquens clericum tutorem in testamento prohibetur sepeliri in cemiterio.

12 Blasphemus dei prohibetur.

13 Monachus habens proprium prohibetur.

14 Notatus de mortali peccato prohibetur.

15 Raptor prohibetur.

16 Qui semel in anno non est confessus.

Julius. Ad idē principale propositum est boc. c. ex concilio magūtino sumptū. Summa est. ꝙ nullus debet sepeliri in ecclesia: nisi episcopus ⁊ abbas aut vignus ꝓsbyter. ⁊ fideles laici. Breue est. ¶Jn intelligētia pleniori ꝓsentis capituli. Querif. ¶† Utrū alicui sit ecclesiastica sepultura negāda. Et videt' nō, quoniaz sepelire mortuos inter cetera eleemosynarum opera computatur. thobie. xij. ⁊ eccli. vij. dicitur mortuo non phibeas gratiam sepulture. ē. e. q. in eccle siastico. ¶Jn oppositum arguitur ex. c. ꝓsenti cum gl. ¶Respondeo dicendum ꝙ multi ꝓhibentur in cemiterio sepeliri ⁊ sunt bene. xv. genera hominū. Solum tamen tangi vident in gl. quatuor. †Primo ꝓhibentur in cemiterio sepeliri oēs heretici. extra de here. sicut si post mortē apparcat de hereſi. xxiij. q. ij. sane. ¶Secundo† ꝓhibentur sepeliri in cemiterio pagani ⁊ iudei. de conse. di. j. ecclesiam. ⁊. c. ij. ¶Tertio† generaliter omnes excōmunicati. xxiij. q. ij. sane. ⁊ extra de priuile. epōum. li. vj. ¶† Quarto prohibetur etiaz excommunicatus minoꝛi excōicatione. ar. in dicto. c. sane. quod intelligēdū est §m Guil'. de excōicatis minoꝛi excōmunicatione si notorie sint excōicati. ¶Quinto† ꝓhibentur etiam iniuste excommunicati: vt not. extra de resti. spo. literas. in glo. circa finem.

Hostiensis.

7 ¶Serro† ꝓhibentur qui in torneamentis moriūtur. Et exponit Hosti. etiaz si ibi vulnus letale accipit: licet postea superuiuerit. qui quāuis poeniteat: ⁊ eucharistia nō denegef: carebit tamen ecclastica sepultura. extra de torneo. c. j. Hoc tamen de illo intelligit: qui vadit causa se exercēdi in torneamētis: non de alijs. extra de torne. c. ij. gl. Guil'. dicit hic: ꝙ hāc penā intelligit tam de militibus: quā de eoꝛū armigeris: qui ibidem in armis se exercent. Secus de illis: qui illuc vadunt causa curiositatis: vel ad videndum vel quacunqꝫ alia causa.

Guillelmus.

8 ¶Septimo† ꝓhibentur illi qui se occidunt. j. e. q. ij. quibus. ⁊. xxiij. q. v. placuit. Et intelligendus est §m Guil'. ex desperatione ⁊ iracundia se perimeret. Secus si ex furore: vel a casu. vnde sicut Ber. extra. c. ex parte. Si aliquis se precipitaret in aquaz propter fugam aliquam: vel simili causa: ⁊ probabiliter crederet sic posse euadere: non imputatur ei: si contrariuz eueniat, ⁊ hoc cuz pro bono licito hoc facit. ar. di. xij. nerui. ⁊ xxiij. q. v. de occidendis. Concor. etiam hoc Hostien. ibidem.

Hostiensis.

9 ¶Octauo† interdicitur sepultura generaliter omnibus de tali loco: ꝙ suppositus est interdicto. extra de off. ordi. sane.

10 ☒Nono† ꝓhibent vsurarij manifesti. extra de vsuris, qz. ⁊. c.

11 quāquā. li. vj. ¶Decimo† quicunqꝫ clericum tutorē in testamento reliquerit. xxj. q. iij. cyprianus. ⁊. lxxxvj. dist. nec apud se ibi dicit gloss. hodie hoc non habere locum. ¶Undecimo

12 †blasphemus dei. extra de maledic. c. ij. in fi. ¶Duodecimo

13 monachus habēs proprium. extra de statu mo. super quodā.

14 ¶Decimoterrio† generaliter omnis notat' de mortali peccato prohibetur sepeliri in cemiterio. xiij. questione secunda, quibus. ⁊ capi. non estimemus, ⁊ hoc locum habet: si tales nō sint reconciliati ecclesie. Nam si tales reconciliati essent: vel certa signa penitētie apparēt sepeliendi sunt sed beredes tenentur satisfacere pro eis. extra eod. parochia. o. ¶Decimo

15 quarto† ꝙ si fuerit raptor. extra de rapto. capit. super eo. ⁊ ca

16 pit. in literis. ¶Decimoquinto† qui semel in anno nō est cōfessus. extra de pen. ⁊ rem. omnis vtriusqꝫ sexus. Et hoc intelige: nisi in articulo mortis existens signa contritionis ostendat: ad qō probandum secundum, omnes in bis casibus sufficit vnus testis. xxvj. questione sexta. qui recedunt. ⁊ capitulo fina. Quibus vero prohibetur sepeliri intus in ecclesia in expositiōe litere declarabitur. ¶Sed hic surgit questio. Quid si tales qui dicti sunt fuerunt sepulti in cemiterio. ¶Respōdetur ꝙ si cozā corpoza discerni possunt: erbumandi sunt: alias non. extra de sepul sacris. ⁊ eccle. siue cemiterium reconciliādum est. extra de conse. eccle. vel alea. consuluisti. Occulti tamen peccatoꝛes sepeliendi sunt: nisi forte esset hereticus: siue excommunicatus: quia cui non communicauimus viuo: nec mortuo cōmunicare debemus. extra de sepul. ex parte. ij. nisi post mortem appareat quare ei in vita communicandus nō erat. puta si post mortem conuincantur de hereſi. xxiij. q. ij. sane. ¶Surgit alia questio. Quid si dubitetur de cadavere vtruz fuerit christiani vel pagani vel excōmunicati. Respōdetur quod in meliozem partem est interpretandum: nisi aliqua ꝓbabilitas esset de oppositō. ar. extra de sepul. sacris. ⁊. j.

Questio.

Rūdet.

Questio.

Rūdet.

Ad argu

Exponit literam.

Divisio.

Primum argumentum.

Secūdū ar.

ps. lxj. c.

Tertiū arg.

Quartū ar.

Quintū ar.

Rūdet. Prima con cluſio.

ps. cxviij. b.

Secūda concluſio.

S. Thom.

Secūdo cōcluſio.

Tertia concluſio.

Quarta concluſio.

Ad primum argumentū. S. Thom.

Ad ſecūdū.

Ad tertiuz.

Ad quartū.

Ad quintum. Albertus magnus.

S. Thom.

Primū argumentum.

Scōm ar.

Tertiū arg.

Quartū ar.

Opponit in contrarium.

Scōa oppoſitio.

Rūdet. S. Thom.

Prima concluſio.

Scōa concluſio.

Ad primum argumentū. S. Thom.

Tertia concluſio.

Quarta concluſio.

Quinta concluſio.

Richardus de alta villa.

Sexta concluſio.

Ad primum argumentū. S. Thom.

Ad ſecūdum

Ad tertiuz.

Albertus. Bonanen.

Ad quartū.

Exponit literam.

Auguſtin.

e non eſtimemus, z de conſ. di. j. c. eccleſiam. ¶ Vbis habitis dicendum eſt ad rationem in oppoſitū, ꝙ non procedit. quia aliud eſt dare ſepulture mortuum; quod eſt opus pietatis: z omnibus eſt commune, z aliud eſt in loco ſacro ſepelire. boc non conuenit omnibus: ſed multis interdicit ſicut de ctū eſt. Lege ter. ¶ Nullus niſi epi.]boc not. recipit diſpenſatione generaliter eñ oēs epi nunc ſepeliuntur in eccleſia; niſi manifeſte decedāt in mortali crimine. bu. [abbates religioſi: z magni meritiz alī nō. bu. [Digni ſepeliri]in eccla. prerogatiua meritorū. bu. [fideles]nō a fide baptiſmi; ſed a fidei virtute: ſine cōſtātia ſancti ſunt: qui per fidē vicerūt regna. ad hebre. xj. z miraculis cozuscāt: vel inſignes perſone extiterunt.

Quid vero, ſ. eſt: in quo magiſter poſtquā vire rat mortuis prodeſſe ſepeliri. iurta eccleſiā, ſiue in loco ſacro, nūc vult oſtendere quid ꝓfit eis: z nō ſolū ſepultura in loco ſacro: ſed etiā qualiter ꝓfunt ſuffragia que fiūt pro defunctis, ad que inducit capitula ſequētia.

2 ¶ Suffragia facta per vnū poſſunt prodeſſe alteri etiā vino.
3 ¶ Mortui poſſunt iuuari ex operibus vinorum.
4 Opus vnius nullomodo poteſt alteri valere ad ſtatum conſequendum per viam meriti. Reſtringitur. nu. 6. bene tamen per viam oratiōis. nu. 5.
8 Suffragia per malos facta ſi conſiſtant in exhibitione ſacramenti proſunt defunctis.
9 Defunctis quare proſit ſepeliri apud ſanctorū cemiteria.

Mon eſtimemus, Hoc. c. eſt beati augu. in lib. de agenda cura pro mortuis. Summa eſt, qō orationes ſacrificia z eleemoſyne que fiunt in eccleſia proſunt defunctis catholicis: licet nō omnibus, qz nec valde bonis: nec valde malis. Et pōt diuidi in quatuor partes. In prima ponit, quod dictū eſt. In ſcōa ponit: ꝙ diligētius iſta agere debemus pro defunctis: qui aliqua neceſſitate nobis coniūcti fuerūt videlicet aut cōſanguinitate: aut familiaritate: aut huiuſmodi. In tertia ponit: ꝙ bmōi cultus ſepulture z exequie que impenduntur corporibus defunctorū nō ſalutis preſidiū ſed humanitatis officiū. In quarta oſtēdit: ꝙ ſepeliri apud eccliās martyruz, pdeſt defunctis qz ſpecialius martyrū patrocinio ſunt cōmendati: z per cōſequens adiuncti. ſ. ibi: diligentius. nū. ibi: corpori aūt. iiij. ibi: ꝙ vero. ¶ Pro pleniori intelligentia huius capituli queruntur duo.

1 ¶ Primum eſt vtrum mortui iuuari poſſunt ex operibus vinorū ſiue vtrum ſuffragia vinorum proſint defunctis.
7 ¶ Secundū eſt vtrū ſuffragia per peccatores facta proſint.
1

Ad primum ſic pcedit. † Et videt ꝙ ſuffragia vinorū non ꝓſint defunctis. Primo ſic dicit aplus ad gala. vj. Que eñ ſeminauerit homo: hec z metet, ſed ſi defunctus vel etiā vinus ex ſuffragiis alterius fructū conſequeretur: meteret ab alijs ſeminata, ergo ex ſuffragiis alioꝝ nullus fructuz cōſequeretur. ¶ Secūdo ſic ad iuſtitiam dei pertinet: vt vnicuiq; tribuat pro meritis, vnde pſ. Tu reddes vnicuiq; ſcōm opera ſua. ſed iuſtitiā dei deficere eſt impoſſibile. ergo impoſſibile eſt: ꝙ vnus ex operib alterius iuuetur. ¶ Tertio ſic. Apocalip. xiij. dicit beati mortui: qui in domino moriunt. Opera enim ſequunt illos. ergo alienis operibus non iuuantur. ¶ Quarto ſic. Nullus iuuatur ex opere alterius: niſi ſit aliqua vite communicatio inter eos, ſed nulla eſt cōmunicatio mortuoꝝ ad vinos ſm philoſophū primo ethicoꝝ. ergo ſuffragia vinoꝝ mortuis nō ꝓfunt. ¶ Quinto ſic. mortui nō ſunt de foro viuoꝝ. ergo non proſunt eis ea: que fiunt in foro viuoruz, ſed ſuffragia omnia fiunt inter vinos. ergo videtur ꝙ non ꝓſint mortuis. ¶ Reſpōdeo dicēdū ſub certis cōcluſionibus. Prima cōcluſio. † ꝙ ſuffragia facta per vnū puta oratio z reliqua opera meritoria poſſunt prodeſſe alteri etiā vino. Iſta cōcluſio primo patet ex illo articulo ſymboli. ſanctoꝝ communionez, quod ſic intelligitur, i. credo in ſpiritū ſanctū communicātes bona in eccliā. Secūdo patet ex illo. pſ. Participē me fac deus omnium timentium te. Sed conſtat: ꝙ hoc non ozaret ſanctus prophetа: z tantus: niſi ſciret poſſibile eſſe ꝙ conſequeretur. ergo vnus iuuat per alterius ſuffragium. ¶ Tertio ſic, vnus in iudicio humano ſiue bominū ſatiſfacit pro alio, ſed maius eſt z clementius iudiciū diuinum; quā humanum. ergo in iudicio diuino vnus poteſt ſuffragari pro alio. ¶ Quarto cbristus ſatiſfecit pro omnibus. ergo z membra cbriſti pro ſe inuicē ſuffragari poſſunt. ¶ Quinto ſic. omnes fideles per charitatē vniti ſunt, z vnuſquiſq; eſt vnus corpozis eccleſie membrum. Sed vnum membrū iuuatur per alteruz. ergo z vnus

3 bomo poterit ex alterius meritis iuuari. ¶ Secunda concluſio. † iſton ſolum vini ſed etiaz mortui poſſunt iuuari ex operibus vinorum. Iſta concluſio probatur multipliciter. Primo ex illo ſcōi machabeorum. rij. Sancta z ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exoraze. Secundo patet ex. c. preſenti: z ſequentibus. Tertio patet ex beato dionyſio in de eccleſia ſtica hierarchia. c. vlti. vbi dionyſius manifeſte aſſerit vinorū ſuffragia prodeſſe defunctis. Quarto boc probat per multa exempla gregorius in quarto dialogorum. Quinto ꝓbatur ſic. Suffragia vinorum poſſunt prodeſſe viuis. ergo z mortuis. probatur cōſequentia, quia illa duo ſuperius poſita ꝓper que ſuffragia vinorum vinus prodeſſe poſſunt videlicet vnio charitatis: z intentio faciētis ad eos directa ſunt. z boc patet quoniā charitas que eſt vinculuz vniēs membra eccleſie: nō ſolum ad vinos ſe extendit: ſed etiam ad mortuos, qui in charitate decedūt. Charitas enim vita corporis non finit prima ad corinth. xiij. Charitas nunq̄ excidit. Similiter et mortui in memoriꝭ hominum viuentiū viuunt. Et ideo intentio vinentium ad eos dirigi poteſt: z ſic ſuffragia vinoꝝ dupliciter mortuis ꝓſunt: ſicut z viuis, ſcilicet z ꝓpter charitatis vnionem: z ꝓpter intentionē ad eos directā. ¶ Pro pleniori tamen intelligentia barum concluſionum ad videndum ad quid z quantū vnus poterit alteri ſuffragari: eſt notandum iurta Sanctum thom. in. iiij. diſtinct. qō actus noſter ad duo valere poteſt. Primo ad aliquez ſtatum acquirē dum: ſicut per opus meritozium acquirit homo ſtatum beatitudinis. ¶ Secūdo ad aliquid cōſequens ſtatum: ſicut homo per aliquem actum meretur aliquod premium accidētale: vel pene diminutionem vel dimiſſionem ad vtrumq; autem cozuz actus noſter valere pōt dupliciter, vno modo per viaz meriti: alio modo per viam oratiōis. Et eſt differentia inter iſtas duas viaz: qz meritum innititur iuſtitie: ſed ozans impetrat petituz ex ſola liberalitate eius cui ozatur. Qua diſtinctione babita ſit iſta ſecūda cōcluſio, † ꝙ opus vnius nullomodo poteſt alteri valere, ad ſtatum cōſequendum per viā meriti: vt ſcilicet ex bis que ego facio aliquis mereatur vitā eternam, patet concluſio. quia ſors glozie redditur ſm menſuram accipientis, vnuſquiſq; autem ex ſuo actu diſponitur z non ex alieno. Et dico diſpoſitionem dignitatis ad primū, patet etiam ex eo quod dictum eſt: ꝙ meritum innititur iuſtitie. Iuſtitia vero exigit ꝙ charitas deī vnicuiq; vel augeat ſcōm ꝙ diſponitur ad eam proprius actum non per alienū.

5 ¶ Tertia concluſio, † per viam oratiōis opus vnius poteſt alteri valere dum eſt in via: etiam ad ſtatum conſequendum ſine acquirenduz: ſicut ꝙ vnus bomo impetrat alteri primā gratiam. patet concluſio, quia cuz impetratio oratiōis innitatur liberalitati diuine ad omnia illa impetratio oratiōis ſe pōt extendere: ad que ſe extendit poteſtas diuina: cū quadam decentia. Bene autez decet largitati dei ꝙ ad orationē alicuius ſancti det peccatori gratiam in preſenti: z gloziaz in futuro. Et ita per modum oratiōis factū vnius poteſt valere alteri: z quātum ad mutationē ſtatus ſiue acquiſitionē.

6 ¶ Quarta cōcluſio, † quātum ad illud qō ſtatum conſequitur ſicut eſt diminutio pene: ſine gaudium aliquod adiūcta leactus vnius poteſt valere alteri: non ſolum per viam oratiōnis: ſed etiam per modum meriti, quod cōtingit propter duo. Primo propter concomitantiam in radice operis: que eſt charitas, apoſtolus enim prima ad corinthi. xiij. loquiſ de corpore myſtico eccleſie: ſicut de corpore humano naturali. In corpore autem naturali bec videmus: quod vnum membrum ſupplet indigentiam alterius manus cibatos: z oculus dirigit pedem: item vnum membrum penaz ſuſtinet pro alio: cū gratia ſit potentioz ꝙ natura. gratia in corpore myſtico per vnum membrū poteſt ſupplere defectum alterius. Item ſuſtinere penam alteri debitum: z ita pena vni debita poteſt diminui vel totaliter tolli per factuz alterius, inde eſt quod articulus fidei ponitur communio ſanctorum. ¶ Secundo modo ex intentione faciētis qui aliqua opera ad boc ſpecialiter facit: vt talibus proſint, vnde iſta opera quodammodo efficiuntur eozum pro quibus fiunt, quaſi eis a facīte collata. vnde poſſunt eis valere vel ad impletionem ſatiſfactionis vel ad aliquid buiuſmodi quod ſtatum non mutat. ¶ Bis ſic expoſitis reſpondetur ad rationes in oppoſitum. Ad primam iurta Sanctum thom. ꝙ meſſio illa eſt perceptio vite eterne: ſicut habetur Jo. iiij. Qui metit fructū cōgregat in vitam eternam. Sois autem vite eterne nō datur alicui niſi pro operibus proprijs: qz etiaz ſi aliquis impetret alteri: vt ad vitam perueniat: nūq̄ tamē boc fit: niſi mediātibus operibus ꝓprijs: vū ſcz ꝓbꝫ alicui gra alteri datur: per quam meretur vitam eternam. Hoc autem non obuiat quin

bus ille malus eleemoſynas eis dedit. Si aūt facit eas: vt miniſter diſtinguēdū eſt: aut facit ſuffragia vt miniſter publicꝰ eccleſie: ſicut ſacerdos dicendo miſſam: z vigilias mortuoꝝ z cetera: que pertinent ad officium eccleſie. Et quia ille intelligitur facere: cuius nomine z vice fit vt pater per dionyſiuz riū. c. celeſtis hierarchie. eſt concluſio. ꝙ ſuffragia talis ſacerdotis licet ſit peccatoꝝ defunctis proſunt. ¶ Bco. Albertus z dominus Bonauētura z quaſi oēs doctores conueniunt in boc. Et ideo quia penſatur nō conditio miniſtri: ſed charitas eccleſie talia ſuffragia facientis z ordinantis aut agit ea vt miniſter: ſiue vt inſtrumētuz alicuius priuate perſone. Et quia opus inſtrumenti eſt magis principalis agentis: tūc eſt cōcluſio, ꝙ ſi perſona illa que ſibi precepit talia ſuffragia fieri: vel alius ſcz amicus defuncti pro eo erat tunc in charitate: tūc eſt cōcluſio, ꝙ talia ſuffragia valent defuncto: quāuis ille per quos fiūt in peccato mortali exiſtant. Et boc ſine ille qui mandauit fieri migrauit de hac vita: ſiue nō. Nec obſtat: ꝙ malus non poteſt pro alio ſatiſfacere, quia boc eſt verū ſicut principaliter agens. Secus autem ſi inſtrumētaliter. Si vero ille qui mādauit fieri pro ſe erat in peccato mortali: aut boc erat quando mandauit fieri: aut quando opus executioni demandatū eſt. Si primo modo eſt concluſio, ꝙ illa opera non proſunt defunctis: pro quibus fiunt ꝙ nūs ſit in charitate pro illo tempore: pro quo ſuaz mandatū executioni demandatur: niſi tunc iterum fieri mandaret: aut demandationes factā de nouo acceptet. Et ratio eſt vt dicit magiſter Richardus de alta villa: cuius eſt iſta cōcluſio, quia opus ipſi nō eſt niſi inquantuz illud fieri mandet: vel acceptet. Si aūt eſt in peccato mortali quando demandatur opus bonū executioni: ſed erat in charitate: quādo precepit fieri: tūc eſt concluſio magiſtri. Richardi, ꝙ tunc opera ꝓſunt defuncti: ꝓ quibus fiunt: qz maxime ſunt a precipīte ratione illius actꝰ voluntatis: quā babuit quando ea fieri precepit. Ultima cōcluſio, ꝙ ſuffragia malis valerēt quādo fierēt per miniſtros qui etiā in charitate eſſent, patet cōcluſio, que eſt ſancti tbo. qz tūc ex duabus partibus opera illa meritoria eſſent. ¶ Vbis habitis dicendum eſt ad rationes in oppoſitum. Ad primaz reſpondetur iurta Sanctum tbo. dupliciter. Primo modo ꝙ oratio facta per peccatoꝝ quandoq; non eſt peccatoris ſed alterius videlicet aut eccliē cuius miniſter eſt: aut inſtrumentum alicuius: qui fieri illā precepit. Et ideo ſm boc dicta eſt ve ratio. ¶ Secundo reſpondetur, qō verbum illud fuit ceci inuncti. i. nondū plene illuminati vt dicit Auguſtinus ſuper Jo. Si enim peccatores deus non exaudiret frustra ille publicanus oculos in terra demittēs: z pectꝰ ſuū percutiens ozaſſet dicens. Domine propitius eſto mihi peccatori. vnde quandoq; deus peccatores audit: quādo ſcilicet peccatores petunt aliquid deo acceptum, nō enim ſolis iuſtis ſed etiaz peccatoribus deus bona ſua prouidet: vt patet ad Darēb. v. non autez tamen ex eozum meritis ſed ex ſua clementia. Ad autoritatem Eſaie reſpondetur dicendum, qō deus nō exaudit peccatorem inquātum peccator eſt: per quē etiam modū oratio eius dicitur execrabilis: vt dicit ſanctus tbo. in. ij. ij. ¶ Ad ſecundam reſpondet, ꝙ quanuis miniſter non ſit membruz eccleſie: eſt tamē ille cuius imperio ille ſuffragia facit: z boc ſufficit vt dictū eſt. ¶ Ad tertiā reſpondetur, ꝙ ꝑ quis ex parte eius qui diſplicet oratio peccatoris non fit, acceptaz: tamē ratione alterius cuius vice vel imperio agitur poteſt eſſe accepta. vel dicendum vt dicit Albertus magnus, ꝙ dictum gregoꝝ intelligitur in caſu: quādo quis ex confidentia proprioꝝ actuū nititur intercedere: z nō quādo eſt ſicut inſtrumentum ab alio motum vt dictū eſt. ¶ Ad quartam reſpondetur quod licet opus factum a malo miniſtro non ſit factū in charitate ex parte eius qui facit: eſt tamē factum ex radice charitatis ex parte eius cuius vice aut imperio fit: ſi ille in charitate exiſtēs ꝓceperit ſicut dictū eſt. Lege tertū. ¶ [Non eſtimetis]aliquid de bis que agimus [pertinere ad mortuos]. i. ad eozum vtilitatem. i. eis prodeſſe. bugu. z archidiaco. [niſi boc quod ſolenniter ſupplicamus]. i. ſupplicando agimus. bugu. [ſacrificijs]. i. ſuffragijs. archidi. Sacrificium bic appellatur quodlibet tale beneficium collatum mortuis: ſcilicet oratio: vel eleemoſyna: vel ſacrificiū altaris. Tria bec notantur que proſunt mortuis. Quartū vero ſcilicet ieiunium vinoꝝ aboletur. j. ea. anime. bu. [Quāuis non proſit omnibus]quia nec valde bonis: nec valde malis. bu. cooperantur. i. ſic viuunt vt ſibi poſſent prodeſſe poſt mortem ſi fiant pro eis vt. j. e. tempus. bug. vnde ipſe Augustinus ait. xxj. de ciuitate dei. Frustra bomo poſt bac corꝰ in quirit: quod in boc corpore cōparare neglexit, ſed qz non di-

fcernimus salubre valde ⁊ oī acceptiōe dignum.]vt qa igno
ramus:qui sint electi saluandi:⁊ qui prestiti damnandi sint.
quos iuuare possunt suffragia ⁊ eoꝝ bñficia:p olb⁹ fidelibus
oremus:eisq; suffragia:⁊ eleemosynas ⁊ sacrificia ⁊ spūalia
seruitia impendamus. Ratio assignat in litera.[Diligēti⁹.]
ij.pars.quasi viceret ꝙ⁹ generaliter ꝓ olb⁹ fiant:speciali⁹
tamen debent fieri pro quibusdam,⁊ hoc est [diligentius].i.
affectuosius:⁊ cum maiori diligētia.i.facere debet talia. bu.
[necessarijs].i.aliqua necessitate cōsanguinitatis:vel affini
tatis ꝙūctis.hoc ēt expositi affect⁹ naturalis:vt caros nos
stros ꝙtum possum⁹ adiuuemus. Tunc etiā quia hoc nobis
a caris nostris fieri expectamus in simili casu.[Corpori ante
humano].iij.pars.[aliquid impendit.]gratia sepelicōi.[nō
est presidiū salutis]vt.j.e.anime.sed est humanitatis ⁊ natu
ralis dilectionis officiū.[ꝑm affectū]quo nemo vnq̄ carnez
odio habuit.vt dicit ap'lus ad gal'.v.sed fouet ⁊ nutrit.vñ o
portet:vt ꝓ carne primi tumulāda:ꝛ ꝓ exhibēdis aliꝭ offi
ciꝭ funeris[gerat aliqs cū ille].i.spūs rationalis:q̄ vegeta
bat corp⁹[inde].i.de carne primi.bu.[qui gerebat curā car
nis. Et si hoc faciūt]arguit a minori.[a]quia si hoc beneficiū.
defunctis impendunt,quia resurrectionē nō credūt.vt sunt
multi pagani ⁊ infideles.bu.[euidēs fidei testimonium]scz
resurrectionis future.officiū ēst humanitatis quod circa bu
manū corpoꝛa impendit:argumētum est ⁊ signū: ꝙ credu⁹
futuram resurrectionē.Nam si futuram nō credim⁹; frustra
oraremus ꝓ mortuis:⁊ tantam curam eis nō impenderem⁹
bu.⁊ arcb,[Nō vero].iiij.ps.[memorias]ecclias. bu.arcb.
hoc tñ nō excludit illud pñcm:quod designāt.ś.e.q.cū gra
nia. Illud tū parū distat ad hoc:sed remouet ꝙ locus ꝓtum
in se est nō cōfert defuncto. Supra hoc declaranim⁹ plene in
c.cum grauia[affectus]supplicationis ferende:vel supplicā
tis augeatur.†apud sanctoꝛ cemiteria sepeliri ꝑdest defun
ctis.Primo quia illoꝛ sanctoꝛ patrocinio specialius cōmē
dant.Scō quia vinētium affectus ad orandum dictos san
ctos ꝓ defunctis excitātur.Tertio quia er sctōrū devotiōe
plures ad cemiteria accedūt illoꝛ q̄ ꝓ defūctis orāt.Et sic q̄
in cemiteriꝭ sctoꝝ sepeliūtur:plures sibi ꝭstituūt orationes.

a Arguit a minori. Tale argumētū est validum. gl.⁊ cardi.in cle.j.in pūn. de reli.⁊ vene.sancto. ⁊ in cle. j. §. omnia. de penis.

9

Econtra hieronymus. §.est:ū quo magister inducit beatum hieronymum contra hoc:quod dicit scz defun
ctos orationibus vinoꝝ adiuuari.

In presenti. Hoc capitulū est btī hieronymi sup ezechielē qs gratianus inducit ꝓ contrario ⁊ non est contra. Esset autem contra si talis esset intellectus hui⁹ capituli.ꝙ scz oī qs viuit in hac vita pōt iuuari orationib⁹ alioꝝ:sed ex quo decedit in hac vita nullus orationibus iu
uari pōt.sed non est iste intellectus. Sed iste ꝙ orationes vi
noꝝ ⁊ sanctoꝝ nō prosunt mortuis qm̄ tales sint quales ab
hinc decesserūt.vnde qui decessit in peccato mortali nullis orationib⁹ iuuari poterit:qū sit damnat⁹.⁊ hoc est verū. vñ
superius in questione prima sup.c.proximū scz nō estimem⁹
dicit Sāctus tho.ꝙ suffragia vinoꝝ nō iuuāt defūctos ꝓtū
ad imitationē status felicitatis:vel miserie.bene antē iuuant
quo ad aliquid quod consequit statum ibi vide.Lege. ¶[In
pūi cū ante tribunal.]scz in die iudicij.vnde intelligēdū est
ꝙ rēpore vltimi iudicij generaliꝭ: vbi vltima fiet retributio
eterne glie:vel eterne miserie.in qua gl'ibet recipiet solū sm
ꝙ in corpore gessit. Interim autē iuuari possunt orationib⁹
tam vinoꝝ:ꝙ sanctoꝝ existentiū in vita eterna.[nec Job].i.
quorūcūq; sanctoꝝ de quocūq; statu:siue ꝓgnatorū:q intel
liguntur per iob:siue virginū:siue ꝓtinentiū:qui designātur
per daniel.siue nec recroꝝ:siue prelatorum:qui intelligūtur
per noe. qm̄ si omnes sancti tunc orarent pro vno:nō libera
bitur a statu damnationis.

S. Thom̄. Exponit lr̄am.

Verum. §.est:in quo magister respondēs ad predictum capitulum dicit illud esse intelligēdū de impenitentibus.scz qui in vita sua non penituēr: sed in pec
catis suis moriūtur.de q̄b⁹ verificat illud p̄s.xlviij.nō dabit deo &c.i.nō faciet aliqd vñ reddat deū placabile.bu. ¶[Nec
pretiū &c].i.non habebit ea cordis contritionē:per quā quasi
per quoddā pretiū aia sua redimatur a peccatis: vel liberet
a penis.bu.Arcbi.[frater].i. quicunq; primus[nō redimet
eum]quia tunc nulla erit redemptio:sed vnusquisq; recipiet
scōm ꝙ gessit vires[laborabit].i.puniet eternaliter[vinet]
i cruciatu.[in fine].i.sine fine[vel vivet].i.nō deficiet [i fine
i.in desyderio finis.quasi diceret ꝙnis desyderet finiri ⁊ non
esse tamen semper erit in tormentis ⁊ nunq̄ deficiet.bu. [de
aliꝭ autē]scilicet q decesserunt penitentes de peccatis suis
[intelligi nō potest]scz ꝙ iuuari non possint orationib⁹ alio
rū:siue vinoꝝ:siue sanctorū mortuoꝝ.qui certissime iuuan
tur vt patet in.c.non estimemus.3.e.1.j.e.q.anime.

Exponit lr̄am.

Al. ebidia.

1 §. Orandum an sit pro damnatis.
2 Missa an sit celebranda pro parvulis baptizatis decedētib⁹.

Pro obeuntibus. Ad idem est hoc capitulū ꝙ est beati gregorij ad bonifaciū archiepm. Sum
ma in rubro. Et diuiditur in duas partes. In pri
ma ponit consultatio. In scōa ponit responsio.ibi:sancta
sic tenet. ¶Pro pleniori intelligēcia huius capituli querit.

Diuisio.

Questio. Primū argumentum.

1 ¶Utrū pro dānatis sit orandū. Et videt ꝙ sic. Dicit augu
stinus.misericordia est vbi est miseria.ergo vbi maior ⁊ vbi
maxima.hoc est in damnatis.ergo maxime debemus ei misе
reri nō solū affectu:sed effectu.hoc aūt erit pro eis orando.
¶Scō sic.orare debem⁹ ꝓ corporalib⁹ inimicis.matth.v.
diligite inimicos vestros:⁊ orate ꝓ plequētibus vos.&c.ergo
modo cōimili.vel fortius ꝓ spūalib⁹.illi aūt sunt demones
ergo &c. ¶Tertio omne illud quod est ad imaginē dei er cha
ritate est diligendū.similiter ⁊ pro huiusmodi orandū.ꝛ in dā
natis ꝗtūcūq; sint damnati manet in eis imago dei.ergo vt
prius. ¶In oppositū est ter.ꝑsentis capituli.in quo ait gre
gorius,ꝙ pro impijs non est orandum. ¶Respondeo dicen
dū,ꝙ pro dānatis qui tales esse sciūtur non est orandū. Con
clusio ista probat auctoritatib⁹ ⁊ rationib⁹.auctoritatib⁹ pri
mo ex illo.pma Jo.iij.est peccatum ad mortē.glo.qui in hac
vita non corrigitur post mortem venia ei fruſtra postulatur.
Ex qua glo.plene habetur,ꝙ frustra oratur ꝓ eis:qui se non
correxerunt tales sunt dānati. ¶Scō ex illo Augustini li.
de cura ꝙ mortuis agēda ꝙ orationes ⁊ suffragia huiusmo
di ꝓ valde malis sunt consolatiōes vinoꝝ:⁊ nulla adiunamē
ta mortuoꝝ. ¶Ratione sic.pro illis solū orare debemus: ꝙ
quibus ꝓsumimus impetrare.tales aūt damnati nō sunt
q; sunt penitus impossibiles ad salutē.ergo pro ipsis orare
non debemus. ¶Scō veritas huius questionis capit potest
er tribus. Primo ex parte eoū pro quib⁹ orandū est. Scō
ex parte orantis. Tertio ex parte eius qui orat. Primo sic.
Pro illis non est orandū quoꝝ vitiū non est inexpiabile sed
vitiū damnatoꝝ est huiusmodi:vt ꝑz.ergo pro ipsis orandum non est. ¶Scō ex parte orātis sic. Nullus sapiēs de
bet orationes effundere ꝓ quibus omnis oratiōis meritū fru
stratur:⁊ cassatur:sed sic est cum orat pro dānatis.vñ Hie
gorius. Sāncti viri non orant pro damnatis,quia refugiunt
ante illū iusti iudicis conspectum orationis sue meritū cassa
ri,ergo &c. ¶Tertio idē arguitur ex parte eius cui oratur vt
colligitur ex glo.super illud ꝑs.rectos decet collaudatio.
¶Quarto sic,recte orātes tenēt cōformare voluntatē suā
diuine voluntati in his que sciūt deum velle.sed fidei certitu
dine certi sunt de damnatione demonū ⁊ hominū decedētiū
cū mortali. In istis ergo debemus cōformare nos diuine vo
luntati. Sed ꝭstans est:ꝙ deus nullo modo decetero ex quo
damnauit aliquos biūficiū mie impensurus est eis.ergo nec
nos debemus impēdere eis.quare nec pro eis orare.aꝛs nostra voluntas a diuina discrepat. ¶His habitis dicēdus est
ad rationes in oppositum. Ad primam respondet,ꝙ assum
ptū est falsum,nisi intelligatur de miseria petēte remelari:cu
iusmodi nō est miseria damnatoꝝ cum illā obstinatio ⁊ finalis impenitētia ꝛcomitetur,vñ ratio non procedit. ¶Ad se
cundam respondetur negando consequētiam,quia nō est si
mile. Oramus antē pro inimicis corporalibus,quia vt dicit
Augustinus.xxj.de ciuitate dei ad hoc est tempus fructuose
penitētie.vnde dicit,quia de illa est certa eccliа.orat ꝓ omni
bus dumtaxat hominibus inimicis suis in hoc corpore constitutis.de spiritualibus autem inimicis scz de demonib⁹ cer
ti sumus certitudine fidei,ꝙ damnati sunt. Itez in sermone
dñi de monte dicit. Sancti orant ꝓ inimicis suis,qui sanabi
les sunt,⁊ e contra pro illis nō erār,qz insanabiles esse volūt,
quia Deus puniendo illos non est malevolus toto⁊,sed in
stissimus ordinator.⁊ ideo argumētum non cōcludit. ¶Ad
tertiam respōdetur ꝙ esse ad imaginem dei non est tota ra
tio dilectionis:nisi possibilitas ad vlteriorem ꝑfectionē gra
tie scilicet glorie adiungatur,vnde ex eo dicit Augustinus.
ꝙ anima dei imago est,eo ꝙ capax ⁊ particeps eius esse po
test:qz igitur omnes damnati participatione ista sunt priua
ti,diligēdi non sunt.sed potius odiēdi. Lege. ¶[Pro obeū
tibus].i.mortuis.bugn.[In sancta].ij.pars.[ꝓ impijs.]et
pro malis quibuscunq; qui impenitēces vel in peccato mortali decesserunt,⁊ de hoc cōstet ecclesie.vt in precedentibus
capitulis,Nam ⁊ si mali fuerint,dummodo non constet eos
decessisse

Ad primū argumentū.

Ad secūdū.

Augustin⁹.

Ad tertiū.

Exponit lr̄am.

pñs.xxxij.a

Secunda pars.

decessisse in mortali peccato:licite pro eis orat ecclesia gene
rali ⁊ speciali oratione,constare intelligo ⁊ per presumptio
nem, vt ecce constat de mortali peccato istius:⁊ non vult in
de penitere moritur sic:presumitur impenitēs nisi aliud ap
pareat:quamuis forte in articulo mortis ei fuerit dimissum
peccatum:⁊ similiter si quis accipit vel petit penitentiā pre
sumitur quod ei dimissum sit peccatum quamuis non sit tale
[quid agere]scilicet orare spāliter[vel offerre]sacrificium:
⁊ hmōi. Hug. querit autem hic Arcb. super ver. catholicis:
†an pro parvulis baptizatis decedentibus missa sit celebran
da. Et videtur quod non,quoniam certum est illos talibus
suffragijs non indigere. ¶In oppositum videtur hic sumi
arg.⁊ j.e.ep̄s. ¶Rideo iuxta sanc. Tho.in.iiij.dist.xij.q.ij.
quod cōuenientius pro pueris baptizatis decedentibus mis
sarum solennia celebrantur:non qz eis iuuent ad remissionē
alicuius culpe vel quantum ad augmentum glorie:sed pro
pter alias rationes,tum primo propter solatium vivorum,
tum secundo ad ostendēdū parvulos ad vnitatem corporis
mystici pertinere dum idem modus exequiarum seruatur in
ipsis ⁊ in aliꝭ,tum quarto ad commemorandus redemptio
nis ministerium:quod in hoc sacramento commemoratur
per quod parvuli sine proprio merito salutez consequuntur
eternam,ad rationem in oppositū patet responsio ex dictis.

Questio.

Rūdet.

3 §. Intellectus noster dicitur ascendere in deus tripliciter.
5 Sancti dicuntur orare pro nobis dupliciter.
6 Orationes sanctorum sunt efficaces ad impetrandum quod petunt.
Et semper pro nobis exaudiuntur.nu.7.
8 Pompas exequiarum facientes an peccent.
9 Sepulchra sanctorum ornare est licitum.
Non tamen malorum hominis.nu.10.

Animae defunctorum. Ad idem sequitur hoc.c.quod est beati Hie
gorij in registro summa est in rubro. Et pōt
c.diuidi in quatuor partes. In prima specifi
cat quibus suffragijs anime defunctorum iu
uantur.in secunda dicit:quod pompa exequiarum ⁊ pretio
sitas sepulture non prosunt defunctis.in tertia ostendit qō
licet hoc sit verum nihilominus non sunt abiicienda corpo
ra mortuorū,sed impendendum est eis beneficium sepultu
re.in quarta ostendit:quod hoc pietatis obsequium non ca
ret remuneratione.ij.ibi:curatio vero.iij.ibi:nec ideo tamen.
iiij.ibi:vbi ⁊ illud. ¶Pro pleniori intelligentia huius capi
tuli. Queruntur tria.

Divisio.

1 ¶Primum est vtrum conuenienter numerentur ea quibus anime defunctorum adiuuantur.
2 ¶Secundum est an sancti orent pro defunctis.
4 ¶Tertium est an sancti semper in oratione sua exaudiātur.

Primus argumentum. Secūdū ar. Tertiū arg. Quartū ar. Opponit ⁊ Rūdet. S. Thom̄.

1 **Ad primum** sic proceditur.†Et videtur ꝙ nō conuenienter numerētur ista suf
fragia. ¶Primo sic.sacrificiū altaris est sacramētū:ḡ sacra
mēta ecclesie nō prosunt nisi in statu viatoris.ergo &c. ¶Se
cūdo arguit.ꝛq̄rit quare alia sacramēta nō ꝓsint etiā defun
ctis. ¶Tertio sic,in diuersis missis est idem sacrificium alta
ris ⁊ ergo sacrificium computatur inter suffragia videtur ꝙ
tantū valeat quecūq; missa pro defuncto dicatur siue de bea
ta virgine:siue de spiritu sancto vel quocūq; alio:ꝙ videtur
esse cōtra ecclesie ordinem que specialem missam pro defun
ctis instituit. ¶Quarto sic damasus in sermone de dormien
tibus docet ceram ⁊ oleum:⁊ hmōi pro defunctis offerre.ergo non solum ista que hic numerantur:sed etiaꝫ alie oblatio
nes debent inter suffragia computari. ¶In oppositum est
ter.presentis.c. ¶Rideo dicendum ꝙ cōuenienter sunt nu
merata suffragia principalia,pro declaratione huius cōclu
sionis est notādū iuxta san.Tho.in.iiij.dist.xlv.ꝙ suffragia
viuorum possunt defunctis:sm qō vnumquē viuentium in
charitate:⁊ sm ꝙ intentio viuentiū refertur in mortuos. Et
ideo illa opera nata sunt ꝑcipue mortuis suffragari que ma
xime ad cōmunicationē charitatis pertinēt vel ad directio
nem intentionis in alterū:ad charitatem autez sacramentū
eucharistie precipue pertinet:cum sit sacramētum ecclesiasti
ce vnionis continens illum in quo tota ecclesia vnitur ⁊ soli
datur.s.christus:vnde eucharistia est quasi quedā charitatis
origo:siue vinculū:sed inter charitatis effectus principiū est
eleemosynarū opus,⁊ ideo ista ex parte charitatis precipue
mortuis suffragantur.s.sacrificium ecclesie:⁊ eleemosyne sed
ex parte intentionis directe in mortuos precipue valet oratio

Primū argumentum.

Scōm ar.

Tertiū arg.

Opponit in contrarium. Rūdet.

qz oratio secundum suam rationem non solum dicit respectū
ad orantē:sicut ⁊ cetera opera:sed directius ad illud pro quo
oratur,ieiunium vero prodest defunctis ⁊ ratione charitatis ⁊
intentionis in defunctos directe:vnde ista ponunt quasi pre
cipua mortuorū subsidia:quāuis quecūq; alia bona ex chari
tate facta pro defunctis eis valere credēda sunt. Sufficientia
vero istorum suffragiorum assignatur sic per Petrū de tha
rantasia:ꝙ suffragia prosunt defunctis ad absolutionem pe
ne non ad meritum vite eterne.absolui autē a pena duobus
modis possunt.vel per viam gratie:vel per viam iustitie:per
viā gratie dupliciter:vel per intercessionem publicaꝫ que est
ipsius charitatis.s.per oblationē sacramenti altaris:vel per
intercessionem quasi priuatam membrorum.s.per orationes
sanctorum,per viam vero iustitie dupliciter:qz vel per mo
dum redemptionis pene.s.per eleemosynarum largitionem:
vel per modum absolutionis pene:per ieiuniorum afflictionē
⁊ secundus hoc distinguūtur quatuor modi suprādicti gene
rales suffragiorum ad quos omnes alij reducūtur. ¶Ad ra
tionem,in oppositum. Ad primus respōdetur iuxta dominū
Bonauen.in.iiij.dist.xlv.in litere expositione:ꝙ aliter pro
dest sacramentus altaris viuis aliter mortuis,viuis em̄ pro
dest sub ratione sacramenti ⁊ cibi.mortuis vero prodest sub
ratione sacrificij,inquantū enim est sacramentū cibat:⁊ dat
gratiam ⁊ perfectionem manducanti:inquantū autem sacri
ficium deum placat.hostie enim placāt:⁊ qñ deus iratus est
non effectione sed pene inflictione,ideo deum placando non
sedat ipsius affectionem:sed remitti facit pene acerbitatem.

Ad primum.

Ad secūdū.

¶Ad secundam cum queritur:quare alia sacramēta nō pro
sunt defunctis,rñdetur iuxta dñm Bonauē.vbi.ś.ꝙ aliorū
sacramētorū dispēsatio respicit actū in personā:vel circa ꝑso
nam sicut patet in baptismo.⁊ ideo nō pōt baptizari nisi qui
presto est in aquā mergi.sed sacrificiū est actus ꝓpe persone ⁊
quoniā actus in personā requirit personaz actu existentem:
sed pro persona non sicut rps obtulit patri pro illis qui fue
runt ⁊ qui futuri sunt,sic sacrificium prodest bis qui finiter
vitaz. ¶Ad tertiam respondetur iuxta sanctum Thomam
vbi supra:quod in officio misse non est sacrificium:sed etiam
sunt ibi orationes:⁊ ideo missa suffragium continet duo eo
rum que augustinus hic enumerat:scilicet orationez ⁊ sacri
ficiuz. Et parte ergo sacrificij oblati missa equaliter prodest
defuncto de quocunq; dicatur:⁊ hoc est precipuum quod sit
in missa,sed ex parte orationū magis prodest illa in qua sunt
omnes ad hoc determinate:sed tamen iste defectus recōpen
sari potest per maiorem devotionē vel eius qui dicit missam
vel eius qui facit dici vel iterum per intercessionē sancti cu
ius suffragium in missa implozatur. ¶Ad quartam respon
detur iuxta eundem:quod huiusmodi oblationes candelarū
vel olei possunt prodesse defuncto inquantuz sunt eleemosy
ne quedam:dantur enim ad cultum ecclesie:vel etiā in vsum
fidelium,⁊ hec de ista questione.

Ad tertiuz.

Ad quartū.

2 **Ad secundum** sic proceditur.†Et videt qō sancti nō orant deum pro de
functis.Et videt quod non,oratio vt dicit damasus est ascē
sus intellectus in deum:sed beati sunt in termino sue conte
plationis.ergo eoꝝ intellectus in deum non ascendit:⁊ per
consequens non orant pro aliꝭs. ¶Secundo sic,quicūq; ora
tione impetrat aliquid quodā mō meret illud,sed sancti qui
sunt in patria nō sunt in statu merēdi.ergo non pūt suis ora
tionibus aliquid,existentibus in purgatorio aut etiaꝫ nobis
impetrare apud deum ¶Tertio sic.Orationes totius eccle
stis curie si aliquid impetrare possunt efficaciores essent qnā
omnia presentis ecclesie suffragia. Sed multiplicatis eccle
suffragijs ꝙ aliquo in purgatorio existēte totaliter absolue
retur a pena. Si ergo sancti qui in patria sunt orent ꝓ illis
qui sunt in purgatorio:sicut ⁊ pro nobis:si nobis aliquid im
petrat illos qui sunt in purgatorio totaliter orationes eoꝝ
a pena absoluent,ꝙ falsuz est,qz sic suffragia ecclesie pro de
functis facta superflua essent. ¶In oppositū est capitulum
ꝑsens vbi inter alia suffragia que ꝓsunt defunctis:ponunt
sanctoꝝ orationes. ¶Respodet dicēdū,ꝙ sancti orant deū
pro animabus existentibus in purgatorio. Ista cōclusio col
ligitur ex multis capitulis supza.c.questione.⁊ ex.c.cuz gra
tia.⁊.c.non estimemus.⁊.c.obeuntibus, vbi habetur, quod
ideo fideles sepeliūtur in locis sacratis:vt apud sanctos qui
sunt patroni illorum locorum sint cōmendati. Et eoꝝ pa
trocinio adiuncti. Ratione probat sic. Sicut in corpore na
turali membra fortia indigentibus subueniūt sic in corpore
mystico ecclesie,nō tñ debēt sibi subuenire membra inter q̄
est indigētia mutua:sed etiam illa:que nō indigent adiuua
ri:cōueniens est indigētibus subuenire. Illi autem qui sunt

Primus argumentum.

Scōm ar.

Tertiū arg.

Opponit in contrarium. Rūdet.

in purgatorio cū sint in charitate: sunt mẽbra corporis mystici ecclesie: z indigent adiutorio. Cōueniēs ergo est: vt beati qui sunt ecclesie membra adiuuari nō indigẽtia subueniāt illis qui sunt in purgatorio suis orationibus. Cōclusio etiaz pz sic. Orare pro afflictis est opus mie. ſz mia perseuerat in sanctis respectu afflictiōis. Dicit etiā Augusti. xxj. de ciuitate dei, ꝙ nec credendū est tūc amissuros sanctos viscera mie qū fuerūt plenissime atcp perfectissime sanctitatis, vt q tūc orabant pro inimicis suis qū z ipsi sine peccato non erant: tunc nō orent pro supplicibus suis: qñ nullū ceperint habere peccatū quasi diceret non. ergo conclusio vera. ¶ Dis babitis dicendū est ad rationes in oppositum. Ad primā respondetur iuxta oim Bonauenturā in. iiij°. ꝙ intellectus noster dicitur ascendere tripliciter in deū, aut per nouū aspectū in deum: scz quādo homo resocat cognitionem ab alijs: z conuertit in deum: z sic est tantum in viatoribus, alio modo per aspectū alterius inferioris rei: vt cum cogitet humanā miseriam: z implorat misericordiā: vt relenet miseriaz: ibi dicitur aspectus non qz de nouo aspiciat: sed qz aliud inferius ad illud respiciat. z sic est in beatis quādo pro nobis rogant, quia tunc nostram indigentiā consyderant. tertio modo per cōtinuationem intuitus primū. vñ cū quis cōsyderet deum: qz est super se: z cōtinue cōsyderat: continue ascendit: non quasi ad aliud z ad aliud: sed qz sup se ferē. z hoc cōtinue est in beatis. Et sic patet illud qz si primo modo dicatur oratio ascensus est trīs vie, secundo est vie z patrie. tertio est trīs patrie, hec ille. ¶ Ad secundā respondetur multipliciter. Primo potest dici ꝙ licet sancti non sint in statu merendi sibi: sunt tamen in statu merendi alijs. ¶ Secundo respondetur, ꝙ ↄ si nō sunt proprie in statu merendi sibi nec alijs: sunt tamē in statu aliquid impetrandi ex merito precedenti. Hoc eñ apud deum viuentes meruerunt: vt eorum orationes eraudientur post mortem. ¶ Tertio respondetur, qđ assumptum est falsum, quoniā vt dicit sanctus Tho. ex alio meretur: z ex alio impetrat. Verūm eñ consistit in quadā adequatione actus ad finem: propter quem est ꝙ ei quasi merces redditur, sed orationis impetratio innititur liberalitati eius: qui rogatur, impetrat qñcp alīs ex liberalitate eius q rogat: qđ ipse nō meruit. Et ita ꝙuis scti nō sint in statu merēdi nō sequit ꝙ nō sint in statu impetrādi aliqd illis pro qbus orant ex liberate ipsius vel quē orant, cui sunt acceptissimi. ¶ Ad tertiā rñdet negando ꝓiam. Et rō est scōm sanctū Tho. qz suffragia ecclesie ꝓ defunctis sunt quasi quedā satisfactiões viuētiū vice mortuorū. Et scōm hoc mortuos a pena absoluūt quā non soluerūt ſz scti q sunt in pria nō sunt in statu satisfaciēdi. Et ideo nō est sile de eorū orationibus z ecclie suffragijs. vnde petrus de palude dicit in. iiij°. dist. xlv. concludendo ex predictis ꝙ orationes sanctorū non valent illis pro quibus orant per modum meriti aut satisfactionis sed solum valēt per modum gratie z liberalis impetrationis.

Augusti.

Ad primuz argumentū. 3 Bonauen.

Ad secūdus

S. Thoñ.

Ad tertiuz. S. Thoñ.

Petrus de palude.

Primū argumentum. Scōm ar.

Tertiū arg.

Opponit in contrarium.

Scōa opp.

Rñdet. 5 S. Thoñ.

Bonauen.

Prima con clusio. 6

4 **Ad tertium** Sic proceditur. † Et videtur ꝙ orationes sanctorū quas ad deum pro alijs fundunt nō semper exaudiātur. Primo sic. dicit hiere. xv. steterūt moyses z samuel coraz me. non est anima mea ad populum istum ergo sancti non semper exaudiuntur. ¶ Secundo sic. Si sancti semper exaudirentur: maxime exaudirēr ur de bis que pertinent ad ipsos, sed de bis non exaudiunt vnde apocal°. vj. martyribus vindictam perētibus de bis qui habitabant terraz responsum est: vt quiescerent adhuc modicū tempus: donec impleat numerus fratrū suorū. ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. sancti per oīa conformāt voluntatē suaz voluntati diuine. ergo nolūt nisi qđ sciunt deum velle. Sed hoc ꝙ deus vult fieri etiā ipsis non orantibus. ergo eorū orationes ad impetrandū non sunt efficaces. ¶ In oppositū est primo ter. presentis. c. vbi inter suffragia pro mortuis ponūtur orationes sanctorū, sed frustra ponerētur inter suffragia: nisi exaudirent. ergo ꝛc. ¶ Scōo est illud Job. v. ad aliquē sanctorū cōuertere, sed illa cōuersio esset frustra: nisi sanctorū pces exaudirent ergo ꝛc. ¶ Rñdeo dicendū iuxta sanctū Tho. in iiij°. vbi supra, † ꝙ sancti onpliciter orare dicuntur pro nobis vno modo oratione expressa duz votis suis aures diuine clementie pro nobis pulsant: petentes nobis aliquod bonū cōferri: vel aliqđ malū a nobis auferri: alio modo ꝙ one quasi interpretatiua dicunt pro nobis orare: inquātū eorū merita inconspectu dei existentia: non solum eis cedūt ad gloriā sed etiam sunt nobis suffragia. i. tantum locū vt dicit dominus Bonauentura suis meritis apud deum sunt adempti: vt nō solum sibi beatitudinē meruerint: sed etiam alijs suffragari. Qua distinctione habita sit prima conclusio, † qđ orationes sanctorum vtroq modo sunt efficaces ad impetrandum qđ petunt sed ex parte nostra potest esse defectus: quod non cō

Petrus de palude.

Primū argumentum.

Scōm ar.

Tertiū arg.

Opponit in contrarium.

Scōa opp.

Rñdet. 5 S. Thoñ.

Bonauen.

Prima con clusio. 6

sequamur fructus ipsarum orationū secundū ꝙ pro nobis orare dicuntur: ex hoc quod merita eorum nobis proficiunt.

Scōa conclusio.

7 ¶ Secunda conclusio, orationes sanctorum ſm ꝙ pro nobis orant votis suis aliquid nobis postulando semper exaudiuntur. Ista conclusio patet quia hoc modo nō petunt aliquid a deo: nisi ꝙ sciunt eum velle facere ad preces eorū siue quod deus vult fieri. Quod autem deus simpliciter vult hoc est voluntate consequente que est voluntas simpliciter semper impletur. Cōcor. dominus Bonauētura z Richardus. ¶ Dis babitis dicendū est ad rationes in oppositū. Ad primam negatur consequentia. Et ad autoritatē respondetur iuxta sanctū Tho. ꝙ intelligēda est de moyse z samuele: ſm statum quo fuerunt in vita ista. dicit ergo qđ si in illo tēpore fuissent non potuissent orationibus deum placare ad popu lum propter malitie magnitudinem: que tunc erat in illo populo. ¶ Ad secundam respondetur etiam negando minorē. Et ad autoritatem respondet iuxta sanctum Tho. z magistrum Richardū ꝙ illa martyrum oratio non erat absoluta petitio: quod statim fieret vindicta, sed eorum petitio nō est aliud quā eorū desyderium de obstruenda schola corporis z socicrate sanctorū: qui saluādi sunt z cōsensus quo cōsentiūt diuine iustitie punienti malos. vnde glo. super illud apocal°. vj. sscp quo diu, dicit glo. desyderant maius gaudiū, z cōsortium sanctorū z iustitie dei consentiunt. ¶ Ad tertiā respondetur iuxta sanctū Tho. negando consequentiā, qñ sicut dicit August. libro de predestinatione sanctorū, orationes sanctorus predestinatis prosunt, quia forte primo forte ordinatum est vt intercedentiū orationibus saluentur. Et ita etiā dis vult vt orationibus sanctorū impleat illud qđ sancti vident cum velle. Concor. dis Bonauētura, z Petrus de palude in. iiij°. dicens. Non frustra orant pro nobis sancti: quibus non orent nisi illud: qđ sciunt deum velle, quia sicut effectus naturales qui volente deo eueniūt non eueniūt nisi mediantibus causis secundis: non propter inefficaciam diuine potē tie: sed propter ordinem rebus diuinitus inditum: sic beneficia diuina descendunt in nos mediantibus beatis tam angelis: quā alijs sanctis: non propter defectum diuine mi: ſz propter ordinē diuinū cōseruandū quo deus bonitatē suam cōmunicat inferioribus per supiores. Lege. ¶ Anime oblationibus]. i. missis: siue sacrificijs sacerdotū inter alia suffragia plus valet sacrificium mediatoris: z sanguis agni ad educendū de carcere egypti: sine fiat missa de mortuis pro mortuis, sine propter locutionē siue intercessionē dicatur de aliquo sancto scōm [precibus sanctorū]. scz qui sunt in patria: z etiam illorum: qui sunt in via. vt. xxiij. q. iiij°. obtineri. z de pe. dist. j. multipler. Augu. tertiū [eleemosynis carozū] quia eleemosyna a morte liberat: z facit inuenire vitā eternā. vt. xxvj. q. vij°. c. j. z de penitē. dist. vj. qui vult. Augu. quartū [ieiuniū cognatorū] z quecūcp alia corporalis afflictio. sicut btūs ōnius cū carbena ferrea vnam disciplinā accipiebat pro illis: q erant in purgatorio. [Curatio vero] scōa pars [curatio]. i. apparatus, z magnitudo [conditio]. i. cōstructio: z compositio. Aug. [magis sunt] electiue. Aug. [si aliquid ꝑdest] ꝑbat qđ dicit arguendo a cōtrarijs [oberit pio] quasi diceret non obest pro vilis aut nulla sepultura. ergo nec pretiosa sepultura proderit impio. de ista materia an ista exequiarum officia prosint defunctis satis dictum supra. e. in. c. grauia.

Questio. Primum ar gumentum.

8 ¶ Sed surgit hic questio, † vtrū peccēt illi qui tales exequiarum pompas faciunt. Et videtur ꝙ nō, qz sancti viri fecerūt sicut in primo machabeorū. xj. habet ꝙ simeon edificauit super sepulchrum parentū suorū edificiū altum: z posuit septē pyramides. ¶ Scōo dicitur Esaie. xj. paret sepulchrum eius gloriosus. ergo videtur ꝙ hoc debeat fieri circa sanctorū corpora. ¶ Tertio arguit, qz circa sepulchrū ōnī facta sunt talia, vnde dicitur Jo. xix. ꝙ sepelierunt ꝛpm: sicut mos est iudeorum sepelire. ergo videtur ꝙ ita debeat fieri circa sepulchra aliorum. ¶ In oppositum videtur dicere capitulū presens, respondeo iuxta Albertū magnū in iiij°. sub certis conclusionibus. Prima † ꝙ licitū est sepulchra sanctorū ornare ꝓpter gloriā resurrectionis eorū, patet cōclusio ex inductis vnde etiā Aug. dicit, ꝙ conseruanda est consuetudo ecclesie z religionis cuiuscp gentis esse seruandū. ¶ Scōa conclusio 10 est † ꝙ malis hominibus notorie in peccato mortali decedentib° est peccatū tales in loco sacro sepelire: z sepulchra adornare siue alias exequiarum pompas facere. Ista cōclusio est Alberti magni vbi supra: que probat sic primo. Corpus ꝓphanum nō est ponēdum in loco sacro. ergo peccat qui ponit. ¶ Secundo ad idem est quod beatus gregorius narrat in libro dialogorū ꝙ qdā malus in loco sacro sepult° ꝑ demones electus est. Sequitur in litera. [nec tū ꝛc.]qz inter opera pietatis ponit sepultura. [Unde z illō] quarta pars, ostēdit quare

Ad primuz argumentū. S. Thoñ.

Secūdū ar.

Tertiū arg.

Opponit z Rñdet. Prima con clusio.

Secūda con clusio.

Albertus magnus.

quare non sint corpora mortuorum cōtēnēda: qñ beneficium qđ eis impenditur non caret remuneratione apud deum [legaminis]. i. mortuis, hu. [persoluitur]. i. impenditur.

2 ☞ Receptacula aliqua conuenienter assignātur animabus separatis.
Et quare talia receptacula sint distincta. nu. 4.
3 Anime post mortem statim ad infernum demerguntur: vel ad celum euolant nisi impediantur aliquo reatu.
6 Suffragia non prosunt valde bonis.
Nec damnatis. nu. 8.
9 Traianus qualiter fuerit reuocatus ad vitam.
10 Misericordia dicitur duplex.
11 Relaxatio, pene damnatorum potest dupliciter intelligi.
13 Suffragia ecclesie prosunt defunctis existentibus in purgatorio.
14 Aliquem esse in celo quomodo possit esse certum.
15 Homo vnus z idem diuersis respectibus potest esse medio criter malus: z mediocriter bonus.

Diuisio.

Tempus. Ad idem est hoc. c. qđ est beati Aug. in enchiridion. c. cxij. summa est, ꝙ aie defunctorū qui nunc ante diem iudicij in receptaculis pro eorū meritis detinent ante diem iudicij sacrificijs z eleemosynis viuorum mortui adiuuantur. sed trī non oēs: sed que hic dum viuerent hoc sibi vt postea prodesse possent meruerint. Et pōt diuidi hoc. c. in quatuor partes. In prima ponit, ꝙ nunc sscp ad diem iudicij aie pro earū meritis. s. put digne requie aut erumna tenētur in quibusdā abditis receptaculis. in scā ꝙ in illo tempore aie defunctorū sacrificijs z eleemosynis que fiūt in ecclesia pro eis ille. s. que hic meruerunt vt illa eis ꝓdesse possent. in tertia ad declarandum hunc locū. s. quibus suffragia ecclesie prosint ponit quandam distinctionem stat° hoīs ab hac vita decedētium. in quarta explicat qualiter suffragia valeāt vnicuiqz statui hoīs decedentium. scōa ibi: nec negādum est. tertia ibi: est enim quidam. quarta ibi: cum sacrificia. ¶ Pro pleniori intelligentia huius. c. queruntur quatuor.

1 ¶ Primum est vtrum animabus post mortem conueniēter assignantur aliqua corporalia receptacula.
5 ¶ Secundo vtrum suffragia que per vinos fiunt prosint vel de bonis. i. beatis.
7 ¶ Tertio vtrum suffragia predicta prosint valde malis id est damnatis.
12 ¶ Quarto vtrum prosint mediocriter bonis: z mediocriter malis existentibus in purgatorio.

Primuz argumentum. Augustin°.

1 **Ad primum** sic proceditur. † Et videt ꝙ non cōuenienter assignentur malis post mortez siue a corporibus ꝓpijs separatis aliqua corporalia receptacula. ¶ Primo sic. cōis ꝛceptio est apud sapientes incorporalia in loco nō esse. cui concor. Aug. xij. super gen. ad literam vbi inquit ad corporalia loca animā non ferri nisi cum aliquo corpore. sed aīa separata a corpore nō hz aliud corpus sicut ibidē dicit. ergo ridiculū est aiabus separatis aliqua receptacula assignare. ¶ Scōo sic oē qđ hz locū determinatuz magis cōuenit cū illo loco ꝙ cū alio. sed aīe separate indifferenter se habēt ad oīa loca. ergo non sunt eis spālia loca assignanda. ¶ Tertio sic vt dicit in presenti. c. aiabus separatis non assignatur aliquid post mortem: nisi qđ cedat in premiū vel in penā. sed nō separate a corporibus nihil recipiūt. ergo non sunt eis assignāda certa receptacula. ¶ Quarto oēs aīe sunt eiusdē speciei. sed oibus corporibus vnius speciei debetur vnus locus. ergo silr aiabus. ergo incōuenienter assignatur plura receptacula. ¶ In oppositū est. c. ꝓsens. ¶ Respō, ad hanc qōnem sub certis cōclusionibus, † Prima est ꝙ cōueniēter aiabus separatis assignātur aliqua receptacula. ites Luc. xvj. dicit de diuite ꝙ mortuus est z sepultus in inferno, z de bonis dz. j. ad Cor. v. Si terrena nostra habitatio dissolnatur: domū habemus in celis. ergo aiabus a corporibus separatis loca sunt ꝓ earū meritis deputata. pro cuius 2clusionis plena intelligentia iuxta san. Tho. in. iiij°. est notandū ꝙ ꝙuis substātie spirales ſm esse suum a corpore nō dependeāt corpalia tñ a deo mediātibus substātijs spūalibus gubernantur. vt dicit Aug. iij°. de trinitate. z Grego. iiij°. dialogorū. Et ideo est quedā cōueniētia substātiarū spūaliū ad corpora les substantias per cōgruentiā quādā. vt. s. dignioribus substantijs digniora corpora adaptētur. vñ etiā ꝑbi ſm ordinez mobilium posuerunt ordinem substantiarū separatarū. Quā uis aūt aiabus post mortem non assignātur aliqua corpora quoruz sint forme: vel determinati motores determinantur: tñ eis quedā corpalia loco per cōgruentiam quandā scōm

Primuz ar gumentum. Augustin°.

Secūdū ar.

Tertium ar gumentum. Quartū ar.

Opponit z Respondet. 2 Dita cōclu.

Sctūs Th.

Augustin°. Gregorius.

gradum dignitatis earū in quibus sint quasi in loco eo modo quo incorporalia in loco esse possunt scōm ꝙ magis vel minus accedūt ad primam subsātiam cui locus superior per congruentiam deputatur. s. deum: cuius sedem celum scriptura esse denuntiat. z ideo animas que sunt in participatiōe huius impediuntur loco 2trario dicimus deputari. ¶ Secūda cōclusio est, † ꝙ anime post mortem statim ad infernū demerguntur vel ad celum euolant: nisi impediātur aliquo reatu: quo oporteat euolationem differri vt ꝓpius aīa purgetur. ista cōclusio ꝓbatur sic primo ex illo, ꝙ ꝛps dixit latroni hodie mecum eris in paradiso. z de malis dr Job. xxi. ꝙ in puncto ad inferna descēdunt. ¶ Scōo sic. sicut in corporibus est grauitas vel lenitas qua feruntur ad loca sua: sic in animabus est meritū vel demeritum. z ideo sicut cessante impedimento grauia statim feruntur deorsum z leuia sursum. Sic spūs malorum remoto carnis impedimento ad locum suppliciorus. i. infernum: spūs vero bonorū (si non sit impedimentum alicuius culpe vel pene debite) statim feruntur ad locū premiorus scz ad celum empyreus. vnde introitus celi dupliciter differt. vno modo ꝓpter peccatū nature: z sic dilatatus fuit vsqz ad ascensionē ꝛpi antequ nulla aīa ad celum ascenderit. ſz sic post ea non differtur: qz ꝛpus passione sua soluit reatum humane nature. Alio modo differtur ꝓpter purgationes qz nihil inquinatum incurrit in illā. vnde post ascensionē oīa nulla anima purgata differtur ab ingressu celi. ¶ Tertia 2clusio, † ꝙ qñcp distinguūtur receptacula animarū separatarū in alia vita. s. celū infernus purgatorius limbus puerorū: z limbus patrū. Cuius distinctionis ratio sic assignatur a sancto thoma z a Petro de tharātasia. Receptacula animarū distinguunt scōm diuersos status earū anima aūt cōiuncta mortali corpori ḥz statū merendi: sed exuta a corpore est in statu recipiēdi pro meritis bonis z malis. ergo post mortem vel est in statu recipientis finale premium: vel est in statu quo impedit ab illo. Si est in statu recipientis finales retributionē hoc est onpliciter: vel ꝙtum ad bonum: z sic est paradisus vel quātum ad malū: z tunc aut ratione actualis culpe: z sic est infernus aut ratione originalis culpe z sic est limbus puerorū. Si aūt est in statu qui impeditur a finali retributione cōsequēda vel hoc est ꝓpter defectum persone: z sic est purgatorium in quo detinentur anime ne statim premium consequantur ꝓpter peccata que commiserūt vel ꝓpter defectum natūre z sic est limbus patrum: in quo detinebantur patres a consecutione glorie ꝓpter reatum humane nature qui nōdū poterat ex piari. iste tñ locus vacuus nunc est: qz ꝛps patres veteris testamēti soluto delicto humane nature. s. reatu originalis peccati duxit in celum. ſm illud ps°. ascendens ꝛps in altū captiuam duxit captiuitatem. Notandum autem ꝙ ḥz anima separate aliqñ in loco nostro habitationis puniantur sicut docet beatus Grego. iiij°. dialogorū nō est ꝓpter hoc ꝙ locus iste sit ꝓprius penarum: sed hoc fit ad nostram instructionē vt eorum penam videtes retrahamur a culpis. z ideo locus iste non ponitur inter receptacula animarum. ¶ Dis habitis dicendum est ad ratiões in oppositum. Ad ꝓmam respondet dupliciter. vno modo ꝙ taz boethius ꝙ Aug. loquantur de loco circūscribēte. qz talis locus scz circumscriptiꝰ nō cōuenit substantijs spūalibus bene trī diffinitinus. ¶ Scōo respōdetur iuxta san. Tho. ꝙ incorporali non sunt aliquo modo notor: z consueto scōm ꝙ dicimus corpora ꝓprie in loco esse: sunt trī in loco modo substantijs spūalibus conuenienti: qui nobis plene manifestus esse non potest. ¶ Ad secundā respō detur iuxta san. Tho. ꝙ duplex est cōuenientia: vel similitudo. Quedam est per participationem eiusdem qualitatis: sicut calida adinuicē cōueniuntur z talis cōueniētia incorporaliū ad corporalia esse nō pōt. Alia est per quādā ꝓportionabilitatē: scōm quā in scripturis metaphore corporalia ad spūalia trāsferūtur sicut dicitur deus ſol: qz est principiū vite spiritualis sicut sol corporalis. z scōm hāc cōueniētiā quedā anime quibusdā locis magis cōueniunt sicut anime spiritualiter illuminate cū corporibus luminosis. Anime vero obtenebrate per culpā cū locis tenebrosis. ¶ Vel secundo respōdetur iuxta]Pet. de tharantasia ꝙ ꝙuis anima secūdū substantiam non conueniat plus cum vno corpore: ꝙ cū alio. bene tñ ꝓpter operationes quas exercent in loco vel que exercentur circa ipsam conuenit plus cum vno loco quā cuz alio. ¶ Ad tertiam respondetur iuxta san. Tho. z petrum, ꝙ licet anima separata nihil recipiat directe a locis corporalibus ꝓ modum quo corpora recipiunt que cōseruantur a suis locis nihilominus ex hoc ꝙ cognoscunt se talibus locis deputari sibi gaudium ingerunt vel merorem: z sic locus cedit in penā vel premium. ¶ Ad quartā respondetur negando cōsequē,

Sctūs Th.

Petrus de tharantasia.

Ad tertiuz Sanct. tho.

Ad quartū.

tiam. & ratio est iuxta petrum de palude. q; non est simile de corporibus que locantur secundum potentiam naturale: que est determinata ad vnū: & de animabus que secundum arbitrium quod est ad opposita & diuersa.

Primū arg.

Scōm arg.

Tertiū arg.

Quartū ar.

Opponit in contrarium.

Respondet. 6

5 **Ad secundū** sic proceditur. † Et videtur q̄ō suffragia viuorum etiam valeant sanctis existentibus in patria. Primo ex p̄senti. c. vbi dicit Aug. q̄ orationes p̄o valde bonis sunt gratiarum orationes ergo &c. ¶ Secundo sic dicitur in collecta misse: ficut sanctis tuis prosunt ad gloriam. s. sacramenta. ita nobis prosint ad medelam. sed inter alia suffragia p̄cipuum est sacrificiū altaris. ergo suffragia prosunt sanctis qui sunt in patria. ¶ Tertio sacramenta efficiunt q̄ō figurant. sed tertia pars hostie in calice misse significat eos qui in patria vitam beatam ducunt ergo suffragia ecclesie prosunt. ¶ Quarto sic. sancti in patria non solum gaudent de bonis p̄priis. sed de bonis aliorum p̄m illud Luc. xv. gaudiū est angelis super vno peccatore penitentiam agente. ergo ex bonis operibus vinctium sanctorū qui sunt in patria gaudiū crescit. & ita etiam eis suffragia p̄desse videtur. ¶ In oppositum est Aug. & habetur extra de celebra. miss. cum marthe. q̄ iniuria est in ecclesia p̄o martyre orare cuius dos debemus orationibus commendari. ¶ Respondeo dicendum sub ista conclusione. † q̄ suffragia nō p̄o sunt valde bonis. i. p̄o sanctis qui sunt in patria. ista conclusio p̄bat multipliciter. primo sic. vbi nulla miseria ibi requiritur releuās misericordia. sz in sctis nulla est miseria q; alias non essent beati. ergo ibi nulla releuatio est p̄ suffragia.

¶ Secūdo eius est iuuari cuius est indigere. sed sancti in patria sunt absq; omni indigētia. ergo per suffragia ecclesie nō iuuantur. ¶ Tertio sic suffragium de sui ratione importat quandam auxiliationem que non competit ei qui defectum non patitur. sed sancti qui sunt in patria sunt ab omni defectu & indigentia immunes inebriati ab vbertate domus dei. ergo non cōuenit eis suffragiū ecclesie adiuuari. ¶ Quarto sic. minor non iuuat maiorem sed e conuerso. Cum ergo minimus in regno celorum maior sit maximo in ecclesia militāte videtur q; in nullo viui possint sanctis suffragari. ¶ Ad rationes in oppositum. Ad primam dicendum iuxta sanctum Tho. q̄ dictum Augu. in p̄senti. c. intelligitur quando incertum est nobis qui sunt valde boni p̄o quibus rogatur cōcordat Petrus de tharan. dicens q̄ intelligitur illud de valde bonis de quibus non constat. & ibi Bonauen. dicens q̄ illud intelligitur quando probabiliter de salute alicuius dubitatur. ¶ Ad secundam respondetur iuxta eundem san. tho. q̄ huiusmodi locutiones nō sunt intelligēde q̄ sancti in gloria proficiant q̄tum ad se: ex hoc q̄ eorum festa recolimus: sed q; nobis proficit cū eorū gloriā solennius celebramus: sicut ex hoc q̄ deum cognoscimus & laudamus: & sic quodam modo eius gloria in nobis crescit nihil deo: sed nobis accrescit. ¶ Ad tertiam dicendum negando consequentiam. & ratio est p̄m san. Tho. q̄ licet sacramenta efficiant q̄ō figurant non tñ effectum illum ponunt circa omne illud quod figurāt alias cū figurent christum in ipso q̄o efficerent: q̄ō est absurdum. sed efficiunt circa suscipientem sacramentum ex virtute eius q̄ō per sacramentum figuratur. & ita non sequitur quod sacrificia p̄o defunctis oblata sanctis prosint. sed bene q̄ō ex meritis sanctorum qui recolunt̄ vel significantur in sacramento prosint aliis p̄o quibus offeruntur. ¶ Ad quartū respondetur negando consequentiam. & ratio est q; multiplicatis nostris bonis sanctis de pluribus gandeāt naturaliter nō sequitur q̄ intēsius gaudeant: siue q̄ formaliter augeatur gaudium eorū. & ratio est p̄m sanc. Tho. q; omnis passio formaliter augetur p̄m rōnem obiecti sui. Ratio autē gaudendi in sanctis de quibuscūq; gaudēt est ipse deus: de quo nō possunt magis & minus gaudere. q; sic essentiale eorum p̄emiuz variaretur: q̄ō consistit in hoc q̄ de deo gaudēt. vnde ex hoc q̄ bona nostra multiplicantur de quibus gaudendi ratio eis deus est non sequitur q̄ intensius gaudeant. & ideo non sequitur q̄ orationibus nostris iuuentur.

Ad primū arg.

Ad. j. arg. Sanc. tho.

Petrus de tharantasia.

Ad secūdū.

Ad tertiuz. Secūs. Tho.

Ad quartū.

Sanc. tho.

Secūdū ar.

Tertiū arg.

7 **Ad tertium** sic proceditur. † Et videt̄ q̄ suffragia p̄sint valde malis. i. damnatis. ¶ Primo sic ex p̄senti. c. vbi ait Aug. q̄ quibus valent suffragia vel ad hoc p̄sunt vt sit plena remissio vel ad hoc vt tolerabilior sit eorum dānatio. sed soli illi qui in inferno sunt damnati esse dicuntur. ergo etiam existentibus in inferno suffragia p̄sunt. ¶ Secundo sic. ij. Machab. xij. dicitur q̄ inuenerunt sub tunicis interfectorum de donarijs idolorum a quibus lex prohibet iudeos: & tamen post subditur q̄ iudas xij. milia dragmas argenti misit hierosolymam offerri p̄ peccatis eorum. Cōstat autem illos peccasse mortaliter cōtra legem agentes. & ita in pcto mortali decessisse. ergo &c. ¶ Ter-

tio in vitis patrum legitur. q̄ etiam damasus in sermone suo refert q̄ macharius inuenta in via caluaria cuiusdam defuncti charitate oratiōe p̄missa iḡ̄ssit cuius caput fuisset. Et caput dedit responsum q̄ fuerat sacerdotis gentilis qui in inferno erat damnatus. & tamen confessus est oratione macharij se & alios iuuari. ergo &c. ¶ Quarto idē arguitur ex eo q̄ō damasus in eodem sermone narrat. q̄ gregorius p̄o traiano orationem fundens audiuit vocem sibi diuinitus oblatam vocem tuam audiui: & veniam traiano do. cuius rei ut dama sus dicit testis est oriens: & occidens. sed constat traianū in inferno fuisse: q; multorum martyrum necez amarā instituit vt idem damasus dicit. ergo suffragia ecclesie valent valde malis q̄ sunt in inferno. ¶ Quinto sic. misericordia exaltat omne iudicium sicut dicitur Jacobi. ij. ergo exaltat iudiciū condemnationis. ergo videtur q̄ ex misericordia concedatur aliquod alleuiamen damnatis intercessionibus sanctorum. ¶ Sexto sic dicit beat⁹ Dionysius in vlti. c. ecclesiastice hierarchie. q̄ magis valet oratio defunctis q̄ viuis. sz p̄o viuis existentibus in peccato mortali oratur & frequenter sepe oratio. ergo multo magis p̄o defunctis damnatis debet orari & valebit. p̄o eis oratio. ¶ Septimo sic damnatus qui fidelis fuit de ecclesia fuit numero licet non merito. ergo aliquid debet ei post mortem melius esse q̄ illi qui nec numero nec merito sunt de ecclesia. sed constat q̄ illi qui numero & merito fuit de ecclesia valent ad remissionem. Illi autez qui nec numero nec merito fuit nihil valent. ergo illi qui numero fuit nō merito valent ad tolerabiliorem damnationem. ¶ Octauo arguitur ex illo q̄ ecclesia orat a porta inferi &c. & iterum ne absorbeat eas tartarus: & huiusmodi multa. Sed cōstat q̄ ista non dicunt̄ p̄o animabus sanctis nec p̄o illis q̄ sunt in purgatorio. q; non sunt in huiusmodi periculo: ergo videtur q̄ō habeant intelligi p̄o damnatis. ¶ In oppositum est illud Job. nulla est redemptio in inferno. item beatus Dionysius vij. c. ecclesiastice hierarchie. dicit. quod summus sacerdus p̄ immundis non orat. quia in hoc auerteretur a diuino ordine vbi dicit commentator. q̄ p̄o peccatoribus nō orat remissionem: quia non audiretur p̄o illis. ¶ Respondeo dicendū q̄ circa dānatos in inferno fuit duplex opinio vt narrat sanctus Tho. in. iij. dist. xlv. Quidam enim dixerunt in hoc distinguendum esse dupliciter. vno modo quātum ad tempus dicentes. q̄ post diem iudicij nullus in inferno existēs suffragio iuuabitur sed ante diem iudicij aliqui iuuātur suffragijs ecclesie. ¶ Secundo distinguebant quantum ad personas in inferno detentas: inter quos quosdam dicebāt valde malos qui sine fide & sacramentis ecclesie decesserūt: & talibus: quia de ecclesia non fuerunt nec numero: nec merito suffragia etiā prodesse non possunt: aliqui vero sunt non valde mali qui. s. de ecclesia fuerunt numero fidem habentes: & sacramētis iuti: & aliqua opera de genere bonorū facientes: & talibus dicunt suffragia prodesse. ¶ Sed occurrebat eis quedā dubitatio eos perturbans: quia videbant ex hoc sequi. Cum pena inferni sit finita secundum intentionem: quamuis duratione infinita existat q̄ multiplicatis illis suffragijs pena illa tota liter auferetur, quod est error origenis. Prepositiuus enī dicit q̄ tātum suffragia possunt p̄o damnatis multiplicari q̄ a pena totaliter reddentur immunes non quidem simpliciter ficut origenes posuit: sed ad tempus. s. vsq; ad diem iudicij: tūc enim anime iterato corporibus cōiuncte in penas inferni sine spe venie retundentur. Sed ista opinio nō videtur posse stare: quia videtur diuine prouidentie repugnare que nihil in rebus inordinatum relinquit. Culpa enim ordinari nō potest nisi per penam. vnde non potest esse: vt pena tollatur nisi p̄ius culpa expietur. Et ideo cum culpa continue maneat in damnatus eorū pena nullatenus interrūpetur. Et ideo p̄ retanī alium modum inuenerunt dicētes, q̄ hoc modo proceditur in diminutione penarum per suffragia: sicut procedit̄ in diuisione: linearum que cum sint finite: in infinitū tamen diuidi possunt: & nunquam per diuisionem consumitur dum fit subtractio non secundum eandem quātitatem sed secundum eādem p̄portionem velut si primo auferatur pars quarta totius: & secundo quarta illius quarte & iterum quarta alteri⁹ quarte: & sic deinceps in infinitū. Similiter isti dicunt q̄ per primum suffragium diminuitur aliquota pars: & per secundū pars aliqua remanentis secundum eādem p̄portionem vt si primum suffragium. (verbi gratia) tollit centesimam partem pene. per secundum tollitur centesima pars residui. & per tertium cētesima pars illius residui: & sic manet vt dicunt pena: q̄ est diuisibilis in infinitum. Sed iste modus, vt dicit sanctus Th. multipliciter reperitur defectuosus. Primo quidem quia infinita diuisio que congruit continue quantitati: non videtur posse transferri ad quantitatem spiritualem

Quartū ar.

Quintū ar.

Sextū arg.

Septimum arg.

Octauū ar.

Opponit in contrarium.

Respondet.

Error origenis prepositiuus.

p̄retanī.

Alber. ma.

Altisiodorēsis.

Cōtra altisiodorensem Albertus.

S. Thom.

Gregorius.

Albertus.

S. Thom.

Gregorius.

ritualem. vnde dicit albertus in qua arte didicerunt q̄ pena diuisibilis erit in infinitum. Hoc enim falsum est: quia & corpus naturale nō est diuisibile in infinitum. ergo multominus dispositio corporis vel anime. licet de mathematico tātū p̄o batum sit q̄ est diuisibile in infinitū. Secundo quia non est aliqua ratio quare secundum suffragium minus minuat de pena: quam primum cum sit equalis valoris. Preterea sicut arguit Albertus magnus. Duobus existentibus equalibus in virtute actiua patiente autem existente fortiori & debiliori ad patiendum & resistendum agenti magis agit impatiens id quod vemt fortius. Sed duo equalia suffragia sunt agentia. & damnatus p̄mo magis resistere potest: q̄ secundo. ergo secundum plus tollit de pena: quam primum. & ita nulla est fictio illa. ¶ Adhuc queratur ab illis quare secundum cū sit equale primo: vnus tollit q̄ primum. Et clarum est q̄ nō poterunt assignare causam. Ergo cum dictum irrationabile sit: est abiciendum. ¶ Tertio sic: quia in diuisione lune tandem p̄onenitur ad hoc, q̄ nō sit sensibile. Corpus enim sensibile nō est diuisibile in infinitum. & sic licet secundum diminuat similem penam in proportione: & non equalem: tamen tot fieri possunt, quod pena insensibilis efficeretur. & ita incideret in incōueniens quod vitare volūt: vt arguit dominus Albertus. ¶ Quarto: quia pena diminui non potest: nisi diminuatur culpa: sicut nec aufferri: nisi ea ablata. vnde super illud ecclesiastici. xl. A p̄sidente &c. Dicit gl. in inferno nulla est mitigatio. Et ideo alij inuenerunt alium modum. Altisiodorēsis dicit quod suffragia prosunt defunctis nō quidez per diminutionē vel interruptionem. sed per cōfortationem patientis. sicut si homo portaret graue onus facies sua perfunderetur aqua frigida. Sic enim confortaretur ad melius portādum: cum tamē onus sunm in nullo leuius fieret. Sed hoc iterum esse nō potest: quia vt arguit Albertus magnus & cōcordat sanctus Thomas. nulla est hominis & anime passibilitas ab eterno igne. nisi quam facit culpa: ergo manente eodem modo passibilitate que est a culpa: & vno modo agente igne: vna erit passio semper. Constat autem q̄ culpa in omnibus damnatis manet vno modo semper immobilis. Ergo si est diuersitas hoc erit ex parte ignis agentis. sed hoc est falsum: q; dicit Gregorius, q̄ vno modo agit: sicut sol vno modo agit in eos: qui ex diuersis causis infirmantur si sol exponantur: & tamen illi non vno modo patiuntur. Preterea vt arguit Albertus, anima non suscipit confortationez nisi per gratiam gratum facientem: aut gratis datam. Sed anima damnata non est in statu suscipiendi gratiam. ergo nulla est huiusmodi confortatio. ¶ Item similitudo corporalis non habet locum in spiritualibus: quia spiritus non habet passibilitatem nisi ex culpa ergo nulla fiet in eo confortatio. nisi per culpe alleuiationem. Hanc autem impossibile est alleuiari. ergo nullam damnati possunt recipere cōsolationez: aut cōfortationem. ergo cōstat hāc optimonem falsam esse vel potius erroneā. Et vt dicit sanctus Thomas est p̄sumptuosa: vtpote sanctorum dictis contraria: & vana: quia nulla auctoritate fulcita. Et nihilominus irrationabilis. Cum quia damnati in inferno sunt extra vinculum charitatis secūdum quā opera viuorum cōtinuantur defunctis. Cum quia totaliter ad vie terminum peruenerūt recipientes vltimam p̄o meritis retributionem. sicut etiaz sancti qui sunt in patria. Quod enim adhuc restat de pena vel gloria corporis hoc eis rationem viatoris non prebet cum gloria essentialiter & radicaliter cōsistat in anima: & similiter miseria damnatoruz. Et ideo nō pōt eorum pena diminui: sicut nec gloria sanctorum augeri: quātum ad p̄emium essentiale. ¶ Item est alius modus dicendi. videlicet quod nō prosunt quantumad diminutionem pene: vel interruptionem: vel quantum ad diminutionem pene sensus. Sed quia ex huiusmodi suffragijs eis aliqua materia doloris subtrahitur: que eis esse posset ita se abiectos a viuis cōspicerent q̄ p̄o eis nullam curam haberēt: que materia doloris eis subtrahitur dum suffragia p̄o eis fiunt. Sed istud etiam nō potest stare secūdū legem communem: quia vt Augustinus dicit in libro de cura p̄o mortuis habēda. quod precipue de damnatis verum est: ibi sunt spiritus defunctorum vbi nō videt quecunq; agunctur aut enumer: in ista vita hominibus. Et ita nō cognoscūt quādo p̄o eis suffragia fiunt: nisi supra legem communem hoc remedium diuinitus aliquibus damnatorum detur, quod nullo modo videtur credēdum. q; sicut beatis nihil est negandum, quod cedat ad cumulum gaudij: & glorie. Ita damnatis nihil est cōcedendum: quod faciat ad mitigationem doloris vel pene. secūdum Gregorium. Sed videre suffragia p̄o se fieri damnatis cederet ad mitigationem doloris: vt dicit ista opinio. ergo ex ipso nō vt dicendum quod videant. ¶ Secundo: quia

Augustin⁹.

Gregorius.

Augustin⁹. de ancho.

Cōtra predictam opi.

Bonauen.

Bonauen.

Cōtra predictam opi.

a ¶ Suffragia. adde q̄ suffragia nō prosunt qñ petitio est in ista. pe. de ancha. in. c. j. nu. 3. ne sede vacan.

in damnatis nō est ponēdum aliquid quod specialiter diuinam reuelationem requirat. Huiusmodi autem est quod dānati videāt que fiunt in mundo. ergo &c. Maior patet: quia specialis reuelatio specialem gratiam exigit & beneficium: minor patet ex illo Augu. supra posito. & ex illo Gregorij super iob, dicētis. Sicut qui adhuc viui sunt mortuorum animē quo loco habeantur ignorāt. Ita mortui qui carnaliter vixerunt vitam in carne positam qualiter postea disponātur ignorant. Item alij vt tangit Augustinus de anchona in libro suo de ecclesiastica potestate dicūt suffragia prodesse dānatis aliquibus quo ad mitigationez pene sensibilis. Et hoc tribus modis. primo per sociorum subtractionem: quia multi saluantur per suffragia ecclesie: qui fuerunt eorum exemplo & doctrina corrupti qui si non saluarentur eorum pena augeretur. Et nō cōfirmāt hāc suam opinionem ex illo Augustini dicentis: q̄ pena arrij nondum determinata est: quia nōdum determinati sunt illi: qui eorum prava doctrina & exemplo malo corrupti fuerant. Iste modus dicēdi nō valet propter multa. primo: quia licet per saluationem talium damna torum pena nō aggrauaretur siue augeretur: nō propter hoc dicitur diminui pena quam iam habent. Cum secūdo qz vt dicit dns Bonauētura aliud est de augmētatione & remissio ne: quia remissio nō potest fieri vbi nō est charitatis fundamentum. Et ideo arrius: quia nō habuit nec habet charitatis radices: sed est in malitia obstinatus: potest eius & similiū pena augeri nō autem diminui. ¶ Tertio: quia eadem ratio ne dicerētur suffragia ecclesie prodesse diabolis. quoniam ex multitudine damnatorum aggrauatur etiam eorum pena, quod tamē est cōtra opinionem omnium. ¶ Quarto. quia licet ozando pro viatoribus ex consequenti orari videmur p̄o damnatis. quia expedit eis q̄ pauci damnentur quia ex multitudine adueniētium pena eorum aggrauatur: nullo tamē modo est orādum quod hoc bonum ipsi cōsequentur: vñ si quis oraret q̄ quis viator haberet gratias: vt scilicet alius scilicet damnatus aliquis grauius puniretur pernersa esset ipsius oratio: vtpote ad indebitum finem ordinata. Iste modus dicēdi satis patet: nullius est valoris. quia licet per saluationem talium impediatur ne damnatorū pena augeatur: non tamē propter hoc diminuitur pena quam iam actu habēt. Preterea vt dicit dominus Bonauentura nō est simile de remissione & augmētatione quia remissio debet fundari super fundamētum charitatis. Et quoniam arrius habet malam volūtatem. Est enim obstinatus in malitia: ideo potest augeri eius pena. nō autē remitti. Pari autem modo cōfutatur modus dicēdi qō auferetur eis timor maioris dāni: cū multi per suffragia ecclesie saluātur. Tamē qz hoc nō remittit penam sensibilem, quam habēt. Secūdo: quia nō cognoscunt p̄o quibus hec fiant suffragia sicut supra dictum est. ¶ Tum tertio quia pariter dicēduz esset qō. prodessent diabolis: quoniam etiam damnatio crescere dicitur ex multiplicatione damnatorum: sicut dictum est. ¶ Secūdus modus: quo suffragia dicūt posse prodesse damnatis est per cōfortationem: & fortificationē: fortificātur enim vt dicūt per predicta suffragia dānati vt tolerabilius possent penam ignis seu aliam penam sensus sustinere. ¶ Sed ista opinio videtur fantastica: quoniam vt supra fuit argutum iam talis cōfortatio ibi nō est possibilis: quia si fortificantur aut fortitudine gratie: aut nature nō gratie: vt cōstat. Nō nature: vt etiam patet: quia talis fortitudo non est a natura. ergo ille modus dicēdi nō habet fundamētum rationis quia nec virtus gratie noua additur: nec virtus gratie melioratur: nec dispositio cōtraria tollitur. Confirmant autem opinionem ex illo Augu. quod ponitur in p̄senti. c. q̄ mediocriter malis quos dicit esse dānatos: qui fuerūt fideles christi & multa bona fecerunt existētes in gratia talibus prosunt suffragia: vt plena sit eorum remissio quantum ad eos qui sunt in purgatorio aut tolerabiliorem damnatio quantum ad eos qui sunt in inferno. a ¶ Secundo confirmāt sic. Suffragia illis prosunt qui meruerunt hic vt eis prodesse possent. Sed multi dum vixerūt fuerunt in gratia cum qua meruerunt: vt sibi prodessent bona que fierent p̄o eis post mortem: ergo si p̄o talibus fiant suffragia: post mortē prosunt ipsis & sic nō p̄opter charitatem cum qua decesserūt. Tum propter charitatē quā prius habuerunt. iste modus dicendi est aliquorum iuristarum: & ponitur in glo. p̄sentis. c. vbi dicit Hug. & glo. post eum, q̄ Augusti. distinguit hic quatuor genera hominum mortuorum. s. valde bonos: valde malos: mediocriter bonos: & mediocriter malos. Et subdit q̄ p̄o valde bonis non est orādū quia iniuriam facit martyri: qui orat p̄o eo: nec p̄ valde malis. sed mediocriter bonis possunt suffragia p̄desse vt citius liberentur ab igne purgatorij. Et mediocriter malis prosunt

vt mitius puniantur nunꝯ tamen liberentur. sed iste modus dicendi licet in parte sit supra patenter ostensus irrationabilis, ostenditur tamen specialius ostendendo eozum fundamẽta que falsa esse inducunt. Primum enim qꝺ dicunt Au. posuisse quatuor genera hominum defunctorum: ita ꝙ intellexit alios esse mediocriter malos: ⁊ mediocriter bonos. hoc enim falsum est. qz licet illa distinctio Au. sit in voce quadri membris quo ad rem tamen non est. sed trimembris: quoniã mediocriter boni ⁊ mediocriter mali idẽ sunt. Scilli qui decedũt in gratia cum peccato veniali vel cum debito pene pro peccatis mortalibꝫ de quibus añ morte penituerũt. ⁊ qꝺ ita sit probatur iuxta Durandum in. iiij. sic. mediocriter bonus vel omnino non est malus vel est valde malus vel est mediocriter malus. nõ potest dici ꝙ omnino sit malus: ita ꝙ nihil malitie habeat: nec secundum actum nec secundum reatum: qz talis qñ decedit statim evolat. qz non habet culpam secũdum actum nec reatum pene debite. Qui autem statim evolat ad celum est valde bonus ⁊ non mediocriter bonus: nec põt dici ꝙ sit valde malus. qz valde malis ꝑm istos nõ prosunt suffragia prosunt añt mediocriter bonis. ⁊ ideo mediocriter boni nõ sunt omnino mali nec oĩnõ nõ mali vt probatum est. ergo sunt mediocriter mali similiter potest argui, ꝙ mediocriter mali sint mediocriter boni: qz mediocriter malꝰ aut omnino nihil habet de bonitate: aut est valde bonꝰ: aut mediocriter bonus. nõ potest dici ꝙ nihil habeat de bonitate. qz tũc esset valde malus. nec potest dici ꝙ sit valde bonus. qz tũc nõ indigeret suffragijs. ergo relinquitur ꝙ mediocriter mali sunt mediocriter boni ⁊ e cõuerso. vnde beatus Au. vtrisꝫ. idem attribuit. s. ꝙ possunt iuuari suffragijs mortuorum. vnde vt dicit san. Tho. idem sunt qui dicuntur mediocriter boni: ⁊ mediocriter mali. Mediocriter boni dicunt inquãtum deficiũt a perfectione bonitatis. qz. s. nõ sunt sine venialibus: nec plene satisfecerũt in vita. sed etiam mediocriter mali inquantum deficiũt a perfecta malitia que est peccatũ mortale. qz nõ habẽt mortalia. His autez quãdoꝙ suffragia prosunt ad mitigationem pene: quãdoꝙ autem ad plenam absolutionem secũdum differẽtiam quantitatis cremabiliũ: ⁊ suffragiorum. ⁊ ita fundamentum illud iuristarum de distinctione reali illoꝝ membrorum. s. mediocriter bonorum: ⁊ mediocriter malorum est falsum. ¶ Preterea falsum dicũt: cum dicunt per valde malos intelligere qui fidem nõ habuerunt. Cõstat enim per puulos decedentes in solo originali fidem nõ habuisse: quos tamẽ absurdum est dicere esse valde malos, quod eozum pena ostendit que mitissima est penarũ. vt dicit Augu. Si vero dicũt, ꝙ intelligunt de adultis. cum ergo paruuli predicti nõ sint ꝑm eos valde mali. ergo eis prooderunt suffragia: cum nõ valde malis prosint. sed hoc iterum est falsum: ergo fundamentum eozum omnino est friuolum.

Durandus.

Augustĩ.

Sanc. tho.

Quod vero cõsequẽter dicunt ꝙ meruerunt existentes hic in gratia, ꝙ prodessent eis suffragia que fierent pro eis. ¶ Respondetur ꝙ cũ decesserint in peccato mortali meritum preteritum eozum si quod habuerunt mortificatum est. ꝑm illud Eze. xviij. si iustus auerterit se a iustitia omnium que operatus est nõ recordabor amplius. vnde hoc fundamẽtum eozũ est falsum quoniam per ingratitudinem meretur homo accepta beneficia amittere. ⁊ ideo quãtuncũqꝫ paruum peccatuꝫ mortale pro quo homo deo ingratus de acceptis beneficijs fit omnia bona precedẽtia perdit quãtacunqꝫ fuerint ad fructum vite eterne: vt dicit san. Tho. ¶ Tertius autez modus quo dicũt suffragia damnatis posse prodesse est per ipsius pene aliqualem relaxationem. qz cum ignis infernalis sit instrumẽtum diuine iustitie: taxatur a deo ꝙ tãtum habeat afflige re: ⁊ nõ plus minui de eo. iste modus est superius reprobat⁹. quia talis pene relaxatio secũdum diuinam iustitiam nõ videtur possibilis nõ diminuta aut relaxata culpa cum Deut. xxv. dicatur secũdum mẽsuram delicti sit plagarum modus. dimissis ergo prefatis opinionibus imo: vt dicit Albertus magnus potius errozibus ponenda est opinio secuta ⁊ vera ⁊ catholica: quam sanctorum confirmat autoritas, quam oẽs fere magis famosi ⁊ illustriores doctores theologie sequuntur et est Albertus mag. san. Tho. dñs Bonauẽtu. Petrus de tharãtasia. Innocen. v. Richardus de media villa. dominus Durandus. dominus Petrus de palude. ⁊ quam ratio num efficacia cõsolidat ⁊ confirmat. † que est quod suffragia nullo modo prosunt damnatis. Ista conclusio primo pt̃ ex inductis in princi. conclusionis.

Sanct. tho.

Albertus.

Albertus. Sctũs Th. Bonauen. Petrus de tharantasia.

¶ Secundo ex illo Augu. Et ponitur a magistro sententiarum in. iiij. distin. xlv. qui sine fide operante per dilectionem eiusꝫ sacramentis de corpore exierunt frustra illis a suis huiusmodi officia impendunt: sed omnes damnati sunt huiusmodi. ergo non prosunt suffragia eis. ¶ Tertio patet ex illo beati gregorij ad bonifacium. s. ea. q. c. pro obeuntibus. dicẽtis ꝙ pro impijs quamuis christiani fuerint tale quid. s. oblationes ⁊ suffragia facere non licebit. Liceret autem si talia suffragia illis prodesse possent. ratione probatur sic. Suffragia vnius prosunt alteri: quatenus sunt membra vnius corporis. sed dãnati qui iaz obstinati sunt in malo iam nõ sunt mẽbra corporis ecclesie cum sint prescissi irreuocabiliter per finalẽ sentẽtiam. ergo suffragia ecclesie cuiuscũqꝫ membri de ecclesia non possunt eis prodesse. ¶ His habitis dicendum est ad rationes in oppositum. Ad primam dicendum, ꝙ damnatio in verbis illis large accipitur pro quacunqꝫ punitione: vt sic includat etiaz penam purgatorij: que quandoqꝫ totaliter per suffragia expiatur quandoqꝫ non sed diminuitur. cõcordant cum sancto Tho. Albertus: Bonauentura: ⁊ ceteri supra nominati. Sic enim etiam in humano iudicio non solum dicitur cõdemnatus qui ad mortem condemnatur: sed etiam qui ad carcerem ad tempus condemnatur: vel ad penam pecuniariam: de qua aliquando liberatur. ⁊ sic est in proposito. ¶ Ad secũdam respondetur iuxta Sanctum Thomam quod donaria idolozum non fuerunt inuenta apud illos mortuos vt ex eis signum accipi posset, ꝙ in reuerentiam idolozum ea deferrẽt sed ea acceperunt vt victores que eis iure belli debebantur. ⁊ tamen per auaritiam venialiter peccauerunt. vnde nõ fuerũt in inferno damnati. ⁊ sic suffragia eis prodesse poterant concordat Albertus magnus per totum. ¶ Ad tertiam respõdetur iuxta sanctum Tho. quod illud adintozium non erat ꝙ pena eozum diminueretur. sed in hoc solo: vt ibidem dicitur ꝙ macharius oranꝫ cõcedebatur eis: vt mutuo se viderẽt ⁊ in hoc aliquod gaudium non verum: sed fantasticum habebant dum implebatur quod desyderabat sicut solatium est miseris socios habere in penis. sicut ⁊ demones gaudere dicũtur dum homines ad peccata pertrahunt: quãuis per hec eozum pena nullatenus minuatur. sicut nec minuitur angelorum gaudiuꝫ per hoc ꝙ malis nostris cõpati dicunt. ¶ Ad quartum de facto traiani respondetur hoc modo iuxta sanc.

9 Thomã. † quod potest probabiliter estimari, ꝙ precibus beati Gregorij ad vitam fuerit reuocatus: ⁊ ibi Gratiam consequutus sit per quam remissionem peccatoꝝ habuerit ⁊ per consequens immunitatem a pena: sicut etiam apparet in omnibus illis qui fuerũt a mortuis miraculose resuscitati: quoruꝫ plures constat idolatras ⁊ damnatos fuisse de omnibus enim similiter dici oportet, ꝙ nõ erãt in inferno finaliter deputati sed secundum presentem iustitiam meritorum. Secundum autem superiores causas quibus prouidebatur ad vitã reuocandi erat in eis aliter disponendum. vel dicẽdum secũdum quosdã ꝙ anima traiani nõ fuit simpliciter a reatu pene eterne absoluta, sed eius pena fuit suspensa ad tempus: scilicet vsqꝫ ad diem iudicij: nec tamen hoc reducendũ est ad cõsequentiam ꝙ hoc fiat communiter per suffragia: quoniam alia sunt que lege communi accidũt: ⁊ alia que singulariter ex priuilegio aliquibus cõcedũtur. ¶ Ad quintum respondeAd j. arg.

Sctũs Th. Albertus. Bonauen. Ad secũdũ.

Ad tertiuz

Ad quartũ. Sctũs. Th.

Ad qntum. Alber. ma.

10 tur iuxta Albertum magnũ. † quod duplex est misericordia liberans ⁊ relaxans. Liberantẽ autem non sentiunt damnati sed relaxatem non tamen in suffragijs: sed in hoc ꝙ circa cõdignum puniuntur. Pro quo notandum iuxta Bonauentu-

Bonauen.

11 ram. † ꝙ relaxatio pene damnatorum potest dupliciter intelligi aut quantum ad taxationem ⁊ inflictionem pene: ⁊ sic absq; dubio ex diuina misericordia est ibi mitigatio: siue relaxatio: quia diuina iustitia nõ totum exigit pro eo: ꝙ eius pietate interueniente aliquam partem pene instigendo remittit. alio modo potest intelligi mitigatio: siue relaxatio pene post pene taxationem ⁊ inflictionez: ⁊ hoc modo nulla cadit relaxatio: aut mitigatio a diuina misericordia. qz extunc claudit eis dominus viscera pietatis. hec ille. ¶ Ad sextam respondetur negando consequentiam. Et ratio est ꝑm sanctũ Tho. ⁊ Albertum. quoniam quantum ad hoc magis acceptatur suffragium pro mortuo, ꝙ pro viuo. quia magis indiget cuz nõ possit sibi auxiliari: sicut viuus potest. sed quantum ad hoc viuus est melioris conditionis. qz põt transferri de statu peccati mortalis, ⁊ emendari potest ⁊ non mortuus. ⁊ ideo nõ est eadem causa orandi pro mortuis ⁊ pro viuis. ¶ Ad septimam respondetur iuxta dominum Albertum. quod fidelis damnatus ex hoc ꝙ fuit de ecclesia numero multa alia bona consecutus est sicut peccati originalis dimissionem. ⁊ forte multorum aliorum peccatorũ ⁊ retractionem a multis aliꝫ peccatis: ⁊ precipue quod est maximum omnium. scilicet euitationez infidelitatis. Sed nõ puto quod aliquid plus habeat de suffragijs: quam alius. vnde vt dicit albertus in argumẽto est fallacia cõsequẽtis sic arguẽdo. Si aliquid cõsequitur qui fuit de ecclesia numero. ergo hoc vel illud cõsequẽtia est nulla potuit enim aliud consequi quam istud. ¶ Ad octauum

Ad octauũ

Ad sextum.

Ad septimum. Albertus.

Ad tertiuz.

Bonauen. Ad quartũ.

octauum respõdetur, quod orationes ille nõ fiũt pro beatis: nec pro damnatis: sed pro existentibus in purgatorio. Ratio autem quare ecclesia dicit a porta inferi ꝛc. est propter penarum purgatorij acerbitatem ostendendam de cuius acerbitate Augu. loquens dicit: ꝙ sic habet se ignis purgatorius ad penas presentes: vt ignis verus ad ignem pictum. vel orat ecclesia sic ad ostendendum propinquitatem purgatorij ad infernum. vnde infernus ibi large sumit pro purgatorij loco. ⁊ cum dicitur ne absorbeat eas tartarus: sensus est. i. ne teneat. absorptas. i. deputatas. aut diu captiuas. sed liberentur inde.

Augustiñ.

12 **Ad quartũ** sic proceditur. † Et videtur ꝙ suffragia que fiunt per viuos non prosint defunctis mediocriter bonis: ⁊ mediocriter malis. i. existentibus in purgatorio. ¶ Primo sic. iusti enim iudicis est non relaxare penam iuste inflictam. Sed pena purgatorij est iuste inflicta existentibus ibi: ergo relaxari nõ debet. ¶ Secundo sic. anime in purgatorio detinent: vt ibi purgate perueniant ad regimẽ. quia nihil inquinatum incurrit in illud: sed nihil potest purgari nisi circa ipsum aliquid fiat. Sed virtus viui non pertingit ad mortuum. Cum ergo non agat circa ipsum non videtur ei valere eius suffragium. ¶ Tertio sic pena purgatorij est finita. Si ergo per suffragia aliquid diminuitur tantum poterũt multiplicari suffragia, ꝙ tota tolleretur ⁊ ita peccatum remanebit impunitum. quod videtur diuine iustitie repugnare. ¶ Quarto sic. pena purgatorij mẽsuratur secundum quantitatem cremabilis. ergo cum suffragia non minuant culpam. ergo nec aliquid de pena. quod autem non minuant culpam patet: quia solus deus habet hunc effectum in anima. ¶ In oppositum est ca. presens. vbi dicit Augu. ꝙ suffragia prosunt mediocriter bonis. ⁊ mediocriter malis. secundo arguitur ex autoritate ⁊ vsu ecclesie que orat pro defunctis in purgatorio existentibus. Cum ergo ecclesia nõ decipiatur patet ꝙ suffragia ecclesie prosunt illis. ¶ Re-

Primũ arg.

Secũdũ ar.

Tertiũ arg.

Quartũ ar.

Opponit in contrarium.

Respondet.

13 spondeo dicendum. † ꝙ suffragia ecclesie siue que per viuos fiunt in ecclesia prosunt defunctis existentibus in purgatorio ⁊ solis illis. Quo ad primam partem ista conclusio est sepe probata in superioribus: nihilominus probatur sic primo. dicit Dionysius. vij. c. ecclesiastice hierarchie, ꝙ in diuinis sacerdos pro mortuis oraꝫ pro illis orat: qui sancte vixerũt. ⁊ tamẽ aliquas maculas habuerũt ex infirmitate humana cõtractas. sed tales in purgatorio detinẽtur. ergo cõclusio vera. ¶ Secũdo ratione sic. ¶ Quoꝝ est vna charitas vnius in vno corpore eozum est cõicatio bonorum adinuicem. sed vna est charitas ecclesie militantis cum his qui sunt in purgatorio ⁊ indigent. ergo bona facta in ecclesia militãte possunt proficere per modũ suffragij existẽtibus in purgatorio. ¶ Tertio sic. pena purgatorij est in supplemẽtum satisfactionis que nõ fuerat plene in corpore cõsumata: sed vt superius circa. c. nõ estimemus. dictuz est opera vnius possunt valere ad satisfactionem siue viuis siue mortuis. ergo absq; dubio credẽdum est suffragia per viuos facta existẽtibus in purgatorio prodesse posse. ¶ Quarto sic. iuxta dñm Bonauenturam duo sunt que faciũt suffragia ecclesie valere. s. dignitas ⁊ necessitas. iustitia enim consyderat dignitatem. Digni autez sunt qui in charitate decesserunt ab aliꝫ ecclesie membris adiuuari: maxime si ipsi alios adiuuerunt. Misericordia vero consyderat necessitatem ⁊ hec quidem magna est in his: qui sunt in purgatorio: quia grauiter puniuntur: ⁊ se imitare nõ possunt. ergo vllo dubio confitendum est per ecclesie suffragia defunctos existentes in purgatorio adiuuari. ¶ His habitis dicendum est ad rationes in oppositum. Ad primaz respõdetur iuxta Albertum mag. quod illa pena inflicta existentibus in purgatorio licet sit iuste inflicta ⁊ a iustissimo iudice: non est tamen ita confirmata: vt in aliam diuidi non possit. ⁊ ideo relaxari potest in parte vel in toto. ¶ Ad secũdam respõdetur primo iuxta dñm Albertum, ꝙ suffragium factum per viuum pertingit ad mortuũ virtute: ⁊ facies pertingere est charitas cõmunicãs omnia bona que sunt in corpore mystico ecclesie. ¶ Secundo respondetur iuxta sanctũ Thomam, ꝙ purgatio anime per penas purgatorij nihil aliud est quam expiatio reatus impedientis a perceptione glorie. Et quia per penam quam viuus sustinet pro alio põt reatus alterius expiari: vt dictum est: nõ est incõueniens si p vnius satisfactionem alius purgetur. ¶ Ad tertiam respondetur negãdo cõsequẽtiaz. vnde nõ est incõueniens si multiplicatis suffragijs in purgatorio existẽtium annihiletur nec ex hoc sequitur quod arguebatur, ꝙ peccata remaneant impunita. quia pena vnius pro altero suscepta alteri computat. Cõcordat dominus Albertus ⁊ dominus Bonauẽ. ¶ Ad quartum respondetur, quod ratio non procedit. Et causa est iuxta dominum Bonauenturam: quia quãtitas pene nõ re-

Ad primuz argumentũ. Albertus.

Ad scõm.

Sctũs Th.

Bonauen.

Ad quartũ.

spicit maculam: sed reatã, ⁊ obligatio ad penam soluitur solutione pene facta ab ipso vel ab alio. ¶ Quo ad secũdã partem scilicet ꝙ suffragia prosunt solis existentibus in purgatorio. patet primo quia non prosunt paruulis nõ baptizatis: probatur cum illi decesserint sine fide per dilectionem operãte. Solis autem talibus. vt dicit Augusti. suffragia prosunt. ¶ Patet secundo. quia non prosunt damnatis visum est in questione precedenti. ¶ Tertio quia nõ prosunt sanctis per modum indigentie quo ad premium essentiale. vnde extra de celebra. missa. ca. cum marthe. dicitur mutata secreta Leonis pape in qua dicebatur anime leonis pape prosit oratio. ⁊ dicitur vt intercessione leonis. hec nobis prosit oratio. quia iniuriam facit martyri: qui orat pro martyre prodest tamẽ eis ad gaudium accidentale. quia gaudium est angelis super vno peccatore ꝛc. Luce. xv. Crescit autez quia de pluribus: sed nõ maius. vnde si certum est aliquem esse in celo: infidelitas est

14 orare pro eo. ¶ Sed surgit questio. † Quomodo potest esse certum respondetur iuxta Petrum de palude ꝙ multipliciter. primo per bibliã de quibus scriptum est sicut de apostolis. preter filium perditionis ⁊ de patribus veteris testamenti. secundo si pro fide sustinuerũt martyrium. tertio si post baptismum statim decedat paruulus. quarto si est canonizatus quia par sacrilegiũ est dubitare vtrum dignus sit quem elegerit imperator. Licet enim ecclesia erret iudicando hũc esse virum: ⁊ illum vxorem nõ propter hoc tamen in sacramẽto matrimonij. Sed hic cum cultus religionis sit professio quedaz fidei nostre si ecclesia erraret canonizando sanctum quem indicit colendum vniuersali ecclesie videntur error in cõtingentibus fidem. quod autem dicitur. Quod multorum corpora venerantur in terris: quorum anime sunt in inferno de non canonizatis. sed priuate bene licet venerari nondũ canonizatum. Circa hanc materiam etiam due alie questiones tractãtur maxime a doctoribus vna est. vtrum suffragia que fiunt pro vno defuncto magis proficiãt ei pro quo fiunt quã aliꝫ. Alia est vtrum suffragia facta pro multis tantũdez valeant singulis atq; si pro vno quoꝝ singulariter fierent quas vide de cõsecra. distin. v. super. c. nõ mediocriter. vbi de eis disputamus satis plene ꝛc. Lege. ¶ Tẽpus additis. i. nobis occultis. Aug. dicunt autem abdita illa receptacula: quia nobis nunc occulta tunc autem erunt manifesta. Intelligo aũt nomine istorum abditorum receptaculorum celum ⁊ infernũ sed ideo tempus ante resurrectionem ⁊ post distinguit: quia modo in suis receptaculis sunt sine corpore: tũc erunt in corpore. ⁊ quia in aliquibus receptaculis sunt nõ anime: in quibus post resurrectionem nõ erunt sicut quecꝫ digna ꝛc. quoniam vt dictum est in questione. Loca animarum distinguntur secundum statum earum. Et status earũ est duplex vnus merendi in quo conueniunt. ⁊ ideo vnum locum tantum merendi habent, scilicet hunc mũdum in hac mortali vita alter recipiendi secundum merita vel demerita. ⁊ quia in hoc differunt, ideo diuersa loca recipiendi habent in alia vita. Nam si est finale premium in bono sic est celum. Si in alio, aut ratione actualis culpe. ⁊ sic est infernus damnatorum, aut ratione originalis culpe ⁊ sic est limbus puerorum. Si vero non habent finale premium: aut impediuntur ratione defectus persone, ⁊ sic est purgatorius. aut propter defectum nature, ⁊ sic erat limbus patrum. ⁊ sic patet, quod sicut vnaquecꝫ anima digna est requie vel erumna: ita per meritum, quod gessit in hac vita vel cõsecuta ex conceptione sua in hac mortalem vitam, quod dicitur propter paruulos qui non habent personalia peccata sortita est receptaculum in alia vita. [nec negãdum est.] Secunda pars. ímo firmissime credendum est. Nam vt dicit Augu. in libro de cura pro mortuis agenda non parua est vniuerse ecclesie que in hac consuetudine claret autoritas. vt in precibus sacerdotis que dominio deo ad eius altare funduntur locum suum habeat commendatio mortuoꝝ que quidem consuetudo ab ipsis apostolis inchoauit: vt dicit Damasus in quodam sermone de suffragijs mortuorum [mediatoꝛ]. i. christo. Hu. de istis suffragijs: ⁊ numero eozũ satis dictum est in. c. superiori. [meruerunt.] non simpliciter: tunc enim non fraudarentur merito suo: siue hoc fieret ꝑ eis siue non: sed meruerunt sub conditione: scilicet vt si hec fierẽt pro eis possent eis prodesse. Et intelligo hoc potius negative quam affirmatiue: quasi diceret qui non reddiderunt se in vita tales: vt hec deessent eis si pro eis fierent. Hu. [est enim] tertia pars. Ista verba vt diximus. s. in. q. iij. ⁊ tãgit sanctus Tho. in. iiij. a diuersis diuersimode exponitur. illi enim qui dicunt suffragia ecclesie prodesse defunctis existẽtibus in inferno dicunt alios esse mediocriter bonos: ⁊ alios mediocriter malos. Sed in hoc errant isti vt visum est in questione. ⁊ hic errat Hug. ⁊ glo. que sequitur illum secundum vero eos:

Questio. Respondet.

Augustiñ.

Damasus.

S. Thomã.

qui dicunt suffragia non prodesse his qui sunt in inferno. idē sunt esse mediocriter bonos ⁊ modiocriter malos. Ōes vero qui sunt in inferno esse valde malos. Eos qui sunt in patria valde bonos vt expositum est in questione: nec debet Hu. habere pro inconuenienti, † ꝙ vnus ⁊ idem homo diuersis respectibus sit mediocriter malus: ⁊ mediocriter bonus. Bonus inquam inquantum deficit a perfecta malitia q̄ peccati mortalis est. Et malus mediocriter inquātum deficit a perfectione bonitatis que est per carentiā culpe venialis: ⁊ reatus pene catorum mortaliū de quibus in vita nō est plene satisfactū.

Nota ꝙ autoritate in inferno. ⁊c.

¶ Preterea qō dicit Hu. ꝙ in inferno nulla est redemptio ꝙ inteligatur post diem iudicij est error magnus. qm̄ vt ostensum est etiam nūc ante diem iudicij damnatorum in inferno nulla est redemptio: nec ꝗtū ad liberationem oīmodam: nec quātum ad mitigationē aliquā cuiuscunq; pene. [dānatio] i. punitio. vt exponunt communiter doctores theologi: vt. s. diximus. Aduertat legēs huius. c. glosſ. qz in multis ⁊ quasi in omnibus est plena malis opinionibus ⁊ stultitijs.

Cōtinuatio.

De obseruatione.

S. est: in quo ꝑm Joā. de. ⁊ Arc. incipit nona pars huius gōnis: in qua cōtinetur de origine obseruantie variarum cōmemorationum defunctorum post mortem. Et continuatur sic ad precedens. ꝑm Hu. quia dictum est ꝙ sacrificia ⁊ eleemosyne ⁊ huiusmodi pietatis opera facienda sunt pro defunctis. sed qz ad hec facienda christiani varios dies obseruant post mortem defunctorum. ideo magi. Gratia. inducit sequens. c. ad ostendendum vnde obseruantia inoleuit vel habuit principium.

1 ☞ Suffragia successiue continuata an valeant tm̄ ꝗtum simul multiplicata.

Quod sic quo ad meritum instituentis. nu. 2. Non tamē quo ad celeriorem liberationem a purgatorio. nu. 3.

Exponit literam.

Uia alij.

Hoc. c. sumptū est ex beato ambrosio in li. de obitu theodosij imperatoris. ¶ [Lectio.] Heū. c. l. Et videtur ꝙ ambrosius sequatur aliā trāslationē. quia nostra non habet sic ad literam. vt patet legenti [pueris.] id est seruitoribus medicis. [sepultoribus] cōditoribus corporis patris sui. ⁊ forte ipsi postea sepelierunt eum. ⁊ ideo forte vocātur sepultores vt sepelirent eum. i. aromatibus condirent ad sepeliendum. hug. Deut. cxxiij. [vtraq;]. s. que cōtinetur Heū. l. de. vij. ⁊ xl. diebus. ⁊ illa que continetur in Deut. cxxiij. de cxx. diebus. hu.

Questio.

1 ¶ Circa hoc. c. potest queri, † vtrum suffragia tantum valeant successiue continuata ꝗtum simul multiplicata: vtputa vnum tricesimale cōtinuatum ꝗtum. cxx. misse vna die a. cxx. sacerdotibus dicte. ⁊ similiter annale: quantū cccl xvj. misse vna hebdomada a diuersis dicte: ⁊ sic de aliis.

Rūdet. Prima cōclusio.

¶ Ad hoc respondet dīs Petrus de palu. in. iij. di. xlv. sub

2 duabus cōclusionibus. † Prima ꝙ tm̄ vel plus valeant suffragia ad meritum institutentis cōtinuata ꝗ simul multiplicata. Hanc cōclusionem probat ex hoc: qz est magis ad honorem dei continuatio talium vniuersariorum. ⁊ hoc cōsyderans ecclesia ea fic instituit. ¶ Scōa cōclusio est, † ꝙ ad celeriorem liberationē a purgatorio, ⁊ ad citius videndum deum plus valet accelerata multiplicatio suffragiorū. que cōclusio probat exinde qz sacramētum in proposito habitum nunq̄ tantum valet ad pene remissionem ex opere operato ꝗtū ad actum sicut patet in baptismo flaminis qui nō remittit totam penam sicut baptismus fluminis. ⁊ fic etiam missa nōdum celebrata ex opere operata non potest habere tātam efficaciam ꝗtam iam celebrata. Neutrum ergo est contemnēdum. quia vtrunq; bona intentione fieri potest anniuersarium: vt deus clarius videtur per opus magis sibi honorificum ⁊ multitudo missarum simul a diuersis dicendarum. vt deus citius videatur. ⁊ ne diutius teneatur vel torqueatur.

Secūda cōclusio.

3

Lugere autem.

S. est: in quo incipit decima pars huius q̄stiōis: in qua quia superius facta erat mentio de luctu pro mortuis: magister gratianus ostendit per quatuor capitula sequentia qualiter lugendum sit pro mortuis ⁊ qualiter nō. Equidem ex desperatione future resurrectionis non est lugendum: sed affectu pietatis ⁊ intuitu humanitatis lugere quis potest exemplo xp̄i lugentis lazarum mortuum.

1 ☞ Mors an sit voluntarie gaudenter suscipienda tam sua ꝗ suorum ꝙ fic. nu. 2.

3 Fidelis nullus debet grauiter ferre mortem amicorum suorū.

4 Luctus ⁊ fletus moderatus amicorum ex affectu pietatis: ⁊ humanitatis minime prohibetur.

5 Voluntas duplex dicitur in christo.

6 Inuiti operantes bonum indigni sunt premio.

Diuisio.

Quam prepostere est.

Capitulum hoc qō inducit ad predictū propositum est beati cypriani summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes. In prima assignat rationem quare voluntarie accipere debemus mortem: qñ placuerit deo eos de hac vita euocare. in scōa assignat rationē quare in morte amicorū flere nō debemus. qz. l. eos non amittimus. sed ad patriam primitus ⁊ secuturi eos sumus. scōa ibi, idem nobis.

Questio. Primus argumentum.

1 ¶ Pro intelligentia plenioris huius. c. Queritur † Utrum mors sit voluntarie gaudenter suscipienda tam sua ꝗ amicorum. ⁊ videtur ꝙ non. Quia omne qō est naturaliter desyderat conseruationem sui esse ⁊ naturaliter refugit dissolutionē sui esse. sed mors est dissolutio vite humane: ergo nullus homo tenetur illam gaudenter suscipere aut libenter appetere.

Secūdū ar.

¶ Secundo arguitur de xp̄o qui Luce. xxij. dicēs pater. Si vis transfert a me calicem istum videtur timuisse ⁊ recusasse mortem.

Tertium argumentum. Opponit ⁊ Respondet. Prima cōclu.

¶ Tertio arguitur ex illo: qō Jo. xi. xp̄s legitur lacrimatus super lazarum amicum mortuum. ¶ In oppositū est. c. presens. ¶ Respōdeo dicendum sub diuersis conclusio-

2 nibus. † Prima est ꝙ bonis hoibus mors dz esse acceptaz ab eis voluntarie ⁊ gaudenter suscipi. Ista cōclusio deducitur ex multiplici capite. primo qz mors hostē nostrū familiarē. s. corpus occidit. ad Gal. v. Caro concupiscit aduersus spiritū ⁊ alibi. Nulla pestis efficacior est ad nocēdū q̄ familiaris inimicus: hinc dicebat apls ad Ro. vi. Infelix ego quis me liberabit de corpore mortis huius. ¶ Secundo mors est gratāter accipienda: quoniam ostium nobis efficit ad exeundū de carcere immundissimo. Sancte em̄ viuere in hoc mortali corpore reputant viuere in carcere. vnde propheta orans ait. Educ de carcere animā meam. alia litera hz de custodia. s. in qua vt incarcerata anima detinetur. ¶ Tertio qz mors peregrinationi nostre laboriose. ⁊ amiritudinibus plene finē imponit. vnde sancti viri hūc mūdū tanq̄ exilium reputantes scientes ꝙ diu sunt in corpore peregrinantur a dño vitam presentem habēt in fastidio. vnde propheta. Heu mihi qz incolatus meus prolongatus est. ⁊ ad Phil. j. desyderium habēs dissolui ⁊ esse cū xp̄o. ¶ Quarto. qz per mortem euadimus presentis vite pericula. Quid em̄ est vita presens nisi mare tempestatibus tētationibus ⁊ periculis maximis plenus. qō probat ipsa. quare dicit Bernardus. Cur vitam istam desyderamus in qua plusq̄ viuim⁹ plus peccauim⁹. ¶ Quinto mors est gratanter suscipienda. qm̄ vite presentis labores ⁊ agones terminat: ⁊ ad regnum ⁊ requiē introducit sempiternā: vbi dīs mercedem reddet laborū suorū. Sapiē. x. vnde Jo. in apoca. xiiij. iaz dicit spūs vt requiescāt a laboribꝰ suis. opera em̄ illorū sequūtur illos. ⁊ ideo dicebat apls ad Phil. j. mihi viuere xp̄s est: ⁊ mori lucrū. ob quā rem inquit prophe-

Diuisio.

Questio. Primus argumentum.

Secūdū ar.

Tertium argumentum. Opponit ⁊ Respondet. Prima cōclu.

ꝑs. cxlj. b.

ꝑs. cxix. a.

Bernard.

ta. Pretiosa est in cōspectu dīi mors sanctorū eius. merito ergo mors a bonis ⁊ sanctis desyderat. qm̄ mors nihil aliud est ꝗ exitus de carcere finis exilij. Laboris consummatio ad portum applicatio peregrinationis finitio oneris grauissimi sc̄z corporis depositio de furioso equo. i. de carne descēsio de domo ruinosa liberatio oīm egritudinū terminatio oīm periculorum euasio oīm malorū cōsumptio: oīm vinculorū diruptio debiti nature solutio reditus in patriam: ⁊ regressus in gloriaz. ⁊ ppter hoc dz Ecclesiasti. vij. melior est dies mortis ꝗ infirmitas. ¶ Sexto mors est gratanter acceptanda. qz voluntate dīi nobis intigitur: cui nos cōformari opz. ⁊ vt inquit Hierony. placeat hoi quidqd placet deo. Absonū est em̄ vt dicit exp̄rian⁹ in psenti. c. vt cū dei volūtatem fieri postulamus. qū enocat ⁊c. ¶ Septimo mors est gratgter suscipiēda. qz cū sit mos vt dicit Seneca lex sit nature tributū officiūq; mortalium est ineuitabilis. Quis em̄ est homo q̄ viuit ⁊ nō videbit mortē inquit ppheta. Oēs em̄ morimur ⁊ quasi aqua dilabimur in terra. ij. Reg. xiiij. quo circa dicit Seneca. quid fles: ad hanc legē natus es. ⁊ stultū est timere, qō vitare non potes. qō ergo vitare nequis: cōstāti suscipe mente. ¶ Octauo mors gratanter suscipienda est ppter exemplū xp̄i. q mortē gratāter accepit. vñ apls ad Heb. xij. Curramus ad propositum nobis certamen aspicientes in actorē fidei: ⁊ ꝑsummatorem iesum: qui proposito sibi gaudiū sustinuit crucē. Au. magna est cōsolatio mēbris a capite ꝙ xp̄s qui est sapiētia dei patris regnū mundi: imo etiam vitā fugit: ⁊ ad mortē voluntarie venit. Certissimū arg. est ꝙ mors seruis dei timēda nō sit.

Hierony.

Seneca. Ps. lxxxviij. g.

Augusti.

Scōa cōclu.

3 ¶ Scōa cōclu. † Nullus fidelis dz grauiter ferre mortē amicorū suorū. Ista cōclu. lz satis pateat ex inductis pro prima conclusione nihilominus pt̄z etiā. primo propter spēz resurrectionis

ꝑs. cxv. a.

Damasce.

rectionis. mors enī sanctorum, vt dicit Damasce. lib. iij. sommus est magis ꝗ mors. hinc dicebat apls. j. ad Thessa. iij. Nolumus vos ignorare fratres de dormientibus vt non contristemini: sicut ceteri qui spem nō habent. nam vt Chrysosto.

Chrysosto.

1 dicit sup Mat. timor mortis nihil aliud est: ꝙ desperatio vite post mortem, tēperādus est ergo dolor de morte ne videamur de numero eorū: qui future resurrectionis ⁊ alterius vite spēz nō habēt. Ambro. dicit Cessent lacrime: qz dz aliquid inter fidos ⁊ pfidos interesse fleant suos qui eos imperpetuū interijsse existimant. qz spem resurrectionis nullā habent. nobis vero quibus non natura, sed huius vite finis est. qz natura reparabitur in melius mortis casus astringat oēs fletus.

ꝑsal. cxxxiij. d. ꝑs. cxvij. c.

¶ Secundo mors amici patienter ⁊ gratanter est ferēda: qz si amicus erat mal⁹ noli dolere pro te. sed pro ipso. Qz mors peccatorū pessima ait ppheta. Ipse em̄ fortitan te perdidisset, scriptū est em̄. Laz peruerso peruerteris. Si aūt bonus erat iam ipm non perdidisti. sed vt dicit in psenti. c. cyprianus ad regna celestia premisisti vt locū tibi ꝑparet inter sydereas mānsiones. vñ Bernar. qñ nos mouendo deserunt quos amam⁹ nouimus eos ineternum non relinquere nos. sed aliquātulū precedere securos. de morte ergo amici boni ⁊ iusti nō est tristandum. sed potius gratulandū. tum propter nostrum commodum propriū. qz apud deū pro nobis modo liberius intercedet.

Bernard⁹.

¶ Tertia cōclu. Licet immoderatus fletus aut luctus

Tertia conclusio.

4 pro amicis nostris sit oīno ꝓhibitus. † Luct⁹ tñ ⁊ fletus moderat amicorū ex affectu pietatis ⁊ humanitatis intuitu nō prohibetur. ista cōclusio ptz. tum ex. c. seq. tum ex illo ecclesiastici. xxxij. ibi: in mortuū produc lacrimas. tum exēplo xp̄i ⁊ sanctorū quos legimus fleuisse super defunctos. de tēperādo huiusmodi luctu Seneca. nec sicci sint oculi tui: nec oīno fluāt eodem animo fer mortē amici quo tuā expectas. Si naturalis infirmitas te inuitat ad planctū: tempera luctum: nec luctui tradas animū. Nō ꝓhibemus lacrimas quas naturalis necessitas exprimit quas infirmitas humana expellit: qz he lacrime cadūt nobis nolētibus. Lacrime nō suffocēt animū: sed medijs lacrimis animus immobilis: ⁊ cōstans miseriam suam lugeat in amicis dolorū affectum nō arguo. sed doloris excessum. ¶ His habitis dicēdū est ad rōnes in oppositum. Ad primā rīdetur ꝙ ꝛz appetitus naturali homo mortē refugiat appetitu tñ ratiōali ⁊ deliberatiuo sepe illa appetit rationibus supradictis. vnde apls ad Phil. j. Cupio dissolui ⁊ esse cū xp̄o. ¶ Ad secundā de xp̄o rīdetur ꝙ non proce-

Seneca.

Ad j. arg.

Ad secūdū.

5 dit. † qz in xp̄o duplex dz volūtas. s. sensualis: ⁊ rationalis. voluntas sensualis in eo refugiebat dolores sensuales ⁊ corporis lesionem: ꝑm quam petebat a se trāsire calicem passionis. voluntas vero rōnalis in eo erat tota conformis diuine: ꝑm quam ipse voluit mortem subīre. Oblatus est: qz ipse voluit vt dicit ppheta. ꝑm quā inquit. non qō ego volo sed quod tu vis. ¶ Ad tertiam dicendū est, ꝙ dolor ille xp̄i super lazarum ex pietatis affectu fuit: ⁊ moderatus. vnde talis non prohibetur. ⁊ tñ pro nūc de ista qōne. Lege. ¶ [Quā prepostere.] i. inordinatum. hu. [postulamus] dicentes in oratione dominica. fiat voluntas tua. [accersit]. i. cōpellit aduenire [ad pernicacium]. i. superborum. hu. [cū tristitia.] ⁊ meroze in morte precedēte: qō nō est fiendū. vnde salnator retinentem appetitum ⁊ mortem fugientem temperauit dicens Mat. xxvj. nō quod ego volo: sed qō tu. ⁊ Luc. xxij. verūtamen nō mea volūtas sed tua fiat. [istinc]. i. de isto mundo [inuiti. Jarg. † ꝙ in-

Ad tertium Exponit literam.

5 digni sunt premio: qui inuiti operantur bonū. ar. xx. q. j. c. ō. q. iij. presens. [idē] scōa pars [minimis ⁊ extremis] cā humiliratis dicit credēs se meritis minorē esse alijs. [reuelatū est] i. deus dignatus est mihi minime reuelare [nō esse lugēdos.] sc̄z incōsolabiter siue immoderate. bñ tñ pietatis intuitu: sicut dictum est in qōne. ⁊ xxiij. q. v. [quis em̄ accersiōe]. i. euocatione [cū sciamus] qui fidem future resurrectionis tenem⁹ nō amittimus. sed premittit. de hoc diximus in qōe. [vt nauigantes solēt]. s. ad preparādū hospitia. vnde beatus Sebastian⁹ dicebat. vadunt nobis parare sydereas mansiones.

1 ☞ Pusillanimitas est vitium oppositum virtuti fortitudinis.

Diuisio. Exponit literam.

Ubicunq;

Ad idem est hoc. c. quod est ad hebreos. Summa est de non curanda pompa sepulture ⁊ de non lugendis excessiue mortuis. secundum que duo capitum potest diuidi in duas partes. secūda ibi: lugere autem. Lege. ¶ [Ubicunq; sepeliamur. Jsubaudi] non obest. Archi. [domini est terra.] est ar. contra illos qui timent mori in terra aliena. sed non timendum quia omne solum forti patria est vt piscibus equor: ⁊ deus vbiq; pre-

sto est. vt de pe. di. vj. qui vult. [Ꝛ si licet qō opz fieri]. i. exhiberi corpori humando [efficiatur]. i. debitū officiū funeris impleatur si potest fieri. als sēm ꝙ oportet. Hu. Arch. [Lugere autez] scōa pars [ex pusillanimitate.] † pusillanimitas est vitiū oppositum virtuti fortitudinis. vt dicit ꝑbus. iij. ethicorum fortis territibilia mortis non timet: sed aggrediturꝰ propter bonum virtutis. sed pusillanimis mortem timet: ⁊ fugit vbi ⁊ qñ non oportet. vnde timere mortem per qua bonū virtutis assequimur ex pusillanimitate procedit. vnde ecclesiastici. vij. noli esse pusillanimis in animo tuo. ⁊ Esaie. xxxv. dicit te pusillanimes confortamini ⁊ nolite timere.

Exponit literam.

Hoc autem.

S. est: in quo determinat duo precedētia capta ⁊ soluit cōtradictio nem sequentium capitulorū distinguendo qualiter lugendus sit pro mortuis: ⁊ quando non: ⁊ bene dicit. Lege. ¶ [Hoc autem]. s. ꝙ aliquis nō debeat lugere mortuos intelligendus est ex dispensatione future resurrectionis. Taliter enim lugere mortuos est infidelitatis: qō prohibet apls. i. ad Thessa. iij. nolumus ⁊c. [pietatis.] ⁊ compassionis. [affectu.] bene licet dictum est in questione. Hoc autez quod dicit probat per capitulum sequens.

Exponit literam.

Habent.

Hoc capitulum est anastasij pape. Summa est, ꝙ ⁊ si non credētes aliam vitam esse excusationem habeant si nimio dolore plangūt mortuos suos nobis tamen credentes futuram aliam ⁊ habentes spem future resurrectionis non esset excusatio: sed magna culpa. Bene est. Lege ¶ [Habent]. s. pagani [fortitan] temperamentum est: quia in veritate ex toto non excusantur. hu. archi. [iustam] quo ad eorum opinionem [qui vitam alteram nesciunt]. i. qui futurā non sperant resurrectionem qui de hoc ⁊c. [non confidunt] i. non credunt vitam eternam [nos autez qui hoc credimus] s. futuram resurrectionem: ⁊ vitam eternam contristari nimiū nō debemus [ne quid] assignatur vna ratio. s. [ne quid]. i. minium tristari] apud illos]. s. simplices idiotas: vel non credētes [tenent speciē pietatis [. i. videntur ex affectu pietatis hoc facere. [hoc nobis in culpa sit]. i. nobis imputetur ad culpaz. [nam] assignat rationem [querere]. i. facere contra hoc quod quisq; amans iustitiam predicat esse faciendū [genus quoddam diffidentie est] non enim debet aliud predicare ⁊ aliud facere. vt. xxij. q. v. cauete. hu. [dicente apostolo.] ybi. s. Ecce ꝙ non prohibetur luctus: nisi qui sit ex desperatione: ⁊ prohibetur etiam nimius: ⁊ immoderatus. quia talis semper presumitur esse ex desperatione. Hu.

1 ☞ Mortui sunt sepeliendi cum psalmis ⁊ canticis ecclesiasticis.

2 Christus in resurrectione lazari voluit se turbari ⁊ tristari tripliciꝰ de causa.

Ui diuina.

Sequitur hoc. c. quod est concilij toletani. iiij. summa. † ꝙ mortui sunt sepeliēdi cum psalmis: ⁊ cānticis ecclesiasticis, ⁊ ꝙ nō sunt plorandi excessiue: ⁊ maxime hoc competit religiosis. Et diuiditur in tres partes. In prima ponit qō dictū est. in scōa iniungit episcopis: vt prohibeant christianos fletus ⁊ planctus illos immoderatos pro mortuis. in tertia ꝙ prohibeat maxime hoc religiosis. secunda ibi: si autem potest. tertia ibi: religiosis. Lege.

Diuisio.

Exponit literam.

¶ [Qui diuina tantummodo.] non excludit alios religiosos cautus. Hu. [prohibet] ecce scōm. [⁊ dīs nō fleuit.] quia forte aliquis vellet arguere in contrarium huius, ꝙ pro mortuis esset flendū ex exēplo xp̄i quasi rīndendo dicit ꝙ dominus nō fleuit mortuū lazarū ⁊c. Salua reuerentia huius cōcilij xp̄s fleuit super lazarū mortuū: ⁊ nō tñ ad mortalē vitam reducendum in quo affectū cōpassionis ⁊ amoris ostendit se habere super afflictos. vt cū sororibus lazari flentibus fleret vnde xp̄s videns sorores ⁊ iudeos flere infremuit spū ⁊ turbauit semetipm: ⁊ lacrimatus est. super quo verbo dicit sanctus

2 Tho. super Jo. † Christus voluit se turbare ⁊ tristari ex triplici de causa. Primo quidem ad probādum cōditionē ⁊ veritatem humane nature. ¶ Secundo vt dum tristatur ⁊ coercet seipsum doceat modum seruandū esse in tristitijs. Stoici enim dixerunt ꝙ nullus sapiens tristatur: sed valde inhumanum videtur, ꝙ aliquis de morte alicuius nō tristetur. aliqui autem sunt qui in tristitijs ex malo amicorum nimis excedūt. Sed dominus tristari voluit: vt significet tibi, ꝙ aliquando debeas contristari, quod est contra stoicos: modum in tristitia denuntiat, quod est contra secundos. vnde apls dicit. j. ad Thessa. nij. [nolumus vos ignorare ⁊c. ybi nō dicit simpliciter: vt non contristemini: sed addit sicut ceteri qui spem nō

S. Thom.

habent. vnde Ecclesiastici. xxvij. super mortuum plora: q; defecit lux eius. ꝛ postea subditi modicum plora. ¶Tertia causa est vt insinuet ꝙ nos ꝙ mortuis corporaliter tristari ꝛ plorare debem⁹. ſm illud ps⁹. Afflictus sum ꝛ humiliatus sum nimis. hec ſan. Th.]Si aũt [scda pars [phibere]. s. nimiũ lugere hu. [religiosis.]tertia pars [oino nõ debere]qm ꝛ si omnibus sit phibitũ excessiue ꝛ immoderate flere pro mortuis: multomagis phibetur religiosis. vnde propensius tenentur abstinere ab hoc: cum sint mundo mortui. ſNon credo tamen inquit Wa. ꝙ fletus moderatum ex pietate procedentem inhibeat religiosis.

psal. xxxvij. b.

De mortuis.

S. est: in quo incipit. xj. pars huiꝰ qõnis in qua incidẽter mouet q̃stionem. ſan mortui sciant ea que aguntur a viuis.

2 ☞Aie separate naturali cognitione nesciunt que hic agunt. ¶Possunt tamen aliqua scire per cõtemplationem. nu. 3. Et per relationem animarum eorum qui ad eos accidunt. nume. 4. Et cum contingit eas venire ad nos. nu. 5.

6 Anime separate possunt plurima cognoscere eorum que agũtur apud nos reuelatione bonorum vel malorum angelorum. Et reuelatione diuina. nu. 7.

9 ¶Mortuus nullus qui in inferno vel in paradiso fuerit deputatus inde exire potest.

10 Anime separate ſm cursum naturalem locis propꝛijs deputate a conuersione viuentium segregantur.

11 Anime beate aliqñ egrediuntur celum ſm dispositionem diuine prouidentie: ꝛ apparent hominibus. Et idem de damnatis. nu. 12. Et de illis de purgatorio. n. 13. Et idem illis qui fuerunt in limbo patrum. nu. 14.

15 Pueri qui sunt in limbo non egrediuntur receptaculũ eorũ.

16 ¶Mortui oẽs debent exigere receptacula sui in die iudicij.

Attendum.

Inducit hoc. c. quod est beati Augu. lib. de cura agenda pro mortuis. Summa est qua respondetur ad qõnem. ſ. ꝙ per seipsos scire non possunt sed bene per reuelationem. ¶Pro plenioꝛi intelligentia partis queruntur duo.

1 ¶Primum est vtrum mortui siue anime mortuorum sciant que hic aguntur.

8 ¶Secundum est vtrum anime mortuorum exeant q̃qz receptacula sua: ꝛ veniant ad nos ꝛc.

Ad primum

sic proceditur. †Et videtur ꝙ sic. Primus sic. ¶Nullus habet curam de rebus quarum cognitionem non habet, ſz anime separate habent curam de his que hic aguntur ſm illud Luc. xvj. habeo quinq; fratres: vt tester ne ꝛ ipsi veniant in hunc locũ tormentorum. ergo anime separate cognoscũt ea que hic agũtur. ¶Secundo sic. cognitio intellectualis non impeditur per distantiam loci ergo sicut existentes in mũdo cognoscũt ea que fiũt in mũdo. ita etiam a corporibus separate cognoscent que apud nos agũtur. ¶Tertio sic. mortui frequenter apparent dormientibus vl vigilãtibus: ꝛ eos admonẽt de his que hic agũtur: sicut samuel apparuit sauli. vt habetur. j. Reg. xxviij. Sed hoc non esset si ea que hic aguntur non cognoscerẽt. ergo ea que hic aguntur cognoscunt. ¶Quarto sic. plus distat celum ab inferno ꝙ mũdus sed lux intellectus animarũ separatarũ etiam damnatarum extenditur ad videndum ea: que sunt in celo: vt pote gloriã beatorũ: ergo multo magis se potest extendere ad cognoscendum ea que apud nos aguntur. ¶In oppositum est. c. presens. scõo illud Job. xiij. si fuerint filij eius nobiles siue ignobiles non intelligent. ¶Respondeo dicendum ꝙ triplex potest distingui cognitio. quedã certa: quedã coniecturalis: quedam per reuelationem. hac distinctione posita sit ista prima conclusio. †Anime separate naturali cognitione nesciunt que hic aguntur. Ista cõclusio q̃ est sancti Tho. in. j. parte. q. lxxxix. ar. viij. ꝛ in. iiij. dist. vlt. q. iij. ar. j. probatur sic. qz si anima separata cognosceret ea que hic agũtur: aut primo cognosceret per essentiam suam: ꝛ hoc nõ quia nec anima nec angelus potest per essentiam suam cognoscere alia a se: aut secundo cognosceret per species influxas: ꝛ hoc non. qz anima separata nõ est tante efficacie: vt per tales species habeat omnium singularium notitiam nisi confusam ꝛ indeterminatam. Quia enim: vt dicit sanctus Tho. efficacia virtutis intellectiue anime separata non est proportionata formis illis vniuersalibus influxis tales species non sufficiunt in ea ad cognitionem omnium singulariuꝫ nisi in quadam vniuersitate ꝛ confusione. Aut tertio cognosceret p species remanentes in anima separata: ꝛ hoc non quoniam species tales nõ sunt principia cognoscẽdi nisi illa a quibus acceptа sunt vel similia. Que autem apud nos continue aguntur sunt diuersa: ꝛ varia. Illec quarta cognosceret p species quas de nouo abstraheret a rebus ꝛ hoc non. q; talis abstractio cũ fiat mediantibus sensibus ꝛ alijs potentijs sensitiuis que in anima separata actu non manẽt: non habet locum in anima bus separatis. patet etiam ista cõclusio ex vario modo essendi animarum separatarum a modo essendi viuentium. sic anime separate sine mortuorum per diuinam ordinationem ꝛ secundum modum essendi segregate sunt a conuersione viuentium: ꝛ coniuncte conuersationi spiritualium substantiaruꝫ. que sunt a corpore separate. ergo ea que apud nos aguntur ignorãt. hanc rationem assignat Hzego. xij. moraliũ dicẽs mortui vitam in carne viuentium post eos qualiter disponatur nesciunt: q; vita spiritus lõge est a vita carnis: ꝛ sicut corporea ꝛ incorporea diuersa sunt genera. ita distincta sunt cognitione. ¶Secunda conclusio. † Anime separate possunt aliqua cognoscere eorum: que apud nos aguntur ex coniecturam. patet ista conclusio ex illo Luc. xvj. vbi dives dicit se habere quinq; fratres. Et ita cognoscebat aliqua q̃ hic agũtur: sed hoc non naturali cognitione: sed per coniecturã: quoniam eo ꝙ nõ videbat eos secum in inferno nec cũ abzaham in limbo coniecturabat, ꝙ erant in mundo. ¶Tertia cõclusio. †Anime separate possunt multa cognoscere eorũ q̃ apud nos aguntur per relationeꝫ animarũ eorum qui hinc ad eos accedunt. ista conclusio est Augu. in presenti. c. ¶Quarta cõclusio. †anime separate plura eorũ que apud nos aguntur cognoscere possunt cum contingit eas ad viuos venire. ista cõclusio sumitur etiam ex presenti. c. ¶Quinta conclu. †anime separate possunt plurima cognoscere eorũ que aguntur apud nos reuelatione bonorum vel malorum angelorum. cõclusio ista patet in presenti. c. dicit enim Au. audire possunt ꝛ ab angelis q rebus que hic aguntur presto sunt. ¶Sexta conclusio. †Anime separate possunt multa cognoscere de his: q̃ hic aguntur reuelatione diuina. ista conclusio est etiam Aug. in presenti. c. maxime hoc cõuenit animabus separatis a beatis de quibus dicit beatus Hzego. vbi supra ꝙ que intus omnipotentis dei claritatem vident nullo modo credẽdum est. ꝙ sit foris aliquid quod ignorent. iterum homil. xl. Qui creatoris sui claritatem vident nihil in creatura agitur quod videri non possit. vnde san. Tho. in. j. parte ait. tenẽdum est ꝙ anime deũ videntes omnia presentia que hic aguntur cognoscant. Sunt enim angelis equales: de quibus etiam Aug. asserit, ꝙ ea que apud viuos aguntur non ignorãt. verum quia sanctorum anime sunt perfectissime diuine iustitie cõiuncte: nec tristantur: nec rebus viuentium se ingerunt: nisi secundum ꝙ iustitie diuine dispositio exigit. ¶His habitis dicẽdũ est ad rationis dupliciter iuxta san. Tho. primo ꝙ anime mortuorum possunt habere curam de rebus viuentiũ etiã si ignorent eorum statum: sicut nos curam habemus de mortuis eis suffragia impendendo: q̃uis eorũ statum ignoremus. ¶Secundo respondetur ꝙ licet anime mortuoꝫ naturali cognitione aut per seipsos facta viuentium cognoscere nõ possunt tamen aliꝭ modis assignatis in conclusionibus cognoscere possunt. ¶Ad secundam respondetur. primo quod ratio nõ procedit. Ratio est, quod anime separate nõ cognoscunt que hic aguntur non est propter distantiam localem: quia anima separata singularia intelligit per influxum specierum ex diuino lumine, quod quidem lumen equaliter se habet ad propinquum ꝛ distans. vnde distantia localis nullo modo impedit anime separate cognitionem: sed propter alias rationes supe rius assignatas. ¶Ad tertiam respondeꝫ, quod bene concedit: quod mortui possunt aliquo modo cognoscere que hic aguntur: sicut dictum est: ꝛ vnus modus assignatus in quarta conclusione est: cum cõtingit permissione diuina aliquos mortuos ad viuos venire. Verum de hoc dicitur in sequenti questione.

Ad secundũ

sic proceditur. Et videtur ꝙ anime mortuorum non exeunt receptacula deputata eis aut ad viuos veniant. primo sic. ¶Receptacula data sunt aliabus post mortem in premium: vel in pena. vt dictum est ꝛ habitum. ſ. ex autoritate Augu. ſ. ea. q. tempus. sed post mortem nec premia sanctorũ minuũtur nec pene damnatorum. ergo videt ꝙ anime post mortẽ nõ egrediũtur de suis receptaculis. ¶Scõo sic. dicitur in pſa. Ut habitẽ in domo dñi oĩbus diebus vite mee. ꝛ Job. xiij. dr q descẽdet ad inferos non ascẽdet. ergo tã boni ꝙ mali a suis receptaculis nõ egrediũtur. ¶Tertio dr i pſa. Spũs vadẽs ꝛ nõ redicꝭ. ergo ꝛc. ¶Quarto idẽ arguit ex illo Au. li. de cura aiarũ. si in rebꝰ viuentiũ interessent aĩe mortuoꝫ: me pia mr nulla nocte desereret q̃ me terra mariq; secuta est: vt mecũ viueret. sed si anime mortuorũ de suis receptaculis egrediũtur: egredi tenentur: ꝛ tenentur interesse rebus viuentiũ. ¶In oppositum est augustinus. in. c. pñti. ¶Rñdeo iuxta sanctũ Tho. i. iij. ꝛ accordãt quasi oẽs ꝙ mortuos dimittere receptacula sua põt ītelligi dupliciter. vno modo simpliciter ꝛ absolute non redeundo amplius. Et de isto sit ista prima cõclusio, †ꝙ nullus mortuus qui in paradiso vel in inferno fuit deputatus inde egire potest. pts cõclusio: q̃ſ sancti in eternũ permansuri sunt in celo: ꝛ damnati in inferno. ſNon est arg. in contrariũ de traiano. qz per finalem suam non fuerat damnatus. Alio modo potest intelligi vt egreant ad tempus: ꝛ in hoc distinguendũ est: quid eis conueniat secundum legem nature: quid eis conueniat secũdum ordinem diuine prouidentie. quia vt Augusti. dicit in lib. de cura pro mortuis agenda. Alij sunt humanorum limites rerum ꝛ alia diuinarum signa virtutum. alia sunt que naturaliter sunt: alia que mirabiliter fiunt ꝑs hanc distinctionẽ est. Scõa cõclusio iuxta sanctũ Tho. † ꝙ sẽm cursum naturalem anime separate egredi non possunt. deputate a conuersatione viuentiũ segregant, ista cõclusio deducit fic a sancto tho. Anime mortuorũ a conuersatione viuentiũ penitus segregãtur. ſNon enĩ ſm cursum nature hoies immortali carne viuentes substantijs separatis immediate ꝟiunguntur: cum omnis eoꝝ cognitio a sensu oriatur: nec ꝑpter aliud a suis receptaculis egresse cõspectibus hominũ se repꝛesentãt. ista cõclusio est augustini. in. c. pñti. ¶Quarta ꝟclo. † ſm hanc dispositionẽ diuine prudentie beate anime q̃ꝛ egrediunt celum: ꝛ apparẽt hoibus, pts ꝟclusio. primo ex illo qõ dicit augustinus de felice martyꝛe qui ciuibus nolanis visibiliter apparuit cum a barbaris oppugnaret. ¶Scõo pts ex illo hieronymi contra vigilantiũ sic eum alloquentis. Alis enĩ vel in sinu abzahe: vel loco refrigerij vel subtus aram dei aĩas apostolorũ ꝛ martyꝛũ sedisse: nec posse suis tumulis cum voluerint adesse pñtes: ꝛ ita tu deo leges imponis: tu apꝰis vinculа injicies: vt vſq; ad diẽ iudicij teneanꝰ custodia ne fint cum dño suo de quibus scriptũ est. Sequũtur agnũ quocũq; ierit. Sed agnus vbiq; est. ergo ꝛ hi qui cum agno sunt ſm beneplacitũ dei possunt interesse multis locis de receptaculo suo egressi. Ista conclusio est etiam manifesta in multis hist⁹ijs in quibus leguntur sancti descendisse de celo, ꝛ apparuisse viuentibus, vnde omnes dicuntur descendisse de celo in obitu beate virginis propter eius reuerentiam. ¶Quinta cõclusio †damnati ante iudiciũ ad tempus permissione diuina aliqñ permittuntur receptaculum inferni egredi: ꝛ viuentibus hominibus apparere: ꝛ hoc ad eruditionem hominũ viuentiũ: ꝛ terrorem, vt de benedicto papa refert Hzegorius ꝛ de ymbra sordida latronis in vita beati martini, hec tamen est differentia vt dicit sanctꝰ Tho. in. iiij. inter sanctos ꝛ damnatos q; sancti cum voluerint apparere possunt viuẽtibus. Ex virtute enĩ glorie potestas aĩabus sanctorũ datur per quam pñt mirabiliter apparere viuentibus: cum volũt quod damnati non possunt: nisi interdum permissi. ¶Sexta conclusio. †illi qui sunt in purgatorio etiã permittuntur exire receptaculum eorum ꝛ venire ad viuentes ante completã penitentiam ꝛ hoc ad suffragia expetẽda, ista ꝟclusio patet per multa que narrantur in. iiij. dialogoꝝ ꝛ in multis aliꝭ historijs. ¶Septima cõclusio. † Existentes etiã in limbo patrũ hoc modo dispensatiue exire potuerunt receptacula sua ꝛ vinctibus apparere: patet ista ꝟclusio ex illo xl Mat. xvij. vbi legiꝭ moyses cum helia apparuisse in transfiguratione domini. Exierunt etiam patres limbum amplius nunq̃ rediturі in resurrectione domini. ¶Octaua conclusio. † pueri in limbo non egrediuntur receptaculum eorum, patet conclusio. Tum q; sunt in termino. Tum q; egressus eorũ ad nihil proficeret vt pts. ¶Nona conclusio. †omnes mortui videtur ꝙ debeant exire receptacula sua ſm legem cõem ad tempus in die iudicij, ista conclusio satis pts ex illo apostoli omnes astabimus ante tribunal xpi. ¶His habitis dicendum est ad rationes in oppositum. Ad primuꝫ respondetur negando consequentiam. Et ratio est, quia dolor vel gaudium de hoc ꝙ talibus anima de putatur manet in aĩa, etiã qñ extra loca fuerit: sicut pontifici cui datur pro honore vt in cathedra sedeat in ecclesia: nõ minuitur gloria qñ a cathedra recedit, qz ꝛ si actu ibi nõ sedeat: locus tñ ille sibi deputatus est, ita cũ mortui exeunt ad tpus nõ minuit eoꝝ pena: vel gloria, q; sciũt se deputatos talibus locis ꝛ cito redituros ad ea. ¶Ad scam rñdet, ꝙ autoritates ille loquunt iuxta ꝟclusionẽ primã, ꝙ nullꝰ de paradiso aut de inferno egrediũ simplr nunq̃ regressurus: non ꝙ non egrediant ad tps. ¶Ad tertiã rñdetur eodem modo. ¶Ad quartã respondetur, ꝙ augustinus loquitur scõm cursum nature cõem, non negat quin scõm cursum mirabilem vel diuine dispensationis sicut pts ex. c. presenti. Concordat sanctus Thomas ꝛ petrus de tharatanlia. Lege. ¶Fatendum ne-

Hzegorius.

Scõa cõclu.

Tertia ꝟclu.

Quarta cõclusio.

Quinta cõclusio.

Sexta conclusio.

Hzegorius.

Sctus Th.

Ad. j. arg.

Ad scõm.

Ad tertiuꝫ.

Primũ ar.

Secũdũ ar.

Tertiũ arg. Quartũ ar.

Opponit in contrarium. Rñdet.

Prima cõclusio.

Augusti.

Secũda conclusio.

S. Thom.

Quarta conclusio.

Hierony.

Quinta cõclusio.

Ad secũduꝫ.

Ad tertiuꝫ. Ad quartuꝫ

Exponit literam.

scire] scilicet cognitione naturali: sed bene aliꝭ modis: sicut infra exponit aliquos modos, primus est per relationem eorum: qui ad eos moriendo pergunt non quidem tamen oĩa sed illa quorum illi memoriã retinent: ꝛ que ad illos spectãt: quibus talia indicant. ¶Scõs modus est per reuelationem angelorum siue bonorũ siue malorũ: ibi cum dicit: possunt et ab angelis ꝛc. ꝛ tamen non omnia, sed illa que iudicanda disponit ꝛ permittit deus cui omnia subiecta sunt. ¶Tertius modus est per appartionem mortuorum ꝟsus, ꝛ hoc fit possibile scilicet quod mortui egrediantur de receptaculis suis: ꝛ veniant ad viuos. probat arguendo a minore ad maius, qz minus videtur quod homo mortalis rapiatur in celum: ꝙ ꝙ spiritus defuncti veniret ad viuos in hoc seculo.

Dehis autem.

S. est: in quo incipit xij. pars huius que stionis secundũ Jo. de. ꝛ Archi. in quo adiungit hic magister gratianus incidẽter aliã questionẽ. Scs vtrũ lusꝑsi in patibulis debeãt sepeliri iuxta ecclesias. Et ꝙ sic si penituerint. inducit ad hoc capla sequentia.

1 ☞Suspensis in patibulo pro suis sceleribus si vere penitearant: non est neganda communio: nec ecclesiastica sepultura.

2 Corpus christi an liberet suspendendum.

Quesitum est.

Hoc capitulũ sumptũ est ex concilio magunti. Summa est, †ꝙ suspensis in patibulo, pro suis sceleribus si vere penitearent de peccatis suis non est neganda communio: nec ecclesiastica sepultura. Et dividitur in duas partes. In prima ponitur consultatio. In secunda responsio, secunda ibi: quibus respondemus. Lege. ¶[Quesitum respondemus]secunda pars. [communio]sacramentorum. Wa. [secundum precepta canonũ]vt di. l. penitentes. ꝛ. xxvj. q. vj. qui recedunt. ꝛ. c. his qui. [cur ꝛc.]quasi diceret non est aliqua ratio prohibitionis. Scriptũ est enim, scilicet Mat. i. c. ꝛ. lxxxi. dist. presbyter. [iudicabit]perfecte ꝛ sufficienter. Ex quo enim peccatum semel punitum est: non punitus a deo iterum, dicit autẽ Augu. ꝛ gl. ꝙ tales sepelientur dum tamen hoc fiat de autoritate principis. ff. de cadaueribus punitorũ. l. ij. Et tantum de ista questione nunc. supra circa. c. nullus locuti sumus de multiplici genere hominum quibus interdicta est sepultura. ¶Ceterum dicit Augu. ꝛ glo. ꝙ hic solet queri. † vtrum corpus christi liberet suspendẽdum sicut ecclesia liberat eum: ꝛ quẽlibet fugientem ad eam pꝛeter publicum latronem. Et videtur ꝙ sic. ¶Primo qz nihil est maius siue dignius corpore Christi. de conse. di. ij. nihil. ꝛ. j. q. j. multi. ꝛ di. xcv. ecce. ¶In oppositum videtur: qz hoc priuilegium videtur soli ecclesie datũ: ꝛ non alteri: ꝛ ita non debet trahi ad consequentiam vt. xxvij. q. iij. sicut. ꝛ extra de priuile. sane. ¶Respondeo. hic videtur varius modus dicẽdi. Wa. ꝛ Lau. videntur dicere, ꝙ corpus Christi non liberat. Et ratio eorũ est triplex vna est iam dicta. ¶Secunda quia corpus christi est cibus anime: ꝛ non corporis. de conse. dist. ij. non iste. ergo tantum animam liberat: ꝛ non corpus, nec penas corporales remouet: sed anime. ¶Tertia est: qz non distinguitur vtrum fidelis sit: an infidelis qui ad ecclesiam confugit, quia quẽlibet defendit nisi publicum latronẽ: ꝛ noctur num depopulatoꝛem. vt extra de immu. eccle. inter. Sed in accipiendo corpus xpi distinguitur, non enĩ datur infidelibus. Et ideo dicit Lau. ſNon est mirũ si aliud ibi ꝛ aliud hic. Alij dicunt cõtra, ꝙ corpus xpi liberet, ar. di. v. ad eius. ꝛ. ff. de of. pꝛefec. vic. l. j. ſ. j. Sed istorũ varietas potest sic cõcordari: ꝙ primi loquantur de recipiente corpus xpi. Et ita verũ dicũt, scõi de confugiente ad corpus xpi. Et ita est verum. quoniaꝫ honoꝛ qui defertur ecclesie: maxime est ratione corporis xpi. Si ergo ecclesia liberat confugientes ad se: multomagis corpus christi: cuius respectu ecclesie est datum predictũ priuilegium: licet non sit statum ſm vincen. nihilominus talis fugitinus ad corpus xpi defendẽdus est per ecclesiam: vt dicit ar chi. quia corpori xpi aliqua res anteponi nõ debet. j. q. j. multi. cum ceteris. ſ. alle. ꝛ hoc probat fides mulieris fluxuꝫ sanguinis patientis: de qua xl Matt. ix. ꝛ. ſ. di. v. ad eius. Et hanc sententiam dicit Hosti. esse defendendam vſq; ad effusionem sanguinis: pꝛout ipse notat extra de cele. miſ. sane. Et ibi ponit Jo. and. super ver. apud omnes. ꝛ ibi loquitur de fugiente ad corpus christi: et non de recipiente. Et ponit rationem diuersitatis: quia corpus xpi recipientem captiuum inuenit ꝛ sic captiuũ dimittit: ne videatur omnino damnare iustitiã cum iuxta psalmistã iustus dominꝰ ꝛ iustitias dilexit ꝛ summum bonum sit iustitiam colere. q̃ quẽstione. ij. cum deno-

Diuisio.

Exponit literam.

Questio.

Primũ ar.

Opponit in contrarium.

Respondet.

Lauren.

Archidiac.

Hostiensis.

tissimam, fugientem vero quem liberum inuenit in libertate
conservat ꝛc. Joan. and.

f **Ures.** de furtis. c. ij. ibi videas si vis.

Jfur. de homici. c. ij. nec glo. nec Archid. tangunt ista capitula.

¶ Causa. xiiij.

Canonici. Hic incipit. xiiij. causa. Et continuatur sic ad superiora secundum Aug. Clerici quandoq; litigant pro spiritualibus: scilicet pro decimis: primitijs: ⁊ oblationibus: sepultura: ⁊ huiusmodi, quandoq; litigant pro tẽporalibus ecclesiasticis. Et quia spiritualia sunt dignioza tẽporalibus: ideo primo scilicet in superiori causa introduxit clericos litigantes de spiritualibus scilicet decimis ꝛc. Hunc autem in hac causa introducit clericos litigantes de temporalibus ecclesiasticis: ostendens qualiter clerici liceat repetere sua: ⁊ testes de ecclesia sua producere: adiungit etiam turpi questu clericis interdictor: ⁊ de usuris a nullo exigendis: ⁊ de eleemosynis de male acquisito non faciendis: ⁊ ꝙ penitentia de usuris non agitur nisi restituantur. Vt autem ad hec pertractanda magister competentius descendat thema premittit ⁊ inde questiones elicit dicens canonici.

Estimatio.

2 ¶ Repetere sua in iudicio de se non est peccatum.
Potest tamen esse illicitum quadrupliciter. nu. 3.
5 Perfectis qui renuntiauerunt propijs nõ licet repetere pro quibuscunq; rebus tanquã propijs.
Et quid si habent bona in cõmuni. nu. 6.
7 Religiosi qui ad studia de licentia suorum prelatorum sunt deputati: possunt repetere sibi commissa.
8 Clerici ⁊ prelati possunt repetere sua vt propria.
Et quid si sint rectores. nu. 9.
11 Tẽporalia an sint dimittenda propter scandalum.

Quod autem. Hic intitulatur prima questio: scilicet an clerici possint repetere sua in hoc capitulo. ⁊ in sequẽti vsq; ad. ꝟ. his itaq; Respondetur. inducit multas autoritates pro parte negatiua. Verum pro pleniori intelligentia questionis presentis. Queruntur quatuor.

1 ¶ Primum est vtrum liceat alicui sua repetere.
4 ¶ Secundum est verum licitum sit clericis siue perfectis sua repetere.
10 ¶ Tertium est vtrum licitum sit imperfectis sua repetere.
12 ¶ Quartum est vtrum licitum sit omnia repetere.

Primum arg. **Ad primum** sic proceditur. Et videtur † ꝙ non sit licitum alicui sua repetere maxime in iudicio per autoritates inductas in litera. Item arguitur ex illo Luce. vj. Qui aufert que tua sunt ne repetas: ⁊ qui aufert tunicam ⁊ vestimenta noli prohibere.

Opponit in contrarium.

¶ Jn oppositum arguitur ex illo apostoli. j. cor. vj. omnia mihi licẽt: sed non omnia expediunt. ⁊ dicit ibi glo. ꝙ licebat apostolo sumptus repetere: sed non expediebat, sed licitum est quod nullo iure prohibetur a domino.

Rñdet.

Prima conclusio.

¶ Respondeo sub certis conclusionibus.

2 Prima est † ꝙ repetere sua in iudicio de se non est peccatum. Jsta conclusio probatur primo sic, quia peccatum est vt dicit Ambro. nisi inobedientia celestium mandatorum, sed hoc nullo celesti mandato inuenitur prohibitum: vt patet ex predicta autoritate Pauli. j. ad cor. vj. ergo conclusio vera.

¶ Secundo sic, illud non est peccatum: quod lege diuina ⁊ recta ratione est statutum hoc est manifestum. Sed lex diuina statuit ⁊ recta ratio quod in republica sint iudices: ad quos confugiant partes: sicut ad iustitiam animatam: vt dicit philosophus. v. ethicorum. Statuit lex diuina iudices qui oppressos subleuent: ⁊ opprimentes reprimant: ⁊ iudicent in veritate. Exodi. xviij. ⁊. xxj. ⁊ Esa. j. Querite iudicium ⁊ subuenite oppresso: iudicate pupillo: ⁊ defendite viduam, ergo repetere sua in iudicio non est peccatum.

a ¶ A competenti iudice. iudex cõpetens quis dicatur. Vide car. in. c. ij. in iij. q. vt lite a pendẽ. ubi glo.

¶ Tertio illud non est peccatum dicendũ: per quod iustitia que preclarissima est virtutũ. v. ethicor. saluat: ⁊ reseruatur: ⁊ fine quo ipsa perijt: ⁊ in quitas cresçit. Sed per repetere sua in iudicio seruatur iustitia: quia redditur leso quod suum est: auferturque iniquitas qua res aliena detinetur. ergo ꝛc.

¶ Quarto sic, repetens repetendo etiam sua in iudicio a competenti iudice[a] vtitur iure suo repetendo: ⁊ sic nulli facit iniuriam imo agit bonum cohibendo eum: qui aliena retinet: ne retinẽdo amplius peccet ergo repetere etiam sua in iudicio nõ est peccatum.

Scõa cõclo.

3 ¶ Quinto sic, illud non est dicendum illicitum: per quod tollitur multis in re publica occasio male agendi: quibus preberetur via male agendi: si non liceret sua repetere in iudicio. patet. quoniam per hoc remouetur scandalum populi: qui de tali iniustitia merito scãdalizaretur. remouetur etiã materia perturbationis totius reipublice: si cuilibet liceret retinere aliena ergo repetere bona sua in iudicio nõ est malum: imo bonũ.

¶ Secunda conclusio † repetere sua in iudicio ex defectu alicuius circunstantie debite sicut ⁊ cetera bona ex genere est illicitum quod potest contingere quadrupliciter. primo si ad alienum ⁊ indebitum iudicem recurrat: tunc enim iniuriatur debito si ue competenti iudici, iniuriatur etiam detentori quem fecit vexari indebite. quia ab illo qui non debet nec habet autoritatem supra ⁊ isto modo apostolus. j. ad cor. vj. habentes iudices in ecclesia recurrendo ad infideles culpat: ⁊ dicit delictum esse debere magis pati iniuriam.

Ad primum argu.

¶ Secundo si fallaciter ⁊ calumniose in iudicio procedendo defraudando iudicem: vel bonis corumpendo. secundum illud esa. x. vt opprimerẽt pauperem: ⁊ vim facerent cause humilium: quod repreҳdit apostolus vbi dicens. Sed vos iniuriam facitis ⁊ fraudatis.

Ad secundũ Augustin⁹.

¶ Tertio modo si turbato animo ex ira ⁊ commotione ac per inordinatũ affectum contentiose ⁊ ita cum detrimento pacis quia vt dicitur Jacobi. j. vbi zelus et contentio ibi inconstantia ⁊ eius opus prauũ. ⁊ hoc videtur in eis apostolus reprehendere in loco superiori cum ait frater cum fratre in iudicio ꝛtendit.

Ad tertiu

¶ Quarto ex auaritia qua magis vult cum iactura proximi habere sua ꝙ proximũ bene esse habere.

Ad quartũ

¶ His habitis patet responsio ad autoritates in contrariũ.

Ad primum que est mat. ꝛ. Si vis ꝛc. Respondeꝯ ꝙ hoc non probat ꝙ sit illicitum secundũ se repetere sua in iudicio. Bene autẽ his qui renuntiauerunt propijs de quibus tamẽ dicetur in sco articulo.

Ad secundum

¶ Ad scam de luce. vj. Si quis voluerit. Dicendum ꝙ iste autoritates non sunt ad literam obseruande scõm Augustinum libro de sermone domini in mõte sed in preparatione animi. quia homo debet animum preparatum ad sustinendum ablationẽ tunice ⁊ palli[ũ] anteꝙ[ã] suscitaret scandalum: vel aliquid contra charitatem ageret: nõ autem in casu in quo ex permissione tali nutriretur rapiens in malitia sua: imo in tali casu nõ esset bonum sustinere nisi propter scandalum vel aliud maius malum euitandum.

Ad tertiu

¶ Ad tertiam que est apostoli. j. ad cor. vj. Respondetur ꝙ ipse nõ reprehendit simpliciter repetitionem suorum: sed repetitionem q̃ fit vel cozã iudicib⁹ infidelib⁹: vel q̃ fit fraudulenter et dolose: vel ex ira ⁊ zelo malo: vl ex cupiditate ⁊ auaritia sicut expositus est.

Ad quartũ

¶ Ad quartam que est gregorij. Respondetur quod autoritatis illius sententia est: quod non est aliquid faciendum cum offensa aut iniuria proximi repetendo autem sua cum debitis circunstantijs nec fit offensa ac iniuria proximo.

Ad quintus

¶ Ad quintus de illo Luc. vj. Qui aufert que tua sunt non repetas. Respondet: quod ista precepta non sunt seruanda in exhibitiõe operis: sed in preparatione animi. vnde sanctus Thomas in questionibus de virtutibus questione. iij. arg. ij. Respondendo ad decimum sextum arg. dicit sic. Non repetere sua est preceptum secundum quod intelligitur in preparatione animi vt Augustinus exponit. tenetur enim homo paratus esse sua non repetere in casu: in quo hoc exigeret necessitas fidei vel charitatis. Jn quo etiã casu sua dare de nouo tenetur: sed quod vltra hunc casum homo sua non repetat potest esse consilium debitis circunstantijs seruatis: sicut ⁊ consilium est quod homo det sua quibus debet: et quando debet. hec sanctus Thomas. idem in secunda secũde questione. xxiij. ar. viij. Concor. magister nicolaus de lyra super luc. vbi exponens predictam autoritatem sic dicit. nõ repetas scilicet in iudicio ⁊ hoc intelligendum est secundum preparationem animi sicut dictum est de offerente vestimentum: vt in responsione ad primam aut oritatem. Concor. etiam Alexander de halis in tertio.

4 **Ad secundũ** sic proceditur. † Et videtur ꝙ non liceat clericis siue perfectis sua repetere. primo sic mat. xix. dicitur. Si vis perfectus esse: vade vende oĩa que habes: ⁊ da pauperibus. Sed quibus non licet aliquid possidere: non licet aliqua repetere ergo perfectis non licet ꝛc.

Secũdũ argumẽtũ.

¶ Secundo idem arguitur de clericis quibus secundum antiquos canones nõ licet habere proprium.

Tertium ar.

¶ Tertio arguit idẽ ex. c. episcopus. j. eo. vbi prohibet ne eps litiget in iudicio, pro temporalibus.

Opponit in contrarium

¶ In oppositũ est illud apostoli. Qui perfectus erat prima. ad cor. vj. vbi dicit. omnia mihi licent: sed non omnia expediunt. vbi dicit glosa. quod liceat a populo sumptus repetere.

Rñdet.

¶ Respondeo dicendum sub certis conclusionibus. vt materia clarius elucidetur. Supponimus

ponimus in primis quod sermo sit de perfectis secundus qõ dicuntur a statu perfectionis cuiusmodi sunt prelati ⁊ religiosi. Sit ergo ista 2clusio. † Perfectis qui renuntiauerunt ppr̃ijs non licet repetere pro quibuscũq; rebus tanq̃ ppr̃ijs.

Prima cõclusio.

5

Secũda conclusio.

6 Jsta 2clusio ptz rõne posita. in prin. ¶ Scõa 2clo. † Perfectis qui habẽt aliqua in cõi licet repetere bona cõitatis: ⁊ litigare in iudicio pro eis debitis circũstantijs obseruatis: maxime illis qui curã habent cõitatis vel alijs ex eox mãdato ptz cõclo. q: talibus cõpetit cõseruare ⁊ defendere bona cõitatis 2tra quoscũq; detentores. Jn hoc enĩ vt dicit sanctus Tho. super eplam ad cox. non peccãt sed magis merenť. Est enim op⁹ charitatis defendere vel recuperare res pauperũ ſm illõ ps̃. Eripite pauperẽ ⁊ egenũ de manu peccatoris liberate.

S. Thom.

•ps̃. lxxxj. a.

Alex. de ha.

hec enĩ cõclusio videť determinata per Jnno. iij. extra de iudic. cũ deputati. Patet etiã cõclusio. quã ex hoc sequitur triplex bonũ cõe: vt dicit magister Alex. de halis. Primũ est refrenatio malorũ ſm quã etiã cõsulitur malis. Si enĩ auferat ius repetendi dareť occasio malis rapiendi. Job. xix. Contenebrã molas iniqui: ⁊ de ventib⁹ illius auferebã predã. ¶ Secundũ est vnitas ⁊ pax ecclie que dissipareť: si nõ liceret sua repetere. ¶ Scõm bonũ est cõsolatio infirmorũ quibus data sunt tpalia non solũ ad sustentationẽ sed etiam ad cõsolationem. canti. ij. Mena eius sub capite me: ⁊ dextera eius amplexabit̃ me: qui desperarẽt si ablata repetere nõ liceret. Jntuitu ergo boni cõis: licet perfectis quibus cõmissa est administratio bonorũ cõitatis vel alijs de mandato prelati. xvi. q. j. monachi repetere sua vt alterius vnde ⁊ clerici non repetunt sua nomine suo sed pauperũ. nec monachus nisi nõe congregationis vel ecclesie.

Quarta conclusio.

7 ¶ Tertia 2clo. † Religiosis qui ad studia de licentia suorũ prelatorũ sunt deputati licet repetere sibi commissa. ptz conclusio. q: dando sibi licentiã prelatus vidĕtur sibi dare: ⁊ concedere: ꝙ possit emere: ⁊ vendere: ⁊ contrahere in his omnibus: que sunt necessaria ad vite ⁊ studij subsidium: ⁊ pro his omnibus stare in iudicio agendo: vel respondendo ſm Aug. Religiosi vero: qui omnibus renuntiauerunt in cõi ⁊ in singulari cum non habeant proprietatẽ rerum: sed vsum tantũ non possunt repetere nisi hoc illius fieret apud quem residet proprietas rerum vt eorum congregatio possit vsus habere.

Quinta cõclusio.

8 ¶ Quarta cõclusio. † Clerici ⁊ prelati quibus non prohibetur habere ppriũ licitus est repetere sua vt propria. Jsta conclusio ptz ex dictis supra in questione superiori debitis tamẽ circunstantijs obseruatis.

9 ¶ Quinta cõclusio. † Clericis ⁊ prelatis ⁊ reipublice rectorib⁹ quibus bona cõia cõmissa sunt ad conseruandũ: ⁊ defendendũ licitũ est repetere in iudicio. ⁊ pro eis litigare debitis circũstantijs obseruatis. Jsta cõclusio patet ex scõa conclusione etiã non obstante scandalo: si aliter habere non põt: q: hoc ex officio sibi incumbit custodire ⁊ defendere: quorũ administrationẽ suscepit. vnde peccaret in cõitatẽ illam: si illius cõitatis bona non repeteret: q: vt dicit Ambro. ad valentinianũ imperatorem ⁊ ad plebem de basilicis non reddendis pro talibus bonis ecclesie que fuscepit cõmendata paratus erat mori ⁊ immolari.

Ambro.

Augusti.

Sic etiam beatus Thomas cantuarien. martyr est effectus verum quia aliqui heretici fuerunt contra hanc conclusionẽ: inducemus contra eos aliqua alia testimonia ex quibus con clusio est manifesta. Et primo patet ex illo quod dicit Augu. contra bonifaciũ ⁊ ponitur. xxiij. q. iij. c. maximus quia maximus epũs magũtinus auxilius petit ab imperatore xpiano contra hostes ecclesie: ⁊ non tam sui vlciscendi causa: ꝙ tuende ecclesie sibi credite. quod si pretermisisset non eius laudanda fuisset patientia: sed negligentia merito inculpãda. ¶ Secũdo ptz ex eo: ꝙ nicola⁹ papa precepit archiepo Treuerẽn. eiusdẽq; ecclesie filijs: vt spũali simul ⁊ temporali gladio tandiu occupatores possessionũ ⁊ rerũ ipsius ecclie occupare insequeretur: eosdẽq; fautores quousq; cum integritate possessiones ⁊ res alie ecclesie occupate fuerint reuocate. xv. q. vj. c. autoritate. quod nõ fecisset: si hoc prelatis ecclesiasticis qui sunt in statu perfectionis ⁊ altiori modo ꝙ religiosi licitum non fuisset. Ad hoc etiã facit. extra de sen. ex. c. dilecto. lib. vj. ⁊ de resti. spo. cũ olim. tertio patet 2clo ex concilio grangensi. vbi statutũ est, ꝙ si quis oblata deo dederit: vel acceperit preter epi consensum: qui a deo institutus est: ⁊ qui dat ⁊ qui accipit anathema sit. ⁊ sequitur iniquũ esse censemus: vt potius custodes chartarũ ꝙ defensores rerũ creditarũ vt predictum est inducemus. xvj. q. j. in canonibus. ¶ His habitis ptz responsio ad rationes in oppositũ. Ad primũ respondeť ꝙ renuntiantibus propr̃ijs non licet repetere aliqua vt propria.

Ad primus arg.

Ad secũdũ.

Ad tertius.

¶ Ad sco3 rñdetur ꝙ clerici seculares possunt habere ppriũ: vt. ꝛ. ꝟ. q. j. est declaratũ. Et responsum est ad canones antiquos: qui videbantur sonare contrarium. ¶ Ad tertium respondetur: ꝙ prohibetur episcopo litigare in iudicio pro tẽpozalibus: scilicet iniuste ⁊ ex auaritia aut iniusto modo aut cum iniuria proximi. Non autem prohibetur ei repetere bona temporalia causa recuperandi bona: quorum est administrator.

10 **Ad tertiũ** sic proceditur, Et videtur. † ꝙ nõ sit licitum imperfectis sua repetere. primo sic. j. ad cor. xiij. dicitur. Charitas nõ querit que sua sunt. gl. charitas nõ repetit ablata. ergo nullus habens charitatem potest repetere. ¶ Scõo sic dicit gregorius. Cum pro re temporali pax a corde cum proximo scindit: apparet ꝙ plus res q̃ proximus amatur. ¶ Tertio dicit Apostolus. j. ad cor. vij. Si esca scandalizat fratrẽ meũ: non manducabo carnẽ in eternum. ergo vbi immineret scandalum proximi non liceret repetere. ¶ Quarto opera misericordie que sunt in precepto tenemur dimittere ppter scãdalũ. ergo ẽt repetere cũ nõ sit in ꝓcepto. Licet enĩ cuilibet renũtiare iuri suo. ¶ Jn oppositum est illud superius allegatum. j. ad cor. vj. Omnia mihi licent: sed non oia expediunt. ⁊ exponitur de repetitione suox. ergo licitus est cuilibet repetere sua. ¶ Rñdeo dicendũ ad istã cõclusionem satis ex superioribus apparet rñsio. Dicimus ergo, ꝙ est repetere sua: sc̃z ex cupiditate ⁊ cum scandalo atq; iniuria proximi. ⁊ tũc est 2clo, ꝙ nulli licet hoc mõ repetere sua. Et hoc modo intelligiť illũ apostoli. i. ad cor. xiij. Charitas enĩ non repetit ablata in iudicio cũ scandalo. q: magis amat salutem proximi: ꝙ pecuniã ſm illud ad phil. vlt. nõ quero data sed requiro fructũ abundantẽ in iustitia vr̃a. Et ad hoc referť etiã authoritas inducta gregorij. Jtẽ est repetere zelo iustitie ⁊ hoc modo est 2clusio ꝙ licitũ est cuilibet habẽti ppriũ repetere sua. Hoc ergo ptz ex supradictis. pz etiã ex illo gregorij non solũ cura debet esse ne nostra subtrahant: sed ne rapientes non sua semetipsos perdãt. Est iterũ repetere timore casus. ne sc̃z ppter paupertatẽ ⁊ indigentias ruãt hoĩes in peccatũ et ſm hoc est 3clo. ꝙ licet infirmis maxime repetere sua ne sc̃z egestate cõpulsi furenť: ⁊ periurẽt nomẽ dei sui. pro uer. xxx. ¶ His habitis dicendũ est ad rationes in oppositũ. Ad primas duas iam ptz rñsio. Ad tertiã de scandalo iuxta Alexandrũ de halis rñdeturꝫ est scãdalũ actiuũ qd dicitur dictum vel factum minus rectum prestans occasionem alteri ruine. ⁊ est scandalum passiuum. Illud autẽ quod dicit apostolus intelligitur de scandalo actiuo scilicet faciendo: vel dicendo aliquid minus rectum. ammoto ergo scandalo actiuo non tenemur non repetere propter scandalum passiuum. hoc est q̃ius scandalizetur ille: a quo repetitur. vnde illa autoritas que consueuit allegari quantum potes fine peccato vitare scandalum proximi debes. intelligitur salua triplici veritate. scilicet doctrine: vite: ⁊ iustitie. Non esset autem salua veritas iustitie: si auferretur repetitio. hec Alexander. Sanctus vero Thomas in secunda secunde questione. xxiij. arg. vlti. vbi querit. † Utrum propter scandalum sint temporalia dimittenda. dicit sic. Temporalia vero quorum nos sumus domini: dimittere tribuẽdo ea si penes nos ea habemus vel nõ repetendo si apud alios sint propter scandalum: quandoq; quidem debemus: quãdoq; non. Si enim scandalum ex hoc oriatur propter ignoratiam vel infirmitatem aliorum: quod est scandalum pusillorum: tunc vel totaliter dimittenda sunt temporalia: vel aliter scandalum sedandum: scilicet per aliquam admonitionem. vnde Augustinus dicit in libro de verbis domini in monte. oandum est quod nec tibi nec alijs noceat quãtum ab homine credi potest: et cum negaueris quod petit iudicanda est ei iustitia: et melius ei aliquid dabis cum petentem iniuste coerceris. Aliquando vero scandalum nascitur ex malitia: quod est scandalum phariseorum. et propter eos qui sic scandalizantur non sunt temporalia dimittenda. quia hoc etiam noceret bono cõmuni. Waretur enim malis occasio rapiendi. vnde beatus Thomas cauturiẽ. repetũt res ecclesie cum scãdalo regis. Hec sanctus Thomas.

Primũ ar.

Scõm arg.

Tertium ar.

Quartũ ar.

Opponit in contrarium.

Rñdet.

Ad argumẽta. Alex. de ha.

Sanctus Thomas.

Augustin⁹

Ad quartus

¶ Ad quartum respondetur negando assumptum. quia opera misericordie nõ sunt simpliciter dimittenda ppter scandalum quãuis deferenda quandoq;.

12 **Ad quartũ** sic proceditur. † Et videtur quod licitum non sit omnia repetere. Primo quia videtur quod superflua non sunt repetẽda. Superfluum enim est alienum: quia indigentis. ergo cum alienum non liceat repetere nec superfluum. Respondetur iuxta Alexandrum de halis. sub ista conclusione, quod tam de necessario ꝙ de superfluo competit repetitio scõm modum qui dictus est. sed in hoc est differentia quia post repetitionem non teneris necessarium dispensare indigenti: sed superfluum teneris. potest ergo superfluum repeti ad dispensandum: sed non ad retinendum. Et secundum hunc modum superfluum est alienum ⁊ est tuum. alienum ad retinendũ: tuum ad

Rñdet. Alex. de ha.

dispensandū. ℣Nec ille. Verū circa prelatos ab aliis fit hec distinctio circa bona propria. aut sunt necessaria ad sui ⁊ suorū sustentationē: ⁊ sic cum prelatus plus teneatur se diligere ꝙ alios: potest ea repetere in iudicio. Si vero sint bona supflua scz sine quibus ipe ⁊ sui possunt sustentari tunc, est tenenda regula beati Augu. quā ponit in glo. j. ad cor. vj. vbi dicit. Dicendū est hic quid liceat perfectis ⁊ quid nō ⁊ quid infirmis vel non perfectis. igitur licet repetere sua simpliciter sine cā: sine lite: sine iudicio: sed non cōuenit eis mouere causam ante iudicē: scz in propria persona: vt in. c. sequēti. infirmo vero licet repetere sua mouendo causam ante iudicē: ⁊ iudiciū habendo contra fratrem licet nō cōtētiose: sed fraudulēter: nec apud infideles iudices. Lege tex. ¶[Quod aūt in euāgelio] mat. v. [non licet eis repetere] scz aliqua tanꝙ sua: sed bene ea que sunt cōtatis: scz sue administrationi sunt cōmissa aut de mādato sui superioris: sicut in superioribus est declaratū. [Ité si quis] luce. vj. expositū est in prima questione. talia eīm precepta non sunt obseruanda semper in exhibitione operis sed in preparatione animi sicut ⁊ illud. Si quis percusserit te in vna maxilla: prebe ei ⁊ alterā. Hoc eīm vt dicit Aug. ad literam non intelligit obseruandū. ꝓps eīm percussus in maxillam non prebuit alterā: vt iterū percuteret. imo percutienti ait mat. xxvj. Si veritatē dico: cur me cedis. Et paulus act. xxiij. percussus maxillā nō prebuit aliam: imo percutiēti ait ℣Percutiat te deus paries dealbate, quib⁹ datur intelligi hoc ad literā non seruandū: sed in preparatione animi: vt anteꝙ percussus per impatientiā resistat malo: sit paratus maiora pati. [Ité apls in epla sua. ad cor⁹. j. ad cor. vj. [secularia] talis litera non est apud nos in translatione nostra, nec in illa ꝓ hibet secularia iudicia, qz tunc frustra iudices essent a deo cōstituti. sed dicit ꝙ si iudicia secularia fuerint inter ꝓtemptibiles sint deputandi ad illa, ⁊ maiores ad maiora. Culpat etiaꝫ existentibus iudicibus fidelibus recurrētes ad infideles [gregozius sub nalliusꝫ scz rei volo redigi ptātem, vt amoꝛe eius fratrem offendā, tunc eīm res super nos ōiium habet, cū eius amoꝛem amoꝛi ꝓximi ꝓponimus. Et ad hoc consonat ex positio gregoꝛij dicētis [cū meus ⁊c. desyderia] exponit ℣Hu. carnalia, nō videt nobis intelligendū tantum de carnali, sed de omni desyderio intelligitur sine carnali siue spirituali.

Exponit literam.

Discopus. Addidē inducit hoc. c. sum ptū ex scilio carthagineñ. Sūma est nec rubꝛo. Lege. ¶[Ēps nec puocatus] quasi diceret nec aliū pouocare debet. ℣Hu. nec ipse puocat⁹, scz ab alio ad iudiciū vocatus. ℣Hu. [litiget] cū scandalo suo, vel aduersarij, vel iniuste, vel fraudulenter, sicut expositū est in. c. precedenti, vel non litiget in propria persona. sed ds habere pcuratoꝛē in omni causa excepta criminali. vt. v. q. iij. qz ℣Hu. vtraqꝫ expositio est congrua siue intelligaī de rebus ꝓprijs, siue ecclesiasticis. ℣Hu. ⁊ Archi.

Exponit literam. Contra gratianum.

Quia ergo. ſ. est in quo gratianus concludit ex preallegatis, qclericis nō liceat repetere sua ⁊ postea nititur respondere allegatis. Et primo sic [ꝙ prohibeī perfectis in iudicio stare captādo lucrū ⁊c.] hec solutio non valet, qz clerici possunt stare in iudicio captando lucrū vel vitando damnū. Captando lucrū dico sibi, vt ecclie nisi sint tales q nihil possint lucrari vel acqrere sibi vel ecclie. ℣Hu. [vel aliter.] ista solutio est melioꝛ. ℣Hu. ⁊ Archi. [canonici ⁊c. non vt suis ⁊c.] xij. q. j. res. ⁊. c. nulli. ſ. si ergo. ⁊. c. vlt. xij. q. ij. sine exceptione. ℣Hu. ⁊ Archi. [ad dispensandus]. xij. q. j. expedit. ℣Hu. ⁊ Archi. [Subintelligēdum est vt nō sibi] hoc qō gratianus dicit nō est verū. qz stare possunt in iudicio ⁊ pro suis negotijs, ⁊ pro negotio ecclie ⁊ miserabiliū personarū. Sed forte gratianus intelligit de clericis, qui abrenuntiauerūt propꝛijs. Et videt ita quia loquit de perfectis a statu perfectiōis, in quo religiosi ⁊ prelati esse dicuntur, licet differenter [nō sibi] id est non pro se, id est non pro sua vtilitate. ℣Hug. [illud vero euangelij] Luce. vj. [ego: bitantis] supra dixim⁹ hoc nō esse intelligendū preceptū: nec exhortatio quo ad opus: cū nullus sanctoꝝ nec paulus nec ꝓps hui⁹ exhortationis reliquerit exemplū. Sed Aug. dicit. hoc preceptum esse ꝙtum ad animi preparationem. vt. s. diximus.

Diuisio.

Quod debetur. Addidē principale ꝓpositū inducit hoc capm qō est beati Augustini contra faustū. Sūma est. Qui quod sibi debetur repetit non peccat, potest tamen quis remittere alteri quod ei debet. Et diuiditur in tres partes. In prima dicit quod dictum est. In secunda ostendit qō peccat: qui petit vltra debitum. In tertia qō plus longe est a peccato qui debita non petit. secūda ibi: peccat autem. tertia ibi: sed tu longe. Lege tex. ¶[Quod debetur remittitur] potest enim quis remittere alteri: quod ei debet. Sic enim rex ille de benignitate ⁊ misericordia laudatur quia debitori omne debitū dimisit. ℣Matthei. xviij. [peccat] secūda pars [vltra] qui enim vltra debitum petit iniustus est quia petit nō suum: sed alienū. Unde peccat contra preceptū dei. exodi. xx. ſſō cōcupisces rem proximi tui. [id eoque lex] scilicet exodi. xxj. Oculum pro oculo ⁊c. ⁊ Leuiti. xxiij. et deutero. xix. [Sed tu.] tertia pars. [exactoris.] id est vltra debitum exigētis. [Bon⁹ magister.] id est christus. qui ait ℣Joā. xiij. Vos vocatis me magister ⁊ domine: et bene dicitis. Sum etenim. et ℣Matthei. xix. dicitur. magister bone quid faciēdo vitam eternam possidebo. [℣Ad illam.] hoc enim iam declaratū est supra qualiter intelligendū: nō quo ad operis exhibitionē: ſſ quo ad animi ꝓparationē [presertim]. scz hoc eo agere debemus. s. remittere debita: ne nos cogamur reddere debitum [ab eo.] scilicet deo. qui nullum habet debitum. ℣Hic innuit historiam ℣Matthei. xviij. de seruo qui, qz noluit remittere parum debitum cōserui sui: iussus est tradi in carcerem vsquequo redderet vniuersum debitum' suum.

Exponit literam. Contra gloss.

Sic et cetera. ſ. est: vt dicit ℣Hug. ⁊ gl. ¶[Le tera] in primo. ſ. introducat [accipietis] scilicet ꝙ omnia sunt ꝓfilij: sicut et istud. Si quis te percusserit vt dicit glo. Sed glo. hic non videtur dicere verū quoniam illud si quis te percusserit ⁊c. quia hoc in exhibitione operis: nec est consilij nec precepti. patet quia nullus sanctorum nec christus illud de facto obseruauit: ⁊ tamen cū ea que sunt consilij sicut perfectionis aliquis sanctorum ⁊ magis me perfectiōis magister obseruasset: bene tamen est preceptū quo ad ꝓparationē animi: vt sepenumero dictū est.

Exponit literam.

Quisquis. quia facta fuerat mētio supra cēdo, quod illud quod clerici nō possunt sua repetere non esset preceptum: sed consilium. magister gratianus inducit que differentia sit inter preceptum ⁊ consilium. Et ad hoc inducit duo capitula quorum primum est hoc: quod est beati Augustini in libro de sermone domini in mōte. et est breue. Summa est in rubꝛo. Lege tex. ¶[Quisqs preceptis] scilicet iustis :⁊ licitis [non obtemperat reus est] et debitor pene ex transgressione precepti. sic primi parentes transgressores diuini preceptī: cum sua posteriozitate rei facti sunt ⁊ debitores pene mortis gen. ij. et numeri. xiiij. filij ſſrael qui non obedierunt voci domini puniti sunt: quia moꝛtui sunt in deserto: ⁊ non viderunt terram promissionis. Et nedum hoc intelligitur de preceptis domini: sed etiam de preceptis prelatorum et superiorum. vnde deutero. xvij. qō qui superbierit nolens obedire sacerdotis imperio: nec decreto iudicis moꝛietur homo ille. [non obedire peccatum est] hoc sequitur ex primo. Si enim non obediens reus est pene: nisi ex peccato sequitur. quod non obediens domini precepto peccet: ⁊ ita non obedire precepto est peccatum. vnde Ambꝛosius libꝛo de paradiso dicit. quod peccatum est inobedientia celestium mandatorum [consilio.] consilium est de meliori bono ℣Matthei. xix. Si vis perfectus esse ⁊c. et est voluntatis: non necessitatis: sicut preceptum ꝓpter quod omittens consilium non peccat: quia ad hoc non est obligatus de se: nisi voluerit. vnde apostolus hoc intendebat prima ad corin. vij. cum dicebat de virginibus preceptum non habeo: sed consilium do. qz virginitas non precipiatur sed consulitur. Et ista est volūtaria.

Ambꝛo.

Quod precipitur. Addidē est hoc capitulum qō est beati Hieronymi contra Jouinianum. ⁊ non Gregoꝛij sicut hic male intitulatur. Summa quod preceptum est de necessitate adimplendum consilium non. Breue est: ⁊ clarum.

Diuisio.

Exponit literam.

1 ☞Domestici presertim quibus impetrari potest ratione patrie vel domestice potestatis repelluntur tam in causa criminali quam in causa ciuili.

2 Casus in quibus domistici admitturtur ad testicandum.

¶Questio. ij.

Deo autem. Hic intitulatur qstio secunda scilicet: an liceat clericis ītroducere de ecclia sua siue de fratrib⁹ suis testes. Et diuidit in duas partes. In prima arguit quod non liceat de ecclesia aut de fratribus suis inducere testes. In secunda soluit. secunda ibi: sed si distinctio hec. Lege tex. ¶[De eo.] ſſlota circa hanc questionem licet supra. iij. questione. v. c. j. satis est dictum † domestici presertim quibus imp erari potest ratione patrie vel dominice potestatis repelluntur tam in causa criminali ꝙ ciuili: ⁊ ab hac generalitate † excipiūtur duo casus: vt dicit ℣Hug. ⁊ etiam glo. in quibus indifferēter admittuntur: scz in causa ecclesiastica ciuili. vt. j. ca. q. super. ⁊ in causa matrimonij coniungendi vel dirimēdi. vt. xxxv. q. vj. c. j. ⁊. ij. In questiōe ergo proposita qz hec est cā ecclesiastica ciuilis licite clerici de eadē ecclesia ꝓducūtur in testes quicunqꝫ agat nolle illius ecclesie: scz platus: siue subditus: siue quicunqꝫ alius de domo sua. vt. iij. q. v. c. j. ⁊. c. accusatores. vt testes [testari]. i. testificari. Imp⁹ prie eīm ꝓnit testari qō est testamentū condere. ℣Hu. [pro se vero minime]. vt. iij. q. iij. nullus idoneus. ℣Hu. [pro se ipsis] nō est verum: sed potius pro ecclia vel collegio patet ꝙ allegādo hoc dicitur nō statim subdit solutionē dicēs: sed districtio. ℣Hug. [in ciuilibus nō vsqꝫ]. i. non in quibuslibet: quia nō in ecclesiasticis: qz in ciuili ecclesiastica licet inducere testes de domo sua id est de familia ecclesie: etiam si cohabitent ⁊ sibi sint cōiuncti vinculo consanguinitatis: vel affinitatis.

1 ☞Domestici qui dicantur.

Exponit literam.

Super. Inducit hoc. c. qō est Paschalis papa qui dedit. Sūma est ꝙ in causa criminali domestici nō admittūtur ad testimoniū: sed in cā ciuili ecclesiastica bene ⁊ satis patet. Et diuidit in tres partes. In prima admiratio nem ponit. In scda ostendit qualiter. In tertia ex illa concludit. scda ibi: diuerse. tertia ibi: si ergo. Lege tex. ¶[Super admiramur] hoc dicit qz videbatur iste allegare ignoꝛātiam iuris ecclesiastici que in platis ꝺ nabilis. vt. j. q. i. vilissim⁹. ⁊. i. q. vij. cōuenientibus. ⁊ di. xxvij. ignoꝛātia. ⁊. c. si in laicis. ℣Hu. [acceptare]. i. acceptū accipere. ℣Hug. [noluerit] ⁊ male. vt. j. sequitur [diuerse] scda pars. [in canonibus]. iij. q. v. consanguinei. ⁊. c. cōstituimus. cum alijs pluribus similibus. [ne qui]. i. aliqui [domestici] † intelligūtur cōsanguinei: affines: familiares: mercenarij: vasalli: filij: serui: ⁊ generaliter iter dō mesticos[a] parētes habilitātes. Jlli ergo domestici repelluntur ex toto quibus imperari pōt ratiōe dīice: vel patrie potestatis. vt sunt serui filij familias. i. in potestate patris constituti. alij autē domestici possunt repelli: ⁊ possunt admitti. Judex ergo diligēter ds inquirere an sint tales: qui propter affectionem debeāt veritatē tacere: vel nō. ⁊ ita poterit eos repellere: vel admittere. ℣Hu. [assumātur] cōtra extraneos ꝓ illis quoꝝ sunt domestici. vt. iij. q. v. cōsanguinei. ⁊. c. accusatores vel testes. ℣Hu. [ceterū.] Inducit rōnem: ꝙ tales qui de ecclia sunt ⁊ res ecclie tractauerunt sunt magis idonei ad ferendū testimoniū in causis ecclie: ꝙ extranei. vt ēt colligit extra de testi. veniēs. in fi. [Si ergo] tertia pars cōcludit sed sicut in alijs literis ad eos missis: quibus tibi causam illam commisimus.

Exponit literam.

Potest. ſ. est: in quo ponit magī ſſanus: ⁊ solut aliter ꝙ superi⁹ dixerat: dicēs, ꝙ domestici nō admittūtur ad testimoniū ꝓ eo cuius sunt domestici. vñ supra dicti clerici nō admittunt ꝓ domesticis: sed ꝓ ecclia q̄ mater est pauperū ferūt testimoniū. vt. s. e. q. i. ſ. qz ergo. ℣Hu. ¶[In cōsiciendis] in fine huius qōnis quedā addit Gratianus mozē suo. ℣Hu. ⁊ dicit ꝙ pbri in cōtractib⁹ seculariū nō debēt ad testimoniū vocari: si tñ casu interfuerint iubēte epo testificari possunt. ⁊ inducit seq. c. ⁊ hec est scda pars qōnis.

1 ☞Inopia probationum alique persone recipiuntur ad testimonium: que alias non reciperentur.

2 Clericus potest cogi ad testimonium ferendum.

Diuisio.

Exponit literam.

Quāꝙ. Capitulū hoc ēlab Eugenio papa statutum. Sūma est in rubꝛo. Et diuidit in duas partes. In prima dicit: qō ē in rubꝛo. In secunda ponit: ꝙ si casu interfuerint in defectum aliorum de licentia episcopi testificari possunt. secunda ibi: si autem. Lege textū. ¶[Quāꝙ credibile] vnde olim sine iuramēto in causis credebatur sacerdotum simplici assertioni. vt. ij. qō ne. v. si quis presbyter. ℣Hug. Archidia. [non conuenit]. j. c. qō ne. v. demqꝫ. ⁊. xxj. q. iij. c. iij. ℣Hu. ⁊ Archidia. [Si autem] secunda pars. [vbi nullo idoneo] ar. † ꝙ inopia, pbationū alique persone recipiuntur in testimonium que alꝫ non admitterentur. ar. iij. q. iij. ij. respōso. [⁊ malus vt bonus]. i. ille qui negat ve ritatem credatur iusta fouere causam: qz nullus testis arguit eū. ℣Hu. [in, puidētia] ar. † ꝙ clericus pōt cogi ad testimoniū ferēdum. ℣Hu. [coꝛā se] pōt eīm eps recipere testimoniū sui clerici: ꝙ nis nō tractet causaz: nec interfit cause: ⁊ sub sigillo suo mittere iudici cognoscēti de causa. pōt etiā facere: ꝙ recipiātur eius dicta coram alio: ⁊ postea mittantur cum sigillo suo: vel per tabellionez ad iudicem qui de causa cognoscit. potest etiam facere ꝙ ipe iudex qui causam tractat testimoniū eius recipiat. ⁊ ꝙ hoc sit in arbitrio episcopi aperte hic dicitur: ⁊ hoc potest perpendi ex eo: quod alibi dicitur clericum nō debere iurare sine licentia episcopi. de iura. calum. inherentes. [Honorifice.] scz iura iniuriam questionum. hug.

1 ☞Usura an sit recipere aliquid vltra sortem ꝓ pecunia mutuata. ꝙ sic. nu. 4.

2 Usura vnde dicatur.

Que sit eius diffinitio. nu. 3.

¶Questio. iij.

Questio.

Primū ar. Scōm arg.

Quod autem. Hic intitulat̄ tia questio: in qua requiritur, † Utrum recipere aliquid vltra sortez ꝓ pecunia mutuata sit vsura. quā questionē ꝓsequēdo. arguit ꝙ sic. primo ex capitulis quatuoꝛ sequēt⁹. ¶Secundo sic. ex etymologia vocabuli vsura dicitur vsus eris. c. pecunie. sed quandoqꝫ ꝓ mutuo prestito amplius recepit vendit vsum eris id est pecunie. ergo talis dicitur vsus ⁊ faciens iudicandus est vsurarius. ¶Tertio idem colligitur. extra de vsur. c. j. ⁊. c. sequenti. ⁊. c. consuluit. ¶In oppositum videtur: quia in multis casibus de quibus in glo. amplius recipiens excusatur qō nō esset si recipere vltra sortem ꝓ mutuo semper esset vsura. ¶Rādeo tres erunt articuli. In primo ponemus interpretationē siue etymologiā vsure. In secūdo ponem⁹ diffinitionē siue descriptionē vsure. In tertio re-

Tertium ar. Opponit in contrarium.

Rādet.

2 spondebitur questo. ¶Circa primū est notandum † ꝙ vsura dicitur ab vsu eris: vt dicāt vsura quasi vsus eris. i. pecunie. Mā pecunia sm pm. j. poli. inuenta est cōmutationis ⁊ trālatiōis grā. vt qz difficile erat res necessarias ad vsum vite de portare, ad distantia loca cōuenerūt emētes ⁊ vēdētes authoritate pncipis vl reipublice ꝙ fieret numisma ō ere: ferreo: aut gētco: vel aureo: ⁊ i signū recti valoꝛ ⁊ pōderis ipzimebat nūmisnati character vl imago. Sic eīm de numismate census q̄ fuit dīis ℣Dat. xxij. Cuius est imago hec: ⁊ suprscriptio. Verum qz a principio ⁊ antiquitus ꝓ maioꝛi parte fiebat de ere. De ereīem erat pecunia quam vidua obtulit in gazophilatiū dīi luce. xxj. Idcirco vsus pecunie in vsura ds vsus eris. Altri⁹ pōt dici ꝙ vsura ds ab vīdeo dupl̄r. ꝓmo qz vsura in augmentum pecunie vitr: velut ignis ⁊ inflammat affectū vsurarij: dicente ambꝛosio in tractatu de thobia. c. vj. ꝙ vsura vsuz requirit vt aduret ⁊ inflammet. Sic eīm crescente vsura crescit in eo affectus pecunie in infinitū: vt dicit phs. j. politi. ꝙ pecuniatiue nō est terminus neqꝫ finis. Auarus enim qualis ē vsurarius nō replet pecunia eccle. v. ¶Scōo vsura est vrens qz in ea est vrens ignis ꝓsumens ⁊ denorans facultates ⁊ substantias pauperū: a qb⁹ per vsuram extoquet pecunia. ⁊ ex hoc vsura vocago ds. vñ ambꝛosius in tractatu de thobia. c. xj. dicit ꝙ vsura subst antiā inopis ⁊ pauperis deglutit: ⁊ q̄si mare magnum oīa absoꝛbet. bene ergo vsura ds ab vrendo et hoc de primo. ¶Circa scm scz circa descriptionem vsure est sciēdū ꝙ sm raymundū. e. ti. circa pncipiū † vsura est ex mutuo lucrū pacto debitū vel exactū sm ℣Host. in summa. eo. ti. circa prin. diffinit plenius sic. vsura est quodcūqꝫ qs solutioni rei mutuate accedit ipsius vsus grā: pactiōe interposita: vt hac intentione habita ex postfacto quodcūqꝫ ideo ds: qz sine sit pecunia: siue species: siue fruntus: siue electuariū: siue qōcunqꝫ aliud quocunqꝫ nōie vocet: ex quo vltra sortem exigit: vsura est. vt. j. e. q. vsura. ⁊. c. plericqꝫ. ⁊ extra de simo. in tñ. ⁊. c. ea q̄. rei mutuate. ideo ds: qz in scto mutui tñ locū habet sm gof. ⁊ ray. ⁊ quasi oēs. Est aūt mutuū qz de meo sit tuū: ⁊ habet locū mutuū in his rebus que pondere numero ⁊ mensura cōsistunt pondere: vt in massa auri: vel argenti: numero vt in pecunia. mensura. vt in oleo: vino: frumēto: ⁊ hmōi. vt. ff. si cer. pe. l. ij. ⁊ insti. qui. mo. re cōtra. obli. circa prin. ipius vsus rei gratia: ideo ds: qz si non gratia vsus. i. consumptionis: sed loco pene apposite fine fraude aliud esset: vt. j. dicetur pactio ne interposita. Jdeo additur. qz si nullo pacto intereuiente nec exactione ex post facto habito. debitor aliquid gratis offert recipi posset siue aliquo pacto: dūmodo mala intentiōe a pncipio caruisset. hoc desecūdo. ¶Quantū ad tertium re-

Ambꝛo.

Scōs arti.

Hostien.

Hoffre. Raymun.

Tertius art.

4 spondetur questioni sub ista cōclusione, † ꝙ recipere aliquid vltra sortem ꝓ pecunia mutuata gratia vsus ipsius rei accommodate est vsura. ℣Ista conclusio patet ex auctoritatibus inductis in principio questionis: ⁊ ex descriptione ⁊ ex ety-

Ad argumentū.

mologia ipsius vsure. ¶Ad rationem in oppositū dicendū. q nullo casu posito in glo. nec alibi aliquis accipiens aliquid vltra sortē pro pecunia accōmodata excusatur a peccato vsure. qō ptz discurrendo per singulos: in quibus contingit aliquid recipere vltra sortem. vnus est cum datur plus ratione pene: siue sit pene conditionalis: de cōi cōsensu partiū in ipo contractu apposita: vt saltem timore illius pene soluatur pena debito tempore: dummodo non sit in fraudem vsurarum. Verbi gratia. concedo tibi centum libras vsq; ad festum beati Joannis adiciens penā: q nisi ista die solueris solucas centumviginti. q: multum damnificaret ex vlteriori dilectione habeo eīa mercari tunc cuz pecunia mea dicimus. q talis pena est licita: z etiam licet mihi me seruare indemnē sic punendo illum cum quo contraho. Dicimus quando nō fit in fraudem vsurarū. q tunc videtur presumi quando ille qui penaz apposuit esset vsurarius. hoc antez qō recipitur vltra sortem in hoc casu cum non sit gratia vsus rei mutuate: sed ratione more vel cōtumacie illius: qui cum possit contemnit statuto tempore soluere debitum creditoz: non est vsura. Item quia non fuit apposita illa pena in fraudem vsurarum: sed intētione arctandi accipientem ad obseruantiā fidelitatis promisse. Alius casus est cum aliquis vltra sortem gratuite offert creditoz: quando super excrescentia nec datur a debitore: nec recipitur a creditore intuitu mutui: sed ex mera liberalitate aliquid datur: z ex neutra parte corrupta est intētio. Et hoc precipue constat: qnādo soluto pretio aliquid datur. Nam sicut dicit Hegozius nulla obligatio suscipienti culpe maculā ingerit: que non ex ambientis petitione processit. Alius casus quādo recipitur aliquid vltra sortem ratione interesse. Debitoz eīa ex cuius non solutione credito damnificatur notabiliter tenet ꝑm iustitiam satisfacere creditoꝛi de interesse. Et licet creditoz non posset contra eum agere in exteriori iudicio: qz nō sunt pacta tamen debitoz tenet sibi in foro conscientie. extra de fideiuss. peruenit. Et ad istum casuz multi reducunt. Hic autem cum non gratia aut vsus rei mutuate aliquid recipiatur: sed ratione interesse nō est vsura. Alius casus est cū fideiussoz pro defectu debitoris cōpulsus est creditoꝛi soluere principale z vsuram tunc eīa fideiussoz debet recipere de debitoꝛe vtrusq; qz seruari debet indēnis extra de fideiuss. constitutus hec non est vsura ꝗtum ad creditoꝛē: sed potius interesse qz non est lucrū: sed vitatio damni. vnde sanctus Tho. in. ij. ij. q. lxxviij. ar. iij. dicit ꝙ ille qui mutuū dat pōt absq; peccato in pactu deducere cū eo qui mutuū accipit recompensatione damni: per quod subtrahitur sibi aliquid qō debet habere. Hoc eīa non est vendere vsum pecunie. sed damnū vitare. Et potest esse: ꝙ accipiens mutuū cum sua vtilitate dānuz alterius recompensat recōpensatione vero damni: qō cōsyderatur in hoc: ꝙ de pecunia non lucratur non pōt in pactum deducere. qz non debet vendere illud: qō nondum habet. Et potest impediri multipliciter ab habēdo. Alius casus est cū aliquid vtputa possessio aliqua impignoratur marito ꝓ dote. tunc eīa maritus vltra capitale retinere potest fructus perceptos ad onus matrimonij supportandum. extra de vsur. sa Iubiter. tunc eīa fructus non computantur in sortez. quia cū dos constituatur ad onera matrimonij subleuanda: possessio debet pro dote ista obligari taliter: ꝙ ex ipsa consequatur predictus effectus. Et hoc non esset: si fructus computarētur in sortez. Et ideo sicut ex honesto lucro pecunia promisse in dotem onera matrimonij licite sustentarentur: sic etiam ex fructibus huius possessionis potest idem onus licite subleuari. Et qz hec est causa: quare istud est licitum: z effectus non subsistit non existente causa. ideo quidam vt Hosti. meo iudicio bene dicunt hunc casum tantū habere locum cuz maritus sustinet onera matrimonij taliter nō. Et probatur hoc. ff. de doli excep. l. pater. Alius casus est cū vasallus ecclesie impignoraret sibi feudum: quod tenet ab ea. nec interim reddit seruitium ecclesie: quod sibi tenetur pro feudo. tunc enim ecclesia potest retinere vel persona ecclesia cuius occupat beneficium capitale cum fructibus perceptis. extra de vsur. conquestus. hoc autem nō est accipere vltra sortem gratia mutui aut vsus rei: sed gratia recuperationis rei sue de manu laici: vt habetur in eādē decre. Alius casus ratione verosimilis dubiī. Puta si quis dat. x. solidos vt alio tempore totidē sibi grani aut vini: z huius mensure reddantur: que licet tunc plus valeant tempore tamen minus solutionis tempore sint valiture: verosimiliter dubitatur non debet ex hoc vsurarius iudicari. Ratione etiam dubiī huius excusatur qui pannos: granum: oleum: vel alias merces vendit: vt amplius ꝙ tunc valeant in certo termino recipiat pro eisdem. Si tamen ea contractus tempore non fuerat venditurus vt extra de vsuris. nauiganti. Si autem merces illas tempore contractus fuerat venditurus pro

Hostien.

a ¶In fraude vsurarum fraudes multas ꝗs excogitant vsurarii ne conuinci possint de vsuraria pranitate. vide p̄t. de anch. in. c. ad nras. nu. 6. de empti. z vendi.

S. Thom.

mmoni: z ex certa scientia plus recipiat in alio termino vsurarius est dicendus. Et sic potest intelligi illud extra. de vsuris in ciuitate. Concordat dominus. Ulrichus in summa dicēs de mutuo distinguendum est quia vel dubium excludit pactum z perfectam intentionem lucri: vt cum aliquis mutuat frumentum: vt tantum soluat alio tempore quo probabiliter dubitatur vtrum tunc plus vel minus valeat: vel emit fructus alicuius agri: z ꝓbabiliter dubitaꝛ vtrū lucret vel ꝓdat: z hoc licitum est. vel etiam accipit lucrum z interesseret hoc etiam licet. vt si per instantiam tuam obtinuisti: ꝙ ego mutuarem tibi pecuniam: per quam ego paratus fui emere multas merces: possum pascisci: qō in tali loco reddas mihi tātum ꝙtum essem habiturus pro illis mercibus: si eas illac deferrem dummodo ego periculum in me suscipiam. Simile est in emptione. Si enim quis vendat aliquas merces quas tempore contractus non fuit venditurus vt in certo termino recipiat plusquā tunc valeant: si hoc dubium est licitū potest hoc lucrum recipere. hec ille.

Ulrichus.

2 ¶Usura non cōmittit nisi in cōtractu mutui vel inquantū alius contractus participat contractui mutui.

3 Usura an cōmittatur si aliquis reddit rem ꝓ: o tanto: quantū ascendit pretium z vsura.

4 Eps vadēs romā deponit in bancho mille florenos: vt mercatoꝛ reddat sibi rome indēnes: an sit vsura.

6 Contractus mutui et commodati de sui natura debent esse gratuiti.

7 Mutuū z commodatum in quibus conueniant.

Primū argumentum.

Secūdū argumētū.

Tertium argumentum.

Quartū ar.

Opponit in contrarium.

Rūdet.

Hostien.

Ad primus argu.

Ad quartū.

Bald.

Primū arg.

Scōm arg.

Opponit in contrarium.

Secūda oppositio.

Ad secundū

Respondet.

Ad tertiuz.

Ad secundū

Respondet.

Hostiensis. Innocentius.

Ad argu.

Exponit literam.

Raymun. Hostien.

¶Ex meo fiat tuum. ad de tex. in. l. ij. §. appellaz. ff. si certum pcta. nisi in duobus casibus notatis per alegā. in l. singulari. eod. tit. item etiam si vsus pecunie concedatur. l. certi. §. fi. z. l. rogasti. ff. eod. Bart. in. l. in vendētis. in v. oppo. C. de cōtrahē. emptio.

Ad tertiuz.

Jfeneraueris. Hoc. c. quod inducit in primis ad probandum: qō plus exigere ꝙ homo mutuo dederit vsura est beati Augustini super ꝑs. xxxvj. Summa est in rubrio nec diu: ditur.

Pro plenioꝛi intelligentia huius capituli queruntur duo.

1 ¶Primum est vtrum in solo contractu mutui committatur vsura.

5 ¶Secundum est vtrū sola spes habendi aliquid ex mutuo vltra sortem faciat vsurarium.

1 **Ad primum** sic proceditur. † Et videtur quod non in solo contractu mutui committatur vsura. primo sic. Extendens bladū vel aliud pluſquā alias vēderet: quia nō statim soluitur dicitur vsuram cōmittere. sed talis contractus non videtur esse contractus mutui ergo ꝛc. ¶Scōo sic. emens agrum vel bladuz seminatū pro minoꝛi ꝙ valeat vel ꝙ alꝫ empturus esset pro eo quod soluit pretium prius qꝫ recipiat rem emptam dicitur vsurarius. igitur in contractu emptionis committitur vsura. et non in solo contractu mutui. ¶Tertio emens agrum sub tali conditione. qō post decem annos illum pro eodem pretio restituat venditoꝛi: videtur commutatio vsuraria nō cōputando fructus. z. annorum in pretio capitali. ¶Quarto sic. Cambium est contractus alius a mutuo. sed in cambio committitur vsura interdum: puta si aliquis mille florenos tradat alicui vltra mare: vt sibi reddat pecunia equiualens ac totidem florenis in terra in qua plus valeant. ¶In oppositum est. c. presens vbi. ait: si feneraueris hoiem. i. si mutuo dederis pecuni az tuā ꝛc. ¶Respondeo dicendū videt sub ista ꝛclone. † ꝙ vsura non cōmittit nisi in 3ctu mutui: vel in cōtū alꝫ 3ctus participiat cōtractui mutui. ista ꝛclo est raymūdi z goff. z oēs vlrichi z q̄si oīm. Verū dicit Hō. regulariter ptz etiā extra de vsuris. consuluit. Elicit etiā ex euangelio ex illo luce. vj. Date mutuum nihil inde sperantes. Est autē mutuū quod de meo fit tuum probatur autem conclusio. ratione sic. Usura dicitur quasi vsuera quia committitur in vsueris: vel vtilitate sumpta de ere: id est de pecunia. sed soc non est nisi quando aliquid accipitur vltra substātiā ipsaz. ergo ꝛclusio vera. Item sic. vsura proprie est quando vltra venditionem venditur vsus rei: qui nō differt ab ipsa: aut nullam addit commoditatem nouam hoc autem non potest contingere: nisi in rebus mutuabilꝫ vel in mutuatis: sicut patet per contractus alios discurrendo ergo ꝛc. Preterea per vsuram venditur emptoꝛi gratia mutui illud quod ratione mutui factum est emptoris aut aliquid consequens mutuum: quod est proprium receptoris mutui. ergo conclusio vera. Sic ergo patet quod in solo contractu mutui vsura committi potest. ¶His habitis dicendum est ad rationes in oppositum. Dicimus enim: qō in predictis cōtractibus nō interuenit vsura: nisi pro quāto interuenit ibi aliqua ratio mutui: vt patet in singulis de quibus argutum est. Nam in primo casu venditoꝛ mutuat emptoꝛi pretium rei empte: qō statim ex vi emptionis soluere tenebatur cum iam

Ad primus argu.

cum iam recepit rem sibi venditam. Et quia ratione talis mutui aliquid plus recipit. ideo cadit ibi vsura. Et ita patet responsio ad primum. ¶Sed surgit questio. † Utrum si absq; omni dilatione in. pretij solutione redderet sibi rem pro tāto quantū ascendit pretium z vsura cōmitteret vsura. Respondetur ꝙ non. sed potius esset peccatum iusti pretij, vel iniuste venditionis. ¶Ad scōm idē dicimus: ꝙ in illo casu emptoꝛ per quandam rationem mutui tradit venditoꝛi pretium rei empte: ante ꝙ eam recipiat: quam tamen ex vi emptionis sta tim recipere debebat. In omnibus eīa aliꝫ cōtractibus siue emptionis: siue venditionis: siue cōmutationis: cum cōtrahentes ad paria iudicentur: statim tradens recipere dz quātum est ex vi contractus. Quia igitur propter rationem mutui ibi intercidentis quasi pro pretio mutui retinet aliquam partem pretij debiti rei empte intercidit vsura. ¶Ad tertiū respondetur ꝙ si emptoꝛ agri intentione simplici emit agrū patris semper illuz retinere nulla intercidit vsura. Si autem intentione dolosa hoc facit intendens ꝙ hoc fructus annuos suos facere: tunc non est emptio: nisi simulata. sed est magis mutuū. ¶Dutuo eīa tibi tantam summā pro fructibus quos recipiam interim de huiusmodi dolosa intentione emptoris presumitur quando emptoꝛ consueuit exercere vsuras: ac huiusmodi emptiones aut quando pretiū quod tunc datur modicum est respectu valoris rei empte. Ex cōtrarijs vero circūstantijs presumitur de simplici intētione eiusdem: in iudicio enim anime standum est verbis confitentis. ¶Ad quartum respondetur. ꝙ si sit sola ratio cambij non est ibi vsura. puta si prefatos florenos intendebat romam deferre: z tibi cambia re: z inueniens campsorem vltra mare habentē tabulā cambij rome tradit eos sibi: tantꝫ cambiens eos rome: aut ꝓ cōsequens ad foꝛum cambij rome tunc si tunc nihil aliud intēdit. non est ibi vsura: licet plus rome valeant: ꝙ vltra mare. Si tamen ex hoc ꝙ tradidit eos pluus vltra mare: ꝙ pretiū cambij eorum recideret rome: intendit aliquid lucri acquirere: tūc ꝓtoꝛ traditio inducit rationem mutui: z est ibi vsura. aliter est in vendēte pannū: vel equū ꝓ centum libris et: qui est ibi mox venditurus ꝓ. ꝛc. libris. primus eīa dñs panni vel equi tradidit illas. ꝛc. libras. ipse vero emptoꝛ nihil soluit tunc primo domino rei patet. ꝙ ideo scōs dñs vendidit primo ꝓ minoꝛi pretio. quasi sub quadam ratione mutui ꝓ motius: ꝙ sub reali veritate solutionis tradidit z sibi. ꝛc. libras. propter ea huiusmodi cōtractus est vsurarius. Si quis tamē vendidisset absq; intentione reemendi rem a se vendendam: absq; fraude pro centum libris: si ab emptoꝛe simpliciter volente illum: cuicunq; vendere reemat illum pro pretio minoꝛi: nō est ibi vsura. posset tū ibi esse peccatū iniusti pretij: z nihilomin⁹ ex̄ptio hmōi taliter posset circūstātiari: ꝙ nō esset ibi peccatū iniusti pretij. Ex predictis ptz ꝙ vbi nulla interuenit ratio mutui: nulla potest vsura licet posset aliquod vitium interesse. Et ideo quicunq; aliquid ab aliquo recepit: nihil dādo illi: nisi tempore solutionis: vel redditionis accepte: puta si ratione custodie depositi sibi tradiri aliquid lucri accipiat: aut quia absq; laboze z periculo deportationis de vna terra in aliam reddit illud deponenti: vel equiualēs † vt cum episcopus vadens romam reponit in valle oleti aut toleti mille florenos alicui mercatoꝛi habenti banchum rome z accipit mercatoꝛ. ꝛ. libras vt ꝓfatos mille florenos reddat sibi rome indemnes. Licet enim hoc sit turpe lucrum: pro eo quod ipse mercatoꝛ absq; periculo z expensis z absq; laboze deportationis facit eas habere episcopo rome: z tamē ante ꝙ eas sibi reddat potest ex sibi traditis mille florenis in valle oleti lucrari: nihilominus nulla est hic vsura: nec restitutio est facienda cū nihil mercatoꝛ episcopo mutuauerit: z seruiuerit sibi in aliquo equiualēti. licet fecerit sine periculo sui z laboze. Et ideo indecentia talis lucri nullam continet; inequalitatem. Dicit autem Bald. in. l. ij. C. de exercito. quod talia cambia que fiunt de vna ciuitate ad aliam sunt licita tam ex parte volentis sibi alibi reddi pecuniam ꝓpter periculum euitandum: ꝙ ex parte mercatoris. quia loci ad locum est interesse. Item quia mercatores habendo suos factores alibi faciunt expensas.

5 **Ad secundū** sic proceditur. † Et videtur quod spes sola accipiendi vltra sortem non faciat vsurarium. Primo sic. quilibet tenetur esse gratus ad beneficia. ergo mutuum accipiens debet esse gratus mutuanti. ergo dans mutuum potest sperare aliquod beneficiū ab eo: qui accepit mutuum: ergo z aliquam superabundantiam. ¶Secundo sic. ex dono potest quis licite sperare donum. ergo ex mutuo mutuum. ¶In oppositum est text. presentis. c. vbi dicitur a quo si plus ꝙ dediti expectes. vbi glo. ar. ꝙ spes facit vsurarium. ¶Item luce. vj. dicitur mutuum

Respondet.

Hostiensis. Innocentius.

Ad argu.

Exponit literam.

Raymun. Hostien.

6 hic. † Quod sunt contractus qui de sui natura volūt esse gratuiti: scz mutuum z accomodatum inter que ista videtur differentia: quia mutuū consistit in his rebus: que numero: ponderē: vel mensura consistunt. vtpote vino: oleo: frumento: pecunia numerata: ere, argento, auro, quas res aut metiendo aut numerando aut appetendo sic damus: vt accipientiū fiāt z nobis non eedē res sed alie eiusdē generis z qualitatis reddantur. vnde dicitur mutuum quod ex meo fit tuum. b z mutuare. id est ex meo tuum facere. Sed commodatum est quod traditur alteri non vt eius fiat; sed ad commodum z vtēdum vnde z idem debet restitui. vnde dicitur commodare. id est ad commodū z vsum tradere. vt instī. qui. mo. re cō. obli. §. i. Sepe enim mutuum ponitur pro cōmodare z ecōuerso. In mutuo ergo dūium transfertur: sed non in cōmodato. Item debet restitui quod non egrigitur in mutuo. licet quandoque fic contingat. † Sed in hoc conuenit mutuum z accomodatum ꝙ vtrūq; debet esse gratuitum. In mutuo certum est ꝙ requiritur ꝙ fit gratuitum: alioqui est vsura. Sed si pro accōmodato aliquid exigatur non est vsura. sed iam non est accōmodatum, quia cum aliquid recipitur pro accōmodato: statim definit esse accōmodatum z transit in alium contractū: scilicet permutationis, aut locationis, vel venditionis, vel emptionis. Si enim exigatur vel recipiatur aliqua res pro re quando cōmodata est contractus commutationis aut locationis, vel venditionis: vel emptionis. Si enim exigatur siue recipiatur aliqua res pro re quando cōmodata est cōtractus commutationis, si recipiatur pecunia est contractus emptionis z venditionis. Si accipiatur aliquid aut exigitur pro vsu rei si est pecunia est contractus locationis, si res alia est contractus innominatꝰ quasi do, vt des: vel vt facias omnes isti contractus liciti sunt laicis. [Expectes]ex pacto secundum quosdam. vel etiam sine pacto. quia sola spes facit vsurariū, vt hic. z sicut tam disputatum est non pecuniam solam ꝛc. de quo. in. c. sequenti.

c ☞ Recompensatio alicuius beneficij dupliciter potest fieri.

Utant. Ad idē sequit hoc. c. qō est beati hieronymi. Summa reprehendit errorē quorūdam dicentiū vsurā non cōmitti nisi cū pecunia recipit vltra sortē z ostēdit ex sacra scriptura: ꝙ quidqd super datū exigit est vsura. Breue est. Non diuidit. Pro pleniori intelligentia huius capli queruntur duo.

1 ¶ Primum est vtrum in sola pecunia committatur vsura.

2 Scōm est vtrū aliquis possit pro pecunia mutuata recipere aliquam commoditatem vltra sortem expetere.

Primū ar. Opponit in contrarium.

1 **Ad primum** sic procedit. † Et videtur ꝙ in sola pecunia cōmittatur vsura. qz vsura sicut supra dictū est ꝺr quasi vsus eris. i. pecunie. ergo vt ex etymologia nois: ꝙ in sola pecunia vsura cōmittatur. ¶ In oppositū est. c. pñs. ¶ Rūdeo dicendū, ꝙ vsura non solū in pecunia sed etiā in aliis rebꝰ cōmittat. ptz ista cōclusio ex auctoritatibus sacre scripture que inducunt in hoc capl'o. vnde dicit. Non feneraberis ad vsurā pecuniā: nec fruges, nec quālibet aliā rem que pōt scz pecunia estimari. ¶ Ad rationem in oppositū. rūdet ꝙ pecunia accipit dupliciter. vno modo stricte z vsualiter scz pro pecunia numerata: z sic capitur in presenti capło. Alio modo capit pecunia vniuersaliter pro omni eo ꝙ potest pecunia estimari: qz vt dicit aristoteles. iiij. ethicoꝝ. pecunia est omne quod numismate pretiat'. z sic pro omni mobili vel immobili, qꝺ ab homine possidet. vt. j. q. iij. totū. z. xxviij. q. j. fi infidelis. z sic etiā es capit etiā vniuersaliter pro omni re, que ere appretiari pōt, z hoc modo capitur in etymologia vsure cum dicitur, ꝙ est vsus eris.

Primū ar. Scōm arg.

2 **Ad secundum** sic procedit. † Et videt ꝙ ꝺs possit ꝑ pecunia mutuata aliquam cōmoditatē expetere. primo sic vnusquisq; licite potest sue indēnitati cōsulere, sed qnqꝭ aliquis damnū patit ex hoc ꝙ pecuniā mutuat. ergo licitū est ei supra pecuniam mutuatā aliquid aliud pro dāno expetere. ¶ Scōo sic. vnusquisq; tenetur ex quodā debito honestatis aliqd recōpensare ei, qui sibi gratiā fecit. vt dicitur. v. ethicoꝝ. Sed ille q alicui in necessitate cōstituto pecuniā mutuat gratiā facit. vnde z gr̄arū actio ei debet. ergo ille q recipit tenet naturali debito aliquid recōpensare, sed nō videt esse illicitū obligari aliquē ad illud ad quod naturali genere tenetur ergo non videtur illicitum si aliquis pecuniā alteri mutuās in obligatione deducit aliquā recōpensationē. ¶ Tertio sic. sicut est quoddā munus a manu, ita a lingua, z obsequio, vt dicit glo. esaie. xxxiij. sed licet accipere seruitiū vel etiā laudē ab eo, cui qs mutuauit pecuniā. ergo pari rōne licet quodcunqꝭ aliud munus accipere.

Tertium ar. Quartū ar. Quintū ar. Sextū arg. Opponit z Rūdet.

¶ Quarto sic magis a se pecuniā alienat, qui eam mutuādo dño. um transfert, ꝙ qui eam mercatori aut artifici committit Sed licet lucrū accipere de pecunia cōmissa mercatori, vel artifici. ergo licet etiam de pecunia mutuata lucrum accipere. ¶ Quinto pro pecunia mutuata licet pignus accipere cuius vsus pōt aliquo ptio vēdi, sicut cū impignorat ager, vel domus q̄ inhabitat'. ergo licet aliquā vtilitatē habere. ¶ Sexto contingit ꝙ aliqs vendit res suas carius rōne mutui, aut vilius emit, qō est alterius, vel etiā pro dilatione pretiū auget, vel pro acceleratiōe pretiū minuit, in quibus oībus videt' aliqua recōpensatio fieri pro mutuo pecunie. Hoc aūt nō manifeste apparet illicitū. ergo vł ꝙ licitū sit aliqō cōmodū de pecunia mutuā expetere, vel exigere. ¶ In oppositū est. c. pñs.

Primus ar. Scōm arg. Tertium ar. Quartū ar. Quintū ar. Sextū arg. Opponit z Rūdet. Prima cōclusio. Sanctus Thomas. Secūda conclusio. Scōa cōclusio. Tertia conclusio. Ad primus arg.

¶ Rūdeo dicendū sub aliquibus cōclusionibus. prima est, ꝙ nullus licite potest ex pacto expresso vel tacito pro pecunia mutuata vel quacunqꝭ alia re que ex ipso vsu consumit pecuniam accepisse, vel aliquid cuius pretiū pecunia mensari pt. Ista conclusio est sancti tho. in. ij. q. lxxviij. ar. ij. z ꝓbat' ex autoritate scripture sancte dupliciter que in eo ponitur. primo ex illo leui. xxv. pecuniā tuā non dabis ad vsurā, z frugū superabundantiā non exiges. z eze. xviij. in laudē viri iusti ꝺr vsurā z superabundantiā non accepit. ¶ Scōa cōclusio. si qs recipit aliquid hmōi non quasi exigens nec ex aliqua obligatione tacita vel expressa, sed sicut gratuitū donū, non est vsurarius, nec peccat in recipiendo, ista cōclusio patet. qz etiā anteqū pecuniā mutuasset licite poterat aliqō donū gratis accepere. sed non est peiorīs conditionis effectus per hoc ꝙ mutuauit: ergo etiā post mutuationē potest aliqd gratuite obligatum accipere. Nam vt dicit Beatus Gregorius. Nulla obligatio suscipientī culpe maculā ingerit, que non ex ambitūs petitione processit. ¶ Tertia conclusio est. licite quis ꝑ mutuo recōpensatione eorū que pecunia nō mensuranꝰ pōt exigere seu exigere. vtputa benevolentiā amoꝝ eius cui mutuauit vel aliquid hmōi. ista conclusio est sancti Tho. vbi. s. ¶ His habitis dicendū est ad rationes factas in prin. questionis. Ad primā satis patet responsio ex his que dicta sunt in questione. in prin. circa scōm casum. dicimus tamē cōcedēdo iuxta sanctū Tho. in. ij. ij. vbi. s. ꝙ ille qui mutuū dat potest absq; pensatione damni per qō subtrahere sibi aliquid qō debet habere. hoc eū non est vendere vsum pecunie: sed damnum vitare vt plenius induximus vbi supra. circa casum secundum. ¶ Ad scōm respondet negando minorem imo dicimus ꝙ est illicitū aliquē ex pacto obligari vt pro pecunia mutuata aliquid etiam si ad illud videat naturali iure teneri recōpenset. pro quo notandū iuxta sanctū Tho. in. ij. ij. vbi supra. ꝙ recompensatio alicuius beneficij dupliciter pōt fieri. vno quidē modo ex debito iustitie: ad qō aliquis ex certo pacto obligari potest. Et hoc debitū attēditur ſm quātitatē beneficij quod quis accipit. Et ideo ille qui accipit mutuū pecunie vel cuiuscūq; similis rei cuius vsus est eius cōsumptio non tenetur ad plus recompensandū ꝙ mutuo accepit. vnde contra iustitiam est si ad plus reddendū obligetur. Alio modo tenetur aliquis ad recōpensandum beneficium ex debito amicitie in quo magis consideratur affectus: ex quo aliquis beneficium contulit: ꝙ eī im ꝓbitas eius qō fecit. z tali debito non competit ciuilis obligatio per quā ducitur quedā necessitas: vt non spontanea recōpensatio fiat. ¶ Ad tertiā respondetur negādo minorē. Dicimus enī iuxta sanctū Tho. vbi supra. ꝙ si aliqs pro pecunia mutuata expectet vł exigat quasi per obligationē pacti taciti vel expressi recōpēsationē munerū ab obsequio: vel a lingua: perinde est: ac si expectaret vel exigeret munus a manu quia vtrūqꝭ pecunia estimari potest vt patet in his qui locāt operas suas quas manu vel lingua exercent. Si vero munus ab obsequio: vel a lingua nō quasi ex obligatione rei exhibeatur: sed ex beneuolentia: que sub estimatione pecunie non cadit: licet hoc accipere z exigere z expetere. ¶ Ad quartā rūdetur negādo consequentiā. Et ratio est scm sanctū Tho. qz non est simile. dissimilitudo autem stat in hoc, qz ille qui mutuat pecuniam transfert dñium pecunie in eum: cui mutuat. vnde ille cui pecunia mutuat sub suo periculo tenet eam: z tenetur integre restituere: vnde non debet amplius exigere. Ille vero qui mutuauit pecuniā suaz vel mercatori vel artifici ꝑ modū societatis cuiusdā: nō trāsfert dominū pecunie sue in illū: sed remanet eius. ita ꝙ cum periculo ipsius mercatoꝝ de ea negotiatur vel artifex operatur, Et ideo licite potest partem lucri prouenientis expetere tāquā de re sua. ¶ Ad quintā rūdetur negando assumptum dicimus enī cum sancto tho. vbi supra. ꝙ si quis pro pecunia sibi mutuata obliget rem aliquam: cuius vsus pretio estimari potest: debet vsus illius rei qui mutauit computari in restitutionē eius qō mutuauit: alioqui si vsus illius quasi gratis sibi superaddi velit: idē est ac si pecuniā acciperet ꝑ mutuo, qō est vsurariū: niſi forte esset talis res: cui⁹ vsus sine ptio solet concedi inter amicos: vt patet de libro accōmodato. Ege. ¶ [Putāt in pecunia] numerata. [diuina scriptura] legi. xxv. z eze. xviij. vt supra allegatū ē [munuscula.] ꝙ enī vltra sortē exigit aut sperat vsura est: niſi als gratis z sine pacto detur aut spes plus recipiendi non affit: vt vsura exulsat qz oīs superabundantia vsura est sicut ptz ex illo eze. xviij.

Ad secundū S. Thoſſ. Ad secundū Exponit literam. Diuiſio. Exponit literam. Questio. Rūdet.

1 ¶ Emens predium ea conditione apposita: ꝙ si vendens infra decēniū tantūdem pecunie velit restituere: teneatur ipe emptor predium reddere tādē recepta pecunia reddit agrum fructibus retentis: an cōmittat simoniā.

Plerīq; Ad idem est hoc. c. qō est beati amⁱbrosij nō de nabuche vt intitulat': sz scribit in tractatu de tbobia. c. xij. Summa est in rubro. Et dividit in tres partes. In prima ponit errorē quorūdam credentium solum in pecunia cōmitti vsuram. In secunda ostendit tales agere contra legem diuinam. In tertia explicat quomodo in multis aliis ꝙ i pecunia cōmittit vsura. secunda ibi: ideo audiāt: tertia ibi: item si quis. Lege text. ¶ [Plerīq; refugientes. [scz directe contra verba legis facere vt dicant se nolle dare ad vsuram: qui tamen in rei veritate vsuram cōmittunt z si non in pecunia accipiunt vltra sortē accipiunt tamen in rebus que pecunia estimātur vt bladum vinū: z merces ꝛc. [ideo] secunda pars. [lex diuina] leui. xxv. pecuniam tuam nō dabis ad vsuram z frugum superabundantiam non exiges. Et idem deutero. xxiij. supra inductum est. [Quodcunqꝭ sorti accidit. [ex pacto vel intentione. Aug. z Archi. [vsura est.] ¶ Surgit hic questio. † Utrum si emēs predium ea conditione apposita ꝙ si vendens tantūdem pecunie infra decēnium velit restituere: teneat ipse emptor predium reddere tandē recepta pecunia reddit agrum retentis fructibus perceptis committat vsuram. Ad hoc respondet Augu. z Archi. quod si hoc fiat in fraudem vsurarū mortaliter peccat: nec a peccato vsure defenditur licet ab ecclesia non possit in fe condemnari. Sed si hoc non fuerit in fraudē non peccat. qz talis contractus est licitus. z talis emptio vel venditio est licita. C. de pac. inter emp. z ven. l. si. fundum. ff. de in dic. adic. l. quidā. ſ. ij. Du. Si tū adjiciat cōditio sine pactō ꝙ prediū restitueret si eidē infra certū tps certam quantitatem pecunie, que vir dimidiā partē iusti pretij cōtingebat talis cōtractus iudicabit vsurarius. ar. ff. de transl. l. cum bi. ſ. modus. z. C. man. l. per diuersas. ſm Inn. qō dic: vt no. extra de emp. z ven. ad nostrā. sed Ray. dicit ꝙ talis cōtract' presumit vsurarius ex bis cōiecturis: scz ex eo ꝙ modicū est pretium respectu valoris rei. Item ex eo: ꝙ aliquid persoluitur vltra sortē recepta. ité ex eo ꝙ emptor cōsuevit exercere vsuras. ꝓbant hec in ꝓdicta decretali ad nostrā. de pig. illo vos ſm Ray. de pēna fort. [item] tertia pars [si quis] vsurarius [ad negotiandū] cui pecuniaꝫ mutuanerat. Du. [mittit] ex pacto ꝓcedenti vel eo intuitu qz ei crediderat pecuniā. Du. arch. [absyntbiaci]. i. vini ex melle z absyntbio ꝛfecti [cupulam]. i. parua cupam [sibi gratis] nam si ptium pro talibus daret nulla esset vsura [picenū] a loco. Du. i. ciuitati vel diocesis piceni vbi sunt bona vina dulcia z lenia [tyriacū] a loco [ad lanium]. i. carnificem: z dicitur a lamando [vulua] qō ex vulua nascitur vel ventre. graton de. poꝛc [vber.] scz vaccinium al's billam. i. salsitiam ad aliam debitorē suum [adoret]. i. faciat sibi pulcbrum xenium de pomis. quia forte bz bospites. z archi. Et no. diligenter quod dictum est. ſ. quodcunqꝫ nomen ei imponas vsura est.

Ad quintuz S. Thom. Ad quartū S. Thom. Ad tertiuz. S. Thom.

Aſura est. Ad idem sequitur boc. c. qō est concilij agathēſi. Summa. quic quid vltra sortem exigitur est vsura. de ifto satis dictum est circa superiora capitula litera paret.

Ecce. ſ. est: in quo magister Gratianus concludit ex precedentibus autoritatibus z quicquid vltra sortem exigitur est vsura.

2 ¶ Pecuniam accipere pro re mutuata est peccatum mortale.

4 Numismata multa sunt gratia commutationis.

¶ Questio. iiij.

Innocen. Raynerius. Primuz argumentum. Secūdū ar. Tertiū arg. Quartū ar. Quintū ar.

Quod vero. Dicit tertiulat quarta questio: qua quaritur an liceat clericis vel laicis exigere vsuras. Et quod non sit licitum inducit sequentia capitula. Pro pleniori intelligentia buius partis queruntur bic duo.

¶ Primum est vtrum accipere vsuram pro pecunia accommodata sit semper peccatum mortale.

3 ¶ Secundum an accipere vsuram pro pecunia mutuata sit contra ius naturale.

Ad primum sic proceditur. † Et videtur ꝙ accipere vsurā pro pecunia accommodata non semper sit peccatum mortale. primo sic. Null⁹ peccat ex hoc ꝙ sequit ex ēxplum christi. patet quoniam facta ei⁹ nobis preponuntur in sacra scriptura: vt ea imitemur secundum illud Joan. iij. exemplum tantum dedi vobis: vt quemadmodum ego feci: ita z vos faciatis. Sed oīs de seipso dicit Luce. xix. Ego veniſſem z cum vsuris exegissem illam sciliꝫ pecuniam mutuatam. ergo exigere vsuras non est peccatum. ¶ Secundo sic. nullum peccatum mortale est concessum in lege diuina. que vt dicit prophetia est immaculata. qz scz peccatum prohibet. Sed dare mutuum ad vsurā est concessum in lege diuina. dicitur enim Deutero. xxiij. non feneraberis fratri tuo ad vsuram pecuniam: nec qualibet aliam rem sed alieno. ergo dare mutuum ad vsuram non est peccatum mortale. ¶ Tertio illud quod repromittit tanquā premium pro legis obseruantia nō potest esse peccatum mortale. sed dare ad vsurā permittitur in lege diuina: vt premium iustitie. dicitur enim Deute. xxviij. fenerabis gentibus multis: z ipse a nullo fenus accipies. ergo dare mutuum ad vsuram non est peccatum. ¶ Quarto sic. pretermittere cōsilium nō est peccatum mortale. quia vt dicit. j. ad Cor. vij. mulier nō peccat si nubat quibus cōsiliū virginitatis pretermittat sed dare mutuum absq; vsura ponitur inter consilia. luc. vj. vbi dicit. diligite inimicos vestros: z benefacite eis qui vos oderunt. Et date mutuū nihil inde sperātes in quo prohibetur vsura. ergo accipere vsurā nō est ptiū mortale. ¶ Quinto sic. homo bz dñium sue domus: aut equi. ita etiā bz dñium sue pecunie. sed homo potest locare domū suā: aut equi pro pretio. ergo pari ratione potest accipere pretiū pro pecunia accommodata. ¶ Sexto sic. pretiuz accipere pro eo qō quis facere non tenetur non videtur esse ſm se peccatū. sed nō in quolibet casu tenetur pecuniā habens eā proximo mutuare. ergo licet ei aliquā do mutuo pretiū accipere. ¶ Septimo argentū monetatū z in vase formatū nō differūt specie. sed licet accipere pretiū pro vasis argenteis accommodatis. ergo etiā licet accipere pretiū pro mutuo argenti monetati. vsura ergo ſm se non est peccatū. ¶ Octauo quilibet potest accipere rem quā ei dominus rei voluntarie tradidit. sed ille qui accipit mutuū voluntarie tradit vsurā. ergo ille qui mutuat licite potest accipere. ¶ Nono multo grauius est occidere hominem: ꝙ accipere pretiū pro pecunia accommodata. Sed occidere hominem in aliquo casu licet. ergo multo magis daret pecuniā ad vsurā in aliquo casu est licitū. ¶ Decimo illud ad quod homo se obligat licite potest ab eo exigi. Sed ille qui dat vsurā ad hoc se obligauit quādo mutuū accepit. ergo licite potest vsurarius accipere. ¶ In oppositum sunt omnia capitula huius questionis. ¶ Respondeo dicendum † accipere pecuniā pro re mutuata est peccatū mortale. ista conclusio probatur multipliciter. primo sic. ¶ Omne quod est contra preceptum legis diuine est peccatum mortale sed dare ad vsuram est contra preceptū legis diuine. dicitur enim Exodi. xxij. Si pecuniā mutuatam dederis populo meo pauperi qui habitat tecum: non vrgebis eum: quasi exactor nec vsuris opprimes. z extra de vsuris. in. c. quia in omnibus. dicit Alex. iij. ꝙ crimen vsurarum vtriusq; testamenti pagina condemnat: ergo dare pecuniā mutuo ad vsuram est peccatū mortale. ¶ Secūdo sic. sicut propositum in proposito: ita oppositum in oppositoꝫ dicit philosophus sed non dare pecuniam ad vsuram ducit hominem ad vitā dicit enim ecclesiasticus. xviij. Qui vsuras non accepit vitā vinet. Et in ps. qui pecuniā suam non dedit ad vsuram: bic accipiet benedictionem a domino. ergo accipere ad vsurā deducit ad mortem z aufert diuinā benedictionem. ergo est peccatum mortale. ¶ Tertio patet conclusio. quoniā accipere vsuras est contra iustitiā naturalem: vt in questione sequenti plene declarabitur. ¶ His habitis dicendū est ad rationes in oppositū. ¶ Ad primā iuxta sanctū Tho. respondetur negādo consequentiā. Et ad pobationem dicendū est: ꝙ vsura in verbis euāgelij metapboice accipitur pro superexcrescentia bonoꝝ spiritualiū: quā exigit oīs volens vt in bonis acceptis ab eo proficiamus: qō est ad vtilitatem nostrā: nā ex eius metbaphoricis locutionibus non potest argumentatio trabi. ¶ Ad secūdam respondet negādo minorem. dicimus enim. ꝙ accipere vsurā ab extraneis nō fuit cōcessum iudeis quasi licitū: sed permissum: vt scilicet propter hoc non puniret eos pena temporali cuius quidem permissionis ratio fuit ad maius malū euitādum: ne scilicet a iudeis Deū colentibus vsuras acciperent propter auaritiā cui vehiti erant: vt habetur Esai. lvj. sed postmodū per prophetas admoniti sunt vt totaliter ab vsuris abstinerent: vt patet in ps. vbi absolute dicitur qui pecuniā suā non dedit ad vsurā. Eze. xviij. qui vsuram non acceperit. ¶ Ad tertiū respondetur negado minorem. Et ad autoritatem Deute. xxviij. dicitur iuxta sanctum Tho. ꝙ fenerare quandoq; large accipitur pro mutuare vt patet Eccli. xxix. vbi dicitur multi vero causa inquitie non fenerati sunt. i. non mutuauerūt. mutuare aūt pertinet ad eū qui superabūdat. Et ideo quod dicitur feneraberis intelligitur. i. mutuabis. vt per hoc detur intelligi: ꝙ tantū affluerēt in temporalibus bonis: ꝙ ipsi alijs possent mutuare z a nullo mutuū indigerent recipere. ¶ Ad quartā respondetur negando minorem dicimus enim iuxta sanctum Tho. ꝙ licet dare mutuū semper ponatur inter consilia: quia ad hoc homo nō semp tenetur nibilominus ꝙ detur sine spe lucri hoc est preceptū. ¶ Ad quintā respondetur negādo consequentiam. Et ratio est: quia non est simile de pecunia z de alijs rebus. scilicet domo aut agro z possessionibus: z hoc ex triplici ratione iuxta dominum Bonauenturam in. iij. super sententias dist. xxxviij. in fi. prima quidem est: qz in mutuatione pecunie transfertur pecunia in dominium alienum. Et buius signum est: qz non tenetur recipiens illam eandem numero reddere sed illi cōsimilem. in mutuatione vero domus vel equi dominium non transfertur. Alia vero ratio est qua pecunia dum in vsu vertitur non consumitur: nec deterioratur. Non sic autem de alijs rebus: que secundum quod magis z diutius sunt in vsu magis tendunt ad defectum. Tertia vero ratio est. quia pecunia quantum est de per seipsam non fructificat fructus venit aliunde non est autem sic circa res alias: que de se ipsis afferūt fructum z vtilitatē. Et ideo non est simile. Dec ille. ¶ Ad sextum respondetur negando

Sextū ar. Septimū ar. Octauū ar. Nonum ar. Decimū ar. Opponit z Rūdet. Ad tertiuz. S. Thom. Ad quartū. Ad quintū. Bonauen. Ad secūdum. Ad primū ar. Ad sextum.

S. Thom.

assumptuꝫ, Iꝫ enim vt dicit sanct⁹ Tho. ille qui mutuare nō tenet recompensationē pōt accipere eius q̄ fecit: nō tamen amplius exigere pōt. Recompensatur aūt ſm equalitatē iustitie si tantūdē reddatur quātū mutuauit. vnde si amplius exigat pro vsu rei: que aliū vsum nō bꝫ nisi cōsumptionē substantie: exigit precium eius: qđ nō est. et ita iniusta exactio est.

Ad septimū. S. Thom.

¶ Ad septimā respondet negādo cōsequētiā q̄ nō est simile. Et ratio est, qꝛ vt dicit sanctus Thom. vsus principalis vasorum argenteorū nō est ipsorū consumptio: et ideo vsus eorum pōt vendi licite seruato dominio rei. vsus aūt principalis pecunie argētee est distractio pecunie in cōmutationes, vnde nō licet eius vsum vendere: cū hoc q̄ aliquis velit eius restitutionē qđ in mutuo dedit. Sciendū tn̄ q̄ secundarius vsus vasorum argenteorum posset esse commutatio: et talis vsum eorum non licet vendere. Et similiter aliquis alius secundarius vsus pecunie argentee potest esse: vtputa si quis concederet pecuniaꝫ signatam in sacculo, ad ostentationem vel ad ponendū loco pignorum: et talem vsum pecunie potest homo licite vendere, quia ibi non est contractus mutui: sed magis locatio etiam conducti.

Ad octauū.

¶ Ad octauam respondetur negando minorem. Non enim qui dat pecuniam suam vsurario dat simpliciter voluntarius: sed cū quadam necessitate, in quātum indiget pecuniā accipere mutuo, quoniaꝫ ille qui habet nō vult sine vsura mutuare.

Ad nonum. S. Thom.

¶ Ad nonam respondetur negando consequentiaꝫ, dicimus enim iuxta sanctum Tho. q̄ occidere communiter dictū est sicut et mutuare, vtrūq̄ potest bene et male fieri, sed occidere innocentē importat determinationem mali. et hoc nunq̄ potest bene fieri sicut nec dare mutuum ad vsuram. Alexander vero de balis dicit, q̄ nō est simile de homicidio et de vsura, qꝛ licet occidere sit malum in se: non tn̄ est malum ſm se, sed dare ad vsurā malū est in se: et ſm se. Et si deus illud precepisset sequeretur inconueniens, hec ille.

Alexander de balis.

¶ Ad vltimā respondet q̄ qñ obligatio est licita licite pōt exigi ab homine: qui se obligauit, sed ipsa obligatio vsurarū est cōtra iustitiam. Et ideo non potest vsurarius aliquid exigere id ad qđ alius se obligauit.

Ad decimū.

3 **Ad secundum** sic procedit. † Et vꝝ q̄ p mutuata pecunia accipere vsurā non sit contra ius naturale. primo sic, si dare mutuum ad vsuram esset cōtra ius naturale opponeretur ipsi iustitie, sed iustitie non opponit. Non enim pōt dici: q̄ ille qui dat vsuras iniustū patiatur, nō enim patitur iniustum a se ipso, qꝛ nullus sibi ipsi facit iniustū, vt dicit aristoteles quinto etbicorū nec etiā ab alio, qꝛ nullus patit ab alio iniustū: nisi per volū aut violentiam quorū neutrum est in propositum, quia volens et sciens qui accepit mutuū vsuras soluit. ergo nullo modo pater iniustū. ergo nec vsurarius facit aliquid iniustū, ergo etc.

Primus argumentum.

¶ Secundo sic, de iure naturali debes mihi fecere qđ tibi vis fieri a me. Sed in necessitate vis tibi a me prestari pecuniam. ergo in simili necessitate teneris mihi est idem. ergo saltem te possum obligare dum tibi accommodo. Dō si casus euenerit tandem mihi accommodabis.

Secūdū ar.

¶ Tertio sic, de iure naturale tenebis mihi non solū ad reddendū quod a me recepisti: sed etiā ad damna: que pro te passus sum, sed cum mutuo tibi pecuniaꝫ abstrabo mihi vsuꝫ pecunie: que subtractio est mihi damnosa: tantū saltem quātū vsus fuisset mihi lucratus. ergo teneris mihi ad illud ergo. etc.

Tertiū arg.

¶ Quarto de iure naturali quilibet pōt alienare rem: cuius est dominus sed ille qui dat vsuram est dominus sue pecunie quā dat vsurario. ergo potest eā alienare. ergo mutuans recipiendo non facit aliquid iniustū.

Quartū ar.

¶ In oppositum arguit sic, hoc est contra iustitiā naturalez ergo. etc. consequentia patet, antecedēs etiam patet si quis recte consyderet vsure rationē vsurā emi dicit ab vsu: eo q̄ pro vsu pecunie pretiū quoddam accipit: quasi ipse vsus pecunie vendat. Est aūt cōsyderādū pro pleniori intelligētia huius rationis: q̄ diuersarū rerū diuersus est vsus. Quedaz enim sunt quarū vsus est consumptio substantie ipsarū rerū: sicut proprius vsus vini est: vt bibat, et in hoc consumit vini substantia. Et similiter proprius vsus tritici aut panis est: vt comedat, quod est cōsumptio ipsius tritici: vel panis, ita etiam proprius vsus ipsius pecunie est: vt expendat pro commutatione aliarū rerū. † Sunt enim inuenta numismata commutationis gratia, vt philosophus dicit secūdo poli. Quēdam vero res sunt quarū vsus non est consumptio substantie ipsarum: sicut vsus domus est inhabitatio. Non est autem de ratione inhabitationis q̄ domus diruat. Si autem contingat q̄ domus inhabitādo meliorē vel deteriorē boc est per accidens. Et idem est dicendum de equo: et de veste. et aliis huiusmodi, qꝛ igit̄ hmōi res non consumūtur per vsum per se loquendo, ideo seorsum potest consecedi aut vēdi res ipsa: aut vsus: vel simul vtrunq̄, pōt enim aliquis vendere domū retinendo sibi vsum domus ad tempus. et similiter vsum: retēta sibi proprietate domus. Sed in illis rebus quarū vsus est consumptio substantie: earuꝫ consumptio nō est alind: quā vsus rei quā ipsa res, vnde cuicūq̄ concedit vsus taliū rerū: conceditur etiam ipsarum rerū dominium, et econuerso. Tum ergo aliquis pecuniam mutuat sub hoc pacto: q̄ restituatur sibi pecunia integra: et vlterius pro vsu pecunie vult certum: pretium: manifestum est, q̄ vēdit seorsum vsum pecunie: et ipsam pecunie substantiaꝫ, vsus autem pecunie vt dictum est non est aliud: quā eius substantia, vnde vendit id quod non est, vel vendit idem bis: et hoc manifestum est esse contra iustitiam naturalem.

¶ Respondeo dicendum q̄ accipere pecuniā pro mutuata pecunia est contra ius natural⁹, ista cōclusio probatur multipliciter, primo sic, contra equitatez iuris naturalis est: q̄ pro equali eriga plusquā equale: sed recipiens ex mutuo plusquā mutuauerit plus recepit: quā debuerit. ergo etc. Alias pz, qꝛ nulla res valet plus: quā se ipsam, minor patet de se.

¶ Secūdo sic. aperta iniustitia est: qđ vendas mihi rem meam, sed res mutuata est ias eius cui mutuata est, hoc enim importat vocabulum mutuum. i. meum tuum sine mutuo id est meū tuū facio. ergo vsus rei mutuate et omnis vtilitas inde proueniens est receptoris mutui: et non creditoris. ergo qui talem vtilitatem vendit: vēdit sibi qđ iam est suū.

¶ Tertio sic, vēdere eandem rem bis est expresse contra ius naturale, sed in contractu vsurario fit boc modo. ergo etc. minor vero patet ex bis: que dicta sunt in argumento. primo pro parte ista, qꝛ scilicet in rebus istis que mutuo tradūtur puta pecunia: bladо: vino. etc. non differt vsus eius ab eius consumptione: et alienatione. Et bnic est impossibile alienare a se substantiaz rei quin vsus alienetur. Et unpossibile est vti re quin res cōsumatur. Si ergo vis vltra substantiam aliquid plus recipere: scilicet rei vsum vendis eandem rem bis: qꝛ vsus cedit in idem cum alienatione et consumptione rei. et per cōsequens cum substantia rei vel vendis quod non est, qꝛ vsus est consumptio eius: et cum res consumpta est iam nō est.

¶ Quarto sic. vendere alicui suam propriam industriaz et actus suos est aperte contra ius naturale, sed sic fit in vsurario contractu: probatur, in re enim mutuata nō potest aliqua vtilitas prouenire: nisi ex sola industria recipientis. Si igitur ex boc aliqs plus recepit vendit recipienti industriam suā.

¶ Quinto pecunia in actu vendendi vel soluendi nō plus valet: quā se ipsam. patet, nullus enim vendit centum libras currentiū pro centum et decem, vel soluit duos solidos pro centū. ergo nec in mutui datione pecunia valebit plusquā se ipsam, igitur non poterit ex ea plus exigi iuste q̄ ipsam tm̄.

¶ Sexto de lucro incerto aut periculo perditionis future certum lucrū requirere et absq̄ omni periculo est aperte contra naturalem equitatem: maxime quando illud lucrum non puenit ex re ipsa: sed ex industria vtentis: sed sic est in lucro vsurario propter quod vocatur in iure lucrum vltra sortem id est lucrum capitale: et vltra dubium et fortuitam sortem mercatoris lucrū.

¶ Septimo sic, aristoteles primo poli. c. viij. agit de duplici pecunia. s. necessaria siue economica: que prouenit ex fructibus siue ex animalib⁹ et nō de necessaria: siue crāsliua: q̄ ex ipso numismate per vsum translationis prouenit dicit q̄ hec scientia est iuste vituperata: et non est secūdū naturam et rationabiliter odio habet. Constat aūt q̄ aristoteles in hoc secutus est solam equitatem iuris naturalis. ergo concluso superius posita videlicet: q̄ accipere pro pecunia mutuata aliqđ plus ex pacto: aut intentione sit contra equitatem iuris naturalis.

¶ His habitis dicendū est ad rōes in oppositū. Ad primam negat q̄ nūc accipere vsuras nō opponat iustitie: imo oportet vt iam multipliciter est ostēsuꝫ. Et ad probationez cū dicit, q̄ non patit iniustū ab vsurario respondet q̄ boc est falsum, qꝛ licet non inferat lei violentiā absolutam: infert tamē ei violentiam quādā mistam. Nā necessitatem habenti recipere mutuū granem conditionē imponit: vt scilicet plus reddat q̄ sibi ptēt. Et est simile si qs alicui in necessitate constituto venderet rem aliquam multo amplius q̄ valeret: esset enim iniusta venditio sicut et vsura est iniusta mutuatio.

¶ Ad secundam respondetur negando consequentiam, licet enim alius obligetur ad idem faciendum: non tamen boc licite cādit in pacto, quia cū de ratione contractus mutui sit q̄ sit gratuitus nō potest obligationē adeq̄ntem ſm̄ pactionē exigere.

¶ Ad tertiam respondetur negando consequentiam. Et ratio est iuxta sanctuꝫ Tho. q̄ licet ille qui mutuū dat: possit absq̄ peccato pactum deducere cum eo qui mutuū accepit recompensationem damni per quod

tit. car. 3a. in clemen. exiui. §. porro. ō verbo. signi.

Ad primuꝫ argumentū.

Ad secūduꝫ.

Ad tertiuꝫ. S. Thom.

Ad quartū.

q̄ subtrabit sibi aliquid q̄ debet habere: nō tamen recōpensationē damni q̄ cōsyderat in boc: q̄ de pecunia nō lucref, qꝛ nō debet vendere id: q̄ nōdū habet. Et pōt multipliciter impediri ab habēdo.

¶ Ad quartū rūdet ad minorē, q̄ ille q dat pecuniā suā vsurario nō dat simpliciter volūtarius: sed quodā mō coactus, sicut dictū est. Et tantū de ista q̄stione.

Rūdet.

1 ☞ Clerici debent abstinere ab illicitis questibus et illicita negotiatione.

2 Questus indignus quis dicatur.

Diuisio.

Clerici. In fauorem eius q̄ dixerat: q̄ nec clericis nec laicis liceat vsuras exigere. inducit magister sequentia capitula. boc in primis. Et est gelasij pape scribentitis clericis etc.

1 Summa est in rubro. vel sic, ✝ clerici debēt abstinere ab illicitis questibus: et illicita negotiatione. Et pōt capitulū diuidi in duas partes. in prima dicit qđ dictū est. in secunda ponit penā depositionis cōtra cōtrariū facientes. secūda ibi: in quocunque vero gradu. Quia de ista materia an clerici possint licite implicari negotijs secularibus. 3. di. lxxxviij. sufficienter disputauimus, ideo nūc super sedemus ibi videas. etc. Lege.

Exponit literam.

¶ Clerici ab indignis] id est inbonestis, omnibus enim taz clericis quā laicis boc cōuenit ✝ indignus questus est ex vsura: ex furto: ex rapina: et huiusmodi [ab omni cuiuslibet negotiationis]. j. ad ti. j. Nemo militās deo implicat se negotijs secularibus, vnde bieronymus ad nepotianū scribit negotiatorē clericū tanquā pestem denita. vide dist. lxxxviij. vbi de boc diximus [cupiditate] qꝛ vt dicit apostolus. j. ad ti. vj. radix omnium malorū est cupiditas a qua longe debēt esse clerici: vt liberius diuino ministerio vacent. qua de causa filij leui non acceperunt partem possessionē inter alias tribus iosue. xiij. tribui leui non dedi possessionē: sed sacrificia [in quocūque] sēda pars [gradu etiā minime si cessare] videt ergo qđ nō debeant deponi si admoniti cessare volūt. Et pōt esse verum de alia negotiatione: vel de aliquo alio indigno questu: quā de vsura. de quo no. extra. de vsuris pterea. Illaz pro alia negotiatione aut indigno questu nō tantū pene datur clericis vt statim debeāt deponi. non enim ad primā offensam est deponēdus clericus. ar. di. xiij. c. vlti. ſm bu. vel dic si volunt cessare potest cum eis dispensare alias non. bu. gl. dicit idem cum ait qđ hic dicitur referrur ad facilitatem dispensandi.

1 ☞ Crimen vsurarum inducit depositionem.

Exponit literam.

Ministri. Addidem est boc. c. ex concilio arelatēsi sumptū. Summa est in rubro. Lege ter. ¶ Ministri contra regulam diuinitus datam] ps. xiiij. Qui pecuniam suam nō dederit ad vsuram. itē leui. xxv. et eze. xviij. et luce. vj. ipsamet diuina sapientia ait mutuum dantes nihil inde sperantes [a communione] fratrū in choro: in mensa: et in officio: et bmōi, quasi diceret deponatur ✝ qꝛ crimen vsurarum depositionem inducit. vt di. xlvij. quoniam multi. et. c. si quis clericoꝛ. bu.

2 ☞ Commutatio rerum est dupler.

3 Negotiari secundum se non est illicitum.

4 Contractus negotiationis mercatorum est vtilis: et quasi ne cessarius reipublice.

5 Negotiatores suscipientes in venditione rerum pretiuꝫ moderatum iuxta industriam: et diligentiam suam: et periculaz labores maius quam res emerunt: non peccant.

6 Negotiatio qua venditur res carius quam emitur ad solam cupiditatem ordinata est illicita.

7 Rem immutatā nō licet vendere carius quam fuerit empta.

8 Negotiatio qua res mutata venditur carius quam immutata valet est licita.

9 Mercator si sine culpa sua passus est damnum in aliquibus mercantijs: an possit illud in alijs recompensare simile numero. io.

11 Clerici non solum debent abstinere ab bis que secundum se sunt mala: sed etiam ab alijs que habent speciem mali.

12 Res potest dici mutata quinque modis.

14 Vendere rem amplius quam valeat interueniente aliqua fraude aut in substantia: aut qualitate: aut quantitate: ponere: siue mensura est illicitum et peccatum.
Et est illicitum licet non interueniat fraus. nu. 15.

16 Casus in quibus res potest vendi plus quam valeat.

17 Venditor non debet superuendere si nō damnificat re ipsa: et emptor non multum iniuriatur ex re quam emit.

18 Emens qui ex re ipsa multuꝫ iniuriatur potest propria sponte aliquid vendenti superogare.

Primū argumentum. Scōm ar.

Canonum. Ad idē inducit boc. c. ex cōcilio taraconen. pro pleniori intelligentia huius capituli, queruntur tria.

1 ¶ Primum est vtrum liceat negotiando aliquid carius vēdere: quam emere.

33 ¶ Secundum est vtrum aliquis licite possit vendere rem plusquam valeat.

10 ¶ Tertiū est vtrū ratione dilationis possit qs licite plus accipere pro re quam vendit: q̄ si statim reciperet pretiū eius.

Tertiū arg.

1 **Ad primum** sic procedit. † Et videt q̄ nō liceat negotiando aliqd carius vendere: q̄ emerit. primo ex presenti capitulo vbi prohibet clericis intra canonū statuta bmōi contractus. ergo etc. ¶ Secūdo arguitur ex illo bieronymi negotiatorē clericuꝫ ex inopie diuitē: ex ignobili gloriosum quasi quandā pestem fuge. non aūt negotiatio clericis interdicta esset: nisi propter peccatū ergo negotiando aliquid vtilius emere et carius vendere est peccatū. ¶ Tertio cōtra iustitiā est q̄ aliquid carius vendit q̄ valeat: vel vilius emat. Sed ille qui negotiādo carius vendit rez quā emit: necesse est: q̄ vel vilius emerit q̄ valeat. vel carius vēdit ergo boc fine peccato fieri non pōt.

Ulrichus.

¶ In oppositū est vsus omniū mercatorū: qui nō sunt damnandi cū fine eis non possit res publica gubernari.

Tertia con clusio. ✠ ps. lxx. c.

¶ Respondeo dicendū iuxta sanctū Tho. in. ij. ij. q. lxxvij. q̄ ad negotiatores pertinet cōmutationibus rerū insistere. Et aūt philosophus dicit primo politice ✝ duplex est rerū cōmutatio. vna q dem quasi naturalis et necessaria: per quā scilicet fit cōmutatio rei ad rez: vel rerum et denariorum propter necessitatem vite: et talis cōmutatio nō proprie pertinet ad negotiatores sed magis ad economicos vel politicos: qui habent prouidere: vel domui: vel ciuitati: de rebus necessarijs ad vitaz. Alia vero cōmutatiōis species est: vel denariorū ad denarios: vel quarumcūq̄ rerū ad denarios nō propter necessarias ad vitam: sed propter lucrum querendū. Et bec quidem negotiatio proprie videt pertinere ad negotiatores. Secūdum philosophum autem prima cōmutatio laudabilis est, quia deseruit naturali necessitati. secunda autē iuste vituperatur: quia quantū est de se deseruit cupiditati lucri: que terminū nescit sed in infinitū tendit. Et iō negotiatio ſm se cōsyderata quādaz turpitudinez habet inquantū non importat de sui ratione aliquid bonestū vel necessartū. Nihil tamen importat in sui ratione vitiosuꝫ vel virtuti contrariū, vnde nihil prohibet lucrū ordinari ad aliquem finē necessarium: vel etiam honestum: et sic negotiatio licita redderetur: sicut cū aliquis lucrum moderatum quod negotiando querit ordinat ad domus sue sustentationem: vel etiam ad subueniēdum indigentibus, vel etiā cum aliquis negotiationez intēdit propter publicam vtilitatem ne res scilicet necessarie desint et lucrū expetit nō quasi finē: sed quasi stipendū laboris.

Ulrichus.

Concor. ofis vlrichus dicēs q̄ si talis emptio fiat propter bonū cōmune: sicut ioseph emit frumēta vt bñret vñ pronideret populis ne fames: et boc est meritorium. vel fit propter priuatū modum. Et boc tripliciter, qꝛ vel fit ex quidētia: sicut si aliquis emit hmōi timēs ne postea oporteat eū carius emere: si indiguerit et postea carius vēdit: sicut in foro vēditur, quia non indiget sicut credebat: et boc etiam licitum est: et merito fortius est licitum boc: si non emit vltra suam necessitatē vel emit ex pietate vt ex lucro vēditionis habeat vnde prouideat pauperibus dūmodo ita moderate boc faciat: q̄ per caritatiaz cōtas nō ledatur vel fit per iustitiā cōmutatiuā: vt faciūt mercatores: et illi licite pñt pro opera sua recipere lucrū: vñ sustētent dūmodo nō intēdant caristiā inducere: vel fit ex auaritia: ita q̄ vnus tantū de hmōi congregat q̄ cōpelluntur homines ab ipso emere ad libitum suū: et ideo vēdit ita care sicut vult. Et patet q̄ isti enormiter peccant: nō solū contra proximū sed etiā cōtra cōtatē proximoꝫ bec ille. Quibus visis et notatis sequūtur aliqe cōclusiones. prima ✝ negotiari secūdū se non est illicituꝫ, patet ista conclusio auctoritate beati aug. qui super illud ps. qui nō cognouit literaturaz, alia litera bꝫ negotiationem dicit negotiatoꝝ animus acquirendi pro vano blasphemat: pro ptijs rerū mētitur et peierat, sꝫ bec vitia hominis sunt non artis q̄ sine bis vitijs agi pōt: bec ille. ergo negotiari secundū se non est illicitū.

Prima conclusio.

¶ Secōo probat cōclusio sic ex dictis iaz beati thome. negotiatio in sui ratione non importat aliquid vitiosum: vel virtuti cōtrariū et potest ad honestū finē ordinari ergo ſm se non est illicita.

S. Thom.

Secūda cōclusio.

4 Secūda cōclusio ✝ cōtractus negotiationis mercatorū est vtilis et

quasi necessarius rei publice. patet conclusio sic, vtile est rei publice bñ cõseruatores rerũ venaliũ: vt prompte ab indigẽtibus inuẽiant cũ eas inuenire voluerint: ꝛ eis indigebũt nõ essi quilibet bz vbicꝫ illud sine quo viuere nõ põt: sed est necesse vt aliqui habeãt ꝛ cõseruẽt. ¶ Scõo sic, vtile est re publice bñ afferẽtes res necessarias: q̃ in ista prima nõ habent de alia patria vbi habentur, sed boc fit per mercatores. ergo vsus eorũ est vtilis: ꝛ necessarius rei publice. ¶ Tertia conclusio† negotiatores suscipiẽtes in venditione rerũ pretium moderatũ tamẽ correspondens iusta industriã ꝛ diligẽtiam suam. ꝛ pericula ꝛ labores: maius ꝯ res emerunt nõ peccant sed licite possunt accipere, patet ista cõclusio sic, vnusquisque in bonesto labore rei publice vtiliter seruiens põt de laboze suo viuere, sed negotiatores prefati afferẽtes res de alijs terris ad terram illaz ꝛ conseruantes eas prompte: vnusquisqꝫ indigẽs valeat emere cũ voluerit in opere bonesto seruiunt vtiliter rei publice vt ostensaz est in ꝓcedẽti cõclusione. ergo cõclusio vera. ¶ Secũdo quilibet industriã suã ꝛ solicitudinem: maxime rei publice vtilẽ iuste vendere põt. sed isti cum magna industria ꝛ solicitudine res afferũt: ꝛ cõseruãt eas sicut dictũ est. ergo cõclusio vera. ¶ Tertio sic, qlibet se ꝛ suo periculo exponẽs cuius expositio est vtilis rei publice põt ꝛ debet ex tali expositione lucrũ reportare: sed hic facit mercator tales res transferens ꝛ conseruans ergo conclusio vera. ¶ Quarto patet ex dictis sancti tho. supra positis vbi si negotiatio ordinat ad finẽ bonestũ siue necessarium est licita ꝛ exempli gratia dicit: vt ad sustentationẽ domus vel ad subueniendũ indigẽtibus vel etiã cũ aliquis negotiationẽ intẽdit propter publicã vtilitatẽ: sez ne res eccle desint ꝛ lucrũ expetit: nõ quasi finẽ sed quasi stipẽdium laboris, ista cõclusio etiã est guil. glossatoris raymũdi dicẽtis ꝙ mercatores qz labozant pro oibus ꝛ quasi cõmune negotiũ in mercib⁹ gerãt pñt moderatum lucrũ accipere. Secus de immoderato. extra de emp. ꝛ ven. c. cũ cansa. patet ẽt ista conclusio qz ecclia vbicꝫ tale lucrũ sustinet: ꝛ licitũ reputat. ergo ꝛc. ¶ Quarta cõclusio† negotiatio qua vẽdit res carius ꝙ emitur ad solam cupiditatẽ ordinata est illicita. patet conclusio. vbicũqꝫ finis est cupiditas ibi est peccatũ dicẽte apostolo. j. ad tit. vj. radix omniũ malorum cupiditas, sed talis negotiatio qua vendit res carius ꝙ emaꝫ ordinata ad solã cupiditatẽ lucri est bmõi ergo talis nõ est licita. vñ a pho. j. po. est vituperata. ¶ Quinta conclusio† rẽ vero omnino immutatã vẽdere carius quã fuerit empta nõ licet. ista cõclusio probat primo autoritate beati chrysostomi super aDatthẽũ. xxj. quicũqꝫ rem cõparat vt integrã ꝛ immutatã vendẽdo lucret: ille est mercator qui de tẽplo ejicitur ꝛ idẽ dicit chrysostomus super illud pl̃s, quoniã nõ cognoni literaturã: vel negotiationẽ bm aliã literã, quid inquit est aliud negotiatio: niſi vilius cõparare ꝛ carius velle distrahere. Et subdit negotiatores tales ejcit dominus ex tẽplo. sed nullus ejcit de tẽplo: niſi ꝓpter aliquod peccatũ ergo talis negotiatio est peccatũ: ꝛ per ꝓ̃s illicita. Ratione probat, vbi res omnino immutata est: nõ est aliqua circũstantia aut laboris: aut industrie: aut solicitudinis: per ꝙ possit colozare ꝙ rationabiliter possit carius res vendi. ergo cõclusio vera. ¶ Sexta† negotiatio qua res mutuata vendit carius ꝙ immutata valeat vel sit empta licita est: etiã clericis ad necessitatẽ vite, ista cõclusio ponit hic in gl. põt enim emere chartas: ꝛ scribere: ꝛ vendere carius ꝛc. põt etiã tabulas, vt faciat imagines ad vendendũ. Verũ ꝙ in talibus nõ est proprie negotiatio: sed magis artificium: vt no. hic in gl. ꝛ de conse. di. v. nunq̃. ꝛ extra ne cle. vel mo. c. j. ¶ Septima cõclusio Licet circa lucrum recipiendum nulla regula certa tarari aut dari ꝓpter varietatem ꝛ infinitatem casuũ circa tales mercatores contingentiũ: probabile tamen videtur: ꝙ mercator potest super mercationem suam rei publice vtilem computare quantum sibi constat quantum dispendium domus sua patiꝫ ex eius absentia vel negotiatione tali. Laborẽ etiam ꝛ que substulit pericula potest etiam computare industriam: ꝛ solicitudinem quã rei publice impẽdit: ꝛ istis omnibus pensatis potest lucrum competens accipere: non solum ad vite sustentationem sui: ꝛ familie sue: sed cũ omnibus correspondens pretiz. Omnia ista probantur tali ratione quãtum dz alicui merito reipublice: bonis legislator retribuere tantum potest ipse si non adsit legislator de re publica nõ extorquendo accipere, sed si esset bonus legislator in patria indigente deberet locare ꝓ pretio magno huiusmodi mercatores: qui res necessarias afferrent: ꝛ eas allatas seruarent: ꝛ tantum eis ꝛ familie quantum ad sustentationem necessaria subuenire, sed etiam industriam ꝛ peritiam locare. ergo tantum potest mercator iuste iuste accipere. ¶ Sed hic surgũt

Tertia conclusio.

S. Thomũ.

Guilielmus.

Quarta conclusio. 6

Quinta conclusio. 7

Chrysostomus.

Sexta conclusio. 8

Septima cõclusio.

9 due questiones. prima est† si mercator sine culpa sua passus est puta cum veniret per mare merces transportando ꝓpter depredati sunt: ꝛ cum res conseruaret ignis a casu consumpsit omnia: nunquid iste potest augere pretiũ amplius mercationem sequentium vltra pretium correspondens circumstantijs omnibus supra positis videtur dicendum quod nõ. Et ratio est, qz inter circumstantias supra positas et quibus iste plus recepit ꝙ sibi cõstet est vna periculũ: quo transferre vel conseruat. vnde si periculũ eueniat nõ debet in rez publi cam redundare: sed in illũ quiratione talis periculi a re publica recepit stipendiũ correspondens. ¶ Secũda questio est 10 † de eo qui rem vendit totaliter loco ꝛ tẽpore ꝛ substãtia immutata puta de mercatore equozũ quo in portu existẽte adducunt multi equi venales. iste mercator emit vnũ: vel duos ex illis quibus emptis nauis statim recedit cũ omnibus alijs equis. Nunquid iste qui statim vendit ibidem equum potest licite plus recipere: quã sibi cõstat. ¶ Respondeꝫ, videtur vicendũ ꝙ sic, dum qz ei licitũ erat suã industriã vendere, tum qz in absentia aliorum equozũ equus iste effectus est carior. tum qz mercator periculo se exposuit: vel exponit. Et idez in emẽdo videtur dicendũ de alijs rebus. ¶ His habitis dicendum est ad rationes in oppositũ. Ad primã respondetur negando cõsequentiã aliqua interdicuntur clericis que nõ interdicũtur laicis. vnde Wu. dicit hic in gl. Emere vilius: vt carius vendat licitũ est laico: qz ei concessa est negotiatio dũ modo boc non faciat ex cupiditate: sed clerico in nullo casu licet. ¶ Ad secundam pariter respondetur negando consequẽtiam, quia ꝓpter boc negotiatio talis sit illicita bm se. Et clericis eñ interdicta est singulariter talis negotiatio bm 11 sanctũ tho. † qz nõ solũ debent abstinere ab bis que sunt bm se mala: sed etiaz ab bis que habent speciem mali. ꝙ quidem in negotiatione cõtingit ꝓpter tria. tum primo qz est ordinata ad lucrum terrenum: cuius clerici debent esse contemptores tum secundo ꝓpter frequentia negotiatorum vitia quia difficulter exuitur negotiator a peccatis labiorum, vt dicitur ecclesiastici. xxvj. tum tertio. quia nimis implicat animum secularibus curis. Et per cõsequens a spiritualibus retrahit. vnde apostolus dicit. ñ. ad tit. ñ. Nemo militans deo implicat se negotijs secularibus, licet tamen clericis vti premia commutationis specie q̃ ordinatur ad necessitatem vite emendo vel vendendo. ¶ Ad tertiam respondetur negando consequentiam. Et ratio est bm sanctum Thomñ, qz nõ quicũqꝫ carius vẽdit aliquid ꝙ emerit negotiatur, sed solũ qui ad hoc emit vt carius vendat. Si autem emit rem non vt vẽdat: sed vt teneat: ꝛ postmodum ꝓpter aliquam causam eã vendere velit: non est negotiatio: ꝙuis carius vendat. potest tamen boc licite facere: vel quia in aliquo rem meliozauit: vt quia pretium rei est mutatum secundum diuersitatem loci: ꝛ tẽporis: vel ꝓpter periculũ: eni se exponit transferendo rez de loco ad locum: vel eam fieri faciendo: ꝛ secundum boc nec 12 emptio nec vẽditio est iniusta. ¶ Nota ex boc † quod res potest quinqꝫ modis dici mutata ratione cuius potest pretiuz augeri videlicet ratione substantie: ratione loci: ratione temporis: ꝛ ratione accidentis inhereẽtis: ꝛ ratione ipsius ementis rem. ergo bis modis immutatam carius vendere ꝙ emere omnino pretium videtur. Si tamẽ aliquo predictorũ quinqꝫ modorum vel aliquo alio ratiõabili fuerit mutata carius vẽdi põt, vt dictuz est. Et ita intelligẽdus est chrysostomus super matthi. ꝛ cassiodorus.

Prima qõ.

Rñdet.

Secũda qõ.

Rñdet.

Ad primuz argumentũ.

Ad secũdũ.

S. Thomñ.

Ad tertiuz. S. Thomñ.

13 **Ad secundum** sic procedit. † Et vꝫ ꝙ aliquis possit licite vẽdere plusquam valeat. iustum enim in cõmutationibus humanis secundum leges ciuiles determinatur, sed secundum eas licitus est emptor ꝛ venditor: vt se inuicem decipiant: quod quidez fit in quantũ venditor plus vendit rem quã valeat: ꝛ emptor minus quã valet. ergo licitũ est: ꝙ aliquis vendat rem plusquã valeat. ¶ Secundo sic. illud qõ omnibus est videtur quasi naturale: ꝛ nõ esse peccatũ sed sicut Augustinus refert. xiij. de trinitate dictum cuiusdam minij: quod fuit communiter ab omnibus acceptatum: vili vultis emere: ꝛ caro vendere: cui etiam consonat quod dicitur prouerbiozũ secundo malũ est malum est dicit' omnis emptor: ꝛ cum recesserit gloriatur ergo licitum est aliquod carius vendere: ꝛ vilius emere ꝙ velear. ¶ Tertio illud non videtur esse si ex conuentione agatur id: quod fieri debet ex debito honestatis, sed secundum philosophum. ix. ethicozum in amicitia vtili recompensatio debet fieri secundum vtilitatem: quam cõsecutus est ille qui beneficium suscipit: que quidem quandoqz excedit valorem rei vendite: sicut contingit cum aliquis multum re aliqua indiget; vel ad periculum euitãdum: vel ad aliquod cõmodum

Primuz argumentum.

Secũdũ ar.

Ad secũduz.

Tertiũ arg.

consequen

consequendum. ergo licite in contractu emptionis ꝛ venditionis aliquid dari ꝓ pretio maiori ꝙ valeat. ¶ In oppositum arguitur. dicitur enim aDatth. vij. Omnia quecunqꝫ vultis vt faciant vobis homines: ꝛ vos facite illis. Sed nullus vult rem sibi vendi carius: ꝙ valeat. ergo nullus debet alteri vendere rem carius ꝙ valeat. ¶ Secundo sicut nullus potest vendere nisi rem suam: ita non potest vendere eam plus quam valeat quando non est sua. sed res est vendẽtis tantum vsque ad bozam venditionis. ergo non potest eam amplius vendere: quã valeat. ¶ Respondeo dicendum sub certis cõclusionibus iuxta sanctũ Tho. in. ij. ij. q. lxxvij.

Opponit in contrarium.

Scõa oppositio.

Rñdet.

Prima conclusio. 14

ar. j. ¶ Prima † vẽdere rem amplius ꝙ valeat intercurrente aliqua fraude aut in substantia aut qualitate aut quantitate pondere siue mensura est illicitum: ꝛ peccatum, patet cõclusio, quia talis decipit proximum in damnum eius. vñ Ambrosius lib. de officijs. regula iustitie manifesta est: ꝙ a vero non declinare virum deceat bonum: nec damno iniusto afficere quẽquã: nec aligd dolo annectere rei sue. ¶ Scõa cõclusio † licet fraus non interueniat tamen vendere carius rez ꝙ valeat: ꝛ etiam emere vilius quã valeat: est bm se illicitũ, ista conclusio probatur sic. Emptio ꝛ venditio vꝫ esse introducta ꝓ cõmuni vtilitate vtriusqꝫ: cum scilicet vnus indiget re alterius: ꝛ econuerso, sicut patet per philosophum primo poli. Oẽ autem ꝓ communi vtilitate est instituendum: puta si aliquis

Secũda cõclusio. 15

fit deceptus vltra dimidiã iusti pretij quantitatẽ, sed lex diuina nihil impunitũ relinquit: ꝙ sit virtuti cõtrariũ, vñ bm diuinã legẽ illicitũ reputatur si in emptione ꝛ vẽditione non sit equalitas iustitie obseruata: ꝛ tenetur ille qui plus habet recõpensare ei: qui damnificatus est, si sit notabile damnum ꝙ ideo dico, qz iustũ pretiũ quãdoqꝫ nõ est punctualiter determinatũ: sed magis in quadam estimatione cõsistit, ita qõ modica additio vel diminutio nõ videt tollere equalitatem iustitie. Cõcor. gl. x. q. ij. super. c. boc ius, super ver. quo subscuto dicẽs: ꝙ si in venditione plus offeratur ꝙ res valeat ecclesia nõ debet recipere: sed tantũ pretiũ lz lex dicat ꝙ cõtra bentes possunt se inuicez decipere. Sz ecclesia in suis cõtractib⁹ nõ debet facere dolũ. ertra de donatio. per tuas. ¶ Ad scõm respondetur negando assumptũ, quoniã quidquid dixerit minus ille: illud desyderium nõ est cõmune nature, sed vitiũ. Et ideo cõmune est multis qui per latam viam vitiozũ incedunt. ¶ Ad tertiã respondetur negãdo cõsequentiã. Et ratio est iuxta sanctũ Tho. vbi supra ꝙ in iustitia cõmutatiua cõsyderat principaliter equalitas rei lz in amicitia vtili cõsyderat equalitas vtilitatis: ꝛ ideo recõpensatio fieri dz bm

Tertia conclusio. 16

Quarta conclusio. 17

S. Thomñ.

Ad primuz argumentũ.

Ad tertiuz.

vtilitatem perceptam in emptione: non secundum equalitatem rei. Et tantum de ista questione pro nunc.

Primũ argumentum.

19 **Ad tertium** sic proceditur. † Et videtur ꝙ mercator licite possit plus recipere de eadẽ mercatione ab isto qui nõ põt statim soluere: ꝙ ab alio qui statim soluit: vel ab eodẽ qui nõ potest nũc statim soluere: ꝛ ꝙ ab eodẽ statim soluente, qz cõiter boc faciunt omnes mercatores. Nõ videt autẽ ꝙ sint salutis sue immemores qõ cõtingeret si boc licite fieri nõ posset. ¶ In oppositũ arguit qz isto casu venditor vꝫ vendere tẽpus, ꝛ sic vsurã cõmitteret vendẽdo nõ suũ. ¶ Respondeo dicendũ breuiter: ꝙ plus ab isto recipere põt dupliciter esse, vel iustum pretiũ excedendo vel iustũ pretiũ attingẽdo. primo modo nõ põt. sedo modo sic, verbi gratia. mercator iste cõputato quantũ constat sibi de capitali ista cãna panni cõputatis etiã omnibus circunstantijs alijs in questione superiozi denotatis: ꝛ lucro respõdenti eisdez reperit: ꝙ cõstitit ei canna. xxx. solidos qui sunt tantũ pretiũ: ꝛ iustũ. nõ obstante boc si mercator dat eaz pro xxxvij. reputat lucrũ satis, licet nõ tantum quantũ ꝓ cõ licite isto casu stante: oico ꝙ a nullo potest vltra solidos recipere quãtumcũqꝫ velit de solutione dilationẽ facere. Et boc ptz, qz de re licet accipere vltra pretiũ iuste estimatuz satisfacto sibi in dicto pretio de laboze: periculo: ꝛ alijs que mercando rei publice impendit põt tñ vsqꝫ ad illud pretium puta. xxx. solidũ ascendere si vult cũ illo: qui non vult statim soluere: ꝛ cũ illo qui vult statim soluere: vel vni de isto pretio dimittere ꝛ alteri nõ nullã iniustitiaz cõmittendo. Et boc patet qz ille nullã iniustitiam committit: qui iustũ pretiũ non excedit iste est bmõi. ergo. ꝛc. Et ꝙ boc patet responsio ad vtrunque argumentũ. Lege text. ¶ Canonum ꝛc. studio⁹. i. studiosa cupiditate. vitium notat. Nã er cupiditate nec laicis nec clericis licet emere vel vẽdere: sed ex necessitate istis ꝛ illis. bu. Et nota ꝙ emere vilius ea intentione vt carius vendat licitum est laico, qz ei cõcessa est negotiatio: dummodo boc non faciat ex cupiditate: sed vt ꝓnide ꝛ sibi ꝛ suis, sed clerico in nullo casu licet dicit glo. in eadem forma, sed in rudi materia potest emere cozium, ꝛ chartas: ꝛ inde facere sotulares: ꝛ libzos. xxj. q. j. c. j. ꝛ xcj. di. c. clericus, potest etiam in eadem forma clericus emere vilius: ꝛ vendere carius in casu: puta cum indiget re aliqua: ꝛ eam emit satis vili pretio, sed non emit eo intuitu: vt eam vendat: sed procedente tempore indiget: vt eam vendat: vendit eam carioꝛi pretio: quam emerat: non peccat in boc. vt. j. e. q. quicunqꝫ. secundum bu. [qđ si] secũda pars [cobibeatur a clero] ꝛ nihilominus a tali studio.

Exponit literam.

Exponit literam.

Diuisio.

1 ¶ Constitutio dat formam tantum futuris negotijs.
2 Accipiens modicum vltra sortem non excusatur a peccato vsure.

Si quis oblitus. Ad idem sequitur boc. c quod est ex concilio martini pape sumptũ, summa est in rubro. Non diuiditur. Lege. ¶ [Si quis oblitus ꝛ sanctarũ scripturarũ] que dicũt pl̃s. xiij. [post banc] forte primo non sic puniebat tales, simile di. xlvij. quoniam multi. quasi nolumus: ꝙ de cetero talia fiãt: ꝛ illa que facta fuerunt sic puniri. Et est argumentum † ꝙ cõstitutio dat formaz tantum futuris negotijs: nec ea arcrantur que ante fiunt. ar. di. xxxj. ante. ꝛ di. lxxvij. ꝓposuisti. bu. [centesimam] ar. clarissimum † ꝙ accipiens modicum vltra sortem non excusatur a peccato vsure turpis lucri. xxj. q. j. c. in primi. archi. [vel vendendo] ex cupiditate: vel negotiando: qõ est emere vilius eo animo vt vendatur carius. lxxx viij. di. ejciens. bu, incrementa. j. e. quoniam. archi.

1 ¶ Mutuans frumentum scilicet tres modios ꝛ tempore quo redditur efficitur carius an accipiendo tantum de frumento sicut dedit committat vsuram.
Et quid si mutuat tali pacto quod reddatur sibi tali tempore tantum frumenti quantum poterit nunc haberi. nu. 2.

Si quis clericus. Ad idem sequit boc capitulũ ex eodẽ concilio sumptum. Summa est ꝙ clericus mutuans pecuniã dz illã vel speciem scilicet grani vel vini ꝛ bmõi aliquã estimandam eo pretio quo tẽpore fidẽ solutionis valet, ꝛ nihil vltra recipere. Et dividit in duas partes. in prima ponit qõ dictum est. in scda dicit ꝙ si pecuniaz suam omnino habere voluerit eandem: scilicet in specie vel similem sine vllo augmento recipiat, secunda ibi: ceterum.

Exponit literam.

Lege. ¶[Si quis solidum].i.certam summã in pecunia numerata.bu.[præstiterit].i.mutuauerit:z vult pro illa pecũia recipere aliquam spẽm.bu.z archi.[boc].i.tantum:quasi diceret.non plus de vino:vel frumẽto:vel alia spẽ.bu.[decrescum].i.iudicatũ.bu.z archi.[venundari].i.pro tanta pecunia vendi.bu.[cã mercãdi].i.in cõi mercato:si scilicet res illa venalis proponeret.bu.[in tempore statuto]ad solutionem scilicet quo debitum redderetur. Cum enim aliquid promittitur certo tẽpore estimatio eius tẽporis expetenda est.vt.ff. de verbo.obli.quoties in dies.[ceterũ]scda pars[si clericus creditor]quasi diceret noluerit accipere spẽm:vt videlicet frumentũ aut vinũ:qz non est necessaria ei:sed vellet habere pecuniam suam ipsum scilicet simile ei quod dedit.quasi diceret:recipiat pecuniam quãtam dedit:z non plus. ¶Hic surgunt due questiones ✝ una est vtrũ mutuans frumẽtum:scz tres modios.z tẽpore quo vz reddi efficitur carius:an accipiendo tantum de frumento sicut dedit committat vsuram.

Quæstio.

1

Videt.

Quæstio.

¶Respondetur iurta bu.ꝙ non:quia si illo tempore efficeretur vilius non plus redderet. ¶Scda questio✝vtrum mutuans frumẽtus tempore quo carissimũ est tali pacto vt reddas mihi tali tempore tantum frumẽti quãtum poterit nũc haberi pro illa pecunia:qua nũc tẽpore mutui valet frumentum mutuatũ.respondetur iurta bu.ꝙ non est vsura.qz vt inquit intelligitur iste vendere nunc ei frumentum z mutuare sibi pecuniam gratis:quam vult sibi reddi in frumẽto secundum estimationẽ illius temporis solutionis,potest tamẽ vt dicit idem bu.in hoc facto interuenire peccatum secũdz intentionem mutuantis prauam z peruersam.

2

Rñdet.

1 ☞ Mutuans auenam veterem vt recipiat nouam an cõmittat simoniam.

Exponit literam.

NVllus. Ad idem est hoc.c.ex concilio carthaginẽn.sumptuz. Summa est in rubro. Lege. ¶[Nullus clericorũ]nec etiã laicorũ qz omni homini prohibẽt vsura.vnicuiqz enĩ dicit ero.xxũ.vsuris nõ oppримes proximũ.prohibetur tamen clericis magis.tum primo qz clericis rpo militantibus interdicitur omnis negotiatio seculare.ĵ.ad ti.ĵ.nemo militans deo.zc.tum secũdo qz clerici mundiores debent ab omni sorde peccati.quibus dicitur leui.xxũ.sancti estote:qm̃ sanctus sum. Et apostolus ait clericis ad ephe.v. nec auaritia nominetur in vobis:sicut decet sanctos[pecuniam tantam quantam dedit]quasi diceret:non plus accipiat pecuniam sue in alĳs[speciem eandem].i.similem.i.de eodem genere rerum vel de alio oummodo non plus accipiat: quam dedit.bu.z archi. ¶Sed hic surgit questio✝vtrũ mutuans auenam veterẽ vt recipiat nouã vsuram cõmittat. Ad hoc dicĩ rndere raymundus ꝙ fic.qz meliorem recuperare vult qõ intelligit post.quando aliquis propter hoc facit vt illam melioratioñem lucret.extra.e.consuluit.z.c.in ciuitate. Si vero faciat pe sua messis pereat:vel vt accipienti gratiã faciat:nõ committit vsurã:sed ertunc sine dubio excusat:oũ dubitat vtrũ debeat plus vel minus valere. Secus si presumit.extra.e.naiganti. Et ideo dicit archi.hic istos nõ audeo condemnare si ad hoc primo mutuant:vt eidẽ subueniant.dummodo auferant ei libertatẽ liberandi se interim soluendo veterẽ,vel si probabiliter dubitat:vtrũ plus vel minus valitura sit tẽpore solutionis.alias verũ est qõ dicitur per Raymundum ẽm ro.archi.idem dicit Guil.qz si creditor aufert libertatez soluendi quandocũqꝫ velit vsura est,qz presumitur ꝙ ideo mutuauerat vt debitorem oneraret periculo:z se exoneraret.

1

Archidia.

Guillelmus.

1 ☞ Septuplum quid dicatur.

Divisio.

Exponit literam.

QVoniam. Ad idem sequitur hoc.c.ex concilio niceno sumptũ.summa est in rubro. Et diuidit in duas partes.in prima narrat casum flebilem.in scda ponit statutum ad reformationem casus.secunda ibi:statuit hoc sacrum.zc. Lege. ¶[Quoniaz multi auaritie]qz quasi omnes ad auaritiam declinant,qõ detestaꝫ biere.propheta vicens a minore quippe vsqꝫ ad maiorẽ oẽs auaritie studẽt:z a propheta vsqꝫ ad sacerdotẽ cũcti faciunt dolũ[dictũ est]ps.xiĳ [statuit]

1

scda pars[ad septuplũ]✝septuplũ vz qõ cõtinet aliqõ totũ: z eius medietatẽ:vt senarius ad quaternariũ. Si quis ergo daret mutuo quatuor solidos:z pro vsura reciperet ferĩlla vsura esset septupla.qz totam sortem continet:z eius mediẽtatem[conatus]cum effectu.secundum bu.lan.z archi.

1 ☞ Turpe lucrum procedit ex auaritia.

2 Negotiatio campsorie an sit licita.

3 Cambia multis modis fiunt,z ꝙ sit licitum.nu.4.

5 Cambium per literam an sit licitum.z nu.6.7.9.z.10.

8 Cambium quod dicitur siccum seu sine litera an valeat.

Divisio.

Exponit literam.

EC hoc quoꝫ. Ad idem est hoc c.ꝙ est leonis pape. Summa est in rubro.ꝙ tã clericis ꝙ laicis dãnabilis est vsura. Et diuidit in tres partes.in prima narrat excessum.in scda detestatur illũ.in tertia punit.scda ibi:ꝙ nos.tertia ibi:qõ vindicari. Lege. ¶[Nec hoc zc.turpis lucri.]Qui enĩ vsuras exercent turpe officiuz exercent:z turpis lucri gratia agũt:scilicet cupiditate:que est omnium malorum radix.prima.ad ti.vĳ.✝turpe autem lucrum procedit ex auaritia que est idolorum seruitus.ad col.iĳ.que longe debet a clericis z seruitoribus z ministris christi z ecclesie qz prima ad ti.iĳ.oportet diaconos nõ turpis lucri sectantes.z ti.primo.oportet episcopum non turpis lucri cupidum[dicescere].i.fieri diuites[qõ nos]secunda pars[credere].i.cõtingere id est locum habere.bug.[qõ vindicari]tertia pars [acrius confutati].i.conuicti. Nam cũ conuictis durius agitur.j.q.vĳ.si quis omnem.z.xvj.q.viĳ.si quis presbyter.lan. [vel confutati]vel enidẽtia facti:vel testibus:vel propria cõfessione:z tunc acrius ꝙ in alios in peccatores[adiuuat]ar. ĳ.q.vĳ.quapropter.archi. ¶Circa negotiationẽ campsorum est aliquid querendũ.videlicet✝vtrũ negotiatio cãpsorie sit licita.Et videt ꝙ nõ.dicit enĩ io.ĳ.ꝙ christus eiecit de templo ementes z vendentes.negotiator autẽ proprie dicit:qui rem comparat:vt integram z immutatam vendendo lucret: vt dicit chrysostomus di.lxxxviĳ.efficiẽs.sed cũ efficerentur de templo:si talis negotiatio esset licita ergo videtur qõ negotiatio campsorum non sit licita. ¶In oppositum arguitur quia ecclesia tales sustinet.Non est aũt verosimile ꝙ si esset illicita eos sustineret. Responsio.dicendum qõ negotiatio siue ars campsorie est licita de se in aliquibus modis cambio rum:sed nõ in omnibus que exercent.✝Pro quo notãdũ qõ multis modis fiũt cambia.vnus modus est z dicitur ab aliquibus cambiũ minutum:quo de moneta argentea aut aurea mutat ad ream:vel econuerso:vt cuz quis dat campsori vnũ florenũ aureũ:z recipit pro ea quatuor libras z solidos. xiiĳ.vel.xv.si est largus vel grossos argenteos.xv.z solidum vnũ cũ dimidio vel circa:z tle cãpsor retinet sibi quatuor denarios:vel vnum solidum scm cõsuetudinem loci:z sic econuerso quando quis vult habere vnum florenũ largũ a campsore dabit pro eo sibi quatuor libras z solidos.xvj.vel circa.

3

Quæstio.

Primũ argumentum.

Opponit in contrarium.

Rñdet.

4 ✝Et de isto modo cambiĳ sit ista conclusio prima:ꝙ tale cambium est licitum.patet conclusio quoniam illud qõ plus recipit campsor:non capit ratione mutui.quia ibi non est mutuum:nec quia pecunia vendatur quia illa est inuendibilis: vt dicit aristoteles:sed ratione laboris:quem subĳt in fernẽdo rei publice.z ratione expensarũ quas facit pro pensione z ministris.ratio enim expensarum z laboris habenda est.extra de voto.magne. ¶Alius modus cambiĳ est✝ꝙ potest de nominari per literam:quod sic celebratur. Est vnus in hispania:z indiget habere pecunias rome z nõ ausus portare vsqꝫ ad curiam romanam:vadit ad campsorez:z rogat eum:vt faciat sibi dari rome:vel alibi:vbi indiget centum:vel mille ducatos,campsor vero vult habere pro quolibet florẽo vnum grossum:vel circa:plus:vel minus.iste q indiget pecunia dat sibi.quia non potest aliter habere pecuniam suam certam z securam rome pro centum florenis centũ florenos.z.c.grossos vel pro mille mille z mille grossis.z capit literã a cãpsore ad socios eius rome:vt detur sibi pecunia,quam apud eum dimisit.de isto modo cambiĳ sit ista conclusio:salno meliori

5

Dubium.

Exponit literam.

6

Quæstio.

Primũ argumentum.

indicio✝quod tale cambium sit licitum ratione qua probata est prima conclusio,qõ hoc,ꝙ plus recipit pro quolibet florẽo vnum grossum:non est ratione mutui.quia hic non interuenit contractus mutui:nec ratione pecunie q̃ vendat:sz a ratione laboris:z expẽsarũ:quas sustinet in tenendo pecunias rome:tenendo ministros apud quos habeat pecunias paratas pro huiusmodi necessitatibus supplendis in re publica. Euitatio etiam periculi pecuniam z vtilitas inde cõsurgẽs dominum multotum:cuz nemo cogatur de suo facere beneficium.z.q.ĵ.precarie.bene potest rationabiliter habere locum:vt ratione ipsius aliqd vltra lucret mercator. ¶Alius modus cambiĳ qui etiã nominatur per literam est✝cuz quis dat campsori vel mercatori florentie centum florenos restituẽdos sibi vel alteri pro eo rome:vbi illis indiget z vt hoc securius z aptius habeat dat sibi literã cambiĳ campsor scribens alteri campsori rome:vt ad requisitionem portantis literam tali vel centum florenos florentie receptos:z sic centum floreni

7

Opponit in contrarium.

Rñdet.

¶Literaz cãbiĳ. Et gd si quis amisit literas antequã exigeret vide bal.in l.instfa.ad fi. C.ð fideicõ. iason in repetitione.l.admonẽdi. vĳ. gd aũt si deposuit.ff.de iureitur.

Laurẽtius.

Petrus.

Hostiensis. Goffredus.

Innocen̄.

tum florẽi sibi assignantur sm literaz:z inde campsor lucratur sue proprie varietatem valoris monetarum qz centum florenĩ quos florentie recipit campsor plus valent:ꝙ valeãt rome sue etiã qua rome dabuntur sibi centuz minus aliquibus solidis:aut etiã econuerso:quando de roma sibi faceret transmitti pecuniam quã quis ibi habet:z per campsorẽ per literã cambiĳ er quo campsor lucraꝫ. Et de isto videt esse cõclusio,ꝙ tale cambium est licitũ.patet primo.qz hic non interuenit mutuũ:nec vẽditio pecunie sed cõtractus innominatus scilicet do vt des deseruies vtilitati hominum rationabiliter:ꝙ inde lucretur ratione laboris z expensarũ z periculorum tamen sequestratis fraudibus.nemo enĩ cogit zc.z j.ad cor.vj.ne quis vnquã militans suis stipendĳs. ¶Alius

8

modus cambiĳ est✝ꝙ dicit siccus ab aliquibus seu sine litera seu ad libras grossorũ z vna libra grossorum sunt.x.ducati. sit aũt sic tale cambium accipit quis.x.libras grossorum florentie:scilicet centũ ducatos ac cãpsore siue mercatore:quos sibi restituere debet inde ad mensem florẽtie:z eo valore quo valebũt venetĳs centũ ducati inde ad.x.dies a die celebrati cõtractus id est acceptionis dicte pecunie.z si plus vult tenere dictã quantitatẽ centum florenorũ de mense in mensez renouatur contractus modo predicto.contingit autẽ ꝙ cõtum ducati in decimo die a receptione pecunie valent venetĳs tantum quantum florentie:quando illos recipit:z sit cãpsor nihil lucratur aliquando minus:z sic perdit:aliqñ plus: z tũc lucratur illud plus:z communiter vt in pluribus plus valet quando reddit:ꝙ quando accepit quãtis vt dictus est aliquãdo minus.vnde in capite anni semper reperitur in lucro:z magno.de isto cambio est conclusio tertia ꝙ tale cambium non est licitum. Ratio est quoniam communiter tenetur esse vsurarium. Tum quia ibi mutuum est. Tum quia spes lucri in campsore. Et quibus duobus perficitur vsura. ĵ.e.q.iĳ.si feneraueris. Et huic sententie consentire videtur lan.de rodol.in tractatu de vsuris.nec excusat periculuz:vel dubium amittendi id est quia minus possunt valere illa centum tempore redditionis.tum quia muuo cum spe lucri arcta.de vsur.nauiganti.tum quia raro contingit ꝙ perdit.

9 ¶Alius modus cambiĳ est✝qui frequenter temporibus modernis celebratur quod dicitur etiam per literam dissimilis tamen a secundo quod etiam dicitur per literam z a tertio qui fit in hac forma. A.indigẽs pecunia florẽtie vel alibi existens petit a.B.campsore centũ florenos nunc sibi dandos ad rationem cambiĳ per venetias:vel barchinonam:vel neapolim z huiusmodi.quod intelligitur ꝙ.A.facit restituere ipsi.B.illa cẽtum venetĳs:vel barchinone:vel neapoli.put conuentum est inter eos:eo valore illa centum de illa moneta que ibi currit:quãdo litera cambiĳ presentabitur.ibi in capite videlicet quindene:vel mensis:vel plus temporis secundum distantiam loci a ciuitate vbi recipitur pecunia ad ciuitatez vbi redditur.z sic mittitur litera cambiĳ z ipsa recepta pecunia redditur per factorem illius:qui pecuniã receperat sed de illa moneta ibi currente ex hoc campsor siue mercator lucratur quia communiter ibi plus recipit:ꝙ dederit:z hoc ratione variationis valoris monete dicee cambiĳ:licet etiam aliquando non lucretur vel aliquid perdatur ipse mercator de ipso ponit quarta cõclusio ꝙ istud cambiũ est illicitũ.patet.quia in hoc cambio licet sic nominetur non est realis cõmutatio sicut in mercibus contingit:que valent aliqñ plus in vno loco:ꝙ in alio.sed est mutuũ. Nam.A.indigens a florẽtie pecunĳs:vt sibi prouideat accipit sub mutuo a.B.illa centum sub nomine cambiĳ per venetias aut barchinonam: z huiusmodi:ibi restituendam:cũ ibi aliquando non habeat mercimonium facere:vel inde pecunias ad se trahere.ex quo in mutuo ibi.B.sperat inde lucrari.vnde vsuraz sapere videtur.ar.xviĳ.q.iĳ.pleriqꝫ.ad quod satisfacit quod habet in directorio iuris vbi qrit ✝Petrus. Quid iuris cũ quis mutuat pecuniam recepturus ad certũ terminũ alterius generis monetam vel aurum vel argentũ vel aliam speciez.respõdet dicendo ẽm ✝Host.z Goff.ꝙ si hoc faciat vt in expectatione lucretur vsurarius est ex quo fraudulenter vel mala intẽtione fit:vt inde sorti aliquid accedit.xiiĳ.q.iĳ.pleriqꝫ.z sic videtur esse in proposito.vnde male se possunt excusare ab vsura mentali.vnde talis campsor vsurarius mentalis censendus est:de quo vsurario qui mentalis est:dicunt Innocen.ber. Goff.z Hostien.vt refertur in directorio iuris,ꝙ inducendus est in foro penitentiali vt restituat per.c.consulunt.de vsuris.z inducendus non compellendus in foro contentioso vt restituat:nec tanquã vsurarius est puniendus:sed quo ad deuz vere est vsurarius:z sic accepta tenetur restituere.quia sola intentio facit vsurarium,quod intelligo,cum effectu

quantum ad obligationem restitutionis:cum scilicet accipit vltra sortem.xiiĳ.q.iĳ.per totũ. Alius modus cambiĳ est in curia multũ vsitatus.✝Nam promoti qui obligant̃ soluere annatam camere apostolice accipiunt sub nomine cambĳ a campsoribus pecuniam solnendam apostolice camere obligantes se ad restituendam ipsam in partibus.illis:vbi sunt beneficiati:z pla illa moneta tbi currente z vltra lucrũ quod cõsequuntur er varietate monetarum ibi restituendarũ volunt sibi dari tantum pro centenario :scilicet quinqz:vel sex vel septem:vel plures:vel minus scm diuturnitatem temporis maiorem vel minorem:qua habent expectare redditionem sue pecunie:z instrumentum fieri faciunt obligationis debiti non solum pecunie mutuate: sed etiam vsure additz: tanꝫ notum sit de capitali.vt si mutuant mille z campsores in partibus volunt mille z quinquaginta ratione mutui:instrumentũ cõtinet mille quinquaginta mutuata tali tempore restituẽda.de isto cambio ponit quta conclusio.ꝙ est,illicitũ patet. Tum qz intentio lucrandi est in campsore magis quã serniẽdi prelato. Tum quia ratione dilationis temporis petant illud plus.scilicet quinquaginta.vnde manifeste cõstat esse vsuram.xiiĳ.q.iĳ.si feneraueris.cũ.c.ſc. z de vsuris. consuluit.z.c.in ciuitate. ¶Ad rationes in cõtrariũ. Ad primã respondetur ꝙ dominus eiecit numularios de tẽplo non ratione loci.sicut vendentes columbas ẽtuis vendere columbas non fit vsura. Sic etiam de aliquibus cambĳs que licita esse videntur. ¶Ad rationem pro alia parte respondetur ꝙ ratio nõ cogit ad probandum: ꝙ omnia cambia sint licita: sicut nec omnia que tolerantur in curia romana sunt licita: multa enim per patientiaz tolerantur zc.Et hec de ista questione pro nunc.

Ed argumẽ.

1 ☞ Recipientes ab ecclesĳs possessiones tenendas tempore vite sue:ita ꝙ post eorum mortem ad ecclesiam reuertant an committãt simoniam.

Exponit literam.

QVicunqꝫ. Ad idem est hoc.c. Julĳ pape. Summa est in rubro. Vel sic. Qui ex cupiditate emit vinũ vel granũ vilius vt post certum tempus vendat carius turpe lucrũ sectatur. Breue est z non diuiditur. Lege. ¶[Quicunqꝫ]clericus vel laicus generaliter hic loquitur z omnes comprehendit tam clericos ꝙ laicos: qz hoc genus negotiationis ꝙ sit ex cupiditate illicitũ est z clericis z laicis. Hug. [nõ in necessitate]nã causa necessitatis z clericis z laicis licet emere z vendere. Si ergo clericus vel laicus cã necessitatis emat aliqd:z postea carius vendit:non peccat:nec ibi est turpe lucrũ:sed ppter cupiditatẽ proprio studens lucro:z cõi detrimento:vt carĳstia inducaꝫ.lan.z sic notaꝫ turpitudo. Archbi. [turpe lucrũ]nõ dicit vsurã.turpe lucrũ dicit quia ex cupiditate procedit.non aũt vsuram qz contractus ex forma nõ est vsurarius. ¶Sed surgit q̃stio nũquid negotiatio cõcessa est laicis.qõ ergo dicit hic ꝙ boc.c.comprehendit etiaz laicos. Ad hoc respondeꝫ ẽm hug.z superius dicta ꝙ non omnis negotiatio est concessa laicis:vt hec.sed bene illa q̃ ficut prouideat sibi z suis est cõcessa eis:z est licita.vt di.lxxxviĳ.

Laurentius.

Quæstio.

Rñdet.

Quæstio.

Rñdet.

Hostiensis.

1 fonticari. ¶Mouetur hic questio.✝Utrum bi qui recipiunt ab ecclesĳs possessiones tenendas tẽpore vite sue:ita vt post eorum mortem ad ecclesias reuertantur committant vsurã. dicunt Ray.z Hoff.ꝙ talis contractus est vsurarius. Sed host.contra prout ipse notat in summa.eo.ti.ĵ.an in alio casu.ver.xĳ.quid de bis ibi videas.z qõ Inno.notat extra de vsur.in ciuitate.pro hac sententia facit qz vsura non contrabitur,niſi in mutuo regulariter etiam secundum Ray.z Hoff.z supra notatum est.ea.q.iĳ.

3 ☞ Depositarius ex vtilitate quam sentit ex pecunia que est apud eum deposita si det aliquid deponenti an possit licite recipi.

4 Emens qui ex reempta multum iuuatur potest propria spõte aliquid vendenti supererogare.

6 Jus percipiendi aliquos redditus est omnino aliud ab ipsis redditibus.z nu.7.

8 Emens redditus si aliquid recipiat vltra sortem quam dedit nullum committit iniustũ nec tenetur ad restitutionẽ.

SI quis vsuram. Ad idez est hoc c.ꝙ est beati ambrosĳ in libro de bono mortis. Summa est in rubro. Breue est z non diuiditur. Pro intelligẽtia presentis.c.z eorũ que notantur circa illud queruntur plura.

1 ¶Primum est vtrum sit verum ꝙ vsura sit rapina.
2 ¶Secundū est vtrum peccet qui recepit ad vsuras aliquid.
5 ¶Quintū est vtrū q emit redditus ad vitā cōmittat vsurā.

Primū argumentum.

1 **Ad primum** sic procedit.† Et videt ꝙ vsura nō sit rapina.qz in raptore non transferꝛ dominiū rei ablate:sed in vsurariū sic.vt dicit Lau.hic ⁊ ber.hic. ¶Secundo sic.accipere vsuram non est contractare aliena rem inuito dño.ergo non furtū nec rapina. ¶Tertio si esset rapina iudex secularis non pateretur eos vinere.sicut nec permittit fures:nec latrones. ¶Quarto si vsura esset rapina ⁊ furtum:iudex ecclesiasticus non se intromitteret plus de pena vsurariorū:ꝙ de pena aliorū furū. ¶In oppositum est ter.presentis.c. ¶R.spondeo dicendū,ꝙ hic tangit archi.⁊ etiā gl. Rapina nō dicitur hic propie:sed large.prout quelibet illicita vsurpatio rei aliene dicit rapina:⁊ hoc modo vsura dicitur rapina large sumpta:vt pars pro toto accipiatur.xxxii.questione.iiii.meretrices.ad hoc facit quod le. ⁊ no.j.eadem questione.v.penale. Et per hoc respondeo ad argumentū primū in principio questionis factuz. ¶Ad secundū dicendū negādo assumptū secundū ꝙ supra distincta fuit duplex voluntas vna est absoluta.Et scōm istam deus vsuras non volūrate dat. Et est voluntas mista:secūdū qnā vult ꝙ habeat quia non potest aliter habere pecuniā ab vsurario. ¶Ad tertiū dicendū iurta magistruz aler.de balis in tertio negando consequentiam. Nam iudex secularis rē publicam regit quantū ad temporalia.vnde quānis vsurarius sit fur:tamen qz fur est domesticus.nec per violentiaz furat. Et quia etiam ex furto illius prouenit aliqua vtilitas rei publice quantū ad temporalia:ꝓpter hoc permittit vinere vsurarios:cū tamen in aliquo casu eos puniat. ¶Ad quartū respondetur negando assumpeum. Et ratio est iurta eundem aler.de balis.in tertio qz iudex ecclesiasticus qui subtilius inspicit quam secularis persequit vsurarios ꝓpter damnum spirituale qō videt ex vsura accidere. Et qz vsurarū de inhonoratione dei ⁊ contemptu dei hoc est de peccato fecerunt sibi officium ⁊ modum viuendi.

Primuz argumentum. Scōm ar.

2 **Ad secundum** sic pcedit.† Et vī qō ille qui recipit pecuniam mutuo sub vsuris peccet.primo arguit er.c.presenti vbi dicit. Si quis vsuram accipit gl.hu.vel a debitore:vel ab ipso vsurario:vbi vī inunere:ꝙ peccet qui pecuniā recipit sub vsuris. ¶Scōo sic.dicit apostolus ad ro.j.digni sunt morte:nō solum qui faciūt peccata:sed etiā qui cōsentiūt facientibus.sed ille qui accipit pecuniā mutuo sub vsuris ꝑsentit vsurario in suo pctō ⁊ prebet occasionē peccādi.ar.xxvij.q.ij.si tu.xxxj.q.ij.de nuptis ergo ipse peccat. ¶Tertio pro nullo bono tēporali debet aliquis alteri quātumcūqꝫ occasionē ꝑbere peccādi.boc enim pertinet ad rationem scandali actiui,quod semper est peccatū.sed ille qui petit mutuuz ab vsurario:exprelle dat ei occasionē peccandi.ergo pro nullo bono temporali excusāt.

Tertiū arg.

Quartū ar.

¶Quarto non minoꝛ vī esse necessitas quandocꝫ deponendi pecuniā suaz apud vsurariū:quā mutuū accipiēdi ab ipso sed deponere pecuniā apud vsurariū vī esse illicitū.sicut illicitū est deponere gladiū apud furiosum:vel virginē cōmisce re luxuriosoꝛ:seu cibū guloso,ergo nec licitū est accipere mutuū ab vsurario. ¶In oppositū arguit ille qui iniuriā patit nō peccat ꝺm pm.v.ethi.vbi vīn iustitia nō est media inter duo vitia:vt ibidem ꝺr sed vsurarius peccat inquātū facit iniustitiam mutuū accipiēdi sub vsuris.ergo ille qui accipit mutuū sub vsuris non peccat. ¶Respondeo iurta sanctū tho.in.ij.q.lxxix.ar.vltimo.⁊ iij.q.de malo.q.iz.qō inducere boīem ad peccandū nullo mō lz vti tū peccato alterius ad bonū licitum est.qz etiā deus vtit omnib⁹ peccatis ad aliquod bonū. Et quolibet enim malo elicit aliqō bonū:vt dicit in enchiridion:⁊ aug.publice querenti vtrū liceret vti iuramēto eius qui per falsos deos iurat:in quo manifeste peccat eis reuerētiā exhibens.respōdit ꝙ qui vtit fide illius q per falsos deos iurat non ad malū:sed ad bonum nō peccato illius se sociat quo per demonia iurauit:lꝫ pacto bono eius:quo fidē seruauit. Si tū induceret eū ad iurādū p falsos deos:peccaret.ita in proposito dicendū est sub ista conclusione.Ø nullo modo licet inducere aliquē ad mutuandū sub vsuris:licet tū ab eo qui paratus est facere vt vsuras exerceat mutuuz accipere sub vsuris propter aliqs bonuz,qs est subuentio sue necessitatis:vel alterius:sicut etiā lz ei qui incidit in latrones manifestare bona que bz:que tamē latrones diripiēdo peccant ad hoc ꝙ non occidat exēplo.r.viroū.qui ixerūt ad ismael noli occidere nos:qz habemus thesaurū in agro.vt bȳ biere. xlj.hāc sentēcia sequit dñs vlrichus in sum.sua dicens.dicūt aūt aliqui:ꝙ si quis sine necessitate accipit mutuū ad vsuraz peccat mortaliter:sicut ⁊ ille:qui accipit vsurā eo qō cōcat operibus et⁹. Sz hoc nō credo verū esse nisi in nōe necessitatis cōprehēdat oīs vilitas quā aliqs cōsequit agendo rē suā negotia sua.tūc em credo semp lz accipere mutuo ad vsurā nec cōcat peccato alieno:sicut nec ille q accipit iuramētum alieni⁹ infidelis p deos suos:vt alienos ꝓz Aug.cōcat idolatrie eius:eo ꝙ facit boc coactus coactiōe cōditionata. Et eadem rō est in ꝓposito. Cessante aūt hac rōne,i.qū nō est coactio qvelibet rē iusti ptī.sicut est ꝓpter ludū alec:vel aliquid simile vsura vat:tūc credo opinionē illā esse verā.hec ille.ceterū hāc sniam sequit Archi.in hoc capitulo dicēs distinguēdum est:aut ꝑtat cām aut occasionē tri.Si cām si aliquō ad fenerandū inducat:qui nō habuit ꝓpositū boc faciendi:peccat si trī occasionem:vt qz inducit ad fenerādum qū hoc facere prius dispōnerat nō peccat.ar.xvii.q.j.mouet.⁊.xvii.q.v.de occidēdis.⁊.c.cū homo.Ber.hispa.Archi.de hac materia satis notat ¶Hostie.ertra de vsur.super eo. ¶Dis habitis dicēdū est ad rōnes in oppositū. Ad primā de.c.presenti rūdet,ꝙ ex dicto.c.nō arguitur boc:nisi ꝙ Archi.sup illo monet hāc qōnem ad quam iam rūsum est. ¶Ad scōam rūdetur negando:ꝙ ille qui accipit ad vsuram in illo casu consentiet vsurario in suo peccato.Nam vt dicit sanctus Thomas et bene:aliud est cōsentire alicui in malitia:⁊ aliud est vti malitia alicuius ad bonum ille cui qui alicui in malitia consentit complacet:vt ille malitiā exerceat:⁊ ad hoc forte eum inducit:⁊ hoc semp est peccatum.vtīr autem malitia alicuius qui hoc ꝙ alius malum facit retorquet ad aliqō bonū:⁊ sic etiaz deus vtitur peccā is hominum ex eis eliciēdo aliquod bonum.vnde ⁊ hominiz vti peccato alterius ad bonum.vt dictum est.Et ita in proposito cū quis vtitur malitia vsurarij accipiens ab eo mutuum ad vsurā:ꝓpter aliqō bonum:nō peccat. ¶Ad tertiū rūdetur negādo:ꝙ ille qui accipit pecuniam mutuo sub vsuris:det occasionem vsurario vsuras accipiēdi:lꝫ mutuādi.ipse aūt vsurari⁹ sumit occasionē peccādi ex malitia cordis sui.vnde scādalum pessimū est ex parte sua: non aūt actiuū ex parte petentis mutuum.nec tamen ꝓpter hmōi scandalum passiuum dz alius a mutuo petendo desistere:si indigeat.qz hmōi scandalū passiuum nō pronenit ex infirmitate:vel ignorantia:sed ex malitia. ¶Ad quartum respondet iurta sanctū Tho.tam in.ij.ij.ꝙ in.q.disputatis de malo.vbi supza.ꝙ si committeret pecuniam vsurario nō habenti alꝫ vī vsuras exerceat:vel hac intētione committeret vt inde copiosius per vsuras lucrareꝫ daret materiam peccādi.vnde potest esse particeps culpe. Si autem aliquis vsurario alꝫ habenti vnde vsuras exerceat aliquis pecuniam suam communicat:vt tutius cōsernetur:non peccat:sed vtitur bono fine peccatoze ad bonum. ¶Surgit hic alia questio† vtruz depositarius ex vtilitate quam sentit pecunia que est apud eum deposita det aliquid deponenti scilicet parnum:vtrum licite potest recipi.videtur respondendum saluo meliozi iudicio ꝙ licite potest recipi:quod gratis offertur vbi non ꝓcessit pactio aliqua:nec intētio corrupta:nec ex male acquisitis certū sit ꝓuenire.Et sic in parua quātitate cōsyderata quātitate pecunie deposite probat hoc per illud ꝙ dictū est circa capitulū canonū.ē.e.q.iij.v.q.scde questionis ex fnia sancti thome.vbi ꝺr sic† ꝙ emens qui ex re empta multū iuuaꝫ pōt propria sponte aliquid vendēti supererogare:ꝙ pertinet ad eius honestatē.ergo vī multomagis teneaꝫ qui ex re deposita q̄ nō est sua multū iuuaꝫ in mercantijs:aut in suis necessitatibus aliquid donare deponēti sine aliquo pecato.

Archi.

Bernardus hispanus. Ad primuz argumentū. Ad secūdū.

S. Thom.

5 **Ad tertium** sic procedit.† Et vī ꝙ emēs redditus ad vitā cōmittat vsurā.primo sic.Nō est hic venditio vera:qz lz pecunia possit dari in ꝓtiū pro eo:ꝙ emit nō est materia que emaꝫ.ergo vī ꝙ fit cōtractus vsurarius. ¶Scōo sic.nō differt ꝙ aliquis emat ab aliquo centū libras solidorū ꝓ decē quolibet anno:si trī vixerit vsqꝫ ad.xv.annos.⁊ si tradat ei centū ꝓ centū quinquaginta post.xv.annū.lꝫ boc est vsura ergo ꝛc. ¶Tertio sic.ex pte adequationis vī esse vitium in tali contractu:qz contractus emptionis ⁊ vēditionis cōpetit omni etati indifferenter:sed contractus iste non convenit omni etati indifferenter saluo adequatione dati ⁊ accepti:quia accipiaꝫ inuenis.xv. annorum ⁊ fenez.lx.annorum ⁊ ponatur ꝙ complexio vtriusque fuerit equalis:⁊ ꝙ ertēdat ad viuendū.lx.annos.sic iste senex viuet.x.annis.⁊ inuenis quinquaginta. Si ergo deberet adesse adequatio inuenis deberet dare tāto plus:ꝙ senex:quātum plus victurus est:⁊ boc est in quruplo. ¶In oppositū est consuetudo generalis:cui non est derogandum: vnde dicetur ꝙ contractus ille sit licitus. ¶Respondeo dicendum ꝙ in hac questione vicarius est modus dicēdi. Quidā em vt

Questio.

Rūdet.

Primuz ar.

Scōm arg.

Tertiuz ar.

Opponit in contrarium. Rūdet.

Henricus

Henricus de gandano

Henricus de gandano in quolibeto suo videtur dicere ꝙ talis contractus sit illicitus. Alii vero dicunt contrariū:videlicet ꝙ sit licit⁹. Nam illud videt licitū, quod ab ecclesia toleratur ⁊ viri religiosi cōsulunt, ⁊ quod quasi generalis consuetudo obtinet. Hinc opinioni nos adheremus saluo semp meliori iudicio:pro cuius declaratione ⁊ solutione argumē-

6 torū in oppositū ponemus aliqua fundamēta.primū est,† quia ꝓ percipiendi aliquos redditus est oīno aliud a redditibus ipsis:istud fundamentum patet:illa enim non sunt idem que oīno sunt alterius nature ⁊ generis,sed ius percipiēdi redditus est oīno alterius nature a redditib⁹ ipsis. Nam redditus sunt aliquid corporale: puta bladū,vel pecunia, ⁊ hmōi:ius aūt percipiendi nō est aliqd corporale:vt patet de se illa preterea non sunt idem quorū manet alicui alterū non manente sed clarum est ꝙ quis potest habere ius percipiendi aliquos redditus quos tū nunꝯ recipiet. ¶Secūdū fundamentum

7 est,† ꝙ tale ius pōt esse extremū emptionis pro ꝙ ipsi redditus esse nō possent pro si ipsi redditus sint in pecunia ꝓbatur sic:illud potest esse extremū emptionis quod licite potest emi : istud patet quia illud quod emitur necessario est extremū,ſz tale potest emi licite:patet illud,potest iuste emi ꝙ potest pecunia estimari,sed tale est hmōi.vnde quis pōt emere ius hereditariū : licet res hereditarie nondū prouenīāt:ite

Pet.de pal. probatur sic iurta dām Petrū de palude,qui est huius opinionis in tertio super sententias.di.xxvii.secūdum iura cui cōpetit ius vendendi, sed ille qui habet redditus perpetuos pōt de illis dare alicui decem libras annuatim vsqꝫ ad mortē ergo ⁊ vendere. Et cōfirmatur:quia ille cui dātur tales redditus,non potest plus vendere,ꝙ ille q dedit a principio,sed scōm illos de contraria opinione ille cui dati sunt tales redditus,potest ipsos vendere. ergo ⁊ ille qui primo dedit.item secūdū iura si aliquis emeret a communitate predictū pro centū libris,⁊ postea venderet eidem cōitati idem pretiū pro.x. libris ad vitam licet etiam isti vendere alij tales intrent⁹ sm etiam illos de alia opinione.ergo ⁊c. Item sic secundū predictos licet dare certam pecuniam ad emendū terram ꝙ ecclesia aliqua.ita ꝙ ecclesia teneatur sibi in redditibus ad vitam, qui valeāt plusquā valeat illa terra in redditib⁹. Sed ille qui sic facit nō dat nisi pecuniam nudam.ergo licet pecunia nuda emere redditus ad vitam. ¶Ex istis elicitur tertiū funda-

8 mentū† ꝙ si ille qui emit redditus aliquid accipiat vltra sortem quā dedit nullū committit iniustū : nec tenetur ad restitutionē.probatur boc,nullū iniustū committit:nec restituere obligatur, qui ex re sua recipit illud, ꝙ ex re sua licite emit:patet.sed talis emens efficitur dominus talis iuris percipiēdi tales redditus pro toto tempoze vite sue,⁊ sit modo licito dīs:vt supza probatū est.Et tali etiā re licite ⁊ iuste emit quidquid euenit.ergo ⁊ iste iuste recepit:⁊ per cōsequens patet,ꝙ ad nullā tenet restitutionē. ¶Quibus habitis dicēdū est ad rationes in oppositū. Ad primam respondetur negando ꝙ non sit contractus emptionis ibi:quia vt dictū est ius percipiendi ibi veraciter emitur. ¶Ad secūdū respondetur iurta ꝓPetrū de ꝓlude, ꝙ ratio non militat:qz boc non est obligare personam ad reddendū pro centū libris centum quinquaginta post annū.xv.sed est emere ius percipiendi tantū quolibet anno. ¶Item vendens transfert in ementē non rem corporalem,sed spiritualē seu incorporalem,sed ius predictū. Sicut enim potest vendi res corporalis:ita ⁊ spiritualis ordinata ad percipiendum corporalem:sicut est ius hereditariū,⁊ fernitus realis,⁊ personalis. ¶Ad tertiam respondetur ꝙ in talibus non oportet fieri adequationē rei ad rem: ⁊ secundū se alioqui nō posset aliquis emere redditus perpetuos cum in infinitū excedant quantūcūqꝫ pecuniam datam sed accipienda est adequatio sm proportionem huius iuuenis ⁊ eius senis,sed sm communem talem proportionē pensatis tamē conditionibus,⁊ complexione, ⁊ etate nō tamen ita precise oporet currere de pecunia ad pecuniā secūdū cōparationē etatis ad etatē ita stricte,ꝙ quāto plus habeat de etate tanto minus dēt de pecunia,sed sufficit ꝙ tantum detur quātū communiter dari soleat a tali. Et per hoc soluuntur multa argumēta contrariū opinantiū:procedūt, ac si valoꝛ rei deberet estimari secūdū suā quantitatem,ꝙ nō est verū,sed debet estimari secūdū proportionē, vel consuetudinē, vel iuris determinationem:loquuntur etiā multa argumenta in mutuo:sicut ⁊ aliqua capitula inducuntur extra de vsuris, ⁊ non faciunt ad propositum:cum hic non sit cōtractus mutui,sed emptionis ⁊ venditionis in quo solo mutuo regulariter habet locū illa regula. Quidquid accipitur vltra sortem est vsura. Et tantum pro nunc de ista questione. Saluo semper meliori iudicio. Lege. ¶Si quis. vsuram rapinam

Exponit literam.

facit.]vsurarius enim alienam substantiā rapit.Esa.iij. Rapina pauperis in domo vestra.⁊ Amos.iij. Thesaurizantes iniquitatem,⁊ rapinam in edibus suis:sicut dicēū est in questione prima rapina dicitur hic omnis illicita vsurpatio [vita honesta]sed inhonesta ⁊ ignominiosa. bu.vel vita gratie, que in charitate ꝓsistit:vsurarius em̄ cōtra charitatē agit cū spoliat proximū suū : ⁊ ideo non manet in vita.j. Joā.iij. qui nō diligit manet in morte,vel intelligit de vita eterna. [Nō veniet].i.nō est dign⁹ venire,vel nō peruenīet ad eam.bug.

2 ¶Lex humana quare concessit vsuras.

4 Fur ⁊ latro magis peccat quam vsurarius.

Divisio.

Ad dicam. Ad idem est boc.c.quod est beati Aug. ad macedonium. Summa est in rubro. Et potest dīnidi in duas partes.in prima ostendit Aug.ꝙ vsure sunt restituende.in.ij.inuehit contra auaritiam ⁊ cupiditatē vsurariozum.in.ij.ibi,iam vero prudenter.Ꝓo plenioꝛi intelligentia huius capituli querunter tria.

1 ¶Primum est vtrū leges ciuiles promittentes vsuras solui licite ⁊ valide sunt obseruande.

3 ¶Scōm est vtrū vsurari⁹ magis peccet,ꝙ fur,aut raptoꝛ.

5 ¶Tertiū est vtrū cozā iudice seculari possunt repeti vsure.

Primū arg.

1 **Ad primum** sic procedit,† ⁊ videtur ꝙ leges ciuiles concedentes vsuras pmittentes vsuras sint valide aut obseruande quia lex humana veri natura a lege naturali : vt dicit tullius in rhetorica sua,sed id quod est a lege naturali est obseruandū.ergo ⁊c. Respondeo dicendū ꝙ leges ille nec sunt valde : nec per consequens obseruande.ista conclusio probatur multipliciter.primo quidē quia par in parem non habet imperiū.extra de elec.innotuit multominus minoꝛ in maiozem. ergo imperatoꝛ terren⁹ nō potuit condere legē contra deū. Ø verosyma probibīte fit autoritate diuina pt⁹ Leui.xxv.⁊ Ezechi.xviii.⁊ in psal.liii. Qui pecuniam suam non dederit ad vsurā.⁊ Luce.vi. Date mutuū nihil inde sperantes. ¶Secundo sic:recipere vsuram est cōtra iustitiam naturalem que dictat, ꝙ equalitas quantitatis debeat esse in institia immutatiua.vnde philosophus ratiōe naturali ductus dicit primo politicoꝛ,ꝙ vsura sit preter naturā.vnde naturali iure illicite sunt,sed cōtra ius naturale nulla lex valet.dist.viij. que contra mores.⁊ dist.vj.§.bis ita.⁊.xxii.qō.vii.flagitia.ergo ⁊c. ¶Tertio vsura prohibet lege canonica sicut patet ex capitulis supapositis.⁊ extra de vsuris per totū.lex autem ciuilis in aut. vt clerici apud proꝓrios epos.coll.vj.⁊.ij.q.iij.§.hinc colligit.ergo sequit,ꝙ lex ciuilis appolita legi canonice sit invalida. ¶Ad argumētū. in oppositum respondetur multipliciter.primo ꝙ assumptū est verū de lege ciuili iusta:cuiusmodi non est lex,que vsuras concedat. ¶Secūdo respondetur ꝙ leges humane nō concedunt vsuras existimantes eas secundum institiam, aut esse licitas:pro quo notandum iurta sanctū Tho.in.ij.ij.vbi supza,ꝙ leges humane dimittunt aliqua peccata impunita ꝓpter conditiones boim imperfectoꝛū:in quibus multe vtilitates impedirentur : si omnia peccata districte prohiberētur

Ad primum argum. Ad scm. Pet.de pal.

Ad argum.

S.Thom.

Ad tertiū.

2 penis adhibitis† ⁊ ideo vsuras lex humana cōcessit nō quasi existimans eas esse secūdū iustitiam, sed ne impediretur vtilitates multoꝛ.vnde in ipso iure ciuili dicitur,quod lex vsu cōsumūtur nec ratione naturali nec ciuili recipiūt vsum fructū,⁊ ꝙ senatus nō fecit earum rerum vsumfructum:nec enim poterat, sed quasi vsumfructū constituir concedēs scili cet vsuras. ¶Tertio rūdetur ꝙ leges concedentes vsuras sunt abrogate,vt tangitur hic in glo.quia Justinianus complexus est quatuoꝛ vniuersalia concilia:in quoꝝ vno scz Niceno,sunt vsure prohibite.vt ꝑz.ē.e.q.c.qm̄.verū est quod dicit dominus Ulricbus,ꝙ nō credit illas esse abrogatas:quia multa oporter legislatoꝛē permittere ne bonū cōmune impediatur ⁊ vt maius malū vitetur,que tamen contra deū sunt. Et ideo iure canonico ꝓhibent⁹ ⁊ puniuntur. Sed lex illā ciuilia iuste permittit quāuis iniuste talia fiant:⁊ sic est in proposito.Nam ꝓpter auaritiā boim pauperes sepe cogerentur deficere:nisi permitteretur ꝙ aliquis mutuaret ad vsuram.

Primū arg.

Opponit in contrarium.

Respondet.

3 **Ad secundum** sic procedit̄ur,† ⁊ videtur qō vsurarius plus peccat quam fur,aut raptoꝛ er.c.presenti,vbi dicit Aug. ¶In crudeliozi est qui subtrahit aliquid diuiti,vel eripit:ꝙ qui trucidat pauperem fenoze. ¶In oppositū videt qz furtū ⁊ rapina fiunt cum omnino inuoluntario.vsura aūt non:qz ad minus voluntate conditionata: siue permissa consentit, qui mutuum recipit soluere vsuram, vt supplear necessitati sue. ¶Respon-

4 deo dicendum † quod fur, qui latenter ⁊ raptoꝛ qui publice

per violẽtiam accipit magis peccat quam vsurarius. Et ratio est assignata: qz fur ⁊ raptor accipiũt rem magis ab inuolunt̃rio: qz in furto aut rapina nullo modo consentit ille cuius res est que subtrahitur in vsura vero vans vsurã aliquo modo consentit: licet dissentiat simpliciter. ergo fur sine predo plus peccat quam vsurarius. ¶Scõo sic: furtũ ⁊ rapina cum maiori iniuria, primi sit, ꝙ vsura: patet quia in hac aliquo modo consentit ⁊ nulla violentia infertur. ergo conclusio vera. ¶Tertio ex parte vtilitatis sic. Ex pecunia mutuata aliquid vtilitatis cõsequitur vans vsurã de furto aut rapina nihil vtilitatis consequitur ille: cui res subtracta est. ergo fur et raptor ceteris paribus plus peccant quam vsurarius.

¶Ad argumentũ in oppositũ respõdetur, ꝙ ideo dicit crudelior quia pauperi subtrahit vitã. Et ideo dicitur eam trucidare, vel ideo dicit crudelior qz a paupere accipit cum esset magis opportunũ dare: vt dicit philosophus. iii. Ethicorũ. Sic ergo ex circunstantia persone crudelior dicit, qui vsura molestat pauperẽ: quam qui furto aliquid accipit a diuite.

Ad argumẽ.

Primũ arg.

Secũdũ ar. Tertiũ arg.

Opponit et respondet.

Ad primum argumẽ.

Ad secũdũ.

Ad tertium.

Exponit literam.

Contra hu, ⁊ glo.

Ad tertium sic procedit̃r, ⁊c videtur ꝙ coram iudice seculari non possunt repeti vsure. primo ex presenti. c. vbi dicit Augustinus non quo iudice, id est singulari repetantur. vbi videtur innuere, ꝙ in iudicio seculari non possunt repeti. ¶Secũdo arguit ex notatis. xj. q. j. in summa. ⁊. vj. qõ ij. c. j. ¶Tertio arguit sic: causa vsuraria est quasi spiritualis: ⁊ ita ecclesiastica ⁊ non ciuilis. c. quia de vsuris. ¶In oppositũ est hu. ⁊ Lau. Respondeo dicẽdum ꝙ sub iudice seculari possunt repeti vsure. vnde dicit Hoff. ⁊ narrat archidi. hic sententiam Laurentij veram esse reiectis omnib⁹ aliis. ⁊ hoc tenendũ est in crimine vsurarũ licet illud crimẽ spectet ad ecclesiã. extra de vsuris. cũ tu. ⁊. c. qz laici coram seculari. clerici vero coram ecclesiastico iudice cõeuniũt, ⁊ hoc ipse Hoff. no. ex fo. cõp. cũ sit. Et idẽ notat ibi Vincen. ⁊ Ber. in glo. vlti. ¶His habitis dicendum est ad rationes in oppositum. Ad primã de. c. presenti respondetur, ꝑm Hug. primo ꝙ Aug. loquitur secundũ leges veteres. ¶Secundo respondetur. ꝙ recitat nõ ius sed factum. Et ita dicit archi. quia de facto contingit, ꝙ iudices seculares nõ cogũt vsurarios ad restitutionẽ vsurarũ. ꝑm hu. ⁊ archi. ¶Ad secũdã respondetur quod notata. xj. q. j. ⁊. vj. q. ij. non militant. Et tamẽ vt dicit Hoff. oia que sunt in oppositũ rescienda sunt ⁊ sequenda. ista opinio. Hu. ⁊ Laur. ¶Ad tertium respondetur sicut dictũ est quod licet hoc crimen spectet ad ecclesiã: nihilominus laici coram seculari iudice ⁊ clerici coram ecclesiastico conueniunt. Et ita cõsequentia nõ valet. Et tũ de hac questione. Lege. ¶Quid dicã ipse leges. Iouine ⁊ ecclesiastice, vel. i. seculares. hu. [iudices.]seculares. hu. [reddi]. i. persolui illis qui eas vederunt, vel ab aliis debitoribus qui eas promiserunt. ꝑm hu. [crudelior] quasi diceret nõ. hu. ⁊ archi. Sed intellige, vt diximus nõ simpliciter, sed comparatiue ex circũstãtia persone [subtrahit] furtim: latẽter [eripit] publice per violentiam. hu. ⁊ archi. [trucidat] sic enim pauperem occidere videtur. Qui enim pauperib⁹ aliquid aufert homicida dicitur. vt. xvij. q. ij. qui abstulerit. ⁊. j. e. qõ. Immolans. [quo iudice.] scz seculari. Nam in iudicio ecclesiastico possunt repeti vsure, sed de iure ciuili vsure solute repeti possunt: siue primo debeant per stipulationem, siue per solum pactum: quo casu non possunt repeti, sed hoc verum est secundũ leges veteres sed autenticum dicit ꝙ nostre leges non dedignãtur imitari sacros canones. Et hoc dicitur presertim in vsuris, ⁊ in matrimonio. ergo quia secundũ regulares regulas vsure nõ possunt peti, ⁊ solute possunt repeti. ergo sicut iudex ecclesiasticus: ita ⁊ secularis potest ⁊ debet cogere vsurarios ad restitutionem vsurarum, ꝑm hu. [Jam vero]. ij. pars. [scriptũ est] in prologo biblie. vt exponit glo. ⁊ hu. sed nostro iudicio non credimus ꝙ Aug. alleget hic Hieronymũ scribentem illam epistolã ad paulinũ presbyterũ de libris biblie sed magis debet referri ad scripturã diuinã: scilicet ecclesiastici. v. ⁊. iiij. de quibus. j. [fideli homini]. i. habenti fidei virtutẽ per dilectionem operãtem. diuitiarũ est totus ⁊c. Id est quãtaliber parua res mundi: quã habebat est ita cõtentus, ⁊ sufficit sibi: ac si possideret totũ mundum. [infideli vero]. i. vsurario: nõ habenti fidei virtutem. [totus mũdus] collectine capiẽdo. [nec obolus est]. i. si totũ mundum haberet: nõ videretur ei habere tantum quantum valeret obolum: quia vt dicit philosophus. j. politicorũ. crescentibus diuitijs crescit appetitus in infinitũ. vnde ecclesiastici. v. auarus nõ implebitur pecunia. ⁊ ecclesiastici. iiij. Non satiantur oculi eius vinitijs conquisitis per vsuram, furtũ, ⁊ rapinã: ⁊ bmõi. [nesciunt]. i. nolunt, bu. [vel ad bonũ.]scilicet restituẽdo [vel nesciũt]. i. nõ ostendunt se scire: quia non restituũt alienũ, clarũ est ꝙ auari qui per vsuram furtum aut rapinam diuitias congregant aliena possident: auari etiã qui diuitijs male vtũtur dicũtur aliena possidere: quia nesciũt an congregant ea. vnde auaro dicitur Prouerb. v. Ne forte labores tui in domo aliena. Et in ps. dicitur. xlviij. de auaris. relinquent diuitias: hec cuius erunt vtique nesciũt [quod iure possidetur]. i. sine peccato. ꝙ fit cum retinent tantum necessaria, et alia distribuunt indigentibus tempore necessitatis. Quidquid enim vltra necessaria retinetur tempore indigentie dicitur per violentiã ⁊ rapinam retineri. vt di. xlvij. ⁊. j. ⁊ di. xlvij. sic bi. vnde in tali articulo quis dicitur possidere alienũ qz nõ est suũ sed aliis communicandũ. bu. [iuste] quo ad titulũ ⁊ bonam fidem. hu. [bene.]sine peccato, ⁊ scrupulo conscientie. bug. [qui male vtitur.] non solum male possidet, qui male acquirit, sed etiam qui male vtitur:: qz possessio est propter vsum, dicit enim Boetius in topicis: cuius finis malus est, ipsum quoq; malum est.

¶Vsuras accipere ab hostibus an sit licitum.

Billo. Ad idem sequitur hoc. c. ꝙ est beati Ambrosij in tractatu de Tobia. c. ix. Summa est in rubro. Nõ diuiditur. ¶Pro pleniori intelligẽtia huius capituli. Queritur, ⁊ vtrũ licitum sit vsuras accipere ab hostibus. Et videtur ꝙ sic ex presenti. c. ¶Secundo videtur ex lege diuina: dicitur enim Deut. xxiij. Non fenebaberis cum fratre tuo pecuniã nec fruges, nec aliam rem sed alieno. ¶Tertio arguitur idẽ ratione sic: ab illo a quo esset licitũ armis bona capere ab illo licet vsuras exigere vt videtur arguere hic Ambrosius, sed licet ab hostibus bona rapere belli. ergo ⁊c. ¶In oppositum arguitur, ꝙ lege naturali ⁊ diuina simpliciter ⁊ absolute nullo casu excepto prohibetur vsura. ergo nec ab amicis, nec ab hostibus est vsura exigenda. ¶Respondeo hic diuerse sunt opiniones vt tangit bug. in presenti. c. vt in. c. ⁊ in glo. Quidam enim dicunt ratione huius capituli quod ad literam dicunt intelligẽdum: quod licitum sit laicis quibus licitũ est bellare ⁊ arma sumere ex precepto superiorũ ab hostibus vsuras exigere: non tamen ex cupiditate, sed zelo charitatis vt sic macerentur vsuris, qui non possunt domari armis: quatenus desistant hostes esse ecclesie persecutores. vnde nec exigẽde sunt vsure ab eis: nisi quãdiu hostes sunt. probant autẽ hanc suam opinionem qz ex quo inducitur contra eos iustum bellũ autoritate pape vel imperatoris iuste possumus eos occidere ⁊ omnia bona eorũ eis auferre, ⁊ nostra facere iure belli sicut patet. xxiij. q. v. c. dicat aliquis. Nec refert an occulte: an manifeste per insidias hostes deuũtiantur: quia nihil ad iustitiã interest siue aperte, siue ex insidijs vti potest homo, ⁊ similiter vt dicunt iuste ab hostib⁹ possunt exigi vsure ⁊ quecunq; alia grauamina eis inferre. ¶Alioꝝ opinio est magis probabilis que est raymũdi ⁊ bu. ⁊ doctorũ theologorum, quod in nullo casu est exigẽda vsura ab aliquo hoste siue amico: nũq; enim in hoc dispensatio legitur facta. vnde extra de vsuris. c. super eo. Ellexander papa dicit, ꝙ vsurariũ crimen vtriq; testamenti pagina detestetur super hoc dispẽsatione aliquam posse fieri non videmus. Preterea sicut sepe dictũ est exigere vsuras est contra equitatem iuris naturalis, ꝙ oẽs indifferẽter respicit, ⁊ est impermissibile, ⁊ nulla auctoritas illud admittat dispensatio. vt di. xiij. in princi. ¶Ad rationes in oppositũ dicẽdũ est ad primam. de. c. presenti rñdetur multipl̃r primo sicut dicit ꝙ exponat negatiue sic [cui nocere]. i. sicut nulli nocere debes desyderare: sic a nullo debes exigere vsuras, vt totũ intelligat negatiue, ⁊ sic totũ planũ est. ¶Scõo rñdet ꝙ Ambro. loquit̃ ꝑm illã l̃am Deuter. xxiij. Nõ feneraberis proximo tuo, ꝛ alieno. Et ita loquit̃ ꝑm tpa antiqua: qñ permissum erat iudeis in lege accipere vsuras ab alienigenis: vt i ꝓdicto. c. Deute. xxiij. ¶Tertio rñdet ꝙ Ambro. nõ appellat ꝛ vsurã dicit aliquã vigẽtẽ ⁊ immoderatã exactionẽ quã hosti imponere possumus, vt affligat, ⁊ opprimat: ⁊ hoc innuit l̃a. vbi dicit, ꝙ fuerit vsurari⁹ exactor inimici. ¶Quarto rñdet ꝑm aliquos ꝙ hoc capl̃m nõ fuit Ambrosij. sed falso dictis ei⁹ est insertũ. ¶Ad secam rõnẽ rñdet, duplr primo iuxta scm Tho. ꝙ illa nõ fuit cõcessio. Lõcesso em̃ est rei licite, sed fuit ꝓmissio ad virãdũ mai⁹ malũ: ne scz a iudeis deũ colẽtibus vsuras acciperẽt, ꝓpter auaritiam cui dediti erãt. ¶Scõo rñdet iuxta oĩm Ulrichũ in summa sua, ꝙ illa accepto vsure agentib⁹ inter quos habitabãt iudei non fuit ꝓprie vsure acceptio, sed potius erat rei sue recuperatio: quia illa tota terra erat iudeis data a deo: ⁊ iniuste possidebatur a gentilibus. Et ideo permissio diuina fuit in eodem casu in quo Ambrosius loquitur. ¶Ad tertiã respõdetur negando assumptum

Questio.

Primũ arg.

Scõm arg.

Tertiũ arg.

Opponit in contrarium.

Responder. Prima opi.

Scõa opin. Raymund⁹.

Ad primum argumentũ.

Diuisio. Ad secũdũ.

Ulricbus.

Ad tertiũ.

assumptum. Non enim est simile furtum ⁊ rapina potest fieri bostibus autoritate principis, sed vsura nunquam inuenitur in tali casu precipi vel permitti a principe, sed illa sic. xxiij. q. ij. dominus. ꝑm hu. ⁊ archi. Lege. ¶Ab illo.]scilicet hoste. siue pt pagan⁹: siue iudeus, siue hereticus, siue alius christianus. hu. [exige vsuras.]scilicet zelo charitatis [cui iuste inferuntur armate] id est. contra quem iuste moues arma. arg. ꝙ clericus cum ei non conueniat mouere arma non licet ei vsuras exigere. Bug. non sit crimen occidere de autoritate principis cum sit bostis, ꝙ dico quia multi condemnant ad mortem iuste ⁊ tamen non licet vsuram exigere. bug. [ergo vbi ius belli]. i. iustum bellum. Sed ista opinio non tenetur sicut dictum est in questione plene. Et ideo non est opus repetere. Et ibi dictum est autoritatem non esse Ambrosij.

Exponit literam.

Diuisio.

Questio. Primũ arg.

Scõm arg.

Opponit et Respondet.

Prima conclusio.

Secũda conclusio.

Tertia conclusio.

¶Questio. v.

Quod vero. Hic intitulat quinta questio: scilicet an de vsuris possit fieri eleemosyna, que questio etiam extenditur per gratianum ad omnia illicite acquisita: an ex illicite acquisitis possit fieri eleemosyna. Et diuiditur ista questio in quatuor partes ꝑm Joã. de. vt dicit archi. in quarum prima probat per nouem autoritates ꝙ de vsuris ⁊ male acquisitis de quibus dominium non transfertur eleemosyna fieri non possit. Alie partes patebunt in processu.

¶Eleemosyne an possint fieri de vsuris.

Nolite. Augu. in lib. de verbis domini. tractatu. xxxv. Summa est in rubro. capitulũ est breue, ⁊ non diuiditur. ¶Pro pleniori intelligentia huius capituli ⁊ similium. Queritur, ⁊ vtrum de vsuris eleemosyne fieri possint. Et videtur ꝙ sic. j. Luce. xvj. dicitur. facite vobis amicos de mammona iniquitatis. vbi dicit glosse. iniquitas bene dispensata in iustitiam vertitur, sed pecunia ex vsuris habita videtur esse pecunia iniquitatis. ꝛ. eo. quest. iij. nec hoc quippe. ergo possunt de vsuris fieri eleemosyne. ¶Secundo sic: detur casus, ꝙ vsus nihil habeat: nisi de vsuris acquisitis, ⁊ occurrat vnus pauper in extrema necessitate positus: nulli dubium quin teneatur illi eleemosynam facere ⁊ non nisi de vsuris potest dare. ergo ⁊c. ¶In oppositũ sunt multa capitula posita in litera. Respondeo dicendum distinguendo, aut vsure sunt certe, aut incerte. Si certe tripliciter vno modo quo ad contractũ sic ꝙ certitudinaliter talis cõtractus fuit vsurarius. secundo modo quo ad quantitatem: puta certum est, ꝙ de vsuris habet centum libras. Alio modo quo ad personas: scilicet quia certe sunt persone, de quibus extorta fuit pecunia, aut vsure consimiliter quo ad hec tria vel alterum istorum sunt incerte: si sunt vsure certe quo ad omnia ista tria tunc ponitur conclusio, ꝙ de vsuris non possunt fieri eleemosyne per illos: quorum non sunt bona: qz eleemosyne debent fieri de suo, ⁊ non de alieno: quia hoc esset rapere, ⁊ non dare. vnde Prouer. xvj. dicitur. Honora dominum de substantia tua: quasi diceret non de aliena. Et Esa. lxiij. frange esurienti panem tuum. Si autem vsure sunt incerte quero quomodo sunt incerte. Si enim sunt incerte qz omnino ignorantur ꝙ cõtractus fuerit vsurarius: puta filius vel heres diligenter inquisierũt: an bona que ad eos deuenerunt fuerunt acquisita per vsuram, ⁊ omnium habita diligẽtia fecit quod potuit, vt hoc sciret, ⁊ scire non valuit: tũc ista cõclusio. ij. saluo meliori iudicio ꝙ talis per inuincibilẽ ignorantiam sit excusatus, et potest de illis bonis vt suis facere eleemosynas: quia credit ea sua esse, ⁊ licite acquisita: nec contrarium apparet, ⁊ de vnoquoq; presumendũ est bonũ: vbi contrarium non apparet. Si vero vsure sunt incerte quo ad quantitatẽ: ⁊ heres cũ omni diligentia qua potuit perquisiuit, ⁊ non potuit habere certitudinem ex certa quantitate, ⁊ constaret ꝙ vsurarius qui ei bona reliquerat exercebat vsuras tunc consulerem ꝙ in tali dubio heres teneret certum, ⁊ tutius: scilicet ꝙ omnia que ex tali vsurario obuenerunt ponerent in manu episcopi: pauperibus erogãda, ꝓter illa que constarent non per vsuram acquisita: inter quos iste heres si alia non haberet deberet merito computari vlterius si vsure essent incerte quo ad personas: ita ꝙ nõ posset reperiri facta exacta diligentia inquisitione secundum omnem circunstantiam locoꝝ, ⁊ temporum: a quibus personis vsure sunt extorte tunc est tertia conclusio ꝙ vsure sunt per episcopũ patrem pauperum in pios vsus ⁊ pauperum eleemosynas conuertende: vt que per impietatem crudeliter sunt extorta: nec restitui possunt personis: a quib⁹ sunt extorta propter incertitudinẽ transeãt in opera pietatis ⁊ pauperũ sustentationẽ. ¶Degister gratianus hic prosequitur questionem de vsuris omnino certis ⁊ male acquisitis, que quia restitutioni subiacent de eis eleemosyne nõ sunt fiende. ¶Quarta cõclusio potest addi, ꝙ de vsuris possunt fieri eleemosyne ouitamẽ non fiat vsurarius impotens ad restitutionẽ equiualentis, ⁊ proponat restituere. patet cõclusio. Cum ergo dicit ꝙ de vsura non põt fieri eleemosyna, intelligendum est: cum ille qui fecit eleemosynã reddit se impotentẽ ad restituendũ, vel cum credit se absolui a debito restituendi ratione collationis eleemosyne. ¶His habitis dicendũ est ad rationes in oppositũ. Ad primã de illo Luce. xvj. Respondetur ꝙ illud verbũ multipliciter exponitur: ⁊ ex nulla earũ expositionũ aliquid facit cõtra. vno enim modo exponitur sic: facite vobis amicos de mammona. i. de pecunia, que vt in pluribus ⁊ sepe ex iniquitate acquiritur: vtpote vsura, furto, ⁊ rapina, ⁊ sepe mẽtiuntur, ⁊ periurãt negotiatores vel de mammona. i. de pecunia, que iniquo retinetur: si non daretur cum sit tẽpus diuidi pecunia enim iuste acquisita efficitur pecunia iniquitatis: cum non datur tempore charitatis quando pauperes valde indigent. ¶Tertio modo exponitur sic facite vobis amicos de mãmona iniquitatis. i. inequalitatis siue superfluitatis. Necessaria enim possumus nobis retinere, sed superflua debemus dare pauperibus. Luce. xj. Quod superest date eleemosynam ⁊c. quasi diceret de superfluo danda est eleemosyna. ¶Quarto modo põt exponi de pecunia per vsurã, ⁊ rapinã acquisita, que restituatur eis quib⁹ ablata est fiet quod iustum est. vnde sensus est: facite ⁊c. i. reddite pecuniã male questam illis, quibus absolutis: ⁊ fient amici vestri, ꝛ orabũt pro vobis: vt cũ defeceritis, recipiant vos in eterna habernacula: vt per preces eorũ deleank vobis peccata vestra: ⁊ sic in morte recipiant in eterna tabernacula. ¶Ad secundã respondetur ꝙ in tali casu fi sine periculo esse põt debet ille qui vsuras habet significare ei: cui debet, siue ille licentiam dederit siue nõ: debet pauperi in extrema necessitate constituto prouidere sibi: ⁊ etiã si nihil habuisset ab eo. Lege. ¶Molite de fenore ⁊ vsuris]inculcatio est: qz idem est fenus ⁊ vsura. bu. vel vsura dicitur fine certo tẽpore: pura singulis mensib⁹ dabis mihi tantũ pro vsura quantocũq; tempore tenebis pecuniã: fenus ad certũ tẽpus statuitur: puta dabis mihi pro pecunia quam trado tibi. xxx. solidos vsq; ad annũ vel biennũ, vel aliud tẽpus. vnde Lucanus. Nunc vsura vocat̃ auidũq; in tẽpore fenus. bu.

¶Eleemosyna an possit fieri de rebus alienis inuito domino contractis.

Quod non de male acquisitis vbi non transfertur dominiũ. nu. 1. 3. 7. 4.

Immolans. Ad idẽ sequitur hoc. c. ꝙ est beati Augustini super ecclesiasticum. Summa est in rubro: scilicet ꝙ oblatio de rapina non est accepta deo imo reprobatur. Et diuiditur in duas partes. in prima dicit, quod dictum est. in secunda dicit, ꝙ qui rapit a pauperibus ⁊ effundit sanguinem: pares sunt in peccato. ñ. ibi, qui defraudat pauperẽ. ¶Pro pleniori intelligentia huius capituli. Queritur, ⁊ vtrum ex rebus alienis inuito domino contractis, vt de furto vel rapina potest fieri eleemosyna. Et videtur quod sic. j. Paral. vlti. Tua sunt omnia, ⁊ que de manu tua accepimus, damus tibi, sed nulli fit preiudicium dando vero domino, que sua sunt sed que danture pauperibus dantur domino. Act. xxv. Quod vni ex minimis meis feciſtis ⁊c. ergo a quocunq; dentur eleemosyne quocunq; modo acquisite dantur vero domino. Si ergo dantur eleemosyne a raptoribus vel vsurarijs vel talibus quibuscũq; nulli preiudicatur ex tali largitione. ergo videtur ꝙ ex talibus ⁊ sic acquisitis põt fieri eleemosyna. ¶Scõo sic: licet cõmittere furtũ vel rapinã vt fiat eleemosyna: qz licet furari in casu vt seipsum sustẽtet. ergo similiter furari licet vt proximũ sustentet: quẽ tenetur diligere, sicut seipsum. ergo ⁊c. ¶Tertio sic: omnia lege naturali sunt cõmunia ad vtilitatẽ omniũ ordinata, sed vnicuiq; licet vti lege naturali quantũ ad ea respectu quorũ res sunt ordinate. ergo licet vnicuiq; facere eleemosynã de re quacũq; cuiuscunq; sit. ¶In oppositũ est. c. presens. Rñdeo ad hoc quidã dicũt generaliter, ꝙ de nullo iniuste acquisito põt fieri eleemosyna. Aliter dicũt quidam, vt dominus Albertus: scilicet Tho. bonauentura ⁊ Alexander de balis distinguẽtes sic: aliquãdo ex iniusta acquisitione nõ transfertur dominiũ

Diuisio.

Questio.

Primũ arg.

Scõm arg.

Tertiũ arg.

Opponit et Respondet. Albertus.

in accipiente, vt in furto, ⁊ in rapina, ⁊ huiusmodi. Aliquādo tranſfertur dominiū. Et hoc pōt eſſe dupliciter, vel ita quod cōperit illi repetitio a quo habetur, vt in vſura vbi ſecūdum aliquos tranſfertur dominiū ⁊ in ſimonia. extra de iureiurā. debitores. ⁊ extra de ſimo. veniens. Aliquādo tranſfertur dominiū ⁊ nō competit repetitio, vt in exactione officialis, que quādoq; extorquet aliqua a ſubditis. j. ea. c. non ſane. ¶ Hoc notato ſequuntur concluſiones. prima. ✝ Ex male acquiſitis vbi nō tranſfertur dominiū nō pōt fieri eleemoſyna. patet q̄ eſt res aliena, ⁊ reſtituere tenetur. ¶ Scōa concluſio ✝ de rebus acquiſitis iniuſte vbi trāſfertur dominiū ſed tamē cōpetit repetitio: nō pōt fieri eleemoſyna eadē ratione. ¶ Tertia concluſio. ✝ Ex rebus iniuſte acquiſitis in quibus trāſfertur dominiū ⁊ tamē non competit repetitio propter turpitudinem ſceleris ex parte dantis ſicut in ſimonia accidit: tunc eſt concluſio, q̄ de tali cum retineri non poſſet licite poſſit fieri eleemoſyna. ¶ His habitis dicendū eſt ad rationes in oppoſitum. Ad primā reſpōdetur negādo conſequentiā. Et ratio eſt: q̄ licet verū ſit, q̄ omnia ſint domini tanquā principalis poſſeſſoris: domini enim eſt terra, ⁊ plenitudo eius: tamen q̄ datur pauperibus, nō datur domino: ſcōm veritatē, ſed potius ſecūdū reputationē. Quod enim datur pauperibus pro dño non datur illi ad literā ſed reputative: reputat enim dominus bmōi ſibi dari in meriti retributionem. Quod aūt datur pauperibus ex acquiſitis per furtū, ⁊ rapinā, ⁊ bmōi: nō acceptat dñs ſibi dari ſed pot⁹ iniuriā inferri: vt patet in. c. preſenti. vbi dicit. q̄ offert ſacrificium ex ſubſtātia pauperū: quaſi qui victimat filiū in conſpectu patris ſui. ¶ Ad ſecūdā reſpōdetur q̄ ratio non procedit: q⁹ in tali caſu licet rem accipere cuiuſcunq; ſit: nec cōmittitur furtū: q⁹ in illo caſu ſua ſunt vel proximi quod accipit. ¶ Ad tertiā reſpondetur negando conſequentiā. Et ratio eſt: q̄ licet ſecundū ſtatū nature integre omnia eſſent cōmunia ſecūdū vero ſtatū nature lapſe nō conuenit omnia eſſe cōmunia. vnde ſecundū legem nature lapſe vſus ſinguloꝝ ſingulis appropriatur. vnde poſtquā natura lapſa eſt ⁊ vitiata per peccatū: non ſunt diſpenſande: preciſe ſecundū dictamen legis nature ſed debet diſpenſatio earū lege ſcripta regulari hoc exigente infirmate hominū ⁊ nature debilitate. Lege. ¶ [Immolās]. i. immolantis oblatio. [ex iniquo]. i. ex iniqua ⁊ illicita acquiſitione. bug. archi. Et habētur hec verba. Eccle. xxxiiij. [maculata.] Tum q⁹ procedit ex iniqua ⁊ maculata volūtate. Tum maculata per effectum: quia facit maculatū. Nam ipſum offerre talia eſt peccatum. Et ita eius actio, ſcilicet ipſa oblatio eſt mala, ⁊ peccatū. Si vero oblatio dicatur res ipſa oblata: tūc dicitur maculata quo ad offerēte que in tali facto maculatur rem ipſam illicite acquirendo [dona.] hoc ſumptum eſt ex li. Eccleſi. xxxiiij. vbi dicitur. dona iniquum non reſpicit altiſſimus. i. non probat, vt remuneret eternaliter. vnde Gene. iiij. dicitur. Ad munera Abel reſpexit dominus: ad munera aūt Cain non reſpexit: nec in multitudine ſacrificiorū: q⁹ potius reſpicit merita offerentiū q̄ multitudinē oblatoꝝ. bu. [Qui offert, panis egentium]. i. qui datur egentibus. Bu. ſine quo ſuſtentatur pauper egens: ⁊ hoc eſt quod ſequitur. [Eſt vita pauperis]. i. de eo viuunt pauperes [qui defraudat]. ñ. pars. [defraudat] rapiendo aperte vel defraudando occulte. bug. [homo] offenſor ſanguinis eſt quaſi homicida eſt. vt diſtinc. lxxxvj. paſce. ⁊. xij. q. ñ. qui abſtulerit. bug. [fratres ſunt] quia vterq; ſit heres inferni. Luce. iij. Dines pauperis immiſericors cruciatur inferni flamma, q̄ dicit bu. homicidam ⁊ vſurarium fratres: q⁹ ſunt equalis pene non videtur: q⁹ grauius peccat qui hominem occidit, q̄ qui per vſurā pecuniam extorquet q⁹ grauius eſt per ſe homini ſubtrahere vitam, que melior eſt quam pecunia: quam ſubtrahit vſurarius, ⁊ ſic homicida ſubtrahens maius bonū magis peccat. Itē vſurari⁹ per ſe ⁊ directe non intēdit adimere vitā hominū: ſicut facit occiſor verus: licet per ſubtractionē temporaliū poſſit ſequi mors: non tamē ſic immediate directe, ⁊ per ſe. ergo plus peccat ⁊ grauius homicida: q̄ vſurarius qui non immediate nocet directe ac propzie ſed remote ⁊ interpretative dicitur occiſor: dicuntur ergo nō in culpa equales, ſed quia ambo ſunt filij diaboli cuius deſyderia faciunt. Joan. viij.

¶ Rapere an poſſit aliquis aliquid a diuitibus anaris cauſa pietatis.

Ore. Ad idem principale negotiū eſt hoc c. quod eſt beati Auguſtini in homil. Summa eſt in rubro. Vel ſic. Qui aliquid ſubtrahit ab auaro diuite vt inde faciat eleemoſynas peccat. Et diuiditur in duas partes. in prima narrat errorem quorundā. in ſecunda reprobat ibi ſed huiuſmodi cogitatio-

ni. ¶ Pro pleniori intelligentia huius capituli et aliorū loquentium in eadem materia venit querendum. ✝ Utrū pietatis cauſa ſcilicet vt pauperibus eleemoſyne dentur poſſit quis licite a diuitib⁹ auaris aliquid rapere. Et videtur q̄ ſic: primo ſic. Job. xxxix. Conterebā molas iniqui, ⁊ de dentibus eorum auferebam predam. ¶ Secūdo ſic. Dicit Ambroſius. Ixxvj. diſt. paſce fame mozientem: ſi nō paueris, occidiſti, ſed tenetur quilibet nō occidere pauperem. ergo tenetur paſcere, ⁊ ſi non habet de ſuo. vnde paſcat, videtur q̄ teneatur alienum accipere. ¶ Tertio arbor bona non poteſt malos fructus facere. Cum ergo voluntas ⁊ intētio recipiendi aliquid ab alio pro vita proximi pauperis conſeruāda eſt bona. ergo ⁊ opus. ¶ In oppoſitū eſt capitulū preſens. Reſpondeo dicendum, q̄ in caſu extreme neceſſitatis que non eſt relenabilis alio modo: q̄ aliena rapiendo, licitum eſt de alienis rapere, ⁊ ſubuenire indigenti: non tamen extra iſtū caſum: pro cuius queſtionis euidentia eſt notādum iuxta ſanctū Tho. q̄ ea que ſunt iuris humani non poſſunt derogare iuri naturali, vel iuri diuino. Secundum autem naturalem ordinem ex diuina prouidentia inſtitutum res inferiores ſunt ordinate ad hoc vt ex bis ſubueniatur hominum neceſſitati. Et ideo per rerū diuiſionē ⁊ appropriationem de iure humano procedentem non impeditur quin hominū neceſſitati ſit ſubueniendū: ⁊ bmōi rebus. Et ideo res quas aliqui ſuperabūdanter habent ex naturali iure debentur pauperū ſuſtentationi. vnde Ambroſius dicit ⁊ habetur. di. xlvij. in. c. ſicut bi. ✝ ſurientium panis eſt quem tu detines: nudorū indumentum, q̄ tu recludis miſerorū redemptio ⁊ abſolutio eſt pecunia: quā tu in terra effodis, ſed quia multi ſunt neceſſitatē patientes: ⁊ nō poteſt ex eadem re omnibus ſubueniri: committitur arbitrio vniuſcuiuſq; diſpenſatio propziarū rerū, vt ex eis ſubueniat neceſſitatem patientibus: ſi tamen adeo ſit vrgens et euidens neceſſitas: vt manifeſtū ſit inſtanti neceſſitati de rebus occurrētibus eſſe ſubueniēdum puta cum imminet perſone periculum, ⁊ non poteſt aliter ſubueniri: tunc licite pōt aliquis ex rebus alienis ſue neceſſitati ſubuenire ſine occulte ſiue manifeſte ſublatis. Et ita etiā ad ſubueniendum neceſſitati proximi ſic indigētis: nec boc habet propzie rationē furti, vel rapine. ¶ His habitis dicendū eſt ad rationes in oppoſitum. Ad primam de Job reſpondetur, q̄ non facit ad propoſitum q⁹ vt dicit magiſter Alexander, loquitur de iudicibus quorum intereſt, vt fures puniantur, ⁊ furta reſtitui faciant. ¶ Ad ſecundam reſpōdetur ſicut dictum eſt. Nam refert loqui de neceſſitate, aut eſt leuis aut vehemēs, ⁊ ſi vehemēs aut alio modo releuabilis, q̄ furando, aut nō: ſi leuis ſit ⁊ alio modo releuabilis q̄ furādo non excuſabit a tranſgreſſione precepti illius: non furaberis. Si vero ſit vehemens, et nullo alio modo releuabilis excuſat a toto: nec ſecundum veritatem eſt furtum: quia in tali neceſſitate omnia ſunt cōmunia. ¶ Ad tertiam reſpondetur, q̄ tunc intentio ⁊ voluntas eſt bona: quando occurrit vrgens neceſſitas nullo alio modo releuabilis ⁊c. Lege. ¶ [Forte ſuggeſtione] diabolica diabolus enim quod ſuggerit malum eſt, ⁊ contra dei preceptum: vt ſuggeſſit primis parentibus contra dei preceptum. Heū. iij. Nam aliena rapere malum eſt, quod faciendum non eſt, vt inde veniant bona: intellige hoc capitulum extra caſum extreme neceſſitatis: de qua dictum eſt in queſtione [potius,] addit potius: quia in eo quod illud contractat in retribuendo furtum committit, ⁊ peccat mozaliter. Bug.

¶ Retinēs rem inuentā alio lucrandi an cōmittat rapinā.

Iquid. Ad idem inducitur hoc cap. beati Auguſtini. Summa eſt in rubro. Pro cuius capituli ⁊ aliorum ſimiliū pleniori intelligentia. Queritur. ✝ Utrū hoc ſit verum quod ſi quis rem inuētam retinuerit animo lucrādi rapinam commiſerit. Et videtur quod non: dicitur enim in libro inſtitutionū de re. diui. Quiſquis theſauros in ſuo loco inuenerit: Adrianus naturalem equitatem ſecutus eis cōceſſit, qui inuenit, aut ſi quis in alieno loco nō data ad hoc opera, ſed fortuitu inuenit dimidium domino loci conceſſit. ergo non eſt verum generaliter, quod rem inuentam retinere ſit rapere. ¶ In oppoſitum eſt capitulum preſens. Reſpondeo dicendum iurta ſanctum Thomē. in. ñ. ñ. q. lxvj. ✝ Alexandrum de balis, in tertio quod circa res inuentas eſt diſtinguendum. Quedam enim ſunt que nunquam fuerunt in bonis alicuius ſicut lapilli ⁊ gemme, que reperiūtur in littore maris: ⁊ talia occupanti conceduntur. Et de talibus eſt concluſio quod tales inuentas retinendo non eſt rapere. Et eadem ratio eſt de theſauris antiquo tēpore ſub terra occultatis: quorū non eſt alī quis poſſeſſor: niſi quod ſecundum leges ciuiles tenetur inuentor

Primū arg.

Secūdū ar.

Tertiū arg.

Opponit et reſpondet.

S. Thomē.

Ambroſius

Ad primum arguñ.

Ad ſecūdū.

Exponit literam.

Quæſtio.

Diuiſio.

Exponit literam.

Diuiſio.

Exponit literam.

Opponit et reſpondet.

inuentor dare medietatem domino agri: ſi in alio agro inuenit vt dicitur eſt in argumēto primo. Quedam vero res inuente fuerunt de propinquo in bonis alicuius: ⁊ tunc eſt cōcluſio quod ſi quis eas accipiat nō animo retinendi ſed reſtituendi domino qui eas pro derelictis non habet non cōmittit furtum ⁊ ſimiliter pro derelictis habeantur, et hoc credat inuentor tunc eſt concluſio: quia etiam ſi inuentor ſibi retineat non committit furtum alias autem committitur furtū vt dicitur hic in preſenti. c. ¶ Ad argumentum factum iam patet ex dictis reſponſio. ⁊ in. c. j. e. q. multi. conceditur q̄ nō generaliter verum ſit, quod rem inuentam retinere ſit rapere: quia non in caſibus predictis primis, ſed bene in vltimo caſu: ſcilicet quando non creduntur derelicte ⁊ nihilominus retinet non animo reſtituendi cum ſit contractio rei aliene: rapere eſt. Lege. ¶ [Si quid non reddidiſti] id eſt retinuiſti animo lucrandi, ⁊ nunquam reddendi: ſi enim id quod inuenit eo animo accepit vt retineat donec inueniat dominum ⁊ ei reddat non peccat. Si vero accepit eo animo vt nunquam reddat, ⁊ furtum committit, ⁊ intelligitur de eo, quod eſt in bonis alicuius ſicut dictum eſt. Bug. [cor interrogat] id eſt reſpicit ⁊ attendit quo animo fiat [non tantū manum] id eſt actum exteriorem: potius enim deus reſpicit ad intētionem, q̄ ad opus exterius. vt. xvj. q. vj. c. j. ⁊ j. q. vlt. bug.

Eleemoſyna. Ad idē ſequitur hoc capitulum, q̄ eſt beati Gregorij in regiſtro. Summa eſt in rubro. Hec eſt ⁊ planum: ⁊ ex ſuperioribus declaratum.

Multi. Ad idem intendit hoc capitulū, quod eſt beati Hieronymi ſuper Ieui. Summa eſt in rubro. Et poteſt diuidi in duas partes. in prima narrat errorem quorundam. in ſecunda reprobat illum. ſecunda ibi, diſtant ergo. Capitulum hoc patet ex dictis ⁊ diſputatis ſuper. c. ſi quid. ⁊ ideo progrediamur vlterius.

¶ Bonū non improbatur per malū coherens vel ſequēs.

Nec enim. Ad idem ſequitur hoc. c. q̄ eſt beati Auguſtini. Summa eſt in rubro. Et poteſt capitulum hoc diuidi in quatuor partes: ſecundū quatuor exempla que ponit. ñ. ibi, nec ſi aliquis. iij. ibi, tyrannice. iiij. ibi. nec vituperatur. plana ſunt omnia. Lege. ¶ [Nec enim] quatuor cauſas hic ponuntur duo primi opponuntur ſibi et duo vltimi ſibi. duo primi ſunt de poſſeſſionibus: duo vltimi ſunt de poteſtatibus. primus eſt ſi quis inuaſit predium alicuius: tamē de fructibus illius multas eleemoſynas facit: non ideo tamē excuſat prima inuaſio. ¶ Secundus eſt, aliquis iuſte adeptus eſt predium aliquod: ⁊ tamen nihil boni facit de fructibus eius. Non ideo tamen dicit culpandum eſt ius quo legitime adeptus eſt predium. ¶ Tertius eſt, aliquis inuadit regnum aliquod ⁊ iuſte ⁊ more regio tractat ſubditos: non ideo excuſatur prima inuaſio. ¶ Quartus eſt. Aliquis legitime adeptus eſt regnum: crudeliter tamen tractat ſubditos, non tamen regia poteſtas ideo eſt culpanda. bu. [agris] alienis. bu. [perperam]. i. peruerſe. bug. [nec ſi aliquis]. ñ. pars. [regula ciuilis iuris] large accipitur pro quolibet iure ab homine cōſtituto: ſine legali, ſiue diuino, ſine canonico. [nec tyrannice] ſecunda pars. [laudabilis erit] ar. ✝ quod bonum non improbatur per malum coherens, vel ſequens bug. [nec vituperatur. Aliud nanq; eſt [iniuſta]. i. iniuſte acquiſita: iuſte bonū faciendo ⁊ clementer ſubditos tractando. hoc facit quādoq; tyrannus inuaſor: ſepe enim quis vtitur malo bene, et bono male. vt. xj. q. iij. qui recte. bu. [malum faciendo ſcilicet crude liter tractando ſubditos: hoc quādoq; facit rex legitime inſtitutus ſed poſtea tyrannus efficitur. Bug.

Deniq; Ad idem eſt hoc. c. beati Ambroſij. lib. de officijs. Sūma eſt in rubro. Et diuiditur in duas partes. in prima dicit q̄ cū alterius detrimento alteri ſubuenire non licet. in ñ. probibet: ne in cauſis pecunialib⁹ facerdotes intercedant aduocati. ñ. ibi, ideoq; in cauſis. Lege. ¶ [Deniq;] Nota q̄ principium capituli facit ad propoſitum gratiani in hoc: ſcilicet ad oſtendendum q̄ alienum non auferamus ſm Bar. biriē. ⁊ archi. ⁊ ſic de male queſitis non debet fieri eleemoſyna. [Ledatur enormiter]. xij. q. ō. ñ. bone rei. ſm bu. cū proprio ſit diligendus ex charitate. Charitas autē vt dicit apoſtolus non agit perperam. j. ad Cor. xiij. i. peruerſe. peruerſe autem agitur: cum cum nocumēto proximi alter inuatur. vnde contra officium charitatis eſt, q̄ proximus quem debeo diligere ſicut me ipſum propter inuamen alteri⁹ ledatur iniuſte. Nā ſi iuſte ledatur non obeſt charitati: imo charitas hoc exigit,

vt proximus iuuetur: quamuis alter iuſte ⁊ ex ſua culpa patiatur [neuter iuuari.] intelligitur de illis que quis non tenetur facere ex precepto. bu. iſta melius exponentur. xxiij. q. iij. ipſa pietas. [ideoq;]. ñ. pars. [in pecuniarijs.] Ber. archidi. vnde dixit Bug. ar. q̄ ſacerdos non poteſt eſſe aduocatus in cauſis, ſed hoc intelligitur coz̄ iudice ſeculari: niſi pro cauſa ſue eccleſie, vel miſerabilium perſonarum. vt extra de poſtu. c. vlti. ſed in cauſa criminali nunquam debet eſſe aduocatus coram iudice ſeculari: cum ibi ſepe agatur ad effuſionem ſanguinis. vt. xxiij. q. vlti. bis. a quibus. bug. [interuenire] aduocando patrocinium preſtando vel preces pro alia parte porrigendo [nulli nocere.] non ergo debet eſſe occaſio ſcandali: ⁊ hec fuit precipua cauſa huius prohibitionis: ne quis ſcandalizetur ex facto ſacerdotis.

Criptum. Ad idem eſt hoc capitulū, quod eſt Gregorij in regiſtro. boc. c. inuenies. ō. iij. q. vij. in grauibus. et ibi expoſitum eſt. bug. ⁊ in glo.

Econtra. Scilicet ſuperficialiter cōtra hoc quod dictum eſt, q̄ de furto ⁊ rapina ⁊ illicite acquiſitis non debent fieri eleemoſyne: arguit exemplo in deorum, qui ex bis que a vicinis receperunt accommodata vaſa aurea ⁊ argentea, edificauerūt tabernaculum domino: huic obiectioni reſpondet Gratianus per ſequens capitulū. Et incipit hic ſecunda pars queſtionis. ſim archi.

¶ Filij iſrael non peccauerunt ſpoliando egyptios.

Dixit. Capitulum hoc eſt beati Auguſtini in quo Aug. duo dicit. primo q̄ filij iſrael accipientes vaſa aurea ab egyptijs non cōmiſerūt furtum: q⁹ preceptio dñi vniuerſorū hoc fecerunt. ſecundo q̄ ex facto illorum non eſt capiendum exemplū: vt quis vellet aliqua rapere. Lege. ¶ [Dixit dñs] Exo. iij. ✝ filij autē iſrael in hoc non peccauerūt, q̄ egyptios ſpoliauerunt. Tum quia egyptij ad plus tenebantur filijs iſrael, ex grauibus operib⁹ quibus ab egyptijs fuerūt aggrauati: ⁊ nunquā ſatiſfecerant vt tenebantur. Tum q⁹ hoc fecerūt preceptio dñi, qui erat dñs omniū bonorū egyptiorum: ⁊ poterat dare cui vellet. iij. q⁹ filij iſrael in hoc fuerūt miniſtri dei iubentis. vnde ſicut miniſter iudicis cū iubente iudice occidit hominē non peccat: ſic filij iſrael in hoc miniſtri dei ſubditis qui nihil iubet niſi iuſtum [exemplū] dicit bic bu. q̄ non eſt argumentum ab exēplis veteris teſtamenti. hoc verum eſt in illis, que figuralia vel ad tēpus cōceſſa: ſecus in alijs. bu. [nec iſraelite furtū] quia dicit bu. q̄ aliqui illorū furtū cōmiſerunt, qui ex cupiditate bona egyptiorū receperūt falſum eſt: q̄n non eſt furtū, niſi quando inuito domino accipitur res aliena. Iſti autē autoritate dñi vniuerſalis dantis eis bona egyptiorum acceperūt rem ſuā a deo eis datā, ⁊ non alienā. Et ideo accipientes bona egyptiorū nō cōmiſerūt furtū: ſicut nec quādo acceperūt terrā cananeoꝝ ⁊ alioꝝ, quas dedit deus abrahe ⁊ ſemini ſuo. Gene. xiij. vnde accipiētes bona egyptiorū ex cupiditate non peccauerūt pctō furti, ſed peccato cupiditatis: ſicut cupidus rei peccat non vt fur, ſed vt cupidus ⁊ auarus.

Item obiicitur. Ş. eſt, in quo incipit tertia pars queſtiōis. Et in quo arguit contra predicta, q̄ ex rapina poſſit eleemoſyna fieri: q⁹ rapina non reperitur lege diuina prohibita. Et reſpondet dicens q̄ nomine furti omnis illicita vſurpatio rei aliene intelligatur quod probat per. c. ſequens.

¶ Prohibito maiori prohibetur minus.

Enale. Hoc. c. eſt Aug. lib. de queſtionib⁹ ſuper Exo. Summa eſt q̄ nomine furti intelligitur prohibita etiam rapina, que grauius peccatum eſt quam furtum. Et diuiditur in duas partes. in prima dicit quod dictum eſt. in. ñ. aſſignat rationem dicti. ñ. ibi, non enim rapinā permiſit. Pro pleniori intelligentia huius capituli queruntur duo.

¶ Primū eſt vtrū rapina aliquo pcepto diuino ſit prhibita.

¶ Scōm eſt verum rapina ſit grauius peccatum, q̄ furtum.

Ad primum ſic proceditur, ✝ videtur q̄ rapina nō ſit prhibita aliquo precepto decalogi patet primo hoc diſcurrenti per ſingula precepta.

¶ Scōo ſic. Exo. xiij. filij iſrael exituri de egypto: ſpoliauerūt egyptios auferentes vaſa aurea, ⁊ argentea. ergo rapina ſiue ſpoliatio nō fuit prohibita aliquo precepto. ¶ In oppoſitū eſt capitulū preſens vbi Aug. vult q̄ ſit prhibita precepto illo non furtū facies. ¶ Reſpondeo dicēdū q̄ rapina ſm ſuam rōnē pprīā, que eſt cōtractio rei aliene violēta, ⁊ cōtra volūtatē poſſidentis in omni caſu in predicto precepto: nō furtū facies, prohibetur: probatur huiuſmodi cōcluſio ſatis in ter-

Primā concluſio. 2

3 Secūda concluſio.

Tertia concluſio. 4

Ad primum argumentū.

Ad ſecūdū.

Ad tertium.

Exponit literam.

Diuiſio.

Contra bu.

Quæſtio.

Primū arg.

Scōm arg.

Opponit in contrarium.

Reſpondet.

Ad primum arguñ.

Ad secūdū.

Primū arg.

Secūdū ar.

Tertiū arg.

Opponit et respondet.

Ad primum argumentū.

Ad secūdū.

Ad tertium.

Exponit literam.

patet etiam er illo Esa.lvj. Ego dñs diligens iudiciū, z odio habens rapinā. ¶Ad rationes in oppositum. Ad primum Respōdetur, ꝙ licet vocaliter non prohibeatur aliquo precepto: prohibetur tamen veraciter in eo quod minus est. ¶Ad secundum patet responsio in presenti.c. quoniam filij israel spoliantes egyptios nec commiserunt furtum, nec rapinam: cum fecerint mandato domini.

Ad secundum, sic procedit̄, + z videtur ꝙ furtū sit granius peccatū ꝙ rapina primo sic: furtū enim super acceptione rei aliene habet adiunctam fraudem z dolum, quod non est in rapina sed fraus et dolus er se habent rationē peccati. ergo furtum est grauius peccatū, ꝙ rapina. ¶Secundo sic. Verecūdia est de turpi actu, vt dicitur. iij. etbicorum, sed magis verecūdātur homines de furto, ꝙ de rapina. ergo ꝛc. ¶Tertio sic: quanto aliqnod peccatum pluribus nocet: tanto granius est, sed per furtū potest inferri nocumentū magnis z parvis: per rapinā autē solum impotentibus potest violentia inferri. ergo granius videtur esse peccatū furti, ꝙ rapine. ¶In oppositū est Aug. in.c. presenti. ¶Respondeo dicendū ꝙ rapina est granius peccatū, ꝙ furtū: ista conclusio patet. primo qz secundū leges grauius punitur rapina ꝙ furtū. ¶Secundo ratione sic: rapina z furtū habent rationē peccati: propter inuoluntariū per ignoratiā: in rapina autē est inuoluntariū per violentiam, sed magis est inuoluntariū per violentiam quā per ignorantiam: qz violentia directius opponitur voluntati. ꝙ ignorantia. ergo rapina est grauius peccatū, ꝙ furtū. ¶Ité probatur alia ratione sic: per rapinam non solū offertur alicui damnū in rebus, sed etiā vergit in quandā persone ignominiā, sine iniuriam. z hoc preponderat fraudi vel dolo, que pertinent ad furtū. vnde patet responsio ad primū. ¶Ad secundū respondetur negādo consequentiā. Et ratio est iurta sanctum Tho. qz homines sensibilib⁹ inherētes magis gloriantur de virtute exteriori, que manifestatur in rapina, ꝙ in virtute interiori, que rollitur per peccatū. Et ideo minus verecūdantur de rapina, ꝙ de furto. ¶Ad tertium respōdetur negando consequentiā. Et ratio est iurta sanctū Tho. qz licet pluribus posset noceri per furtū, ꝙ per rapinā: tamē grauiora nocumēta possunt inferri per rapinam, ꝙ per furtum. vnde etiā ex hoc rapina detestabilior est. Lege. ¶[Penale] id est dignū pena: etiam eterna. bug. [occulte.] hoc est furari [visibiliter]. i. publice, hoc est rapere. bu. z archi. siue occulte per furtū, siue palam: scz per rapinam. [habet preceptū suū] id est vtrūqz prohibetur illa prohibitione: scz non furaberis. Exo. xx. z Deuter. v. [omnis illicita]. i. omnis species illicite vsurpationis. Et per consequens rapina intelligitur prohibita cum dictū est non furaberis. Non enim rapinam permittit qui furtū quod minus est prohibuit. ar. + ꝙ maiori prohibito minus prohibetur. xliij. dist. nulli[sa parte]. i. rōne partis. i. nomine furti: furrū enim secundum ꝙ dicitur a furuo z rapina sunt species illicite vsurpationis. Et ita partis subiective generis: quia subiicitur ei, z predicatur de ea z ita furtum in vna significatione est sicut pars: in alia sicut totū vniuersale: habens sub se diuersas species, sed cum dicitur non furaberis, nomē furti extendit: z comprehendit omnem illicitam vsurpationē rei aliene inuito domino animo lucri faciendi i, psam, vel vsum vel possessionem eius. Aug.

His autoritatibus, s. est, in quo concludit Gratianus ex omnibus predictis capitulis a principio questionis ꝙ ex rebus acquisitis eleemosyna fieri non debet.

Sed Augustinus, in qua ostendit ꝙ de aliquibus male acquisitis in quib⁹ transfertur dominiū pōt fieri eleemosyna: z inducit ad hoc sequens capitulum.

Si habetis aliquid de malo, Hoc.c. est beati Augustini de verbis domini sm Lucam sermone. xij. Summa est + ꝙ de male acquisito pōt quandoqz fieri eleemosyna. Lege. ¶[Si] habetis aliquid de malo] tribus modis exponit hoc.c. z bene. Aug. aliquid de malo. i. aliquid acquisitū illicite scz per furtum, per rapinam, vel vsuram: vbi non transfertur dominiū: facite inde bonū scz reddendo quibus ablatum est, vel eorum heredibus vt distinctum est supza. ¶Secundo aliquid de malo. i. aliquid acquisitum cura z solicitudine [facite inde bonum] errogādo pauperibus: cura et solicitudo z labor dicitur malum. i. pena. de qua Gene. iij. dicitur, maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedis, in sudore vultus tui ꝛc. ¶Tertio aliquid de malo. i. acquisitum cum Petro z intelligatur de eo: in quo transfertur dominiū vel secundum alios vbi non datur repetitio. bu. [nūm tuū] videtur loqui de illis: vbi translatū est dominiū tu remanes malus. hoc multi faciūt: scz dant eleemosynas z tamen non cessant peccare, z sunt taliū opera bona non meritoria vite eterne sed alicuius boni temporalis, vel minoris pene. bu.

Sed hoc. Exponit gratianus precedens capitulum trib⁹ modis. primo ponitur prim⁹ [nomine etiā]. ij. expositio. de mammona iniquitatis. Luce xvj. de diuitijs laboribus z solicitudine acquisitis, que solicitudo sepe est causa iniquitatis [alias ex malo]. iij. expositio de ista inducit capitulum sequens ad ostendendum ꝙ de bis que cum peccato acquiruntur potest fieri eleemosyna.

3 ☞ Eleemosyna an possit fieri de male acquisitis.

2 Acquisitum illicitum potest esse aliquid tripliciter.

3 Meretrix potest facere eleemosynā de eo quod acquirit per meretricium.

4 Histrio potest facere eleemosynam de eo quod acquirit per histrionatum.

9 Dedicus aduocatus iurisperitus z officialis licite possunt recipere pro laboze eorum in causis.

6 Testis z iudex a nulla parte debent accipere.

7 Iniuria fit ei cui debitum negatur.

8 Aduocatus pōt vendere iustū patrocinium, sed non iniustū. Jurisperitus potest vendere verū consiliū, sed non falsum.

Non sane, Hoc.c. est beati Augustini ad macedonium. Summa est in rubro vel quod sepe de bis que male acquiruntur potest fieri eleemosyna. Et diuiditur in duas partes. In prima ostendit que persone licite in causis recipiunt aliquid pro laboze suo, z que non. in secunda ostendit que de illicite acquisitis possunt erogare pauperibus, et que non. ¶Pro pleniori intelligentia huius. c. quod ad secūdam partem que principaliter respicit propositum queritur. + Utrū de illicite acquisitis vt de meretricio, de histionatu, z per ludum alearum possit fieri eleemosyna. Et videtur quod non. Deutero. xxiij. Non offeres mercedem prostibuli in domum dei tui. ¶Secundo sic: ex. c. eleemosyna eadem. q. vbi dicit Gregorius. Eleemosyna illa oculis redemptoris nostri placet que non ex illicitis, z iniquitate exigitur, sed que ex rebus concessis et bene acquisitis impenditur. ¶Tertio sic: dicit Gregorius z habetur. j. q. j. nō est putanda eleemosyna: si pauperibus dispensetur, quod ex illicitis rebus acquiritur, sed exercere se in opere histrionatus est illicitū. ergo ex acquisitis per histrionatū nō potest fieri eleemosyna. ¶Quarto sic: de acquisitis per ludum alearum quod nō possit fieri eleemosyna sic: illuc quod perditur in ludo alearum potest repeti. ff. de aleatoribus. l. vltima, sed de nullo acquisito illicite de quo deberur repetitio: potest fieri eleemosyna. ergo ꝛc. ¶In oppositum sic: de illicite acquisitis in quib⁹ transit dominium nec competit illi a quo acquiritur repetitio potest fieri eleemosyna: vt superius dictū est, sed omnia huiusmodi de quib⁹ arguitur hic sunt huiusmodi. ergo de eis potest fieri eleemosyna. Respondeo dicendum + quod tripliciter potest esse aliquid illicite acquisitū, vt dicit sanctus Tho. in. ij. ij. vno enī modo ita quod id quod illicite acquiritur debeatur ei a quo est acquisitum: nec potest ab eo retineri, qui acquisiuit: sicut contingit in rapina, z furto, z vsuris. Et de talibus est prima conclusio quod de talibus non potest fieri eleemosyna cum talia sint restituenda: talis quidem eleemosyna que faciat im potentem ad restituendum idem, vel equivalens: non est bona. ¶Alio modo est aliquid illicite acquisitum, quod quidē ille qui acquisiuit non potest retinere: nec tamen debetur ei, a quo acquisiuit: quia scilicet contra iustitiam accepit: z alter contra iustitiam dedit: sicut cōtingit in simonia: in qua dans et accipiens contra iustitiam diuine legis agit. de tali est secunda conclusio quod tale per simoniam acquisitum non est restituēdum ei: qui dedit, sed debet in eleemosynam erogari. Et eadem ratio est in similibus: in quibus datio et acceptio est contra legem dei. ¶Tertio modo est aliquid illicite acquisitum non quidem quod ipsa acquisitio sit illicita, sed qz illud ex quo acquiritur est illicitū: sicut patet de eo: quod mulier acquirit per meretricium. Et hoc proprie vocatur turpe lucrum. et de isto conclusio tertia + quod de eo quod mulier per meretricem acquirit potest facere eleemosynā. patet qz licet mulier meretricium exercens turpitudinem agat: z contra legem dei: accipiendo tamen mercedem: nec iniuste agit; nec contra legem. vnde tale sit licite acquisitū z retineri potest, et de eo fieri potest eleemosyna. ¶Quarta conclusio. de acquisitis

Exponit literam.

Diuisio.

Questio.

Primū arg. Scōm arg.

Tertiū arg.

Quartū ar.

Opponit in contrarium.

Respondet.

Prima conclusio.

Secūda conclusio.

Tertia conclusio.

Quarta conclusio.

acquisitis per histrionatū potest fieri eleemosyna. patet ista conclusio: qz sic acquisitū transit in dominiū acquirentis: nec cōpetit repetitio illi, vel alijs a quibus aliquid per histrionatum acquiritur. ¶Quinta conclusio. de acquisitis per ludū alearū potest in aliquibus casibus fieri eleemosyna, et in aliquibus nō pro cuius cōclusionis probatione notandū iurta sanctū Tho. in. ij. ij. qō. xxxij. ar. vij. ꝙ circa illa que per aleas acquiruntur videtur aliquid esse illicitū ex iure diuino: scz ꝙ aliquis lucretur ab bis qui rem suā alienare nō possunt: sicut minores etate, z furiosi, z bmōi. ¶Secūdo ꝙ aliquis trahat aliū ex cupiditate lucrandi ad ludū. ¶Tertio quod fraudulenter ab eo lucretur, z in bis casibus est conclusio. ꝙ de tali acquisito nō potest fieri eleemosyna: qz in illis casibus tenetur, aliquid antē vlterius videtur esse illicitū ex iure positivo ciuili, ꝙ prohibet vniuersaliter tale lucrū, sed qz ius ciuile nō obligat oēs, sed eos solos qui sunt bis legibus subiecti: z iterum per diffuetudinē abrogari possunt. Et ideo apud illos qui sunt huiusmodi legibus astricti tenētur vniuersaliter ad restitutionem qui lucrantur: nisi forte contraria consuetudo prenaleat, aut nisi aliquis lucratus fit ab eo, qui traxit eū ad ludum: in quo casu non tenetur ad restitutionem: qz ille qui amisit nō est dignus recipere nec potest licite retinere tali in re positivo durante. vnde pōt de tali fieri eleemosyna in hoc casu. ¶Dis babitis dicendum est ad rationes in oppositum. Ad primam respondetur dupliciter. primo negando consequentiā quoniam licitum est aliquid dare homini quod non licet offerre deo. vnde Hieremie. ij. nec quidquā frumenti aut mellis offerebatur in sacrificio dñi, primitias tantum eorum offerebatis. ¶Secūdo respōdetur ꝙ licet de acquisitis de meretricio eleemosyna fieri posset nō tamen sacrificiū aut oblatio ad altare. Tum propter scandalū. Tum propter sanctorum reuerentiam, vt dicit sanctus Tho. ¶Ad secūdam respondetur quod dictum Gregorij intelligitur quādo illicite acquisita non transeunt in dominiū acquirentis: vt illicita dicantur quia iniuste acquisita z iniqua: qz iniuste non secundum equitatē iuris possessa. ¶Ad tertiam respōdetur simili modo, quod dictum Gregorij intelligitur de illicite acquisitis: vbi non transfertur dominiū in acquirente, vt in furto, z vsura. ¶Ad quartam respōdetur quod in casu in quo in acquisito per ludum alearū non transfertur dominium, z competit repetitio, conceditur, ꝙ non potest fieri de tali eleemosyna: in casu vero vbi trāsfertur dominiū nec competit repetitio, potest fieri: vt iam satis est explicatū circa quintā conclusionē. Lege. ¶[Non sane.] in ista prima parte dicit Augustinus + quod medicus et aduocatus z iurisperitus z officialis licite possunt recipere pro laboze eorum in causis, sed aduocatus z iurisperitus ab vna parte: officialis ab vtraqz.

+ Testis vero z iudex a nulla parte debet accipere, z si testis vel iudex accipit peccat, z plus peccat si accipit pro malo testimonio vel iudicio, ꝙ si pro bono. In secūdo articulo dicit, ꝙ iudex, testis vel officialis z aduocatus z iurisperitus licite distribuunt pauperibus ea, que in causis acquirunt: etiā cum peccato, sed illi qui furto vel rapina vel inuasione alia acquirunt ea non possunt erogare pauperibus, sed debent ea reddere illis, quibus sunt ablata. Sumitur tamē autoritate iudicis. Nam si propria autoritate boc faceret, peccaret, z caderet a causa: cum nemo sibi ius debeat dicere. vt. xvj. q. vj. c. j. z ij. Aug. [accipiuntur] per iudicem in iudicio. Aug. Bern. archi. C. de suffrag. l. j. ff. archi. [potius per iniuriam] quasi diceret potius iniuriam faceret, si nō solueret quod deberet.

7 Et est arg. + quod ei fit iniuria: cui debitum negatur. Aug. [Sed non ideo] quasi dico ꝙ medico z operario licet accipere, sed non cuilibet licet exigere, vel accipere aliquid pro officio suo. [iustum iudicij] maxime. archi. Sed bu. dicit ꝙ ideo

8 sit locutus est + quia aduocato licet vendere iustum patrocinij sed non iniustum, z iurisperito verū consilium, non falsum: z iudex vel testis magis peccat vēdendo falsum iudicij, vel testimonij, ꝙ verum. illi enim] scz iudex, z testis [interveniēs.] iudex enim equaliter ad ambas partes se debet habere pront ius dictat pronūtiare; non motus odio, vel amore alterius partis. Similiter testis equaliter se debet habere ad vtranqz partem: nullo habito respectu ad alterutrā partē debet verum dicere, z falsum tacere: ad quod etiam iuramento compellitur. vt. ij. qō. iij. nullam [isti] scz aduocatus, z iurisconsultus ex vna parte. ista materia distincta est supza. xj. qō. iij. non licet. [cū indicia z testimonia ꝛc. Jordina sic. testimonia iniqua z falsa venduntur que nec iusta nec vera vendenda sunt [sceleratus.] hoc fit: quoniam si venderētur iuste in hoc casu plus peccat, qui falsum iudicium aut testimonij vendit, ꝙ qui vendit verū iudicium. Et ratio est: qz primus

Exponit literam.

Archid.

a ¶Videre in a stū patrocinij. addē etiā ñ partes trā sigant etiam opera ipsius aduocati gl. i. l. si litis. ff. mādati. bal. in. l. j. in. v. q. C. de suffra. Collect. in. c. prout. nu. 5. de dolo. Et tale salariū

Diuisio.

eraśmittit ad heredes Jarebuffi. in. l. j. nu. 2. vers. salariam. C. de lega. lib. x.

¶Questio. vj.

Quod vero penitētia agi non possit. Hic incipit quest. vj. scilicet an vsurarij possint agere penitentiam nisi restituant vsuras. Et diuiditur in quatuor partes. in prima probat per capitulū Augustini, quod non agitur digna penitentia: si res ablata aut detenta restituatur. Jo. de archi. Et ad boc inducit. c. sequens.

2 ☞ Casus in quibus excusatur quis ne restituat ablata.

4 Papa potest dispensare quod bona clericorum siue ecclesiarum iniuste habita non restituantur si videt boc vtile esse ecclesie etiam extra casum necessitatis.
Idem si bona sunt personarum siue laicorum qui immediate subsunt ecclesie. nu. 5.
Et quid si subsunt iurisdictioni principū secularium. nu. 6.

7 Papa extra casum necessitatis non potest dispensare cū rapto ribus vsurarijs z similibus quin teneantur restituere bona personarum secularium.

8 Illicitum dicitur aliquid dupliciter.

12 Ablatum potest esse in quadruplici differentia.

13 Damnificare aliquē in bonis spūalib⁹ aīe intelligit dupliciter.

14 Occasio dāni anime alteri⁹ potest quis esse quadrupliciter.

15 Damnificans aliquem suadendo consulēdo vel precipiendo ad peccatum tenetur modo sibi possibili restituere damnum.
Et quid de bis qui damnificant malo exemplo. nu. 17.

16 Renocans aliquem ab ingressu religionis ad quid teneatur.

18 Damnificans aliū in bono fame z bonoris tenetur ad restitutionem.

19 Ledere alium in fama z bonore contingit quatuor modis.

20 Prelat⁹ si direrit verba cōsumeliosa subdito facies boc ad correctionē non tenetur ei petere veniā. Similiter nec pater filio: nec magister discipulo, nec dñs seruo, nec marit⁹ vroxi.

21 Restitutio siue satisfactio fame debet fieri quam citius potest fieri quando notabilis est.

22 Damnificatio que fit in bonis corporis per lesiones contin-

gīt fieri quatuor modis.
Et qualiter sit fienda restitutio. num. 23.
24 Occidens hominem qualiter teneatur ad restitutionem.
25 Bannificare aliquem in bonis fortune cōtingit dupliciter.
26 Inueniens aliquam rem ꝙ teneatur ad restitutionem.
Et quid si nescit cui debeat restituere. nu. 27.
28 Lucrum habitum ex iniuste acquisitis an sit restituendum.
29 Illicite dare dicitur aliquis aliquid dupliciter.
30 Rapina totaliter est restituenda.
31 Questores sancti Antonij vel alij quicūq; nullo modo possunt sibi retinere ea que illis pauperib⁹ vel locis pro quibus petuntur dantur: possunt tamen viuere super questus.
33 Cooperator ad damnificādum tenetur restituere totū illud damnum: ad cuius totalitatem est cooperatus.
34 Consulens quando dicatur cooperari efficaciter.
35 Adulator qui teneatur ad restitutionem.
37 Conscientiā habēs de re quod sit aliena: tenet illā restituere.
38 Notarij facientes scienter chartas de debito vsurarū ac si sit debitū legitime ꝛ absq; vsura tenent reddere vsurā acceptā.
39 Recipiens de bonis alterius quantum sibi alius tenebatur: an teneatur accepta restituere.
40 Restitutio an semper sit facienda ei a quo aliqd acceptū est.
41 Casus in quibus restitutio non est facienda ei a quo aliquid acceptum est.
42 Prescriptio an excuset a restitutione rei aliene.
43 Res ecclesie non prescribitur nisi bona fide continua.
44 Clericus furem captum in domo sua non debet tradere iudici seculari.

Diuisio.

SIres. Hoc. c. est beati Augu. in. ij. epistola ad macedonium. Summa est in rub. Diuiditur autē in. iiij. partes. in prima dicit ꝙ nō remittitur peccatū nisi restituatur ablatū: si restitui potest. in. ij. ꝙ si quis restituere tenetur dicat se nō posse restituere, ꝛ inhibetur de hoc, est verberibus subiciendus. in iij. ꝙ ecclesia pro tali apud iudicē secularē potest intercedere non tamen vt ablata nō reddantur. in. iiij. ꝙ ecclesia non debet talem subijcere pene temporali; nec eum ad hoc tradere iudici seculari: comminari tamē debet ei aliquādo clam: aliquando manifeste secundū diuersitatē personarū. ij. ibi, tuic certe. iij. ibi, sed non inhumanum. iiij. ibi, sed nunquid nos. Pro pleniori intelligentia huius capituli queruntur ser.

1 ¶Primum est vtrum restitutio ablatorum sit de necessitate salutis.
3 ¶Secundum est vtrū potest fieri dispensatio quod ille qui tenetur ad restitutionem non teneatur restituere.
9 ¶Tertium est vtrum qui tenetur restituere teneatur statim restituere.
10 ¶Quartum est vtrum qui iurauit vsurario aut latroni ablata non repetere: teneatur non repetere.
11 ¶Quintum est vtrū de omni ablato sit restitutio facienda.

Primū arg. 1

Ad primum sic procedit, ꝛ videtur ꝙ restitutio ablatorum nō sit de necessitate salutis. Nullus tenetur ad impossibile sed restituere bona ablata anime, vel corporis vel etiā bonorum fortune est sepe impossibile. ergo ꝛc. dicit enim Hieronym⁹. Qui diverit idē impossibile precepisse anathema sit. ¶In oppositū arguit. ex. c. presenti: vbi dicit nō dimittit peccū ꝛc. Rūdeo dicendū, ꝙ restituere ablatū iniuste stante possibilitate restitutionis, sit de necessitate salutis. ista cōclusio probat primo sic iuxta scotum in. iiij. di. xv. sicut auferre alienū est peccatū mortale, ꝛ cōtra preceptū diuinū negatiuū: scz non furtū facies. ita ꝛ tenere alienū: ideo sicut necessariū est seruare precepta negatiua: ita necessariū est non tenere alienū dño inuito. Et per

Opponit in contrarium, Respondet,

S. Thom.

ois necessariū est vel statim reddere, vel statim velle reddere. ¶Secūdo sic iuxta sanctū Tho. in. ij. ij. q. lxij. ar. vj. Restitutio est actꝰ iustitie cōmutatiue, que in quadā equalitate consistit. Et ideo restitutio importat redditionē illius que iniuste ablata est. Sic enim per iteratā eius exhibitionē equalitas reparat. Cū ergo seruare iustitiā sit de necessitate salutis consequēs est ꝙ restituere iniuste ablata sit de necessitate salutis. ¶Ad argumentū in oppositū dicendū, ꝙ in quib⁹ nō potest recompensari equivalens: sufficit ꝙ recōpensetur, qō possibile est. Et si nō potest actu necessario: tamē requirit ꝙ sit in proposito ꝛ voluntate restituendi quod ablatū est, vel equalēs secūdum facultatē patam. † Nota hic ꝑm Petrū de palude plures casus in quibus excusatur quis ne restituat ablata. primus est, propter impossibilitatem hactenus: in qua debet consyderari si est equalis necessitas in illo qui est creditor respectu sue necessitatis: tunc iustū est alium superuenire de suo, quā istū de alieno. Nam si esset extrema necessitas que facit omnia communia melior est cōditio possidentis. ¶Secundus est quādo remittitur per creditorē: nisi sit talis persona que nō habeat administrationē, vel que nō pōt donare, vel qñ iure est cautū, ꝙ remissio non valet: tunc non excusat sicut in iudice delegato. extra de reseri. statut. li. vj. ¶Tertius est quando recompensatio fit sicut in foro contentioso liquidi ad liquidū fit cōpēsatio. vt mihi debes. x. Ego debeo tibi alia. x. neuter alteri soluere tenetur, sed pōt vtrūq; recōpēsari sic. ¶Quartus est si res debitoris ad me peruenit per modum pignoris: possum retinere quousq; mihi satisfecerit. ¶Quintꝰ est excusat pscriptio si iusto titulo bona fide semper fuerit res aliena possessa non vitio furti, aut violentie vitio affecta cōpleta prescriptione iuris autoritate potest licite retineri: aliter non. extra de prescrip. c. vigilanti.

Scōs casus.

Tertius casus.

Quartus casus.

Quintus casus.

3 **Ad secundum** sic, ꝓcedit, ꝛ videt ꝙ usurarius vel fur, vel raptor possit in aliquo casu absoluī ab obligatiōe restitutiōis papa dispensante primo necessitate fidei vtpote peregrini terre sancte sic super illud. xxiij. dist. nunquid legistis. Quid dicit Dauid: qñ necessitatē habuit. dicit glo. ꝙ non est licitum in lege necessitas facit licitum. ergo non restituere alienū quod est simpliciter illicitum ex necessitate efficitur licitum, sed nulla est maior necessitas, qm illa que est fidei. ergo in necessitate fidei licitum est non restituere debita habita dispēsatione cōtra obligationē restitutionis. ¶Scō sic: ofa bona sunt ipsius ecclesie, ergo summo ꝛ generali dispēsatori ecclesie est licitū bona ecclesie rapta ꝛ detenta ipsius raptoribꝰ dare. Et hoc videt cōfirmari ex illo facto dñi, qui populo israel bona quibꝰ spoliauerāt egyptios asportare precepit nulla illis facta restitutione. ¶Tertio sic: necessitas absolvit filios israel ab observātia sabbatī: ad quā tenebātur ex precepto dñi: sicut patet. j. Machab. ij. sed non minus obligat preceptum de observādo sabbatum: quam necessitas restituendi aliena. ergo videt imminente necessitate ꝛ maxime fidei absolui potest quis ab obligatione restitutiōis. ¶Quarto necessitas corporis facit licitum quod simpliciter est illicitū: sicut furari aliena in vltima necessitate. vt patet de conse. di. v. discipulos. Simili ratione vel fortiori videtur, ꝙ necessitas spiritualis scz fidei faciat licitum illa non restituere. ¶In oppositū videtur. c. ep̄s vbi dicit Aug. ꝙ non dimittit pctū nisi restituatur ablatū.

Ad primum arguit.

Secūdo casus.

Tertia conclusio.

4 ¶Respondeo sub certis conclusionibus. prima est ꝙ si bona iniuste habita sint de bonis clericorū siue ecclesiarū: papa potest dispēsare ꝙ nō restituant; si videat boc vtile esse ecclesie: etiā extra casum necessitatis quōmodo appareat ecclesie vtilitatis. patet conclusio qz papa est generalis dispensator ꝛ administrator taliū bonorū ecclesiasticorū. ¶Scōa cōclusio. † Si bona illa iniuste habita sint laicarū personarū que immediate subsint iurisdictioni ecclesie est conclusio secūda

Secūda conclusio.

5 quoddam, ꝙ similiter pōt papa dispensare. † Si vero accepta sunt illa bona de bonis laicorū, qui subsunt iurisdictioni principū secularium tunc est 2a conclusio domini Petri de palude ꝙ in casu necessitatis ecclesie pōt etiam dispensare ad subueniendū tali necessitati ꝓbatur cōclusio: qz in casu necessitatis ecclesie oīm fideliū sunt magis cōia ꝛ debita ad subueniēdum tali necessitati: qm necessitati corporalia private persone in casu tamē necessitate maxime extrema sunt omnia communia: quilibet tenetur de bonis suis subuenire tali necessitati: ꝛ bona cuiuslibet in hoc casu sunt cōmunia. vnde potest dispensare cum illis qui pōt subuenire necessitati, ꝙ nō restituāt bona etiā personarū secularium iniuste habita: hoc tamē obseruato, ꝙ ab aliis a quib⁹ pōt cōmode fieri: accipiāt secūdum ratā suā ad restituēdū partē illorū bonorū illis: a quib⁹ fuerūt accepta, vel ꝙ tantū minus ab illis accipiat: qz nō alij qui soli de necessitate sed cōmunitas tota ꝛ quilibet secundū proportionem debet portare onus cōmunitatis: hoc obseruato non fit contra iustitiam: ꝛ in hoc dispēsatio pape est declaratio iuris. vltima conclusio † extra casum necessitatis nō videtur ꝙ papa sic cum raptoribus ꝛ vsurarijs, ꝛ similibus possit dispensare: quin teneantur bona personarū secularium restituere. patet cōclusio qz talium bonorum papa nō habet liberam dispensationē: magister vero Augustinus de ancho na ponit in summa quod papa non possit facere talem relationē propter quatuor incōueniētia que sequerētur primū est scandalum. Salua reuerentia istius magistri, existēte necessitate ecclesie nullum esset scandalum sed exemplū discrete prouidere. ¶Secundum inconueniens est: quia non esset certa conscientie absolutio: salua pace quia fideles scītes illud qō dictū est Petro ꝛ in petro successorib⁹. Quodcunq; ligaueris super terram ꝛc. videntes dispensationem illam in casu necessitatis eccleſie minime dubitarent: quin remissum esset

Tertia conclusio.

Quarta conclusio.

Aug. ō anc. Contra aug. de ancho.

Ad primum arguit.

Ad secūdū.

esset ei peccatum non facta restitutione bonorum oblatorum intercedente dispēsatione papali. ¶Tertium quod dicit se qui est ꝙ scelera manerent impunita. Salua pace hoc non sequeretur. vt patet manifeste. ¶Quartum incōueniēs quod dicit sequi est: ꝙ iniustum contra proximum committitur salua pace sua: nihil fit contra iustitiam in casu illo: vt dictū est. ¶His habitis dicendū est ad rationes in principio. Ad primam respondetur ꝙ in casu necessitatis ecclesie ꝛ magine fidei papa potest. Et ita argumentum conceditur als non procedit. † Aliquid enim est illicitum dupliciter. vno modo quia hz ppetuā malitiā. alio modo qz hz malitiā ad tēpꝰ. primū nō pōt fieri licitum ex aliqua causa. vñ nō est simile de exultione spicarum in sabbato: ꝛ de non restituendo ablatū. quia euelle re spicas in sabbato non habuit perpetuam malitiam: sed ad tempus: scilicet quandiu durauit lex. Sed furari rapere perpetuam habet malitiam. vnde restituere ablatum preceptum morale est. vnde ecclesia non potest dispensare in eo hoc precedit loquendo de dispensatione prout est iuris relaxatio: non autem, put est iuris declaratio. ¶Ad scōam respondetur negando consequentiam. Et enim dicitur ꝙ omnia sunt ecclesie ꝛc. potest dici: ꝙ ratio procederet de bonis ecclesiasticorū etiā extra casum necessitatis magne. de bonis vero laicorū in casu sicut dictum est. Scōo dicitur ꝙ papa potest dispēsare bona ecclesie: que non habent certos possessores non nisi exigentibus eorum demeritis dispēsare non potest: nisi in casu magne necessitatis ecclesie. Ad confirmationem de filijs israel respōdetur: ꝙ non est simile: sicut als dictum est quia illi inhēte dominio spoliauerunt egyptios ꝛ ideo restituere non tenebant quia a domino vniuersum; illa spolia erāt eis donata. alia concedimus iuxta superius dicta.

Ad primum argumentū.

9 **Ad tertiū** sic proceditur. † Et videtur ꝙ ille qui tenetur restituere sed potius pōt restitutionem differre. Primo sic. precepta affirmatiua non obligāt ad semper: sed necessitas restituendi imminet ex precepto affirmatiuo. ergo non obligatur homo ad statim restituendum. ¶Secūdo nullus ad impossibile tenetur. sz quādoq; aliquis nō potest restituere. ergo nullus tenetur ad statim restituēdum. ¶Sed in oppositū videtur illud Leui. xix. Non morabitur opus mercenarij apud te vsq; ad mane. ergo similiter in alijs restituatōibus faciēdis nō debet fieri dilatio sed statim restituere oportet. ¶Secūdo sic ex presenti capitulo vbi dicitur, ꝙ peccatum nō dimittit: nisi restituatur ablatum. sed nullo modo est differēda dimissio peccati. ergo nullo modo est differenda restitutio ablati. ¶Tertio sic. Precepta negatiua obligāt ad semper. ergo sicut nūq; est furādum. ita ablatum nūquam est retinēdum. ¶Respōdeo dicēdum iuxta sanctum tho. in. ij. ij. vbi. x. qō quilibet qui tenetur aliquid restituere statim cū potest debet restituere: vel petere dilationes ab eo: qui potest vsum rei cō cedere. Ista cōclusio probatur. sicut accipere rem alienam est peccatū cōtra iustitiam: ita etiam detinere eam. quia per hoc ꝙ aliquis detinet rem alienaz inuito domino: impedit eū ab vsu rei sue. ꝛ sic ei facit iniuriam. xm Manifestum est autem: qō nec per modicū tempus licet in peccato morari. sed quilibet tenetur statiz peccatū deserere ꝑm illud Ecclesiastici. xxi. quasi a facie colubri fuge peccatum. Et ideo quilibet tenetur statiz restituere: vel petere dilationem ab eo: qui potest vsum rei cō cedere. ¶Ad ratiōes in oppositum dicēdum est. ad primam negādo consequentiam. Et ratio est ꝑm sanctum Tho. quia preceptum de restitutione facienda ꝓuis ꝑm formā sit affirmatiuum: implicat tamē in se preceptum negatiuū: quo ꝓhiberetur rem alterius detinere. ¶Ad secundā respondetur ꝙ quando aliquis non potest statim restituere ipsa impotentia absolvit ab instanti restitutione facienda: sicut etiaz totaliter a restitutione absolvitur: si omnino sit impotens, debet tamē ab eo: cui debet remissionem vel dilationem petere per se vel per alium. ¶Ad rationes pro alia parte etiam respondētū est. Ad primam potest responderi, primo negando ad consequentiam quoniam non est equalitas in potentia restituendi statim in omnibus ablatis. ¶Secundo respondetur: ꝙ etiā in illo casu si possibilitas non adest statim soluendi mercenario cum licentia eius potest haberi licite dilatio. ¶Ad secūdam de capitulo ꝓsenti respondetur, ꝙ in casu licet restitutionem differre vtpote quando non est in soluendo: vel quando non inuenitur dominus rei furate vel eius heres tunc per cōfiliuz prelati potest fur vel raptor reseruare penes se quousq; inueniat dñm rerum. Et si non potest inuenire: debet reddere ecclesie: ꝛ ecclesia sine prelatus potest furi vel raptori: si valde indigens sit dare, quia in tali casu efficitur res illa ec. clesie, ꝛ tūc ecclesia potest illam dare cui voluerit. xm Modo ad capitulum ꝓsens dicimus: qō restitutio quandoq; dicitur habitus siue voluntas restituendi: quandoq; dicitur actus. Nō ergo dimittitur peccatum nisi ablatus: scz habitu: vel actu restituatur vel habeat voluntatem restituendi. ¶Ad tertiā respondetur: ꝙ sicut egistenti in extra necessitate alienū sit preceptum: ita dispensatione necessitatis licet deferre actum restitutionis sicut tactum est.

Ad tertiuz.

10 **Ad quartū** vbi queritur † de illo qui iurauit nō repetere ab vsurario, vel fure vel raptore. Respōdetur secūdū Ray. ꝙ non repetet directe ꝓpter iuramentum: sed indirecte bene repetet: scz denuntiando ecclie crimen illius. vt sic compellatur ad penitētiam quam nō potest facere nisi restituatur. Si vero iurauit non denuntiare nō tenet iuramentum cum sit illicitum vt pote cōtra salutē proximi. vñ hoc nō obstante denuntiare potest. extra de cognā. spirituali. c. tua. et de iureiuran. quēadmodum. Concor. Hoff. et Host. addens: qō etiam si debitor iurauerit non repetere: nec recipere vsuras: nihilominus vsurarius debet cogi ad restitutionem: et in hoc casu erit pecunia pauperibus eroganda.

Rūdet. Raymūd⁹.

Hoffredus. Hostiensis.

11 **Ad quintum** sic proceditur. † Et videt ꝙ non omne iniuste ablatū sit restituendum. Primo sic. nullus obligatur ad impossibile sed si ablata sint bona anime est impossibile illa restituere: vtpote si qs retraxit aliquē a religione dānificauit eū in bonis aīe: que habiturus erat in vita religiosa: et religionem que vtilitatez habitura erat ex persona illa. ergo ꝛc. ¶Secundo sic. Committere peccatum non est de necessitate salutis: vt patet sed qñq; illud quod aufertur non potest restitui sine peccato: puta cuz aliquis famam alicui abstulit verum dicendo. ergo restituere ablatum non est de necessitate salutis. ¶Tertio impossibile est restituī quod alicui ablatum est in bonis corporis. vt puta si abstulit membrum alicui vel vitam. ergo ꝛc. ¶Quarto sic. ille qui impedit aliquem ab aliquo bono cōsequēdo videtur ei auferre. quia quod modicum deest quasi nihil deesse videt. vt dicit philosophus. ij. physico. Sed cū aliquis impedit ne quis consequatur prebendam: vel aliquid huiusmodi: non videtur ꝙ teneatur ad restitutionem prebende quia quandoq; non posset ergo ꝛc. ¶Quinto quid cū non reperitur aut nescitur cui ablatū fit restituēdū. ¶In oppositū videt colligi ex. c. ꝓsenti vbi vniuersaliter loquit: ꝙ nō dimittit pctū: nisi restituat ablatū. ¶Rūdeo dicēdū ꝙ qz ablatum potest esse quadruplici differētia ese ꝑm ꝙ damnū qō infertur. primo quadrifariū est: quia vel est damnū in bonis anime: scz in virtutib⁹ theologicis: vel moralibus. Scōo pōt esse in bonis fame ꝛ honoris. Tertio in bonis corporis. Quarto i bonis fortune. Ideo de quadruplici restitutione restat dicendum ꝙ ordinem ꝑm ordinē argumētorū: ꝛ sic erūt quatuor articuli. In ꝓma loquimur de restitutiōe fienda bonorū ablatorū anime.

Primū arg. Primum casus.

Primus arg.

Augustin⁹. Ambro.

13 Circa quam primo notandum est † ꝙ damnificare aliquez in bonis spūalib⁹ anime pōt intelligi dupliciter. vno modo directe: et hoc modo nullus pōt aliū damnificare directe in bonis spūalib⁹ anime: scz virtutib⁹ quia tales infuse aut acquisite non perduntur: nisi p peccatū mortale fiue per actꝰ vitiosos. pctī. aūt adeo est volūtariū ꝑm augustinū de vera religiōe ꝙ si nō est volūtariū nō erit pctm. Et Ambrosiꝰ ōt. Nemo tenetur ad culpam: nisi ꝓpria voluntate deseruerit. xv. q. j. ¶Scōo mō pōt aliquis intelligi damnificare aliū in bonis talib⁹ anime: scz indirecte. put quis pōt esse alteri occasio peccati. Et quia vt decretalis dicit. Qui occasionē damni dat dānum dedisse videtur. extra de iniurijs et damno dato. ca. vlti.

Augustin⁹. Ambro.

14 † Est autem aliquis occasio damni anime alteri? quadruplici citer. Primo modo verbo aliū ad peccatum inducendo. Secūdo a meliori bono retrahendo. Tertio a malo exemplo scā dalizando. Quarto seductorie virginem deflorando. Quātū ad primū inducit quis aliū ad peccatum verbo suadendo: cōsulendo: vel precipiendo id: quod est mortale. Et per hoc auferetur gratia: ꝛ virtutes. vnde Augustin⁹. Si fratri tuo male persuades occidis. de pe. di. j. nolli. Et de tali. sic damnificāte

Augustin⁹.

15 est ꝓma 2a clusio, † ꝙ tenetur modo sibi possibili restituere dānum. Ista 2a clusio patet. qm damnificatio in bonis anime est multo peior: ꝙ damnificatio i bonis fortune: vt dici augu. li. retractationū. Si ergo de illis restituēda sunt damna: multo magis damna bonoz anime modo possibili: scz inducēdo eū efficaciter ad penitentiā ad actus virtuosos. Et si sola inductio sua non sufficit. quia facilius est hominem peruertere: ꝙ conuertere tenetur per orationes suas ab alijs ꝓcuratas impetrare sibi conuersionem. Et per aliorum suasiones efficaces dum tamē illis non ꝓdat peccatum occultum ꝓdicti. ¶Quantum ad secūdū scilicet in reuocādo aliquē a meliori

bono facit homo damnum alteri reuocādo a religiōe: in qua perfectius viueret ꝑ in seculo. Et de tali hoc modo damnifi-
16 cato est ꝛclusio. † ꝙ talis tenetur ipsum reuocatū ab ipso re-
ducere ad ingressum religionis siue ingressium. Nam secundū
Petrus de palude. Petrum de palude in quarto non solum ille qui induxit pro-
fessum ad ingressum religionis tenetur ad inducendum ipm
ad reuersionem in religionē: sed etiam qui retrahit illū q̄ vo-
lebat ingredi nondum tamen ingressus fuerat: inducere eum
ad ingressū. Ꝺ si ipse nolit intrare tenetur aliquem idoneū
procurare: quod si non posset tenetur pro eo intrare, quod in-
telligens magister Raymundus ordinis predicatorū: quia
Raymun. querterat quēdam ab ingressu religionis pro eo intrauit. Ra-
tio est quia abstulit dño seruū suum nouitium: vel intrauit.
Francisc⁹ de mayronis. hec petrus de palude. Concordat dñs Franciscus de mayro-
nis. in. iiij. dicēs. qꝺ in tali casu quo aliquis fecit aliquē exire
religionez vel impediat ingressum: dicit ꝙ debet se ipm dare
pro illo: vel procurare equivalentem: vel facere quod in se est.
Scotus. Sed scotus in. iiij. dicat hoc verū esse de obligato ad religio-
nem obligatione professionis: non de eo qui erat disposit⁹ ad
intrandum: nec tamen intrauit. Ratio est quia interest inter-
esse in religione: z prope esse, vnde non tenetur ad tantam re-
stitutionem religioni ad ꝙtam ſ fuisset in religione: sed tene-
tur ad aliqualem restitutionem, scz ad aliqualem inductionē
ipsius: vel alterius equivalētis ad ingressum illius religiōis
Antonius. hec scotus. Idem videtur dicēdum ſm dominum archiepm.
florentinū: de eo qui auertit nouitium religionem ingressum
animo perseuerandi cum talis obligetur religioni saltem in
genere, hec autem intelligenda sunt ſ illum retraxit intētione
damnificandi religionē, quia tunc teneretur religioni. Si aūt
hoc fecit intentione consulendi ꝓprie vtilitati sine fraude: nō
tenetur religioni: sed persone: quam retraxit vt in persuasiōi-
bus z aliis bonis spiritualibus in quibus damnificauit illū.
Hostiensis. Richard⁹. Cōcor. Hosti. in summa. Idem richardus in. iiij. di. xv. dicēs.
ꝙ retrahens vtilem personam religionis ab ingressu eiusdez
causa damnificandi religionē: tenetur illi religiōi ad interesse
ſm arbitrium bonorum virorū. Si autem hoc non faciat pro
pter hoc: sed vt consulat vtilitati sue: siue temporali: siue spiri
tuali: non suggerens aliquod falsum: nec in fraudem: non te-
netur religioni ad aliquam restitutionem: sed persone cuius
profectum spūalem impediuit tenetur in spiritualib⁹ facere
restitutionem ꝙtum potest. Quātum ad tertium, de damni fi
cando alios modo exemplo: sicut scādalizāt prelati subditos
suos pōpis: z lasciuis, mulieres ornate viros suos vanitati-
bus z alij manifeste peccantes: z precipue quando hoc inten
dunt vel non scandalizare contemnūt: propter quod alij ruūt
17 in diuersa vitia, de talibus est ꝛclusio. † ꝙ tales tenent ad sa-
tisfaciendum bonis exemplis manifestis alios edificare: sicut
scandalizarūt malis operibus suis. ¶ Quantum ad quartū
modum damnificandi scz educendo virginem: z eam defloꝛā
do de restitutione facienda tali dāno loquitur Exo. xxij. Ꝺi
seduxit virginem, z dormit cum ea: dotabit eam vxorem, aut
reddet illi iuxta morem dotis quam virgines solēt accipere.
damnificat enim talis illā in castitate virginali: auferendo ei
illicite thesaurū irrecuperabilem, vnde teneꝰ ei saltē ad resti-
tutionem castitatis ꝛiugalis: accipiēdo eam in vxorē: vel do
tando. Et si quidem promisisset ducere eam in vxorez tenere
tur ad hoc ratione promissiōis: nisi esset nimis dispar ꝺditio
et tunc faciat ad arbitrium boni viri. Idem vero dicendū est
quādo alter seduxit ꝑ alio vel molestauit. Quānis autē prece
ptum allegatū legis mosaice sit iudiciale: z in⁹tus hmōi nō
obliget obligat tamē in⁹tum est sumptum pro statuto ab ec
clesia. vt extra de adul. c. j. vel ab aliq̄ ciuitate: sicut pt3, extra
de insur. z damno da. c. j. z sequētib⁹. z hec de ꝑmo. ¶ Quātū
ad scōm articulū vbi videtur est, quomodo damnificās fa-
18 ma z honore debeat satisfacere pro quo sit ista ꝛclusio. † dam
nificans alios in bono fame z honoris teneꝰ ad restitutionē.
§ Ad restitu-
tionē. Quid
dicaꝰ fame
restitutio, vi
de Bal. i. l. si
qua. C. ad ter
ru. Et ꝙ fa-
mā grauius
est perdere
quā res. per.
de anc. in. c.
prelatorum.
nu. 3. de accu
satio.
a ¶ Restitu-
tio facienda.
Restitutio an
sit difficilius
personale vt
reale: vide bar
tol. in. l. ſi. ff.
de furtis. l. fal-
sus. ſ. qui alie-
nū. q. alienū qd facens
in terra lucri faciēdi causa subtrahit: furti astringit: siue sciat
cuius sit: siue ignoret. Et hoc rationabile est: q. ex quo scit rē
ſnam non esse supponere debeat eam de iure ad alium perti-
nere. ¶ Surgit questio, † quid si forte nescit cuius est cui dz
restituere. Respondeꝰ ꝙ tunc debet ipse diligentem operam
dare: vt sciat cui⁹ est res illa iniusta. quē ſ inueniat reddat sibi
ſ non inuenit: potest ad tempus seruare cū intentione reddē
di illi: cuius est quando reperietur: vel pro anima ipsi⁹ cuius
est in pauperes erogare. vel illi cui incūbit cura de re publica
restituat. vnde non potest rem illam retinere ſm communem
opinionem: nisi in casu necessitatis. De iniuste acquisitis est
cōclusio. ꝙ cum in tali casu possessor bono titulo z bona fide
careat in re sic acquisita: non potest eam retinere: sed tenetur
illam restituere. Quodi iniuste acquisitionis sunt multi: z ꝓ
pter eoꝝ varietatem sub certa regula non possunt comprehē
di: ſ multi tacti sunt in superiori questiōe: scz de usura: de ra
pina: de furto: de meretricio: de ludo alearū: de histrionibus
28 ꝛc. ¶ Sed hic surgit questio, † vtrū illud quod iniuste est acq
situm est solum reddēdum vel cum eo reddēdum lucrū: inde
habitū. verbi gratia. extorsit a te cētum libras per iniustitiam
vsurarum: cum quibus centum libris quinquaginta libras li
cite acquisiuit: tunc est dubiū: an solum teneat restituere cētū:
vel centū quinquaginta. ¶ Respondeo quidquid dicant alij
dicendum est iuxta Sanctū tho. in. ij. ij. distinguendo. qꝛ res
quedam sunt quarum vsus est ipsa rerū cōsumptio: que non
habent vsumfructum scōm iura. Et de talib⁹ ponit cōclusio
ꝙ si talia fuerūt per vsurā extorta: puta denarij: triticū: vinū
et aliquod huiusmodi non tenetur ad restituendū nisi id qō
accepit. quia illud quod de tali re est acquisitum nō est fruct⁹
huius rei: sed humane industrie: nisi forte per detentionē ta-
lis rei alter sit damnificatus amittēdo aliquid de bonis suis
tunc enim tenetur ad recompensationē nocumenti. Quedam
vero res sunt: quarū vsus non est earū consumptio: z talia ha
bent vsumfructum: sicut domus: ager: z alia hmōi. Et ideo si
quis domū alterius vel agrum per vsuras extorsisset: nō solū
tenetur restituere domum vel agrum: sed etiam fructus inde
perceptos. quia sunt fructus rerū ipsarū quarū alius est dñs.
et ideo ei debentur. ¶ De tertio scz turpiter acquisitis: puta
per simoniā: per histrionatū: per ludum alearum: per meretri
cium: est opinio quorūdam ꝙ sic acquisitum est restituendū
imo etiā omne lucrū inde prouenies. Sed opinio ista non
teneꝰ. et supra circa principiū quinte questiōis est dictū 2tra
rium. Unde est alius modus dicendi qui nobis videtur
rationabilis: iuxta superius determinata et iuxta Sanctum
29 tho. in. ij. ij. † ꝙ aliquis dicitur dupliciter aliq̄ illicite dare.
vno modo quia ipsa datio est illicita: et cōtra legē: sicut pa-
tet in eo: qui simoniace aliquid dedit: talis meretꝰ amittere ꝙ
dedit. vnde nō est ei restitutio facienda. Et quia ille qui accepit
contra legem accepit: nō debet sibi retinere sed debet in pios
vsus cōuertere. Alio modo aliqs illicite dat: quia ꝓpter rem
illicitam dat: licet ipsa datio non sit illicita: sicut cum qs dat
meretrici ꝓpter fornicationē. vnde et mulier pōt sibi retinere
quod est ei datum. Sed ſ per fraudem vel dolum aliquid ex-
torsisset: teneꝰ eidem restituere. Et ita dicēdum videtur de hi
strionatu. De ludo vero alearū satis dictū est supra circa ꝓ-
cipium quinte q̄stionis. iuxta sanctum tho. in. ij. q. xxxij. ar.
vij. ¶ De quarto modo extorsis scz violēter est ꝑmo notādū
ꝙ hoc potest fieri dupliciter. vno mō violētia apertā sicut ra-
30 pina. Et de hoc est ꝛcluio idubitata † ꝙ totaliter est restituē-
dum cum talis nō solum iusto titulo z bona fide careat: imo
etiaz vltra hoc apertā vim inferat. Alio modo ꝓpter fraudu
lentā machinationem: puta cū noui census collecte vel peda-
gia vel similia a ꝓncipibus imponunt ꝛtra ius rectum: et
approbatum aut contra cōsuetudines approbatas z vim iu-
ris habentes siue etiam ꝓcibus aut regis vim violentie ha
bētibus extorqueantur. Cū enim in principatu politico ꝑ-
ceps non sit oino dñs subditoꝝ: nec rerum subditis concessa-
rum: non potest pro libertatis arbitrio questus ceu sensus im
ponere: sed ſm ꝙ ius exigit: et ratio dictat. Cōtrarium autem
facientes non sunt principes: sed tyranni: et obligantur ad re
stitutionem illi: vel illis: a quibus acceptum est: vel si scire nō
potest in pias causas est conuertendum ſm Raym. Cōcor. et
Ulri. z Inno. ¶ De quinto: scz cui datū est aliquid ꝑ erro
rem, est notandum, ꝙ in tali donatione vel est error ꝑsone:
vel error fortune: vel alterius conditionis apposite. Si ꝑmo
modo puta intēdo tibi dare: vt pauperi: et tu es dives. Et de

Hostiensis.

S. Thom.

Petrus. Wūbertus.

Scotum.

Richard⁹.

fit in bonis corporis per lesiones. Et in primis notādum, ꝙ
quatuor modis fieri cōtingit. Primo per occisionem. Scōo
per membrorum mutilationem. Tertio per vulnerationem
23 seu percussionem. Quarto per retentionem. † Circa hūc ar-
ticulum est ista conclusio. ꝙ de hoc damno est necessario resti
tutio faciēda qualis possibilis est, patet. Si enim vnam gal
linam aut bouem lederet: nulli dubium ꝙ satisfacere teneꝰ
ꝙto magis in lesione hominis aut dānificatione ſ circa mo
24 dum videndum est. † Si enim contingat damnū fieri per oc
cisionem ſm aliquos assignatur triplex modus satisfaciēdi.
Primus est vt sustineat penam: que in multis ciuitatib⁹ sta
tuta est: scilicet penam talionis z hoc a iudice non a se, nec te
netur iudici se presentare vel offerre ad hoc sed captus z con
demnatus patienter ferre mortem: si lex hoc statuit. ¶ Secū
dus modus satisfaciēdi est vtilis sibi z si ad hoc nō teneatur
necessario vt exponat vitam suam in causa iusta belli vtpta
cōtra inimicos ecclesie: vel pro defensione fidei in bello vltra
marino: ordinando hunc laborem z periculum suscipiat in sa
tisfactiones huius q̄ occidit. Ꝺs ſ nec hoc vult facere: aut
non potest est tertius satisfaciendi modus scilicet in spiritua
libus bonis pro anima occisi vt ad eleemosynas faciendas: z
ad aliquam peregrinationem assumēdam: z debet etiam alio
rum orationes procurare pro anima occisi. Sed nec hoc solū
sufficit in casu: in quo interfectus sustentabat aliquos: vt pa
trem, vel matres, vel propinquos, quia in hoc casu tenetur in
terfector ad sustentationē omniū illoꝝ: q̄ꝫtum potest. Si ve-
ro scōo modo damnificauerit aliū in corpore: scilicet per mu
tilationem membrorum, vt dicit sanctus tho. in. ij. ij. ꝙ debet
ei recompensare vel in pecunia, vel in aliquo honore, cōside
rata conditione vtriusq̄ persone ſm arbitrium probi viri. Et
ꝓter hoc tenetur ad expensas factas in curatione: vt habeāt
extra de iniurijs z dam. da. c. j. Et vltra hoc tenetur ad placa
tionē lesi ꝙtum in ipso est: z ad consolationez ipsius afflicti,
que perpetua est sibi desolatio, z in tali mutilatione plus est
considerāda z ponderanda mutilatio pauperis: ꝙ diuitis,
z ſ magis indigebat parte abscissa ad victum necessarium: pu
ta si abscissa est ei man⁹ dextera, qua scribendo lucrabat, tūc
enim magis teneretur. ¶ Quantum ad satisfactionem fien
dam circa tertium modū damnificationis corporalis scilicet
vel per vulnerationem, vel percussionez satis diuina lex vide
tur modum posuisse cum ait Exod. xxi. vbi dicitur. Si rixati
fuerint viri: z percusserit alter proximum lapide, vel pugno,
z ille mortuus non fuerit, ſ iacuerit in lecto. si surrexit z am
bulauerit vadens super baculum suum, innocens erit qui per
cusserit, scilicet a mortis pena sustinenda, ita tamē vt operas
eius quas scilicet interim neglexit z expensas eius in medi
cos restituat. ¶ Quantum ad satisfactionē damnificationis
corporalis, scilicet per detentionez est conclusio iuxta domi
num Archiepm florentinum, ꝙ vltra reconciliationem z ve
niam petitam ledentis ac lesō fiet satisfactio iniurie: prout sa
piēs determinabit. Et ſ lesus plus vellet exigere, ꝑ deberet
ad illud plus non tenetur ledens vt illum reconciliet. Cōcor
dat Sanct⁹ Tho. dicēs, ꝙ vbi nec in se nec in equivalēti po-
test fieri restitutio, vt in mutilatione mēbri, z huiusmodi, di
cit satisfactio fiet per recompensationem faciēdā ad arbitriū
boni viri. Idem dicit Richardus. ¶ Ad quartū articulum
25 scilicet circa dānificationē in rebus fortune. † Pro quo no-
tandum ꝙ damnificare aliū in bonis fortune dupliciter con
tingit, vno modo ita ꝙ damnū quod infertur alteri acquiraꝰ
auferenti, vt cū quis damnificat aliquē in centū libris, z ap
propriat sibi. ¶ Secundo aut tale damnum non acquiriꝰ au
ferenti: vt cum quis cooperatur ad furandum equum, sed nō
appropriat sibi: aut cum quis dat venenum animalibus alte
rius, z inde acquiriꝰtur, acquiritur autem aliquid alicui mul
tipliciter, puta vel quia a casu inuenit, vel q. iniuste acquisi-
uit, vel quia turpiter accepit, vel quia violenter z ꝙ oppressio
nē extorsit, vel quia per errorem illi datum est ab eo, qui non
poterat dare. Et de quolibet istorum sex modorum est dicen
dum an omne illud quod aliquo sex modorum acquiritur sit
restituendum, de primo scilicet casualiter inuentis sit ista cō
26 clusio. † Cum talis inuentio cum non faciat inuētorem iusto
titulo rem possidere z per consequens non sit legitimus pos-
sessor, sed potius ꝓdo quia mala fide possidet, nec iusto titu
lo gaudet talis inuentor: tenetur restituere omne sic inuentū.
Ista conclusio est supra posita. e. q. v. ſi quid inueniſti. Ueruꝫ
aliꝰ distinguit, sicut Richardus, ꝙ quedā sunt res cōmunes
omni iure naturali, vt volucres nō domestice, z pisces maris
z similia, isti. de rerum diui. ſ. equidem. z. ſ. fere bestie. Que-
dam sunt vniuersitatis. Quedā sunt ꝓprie singulorum tunc
est conclusio. Reperiens rē de primo modo dictis restituere
non tenetur. Sed a reperiens res que sunt communitatis aut
alicuius singularis persone tenetur restituere. ſ. q. v. ſi qd in-
ueniſti. et debet facere inquātū in se est vt sciatur cuius est: q.
vt dicit. ff. de furtis. l. fallsus. ſ. qui alienū. q alienū qd facens
in terra lucri faciēdi causa subtrahit: furti astringit: siue sciat
cuius sit: siue ignoret. Et hoc rationabile est: q. ex quo scit rē
ſnam non esse supponere debeat eam de iure ad alium perti-
nere. ¶ Surgit questio, † quid si forte nescit cuius est cui dz
restituere. Respondeꝰ ꝙ tunc debet ipse diligentem operam
dare: vt sciat cui⁹ est res illa iniusta. quē ſ inueniat reddat sibi
ſ non inuenit: potest ad tempus seruare cū intentione reddē
di illi: cuius est quando reperietur: vel pro anima ipsi⁹ cuius
est in pauperes erogare. vel illi cui incūbit cura de re publica
restituat. vnde non potest rem illam retinere ſm communem
opinionem: nisi in casu necessitatis. De iniuste acquisitis est
cōclusio. ꝙ cum in tali casu possessor bono titulo z bona fide
careat in re sic acquisita: non potest eam retinere: sed tenetur
illam restituere. Quodi iniuste acquisitionis sunt multi: z ꝓ
pter eoꝝ varietatem sub certa regula non possunt comprehē
di: ſ multi tacti sunt in superiori questiōe: scz de usura: de ra
pina: de furto: de meretricio: de ludo alearū: de histrionibus
28 ꝛc. ¶ Sed hic surgit questio, † vtrū illud quod iniuste est acq
situm est solum reddēdum vel cum eo reddēdum lucrū: inde
habitū. verbi gratia. extorsit a te cētum libras per iniustitiam
vsurarum: cum quibus centum libris quinquaginta libras li
cite acquisiuit: tunc est dubiū: an solum teneat restituere cētū:
vel centū quinquaginta. ¶ Respondeo quidquid dicant alij
dicendum est iuxta Sanctū tho. in. ij. ij. distinguendo. qꝛ res
quedam sunt quarum vsus est ipsa rerū cōsumptio: que non
habent vsumfructum scōm iura. Et de talib⁹ ponit cōclusio
ꝙ si talia fuerūt per vsurā extorta: puta denarij: triticū: vinū
et aliquod huiusmodi non tenetur ad restituendū nisi id qō
accepit. quia illud quod de tali re est acquisitum nō est fruct⁹
huius rei: sed humane industrie: nisi forte per detentionē ta-
lis rei alter sit damnificatus amittēdo aliquid de bonis suis
tunc enim tenetur ad recompensationē nocumenti. Quedam
vero res sunt: quarū vsus non est earū consumptio: z talia ha
bent vsumfructum: sicut domus: ager: z alia hmōi. Et ideo si
quis domū alterius vel agrum per vsuras extorsisset: nō solū
tenetur restituere domum vel agrum: sed etiam fructus inde
perceptos. quia sunt fructus rerū ipsarū quarū alius est dñs.
et ideo ei debentur. ¶ De tertio scz turpiter acquisitis: puta
per simoniā: per histrionatū: per ludum alearum: per meretri
cium: est opinio quorūdam ꝙ sic acquisitum est restituendū
imo etiā omne lucrū inde prouenies. Sed opinio ista non
teneꝰ. et supra circa principiū quinte questiōis est dictū 2tra
rium. Unde est alius modus dicendi qui nobis videtur
rationabilis: iuxta superius determinata et iuxta Sanctum
29 tho. in. ij. ij. † ꝙ aliquis dicitur dupliciter aliq̄ illicite dare.
vno modo quia ipsa datio est illicita: et cōtra legē: sicut pa-
tet in eo: qui simoniace aliquid dedit: talis meretꝰ amittere ꝙ
dedit. vnde nō est ei restitutio facienda. Et quia ille qui accepit
contra legem accepit: nō debet sibi retinere sed debet in pios
vsus cōuertere. Alio modo aliqs illicite dat: quia ꝓpter rem
illicitam dat: licet ipsa datio non sit illicita: sicut cum qs dat
meretrici ꝓpter fornicationē. vnde et mulier pōt sibi retinere
quod est ei datum. Sed ſ per fraudem vel dolum aliquid ex-
torsisset: teneꝰ eidem restituere. Et ita dicēdum videtur de hi
strionatu. De ludo vero alearū satis dictū est supra circa ꝓ-
cipium quinte q̄stionis. iuxta sanctum tho. in. ij. q. xxxij. ar.
vij. ¶ De quarto modo extorsis scz violēter est ꝑmo notādū
ꝙ hoc potest fieri dupliciter. vno mō violētia apertā sicut ra-
30 pina. Et de hoc est ꝛcluio idubitata † ꝙ totaliter est restituē-
dum cum talis nō solum iusto titulo z bona fide careat: imo
etiaz vltra hoc apertā vim inferat. Alio modo ꝓpter fraudu
lentā machinationem: puta cū noui census collecte vel peda-
gia vel similia a ꝓncipibus imponunt ꝛtra ius rectum: et
approbatum aut contra cōsuetudines approbatas z vim iu-
ris habentes siue etiam ꝓcibus aut regis vim violentie ha
bētibus extorqueantur. Cū enim in principatu politico ꝑ-
ceps non sit oino dñs subditoꝝ: nec rerum subditis concessa-
rum: non potest pro libertatis arbitrio questus ceu sensus im
ponere: sed ſm ꝙ ius exigit: et ratio dictat. Cōtrarium autem
facientes non sunt principes: sed tyranni: et obligantur ad re
stitutionem illi: vel illis: a quibus acceptum est: vel si scire nō
potest in pias causas est conuertendum ſm Raym. Cōcor. et
Ulri. z Inno. ¶ De quinto: scz cui datū est aliquid ꝑ erro
rem, est notandum, ꝙ in tali donatione vel est error ꝑsone:
vel error fortune: vel alterius conditionis apposite. Si ꝑmo
modo puta intēdo tibi dare: vt pauperi: et tu es dives. Et de

Archiepis florentinus.

Sanctus Thomas.

Richard⁹.

Questio. Rūdet.

Questio.

Rūdet. S. Thom.

Cōtra predictā oppinionem.

S. Thom.

Raymūd⁹. Ulrichus. Innocēti⁹.

tali est cõclusio, ꝙ talis recipiens teneꝫ sic acceptũ restituere
danti, vel alicui pauperi nisi recipiẽs interim effectus sit pau
per. Si vero sit error alicuius alterius conditiõis: puta quia
credo te esse sacerdotem cum non sis: ꝛ do tibi: vt dicas pro
me missas de tali est ꝯclusio, ꝙ si recipienti cõstat de tali intẽ
tione dantis quod alꝫs nõ daret: nisi ista ꝯditio subesset: talis
error obligat ad restituendũ receptum: vel ad sufficiẽter sup
plendum per se vel per aliũ intẽtionem dantis. Quorũ ratio
est quia cũ res in istũ non trãseat: nisi eo modo quo dãs vult
transferre: si non existat ꝯditio in ipsum res non transfertur.
31 Ex istis elicit corolarie, † ꝙ questores sancti Antonij vel aliꝫ
quicũq; nullo modo possunt sibi retinere ea q̃ illis pauperi
bus vel locis pro quibus petũt dant, quia hoc esset error: per
sone. Verũtamẽ quia nullus tenetur proprijs stipendijs mi
tare: nec causas aliox gerere ad expẽsas suas: dico ꝙ possunt
tales viuere super questus quos faciũt ꝛ potest ei moderatũ
salarium dari. ¶ De sexto scz de illo quod est datũ alicui ab
eo: qui non habet potestatem dandi: de isto est cõclusio, ꝙ ta
le datum est restituẽdum illi, apud quẽ residet potestas dispẽ
sandi, cum nullus possit transferre in alterum ius: quo tpe ca
ret, talis ergo in recipientem non potest transferre ius vel do
moniũ rei date. Ad hunc modum possunt reduci multa q̃ vi
dentur impedire liberã donationem, puta defectus liberi ar
bitrij: coactio improuida: ꝛ indeliberata ratihabitio: ꝛ simi
lia. Ex his patet corolarie, ꝙ acquisitum a seruo ꝛ monacho
ꝛ a filiofamil'. ꝛ similibus est restituendum: nisi ꝓbabiliter pre
sumatur ꝙ placeret talis datio illi: qui super hoc habet pote
statem. Sic igitur patet ꝙ est restituendum in his sex casib⁹:
q̃ scz quod abest vni: adest alteri: siue q̃ quod aufertur vni:
acquiritur auferenti. Sexto modo damnificatur aliquis com
32 paratione alterius. Et circa hãc partem. Queritur. ¶ † Vtrũ
quicũq; dampnũ intulit alteri cooperãdo aliquo modo tenea
tur ad restitutionem. Et videt ꝙ nõ. Primo de milite: q̃ pre
cepto principis sui inuadens terrã inimicoꝝ dãnificat inimi
cos: sicut patet in guerris, sed talis nõ videt teneri ad restitu
tionem cum obediendo suo principi hoc fecerit. ¶ Secundo
de aduocato iniusta cãm defendente, qui nõ solũ nocet parti
a qua salarium recipit: imo parti cuius ius impedit: ꝛ tamẽ
videtur ꝙ non obligetur. ¶ Tertio vxor vsurarij viuens de
bonis mariti damnificat illos: quibus vsurarius restituere te
netur. ¶ Quarto idem arguitur de eo: qui accipit filiã vsura
rij cum magna dote damnificat illos: quibus restituꝫ est fa
cienda: ꝛ tamen non videtur talis obligari. ¶ Quinto argui
tur de coratarijs ꝛ notarijs vsurariorũ: qui damnificãt illos
cum quibus vsura contrahitur: cum prebeant operam effica
cem ad exigẽdũ vsuras, difficile autem videtur omnes istos
obligari. ¶ In oppositum arguitur, quia qui occasionẽ dam
ni dat, damnũ dedisse videt. ¶ Respondeo, nõ solũ executo:
damnificationis iniuste tenetur ad restitutionem, imo oẽs
alij qui operantur efficaciter ad talez damnificationẽ, de qui
33 bus est hic vna ḡnalis regula siue ꝯclusio. † ꝙ talis coopera
tor ad damnificãdam teneꝫ restituere totum illud damnum,
ad cuius totalitatẽ est cooperatus: sic ꝙ ꝓbabiliter presumi
tur: ꝙ absq; hac cooperatione dãnũ illud nõ contigisset: nisi
forte in tali dãno illato plures cooperati fuissent, ꝛ quilibet
vellet pro rata sua facere restitutionem. Nam sic quilibet libe
ratur soluendo partem suam vel si tota fiat ab vno illoꝝ tunc
quilibet tenetur illi pro parte sua vel si principalis restituꝫ
totũ aliꝫ restituere non tenerẽtur. Circa quod nota ꝙ coope
rationes iste sunt nouẽ modis: qui his versibus continẽtur.
Iussio: consiliũ: consensus: palpo recursus. Participãs: mu
tus: non obstans: non manifestus. Quinq; istorum sunt que
semper obligant ad restitutionem. Quorum primus est iussio
quando aliquis iubet aliquem deprẽdari: vel damnum fieri:
talis est causa prio: ꝛ principalio: ꝙ exequens: ꝛ per conse
quens plus instinit: ꝛ ideo fortius obligatur ad restitutionẽ.
34 ¶ Secũdũ est consiliũ. † Consulens enim tũc dicitur coope
rari efficaciter quando damnificans nõ erat hoc alꝫs factur⁹.
ar. a simili, extra de sen. ex. nup. in glo. Consensus ad rapinam
perpetrandam in eo sine quo rapina fieri non poterat tũc cõ
sentiens dicitur cooperari: quando sine tali ꝯsensu nõ fuisset
damnificatio executa. q̃. j. notum. ibi enim dicitur: ꝙ cõsen
tientem ꝛ facientem par pena constringit, palpo. i. adulator.
35 † non tamen omnis adulator: tenetur ad restitutionem, ꝙ ille
vt dicit Sanctus Tho. qui ad auferendũ incitat: dicẽs hoc
signum strenuitatis esse, talis enim tenetur ad restitutionem
vt dicit Richardus in quarto quando ꝓbabiliter presumi
tur ꝙ tali adulatione motus fuit ille ad damnum faciendum
talis enim adulatio vim habet cõsensus. q̃. ij. di. si inimicus
est iste recursus. i. receptato: latronum: ꝛ eis patrocinij ꝓstat
q̃ sez dãnificãs recursum hz ad illũ: sicut ad patrocinium ꝓsta
tem. xvj. q. iij. q. 3 sentit. participans est ille, qui inferenti dãnũ
assistit adiuuans ad spoliandũ, ꝛ in preda participat, quia ta
lis maximum prestat fauorem. xxiij. q. vlti. si quatuor. ꝛ extra
de homic. sicut dignũ. Mut⁹, mut⁹ est ille q ex officio reclina
re teneꝫ, vt cũ videt alium dãnificari iniuste, vel furtum fieri:
ꝛ dolose tacet, cũ posset verbo sine periculo impedire. Iste ta
men non tenetur restituere, nisi ex officio ad hoc teneatur cui
prouerbiozũ. xxiiij. dicitur. Erue eos qui ducuntur ad mor
tem, ꝛ qui trahuntur ad interitum liberare non cesses. Non
obstans dicitur ille qui iniuriam facientibus non obstat: cũ
possit ꝛ ex officio incumbat ei, vt princeps qui tenetur custo
dire iustitiam in tantum, ꝙ si per eozũ defectum latrones in
crescant ad restitutionem teneretur quia redditus quos ha
bent, sunt quasi stipendia ad hoc instituta, vt iustitiam seruẽt
in terra tales tenentur ad restitutionem, maxime quãdo ma
nifesta est eis iniuria: vt. lxxxvi. di. faciẽtes. Vbi enim dicitur,
ꝙ negligere cum perturbare possit peruersos nihil aliud est
ꝙ fouere, nec caret scrupulo concessionis occulte, qui manife
sto facinori desinit obuiare, extra de homic. sicut dignũ. ſ. illi
autẽ non manifestans, non manifestans dicitur ille qui scili
cet interrogatus a iudice, vel ab illo ad quem pertinet si sciat
ipsum, qui res iniuste detinet, ꝛ celat scienter tamen sciat sine
periculo vllo se posse respondere veritatem, extra de furtis. q
cum fure. Iste tenentur restituere, vno tamen restituẽte illi q
passus est: alij sunt liberati a debito restitutionis. Verũ illi
qui sunt principales in facto ꝛ ad quos peruenit tenenẽ aliꝫ
restituere qui restituerunt. ¶ His habitis dicẽdum est ad ra
tiones factas in principio questiõis quinti articuli principa
lis, ad primã respõdetur vt dicit Sanctus Tho. ꝙ in quib⁹
non potest recompensari equiualens: sufficit qs recompensẽt
ꝙ possibile est. De modo autem recõpensandi in dãnis anim
dictum est in primo articulo. ¶ Ad secundam respondeꝫ
negando minorem: pro quo notandum iuxta Sanctũ Tho.
in. ij. ꝙ aliquis potest alicui famã auferre vno modo verũ
dicendo, ꝛ iuste: puta cum aliquis crimẽ alicuius prodit de
bito seruato, ꝛ tunc non tenetur ad restitutionem fame, alio
modo falsum dicendo ꝛ iniuste: ꝛ tunc tenetur restituere fa
mam confitendo falsum dixisse. Tertio modo verum dicẽdo
iniuste: puta cũ aliquis prodit crimen alterius cõtra ordinez
debitum, ꝛ tunc tenetur ad restitutionem fame, ꝙtum potest
sine mendacio tamen, vtpote ꝙ dicat se male dixisse, vel ꝙ in
iuste eum diffamauerit: vel si nõ possit famã restituere: debet
ei aliter recompensare sicut in aliꝭ fit. ¶ Ad tertiam sicut di
ctum est, ad primam, ꝙ in quibus non põt recõpensari equi
ualens, sufficit qõ recompensetur quod possibile est. Et ideo
quando id qđ ablatum est: non est restituibile per aliud equa
le: debet fieri recompensatio qualis possibilis est, puta cũ aliꝫ
quis alicui abstulit membrum, debet ei recõpensari vel pecu
nia, vel in aliquo honore, cõſyderata cõditione vtriusq; per
sone ꝑm arbitrium ꝓbi viri, de quo in tertio articulo satis
plene dictum est. ¶ Ad quartam respõdetur iuxta Sanctũ
Tho. ꝙ aliquis potest impedire aliquẽ ne habeat prebẽdam
multipliciter, vno modo iuste: puta si intendens honorẽ Dei
vel vtilitatẽ ecclie procuret: qđ detur alicui persone dignioꝛ ꝛ
tunc nullo modo tenetur ad restitutionem: vel ad aliquam
recompensationem faciẽdam. Alio modo iniuste: puta si in
tendat eius nocumentum, quem impedit, ne prebenda detur
digno, consulens ꝙ non detur anteq̃ sit firmatuꝫ, ꝙ ei detur
tenetur quidam ad aliquam recompensationem pensatis cõ
ditionibus personarum, ꝛ negotij ꝑm arbitrium sapientis
nõ tamẽ tenetur ad equale, quia ille nondum fuerat adeptus
ꝛ poterat multipliciter impediri. Si vero iam firmatum sit:
ꝙ alicui detur prebenda: ꝛ aliquis preter causam indebitam
procuret, vt reuocetur, idem est, ac si iam habitaꝫ ei auferret.
Et ideo tenetur ad restitutionem equalis tamen ꝑm suam fa
36 cultatem. ¶ Ad quintam cum queritur † quid si non reperi
tur cui restitutio sit facienda vel est mortuus. Respõdeꝫ iuxta
Sanctum Tho. ꝙ si ille cui debet fieri restitutio sit omnino
ignotus debet homo restituere ꝑm qđ potest scilicet dando
in eleemosynas pro salute ipsius, siue sit mortuus siue viuus
premissa tamen diligenti inquisitione de persona eius cui est
restitutio facienda. Si vero sit mortuus ille cui est restitutio
facienda: debet restitui heredi eius: qui cõputatur quasi vna
persona cum ipso. Si vero sit multum distans, debet sibi trãſ
mitti quod ei debetur, ꝛ precipue si sit res magni valoris: et
possit commode trãsmitti, alioqui debet in aliquo tuto loco
deponi: vt pro eo conseruetur, ꝛ domino significari. ¶ Hũc
dicendum est ad rationes factas in questione de cooperanti
bus ad damnificationem. Ad primam de milite respondetur
ꝙ aut miles scit guerram esse iustam: aut non. Si scit esse nõ
iustam: tũc nõ tenetur regi obedire: nec obediẽdo in tali casu
excusatur a peccato: ꝛ ab obligatione ad restitutionem: quia
plus tenebatur timere deum ꝙ hominẽ. Si vero ignorat nec
iustam causam habet sciendi: tũc ꝑm beatũ Augustinũ ordo
obediendi excusat. xxiij. q. j. quid culpatur. in fine. ¶ Ad secũ
dam respondetur negando: ꝙ aduocatus non teneatur: imo
in tali casu tenetur etiam si aut propter ignorantiam vel pro
pter negligentiam personas damnificauerit. Et idez de iudi
ce est dicendum. ¶ Ad tertiam de vxore vsurarij aut rapto
ris respondetur ꝑm Raymundum, si ibi sunt aliqua de iusto
de illo potest consumere vel expendere. Si vero non sunt alia
alium sibi victũ querat: vel a laicis vel cõsanguineis: vel ope
rando. Et idez dico si aliqua sunt ibi de iusto, sed vel ita sunt
mista: ꝙ non possunt discerni: vel si possunt maritus nõ per
mittit. Si vero de predictis modis victũ querere non potest:
restat triplex auxilium: vnus si potest habere de dote: vel de
sponsaliatione, scilicet donatiõe ei facta ꝓpter nuptias inde
viuat. Secũdũ est vt denuntiet talibus qui possunt prodesse
ꝛ non obesse: vel si necesse fuerit si ꝓbari potest denũtiet epo
vt compellant eum pascere vxorem de iusto. ij. q. j. si peccauer
rit. ꝛ. xxij. q. v. hoc videtur. extra de donat. propter nup. ꝙ ve
stras. Tertium auxilium est: vt si esset in arcto posita: tunc in
necessitate posset etiam de rapina viuere: quia necessitas non
habet legem. de conse. di. j. sicut. ꝛ de conse. dist. v. discipulos.
Quidquid autẽ sic expẽdit doleat animo: ꝛ proponat ꝙ cito
poterit restituere: ꝛ vtatur parcius scilicet ad solam necessita
tem, dicit autem Alexãder de halis in tractatu de trib⁹ par
tibus penitentie, ꝙ qui comedunt vel in alios vsus quertunt
aliquid de vsura vel furto sciẽter siue sint religiosi, siue alij, te
nentur ad restitutionem: ꝛ fic etiam si dubitarent an sint hu
iusmodi, similiter nõ communicẽt se discrimim habetur ꝓ
37 regula. † ꝙ quicunq; habet conscientiam de re: qđ sit aliena
tenetur illam restituere. Idem dicendum est de principibus,
qui ab vsurarijs accipiunt collectas, ꝛ munera, qui tamen ab
eis accipiunt pretium certum: quia fauorabiliter permittũt
eos facere vsuras in terra sua, semper debent illud aut redde
re defraudatis si vsurarius non fuerit soluendo aut dare pau
peribus. ¶ Ad quartam respondetur, ꝙ accipiẽdo filiã vsura
rij qui nihil habet nisi reddendum: nõ tenetur ꝑm quosdã
dotem quam accepit cum ea reddere: si nõ crassa aut summa
negligentia vel ignorãtia ductus sit in credẽdo socerum suũ
nõ esse vsurarium: aut preter illam dotem habere sufficiẽtiaz
ad solnẽdum ꝑm alios: ex quo scit ꝙ dos accepta erat neces
saria ad soluendum antecedentia debita: nõ potest talẽ dotẽ
bona conscientia retinere. Si vero ꝙ vxor non pateretur ea red
ditũc forte sufficit illi: ꝙ ipse percipiat de bonis illis. ¶ Ad
quintam de contrarijs respondetur: ꝙ coratarij q̃ ꝙ pro parte
vsurarij tenentur restituere: si tamẽ sic sunt ad hoc coopera
ti: ꝙ sine eozũ cooperatione ista vsuraria prestatio nõ fuisset
facta, inter precipuos autem cooperatores celẽdi sunt prin
cipes: qui in fauorem vsurariorum cogunt reddi vsuras: aut
38 ex quoꝝ m indebito fauore potentius vsuras exercent. † De
notarijs autez dico, ꝙ si sciẽter facũt chartas de debito vsu
rarum ac si sit debitum legitime ꝛ absq; vsura tenẽtur reddere
vsuram acceptam, quia eozum instrumẽtum est efficaciter
cooperantium: ad hoc vt soluereꝫ vsura. Si vero i nota vel
instrumento facta est expressa mentio de vsura tunc nõ tenẽ
tur, quia tunc non cooperantur nisi vbi esset consuetudo per
talia instrumenta cogere debitorem ad soluẽdum vsuras vsu
rarijs. Alij distinguũt sic de ministris: quia quidam sunt ad
vtilitatẽ officij vsurarij destinati: ita ꝙ apud eos manet prin
cipalis auctoritas domini sui: ꝛ istos dicunt teneri. Quidam
vero solum ad actualem ꝛ manualem traditionem mancipa
ti: ita ꝙ ipsi non tangant pretium vsurarum, nec cum eis con
trahitur pactum de vsuris, quibus ipsis prestentibus ꝛ pecuniã
tradentibus fiat, ꝛ tales non tenentur propter causam predi
ctam, licet mortaliter peccent accipiendo de bonis. ¶ Conse
39 quenter queritur. † Vtrum ille qui recepit de bonis alterius
quãtũ sibi alius tenebatur: teneatur accepta restituere. Et vi
detur ꝙ sic, quia nullus in causa sua propria debet esse iudex:
ille autem per se accipiẽdo vsurpat potestatẽ publicam, ergo
etc. ¶ Secundo sic. Quod iustum est, iuste est exequendũ, sed
talis licet iustum faciat, exequendo vel accipiẽdo tãtum: ꝙtũ
alius erat sibi obligatus, nõ tamen hoc facit iuste. ¶ In op
positum arguitur. Iste non accipit nisi suum, ergo non tene
tur ad restitutionẽ. ¶ Respondeo hic quidam dicunt ꝙ sic
iste accipiendo peccat propter rationes iam dictas. Secũdo
dicunt ꝙ non tenetur ad restitutionem: quia in nullo alium
damnificauit: cum nihil de suo tulerit sed solũ quod erat suũ.

Ad secũdũ.

Ad tertiuz. Raymũd⁹.

Alexander de halis.

Quæstio. Primũ ar.

Secũdũ ar.

Opponit in contrarium. Respondet.

Rñdet primis argumẽtis.

Ad primum argumentũ.

Ad secũdũ. Sanctus Thomas.

Ad quartũ.

Ad quartũ. Sanctus Thomas.

Ad quintũ.

Rñdet arg. de cooperãtib⁹ ad dãnificandum.

Ad primuz argumenti.

Alij dicunt ꝙ non peccat: nec tenetur ad restitutionẽ. ratio
est: quia quilibet licite potest suum accipere: nullam violẽtiã
faciẽdo. maxime si alius qui retinet reddere recusat: debet ta
men sic accipiens cauere: ne sibi aut heredibus suis iteruz re
stituatur: quod ipse semel accepit. vnde debet facere: ꝙ inno
tescat illi: a quo accepit: ꝙ sibi satisfactum est si potest sine pe
riculo: vel si non potest debet informare heredes super hoc.
de hac questione tractatur in. c. olim. de resti. spo. ꝛ cõmunis
videtur sententia doctorum: ꝙ potest capere quando iustitia
est denegata: seu quando non est spes de ea: et potest capere
sine scandalo. Ad rationes in oppositũ patet responsio. quo
niam non concludant istum teneri ad restitutionem cum nõ
ꝓbent accipientem sic habere alienum. sed solum ostendũt
modum accipiendi non esse licitum. ¶ Consequenter queri
40 tur, † vtrum semper oporteat restitutionem facere ei: a quo
aliquid acceptum est. Et videt ꝙ non. Primo sic. nulli debe
mus nocere: sed aliquando esset in nocumentum hominis: si
redderetur ei quod ab eo acceptum est: vel etiam in nocumen
tum aliorum: puta si aliquis redderet gladium depositus furio
so. ergo nõ restituẽdũ est ei: a quo acceptũ est. ¶ Scõo sic. Ille
q illicite dedit nõ meret illud recupare. Sz q̃dq; aliq; illi
cite dedit: ꝙ alius illicite accepit: sicut apparet in dãte: ꝛ acci
piente aliquid simoniacum. ergo non semper est restituendũ
ei a quo ꝛc. ¶ Tertio nullus tenetur ad impossibile. sz quan
doq; est impossibile restituere ei: a quo acceptus est: vel quia
est mortuus: vel quia nimis discat: vel q̃ est ignor⁹. ergo non
est semp' ꝛc. ¶ In oppositum est ad Ro. xiij. Reddite omnib⁹
debita: cui tributũ tributũ: cui vectigal vectigal. ¶ Re
spondeo dicendum sub ista conclusione, ꝙ regulariter restitu
tio est facienda ei: a quo res accepta est. quę ꝯclusio ostendit
sic iuxta Sanctum tho. in. ij. di. per restitutionem fit reductio
ad equalitatem commutatiue iustitie: que cõsistit in adequa
tione rerum: huiusmodi autem rerum adequatio fieri nõ pos
set: nisi ei qui minus habet: ꝙ suũ est suppleretur quod deest.
Et ad hanc suppletionem faciẽdam necesse est: vt ei fiat resti
41 tutio a quo acceptum est. † Ab ista autem conclusione vt po
nit dñs Petrus de palude excipiuntur octo casus. ¶ Pri⁹
est quãdo etiã ipse peccauit: vt in ludo: et i simonia: ꝛ quã
doq; ob turpem causam: quia in pari causa turpitudinis me
lior est conditio possidentis. ¶ Secundus est quãdo nõ ex
pedit ei: vt furioso gladium: pupillo aliã rem: sed tunc est dã
da tutori: vel curatori suo. ¶ Tertius est quando incertũ est:
et tunc facta diligenti inquisitione pauperibus dandum est.
Alio enim modo nõ potest melius proficere illi cuius est: cu
ius nomine dandum est nõ restituẽtis meretur tamen vterq;
iste reddendo ꝛ obtinendo nomine suo: ꝛ ille cui⁹ noie fit eleemo
syna que faciẽda est arbitrio episcopi: vl' presbyteri. ¶ Quar
tus est: quando ille mortuus est: qm̃ tunc dandum est heredi
bus suis: si habet: vel propinquis. Si autem neutri põt dari:
danda est res illa pauperibus: pro anima illi⁹. ¶ Quint⁹ qm̃
absens est: et tunc mittendum est sibi et precipue vt dicit san
ctus tho. si sit magni valoris et possit commode transmittere
et imputet sibi: ꝙ alibi aſportauit. vnde forte secus est: quan
do ille se absentauit. tunc enim vt dicit Sanctus thom. debet
in aliquo loco tuto deponi: vt pro eo seruetur et domino suo
figuretur. ¶ Sextus est: quando dilapidator est: tũc enim do
mino nõ procuratori restituẽdum est. vt si religiosus vel cleri
cus bona monasterij vel ecclesie dederit: vel luserit reddantur
non sibi: sed ecclesie. ¶ Septimus est: quando executoribus
potius restituendum est ꝙ heredibus. ¶ Octauus est: quan
do ille nõ erat dominus rei: et hoc contingit dupliciter. qz
aut ille qui talem rem possidebat: habuerat eam cum aliquo
iusto titulo ꝑm iura humana: puta vsurarius: tunc dicunt qõ
res illa vsurario est restituenda. Si autem res illa est habita
a domino rei: q nullo iusto titulo ꝑm iura diuina: aut huma
na rem illam possidebat: vel est raptor: vel fur: et consimiles:
non sunt ablata restituenda eis: sed illis a quibus ille habue
runt: si sciuntur: et si non sciuntur: et constat illa fuisse rapta:
vel furto accepta: sunt diuino cultui mancipanda pro anima
illius: ad quem pertinebant: siue pertinent. aliꝫ dicit vt Ulri
chus: qđ idem sit de vsurario dicendum sicut de raptore: qz
in hoc casu plenior dominus est verus dominus: ꝙ vsurarij⁹
per hoc patet responsio ad rationes factas in principio que
stionis. Lege textum. ¶ [Si res peccatum est.] vel fuit. hug.
i. aliquis peccauit furando: vel rapiendo: vel iniuste et mala fi
de detinendo. hugu. si reddi possit ꝑm suas facultates. xxiij.
questiõe octaua. pessimã. Arch. Vbi enim est impossibilitas
reddendi ex cusatur. vt extra de vsuris. cum tu. ſ. illi autem.
Sufficit enim ad salutem habere animum paratum ad restitu
endum: ꝛ propositum restituendi si ad pinguem fortunam

Quæstio. Primũ argumentum.

Secũdũ argumẽtũ.

Tertiũ arg.

Opponit in cõtrarium. Rñdet.

Tertium ar.

Petrus de palude. Primus casus. Secund⁹ ca. Tertius ca.

Quart⁹ ca.

Quint⁹ ca.

S. Thom. Sextus ca.

Septim⁹ ca. Octau⁹ ca.

Ulrichus.

Exponit literam.

venerit: z non reddit penitentia vera. [non agitur]. i. agi nō desideratur. hu. [nisi restituatur] ablatuz: vel eius estimatio.

Questio. Rūdet.

42 archi. ¶ Hic surgit questio † vtrum prescriptio excuset a restitutione rei aliene. dicit hic hu. q̄z hoc loco colligit sine i medio siue in fine non defenditur quis a peccato: nisi restituat. Et quidem si est res ecclesiastica ex toto tenetur eam restituere: quia eam non prescripsit. † Res enim ecclesiastica nō prescribitur: nisi bona fide continua. Iam bona fide ad tractum medij etiam refertur. vt. xxxiij. q. ij. si virgo. Si non est res ecclesiastica non tenetur eam reddere iure fori. sed bene iure poli tenetur eam reddere si vult saluari. quia propter eam peccauit. ar. hic. z. xxxiij. q. ij. si virgo. z extra de prescrip. vigilanti. Diuturnitas enim temporis non minuit peccatum: sz auget. vt. xxiij. q. i. scisma. vnde in prescriptiōe que excusare habeat requiritur bona fides a principio medio: z fine. z ex omni tempore prescriptionis. vnextra de prescrip. quoniam omne. Et ideo dicit glo. Tu dicas q̄ si ex omni tempore prescriptiōis habuit bonam fidem: nam res illa facta est sua de beneficio iuris. vnde tunc non est dicendum q̄ habeat conscientiā rei alienē: z per consequens non tenetur eam reddere: vt in. c. precedenti. vigilanti. dicit tamen. hu. q̄ quandocūq; ad suam notitiam peruenirent: q̄ res sic p̄scripta fuerit: vel esset aliena restituere debet. Et ita consilo: dicit Hosti. pariter. q̄ in tali casu si leditur conscientia illius: satisfaciat cōscientie sue. Et ita dicit Ulrichus. quia aliter faceret cōtra conscientiam: si vt dixi restitui potest. i. dum in facultatibus habeāt vnde ablata reddere possint. extra de vsuris. cum tu. ſ. dummodo. z extra eo. li. vj. q̄ p̄ per impotentiam ergo excusatur. quia nemo ad impossibile obligatur. Excusatur quidem q̄tum ad faciendū restitutionem: donec veniat ad pinguiorem fortunam. Et cum habuerit vnde restituere possit: tūc restituere tenetur. interim tenetur quod potest videlicet penitere confitēdo cum proposito satisfaciendi. vel vt dicit dominus vlrichus. Si autē deest facultas: debet saltem facere quod potest: scilicet instet pro remissione debiti apud eum: cui intulit damnum: scilicet per se si peccatum est manifestum: z alie opportunitates suffragantur vel per mediam personam: si est occultum: z siue ille remiserit siue non: deobligatus est debitor. quia quod habuit hoc fecit. Si autem nō potest habere copiam eius: a quo venia petenda est: excusatur cum etiam ille qui potest soluere non teneatur si modicum est debitum: z hoc non posset soluere domino: misi cum magnis expēſis. eo q̄ multum distant ab inuicē tunc enim potest hoc dare pauperibus p̄ salute eius: cui hoc debetur. Sic enim restituit eo modo quo potuit [malos.] [scilicet fures: latrones: z raptores: z huiusmodi, [nō possum⁹] i. non debemus inanis enim est actio. ꝛc. ff. de dolo. Iam is. z extra de resti. spoli. olim nobis. archi. [habere credimus] rem vel estimationē. hu. [negare.] in fraudē [huic certe]. ij. pars. [cruciatus] dicit Vincen. generale est: vt qui non potest soluere penam legis: vel adimplere: subiaciatur verberibus. ff. de iuris. o. iu. si quis. ſ. in seruos. ¶ Sed surgit hic questio. In lege scribitur q̄ quis non debet cruciari pro debito. Respōdetur q̄ verum est: si est debitum ex tractatu. Secus si ex maleficio quod bene inuenies distinctum. ſ. xij. q. ij. fraternitas. hu. [Sed non]. iij. pars. [intercedere. [rogando. vt a morte z corporis mutilatione liberetur. vt. xvij. q. iiij. reum. z. xxiij. q. v. reos. [frustra]. i. vltra modum. hug. Lau. [ad reddendum nō compellit] etiam si fugit ad ecclesiam: ecclesia nō debet eū sic defendere: q̄ nō componat qō inique gessit. vt. xvij. q. iiij. reū. [misericordius] electiue ponitur. [obuiat]. i. nocet. [Sed nū quid]. iij. pars. [nos] scilicet clerici. hu. [exigere.] penas corporales a talibus. ¶ Sed surgit questio. nunquid possumus exigere verbera z punire verberib⁹. Et videt q̄ sic. v. q. v. illi qui. z. xxiij. q. v. circuncelliones. sed non debemus exigere more secularium iudicum: scilicet grauioribus tormentis: sz benelenibus sz hu. [tradere.] tales iudicibus secularib⁹. Et est

Hostiensis.

Ulrichus.

Vincētius.

Questio. Rūdet.

Questio. Respondet.

44 ar. † q̄ clericus furem captum in domo sua non debet tradere iudici seculari: sed nec episcopus clericum depositum. hu. vide de hoc in glo. [episcopalis]. i. clericalis. sed episcopalis dicit: quia episcopus solus ordinari⁹ est iudex in diocesi sua. hug. [humanum] siue ecclesiasticum siue forense. hu. [diuinū iudicium] siue in hac vita: siue in futura. [clam.] si peccatū est occultū. [palam] si est manifestum. hu. [velle posse] sz diuersitatem personarum diuersa debent inueniri remedia. ar. xij. q. ij. fraternitas. cum multis aliis.

Si vero ſ. est: incipit. ij. pars. questionis sz Jo. de hoc addit gratianus ratiōe illius verbi: sz q̄ res aliena reddi debet dño dicens sic. Si rem alienam quis consecrauit nō eādem, sed estimationem eius reddere debet. ad hoc inducit sequens capitulum.

1 ☞ Res sacra non debet reddi ad vsus prophanos.
2 Ecclesia licite possidet z tractat res sacras.

Diuisio.

Exponit literam.

Imperimus. Hoc. c. est beati gregorij registro, sum ma est in rubro. Breue est z planum. Et diuiditur in duas partes. In prima narrat excessum. In secūda prouidet. ij. ibi: idcirco. ꝛc. Lege. ¶ [Imperimus. eorum] scilicet quorūdam laicorum. [consecrari] istis nescientibus. archid. [idcirco]. ij. pars. [non valet restitui eis.] sz laicis. † Res enim sacra ad prophanos vsus reddi nō debet, de conse. dis. j. lingua. z. xij. q. ij. aurum. Ilota q̄ō dicit eis: scilicet laicis: z priuatis personis. Alaz si res ille fuissent ecclesie licet essent dicerate: deberent tamē restitui illi ecclesie, in quo casu intelligunt contrarię hic signata. † Ecclesia enim licite possidet z tractat res sacras, quod laico non licet. vt de conse. dist. j. in sancta vestimēta. hu. [Episcopus] q̄ hoc fecerat. Hugu. [dare pretiū.] vel de suis, vel de reb⁹ ecclesie. ¶ Surgit q̄stio. quid si nihil habeat episcopus vel eccl̄a. Respōdet sim hu. q̄ confringatur vas: z conflentur: z postea reddatur. vt. xij. q. ij. aurum. ¶ Surgit alia questio, quid si est pānus qui conflari non potest. Respondetur sm hu. vendatur alteri ecclesie: z reddatur pretium. ¶ Surgit alia questio, quid si edificat ecclesiā in agro laici z vbi deliguetur cemiterium. Respondet hug. dico, q̄ ille locus iam non potest reddi laico: sed redderet ei estimatio: aut si non vult illam recipere: vel nō potest ei dari patronus illius ecclesie, in glo. tangitur de seruo ordinato sed vbi soluitur.

Questio. Rūdet. Questio. Respondet.

Exponit literam.

Pro malis autem. ſ. est z tertia ps que stionis: in qua gbat gratianus: q̄ eccl̄a p̄ malis intercedere potest: z non eos temere defendere, z ad hoc inducit. c. sequens.

Si qui in furtis. Hoc. c. est gregorij scribentis Jo. defensori. Summa est in rubro. Breue est. Lege tex. ¶ [Si q. i. muste]. i. nimis improbe: z importune [intercessiōis.] sic enim ecclesia debet defendere reos sanguinis, scilicet rogando, z intercedendo: vt. xxiij. q. v. reos. z hoc sciat vel credat eos iuste esse cōdemnatos, misi fugerint ad ecclesiam. Si enim fugerint ad ecclesiam ex toto ecclesia dz eos defendere preter publicum latronem: vt. xvij. q. iij. sicut antiquitus. Similiter si iniuste sint condemnati: z de hoc constat ecclesie, z iniuste trahuntur ad supplicia: debet eos defendere sicut potest, scilicet rogando, excommunicando, vel quocūq; alio modo. Scriptū est enim. Eripe eum qui ducitur ad mortem, vt. xxiij. q. iij. non infelenda.

Exponit literam.

Iam. Hic est quarta pars questionis Jo. de hoc capitulo scribit hieronymus super epistolam ad Titum. Summa est in rubro, vel q̄ furtum estimatur sm affectum furātis. Et diuidit in duas partes. In prima p̄ onit quod dictū est. In secunda inducit exemplum de fornicatione. ij. ibi: quo modo. Lege. ¶ [Furtum ablatum.] actus enim exterior principaliter dep̄ndet ex actu interiori, vnde philosophus. v. ethicorum dicit: q̄ electione z voluntate mensurantur virtutes z vitia, nihilominus stante eadem voluntate z equaliter in eo qui furatur magna: z in eo qui furatur parua, plus peccat q magna furatur q̄ qui parua quia maius damnū infert. [quo modo]. i. sicut. sc̄a pars. [vna] q̄suis vna sit fornicatio: potest tamen maior esse libido respectu pulchre. q̄ turpis, z ecōuerso, z sic de alijs [in furto] licet in paruis z i magnis sit furtum maius tamē est in magnis ceteris paribus q̄ in parvis vt dictum est.

Diuisio.

Exponit literam.

¶ Causa. xv.

Clericus quidā. Hic incipit causa. xv. que sic continuatur ad superiorem sm hugu. z archidiac. Clerici quandoq; laborant vitio auaricie, quandoq; vitio incontinentie, de illis qui laborāt vitio auaritie in superiori causa gratianus egit: cum eos consecrari turpia lucra temporalia non debere multis auctoritatibus ostendit. In his autem causa de illis qui vitio incontinētie laborant tractare intendit: ostēdens qualiter sint condemnandi, p̄mittit tamen de furiosis z mente alienatis vtrum que ab eis fiunt sint eis imputāda.

Cōtinuatio.

Ut autem

Ut autē ad hoc ꝛc. sicut dicitur in principio cuiuslibet cause.

¶ Questio prima.

2 ☞ Peccatum sm quod habet voluntatem culpe non potest esse nisi in eo quod in potestate alicuius consistit.
Et, quid quando accipitur generaliter. nu. 3.
4 Volūtarij aliquid potest dici tripliciter.
5 Adā volūtaria trāsgressione corrupit se z totā posteritatem.
6 Peccatum omne actuale est voluntarium.
8 Pena ordinatur vt medicina ad culpam.
9 Infirmitas peccatum dupleꝛ.
10 Peccatum originale habet multa nomina.

Diuisio.

Quod autem. Hic incipit prima questio: in qua queritur an ea que fiunt mente alienata: debeant imputari. Et diuiditur in duas partes. In quarum prima probatur: q̄ ignorantes z pueri non peccant: si ignorantia est inuincibilis: scilicet cū nullo modo potuit scire quis daret operam. In secunda hoc idem probat de ex toto furiosis. ij. pars. est ibi: de furiosis. ¶ Pro plenior intelligentia huius capituli primo queruntur duo.

1 ¶ Primum est vtrum omne peccatum sit voluntarium.
7 ¶ Secundum est vtrum pactum possit esse pena peccati.

Primū ar. Scōm arg.

Ad primum sic proceditur. † Et videtur q̄ nō omne peccatū sit volūtariū. Primo ex p̄senti capitulo vbi videt augustinus ita sentire. ¶ Secundo sic. Quod est ignoratum non potest esse voluntariū. q̄ voluntas p̄supponit cognitionem. sed quedam per ignorātiam peccantur. ergo nō omne peccatū est volūtariū. ¶ Tertio sic. Nihil quod est contra voluntatem dicit̄ esse volūtariū sed primi motus sunt contra voluntatem. quod patet ex eo: quod dicitur ad Ro. vij. quod enim nolo malum hoc ago. qō de primis motibus exponitur. ergo cuz primus mot⁹ sit peccatum: videtur q̄ non omne peccatuz sit voluntarium. ¶ In oppositum est illud augustini quod habetur etiam in p̄senti capitulo adeo peccatum est volūtariū: vt nullo modo sit peccatum: nisi sit voluntarium. ¶ Secūdo sic. Nihil prohibetur: nisi quod est in potestate eius, cui sit prohibitio. sed peccatuz omne prohibetur. ergo omne peccatum est in potestate peccātis. sed nihil est in potestate hominis nisi sm q̄ est volūtarii. ¶ Respondeo dicendum sub certis cōclusionibus iuxta sanctum tho. quia videtur nobis q̄ hug. z glo. non bene intelligunt hoc capitulum nec hāc materiaz. Prima est † omne peccatum sm q̄ habet rationem culpe: non potest esse nisi in eo quod in potestate alicuius cōsistit: quia ex illo defectu quod in potestate hominis consistit homo culpatur: z vituperatur non autem ex eo quod in potestate eius nō fuit: vt in cecus nascatur: talis enim defect⁹ magis ad misericordiaz prouocat: q̄ ad vindictam. Et quia potentia scōm quaz nostrarū actionum dominī sumus est volūtas: inde est: q̄ omne quod in potestate nostra constitutum voluntarium dicitur. ergo necesse est dicere, q̄ omne peccatum sm q̄ peccatuz z culpa idē sunt sit voluntarium. ¶ Secunda conclusio. † Peccatū sm q̄ generaliter accipitur pro quocūq; defectu siue p̄out pena dicit peccatum. vt. j. dicetur in articulo sequēti. Et dicit augustin⁹ in p̄senti capitulo non semper est voluntariū. Conclusio patet ex certis argumentis factis in principio questionis. Confirmatur etiam sic. peccata venialia sunt in nobis ex repugnātia sensualitatis ad rationē: z etiam ex surreptione: sicut sunt primi motus. Sed velimus nolimus est in nobis repugnātia sensualitatis: z multi etiam motus inordinati ex surreptione insurgunt. Si ergo voluntas non potest sensualitatem domare: z quod est ex surreptione preuenit voluntatem: videtur q̄ ad minus peccata venialia, qui sunt primi motus nō sunt voluntaria. Est autem hic notandum iuxta dominuz Bonauē turam super secundo sententia. † voluntarium pōt aliquid dici tripliciter. aut voluntate aliena, aut voluntate propria, aut partim voluntate aliena: z partim voluntate propria. Et secundum hunc triplicem modum dicendi voluntarium triplex est differentia peccati. peccatum namq; originale est voluntarium non voluntate eius in quo est, sed voluntate eius, a quo est. scilicet ade. † Adam enim voluntaria transgressione corrumpit se, z totam posteritatem. voluntarium aūt proprie est peccatū actuale mortale. hoc enim genere peccati nullus peccat, misi consentiens. voluntarium autez medio modo scilicet partim voluntate propria: partim volūtate aliena est peccatum veniale: illud maxime quod consurgit ex repugnātia carnis: ad spirituz vel corruptionis virū anime. hoc inq̄ peccatum quia partim est voluntate aliena partim volūtate propria ideo quodammodo sm Augustinum. tenet rationez pene: z quodammodo rationem culpe propterea dicit augustinus, q̄ homo noluit virare peccatum: cum valuit inflictū vt nō possit dum velit. Volūtarium inq̄ dicitur per comparationem ad volūtatem ade: quia adam deliberatione voluit. vnde z corruptio subsecuta est ex qua oriuntur in nobis motus inordinati, qui dicuntur esse peccata venialia. Volūtarium autem propria volūtate peccantis non est omne peccatum veniale simpliciter. sed sm quid. Illud enim voluntarium simpliciter quod est a volūtate preambula z mouente. Illud autem quod oritur volūtate concomitante: z nō prohibente, vel precauente, nunmodo possit prohibere, vel precauere, dicitur voluntarium quodammodo, vel interpretatiue, pro eo q̄ talis inordinario volūtati imputatur. z hoc modo saltem omne veniale peccatum dicitur voluntarium. quia nemo peccat venialiter nisi habeat voluntatis vsum. Nemo etiam venialiter peccat in eo quod nullo modo potest prohibere, nec etiā potuit precauere. venialia enim peccata z si omnia nō possint precaueri nec prohiberi, nullum tamen est singulariter peccatum: quod possit prohiberi, vel quod saltem

6 non potuerit precaueri. Concedende ergo sunt rationes † q̄ omne peccatum actuale est voluntarium. Iam mortale simpliciter est tale. veniale autem vel est volūtarium simpliciter, sicut illud quod fit ex deliberatione, vt mēdacium iocosum: vel secūdum quid siue quodammodo sicut illud quod fit ex surreptione. sicut sunt primi motus. ¶ His habitis dicendū est ad rationes in oppositum. Ad primam de p̄senti. c. intelligē, sicut ipsemet augustin⁹ exponit de peccato: sm q̄ est pena, vt videbitur magis infra in expositione litere. ¶ Ad secūdam respondetur iuxta sanctum thomā. q̄ quando per ignorātiam peccatur, illud quod est peccatum nō est omnino ignoratuz, sed sm quid. quia nescitur de illo actu, q̄ malus sit. Et secundum hoc q̄ est esse malum nō est ratio volendi. Et ideo talis ignorantia volūtarium nō tollit. Preterea ipsa ignorātia quodammodo voluntaria est. quia ignorat ea, que scire tenetur, z potest. Si autem scire nō posset voluntarie quidez faceret actum, sed voluntarie peccaret, z talis ignorantia inuincibilis, quoniaz vitare nō posset peccatū excusaret. ¶ Ad tertiam licet satis dictum sit nihilominus dicitur iuxta sanctum thom. q̄ inter peccata actualia minimū de ratione peccati habet primus motus. Et ideo minimū habet de ratione voluntarij, hoc tamen scilicet q̄ voluntas preueniendo eum impedire potest in particulare quis nō posset omnes vniuer saliter impedire, ita q̄ nullus surgat z sic aliquo modo est in voluntate potestatis.

Primū ar.

Secūdū ar

Tertiū arg

Opponit z Respondet.

1 **Ad secundū** sic proceditur. † Et videtur quod peccatum non possit esse pena peccati. Prio sic. Omnis enī pena ordinata est a deo, vt patet per augustinum. li. lxxxiij. q. Sed nulla culpa ordinem habet: nec a deo est. ergo ꝛc. ¶ Secundo sic. Causa z effect⁹ non coincidunt in idem: sed culpa est causa pene. ergo nō possunt esse idem culpa et pena. ¶ Tertio pena ordinatur contra culpam: vt medicina eius: pene enim medicine quedam sunt vt ij, et hic oriam dicitur. sed peccatum peccato medicina non est. quia precedens peccatū per sequens nō curatur: sed magis sequens in peccatum inclinat. ergo peccatū nō est pena peccati. ¶ In oppositū est augustinus in p̄senti capitulo. ¶ Respondeo dicendū iuxta sanctum thom. in prima. ij. q. lxxxvij. ar. ij. q̄ de peccato dupliciter log possumus. per⁹ferret per accidēs. per se quidē nullo modo peccatum potest esse pena peccati. peccatum enim per se cōsyderatur scōm quod egreditur a voluntate. Sic enim habet rationem culpe. De ratione autem pene est: qō sit contra voluntatem. vnde manifestum est: q̄ nullo modo per se loquēdo peccatum potest esse pena peccati. per accidēs autem potest peccatum esse pena peccati tripliciter. primo quidem ex parte cause que est remotio prohibentis. Sunt enim cause inclinantes ad peccatum passiōes: tentatio diaboli: z alia huiusmodi. que quidem cause impediuntur per auxilium diuine gratie: que subtrahitur per peccatum. vnde cum ipsa subtractio sit quedam pena a deo: legitur q̄ per accidens etiam peccatum quod ex hoc sequitur pena dicatur. Et hoc modo loquitur apostolus ad Roma. j. dicens. propter quod tradidit eos deus in desyderia cordis eorum: que sunt anime passiones. quia scilicet deserti homines auxilio diuine gratie vincūtur a passionibus. Et hoc modo semper peccatum dicitur esse pena precedentis peccati. Alio

modo ex parte substantie actus que afflictionem inducit: siue sit actus interior: vt patet cum aliqui graui dolore oppimũtur ꝛ damno: vt expleant actum peccati ꝓm illud sapientie. v. lassati sum⁹ in via iniquitatis. Tertio modo ex parte effect⁹ vt scilicet aliquod peccatuꝫ dicatur pena respectu effectus sequentis: sed in his duobus modis vltimis vnum peccatũ nõ solum est pena precedentis: sed etiam sui. ¶ His habitis dicendum est ad rationes in oppositum: Ad primam respondetur iuxta sanctum tho. super. ii. sentẽtiarũ. qõ omnis pena est a deo: sed non eodem modo. Est enim quedam pena a deo: sicut ab agente: sicut sunt pene sensus: que per quãdam actionẽ causantur. oportet enim omnes actiones in primum agẽs ficut in causam reducere. Quedam vero pene sunt a deo non sicut ab agente: sed potius a non agẽte: vt subtractio gratie ex eo: ꝙ deus gratiã non influit causatur in ipso priuatio gratie que pena quedam' est. vbi no. ꝙ hoc ꝙ aliqui puniũtur a deo dum permittit eos in aliquam penam prosilire ad bonũ virtutis ordinatur. quandoꝙ quidem etiam ipsorum: cũ scilicet post peccatum humiliores ꝛ cautiores resurgunt. Semp aũt est ad emendationem aliorũ: qui videntes alios ruere de peccato in peccatum: magis reformidant peccare. Jn alijs autẽ duobus modis manifestum est: ꝙ pena ordinatur ad emẽdationem. quia hoc ipso ꝙ homo laborem ꝛ detrimentum patitur in peccãdo: natum est homines retrahere a pctõ. ¶ Ad secundã respondetur, ꝙ causa est effectus respectu eiusdẽ nõ coincidunt in idem ꝓm eundem modũ cause ꝓm vero diuersa genera causarum non est inconueniens: vt idẽ sit eiusdẽ causa ꝛ causatum. sicut finis est causa efficientis: ꝛ efficiens finis. ℈ diuersorum non est inconueniens: vt etiam ꝓm idẽ genus sit aliquid causa: ꝛ causatum ab altero. ℈ nihil prohibet quod est culpa esse penam alterius peccati. ¶ Ad tertiũ respondetur iuxta sanctuꝫ tho. ꝙ pena ordinatur vt medicina ad culpam. sed nõ semper vt medicina illius qui peccauit. Qs enim latro, suspendatur: non est ad correctionem eius. Similiter qõ homo in inferno damnetur sed quãdoꝙ ordinatur ad medicinam alterius: sicut fur suspenditur in bonum totius cõmunitatis ne passim furta committantur. Et aliquis in inferno damnatur ad decorem vniuersi: ne aliquid inordinatuꝫ remaneat. Sic culpa per penam ordinatur. Lege. ¶ Qs autez ea, mente alienata ꝛc.] Et ratio est, quia illa non imputantur ad culpam quoꝛ dñi nõ sum⁹: nec sunt in potestate nostra. vt ꝓz ꝑ philosophũ. iij. ethicoꝛ. sum⁹ enim dñi nostrorũ actuũ ꝓ rez: ꝛ intellectũ: ac volũtatẽ: ꝛ electionẽ. vt ipse phus dicit. vj. ethicoꝛ. Que aũt mẽte alienata fiunt nõ sunt hmõi que fiunt ℈ filio ꝛ electiõe. vnde talia merito nõ imputãtur [pctã nãqꝫ] ponit distinctionẽ quandã radicũ pctõꝝ penes volũtatẽ: alia circa naturẽ infirmitatẽ: siue sit anime: siue sit corporis. hu. archi. ita ꝙt hic notat hug. †duplexꝰ ẽt infirmitas. Quedã animẽ: quedã carnis. ª Anime infirmitas est duplex. vna q̃ ẽ vitium vel peccatũ: vel odiũ. ita ꝛ huiusmodi ꝛ que ex hac fuerit imputanꝫ. Alia ẽ pena: vt obliuio ꝛ ignorãtia: ꝛ q̃ ex hac fiũt qñqꝫ imputanꝫ: qñqꝫ nõ. Similiter infirmitas carnis duplex est. vna est fomes pcti. scz originalis pcti que ex hac fiũt ipsa tãtum: qñqꝫ non. Est autem voluntas vt dicit augustinus animi motꝰ ꝛc. diffinit hic actũ volũtatis: nõ potẽtiã vel animi motus. quo quis mouet. hu. [mutandũ] i. non faciendũ [vel adipiscendũ]. i. faciẽdũ: dicẽdũ: videndũ: cõmendãdũ [qõ propterea dictũ est]. i. ideo in diffinitione volũtatis ponit negatio ꝛ affirmatio [vt volens a nolẽte discerneretur]. i. vt discernatur ꝛ appareat in qua voluntate quis dicitur velẽs: ꝛ qua voluntate quis dicitur nolens [porro cõcupiscẽtia]. i. fomes peccati: scilicet originalis peccati. [ex vtraqꝫ] scz anime ꝛ corporis: que procedunt quo ad fomitez pcti generaliter intelligitur. qz q̃ procedunt ex fomite peccati ꝙa sunt mala. sed quo ad ignorantiam indefinite intelligitur: ꝛ non generaliter. qz non omnia que procedunt ex ignorantia imputantur. [Quod vero] quandoqꝫ que procedunt ex ignorantia imputanꝫ ostẽdit dicens. [Si quis]. ꝛad corinthi. xiij. [ignorat]. i. appetit ignorare. i. negligit vel contemnit scire: que scire debet: vel facere presertim necessaria ad salutem. hec ignorantia non excusat. qz ipsa est peccatũ. ideo sequit [ignorabitur]. i. reprobabit a dño. de hac materia vtrum ignorantia excusẽt a pctõ plene disputauim⁹ supra. i. q. iiij. ℈. notadũ. ibi vide. tales erãt ꝙ ꝑs ait Jo. xvi. [arbitrabanꝫ.] ipsi enim ignorabãt legẽdei. opinabãtur se bene facere tñ eꝛciebãt ꝓdicatores nois xpi. hu. [ꝛ apla] ꝛad ꝛo. x. [testimoniũ illis. scz iudeis. [phibebo] ꝙ hoc [qz zelũ dei habẽt]. i. quẽdã bonũ motũ ab obsequẽdo deo in lege defendẽda. [℈ nõ ꝓm sciẽtiã]. i. fidẽ operãtẽ p dilectionẽ [vnde apls scictia destruetur]. i. fides. quia talem motũ non habẽt informatum virtute fidei ꝛ charitatis. hu. [excusat] qz talis ignorantia erat affectata. venit enim xps: fecit: ꝛ docuit: que nemo alius fecit. vnde quia viderunt: ꝛ audierunt: ꝛ non crediderunt excusationem non habent de peccato sue infidelitatis. vt ipse dicit. Jo. xv. [Lãgore nature]. i. fomite pcti. vbi notandum †ꝙ peccatum originale habet multa nomina vocatur peccatum originale: fomes peccatis: concupiscentia: concupiscibilitas. Lãguor nature: Tyrãnus: lex carnis. Lex mẽbrorum. [apostolus] ad ꝛo. vij. [de corpore mortis huius]. i. de dnio carnis: in qua mors est. i. causa peccati ex quo mors deuenit, hu. sine penes infirmitatez predictam. hu. archidia. semper imputantur ad penam: non tamen omnia. hug. dicit gloss. sed non semper puniuntur peccata: que proueniunt ex ignorantia. xxxiij. q. ij. in lectuꝫ. [cui semen] scilicet ꝙ ea que procedunt ex infirmitate imputentur: allegat pro alia parte: scilicet ꝙ ea que fiunt mente alienata: non imputantur. vnde hic vt dicit glo. ꝛ hug. ponebant antiqui notulam defensor. [voluntarium.] Cum ergo furiosus non commiserit voluntate: sequitur ꝙ non commiserit peccatum. Et ita per consequens non imputabitur ei. Sed hoc non generaliter. Respõdet generaliter: scilicet non est verum. Tum quia peccatũ originale in paruulis contrahitur non propria eorum volũtate: sed voluntate ade: per cuius culpam ꝛ peccatum intrauit in illi facit omnes peccatum. Jn eo omnes peccauerunt vt dicit apostolus. ad ꝛo. v. Tum scõ quia peccatum quod non est culpa: sed tantum pena oportet ꝙ sit voluntarium. Sicut enim supra in questione scda diximus peccatum aliquãdo accipitur ꝓ pena peccati. Responsionem datam cõfirmat auctoritate augustini dicentis. i. li. retractationum. Et est sciendum augustinum, vbi supra. ꝙ peccatũ acceptum proprie ꝓ actuali culpa est sicut voluntarium: ꝙ si non fuerit voluntariũ nõ est peccatum. peccatũ vero acceptum ꝓ pena non oportet voluntariũ esse [non volũtaria sunt] quia ꝙis directe talia quis nolit: talia tamen vult per que venit ad talia sicut augustin⁹ exẽplificat de coacto. in. c. sequenti. hu. [peccatum est.] Alia est diffinitio peccati [retinendi] scilicet quod reddere tenet consequendi quod iustitia vetat [vnde]. i. a quo. [liberum est abstinere.] Et ita diffinitio illa intelligit de eo: qõ tantũ est peccatum. quia tale est esse necesse voluntarium ꝛ non pena peccati: quia tale non oportet esse voluntarium.

Infirmitas carnis. a

Ad primuz arg.

Ad secũdũ.

Ad tertiuz.

Exponit literam.

1 ☞ Violentum siue coactio est duplex.

Diuisio.

Exponit literam.

Damascenus.

Dolicapax

1 ☞ Doli capax quis dicatur.
2 Casus in quo percutiens clericũ nõ incurrit sacrilegium.

Illud. Ad principale ꝓpositi Gratiani spectat lex ista ex qua ꝑbat Gratianus: ꝙ ea que fiunt ex ignorãtia vel mẽte alienata non imputantur. quia nec furiosus nec infans iniuriã potest facere, ita ꝙ teneatur iniuriarum. hu. Nota, ꝙ hec lex vt dicit hug. male ponitur hic. cũ inducatur ꝓ alia parte. scilicet ꝓ defensore ad ostendendum, ꝙ ea que fiunt mente alienata non imputantur. sed debet inteꝛi in sequẽti. ℈. post illud verbum non processerunt ꝛc. Lege. ¶ [Illud relatum] a quibusdam: ꝛ male. quia quicunqꝫ facere potest iniuriã potest pati: sed non conuertitur. Lauren. Archidia. [Et facere posse.] scilicet non omnes. hug. Et hoc est quod sequitur [sane ꝛc.]. i. si non sentiat. i. ℈ nis non intelligat se pati iniuriaz. Hugu. [doli capax non est] vt qui est ꝓximus pubertati. ff. de regu. iuris. pupillum. scõm Joã. de Ber. †Vel doli capax dicitur qui iam discernit inter bonum ꝛ malum. extra de homi. c. exhibita. scõm Hostien. qui ita notat in predicto. c. exhibita. Archidia. [per iocũ] ª † quo casu percutiens clericũ non incurrit sacrilegium. Hugu. [seruum suum.] Nam in ꝓprio seruo nõ fit iniuria a domino. Si vero est seruus alienus: vel est liber: ꝛ aliquis eum cedit vel vult facere iniuriam illi facit alteri: iniuriarum tenetur illi, quem percutit. Ho. ꝛ vide glos. [certat.] Nota ꝙ licitus est hominibus inuicem certare. ff. ad l. aqui. si seruus. [vt itaqꝫ]. ℈. est vsqꝫ ad. ℈. firmissime. [sed carnis] scda pars. Et allegat pro altera parte. scilicet ꝙ ea que fiunt mẽte alienata non imputantur. vnde hic dicitur illa notula defensor. Et no. ꝙ optime distinguit Gratianus Hugu. [Languor] nature. que ꝛc. de ꝙperius notauim⁹ ꝛ nominb⁹ variis peccati originalis. [verius.] quia peccatum est: ꝛ peccatum non est: nisi in anima. Hug. [ex cõiunctione carnis corrupte] potuo alia est infirmitas ꝛc. Hec est febris: ꝛ hec passio. Hug. [similiter] tertia pars. [vitium] siue peccatum. Hugu. [alia non sit peccatum] est tamen causa ꝛ pena peccati: pena peccati scilicet precedentis in ipso vel in alio. Sepe enim tales pene intigitur ꝓ peccatis ꝙrijs: vel ꝓ peccatis alienis. [causa peccati ꝙsequentis. Nam occasione talis pene sepe homo incidit in aliud peccatum, quod non incideret: si non esset impeditus tali pena. Hug. [Furor] assimit de quo intẽ debat, ꝛ computat furorez inter infirmitates carnis. [quarũ] scilicet passionum [motus]. i. ea ꝛc. Ho. [nulli imputantur] hoc verum est: si a deo ea illis passionibus aliquis ita efficiẽ alienate mentis: vt nõ intelligat quid agat: secus si intelligat ꝛ discernat. Hu. Archidia. [Sed obꝯcitur] cõtra hoc quod dictum est in precedenti. ℈. ꝙ huiusmodi infirmitates ꝛ passiões carnis homines excusant: obꝯcit Gratian⁹ de lameth: quem nõ excusauit infirmitas cecitatis cum cain interfecit sagittando tandem soluit. [Sed cecitas] hic rndet [ex vtraqꝫ] scilicet cecitate: ꝛ ignorantia ꝛc. Hic no. circa cecitatem ꝙ cecitas corporalis aliquãdo tollit voluntarium: qz tollit notitiã persone excusat cecitas corporalis vt cecus credens habere vxorem in lecto ꝛ sibi eo nesciente alia supponitur: si cõcubans cum non sua quam credit suam excusatur: sed respectu actuum in quibus nõ requiritur distinctio. sedomnis homo intelligitur, vt ꝙ nullus homo interficiatur talis propter cecitatem corporalem non excusatur. quia sue sit Petrus: sue Joannes: non debuit occidi. Et ideo si cecus lapidem ꝓiiciat: aut culcitam: aut huiusmodi interficiat hominem: talis propter cecitatem non excusatur sicut dictum est [pupillo] ꝛ furioso. [humanis] vt in premissa. i. digesti. [diuinis] vt in sequentibus capitulis.

Hostiensis.

a

a ¶ [Per iocũ. adde gl. j. in. c. circũcelliões. xxiij. q. v. vin. c. super. de sentẽ. excõ. Et etiam si eum percutit casu fortuito nõ incidit in canonem si qs suadente. Pet. de ancha. i. c. sixto. el. j. nu. 3. de senten. excõmu.

1 ☞ Baptismus est triplex.
2 Baptismus quare dicitur sacramentum fidei.

Firmissime. Inducit ad hoc propositum hoc. c. quod est beati Augustini li. de fide ad Petrum diaconum ꝛ habetur de conse di. iiij. firmissime. Summa est baptismus ꝛ penitẽtia adultis sunt necessaria ad salutẽ: paruulis vero quãdiu rõne vti nõ pñt sufficit solus baptismus. Et diuidit in duas partes. Jn prima ponit dictũ suũ in genere. Jn scõa specificat: ꝛ distinguit inter maiores ꝛ paruulos. secũda ibi paruulis vero. Circa hoc capm multa disputauimus de cõse. di. iiij. circa. c. firmissime: ꝛ aliqua alia capitula. Lege. ¶ [Firmissime sangume] qz tales baptizanꝫ baptismo sanguinis. Est aũt †triplex baptismus. ℈. flaminis ꝓ infusionem spũs sancti: de quo Actuũ. j. vos aũt baptizabimini spũ scõ. Et baptismus fluminis. ℈. cũ in nõe patris ꝛ filij ꝛ spirit⁹ sancti in aqua baptizãtur. de quo Jo. iij. nisi quis renatus fuerit ex aqua ꝛ spũ sancto: nõ põt introire in regnũ dei. Est quoqꝫ baptismus sanguinis cũ quis vellet recipere baptismũ aque, sed impeditur tyrãnica persecutione: ꝛ in cõfessione fidei: martyriatus a ꝓprio sanguine baptizatur. [nullam hominez] ℈. adultũ [per penitentiam] scilicet interiorem, quz est displicentia vite preterite. Non autem est necessaria penitentia egerior. de cõse. di. iiij. sine penitentia [Cõuersus] anteꝙ accedat ad baptismum: vel in ipso baptismo vel saltẽ postea. hu. [liberatus]. i. a peccatis mũdatus. hu. [maioribus] distinguit. qz dixerat nullum hominẽ generaliter [paruulis] scda pars. nõ capacibus dol: [sacramentũ fidei.] † baptismus dr̃ sacramentum fidei, quia in eo fides cõfertur: per quaz xp̃m induimus nobis. ad Gal. iij. Quicunqꝫ baptizati estis xp̃m induistis. Dicitur etiã sacramentũ penitẽtie: quia ꝑ̃is in baptismo non fit necessaria penitẽtia luctuosa, ℈m Aug. est tamẽ necessaria in adultis penitentia: scilicet displicentia ꝓeterite vite. sicut diximus. ꝛ de hac loquit hic Au. scz quo ad maiores ꝛ adultos: qui vsum rationis ꝛ discretionis habent. Non autẽ quo ad paruulos, qui vsum rationis non habent, quibus sufficit baptismus ad salutem. [Quicquid de bobus] hoc dicit apostolus. i. ad Corin. ix. Cura est deo de bobus quo ad pastus quia omnia pascit ꝛ sustentat. ¶ Dat. v. Sed non est cura de bobus quo ad spiritualem ꝛ eternam vitam: cuius nõ sunt capaces. [ratione] homines hic ratione vtentes de suis factis reddẽt rationez in extremo iudicio. ad Roñ. xiiij. vnusquisqꝫ ꝓ se reddet rationem deo. [penam] mali. [gloriam] boni vt patet ¶ Dat. xxv. [sacre] supple ꝑ̃is animalia nõ peccent, sacre tñ leges. Exo. xx. ꝛ Leui. xx. ꝛc. Hug. iubebantur autem animalia bruta occidi non propter eorum culpam, sed in detestationem tante enormitatis, ꝛ ne refricaret memoria facti: ꝛ vt habentes alia cum maiori diligentia custodirent ea: ne nocerent proximis, quod probat per sequens capitulum.

Exponit literam.

Exponit literam.

Exponit literam.

Mulier. Capm hoc est beati Aug. lib. de. q. sup Leui. Sũma est in rubro. Et diuidit in tres ptes. Jn prima ponit lra veteris legis. Jn scda qritur quo pecus dicat reũ, cũ rõne careat. Jn tertia rndet. scda ibi. qrit quo reum sit pecus. Tertia ibi: Itẽ pecora. Lege. ¶ ¶ Mulier q̃ ꝛc. Leui. xx. [Itẽ pecora] tertia pars. [flagitio]. i. facto, qõ hz spez flagitij ꝛ quia animal est flagitiũ. Hug. [refricant facti memoria]. i. factum turpissimum, ꝛ nephandissimum reducunt ad memoriam.

Diuisio.

De furiosis.

qua intendit probare, ꝙ ignorates ex toto: ꝛ furiosi ꝛ ebriosi non peccant in illo actu, sed peccant se inebriando.

1 ☞ Furiosis oĩno vsu rõnis carentib⁹ nõ imputanꝫ q̃ faciũt.

Aliquos. Inducit ad ꝓbandũ hoc capm, qõ est beati Au. li. de qõnib⁹ noui ꝛ veteris testi. Sũma est, †ꝙ furiosis oĩno vsu rõnis carẽtib⁹ nõ iputanꝫ q̃ faciũt. qz nõ volũtate: ℈ furore impellẽte ea agũt. Lege. ¶ [Aliquos captos industria] aliquoꝝ capiẽtiũ [eos] qõ dicit qz in capiendo tales furiosos ne aliquẽ interficiãt in eoꝝ captura vꝛ le magna industria ꝛ diligẽtia opus est [ꝛ oblatos indicijs]. i. ductos ad iudiciũ [minime ꝛc.]. i. cõdẽnati nõ sunt [eo] assignatur ratio. quare rei non sunt habiti, ꝙ non voluntate ꝛc.

Exponit literam.

Ila cauenda sunt. Ad idẽ inducit hoc capitulũ, qõ est beati Ambrosij in li. q dr̃ examerõ: qui dicit liber de ope sex dierum. Sũma est ꝙ mala ex volũtate ꝛ ratione procedãt: nõ sunt puniẽda in iudicio cũ oĩno careãt culpa. Lege. ¶ [Illa cauenda]. i. vitãda [delicta passiones]. i. affectiones inferiores. sic enim vocãt peccata quia afficiũt ꝛ inficiũt animã. vt. ꝛj. q. iij. precipue [quorũ]. ℈. pctorũ [dñi] qz procedunt ex imperio rationis ꝛ volũtatis: per que sumus dñi nostrorũ actuũ vt dicit philosophus. iij. ꝛ. vj. ethi. [non facere] Sicut enim actus humani sunt in hominis dño ꝛ potestate per intellectũ ꝛ volũtatem, qõ potest facere ꝛ non facere extrinsecus ꝛc. quasi diceret nõ ascribam⁹ nec imputemus alijs, quod nobis imputãdum est, ꝛ qõ sponte na voluntate fecimus. Hug. [nec detinemus] expositio est precedentis. [agnoscamus] nobis tribuendo [que ꝓpria nra sunt]. i. ex ꝓpria nostra volũtate cõmissa [huius electionez mali.] quod malum possumus nos facere. Nam si ad illud faciendum necessario arctaremur non nobis imputaretur. vt xxiij. qõne. iij. nabuchodonosor. Ho. [potius] electione. Hug.

Exponit literam.

quasi diceret in nos ꝛ nō in alios debemus refundere cāz nō
stronū. pctōn̄. hn. [in iudicijs] vbi tractat de cōditiōe pctōr
[necessitate] absoluta. hu. di. xv. ꝓ hyteros. arc. [reus mortis
iudicat] Leui. xxiij. Qui percusserit hoiez ꝛ occiderit morte
moriat. Sz si nō p furoꝛ: sed casu vel ludo: nolēs eū occidere
p̄ rāt̄ nō est obnoxius mortī: qui sic hoiem occidit [legis]
cōfirmat autoritate: sine exēplo legis. Lex em̄ vetus talibus
occisoribus cōcessit vt cōfugeret in vnā ciuitatē refugij ne oc
ciderētur a p̄ētib⁹ ꝛ consanguineis occisi. Sic em̄ dr Deut.
iiij. Tūc separauit Moyses tres ciuitates trās iordanem ad
orientalē plagā: vt cōfugiat ad eas qui nolēs occiderit ꝓxi
mum suū ꝛc. [hoc ergo] qđ dictum est qđ ꝓprie malum vr. s.
malū culpe. hoc em̄ ꝓprie dr malū: qz aufert bonum gratie: ꝛ
de tali malo culpe verū est, ꝙ nō est nisi volūtariū ꝛ volūtarie
factū. mala enim pene nō sunt mala culpe. que mala pene in
uolūtaria sunt ꝛ innolūtarie sustinētur. deus aūt nō actor ma
li culpe, sz est actor mali pene: qz deus iustus vt vindicet ma
lū culpe penā infligit: vt dicit Augustinus cōtra Fortunatū.
Et de malo pene dr Esa. xlv. Ego deus creans bonum ꝛ fa
ciens malū. i. afflictionē. Et de illo malo dr nō est malum in
ciuitate, quod nō fecerit dominus. vnde paupertas nō est ma
lum culpe [ignobilitatem ꝛc.] numerabit in sorte malorū cul
pe, quia non est culpa si non sit voluntaria.

Augustin⁹.

1 ☞ Ebrius delinquēs in ebrietate mereꝫ veniā ipsius delicti.
2 Ebrietas quare sit studiose vitanda.

Dūsio. 1

Exponit literam.

SAne. Ad idē principale iducit hoc. c. qđ est Aug. li. de patriarchis. Summa est in rubro. Vel sic. † Qui in ebrietate delinquit veniā ipsius delicti mereꝫ. Et diuidit in duas partes. Ju prima ponit dictū: qđ iustificat. In scōa infert qđ dictū est in summa. scōa ibi: ideoq; si qua. ꝛc. Lege. ¶ [Sane] i. certe [vitandā ebrietatē] ebrietas est studiosē vitanda. Tum ꝓio: qz sobrietati aduersat. Osee. iiij. Vinū ꝛ ebrietas aggraūāt cor. Cauete ait saluator Luce. xxi. ne aggrauent corda vē stra crapula ꝛ ebrietate. Tū scdo qz secretū effundit in publicū. prouerbio. xxj. Nullū secretū est vbi regnat ebrietas. Tum tertio qz lites ꝛ iurgia suscitat. Prouerbio. xx. Tumultuosa res est ebrietas. Tū quarto qz discretionis sensum euacuat. Esa. xxviij. pre ebrietate errauerūt. Tū quinto qz ad luxuriā prouocat. ad Ephe. v. nolite inebriari vino: in quo cōsistit luxuria. de quo vide. ś. di. xxxv. Luxuriosa res est vinū. ibi aliqua notauimus [per quam crimina]. i. que sunt de genere crimiꝫ: vel q̄ alīs essent crimina. Nam que fiunt ab ebrijs nō imputantur eis: si non sentiunt quid agāt. Si vero sentiant ꝛ discernāt qđ faciunt quando sunt ebrij imputantur eis. sz minus vt. ś. e. inebriauerint. Hu. [cauemus]. i. vitamus [sepulti]. i. sine pulsu ꝛ sensu. [deliquerunt]. i. fecerūt que sunt de genere delictoꝝ. [apud iudices] non inter peritos: nō ordinarios: sed mozum correctores. i. censores: qui de moribus iudicant nō de iure. Nam ebrium delinquere iudicantes nō excusant. Hug. [donantur.] quia iudicāt isti illos gaudere immunitate hoc facto. [Sed leuitatis]. i. iudicātur ꝛ inde reprehēdūtur, ꝙ ita faciles sunt ad bibendum vltra modum. Hugu.

1 ☞ Peccatum originale quare dicatur inobedientia.

Exponit literam.

JCōcupiscentia. Ad idem inducit hoc. c. qđ est Au. li. j. de ciuitate dei. Summa est in rubro. vel sic. Qđ carnis primus motus nō est vbi deest volūtatis cōsensus. Lege. ¶ [Sicōcupiscētia]. i. fomes peccati originalis. Hu. de qua dr. ad Gal. iij. Caro cōcupicit aduersus spm̄. vel. i. inobedētia. † originale peccatū dr inobediētia: quia per inobedientiā primi hois est inuatū nobis in mēbris meis morībūdis [habitat ꝓter] ad Ro. vij. video aliā legem in mēbris meis repugnātē lege mentis mee. Jtē nō qđ volo: hoc ago, sz qđ nolo. ecce inobedientia subsecuta in nobis ex inobedientia primoꝝ parētū [si absq; culpa est] aut mortali: aut veniali. de pollutione contingente in dormitiōe plura dicta sunt. ś. di. vj. ¶to magis. [absq; culpa] mortali supple est primus motus cui non consentitur sed statim resistitur.

1 ☞ Loth quāre fuerit inexcusabilis.

Exponit literam.

Nebriauerūt. Cōsequenter inducit ad idē hoc capitulū eiusdē beati Aug. li. ij. cōtra faustū. Summa est in rubro. Lege. ¶ [Inebriauerūt]. Quere hystoria.

ś. di. xxxv. die sexto. Hu. vide originaliter Bēn. xix. [nescierī] vino nō cognoscēri: nō intelligenti illas esse filias suas. Illā si ex toto esset nesciens. i. nō sentiens: non peccasset. Sed videtur ꝙ peccauerit: vnde hic dicitur esset culpandus, ꝙ. cōmisit incestū. ꝛ Hieronymus etiā ait de eo sup Beñ. † Loth fuit inexcusabilis. Primo quia non credidit angelo se posse saluari phegor. Deinde quia inebriatus est. ꝛ fuit peccatum causa peccati. quia in biblia dicitur: at ille nō sensit. Et notā dus ꝙ vt dicit magister Nicolaus de lyra iuxta Hieronymū Aug. ꝛ hebreos. hoc non est referendum ad cōcubinatus: cū nō videatur possibile ipsum Loth cognouisse carnaliter mulierem maxime virginē quales erāt filie sue: ꝛ non aduertere de cōcubitu cū muliere iuxta se, ꝛ ꝙ cognouit eā carnaliter: sz ꝙ esset filia sua. Ion ignouit. quia qualefactus vino nō recoluit: ꝙ vxor sua esset mortua: ꝛ ideo credebat esse cū ea: sed per hoc Loth totaliter non excusatur, quoniā manifestum est ꝙ peccauit. Tum quia redditur voluntarius ex voluntate precedentis inordinate potationis cum in crastino non cauit de simili. Et propter predicta non dicit scriptura ꝙ Loth nō sensit quando cognouit carnaliter mulierem vel filiam, sed ꝙ nō sensit quando accubuit filia. i. quādo lectum intrauit cum eo vel exiuit [non tantum ¶tum ille incestus meretur] si ex deliberatione esset commissus: [sed ¶tum illa ebrietas meretur] i. ille incestus per ebrietatem commissus.

1 ☞ Homicidiū casu ꝓter volūtatē cōmissum nō imputatur.

Dierony.

Nicolaus de lyra.

Dūsio.

Exponit literam. Augustin⁹.

Archidia.

MOn est. Ad idē est hoc. c. beati Ambrosij libro de vita beata. Summa est in rubro. Vel sic. Culpa nō est vbi voluntas nō est. Lege. ¶ [Nō est: erūnam]. i. culpā: ꝛ non penam. quia vt dicit Augustinus cōtra faustum. Volūtatis autē crimē est: nō necessitatis a volūtate igit̄ est peccatum. Et in epistola ad fortunatum dicit. qui peccat libero arbitrio peccat. Et ideo bñ dicitur [nisi volūtate ꝓpria deseruerit] ad culpā. Hu. [reluctātibus]. i. ex toto nō cōsentientibus. id est qui absoluta coactione cogātur [sequitur]. i. debet sequi [inuidia]. i. pena. [deriuamus in alios]. i. ascribimus. Arc. solemus em̄ derivare dicentes: nō mernit sed talis vel talis coegit me ad talia faciendum. Hu. [volūtarū ꝛc. Jaliter nō placet deo. xx. q. j. illud. ꝛ. q. iij. presens. Hu. Arc. [auctionatur]. i. mercatur: tanq̄ per mercationem sibi vēdicat. Hu. [ere peccatozū delectatiōe]. i. peccatis delectātibus. Et hoc ideo dicit: qz quoddam pretium videtur esse ibi: homo enim venditor: diabolus emptor: anima est ipsa merces que venditur: peccatuz pretiū. Et ideo eius loco succedit peccatum in venditione: ꝛ ideo dicit. [ere peccatorum] ſm Petrum ꝛ Aug.

Exponit literam. Augustin⁹.

Archidia.

NEcis. Ad idē sequitur hoc. c. eiusdē Ambrosij in libro de paradiso. Summa est † homicidium ꝓter voluntatem casu cōmissum nō imputatur: sz cōmittens potius minister dei est cēsendus. Et diuidit in duas partes. Jn ꝓma ponit qđ dictū est. Jn scōa dicit, ꝙ cū impi⁹ interficit ꝛpi gra aliꝰ infundit. i. inspirat. qz alū cōsimiles emēdat ꝛ cōuertūtur. scōa ibi: illud quoq; Lege. ¶ [Nec is inuitus]. i. ꝓter voluntatē suam: puta tenet cultellum in manu ꝓter culpam eo inuito labitur de manu: ꝛ aliquez occidit: talis non peccat. vt. xxiij. questione. j. si homicidium. Hu. [ministeriuz] hoc quippe verum est de iudice aut publica potestate: qui nō affectu vel voluntate vindicte, sed necessitate iustitie nocētē occidit, vel in bello iusto: quia scōm apostolum principes non sunt timori boni operis sed mali. ꝛ. j. dei enim minister est in bonū. vnde Augustinus de ciuitate dei. non autem occidit ipse qui mini sterium dei iubet: vt debet uberi. vnde tales hominum occisores nō libidinosa voluntate, sz iustitie necessitate tanq̄ dei instrumēta dei ministerium non amiserunt, sed expleuerunt. [Lex ait] Deutero. xxi. Si ingressus fueris ad pugnā cōtra inimicos tuos, tradiderit eos dñs deus in manu tua. [man⁹ ergo eius instrumēti modo [. i. ad modū instīti artis ministeriū tribuerūt [leuita ergo] sacerdotis enim est ꝓ eis intercedere: vt dicit Au. in epla ad fortunatū, ꝛ manifeste habeē. Oza bāt sacerdotes inter vestibulū ꝛ altare: parte dñe parce pplo tuo. [percussoꝛ aūt ꝛc.] nō ex dispositione. i. electione volūtatis, sz ꝓter voluntatē fecerit homicidiū [diuine]. i. minister vltionis loquit̄ de iudice siue publica ptāte [illud] scōa ꝓs. [qđ cū impi⁹] interficit ad lram. [ꝛpi]. i. ꝛpi gra [infundit aliꝰ] i. inspiratur. quia aliꝰ consimiles emendantur ꝛ conuertunt. Haz vno pereunte: multi cōuertunt. ꝛ vnus pena metus est multorum [sed vbi] expositio est precedētis [abominatio]. i. abominabilis persona [aboleꝫ]. i. occidit. hu. [sanctificatio] i. gratia sanctificans [cōsecratur. i. cōsecrando inspirat ei. qz dño dicit nume. iij. [Primogenitum egypti] ꝓ primogenita egypti itelligunt vitia ꝛ pctā. per primogēita israel virtutes. Jlli ergo interficiūt primogenita egypti: ꝛ fctificāt primogenita israel: q. vitia ꝛ pctā se extinguūt: ꝛ viuificāt: ꝛ hoc fit q̄tidie. vñ subdit [ꝙ nō ad vnū die tñ. sz ad oēs tēp⁹]. i. singulis diebus fit. Hu. hec litera mittit nos ad mysticum intellectuz.

Jtem obiicitur. ś. est: qđ Gratian⁹ obiicit ꝫ prefatas conclusiones dicendo ꝙ sunt quedam ꝛc. [ambitio]. i. honores cupiditas. [sacri muneris]. i. sacerdotalis officij. Hug.

JQuis non iratus. Inducit ad hoc c. qđ est beati Hiero. sup Deute. Summa est in rubro. Vel sic apud deū q̄ intuet cor nō imputat̄ homicidiū casuale. Secus quo ad legē ꝓmotiōis q̄ ꝫsyderat factū. Breue est ꝛ planū. Lege. ¶ [Si qs nō iratus] nā si irat⁹ ei iputaret: vt extra de homici. p̄ hyteri. ꝛ. c. sicut dignū. et di. i. studeat. [dederat] adhibita omni diligētia ꝛ cautela. i. ne eū p̄cusserit cū nō deberet vel forti⁹ ꝙ deberet. Nā si aliq̄ istorū defuerit imputatur ei. ar. di. i. eos. Hug. [ad gratiam] dei. Hu. qz deus nō imputat tale factū ad peccatū: qui magis respicit affectū: ꝙ opus exterius attendat. deus em̄ intuet cor

Exponit literam.

Exponit literam.

Exponit literam.

Dūsio.

Exponit literam.

Augustin⁹.

Causa. XV. Questio. II.

quia habuit coronam auream ¶tum ad premium essentiale ꝛ cōe ꝛ aureolam quo ad premium supererogationis.

Sicut ergo. ś. est: infert ex precedētibus dicēs quod sicut ꝛc. [¶tū ad susceptū muneris executionem reus probatur] dicit Hu. ꝙ quicquid hic dicatur: talis non prohibetur promoueri. Et ita videtur dicendum: quia si nulla precessit culpa: talis promoueri posset: ꝛ in nullo imputabit sibi quidditio. de quo extra de homicidio. Perlatum. in gl. penul. ꝛ ibi super ea. per Jo. an. facit etiā ad hoc cle. si furiosus. de homici. ꝛ no. in gl.

Jo. andre.

His itaq; respōdetur. ś. est: qđ Gratian⁹ scōs bar. ponit verā solutionē: dicēs ꝙ multa ꝓpediūt: vtpote simplicitas detractatio mēbrorū. vt di. xxxix. petrus. ꝛ. vñ. q. j. qz. di. lv. ꝓcepta. nec ofa pctā q̄ ipediūt depcūt. hu. [inanuit] Dofr. xxviij. maritū. Hu. [cum longa inualitudine] vñ. qō. j. ¶uis.

¶ Questio scōa.

1 ☞ Clerici an possint ꝓstare patrocinia in causis.
2 Clerico non licet aduocare in cā criminali coā iudice ciuili.
Nec in causa ciuili si est in sacris ordinibus cōstitutus. ma. s.
4 Clerici constituti in minoribus si non habent beneficia eccle siastica non prohibentur aduocare.
5 Epi ꝛ sacerdotes nō debent indifferenter aduocare.
6 Clerici possunt aduocare coram iudice ecclesiastico taz in cā criminali ꝙ in ciuili.

PRo impensis. Hic intitulat scōa qō: sz an clerici ꝓ impensis patrociniꝰ possint munera exigere: siue salaria. Sed ꝓ intellectu pleniori huius qōnis p̄mittenda est alia qō sicut facit gl. † sz an clerici possint ꝓstare patrocinia in causis ꝛ esse patroni in causis. Ad quam qōnē iuxta gl. ꝛ Hu. Rñdetur sub certis conclusionibus. Prima est † ꝙ in causa criminali coram iudice seculari non licet clerico aduocare. patet conclusio dist. li. aliquantos. ꝛ. xxiij. q. viij. his a quibus. rogare tamē ꝛ supplicare possunt ꝓ reis. xxiij. q. vi. si res aliena. ¶ Secunda conclusio † in causa ciuili coram iudice seculari clerici in sacris ordinibus conuicti vel etiam in minoribus si habent beneficia ecclesiastica non debēt esse aduocati nisi in causa sua: vel in cā sue ecclesie: vt miserabilis personarū. xxiij. q. v. denicq. ¶ Tertia cōclusio. † Clerici cōstituti in minoribus ordinibus ꝛ nō habent beneficia ecclesiastica nō videntur prohiberi exercere tale officium in cā ciuili coram iudice seculari. Jsta cōclusio patet extra de postu. cleric. ¶ Quarta conclusio. † Epi ꝛ sacerdotes nō debēt indifferenter aduocare, ne vilescat dignitas ipsoruz. lxxviij. di. plectū, nisi forte coā ecclesiastico iudice in causa ꝓpria criminali. xxiij. qō. v. denicq. ¶ Quinta cōclusio † coā ecclesiastico iudice licite pūt oēs aduocare tā in cā criminali ꝙ in ciuili. vt. ś. e. c. obseruādo. ꝛ hec cōsuetudo in curia romana approbat. Et hec de prima qōne pambula. Hūc descēdēdū est ad qōnē principalē

Quarta cōclusio.

Quinta cōclusio.

7 † vtrū debeāt exigere munera ꝓ tali officio: aliqui dicunt ꝙ nō, vt in. c. sequēti. Sed in contrarium est cōsuetudo: ꝛ etiam in romana curia. Preterea ad hoc innat tum primo, qz null⁹ cogitur inuitus facere beneficium. ꝛ. q. ij. precarie. Tum scōo qz null⁹ cogitur suis stipendijs militare. extra de simo. cū sit romana. Tum tertio qz dignum ꝛ iustum est cū recipere emolumentum, qui ꝓstat obsequiū. vt. xij. q. ij. charitatē. Quid ergo dicemus ad sequens capitulum: potest dici esse abrogatum contraria consuetudine: vt dicit Hug. ꝛ glo.

Dūsio. Exponit literam.

BSeruandum. Inducit hoc. c. ꝓ pte negatiua questionis. Et est sumptū ex gcilio taraconen̄. Summa est in rubro. Sed istud. c. dicit Gratianus intelligendum esse de clericis regularibus: vt de monachis aut canonicis regularibus qui ꝓpriis abrenūtiauerūt. Vel dicēdū, ꝙ ꝓria ꝙsuetudine illi est derogatū: vt. ś. diximus. Et diuidit in duas partes. Jn prima dicit: ꝙ clericus nō debet exigere munera. Jn secūda punit ꝫfacientes. scōa ibi, ꝙsi quis. Lege tex. ¶ [Observandū. more secularij iudicij]. i. aduocatorum. Hu. in eccle. i. coram ecclesiastico iudice. i. ꝓ tali officio exercitato coram ecclesiastico iudice. Hu. [gratū]. i. sponte quesita vel petita. Hug.

¶ Questio tertia.

1 ☞ Judices possunt esse multi qui accusare non possunt.
2 Dñs quare dedit mulieri authoritatem iudicandi.

Exponit literam.

TErtio queritur. Hic intitulat̃ tria qō. videlicet an iste sacerdos sit condēnādus ex cōfessione mulieris. Ista qō vt dicit Hu. nullaꝫ habet difficultatē. Certū est enī, ꝙ iste sacerdos nō est cōdemnandus ex confessione huius mulieris. qz eum accusare vel in eum testificari non potest: cum nec sit nec esse possit eiusdem ordinis: ꝛ cuꝫ de se confiteatur, ꝙ cum eo adulterata sit: ꝛ nemini de se confessio super alium credi oportet. vt. j. ea. qō. nemini. Lege tex. ¶[Tertio fabiani] ꝛ etiam damasi. ij. questione. vij. ipsi apostoli ꝛ. c. testes. Hug. [nec ad diaconatum] idem potuit dicere de quolibet ordine. sed forte hoc dicit. qz videtur hoc posse fieri: quia antiquitus fuerunt diaconisse. vt. xxv. ij. questione j. diaconissam. Hugu. Laur. Arch. [apud pretorem] vel quēcunqꝫ aliuꝫ iudicem] nisi suos.] vt. ij. questione. j. phibentur. ꝛ. iiij. questione. vj. omnibus [e cōtra impugnator] allegat in cōtrarium, scilicet ꝙ mulier admittatur ad accusandum. Et vtiḋ hoc argumēto mulier admittitur ad maius: scz ad iudicandum: ꝛ hoc probat exemplo delbore prophetisse: que populum israel in veteri testamēto iudicabat: ergo potest admitti ad accusandum. maxime cum non prohibeatur per diuinā scripturam. [non remouetur] dummodo non gerat personā accusatoris ꝛ iudicis. Nā simul iudex ꝛ accusator esse non potest. vt. ij. questione. j. multi. ꝛ. iiij. questione. iiij. c. j. ꝛ. ij. Hugu.

Exponit literam.

1 Hec est generaliter veruꝫ quod dicit † quia multi possunt esse iudices qui accusare non possunt vt similes ꝛ magistratus. vt ij. q. j. prohibentur. Hugu. ꝛ Archi. [populum iudicasse] vt

2 delbora de qua iudicū. iiij. † dominus enim dedit mulieri autoritatē iudicandi propter tria. primo vt pateat ꝙ dominus nō subiicitur legi: sed sicut vult ita facit. Scḋo vt pateat ꝙ oī nature ꝛ segui dominā: ꝛ ꝙficit: ꝛ deficit sicut placet. ps. lxxxiij. hūc humiliat: ꝛ hūc exaltat. Tertio vt in hoc ostēdat culpā ꝛ malitiā filiorū israel: qui quasi effeminati ꝛ vecordes digne subiecti sunt femine. sed in nouo testamento non solū prohibetur mulieri iudicare in spiritualibus: sed etiam in tēporalibus. Nec videtur hic obstare qḋ dicit. Hu. de regina frācorū cui Gregorius scripsit ꝙ malefactores puniretur. xxiij. q. iij. si quos. quia Gregorius hunichilde regine: nō ꝙ ipsa iudicaret, sed ꝙ ipsa virum suum regem ꝛ regni iudices indueret: vt faceret iudiciū ꝛ iustitiā de malefactoribus sue terre. [apostolo] qui ad Roma. vj. dicit. Nam mulier que sub viro est viuēte viro allegata est legi viri. ꝛ prima ad Ti. ij. Mulier in silentio discat in omni subiectiōe. debet enim esse subiecta viro. sic enī dicitur Heñ. iij. sub potestate viri eris. [E cōtra] j. est: in quo qua dictum est, ꝙ mulier nō admittitur ad accusandum: nunc dicit Gratianus, ꝙ admittitur in quibusdā casibus. Et ad hoc inducit legem sequentem in. l. ix. C. qui accu. nō pos. [de crimine] lex est. C. qui accu. non pos. supple casu aliter admittitur mulier ad accusandum: ꝛ hic primo ꝛ eo casu tantum sine inscriptione accusatio[publicoꝝ ꝛc.] j. de crimine qō est publico iudicio coercendū, scḋm. Accur. certis ex causis. ꝛ in crimine lese maiestatis. j. e. in questionibus. ꝛ in simonia. j. e. sane. ꝛ annone, ij. questione. j. prohibentur. ꝛ in exceptis. Lauren. Arch. ꝛ in suspecto tutore. inst. de suspec. j. cō sequens. scḋm Accur. Arch. [sed antiqui] scḋa pars. supple permittitur ei accusare. Arch. antiqua statuta fuerunt que femine in criminibus certis sine inscriptione accusare permiserunt: ꝛ illa statuta nō habentur in iure: forte apud grecos habebant: ꝛ forte cōtinebāt ibi de crimine lese maiestatis. [vñ] scilicet quia mulieri nec passiꝫ accusare permittitur: nec in totum prohibetur [aditus]. i. requisitus. Archi. [examinabit] j. diligenter inquiret: an tale crimen sit: de quo mulier posset accusare: scilicet si pertineat ad iniuriam sui: vel suoꝝ vel aliꝰ sit ei specialiter concessum tale crimen intendere multaꝰ alias leges inducit ad probandum, ꝙ mulieri in aliquibus casibus concessum sit accusare. de quibus in glo.

Aegursius.

Laurentius. Archidia.

Quecūqꝫ vero. j. est: in quo probat ꝙ ētmulier pōt admitti ad accusationē simonie ꝙ quo inducit. c. sequēs. sed per hoc non ꝓbat propositum. qz nō sequit: potest admitti ad accusationē simonie. ergo ad accusationem fornicationis cōtra istum sacerdotē multaꝰ alias leges inducit ad hoc que nobis vident esse alicuius vtilitatis, nec in aliquo preiudicāt isti sacerdoti quaꝫ ideo dimittimus: ꝛ quia satis de illis glo. loquitur.

Contra Gratianum.

¶Questio quarta.

1 ☞Ferie quare dicantur.
2 Ferie alie sunt temporanee alie repentine. Que dicantur temporanee. nume. 3.
4 Ferie repentine que dicantur.
5 Ferie solennes siue festine que dicantur.
6 Questiones latronū insigniū pōt terminari diebus feriatis.
7 Tutores ꝛ curatores dari pōt ꝛ amoueri diebus feriatis.
8 Captura alecum conceditur diebus dñicis ꝛ festiuis.

Exponit literam.

QUod vero. Hic intitulat̃ quarta q̄stio: scz an die dominica cause sint tractande. Et respondet ꝙ nō.]Ꝓo intelligentia huius questionis pauca hic notabimus. quia de conse. di. iij. c. pronuntiandum. plura dispu tauimus.

1 Est autem notandum: quia fit mentio de feriis. † ꝙ ferie dicuntur per contrarium. Cum enim ferie colende non sint hę tamen coluntur. vnde ferie dicūtur quasi foerie. prestant enī vacationem ab his: que in foro agi consueuerunt secundum Azo. quia a foris negotijs inmunitatem prestant. ff. de feriis. l. diuis. ferie ergo quasi dies festiuandi dicuntur scḋm Azo. ꝛ Bostien. ¶Scḋo notandum † ꝙ ferie quedam dicūtur temporanee: quedam repentine, quedam solennes. † Temporanee dicuntur que gratia messium ꝛ vindemiarum indicuntur. Et de istis est cōclusio, ꝙ in talibus diebus cause nō debent tractari: nisi ex consensu partium litigantium: de voluntate vero eorum bene possunt tractari. quia vnicuiꝫ licet renuntiare his: que pro se introducta sunt: sed in fauorem litigatorum potius ꝙm pro reuerētia dierum introductum est vt cause tali die non tractentur: scilicet vt respirent talibus diebus a litibus. C. de feriis. dies festos. Contra voluntatem vero partium talibus diebus cause non debent tractari: ꝛ si feratur sententia nulla est. vt. ff. de feriis. si feriatis. ꝛ extra. eod.

Bostiensis.

Azo.

Bostiensis.

4 conquestus. in fi. † Repentine[a] dicuntur quia non sunt certe: a
a imo repente sue subito inducuntur: quas nullus nisi princeps potest inducere, quod si fecerit: carebit nomine ꝛ effectu. sed princeps eas inducit: vel ꝓpter victorias habitam de hostibus: vel quia ꝙroz duxit, vel quia filius ei natus est. sed iste

5 ferie hodie non coluntur. † ferie vero solennes siue festiue dicuntur quedam precipue festiuitatis introducte ob reuerentiam dei: ꝛ sanctorum: vt natalis domini ꝛ sancti Stephani ꝛc. de quibus de consecra. distin. iij. pronuntiādum. ꝛ extra. e. ti. conquestus. ꝛ de istis ꝛ conclusio, ꝙ in talibus diebus festiuis actus iudicialis nō debet fieri, nec sententia ꝛ his diebus lata licet interueniat cōsensus partium nisi necessitas vrgeat: aut pietas exposcat. vt. j. eodē. c. placita. ꝛ extra. e. c. finali. vbi no. ꝙ vt tangitur in glo. Sunt enim plura que agi possunt in his feriis solennibus que his verbibus continentur. Hoc faciat causas festis tractari diebus. Pax: scelus: admissum: manumissio: res peritura: Terminus expirās: mora testis adesse nolētis: Cuiꝫ potestatis patrie ius filij exit. Pax: qz ea que ad pacē ꝛ concordiam pertinēt tractari vel terminari possunt, vt pacta ꝛ transactiones. C. eadē. l. vltima. ꝛ extra eodem. c. vltimo. ꝛ de vespō. impu. ca. ij. [scelus admissum.]

Versus.

6 † Nam questiones latronum insignium ꝛ maxime siaroꝝ ꝛ ingulatoꝝ in quibus puniendis summi muneris speratur venia: ꝛ multoꝝ salus ꝛ incolumitas procuratur his diebus expediuntur. C. eo. l. vltima. Nā phineos hominꝫ occidit ꝛc. xxiij. questione. viij. occidit. ꝛ atrox iniuria estimabitur. ff. eodem. l. tertia [manumissio] quia ea que pertinēt ad volūtariā iurisdictionem quolibet tēpore exerceri possunt, sicut manumissio, emancipatio, adoptio ecḋmunicatio, absolutio. vbi non requirit cause cognitionem, vt in notoriis criminibus.

7 † Tutores ꝛ procuratores dari possunt ꝛ ammoneri: vt alimēta gerant, ꝛ mulier ventris nomine vel legatorum in possessione ponetur. Item vt testamenta exhibeantur nō prestetur materia fabricādi falsum. ff. quemadmodū test. aperi. l. i. Itē pōt dari curator bonis hereditarijs, ꝛ vt liberi alantur a parentibus, ꝛ e cōuerso cognoscetur ꝛ precipietur, ꝛ fideicommissaria libertas prestabitur. ff. eodē. l. ij. ꝛ. iij. scḋm Azo. ar. extra. e. c. vltimo. [Res peritura.] Nam ea que sunt tempore peritura vel morte eatenus proceditur a causa: vt fiat lis contestata: ꝛ actio perpetuetur, que tempore erat peritura, vel vt fiat id, quod cōmode differri nō potest. ff. eadem. l. j. ¶. vltimo. b
b ꝛ. l. solus. ꝛ quolibet die hbell⁹ differri potest. ff. de adul. l. miles. ¶. sexaginta. ꝛ appellari potest. ff. eadem. l. j. sed de appellationis causa cognosci non potest, licet his diebus tēpus currat. C. de tempo. appella. ¶. penultimo. ꝛ. C. eo. l. j. item cauendo de damno infecto. l. j. † item captura alecum concedit die

8 bus dñicis ꝛ festiuis, ᵇpreterꝙm in maioribus anni solēnitatibus extra. e. licet. vt in natiuitate dñi epiphanie pasche ascēsionis ꝛ pētecostes. ¶ Ber. ꝛ est rō quare cōcedit de alecib⁹: quiat raro

qz raro nisi certis diebus apparent: ꝛ iō ꝓpter necessitatē facilius indulgetur: vt diebus hmōi intēdāt captioni earum: ꝛ ex eadē cā opus agriculture cōceditur: ne modico momento pereat cōmoditas celesti ꝓuisione concessa. Idē est circa collectionē fructuū ꝓpter inundationē aquarū imminētē. C. eo. oēs mora testis abesse volētis. Nā qñ timet: ne testis diu absens sit: ita ꝙ in causa haberi nō possit recipiē. extra vt lite nō cōte. qm̄ frequētes. itē vbicuiꝫ in mora vertit imminēs ꝛ in ꝓptu periculū animarū ¶ sunt in oībus tēporalibus ꝓpoēnda. xij. q. j. ꝓcipimus. ꝛ. C. de sa. san. eccl. sancimus. Cuiꝫ potestatis patrie ius filius exit. qz vt supra dictū est ea q̄ pertinent ad volūtariā iurisdictionē quolibet tpe exerceri pōt: sicut manumissio: emācipatio ꝛc. Et vbicuiꝫ pietas aliqd sua det fieri: qz in opibus mie nō est distinctio dierū habēda. ideo cause miserabiliū ꝛ debiliū personarū his diebꝰ tractari pōt. extra. e. c. fi. ꝛ cause spuales vt electionū: ingressionuꝫ: ꝛ hmōi: qz necessitas ꝛ pietas hoc suadēt. extra. e. c. vlti. ꝛ. j. ea. placita.

Hostiensis.

Nota ꝙ vt dicit Hosti. ꝙ licet hmōi leges specialiter loquātur de feriis inductis ad necessitates hominū: scz de geminis mēsibus: nō putauit Azo excludere reuerētiā dei imo magis inducere causarū examinationē: que respiciunt ad humanitatem ꝛ misericordiam. ꝛ probatur eius sententia. extra. e. c. fi.

1 ☞Episcopus solus an sit iudex ordinarius in sua dioceſi.
2 Iudex ecclesiasticus nō ꝺ⁹ suscipere causam in qua agit ad sanguinem si princeps vult eam ei delegare.

Diuisio.

NUllus episcoporum. Inducit capitulū hoc ꝓ pte negatiua qōnis qs. c. sumptū est ex concilio taraconeñ. Summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes. In prima diebus dñicis ꝓhibet causas vētilari. In scḋa aliꝫ diebus cōcedit: nisi in cā criminali vbi agit ad effusionē sanguinis. scḋa ibi ceteris vero diebus. plana sunt oīa. Lege. ¶[Nullus epoꝝ aut ꝓel byte-

Exponit literam. Questio. Rñdet. Vincētius.

1 roꝝ] hic surgit alia qō. ꝛ vtrū solus eps sit iudex ordinarius in dioceſi sua vel oēs ꝓsyteri indifferēter possint cognoscere de causis. Rñdet ꝙ nō. Nā vt dicit Hu. loquit̃ de ꝓsbyteris qui ex legatione epi aut alterius habent iudiciū exercere. vel dicendum iuxta Vincē. Lau. ꝛ Bar. vt intelligēdū hoc. c. de illis ꝓlatis: q eliguntur a collegio: vel vniuersitate. vt no. de offi. ordi. cū ab ecclesiarū. ꝛ vide. ¶. q. j. experientie. Et idē ipe notat extra de offi. ordi. cū ab ecclesiarū. Et videt ꝙ nō ex hoc capto.

Opponit ꝛ Respondet.

¶In oppositū est. xvi. q. ij. c. visis. ¶Rñdeo ꝙ solus eps est ordinari⁹ in tota dioceſi sua. Ꝺ⁹ vero dicit vētilare: nec aliud facere: vt bona sit exceptio q̄ sequit ꝑ Hu. [nisi de eo solēnia ꝛc.] hec est vna cā quare tali die cessandū est a litibus: alia est reuerētia dei. tertia vt litigatores respirēt. Circa tñ actiōes ꝛ cōpositiones inter discordantes litiū pōt cōsideratio haberi C. de feriis. l. dies. ꝛ. xxij. q. v. decreuit. [cōuenientibus]. i. cōgregatis personis idoneis: nō enīꝫ ꝺ⁹ citare clericos alienos iudex ecclesiasticus: sed nec laicos alienos: nec etiā parochianos suos in ea causa, q̄ spectat ad secularem iudicē. Hu. [que iusta sunt]. i. que ad eoꝝ cognitionē spectant. i. ecclesiastica ꝛ spuālia excepto criminali: quo ad penā sanguinis vel ad suppliciū corporale. Taleꝫ enī nō ꝺ⁹ a clericis tractari. vt. xxiij. q. viij. his a quibus. ¶Surgit hic qō † qd si princeps velit delegare iudici ecclesiastico cām in qua agit ad sanguiné. Rñdet ꝑm Hug. ꝙ non debet eam suscipere: nisi princeps presset iuramentum de immunitate corporis. vt. xxiij. q. viij. sepe ꝛc.

Questio. Respondet.

2

1 ☞Citatus die feriato an teneatur venire ꝙalligare priuilegium suum.

Diuisio.

PLacita. Ad idē sequit̃ hoc. c. qs est ex cōcilio epheñ. Summa ꝙ placita ꝛ iudicia nō sunt exercēda dieb⁹ festiuis ꝛ ieiuniorū. Et diuidit in duas partes. ¶In prima dicit qō dictū est. ¶In scḋa ponit, ꝙ in dieb⁹ septē añ natale dñi vsqꝫ ad octauā epiphanie ꝛ quinquagesima vsqꝫ ad octauas pasche. ꝛ. viij. diebus añ natale beati Jo. baptiste nō ꝺ⁹ iudex alicuē ad iudiciū vocare. scḋa ibi: insup ēt. Lege. ¶[Placita secularia]. i. secularium: siue clericoꝝ: siue laicoꝝ. vl secularia. i. de reb⁹ seculi ecclesiasticis: vel aliꝫ. Hu. ꝛ Lau. q exponūt secularia. i. de secularibus reb⁹. hodie stat ei qō legit: ꝛ no. extra de feriis. cōquestus. Arc. [ꝓcipuis] legis de qbus habet de cōse. di. iij. c. j. vel dicit de his de quib⁹ sequit̃ postea in. c. legitima. i. lege veteris vel noui testamenti: vel canonū statuta: vt sunt xl. ꝛ forte vigilie apłoꝝ: ꝛ martyꝝ: ꝛ virginis [insup] scḋa ps. [bānire]. i. sub pena bāni si nō venerit citat⁹. [i supra dictis]

Exponit literam.

1 ☞Confessio facta extra iudicium nulli preiudicat.

Diuisio.

RResbyter. Ad idez inducit hoc. c. qō est Nicolai pape. Summa est, ꝙ nō est puniēdus nisi cōfessus vel cōuictus. Et diuidit in tres partes. In pria rñdet decise cōsultatiōi. In scḋa reddit iudicē cautū. In tertia dat generalē doctrinā. scḋa ibi, sz mirādū. tertia ibi: vñ si. Lege. ¶[Presbyter.] ꝓ itelligētia capli explicād⁹ ē necessario casus. Casus est talis. Quidā episcop⁹ dicebat se scire crimina cuiusdā ꝓsbyteri: ꝛ cuiusdā diaconi. ꝛ tō noluit recipe purgationē eoꝝ

Exponit literam. Casus.

sed eos statim deposuit. Tandem delata fuit causa ad Salomonez episcopū: vel ex delegatione domini pape: vel per appellationem. dubitās autem Salomon in hoc casu dominū papam consuluit cui tūc rescribit papa ostēdens qualiter in causa debeat procedere. Si enim legitime conuicti vel confessi in iure fuerint remaneant sic depositi. Si vero nec in iure sunt cōfessi nec legitimis testibus coram suo episcopo cōuicti pristino restituātur honori [prez byter aut diaconus] de duobus videtur loqui. Sed siue loquatur de vno: siue de duobus: nihil interest quo ad sententiam capituli. Hu. [quem asseris hec crimina [que episcopus dicebat eos commisisse [nolle cōfiteri] pnplice ad quod episcopus eorum volebat eos compellere. Arch. [defendere] id est purgare. Hu. Arch. si tamen notum sit episcopo vt iudici. i. ordine iudiciario scz per cōuictionem: vel confessionem factam in iure: aliter qualitercūq; sciret, siue vt hō siue vt deus nō piudicabat istis: nec potuit sententia ferri contra istos. vt. vj. q. ij. si tantum. c. c. placuit. Hu. [nō potest per aliquam &c.] i. restitui ad tale: vel tale officiū. non potest dico de rigore iuris sed dispensatiue potest [sed mirandum] scda pars. [si confessus non fuerit quomodo notū &c. nisi] quasi diceret. nisi altero istorum duorum modorū: scilicet per confessionem in iure: vel per conuictionem partis crimē fuit notum episcopo. sed per nullum istorū modorū fuit notum episcopo. vnde non potuit eos cōdēnare. ij. q. 3. c. ij. c. c. multi. Et ideo subdit. vnde si &c. [non est legitime]. i. vt iudici. scilicet ordine iudiciario. [confiteatur]. i. confessus fuerit in iure. [quod nisi fecerit]. i. si non fuerit in iure confessus. vel conuictus. [interim] id est donec conuincatur legitime: vel confiteatur intelliguntur eorum crimina latere. vñ nō habent vindictam quo ad ecclesiam. ij. questione. j. si peccanerit. Et ex hoc aperte colligitur. † q̄ confessio facta extra iudicium nulli preiudicat. Hug. [Sola ergo spontanea] quasi diceret non coacta: nō extorta. vt. j. proximo. c. Hu. [confessio] facta in iure. Hu. [Et]. i. [vel numerus]. i. ad minus. q̄ sint duo. ¶ Surgit questio, q̄ ista ex. videt cōtradicere sibi ipsi. Nā videtur q̄ sit necessaria confessio z accusatio: cuius cōtrarium supra dixit. Solutio patet exponendo z pro vel Hug. z Archidiaco. [canonicus numerus] vt ad minus sint duo. Hug. [qualitas] vt scilicet sint legitimi. Hugu. [decernentibus]. i. sedentibus. pro tribunali in iudicio: aliter eorum cōfessio vel conuictio non preiudicaret.

¶ Questio sexta.

Diuisio.

Quod vero. Hic intitulat sexta questio: scilicet ancō fessio sit cruciatibus extorquēda. Et diuidi tur in duas partes. In quarum prima ponit, q̄ confessio extorta non preiudicat. pro quo inducit capitulum sequens.

1 ☞ Dominium an transferatur in extortis z datis per metuz vel per coactionem.
2 Scribentes violentia literas quibus asserant se sequi talē errorem: an peccent mortaliter.
3 Confessio an debeat esse spontanea in hereti vel in secta alieni erroris.

Exponit literam.

Transfertur dñium. Vide bal. in l. j. C. de inoffi. dona. Ang. de peru. in. l. commissa. de publi. bal. in. l. j. C. si quid i frau. patro. Alexā. in. l. ab emptiōe. de pac. z in cōsi. xcij. pri mo volu. a

Archidiā.

Iugutio. 1

Questio.

Respondet.

Jdcirco sacerdotibus. Capitulū hoc est Alexandri pape. Sūma est in rubro. Et nō videtur posse diuidi in distinctas partes. q̄ oēs vident idē dicere. Lege. ¶ [Si sacerdotibus authoritatibus]. i. economis: syndicis: defensoib⁹ [quoquo mō]. i. sequēti [per metū talē] s. q. caderet in cōstātē virū. vt. ff. q̄ metus cā. l. metus. vel per metū. s. qui z tinet periculū salutis: vel corporis cruciatū. hu. [vel quoquo modo per metū]. i. per qualēcūq; metū [p fraudē] per quā intelligo z volū: z habet hoc locū cū fraus z dolus dedit causam Jctus. Hu. [per vim]. i. per violentiam [roboze]. i. subscriptione: vel iuramento. nullum eis preiudiciuz. vt res. pmissas teneanē dare cū effectu: vel datas nō possint repetere. Nāz licet pmiserint: vel subscripserint: si tū illi petāt ppter. pmissionē factā possunt repelli iusta exceptiōe: ppter metū vel volū. vel violētia illatā. Et ita a iudice absoluunt: si iā persoluerūt. pmissa pōt repetere cū effectu. si metus vel vis fuit in dando. secus si sponte postea psoluerūt vt lex vī dicere C. de his q̄ vi metus ve cā fiūt. l. ij. [infamiā] de trāsgressione iuramēti: si iurauerūt [calūniā]. i. calūniosaz criminatione ab illis rōne pmissionis [sequestratione] id est qd dixerant piudiciū. Hu. [a suis bonis] ar. † q̄ in extortis z datis per metū vel p coactionē nō trāsfert dñiuz⁹ qd sane dī scōm canonicā

2 ☞ Dispensatio que fit in iuramento non se extendit ad hoc q̄ aliquid contra iuramentum fiat.
3 Promittere aliquid alicui potest homo dupliciter.
5 Coactio sufficienter excusatoria non potest cadere in iuramēto assertorio.
6 Juramentum omne siue sit coactum siue non si est licitum z non vergit in priorem exitum est obligatorium. Non cum obligat si est de re illicita. nume. 7.
8 Coactio in iuramēto assertorio potest contingere dupliciter.
9 Oblatio duplex est in iramento quod quis facit.
10 Judex eccleſiasticus potest inducere bellum, z hortari ad bellum, z bello persequi hostes.
1 Judex eccl'iastic⁹ pt̄ pcipe iudici seculari vt pūiat maleficos.

egratē. [in talibus] scz factis: vel pmissis. hu. [ex necessitate] i. coactiōe [nō est fides]. i. nō obligat cū effectu. vl nō est fides i. nō facit fidē. hu. [nō oz extorqueri] ab aduersario: vel nō iudice [sed sponte pīteri] passiue tenet. i. spontanea fidei debet [pessimū est de suspitiōe] vt. ij. q. j. primo. z. vj. q. houes. z ibi legā de suspitiōe temeraria. Nā ō verosimili cogīt qs ad purgationē. vt. ij. q. v. pb̄ter. si de violēta condēnatur: z iudicat. xxxij. q. i. dicit [nō potest autem humano. &c. Jhoc verū est de oibus occultis: z quo ad aduersarios: z nō iudices. z quo ad iudices. Nā de occultis nec etiā iudicare possunt. [Nā latētia pctā. &c.] vt. xxxij. q. v. xpiana. hu. [Si oia] tā occulta: q̄ manifesta. vt. vj. q. j. si oia. Hu. [literas scribere]. i. scripturā facere, in qua pīteant, q̄ talē vel talē heresim sequant: vel debeāt seq. hu. [causarū]. i. rerū: vel vtilitatem. [alieni erroris secte.]

2 ¶ Sed hic surgit questio. † verū tales violentia scribētes tales literas qbus se asserant sequi talē vel talē errorē peccāne rint mortaliter. Et vī q̄ sic. q: hic nō potuit esse cōuictio sīm alīa scz cōditionalis. Talis enīz coactio nō excusat: vt di. l. pb̄ byteros. z de cōse. di. iiij. eos. potius enim debuerunt mortez subire. q̄ fidē sit se subscribere: vel pīteri. ¶ Rūdet iuxta Hu. q̄in rei veritate mortal⁹ peccant: qui ad talia aliqua coactione ducunt. Et q̄ peccēt satis pōt colligi ex ipsa l'a [spōtanea]. ¶ Hic surgit qō. † verū in heresi vel in secta alteni erroris z in hmōi q̄ sunt pctā ℈ fidē oz esse spōtanea cōfessio. i. oz quis spōte cōfiteri. ¶ Rūdet iuxta hu. q̄ nō. z hoc dictū nō respixit. pxima sed superius posita in prin. capl'i, vel nō dicit, q̄ talia debeat quis sponte cōfiteri: sed dicit q̄ cōpulsa cōfessio in talibus nō preiudicat sed spontana [ipse testante]. i. xpo. q alīas. vij. z alīas. xv. [nō tm̄ attendenda] sunt q̄ sunt: z hoc verū est [amplius] ergo ad actus respicit deus [per similitatem vel necessitatem]. i. coactionē conditionalem. Nam si esset absoluta, tales actus deus nō respiceret. vt di. l. pref byteros. z. xxxij. q. v. fere per totum. Hug.

Respondet.

Questio.

Respondet.

Diuisio.

Casus.

Primū ar.

Secūdū ar.

1 ¶ Primum est vtrum papa possit dispensare in iuramento.
4 ¶ Scōm est vtrum iuramentum coactum sit obligatorium.

Ad primū Sic pcedit. † Et vī q̄ papa nō possit dispēsare in iuramento. Et primo sic. sicut veritas requiritur ad iuramētū assertoziū qō est de pterito vel de pūti, ita ad iuramētū pmissoziū qō est de futuro. ℈ papa nec alius pōt cum aliquo dispensare q̄ de preteritis vel de presentibus iuret contra veritatē. ergo nec poterit dispensare, q̄ nō faciat aliquis esse verum illud, quod cum iuramento in futurum promisit. ¶ Scdo sic. iuramētū promissorium inducitur ad vtilitatez eius, cui fit pmissio. sed ille vt videtur non potest relaxare: q: est cōtra diuinam reuerentiā ergo

Tertiū arg. ergo multominus potest super hoc dispensare. ¶ Tertio sic, implere iuramētum est de lege diuina. Mat. v. reddes domino deo tuo iuramēta tua sed in lege diuina papa nec alius q̄cūq; potest dispensare. ergo &c. ¶ In oppositum arguitur ex presenti capitulo. ¶ Respondeo dicendum sub certis cōclusionibus iuxta sanctum Tho. in scda scde. qō. lxxxviij. prima est aliqua sunt iuramenta que indigent dispensatione. Scda aliqua sunt que nō indigēt dispensatione. Tertia aliqua sunt in quibus nō cadit dispēsatio. Quarta aliqua sunt in quibus cadit dispēsatio per papam. Quinta aliqua sunt in quibus inferiores vt episcopi dispensare possunt. Jste conclusiones probātur per sequētia. Prima sic. necessitas enim dispēsationis tam in iuramento: q̄ in voto est, ppter hoc, q̄ id quod in se: vel vniuersaliter consideratum est vtile z honestum sīm alīquem pertitiozez euētum potest esse inhonestum: z nocium quod nō potest cadere nec sub lege nec sub voto. vbi notāduz q̄ id quod cadit sub iuramēto promissorio aliquādo manifeste est repugnās iustitie: vt pote quia est peccatum. vt si quis promittat se facturum homicidium: vel maioris boni impeditium: vt ne intret religionez. vnde tale iuramentum dispēsatione nō indiget qō fuit secūda cōclusio. quādoq; illud qō sub iuramēto promittitur est dubiū: vtrum sit licitū: vel illicitum: proficuum: vel nociuum: aut simpliciter aut aliquo casu. Et in hoc potest quilibet episcopus dispēsare: vt dicit sanctus Tho. Quādoq; pmittitur aliquid sub iuramēto quod est manifeste licitum: z vtile. z in tali iuramēto nō videtur habere locum dispensatio, vel commutatio nisi aliquid melius occurrat faciendum ad communem vtilitatem, quod maxime videtur expectare ad potestatem pape: qui habet curam vniuersalis ecclesie vel etiam absoluta relaxatio, quod etiam ad papam pertinet in omnibus generaliter: que ad dispēsationem rerum ecclesiasticarum pertinet: super quas habet plenitudinem potestatis: sicut ad vnum quēq; pertinet irritare iuramētum quod a sibi subditis factum est: circa ea que subduntur eius potestati. sicut pater potest irritare iuramentū puelle: z vir vxoris: vt dicitur numeri. xxx. Verum circa hoc tāgūtur due opiniones in glo. prima est Hugu. q̄ papa nō possit dispēsare in iuramēto. Dū primo q̄ iuramētuz est de iure naturali. xxij. questione prima si peccatū. sed in talibus papa nō potest dispēsare. xxv. questione. j. sunt quidem. Jtē ar. ad hoc extra de statu mona. cum ad monasterium. propter hoc dicit Hu. q̄in nullo licito iuramēto potest papa dispēsare nisi quo ad hoc solum: q̄ nō habeatur infamis qui trāsgreditur illud: z hic nō absoluit: sed absolutos ostēdit, quoniam iurauerāt de rebus ecclesie nō repetēdis. Huius opinionis videtur esse sanctus Tho. quia supra dicit q̄ quando est licitum z vtile quod iuratum est nō cadit dispensatio maioris. vnde Joā. in glo. dicit. Tu dicas q̄ papa in volūtarijs iuramentis nō dispēsat: sed in coactis bene. Si tamē absoluit aliquem tenet absolutio. Alij dicunt q̄ in tali iuramēto potest papa dispensare ex iusta causa: siue relaxare ad certum tempus: vel in perpetuum: puta propter scandalum intolerabile: vel si malum exēplum prorogatur in multos claue tamē discretionis precedēte. Jsta cōclusio videtur accipi ex capitulo vltimo. xxv. questione prima. z extra de iureiur. verum. z. c. ea te. Et hoc probat Raymūdus in summa li. iij. c. xxvij. de differētia officiorum. Jtem Archi. super ver. glo. nō dispēsat. dicit sine causa: alias secus. z ita vbi aliquis vouet: z iurat: z illa licite z honeste seruari possunt: nec subest causa: papa illa mutare nō potest. Et sic videtur intelligere Hu. z sanctus Tho. qui discordat. vnde in. c. venerabilem. extra de elec. dicit papa sic. Utruz iuramētum sit licitum aut illicitum. Et vtrum seruādum vel nō seruādum; nemo sane mētis. ignorat ad nostruz iudicium pertinere. ¶ His habitis dicendum est ad rationes in oppositum. Ad primam negantur consequentia quoniam nō est simile de iuramento assertorio: z de iuramento promissorio: cuius ratio est iuxta sanctū Tho. in scda scde questio. lxxxix. † q̄ dispēsatio que fit in iuramēto nō se extēdit ad hoc q̄ aliquid cōtra iuramētum fiat. hoc enim est impossibile: cum observatio iuramēti cadat sub precepto diuino, qō est in dispēsabile, sed ad hoc se extendit dispēsatio iuramēti, vt illud qō sub iuramento cadebat: sub iuramento nō cadat. quasi nō existens debita materia iuramenti. materia autem iuramēti assertorij quod est de preterito vel de presenti, in quandam necessitatem iam transijt: z immutabilis iam facta est. Et ideo dispēsatio nō refertur ad materiam: sed refertur ad ipsum actum iuramenti. vnde talis dispēsatio directe esset cōtra preceptum diuinum. Sed materia iuramenti promissorij est aliquid futurum quod variari potest. ita scilicet q̄ in aliquo euētu potest esse illicitum vel nocuum. z per cōsequens nō esset

Iugutio.

Joānes.

Raymūd⁹.

Archidia.

Ad. j. arg. Sctūs Th. 2

debita materia iuramēti. Et ideo dispēsari potest in iuramēto promissorio. quia talis dispensatio respicit materiam iuramēti: z non contrariatur precepto diuino de iuramēti obseruatione. ¶ Ad secundam respondetur iuxta sanctum Tho. negando minorem vniuersaliter. pro quo notandum † q̄ homo potest promittere aliquid alicui sub iuramento dupliciter. vno modo quasi pertinens ad vtilitatē ipsius: puta si sub iuramento promittat se seruiturum ei vel daturum pecuniaz z a tali promissione potest absoluere ille cui promissio facta est. Intelligitur enim ei iam soluisse promissionem: quādo fecit de ea secūdum eius volūtatem. ¶ Alio modo promittit aliquid alteri, quod pertinet ad honorē dei: vel aliqd opus pietatis facturum z tunc ille cui promittitur nō potest absoluere promitentem: quia promissio non est ei facta principaliter: sed deo nisi forte sit interposita cōditio: scilicet si illi videbitur cui promittit vel aliquid aliud tale. ¶ Ad tertiam respondetur negādo consequentiam. Et ratio est: quia quando dispensatur in iuramento, non dispensatur q̄ aliquid contra legem nature aut diuinum preceptum fiat: sed autoritate superioris dispensantis fit vt hoc quod continebatur sub iuramento nō cōtineatur in q̄ determinatur in hoc casu. hoc nō esse cōgruam materiam iuramenti. Et ideo cum prelatus dispensat in iuramēto non dispensat in precepto iuris naturalis vel diuini. sed determinat id quod cadebat sub obligatione deliberationis humane: que nō potuit omnia circūspicere: nō esse congruam materiam iuramenti.

4 **Ad secundum** Sic pceditur. † Et videtur q̄ iuramētum coactū nō sit obligatorium. Et primo sic. Nullus videtur ad aliquod speciale obligari: nisi seipsum obliget. sed nullus dicitur aliquid facere, nisi quod volens facit. Cum ergo iuramentum coactum volūtatē iurātis excludat, videtur q̄ tale iuramētum nō sit obligatorium. ¶ Secūdo sic. maior est obligatio matrimonij: q̄ iuramenti. q: si aliquis iurauerit nunq̄ matrimoniū inituru: z postea matrimonium cōsummauerit: tenetur in matrimonio perseuerare. sed coactio impedit cōtractum matrimonij z ergo impedit ab obligatione iuramēti. ¶ Tertio sic. iuramētum nō obligat, nisi hac necessitate vt peccatum euitetur, sed coactio excludit reatum peccati. vt lucia dixit. Si inuitā. me violari feceris: castitas mihi duplicabitur ad coronam ergo z obligationem iuramēti tollit. ¶ Quarto idem habetur ex. c. presenti. ¶ In oppositum videtur esse autoritas Augustini qui respondit ex cōsilio beati Ambrosij cuidam qui coactus iurauerat quandam ducere vxorem, q̄ matrimonium teneret. igitur videtur q̄ coactum iuramētuz est obligatoziū. ¶ Secūdo sic iuramētum cui non deest aliquis suorum comitum est obligatorium, sed coactio nō tollit aliquem comitem iramenti. ergo non aufert obligationem a iuramento. ¶ Respōdeo dicendum iuxta sanctum Tho. z Alexādrum de halis in tertio sub certis conclusionibus. † Prima est q̄ in iuramento assertorio nō potest cadere coactio sufficienter excusatoria. patet cōclusio. quia nihil potest sufficiēter cogere ad hoc q̄ homo mortaliter peccet. quod cōtingit si falsum cū iuramēto asserat. potius enim debet mortem pati ℈ iurare falsum. vnde tale iuramentum ℈tūcūq; coactum est obligatorium ad peccatum. ¶ Secūda cōclusio. † omne iuramētuz siue sit coactum siue nō si est licitum z non vergit in peiorem exitum est obligatoriuz. patet cōclusio. dicit enī Augustinus q̄ coacta volūtas: volūtas est. vnde coactio nō tollit obligationē a iuramēto, si alias sit licitum. ¶ Tertia cōclusio † iuramētum si est de re illicita nō obligat. patet cōclusio quia caret iustitia. vnde sic iurās peccauit: quia ad illicitum nullo timore: nulla coactione induci debēt. ¶ Quarta cōclusio. † In iuramēto promissorio, si coactio sit sufficiēter cogēs ad promittēdum quia vt vitetur maius periculum potest aliquis promittere certā rem. Hoc potest cōtingere dupliciter. Aut promittit se daturum rem suam, aut nō suam. sed ecclesie, seu alterius. si suā tūc talis coactio si sit sufficiens que in cōstātem virū cadere possit tollit obligationem iuramēti in foro cōtētioso. quia ei qui vim intulit nō cōpetit actio ex obligatione illius iuramēti, sed in foro cōscientie est obligatorium. q: magis homo debet subire temporale damnum, ℈ fidē frangere. Pro quo plenius intelligendo est notādum cū sancto Tho. in scda scde vbi supra † q̄ in iuramēto qō quis coactus facit duplex est obligatio. vna qdē qua obligat homini: cui aliqd pmittit z talis obligatio tollit per actionē. q: ille qui vim intulit hoc meretur, vt ei promissum nō seruetur. Alia autē est obligatio qua quis deo obligatur, vt impleat qō per nomen eius promisit: z talis obligatio nō tollitur in foro cōscientie, q: magis debet damnū temporale sustinere, ℈ iuramentum

Ad secūdū.

Primus argumentum.

Secūdū ar.

Tertium argumentum.

Quartū ar. Opponit in contrarium.

Secūda opposito.

Respondet.

Prima cōclusio.

Scda cōclu.

Tertia cōclu.

Quarta cōclusio.

Sctūs Th.

violare.habet tamē remedium:vt in iudicio ab eo repetat,q̄ si iurauerit se nō recepturum potest iudici denuntiare:qui ex officio suo dz raptorem ad restitutēdū,cogere. Si autem iurauerit se non denūtiaturū:non tenetur obseruare:quia tale iuramentum vergeret in deteriorem exitū esset enim contra iustitiam publicam:z contra correctionem fraternā:vt satis tā gitur in glo.p̄sentis capituli.romani autē pōtifices ab huiusmodi iuramētis absoluūt:nō quasi decernētes:huiusmodi iuramēta non esse obligatoria:sed quasi huiusmodi obligationes ex iusta cā relaxantes. Si p̄miſit dare non rē suā sed alterius.tunc non dz iuramētum seruare:imo sic iurando peccauit.quia non iurauit in iustitia. Contra enim iustitiam est q̄ ipse rem alterius sine illius voluntate alteri det:vt eua dat z seruando iuratum damnū proximo infert alium re sua spoliando contra charitatē.vnde obseruantia talis iuramēti vergit in detrimētum sue salutis. Et ideo non est obseruandum. Et nihilominus quia male iurauit:dz penitere:z a suo superiore absolutionē petere. Concordat cum istis dñs Bonauentura in tertio dicens. In foro ecclesie iuramentum coactum nō est obligatoriū.tamen q̄ p̄sumit ecclesia q̄ iste qui coacte iurauit voluntate implendi iuramentū non iurauit:ſz potius euadendi periculum. Tum quia etiam ille qui iurare cōpellit cum militiose procesſerit z dolose:nullū ius acquisiuit:nec de malitia cōmodum reportare debuit.vnde nullum ius habet repetendi. In foro autez de iuramentum coactum obligatorium est.q̄ cuz deus aſpiciat voluntatem interiorē: z voluntas non possit cogi coactione sufficienti. Tū quia voluntas coacta sit iudicat deus talē hominem obligari:z ideo in foro conſcientie scōm theologos cōsulendum est ei:qui ſic iurauit:niſi relaxationem inueniat:iuramentum implere. Et hoc dico si iuramentū illum fuit rei licite. ¶ His habitis dicendum est ad rationes in oppositum. Ad primam respōdetur negando minorē. dicimus enim q̄ coactio non potest facere in tali caſu violentum absolutum sed mistum:quia oportet q̄ qui iurat membra moueat ad loquendum sua voluntate. Tale autem violentum vt dicit philosophus tertio ethicorum ꝓpter ſimpliciter sit involuntarium:est tamen hic z nūc voluntarium.quia ad videndum maius malum vult minus dammum subire. ¶ Ad secūdam respondetur negando cōſequētiam. Et ratio est iuxta sanctum Tho. quia coactio tollit obligationem matrimonij:quia non ſolum requirit conſenſum,sed z conſensum liberum,quod non est in obligatione iuramēti. ¶ Ad tertiam respōdetur negādo cōſequentiam. Et ad dictū beate Lucie. Respondetur q̄ Lucia loquitur de violento ſimpliciter:in quo patiens nihil confert agenti.tale autem violentum non potest esſe in tali caſu. ¶ Ad quartaz dicendum est ad rationes in oppositum. Ad primam respōdetur negando minorē. dicimus enim q̄ coactio non potest facere in tali caſu violentum absolutum sed mistum:quia oportet q̄ qui iurat membra moueat ad loquendum sua voluntate. Tale autem violentum vt dicit philosophus tertio ethicorum ꝓpter ſimpliciter sit involuntarium:est tamen hic z nūc voluntarium.quia ad videndum maius malum vult minus dammum subire. ¶ Ad secūdam respondetur negando cōſequentiam. Et ratio est iuxta sanctum Tho. quia coactio tollit obligationem matrimonij:quia non ſolum requirit conſenſum,sed z conſensum liberum,quod non est in obligatione iuramēti. ¶ Ad tertiam respōdetur negādo cōſequentiam. Et ad dictū beate Lucie. Respondetur q̄ Lucia loquitur de violento ſimpliciter:in quo patiens nihil confert agenti.tale autem violentum non potest esſe in tali caſu. ¶ Ad quartaz de capitulo p̄senti respondetur q̄ loquitur de illicitis iuramētis:que vt diximus non obligant. Lege textum. ¶ [Authoritatem quinti]a beato Petro computato beato Petro z p̄termiſſis lino z cleto. Nu.[abſoluimus].i.abſolutos oſtēdimus.i.nunq̄ ligatos. scōm Nu.iuramenta enim illa de bonis eccleſie erant illicita nec poterant obſeruari ſine peccato mortali[metuimus]id est p̄hibuimus. Hugu.[quocunq̄ modo]id est quocunq̄ genere obligationis. Hu.Archidia. obligauerūt de facto.quia talia fecerunt eis:qualia ſolent facere:qui ſe obligant[nec vllam infamiam]ſecunda pars [de tranſgreſſione]ſcilicet iuramenti. Hug.[colligationes]id est obligationes z p̄miſſiones[impietatis]id est factas per impietatem:quo ad cogendos:z quo ad coactos. Hug. Archi. quia potius debuerunt mortem ſubire,q̄ per coactionem ſic iurare.ſcilicet q̄ darent res eccleſie,[quoniam] tertia pars. [defenſoribus.] Iſti erant patroni qui laici erant.scōm hug. materiali].i.non propria manu.vel per clericos ſed per laicos. Et est argumentum † q̄ iudex eccleſiaſticus potest indu cere bellum z hortari ad bellū z bello perſequi hoſtes.vt.xxiij. queſtione.viij.igitur.z.r.hortatu.z.c.vt p̄idem. Item est argumentum † q̄ iudex eccleſiaſticus potest p̄cipere iudici ſeculari vt puniat maleficos.xxiij.q.iij.ſi quos.z.q.v.relegentes. Hug.z glo.vel diſtingue ſic:vt ſpirituali ſcz clerici z materiali laici z refertur ad hoc,q̄ dixerat defenſores.[directe] i.extorte.tunc in illo facto. Hug.z Archi.[renouentur.]arg. xxiij.qō.ij.quecunq̄.Lau.Archi.

Bonauen.

Ad.j.arg.

Ad scōm.

Ad tertiuz.

Ad quartū.

Exponit lectorem.

A fidelitatis etiā iuramēto.

Incipit secūda pars in qua probat Gratianus q̄ papa pōt laicum incorrigibilem deponere a sua dignitate. Et hoc probat per tria capitula. vnde dicit hug.q̄ magiſter Gratianus adiungit alios caſus:in quibus papa quoſdam a sacramento videtur abſoluere.

2 ¶ Papa potest abſoluere ex causa rōnabili ſubditos dominorum a sacramento fidelitatis quo eis aſtringuntur.z nuz.

3 Regi portugalie datus fuit aduitor z quare.

6 Rex francie quare fuerit depoſitus.

7 Principes z barones an poſſint deponere imperatorem: coram eis conuincatur.

Ad primum argumentū.

Ad secūdū.

Ad tertiū.

Primū arg.

Secūdū ar.

Tertiū atg.

Opponit z Reſpondet. Pria cōclu.

Archidia.

Hugo cardinalis.

Secūda cōclusio.

Hugo & sancto victore.

Tertiū arg.

Opponit et reſpondet.

Alius. Hoc.c.est Gelaſij pape ſcribētis ad Anaſtaſium z oſtendētis q̄ potest eum deponere ꝓpter malitiam ſuam. Et diuitur in duas partes. In prima pbat exemplo zacharie pape:qui depoſuit regem francorum. In ſecunda probat exemplo epiſcoporū:in quorum depoſitione eccleſia milites qui erāt aſtricti eis abſoluit a iuramento fidelitatis. Secunda ibi:quod eccleſia. Pro pleniori intelligentia huius capituli queruntur tria.

1 ¶ Primum est vtrum papa licite potest abſoluere ſubditos a iuramento fidelitatis:quo tenentur ſuis ſuperioribus:ſcilz principibus laicis:aut eccleſiaſticis.

4 ¶ Secundum est vtrum papa poſſit deponere imperatorē: aut regem:qui non ſubest imperatori.

8 ¶ Tertiuz est vtrū papa poſſit deponere comites:aut duces: vel alios barones:qui ſubſunt regibus aut imperatoribus ſine conſenſu eorum.

1 **Ad primū** Sic proceditur. † Et videt q̄ papa nō poſſit licite abſoluere ſubditos ꝓncipum a iuramento fidelitatis quo eis aſtringunt. Primo sic. Obſeruantia iuramēti precipitur lege diuina tam veteri: ꝙ noua.dicitur enim nume.xxx. Si quis ſe aſtrinxerit iuramento:non faciat irritū verbū ſuuz.ſed omne qđ ꝓmiſit impleat. In noua etiaz lege.dicit enim Mat.v. Reddes dño deo tuo iuramenta tua.ſed papa nō pōt ſuper legem diuinam.ſed illi ſubjicit ergo ꝛc. ¶ Scdo sic.dicit apl's Petr⁹. Serui ſubditi eſtote in omni timore dominis:nō tā bonis z modeſtis:ꝙ etiā diſcolis. Sed papa nō pōt mādare aliquid cōtra doctrinam apoſtolicam.ergo papa nō pōt abſoluere a fidelitatis ſacramento ſeruos quin dñis ſuis teneant aſtricti. ¶ Tertio ſi aliquis iurat alicui ſoluere pecuniam ſed illi poſt modū excōicetur nihilominus teneē illi pecuniā ſoluere:z iuramentum ſeruare.ergo ſimiliter hoc. ¶ In oppoſitū est tex.capli

2 p̄ſentis. Rñdeo dicēdū ſub certis cōclusionib⁹. Prima † papa ſubditos dñorū a ſacramēto fidelitatis quo eis aſtringuntur pōt ex cā rōnabili abſoluere. Ista cōclusio pt̄z ex p̄ncipali ſra. ꝙ quo notādū q̄ vt dicit Arc.i hoc loco.hu.cardinalis circa hāc qōnem vtrū papa poſſit diſpenſare in quolibet iuramēto:dicebat,q̄ iuramētū quoddā fit perſone:ſicut iurat aliqs mulieri,q̄ duceret eā in vxorē z a tali iuramēto dicebat q̄ nō pōt papa abſoluere. Quoddā vero iuramentū fit p̄sone:non gratia p̄sone:ſed gratia alicuius accidētis:ſicut princeps iurat fidelitatē regi:nō gra regis:ſed regni.i.ꝓpter cōem vtilitatē regni. Et ab hoc iuramēto pōt papa abſoluere cuius est cognoſcere qō ſit vtile rei publice:z qd nō z qñ abſoluti nō reddūt qō iurauerūt principi:ſicut nec illi ottoni. de quo habet extra de elec.venerabilē. Et in hoc reddūt iuramēta ſua deo. qz ſcōm deū iuramētō ligabat eos ꝓprie:vt eſſent fideles regno:z iperio. Ad illud qō potest obj̄ci dicendū est,q̄ z ſi iuramentū illud vergeret in deteriorē exitū:z ſic nō eſſet ſeruandū. xxij. queſtione.iij. ſi aliquid. nō tamē poterāt ſe abſoluere. quia nō erat eorū ꝓprie cognoſcere:vtrum vergeret in deteriorez exitum vel nō. ſed domini pape.vnde z apud eū manebat autoritas abſoluendi eos:imo oſtendendi eos eſſe abſolutos. quia non erant obligati illi videlicet de quibus loquitur predicta decretalis. venerabilem. dicit conſequenter Archidia. decretiſte dicunt q̄ iuramētum factum regi:vel alij:ſemper intelligitur ſaluo iure ſuperioris. niſi aliter diſponat ſuperior:tenentur ad iuramentum. ſecūdum dominum Hug. cardinalem. hec ille. potest etiam ſumi alia ratio:quare papa poſſit z debeat ſeruos eorum principum qui contumaces aut rebelles ſunt eccleſie a iuramēto abſoluere fidelitatis ex illa regula iuris in.vj. fruſtra ſibi fidem poſtulat ab alio ſeruari:qui fidē a ſe p̄eſtitam ſeruare recuſat merito ab ipſo eccleſie ſummo paſtore ſcilicet papa debent eorum ſerui ab illo:tum fidelitate abſolui z ſubtrahi. ¶ Secunda concluſio est. † papa a fidelitatis iuramento nonnullos dicitur abſoluere:ſeu abſolutos magis oſtendere cū aliquis ꝓncipis aut p̄latus a ſuis dignitatibus deponit. Iſta cōclusio est p̄ſentis litere. Pro cuius intellectu est notādum iuxta hug. hic q̄ cum quis iurat alicui fidelitatem aut iurat ei intuitu dignitatis:aut intuitu perſone. ſi intuitu dignitatis quoniam cito ille remouet a dignitate illa ſtatiz z iſti deſinūt ei teneri. Si intuitu perſone puta ꝓpter patrimonium eius. vel ob aliud licet ille remoueatur a dignitate,iſti tamen non abſoluuntur. Cū ergo rex vel epūs deponitur ſtatim oēs vaſalli eius intuitu regni vel epatus ipſo iure abſoluuntur quo ad illum,ſed nō quo ad regimē vel epatum. vnde ſucceſſori in regno vel epatu ſemper tenētur: z ꝙcirco ſubſtituitur ſtatim ei tenētur priſtina obligatiōe. Exigitur tamē z ſit noua obligatio ab illis,z hoc ad cautelam qz ſolet plus timeri ꝛc. vt di. xxiij. q̄. z ne longinquitate tēporis obſcuretur cōditio obligationis. xxj. q. ij. longinquitate. Non ergo in hoc caſu ꝓprie papa abſoluit,ſed abſolutos oſtēdit. ¶ Ad ratiōes factas in principio queſtionis facilis est ex dictis reſponſio. Ad primam rñdetur,q̄ iſti vaſalli cum abſoluti ſint ab obligatione per papā nō ſoluentes eis,q̄ promiſerunt:non peccant:qz non tenētur magis me cum dicant decretiſte,q̄ iuramētū factū regi vel alij ſemper intelligendū est ſaluo iure ſuperioris:ſicut dictū est vnde nō ſunt tranſgreſſores iuramenti. ¶ Ad ſecundam reſpondetur pariter,q̄ illud intelligitur durante ſubiectione,ſed cum ab ea ſint per papā qui poteſt abſoluti non tenētur eis plus,vel ſimpliciter,vel quo ad executionē vſz ad diſpoſitionē ſuperioris. ¶ Ad tertiā rñdetur q̄ licet obligatio maneat tamen executio non erit vſquequo ſit abſolutus. vt. j. videbitur.

4 **Ad secundam** ſic ꝓceditur,† videtur q̄ papa nō poſſit deponere imperatorē nec regem qui nō ſubeſt imperatori. Primo ſic ſup illud pſ. Tibi ſoli peccaui. glo. dicit q̄ rex oibus eſt ſuperior. Et ideo tiā a deo qui eſt maior eo,est puniēdus. Si quis autē de populo peccauerit,deo peccauit z regi:rex vero nō dz hominē,qui ei⁹ facta dñūdicet. ergo ſummus pontifex nō pōt indicare imperatorem ſiue regē. ¶ Scdo sic: potestas ſpūalis z potestas tēporalis regū ſunt diſtincte potestates ſicut habetur. di. x. qñ idem. z di. xcvj. cū ad verū. z. c. duo quippe ſunt. z vtraq̄ est a ſolo deo. ſicut innuitur. xxij. q. iij. queſtū. ergo vide,q̄ reges nō ſubjiciantur quantū ad correctionē potestati ſpūali romani pontificis:conſequentia videtur bona. vnde Hugo de ſanctovictore. li. de ſacramētis dicit, ſpūalis potestas nō ideo p̄eſidet,vt terrene in ſuo iure p̄eiudiciū faciat: ſicut ipſa terrena potestas, q̄ ſpūali debetur nunq̄ ſine culpa vſurpat. ergo in iudiciis, terrenorū nō est ſubiectus imperator, aut rex iudicio ſummi pōtificis. ¶ Tertio ad illū ſolū videt pertinere regis depoſitio ad quē ſpectat electio, z confirmatio,ſed a papa nō ſpectat electio aut confirmatio regū: potiſſime illoz qui hereditaria ſucceſſione regnāt. igitur ꝛc.

5 ¶ In oppoſitū est. c. p̄ſens. Rñ. dicendū,q̄ romanus pontifex pōt deponere imperatorez z reges cū ſubeſt rationabilis cauſa. iſta cōclusio ex p̄ſenti. c. rōne pbatur: qñ ad romanum pontificē eo ꝙ paſtor ſit omniū ouiū chriſti peregrinātiū in p̄ſenti vita cōpetit correctio oīm fideliū cuiuſcunq̄ ſtatus, aut cōditionis exiſtāt: quos a via veritatis fidei aut a via bonorū morū deuiare cōtingat. vnde gl. ſuper illud. Jo. vlt. Simon Joannis paſce oues meas: dicit paſcere est oues credētes in chriſto, ne a fide deficiāt, cōfortare terrena ſubſidia ſi neceſſe est ſubditis ꝓuidere, z exempla virtutū cū verbo predicationis impēdere, aduerſarijs reſiſtere, errātes ſubditos corrigere. Cum ergo chriſtiani principes de numero ouium ſint chriſti: nō dubiū quin potestas correctionis in foro exteriori in papa ſe extēdat etiā ad oēs principes xp̄anos cum eos aut in fide, aut in moribus, aut in gubernatione populorū ſibi cōmiſſorū errare cōtingerer. ¶ Doc etiā ſecundo ſic. pbatur. Correctio[a] illius quod deordinat quēcūq̄ xp̄anū a deo, pertinet ad illū qui generalis vicari⁹ dei est in terra ad ordinandū homines in deū, ſed papa est generalis vicari⁹ dei in terra ad ordinādū homines in deū. ergo ad ipſum ptinet iudiciū z correctio quoz̄ūcūq̄ deuiantiū ab ordine in deum. ¶ Tertio ſic. Cōfirmādo rationē factā, ad illū pertinet iudiciū z correctio cuiuſcūq̄ deordinātis perſonas cōtratis a fine optime politie q̄m cōtrati p̄eſidet. Sicut em̄ principis ſine iudicis est inducere ciues ad virtutes vt di. ij. Ethico. ita ipſius est incidētes errores tollere, z corrigere. Sed ſic est, q̄ papa p̄eſidet vniuerſali eccleſie ſup vniuerſos xp̄i fideles cui ait dñs in Petro. Super plebē meā principē te ꝓſtituī. ergo ipſius erit iudicare te corrigere quālibet perſonā cuiuſcunq̄ ſtatus, aut cōditionis de populo xp̄ano exiſtat in his in quibus a lege dei deuiare peccādo cōtingat circa quācunq̄ materiā: ſiue circa articulos fidei, ſiue ſacramēta, ſiue bonos mores peccādo in ſeipſum, ſiue in proximū ledēdo eū verbo, vel facto, vel quocūq̄ alio modo. ¶ Quarto ſic cōfirmādo: quādocunq̄ alicui ex dignitate z officio ſuo eſſentialiter z per ſe competit aliquid: cōpetūt z oia ſine quibus illud principale non pōt haberi, vel exerceri. vt extra de offic. deleg. preterea. Sed ſummus pontifex in eo q̄ ſummus pōtifex est, eſſentialiter z per ſe debet xp̄anum populū deducere ad vitā virtuoſam, z ad gratiā z charitatē in via vt tandē poſſit peruenire ad gloriā in patria. hoc em̄ est de per ſe de officio ſummi pontificis: cū ſit paſtor z cuſtos principalis gregis dñici. Conſtat aūt q̄ ſine cognitione z correctione mor̄ z inflictione penarū: quib⁹ mali coercent,z boni quietantur: nō poſſunt ciues deduci ad vitā virtuoſam. iij. di. facte ergo ſummo pontifici debetur cognoſcere de actib⁹ humanis quoz̄ūcūq̄ fidelū, et iudicare, z corrigere mores, z penas infligere. Ad hec facit q̄ dñs Mat. xvij. ait Pe. Si peccauerit in te frater tuus: corripe ipſum inter te z ipſum ſolū. ſi te audierit: lucratus es fratrē, ſi te nō audierit: adhibe tecum vnū, vel duos reſtes: vt in ore ouū vel triū ſtet oe verbū. Quod ſi nō audierit dic eccle. Si aūt eccleſiā nō audierit ſit tibi ſicut ethnicus. z publicanus. i. excōicatus. Et conſtat q̄ loquitur de iuriſdictione eccleſie: quā habēt prelati. Nā ibidē ſubditur, dico vobis. Quecunq̄ alligaueritis ſup terrā, erunt ligata z in celo. ergo ſine vlla dubitatione pertinet ad prelatos eccleſie z preſertim ad ſummū pontificē iure diuino cognoſcere z iudicare quācūq̄ perſonā chriſtianā de peccato mortali quocūq̄. Hinc Inn. tertius in. c. nouit. extra de iudicīs. dicit. Cum em̄ nos nō humane cōſtitutionis ſed diuine poti⁹ innitamur: q̄ ptās noſtra nō est ex hoie, ſed ex deo nullus q̄ ſit ſane mēris ignorat: quin ad officiū noſtrū ſpectet de quocūq̄ peccato mortali corripere queliber chriſtianū z ſi correptionē contēpſerit eccleſiaſtica cenſura coercere. Sed forſitan dicetur, q̄ aliter cū regibus aliter cum alijs agendū est. Cererū ſcriptū nonimus in lege diuina. ita magnū iudicabis, vt paruū: nec erit apud te acceptio perſonarū: hec ibi. item Hugo de ſancto victore. li. de ſacramētis parte. ij. c. iij. ſic ait ad ꝓpoſitū. Spūalis potas terrenā poteſtatē habet inſtituere: vt ſciat iudicare ac corrigere, ſi bona nō fuerit. vnde de hac romani pōtificis preroga tiua, idem Innoc. iij. in. c. ſolite. de maio. z obe. exponēs illud Piere. j. ita dicit. potuiſſet aūt̄ prerogatiuā ſacerdotij ex eo intelligere poti⁹, q̄ eſt dictū non a quolibet, ſed a deo: nō regi, ſed ſacerdoti: nō de regia ſtirpe, ſed de ſacerdorali. ꝓpia deſcendenti de ſacerdotib⁹ videlicet q̄ erāt in anatoth. Ecce cōſtitui te ſuper reges z regna, vt euellas, diſſipes, edifices, z plantes. ¶ Ultima cōclusio redditur notiſſima ex praxi obſeruata a longiſſimis tēporibus apud romanos pōtifices, q̄ p̄o varietate criminū legūtur varijs penis, p̄ceſſiſſe in correptione cōtra reges z p̄incipes ſeculares ꝓ q̄ eē rex portugalie negligēs erat, z remiſſus circa regimē z ſubditos: dedit ei adiutoz ſcz fratrē ſuū. z hoc fecit Inno. iij. de quo in. c. grā

6 di. de ſupplen. negl. prela. lib. vj. † preterea qz rex Francorum erat nō modo q tāte dignitati inutilis erat, ſz etiā malis moribus erat dedit⁹, zacharias papa vt dicitur in p̄ſenti. c. a regno depoſuit, z pipinū Karoli imperatoris patrē in eius loco inſtituit. item qz Federic⁹ imperator rebellis fuit eccleſie romane z ſciſma introduxit depoſit⁹ fuit a papa Innoc. iij. vt habet in. vj. de reg. ad apoſtolice. itē Innoc. iij. extra de voto z voti redemp. c. licet. duci Andree filio regis vngarie qz qđ p̄miſerat patri ſuo in extremis agenti vt ſcz votū q̄ ipſe pater fecerat de eundo cū manu forti in hieruſalē adimplere negligebat minatur papa Inn. q̄ niſi adimpleat excōicabit eū z priuabit eū ſucceſſione regni. ex de voto. z vo. redēp. c. licet. z ſic de pluribus alijs. vñ ſummus pōtifex ſe habet ad reges z p̄incipes: ſicut archiepiſcopus ciuilis ad alios artifices in ciuitate, vt inquit dñs Henric⁹ de gādauo. quolibeto. vj. ar. ij. Sicut em̄ archiepiſcopus est p̄cipere, qui z quales debeāt exercere ſciētiā medicinalē z rhetoricā, z ſic de alijs in ciuitate z quoſdā admittere z quoſdā repellere: ſic ſacerdos apoſtolicus dz conſyderare, qui z quales regna z p̄incipat⁹ regere debeāt z bonos honorare: malos aūt z male regētes deponere. hec ille. Qui⁹ opinionis est hu. qui ad queſtionē: an ſcz papa poſſit deponere imperatorē aut regē reſpondet q̄ ſic ſi de voluntate p̄incipū cōz eo accuſetur, z cōuincatur, z conuictus z admonitus no'it ſatiſfacere: tunc debet excōicari: et ſi ſic nō reſipiſcat recte ſentētia depoſitionis percellitur a papa, vel a p̄incipibus de voluntate papē: papa enim est maior, et p̄eeſt ei, vt di. xcvj. duo. z. c. ſi imperator. ¶ Sed ſurgit q̄ſtio.

7 † Nonne principes z barones ſi cōz eis cōuincatur poſſunt eum deponere. Credo dicit hug. q̄ ſic: ſi habeant aſſenſum a papa: alias non cum iudex ſuperior ſcilicet papa inueniatur. Si vero iudex ſuperior non inuenitur tūc ꝓpter defectum iudicis ſubditi poſſunt deponere ſuperiorē. ar. di. xl. ſi papa. z. iij. q. j. §. vlt. hug. Cōcordat dominus Ulrichus in ſumma ita dicens. Si etiā rex eſſet manifeſtus hereticus, vel ſi interpellatus ab eccleſia negligeret nihilomin⁹ regimen regni ſui

Hugo & sancto victore.

Henric⁹ de gandauo.

Queſtio. Reſpondet.

Ulrichus.

quãtum ad ea que sunt fidei: scz si non intenderet extirpatio-
nẽ hereticorum: potest ab ecclesia deponi a regia dignitate.
hec ille, ista nunc sufficiunt breuitatis gratia. Et qz larati sa
mus plura de hac materia posuimus in summa nostra de ec-
clesie.li.ij.c.xiij. ¶ His habitis dicẽdũ est ad rationes in op-
positũ. Ad primã de glo. illius ps. Tibi soli. ꝛc. Rñdetur ꝙ
verũ est, ꝙ rex nõ habet hominẽ superiorem in suo scz ordine:
videlicet in ordine ptãtis secularis. I hoc eñ ordine precellit
ipse oĩb⁹. iurta illud apli. j. Pe. ij. regi quasi precellenti: nihi-
lominus superiorẽ hz in ordine ptãtis spũalis, ꝙ est supra se
cularẽ sicut spũs supra corpus. vnde ꝛ Hiere. j. dicitur. Ecce
constitui te super gentes ꝛ regna. ¶ Ad secundã respõdetur
negando consequẽtiam. Et ratio qz licet prãs spũalis ꝛ po-
testas secularis sint distincte: ꝛ sint a deo, nihilominus prãs
spiritualis superior est potestate seculari: sicut ĩ allegatis ca-
pitulis supra ostendimus. Ob vero dicit hu. de sancto victo-
re. dicimus ꝙ summus pontifex corrigendo regem, deponẽ-
do eum causa subsistente non preiudicat in aliquo potestati
seculari: cũ vtatur iure suo. ꝛ prãte sibi data a deo. ¶ Ad ter-
tiam rñdetur negãdo assumptũ: qm̃ nõ est simile de electio-
ne regis ꝛ depositiõe eius, depositio eñ requirit in deponẽte
superioritatẽ aut oritatis, quod non facit electio. Non enim
potest a sua dignitate quis deponi: nisi sponte connictus, aut
confessus corã iudice. vñ ad deponendum regem requiritur
iudicialis sentẽtia: quã ferre in regẽ nõ cõuenit electoribus:
cum ipse sit eis superior ipso facto rege, sed pertinet ad solũ
papã: cui oẽs subiũciuntur. Et ita ratio nõ ꝓcedit. quare ꝛc.

8 **Ad tertium** in quo queritur, vtrũ ✝ papa possit deponere comites ꝛ alios barones, qui subsunt regibus vel imperatoribus sine consensu illorũ quibus subsunt. Rñ. hu. sic. Credo ꝙ non: qz nõ debẽt sub eo conuenirĩ vel accusari, sed sub rege vel superiore. Simile etiã de metropolitano, ꝙ licet possit iudicare epos suos. ij. qõ. vij. metropolitanũ. non tamẽ eorũ clericos. vt. iv. q. iij. cõque⁹t⁹. Sed videt nobis contrariũ, nec videtur verũ, ꝙ simile sit de metropolitano respectu clericorũ suffraganeorũ eorũ: et de papa respectu illorũ principũ siue baronũ qm̃ summus pon-
tifex in causis ecclesiasticis nõ est alien⁹ iudex baronum siue metropolitanus dicitur respectu clericoꝝ. vt. iv. q. iij. cõque-
stus. sed est omniũ fideliũ ꝓpius iudex. vnde in. c. cuncta. iv. q. iij. dicit Gelasius, cuncta per mundũ nouit ecclesia ꝙ sancta romana ecclesia de omnib⁹ fas habet iudicandi de omni-
bus. hu. ꝛ arch. de clericis ꝛ laicis quantũ ad causas ecclesia-
sticas, ꝛ quantũ ad alias ratione peccati. extra de iu. nouit. et Mat. xvj. quodcũqꝫ ligaueris sup terrã. ꝛc. Lege. ¶ Alius boc. c. cõtinuatur illi. xc. di. duo. secundũ Lan. ꝛ Jo. de arch. item hoc dicit qz premiserat de alio papa, qui cõmissia fece-
rat. bug. ✝ tam ꝓ suis iniquitatibus, ꝙ ꝓ eo ꝙ inutilis ⁊ bis
dnabus de causis depositus fuit. vnde non est questio. quare
illi nõ est datus coadiutor: tunc eñ illud locũ habet cũ quis
innocẽs iuenit insufficiẽs administrationi. vt. vij. q. j. quãtis.
ꝛ. c. petisti, sed dissolut⁹ erat ꝛ effeminatus. [deposuit] gl. di-
cit hic. i. deponentibus cõsensit. ista glo. est falsa vt dicit dñs
Petrus de palude in li. de ecclesiastica potestate qm̃ cõtradi
cit tertui, ꝛ inrẽtioni pelagij qui inducit illud capitulum ad
ostendendũ excellentiã dignitatis papalis. que nõ ostẽditur
per hoc, ꝙ dicatur cõsensisse ꝓceribus deponẽtibus: nisi con
sensus ille intelligatur dando autoritatẽ. vnde idem domin⁹
Pet. de palude dicit ibi supra. cõsensit intelligendũ est, quo
ad institutionẽ, que per ꝓceres fieri potuit. sed depositio au-
toritate pape: ꝛ non ꝓcerum facta fuit, que a solo superio-
re fieri potuit, sed electio potuit ab inferioribus fieri. Et ista
est ysnia bu. qui expresse dicit, ꝙ barones nõ possunt depone-
re eum: nisi habeãt assensum a papa, qui est eo superior. vnde
dicit ꝙ iste de cõsensu pape ꝛ eius voluntate fuit depositus ꝛ
electus. At eñ legitur in bistoria Francorũ iste rex erat effe-
minatus, ꝛ otio torpens cũ mulieribus dissolute viuebat, ꝙ
vides quidã princeps militie eius scz Karolus pater pipini
totũ pape significauit: ꝛ tunc dedit ei ꝛ alijs licentiã vt illum
ejicerent, ꝛ alium eligerent: quo electo alium scz pipinum fi-
lium Karoli, qui postea fuit pater magni Karoli regẽ fece-
rũt. Rm̃ bu. ꝛ arch. dicit ergo [deposuit]. i. eũ deponẽdũ con
suluit, ꝛ eius depositioni consensit. bu. sed in rellige de cõsen-
su autoritatiuo ad deponendũ [substituit] cõsensu ꝛ approbatione. hu. [absoluit]. i. absolutos ostẽdit. bu. ipso enim fac-
to ꝙ ille rex erat depositus a sua dignitate: ipso iure intelli
gebantur omnes eius vasalli absoluti quo ad illum a fidelitatis vinculo sicut circa primã questionem supra diximus.

3 ☞ Seruitium quod sit quod vasalli debent abnegare do-
minis suis excommunicatis.

4 Clerici an teneãtur communicare epõ suo excommunicato.

5 Monachus an debeat communicare abbati suo excõicato.

6 Debitor si tenẽ soluere alicui ĩ certo termino, ꝛ ille interim excommunicetur an teneatur ei soluere ante absolutionem.

7 Jurãs impendere alicui aliquas operas tẽpore tali, si ille in-
terim excõicet: an teneaꝫ eas impẽdere, aut debeat desistere.

Os sanctorum. Ad idem sequi-
tur Gregorij septimi in concilio presidentis. Summa
secundum vnam intelligẽtiam est, ꝙ dominis ex-
cõmunicatis non tenẽ quis ex vinculo fidelitatis vel sacra-
mẽti obedire: ꝓdiu manserint in excõicatione. Scõm aliam.
Summa est, ꝙ propter multã malitiã dñi excõicari possunt
vasalli eius a vinculo fidelitatis ꝛ sacramenti absolui. Breue
est ꝛ non diuiditur: ꝓ pleniori intelligẽtia huius capituli.

1 ¶ Queritur primo vtrum vasalli sint ipso iure a vinculo fi-
delitatis absoluti domino eorum excommunicato.

2 ¶ Secundo vtrum vasalli domino suo excommunicato te-
neantur respondere de censibus tributis aut pensionibus, et
huiusmodi que sibi ratione fidelitatis vel feudi debentur.

Ad primum sic ꝓceditur, ✝ ꝛ videtur ꝙ vasalli
non sint absoluti a vinculo fideli-
tatis dñõ eorum excõicato. imo licite possunt cõicari cum eo
primo sic ex. c. Julian⁹. xj. q. iij. vbi dicitur. Quamuis Julia-
nus esset apostata: tamen christianos milites sub se habuit,
quibus cum dicebat producite aciem ꝓ defensione rei pu-
blice obediebant ei. ¶ Secundo ex. c. qm̃ multos. e. q. vbi non
prohibentur cõicare cum excommunicatis vxores, filij, serui,
ancille, mancipati: ꝛ oẽs alij qui non adeo curabiles sunt, vt
eorũ consilio scelera perpetrentur. ¶ In oppositum videtur
esse capitulũ presens ꝛ sequens. Rñ. hic est triplex mod⁹ di-
cendi: vnus est ꝙ vasalli sunt absoluti a iuramento sue vin-
culo fidelitatis dominorũ suorũ: quãdiu predicti manẽt ex-
communicati. ¶ Secundus modus dicendi est bu. qui ait ꝙ
vasalli in hoc casu nõ absoluuntur a vinculo fidelitatis illis
personis excommunicatis: quibus prius obligati erant imo
manẽt obligati vinculo iuramẽti, ꝛ pristina obligatione. Si
enim obligatio vt inquit tolleretur oportet ꝙ post reconci-
liationẽ domini excommunicati de nouo fieret obligatio: qz
semel mortua obligatio nõ reuiuiscit: dicit ergo ꝙ in hoc ca-
su: remanet obligatio fidelitatis, sed impeditur eius executio
interim dum dominus est in excommunicatione. Non enim
interim tenentur vasalli exequi fidelitatẽ, ꝛ participare domi
no sed facta recõciliatione ita tenentur domino sicut ꝛ ante.
Et ex hoc aperte colligitur ex eo quod hic dicitur: quouscꝫ
ꝛ in sequenti. c. quamdiu. Et idem est in clerico suspenso vel
posito: qz retinet ordinẽ suspẽditur in eo executio ordinis:
quouscꝫ absoluatur vel restituatur. item inter virum ꝛ vxorẽ
adulterã vel inter vxorẽ ꝛ virum adulterũ remanet quidẽ in-
ter eos vinculum coniugale, sed eius executio quo ad exigen
dum debitum suspẽditur quouscꝫ adulter vel adultera agat
penitentiam. vt. xxxij. q. j. si quis vxorem. ¶ Tertius modus
dicendi est, ꝙ hoc non fit regulariter verũ: nisi in casu in quo
ꝓpter multã malitiam excõmunicati grauetur sententia:
ita vt in penã eius ꝓcipiatur vasallis eius, ꝙ non obediant
eis: inter istas opiniones securior nobis videtur opinio bug. ꝛ
magis tertui ꝛ rationi conformis. ¶ His habitis dicendum
est ad rationes in oppositum. Ad primum de. c. Julianus.
respondetur vt ibi in glo. ꝛ bu. ꝙ non est simile de Juliano,
ꝛ alijs excommunicatis. Tum primo qz non erat specialiter
excõmunicatus. Tum secũdo qz ꝛ si erat excõmunicatus to-
lerabatur ab ecclesia: nec subtrahebatur ei ab ecclesia serui-
tiũ vasallorũ ꝓpter scandalũ, ꝙ timebatur in persona eius
contra christianos. ¶ Ad secundũ de. c. qm̃. rñdetur ꝙ ibi lo-
quitur de famulis ipsius domus qui sunt de ipsa familia do-
mini, sed hic loquitur de alijs fidelibus ꝙ vasallis, vt dicit bu.
Et idem colligitur ex eo ꝙ no. extra de sent. ex. inter alia.

2 **Ad secundum** in quo queritur, ✝ vtra vasalli
tenẽantur rñdere de censibus
ꝛ tributis ꝛc. dñis suis excõicatis sic ꝓcedit. Et videt ꝙ non
ex pũti. c. ꝛ vt sic cogãtur ad rectitudinem. vt. xvij. q. vj. iam.
¶ Scõ in nullo cõicandum est cũ excõicato: nisi in his que
spectãt ad correctionem. vt. xj. q. iij. cum excõicato. ¶ Rñ. di
cendum est iurta bug. ꝙ vasalli tenẽtur dñis suis licet excõi-
catis soluere talia: scz tributa pẽsiões ꝛ hmõi: presertim si iu-
ramento ad hoc sint obligati. Nam ꝛ vsure, que ex toto sunt
indebite iubentur persolui vsurario scelerato, ꝛ forte excom-
municato si iuramẽto sint promisse. ¶ Surgit ergo hic que-
stio alia ✝ quod est ergo seruitium quod vasalli debeant abne
gare dñis suis excommunicatis. Respõdet bu. ꝙ non debẽt eos

Primũ arg.

Scõm arg.

Opponit et Respondet.

Ad primum argum.

Ad secũdũ.

Primũ arg.

Scõm arg. Respondet.

Questio.

Respondet.

eos visitare, vel ei curiã facere, vel cum eo cõuersari: in equi-
tando, in eundo, in cibo ꝛ potu: ꝛ in omnibus hmõi debẽt ab
eo abstinere: sicut ab alijs excõicatis nõ facient ei exercitum
non ibunt cum eo ad bellum, non defendent eum, nõ auxilia-
buntur ei. ꝛ hec bu. ¶ Et ad rationes in oppositum. Ad pri-
mam de. c. presenti: responsio patet ex dictis. ¶ Ad secũdam
respõdetur, ꝙ iste casus videtur casus necessitatis: in quo nõ
obest cõicare excõicato. xj. q. iij. qm̃. vt dicit bu. Et his copẽ-
dit̃ solutiones ad plures similes questiones. Primo ad illã

Ad primum argumẽtũ. Ad secũdũ.

Prima que-stio. 4 vtrum ✝ clerici teneãtur cõicare epõ suo excõicato. Et respõ-
Respondet. detur, secũdum Hosti. ꝙ non. xciij. di. miratus. ꝛ ẽt de excel.
prela. c. fin. ꝙ intelligas: nisi sint forte seruitꝰ eius continue
deputati: in talibus eñ est eadẽ ratio que in alijs laicis mer-
cenarijs. idem dicit Guilielmus. ¶ Secunda questio. ✝ vtrũ
monachus debeat cõicare abbati excõicato. Rñdetur, scõm

Secũda ꝗstio. 5 Hosti. ꝙ cum monachi sint quasi de familia abbatum suorũ
Respondet. excusantur si abbatib⁹ cõicent. ¶ Tertia questio est ✝ de de-

Tertia que-stio. 6 bitore vtrũ si ego teneor iuramẽto alicui soluere in certo ter-
Respondet. mino, ꝛ ille interim excõicatur: vtrũ debeo ꝛ soluere ante ab-
solutionẽ. Ad hoc sunt duo modi dicendi: vnus est Ray-
mũdi dicẽtis ꝙ nõ debeo soluere ex reatu pũti. sed debeo depo-
nere in loco sacro: quouscꝫ sit absolut⁹. ꝛ in hoc vtiliter secũ
agitur vt per hoc citius veniat ad satisfactionẽ. Et hanc viã
cõmendat Hosti. tanꝙ securiorẽ. ¶ Alius modus dicẽdi est
bu. ꝙ quis ille excõicatus nõ possit petere ego tamen debeo
ei persoluere simile inducẽs de vsurario cui promisi interpo-
sito iuramento soluere decimas. Et hanc viam commendat

Hostiensis.

Innocen. Jnno. dicens ꝙ si quis cum iuramẽto promisit aliquid pare
excõicato consulimus ei, ꝙ ver. Nam ꝛ seruiẽs teneris ei ser-
uire: vt ꝓpter. xj. q. iij. qm̃ multos. Et si dicat ꝙ non debeo
cõicare excõicato. Rñdet bug. dupliciter. primo ꝙ possum ꝓ
alium ei reddere, ꝛ sic non est necesse, ꝙ ei cõicetur. ¶ Secũ-

Opponit et respondet. do dicit, ꝙ est casus necessitatis iste. Et ideo in hoc cõicãdo
ei sum excusatus. xj. qõ. iij. qm̃. ¶ Quarta questio. ✝ Utrũ qui

Quarta que-stio. 7 iurauit impendere alicui aliquas operas tẽpore tali, ꝛ ille in-
Respondet. terim est excõicatus teneatur eas impendere aut debeat de-
sistere. Respõdet bu. hic. ꝙ si tales sunt opere: in quib⁹ teneꝫ

Exponit li-teram. ei cõicare abstineat. ꝛ differat: alias licite potest eas impẽde-
re ꝛ tenetur. Lege. ¶ Nos sanctorũ: fidelitate, aut sacramen
to]. i. sacramento fidelitatis sed etiã sine sacramento faciunt
quidã fidelitatem alijs. bu. [absoluimus] hic est alia absolu-
tio, ꝙ in precedenti. c. bu. ibi. eñ ipso iure absoluũtur, ꝛ non
remanent obligati: saltem illis personis, quibus prius obli-
gati erant hic autem remanent obligati vinculo iuramenti,
sed impeditur eius executio: sicut dirimus in prima. q. huius
litere. Et tunc exponitur [absoluimus]. i. absolutos osten-
dimus ab executione: sicut dictum est secũdum Archi. expo-
nitur, qui sequitur tertiũ modum dicẽdi sic. [Absoluimus,]
boc factũ fuit ꝓpter multam malitiã excõicati. Et ita mo
do fieri potest, sed nisi sententialiter absolnãtur: nõ sunt ipso
iure absoluti. vnde dicit absoluimus ergo per sententiã sic. j.
c. ꝓtor. [ne obseruetur]. i. ne erequatur [fidelitatem]. i. obno-
rietatẽ fidelitatis. Et idẽ est in hoc casu: siue iuramentum sit
factum in tuitu persone, siue dignitatis vtrobiꝫ vasalli.

Archid.

Diuisio.

Paratos. Ad idem sequitur hoc. c. quod
est vbani pape secundi. Sum-
ma est in rubro. Et potest diuidi in tres partes. in
prima precipit vt milites illius comitis excommu
nicati non seruiant ei. in. ij. ad replicam que posset fieri vide-
licet quod dicti milites iurassent prefato comiti fidelitatem.
Rñdet ꝙ non obstante iuramento moneantur plus deo ser-
uire, ꝙ hominibus. in tertia iustificat mãdatum suum. ij. ibi,
quoniam si sacramenta. tertia ibi, fidelitatem. Lege. ¶ Ju-
ratos. seruiant prohibẽto] non modo in illicitis, sed etiã nec
in licitis, quãdiu in excommunicatione perstit erit: quoniam
non videtur ꝙ loquatur de seruitijs tantũ illicitis quoniam
in illis nec extra excõmunicationẽ tenentur illi seruire [quo-
niam si sacramenta]. ij. pars. [deo seruire magis ꝛc.] Actuũ
v. ꝛ. xj. q. iij. si dominus. [fidelitatẽ]. iij. pars. nulla autoritate
cohibentur persolvere interim. Bug. iustum enim est vt exi-
stens extra cõmunionem fidelitatis: do-
nec per absolutionẽ fuerit communioni fidelium restitutus.
Et est optima ratio: ne vasalli excõmunicato dño habeãt ei
cõicare: qm̃ non est dignus vt vasallus ei obediat qui ecclesie
mandatis ꝛ per consequens christi inobediens existat.

¶ Questio. vij.

1 ☞ Episcopus an possit damnare sacerdotem sine episco-
pali audientia.

2 Papa ver⁹ ꝛ indubitat⁹ ac catholic⁹ nõ hz iudicẽ in terris.

3 Cardinalis a solo papa iudicatur, ꝛ deponitur.

4 Archiepiscopus a solo papa iudicatur.

5 Episcopus in causa criminali a quo iudicetur.

6 Cause episcopi decisio ꝛ diffinitio reseruatur pape. ꝛ num. 7.

8 Concilium prouinciale potest iudicare de episcopo extra de-
positionem ab episcopatu ꝛ ab ordine.

9 Ad de⁹ositionẽ pot excõicare episcopum suffraganeum.
Et causas suffraganeorum suorum cognoscere. nu. 10.

11 Clericus electꝰ in epm̃ ꝛ nõ cõfirmatus a quo sit iudicãdus.

12 Causa episcopi quando delegatur per papam an requirarur
numerus ordinarius episcoporum.

13 Episcopus solus cum suo clero est iudex clerici, presbyteri,
diaconi. ꝛ subdiaconi si agatur in causꝫ criminali ꝛ nõ ad de-
positionem ab ordine vel beneficio.
Et quid si agatur ad depositionem seu priuationem ab or-
dine. nu. 14. ꝛ. 15.

1 **Tit.** Hic incipit septima questio: in
qua queritur, ✝ vtrũ episcopus
sacerdotem damnare valeat sine synodali au
dictia. Et diuiditur hec questio in duas par-
tes. in quarum prima probat per quinqꝫ ca-
pitula ꝙ solus episcopus non potest depo-
nere presbyterum. Jo. de archi. in. ij. ostendit, ꝙ causas alio-
rum clericorum a sacerdote et diacono cum capitulo potest
episcopus diffinire. ij. ibi, solus. ¶ Pro pleniori intelligentia
presentis questionis arguitur hinc ꝛ indie ꝙ episcopus va-
leat cõdemnare presbyterum sine synodali audientia videtur
ex illo. c. presbyter. ij. q. v. ꝛ ex. c. j. e. q. vj. bi qui. Et de metro-
politano, ꝙ cũ suis clericis possit suspẽdere episcopos suos,
vi. vij. de bis. ꝛ. q. iij. qm̃. ¶ In oppositum est litera presens.
Rñ. dicendum ꝙ hic videtur implicite queri qui ꝛ quot iu-
dices debeant esse in causis cunctorum clericorũ: nos vt de-
mus pleniorem doctrinã ponemus certas conclusiones tan-
gẽdo omnes ordines siue gradus clericorum. de primo vero

2 clerico in ecclesia, qui est papa sit ista prima conclusio. ✝ Pa-
pa verus ꝛ indubitatus ac catholicus non habet iudicem in
terris. ista conclusio patet ex. c. nemo. iv. q. iij. ꝛ ex. c. aliorum.

3 vide ibi disputationem nostram circa banc conclusionẽ. ✝ de
clerico cardinali sit ista. Secunda conclusio, ꝙ a solo papa
iudicatur et deponitur: patet conclusio ex notatis. extra de
scisma. c. vno. lib. vj. Quam conclusionem tenet Hosti. extra
de cle. non resid. c. ij. ꝛ Joan. and. extra de prebẽ. c. dilectus.

4 ✝ de clerico archiepiscopo sit ista tertia cõclusio, ꝙ a solo pa-
pa iudicatur: ad ipsum enim sunt referẽde cause sue. vt extra
de prebẽ. graue. in fi. Et notat Jnno. ꝛ Hosti. in princ. item

5 archi. xj. q. j. c. ij clericus. super ver. cõstantinopolitanum ✝ de
clerico episcopo in casu criminali, aut agitur ad depositionẽ
seu priuationẽ ab ordine seu beneficio est quarta conclusio,
ꝙ ad examinationem cause circunscripta ordinatione pape:
de iure communi debent conuenire episcopi totius prouin-
cie, vna cum metropolitano. hec cõclusio patet. iij. quest. vj.
quamuis. ꝛ similibus: in qua examinatione cause requirũtur
ad minus. xij. episcopi ꝓter metropolitanum, vt dicit bug.
vt notat glo. in summa. in. q. viij. ꝛ ibi archi. ¶ Quinta con-

6 clusio ✝ decisio ꝛ diffinitio cause episcopi bodie reseruantur
pape: patet conclusio in. c. accusatus. ꝛ. c. quamuis. ꝛ. c. mul-
tum stupeo. iij. q. vj. ꝛ extra de translat. episcopi inter corpo-
ralia, vbi Hosti. ꝛ. c. quanto. ꝛ. c. fi. decet tamen: vt hoc faciat

7 papa cum cõsilio cardinalium sicut ꝛ alia ardua facta. ✝ Si
vero non agatur ad depositionem ab ordine, sed vt remoueatur ab episcopatu: ꝛ tunc si est consecratus est cõclusio sexta,
ꝙ requiritur idem numerus episcoporum sed decisio reserua-
tur pape. ar. in dictis iuribus. ꝛ in. c. ij. de translatio. ꝓela. hic
notabiliter dicit archi. in. ꝟ. biduum. ij. q. vj. ꝙ metropolita-
nus non potest episcopum detrudere in monasteriũ. Et cre-
do ꝙ nec concilium prouinciale: quia sequeretur remotio ab
episcopatu, quare seruatur soli pape, vt in iuribus allegatis.

8 ✝ Si vero agitur ad aliam penam minorem circa depositio-
nem ab ordine vel episcopatu est conclusio septima, ꝙ conci
lium prouinciale: ꝛ etiam solus metropolitanus potest epi-
scopum iudicare ꝛ condemnare. Que conclusio patet ex. c. sa-

9 cro. de sen. ex. v. q. iij. quia cognouimus. ✝ vnde etiam excom-
municare potest episcopum suffraganeum metropolitanus.
vt notat glos. in dicto. c. accusatus. ꝛ probatur in. c. romana.
de offi. ordi. lib. vj. vbi probatur ꝙ etiam officialis archiepi-
scopi hoc potest in absentia ipsius. Si vero agatur ciuiliter

10 est conclusio octaua, ✝ ꝙ metropolitanus potest cognoscere
ꝛ diffinire causas episcoporum suorum: quia archiepiscopus
est ordinarius suffraganeorum, vt in. c. pastoralis. de off. ord.

Diuisio.

Primũ arg.

Opponit et respondet

Secũda con-clusio.

Tertia con-clusio.

Quinta con-clusio.

Sexta con-clusio. Archid.

Septima cõclusio.

Octana con-clusio.

dammodo non recipiatur de crimine vel agatur cliuliter ad depositionem ab episcopatu: quia tunc requiritur numerus episcoporum de quo. S. xxviij. dist. quorundam. no. Jnno. in dicto. c. graue. ꝛ in. c. ꝑ sicut. de elec. ☩ de clerico electo episcopo ꝛ confirmato, sed nondum consecrato est. ix. conclusio. ꝙ si agatur contra talem sufficit numerus ser episcoporum. vt in. c. illud. xvij. di. secundum ynum intellectum satis probabilem. Et tenet eum archi. iij. q. viij. in summa. gl. ¶ Sed hic est questio. ☩ vtrum requiratur ille numerus episcopoꝝ cum causa cõra episcopum delegatur per papam dimissis vanis opinionibus: videtur dicẽdum vt Jnnoc. dicit super dicto. c. graue, ꝙ licet hoc honestum esset propter excellẽtiam dignitatis episcopalis, non est necessariũ. Sed vt dicit abbas hoc perpendendum est ex forma commissionis: qna cessante cessat ista opinio: quia delegatus representat personam pape. l. j. ff. de offic. eius. ꝛ. c. sane. ꝛ de offi. deleg. qui solus sufficit ad depositionem episcopi. ix. q. iij. per principalem. ☩ de clerico presbytero diacono ꝛ subdiacono si agatur in causa criminali ꝛ nõ ad depositionem ab ordine vel beneficio, sed ad aliam penam minorem est conclusio. x. ꝙ solus episcopus cum suo clero est iudex talis cause. vt extra de iudi. at si clerici. ꝛ extra de coha. cle. ꝛ mu. c. sicut. ꝛ. c. finantem. ☩ Si vero agatur ad depositionem seu priuationem ab ordine, siue beneficio: tunc aut ad depositionẽ verbalem aut actualem. Si ad verbalem tunc est. xj. cõclusio. ꝙ solus episcopus cum suo capitulo sine aliorum episcoporũ presentia potest de illa causa cognoscere, ꝛ iudicare, ꝛ deponere. vt extra de iudi. cum non ab hominẽ. ꝛ. c. at si clerici. ☩ Si vero agatur ad depositionem actualem sine solennem que propie dicitur degradatio tũc distinguitur, aut est in causa heresis: ꝛ tunc est. xij. conclusio. ꝙ solus episcopus cum clero suo, vel capitulo potest cognoscere ꝛ deponere. et degradare. vt extra de here. c. j. lib. vj. Si vero agatur de alia causa: tunc est. xiij. conclusio. ꝙ in depositione actuali presbyterorum requiritur ser episcopi illius prouincie, si sint: alias prouincie conuicine vna cum episcopo diocesis. Si vero agatur ad depositionem seu degradationem diaconorum tantum est cõclusio. xiiij. ꝙ cum episcopo diocesis requiruntur episcopi tres illius prouincie, si sint: alias conuicine: vt plene not. j. e. q. ij quis timidus. ꝛ cap. felix. ꝛ. c. si ante. ꝛ quod dictum est de diacono, intellige de subdiacono qui hodie eodem priuilegio, gaudet: vt extra de ser. non ord. c. miramur. ꝛ extra de eta. ꝛ quali. a multis. ꝛ dist. xxvij. erubescant. Si vero non agitur ad depositionem, seu priuationem ab ordine vel beneficio est conclusio. xv. ꝙ solus episcopus diocesanus cognoscere potest, ꝛ decidere causam. vt extra de offic. ord. c. j. ꝛ extra de consuetu. non est. lib. vj. vnde si agatur per modũ exceptionis solus episcopus potest cognoscere. extra de accus. super his. item episcopus solus potest presbyterum excõmunicare. extra de coha. cle. ꝛ mu. c. clericos: ꝛ etiam suspendere ad tempus ꝛ in perpetuũ. de clericis vero in minoribus constitutis est conclusio. xvj. ꝙ etiam ad depositionem sufficit solus episcopus, cum suo. c. pateꝫ per plura capitula sequentia huius questionis cum notatis ibi per bu. Jo. and. ꝛ archi. Et ad rationes factas in princ. pateꝫ responsio ex dictis; currunt enim via sua in variis casibus. Et hoc sit pro nunc de ista questione. Subtilia relinquimus sapiẽtioribus.

1 ☞ Dans non semper potest auferre.
2 Solennitas quare maior requiratur in depositione, quam in ordinatione.

Mona conclusio.

Questio. Respondet. 12

13

Decima conclusio.

Undecima conclusio.

14

Duodecima conclusio. Tertiadecima cõclusio. Quartadecima cõclusio.

15

Quintadecima cõclusio.

Sextadecima cõclusio.

Diuisio.

Exponit literam.

Extra. Jnducit boc. c. concilij Wispalẽsis ad probandum partem illam questionis ꝙ absq; synodali audientia presbyter non condemnaretur. Summa est in rubro. Et diuiditur in. iiij. partes. in prima narrat iniustam quandam cõdemnationem factam de vno presbytero. in. ij. prouidet. in. iij. dat causam siue rationem dicte prouisionis. in. iiij. iustificat prouisionem ꝛ probat. ij. ibi, ꝛ denuo. iij. ibi: nã multi sunt. iiij. ibi, si bi qui. de materia satis dictum est in questione veniamus ad expositionem litere. Lege. ¶ Sexta, id est, sexta die synodalis conuentus, vel sexta actio, que sexto loco proposita fuit in synodo. bu. [iniuste] quia sine aliis episcopis. bu. ꝛ archi. [restitutum esse] comperimus restitutũ esse a synodo: quia iste depositus erat ordine iudiciario: non obseruato sentẽtia illa nulla erat. ꝛ ideo potuit a synodo restitui vel ab eodem episcopo. Nam ordinarius bene retractat sententiam tniquelatam. C. quomodo ꝛ quando iudex. l. si preses. vel si per falsos testes lata fuit: vt not. xij. q. iij. episcopus. secundum Hu. Lau. ꝛ archi. [ꝛ denuo]. ij. pars. [ad presumptionem nostrã] vel vestram: scilicet episcoporum qui forte presumerẽt idem facere. bu. [damnandum vel deficiendum] id est deponendũ, ꝛ degradandum. Nam alias suspendere ꝛ excommunicare et in ciuili causa condemnare episcopus solus scilicet sine aliis episcopis clericos suos potest. vt. ij. q. v. presbyter si. ꝛ. j. eo. q. viij. bi qui. ꝛ dist. l. contumaces. ꝛ. xj. q. j. de persona. ꝛ. q. ij. si quis episcopus. bug. [Nam multi]. iij. pars. [tyrannica] ista est causa: quare fuit statutum, ꝙ nõ solus. bu. ꝛ Lau. ꝛ archb. [fauoris] ꝛ male. xxv. q. ij. de ecclesiasticis. archi. [humiliant] id est deprimunt. [non approbantur] id est nonvidetur eum esse probatũ propria confessione vel testibus. bu. [episcopus enim ministris] id est diaconis. bu. [solus] id est sine aliis episcopis. bug. ꝛ archi. [auferre non potest] ar. ☩ non semper qui dat potest auferre. ar. di. lxxiv. electionem. ar. contra. xvj. q. ij. visis. ¶ Hic surgit questio. ☩ Quare maior solennitas requiritur in depositione, ꝙ in ordinatione: cum vnus possit ordinare presbyteros ꝛ diaconos non autem solus potest deponere. Ad hoc respondetur in glo. assignando tres causas. Sed bu. dicit ꝙ rationes ille non sunt sufficientes: qꝛ eedem rationes assignari possunt in clericis inferiorum ordinum. Et ideo verosimilius videtur hoc esse statutum propter reuerẽtiam ordinum [si bi]. iij. pars. [nisi publice] quia prius apud iudicem debent probari ingrati. [tribunali] cum iudex sedet in iudicio: sedere dicitur pro tribunali. i. in sede iudiciaria [accusari] de hoc ꝙ non impetrata licentia vocauerunt patronos suos in ius: quo casu reuocãtur in seruitutem propter ingratitudinem. xij. q. ij. episcopus. c. viij. C. de lib. ꝛ coꝛ lib. l. liberti. Lan. ꝛ archi. nec ab vno solo episcopo. bu.

Archid.

Questio.

Respondet.

Exponit literam.

Quid. Ad idem sequitur boc. c. ꝙ est beati Hezogij in registro. Summa est in rubro. boc. c. inuenies supra. di. lxxvj. sed ibi scribitur archiepiscopo Corint. bic Panormita. Breue est. Lege. ¶ Si quid facile non credas] qꝛ Prouer. xix. dicitur qui cito credit: lenis est corde. [nec te. ad vindictam ꝛc.]qꝛ enim oportet episcopũ grauem esse. j. ad Ti. iij. non debet esse pronus ad vindictã[indignatus] qꝛ Prouer. xx. dicitur qui ad indignãdum facilis est erit ad peccata procliuior ꝛ tamen oportet episcopũ sine crimine esse. j. ad Ti. j.

Diuisio.

Quis. Ad idem est boc. c. quod est ex concilio Carthaginen. sanctũ. Summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes. in prima statuit. ꝙ causam criminalem episcopi audiãt. xij. episcopi, causam presbyteri ser episcopi causam diaconi audiant tres episcopi. in. ij. ponit synodalem approbationem prefati statuti. ij. ibi, vniuersi corporis. Lege. ¶ Si quis tumidus] ista tria capitula intelliguntur de causa criminali ad depositionem. Nam in causa ciuili et criminali ad suspensionem vel penitẽtiam metropolitanus vel episcopus sine aliis episcopis potest cognoscere, vt dictum est. bug. [Contumelios us] supple. ꝛ ideo fuerit accusatus actione iniuriarũ: siue alias accusetur. Archid. Et nota ꝙ actio iniuriarum potest agi dupliciter: scilicet ciuiliter ꝛ criminaliter. Cum vero ciuiliter agitur pena pecuniaria imponeretur. instit. de iniurijs. ¶. in summa. Cum autem criminaliter agitur punietur corporaliter ꝛ tamẽ extraordinarie punitur. ff. de iniurijs. l. vlti. Lau. ꝛ archi. [in maiorem natu.] saltem ordine ꝛ si non tempus puta in sacerdotem. bu. vel aliquam causam criminalem ad depositionem [consacerdotibus]. i. coepiscopis, ꝛ preter proprium epm. bu. ꝛ archi. [audiantur] ergo in examinatione cause epi debent esse. xij. episcopi, non metropolitanus solus debet primo examinare causam ꝛ postea vocare alios. bu. j. c. proxi. bu. Similiter in causa presbyteri examinãda debent esse tres epi. Non em epus solus debet causam examinare, ꝛ postea alios vocare: vt cum eo sententiam proferant sed ipsi cum eo debent examinare[vniuersi episcopi]. ij. pars [statuto pro personis]. i. secundum varietatem personarum scilicet vt tot sint in causa epi tot in causa presbyteri. bug.

Exponit literam.

Diuisio.

Exponit literam.

Archid.

Felix. Ad idem sequitur boc. c. sumptum ex concilio Carthaginen. Summa est, ꝙ si non poterunt conuenire in examinatione cause episcopi plurimi. i. omnes episcopi prouincie. Nã omnes de prouincia debent interesse. iij. qõ. vj. si quis episcoporum: saltẽ cõueniãt. xij. Et in examinatione presbyteri ser: ꝛ tres in diaconi cum proprio episcopo, sed hoc hodie nõ videtur verum: vt de pen. degradatio. j. re. lib. vj. arcb. litera patet ꝛ maxime ex supradictis.

1 ☞ Episcoporum numerus legitimus debet esse in causa presbyteri ꝛ diaconi.
2 Consensus aliquorum si exigatur, nõ sufficit eos vocari: nisi ꝛ cum eis negotium tractetur ꝛ discutiatur.
3 Epi cuiꝰ auctoritati vocenẽ ad causam ꝓsbyteri, vel diaconi. Et an venient propriis expensis. nn. 4.

Si autem

Si autem. Ad idem est boc. c. ex concilio Carthaginen. quarto sumptũ. Summa est a quot episcopis presbyteri ꝛ diaconi cause sint audiẽde seruata eadem forma dilationũ accusatori ꝛ accusato. Et diuiditur in duas partes. in prima ponit de causis presbyterorum et diaconorum. in. ij. de clericis inferiorum ordinum. ij. ibi, reliquorum vero clericorum. Lege. ¶ Si autem.] pendet constructio vsq; in finem, ꝛ est vt dicit bu. construendum sic. Si presbyteri vel diaconi fuerint accusati proprius episcopus cognoscat causas: et diffiniat adiuncto sibi ex vicinis episcopis seu locis legitimo numero collegarum quos ꝛc. petierint si electos a proprio episcopo habent suspectos. bu. archi. [vna] secum adiuncto numero[vt in presbyteri nomine]. i. causa [diaconi nomine]. i. causa, tres qui ipsorum causas discutiant. ar. ☩ in examinatione cause presbyteri et diaconi debet legitimus numerus episcoporum esse. Et est ar. ☩ non sufficit eos vocari quorũ consensus exigitur: nisi ꝛ cum eis negotiũ tractetur et discutiatur. ar. dist. lxiij. obeuntibus. ꝛ. q. ij. casellas. ꝛ. xij. q. ij. sine exceptione. bu. ꝛ archi. ¶ Surgit bic questio. ☩ cuius auctoritate vocabunt isti ad causam presbyteri vel diaconi. Respondetur ꝙ proprius episcopus debet eos vocare auctoritate canonis, secundum bu. ¶ Secundo queritur, ☩ vtrũ isti episcopi venient propriis expensis. dicit Bar. bizri. ꝙ sic cum indices ordinarij sint de boc no. iij. q. viij. in summa. ꝛ facit. ij. q. j. in primis eadem dierum. i. eadem induciarum expectatoriarum ꝛ citatoriarum forma, siue quantitas: scilicet que seruatur inter episcopos et suos accusatores, que continetur. iiij. q. v. quisquis. ꝛ eadem a communione remotionum. ꝛc. inter eos. seruata]. i. ꝙ ita excommunicetur accusatus: si se absentauerit sicut excõmunicatur accusatus si non venerit. vt. iiij. q. v. quisquis. [discussione]. i. equa lance audiatur ꝛ examinetur ꝛ discutiatur causa veriusq; bu. ꝛ Lau. ꝛ archi. [reliquorum]. ij. pars. scilicet subdiaconorũ ꝛ inferiorum. bu. sed hodie aliter est de subdiaconis, qui eodem priuilegio gaudent cum diaconis. vt. ij. diximus. et babetur. extra de ser. nõ ordi. miramur [solus]. i. sine aliis episcopis, sed non sine propriis clericis sicut subdit Gratianus in. ij. sequenti. solus hic incipit. ij. pars questionis in qua dicitur, ꝙ causas inferiorũ ordinũ potest episcopus audire ꝛ diffinire sine aliis episcopis.

Diuisio.

Exponit literam.

Questio.

Respondet.

Questio.

Respondet. 1

2

1 ☞ Clerici quot sufficiãt cũ episcopo in depositiõe clerici. Et an tales clerici sint iudices ordinarij. nn. 2.

Episcopus. Ad huius quod dictum est in. ij. confirmationem inducitur boc. c. ex quarto concilio Carthaginen. sumptũ. Summa est in rubro. Lege. ¶ Eps suoꝝ clericoꝝ.] ¶ Surgit hic questio. ☩ que moueatur etiã in gl. quot clerici sufficiunt cum episcopo: dicit bug. ꝙ maioꝛ ꝛ saniꝛ pars: si omnes adesse non possunt. secundo dicit ꝙ de licentia oim credo ꝙ potest sufficere vnus vel duo vel pauci. ¶ Surgit alia questio. ☩ vtrum isti clerici sunt iudices ordinarij. dicit Lan. ꝙ sic. ꝛ tanꝯ iudices debent interesse: alias irrita erit sententia ipso iure, ꝛ dicit eos tunc esse contẽptos quãdo cõmode vocari possunt: ꝛ non vocantur. archi. [irrita erit] ipso iure: ita ꝙ non est necessaria appellatio. bu.

Episcopus. Ad idẽ inducit boc. c. ex concilio Wispalensi. boc positũ est in primo. c. huius questionis: nec credo ꝙ gratianꝰ hoc iterũ posuerit vt dicit bu. archi.

¶ Questio. viij.

1 ☞ Presbyter peracta penitentia de crimine quod non inducit depositionem potest manere in ordine suo.
2 Recedere nemo cogitur ab ordine propter crimẽ confessum in penitentia.
3 Confessio extra ius nemini preiudicat.
4 Confitens in iure crimen commissum ante ordinationẽ, deponitur ab officio sacerdotali.
Et quid si crimen est commissum post ordinationem. nn. 5.
6 Confitens crimen coacte deponitur.
7 Crimina que sint que inducunt depositionem.

Deultima. Hic intitulatur. vij. q. scilicet an presbyter cõfessus vel cõuictus de crimine commisso ante ordinationem suam possit exequi officiũ suum. ista questio indiget multiplici distinctione. Et ideo ad eam respondebitur sub multis conclusionibus iuxta glo. ꝛ bu. refert enim an sit tale crimen propter quod meretur depositionẽ vel non. ☩ Si non

Prima conclusio.

Secũda conclusio. Tertia conclusio.

Quarta conclusio.

Quinta conclusio. Sexta conclusio.

Questio. Respondet.

Archid.

Diuisio. Exponit literam.

Exponit literam.

Questio. Respondet.

1

Diuisio.

Exponit literam.

inducit depositionem est conclusio, ꝙ talis acta penitentia de illo crimine potest manere in ordine suo. vt di. lxvij. sicut. Si vero est tale, ꝙ inducit depositionẽ subdistinguo aut confitetur, aut conuincitur. Si confitetur in penitẽtia aut alias extra ius aut in iure. Si cõfitetur in penitẽtia tunc est cõclusio. ☩ propter nullũ crimen cõfessum in penitentia cogitur 2 quis recedere ab ordine: nisi velit. di. l. de bis vero. ☩ Si cõfessus alias extra ius eadem cõclusio currit qñ confessio extra ius nemini preiudicat. S. ij. q. v. presbyter. Si vero cõfitetur in iure distinguo, aut sponte. i. nõ expectata probatione, vel inductione testiũ, aut coacte: scz ex quo videt testes paratos si velit negare. ☩ Si confitetur in iure crimẽ commissum ante ordinationẽ tunc est conclusio, ꝙ talis deponitur ab officio sacerdotali ꝛ retinebit tamẽ nomẽ presbyteri, 4 ꝛ omne inferius officiũ. vt. j. e. q. c. j. si quis presbyter. ☩ Si vero confitetur crimẽ cõmissum post ordinationẽ est conclusio ꝙ talis ad tẽpus debet suspendi ad agendã penitentiam sed 5 postea restituitur ex dispensatione. ☩ Si vero confiteꝛ coacte vel cõuincitur de crimine cõmisso: siue ante ordinationẽ siue post. est 2 conclusio quod talis irreparabiliter deponitur. vt xxiij. di. c. vlt. ꝛ. l. di. ex penitentibus. ꝛ. lxxxj. dist. si quis. cum aliis similibus. idem dicendũ est de diacono. vt in. c. sequẽti. 6 ☩ que tãgit in glo. ꝛ monet bu. que sunt crimina que inducãt depositionẽ. Ridetur ꝙ nõ est in canone expressum. Sed circa hoc tãgũtur tres opiniones: vna est dicentiũ ꝙ quodlibet pctũ mortale inducit depositionẽ. Sed ista opinio est falsa. Nã multa crimina mortalia sunt, que tamẽ nõ inducũt depositionẽ: sicut ptz per quatuoꝛ exempla, que ponuntur in glo. ¶ Secũda opinio dicentiũ: ꝙ regula tenẽda, ꝙ tñ ꝙ illo crimine debet qs deponi de quo specialiter inuenitur cautũ in canone. ¶ Tertia opinio dicit, ꝙ pro omni crimine ꝺz quis deponi nisi exceptũ sit specialiter in canone sed opinio habet plus veritatis, ꝛ maioꝛi innititur pietate: quare tenenda est.

1 ☞ Eps an possit dispensare in officio cum sacerdote.

Siadmiserit. Jnducitur boc. c. ex cõcilio Nicenensi sumptũ pro responsione alicuꝝ questionis. Summa est in rubro. Diuiditur autẽ boc. c. in duas partes. in prima dicit, ꝙ presbyter sponte confessus se ante ordinationẽ fornicationẽ commisisse executione sui officij carebit. Alij vero qui nõ cõfitentur sponte sed cõuincuntur tale crimen cõmisisse ab omni ordine removentur. in. ij. extẽdit boc statutũ. ad diaconos. ij. ibi, similiter ꝛ diaconꝰ. Lege. ¶ Qui admiserit corporale delictũ] .i. fornicationẽ, postea ergo de crimine cõmisso ante ordinationẽ loquitur cõfessus spõte: in iure nõ metu probationũ. gl. [nõ offerat] scz in altari. i. non cõficiet. solũ enim officiũ misse offertur et: ꝛ esse ad officiũ presbyterale ei relinquitur, ꝛ erit in officio diaconi. bu. ꝛ archi. et boc est ꝙ sequitur [in alijs officijs] scz sacerdotali ꝺ, ꝛ inferioribus. bu. [ppter vtilitatẽ ꝛc.]qꝛ studiosus fuit ꝛ sponta- neus in cõfitẽdo, vel qꝛ studiũ eiꝰ est vtile ecclesie. Nam sepe ppter hoc solet induci dispensatio. dist. l. studeat. ¶ Sed hic surgit questio. ☩ vtrũ eps possit dispẽsare in hoc officio cum isto sacerdote, quo officio dicit carere. Ad hoc rñ. bar. bispa. ꝙ cũ sit iam manifestũ crimẽ eius non põt eps dispensare in hoc officio cũ isto sacerdote: quo officio dicitur carere. ar. di. l. ex penitentibus. licet posset cũ occulte peccãre. Lan. archb. videtur, ꝙ sic ante sententiã depositionis. extra de iudi. at si clerici. [priuari]. i. remoueri ab omni ordine clericali. vt. j. e. si quis presbyt. ꝛ di. xviij. c. vlt. ista lectura que differentiam facit inter sponte confitentẽ ꝛ illos qui conuincuntur vel coacte cõfitentur, plus placet nobis, ꝙ alia, que differentiã facit inter fornicationẽ ꝛ alia peccata. [potestas confitendi] quasi diceret si nolit cõfiteri: relinquendũ est suo arbitrio. Nullus enim cogendus est confiteri cõtra se. Causaliter tamẽ quãdoqꝫ cogitur. vt. xxiij. q. v. c. j. bu. [vel potestas] se purgãdi si est infamatus tũc cogitur ad purgationẽ. ar. ij. q. v. presbyter. bu. Lan. archb. [similiter]. ij. pars. [a ministerio diaconali] si spõte confitetur. vt. j. e. si quis. sed cõuincitur vel coacte confitetur [a ministerio]. i. ab omni actu clericali. bu. ꝛ archi.

1 ☞ Peccatum iteratum grauius punitur.

Hiqui. Ad idem sequitur boc. c. ex concilio Nicenensi sumptũ. Summa. si deseruiens altari in peccatũ carnis post suam ordinationẽ lapsus fuerit, si penituerit, episcopus secum dispensare poterit. ita tamen, vt ad superioꝛa non ascendat. Et diuiditur in duas partes. in prima ponit quod dictũ est. in. ij. ponit, ꝙ si iterum postea lapsus fuerit: nõ solum dignitate officij carebit, sed communione priuatur: nisi in exitu. ij.

Exponit literam. Opponit et respondet.

tibi: q̃ si iterato. Lege. ¶ [Vi qui desidiosos] in penitentia bu. [loca] Opponit. de. c. peruenit. l. vi. videt. phiberi dispensatio epo etiã in suscepto. Solutio vt ibi nota. dic. q̃ solũ indiscreta dispensatio. phibetur. [Oõ si iterato .ff. pars. ar. q̃ peccatũ iteratũ grauius punitur. ar. j. q. vii. saluberrimũ. bu.

1 ¶ Casus in quo filius punitur pro patre.

2 Casus in quo seruus nascitur de ventre libero.

Diuisio.

Exponit literam.

Questio. Respondet.

Diuisio.

Exponit literam.

Diuisio.

Exponit literam.

Opponit et respondet.

Cam multe. Ad idem inducitur boc. c. ex cõcilio Toletano sumptum. Sũma. Quicunq; ab episcopo vsq; ad diaconum filios procreuerit et detestando connubio libere vel ancille canonica censura damnabitur: filij vero inde geniti serui erunt ecclesie ad cuius ignominiam nati sunt. Et dividitur boc. c. in duas partes. in prima ponit eorum. in. ff. ponit statutum. ff. ibi, ideoq; quilibet. planum est. Lege. ¶ [Cum multe.] Multa erant statuta cõtra incõtinentiam clericorũ in sacro ordine existentiũ, sed q; non cõpescebatur a luxu carnis: ideo ad maiorẽ penã eorum statuit concilium Toletanũ hoc, in quo nedũ ipsi, sed eorũ filij puniendi venirent [super innocentiã. Seruandã. bu. i. vt clerici innocentes essent z caste viuerẽt. archi. [in progenie] vt si non terrerẽtur parẽtes pro penis sibi illatis: saltẽ terreantur pro bis que in filijs infliguntur. Nam plus timẽt parentes de filijs: q̃ de seipsis. ff. q̃ me. causa. sibi quidẽ archi. † Ecce hic punitur filius pro patre pena sc̃z temporali: q; eterna nullus punitur pro alio. Ezech. xviii. z. j. q. iiii. crimẽ. bu. [ideoq;]. ff. pars. [quilibet]. i. quicũq; vsq; ad subdiaconũ inclusiue tenetur: q; etiã subdiacono non licet cõtrahere. bu. [deinceps]. i. ammodo: nec debet esse hic copula: q; clerici in minoribus ordinib⁹ licite cõtrahunt. bug. z archi. Si autẽ est in copula sic legitur. [deinceps]. i. supra ab eo. bu. [vel ancille] sc̃z pape, aut ecclesie, vel [ingenue]. i. nobilis. † Et est spãlis iste casus in quo seruus nascitur de vẽtre libero nõ regulariter de ventre libero liber nascitur. vt. xxvii. q. iiii. liberi. bu. [cõnubio.] Ecce q̃ hic aperte colligitur, q̃ hec pena: sc̃z q̃ be femine z eorũ filij redigantur in seruitutẽ ecclesie: statutũ tñ est de illis, qui nomine matrimonij cõiungũtur clericis in sacro ordine constitutis: z non de alijs concubinarijs, ℑm bu. z gl. que addit, q̃ quidquid hic dicatur ecclesia cum nunquã fuerit vsa hoc iure: perdidit ius istud. [in bonore]. i. in aliqua ecclesia intitulata. bu. z arch. [aliena]. sc̃z a veritate matrimonij: quasi diceret nõ matrimonij. vt. xxviii. q. ij. seculares. bu. z arcb. [bere ditatẽ] nam si nõ est filius legitimus: nec baberes. xxvii. q. iiii. dicat [in seruitutẽ]. i. in seruitio: sc̃z vt seruiat ecclesie. Alij dicunt derogatũ esse buic. c. per contrariã cõsuetudinẽ. bug. vel ministri. i. diaconi, z subdiaconi. bu. Sed hic surgit questio, quid si talis clericus nõ babeat ecclesiã, vel non sit clericus alicuius ecclesie: dico, q̃ tunc filius eius est seruus illius ecclesie cui subest ipse pater vel rõne ordinis accepti, vel ratione talis criminis commissi in parochia illius ecclesie. bu.

Si quis presbyter. Ad idẽ inducitur boc. ca. ex cõcilio Martini sumptũ. Sũma est in rub. 20. videtur aũt in tres partes. in prima dicit, q̃ si quis presbyter ante suã ordinationẽ peccauerit, z spõte in iure cõfessus fuerit: nõ offerat in altari. in. ff. dicit q̃ si non spõte, sed cõuict⁹ aut coacte cõfessus fuerit omnino omnio officio priuabit. in. ff. parte dicit idẽ obseruãdũ esse circa diaconos. ff. ibi, si tñ. iff. ibi, similiter. Lege. ¶ [Si qs peccauerit] z sponte in iure cõfessus fuerit [nõ offerat in altari]. i. missam nõ celebrabit [potest nomẽ presbyteri. expone, vt in. c. q admiserit. z. e. q. [Si tñ]. ff. pars. [Nec boc ipsum] sc̃z nomẽ presbyteri. [babeat]. i. retineat. bug. [Similiter]. iff. pars. [accipiat]. i. pri⁹ acceptũ retineat, vel offũ subdiaconat⁹ exequat. z intelligo. acta vel incepta penitẽda, z idẽ ītelligo de pfectero. bu.

1 ¶ Baptismus purgat peccatũ originale. z alia q̃ inuenit.

Ciscitantibus. Dentio erat facta de criminosis sacerdotib⁹: ne aliquis crederet, q̃ a talibus nunq̃ essent sacramenta suscipiẽda. ideo Gratianus voluit boc. c. annectere: in quo aperte determinatur quid iuris sit in tali casu. boc autẽ capitulũ est pape Nicolai: summa est in rub. 20. Et dividitur in tres partes. in prima ponitur consultatio. in. ff. respõsio. in. iff. respõsionis pbatio. ff. ibi, respondemus. iff. ibi, qm̃ multi. Lege. ¶ [Scisciatis⁹ vobis. scilicet bulgaris. bulgari eñ nouitur cõuerti erãt babebant sacerdotes fornicarios z cõcubinarios: dubitabãt an ab eis debebãt recipere ecclesiastica sacramẽta. Quibus rescribit Nicolaus q̃ omnia sacramẽta recipiãt ab eis: quonsq; toleratur ab ecclesia. [Respondemus]. ff. pars [contaminati] sancta sunt dei sacramẽta: quamuis polluti sunt ministri qui sancta non polluũt quia nis per pollutos transeant: sicut nec sol transiẽs per sordida sordidatur: ipsi tamen dicuntur sancta polluere. Ezech. xxiii. sacerdotes polluerũt sanctuaria mea. z di. lxxj. oportet. nõ est intelligendũ, q̃ sancta polluãtur in se, sed mali z polluti ea quantũ in eis est polluũt: q; polluti irreuerenter ea tractãt: sic sanctũ corpus dñi z a malo sacerdote consecratur, z ab indigno sumptũ est panis vite: quãtũ in se est, sed ei qui indigne sumit fit iudiciũ mortis: nõ diiudicãs corpus xpi. vt dicit apostol⁹. j. ad Cor. xi. [purgatoria sunt cunctarũ rc.] sc̃z tam mortaliũ, q̃ venialiũ. † baptismus eñ purgat originale z oia alia peccata[a] que innenit. Eucharistia ve- a
nialia purgat. penitẽtia actualia etiã oia. rc. iff. pars. [ab offi sacerdote] in forma ecclesie celebrante z tolerato ab ecclesia [qñ oia] sc̃z peccata [in fide xpi]. i. per fidẽ. bu. [fides eñ purificat corda] Actuũ. xv. fideles est que vincit mũdũ. j. Jo. v. [bunc mũdũ]. i. amorẽ terrenorũ: q; fides separat z remouet bominẽ ab amore z appetitu rerũ terrenarũ. bu. [Et qz non dantis] sed accipientis sit [ipm effectũ]. i. nõ babet effectũ sacramẽtũ: nec causat effectũ ℑm merita dantis, sed scdm merita accipientis. vt de conse. di. ii. secũdũ merita. z dicit [beato Hieronymo] super Mat. [z beato augustino] super Joan. homel. v. baptismus est perfectus in essentia sua, z in effectu, a quocũq; detur: z qualitercũq; accipiatur: dummodo assit fides, z cõferatur in forma ecclesie: z in omni sacerdote. i. in cõsecratione cuiuslibet presbyteri: etiã indigne cõsitẽtis in forma ecclesie: perfectũ quidẽ in essentia qualiscũq; sit sacerdos qui cõficit in forma ecclesie, siue bonus, siue malus perfectũ corpus christi cõficit, z verũ sacramẽtũ est: perfectũ etiam in effectu. si digne accipiatur [qui rursus] hieronym⁹ vel augustinus [audi crimen] z loquitur iudici, vel loquit alij priusq; audias dãnationẽ presbyteri ne iudicaueris [ille videt presbyterũ iudicare, qui non vult ab eo recipere sacramẽta: tanqnã iam esset condẽnatus: atq; ante pbationẽ. ff. q. j. nemo. z. c. nomẽ. cum multis alijs [a tua communione] z familiaritate [non statim] qz non sufficit aliquẽ accusari de crimine: nisi cõuincatur. alias multi innocẽtes dãnarẽtur. vt. ff. q. j. multi. bu. [reus]. i. criminosus [conuincit] euidentia facti. vel testibus vel propria cõfessione. bug. [est criminosus]. i. presumit esse z babetur criminosus donec appareat in contrariũ. bu.

¶ Et omnia alia peccata. Adde pet. de anc. in. c. gaudem⁹. nume. 20. de diuor.

¶ Causa. xvj.

Quidam abbas. Dic incipit. xvj. causa, que inrta bug. sic continuatur. ad preceden tia: bacten⁹ magister egit de statu ecclesiarum et clericoũ, sed qz religione monachorum multum decoratur status ecclesiarũ: ideo in hac causa, z quinq; sequẽtibus agit de statu monachorũ ostẽdẽs an officia populis celebrare valeant, z an eorum capelle per eos debeant instrui. Annectit etiam generaliter de prescriptione tam ecclesiarũ, q̃ monasteriorũ, z q̃ nullus sua autoritate rem quã credit ad se pertinere vsurpare valeat. Tandem subiicit, q̃ laici nullam potestatẽ babent in ecclesijs. Et autem ad hec pertractanda magister cõperentius descendat thema premittit, et inde questionem elicit dicens. Quidam abbas. vbi monet octo questiones. vt videbitur in processu.

Lõtinuatio.

¶ Questio prima.

Quod autẽ monachi. Dic magister reassumit primam questionem que est vtrum liceat monachis officia populis celebrare z sacramenta ecclesiastica conferre. Et dividitur in duas partes. in quarũ prima prosequitur predictam questionem in qua sic procedit magister: qm̃ primo probat q̃ non liceat monachis populo officia celebrare. z hoc vsq; ad. ℣. bis ita. ff. allegat ad partem contrariam, respõdendo allegatis pro prima parte. ℑm Bar.

2 ¶ Non licere dicitur aliquid dupliciter.

8 Cura parochiarum principaliter est commissa episcopo.

11 Priuilegium a papa datum religiosis de confessionum audientia, z predicatione non est in preiudicium alicuius.

13 Religiosi licite possunt a prelatis ecclesie petere licẽtiã predicandi

dicandi populis eorum, z audiendi confessiones.

14 Officiũ predicationis laudabiliter põt vitari ex humilitate.

15 Officia ecclesiastica duo habent annexa. z nu. 17.

19 Sacerdos quilibet an possit vti clauis potestate in quẽlibet.

20 Sacerdos secularis vel regularis non babẽs curã animarũ vel populũ sibi cõmissum: an possit ex sola licentia sine commissiõe sacerdotis parochialis audire subditos suos. z nu. 23. Et quis intelligatur quãtũ ad hoc pprius sacerdos. nu. 21.

22 Sacerdos potest dupliciter impediri ne confessionem alicuius audiat.

24 Monachi poterant sibi inuicem iniungere penitentiã tempore nicene synodi.

Nec erant tunc omnes laici. num. 25.

Diuisio.

Lacuit. Hic incipit inducere capitula p parte negatiua questionis. Et in primis inducit boc. c. q̃ est nicene synodi. Et dividitur in duas partes. in prima ostendit qualis debeat esse conuersatio monachorũ: q; singularis iuxta etymologiã nominis. in. ff. pbibet eis: ne officia ecclesiastica populis celebrent. ff. ibi, Quorum: pro pleniori intelligentia. ff. partis que principalis est veniunt merito plura disputanda.

1 ¶ Primum est vtrũ liceat religiosis officia ecclesiastica populis celebrare, z doctoris officium exercere.

3 ¶ Secundum est vtrum religiosis maxime conueniat alios docere: siue doctoris officium exercere.

4 ¶ Tertium est vtrum conueniens fuit: vt aliqua religio sit specialiter instituta ad docendum.

5 ¶ Quartum est vtrum licitum sit religiosis predicare.

6 ¶ Quintum est vtrum religiosis liceat confessiones audire.

7 ¶ Sextum vtrum episcopi z superiores prelati possint predicare, z confessiones audire eorum, qui sacerdotibus subduntur sine licentia ipsorum sacerdotum.

9 ¶ Septimum vtrum episcopi possint religiosos licentiare ad audiendum confessiones populorum sibi subditorum.

10 ¶ Octauum vtrum papa possit dare priuilegium religiosis, vt possint predicare populis z confessiones audire.

12 ¶ Nona questio est vtrum licitum sit religiosis ab episcopis vel presbyteris parochialibus seu a papa petere talem licentiam predicandi, z confessiones audiendi.

16 ¶ Decima questio est vtrum saluti animarũ expediat: vt etiã alijs quam sacerdotibus committatur autoritas predicãdi, z exercendi alia, que ad salutem pertinent animarum.

18 ¶ Undecimum vtrum cõuenienter aliqua religiõ fuerit instituta ad predicandum, z confessiones audiendum.

Primũ arg.

Ad primum sic proceditur, † z videt q̃ nõ liceat religiosis officia ecclesiastica populis celebrare, aut doctorũ officium exercere sine doctores esse sacre scripture. Primo sic et presenti. c. vbi statutũ nicene synodi ita dicit: placuit omnibus residẽtibus in sancta Nicena synodo: z sequitur. j. firmiter et indissolubiliter precipimus oẽs: ne aliquis monachus penitentiã nelmini tribuat, nisi sibi inuicẽ, vt iustũ est mortuũ non sepeliat. rc. ¶ Secũdo arguitur ex statuto cõstantinopolitane synodi, q̃ babetur. vii. q. j. c. boc nequaquã. vbi dicitur sic: monachorũ vita subiectiõis babet verbũ, z disciplinatus: nõ docẽdi vel predicendi, vel pascẽdi alios. ¶ Tertio arguit ex illo Hieronymi ad ripariũ z desyderiũ, q̃ habetur. j. e. q. c. monachus. vbi inquit. Monachus nõ docẽtis sed plangentis habet officiũ. ¶ Quarto arguitur ex illo Mat. xvii. nolite vocari rabi. vnus est eñ magister vester rc. q̃ quidẽ consiliũ est a perfectis seruandũ. vnde cum oẽs religiosi perfectionẽ profiteantur: a magisterio abstinere debent. ¶ Quinto arguitur. docere est contra religionis votũ. ergo nõ licet religiosis: cõsequentia patet, antecedẽs probatur sic: per votũ religionis mũdo renũtiat: omne autẽ q̃ est in mundo est cõcupiscentia carnis: cõcupiscentia oculorũ z superbia vite, per que tria diuitias delitias z bona res intelliguntur. Mat. agisteriũ autẽ ad honorẽ pertinere videtur. ergo docere cõtra religionis votũ esse videt. ¶ Sexto ar. sic Dionysius in li. celestis hierarchie distinguit nostram hierarchiã in tria: sc̃z purgationẽ, illuminationẽ, z perfectionem. Communicantes diuinas actiones diuidit in tria in. v. c. sc̃z in purgantes, q̃ est diaconorum: in illuminantes, q̃ est sacerdotũ, z in perficientes, q̃ est episcoporũ: recipiẽtes etiã diuinas illuminationes. diuidit in tria in. vi. c. sc̃z in intrandos, qui purgantur per diaconos in sacrũ populum qui illuminantur, per sacerdotes et in monachos, qui sunt altioris gradus, qui perficiuntur per episcopos. ergo paret q̃ monachorũ non sit alijs sacra communicare: z per consequens nõ licet religiosis alios docere. ¶ In oppositũ arguit per multa capitula que inducuntur. j. e. q. Rñ. fuerunt quidã vt tangit sanctus Tho. eam in. ff. ff. q̃ in tractatu cõtra impugnãtes religionẽ. Quidã aduersarij religionis, qui ad tantã insaniam deuenerũt, vt in hunc errorẽ prolaberentur, q̃ nõ liceret quocũq; modo religiosis sacra populis celebrare, aut doctoris exercere imo nec oblatũ suscipere, q̃ manifeste falsum z erroneũ est. vnde contra hunc errorẽ ponitur talis conclusio, q̃ licet religiosis sacramenta populis celebrare, z doctoris officiũ exercere, et doctores sacre scripture esse ex autoritate sine cõmissione superiorũ prelatorũ ecclesie. ista conclusio deducitur tripliciter primo autoritate. ff. exẽplo sanctorũ religiosorum. iff. ratione. Autoritate primo patet multiplici posita in capitulis sequentibus in bac. q. vnde Hieronymus ad rusticũ monachũ. j. e. q. iff. in. c. si clericatus. ita inquit. Si clericatus te tirubat, desyderiũ discas q̃ possis docere. item Helasius in sequenti. c. dicit. Sic viue in monasterio, vt clericus esse merearis: multo tẽpore disce, que postmodum doceas: z Gregorius. e. q. iff. c. ex autoritate, dicit sic. Ex autoritate buius decreti, q̃ apostolico moderamine z pietatis officio: a nobis est constitutũ, sacerdotibus monachis apostolorum figurã tenẽtibus liceat predicare, baptizare cõiugia dare, pro peccatoribus orare, penitentiã imponere, atq; peccata soluere. ¶ Secundo idẽ ostendit sanctorũ exemplo, qui in religione viuẽtes docuerũt: sicut patet de Gregorio nazãzeno, qui cũ monachus esset cõstantinopolim est adductus: vt sacrã scripturam ibi doceret, vt ecclesiastica narrat bistoria. boc etiã patet de Damasceno, qui cũ monach⁹ esset: scholares docuit nõ solũ sacrã scripturã, sed etiã in liberalibus artibus. vt patet in li. de miraculis beate virginis. Hieronym⁹ etiã in. prologo biblie licet monachus esset doctrinã sacre scripture. pmittit paulino monacho: sc̃z q̃ eum docebit quomodo etiã ad studiũ sacre scripture arcatur. de Augustinus etiã legitur q̃ post q̃ monasteriũ instituit: in quo cepit viuere ℑm regulã a sanctis apostolis constitutam: scribebat libros, z docebat indoctos. Hoc etiã patet de alijs ecclesie doctoribus: sc̃z gregorio, basilio, Chrysostomo, z alijs multis, q religiosi fuerunt, z precipui ecclesie doctores: quo, preterea post illos antiquos doctores ecclesie religiosi fuerũt apud monachos z ordines mẽdicantiũ clarissimi, z doctissimi magistri quorũ doctrina illustratur ecclesia. ¶ Tertio pbatur predicta conclusio ratione pro quo notandũ iuxta sanctũ Tho. in. ff. ff. q̃ c. lxxvii. ar. j. q̃ aliqd dicitur dupliciter non licere. vno modo qz babet in se quod contrariatur ei, q̃ dicitur non licere: sicut nulli homini licet peccare: qz babet in se quilibet bomo rationẽ z obligationẽ ad legẽ dei, qnibus cõtrariatur peccatũ. Et boc modo dicitur alicui nõ licere predicare, vel docere, aut aliquod bmõi facere: qz babet in se aliquid quod bis repugnat vel ratione precepti: sicut bi qui sunt irregulares ex statuto ecclesie: nõ licet ad sacros ordines accedere, vel ꝓpter secundum illud ps. Quare tu enarras iustitias meas. boc autẽ modo non est illicitũ religiosis docere, aut predicare, z alia bmõi facere: patet. Tum qz ex voto vel ex precepto regule nõ obligãtur ad boc q̃ ab bis abstineãt. Tum etiam qz nõ redduntur ad boc minus idonee ex aliquo peccato cõmisso, sed magis ex exercitio sanctitatis, quod assumpserũt. Stultũ autẽ est dicere vt q̃ ꝓter boc q̃ aliquis in sanctitate promouetur efficiatur minus idoneus ad spiritualia officia exercenda. Et ideo stulta est predicta opinio dicẽtiũ q̃ status religionis impediment⁹ sit afferat talia exequendi: quorũ errorem Bonifacius papa rationibus supradictis excludit: dicẽs vt babetur. j. e. q. iff. c. sunt nõnulli. vbi ita inquit. Sunt nonnulli nullo dogmate fulti audacissime quidẽ zelo magis amaritudinis, q̃ dilectionis inflammati, asserentes monachos qz mũdo mortui sunt, z deo viuũt: sacerdotalis officij potentia a indignos: nec penitentiã nec christianitatẽ largiri, nec absoluere posse per sacerdotalis officij sibi diuinitus iniunctã dignitatem, z potestatẽ, sed omnino labuntur. i. decipiuntur. Quod ostendit primo quidẽ quia non contrariatur regule. Subdit enim. Nec enim beatus benedict⁹ monachorũ preceptorũ almificus buiusmodi aliquo modo fuit interdictor, z similiter nec in alijs regulis boc prohibetur. secũdo improbat prefatum errorẽ ex identitate monachorũ cum in fine capituli subdit. Quãto quisq; est excellentior: tanto in illis sc̃z spiritualibus operibus potẽtior. ¶ Illo modo dicitur aliquid non licere alicui nõ propter contrariũ quod habeat, sed propter boc quod ei deficit. vnde illud possit sicut diacono non licet missam celebrare: qz non babet ordinẽ sacerdotalem, z presbytero non licet sententiã ferre: qz non babet episcopalẽ autoritatem, in quibus tamen est distinguendũ, q̃ ea que sunt ordinis committi non possunt: nisi ei qui ordinẽ babet: sicut diacono non potest cõmitti q̃ celebret missam nisi

S. Thom.

Gregorius nazãzenus.

Damascen⁹.

Hieronym⁹

Augustinus

S. Thom.

ps. xlix. c.

¶ Sacerdotalis officij. Adde q̃ monach⁹ põt eẽ legat⁹. Pe. de anc. in. c. per inquisitionẽ. num. i. de elect.

fiat sacerdos. Ea vero que sunt iurisdictionis committi possunt ei, qui nō habet ordinariam iurisdictionē sicut prelatio sententie cōmittitur ab eo simplici sacerdoti. Et hoc modo dicitur non licere monachis ⁊ aliis religiosis predicare, ⁊ docere, ⁊ alia hmōi qz status religionis non dat eis potestatem hoc faciendi: possunt tamen ista facere, si ordinem accipiant, vel ordinariā iurisdictionē, vt cum cura animarū eis cōmittitur aut etiam si eis cōmittantur ea que sunt iurisdictionis.

Ad primum argum.

¶ His habitis dicendū est ad rationes in oppositū. Ad primam de Nicena synodo. Rñ. primo iurta. bug. ꝙ hec et alia capitula similia intelliguntur ſm antiqua tēpora, sed postea aliter ordinavit ecclesia ex moderamine apostolice sedis. vt j. e. q. moderamine.

S. Thom.

¶ Secūdo respondetur prout respondet sanctus Tho. in. ſ. ſ. vbi supra dicens ꝙ illud statutū nihil aliud precipit: nisi ꝙ monachi nō vsurpēt ex hoc ꝙ sunt monachi: hmōi actus exercendi nō probibet antē quin ista possint eis cōmitti, vel vt dicit in tractatu contra impugnātes religionē: per illud. c. ⁊ similia nihil aliud intēditur: nisi ꝙ monachi non possunt autorizare pape vel epi vt habetur manifeste. j. e. q. peruenit.

Ad secm.

¶ Ad secundā de statuto cōstantinopolitane synodi. Rñdetur negando consequentiā. Et ratio est secundū sanctū Tho. qz ex verbis illis tantū habetur, ꝙ monachi ex hoc ꝙ sunt monachi non nanciscuntur potestatem talia faciendi, ⁊ hoc concedimus. Non autē ex hoc ꝙ ex hoc ꝙ sunt monachi habeant aliquid contrariū executioni raliū.

Ad tertium.

¶ Ad tertiā respondetur secundū sanctū Tho. ꝙ nō facit pro aduersarijs ꝙ ibi Hieronym⁹ ostēdit ꝙ monacho ex hoc ꝙ est monachus competit penitentiā agere: non autē docere sicut quidam vsurpant, qui ex hoc ꝙ erant monachi: volebant docere. Non autē ex hoc sequitur, ꝙ si monachus eo ꝙ monachus non habet docendi officiū, ꝙ acciperet non posse: sicut non sequitur, subdiaconus non habet officium legendi euangelium, ꝙ ad hoc officiū assumi non possit.

Ad quartū.

¶ Ad quartā de actat. xviij. Rñdetur, ꝙ ex illa autoritate nihil sequitur contra. Tum qz per illud non prohibetur officiū docendi. vnde apostolis precipitur: vt in vniversum euntes docēāt oēs gentes. Actat. vlt. vnde falsum est quod presupponitur in ar. ꝙ sit consiliū de magisterio vitando cum doctoribus excellens debeatur premiū ſm illud Daniel. xij. qui ad iustitiā eruditi plurimos. gl. verbo ⁊ exemplo: erūt quasi stelle in perpetuas eternitates. Sed prohibetur tantū libido, ⁊ inordinata voluntas presidendi, ꝙ patet ex verbis propositis ibidē: vbi de inordinato appetitu pharisеorū loquens ait: amant primos accubitus in synagogis ⁊c.

Ad quintū.

¶ Ad quintā respōdetur negando assumptū: qm̄ falsum est ꝙ officiū docendi sit contra votum religiōis. Et ad probationē dicitur iurta sancti Tho. ꝙ nulla est. Tum primo qm̄ religiosi nō hoc modo abstenuntiant mundo: vt rebus mundi vti non possent, sed mundane vite: scz vt mundi actionibus nō occupentur. vnde ⁊ sunt in mundo inquantū mūdo vtuntur. Et non sunt in mundo, inquantū liberi sunt a mūdanis actionibus. vnde nō est cōtra votum eorū, si vtūtur diuitijs, vel etiam quandoqz delitijs alias quādocunqz delitiose comederent peccarēt mortaliter, ꝙ non est dicendū. vnde non est cōtra votū eorū si quādoqz bonoribus vtuntur. Tum secūdo probatio nulla est: qm̄ vt colligitur ex glo. in illa autoritate ad mundum non dicūtur pertinere diuitie, ⁊ delitie simpliciter sed inordinatus appetitus eorū ⁊ sic non solū religiosis, sed bonoris ambitio. glo. ibi superbia vite. i. omnis ambitio seculi.

S. Thom.

¶ Tertio probatio non valet ꝙ dato, ꝙ bonor simpliciter ad mundū pertinere dicatur: non tamē hoc posset dici de quolibet bonore, sed de bonore qui cōsistit in rebus mūdanis. Non enim pōt dici ꝙ bonor sacerdotij ad mundū pertineat. Similiter nec bonor magisterij cū doctrina quā sequitur talis bonor sit de spiritualibus bonis: sicut ergo religiosi per votū non abtenūtiāt sacerdotio. ita nec magisterio.

Ad sextum.

¶ Ad sextā rationē respondetur dupliciter iurta scrīm Tho. in tractatu vbi supra primo ꝙ Dionysius loquitur in predicta autoritate de monachis, qui clerici non erāt tempore primitiue ecclesie: sicut ecclesiastica narrat historia. Et ex dicto Gregorij satis colligitur tales aliquando fuisse ⁊ tunc per dictū Dionysij non pōt aliquid concludi de monachis qui sunt epi vel presbyteri vel diaconi.

S. Thom.

¶ Secūdo respōdetur ꝙ ratio eorū non valet: quia procedit ex malo intellectu Dionysij, vocat enim ibi actiones sacras ecclesiastica sacramenta baptismi: dicens esse purgationē, ⁊ illuminationē, ⁊ confirmationē, ⁊ encharistiā perfectionē. vt patet. iiij. c. ecclesiastice Hierarchie ⁊ hec dispensare nō nisi predictis ordinibus licet, sed docere in scholis: non est de istis sacris actionibus de quibus Dionysius loquitur alias nullus posset docere in scholis: nisi esset diaconus, vel sacerdos. item monachi clerici possunt cōficere corpus christi quod nisi sacerdotibus non licet. ergo multo fortius possunt docendi officio vti, ad quod sacer ordo non requiritur.

3 **Ad secundum** sic proceditur, † et videtur ꝙ religiosis non maxime conueniat alios docere siue doctoris officium exercere. Primo sic dicit Gregorius. Nemo potest ecclesiasticis obsequijs deseruire, ⁊ regule monachali deseruire. vt. j. eo. q. alia est causa. ergo videtur ꝙ non cōueniat clericis cum obseruātia sue regule exercere doctoris officiū. ¶ Secundo sic. in. c. placuit. dicit Eugenius papa. Sicut piscis sine aqua caret vita: ita fine monasterio monachus. Sedeat itaqz solitarius, ⁊ taceat: qz mūdo mortuus est. ergo si monachus vt hic dicitur est, solitariū esse ⁊ tacere ⁊ esse mundo mortuū manifestum est, ꝙ nō maxime cōueniat eis doctoris officium.

Primū arg.

Secūdū ar.

¶ Tertio sic: monachus non debet pascere, sed pasci: sicut habetur. j. e. q. alia est causa.

Tertiū arg.

¶ In oppositū arguitur sic: illi potissime conuenit docere ⁊ habere doctoris officium, qui facit ⁊ profiteтur quod docet Actuum. j. cepit Jesus facere, ⁊ docere. Et Luce vlt. potens opere ⁊ sermone cora deo ⁊ omni populo, sed religiosi faciūt ⁊ profitentur quod docent perfectius, ꝙ seculares. ergo magis conuenit illis actus ⁊ autoritas docendi, qui magis sunt conformes summo doctori: scilicet christo, ꝙ illi qui minus sunt huiusmodi. Sed religiosi vt patet sunt magis conformes ⁊ imitatores vite christi, ⁊ cōformatur hec ratio sic: doctrina sacre scripture operibus cōprobatur. Actuū. j. Cepit Jesus ⁊c. doctrina autē euangelica non continet solum precepta, sed etiam consilia. Conuenientissime ergo doctrinam euangelicam docet, qui nō solum precepta, sed ⁊ consilia seruat cuiusmodi sunt religiosi. Rñ. dicendū ꝙ religiosi maxime sunt idonei ad docendum sacrā scripturam. ista conclusio multipliciter ostenditur. Primo sic. Quanto quis est in merito excellentior: tanto in exercitio operū spiritualium ad salutem animarum pertinentiū idoneior et potenior alijs. ista conclusio patet. j. e. q. sunt nōnulli. Sed religiosi sunt cōmuniter excellentiores in merito ergo ⁊c.

Opponit in contrarium.

Respondet.

¶ Secūdo sic. Qui em̄ liberi sunt omnino a curis animarum ⁊ ministeriorū que incumbunt ex debito cure animarū ⁊ ratione officiorum ecclesiasticorum ⁊ possessionis prebendarum sicut sunt aliqui religiosi: magis sunt idonei ad exercitium doctrine theologice, ꝙ alij qui in huiusmodi curis sunt impliciti. dicit enim Gregorius in homilia quadam iustus quanto in hoc seculo nihil possidet tanto loquendi pro iustitia fiducia habet maiorem.

Gregorius.

¶ Tertio sic: cum cura multiplex terrenarū rerum occupat, ⁊ excecat intellectum: planū est, ꝙ absoluti ⁊ liberi ab hmōi curis: cuiusmodi sunt multi religiosi magis sunt idonei vacationi studio, ⁊ doctrine sacre scripture: ꝙ alij quibus incumbit necessario huiusmodi implicatio. vnde Gregorius in moralibus ait. verba dei mens vinacius penetrat: cum ad se curarū seculariū tumultus recusat. ⁊ Ecclesia. xxxviij. dicitur. Sapientiam. glo. diuinā scribe in tabulis cordis. i. discе in tempore vacuitatis. Et qui minoratur actu percipiet sapiētiam.

Ad secūdū.

¶ Quarto idem patet ex abiectione humilitatis, que magis relucet in religiosis: cui plura revelātur. Actat. xj. Confiteor tibi pater domine celi ⁊ terre, qui absconditi hec a sapientibus, ⁊ prudētib⁹, ⁊ revelasti ea parvulis. Et in ps. Declaratio sermonum tuorum illuminat ⁊ intellectū dat parvulis.

ꝑs. cxviij. r.

¶ Quinto arguitur. Ex conformitate maiori cū summo magistro: scilicet christo, cui sunt magis cōformes qui sunt deo astricti triplici voto: scilicet obedientie, cōtinentie ⁊ paupertates, ꝙ alij qui non sunt huiusmodi astricti. vt Gregor⁹. vj. homil. super Ezech. ponit.

Gregorius.

¶ Sexta ratio sumitur ex maiori tranquilitate mentis qua magis potiuntur religiosi a seculi vanitate segregati, ⁊ in studio virtutū exercitati: in pace em̄, id est serenitate mentis est locus eius. Sap. j.

Ad primum argum.

¶ His habitis dicēdū est ad rationes in oppositū. Ad primā rñdetur iurta sanctum Tho. ꝙ dictum Gregorij intelligendum est nō de bis que ad substantiā religionis pertinēt: vt etiā ibi per glo. apparet; quia hoc bene seruare possunt ecclesiastici vacantes officijs. Sed intelligitur quantū ad alias observātias: sicut silentium vigilie ⁊ huiusmodi. Quod patet etiam ex hoc quod sequitur in predicto. c. cum dicitur vt ipse districtionē monasterij teneat, qui quotidie in ecclesiastico ministerio cogitur deseruire: a quibus observātijs regularibus non est inconueniens si aliqui abstineant, vt vtilitati communi vacēt docendo sicut patet in his qui ad prelationis officiū assumūtur: cum tamen etiam in claustrū manētes in talibus dispensationē recipiant, pter studiū aut aliquā aliā causam.

Ad secūdū.

¶ Ad secundā respōdetur cū dicitur ꝙ sicut piscis ⁊c. debet sic intelligi, sine monasterio. i, sine regulari observātia quā, pfessus est,

est: in quē⁹ est persona huius monasterij. Regulares em̄ qui obligant̄ voto alicui regule aliquo monasterio: sicut faciūt aliqui viuentes extra illam obseruantiam mortui sunt deo.

Ad tertiū.

¶ Ad tertiā cum dicit: ꝙ monachi non est pascere: sed pasci. Rñdetur ꝙ verum est de debito officij maxime communiat alios docere siue doctoris officium exercere. Primo sic dicit Gregorius. Nemo potest ecclesiasticis obsequijs deseruire, ⁊ regule monachali deseruire. vt. j. eo. q. alia est causa. ergo videtur ꝙ non cōueniat clericis cum obseruātia sue regule exercere doctoris officiū. ¶ Secundo sic. in. c. placuit. dicit Eugenius papa. Sicut piscis sine aqua caret vita: ita fine monasterio monachus. Sedeat itaqz solitarius, ⁊ taceat: qz mūdo mortuus est. ergo si monachus vt hic dicitur est, solitariū esse ⁊ tacere ⁊ esse mundo mortuū manifestum est, ꝙ nō maxime cōueniat eis doctoris officium. ¶ Tertio sic: monachus non debet pascere, sed pasci: sicut habetur. j. e. q. alia est causa.

Primus argumentum.

4 **Ad tertiam** sic proceditur. † Et videtur ꝙ non sit cōueniens: ꝙ aliqua religio sit instituta ad docēdū. Primo sic. Nulla res dr cōueniēter instituitur ad id: qđ repugnat rationi sui status: sed status monachorū ⁊ per cōsequens religiosorū consistit in quadā singularitate cōuersationis. Dicitur em̄ monachus quasi singularis: qz eū per omnia oportet singulariter viuere. vt in. c. psenti. ⁊ in. c. si cupis. j. e. dicit hieronymus ad paulinū. Si cupis esse: ꝙ diceris monachus. i. solus quid facis in vrbibus ⁊c. Docere autem requirit cōiter cū alijs cōuersari ⁊ viuere: vt ptz. Nulla ergo religio cōuenienter instituitur ad docendū.

Scām arg.

¶ Secūdo sic. Nihil conuenienter ordinatur ad id qđ repugnat officio suo sed monachus vt ait Hieronymus nō docentis sed plangentis dr officium. vt in. c. monachus. ergo ⁊c.

Tertius ar.

¶ Tertio. nulla religio cōuenienter est instituenda ad studēdum. ergo nec ad docendū. Cōsequētia patet antecedēs. pbatur. Illud qđ est defensionis principiū religiosis nō cōpetit: q in vnitate pacis cōgregantur: sed studiū dissentiones inducit. vñ in philosophis subducta est diuersitas sectarū. Et Hieronymus dicit sup epistolā ad Titū. antē ꝙ diaboli instinctu studia religione fierent: ⁊ docerē in populis ego sum Paulū ⁊c. Ergo videtur ꝙ nulla religio debeat instituī ad studēdū.

Hierony.

Opponit in contrarium.

¶ In oppositū arguitur sic. Ad omne opus misericordie exequendum pōt aliqua religio instituī. Sed docere est actus misericordie. vnde inter spūales eleemosynas cōputatur ergo pōt aliqua religio statui specialiter ad docendū.

Rñdet.

¶ Rñdeo dicendum sub ista cōclusione, ꝙ cōuenientissime aliqua religio instituta est ad docendū. Ista cōclusio satis est nota ex predēti argumento: quoniā si religiosi maxime sint idonei ad docendum: vt ꝑbatur sit cōueniēter aliqua religio instituī debit ad docendū, nihilominus ex multiplici alio capite iurta sanctum Tho. ostenditur primo sic. Magis videtur a religiōis proposito cozporalis militia que armis cozporalibus exercetur: ꝙ militia spūalis: que vtitur armis spūalib⁹. i. sacris documentis ad errorꝫ impugnationē. de quibus pma ad Lor. x. arma militie vestre nō sunt carnalia ⁊c. sed religiones aliq proinde institute sunt ad exercendā militiā cozporalē in tutelam ecclesie ab hostibus cozporalib⁹: q̄uis nō definit ecclie principes seculares: qui ex officio ecclīæ defendere debēt. vt in. c. pncipes. xxiij. q. v. ergo ⁊ salubriter institute sunt alique religiones ad docēdum: vt per eoꝝ doctrinā ab hostibus defendatur, q̄uis etiā sint ad quos pertinet hoc modo ecclīam defensare.

a ¶ Qui idoneus. Idoneus dicitur qui pōt prodesse ⁊ obesse. cardi. zab. in. c. veniēs. nu. 9. de accusa. ⁊ multiplicez idoneitatē. vide per Bet. de ancba. in. c. duduz. nu. 3. de presump.

a ¶ Scō sic. qui idoneus⁹ est vt assumi possit ad id qō mains est: ⁊ in quo aliud includitur idoneus debet reputari ad id: qō minus est: qđ in maiori includitur. Jſ religiosus etiā si eius religio nō sit ad docendū instituta: pōt assumi ad prelatiōis officiū: vt patet de monachis per multa capla in hac questione. Cum ergo prelationis officiū sit maius: ꝙ doctoris officiū, qđ magistri legentes in scholis exercent: ⁊ cuz prelationis officiū etiā simul habeat doctrinā adūctaz: non debet inconueniens reputari: si monachi autoritate eius ad quē spectat ad predictū doctrine officiū assumātur. ¶ Tertio sic. Adinora bona ꝙ maiozib⁹ bonis intermitti possunt vt dicit glo. Luce. ix. super illud. Tu autē vade ⁊ annūtia regnum dei. Sed bonum cōmune ꝑtur bono priuato. Luz ergo monachus in claustro ordinē suū seruās: priuato bono insistat scz sue tantum saluti. Doctrine aut officiū quo pluri mi eruditur in bonum totius ecclesie redundat nō est inconueniens si monachus errꝛa claustrum viuat ad doctrine officium assumptus de licētia eius ad quē spectat. Nec valet qđ dicit aduersarij: ꝙ boc posset fieri qñ necessitas immineret; que nūc nō apparet cum magistri seculares ad copiā habeātur: qz vtilitas cōmunis nō solū dr ꝑcurari: vt sit. quocunqz modo: sed vt sit optimo modo: quo fieri potest. Quāto autē doctores magis multiplicant̄: tāto vtilitas cōmunis que ex doctrina puenit magis crescit: qz vni manifestat qđ alij notum nō est. ꝓpter qđ dicitur Sapiē. vj. multitudo sapiētū sanitas est orbis terrarū.

5 **Ad quartam** sic ꝓcedit̄ur. † Et videtur ꝙ nō sit li. itū religiosis predicare. Et pter argumēta facta ⁊ra alios superiozes articulos: q̄ oia quasi possunt fieri. ⁊ra istū arguit sic. Primo ex capīo alia: alia est causa monachi ⁊ alia clerici. j. ea. q. vbi clerici pascūt oues. ergo monachus pastor sed predicare est ꝑ pascere pp̄m verbo dei. ergo monachi ⁊ alij religiosi qui oēs monachoꝫ iure censentur predicare nō possunt.

Primū argumentum.

Scām ar.

¶ Scō arguitur ex. c. a dficimus. j. ea. q. vbi dicitur. Statuimus vt pter vsū sacerdotes: nullus audeat ꝑdicare: siue laicus: siue monachus ille sit: qui cuiuslibet scientie nosse gloriet.

Tertiū arg.

¶ Tertio arguit ex. c. iurta. vbi dicitur monachos ab apoſtoꝫ ꝑdicatione omnino cessare cēsemus.

Quartū ar.

¶ Quarto arguitur ex illo Bernardi super Canti. vbi dicit: ꝙ predicare monacho nō cōuenit nec nouitio expedit necnō misso licet.

Quintū ar.

¶ Quinto arguitur ex illo apli prima ad Corin. x. quomodo ꝑdicabūt: nisi mittātur. sed non legimus missos a dño: nisi. xij. apłos. Luce. xj. ⁊. lxxij. discipulos. Luce. x. vbi dicit glo. ꝙ sicut in aplis forma est epoꝫ: ita in. lxxij. discipulis forma ꝑsbyteroꝫ scōi ordinis: q sunt ꝑsbyteri parochiales. Addiunxit aut apłs prima ad Cor. xij. opitulationes. i. eos qui maioribus ferūt opes. vt titū aplo vel archidiaconū epīs. vt ibi dicit gl. ergo cum nec religiosi sint epī: nec ꝑsbyteri parochiales: nec archidiaconi: predicare nō debēt.

Sextū arg.

¶ Sexto sic. Si religiosus predicat aut cū potestate: aut sine potestate: si sine potestate: sequitur ꝙ sit pseudo apłs. Si cū potestate ergo pōt ꝑcurationes exigere. oēs em̄ mittens apłos ad predicādum precipit eis: ne aliqđ tollerent in via: nisi virgā tm̄. vt dr Matt. vj. per virgā autē, (vt gl. dicit ibidē) potestatē accipiēdi a subditis intelligit. Nec valet nō vī religiosis cōuenire: vt ꝑcurationes exigere possint: qz sic ecclesie plurimas ꝑcuratiōes deberēt. ergo nec ꝑdicare debēt.

Opponit in contrarium.

¶ In oppositū est qđ habetur. j. ea. q. c. ex autoritate. vbi dicit Gregor⁹. aplico moderamine ⁊ pietatis officio a nobis est ꝓstituta: sacerdotib⁹ monachis apłoꝫ figurā tenentib⁹ liceat ꝑdicare ⁊c.

Rñdet.

¶ Rñ. dicendū sub ista ꝓclusione: ꝙ religiosi ex cōmissione pape seu epoꝫ pōt xpianis predicare. Hec cōclusio colligit ex duplici capite. Primo ex ptāte: qua epi pōt ⁊ debēt pter: sacerdotes parochiales aliōs viros idoneos ad ꝑdicationis sancte officiū sal̄ubriter exercendū assumere.

¶ Scō ex idoneitate: qđ bñt religiosi ad ipm ꝑdicationis sctē officiū exercendū. Primo sic. dr ex de offi. ind. ordi. inter cetera, ꝙ epi viros idoneos ad sctē ꝑdicatiōis officiū salubriter exercendū assumant. ¶ Scō sic. cōstat ꝙ apłi (quoꝫ epi sunt successores) p̄ cinitates ⁊ castella epos ordinabāt: q ꝓtinue cū pplis sibi subiectis cōmorabātur: ⁊ tñ alios mittebāt ad ꝑdicandū: ⁊ alia exequēda q̄ ad salutē ptinēt aia. pma ad Cor. iij. Ad hoc vos Timotheū: q est filiꝰ meꝰ carissimꝰ et fidelis i dño: q vobis patefaciat vias meas: q̄ sunt i xpo iesu. j. ad Cor. vl. Rogani Titū: ⁊ misi cū illo frēs. gl. j. Barnabā ⁊ Lucā: ⁊ Tit. Primo bnī gra religte crete ⁊c. ergo aliq ꝙ pbri pocbiales pōt ꝑdicare ex cōmissiōe supioꝫ. Tertio epi debēt diuīa iudicia imitari: ꝙ tū pōt. j. ad Cor. iiij. imitatores

Gregorius.

mei estote: sicut ꝛ ego xpi. Sed diuino iudicio aliq religiosi reputati sunt idonei: vt eis a deo immediate pdicationis cō mitteretur officiū: sicut de equicio monacho beatus Grego. in dialogo narrat: ꝛ de beato Būdicto, ergo ex iudicio ep̄oꝝ aliqui religiosi possunt idonei reputari: vt eis predicatio cō mittatur. ¶Quarto sic, oīa que licent secularibus clericis: li cent ꝛ religiosis, exceptis his q̄ eis in regula pbibent. ar. j.e. c. sunt nōnulli. vbi dr: q̄ monachis iz absoluere ꝛ alia hmōi facere. Hec enī beatus Benedict⁹ monachoꝝ precepto almi fiscus hmōi ita fuit interdictus sed secularib⁹ ex cōmissione ep̄oꝝ licet predicare ꝛ audire cōfessiones. ergo ꝛ religiosis cū in nulla regula sit prohibitū. ¶Quinto sic. maius est pdicationis officiū ꝛ propria autoritate exequi q̄ ex cōmissione al terius: sed religiosi possunt ad prelationis gradū sublimari: in quo eis cōpetit ꝛ predicare ꝛ alia ꝓpria autoritate exequi que ad salutē pertinēt aiarū, ergo multo magis idonei reputari debēt vt pdicatiōis officiū ꝛ alia hmōi ex cōmissione su periox in ecclesia sicut pape ꝛ ep̄oꝝ exequnātur. Scō, pbat eadē ꝛclusio ex alio capite: sz ex idoneitate religionis ad ta le officiū. Primo sic. Predicationis officiū maxime ꝙuenit perfectis: sed religiosi sunt in statu pfectiōis positi, ergo ma xime ad predicatiōis officiū sunt idonei, cū ergo alij possunt ex cōmissione pape vel ep̄oꝝ hoc officiū exequi religiosi hoc idem possunt. Cōfirmat hoc ex illo Esdre, j.c. viij. super illud promonimus ergo a flumine, vbi dicit glo. fratrū quoq; co hortē religiosam vobis in auxiliū vocam⁹: qua adiuncti ani mas fideliū electoꝝ: ꝛ ad arcē vite pfectionis quasi vasa sctā ad tēplū dñi efficacius trāsferamus. ¶Tertio sic. Religiosi sunt maxime idonei ad docēdum sacrā scripturā vt pote ma gis imitatores summi magistri xpi: ꝛ ap̄oꝝ vt deducitur est. 3. circa articulū secūdū. ergo maxime sunt idonei vt eis pdi cationis officiū cōmittatur. ¶His habitis dicendum est ad rōnes in oppositū. Ad primā de. c. alia rūdetur negādo cōse quētiā. Sō enī in hoc. c. dicitur verū est: sc; q̄ ad monachos pl̄ cere nō pertineat sed pasci ex hoc q̄ sunt monachi: ꝛ hoc bene 82 cōtra illos q̄ ex sola vite sanctitate potestatē eccliastici ordinis elicui cōpetere dicebāt: sicut ꝛ pōt dici q̄ clerico seculari nō cōpetit pascere: si nō hz curā animarū vel nisi sit sibi ab habētib⁹ curā animarum cōmissam, vnde per hoc nō excluditur quādo ad religiosos pertineat pascere populum dei verbo dei: sue cū ad prelationē assumūtur, vel si a platis eis cōmittatur. Nō enim minus sunt idonei religiosi ad pdi cationis officiū: q̄ seculares nisi forte quatenus sub obedie tia sunt cōstituti: vt sic indigeāt duplici licētia ad pdicandum sc; licētia eoꝝ quib⁹ cura plebis cōmittitur ꝛ licētia platoꝝ ordinis sui sine qua nihil eis agere licet. ¶Ad secundā rūde tur negādo cōsequentiā. Et ad autoritatē cum dicit: q̄ nul lus preter sacerdotes audeat pdicare intelligit quasi ꝓpria autoritate. s. ordinaria sed nō ꝓhibet: quin alij preter sacer dotes parochiales possint ex cōmissione superiorū platoꝝ. ¶Ad tertiā rūdetur q̄ intelligitur: vt nō ꝓpria autoritate ex hoc ipso q̄ monachi sunt officiū pdicationis sibi assumāt. Similiter q̄ sequit q̄ monachis pdicare nō cōuenit: intelli gendū est quasi ex hoc ipso q̄ monachi sunt officiū habeant pdicādi, ¶Ad quartā sil⁹ rūdetur. ¶Ad quintā rūdetur ne gādo cōsequentiā. Et rō est iuxta scm Tho. q̄ illi qui sunt missi a dño: possunt alios mittere: sicut ꝛ Paulus qui misit Timotheū ad pdicādū. pīma ad Corin. iiij. Ideo missi a dyos Timotheū ꝛc. Ita ex missione epoꝝ ꝓhyteroꝝ epi⁹ possunt alij ad pdicāduz mitti ꝛ tñ illi missi a dño intelligūtur qui p potestatē a dño traditā mittunt. ¶Ad omnes illi qui sunt missi a prelatoꝝ ecclīarū: sc; ep̄is vel ꝓbyteris interpositiones cōputant: q̄ ipsi maioribus opem ferunt: q̄uis non sint ar chidiaconi. Sō enī in gl. 8t vt Titus Paulo. vl archidiaco nus ep̄is per modū excepti ponit. vñ nō sequitur: q̄ qui non sunt archidiacon nō possunt maiori opitulari ꝛ tñ cū aliqs ex cōmissione ep̄i pdicat: vel audit cōfessiones eps boc face re intelligitur vt in. iij. capō ecclīastice hierarchie dicit Dio nysius. ¶Ad sertā rūdet: qd pdicāt cū potestate nō ordina ria: sed ab alijs cōmissa: nec tñ sequitur: q̄ possint ꝑcuratio nes exigere: q̄ hoc nō est eis datū. possunt tñ si eis daret ab bis in quibus residet potestas ꝛ sic nō sequit q̄ ꝓpter hoc se quitur q̄ ecclesie debeant plurimas ꝓcurationes ꝙ soluere.

6 **Ad quintam** sic ꝓceditur, † Et videtur q̄ religiosi nō competat cōfessiones audire. Primo sic. Ex hoc capō placuit. vbi dicitur: ꝓcipi mus vt aliqs monachus penitētia nemini tribuat ꝛ placuit vt nullus monach⁹ ꝓsumat nec misericordia dare ꝛc. Idē in. c. interdicimus. e. q. ¶Sedo sic, prelatis ecclesie ꝓceptū est diligenter cognoscere vultū pectoris sui. Prouer. xxvij. glo. pastori ecclesie dicitur, diligenter adhibe curā eis quib⁹ te pesse cōtingit: agnosce eoꝝ actus: ꝛ vitia q̄ meis inuene ris: citi⁹ castigare memēto. sed nō possunt act⁹ ꝛ vitia subdi toꝝ pastores ecclesie cognoscere: nisi per cōfessionē. ergo nō debent aliis cōsiteri nisi suis rectoribus. ¶Tertio extra de peni. ꝛ remiss. c. ois vtriusq; sexus. Dicit Innocentius tertius in concilio gñali. Ois vtriusq; sexus postq̄ ad annos discre tionis venerit: oia sua peccata saltē semel in anno confiteat ꝓprio sacerdoti: sed ille qui absolutus est a pctis non tenet vlterius peccata sua cōsiteri, ergo si alius q̄ ꝓpr⁹ sacerdos posset audire cōfessiones: ꝛ absoluere aliquē: ille non teneret semel in anno cōsiteri ꝓprio sacerdoti qō est cōtra decretale inductā. Cum ergo religiosi nō sint ꝓprij sacerdotes: q; nō habēt sibi plebes cōmissas: videtur q̄ non possunt audire cō fessiones ꝛ absoluere. ¶Quarto fideles debēt a ꝓprijs sa cerdotibus sacramēta recipere, vt in predicta decretali dicit iz sacramēta ecclesie nō debet ministrare sacerdos nisi digno. Non potest aūt cognoscere aliquē esse dignū: nisi eius cōscie tiam nouerit per cōfessionem, ergo sacerdotes debēt audire cōfessiones subditorum: ꝛ ita alij nō possunt illos absoluere. ¶Quinto sic, in ecclesia nō solum vitāda sunt mala: sed etiā occasiōes malo⁹: sicut apostol⁹ de seipō dicit ꝓma ad Cor. x. vt occasionē amputem eoꝝ ꝛc. Sed si aliquis posset alte ri cōsiteri q̄ ꝓprio sacerdoti: multi possent se dicere confes sos ꝛ sic incōfessi accederent ad sacramēta nec possent arcta ri per ꝓprium sacerdotem latenter sub prerertu 2fessionis alijs facte. ergo nullo modo debet esse i ecclia vt religiosi cō fessiones audiāt: qui nō sunt ꝓpij sacerdotes. ¶Sexto religi osi cum nō habeāt certas ꝓuincias: vel diocesis: vel, paro chias sibi cōmissas: si possunt predicare ꝛ 2fessiones audire: vbiq; hoc poterunt. ergo amplioꝛ habēt ptātem q̄ epi: vel primates: vel patriarche cū nō sint vniuersalis ecclie guber natores: sed hoc nō est dicēdum, ergo ꝛc. ¶In oppositū ar gnitur ex. c. peruenit. j. e. q. Secundo ex capō ex autoritate huius decreti. ¶Rñ. dicēdum sub ista cōclusione q̄ licet reli giosis audire populoꝝ fideliū cōfessiones: ꝛ absolutionis be neficiū impendere ex cōmissione pape: aut prelatoꝝ alioꝝ ec clesie. patet 2cluso primo ex multis capīs positis in ista bu ius prime questionis, sc; quo patet ex superius inductis. ¶Ad rōnes in oppositū dicēdum est. Ad primā de duobus capīs rūdetur negādo cōsequentiam. Et ratio est: quoniā vt inquit sctus Tho. Illa decreta nihil aliud ostendūt: nisi q̄ religiosi nō possunt ꝓpria autoritate audire cōfessiones. Non tamen excludit quin possint audire autoritate pape vel epi: vt ma nifeste habet j. ꝛ in. c. peuenit. nec q̄ religiosi sint minus ido nei ad hmōi q̄ seculares: vt patet. j. e. q. sunt nōnulli. ¶Ad se cundā rūdetur negādo cōsequentiā. Et ratio est: quia de bo nitate vel malitia cōstare potest alicui non solū per ꝓpriam confessionem: sed etiam per sententiaz superioris de eo latā. vnde si eps subditum sacerdotis absoluat: vel per se: vel per alium: cui ipe cōmisit sacerdos parochialis: ita se debet repu tare cognoscere eoz: ac si sibi cōfessus esset: cum sit tam p sen tentiam superioris approbatus, de qua ei iudicare non licet. Et preterea satis potest vultū eius agnoscere: si ꝑm decreta lem semel ei in anno cōsiteatur. ¶Ad tertiam respondetur negādo cōsequentiam. Et ratio est: quoniam proprius sacer dos non solum est sacerdos parochialis: sed etiā papa: ꝛ eps: ad quos etiā magis pertinet cura eius: q̄ ad sacerdotes ꝓ ꝓprium enim non accipitur hic ꝑm q̄ dñidit cōtra cōmune: sed ꝑm q̄ dicitur cōtra alienum, vnde qui cōfessus est episco po suo: vel alicui habenti vicem eius: confessus est etiam pro ꝓpio sacerdoti. ¶Preterea per hoc nō excluditur: q̄ si semel cōsiteatur in anno ꝓprio sacerdoti: sc; parochiano dato q̄ de eo rātum intelligatur quin possint alijs vicibus etiā alijs confiteri qui potestatem habeant absoluendi. ¶Ad quartaz respōdetur q̄ fallum est quod assumitur in minori: sc; q̄ nō potest sacerdos parochialis cognoscere aliquos dignum vt admittatur ad sacramētum eucharistie: nisi audita eius con fessione, quoniam potest scire per sententiam superioris qui eum in foro penitentiali absoluit: cui sententie debet stare nō minus imo potius q̄ sue. ¶Ad quintam respondetur negā do minorem. dicimus enim iuxta sanctū Tho. q̄ per hoc q̄ quis confitetur alteri: q̄ ꝓprio sacerdoti parochiali: nulla sequit occasio mali. Tum qz in foro penitentiali cuilibet cre dendū est pro se ꝛ cōtra se: z sacerdos debet credere eum con fessum esse: si se cōfessuz fateatur. Tum sc̄do qz si sibi ipi cōfi teretur: posset etiā eum decipere: vt leuibus cōfessis maiora taceret. Tum tertio: qz etiam dato q̄ ex hoc aliqua daretur occasio mali: tamen multum ꝓponderat: q̄ per hoc vitant multa alia maiora mala: multi enī nisi hāc faculta: rē haberēt confitendi

Tertiuz ar.

Quartū ar.

Quintū ar.

Sertū arg.

Opponit in contrarium. Rūdet.

Ad primum argumentū.

Ad secūdū.

Ad tertiū.

Ad quartū.

Ad quintum. S. Thom.

confitendi alijs q̄ suis ꝓprijs sacerdotibus nunq̄ cōsiteretur, vnde per hoc multis periculis obuiatur. ¶Ad sertā re spondetur negādo cōsequētiā q̄ essent vniuersalis ecclie gu bernatores. Et rō est. Tuz primo qz nusq̄ possunt ꝓpria au toritate audire cōfessiones vbiq; possent tamen audire vbi cūq; eis cōmissum fuerit. Tum secūdo qz etiam si cōmittere tur eis: q̄ vbiq; audirēt ab eo qui toti ecclesie preest: possent vbiq̄ audire: nec tū essent vniuersales ecclesie gubernatores q: nō absoluerēt ordinaria ptāte siue autoritate: sz cōmissa.

7 **Ad sextum** sic ꝓceditur. † Et videt q̄ epi ꝛ pla ti superiores nō possint predicare: et confessiones audire eoꝝ: qui sacerdotibus subduntur sine li cētia ipsoꝝ sacerdotū. Primo sic. Ecclesia militās descēdit a triumphāte ꝛ ordines ab ordinibus. Apocalyp. xxj. vidi ci uitatē Hierusalē nouā descēdentem de celo. Sed in triūphā te vniuscuiq; subditus illuminatur per suū immediatū ꝓpriū superiorem, ergo ita in militāte ecclesia solus ꝓprius sacer dos bz illuminare ꝛ pficere doctrina ꝛ sacramēta dispensare suos parochianos. ¶Sedo dicit Dionysius: q̄ lex diuinita tis est per ꝑma media ꝛ per media ima reducere. Cū ergo gradus reductiōis sint determinati: nō erit reductio infimo rum: nisi per gradū ꝓpriū superioꝛis: sed in illo gradu est sa cerdos ꝓprius, ergo ꝛc. ¶Tertio sic. Dionysi⁹ scribēs De mophilo monacho dicit: q̄ correctio laicoꝝ ptinet ad sacer dotes: sacerdotū ad epos: epoꝝ ad hierarchas. Sed ad quez pertinet correctio criminis: ad euz ptinet eiusdē criminis co gnitio, ergo sacerdos ꝓpr⁹ bz cognoscere vniuscuiusq; sub diti sui pctīs: ꝛ non alius, sed nō pōt cognosci nisi per con fessionem, ergo ꝛc. ¶In oppositum arguitur: q̄ quicqd pōt inferior: potest superior, maxime qñ potestas inferioꝛis tota dependet ex potestate superioris. sed potestas audiēdi 2fessio nem ꝛ absoluēdi data sacerdotib⁹: dependet ex potestate epa li, ergo qcquid in parochianis suis possunt sacerdotes: pos sunt epi ꝛ alij superiores prelati. ¶Rñ. dicēdum sub ista con clusione: q̄ eps bz plenā potestatē in parochia sacerdoti cō missa. Primo hoc ꝓbat per hoc qō dr. x. q. i. c. sit quidaz. vbi dr, q̄ oīa que sunt ecclesie ꝑm cōstitutionem antiquā: ad epi ordinationē ꝛ potestatē ptinēt. Et hoc idē habetur in sequē ti capīo. Sed res tēporales ordinātur ad spūalia, ergo mul to magis singulariū parochiarum spūalia epo sunt cōmissa. Idem incolligitur per sequentia capīa idē er. c. cūctis. j. e. q.

8 Et ꝓbus manifeste colligitur, † q̄ cura parochiarū ꝓcipali ter est cōmissa epo, ergo potest agere in eis quicqd facē dos. ¶Sedo sic. Sacerdotes succedunt loco. lxx⁹. viscipulorum xpi: ꝛ epi loco. xij. ap̄oꝝ. vt dicitur in gl. Luce. x. Sed absur dissimū videt q̄ aliqs diceret q̄ ap̄li absoluere non possent: vl ligare: ꝛ alia hmōi facere sine licētia. lxx⁹. viscipuloꝝ. ergo pari rōne absurdū est dicere: q̄ epi non possent in parochijs pdicare absoluere sine licētia sacerdotū. ¶Tertio sic: qō fa cit aliqs per aliū: boc ipm per seipz facere pōt. Sed oū ꝑby teri absoluant sibi subditos boc per eos epi facere dicūtur, vnde Dionysius dicit in. iij. capō celestis hierarchie. Ja qui ꝑm nos est summus sacerdos: per suos ministros ꝛ sacerdo tes purgās aut illuminās ipse dr purgare: ꝛ illuminare alijs in ipm reponentibus ꝓprias sacras operationes, ergo ꝛ eps cuz voluerit pōt absoluere subditos sacerdotū vel eis pdica re per seipm. ¶Quarto tenent epi locū xpi in ecclesia, vnde Dionysi⁹ dicit in. v. capō ecclesiastice hierarchie q̄ pōtificū ordo: primus quidez est ordinarū ordinationū subhisimus: ꝛ nouissimus. Idem enī in ipm pficitur ꝛ impletur ois nr̄e hie rarchie dispositio, vt enī omnē hierarchiā videm⁹ in ieſu cō summatā sic vnaquęq; in ꝓpriū diuinū sacerdotē. i. epm. vñ prima Pet. ij. dr de xpo. Conuersi estis ad pastorē ꝛ epm ani marū vestrarū, hoc aūt precipue verū est de romano pōtifice cui vt Augustin⁹ dicit, oēs iure diuino caput iclinār. Et ipi tanq̄ dño Jesu xpo obediūt. Et Chrysosto. dicit super illud Jo. vl. pasce oues meas ꝛc. i. loco mei prepositi⁹: ꝛ caput esto fratrū. ergo ridiculū est: ꝛ blasphemie vitiū: q̄ eps nō possit vsum clauium exercere in quemlibet sue diocesis: sicut ꝛ xps posset. Illa possent induci: sed ista sufficiant. ¶His habitis dicendū est ad rōnes in oppositū. Ad primā rūdetur dupl̄r. primo negando cōsequentiā. Et ratio est: qm̄ vt dicit sanct⁹ Tho. ecclesiastica hierarchia licet imitet celestem q̄tū pōt: non tū in oībus. In celesti em̄ hierarchia distinctio donoꝝ gratuitoꝝ ꝑm que ordines distinguūtur: sequtur distinctionē nature nō aūt in boibus. Et ideo cū angelorum sit immuta bilis: non aute homo. vñ non est simile. ¶Sedo rūdetur ꝑm dom̄ Beruen̄ q̄ oēs hierarchias non est necessarius: sed vo luntarius quātū ad caput totius ordinis sc; deū: qui oīa pōt agere immediate per seipz: angeli etiā superiores q̄tū est de potestate absoluta: possūt illuminare ordinē remotū. omisso ordine medio: qz ꝓbabile est qcquid pōt inferior angel⁹ per virtutē sibi datā a superiore in illuminādo aliū: posset per se ipm. vñ ab aliqbus doctoribus tenetur: q̄ aliqui ō superiori bus ordinibus missi fuerunt ad aliquos boīes: qui sunt sub ordine angeloꝝ. Et ideo multo magis ordo ecclesiastice hie rarchie nō est necessarius: sed volūtarius. Et per cōsequens pōt mutari: nec tū patet capiti toti⁹ ordinis sc; summo pōtifici

Ad primus dicitur: q̄ ordo quo curatus cadit medius inter parochianū ꝛ epm. aut inter epm vel abbatē: ꝛ papam nō est necessarius absolute: vt dictū est. imo simpliciter loquendo est in volun tate pape. Potest tamen decēs esse. nō tamē sic: q̄ oppositū necessario ꝛ semp sit idecēs. Cūi vbi apparet vtilitas: aut ne cessitas: intermittere talē ordinē decens est. Licet ergo regu lariter lex illa diuinitatis sit obseruāda de iure cōi. Nihilomi nus vbi vtilitas aut necessitas hoc exposcit aliter flendus est de iure priuato. Vel dicēdum videtur: q̄ tūc lex illa obseruā da est, qū infirmoꝛ circa ꝓncipaliter medijs est cōmissa q̄ nō est b⁹imo vt est dictū supra cura plebis ꝓncipali⁹ est cōmissa epo q̄ parochiali: sacerdoti. ¶Ad tertiū rūdetur: q̄ ratio nō procedit. Et rō est: qz licet dicat Dionysius q̄ correctio laico rum ptineat ad sacerdotes: non tñ negat: quin boc possit fa cere eps, cū dicat, ꝙpus pōt facere omnia: que ad inferiores pertinēt. vt patet quinto ecclesiastice hierarchie.

6 **Ad septimum** nō valeant licentiam dare reli giosis vt audiāt cōfessiones. Primo sic. Illud q̄ est aliquis iam nō bz. Sed ergo prelati cōmittūt curas plebiū parochia libus sacerdotibus ad eos iam vlterius nō pertinet cura ipo rum. Et ita ex autoritate eoꝝ non possunt aliqui predicare plebibus: aut confessiones audire: nisi vocati a parochiali sa cerdote. ¶Sedo sic. qñ epus cōmittit curā plebis sacerdoti: ipse seipm exonerat: z periculū remanet super sacerdotē: cui cura cōmittitur. ergo epi nō habēt vlteri⁹ se de plebibus in tromittere: qua sacerdotib⁹ cōmiserūt. ¶Tertio sicut eps subditur archiepo: ita sacerdotes subdūtur epis: sed archi epi nō possunt se intromittere de illis: qui subdūtur epis: nisi fort e ꝓpter negligētiam epoꝝ. vñ dicit. xix. q. iij. archiepus nihil de epoꝝ causis absq; illorum agat cōsilio. ergo nec ipsi aliqd possunt in plebib⁹ subiectis sacerdotib⁹ parochialib⁹ absq; eoꝝ consensu. nisi ꝑpter eorum negligētiam siue defectum. ¶In oppositū habet expresse extra de offi. ordi. c. inter cete ra. vbi dicitur: q̄ epi viros idoneos ad sancte pdicationis offi cium ꝛc. ¶Rñ. dicēdum sub ista cōclusione. Epi possunt hoc etiam dare religiosis audiēdi confessiones in suis diocesibus: quoꝛūcūq; populoꝝ sibi subiectoꝝ. Ista cōclusio patet ex argumētis inductis pro articulo quarto. Preterea pz con clusio ex. c. peuenit. j. e. q. ¶Ad rōnes in oppositū. Ad primā rūdetur negādo assumptum. qm̄ falsum est illud in spūalib⁹: que cōmunicantur nō per trāslationē alicuius dominij: sicut accidit in rebus corporalibus: sed magis per modum determi nationis cuiusdā effectus a causa: sicut qui cōcat alteri sciētiā nō ꝓpter hoc sciētiā amittit: ꝛ ita est in cōicatione potesta tis. Qui enī dat alicui potestatē: nō amittit eaz sicut eps qui dat sacerdotij: q̄ possit cōficere corpus cḥristi dando potesta tez: nō amittit ea. vñ de cōicatione spūaliū dicit Augustin⁹ primo de doctrina xpiana. Dis res que dādo nō deficit dum habetur ꝛ nō datur nōdum habetur quomodo habēda est. ꝛ sil⁹ qui eps dat potestatē sacerdoti absoluēdi aliquos boīes: non amittit illā potestatē: nisi forte estimet potestas quā ha bet sacerdos in parochia sua quasi potestas quā bz miles in villa sua: q̄ est priuilegiū cū nō sint dñi sed ministri. ꝑm illud prima ad Cor. iiij. sic nos existimet homo ꝛc. ꝛ Luce. xxij. re ges gentiū dominātur eoꝝ nō ita inter vos ꝛc. ¶Ad ic̄am rūdetur q̄ assumptū est falsum: sc; q̄ qñ eps cōmittit paro chiam: ꝛ curaz parochie sacerdoti ipe se exonerat: qm̄ adhuc ad eū ptinet cura toti⁹ plebis: que est in sua diocesi: qz toti⁹ plebs aie sibi videtur esse cōmisse. vt habet. x. q. j. c. quecūq;. vñ ap̄l̄s de se dicebat sc̄da ad Cor. xj. preter illa que extrinse cus sunt solicitudo mea oium ecclesiasticarū non tū sit ei on⁹ inportabile: qz bz alios inferiores ordinis adiutores. Dato etiā q̄ sit immunis a periculo per hoc q̄ curā cōmittit sacer doti nō tamen ꝑpter hoc sequit q̄ reddatur immunis a po testate: quā in parochia habebat. ¶Ad tertiā rūdetur negā do cōsequentiā. Et rō est: qz nō est oīno simile qō inducit de epo sub archiepo: ꝛ de sacerdote sub epo qz 2stat: q̄ archiepus nō bz immediatā iurisdictionez in illos q̄ sunt de diocesi epi suffraganei sui nisi ꝑpter negligētiaz epi: vel nisi causa ad eū deferatur. Sed episcopus habet immediatā iurisdictionē in

Dionysius.

Augustin⁹. Chrysostomus.

Ad primum argumentū. S. Thom.

Ad primum argumentum.

Ad secūdū.

Ad tertiū.

Opponit in contrarium.

Ad primum argumentum.

Scōm arg.

Tertiū arg.

Ad secūduz.

Ad tertiū.

Augustin⁹.

Ad secūduz.

Ad tertiuz.

parochianos sacerdotis: cuꝫ possit quelibet coram se citare: ⁊ excõicare: qꝫ archiepꝰ non põt in subditis epoꝝ: nisi vt dictũ est. Cuius rõ est: qꝛ potestas sacerdotis naturaliter ⁊ ex iure diuino subditur potestati epi: cũ sit imperfecta respectu illius vt Dionysius ꝓbat: sed epꝰ subditur archiepo solũ ex ordinatione eccle. Et ideo in qb⁹ ecclesia statuit eꝑm archiepo subiectũ esse: in illis tantũ subiectus est ei, sacerdos aũt qui ex iure diuino epo subditur in oibus est ei subiectus.

Dionysius.

Primus argumentum.

10 **Ad ocrauum** sic ꝓceditur. † Et videt ꝙ papa nõ possit dare religiosis ꝑui legium vt possint predicare ⁊ ꝛfessiones audire. Primo sic. Cõtra cõstitutã patrũ aliqd condere vel mutare nec rõne sedis autoritas põt. vt dꝛ. xxv. q. j. cõtra. sed statutum est antiquoũ patrũ: ꝙ nullus ꝓdicet: vel ꝛfessiones audiat: ꝓter dñi sacerdotes: vt i. c. ꝑuenit placuit. ergo nec ex ꝑuilegio papę hoc poterit religiosis cõcedi. ¶ Scdo sic. dꝛ in. c. sunt quidam. xxv. q. j. Si em qõ docuerunt apostoli ⁊ ꝓpbete destrue re nitereꝰ scz romanus põtifex: non ĩniam dare: sed magis errare cõuincerꝰ. Si ergo ordinatio est apli ꝑma ad Lox. x. vt nullus gloriet̃ur in plebibus alienis: ñ papa vat ꝑuilegium alicui cõtra hoc errare ꝙincitur. ¶ Tertio scriptũ est tũ iure: ꝙ si ꝓceps ꝛcedat alicui ꝙ liceat ei edificare in loco publico: hoc ita oꝛ intelligi sine ꝓiudicio alterius. ff. ne qd in loco pu. edifi. l. j. §. fi qs a ꝓncipe. ⁊. xxv. q. ñ. c. de ecclesiasticis. dicit Gregorius. Sicut nr̃a defendimus. ita singulis qui busq; ecclesiis sua iura seruamus: nec cuiꝫ gratia fauente vltra ꝙ meretur impartiꝛ: nec vlli hoc qõ sui iuris est ambitu stimulãte derogabo. Sed ꝙ aliqs ꝓdicet in parochia alicuius: vel audiat cõfessiones eo irregrito: esset in ꝓiudiciuꝫ sacerdotis parochialis, ergo ñ cõcedatur alicui: ꝙ possit ꝓdicare: vel cõfessiones audire. Nihilominus hoc exeq nõ potest sine cõsensu sacerdotis parochialis. ¶ Quarto si ꝓceps cõcessit alicui liberã testãdi facultatẽ: nihil aliud cõcessisse videtur: nisi vt habeat cõsuetam ⁊ legitimam testandi facultatẽ. Nec em credendũ est romanũ ꝓncipem qui iura tuetur: totã testamẽtoꝝ obseruãtiã multis vigiliꝫ excogitata velle euertere. vt dꝛ. C. de inoffi. testamen. l. si quãdo. ergo sic' si papa cõcedat aliqbus ꝙ predicent: vel audiãt ꝛfessiones: debet intelligi sine cõmunem formã: scz vt hoc exequãtur regũlis sacerdotibus parochialibus. ¶ Quinto sic. Nec papa nec aliquis mortaliũ potest ecclesiasticã hierarchiã diuinitus ordinatã immutare: cũ nulli ꝓtoꝛ data sit potestas in destructionẽ: sed in edificationẽ. ꝑma ad Lox. x. Sed iste est ordo eccliastice hierarchie: ꝙ monachi ⁊ regulares sint in ordine ꝓficiẽdorum: vt ꝓz. vj. c. ecclesiastice hierarchie, ergo nec ꝑapa põt hoc aliter immutare: vt scz religiosi ꝓficiẽdi habeãt officiuꝫ. ¶ In oppositũ est. c. moderamine. ⁊. c. ex autoritate. ⁊. c. fũt nõnulli. ĩ. ea. q. Ratiõe sic, ꝓncipi licet: qõ vult facere: qõmodo volũtas sua cõitari vtilis. Cõstat aũt: ꝙ vtile est talibus religiosis dare tale ꝑuilegiũ, ergo ꝓnceps ecclesie scilꝫ papa põt dare ꝑuilegiũ audiendi cõfessiones ⁊ predicandi sine cuiusq; ꝓiudicio. ¶ Rñ. ponitur cõclusio: ꝙ papa potuit ⁊ põt licẽtiã dare religiosis: vt in parochialibus ecclesiis ꝓdicẽt: ⁊ cõfessiones audiant absolutionis beneficiũ impedientes. Ista cõclusio ꝓz ex iam inductis ꝑ parte affirmatiua. ¶ Secũdo sic. cui nõ repugnat esse: nõ repugnat posse fieri, sed talis licẽtia ponitur esse facta per romanos pontifices: sicut ꝓz ex dictis ex. c. oudum. eꝛ de sepul. in clemẽti. ⁊ in ꝑuilegiis datis religiosis mẽdicãtibus ab aplica sede, ergo tale potuit licite a romano põtifice fieri. ¶ Tertio hec cõclusio põt manifeste ostendi. Tum ex potestate summi põtificis: que amplissima est ad ordinationem: ⁊ dispositionẽ eoꝝ vniuersaliter q̃ ad sa lutẽ fideliũ pertinẽt. Tum ex parte indigentie ꝓpli ꝛpiani. Tum ex manifesta ĩsufficientia sacerdotũ: vt in plurib⁹ de quo infra fiet sermo. ¶ Quarto ꝓz cõclusio manifeste ex dictis: qꝛ nõ minoris potestatis est papa in vniuerso orbe christiano: ꝙ epꝰ qlibet est in sua dioceſi: sed multo maioris. Scz epi possunt dare talẽ licentiã religiosis in suis dioceſibus: vt ꝓz in ꝓcedenti articulo. ergo cõclusio vera. ¶ Quinto eadez cõclusio ꝓz ex cõsuetudine romane ecclesie: in qua hoc obseruatur: vt ad eã accedentes a penitẽtiariis pape ad qnosq; sacerdotes ĩas impetrent: vt eis ꝛfiteantur. Item legati pape: ⁊ eoꝝ penitentiarij cõfessiones audiunt nõ petita licẽtia a sacerdotib⁹ parochialibus: etiã autoritate pape ꝙbꝫ predicant. Et ita ꝓz: ꝙ predicare ⁊ audire cõfessiones põt aliqs cõmitti per summũ põtificẽ sine licẽtia sacerdotũ parochialium. ¶ His habitis dicendum est ad rões in oppositum. Ad primã rñdetur negãdo ꝙaz. Et ad probationẽ dꝛ: ꝙ capitulũ illud intelligitur de his: que statuta sanctorũ patrum decreuerũt de iure ꝺiuino, sicut articuli fidei; ꝙ de terminati sunt per concilia. Naz alia bene retractare ⁊ mutare potest. Nam illa que sancti patres decreuerũt de iure positiuo sunt relicta sub dispositione pape: vt ea possit mutare: vel dispẽsare: ꝑm opportunitates tẽporũ vel negotiꝰ. Sancti enim patres in cõciliꝭ congregati nihil cõstituere potuissent nisi autoritate romani põtificis interueniẽte: sine quo nec etiam concilia cõgregati possunt. vt dꝛ. xvij. per totuꝫ. ⁊ eꝛ de elec. significasti. nec tñ papa qñ aliqd aliter facit: ꝙ a sctis ꝓibꝰ statutũ sit cõtra eoꝝ statuta facit: qꝛ seruatur intẽtio statuentium: etiã si non seruẽtur verba statutoꝝ: que non possunt in oibus casibus ⁊ in oibus temporibus obseruari ꝑm intentionem statuentiũ: que est vtilitas ecclesie: sicut ⁊ iure positiuo accidit. Derogatur em ꝓiozibus statutis per statuta sequẽtia. Patet etiã scdo: qꝛ ratio nõ procedit qꝛ aliq religiosi qui non sunt epi aut presbyteri parochiales predicent: ⁊ audiãt cõfessiones: nõ est cõtra decreta sanctoꝝ patrũ: niſi sua autoritate hoc facerent sine auroritate pape: vel epoꝝm sicut dictum est. ¶ Ad secundã rñdetur negando ꝛsequentiã. Tum primo: quoniã id quod dꝛ in minori est falsum: scz ꝙ papa ꝓter hoc ꝙ vat alicui licentiã predicãdi: vel ꝛfessiones audiẽdi: faciat aliqd cõtra apostolũ: qꝛ tales religiosi non ꝓdicant plebibus alienis. Scdo: qꝛ falsuꝫ est etiam ꝙ papa nõ possit aliqd facere contra apostolũ, qñ dispẽsat cum bigamo: ⁊ in pena quã canones apostoloꝝ statuerũt presbytero fornicãti. ꝓterea tertio: qꝛ ex decreto inducto nõ potest simpliciter haberi: nisi ꝙ papa nõ potest destruere canonicã scripturam apostoloꝝ ⁊ ꝓphetarũ que est ecclesie fundamentũ. Et ita nõ est ad ꝓpositum: cum licẽtiare religiosos ꝙ possint predicare: ⁊ penitentiã dare fidelibus populis: nõ sit debmõi: que sacre scripture repugnent vt patet. ¶ Ad tertiã cũ arguitur ꝙ priuilegia principũ sint intelligẽda sine ꝓiudicio alteri⁹.

Ad secũdũ.

Ad tertiũ.

11 *Rñdetur ꝙ ratio non procedit: qꝛ falsum est: ꝙ hoc priuilegium pape datũ religiosis de cõfessionum audiẽtia: ⁊ ꝓdicatione sit in ꝓiudiciũ alicui⁹. Tum primo: quoniã tunc ꝓiudiciũ dꝛ alicui fieri: quãdo subtrabitur ei aliqd: qõ in fauorem eius introductũ est: vel qõ ad eius vtilitatẽ ordinatur. Subiectio aũt alicui⁹ subditi ad rectoꝛe ecclesie nõ est ordinata principaliter ad vtilitatẽ ꝓsidentiũ: sed ad vtilitatem subditoꝝ. vnde Ezechie. xxxiij. dꝛ. Ve pastoribus israel: qui pascebant semetipsos: nõne greges pascũtur. ⁊ ideo nullũ fit ꝓiudiciũ rectori ecclesie qñ subditus eius a sua potestate eximitur: sicut papa eximit abbatẽ a potestate epi sine eius ꝓiudicio. Et sic' eꝑm a potestate archiepi. ¶ Tum secũdo hu iusmodi licentia vel cõmissio nõ cedit in ꝓiudiciũ platoũ: siue sacerdotũ: sed magis in adiutoriũ ⁊ alleuiationẽ oneris eoꝝ: patet. Nam si ipsemet papa operetur in subditis q̃ ꝓpter ad salutẽ: vel aliꝰ hoc ipm cõmittit: patet ꝙ nõ solum nõ facit ꝓiudiciũ sed ꝓstat eis magnũ bñficium: qõ mari me acceptaret a cunctis rectoribus: qui non querũt que sua sunt, sz que ihesu christi. vnde Numeri. xj. super illud. qd ingt emularis ꝓ me. dicit gl. Gregorij. pia mẽs pastoꝝ in, quia nõ ꝓpriã gloriam sz actoꝛis querit, ab oibus vult iuuari in eo, qõ facit. fidelis em ꝓdicatoꝛ optat si fieri valeat, vt ueritatem quam solus loqui non sufficit, cunctoꝝ oꝛa sonarent. ¶ Tum tertio predicta licẽtia siue cõmissio summi põtificis non debet cẽseri aliquo modo fieri in ꝓiudicium inferioris: cũ iurisdictio inferioris totaliter pendeat ex ordinatione superioris. ¶ Ad quartã quãdo dꝛ, ꝙ quãdo ꝓceps cõmittit alicui liberã facultatẽ testãdi, intelligit cõmisisse tantum consuetã ⁊ legitimam. Respondeꝛ ꝙ similiter quando papa cõmittit alicui ꝙ predicet, vl cõfessiones audiat: cõmittit ei vt legitime hoc faciat. vnde ꝑ hanc cõmissionem non potest predicare aliqua, que non decent. sed ex hoc data est ei libera potestas predicãdi. Non requirit ad hoc ꝙ sit legitima eius predicatio, ꝙ ab alio potestatem recipiat siue licẽtiam, quia sic inutilis esset potestas a papa accepta. sicut etiã ille q̃ habet licẽtiam ab imperatoꝛe, ꝙ testamẽtũ concedat. nõ oportet ꝙ vlterius ab alio licentiam petat: ĩz ꝙ obseruet ea que pertinent ad debitum modum testãdi sic in ꝓposito. ¶ Ad quintũ de Dionysio respondeꝛ, ꝙ non procedit. Tum primo, qꝛ auctoritas illa intelligitur de monachis laicis, qui non sunt episcopi, nec in aliquo ordine sacro. Tum secundo quia ⁊ si de omnibus intelligat̃, falsum est ꝙ papa mittens aliquos monachos ad predicandũ destruat ecclesiasticã hierarchiã quoniã in ecclesiastica hierarchia ille qui est inferioris ordinis põt superioris officium exercere: etiam in suo ordine manẽs. sicut ecclia in celesti. sicut Dionysi⁹ dicit. xiij. celestis hierarchie. ꝙ angel⁹ qui purgauit labia Esaie dict⁹ est seraphin cũ tñ esset de iferiori ordine, qz seraphin exercuit offiũ. ꝓterea est ynũ singulare ĩ ecclesiastica hierarchia qõ nõ est in celesti

Ad quintũ.

Ad quartũ.

Opponit in contrarium.

Rñdet.

Ad primum argumentũ.

Hegozius.

Ad secũdũ.

Primũ argumentum.

Scõm ar.

Opponit in contrarium.

Rñdet. Prima conclusio.

Secũda conclusio.

Ad secũdũ.

Rñdet.

marum: ꝙ aliꝭ ꝙ sacerdotibus parochialibus predicatiõis officiũ ⁊ audiẽtia cõfessionũ cõmittat: que cõclusio ex multiplici capite colligitur. Primo ex parte indigẽtie ꝑpli ꝛpiani manifeste apparet: si attẽdamus ꝙ leues sint boies ad malũ: ꝙ tardi ad bonũ: ꝙ parati ad falsitatis ꝛfectiones: ꝙ duri ad veritatis acceptationẽ: ꝙta sit in eis ad volũtates credulitas: ꝙta ad dicta sanctoꝝ incredulitas: ꝙta malorũ numerositas: ꝙta bonorũ paucitas: ꝙta peccatoꝝ ⁊ occasionum peccãdi multiplicitas: ꝙta virtutũ ⁊ bene agẽdi raritas: ꝙta in his que carnis ⁊ mũdi sunt curiositas: ꝙta in his q̃ spũs ⁊ dei sunt tepiditas: ꝙta demoniorũ in tẽrãdo calliditas: ꝙta hominũ in resistẽdo fragilitas: ꝙta malorũ hominũ in oppimẽdo crudelitas: ꝙta oppꝛessorũ calamitas: ꝙta studioꝝ diuersitas: ꝙta intẽtionũ varietas. Si hec inq̃ in hominib⁹ attenderemus: bene indigentiã eorũ ⁊ necessitatẽ ꝓdicatiõis ⁊ audientie cõfessionem quibus ab his malis retrahantur: ⁊ ad cõtraria eorũ attrahant: intelligemus. vnde merito nõ tã per ꝓdentiã humanã: ꝙ sapiẽtiã diuinã ordinatum est, vt contra tot maloꝝ augmentum augeret̃ numerus ꝓdicatiõ: ⁊ audientium confessiones ꝓeter sacerdotes parochiales. ¶ Scõ eadẽ cõclusio colligitur rationabilis ex multitudine populi ꝛpiani. Secut em apli videtes ꝙ messis multa erat Mattbei. xx. gl. turba populoꝝ ad suscipiendũ verbum ⁊ ferendum fructũ apta, operariũ aũt pauci. glo. predicatores ad cõgregãdum electoꝝ ecclziam roganerũt dñm messis, vt mitteret operarios messem suã. Ex quo patet ꝙ salubre est ecclesie per multos verbũ dei predicari fidelibus: ⁊ maxime turba fideliũ crescente. ¶ Tertio predicta cõclusio colligitur ex imperitia multoꝝ sacerdorum, qui in aliqnb⁹ partib⁹ a deo ignoratẽs reperiunt: vt etiã loqui latinã nesciãt. pauciſſimi etiã inueniant qui sacram scripturã didiscerint: ⁊ tamẽ oportet predicatoꝛe verbi dei in sacra scriptura instructũ esse. Jã implerur qõ Hieronymus ad Heliodoꝛũ dicit, ⁊ habetur in c. non oẽs. ñ. q. vij. nec oẽs epi sunt, nec omnes sacerdotes: vñ merito propter insufficientiã pluriũ sacerdotum in sciẽtia ⁊ in vita ⁊ raritatẽ bonoꝝ: debuit ꝑdicatio multiplicari, ⁊ alij ꝙ sacerdotes parochiales ad hoc officiũ ⁊ ad alia q̃ salutis sunt mitti, marime in confessionib⁹ audiendis, vbi nõ est minoꝛ necessitas propter ignorantiã sacerdotum, que periculosissima est in cõfessionib⁹ audiendis. Vide Augusti. li. de penitẽtia. ⁊ habetur de penitẽ. di. vj. qui vult. Qui vult cõfiteri peccata sua, vt inueniat gratiã, querat sacerdotez, qui sciat ligare soluere. ne cum negligẽs circa se steterit, negligatur ab eo qui eũ misericorditer monet ⁊c. ¶ Quarto rationabilitas ꝑfate cõclusionis colligit̃ ex occupatiõe rectoꝝ ecclesie: cũ eos in aliꝭ reb⁹ pñs ⁊ ecclziasticis oporteat frequẽter occupari, cum tamẽ oporteat predicatoꝛẽ verbum dei ab omni alia occupatione liberum esse. vnde apostoli dixerũt Act. vj. Non est equũ nos relinquere verbũ Dei ⁊ ministrare mẽsis. vnde satis patet ꝙ necessarium est ab aliꝭ adinuari. Hãc rationem inducit Innocentius tertius inter alias in. c. inter cetera. supra alle. ¶ Quinto prefata cõclusio rationabilis ostẽditur ex multitudine plebis que interdũ vni sacerdoti gubernanda cõmittitur: q licet toto tẽpoꝛe vite ꝛsue nihil aliud faceret vir oĩm cõfessiones diligenter audire posset. ¶ Sexto eadẽ conclusio colligitur ex difficultate confitendi. Quidam em vt experimẽto inuẽtum est a cõfessione desisterent, si non possent aliꝭ ꝙ suis sacerdotibus quãdoq; propter verecundiam cõfiteri: qz erubescunt cõfiteri peccata illis cũ quib⁹ cõtinue cõuersantur: quãdoq; vero quia suspicãtur sacerdotes sibi esse inimicos: ⁊ propter multa alia. vnde pij plani infirmitati eorum cõdescendunt: ne omnino in desperationẽ labant de aliꝭ cõfessoribus eis prouidendo. ¶ His habitis dicẽdũ est ad rationes in oppositũ. Ad primã rñdetur negãdo minorem: quoniã per hoc ꝙ aliꝭ ꝙ sacerdotibus cõmittitur officium predicãdi: ⁊ cõfessiones audiẽdi: nõ enacuat institutio sacerdotũ nec frustra dicuntur esse in ecclesia. Tũ primo, qꝛ data tali licẽtia aliꝭ propter causas iam dictas adhuc sacerdotes habẽt potestatem predicandi ⁊ audiendi confessiones eoꝝ: qui eis cõfiteri voluerint nec ĩ aliquo est potestas eorum minorata. Tum secundo qꝛ adhuc habẽt dispẽsare alia sacramenta in ecclesia ⁊ sic nõ essent frustra. ¶ Ad secundaz respondetur negando etiam minorem, falsum enim est: ꝙ ex hoc ꝙ aliꝰ datur coadiutores sacerdotibus ad ea que salutis sunt animaruꝫ: sequatur dissolutio vnitatis: ⁊ introducatur 17 dualitas ⁊c. † quoniam exercens officium predicandi ⁊ audiẽdi confessiones autoritate clauium: ex officio et exercens idem ex speciali priuilegio: non sunt in exercendo duo: vt duo. Jta ꝙ sint simpliciter diuersi in actu ⁊ intentione: sed sunt quasi vnuꝫ agens. vnde vniuntur multipliciter. Primo

Ad primum argumentũ.

Augustin⁹.

Ad secũdũ.

Hieron⁹.

Primus argumentum.

Scõm ar.

Opponit in contrarium.

Rñdet. Prima conclusio.

Secũda conclusio.

Ad secũdũ.

Rñdet.

Ad nonum sic ꝓceditur. † Et videt ꝙ nõ sit licitus religiosis talẽ licentiã siue cõmissionẽ ꝓdicãdi ⁊ audiendi cõfessiones a papa vel ab epis ⁊ ecclesie ꝓlatis petere sic. Ambitiõis em videt esse se ingerere ad officia ecclziastica. vñ. viij. q. j. sciendus, dꝛ ꝙ cũ locus superior imperatoꝛis: qui ad percipienda hec obedit obediẽtie sibi virtutẽ euacuat: si ad hoc ex ꝓprio desyderio anbelat, sed ꝓdicare ⁊ audire cõfessiones: ptinet ad officiũ ecclziasticũ ꝙ est potestatis ⁊ bonoris. ergo sine nona ambitionis religiosi non poterũt petere licẽtiam predicãdi: ⁊ audiẽdi cõfessiones sed hoc solũ possunt facere cuꝫ fuerint requisiti. ¶ Scdo sic. Grego. dicit in pastozali ⁊ ponit. viij. q. j. in scripturis. locus regiminis sicut desyderãtibus est denegãdus: ita fugiẽtibus est offerendus: sed ꝓdicare ⁊ cõfessiones audire ad locũ regiminis pertinent. est em ars artiũ regimen: ⁊ instructio aiarũ vt dicit Grego. ⁊ habeẽ de eta. ⁊ quali. in. c. cũ sit. ergo nõ est religiosis talem licentiã petere. imo petẽtibus est denegãda. ¶ In oppositũ arguit̃, dꝛ ꝓuerbi. xj. Qui abscondit frumẽta maledicatur in pplis. Benedictio aũt super caput vẽdentiũ. Sed ille qui est idoneus vita ⁊ sciẽtia ad ꝓdicandũ ⁊ cõfessiones audiendũ videtur frumẽta spũalia absconderc: si a petendo licẽtiã predicãdi se subtrahat: sed per hoc ꝙ licentiã petit: ⁊ accipit ponit se in statu spũalia frumẽta dispẽsan di. ergo videtur ꝙ licitũ sit religiosis idoneis talem licentiã petere. ¶ Rñdeo dicendũ sub duplici ꝛclusione. Prima ꝙ licite ⁊ laudabiliter ex charitate religiosi possunt a ꝓlatis ecclesie licẽtiã petere ꝓdicãdi populis eoꝝ: eoꝝq; cõfessiones audiendi exemplo Esaie qui se ad hoc spõte obtulit. Esa. vj. dicens. Ecce ego: mitte me. ¶ Secũda conclusio. † Ofticium predicationis laudabiliter potest etiam vitari ex humilitate exẽplo Hieremie qui dixit a a a domine deus ecce nescio loqui. Hieremi. j. vt patet per glo. Gregoꝛi ibidem. Et similis ñia habetur. viij. q. j. c. in scripturis. ¶ Pro pleniori intelligentia barũ cõclusionũ est sciẽdũ ꝙ ecclesiastica officia duo habẽt adiũcta: scz opus ex dignitate vel bonoꝛe ⁊ rõne bonoris laudabiliter recusant: ⁊ rõne operis laudabiliter possunt queri. ꝑma ad Ti. iij. Qui epatum desyderat bonũ opus desyderat. vñ Augusti. exponere voluit ꝙ sit epatus ꝑm sc3 ꝙ desyderari põt qz nomen est operis non bonoris: vt habetur viij. q. j. qui epatum. Et hoc idem habetur in gl. super eodem vbo. Et ideo si opus separet̃ a dignitate laudabiliter ⁊ sine ambitionis periculo põt desyderari. Et ideo ꝙ inductuꝫ est in primo argumẽto ꝙ sit ambitionis si religiosus petat a sacerdote vel ab epo licentiã predicãdi falsuꝫ est sed magis est dicendũ signũ dilectionis dei ⁊ primi. ¶ Ad secundã rñdet non procedere: qm̃ Grego. loquit̃ in illo loco: regiminis ꝓlationis qui indecenter appetitur ⁊ indecẽtius ꝓcuratur. Nõ autem loquitur de officio predicationis.

Ad secũdũ.

Grego.

16 **Ad decimum** sic ꝓceditur. † Et videt ꝙ non expediat saluti aiarũ aliꝭ quã sacerdotibus parochialibus ⁊ ꝓdicationẽ ⁊ cõfessionũ audiẽtiam cõmitti. Primo sic. Illud nõ videt expedire saluti animarũ fideliũ per qõ redditur in ecclesia frustra institutio sacerdotũ parochialiũ: sed cõmittẽdo aliꝭ ꝙ sacerdotib⁹ parochialibus predicãdi: ⁊ audiendi confessiones: licẽtiã videt euacuare institutionẽ predictoꝛũ sacerdotũ, ergo nõ videtur expedire: ꝙ aliꝭ fiat talis cõmissio cũ illi sufficiãt. ¶ Scdo nullũ dꝛ expedire saluti aiarum: per ꝙ introducitur cõfusio ⁊ perturbatio in eccla: sed cõmittere aliꝭ ꝙ sacerdotib⁹ parochialibus talem licentiã videtur bmõi. ergo ⁊c. ꝑbatur minoꝛ: qz boc videt̃ soluere regiminis ecclesiastici vnitatẽ: ⁊ sic inducere dualitatẽ: ⁊ per cõsequens cõfusionẽ ⁊ perturbationes. ergo ⁊c. ¶ In oppositũ arguitur satis aperte ex. c. inter cetera. extra de offi. oꝛ. vbi Innocẽtius tertius in cõcilio vniuersali: ita dicit. Inter cetera que ad salutẽ spectãt ppli ꝛpiani: pabulũ vbũ dei permarime nosciẽ sibi necessariũ. ⁊. j. vñ cũ sepe cõtingat: ꝙ epi ꝓpter occupationes multiplices vel inualetudines coꝛporales: aut hostiles incursus: seu occasiones alias ne dicamus defectũ scientie qõ in eis reprobandũ est: nec de cetero tolerandũ per se ipsos nõ sufficiãt ministrare populo verbũ dei generali cõstitutiõe sancimus: vt epi vi ros idoneos ad sancte ꝓdicatiõis officiũ saluberiter exequen duz assumãt. Et idem precepit. j. e. de audientia confessionũ. ¶ Rñdeo dicendũ sub ista conclusione: ꝙ expediat saluti ani

Ad primum argumentũ.

in ꝓncipio a quo. Ab eodē eñ ⁊ per eūdem est ipsorum cōtinuatio:qz ab eadē aplica fede:a qua originaliter iurisdictio tam ordinaria ꝙ delegata emanare dr. Sed oy̆niuntur in mētione ⁊ volūtate:hoc est in aiaꝝ salute:⁊ ꝓfi edificatiōe. sicut dr scā ad Loꝝ.xij.oia carissimi ꝓpter vestrā edificationem. Tertio vniuntur in eodē spū:⁊ in eodē actu:sicut dicit aplūs de seipso ⁊ tito.ij.ad Loꝝ.xij. Nōne eodē spū ambulauimus. Nonne eisdē vestigijs. Dis aūt vnionibus vniti agens ex officio:⁊ agens ex ꝓuilegio fiunt quasi vnū agens:⁊ ideo nulla in ecclīa ex tali licētia data aliꝫ ꝙ sacerdotibus ꝓpter rōnes dictas fadinotiū sacerdotū:nulla sequit in ecclia confusio:sed decor:nulla insuper inter eos qui que christi sunt ca piunt nascitur perturbatio:sed amor ⁊ multa consolatio.

Primū argumentum.

18 **Ad vndecimum.** sic ꝓcedit. † Et videt ꝙ nulla religio quenienter possit institui ad ꝓdicādū vel cōfessiones audiendū. Primo sic dicitur. vij.q.j.c.hoc nequa ꝙ. Monachoꝝ vita subiectionis bz verbū ⁊ disciplinatus nō docēdi vel ꝓdicēdi vel pascēdi alios:sed ꝓdicare:⁊ ꝓfessiones audire:est pascere vel docere alios. ergo ad hoc nulla religio pōt institui. ¶ Scō sic. ad ꝙ religio instituitur videtur maxime ꝓpriū religionī:sed ꝓdicti actus nō sunt ꝓpriū religiosoꝝ:sed potius prelatoruꝫ. Non ergo ad huiusmodi actus potest aliqua religio istitui.

Scōm ar.

¶ Tertio sic. istitutio ecclīe bz sequi institutionē xpi:sed xps nō legit missse ad predicandum nisi primo aplos. Luce.ix.⁊ postea.lxvij. discipulos. vt ptz Luc.x.ⁱ aplos formā tenent epi.⁊.lxvij. discipuloꝝ ꝓsbyteri. vt dicit gl. ibidē.⁊ habet dist. xxj.c.in nono. ergo sequit:ꝙ ꝓter epos ⁊ ꝓsbyteros parochiales nō bz aliqua religio istituī ad ꝓdicādū ⁊ cōfessiones audiendū.

Tertiū arg.

¶ In oppositum arguitur ex illo Jacobi.j. Religio mūda ⁊ immaculata apud deū ⁊ patrē est. hoc est visitare pupillos:⁊ viduas in tribulatiōe:ꝫ illa visitatio est maxime necessaria:q̄ sit ꝙ eos:qui saluti aiaꝝ maxime inēdunt. ergo religio quenientissime institui pōt ad visitandū boīes:qui consolatione indigēt:vt per patientiā ⁊ cōsolationē scripturaruꝫ spem habeāt. ¶ Rñ. dicēdum sub hac cōclusione:ꝙ quenientissime aliqua religio institui potuit ad cooperādum platis ecclesiaꝝ in ꝓdicatione:⁊ cōfessionibus audiēdis er cōmissio ne platoꝝ. Jsta conclusio er multiplici capite ostendit turta sctm Tho. Primo sic. Dis religio ad erēplum vite aptice est formata. vñ dr Actuū.iiij. sup illo.⁊ erāt eis oia cōia. gl. cōia grece cena⁹ vnde cenobite.i. cōiter viuētes:cenobia.i. habitacula eoꝝ:hec aūt fuit vita aplica vt relictis oibus per mūdū discurrerēt euangelizando ⁊ predicādo:vt ptz Matt.x. vbi regula quedā eis inscribitur. ergo ad ꝓdicta pōt aliqua religio cōuenientissime institui. ¶ Scō sic. Conuenienter aliquę religiones sunt instituteꝫ ad opera vite actiue ꝑm ꝙ ordinantur ad vtilitatē ꝓximoꝝ:⁊ obsequiū xꝑi:⁊ cōseruationē diuini cult⁹:sed magis ꝓcuratur vtilitas ꝓximoꝝ per ea:q̄ pertinēt ad spūalem aiē salutē:ꝙ per ea:que ptinēt ad subueniendum corpozali necessitati:ꝙ to spūalia corpozalibus sunt potiora:hoc etiā magis ptinet ad obsequiū dei:cui nullū sacrificiū est magis acceptū:ꝙ zel⁹ aiaꝝ. vt Hze. dicit sup Ezech. ¶ Tertio sic. Spūalis militia magis ptinet religiosis:ꝙ secularibus:sed ad militiā exercendā sunt aliqꝫ religiones salubriter instituteꝫ. ergo multo quenientius institui possunt ad militiā spūalem:q̄ cōpetit ꝓdicatoribus verbi dei. de qua bz ij. Tim.ij. laboza sicut bonus miles xꝑi gl. in predicādo enangeliū ꝗtra hostes fidei. ¶ Quarto sic. eos qui ꝓcurant salutē aliaꝝ necessariū est:vt vita ⁊ sciētia clareāt er quib⁹ nō de facili tot possent inueniri:ꝙ singulis parochiꝫs per vniuersum orbē ꝓficerent. Tum etiā ꝓpter frātoꝝ inopiam. Nec adhuc per seculares potuerit obseruari illud statutū lateranēn. concilij. de quo in.c.inter cetera.extra de offi.ord.⁊ extra de magistris.c.j. vt in singulis ecclīs metropolitanis essent aliq; qui theologiā docerēt.ꝙ tū p religiosos dei gr̄a multo lati⁹ cernimus ꝓpletū:ꝙ etiā fuerat statutū a deo:vt impletū videat illud Esa.xj. Jmpleta est terra sciētia dei. ergo saluberrime religio aliqua institui⁹:in qua sint boīes literati:⁊ studio vacātes:sicut est potissime ordo ꝓdicatoꝝ ad iuuādum sacerdotes:qui ad hoc nō sufficiunt. ¶ Quinto cōclusio ostendit clarissima ex effectu ⁊ vtilitate sequēte istitutionē talium religionū. videmus eñ in talibus religionibus institutis in pluribus partib⁹ hereticā prauitatē eoꝝ ministerio extirpatam. Jnfideles etiā nōnullos ad fidem cōuersos ⁊ multos ꝑ vniuersum orbē lege dei instructos ꝙplurimos ad statū penitētie cōuersos. Jta ꝙ si quis inutiles tales religiones mentiat manifeste. quinci possit quasi gratie inimicus:⁊ inuidus:qne in eis operatur in spūsctū peccare. Patet ergo ꝙ licite ꝙ salubriter religiōes aliqne per aplicam sedem sunt institute.

¶ Dis babitis dicēdum est ad rōnes in oppositū. Ad primā rūdetur negādo consequentiā. ⁊ ad autoritatē rūdetur sicut ꝓpe dictū est:ꝙ licet monachus ex rōne sui status subiectionis:⁊ disciplinatus habeat verbū. Non tū sequitur ꝙ nō possit habere ex cōmissione superioꝝ suoꝝ officiū docendi ⁊ ꝓdicandi ⁊c. Ut eñ dicit sctūs Tho. in scā scē. minister autez est sicut instrm aiaꝝ. vt philosophus dicit ꝓmo politico. vñ ꝙ aliqs autoritate platoꝝ prędicet vel alia bmōi faciat non sup̄greditur subiectionis vel disciplinatus gradum: qui cōpetit religiosis. ¶ Ad scām rūdetur negādo cōsequētiam. Et ad argumētum dicimus:ꝙ illa maior est vera: qñ religio instituitur ad aliqd agendū ꝓpria autoritate:non aūt est vera:qñ instituit ad agēdum autoritate superioris: sicut est in ꝓposito. Nam sicut religiones aliqe instituūtur ad militandum:nō quidem vt militent autoritate propria:sed autoritate ꝓncipū:vel ecclesie:quibus er officio cōpetit. ita religiōes instituūtur ad ꝓdicādum:⁊ cōfessiones audiēdum:nō quidez propria autoritate:sed autoritate platoꝝ superioꝝ ⁊ inferiorum:ad quos er officio ꝓtinēt. ⁊ ita subuenire ꝓteris in tali mysterio est buius religiōis ꝓpriū. ¶ Ad tertiā rūdet:ꝙ institutio ecclesie sequit institutionē xꝑi. Nā forma.lxvij. discipulorū nō solū tenent ꝓsbyteri curati:ꝫ quicūq; alij minoris ordinis epis in eoꝝ officio subseruiētes. Unde nō legitur ꝙ lxvij. discipulis oñs aliquas determinatas parochias assignare:sed ꝓmittebat eos ante facie suā in omnē ciuitatem ⁊ locum. quo ipse erat venturus opportunū antez fuit:vt ꝓter ordinatos platoꝝ alij assumerētur ad bmōi officia:sicut tam ostēdimus. Lra. ¶ [Placuit] Intelligit hoc cap'm de monachis:qui nullo populo ꝓsunt. Hu. [ab omnib⁹] sez secularibus. [discreper] vita enim monachi debet discrepare a vita eoꝝ:quoꝝ vita est vitiosa. vt est eoꝝ qui mūdū diligūt:⁊ q̄ sunt in mūdo:in qbus nō est charitas. vt. j. Jo. ij. Monachoꝝ vita est odire ea.que sunt in mundo:qui sunt in mundo: vt viuant deo. vt dicere possint cuꝫ apostolo ad Roma. viij. Mortui sumus pctō:viuimus autez deo. vita etiā monachi debet discrepare a vita eoꝝ:qui secularib⁹ negotijs implicātur qñ vt inquit apostolus. Nemo militās deo implicat se negotijs secularibus. [singularis] Monachus eñ dr vnus a monos quod singularis dr:q̄ singulares vitā ⁊ certam ducit:per quā pauci ⁊ singulares ingrediunt. Non eñ cōem:sed singularē habet [quāobrē nemini tribuat.] Nam etiā si sacerdos secularis esset:⁊ ꝓbo nō ꝓesset:nō posset parochiano alterius penitentiā dare sine cōsensu illius:nisi ille laboraret ignorātia. vt de penitentia di.vj.placuit. Dic taz in gl. ꝙ in Aug. monetur questio duplex. vna est. † Utrū quilibet sacerdos pōt vti clauis potestate i quēlibet. Scōa est † utrū sacerdos secularis vel regularis nō babēs curā aliarum:vel ꝓbm sibi cōmissum:possit ex sola licētia aut cōmissione sacerdotis parochialis audire subditos suos. Ad ista sine ꝓludio argumentoꝝ rūdenduz est:quon:ā sup tractatu de penitentia di. vj. circa.c.placuit. plenius est materia ventilata. Ad primam rūdetur:ꝙ vt tangit in gl. aliqui fuerunt huius opinionis: ꝙ quilibet sacerdos poterat cuilibet iniūgere penitētiā:dicētes,ꝙ er eo ꝙ aliqs submittit se sue iurisdictioni:habet potestatem sacerdos ipsuz absoluēdi ⁊ ligādi:cū sit sacerdos. ſ.e. ſ. hoc idē. Sed isti male dicūt tam in cōclusione:quā in fundamēto. In cōclusione dicunt falsum quoniā ad absolutionem a peccato duplex requirit potestas vt dicit sctūs Thomas in quarto. di. xvij. sez potestas ordinis:⁊ potestas iurisdictiōis. ꝓpria aūt potestas sez ordinis cōis:⁊ equalis est in oibus sacerdotibus. nō aūt scōa. ⁊ ideo nō quilibet sacerdos pōt in quēlibet vti clauę:nisi inquātū habeat iurisdictionez aliquā:per quā efficiatur materia ꝓpria illius accidēs. In fundamēto vero dicūt falsuz. ſ.q̄ laicus submittēdo se alicui sacerdoti det sibi iurisdictionē:qua possit in eū vti potestate clauis. Qui eñ eam nō habet:alteriore non pōt. vnde vt dicit gl. hec cōclusio expedita est. ſ.ꝙ nulla absolutio data a tali sacerdote est valida. extra de peni.⁊ re.c.oēs.⁊ ō peni. di.vj. c.placuit. vnde nō sufficit cōfiteri cuilibet sacerdoti:ꝫ oportet cōfiteri ꝓprio. vbi nota,† ꝙ ꝓpins sacerdos quo ad hoc intelligitur:vt dicit gl. super vero ꝓprio sacerdoti. oīs ille sacerdos:qui habet curā aie illius ordinarīā,sicut papa,legatus papę,ꝓpius epūs,vt dicit beatus Tho.⁊ Petrus.⁊ cetert theologi,qui addunt etiā illuz qui habet iurisdictionē delegatā,sicut est ille cui aliqs predictoꝝ cōmittit autoritatē audiēdi cōfessiones:⁊ absoluēdi,ac iniūgendi penitētias saltares, Satis 2cordat Hostiē. sub. Ḥ. cui patriarcha. vbi breuiter in fi. ponit tres ꝓpios⁊ imediatos sacerdotes cuilibet boīs. ſ. papā, diocesanū ⁊ ꝓpriū sacerdotē. vel qbus isti indulgent per specialem licentiā ēt sine literis. extra. e.c. oēs.

Ad secundaz

Ad primum argumentū.

S. Thom.

Ad secūdū.

Ad tertiuz.

Exponit literam.

S. Thom.

Prima qō. Scōa qō.

Rñdet. prime.

S. Thom. Petrus.

Hostiensis.

Rñdet secunde.

¶ Ad scām qōnem est opi. Hu. in ꝓsenti.c.ꝙ nō. dicit eñ nec ex ꝓsensu ꝓpriꝫ sacerdotis credo monachū qui non bz curā animarū siue ꝑpm sibi cōmissum posse dare penitētiā ꝑp⁹:vel alicui extraneo. hoc eñ ꝑdet er cura animarū. Et ideo nulli sacerdoti boꝫ sine licētia ꝓpriꝫ sacerdotis epi. vt

Joannes. Archi. S. Thom.

ſ.e.q. peruenit. ⁊.c. cunctis. hec ille. Jdē sentit hic Jo. de deo. vt dicit Archi. Sed ista opi. nō est vera. vnde dicendum est turta sctm Tho in. iiij. dist. xvij. ꝙ sacerdos secularis siue regularis non impedito aliquo canonico impediēto ab exercutione ordinis ꝰ non babeat curā aliarū siue ꝑpm aliquam cōmissum:pōt er licētia sacerdotis parochialis audire cōfessiones parochianoꝝ ipsius sacerdotis parochialis. Jsta est

22 sctī Tb. vbi. ē. vbi sic dicit,† ꝙ sacerdos pōt dupliciter impediri ne ꝓfessionē alicuius audiat. Uno mō ꝓpter defectuz iurisdictionis. Alio mō ꝓpter defectū executionis ordinis: sicut ex cōmunicati ⁊ degradati:⁊ bmōi. Quicūq; aūt bz iurisdictionē:pōt ea que sunt iurisdictiōis cōmittere. Et ideo si aliquis impeditur ꝙ alterius ꝓfessionē audire non possit ꝑ iurisdictionis defectū:pōt sibi ꝑ quācūq; iurisdictionē habē tem imediatā in illos ꝓmitti:ꝙ ꝓfessionē audiat: ⁊ absoluat fine ꝙ ipsum sacerdotē:siue ꝑ epm:siue per papā. Si autem ꝓpter executionis ordinis impedimentū audire non possit: pōt sibi ꝓcedi:ꝙ ꝓfessionē audiat per eū:qui impedimentum amouere pōt. Et no. boc ꝗtra Hu. ꝙ si ꝙ ꝓpriꝫ sacerdotem cōmittatur alicui:non opꝫ ꝙ cōmittatur sali:qui als iurisdictionē habeat sine ꝑpm cōmissum. Sufficit eñ:ꝙ habeat iurisdictionē ipse:qui sacerdoti cōmittit. Et hoc ptz solutio ad

Cōtra Hu.

23 terius qōnis † qua querit de sacerdotibus parochialibus qui monachos aut alios regulares ⁊ capellanos quib⁹ nulla cura aliarū cōmissa est ab epo vocāt ad audiendum cōfessiones parochianoꝝ suoꝝ:maxime in quadragesima qñ sufficiūt ad

Monaldus. Archidia.

multitudinē audiendā. ptz ex dictis ꝙ possunt facere. Monaldus vo in summa sua vt dicit hic Arch. dicit:ꝙ vbi est talis cōsuetudo:qua epi sciunt:⁊ nō improbāt:ꝑpter qō videtur eā approbare:possunt taliter vocati audire ꝓfessiones:qz 2suetudo qñq; dat iurisdictionē ei:qui nō bz ⁊ derogat iuri scripto. extra de ar. dilecti. vbi de boc. Sequit in lra [nisi fibi

24 innicē] ar. primo † ꝙ tpe nicene synodi monachi poterāt sibi innicē iniūgere penitētiā de iure:si tū eis ꝓmitratur ab abba

25 te vel epo. Scō ar. ꝙ tūc tpis nō oēs monachi laici erant. nā boc officium tm̄ est sacerdotū. Soli eñ Petro dictū est quodcūq; ligaueris ⁊c. ⁊ in persona oīs ⁊ solus sacerdos significatur. vt. xviij. q.j. quodcūq; ⁊ sic tus ligandi ⁊ soluendi solis sacerdotibus conuenit. vt de peni. dist.j. verbū. ⁊ in glo. Matt. xvj. [Quodcūq; terria para. [aduenientiū [illuc ad sepulturā:vel sepulturā eligentiū:vel aduenarum qui casu ibi decesserūt. Hu. [fratrū].i. fidelīū. Hug. de iure est ꝙ clerici⁊ laici possint eligere sepulturā apud mōasteria canonica parte sui iudicij assignata ꝓtioi ecclie. vt. xiij. q.ij. vbicūq; . extra de sepul. c.j. ⁊. ij. Hu. ⁊ arch. Alij intelligūt fratrū.i. monacho rū aduenientiū de alijs monasteriis:⁊ ita capit Host. extra de sepul. de vroze. vbi dicit:ꝙ monachus pōt sibi eligere sepulturam. extra de excef. prela. nimis iniqua.

Archid. Hostiensis.

Exponit literam.

Questio.

Emo. Sequit ad idē boc. c. ꝙ est Gregorij papę. Sūma vera est. Nemo pōt districtionē.i. rigoꝛ mōastice discipline ad plenū tenere:⁊ ecclīasticis officijs intēdere. Jsta eñ officia nō secōpatiunt simul. ſ. plene singula obseruata. Nō dinidit. Lra. ¶ [Nemo] cap'm boc nisi intelligat de monachis: nō videt facere ad ꝓpositū Gratiani. verū boc cap'm vt dicit Hu. ⁊ gl. Nō dicit ꝙ monachus non possit exercere officia ecclīastica:sed dicit ꝙ ꝑfect⁹ ecclie seculari nō pōt ibi di strictioꝛē vitā monachalē p oia obseruare. ſ. in ieiunio:in silētio:in vigilijs:⁊ in stātia orationis:⁊ 2tēplatione:⁊ alijs ceremonijs religiōis:cū oporteat eū ꝓdicare:⁊ in ecclīasticis officijs celebrādis q̄ more clericoꝝ seculariū dz celebrare:⁊ non monachoꝝ:diligēter intendere. vnde talis a multis intelligitur exemptus a iugo monastice regule:sicut inuenies distinctum. j. xvij. q.j. statutum. ⁊ aliquid dictū est in primo argu. disputationis facte. Et dicetur aliquid infra.

¶ Religiosi promoti in episcopos siue in prelatos ecclesiarum secularium an teneantur ad obseruātias regulares. numero. 1. 2. 3.

Emonachis. Additū est boc. c. qs est Zynn. pape. Summa est:ꝙ monachus ad ecclīam secularē vocatus non dz a ꝓposito monachali discedere. Hzeue est ⁊ non dicit. ſ. ¶ Dio cuius capli plenioꝛi intelligētia queritur. † Utrū religiosi ꝓmoti in epos siue in ꝑlatos ecclesiarū

Primū argumentum.

Secūdū ar.

Tertiū arg.

Opponit ⁊ Rñdet. Prima conclusio.

2 ⁊ glo. bic ⁊ Hu. sub duabus cōclusionibus.† Prima religio sus assumptus in epum aut factus ꝑlatus ecclīe secularis tenetur obseruare babitū sue religionis:⁊ tria vota essentialia cuilibet ꝑfecte religiōi:scz paupertatē:castitatē:⁊ obediētiā. ptz cōclusio:qz talia pertinēt ad ꝑfectionē cū sint superogationis:⁊ ꝙ sili religiosi ad quēcūq; statū assumunt semp debēt ea obseruare:qz nemo manū mittēs ad aratrū ⁊ aspiciēs

3 retro aptus est regno dei. Luc. ix. Scōa cōclusio est. † Certa monias religiōis que ad offm pontificale aut pastoralis officij executionē impedire possent:non tenet obseruare. Jsta cōclusio ptz:qz maius ⁊ dignius est officiū cure:ꝙ monachat⁹ ꝙ rum ad illa. vbi aūt duo simul seruari nō possunt: maius ⁊ dignius seruādū est relicto minoꝛi:a quo intelligit absolut⁹ qz ad impossibile non tenet. Patet ēt ex eo:qz icōe ꝙ publicum dz preferri particulari ⁊ priuato bono:qñ simul esse nō pūt. Pro intellectu tū plenioꝛi istarū 2clusionū est comme morandū cū sctō Tho. in. ii. ſ. q. clxxv. ar. vij. ꝙ status religionis ad ꝑfectionē pertinet quasi quedā via in perfectionē tēdēdi. Status aūt epalis ad ꝑfectionē ptinet tanꝙ quoddā principiū magisteriū. vñ stat⁹ religionis cōparat ad statuz epalē sicut disciplina ad magisteriū:⁊ dispositio ad ꝑfectionem. Dispositio aūt nō tollitur ꝑfectione veniēte: nisi forte ꝙ ad id:in quo ꝑfectioni repugnat. Quantū aūt ad qđ ꝑfectioni cōgruit magis cōfirmat:sicut discipulo cū ad magisteriū puenit nō 2grait ꝙ sit auditor. Congruit aūt sibi ꝙ legat:⁊ meditetur:⁊ etiā magis ꝙ ante. Si ergo dicendū est inquit sctūs Tho. ꝙ si qua sunt in obseruātijs regularibus: que nō impediāt pōtificale officiū:sed valeāt magis ad perfectionis custodiā:sicut est 2tinctia:paupertas:⁊ alia bmōi:ad hec remanet religiosus obligatus etiā factus epus siue ꝑla⁹ secularis ecclie. Et p ꝓns ad portādum habitū sue religiōis q̄ est bui⁹ religiōis signū:iuxta illud qđ scribit extra de vita ⁊ bo. cle. clerici. Pontifices in publico ⁊ in ecclia semp indumētis lineis oēs vtātur: nisi monachi fuerint:quos opꝫ ferre habitū monachalē. Si q̄ vero sunt in obseruātijs regularibus: que officio pōtificali aut cure pastorali repugnent:sicut est solitudo silentij ⁊ alique abstinētie vel vigilie graues ex quibus impotēs corpore redderetur ad exequendū pōtificale officiū siue pastorale:qđ iniunctū est illi ad vtilitatē cōem ꝑpli:ad bmōi obseruāda nō tenetur. In alijs tū pōt dispēsatione vti sine ꝙ regrit necessitas ꝑsone:vel officij ⁊ vel 2ditio boim:cū qb⁹ venit:per modū quo etiā ꝑlati religionū in talibus secū dispensant. de comestione vero carniū de qua dicit Hu. ꝙ etiā fact⁹ epus:⁊ etiā papa tenentur abstinere: sed boc non videt nobis verū:nisi sicut dictū est de abstinentijs grauibus:de quo vide disputationē nostrā sup. c. carnē. de cōse. di. v. ¶ His babitis dicēdū est ad rōnes in oppositū. Ad primam rūdetur:ꝙ ille qui fit de monacho epus:absolutus a iugo mōastice ꝓfessionis:nō ꝙ tum ad oia:sed tum ad illa:⁊ q̄ officio pontificali aut pastorali repugnāt vt dictū est. ¶ Ad scām rūdet:ꝙ rō non ꝓcedit. Et ratio est iuxta sctm Tho. vbi. 3. ꝙ vota singularis vite se habēt religioni sicut particulare ad vniuersale. sed vota religionis se būt ad pontificalem dignitatē:sicut dispositio ad ꝑfectionē. particulare aūt sup fluit habito vniuersali:sed dispositio adhuc est necessaria ꝑfectione obtēta. ¶ Ad tertiā rñ. ꝙ rō nō ꝓcedit. Dum primo de obediētia. qz religiosi assumpti in epos ꝰ absoluantur ab obediētia platoꝝ sui ordinis:qz factus est maioꝛ eis. Non tū ab obediētia supioꝝ suoꝝ:sicut pape ⁊ metropolitanis. De paupertate etiā qō non est verū:ꝙ possint habere ꝓpriū:

Cōtra Hu.

Ad primuz argumentū.

Ad secūduz. S. Thom.

Ad tertiuz.

nō esſi bereditatē paternā vendicant quaſi propriā:ſed quaſi eccleſie debitā:vt ſatis colligit ex ꝓdicto decreto. Nō vero dicit de teſtameto dicit ꝙ talis religioſus nullo modo pōt teſtamentū facere:q̄ ſola diſpēſatione ei cōmittit rerū eccleſiaſticarū:que morte finitur.ex qua incipit teſtamētū valere vt aplꝰ ait ad Hebr.ix.ſi ex cōceſſione pape teſtamentū faciat:nō intelligitur ex ꝓprio facere teſtamentū:ſed apoſtolica autoritate intelligitur eſſe ampliata poteſtas ſue diſpēſationis:vt eius diſpēſatio poſſit valere poſt mortē.de obedientia monachi aſſumpti ad curā eccleſie ſecularis vtrū ep̄o an abbati debeat obedire ſatis tāgitur in gl. que ſumi videt ex Hu.Littera. ¶[De monachis]loquit de illis: qui tranſeunt ad ecclias ſeculares:vt miniſtrent pplo[a ꝓtion ꝓpoſito].ſ. monachali[quo ad ea].ſ.quibꝰ ſpecialiter deo ſunt obligati ſcz quo ad habitū:z tria vota:z ad alia que ſub labore admiſtrationis poſſunt cōmode obſeruari:ſicut dictum eſt.

Exponit literam.

Contra Gratianum. Archi.

Si ergo. ℣.eſt:in quo Gratianus ex ꝓdictis caplis duobus argumētatur ſophiſtice tū reſpiciens ſolā ſuperficiē lr̄e. Et ſic ꝛclusio falſa eſt.ſ.ꝙ monachi parochialibus eccleſiis ꝓfici non poſſunt.Hu.z Archi.quod allegando dicit Inn ℣.c.proximo[teſtatur].℣.e.q.c.ij.

1 ☞ Monachus poteſt aſſumi ad officium docendi.

Exponit literam.

Monachus. Ad idem eſt boc.c. qꝫ eſt beati Hieron.ad Ripariū ꝛc.Summa eſt:ꝙ officiū monachi eo ꝙ monachus nō eſt docētis officium:ſed plāgentis. breue eſt:nō diuiditur. Littera. ¶[Monachus nō eſt docētis] niſi ad curā animarū fuerit aſſumptus:q̄ tūc iter eos cōputabit ur:quibus dicit eſt a dño Matth.vlt.docete oēs gētes ꝛc. [ſed plāgentis ſe].i.ꝓpria peccata deplorādo: qui ſtatum luctuoſe penitētie aſſumpſit.vñ monacho quenit illud. Lauabo per ſingulas noctes lectū meū:z lacrimis meis ſtratus meū rigabo.[z mūdum]vt qui mūdū religat:nō diligat mundum:nec que in mūdo ſunt:z lugeat mundū viuere in pctis: qui mortuus eſt mūdo. Flora bic̄ꝰ licet monachus non beat officiū docēdi:nō ꝓpter hoc ſequitur ꝙ nō poſſit ad officiū docēdi aſſumi:imo cōueniēter z optimē vt in primo argumēto diſputatione habite in principio plene oſtēdimus[aduentum]z bene pauidus debet expectari dñi aduentum.dies em̄ illa timēda eſt:q̄ crudelis z dies vltionis Eſa. xxxiij.z Sophonie.j.dies ire dies tribulationis.

Exponit literam.

Ps.vj.b.

1 ☞ Monachi non debēt eſſe niſi raro z ex cauſa neceſſaria extra monaſterium.
2 Simplicitas aſinina que dicatur.

Diuiſio.

Si cupis. Ad idē eſt boc.c.qꝫ eſt bti Hieronymi ad Paulinū. Sum. In frequētia z cōuerſatiōe ꝓpꝛ monachus eſſe non ꝺz. Et pōt diuidi i quatuor partes ſm quatuor ad que hortatur eum. Primo em̄ hortatur ad fugam mundi et amorē ſolitudinis Scō ad virtutē ſimplicitatis columbine z aſtutie ſerpētine. Tertio hortatur vt viuat conuerſationē boīm de quibus negotijs ſecularibꝰ ſicut mercatorū z hmōi. Quarto exhortatur:vt in diſtribuēdis eleemoſynis ſit pudus ne panē paupꝛ comedant canes.i.mali.ſcōa ibi: habeto.tertia ibi:chriſtianum.quarta ibi:ꝑter.Littera. ¶[Si cupis in vbiꝫ]†monachi em̄ nō debēt eſſe niſi raro vel ex cauſa neceſſaria extra monaſteriū:q̄ vt ſcribitur in collatioīb⁹ patrū. Et Anſelmus ſcribit in libro de ſimilib⁹:z habeſ.j.c. placuit.ſicut piſcis extra aquā:ſic monachus extra monaſterium viuere nō pōt[ſolorū].i.ſingulariorū z ſolitariorū:cuiuſmodi debēt eſſe monachi[habeto]ſcōa pars. [ſimplicitatem].ſ.colūbina: que ꝺz eſſe ſine plica fraudis:aut doloſitatis:z eſt virtus ꝛtraria doloſitati,de qua Matth.x.ꝺz.Eſto te prudētes ſicut ſerpētes:z ſimplices ſicut columbe. †Alia vero eſt ſimplicitas mala:q̄ ꝺz aſinina:que ꝛtraria eſt diſcretioni:z aſtutie:que a ꝓmotione repellit.di.xxxix.¶Petrus.et di.xlvij.de Petro[nō multū diſtat in vitio ꝛc.] Hoc referē ad ſupiora.poſſe em̄ decipere.ſ. doloſa machinatiōe z poſſe decipi ex ſimplicitate aſinina ſupradicta quoꝝutrūq̄ eſt vitiū nō multū in vitio diſtāt:licet diſtent aliquātulū [chriſtianum]tertia pars.[iſtitorē].i.mercatorē. Talis em̄ nō gerit vitā monachi:ſz negotiatoris. vita em̄ monachi eſt vita ſingularis.vñ Diony.de eccliaſtica hierarchia.c.vj.dicit officiū monachi eſt ꝛtēplatio ītellectualis:qui ꝺz a monade.i.vnitate:ꝓpter eī⁹ indiuiſibilē z ſingularē vitā: que vnit eū diuine ſimplicitati[ptz].i.oīb⁹ patere ꝺz:q̄ cleemoſyna indiſtincte

Dionyſius.

eſt oībus exhibēda: cum in neceſſitate petitur cauſa victꝰ:et oīb⁹ poſſum⁹ ſubminiſtrare.vt diſt.xlij.gelcamus.z.j.q.ij. ℣ pio. Aug.[ꝓter]quarta pars.[ne canes].i.meretrices: biſtriōes leccatores[panē filioꝝ ꝛc.]i.filiſ paupꝛ [diſtribuē dū]boc ſepe ꝛtingit cū vltra neceſſaria ꝓcipiūt clerici. Hu.

1 ☞ Monachi tenentur dare decimas.
2 Sacerdos gerit vicem apoſtoli.
3 Excommunicatio dicitur medicinalis.

Diuiſio. Exponit literam.

Alia. Ad idē ſequit boc.c.℣ eſt einſdē Hieronymi. Summa eſt. Alia eſt cōditio ſtatꝰ clericoꝝ habentiū adminiſtrationē ſuper pplm et alia monachoꝝ ex eo ℣ ſunt monachi. Et pōt diuidi in quatuor partes ſm ℣ aſſignat quatuor:in quibus diſtinguitur vnus ſtatus ab alio ꝛc. Lege. ¶[Alia]prima differt̄ia eſt.[℣ clici paſcūt oues].i.ppl̄m ſibi cōmiſſum:qz de talibus clericis loquit̄:qui habēt pplos ſibi cōmiſſos. Monachus vō ex eo ℣ monachus nō paſcit:ſed paſcit.pōt tū aſſumi ad curā animarū:vbi tūc paſceret. [Ego paſtor] verba ſunt Hieron.in ꝑſona alīus monachoꝝ. Scōa differentia tangit ibi[clerici de altari]prima ad Lox.ir.[mihi vō ſecuris ꝛc.[boc ſumptū eſt de vbis Jo.baptiſte.Matth.iij. [ſecuris].i.ultima vindicta ℨ boies infructuoſos parata eſt:qz arbor que fructū nō fecerit excidetur:z in ignē mittet [munus].i.decimas. Hu.[ad altare]clericoꝝ. Et eſt ar. †ꝙ monachi tenent̄ dare decimas. Hu.ſz de boc.j.e.q.de bis. Tertia differētia tāgit ibi[ante ꝓſbyteruꝫ] qz monachꝰ inferior eſt ꝓſbytero. Quarta vñia tangit ibi[illi licet ſi peccauero] z corrigi ſolnero.xj.q.iij.nemo. †Sacerdos em̄ vicē apli gerit qui corinthū tradidit ſatane ad interitū carnis [vt ſpūs ſaluꝰ fiat]ꝑma ad Lox.v. Et ſic no. †ꝙ excōicatio eſt medicinalis.vt habetur lib.vj.de ſen.excō.cū medicinalis. Et no. etiā ℣ bic loquitur de ſacerdote epō:qz iſte platus eſt monachoꝝ:z pōt monachū excōicare.ſm Hu.z Lau.de quo.j.c. quidam.z.xvij.q.ij.ſi quis abbas. Hu.z Archi.

Diuiſio. Exponit literam. Innocen. Laurentius

1 ☞ Preſbyter quare dicatur ſenior.

Eccleſia. Ad idē eſt boc.c.℣ eſt einſdē Hieronymi. Summa eſt:ꝙ monachi quibus cura populoꝝ cōmiſſa fuerit nihil debēt facere circa adminiſtrationē eis ꝛmiſſam ſine ꝛſilio ꝓſbyteroꝝ tāꝙ magis ꝓitoꝝ in gubernatiōe ppl̄oꝝ. Et pōt diuidi in duas partes ſm duo crēpla: que inducit.ꝑma ibi:roboam. ſcōa ibi:ſenatus. Lege. ¶[Eccl̄ia ſenatū]quidā intelligūt boc.i. collegiū cardinaliū:ꝙ ꝺz habere autoritatem ſenatoꝝ.xcvj. di.ꝛſtātinus.z tale collegiū ſine ſenatꝰ pōt ꝛſtituere. Et hāc ſnām tenuit Inn.extra de rē iudi.cum te. Archid. Sed hic ſenſus nō videtur nobis ad ꝓpoſitū eſſe Gratiani. Alīj intelligunt boc de qualibet eccleſia clericoꝝ:qui ſunt ꝓlati monachoꝝ talis ꝺz ſenatū.i.caplm:in quo eſt cetus ꝓſbyteroꝝ ꝓpter id qꝺ ſequitur. vñ Hu.dicit hic,ꝙ cetus ꝓſbyteroꝝ hic ꝺz ſenatus alludēdo etymologie vocabuli. Mā preſbyter dicitur ſenioꝛ.xxj.di.c.j. Et ꝺz ſenatus a ſenex ℣ interpretat ſenſus.lxxiiij.di.c.ſi. Ad idem.lxxvj.di.ſi quid vero. ibi eccleſie tue ſenioribus.vñ no.†ꝙ merito preſbyter ſenioꝛ dicitur:qz debet ſcientia:vita:z morū grauitate ad ſe z ad alios cōſultius regendo ꝓfulgere. vnde ſacerdotū ſenatus ꝺz eſſe vita immaculata:que eſt ſenectus veneranda. Sap.iij. [ſine cōſilio nihil agere]intellige de illis:que pertinēt ad illos clericos:q̄ habēt adminiſtrationē ſup ppl̄m.j.e.q.cunctis. Non em̄ debēt monachi circa curā animarū z officius ſacerdotale abſqꝫ cōſilio taliū preſbyteroꝝ agere:vt credant magis exceptis in officio ſacerdotali z eoꝝ cōſilium ſequant. Eccli.xix. Audi cōſiliū z ſuſcipe diſciplinā.alꝰ venient monachi merito puniēdi:qꝺ oſtendit̄ duobus exemplis.primū eſt de Roboam[perdidit]qz ſprenit conſilium ſenioꝝ.vij.q.j.deniq;.z iij. Regū.xij.[ſenatū]ſcōm exemplū. Cum roma per ſecula res regeretur[ſenatū habebāt].i.ſapientum numerum habebat:quoꝝ cōſiliis regebatur ad quoꝝ imitatiōē eccleſia habet ſenatū.i.cetū preſbyteroꝝ clericoꝝ quoꝝ conſilio regitur ſalubr̄:qz vbi multa conſilia ibi ſalus. Proueibio.xj.

Diuiſio. Exponit literam. Preſbyter ſenior. Adde ter. in.c.clerōs.xxj. di.z ibi Joan. de turre cre.

1 ☞ Monachus ℣ debeat eſſe ſolitarius qñō intelligitur.

Placuit. Ad idē ſequit hoc.c.qꝺ eſt pape Eugenij. Summa eſt:ꝙ monachꝰ vitam ſolitariam a negotijs tam ſecularibꝰ ℣ eccleſiaſticis actibꝰ ſeparatam debet habere. Breue eſt:

Exponit literam.

ue eſt:nec bene diuidi poteſt. Lege textū. ¶[Placuit exigere]abſqꝫ abbatis vel apoſtoli licētia. Et intelligitur de illis monachis:qui curā animarū vel populū ſibi cōmiſſum non habent. Hu.[nec pniam dare]niſi in caſu neceſſitatis:vel inter ſe.vt.ℨ.e.q.c.j. dicit̄,[nec de baptiſmo]hoc ex toto ꝓhibetur monachis ſibi facere cōmatres.vt.xvij.q.ij. peruenit.z de cōſe.di.iiij.monachi. Hu.[baptizare[immergendo.hoc non licet monacho ex officio:niſi populū habeat cōmiſſum. Hu. vel niſi in caſu neceſſitatis[viſitare infirmū]more ſeculariū ſacerdotum:ſz dando pniam:z inungendo oleo ꝛc.alꝰ non ꝓhibeō monachis:cum ſit opus pietatis tpe affrictionis viſitare:z conſolari infirmos cum licentia ſui ſuperioris.diſti. lxxxvi.nō ſatis[nec mortuū]ſicut dictū eſt in primo.c.trāſire.vt ibi adminiſtret niſi de licentia abbatis:vel epi fuerit ibi conſtitutus ſolitarius eſſe debet:z circa ſecularia negotia diuiſus implicetur.qz vt dicit apoſtolus.ij.ad ti.ij.nemo militans deo implicat ſe negotijs ſecularibus. † hoc tū qō ꝺz ꝙ debet monachus eſſe ſolitariꝰ intellige.i.ſegregatus a tumultu z ſtrepitu z conuerſatione z frequentia ſeculariū: ſiue clericoꝝ ſiue laicoꝝ.xvij.q.ij.ſi [piſcis]hoc vt ſupra digimus ponit anſelmus lib.de ſimilibus.c.xxxv.z eſt ſumptum ex collationibus patrum[ſedeat]hoc ſumptum eſt de verbis eſa.ꝓphe.xlvij.vbi dicitur ſedeꝛ:z tace. Alia patent.

1 ☞ Monachi poſſunt percipere decimas z eccleſias autoritate epiſcopi.
2 Epiſcopus an poſſit dare indiſtincte priuilegium monachis colligendi decimas.

Diuiſio. Exponit literam. Scūs Th.

Peruenit. Ad idē eſt hoc.c.paſcalis pape. Summa eſt in rubro. Et diuidit̄ur in tres partes. In prima narrat quoꝺā monachoꝝ exceſſum. ſcōo illum reꝓbat.tertio ꝓuidet.ſcōa ibi: cum abſqꝫ.tertia ibi:mandamus. Lege. [¶Peruenit arroganter].i.ſuperbe z illicite. Aug.z arch.¶Dio quo notandū ℣ vt inquit ſanctus Thomas in tractatu contra impugnantes religionem,quod fuerunt quidam hereticꝰ:qui poteſtatem eccleſiaſtici miniſterij in vite ſanctitate poſuerunt:vt qui ſanctitate carent ordinis quoꝝ poteſtatem amittant:z qui ſanctitate fulgerent ordinis ꝓāte poticbantur. quorum errorem quoꝺam monachoꝝ ꝓfeſſio ſequnta eſt:qui tm̄ de eorum ſanctitate preſumebant:vt miniſtroꝝ eccleſie officia ꝓpio arbitrio vſurparēt predicādo:z penitētias iniūgēdo:z hmōi abſqꝫ licētia papei aut epi aut alicuius ſuperioris ꝓāte ſue auc̄te.ℨ quoꝝ ꝓſumptionē eſt ordinatū boc.c.[pniam].i.abſolutionē a pctis[z remiſſionē].i.p relaxationē a pctis dando indulgentias ꝛc.[cū abſqꝫ].ſcōa pars.[licētia ꝓpꝛ epi] †qua interueniente z decimas z eccleſias poſſunt licite percipere. monachi:z iam perceptas retinere.vt.j.e.q.qm̄. Hugu.

Queſtio. Reſpondet.

2 ¶[Surgit queſtio.†Utrum eps dare poſſit indiſtincte tale priuilegium monachis. ¶Rñdetur ītra hug.℣ de ꝓprio iure vbi ſcz nō leditur ius alterius pōt.priuilegiū ℞ per qō detrahitur iuri alterius nō pōt cōcedere:niſi ſolus apl̄icus. vt.ix.q.iij. conqueſtus. Hu.de quo no.ij.q.ij.in ſumma. Arc. [in calcedonenſi].j.e.q.qui vere.

Archidia.

Interdicimus. Ad idē ſequitur hoc c.qō eſt calixti pape. Summa.ꝓhibetur monachis nō habentibus curaz animarū ſine populū ſubditū.de quibus hec capitula in tellig̃itur officia pertinentia tā epis ꝙ ꝓlatis parochialibus. Et diuidit̄ in duas partes. In prima facit qō dictū eſt. In ſcōa mandat vt ordinationes clericoꝝ z conſecrationes altarium ſuſcipiant ab epis,in quoꝝ parochijs manent. ſecūda ibi:chriſma z oleū. Lege. ¶[Interdicimus publicas penitentias]qz tales dare ad epos pertinet. diſt.l.in capite. nec priuatas penitētias dare poſſunt populi:niſi fuerint aſſumpti ad curā animarū.ſ.e.q.placuit.z.c.peruenit. Aug.[infirmos]ſcz morte ſecularū ſacerdotū. Hu.ſcz autoritate cōferē di extra monaſteria eccliaſtica ſacra.vt pniam z extremā vnctionē.hoc em̄ eis nō licet:bene tamen licet cuz licentia abbatis ex pietate z opere miſericordie viſitare infirmos:ꝓout ſalubr̄ exigit. Mat.xxv.infirmus fui:z non viſitaſtis me[z vnctiones facere].ſcz in baptiſmo qz non licet eis baptizare.vt ℨ.eo.q.placuit. Item nec extremā vnctionē facere: niſi ſit curam habens.nec vnctionem confirmationis:quia talem dare ſolis epis conuenit,qui ſucceſſores apoſtolorum ſunt.act. viij.ad quos etiam pertinet chriſma cōficere:oleum benedicere:altaria conſecrare:ordines conferre[ideo publicas].i.populares in publico populo.hu.[chriſma.]ſcōa pars.[acciꝑiat]niſi ſpeciali priuilegio ſint exempti a turiſdictione eporum.ita vt poſſint talia accipere vndecunqꝫ velint. Aug.

Vrta. Ad idem eſt hoc capitulum alexandri ſecundi. Summa eſt in rubro. Littera ptz ex dictis vt non ſit neceſſe alia declaratione.

2 ☞ Vita ſolitaria ſi debite aſſumatur ꝓeminet vite ſociali. ℣ contra eſt periculoſa.nu.3.
4 Solitudo pertinet cōtēplanti qui iā ad perfectū peruenit.
5 Solitarius poteſt homo viuere dupliciter.
8 Eremite non poſſunt eligi in abbatem aut ꝓlatum religiomis:cuius non ſunt profeſſores.
Et quid ſi ſint idonei.nu.9.
11 Monachi olim extrahebantur de monaſterio tm̄ cauſa neceſſitatis:hodie etiam cauſa vtilitatis.

Diuiſio.

Ui vere. Ad idē ſequit hoc.c.ex ꝛcilio calcedonen. ſumptū. Summa eſt,ꝙ eremite qui pure z vere ſolitariā vitam ducunt honore digni ſunt. Monachi vero in ciuitatibus viuentes debent epiſcopo eſſe ſubiecti. Et diuiditur in tiij.partes. In prima loquitur de eremitis generaliter. In ſecunda de monachis,ꝙ non debent tractare ſeculares vel eccleſiaſticas actiones ſine licentia epi:vel abbatis. In tertia ꝓhibet ne ſeruus aliquis ſuſcipiatur ad monachatum ſine licētia dñi. In quarta ſubnectit,ꝙ eps ꝺz habere curā z ſolicitudinē de monaſterijs. ſcōa ibi:eos. tertia ibi:neminem. quarta ibi:cōmittit vero. Onia hic fit mētio de duplici genere hoim ſcz de vitā ſolitariā gerentibus qui dicuntur eremite. z de monachis in cōitate viuentibus veniunt aliqua querenda.

1 ¶Primo vtrum perfectioꝛ ſit religio in ſocietate viuentiū, ꝙ agentium vitam ſolitariam.
6 ¶Secundum vtrum eremite ſubſint epiſcopo.
7 ¶Tertio vtrum eremite poſſint eligi ad ꝓlaturam.
10 ¶Quartum eſt vtrum eremite gaudeāt ꝓuilegio clericoꝝ.

Primū ar.

Ad primū ſic ꝓceditur. Et videt †ꝙ religio in ſocietate viuentiū ſit perfectioꝛ, ꝙ agentiū vitā ſolitariā. Primo ſic. Dicit eccliaſticus.iiij.melius eſt duos eſſe,ꝙ vnū:habent em̄ emolumētuz ſocietatis ſue. ergo vī perfectioꝛ eſſe religio in ſocietate viuentium. ¶Scōo ſic mat.xviij.vbi ſunt duo vel tres ꝛgregati in noīe meo in medio eoꝝ ſum.ſz nihil pōt eſſe melī⁹,ꝙ ſocietas ꝛpi. ergo vī ꝙ viuere in ſocietate ſit melī⁹,ꝙ ducere vitā ſolitariā. ¶Tertio ſic,id qꝺ eſt cōtra naturā hoīs non vī ad perfectionem virtutis perfectiue ſed homo naturaliter eſt animal ſociale:vt ꝑba dicit ꝓmo politice.ergo vī ꝙ agere ſolitariā vitā nō ſit perfectius ꝙ agere ſocialē vitā. ¶In oppoſitū vī tex.preſentis c.in quo ꝺr,qui vere z pure ſolitariā eligunt vitam:digni ſunt honore. ¶Rñdeo dicendum iuxta ſanctum tho.in.ij.ij.ſub duabus cōcluſionibus. Prima eſt,† ꝙ vita ſolitaria ſi debite aſſumatur qō ſit cū quis prius ad perfectiones deuenerit ꝓeminet vite ſocial. Iſta cōcluſio ptz ex Aug.qui in lib.de operibus monachoꝝ illos ſanctiores dicit:q a cōſpectu hominū ſeparati nulli ad ſe ꝓbēt acceſſum viuentes in magna intētione oratiōū. Tales em̄ ſunt qui diu in monaſterio ſub regulari obſeruantia vixerūt. talis em̄ in ꝓbitate vtte ꝓbatus vī:de quo eccliaſtici.xxx. qui ꝓbatus eſt in illo perfectus inuentus eſt. ¶Scōa cōcio eſt.† vita ſolitaria ſi nō aſſumat debite vt pote cum quis eam aſſumit:qui nōdū ad perfectionem peruenerit ſiue per diuinā gratiam:aut per exercitium actus virtuoſi:eſt periculoſa.ptz cōcluſio ex illo Hieron.ad ruſticū monachū.in ſolitudine cito ſubrꝛpit ſuperbia dormit qñ voluerit:facit qō voluerit ꝛc. Pro iſtarū cōcluſionum pleniori intelligentia eſt notandū cum ſancto Tho.vbi ſupra ꝙ ſolitudo ſicut z paupertas nō eſt ipſa perfectiōis eſſentia. ſed perfectionis inſtrumētum. Unde in collationibus patrū dicit abbas moyſes,ꝙ ꝓo puritate cordis ſolitudo ſectanda eſt,ſicut z ieiunia:z alia hmōi. Preterea eſt cōſideradū,ꝙ id qō eſt ſolitariū oportet eſſe per ſe ibi ſufficiēs hoc autē eſt cui nihil deeſt,qō pertinet ad rationem perfecti. †Et ideo ſolitudo pertinet cōtēplāti:qui iam ad perfectū peruenit qō quidē contingit dupliciter:vno modo ex ſolo diuino munere:ſicut patet de Joāne baptiſta:qui fuit repletus ſpū ſancto adhuc ex vtero matris ſue. Et ideo cū adhuc puer eſſet:erat in deſertis vt dicitur Luce.i.Alio modo per exercitiū virtuoſi actꝰ ſm illud.ad hebr.v.perfectioꝛ eſt ſolidus cibus eoꝝ:qui prō cōſuetudine exercitatos habēt ſenſus ad diſcretionez boni z mali. Ad exercitiū autē hmōi iuuat homo ex alioꝛ ſocietate dupliciter.vno modo ꝓtū ad intellectū:vt inſtruāt in his q̄ ſunt cōtemplanda.vt Hieron.dicit ad ruſticū monachum. Alii placet vt habeas ſanctum cōtuberniū nec ipſe te doceas.ſcōo ꝓtum ad effectum vt ſcz nocie affectiones hominis reprimant exemplo z correctiōe alioꝝ.qz vt dicit Greg.

Secūda cōcluſio.

Hieron.

Scūs Th.

Abb. moy.

Hieron.

Grego.

xxx. moralium super illo. Qui dedi in solitudine domū quid prodest solitudo corporis si solitudo defuerit cordis. Et ita vita socialis necessaria est ad exercitiū pfectiōis: solitudo aūt cōperit iam perfectis. vnde Hieron. dicit ad rusticū monachum. Solitariū vitā minime cōprehēdimus: quā semp laudabimus sed de ludo monasterioꝝ huius milites volumus egredi quos rudimenta non terrēāt: z qui speciē conuersationis suo multo tpe discernūt. Sicut ergo id qō iam perfectum est preeminet ei, qō ad perfectionē exercēt. ita vita solitarioꝝ si debite assumāt: preeminet vite socialī: sicut dicit prima cōclusio. Si aūt absq; precedenti exercitio talis vita assumatur est periculosa: sicut dicit scōa cōclusio: nisi per diuinā gratiaz suppleatur, q; in alijs per exercitiū acquirit. sicut pz de beato Antonio z benedicto. ¶ His habitis dicendū est. Ad rationes in oppositum. Ad primā rādeť negādo cōsequentiaz. nec autoritas hoc pbat. Salomō eīm ostēdit in illis verbis melius esse, q; sint duo simul, q; vnus ꝓpter auxiliū qō vnus habet ab alio vel ad subleuandū, vel ad fouendū, vel ad spiritualiter calefaciendū. quo quidē auxilio iam nō indigēt qui sunt perfectionē assecuti. ¶ Ad scōam rādeť negādo ꝯsequentiā. Et ratio est, ꝙz finis sanctū Tho. qz sicut dicit Jo. iij. q; manet in charitate in deo manet: z deus in eo. vñ sicut ꝓs est in medio eoꝝ: qui sibi nuicē per dilectionē primi sociātur. ita habitat in corde eius qui diuine cōtemplationi insistit per dilationē dei. ¶ Ad tertiā rādeť negādo etiā cōsequētiā. Et ratio est, ꝙz homo pōt solitarius viuere dupliciter: vno modo quasi societatē humanā non ferēs ꝓpter animi feuiciē z hoc est bestiale z ita contra naturā hois. Alio modo ꝓpter hoc q; totaliter reb⁹ diuinis iuheret: z hoc nō est contra naturaz hois: est tū supra hoiem. Et iō phs dicit in p̄mo politi. q; ille q; aliꝰ nō cōmunicat est bestialis, aut deus, id est diuin⁹ vir.

6 **Ad secundam** questionē qua queritur, ꝙtrū eremite subdi teneant epō. Alii qui dicūt, vt tāgit in gl. z in Hu. q; nulli epō subiecti sunt adherentes illi autoritati salomonis. locusta regē non hz locustam vocantes eremitam. Sed istud est falsū, vnde dicimus q; eremite sunt subiecti epis: in quoꝝ diocesibus sunt z possunt ab eis excōicari: z coerceri si peccauerint. Si aūt cōtingat q; nō sit epūs vbi sunt quales forte sunt qui sunt in egypto: subiaciunť tū dño apl̄ico: q; pastor est omniū fideliū z caput. Ista cōclusio pz primo ex illo apl̄i. ad ro. c. xiij. omnis aia subdita sit sublimioribus ptātib⁹: z habeť extra de cēsi. c. ois anima. Itē eremite aut sunt de eccl̄ia aut non. Si sic ergo papa est caput eoꝝ. Itē eccl̄ia est plata oibus ecclesijs. ergo omnibus qui sunt de eccl̄ia: dist. xxi. Quis. z di. xcij. sacrosancta. Si non sunt de eccl̄ia:, tunc non sunt catholici sed pfidi hereticī. vt. xxiiij. q. i. alienus. Et sic patet q; subsint pape: cuius totus mūdus ō; parochia: z epūs in quoꝝ diocesibus morant. dicūtur tū nō habere regē: q; nullus est eis specialiter deputatus prelatus ꝑm cuius dissipationem viuant: comedent: z ieiunent: z alia faciant: sicut habent monachi z alij religiosi in congregatione communiter viuentes.

7 **Ad tertiā** questionem qua queritur, ꝙtrū eremite possint eligi ad prelationem. Multi multa dicūt. ¶ Sed videť nobis distinguendū de eremitis. Quidā enim monachi certū habitū z regulā profitentes eremiticā. i. solitariā vitā ducēt. Et de istis qñ sunt tales sicut descripsimus, q; ad perfectionē iam venenerint nō est dubiū, quod ad prelationē assumi possint sine seculare: sine regulare ordinis fuisse in scientia doctus fuerit: z doctrina veritatis potēs alios docere. Ista ꝯclusio satis patet extra de elec. cū cām. z. c. cum in magistrū. vbi ꝑm Soffr. Host. z ber. in illo c. cum monasterium. allegato in glo. ille electus erat religiosus: z professus. Et pz etiam qñ sunt viri solitariā vitā agentes vocati eligunť ad prelationes ecclesiarum z monasteriorū. Alij dicūtur eremite. s. vagi, nō habentes nec certum habitū, nec aliquā religionis regulā sunt professi. Et de istis bene potest esse dubitatio si possunt ad prelationem assumi vnde est cōclusio. prima ꝙ epūs abbatē aut religiōis prelatū cuius religionis nō sunt professores eligi nō pōt. Nam cuz abbas debeat esse monachus: vt in allegato. c. cū causa oportet q; eligēdus in abbatem sit professus expresse. vt expressum extra de elec. li. vi. c. nullus. Et expresse etiam colligitur ista conclusio. in cle. i. de ele. vbi habes, q; nullus religiosus pōt eligi ad prelaturā nō episcopalem: qui sit alterius religionis: vel habiť patet etiam cōclusio aliunde. qz debet esse vita conformis inter caput z membra eremita aūt cum nō renūtiet ꝓpriis vt dicit hic gl. z. xix. q. iij. s. e cōtra paulus. sic nō esset vita cōformis inter eos. ¶ Secunda conclusio ꝙtꝑ esse q; tales eremite si alias sunt idonei possunt eligi z assumi ad prelaturaz episcopalem siue secularem. Conclusio videtur satis nota.

10 **Ad quartū** questionem qua queritur ꝙtrum e remite gaudeant priuilegio clericoꝝ. Rādetur q; sic. vt hic dicit glo. Cui concordat Inno. z Archi. cū pluribus alijs. Litera. [Aut vere]. i. absq; falsitate: z pure: absq; dolo: z fictione [solitariā]. i. eremiticā. hug. [sunt digni honore] primo qz tales sant virtuosi quibus debetur honor. vnde honor est premiū virtutis. primo ethi. scōo qz cū diuine originali z contēplationi ingiter insistant imitātes clericoꝝ statū: merito gaudēt honore z priuilegio clericali [eos] loquitur de monachis. scō a pars [subiectos]. xvij. q. ij. Innouio. Lan. Archi. operā dare. j. c. de psentium laude. Archi. [cōicare tractare] res ecclesiasticas que sunt officia clericoꝝ secularium. hug. nisi sint assumpti ad curā aliarū [nec alias iungulares]. i. seculares actiones. vt curā: tutelā: publica z secularia litigia: vel aduocādo: vel pro iudice sedendo: vel simpliciter intelligendo causas ecclesiasticas vel seculares. j. c. de presentium. hu. [necessitates] ar. ꝙ tū causa necessitatis olim monachi extrahendi erāt de monasterio. vt. ly. di. presunt. Sz nūc etiā causa vtilitatis extrahūtur. vt. j. c. in parochia cū ꝓ vtilitate ab ipius ciuitatis epo de licētia eīus epi z ꝓsensu abbatis possunt monachi licite exercere officia ecclesiastica clericis secularibus cōpetētia: z tractare causas ecclesiasticas: etiā seculares presertim miserabiliū personaꝝ. vt di. lxxxvj. peruenit. hug. [z neminem.] tertia pars [monachus] vel cōuersus hug. [nisi ad domini propriꝰ licentiā.] vt distinctio. liij. c. j. z ij. [pretereuntē]. i. transgredientem. Hug. [committi] quarta pars [curam] vt di. accedens. vt di. lxi. obitū. z. xvij. q. ij. abbates. z. c. monasteria. z. c. cognouimus. Hug.

Dis itaqꝫ. S. est. in quo magister Gratianus determinat illud verbum primi capituli. s. ꝙ monachi nō debent sepelire: nisi monachos. hu. arc. Et dicit ꝙ illa prohibitio fuit cōtra monachos exeuntes monasteria: z qui ꝑ capellas celebrant mortuoꝝ sepulturas non ꝓhibentur sepelire in monasterijs eoꝝ volentes siue eligentes ibi sepulturam. Et ad hoc inducit sequens capl̄m dum tamen canonica pars sui iudicij priori ecclesie: i. clinquatur. extra de sepul. c. j. z. ij. Hu. z. Archi.

Capitus. Ad probādum ꝙ licet monachis in suis monasterijs sepelire eligentes apud eos sepulturā inducit hoc capitulum qō est beati Gregoꝝ Joānī epo. Summa est in rubro satis expressa. Diuiditur in duas partes. In prima exponit querelam. In scōa prohibet epō: ne super illo amplⁱ molestet monachos. scōa ibi. a qua. Litera. ¶ [Agapitus a qua.] scōa pars [inhumanitate] inhumanū eīm erat phibere, ꝙ missa apud monachos celebrareteť, z ꝙ mortuos suos sepelire nō possent: cum iure sint sibi concessa vt in. c. placuit. supra. e. q. licet enim missam publicam. i. popularem eis prohibeatur celebrare: non tamen simpliciter prohibē. ur missas celebrare in monasterijs. Nam missa solenniter licite cantatur in quolibet monasterio: vt dicit Hug.

Admonere. Ad idē est hoc. c. qō est eiusde cōcilij tituli, qō est Gelasij pape. Summa est in rubro, siue ꝙ epūs nō debet negligere exequi pias voluntates defunctoꝝ. Litera patet.

Consyderatio. Ad idem est hoc capitulum quod est Gelasij pape. Summa est in rubro. Litera patet.

Vbicūqꝫ. Ad idē est hoc capl̄m qō est cōcilij tiburtini. Summa est: vt colligit ex ipso capitulo plene qō ponitur. xxiij. q. ij. vltima vo luntas, ꝙ apud monasterium potest quis eligere sepulturaz.

Ecce his. S. est: in quo magister gratianus ex precedentibus quatuor capitulis concludit, ꝙ si aliquis eligerit apud monasterium sepulturā ꝙ poterit sepeliri libere a monachis. Lege tex. ¶ [Ecce vnde liqui de] exponit quomodo sit intelligēda prohibitio nicene synodi: quoniam intelligenda est de monachis circuncirca vagātibus qui non contenti suis claustris indistincte z sua autoritate publice exibant per diuersas ecclesias ad cuiuslibet exequias. eis autem qui in suis claustris manent non prohibet quin eligentes apud sepulturam possint sepelire.

1 ☞ Monachi exeuntes monasterium sine debita licentia z per ciuitates. aut loca peruagantes coguntur ad monasteriū redire: etiam vocato brachio seculari.

Audam. Sequitur capl̄m contra vagantes monachos, qs sumptū est ex calcedonen. cōcilio. Summa. ꝙ monachi sine debita licētia monasteria

Ad. j. arg.

Ad scōm. S. Thom.

Ad tertiuz.

Respondet.

Rādet.

Hoffredus. Hostien.

Prima cōclusio.

Scā cōclu. 9

Respondet.

Lauren. Archidia.

Exponit literam.

Hugutio.

Exponit literam.

Diuisio.

Exponit literam.

tia monasteria exeuntes: z per ciuitates aut loca peruagātes: cogantur ad monasteria redire etiā brachio seculari vocato. Et diuiditur in duas partes. In prima narrat excessum. In scōa prouidet. scōa ibi: statuit. Lege. ¶ [Quidā corūpunt] discordias seminando aut malas doctrinas siue errores docēdo. [Statuit.] Scōa pars. [primam commouere] in talibus enim semper commonito debet precedere vitionem. ar. xxij. q. ij. indigne. Hug. [per defensorem]. i. propter secularem iudicem: vel potestatem loci.

1 ☞ Monachus predicans erronea contra fidem potest capi per potestatem secularem.

Robinum. Ad idē sequitur hoc. c. qō est pelagij pape. Summa est, ꝙ monachⁱ erronea cōtra fidem predicans siue docēs capiatur per potestatem secula. &: z talis si volperit cognoscere de sua contentione rationē mittatur ad papam: vbi docetur. Si autem contumax fuerit errorem suum pertinaci animositate defendēs mittat in exiliū. Breue est, lege. ¶ [Probinū] litera patet [defenso.] hic enim ad requisitionem ecclie catholice principes catholici capiebāt hereticos donatistas: vt Aug. in epistola ad donatum.

Dicimus. Sequit ad principale ꝓpositū questionis hoc. c. qō est leonis pape. Summa est in rubro. Lege adjcimus. litera pz ex superioꝝ. Monachi enim ex eo ꝙ monachi sunt non habent talia facere: nisi cum sunt vel ad curiam vocati: vel de licentia prelatorum. Quomodo autem tales cum scientia prediti sunt: z sanctimonia sint idonei superius ostendimus.

Ecce. S. est: in quo magister gratianus ostendit qualiter intelligenda sunt prefata capitula. prohibēt monachis: ne penitentias aut predicationis officium aut curarum secularium negotia assumant. Solutio ista gratia vt dicit Aug. est vera: z generalis tam de penitentijs imungēdis z predicationis officio: z sepultura mortuoꝝ. ꝙ de oibus: q; in superioribus capitulis. phibētur monachis. Lege. ¶ [Ecce in dedicatione]. i. ordinatiōe: Hu. [ptātē] scz ordinis: [executionem nō habent] nisi habeant materiā sibi subiectā. i. populum. Omnia sunt clara maxime ex superioribus.

1 ☞ Monachus non debet esse iudex aduocatus vel procurator negotioꝝ secularium: aut fieri. Et pōt diuidi. c. in. nū. partes. In prima ponit qō dictū est. In scōa assignat rationem prohibitionis. In tertia confirmat rōnem. In quarta ponit ad quid debet studium monachi tendere. scōa ibi: qz satis. tertia ibi: omnimode. quarta ibi: faciat. Lege. ¶ [De presentiū.] pro intellectu ponitur casus. Antonia patricia supplicauit pape pelagio: vt cōcederet sibi quēdam monachū: qui in suis negotijs defensor ē habere volebat: pelagius papa ex toto denegat: q; non decet vt quis de ordine monachali defendat ad officiuz illud. qz in illo officio non poterant impleri ea: que a monachis sunt deo promissa. [defensor.] ꝓnoie defensoris intelligitur aduocatus: castellanus: z iudex. vt. j. q. iij. saluator. Hu. [quia:] scōa pars [de isto proposito] scz monachi [omnimoda.] tertia pars [diuersitas] diuersitas eīm magna que est nō tam in habitu exteriori q; interiori: z in vita: z in actibus istorum officioꝝ manifeste ostendit, ꝙ ista non possunt competere proposito monachali [facit.] quarta pars ptz.

Gelasius tamen. S. est: in quo gratianus vī velle soluere quādam contrarietatē, sed non est cōtrarietas. Dicit enim ꝙ gelasius supra dixit. lxx. vj. monachus. permittit monachos defensores esse: sed non est contradictio ad psens capl̄m. qz aliter accipitur hic defensor: z aliter ibi. Hic defensor ō; castellanus: procurator: aduocatus, iudex. In illo vero capto monachus defensor ō; ostiarius: vel exorcista [ex dispensatione] sed nulla est dispensatio, ꝙ monachi fiant ostiarij vel exorciste. vñ minus congrue loquitur Hug. nec etiam bene intellexit nomen defensoris. vt dicit Ber. hil. archi.

Quod vero. Hic incipit scōa pars: in qua magister allegat ꝙ alia pars questionis videlicet ꝙ monachis liceat sacramenta ministrare z alia ecclesiastica officia exercere. vñ pbat per sequētia capitula vsqz ad. s. his oibus, q; si monachus habet populum de licentia pape vel episcopi omnia potest officia celebriale: siue ministrare: sicut clerici seculares. Jo. de Arch.

Doctos. Inducit in primis hoc. c. qō est beati hieronymi super epl̄am. ad cor. licet hic scribatur esse ambrosij. Summa est. Commendatur ꝙ monachi docti z probi ad curā animarū assumātur z eo casu ꝙ possint oia exercere: que ad officiū cure pertinent z percipere q; sacerdoti curato de iure debenť. ¶ Doctos ac probos]. i. moribus ordinatos. vtrūqz est necessarium in ꝙmocūdo ad curā aliarū: scz scīa z vita. Nā vt dicit Isidorus. Scia sine vita arroganter facit. vita sine scia inutilē reddit [debita]. i. penam debitā pro pctis. archi. [miseris]. i. pctōibus. [moderata]. i. deliberata. arch. [commendamus] si eis populus cōmittat. cui debeant ministrare. hu. [propter obsequiū plebis]. i. qz ei obsequit ordo, ꝓ ea z sacrificando z cōicando &c. [iuxta apl̄m]. i. ad cor. ix. vbi dr. Qui altario seruit: de altario viuere debet [dñicitione.] qua z ꝑs mat. xxvj. accipiēs panē benedixit fregit: z dedit discipulis suis dicēs. Accipite: z māducate: hoc est corpus. Et sil' accipies calicē gratias agēs, dedit eis dicens. bibite ex hoc omnes. [hic est &c.] Virtute ergo horū verboꝝ xp̄i qui est agnus sine macula eusqz immaculata benedictione cōuertit panis in corpus xp̄i: z vinū in sanguinē per ministerium sacerdotis quibus deus dedit hanc ptātem. de conse. di. ij. hoc. z. c. corpus.

1 ☞ Monachus promotus ad curam animarum debet gaudere siue vti beneficijs ecclesie.

Monachus. Ad idē sequit hoc. c. qō est Innocēcij pape. Summa ꝓ monachⁱ ad curā aliarū ꝓmoꝝ ds bificijs ecclie gaudere siue vti. dixit. Lege. ¶ [Si monachⁱ] Plana est litera vt non indigeat expositione.

1 ☞ Prelatus potest alere consanguineos suos si egeant de bonis ecclesie.

2 Proximus dicitur quilibet homo etiā indeus vel paganus.

Moderamine. Ad idē est hoc. c. qō est beati gregorij pape z in registro. Summa est quasi eadē cū precedenti. Lege. ¶ [Moderamine ligandi] hanc ptātem petro ꝓmiserat. mat. xvj. z ceteris apl̄is ad. xx. cvij. [Salua tor eis dedit] Jo. xx. qui post resurrectionē insufflans in eos dixit. accipite spīm scīm: quoꝝ remiseritis pcta: remittunť eis. z quoꝝ retinueritis: retēta erūt. [decimarū] ex hoc eīm ꝙ epi z curati habēt ptātem ligādi: z soluendi ac euāgelizandi: z sacramenta ministrādi: debenť eis decime z primitie z alia iura ecclesie. Sic enim sacerdotes z leuite in veteri testō ista accipiebāt, q; sibi debebanť iure perpetuo. numeri. xviij. Si etiā in nouo. ¶ Preterea dñs ordinauit vt q; altario seruunt, de altario viuant. j. ad cor. ix. [iusto canone] i. redditu ecclesiastico muste diuiso in tres. vel in quatuor partes, ꝓ cōsuetudine loci. hu. z arc. [primoꝝ] linea cōsanguinitatis qb⁹ si fuerint pauperes tenemur impēdere de bonis eccl̄ie: z potiꝰ illis, ꝙ alijs. di. lxxxvj. nō satis. Et est ar. ꝙ plat⁹ de bōis eccl̄ie pot alere cōsanguineos suos si egeāt. hu. [vel primoꝝ] hoc: qb⁹ potius subueniēdū est, ꝙ prim⁹ eīm ōz qulibet hō etiā iudeⁿ vel paganus. istis saltē spe cōuersionis subuenire tenemur in necessitate. j. q. ij. ☞ pio, vī primi dicunť hic familiares. i. q; sunt de tua familia. hu. [perfectionis.] q; semp maioꝝ psumit in monachis ex quo boni inueniunť ☞ in alijs di. xlvij. ☞ libet. hu.

Ex autoritate. Ad idē est hoc. c. qō est beati gregorij. Summa est in rubro: vel est eadē cū summa. c. doctos. s. ꝙ monachi ꝓstituti ꝓlati siue curati ppoꝝ pñt clericoꝝ officia exercere. Lege. ¶ [Ex autoritate sacerdotib⁹ monachis.] Monachi facti sacerdotes. i. epi. figurā tenēt apl̄oꝝ. facti vō sacerdotes curati typū tenēt. lxx. discipuloꝝ. vt accipit ex gl. dede. Luce. x. z di. xj. in nouo. Monachi vō in hoc amplⁿ tenēt figurā apl̄oꝝ quo ad renūtiationē ꝓpriorū cū ipi cū apl̄is dicāt illud ma. xix. Ecce nos reliquimus oīa: z secuti sumⁿ te. qui monachi facti sacerdotes z curati pñt oīa facere: que secundum clerici curati facere possunt. alia sunt plana.

Sunt nonnulli. Ad idē est hoc. c. qō est bonifacij pape. Summa est eadē in rubro: z est eadē cū precedentibus. Et diuidit hoc. c. i quatuor partes. In prima

Exponit literam.

Isidorus.

Exponit literam.

Hugutio. Archidia.

Exponit literam.

Exponit literam.

Diuisio.

narrat errorē quorūdam. Jn scō reprobat illū. Jn tertia ponit verā opinionē. Jn quarta reprimit ꝙ cohibet retrahentes scā ibi: sed oino. tertia ibi: tantorū. quarta ibi, detractantes.

Exponit literam.

Lege. ¶ [Sunt nōnulli.] pro intellectu huius lre est sciendū ꝙ vt sanctus doctor dicit vt tractatu Ꝫ impugnātes religionē, ꝙ huius erroris assertores primorū errorū sanctus imitant. Est em̄ errātiū cōsuetudo, ꝙ in medio veritatis nō pūt cōsistere vnū errorē declinātes: in Ꝫtū dilabunt. sicut eutās diuisionem essentie, quā arrius introduxit: in cōfusionē ꝑsonarū sabellius declinauit, vt dicit Au. idē pt̄z de multis alijs hereticis. Sic in proposito fuit quodāmodo quorūdā ꝑsumptuosorū religiosorū error, ꝙ ex hoc ipso quod monachi de sua vita ꝓsumentes autoritate ppria sibi docēdi ꝛ ecclīastica officia exercēdi vsurpabāt: etiā in hoc pax turbabat vt habet. Ꝫ. e. q. iii. c. quidā monachi. quorū ꝑsumptionē sancti patres conati sunt reprimere rōnibus ꝛ decretis. vt ibi pt̄z. Eorū vero dictis quidā ꝑuersi sequētib⁹ tpibus abusi sunt ea idocti atq; instabiles deprauātes: intātū ꝙ in errorē Ꝫtū dilabunt. assentes ꝙ nō licet religiosis doctoris officiū exercere: vel fusci pere iudicātes eos ad ecclīastica officia exercenda indignos. Et hūc errorē sctūs bonifacius papa reprobat [amaritudinis] qz felle amaritudinis seu amaritātis amaritie [vt Simō magus] cui petrus ait, actuū. viij. in felle amaritudinis ꝛ obligatione iniqtatis video te esse [vel amaritudinis Ꝫ tristātis in uidie vel odī; ꝛ non feruore charitatis mouenī isti cōtra monachorū ꝓmotionem mortui monachi ꝛ si sint mūdo mortui viuunt tamen deo. Sic enim apostolus ait. ad Ro. vi. Si mortui sum⁹ pctō cōuiuim⁹ tñ xp̄o ꝛc. igit̄ qz monachi mortui sunt mūdo: ꝛ magis elongati a peccato viuunt deo. vñ ex hoc magis digni sunt vt docti ꝛ probi ad ea que dei sunt agēda ꝓmoueanī. Et ita istorū argumentatio frīuola est: ꝛ ab oī rōne aliena [xp̄ianitate] i. sacra ecclīastica: q̄ ferunt xp̄ianis ꝛ per que siūt xp̄iani. hu. pe. ꝛ archi. [sed oino.] scā pars [labunt in errorē] sine decipiunt [nec em̄ btūs] inducit argumētum a beato benedicto q monachorū edidit regulam discretione precipuā: vt dicit beatus Gego. in qua nō dubiū talia prohibuisset monachis: si eis nullo modo licuissent [nemo] hoc dicit apls. ĥ. ti. ĥ. vñ cū hoc genus milite cōprehēdat nō solum monachos, sed etiā canonicos regulares: ꝛ alios oēs clericos. vt di. lxxxvij. c. j. ex isto nō capitur argumētū Ꝫ monachos [tantorū]. tertia pars [periculosum est refragari] ar. cōtra eos qui nō suscipiunt autoritates sanctorū patrū ꝛ precipue decretales sanctorū apostolorū in di. xix. si romanorum. Hug. [detractātes]. quarta pars. Sic cōstrue [oino precipimus vt hoies detractātes]. i. cōcedētes ꝛ conātes [arcere]. i. remouere [pbros monastice ꝓfessionis] ab officio sacerdotalis potentie reprimantur ab hmōi [ausibus] hu. lau. Archi. [potentior]. i. dignior. lau. aptior. Hu. Archi.

Archidia.

Exegetus.

Jdis omnibus. ſ. est: in quo magister gratian⁹ ex dictis ꝛ sup pplz ab epo de ꝫsensu abbatis cō stituti: possunt licite exercere officia sacerdotalia. quod probat iterum per capitula sequentia secundum Hu. ꝛ Ber.

¶ Monachi docti merentur promoueri ꝛ ad clericatum: ꝛ ad cura animarum.

Diuisio. 1

Exponit literam.

Jnnunc. Jnducit ad hoc caplm̄ qō est hieronymi ad rusticū monachū. Sūma. † ꝙ docti monachi mererenī ꝓmoueri ad clericatū: ꝛ ad curā aiarū. Diuidit in duas partes. Jn prima docet qd agendum sit vt clericus esse mereaī. qz. ſ. bene viuere. Jn scā docet q̄ agenda sunt postꝙ ad curā siue prelationē fuerit ꝓmot⁹. scā ibi: qō si. Litera. ¶ [Sic viue]. i. ita virtuose ꝛ honeste. hoc em̄ requirit in ꝓmouēdis ꝛ ordinandis ad clericatū. extra de eta. ꝛ qualit per totuz [multo tēpore pisce] qz sciētia ꝛ doctrina vt dicit phs. ĥ. ethi. eget tempore ꝛ experimēto vñ Grego. Nemo repēte fit summus. ar. cōtra mo mentaneos magistros: ꝛ generaliter ztra illos: qui in momēto ascendunt ad aliquod officiū quod non debet conferri nisi longo tēpore exercitatis. di. lix. si officia. ꝛ di. lxi. si officia. ꝛ di. lxvij. ꝓhibetur. ꝛ di. lxj. miserū. hu. [meliores] qz nō mediocriter errat: qui minus bonū prefert magno bono. de cōse. di. v. non mediocriter [qō si populus.] secunda pars [elegerit]. i. confirmauerit [vel elegerit]. i. nominauerit vel instituerit. Et est argumentum, ꝙ verbum semel positum tenetur equinoce. simile. di. viij. ꝛ xvij. ꝓsbyterum. Hu. lau. [in clericum]. i. in prelationem solis clericis debitaz [age que clerici sunt]. i. que ad officia clericorum pertinent iam agere poteris.

Gregorius.

¶ Monachus non debet iudicare de vita sacerdotum.

2

Jclericatus. Ad idem est hoc. c. qō est eiusdē Hieronymi. sūma est in rubro. Et diuiditur hoc. c. in tres partes. Jn prima dicit ꝙ monachus qui ad clericalē dignitates cupit ascendere: dz primo discere: qō postea docere possit. in scā dicit ꝙ non pertinet ad eū seculares clericos de eorū ꝓmotione intemptiua redarguere. in tertia ostendit: ꝙ tutius est monacho in monasterio esse cū fratribus, ꝙ viuere solitarie. scā ibi: non est humilitatis. tertia ibi: nunc monachi. Litera. ¶ [Si cleri catus titillat]. i. delectat. ſ. vt ꝓdesse possis multis: hoc em̄ licitū est [nō ambitionis vitio] qz hoc vitiosus est [discas. Scz quę sunt sacerdotis [nō est] secunda pars [humilitatis mee] id est paruitatis. hu. [menlure mee prelationis] quasi hoc nō patiē meta ꝓpōita prelationis mee. Mā eorū plat⁹ nō sum. Et ideo pertinet ad me vltra id, ꝙ mihi cōcessum est dicere aliqd de clericis. hu. ar. † ꝙ monachus non debeat iudicare de vita sacerdotū [de ceteris]. i. monachis [ꝛ]. i. de ministris ecclesiarū. i. de clericis: qui ministrant ecclesijs secularib⁹ [finis trū] reprehēdēdo eos: qui nimis cito ascendūt ad talē administrationē. hug. ꝛj. q. iij. absit. ꝛ. vj. q. j. oues. ꝛ. c. deteriores. argchi. liber in quo cōtinet qualr monachus factus clericus debeat viuere. hu. [nūc.] tertia pars [cunabula]. i. prima documēta siue introductiones. hu. archi. [discutimus]. i. discutere intendimus. qz intēdimus docere qualiter monachi in pncipio debeāt se habere in monachali vita [liberalib⁹ studijs] id est artibus ad līam vel studia vocat virtutes ꝛ bona opa que reddunt animū liberū ab amore terrenorū. hu. [solus]. i. in solitarijs: in celis separatis: ꝛ singularibus hoc fieri nō dz: nisi de licētia abbatis cā infirmitatis: vel debilitatis: vel senectutis. ꝛꝛ. q. iij. monachū. hu. vel [solus]. i. in eremo [cōtubernium]. i. cōsortiū. Cutius em̄ est in societate viuere vt sctō: monitis ꝛ exemplis instruanī: ꝛ per eos deducātur sine casu. [Scriptū est em̄] ecclīastici. iiij. ve soli: qz ceciderit nō ĥz subleuantē. vñ, puer, xvij. dz frater q̄ iuuat a fratre quasi ciuitas firma de ista materia locuti sumus supza. e. q. c. qui vere.

Diuisio.

Exponit literam.

Archidia.

Exponit literam.

Hoffre.

Exponit literam.

Archidia.

Lauren.

¶ Monachus ad curam animarum assumendus est ab abbate eligendus ab episcopo ordinandus.

Jquis monachus. c. hoc qō est Gelasij pape. Sūma. † Monach⁹ ad curā aiarū assumendus est ab abbate eligēdus ꝛ ab epo ordinādus. Nō diuiditur. Litera. ¶ [Si qs petierit]. i. licentiā dederit. extra de elec. si religiosus. li. vj. [ab epo suo dz eligi]. i. electus instituī: vel cōfirmari. hu. [ppli. electione]. i. nominatione. qz ppli nō est eligere, sed aut testimoniū dare electo. xxiij. di. c. j. vel solum petere ab epo sibi dari administratorē: vel prelatū. extra de sta. mo. qō dei. vbi ista snia approbatur per Hof. [vel epi electione]. i. confirmatione vel institutione.

Exponit literam.

Hoffre.

Monachos. Ad idem est hoc. c. Syricij pape. Summa est, ꝙ monachi morū grauitate ꝛ vite atq; fidei institutione commendari prelatorū officijs pūt aggregari: dū tñ canonice promoueanī. Nō diuidit. Litera. ¶ [Monachos cōsecratione] i. benedictionem qz diaconus non consecratur. Archid. [superius perfixim⁹]. ſ. di. lxxvij. c. j. ꝛ. ij. ꝛ. iij.

Exponit literam.

Archidia.

Lauren.

¶ Perseuerentia dicitur corona virtutum.

1

Jngerens se repellendus est.

2

Vos autem fratres. Ad idem est hoc. c. qō est beati Aug. ad eudoxium. Summa est in rubro. Non diuiditur. Litera. ¶ [Vos] loquitur monachis ꝛ canonicis regularibus. Hu. [ppositū vestrū] † perseuerentia enim corona virtutū est. vñ dñs ait. qui perseuerauerit vsqz in finem hic saluus erit. Mat. xxiij. [desyderauerit] in prelatione aliqua. hu. [nec elatiōe auida]. ſ. vos ingerēdo. † Qui em̄ se igerit repellendus est. vt. j. q. vj. si ait is. hug. [respuatis] eandem post multā instantiā. hu. ꝛ Lau. [sed miti corde obtēperetis deo.] Nam vt dicit hu: qui scit ꝛ credit se dignū: ꝛ posse sufficere ad tale onus: ꝛ suscipere renuerit ex toto: peccat mortaliter, ꝛ offēdit se nō diligere summū pastorē. vt. viij. q. j. in scripturis. vide ibi qz ibi aliqd diximus de hoc dirigit. pſ. xxiij. diriget mansuetos in iudicio [docet] pſ. xxiij. docebit mites vias suas. [nec vīm otiū cōtemplationis necessitatibus eccīe preponatis] qz non ꝓuata sed cōis vtilitas est preponenda priuate [ptūrīcti]. ſ. spūaliter bonis in mūdo. quotidie em̄ gignit ꝛ parit in fide per sacra ecclesiastica: ꝛ per predicationem. vt xxj. q. ij. qui abstulerit. ꝛ. xxxij. q. iij. recurrat. Hug. [ministrare] in officio prelatiōis. hu. ꝛ archi. [nascerem⁹] spūaliter p sacra: ꝛ predicationē: qz nō esset qui ea ministraret. hu. Lau. ꝛ arch. Ex istis satis apparet arg. ꝙ est melius ꝓi docto ꝛ virtuoso

tuoso acceptare oblatum prelationis honorem ratione vtilitatis ecclesie: ꝙ refutare amore propriae quietis.

Diuisio.

Exponit literam.

Archidia.

¶ Subdiaconus pōt eligi ad regimē parochialis ecclesie.

1

Aparochia. Ad idē est hoc caplz qō est papę Gelasij. Summa est ꝙ ad petitionē ꝓbi omnī pōt monachus ad ecclesiā parochialē ꝓmoueri. Diuidit in duas ptes. in pria narrat petitionē ꝛ admissionē rōne grauitatis obseruāde dilata fuisse. in scā ordinationē committit ptm. ſ. quo ad diaconatum: ꝛ partim sibi retinet scz quoad presbyteratum. scā ibi: adeoqz. Litera ¶ [In parochia] cōstitue sic cognouimus officiū ꝑbyteri deesse in basilica sancti laurētij q̄ basilica est fundata in possessiōe theodori. Dic. [pręgata] i. dilatata observātia circa cognitionē ꝓsone digne ꝑbyterātū diceret. di stinimus vt melius cognoscerem⁹ ꝓsonā eius: ꝛ deliberare mus: an eius petitionī deberem⁹ condescendere. [Adeoqz.] secunda pars [sabbato ieiunio] ꝓpalīū. p. ergo subdiaconus erat ifra: qui fuit electus ad regimē parochialis eccīe. † Subdiacon⁹ ad hoc licite eligit. extra de eta. ꝛ qua. ꝓtera [media hebdomada] scz sabbato ante dñicaz in passione. tūc em̄ celebrat generalis ordinatio clericor. lxiij. di. principali. ꝛ. lxxv. di. ordinatiōes. hu. [factemus pbm per al ū]. Nunciū nr̄m. Ipsa enim nulli ordinat in diaconū vel ꝑsbyterū: nisi faciat cum cardinalem. qz raro deserūt romanam ecclesiam: vt j. q. j. filium. ꝛ non nisi cum licentia ꝓpape.

Diuisio.

Exponit literam.

¶ Transiens de clericatu ad monachatum potest iterum assumi per episcopum ad prelationem secularē si fuerit idoneus.

1

Jquos. Ad idē est hoc. c. qs est beati gregorij in regl̄ro. Summa est, ꝙ qui de clericatu transiuit ad monachatuz iterum si idoneus fuerit ad prelationē seculare per episcopū poterit reassumi. Non diuiditur. Litera est plana.

a

Monachi vagantes. Ad idē est hoc. c. qō sumptū est ex concilio agathensi. Summa est in rubro. Litera. [Monachi vagantes] sine licētia abbatis. ſ. e. q. c. monachi [testimonijs] de bona eius vita ꝛ cōuersatione ꝛ literarum literatura. Hug. [si enim necesse] vel vtile. Hug. alia sunt plana.

¶ Apostate. apostatare si reuerti voluntate sunt recipiendi. pe. de anchara. c. a nobis. nome. 2. de apostata.

¶ Monasteria omnia sunt exempta a lege diocesana.

1

Jmpro vtilitate. Ad idē est hoc. c. ex concilio Jerdensi sumptū. Sūma ꝙ cū cōsensu abbatis dz epus Monachū ad seculare ecclīam cū id ecclie vtilitas suaserit ꝓmouere. pōt diuidi in duas partes. Jn prima ponit qō dictū est. Jn scā ꝙ monasteria quoad legē diocesanā sunt exempta: scā ibi: ea vero. Litera. ¶ [Cū pro vtilitate] ergo cā vtilitatis pūt monachi ꝓmoueri ad ecclīas seculares: qō verū est vt hic ōt. ꝛ. ſ. e. q. monachi. hu. [ꝓbauerit]. i. approbauerit. Hu. ꝛ Archi. [monasteriꝭ. i. ꝑsbiteratus monasteriꝭ. Secus si capellis eorū. ſ. e. q. ij. statuendū ber. Archi. de quo. ſ. z. q. j. in summa ꝛ extra de offi. ord. dilectus [de facultatibus aliquor⁹ laicorū: clericorū. hug. arch. [diocesana lege]. i. iure legis diocesane. i. † nec tertiā nec quartam partem debūt episcopo: qz ab hac lege omnia monasteria sunt exempta. vt. ꝛ. q. j. c. j. ꝛ. q. iij. inter cetera. de quo ibi plene. Hug.

Diuisio.

Exponit literam.

Monachi. Ad idē hoc. c. ex concilio taracone nensi sumptū. Sūma est in rubro ꝙ parte. diuidit aūt in duas partes. Jn prima dicit: ꝙ monachus extra monasteriū existens sine abbatis impio ecclīasticū ministeriū agere non pōt. Jn scā ꝙ nec forense negotiū suscipere pōt: nisi pro vtilitate monasterij ꝛ tutiꝰ abbatis. scā ibi. sūr vr. Litera. ¶ [Monachi] egredientes ꝛc cū licētia abbatis. hu. [sūr] scā pars [fortasse] i. ꝙ sit tractandū in foro causarū siue ecclīastico siue seculari. [suscepto: vel executor]. i. ꝙ sit vel actor: vl reus: vl aduocat⁹ vel ꝓcurator actoris: vel reꝰ: sed de ista sui abbatis bene pōt esse procurator: vel aduocatus in causis sui monasterij. ar. ſ. e. q. qui vere ꝛ. lxxxvj. di. peruenit. Hu. ꝛ glo.

Diuisio.

Exponit literam.

Legi epistolam. Ad idem est hoc. c. qō est beati augusti ni ad valerū. Summa est i rubro. diuidit aūt hoc. c. in duas partes. in prima rūdet ſe valerij dicēs, ꝙ tales deserto res mōasterij ꝓmoueri nō debeāt. i scā inducit ad hoc plures rōnes. scā incipit ibi. nō esse vtā dādā. Litera. ¶ [Legi.] ꝓ o cuius intelligētia plenior. i. notandū. ꝙ fuerūt duo monachi: quoꝝ vnus est dr⁹ datus vocat⁹ ? ꝛ alter frater eius in dioceſi beati Aug. q ambitiose vt ad clericatū siue curā aiarū ꝓmouerenī monasteriū deseruerūt: in q̄ monachi fuerāt sub beato Aug. q eos indignos nedū ad clericatū ꝛ ad curā aiaꝝ sed etiā ad monachatū agnoscebat: isti relinquētes monasteriū ꝗtra volūtatē aug. ad valerium epm accesserunt: vt ab eo in suis ꝓtib⁹ ad curā aiarū assumerenī. Sup quo valerius epus beato Aug. epl'am destinauit credēs significāre: ꝙ illi duo ad eū venissent de scitu ꝛ volūtate sancti aug. cui valerio scribit augustin. inter cetera dicens. [legi epl'am benignitatis tue] ꝛ bene benignū eū dicit: tum qz valerius ordinator aug. Tum qz benigne extraneos monachos: quos credēs bene meritos recepit. Tuz qz ꝙ illis benigne ꝛ charitatiue vt. ſ. sad curā aiarū sublimarenī credēs eos dignos Aug. scribit. Jn valerio sancto erat spūs. Cuius fructus est benignitas. ad gala. v. q. [responderē fluctuani] vacillanit merito augustin⁹ ꝙderās valerij scribētis ꝛ sanctā intēctionē ꝛ monachoꝝ dissolutionē. et ambitionē. vacillanit fluctuās qd valerio rūderet cogitanti: qd saluti eorū ꝛ alioꝝ expediret: ampliori deliberatione cogitauit ꝛ sibi patuit: q̄ nō expediebat illos extra monasteriuꝫ vage discurrētes ad curā aiaꝝ ꝓmoueri. Et ad hoc ꝓbandū inducit seq̄ rōnes. quarū prima incipit ibi [nisi nō esse vtā] se cūda pars. i. nō expedit tales q̄ in monasterijs male viuerunt ad melꝰ ꝓmoueri. Ecclīastica dignitatē siue clericalē ordinē qui melior ꝛ dignior ordine monachali iudicat rōne officij: ꝛ ordinis. hu. qz ꝙ hoc ꝓ aret monachis occasiō: ꝙ estimēt facilius ad talia posse sublimari: qui in monasterijs fuerit detentus: cū tū soli docti ꝛ ꝓbi ad hec debeant sublimari. vt. ſ. e. q. doctos [etenī ipis. Scā rō qz dū vident se ꝓmoueri ex sua mala vita. ꝓpter quā deberēt magis penis subijci: ꝙ ꝓmoueriminus timēt: ꝛ facilius in peccata labunī [ꝛ ordini. Tertia ratio qz dū apostatę viles ꝛ desertores monasteriorū ad clericalē militiā ascribunt: vilescit ordo clericalis: ꝛ eis fit iniuria cū nō viles sz ꝓbationes ꝛ meliores debeāt ꝓmoueri [nisi forte.] quarta rō: qz ex hoc nascit̄ dissidia ꝛ cōtemptus status clericalis: vt derisorie dicat, ꝙ malus monach⁹ est bonus clericus sicut vulgariter dr⁹ [ꝙ malꝰ chorzula]. i. q. primo incipit in choro est bonus [symphoniacus]. i. vnus ex illis q̄ cantat in choro cū alijs: ꝛ certe hoc derisorii est dicere: ꝙ malus monachus sit bon⁹ clericus [nimis dolendū.] Quinta rō: vtiq; nimis dolendū est: ꝙ superbia monachoꝝ q̄ pre ceteris debent esse hūiliores: per intuitū eoꝝ ꝓmotionē crīgant ꝛ amplius crescat: ꝙ tales magi sint efficēdi ꝙ exaltandi. vñ dñs superbis resistit hūilibus aūt dat gr̄am suā. j. petri. v. [cū al qñ etiā bonus mōachus.] Sexta rō [viz bonū clericū.] qz pauciores reddūt bonū monachū: ꝛ plura requirunt ad bonū clericū: vt dignus sit ad curā aiaꝝ. vñ pōt esse bonus discipulus q̄ non ecē bonus magister [si assit ei]. i. bonꝰ est monach⁹ ? si seruet cōtinentiā: ꝛ vitā monachalē: ac regulā custodiat: ꝛ scīoꝝ patruꝫ monitis obtēperet ꝙ⁹ doctrine sciam nō habeat. sed ad bonum clericū nō sufficit vita: sine scīa: qz vt dicit Jsidor⁹ libro de summo bono: doctor ecclīastic⁹ pollere dz scīa ꝛ doctrina ꝛc. [sed de istis]. ſ. donato ꝛ fratre eius declarat ꝙ falsum est ꝙ illi recesserunt de voluntate sua [cum regionalibus]. i. alienis regionibus. Cetera patent.

Jsidorus.

Jdis omnibus. ſ. est: in quo magister gratianus ex dictis cōcludit: ꝙ si monachi a ꝓpio eligant̄ ꝛ ab epo cū cōsensu abbatis ad clericatū ordinati sunt: pūt licite ptātem suā exequi verū qz videbatur Gregorius contrarium dixisse. ſ. c. ĥ. dicit illud intelligendum esse ꝛc. sed non bene dicit vt ibi dixi. Archi.

¶ Monachus assumptus ad prelationem secularē nullum ius habet amplius in monasterio.

1

Epro cuiuslibet. Jnducit gr̄an⁹ ad intellectū dictū de. c. nemo. ſ. e. q. inducit hoc ꝛ sequēs caplz q̄ sunt beati gregorij. Sūma huius est: † ꝙ monachus de monasterio assumpt⁹ ad ꝓlationē clericalē imo quācūq; ecclīasticā dignitatem nullum ius amplius ĥz in monasterio. litera est plana.

Prelbyteros. Ad idē est hoc. c. einsdē greg. Sūma est in rubro vel sic. nemo poteſt ecclesie seculari ꝛ monasterio preesse. Litera plana est.

Hoc quoq;. ſ. est: in quo magister gr̄anus dicit illud qō dictū est. ſ. ꝙ abbas electꝰ in secularē ꝓlatū nō dz abbas remanere: vel electꝰ i abbatē nō ꝓmittat ĥre militiā clericalē: pōt intelligi gñaliter de oībus vel spāliter de quibusdā: qō ꝓbat per caplm̄ sequens.

Hinc est. Caplm est beati gregorij in registro Sūma est in rubro. vl sic. Ob ex pri
uilegio pōt regi cōpetere q̄ sine eius p̄uidētia in cer
to monasterio abbas in ep̄atum eligi nō possit: tū q̄ ex priui
legio vni cōcedit ad ꝙm trahendū nō est. litera est plana.

Diuisio.

Superiori. S.est: in quo gratianus tria facit. ꝭ
que pōt dīidi in tres partes. ꝑmo
interpretat̄ caplm illud. S. pbōs. aliter q̄ in. S. superiori. Jn
ſcdo interpretat̄ quedā capla sup: apposita Hieronymi. Ter
tio quasi volēs dare aliā solutionē ad p̄dicta capla vez: q̄ in
telligātur de monachis olim: q erāt laicis alia ꝺo capla intel
liguntꝫ sm tpa moderna: in qb⁹ mōachi sunt clerici. dicit oliz
monachos clericos nō fuisse: ad qō iducit testimonia aliqua
scā ibi: illis Hieron. tertia ibi. mōachos aūt. Lra. Superiori auctē. p̄bōs [ꝭ tales. p̄hibet]. s. fieri abbates [qui
in eccl̄iastica]item [illud Hieron. scā pars pt̄a [mona
chos] tertia pars [nō clericos]. i. non ordinatos. hu. archi.

Exponit literam.

1 ☞ Tutela quid dicatur. Et q̄ sit quadruplex. nu. 2.
3 Tutela testamentaria que dicatur. Que legitima. nu. 4. Que
datiua. nu. 5. Que miserabilium personarum. nu. 6.
7 Tutela quantum duret in femina: z quantum in masculo.
8 Clerici qui non permanent nec inuigilāt officio eccl̄iastico
non debent gaudere beneficio eccl̄iastico.

Generaliter. Lex ista est leonis impera
toris: i qua enumerant̄ ꝑso
nē: q̄ habēt imunitatē a tutelis z curis: vt ihereāt di
uinis hac aūt legem q̄ est lex. C. de epīs z clericis. Jntroducit
gratianus ad ostēdendū, q̄ oliz monachi nō erāt clerici. licet
mō sint clerici. vñ ꝓpter hoc verbū introducit hec lex: licet tū
ex hoc habeat q̄ oēs monachi essent laici. sed potius ex hoc
innuit. quidā erāt clerici: iz nō oēs. hu. Et dīidit in tres q̄
Jn ꝑma ponit p̄uilegiū. Jn scā illis limitat. Jn tertia am
pliat in locis. scā ibi: eos tū. tertia ibi: z hoc nō solū. Litera.
[Generaliter diaconos] de illis q̄ sunt in inferioribus or
dinibus nō fecit mētionē: q̄ noluit eos gaudere hoc p̄uile
gio. hu. [ipo iure] alij clerici sine laici vocati ad tutelā cogunt
nisi ostendāt quare a tali onere sunt imunes. [oēs habere tu
tele.] Hic videda sunt tria. Prio qd sit tutela. scdo quot sunt
tutele. tertio vsq̄ ad qō tps duret tutela. Circa primū † tute
la dr vis ac ptās in capite libero ad tuēdū eū: q̄ ꝓpter etatez
se defendere nequit iure ciuili data: ac pmissa. data vt legiti
ma: que ab ipa lege dat̄ pmissa vt testamēteria z datiua: qua
rū vtrāq; pmittit lex. hu. Quo ad scōm sciendū † q̄ tutela
quadruplex est alia est testamēteria. Alia legitima. Alia da
tiua. Alia miserabiliū ꝑsonarū: que z datiua dici pōt. † Te
stamēteria est que datur in testō a pre: scz cū pater dat filio in
testō tutorē. † Legitima est que dat̄ a lege. s. cū quis mortuo
pre remanet sine tutore: z tūc agnati eius ꝓximiores qui ab
intestato succederēt ei: ab ipa lege vocant̄ ad eius tutelā. hug.
z archi. † Datiua dr que dat̄ a pretore: vel p̄side puincie. s.
cū quis mortuo pre remanet sine tutore: nec est agnatus: qui
ad eius tutelā vocet̄ ex lege. Tunc p̄ses vel pretor dat ei tu
torē hu. † Tutela miserabiliū ꝑsonarū est: que impenditur vi
duis: z orphanis: z desolatis: z hmōi: que a⁹ sine defensione
sunt. hec dat̄ q̄ndz aūcte iudicis vel maioris. Et quidā sunt q
sua aūcte pōt z tenent̄ ea suscipere. vt epi. † Circa tertiū. Tu
tela in femina durat vsq̄ ad. xij. annos. in masculo aūt vsq̄
ad. xiiij. annos. z ex inde succedit cura: z durat vsq̄ ad. xxv. an
nū. Jn furiosis tū z surdis z hmōi miserabilib⁹ personis du
rat vltra etiā perpetuo si necessariū est. hug. Quā aūt tutelā
pōt recipere clerici: z quā nō: z qd quā pōt cogi: z ad quā nō:
inuenies distinctū. S. di. lxxxvj. c. quenit. hu. Et no. q̄ huic le
gi derogatū est z per aut. qō pbris z diaconibus legitimā tu
telā pmittit. vt in aut. de sanctis epīs. ꝭ. deo amabiles. z p ca
nonē qui oēs clericos cogit ad tutelā legitimā miserabiliū p
sonarū: vt di. lxxxvj. peruenit. pōt etiā hec lex intelligi sic: scz
q̄ clerici ad nullā cautelā debeāt cogi per secularē iudicē: vel
qñ alij sunt qui z volūt z pōt eā suscipere. hu. [eos] scā pars
8 ar. † q̄ clerici qui nō permanēt nec inuigilant offō eccl̄iastico
non debēt gaudere eccl̄iastico beneficio. ar. j. q. ij. placuit. cum
alijs. hu. [nō deuagantes.] Ex hoc dici ꝙsuevit, q̄ clericus p
se z nō per vicariū deo seruire dz. Ad idē est extra de cle. non
resi. relatū. z. c. q: nōnulli. Sz cōtra. extra de offi. vica. per to
tū. extra de appel. peruenit. Solutio per se dz clericus seruire
nisi cū ex iusta cā fuerit impeditus: vel per superuenientes cau
sas sine delicto efficiāt inhabilis ad seruiendū. quo casu pote
rit vicariū ꝙstituere: vt in dicta decre. ꝓuenit sm Dy. z Bar.
z ber. archidia. de hoc extra de offi. vica. clericos: z de prebē.
extirpande. ꝭ. q̄ no. host. qui dicit regulaz esse: quenq̄ per vi
carium seruire non posse. fallit in casibus quos ibi notat̄ z
hoc non solum. 3 tertia pars patet. &c.

Diuisio.

Exponit literam.

Archidia.

Exponit literam.

Archidia.

Diuisio.

Exponit literam.

Archidia.

Monarum. S. est: in quo magister gratianus vl
tra p̄uilegiū p̄dictū de immunita
te tutele ostendit clericis alius datū esse p̄uilegiū. s. ne colla
tiones. i. exactiones z sordida munera p̄stare cogant̄ z hoc
lege siue statuto cōstātini imperatoris. qui. C. de epīs z cleri
cis. l. j. statuit, q̄ clerici z monachi sint immunes z extraor
dinarijs. Litera. [ſMonarū collationū]. i. exactionū sordi
dorū: vt calcis coquēdę: z arene fodi[tione [iuxta sanctionē]. i.
legē. C. de epīs z clericis. l. j. [prohibemini]. s. vos clerici [tan
dos] hoc verbū non ponitur in lege [mancipia]. i. familia ve
stra [collationibus]. i. exactionibus. Archidiaconus.

Exponit literam.

Archidia.

Diuisio.

Exponit literam.

Archidia.

Lacet. Ad idē est hoc. c. q̄ est iperatorū ho
norū z theodosij. Sūma est, q̄ eccl̄ia
non debeat aliquo onere p̄ter q̄ ordinario tributo
in subito aduentu principis molestari. Et dīidit in tres par
tes. Jn prima egrodit. Jn scā ponit que onera debeat eccle
sia agnoscere: z que nō. Jn tertia ponit penā cōtrafacientiū.
scā ibi: prima quippe. tertia ibi: si quis. Litera. [Placet
cōcilij] calcedonensis [perpenso]. i. digesto z cōi deliberatio
ne statuto. archidiacon⁹ [p̄scribere]. i. statuere z in scriptis
redigere. hu. arc. [rebij] singularū prima] scā pars [ysurpa
tionis]. i. iniuste exactiōis: sic dicte respectu eccl̄iax: nō respe
ctu alioz. sic. xij. q. ij. p̄edia. archi. [dictata]. i. deputata. [cele
stiū secretoz]. i. eccl̄iax. vbi tractant̄ celestia sacra: siue secre
ta. hu. [munex]. i. officioz. hu. [sordidorū]. i. calcis coquēde:
arene fodiende: marmoris secandi: cloace purgande: z hmōi.
a quib⁹ eccl̄ie z eccl̄iastice persone sunt immunes per statutū
canonē. hug. [nihil ab hinc]. i. ab hoc tpe in antea [superindi
ctum]. i. super impositū ab imperatore tpe fertilitatis [flagi
tetur]. i, ab eccl̄ia petat̄ a laicis. archidiaconus. [nulla ꝭ. trās
lationis]. i. nō timeat ecclesia, q̄ ob cessationē tributorū etiā
debitorū nedū indebitorū p̄dia sua trāsferant̄ i fiscū [signet]
i. assignet. hu. q. d. nullā solicitudinē habeat eccl̄ia de p̄dijs
suis subtrahēdis vel distrahēdis: q̄uis esset in solutione tri
buti. qō in p̄dis p̄natorū nō ꝓtingit. Jlla em̄ si vltra bien
nū cessarēt a solutiōe tributi subtrahunt̄, z vēdunt̄ adhibita
tū quadā solēnitate, que in lege cōtinet̄. sed hoc nō est in ecle
sie p̄dijs. hu. [preter canonicā]. i. regulares. z statutam. s. que
de iure debetur. hu. [illationē]. i. parationē: vl exactionē. hu.
arc. [preter q̄ aduētitie] hic supplēdū est z preter illā illatio
nē [quā sarcina aduentitie necessitatis] puta si imperator vel
eius exercitus per illū locū haberet transitū: tūc z ipse eccle
sie tenentur ad cōferenda necessaria imperatori: vel eius exer
citui: z sic ecclesia tunc in necessitate dabit aliquid ꝓter con
suetū canonē [functionibus]. i. p̄stationib⁹ tributis [si qs]
tertia pars [que erga]. i. contra [exilio] alias dicitur carcere.
xvij. q. iiij. attendendum. hu. z archidia.

Exponit literam.

Hoc idem. S. est: in quo gratianū oñdit, q̄ olim
monachi erant laici dicēs. [Hoc
idem]. s. qō dictū est in. S. superiori aūcte z in lege [datur intel
ligi ex verbis beatissimi &c.] qui ait abbas sit subditus. s. rōne
ordine de illo eñ abbate loquit̄, qui tunc tpis laicis erat su
pra in tractatu. s. di. xciij, a subdiacono. Et de istis talibus lai
cis monachis ostendit Hiero. q̄ non licet eis predicare sine
clericoū aūcte: nisi spū sancto reuelante sint cōmoniti sine in
spirati, qō probat exemplo beneicti z beati equitū. Sed qz
hec solutio qua vī intelligere dicta beati Hieronȳ, p̄hiben
tia monachos predicare: vl docere sine aūcte clericoū: loqui
de monachis laicis videbat falsa: cū Hieronymus sacerdos
esset z se tū monachis quibus p̄hibebat predicare cōnume
rasset, vt. S. e. q. alia ideo rndit gratianus sed male nostro iudi
cio ideo Hieronymū hoc fecisse: vt alios monachos licētius
redargueret. Et ad hoc probandū inducit duas aūctes, scz
pauli. z Hieronȳ. p̄hli. iij. sed ista exēpla parū mīlitāt: nec fa
ciunt ad ꝓpositū gratiani vt pz bñ intelligenti verba apli.

Hoc idem].

Contra gratianum.

Ecce. S. est: in quo gratianus cōcludit ex supradictis ca
pitulis, q̄ monachi electis a populo z ab epo
institutis, si p̄sbyteri fuerint eadē licēat, que z alijs sacerdo
tibus. quod probat nunc ratione similitudinis cōsecrationis:
qua consecrantur monachi. Litera patet.

Ecce].

Hostiensis. Vincen.

1 ☞ Ministrare populo exigit ordinem, z institutionem.
2 Ordinatus p̄sbyter intelligitur habere licentiam generali
ter cantandi missam.

Unctis Sequit hoc caplm q̄ō est clemen
tis pape. Summa est, q̄ p̄sbyteri
officia eccl̄iastica. s. missas cātare baptizare, velali
quid ad curā populi agere sine licentia diocesani epi nō agāt.

non

Bynus. Bartolus. Archidia.

Exponit literam.

Archidia.

Diuisio.

Exponit literam.

Archidia.

Questio. Respondet. Archidia.

Contra gratianum.

Hostiensis. Vincen.

Exponit literam.

Questio.

Rñdet.

Diuisio. Exponit literam.

Diuisio.

Boffre.

Exponit literam. 1

Archidia. 2

Lauren.

Hostiensis.

Diuisio.

Exponit literam.

Diuisio.

Exponit literam.

Archidia.

Nō diuiditur. Litera. [Cunctis mihi] de his que spāliter
pertinēt ad ministrandū populo. † Ad ministrare enim populo
nō tantū exigit ordinē, sed etiā institutionē: que ad ep̄m per
tinet. hu. arch. [nō vtiq; missas]. s. populares. s. causa officiā
di populo. hu. archi. [sine eius iussu generali] qui obtinet z
datur. cū ipse aliquē instituit sup pplm. † Et eo eñ q̄ qs or
dinat̄ pbr intelligitur gñaliter habere licentiā vt possit cāta
re missam, sed nō officiandi populo: vel ei' ministrare: sed cum
instituit super populū, tunc intelligit habere generalē licētiā
ministrandi ppō: z officiādi eccl̄iam. hu. z Lau. alīs aūt si nō
est institutus non audeat talia facere: nisi inuitet a pbō ali
cuius eccl̄ie: tūc eñ licite officiabit eccl̄iam: z ministrabit po
pulo: vt. vij. q. i. epī. z. ix. q. ij. nullus p̄mas. Et sm hoc excu
sant̄ scholares qui interdū ita inuitati celebrāt populo diui
na officia: licet licentiā epi nō habeāt. hu. z glo. hu. sequens. z
hanc sententiam sequitur Hostiē. in summa de peni. z remis.
ꝭ. cui committendum sit. in principio.

De his. S. est: in quo incipit quarta pars questionis
in qua mouet questionē. Utrū monachi qui
nō assumunt̄ ad curā alarū, ꝭ manēt in suis monasterijs: te
neant̄ ad solutionē decimarū. Et dīidit in duas partes. Jn
prima mouet incidētē questionem: que dicta est. Jn scā ar
guit ad partes primo q̄ nō, dicēs, q̄ de p̄dijs que proprijs
sumptib⁹ colūt monachi sibi decimas retinēt: z hoc ꝓbat ex
plo filiorum leui qui decimas a populo percipiebāt ꝓ mi
nisterio: qō faciebant. Jn oppositū arguit ꝓ parte affirma
tiua ibi: sed dr. s. contradicēs, q̄ p̄dia cū onere decimarū z pri
mitiarū ad monachos transierūt. vñ antiquis eccl̄ijs illas de
negare non possunt: cum suo iure priuari nō debeāt. z hoc p̄
bat per sequentia sex capitula.

De his].

Diuisio.

Exponit literam.

Quis clericus. Inducit in p̄mis
ad probādum qō
dicerat caplm hoc: q̄ ex gcilio magūtinēsi sumptū
est. Sūma est in rubro. vel sic q̄ epūs pōt p̄uilegiare aliquos cū cōsensu
canonicoū suoꝝ, alīs nō. extra de dona. pastoralis. in fi. z de
his que fi. a p̄sc. q̄to. z cum certo moderamine, z ex certa cā.
xij. q. ij. bone rei. alīs non potest p̄iudicare successori. extra de
preca. c. ij. z de re. eccle. non alie. epī. vñ vt dicit Hugu. dare de
iure alterius eccl̄ie ea inuita p̄uilegium solius pape est: qui
plenitudinem potestatis habet. vt. ix. q. iij. conquestus: cum
alijs sequentibus duobus.

Quis clericus].

Boffre.

Uicūq;. Ad idē est hoc capitulū sumptum
ex concilio vormacēsi. Summa est
in rubro: z litera plana est: quasi eadem cum litera
precedentis capituli.

Decimas. S. est: in quo quia Gratianus in proxi
mis supra capitulis dixerat antiquio
res eccl̄ie non debent p̄uari decimis ꝓpter nouas. Nunc
dicit quibus eccl̄ijs decime debeant. quia scz baptismalib⁹
quia ipse sunt antiquiores alijs. Et ad hoc inducit. c. sequēs.

1 ☞ Capelle non recipiunt decimas p̄diales nisi ex aliquo
p̄uilegio.

Decimis. Inducit hoc caplm qō est Leonis pape quarti.
Sūma est in rubro. Adde decime p̄diales. Bre
ue est. Lege. [De decimis] hoc. c. habet. xiij. q.
j. s. his ita. ver. item Leo. Archi. [plebibus]. i. baptismalibus
eccl̄esijs. hug. xij. q. ij. videntes. nisi cōsuetudo aliter se habeat
extra de decimis. cum sint homines. sm Laude. de hoc no. in
c. proximo. z in. c. statuimus. in gl. ij. archidiaconus [dari]. i.
docimas nisi in capellā vel monasteriū sint collate ex p̄uilegio
vel donatione: vel alio iusto titulo. hu. hoc etiā intelligen
dū est sm eundem. hug. de decimis p̄edialibus. Nam perso
nales eccl̄esie sunt persoluende vbi quis audit diuinū officiū
per totum annum. vt. j. e. q. questi. Sed prediales dande sunt
eccl̄esie baptismali: vt hic. z. j. e. c. constituimus. z. c. in sacris.
Et hoc tñ de illis p̄dijs, que cōtinētur in parochia illius
plebis. ar. supra si quis laicus. Ex hoc elicit hug. quarti coro
larie, q̄ capelle nō recipiūt decimas prediales nisi ex aliquo
p̄uilegio vel donatiōe sint eis collate. z hoc videt esse de iu
re communi. hu. ar. ad hoc. S. c. primo. vbi de hoc. z extra de
p̄scrip. ex transmissa. archi.

Decimas].

Exponit literam.

Questio.

Rñdet.

Diuisio. Exponit literam.

1 ☞ Papa an potuerit dare p̄uilegium monachis q̄ non
soluant decimas.

Si ergo. S. est: in quo. Gratianus ex precedentibus
capitulis proximis q̄ monachi de ꝓprijs
p̄dijs decimas dare tenentur. Et post respondit ad caplm
illud si quis laicus dicēs, q̄ vēditor vel donator aūcte sua de
cimas nō pōt subtrahere p̄iori eccl̄ie: vnde monachi nō re
tinēt decimas aūcte vendentis vel donantis, sed aūcte ma
guntinensis cōcilij z paschalis. ij. a quibus dicitur, q̄ mona
chi nō soluāt decimas de ꝓprijs p̄dijs. Archidiaconus.
Lege. [Si ergo abstrahere]. ꝭ. e. si quis laicus [nō est]. ꝭ.
e. eccl̄ie [oande] vt. S. in. c. proximo [sed autoritas] scā pars
ꝭ. e. si quis [concilij] in. c. proximo. z [paschalis] vt in. c. deci
mas. [Sed glo. mouet hic questionem † vtrum papa potue
rit tale p̄uilegium monachis dare, cū videatur esse cōtra ius
diuinū, contra quod nullo modo potest dispensare. xxv. q. i.
sunt quidā. z di. v. ꝭ. i. z di. viij. que contra mozē. Sed glo. nō
videtur dare rationem super hoc. Sed potest hic dici, q̄ da
re tale p̄uilegium monachis non est contra ius diuinū. iure
em̄ diuino dantur decime eccl̄esie ministris, z familie eoꝝ, vt
in veteri testamento habantur leuitis. nume. xviij. potest au
tem summus pontifex cōstituere monachos inter ministros
eccl̄esie qui se z suos dedicant, z orant ꝓ eo fidelibus, z sic in
ter ministros eccl̄esie absq; iuris diuini lesione possunt a pa
pa p̄uilegiari, ne soluant decimas. Sed de hoc vtruz laicis
possit dari tale p̄uilegium videbitur.

Si ergo].

Questio.

Questi sunt. Inducit caplm hoc de cōci
lio magūtinensi sumptum.
Summa est q̄ epi z abbates ex p̄dijs suis que ex
colunt, z excoli faciunt, ꝓprijs stipēdijs non teneantur sol
uere decimas. Coloni tamen eorum decimas soluere cōpelli
tur. Et dīiditur in duas partes. Illā in prima ponit querelā.
Jn scā p̄uidet. scā ibi, pinde. Lege. [Questi. fratres]
id est clerici baptismatis eccl̄esie. hug. [coloni eoꝝ]. s. epoꝝ z
abbatū. Et intelligo colonos partiarios: vel operarios mer
cede conductos, vt epī z abbates faciant deferri decimas de
agris z vineis illoꝝ [que]. s. agros vel vineas [habent]. i. de
tinēt, z excollūt ꝓprijs manibus, vel sumptibus [ad suū &c.]
hec expositio facit ad ꝓpositū gratis: z ad hoc allegat capi
tulum. Et ideo nos de alijs expositionibus trāsimus [famī
lie]. i. coloni. hu.] decimas. suas] p̄diales [z vbi per totū &c.]
scz decimas persoluant personales, si sint distincte eccl̄esie.

Questi sunt].

Diuisio. Exponit literam.

1 ☞ Monachi quare eximantur a soluendis decimis.
2 Clerici seculares tenentur soluere decimas.

Decimas. Ad idē est hoc caplm paschalis
pape. ij. Sūma est in rubro. diui
di pōt in duas partes. Jn p̄ma dicit decimas debe

Exponit literam.

ria populo sacerdotibus precepto diuino. Jn scõa ponit qõ dictũ est in rubro. ibi certũ. Lege. ¶ [Decimas diuine legis] hoc est preceptum. nu. xviij. q. vltõ. [ceterum.] scõa pars

1 †eximunt monachi a solucõdis decimis. primo qz mancipati diuino cultui inter ministros ecclie velut filij leui cõputant. secũdo qz ipsi bona sua in vsus pios z pauperũ sustentationẽ quibus decime debẽt erogari largiunt. tertio qz z si videatur eccliam grauare in eo, qz ei decimas nõ solunt: eã in hoc releuant. quidẽ do pauperib⁹: quib⁹ haberet ecclia. quidere [cõferter viuẽtibus]. i. regularibus. nõ cõprehẽdit seculares: vnde

2 hinc colligit † qz clerici seculares tenent soluere decimas: qz qõ de vno negat. xc. Hug. [milites] loquit sm̃ quietudinẽ facti; sed vtrũ aliquo modo iuste habere possunt postea dicet. j. c. vij. [de laboribus] suis z de predijs que excolũt ppijs manib⁹ vel sumptib⁹ [nutrictis] alienum supple z ortis. hu. [vñ greg.] inducit ad probandũ quod dixerat dictũ beati gregorij. [dicente dño] Luc. xj. z. xij. q. j. qz tua. hug. archi.

Quod autẽ dicitur. S. in quo dr incipere quinta pars que stionis. Jn qua probat gratianus, qz papa põt diuidere epatus: z vnire; z quotidiã exigere archiepis suis incõsultis. Joã. de Archidia. Cõtinuatur sic. dictum est. S. in. c. ecclie. z. c. quicũqz, qz antiquiores ecclie ppter nouas suo iure priuari non debẽt. Hunc dicit gratianus, qz hoc nõ est ita stricte intelligẽdum, qz epõ non liceat vnius ecclesie portionem vel decimas alij tribuere qz sicut papa põt duos epatus. xc. sed ista argumentatio non valet sicut intelligenti apparet. qz multa fieri possunt per papam: qui plenitudinem potestatis habet: que non possunt fieri per alios episcopos.

1 ☞ Papa potest duos epatus in vnum redigere.
2 Paucitas personarum inducit dispensationem.
3 Dignitas apud quam ecclesiarum vnitarum maneat.

Diuisio. 1

Exponit literam. 2

Archidia. 3

Jo. and.

Questio. Respondet. Soffre.

Cõtinuatio.

Exponit literam.

Archidia.

Diuisio.

Exponit literam.

Casus.

Archdia.

Exponit literam.

Archidia.

Diuisio.

Exponit literam.

Casus.

Archdia.

Exponit literam.

Archidia.

Diuisio.

Exponit literam.

Archid.

Exponit literam.

Exponit literam.

Vincentius

Hostiensis.

Soffredus.

Archidia.

Exponit literam.

Archidia.

Exponit literam.

Exponit literam.

Archidia.

Exponit literam.

Exponit literam.

Exponit literam

successoribus:sed quasi declarat eos talia debere seruare iure diuine legis que talia prohibet.

Cum ergo. §.est:cõcludit Gratia.ex ꝓdictis ca. a sensu contrario.Cum igit epi ꝛsen su hoc verum est de illis que tñ sibi debenᵗ vel si interueniat consensus illorum quorum interest si aliter intelligat sicut vᵗ non dicit verum.Hug.

1 ☞Epi nihil debent auferre de rebus ecclesiarum nisi tantum tertiam.

2 ¶Parochianus quilibet an possit recipi in accusatione sui prelati in casu dilapidationis ecclesie.

3 Jus patronatus transit ad heredes sanguinis.

Diuisio.

Constitutum. Sequit ad idē hoc ca.2cilij toletani.sūma est in rubro vel sic.†Epi de rebꝰ ecclesiarū nihil auferre debent tertiā:tñ partē de obuētionibꝰ illarus cõsequi possunt.Et diuiditur in duas partes. In prima dicit qꝺ dictū est.in scḍa ponit ꝙ cõtra facientes cogātur ad restaurationē patronis:aut ꝓpinquisinde querelā ꝓponentibus.ij.ibi: ꝙ si.Lege. ¶[Constitutū ꝑsumant auferre] vtrūch verbū vitiū notat illud temeritatis hoc violēter ꝛ rapine.hu.dicit ergo[ꝑsumant].i.ꝑsumptuose ꝛ nō in casu cõcesso auferant.ꝑm Lauð.archi.[tributis].i.redditibus.ſ.pensionibus ꝛ hmōi[tertiā partē]alibi ꝺ̄ de quarta.ꝛ ꝑm diuersitatem locorū variatur ꝙsuetudo in talibus vt hoc inuenies melius distinctum.g.q.i.de his.hu.[qꝺ si].ij.pars[amplis] situ illi tertie.hu.[ꝙ 2cilij].i.auctoritati 2cilij cogant ad restaurationē.vt.ɣ.q.ij.si qs eps hu.[cõditoribus].i. ꝑsonis [appellātibꝰ].i.grimonia ꝓponētibus in cõsilio:ꝛ agitur cõtra eos de dilapidatione vel ciuiliter vel crialiter.ꝛ ꝛs laicus nō recipiaᵗ in accusatione clericoꝝ:in hoc tñ casu patronꝰ laicus recipitur,ꝓsequitur enī ꝓpria cām ꝛ iniuriā.vt.ɣ.e.vij.filijs.interest enī sua vt ecclesia cuius est patronus non vergat ad inopiam,vt in ea posset recipi.vt.ɣ.e.q.vij.qcunqꝫ. ¶Sed

Diuisio.

Exponit literam.

Archidi.

Questio.

2 surgit hic qꝺ.†vtrū in casu dilapidatiōis ecclesie pōt qlibet parochianus recipi in accusatiōe sui ꝓlati. Et videtur ꝙ sic diſſ.xxiij.illud.qꝺ olim parochianoꝝ interestꝺ habere ecclesiam:ꝛ ecclesie interest plures habere defensores. hu.ſz gl. dicit ꝙ secus est.vt no.ij.q.vij.in summa.ꝛ de offi.dele. venerabili.ꝛ de reb.eccle.non alie.si quis ꝑbyterorꝝ.vbi glo.tz ꝙ patronus vel parochianus bene admittiᵗ ad denuntiandum sed non ad accusandū.ꝛ in.c.venerabili.de offi.dele.in.ij.gl. in si.ꝙ ad denuntiāndū admittiᵗ quilibet de parochia,qꝛ eorum interest[ꝑpinquis.]ar.ꝙ ius patronatus trāsit ad heredes sanguinis.vt.ɣ.q.ij.filijs.hu.ꝛ glo.qꝺ inde maxime probatur:qꝛ si filij patroni ad inopiam vergunt ecclesia illa tenet eos alere.vt.ɣ.e.q.vij.quicunqꝫ.hug.

3

Hugutius.

Diuisio.

Exponit literam.

Archidi.

Possessiones. Ad idē est hoc.c.ſym machi pape, summa est in rubro rote nisi in tribus casibus:de qbꝰ exē plificat.Diuidiᵗ in tres partes. In prima ꝓhibitionē ponit.in scḍa exceptionē.i tertia limitationē.ij. ibi:nisi forte.tertia ibi:si tñ.Lege. ¶[Possessiōes dedit]in vita.hu. [reliquit]in morte.hu.[titulis]ꝺ̄itionis vel ꝺationis:vel permutatiōis,ꝛ hmōi.hug.[quocūqꝫ argumēta].i.occasiōe quacūqꝫ.Archi.[nisi forte].ij.pars[clericis indigenis.]idē intelligo de laicis:hu.[bonorū meritoꝝ]supple intui:alꝭ est in litera bene meritis[religionis.]ꝺ̄ ibi ordo viguerit in scōm Lauð.archi.[peregrinis].ſ.clericis ꝛ laicis peregrinos vocat clericos vlaicos aduēticios:qui adeo pauperes sunt:ꝙ alitū de sustentari nō possunt.hu.ꝛ archi.[sit tñ].iij.pars.nō ꝓpetuo sed tꝑaliter hoc dicit Gratia.in.ſ.j.e.ſ.illud referendum est ad clericos vel laicos peregrinos:ꝛ nō ad monasteria illis enī possessiōes ecclesie nō ꝺebēt dari:nisi ad tps.sed monasteriꝭ pōt dari ꝓpetuo.hu.vt.ɣ.q.ij.visis.ꝛ.xij.q.ij.si quas.glo.

4

Exponit literam.

Sed illud. ſ.est:vbi determinat Gratia. illud ca. constitutū,ꝛ determinationē suā probat per sequens.c. ¶[Sed illud nihil ꝛtingat]de illis.vnde tantum tertiā vel quartam partem ꝺebet accipere.[non accipiet]eo prętextu plus.hu.archi.

1 ☞Epi nihil possunt exigere a clericis siue laicis sibi subiectis ꝓter ꝙ a iure sit eis permissum.

Nulli episcoporum. Inducit hoc.c.ad idem quod est leonis pape in concilio suo statutum summa est in rubro,vel sic.†Oꝺ episcopi nihil possunt a clericis vel laicis sibi subiectis exigere:vltra ꝙ eis canonibus sit permissum.Et diuiditur in tres ptes. In prima ꝓhibet. in scḍa docet qualiter epi ones suas non vexare exactionibus sed pascere ꝛ alere ꝺebeant.in tertia assignat rōnem:ꝙ ita nos ꝛps docuit facere.ij.ibi: sed cum optimus.iij.ibi:quia ꝺns.Lege. ¶[Nulli et]pro vel.hug.[exigere]nō ꝺebent enī esse exactores cōtra quos ꝺr Esa.iij.exactores pplm meum spoliauerunt.vnde Exoꝺ.xxij.non vigebis quasi exactor[angariis]que ꝑsonis imponunt.hu.ꝛ archi.ſz que sint angaria no.ex. de immuni.eccl.nō minus. in.iij.glo. [sed cuz].ij.pars[optimus sit].i.esse ꝺebeat.hu.[perspicor.] qꝛ ipse ꝺr ꝑspicere facta subditorum.[quia ꝺns]ij.pars.qꝛ ꝺns nos suo exemplo docuit pascere ones suas.Jo.x.ꝺicēs. Ego sum pastor bonus.ꝛ in petro nos docuit cum ait Joā. xxi.pasce oues meas.ꝛ iterum petrus epis.i.1ꝑet.v.ꝺicit pascite eum qui in vobis est gregem:non ꝺominātes in clero:ſz forma facti gregis.Econtra de malis ꝺns conqueritur.Eze. xxxiij.ve pastoribus israel:qui seipsos pascebāt:nonne greges a pastoribus pascuntur.

5

Diuisio.

Exponit literam.

Archidia.

Ad hoc locorum. Ad idem sequitur hoc.c.qꝺ est Leonis pape.Sūma est in rubro.vl sic.pro bono pacis et quietis epꝰ ꝺs sine diminutione reddit² sue ecclesie inter clericos ipsi² ecclesie ꝓout sibi visum fuerit ꝺinidere. Et potest ꝺiuidi in duas partes.In prima ponit exoꝺiū.i scḍa ponit prouisionem.ij.ibi:volumus.Lege. ¶[Ad hoc].i.ꝑpter hoc.hu.locoꝝ.i.officioꝝ ꝙ ꝺignitatū ecclesiasticaꝝ.hu. [rōnis ordo].i.rōnabilis ordo vel ordinata rō.hu. [ꝛ iudicia].i.iudices.Archi.[prepositi].i.ꝓlati[in opprimendos.] nō enī subditis graues esse ꝺebent.ɣ.q.iij.qꝛ cauēdū.fruhra.i. sine cā. [volumus].iij.pars quartā que ꝺebetur clericis.hu. [sine diminutione visum ꝺiscrete].ſ.magis vel minus laborem vel meritum vniuscuiuscunqꝫ.hug.

6

Diuisio.

Exponit literam.

Redicator. Ad idez est hoc.c.ex. vi. synodo.summa est in rubro.Et diuidiᵗ in duas partes. In prima premittit autoritatem pauli ꝓ fundamēto.in scḍa statuit ꝓhibendo qꝺ est in rubro.in tertia ad confirmationē ꝺicti sui iducit duas autoritates alias.scḍa ibi:ꝑpter ꝙ ꝛ nos. tertia ibi:ait enī apls.Lege. ¶[Predicator paul⁹]g.j.thessa.ij.ꝺe seipso ꝺicit.positus sum ꝓdicator:ꝛ apls:veritatem enī ꝺico[ꝺiuinus]qꝛ a ꝺño immediate euangeliū suscepit.vñ ad Gala.j.Notum vobis facio fratres euangeliū:qꝺ euangelizatum est a me:qꝛ non est ſm hoīem:neque ego ab hoīe accepi:nec ꝺidici:sed per reuelationez iesu xpi.veraciter ergo pōt ꝺici ꝺiuinus[argentū]Act.xx.ac.[ꝑpter qꝺ]scḍa pars[turpis lucri[hoc longe ꝺz esse ab epō.ti.j.opz epm nō turpis lucri cupidum[ad excusandas].i. sub aliqua occasione alicuiꝰ pretēse necessitatis.hu.[ait enī]tertia pars.ij.Coz.xij. [ꝙ petrus].j.petri.v.plana sunt.

7

Diuisio.

Exponit literam.

Illud quod. ſ.est, in quo Gratia.ſm sensuz suū finē illius.c.ſ. possessiones declarat.ꝛ ꝺicit ꝙ illud verbū temporaliter perfruaᵗ.qꝺ ibi ponit non referᵗ ad monasteria monachoꝝ que ꝓpetuo possessiōes ꝺebere possunt.sed ad clericos pauperes peregrinos: qui ad tpus.ſ.instāte necessitate pauptatis illoꝝ illas possidere possunt.hu.ꝛ archi.vide in.c.possessiones ꝛ ꝺistinctionē ibi posita in glo.j.ꝛ a veritate non ꝺeuiabis.vt ꝺicit hug.

8

Hoffredus.

Quam vero. Hic incipit septima pars huius questionis. In qua mgr Gratia. probat ꝙ ꝺecime sunt ꝺande clericis ecclesie ministris ꝺicēs ꝙ graue peccatum est ꝺecimas primitias ꝛ oblationes non soluere.ꝛ inducit ad hoc sequentia capitula.

Primū argumentum.

3 ☞Decime personales que ꝺicantur.Que prediales.num.4.

7 ¶Preceptum de ꝺecimis non est cerimoniale.
Sed est partim morale:partim iudiciale.nu.8.

9 ¶Precepta cerimonialia ꝛ iudicialia,qualiter ꝺifferant.

13 Consuetudo contraria excusat a peccato non soluentes ꝺecimas personales.

14 Consuetudo nulla excusat a ꝺecimis predialibus soluendis.

16 Decime prediales ꝺande sunt non ꝺeductis expensis.

17 Decime personales an sint ꝺande ꝺeductis expensis.

22 Deus qualiter ꝺicatur afligi.

23 ¶Maledictum ꝺicitur duplex.

24 Decime referendi sunt a rusticis ad ecclesiam.

Scōm arg.

Euertimini. Inducit i primis hoc capitulū quod est hieronymi super malachiam prophetam. Summa est in rubro. Et diuiditur hoc capitulum in tres partes sicut ponit gl.in prima ponit ¶Hiero.ꝙ ba.pphete ꝛsęs ad verbum

Diuisio.

Tertiū arg.

Opponit et Respondet.

ad verbum effusionis.in scḍa exponit predicta verba ad literam vsqꝫ ad locum:si quis doctus.in tertia exponit illa mystice siue moraliter.¶Dio pleniori intelligentia huius ꝺe ꝺecimis soluendis multa veniunt querenda.

1 ¶Primum est quid est ꝺecima.

2 ¶Secundum quot sunt species ꝺecimarum.

5 ¶Tertium est an soluere ꝺecimas cadat in precepto:an in consilio.

6 ¶Quartū est si sit preceptum:vtrum morale vel cerimoniale.

10 ¶Quintum vtrum oēs ꝺecime sint in precepto.

11 ¶Sextum vtrum ꝺecime minute essent vel caꝺerent sub precepto.

12 ¶Septimum est vtrum consuetudo excuset a solutione ꝺecimarum.

15 ¶Octauū est:an ꝺecime ꝺebeāt ꝺari ꝺeductis prio expēsis.

18 ¶Nonum vtrum ꝺebeant ꝺari solutis primo censibus:vel tributis.

19 ¶Decimum vtrum ꝺebeant ꝺari optima prio ꝺecimis.

20 ¶Undecimum vtrum ꝺebeant ꝺecime in vinea vel prediꝺ: an ꝺebeant portari in ecclesia.

21 ¶Duodecimum vtrum ꝺebeatt statim cum fructus percipiuntur.

Respondet.

Ad primum †rndetur ſm Raymun.qꝺecima est oīm bonoꝝ iuste acqsitoꝝ:ꝛ talis pars.ſ.ꝺecima ꝺeo ꝺebita sine in signū vlis ꝺns:sine prio remissione pctoꝝ sine prio stipendio multꝰ ꝺeseruientiuz in tabernaculo ꝺei.extra.e.ti.tua nobis. 2cor.hosti.i summa.

Hostiensis. Rndet.

Ad secundum †rndetur primo ſm ꝺiuinam scripturā,ꝙ tres leginus ꝺecimas ad quas tenebant hoies in veteri lege.prima erat lenitarum.scḍa vt haberent necessaria in solēnitatibus.tertia q̄ in tertio anno colligebātur pauperibus. ¶Prio quo nota qꝺ iudei singulis annis faciebāt ꝺuas ꝺecimationes bonoꝝ suoꝝ:prima separabāt leuitis.item reliquas nouē partes ꝺecimabant ꝛ hanc scḍam ꝺecimā sibi reseruabāt:vt ex ea ter in anno cū ascēderēt in hierlm oblationes ꝛ epulationes sibi et ꝺomui sue faciebāt:ꝛ leuitā qui etiā secū ascēdebat inuitabāt. Preterea tertio anno ꝺuabus ꝺecimis sublatis tertiaz facie bant in vsus pauperū:ꝛ hanc reponebāt apud se:vt haberēt vnde peregrino ꝛ aduene pupillo,ꝛ vidue egentibꝰ ꝺonarēt sed qꝛ in noua solū ꝺe primis fit mentio ꝺe illis logmur. Cuz ergo querit quot sunt species eaz.Rndetur ꝙ ſm Host.ꝺue

3 sunt species.qꝛ quedā sunt ꝑsonales:ꝛ quedā prediales,†ꝑsonales sunt q̄ ꝺebentur ex negotiatione vel artificio seu sciētia

4 vel militia:aut venatione ꝛ hmōi.†prediales aūt sunt q̄ ꝓueniunt ex ipsis prediꝭ:vt vinū:bladū:fructus arboꝝ.vt extra eo.ti.ad aplice.ꝛ.c.pastoralis.ꝛ extra ꝺe parochiꝭ.c.vlti. Sz ꝺe quibuſꝺam ꝺubiū est vtrū sint prediales an personales vt ꝺe agnis ꝛ fetibus alioꝝ animātū:q̄ in pascuis gregatim pascuntur.Quiꝺā vero hoc ꝺicunt.quiꝺā aliuꝺ.sed ꝺici pōt:qꝺ sint miste cū partim a pꝺis ꝓueniāt vnde vnūt.ar.extra eo. cōmissum.ꝛ hac rōne viꝺenᵗ prediales.nā bones ꝺe eoꝺē fundo intelligūtur in quo laboꝛāt nō in quo moꝛātur.ff.ꝺe fun. instruc.cū quiꝺā.partim etiā a personis prouenīunt.i.a custoꝺia personaꝝ q̄ ſ deficiat lupus innaꝺit.extra ꝺe reg.iu.c.penul.ꝛ hac rōne viꝺetur ꝑsonales.Hof.vtrāq; opinionem ponit:ꝛ tamen magis viꝺetur consentire:ꝙ sint prediales quod nobis etiam magis viꝺetur.

Hoffredus.

Ad tertium. Jn quo querit.†an ꝺecime sint in precepto:an in cōcilio sic ꝓꝺicit,ꝛ viꝺeᵗ ꝙ nō in ꝑcepto. ¶Primo sic illa sola tenent homies obseruare tpe gratie q̄ a xpo ꝛ apls sunt mandata.ſm illud ad Rom.vlti.ꝺicētes eos seruare oīa quecūqꝫ mādaui vobis.et apls ꝺicit Act.xx.ſnō enī subterfugi quo minus annūtiarem vobis oē cōsiliū ꝺei:ſz nec in ꝺoctrina xpi nec in ꝺoctria apostoloꝝ aliqꝺ 2tineᵗ ꝺe solutione ꝺecimaz.nā qō ꝺns ꝺe ꝺecimis ꝺicit mat.xxvij.hoc oportuit facere ad tps pteritū legalis obseruātie referendū.vī ergo ꝙ hoies tpe gratie nō tenētur ad ꝺecimaz solutionē. ¶Scḍo sic.hoies tpe gre nō tenē tur magis ad obseruantiā legalīū:ꝙ ante legē:sed ante legez ꝺabant ꝺecime ex ꝑcepto.ſz solū ex voto.legiᵗ enī gen.xxviij. ꝙ iacob vouit votū ꝺrcēs.si fuerit ꝺeus mecū:ꝛ custoꝺierit in via in q̄ ambulabo ꝛc.ꝺe cūctis q̄ ꝺederis mihi ꝺecimas offerā tibi.ergo nec tpe gratie hoies tenenᵗ ad ꝺecimaz solutionē ex ꝑcepto. ¶Tertio ꝺecime nō est rō quare ꝺicanᵗ esse in precepto:nisi qꝛ seminātibꝰ spūalia ꝺebeᵗ merces siue sustētatio tpalis.ſm illud Luc.x.ꝺignus est mercenariꝰ mercede sua.ꝛ.j.Coz.ix.Si nos vobis spūalia seminamꝰ nō magnū est:si vestra carnalia metamꝰ.ſz ꝙstat ꝙ hec rō nō ꝺeterminat hāc aliquotā.ſ. ꝺecimā.ergo vī ꝙ ꝺare ꝺecimā nō sit in ꝑcepto ſz ꝺare aliqꝺ ministris ꝺei in sustentatione sit in ꝑcepto. ¶In oppositum est.c.presens ꝛ sequens. ¶Rndeo ꝺicendum iuxta magrm Ellez.ꝺe halis in tertio.ꝛ san.Tho.in.ij.ij.cūꝺistinguant tpa ſcz ante legem,in lege post legē.in gratia euangelij ꝺicenꝺus est aꝺ qōnem sub ꝺuabus 2clusionibus. ¶Prima est ꝙ ſm ꝺeterminationem vt.ſ.aliquota pars simile ꝺareᵗ aꝺ sustētationem ministroꝝ ꝺei semper fuit in precepto ꝛ ꝺe iure natureꝝ vtin seq.articulo pleniꝰ ꝺicēᵗ.vnde Heñ.xliij.legitur.ꝙ Abrahā ꝺedit ꝺecimas melchisedech:munꝺ legitur hoc sibi fuisse ꝑceptuz in lege vero fuit in ꝑcepto simplr.vt ptz Exo.xxiij.ꝛ Jsume. xviij.vbi ꝺr filijs leui.ꝺedi,oēs ꝺecimas israel in possessionez prio ministerio quo seruiunt mihi in tabernaculo federis.itē Malachie.iij.iferte oēm ꝺecimationē in horreū meū vt sit ci ꝺus in ꝺomo mea.Tempoze vere grat e facte sunt autoritate ecclesie in ꝑcepto:cū necessitas est ꝛ petunᵗ a ministris etiaz si nō petātur:ꝺum tñ sit consuetudo regionis.vnde extra ꝺe ꝺecimis.Allexan.papa in.c.peruenit,ꝺicit mandamus quatenus parochianos vestros monere curetis:ꝛ si opus fuerit sub excōicationis ꝺistrictione cōpellere:vt ꝺe quibus mo

Primū arg.

Ad.j. argu.

lendinoꝝ ꝛc.ꝺecimas ecclesijs quibus ꝺebenᵗ persoluant. item ibi Jnn.iij.in cōcilio lateranēsi.in.c.in aliqbus. inquit ille quippe ꝺecime necessario sunt soluende que ꝺebenᵗ ex lege ꝺiuina ꝛ cōsuetuꝺine approbata. ¶Dis habitis ꝺicenꝺū est aꝺ rones.Aꝺ primā rndetur negādo minoꝛ.ꝺicimꝰ enim iuxta iā ꝺicta,ꝙ solutio ꝺecimarū ꝙtum aꝺ ipsam sustētationem ministroꝝ ꝺei est in precepto ꝛ in euangelio aꝺ Matth.x. vbi ꝺicitur.ꝺignus est operarius mercede sua.in aplo autem j.Coz.ix.ſ.alleg.ꝙtum vero aꝺ ꝺeterminationē certe partis est reseruata ꝺeterminationi ecclesie. ¶Aꝺ secunꝺā respoꝺetur negando consequentiam:ꝛ ratio est:qꝛ non est simile quia vt ꝺicit san.Tho.ante tēp⁹ veteris legis nō erant ꝺeterminati ministri ꝺiuini cultus:sed ꝺicitur:ꝙ primogeniti erant sacerꝺotes qui ꝺuplicem portionem accipiebant.ꝛ ꝺeo etiam non erat ꝺeterminata aliqua pars exhibenꝺa ministris ꝺiuini cultus:sed vt aliquis occurrebat vnusquisqꝫ ꝺebat ex ꝓpria sponte.quoꝺ sibi viꝺebatur sicut abrahaꝫ quoꝺam ꝓphetico instinctu ꝺedit ꝺecimas melchisedech sacerꝺoti ꝺei summi.vt ꝺicitur Heñ.xviij.Et similiter etiaz iacob vouit ꝺecimas se ꝺaturum:ꝺus non viꝺeatur ꝺecimas vouisse quasi aliquibus ministris exhibenꝺis:sed in ꝺiuinuz cultum:puta aꝺ sacrificiozum consummationem.vnde signanter ꝺicit.ꝺecimas offeram tibi.in lege vero veteri erant ꝺeterminati ministri ꝺiuini cultus.ideo fuit ꝺeterminata pars exhibēꝺa eis in precepto:quā ꝺeterminationem secuta est ecclesia in tpe gratie.Rationabile visum est vt non minus ppls noue legis exhiberet ministris noui testamenti ꝙ ppls veteris testamenti exhibebat suis. ¶Aꝺ tertiam ptz rnsio ex ꝺictis quoniam quātum aꝺ ꝺeterminationē aliquote partis.ſ.ꝺecime non est in precepto in noua lege sed precepto ecclesie.

Ad secūꝺū.

Ad tertiuz.

6 **Ad quartum** sic proceꝺitur.†Et viꝺeᵗ ꝙ ꝑceptum ꝺe ꝺecimis fit cerimoniale sic.Hoc nō est scriptū in coꝛꝺe hoīs ꝙ ꝺebeat plus ꝺare ꝺe cimā ꝙ nonā vel vnꝺecimā ꝛ sic ꝺe aliīs aliquotis.sed ꝑcepta moralia scripta sunt in coꝛꝺe hoīs.vt ꝺicit Aug.ergo ꝑceptū ꝺe ꝺecimis nō est morale.ergo est cerimoniale. ¶Jn oppositum sic.ꝺe iure nature est vt faciat homo illuꝺ qꝺ ordinatur aꝺ salutē aie.vt in.c.ꝑsenti:ꝛ in seq.ergo ꝑceptum ꝺe ꝺecimis est morale:ꝛ nō cerimoniale. ¶Rndeo ꝺicenꝺum iuxta san.Tho.in.ij.ij.sub ꝺuabus 2clusionibꝰ.prima est.†ꝙ ꝑceptum ꝺe ꝺecimis nō est cerimoniale.ptz 2clusio.qꝛ nūc nō tenemur aꝺ obseruāꝺa cerimonialia:sed tenemur aꝺ solutionē ꝺecimaz:vt ptz in ꝑsenti.c.ꝛ seq.ergo ꝑceptum ꝺe ꝺecimis

7

Ad tertiuz.

Primuz ar.

Opponit in cōtrarium.

Rndet.

S. Thom.

Prīa cōclu.

8 non est cerimoniale. ¶Scḍa conclusio,†ꝑceptū ꝺe ꝺecimis est partim morale:ꝛ partim iuꝺiciale.Quātum aꝺ substātiā est morale:ꝙtū aꝺ ꝺeterminationē partis est iuꝺiciale.prio ꝓma pte ꝓbaᵗ cōclo.qm ꝙ eis q ꝺiuino cultui ministrāt aꝺ salutē ppli totiꝰ necessaria victus ppls mīstret:naturalis rō ꝺictat:sicut ꝛ hīs q cōi vtilitati inuigilāt.ſ.pncipibꝰ:ꝛ militibꝰ ꝛ alīs hmōi stipēꝺia virtus ꝺebenᵗ a ppło.vñ ꝛ apls hoc ꝓbat.j.Coz.ix.per hūanas cōsuetuꝺines ꝺicens.quis militat suis stipenꝺijs vnq̄ quis plantat vineā:ꝛ ꝺe fructiꝰ eius nō edit.Quo aꝺ scḍam partē vꝛ ꝙ ꝺeterminatio certe partis.ſ. ꝺecime exhibenꝺo ministris ꝺiuini cultus non fit ꝺe iure naturali:pateᵗ ex argumento facto in princi.questionis.sed est introꝺucta ꝺiuina institutione ſm cꝺitionē illius ppli:cui leꝝ ꝺabatur qui tamen in.ij.tribus esset ꝺiuisus.ij.tribus ſcz leuitica que totaliter ꝺiuinis ministerijs mācipata possessiōes non habebat:vnde conuenienter institutum est:vt reliqe.ij. tribus ꝺecimam partē suoꝝ prouentuū leuiticis ꝺarent:vt

Secunda cō clusio.

honorabilius viuerēt. vnde quātum ad determinationē decime partis erant in dicialez aliquid significaret in futurū: sicut olia eop facta fm illud. j. Cor. x. olia in figura cōtingebant in quo cōueniebat cū cerimonialibus ꝓceptis que principaliter instituta erant ad significandū aliquid in futurū. Qui cīn deciman dat: que est ꝑfectionis signū est ꝙ denarius est numerus quodāmodo perfectus: quasi primus limes numerorum vltra quē numez nō ꝓceduntꝫ sed reuertuntꝫ ab vno sibi nouem partibus referuatis ꝓtestatur quasi in quodam signo ad se pertinere imperfectionē. perfectionē vero que erat per decimā esse expectādā a deo. nec tū ꝑpter hoc est cerimoniale ꝓceptū: sed iudiciale vt dictū est. † Est aūt hec differētia inter cerimonialia z iudicialia: q cerimonialia illicitum est seruare ea tpe legis noue: iudicialia vero z si nō obligent tpe gre: tū pūt obseruari sine pctō: z ad eop obseruātiā aliqui obligant: si statuantur autoritate eop quoꝝ est leges condere sicut si nunc aliquis princeps statueret vt qui furatus fuerit ouē reddat quatuor vt legitur Exo. xxiij. eius fubditi teneren obseruare. ita etiam determinatio decime partis soluende est autoritate ecclesie tpe noue legis instituta: fm quādam humanitatē vt. s. non minus ppls noue legis ministris noui testamēti exhiberet: q̄ ppls veteris testamēti ministris veteris legis exhibebat. cum em ppls noue legis ad maiora obligat fm illud zMatth. v. nisi abundauerit iustitia vestra plusq̄ &c. z etiā ministri noui testamēti maioris sint dignitatis: q̄ ministri veteris testamenti vt probat apls. ij. ad Cor. iij. Sic ergo ptz ꝙ ad solutionē decimaz hoīes teneñ partim quidē ex iure naturali, partim etiā ex institutione ecclesie que tū pensatis opportunitatibus tempoꝝ z personarū posset aliā partē determinaee, soluendam. concor. cum san. Tho. Alex. de ha. qui in. iij. suo ad ꝑsentē qōnem ita rīdet ꝙ preceptum de decimis non est dicendū mozale q̄tum ad suā determinationē: q fm illum non est scriptum in corde hominis nec cerimoniale: q non est datū principaliter in figurā significationis sed iudiciale: q datum principaliter est fm rōnē equitatis mutue distributionis: vt sit equalitas dati z accepti inter seminātē spūalia: z dātem tpalia fm ꝙ possibile est hec ille. z ꝙ hoc ptz rūsio ad arg. factū in pin. qōnis q̄ preceptum de decimis q̄tum ad substantiā suā scriptū est in corde hoīs. cuilibet em dicit conscientia: q danda sunt tpalia ei qui ministrat spūalia: sed non est scriptū quota pars sit danda. sed dīs in veteri lege taxauit decimā partē rōnabili cā: z ecclesia post in noua lege.

9 ¶ Cerimonialia z iudicialia. adde arch. i. c. decime. n. 4. j. ea. cā. z. q. 2 ¶ se preceptā cerimōialia sunt data. item arch. iii. c. non est. s. his itaque. nu. 6. vj. dist.

a a

S. Tho. Alex. de ha.

Ad argu.

10 **Ad quintū** sic ꝓcedit. † Et vī ꝙ oēs decime. s. tā ꝑsonales q̄ ꝓdiales sint in ꝑcepto. de personalibus argūtur ex illo Gen. xxviij. qō Abzahā de his que iuste acquisierat in bello dedit decimas melchisedech de omnibus. ergo videt ꝙ exēplo Abzahe decime personales sint persoluēde. ¶ Scōo sic. dr zMacha. iij. z habetur in ꝑsenti. c. inferte omnē decimā in horeū meū. sed qui omnē dicit nullā excipit. ergo personales sunt in ꝑcepto sicut ꝓdiales. ¶ Tertio sic. dicit Aug. z habetur in. c. seq. de militia z de negotio redde decimas. ¶ In oppositum videt. qz in lege diuina non videnꝫ ꝑcipi nisi decime ꝓdiales siue de armētis. Leui. vlti. oēs decime terre siue de frugib⁹ siue de pomis arboū dīi sunt. item decime animaliū que sub virga pastoris transeunt. ¶ Rādeo dicendū videt sub ista cōclusione ꝙ decime personales non sunt in ꝑcepto diuine legis: sunt tū in ꝑcepto ecclesie: vbi esset cōsuetudo vel ministri dei indigerent: z ꝓpter indigentiā z sustentationē perirent. ista ꝛclusio quo ad secundā partē ptz ex. c. seq. z extra de decimis. c. j. reuera. quo ad tertiā vero de qua est magis dubium: patet etiam qz nullibi videnꝫ esse ꝑcepte in aliquo passu diuine legis. de noua em lege ptz de antiqua etiā. vnde san. Thom. in. ij. q. lxxxviij. ar. ij. dicit ꝙ specialis regio fuit quare in veteri lege nō fuit datū ꝑceptum de decimis personalibus fm conditionē ppli illius. Cum ꝑmo qz oēs alie tribus certas possessiones habebāt de qbus poterant sufficienter ꝓuidere leuitis: qui carebāt possessionibus: tum scōo qz nō interdiceba tur leuitis: quin de alīs operibus honestis lucrarenꝫ sicut z alij iudei. Sed ppls noue legis est vbiq; per mūdū diffusus quoꝝ plurimi possessiōes nō habēt: sed de aliquibus negotijs viuunt qui nihil ꝑferrent ad subsidiū ministrozum dei si de eoꝝ negotijs decimas non soluerent: z ita ministri dei egerent. ꝓterea ministris noue legis arctius interdicit̄ ne se ingerant negotijs lucratiuis. fm illud. ij. ad Ti. ij. Nemo militans deo implicat se negotijs secularibus. z ideo in noua lege xenentur homines ad decimas personales fm consuetudinem patrie: z indigentiam ministroū. vnde dicit Jnno. ꝙ vbi cōsuetudo est teneñ soluere decimas personales: sicut et prediales. hnms opt. est Hugo. cardi. vt testat Arch. j. q. vij.

Primū ar. e argumentum.

Secūdū ar.

Tertius ar. Opponit in contrarium.

Respondet.

Sanctus Thomas.

Ad primū arg. Ad secūdū.

Ad tertius.

Primū ar.

Secūdū argumētū.

Opponit in contrarium.

Rādet. S. Thom.

Ad secūdū.

Ad rōnē in oppositum.

Chrysosto.

S. Thom. Alex. de ha. Ad. j. argu.

Ad secūdū.

Primū ar.

S cōm ar.

Opponit in contrarium.

Respondet. Pria ꝛclu.

Raymun.

Alex. de ha.

toritate

Ad primum sic ꝓcedit. † Et vī ꝙ oēs minute cadant in ꝑcepto. primo sic. Mat. xxiij. 6. postq̄ &c de decimatione menteꝫ aneti subdit dominus: oportuit ista facere: z illa nō omittere. ergo de omnibus istis z de cōsimilibus minutis danda est decima. ¶ Secūdo sic. leuitici preceptū est vt denꝫ oēs decime sicut de maiorib⁹ vt grano z vino. z aliis. ita de minoribus vt olerib⁹. z pulis z ouis. ¶ In oppositū videtur esse: qō dicit Innoc. iij. extra de decimis. c. in aliqbus. ꝙ ille decime sunt soluēde necessario que debenꝫ ex lege diuina vel consuetudine approbata: sed solutio decimarū minutarū nō precipit ex lege diuina quia in veteri testō non. nec in nouo nec in pluribus locis cō suetudo est tales soluere. ergo decime ꝑdicte sub nullo ꝓcepto cadunt: nec ad eas hoies tenentur vbi non est cōsuetudo. ¶ Rādeo dicendū sub ista cōclusione. ꝙ minute decime nō cadunt in ꝑcepto aliquo. Quā cōclusionē sic declarat sanctus Tho. in. ij. q. vbi. s. Ea que ordinātur in finē sunt indicāda fm ꝙ competunt fini. decimarū aūt solutio est debita non ꝓpter se ꝛs ꝓpter ministros quoꝝ honestati nō ꝙuenit vt etiā minima exacta diligentia requirant. hoc em in vitiū cōputatur: vt ptz per phm. iiij. ethi. z ideo lex vetus nō determinauit vt de hmōi minutis rebus decime darentur: sed relinqui hac arbitrio dare volentiū: qz minima quasi nihil reputātur vnde pharisei quasi perfectā legis institiam sibi ascribentes etiā de hīs minimis decimas soluebāt. nec de hoc repzehēdūtur a dīo: sed solū de hoc quod maioza. i. spūalia ꝑcepta contemnebant. zMagis aūt de hoc eos fm se cōmendabiles esse ostendit dicēs. hoc oportuit facere tpe legis: vt Chrysostomus exponit qō etiā vī magis in quandā decentiā sonare: q̄ in obligationē. vnde nūc de minutis nō tenēmur dare decimas: nisi forte ꝓpter consuetudinē patrie. hec san. Tho. concor. Alex. de halis in. iij. ¶ Ad rōnes in oppositum. Ad primā ptz respō sio ex dictis sancti thome. z eodem modo rīdet Alex. de hal. sez ꝙ illud verbum ꝛpi referendum est ad statum tempoi legis: z illud verbum oportuit non sonat in debitū: sed in cōuenientiam. vnde sensus oportuit. i. cōuenīs fuit. ¶ Ad secundam rūdetur negando ꝛsequētiam. z rō est. nam vt dicit dīs Alex. de halis non est similis ratio de maioribus z minutis: qz de maiorib⁹ est magis expressum q̄s de minutis. ita ꝙ maiozes decime sunt in ꝑcepto. minozes in cōsilio nisi cū determinatione ꝓdicta peterentur in necessitate ecclesie. hec ille.

11 **Ad sextum** sic ꝓceditur. † Et videtur ꝙ decimarum. Primo qz alias dicere oportet: ꝙ omnes illi q ex antiqua consuetudine decimas non soluunt: esset in statu damnationis quod videtur valde durum ergo &c. ¶ Secundo sic habetur extra de decimis. c. cum sicut homines. super verbo consuetudinem duximus recurrendum dicit glo. in decimis personluendis consuetudo attenditur. vt. j. ad apostolice. z in. c. in aliquibus. ergo videtur ꝙ consuetudo potest excusare a non soluendo decimas. ¶ In oppositum videtur qz consuetudo nec contra ius diuinum nec contra ius canonicū ꝓnalet: vt dicit Hierony. ad licinum. Traditiones ecclesie obseruande sunt nec aliozum consuetudine aliozumve moze possunt subuerti. z Nicolaus papa. dist. xij. in. c. scit sancta. dicit consuetudines obseruande sunt si illis non obstat canonica autoritas. ¶ Respondeo dicendum sub certis conclusionibus. Prima conclusio. † Consuetudo ꝙtraria excusat a peccato non soluentes decimas personales. Ista conclusio patet primo ex dictis in quinto articulo. secūdo ex dictis Raymūdi qui ita ait. Ō cum decime personales nō diuino iure sint: vt prediales: sed ꝓcepto hominis debeant: quia Leuit. vlti. tantum de predialibus fit mentio. Consuetudo autē ius positiuum siue ius humanum tollat: vel in totum si est generalis. distin. iij. §. leges vel in parte si est particularis. distin. xij. consuetudo: videtur quod consuetudo contraria a culpa liberet etiā nō soluētes illas maxime per ꝓstitutionē Jnno. iij. q dicit extra de decimis. c. in aliquibus. qō ille quippe decime sunt soluēde q̄ debentur ex diuina lege vel loci consuetudine approbata. s. ꝓdiales. concor. his Hos. dicēs in personalibus excusare consuetudinem maxime vbi ecclesia nō cōsuenit huiusmodi decimas exigere. Concor. etiā in hoc Host. Raymū. tamen dicit ꝙ sanius consilium esset vt solueret vel saltē au-

Ad octauam qōnez sic queriꝫ. † vtrū decime debeāt solui deductis primo expensis. Rādet fm Raymū. sub duab⁹ cōclusionibus prima est † ꝙ decime ꝑdiales danꝺe sunt non deductis expensis nec etiā illis que fiūt ꝙ fructibus colligēdis. ista cōclusio ptz extra de decimis. c. cū hoies. z. c. tua nobis. vñ nec semē dedu cendum est. vt dicit Host. ti. de decimis. ¶ Scōa conclusio. † decime personales. i. de negotiatione vel artificio vl alīs que nō ꝙtanꝫ in fructibus terre distinguūtur: qz vel surgūt ex reb⁹ decimatis: vel nō. in primo casu deducunꝫ expēse. in scōo nō. ptz ista cōclusio. extra eo. c. pastoralis. de lucro etiā adquisitionis fm Suil. nō debent etiā deduci expēse: vbi est consuetudo soluendi decimam nō aduocatione.

1 Rādet. Prima conclusio. 16 Secunda cōclusio. 17 Rādet. Respondet. S. Thom. 18 Respondet. Alex. de ha.

Ad octauam qōnez qua querif. † vtrū decime debeāt solui deductis primo expensis. Rādet fm Raymū. sub duab⁹ cōclusionibus prima est † ꝙ decime ꝑdiales danꝺe sunt non deductis expensis nec etiā illis que fiūt ꝙ fructibus colligēdis. ista cōclusio ptz extra de decimis. c. cū hoies. z. c. tua nobis. vñ nec semē dedu cendum est. vt dicit Host. ti. de decimis. ¶ Scōa conclusio. † decime personales. i. de negotiatione vel artificio vl alīs que nō ꝙtanꝫ in fructibus terre distinguūtur: qz vel surgūt ex reb⁹ decimatis: vel nō. in primo casu deducunꝫ expēse. in scōo nō. ptz ista cōclusio. extra eo. c. pastoralis. de lucro etiā adquisitionis fm Suil. nō debent etiā deduci expēse: vbi est consuetudo soluendi decimam nō aduocatione.

Ad ionam qōnē † i q̄ querif vtrū decime debeāt solui in solutis primo censib⁹ z tributis. ¶ Rādetur ꝙ nō. z rō est fm san. Tho. in. ij. q. debenꝫ decime de fructibus terre inquātum prouenīūt ex diuino munere: z iō decime nō cadūt sub tributo: nec etiā sunt obnoxie mercedi operariozum: z ideo nō debēt priꝰ deduci tributa z ptiū operariozum q̄ soluanꝫ decime. sed ante oia debēt solui decime. hec san. Tho. concor. Alex. de hal. in. iij. dicēs, ꝙ solutio census vel tributi non debeat precedere solutionē decime: sed econuerso. cuius ratio est: quia que est comparatio domini terreni ad celestem: ea est cōparatio dominij ad dominium. Terrenus em dīs hz dīnium particulare z transitoziū: z subiectus est dīo celesti. dīnium vero celeste est ꝑpetuum: z generale: qz ergo decima soluit sacerdoti vicario dei in signū celestis z ꝙalis dīnij: iō solutio decime dz precedere solutionē cēsus: z etiā ipse cēsus z tributū decimari dz: qz et ipsum dīnū tpale obnoxiū est dīno celesti si recepꝫ fuerit. cens ante solutionē decime. vnde Jnn. in concilio lateranensi extra de dec. z ꝓz. c. cū nō sit in hoie. Cum in signū vltis dīnij quasi quodā titulo spāli dīs decimas reseruauerit: nos z ecclesiarum dispēdijs z animarum periculis obuiare volentes statuimus: vt in ꝓrogatiuam dīnij generalis exactionē tributoꝝ z censuū precedat solutio decimaz vel saltem hi ad quos cēsus vel tributa indecimata ꝓuenerint: q̄n res cū onere suo transiit ea per censuraꝫ ecclesiasticā decimare coganꝫ ecclesijs quibus de iure debentur.

19 **Ad decimam** qōnē in qua q̄rif. † vtr optima debeāt dari ꝙ decimis. Rādet iuxta Jnnoc. in glo. c. pastoralis. ꝙ agnos pullos vitulos et hmōi nō teneꝫ qs dare optimos: nec deteriozes sꝫ mediocres sed sicut trāseāt sub virga pastoris. Ō decimū fuerit sanctū cabik dīo: vt Leui. vlt. idignū est em dare deo ꝙ dedignaꝫ haberе dīs. di. xlix. c. vlt. j. e. q. vij. oēs decime. idē Host. z Sot.

20 **Ad vndecimam** qōnē in qua q̄rif. † vtruz decima sit soluēda i vinea vel in ꝑdio vel an debeat deportari ad ecclesiā. Rādetur fm Host. ꝙ in hoc dz seruari zsuetudo. ar. extra de sepul. certificari. Sil. tū hic sup verbo in horrea mea dicit. ar. ꝙ rustici debent in horrea deferre decimas: ad ecclesias ipsas. ar. j. q. vij. decimas. sed melioꝛ videt fm a supradictas tunc etiam videtur factum: q̄ sic erat consuetudo non ꝑceptum.

Ad primū. arg. S. Thom. Ad rōnē in oppositum. Alex. de ha. Ad. j. argu. Ad secūdū. Ad tertium. Primū ar. Secūdū argumētū. Opponit in contrarium. Rādet. S. Thom. Ad secūdū. Ad rōnē in oppositum. Chrysosto. S. Thom. Alex. de ha. Ad. j. argu. Ad secūdū. Primū ar. S cōm ar. Opponit in contrarium. Respondet. Pria ꝛclu. Raymun.

21 **Ad duodecimam** qōnez in qua queritur † vtrū decima sit soluēda statim cū fructus percipiunt. Rādetur sub duabus cōclusionibus. Prima est ꝙ decime personales solui debent vbi est consuetudo eas soluere eo tpe quo maioꝛ cōmoditas ꝓuenit ecclesie: z ideo vī ꝙ in fine anni dari possunt: vt sic maioꝛ vtilitas ꝓueniat ecclie: ꝙ fi per minutas soluerent. arg. extra de pig. c. ex literis. idē Host. z Sot. z Joā. an. z addit Hosti. ꝙ si quis ante annū velit soluere non video ꝙ possit refutari qz hoc iure expressum nō est. cōcordat cū hoc Jnn. in glo. super c. pastoralis. ¶ Scōa cōclusio est ꝙ decime ꝑdiales sunt soluēde statim cum fructus percipiunt: z anteq̄ inde separareꝫ census vel tributum: vel ꝑtia rusticoꝝ: z anteq̄ deducantur expēse: z anteq̄ per negligētiā inde aliquid furto vel rapina possit auferri: z antequā res indecimata alieneꝫ vel vendatur extra eo. tua nobis. q. c. cū nō sit in. hoīe. z idē Alex. de halis in. iij. Et hoc dictū sit de qōnibus motis videnda iam est litera: qz de primitijs disputabitur. j. qō. vij. c. decimas. Lege. ¶ Reuertimini.] Hoc scriptum est malachie. iij. ꝙ inducit hic Hiero. ad hoc: ꝙ decime sint dande z primitie sacerdotibus z ministris ecclesie: z qui nō soluit grauiter deum offendunt [reuertimini] ꝓ pniam: z bona opera. Hu. z Archi. [reuertar] cōferendo gratiā: z bona tpalia magna (vt inqt Hieroñy.) est dei clemētia dum eos qui a se recesserāt ad reditum inuitat: vt ipse quoꝝ ad eos redeat: sed audi ꝙ imprudenter isti nō recognoscētes culpam dicunt [in quo reuertemur] ac si dicant. Nos non discessimus: vt nos reuerti oporteat. in quo grauius peccabāt pctiꝫ excusando non sic iustus qui in ꝑncipio accusator est sui. Prouer. xviij. [si affligit hō deū] more humano loquit. qz deus cū sit ꝑassibilis. v t. xxij. q. iij. in

22 cōmutabilis. † sz dz affligi: qz moleste fert pctā hoiz. vnde in verbo affligi denotaꝫ peccati acerbitas displicēs deo: vel dz affligi in suis: tunc est sensus. [affligitis me]. i. meos sacerdotes quib⁹ decimas z primitias denegatis. Hu. [in quo cōfigimus te.] rīdet. [in decimis] z primitijs quas non soluistis. Ecce ꝙ nō reddētes decimā dicunꝫ affligere deū. i n quo manifestum est tales grauiter peccare. [z ideo in penuria.] quam patimini ꝓpter hoc. hn. arch. [maledicti]. i. puniti vel pctō

23 res cōstituti. † duplex est em maledictū. s. pene z culpe vñ dr maledictus homo qui pepēdit in ligno. Hu. maledicti quidē [qz vos me cōfigitis], sicut. S. expositū est [tota gens]. i. vos oēs Hu. vel tota. i. toti: z oēs generaliter viuentes. Hug. [nūc exequamur ordinem prophete]. i. verba eius: z text. per ordinem verba sunt Hiero. inferta [quia mihi] verba sunt prophete nō fm translationem: sed de illa vel alia translatione Hieroñy. habuit verba ista predicta autem verba sunt nostre trāslationis Hug. [supplātastis]. i. decepistis ꝙtum est in vobis [vel me]. i. meos sacerdotes. Hu. [fraudati estis [actiue [ecce annus] ar. ꝙ decime singulis annis soluēde sunt z hoc verum est [pro decimis]. fm non solutis. Arch. id. ponit m ala que dīs infert frequēter, ꝓpter ingratitudinē non ꝙsoluentiū decimas imittit certe sterilitatē: vt ait ꝺ vbertatē: scōo siccitates: infirmitates: z mortalitates. ij. Paral. vj. clauso celo pluuia non fuit, ꝓpter pctā ppli [horroꝛ vos]. i. ꝓcipio. qñ decime ex ꝑcepto debenꝫ sicut superi⁹ declaratū est. vt. j. c. ꝓi. z. j. q. vij. decimas. z ptz etiam ex penis que a dīo inferuntur nō ꝙsoluenti

24 bus eas [in horrea] ar. † ꝙ a rusticis decime deferende sunt ad ecclesiā. Hu. z in gl. [z probate] ecce que ꝓmittit ꝙsoluentibus decimas. primo largitatē pluuie ibi [si non tantas pluuias &c. catharacte.] i d est fenestre: et meatus: vnde pluuia

descendit. scom q promittit est benedictio largissime abundãtie ibi[z effundã vobis benedictionẽ] tertium q pmittit est remotio animãtiũ deuorantiũ bona terre: tibi cũ ait [z increpabo pro vobis ꝛc. ex ira dei] sepe eñ deus ꝓpter peccata hoim irascitur: z affligit eos fame sitiz multis pestilẽtijs: sicut pz deut. xj. z. vñ. q. j. scisciatis. z di. iy. si ges. z. xxiij. q. iij. si quos. Hu. z glo. [possumus] scda pars. Expositio ista moralis ita plana est: vt exposition non egeat.

Decime an sint soluende de terra seminata semine furtiuo.

Et quid de agro seminato de vsura. nu. 5.

6 Clerici sunt de numero pauperum.

Diuisio. **Decime tributa.** Ad idem sequit hoc. c. qõ est beati Augu. in quodam sermone de decimis. summa est. q decime sacerdotibus debent solui z q soluẽtes multa bona cõsequuntur. Diuiditur autem hoc. c. in tres partes. In prima ponit qõ dictum est. In secunda ponit de quibus rebus decime soluende sunt. in tertia dicit q decime sunt in debito quas qui non soluunt multorum rei sunt. secũda ibi de militia. tertia ibi: decime ex debito. Pro pleniori intelligentia huius. c. hic. Queruntur tria.

1 Primũ est qñ sunt bona que consequunt decimas soluẽtes.

2 Secundum est vtrum decime soluende sunt de omnibus rebus que homo iuste possidet.

3 Tertium est vtrum de male siue illicite acquisitis decime sunt soluende: sicut de furto vsura z meretricio ꝛc.

Respondet. Raymun. **Ad primum** † Respõdet iuxta Raymũ. iuxta etiam hũc text. q qui bene z fideliter soluit decimas quadrupliciter remunerat a deo. prima remuneratio abundãtia fructuum. scda sanitas corporis. tertia indulgẽtia peccatoũ. quarta celeste regnũ de primis duab⁹: dicit Aug. hic in pin. si decimas dederis non solum ꝛc. item de duabus vltimis idem Aug. in psenti. c. in fi. qui premium celestis regni cõparere aut peccatoũ desyderat idulgẽtia ꝛc. Qui vero nõ dat decimas vt dz punit in quatuor oppositis vt dñs Malachie. iij. z in. c. pcedenti habitũ est dicẽdũ. Qui mihi nõ dedistis decimas z primitias. idcirco in fame z penuria maledicei estis. ité Aug. in psenti. c. ci eñ decimas dãdo z celestia z terrena possis. pmereri pe auaritia duplicez fraudas. i. subtrahis tibi. ité tbi idẽ Augu. hec est duis iustissima consuetudo: vt si tu ꝛc. Et no. q infra. q. vj. c. maiores. dicit Augusti.

Primũ argumentum. Scom ar.

2 **Ad secundam** qõnem sic pcedit. † Et vr q de oib⁹ licite z bñ possessis sit decima danda. Primo vr ex. c. psenti. vbi ait Aug. de militia de artificio z de negotio reddẽ decimas. Scõ idem argu. ex. c. ex trãslatis. extra de deci. vbi dicit Clemens. iij. q fidelis hõ de oibus q licite põt acqrere decimas erogare tenetur mandamus ꝛc. Tertio arguit ex illo denẽ. xij. Offerentis decimas z primitias manuum vestrarum. Et Neemie. x. acciperit decimas ex omnibus operibus manuum vestrarum. In oppositũ arguitur. Solutio decimarum videtur ex veteri lege esse introducta: sed in veteri lege nullũ preceptũ dat de personalibus decimis nec de minutis: nec de eis nunc tenẽtur hoies soluere decimã: nisi ꝓpter cõsuetudinẽ patrie vt circa pcedens. c. fuit disputatũ in. v. z. vj. articulis. ergo vr qõ de oibus q hõ licite possidet nõ est soluenda decima. Respondeo dicendũ sic cũ querit. vtruz de oibus licite possessis sit soluẽda decima. si ly oibus distribuat vl̃ p oibus tã immobilibus q mobilibus. Tunc est cõclusio q de oibus licite ẽt possessis nõ est soluẽda decima. qz nõ de immobilibus vt puta de possessionibus: de quibus vt dicit B. in glo. c. pastoralis. extra de decimis. decima de imobilib⁹ nõ est soluẽda: qz vt inquit ꝛes ad quẽlibet possessorẽ trãsit cũ onere suo: vt. j. c. cũ nõ sit. qñ cũ dñs deus terrã aliena dederit filijs israel: trãs de fructibus sibi decimas dare mandauit. Preterea si de possessionibus decima daretur: cito possessiones reuolueren tur ad ecclesiã. hec ille. z ibi dicit Host. q hec opera. benignior z equior est z tenenda est. Si vero ly oibus distribuat p solis mobilib⁹ vr esse ꝛclusio q de oibus soluẽda est decima maxime vbi ꝛsuetudo ecclie talis est z ministroz indigẽtia hoc exposcit. Cõclusio satis arg. in prin. positis pz. nihilominus iuxta san. Tho. in. ij. ij. vbi. s. sic ostẽdit de vnaquaq re pzeci pue est iudicãdũ scõm eius radicẽ. Radix eñ solutionis decimaz est debitũ quo seminãtib⁹ spũalia debent carnalia sm illud apli. j. Coz. ix. Si nos spũalia vobis seminamus nõ est magnũ si carnalia vra metam⁹. q. d. nõ sup hoc eñ debitũ fundamit eccl̃ia determinationẽ solutiõis decimaz. oĩa aũt que cunq homo possidet sub carnalib⁹ ꝛtinẽtur. z ideo de omnibus possessis decime sunt soluende. hec san. Tho. concordat Raymun. rñdẽs ad qõnem: qui ita ait decime dari debẽt de oibus fructibus terrarũ: pomis arboz: herbis ortoz: nutrimentis animaliũ: lana: lacte: feno: lignis: piscatiõibus: venationibus: affictis. i. firmis: pẽsionibus: molẽdinis etiã ad ventum: balneis: fallonibus. item de negotijs z artificijs z ceteris bonis: etiã de tpe. de 2secra. di. v. c. quadragesima inducit ca. psens. z. q. vij. quicunq. z. c. oĉs decime. z extra de deci. cõmissum. z. c. nuntios. z. c. nõ est in ptãte. z generaliter: vt dicit Hostiẽ. de omni lucro licite acqsito dz dari decima. His habitis satis clare patet respõsio ad argumẽta vtriusq ptis.

Hostiensis.

3 **Ad tertiũ** sic pcedit. † Et vr q de male siue illicite aut turpiter acquisitis: vt puta ex iniusto bello: furto: rapina: simonia: vsura: iniusto pedagio vel ludo iniusto: tallia: vel aliqua exactione iniusta [nia: z ex eo q iudex per cõexionem extoz quet: vel meretricio: histriona tu: z similibus non teneaẽ quis dare decimã. Primo sic dicit Prouerb. xxi. hostie impioz abominabiles: que offerunt ex scelere. super quẽ locũ dicit Hzego. Quidquid in dei sacrificio ex scelere offertur oipotentis dei nõ placat iracundiã: sed irritat. Scõ sic. Ecclesiast. xxxiij. dz. dona impioz non probat altissimus: nec respicit in oblationibus iniquoz. Tertio sic. dicit Hzego. Scriptũ est honora deũ de eius iustis laboribus. qui ergo male accipit vt quasi bene ꝓberet. Constat sine dubio qõ dñm non honorat. Si ergo tã meretrix q vsurarius z alij supra notiati male accipiũt. ergo de illo non possunt deũ honorare. ergo nec decimã dare. In oppositũ arguitur sic. dicit humana lex. ff. de cõdi. ob tur. cau. l. idẽ. s. fz qõ meretrici. q turpiter facit meretrici: q: est meretrix. sed nõ turpiter accipit. ergo mercedẽ meretricij iuste possidet. sed de iusto possesso iusta põt fieri distributio. ergo et dari decima. Respondeo dicendũ iuxta tam glo. quã Alle. de hal. in. ij. z san. Tho. in. ij. ij. q decimaz alie sunt personales: alie ꝓdiales. Si personales distinguendũ est. q: aut est trãslatũ dñium pecunie decimãde in accipiente: z nõ competit repetitio siue non tenetur restituere: vt in meretrice: z in histrione aut non est translatum: vt in fure simoniaco: in vsurario: in raptore: et in malo ludo: in iniusta exactiõe: z in iniusto bello: z hmõi: si non est translatum dñium tunc est conclusio. Qõ de talib⁹ nõ est soluenda decima: nec ecclesia eã potest accipere. Ista ꝛclusio pz ex illo Ecclesiast. xxxv. posq dixit sanctifica decimas tuas subiungit noli offerre munera praua. non eñ suscipiet illa deus. Si vero translatũ est dñium: tunc est cõclusio. q tenetur talis decimã dare. sed ecclesia non dz eã suscipere: qñ in p sona illa est in scelere publico: ne videaẽ eius approbare delictum. Ista conclusio pz ex illo Ecclesiasti. xxiij. non offeres mercedem prostibuli: nec pretium canis. Et canis potest dici histrio. bene diximus in scelere publico: qz secus esset si occultus faceret petiñ: lz platus hoc sciret. ar. xxxij. q. v. ꝓpiana. vj. q. j. si oĩa. Surgit hic qõ. Quid si talis peccator conuertitur. Respondet q si talis accipiat pniaz: z deleret prauã vitã potest ecclesia recipere ab histrione: z meretrice preteritas decimas. vt dicit magister Alexã. in tertio. z Raymundus. quia sicut dicit beatus Hzego. super Joan. xxvij. ferrum de terra tollitur ꝛc. dist. l. ferrum. z non debet despici qui separans ab actione terrena: in eo q fuit qz iam incipit esse quod nõ fuit. Item dicit san. Thom. in. ij. ij. vbi. s. et Innocem. super. c. ex transmissa. Si vero decime prediales: est cõclusio. q indistincte solui debent a possidente prædia: non solum catholico: verum etiam iudeo: vel heretico vel pagano. extra eo. de terris. Et ratio est: vt dicit Alexander de ha. quia tales decime nõ dantur intuitu persone: sed quasi ex censu debito prediozum: idem dicit Raymundus: z Hostien. z Hoffre. Sed hic surgunt due questiones. † una est. Quid si terra est seminata ex semine furtiuo vel rapto aut huiusmodi. Respõdetur: quod nihilominus decima recipi potest ratiõe prediozũ sm Ray. et san. Tho. Secũda questio est † de agro seminato de vsura dimissis aliis opinionibus dicẽdum est: q vsurarius tenetur dare decimã z ecclesia licite potest recipere: qz ipse pronẽtus fructuum non venit ex actione vsurarij: sed etiam diuina largitate: z opere: quo multiplicatur semen. Preterea hoc est debitum ratione predij. z non rõne persone: vt dicit Alexan. de halis. z san. Tho. addit: etiam si ager sit emptus de pecunia vsuraria: vsurari⁹ tenetur decimas dare de fructib⁹ eius quia fructus illi non sunt ex vsura: sed ex dei munere. His habitis responsio patet ex dictis ad argumenta facta. p veraq parte. Lege. Decime tributa egentiũ animaz. i. filioz leui: qui partẽ possessionũ nõ receperunt cũ ceteris. † Illi clerici sunt de numero pauperum. xxiij. q. vij. qõ autem. z. s. j. q. ij. sacerdos

Questio. Respondet. Alex. de ha. S. Thom.

Primũ ar. Hzegorius. Secũdũ argumẽtũ. Tertium ar. Opponit in contrarium.

sacerdos. Arch. vnde merito decimas dicit tributa: q: ꝓpi sacerdotes reges spũales sunt. vnde dictũ est Apocal. v. fecisti nos deus noster reges z sacerdotes: z regnabimus super terram. z iõ eis tanq regibus debeẽ tributũ decimarũ z primitiarum vel [animarũ egentiũ]. i. pauperũ: siue clericoruz: siue laicoz. ideo dicit eñ decime dãtur: vt ide clerici z alij pauperes pascantur. hu. [q si decimas] inducit Aug. hoĉs ad solvendum decimas remuneratione: quã dñs tribuit bene solũtibus eas [premiũ.] qz pñs. ex. q: bonoz nõ indiget. [honorẽ] qz ei debetur honor z gloria. i. soli deo honor z gloria. sed ipe premium seruantibus mãdata sua pollicet. Mat. xix. Si vis ad vitam ingredi: serua mãdata. ẽtra solutio decimarum prodest solnẽtibus nõ deo: cui nõ succedit. pfectus. qz nihil deest ei [tardius] peccatũ est tardius dare. sed manus multo nunq dare. de tpe aũt solutionis supradictũ est tam de ꝑdialib⁹: q de personalibus circa articulũ. vij. [de militia]. ij. pars de militia. i. de acqsitis per militiã. i. cum bellũ est iustũ. qz si ministũ est secus: sicut in disputatione tertij articuli explicauim⁹ [negotio]. i. licito [artificio] gñaliter accipitur: z cõprehẽdit oia genera artificioz. hu. [iustissima] certe deus summe iust⁹ vindicat iuste auarũ decimarum fraudatorẽ: z punit vt qui sacerdotem in decima' depredaẽ per iniquũ militẽ in totũ spoliet: sibiq; sentiat dictũ illud Esa. xxxiij. ve qui predaris: nõne tpe ꝑdaberis ꝛc. [bene facere] vt ẽñ inquit Dionys. boni diffusum est sui ipsius: z optimũ vt ingt plaro est optima adducere [decime]. iij. pare [ex debito.] qz sunt in ꝓcepto: sicut supra dictum est: z per 2dis sacerdotes a quolibet detentore petere possunt tanq suas z qui eas non reddũt tanq fures z latrones res alienas inuadunt [homicidioz] qz subtrahunt panẽ indigentibus. vnde z ipse eos intersicere videt. vt di. lxxxvj. pasce. z. xxij. q. ij. qui oblationes. hu. [reddat.] qz nõ dimittit peccatum nisi restituat ablatũ. vt scribit Aug. ad macedoniũ z. 3. xxiij. q. vj. si res. [z de nouẽ] ergo decimam patrem debet dare rusticus ꝓ o decima z nouem partes sibi retinere.

Dionysius. Augustin⁹. Exponit literam.

Apostolicos. Ad idẽ est hoc. c. qõ est ne summa est in rubro. breue est. Lege. [Apostolicis enãgelizatoribus] enãgelizatores vocat: qui apl̃oz locũ tenẽt quo ad predicationẽ z officiũ ecclesiasticũ: vt sunt clerici. i. sacerdotes: scpi z aliꝰ ꝑdicatores q̃bus victus necessarius debeñ Mat. x. z. j. Coz. ix. [in necessarijs vsibus] i. non superfluis arg. xxiij. dist. j. hug. nam victu z vestitu contenti esse debemus. vt. x. q. ij. eps. hug. [condemnare] quia debitum subtrahit eis. Hug.

5 **Ad secundũ** sic procedit. † Et vr q nullo mõ licear laicis accipere decimas sine pctõ mortali. Primo. p batur oibus argu. factis in prin. pcedentis qõis: cũ laici nec sint leuitici generis nec mistrẽt in templo dei: nec possint pctã ꝓpl̃i: q̃bus iure diuino decime ptinẽt. Scõ idẽ pz manifeste ex pñti. c. Tertio dicit Hzego. decimas a laicis posse dari applica autoritate. p hibem⁹. Si siue eñ ab epis siue a regib⁹ eas acceperint nisi eccl̃e reddiderint sciãt se sacrilegij crimẽ cõmittere: z eterne dãnatiõis periculum incurrere. In oppositũ est. q. pñt eas tenere in feudum ab ecclesia. qz possunt ẽt vẽdi laico. ar. extra ne pla. vic. suas. c. q̃re lã. ité exposse hoc vr dicere Inn. iij. extra de his q fi. a pla. sine 2sensu. c. cũ applica. in fi. Rñdeo. quidã iurisperiti. s. Ray. z Lan. dixerũt: vt deducit mgr Alex. in. iij. z frater Jo. in summa. q dz cõfessor. qui dicũt decimas duplici iure deberi ecclesijs. i. iure diuini obsequij in eis pñtiti. z hoc iure cum sit mere spũale nõ pñt a laicis detineri. qz tale ius nõ cadit in laicũ. ar. x. q. j. hanc 2suetudinẽ. ité debentur iure vlis dñi. z hoc iure cum sit ciuile pñt cadere in laicũ: non tñ vlr. i. non quo ad ꝓpietatẽ: sed quo ad fructuũ perceptionẽ: hodie tñ a tpe concilij lateranẽ. celebrati sub alexãdro nullo mõ dz collatio decimarũ facta eis: cũ talis alienatio vel infeudatio ibi fuerit ꝓlatis penitus interdicta. extra eo. ꝓhibem⁹. imo ẽt deponẽdi sunt trãsgressores. extra eo. Quis. vñ si ius ꝑcipiẽdi fructꝰ tpales fuit cõcessum añ dictũ 2cilij militi i feudũ: z ipse bñ fernat: z defendat ecclesiã sicut fidelis vasall⁹: põt excusari ab⁹ in periculo aie tenet. Alij dicũt q nullo tpe potuerunt dari in feudum: etiã quo ad ius tpale seu ciuile. ita q trãfirent ad heredes sicut feudũ. intelligit eñ tunc ius spũale residere apud ecclesiam: qz sicut sine aĩa non põt viuere corpus: ita sine tpalibus spũalia 2sistere nõ possunt. sed nos ingta san. Thom. in. ij. ij. vbi. s. bz cuius z firmi⁹ loquẽtes dicim⁹: q circa decimas duo sunt cõsyderãda. s. ipm ius accipiẽdi decimas: z ipe res que nõie decime dantur. ius aũt percipiendi decimas spũale est: cõsequitur eñ illud debitũ quo ministris altaris debẽtur sumptus de ministerio: z quo seminantibus spiritualia debẽtur tẽporalia quo ad solos clericos pertinet habentes curaz animaz. ratiõ eis solis 2petit hoc ius habere: z nullo mõ laicis. Res aũt q nõie decimarũ dãtur corporales sunt. vñ possunt in vsuz quorũlibet cedere: z sic pñt ad laicos pvenire inre pcipiẽdi apud ecclesiã. i. seruato. Sed vo in feudũ ẽt possint laici habere decimas: z alij habeãt pz: dicit eñ san. Tho. vbi. s. q pro necessitate ecclesie q̃busdã militibus decime dicunt in

Scom arg. Tertiũ arg. Opponit et Respondet. Prima con clusio. Secunda cõclusio. Tertia conclusio. Ad primuz arg. Ad secũdũ. Ad tertiuz.

Primũ argumentum. Secũdũ ar. Tertiuz ar. Rñdet. Laurentius. Alex. de ha.

Primuz ar.

Ad primus arg.

Ad secūdū.

Ad tertiuz.

Questio. 6
Respondet.
Hostiensis.

Guilielmꝰ.

Primū ar. 7

Opponit ⁊ Respondet.

Ad argumentū. 8

Primū ar.

Scōm ar.

Tertium ar.

Opponit in contrarium.

Rādet.

Hostiensis.

Hostiensis.

fendum per ecclesiam concesse. ¶Dis habitis faciliter respōdetur ad rationes factas. ¶Ad primū pro parte negatiua respondetur ꝙ argumenta illa non ꝓbant nisi ꝙ decime quo ad ius percipiendi eas non pertineant ad laicos: ⁊ hoc cōcedimus. sed qñ possint laico tradi iure accipiendi ministris ecclesie reseruato non probatur ex illis. ¶Ad secūdā de.c.ꝓsenti. Rādetur eodem modo vel dicendū: qꝫ non ꝛ laicis accipere decimas etiā quo ad fructus ppria autoritate detinendo. ¶Ad tertiaz rādetur: ꝙ illud intelligitur de illis q̄ ꝛ percipiunt sine iusto titulo. Secus si eas in feudū teneant ab ecclesia mediate vel immediate: dum tñ sint cōcesse ante cōciliū lateranense. vnde opinio dicens: ꝙ antiquas decimas in feudum retinere possint laici: ⁊ ꝙ ad heredes transeāt benignioꝛ est: ⁊ ideo magis amplectenda ſm Guilielmū. ¶Sz hic surgit questio, ⁊ vtrum laicus tenens decimā ab ecclesia in feudū possit ipm feudū in alium laicum transferre. Rādet ſm host. ꝙ si ab antiquo ⁊ licite teneat satis videt ꝙ de cōsensu episcopi possit ſm similitudinez aliozꝝ feudozū. nec dz eps tūc illas dare in feudum. extra de feudis. c.ꝯ. Si vero laicus nō in feudum: ſz de facto teneat decimas: nec in laicos nec in clericos trāsferre potest etiā de cōsensu epi. extra de his que fiāt a prela. sine consensu capituli. cum aplica. concordat tū cū hec glo. Guilielmi: qui ait ꝙ non solum ad heredes: sed etiam ex donatione vel alio titulo trāsferri possunt decime ad extraneos secundum similitudinem aliozum feudozum.

Ad tertium in quo queritur. ✝Utrum rustici respondētes militibus siue laicis de decimis excusantur a solutione ⁊ a peccato. ⁊ videtur quod non. nam cum milites detinentes decimas que debentur clericis raptores sint. vt in.c. precedenti. sed si ita esset ꝙ aliquis raptor caperet de acerno frugum: que sunt in campo nihilominus tenetur agricola residuū decimare. ergo cum milites raptores sint decimarū ⁊ hoc sciant agricole. videt ꝙ data decima militibus debeant de residuo dare decimā eccle. ¶In oppositum sunt doctozes oēs. ¶Respondeo dicendū secm Raymundū. ꝙ si rustici sciunt vel credunt milites siue laicos licite vel autoritate ecclesie recipere eę excusantur presertim cū ecclesia non petat ab eis nec cōtradicit militibus: quos scit ⁊ videt recipere decimas: als si scirent eos illicite recipere decimas non liberarentur. Si tñ persoluerent. ꝑpter metū excusarentur a pctō non a toto: sed a tanto. xxxij. q. v. c. ita ne. et extra qō metus cā. sacris. sed guilielmus in glo. dicit. Credo sine preiudicio ꝙ vbi ecclesia non petit a rusticis decimas: ſz permittit tolli a militibus liberantur ofno rustici: nec peccāt taliter soluendo: nisi placeret eis taliter soluendo ecclesiam in re suo defraudari. ¶Ad argu. in oppositum rādetur ꝙ non est simile. ecclesia em̄ sustinet ꝙ milites habeāt ⁊ dissimulāt: ⁊ quādiu ecclesia dissimulat non tenetur quis ecclesie residuū decimare. Excusatur enim per dissimulationem ecclesie dum modo sit in hac voluntate: ꝙ si ecclesia peteret libentius daret ecclesie quam militibus.

Ad quartam questionē sic ꝓceditur. ✝Et videtur ꝙ clericis diuitibus siue habentibus sufficiens stipendiū vnde viuant nō sint decime soluende siue ꝙ tales non debeant eas recipere. Primo ex ꝓsenti. c. qz hoc expresse videtur dicere Hiero. s. clericos illos conuenit ecclesie stipendijs sustentari q̄bus parentū ⁊ ꝓpinquorum nulla bona suffragantur. ꝛc. ¶Scōo idem ex. c. decime supra posito arguitur. dicit em̄ Aug. ibi: ꝙ decime sunt tributa gentium animaz. si ergo clerici non egent nō debent accipere decimam que est tributum ⁊ debitū egentis. ¶Tertio sic. institutio decimaꝝ fuit ad hoc: vt haberent sustentationē sufficientē ministri dei. vñ Malachie. iij. ⁊ hſ. s. e. c. reuertimini. inferte omnē decimā in horreū meum: vt sit cibus in domo mea. Qui ergo hñt sufficientem sustentationē aliunde nō debent recipere decimas. ¶In oppositum argu. sic. apls dicit j. Cor. ix. Nemo ꝓpijs militat stipendijs. ⁊ extra eo. de simonia. cum sit romana. ergo quicūq̄ militat siue diues siue pauper sit licite recipit stipendia ab alijs. ergo clerici diuites siue aliunde habētes vnde viuant seruātes ecclesie licite recipiūt decimas: que ordinate sunt in stipēdiū militantiū in ecclesia. ¶Respondeo dicēdū iuxta Ray. ꝙ si tales clerici deseruiāt ecclesie sicut debent, ⁊ has decimas percipiunt non vt in malos vsus eas cōsumant. sed vt inde pauperibus prouideāt vel in vtilitatē ecclesie expendant nō peccāt: als sacrilegiū cōmittunt sicut Hiero. dicit in ꝓsenti. c. ⁊ j. q. j. pastoz. itē si illo recipiente aliq̄ fame moriant ipse reus homicidij est. xiij. q. v. c. immolans. in fi. Hoc. Bof. addit tñ: qꝫ verū est nisi ad suozum patrimonioꝝ titulos sint ꝓmoti: qꝫ fieri pōt. extra de ꝓben. eps. ⁊. c. tuis. Hoc. hosti. dicēs ꝙ clericis decime debent: ⁊ licite eas exigunt ⁊ alij eis soluere tenent quātūcunq̄ mali: nisi notoꝝ sint: sed si in malos vsus expēdunt: tunc licitis illicite abutunt. Inno. etiā in gl. eiusdē ti. circa ꝓn. dicit ꝙ clericis dande sunt decime quātūcunq̄ sint diuites vel mali. extra eo. tua nobis. ¶Sed surgit hic qō, ✝quid de clerico qui nō seruit ecclesie vel est notozius fornicator. Rñ. host. ꝙ laic non tenetur ei dare decimas: ſz ꝓximo superiozi. Et ꝙ ille dz in vtilitatē ecclesie illius cōuertere decimā. ⁊ ad id ꝙ dicit de cretalis tua nobis. s. ꝙ nō obstat clericoꝝ nequitia: dz ꝙ itelligitur de occultis: dum tñ est hoc. tñ hoc idē Host. in glo. ponit sup. c. tua nobis. ¶Dis habitis dicendū est ad rōnes in oppositum. ¶Ad. c. ꝓsens rādendum vſ: ꝙ dicit dñs Ulri. ꝙ hoc intelligendum est cū extrema necessitas pauperū hoc requirit: tunc em̄ ⁊ sua teneāt erogare. dicit em̄ ꝙ hec ⁊ ꝑsimiles autoritates intelligūt: ꝙ de supfluo dz largas eleemosynas facere. ¶Ad scōam de Augusti. rādetur negādo consequentiam: qm̄ iste pōt recipere nō vt in malos vsus cōsumat, sed vt inde tanꝗ pauperū procurator pauperibꝰ prouideat. ¶Ad tertiā rādetur eodē modo: ⁊ ad similia obiecta. Lege. ¶Cm̄ pauperū est. i. tpe necessitatis pauperibus cōcandum, siue sit ppriū: siue ecclesiasticū. xlvij. di. sicut hi. Aug. et gl. [⁊ domus illoꝝ cōes] quo ad receptionē hospitum. vñ secquit [suscepti oēs. ꝛc.] qz vt dicit apls. j. ad Tim. iij. ⁊ ti. j. opz eos hospitales esse: ⁊ dist. xlij. s. i. [cenobijs]. i. monasterijs. Arch. [⁊ xenodochijs] xenodochium est locus in quo egroti curant [potuerint]. s. de iure sic enim moderate possunt et debēt eis tribuere: vt grauia dāna sue ecclesie non inferant vt xij. qō. ij. bone. [liberum est]. s. clericis de cōsensu ⁊ autoritate epi iteruenięte aliter post mortē illoꝝ clericoꝝ oia renocabun tur. extra de trāſ. c. decetero. [qō aūt]. ij. pars [oino nō licere] nam ius decimaꝝ ⁊ primitiaꝝ ⁊ oblationū tus ptinet ad clericos: ⁊ non ad laicos. extra de ꝑscri. cām. ⁊ extra de decimis, ꝓhibemus [clericos aūt.] tertia pars [sacrilegiū]. s. si ex auaritia ⁊ cupiditate hoc faciūt. s. vt cumulent pecuniam: vt appareant diuites: ⁊ vt gsanguineos suos faciant ditiores. Similiter si faciāt ex vitio ꝓdigalitatis. s. vt viuant superflue et luxurioſe: ꝙ nō ꝛ clericis. vt di. xlvij. s. j. vnde sequit [p abusionem]. Si vero recipiunt vt bene dispenset: vt sibi ⁊ suis ꝓuideāt: ⁊ pauperes tpe necessitatis sustentēt nō peccāt. vtuntur enim iure suo: ⁊ sibi debita accipiunt. ꝓterea diues cū bonis operibus suis non reprobat. vt di. xxx. hec scripsimus. nec diuitie reprobant: nisi que faciūt hominē deuiare a iustitia: vt xij. q. j. habebat. Hug. de ista materia: vide qō tractauimus. xij. q. j. illi autem.

De predijs. ✝. est: probauit supra Gratia. ꝙ monachi nō tenentur soluere decimas de suis predijs q̄ ipsi colūt ꝓpijs manibus: vel sumptibꝰ. ſz idē videret ne dicedū de predijs eoꝝ que eoꝝ coloni excolunt ideo autoritate magunt̄ini concilij ostendit: ꝙ de illis ꝑdijs persoluende sunt decime. s. e. q. questi.

¶Questio secunda.

1 ✝Instituendi in capellis que conceduntur per epm̄ monachis a quo inst: tuantur.

2 Episcopus nullus potest monasterio aliquam ecclesiam concedere pleno iure.

De capellis. Dic titulāt. ij. qō: q̄ q̄rit, ✝an capellis q̄ ꝓceduñ mōachis ab epis sint ꝓ monachos an ꝓ epos sacerdotes instituēdi. Cui⁹ qōnis veritas vt meli⁹ pateat est notādū iuxta Bu. et gl. ꝙ capelle monachoꝝ aut puentiūt ad eos ex donatiōe laicoꝝ: aut ex donatiōe epoꝝ: aut ex ꝓpria fundatiōe. fundatiōe. s. qz fundarūt eas in solo suo. ſi ex donatiōe laicoꝝ tñ ius ꝓfonat⁹ cōsequunt⁹ in illa capella monachi. patet ꝛcto. extra de iure patro. qō aūt. ⁊. c. Quis. ⁊ extra de don. pastoral. qz laici nō pñt plus ꝛferre: ꝙ ipsi habēt: ſz ipsi nihil hñt: nisi ius ꝓfonat⁹ sine electiōe ꝓsbyteroꝝ. ergo mōachi in donatione illa nō hñt plus. ⁊ hoc sine sit monasteriū priuilegiatū: sine nō. nec distinguim⁹ in hoc casu. ſz Jo. fauentinus distinxerit: an añ consecratiōe an post laici dent eccl̄ie āmonachis. Si ꝛo capelle ꝓueniāt ex donatione epoꝝ: refert an donatio sit facta aliquo expſſo vel excepto. i. ꝓmo casu si epus expſſit aliqd in quo volebat ecclesiā dare monachis: itelligit oia alia retinuisse. Vbi gſa. do vobis illā eccl̄iā excepta inuestitura spūaliū: vl excepto annuo cēſu: ⁊ hmōi. i ꝓmo ergo casu qō actū sit vl dictū a ꝓ. si em̄ dedit epus quo ad spualia ⁊ quo ad spūalia: ſz iurisdictionē i cl̄icos sibi seruant ordinariā: q̄s hz in oēs clericos sui epatus nisi sint exēpti. s. vt ordinet eos ⁊ iudicet si peccauerit: ⁊ sacra ecclīastica ab ipso recipiant: et debitam

Innocētiꝰ. Questio. Rādet.

Ad primus arg.

Ad secūdū.

Ad tertiuz. Exponit literam.

Hugutio.

Joannes.

Dinisio.

Exponit literam.

debitā reuerentiā sibi exbibeant in synodo: ⁊ in cathedratico ⁊ bmōi: tūc est cōclusio: ꝙ monasteriū ibi instituet ꝓsbyterū: ⁊ quo ad spūalia ⁊ quo ad tēporalia irrequisito episcopo ⁊ talis capella intelligit pertinere ad monasteriū pleno iure: ⁊ in hoc casu epus poterit ꝓsbyterū illū suspēdere excōicare ⁊ ciuit⁹ iudicare sine abbate. j. q. iij. ꝑ singulas. sed nō pōt illū deponere: sine ab ecclia remouere sine abbate. Et i hoc casu Gratian⁹ intelligit sequēs capitulū vltis. Si vero dedit illā ecclesiam quo ad tēporalia: ⁊ nō quo ad spiritualia: tunc est cōclusio, ꝙ abbas ⁊ epus cōiter instituūt ibi ꝓsbyterū. Abbas quo ad tēporalia. ⁊ epus quo ad spūalia. ⁊ talis instituⁿ rūdebit epo ⁊ spiritualib⁹? ſz de cura aiarū: decimis: primitijs: ⁊ oblationib⁹? ⁊ officio: ⁊ sacramētis ecclesiasticis. Abbati vero rūdebit de tēporalib⁹? ſz de possessionib⁹? ⁊ redditib⁹ ecclesie tēporalibus: in quo casu loquunt duo sequētia capitula: ſz sane. ⁊ statūdū. ⁊ talis capella dicit spectare ad monasteriū nō pleno iure. Si vero epus simpliciter dedit: ſz nullo expſſo vel excepto: intelligit ius suuz quod habebat ⁊ dare poterat monasterio dedisse: ⁊ quo ad tēporalia ⁊ spiritualia ſz refert an dedit monasterio ꝓuilegiato cū suis capitulis babitis vel habendis: aut non. Si dedit monasterio ꝓuilegiato: tunc est conclusio. ꝙ idē priuilegiū dz abbas in illa ecclesia vara qō in alijs suis qz instituit ibi ꝓsbyteri quo ad spiritualia: ⁊ tēporalia: ⁊ destituet eū si peccauerit. sed nō deponet eū. qz ibi exigunt ser epi. instituⁿ? ille recipiet ordinatiōnē: ⁊ sacra: vndecunq̄ voluerit abbas in tali ecclesia Abbas dz tantā prātē non ex donatione epi: sed ex priuilegio aplici. Nam ex donatione epi non posset hoc totū consequi. Si vero dedit monasterio non priuilegiato: vel non sic priuilegiato cū capellis suis saltē babēdis: tūc est conclusio ꝙ. Abbas in illa ecclesia omne ius epi habebit. habebit ergo institutionem quo ad tēporalia: ⁊ spūalia. retenta tñ ab epo ordinaria iurisdictione quā dz in oēs clericos sui epatus: nisi sint exempti: sz vt ordinet eos: iudicet de excessib⁹? corrigat: ꝑsteq̄sa ecclesiastica talia nullus epus pōt in aliū trāsferre. vnde dico. ꝙ nullus epus pōt monasterio aliquam ecclesiā concedere sic pleno iure[a] boc enim esset illā ecclesiā ex toto eximere a iurisdictione sui epat⁹ quod soli pape cōpetit. vt. ix. q. iij. cōquestus. ⁊. c. per principalē. Et in hoc casu gratian⁹ intelligit sequēs capitulū. vltis. Si vero non ꝙstat quod actū sit a principio. sez an donatio sit facta simpliciter: aut aliquo excepto tūc aut intelligit epus dedisse ecclesiā monasterio priuilegiato modo predicto: aut nō. Si priuilegiato tūc est conclusio, ꝙ abbas idē priuilegiū habebit in illa ecclesia: quod dz in alijs in suo solo fundatis: non ex donatione epi tm̄: sed ex priuilegio aplici. Si vero dedit monasterio nō sic aut nullo priuilegio: to tūc est conclusio, ꝙ abbas idē in habebit in illa ecclesia quod in alijs in suo solo fundatis. Si vero ratione fundationis monachi bñt capellas: sez qz fundauerūt eas in solo suo: tūc distinguit. aut monasteriū est priuilegiatū cū suis capellis habitis ⁊ bndis aut non. si sic est priuilegium tūc est conclusio ꝙ epus nihil habebit in illa capella quo ad spūalia: ⁊ tēporalia: vel aliquā ordinariā iurisdictionē. Si vero nullo mō est priuilegiatū vel nō sic: tūc est cōclusio, ꝙ abbas ⁊ epus cōiter instituent ibi ꝓsbyterū. Abbas quo ad temporalia. Epus vero quo ad spūalia. ⁊. j. e. sane. ⁊. c. statuendū. Dis notatis ꝓ summa totius istius questionis venitur ad capitula quorum intellectus patet ex dictis.

1 ✝Ecclesia romana quare sit veneranda.
2 Bona opera quare dicantur habere dulcedinē spiritualem.
3 Diabolus quare mittat nos perturbare.

Visis ma est: ꝙ in capellis siue ecclesijs per epm̄ cū suo capitulo cōcessis monachis pleno iure oēt instituī ꝓsbyteri per ipsos monachos. correctio em̄ ꝓsbyteroꝝ institutoꝝ ad epm̄ pertinebit. Et dicitur boc caplm̄ in. xiij. partes. in prima narrat cōsultationē ⁊ discordiā exortā quā instigatione hostis antiqui dicit ꝓuenisse. in. ij. rūdet cōsultationi. in. iij. illā cōfirmat multiplici ratione. in. iiij. limitat eam. ij. ibi: consilio itaq̄. iij. ibi: diuine enim leges. iij. ibi: ita tñ. Lege. [¶Visis] casus est ſm hu. q̄ quidā epi dederāt quasdā capellas monachis postea volebāt eis auferre institutionē: ⁊ inuestituraꝝ illaruꝫ: ꝓpter q̄ orta est discordia magna inter monachos ipsos ⁊ epos. vñ Isaac syracusanus epūs hec significauit Joanni pape: ⁊ eū consuluit super hoc: qnerēs vtrum predicte capelle debeāt instituī per monachos ipsoꝝ: vel per epos. Et ꝓmisso ꝙ instigatione versuti hostis ꝓcesserit illa discordia. rūdet, ꝙ ꝓ monachos debent instituī: ⁊ gubernari [reuerentiam] commendari debet qui reuerētiam debitam exbibet sancte romane ecclesie:

1 ✝cuius sedes est valde venerāda. Tum q̄ oīm fidelīū mater. Tū quia in ea xp̄s honoratur. Tum quia per eam paſcimur verbo ⁊ doctrina: per eam enim in fide instruimur ⁊ dirigimur in agendis [benigne] debet enim consilū procedere nō ex ira, aut cōmotione: que impedit iudicium rōnis. vnde ꝑhs: ñ. elenchozū. trati minus ꝓuident. debet ergo ꝓcedere consiliū ex benigna māsuetudine: ⁊ quiete animi [delegant]. i. insinuauit: vel quesiit. bu. [catholicis.] Mā traditio ab hereticis facta nullius est momēti. arg. vñ. q. j. ſacrus. ⁊. xij. q. ij. alie natiōes. hu. arch. [instituti]. i. regi [⁊ gubernari]. i. an debeāt ibi sacerdotes per monasticos instituī. Hugu. [sedit ionem] banc antiquus hostis diabolus zizaniozū seminator. matth. xiij. nititur procurare [versuti] quia cum sit mendax ipse et pater eius callidus ⁊ versutus nititur ad fallendum. vnde gene. iij. ait mulier. serpens decepit me [mille] finitum ꝓ infinito. Hugutio. dicit enim Augustin⁹ in libro de diuinatione demonū. mali angeli subtilitate sensus ⁊ longeua annozū antiquitate ac magna experientia: multa ⁊ secretiora nouerunt: vt futura predicere videantur. que cū conuertūt ad nocumenta ⁊ ad nocendū hoibus: multiplices nocendi habēt modos: ⁊ nedum mille sed centies mille. Et dicitur mille certus ꝓ incerto ⁊ ꝓ magna multitudine [a principio rapti a sue] ipse enim diabolus per superbiam voluns ascendere ꝙq̄ ad equalitatē ꝛ deiruit: ⁊ detractus est in infernū. Esa. xiv. tūc em̄ se ꝓsecidit ab vnitate celestiū: ⁊ ꝛ aphica charitate: cui semper aduersatur. j. pe. v. aduersarius vester diabolus de cuius ruina scribitur apoca. xij. factum est ꝓlium magnum in celo: s. Michael ⁊ angeli eius ꝓliabātur cum draconē. ⁊ draco pugnabat ⁊ angeli eius: ⁊ non ualuerunt. nec est locus inuentus eoꝝ amplius in celo. Et proiectus est draco ille magn⁹ serpens antiquus: qui vocatur diabolus: ⁊ satanas: qui seducit vniuersum orbē. Et sic patet: ꝙ a principio sue ruine semper nititur fideles impugnare [vnitatem] zizaniozū seminator diabolus cuius inuidia intrauit mors cusp: ⁊ peccati in orbem terrarū. Sapiēte. ij. cupit in ecclesia seminare discordias: ⁊ vnitatem scindere [charitatē] q̄ nedū vulnerare imo a cordibus fidelium extinguere: inuidens ꝙ per charitatem fideles ascendunt in celum: vnde ipse rust [dulcedinē sancto
2 rum operum] bona opera dulcedinem spiritualez habere dicuntur. Tum quia, ꝓcedit a fructu spiritussancti: qui est charitas ⁊ pax. j. cozinthi. xij. fructus aut̄ spiritus charitas pax que sunt dulcioza super mel ⁊ fauum. Tum secūdo quia ipse spiritussanctus a quo sunt nostra bona opera dulcis ⁊ suauis est. sapiēte. xij. O ꝙ dulcis ⁊ suauis est spiritus tuus in nobis vñe. Tū tertio qz nos dulces ⁊ acceptabiles reddunt deo: velut lignū. de quo exodi. xv. cū misisset lignuz in aquas verse sunt in dulcedinē. Tū quarto quia introducunt nos in dulcedinem felicitatis eterne. de qua sapiēte. xvj. dulcedinē tuam quam habebas in filios ostendebas: vando eis finē cōcupitum felicitatis eterne: a quo fine diabolus felle amaritu
3 dinis ⁊ inuidie nititur nos auertere ⁊ perturbare [dolorem] ✝ponit rationez quare diabolus nitit nos perturbare. quia ipse inuidie dolore afflict⁹ nititur homines peruertere a bo
b no vt charitatē perdāt: [b] sicut ⁊ ipse perdidit ex culpa [vnde oportet] boc enim ebertatis officiū exigit: vt plati ꝛ pastores inuigilēt circa oēs gregem: ⁊ obuient astutijs diaboli qui bus tanꝗ lupus insidiatur: vt perdat [aditus.] Naz ipse diabolus non cessat circumire querens quez deuoret. j. petri. v. [mozis]. i. peccatū: ꝙ est causa mortis. ad ro. v. [per portas] i. sensus corporis: per quos sepe peccamus. bug. [cōsilio]. ij. pars in qua respōdet consilio. Nota ꝙ riſio papalis de multa consyderatione ⁊ multoꝝ sapiētū cōsultatione decoqui ex multa deliberationis granitate ꝑferri. xxxv. q. ix. c. apostolice sedis [tradite] ab epo loci quo ad temporalia ⁊ spūalia per suos sacerdotes a se instituendos. [instituātur]. i. regantur ⁊ gubernent. bug. [diuine enim leges] iij. pars ꝓbat quadruplici rōne: ꝙ ita fit faciēdū. prima est. quia diuine leges ⁊ seculares volūt, ꝙ cuius est possessio siue res possessa eius sit institutio. i. ordinatio. Mā cuicunq̄ res sua cōmittēda est. C. de iudeis. nemo. gl. [⁊ si in]. ij. ratio, insuper dādo duo sunt vnū est dare: secūdū est permittere habere datū. ꝓmū est manus: secūdū est min⁹. Tūc arguit sic. Si charitas eoꝝ fuit facilis in dādo ipas ecclesias quod maius est: ergo facilioꝛ dz esse in concedendo: quod est minus. sez permittendo monachis institutionē sacerdotū in eis [quomodo.] Tertia ratio qz nisi ad monachos spectaret institutio capellaꝝ: nec vita nec tributa nec reuerētia nec seruitia debita redderent. imo perirent si per alios sacerdotes fierent institutio imo tandem donatio ipsa ecclesiarū monachis facta euacuaret: si in predictis ecclesijs ꝙ epos solū institutio fieret [exigit] instituendo

[a] ¶Sic pleno iure. addē pal ꝛ chie petrū ō ancha. idē te nētē in. c. cuz venerabilis. nu. 5. de censib. ⁊ in. c. de monachis. nu. 6. de ꝓb.

[b] ¶Ut charitates perdat vide Bal. in l. ff. ꝙ j C. cōmunia de le. Archi. in. c. vt officium bere. i. vj. Et quare dicat lupus rapāx Cardina. ꝛaba. in. c. ne ꝓ defectu. nu. 1. de electio.

bug. [de primitur] deponendo, quia mortis est: vt ille timeat qui dat aut aufert qñ vult. Et ideo si in ecclesijs monachorū oīmoda institutio z vestitutio concedat epi: presbyteri ibi positi seruient epis magis: ꝙ monachis. imo totum intenderentur ad seruitiū epozum: non curantes de monachis: cū nō possint eis pdesse vel obesse: z sic monachi paulatiz amitterēt totū emolumētū illarū ecclesiarū [simulata]. i. palliata quasi defendēdo ius sue ecclesie [sic] traq; .iiij. ratio. qz epus sic faciendo priuaretur mercede: quā erat assecuturus. Tum quia ficta charitate renocat quod dederat. Tū qz discordias inter epos z Abbates. bngu. [verbis] quibus moueāt epos contra monachos [fucate]. i. sub colore iuris sue ecclesie [de tecta fraude] quasi aperte z publice vult inde litigare z contendere. bu. [quorum]. s. aliū epoz. bug. [inuestituras] quo ad temporalia: vel quo ad spiritualia: z temporalia: ꝑm diuersitatem casū. bug. [ita tamē] quarta pars. vbi limitat respōsionez: dicens, ꝙ vbi presbyteris per monachos instituti delinquere contigerit per epm corrigentur [synodi]. f. pronunciatis. Sed surgit hic questio verum causa istorū sacerdotū possit tractari alibi ꝙ in synodo. Et videtur ꝙ nō ex presenti loco. Ad hoc respondetur infra bug. ꝙ verū est: si agat ad depositionē vbi necessariū sunt sex epi: preter propriū vt. xv. q. vij. felix. si vero non agatur ad depositionem: sufficit epus cum collegio suozum clericozū: quod sepe concilijs fiue synodus dicit. xij. q. ij. placuit. z secundū hoc potest dici [synodi] i. clericozum epalis ecclesie. bu. archi. [presumpserint] aliqd s. ꝛtra [sacerdotiū illis] sez presbyteri per monachos in illis ecclesijs instituti [felici]. i. salutifero. Ad hoc enim sit vt homo corrigatur: z sanetur. xxiij. q. iij. cozripiantur. ij. q. j. nulli. Item bu. [inuocrne epi]. i. epali sma: quo ad suspensionem: vel interdictionem: vel excommunicationē. Nam talia solus eps facere pōt. vt. xj. q. iij. si quis presbyter. si quis episcopus. bu. patet hic. ꝙ hoc casu non loquitur vt quidam dicunt de capellis tunc enim eps non posset excommunicare nec suspendere clericos ratione capellarum: vt. ꝛ. e. q. j. frater. Bu.

Questio. Rñdet.

Archidi.

Hac autem. §. est: in quo cōcludit Gratian⁹ ex capitulo pcedēti: quod ad monachos pertinet inuestitura suarum capellarū. [Sed videtur contrarium] bene dicit videtur: quia non verum dicit cū sequens capitulum loquitur in alio casu: ꝙ precedens: vt ipsemet dicit in. §. ecce. hic antē dicitur incipere. ij. pars: vt dicit Jo. de. z Archi. in qua Gratianus dicit ꝙ in. §. seq. ecce. cōtinetur dimittimus quatuor paleas qz nō sunt ad propositū.

Diuisio.

Sane. Capitulū hoc est leonis pape. Sūma est: quod in capellis monachoz que ad eos pleno iure non pertinent; debet eps cū cōsensu abbatis instituere rectozes: qui abbati de tēporalibus: z episcopo de cura animarū z alijs spiritualibus respondebunt: vt supra in summa diximus. Diuiditur aūt hoc capitulum in tres partes. in prima premittit causam. in. ij. statuit. in tertia statuit etiaz per quos in ecclesijs parochialib⁹ presbyteri sint instituendi. ij. ibi: statuimus. iij. ibi: Item in parochialibus. Lege. ¶ [Sane ius suum] quod habēt in ecclesijs quo ad spiritualia. bug. [cōtendunt] z male. extra de excess. prela. accedētibus. archi. [statuim⁹]. ij. pars [absq; eorum] xvij. q. ij. cellulas. laudu. z Archidia. [collocent] z tales presbyteri qui ad curam populi ad presentationez monachorum per epos instituuntur: debēt esse perpetui: nec ab ecclesijs possunt remoueri: nisi per epos z ex rationabili causa non obstante aliqua consuetudine vel statuto cōtrario vt extra de capel. mo. presbyteri. lib. vj. Archidia. [abbatū] z collegiorum suorum: siue quorum consensu nō potest hoc facere solus abbas. extra de his que fiunt a prela. ea nosci tur. sed de hoc per episcopum non debet inquiri: nisi conuentus exclamauerit; vt ibi patet. Non ergo loquitur hoc capitulū de capellis: que pleno iure pertinent ad monachos: tunc enim irrequisito episcopo abbas ibi instituet presbyteros. vt. ꝛ. diximus [curam parochie] quo ad spiritualia. i. qualiter administrentur spiritualia ꝑm Hug. sic extra de priuil. cū z plā tare. §. in ecclesijs. Archid. [pro rebus] dicit Hosti. ꝙ hec litera indistincte debet intelligi: cum indistincte loquatur. extra de priui. §. in ecclesijs. xix. di. j. archi. Si ḡras in quo sacerdos teneat rūdere mo; archis de tēporalib⁹. rñdet gl. satis bñ 2fomiter ad bu. Jrē. iij. pars ps [2stituant]. ꝛ. e. q. j. multis ꝑm intellectū bug. z extra de here. cū ex iniuncto. i fi. arch. [pertinent] que sint illa colligere. c. q; frater. vij. q. j. Archi.

Exponit literam.

Statuendum. Ad idē sequit hoc capitulū ex cōcilio apud sauentiam habito. Sūma est: ꝙ monachorū ecclie regiminj sunt subiecte. Bene est. Nō diuidit. Lege. ¶ [Statuendū] hoc. c. in eodē casu loquitur cum precedenti. quia in ecclesijs non pleno iure spectantibus ad monachos. z ficilud intelligunt bug. B. z archi. [subdantur]. z quo ad legez diocesanā: z quo ad legem iurisdictionis. bu. Archi. de hoc ex de off. ordi. vlect⁹ [obsequ] vt i cathedratico: in synodatico z annuo censu: si quem solute sunt prestare vel si qua alia seruitia eis exhibere vt in cōcordantijs hic allegatis per Joā. ꝑm Hu. [abbates]. Ergo fortius ecclesie illozum debent esse sub regimine episcopozum.

Archi.

Ecce. §. est: in quo Gratianus soluit 2 rarietatē: que vī esse inter precedētia capitula [inuestituras] quo ad spiritualia: cū ille ecclie nō pertinēt pleno iure ad monachos. scz quo ad institutionē tēporaliuz z spiritualiū. [Sz illō Jo. pape] in. c. [visis] ꝛc. prz totū qñ residuū palea est.

Exponit literam.

¶ Questio. v.

Tales. Hic intitulatur questio quinta qua queritur: an abbas capella m in territorio suo a se fundatā iure territozij possit vendicare. Et respondet Gratianus: ꝙ non quo ad spiritualia: nec quo ad subernationē populi. Et idem dicit intelligendū de epo. qui in aliena diocesi in fundo suo edificat ecclesiam. Lege. ¶ [Tales.] sez monachi qui in suo solo edificant ecclesias. bug. Archidia.

Exponit literam.

Si quis episcoporū. Probat ꝙ hoc casu quod diximus de epo. capl'm est Nicolai pape. Summa est. si epūs in alterius epi diocesi edificauerit ecclesiā: ad illaz poterit quē voluerit clericū presentare: quē debebit instituere epūs illius diocesis: ad quē illius ecclesie dedicatio z olis gubernatio pertinebit. Non bñ diuiditur. Lege. ¶ [Si quis territorio]. i. diocesi. bug. [edificare] in solo ppio: vel ecclie [disponit] habito consensu diocesani quia alis non potest. §. e. q. j. quicunq;. z de cōse. di. j. nemo. bug. [dedicatione] quia nullus in alia diocesi potest ministrare episcopalia sine 2sensu episcopi eiusdem diocesis. bug. [edificatoz episcopo] idē dico z de abbate: z etiaz de quolibet clerico: si edificat in solo sue ecclesie. sed cum edificat in solo proprio: nō credit hoc rum esse: nisi de epo. bug hec gratianus. Quidaz dicunt: qs nole gratie hic intelligitur ius patronatus: qz de sola gra et benignitate canonū conceditur, sed litera nō videtur hoc sonare. Est ergo sensus ꝙ si epūs edificat ecclesiam in aliena diocesi: poterit repzesentare epo loci clericū vndecunq; velit: nec potest eps eum repellere eo ꝙ non sit de parochia sua: sed necesse habet eum instituere: nisi aliquid velit in personaz eius obijcere. z hec est gratia que reseruatur epo edificatozi. vnde sequitur [vt quos ꝛc.] hoc autem non licet laico. Nam ex ea dez parochia habet eligere necessario: nec eps loci recipere alienum clericum; nisi voluerit. vt di. lxij. c. hortamur. bngu. [in re sua]. i. in ecclia edificata in solo olim suo quo ad tēporalia. bu. [ordinari]. i. institui. archi. [territorij]. i. diocesis. bu. [ois gubernatio] quo ad spūalia tantū: z hoc verū est: si epus edificat in solo ecclesiastico [vel omnis gubernatio] quo ad spiritualia z temporalia. Et hoc verum est si episcopus edificat in solo proprio. Hug.

Archi.

Possessio. Ad idē est hoc capl'm cōcilij toletani. Summa est in rubro vel fc, ꝙ proprietas territorij in quo ecclesia est fundata non adimit populū illic cōcurrentē, nec ecclesiaa iurisdictione epi: in cuius diocesi fundata est. litera plana est [cōuentus]. i. populus. bu. [pertinebūt] quo ad ius ordinādi. archi.

Exponit literam.

Pastor. Ad idem est hoc capitulū quod scribit Gregorius in registro. Sūma est in rubro. vel sic, Nō lz epo in aliena diocesi edificare vl cō secrare ecclesiā aliquā sine diocesani licētia. Et diuiditur in duas partes. Jn. j. ponit querelā. Jn. ij. pronidet. ij. ibi: quando. Lege. ¶ [Pastor ausu temerario] qz sine epi loci licētia nō debuit edificare ibi ecclīam [pcepti]. i. licētia epi loci vel aplici, bu. ista patent ex superius dictis in. c. si quis eporum [quādoqz]. ij. pars [ecclesie dare] nō ponit modū: sed supponit dicit bug. si est consecrata non destruet. xiij. q. vj. comperimus. z. xvij. q. iij. questi. cum allegatis in gl. si vero non sit consecrata: erit in prouidentia diocesani an debeat destrui vel non.

Diuisio.

Exponit literam.

Quod de iure. §. est in quo gratian⁹ dicit: qd capitula dicētia ꝙ eccl'ia edificata dz subesse epo in cui⁹ diocesi est edificata est intelligēdū q̄ tū ad spiritualia tm. Lege. ¶ [Quod.] scz vt permittat ad epm

ad epm ecclesia fundata in sua diocesi: vt eps qui eā edificauit in diocesi alterius in solo ecclesiastico nō ascribat ideo eā sibi. [ordinandi] quo ad spūalia. s. cōsecrandi et quantum ad omnia spūalia gubernādi. bu. [non possidēdi] quo ad temporalia, potest enim eps qui eam edificauit disponere temporalia: z ponere ibi clericos, quos vult. bug. [illud vbani]. scilicet. q. ij. sane [nicolai]. e. q. j. si quis episcoporum. bug. archi.

¶ Questio. iij.

2 ¶ Dominium directum quid dicatur.
4 Titulus qui dicatur.
5 Vsucapio est fauorabilis: prescriptio odiosa.
7 Prescriptio quid dicatur. Quot sint eius species. nu. 8. Et quid exigatur in qualibet prescriptione. nu. 11.
9 Tempus longum quid dicatur quid longissimum.
10 Prescriptio longi temporis que dicatur, z que longissimi.
11 Possedi rem tuam te presente per quinq; annos: z demum te absente per alios quinq;: an sit completa prescriptio.
13 Bona fides semper presumitur in iudicio nisi probetur contrarium.
14 Leges admittentes prescriptionem sunt abrogate.
15 Ecclesia contra prelatum prescribit in triginta annis.
16 Res que possint prescribi. Et que non. nu. 17.
18 Prescriptio qualiter interrumpatur.
19 Prescriptio interrumpitur in iudicio tribus modis. Extra iudicium quinq; ciuiliter. nu. 20.
21 Casus in quibus prescriptio nō currit: nec etiā interrūpitur.
22 Prescriptio an currat cōtra illum qui diu aliquid soluit sine causa.
23 Prescriptio quando incipit. z nu. 25.
24 Actio realis que dicatur, que personalis.

Diuisio.

Quod autem. Hic intitulatur tertia q̄stio: qua querit an ola iura ecclesiarum temporis prescriptione tollant. Et diuidit in. z. partes. in quarū prima, ꝑbat per quatuor auctoritates ꝙ prescriptio triennalis currit aduersus ecclesiā: ꝙ bodie correctū est. j. c. quas actiones. Jo. de. archid. alie partes babent in pcessu. Pro pleniozi intelligentia buius materie iurta gl. z bu. multa veniunt hic notanda taz circa vsucapionem quam circa prescriptionē. Et primo de vsucapione circa quam videnda sunt tria.

Archidia.

1 ¶ Primo quid sit vsucapio.
3 Secundo que exigunt ur in vsucapione.
6 Tertio que res possunt vsucapi.

Rñdet.

De primo. † Vsucapio est ꝑm raymundū acquisitio dominij vtilis vel directi p cōtinuationem possessionis tēporis lege diffiniti. i. per spatiuz a lege diffinitū. s. triēnij: vt. ff. de vsuca. l. ij. Nota hic ꝑm glos.

2 ꝙ directū dñium est ꝙ ille habet qui est verus z principalis dns rei. vtile dñiū est: qui in veritate nō est dns: sed bz vtilitatē rei: ac si esset dns: vt est vasallus: z feudatarius: z similes.

Rñdet.

Circa secundum. Sciendū ꝙ in vsucapione quinq; exigunt scilicet bona fides ab vtraq; parte: instus titul⁹: cōtinua possessio: vt res sit mobilis: z ꝙ non sit vitiosa: vel furtiua: vel rapta vel possessa vi. Si aliqs istorū defuerit nō ꝓcedit vsucapio exigit enī in primis bona fides ab vtraq; pte. s. dātis z accipiētis. f. vtraq; credat dātē bñ e ius alienādi. et hoc dz dūtaxat in principio ꝑm leges: ꝑm quas bona fides nō ad 3ctus medij tpis: lz ad initiū 3ct⁹ siue possessionis, sed ꝑm canonicā eqtatē credim⁹, ꝙ exigat continua alis bona fide deficiēte q̄cunq; deficit z vsucapio: vt dicit bu. dz tū archi. ꝙ q̄nq; tū qs bz 2scientiā rei aliene z tū vsucapit puta si decretū iudicis iteruenisset. ff. ō nora. l. gñaliter. z. j. e. q. c. placuit. vt quicunq;. extra de prescrip. c. j. vt notat Bof. in summa. e. ti. §. sed q̄nq;. z bost. in summa. e. ti. sub rubrica de vsuca. ver. q̄nq; archidi.

Hoffredus. Hostiensis. Archidia.

4 ¶ Sc̄o exigit inst⁹ titul⁹. † Titul⁹ dz ois cā regrēdi dñiū: ꝙ nostrū nō est. vīuaria sortiunt tituli vocabula. f., ꝙ empto re: ꝙ donato: ꝙ dote: ꝙ legato: ꝙ derelicto: ꝙ berede: ꝙ soluto: ꝙ suo. Q̄nq; tū vsucapio ꝓcedit sine iusto titulo iusto erroze inuenīēte: vt dicit gl. bū dz iusto erroze. qz alis secus si nō eēt inst⁹ error. C. de vsuca. ꝙ do. l. fi. z. ff. de vsuc. l. celsus. archi. ¶ Tertio exigit vt sit 2tinua possessio. ff. de vsuca. l. iij. z. l. nū q̄. f. j. archi. Notat ꝫ sup gl. arch. ꝙ i vsucap. sufficit tetigisse vltimū diē. i. ꝑmā bozā vl momētū boze z ō momēto i momētū nō cōputat. ff. de diuer. z tēp. pscrip. in vsucapione. in prescriptione aūt de momēto in momētū cōputam⁹. f. requirit ꝙ sit cōpleta dies vltima. ff. de vsuca. l. in vsucapionib⁹. z. ff. de act. z obli. in oībus. Et rō est † qz vsucapio est fauorabilis: pscriptio odiosa. q; ideo restringēda. ff. de li. z post. cū quidā, ꝑm Jo. de san. archi. z extra de reg. iuris. odia. li. vj. ¶ Quarto requirit: ꝙ sit res mobilis, qz in immobilibus nō babet locū vsucapio. ¶ Quinto exigit: ꝙ res nō sit vitiosa. res enim vitiosa vsucapi non potest: nisi prius purgetur vitiū: sed prescribi potest spatio. xxx. vel. xl. annozum.

Jo. de san.

Rñdet.

6 **Circa tertium.** † Sciendum iurta buguti onem: qd vsucapi possunt oēs res mobiles priuate: siue ecclesiastice: sed tamē tantū ab illis a qb⁹ iure cōi pñt possideri: z qb⁹ cōmercium talium nō est interdictum. ꝑm hoc ergo res ecclesiastice mobiles nō sacrate pñt vsucapi etiā a laicis. qz ab eis pñt emi z possideri. Sacre tñ a clericis nole ecclesie pñt vsucapi: nō aūt a laicis. qz eas iure cōi possidere nō pñt: nec eozū cōmerciū bñt. ¶ Quantū ad secūdū. s. prescriptionē circa quā nūc q̄runt ser. primo quid est pscriptio. ij. quot sunt species eius. iij. qd exigat in pscriptio ne qualibet. iiij. q pscriptio currat in reb⁹ ecclesiasticis. Quito q̄ res pñt pscribi. sexto qualr interrūpat prescriptio. † Circa primū Raymūd⁹ assignat vnā z eādē diffinitionē vsucapionis z pscriptiōis: q̄ posita est supra cū diffinirēt. aliter diffinitur vt in glo. z apud bu. vcz ꝙ prescriptio sit exceptio ex tpe subsūtiā capiēs: q̄ actioni ꝑsonali vel actioni in rē immobilē opponit. ōz exceptio: qz in prescriptione nō dñiū lz exceptio acgrit ꝑm Bulgarū: placētinū: z Jo. z isti dāt vtilē rei vendicationē: si qs post prescriptionē cadat a possessione. Martinus dat directā qz dñiū prescriptione asserit acgri. immobilē dicim⁹: vt in agro: vel domo: qz si res sit mobilis: non est necessaria prescriptio: lz vsucapio: nisi casualiter. puta cū deficit bona fides: vel titul⁹: vl cū res ē vitiosa i quo casu res illa nō vsucapi lz pscribi pōt. bu. bz etiā locū in incoꝑsabilib⁹: vt in seruitutib⁹: z actionib⁹: z bmōi. extra de cā poss. z ꝑpetuis. cuz ecclesia. z. j. e. quas actiones. Raymūdus. † Circa secūdum Sciēdū ꝙ prescriptionū multis alijs omissis que sunt spēs. vt dicit Ray. z bu. z tāgit in gl. vna est lōgi tpis: alia est longissimi: vel lōgeni tpis. † Lōgū tps dicit ꝑm leges. x. vel. xx. annozū. lōgissimū vel lōgeni tps dz tps. xxx. vel. xl. annozū.

Raymund⁹.

Raymund⁹

Raymund⁹

9 Jo. de san.

10 † prescriptio ergo lōgi tpis dz decēnij vel vicēnij. prescriptio lōgissimi tpis vel lōgeni dz centenaria: vl quadragenaria: vl cētenaria. prescriptio decēnij locū bz inter ꝑsentes. pscriptio vicēnij. i. viginti annoz locū bz inter absentes. Et intelligunt ꝑsentes: q sunt in eadē ꝓuincia. lz bodie dz intelligi i ciuitate ꝑm Accur. vt no. C. de prescrip. lōgi tēp. cū in lōgi. de re vero nō differt vbicunq; sita sit. Abbates dicunt q in diuersis sunt. pscriptio vero. xxx. vel. xl. annozū locū bz inter laicos z priuatas ꝑsonas. vt. j. e. q. §. pōt. cōtra ecclesias vero quasc̄unq; necessaria est pscriptio. xl. annozū siue ꝙata ꝑsona pscribat cōtra ecclesiā siue vna ecclia ꝫ alia. vt. j. e. q. quas actiones. z. q. iiij. nec decēnij. Excipit ecclia romana ꝫ quā nō pscribit: nisi spatio cētū annozū. vt. j. e. q. nemo. extra de pscri. cū a nobis.

Rñdet.

Boffredus.

Hostiensis.

Raymund⁹.

11 ¶ Sz bic surgit qō⁹ quid si possedi rē tuā te pñte per quinq; annos z demū te absente p alios quinq; rñdet iurta bost. ꝙ non est cōpleta pscriptio. lz sicut duplicat decēnij: vbi nullo tpe fuisti pñs: sic dz duplicari: qdqd de decēnio te absente 2currit. vt. l. j. C. de prescrip. lō. tēp. z in aut. ꝙ si quibusdā. ¶ Circa tertiū sciēdū ꝙ ꝑm Ray. exigunt ad cōplēdū pscriptionem quatuor. f. 2tinuatio possessionis bona fides: inst⁹ titul⁹: z ꝙ res nō sit vitiosa primo exigit 2tinuata possessio: vt toto tpe pscriptiōis sine interruptiōe sit possessa. q; si interrūpit possessio interrupta est pscriptio. vt in pal. ff. pōt. Qualr aūt interrūpat pscriptio inferi⁹ dicē. ¶ Sc̄o exigit bona fides: nam per totū tps prescriptionis. extra de pscri. vigilati. xxvij. q. ij. si virgo. bec aūt est bona fides, ꝙ recipies credat tradentē esse dñm: vel bē ius alienādi. ff. de ver. sig. l. bonefidei. idē Inn. in glo. sup. c. si diligēti. † Et addit ꝙ bona fides semp ꝑsumit sez in iudicio nisi ꝓbet ꝫ iū. Nota ꝙ bona fides regrit ēt ab initio lz ēt i qualibet parte pscriptionis vt in. d. c. vigilati. et extra de reg. iur. possessor. li. vj. lz ꝑm leges vbi regrit bona fides sufficiebat eā ab initio babuisse. vt in. d. ff. pōt. z. C. de p

Bulgarus. Placētin⁹. Martinus.

Raymund⁹.

Raymund⁹

Innocen⁹.

14 scrip. xxx. vel. xl. anno. cū notissimi. † Quocirca leges admittētes pscriptionē. xxx. vel. xl. annozū cū mala fide. j. e. q. §. prescriptionū. sunt lz Raymūdi merito abrogate: vt dicit Inno. z B. in gl. illi⁹ decre. 2cilij gñalis. extra de prescri. qm oē simplr dicūt: ꝙ obseruatio illi⁹ legis fine pcō mortali custodiri nō pōt. Et ideo 2cilium voluit corrigere in hoc legeos: ꝓpter periculū aiarū. Et ita ꝓpter periculū aiarū nō būt locū vt etiā notat Joā. an. in supalle. regula possessor. ¶ Tertio exigit iustus titul⁹: ꝙ pōt colligi. j. e. q. si sacerdotes. z ex contrario sensu illi⁹ capli. j. e. placuit buic. inst⁹ titul⁹ hic in

Raymund⁹. Innocen⁹.

Questio. Rñdet. Hostiensis. Raymund⁹.

Joā. and.

electigik ois cā acgrēdi ꝓhibꝫ: ꝙ nꝫm nō est. sicut supra de vsucap. vicū est, siue ois actꝰ quo solet acqri ꝓhibꝫ: dicit cū: qō si ius cōe vel ꝓscriptio non est ℨ possessoꝛi: sufficit bona fides: alꝫ necesse ē allegare titulū: ꝛ ꝓbare: nisi alleget ꝓscriptio tā ti tpis: cui? ℨia nō sit memoꝛia. extra. e. epm li. vj. ¶ Quarto exigit ad ꝓscriptionē: ꝙ res nō sit vitiosa: sicut dictū est ō vsucapione. Et dicit Ulrich⁹ in summa sua: ꝙ si aliqua istaꝝ 2ditionū defuerit: vsurpatio rei sic ꝓscripte spēs est furti: vel rapine: ꝛ necessaria est restitutio ad saluté. Sciēdū sicut iā in parte dictū est cira ꝑm articulū: ꝙ in reb⁹ ecclesiasticis: nō admittit ꝓscriptio. xxx. annoꝝ vel minoꝝ sed. xl. vt. j. e. q. quas actiones. † Ecclesia ergo ℨ priuatū ꝓscribit in. xxx. annis. ℨ priuat⁹ ℨ ecclesiā nō nisi in. xl. silr ecclia ꝓscribit ℨ laicum xxx. annis: ꝛ ℨ ecclesiā. xl. ℨ eā nō ꝓscribit: nisi cētū annis. alꝫ nullꝰ esset fauoꝛ ecclesie romane. Nec obuiat regula iuris, ꝙ qsq; iur. ꝛc. cū illa regula itelligat tm̄ de iniquo iure impetrato ℨ aliqué: quo eodē ali⁹ vtet ℨ ipm̄ in 2simili casu. Hugu.

¶ † Circa quartū sc̄z q̄ res ꝑtt ꝓscribi. rūdet ibrta Raymūdū, ꝙ gñaliter ois res: ꝛ oē ius: ꝛ ois actio ꝓscribi pōt. extra c. ad aures. C. de ꝓscrip: xxx. vel. xl. annoꝝ. sicut in rē † Excipiunt q̄dā: q̄ nullo tpe ꝓscribi pñt. primo vt esse in criminib⁹ nullo tpe ꝓscribi pōt: sed ex tpis diuturnitate augef. extra de simo. cū in ecclesie. xxxiij. q. v. ꝙ deo. Itē nō ꝓscribit ℨ obedictiā ꝛ visitationem: ꝛ ℨ ꝓcurationē: q̄ rone visitationis debet extra. e. cū nō liceat. ꝛ. c. cū nō liceat. ꝛ. c. cum ex offi. extra de cēs. cū instātia. ꝛ dicit ibi glo. ꝙ talia quidē nō ꝓscribit subditus: q. ea ℨ3 ꝓlato, alius tñ pōt ꝓscribere. vt puta abbas. vñ abbas vl̄ prior aliqs aut alia ꝓsona ecclesiastica pōt alia ꝓscribere ℨ eṗm circa subditos eiusdē epi. Jnn. vero. e. ti. in gl. c. auditis. dicit, ꝙ in tali casu ℨ3 subdit⁹ aliquā⁹ ꝓscribat: nō ꝓscribit nolē suo: ℨ3 poti⁹ nolē alteri⁹: cui de subiectiōe rūdet vt in. d. c. cū ex officij. idē dicit sup. c. cū olim. Sequit in Raymūdo. Itē ecclesie: ꝛ sacra: vel religiosa loca: decime: ꝑmitie ꝛ oblationes nullo iure pñt a laicis possideri: vl̄ ꝓscribi. vt. j. e. q. ℨ. pōt. extra de ꝓscrip. cām. ꝛ. c. si diligenti. Itē nō pōt ꝓscribi vel ꝙ adheret limiti epatuū: vel parochiarū. j. q. c. ℨ3 in ter. extra de parochiis. sup eo. Et rō est: ne termini ꝑticiarū epatuū: vel parochiaꝝ ℨfundat. limes tñ ꝑdicꝰ pōt ꝓscribi j. e. q. ℨ. pōt. ꝛ. q. iij. volum⁹. ꝛ extra de ꝓscrip. q. Itē nec liber bō ꝑ seruo pōt ꝓscribi. j. e. q. ℨ. pōt. itē publice res q̄ sunt in vsu populi romani vel aliarū ciuitatū: vt vie platee: aquecductus: ꝛ hmōi nō ꝓscribunt: nec in toto: nec in parte. ff. de via pu. l. viā. C. de oper. pub. l. ꝓscriptio. itē publice functiones sine ciuiles pēsiones: q̄ debent rei publice ꝑ agris: nō ꝓscribūtur a colonis. j. e. q. ℨ. non pōt. ꝛ. C. de ꝓscrip. xxx. vel. xl. an. male agit. glo. exponit publice functiones. i. tributa: vel redhibitiones. Cōcordat host. cū ꝑdictis. Itē ꝑm eūdē res furtiue vel vi possesse siue etiā q̄ nascunt ex eis non ꝓscribunt: aut vsucapiunt. instī. de vsu. ℨ. furtiue. ¶ † Circa quintū sc̄z qualr interrūpat ꝓscriptio rūdet vt dicit hic gl. ꝛ bugn. ꝛ Ray. ꝙ duob⁹ modis: sc̄z naturalr: ꝛ ciuiliter. Naturalr interrūpit ꝑm Ray. ꝑ occupationē aq̄: siue fluuij occupātis fundū: itē ꝑ violēcā deiectionē: itē si res a possessore furto subtlate sunt. ff. de vsuca. naturalr. itē si quocunq; mō amisit possessionē: siue animū deserēdi habuerit. ff. de serui. vt. ꝑdi. si edes. ℨ. j. 2cordat Jnn. ꝛ vlrichus in oib⁹ ꝑdictis cū Raymundo. † Ciuilr autē ꝓscriptio interrūpit ꝑm Ray. in iudico trib⁹ modis. primo ꝑ libellū ꝓcipi oblatū: ꝛ hoc vt tñ in qbusdā actionib⁹ q̄ annales vocant: q̄ ꝑpetuanť. C. qñ libell⁹ ꝓcipi obla. li. 2te. facit. l. ñ. itē interrūpit ꝓscriptio per q̄relā iudici factā: ꝛ rei secutā: ꝛ hoc vt in oib⁹ actionib⁹. C. de ꝓscrip. xxx. vl̄. xl. an. sicut in rē. itē interrūpit in oib⁹ actionib⁹ ꝑ lit. ꝓtest. C. de ꝓscrip. xxx. vel. xl. an. l. ñ. † Extra iudiciū interrūpit qnq; modis ciuiliꝫ. primo mō ꝑ vsurarū solutionē: ꝑ quā interrūpit ꝓscriptio q̄ currere videbat ℨ creditorē nō petētē debitū. C. de ꝓscrip. xxx. vel. xl. an. cū notissimi. ¶ Sc̄do interrūpit ꝑ cautionē. l. q̄ debitor nouā facit cautionē: vt in. d. l. cū notissimi q̄ vt dicit glo. quoties debitor renouat cautionē sup debito interrūpit ꝓscrip. ¶ Tertio ꝑ ꝓtestationē: vt q̄ qs instō metu vel alia cā impedit⁹ nō pōt rē suā petere: ꝓtestat coꝝ iudice ordinario: vel coꝝ publicis ꝛ bonestis ꝑsonis. extra de of. ord. ꝑ. tozalis. vel cū qs ꝑter instū metū nō audet cōparere coꝝ iudice ad ap. infra. x. dies. vt extra de ap. si iust⁹. ¶ Quarto interrūpit ꝑ oēnūtiationē factā colono. extra vt lite nō cōte. q̄m. C. vbi in rē ac. l. ff. gl. dicit ꝑ oēnūtiationē. i. citationē factā de parēdo iurī coꝝ iudice sup rē quā possidet noīe alieno. ¶ Quito interrūpit ꝑ synodale ꝓclamationē: vtputa cū aliqs sacerdos ꝓclamat i synodo q̄liꝫ: vel ꝑticuliꝫ: ꝙ alius sacerdos tē rē ad ecclesiā suā expectātē. extra de ꝓscrip. fcō ꝛ

Ulrichus.

Raymund⁹.

Jnnocen.

Raymund⁹.

Hostiensis.

Hugutio.
Raymund⁹.

Jnnocen.
Ulrichus.

Questio.

rūpit sed qescit vl̄ dormire dr. rūdetur ℨ3 Ray. ꝙ in septē casibus. ꝑmus est tpe ꝓlati q̄ male alienauit rē ecclesie. i. ꝙdiu talis vinit: ꝛ t3 ecclesiā. Nā ꝙdiu viuit nō currit ꝓscriptio ℨ ecclīa. no. j. e. q. si sacerdotes. sc̄ds est toto tpe vacationis ecclesie. tertiꝰ est si ꝓlat⁹ ecclie heretic⁹ fuerit. de his omnib⁹ extra de ꝓscri. c. j. ꝛ. c. auditis. quart⁹ ē tpe scismatis extra. c. cū a nobis, quīt⁹ est tpe excōicationis ipsi⁹ ꝓlati: qō intelligo si nō sit negligēs in petēda absolutione extra de cōcel. ꝓbē. qr. Et rō est ꝑm gl. bic. q. excōicatio nō pōt agere ad interrūpēdā ꝓscriptionē: q̄ currebat ℨ ipm̄. S. ext⁹ est tpe etatis pupillaris. C. i qb⁹ casib⁹ nō est necesse i ite. resti. l. vl. septim⁹ ē gñalis: qñ qs iusta cā ipedit⁹ nō pōt agere. extra de app. ex rōne ff. quibus ex causis maiores. xx. annoꝝ in inte. resti. l. ꝙ quidem. ꝛ. l. nunc enim. ꝛ. j. e. q. posto. extra. de elec. ne ꝑ defectu. de his etiam Jnnocē. in glo. e. ti. super. c. trāsmissam. vbi spe cificat ipse ō tpe hostilitatis ꝛ captiuitatis. vt. e. c. trāsmissā.

Surgit ēt bic qō vtrū currat ꝓscriptio ℨ eū q oiu aliqd soluit siue cā. rūdet iurta notata in gl. c. q. x. q. iij. ꝙ non currit imo pōt autoritate ꝓpria retinere ꝙ de iure nō ꝑstitit: ℨ3 diu soluerit. vt. C. de agri. ꝛ cēs. l. litib⁹. Dps enī ei nō inducit ob ligationē. extra de cēs. ꝑuenit. nec in talibus currit ꝓscriptio sine cā: ēt si ꝙd ligātissimo tpe gratis ꝑstitū sit in boc nō currit ꝓscriptio. vt. j. e. clerici. ꝛ. c. si epⁱs. ¶ Surgit alia qō † qñ incipit ꝓscriptio. rūdet ꝑm Ray. ꝛ gl. ibidē. ꝙ ꝓscriptio nō incipit currere in actione reali vel ꝑsonali: nisi ex quo qs agere pōt iure nō impedīte. vñ filio familias non currit ꝓscriptio in rebus adūētitijs: nisi ex quo liberat⁹ fuerit a patria ꝓtāte. † Actio realis est ꝑm gl. qñ qs rē suā ꝑsequit apud quēcūq; detētorē vt est rei vēditio. Actio ꝑsonalis est: ꝙ quā ℨ ꝑsona egit ex aliquo ℨctu: vl̄ malefitio: vel quasi: vt est actio exēpto actio tutele: actio furti: actio de eiectis et effusis. Itē nec ꝛra mulierē in dote ꝓscriptio currat: nisi soluto mīmonio: vel marito vergēte ad inopiā. q. xxtūc pōt petere dotē si nō repetit currit ℨ eā ꝓscrip. Itē nec creditoꝛi currit ꝓscriptio: nisi ex ꝑte debiti petēdi 2ditione: vel adueniēte die. vñ si ꝑmi creditoꝛi cētū si nauis mea venerit de asia: nō currit ℨ cū ꝓscriptio quonsc̄p venerit nauis: nec currit nisi aduenerit dies solutionis. † vñ si credidisti mihi decē vsq; ad. x. annos: non incipit currere ꝓscriptio ℨ te nisi cōpletis. x. illis annis. pro bant predicta. C. de anna. excep. l. j. ℨ. vlt. C. de iur. do. l. in rebus. ℨ. oīs. C. de ꝓscri. xxx. an. l. cū notissimi. ℨ. illud aūt. cōcordat cū predictis Ulrich⁹ ꝛ Jnn. vbi supra. ¶ Ultimo q̄r tur vtrum ille qui cōpleta ꝓscriptione cū bona fide 2tinua ꝛ iusto titulo ꝛ alīs circūstātijs supꝛapositis incipit dr cōscietiā rei aliene teneat restituere. Et vr̄ ꝙ sic dicit enim aug. de fide ꝛ operibus: ꝛ ponitur. xxxiij. q. ij. si virgo. si virgo nescis vero nupserit alieno: boc si semper nesciat nunq; ex boc erit adultera. si aūt sciat: tā ex boc adultera erit: ex quo cum alieno sciēs cubauerit. ergo silr tādiu possesso bone fidei dr: ꝙdiu possidere alienū ignorat. Cū vo sciuerit nec ab aliena possessiōe recesserit: male fidei possessor erit. ꝛ ita iniuste possidet: ꝛ restituere tenet. ¶ In oppositū argnit sic. qō non est alienū ꝛ iuste possidet: nō tenet restituere. sed istud nō est alienū: cū iure possideat ꝑm aug. in. c. qd dicā. xiij. q. iij. ergo ꝛc. ¶ Rūdeo dicēdū dimissis varijs opinionib⁹ sub ista 2clusione, ꝙ si 2currāt oia ptinētia ad legitimā ꝓscriptionē talis possessor nō tenet ad restitutionē. Hāc 2clonē ponit dñs vlrichus in summa sua. quā sic⁹ dicit tenere ecclesiā ubique terrarū in cōsuetudine: ꝛ approbat plurib⁹ 2stitutionib⁹ vt ꝑs xvj. q. iij. ꝑ tot⁹. ꝛ extra de ꝓscrip. fere ꝑ totū. cui⁹ statutis stādū est. vñ Hierony. sup illud. puer. xij. ne innitaris ꝓuidentie tue. dicit. prudētie sue innitit: q ea q̄ sibi agēda vel dicēda videnť patrū decretis ꝓponit. Et addit ꝙ hoc tenēdus sic nō solū ꝑm forū iudicū: ℨ3 ēt ꝑm forū ꝑscītie. idē dicūt Hoff. ꝛ Host. cōcordat etiā Jnn. in glo. e. ti. sup. c. qm̄ oē. ꝛ. B. ibidē. Itē ēt Donaldus in summa sua. Adducit cōiter rō ad hoc, qm̄ vr dicit Aug. ad vincētiū. Cū res terrena recte possideat iure humano: qō est in ꝓtāte regū terre: multo fortiꝰ recte possidet qō possidet iure regali approbato autoritate ecclesie. Cū ergo autoritate vtriusc̄p ptātis dīcū erū sit trāsla tū in eū qui legitime praescripsit, ꝛ in hoc sit mmultiplex vtilitatis boim. Expedit em̄ dīa rerū esse distincta: ꝛ nō cōfusa, ad vitandū bella, ꝛ alia multa mala, talis iuste possidet q̄ legitime praescripsit. vñ cū res illa facta sit sua dīficio siue accrorate iuris: nō est dicēdū ꝙ habeat 2sciam rei aliene imo talis 2scia esset erronea. ℨ3 b3 2sciam de re q̄ fuit aliena. vnde ꝑter cōsciam de re q̄ fuit aliena nō tenet reddere rē praescriptā ꝑm canones. dicit tñ Ray. ꝙ si talis possessor post cōpletā praescriptionē b3 cōsciam remordētē. si. ꝙ nō posset rem ꝓscriptā sine ꝑctō mortali retinere, ꝛ tale 2sciam nō posset de ponere

Rūdet. Raymund⁹.

Questio. Rūdet.

Questio. Rūdet.

Ulrichus. Questio. Primus argumentum.

Opponit in contrarium.

Rūdet.

Ulrichus.

Hierony.

Hoffredus. Hostiensis. Jnnocen. Donaldus.

Raymund⁹.

ponere: ꝛ tūc 2sulēdū est ei: ꝙ restituat. qr q facit ℨ 2scīctiā ēt erroneā edificat ad geennā. xj. q. iij. cui est illata. ꝛ extra de simo. ꝑ tuas. ¶ His habitis ꝓ rūsio ad argumēta i oppositū de. c. si virgo. Rūdet ꝙ nō est simile. qñ in illo casu vir acceptus post primū nullo iure efficit suus primo vincte: hic aūt res post ꝓscriptionē cōpletā concurrētibus oīb⁹ pertinētib⁹ ad praescriptionē legitimā efficit possessoris. Quib⁹ superius notatis facilius descēdemus iam ad literā cap'i nlorum.

1 ℨ Episcopus possidēdo bona fide parochias alterius praescribit per triginta annos.

Per singulas. Ad pbādū ꝙ ꝓscriptiōe tpis oī. i. tam tollanť: idu cit sequētia tria capitula. primū est qō boc est calcedo
1 nen. 2cilij. Sūma est † ꝙ vnus epⁱs parochias alterius p. xxx. an. bona fide possidēdo praescribit: nisi infra ipsos. xxx. an. fuerit ꝓscriptio irrupta. Vbi. Lege. ¶ [Per singulas] oz do [decernim⁹ parochias rusticanas]. i. q̄ i villis ꝛ rure sunt semp manere immobiles apud eos epⁱos: q eas tenēt. i. possidēt [p singulas ecclesias]. s. epales [ꝛ maxime]. i. ita demū tñ si eas [sine violētia]. i. inuasione ꝛ vsurpatione: vel sine gōne ꝛ molestia. j. e. q. iij. volumus. vel dic ꝑm bu. sine violētia]. s. animi. i. sine scrupulo animi q̄si bona fide ꝛ iusto titulo. quoꝝ vtrūq; exigit ℨ ꝓscriptione ecclīastica. extra de ꝓscri. si diligēti. bu. vt. ℨ. dixim⁹ [. xxx. ann.] bodie stat huic numero. sed. xl. an. vt. ℨ. notatū est. j. e. q. quas actiones. [si vero pōt dici]. ñ. pars [dubitatio] ꝑ litē 2testat⁹: vel aliō equinales res efficit dubia: vel ꝑ libellū principi oblatū: sicut supra notatū est de bis ꝑ q̄ iterrūpit ꝓscriptio. Nō em̄ sufficit si petitor dicat. tu detines rē meā: nisi legitima fiat possessionis interruptio: sc̄z per litē contestatā: vel alio modo. vt. j. e. q. ℨ. potest. bugu.

ℨ Prescriptiones omnes sunt odiose.

Resulum. Ad idē sequit hoc capitulum qō est pape galasij. Sūma est
1 in rubro. vel sic. dioceses spatio. xxx. an. oīt immobiles ptinere: siue ꝓscribunt. Et dixidit hoc capitulū in duas partes. in. j. docet qualiter epi facultates ecclie quas possidēt debeāt distribuere inter pauperes: viduas: ꝛ pupillos: ꝛ clericos. in. ñ. dicit ꝙ dictū est in summa. ñ. ibi: illud ēt anneeti. planū est. Lege. ¶ [Resulū hoc]. i. tm̄ duas ptes. s. bug. [eis]. s. clericis ꝛ miserabilib⁹ ꝑsonis [decretū est] in multis canonib⁹ [reliquū]. i. alꝫ duas ptes ꝑ se ꝛ fabrica. bu. ꝛ arcb. [illud]. ñ. pars. [absit] boc ℨt ꝑter speciē facti. qr ꝙis nō peccet q̄ ꝓscribit: iferi tñ alij dānū. Nā ℨ egtatē ꝓscriptōis sunt inducte vt rerū oīa nō sint in incerto. ff. de vsuc. l. j. bu. lau. areb. † Et ēt ad boc respexit ꝙ oēs ꝓscriptiōes sunt odio se. bu. [vēdicēt]. i. retineāt. bu. ꝙ tricēnalis]. i. qr [qr ꝛ filioꝝ] boc vr fruolū: dicit archi. qr autoritas principū vr aliud vo luisse. vt ꝑs. j. e. q. autoritate [quas actiones] vel vt dicit bu. est ar. a simili quasi diceret boc obseruādū precipim⁹ nostris subditis ad similitudinē principū filioꝛū nꝛoꝝ: q ita statuerunt in suis subditis: sc̄z vt oēs ius ꝛ oīs actio inter eos. xxx. an. ꝓscriptione tollat. alioqui falsum esset cū principes statuerunt res ecclesie non praescribi: nisi. xl. annis. vel dicamus qō ab initio ab antiquioribus principibus ita statutuꝫ ꝛ postea per autenticum correctum fuisse. bugu.

Sicut diocesim. Ad idē est hoc capitulū 2cilij Toleta-
ni. Sūma est ꝑm bu. ꝛ gl. ꝙ ℨ3 aliqs ꝓscribat ecclīaꝫ quo ad tpalia ꝛ parochialia iura: nō tñ ꝓscribit ius epale. Et q̄ ista lectura plus nobis ꝑs illā sequemur. Lege. ¶ [Sicut diocesim]. i. ecclīā q̄tū ad tpalia tm̄. s. quo ad reddit⁹ ꝛ possessiones [nō ita] nō illa tricēnalis possessio [adimit] quo ad spiritualia [2uētū]. i. ꝑpl'm illi⁹ loci: quasi diceret nō ꝑterea q̄ praescribit tpalia ꝛ corꝓoralia iura eccl'ie: ꝓscribit ꝛ spūalia nō negat qn bec ꝛ illa ꝓscribere posset: cū bec illa possit poss fidere: ℨ3 qui boc praescribit nō ideo etiā illud praescribit. bug.

ℨ Episcopus non praescribit ecclesiam alterius diocesis re motam a limite.

Vicunq;. Ad idē est boc capitulū ex eodē
1 2cilio toletano. Sūma ē: ꝙ triēnalis possessio extra ꝓuciā illā nō seruat siue nō curat. vel sic. † Epⁱs alteri⁹ diocesis ecclīā remotā a limite spatio. xxx. an. ꝓscribit: positā aūt in limite vel iurta limitez nō ꝓscribit. Lege. ¶ [Quicūq; diocesim]. i. ecclesiā a limite lōge. bu. archi. [interpellatione]. i. ꝓscriptionis interruptione naturali vel ciuili. bu. [possedit] q̄tū ad tpalia vel parochia lia iure vel ēt epalia: ꝑm aliā sniam. bu. [q̄uis ꝑm ius legis] humane q̄ nō nisi. xl. an. ꝓscriptionē ecclesijs opponi ꝑmittit vel ꝑm ius legis humane nō videanť esse ei⁹: quo ad ōium.
1 ꝓscriptiōe em̄ oīū nō acqrit: ℨ3 actio petitoris exceptiōe eli

dit. vñ subdit [admittēda ꝛc.] vl̄ forte [ius legis]. s. naturalis cuius egtate suadet ne sola dēcionis ꝑtre vsurpatiōe alterius possessio teneat. hoc em̄ est alijs facere q̄ tibi nolis fieri. bu. [ℨ3 boc]. s. praescriptio currat ℨ ecclesiā] intra vnā. ꝓuciā vel epatū]. i. in interiori parte. ꝓuicie: vl̄ epat⁹. i. nō in limite vel iurta. bu. [extra vo. ꝓuciā]. i. in exteriori parte. ꝓuicie vl̄ epatus. i. in limite vl̄ iurta. bu. B. ꝛ archi. [nullo mō] qz nulla ꝓscriptione tollit ecclīa si fuerit in limite. Et subdit rōnē [nedū defendit allegādo ꝓscriptionē. i. vendicat. ꝙ inciaruꝫ vel epatuū [termini cōfundanť. duꝫ noie praescriptionis termini istius episcopatus angentur: ꝛ illius minuantur. bug.

Ecce his. ℨ. est: in quo Gratia. 2cludit ex supradictis autoritatib⁹ ꝙ ꝓscriptione iura ec
clesiarū tollunť. Et incipit bic. ñ. pars qōnis. in qua ꝑbat: ꝙ limes ꝛ ei adherētia nō ꝑit praescribi. Jo. de. ꝛ archi. [sed idē cōtra testat]. i. vl̄ testari: ℨ3 nō cōtradicit vere si intelligatur de iure epⁱscopali: vel de limitibus: vel de innatis. bug.

Jcet. Capitulū est Gelasij pape. Sūma est. ec
clesiā in limite vnius dioecesis positā alicpⁱs praescribere nō pōt ꝑm bug. ꝛ bar. pōt boc capi'm diuidi in tres partes. in. j. ponit. ꝑmū. in. ñ. narrationē. i. iij. 2clusionē. ij. ibi: sed qr. iij. ibi: nulla igit. Lege. ¶ [Licet] ꝓ cuius intellectu ponať casus. Casus ꝑm bu. est inter anconitanū epm ꝛ ℨstātinū camisſane ciuitatis epⁱs 2trouersia erat de quadā ecclīa: quā positā in limite alteri⁹ sc̄z ℨstātini aliter sc̄z anconitanus diu possederat: sup boc fuit 2uēt⁹ ipse Anconitanus coꝛā gelasio papa ꝛ coꝛā eo ꝑ eius nūtios missos respōdebat i cā Belasius cognita de cā 2trouersiā ꝑdictā sic decidit: vt ecclīa restituať petēti epⁱo. q̄ limites nulla ratiōe pñt praescribi sicut ꝛ in antiquis regulis ꝛ in suis asserit 2tinet ri decretis. Quapꝛopter scribit maxim⁹ ꝛ Eusebio epⁱs: vt bāc sniam mādent executioni: ꝛ 2similē formā in oībus simi lib⁹ causis dicit fore seruādā [deputas ꝓuincia dispositiōe] sc̄z diocesim limitatione. bu. [connelli sc̄z ab ea dispōne ꝛs ab illa ecclesia. [epali ꝑ 2suetudinē possimā]. si sic cōnelleremť bu. ꝛ archi. [2fusio. iter ꝓuicias: ꝛ epatus. bu. [tñ.] quasi diceret q̄nis per bocvideret: ꝙ nulla alia 2stituto esset adhīcēda [etiā decretis destinatis]. i. missis per diuersas partes oꝛbis: ad diuersas ecclesias [oīa.] quo ad iura epalia: vel q̄ sunt in limitib⁹. bu. [inuasa.] ergo a principio perviolētia obtinuerat. ergo bonā fidē nō habuit. ergo nō ꝓscribit. Nā ꝑm canones ꝛ superi⁹ dixim⁹ 2tinua bona fides exigit in praescriptione [sed qz]. ñ. pars. [temeritas] Et sic ꝓz idē: sc̄z ꝙ nō bonꝫ fidē habuit ex quo temere intrauit [legē]. i. ius vēdicādi possessa vel legē. i. praescriptionē. bu. [sceleri]. i. scelerose volūtati vel inuasioni [retentionis]. i. possessa retinendi [impleri]. i. executioni demādari. bu. [decernim⁹]. i. iudicamus ꝑ eādo sniam inter eos. ꝛ ꝑm boc illi epi fuerūt tm̄ executores aplice snie. bu. [vel ipleri]. i. cognosci: ꝛ iudicari: ꝛ diffinita snia terminari [cognitionib⁹]. i. in similib⁹ causis. Os em̄ in vno negotio statuit regulariter ad oia extendit. ꝙ. q. i. multi [nulla praesumptione] alꝫ ꝓscriptione. archi. [statutū. i. limites per quē parochie sunt immobiles. bu. vel gñaliter statutū parochiaꝝ distinctaꝝ imutari quo ad iura epalia [duraniť]. i. durare debuit. bu. ꝛ archi. vel ad durādū instituꝫ fuit. bu. [ne gligētia pontifica] non repetētiū ecclesias suas in limite positas. bu. [obiectio.] praescribentiū. bu. archi. [per incuriā eorū] qui debuerūt repetere. bu. [inania. sc̄z per stultitiā. bug. [adhibitus.] per eū cuius erat limes vel cū adeo stultus fuit vt limitē suū alij 2cederet [preceptio.] superioris. bu. vel pal uilegiū. archi. [supplicatione]. i. per surreptionē precum. bu. [cōstitutā in limite alterius. bu. [dimellere.] praescriptiōe: vl̄ quo ad iura epalia. Et ꝙ de bis debeat intelligi: ꝓz per exempla supposita de regeneratione. ꝛ 2signatione: q̄ pertinēt ad ius epale. [Er qua.] dioceſi posita in limite: vel limitata: de cuius terminatiōe 2stet. bu. [ad regenerationē]. i. baptismū [2signationē]. i. 2firmationē faciendā ab epo. bug. [territoriū]. i. soli. ꝓprietatē. [nō facere.] esse diocesim eius: cuius est territorium quasi diceret: nō ideo ꝙ aliquis in solo suo edificauit ecclesiā: poterit vēdicare eius spūalia. vt. ℨ. e. q. v. c. j. ꝛ ℨ. bugu. vl̄ territoriū quo ad tpalia vel spiritualia q̄ adberēt rei: vel quo ad ꝓprietatem poterit praescriptione sibi acquirere diocesim quo ad ius epale vt. ℨ. e. q. sicut.

Hoc. ℨ. est: i quo exponit gratianus ꝓcedēs capl'm vi
cens illō loq de diocesib⁹ q̄ certis limitib⁹ sunt distincte q̄ nullo mō in limite vel infra limitem praescribi pñt quo ad epalia iura. bu. alie vero q̄ certos limites non pñt ꝓscriptione tollunť: ꝛ tiam quo ad ius episcopale. bu.

ℨ Limes non potest praescribi.

1 Episcopus sufficit probare ecclesiam esse in suo episcopatu

Hugutio.

Archi.

Diuisio. Exponit literam. Casus.

Archi.

Hugutio.

Archidia.

Diuisio.

ad intentionem suam fundandam.

Exponit literam. Casus.

Inter. Ad idē est boc.c.q est Inn.pape. Summa est i rubro. Et diuidit i duas partes in.j.narrat factū.in.ff.determinat sub triplici membro.scōm mēbrū ibi:q si.tertiū ibi:si vero. Lege. ¶[Inter] p cuius intellectu ponit casus iuxta bu.Iter fulgētiū ꝛ epm bonoriū de vnob⁹ fuerat ꝛtrouersia:scz de quadā capella cuiusdā plebis:ꝛ de limitib⁹ epatuū:vn⁹ illoꝝ scz possessor dicebat eam esse in suo epatu ꝛ q̄ ēt si esset in epatu alterī? dioceseos:dicebat se possedisse.xxx.an.in quiete:ꝛ se dicebat tutū ꝓscriptione. Inn.terminauit cām sub triplici mēbro:ꝛ deputauit quosdā:qui eaꝫ exequerent. ¶Dādās ergo primo qō si sit m limite in limitato epatu possessoris:possessor eam retineat.scōo q̄ etiā si in epatu alterius sit:ꝛ lōge a limite ꝛ possedit.xxx.annis silr eā retineat.iij.q̄ si nō possedit eā.xxx.annis restituat eā epo petēti. De limitibus hic nihil dicit papa in quit bn.sed forte ōt in sequēti parte capituli:q̄ hic nō est, vel qz sua nō poterat de leui demādari executioni:nisi prius cōstaret de limitibus.pōt dici q̄ ex his verbis dak intelligi: q̄ primo debuerit iudicare de limitibus:q̄ innuit p hoc qd dicit[limes.puisus fulgentiū.]possessorē.[ꝛ bonoriū]petitorē.[ppter parochianū].i.capellā cuiusdā ꝓlebis.bu.[colacēsem].i.ad talē plebē:q̄ sibi subiecta erat pertinere:ꝛ ita sibi esse subiectā per.xxam.bu.[actio].i.q̄ō:vel discussio.bu.[cuius]scz limitis.vel iuris epalis[vetusta.]bec lra ꝑbat ¶ q̄ limes[a]ꝓscribi nō potest:nec tale ius episcopale in epatu limitato.bu.[ideoq̄]quasi diceret sic volumus nrām sniam formare:vt decetero nō reuoueꝫ[mittēdos]papa format hic sniaz trimēbrē:vt dictū est in casu.ꝛ vt ita mādareť executioni mittit quosdā[signis].i.ꝑbationibus:vel certis indiciis quasi diceret possessor habeat perpetuo ecclesiam:de qua est cōtrouersia si in suo epatu cōtinet:ꝛ hoc pōt probare. Et est ar.¶ q̄ sufficit epō ꝑbare ecclesiā esse in suo epatu ad intentionez suā fundādā.ar.j.e.q.vij.cos basilice.bu.[limes.puisus] i.diligēter inspectus vel a patrib⁹ olim puiso distinctus[q̄ si]scōm mēbrū sñe[limes]possidētis[nō cōcludit]quasi diceret:si nō est in epatu possidētis sz in epatu petētis lōge trā a limite[appellatio].i.interpellatio ꝛ petitio petitoris.bu. laud.archi.boc ēt arguit a simili.q.o.hec principes.in suos subditos statuerūt[ꝛ etiā ꝓsulū ꝛc.ꝓcipiūt. In reb⁹ ꝓnatoꝝ.bu.[quasi nō ꝛtra ecclesiā.bu.[si vero]tertiū mēbrū sñe est:quasi diceret si possessor alteruter ꝑdictoꝝ probare pōt sufficit. Si vero in vtroq̄ deficit ꝛ basilica cōtinetur in epatu petitoris ei restituat.bu.[infra metas tricēnalis ꝛc.] i.infra spatiū.xxx.an.[extra terminos possidētis]epi.bugu. [alienos]quo ad petentem epm:quasi diceret:si reperiatur in epatu petentis ꝛ extra epatum possidentis iniusta.i.non iuste basilica retinetur.bu.

¶ Quod limes. Quid sit limes vide Pet. de ancha. in.c. super eo.nu. 5.de paro.et qd nō possit ꝓscribi ibi dē.nu. 3.ꝛ.8.

Laurentius de mōte laudano.

Augustio.

Diuisio.

Electio. Ad idē est boc capitulū Gelasij pape. Summa est. vbi de epatuum limitibus fuerit qō:si illi vnq̄ fuerint distincti:oz illa distinctio firma ꝓsistere:alr si q̄ ptiū de ꝓscriptōe cōstiterit illā ꝑbet. Breue est. Lege. ¶[Dilectio] Casus est. controuersia erat inter duos epos de limitibus:quā cōmittit papa iusto epo diffiniēdā in hūc modū. Si olim fuerūt distincti sic permaneāt:alias si que pars cōstiterit de ꝓscriptione eā ꝓbet bu.[de spatijs.].i.limitibus:inter quos spatia epatuū ꝛtinēre[diffinitio].i.assignatio.s.q̄ fuerint distincti limites.bu. [terminatū]de limitib⁹:vbi dicebať eē sita parochia:de qua erat cōtrouersia.bu.[sacrm]testiū ex parte sua:q ꝓscripserit bu.vel sacrm in ꝓpria persona:q possederit qz forte nō hz testes nō permittit[offerre].i.differre alteri parti iusturandū: si voluerit non tū sine arbitrio iudicis:de eius enim arbitrio penitet:an parti fides sit adhibenda per iuramentū deficiēte alia ꝑbatione.bu.vel offerre.i.prestare.bu.

Potest autem. S.est:in quo ſm aliquos incipit tertia pars qōnis:in q̄ ꝑbať q̄ res possessa nō ꝓscribit.sz ſm bu.est alia solutio illius.c.[sz si nullo titulo]potius debuit dicere non bona fide q̄ ſm canones exigit ꝛtinua in ꝓscriptiōe.bu.[ꝓscribere nō pōt iure canonico ſm q̄ in ꝓscriptione.xxx.vel.xl.an. delyderať bona fides:vel iustus titulus.[Si vero possidere] planum est per omnia:nec indiget expositione.

Diuisio.

Placuit. Inducit ad idē ꝑbādū hoc capitulum Gelasij pape. Summa. donata vel cōcessa ecclesijs ꝛ ab eis tricennali possessione ꝓscripta dñi illibata persistere. diuidit hoc capm in duas partes. in prima statuit q̄ dictū est:ꝛ ꝓhibet sñi.in.ff.cōminať penā cōtrafacientibus.ff.ibi:qsqs. Lege. ¶[Placuit dno]dñi? deus vel imperator q̄ post mortē velut deus habebať ſm papiā.archi.[donata]. Nota hic expressus argumērū sñ illos q̄ notāt:q̄ nō tenet donatio cōstātini facta ecclesie. Ad idez in aut.de nō alie.aut per.re.ecclē.S.sanctissimus.colla.ff.presertim cū imperiū defendať ofonib⁹ ꝛc.vt.j.xxiij.q.viij.S.in qualibet.ꝛ hec plene disputauit Jo.de.in suis qōnib⁹ i ꝓncipio. Et ita sentit p hoc capm.lxiij.di.ego.ibi videas.archb. vbi ꝛ nos disputauimus hāc qōnē:vide ibi[ꝛ] pro vel.archi. [xxx.]hic no.q̄ sunt supra in principio diximus in summa q̄ ecclesia aduersus priuatū bñ tueť se spatio.xxx.annoꝝ[quisquis].ff.pars pater totum[priuilegia].i.charitas.xij.q.ij.si quis de clericis.Archi,

Exponit literam.

Inter cetera. Ad idē.S.est boc capitulū eiusdē Gelasij. Summa est in rubro. Breue est. Lege. ¶[Inter cetera]hec verba sunt gratiani [idem].i.gelasius epūs dardanie[iter cetera inqt]q̄ sequunť verba sunt gelasij ꝛ est principiū capituli[post quingentos] bu.[epi].i.ecclesie:vel rpi.ppzie.bug.[cū.xxx.]pbatio est a minori cōtra quosdā:qui volebāt rescindere ecclesiastica statuta:etiā ante quingētos annos:quasi diceret qō nō licet in minori:qualiter licebit in maiori.bugu.[arrūpī].i.renocari iuno qui ꝓscribit tutus est cōtra oēm petentem.bu.

Exponit literam.

Item si de rebus. S.est:ꝛ incipit.iiij.pars qōnis in qua ꝛ.q.3 tpe ꝓlati male alienātis nō currit ꝓscriptio:sed post eius mortem incipit currere.q̄ ꝑbať per.c.sequēs.vij vt dicit.bugu. qualiter iste.S.debeat intelligi ex sequenti capitulo patebit [excessum]id est mortem ꝛc.

Diuisio.

Si sacerdotes. Capitulū boc est sumptū ex cōcilio quodam toletano. Summa est. viuēte ꝓlato male alienāte rez ecclesie:vel de illa male trāsegit:vel cōtra ius ꝓstitutionis p nūtiauit:nō currit contra ecclesiam ꝓscriptio:ꝛ hoc tangē do omnes lecturas huius capituli in glo.pōt dinidi in duas partes.in prima ponit statuta.in secūda assignat rōnē eius. ff.ibi:in nunquam enim.planum est.

Casus.

Si sacerdos. Casus est ſm bu. Quidam epūs nō obseruata solennitate quā canones precipiunt obseruari in alienatione rerum ecclesiasticarum: puta sine consensu: vel subscriptione clericoꝝ vel nō exigēte necessitate vel vtilitate ecclie ꝓdictū ecclesiasticū vēdidit:ꝛ alienauit:predictū tū non factū illius cui est alienatū:sed post mortē epī poterit eū ꝓscribere:vincēre enim epō nulli currit ꝓscriptio ecclesie. q̄ si in vita epi ecclesia illū nō repetit:nō est ei imputādū inter alia:q̄ talis alienatio vel ꝛtus nō sumpsit exordiū ab origine equitatis[sacerdos].i.epi[ministri].i.inferiores ꝓlati:q̄ rerūz ecclesiaz bñt administrationē.bu.[cōtra patrū ꝛc.].i.preter illas solēnitates:qs sancti pres sanxerūt esse adhibendas in alienatiōe rerū ecclesiasticaz.bu.[diffinisse].i.alienasse.bu. [scribēdo]instra vēditionis[suppozitionis].i.ꝑputatiōis annoꝝ faciēde ꝓscriptionis[subsistabit].i.non incboabit.i. nō incipiet.bu.[nunq̄].ff.pars[indicātis]de reb⁹ eccl'ie qō irritandū est[vita].i.tpe vite[equitatis]sed a cōmēto fraudis.bu.ista lectura magis videtur consona lecture.

Diuisio. Exponit literam. Casus.

Item ea. Hic ꝛ incipere quīta pars qōnis:in qua ꝛ.q.3 si epūs alicui ecclesiastico concedit vires vel terras ecclesie:nō ꝑpter boc ꝓscribit eas possessor. Et boc ꝑbat per duo capitula sequēcia Jo.de.archi. Et rōnem assignat bu.quia ꝓpzietas rerū ecclesiasticarum non datur clericis:sed vsuffructus. vt.j.e.q.vj.illud.

Augustio. Archi.

¶ Clericus non ꝓscribit rem sibi ab ecclesia pro remuneratione ad vsum concessam.

Clerici. Ad ꝑbādū qō dictū est:inducit ꝓcio boc capm:q̄ est ex cōcilio magūtino si sumptū. Summa est in rubro. vel sic. ¶ Clerici? rē sibi ab ecclia pro remuneratione ad vsum cessum nullo tpe ꝓscribit. diuidit i duas partes.i.j.ponit q̄ dictū est.in.ff.limitat.ibi:dūmō. Lege. ¶[Clerici possederint]quo ad vsum si enim ex toto esset eis donata.non esset eis necessaria ꝓscriptio.bu.[ne videant]ponit duo incōueniēcia q̄ sequerent:si boc esset.s.q̄ ipsi nō deberēt cedere bñficia de reb⁹ ecclesie ꝛ q̄ epi vl clerici qui bñt prebēdas ꝛ possessiones eccl'ie diu retētas crederēt se eas ꝓscripsisse[precaria].i.beneficia que sic dicūtur:qz danť ad modū precarie interuenīcte instrumēto.bugu.in glo.notantur aliqua de quibus nos in principio questionis multa notauimus.

Diuisio. Exponit literam.

¶ Casus tres in quibus non currit ꝓscriptio ecclesie.

Casus quatuor in quibus non currit ꝓscriptio ad tempus: sed bene postea.

Si epi

Si episcopus. Ad idē est boc cepīz ex Aurelianēsi cōcilio. Summa est,¶ clerici vel monachi vel quicunq̄ alij gb⁹ intuitu pietatis res ecclesie ad pensionem vel vsum concessa sunt ꝛta ecclesiā nullo tpe ꝓscribūt.plana est litera. Lege. ¶[Si epūs.ercolēdas]sub annua pēsiōe.bu.vel tenēdas sine pēsione gratie in bñficio.bu.[lōga].i.lōgissima.bu.[diuidicū]quo ad ꝓscriptionē:q̄ in talib⁹ nulla pōt esse:qz siue habeāt:vt coloni:siue gratis in bñficio nō possident noīe suo:sz noīe ecclesie:imo nec possidēt sed ecclīa p eos.bu.[nec seculares ꝛc.opponaťideo dicit qz ſm leges humanas coloni ꝛ bmōi q̄ sic retinēt res alienas nunq̄ pūt ꝓscriberc:nisi interuertāt possessionē.vt.C.de ꝓscri.xxx.vel.xl.ann.l.male agit. sz in reb⁹ ecclesiasticis q̄uis coloni interuertāt possessiones: vel clerici de rebus ecclesie in bñficijs bñtes nō currit ꝓscriptio:sicut bic aperte ōz. Alia etiā est rō rerū secularīū:z alia ecclesiasticarū:siue diuinarū:vt de cōsecra.di.iij.celebrauitatē.

1 ¶ Nota tres casus in gb⁹ nō currit ꝓscriptio ecclesie. primus in limite vel iuxta vt.s.e.q.lz.scōs in his:q̄ epūs vel alij? ecclesie platus cōcedit alicui intuitu pietatis:ꝛ mie.vt hic.ꝛ.c.clerici.certi? est in his q̄ possidenť a talib⁹:qui earū rerū cōmercium vl possessionē cōiure breuō pūt:vt cū decime possidenť

2 a laicis.vt.j.e.q.ij.lz predia. ¶ Itē nota q̄ quatuor sunt casus in quib⁹ ꝓscribitio nō currit ecclesie ad tps:sz posteā currit primus est vincēte iniquo alienatore nō currit:sz post mortez eius currit.s.e.q.ſi sacerdos.scōs si interueniat bostilitas captiuās:qz ea durāte nō currit:sed post liberationē currit:vt in vnob⁹ primis capitulis.s.ꝑma ꝛ pozro.tertius est:si ecclesia vacet ꝓlato q̄ interim nō currit:sed eo recurso ad vnitem ecclesie currit.quartus est si ꝓlatus ecclesie cessit in partem bereticoꝝ:aut scismaticoꝝz:interim non currit:sed eo recesso ad vnitatem ecclesie currit.vt.j.e.q.ex.c.placuit.

1 ¶ Prescriptio non currit tempore bostilitatis.

2 Postliminio reuerti qui dicantur.

3 Fictiones due prodite iure ciuili circa illos qui ab bostibus capiuntur.

Diuisio. Exponit literam. Casus.

Prima actione. Capitulū boc est ex cōcilio africano. Summa est in rubro. Et incipit sexta pars qōnis.in qua ꝑbať q̄ tpe bostilitatis nō currit ꝓscriptio:ꝛ boc ꝑbat per boc capitulū ꝛ sequens. Summa est in rubro vel sic.ꝛ q̄ tpe bostilitatis non currit ꝓscriptio. diuidit in tres partes.in.j. narrat q̄redā.ij.ff. ꝓpuidet.in.iij.ꝓbilem roborat autoritate ꝛ canone ff. ibi: ꝑ qua.iij.ibi:sunt. Lege. ¶[Prima actione] synodi pria oz illud negotiū synodi:q̄ prima die vel primo loco in synodo ꝓponebať:ꝛ tractabať ꝛc. [prima actione].i.in tractu prime diei ipsius cōcilij:vel in primo tractatu 2cilij.bu. [decisam] i.scissam ꝛ diuisam[postliminiū reuertēcib⁹.ꝛ oicunq̄ post liminiū reuerti qui cū ab bostibus capti essent ab eis redeunt vel redempti sunt. ¶ Nota q̄ due sunt fictiones q̄dite iure ciuili circa illos qui ab bostibus capiunť:vna est legis cornelie q̄ fingit ciué romanū ab ea boza qua captus est mortuū esse. Altera est postliminij:q̄ fingit captū ab bostib⁹ q̄ reuertitur semper fuisse in ciuitate. postliminio:a post:ꝛ limē. Naz sicut limina in domib⁹ finē facit:sic ꝛ imperij finē limen esse vetet res vel voluerit:inde post limē reuertēs oz:qui ab eo limine reuertebať:a quo missus erat bu.arcb.[non aliter].i.similiter.bu. qui dicit q̄ ista litera refertur ad receptionem:ꝛ ad aliquem ꝛ non ad quēlibet modum recipiendi.bu.[transfusa]quo ad res ꝛ possessiones.bu.

Augustio. Archid.

Diuisio.

Quo. Ad idē est capitulum boc q̄ est pape Joā. Summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes.in.j.ponit q̄ tpe bostilitatis nō currit ꝓscriptio.in.ff.cōfirmat duplici exēplo dñi.ff.ibi:sed de ipse. Lege. ¶[Quo] pro cuius intellectu ponitur casus.in germania ꝛ pannonia bostilitate paganoꝝ interueniente per cētū vel forte plures annos alīq̄ possessiones ecclesiaruz detinnerūt:quas cū prelati reddita trāquilitate repeterēt tuas se ꝓscriptiōe dicebāt illi detētores. sup boc fuit delata ḡrela pape Joānī:q̄ volēs ꝓuidere:mādat paulino:qui erat legat⁹ in partibus illis:vt de causis istis cognoscat:ꝛ istruit eū:q̄ inter ꝛpianos certus numerus est ꝓfix⁹ ad ꝓscribēdum: sed vbi furor siue bostilitas paganoꝝ interuenit:nulla tpa currūt. vñ ola ꝑfatis ecclesijs sunt restituēda. Et boc ꝑbat duob⁹ exēplis dñi[pozro causať].i.causaz vult agere:ꝛ inde se defendere.bu.arcb.s.detentoz[ꝛ].i.eos[q̄ vni⁹ fidei sunt] i.ꝛpianos:q̄si diceret:q̄ dictū ē ꝓscriptionē posse nocere ecclesijs:itelligēdū:est:q̄ res ecclesiastice possidentia ꝛpianis: nō instāte ꝓsecutione paganoꝝ.i. vbi ꝛpiani nō oppimunť ab eis sz trāquilla sunt tpa.bu.arcbi.[corpozalia nescientes

Diuisio. Exponit literam.

Hec de prescriptionibus. Hic est.ff. pars.S.ſm bar.ōt in hac parte magi?.q̄ ea q̄ dicta sunt de ꝓscriptiōe.x.xx.vel.xxx.an.sunt vera:si fine interruptiōe ꝓscribens possederit.q̄ si ꝑ naturalem ꝓscriptio aut vt in supe rioꝝ? notauim?:duob⁹ modis iterrupit naturaliť ꝛ ciuiliť. Naturaliť vt si quoquo mō amittit possessionē ille:q̄ ꝓscribe

Diuisio. Exponit literam.

bat:⁊ hec interruptio a quolibet facta pdest. Cuiꝰ vr ꝑ litis ꝛte. als eo ꝙ babek ꝑ litis ꝛtest.⁊ hec interruptio ab alio facta nō ꝓdest:nisi a ꝓcuratore vel filio quis velit aliud dicere fauore ecclesie:qđ nō credo[nouī.xxx.anni oīb⁹ ꝓscriptionibus]male fidei archi.[si ꝑ litē]qđ est in ciuili interruptione. bu.[in cā prescribēdi].i.cui prescribebat[nāc ícat]aliquo titulo:puta emptionis:vel donationis:vel legati. [tps precedēs]quo possedit per bu.[cōtinuare poterit]vt sez cōputet annos primi possessoꝛie cū suis.bu.hoc tñ nō ꝛtingit in qualibet ꝓscriptione sed qñ prior possessor possidebat bona fide: mala eñ fide possidēte alienāte cessat lōgi tps ꝓscriptio. ℣ peccat ergo.xxx.vī.xl.annozum defensio.bug.[is aūt cuius res]iiij.pars.hic ponit altū modū ciuilis interruptiōis.s. ꝙ bī ꝑ litis ꝛte.sez qū qs vult iterrūpere ꝑ litis ꝛte. [nō pōt] exponit in casibus hic positis⁊ sunt.iiij.s.qū aduersarī⁹ q est possessor est absens:vel est infans:⁊ fine tutore:vel furiosus:si ne curatore vel in magna potestate posito: in qua qs ponit⁹ in ius vocari nō pōt impune vt.ff.q.j. ꝓbibenē.bugu.[iter constituta.c.ꝓscriptionis].i.anteq̄ cōpleretur ꝓscriptio [libellus]conuentionalē:in quo contineat ꝙ vellet quenire illū:qui possidet rem suā:sed ꝑpter aliquez illoꝛū.iiij. casuuz nō possit bu.[publice]⁊ sine libello:⁊ scriptis[tabellariozū] i.notariozū:qui ad hoc erant cōstituti:vt publica cōficerēt in strumēta[tēporalē interruptionē].i.cuiuslibet tēporis.i.vt oīs tēporalis possessio interrūpatur ciuiliter sicut per lit.cō test.⁊ post talē interruptionē necessariꝰ sunt possessoꝛi.xl.anni vel.xxx.bu.⁊ archi.[triennij]vsucap.bug.

1 ☞ Papa an possit dare priuilegiū omnibus laicis qs non soluant decimas.

Hec de ꝓscriptionib⁹ inter priuatos.

Exponit literam.

§.est:hic est.iij.pars.§.fm Bart.dicit hic magister.ꝙ hec q̄ dicta sunt de prescriptionibus sunt vera inter priuatos:sed aduersus religiosa loca nō currit ꝓscriptio:nisi.xl.annozū.Et inducit ad hec duas auctēticas auctes.s.qu as actiões.rauf.nec decēnū[qđ si priuat⁹]priuat⁹ itelligit q̄ls ꝓsona.s.siue cleric⁹ siue laic⁹ ad differētiā eccl'ie:vt collegiū.bu.[minime mutilabunt]ℬ verū est:vbi de libertate cōstat:sed ea cā dubitaret tantū, tempus seruitutis prescriptionē inducerēt.bug.[ad hoc].s.probādū ꝙ decime non pñt ꝓscribi a priuata persona vel[ad hoc].i. post hoc.i.post predictā,pbationē:qua ,pbatur:ꝙ decime nō possunt ꝓscribi a priuata ꝓsona:pōt etiā hoc modo ,pbari p simile.s.q⁹ ecclesia obtinet instar rei publice:⁊ primitie⁊ decimatiões instar ciuiliū functionū obtinēt:quas arguat sic. sicut aduersus rem publicā nullus pōt se tueri ꝓscriptione tēporis:qn solnat decimas.bu.archi.[porro publice]hoc est si a priuato vel a subdito.nā a principe pōt vt vn⁹ rex:vel vn⁹ princeps cōtra aliū regē vel principē:vel vna ciuitas contra aliā ciuitatē:pōt talia prescribere⁊ in talibus rōne ꝓscriptionis se defendere:sicut ecclesia cōtra ecclesiā ꝓscribit decimas ⁊ in his rōne ꝓscriptionis se defendit.nam tales a talibus in re cōi possideri possunt.ergo⁊ prescribi.sed subditi priuati q iure cōi talia possidere suo nolle nō possunt:talia prescribere non valent:alias nisi sic intelligeret qđ hic ,pponit,sequeret ꝙ ecclesia decimas prescribere nō possit.ergo nec ecclesiā qs mains est,periret ergo doctrina canonū de talibus prescribēdis.vt.ꝛ.ē.q.quicūq̄ ꝑsulū.Et adducit imperatorē athanasiū ad hoc qui ait[iubem⁹ ꝛc.]dicit ꝙ si qs sine legitima interpellatione[sine interruptione].i.p lit.cōte.vel,p id qđ batur ꝑ lit.cōte.rē aliquā possideret.p.xl.an.quo ad possessionē sine dñi ipsius rei.s.ꝓdiox:pōt se tueri ꝓscriptione illa:nō tñ quo ad functiones:sine ciuilē canonē:vī publicā collationē sunt tuti;sz necesse erit eū rūdere soluēdo[sic ꝛ ꝓdia] adaptat:⁊ ꝛcludit:ꝙ sicut dictū est in.i.iubem⁹,qđ ꝓdia pñt ꝓscribi.xl.an.nō aūt functiones publice[ita ⁊ ꝓdia pñt ꝓscribi sine sint priuati siue eccl'ie]pñt ꝓscribi[.puēt⁹].i.ius tolli nō pōt a priuata ꝓsona:⁊ ēt[si a romano ꝛc.]qđ ,pbat duplici rōne.ꝑma qz rescripti ℨ ius nō valēt:nisi talia sint q̄ ꝛc.ff. est qz ℨ ius oīs mādatū cēt ibi[decime]vñ in superioribus⁹ non tamen⁹ ꝙ ius decimarū nulla autoritate humana possit cadere in laicū,fruct⁹ bñ aut rōne pietatis:⁊ eleemosyne:vt cū dant pauperib⁹ aut religiosis loci:aut rōne vtilitatis ecclie sez defensionis vt qñq̄ nillitib⁹ sunt date.vñ hic querit bu. ✝ utrum papa hoc priuilegium posset dare laicis olb⁹ vt nō soluerēt.respondet ꝙ non qz esset contra vtilitatē testamēti precepta:sed intuitu paupertatis possent aliquibus dare.

Archi.

Augustio.

Qu:stio. Rñ let.

Niuersas.

Est ler.C.ne rei dñice vel tēp. l.ij. Sūma.de qbusdā aliis q ēt ꝓscribi nō pñt ꝛt ꝙ si coloni principis rei publice vl' ecclie alienauerūt vendēdo aliis rēipsius imperatoris vl' rei publice:vel eccl'ie:nō pñt ꝓscriptione se tueri emētes illas res tmo nec licebit eis ptiaꝛ repetere [emphyteoticarī].i. quib⁹ date sunt in emphyteosim.bu.[tēploꝛū].i.ecclesiaruz [cōtra leges]qz ꝛtra legē facta fuit alienatio.bu.[longi]nō dicit lōgissimū:nā prescriptione.xl.annozū pñt prescribi:sed a colonis vel emphyteotica ips nullo modo:nisi mutēt possessionē.Colonus enim ⁊ emphyteoticarius non possident: sed dominus per eum.⁊ ideo non prescribit rem sic possessam vt.C.de ꝓscri.xxx.vel.xl.annozum.l.male agitur.bu.

Exponit literam.

De ꝓscriptionibus.

Cōtinuatio.

§.est:hic incipit nona pars questionis in qua ꝛ ꝙ ꝓscriptio ℨ ecclesiā nō currit:nisi.xl.annorū,ꝛtinuat ,fm bu.qz in ꝓcedēti lege fecerat mētionē de prescriptione lōgi tps:ideo subdit⁊ inducit auctēticā sequentē [alis].i.si alis cōpetūt vt priuatis personis.bu.[religioso] i.monasterio:⁊ hmōi. suū locū hūtib⁹].i.manentibus imm ratis in rebus ecclesie:quia sicut in rebus priuatorum:ita in mobilibus rebus ecclesie triennio vsucapio currit:quod non contingit de prescriptione.x.vel.xx.vel.xxx.anno.bu.

Exponit literam.

Sed iola.

Lapitulū boc est pape Jo.S ūma est in rubro[romana ecclesia] Hic q̄rit q̄ ꝛ romana eccl'ia.dicūt qđ ꝙ lateranensis[priuilegia in urna petra]allat.xvi.sup hāc petrā edificabo ecclesiam meā[nullis tpib⁹ angustant].i.abbreuiant:vel ꝓscribū tur[nullis regnoꝛū partib⁹].i.partitionib⁹[preiudicant].i. diminuunt,eque eñ ecclesia ro.est ,plata in toto orbe ꝛpiano [sed veneraē leges.rerū eius.]no.rerū ei⁹ q⁹ de priuilegio prelationis quo super oēs ecclesias habuit principatū:nō loquit extra de ꝓscri.cū a nobis,q⁹ illud immobile semper manet ranꝯ supra firmā petrā fundatū.sed de rebus tpalibus⁊ possessionib⁹ eius pōt ꝓscribi q̄ cā in cētū annis.patent ista.

Exponit literam.

Questio.iiij.

Ostensum.

Hic intitulat quarta que stio:qua queritur:an monasterium aduersus ecclesiam prescribere posset⁊ ꝙ non ꝓbat.c.sequens.

☞ Monasterius nō vtitur aduersus ecclesiam prescriptione triginta annoꝛum.

Ossessiones.

Lap'm boc est vba ni.ff.Sūma.⁊ Bona sterii aduersus eccl'iaz.xxx.annozū ꝓscriptiōe nō vtit.Bene est.Lege.¶ Possessiones].i.prescriptiones ex possessione cōtinua.xxx.an.natas.bu.archi.

Exponit literam.

Et si tricennalis.

§.est:in quo dicit magr: ꝙ ⁊ si tricennalis prescriptio tollitur monachis:conceditur tamen.xl.qđ ꝓbat per sequens.c.

Casus.

Volumus.

Hoc.c.est beati Greg.Sūma est i rubro.Casus est ,fm bu.ecclesia sancti theodozi habebat⁊ romana ecclesia in feud.quosdā fines.i.agros:de quib⁹ cōtrouersia nata erat inter quosdā monasteriū ⁊ ecclesiā scti theodozi:vicebat eñ monasteriū illos ꝓscripsisse quo ad ius feudi:mādat ergo greg.ꝙ si monasteriū eos.xl.annis quiete possederit tutū sit ꝓscriptione.si vō ecclesia scti theodozi pōt ꝑbare interruptionē esse factā:tūc electis arbitris cōtrouersia ista canonice sopiat sine terminet.Lege. ¶ Volum⁹ pñio] i.possessiōe impropie,hz hic pñū habito casu lra est clara.

Exponit literam.

☞ Prescriptio triginta annoꝛum sola currit cōtra ecclesiā.

Nec

Inducit ad idē hāc.l.q̄ hī in aut.de eccle. ti.§.ꝓpalib⁹.colla.iv.vt dicit archi.Sūma est.† Sola.xxx.an.ꝓscriptio currit ℨ ecclesiā.Lege. ¶ Nec⁹ religioso domib⁹ hoc nolle intelligit q̄libet ecclesia ⁊ oīs ali⁹ religiosus.Nā q̄libz est dom⁹ religiosa ⁊ loc⁹ religiōis.j.q.vī.si qs oēm.xx.q.iij.pūs,fm bu.[legatis]† legatū est donatio q̄dā a defuncto relicta ab herede prestāda. Hereditas est successio in totū ius:qđ defunct⁹ habuit tem pore mortis.bu.Sicut ergo magister concludit ꝙ ex predictis:ꝓz,ꝙ aduersus monasteriū nō ꝓscribit:nisi.xl.annis, ita aduersus alias ecclesias prescribere possunt.

Exponit literam.

Questio.vj.

☞ Rector nullus debet rem aliquam occupare sine iudice.

Ecclesia an cadat a iure suo si rector occupat rem aliquam.

Epi⁊ clerici pñt facere q̄dītionē ecclie melioꝛē:ñ deteriozē.

Qđ anté

Quod autem ea.

Hic intitulatur. vj.q. qua quer itur: vtrū prelatus sua autoritate sine iudice occupet rem ecclesiasticā: quam suā rem credidit ecclesia cadat a iure suo:ita vt postea non posset rem illā repetere:hanc questionem magister sic tractat. Nam primo ostendit,ꝙ nullus prelatus eccl'ie sine iudice rem quā credit esse suā sua autoritate debeat inuadere.scdo ostendit:vtrū ecclesia cadat a re suo,vel nō:in primo articulo sine distinctione dicendū est,

1 † ꝙ nullus rector ecclesie ɔz hoc facere.s.rem aliquā sine iudice occupare.vt.C.ne quis in cā sua iudicet.⁊ C.vt nemini

2 liceat sine iudi.autoritate.l.j.⁊.ff.in.ff.s.† si hoc fecerit vtrum ecclesia cadat a iure suo. Quidā sic distinguunt sez si hoc facit sine consensu fratrum sine clericoū ecclesia non cadit a iure suo. Si vero cum consensu ecclesie talem inuasionem fecerit tunc ecclesia cadit a iure suo : mihi tñ dicit bu.vī ꝙ in nullo istoꝛū casuum ecclesia cadit a iure suo : ne delictū persone in damnū ecclesie conuertat, sed qualiter delictū plurīū personarū potiꝰ verteatur in damnū ecclesie:ꝙ delictū vnus:nunquid vt si oēs clerici ad malū aliqđ consentiunt ꝓeiudicabit ecclesie. Rñdetur,ꝙ non.xvī.q.ij. sine exceptione.⁊.xvij.q.ij. si quis abbas : sicut ɔz de tutoꝛib⁹, vel curatoꝛib⁹.s.ꝙ ꝑpter innasionē eoꝛ pupilli suo iure nō priuant,sed ipsi puniūtur.

Opponit. Respondet.

3 vt.C.vnde vi.meminerint.† Eps⁊ clerici cōditionē ecclesie melioꝛē facere possunt:nō deteriozē:habet enim ecclesia se ad instar pupilli : cuius conditionē tuoꝛ melioꝛē facere pōt,nō deteriozem:ipse tamē prelatus vel alius clericus qui boc facit cadit a cā sua,⁊ patitur detrimētum cause sue,ꝙ qualiter intelligatur postea dicetur.bu.diuiditur autē questio presens in tres partes.in prima ponit, ꝙ nullus debet ponere vexilla in rebus suis.Alie partes patebunt in processu.

Diuisio.

1 ☞ Clerici qui ponunt titulos predijs per alios possessis sunt excommunicandi.

Consuetudo.

Sequit quo ad primū articulum boc.c.qđ est beati Gregoꝛij in registro.Et summa est in rubro, vel sic:† excōicandi sunt clerici qui titulos sua autoritate predijs per alios possessis etiā si ea putēt esse ecclesie ponūt. Et pōt diuidi in duas partes.in prima facit ꝙ dictū est.in scda dicit de prelatis qui titulos tales poni faciūt vel facientes nō puniunt.scdo ibi,bis aūt. Lege. ¶ Consuetudo titulos].i.quedā signa quasi sint sub basta. tituli hic dicuntur palꝫ,vel basta,vel verilla,vel alia signa,q̄ fiscus solet ponere in ꝓdijs suis suo iuri pertinētibus,q̄ hic prohibentur rectoꝛib⁹ ecclesie, q̄ etiā cōstitutionib⁹ principū nulli ꝓmittit ꝑ priuate ꝓsone.vr.C.vt nemo priuat⁹.l.j.⁊.ff. nec tñ credo ꝙ glaria ecclesie prohibeat,vt hoc non possint facere in ꝓdijs, q̄ constat esse ecclesie sed in illis,que alius tz,⁊ de illis refert cōnem dicēs:illa non pertinere ad ecclesiā. Eo eñ ipso quis cadit a iure suo:si talia signa in agro alterius ponit.vt.C.de bis qui pe.no.l.j.bu.[pauperibus].i.ecclie.res ecclie pauperū sunt.vt.r.q.ij.casellas.⁊.ē.q.q̄.j.q̄n[nō iudicio sed manibus defendant]⁊ male.xvij.q.ij. monemus.archi. qz nō decet māsuetudinē platoū,vt dimisso recto iudicio vtātur manibus.s.iuicia⁊ poētia abutentis[ꝓdicatores].i.platos[veritas].i.ipse xps,q̄ ait Jo.xvj.ego sum via, vītas,⁊ vita:ipse qppe ait zDat.v.vult tecū cōtendere in iudicio:dimitte ei⁊ pallū ꝛc.qz Prouerb.xx.82.bonoz est hominq̄ se ꝑcurat a cōtentionib⁹.⁊.ff.ad Timo.iij. Seruū dei nō opꝛ litigare.vt

Augustio.

ff.q.vij. sicut.bu.[anathema sit]non ipso iure sed anathematizetur.bu.[neglexit]ꝙ punit qui nō facit,ꝙ dz:sicut qui facit ꝙ nō debet.ar.xvij.q.ij.abbates.⁊ dist.lxxiij.c.j.bu.⁊ ar.

Quod autem.

§.est, et incipit scda ps qōnis: in qua ꝛ ꝙ nullus sine iudice ɔz aggredi rem ab altero possessam:quā credit ad se ꝑtinere.

1 ☞ Prelatus inuadens loca sue ecclesie detēta ab alio patitur detrimentum.

Diuisio.

Lacuit.

Lapitulum boc est zDileuitani concilij. Et summa est in rubro, vel sic:† prelat⁹ loca ab alio detēta ēt si ad suā eccl'iā ꝑtinere putet sua autoritate innadēs sue cause patiat detrimētū. Et pōt diuidi in tres ptes.in prima ponit ꝙ dictū est.in scda dicit,ꝙ si boc.s.ꝙ irruerint⁊ loca ab alio detēta cōtrouersia nō sopita etiā si a primate habuerint lras sine priuilegiū retinēdi ea restituāt. in tertia dicit ꝙ restitutiōe facta si inde qōnē retulerint ꝑ iudices sopiāt. scda ibi,et quicūq̄. tertia ibi. Si aūté.Lege. ¶ Placuit irruerint]per violētiā intrauerint.bu.[alio retinēte].i.in possessiōe existēte.bu.sine volētibus plebibus in qua irruit:qz earū cōsensus

Exponit literam.

Archid.

Augustio.

Diuisio.

Exponit literam.

Casus.

Archid.

Diuisio.

Exponit literam.

lapsis ab ordine suo: propter peccatū. bug. xxiij. q. v. si quis.

Quest'io. Respondet.

archi. [pauperrima] ecce non mō non grauātur, ſz releuātur ipsa monasteria propter penitētes. Sz surgit hic qō. Quid si penitētes nihil habeant. respondetur ſm bu. q copiosis monasteriſs vel canonicis debēt deputari: tenetur enim eps eis puidere vel ſic, vel de ppio. vt. lxxj. oi. dictum. bu. & archi. [regularia] quasi diceret nō dissoluta. Si enim sunt dissoluta non solū alīs non debēt ibi poni, sed etiā propriꝰ monachi ibi delinquantes inde debēt remoueri, & in districtiori monasterio ad pniam deputari. vt. xxvij. q. j. si qua. & c. si qs rapuerit. bu. & archi. [Si vero] scōa pars [stipēdia] i. expēſe tam in victu, q in vestitu. bu. [penam]. i. pniam [legitimis parentibus] ſi parentes habeant illi lapſi. [Si qui vero] tertia pars [res eoꝝ] siue propriας, siue ab eis ḡfitas: postq̄ facti fuerūt liberti. Sne vero q̄ste sunt a monachis & ita facte sunt monasteriſ: tū propter onus & scandalum vitandū permittitur: vt omnes vel pars verū loco: in quo ponūtur ad pniam. vt xxvij. q. j. si quis rapuerit. Et hoc vſ intelligendum cum perpetuo debeant esse in monasterio ad agendam pniam. bug.

Exponit literam.

Archid.

Si fortassis. Ad idem est hoc. c. Leonis pape quarti. Summa est in rubro. vel ſic, q inutilitas prelati non debet redundare in ignominiā ecclesie. Lege. ¶ [Si fortassis] Karolus reputabat & tenebat Leonem papam quantū pro inutili, vel malo, & per hoc forte romanam ecclesiam ad modicum reputabat. vnde Leo papa hoc intellecto scribit ei, & dicit q licet forte quod non credit &c. [caput & principium ab omnibus fidelibus vocatur & est] & ita hoc capitulum facit ad propositum magistri scilicet q delicto persone, &c.

☞ Malitia prelati non nocet episcopo.

Episcopo. Ad idem probandum est hoc. c. ex concilio Aguntinēſi. cōcilio sumptum. Summa est in rubro. vel ſic: malitia prelati non nocet ecclesie. Breue est. Lege.

Exponit literam.

¶ Epō ied subiiciat eum. i. deponat, et remoueat a dignitate illa, q quidem facere potest. vt. xvij. q. ij. si quis abbas: & in aliud monasterium eum retrudat sub alio abbate [valet interdum mutatio loci] vt dist. lxxj. valet. bug.

Divisio.

Illud. Ad idem est hoc. c. q est Gelasij pape. Summa est, q data vtiliter per predecessoꝛē auferri non debēt per successoꝛē. Et diuidit in duas partes. in prima ponit q dictū est, in scōa q persone ecclesiastice delinquētes in pſonis punian tur non in rebus ecclesie. scōa ibi, si quid tū. Lege. ¶ [Illud magnificentias]. i. liberalitates. archi. [dederunt] sub nomine ecclesiarū: in quib⁹ ipsi clerici ministrabāt. ſm Bar. & ber. & sic facit ad ꝓpositū magistri: & non facit. archi. [in vsum fructum] quia res ecclesie nō debent clericis in proprietatē. vt. xij. q. ij. vobis: & inde est, q clericis: non pōt preſcribi. & c. q. iij. clerici. & hoc est verū: ſi forte ventur ratione officij ecclesiastici, & prebēde: & aūt dari pōt clericis, & quo ad proprietatē, & quo ad vſum: pro⁹nt cōuētū fuerit inter eccliam & eos. vt. xij. q. ij. ecclesiasticis. religiosis vero nullatenus auferre psumat [si quid tamen] scōa pars [in persona puniatur]. i. deponat, vel suspendit. Nam rōne criminis officiū & beneficiū pōt auferri. lxxj. di. si quis. amodo si qs sacerdotū. bu. & archi. [non in facultate eccliē]. i. vt ꝓpter hoc res ecclīastica quā habet auferatur nō dico ei, sed ecclesie. Nam vt dictū est ratione criminis officiū & beneficiū auferri pōt ab eo: vt in predictis. c. & sic facit ad propositū magistri. i. q delictum persone. &c.

Exponit literam.

Si ergo. ¶. est. in quo magister soluit cōtradictionē de. c. placuit ad pcedes cepīm, si ep̄m. & c. epo. ¶ [Et tacebit] dicit bu. banc expositionē. nō credo verā: nisi sic intelligat [tacebit] vt pore depositus & priuatus honore ecclesiastico. Et cōcordat expositioni date per bu. in predicto. c. placuit. super ver. cause sue detrimentum. &c.

¶ Questio. vij.

Divisio.

☞ Jus decimarum est duplex.

¶ Primitie quantum ad substantiam suam sunt de precepto etiam iuris naturalis.

Quod autem. Hic intitulat. ij. q. qua querit. an abbas ecclesiam quā a laicis accipit de iure possit retinere: interueniēte cōsensu epi & cleric oꝝ, quā gōnem extēdit Gratianus ad decimas, & primitias, & oblatiões: & oēs res ecclesiasticas. Questio ista diuidit in. vij. partes iuxta archi. & Io. de. in prima ꝓbat q oēs decime: debent esse in ptāte epi, & oꝝ illas canonice diuidere, & dare eccl'ias & bñficia canonice, & q sine illo. (. s. epo) nullus pōt eccl'ias vel decimas et primitias cōcedere, vel cōferre. Sꝛo. de archi. alie partes signabuntur in pcessu. Pro intelligētia pleniori huius. c. Iz nos. s. e. q. j. circa. c. qm̄ qdqd. dispensuerimus qōnem: vtrū laicis conuenire possit decimas bre sine possidere: nihilominus qz hic rāgitur ab bu. & in gl. aliqd repetemus. Et qz fundamētū huius gōnis q nullus oꝛ accipere ecclesiā, aut decimas de manu laicoꝝ est hic: qz laici nec ꝓpria nec epi autoritate possunt possidere, vel in sua ptāte bre ecclesias, vel decimas, vel primitias: & per 2ns de manibus eoꝝ nullus debet eas recipere.

Archid.

¶ Querit vtrum laici ius decimarum possidere possunt.

¶ Scdo vtrū ad pmitias soluēdas hoēs teneant ex ꝓcepto.

Primū arg.

Ad primum sic procedit, & vſ q laici ius decimarum possidere pōt sic: q dicere opꝛ oēs ideos esse in peccato mortali: qui recipiūt decimas & platos ecclesiarū: silr q ex certa scientia eas laicis cōcedunt nec pōt excusari a peccato rōne multitudinis, vel cōsuetudinis. ar. xxxij. q. vij. fiagitia. ¶ In oppositū est ꝓhibitio multiplex q tangit tā. s. e. q. j. quam in hac qōne. & s. e. q. pernenit. & extra. e. tit. ꝓ totū. ¶ Rndet ſm bu. & q ouplex est ius decimarū vnū. s. q̄d sequit obsequiū ecclīasticū q̄d fit in ecclesia a ministris ecclie, & seminantibus spūalia. Et de hoc est cōclusio q tale ius cum sit mere spūale: trū ecclesie cōpetit, nec potest quenire laicis quacūq autoritate, ſz nec clerico: nisi nōie ecclie. ité ius decimaꝛ & oꝛ ius pcipiēdi decimas: quasi rōne feudi. & de tali est conclusio, q hoc ius quasi feudatariū laici bre pōt, ſz non oꝛ bre. vt ex. e. q̄m in tantū. in antiqs. Et hoc videtur prohiberi. Non primū cū sit impossibile q illud habeant, fructus a clericis collectis habere possunt qz vendunt ur indifferēter cuilibet imo & bruta animalia inde aluntur. dicit ergo bug. q laici autoritate eccl'ie bre possunt feudatariū ius pcipiendi decimas. Ad argumentū q sit quare ergo prohibeāt tam multipliciter rndetur q prohibetur primo: ne vsurpet sine autoritate ecclesie: nec etiā autoritate ecclesie in casu non cōcesso. s. nō exigente necessitate, vel vtilitate ecclesie: tūc em̄ laicus nō excusat et autoritate epi. Silr non excusat si ab epo ei cōcedanꝰ decime nō debite: ꝓhibent etiā scōs ne laicus credat et se bre primū ius: & ita peccet mortaliter, cōsimili rōne ꝓhibet redēptio decimaꝛ: sicut postea dicet infra. e. decimas. Et ſm hoc posset dici, q vbiq; ꝓhibet primū ius nō qz illud possit bre laicus sed ne credat illud se habere.

Ad argum.

Primū arg.

Ad secundum sic pcedit, & vſ, q hoēs non teneant ad primitias ex ꝓcepto. primo sic: qz Exodi. xiij. data lege primogenitoꝝ subdit erit quasi signum in manu tua. Si ergo eadem est ler primogenitoꝝ, & primitiarū: ler primitiarū est in signum. fuit ergo preceptū de primitiis cerimoniale, sed in lege noua cerimonialia non sunt seruanda. ergo nec primitie sunt soluende.

Secūdū ar.

¶ Scdo id ad qō quid tenet oꝛ esse determinatum, sed nec in veteri lege nec in noua lege reperitur determinata quātitas primitiarū. ergo ad eas soluendas non tenentur homines ex necessitate. ¶ In oppositū est capitulū presens. ¶ Respondeo dicendū sicut. s. ea. q. j. de decimis. dicimus: iuxta magistrum Alexandrū de balis & sanctū Tho. Et hoc sub duab⁹ cōclusionibus. † Prima q primitie quātū ad substātiā suā sunt de precepto, & sunt ēt precepti iuris naturalis: sicut est de decimis substātia ꝓcepti est vt honorēt deus de ppria substātia, & sustētet minister eius: sicut dalach. iij. vnde Exo. xxij. oꝛ: decimas tuas et primitias tuas non tardabis offerre. Item Exo. xxiij. & ſm hoc remanet ꝓceptū immutatū. pro plenioꝛi declaratione huius cōclusionis notandū est iuxta sanctum Tho. in. ij. q. primitie ad quoddā genus oblationū ptinēt, que deo exhibenꝰ cū quadā pfessione. vt Deute. bꝛ vbi. xxvj. c. subdit suscipies sacerdos cacabū. s. primitiarū. de manu ei⁹ qui defert primitias, & pones ante altare domini dei tui. Et postea mādat ei, q dicat idcirco nūc offero primitias frugū terre: quas dns dedit mihi, deferebatur ergo primitie ex speciali cā. s. in recognitionē diuini beneficij: quasi aliquis profiteatur se adeo fructus terre percipere: & ideo se teneri ad aliquid de huiusmodi deo exhibēdum. ſm illud. j. Paralip. vlt. Que de manu tua accepimus dedimus tibi: & qz deo exhibere debemus id quod ꝓcipuum est. ideo primitias quasi ꝓcipuum aliquod de fructibus terre ꝓceptū fuit deo offerre. Et qz sacerdos constituitur in populo in his, que sunt ad deum ideo punitie a populo oblate in vsum sacerdotū cedebant: vt dicitur nu. xviij. et in hoc. c. s. e. q. j. reuertatimini, pertinet tamen ad ius naturale. vt homo ex rebus sibi datis a deo aliquid exhibeat ad eius honorem. Sed quod talibus personis exhibeantur, aut de primis fructibus hoc quidem fuit

Primū arg.

Secūdū ar.

Opponit et respondet.

S. Thom.

Secūda conclusio.

Aler. ō bal.

Ad primum argumentū.

Ad secūdū.

S. Thom.

Hieronym⁹

Opponit.

Respondet.

Opponit.

Respondet.

Divisio.

Exponit literam.

Augustinus

fuit in veteri lege iure diuino determinatū. In noua autem lege diffinitur per determinationē ecclesie. ¶ Unde est scōa cōclusio. Od hoies tenētur soluere primitias ſm 2suetudinē patrie, & indigentiā ministrorū ecclesie. vnde dixit Aleraūder de balis in tertio: sicut de decimis dictū est, q ante legē quātum ad tarationē talis partis erant in consilio, aduenīte lege in ꝓcepto tempoꝛe gratie quantū ad aliquid in consilio: quantū ad aliquid in ꝓcepto: ita & de primitiis dicendū est. vñ ad questionē rndetur q solutio primitiaꝛ ſm determinationē ecclesie est in ꝓcepto rpe moderno. determinat autē, vt ſm consuetudinē approbatā soluantur primitie, & ſm legem diuinā vbi est consuetudo soluere primitias. preterea vbi indigētia ministrorū dei quibus ſm legē dei sustētatio debetur soluende sunt primitie ſm formā ꝓcepti: si ab ecclesia requirātur. hec ille. ¶ Ad rationes in oppo. Ad primam rndetur negā do 2ntiam. Et rō est qz alio & alio mō primitie erant in signū q̄ cerimonialia. Cerimonialia em̄ erant in signū futuri: & ideo ad presentiā veritatis signate cessauerunt. Oblatio aūt primitiarū fuit in signū preteriti beneficij: ex quo etiam debitum recognitionis causaꝛ ſm dictamē rōnis naturalis. Et ideo in gñali hmōi obligatio manet. ¶ Ad secūdā dicendū, q quāta debeat esse primitia nō inuenit expresse in libris Moyſi siue in lege. Et assignat rōnē sanctus Tho. in. ij. q. primitie quas debent ꝓmittere ad quoddā genus oblationū de quibus ratione est, q sint voluntarie. Hiero. tū dicit, & habetur. extra de decī. c. j. q. maiozū traditione introducti est, q qui plurimum. xl. parte dabant sacerdotibus, qui minimum. lx. partem inter. xl. & lx. licebat vnicuiq; offerre quodcunq; voluissent. vñ inter bos terminos fuit primitie offerēde ſm consuetudinem patrie. vnde quelibet ecclesia cōferuet consuetudinē suam si habet. Si nō hz, recurrat ad consuetudinē vicinarū ecclesiarum. Si vero inueniat ibi diuersas cōsuetudines: illam sequatur que magis accedit ad mediocritatē vel que a pluribus obseruatur. Si tū ecclesia est ita tenuis, q sacerdos non haberet: vñ posset sustentari, tunc vicerem illam consuetudinē eligendā, que amplius soluit vel saltē medīū tenet inter illas. hec Alexander de balis [ecclesias de manu laicoꝝ.] Sed huic verbo & multis sequētibus capitulis videnꝰ cōtraria multa. vt dist. lxiij. Adrianus, in synodo et hmōi. respondet bu. q illa & oia capīa que videntur innuere, q laici possunt concedere ecclesias, vel eaꝝ inuestituras abrogata sunt autoritate sequentiū canonum. [si quis deinceps qm̄ inuestituras] si quis eps et multoꝝ aliozū. idē videtur cōtrarium. j. e. nemini. Rndetur q vel intelligit ex toto in alio casu sicut dicet vel loquitur de iure patronatus, q laicus in ecclesiam potest conferre.

☞ Crimen sacrilegij committunt tenentes decimas si nō reddunt ecclesie.

Decimas. Ad probandū q decimas laici possidere nō possunt: indu cit in primis boc. c. Gregoꝛij pape. vij. Summa est in rubro. Et diuidit in duas partes. in prima dicit, q laici decimas possidere nō possunt: quas a quibuscūq; receperint restituere tenētur. in scōa dicit, q decime debēt in epi ptāte consistere, vt eas clericis oībus iusta distributione dispēset. scōa ibi, bas. de ista materia satis est disputatū tam circa primā gōnem: q parū ante. Lege. ¶ [Decimas in vsum pauperum]. i. ecclesiastice religionis [canonica] ꝓ diuino em̄ cultu qui est cultus pietatis & pro sustētatione ministrorū tēpli & ecclesie dandas esse decimas et primitias precipit [canonica]. i. diuina legis autoritas: vt ꝓz nu. xviij. vel pauperū ad literā. Sunt enim tributa egentiū animarū. vt. s. e. q. j. decime [a laicis possideri]. i. inuadi vel detineri sua vsurpatione, vel illegitima & iniusta eoꝝ siue aliozū cōcessione intelligitur de illis, quas ipsi debēt soluere, & de illis quas alīj soluunt eis: contraria huic verbo assignata vel sunt arrogata, vel de solo facto loquuntur, vel in alio casu intelliguntur: & sic talis sit solutio in sequentibus. Aug. [sacrilegū] qui enim decimas detinēt & non reddūt ecclesie crimē sacrilegij committunt. Nam decime sunt bona ecclesie, vt dicit August. super Jo. homil. lviij. [damnationis] eterna damnatio non incurritur nisi ex peccato mortali: igitur peccatū mortale est non soluere decimas [precipiente dño] dalach. iij. s. e. q. j. reuertimini. Et ita decime sunt precepto diuino sunt etiā debite clericis, & ex debito requiruntur ab eis. s. e. q. j. decime. [bas] scōa pars [nec quidquā persone] hic nō remouet nisi acceptionē personaꝝ, vel affectū persone carnalē consanguinitatē, vel priuatā amicitiam, vel potentiā, vel dignitatē, & personatus tales: dicit ergo [nec quidq̄ exhibeat persone]. i. intuitu persone: qz sic nobilis gñe vel consanguineus suus vel amicus vel potens &c. Non enim negat quin

Augustinus

Divisio.

Exponit literam.

Questio.

Respondet.

Raymūdus

Raymūdus

Divisio.

Exponit literam.

Hostiensis. Hoffredus

Questio. Respondet.

Raymūdus

Divisio.

Exponit literam.

aliī sit plus dādum, & alīj minus, sed ne alicui plus detur: q sit ei dandum & hoc innuit litera. vt ne quis q̄ persone bonorabilibus exhibeat: q sit ei exhibēdum: ſz cuilibet est tribuendum ſcōm locum & meritū suū. bu. [honorabilius] sic. o tantum [vñ alīj clerici moueant]. i. debeant moueri, scandalizari & inginari. bug. [oia cōia]. i. cōiter & iuste dispēſanda. Item. per hoc videt de regulis loqui sed congrue de alīs intelligitur: quib⁹ oia debent esse cōia. i. cōiter dispēſari: sic vt nullus excludatur a beneficio perceptionis: & tamē vni pōt dari plus quā alteri ſm merita personarū: & fedulitatē officiorū. vt. xij. q. ij. vulterane. [detrimentū] vltra q̄ debeat [vna] ad Ephe. iij. vnus dñs: vna fides [fideliter] vt sicut vnitas et cōitas est in fide: ita vnitas & commnnitas sit in diuiſiōe: quasi diceret nullus excludatur a beneficio perceptionis. bug.

1 ☞ Decimas si aliquis tenetur restituere, & tota substantia eius non sufficit, quid iuris.

2 Episcopus an possit remittere decimam homini diuiti.

3 Miles tenetur tam ꝓ se quam ꝓ suis intercessoribus restituere decimas mala fide rerentas: vſq; ad estimationē hereditaris quam habet ab illis.

Quicunq; Ad idē est hoc. c. beati Almachasij in sermone quodam. xl. Summa est q decime fideliter sunt soluende. Et diuiditur in duas partes. in prima ponit q dictum est. in scōa exponit quid sit fideliter decimas soluere. scōa ibi, quid est fideliter. Lege. ¶ [Quicūq; modo emēdet.] ¶ Sed

1 hic surgit qō ꝓ de eo cuius tota substātia non sufficit ad emēdationē: quia longo tempoꝛe retinuit decimas: nūquid teneāt totam substantiā dare: maxime cum postulat sibi remitti iniuitu dei, & ecclesie: cum aliter oporteret ipsum cum sua familia mendicare. Ad istā qōnem. respondet primo Raymūdus dicens, q si sacerdos videat talē hominē contritū & preces suas inniti veritati. s. q oportet eum mēdicare si totū restitueret oꝛ et tanꝰ pauperi dimittere vnde vīnat: cum boc idē eidē postea dare deberet. s. e. q. j. qm̄. boc tamen facere oꝛ eps, & pōt etiā sine consensu capituli: cū sic decime ad ecclesiā reuertantur. extra de bis que fi. a prelat. sine consensu. c. cum apostolica. concoꝛ. bis Host. & Hoff. Sed Hoff. addit q imponeretur ei: vt totū satisfaciat, si ad fortunā pinguioꝛē deueniret. vt extra de solu. Odoardus. bu. vero hic dicit ad qōnem sic: q sacerdos nō oꝛ totā substantiā recipere ab illo, sed totam vel partē ꝓout viderit esse faciendū remittere. idē in

2 glo. Surgit alia questio. & vtrum episcopus posset remittere decimam homini diuiti respondet Guilielmus, q sic in totū vel in partē ex quo imposterū vult cessare a tali receptione: & ecclesiā restituere iuri suo. Et ita episcopus pōt in tali casu perceptos fructus remittere: propter vtilitatē ecclesie. preterea est intelligendū ad emendationē solum teneri eas, qui iniuste decimas tenent nō ab ecclesia in feudum mediate vel immediate. Item no. iuxta Raymundum & q miles tenetur

3 tam ꝓ se quā ꝓ suis antecessoribus decimas mala fide rerentas restituere vſq; ad estimationem totius hereditatis: q̄ habet ab illis antecessoribus. bu. [quid est] secunda pars [vt nec penes] quam sibi retineat. bug. [nec minus] quam de decem partibus vnam. vt. s. e. q. j. decime. bug. ergo nec expense sunt deducende. vt. s. eo. q. j. si monachus. bug. [de negotio] scilicet licito [de venatione] non omni sed licita que sit a laico, & tempoze congruo, & causa inopie bug. [de pecoribus] id est de caseo, lana, & fetibus inde sumptis. bug.

Omnes. Ad idem est concilij Rbotomagēſis. Summa est in rubro. Et diuidit in duas partes. in prima ponit q debeant de omnibus solui decime sacerdotibus, in scōa punit eos, qui tertio admoniti soluere nolnerint. secunda ibi, sed quia. Lege. ¶ [Oēs omnī sunt]. i. ad honoꝛē & cultū eius [sanctificantur]. i. deputantur. Sunt verba diui ne legis Leui. xxvij. [sed quia] scōa pars [domini ꝓcepti] ecce q ꝓceptū est domini de decimis solnēdis. alia patent.

Decimas. Ad idem est hoc. c. ex concilio aguntino sumptū. Summa q exēplo sanctoꝝ patrū decime sunt soluēde. breue est. Lege. ¶ [Decimas Abrahā] vt Gen. xiiij. dedit decimas ex omnibus ipsi melchisedech sacerdoti altissimi [Jacob] tēdēs in aram votū vouit domino Gen. xxviij. dicens cunctorum que dederis mihi decimas offeram tibi.

Non autem. ¶. est, in quo quia superius dictū est de decimis soluendis. sed posset dubitari vtrum possent redimi: magister hic dicit q non & probat per capitulum sequens.

1 ☞ Decime an possint licite redimi a laicis. & nu. 2.

Questio. Primū arg. Scōm arg. Tertiū arg.

Opponit in contrarium. Respondet. Alex. ō hal.

Augustī.

Hugutio.

Archid.

Raymund⁹ Hoffredus Guilielmus

Decimas. Capitulum hoc est ex eodē cōcilio ꝫ Augustino. Sūma est in rubro. Breue est. ¶ Pro pleniori intelligētia. Querit, vtrū decime licite possint redimi a laicis. Et vī ꝙ non ex plenti. c. ¶ Sedo arguit̄ illud Inno. ex de simo. querelam: dicētis, eccl̄ia sicut nō pōt emi: ita nec redimi. si ergo decime nō pñt sine periculo simonie emi: ita nec redimi. ¶ Tertio sic: decime non pñt permutari, p re tpali. ex de rerū pmu. c. fi. ergo ꝛc. ¶ In oppositū arguitur: qꝛ glibet pōt redimere ius suū. Si ergo ius decimarū ptinet ad clericos, nō ad laicos: licite pñt decimas clerici redimere a laicis. Rñdeo circa hoc sunt diuerse opiniones vt tangit̄ hic in glo. ⁊ ab Alexandro de halis in tertio. Quidā enim dicunt ꝙ non ly alicui ius suum spūale redimere sicut nec emere. Et qō ꝺ ꝛ ly cuilibet redimere ius suū, intelligitur de iure nō spūali. vñ ita intelligit̄ cap'm pñs. pbibēdum est epīs, ne fiat ab eis supple, vt redimant. vñ dicit decretalis. ꝫ Matth. de simo. de quodam canonico electo a maiori parte capituli paucis sibi contradicētibus, qui ad sedandā turbationē pecuniam dedit, ꝙ incurrit labem simonie: et tū videbatur dedisse pecuniā vt redimeret ius suū. ¶ Alij vero dicūt ꝙ pōt quis redimere verationem suā vel detrimētū, qō ly circa ius spūale. vñ concilium vbani. j. qō. iij. quesitum. dicit, ꝙ monachi possidentes decimas sibi iuste collatas quas tñ ab epīs redimere pecunia cōpellebantur. Et ar. hūt qd hoc autoꝛitate Aug. qui vī dicere, ꝙ aligs pōt emere iustum iudiciū: qñ iudex nō vult ei sine pecunia iuste iudicare. vñ Aug. ad Macedoniū. ille solet male sibi ablatā pecuniā repetere, qui iustū iudiciū emit: qñ venale esse nō debuit. ⁊ sm hoc exponūt pñs capm decimas quas popl⁹ non vult dare ꝛc, pbibēdum est ne fiat. Supple pzohibendū est laicis ab epīs, ne hoc faciant: hoc est ne aliquid recipiant pro redemptione decimarū a clericis. sm hoc dicūt, ꝙ potest redimi decima cū. l. redimens sit, vel credit nullū ius habere detentoꝛ. Et tamē dicunt ꝙ pōt de iure repetere, ꝙ dicit ꝙ redemptione. Et huius opinionis videtur Hug. hic qui ait. Credo ꝙ nullo tali modo redimere decimas sit simoniacum ex pte redimētis. Ex parte illius q fic vēdit decimas pōt ese simonia, si credat ius decimaꝝ habere ꝙ vendat, sed ñ credit se non habere ius grauiter peccat sic vēdendo: nō tū videtur simoniacus, redimēs vero non cōmittit simoniam: nisi forte crederet rusticos illos habere ius decimarum, quod emit ab eis: ⁊ sic est simonia ex vna pte, ⁊ nō ex alia. ar. j. q. iij. quesitū. patet etiam ꝙ redimens non cōmittit simoniam quia in hoc casu non est aliquid noui iuris spiritualis acquisitio, sed acquisiti ⁊ habiti liberatio, que licita est. Sicut ⁊ licitū est diacono dare domino suo aliqd, vt dimittat eū exercere officiū suum: quia non dicitur emere ordinem vel officiū. Similiter de multis alīs de quibus ereplificat. Sic ergo patet, ꝙ redimere decimas a rusticis vel ab alīs in predicto casu est licitū quia nō do nisi vt illi cessent a tali vsurpatione, ⁊ pro fructibus quos licet emi vel donari sine simonia. ¶ Sed surgit hic

Questio. Respondet. 2

questio ✝ quare ergo est pohibitum in tali casu redimere. Respondetur ꝙ propter multa: scilicet ne sentiant mali aliquem sue contumacie fructū. Bu. secūdo propter perniciem exempli; nō quia ex parte clericorum turpitudo versetur, sed laicoꝝ. tertio vt repetitio habeat locum. vt. C. de cōdi. obtur. can. l. fi. ⁊ ff. e. l. fi. sm Bar. ibi videas quod no. extra de simo. ad aures. ⁊ c. dilectus. Archi. quarto ideo secundum bu. ne rustici ob hoc credant se habere ius illarum decimarum: quia de eis aliquid vt decimas diu retētas persoluant, quod cito possent credere. Et in hoc casu intelligitur hoc. c. Hug. ¶ Alij vero tenent viam mediā dicētes, ꝙ ex pacto pertinet hoc est clericoꝝ, ⁊ laicoꝝ, non possunt redimi decime sicut nec aliqua spiritualia, vel spiritualib⁹ annexa, sed autoritate epīscopi ad cuius ordinationē spectant decime: ⁊ qꝛ autoritas iudicis multū excusat in talib⁹, extra de pbeben. ⁊ digni. nisi. extra de rerum permut. quesitum. potest fieri vt ecclesia vel clericus recipiat decimā, ⁊ de laico aliquā pecuniam. Et hoc dicunt iurta decretū vbani, qui dicit ꝙ cōmutationes pbendarū de iure non possunt fieri pactione premissa, que circa spiritualia vel eis annexa labē continet simonie. Si autem epūs causam inspexerit necessariam: licite poterit de vno loco ad alium locum trāsferre personas. Simili modo dicūt ꝙ autoritate epī modo predicto clerici possunt a laicis redimere decimas. ista videtur sententia Raymūdi Hoff⁹. ⁊ Post, Guilielmus autem dicit in glo. super Raym. ꝙ ipse credit ꝙ si parochialis ecclesia vellet decimas ab iniusto detentoꝛe redimere, non est necessaria autoritas epīscopi: quia cuilibet licitum est redimere ius suum: nec est aliqua simonia ex parte redimentis: quia non dat temporale pro spirituali, sed tantū temporale pro tēporali: sc̄z pro fructibus decime detēte iniuste a milite vel rustico, sed nec miles licet alias peccet cōmittit simoniam accipiendo inde pecuniā: quia nihil spirituale vendit, potest tamen esse simoniacus in tēctione sola, ⁊ voluntate, non re ipsa: si scilicet intendat vendere aliquod ius spirituale. Si autem alia ecclesia ꝙ parochialis velit huiusmodi decimas redimere, necessaria est autoritas epīscopi. His habitis dicēdum est ad rationes in oppositū factas. Ad primā de. c. presenti dicitur, ꝙ prohibetur non ideo: qꝛ sit illicitum ex parte clericoꝝ: vt dictū est, sed propter causas supra assignatas, vel dicendū secundū aliam expositionem, ꝙ nō prohibetur populo ne aliquo munere redimat eas, quod ex parte eoꝝ non potest esse sine peccato, vt supra visum est. ¶ Ad secundā respondetur ꝙ verū est, ꝙ ecclesia non potest ita redimi vt detur temporale pro spirituali. ⁊ ita intelligitur decretalis illa. Sed ꝙ detur temporale pro temporali: sc̄z pro fructibus habendis bene potest fieri, ⁊ hoc non pohibetur. ¶ Ad tertiam respondetur negando consequentiā: qꝛ aliud est permutare, ⁊ aliud redimere. Nā permutare respicit ius: vnde super iure decimarū multū est periculosa: qꝛ vir potest esse sine peccato: redimere autē in nostro casu nō respicit ius acquirendi, sed acquisiti liberatio, vel solum fructus.

Ad primum arguṁ.

Ad secūdā.

Ad tertium.

Diuisio.

Exponit literam.

Maiores. Ad idē est hoc. c. ꝙ est beati Aug. in rubro. Et diuiditur in duas partes. in prima dicit antiquos ideo abundasse bonis: qꝛ deo decimas soluebant et principibus rei publice tributa. in secunda dicit ideo aduersa contingere: quia decime non solunntur intātum, ꝙ fiscus tollat quod non accipit epūs. secunda ibi, ratio autem. Lege. ¶ [Maiores] quia Ebiabam dedit decimas. Gen. xliij. ⁊ dines fuit. Gen. xvj. ⁊. xvij. Jacob obtulit decimas Gen. xxviij. ⁊ dines fuit accepta benedictione a patre. Gen. xxvij. ⁊ Gen. xiij. dicitur fuit multiplicata eius substantia. vnde ꝫ Malach. iij. dūs promittit abundantiam bonoꝝ in his, qui decimas soluunt. S. e. q. renertimini. ⁊ c. decime [bonis omnibus] tam spiritualibus, ꝙ temporalibus [cesari censum] census ergo reddēdus est cesari, ⁊ peccat qui non reddit. ar. xj. q. j. si tributum. ⁊. xxiij. q. viij. ℌ. ecce. hug. ⁊ ꝫ Matt. xxij. reddite que sunt cesaris. ⁊c. [indictio]. i. exactio [parari] id est decimam dare [fiscus] instum est vt qui deo debita non reddimus: ipse qui non ɔ̄a nobis subtrahat tanꝙ ab ingratis [torū]. l. decimā partem cum nouē. vt. S. e. q. j. reuertimini. ⁊. c. decime. hug.

Diuisio.

Exponit literam.

Hugutio.

Et hoc diximus. Ad idē est hoc c. Origenis super ꝫ Mat. Sūma est. Origenes inuehit cōtra simoniacos ⁊ auaros, ⁊ dicit. Qō qui ecclesiā tradūt indignis, auaris, ⁊ vitiosis, ⁊ insipientibus: faciunt domum dei domū negotiationis, ⁊ speluncā latronū. Et comparantur venditoribus colūbarū. potest diuidi hoc. c. in quatuoꝝ partes ℌm quatuoꝝ dicta, que principaliter ponit. sc̄a ibi, hoc ergo facta. tertia ibi, nunc autē. quarta ibi, et arbitroꝝ. Lege. ¶ [Et hoc diximus] sunt verba origenis exponētis verba illa euangelica. intrauit Jesus templum ⁊ eiecit oēs vendētes ꝛc. Matt. xxi. Et primo exponit domū vel templū ad literā sc̄z ꝙ fuit bierusalē postea moraliter pront significat ecclesiā in qua sunt vendentes ⁊ ementes ecclesiastica intra: sc̄z simoniaci. ⁊ alia turpia exercitantes qui domū omnipotentis domum negotiationis ⁊ speluncā latronum faciunt. Et sic refertur hoc. c. ad ℌ. magistri. Nam contra simoniacos. i. venditores, ⁊ emptores ecclesiastici iuris: hic innebit origenes sicut in fine declaratur [ℌm simplicem intellectum]. i. literalē de tēplo] ipso ad literam [de quo per propbetam]. Esa. lvj. ⁊ Mat. xxj. ⁊ Jo. ij. ergo [ℌm corporalem intellectum]. i. literalem accipiemus supple [circumcisionē] ad literam: siquidē in dei ante aduentū xpi carnis circumcisionē obseruabāt: iuxta mandatū datū Abrahe Gen. xj. circūcidetur in vobis omne masculinū [⁊ secundum]. i. ad similitudinē horum. s. templi, ⁊ circumcisionis ad literam obseruabāt festiuitates ⁊ sacrificia corporalia [consequenter]. i. a similī [templū estimabitur]. i. ad literā. i. illud. s. materiale ꝙ fuit in bierusalem constructū primo a Salomone. iij. Regū. vj. secundo [ab Esdra] post reuersionem de babylone. Esdre. v. [a Romanis] hoc predixit christus ꝫ Matt. xxiij. quod impletū fuit post passionē christi per Titum ⁊ vespasianum [speculationis]. i. iudei sicut perdiderunt domū oratonis: sic amiserunt veritatē fidei, ⁊ notitiā veri dei: quā primo quasi priuilegiū singulare habebant: iuxta illud. pš. Notus in iudea deus, ⁊ in israel magnum nomen. Sed nunc sicut amiserūt templū oratonis domum ita amiserūt speculationē ⁊ notitiā veri dei. Nam velamē est positū in cordibus eoꝝ: vt dicit apostol⁹. ij. Cor. iij. ceci quoꝙ facti sunt, ⁊ duces cecoꝝ. Matt. xv. qꝛ vt dicit Paulus cecitas cecidit in israel [ℌm legē]. i. sequendo legē ad literā: quo ad cerimonialia. Nam illa nō mō mortua sunt sed mortifera [hoc ergo]. ℌ. pars. [facto]. s. destructione tēpli rps designauit spūaliter, ꝙ legalia de templo eiicienda erant ad literam cum ipso templo, in quo fiebant: qū de tēplo eiecit boues, ⁊ ones ⁊ cathedras enertit vendentiū columbas. vt Matt. xxj. ⁊ Jo. ij. preterea hoc ꝙ fecit Jesus in eiectiōe vendentiū ꝛc. nō solū fecit in sacrificatione spūaliū actuū suoꝝ: quos ipse fecit in aduētu suo in fundatiōe ecclesie sue sancte, et redemptione humani generis, sed etiā ad correctionē populi, ⁊ doctrinā salutarē eoꝝ: vī eiecit de tēplo vendentes ꝛc. sz vt nō pro mūdanis negotiationibus: non est vtendū domo in qua festinitates nīi sunt celebrande [nec emptionibus ꝛc. nō cōpetenti]. i. non congruo talibus. s. in ecclesia ad literā bn. ista eñ aduersantur quieti denotiōis ⁊ orationis, que debet cum deuota intentione dirigi ad deū dicente ꝑpheta. Dirigatur oratio mea sicut incensum in cōspectu tuo: indecens etiā est, ꝙ domus dei quā decet sanctitudo negotiationi pareat vendentiū ⁊ emētiū, qui sese machinantur fraudibus decipere ⁊ circūuenire. ⁊ aliena rapere, sed orationibus tñ vacare. vnde dūs ingt domus mea domus orationis vocabitur. vñ oratoriū dicit. xlij. di. oratoriū. [et in eo cōgregari quasi in domo] sc̄z ad benedicēdū dūm. pš. In ecclesiis benedicite dño. [nūc aūt]. iij. pars. [nūc]. i. post expositionē literalē prosequentes spūalem [arbitroꝝ dei templū ꝛc.]. i. ecclesiā, que est cōgregatio fideliū [ex lapidibus viuis]. j. Petri. ij. ⁊ nos ipsi tanquā lapides viui superedificamini domos spūales [ℌm carnē]. i. ℌm carnalia desyderia, qui enim ℌm carnē viuunt nō placent deo. Ro. viij. ite si ℌm carnē vixeritis moriemini. Si autē spū facta carnis mortificaueritis, viuetis [questū] pre nimia auaritia multi excecati faciūt ecclesiā speluncā latronū, qui vt dicit apostol⁹. j. Ti. vj. existimāt questū esse pietatē [euāgelio] illi debent de euāgelio viuere, qui euangeliū annūtiant, acaltari seruiūt. vt dicit. j. Cor. ix. ⁊ cōtenti esse debēt quib⁹ alantur, ⁊ vestiantur, ⁊ nō diuitijs nihiare: qꝛ qui cupiūt diuites fieri incidunt in infirmitates, ⁊ tentationes multas: et in laqueū diaboli. j. Ti. vj. hoc enim non decet seruos christi q ait Luc. ix. nisi quis reliquerit omnia, que possidet: non pōt esse meus discipul⁹: vt recte dicat rps [que vtilitas in sanguine] verba sunt cōquerentis, vt ait Hieronymus, ꝙ in tanta credentium multitudine ⁊ in toto orbe generis humani vix suo sanguine digna opera reperiat vnde ait [que vtilitas in sanguine vm descendero in corruptionē que vtilitas]. s. ecclesie est [in sanguine meo] effuso pro ecclesia redēmēda. i. quam vtilitatē consecuta est ecclesia, ⁊ quid ei pdest, ꝙ pro eius redemptiōe sanguine suū fudit. si oēs sicut ante peruersi ⁊ hoc est [dum]. i. si [descendo in corruptionem in membris meis: ⁊ si mēbra mea descendunt in corruptionē vitioꝝ quasi dicere ti si oēs corrumpuntur, ⁊ inficiuntur peccatis. bu. item ipse [per Osee]. i. per ꝫ Michaeam in lib. xij. prophetarū: quorum primꝰ est Osee dicit. vñ. c. [ve mihi] loquitur enim humano more prophetа de eo. bu. [ve mihi] non enim dicit sibi: ve mala dictionis qm̄ est in summo benedictionis, sed, ppter malos cessum ⁊ ruina damnationis: sic enim videns ciuitatē bieru salē flenit ꝛc. Matth. xx. Sed queritur quare ve doloris assumat exprimit dicēs [qꝛ factus sum in messe]. i. post messem. i. factus sum pauper ⁊ inops paucos acquirens ad similitudinem istoꝝ. Nam multi sunt vocati, pauci sunt qui ad nuptias veniunt vt dicat christus [non sunt botri ad māducandum] dolet ergo ecclesiā suam depredatam per malos ⁊ auaros rectoꝛes. vt nō sit cibus nec potus in domo domini: nec sit qui redarguat, nec qui faciat bonum [columbas] hoc eñ dūs dicit contra scribas ⁊ phariseos. Matt. xxiij. qui vendebant colūbas: quibus similes sunt prelati qui simoniace conferunt ecclesias, ⁊ diligunt plus preesse, ꝙ prodesse, ⁊ beneficia conferunt indignis indoctis, ⁊ indisciplinatis: qui nō intelligunt, nec faciunt bonum: quibus verba Hiere. cōgruūt, vt sequitur [principes populi mei id est qui populo pfunt, qui ceci sunt duces cecoꝝ. Matth. xv. ⁊ Paralip. xxxvj. principes sacerdotum ⁊ populus preuaricati sunt: ⁊ subiungit causam dicens [quia me non cognouerunt.]

Hieronym⁹

Exponit literam.

Cum ergo. ℌ. est. Concludit quod ecclesie non sunt recipiende: nisi de mann episcoꝝ, quod probat per sequentia.

Omnes. Ad idē inducit hoc. c. ꝙ est er concilio Aurelianensi sumptū. Sūma est in rubro. Lege. ¶ [Omnes in epi potestate] saltem quo ad legem iurisdictionis. Cum enim episcopus sit princeps ⁊ caput iurisdictionis diocesis: ad ipsum spectat dispositio totius epīscopatus: nisi aliqua ecclesia aliquo speciali priuilegio eius iurisdictione sit exempta.

pš. cxl. a.

pš. lxvij. f.

pš. lxxv. a.

Nullus. Ad idem sequitur hoc. c. ꝙ est Calixti pape. Summa est in rubro. Diuiditur in duas partes. in prima ponit ꝙ dictum est. in secunda precipit ex communicari contra facientes. Lege. ¶ Nullus litera est plana maxime adiuncta glosse. ☞ Jnuestitura regalium an prohibeatur recipi ab imperatoribus, vel regibus, vel alīs.

Diuisio.

Exponit literam.

Quis. Sequitur ad principale propositū boc. c. ꝙ est Gregoꝛij septimi. Sūma est in rubro. Diuiditur in duas partes. in prima statuit ꝙ dictum est in rubro. in secunda punit contrariū presumentes. sc̄da ibi, insuper. Lege. ¶ [Si quis] postꝙ ostendit, ꝙ ecclesie res ecclesie non sunt in ptāte laicoꝝ, sed epōrum: ostēdit ꝙ null⁹ laicoꝝ debeat eas recipere, nec aliquis laicus debeat in eis sibi vēdicare aliquā ptātē [deinceps] hoc ideo dicit: quia hoc iam prius fuerat aliquibus concessum. vt vi. lxiij. Adrianus. ⁊. c. in synodo [audientia] si causam aliquā voluerint ptendere, vel appellare volue rint. vt vi. xvij. c. j. ⁊. xvij. q. v. non vos. bu. [interdicimus] et videntur ibi canones esse date sñie. bug. [inobedientie] hoc sumptū est ex illo. j. Regū. xv. [si quis imperatoꝝ] nisi baberint priuilegiū a propria, vel talem inuestituꝛā possit dare. ¶ Sed hic surgit qō de regalibus, ⁊ vtrū inuestitura regaliū hic prohibeat recipi ab imperatoribus vel regibus vel alīs. Et vī ꝙ sic: qꝛ laicus in rebus ecclesie non bꝫ ptestatem, sed iurta bn. dicit ꝙ nō pbibetur. Et ad argumentū dixit ꝙ regalia non sunt ecclesie quo ad ꝓprietatem, sed quo ad vsum in fendū eñ sunt data eccl̄ie. Et inde est, ꝙ epūs licite de illis suscipit inuestituram a laica persona. ¶ Surgit hic alia qō, verū ad similitudinē possit patronus laicus inuestire clericū de ecclia vel de rebus eccl̄ie collatis. rñdet iurta bug. ꝙ non nec quantū ad spūalia: nec quantū ad tpalia, nullā eñ ptātē bꝫ in eccl̄ia vel in rebus eccl̄ie collatis. vt. r. q. j. nouerint. nisi ꝙ elegit ibi sacerdotem, sed non inuestit aliquo modo.

Diuisio.

Exponit literam.

Questio.

Respondet.

Quoniam. Ad idem est boc. c. eiusdē gregoꝛij. Sūma est in rubro. diuiditur in duas partes. in prima ponitur prohibitio. in sc̄da ponitur punitio contra transgressoꝛes. secūda ibi, ꝙ si. Lege. ¶ [Quoniam de manu imperatoris.] Surgit hic q̄stio. vtrum hic excuset autoritas principis. rñdetur ꝙ non: quia in illis illicitis que ecclesiā ledunt ⁊ offendūt autoritas principis nō excusat, ℌ in his que personā ledūt sepe excusat. vt vi. lxiij. salonitane, vel pōt dici, ꝙ vbi autoritas principis in illicitis excusat, boc fit ex dispensatione propter verecundiā principis ⁊ scandalum vitandum, vt in salonitano. xviij. di. si epūs [excōicationis]. i. ab introitu ecclesie, ⁊ sacramentoꝝ participatione. vt. ℌ. c. proxi. archi.

Diuisio.

Exponit literam.

Questio.

Respondet.

Sane. Ad idē est hoc. c. ex chronica Anastasij sumptū. Sūma est, ꝙ prelatis p laicos institutis debent subditi obedire. Diuidit in duas partes secundū duo exempla que ponit: vnū de Timotheo heretico, secundū de dioscoro etiā heretico. secunda ibi, cum dioscoꝝ. Lege. ¶ [Sane Timotheo] qui secesserat in partem hereticoꝝ. bu. [in scriptis factam]. i. scriptis confirmatam. Hug. vel id est publice protestati sunt. archi. [decesserunt]. viij. q. iij. c. j. contra. Solutio vt dicit hug. ⁊ glo. iste inciderat in heresim iam damnatam: ⁊ ita iam per canonem in illum lata erat sententia. vt. xxiij. q. j. c. j. ⁊ ij. ¶ Surgit questio in quam heresim inciderat iste: quia hic nō expimitur. respondetur secundum bu. quia forte excommunicauerat concilium autoritate Ro. ecclesie congregatum: inciderat per hoc in heresim: quia tali facto Romanam ecclesiā esse caput omniū ecclesiarum negabat, ⁊ priuilegium ei a domino concessum auferre conabatur, ⁊ ita ipso genere delicti hereticus ⁊ excommunicatus erat tanquam ab vnitate ecclesie decedens. vt dist. xxij. omnes, ⁊ dist. xix. nulli. [cum dioscorus] secunda pars [impositionem] manus confirmatoriam non reciperet: nec recipi debuit cum ab introitu ecclesie ⁊ perceptione sacramentoꝝ esset separatus.

Diuisio.

Exponit literam.

Questio.

Respondet.

Quis. Ad idem est boc capitulū quod est pascbalis pape. Sūma est in rubro. breue est, ⁊ planum.

Constitutiones. Ad idē est boc. c. eiusdē pascbalis. breue est, ⁊ planū. cap'm ēt nullus est eiusdē ad idē.

Sicut vestimentū. Ad idē est boc c. ⁊ eiusdē. Sūma est ne ecclesie scidant in potestate epī res ecclesie

Diuisio.

Exponit literam.

reducunt. Et diuidit in duas partes. in prima cõstituit q̃ dctũ est. in scõa punit ℨ facientes. scõa ibi, alioq. Lege. ¶ [Sicut vestimẽtũ scissum nõ est]boc sumptũ Jo. xix. vbi milites postq̃ crucifixerunt Jesum, & diuiserunt sibi vestimenta sua: dixerunt de eius tunica: non scindamus, sz sortiamur de illa cuius sit [scindi]p scisma ta deserẽdo eccl̃m [in vnitate] canti. vj. ipse christus ait: vna est amica mea &c. quam scindere conantur. qui eã a capite suo subtrahũt, & laico subiiciũt. extiñ. q. j. loquit. & vij. q. j. deniq̃. [alioqui]. ñ. pars. [sint in sacris] S. e. [oõs basilice.] & x. q. iij. c. iij. j. si ordinate fuerint ab aliis: sc̃z clericis, vel laicis: pter cõsensum epi, ipse ecclesie ad tps & clerici ppetuo destituanť. i. priuent. Non em̃ debẽt celebrare diuina officia i pdictis ecclesiis: donec q̃ male facta sunt corrigant. vt. j. e. ñ plures pter baptisma parnulos, & penitẽtias mortũ. vt extra de sponsa. non est a nobis. clerici vero illius ecclesie si illi facto consenserint: necibi nec alibi celebrabũt. Si vero fuerint immunes, celebrabunt, non ibi, sm bug. Et est ar, q̃ delictorũ vnius vel paucor̃ puniuntur multi & delicto principis tota terra potest interdici. vt. xxv. q. ñ. ita. bu.

Diuisio.

Exponit literam.

Per laicos. Ad idem est boc. c. Alexãdri pape secundi. Sũma est in rubro. Et põt diuidi in tres partes. in prima ponit qs in rubro. in scõa q̃ nullus habitũ monachi suscipiat sub spe aut promissione vt abbas fiat. in tertia q̃ null⁹ presbyter habeat duas ecclesias. scõa ibi, nullus. tertia ibi. nullus presbytero. Lege. ¶ [Per laicos]qz ad laicos nõ pertinet collatio ecclesie. [nullus]scõa pars. Non enim cõuenit: imo turpe est valde, q̃ quis fiat monachus propter spem, vt fiat abbas: pter multa. primo qz nõ cupit fieri monachus, vt plangat, & lugeat, q̃ est offiũ monachi. vt dicit Piero. ℨ. eo. q. monachi, sed vt plandat vel rideat. scõo qz nõ cupit fieri monachus: vt alteri subiectus et obediẽs ppter rẽm premium habeat vite eterne, sz vt presit & dominet, q̃ est ꝑsumptionis, & ambitionis. tertio qz talis non cupit abstinere, & carnẽ suã domare, sz laute & delicate viuere, q̃ est ꝑcupiscẽtie & voluptatis. quarto qz talis non cupit pauper fieri & egere cum rõe sed optat preesse, vt diuitias tractet, & possideat. q̃ obuiat euangelice perfectioni [spe] & i. promissioe [si enim spe]. i. ex pacto & promissione precedẽti esset simonia, vel sic [promissione] certa, aut spe. als nõ futurus monachus peccaret tũc mortaliter, & sua intẽtione simoniã cõmitteret. bu. [nullus]tertia pars [duas ecclesias] intitulatas. & ad quaꝝ regimẽ intitularet, & ordinaret: tenere em̃ duas iniustũ est: cũ vix possit vni bñ et vtiliter deseruire: niſi spãli priuilegio vel necessitate. & paupertate clericorum vel ecclesiarum. vt. xxj. q. j. c. j. relatio. & x. q. iij. vnio.

Diuisio.

Exponit literam.

Laurentius

1 ¶ Laici non sunt constituendi economi in ecclesia.

2 Economus si est constitutus in rebus temporalibus proprie dicitur vicedominus.

3 Professio dispar q̃ non debeat esse in vno eodemq̃ officio: an sit verum. & nu. 4.

5 Pontificibus an possint sociari qui professione & habitu discrepant.

Quoniam. Hic incipit scõa ps huiꝰ qõnis bernare res ecclie sine economo clerico. Et hoc probat ꝑ sex capla sequentia. Et cõtinuat sm bu. sic dicẽs: qz dictũ erat superius res ecclesiasticas esse in ptate epi: ne forte videret, q̃ eps eas pro voluptate sua dispẽsare posset. Supponit duo capitula in quibus precipitur q̃ quilibet eps habeat economũ de ꝑprio clero, g arbitrio epi res gubernet ecclias ticas, & in hoc ꝑsuliť ecclie, & epo ecclie ne bona ipsiꝰ dilapidẽtur, q̃ facilꝰ posset ꝓpingere: si solus eps dispẽsaret ea, epo etiã in hoc cõsulit: ne macula detractionis respergat, q̃ totũ in pũri. c. notatur. Et põt diuidi in duas partes. in prima ponit q̃ victũ est. in scõa cõminat penã contrafacientibus. scõa ibi, qñ si hoc. Lege. ¶ [Qñ habentẽ epm]vel collegiũ. ix. q. iij. cũ scimus. bug. [proprio clero]. i. maiozis ecclie, si ibi inueniť idoneus: als sumi põt de alia ecclia sui epatꝰ: imo etiã alterius. vt di. lxj. nullus. & c. obitũ. sz laici assumi nõ pñt. vt j. c. proximo. bu. [preter testimoniũ]. s. economi [et sacerdotio]. i. sacerdoti. s. epo [maledictiõis derogatio]. i. maledictio per quã derogat epo non ꝓcurari [qñ]scõa pars. [diuinis] id est ecclesiasticis [subiacebit] qz vt dicit Ber. deponeť, sed Lau. dicit cõstitutionibꝰ. ℨ. ix. q. iij. cũ scimus. Sed forte hec dubitatio soluetur in. c. proxi. in fi. ver. aut si. in glo. archi.

Exponit literam.

Ad primam questionem.

Ad argum.

Ad secundã questionem.

Archid.

Scõm arg.

Opponit.

ma narrat excessum. in secunda ꝓ. dit constituendo: vt economus assumatur semper de clero. in tertia assignat rationẽ quare laicus esse non ds. in quarta punit epm contrauenientem. scõa ibi: proinde. tertia ibi, indecoꝝ enim est. quarta ibi: si quis autẽ. Lege. ¶ [In nona]. s. que tractata fuit nona die concilij, vel nono loco in concilio. bu. [diuinis]. i. ecclesiasticis. vt. iij. q. v. q. x qñ suspecti, & ꝑtim in spũalibus: vt decimis, & primitijs, & oblationibus. Nam in tẽporalibus. i. in vineis, pratis, & possessionibus agroꝝ, laici constituť possunt ab epo nec est dicendus talis q̃ sit economus, sed castaldus & economus si est cõstitutus in rebus tpalibus propie dicit vicedominus. vt di. lxxviij. volumus. & c. diaconũ. & est eligẽdus et cõfirmãdus ab epo in rebus vero canonicorũ dicitur economus: & tunc est eligendus a canonicis. & confirmand⁹ ab episcopo, sed debis plenius. lxxiv. dist. & x. j. q. iij. saluator. bug. [proinde]. ñ. pars. [eligimus]. i. discernimus [ex proprio]. s. c. proxi. [indecoꝝ]tertia pars. [vicarii epi]economus dicit vicarius episcopi: qz gerit vicem eius in colligendo redditus ecclesie, & distribuendo clericis, & pauperibus. bu. [iudicare] sua autoritate, sed ex delegatione bene potest. bug. turpe est, q̃ laici iudices fiant clericorũ: a quibus laici debeãt iudicari. vt dicit imperator constantinus in synodo Nicena sicut refert Eusebius. & lib. sue hist. orie [dispar professio]. i. homines dispariũ professionũ. i. vt vnus sit laicus, & alius sit clericus [qz in lege]scilicet veteri. Deute. xxij. non arabis &c. exponit hic sm q̃ facit ad propositũ licet alia expositio per doctores ponatur. in gl. eius & inter alias & ista scilicet [nõ arabis]. i. non obseruabis cultũ legis iudaice quo ad cerimonialia, que designatur per asinum vel non arabis &c. id est non sociabis fatuos sapientibus in eodem officio in ministerio. archi. ꝓ intelligentia pleniori huius partis. Queruntur duo.

3 ¶ Primum est, & verum sit verum & in vno eodemq̃ officio non debeat esse dispar professio. ¶ Secũdo vtrum in administrationibus possit pontificibus sociari qui professione et habitu discrepẽt. ¶ Ad primum sic proceditur. Et videtur q̃ in eodẽ officio licite possint esse homines dispares professionis sic. in officio docendi & predicandi conueniunt clerici, & religiosi, & variꝰ religiosi qui sunt dispares professiõis. ergo in eodem officio licite &c. Similiter idem arguitur de officio ecclesiastico: in quo conueniunt homines dispares professionis. ¶ In oppositũ videtur esse ter. presentis litere. Respõdeo dicendum iuxta bu. quod duplex distinguitur professio: vna generalis & principalis. & ista est scilicet clericalis & laicalis, secundum quod duo sunt genera hominum. xij. qõ. j. duo sunt genera, & sub vno comprehenduntur omnes ecclesiastice persone: sine omnes clericalis professionis sub alio laici. Alia professio est specialis, qua ad inuicem distinguuntur clerici & religiosi variorum ordinum ab inuicem boc notato respondetur secundum sanctũ Tho. in tractatu contra impugnantes religionẽ sub duabus conclusionibus, q̃ homines dispares professionis in eo in quo sunt dispares siue diuersificantur non bene conueniunt in eodem officio: sicut q̃ laici & clerici socientur in bis, que tantũ pertinent ad officium clerici. vnde ante predicta verba ponitur: indecorum est laicum vicariũ episcopi esse, & ecclesiasticos iudicare. Similiter religiosus nõ potest sociari seculari in illo in quo religiosus a seculari diuersificatur: vt in negotijs seculi exercẽdis, que sunt religioso prohibita. prima ad Ti. iij. Nemo militans deo &c. ¶ Secunda cõclusio. homines dispares professionis in eo in quo non diuersificantur, bene & licite possunt cõuenire in eodem officio: sicut argutum est tam de officio docendi, & predicandi, & in officio ecclesiastico: in quo conueniunt simul clerici & religiosi: sicut licet diuerse sint conditiones hominum: vnum tamen corpus ecclesie constituunt secundum quod in vnitate fidei conueniunt. ad Gal. iij. dicente apostolo: nõ est iudeus, nec grecus, non est seruus, nec liber, nõ est masculus, nec femina. Omnes enim vos estis vnum in christo. Ad ter. dicit bu. q̃ text. presens intelligitur de disparitate generalis & principalis professionis: scilicet clericalis & laicalis. ¶ Ad secundum sic proceditur. ✝ Et videtur q̃ in administrationibus possint pontificibus associari homines qui professione & habitu discrepent. primo quia monachus albus potest recipi in monasterio monachorũ nigrorum, & effici ibi abbas. vnde dicit archid. q̃ vidit de facto quod dominus bonorius papa contulit abbatiam monasterij Fraſiniorum sitã in vioceñ. alsbutineñ. quod monasterium est monachorum nigrorũ cuidam suo fratri monacho albo. ¶ Secundo sic: monachus potest eligi ad prelaturam in ecclesia seculari. vt di. lviij. c. ij. & xviij. quest. j. cap. j. ergo. &c. ¶ In oppositum videtur text. presentis

Expositi literam.

Bugutio.

Prima qõ. Scõa qõ.

Opponit et Respondet.

S. Thoñ. Prima con clusio.

Respondet.

Exponit literam.

Lõtinuatio.

presentis litere. Respõdeo iuxta bu. q̃ sicut supra in q̃stione pcedẽti distinctio est facta, q̃ due sunt professiones: vna principalis &c. ita sunt duo habitus. s. principalis clericalis scilicet & laicalis. item clericalis: alius simplr clericalis, & alius monachalis. itẽ alius albus, alius niger, alius medij coloris, alb⁹ monachus & niger monachus non discrepant in habitu professionis: qz vterq̃ monachus imo in vno & eodẽ monasterio est aliq̃ habitus diuersi coloris sicut ꝓ in monasteriis vallis vmbrose. vñ si clericus non vult effici monachus: non dicet discrepare habitu a monachis in officijs faciendis, et administratiõibus exercendis, & bmõi: qz oẽs vtuntur eodẽ habitu. s. clericali. ergo si monach⁹ vel canonicus regularis associetur epo in administratione rerũ ecclesiasticarum: vt sic economus non dicet discrepare ab epo professione & habitu: cũ vterq̃ vtať habitu clericali. Ad ergo dicit boc. c. q̃ associari epis non debent. &c. intelligendũ est de gñali & principali professione, et habitu. s. laicali. ℨm bug. per boc patet solutio ad oia. [Si quis autem]quarta pars. [reus]. i. diuersus pena. bu.

Non placuit. Ad idẽ ẽ boc. c. q̃ est ex cõcilio symmachi pape. Summa est in rubro. Breue est. Lege. ¶ [Nõ stat tũ dum] niſi de autoritate ecclesie: tũc em̃ põt laic⁹ de reb⁹ ecclesiasticis statuere, & disponere: sic intellige duo capla sequentia [obsequẽdũ]ad Hebr. xiij. obedite ꝓpositis vestris, vt filij patrib⁹.

Laicis. Ad idem est boc. c. ex eodem concilio. Summa est in rubro. Breue est, & patet ex dictis.

Jquis principum. Ad idem est boc. c. calixti pape. Summa est in rubro. breue est, & patet.

5 ¶ Construens vel fundator quis dicatur.

7 Jus patronatus an quis acquirat ipso iure & quis ecclesiã construit &c.

10 Jus patronatus qualiter possit transire ad heredes.

11 Jus patronatus an possit pignori obligari.

Et an possit dari in feudum. nu. 12.

Jementis. Hic incipit tertia pars q̃stionis: in qua ostenditur quid iuris habeat patroni in ecclesiis. & boc ꝓbat per. xij. autoritates sequentes. Continuat enim & ad precedentia. ℨm bu. sic dictũ erat in ꝓmissis capitulis laicos in ecclesiis nihil iuris bñe. Sed ne quis velit excipere patronos, & dicere eos aliquid dominative ptãtis in eis obtinere, subiicit capitula: quibus ostẽdit patronos ecclesiarũ nihil ꝑtinere bominibus in ecclesijs posse bñe, vel vendicare, sz boc de iure alienandi, vendẽdi, ponandi, vel tanq̃ propriũ vtẽdi: intelligiť non de iure patronatus, q̃ laicos in ecclia habere probat. ꝓ intelligentia pleniori huius materie sequẽdo gl. & bu. sunt hic plura querenda & specialiter pro nunc decem.

1 ¶ Primum est quid sit ius patronatus.

2 ¶ Secundum quare sic appellet: & de aliis nominibus eius.

3 ¶ Tertium verum sit ius spirituale vel annexum spirituali.

4 ¶ Quartum er quot & quibus canis acquiratur.

6 ¶ Quintum quando acquiratur.

8 ¶ Sextum quid ex tali iure incumbat patronis.

9 ¶ Septimum quot modis ad alios transfertur.

13 ¶ Octauum an inter heredes posset diuidi.

14 ¶ Nonum quid faciendum sit si patroni discordent.

15 ¶ Decimum quid faciendum est si inter presentantes fit discordia quis eorum sit patronus.

Respondet.

Ad primum quo queritur ✝ quid sit ius patronatus. respõdetur q̃ iure ciuili sic diffinitur: ius patronatus est ptãs iure ciuili patrono cõcessa in persona liberti ad obedientiã sibi prestandã propter beneficiũ manumissionis. hec diffinitio colligiť. ff. de iure patr. l. j. & ñ. & ff. de offic. pre. vi. l. j. ℨ. cum. iure vero can. sic diffiniť ius patronatus est ptãs prouidendi ecclesie: procedẽs ex beneficijs ante consecrationẽ ecclesie collatis: colligiť hec diffinitio, vt dicit Archi. hic et diuersis iuribus. ℨm Hoff. Ber. & ita dicit hic bu. Hosti. vero. sic diffiniť: ius patronat⁹ est potestas presentandi instituendũ ad beneficiũ ecclesiasticũ: sim plex & vacans addens, q̃ prouidentia patroni consistit circa duo: sc̃z temporalia & spiritualia, tenetur enim ꝓ temporalibus esse solicitus, ne dilapidentur & talem ministrum in ecclesia eligere qui diuina officia digne valeat celebrare.

Archid. Hostiensis.

2 **Ad secundum** quo queritur ✝ quare sic appellatur & de nominibus aliis ei⁹

Respondet. respondetur iuxta bu. q̃ ius patronatus dicitur propter defensionem: quã patroni debent impendere ecclesie. Secũdo vero diuersas regiones diuersimode appellatur. Qñq̃ enim

aduocatio. vt extra. e. ti. q̃ clerici. Qñq̃ dicitur vicedominatus. vel custodia, sue guardia. extra. e. preteres. Qñq̃ ius frequẽtationis, vel ꝓcessionis: vt in duobus sequẽtibus capitulis. qñq̃ gratia. vt. ℨ. eo. q. v. c. ñ. quis eꝑorum. bec omnia ꝓ eodem supponunt. extra de sta. mo. in singulis. ℨ. ñ.

3 **Ad tertium** in quo queritur, ✝ utrum sit ius spirituale vel annexũ spirituali. rñdetur q̃ non est spirituale proprie: cum laico competat, & ad heredes tranſeat. vt. j. e. consyderandum, sed est annexum spirituali. extra. e. de iure. & de boc no. extra de iudi. quanto.

4 **Ad quartum** quo queritur ✝ quibus acquiratur. rñdetur iuxta bu. & Hoff. & gl. q̃ tribus er canis ius patronatus acquiritur. primo. s. ex ecclesie constructione. scõo ex ecclesie dotatione. tertio ex territorij ad ecclesiã fundãdã collatiõe. vndeversus. Patronũ faciũt dos, edificatio, fundus. De dotatione & cõstructione. j. e. filijs. De fundi collatione. xvij. q. ij. abbatẽ. idẽ Hosti.

5 & Juno. circa primũ de constructione põt quis dicať construens vel fundator. rñdetur q̃ certe ille, qui a principio & de nouo aliq̃ dedit cũ cõsensu epi diocesani q̃ aliter ecclesia edificari non põt. ex de iure patro. nobis. cũ similibus. itẽ no. post Host. q̃ si fundator põt & vult solus edificare, & dotare diocesanus alium non admittor vt cuitetur dissensio.

6 **Ad quintum** in quo queritur ✝ quando acquiratur ius patronatus. respõdeť, sm bu. q̃ ante cõsecrationẽ ps: qz illa tria consecrationẽ precedũt. vñ ante consecrationẽ ds cõstrui & territorij vbi construitur assignari als cõstrui nõ posset & dotis collatione dotari. als cõstrui nõ ds: vt in sequẽti. c. pic. & c. frigentius. imo ante fundationẽ dos ecclesie est assignãda, vel fundari nõ ds. vt de cõsec. di. j. nemo. ps ergo q̃ ius patronatus acquiritur: qz ante cõsecrationẽ. vñ dicit bu. q̃ si post cõsecrationẽ multi beneficient ecclesiã & supra modũ eã dotent: q̃nis vulgo patroni censeantur, & pro patronis habeantur: non credo rõ eos esse patronos: sz benefactores ecclie recte possent vocari. ¶ Sz surgit qõ. q̃ est rõ diuersitatis. respondeť iuxta bu. qz ille q̃ cõstruit & q̃ solũ vbi cõstruatur, cõfert, & q̃ eã primo dotat ecclesiã ducit ad esse, q̃ nullus istorum facit: sz aliquid ad augmẽtũ & melioratiõe conferant, sz qz dignioza sunt substantialia: q̃ accidentalia, boc põt esse quare ecclesia: maiori honore cumulauit eos, qui sibi esse cõferũt, & eã tanq̃ patres de nõ esse generarũt in esse, q̃ eos q̃ sibi iam nate & per se existere potẽti aliq̃d boni conferũt. ¶ Surgit qõ. ✝ An ipso iure & qs ecclesiam cõstruit vel &c. acquirat ius patronat⁹: etiã si non exprimatur in principio. respondetur iuxta bu. qui ait, credo q̃ sic: niſi expresse renuntietur. ar. j. e. decernimus.

8 **Ad sextum** quo queritur ✝ quid ex tali iure incũbat vel cõpetat patrono. respõdetur q̃ quatuor. vñ versus. Patrono debetur honor, onus, emolumẽtũ. Presentet presit, defendat, alatur egen⁹. ✝ petit ergo sibi aliquid honoris, aliquid oneris, aliquid vtilitatis, bonor consistit in presentatione & reuerentia representat essi ad prebendas, & ad ecclesias nõ collegiatas. extra. e. per totum. in collegiatis autẽ non pro electione faciendã cõsensus eius requiretur, sed bene electus ei presentatur, & cõsensus postulatur. extra. e. nobis. bonor etiam consistit, quod quasi principalis primus in processione incedit, & honorificentius suscipitur, & studiosius ei seruitur. vt in duobus capitulis. j. priori mus. Onus consistit in eo, quod precipuus defensor ecclesie est. vnde tenetur ecclesiam ab omnibus oppressionibus & impugnationibus defendere. vnde & aduocatus eius & defensor dici potest: & de rebus ecclesie solicitudinem debet gerere, ne defraudetur. j. e. q. c. filijs. Emolumentũ siue vtilitas ei competit quoniam si vergat ad inopiam alendus est de bonis ecclesie: & sustentandus. vt in. d. c. filijs. & c. quecunq̃. non tamẽ secundũ voluntatẽ ipsius patroni, sed cum debita ratione ne egeat. Credo tamen dicit bug. q̃ persona & qualitas & ecclesie facultas sunt hic consyderanda: quia aliter est prouidendum nobili vel infirmo & aliter ignobili et sano. Si enim ecclesia tenetur subuenire omnibus indigentibus: precipue tamen suis benefactoribus, & inter eos precipue patronis. ar. dist. lxxxvj. non satis. Item in ipsa fundatione potest patronus laicus de consensu episcopi certum censum retinere. extra. e. preterea. ñ. sed vltra nihil debere exigere: nec in aliquo grauis esse, & si contrauenerit per censuram ecclesiasticam satisfacere compelletur. extra de sta. mo. in singulis. ℨ. ñ.

8 **Ad septimum** quo queriť. ✝ Quot modis ius patronatus ad alios tranſerť. rñdetur, sm bu. & Hosti. q̃ quatuor modis. s. successione donatione, permutatione, & vniuersitatis ratione. vnde versus

Diuisio.

Exponit literam.

Bugutio.

Questio. Respondet.

Versus.

Questio. Respondet.

Respondet.

Bugutio.

Questio. Respondet.

Respondet. Hostiensis. Versus.

ius patronat⁹ transire facit nouus heres. Res pmutata, donatio, venditio3. Successiõe: q3 transfertur ad oēs heredes siue sanguinis, siue extraneis: indistincte enim dr heredes. i. e. consyderandum. ꝛ ad quemlibet trāsit in solidum: etiā sic in equalibus partibus sint heredes: q3 indiuisibile est extra. e. c.

Questio. 10 ſ. ¶ Sed surgit hic ḡstio† quō ius patronatus cum sit spūale aut spirituali annexum posset transire successione ad heredes: cum spiritualia non transeant. vt. viij. q. j. apostolica. rūdetur iuxta bug. ꝙ de iure cōi nulli laico competere pōt vel ad heredes transire, sed vt omnes inuitarentur ad bonum, ꝛ propiores essent ad bene faciēdum de sola gratia, ꝛ benignitate canonum conceditur, vt ꝛ laicis competat, ꝛ ad heredes transeat. Et enim spuale non purum, ꝫ mistū: quis pendet ex prouidentia rerum temporalium. Nam si merū esset laicis concedi non posset. donatione, distingue cum dimissis alīs modis dicendi, ꝙ aut datur laico: ꝛ tunc requiritur consensus episcopi. vt extra. eo. ꝓterea. ꝛ maxime qū dubitatur ne fiat in fraudem, ꝛ transfertur in potētiorem: vt inuitur ibi. Si vero donetur clerico aut loco religioso: tunc non requiritur consensus episcopi. extra. eo. er insinuatione. ꝛ. c. illud. de quo no. Jo. an. in. c. illud. super gl. vlt. ꝛ. e. ti. c. v. lib. vj. sup verbo religioso. tertio ex permutatione: q3 cum alio spūali permutari potest. vt. j. e. q. nemini. extra de rerū permut. ad questiones. ꝛ. c. fi. quarto venditione: quia licet non posset vendi spāliter. extra. e. de iure. cum sit annexū spūali: tñ transit cum vniuersitate: nisi de ipo spāliter excipiatur. extra. e. er literis. ꝛ. c. cum secnlum. Et similiter cum vniuersitate in cōductione ad firmam: siue ad pensionē. vt in. e. c. er literis. ¶ Sed hic

Jo. andr. Prima qō. Respondet. 11 surgunt due questiones. prima* vtrum ius patronatus possit pignori obligari. Rūdetur ꝙ de hoc sunt varie opiniões. Nam quidā dicunt, ꝙ pōt obligari cū vniuersitate: verior tñ vr opinio, ꝙ nec simplr: nec cum vniuersitate possit pignori

Secūda qō. Respondet. S. Thom. Hostiensis. 12 obligari. ¶ Secūda qō est * vtrum ius patronatus possit in feudum dari. Rūdetur ꝙ sicut nec ꝙ se vendi potest: ita nec in feudū dari. vt dicit sanctus Tho. in. iij. di. xxv. Et idē dicit Host. q3 feudū requirit bomagiū ꝙ est res temporalis cū vniuersitate tū que in feudum datur: cui est annexum potest in feudum dari illi: cui illa villa datur. extra. e. cum seculum.

13 **Ad octauum** quo ꝙritur ꝛan ius patronatus inter heredes posset diuidi: vr si ecclia patīt duos sacerdotes, ꝛ duo hr̄des sint discordes: de eadē ecclesia, vtrū vnus possit sibi vnū sacerdotē statuere tñ noie suo, ꝛ alter alterū tñ nomine suo. ita vt vnus sacerdos sit vnius ꝛ alter alterius, vel ecclesia non patiatur simul habere duos p̄sbyteros: vtrū vicissim possint singuli sacerdotē

Respondet. pñtare. ſ. ꝙ alternis vicibus pñtent. rūdet iuxta bug. ꝙ ius patronatus in hr̄des non diuiditur. Non enim patitur diuisionem: nec sessionem recipit. Est enim ius illud incorporale, et singulare, ꝛ indiuiduū. Et cum plures sint heredes: quilibet succedit in totum, ꝛ quilibet hz integrum ius. vt colligit j. er. c. filijs. ꝛ. xxj. qō. ij. c. penulti. Et ḡnaliter cum plures sint patroni: totū ius patronatus est in singulis: ꝛ totū habet a singulis, ꝛ quilibet est patronatus insolidū: ꝛ non plus iuris habēt tres, aut plures, q̄ vn⁹. hec rñsio hr̄ in cle. plures. e. ti.

14 **Ad nonum** quo querit.† Quid faciēdū sit si patroni. discordēt. rūdet ꝑm Host. ꝙ

Respondet. Hostiensis. quocūq3 mō impediatur ordinario ecclesie: ponēdus est economus in ecclesia, qui fructus reseruet fideliter instituēdo futuro. extra de offi. or. cū nos. ꝛ si patronozū vota diuidantur preferāt is, qui maioribus meritis adiuuatur, ꝛ a plurib⁹ presentat. ex. eo. qñ. Si numerus equalis est recurre ad merita. di. lxiij. si forte. Si omnia equalia potest eps dicere item presentate. lxxiv. dist ſi duo. si nolunt vel non pñt concordare: si adhuc representant duos primos vel alios locus erit gratificationi. extra de elec. venerabilem. ſ. obiectionē. Sed si neuter presentator potest sine scandalo poni: q3 patroni minantur, ꝛ dicit quilibet, ꝙ si ponatur alius q̄ per eum p̄sentatus interficiet eū tunc eps similiter si sine scandalo fieri poterit: prout sibi videbit ordinabit ecclesiam. extra. e. qñ. Sed si eps sine scandalo tali ecclesiā ordinare non pōt tunc tenet ecclesiam interdicere, ꝛ reliquias extrahere in patronozū verecūdiam, ꝛ ruborē. extra. e. c. j. ꝛ. ij. intelligendū est ante hic, vt dicit Inno. sup. c. quicūq3. de reliquijs que sunt extra altare in

Innocētius Hostiensis. capellis alias non liceret. idē Bar. in glo. ꝛ Host. in glo. ꝙ si patroni nec sic cōpelci non possunt vel ad concordiam renouari in fine recurrendum est ad brachium seculare. extra de offi. or. c. j. ꝛ extra de bere. excommunicamus. ſ. moneantur.

Respondet. Hostiensis. 15 **Ad decimum** quo querit † quid faciēdū est si eox sit patronus. rūdet ꝑm Hoff. e. ij. ꝙ eps debet expectare

vsq3 ad ser menses: ꝛ si vsq3 tunc non fuerit diffinitum pronideat eps ecclesie de pastore saluo imposterū de iure eius qui vincit. c. fi. Si vero, vel si noluerit eps tanto tpe expectare faciat hoc infra q̄tuor menses. vt extra. e. qñ. si autē qō sit inter eps ꝛ pñtantes forte epo ignorante eos esse patronos tunc donec qō sopiatur ponat eps in ecclesia economum qui fructus referuet future pſone. vt extra de offi. or. cū vos. ¶ Pie mentis. hoc est primum capitulū ꝙ inducit ad ostendendum quid iuris habeāt patroni in ecclesijs: in qbus patroni sunt. Et est capīm Gelasij pape. Sūma est: ꝑter ius patronat⁹ in ecclia quā quis fundauit nihil p̄ ceteris hz iuris. Et pōt diuidi in tres partes. In prima supplicatione cuiusdā denotam de ecclesia consecranda. in scōa committit cōsecrationem. in tertia adiūgit protestationem. scōa ibi, hanc igit. tertia ibi, sciturus. Lege. ¶ Pie mētis in re iuliana]. i. in possessione sui iuris, que sic vocatur iuliana [hāc igit] scōa pars [collata primit⁹ donatione solēni]. i. solēniter ante ꝙsecrationē donatiõe dotis facta, q̄ tanta dꝫ esse, ꝙ sufficiat ad ipsius ecclesie luminaria, ꝛ ministrozū stipendia. de cōsecra. di. j. nemo. bug. [destinasse]. i. cū effectu assignasse, ꝛ dedisse et tūc ly soléni. i. solenniter per chartā scriptā ad cautelā: vt si postea revocaret in dubium: nec aliter posset probari, probaret per autenticū instrumentū: in fundatione ergo ecclesie sufficit simpler donatio, ꝫ in cōsecratione dꝫ solēnizari: si adhuc non est solēnizata [sciturus]. iij. pars [ꝑter processiōis aditum] multipliciter exponit ab bugntione, ꝫ vr ꝙ sit melius [ꝑter processiōis aditū]. i. ius patronatus. nā vt in. ij. arti. ſ. ot. imus ius patronat⁹ qñq3 nominat ius ꝓcessionis. vt hic dicit, processionis: q3 acquirit ex ꝓcessione ecclesie. j. er eo ꝙ ipa ecclia ꝓcessit ad esse [omni rpano]. ſ. patrono. vt referatur tñ ad patronos: de qbus sermo erat ꝛ nō ḡnaliter ad oēs christianos ꝑm bu. [christiano] dicit ꝛ subaudit catholico: q3 nec iudeus nec paganus hmōi ius pōt sibi vendicare: hz ecclesiā dotauerit, vel cōstruxerit puta: domū aliquā, que postea facta est ecclesia. vel territoriū suū fuerit, vbi est cōstructa ecclesia. Hereticus etiam ipso iure hoc ius amitteret: si primo habuit: q3 cadit in heresim. Itē ēt credit ꝑm bug. ꝙ hereticꝰ nō possit tale ius acquirere, ꝫ acquisitū retinet, ꝫ illius iuris effectus ꝛ executio impedit quādiu est in heresi. bu. vel aditū ꝓcessionis vocat quēdam honorē. ſ. ꝙ in processiõe patronus vadit iuxta prelatū, ꝛ hoc ſpectat ad ius patronatus: ꝛ ita per hoc voluit intelligere ius patronatus quasi a parte totum. bug.

Rigentius. Ad idē est hoc. c. eiusdē Gelasij. Sūma est eadē cū summa p̄cedētis capituli: potest diuidi in tres partes. in prima narrat petitionē. in scōa iniūgit. in tertia p̄testat. scōa ibi: ꝛ ideo frater. tertia ibi, nihil tamen. Lege. ¶ [Frigētius] ſra p3 ex precedēti [defensiõe]. i. redemptiõe aīe sue. bu. [Et iō]. ij. pars [bñdictionē]. i. ꝙsecrationē [nihil tñ]. iij. pars. vt. ſ. dicit hic. bu. ꝙ si quis subtiliter hāc literā inſpiceret: vr ꝙ in fine capituli huius ꝛ precedentis nihil aliud probibet: nisi ꝙ patronus non habeat ibi ius ꝓpium. i. ius vtēdi rebus ecclesiasticis: tanq̄ propriꝰ ꝙ ꝓbibetur non solum patronis, sed etiam epis. vt. xvi. q. ij. fine.

Ecclesias. Ad idē est boc capīm clementis pape. Et ſ summa p3 ex ipa litera: videlicet ꝙ ecclesie sunt fundande in locis congruis ꝛ vtilibus. Lege. ¶ [Ecclesias per congrua] vt non sit locus infirmus, vel difficilis ad eundem vel grauatus nimia incōmoditate bestiarū, vel perfectoz: ꝛ buiusmodi. vt quiete ꝛ in pace deo seruiat. Nā vt dr in ps. lxxv. in pace factus est locus eius ꝛ domū eius decet similitudo. ps. xcij. nam etiā edificare in tali loco debēt inde transmutari. vt. j. c. ſi qs vult. ꝛ de consec. dist. j. tribus. bu. [vtilia] vt sit opus ibi edificari ecclesiam. bu. [granari]. xcviij. dist. c. vlti.

1 ☞ Laici nō possunt esse clericos de ecclesijs in quibus sunt nominati vel intitulati.

Contra. Ad idē est boc. c. ꝙ est Leonis q̄rti scribentis Marolo regi. Sūma est in rubro, vel sic* ꝙ laici nō pñt clericos de ecclesijs in qbus vel noiati vel intitulati sunt eligere. bene est. Lege. ¶ [Contra nititur]. i. conat: q3 facit quantū in eo est: q3 de facto tñ ꝛ nō de iure iniustū quidē est, ꝙ clerici per laicos de suis ecclesijs expellant qō facto ꝛ de verbo docuit beatus Ambrosius in epistola de basilicis non reddendis.

Si fundatores. ſ. est. Sūma est patens ꝓ qua inducit capīm sequēs.

1 ☞ Patronus ecclesie vel eius filij si ad inopiam vergunt debent ab ecclesia alimentis confoueri.

Et quid si deueniant ad inopiam sua culpa. num. 2.

Ecclesia

3 Ecclesia si non vult subuenire patrono vel eius filijs debet cogi per superiorem.

Licūq3. Post ꝙ magister posuit id: qō cōpetit patrono qōest honoris. Hūc ponit qō est emolumēti siue vtilitatis. Et ad hoc inducit hoc capīm qō cōcilij toletani. Sūma

Exponit literam. 1 est. † ꝙ patronus ecclesie vel eius filij si ad inopiaz vergerent debeāt ab ipsa ecclesia alimētis ꝓfoueri. breue est nō diuid. f. Lege. ¶ [Quicūq3 aliq̄d] magnū vel multū. ſ. vnde posset ecclesia construi: vel vbi posset edificari: vel vnde posset dotari: ꝛ hoc ante cōsecrationē. Non em̄ ex qualibet dotatione acquirit ius patronatus: sed tm̄ ex illa: que fit ante cōsecrationē. hz nec ex omni illa nisi sit tanta: ꝙ sufficiat ad luminaria: ꝛ cleri cozū stipendia. vt de ꝙsecra. di. j. nemo. bug. [fundasse] i. effectu assignasse, ꝛ dedisse et tūc ly soléni. i. solenniter per chartā scriptā ad cautelā: vt si postea revocaret in dubium: nec aliter posset probari, probaret per autenticū instrumentū: in fundatione ergo ecclesie sufficit simpler donatio, ꝫ in cōsecratione dꝫ solēnizari: si adhuc non est solēnizata [sciturus]. iij. pars [ꝑter processiōis aditum] multipliciter exponit ab bugntione, ꝫ vr ꝙ sit melius [ꝑter processiōis aditū]. i. ius patronatus. nā vt in. ij. arti. ſ. ot. imus ius patronat⁹ qñq3 nominat ius ꝓcessionis. vt hic dicit, processionis: q3 acquirit ex ꝓcessione ecclesie. j. er eo ꝙ ipa ecclia ꝓcessit ad esse [omni rpano]. ſ. patrono. vt referatur tñ ad patronos: de qbus sermo erat ꝛ nō ḡnaliter ad oēs christianos ꝑm bu. [christiano] dicit ꝛ subaudit catholico: q3 nec iudeus nec paganus hmōi ius pōt sibi vendicare: hz ecclesiā dotauerit, vel cōstruxerit puta: domū aliquā, que postea facta est ecclesia. vel territoriū suū fuerit, vbi est cōstructa ecclesia. Hereticus etiam ipso iure hoc ius amitteret: si primo habuit: q3 cadit in heresim. Itē ēt credit ꝑm bug. ꝙ hereticꝰ nō possit tale ius acquirere, ꝫ acquisitū retinet, ꝫ illius iuris effectus ꝛ executio impedit quādiu est in heresi. bu. vel aditū ꝓcessionis vocat quēdam honorē. ſ. ꝙ in processiõe patronus vadit iuxta prelatū, ꝛ hoc ſpectat ad ius patronatus: ꝛ ita per hoc voluit intelligere ius patronatus quasi a parte totum. bug.

Diuisio. **Diuisio.** Ad idē est boc. c. eiusdē cū summa p̄cedētis capituli: potest diuidi in tres partes. In prima dicit quod dictum est. In secunda protestatur quod in rebus ecclesie nihil iuris sibi vēdicare potest. In tertia quod aliq̄d occupauerit de rebus ecclesie censura ecclesiastica cōpelleť restituere. scōa ibi: ipsis tamē heredibus. tertia ibi: si quis. Lege. ¶ [Filijs vel nepotibus] quorū nomine intelliguntꝰ pronepotes ꝛ ceteri recte descendentes. Bug. [ꝓpinquis] ex latere descendentibus. Bu. aperte colligit † ꝙ ius patronatus transit ad heredes. Bug. [honestioribus]. i. catholicis. q3 nō hereticis vel paganis vel subaudi maxime. Bu. [cōstruxerit ꝛ ditauerit] sicut. ſ. [solertiā]. i. cautelam: ꝛ solicitudinē [iudici] ab epo ad talia ōstituto ꝛ ꝓstituto: puta economo: vel archidiacono. Bu. [talia]. ſ. ꝙ dilapidet: ꝛ fraudet res ecclesie. Bug. [insinuare] simplici verbo: vel denūtiando vl̄ accusando. Credo em̄ ꝙ i tali casu patronus laicus pōt accusare laicū. vt no. ſ. ij. q. vij. accusatio. ꝛ. ſ. e. q. i. constitutuz imo quilibet qui est de sua plebe. ar. lxij. dist. plebs. ꝛ extra de testi. ex parte. Bug. ꝛ gl. [regis auribus ꝛc.] hoc tunc demū dꝫ fieri: qñ per eccleť ſticū iudicē cogi nō pōt: vt eū corrigat. vt. xj. q. j. petimus. ꝛ. xvij. di. nec licuit. Bug. vel cū iudex ecclesiasticus deest. vt extra. de fo. compe. ex transmissa. aliter non potest adiri iudex secularis. vt. xj. q. j. placuit. ſ. quisqs. in gl. vel loquitur in eo casu: cū simul rex est patronus. Bug. [ipsis tñ] scōa pars [nullus noz am]. i. nullū damnū: nullā lesionez. [attingat]. i. faciat eccle. Bu. [qō]. i. vt opere patroni [assumat]. i. mereať recipere a deo [multa] si multū seruiuit eccle. [vel saltē aliquā]. i. modicā si parū seruiuit ecclesie [partē salutaris mercedis]. i. eterne retributiōis: quasi diceret: ita bñ opereť: vt in celo retributiōis mercedē percipiat [multam] si multū ꝛc. sicut ante. Bug. [si quis] tertia pars [annue excōicationis] per annū abstinebit a sacramentis ecclesie: ꝛ celebra tiõe misse: si sacerdos est. di. lxxxiij. c. j. nec ob hoc si clericus est euadet penam depositionis: quia in casu nō cōcesso distrahit bona ecclesiastica: nisi dispensetur cum eo. vt. xij. q. ij. apostolicos. ꝛ. xij. q. ij. nullus. Bug.

1 ☞ Patronus si non presentat idoneum quid iuris.
2 Patronus aliquis an possit seipsum presentare.
3 Pater an possit filium vel nepotem presentare.

4 Prelatus vacante ecclesia si propio motu vocat patronum: ꝛ ei confert ecclesiam valet.
5 Patronus infra quod tempus debeat presentare.
6 Patronus si presentat vnum: ꝛ postea alium quid iuris.
7 Patronus cui presentabit si non sit ibi eps.
8 Pupillus pfonus si psentat idoneū: ꝛ tutor aliū: qs pferet.
9 Patronū sperni intelligit tribus modis.
10 Patronus si est absens ꝛcomode expectari nō pōt: q. d iuris.

Decernimus. Ad idē sequit hoc capitulū: qō est ꝛcilij toletani. Sūma est. † ꝙ patron⁹ eccleſiarū debēt offerre ordinandos in ipis ecclesijs epo: ꝛ irrita erit collatio vl̄ ficti quā facit epo spreto patrono. pōt capīm diuidi in tres partes. In prima ponit: ꝙ patroni debēt habere cura solicitā de ecclesia. In scōa ꝙ ipsoū est vacantib⁹ ecclesijs pſentare epo ordinādos. In tertia dicit: ꝙ ordinatio facta p epm spreto patrono nō valet. hz quos dignos patronus ꝑm tauerit ordinari debebūt. scōa ibi: atq3 rectores. tertia ibi: qui spretis. ¶ Pro declaratiõe materie piura q̄runt. primus est.

1 † Quid si patronus nō pñtauerit idoneū. Rūdet ꝑm Host. ꝙ siue patronus sit laicus siue clericus si pñtat indignū pōtatur suo iure ea vice: ꝛ devoluit ptās ad epm. extra de sup. neg. prela. sicut. in fi. in auc. de san. epis. ſ. si qs. orator. colla. ix. vñ si primus presentatus est indignus: eps nō tenet scōz recipere nisi velit gratificare. extra de sup. neg. pla. c. antepenul. ꝛ vlti. Cōcordat Jan. in gl. extra de filijs pbyterorum sup. c. ppos fuit. Et addit ꝙ tñ bene facit: si reddat pulsionē patrono laico pñtanti idignū. q3 laici nō sunt instructi in negotijs ecclesiasticis: sed Ber. extra. de offi. or. in glo. super. c. cū nos. dicit ꝙ laicus patronus licet pñtet idignū: nō est pīnatus. nec pri uandus ptāte pñtandi: sed in collegio aut in pſona ecclesiastica aliud est extra. de elec. cū in. cūctis. Sic ēt ꝙ patronus laicus variare pōt anteꝙ sit ꝛfirmatus: sed nō cleric⁹ extra. de iure patro. c. cū aūt. Inno. recitat hāc opinionē: vbi supra. sed alij

2 dicūt ꝫ vt supra. ¶ Scdo querit † vtrum aliquis patronus possit seipm pñtare. Rūdet ꝑm Bug. ꝙ nō. Ctūcūq3 sit idoneus extra. e. ꝙ nostras. viij. q. j. in scripturis. tū si plures sunt patroni bene pōt vnum de se pñtare: vt dicit Soffre. extra de

3 elec. cū in iure. idē Host. in gl. ¶ Tertio querit † vtrum possit pater filiū vel nepotē pñtare. Rūdet ꝫ Host. ꝙ sic: dūmodo sit idoneus: qm̄ potius videť pſentādus: ꝙ alius. ar. extra de coha. cle. ꝛ mu. c. j. ꝛ extra de censibus. cū apostolus. ſ. phibe

4 mus. Cōcordant Inno. Soffre. ꝛ Bar. ¶ Quarto q̄rit † qd si vacante eccl̄ia plat⁹ ꝓpio motu vocat patronū: ꝛ ei cōfert ecclesiā in qua hz ius patronat⁹. Rūdet ꝑm Host. ꝙ cū hoc nō habuit originē a se: sed eps ꝓpio motu cōtulit ei: credo ꝙ possit talis patronus ꝓsentire volūtati plati. extra. e. ꝙluit.

5 ꝛ extra de elec. cū inter. ¶ Quinto q̄rit † infra qō tempus patronus dꝫ pñtare. Rūdet ꝙ si patronus est laicus dꝫ pſentare. ſ. q3uo mensez: si est ecclesia vel monasteriū tenet infra sex mensez ēt si ius patronat⁹ habuerit ex collatiõe laici. extra. e. si laicus li. vj. al's eps ordinabit de ecclesia. ar. extra. e. cū pro

6 pter. ¶ Sexto q̄rit † quid si patronus presentat vnū ꝛ postea aliū. Rūdendū vr dissimis alijs modis dicēdi iuxta Archi. hic. ꝙ si patronus est laic⁹ ꝛ primo pñtatus est dignus: scōo illū eps dꝫ acceptare: ꝛ si nō facit debet primo puidere ob dolum suuz ꝛ iniuriā: q̄ facit illi. Et in tali casu intelligit decretalis illa extra. e. paſtoralis. Si vero sunt eque digni ambo ꝛ variare patrono cōcedit: eps tunc ibi habet liberū arbitriū: vt in decretali cū autē. extra. e. Si vero est collegiū vel ecclesia ſtica persona variare nō pōt. sed primus ꝑficiend⁹ est. extra. e. cū aūt aduocatus. ¶ Septimo q̄rit † qd si eps nō sit cui patron⁹ pñtabit. Rūdet ꝙ vacāte ecclesia pñtare dꝫ capitulo

7 ar. c. cū olim. extra de maio. ꝛ obe. ꝛ est exꝑssum extra de iſti. c. j. li. vj. Lege. ¶ Decernimus fundatozes ꝛ patroni qcunq3: siue heredes eozum. bug. [idoneos] de eodem episcopatu. vt di. lxxi. hortamur. glo. [offerant] primo electos a se. debet em̄ patronus primo eligere: ꝛ nominare sacerdotem. ꝛ postea offerre. i. presentare epō [ad ordinandū] quo ad ordinē: si nondum est ordinatus vel [ordinandum]. i. instituendum: cōfirmādum: ꝛ inuestiendū quo ad tēporalia ꝛ spiritualia. bug. ꝑm quē no. hic ꝙ in capellis ꝛ in ecclesijs nō collegiatis tota electio ſpectat ad patronum. In alijs est vnus de eligentibus vt

8 xvij. q. ij. abbatem. Surgit hic questio quā mouet hic Archidia. † Quid si pupillus siue puer qui est patronus habēs septem annos aut vltra presentat idoneum ꝛ eius tutor presentat alium equalem presentato per pupillum quis eozum preferri debet ꝛ admitti. Respondetur ꝙ preferri ꝛ admitti ꝑsentatus per pupillum. Et rō est: q3 ipse pupillus est dñus: ꝛ hanc

Tancredus.

sententia sequit̄ Tancre. z Bar. brixi. in sua gōne dn̄icali. que incipit tutor, cuiusdā ꝛc. [qō si spretis sc̄da ps. † Sperm autem patronus pōt intelligi trib⁹ modis ſm Hugu. Primo si nō vocet̄ vbi cōmode vocari possit: exspectari. sc̄do si adest non tn̄ audit̄: nec admittitur ad p̄silii. Simile notat. lxiij. di. 9

Questio. Respondet.

obeuntibus. ar. xj. qō. iij. certū. ¶ Surgit qō † qd si patronus est absens z cōmode expectari non pōt. Rn̄det q eligēt cleri ci sibi prelatū: vel si non sint ibi clerici eliget populus vt epūs nec ipse postea adimeniēs poterit cōtradicere prelatus tamē eum debebit cognoscere sicut patronum. hug. [irritam]. i. irritandā: z hoc in odiū z verecūdiaz epi. ¶ Surgit qō qua auctoritate irritabit̄ illa ordinatio epi. ſtion pōt dici q authoritate patroni: qz nemo indet sibi in sua causa. ius dz dicere. vt iij. q. i. §. vlt. Rn̄det q autoritate maioris hec fiet. proponet em̄ patron⁹ q̄rela superiori iudici. s. metropolitano: z eius auctoritate remouebit̄ ille male instituꝰ. Credo tn̄ q possit irritari ab ipso epo: si peccatū suum vult cozrigere: z emēdare. Nam tali casu licet ei cozrigere erroꝛem suum. ar. di. l. peniten tes. z. xxxv. q. ix. quod quidā. z extra. de elec. nosti. ſm Hug. z gl. [ordinari] ab ipo maioꝛe: vel eius autoritate ab alio epo in odiū propt̄ epi vel forte [ordinari] a propio epo: si maioꝛ vult ei deferre in tali casu. Hug.

Rndet.

Diuisio.

Exponit literam.

Questio.

Respondet.

Monasterium. Ad idem sequit̄ hoc c. ex romana ſnodo sumptū. Sūma est i rubro. Diuidit autē in duas partes. In prima dicit q patronus nō dz p̄uari iure patronatus in ecclesia canonice ab eo cōstructa. In sc̄da dicit. q licitū est patrono pītare rectorē in predicta ecclesia. sc̄da ibi: liceat q̄p. Lege. ¶ [Monasteriū]. i. ecclesia q̄libet. vl oꝛatoꝛium. hz vulgare franco. oꝛatoꝛiū dicit capella. p como do p̄nate psone fundata. Hug. canonice]. i. cū consensu epi loci illi⁹. [A dn̄io]. i. iure patronatus: qō impoꝛpie dz dn̄ū cū magis sit solicitudo seruitū. Hugu. [vel monasteriū]. i. ius patronatus qō habet in eo [a dn̄io]. i. pītāte: z est idem sensus [eo, inuito] Nā volens pōt iuri suo renūtiare: vel in alia eccle siam trāsferre. Hic surgit qō. Si trāsferat ecclesia illa in aliū locū queritur vtꝛ iste patron⁹ hz ius patronatus in ecclesia noua: vel in veteri: vel intraq. Rndetur iuxta Hu. q si erat patronus in p̄rioꝛi ecclesia tm̄ ratione constructiōis vel terri toꝛij: habet ius patronatus in veteri z non in noua ob hoc q p̄rioꝛis esset patronus: nisi postq̄ fuit patronus in prima ali quid fecerit: per qō acquisiuisset ius in noua eam cōstituēdo: vel dotādo. Si vero fuisset patronus rōne dotatiōis qz dimi tie nouam sequunt̄ ecclesiā: habet ius patronatus in vtraq;. Hug. [liceat] sc̄da pars [cōmēdare] per electionē. Hu. [illi⁹ dioceſis [de quacūq; parochia vult. ar. e. q. v. c. j. [oī tamē ca nonice]. i. vt idoneum eligat: z de eadem dioceſi. als potest repelli. ar. di. lxxi. hortamur. Hug.

Exponit literam.

Rationis. Ad idē inducit hoc c. Hzego rū pape i regiſtro. Sūma ē ea dem cū summa p̄cedētis capl̄i in prima pte. Lege. ¶ [Rationis monasteriū]. i. ecclesiaz. hu. [vōdica re] quo ad ea: q̄ spectant ad ius patronatus. s. quo ad electiōnē sacerdotis: z p̄uidentiam: z defensionem ipsius ecclesie.

Prouidentia. s. est: in quo magister dicit q epi ecclesie debent honoꝛari z bñ tractari a fundatoꝛibus iuxta p̄uidentiam z ammonitionē epi: ad quod inducit duo sequentia capitula.

Diuisio.

Exponit literam.

Onsyderandum. Hoc est p̄mū. c. q idu cit: z est beati Hzegoꝛij. Sūma ē q ecclie patroni debeāt ecclesiā in honoꝛe z statu suo debito iuxta p̄uidentiā epi q̄seruare: z manutenere. Et diuidit in duas partes. In prima ponit. In sc̄da docet epm quid contra cōtrariū p̄sumētes agere debeāt. sc̄da ibi: si autē. Lege. ¶ [Cōsyderandū tenere]. s. ecclesias quo ad ius patronatus. [defen dere] z p̄uidere. Hu. [Si aut] sc̄da pars. [in epi potestate] omnes enim ecclesie sue dioceſis sunt in pīte epi: z penā dz modus inueniri: qualiter possint cōsistere in tali statu: in quo prius erant. de gse. di. j. c. ij. Hug. [aut reliquias] vtriq; istoꝛ verborum derogatum esse dicit Hug. nisi velit quis dicere. q loquitur de reliquijs nō in altari recluſis. sed in alijs vasculis in ecclesia positis. Et est sensus q epūs interdicat officiū ibi ita q ecclesiam permittat sic esse. Hug.

Exponit literam.

Plures. Ad idem est hoc capitulū ex concilio tiburiensi. Sūma est in rubro. Lege. ¶ [Si plures contenderint de cōi ecclia]. i. de cōi iure pſonaꝝ q̄ cōiter hñt i ecclia. hu. [cōtenderint] qz volūt in vnū pſbyteruz cōsentire. de ista materia dictum est supra in p̄in. qōnis. arti. x.

Itergo. s. est: in quo incipit quarta pars hui⁹ qō nis: in qua ostēdit magister q laici dona re decimas vel ecclesias sine consensu epi non possunt. z hoc concludit ex. c. quoniam. z. c. nullus. z. c. si quis principum.

Laici. Hoc. c. est ex cōcilio maguntino sumptum. Summa est ipsa litera patens ¶ [Siue q̄senſu]. i. autoritate. Archi. nisi in casu p̄assignato. in. c. decernimus. s. cū epi spretis patronis p̄sbyteros in ecclesijs instituerunt. hu. z Archi.

Nuentum. Ex cōcilio cabilonen̄. sumptū. Sūma est in rubro. Et diuidit i duas partes. In prima narrat excessus. In sc̄da p̄ohibet. sc̄da ibi: vñ oportet. Lege. ¶ [Inuētū absq; cōsenſu epoꝝ] oēs ecclesie sue dioceſis cōsensu z volūtate epi sunt regēde. vt. x. q. j. regēda hug. [vnde oportet] sc̄da pars [cozā epo] adimentis aliis videlicet epīs: si agit̄ ad depositionē. Si vero agit̄ ad penitētiā agēdam vel suspensionē vel amissionē ecclesie adimittis sibi tn̄ clericis suis: credo q solus epūs cū suis clericis pōt cognoscere de crimine p̄sbyteri: ēt criminaliter ad qualēcūq; penaz agāt: nisi ad depositionē [canonica regula] seruata. hu. [amittere] nō tn̄ deponetur: nisi actū sit ad depositionem [grauī.] Nam de leui culpa debet ei imponi penitentia: z ordo z bñficium seruari: vt di. lxvij. sicut. hug.

Diuisio.

Exponit literam.

Questio. Respondet.

Sic ergo. s. est: in quo magister concludit ex autoritate Hieronymi. s. e. q. s. q. sicut monachis licet ꝛc. Litera plana est: z sic solvit p̄positum. Sūma est. q.

Decimas. Ad hoc iducit hoc. c. Urbani pape sc̄di. Sūma est i rubro. Et diuiditur in duas partes. In prima p̄hibet. In sc̄da cōminatur penam. sc̄da ibi: q̄ si. Lege. ¶ [Decimas voluntate] precedente: vel sequēte. Nam ēt prescribere potest quis ecclesiam a laico. [donatas] extra de iure patro. cura. Archi. ¶ Sed surgit q̄stio. Quid si epūs malitiose consentire nō vult. Rndetur agatur per superiorem. extra. e. c. nullus. Lau. Archi.

Diuisio.

Exponit literam.

Questio.

Respondet.

Emini. Ad idē hoc. c. ex decreto Sylue stri. Sūma est q monasteriū siue ecclesia non potest in ius p̄priū alicuius regis vl alterius trāsferri. Et diuidit in duas partes. In prima ponit q̄ dictū est. In sc̄da ponit decretū. sc̄da ibi: q̄si. Lege. ¶ [Nemini] ſm Hugu. dimissis aliis expositionib⁹ et intellectibus literę: istud. c. nō loquitur de iure patronatus: ſz simpliciter de ipsa ecclesia: z assignat quatuoꝛ casus. P̄imꝰ q nō ſz clerico vel laico tradere ecclesiā in p̄priū ius: ſcz vt fiat cōe habitaculum. ar. xix. q. iij. qui semel. sc̄do est. qñ non licet ecclesiam tradere nisi alteri ecclie. tertius est q nō ſz alicui cōmutare ecclesiam nisi p̄o ecclia. Quartus est q in nullo casu licet ecclesiam vendi: esset enim simonia. z sc̄m hoc legit̄ sic p̄incipiū huius. c. [nemini] sc̄z epoꝝ: vel quoūcunq; liceat tradere alicui regum aut hominū [monasteriū]. i. ecclesiam [in p̄priū ius]. i. in p̄priū vsum: vt fiat ibi cōe habitaculuz: vel tradere ecclesiam eam supponendo: z in p̄prietatē inducēdo: nisi ad alind monasteriū. i. nisi alī monasterio. i. ecclesie. z sic Gratianus inducit hoc. c. q ecclesia nō det alicui in p̄prietatem: nisi alī ecclie: vel cōmutare: nisi cum alio monasterio. i. q alio monasterio. vl alia re spūali. Laur. z hic intellect⁹ satis congruus est, vt dicit Archi. Et ita nobis videtur [nemini licet vendere ecclesiā.] hoc nullam habet exceptionē. esset em̄ simonia, vt dictum est. Hug. [q si] sc̄da pars. hoc ad quēlibet casum p̄missum respicit. Hug.

Diuisio.

Exponit literam.

Laurentius. Archidia.

1 ☞ Ecclesia potest mutari de loco ad locum autoritate epi suadente necessitate.

2 Utilius ecclesie semper debemus facere.

Diuisio. Exponit literam.

Iquis. Hic incipit qnta pars huius qō nis, in qua ponit casum ſpāles de volente mutare ecclesiam de loco ad locū. Sūma est † q de licentia epi pōt suadente vtilitate ecclesia de loco ad locū mutari, dū tamen officiū diuinū nō deseratur sc̄z que duo dicta potest diuidi in duas partes. sc̄da ibi: z dicat. ¶ [Ad melioꝛādū.] hec ē vna de. iij. causis, quib⁹ ecclia mutatur de loco ad locū. Alie tres habent. de cōse. di. p̄ima

1

2 trib⁹. ar. † q semp q est vtilius ecclesie debemus facere. xij. q. j. videntes. z. q. ij. sine exceptiōe. Hu. Archi. [ponere]. i. aliud edificare: quod intituletur nomine p̄rioris monasteriꝰ saltem ꝑtum ad personas, z possessiones z iura. Utrum autē erit patronus p̄rior patronus, diximus supra. e. q̄. c. monasterium. dicit hic Archi. q sic si ex dotatione fuerit patronus p̄im⁹.

Archid.

Secus

Questio Rndet.

Secus si ex sola ꝓstatione soli: vel ecclie vel monasteriū ꝑstructione: cuz consilio epi: z patroni. si habet [fratrum] nūquid sufficeret cōsensus abbatis z epi. Rndet Hug. q̄ nō. [Et dimittat] sc̄da pars. dicit Hu. si fieri potest esse aliqua de causa: q facerdos ibi remanere non potest.

Diuisio.

Onstituit. Hoc. c. est ex cōcilio magūtinē. sumptū. Et hic incipit sexta pars huius qōnis: in qua imponit penā monachoꝝ recipientiū aliū monachū nō p̄o fructu animarū: sed p̄o vtilitate tēporaliū. hoc capitulū dicit Hu. nō deberet esse hic. xx. q. iij. z ibi exponet. hic, enim nō facit ad ꝓpositum magistri. ponit autem in hoc capitulo q: pena puniunt qui hoies circūeuntiū ad ingressus monasteriꝰ vt bona illoꝝ habeāt. Et pōt diuidi in duas partes. In prima narrat excessum. In sc̄da punit eos canonice pene. i. excōicationi subiciendo. In tertia statuit vt tales qui allecti ingressi monasteriū ibi debeāt p̄manere: z res eoꝝ dentur heredibus. sc̄da ibi: pene canonice. tertia ibi: hi. alia patent.

1 ☞ Abbas si recipit aliquem monachum sine consensu fratrū an valeat talis receptio.

2 Fratres an possint recipe aliquē ad ordinē vacāte monasterio.

Exponit literam.

Ongregatio. Hic est septima pars qōnis ſm Io. in q̄ ostēdit q cōuentus eligit sibi abbatez. z est capl̄m sumptū ex eodē cōcilio maguntino. Sūma est. q. vacante monasterio quocūq; ad cōgregationē monachoꝝ spectat eligere abbatē. Et diuidit i tres ptes. In prima dicit qd dictū est. In sc̄da dicit: q epūs non pōt abbates sec̄i retinere ꝛ voluntatē suā. In tertia pont, q nō ſz abbatibus aliqd ordinare de suis ꝓpinquis vel amicis sine fratrū voluntate. sc̄da ibi: epūs tertia ibi: aūt. Lege. ¶ [Cōgregatio eligere abbatez] hoc rōnabile est. Tū primo: q̄ p̄sumit̄ q religiosoꝝ cōuentus sibi melioꝛē z vtilioꝛē eliget in abbatē. Tū sc̄do qz verosimile est q sic per cōuentū electus magis pacifice: z maioꝛi charitate reget z tractabit conuentū ac ipsi⁹ bona curio sius ꝓcurabit. Tū tertio qz cōuentus minus resistet: z magis obediet ei: qnē sibi in caput z pastoꝛē elegerunt. vel [peccaue rit] z ob hoc depositus fuerit aliter non licet. vij. q. iij. nōne. [violenter]. i. ſz volūtatē abbatis. z si vult cedere causa humilitatis. vt. xvij. q. ij. abbas [Ipse] sc̄da pars [Ipse]. i. abbas [ordinare] in monachū vel [ipse]. i. epūs [ordinare in abbatem [sine fratrū voluntate] nisi vellent maligne resistere: tūc em̄ posset ar. ix. q. iij. cū simus. Hug. z si posset manifestuz est q valeret.

Hugutio.

Questio. Rndet. 1 ¶ Hic Archi. monet qōnem. † Quid si abbas recipit aliquē monachū sine cōsensu fratruz. dicit Host. q nō debet facere: sed si fecerit tz vt extra de regu. ad aplicam. idē no. in summa.

Martinus.

Idē dicit Martinus de fa. fauoꝛe religionis. extra de regu. poꝛrectum. xij. q. j. religiosam. cum multis aliis. Sed istis cō tradicere vl̄ ista litera manifeste. Et ob hoc foꝛtedicit Specu. q in talibus consuetudo loci cuiuscūq; erat expectenda. arg. extra de his q̄ fiunt a plā. ea noscitur. Archi. ſz videtur nobis q Hug. dicit optime: q regulariter fieri non dz: nisi vbi malitiose monachi vellent resistere [consanguineis] p̄sertim

Archidia.

Questio. Respondet. 2 ¶ Surgit hic questio † vtrū vacante monasterio fratres posſent recipere aliquem ad ordinem. Respondetur iuxta Guil. q sic quia tota potestas in illo casu remanet penes conuentum, licet contrarium seruetur vt ipse notat in spe. ti. de statu mona. §. als. versi. xx. queritur. z sequenti. dic: vt de regu. si ad solum. lib. vi.

¶ Causa decimaseptima.

Cōtinuatio.

Quidā ꝓsbyter. Hic intitulat decimaseptima cā que continuatur sic ad superiora. Supius magister tractauit de statu monachoꝝ: z de decimis, z alijs ad ecclesiam pertinentib⁹. Nūc in ista causa incipit tractare de ingredientibus religionem, in terserit etiam de p̄uilegijs. z im munitatibus ecclesiarum, z rerum ecclesiasticarum, ostendēs qualiter puniēdi sunt res ecclesiasticas suadentes, vel q infra spatium ecclie aliquā congressionem, vel rapinam, vel furtuz

3 fit actus volūtatis deliberate. ¶ † Sic ergo ad votū tria req

faciūt. Sed vt ad hec tractāda magister competentius descēdat thema p̄emittit: z inde qōnes elicit dicens. Quidā p̄sbyter. Ex isto themate magister elicit quatuoꝛ qōnes. Quarum p̄ima est vtrum reus voto. ꝛc.

¶ Questio prima.

2 ☞ Votum diuersimode diffinitur.

3 Ad votum tria requiruntur.

4 Votoꝝm triplex diuisio.

5 Votum singulare qnid dicatur. Quid simplex. numero. 6. Quid solēne. nume. 7.

9 Periculi causa sufficiens que dicatur.

12 Vota duo diuersa si quis emisit quid iuris.

13 Vota facta a constituto in angustijs an valeant.

14 Vota facta duplici ex cā deficiente vna an teneant.

Diuisio.

Quod autem. Hic intitulatur p̄ima q̄stio: an liceat penitere qui infirmitate grauatus: se velle fieri monachuz dicit. Et diuiditur hec questio in duas partes. In prima probat q quatuoꝛ capitula: quod talis penitens est reus voti. In secunda dat solutionem. secunda ibi: his itaq;. Pro pleniori intelligentia huius materie de voto veniunt querenda quinque.

1 ¶ Primo vtrum expediat aliquid vouere.

8 ¶ Sc̄do vtrū votum semper sit de melioꝛi bono.

10 ¶ Tertio vtrum magis laudabile sit z meritoꝛiū facere aliquid sine voto: ☞ cum voto.

11 ¶ Quarto vtrū omne votū obliget ad sui obseruationē: vel vtrum reddere votū sit necessitatis.

15 ¶ Quinto vtrum vouens aliqd statim teneat illud soluere.

Primū ar.

1 **Ad primum** Sic procedit. † Et vl̄ q nō expediat aliqd vouere. ¶ Primo sic. ꝛps z apl̄i non legunt aliquid vouisse. ergo videt q, nō expediat aliqd vouere. Cōsequētia vl̄ bona. q: si expediret: illi nos aut verbo aut exemplo docuissent: maxime dicente apl̄o. j. ad Coꝛin. iiij. imitatoꝛes mei estote: sicut z ego xp̄i. ¶ Sc̄do sic. Nō expedit alicui se periculo miscere, sed q̄cūq; vouet periculo se inſicit. quia q̄ ante votum sine periculo poterat p̄eterire: ſi non seruetur post votum periculosum est. ¶ Tertio sic. Non expedit alicui vt se priuet bono: qō ei deus donauit: sed libertas est vnum de maximis bonis: que deus homini dedit: q vl̄ priuari per necessitatem quā votum imponit: ergo non vi deꝛ expediens homini: q aliqd vouerit. ¶ In oppositus est lr̄a p̄sentis. c. vbi ponit illud psalmiste. vouete z reddite dn̄o deo vestro. ¶ Rndeo p̄o pleniori intelligētia huius qōnis. primo p̄mittemus: quid sit votū. sc̄do quot sunt species eius. tertio respondebit ad qōnē. vtrū sc̄z expediat aliquid vouere.

Scōm ar.

2 ¶ Circa p̄imū est notādū † q varie reperiunt̄ date diffinitiones voti. Nā magister sentētiarū in quarto di. xxxviij. diffinit, hoc mō. Votū est testificatio q̄dā p̄missionis spōtanee: que deo z de his q̄ dei sunt ꝓprie fieri dz. magister Hugo de sancto victoꝛe i primo lib. de sacramētis. parte. xij. sic diffinit. Votū est sponsio animi voluntaria. ¶ Tertio quidā iurisperiti sic. votū est alicuius boni cū deliberatione facta p̄missio. ¶ Quarto antiqui doctoꝛes theologie sic diffinierūt. Votū est cōceptio boni ꝓpositi cum deliberatione firmata: qua qs ad aliqd faciendū vel non faciēdū se deo obligat. ¶ Quinto alij sic diffiniunt. Votū est p̄missio melioris boni ex deliberatione firmata. ¶ Pro declaratione harū diffinitionū notandum est cū sancto Tho. in sc̄da. sc̄de. q. lxxxviij. q votum quā dam obligationē importat ad aliqd faciēdū: vel dimittēdū. Obligat se homo homini ad aliqd per modū p̄missionis q̄ est actus rōnis patet. Tum ex hoc q p̄mittens: q̄ est enuntiatio quedam. Tum ex hoc q p̄mittens rem p̄missaz ad alterum ordinat. Omnis aūt ordinatio rōnis est. Sicut em̄ hō in petendo, vel deprecando ordinat quodammodo q sibi ab alijs fiat. Ita p̄mittendo ordinat: q̄d ipse p̄o alio facere debeat. sed p̄missio que ab hoie fit homini: non pōt fieri nisi per verba: vel quecūq; exteꝛioꝛa signa. deo autē pōt fieri p̄missio per solam interioꝛem cogitationē. qz vt dicitur. j. Regum xv. homines vidēt ea que patēt: ſz deus intuet coꝛ. ¶ Exprimunt tamē quādoq; verba exteꝛioꝛa: sed ad sui ipsius excitationem sicut circa oratione cōtingit vel ad alios ꝛtestādū: vt nō solum desistat a fractione voti ꝓpter timoꝛem dei: sed ēt ꝓpter reuerentiā hominū. p̄missio em̄ procedit ex ꝓposito faciendi: p̄positum aūt aliquā deliberationē exigit: cū

Tertium ar.

Opponit in contrarium. Respondet.

Hugo de sancto victoꝛe.

S. Thom.

funtur. primo quidē deliberatio. scōo propositus voluntatis. tertio promissio: in qua perficit ratio voti. ¶ Sup adduntur aūt q̄dā alia duo ad quādam voti cōfirmationē. l. pmūtiatio nis: fin illud ps. ¶ Reddam tibi vota mea q̄ distinxerūt tibi labia mea: ⁊ iterū testimoniū alioꝝ. que oia includunt in diffinitione magistri sniarum que inter oēs videtur' pfectissima vt dicit sanctus Tho. in quarto q̄ est. q̄ votū est testificatio q̄dā promissionis spontanee. q̄ deo ⁊ de his q̄ dei sunt: ppie fieri dz. quia ponit promissionem. q̄ est essentialiter votū. ⁊ tangit voluntatē. eo q̄ dicit spontanee. que est causa obligationis: ⁊ cōfirmationē vltimam. pmissionis. que als includitur in hoc. q̄ dicit testificatio. ⁊ voti terminū. qui est actus. ad alteruz in hoc. q̄ dicit que deo dz fieri quia votū non sit sanctis. nisi fm q̄ per suffragia sunt mediatores iter nos ⁊ deū. sicut ⁊ oratio ad sanctos fit. Et ideo omne votū pncipaliter ad deū reduci tur sicut ⁊ oratio. Tangit autē materiam in hoc. q̄ dicit q̄ est de his que dei sunt. Alie vero diffinitiones dantur fm diuersa. que requirunt ad votuz in illis diffinitionibus incōprehē sa scōm magis. ⁊ minus. ¶ Circa tertiū articulū de speciebꝰ

4 votoꝝ est notandū † q̄ reperitur triplex diuisio votoꝝ. pri mam eñ magister sententiaꝝ in. iii. di. xxxviij. ponit istā. Oēs est votum quoddā cōe. ⁊ quoddā singulare. cōe votū dicitur. q̄ est de his. ad que oēs tenent. sicut est votū q̄ in baptismo quisquis expanus facit abrenūtiādo diabolo. ⁊ pompis eius. ⁊ fidem seruare. vt dicit glo. super illud ps. ⁊ vonete ⁊ reddite

5 dño deo vestro. † Votum singulare dr quod est de his ad que non tenemur sicut sunt supererogatiōis sicut infra videbitur in alia qōne. Ista aūt diuisio qua votuz diuidit in singulare ⁊ in cōe vt dicit Albert'. ⁊ sanctus Tho. in quarto. est diuisio analogi q̄ predicatur per prius ⁊ posterius de suis diuidendis: sicut ens de substātia. ⁊ accidēte. Cum eñ votū sit obligatio ex voluntate facta necessitas antē voluntariū excludit illud votū q̄ nihil necessitatis habet dicitur p prius votū. quasi habens complete rōnez voti. Et hoc est votū singulare q̄ est de illis. ad que non tenemur. Illud autē votum q̄ hz aliquid necessitatis. habet incomplete rōnez voti. Et ideo di citur per posterius votum. ⁊ hoc est votū cōe q̄ est de his ad q̄ omnes tenent quorum est necessitas cōditionata nō absolu

6 ta. scda diuisio voti est in priuatū siue simplex. ⁊ in solēne. † votum simplex siue priuatū dicitur q̄ simpliciter emittit nulla solēnitate adhibita. vt cum dico. voueo continentiam. voueo

7 intrare religionem. ⁊ non plus procedit. † Votum solēne est. q̄ post votum solēnitas sequit. Ista diuisio vt dicit sanctus Tho. vbi supra in quarto est diuisio totiꝰ potestatiui i suas partes. Cuius pfecta virtus est in vna suarū partiū. In alijs autem quedā ipsius partitio. sicut anima diuiditur in rōnalem. sensibilem ⁊ vegetabilē. virtus autem voti est obligatio. que quidē virtus complete est in voto solēni. cuius obligatio nullo casu irritari pōt. sed est incomplete in voto priuato siue simplici cuius obligatio aliquo casu irritat. ¶ Tertia diuisio voti est. q̄ aliud est purum ⁊ absolutum. vt cū quis sine cōditione aut determinatione emittit votū continentie. abstinētie. vel peregrinationis. vel simile. Aliud est votum conditionatum vt cū quis vouens peregrinationē vel hmōi dicit. Si deus dederit mihi sanitatem vel vsq̄ ad annum vel simile. ¶ Oīs habitis venio ad qōem soluendam. Rūdeo dicēdū. iuxta sanctum Tho. sub vna breui cōclusione. q̄licet nō expediat aliquid vouere propter vtilitatem dei. expedit tamen propter vtilitatem hominis. patet ꝛclusio. quia sicut illud quod damus deo nō est vtile. sed nobis. quia quod ei redditur reddenti additur. vt dicit Augu. Ita etiā promissio qua deo aliquid vouemus nō cedit in eius vtilitatē. qui à nobis certificari non indiget. sed ad vtilitatē nostram inq̄tū vouendo voluntatē nostrā imobiliter firmamus ad id q̄ expedit facere. Et ita patet conclusio q̄ expediens est vouere. ¶ Ad rōnes in oppositum. Ad primam respondetur negando consequentiam. Et rō est de ꝛpo. quia vt dicit sanctus Tho. ꝛpo scōz se non competebat vouere. Tum quia deus erat. Tum q̄ inq̄tum homo habebat firmatam voluntatem in bono. quasi cō pugnanso existens q̄uis per quādam similitudinem ex persona ejus dicatur in ps. fim glo. vota mea dño reddam in conspectu timentium eum. Loquitur autē pro corpore suo. q̄ est ecclesia. de apostolis autē dicitur. q̄ intelliguntur vouisse pti pientia ad perfectionis statū. quando xp̄m relictis omnibus sunt secuti. vnde apostolus de seipso dicit. i. ad Lozin. xi. Cū essem liber ex omnibus. omnium me seruū feci. ¶ Ad scōam rūdetur negando minorem. falsum enim est. q̄ periculū imineat vouenti ex ipso voto. sed ex culpa hominis. qui voluntatem mutat transgrediendo votū. vnde dicit in epistola ad armentarium ⁊ paulinam. Non te vouisse peniteat. imo gaude iam tibi non sic licere. q̄ cum tuo detrimēto licuisset. ¶ Ad tertiam respondetur negando minorē. dicimus enim. q̄ sicut non posse non diminuit libertatez: ita etiā necessitas firmate voluntatis in bonū non diminuit libertatē. vt patet in deo. ⁊ in beatis. ⁊ talis est necessitas voti similitudinem quādā habens cum confirmatione beatorū. vnde Augu. dicit in eadez epistola. q̄ felez necessitas: que in meliora compellit.

8 **Ad secundum** Sic. p̄cedit. † Et videt q̄ votum non sit de meliori bono. Primo sic. melius enim bonū dicitur: quod ad supererogationem pertinet. sed votum non solū sit de his q̄ sunt supererogationis: sed ēt de his que pertinent ad salutez nā in baptismo vouent hoies abrenūtiare diabolo: ⁊ pōpis eius: ⁊ fidem seruare. vt in gl. super illud ps. vouete. ꝛc. Item Jacob etiam vouit: q̄ esset eis dñs in deū: ⁊ q̄ decimas ⁊ hostias ⁊ pacifica offerret ei. vt habet Gen. xxviij. hoc autē maxime est de necessitate salutis. ergo votum non solū sit de melioꝛi bono. ¶ Scdo sic. videtur q̄ votum non solū de melioꝛi bono fieri posset. ꝛ ēt de illicito. sicut patet in voto de iepte qui in cathalogo sanctorum ponitur. qui venit vt primū q̄s occurreret sibi reuertenti de victoria offerret deo: ⁊ obtulit p ꝑiam filiā. quod illicitum fuit. ¶ Tertio sic. ea que redūdāt in detrimentum persone vel que ad nihilus tunt vtilia: nō habent rationē melioris boni. sed quādoq̄ fiūt aliqua vota de ꝫmoderatis vigilijs: vel ieiunijs: que vergūt in periculū psone. Quādoq̄ etiam fiunt aliqua vota de aliquibus indifferentibus ad nihilum valētibus ꝛc. ¶ Quarto videmus quosdā ⁊ precipue feminas vouere q̄ non pertinent caput tali die. p festo: quādo licet operari: vel q̄ non comedant hunc vel illū cibum: sicut anguillā: vel aliud simile. Et de his nec est consiliuz: nec est preceptum. ergo videtur q̄ votuz non semper fit de bono. de quo est consilium sue de melioꝛi bono. ¶ In oppositum est diffinitio ꝑius posita. q̄ votuz sit promissio melioris boni. ¶ Rūdeo dicendum sub ista cōclusione. Licet votum cōiter acceptum quod supra appellamus cōe votū: fit de his que cadūt sub precepto: quēadmodū est illud: q̄ quilibet in baptismo dicitur vouere: vt arguebat in primo argumēto votum proprie sumptum quod votum appellauimus. votuz singulare: non est nisi de melioꝛi bono: siue de his que cadūt sub cōsilio. Ista conclusio quo ad primā partē est manifesta. Quo ad scdam probatur sic iuxta sanctū Tho. in ꝑa ꝑe. Cuz enim votum sit promissio deo facta: oportet q̄ sit de bono ad deum pertinente. ⁊ q̄ sit deo acceptum. Cum ergo omne peccatū sit contra deū: nec aliquod opus sit deo acceptū: nisi sit virtuosum: cōsequēs est: q̄ de nullo illicito: nec de aliquo idifferenti debeat fieri votū: sed soluz de aliquo actu virtutis. Sz quia votum promissionem volūtariam importat: necessitas autem voluntatē excludit: illud quod est absolute necessariuz esse: vel non esse nullo modo cadit sub voto. Stultū eñ esset: si quis voueret se esse volaturū: vel non esse moriturū. Illud vero quod nō habet absolutam necessitatem: sed necessitatez finis: puta quia sine eo potest esse salus: cadit quidē sub voto: inq̄tum voluntarie fit: nō autē inq̄tum est necessitatis. illud autez q̄ nec cadit sub necessitate absoluta: nec sub necessitate finis: siue conditionata omnino est voluntarium. Et ideo p ꝑfectissime cadit sub voto. Hoc autem dicitur maius bonuz: in cōparatiōe ad bonū q̄ cōiter est de necessitate salutis: vel q̄ superaddatur illis bonis: fine quib⁹ nō est salus. vt dicit sanctus Tho. in quarto. Et ideo propie loquendo votum dicit esse de bono melioꝛi. Oīs habitis dicendū est ad rationes in oppositum. ¶ Ad primam rūdetur. q̄ votum illud baptizatorum non propie dicitur votum: vt dictuz est: sed large: siue cōiter dictū. ¶ Ad illud quod dicit rūdet iuxta sctm Tho. ⁊ iuxta dñm Albertum in. iiij. q̄ votū Jacob fuit de bono cōsilij. Cū eñ dicit: erit mihi dñs in deū: intelligitur p cultū specialem: ad quem in cōi non tenebantur alij: sicut est erectio altaris: preordinatio loci ad templi futuram edificationez. Et cum dicit decimas ꝛc. hoc erat etiam inconsiliabile. quia nōdum erant ministri quibus debentur decime: nec etiaz multi pauperes: eo q̄ tunc habitatores erant rari. Et ideo tūc oblatio decimarum non sub ꝓcepto sed sub concilio cadebat. ¶ Ad secundam respondetur iuxta sanctum Tho. q̄ quedā sunt que in omnem euentum sunt bona: sicut opera virtutis: ⁊ alia que absolute possunt cadere sub voto. Quedam vero in omnem euentum sunt mala: sicut ea que secundum se sunt peccata. ⁊ hec nullo modo possunt sub voto cadere: vt dictuz est. Quedam vero sunt in se quidem consyderata bona: ⁊ secūdū hoc possunt cadere sub voto. ⁊ sic accidit in voto iepte: qui vt dicitur iudicū. xi. votuz vouit dño dicēs. Si tradideris filios amos in manus meas: q̄cūq̄ ꝓim⁹ egressus fuerit de fozib⁹ domus mee: mihiq̄ occurret reuertēti in pace: offeram eum in holocaustum dño. Licet enim hoc ꝑtum ad emissionē voti esset erit laudabile quia ex deuotione ⁊ fide: qua ꝑabat habere victoriam processit: nihilominus ex indeterminatiōe eius fuit indiscretum: ratione cuius poterat malum euētū habere: si occurreret ei aliquod animal. nō imolādum. sicut asin⁹: vel homo: quod etiā accidit. vnde ⁊ Dionysius dicit: q̄ in vouendo fuit stultus: quia discretionē non adhibuit: ⁊ in reddendo impius. premittitur tamē ibidē: q̄ factus est spiritus dñi super eū. quia fides ⁊ deuotio ipsius ex qua motus est ad vouendum fuit a spiritu sancto: ꝓpter quod ponitur in decalogo sanctoꝝ: ⁊ ꝓpter victoriā quā habuit sicut alij sancti. Et quia probabile est eū penituisse de facto iniquo: q̄ tamē aliquod bonum figurabat. ¶ Ad tertiam rūdet iuxta sanctū Tho. ⁊ Albertū: q̄ maceratio corporis publica p vigilias ⁊ ieiunia nō est deo accepta: nisi inq̄tū est opus virtutis: quod quidem est inq̄tum cum debita discretione fit: vt scz cōcupiscentia refrenet: ⁊ natura nō nimis granetur: ⁊ sub tali tenore possunt huiusmodi sub voto cadere ⁊ non aliter. vnde votum quod vergit in periculum sanitatis: ⁊ vite: non est seruandū. nec tale quod vergit in periculum persone potest cadere sub voto. Et ideo cum est periculum: frangendum est votum: vel potius habendum ꝓ nō voto. bonū tamen est: q̄n talibus queratur dispensatio superioris: sed si tarde habeatur: vel eā non daret ⁊ periculum imineret posset secure frangere votū.

9 † videtur autē mihi inquit Albertus q̄ sufficiens causa periculi est duplex. scz aut vel infirmitas. pauptas vt si forte quis vouit nō comedere carnes. ⁊ cum mendicat non dant ei nisi carnes. vel ea que sunt de carnibus. que si nō comedat in edia cōsumetur. infirmitas aūt vt si vouit nō comedere hoc. vel illud: ⁊ postea deb litatur nisi comedat. tunc puto votuz frangere posse. Vota vero que sunt de rebus vanis ⁊ inutilibus. sicut de non pectinendo caput die sabbati. ⁊ similia potius sunt decidenda. q̄ observanda. ¶ Ad quartā respondet iuxta Albertum magnū. ⁊ sanctū Tho. q̄ talia vota potius sunt sortilegia que dam: q̄ vota. ⁊ sunt reliquie quedam idolatrie. fcōm quam observantur dies. ⁊ menses. ⁊ ideo ꝓ nō votis habenda sunt. ⁊ etiam si ꝓ bonore dei ⁊ sanctoꝝ fiant. vt dicit Albertus. ⁊ peccant talia vouētes ꝓpter similitudinem idolatrie. quia vt dicit Dionysius cum infidelibus. nec etiam nomina debemus habere cōia. ⁊ apls dicit. i. ad Thessa. iiij. Ab omni specie mala abstinete vos.

10 **Ad tertium** Sic procedit. † Et videtur q̄ nō sit magis laudabile. aut meritoriuz facere aliquid cum voto. q̄ sine voto. Primo sic. dicitur enim in scōo lib. de vita cōtēplatiua. sic abstinere vel ieiunare debemus. vt non nos necessitati ieiunandi subdamus. ne iam nō deuoti sed inuiti rem voluntariam faciamus. Sed ille qui vouet ieiunia subdit se necessitati ieiunandi. ergo melius erit si ieiunaret sine voto. ¶ Scōo hic. Dicit apls. ꝫ. ad Lozin. ix. Hilarem datorem diligit deus. sed quidam ea que vouent ex tristitia faciūt. ⁊ hoc videtur procedere ex necessitate. quia votum imponit. quia necessitas ꝛtristans est. v. ethico. ergo melius est aliquid facere sine voto. ¶ Tertio sic. votum necessarium est ad hoc. q̄ firmetur voluntas hominis ad rem. quaz vouet. sed non potest magis firmari voluntas ad aliquid faciendum. q̄ cum actu facit. illud ergo. nō est melius facere ali quid cum voto. q̄ sine voto. ¶ In oppositum est illud quod super illud ps. vouete ⁊ reddite. dicit glo. vouete voluntati cōsulitur. si cōsilii non est nisi de melioꝛi bono. ergo melius est aliquid facere ex voto. q̄ sine voto. patet. q̄ qui facit sine voto: implet tantum vnum consilium. scz de facīdo. Qui autem facit cum voto implet duo cōsilia. scz ⁊ vouendo. ⁊ faciendo. ¶ Respōdeo iuxta sanctum Tho. in scda scde. vbi supra sub ista ꝛclusione q̄ melius est ⁊ magis meritoriuz idē opus facere cuz voto. q̄ facere sine voto. Hec cōclusio ex triplici ratione colligitur. primo quidem quia vouere est actus latrie. q̄ est precipua iter virtutes morales. fcōm illud Esa. xix. Colēt eum in hostijs. ⁊ vota vouebunt dño ⁊ ꝓsoluent. Colere autem deum est propie religionis siue latrie. nobilioris autē virtutis est opus melius ⁊ magis meritorium. vnde actus inferioris virtutis est melioꝛi. ⁊ magis meritoꝛ⁹ ex hoc q̄ imperat a superioꝛi virtute. cuius actus sit per imperium. sicut actus fidei vl spei melioꝛ est q̄ impetret a charitate. ⁊ ideo act⁹ alia rum virtutum moralium puta ieiunare. quod est actus abstinentie. ⁊ cōtinere quod est actus castitatis sunt melioꝛa. ⁊ magis meritoꝛia. si fiat ex voto. quia sic iam pertinent ad diuinū cultuz quasi quedā dei sacrificia. vnde Augustinus lib. de virginitate dicit. q̄ nec ipsa virginitas. quia virginitas est. ꝫ q̄ deo dedicata honoratur. quam vouet. ⁊ seruat continētia pie

tatis. Scōo veritas ꝓfate conclusionis patet ex eo: quia ille qui vouet aliquid ⁊ facit plus se deo subucit: quā ille qui solum facit. Subducit enim se deo non solum quātū ad actū: sed etiam quātū ad potestatē. quia decetero non potest aliud facere: sicut plus daret homini: qui daret ei arborem cū fructibus: q̄n qui daret ei fructus tātū. vt dicit Anselmus li. de similitudinibus. Et inde est q̄ ēt promittentibus gratie agūtur. ¶ Tertio patet veritas conclusionis: q̄ per votum immobiliter voluntas firmatur in bonum. Facere autem aliqd ex voluntate firmata in bonum pertinet ad perfectionē virtutis vt patet ꝓ philosophū. ij. ethi. sicut etiam peccare volūtate obstinata aggrauat peccatum: ⁊ dicitur peccatū in spiritū sanctū. ¶ Dis habitis dicendū est ad rationes in oppositū. Ad primā respondetur negando cōsequentiā. Et ad authoritatem respondetur q̄ non est ad ꝓpositum nostrum. Et rō est: q̄ vt dicit sanctus Tho. illa intelligenda est de necessitate coactionis: que inuoluntarium causat ⁊ devotionē excludit. vnde signanter dicit ne iam non deuoti: sed inuiti rē voluntariam faciamus. Ifecessitas autem voti est per immutabilitatē voluntatis. vnde ⁊ voluntatē confirmat ⁊ deuotionem auget. Et ideo ratio non sequitur. ¶ Ad scdam respōdetur pariter negando consequentiam. Et ratio est quia necessitas coactionis inquātū est contraria voluntati tristitiā causat. fcōm philosophum. Ifecessitas autem volūtati in his qui sunt bene dispositi: inquātū voluntatem cōfirmat nō causat tristitiā: sed gaudium. vnde Augustinus in epla ad armētarium ⁊ paulinā. Nō te vouisse peniteat: imo gaude iam tibi nō licere. q̄ cuz tuo detrimento licuisset. Si tamē ipm opus fcōm se cōsyderatum triste ⁊ inuoluntarium: redderetur post votum: dum tamen remaneat voluntas votum implēdi: ad huc est magis meritoꝛium: quā si fieret sine voto. q̄ impletio voti est actus religionis: que est potioꝛ virtus: q̄ abstinētia cuius actus est ieiunare. ¶ Ad tertiam respondetur negādo minorem: ⁊ ratio est iuxta sanctū Tho. q̄ ille qui facit aliqd sine voluntate habet immobilē voluntatē respectu illius operis singularis q̄ fit: ⁊ tunc q̄n facit non manet volūtas eius firmata. in futurū: sicut vouentis. quia suam voluntatem obligauit ad aliquid faciēdū: ⁊ antequam faceret illud singulare opus ⁊ fortasse pluries faciendi.

11 **Ad quartum** Sic ꝓceditur. † Et videt q̄ non omne votū obliget ad sui observationē. Primo sic. Simplex ꝓmissio facta homini nō obligat ad conservandū fcōm institutionem legis humane. ergo multominus simplex promissio deo facta: que dicitur votuz obligat ad observandum. consequentia videtur bona. q̄ hō magis indiget his que per alium hominem fiunt: q̄ deus: q̄ bonozum nostrozum nō eget. ¶ Scōo sic. Cōfirmādo rationem factam: effectus non est firmioꝛ sua causa. sed causa dās firmitatem suo voto est de liberatio. Cū ergo deliberatio humana nō habeat necessariam firmitatē: quia cogitatiōes hominum sunt timide ⁊ incerte prouidentie nostre: vt dicitur sapientie. ix. ergo videtur: q̄ votum non obligat necessario ad seruandum. ¶ Tertio sic. nullus obligatur ad impossibile. vt extra de regu. iur. nemo. li. vi. Sed quandoq̄ illud quod qs vouit fit ei impossibile vt patet in illo qui vouit virginitatē: ⁊ corrumpitur. vel cum quis vouet pecuniā dare: ⁊ postea eā perdit. ergo nō est necessitatis votum obseruari. ¶ Quarto sic. nullus obligatur ad id: q̄s pendet ex arbitrio alieno. sicut cum quis vouet intrare aliquod clastrū religionis. Est enim in potestate illozum eum recipere: vel non. ergo si ipsi nolunt nō videtur q̄ obligetur ad soluēdum votum. ¶ Quinto sic. Votum quādoq̄ fit cum ꝫditione sicut Jacob. Gen. xxvi. Si dñs meus mecum fuerit ꝛc. Sed tale votū nō obligat nisi cō ditione existente. ergo non omne votum obligat de necessitate. ¶ Sexto. ille qui morat̄ in religione vltra tempus ꝓbationis determinatum etiam si oze nō ꝓfiteatur votū interpretatum fecisse dicitur. Sed hoc votū vt videtur nō est necesse obseruare. quia ipse nihil promisit: nec videt teneri semp ad ea: que votum ꝓfessionis cōtinet: cum quādoq̄ tempore ꝓbationis: nō videant religiosi si statuta regule obseruare: ⁊ inde nō intēdit intrare monasteriū: nisi vt vineret sicut alij vinūt. ergo videtur q̄ nō omne votum obliget vt necessario seruet. ¶ In oppositum est litera ꝓsentis. c. ⁊ aliquorum sequētiū. ⁊ illud Ecclīastici. v. Quodcūq̄ voueris redde. multo melius est nō vouere: q̄ post votum ꝓmissa non reddere. ¶ Rūdeo dicēdum iuxta Albertum magnum q̄ necessitas est duplex. ꝫ necessitas ineuitabilitatis: sine coactionis absolute. ⁊ necessitas cōditionis. Prima necessitas est: sicut graue necesse hz descēdere. scda sicut infirmus necesse habet sumere medicinā si ab infirmitate vult curari. Qua distinctiōe posita ponitur

ps. 75. v. a.

Albertus. S. Thom.

Augustin⁹.

Ad primuz ps. S. Thom.

ps. 115. f.

Ad secūdū.

Ad tertiuz.

Opponit in contrarium. Rūder.

Ad quartū. Albertus magnus. S. Thom.

S. Thom.

Primū ar. gumentum.

Scom arg.

Tertiū arg.

Opponit in cōtrarium.

Respondet.

Augustin⁹.

Hierony.

Ad tertiuz. S. Thom. Albertus.

Primuz ar.

Secūdū ar.

Tertiuz ar.

Quartū ar.

Ad. j. argu. S. Tho. Albertus.

Ad secūdū. Sanctus Thomas.

Primū ar.

Secūdū ar. gumentū.

Tertium ar.

Quartū ar.

Quintū ar.

Sextum ar.

Ad primuz S. Thom.

Ad secūdū.

Augustin⁹.

Ad tertiuz. S. Thom.

Primū ar.

Secūdū ar. gumentū.

Tertium ar.

Quartū ar.

Quintū ar.

Sextum ar.

Opponit in contrarium.

Respondet.

cõclusio respõsiua ꝙ tali modo necessitatis est necessarium reddere: vota deo facta nisi interueniat impedimentum. quia aliter causa dãnatiõis incurritur anime. s. peccatum mortale. peccat enim mortaliter qui votuꝫ rite factũ prætermittit. Que cõclusio iuxta sanctum Tho. probatur ratione sic. ¶ Votũ vt ex prædictis patet est quidam promissionis contractus inter deum ⁊ hominem. sed cõtractus bonefidei inter homines facti obligat ad necessariam obseruãtiam. ergo multo fortius votum quo homo deo aliquid promittit. ¶ Scõo sic. Ad fidelitatem hoïs pertinet, vt soluat id quod promisit. vnde scõm Aug. fides dicitur ꝙ fuerit dicta. maxime autẽ debet homo deo fidelitatem. Tum ratione dominij. Tum etiã ratione beneficij suscepti. Et ideo maxime obligat homo ad hoc: ꝙ impleat vota deo facta: cum hoc pertineat ad fidelitatem, quaꝫ homo debet deo. fractio autem voti est quedam infidelitatis species. vnde Salomon rationem assignans quare sunt vota reddẽda: dicit quia displicet deo infidelis promissio. ¶ Ad rationes in oppositum. Ad primã respondetur negãdo assumptum. dicimus enim, ꝙ scõm honestatem ex qualibet promissione homo homini obligatur, ⁊ obligatiõe iuris naturalis: licet non obligatione ciuili, ad quam alia requiruntur. ¶ Preterea nihil valet qõ inducitur ad probãdum. quia licet deus bonis nostris nõ egeat: ei tamẽ maxime obligamur. ⁊ ita votum ei factum est maxime obligatorium. ¶ Ad secundam respondetur negando consequentiam. Et ratio est iuxta sanctũ Tho. quia licet deliberatio hominis sit variabilis rectitudo tamen legis naturalis que dictat quod ꝓmittitur deo esse seruandum: est inuariabilis. ⁊ ista est que dat necessariaꝫ obligationem voto. ¶ Ad tertiam respondetur ꝙ si illud quod quis vouit ex quacũꝫ causa ipossibile reddat: obligatio voti tollitur nihilominus debet homo facere quod in se est, saltẽ habeat ꝓmptam voluntatẽ faciẽdi quod potest. vt si quis dines vouerit edificare ecclesiam: vel dare pecuniaꝫ magnã qui post modum perficere nõ posset paupertate superueniente, non obligatur ex voto adimplẽdum. Sed tamẽ vt dicit sanctus Tho. in. iiij. hic est distinguẽdum dupliciter. vno modo vel est factus omnino impotens, ⁊tuncnõ tenetur simpliciter ad hoc: quod vouit, vel est factus impotens ad votum perficiendum, ꝙuis non ad partẽ. ⁊ tunc ad illud quod potest remanet obligatus. Alio modo distinguendũ est vtrum ex culpa sua talem impotentiaꝫ incurrerit, ⁊ si sic tũc oportet recõpensare, per penitentiam, per quam vt dicit Albertus re compensatur omne quod per peccatum omittitur. Si vero nõ ex culpa sua talem impotentiam incurrit, tunc nõ tenetur ad aliquam recompensationem. Ad id quod vicebatur de virginitate corrupta, respondetur iuxta Albertum magnũ ⁊ sanctũ Tho. in. iiij. ꝙ illa que virginitatẽ vouit si corrupta est, ꝙuis non possit virginitatem reddere, tamẽ potest reddere continentiam, ⁊ ad hoc remanet obligata, ⁊ vlterius ad penitẽtie lamentum per quod virginitatem amissam deo recompensat quod quidem ⁊ si non sit equiualens simpliciter scõm valorẽ rei, est tamen equiualẽs ꝓtum ad reputationem dei, qui nõ exigit ab homine vltra posse. ¶ Ad quartaꝫ respõdeꝫ iuxta sanctuꝫ Tho. tam in scõa scõe ꝙ in quarto, ꝙ si illius qui vouit monasterium aliquod intrare intentio fuit se obligare ad religionis ingressum principaliter, ⁊ ex cõsequenti elegit hãc religionem, vel hunc locum, quasi sibi magis congruentẽ, tenetur si non potest ibi recipi aliam religionem intrare. Si autem principalis intendit se obligare ad hãc religionez vel ad hunc locum, ꝓpter specialem complacentiã huius religionis, vel huiusmodi loci, non tenetur aliam religionẽ intrare, si illi eum recipere nolũt, quia in voto illo hec conditio intelligitur si illi volunt eum recipere, alꝫ esset indiscretum votũ. vnde conditione non existente nõ obligatur. Si autem dubitet quo modo se in vouendo habuit, debet tutiorem viam eligere, ne se discrimini cõmittat. ¶ Ad quintã respondetur ꝙ illud quod sub conditione vouetur nõ vouetur simpliciter. ⁊ ideo nõ obligat nisi cõditione existente, alꝫ sic. xxxiij. qõ. viij. solum. extra de condi. appo. verum. ⁊ extra de restit. spo. olim causam. Et intelligas non obligari, si tota obligatio ponebatur in euentum conditionis. Et iterum nisi ꝓpter scandalũ tollendum sit votum implendũ. extra de voto. magne. ⁊ extra de conuer. coniu. ex parte. circa finem. cõcor. Ynn. ⁊ Hostien.

¶ Hic surgit questio† quid si aliqs emisit duo vota diuersa. Rñdet sanctus Tho. in. iiij. ꝙ si illa duo vota sunt talia quorum vnum sit compossibile cũ alio debet vtrũqꝫ seruare, nisi forte authoritate superioris minus votum in maius sequens cõmutauerit. Si autez scõm sit omnino incõpossibile. primo debet seruare maius, ⁊ de minori scõm arbitriuꝫ prelati satisfacere. ¶ Ad sextum respondetur, ꝙ votũ interpretatũ obligat, sicut ⁊ votũ ozetenus emissum vnde si aliquis põt tẽpus probatiõis in monasterio remanserit: obligatur. ⁊ voto iterãtato nisi forte ꝓpter aliquã causaꝫ fuerit sibi terminus prolatus, vel cõsueuerit alijs ꝓtelari. quia tunc nõ facit votũ interpretatũ vltra annũ stans, ⁊ talis qui votum interpretatuꝫ fecit ad tria vota religionis principalia in omni casu tenet: sed ad alias obseruantias: quorũ trãsgressio ex dissimulatiõe prelatorum iducitur: qui dũ videntes: nõ corrigũt indulgere videntur: non videnꝫ obligari: ⁊ precipue si sunt simplices: qꝫ talia discernere sufficiẽter nesciũt. ¶ Hic surgit alia questio.

† vtrũ vota facta in angustijs cõstituti: vt mulieres in partu: vel homines in aligbus periculis: habeant deliberatam intẽtionem se obligandi: obligati sunt ad reddẽdum. ar. j. q. iij. sunt qui. Sed† si subito ⁊ indeliberate. ¶ Surgit alia qõ. † Quid de votis q̃ fiunt duplici ex causa vtrũ implenda sint altera cã cessante vt puta quis vouit ire ad sanctum Jacobũ: quia credebat ibi inuenire germanum suum: ⁊ etiam ꝓpter redimẽda peccata. ¶ Rñdetur ꝙ ꝙuis sciuerit germanuꝫ decessisse: ⁊ ante ꝙ iter arripiat: nihilominus ꝓpter aliam causam solaꝫ nihilominus intendisset se obligare.

Ad quintum Sic pceditur. † Et videtur ꝙ votum statim sit soluendũ. Primo sic dicit. Deute. xxiij. cũ votũ voueris deo tuo, nõ tardabis reddere. quia requiret illud deus: deus tuus, ⁊ si moratus fueris reputabitur tibi in peccatũ. ¶ Scõo idẽ videt, qz quicq̃ tenet ad aliquid sine tẽporis determinatiõe tenetur ad statim soluendũ. ¶ In oppositũ est quia votũ sub dilatiõe futura facta hõ nõ tenetur statim soluere. ¶ Rñdeo dicendũ iuxta sanctum Tho. in. 3a. 3e, ꝙ obligatio voti ex ꝓpria volũtate ⁊ intentiõe causaꝫ vnde dicit Deute. xxiij. qõ semel egressus est de labijs tuis obseruabis, ⁊ facies sicut ꝓmisisti dño deo tuo: ⁊ ꝓpria volũtate ⁊ ore tuo locutus es. Et ideo si intẽtione ⁊ voluntate vouentis est se obligare ad statim soluendũ est cõclusio, ꝙ tenetur statim soluere cũ põt, nisi in mente aliud habuerit. tũ datur ei tempus ad arbitriũ boni viri ad disponendum de rebus suis. Si autẽ ad certũ tempus vel sub certa dilatiõe est cõclusio, ꝙ nõ tenetur statim soluere, nisi stante dilatiõne vl̃ die determinato. ꝙtũ vero ad illũ, qui vouit intrare religionem dicẽdũ est iuxta sanctũ Tho. in quarto ꝙ qñ vouit quis intrare religionem, si intendebat se statim obligare, vel ad arbitriũ alienũ, nõ põt vlteri⁹ differre, ẽt ꝓpter debita soluenda. Sed ille qui eũ recepit tenetur ea soluere. Si autem in vouendo de debitis cogitabat, ꝓbabiliter ꝓsumi põt, ꝙ nõ intendebat se obligare anteꝙ de rebus suis dispositisset, quãdo autem timet rationabiliter perpetuũ impedimentũ tenetur vlterius nõ differre. Lege. ¶ [Quod autem.] Littera plana ⁊ qualiter intelligenda sit ⁊ qualiter a voto nõ liceat discedere cũ obliget ad sui obseruationẽ patet ex dictis in quarta qõne. [Vouere] ps. lxxv. vbi Augu. dicit, vouere est voluntatis sed reddere necessitatis.

Questio.

Respondet. Questio.

Rñdet.

Primũ argumentum.

Scõm ar. Opponit in contrarium. Respondet.

S. Thom.

Exponit literam.

Exponit literam.

1 Vouere an possit omnis sane mentis.
2 Episcopus an possit vouere.
3 Clericus an possit aliquod votum facere.
4 Religiosus an possit facere aliquod votum.
5 Filius familias postq̃ venit ad pubertatẽ an possit vouere.
6 Pueri an possint emittere votũ ante annos pubertatis.
7 Obligatio aliq̃ qõ nõ habeat robur põt ꝛtingere ex duob⁹.
8 Seruus an possit vouere.
9 Uxor an possit emittere votum sine consensu viri: ⁊ vir sine consensu vxoris.
10 Uxor que cum consensu viri emisit votum, si postea vir ꝓhibeat, an debeat obedire viro.
11 Persone subiecte voluntati alterius an peccent vouendo.
12 Pater tutor maritus prelatus ⁊ huiusmodi an peccent reuocando votum subiectorum sibi.

Sunt quedam. Ad idẽ ẽ hoc capitulũ quod est beati Auguſt. super ps. lxxv. Summa est que in rubro. Breue est. Lege. ¶ Sunt q̃dam, que debemus seruare absq̃ voto. [scilicet singulari ad que tenemur iure diuino, vel iure naturalis rationis, vt sunt omnia sine quibus salus esse nõ potest, vt sunt ꝓcepta euãgelica. de quib⁹. xlDist. xix. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. [Quedam nõ debemus] sicut est continentia. vel virginitas. ⁊ ieiunia volũtaria. ⁊ huiusmodi. Ad illa enim nõ tenemur ex necessitate seruãda, ad que non obligamur sine voto. imo liberum est seruare, vel non seruare. sicut apostolus ait. j. ad Corin. vij. ꝙ virgo bene facit si matrimonio iuncta fuerit, sed melius si virgo permanserit

Exponit literam.

Questio.

Primũ ar.

Secũdũ ar.

Tertiũ arg.

Quartã ar.

Quintũ ar.

Opponit in contrarium.

Rñdet. Raymũd⁹.

S. Thom.

permanserit. ita ꝙ potest seruare virginitatẽ: vel non seruaret si non vouit. vnde apostolus dicit de virginibus preceptũ nõ habeo: sed cõsiliũ do. xxxij. q. j. integritas [necesse] quia vouere est votum voluntatis: sed reddere necessitatis. quia in gl. dicitur necessario. nisi tale sit illud votum quod pendeat de alieno arbitrio: vt est votũ continentie alterius coniugatorum. ⁊ devotis religiosorum ⁊ seruoꝝ. ¶ Pro plenioꝛi intelligẽtia tã ligere ꝙ gl. est tractandum quis põt vouere ⁊ quis nõ. Queritur

† vtrum omnis sane mentis possit libere vouere. ⁊ videtur ꝙ sic: arguendo ꝙ illi possunt votum libere emittere de quibus dicit glo. ꝙ non. Et primo de seruis sic. minus vinculũ superatur a maiori. sꝫ obligatio qua quis subijcitur homini est minus vinculum: ꝙ votũ per quod aliquis obligatur deo. ergo obligatio qua quis seruꝫ obligatur dño: ergo homo nõ põt eũ prohibere a vouẽdo. ¶ Scõo idem arguitur de religiosis sic. manus est facere ꝙ promittere. sed religiosi possunt aliqua facere sine licẽtia suoꝝ prelatorũ. puta dicere aliquos psalmos: vel facere aliquas abstinentias. ergo videtur ꝙ multo magis hoc vouendo deo promittere. ¶ Tertio de filijs familias idẽ ar. sic. filius familias licet sit sub potestate patris: potest vouere ⁊ cõtrahere. vnde quotidie fit: ꝙ filij inuitis parẽtibus religionẽ profitentur. ergo ꝛc. ¶ Quarto idẽ arguit de pueris ante annos pubertatis sic. illud qõ non est rite factum: nõ est validum etiam si a nullo renocet. sed votuꝫ puelle ante ãnos pubertatis emissum validum est: si infra annũ a parẽtib⁹ nõ renocet. xx. q. ij. puella. ergo licite ⁊ rite põt pueri voto obligari: etiam ad religionẽ ante annos pubertatis. ¶ Quinto idẽ arguitur de coniugibus sic. ꝙ oz nõ obstante ꝙ sit sub ptãte viri: vt patet Deu. xij. potest vouere aliqua: ẽt sine ꝓfessu viri: ⁊ vir sine cõsensu vxoris. vt patet. ergo videt ꝙ quilibet sane mentis vouere libere possit. ¶ In oppositũ est illud qõ habet in lume. xxx. vbi mãdatur: qꝫ si mulier in domo patris sui ⁊ adhuc in puellari etate aliquid vouerit: nõ teneat⁹ nisi pater eius cõsenserit. Et idem dicit de muliere habẽte virũ. ergo pari ratiõe nec alie pson̄e alteri⁹ potestati subiecte põt se voto obligare. Rõne arguitur sic. Non licet sacrificiũ deo ex alieno offerre. sꝫ ille qui votũ emittit quodãmodo deo sacrificiuꝫ offert. ergo si talis pson̄a sit sub potestate alterius: sicut est seruus: religiosus: filius familias: puer: vxor: nõ possunt libere votum emittere. ¶ Respondeo dicẽdũ iuxta rayꝰmundum ⁊ Hostiẽ. sub ista dilusione, ꝙ quilibet sane mẽtis vouere potest libere: nisi exꝑresse ꝓhibeatur: quoniã votũ lege sancti spũs inspiratur. ꝓhibẽtur autem quedam pson̄e: que quo ad votum emittẽdum non habẽt liberam volũtatem: vtpote que alterius potestati sunt subiecte. pbat̃ ista cõclusio sic iuxta sanctũ Tho. nullus potest per ꝓmissionẽ se firmiter obligare ad id quod est in potestate alterius. sꝫ solum ad id quod est omnino in potestate sua. Quicũqꝫ autez est subiectus alicui q̃tũ ad id: in quo est subiectus: nõ est sue potestatis facere quod vult: sed pendet ex volũtate alterius. Et ideo nõ potest se ꝙ votum firmiter obligare in his: in quibus alteri subijcitur sine cõsensu sui superioris. ¶ Ex istis patet respõsio ad multas questiones que solent tam ꝑ theologos q̃ ꝑ iurisperitos moueri. Prima qõ est † vtrum episcopus posset vouere. Rñdetur ꝑm Hostiẽ. ꝙ nõ potest sine licẽtia pape votum emittere: per quod dissoluatur vinculuꝫ matrimonij: quod est inter episcopum ⁊ ecclesiam suã: extra de reg. licet. Item nec aliud votuꝫ: per quod graue ꝓiudicium fiat ecclesie sponse sue. vt votum de lõga peregrinatione ⁊ huiusmodi. c. magne. de voto ⁊ voti redemp. votũ tamẽ abstinentie ⁊ eleemosynę emittere potest. ar. xvij. qõ. j. clemẽs. ⁊ extra de testa. relatum. ſ. licet autez. ¶ Scõa questio† est vtrum clericus potest aliquod votũ facere. ¶ Respondetur scõm Hostiẽ. ꝙ clericus nõ potest sine licẽtia sui ꝓlati emittere votum peregrinationis. de conse. di. v. nõ oportet. Sed hoc vt dicit Guil. de cõsuetudine non seruatur circa clericos nõ beneficiatos. Item nec aliquid per quod oporteret eum relinquere ecclesiam suam. ar. extra de renũ. admonet. nisi forte voueat religionẽ intrare. in quo casu sufficiat licentiã petere. potest tamen aliud votum abstinẽtie: vel oratiõis vel eleemosynę facere: sicut dictum est in questione precedẽti. episcopo. ¶ Tertia questio. † vtruꝫ religiosus possit aliquod votũ facere. Ad hanc respondetur ꝙ religiosus nõ potest vouere firmiter aliquid implendum sine licẽtia sui superioris qõ sic declarat sanctus Tho. tam in scõa scõe, ꝙ in quarto sentẽtiarum ꝙ religiosus est subditus ꝓlato q̃tum ad suas operationes scõm professionem regule. Et ideo q̃uis ad hoc⁊ ali quid facere possit: quando ad alia nõ occupatur a ꝓlato qz tamen nullum tempus exceptum est: in quo ꝓlatus nõ possit eum circa aliquid occupare. Ideo nullum votũ religiosi

Sctus Th.

Prima qõ. Respondet

Scõa qõ. Respondet.

Guilliel.

Tertia qõ. Rñdet.

S. Thom.

est validum: vel firmum: nisi sit de cõsensu ꝓlati. Cõcordat Albertus magn⁹ in quarto. idẽ dicit Raymũd⁹. Et addit: ꝙ si religiosus votum fecerit: nõ debz exequi sine licentia superioris: ne sup eum fratres scãdalizentur: si eoꝝ generalem cõsuetudinem sua singularitate voluerit excedere. vel ne deꝭ occasio euagãdi. xx. qõ. iij. monachum. ſ. verum. xx. di. q. ſqs. Idẽ Hostiẽ. idem Innocẽ. ⁊ addit. Si autem voueret dicere vnũ ꝓsalterium: vel aliquam aliã oratiõem: vbi nihil mali potest cõtingere: seruet votum: quia licitum est. Sed dictum beati Thome videtur esse seruandum. ¶ Quarta qõ † vtrũ filiusfamilias postq̃ venit ad pubertatẽ vouere possit. respõdetur iuxta sanctũ Tho. in scõa scõe ꝙ aliqua vouere potest: ⁊ aliqua nõ. pro quo notandũ ꝙ ex quo venit ad annos pubertatis si sit libere cõditiõis: est sue potestatis ꝙtum ad ea: que pertinẽt ad suam personã: puta ꝙ obliget se religioni ꝓ votum: vel cõtrahat matrimonium. Non est autem sue potestatis quãtum ad dispẽsationẽ domesticam. vnde circa hoc nõ potest aliquid vouere: quod sit ratũ sine consensu patris. Hosti. vero satis cõcordat dicẽs de voto religionis planum est: ꝙ potest. Aliud autẽ votum ab eo emissum per quod graue ꝓiudicium ꝓtendi⁊ patri ꝓtestati: ⁊ ꝓter inde scãdalizaretur: dicit potest ꝙ nõ debeat inuito patre obseruare. Ratio est: quia nõ est in hoc voluntatis sue: cum in hoc non habeat liberum arbitrium cũ patri obligatus sit iure patrie potestatis. addit postea ꝙ votum peregrinationis longinque nõ videtur posse emittere. quia nimis ꝓiudicaretur patrie potestati. Excipe peregrinationẽ voti trasmarini. ar. extra. c. ex multa. ſ. ꝙ autem. item excipe peregrinationẽ necessariã: ⁊ inexcusabilem: vt si forte sit a canone per sedem apostolicã absolutus. ar. extra. de sen. ex. com. relatum. Innocẽ. etiã in glo. super. scripture. extra de voto. dicit, ꝙ filius pubes dum modo sit in potestate patris non potest votum abstinentie vel peregrinationis emittere: nisi pater cõsentiat expresse vel tacite. sufficit enim: ꝙ sciat ⁊ nõ contradicat. xx. q. ij. si quilibet. ¶ Quinta questio. † vtrum pueri ante annos pubertatis possint votum emittere. Rñdetur iuxta sanctũ Tho. in scõa scõe, ꝙ nõ. ꝓ quo notandum † ꝙ ex duobus potest cõtingere ꝙ obligatio aliqua non habeat robur. vno modo propter defectum rationis: sicut patet in amentibus: ⁊ furiosis: qꝫ se voto obligare nõ possunt: dum sunt in furia vel amentia. Alio modo, quia ille qui vouet est alterius potestati subiect⁹: vt supra dictum est. Et ista duo cõcurrunt in pueris ante annos discretionis. quia ⁊ patiuntur rationis defectum: vt in pluribꝰ: et sunt naturaliter sub cura parentum vel tutorum: qui sunt eis loco parentum. Et ideo vota eoꝝ ex duplici causa robur nõ habent. Cõtingit tamen ꝓpter nature dispositionẽ: que legibus nõ subdit̃ in aliquibꝰ licet paucis accelerari rationis vsum: qui ob hoc dicuntur doli capaces: nec tamen ꝓpter hoc in aliquo eximuntur a cura parentum: que subiacet legi humane respicienti: id quod frequentius accidit. Est ergo dicendum: ꝙ si puer vel puella ante annos pubertatis nõdum habet vsum ratiõis: nullo modo põt ad aliquid voto se obligare. Si vero ante annos pubertatis attingat vsum rationis quod contingit tũ in paucis: potest quidem tũc q̃tũ in ipso est se obligare: sed votũ eius potest irritari ꝑ parentes: quorum cure remanet adhuc subiectus: q̃tũcũqꝫ tamen sit doli capax ante annos pubertatis nõ põt obligari voto solẽni religionis: ꝓpter ecclesie statutũ quod respicit id quod in pluribus accidit. ¶ Sexta questio† vtrum seruus possit vouere. Respondet iuxta sanctum Tho. in scõa scõe. ꝙ nõ scilz ea vota per que dominus perdat potestatez in ipsum: vel minuat seruitiũ domini. dicit enim sic. Seruus q est in potestate domini et ꝙtum ad ꝓpria operationes nõ põt voto obligare ad religionẽ: ꝙ quã ab obsequio domini sui abstraheretur: idem de peregrinationẽ ⁊ similibus. Concordat magister sententiarũ in quarto. di. xxxvij. dicẽs, ꝙ seruus in ommb⁹ opibus ꝓpria⁊ realibus est subiect⁹ dño. Et ideo nullum votum põt facere: ꝙ quod dominus ꝑdat opas eius: vel potestatem in ipsum. bñ tamẽ licet ei facere alia vota. vt votũ dicẽdi orationes aliquas: aut hmõi: ⁊ ꝑm Aug. cõtinẽtiam vouere põt: ⁊ ꝓpriis renũtiare. ¶ Septima questio† vtrũ vxor põt votum emittere sine consensu viri: ⁊ vir sine consensu vxoris. Ad hoc respondetur iuxta sanctum Tho. in Quarto ꝙ in his: in quibus vxor viro tenet: ⁊ econuerso neuter põt vouere sine mutuo cõsensu. sicut patet de voto cõtinẽtie. sꝫ qz in dispẽsatiõe domus ⁊ regimine vite mulier est subiecta viro: ⁊ non econuerso. Ideo vir in talibus põt vouere sine consensu vxoris. sꝫ nõ econuerso. aliqua vero alia bñ põt vouere: vt aliquas orationes: ⁊ huiusmodi. vt dicit Albertus in quarto. cõcordat Raymũdus dicẽs ꝙ vxores si emiserint votum absti

Albert⁹ magnus. Raymũdus

Hostiensis. Innocẽti⁹. Quinta qõ. Respõdet.

Hostiensis.

Innocẽti⁹.

Quinta qõ. Rñdet.

Sexta qõ. Respondet.

Magister sniarum.

Septima qõ. Rñdet.

Albertus. Raymun.

nentie: vel peregrinationis: vel cõtinẽtie: vel quodcũq; aliud non debẽt sua authoritate contrarie: sed viri possunt irritare: ẽt si ante matrimonium contractum emiserant votum: qõ cõtracto matrimonio nondum cõpleuerant. xxxiij. qõ. v. nolnit. dicit tamẽ ℣ug. ibidẽ super. c. manifestum. qd vir illa solo vxoris vota potest renocare: que ipsa implere non potest sine scã dalo viri: vt de ieiunijs: de surgẽdo ad matutinas: & huiusmodi. Alia vero vota vt si vouerit dare aliquid de ppio: vbi est consuetudo: q; mulier habere potest paraphernalia separata a rebas dotalib⁹: vel vouit aliquã orationẽ: & huiusmodi: nõ põt renocare. ¶ Octaua questio, † vtrum vxor que cũ cõsẽsu viri emisit tale votum & postea vir prohibeat debeat obedire viro. Rñdetur iuxta Ray. q; dz obedire: & nõ peccat obediendo. sed peccat vir id quod consenserat prohibẽdo. xxxiij. q. v. nolnit. Concor. Posti. ¶ Nona questio, † vtrum persone subiecte voluntati alterius peccent vouendo: vt puta vxor: seruus: filius familias &c. Rñdet iuxta sanctũ Tho. q. lxxxviij. q; licet votum huiusmodi psonarum non sit firmum siue cõsẽsu eorum: quibus subiciuntur. non tamẽ peccant vouẽdo. quia in eorum voto intelligitur debita cõditio: scilicet si suis placuerit superioribus & prelatis. ¶ Decima qõ † vtrum pater tutor: maritus prelatus & huiusmodi peccent renocãdo votum subiectorum sibi. Rñdet q; non peccant: sed vtũtur iure suo a deo & a canone sibi ꝯcesso: nec vouẽtes peccant nõ implendo. xxxiij. q. v. nolnit. &c. manifestum. ¶ His habitis respondetur ad rationes in oppositum in principio questionis principalis. Ad primam respondetur iuxta sanctum Tho. in quarto negando ꝯsequẽtiam. Et ratio est: quia in hoc ipso q; homo seruit dño suo carnali: seruit etiam spirituali. vñ apl̃us ꝓpter conscientiam dñis suis esse seruiendũ docet: & quia hoc est necessitatis: nõ potest per id quod nõ est necessitatis cuiusmodi est vouere impedire: sicut nec illud quod subiacet ꝓcepto potest per illud quod cadit sub consilio tolli. potest scõo respondẽri iuxta eundem sanctũ Tho. in scõa scõe negando cõsequẽtiam. q; nulla põt fieri obligatio deo: q; quis qõ est alterius offerat deo: quia sub ꝓmissione diuina nõ cadit: nisi quod est virtuosum. Est autem contra virtutẽ vt id quod est alterius homo offerat deo. Et ideo nõ potest omnino saluari ratio voti: cum quis in potestate cõstitutus vouet id: quod est in potestate alterius: misi sub conditione si ille ad cuius potestatem pertinet nõ cõtradicat. ¶ Ad scõam patet responsio ex his que dicta sunt supra in responsione ad tertiam qõnes. ¶ Ad tertias patet rñsio ex his que dicta sunt in quta qõne. ¶ Ad quartã patet responsio ex his que dicta sunt in sexta qõne. ¶ Ad quintã pz responsio ex his: que dicta sunt in septima qõne & octaua, & tantum de presenti.

Augustinus.

Octaua qõ.

Respondet.

Nona qõ.

Rñdet. S. Thomas.

Decima qõ.

Respondet.

Ad primum argumentũ.

S. Thomas.

Ad secũdũ.

Ad tertiuz.

Ad quartuz

Ad quintũ.

¶ Vouens continentiam si contrahat vel velit contrahere: agit contra votum.

Exponit literam.

Vouentibus. Ad idẽ sequit hoc. c. qõ est beati Hieronymi qõ ita breue est: vt summari non possit. Lege. ¶ [Vouẽtib⁹ virginitatẽ]. i. castitatẽ [velle] eis q vouerũt ꝑpetuã castitatẽ dãnabile nõ modo exire in actum exteriorem nubẽdi: sed etiam in actum exteriorem. Et ratio est. q: voto castitatis repugnat actus ꝓtrahẽdi tam exterior: ℣ interior: cũ p votũ continẽtie obligetur vouẽs seruare cõtinentiã mẽtis & corporis. † Et ideo vouens cõtinentiam si cõtrahat vel velit contrahere agit cõtra votum. agere autem cõtra votũ est dãnabile: cum ℣m Augu. reddere votũ sit necessitatis. igitur vouentibus perpetuã castitatẽ que includit actũ exteriorem & interiorem est damnabile: non solum nubere, sed etiam velle nubere.

Exponit literam.

Diuisio.

Manias. Ad idẽ inducit hoc capitulũ qõ est Gregorij i registro. Sũma est. resiliens a voto reus est dãnatiõis eterne. Et diuidit in duas partes. In ꝑma iducit hystoriã de ananía, de quo habet Actuũ. v. In scda arguit minori, q; fortiori rõe reus est dãnatiõis, q; se subtrahit deo cui semel se per votum totum obtulit. scõa ibi, si ergo. Alia patent.

Diuisio.

Si bona. Ad idez est hoc capitulũ qõ est beati Gregorij super Eze. Nome. iij. Sũma est in rubro. Et potest diuidi in duas partes secũdum q; duo exempla ponit. vnũ in coniugatis. qui scilicet a voto cõtinentie quod deuouerãt ceciderunt. scõm in religiosis, qui a voto religionis declinauerunt. vel in his que a deliberatione religionis assumẽde nõdum tamen ꝓmissione firmata retrocesserunt. scõa ibi. item

Exponit literam.

sunt q. Lege. ¶ [Qui bona &c.] dimissis variis lecturis huius capituli exponẽdi est hoc modo. ℣ Qui bona. ℣ ac sidicat: qui sunt in matrimonio, quod est bonum: & scõm legẽ matrimonij viuentes: agunt bona: quia seruant matrimoniũ qõ deus actor bonũ in paradiso constituit. Gen. i. & ℣ dat. v. quod deus coniunxit homo non separet. sed tunc ad meliora transeũt: si pari consensu deliberent vouere ꝑpetuam cõtinẽtiã: quia vt dicit Apostolus. i. ad Corin. vij. Qui virginem suã matrimonio cõiũxit bene facit: & qui nõ cõiũxit melius facit. Et infra beatior erit si sic permanserit ℈m consilium meum: sed si post votum velint in bonis matrimonij permanere: non ꝑnt. imo deum offendunt: & grauiter peccant ℥ votum agentes. [Itẽ sunt] scõa pars. loquitur de vouentibus religionem [cuncta relinquere] per votũ paupertatis. [Et freno castitatis &c.] ꝑ votum cõtinẽtie. [se retrahendo meritum ꝑdunt] quia dam nabiliter deũ offendunt: misi fic exponatur. s. de deliberatione ꝓmissione firmata non videt hoc capitulum esse ad ꝓpositũ magistri qui intendit probare q; a voto discedere non liceat. deliberatio aũt que ꝓmissione non firmatur non habet rationem voti: vt patet ex superius dictis. Et ita per cõsequẽs non esset hoc capitulum ad oppositum.

Contra gratianum.

¶ Votum reputatur pro opere: cum deest facultas operis. vel operandi.

Diuisio.

Questio.

Primũ argumentum.

Scõm arg.

Tertiũ arg

Si ergo. ℈. est: si q; magister argumẽtat ex pdictis: & talẽ ponit distinctionẽ suã: quã ꝓbare intendit ꝑ sequens caplm. ℣ Lege. ¶ [Si ergo] quasi dicere. Si hoc vt sz post votum vouit etiam simplici ꝓmissione sua mentem: & sponte ꝓmisisset: & nullus impedimẽtũ interuenisset [necessario cogitur]. S. c. i. [damnabile]. c. ij. [quod intro.] Respõdet tacite obiectiõi: quasi diceret aliquis. iste nõ vouit. Ad hoc rñdet & ꝓbat ꝙvouit exemplo ℣ dauid: qui ex ꝓposito cordis sine voce reputatur inter vouẽtes. i. ꝓmittẽtes, ergo multo fortius iste qui & animo ꝓposuit: & ꝓpositum ore exꝑssit. cuz dicit fiam vel volo esse monachus. [dixi]. i. ꝓposui cõsiteri. ℣ug. [magna] de pe. di. i. magna, [ad solam ꝓmissionem]. i. ad solam voluntatẽ confitendi. ℣ug. [votum] i. voluntas cõfessionis. ℣ug. ꝓo opere voti & confessionis reputatur cũ est facultas cõfessionis. Et generaliter verũ est † q; votum reputatur ꝓo opere cũ deest facultas operis vel operandi. de pe. di. j. & ex his. Nota q; votum capitur hic ꝓo simplici ꝓmissione, & ℣ug. [his itaq; ℈hic ponit Gratianus distinctionẽ suam dicens. Aliud est ꝓpositu corde cõcipere: & ore ꝓnuntiare: & aliud est obligatione subsequẽte se obnoxiũ facere: quasi diceret. iste sacerdos licet ꝓpositum in corde habuerit: & ore exꝑsserit: quia tamẽ abbati vel monasterio se nõ tradidit aut ꝓfessionẽ fecit: ideo reus voti nõ habet. Solutio ista vt ẽt dicit ℣ug. nõ est curãda q; nec catholica nec antẽtica. Et vñ q; magister Gratianus salua reuerẽtia sua: nec scit nec vult quid sit votum ꝓprie sumptuz: nec distinguit inter votum simplex: & votum solẽne. Licet autẽ iste sacerdos nõ fecerit votum solẽne per ꝓfessionem actualiter factam in manibus abbatis: simplex tamẽ votum dicit fecisse religionis: cõtra quod faciens damnabiliter peccat.

¶ Questio secunda.

¶ Obligatus ad religionis ingressum an teneatur intrare.

Onsaldus. In hoc. c. qõ est Alexandri scõi termina tur questio prima: & ititulat scõa: scilicet an ecclesia & beneficium ei reddẽda sint: q; prius libera mente refutauit: siue renũtiauit. Summa huius. c. est in rubro. vel sic alienatus mẽte ingredi religionem ꝓmittens & beneficio renuntians: ad religionem non cogitur: & beneficium cui renuntiauit repetere potest. Et diuiditur in duas partes hoc. c. In prima narrat factum. In secunda statuit. secunda ibi: quapropter.

Lauren. Archdia.

¶ Pro pleniori intelligentia huius. c. Queritur † vtrum ille qui est obligatus ad religionis ingressum teneatur intrare. Et videtur q; non. ex. c. presenti. ¶ Secundo sic. nullus tenetur facere id quod non est in sua potestate. sed q; aliquis religionem ingrediatur non est in potestate sua. sed requiritur ad hoc consensus eorum: ad quorum religionẽ debet trãsire ergo videtur &c. ¶ Tertio sic. per votum minus vtile nõ potest derogari voto magis vtili: sed per impletionem voti religionis impediri potest votum crucis impletio in subsidium terre sancte quod videtur esse vtilius. quia per hoc cõsequit homo

Gregorius.

Exponit literam.

Lauren. Archdia.

homo remissionem peccatorum. ergo videtur q; votum quo quis se obligauit ad religionis ingressum non sit ex necessitate implẽdũ. ¶ In oppositũ arguitur ex illo Eccl. v. Si quid vouisti deo non moreris reddere. Displicet enim deo infidelis & stulta ꝓmissio. Et super illud ꝑs. Vouete & reddite &c. dicit glo. vouere volũtati cõsulitur, sed post voti ꝓmissionẽ reddere conditio necessario exigitur. ¶ Rñdeo dicendum sub ista cõclusione, q; ille qui se obligauit ad religionis ingressum: tenetur religionem ingredi, ℈m q; de se voto obligare intendit ita sz q; si intendit se obligare absolute tenetur q; totius poterit ingredi legitimo impedimẽto cessante. Si autez ad certum tẽpus vel sub certa conditione tenetur religionem ingredi tempore aduenientẽ: vel conditione existẽte. Ista probat sic iuxta sanctũ Tho. in. ij. ij. q. clxxxix. ar. iij. votũ est ꝓmissio facta deo de his que ad deũ pertinẽt. vt autem gregorius dicit in epta ad bonifaciũ. Si iter homines solet bonefidei cõtract⁹ nulla ratiõe dissolui q; tomagis pollicitatio: cũ duo ꝙs pepegit solui sine vindicta non poterit. Et ideo ad implendum id quod homo vouit ex necessitate tenetur: dũmodo fit aliquid, qõ ad deum pertineat. Ad manifestũ est autem quod ingressus religionis magime ad deum pertineat. q: per hec homo totaliter se mãcipat diuinis obsequijs ergo cõclusio vera. ¶ Ad rationes in oppositũ. Ad primã de. c. presenti rñdetur iuxta sanctũ Tho. q; militat. q; iste ꝓpter hyter nõ fecerat votũ solẽne, ſz simpliciter. vnde nõ erat monachus effect⁹: vt cogi deberet de in re in monasterio manere: & etiã ecclam dimittere. tũ in foro cõscientie esset sibi cõsulendũ, q; omnibus dimissis religiones intraret. vt extra de voto & vo. redemp. c. per tuas. Consulit ẽpo grationopolitano. qui post votũ religionis ẽpatũ assumpserat voto non cõpleto: vt si suam sanare desyderaret cõscientiam: regimẽ ecclesie resignaret: & redderet altissimo vota sua. ¶ Ad secũdã rñdetur ℈m eundem sanctũ Tho. q; ille qui vouit se obligauit ad certe religiõis ingressum tenetur facere quod in se est vt in illa religione recipiatur. Et si quidem intendit se simpliciter ad religionis ingressum obligare: si non recipiatur in vna religione tenetur ire ad aliã. Si vero intẽdit se obligare specialiter ad vnam solum: non tenetur nisi secundũ modũ sue obligationis. ¶ Ad tertiã respõdetur negando minorem. dicit enim sanctus thomas, q; votum religionis cum sit perpetuum: maius est q; votũ peregrinationis terre sancte, quod est temporale: vt colligitur ex. c. scripture. extra de vo. & vo. re. Et ad ꝓbationez dicitur, q; probabiliter dici potest, q; etiam per ingressum religiõis aliquis cõsequatur remissionẽ omnium peccatorum. Si enim aliquibus eleemosynis factis homo potest statim satisfacere de peccatis suis ℈m illud Daniel. v. peccata tua eleemosynis redime. multomagis in satisfactiõe ꝓ omnibus peccatis sufficit q; aliquis se totaliter diuinis obsequijs mãcipet per religionis ingressum: qui excedit omne genus satisfactionis: & publice penitentie: vt habet in ca. amouere. xxxiij. q. ij. sicut etiã holocaustũ excedit omne sacrificium: vt Gregorius dicit super ezech. vnde in vitis ꝓ. trum legitur, q; eandẽ gratiam cõsequuntur religionẽ ingredientes, quam consequuntur baptizati: si tamẽ per ingressum religionis nõ absoluerentur ab omni reatu pene nihilominꝰ ingressus religionis vtilior esset: q; peregrinatio terre sancte: q; tum ad promotionem in bonum que preponderat absolutionem a pena. hec sanctus tho. Lege. ¶ [Sonsaldus.] videtur nobis q; hoc exemplũ non sit multũ ad ꝓpositũ magistri propter duo. ℣ Primo quia alexander cuius est hoc. c. non excusat illum sacerdotez a peccato violate promissionis. ℣ Preterea secundo non est simile de sacerdote de quo hic questio: & de illo de quo loquit alexãder. Nã ille de quo hic fit ꝙstio: ℈m gratianũ libera volũtate renũtiauit. ergo erat cõpos mentis. Sz ille de quo alexãder loquit erat furore passionis pressus: ita q; erat mẽte alienat⁹. vñ nec potuit vouere: nec renũtiare. Idcirco nõ est simile de vno sacerdote & de alio: nec est necessariũ ad perfectionẽ voti, q; promissio debeat fieri in scriptis: imo ꝓmissionem irritans ꝙuis nõ scriberet: culpatur tanꝙ infideliter agens. vnde in hoc non videtur autentice fuisse loquutus [feruore passionis] alienationem mentis inducente. ℣ugu. ergo non valuit renuntiatio. extra de renũtiat. sup hoc. Laurẽ. Archidia. [monasterio] aut abbati. hic vacat ar. a cõtrario sensu quia idem esset si se tradidisset. extra de reg. ficut teno: [adnocati] ecclesie: vel episcopi. ℣ug. [quapropter] secũda pars. sed dicitur q; ista nõ sit sufficiens causa. quia etiã infra annum probationis potest ingressus renũtiare sine beneficio. de regu. beneficium. li. vj. [vnius anni.] Nec videtur hec sufficiẽs ratio: cum nõ fuerit compos sui. vnde nec vni⁹ anni tempus nec maius ei preiudicat: misi post conualescentiã cõfirmaret. quia tunc ei noceret: quia tunc videtur confirmare quod prius fecit. ar. C. qõ metus causa. l. ij. & extra de despon. impu. c. de illis. & de simo. sicut. archidia. [recipiat] vna ratio. quare debeat recipere est. quia non erat compos mentis: cum renuntianit. ℣ugu.

Opponit in contrarium.

℣ps. lxxv. b.

Rñdet.

Sanctus Thomas.

Exponit literam.

Ad primum argumentũ.

Ad secũdã. Sctus Th.

Ad tertiuz.

Diuisio.

Primũ arg.

Scõm arg.

Opponit & Rñdet.

Sctus Th.

Ad. j. arg. Sanc. tho.

Ad scõm. Sctus Th.

Primũ ar.

Secũdũ ar.

Opponit & Respondet.

4 ☞ Votum simplex faciens si querit an possit cõtrahere quid faciendum.

Nos nouimus. Sequitur capitulũ augustini ad bonifaciuz comitẽ. Summa est in rubro. Et diuidit in tres partes. In prima narrat qualiter propositum sanctum continue habuit ille bonifacius cui scribit. In secunda instruit qualiter contracto matrimonio non licet ei continere sine consensu vxoris. In tertia assignat huius rationẽ. ij. ibi: si ꝙ coniugem. iij. ibi: q; a si. Pro intellectu prioris huius capituli. Queruntur tria.

1 ¶ Primum est vtrum per obligationem voti simplicis matrimonium contractum dirimi debeat.

2 ¶ Secundum vtrũ talis cõtrahens possit reddere debitum.

3 ¶ Tertium vtrum possit exigere.

1 **Ad primũ** sic proceditur. † Et videtur q; per obligationẽ voti simplicis matrimonium cõtractum debeat dirimi. ℣ Primo sic. fortius vinculũ ꝓiudicat debilius, sed vinculum voti est fortius q; vinculũ matrimonij: quia sit hmõi: illud deo. ergo vinculũ voti ꝓiudicat vinculo matrimonij. ergo ipsum dirimit etiam contractum.

Primũ arg.

¶ Secundo sicut preceptum dei nõ est minus, q; preceptum ecclesie adeo obligat, q; si cõtra ipsum matrimonium cõtrahatur dirimitur. sicut patet de illis qui contrahunt in aliquo gradu cõsanguinitatis ab ecclesia prohibito. ergo cum seruare votum sit preceptum diuinum: videtur q; qui cõtra votuz deo factum matrimonium cõtrahit, qõ tale matrimonium sit dirimẽdũ. ¶ In oppositum est. c. presens. ¶ Respõdeo dicẽdum sub ista cõclusione, quod per obligationem voti simplicis nõ dirimitur matrimonium cõtractum: licet impediatur cõtrahendum. Ista conclusio patet primo. dicit enim clemẽs papa, q; votum simplex impedit matrimoniũ cõtrahendum, sed nõ dirimit cõtractum. Eadem cõclusio habetur extra. eo. Oõ votum. li. vi. Que cõclusio declaratur sic iuxta sanctum thom. in. iiij. di. xxxvij. q; per hoc res definit esse in potestate alicuius per qõ trãsit in dñium alterius. ꝓmissio aũt alicuius rei nõ trãsfert eam in dñium eius: cui ꝓmittit. Et ideo nõ ex hoc ipso q; aliquis rẽ aliquã ꝓmittit definit res illa esse in potestate sua. Cũ ergo in voto simplici nõ fit nisi simplex ꝓmissio corporis sui ad cõtinẽtiam seruãdã: per votũ simplex adhuc remanet homo dominus corporis sui. Et ideo põt ipsuz dare alteri: sz vxori in qua datione matrimoniũ sacramẽtum cõsistit, q; indissolubile est. Et ꝓpter hoc votũ simplex ℈ius impediat ꝓtrahẽdũ: q; peccat cõtrahẽs matrimoniũ post votũ simplex ℈tinẽtie: qz tũ Sctus est nõ potest matrimoniũ per hoc dirimi. ¶ His habitis dicẽdũ est ad rõnes in oppositũ. Ad primã rñdet negãdo cõsequẽtiã. Et ratio est ℈s sctũ tho. q: licet votũ sit fortiꝰ vinculũ: q; matrimoniũ: ꝙtũ ad id cui: & ad qõ ligat. qz ꝓ matrimoniũ ligatur homo vxori ad redditionẽ debiti, sed per votũ deo ad cõtinẽtiã seruandam tamẽ ꝙtum ad modũ ligãdi matrimoniũ est fortius vinculũ: q; votũ simplex. quia per matrimoniũ traditur actualiter vir i possessionẽ vxoris nõ aũt per votũ simplex: vt dictum est. potiꝰ aũt semper est cõditio possidentis. ¶ Ad secundã respondetur negãdo cõsequẽtiam. Et ratio est ℈m sanctum tho. qz preceptũ phibẽs matrimoniũ inter cõsanguineos nõ habet inꝑtũ in se est q; preceptũ dei aut ecclie q; dirimat matrimoniũ cõtrahẽdũ: ſz inꝑtũ facit q; ꝙsanguinee corpus nõ possit trãsire in potestatẽ cõsanguinei. hoc autẽ nõ facit preceptũ phibens matrimoniũ post votum simplex: vt ex dictis patet. Et ideo ratio nõ sequit. ponit enim ꝓ causa quod non est causa.

Ad. j. arg. Sanc. tho.

2 **Ad secundam** q; post votũ simplex ꝓtraxit nõ possit reddere debitum. ℣ Primo sic. Qui nihil de se sibi retinuit nulli de se aliqd dare põt. Sed iste ꝓ vota nihil de se sibi retinuit ergo nulli aliqd teneꝰ reddere. ¶ Scõo sic. Iste se totũ dedit deo ꝓ votũ. Queraꝰ ergo ꝓ qd absoluit ab illo. vñ q; ꝓ nihil ergo adhuc tenetur. Si dicat q; per matrimoniũ. Cõtra ipe per actum matrimoniũ in carnali copula mortaliter peccauit, sed ex petõ non ꝺz reportare commodũ. ergo ex hoc non debet absoluꝛi a voto ergo adhuc tenetur non reddere. ¶ In oppositum est. c. presens. ¶ Respõdeo dicendũ iuxta sctũ th. in. iiij. q; ille q; ꝺhit matrimoniũ per verba de presenti post votum simplex: nõ potest cognoscere vxorem suã carnaliter sine peccato mortali. quia adhuc restat sibi facultas

Ad secũdã. Sctus Th.

Opponit & Respondet.

adimplẽdi votum,q; adhuc potest religionẽ intrare ante matrimoniũ cõsummatum. Sed postq̃ iã matrimoniũ cõsummatũ est: est sibi factũ illicitũ nõ reddere debitũ vxori exigẽti. Et ideo ad hoc obligatio voti non se extẽdit: vt ex dictis patet. debet tamen lamentum penitentie recompensare pro continentia nõ seruata. Et q̃to votum illud simplex fuit manifestius emissum tanto maior penitẽtia debet trãsgressori poni.

Ad.i.arg. Albertus.

¶ Ad rationes in oppositũ. Ad primã rñdeť iuxta Albertũ in.iiij.q̃ ślibet ꝑsona dupliciter ꝓsideratur scz in se: z ꝑut est mẽbrũ ecclie. ꝓout autẽ in se ꝓsiderať põt de se facere: quicqd vult, qõ nõ cedit in ꝓiudiciũ sui inq̃tũ aũt est mẽbrũ: nõ q; hoc cederet in ꝓiudiciũ cõitatis. vñ dicẽdus, q̃ ille vouẽdo fecit qõ voluit: inq̃tũ est ꝑsona, sed nõ inq̃tũ est mẽbrũ ecclesie. sic eñ adhuc cadit ordinatio ecclie super eũ: z sic iure institutionis ꝓ cõi vtilitate facte dat se alteri licet peccet mortaliter. Sepe eñ hoc ꝛtingit. q̃ ꝛtrahẽdo quis peccat mortaliter: z tamẽ stat cõtractus. Et est hec ratio q; vitiũ nullũ est in contractu, sed in cõtrahente qui se ad oppositũ obligauit: vel dicendũ iuxta sententiam sancti thome. negando minorẽ. dicimus enim q̃ per votũ simplex, homo nõ trãsfert sui ipsius dominiũ in alteruz. Et ita falsum est qõ nihil sibi retinuerit.

S. Thom.

¶ Ad secũm. Albertus,

¶ Ad secundam iuxta Albertum primo respondetur q̃ absoluitur per ius acquisitum virtute ecclesiastice institutionis. Et cõtra hoc nõ procedit obiectio q; bene conceditur, q̃ per coitũ non absoluitur vel respondetur iuxta sententiam sancti tho. supra positã negando assumptum. dicimus enim q̃ ipse licet ꝓmisit non tamen actualiter se totum dedit.

Sanct. tho.

Primũ arg. 3

Ad tertiam sic ꝓcedit. † Et videtur q̃ talis potest exigere debitum sic. Votum ita repugnat dationi: qua alij dat ius in corpore suo: sicut exigẽtie debiti, sed primũ stat quia tenetur reddere ei cui ius in suo corpore dedit. ergo potest etiam exigere.

Opponit z Respondet.

¶ In oppositũ est veritas. ¶ Rñdeo dicendũ sub ista cõclusiõe, q̃ qui votũ fecit simplex z ꝛtrahit matrimoniũ licet reddere teneať, nõ potest sine peccato exigere. quam cõclusionẽ sic declarat sanctus tho. in.iiij. q̃ talis qui sic vouit: z tñ contragit q̃tum ad ea in quibus non est factus impotens: votum continentie seruare post cõtractũ matrimoniũ adhuc obligať ad seruãdũ ꝓpter quod mortua vxore tenetur totaliter cõtinere. Et q; ex matrimonij vinculo nõ obligatur ad debitum exigẽdum. Ideo nõ ꝓtest petere debitum sine pctõ: q̃uis possit sine peccato reddere debitum exigenti: postq̃ obligatus est ad hoc per carnalem copulam precedẽtem. Hoc autem intelligendum est sine mulier exꝓresse petat: siue interꝓetatiue: vt qñ verecunda est mulier: z vir sentit eius voluntatem de redditione debiti: tũc enim sine pctõ reddere potest. Et ꝓcipue si ei timet de periculo castitatis. Nec ob. q̃ sunt pares in actu matrimonij: q; quilibet põt hoc qõ suum est renuntiare. Quidã tamẽ dicunt q̃ põt petere z reddere ne ꝓmissis onerosum reddatur matrimoniũ vxori semper exigenti. Sed si recte inspiciatur hoc est exigere interꝓetatiue. ¶ Ad rationẽ in oppositũ rñdeť negãdo assumptum, qñ illud non est verum sicut patet ex dictis.

Ad argu.

4 ¶ Hic surgit questio. † Quid rñdẽdum sit cum persona que fecit simplex votũ querit an possit cõtrahere. Rñdeo ſm hosti. debet responderi q̃ non. Et si vltra querit dicens. Quid si contragero nũquid tenebit matrimoniũ, nõ debet respondere: alias peccat: q; dat occasionem mortaliter peccãdi. Lege.

Questio. Respondet.

¶ [Nos nouimus] hoc.c. vt dicit hu. nec ad primã questionẽ nec ad secundã aliquid operatur. licet ſm magistrũ ad primã questionẽ referať [nouimus.] q; tale ꝓpositũ sepe manifestauerat: z emiserat sepe multis presentibus. hug. [testes]. i. cõscij. sicut illud. testis est mihi dominus. [otium sanctũ]. scz quietis cõtẽplationis: [nauigasti] metaphorice loquitur. Si cut enim nauigãtes se cõmittunt aque z vento: vt iam nõ ꝓprio arbitrio ferãť, sed quo aqua ducit z ventus impellit: sic cõiugati cõmittũt se gubernationi alterius: vt iam ꝓpria libertate vti non possint, sed voluntati cõiugum in multis se subijciunt: z sicut nauigãtes multis exponunť periculis pro necessarijs inueniendis. vnde apls de his qui in matrimonio cõiuncti sunt. j. ad corin. vij. dicit. Si acceperis vxorẽ nõ peccasti. Si virgo nupserit: non peccauit. Tribulationem tamen carnis habebũt huiusmodi. dicit gl. quia cura z solicitudine ꝓuidẽdi sibi: z vxori: z filijs: z familie, sed ꝓcipue illa sunt pericula: z illi dolores: qui continue contingunt ex malitia z molestia ipsarum cõiugum. hu. [dicerem]. i. ꝓciperẽ: z suaderem. hugu. [cubanis.] ꝓpriũ nomen est loci: ficut aurelianis. hug. ibi enim bonifacius augustinum exhortatus fuerat ad conseruationem sui ꝓpositi. hug. [continenter viuere non licet] ad quod ꝓtius tenebaris ex voto facto [non debueris [ecce q̃ dicit illum peccasse frangendo votum, sed q; vt dictum est tale votum simplex licet impediat matrimoniũ contrahendum: non tamen dirimit contractum. ideo non separantur ab inuicẽ: nec cogitur seruare votum: quia iam corpus suum dedit in potestatem vxoris. [innocẽter]. i. sine pctõ q; ignorãtia facti excusat eam. Et innuitur a sensu contrario: q̃ si ipsa sciuisset: z ei nupsisset: peccasset. qõ verũ est. ar. xxxij. q.ij. hoc sanctum. hu. [simpliciter]. i. sine fraude z dolo.

Exponit literam.

Ecce. ſ. est. Concludit hic gratian q̃ ſz male: nec ad ꝓpositũ sui: nec est ſimile de vno alio. sicut ꝑs aspicẽti. [[Iste] scz bonifacius [nõ est coactus.] Et hoc ideo: quia non erat sui iuris quo ad hoc. vxor enim erat impedimẽto nec ad hoc debet cogi. hu. arc. vt paret supra. c. xxi. Et sic nõ videť ꝑbari ꝓpositũ magistri quod ponit. ſ. ſ. his ita. scz qõ ideo nõ cogatur: q; nõ est subsecuta aliqua obligatio post cõceptionẽ cordis: ſz ore ꝓnũtiauerit [auctoritas illa ꝛc.] q̃ ꝑbãdis animũ indulget, dicit q̃ intelligẽda est de notis. ignotis autem debet concedi triennium: ad quod inducit. c. sequens.

Diuisio.

1 ☞ Ignotus volens ingredi religionem debet esse in probatione per triennium.

2 Ingrediens monasteriũ z sumens habitũ an sit monachus.

3 Seruus inuito domino potest facere votũ continentie: z ꝓpriis renuntiare ac vouere.

4 Seruus factꝰ monachus an sit reddẽdus dño suo eũ poscẽti.

5 Seruus receptus ad professionem an debeat remanere in monasterio ante triennium.

Et quid si post factam professionem sit manumissus. nu. 6.

Exponit literam.

Iquis. Capitulũ hoc sumptũ est ex cõcilio toletano. Sũma † ignotus volens ingredi religionẽ per triẽnium debet esse in probatione ante professionẽ. Et diuiditur hoc. c. in tres partes scm tria dicta. q̃. ibi, z si. ij. ibi. Si autẽ. Lege. ¶ [Si quis incognitus] hic ponit aliquas regulas hu. prima. distinguit enim volens intrare monasteriũ. Aut est laicus ignotus: debet ꝓbari per triennium: vt hic dicitur. z di. liij. legẽ. z di. liiij. si seruus. Aut est clericus ignotus: z laicus notus debet ꝓbari biẽnio: vt. xvij. q.iij. monasteriũs. si est clericus cognitus datur ei vnus annus ꝓbationis. ſ. in. c. gonsaldus. z ſm hoc exponetur litera. [Si quis incognitus] scilicet laicus. Alia regula est eius distinguitur aliter sic circa ingredi volentes monasterium duo precipue inuestigantur: scilicet vita: z conditio, scilicet an sint serui vel liberi. Aut ergo vtrunq; horum scitur: aut vtrunq; ignoratur: aut alterũ scitur, z alterum ignoratur. Si vtrunq; ignoratur triennio datur vt hic dicitur. Si alterum ignoratur biẽniũ datur. Si vtrũq; scitur datur vnus annus, z sic cõsonãt omnia capitula. Et secundum hoc exponitur sic. [Si quis] clericus vel laicus incognitus vita z conditione. Si vero est notus abbati in potestate est abbatis q̃to tempore sit in probatione. Nam statim potest recipi: z copulari, vt dicitur in auten. de sanct. epis. ſ. si seruus. si non est adeo notus erit per annum. si est incognitus ex toto per triennium. hugu. Sed nec illa solutio est ꝓbanda: scilicet qõ diuersi patres ꝓbandis diuersa spacia tẽporis induxerũt ſm diuersitatem temporum vel consuetudinẽ locorum. hugu. [monachali habitu.] ergo in laicali vel clericali debet esse probatio, qõ verum est. arg. distinc. liij. legem. z di. liiij. multos [nõ ꝓstetur,] q̃ si fuerit ꝓscitus monachꝰ. est. distinc. lxxvij. subdiaconus. hoc intelligo esse verum: si fuerit ꝓscitus causa religiõis: scilicet vt esset monachus. Si vero fuerit ꝓscitus causa ꝑbationis sicut moris est in quibusdam locis, vel causa ludi vel simulationis vt sub tali habitu tutius posset latere, vel per aliquẽ locũ transire nõ ꝓiudicatur illi. ar. xv. q.i. illud. [Et si infra tres] secunda pars. [A tẽpore sciẽtie domini.] Ego credo qõ statim incipiat currere a principio, scilicet probationis z hoc in fauorẽ religionis. hugu. [omnis aut seruus] qui inuito domino intrare monasterium non debet. ¶ Hic surgunt varie questiones. † Prima est vtrũ ingrediens monasterium z sumens habitum sit monachus. Ad hanc questionem dicit hugutio, quod quidã dicunt quod non. quia inuito domino non potuit constituere hominem supra caput suum, quod exigit regula monachorũ, vel regularium, vt. xxj. questione prima. nõ dicatus z questione secunda, statuimus. Sane videtur posse dici, quod sit monachus. ar. distinctione. liiij. si seruus scientie. † Nã inuito domino potest votum continentie facere, z ꝓpriis renũtiare, ac vouere, scõm regulam monachorum quatenus licet, saluo iure domini, quod habet in corpore, sed animam quidem inuito domino, deo obligare potest. xxix. questione secũda. omnibus. sed corpus alicui monasterio, vel hominum subijcere non potest

Questio. j.

Rñdet.

Diuisio.

Exponit literam.

Diuisio.

Exponit literam.

Opponit.

Rñdet.

Questio. ij.

Rñdet. 4

Tertia qõ.

Respondet. 5

Raymũdꝰ.

Quarta qõ.

Rñdet. 6

nõ potest, sed hoc nõ egigitur, qz in ꝓpria domo potest quis effici monachus. ar. xxvij. q.j. de viduis mulieres. Si dicatur contra: vir inuita vxore intrare monasteriũ nõ potest nec effici monachus ergo nec seruus inuito dño. Rñdeť iuxta hug. q̃ consequẽtia non valet. quia non est simile. quia votum cõtinentie sine quo monachus non est sine cõsensu vxoris facere nõ potuit. extra de conuersi. cõiuga. quidã. ¶ Scda qstio vtrum talis seruus monachus factus sit reddẽdus dño suo eum poscenti. dicit hug. q̃ quidã dicunt q̃ sic. Ego tñ credo. Tũ ꝓpter fauorẽ religionis. Tum qz liber videť esse factus: ex quo monachus est, q̃ nõ debet reddi. Sed monasterium tenetur recompensare aliũ eiusdẽ estimationis z peculij: si nõ vult recompensare: restituet ille dño. idem dicendũ est de curiali: liberto: ascriptitio: z hmõi. Si vero nõ fuit monachus tunc non est dubiũ se debeat reddi dño. hu. ¶ Tertia questio, vtrũ seruus receptus ad ꝓfessionẽ ante dictũ triennium debeat remanere in monasterio. Rñdeť iuxta raymũdũ, qõ debet remanere in ordine: z monasteriũ debet satisfacere dño qz fuit in culpa recipiendo. ar. di. liij. si seruus. Vel dic ſm eundem, q̃ iste erat incognitus z asserebat se liberum interrogatus de hoc vel forte ꝑbat hoc p falsos testes: z corruptos: nisi dños voluerit eum ex gratia dimittere spoliabitur tanq̃ indignus z vilis habitu: quem furtiue recepit z restituet dño. ar. de ser. nõ ord. c. de seruoꝝ. Cõcor. post. ¶ Quarta questio, vtrum si talis seruus post factã ꝓfessionem postea sit manumissus teneatur redire ad monasterium. Rñdeť iuxta hu. z guil. q̃ sic. quia q̃tum in eo fuit monachus z se obligauit monasterio. [aut liber] obnoxius tamen curie. hu. z bar. [colonus]. i. ascriptitius q; z pars solit: z seruus glebe dicit. Nam colonus cõductiuus: vel qui terras ad pensionem vel ad certã partez fructus hz: fieri põt clericus z monachus: nisi aliud impediat hug. [fide] iuratoria. hug. [de impunitate] mortis. z mẽbrorũ erit omniũ corporaliũ penarũ tam ꝓ fuga ad ecclesiã q̃ ꝓ debito ꝓ quo iuit ad ecclesiã: z hoc est ad exemplũ omniũ cõfugiẽtiũ. vt. j. e. q. iij. rerũ metuentes. z. c. id constituimus. hug. z arch. [Si aũt. ij. pars. [queri.] scz cum effectu nõ potest: si factus est monachus credo q̃ repeti possit: cum adhuc eiusdem conditionis sit: cuius erat ante. hu. [nisi sit ꝛc.] q̃ inueniri nõ posset in triennio: tũc z si monachꝰ sit: reddetur ipse: vel potius vicarius fauore religionis. ar. xxiij. q.iij. comperimus. z di. liij. ex antiquis. hu. Sed nunquid totus posset inquiri in triennio: non. ꝓterea põt esse in aliquo loco occulto: vbi de facili non potest inueniri. hug.

¶ Questio. iij.

1 ☞ Presbyter qui se z sua transtulit ad monasterium: an possit redire ad ꝓpria cum licentia abbatis.

Quod autem. Hic intitulať q̃stio. iij. q̃ ꝓcedit z tractať facta ꝓsuppositiõe q̃ iste ꝓsbyter se z sua trãstulerit in monasteriũ. † Queritur ergo si hoc fecisset an cũ licẽtia abbatis possit redire ad ꝓpria. Ad q̃stionẽ istã respondet q̃ non. qz mortaliter peccaret: z abbas ei similiter licentiã dando: ex quo emi abbati se subiecit fine eius permissione nihil agere licet. Et hec vera sunt si mẽte sana: z nõ alienata hoc fecit. alias nõ esset verum quod hic dicit hug. pe. z archi. Lege tex. ¶ [Post traditionem] sui z suarum rerũ facta voluntate z mẽte sana: alias non esset verũ qõ ꝓponitur. hug. [Subiecit.] scz sponte: z mente non alienata. hug. nihil agere. xxj. q.j. monachi. z. xij. q.j. non dicatis. hug.

Exponit literam.

¶ Questio. iiij.

1 ☞ Bona que monachus contulit suo monasterio an sequantur eum: si transeat ad secundum monasterium.

Iquẽ. Hic intitulatur. iiij. questio qua queritur an recedẽti de monasterio sine licentia abbatis sint ei reddẽda q̃ cõtulerat monasterio an nõ. Et hec questio dividiť in septẽ partes. q̃z aliquos in. viij. In quarũ ꝓma ꝑbat per quatuor capitula, q̃ illi nõ sunt reddẽda bona ſm Jo. de. arc. alie partes patebunt in ꝓcessu. hec similiter per distinctionem soluitur. Si eñ talis clericus mẽte alienata sua obtulit monasterio: sua essent sibi reddẽda, sed si libera voluntate z sana mente ea obtulit: ea reddenda nõ sunt, titulo enim donationis facta sunt monasterij, ſz sicut postea in fine huius questionis ꝛ si eius seuitia z scãdalũ timeť, ne scz discedẽs in pernicie monachorũ vel in tedium monasterij occasiõe horũ ꝓsiliat: laudabili sua sibi nõ dico reddũtur ſz auferri sinunť q̃ ab illo statu inferanť. hu. quolibet modo. i. quolibet casu. ¶ Pro pleniori intellectu huiꝰ q̃stiõis. Queriť sic. ¶ † Utrũ bona q̃ monachus cõtulit suo monasterio sequenť eũ: si trãseat ad ſz monasteriũ. Rñdeť ſm hostiẽ, q̃ si exeat ante ꝓfessionẽ est cõclusio, qõ ora recuperat. extra de regula. statuimus. z extra de renũt. ex trãsmissa. qõ intellige: nisi ea absolute z irreuocabiliter donasset. Si vo post professionẽ z fine licẽtia trãsit ad aliud monasteriũ: est cõclusio, q̃ in hoc casu res sue cũ primo monasterio remanerẽt. z q ipm recepit imputet sibi: si nihil hz detrebus illis. Si vero cũ licẽtia: vel etiã inuitus cũ aliqua causa vadit ad secũdũ monasteriũ: tũc vsufructus rerũ quas ꝓtulit debẽtur secundo monasterio: q̃diu vixerit: ne ei existat onerosus. xvj. q.vj. cognouimus. z. xxvij. q.j. si quis rapuerit.

Exponit literam.

Opponit z Rñdet.

Diuisio.

Exponit literam.

Archidia.

Vicunq; episcopuz. Sequit hoc. c. ad idẽ: z est symmachi pape. Sum maest in rubro. vel sic Clarius platus alienas res ecclie deponať. Breue est. Lege. ¶ [Quicũq; in cõstitutum] i. cõtra cõstitutionẽ talia, ꝑhibẽtem: hãc vel consimilẽ de tali iure loquẽte. hu. [Exigũt.] vtile tñ, z ꝓpinquũ: z sic soluiť illud. xij. q.ij. terrulas. ibi intelligiť in casu cõcesso. scz exigente necessitate vel vtilitate [alienator.] si alio modo q̃ donando vel vendendo. hu. [mulcetur.] contra. xij. q.ij. nõ liceat. Solutio hic loquiť de pena depositionis: a qua nõ liberaťur: ſz restituat ibidẽ de pena excõicationis, a qua liberat si restituat q̃uis cõmisit in cõstitutũ. hu. Itẽ cõtra videtur. xij. q.ij. si quis qualibet. Solutio patet q; ibi cõsensus clericoꝝ, z eo pacto facta est alienatio vt tantundem de suo restitueret, quod licitum est, vt ibi dicitur. z. xij. q.ij. si epus.

1 ☞ Donatio facta ecclesie licet nõ cũ plena z perfecta deliberatione: voũ tamẽ assit aliqua rationis deliberatio: est valida.

2 Votum faciens inconsulte continentie abstinentie vel peregrinationis tenetur illud adimplere.

Unt qui opes. Ad idẽ sequiť hoc c. qs est beati ambrosij in li. ij. de penitẽtia. Sũma est in rubro. Et dividiť in duas partes. In ꝓia ponit q̃ donatio facta ecclie etiã ex quodã mẽtis impulsu z sine deliberatione reuocari nõ dz. In scda ponit, q̃ nõ dz quis penitere rẽ suam diuisisse pauperibꝰ. ij. ibi, sunt quos. ꝛc. Lege. ¶ [Sũt. tumultario]. i. indiscreto impetu: scz nõ ꝓmissa plena deliberatione tñ cũ iudicio, i. discretione quadã contulerũt. alias nõ valeret. hu. arc. Non enim tenẽt q̃ fiunt mẽte alienata. ſ. e. q. ij. gaufaldus. z extra de succes. ab intes. c. ſi. z extra de reg. sicut tenor [sed non. perpetuo]. i. tali quod diu esset perseuerat aturum in effectu, quod patet per effectum, ex quo reuocauit. hu. archi. [vbi]. i. postq̃ hu. archi. [quibus ne ꝓima merces]. i. ꝓprima donatio per sequẽtẽ retractionẽ est [est grata]. i. vtilis, faciẽs eos gratos deo. i. mercede eterna dignos. hu. [nec scda]. i. revocatio, z dicitur merces quia dederunt alij ecclesie conferendas. hu. vel dicitur merces, vt dicit Arch. per contrarium: qz non est digna mercede, sed pena. quia nec ꝓima iudicium firmum z duraturũ, ex quo conferebat qõ erat ablaturus. [sacri legium] ex quo reuocat. hug. archi. ¶ Sic ergo patet † q̃ donatio[a] facta ecclesie licet nõ cum plena z perfecta deliberatione dum tamẽ assit aliqua rationis deliberatio, est valida, nec põt per donatorẽ revocari multiplici ratione. ¶ Primo qz p talẽ donationẽ ius acquisitũ est ecclie. z ideo revocatio cedit in ꝓiudiciũ: z per cõsequẽs est cõtra iustitiã. ¶ Scõo quia qõ datur ecclesie sanctũ z sacrũ efficitur. vnde scriptura vocat ea que templo vel ecclesie cõferuntur consecrara. Leui. xxvij. possessio consecrata ad ius pertinet sacerdotũ. ita qõ data ecclesie dicit cõsecrata: z ad ius sacerdotũ pertinere. vñ ibidem dicit. Quicquid fuerit cõsecratũ. i. sacro ecclesie loco datũ sanctũ sanctorũ erit. Qui igitur semel oblatũ ecclesie aufert sanctum z sacrum aufert. Auferre autem sacrum etiam de nõ sacro sacrilegiũ cõmittit. bene ergo dicit Ambrosius, q̃ talis qui donationẽ factã ecclesie revocat sacrilegiũ cõmittit. z per cõsequẽs peccat mortaliter. [Sunt]. ij. pars. rep. rehẽdit eos q; penitent res suas dedisse pauperibus [hoc solus]. i. ꝓcipue timere oportet [ne ipsius penitentie penitentia agant]. i. doleant, q̃ dederint pauperibus glo. vel sic [ne ipsius penitẽtie ꝛc.]. i. peniteant eos penituisse, z de pctõ penitentiam egisse, quod si cõtingeret inde valde dolẽdum esset, vt de pe. dist. iij.

Diuisio.

Exponit literam.

Questio.

Respondet.

Donatio.

Quid sit donatio vide pe. de anc. super cõtinuatione rubrice de donatione. i. z ibidẽ nu. 3. vnde dicatur. q̃ vnde procedat in c. j. nu. i. e. tit.

2 ℣.i.c.si aplꝰs.hu.ex quo accipitur.ar.†ꝙ si quis inconsulte facit votum continentie:vel abstinentie:vel peregrinationis tenetur adimplere.alias peccat mortaliter.hug.

8 ☞Sacrilegium quo peccat̃ur contra personam est grauius peccatum:ꝙ quo peccatur contra locum sacrum.

SAcrilegium. Ad idē sequit.hoc.c. qō est beati greg.q. de rebus eccłie nō alienādis vel auferēdis tractatur ⁊ in rebus eccłie sepe cōmittitur sacrilegiū. Ideo magister gratian⁹ multa interponit de sacrileigo. Ꝺ:o cuius tractat⁹ pleniori euidētia plura hic videda occurrūt ⁊ q̄reda.

1 ¶Primo quid sit sacrilegium.
2 ¶Secundo vnde dicatur.
3 ¶Tertio an sit grane peccatum.
4 ¶Quarto vtrum sacrilegium sit speciale peccatum.
5 ¶Quinto quot ⁊ quibus modis committatur.
6 ¶Sexto de speciebus.
7 ¶Septimo vtrum sacrilegiuꝫ in singulis suis speciebus sit eque graue peccatum.
9 ¶Octauo que pena huic crimini debeatur ⁊ vtrum conuenienter assignetur pecuniaria.
10 ¶Nono cui pena ista sit persolnenda siue applicanda.

Primū ar. 1 **Ad primū** ſcz†quid sit sacrilegiū. Et q; diffinitur sic. Sacrilegium est sacre rei violatio.

¶Queritur vtrū hec diffinitio sit cōueniēs. Et videt ꝙ non. ¶Primo sic. Ꝺaio: est virt⁹ dei q̄ hoīs,ſz res sacre ad sanctitatē pertinēt.nō ergo possunt p hominē violari. Et ita diffinitio illa nō vr̄ ꝯueniēs. ¶Scōo sic.ſ.e.q.ſ.qut aūt.ꝺ:ꝙ cō mittūt sacrilegiū:q de principis iudicio disputāt dubitātes: an is dignus sit honore:quē princeps elegerit.ſz hoc ad nullā rē sacrā pertinere videt.ergo sacrilegiū non importat sacre rei violationē. ¶Tertio sic.ſ.e.q.ꝺ:in.c.constituit.ꝙ si quis permiserit iudeos publica officia exercere:velut in sacrilegos excōicatio pferaꝝ.ſz officia publica nō videt̃ur ad aliqō sacrū ꝑtinere.ergo videt ꝙ diffinitio assignata sacrilegiū nō sit cōueniēs. ¶In oppositū est qō Ysidor⁹ dicit li.etymologiarū, ꝙ sacrilegiū ꝺ:ab eo ꝙ sacra legit.i.furaꝝ. ¶Rñdeo dicēdū, ꝙ prout habetur in gl.plures dātur magistrales descriptiones sacrilegiī:sumēdo generaliter sacrilegiū.vno modo diffiniť sicut dictū est.Sacrilegiū est sacre rei violatio:sine temeratio.Ꝺ eñ ꝙ culdubio violaťur ⁊ temeraťur:cui debita reuerētia denegaťur.vñ Augustin⁹ ℣ faustū.Cōtēptus sacrozū sacrilegos facit:noīe sacre rei intelligimus oēs psonas ⁊ res ecclesiasticas:ꝛ sacramēta eis annexa.hu.ꝛ gl. ¶Scōo diffinitur sic.Sacrilegium est cuiuslibet sacre rei vel diuine iniuriosus vsus.Tertio sacrilegiū est delictū in legē sacre rei cōmissum. Quarto sacrilegiū est trāsgressio publici iuris.Ius aūt publi cū cōstit in trib⁹.In sacris:ꝛ sacerdotib⁹:ꝛ magistratib⁹.vt ℣.ꝺ.i.ius publicū.Ꝓ:o notitia harū diffinitionū. Est notādū iuxta Sāctū tho.i.ij.q.ci.ꝙ sacrū ꝺ:aliqd ex eo qō ad diuinū cultū ordinať. Sicut aūt ex eoꝙ aliqd ordinať in finē bonū ſoztiť rationē boni.Ita ex hoc ꝙ aliqd deputaťad cultū dei estimaťquoddā diuinū.ꝛ sic ei quedā reuerētia debeť: que referť in deū. Et ideo omne illud qō ad reuerētiā rerū sacrarū pertinet ad iniuriā dei pertinet:ꝛ hz sacrilegiū rationē. Et ita apparet ꝙ cōueniēter sacrilegiū diffinitur:cū ꝺ:ꝙ est sacre rei violatio. ¶Ad rationes in oppositū. Ad primā rñdeť,ꝙ violatio hic large ꝺ:quecūq; irreuerētia vl ex honoratio. Sicut aūt honoꝛ est i honorāte:nō aūt in eo:q honoraťur vt ꝺ:i.ethicoꝝ.ita etiā irreuerētia est in eo q irreuerēte se hz q̄uis etiā nihil noceat ei:cui irreuerentiā exhibet.Quātū ergo est in seipo rem sacrā violat lz illa nō violeť.ꝺ:ergo sacrilegiū violatio rei sacre,nō ex res sacra in se violeť ⁊ polluaťr, sed ꝺ:ꝙ sacrilegiū pollut:vel violari.q̄tū est ex turpi ⁊ malo affectu:ꝛ malo opere sacrilegoꝝ. ¶Ad secūdā rñdeť negando minoꝛ. Et ratio est:quia populus christianus per fidē ⁊ sacramēta x̄pi,sanctificatus est.ꝑm illud.i.ad cozin.vi.ſz abluti estis,hz sanctificati estis.Et ideo.i.petri.ij.dicit,vos estis genus electū:regale sacerdotiū:gens sanctа:populus acquisitionis.Et ita id quod sit in iniuriā populi christiani:, scilicet ꝙ infideles ei preiciāťur pertinet ad irreuerentiam sacre rei. vnde rationabiliter sacrilegium dicitur.

Respondet. 2 **Ad secundam questionē** qua q̄rit† vñ dicať sacrilegiū. Rñdeť ꝙ sacrilegiū ꝺ:a legēdis.i.tollēdis ⁊ auferendis sacris.vnde dicitur sacrilegiū quasi sacra ledens: vel sacra legens.i.furans vel diripiens.

Respondet. 3 **Ad tertiam questionem** qua q̄rit† vtrū sacrilegiū sit graue peccatū. Rñdeť ꝙ sic.cuius grauitas ꝑ mo ostēdit.q; sicut religio est virt⁹:qua deus ⁊ diuina honorant:sic sacrilegiū est vitiū religiōi oppositū:quo deus ⁊ diuina inhonorant̃:ꝛ ꝓtēnunt. ¶Scōo q; graue pctm̃ est ꝑphanare diuina:vñ iudas ꝑphanāns sacra tanq̄ grauiter peccā tes puniebat de quo.ij.machabeoꝝ.xij.ꝺ: iudas vehemēter instabat puniēs ꝑphanos:ſz sacrilegio ꝑphanāťur diuina ⁊ sancta:ꝺū irreuerēter ea q̄ ꝺēdicāťur ad dei seruitiū ⁊ honoꝛ humano vsui subiūciunť. ¶Tertio graniter peccat:qui polluit ⁊ violat sancta,vñ Ezo.xxvi.iubenť interficiꝛq; polluunt ⁊ violāt sctā sabbatū. Et iosue.vii.ꝺ:Cadat virt⁹ eoꝝ in irā cundia tua dñe:qui ꝑmittūt se violare sctā tuā:ꝛ polluere tabernaculū nois tui:ꝛ deijcere comu altaris tui ⁊c.

Ad quartam 4 **Ad quartam** qua queritur† vtrū sacrilegium sit speciale pctm̃. Rñdetur iuxta sanctuꝫ tho.vbi supra,ꝙ sit speciale pctm̃. Et ratio est qz vbicūq; reperiť specialis ratio deformitatis:ibi necesse est.qō sit speciale pctm̃.qz species cuiuslibet rei ꝑcipue attēdiť ꝑm formalē rationē ipsius:nō aūt ꝑm materiā vel substātiā. Jn sacrilegio aūt inueniť specialis ratio deformitatis.qz scz violatur res sacra per aliquā irreuerētiam. Et ideo est speciale pctm̃:ꝛ opponiť religioni:ad quā pertinet reuereri deū ⁊ diuina. Sicut enī dicit Damascenus in.iij.li.Purpurea regale indumētū facta honoꝛatur ⁊ glorificať. Et si quis hanc perfozauerit: morte damnatur:quasi contra regem agens.ita si quis rem sacram violat:ex hoc ipso contra dei reuerentiam agit:ꝛ sic per irreligiositatem peccat.

Ad quintum 5 **Ad quintum** quo queritur†quot ⁊ quib⁹ modis sacrilegiū cōmittiť. Rñdeť ꝙ multipliciter.vnde ꝑm Raymūdū ⁊ hu.qñq; cōmittiť ratione psone:qñ clericus vel monachus vel denotus vel cōuersus vel q̄cūq; psona ecclīastica.i.eccłie ꝑpetuo mācipata violēter verberaťvel percutitur:vel vulneraťvel expellitur:vel spoliatur quibuscūq;:vel incarceraťvel capitur:vel ligatur: vel detinetur,vel rapit monialē,quādoq; committitur ratione loci vt cū violat immunitatē eccłie:vel cemiterij. Quandoq; ratione rei:vt cum res vel sacra vel sacro vsui deputata vsurpatur.Et hoc ſubdiuidiť ſic.Sacrilegiū cōmittitur anfe tendo sacrum de sacro.vt est calix de eccłia vel nō sacrum de sacro.vt res laici:aut sacrum in nō sacro:vt calix in domo laici.Et quodlibet istoꝝ modoꝝ ſubdiuiditur.scilicet aut latenter ⁊ furtiue:aut violenter:ꝛ manifeste.Large tamē quis dicitur committere sacrilegium etiam multipliciter,scilicet vt transgresſor iuris publici,quod consistit in sacris:ꝛ sacerdotibus:ꝛ magistratibus. ꝺictis.i.ius publicum.Item qui articulos fidei ⁊ precepta vel prohibitiones dei negligendo: vel nesciendo violat ⁊ offendit,quod intelligendum est secundum Sanctum thom̃.quando legem dei impugnat sicut hereticus:ꝛ blasphemus:qui quidē ex hoc ꝙ ideo nō credit incurrit infidelitatis peccatuꝫ.Et ex hoc ꝙ divine legis verba peruertit sacrilegium incurrit.Item qui disputat de iudicio principis:ꝛ iudicat,ꝛ hoc nisi vt diximus euidenter constaret illud esse cōtra deū:ꝛ diuina:ꝛ disputat in dubiū renocandum secus si ꝑpter maioꝛē discussionē.Item committit sacri legiū qui publica officia committit indeis. Item committit sacrilegium quicunq; rem ecclīe detinuerit:vel acceperit cōtra eius voluntatem.xij.q.ij.nulli liceat ignorare.

Respondet 6 **Ad sextum** †quo queritur de speciebus. Respō detur,ꝙ loquēdo de sacrilegio proprie vt est vere sacre rei violatio.Tres sunt species ei⁹.Et sumitur earum diſtinctio ꝑm differentiam rerum sacrarum. Et hoc conuenienter ꝑm Sanctum thom̃.quia actus ⁊ habitus distingnūtur ꝑm obiecta.Sed res sacra est obiectum sacrilegiī.vt patet ex eius diffinitione.ergo species sacrilegiī sumēde sunt ꝑm differentiam rerum sacrarum.ꝓterea peccatum sacrilegiī in hoc consistit,ꝙ aliquis irreuerenter se habet ad rem sacram.Debetur aūt reuerentia rei sacre ratione sanctitatis:ꝛ ꝑm diuersam rationē sanctitatis rerū sacrarū:qbus debetur reuerētia:necesse est,ꝙ sacrilegij species distinguanť.

Res autem

Res autem sacra cui reuerentia debeť ꝑpter explendū cultū diuinū tripharie diuidiť.debetur em̃ ei sanctitas ⁊ reuerētia tanq̄ rei sacre psonis diuino cultui dedicatis.Leui.xxi. Sacerdotes offerūt panes dño.ió sancti erūt.ꝛ.j.paral.xx. Sanctificati sunt sacerdotes ⁊ leuite. ¶Scōo debeť sanctitas ⁊ reuerentia loco:in quo dei cultus exhibetur.ꝑs.xcij.domū tuā decet sanctitudo. Jtē ipse sanctificauit tabernaculū suū altiſſim⁹.ꝑs.lvij.ꝛ numeri.vij.Sanctificauit moyses tabernaculū. ¶Tertio debetur sanctitas ⁊ reuerētia vasis ⁊ sacratis vestibus ⁊ ornamētis:ꝛ ꝛ ꝑi sacramentis:quibus sanctificanť x̄pi fideles:ꝛ imaginibus:ꝛ reliquijs:in qb⁹ deus ⁊ sancti venerantur.Triplex ergo species sacrilegij committitur. Prima in irreuerentia personaꝝ sacrarū.Scōa in irreuerentia loci.Tertia in irreuerentia vasoꝝ:sacrozum:ꝛ vestium ⁊ ornamentozum.Et ita patet de speciebus sacrilegij.

Rñdet. Sanc.tho. 7 **Ad septimum** in quo queritur,†vtrū sacrilegiū sit eque graue peccatum in singulis speciebꝰ. Rñdeť iuxta Sāctū tho.ꝙ nō sed tanto sacrilegiū est grauius:q̄to res sacra:in qua peccatur maioꝛes obtinet sanctitatem attributur aūt sanctitas personis sacris i.diuino cultui dedicatis ꝛ locis sacris ꝛ reb⁹ quibuscūq; alijs sacris.Sanctitas aūt loci ordinať ad sanctitatē hoīs:qui in loco sacro cultū exhibet deo.ꝺicit̃ eñ.ij.machab.i.non ꝑpter locū gentē,sed ꝑpter gentē locū elegit.† Et ideo grauius peccatū est sacrilegiū quo peccatur contra personam sacram:q̄ quo peccatur contra locum sacrum.Sunt tamē in vtraq; specie sacrilegij diuersi gradus:ꝑm differentiā personarū ⁊ locorum sacroꝝ.Similiter etiā tertia species sacrilegij:que circa alias res sacras cōmittit diuersos hz gradus ꝑm differentiā sacrarū rerū inter quas summū gradū ipa sacramēta obtinēt quib⁹ homo sanctificaťquoꝛ ꝑcipuū est eucharistie sacramē tū,qō cōtinet ipm̃ x̄pm. Et ideo sacramētale qō cōmittit cōtra hoc sacramētū grauissimū est:inter oīa.post sacramēta autem scōm locum tenēt vasa cōsecrata ad sacramentoꝝ susceptionē:ꝛ ipe imagines sacre ꝛ sctoꝛ reliquie:in qb⁹ quodā modo ipe psone sctoꝝ venerant̃:vel deuenerantur.deinde ea q̄ sunt deputata ad sustantationē ministroꝝ:sine sint mobilia siue immobilia.Quicunq; aūt contra quodcunq; predictoꝝ peccat crimen sacrilegij incurrit.

Ꝑmū arg. 9 **Ad octauum** quo queritur † de pena sacrilegij. Et vtrum pena pecuniaria nō sit cōuenies.Et videť ꝙ non.pena em̃ pecuniaria nō solet imponi ꝙ culpa criminali:sed sacrilegiū est culpa criminalis. vñ capitali sanctēia punitur ꝑm leges ciuiles.C.de epiſc.ꝛ cle. si quis in hoc.ergo sacrilegiū nō ꝺ:z puniri pena pecuniaria.

Secūdū ar. ¶Secūdo sic.Jtē pctm̃ nō ꝺ:z duplici pena puniri.nauī.j.Nō consurget duplex tribulatio.ſz pena sacrilegij est excōicatio maioꝛ qdē si violētia inferaťin psonā sacrā.vt.ſ.si qs suadēte diabolo.vl si aliqs incēdat:vl fraudat eccłesiā. Ꝺinoꝛ aūt in aliqs sacrilegijs.ergo nō ꝺ:z sacrilegiū puniri pena pecuniaria.

Tertiū arg. ¶Tertio sic.hoc videť ad occasionē auaritie pertinere,ꝙ pecuniaria exigaťꝑ violatione rei sacre.ergo nō videť pena talis cōueniēs. ¶In oppositū est.c.si quis 2tum.ax.vel supbus j.e.q. ¶Rñdeo dicēdū ꝙ si iniuria atroꝛ fiat in psonā eccłesiaticā pena sacrilegij ꝑm leges est decapitatio:sicut dictū est aliter iudicis arbitrio referatur ꝑ qualitate rei:ꝛ ꝑ tēporis psone:ꝛ loci.ff.ad.l.iul.pecu.l.lege.ſ.j.ꝛ.l.sacrilegij. Scōm canones duplex est sacrilegij pena.scz spūalis scz excōicatio.ꝛ alia est,pena pecuniaria.Et queniēs istius duplicis pene fic assignaťa sancto Tho.vbi supra.in penis infligendis duo sunt consyderāda.Primo quidez equalitas ad hoc ꝙ fit iusta:vt scz in quo quis peccat:per hoc ꝛoqueatur,vt ꝺ:z Sapiētie.xi. Et hoc modo queniens pena sacrilegij qui sacris iniuriā infert est excōicatio:per quā a sacris arcetur.Scōo autem consyderatur vtilitas.Jstā pene quasi medicine quedā infligūtur vt his territi homines a peccando desistāt.sacrilegus autem sacra non reueretur:non sufficienter videtur a peccando arceri per hoc:ꝙ ei sacra interdicuntur de quibus non curat. Et ideo ꝑm leges humanas adhibetur capitis penavt dictū est. Scōm vero ecclīe sententiā que morte corpozalē non infligit: adhibeť pecuniaria pena:vt ſaltē penis corpozalibus a sacrilegijs desistant:que pena varie designatur in aliquibus capitulis sequentibus.quia ꝑm quātitatē criminis ꝛ ꝑm ꝙuetudines locoꝝ est infligenda. ¶Ad rationes in oppositum dicēdum. Ad primam respondetur negando maiozem ꝑm canones.qm̃ qz ecclīa nō infligit corpozalem non infligit loco ei⁹ infligit excōicationē. ¶Ad secūdā respōdeť,ꝙ assumptum est verum:qm̃ sufficienter per vnā punitur:aut sufficienter a peccādo retrahitur.vnde necesse est duas vel plures penas adhiberi:qm̃ per vnā nō sufficienter reuocatur aliquis a peccādo. Et ideo oportuit supra penā excōicationis exhibere aliquaz temporalē penā ad cohibēdum homines:qui spūalia contēnunt. ¶Ad tertiaz respondetur,ꝙ si pecunia exigeretur sine rationabili cā:hoc videret ad occasionē auaritie pertinere,ſz qm̃ exigiť ad hominū correctionē hz manifestam vtilitatem.ꝛ ideo non pertinet ad occasionem auaritie.

Ad tertiuz

Respondet 1 **Ad nonum** quo queritˢ †cui sit ista pecunia applicāda. Rñdeť ꝑm gl.ꝛ hu.ꝙ ſolvē da est cui facta est iniuria. Ylla em̃ pena que ꝓ:o immunitate eccłie violata vel in eccłia occiſo prestanda est eccłie cui illata est vt.j.e.q.ſi quis in atrio.ꝛ.c.ſi quis deinceps. Si vero clericus percuſſus aut expulſus vel leſus:ei pena danda est.pena vero que ꝓ:o rei ꝺamno ꝺebetur:persoluenda est ei:cuius res est vel fuit qui ꝺānū passus est. Et tantum de tractatu sacrilegij ꝑ nunc. Lege. ¶[Sacrilegium.cōtra legē est]large ⁊ stricte:ꝛ propric. Lu. Archi.[relinquitur]vel in monte:vel in vita.hug.[cōpendijs].i.lucris ꝛ vtilitatibus.hug.[retinere]videtur loqui etiam de re non data eccłesie,sed ei ꝺebita.hu.ꝛ archidia.

Respondet

Exponit literam.

1 ☞Violatoꝛes eccłesiarum ipso iure sunt excommunicati.

Diuisio. **Omnes eccłesie.** Ad idē sequitur hoc.c.quod est lu cij pape. Summa est in rubro. Diuiditur autem in duas partes. Jn ꝑma ꝺicit qō est in rubro. Jn secūda addit,ꝙ etiā cōsentiētes talibus raptoribus pari pena sint plectendi.ij.ibi. Et non solum. Lege tex. ¶[Oēs suarū[scz eccłie.hu.[anathematizam⁹.]Ecce ex hoc videtur ꝙ qui sacrilegiū cōmittit in rebus eccłie ipso iure est excōicat⁹.vt.xi. q.iij. canonica.ꝛ extra de ſen.ex.cōquisti.ar.cōtra.ſ.c.quisqs.

Exponit literam. Opponit. Rñdet. 1 ꝛ.c.ſe.vbi ꝺz,ꝙ sunt excōicandi:nisi resipiscāt. Rñdeo † violatoꝛes eccłiarū ipso iure sunt excōicati:nō alij.q.ij. Et ideꝛ ꝺicit hu.qui ait.Jſtō credo ꝙ qui sacrilegiū cōmittūt in reb⁹ eccłie sint ipso iure excōicati:nec vt ꝺicit quod ꝺicit in hoc capitulo est canō late sentētie,sed quoſcūq; raptoꝛes ꝛ sacrilegos qui tunc cōmiſerāt sacrilegiū excōicauit:ꝛ sic intelligitur illud capitulum.xi.q.iij.canonica. Non ergo ius commune in hoc cōtinetur[vel anathematizamus.].i.anathematizandos.i.ꝺignos anathemate nisi satiffaciant iudicamus. ſimile.viij. q.i.vereoꝛ. Et ad decretalem conquesti.respondet hu.qō non ꝺicitur ibi ꝙ essent ꝺenūtiandi excōicati:ꝛ postea illoꝝ excōmunicatio est ꝺenuntianda ꝑ vicinas eccłesias.vt ꝺi.lxxxvij. eos. forte illi de quibus loquitur in personas eccłiasticas inꝺuriā fecerunt:vel voluit allu ꝺere cōsuetuꝺini hoꝺierne. Mazhomines in multis locis cōmittētes sacrilegiū in eccłesia vel cemiterio sunt ipso iure excommunicati:nec est impꝛobandū maxime propter metum incurrendum.hug.[Et non solum] secunda pars.[consentiētes]defēnsione vel auxilij prestatione.hu.vel cooperatione.

1 ☞Passus quid ꝺicatur.
2 Pes quid ꝺicatur.

Diuisio. **Sicut antiquitus.** Sequit hoc cnicolai pape. Et incipit.ij.pars huius questionis.in quo ꝑ bat magister ꝑ.xx.capitula,qō sacrilegiū cōmitti tur pluribus modis. Jo.de archi. Summa est in rubro. Et ꝺiuiditur in ꝺuas partes. Jn ꝑma assignat confinia eccłesie. Jn scōa eius immunitatem.ij.ibi. Qui autem. Lege textum. ¶[Sicut maioꝛ eccłia.]scz baptismalis:que maioꝛ eccłesia ꝺ:respectu capellarū:quas ꝺebet habere.xvi.q.i.plures.arc.

Exponit literam. Jsidorus. 1 [passus.]†passus em̃ ꝑm Jsiꝺoꝛum est mesura quinq; pedū.

Innocētiꝰ. 2 [pes vero.xvj.ꝺigitoꝝ.[xl.]Nō remouet quin plures posset habere ab hac obseruatione excipiunť eccłie:q̄ sunt intra ambitū murozū castellozū:vbi ꝑpter angustiā loci nō pōt obseruari hoc vt.j.e.q.hu.[Qui aūt].ſi pars.[nisi publicꝰ latro.] qui ꝑm Jnno.ꝛ Goff.intelligitur.[qui per industriam] i.per insiꝺias interfeciť qualis est publicus latro qui insiꝺiaťstratis:qui non gaꝺent priuilegijs eccłie. Et ꝑ hoc bene ꝺicit glo.[excōicetur.]ergo non eraꝛ ipso iure excōicatus.hug.

1 ☞Eccłesia consecrata quam immunitatem habeat.
2 Processus iudicum ꝛ sententie late in eccłesia non tenent ipso iure.
3 Eccłesia non consecrata an habeat aliquas immunitates.

4 Cemiteria an habeant immunitatem.
5t Ecclesia interdicta an retineat priuilegium immunitatis.
6 Oratoria priuata an habeant priuilegium immunitatis.
7 Immunitas personarum ecclesie que sit.
8 Ecclesia quam immunitatem habeat circa res temporales.
9 Clericus si habet pecuniam de prebenda super ecclesia sua: & inde emat predium: non potest dare predium.
10 Domini temporales qui interdicut subditis suis ne a prelatis vel personis ecclesiasticis quicq̃ emant vel vendat: vel ne molant: coquant panem: & huiusmodi sunt excommunicati.
11 Immunitas que sit prediorum ecclesie.
12 Laici an possint exigere hospitium ab ecclesia.
13 Domus aliqua si tenetur albergum facere alicui & postea peruenit ad ecclesiam: an teneatur postea.

Exponit literam.

Si quis in atrio. Ad idem est hoc. c. ex cõcilio Eliberitano. Summa, q̃ pena pecuniaria p violata immunitate ecclie est dãda epi ecclie: q̃ passa est iniuriã. Breue est & planũ. Lege tex. ¶ [Si qs. p imunitate]. i. p priuilegio ecclie. hu. immunitatis ecclie est libertas: & securitas: & priuilegiũ ecclie exẽptiõis ab onerib⁹: & vexatiõib⁹: quasi est priuilegiũ quo est exẽpta: & postea extra munia. i. officia secularia et exactiones & vexationes quib⁹ priuate psone solẽt fatigari. hu. Q: hic mẽtio de imunitate eccliaꝝ habet. Querẽda veniãt hic aliqua in summa. ¶ Querit p̃o † q̃s imunitatẽ hz eccliaꝝ sacrata. Rñdet hz Ray. q̃ hz vt null⁹ inde p vim ab strahaꝫ vt in sequẽtib⁹ aliq⁹ capitulis primis. nisi in ceteris casibus de q⁹ infra decimus. Itẽ ea q̃ in eccia posita sunt: nec p vim: nec p furtũ sunt auferẽda: & sacrilegiũ cõmittitur. j. e. q. quisquis. Itẽ q̃ nullus mortuus. j. ecclesiã sepeliaꝫ: nisi epi: abbates: aut digni pẽ dyteri: aut etiã fideles laici. xiij. q. ij. nullus. Et intelligũt quida de laicis: q̃miracula faciũt: aliꝫ in telligũt in dignitate cõstituto: sicut de rege: & comite. Itẽ immunitatẽ hz eccia, q̃ in choro nõ debeãt mozari laici cũ clericis. extra de vita & ho. cle. c. i. & ꝺ qse. di. ij. sacerdos. Itẽ q̃ in seculare habitaculũ decetero nõ cõuertaꝫ. de con. di. i. ligna. & in. v. sequẽtibus. extra de reli. do. ad hoc. Itẽ q̃ nõ possit vẽdi ꝓpter aliquẽ necessitatẽ. aut. de alie. & emphy. ꝟ. ij. qm̃. Itez q̃ in ea placita secularia nõ sunt faciẽda: & maxime de cã sanguinis. extra. e. c. i. & c. eccia. Item q̃ nõ fiãt in ea parlamẽta: nec negotiationes: & precipue nũdinarũ: & strepit⁹ iudiciorũ secularium: nec ꝓcessus iudiciũ secularium. † Ita ꝓcessus iudiciũ & sentẽtie date in dictis locis ipso iure nõ valẽt extra. e. decet domũ. li. vj. Itẽ q̃ nõ fiãt ibi ludi theatrales cũ laruis & silibus inhonestis. extra de vi. & ho. cle. cum decorem. Secus ye ro de honestis & denotis representatiõibus: vt representatio presepe dñi: herodis: & magorũ: & huiusmodi: que magis inducũt ad deuotionẽ: q̃ ad vanitatẽ. Et q̃ talia possint ibi fieri est ar. de cõse. di. ij. semel. & di. iiij. q̃ris. circa fi. Ita & qõlibet festũ est signũ predictarũ rerũ. lxxv. di. q̃ die. ¶ Scõa questio † vtrũ eccia nõ cõsecrata habeat p̃dictas immunitates. Rñdet ꝟm Ray. q̃ sic habẽt. extra. e. ecclie. hoc intelligẽdũ est: si autoritate epoꝝ sint edificate. ar. extra de reli. do. ad hoc. & vbi epi⁹ ponit ꝑmũ lapidẽ: & edificate sunt vt cõsecrent. Concor. Inn. & Host. ¶ Tertia questio. † vtrũ cemiteria habeant eandẽ immunitatẽ. Rñdetur ꝟm Ray. & hosti. q̃ habẽãt eandem quã eccia. ¶ Quarta questio vtrũ † eccia interdicta priuilegiũ immunitatis retineat. Rñdetur ꝟm ho. & goff. q̃ sic. Hec em̃ reuerẽtia deo debeꝫ: q non delinquit nec etiã ecclesia sua. Ideoq̃ nõ perdit que culpã nõ cõmittit. ¶ Quinta questio. † vtrũ priuata oratoria domorũ habeãt priuilegiũ immunitatis. Rñdetur ꝟm hosti. & goff. q̃ nõ. hodie em̃ q̃ est oratoriũ cras poterit esse camera. ¶ Sexta q̃stio. † que est immunitas psonarũ ecclie. Rñdetur ꝟm ray. nõ debẽt fatigari angariis: & perangariis. i. seruitutibus personarum & rerũ. C. de epis. & cle. omnes ꝓsbyteros. xij. q. ij. eccliarũ. In ciuitate tñ si ciuitas esset obsessa non debet pati eccia suos rusticos defendi aliquo priuilegio a custodia h̃ huiusmodi. imo ꝺ eos ad hoc cõpellere. extra. e. puenit. ¶ Septima q̃stio est † quam immunitatẽ habet ecclia circa res tẽporales. Rñdetur q̃ in multis. primo q̃ ecclesie donari potest in infinitus absq̃ alia insinuatione. aut. de non alie. & permu. re. eccle. ꝟ. ij. minus. Nam ceteris personis nõ licet donare: aut recipere vltra quingentos solidos: nisi precedat certa insinuatio: & nisi in certis casibus. C. de dona. l. si quis ꝓ redemptione. Item qõ relictũ ecclesie vel ad alias, pias causas in testamẽto: vel etiã minus solẽniter facto. tenet. extra de testa. cum esset. & c. relictus. Nam in tali sufficiũt duo vel treꝫ testes: vt ibi dicitur. Itẽ q̃ in ecclĩs transfertur dominiũ soluto pacto: cũ in aliis personis sit necessaria traditio. C. de sanc. epi. vt inter. diuimũ. Itez q̃ quicquid emptum fuerit de pecunia ecclie ad deum debet reuerti. vt. xij. q. iij. c. i. & c. q. v. fixum. Nõ adeo verum est, † q̃ si clericus habeat pecuniam de prebenda super eccia sua: & inde emat predium: licet illam pecuniã potuisset dare aliis intuitu pietatis: non tamen potest dare predium qz statim acquisitũ fuit ecclesie: siue fuerit emptum nomine ecclesie: siue alieno. extra de pecu. cleri. c. i. & c. q. v. inquirendũ. Et ꝓpter hoc nõ potest huiusmodi clericus alienare eodem modo si quis de pecunia ecclesie quam habuit furto: rapina: seu depositi possessionem sibi emat: qz ecclesie fit vt dictum est. Item nõ valet alienatio rei ecclesie nisi in certis casibus. † Itẽ tẽporales dñi qui subditis interdicunt: ne prelatis vel personis ecclesiasticis quicq̃ emant: vel vendent ab eis vel epis bladum molant. coquãt panes: aut alia huiusmodi obsequia exhibere p̃sumãt eo ipso sunt excõicati. extra. e. eos. li. vj. ¶ Octaua questio est † q̃ immunitas sit prediorũ ecclesiasticorũ. Rñdet iuxta ray. nõ debẽt grauari sordidis oneribus: vt calcis coquẽde, arene fodiẽde cloace purgande: & similibus. que vilia sunt. xvj. q. i. s. nouarũ. Ad honesta vero beneficia: sicut sunt ordinaria tributa tenẽtur etiã predia ecclesiarũ. xxiij. q. vlti. tributũ. Fallit tamen in domibus, atriis, & ortis iuxta ecclesiã positis, & incẽso de quo ecclesia dotata est, de quib⁹ nulli ꝺ⁹ dari tributũ. De aliis sic, nisi expresse fuerit remissum ab eo qui potuit. Ita res ad ecclesiã transeunt cum onere suo. xxiij. q. vlti. ſm canonicã. & extra de censi. sancitum. xvj. q. i. si quis laicus. Si vero sunt extraordinaria: & de nouo introducta: nõ tenẽt. xvj. q. i. s. placet. Similiter nec ad ea: que subito iniũgunt: nisi respiciãt ad pias causas: vt q̃ princeps mouet exercitũ cõtra saracenos: vel hereticos, vel qõ petitur ad constructionem pontiũ. aut ad aliã similes causam. Jn talibus em̃ si necessitas exposcat, debent dñi seculares nõ autoritate ꝓpria accipere, sed humiliter ab epo & clericis postulare, & illi visa necessitate poterunt conferre. extra. e. nõ minus. & extra de censi. cũ apls. Sed hodie nihil cõferre debent in auxiliũ principũ, nisi cõsulto papa extra. e. aduersus. ¶ Nona questio. † vtrũ laici possunt hospitii exigere ab ecclia. Rñdeo ꝺ⁹ hosti. hospitii exigere violẽter & tanq̃ ex debito nõ possunt. extra. e. c. i. & c. xlij. di. quiescat mus. charitatiuũ autẽ denegandũ non est. Dicit autẽ Inno. q̃ si aliquis in recognitionẽ beneficiorũ suorũ reseruasset sibi hospitiũ in aliqua ecclia, illud debeꝫ. xvij. q. vlt. eleutherius. sed tamen nõ licet tali violenter irrũpere domos ecclie, ratione alicuius iuris sibi debiti, aꝫ sacrilegiũ committit. xij. q. i. nulli. Et eadẽ ratione nõ potest inde tollere necessaria hospitũ violenter ingrediendo. ¶ Decima questio. † quid si possessio aliqua siue domus tenebatur albergus dare facere alicui, & ipsa postea peruenit ad ecclesiã. Respõdeꝫ ꝟm hosti. ecclia tenebitur seruitiũ exhibere, vel ipsam vendere. idem innocen. sequitur in litera [altario]. i. ecclia. Nam sepe nomine altaris intelligitur ecclesia. vt. j. q. iij. questitũ. & e conuerso nomine ecclesie altare. de conse. di. j. si motum. hu. & archi. [cuiuscunq̃] epi vel diocẽsis. quasi diceret. & sit sit de alia diocesi. hug.

Octaua qõ. Rñdet.

Nona qõ. Rñdet.

Decima qõ. Rñdet.

Innocẽti⁹.

Diuisio.

Exponit literam.

Archidia.

Scõa qõ. Respondet.

Tertia qõ. Rñdet.

Quarta qõ. Respondet.

Quinta qõ. Rñdet.

Sexta qõ. Rñdet.

Septia qõ. Respondet.

1 ☞ Familia priuatur diuinis officijs pro delicto domini.

Miror. Ad idem est hoc capitulum quod est augustini ad bonifacium. Summa est in rubro. vel sic plenius. Qui fugiẽtem ad ecclesiam & violenter eum extrahit excommunicari debet, & eius oblatio nõ debet ab ecclesia recipi. Et diuiditur in duas partes. Jn prima augustinus increpat illũ bonifacium, & miratur de tanta audacia. Jn secunda precipit ei, vt hominẽ reducat ad ecclesiã. secunda ibi, ecclesie igitur illesum. Lege textus. ¶ [Ad iros. aries] id est impetus diabolice suggestionis ad similitudinem arietis instrumenti vnde frangitur murus castrorum. gloss. & hugu. [quo instigante.] scilicet inimico [facere]. i. ad faciendum hec. hugu. [tuus] scilicet seruus. hugu. Archidiaco. [presumeret fugere]. i. cõfidere [amico tuo]. i. ad amicum tuum & per eum apud te veniã mereretur [si amicus intenditur]. i. mente exauditur & honoratur pro fugitiuo seruo intercedens. [ait deus ad cuius tutelam] quia ad eius ecclesiam confugerat qui extractus est [offenditur] aliquem de ecclesia extrahendo: si de potestate presumitur [nabuchodonosor intende], id est considera eius mutationem in bonum, vt inducit hugu. ad humiliandum predicitum bonifacium. Exemplum de nabuchodonosor, qui glorians de superbia regni sui mox diuina sententia est penitus, quia ei dicitur Danielis. iiij. capitul. Nabuchodonosor rex regnum tuum transit a te: & ab hominibus eiicinte: & cum ferꝫ & bestijs erit habitatio tua. fenũ vt boues comedes, nõ q̃ factus esset bos, sed sic sibi videbatur. qui humiliatus cepit deũ celi ꝺicare dicẽs post finẽ dierũ: scz mee penitẽtie ego nabuchodonosor oculos meos ad celũ leuaui &c. paueãt igit̃ ꝓcipes & dñi temporales: qui passim immunitatem ecclie infringũt: inde homines extrahendo. [Ecclie igitur]. ij. pars. Sed nũquid habuit necesse reddere seruũ ecclie: si volebat p̃stare sacramẽtũ de impunitate. Rñdetur iuxta hu. q̃ sic: vt satisfaceret ecclie: quã: offenderat [domus tue] scz familie. † Ita ꝓ delicto dñi priuatur diuinis officijs familia: & qñq̃ etiã tota ꝓuincia. Et est intelligendũ de oblationibus volitarijs. Nam debite etiã ab inuitis extorquẽde sunt. vt. xvj. q. i. decime. hu. [cõmunionẽ] sacramẽtoꝝ. hu. [infinita]. i. statura [tempore condonato]. i. statuto. presigo: vel presigendo. Et potest esse q̃ iam p̃sigerat modum: & terminũ penitẽtie illi. hu.

1 ☞ Malefactor fugiẽs ad ecclesiã gaudet immunitate ecclie.

1 **Reum.** Ad idẽ est hoc. c. q̃ est in li. capitulorũ. Summa est in rubro. vel sic. † Malefactor ad ecclesiam fugiens gaudet immunita ecclesie: vt inde nec extrahi possit: nec corporali pena puniri. Et diuiditur in duas partes. Jn prima ponit quod dictũ est. Jn secũda ponit, q̃ rectores debeãt iuramẽto recepto ab eis q̃ paces eius cõponãt & studeant membra sana feruare. Jn tertia q̃ tũ ipse reus legitime satisfaciat. ij. ibi, sed rectores. ij. ibi, tñ legitime. Lege. ¶ [Reũ nemo.] scz potestas. j. e. c. ꝓi. archi. [abstrahere] p violẽtiã. hu. [ad penã] corporalẽ. hu. cõseruẽt. [scz rectores]. ij. ps. [obtiere] iuramẽto recepto ab eo: q̃ eũ req rit. hu. [tñ legitie]. ij. ps. i. [pecunialiter satisfaciat p eo. &c.]

1 ☞ Rapiens violẽter aliquẽ de ecclesia debet excõmunicari.
2 Immunitate gaudens est libenter vult exire potest extrahi.
3 Patron⁹ delinquẽs in ecclesia eoipo demeret ius patronat⁹.

1 **Frater.** Ad idẽ est hoc. c. gelasij pape. Summa est in rubro. vel sic. † rapiens violẽter aliquẽ de ecclia excõicari ꝺ⁹. & intrroit ecclesiã interdicti. Et diuidit in duas partes. Jn prima narrat quorũ ꝺ⁹ excessus. Jn scõa, puidet de correctione illorũ. ij. ibi: ideo fratres carissimi. Lege. ¶ [Frater. municipes]. i. cives vel mãcipati alicui officio: vel munera capiũt. sic dicti ꝺ⁹. hu. [plectibili]. i. puniẽda. arc. [curiali]. i. reũ: vel seruũ hug. arc. [captata. &c.] Ide esset si hoc fecisset psente sacerdote: sed narrat factũ. hu. [reluctãtem.] † si volũtarie vellet exire & crederet in manus repetẽtis non expectato iuramẽto licebit tale extrahere contradicẽtibus ministris: siue sacrilegio. ar. hic. ꝑsertim cũ fugiẽs ꝓprio renũtiat beneficio, qõ ꝺ⁹. j. e. c. vlti. ꝟm hu. qui notat. j. e. diffinuit. Arc. [Constat.] Nam si in duobiũ reuocaretur nec ꝓbaret nõ excõicaret. hu. [ad supplicãdum]. i. ad orandũ. hu. & archi. [vbi in eccia.] quasi diceret nõ ꝺ⁹ recipi in eccia: q nõ timu. & ecclesiã delinquere. Et est ar. q̃ quisq̃ ꝺ⁹ puniri in eo in quo deliquit. xij. q. ij. q. i humanis. ar. hic, † q̃ si patron⁹ in ecclesiã delinquat eo ipso ius patronat⁹ demeret. ff. de in ius vo. l. patroni. ꝟ. ꝓtor. att. arc. [vtrũq̃ horũ]. i. ista duo. hu. [humilitatẽ vendicet] sibi in eccia orãdo: scz vt in eccia veniat & inter alios humiliter oret furoꝛẽ sacrilegiũ cõmittendo: vt hominẽ inde violẽter tanq̃ furibũd⁹ extrahat: & satisfacere gtenat. [Et ideo fratres]. ij. pars. [nostre preceptionis autoritate. &c.] Sed ad quid exigebaꝫ autoritas pape. Nonne de iure communi eos excõicatos poterat eis significare: & illi tenebãtur eosdem denuntiare excommunicatos. xj. q. iij. cure. & xxiij. q. iij. si qs de potẽtib⁹. Rñdet hu. q̃ ideo qz solet plus timeri. vt di. xxiij. q̃p. vel etiã ꝓpter scãdalũ sepe in his q̃ de iure cõi cõpetũt autoritas pape postulatur. vt. xi. di. quis nesciat. & xij. q. ij. notario. hu.

Diuisio.

Exponit literam.

Archidia.

Diuisio.

Exponit literam.

Diuisio.

Exponit literam.

Questio.

Respondet.

Diuisio.

Exponit literam.

Archidia.

Depiscopos. Ad idẽ est hoc cape. Summa violatoribus ecclesiarũ est interdicẽd⁹ ingressus ecclesie. Breue est. Lege. ¶ [Ad epos] vicinos hu. loquitur de facto eodem: de quo precedẽs capitulum [iudicent] excõicando: vel excommunicatos denuntiando. [indignos.] quasi diceret & tu fac similiter. archi.

Scut. Ad idez sequitur hoc capitulum pij pape. Summa est in rubro. Et diuidit duas partes. Jn prima dicit qd in rubro ponitur. Jn scõa loquens de gravitate sacrilegij dicit magis esse q̃ pctũ fornicationis. ij. ibi, non ergo. Lege. ¶ [Sicut q̃ sacerdotes]. i. clericos: vel quascũq̃ personas ecclesiasticas [insequit] cũ effectu: scz verberãdo, percutiendo expellẽdo: excõpliẽdo: aut aliquo modo in corpore ledendo. Et nota q̃ nõ est similitudo per omnia. Ita qui cõmittit sacrilegiũ in personas ecclesiasticas ipso iure est excõicatus: aꝫs nõ. Et qz sacrilegiũ cõmittit in res siue personas que scz specialiter duo sunt dedicate & fornicatio cõmittitur in personas que hominis deputate sunt [nõ ergo grauius]. ij. pars. q̃ directius per eum peccatur in deum: q̃s per carnalẽ fornicationẽm in quo nõ cõmittitur sacrilegiũ: sicut cũ quis fornicaꝫ cũ persona non sacra: vbi aũt est fornicatio cũ persona sacra: puta cũ moniali consecrata: tunc non est tñ fornicatio, sed etiã sacrilegium.

Exponit literam.

Archidia.

Philipp⁹.

Archidia.

Diuisio.

Exponit literam.

Questio.

Respondet.

1 ☞ Ciuitas vel laicus qui aufert collectam ecclesie tenetur in duplum reddere eius: quod exegit.

Attendendum. Ad idẽ est hoc. c. pape vrbani. Summa est. Qui vexat ecclesiã solutiõe collectarũ & tributorũ de ꝑdis ipsi⁹ eccle: pena sacrilegij cũ nota infamie puniri ꝺ⁹: & carceri aut exilio ꝑpetuo cõdenabit. Et diuidit in duas partes. Jn prima, phibet vt hec fiant. Jn scõa punit cõtrafacientes. ij. ibi. Ob si. Lege. ¶ [Attẽdendus celestiũ secretoꝝ]. i. eccle: que secretis celestib⁹ intẽdit: & ea cognoscit & docet. hu. [dedicata]. i. deputata. hu. [Irruẽtibus vexent] ista duo capitula notãt violẽtiã & iniustã exactionẽ: vel molestiã: vel de illis predijs dicit: vbi sunt ecclia & cemiteriũ: & officine clericoꝝ: q̃ ab omni ꝑstatione debẽt esse exẽpta. hu. de hoc satis no. xxiij. q. viij. ſm & extra de cẽs. c. i. Archid. [vexentur] in collectis: vel tributis. Et no. † q̃ ciuitas vel laicus qui aufert collectã ecclesie teneãt in duplũ reddere eis, qõ exegit. vt in cõsti. federici. hac edicta. ꝟ. illicitas. Sic etiã not. Phil. extra ꝺ immu. ecc. c. nõ min⁹. & c. i. & c. clericis. archi. & cle. i. & ti. [Ob si quis]. ij. pars [acrimoniã]. i. excõicatione, qua feriẽdi sunt sacrilegi. hug. quã acrimoniã vocat: q̃ acre punit: quia nulla est maior pena in ecclesia. Ita diabolus intrat in pectore suo & c. xxiij. q. i. ꝟ. his autoritatib⁹. hu. lau. arc. Nota hic, q̃ sacrilegus punitur qñq̃ a iure: qñq̃ a iudice. a iure qñq̃ ifamia. vj. q. i. infames. qñq̃ minori excõicatione. j. e. q. quisquis. Qñq̃ anathematẽ. j. e. ij quis suadente. Aliq̃n pena canonica tñ. vt penitẽtia. j. e. q. ij qs cõtumax. xij. q. ij. de viro. Qñq̃ depositione. xij. q. ij. indigne. qñq̃ anathemate. vt. j. e. ij qs suadente. Aliq̃n pena legali tñ: vt decapitatione. j. e. q. ꝟ. q aũt. Qñq̃ canonica & legali infamia: & pena pecuniaria vt in hoc. c. & j. e. ij quis contumax. Arc. perpetua damnet: si per sententiã dãnatus fuerit de tali crimine. hu. tradatur apparitoribus vt iudicatus interficiat. Et not. ista verba esse legis. Non ergo vult papa ista fieri ab ecclesiastico iudice: sed ostendit quid sit faciendum a seculari. Hug.

Si quis ecclesiam. Palea est: vbre tis [restituat] i. reficiat pretium forte lignorum: lapidum &c.

1 ☞ Clericus subtrahens paramentum ecclesie & vendens penam patitur similem cum iuda.

Si forte. Ad idẽ est hoc capitulũ pape clemẽtis. Summa est in rubro. Vel sic. † Clericus paramentum ecclesie subtrahens & vẽdẽs penam cum iuda similẽ patietur. Breue est. Lege. ¶ [Si forte. subtractã] furto. hug. [similis iude,] quia fur & sacrilegus: vt. xxiij. q. v. quid ergo. hugu. & archidia. Et non solum in facto erit ei similis, sed in pena. vnde subdit [qui ꝓpter cupiditatem] maxime. Nam idem esset si ob aliam causã faceret: dummodo hoc faceret contra iuris formam & autoritatẽ. ar. j. questione prima. quod indignos. & capit. si quis episcopus. & q. iij. saluator. hug. penam, scilicet infernalem. Nam non suspenditur, sicut iudas se suspendit.

Exponit literam.

Diuisio.

Exponit literam.

Questio.

Respondet.

Qui rapit res ecclesie. ar. ꝟ sacrilegiũ cõmittit⁹ i reb⁹ ecclie vbicũq̃ sint siue i loco sacro, siue alibi. ar. j. e. q. quisquis. Lege. [Decima.] palea est. ideo &c.

1 ☞ Dagisster regens scholas in ecclesia an possit ibi verbera re discipulum.

Mallus. Ad idẽ est hoc. c. ex cõcilio Ilerdẽsi. Summa est i rubro. et diuidit i duas ptes. Jn. j. statuit qd ꝺ⁹ in summa. Jn. ij. punit facientẽ. ij. ibi. Ob si fecerit. Lege text. ¶ [Mallu⁹. extrahere] per vim hu. [flagellare.] etiaꝫ causa discipline. hu, arc. Surgit questio. † quid si in ipsa ecclia regat scholas. Rñdet hu. q̃ tunc poterit eum verberare. Leuis enim castigatio

magistr'i indulta est. ar. xxiij. q. ij. c. i. Sed si alium defugit ad ecclesiaz: non debet eum extrahere. vt hic dicitur. Quidã tamen intelligunt in eo casu puer fugit ad ecclesiam: non causa discipline, sed pro alio forte facto quo offendit magistrũ. Et sic quod hic dicitur intelligitur de aliqua pena quam vult ei infligere: z non de illa que ei concedit ratione doctrine. [Ꝺ̃ si]. ij. pars. [Segregetur] per excommunicationem. hugu. z arc. [cedem]. i. verbera: percutiones. hug. arc. [officio: um]. i. ordinum: vel dignitatum. ratione enim dignitatis persone cui fit iniuria estimatur peccatũ maius: vel minus: maioz vel mino: penitentia siue pena imponet. ʒ. e. q. sicut. z. xxiij. q. iiij. si is qui. hu. [a pontifice] videtur innui, ꝙ si clericus mittit manus violentas in clericum possit absolui ab epo. Ñdet hu. ꝙ hoc. c. nõ loquitur de absolutione ab excõicatione: nec hic dicitur, ꝙ tales excõicati essent: z ab ipso epo essent absoluẽdi. Sed ꝺ̃ ꝙ ab epo debent puniri: nec enim tunc temporis pro tali peccato repræsentabantur apostolico.

1 ☞ Violans immunitatem ecclesie debet soluere episcopo nongentos solidos: z publicam penitentiam agere.

Exponit literam.

Archidia.

Si quis contumax. Ad idem est hoc ca. ex concilio triburiẽsi. Summa est in rubro. Vel sic ¶ violans immunitatẽ eccl'ie nongentos solidos debet epo soluere: z publicam penitentiam agere. Breue est. Et non diuiditur. Lege. ¶ [Si quis etiam potestas]. ʒ. e. q. frater. Ad idem. ʒ. e. reũ. cum ibi dicat. Nemo. arc. vel [quem] puta curiales: vel debitorem: vel alꝫ obnoxium. vel quicunq; sit ille. hu. [porticibus.] que sunt intra. xxx. vel. xl. passus qui in circuitu eccl'ie sunt designati ꝑ cemiterio. hu. ʒ. e. sicut [per vim extraxerit] nisi dato sacramento de impunitate ille nolet exire. j. c. constituimus. hu. Archi. z extra de immu. eccle. inter. in fi. quia tunc dominus sine pena potest illũ seruꝫ inuitũ extrahere. [ꝑ immunitate] violata. hug. [nongentos: us] sed. j. e. primo habetur, ꝙ. xxx. libras &c. Et paulo infra ꝙ triplum sublate. Sed vt hec omnia consonent. Est notãdum, ꝙ ecclie immunitas aliquando violatur sine damno rei temporalis, puta in ecclia vel cemiterio insultum faciendo: personã illuc fugientem inde extrahendo: aliquã personam verberãdo: vel alio consimili. Aliquando violatur eam comburendo vel frangendo: vel alio modo ledendo. Cum primo mode immunitas tunc habet locũ pro immunitate violata pena nongentorũ solidorũ: vel ſm diuersitatẽ locorũ vel patrũ statutẽtium pena. xxx. librarũ argenti. vt in. c. pri. cõtinet. Si secũdo modo immunitas violetur pro immunitate violata triplum sublate rei persoluitur: z nonies rei sublate solui debet ei qui damnũ passus est. j. e. quisquis. in fi. hu. [Episcopo] vel prælato ecclesie si episcopum non habeat.

Sacrilegium. ʒ. est: in quo magister gratianus ostendit duo.] Primũ est: ꝙ sacrilegiuꝫ quatuor modis committitur: scz vel auferendo sacrum &c. Scõo ꝙ duplici pena punitur: scz excommunicationis z pecuniaria. de omnibus istis supra dictum est plene.

1 ☞ Clerici ferentes arma an possint verberari sine sacrilegio.

Diuisio.

Quisquis. Ad hoc probãdũ qõ nũc dicit de multiplici genere sacrilegorũ z eorũ pena inducit hoc capitulũ, qõ est pape Joãnis. viij. Summa est in rubro. Et diuiditur in quatuor partes. In prima explicat ꝗdtũ z cui persolui debeat ꝙ immunitate violata. In scõa dicit, ꝙ qui ecclesiã violat infra. xxx. passus quos debet habere in spacio in personis vl'ebus sacrilegiũ cõmittit. In tertia declarat ꝙ hoc qõ dicit hic de. xxx. passib' quos ꝺ̃ habere eccl'ia nõ hꝫ locũ in capellis castellorũ. In quarta reassumit, ꝙ tripliciter cõmittit sacrilegiũ, ꝙ. ibi: sacrilegiũ. ij. ibi: capelle. iiij. ibi: sil'iter sacrilegiũ. Lege tex. ¶ [Quisqs. epis vel abbatibus] vel alꝫ ꝑlato illius eccl'ie in quã cõmissum est sacrilegiũ. hu. [abbatibus] scz ꝓ ilegiatis: q scz aliquã iurisdictionẽ ordinariã habẽt in qbusdã locis. hu. [siue psonis alꝫs. scz alꝫs iudicib': z ordinarꝫs: quoz autoritas potꝫ debuit requiri: ꝙ aliqd in iuste vsurpari. dicit hic hu. ꝙ hic ondit ꝗdtũ sit soluẽdũ ꝑ spreta iurisdictiõe iudicis ordinarꝫ ad qs ꝗrit' [sacrilegũ]. i. sacrilegio: siue re sublata ꝑ sacrilegiũ. [xxx. &c. ꝓponat]. i. soluat] sacrilegiũ]. ij. pars. [xxx. vel. xl.] z si amplꝫ in circuitu extendit iniuriã facti vel ẽt verborũ vel ablationẽ rerũ [intulerint] eos spoliãdo: z eis ꝑ vim auferẽdo vel de sacro loco. als nõ credo ꝙ sacrilegiũ cõmittat in ꝓprijs reb' clericoz: iꝫ videat innui supra. xvij. q. ij. de laicis. z. xvj. q. j. sikiter. ſz ibi nõ est mẽtio ꝺ̃ sacrilegio, ſz de excõicatione: qua ita sunt feriẽdi invasores rerũ clericoz̃ sicut invasores rerũ ecclasticarũ. hu. [clericis arma

Questio.

1 nõ ferẽtib'.] ¶ Surgit hic qstio. † vtrũ clerici arma ferẽtes possint ꝺ̃berari sine sacrilegio simul si nõ ferãt tõsurã vel habitũ clericalẽ. Ñdet ſm hu. ꝙ q cũqꝫ sciẽs aliquẽ esse clericũ iniecerit manꝫ violẽtas in eũ: siue ferẽtẽ arma: siue nõ: siue habẽtẽ tonsurã z habitũ clericalẽ: siue nõ: incidit in canonẽ date sentẽtie. ʒ si ignoraret esse clericũ z suo iuramẽto vult hoc ostẽdere: nõ est ob hoc mittẽdꝫ ad sedẽ aplicã. vt alexã. tertiꝫ dicit in. c. si vero aliquis. de sen. ex. hu. [deo devotis]. i. cõuersis, ꝙ cõtinentiã vouerunt. xij. q. ij. duo [ecclasticis]. i. perpetuo ecclie obligatis quo ad vitã z habitũ. huꝫ. [capelle]. iij. pars. [castellorꝫ] eadẽ ratiõe z ciuitatũ. hu. [Similiter sacrile legiũ]. iiij. pars. exẽpla istorũ modorũ quibus cõmittitur sacrilegium superius in. c. sacrilegium. sunt plene designata.

Exponit literam.

Diuisio.

Exponit literam.

Si quis domum. Ad idẽ est hoc capitulũ inſdẽ Jo. pape. vult gratian' ꝙ hoc sit capitulũ p se. xi. q. iij. ℌ. euidẽter. hu. lau. Sz alij faciũt hic verſus pcedẽtis capituli. Summa est, ꝙ q fine licẽtia debita aliqd de ecclesia aufert vel alicui ecclesiastice psone iniuriã infert sacramẽtoꝫ cõione est priuat'. Et diuidit in tres partes. In pria dicit qõ dictũ est in summa. In scõa ponit ꝙ si. iij. cõmonitꝫ nõ satisfecerit: est fidelitũ cõme prenãd'. In tertia ponit penã cõtra tales. ij. ibi: si vero. iij. ibi: itẽ hi. Lege. ¶ [Si qs. priuatũ cõione.] scz sacramẽtoꝫ. hu. [priuatũ]. i. simplici excõicatione pcussum: z sic videt canõ date sentẽtie quo ad cõionem sacramẽtoꝫ sed nõ fideliũ. hu. ar. simile. xxxij. q. i. ℌ. verũ. z. c. nullus. z sequeñ. Et ſm hoc posset esse verum quod quidam dicunt scz sacrilegos ipso iure esse excõicatos: scz a cõione sacramẽtoꝫ suspẽsos. [Si vero]. ij. pars. [nemini fidelium]. i. debet tunc anathematizari. z in hoc est canon date sentẽtie z ipse sacrilegus non est ipso iure priuatus cõione fideliũ: vel sacramẽtoꝫ: plusꝫs alius quilibet: qui sit in peccato mortali. sed primo est priuãdus cõione sacramẽtoꝫ z ingressu eccl'ie: si nec sic satisfecerit anathematizabitur. hu. ſm apostolũ. j. ad cozinth. v. [Item hi]. iij. pars. [oeposita] vel alia quelibet ecclesiastica vel priuatoꝝ. hu. arch. [damnũ] pro re sublata: vel ibi devastata, vl lesa: imo etiã si sine lesione rẽ detulit violẽter idem est componendũ. hu damnũ dicit. hu. i. res ipsa oblata. [debet nonies reddi. [Ego dico ꝓprie dãnũ scz iure datũ: vt illud multiplicet ſm Lau. Bar. itelligit, ꝙ talis rẽ subtractã restituat. z dãnũ nonies cõponat, scz ei cui dãnũ illatũ est. i. ius est res: vel fuit. hu.] z immunitatẽ tripliciter]. i. ꝑ immunitate violata soluatur eccl'ie triplũ rei. ſm hug.

Lauren.

Diuisio.

Exponit literam.

Si quis. Ad idẽ sequit hoc. c. alexãdri pape. ij. Summa est. ponit pena ponẽ tis manꝫ violẽtas in clericos. Et diuidit in duas partes. In pria ponit penã laici capiẽtis: vel pcutiẽtis, vel a sede sua depellẽtis eſm nõ canonice depositũ. In scõa penã laici hec eadẽ faciẽtis z clericũ inferioris ordinis. ℌ. ibi. Si vero. Lege. ¶ [Si qs. priozũ] priores vocat principes: barones: z alios maiores in populo. hug. Et idem glo. z bar. [ordinis]. i. officij. Simile dist. lxij. valẽtinianus. [Expulerit] expulerit dico. [nisi indicatũ]. i. condemnatum: z depositũ, z tũc enim licite sine sacrilegio potest expelli etiã a laicis, si contumax est: z aliter cedere non vult. vt. xi. q. i. petim'. z dist. lxxix. si quis pecuniaz. hu. [nisi] hoc refertur ad quodlibet trium prædictorum: quia enim ratione secularis indeꝛ talem potest expellere eadẽ ratione z percutere: z caperе: z occidere. Si est incorrigibilis z aliter corrigi nõ põt accepta tamẽ licẽtia ab ecclesia: alias non licet. xxvij. q. i. ſi homo. z. xxiij. q. v. de liguribus. z. c. circunciliones. hu. [canonice] quia tũc nõ tantum puniretur qui eum offenderit: vel vt quidam dicunt: si degradatus est tunc licet iudici seculari in eum manus inſcere. Jo. archidia. [Tradatur.] Si ergo ledatur episcopꝫ: omnes facultates tradũtur ecclesie. vt hic. Si vero alius inferior arbitrarie punitur: vt hic. z. c. sequẽti. [Si vero] secũda pars. [deponi] ab officio, z dignitate, si clericus est. Si laicus est deponatur ab honore: z cingulo sue dignitatis: si quam habet. vt. xi. q. i. nullus episcopus. z. xxxij. q. v. preceptum. hugu. Notat autem hic Lauren. hoc non esse intelligendum: quod papa hos laicos deponere posset: sed ostendit qd fieri debeat ſm ipsum ergo laicus deponitur. quia amittit cingulum sue dignitatis. vt in. c. nullus archidia. Si contumax. excõicetur. Ex hoc ℞ z premisso anathematizentur aperte colligitur ꝙ olim non erant excommunicati ipso iure: qui violẽtas manus inſciebant in clericos, quod postea immutatum est per Innocen. j. e. si quis suadente. hug.

Lauren.

Archidia.

De presbytero

Diuisio.

De presbytero. Ad idem est hoc. c. Nicolai pape. Summa est in rubro. Et diuidit in duas partes. in prima dicit, ꝙ tales clericoz̃ percussores, aut depredatores si tertio moniti non satisfecerint. ꝙ cõione sacramẽtorũ priuenẽ. Si vero in cõtumacia pfisterẽt excõicẽtur. in. ij. ponit, ꝙ tales post dignã satisfactionẽ ecclie recõciliari possunt. ñ. ibi, quos etiã. Lege ter. ¶ [De psbyterorũ brachio]. i. potestate. hu. [minime coercẽtur] qr nõ possunt, vel qr princeps nõ vult z nõ curat, sed negligit preceptũ. Ad at. xvij. si peccauerit. z. ñ. q. i. si peccanerit. [cõione] sacramẽtoꝫ. hu. bo die ipso iure sunt excõicati. j. e. si qs suadẽte [cõpage]. i. vnitate, vel corpore. arcb. [digna satisfactione premissa]. i. recepto iuramẽto de satisfactiõe, z de stãdo mãdato ecclie: alias pre-

Exponit literam.

iudicatur ei: sicut z illis caplis. xi. q. iij. si epꝰ. Ex hoc. c. habetur, ꝙ vbi secularis ptãs deficit subuenire ꝺ̃ ecclesiastica et econ. vt di. xcvj. cum verum. z di. xvij. nec licuit. hu. [eos]. ij. pars. hic collige, ꝙ coercio illoꝝ qui cõmittũt hmõi enormia crimina principaliter spectat ad seculares iudices. vt. xxiij. q. v. sunt quedã. vbi deficiũt sequitur pena ecclesiastica hic. hu.

Si subdiaconem. Ad idẽ est boc ca. ex li. v. capitulorũ. Summa est in rubro. in bis enim capitulis legitur qualiter sint puniẽdi illi, qui occidunt clericos. in primo continetur quanta pecuniaria pena debeat eis inferri. in. ij. que penitentia talibus est imponenda. Lege. ¶ [Qui subdiaconẽ] hec lex est in lombarda de homicidio z hanc legem z sequẽtem forte statuit imperator: ad voluntatẽ ecclesie hoc roganti: alias inutile esset. simile dist. xcvij. victor: secundũ hu. [qui diaconum] paret totum.

Exponit literam.

Questio.

Respondet.

Si occiderit. Sequitur. ij. c. et eodem lib. c. vj. vbi ponitur penitentia in iungenda talibus occisoribus clericorum. ¶ Relinquat arma. [nisi pro iustitia defendenda. de pe. di. v. falsas. Lau. archi. hic querit gl. z hu. Quid spectat ad imperatorẽ alicui imponere publicã penitentiã. Ñdet hu. ꝙ nõ imponit nec iniungit pniam, sed quam eccl'iastic' iuder iponat vel iponere debeat iudicat sicut ecõ trario in canonib' facit iuder eccl'iastic'. vt. ʒ. e. attendẽdũ. z v. q. vj. delatori. z dist. lxiij. in synodo, vel boc facit autoritate ecclesie boc fieri volentis z rogantis: alias inutile esset. bu.

2 ☞ Casus quindecim in quibus percutiens clericum nõ est excommunicatus.

3 Verberans clericũ credẽs esse laicum an sit excõmunicatus.

4 Repercutiens clericum animo vindicandi qui ipsum percusserat ludendo an sit excommunicatus.

5 Magister vel prælatꝫ pcutiẽs clericũ ex ira: an sit excõicatꝰ.

6 Magister principalis si precipit inferiori ne percutiat clericum, z inferior percutit, an sit excommunicatus.

7 Magister vel officialis vel prelatus vel consanguinei si exercent modum in corrigẽdo clericum an sint excommunicati.

9 Casus. xvij. in quibus inſciẽs manus violentas in clericum citra sedem apostolicam potest absolui.

10 Mulier si mutilauerit aut occiderit clericum, an sit mittenda ad curiam.

11 Regularis si percutit regularem eiusdem claustri potest absolui a proprio abbate.

12 Iniuria que dicatur enormis, z que levis.

13 Enormia dicuntur secundum canones dupliciter.

14 Percutiẽs clericum calce vel alio membro an incidat in excommunicationem.

15 Clericum inspergens aqua vel spuens in faciem eius an incidat in excommunicationem.

16 Percutere volens clericum lancea vel alias si nõ percutiat, an sit excommunicatus.

17 Iratus eleuans pugnum vel ensem percussurus clericum an incidat in canonem.

18 Persequens clericum fugientem si clericus sine percussione cadit, z leditur an incidat in canonem.

19 Mandans in clericũ manus violentas an incidat in canonẽ. Et quid si missit ad revocandum mandatum. nu. 20. z quid si ante decessit. nu. 22.

21 Consulens clericum verberari, z eius consilio est verberatus an incidat in canonem.

23 Ratam habens percussionem clerici quam nõ mandauit an incidat in canonem.

Et quid de illo qui dicit suis, quod vellet vindicari de tali clerico, z sic illi verberant eum. nu. 24.

25 Volens intrare mare vel aliud consimile vbi periculũ mortis timetur, an sit absoluendus ab alio ꝙ a papa.

Diuisio.

Primũ arg. Scõm arg.

Tertiũ arg. Opponit in contrarium. Respondet.

Primus casus.

Questio. Respondet.

Si quis. Ad idem est boc. c. ꝙ est Innocentij. Summa est, ꝙ iniſciẽs manus violentas in clericum vel monachum est excommunicatus, z ꝙ non potest absolui: nisi a solo papa, preterquam ſn mortis articulo. Et secundum hec duo dicta diuidi potest hoc capitulum in duas partes. ij. ibi, z nullus. pro pleniori intelligentia huius capituli queruntur duo.

1 ¶ Primum est vtrum omnis iniſciens manus violentas in personam ecclesiasticam sit excommunicatus ipso iure.

8 ¶ Secundum est vtrũ omnis talis excõicatus possit ab alio ꝙ a romano pontifice absolui: preter etiã mortis articulum.

1 **Ad primum** sic proceditur, † et videtur ꝙ non omnis iniſciens manus violentas in clericũ sit ipso iure excõicatus. Primo ex eo ꝙ dicitur in rubrica excõicetur: nõ dicit ꝙ sit excõicatus. ¶ Scõ ex ter. vbi dicitur, subiaceat anathematis vinculo: ex quo videtur ꝙ nõ ipso iure sit excõicatus. ¶ Tertio ex gl. vbi multi casus excipiũtur ab ista regula. ¶ In oppositũ videtur tex. ꝑsens, vbi Innocentiꝰ generaliter videtur loqui dicens. si quis. &c. Ñdicendũ ꝙ regulariter verũ est ꝙ iniſciens manus violentas in personã ecclesiasticã est excõicatus. Excipiũtur tñ

2 aliqui casus: vt paret in gl. aliquibus. † possunt aũt assignari. xv. casus in quibꝰ percutiens clericũ nõ sit excõicatus. primus est quãdo ignorat, ꝙ esset clericus puta qr comam nutriebat. extra. e. si vero. ¶ Circa boc querit. Quid de eo qui

3 verberat † clericũ credẽs esse laicum. Ñdetur secũdũ Hosti. ꝙ si talis errauit in persona: vt qr volens percutere Petrũ laicũ, percussit Joannẽ clericũ: cũ vtrunq; cognoscat sententia est ꝙ incidit in canonẽ. Ita in clericũ manus violẽtas iniecit, z diabolo suadente qui eũ ad faciendã iniuriã laico inclinauit. Si aũt errauit in qualitate: qr de isto qui est clericus putauit ꝙ sit laicus. Nam videbat eũ in habitu laicali z non gerentẽ se pro clerico, non incidit in canonẽ: per victũ. c. si vero. Si aũt dubitat vtrũ sit clericus, vel laicus, incidit in canonẽ cum in dubio teneatur vitare periculũ. Si vero nõ cõstat vtrum sit clericus, vel laicus: dicit Hug. ꝙ si ita affectus est, ꝙ etiã si sciret eũ esse clericũ nihilominus percuteret eũ: incidit in canonẽ. Si autem nõ percuteret eum non incidit. ¶ Scõs casus est in clericis, qui nõ ferunt habitũ: nec tonsuram: necaliqd de clericatu ostẽdunt: ſi tertio admoniti nõ se correxerint. extra. e. cõtingit. ¶ Tertius est in clerico, q contẽpto habitu fert arma. z tertio admonitus nõ se correxerit. extra. e. in audiẽtia. etiã si non admonitus immiscerat se tyrãnidi. ex. e. cũ non ab homine. ¶ Quartus in clerico exercẽte negotia secularia. Et iterũ si admonitus fuerit: vt dictũ est. ex. e. de vi. z bo. cleric. c. fi. ¶ Quintus est in clerico coniugato: si non portat tonsurã z habitũ. ex. de cle. cõiuga. clerici. lib. vj. ¶ Sextus, in clericis buffonib' z etiã macellariis si hec exerceãt etiã minoꝝ tẽpore, ꝙ per annũ, z admoniti non desistãt, carẽt priuilegio clericali. extra de vi. z bo. cle. c. clerici. lib. vj. ¶ Septimus est in illis qui non ex ira, sed iocose leuitate repercutit. Si tñ tanta esset surreptio, ꝙ nec se vindicaret, nec iniuriari intẽderet: tũc nõ incidit. Similiter nec sacerdos qui puerũ clericũ importune secũ ludẽtẽ iratus percutit nõ iniuriãdi alio, vel libidine vindicte, sed ad repellendam insolentiam pueri. ¶ Octauus, in magistro qui tũ hoc facit leniter z causa disci-

5 pline. ex. e. cũ volũtare. ℌ. fi. Circa hũc octauũ querit. † Quid si magister vel prælatus ex ira percutit. Ñdetur ſm Guil. ꝙ nõ incidit in canonẽ: ex quo causa correctionis hoc facit: etiã si de correctione boc nõ cogitet actu, sed tñ hꝫ habitu z sufficit. Nec distinguo vtrũ sit in sacris, vel non. extra. e. cũ voluntate. ¶ Itẽ querit circa hoc. † Quid si principalis magister precipit inferiori ne percutiat. z inferioꝛ percutit: scz bachalarius. Ñdetur ꝙ videt non incidere: qr nõ põt principalis magister auferre beneficiũ iuris, per ꝙ conceditur corrigere posse quẽ quis docet. ¶ Circa boc etiã queritur. † Quid

7 si magister vel officialis, vel prælatus, vel cõsanguinei excedãt modũ in corrigẽdo. Ñdetur ſm Hosti. ꝙ nisi ex proposito, z ad irato excedant, nõ credo ꝙ incidat: qr solummodo dolũ persequitur vt colligitur ex pũti. c. Violẽtia enim non cõmittit sine dolo. ¶ Bonus in eo qui incõtinenti vim vi repellit. extra. e. si vero. ¶ Decimus cũ quis inuenit clericũ turpiter agẽtẽ cũ vxore, matre, sorore, vel filia propria. vt in victo. c. si vero. ¶ Undecimus si fiat a prælato, aut de mãdato ipsius causa correctiõis: vt in victo. c. cũ volũtate. z. c. ex tenore. z si nõ fiat causa correctionis tam verberãs ꝙ precipiẽs incurrunt

Primus casus.

Questio. Respondet.

Secũs casus.

Tertius casus.

Quartus casus.

Quintus casus. Sext' casus.

Septimus casus. Questio. Respondet.

Octauus casus. Questio. Respondet.

Questio. Respondet.

Questio. Respondet.

Non' casus. Decimus casus. Undecimus casus.

ercõicationẽ.extra.e.vniuersitatis. Et ſi cauſa ſubeſt põt clericũ capere ⁊ incarcerare etiã ſi per laicũ.extra.e.ſi clericos. lib.vj. Sed percuſſio nõ debet fieri per laicum:alioqui ambo incurrant ercõicationem:vt in dicto.c.vniuerſitatis. niſi clericus aliquis adeo eſſet incorrigibilis,ꝙ aliter capi,⁊ cozrigi non poſſet.extra.e.vt fame. ¶Duodecimus in turbãte diuina officia quẽ prelbyter vel alius ad quem ſpectat põt eſſcere de eccleſia.extra.e.c.veniens.⁊ in.c.cum volũtate.§.vero. Similiter cũ quis rõne officij ꝙ quis in eccleſia obtinet puta ſacriſta:Cantor,oſtiarius,⁊ ſimiles aut clerici ſenioꝛes ꝛ zelo deuotionis pueros vel adoleſcentes,aut dñs aut parens ꝓpinquus qui familiarẽ corrigit. hec oĩa in hoc duodecimo caſu dicta intelligo cũ ſunt in minoꝛib⁹ ordinibus,⁊ leuiter peuſſerint.eẽ.e.in.c.cũ volũtate. Que autẽ ſit leuis percuſſio arbitrio boni viri relinquendum eſt. ¶Decimuſtertius eſt ſi clericus ſit depoſitus ſiue degradatus.eẽ de iudi.cum nõ ab homine.⁊ extra de penis degradatio.in ſi.lib.vj. ¶Decimuſ quartus eſt qñ clericus trãſlert ſe ad actũ prohibitum contrariũ vꝛputa erat in minoꝛibus ⁊ factus eſt miles, vel bigamus:et hmõi.lxxiiij.di.quiſquis. ¶Decimuſquintus eſt cũ quis ob tuitionẽ non ſolũ ſui,ſed patris aut matris aut filij ⁊ familie, aut extraneoꝛum clericũ ledat:talis eñ ſm Inno. nõ incidit in canonẽ.ar.ff.ꝙ met.cau.iſti quidem.§.ſi. Nam ⁊ ſocij iniuria ꝓpulſanda eſt.xvij.q.iij. fortitudo.⁊.c.nõ inferẽda. Quidam tamen dicunt boc intelligẽdum eſſe de defenſione illarum perſonarum:per quas intelligitur nobis iniuria fieri.vt iſti.de iniurijs.§.patitur. his habitis dicẽdum eſt ad rationes in oppoſitum. ¶Ad primã reſpondetur ꝙ illud ꝙ dicitur in rubꝛica ercõicetur exponendum eſt.i.denũtietur ercõicatus. ¶Ad ſecũdũ de textu põti exponendũ eſt eodẽ modo ſubiaceat de facto.i.denũtietur ſubiacere vel ſciat ſe ſubiacere vt exponit bug. ¶Ad tertiam patet reſponſio ex dictis.

Duodecimus caſus.

Tertiuſdecimus caſus Quartuſdecimus caſus

Quintuſdecimus caſus.

Ad primum argumentũ. Ad ſecũdũ.

8 **Ad ſecundum** ſic ꝓcedit, ⁊ ꝛ videtur ꝙ iniꝯ cies man⁹ violẽtas in clericũ poſſit ab alio quam a romano põtifice abſolui. ꝓmo ſic quia põt abſolui a legato de latere vꝛ habeẽ extra de ſent.ercõm. ad eminẽtiã.⁊ de off.leg.ꝙ trãſlationẽ. ¶Secũdo arguitur ex multis caſibus qui excipiunt͛ i gl. ¶In oppoſitũ eſt text. ꝓſens. ¶Rñdeo dicendus ꝙ iniꝯ ſens violentas manus in clericũ vꝛ religioſum debet abſolui regulariter per papã tm̃.

Primũ argumentum. Scõm arg. Opponit et Reſpondet.

9 ⁊Excipiũtur aliqui caſus in quibus iniꝯ ſciens manus violẽtas in clericum citra ſedem apoſtolicã poteſt abſolui. ¶Primus eſt in articulo mortis de quo in põti.c. Eſt tñ iniũgẽdũ ei ꝙ ſi enaſerit ꝓſentet ſe ſedi apoſtolice vel ei qui poſſet eũ abſoluere:mandatuꝫ eius ſuper boc recepturus.extra de ſent. ercõ.a nobis.ij. Idẽ in caſibus ſequẽtibus remoto ſcz impedimento: ꝓter qꝫ in puero:vt extra de ſen.ercõ.eos.li.vj. Nota circa hũc ꝙ cũ dicit de periculo mortis ꝙ intelligitur nõ ſolũ ꝓpter infirmitatẽ,ſz etiã ſi ſit in quocũq; periculo vicino morti: puta ſi timeat boſtẽ vel ꝓdonẽ vel crudelitatẽ potentis vel ſi nauigaturus ſit vel ꝙ loca inſidioſa trãſitur⁹. ff.de dona.cã mortis.l.mortis cã. Idẽ ponit Boſt.⁊ addit:ꝙ idẽ eſt ſi ſit obſeſſus vel obſideꝛit vbi iaciunt machine vel baliſte. ¶Secund⁹ caſus eſt:qñ quis bz inimicitias capitales: vel alias iuſtas excuſatiões ꝓpter ꝙ nõ poſſit ſe ſedi apoſtolice preſentare.extra de ſen.ercõ.decetero. De iſta excuſatiõe ſtabit arbitrio boni viri.ff.ꝏ vb.ob.ꝓtinꝫ.§.cũ ita.⁊ extra ꝏ voto.ꝙ ſup bis. ¶Tertius eſt in boſtiario qui ꝓtextu officij clericũ nõ grauiter leſit.extra de ſen.ex.ſi vero. ¶Quart⁹ in officialitꝫ arcẽdo turbã nõ ex ꝓpoſito ſedet:nõ ſine culpa aliquali clericũ ꝓcuſſit:vt ĩ.ꝏ.c.ſi vo. Circa iſtos duos caſus nota ꝙ ſi talis nõ fortuito caſu ſz ex deliberatiõe ꝓcuſſiſſet clericũ grauiter a papa debeat abſolui.extra ꝏ ſen.ercõ.ſivero.

Secus ca.

Quartus caſus,

Tertius caſus.

¶Quint⁹ ſi ſit mulier:nec debet diſtingui vtrũ ſit fortis vꝛ debilis. ¶Circa hũc caſum querit⁹ qd ſi mulier mutilauerit: aut occiderit clericũ:an ſit mittẽda ad curiã? Rñdet ꝏ guil. in poteſtate epi eſt mittere:vꝛ nõ mittere:qz nõ diſtinguit inter eas inter atrocẽ ⁊ nõ atrocẽ iniuriã. Et ſubdit. Credo tñ ꝙ expediat boc mulieri mitti ad curiã:ſi fortis eſt ⁊ ſi atrocitas magna eſt:ꝛ nõ ſit alteri in ꝓiudicium ex miſſione eius. ¶Mulier vero incẽdiaria ſacri loci:vel falſans literas pape:vt idẽ Guil.ꝏr mittẽda eſt ad curiã qz nõ inueniunt͛ inꝛa parce re mulieribus in hac ꝓte. Et forte eſt qz bnõi crimina nõ cõmittunt͛:niſi ꝓ excogitatã malitiã ſed mannuꝫ iniectio aliqñ fit ſubito motu. ¶Sextus eſt ſi ſit ſenex vel valetudinarius.

Quintus caſus. Queſtio. Reſpondet.

Sext⁹ caſus. Septimus caſus. Octauus caſus.

¶Septimus ſi ſit mõbzis deſtitut⁹:ita ſcz ꝙ ad ſedẽ apoſtolicam accedere nõ poſſit. Tres caſus primi dicti babent͛ eẽ de ſen.ex.mulieres.⁊.c.ea noſcitur.⁊.c.ꝙnis. ¶Octauus eſt in infirmo,qui ſcz perpetuũ habet infirmitatis impedimẽtũ vel qui temporalẽ:ſed timeꝛ qõ acceleꝛet moꝛs:vꝛ in acutis febꝛib⁹:⁊ aliis grauib⁹ infirmitatib⁹.vt eẽ ỏ ſen.ex.ꝙ ỏ his. ¶Nonus in paupere:cuius tãta eſt paupertas:ꝙ nõ põt accedere ad ſedem apl̃icam:niſi mendicãdo:⁊ eſt eis verecũdũ mendicare:⁊ ſic intellige,ꝙ de his.alias ſi nõ eſſet ei verecundum ad mendicãdũ mittendus eſſet ſicut ꝓbat͛ in.c.ea noſcitur. ¶Decimus ſi regularis verberat regulaꝛẽ.eẽ de ſen.ex. religioſi.li.vj. ¶Circa hos regulares nota ꝙ ſi exceſſus fuiſſet difficilis ⁊ enoꝛmis:vel ad mutilationẽ membꝛi:vel effuſiõem ſanguinis:ex vulnere ſit ꝓceſſum: ꝓabſolutione ad ſe dẽ apoſtolicã ſunt mittẽdi.eẽ de ſen.ex.cũ illoꝛũ. ¶Deterea circa boc notandũ. ⁊ ꝙ ſi regularis percuſſerit regulaꝛẽ eiuſdem clauſtri ab abbate ꝓpꝛio,põt abſolui. Si vero alterius clauſtri:tunc ⁊ ꝓ abbatẽ ꝓpꝛiũ:⁊ eius qui paſſus eſt iniuriam abſoluetur.eẽ de ſen.ex.cum illoꝛũ.ꝓ modũ qui ſequitur. Nam abbas percutiens recipiet a percutiente iuramẽtũ abbas percuſſi ſnfra verebabit:qne verbera erũt loco ſatiſfactionis.qz monachus nõ bz vñ ſatiſfaciat. Et demũ abbas ꝓimus abſoluet. Congruentius tñ fiet ſi vnus alteri cõmittat totũ.eẽ de off.oꝛ.c.ſi.bec boſt. Si aũt percuſſerit clericũ ſecularem abſoluetur per epm̃.eẽ de ſen.ex.religioſi.li.vj. Et bec intelligẽda ſunt ſicut dictũ eſt:niſi exceſſus eoꝛũ fuerit diffi cilis ⁊ enoꝛmis:vt ſi ad mutilationẽ mẽbꝛi vel effuſionẽ ſanguinis ex vulnere ſit ꝓceſſum:vel in epm̃ vꝛ in abbatẽ ſit manus iniecta. Eodẽ mõ ꝓt abſolui regularis:q ante ingreſſum religionis tale aliqd cõmiſſet.vt in.c.cũ illoꝛũ. Qz ſi regularis non bz ꝓlatũ:qui ſit ſacerdos:aut ſit defunct⁹:aut ercõicatus:ad dioceſanũ recurrendũ eſt.vt no. Boſt.de ſentẽ.exc. monachi. Quod intelligendũ eſt ſecũdũ guil.tam de exẽptis ꝙ nõ exẽptis virozũ ſine mulieꝛũ.pozro ꝏdicta ỏia de regulari percutiente nõ ſunt extẽdenda ad falſarios literarũ apoſtolicarũ:aut ad alios caſus:vel ſententias:de quibus papa abſolutionem reſernat.boc eñ religioſis nullo iure concedit ſed nec abbates nec hmõi ꝓlati poſſunt ſubditos abſoluere ſi ligati eſſent per aliquã ſniam latã ab homine ſiue in generali ſiue exꝓſſo nomine.bec gulielm⁹. ¶Preterea religioſus vnius dioce.ſi percutit clericũ alteri⁹ dioce.a ꝓpꝛio epo poteſt abſolui.vt extra de ſentẽ.exc.religioſo.lib.vj. ¶Unde cimus caſus eſt in bis:ꝙ nõ ſunt ſui turis ſicut filij familias ⁊ ſerui.extra de ſen.ex.mulieres.boc aũt ſtellige:ſcz ꝙ nõ ꝺz ad curiã mitti:qñ ſcz eẽs in ꝓiudicijs partis vꝛ oñi:niſi fuiſſet tã enoꝛmis exceſſus:ꝙ ꝓpter vitandũ ſcandalũ ad ſedẽ apoſtolicã ſunt mittẽdi.extra de ſen.ex.relatũ. Et intelligendus eſt de ſeruis:ſcz qui ſunt ſeruilis cõditiõis:nõ de familis ſeruitibus:ſed de filijs familias intelligit Inn.ſi ſunt impubes res:alias ſi ſint adulti licet ſint in patris poteſtate:qz in boc ſui iuris ſunt ⁊ poſſunt ire quo volunt. ¶Duodecimus eſt in bis qui nobiles ⁊ magne perſone ſunt:⁊ ſic delicati:ꝙ laboꝛẽ eundi non ſuſtinerent.tñ ſuper boc eſſet ꝓius roman⁹ põtifex cõſulẽdus vt in dicto.c.mulieres. ¶Tertiuſdecim⁹ caſus eſt in impubere:ſi non ſit doli capax.non incidit.vt extra de ſen.exc.c.j. Si vero ſunt doli capaces:incidũt ſi animo iniuriandi aut libidine vindicte clericos percutiunt. Si tñ puenerũt ad.xv.vel.xvj.annos.aut etiã vltra ſi adhuc tales ſunt: ꝙ ſine ꝑiculo ad curiã ire nõ poſſunt ꝓpter ibecillitatẽ corꝓis aut defectũ diſcretionis:credo ꝙ ab epo ſuo poſſunt abſoluti:recepto tñ iuramẽto:ꝙ ſublato bmõi impedimento curie ſe preſentabũt. ¶Decimuſquart⁹ eſt de clericis:q cõiter viuũt:⁊ ſub vno tecto dormiũt:⁊ in eadẽ domo veſcunt. extra de vi.⁊ bo.cle.qñ.etiã ſi ſint ſeculares qõ cõiter exponiũt:qñ ſimul viuũt in aliquo collegio.vñ vꝛ extẽdẽdũ ad cõiter viuẽtes:q ſunt etiã ſeculares.idẽ gof.ber. ¶Quintuſdecimus eſt in monialib⁹ er.de ſen.ex.de monialib⁹. ¶Sextuſdecim⁹ eſt in hopitalariꝰ ſancti ioãnis bieroſolymitani.er.de ſen.ex.canonica. ¶Septimuſdecim⁹ ĩ bis clericis:q nõ enoꝛmẽ ſz leuẽ ⁊ modicã iniuriã irrogãt.bi eñ epozũ arbitrio relinquunt͛.er.e.puenit. Que qdẽ decretalis nõ cõtinet diſpenſationẽ ſiue idulgẽtiã ſpecialẽ.vt abb.⁊ inno.ſup.e.c.puenit. ſz poti⁹ cõtinet ĩ⁹ cõe:vt alij dicũt.vt ber.in glo.Cõco⁹.gof. ⁊ Boſti.⁊ ſatis colligit eẽ de ſen.ex.in.vj. religioſo. ¶Cõſequẽter vidẽdũ eſt ꝙ que dicaꝛ enoꝛmis aut leuis iniuria.ꝓmo nota ꝙ enoꝛmia dicit͛ ſm canones duplicit͛er. ¶Primo illa:q ad noxiã plene penitẽtie reduci nõ poſſunt: gn ſemp remaneat aliquid ỏ pena. Rñ.⁊ impediũt ordinis executionẽ talia ſunt tria,ſcz homicidiũ.l.oi.miroꝛ.⁊.j.q.vij.ſi quis oĩm. de cõſe.diſt.j.itẽ bereſis:in qua poſt vulnus ſanatũ remanet cicatꝛix.j.q.j.vẽrũ.itẽ ſimonia in ordine eẽ.de acc.inquiſitionis. ¶Secũdo mõ dicunt enoꝛmia qz diſpenſationẽ nõ recipiũt;vt ſimonia in bificio.j.q.j.erga.⁊.j.q.vlt.patet boc etiã mõ dicit͛ enoꝛmia oĩa illa delicta:q inducũt infamiã ciuilem.iij.q.vij.§.pozro.⁊.ij.qõ.iij.§.binc colligit. Enoꝛmis iniuria in

Nonus caſus.

Decimus caſus.

Boſtienſis.

Boſtienſis. Guilielmus

Undecimus caſus.

Duodecim⁹ caſus.

Tredecim⁹ caſus.

Quartuſdecimus caſus

Quintuſdecimus. Sextuſdecimus. Septimuſdecimus.

Hoſtredus Boſtienſis.

Ad primum argumẽ. Exponit literam.

Queſtio. Reſpondet. 14

Queſtio. 15

Reſpondet. Raymũdus

Queſtio. 16 Reſpondet.

Queſtio. 17 Reſpondet.

Queſtio. 18 Reſpondet.

Queſtio. 19 Reſpondet.

Queſtio. 20 Reſpondet.

Queſtio. 21 Reſpondet.

Queſtio. 22 Reſpondet.

Queſtio. 23

ſuria in clericũ dicitur:qñ mutilationẽ vel effuſionẽ ſanguinis per vulnus illatũ ꝓceſſum fuerit, aut ſi in epm̃ vel abbatem ꝓpꝛiũ manus violenta iniecta ſit.eẽ de ſen.exc.cũ illoꝛũ. aut etiã dicitur enoꝛmis arbitrio boni viri ex circũſtãtiis loco2ũ,tempoꝛũ,⁊ perſonarũ.vt inſti.de iniur.§.atroꝛ. ¶Dis habitis dicẽdum eſt ad rationes in oppoſitum. Ad primũ ligato rñ.ꝙ quondam a ſolo papa tales manus violentas in clericum inſurgentes abſoluebãtur. Sed verũ eſt ꝙ nũc indulgẽtia pape abſolui poſſunt ꝓ legatos, q de latere miſſi ſunt. eẽ de ſent.exc.ad eminẽtiã.⁊ de offi.lega.ꝙ translationẽ.etiã ſi ſint extra terminos ſue legationis, dũmõ ſint in via:etiã ſi tales ercõicati aliũde veniãt.eẽ de offi.deleg.ercõicatis.⁊ eẽ de ſent.exc.ad eminẽtiã. Legati vero qui nõ mittũtur de latere dum ſunt extra terminos nullũ talẽ poſſent abſoluere, ſed dum ſunt infra terminos poſſunt abſoluere tm̃ exiſtẽtes de prouincia ſibi cõmiſſa nõ aliũde accedentes. Alij vero legati locales qui ex priuilegio eccl̃ie ſue babẽt legationem vt archiepꝰ Cantuarienſ.⁊ ſimiles,boc non poſſunt:niſi boc ſit in priuilegio legationis exꝓſſum vt in ꝓdicto.c.ercõicatis. ⁊ extra de priuil.pozro.idem Boſt. Ad aliud patet reſpõſio. Lege. ¶[Si quis]clericus,vel laicus,maſculus,vel femina. ba.[in clericũ]etiã in ſeipm̃ ſi clericus eſt.ar.xxiij.q.v.ſi non licet.archi.[monachũ]vel cõuerſum,vel aliquam ingreſſum eccleſiaſticã,que eccleſiaſticũ babitũ ſumpſit,⁊ eccl̃ie ꝓpetuo ſe devouit.vt.§.e.q.quiſquis. Aliter eſt de eo,qui eſt in eccleſia cõductiꝰ vel ad tẽpus.bu.[violentas.] Secus ſi ex ioco, vel correctionis vel diſcipline cauſa,vel alio mõ,vt violente man⁹ iniectio notari nõ poſſit.bu.[man⁹.] ¶Surgit q̃ſtio. ✝Quid ſi calce vel alio mẽbꝛo eũ ledat. Rñ.iuxta bug.ꝙ idẽ eſt,ſed ideo dicit manus:qz potius manibus ſolem⁹ percutere, q̃ alio mẽbꝛo. ¶Surgit alia q̃ſtio. ✝ quid ſi er odio aqua eum aſpergat vel ſpuat in faciẽ eius vel includit eum vel ponit cuſtodes ad capiendũ ſi de domo exeat,vel ei equitãti capit habenas equi,vel rumpit cingulũ ſelle,vel minis ⁊ terroribus arreſtat eum vel facit ire quaſi captũ ad iudicẽ. Rñdetur ſm Raym.⁊ bug. ⁊ alios cõiter oẽs tales ſunt ercõicati: nec refert vtrũ iniũcãt manus in eum an in rem ſibi totaliter coberentẽ ant rem de manu eius capiat,aut veſtes quib⁹ veſtitus eſt ſcindat. Secus tñ ſi ſolo metu cogit.vt ſe redimat, vel ſibi aliquid det. Mã talis nec in perſonã nec in res ſibi coberẽtes iniũcit manus[inuocerit]prius. Mã ſi qs defendendo clericũ percutiat vel verberet non incidit in canonẽ vate ſententie cum inconſinẽti vim vi repellere liceat.ꝛc. [iniecerit] ſcz cum effectu. ¶Ex boc ſoluitur illa queſtio. ✝vtrũ ſi quis lapidẽ iaciendo,vel gladiũ ei immittẽdo, vel manũ extẽdendo percutere clericũ moliatur,⁊ nõ percutiat: ſit ſacrilegus ſiue in canonem incidat. Rñdetur ꝙ quidam dicunt ꝙ ſic:ter quo per eũ nõ exiterit quo minus eũ percuteret,⁊ in actum ꝓceſſerit exteriozẽ cum ꝓ ſola volũtate quis puniatur.ar.j.q. j.qui ſtuder.⁊.li.vi.ſi quis.cũ multis alijs. Sed boc nõ videt verũ.vnde dico ſimpliciter ſm bu.ꝙ licet iſte grauiter peccauerit: nõ tñ in canonẽ incidit ipo iure:bec eñ verba iniecerit man⁹ ꝛc. cum effectu ſunt accipienda. Similiter illud verbũ inſequit. ſ.e.q.ſicut. Et eodẽ mõ ſoluit illa q̃ſtio:qua queritur,✝vtrũ qui iuris ſirat⁹ clericũ elevato pugno cũ enſe vel baſta:quaſi eũ percuſſurus incidat in canonẽ. Rñ.ſm Ray.ꝙ nõ incidit in canonẽ:qz manũ nõ iniecit.idẽ boſt.⁊ goff. ¶Per boc etiã ſoluitur illa alia q̃ſtio✝vtrũ ille q ꝓſequitur clericũ fugientẽ vt percutiat ⁊ cleric⁹ ſine percuſſione cadit ⁊ leditur incidat in canonẽ. Rñ.ſm Guil.ꝙ nõ incidit. Secus ſi talis fugiens quaſi coactus ꝓcipitaret ſe in aquam,vel in aliud periculũ ſe ingereret, vt enadat:qz tũc ꝓ ſequẽs incidit in canonẽ. ¶Et etiã alia q̃ſtio.✝vtrũ mãdans in clericũ manus violẽtas incidat in canonẽ. Rñ.ſm Ray.ꝙ ſi ſequaꝛ effect⁹ tam mandãs ꝙ is cui mãdatur incidit in canonẽ.eẽ.e.mulieres.§.ſi. qz ille videtur facere cuius ꝓcepto ⁊ autozitate fit. ¶Tũc ſurgit queſtio.✝Quid ſi mandans miſit ad reuocandũ mandatum. Rñdetur diſtinguendo,ꝙ mãdatarius anteq̃ reuocatio peruenilſet ad eũ iam vulneꝛauerat clericũ:vtrozq; eſt excõicat⁹. Si vero reuocatio priꝰs peruenit: mandãs nõ eſt excõicat⁹. ar.eẽ de ꝓcu.ex infinuatãcie.⁊.c.in noſtra.⁊ in ꝓdicto.c.mulieres.§.ſi. Cõcordat Boſt.Ber.⁊ Boffr. ¶Ex iſta ſolutione patet rñſio ad illã queſtionẽ qua queritur,✝vtrũ qui cõſulnit clericum verberari ⁊ eius cõſilio eſt verberatus,incidat in ca nonẽ.arc.ỏ ſic. ¶Surgit iterũ alia queſtio.✝vtrũ mandans clericũ verberari ⁊ priuſq̃ verberetur deceſſerit babend⁹ ſit pro excõicato. Rñ.ſm Boſt.ꝙ ſi notoriũ ſit ꝙ talis manda uerit clericũ verberari:⁊ talis in fine non fuerit abſolut⁹,vel ſigna penitẽtie nõ apparuerint baberi debet pro excõicato: nec ſepeliendus eſt in cemiterio. ¶Itẽ alia queſtio.✝Quid ſi non mãdauit,ſed ꝙ factũ eſt ratum habuit. Rñ.ꝙ ſi iniecta fuit manus in clericum nomine tuo ⁊ mandato tuo,⁊ tu boc ratũ habueris excõicationẽ incurris. Si aũt non eſt factũ no mine tuo:peccas ratũ habẽdo,ſed nõ incurris excõicationẽ.

Reſpondet.

Queſtio. Reſpondet.

24 eẽ.e.cũ quis.lib.vj. ¶Itẽ circa boc eſt queſtio.✝quid de illo qui dicit ſuis ꝙ veller vindicari de tali clerico ⁊ ſic illi verberãt eũ. Rñdetur,ſm Guil.ꝙ ſi talis dñs dixit illa verba ad,ꝓuocãdi eos:ipſi ob boc moti fuerũt:etiã ſi non noſe dicẽtis ipſe dñs nihilomin⁹ incidit in canonẽ.[ſubiaceat ipſo facto] ſd eſt denũtietur ſubiacere vel ſciat ſe ſubiacere.bu. [Et nullus eꝓoꝛũ,ſi.pars. Aliqui ex boc loco volũt dicere,ꝙ ligat⁹ ſnia pape vel canonis nõ poſſit abſolui ab aliquo eꝓoꝛ. Sed bug. dicit non credo boc verũ eſſe:ſicut apparet in cõmunicantibus ercõicato qui a ꝓpꝛio epo poſſunt abſolui licet ercõicati ſint ſentẽtia canonis.vt.xi.q.iij.cũ ercõicato.⁊.c.cum quis.vnde ligatus ſnia pape vel canonis: non põt abſolui a ꝓpꝛio epo:niſi ſpecialiter reſeruetur pape: vt bic[vꝛgẽte].i. in mortis articulo.eẽ de ſent.exc.non oubiũ.⁊.c.ea noſcitur.

Queſtio. Reſpondet.

25 §.ſi vero.cum multis alijs.archi. ¶Surgit bic q̃ſtio.✝vtrum volens intrare mare,vel aliud conſimile vbi periculũ mortis timetur eſt abſoluendus ab alio q̃ a papa. Dicit bu.ꝙ non, tanq̃ ſit in periculo mortis. Sed Inno.in glo.ſuper.c.ꝙ de bis.dicit ꝙ intelligitur nõ ſolũ de periculo mortis,ꝓpter infirmitatẽ,ſed etiã ſi ſit in periculo quocũq; vicino morti:puta ſi timeat boſtem,vel predonẽ,vel crudelitatẽ hominis ꝓpꝛentis,aut odiũ ſpeciale alicuius,vel ſi nauigat urus ſit periculoſe,vel etiã loca inſidioſa trãſiturus.ff.de donatio. cauſa moꝛ.l.iij.⁊.iiij.idem Boſti.in gl.ibidem apoſtolico vel ipſius legati.bu.de ſen.exc.ea noſcitur.⁊.c.ad eminẽtiã.⁊.c.quãuis. ⁊ de offi.leg.ercõicatis. Verũ tenet Boſti.ꝙ legatus etiã de latere nõ abſoluit ꝙ enoꝛmi ſine atroci iniuria. Sed dicit archi.boc nõ credo verum,vt ſatis colligi põt ex capitulis allegatis:nec obſtant iura inducta per Boſti.que excipiũt enoꝛmem iniuriam:qz non legãtur in legatis miſſis a latere: qñ in prouincia eis decreta manus oĩbus poſt principem babet imperiũ.vt lib.vj.de elect.ſi abbatem. Secus in alijs legatis quos papa noluit,ita tm̃ priuilegiare. De bac materia not. copioſe in ſpe. de legato.§.nunc dicamus.ver,circa poteſtatem ꝛc.archi. Et boc credit Jo.an.eſſe de iure cum inꝛa loquentia de tali legato loquãtur generaliter,⁊ que excipiunt atrocem iniuriã nõ in legatis,ſed in inferioribus leguntur.

Ad primum arguñ.

Exponit literam.

Queſtio.

Reſpondet.

Queſtio.

Reſpondet.

Queſtio.

Reſpondet.

Queſtio.

Reſpondet.

Queſtio.

Reſpondet.

Queſtio.

1 ¶✝ Sacrilegium quando dicatur crimen exceptum.

Qui autem. §.eſt,⁊ eſt.iij.pars bui⁹ queſtionis: in qua oſtẽdit qualiter ſunt puniẽdi ſacrilegi ſecũdũ leges humanas,⁊ a quib⁹ accuſandi ſunt: prius eñ poſuerat qualiter ſint puniẽdi ſm canones. Et dicitur in duas partes.in prima oſtẽdit ꝙ dictũ eſt.in.ij.aſſignat tres modos:quibus cõmittitur ſacrilegiũ ſm leges.ff. ibi.cõmittit ſacrilegiũ. Lege. ¶[Qui aũt publici criminis] qz cuilibet de populo licebit ĩ boc caſu accuſare:ſicut in alio publico crimine. Mã ⁊ ipm̃ ſacrilegiũ crimẽ eſt publicũ,⁊ accuſatus ꝙnctus capite punitur.bu.[leſe maieſtatis]qz ſicut omnibus infamib⁹ ⁊ ſeruis licet accuſare de crimine leſe maieſtatis:ita ⁊ de boc crimine ſacrilegij ꝙ fotre nõ eſt verũ ſecundũ canones:licet Gregozius videatur approbare leges in boc ar.§.ij.q.j.in primis.ſed nec ſecundũ leges credit boc eſſe verũ de alijs generibus ſacrilegij. bu. Laur. bic notat ꝙ ſacrilegiũ tunc eſt crimẽ exceptũ cum in eccl̃ia eꝓ ſit iniuria:⁊ tunc infames admittũtur ad accuſandum ſm eũ, ⁊ qõ bic picitur lex maieſtatis non eſt in lege ſequenti. ſed etiã in predicto.c.in primis.archi.[committitur].ij.pars.[diuine legis] precepta eis trãſgrediendo,vel libꝛos vbi cõtinetur turpiter contractãdo,vel ipſam contẽnendo,vel bereſim incurrendo. bu.[committunt]dicit Accur.errando in articulis fidei,vel rebaptizando per errozẽ,vel negligentiã per contẽptũ:qz in talibus ignozãtia nõ excuſat.bu. [de principali].i.principis. bu.inſtar eñ eſt ſacrilegij:de facto principis diſputare detrabendo,reprehendendo,dubitando:an iuſtum ſit;boc verum eſt in bis,que poſſunt fieri bono ⁊ malo animo,vel bono tm̃. Secus in alijs. Mã ſi aperte adulteratur, vel agit cõtra fidẽ, vel eccl̃iã, reddaꝛ guendus eſt a prelatis:imo ⁊ excõmunicandus. Quod ergo bic dicitur locũ babet cum dubium eſt: an bene vel male fecerit,ſed cum conſtat ipſum male egiſſe;multum eſt ſacrilegiũ,ſed in dubijs in meliozẽ partẽ eſt interpretandũ.bu.[vel qui].i.illi cõmittunt ſacrilegiũ[deſyderant cum effectu].i.ex importunitate ſua obtinent [officium adminiſtrationis],i.alicuius prelatiõis:puta preſidatus,vel alterius:preſumitur eñ contra tales,ꝙ non recte adminiſtrẽt, ſed cauſa ambitionis, vel cauſa odij quod ſepe inter cõcines ⁊ cõꝓuinciales babetur,ſed bec preſumptio ceſſat cũ priꝰ

Reſpondet.

Questio.

Exponit literam.

Laurentius

Accurſius.

ceps vltranea liberalitate alicui hoc officiū indulgeat. ergo intelligendū est istos sacrilegium committere: nisi princeps sponte hoc alicui concedat. ¶Similiter de iudicio.] Similiter.i.sicut: nec de iudicio principis ꝛ forte similiter hic committitur sacrilegiū: licet ex canonib⁹ nō habeatur vel dicaf, ꝙ tales sunt sacrilegi, sed quasi sacrilegi iudicant.bu.ꝛ arch.

Exponit literam.

Emini. Inducit ad probationē eius qꝺ dixerat de iudicio Romani pōtificis hoc.c.ꝙ est pape Nicolai. Sūma est in rubr. brene est. Lege. ¶[Semini de sedis apostolice iudicio.] Matth.xvj. Tu es ℘etrus ꝛc.ꝛ Jo.xxj. pasce oues meas. Ob ergo oēs subjiciūtur sedi apostolice: inferior autē nō habet iudicare de superiori: cū iudicans sit dignior eo, de quo iudicat: vt dicit August. de li.ar.ꝛ.iiij.de ti.dei.c.v. [iudicare.] nisi sit deuius a fide.di.xl. si papa.bu.ꝛ sententiam retractare: nisi sibi ꝛ suo successori, ꝛ hoc iusta de causa. vt.xxxv. q.ir.aplice. [in beato ℘etro].i.in persona beati ℘etri: qui ei primo collatus est principatus. vt di.xix. ita dūs.bu.ꝛ archi.

Sacrilegū. publica iudicia.i.officia. et inducit ad hoc.c.sequens.

1 ¶ Officia publica non debent committi iudeis. Et quare.num.2.

Constituit. Hoc capitulum est concilij Toletani. Summa est in rubro. vel sic: publica officia iudeis cōmitti nō debēt ꝛ qui illa eos exercere permittit vt sacrileg⁹ debet excōicari. Et potest diuidi in tres partes. in prima statuit. in ij. executionem precipit. in.iij. pnnit contrafacientem. Lege.

Diuisio.

Exponit literam.

2 ¶ Cōstituit. iudei ℘ fanctū quippe est vt iudei publica officia non exerceant super christianos propter multa. primo qꝛ in hoc fit iniuria christo, quē blasphemat, ꝛ beatam virginē. ¶Secundo qꝛ turpe ꝙ fidelibus infideles ꝛ presertim iudei serui christianorū dominētur, ꝛ preficiātur quib⁹ dūs maledixit in chanaā ꝛ seruos christianorū cōstituit: qꝛ patrem scz christū in vite crucis sopore atum irriserunt ꝛ denudauerunt. Seū.ir. ¶Tertio qꝛ inimici fidei ex ōfatu habēt potestatē, ꝛ occasionē opprimendi ꝛ iniurias inferendi christianis: quos odio habent dispares cultu vt fecerunt egyptij contra filios israel. ¶Quarto qꝛ ex sua potestate ꝛ publica negotiatione conuiuūt cum fidelibus quos nituntur abducere a fide, ꝛ sue turpitudinis causa tam carnis ꝙ spirit⁹ subiacere: ꝛ damna tam corporis ꝙ anime inferre. [ex iudeis.] hoc exponitur vario modo sic.i.ex familia iudeorū: qui ꝛ ipsi iudei sunt. bu. nō solum iudei a iudiciaria potestate sunt repellendi, sed etiā illi qui sunt ex iudeis.i.familia iudeorū cū sint minoris cōditionis qui iudeis famulantur. Et verosimile est, ꝙ tales iudicādo consiliū ꝛ voluntatē iudeorū quibus famulantur sequerētur. Et ideo sunt repellendi sicut iudei, vel ex iudeis vt loquatur de proselitis: qui cū primo nō essent facti sunt iudei, ꝛ pe cōsortio eorū. bu. vel [ex iudeis] vt per ly iudei intelligat patres familias, vel ly ex iudeis intelligat filios familias. bu. alio modo exponitur a quibusdā vt ex iudeis esse dicātur qui ex iudeis ad fidē christi sunt noniter conuersi, qui velut neophyti nō sunt sup christianos preficiendi. ne in superbiā eleuentur: vt dicit ap'lus.j.ad Ti.iij. Noniter em̄ conuersi facile relabūtur in pristinā sectā: quam consueuerāt. Et ideo periculosum est eos prefici christianis: noniter quoq; cōuersi min⁹ instructi in vita christianorū nesciunt dirigere christianos in agēdis, ꝛ christiani minus illos reuertentur: minusq; illis obtemperāt: quos pridie babuerūt extra fidē despectos.

Contra gl. ꝛ Archid.

¶Inter has expositiones minus videt conuenire litere presentis.c. expositio glo. ꝛ archi. de noniter conuersis ex iudeis ad christū, ꝙ patet multiplici ratione. primo patet: qꝛ isti licet noniter sint cōuersi, christiani tū sunt in baptismo christū induerint dicēte ap'lo: quotquot baptizati estis christum induistis. Textus autē dicit, ꝙ iudei ꝛ qui ex iudeis sunt publica officia nullatenus apperāt: scz cum effectu ea scz procurātes. Et rationē assignās subdit, ꝙ sub hac occasiōe christianis iniuriā faciunt: clarū est ꝙ loquitur de his, qui non sunt christiani: qꝛ si loqueretur de nouis christianis diceret: nec̄ noui christiani antiquis christianis iniuriam faciūt. ¶Secundo idē patet ex.c, nulla. di.iiij. vbi dicitur nulla officia publica iudeis iniungantur. ¶Tertio patet hoc idē ex gravitate pene, que iniungitur permittētibus ex iudeis venientib⁹ publica iudicia siue officia exercere que nūꝙ in ecclesia habuit locum. ¶Quarto patet hoc idē ex glo. que super illo quod dicitur in ter. ꝛ is qui surrepserit publicis cedibus deputetur: dicit sic. ¶Nota ꝙ ecclesia iudicas de his qui foris sunt. Ecce ꝙ intelligit per eos qui ex iudeis sunt eos scz qui foris sunt scz extra ecclesiā: huiusmodi autē non sunt noniter conuersi ad fidē christi cum sint intus. Expositio vera huius litere est prima que dicit [ex iudeis] scz ex familia. Et scda que dicit [ex iudeis].i.ex proselitis cōuersis ad iudaismū qui licet genere siue carne non essent iudei: erant tamē cultu ꝛ observantia legis. Et etiā bona expositio. iij. que dicit [ex iudeis.] scz filij familias: oēs em̄ isti sunt iudei, ꝛ per cōsequēs foris sunt. vnde male exponit hic archi. imo ignoranter loquitur cū dicit ex iudeis.i.christiani quōdā iudei: nec ratio sua valet, cum dicit: qꝛ de alijs scz iudeis erat certū. di.liij. nulla. ꝛ extra de iudeis cum sit. er.c. penult. cū primo maledicit qꝛ presupponit ꝙ.c. nulla. liij. dist. precesserit hoc.c. ꝛ alia capitula inducta: in quo falsum dicit qm̄ hoc capitulū sumptū est ex concilio quarto Toletano. ꝛ.c. nulla. sumptū est ex concilio tertio Toletano. ¶Tum secūdo qꝛ nō facit distinctionē inter eos qui noniter sunt conuersi de iudeis: de quibus posset esse alia suspitio: qꝛ aliqui eorū sepe preuaricātur. de conse. di.iij. pleriq; Ex eos qui iam a lōgo tēpore in christianitate sunt bene firmati in fide, et docti, quoꝛū multos omni die quasi pro magnitudine sapiētie aut scientie que aliquādo reperiūtur in eis ecclesia exaltat ꝛ sublimat ad regimen ecclesie etiā spūale populi christiani: reges etiam ꝛ principes plures eos in officijs publicis pro eorū meritis ꝛ prudentie singularitate constituūt ministros ꝛ officiales. ¶Tum tertio qꝛ text⁹ expresse loquit de his qui actu sunt iudei, aut carne, aut ritu, ꝛ observātia veteris legis vt ostēsum est cuiusmodi non sunt christiani, qui ex iudeis aut paganis descenderunt. quarto patet falsitas expositionis: qm̄ practica christi ꝛ apostolorū fuit in cōtrariū: qm̄ christus filios Zebedei qui erant iudei vocans ait, venite post me, ꝛ faciā vos piscatores hominū. Et ꝛ talibus connersis ad christi fidē cōstituti sunt prelati ꝛ principes super oēm terrā. Similiter apostol⁹ ℘aulus titū ꝛ Timotheum quos cōuertit ad christū fecit epos: ꝛ simili modo alij apostoli fecerūt per vniuersum orbē discurrentes, ꝛ dilatantes ecclesiā [dei officia super christianos] facti extra de iudeis. cum sit. ꝛ.c. penul. [ideoq; scda pars] iudices] scz presides, vel rectores christiani. bu. [cum sacerdotib⁹].i.epis. bu. archi. [surreptiōes eorū] scz indeorū fraudulēter relictas].i. concessas a christianis iudeis per eorū obreptionē, ꝛ fraudē, vel surreptiōes fraudulēter [iudeis relictas].i.ꝓcuratas [suspendāt].i.remoueāt, ꝛ auferāt ipsis iudeis. [Si quis] tertia pars. scz iuder, aut epūs, aut dūs terre, aut ꝓinceps. bu. [ꝛ bis cedibus deputetur].i.publice verberetur. bu. Nec obuiat illud apostoli, de bis qui foris sunt ꝛc. qꝛ vt dicit glo. ecclesia pena tēporali ꝛ etiā pecuniaria bene punit eos qui foris sunt pena vero spūali nō directe scz bene indirecte. ex de vsur. post miserabilē. Ecce ꝙ gl. ꝛ bu. manifeste dicūt eos qui ex iudeis sunt intelligere eos qui sunt foris. Et ita indeos esse aliquo genere iudeorū, vel carne, vel saltē ritu: vt dictum est supra.

Lōtra arch.

Verum. §. est, ꝛ incipit. iiij. pars huius questiōis: in qua ostendit quid iuris de seruis fugitiuis ad ecclesiā Joan. de archi. Et aūt dicit bu. hoc refert ad illa capitula: scz sicut antiquitus, miroꝛ, frater: ꝛ consimilia in quib⁹ dicitur: nō licet alicui trahere dominē de ecclesia ꝛ ne hoc indistincte reciperetur ostendit in quo casu licet scz cum post prestitū iuramentū de impunitate corporis fugiens nō vult exire. Et hoc probat per sequentia capitula. bu. ꝛ Ber.

Casus.

Mentes. Hoc cap. est Selasij pape. Sūma est in rubro. Casus est seruus ℘etri fugerat ad ecclesiā: ꝛ cū dominꝰ voluisset prestare ei sacramētū de impunitate: ipse nolebat exire, precepit papa cui de hoc facta est querela: vt post prestitū iuramētum exeat: alias compellatur ꝛ inuitus reddatur domino: qꝛ indignū ꝛ iniustum est, ꝙ sub specie religionis seruus domino surripiatur, ꝛ ecclesia fiat spelūca latronū. Et diuiditur in tres partes. in prima premittit exordium. in.ij. notat querelam. in.iij. prouidet. ij. ibi, filius. iij. ibi, ꝛ ideo. Lege. ¶[Mentes. septa].i.loca sacra circundata ꝛ clausa. archi. [intercessiones querere] quasi diceret magis debent querere: vt ecclesia pro eis intercederet apud dominos, ne ipsi puniantur. [quam querere latebras].i. diu istere in ecclesia ne reddantur dominis. bug. ff. de bis qui sunt sui vel alie. iuris: si dominus. Laur. [tarditatis].i. retentionis ꝛ presumptiue retineatur ꝛ retardetur in ecclesia post prestitū iuramentū. bu. [filius].ij. pars. [queritur].i. conqueritur [sacramēta] de impunitate. archi. [prestari] in propria persona vel per aliū scz suum procuratorē. bu. [Et ideo].iij. pars. fic construe. Et ideo cū nuntius supradicti ℘etri [directus].i. missus ab eo propter hoc de presenti.i. in presentia cū in quā ille prestiterit in animam domini. Nam aliter dominus non esset reus periurij: si cōtraueniret sacramēto de impunitate

Diuisio.

Exponit literam.

Casus.

Diuisio.

Exponit literam.

Laurentius

Archid.

Diuisio.

serui

12. Lox. 4.o

seruī fugitiui [statim] cum scz seruum facies [ad dominū suū reuocare] cum eo: scz de fratribus tuis vel seruientibus quem elegeris esse mittendū cum seruo ad dūm suū: vt propter epi reuerentiam nihil audeat in eum dūs, sed benignus cum recipiat. bug. [contumacia] alias pertinacia.i. superbia.

Casus.

Vod. Ad idē sequitur boc.c. eiusdē Selasij pape. Sūma est: qui confugit ad ecclesiam ꝛ non recepto sacramēto impunitatis cruit: sibi imputerur si malū sibi accidat. ¶Casus pro intellectu plenioꝛi est iurta bu. Quidā felix nomine qui erat seruus vel villicus vel procur. orbassi: cuius res male ꝛ fraudulenter administrauerat: cum dūs suus cum impeteret fugit ad ecclesiā barbaroꝛ dominū: scz sic victorum qui erant illius ecclesie patroni, vel qꝛ erat sita in loco sic nominato. Et cum oūs eum trahi vellet, ꝛ esset paratus illi prestare iuramētū impunitatis, ille de sua innocētia se iactans. ꝛ dicēs se habere iustā causam sponte renuntiauit sacramēto impunitatis: dūmodo dūs iniuste cum eo non ageret, ꝛ volebat dño reddere rationē. vnde Helasius papa precepit siue monuit illū felicē exire ecclesiā sub bac conditione: vt si rationabiliter se posset defendere nō pararetur aliquid cōtra rationē illi fieri: aliioqui sibi imputaret, ꝙ noluit petere sacramentū impunitatis, sed illi renūciauit: iste egressus conuictus est a dño carceri traditus est propter quod vroꝛ ꝛ filie eius accesserūt romā ꝛ supplicauerūt pape: quibus papa respōdit, ꝙ felix renūciauit sacramēto impunitatis. Et ideo sibi imputet si detineatur in carcere: ex quo se defendere nō potuit: boc totū papa significat epo Vienneñ. ꝑm bug. ꝛ Bar. Et diuiditur boc.c. in duas partes. in prima ponit supplicationē decessam. in.ij. respōdet narrādo processum facti. ij. ibi, si quidē būc ipsum. Lege. ¶[Vroꝛ felicis].i. illius seruī, vel [pernenerit] ꝛ felicē ad ecclesiā confugisse dixerunt, ꝛ pro eo supplicauerūt pape: qꝛ detineb atur a dño suo in carcere: sicut dictū est in designatione casus. [Si quidē].ij. pars. [bunc ipsum: scz felicē [iactantē].i. dicentē, ꝛ allegantē, ꝛ ideo nolentē recipere sacramentū a dño de impunitate. bu. [egredi] per boc videtur ꝙ non fuit seruus: tūc diuisset reddi dño vt in superiori capitulo. bu. [precepimus] precipere eī potuit ex quo ille beneficio iuris: scz sacramēto impunitatis renūciauit [actus suos].i. ratiōes villicationis sue [allegaret] cōtra dūm cora iudice. bu. archi. [imputetur] quia subsidio iuris spōte abrenūciauit. bu. sibi ergo imputet si penam meritam patitur [ordinationi].i. pene ordine iudiciario statuto [subiaceat].i. subiacere tenetur. alia patent.

Casus.

Judas. Ad idē est boc.c. eiusdem Selasij pape. Summa. Seruus cui dūs signum circuncisionis impressit eripiēdus est in libertatem. ¶Casus designatur dupliciter: secundū ꝙ aliqui habēt exti/tit vel existit. Sed qꝛ in decreto est extitit nobis magis placet prima designatio: qꝛ magis cōcordat litere, que est scōm bu. ista. Quidā seruus vnius iudei fugit ad ecclesiā: qꝛ vt dicebat ob eius sibi ab infantia christiano signaculi circuncisionis impressisset. Et ideo mandat papa Selasius istis epis vt rei veritatē inquirant: vtrū sicut seruus dicit dūs eum circuncīderit, ꝙ si cōstiterit sic fuisse: religio christiana temerata non remaneat, ille seruus pro iniuria sui corporis eripiendus est, ꝛ in libertatem dandus. Si vero ille dūs eum nō circūciderit tūc seruus mentitus propter boc iura dūi non declinet, sed ei reddatur. Et scōm boc diuiditur capitulum in duas partes, ꝛ in prima ponit querela. in.ij. cōmittitur causa. ij. ibi, qua propter. Lege. ¶[Judas extitit] ꝛ ita videtur mibi exponendū: qm̄ si esset christian⁹ nō est verosimile, ꝙ christianū ab infantia vellet circūcidere simul mereretur: nō solum perdere seruū sed grauissimā penā. de qua de cōse. di. iij. pleriq. de qua tū nulla hic fit mētio [mancipiū].i. seruū quē ante ꝛc. [annexus].i. subscript⁹ huic nostre epistole [qua propter].ij. pars. [veritatem] scz si sit circuncisus a dño. bug. ne seruus bac obiectione: qꝛ dicit se ab eo circuncisum [declinare] ꝙ esset si eum circuncidisset. de conse. di. iij. pleriq. bu.

Diuisio.

Exponit literam.

1 ¶ Judeus paganus vel excōmunicatus an gaudeāt priuilegio ecclesie.

2 Casus in quibus cōfugiens ad ecclesiā pōt per vim extrabi.

3 Committens maleficium in vna ecclesia an defendatur confugiens ad aliam.

4 Confugientes ad ecclesiam vnde debeant viuere.

Diuiniuit. Ad idem est boc.c. ex concilio Toletano. xij. Sūma est in rubro. Vel sic personis aut rebus fugitiuis ad ecclesiā nulla debet inferri iniuria. j. xxx. passus ecclesie in circuitu. Et diuiditur in duas partes. in prima statuit. in secunda contrafacientes punit. secūda ibi, si quis. Lege ter.

Diuisio.

Diffiniuit confugientes. ¶Surgit questio. ꝛ verum iudeus vel paganus ꝛ etiam excōicat⁹ gaudeat hoc priuilegio ecclesie. Rū. hic bu. ꝙ credit ꝙ sic cum canones generaliter loquantur ꝛ dicant nullū cōfugientē ad ecclesiā debere inde extrahi: nisi sit publicus latro. hoc cīi priuilegiū non est datū tantū intuitu ꝛ fauore confugientiū: cum sepe possim⁹ defendantur quantum intuitu ꝛ reuerētia loci sacri: propterea idē dicit Guil. Concor. Inno. ꝛ Bar. per. l. C. de bis qui confu. l. j. licet quedā dubitent: tamen Guilielmus dicit ꝙ idē est de eo, sicut de alijs: dicit tamē in boc cōsuetudinē approbatā esse sequēdā. abstrabere] reluctātes. ¶Surgit questio, quid si nō reluctetur ꝛ velit exire ꝛ tradere se in manus reperentis nō expectato iuramēto. Rūnquid licebit alteri talē sic volentem extrabere cōtradicentibus ecclesie ministris sine sacrilegio. Rūdet bu. credo ꝙ sic. ar. ff. e. q. frater. ex illo verbo relictantē presertim cū fugiens ꝓpio renuntiet beneficio, ꝙ li. cet. ar. ff. vroꝛ. ☩ Nota circa boc, ꝙ dicit ur bic, ꝙ nullus confugiens ad ecclesiā debet inde per vim extrabi. Excipiuntur aliqui casus. primus si ille qui confugit ad ecclesiā sit publicus latro: scz qui stratas publicas insidijs ꝛ aggressuris obsidet. Similiter ꝛ si sit nocturnus depopulator agroꝝ, qui scz de nocte agros depopulat.i. vastat, vel cōburit: tales em̄ impune possunt extrabi. ff. e. q. ꝙ sicut. ꝛ extra. e. inter alia. Secundus est si quis in ipsa ecclesia cōmisit maleficiū sperans se ab ecclesia defendi, ꝙ semper presumitur nisi contrarium probetur: non debet per ecclesiā defendi. extra. e. immunitatem. Tertius si confugies sit seruus qui si prestita a dño cautione de impunitate nō velit de ecclesia exire inuitus cōpellitur ꝛ redditur dño. j. in. c. priori. ꝛ extra. e. inter alia. ¶Sed surgit bic questio. ☩ quid si quis cōmisit maleficium in vna ecclesia nūquid defendetur cōfugiēdo ad aliā. Rūdetur scōm Guil. ꝙ non qꝛ cū vna ecclesia sit in toto orbe: iuxta illud cantoꝝ. vj. vna est colūna mea: licet sint particulares ecclesie, qui iniuriā facit vni, ꝛ omnibus licet forte de cōsuetudine apud aliquos aliter obseruetur [aut ob boc quocunq; nocibilitatis].i. mali personalis dāni [in domestatione rerū spolij].i. in oblatione rerū bug. [residentibus].i. ministris ecclesie. arch. [in loco sancto. xxx. passus] vel plus si plus habuit de spatio, ꝛ cemiteriū in plus extendatur. bu. [ianuis].i. valuis ecclesie id est ostio. archi. [ecclesie] habentis tales passus in circuitu suo. Ber. bisp. arch. [reuerentia].i. priuilegiū, ꝛ immunitas. bu. [sic tamē longe].i. extra cemiteriū. Lan. archi. [absqs] exclusiue. i. ita vt ad receptacula vomoꝝ extraneorum ꝛ extra

Exponit literam.

Questio.

Respondet.

Archid.

Bern. bisp.

4 positarū non progrediātur. ¶Surgit questio. ☩ vnde vinent isti. Rūdetur scōm Gu. ꝙ isti facient sibi de suis rebus portari: vnde viuāt, aut si nihil horū poterit esse ecclesia debebit eis prouidere tanꝙ pauperibus [aditū].i. securitatē eundi et spatiandi. bu. [qualiter].i. vt si quis. ij. pars. [ipsos aūt.] Sic construe. Sicut bi qui repetunt eos, qui ad ecclesiā ꝛc. sacramēta impunitatis [feddiderint].i. dederint. [ꝛ sacerdos ipsi⁹ ecclesie ab ecclesie fozib⁹] non abstrahat, aut fuga taliū [sacerdoti].i. a sacerdote, qui non facit quod debuit. vnde presumitur non fecisse quod debuit. ar. lxxvj. dist. pasce. bug. aut [sententia damnorum].i. de damno dato refarciendo. i. aut fugitiuum reddat, aut damnum domino refarciat [scōm electionem].i. opinionem, vel estimationē [principis].i. episcopi: vnde de apostolis quibus isti succedūt dicitur: constitues eos principes super omnem. ps. xliij. vel pape: qui in beato ℘etro dicitur: ꝛ super plebē meam principē te constitui vel [principalis persone] de boc no. xcvj. dist. denicq. archi.

Questio.

Respondet.

1 ☩ Fugiens ad domum siue palatium episcopi an defendatur sicut fugiens ad ecclesiam.

2 Sacramentum debet prestari nō solum propter impunitatem fuge ad ecclesiam, sed etiam criminis commissi.

Deconstituimus. Ad idem est boc.c. ex concilio Aurelianeñ. Sūma est in rubro. Et pōt dividi in duas partes: scōm ꝙ de duobus fugitiuis ad ecclesiam facit bic mentionē. primo de illo qui nō est seruus, sed alias est reus. i. obligatus ꝛ obnoxius alicui: puta in debito: ꝛ ideo fugit ad ecclesiā vel domum epi, postea de seruo. ij. ibi, seruus etiā. Lege. ¶[Ad constituimus canones]. ß. e. rerum. ꝛ.c. metuētes. lxxxviij. di. eos. archi. [romana]. C. de bis qui ad eccle. confu. l. vlt. arch. [atrijs.] vel de domo episcopi.

Diuisio.

Exponit literam.

Questio.

Respondet.

1 ¶Surgit bic questio. ☩ verū boc sit verū ꝙ fugiēs ad domū siue palatium episcopi defendatur sicut fugiēs ad ecclesiam. Respondetur, ꝙ sic per boc ca. Quidam tamen intelligunt quando palatium est coniunctum ecclesie tamen capitulum presens non distinguit sed absolute loquitur. bug. vero dicit duas conclusiones. prima est, ꝙ domus si habeat capellam:

vbiq; gaudet hoc priuilegio: etiam extra cimiterii. Et hoc priuilegiū non intuitu domus epalis, sed intuitu capelle cui tota domus epi pro cemiterio deputatur. Et ideo plus dicit de domo epi, q̄ canonici: q̄ domus epi semper solet habere capellam: idem tamē de domo canonici si haberet capellam, ſm hn. Si vero cōtingat, q̄ capella nō sit in domo epi, ꝛ ipsa domus sit extra cimiterii, nō credo q̄ gaudeat hoc priuilegio. bu. [eos] scz fugientes hmōi. bn. [cōfugiare]. i. signare, ꝛ reddere [penarū] scz corpoalium. 3. e. rerum. bug. ꝛ arch. ꝛ xxxvj. q. j. de raptoribus. bu. ꝛ no. extra. e. inter [ei]. i. cum eo. archi. [criminosus]. i. obligatus, vel obnoxius debito vputa: q̄ abstulit aliquid ex rapina vel furto, vel alias illicite vel forte mutuo, sed denegabat vel tradere nolebat. bu. [conueniat de satisfactione]. i. satisfaciat ei propter penā corpoalē. vt. 3. e. reum. bn. ꝛ a cōiuio. i. consortio: quasi diceret, nō solum excōicetur sed etiā anathematizetur. bu. archi. [Quod si is]. i. repetens. bu. [cui ille est reus]. i. debitor [voluerit sibi cōponi]. i. damnū datum resarciri vel debitū reddi. bu. [cum intētione]. i. ampliatione ꝛ augmēto pene, vel pecunie, quasi diceret. Si maior summā pecunie exigat, q̄ ille debebat. bu. [fauente]. i. compellente cum ad talē voluntatē. bug. Laur. archi. quasi diceret q̄ ille vult sibi cōponi ꝛ velit plus sibi dari, q̄ debeat vel possit ꝛ non aliter. Et ideo ipse reus, ſactus timere]. i. coactus, vel terrefactus. bu. [de ecclesia discesserit non queratur]. i. petatur, sed imputet sibi qui ei dedit occasionem fugiendi ꝛ sacramentū prestare recusabat, ſm bu. Et sic non obstat capitulum proximum supra. in ſi. scīm Joan. archi. [Seruus autē]. ſi. pars principalis ponit casum de seruo [pro qualibet culpa commissa sacramētū.] Nota q̄ sacramentum debet prestari non solum pro impunitate fuge ad ecclesiam, sed etiam criminis commissi pro quo fugit. ar. 3. e. q. reum. ꝛ xxxvj. q. j. de raptoribus. bu. cogatur a clericis. Si vero clerici nō possunt eum cogere: licet dño ipsum occupare, vt in fine huius capituli dicitur: in lege dicitur q̄ si tunc seruus se armis defendit, nō imputabitur domino: si eū occidit. vt. C. de his qui ad eccle. confu. si seruus. bu. Lan. archi. Sed re vera hamanus fuit qui talem occidit. bu. [Cōfugiatus]. i. restitutus [si aliquid] scz dño [excusatur] per priuilegiū ecclesie: ad quā cōfugit [fidei]. i. sacramēti. arch. [Si vero seruus ꝛc.] liceat occupari si nō reddatur ei a clericis. bu.

Occasione. ſ. est, in quo incipit. v. pars questionis in qua probatur, q̄ seruus occasione religionis non debet dñm carnalē fugere. Et hoc facit per duo capitula. Jo. de. Continuatur hoc ad vltimū verbū primi. ſ. ꝛ ad vltimū verbū illius. ſ. verū. ꝛ ad vltimū verbū illius. e. metuentes. vbi dictū est q̄ fugiētes ad ecclesiā querere debent intercessiones, ꝛ nō latebras videtur q̄ hic iurta bu. q̄ sic respōdeatur ad tacitā obiectionē: quasi diceret aliquis hic: hoc verū est, q̄ serui ecclesie inuiti reddi debeāt dominis suis. si dñi sunt christiani. Ad hoc rñdet imo indifferēter omnib⁹ dñis sunt reddēdi prestito iuramēto: q̄ occasiōe religionis. i. christiane professionis. i. non ideo: q̄ dñs est infidelis ꝛ seruus fidelis: seruus tā q̄ dignior nō cogetur redire et obedire dño suo imo licet seruus sit fidelis: debet obedire dño suo: etiā infideli, baptismus eū non tollit seruitutē temporalē, seu carnalē: ꝛ inde est, q̄ serui etiā facti christiani debent seruire ꝛ obedire dominis suis, vnde apostolus ait. Serui obedite dominis vestris cum timore. ꝛ prima ad Tim. vj. Qui cū sint sub iugo serui dños suos dignos omni honore arbitrentur: ꝛ loquitur de dominis infidelib⁹: vnde de fidelib⁹ statim subiūgit, qui fideles habent dños non contēnant eos, sed magis seruiāt. Et beat⁹ Petr⁹. j. Petri. ij. Subditi estote in omni tempore dñis: non solū bonis sed etiā dyscholis,

Docere an quilibet teneatur.

Si quis. Ad idem inducitur hoc. c. ex concilio Bzangen. Summa est in rubro, ꝛ sententia patet ex iam dictis. Lege. [Si quis religionis]. i. religiosi si locti: scz ecclesie, ad quam confugit vel [religionis]. i. religiose professionis: scz christianitatis vel [religionis]. i. conuersionis ad religionem, quod non debet facere seruus: innito dño. xvj. q. j. qui vere. bug. archi. docet suadendo, vt ab eo discedat. Laur. arcb. [non potius] cum locus affuerit, vel non suadendo cōtrarium alias tenetur secundū legē serui corrupti. ff. de fer. corrup. l. corrumpitur, archi. [docuerit.] Surgit questio. † vtrū hoc quilibet docere teneat. rñ. ſm bu. sic, vbi datur tēptus: ꝛ loc⁹ alias sufficit si cōtrarium nō suadeatur [anathema sit]. i. excōicetur.

Si quis seruū. Ad idē est boc. c. ex concilio pape martini. Summa est in rubro. Breue est ꝛ patet litera ex superiori [arguatur]. i. anathemate quo nulla maior pena est. xxiij. q. iij. coerripiatur. Lan. archi.

Laurentius

Res ecclesie non debēt alienari nisi instante necessitate.

Nullus res. Facta interpositione de sacrilegio, redit magister ad principale propositum. i. ad tractatum propositę questionis: scz q̄ res ecclesie non sunt alienande. bug. Lau. ꝛ archi. Capitulū hoc est sumptū ex concilio Carthaginen. Et posset hic assignari secta pars huius questionis. Summa huius capituli est † q̄ res ecclesie alienari non debent nisi instante necessitate: quo casu debet fieri alienatio seruata solennitate: alias contra faciens punitur. Et ita patet diuidi in tres partes. in prima prohibet alienationē. in. ſi. dat formam alienandi suadente necessitate. in. iij. punit contrafacientem. ij. ibi, quod si redditus. iij. ibi, quod si non. Lege.

Diuisio.

Nullus distrahat] preter formam iuris in casu non concesso. bug. [q̄ si reddit⁹ sufficientes luminaribus. ꝛ ministris, vel debito soluendo. bu. [Et si tanta]. ſi. pars. [vicinos episcopos ad concilium] hec solēnitas in rebus ecclesie alienandis non est necessaria nunc: nec erigitur sed refertur ad antiqua tempora: quando hoc obtinebat presertim in rebus matricis ecclesie. vt. x. q. ij. casellas, sed nunc immutatum est: bodie eū sufficit cōsensus epi, ꝛ suorum clericorū. vt. xij. q. ij. vulterane. ꝛ sine exceptione] quod si]. iij. pars. ar. q̄ in alienatione rerū ecclesie necessaria sit solennitas: adeo q̄ ea pretermissa vitiatur contractus. xij. q. ij. vulterane. ꝛ sine exceptione. bu. archi. Secus in matrimonio: vbi ꝛ si solennitas desit: tamē tenet. vt. xxx. q. v. nostrates. ꝛ xxxij. q. ij. solet queri. bu. ratio est: quia illa solennitas non est substantialis.

Exponit literam.

Questio. Respondet.

Exponit literam.

Questio. Respondet.

Exponit literam.

Diuisio.

Exponit literam.

Archid.

In venditionibus. Ad idem scr̄ quid hoc c. cilio Agatben. Summa est in rubro. Et dicitur in duas partes. in prima statuit quod dicitur in summa. in. ſi. ponit, q̄ abbas non possit manumittere seruos monasterii. ſi. ibi, mancipia. Lege. [Mancipia. in venditionibus abbates] in potestate epi existentes. Qui enim ab eius iurisdictione sunt exempti sine licentia eius ꝛ vēdunt, ꝛ emūt, ꝛ alienant. bug. [ad potestatem epi]. i. per potestatem. i. episcopus sua autoritate ꝛ potestate poterit hoc renocare [mancipia]. ſi. pars. [ab abbate] scilicet solo sine consensu monachorū, vel pleno iure: non retēto aliquo patrocinio. Et subditur ratio in text. ne inopia seruorū libertorum monachi ad ruralia opera cogantur, ꝛ hoc est ininstum enim. ꝛc.

Diuisio.

Exponit literam.

Archid.

Diuisio.

Exponit literam.

Opponit

Etiam. ſ. est, in quo incipit ſm aliquos sexta pars huius questionis: in qua dicitur, q̄ non pōt abbas etiā consentiēte epo aliqua in damnū monasterij dare. Jo. de archi. Lege. [Etiam. data] sine consensu monachorū: nec etiam cum consensu si ecclesia nimis ledatur. bu. tantum donare. hoc falsum est, sed ex quo datum est, ꝛ ibi est ecclesia consecrata: non renocatur quo ad ecclesie constructionem. bug. q̄ retinebit constructuram ꝛ non destruetur.

Respondet.

Exponit literam.

Archid.

Hugutio. Archid. Hostiensis.

Uesti sunt. Ad probandū quod dicerat inducit hoc. c. quod est beati Gregorij in registro. Summa est. si abbas p ecclesia construenda donauerit epo terram monasterij, renocabit donatio: nisi pro ea parte tantum quantū paries ecclesie concludit. Et diuiditur in duas partes. in prima ponit querelam. in. ſi. prouider. ij. ibi, volumus. Lege. [Questi.] per hoc videtur q̄ inuitus monachis donatio facta fuit: alias conquererentur veniendo contra factū suū, quod non credo esse verum: vbi enormiter lesa est ecclesia. archid. An ꝛ quo casu posset quis venire contra factum suum no. extra de elec. nosti. [monachi.] nota hic monachos agere ad recuperationem eorum, que male alienata sunt ab abbate. sic extra de simo. querelam. ꝛ extra de insti. cum venissent. iurta ſi. ꝛ xij. q. ij. non licet ꝛ ecclesia iudiciales sumptus eis administrare debet ad cuius vtilitatem res geritur. ar. C. de sta. ꝛ ima. l. vlt. ꝛ extra de accu. ex parte. ſm Ber. archi. [donationis titulo concessisse.] ergo ipso iure nullius momenti erat donatio ipsa: cū autoritate episcopi ipsi episcopo ſt facta quia nec in donatione imo nec in venditione sibi facta etiam ex iusta causa non potest sibi esse actor: licet alijs autoritatē possit prestare: ꝛ hoc ad exemplum tutoris qui in venditione rerū pupilli sibi facta autoritatem suam interponere non pōt: contutori tamē suo ꝛ multofortius extraneo actor esse pōt, vt. ff. de auto. tutorū. pupill⁹. in prin. bu. ꝛ archi. Ad idem facit q̄ notat Hosti. extra de donatio. pastoralis. in ſi. vbi dicit q̄ licet epus de autoritate capituli possit dare alij rem de mensa sua: tamē ipsi capitulo nō pōt: q̄ capitulū non habet interponere in facto suo ꝓpio sicut nec econom⁹ suo facto. ꝛ ſacto. r. q. ij. ſ. ysus. archid. hoc satis est bodie expeditum per cle. si vna. in vlt. responso. de re. eccle. non alie. [quomodolibet] q̄ non in casu non cōcesso. bu. [restituetur] ar. q̄ donatio pro parte tenet ꝛ pro parte non. xij. q. ij. si quos.

Sed notandum. ſ. est, in quo incipit. vij. pars huius questiōis: in qua soluit principalem questionē, vtrū scilicet abbas debeat conuerso apostatanti sine retro abeunti restituere sua. Et dicitur q̄ non debet ei reddi, sed finere q̄ recipiat. Et hoc probat per equitatē canonicā. Jo. de archi. vnde bu. dicit. Nunc determinat Gratianus, an recedenti sint reddenda que contulit monasterio. Et allegando verosimiliter licere abbati reddere sua retro abeunti, ꝛ sua reposcenti: inducit ad hoc exēplū beati Joannis vt patet consequenter. Lege. [Sed notandum res ecclesie dare propinquis. [ad dictandum eos pernitiosa cupiditate. hoc enim malum est ꝛ prohibitum, sed ad sustentandū eos pia charitate cū ceteris pauperibus hoc bonū est tam iure fori, q̄ iure poli, ꝛ factis sanctorum consonum. Aliud est quod ex dispensatione charitatis ne in deterius precipitentur, que dispensatio postea patebit. ſ. e. ſ. vlt. ver. sed sicut inimicis ꝛc. recōpensanit. Sed nōne illi abrenūtiauerūt propijs. Rūdet bu. forte nō, vel sic ea aliter volnit permittere minus malū, vt vitaretur maius. Et divina rene latione hoc docuit illum facere. [Similiter abbas.]

Exponit literam.

Questio. Respondet.

Questio. Respondet.

Sed qualiter abbas potest habere talia cum omnia que ad eum pertinēt sint monasterij. Rūdet bu. q̄ simile inuenitur. ſ. di. iiij. ex antiquis. [Sequatur ergo aliud exemplum] quasi diceret q̄ predicto exemplo hoc non probatur efficaciter.

Diuisio.

Exponit literam.

Opponit

Ecclesia non debet recipere hereditatem eius, qui filio exheredato iniuste ecclesiam fecit heredem.

Quicunq; Inducit ad idem hoc. c. quod est beati Augustini in sermone de vita clericorum. Summa est in rubro vel sic. †Ecclesia nō debet recipere hereditatem eius qui filio exheredato iniuste ecclesiā fecit heredem. Et diuiditur in duas partes. in prima facit quod dictū est. in. ſi. illud probat exemplo. ſi. ibi, quam laudabile. Lege. [Quicunq; exheredato] iniuste. Nam si iuste exheredat enim tunc non solū ecclesiā, sed etiam quamlibet personā potest pater instituere heredem [suscipiat] de se loquitur in. iij. persona archi. [speraret.] Non enim est verosimile, q̄ pater eos exheredasset: si speraret filios habere. ff. de vulg. ꝛ pupil. substitu. l. ex facto. archi. [non reddere]. i. non retinere. bu. Sed contra lex contradicit vbi cōtinetur q̄ si quis omnia sua donauerit sperās decetero non habere filios: postea ex vroze illa vel alia filios habuerit: renocabit donationē, quamuis non in totū. Nunquid dicemus q̄ Augustinus ignorauerit leges. Respōdet bu. q̄ nō sed potest esse q̄ hoc scilicet q̄ totū debeat renocari continebatur in antiquis legibus. Et Augustinus precessit iustinianū qui eas correxit, vel dicamus eum totū pro parte posuisse, sic non reddere omnia: q̄ tantum legitimā reddere tenebatur, quam liberis postea natis precipiunt iura humana restituī. bug. [sed iure fori]. i. iure humano. [sed non iure poli]. i. diuino inspecta tamen naturali equitate que misericordiam ꝛ pietatem suadet. Surgit hic questio. Nunquid hec iura sunt contraria vel aduersa. Rū. bu. non licet videantur diuersa. Sed iterū queritur nunquid iure poli. i. diuino: nō poterat retinere quod datum erat. Rū. bu. q̄ sic: quia datum erat ecclesie, sed dico hoc renocari iure poli. i. diuino inspecta tamen naturali equitate. Equitas enim persuadet, vt deliberet reddere maxime quia filij pauperes erant, ꝛ ecclesia tenetur pauperibus subuenire ꝛ maxime bis a quibus beneficium accepit. vt. xvj. q. j. quoniam Aug.

Respondet.

Hugutio.

Questio. Respondet.

Questio. Respondet.

Ecce q̄ aliquando. ſ. est, in quo cōcludit Gratianus ex precedenti. c. q̄ monacho recedenti sua reddenda sunt: demū dicit banc non esse verā solutionē nec exēplo precedēti probari. Nam aliud est aliquem a proposito sue vite persistere. et aliud est aliquē a ꝓposito sui cordis recedere. Licet ergo aurelius illi degenti in habitu laicali reddiderit oblata: q̄ post oblationē suscepit filios: non per hoc sequitur, q̄ sint sua reddenda eunti in apostasiam: imo potius essent ei auferenda, ꝛ subtrahenda vt cogeretur redire ad ordinem a quo recessit: verumtamen, veram dans solutionem dicit. q̄ sicut tenetur inimicis ꝛ persecutoribus necessaria ministrare: et sicut monemur tēpus redimere: vt orationi vacemus expedientibus sit ꝓpter vitandū scandalum: ne recedens in deteriora precipitetur, ꝛ ne in pernicie monachorū vel incendiū monasterij ratiōe suorū exardescat laudabilibus recedēti de monasterio sua sinuntur auferre: et si non reddantur q̄ ista auferantur.

Causa. xviij.

Quidam abbas. Hic intitulat ꝛ incipit. xviij. causa, que iurta bu. ꝛ archi. sic continuatur ad precedentia. Supra in causa. xvj. per multa capitula dictum est, oēs ecclesias ꝛ res ecclesiarū esse in potestate episcopor. Et supra in priori. causa. q. iiij. iij. c. in vēditionibus. dictum est, abbates sine episcopi licentia nō posse res ecclesie alienare. Ergo propter hoc monasteria videantur ex toto subiecta esse episcopis: sicut alie ecclesie seculares. ideo magister annectit alium tractatū de monasterijs in hac. xviij. causa. vbi principaliter tractat de libertate monachorum, ꝛ immunitate monasteriorum. Addit etiam quid episcopi in monasterijs valeant sibi vendicare. Et vt ad hoc competentibus magister descendat thema premittit ꝛ inde questiones elicit. Quidā abbas ꝛc. Ex isto themate magister elicit duas questiones.

Cōtinuatio.

Questio prima.

Monachus electus episcopus antequam sit consecratus cui acquirat. ꝛ nu. 2.

Prima questio. Hic intitulatur prima questio: qua queritur an monasterium possit petere que episcop⁹ post suam consecrationem acquisiuit. An episcopalis ecclesie clerici post sint sibi vendicare illa: que prius donauerat monasterio. Questio ista: vt dicit bu. nullam habet difficultatem. Que enim monachus ante episcopatum acquisiuit monasterio relinquenda sunt. Que vero acquisiuit ex quo factus est episcopus episcopali ecclesie acquisiuit ꝛ reliquenda sunt. ſ. e. c. j. Sed surgit questio. † Quid si postquam est electus trāsferatur ad episcopatum antequam fiat episcopus. Queritur cuius erunt in medio tempore acquisita: scz post translationem ꝛ antequam sit factus episcopus per cōsecrationem. Rūdet bug. quod credit quod ecclesie episcopalis.

Questio.

Respondet.

Quid si non transferatur tam cito post⁹ est electus vel est factus epus. Respondetur ex quo factus est episcopus: licet adhuc sit in monasterio: acquirit eccl̄ie. Sed si est electꝰ ꝛ confirmatus trā adhuc videtur acquirere monasterio donec transferatur nisi forte existens in monasterio acceperit administrationē rerū ecclesie epalis ꝛ ordinationē in quo casu crederē ipm agrere ecclie epali cū iam vtatur rebus illi⁹ ecclesie licet ob aliq̄ causam adhuc in monasterio moretur.

Questio.

Respondet.

Religiosus factꝰ epus an debeat abstinere a carnibus.

Monachus factus episcopus an possit sibi facere compatres vel commatres suscipiendo vel tenendo pueros in collatione alicuius sacramenti.

Monachus habens patrem regem an succedat ei.

Tatum. Ad ꝓbationē eorū q̄ dicta sunt in decisione prefate q̄stionis inducit hoc. c. ex cōcilio babito apud aluerniam sumptū. Summa est in rubro. Et pōt diuidi in tres partes. in prima dicit, q̄ monachus factꝰ epus hereditatē sibi delatā agrere pōt. in. ſi. q̄ oia que monachus habuit anteq̄ ordinaretur epus suo monasterio sint relinquēda. in. iij. q̄ quidquid post ordinationē in epm acquisiuit: ecclesie epali est restituendū. ij. ibi, sed quidquid. iij. ibi, postq̄ vero. de istis satis dictum est. Lege. [Statutū electio] in epm. bu. [absoluit] non ex toto, sed ab aliquibus sic, ꝛ ab aliquibus non. Quantū vero ad substātialia religionis: scz obedientia superioris sui, ꝛ quantū ad continentiā, ꝛ quātū ad abrenūtiationē ꝓpriozū ꝛ apportatione habitus monachalis non absoluitur: bene tamē ab aliquib⁹ alijs scz cerimonialib⁹ obseruantijs, vt a silentio, ieiunijs religionis, ꝛ vigilijs ꝛ hmōi. vt. 3. in. c. de monachis. xvj. q̄. j. dispuratū est. Sed hic surgit questio, † vtrū religiosus factꝰ eps debeat abstinere a carnibus. Et dicit bu. hic q̄ sic ꝛ sequitur eū Lau. ꝛ rō sua est: quia solū casum infirmitatis canon excipit vt de conse. di. v. cauē. Sed hoc non videtur nobis verū. Tum q̄ abstinētia carnij non est de substātialibus religionis, ad que sola videtur religiosus in epm ꝓmotus manere obligat⁹. Tum q̄ eps per abstinentiā redderet impotēs corpore ad officium pōtificale exequēdū: ꝛ tūc vt dicit scr̄us Ebo. nō tenet ad hmōi obseruātias. Cū q̄ cōditioni multitudinis bom eum quib⁹ viuit

Cōtinuatio.

Diuisio.

Exponit literam.

Questio.

Respondet.

Lōtra bu. et Laurentiū.

S. Thom.

non bene conueniret bñdi abstinctie singularitas in eo. Et ideo Augustin⁹ dicit ad quamcunq; ecclesiā veneris ei⁹ morem serua. vt dī. xñ. illa. Tum etiā ratio illa bu. nulla est, vbi dicit q̄ canon nō excipit: niſi casum infirmitatis. ℣Primo deficit ista ratio, qñ capitulum illud carnem: non est alicuius canonis sed frontoſi epi. Secundo quia in originali excipitur alius casus: scz ſi a principe inuitetur: vt nos ostendimus super eodem. c. exponendū. ibi vide. ¶Tertio ex dictis potest excipi alius casus vt pote ſi est eps propter rationes iam dictas. Alia questio. ℣ verū monachus factus eps possit facere sibi compatres vel cōmatres ſuſcipiendo vel tenendo pueros in collatione alicuius sacramēti. Ad quod respondetur iuxta bug. q̄ licet monachis simpliciter sit prohibitum: sicut patet. de conse. di. iij. non licet abbatib⁹ vel monachis. ¶Domacho tamen facto epo licet sicut patet de beato Gregorio, qui prius monachus postea factus diacon⁹ cardinalis maurici⁹ imperatoris compater factus est velut expreſſinum est veritatis nō similitudinarium. bu. [paternam bereditatē.] vel ex testamento: vel ab intestato succedit monachus: sicut alius clericus: vel laicus ab agnatis vel cognatis, ſed nomine tamen monasterij. qz monasterio acquiritur: non enim deteriozis conditionis est: qz factus est monachus, ſed potius melioris: qz in casu succedit: in quo nō succederet. niſi factus esset monachus. vt. xix. q. vlt. ſi qua mulier. ℣. C. de epiſ. et cle.

Questio. 3 Respondet. deo nobis. bu. archi. ℣ glo. ¶Sed surgit hic qō. ℣Quid ſi haberet patrem regē: nūquid succederet ei monach⁹. ℟Ridetur iuxta bu. succederet in patrimonialibus: ſi que haberet nō in regnū. qz extra ꝓprium patrimoniū est regni. ℟Regnū em̄ nō defertur sanguini: ſed vite. vt. viij. q. j. moyses. idē dico de ducatu ℣ bñdi: scz q̄ i eis succedēt: ſi sunt ō ꝓprio patrimonio aliter nō. [postea] ſupple. etiam quaſi diceret nō ſolum ante: qz ante poterat. xix. q. iij. nō licebat, ſed etiā postea. bu. ℣ archi. [restituent] hoc est verum de epiſcopo monacho, nō de aliis qui omnia que non intrinſece ecclesie acquisierūt possunt ei cui voluerint relinquere. xij. q. iij. c. j. ij. bug.

¶Questio. ij.

Divisio. **Ecundam vero.** Hic intulat. ij. q. quia queritur an abbas sit eligēdus ℣ confirmandus per epm, vel per monachos. ℣Hec questio ꝑm Jo. de deo. diuiditur in. xij. partes. in quarū prima dicitur q̄ continet in. c. sequenti scz quid sibi possint epi vendicare in monasteriis nō exemptis. Alie partes assignabūtur in processu. Questio autem hec. ij. vt bu. ℣ archi. dicūt nō habet difficultatem: qz nō per epm sed per monachos est abbas eligendus. vt. j. e. abbatem. per epm autē est instituendus. i. confirmandus. j. c. j. Excipiuntur primo priuilegiata monasteria: scz que speciali priuilegio ab omni iurisdictione eporum sunt libera: in quibus abbates per monachos eliguntur, ℣ per eos destituuntur, vel potius per apostolicum vbi immediate sunt ei subiecta, vel per aliū cui immediate sunt subiecta. bug. vel per legatū: licet monasteria sunt exempta. extra de elec. ſi abbatem, lib. vj. ℣ non ſolum quo ad eccleſiam abbatis libera sunt monasteria, ſed ab omni canonico iure quo ad legem dioceſanam. vt. j. e. quam inſit, ſed non quo ad legem iurisdictionis. vt. xvj. q. j. interdicimus. ℣. j. e. ſi quis abbas. cum duobus ſequentibus. bu.

Divisio. **Hoc tantum.** Inducit hoc. c. ex concilio Toletano ad ꝓhandum q̄ abbates sint inſtituēdi per epm. Summa est in rubro. Et pōt diuidi in duas partes. in prima ponit q̄ epi in monasteriis nō debeant aliud ſibi vēdicare: ſ̄ canones eis cōcedant. in. ij. ponit, q̄ ſi vltra vendicare sibi de monasteriis vel eōrū rebus aut personis preſumpſerint sunt excōicādi. ij. ibi, quod ſi. Lege. ¶[Hoc tm̄] ℣ vt nō plus. Non enim debet eps ab abbatibus vel ab aliis clericis aliquid exigere: niſi per canonē ostēdat ſibi deberi. ar. ix. q. iij. conquestus [in monasteriis] idē in aliis eccleſiis. x. q. iij. quia cognonim⁹ [sacerdotes]. i. epi. sic di. xcv. olim. bu. archi. [canones]. xvj. q. j. interdicimus archi. [promouere]. j. e. visitādi. archi. facit. extra ne cle. vel mo. relatū, abbates [aliaq; officia] id est officiales personas: scz priores ℣ huiuſmodi, q̄ loco abbatis sunt in quibuſdā monasteriis, vel ſi loquamur de aliis personis, q̄ in eodē monasterio abbati sunt ſubiecte. bu. [instituere]. i. instruere vel docere, vel [instituere]. i. confirmare in monasteriis ſibi ſubiectis. de aliis vero officialibus qui in eodē monasterio abbati sunt ſubiecti: hoc intelligitur quādo abbas id facere negligit vel cōtēnit. vt. ix. q. iij. cū ſcim⁹. bu.

Exponit literam. [extra regulā acta] q̄ de ſe pcēm̄ inducūt. in talib⁹ em̄ coercio monachoꝝ ad eſm̄ ſpectat. vt di. l. accedēs. ℣. j. e. ſi qs abbas. ℣. c. abbates. vij. inno. ℣ bost. in. c. ℣to. ex̄ de offi. or. dicūt q̄ ſi monachus criminaliter accuſetur, agetur cora epo. j. e. monasteria. j. archi. cū minor eo cauſas criminātes nequeat expedire. de quo dicit vt legitur ℣ no. ex̄ de elec. trāſmiſſam. minimi vero ab abbate vel prioze sunt corrigēdi. vt di. xc. ſi qs monachus. bu. [vſurpare]. i. preter canonē accipe. nā q̄ debēt rōne accipere possunt: puta ad neceſſitatē ſui ℣ ſuoꝝ cum viſitat epatū. vt. xñ. q. ij. charitatē vel conſuetū ſeruitiū. vt. j. c. vlt.

Divisio. **Contra.** ℣. est, in quo incipit. ij. pars questionis: in qua probatur per ſer capitula q̄ de iure communi ad monachos ſpectat electio abbatis.

Exponit literam. **Abbas.** In primis inducit hoc. c. ℣ est Gregorij pape. Summa est in rubro. Et pōt diuidi in duas partes. in prima ꝓcipit, q̄ abbas non eligatur in monasterio per epm. in. ij. q̄ eps non preſumat publicā miſſam cātare in monasterio. ij. ibi, neq;. Lege. ¶[Abbas. extraneo;] qui non ſit monachus [ordinetur]. i. inſtituatur, ℣ cōfirmet: ſi est ꝓuilegiatū. bu. vel [ordinet]. i. eligatur. bu. [neq;]. ij. pars [miſſa publica.] scz euocato populo: qz hoc non expedit quieti monachoꝝ. vt. j. e. luminoſo. q̄ tū intelligēdū est niſi cū volūtate abbatis, ℣ fratrū. vt. j. e. luminoſo. [vt nulli ſubiſciatur]. i. oſtēdatur eē ſubiectū quo ad legē dioceſanā: ſicut alie eccle. bu. archb. Secus quo ad legem iurisdictionis. xvj. q. j. interdicimus. ℣. j. e. q. ij. qs abbas. ℣. c. ſe. archb. que ſpectēt ad legē dioceſanā, ℣ que ad legē iurisdictionis habere plene. de offi. ord. in. c. dilectus filius. in glo.

Exponit literam. **Abbatem.** Ad idem est boc. c. eiuſdē Gregorij. Summa est eadē que precedentis capituli. Lege. ¶[Abbatem dignū moribus] non enim gradus elegātior ſed vite melioris actio in electione conſyderari debet. vt. xxij. qō. iij. ſicut excellentiam. bu. [acribus monaſtice diſcipline] nō ergo laicus vel clericus qui est inſcius regule monachalis est eligendus in abbatē. vt. j. e. q̄ ſit. ℣. xvj. q. vij. per laicos. bug. de quo de elec. officij. ℣. e. ti. in cle. j. [cōgregatio]. xvj. q. vlt. c. ſi. archb. [poposcerit]. j. c. ꝓtori. miſſas ꝛc. niſi ſint inuitati: vt in precedenti. c. dictum est.

1 ☞ Patronus an debeat intereſſe electioni tanq̄ vnus de eligentibus.

2 Electio facta ſine conſenſu patroni ante vel post an valeat.

Exponit literam. **Abbatem.** Ad idē est boc. c. ℣ elegit papa. Summa est in rubro. Brene est ℣ nō diuiditur. Lege. ¶[Abbatē poſſeſſionis ꝑſ.] i. olim ꝑſ: scz patronus, qui olim fuit dominus poſſeſſionis. i. territorij: vbi fundata est eccleſia vel poſſeſſionis vnde dotata est eccleſia. Simile. xvj. q. j. in parochia. bu. ¶Surgit queſtio* vtrum patron⁹ debeat intereſſe electioni tanq̄ vnus de eligentibus. Et videtur q̄ ſic. Tum primo ex iſto capitulo. ¶Tum ſecundo qz bu. dicit ſic. iuſte em̄ debet eſſe vnus de eligentibus: ita qō credit quod ſi fiat electio eo non vocato, ſed cōtempto: q̄ poſſet vocari: quod debeat irritari electio. ſicut irritatur cū ipſe ſolus habet eligere. ar. lxiij. diſt. obeuntibus ℣. xvj. q. vij. decernimus. ¶In oppoſitum vero est arch. bic. Et ad rationes in oppoſitum. ℟Ridetur primo. q̄ non obſtat boc. c. Et nō est: qz bic nō dicitur quod patronus eligat, ſed q̄ electum poſſit petere confirmari ꝑm Tan. ℣ Pbi. q ita notāt in decretali allegata in gloſ. scz. de iure patro. nobis. ℣. j. c. pri. vñ boc. c. nō facit pro bu. cū dicat electio monachoꝝ ℣ inter eligēres nō ponat patronū. vñ dicit inno. Nō credimus q̄ patronus cum aliis eligat: ſi est eccla collegiata, ℨ pōt intereſſe electioni nō tanquam eligēs, ſed tanq̄ conſulens: ℣ cōſentiēs. Electio cui intereſt laicus nulla est, ex̄ de elec. ſacro ſcta. ℣. c. maſſana. ℣. c. gſgs. Et boc ipe inno. notat ex̄ de iure pa. ſup rubrica. ¶Sz surgit q̄ſtio. ℣ vtrū ſi conſensus patroni nullo mō ſit regſit⁹ an nec poſt valebit illa electio vt q̄ nō. ff. de aut. tut. titiū. Sed credit q̄ valebit. Et ad boc dr q̄ illud ibi ſō euenit: qz teſtator: dixit irritū eſſet, q̄ fieret ſine ipſi⁹ ꝓſilio ꝑm Roff. archi.

1 ☞ Abbas eligendus est per conuentum de ꝓpria cōgregatione ſi idoneum habeant.

2 ¶Monachus quare non poſſit inuito abbati tranſire ad eccleſiasticam dignitatem etiam epiſcopalem.

3 Clericus nō est ita aſtrictus epo quantū monachus abbati.

Exponit literam. **Quam ſit.** Ad idem est boc capitulum Gregorij pape. Summa est, q̄ in eo agitur de monachoꝝ libertate. Et ſecundum quatuor libertates quibus vult monasteria gaudere potest diuidi boc. c. in quatuor partes. i prima vult quod

Innocentius Hoſtiensis.

Divisio.

Exponit literam.

Questio. Primū arg. Scōm arg.

Opponit. Respondet.

Tancredus Philippus.

Innocentiꝰ

Questio. Respondet.

Divisio.

q̄ ſint libera ab oī vexatione ℣ exactione epoꝝ: ℣ quozūcūq; aliorū. Jn ſecūda: vt ſolus cōuētus eligat ſibi prelatū de ſuo gremio: ſi ibi ſit idoneus vel aliūde. Jn tertia vt nullus monachus trāſferat ad aliū locū etiā per epm ſine licētia abbatis. Jn quarta vt nulla dioceſana vl̄ ſecularī actione vexent. ſcōa est ibi: defuncto vero abbate. tertia ibi: pariter aūt. quarta ibi: bac ergo. Lege ter. ¶[Qñā ſit ꝛc. ibi [chartis]. i. inſtrumētis: vel [pallegijs. ℣ bu. [telis] ſiue ſint monasteria: ſiue capelle: vel etiā hoſpitalia. ℣ bu. [immiſſiones]. i. ſeditiones: vel [gruffas]. i. ſigna quedā: que alꝫ tituli dicunt. xvj. q. vj. cō ſuetudo. ℣ bu. Archbi. [defuncto] ſcōa pars. [de eadē cōgregatione] † Abbas em̄ eligendus est per cōuentum de ꝓpria cōgregatione ſi idoneū habeant: ℣ boc multiplici rōne. ℣Primo qz talis melius nouit mores monachoꝝ: ℣ negotia monaſterij. Secūdo qz talis plus affickt ad bonū monaſterij: q̄ extraneus. Verū ſi inter eos non ſit idoneus ad regendū: tunc eligant de alio monaſterio: qz melius est habere bonū rectorez de alieno monaſterio: q̄ indignū de ſuo. [Lōcoꝝ]. i. canonica: alꝫ nō ſufficit: cū possint esse concordes in maſo. ar. lxiij. di. c. j. ℣. j. ſi quis abbas. ℣ bu. Et idem in gl. [De aliis monaſteriis] eiuſdē habitus ſi inueniatur: ſed ſi nō inueniatur: licite eos posse eligere de monachis qui nō ſunt eiuſdē habit⁹ quo ad colorem: ſicut diximus. ℣. xvj. q. vij. in noua. ℣ bu. Sed boc dicit: vt in clemē. j. de elec. [ordinādus pariter] tertia pars. [inuito abbate] niſi a papa ad dignitatē vel eccleſiaſtica bñficia vel ad aliū locū tmitetur. vt. ix. q. vlti. c. vlti. Bug. vel ad aliū bonozem. ¶Dic ſurgit q̄ſtio quare cū clericus inuito epo possit trāſire ad monaſteriū. vt. xix. q. ij. nne. ℣ Quare monachus inuito abbate nō pōt trāſire ad eccleſiaſticā dignitatē ℣ epalez: cū in epatu maius ſit premiū. q̄ in monaſterio. vt. xvij. q. j. in ſcripturis. ℟Ridet iuxta ℣ q̄ ratio est, q̄ clericus nō est ita aſtrictus vel ſubiect⁹ epo: quātū monachus abbati. Clericus em̄ licet obedictiā epo promittat: libertatē volūtatis ſibi retinet. vnde ℣ inuito epo vouere pōt: ſed monachus etiā ꝓprie voluntati abrenūtiat. vt. xij. q. j. nō dicatis. Unde abbate inuito vouere nō potest. vt. xx. q. iij. monachos. Jtez epatus locus est dignitatis que ſolet appeti. vnde monachus notaretur ambitioſus ſi ad illū ſine licentia abbatis trāſiret: ſed monaſteriū locus est deiectiōis: ℣ aſperitatis: ℣ penitētie: vnde ſtatim ſumptio habitus euanesceit. vt. viij. q. j. ſciendū. Hec eadē ratio est quare clericus inuito epo pōt transire ad monaſteriū: ℣ non ad eccleſiaſticam dignitatem. Jtē tertia ratio potest esse qz clericus multū proficit cū effi-

Archbi. citur monachus. Sed monachus parum cum ad epatuz vel ad aliā diguitatē trāſit. Sed parum ℣ mediocre bonū debet propter obedientiā pretermitti. vt. xj. q. iij. quid ergo. ℣ bug. [Wāc ergo] quarta pars. [cōtenti] scz epi. ℣ bu. ℣ Archbi. [eccleſiaſticis cōditionibus]. i. quibus ſubiacēt alie eccleſie. [angarijs]. i. oneribus perſonalibus: scz que quis in ꝓpria perſona cogitur facere. ℣ bu. [ſecularibus obſequijs]. i. que ſeculares eccleſie tenētur preſtare. ℣ bu. Archi. [nullus canoni cis iuribus ꝛc.] quibus nō debēt deſeruire granaminib⁹ ꝛc. ſi intelligāt de monaſteriis ꝓuilegiatis planū est: qz in nullo debēt grauari ab epis. Si de aliis dicatur monaſteria non debēt ſubiacere bis quo ad legē dioceſanā: scz vt coganť ire ad ſepulturas: ad ſynodus: ad dandū cathedraticū: ℣ quartā vel tertiā partez oblationū: ℣ facere bmōi: que ad legē dioceſanam ſpectāt: ad que libera ſunt oīa monaſteria: vt. xvj. q. j. cū ꝓ vtilitate. ℣. x. q. j. c. j. ℣. q. iij. in ſumma. Secus quo ad legē iurisdictionis cui ſubiacēt monaſteria. vt. j. e. ſi qs abbas. ℣. c. abbates. ℣ que ad bonestum ſeruitium ſi qō de antiqua conſuetudine epiſcopo preſtare cōſueuerunt. vt. j. e. q. c. vlti. Jtē omnia monaſteria immunia ſunt ℣ exempta a celebratione ſoleni miſſarum per epm: a mutatione monachi de loco, ad locum ſine conſenſu abbatis. Bug.

1 ☞ Dicisse dupliciter dicuntur publice.

2 ¶Monaſteria potius debent construi in locis ſolitarijs: quaz in vbibus.

3 Posse potest aliquis alio permittente quod non pōt per ſe.

Divisio. **Laminoſo.** Ad idez inducitur boc. c. qō est eiuſdē Gregorij pape. Summa est in rubro. Et diuiditur in tres partes. Jn prima narrat exceſſum. Jn ſecunda, iubet prouideri. Jn tertia prohibet aliqua inferri grauamina. ſecūda ibi: oportet ergo. tertia ibi: miſſas. Lege ter. ¶[Luminoſo] proprium nomen est abbatis [granamine pertuliſſe] boc autem non dicat: quoniam non decet monaſteria per epos grauari: ſed magis iuuari: ℣ ſubleuari cuz oporteat epiſcopū

Exponit literam. non turpis lucri cupidum: ſed hoſpitalem: benignum: inſtū. ſcōa ad Ti. j. [publicas] tertia pars. niſi abbate ſacerdotes inniteñt. j. e. dudum. ℣ bu. ℣ boc generale est tam in exemptis quā in nō exemptis monaſteriis. ℣ bu. ℣ Archidia. vbi notandum† ℣ pupliciter dicūtur miſſe publice. Uno modo dñ alta ℣ publica voce cantātur ſoleniter. Secūdo modo dicitur publica miſſa ad quā accedit cōcurſus publicus populi. ℣Primo modo nō prohibenť miſſe in cenobijs: ſed ſecūdo modo ne per ꝓcurſuz populi monachalis vita que debet esse ſingularis impediatur. Et iſta ratio ſubditur cū dicitur: ne in dei ſeruoꝝ receſſib⁹ [ℨ]. i. eoꝝ [receptaculis]. i. ſine monaſteriis ad que monachi cōfugiunt ſe ſpeculari vita recedentes. ℣ bu. vel [receſſibus]. i. locis ſolitarijs dicit. † quia potius in locis ſolitarijs: q̄ in vbibus debēt monaſteria cōſtrui. vt. xvj. q. j. ſi cupis. [cathedrā collocare] ℣ volūtate ſua vt ibi ſua exerceat iudicia. Bug. ℣ gl. [ordinatione]. i. diſpoſitione: ſiue de perſonis: ſiue de rebus ordinādis. Hec obuiat. c. j. e. cognouimus. cū illud loquatur de non exemptis: boc autem ve exemptis. ℣ bu. [niſi ab abbate] ergo innitatus ab abbate pōt oīa predicta in monaſterio facere. Et est arg. † q̄ quis nō pōt ſe posse alio permittēte: vt pcipiēte: vel petēte. ar. di. xciij. illud.

Exponit literam. **Ridem.** Ad idē ſequit boc. c qō est Helaſij pape. Sūma est in rubro. Brene est. Lege. ¶[Pridem baptiſterium] qz monachoꝝ nō est baptizare: nec predicare: nec ſacramenta conferre. vt. ſ. xvj. q. j. placuit. [Altare illic] boc aūt precipit ideo: scz qz vt ℣ bu. ℣ gl. Locus fontiū pedibus cōculcari nō oz. vt de cōſecra. di. j. altaris. Et boc commodius prohiberi non potuit: quam ſi ibi fabricaretur altare.

1 ☞ Abbas potest renuntiare abbatie de licentia epiſcopi ſi aſſit cauſa.

Exponit literam. **Abbas.** Ad idē ſequitur boc. c. qō est ſumptū ex cōcilio maguntino. Summa est in rubro. Brene est: ℣ nō diuiditur. Lege. ¶[Abbas] capitulū boc loquitur de non exemptis [poteſt locum ſuum

1 ꝛc.] † Abbas de licētia epi potest renuntiare abbatie: ſi aſſit cauſa. vnde ait pro humiliatione: puta qz propter ſuam inſufficientiam expedit ei tenere humiliorem locum: preſertim vbi ſufficientior ℣ utilior in monaſterio reperiatur: ne ſit ſpeculator cecus: ℣ canis mutus. [extraneis] ſic. ℣. c. quaz ſit ꝛc.

Divisio. **Ecce.** ℣. est, in quo incipit tertia pars q̄ſtionis in qua dicitur: q̄ monachi nō poſſunt abbatē depone re ſine ſuperiore. Jo. de. Et poteſt diuidi in duas partes. Jn prima colligit ℣ repetit cōtrarietatē precedentiū capitulorū. Jn ſecūda illam tollit ſiue remouet. ſecūda ibi: ſed ſciendū.

Exponit literam. ¶Dicit ergo Gratianus: q̄ ꝓcedentes canones videntur cōtrarij qz in toletano cōcilio in illo caplo boc tantū habetur: q̄ epi habēt inſtitutionē abbatū ℣ aliorū officiorū. Jſti[scz Gregorius ℣ Pelagius in aliꝭ caplis prohibent qz in eis dicitur: q̄ monachi ſibi eligant abbatē. [Sed ſciendum] ſoluit Gratianus cōtrarietatē premiſſorū caplorū. Et ad ꝓbandz ſuā determinationē inducit ſequentia capla. ℣ bug. [quales erāt.] Jſta hiſtoria legit in dialogo Gregorij bene ſcitur. dicit ergo q̄ ꝓ bmōi cā inſtitutus est ꝛc. [per facerdotes]. i. epos ꝛc. Dicit tū Lau. q̄ Gratianus vult ponere cōtrariam tem: vbi nō est vnde licet iſta inducant: totū contrarium est dicendum ſcilicet q̄ loquunťur de iure cōi ꝑm Lau. Archi.

Laurentius.

Archidia.

Divisio. **Nullam potestatē.** Ad idem est boc. c. Pelagij pape. Summa est in rubro. Et poteſt diuidi in duas partes. Jn prima detrahit poteſtati monachoꝝ dicēs: q̄ nō poſſunt ꝓ suo arbitrio remouere abbates: ℣ alios ſibi preficere. Jn ſcōa exprimit poteſtatē abbatis dicens ad eū pertinere gubernationē monaſterij. scōa ibi: vt de cetero. Lege. ¶[Nullam ꝛc. ꝓ arbitrio ſuo]. i. volūtate ſiue cauſa: ſed tamē nec cū cauſa: niſi autoritate maioris remoueat. ℣ bu. [expellere] vl̄ ſine cauſa: ſed nec cū cauſa: qz inferior ſuperiorē iudicare nō pōt. xxj. di. inferior. ℣ bu. plane nō expedit abbatē poſſe per monachos a ſuo officio remoueri. Tū qz daret monachis occaſio per boc ſuis abbatibus reſiſtēdi ℣ ipſos contēni. Tum qz per boc abbates efficerenť nimiculoſi: ℣ ſegnes ad corrigendū monachos: ℣ minus curarēt abbates negotia monaſterij. ꝑcurare. Tū qz nō decet caput ſubmitti diſpoſitioni ſubditoꝝ: inter quos multi ſunt q̄ potius ſequunť volūtatē: q̄ rōnē [ordinare]. i. eligere [primis vitib⁹] ℣ nō renūtiātib⁹: vel ordie iudicario nō remotis vl̄ depoſitis. [Sed de cetero] ſcōa ps. i. quaſi ſic monachis remouemus poteſtatē ſupza abbatē: vt eam cōcedamus abba-

Exponit literam.

ti supra monachos:z omnes res:z dispositiones monasteriū: z hoc est quasi diceret sic nulla relinquimus:vt de cetero ꝛc. Hu. [pertinere cōuenit].i.cōuenienter pertinet tota dispositio:z ordinatio monasteriū.

Exponit literam.

Hinc etiam. §.est:in quo incipit.iiij.pars questionis in qua pbat:ꝙ oēs monachi pertinēt ad pmotionē z correctionē epi. Et hoc pbatur per.v.capla. Jo.de. Archidi. Lege. [Hinc etiam].i.ppter psumptionē:z malitiam:z lasciuiā eorum. Et q erant effrenes:z indomite cernicis. Hu. [clerici]id est monachi:vel forte hoc ideo dicit:quia in multis monasteriis sunt simul monachi z clerici[edificare]id est de nouo aut aliquam ecclesiā faciendo monasterium. Hug.

Diuisio.

☞ Martyrium quid dicatur.

Quidam. Inducit in primis hoc capm qđ sumptum est ex calcedoneñ. cōcilio. Summa;pro parte est in rubro. Et potest diuidi in quatuor partes. In pma instituit:qđ sine conscientia epi nulla monasteria,vel oratoria constituātur. In secūda instituit:ꝙ clerici siue monachi constituti in dictis monasteriis aut martyriis;aut hospitalibus:sint sub epi potestate. In tertia punit eos qui rebelles fuerint:aut obedire cōtempserint epis. In quarta statuit:vt bi qui pauperum dispositioni vel monasteriorū ꝛc.presidēt:similiter sub episcopi potestate sint. secunda ibi:iterū clerici. tertia ibi eos vero. quarta ibi:item clerici. Lege. [Quidā ciuitates] nō cōuenit monachis discurrere per ciuitates:vt.S.xv.q.j.sicupis[presumptione,ppria]turpe est monachū psumptuosum esse:qui nihil debet presumere cuz non habeat velle:vel nolle.vnde talis presumptio nequissima dicit. Eccl.xxxvij. [Edificare de nouo]qđ nō licet sine consensu epi.vt extra de reli.do.ad hoc.xvj.q.j.quicūqz.z de cōsecra.di.c.nemo.[aut cōstituere monasteria]faciēdo ecclesiaz illā monasteriū:que primo nō erat. [Item clerici]secunda pars. [in parochijs] id est locis venerabilibus:vbi pauperes aluntur[martyrijs] ☞ Martyriū dicitur locus vbi martyres sepulti:vl passi sunt. Hug. Laure. vel vbi memoria eorū celebrat. Hu. Archidia. [sub potestate]quo ad legem iurisdictionis:scz quo ad ea in quib⁹ religiosi subsunt epis:scz in oleo:chrysmate:z cura animarū:z ordinibus accipiendis ab eis:z huiusmodi;nisi ab eorum iurisdictione sint exempti. [Eos vero]tertia pars.subaudi sic coercemus:sic damnamus:si quidē fuerint clerici ꝛc. Hu. Laure. [sm personarū ordinationem].i.sm ꝙ ordinauerint [persone].i.prelati eorū:vel epi in synodo congregati:vel ꝙ melius est sm ordinationē.i.sm ordinem:vel dignitatē personaruz delinquentiū.i.prout quisqz in minori vel maiori dignitate cōstitutus est remissiorē vel intētiorem penam sustinear. Hu. Aliter enim sunt puniendi clerici in minoribus ordinibus cōstituti:z aliter constituti in maioribus.vide.in.xxxv. ante.z distin.l.cōtumaces. Hu. [Si vero laici vl monachi.]

Questio. Rñdet.

Surgit hic questio:quare monachi nō deponuntur sicut z clerici alij. Respondet Hu.ꝙ forte in fauorē religionis,vl loquitur sm ea tempora:quādo monachi nō erāt clerici:sed laici. Hug.z gl.[cōione]scz sacramētorū:z fidelium:nisi resipiscant:tū etiā si resipiscant in pena ysop ad tpus suspēdant a cōione sacramentorū. [Ite clerici]quarta pars.[panperū dispositioni].i.illi qui ꝑsunt hospitalibus epo subsunt. Hu.

Exponit literam.

Qui religiosis. Ad idem est;boc.c.ꝙ est ex cōcilio carthagi nen.sumptum. Summa est in rubro. Breue est. Et non diuiditur. Lege textum. [Qui ꝛc.compzobetur]an sit qualis debet esse[etatis]scilicet mature pudicus:sobrius;exemplaris;z bone fame.

1 ☞ Ecclesiam edificare an liceat sine consensu episcopi.
2 Hospitalis domus edificari potest sine licentia episcopi.

Exponit literam. 1 Quest. Rñdet. 2

De monachis. Ad idem est boc capitulum ex cōcilio agathen.sumptū. Summa est in rubro. Breue est. Lege. [De monachis.nouuz.] Tamvetus si fit diruptuz licet restaurari epo inuito. Et valent ista capla ad illam questionē. † vtrum sine consensu epi vel etiā eo inuito: liceat alicui edificare ecclesiam distructaz. Quod quidē licet. ar. ff. de noui ope, nuntia. l.j.§.si quis edificium. Nouaz nulli licet incipere absqz eius consensu:imo ipse lapidem benedictum debet dare:z atria ecclie designare:z dotē erigere. vt de consecra. distin.j. nemo. † Hospitalem tamen domū bene licet edificare sine licentia episcopi:sed ecclesia vel oratorius nō.vt.xvj.qō.j.quicūqz.[permittente aut].i.z approbante. [ipso effectu]id est in ratione lapidis:vel dic permittēte:dādo licentiam:vt hoc faciant:aut approbāte veniēdo in persona propria:vel permittente a principio aut approbāte id est assensum prebente ex postfacto.vt in gl.vlti. Sepe enim ratihabitio retrotrahitur z perinde habet ac si ab initio legitimis cōsensus interuenisset.vt.xvj.q.vlti.c.vlti.

Diuisio.

Cellulas. Ad idem est boc capm eiusdē concilij. Summa est eadē z sensus. Breue est. Lege. [Cellulas.institui]id est fieri[incipit]de nouo edificari. Monachus enim cū nō sit in suo posse:nec habeat velle:nec nolle:sed sit in potestate z manu sui superioris qui eius habet curam z custodiam:dignum est ꝙ non muret cellam seu habitationez:nec alium locum occupet sine licentia superioris:cuius est prospicere an sit mutatio retrere excelse.

Exponit literam.

Nullus. Ad idem est hoc capitulū ex concilio aurelianen.sumptum. Summa est in rubro. Et patet ex dictis in superiori capitulo[cellulam]id est ecclesiam:vel oratoriū.

Item sunt alij. §.est:in quo incipit quinta pars questionis in qua dicitur:qualis debeat esse abbas vt in monasterio maneat. Dicit ergo. [Sunt alij]scz monachi qui indifferenter quoslibet abbates siue bonos siue malos admittebāt ad presidendum.[vt ipsi pro expeditione diuersarū causarū]id est vt diuersas causas seculares libere z pro voluntate possint exequi z agere. Hu.[quoslibet platos]malos z lasciuos:qui eis faueant vt volunt:admittunt. Hu. patet litera ex dictis. Contra tales inducit Gratianus sequentia capitula.

Exponit literam.

Si quis abbas. Ad idem est boc capitulum ex cōcilio tiburiensi. Summa est in rubro. Breue est:z nō diuiditur. Lege. [Si quis abbas]boc capitulum dupliciter legitur:scilicet vel de promouēdo:vel de iam promoto. Si de iam promoto littera est plana.[arceatur]id est deponatur:siue remoueat[a suo honore]id est sua dignitate z administratione abbatie:z non ab ordine. Hu. vide glo. Si legatur de promouendo dic[arceatur]id est non permittat promoueri in abbatem:z si oēs monachi in euz consentiant.

Exponit literam.

Abbates. Hic incipit ferta pars questionis:in qua probat ꝙ omnes abbates debent epo obedire:z venire ad synodum:z debēt requirere fugitiuos:z hoc probat per quatuor capitula. Jo.de. Archidia. Summa est in rubro. Et diuiditur in quatuor partes. In pma statuit:ꝙ abbates subsint epis in gubernatione z eorum correctione:z ꝙ semel in anno ad synodū epi vocati venire debeāt. In secūda:ꝙ monachi debeant subesse abbatibus z eis obedire. In tertia,ꝙ monachi fugitini z vagi ad monasteriū reducātur. In quarta: ꝙ abbas in hoc negligens vel alienū monachum suscipiens reus erit pene. secūda ibi:monach. tertia ibi:ꝙ si qs. quarta ibi: reuz. Lege. [Abbates ꝛc.ab epis]scz diocesanis:ad quos ptinet cura:z solicitudo totius diocesis tam in monasteriis: ꝙ in aliis ecclesijs. vt.ix.q.iij.c.j.z.xciij.di.nulla. Hug.z glo. [veniāt ad synodū]. Si necessitas vl rōnabilis causa hoc erigat. Hu. als vocari ad cōciliū nō debēt. vt.xviij.di.epi. Hu. z gl.[Monachi]secūda pars.[Si qs]tertia pars.[aut peculiare aliqđ]quasi ꝓpriū:vel loco' peculiū:qz ꝓpriū habere nō pūt:sicut seruꝰ. Hu. [Presumpserit]quasi sua autoritate: nō abbatis[auferātur].i.vēdicent[sm regulā].i.habito respectu ad futurū. S.vtrū debeat intrare aliud monasterium: vel nō.fictione eni iuris &z in pēdenti cuius sit sed mos vel introitus ad aliud monasteriū hoc declarabit. Nā si intrauerit in aliud monasteriū fictione iuris intelligent fuisse acquisita illi monasterio a principio z nunq priori. Si nō intrauit priori acqrit:vt in aut. de monachis. §. monachus. Hu. [fugaces]cū aurilio epi.xxvij.q.j.si homo.z si custos.c.si qs.ver. mulier.[reū]quarta pars.[animaduerrit].i.punierit:vel susceperit sine licentia abbatis.vt.xx.q.iiij.monachum.

Diuisio.

Monasteria. Ad idez est boc.c.ex cōcilio arelatēn. Breue est. Summa patet. Lege. [Monasteria.pertineat]quo ad legē iurisdictionis nisi sint aliquo priuilegio exempta. Hug.[de quo].r.q.j.in summa.z extra de offi.ord dilectus.

Exponit literam.

Abbatibus. Ad idē est boc.c.ꝙ est papa scbalis pape. Summa est in rubro. Et diuidit in duas partes. In pma statuit.in secūda assignat rōnem statuti sui.scda ibi:cū enim. Lege ter.

Abbatibus

Exponit literam.

[Abbatibus]nec sub primate nec sub patriarcha. Surgit questio nōne idē est patriarcha z primas.vtiqz vt di.xcix. quincie. Rñdetur ꝙ ista copulatio z distinctio fit ꝓpter diuersitatem vocabulorū:qz quidā vtūtur ista appellatiōne:z nō alia z econuerso in cōmuni vsu:licet idem sint. Hu.[sunt] id est nolant esse:cū subesse debeāt. Loquitur de nō erēptis aliquo priuilegio. Hug.[profiteantur].i.se non esse sacrem. Ber. Archi.[cōsequēs est ,frustra enim petit debitū:qui nō ꝑstat a se exhibēdū.ar.xxxij.q.vj.nihil.z in.c.ſi ducturi. Hu. [que sunt sua ꝑalia].i.ab epo tribuēda vt est chrysma:oleū: cōsecratio:ordinatio:z huiusmodi. Hu.[tanq exteris].i.se exteros reputātibus. Hug.vel dic[exteris]quātuz est in se. Archi.boc verū esse dicit Hu.cum aliter corrigi nō possunt debent enim ex cōdicari:vt debitā exhibeant epis reuerentiaz. xj.q.iij.si autem vobis.randem fiat ꝙ hic dicitur:z habeanꝫ accepbali.vt di.xciij.nulla. Hu. Dicit autē Hug.ꝙ boc.c.loquitur de illis:qui debent subesse epo:sed sua presumptiōe z sua superbia recedunt ab obediētia epi. Hā de priuilegiatis manifestum est ꝙ auctoritate pape recipient a quouis epo.

Diuisio.

Exponit literam.

Hugutio.

Pro huiusmodi ergo. §.est:in quo Gratianus ex supra dictis cōcludit:pro malis monachis z abbatib⁹ statutum est:vt monasteria per epos disponantur. Hu.z Bar. Et sic Gratianus intelligit ista capla singulariter z ex causa sed veritas est qđ loquuntur de iure cōmuni. Laurē. Archb.

Laurentius.

Ognominus. Ad idem est boc.c. qđ est beati Gregorij in registro. Summa est in rubro. Et potest diuidi in tres partes. In pma narrat excessuz. In secūa prouidet cōmittendo correctionē huiusmodi defensori cui scribit. In tertia assignat rationē.secūda ibi:tuaz.tertia ibi:valde est indecēs. Lege. [Cognominus fernozū oei].i. monachorū[quisqz]abbas:vel monachus:vl clericus:vl laicus. Hu[causarum executione].i.prerextu exequēdi causas monasteriī. Bernar. bispa. Archi.[epo loci]cui potiꝰ hmōi executio cōmittenda est.lxj.di.catbanensis. Laure. Archi. [moderamine].i.regimine. Hu. Archi.[degūt].i.viuūt[iure disponere]cōtra. S.e.luminoso.[Respondetur ꝙ ibi loquit de erēpto vel ex causa:vt dicit Gratianus. Lau. Archb.vl dic vt ibi no.in vlti.gl.[valde eū]tertia pars.[moderamine].i. regimine[qui pro cōmissis aliabus].i.ipsaruz animarū hz curam reddere in die iudicij.xcvj.di.duo sunt. Hu.

Exponit literam.

Pro huiusmodi. §.est:i quo incipit septima pars hui⁹ qstionis: in qua ꝓhibetur monachis fieri compatres. [Pro hmōi] malis z lasciuis monachis. Hu. oēs isti. §. referūtur ad illud ꝙ dictū est in illo. §. ecce. Et eadem de causa magr plures ponit. §. vt habeat occasionem plura inducendi capitula.

1 ☞ Mulieres nō debent frequentare monasteria:nec fieri commatres monachorum.

Diuisio.

Exponit literam.

Peruenit. Ad id ꝙ dictū est inducit hoc ꝛc.qđ est beati gregorij in registro. Summa est;ꝙ mulieres nō debēt monasteria frequētare:nec monachorū cōmatres fieri. Et diuiditur in tres partes. Primo quidē narrat excessum. In secūda prohibendo prouidet. In tertia cōminationē subiungit. secūda ibi:ne ergo. tertia ibi:nam si. Lege. [Peruenit ascendant]sic loquitur propter situm loci:qz alto situm erat monasteriuz. sm Hu.[cōmatres facere]suscipiēdo:vel tenēdo filios earū in collatione aliculus sacramēti:vt de cōsecra. di.iij.nō licet monachis,ne ex tali familiaritate procurante diabolo incontinētie lapsus sequatur nisi forte promoris in ꝑatū:vl cardinalatū:qabsoluti sunt a iugo monastice regule.sicut de beato Gregorio legit. Hu.de quo no.§.z.q.j.statuz. [inimicus].i.diabolus:qui sedet in insidijs tanq leo rugiens.vj.q.j.§.verum.z.iij.q.j.nulli.alia patent.

Exponit literam.

Non solum. §.est:in quo incipit.viij.pars questionis in qua precipitur:ꝙ monasteria monachorū z monialiū sint separata qz nō ibi vt simul habitent.z hoc probat per quatuor capla. Jo.de. Archi.

Diuisio.

Diffinimus. Ad hoc inducitur in primis hoc capm ex.viij.synodo. Summa est in rubro. Diuiditur aūt hoc.c. in quatuor partes sm quatuor instituta religiosa que ponit. In pma statuit:ꝙ monasteria duplicia siue duplicis seruꝰ.i.in quibus simul sunt monachi z monache nō nāt. In secūda statuit:ꝙ iam facta sic separentur z formētur:qđ sibi inuicē nō pareat accessus. In tertia statuit:ꝙ necessaria sed victum:que a monachis transmittunt monialibus abbatissa vl vernla monacha extra portā suscipiat. In quarta statuit:ꝙ si monachus monache cōsanguinee loqui voluerit in presentia abbatisse loquatur:z verba pauca secunda ibi:qui autem.tertia ibi:z quādo:quarta ibi:porro. Lege. [Diffinimus.duplex]illa monasteria dicuntur duplicia vel dupla: vbi simul sunt monachi z monache:z in eodē choro sunt vel alternatim cōueniunt. Hu.[fieri]de nouo:primo dicit ꝙ nō debeāt fieri de illo monasterio ꝙ hactenus fuit duplex.[scandalum]ar.ꝙ ratione scandali aliqđ ꝓhibet.ar.di.d.de bis vero.z di.lxxxvj.presbyter.[abstinere]rebus[cum cognatis].i.rebus z cognatis qs facere debet quicūqz ad religionez transit.vt.xij.q.j.cui portio. Hu.[in hoc.i.vt ita viri z femine cōmorentur vt aliis nō generetur scandalum. Hugu. [Que aūt]secunda pars.[non habitent in vno monasterio] id est in vno tecto:vel claustro monasteriī:vel potius vult:ꝙ diuidātur per diuersa monasteria:sicut in.c.sequēti dicitur. Hu.[adulterium].i.incestus:ponit enim adulteriuz pro incestuosa ꝯmixtione monachoꝝ z monacharū[intercipit adulteriuz].i.incurrit[z inuadit cohabitationem].i.habitantes monachos simul cū monachab⁹. Hu.[secreto]loco z obscuro[singulariter].i.solus cū sola vnde ꝓsumptio mala:sed cessat suspitio si publice z cum multis loquatur.

Exponit literam.

Manullo. Ad idem est boc.c.ꝙ est beati Gregorij. Summa est in rubro. Et nō potest bene diuidi. Lege. [In nullo.monachos ꝛc.] multiplici ratione facta est hec prohibitio. Primo propter scandalum populi:z ꝙ omnis occasio z omnis opportunitas monachis z monachabus adimatur. Et he due notantur in.c.precedenti. Et qz araretur simul in boue z asino:quod esse non debet.xvj.q.vij.in nona. Et ꝓpter hanc causam statutum est:quod vir z vxor non cōuertantur ad idem monasteriū.xxvij.q.ij.si vir ꝛc. Hu.sed nec ea monasteria permittim⁹ manere que duplicia ꝛc. Hu. Archi.[Et si quidem tale]duplex. Hu.[in suo loco]cōsulit fragilitati feminarū z imponitur onus edificandi monasterium viris feminis manentibus in suo loco. Et iste est casus vbi femine ꝓponentur viris z hoc ratione fragilitatis sexus. Hu.[Si autez talia]scz duplicia distribuantur pro numero personarum. sm Hu.

Exponit literam.

Monasteria. Ad idem sequitur hoc capitulū ex concilio agathen.sumptum. Summa est in rubro. Breue est. Lege. [Monasteria.ob locutionem].i.malam locutionem z detractionez. Nam z apostolus primo ad Ti. v.inquit. Ab omni specie mali abstinete vos. Et alibi prouidentes bona non solum coram deo:sed etiam coram hominibus.ad Ro.xij.z.xij.q.j.nolo. Hu.Lau.

Laurētius.

Decima. Ad idem sequitur hoc capitulū ex cōcilio bisaleñ. Summa est in rubro. Et diuiditur in quatuor partes sm quatuor notabilia:que ponit circa monasteria monialium. In pma statuit ꝙ monasteria monaliuz per monachos gubernentur viros doctos z spirituales. In secūda ꝙ monachi cum monialibus familiaritatum non habeant. In tertia ꝙ nec abbas nec alius qui preficit monasterio monialium loquatur cum eis sine conscientia abbatisse. In quarta ꝙ etiam abbas vel prelatus cū abbatissa sola nisi raro loquatur z presentibus saltem duabus ex seroribus vel tribus. secunda ibi:ea tamē. tertia ibi:sed nec. quarta ibi:nec cum ea. Lege textum. [In decima actione]decima actio dicitur questio que tractat in synodo decimo loco:vel decima die. Hugu. Et tangitur in hoc scōm Hugu. localis consuetudo:que apud nos non seruaꝫ generaliter:scilicet ꝙ monasterio monacharum gubernent z administrentur a monachis nō ibi cum eis existentibus. vnde dicebat Lauren. ꝙ hoc capitulum est locale in berbyca q̄e est pars hispanie sic dicta a fluuio. de quo Lucanus. Qui ferit oceanū post omnia flumina berbys. sm Laure. z Archidiaco. [probamus]id est damus:vel curamus[ea tamen]secunda pars. [vestibulum] id est parlatorius. Archidia. [sed nec]tertia pars. [Qui prefecerit]vt scilicet prior vel vicarius[ad institutionem]. Haz etiam illud qđ est vtile monachus facere non debet nisi habita speciali licentia.xvj.q.j. monachi. Hu.[nec cuz ea]quarta pars patet esse.

Exponit literam.

Laurētius.

Diuisio.

Exponit literam.

Laurētius.

Lucanus. Archidia.

Prohibentur. §.est:in quo incipit.ix.pars questionis sm Archidiaco. in qua prohibent moniales habere proprias receptacula siue sint monache siue sint alias regulares ad modū canonicorū regularium. Hugu.

Diuisio,

Exponit literam.

Archid.

Diuisio.

Exponit literam. Casus.

Archid,

Augustio.

Exponit literam.

Laurētius,

Archid,

Diuisio,

Exponit literam.

Pernicioſam. Inducit hoc.c. Inn. pape.iij. Sūma eſt in rubro. Et pōt diuidi in tres partes. In pma narrat exceſſum octeſtabilē. In ſcā illū. pbibitione ſub pena anathematis dānat: r reprobat. In tertia annectit etiā aliā pbibitionē. l. q monache cū monachis ad pſallēdū in vno choro nō cōueniāt. ſcā ibi; q ergo. tertia ibi: ſili mō. Lege. ([Pernicioſa receptacula]. i. ppria cameras r priuatas r ab aliis remotas. boc pbibet. xx. q. iiij, c. vl. Hu. Et boc rōnabiliter triplici de cā. Primo q q cōem vitā pſtent in cōi r nō ſeparatim viuere debēt. Scō vt omnis occaſio peccādi r omnis mala ſuſpitio tollatur; cōuenit cū cōuentu aliarū eſſe r a ſodalibus feminis nō elongari. Tertio vt via bolo oīs male agendi machinatio auferat r ne viris parcetur via cū eis habitādi. [q: ergo] ſcā pars. [qui male agit &c.] Jo. iij. [iudicis]. i. deo: qui renes ſcrutatur r corda. iij. Regū. viij. r xxiij. q. iij. deus q. Hu. [Simili modo] tertia pars. in vno choro] boc eſt cōtra clericos qui ad monaſteria monialium accedunt r cantant cum eis in choro: q eſſe non debet cum omnis accelſus ad monaſteria earum ſine cauſa boſpitandi: ſiue ob aliud niſi euidens r neceſſaria fuerit cauſa: inbi betur clericis. Hu. extra de vi. r bone. cle. monaſteria.

Item ſunt. §. eſt, in quo incipit. r. pars huius q. ſtionis ſm Archid, in qua, pbatur: q ſeculares clerici nō debēt eē abbates in monaſteriis. Et boc probat per duo capla. bucuſq; allegat pro epis cōtra monachos oſtēdendo q propter laſciuiā r diſſolutionē monachorum quedā monaſteria epis ſubdita ſunt. Huc ecōuerſo alle gat pro monachis cōtra epos: oſtēdēdo q propter auaritiā epōrū qui immoderate monaſteria opprimebāt: r eorū bona in ſuos vſus cōuertebāt: quedam monaſteria ab eorū iuriſdi ctione ſunt exēpta. Sed q magiſter, nō habebat capla q̄ loquerent de epis: pbat boc per ſimile. Capla em ſequētia non de epis: ſed de clericis loquuntur qui in ſuos vſus bona mo naſteriorum cōuertebant. vñ ab eorū poteſtate ſunt exēpta: niſi ergo per ſimile illud idem de epis intelligatur ſequentia capla propoſito Gratiani non cōgrunt. Hug.

Peruenit. Ad boc inducitur boc.c. q eſt Gregorii in regiſtro. Summa eſt in rubro. Et diuiditur in duas partes. In pri ma narrat exceſſum. In ſcā mandat illum emen dari. ſecūda ibi: proinde. Lege. ([Peruenit] pro intellectu lre eſt caſus ponendus ſm Hu. Erant quidam clerici rauen natis eccleſie: qui ſub obtentu religionis monaſteriis preeſſe volebant. primas tamen eccleſias retinentes qui tantū ſuis cōmodis inſiſtebāt vt monaſteria multū grauarēt: r ea quaſi cōia habitacula haberent: r ēt laici eorū occaſione. boc venit ad notitiā Gregorii. ppter q̄ ipe ſcribit archiepō renenna ti: vt boc emēdare feſtinet [habitacula] quaſi cōia: r propria q̄ fieri non dz. xix. q. iij. que ſemel. Hu. Archb. [poni cupiunt boc nulla rōne fieri dz: niſi primo efficiātur monachi. Bā ab bas de ipſa [gregatione eſt eligēdus. §. e. q̄ ſit. Hu. dic: vt ex de elec. offich. r. e. ti. nullus. li. vj. [nemo em] boc eſt. 3. xvj. q. j. nemo. Hu. Arc. [pinde] ſcā pars. [ābitu]. i. cupiditate. Hu.

Dadum. Ad idem eſt boc.c. eiuſdem Gregorii in regiſtro. Summa eſt ea dem in ſumma precedentis. c. Lege. ([Dudum, predeceſſori ſcz Joāni: ſicut habetur in precedēti capło [occupatus]. i. mortuus [excuſatione illegitima] ex tra de offi. ordin. ex parte. ij. Lau. r extra de reſcrip. ſi quādo, Archi. [hortādi]. i. admonendi: vel predicādi. Hu. [habeāt] predicti clerici vel monachi: vt abbates. pmoti ad eccleſiaſti cas dignitates. Hu. Archi. [aliter]. i. per aliū. Cū em qs ne gligit facere q̄ debet: etiam eo innito per alium poteſt fieri: vt. ix. q. iij. cuz ſcimus. Hu. [vel ne ſi aliter fiat] in ſe patiatur diſtrictionem: alia patent.

Viſitandi. Ad idē eſt boc.c. q̄ eſt eiuſdez Gregorii. Et hic incipit. xj. ps huius qōnis. Archi. in qua oſtēdit: q epis pōt viſi tare monaſteria quādocūq; ſibi videbitur. Sūma eſt in rubro. Et diuidit in duas partes. In pma dicit: q epis pōt viſitare monaſteria: q̄ſ ſibi placuerit. Secūdo recuperat hoc dicens: q tſ hoc fiat: ita q̄ nō grauētur monaſteria. ſcā ibi: ſed ſic. Lege. ([Viſitādi] boc.c. intelligitur de monaſte riis nō exēptis a iuriſdictione epōrū [erbortādi]. i. admonē di vel predicandi. [placuerit] ſi cauſa ſubeſt: al's nō. ſm Lau. Archidia [grauamen] vt nō eugat immoderatas pcuratio nem. Credo tamē: q ſi epiſcopus accedit ad monaſteriū: pro eius neceſſitate procuratione poſſit exigere a monaſterio: q̄ nemo teneatur propriis ſtipendiis &c.

Non ſemel. Ad idē eſt boc.c. ex cōcilio aurelianēſi. Sūma eſt in ru bro. Lege. ([Iſton ſemel] ſed ſepius ſi neceſſitas vrget: vl'vtilitas expoſcat aliter nō. Hu. ar. q̄ plu ries in anno pōt eps accedere ad eccleſias ſui ꝑatus. ([Sed nunquid toties, penarbitur a preſbytero quoties illuc vadit. Rñdet Hu. q̄ ſic ſi vadit cauſa illius eccleſie: aliter ex debito preſbyter nō teneretur eū recipere: niſi ſemel in boſpitio. Hu.

Pro talibus. §. eſt: in quo incipit. xij. pars: in qua, pbat q̄ licet monaſteria le ge dioceſana nō ſubſint epō: ſi nō h. bēt pplm tamē ſi in fun darione vel dedicatione monaſteriū imponit aliquid de pen ſione exigi pōt. Jo. de. Archb. Et ꝛcluditur Gratian⁹ ex dictis q̄ pro talibus epis qui curā animarū negligētes monaſteria ſuis bonis ſpoliant: r ea in ſuos vſus cōuertūt ſtatutū fuit: vt monaſteria ſint libera a iuriſdictione r poteſtate epiſcopo rum. Demū rñdet ad vnū capl'm ſupra poſitū. §. e. q̄ ſit, q̄ vi detur oppoſitū dicere: dicēs q̄ nō ita intelligēdū eſt: vt mo naſteria nō debeāt aliq̄d dare epo die ſtatuta in ſignū ſubie ctionis. Bar. [Eulogie] eulogie ſunt munera q̄ deferūt ſub diti ſuis ꝓtis. Eulogia dz id q̄ ſolet aſſignari epo tpe con ſecrationis: r id qd ei offert in ſynodo: r propie id qd gratis offertur licet, hic aliter intelligatur. Hu. r idem Bar.

Leuerius. Ad idē eſt boc.c. qd eſt gelaſij pape. Sū ma eſt in rubro. vl' hic. Monaſteria tenent epo ad ſtādū id ſolū q̄ fuit tpe dedicationis ſtatutū. et diuiditur in duas partes. In pma ponit querelā. In ſecū da cōmittit, puiſionē. ſcā ibi. hec igitur. Lege. ([Eleutherius]. Caſus eſt ſatis planus ex ipo tenore lre. [dedicauerit] id eſt dedicari fecerit: r roganerit vel inſtituēdos repreſenta uerit: vepore patrona. Hu. [cōueniſſe] epo nō petēte: r ipſa ſponte offerēte pro cōſecratione: q̄ eſſet ſimonia: ſed intuitu deuotionis r bonoris epalis. r boc licite potuit fieri. ar. j. q. ij. placuit. Hu. [martyrū] in quorū honorē eccleſia cōſecrata eſt: vel altare in ea vel ſaltē quorū reliquie condite ſunt. Hu. [eciderit]. i. verberauerit. Hu. r ſic iniuriam fecit [hec igit] ſcā pars. [Eulogi]. i. muneris vel inſignij in ſignū ſubie ctionis ſoluende. extra de cēſi. omnis. Ber. biſpa. alia patēt.

Eruditum. Ad idem eſt boc capl'm: q̄ eſt Urbani pape ſcōi. Sū ma eſt in rubro. Breue eſt: r non diuiditur. Lege. ([Seruitiū bonestum] ſiue in ſpūalibus que ad legē iuriſdictionis ſiue in tēporalibus. vt. xvj. q. ij. ſtatuendū. ſed contra ins debitum eps non debet petere vel exigere. vt j. q. j. nullus. r. 3. e. q. boc tantum. Hu.

Canonica. §. eſt: in quo cōcludit Gratianus ex ſupradictis: q̄ canonica iura a qbus monaſteria ſunt libera: r ſynodales exactiōes angarie r quo tidiane receptiones: r annales exceptiones: r indictiones pe narū [turonice] vt. xvij. q. eps. Hu. [rationabilis cā] r ma xime neceſſitatis. rūc enim cogi poteſt: vt veniat ad ſynodū [mulctationes]. i. pene pecuniarie. Hug. Archidia.

([Cauſa. xix.

Duo clerici. Hic intitulatur: r incipit. xix. cauſa: que cōtinnatur ſic ad ſuperiorē. In ſuperiori cauſa magiſter Gratian⁹ diuerat mo nachos poſſe trāſire ad ſeculares dignitates: ſed non tamen ſine li cētia ſui abbatis. Ne ergo viceuer ſa videret: q̄ clerici ſeculares non poſſent tranſire ad religionē mo naſticam: vel canonicam ſine licentia ſui epiſcopi. Magiſter annectit hanc cauſam: in qua oſtendit: q̄ clerici inuito r cō tradicente epiſcopo poſſunt tranſire ad religionem mona chorum vel canonicorum: ſed canonici regulares non poſ ſunt tranſire ad monachalem vitam ſine licentia ſui prelati. Interſerit etiam q̄ monaſteria non poſſunt fieri commu nia habitacula: r quo tempore ſuſcipi debeant qui ad cōuer ſationem veniunt: r quod teſtari non poſſunt: licet viuidere eis concedatur: poſtquaz monaſteria ſunt ingreſſi. Et quod monachi paterna hereditate primari nō poſſunt. Sed vt ad hec magiſter cōpetentius deſcēdat; more ſolito rhema pre mittit: r elicit tres qōnes inde. Prima queſtio vtruz epūs de beat cōcedere licētiā clerico: ſcz ſacerdoti relinquēti ſuā eccle ſiam: q̄ ingrediatur monaſteriū: r fiat monachus.

Queſtio. j.

Exponit literam.

Queſtio. Rñdet.

Diuiſio. Exponit literam.

Bernardus biſpanus.

Exponit literam.

Cōtinuatio.

([Queſtio prima.

1 [Preſbyteri curati an poſſint licite ingredi religionem.
2 Epiſcopus an debeat dare licentiam ad religiones preſbyte ris curatis aut archidiaconis petentibus.

Queſtio. 1

Primus argumentum.

Scōm arg.

Tertius ar.

Opponit r Rñdet.

Quod autem. Hic incipit pma queſtio: ſcz an eps debeat dare licentiā ſuo clerico volēti ad reli gionē tranſire. Et ad pbādū q̄ ſic inducit. c. ſequēs. ([Pro pleniori aūt intelligentia bu ius qōnis venit primo diſcutiendum. r vtruz pbri curati poſſint licite religionē ingredi. Et videtur q̄ nō. Primo ſic. Preſbyteri curati videntur rūdiſſe ad curā agē daz ſubditorū. ergo videt q̄ nō liceat eis ꝑtermiſſa cura ani marū religionē ingredi. pbatur ꝓna: quia ille qui obligat ho mini pro aliquo debito: nō pōt intrare religionez: niſi ſoluat id: q̄ debet ſi poſſit. ([Scō ſic, q̄ vni licet: paribus oībus li cet: ſed ſi oēs pbri habētes curā aiarum religionē intrarent: plebes abſq; cura paſtorū remanerēt: q̄ eſt incōueniēs. ergo videt q̄ nō liceat. q̄ pbri curati intrent religionē. ([Tertio inter actus ad quos religiones ordinātur precipui ſunt illi: quibus aliqs cōtemplata aliis tradidit: ſed hmōi pbris curatis cōpetunt pbris curatis: r archidiaconis: quib⁹ ex officio cōpetit ꝓdicare: r cōfeſſiones audire. ergo videtur q̄ nō liceat eis tranſire ad religionē. ([In oppoſitū eſt. c. pñs. r. j. c. due. Rñ. dicēdū: q̄ pbri curati r archidiaconi licite poſſunt reli ctis animarū curis ad religionē trāſire. iſta ꝛcluſio ꝓbat ſic. Licet de ſtatu minori trāſire ad ſtatum maiorē: ſed religioſi ſunt in ſtatu pfectiōis: pbri curati nō, vt pz: q̄ nulla obliga tionē perpetuā faciūt ad ea q̄ pfectionis ſunt cū iſta ſolēnita te religioſi aūt ſic. ergo &c. ([Scō ſic. Obligatio perpetua pferk omni alij obligationi: obligari aūt voto perpetuo r ſo lēni ad vacādum diuinis obſequiis cōpetit ꝓprie epis r reli giosis. pbri aūt curati r archidiaconi nō obligant voto per petuo r ſolēni ad curā animarū retinēdā: ſicut ad boc obliga tur epi. vñ epi preſulari nō poſſunt deferere: quacūq; occa ſione abſq; autoritate romani pōtificis. vt habet extra de re gula. r trāſ. ad reli. c. 13. Archidiaconi aūt r pbri curati poſ ſunt licite abzenūtiare eꝑo curā eis cōceſſaz abſq; ſpeciali li cētia pape: qui ſolus pōt in votis perpetuis diſpēſare. vnde manifeſtū eſt: q̄ archidiaconis r pbris curatis licitū ſit ad re ligionē trāſire. ([Ad rōnes in oppoſitū. Ad primā rñdet ne gando aſſumptū. Dicimus enim iurta ſcm Tbo. q̄ 13 pbri curati r archidiaconi obligauerūt ſe ad curā agēdā ſubdito rum q̄diu retinent archidiaconatū: vel parochiam teneant. ([Ad ſecūdā rñdetur q̄ ſicut Hieronymus dicit cōtra vigi lantiū. Quāuis a te lingue viperee morſus; ſeuiſſimos pa tiant: ſcz religioſi: q̄ argumēteris r dicis ſi oēs clauſerint ſe r fuerint in ſolitudine qs celebrabit ecclias qs ſeculares bo mines lucri faceret. quis peccātes ad virtutes poterit exbor tari: boc em modo ſi oēs tecū ſatui ſint ſapiēs eſſe quis pote rit. Et virginitas nō erit approbāda. Si em virgines oēs fue rint r nuptie nō erūt interbit genus humanū. Rara eſt vir tus nec a pluribus appetit. pt; ergo q̄ bic timor ſtultus eſt: para ſicut ſi aliqs timeret haurire aquaz: ne flumē deficeret. ([Ad tertiā rñdetur negādo ꝛcſequētiā. Illi em ſunt actus in religione q̄ illi r alia exercitia virtutū r pfectionis opera: ad que religiones ordinātur. ([Nuncvenit ſcō diſcutiendū q̄ in prima qōne proponitur. r vtrū bmōi pbris curatis aut archidiaconis petētibus ad religionē eꝑus debeat dare licē tiaz. Et arguitur ad partes pro parte negatiua ſic. Talis cle ricus ꝓmiſit obedientiā epo: r iuramēto fozte obligatus eſt: ſed petrū bartolandi eſt repugnare &c. viij. q. j. ſciendus. ergo talis non pōt diuittere eccleſiā quā habet ſine volūtate epi. ([Scō ſic. pbibitū eſt clericis per multos canones res ec cleſie ſine licētia epi alienare. ergo magis intelligitur pbibi tuz ſeipſos alienare: cū boc ſit maius. Digniores em ſunt p ſone: q̄ res. xvij. q. ij. ꝓcipimus. ([Tertio nō eſt licitū de maio ri ſtatu trāſire ad minorē: ſz clericus bñs curā animarū eſt in ſuperiori ſtatu q̄ religioſus ſimpler cū ſint ſimiliores epis q̄ religioſi. vnde Hieronymus ad ruſticū monachū ſic ſcribit. Viue in monaſterio: vt clericus eſſe merearis. xvj. q. j. ſic viue. ergo &c. ([In oppoſitū eſt ter. pñtis. c. Rñ. dicendū ad banc qōnez. rñdet dñs Guido carmelita diſtinguendo de ſacerdo te: qui petit licētiā aut eſt inſufficiēs ad curā animarū nec eſt eccle neceſſarius ſine vtilio. r de tali ponit ꝛcluſionē. Ob ta li eſt dāda licētia. pt; ꝛcluſio: q: in boc ꝓuidetur eccle: r po pulo. Aut talis clericus eſt ſufficiēs ad curā animarū: nō tñ ſic q̄ poſſit faciliter ſufficienter r magis vtilis eccle r ꝑpło

Ad primum argumentū. S. Thom.

Ad ſecūdū.

Ad tertiū.

Queſtio. 2

Primus ar.

Scōm ar.

Tertius ar.

Opponit r Rñdet. Guido carmelita.

Augustin⁹.

Contra predictam ſecū dam concluſionem.

Ad rōnes. Guidonis.

Ad ſecūdū.

Ad tertiuz.

Primū argumentum.

Scōm arg.

Tertiū arg.

Quartū ar.

Quintū ar.

inuenirī. Et de tali eſt ꝛcluſio ſua: q̄ petēti ingredi religionē ſit licētia dāda. Aut talis clericus eſt ita ſufficiēs r vtilis ec cleſie, q̄ nō occurrit aut nō reperitur faciliter qui ſit dignus nec ſit vtilis ad curā animarū gerendā. Et de tali eſt ꝛcluſio ſm eū: q̄ nō eſt ꝑ eſm dāda licētia: nec talis clericus dz talē licētiā petere. ꝓbatur ꝛcluſio ſm eū ſic. Primo fidelis diſpē ſator tenetur diſpenſationē ſibi creditam meliori modo quo pōt ad honorē dei r fructū animarū ꝓcurare: ſed epūs non vi det fideliter diſpēſare miniſteriū dei ſibi creditū ſi melioreż r magis idoneuz remoueat vel remoueri ꝑmittat r minus di gnū ſtatuat. ergo eps dans tali licētiā peccat. ([Scō dō ſic. ſa cerdos talis teneť ꝑpter neceſſitatē eccle obedire ꝓlato pre cipiēti ei: ne eccleſia qnā bz derelinquat. pt; ꝑ illud Augu. xix. de ciuitate dei. dicēdis. Otiū ſcm q̄rit charitas veritatis negotiū iuſtū ſcz reginimis animarū ſuſcipit neceſſitas cha ritatis. Sed videť nobis q̄ iſta vltima ꝛcluſio nō ſit vera: vt pz ex. c. ſequēti r ex determinatiōe ſcōe qōnis. ſed penit⁹ di cendū eſt iurta Hu. dicēte: q̄ indiſtincte dicendū eſt: q̄ velit nolit eps pōt clericus tranſire ad religionē autoritate illius c. due. Semp em ꝑſumit duci lege priuata vbi tū neceſſitas vel maxima vtilitas ecclie exigat eius preſentiā: oz epūs cuz ammonere vt nō vadat: ſed ſi nō acquieſcit oz ei dare licētiā. ar. in. pri. c. r. c. due. Hoc em oz epūs denegare q̄ canon conce dit. Ad rōnes vero dicti Guidonis dicendū videť q̄ prima rō nō militat: nec ad ꝓpoſitū facit q̄m eps in boc caſu dans licentiā clerico volēti ad religionē trāſire: nō remouet eum a cura animarū: ſed ipſemet clericus qui ꝑſumit duci lege pri uata ſeipſuz remouet r eccliaz derelinquit cupiditate r amo re melioris vite. Et ita eps nō ꝑbet minus dignū magis di gnō: r per ꝑns nō peccat male diſpēſationē ſibi creditā pro curādo. ([Preterea ſcō ratio illa nō militat: q̄ vt decreta lis dicit ſufficit eligere bonū r per conſequens ſufficientes nec oportet eligere meliorē. ([Scā ratio etiā nō militat nec p cedit: q̄ in caſu iſto nō currit neceſſitas: ex quo ſufficiēres alij reperiri poſſent. ([Dis habitis dicendū eſt ad rōnes princi pales factas in principio. Ad primā rñdet iurta Hu. q̄ cle rici in boc caſu abſoluunť ab obedientia r obnoxietate epi. Tum autoritate canonis eos ſpāliter abſoluētis. Tum au toritate ſpūſanctī quo inſpirātur cū lege priuata ducā: tur; que ſiudicat publice: qua primo tenebanť epo. Tuz ſupernē tione maioris boni: r maioris vinculi ſupneniētis: quo excu ſatur ſimpl'r vouens ſponſa: vel ſpōſus ſi monaſteriū. ([Ad ſecundā rōnem rñdetur iurta eūdem q̄ nō militat. Et rō eſt: q: autoritas in contrariū nunq̄ fuit: imo oppoſitū canones cōcedūt. Licet em circa res eccle: q̄ alienari nō poſſent ſine licētia epi autoritas emanauerit non tamen circa perſonas tale vnq̄ emanauit. vt. j. c. due. ([Ad tertiā rōnem rñdeť ne gando minorē: q̄m religioſi ſunt maioris perfectionis quam clerici curati: de quo videbitur in queſtione ſequenti.

1 [Preſbyteri curati r archidiaconi an ſint maioris perfe ctionis quam religioſi.

Clerici. Ad ꝓbandum partē affirmativaz ꝓdicte qōnis inducit magr capitu lum boc: q̄ eſt concilij toletani. Summa eſt in ru bro. Breue eſt. ([Pro intelligētia pleniori huius capli querit. r vtrū pbri curati r archidiaconi ſint maioris perfectionis: q̄ religioſi. Et videtur q̄ nō. Primo ſic. Dicit enim Chryſoſtomus in ſuo dialogo. Si tale mihi adducas monachū: qualis vt ſm exaggerationē dicam beluas fuit: nō tamen illi cōparandus eſt qui traditus populis r multorum peccata ferre cōpulſus immobilis ꝑmanet: r fortis: r parū poſt inquit. Si aliquis mihi ꝓponeret optionez: an mallē plus eſſe in officio ſacerdotali an in ſolitudine monachorum ſiue cōparatione eligerem illud quod ꝓtius dixi. ([Scō dō ſic Auguſtinus dicit ad Valeriū. Cogitet religio tua: nihil eſſe in hac vita marime boc tempore difficilius: laborioſius: peri culoſius epiſcopi aut ſbyteri officio: ſz apud deū nihil bea tius ſi eo modo militeť quo noſter imperator iuber. Et boc etiaz habetur in. c. ante omnia. diſt. xl. Nō ergo religioſi ſunt perfectiores ſbyteris &c. ([Tertio ſic. Epiſcopi ſunt in ſta tu perfectionis: q̄ religioſi, ſed ſbyteri curati r archidiaconi eo q̄ habēt curas animarū ſimiliores ſunt epiſcopis: q̄ religioſi. ergo ſunt maioris perfectionis q̄ religioſi. ([Quarto ſic. bonum publicuz proferendū eſt bono ꝑuato: ſed ſbyte ri curati r archidiaconi intēdūt vtilitati cōi multitudinis ſa lo ſalutis aliaruz. ergo ꝓferendi ſunt religioſis: q̄ ꝓpie ſaluti ſtudēt. ([Quito ſic. nō 13 de ſtatu maiori ad minorē trāſire 13 de ſtatu monaſtico 13 trāſire ad officiū pbri curā habētis vt

patet.xvj.qō.j.c.ſi qs. vbi ex decreto Gelaſij pape dicitur. Si qs monachus fuerit venerabilis vite: merito ſacerdotio dignus prouideatur: z abbas ſub cuius imperio regi cḣriſto militarit: illū ꝓbyterū fieri petierit ab epo ꝺz eligi: z in loco quo iudicauerit ordinari. Et hieronymus ad Ruſticū monachū z in eadē cā z.q. Sic viue in monaſterio vt clericus eſſe mereariſ. ergo ꝛc. ¶ Sexto ſic. virtus cōſtitit circa difficile z bonum: vt babetur. ij. etbicoꝝ, ſz difficilius eſt: ꝙ algs bene vinat in offi: io ꝓbyteri curati: vel archidiaconi: ꝙ in ſtatu religionis. ergo ꝛc. ¶ In oppoſitū arguitur ex preſenti. c. vbi dicitur. Clerici qui monachoꝝ ꝓpoſitū appetūt: qz meliorē vitā ſequi cupiūt: liberos ꝛc. ¶ Rñ. dicēdū ſub iſta cōcluſione: ꝙ religioſi ſunt ꝓfectiores ꝙ ꝓbyteri curati: vel archidiaconi: vel bmōi. Iſta cōcluſio patet ex. c. one. vbi Vrbanus papa ſic inqt. Si quis in eccleſia ſub epo ppl'm retinet: z ſeculariter vixit: ſi afflatus ſpūſancto in aliquo monaſterio vl regulari canonica ſaluare ſe voluerit: qz lege priuata ducit: nulla ratio exigit: nec publica cōſtringāt: ſed nō ducitur aliqs lege ſpūſancti: que ibi dicit lex priuata: niſi in aliqd ꝓfectius ergo videt ꝙ religioſi ſit perfectiores quā archidiaconi: vel preſbyteri curati: que fuit cōcluſio. ¶ Scḋo ꝓbatur archidiaconi z ꝓbyteri curati nō ſunt in ſtatu ꝓfectiōis: religioſi ſic. ergo cōcluſio vera. ꝓbaꝝ antecedens. Tum autoritate Dionyſij. v. c. eccḣaſtice hierarchie. vbi perfectionē attribuit epis z religioſis. Tum rōne ſic. Ad ſtatū perfectionis requiritur obligatio perpetuā: ad ea que ſunt perfectionis: cū aliqua ſolēnitate. Sed vtrūq; iſtoꝝ ſolis epis z religioſis cōpetit: vt patet ergo ꝛc. ꝓ 2o tñ plenioꝛi intelligentia huius qōnis eſt ſūrta ſcērā Tho. tam in ſcḋa ſcḋe ꝙ in qoliḃetis ſciendū: ꝙ cōparatio ſupeminentie nō bz locū inter aliquos ex ea parte in qua cōueniūt: ſed ex ea parte in qua differūt. In preſbyteris aūt curatis z archidiaconis tria eſt cōſyderare: ſcz ſtatuz: ordinē: z officiū. Ad ſtatū ꝓtinet: ꝙ ſunt ſeculares. Ad ordinez ꝙ ſunt ſacerdotes: vel diaconi. Ad officiū antez: ꝙ ſunt animarū curaz habētes ſibi cōmiſſaz. Si igitur ex alia parte ponamus aliquē ſtatu religioſuz ordine diaconū vel ſacerdotez officio curā animarū habentē: ſicut plericꝙ monachi z canonici regulares habēt. Talis qdē in primo excellit: in aliis aūt par erit. ſi aūt differat ſecūdus a primo ſtatu: ſtatu z officio conueniat aūt ordine: ſicut ſunt religioſi ſacerdotes: vel diaconi curā animarū nō habētes manifeſtū eſt ꝙ ſecundus erit ſtatu quidē excellētior: officio aūt minor: ordine vō equalis. Eſt ergo ſcḋo ꝛſyderādū que preeminētia potior ſit vtrū ſtatus vel officiū. Circa ꝙ duo attendēda videntur ſcz bonitas z difficultas. ſi ergo fiat cōparatio ſm bonitatē ſic ꝓfertur ſtatus religionis officio preſbyteri curati: vel archidiaconi: qz religioſus totā vitā ſuā obligat ad perfectionis ſtudiū. preſbyter aūt curatus vel archidiaconus nō obligat totam vitā ſuā ad curā animarū ſicut epūs: nec ei cōpetit principalē curā ſubditoꝝ habere: ſicut epi. ſed quedā particularia circa curā animarū eoꝝ officio cōmittunt: vñ habent aliquas adminiſtrationes ſub epīs. Nā ſup illud ꝑma ad Coꝛ. xij. Alīꝰ opitulationes: alīꝰ gubernationes. dicit gl. opitulationes. i. eos qui maioribus ferūt epō: vt titus apoſto: vel archidiaconi epīs gubernationes. i. minoꝝ perſonarū: plationes vt pbri ſunt que plebi documēto ſunt. Et ideo cōparatio ſtatus religionis ad eoꝝ officiū eſt: ſicut vniuerſalis ad particulare: ſicut holocauſti ad ſacrificiū: ꝙ eſt minus holocauſto: vt patet per Hiego. ſuper Ezechiēl. Quocirca in. c. ꝓſenti ꝺz clericis qui monachoꝝ ꝓpoſituz appetūt: qz meliorē vitā ſequi cupiunt liberos ꝛc. ſed hec cōparatio intelligēda eſt ſm genus operis. Maz ſm charitatē operātis contingit qnḋq; ꝙ opus ex genere ſuo minus eriſtēs magis eſt meritoriū: ſi ex maiori charitate fiat. Si vero attendaꝝ difficultas bene cōuerſandi in religione: z in officio babētis curā animarū ſic difficilius eſt bene cōuerſari cuz cura animarū ꝓpter exteriora pericula: ꝙ nis cōuerſatio religionis ſit difficilioꝛ: ꝙtum ad ipm genus operis ꝓpter arctitudinē obſeruātie regularis. Si vo religioſus etiā ordine careret: ſicut patet de cōuerſis religionū ſic manifeſtū eſt: excellere preeminētia ordinis ꝙtū ad dignitatē: qz per ſacrū ordinē aliqd deputatur ad dignīſſima miniſteria: quibus ipſi rō ſeruitur in ſacramēto altaris: ad qō requirit maioꝛ ſanctitas interioꝛ: ꝙ requirit etiā religionis ſtatus: qz ſicut dicit Dionyſius. vj. ca. eccḣaſtice hierarchie. Monaſticus ordo debet ſequi ſacerdotales ordines: z ad eorum imitationē in diuina aſcendere. vnde grauius peccat ceteris paribus clericus in ſacris ordinibus conſtitutus: ſi aliquid cōꝛrarium ſanctitati agat, ꝙ aliquis religioſus qui nō habet ordinem ſacrū: quāuis laicus religioſus teneaꝝ ad obſeruantias regulares: ad quas illi qui ſunt in ſacris ordinib⁹ non tenentur. ¶ His habitis ꝺicendū eſt ad rationes in oppoſitum. Ad primā rñdetur iuxta ſanctum Tho. ꝛnpliciter ꝙ omnes ille autoritates Chryſoſtomi non loquūtur de ſacerdote parochiali: ſed de xpo: qui autoritate ſacerdotali ꝺz quaſi ſummus ſacerdos. Et hic modus loquēdi eſt plurimū cōſuetus vt ſacerdotes epi nominentur. Et hec reſpō ſioyde tur cōgruere ſm intētionē illius libelli in quo Chryſoſtom Baſiliū cōſolaē de iſta ſua promotione: vterq; enim erat in epm electus. ¶ Scḋo rñdetur ꝙ loquitur quātū ad difficultates. Premittit enim cū fuerit gubernator in medīs fluctibus: z de tempeſtate nauez liberare potuerit: tūc merito teſtimonij perfecti gubernatoris ab omnibus promeret. Et poſtea cōcludit ꝙ ſupꝛapoſitū eſt de monacho: qui nō eſt cō parādus illi: qui traditus populis z multoꝝ peccata cōpulſus immobilis perſeuerat: z fortis. Et ſubdit cauſam: ꝙ ſicut in trāquillitate: ita in tēpeſtate gubernanit ſeipſum. Ex quo nihil aliud oſtendi pōt: niſi ꝙ periculoſioꝛ eſt ſtatus babētis curā animaruꝫ: ꝙ monachi. In maioꝛi aūt periculo innocēte ſe ſeruare eſt maioris virtutis indiciū: ſed hoc etiā ad magnitudinē virtutis pertinet: ꝙ aliqnis viter pericula religionez intrādo, vnde nō dicit ꝙ mallet eſſe in officio ſacerdotali: ꝙ in ſolitudine monachoꝝ ſz ꝙ mallet placere in hoc: ꝙ in illo qz hoc eſt maioris virtutis argumētū. Quilibet enim ſapiēs magis habere vellet tantā virtutē: per ꝙ poſſet extra pericula ſaluari. Cuz ergo nō cōparet ſtatū preſbyteri ſtatui religioſi: ſed ꝙ periculoſioꝛ eſt ſtatus babētis curā animaruꝫ: ꝙ monachi: vel religioſi viuētis in vita ꝛtēplatiua. Et ꝙ ſicut dictū eſt in maioꝛi periculo ſe innocētem cōſeruare maioris virtutis eſt argumentū: autoritas illa nō facit ad propoſitū. Nam ꝙnis maioꝛ virtus requiratur ad hoc: ꝙ aliqs ꝛſeruet ſe immunē a peccato inter populos ꝙ in religiōe. maioris tñ virtutis eſt vitare pericula religionē intrādo: ꝙ non intrare pericula inter populos vitare. ¶ Ad ſecundā rñdetur ꝙ autoritas illa Auguſti. manifeſte loquiḟ quātum ad difficultatem: que oſtēdit magnitudinē virtutis in his: que bene ꝙuersantur ſicut dictū eſt. ¶ Ad tertiā rñdetur negando cōſequētiaz. Et ad probationē dicimus: ꝙ preſbyteri z diaconi ſunt ſimiliores epiſcopis: ꝙ religioſi ꝙtuz ad aliquid: ſcz ꝙtū ad curā animarū: quā ſecūdario habent enim epi ſicut dictū eſt principalē curā: ſed quātum ad perpetuā obligationem que requirit ad ſtatū perfectionis ſimiliores ſunt religioſi epīs vt ex dictis patet. ¶ Ad quartā rñdet: qꝺ ꝙnis abſolute ſine in genere loquēdo intēdere bono publico melius ſit: ꝙ intendere bono priuato. intēdere tamē perfecte z totaliter bona priuato z ſaluti propꝛie: preferꝛtur illi: qui imperfecte intēdit bono publico. Zelus eñ animarū eſt ſacrificiū acceptiſſimuz deo ſi ordinate fiat: ſcz vt primo homo habeat curā ſalutis ſue: z poſt modū aliozū. Alioqui nihil prodeſt homini ſi vniuerſum mūdum lucretur: anime vero ſue detrimentū patiatur. vt dicitur Matth xvj. ¶ Ad quintū rñdetur negādo minoꝛē. qm̄ monachi in ordinibus cōſtituti cuz de ſtatu religionis aſſumunt ad curā animarū non trāſeunt de ſtatu ad ſtatū: licet aliquid aſſequant quod prius nō habebāt: ſcilicet officiū cure: in ſtatu primo permanentes. Dicitur eñ in decreto. xvj. q.j. de monachis qui din mozanres in monaſteriis ſi poſtea ad clericatus ordines peruenerint ſtatuimus nō debere a prioꝛi ꝓpoſito diſcedere: ſed preſbyteri curati vel archidiaconi quādo religioné ingrediunt curam deponūt: vt adipiſcant perfectionē ſtatus, vnde ex hoc ipo excellentia ex parte religionis oſtendiṫ. Oō vero dicit Hieronymus in. c. ſic viue. nō etiaz militat qm̄ loquitur de religioſis laicis: qui cum aſſumūtur ad clericatū z ſacros ordines nō ꝺubiū quin promoneātur ad aliquid altius ſine melius: ꝙtū ad preeminētiaz ordinis: nō tamen ꝙtum ad preeminentiā ſtatus. ¶ Ad ſextā rñdetur negādo cōſequentiaz. Et ratio eſt: qm̄ difficultas non ſemper arguit perfectionem virtutis: ꝓ quo notādum ſupra ſcm̄ Tho. Difficultas ꝛpliciter pōt attēdi circa aliquā vno modo ex arduitate operis. Et talis difficultas addit ad perfectionē virtutis ſicut dicit philoſophus. Alio modo poteſt ꝓuenire difficultas ex exterioribus impedimentis. Et talis difficultas quandoq; quidez diminuit perfectionem: puta cum aliquis nō tantum virtutez amat: vt impedimenta virtutū vitare velit. ſm illud a poſtoli ꝓma ad Coꝛ. ix. Omnis qui in agone cōtendit ab oībus ſe abſtinet. Quādoq; vero eſt ſignum virtutis: puta cuz alicui ex iniuriaꝝ: vel ex neceſſaria cauſa impedimenta virtutum occurrūt ꝓpter que tamen a virtute non ꝺeclinat. Jn ſtatu autem religionis eſt maioꝛ difficultas ex arduitate operum ſed in his qui in ſeculo viuunt qualitercunq; eſt maioꝛ difficultas ex impedimentis virtutis: que religioſi ꝓoinde vitarunt.

Lege.

Hieron.

Sextum ar.

Opponit in contrarium. Rñdet.

Dionyſius.

S. Thom.

Gregorius.

Dionyſius.

Ad primum argumentū.

Ad ſecūdū.

Ad tertiuz.

Ad quartū.

Ad quintū.

Ad ſextum.

S. Thom.

Exponit literam. Bernardus. biſpanus.

Cōtra Guidonem. Dionyſius.

Lege. ¶ [Clerici meliozē]. i. quietiozē: z aptiozē ad bene operandū. Hu. vel [meliozē] ꝙ bactenus habuerūt. Hu. Et boc vltimū eſt melius tenere Barnar. biſpa. qui dicit hic nota vitaz z religionē monachoꝝ meliozē ꝙ vitā clericoꝝ. ar. xlvij. di. ꝙtūlibet. z ar. di. liij. multos. Arch. Satis boc explicatū eſt in qōnibus iam diſputatis qualiter ſtatus monachoꝝ ſit ſtatus ꝓfectionis cuiuſmodi nō eſt ꝑbyteroꝝ talis curatoꝝ. Nec eſt verū ꝙ dicit hic dñs Guido. ꝙ ꝓfectior ſit ſtatus paſtoralis vniuerſaliter: ꝙ monachalis. qm̄ hoc tm̄ veruz eſt de epīs. vñ Dionyſius. v. caꝑlo eccḣaſtice hierarchie dicit Oō tificū ordo cōſummatiuus eſt z ꝓfectiuus. Sacerdotū aūt illuminatiuus z lucidicus. Miniſtrantiū vero purgatiuus: z diſcretiuus. Ex quo pt3: ꝙ ſolis epīs ꝓfectio attribuiṫ. Nec etiā qz ꝓfectior ꝑſona requiriṫ ad regendā curaz aiarū [ꝙtū ad religionē aſſumendū] arguitur ex hoc ꝙtū ad ſtatū eminentia aliqua preſbyteri curati ſumi [in religione viuētes] qz alꝰ nō liceret trāſire preſbyteris curatis ad religionē contra capꝫ preſentia: ſed arguitur bene, aliqua ꝑeminētia quo ad officiū: ſicut ex boc: ꝙ maioꝛ ꝓfectio requiratur in eo: qui debet ꝓfici in abbatē vel ꝓnoꝛē monachoꝝ ꝙ in alīs ſubditis nō ſequiṫ ꝙ religioſus ꝓnoꝛ ſit altioꝛis ſtatus ꝙ alius monachus licet ſit ꝓlationis dignitate maioꝛ [oꝑtet] ergo ad hoc teneṫ epūs cū neceſſitas hoc faciēdi ei imponaṫ: z qō neceſſe eſt fieri ſi nō fiat penam habet ſi neceſſitas pendeat ex precepto. vt. xliij. q.j. quod precipitur.

¶ Queſtio. ij.

Lenuito. §. eſt: in quo hic intitulaṫ ſecūda queſtio qua querit. vtrum clericus ſecularis ſuito ſuo epo poſſit religionē trāſire: in quo allegat Gratianus ꝙ nō inducens capitulū ſequēs. Et ſcḋo ſoluit in. §. ſequēti: z ad idem inducit capitulum ꝺue.

Alienum. ꝓ 2o prima parte queſtionis inducit magiſter hoc caꝑm: quod eſt Leonis pape. Summa eſt in rubꝛo. breue eſt z patet litera ꝛc.

Sed ſubaudiendum. §. eſt: i quo magiſter limitat capitulū ꝑcedens: z determinat illud. Et ad ꝙbandū determinationē inducit caꝑm ſequēs. Et per hoc ſoluit qōnē ꝓpoſitā. Dicit ergo: ꝙ caꝑm ꝑcedens ſcz alienū ꝛc. ꝺebet intelligi in caſu quo quis non vult trāſire ad religionē: alꝰ etiā contradicente epiſcopo poterit clericus illius libere trāſire: ad quod probandum inducit. c. ſequens.

1 Clericus ſecularis pōt ingredi religionē etiā inuito epo.
2 Spū dei ducti ſiue lege priuata an ſint ſubiecti legi publice.
3 Viri ſpūalis quantūcūq; ducantur lege priuata ſubjiciūtur legi diuine ſub regula voluntatis humane.
Et quid de lege publica humana. nu. 4. z 5.
6 Clericus an poſſit ire ad cruciferos vel bolpitalarios inuito epiſcopo.

Diuiſio.

Queſtio.

Opponit in contrarium.

Rñdet.

S. Thom.

ps. cxviij. c.

1 Due. Lap'm boc ſcribit Vrbanus papa. Sūma eſt in rubꝛo. vel ſic. + Clericus ſecularis ēt inuito epo religionē pōt ingredi. Diuiditur aūt boc. c. in duas partes. Jn prima diſtinctionē bimēḃrē premittit quā ſequiṫ. Jn ſcḋa parte ex illa ſoluit dubiū ſiue determinat qōnem ſiue id ad qō inducit boc. c. ſecunda ibi: ſi qs bozū in eccleſia. ¶ Pro pleniozi intelligentia buius. c. queritur. + Utrū qui ſpiritu dei ducūtur ſiue lege puata ſint ſubiecti legi publice. Et videṫ ꝙ nō.]Primo ex tex. pti. ¶ Scḋo ex illo ꝓma ad Ti. j. Juſto nō eſt lex poſita. ergo iuſti nō ſubiciūtur legi. ¶ Tertio ꝺz ſcḋa ad Coꝛin. iij. vbi ſpūs: ibi libertas. ¶ Quarto arguiṫ ꝺez ex illo ad Gal'. v. Si ſpū dei ducimini nō eſtis ſub lege. ¶ In oppoſitū arguiṫ ex illo apli ad Ro. xiij. Dis aia poteſtatibus ſublimioꝛibus ſubdita ſit. ſed nō videṫ eſſe ſubditus poteſtati: qui nō ſubiciṫ legi quā fert poteſtas. ergo oēs boies ꝺebent ſubiici publice legiſue diuine ſiue humane. ¶ Rñ. dicēdū ꝙtū aꝺveraz legē. Et primo de lege diuina. Circa quā ſciendū: ꝙ vt ꝺicit ſcīus Tho. ſup epiſtolā ſecūdā ad Coꝛ. c. iij. ſuper illo v. vbi ſpūs ibi libertas. ꝺicit: ꝙ occaſione iſtoꝛ verborū z illoꝛ. ꝑma ad Ti. j. Juſto nō eſt lex poſita: aliqui erroneē ꝺixerūt: ꝙ viri ſpirituales nō obligabanṫ preceptis legis ꝺiuine. Et ꝛtra hūc errozē ponitur iſta cōcluſio + ꝙ viri ſpūales ꝙtūcūq; ducanṫ lege ꝑuata: ſubiiciṫur legi diuine ſub regula voluntatis humane. ps. Lucerna ꝑdibus meis verbū tuū: z lumē ſemitis meis. Nullus aūt homo eſt nec etiā angelus cuius volūtatē non oporteat regulari z ꝛdirigi lege ꝺiuina: vnde impoſſibile eſt aliqué hominē preceptis ꝺei: non ſubdi boc aūt ꝙ ſubdiṫ ꝙ iuſto nō eſt lex poſita intelligitur. i. nō eſt poſita ꝑpter iuſtos: ſed eſt ꝑpter iniuſtos. Nō quinetiā iuſti ad ea⁊ teneanṫ. Et ſic̄ illud vbi ſpūs ibi libertas intelligiṫ: qz liber eſt qui eſt cauſa ſui. Seruus qui eſt cauſa ꝺñi. Quicūq; ergo agit ex ſe ipſo libere agit. Qui vo ex alio motus nō agit libere. Jlle ergo qui vitat mala: non qz mala: ſed ꝑpter mandatum ꝺñi: nō eſt liber. Hoc aūt facit ſpūſanctus qui mentē interius ꝑficit ꝙ bonū habitū: vt ſic ex amoꝛe caueat: ac ſi imperaret lex ꝺiuina. Et ideo ꝺz liber: nō quin ſubꝺatur legi ꝺiuine: ſed qz ex bono habitu inclinatur ad boc faciendum: ꝙ lex ꝺiuina oꝛdinat. Quantū ad legē humanā eſt ſciendū: ꝙ errozē etiā quozū ꝺaz fuit: ꝙ qui ducebāṫur lege priuata abſoluti eſſent ſimpl'r a lege humana. vnde nullis cōſtitutiōibus humanis ꝺicebāṫ ſe aſtrictos: ſicut ſunt illi qui ducunṫ ꝺe aia ſimplici] ſiue perfecti. ¶ Cōtra quos ponitur iſta cōcluſio. + Nō viri ſpūales ſiue qui ducunṫ lege priuata abſolunṫ a lege publica humana quātuz ad ea: que repugnāt ꝺuctioni ſpūſancti. patet qz lex ſpūſancti ſuperioꝛ eſt omnilege humanitus aꝺinuenta. ¶ Scḋa cōcluſio. + Qui ducunṫ lege priuata nō abſoluūtur a lege humana: ꝙtum ad alia que nō repugnāt legi priuate. patet ꝛcluſio ex illo Petri. ij. Subiecti eſtote omni humane creature ꝑpter ꝺeū. vnde boc ꝺeductu ſpūſancti z ꝙ homines ſpūales legibus humanis ſubꝺantur. ¶ Pro tamen pleniozi intelligētia buius cōcluſionis eſt notāꝺuz cum ſancto Tho. in ꝑma. ij. q. xcvj. articulo. v. ꝙ lex ꝺe ſui ratiōe ꝺuo bz. Primo quiꝺē ꝙ eſt regula humanozū actuum. Scḋo ꝙ habet vim coactiuā. Dupliciter ergo aliqs homo poteſt eſſe legiſubiectus: vno modo ſicut regulatuz regule. Et boc modo oēs illi qui ſubꝺuntur poteſtati ſubꝺuntur legi: ꝙ poteſtas fert. Alio modo ꝺicit aliqs ſubiectus legi ſicut coactuz cogenti. Et boc modo virtuoſi boēs z iuſti nō ſubꝺunṫ legi: ſed ſoli mali. Oō enim eſt coactum z violētū eſt cōtrariū volūtati. Voluntas aūt bonozū cōſonat legi: a qua volūtas maloꝝ ꝺiſcoꝛꝺat. Et ideo ſm boc boni nō ſunt ſub lege ſed ſolū mali. Jlis babitis patet reſponſio aꝺ argumenta inducta in principio queſtionis. ¶ Ad primā ꝺe ꝑſenti caꝑo reſponſuz eſt: ꝙ verū eſt ꝙ qui ducitur lege priuata nō ſubꝺitur legi publice ꝙtuz aꝺ ea que repugnant ꝺirectioni ſpiritusſancti. ¶ Ad ſecundā patet iam reſponſio ꝙ lex nō eſt poſita iuſto. i. ꝓpter iuſtūz: iuſtus ex interioꝛi habitu monetur aꝺ ea: que lex precipit vel ꝺicitur ꝙ lex nō eſt impoſita iuſto ſcz cobibens: qz iuſtus licet ſit ſub lege obligāte nō tamē ſub lege cobibente vel non eſt ſub lege: ꝑ modum coactionis ſicut eſt iniuſtus vt ꝺictuz eſt. ¶ Ad tertiā patet reſponſio ex ꝺictis. Eo enim ipo ꝙ libere operaṫ bona amoꝛe ipſius virtutis z vita. mala qz mala ſunt nō timoze legis liber ꝺicit. ¶ Ad quartam rñdet ſicut aꝺ ſuperioꝛa. vnde ſcīus Tho. ſuper epiſtolam Pauli ita ꝺicit. Quātū aꝺ obligationē oēs ſunt ſub lege: qz omnibus ꝺata eſt. matth. v. Non veni legez ſoluere ſed aꝺimplere. Vel ꝙtuz aꝺ cobibitionem z ſic iuſti nō ſunt ſub lege ſicut plene expoſitū eſt. Lege. ¶ [Due. vna publica]. i. publicis ſanctoꝛū patrū inſtitutis tradita. boc eſt ius cōmune cōtinens. Hu. z Arch. [ꝑpter trāſgreſſiones] ſcz puniēꝺas vel inꝺibendas. ꝺicit autez Jſiꝺoꝛus li. etymologiarū. z babeṫ. 5. ꝺi. iij. c. facte ſunt. leges enim facte ſunt: vt earū metu humana coerceaṫ aꝺacia: tutaq; ſit inter improbos innocētia z in ipſis improbis formiꝺata ſupplicio refrenetur nocēꝺi facultas. ꝑpter criminoſos. Licet eñ ꝑpter criminoſos illud ſtatutū fuerit: nihilomiꝰ liget bonos. z malos. vt. xx. q. iij. monachum. z. xcvij. ꝺi. c. ij. Lex vo priuata ſcribitur. i. inſpiratur. Hu. Dicit apoſtolus ꝺe quibuſꝺā qui habent legem. aꝺ Hebre. viij. ꝺicitur. ꝺabo leges meas in mētes eoꝝ: z in coꝛꝺa eoꝝ ſuperſcribā eas. Jſte autoritates nō ſunt aꝺ propoſitū ꝺe lege priuata: niſi ꝙtum aꝺ verbum ſcripture: qm̄ hec autoꝛitas loquitur ꝺe lege noua: que per infuſionē ſpūſancti ꝺata eſt. ſm illud Jo. ij. vnctio ei⁹ ꝺocet nos Jo. xiij. Jlle ꝺocebit vos oīa ꝛc. vnde Augu. ꝺicit: legē ꝺei. i. virtutē ſpūſancti: vel rationē illuminatiuā per gratiam. inſequēti vo autoꝛitate que ſcribitur aꝺ Ro. ij. loquitur ꝺe lege naturali: que cū cōis oībus boībus nō pōt ꝺici lex priuata. ꝓpꝛie [apoſtolus] aꝺ Ro. ij. [legem] ſcz ſcriptam [naturaliter qꝺ exponens beatus Auguſti. li. ꝺe ſpū. z litera. ita ꝺicit. Et ſi gētiles legē ſcriptā nō habeaṫ: habeṫ tamē naturalē: qua intelligit z ſibi cōſcius eſt quiꝺ ſit bonum: z quiꝺ ſit malum. ꝺe qua etiā in pſalmo ꝺicit. Quis oſtenꝺit nobis bona. Rñdet ꝓpheta. Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui ꝺomine ꝛc. Certe cōtra hanc legem naturalem nulla lex humana

Hieron.

Sextum ar.

Opponit in contrarium. Rñdet.

Dionyſius.

Gregorius.

Dionyſius.

Ad primum argumentū.

Ad ſecūdū.

Ad tertiuz.

Ad quartū.

Ad quintū.

Ad ſextum.

S. Thom.

Exponit literam. Jſiꝺoꝛus.

Prima concluſio.

Secūda cōcluſio.

S. Thom.

Ad primum argumentū.

Ad ſecūdū.

Ad tertiū.

Ad quartū.

Auguſtinꝰ.

ꝓs. iij. b.

valet. ad Gal. v. Adueršus bmõi nõ est lex ꝛ longe minus cõtra legẽ naturalẽ fide ꝛ gratia directã: que est lex spūs vite. Iꝫ talis lex cũ oibus saluādis cõueniat nõ est ꝓprie lex priuata. quare sicut diximus auroritas illa pauli ꝙ papa vrban⁹ alle gat ad ꝓpositũ nõ est. Lex. eñ priuata dr q̃ alicui priuatim a spũcto inspiratur ad aliq̃ bonũ operãdu: ꝛ nõ illa natura lis que oibus rõne vtentib⁹ est impressa. de qua loquit apls. [Si quis] scda pars. [bonũ] scz taliũ q̃ priuata lege: siue instinctu spãli spũscti sub epo. q̃ boc remouet epos q̃ sine licẽtia pape trãsire nõ possunt. extra de renũ. c. nisi cũ pridẽ. [Et seculariter] per hoc remouet monachos ꝛ canonicos regulares: qui sine cõsensu sui abbatis vl̃ prioris trãsire nõ possunt vt. j. e. q. iij. statuim⁹. [si affatus spũscto] hoc aũt bene pscrutandũ: ꝛ a deo oratione impetrandũ: vt deus aperiat si a deo sit qđ occulte suadetur: ꝛ a spũcto ꝓcedat: ne angel⁹ satane se trãsfiguret in angelũ lucis: ꝛ suggerat ꝙ deo nõ placet vñ Jo. iiij. Charissimi nolite credere omni spũi: sed ꝓbate an ex deo sit. sic scã mulier Judith. viij. An ex deo esset ꝙ cõcepera sit ait. Qđ facere dispsui ꝓbate: si ex deo est ꝛ orate ī aliquo
6 monasterio ꝛc. ad differentiã secularis. ¶ Surgit qõ. † Vtrũ clericus põt ire ad cruciferos vel bospitalarios innito epo. Rñdet Hug. ꝙ credit ꝙ nõ qr licet illi religiose viuãt: nõ tñ gaudẽt hoc priuilegio: quo gaudent monachi: ꝛ canonici in receptiõe ad eos venire volentiũ: ꝙ eñ lege ꝓnata ducit ꝛc. nõ est. ꝓhibẽdũ ab hoc: qr Act. v. dr oportet obedire deo magis ꝙ hoibus. Ipse eñ inspirat ꝙ melius ꝛ vtilius est. vñ dnina ꝛ interna spiratio quã spũscto⁹ sua gra spirat est sequẽda [a publica cõstringatur] ꝛtum ad ea: que diuine spiratiõi repugnãt [dignior ꝛc.] Id est superior: cũ sit spũscti ler: est dignior omni lege humana. Et ad hoc inducit plures auroritates apostoli que exposite sunt superius in questione.

¶ Questio. iij.

Quẽstio.

Rñdet.

Diuisio.

Canonicos. ſ. est: in quo intitulatur tertia questio qua querit: an liceat canonico regulari trãsire ad monasteriũ. Et diuiditur ſm Archi. in quatuor partes. In prima ꝓbatur ꝙ canonicus regularis nõ dr fieri monachus sine licentia sui superioris. Et ad hoc inducit tres auroritates alie partes defignabunt in processu.

6 ☞ Transire de ordine canonicorum ad ordinẽ monachales licitum est petita licentia.

7 ☞ Monachi clerici sacris ministeriꝫ obsequentes nõ possunt transire ad ordinem canonicorum regularium. Et quid de monachis laicis. nn. 8.

10 Abbas vel cõuentus si licentiauerunt aliquẽs simpliciter: ꝛ ille simpliciter renunciat: an valeat talis renuntiatio.

Primũ argumentum. Scõm ar.

Nullus abbas. Inducit primo ad ꝓbadum qđ dictus est capl̃m hoc sumptũ ex cõcilio laodicen. Summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes. In prima statuit: ꝙ nullus abbas vel prior debeat canonicum regularem ad monasticum habitum suscipere. In secunda punit cõtrafacientes. secunda ibi: ꝙ si. Pro pleniori intelligentia buius partis in quibe tranſitu de vna religione ad alias fit mentio: plura veniunt querenda.

1 ¶ Primum est verum sit licitum trãsire de vna religione ad aliam arctiorem.

2 ¶ Scõm est vtrũ religiosus trãsiens de vna religione ad aliã licentia non petita possit repeti a monasterio vnde transijt.

3 ¶ Tertium est vtrum religiosus semper possit transire ad arctiorem religionem.

4 ¶ Quartum est vtrum qui iam ꝓfessus est in laxiori religione teneatur ad votum quod fecerat de arctiori.

5 ¶ Quintum est vtrum monachus possit transire ad statũ canonicorum regularium: ꝛ econuerso.

9 ¶ Sextum est dato ꝙ religiosus qui post petitam licentiam ꝛ obtentam transeundi ad religionem arctiorẽ postea penitet vtrum primi teneantur eum recipere.

Primũ argumentum.

1 **Ad primum** sic ꝓcedit. † Et vꝫ ꝙ non liceat de vna religione trãsire ad aliã arctiorem. Primo sic. dicit apls. i. ad Cor. vij. Jn! qua vocatie q̃s vocatus est in ea perpetuo dr pseuerare. ergo ꝛc. ¶ Scõo dr idem apls ad Hebr. x. nec deserentes collationẽ vestrã: sicut est cõsuetudinis quibusdã gl. qui scz timore pscutiõis credũt vel ꝓpria ꝓsumptiõe a peroribus vl̃ imperfectis vt iusti videã

Tertiũ arg.

tur recedũt: Iꝫ boc videt facere qui de vna religione trãsit ad aliã arctiorẽ. ergo vꝫ boc esse illicitũ. ¶ Tertio sic. Nullus dr esse cã scandali. extra de renũ. nisi cũ pridẽ. ꝛ Mat. iij. velli ꝙ quẽ scandalũ venit: sed per talẽ transitũ de vna religione ad aliã dat cã scãdali bis: q̃ relinquunt. ergo nõ est licitũ trãsire de vna religione ad aliã et arctiorẽ. ¶ In oppositũ est. c. ꝓis ꝛ sequẽs. Rñ. dicendũ sub duabus cõclusionibus iuxta sctm Tho. in. ñ. ñ. q. clxxxix. Prima est. Qõ trãsire de vna religiõe ad aliã nisi ꝓpter magnã vtilitatẽ vl̃ necessitatẽ: nõ est laudabile. Jsta cõclusio ptz. Primo qr ex boc plerique scãdalizatur scz illi qui relinquunt ꝙ ſiãꝫ infamiã ꝛ iacturã incurrũt. Secũdo qr facilius ꝓicit aliqs in religiõe ꝙ cõsuenit ꝙ in alia in qua nõ cõsuerit ceteris paribus. vñ in collationib⁹ patrũ abbas Nestorius dicit vnicuiq̃ vtile est: vt ſm ꝓpositũ qõ elegit summo studio atq̃ diligẽtia ad operis accepti ꝓfectionez puenire festinet: ꝛ nequaq̃ a sua quã semel elegit ꝓfessione discedat. Et postea rõnẽ assignãs subdit. impossibile nãq̃ est vt vnũ eundẽq̃ hominẽ simul vniuersis fulciri virtutib⁹ quas si qs voluerit pariter attẽtare in id incidere cuꝫ necesse est: vt omnẽ sequẽdo nulla integre cõsequat. ¶ Scõa cõclusio. Licitũ ꝛ laudabile est de vna religione trãsire ad alteraꝫ. Et boc cũ religiones diuerse ꝓeemineãt ſm diuersa virtutũ opera: cũ sit aliqua de tribus causis. ¶ Primo quidẽ zelo ꝓfectionis que quidẽ excellẽtia in religione nõ attenditur ſm solã arctitudinẽ: sed primo principaliter ſm id: ad qđ religio ordinatur. ¶ Scõo antez ſm discretionẽ observantiarũ debito fini ꝓportionatarũ. ¶ Tertio laudabiliter est ꝓdictus trãsitus si fiat. ꝓpter declinationẽ religionis a debita ꝓfectione. puta si in aliqua religione arctiori incipiãt religiosi remissius viuere. laudabiliter trãsit aliqs ad religionẽ etiã minorẽ si melius obseruet. Sicut in collationib⁹ patrũ dicit abbas Joan. de seipso: ꝙ a vita solitaria ī qua ꝓfec⁹ fuerat trãsiuit ad minorẽ: scz eoꝛ qui viuũt in societate: ꝓpter hoc ꝙ vita eremitica ceperat declinare ꝛ laxius obseruari. ¶ Quarto si fuit ꝓpter infirmitatẽ vel debilitatẽ: ex qua interdũ ꝓuenit: ꝙ nõ põt aliqs arctiorẽ religiosis statuta seruare posset aũt obseruare statuta religionis laxiorẽ. Sed in his tribus casibus est differẽtia dicit sctus Tho. Pã in ꝑmo casu dr ꝓpter humilitatẽ petere licẽtiã q̃ tñ ei negari non põt: dũmõ cõstet illã religionẽ esse arctiorẽ. Si vo de boc ꝓbabiliter dubitet est in boc superioris iudiciũ requirẽdũ: vt ex de regula. ꝛ trãs. ad reli. c. licet. Sil̃r requirit superioris iudiciuꝫ in scõo casu. Jn tertio vo casu est et dispẽsatio necessaria. ¶ Mis habitis dicendũ est ad rõnes in oppositũ. Ad primã rñdet ꝙ autoritas illa Pauli itelligẽda est: ꝙ nemo dr discedere a vocatiõe qua vocat⁹ est sine necessitate ꝛ vtilitate: sicut dt ꝑma cõclo. ¶ Ad secundã rñdet: ꝙ illi qui ad arctiorẽ religionẽ trãseũt nõ faciũt boc ꝓsumptuose vt iusti videãtur: sed deuote vt instiores fiant. ¶ Ad tertiã rñdetur: ꝙ vbi sine magno scãdalo ꝛ graui iactura ꝓme religionis fieri nõ posset forte supsedẽ dum esset. Cessat aũt scãdalum: si cũ licentia transijt. tamẽ in tertia questione plenius respondetur.

Ad primum argumentũ.

Ad secũdũ.

Ad tertiuꝫ.

2 **Ad secundam** questionẽ qua querit † vtrũ talis religiosus trãsiens sine licẽtia petita posset repeti. Respondetur ſm Guil. ꝙ non; si trãsit ad arctiorẽ maxime si ꝓfessionẽ in secunda fecit. Et idẽ Hoff. in. c. sane. de renuntia.

Rñdet. Hoffredus.

3 **Ad tertiam** qua querit. † Vtrũ religiosus semp possit trãsire ad religionẽ arctionẽ. Rñdet ſm Jnnocẽ. sup. c. Iꝫ. extra de regula. ꝛ trãs. ad reli. ꝙ si qs religiosus vult trãsire ad aliã religonẽ: ẽt si nõ ꝓfet eaꝫ esse arctiorẽ nõ tñ poterit trãsire: si ex suo transitu ꝓior religio incurrat grauẽ iacturã vl̃ infamiã. ar. in. c. ꝓdicto. licet. ꝛ xj. q. iij. si qs vero. Nã ꝛ ipe nõ dr esse cã scandali. extra de renuntia. nisi cũ pridem. sed cõem vtilitatem que est vt nõ fiat iactura siue iniuria prime religioni: ꝛ debet preferre priuate: que est vt sit in arctiori religione.

Rñdet.

4 **Ad quartam** questionẽ qua queritur. † Utruꝫ qui iam ꝓfessus est in laxiori siue minori religione teneatur implere votũ simpler qđ emisit de intrando maiorẽ religionem. Rñdetur iuxta sanctum Thobi. ſ. ꝙ nõ. Et ratio sua est qr votuꝫ solẽne quo quis obligatur minori religioni est fortiꝫ ꝙ votũ simpler: quo qs astringitur maiori religioni: post votũ enim simpler si cõtraberet qs matrimoniũ nõ dirimeret sicut post votũ solẽne. Et ideo ille qui iaꝫ ꝓfessus est in minori religiõe nõ teneꝫ ꝛplere votũ simpler: qđ emisit de intrando maiorẽ religionẽ põt ergo talis remanere in laxiori: qr per secũdum votũ solẽne dr eogatũ est primo qđ fecerat: cũ pro voto primo nõ cõpleto erit penitentia imponenda. extra de regula. qui post vorum. lib. vj.

Rñdet.

Ad quintam

Primũ arg. Opponit ꝛ Respondet. Pria cõclu.

5 **Ad quintã** questionem qua queritur. † vtrũ monachus potest transire ad statum canonicarum regularium ꝛ econuerso. Et videtur ꝙ sic. quia ꝓfessio monachorũ est arctior ꝙ ꝓfessio canonicorum regularium. vt habetur extra de sta. mo. c. qđ dei timorẽ. ¶ In oppositũ est tex. ꝑsentis. c. ꝛ. c. mãdamus. ¶ Rñdeo sub tribus cõclusionibus. † Prima est ꝙ licitum est transire de ordine canoniorum ad ordinẽ monachalẽ petita licentia sui superioris. ¶ Scõa cõclu. † ꝙ monachi clerici sacris ministeriꝫ obsequentes nõ possunt transire ad ordinẽ canonicorũ regularium rõne facta. ¶ Tertia cõclu. † ꝙ monachi laici possunt transire ad ordinem canonicorum ꝓpter altitudinẽ ꝛ excellẽtiã actuũ ad quos ordines sacri cõstituti sunt. ¶ Pro plena intelligntia harũ cõclusionum est sciẽdum iuxta san. Tho. in ñ. ñ. vbi. ſ. ꝙ vtraq̃ religio. ſ. monachorũ ꝛ canonicorũ regulariũ ordinantur ad opera vite cõtẽplatiue que precipue sunt ea que agũtur in diuinis ministeriꝫ ad que ordinatur directe ordo canonicorũ regulariũ quibus per se cõpetit vt sint clerici religiosi. sed ad religionem monachorũ nõ per se competit ꝙ sint clerici. vt hr. xvj. q. j. generaliter. ꝛ ideo ꝙuis ordo monachorũ sit arctioris observantie: si monachi essent laici li ceret transire ab ordine monachorum ad ordinem canonicorum regularium: ſm illud Hiero. ad rusticum monachum. Sic viue in monasterio: vt clericus esse mereaꝛis nõ autem e conuerso vt habetur in. c. huius tertie qõnis inductis. Sed si monachi sint clerici sacris ministeriꝫ obsequẽtes habẽt id qđ est canonicorum regulariuꝫ cũ maiori arctitudine. ꝛ ideo transire licitum erit de ordine canonicorum regularium ad ordinem monachorum petita tamen superioris licentia. vt. j. in. c. statuimus. ꝛ sic ꝑz responsio ad omnia.

Exponit literam.

Quẽstio.

Respondet.

Exponit literam.

Quẽstio.

Rñdet.

Quẽstio.

Rñdet.

9 **Ad sextam** questionẽ qua queritur, † vtrũ religiosum qui post petitã licẽtiã ꝛ obtentaꝫ transeundi postea peniteꝫ teneantur ꝓmi recipere. Rñdetur ſm Guil. ꝙ si talis religiosus non inuenit arctiorẽ religionẽ vt recipiatur vel si nõ poterat sustinere asperitatẽ illius ꝛ reuerti vult ante factã ꝓfessionem nõ potest repelli ꝓtextu ꝓioris licentie vel renuntiationis facta fuerit ex cã. vt tran firet ad arctiorẽ religionẽ: q causa secuta nõ sit. secus si. ꝓfessio nẽ feceꝛit in scõa. Sed hic surgit alia qõ que põt dici septima
10 qua queritur. † Quid si talis abbas vel cõuentus licẽtiauerũt aliquẽ simpliciter: ꝛ ille renũtiat simpliciter nõ ex aliqua causa nisi forsan ex odio. Rñdetur ſm Guil. ꝙ non valet licẽtia: qr hoc est dare licentiã vagandi tñ ſm Augu. expelli potest qui non vult facere pniam de culpa: quã forte cõmisit. Lege. ¶ [Nullus abbas audeat suscipere] sine licentia sui ꝑlati. hugu. ꝛ archi. de hoc. ſ. e. mãdamus. ꝛ extra de reg. sane. ꝛ de eta. ꝛ quali. intelleximus. [vt monachi sint] hoc ideo dicit: qr ad agendã pniam possunt ibi poni ad tps: vel ꝑpetuo. hug. [sui ordinis] qđ ideo dicit. qr si nulla canonica regularis inuenire tur: licite posset suscipi. extra de reg. iu. qđ non est. arch. hoc a cõtrario sensu. [circuerit.] ¶ Surgit questio, vtruꝫ teneretur circuire totuꝫ mundũ si posset inuenire ecclesiam sui ordinis. ¶ Rñdetur iuxta hu. ꝙ nõ, sed intelligenduꝫ est. [circuerit] de facili. ſ. in eodẽ episcopatu: vel eadẽ ꝓuincia vel in vicina. nõ eñ dicit posse qđ cõmode vel de facili nõ põt. ff. de ver. sig. l. nepos. ꝛ. xv. q. j. sane. B. hiſ. ¶ Jtem surgit alia qõ. si essent plures canonici regulares: ꝛ iste canonicus regularis nulli illarum sit obligatus, vtrum talis possit suscipi in monasterio. ¶ Respondet hu. ꝙ sic. qr tũc cessat causa que ponitur. ſ. e. statuimus. ſ. qr hoiem vice dei posuit. ſ. caput suum. alĩ dicunt cõtra vt ibi dicetur. [ꝙ si]. scõa pars [tẽtauerint]. ſ. abbates vel monachi recipientes tales canonicos [feriantur] nisi eos remiserint vel tentauerint agere. ſ. canonici trãsire ad monasterium feriantur nisi velint redire. sed prima expositio ꝓcua let. hu. ſ. ꝙ intelligatur de recipientibus.

Diuisio.

Exponit literam.

1 ☞ Monasterium dicitur locus penitentium.

Mandamus. Ad idẽ est hoc. c. vbani pape. summa est eadẽ cuꝫ ꝓcedẽti. c. Et diuidit eodẽ modo in duas ptes. In prima statuit, ꝙ canonicus regularis non dr fieri monachus nisi publice lapsus fit. in scõa punit trãsgressores huius statuti. ñ. ibi: ꝙ si. Lege. ¶ Mandamus. sicut ſ. c. ꝓxi. imponit pena suscipiẽtibus ad statũ monachalẽ canonicos regulares, ita hic infligitur pena ipsis canonicis ad monasteriũ trãseũtibus sine cõsensu ꝓioris [lapsus] Iꝫ nec tũc efficitur monachus nisi ipse velit vel sine cõsensu supioris, sed
1 ad agendã pniam ibi ponit. † Monasteriũ eñ est locus penitentium. vñ. q. j. hoc nequaq̃. ꝛ. lxxxi. di. si qs clericus. [qõ si] scõa pars [memoriale] i. in memoriam sue transgressionis: ꝛ

verecundiam sui delicti: ꝛ metum aliorũ. de conse. dist. ñ. vt dicit Hu. [vltimus] hoc fit ad exaggerationem pene. ꝛ iustum est: vt qui in suum ordinem peccauit sic puniatur: vt alijs sui ordinis non preponatur: sic di. xciij. precipimus. in fi. hugu.

Diuisio.

Exponit literam.

Quẽstio.

Opponit ꝛ Respondet.

Subaudiendum. ſ. est: in quo determinat capla predicta dicentia, ꝙ canonicus regularis ad monachatum transire non possit, ꝛ dicit ꝙ intelligenda sunt nisi de sui superioris licentia. ad quod inducit capitulum sequens.

1 ☞ Canonicus regularis non potest transire ad aliam religionem sine licentia sui superioris: etiam obtentu districtioris religionis.

2 Abbas non debet dare licentiam sine consensu fratrum.

Statuimus. Ad hoc est. c. vbani secũdi. summa est ꝙ regularis canonicus etiã obtentu districtioris religionis sine licentia sui superioris trãsire nõ potest ad aliam religionẽ. Et diuiditur in duas partes. In prima dicit qđ dictũ est. in secũda ponit, ꝙ nullus monachorũ sine ꝓdicta licẽtia debeat talẽ canonicũ recipere. scõa ibi: discedẽtẽ vero ꝛc. Lege. ¶ [Statuimus ꝑsilionis canonice]. i. canonicorũ regulariũ [post ꝙ dei vice] ita ꝙ etiã ꝓpriã voluntatẽ nõ sibi reseruauit. vt. xij. q. j. nõ dicatis [patris ac totius ꝛc.] ex quo ꝑz ꝙ consensus patris monasteriꝫ ꝛ cõsensus fratruꝫ exigitur. dicunt tñ aliqui ꝙ solo consensu abbatis vel prioris
2 absoluatur monachus vel canonicus sed tenendũ est, † ꝙ abbas non dr dare licentiã sine cõsensu fratrum sicut ad ordinẽ receptus fuit cũ consensu fratrum. item ptz hoc: si emi alienatio rerum ecclesiasticarum nõ dr fieri sine cõsensu clericorum vt. xij. q. ij. sine exceptione. ergo multominus alienatio personarum. ar. xij. q. j. precipimus. ꝛ di. xliij. nulli. item hoc colligitur ex illo verbo [cõi literarum captiõe] qr prior ꝛ canonici debent dare consensu. ſm Hug.

Diuisio.

Exponit literam.

Queritur. ſ. est: in quo incipit scda pars qstiõis, in qua incidentaliter queritur: an monasteria possint reduci ad humanos vsus. ꝛ dr ꝙ non. ꝛ hoc probat per duo sequentia capla. Jo. de. Archi.

1 ☞ Ecclesia consecrata sine consensu episcopi an ob hoc debeat destrui.

Quẽstio.

Exponit literam.

Que semel. Ad hoc inducit in primis hoc ca. ex gcilio calcedonen. sumptũ. ꝛ summa ponit in rubro. Et diuiditur in duas partes. In prima statuit, ꝙ monasteria semel deo dedicata semp maneãt monasteria: nec põt fieri habitacula secularia, ꝛ ꝙ res ad illas pertinẽtes debeãt illis seruari. in scõa cõminat trãsgressoribꝰ penã. ñ. ibiq̃ vero. Lege. ¶ [Que semel dedicata]. i. cõsecrata. arc. [cũ cõcilio epo: ũ]
1 al⁹ nõ liceret quidẽ. ¶ Surgit qõ. † vtrũ ecclia cõsecrata sine consensu epi ob hoc debeat destrui: ꝛ vr ꝙ sic. arg. xvj. q. v. lator. ꝛ de cõse. di. j. oẽs ecclesie. ꝛ. c. placuit. ¶ In oppositũ est hu. qui ait. Ego tñ credo, ꝙ nõ debeat destrui ob hoc. ar. xvij. q. iij. questi. ꝛ. xv. q. vj. cõperimus, ꝛ subintellige hic maxime [maneant] semper: si potest fieri. hu. [ꝛ res seruari] nisi aliqd interueniat, qđ exigat eas alienari: vt. xvij. q. ij. in nullo [secularia]. i. secularium. ſ. clericorũ ſm primã sniaꝫ vel [secularia] i. seculariũ laicorũ vel etiã clericorũ vt eis vtãtur tanq̃ cõib⁹ ꝛ priuatis vel secularia. i. cõia ad modũ priuatorũ domorum. ꝛ hoc ideo cõtingit: qr sacre edes edificate sunt etiã dirupto edificio sacre remanent. vt instiꝫ. de rerũ diuiſi. ſ. nullius. arg. de conse. di. j. digna. hug. [qui vero] scõa pars [permiserint] fortius ergo qui fecerint. hug.

Diuisio.

Exponit literam.

1 ☞ Cathalogus quid dicatur.

Quoniam. Ad idẽ est hoc. c. ex synodo septima sumptũ. summa est in rubro. Et diuidit in duas partes. In ꝑa narrat factũ quorũdaꝫ circa loca sacra: ꝛ ea nõ restituerint. ñ. ibi: ibi q hoc. Lege. ¶ [Sm epalia]. i. ecclie epales] monasteria]. i. alie ecclesie vel recitat factũ, qđ cõtigerat, ꝛ hoc innuit litera sequẽs ibi: cõia. ꝛ ibi: laici. hu. arc. q. dicerat hoc nõ est spale in monasteriꝭ [hi q hec]. ñ. pars [antiquitatẽ]. i. antiquũ statũ. [cathalogo]. i. ordine ꝛ numero clericorũ. † Cathalogꝰ dr sermonoia aliquorũ cõtinẽs ordinate. ꝛ dr a cata, qđ est iuxta ꝛ logos ꝙ est sermo: vbi. ſ. noia aliqua ponunt per ordinẽ. hugu. arc. [excõicari] nõ tales qui nõ permittũt ecclesias taliter ordinari tanq̃ sacrilegi puniunt. ſ. j. q. j. sunt qđ [dãnatos]. i.

Diuisio.

Exponit literam.

damnandos[vermis]Esa.lxvi.qui intelligēdus est cōsciētie
Sctūs Th. q nō ad literā materialis siue corporalis.qm̄ vt dicit sanctus
Tho.in ſi.iiij.post dicī iudicij in mundo innouato nō rema-
nebit aliqō aāl:vel aliqō corpus mistus nisi corpus hoīs tā-
tū eo ꝙ non habeat aliquē ordinē ad incorruptionē: nec post
illud tēpus:sit futura generatio vel corruptio.vnde vermis
qui in dānatis ponitur nō dr intelligi esse materialis:ſz ſpiri
tualis qui est morsus cōscientie:qui dr vermis inquātū oritur
ex putredine peccati:r animam affligit:sicut corporalis ver-
mis ex putredine ortus affligit corpus pungendo[ignis]ad
literam.Dat.xxv.ite maledicti in ignem eternum.[domum
patris ꝛc.]Joan.ij.

Queritur. ſ.est:in quo incipit tertia pars qōnis.
Et ponitur qō incidens.ſ.quo tēpore
debeant tonſurari qui cōuertuntur ad religionem.r reſpōdet
ꝙ post biennium.ad qō inducit.c.ſequens.

1 ☞Excommunicatus veniens ad monasterium r profitens
se excommunicatum an sit recipiendus.
2 Ingrediens monasterium per quantum tempus probetur.
3 Apulia tota est de patrimonio ecclesie romane.

Diuiſio. **Monasterijs.** Caplm̄ hoc est beati
gregorij.ſumma est i ru-
bro.Et diuidit in duas ptes.Jn prima dr ꝙ nul
lus in monasterio recipiatur ad ꝓfessionē ante
biēnij ꝓbationē.in ſcda ꝙ nec miles recipiat sine licētia pa-
scha ibi:miles.Lege.C[Monasterijs susciperint.]C Sur-
Exponit li- git hic qō †vtrum quis veniens ad monasteriū r ꝓfitens se
teram. excōicatum petens recipi vtrum talis sit recipiendus.Rñdet
Questio. Raymūd⁹. Raymun.qō sibi vſ ꝙ non.qr nō dr ei cōicari:ſi tñ receptus
Raymūdꝰ. fuerit poterit postea absolui.Ecor.ho.r Jnn.lz qdā dicāt ꝙ
Innocētiꝰ. recipi potest qr dicunt ꝙ excōicato cōicare possumus in his
que pertinent ad eius salutem.extra de sentē.excō.riſo. Snia
tamē raymūdi vī tutior.qr cū excōicato nō licet oꝛare:lz hoc
pertineat ad salutē.arc.extra de sen.excō.nuper.vtrū aūt tpe
probationis absolui possit.dicendū ſm Host.ꝙ ſic.ſed cōdi-
tio ibi intelligitur ipō iure:si in eadē religione pseuerauit als
reducēdus in eandē sniam ab eo qui eū absoluit[tōsurare.]
i.tōsurā monachalē facere r habitū monachalē eos inducere
hu.in habitu eṁ laicali vel simplr clericali ꝓbādi sunt:vt di
2 stin.liij.legē[biennium]Est aūt notandū,†ꝙ ingredies mo
nasteriū ſm quosdā in ordine sancti benedicti quelibet ꝓbat
per annum.vt.xvij.q.ij.gonſaldus.in ordine sancti Aug.per
duos:vt hic in ordine san.basilij per tres:ſm alios:si hone-
stas r cōditio ignoraī per triēniū ꝓbatur:ſi de altero tñ per
biēniū.Si de neutro per annū ſm Jo.clericus notus per an
nū ignotus per biēniū.vt.xvij.q.ij.gōſaldus.r hic laicus no-
tus ꝓbatur per biēniū.vt hic laicus ignotus per triennium.
Archidia. liij.di.legē[cōtentus qō voluit].i.qō ei primo placuit.ſz nūc
vult plura:vel maiora:ꝙ ibi possit habere.hu.Lau.arc.[ratū
non habeat ꝛc.]qr fonte nunc displicet sibi vita monachalis.
hu.[elegit]ſi placeret tēpore ꝓbationis.nā ſi simplr elegisset
non liceret ei resilire,sed elegit vitā monachalē:ſi placeret hu.
[in expertos].i.imperitos:idiotas rudes qui.ſ.non experti
sunt.hu.[obſequijs]hoīm vt obſequantur hoibus vel appli-
cētur humanis actibus.r est hic arg.a minori ad maius.hu.
[miles]ij.pars.ſ.seruus curialis romane ecclesie quales eccle
3 sia romana multos hz in apulia.†qr tota apulia est patrimo
nū ecclesie romane vt di.xciij.valde.hu.vel loquitur de ser-
uis curialibus regis vel imperatoꝛis qui sine eius licētia non
erāt recipiēdi:vel dicit de militib⁹ qui sacro erāt astricti spā-
liter rei publice: vel imperatoꝛi qui ratione iuramenti vel
scandali non erant recipiendi sine consilio pape.

Queritur. ſ.est:r incipit.iiij.pars:in qua inciden
ter querit:an monachus possit cōdere
testamentum.r respondet ꝙ non:ſi iam profeſſionem emise-
rit.r hoc ꝓbat per sequentia capla.

1 ☞Bona ingredientis religionem an possint transire in reli-
giosos.puta mendicantes.

Via ingrediētibus. Hoc.c. est
beati gre-
goꝛij.ſumma est in rubro.breue est.r non diuidit.Le-
ge.C[Quia[.i.quot.hu.[ulterius].ſ.postq̄ intrauerint.hu.
Exponit li- r ꝓfeſſi sunt testādi licētia.de hac materia.ſ.diſputauimus.
teram. xij.q.ij.ſ.testā.[res eoꝝ].ſ.cois.vt.j.e.perlatum.r.c.ſi qua.Et
hoc verū est:ſi filios nō habuerint vel alios heredes nō insti-
tuerint.j.e.ſi qua[sint monasteriꝭ]ipso iure.vt.j.e.nūc autem.
hu.[legis].ſ.secularis.nā eoipso ꝙ intrat monasteriū se r sua
deo dedicat:vt dr in aut.j.e.nunc aūt.r idem habet in.c.ſeq.
1 hu.CSed archi.monet hic qōnem†vtrum ſi quis intret oꝛ-
dinem predicatoꝛū vel minoꝛū vel alioꝛū qui nō possunt �phe
ꝓpria etiā in cōi.ſ.possessiones:talis ingredientis bona in
tales religiosos siue minores possunt trāsire. CEt arguitur
ad partes.ꝓo parte negatiua arguit̄ sic.primo qr tales nō vi
dentur esse capaces.ergo ꝛc.ff.de verb.ob.multū.r de lega.j.
apud iulianū.in ſi.r.C.de here.instī.l.j. CScō tales religio
si reputantur ꝓo mortuis.xvj.q.j.placuit.ergo ꝛc. CTertio
sic.C.de here.instī.necꝫ vbi dr.ꝙ ſi non possum per me acqui
rere hereditatē:nec per seruū meū,sed monachus siue religio-
sus seruus dr.vt no.xij.q.j.nō dicatis. CJn oppositū est.c.p
sens:qō loquitur de quibuscūq; monasteriꝭ non distinguen
do de hac vel illa religione. CRñdeo dicendū ꝙ licite rōna-
biliter bona talīū ingredientiū religionē predicatoꝛū aut fra
trum aliorum mendicantiū trāseunt in eos.ſ.predicatoꝛes r
minoꝛes.Jsta cōclusio est guilielmi in Spec.rubri.de ſta.mo.
versi.iij.querit ꝛc.vbi dr.ꝙ ſi ordo illa tenere nō possit vēdere
tū poterit ꝓ suis necessitatib⁹.ff.de in.do.cū in fundo.ſ.ipsi⁹.
nam r ſi seruus non possit habere ꝓprium.ff.de acqui.re.do.
l.acquiritur.tū tenet relictū sibi.ff.de lega.ij.debitoꝛ.ſ.finali.
CAd rōnes in cōtrariū rñdet.Ad primā negat assumptuz
cum dr.ꝙ nō sunt capaces.nam r serui petere possunt.vnde
viuant.ar.ff.de his qui sunt sui vel alie.iur.l.ij.nam tales fra-
tres indigent multis.l.libris vestib⁹ r aliis.r ideo ad suas ne
cessitates recipere possunt.arg.xij.q.j.clericus.in ſi.r.r.q.ij.
eps. CAd ſcdam rñdetur negando cōsequētiā. CAd tertiā
negantur cōsequētias.r ratio est.qr religiosi predicti non reci
piūt talia vt retineant,sed vnde viuant:sicut etiam seruus po
test vt dictum est.r ista videtur melior sententia.

1 ☞Bona ingredientis monasterium ipso ingressu intelligū
ter collata monasterio.r.c.nunc autem.nu.i.

Rerlatum. Ad idē sequit̄ hoc.c.qō est
eiusdē beati gregoꝛij.ſumma
est in rubro vel sic.†Oia bona ingredientis mona
steriū ipso ingressu intelligunt collata monaste-
rio breue est.r nō diuidit̄.Lege. C[Perlatū cōuersa]in mo-
nasterio.hug.arc.[lz sibi].i.suo monasterio,sic.xvij.q.j.c.j.
[iure]tamē canonico:ꝙ humano vel iure cōuersionis.j.hoc
ipso ꝙ facta est conuersa.hu.ſpaliter donationis titulo cōtu-
lisse idē esset.r si hoc non expreſſisset:cū eoipso ꝙ ingressa est
monasterium se r sua dedicauerit deo:vt.j.e.nūc aūt.sed hoc
factum est ad cautelam abundās enim cautela non nocet.vt
C.de testa.l.testīm.vel forte ideo ne cōsanguinei volētes ei suc-
cedere monasteriū inquietarent renocātes in dubiū cōuerso
nē eius vel factionē testamēti:ante eius introitum allegātes.
ꝓeterea solet plus timeri r firmius haberi,qō singulariter r
specialiter pollicetur:ꝙ qō generali sponsione cōcluditur.vt
distin.xxij.quanꝙ.

1 ☞Colobium quid dicatur.

Econtra paulus. ſ.est:hic arguit gratia.
in cōtrariū de eremi
tis ꝙ testamētū possunt facere:r per ꝓns monachi,ſz ostēdit
ꝙ non est simile.litera ptz.Lege.C[Colobū.]†vestimentū
est sine manicis:quo olim vtebātur virgines:r etiā diaconi
in cuius locū succeſſit.hu.[libere testari valent.]vide ergo ꝙ
eremite possunt esse r nō renūtiare ꝓprijs vt ꝓprie volūtati.
Et est violentū arg.ad qōnem.vtrū possint transire ad mo-
nachalē vitā,qō quidē possunt tanꝙ ad arctioꝛē cū ex toto
abzenūtient ꝓprijs:r ꝓprie volūtati.r hoīm vice dei impo-
nant super caput suū.vt.xij.q.j.non dicatis.r.ſ.eo.q.statuimus.r vbi est arctius iugū vel districtioꝛ seruitus ꝙ volūta-
tē qua nihil est liberius effici seruā r poni in arbitrio alteri⁹.
verum hoc intelligitur de illis eremitis qui nō cōtulerūt se
ad aliquā ecclesiā regularē.nā de illis qui se cōtulerūt ad ec-
clesiā talē nō est hoc verū.nā illius ecclesie sunt quicquid vi-
dētur habere nec possunt inde testari.hu. [dicentes]vt sunt
eremite[illi].i.ingressi monasterium[isti].i.eremite.

Jqua. Aut.est.r habet in aut.de sanctiſ.
epiſ.ad ſi.ſ.ſi qua mulier.r ponitur
C.de sacrosan.ecc.aut.ſi qua mulier. CHic distin
guunt quatuoꝛ casus,vel rñdetur quatuoꝛ qōni-
bus ſm quas caplm̄ diuidit in quatuoꝛ partes.ij.ibi,ſz si:ter
tia ibi.sed si oēm,quarta ibi:sed si post.primus casus est ſi qs
non habēt filios intret monasteriū oēs res eius fiūt mona-
sterij. CScōs est ſi hz filios r ante nō disposuit de reb⁹ suis
post introitū licet ei diuidere inter filios,ita ꝙ nullus eoꝝ
defraudetur

Exponit li- teram.

Primū arg.

Secūdū ar. Tertiū arg.

Opponit in contrarium, Rñdet.

Exponit li- teram.

Ad.j.arg.

Ad secūdū. Ad tertiuz,

Exponit li- teram.

Diuiſio.

defraudetur legitima sua. CTertius est ſi totam substātiam
suam vult diuidere inter eos:quid est faciēdū.Rñdet ꝙ hoc
casū debet sua ꝓsonā cōnumerare inter liberos:r tm̄ sibi reti-
neat ꝙuz vni illoꝝ dederit:tanꝙ sit vnus ex liberis.Et ista
pars cōpetet matrimonio. CQuartus casus.quid si qs post
ingressum moriatur anteꝙ diuidat inter filios. Rñdet impe
ratoꝛ ꝙ in tali casu fili⁹ legitimā de bonis illius habebit.r re
liqua substantia remanebit monasterio.r ita patz tota litera.
Lege. C[Si qua intrauerit]aio cōuertēdi.ſ.e.qz ingredien-
tibus.archi.[oēs res eius cōpetere]si ante introitū de eis nō
disposuerat.hu.[cōnumerato]vt tm̄ habeat ꝙuz vnus filio
rum.hu.[legitimā]trientem vel semisſez].i.ſi sint quatuoꝛ vel
pauciores triente ſi sint plures [semisſem].i.medietatē.vt.C.
de offi.en.aud.nouiſſima.

Exponit li- teram.

Munc autem. Hec aut.est in aut.de
monachis .ſ.illū.arc.
r ponitur.C.de epi.r cle.ſuper.l.ſi quis pr̄sbyter.
Sūma est ſi ꝙ bona ingredientis monasteriū trāſ
ferūtur in monasteriū:ſi de eis prius non disposuerit:aut li-
beros habeat.Lege tex. C[Munc aūt].q.diceret in veteri le
ge cōditis ꝛtinebatur,ꝙ postq̄ quis esset factus monachus
posset testari.hoc cor:igitur.r dicit.[munc aūt ꝛc.]q.diceret
hodie nō potest:pōt tm̄ hodie diuidere inter liberos ſi prius
nō diuisit ſm hug.[obtulisse videatur]vt ita testīm facere non
possit.hu.[ſi prius exinde iudicio faciendi testīj.hu.[cessan-
te]qz deinceps testari nō pōt ſi non diuisit vel diuidere velit.
hu.[lege disponitur]de rebus suis sic[vt ſi ꝛc.]hu.in quinz
ne habeat minus legitima.hug.

1 ☞Jnfamia an aboleatur per susceptionē habitus religiosi.

Non liceat. Lex est ex nouella:vt habet
in supraſcriptione.ſumma
ꝙ profeſſus in religione nō pōt a patre vehereda
ri:propter ingratitudinē cōmissam aut profeſſio
nem.breue est.Lege.C[Nō licet ut hereditare]saltē legitima
parte.hu.[ingratitudinis.]vnde ſi non fuissent facti mona-
chi meruissent exheredari.r hoc receptū est in fauoꝛe religio-
nis vnde in aliis clericis hoc nō hz locum.hu. CSed surgit
Questio. hic questio.†vtrum infamia r ois macula que repellit laicos
Rñdet. 1 a promotione aboleatur per susceptionē habitus religiosi.vt
facri monachi possint promoueri.Rñdet hu.ꝙ nō ar.di.l.ſi
ille.r dist.lv.c.j.r.xvj.q.j.legi.r.j.q.vij.ſi quis.

Non liceat. Lex est ſumpta vnde precedēs
filios suos ad solitariā vitā transeuntes de monaste
rio suo extrahere nisi sint adhuc pupillari etate vel nisi inui-
ti r coacti intrauerint:r sic cessant illa contraria.xx.q.ij.c.j.r
ij.r.q.iij.presens.hu.de quo extra de reg.c.ij.

CCausa.xx.

Cōtinuatio.

Do pueri. Hic incipit causa
xx.que sic ad superioꝛē continua
tur.ſm hugu.Quia in superiori
causa tractāuerat de adultis mo-
nasterium ingredientibus ne fo
rte idem per eōs videret dicendū
esse de impuberib⁹:ideo mgr̄ sub
iungit hāc cām in qua ostendit:
qualiter impuberes monasteriū
ingredientes teneantur vel non teneantur esse in monasterio:
adiungit etiam quo tēpore virgines velari vel consecrari de-
beant.Et an monacho liceat sine consensu abbatis transire
ad districtius monasterium:sicut r aliis clericis vt autem ad
hec mgr̄ competentius descendat more solito thema premi-
tit:r elicit quatuoꝛ questiones sicut ponuntur in litera.

CQuestio prima.

3 ☞Votum religionis est duplex.
5 Obligatio voti procedit ex voluntate.
6 Vouens intrare religionem si cum tali intentione intret:r sta
tim exeat an satisfaciat voto suo.
7 Pueri traditi monasterijs a parentibus in annis puerilibus
an cogantur in monasterijs perpetuo remanere.
8 Adultus ingressus religionem an possit redire ad seculum.
9 Casus tres in quibus ingressus religionem non potest redire
ad seculum.

Quod intra. Hic ꝓponitur prima questio:que est
vtrum pueri traditi monasterijs a parentib⁹
in annis puerilie cogātur in monasterijs pa
manere.Et diuiditur hec qō in.v.partes.in
quarū prima.ꝓbat superficialiter per.v.capi
tula ꝙ si puer tradatur monasterio a patre ꝙ cogat tibi semp
esse qō tū nō est verū nisi vlqz ad legitimā etatē.Jo.de.Arch.
Allie partes assignabuntur in processu. CDto plenioꝛi no-
titia huius partis veniunt merito disputanda tria.
1 CPrimum est vtrum pueri ante annos pubertatis sint reci
piendi ad religionem.
2 CSecundum est vtrum pueri ante annos pubertatis pos-
sint se voto aut iuramēto ad religionem obligare.
4 CTertium est vtrum pueri recepti ad religionem teneantur
semper in religione manere.

Diuiſio.

Archidia.

1 **Ad primū** sic ꝓcediturr.†Et videturꝙ pueri nō
sunt ad religionem suscipiendi.primo
sic.Jſlon minoꝛ cura est adhibenda in ingressu religionis:ꝙ
in susceptione ordinis,sed in ordinibus ꝓhibentur ad maio-
res ascendere qui minoꝛes non receperunt.ergo etiam non dr
aliquis ad obseruantiam concilioꝝ transire nisi prius pre-
ceptis obseruatis.Et confirmatur:quia ꝓphēdit concilium
perfectionis adolescentiꝰ:qui iam ꝓcepta seruauerat:vt ptz
xlD at.xix.ergo soli illi qui sunt exercitati in ꝓceptis sunt ad
religionem recipiendi.huius autem non sunt pueri.ergo ꝛc.
CSecundo sic.extra de regu.r transe.ad reli.dicitur nullus
tondatur nisi legitima etate r spontanea voluntate,sed pueri
non videntur habere legitimam etatem nec nec spontaneam
voluntatē cum nō habeāt perfectum vſum rationis.ergo vi-
detur ꝙ non sunt in religione recipiēdi. CTertio status re-
ligionis videtur esse ſtatus penitentie,sed pueri excipiuntur
ab omni penitentie coertione:vt de pe.diſt.iiij.eos.ergo non
sunt ad religionem inducendi. CJn oppositum arguitur ex
capīs sequentibus. CRñdeo dicendum sub ista cōclusione.
Expediens est r fructuosum pueros infra annos pubertatis
in religione recipi.Jsta conclusio probatur prima rōne sic.Qz
illud qō a puericia assentimus semper perfectius:r firmius te
nemus.ſm illud Pronerb.xxij.Edolescens iuxta via suam
etiam cum senuerit non recedet ab ea.r cōiter dr.qō noua te-
sta capit inueterata sapit.r ideo dr Trenoꝛū.iij.bonū est vi-
roꝛum portauerit iugum ab adolescentia sua. CScō patz
auctoritate ex illo Dat.xix.vbi xp̄s ait.Sinite paruulos ve-
nire ad me,qō exponens.Origē.super matth.dicit ꝙ discipu
li iesu prius⁹ discant rationem iustitie reprehēdunt eos:qui
pueros r infantes offerunt xp̄o.oīs autem exhoꝛtatur discī-
pulos suos condescendere utilitatibus puerorum. CTertio
idem ptz exemplo aplorum qui instituerunt:vt pueri r infan
tes ad christianam religionem recipērētur vt in ea nutriti fir
mius r perfectius ei inhererent vt testatur dionysius ylti.ca.
Ecclesiastice hierarche.clarum est autez ꝙ multo magis ex-
cedit xp̄iana religio infidelium vitam,ꝙ vita religiosoꝝ
vitā secularium. CQuarto ostenditur exemplo beati benedi
cti de quo dicit beatus Hiego.ij.dialogoꝝ.ꝙ ei romani r no
biles suos filios dabāt nutriendos omnipotēti dño. CAd
rationes in oppositum:rñdendum.Ad primā rñdetur negan
do consequentiā.r ratio est iuxta san. Tho.in quolibeto.iiij.
qr diuersi ordines sunt quasi diuersi gradus vnius clericalis
vite.r ideo oportet vt a minoribus incipiat qui ad maioꝛes
tēdit.Nō aūt oportet,ꝙ qui intendit ad sacros ordines exer-
citetur in his que pertinēt ad inferioꝛē statum.ſ.laicalis vite
r similiter in vita religionis opz.ꝙ a rudimentis eius inci-
piat qui religionem ingreditur:vt ad summum apicē religio
nis pertingere possit.Non tñ opz eum prius in seculari vita
esse exercitatum.Et ad cōfirmationem rñdetur,ꝙ xp̄s inui-
tauit ad cōcilia adolescentē exercitatum in ꝓceptis:ita etiā
vocauit matthēum publicanum nō exercitatū in ꝓceptis:
sed potius peccauit multiplicatū.ex quo accipere possumus
ꝙ ad consimilia obseruanda in religione eoucandi sunt non
solum exercitati in ꝓceptis,sed etiā nō exercitati. CAd se-
cundam rñdetur ꝙ auctoꝛitas illa non militat.vnde dicimus
iuxta san.Tho.ꝙ legitima eras,ad hoc ꝙ quis tōdeatur cū
voto solenni religionis est tp̄s pubertatis in quo homo vti
potest spontanea voluntate,sed ante annos pubertatis pōt
esse legitima etas,ad hoc ꝙ aliquis tōdeatur in religione nu-
triendus. CAd tertiam rñdetur negando cōsequentiam.di-
cimus eṁ iuxta san.Tho.ꝙ religionis status est ſtatus peni
tentie:r est exercitium siue ſchola perfectionis.vñ ad religio-
nem sunt recipiendi peccatoꝛes ꝓpter penitentiā r recipiēdi
sunt pueri innocentes:quasi in ſchola quadā perfectionis:vt

Primū ar

Scōm arg.

Tertiū arg.

Opponit r Respondet.

Hiego.

Ad primuz argumentū. Sanctus Thomas.

Ad secūdū. Sctūs Th.

perfectius innocentiam conferunt. & hec pro presenti dicta de questione dicta sufficiant.

Primū ar.

2 **Ad secundā** qōnem qua queritur. †utrū pueri possint voto aut iuramēto se ad religionē obligare sic procedit. Et videtur ꝙ nō primo sic. pueri añ annos .xiiij. non debēt obligari iuramēto. vt habet. .xxij. q. v. c. pueri. & honestū. ergo nec etiā voto sint obligandi ad religionē. ¶ Scōo sic illicitū est obligari aliquē tali obligatione que posset irritari, sed si aliqui impuberes obligāt se religioni possunt retrahi a parētibus vel tutoribus. vt. j. e. q. iij. c. puella. ¶ Tertio sic. Qui nō pōt se obligare ad minus: nō pōt se obligare ad maiꝰ: niſi ſit neceſſariū, ſed puer ante .xiiij. annū nō pōt se obligare ad matrimoniū, qō minus est ergo multominꝰ ad religionē. ¶ In oppoſitū est. c. j. firma. ¶ Rñdeo dicēdū licitū est pueros voto aut iuramēto ad religionē obligari. Ista cōclusio, ꝓbatur sic primo iuxta san. Tho. idez opus ex voto factū est laudabilius ꝙ si sine voto fiat. Tū qz vouere est actus religionis: que hꝫ quādam excellentiaz inter virtutes. Tum qz per votum firmatur voluntas hois ad bonum faciendū. & sicut peccatū est grauius ex hoc ꝙ procedit ex voluntate obſtinata in malum, ita bonum est laudabilius ex hoc ꝙ pcedit ex voluntate firmata in bonū per votū. ergo pueros obligari ad ingreſſum religionis voto aut iuramēto est licitū. ¶ Scōo sic. Si talis obligatio esset illicita: aut hoc esset qz esset secundum se mala: aut qz est prohibita. ſz non est secundū se mala. qz alꝰ ex ecutio sine adimpletio ꝓmiſſiōis cēt peior. & perseuerātia pessima. cuius ſtium videmus qz adimplentes ea que promiſerunt in puerilibus annis: & in his promiſſis perseuerātes maxime cōmendātur. Siꝫ nō est. ꝓhibita tali obligatio vt ptz. qz nec lege veteri: nec ex enāgelio nec iure canonico: vt ptz ergo &c. pro ampliori notitia huius materie est notandum iuxta san. Tho. in. ij. ij. † ꝙ duplex est religionis votum. vnum ſimplex. qō conſiſtit in ſola ꝓmiſſione deo facta: que ex interiori mentis deliberatione procedit. & hoc votum hꝫ efficaciam ex iure diuino: que tū dupliciter tolli potest. vno modo per defectum deliberationis: vt ptz in furioſis quorū vota nō ſunt obligatoria. vt habetur extra de regu. & tranſe. ad reli. c. ſicut tenor. & eadem est ratio de pueris qui nondum perfectum vſum rationis per quem ſunt doli capaces[a] quem quidē pueri habent vt frequētius circa. xiiij. an num puelle vero circa. xij. qui dicutur anni pubertatis. in qui buſdam tū anticipatur: in quibuſdā retardatur ſm diuerſam diſpoſitionem nature. Alio modo impeditur efficacia ſimplicis voti: ſi aliquis deo vouear qō nō est. ꝓprie prātis: puta ſi ſeruus etiam vſum rationis habens vouear ſe religionem intrare: aut etiā ordinetur ignorante dño. pōt etiā hoc dominus renocare. vt habet di. xiij. c. ſi ſeruus. & qz puer vel puella ante annos pubertatis natu aliter ſunt in potestate patris quā tum ad diſpoſitionem ſue vite: potest pater votum eorum renocare: & acceptate ſi ſibi placuerit: vt exꝓreſſe dicitur de muliere. Rume. xxx. Sic igit ſi puer ante annos pubertatis ſimpleꝫ votum emittat anteqꝫ habeat plenū vſum rationis non obligatur ex voto. Si autem habeat vſum rōnis ante annos pubertatis obligatur quidem quantū in ſe est ex ſuo voto: tū pōt obligatio reuocari per autoritatē patris: in cuius partez adhuc exiſtit. qz ordinatio legis qua vnus homo ſubditur alteri reſpicit id qō in pluribus accidit. Si vero annos pubertatis excedit non potest renocari autoritate parentum. ſi tū nōdum haberet plenū vſum rationis: obligaretur quo ad deum. Aliud est votum ſolenne: quod facit monachum religioſum quod quidem ſubditur ordinationi eccleſie ꝓpter ſolēnitatē quā habet annexā. & qz eccleſia reſpicit id, qō in pluribus est profeſſio ante tēpus pubertatis facta quantūcunqz aliquis habeat vſum rationis plenum vt ſit doli capax nō hꝫ ſuum effectum vt habeat profitentem eſſe iam religioſum. & tū hꝫ ante annos pubertatis profiteri nō poſſunt: poſſunt tū cum voluntate parentū in religione recipi: vt nutriātur. ſicut de beato ioanne baptiſta legitur Luce. j. ꝙ puer creſſebat & cōfortabatur ſpū: & erat in deſertis. vnde ſicut Bzeg. dicit. ij. dialo. c. ſ. inductuz est de beato benedicto. Romani nobiles filios ſuos omnipotenti deo nutriendos dare ceperunt, qō est valde expediens ſicut in prima qōne dictum est & probatū. Dis habitis dicendum est ad rationes. ¶ Ad primam reſpondetur, ꝙ pueri ſicut non coguntur ad iurandum: vt canon dicit ita nec ad vouendum. Si tū voto vel iuramento ſe aſtrinxerunt ad aliquid faciendum obligantur quo ad deū: ſi habeāt vſum rationis: licet non obligentur quo ad eccleſiā ante. xiiij. annos. ¶ Ad ſecundam reſpondetur negando conſequētiā. vnde etiā dicimus iuxta san. Tho. in. ij. ij. ꝙ falſum est aſſumptum. nam Rume. xxx. non reprehenditur mulier in puellari etate conſtituta ſi vouear abſqz conſenſu parentum: potest revocari a parentibus. Ex quo ptz, ꝙ non peccat in vouēdo, ſz dz elligitur ſe voto obligare ꝗtum in ſe est abſqz preiudicio autoritatis paterne. ¶ Ad tertiā rñdetur negando cōſequētiam. & ratio est. qz non est ſimile. obligatio eñ perficiens matrimonium corporale non potest fieri ante annos pubertatis cui obligationi ſimilis est ꝓfeſſio que fit in religione ed perpetue remanendum in ea, ſed ante annos pubertatis pōt fieri aliqua ſponſio futuri matrimonij ſicut est in ſponſalibus cui aſſimilatur obligatio que fit ad religionem. Et ſic potest ſecūdo reſponderi ꝙ argumentum procedit bene de voto ſolenni non autem de voto ſimplici.

Ad tertiū.

4 **Ad tertiā** qōnem ſic proceditur. † Et videtur ꝙ ille qui vouet religionem ingredi teneatur perpetuo in religione perſeuerare. Primo ex preſenti. & ſequentibus tribus. ¶ Secundo arguitur ex illo beati petri. ij. Petri. ij. melius erat eis veritatem dei nō cognoſcere ꝙ poſt agnitam retroire. & Luc. ix. dicitur. Nemo mittens manus ad aratrum & aſpiciens retroire aptus est regno dei. ergo ille qui ſe voto obligat ad religionem tenetur perpetuo ibi manere.

Primū arg. Secūdū ar.

¶ Tertio ſic. votum religionis vocatur votum perpetuum. & ideo temporalibus votis perficitur. hoc autem non eſſet ſi aliquis voto religionis emiſſo ingrediātur cum ꝓpoſito egeundi. ergo videtur ꝙ ille qui vouet religionis ingreſſum teneat in religione perpetuo remanere.

Tertiū arg.

¶ In oppoſitū arguitur ex c. ſeq. ex quibus hꝫ ꝙ qui vouerunt ante annos diſcretionis: aut ante annos pubertatis nō cōſentiēbus parentibus nō coguntur in religione manere. ¶ Secundo ſic votum profeſſionis ꝓpter hoc ꝙ obligat hominē ad hoc ꝙ perpetuo in religione permaneat ꝓexigit annū ꝓbationis qui nō ꝓexigitur ad votū ſimpleꝫ quo aliquis obligat ſe ad religiōis ingreſſum. ergo videtur ꝙ ille qui vouet religionis ingreſſum: nō teneatur ibi perpetuo remanere.

Opponit in contrarium.

Reſpondet.

¶ Dicendum iuxta san. Tho. in. ij. ij. vbi. ſ. † ꝙ obligatio voti ex volūtate ꝓcedit. nā vouere voluntatis est. vt Aug. dicit intātum ergo tenetur obligatio voti: inquantū ſe extendit voluntas & intentio vouētis. ſi ergo vouēs ſe intēdit obligare nō ſolū ad ingreſſum religionis, ſz ad ꝓpetuo remanēdū teneꝫ perpetuo remanere. Si aūt intendit ſe obligare ad ingreſſum religionis cauſa experiendi cum libertate remanendi, vel non remanendi manifeſtum est, ꝙ remanere nō tenetur. Si vero in vouēdo ſimpliciter de ingreſſu religionis cogitauit abſqz hoc, ꝙ de libertate exitus vel de perpetuitate remanēdi videtur obligari ad ingreſſum: ſm formā iuris cōis que est: vt ingredientibus detur annus ꝓbationis. vñ nō tenetur perpetuo in religione ꝑmanere.

5 Tho. in. ij. ij. vbi. ſ. † ꝙ obligatio voti ex volūtate ꝓcedit. nā vouere voluntatis est. vt Aug. dicit intātum ergo fertur obligatio voti: inquantū ſe extendit voluntas & intentio vouētis. ſi ergo vouēs ſe intēdit obligare nō ſolū ad ingreſſum religionis, ſz ad ꝓpetuo remanēdū teneꝫ perpetuo remanere. Si aūt intendit ſe obligare ad ingreſſum religionis cauſa experiendi cum libertate remanendi, vel non remanendi manifeſtum est, ꝙ remanere nō tenetur. Si vero in vouēdo ſimpliciter de ingreſſu religionis cogitauit abſqz hoc, ꝙ de libertate exitus vel de perpetuitate remanēdi videtur obligari ad ingreſſum: ſm formā iuris cōis que est: vt ingredientibus detur annus ꝓbationis. vñ nō tenetur perpetuo in religione ꝑmanere.

6 ¶ Hic ſurgit alia queſtio. † Utrū vouens intrare religionem ſi cum tali intentione intret vt ſtatim religionem exiret teneatur ſatiſfacere voto ſuo. ¶ Reſpōdetur qō non: qz ipſe in vouendo hoc nō intendebat: vnde tenetur mutare ꝓpoſitum: vt ſaltem velit experiri an ei expediat in religione remanere non tamen tenetur ad perpetuo remanendū. Cōcordat ſatis cū predictis. B. extra de ſta. mo. in glo. ſuper. c. quod dei timorem. in fi. vbi dicit ꝙ per ſolam intentionem & ꝓmiſſionem obligatur quis ad obſeruātiam regularem. hoc etiam innuit in dicta decretali Inno. in glo. ꝙ ad implendum ꝓmiſſionem cogendus est. ¶ His habitis dicendum est ad rationes in oppoſitum. ¶ Ad primam reſpondetur, ꝙ capitula predicta loquuntur de eo qui votum fecit iam ſolēne profeſſionis: ſiue de eo qui in vouendo non ſolum intendit ſe ad religionis ingreſſum obligare, ſed etiam ad perpetuo ibi manendum. ¶ Ad ſecundam reſpondetur, ꝙ autoritates ille non videntur facere ad ꝓpoſitum: quoniam melius est intrare religionem animo ꝓbandi ꝙ penitus nō intrare. qz per hoc diſponitur ad perpetuo remanēdum: nec tū intelligitur aliquid retroire: aut aſpicere retro niſi qñ ꝓtermittit id: ad qō ſe obligauit. Alioqui quicunqz per aliquod tempus facit aliquod bonuz opus ſi nō ſemper illud faciat eſſet ineptus regno dei. qō ptz eſſe falſum. ¶ Ad tertiam ptz rñſio ex dictis. ar. enim procedit ſi ſtatim exeat: qui religionem ingreditur, quod non conuenit: vt dictum est vel dicendum, quod argumētum procedit de voto ꝓfeſſionis: non de voto ſimplici ingreſſus religionis. Et tantum de iſta queſtione.

Ad ſecūdū.

Ad tertiuz.

Queſtio.

Rñdet.

Ad. j. arg.

Ad ſecūdū.

Ad tertiuz.

7 **Ad quartam** que est formaliter prima in hac cauſa qua queritur † vtrum pueri traditi monaſterijs a parentibus in annis puerilibus cogatur in monaſterijs perpetuo permanere. Reſpondetur ꝑ diſtinctionem poſitā in glo. a apud Aug. qz ille qui ingreditur monaſterium vel aufertur monaſterio: aut est adultus: aut est impubes. Si adultus aut ſpontaneus: aut coactus: & inuitus ingreditur vel offertur. Si est adultus & ſpōtaneus, intrat religionem

Ad. j. arg.

Ad ſcōm.

Exponit literam.

a ¶ Doli capaces, doli capaz quis pot eſſe ante ſeptēnuz pet. de anc. in. c. iuuenis nume. 5. de ſponſa.

S. Thom.

1 ¶ Pueri oblati monaſterijs a parētibus: ſi venientes ad annos pubertatis non reclamauerūt: ſed in etate ipſa adulta cō ſenſerint non poſſunt inde exire.

2 Mater an poſſit offerre filium in monaſterio.

Diuiſio. Exponit literam. Queſtio. Rñdet. Innocēti⁹.

Addidiſtis. Ad hoc inducit hoc. c. ꝙ est beati grego. ſcribentis Augu. anglicoꝝ epo. ſumma est in rub. 20. vel ſic plenior mō. † Pueri a parētibus oblati monasterijs ꝑuenientes ad annos pubertatis nō reclamauerunt, ſz in etate ipſa adulta conſenſerint: inde exire non poterunt. Et diuiditur in duas partes. In prima ponitur conſultatio. in ſecunda pontificis rñſio. ij. ibi: hec ois. Lege. ¶ [Addidiſtis ad hoc]. i. preter ſupradicta. hu. [ſi pater vel mater] ¶ Surgit hic qō. † vtrum mater valeat offerre filium in monaſterio. & videtur ꝙ fic. ar. j. e. q. c. quicūqz. & q. ij. c. ij. & iſtā ſententiam. videtur ſequi hic hu. & Lan. j. c. quicunqz. hanc ſententiam ſcz ꝙ vnus parentum poſſet filiā offerre: ſequitur Inn. extra de regula. c. ij. & hoc ꝑ iſtud. c. addidiſtis. a. j. q. ij. c. j. alio rum est opinio, ꝙ nō poſſit mater. ſicut dicit Jo. in glo. cū vt inquit non habeat eū in ptāte: vt inſti. de adop. ſ. femine. nec obſtat. c. quicunqz. qz factum recitat. item non ob. c. predictū j. q. ij. c. j. qz ibi: ſm Jo. in glo. exponitur vnus. ſ. pater vnde ſm enim hic legēdum est vel pro. [& infantie]. i. pueritie. [hoc omnino]. ij. pars [filiꝰ] volentibus & doli capacibus vel quādo in adulta etate cōſenſerūt: alias nihil agitur. arg. xxx. q. ij. vbi. hug. & extra de regu. cum virum.

Diuiſio.

Exponit literam.

Monachum. Ad idē ſequitur hoc. c. ex concilio toletano. ſumma est. paterna oblatio cum ꝓpria ꝓfeſſione vel profeſſio ſola monachū facit. Et potest dividi in duas partes. In prima ponit qō dictum est. in ſecunda infert quaſi corollarie prohibitionē talibus ad ſeculū reuertēdi. ſcōa ibi: vnde Lege. ¶ [Monachū paterna deuotio]. i. oblatio denote a patre facta cum ꝓpria profeſſione. Hug. qz non ſufficit paterna oblatio niſi aſſit ꝓpria profeſſio & voluntas remanendi conformis paterne oblationi [aut profeſſio trū]. ſ. ſine paterna deuotione ſi adultus est [quicqd horum] ſcz duoruz. ſ. paterna deuotio: & ꝓpria ꝓfeſſio in pueris doli capacibus vel tantum ꝓpria profeſſio in adultis [alligatum] id est factum. [tenebit] ſcilicet monachatus [& inde] ſecunda pars patet.

Diuiſio.

Exponit literam.

Vicunqz. Ad idē est hoc. c. beati Iſidori. Summa est. In monaſterio manēant a parētibus oblati: ſupple ſi in adulta etate cō ſenſerint. Et diuidit in duas partes. In prima ponit qō dictū est. i. ſcōa ꝓbat illud exēplo. ij. ibi: nā anna. Lege. ¶ [Quicunqz] doli capax. hu. vel adultus cōſentiens parētibus: qui eum habent in poteſtate [nā anna]. ij. pars. j. Reg. j. Sed ſciēdum, ꝙ ſamuel ideo māſit in tēplo: qz veniens ad etatē adultam cōſenſit deuotioni matris: & ejus obligationi. aliàs recedere potuiſſet [ablactatū] no. & vt dicit hic Nico. de lyra duplex est ablactatio. vna est abſtractio a lacte mamille. & iſta fit circa principi. tertij anni vel circiter. Alia est ablactatio qñ abſtrahitur puer a lacte puēritie: qñ incipit vti cibis cōibus: & lacticinijs non nutritur amplius: & hoc fit circa decimū annū vel circiter, & de hac ablactatione loquit ſcriptura. j. Reg. j. & hic qz ante decimum annū vel circiter pueri non ſunt apti ad faciēdum aliquod officium in templo dñi, ſed ex tunc poſſunt aliqua parua officia facere: vt accēdere cādelas: & hmōi. Et ſic paulatim aſſuefieri ad maiora. Aliqui diſtinguūt tres ablactationes, ſed melius est quod dictum est. ſ. tc.

Diuiſio.

Exponit literam.

Nic. de lyra.

1 ¶ Virginitatis profeſſio ſiue promiſſio firmatur in etate adulta ſiue perfecta.

Exponit literam.

Firma. Inducit hoc. c. pro parte affirmatiua qōnis ꝓpoſite. & est. c. octane ſy nodi. ſumma est. † profeſſio ſiue promiſſio virginitatis firmatur in etate adulta & perfecta est, breue est. Lege. ¶ [Firma profeſſio]. i. promiſſio, ita ꝙ tunc nec ꝓpria autoritate frangi poſſit: nec parentū aut tutorū poteſtate reuocari [erit ex quo adulta]. i. perfecta [& ꝓ. i. [nuptijs] i. carnali commiſtioni vel matrimonio contrahendo. Et hoc fit cuz puer est. xiij. annoruz. & puella. xij. ad hoc enim officiū matrioza sunt vota femine ꝙ viri. hug. non autem verū qō hic dicit hu. ꝙ hoc. c. intelligatur in eo caſu: quādo puer nōdū capax doli intrauit monaſterium: quoniam vt. ſ. dictum est in ſumma verum est in puero doli capace.

1 ¶ Iuuenis non dz monachari in inſulis ante annum. xxiij.

Si virginitatis. ſ. est: in quo Hati. dicit qualiter intelligendum ſit

Alia autem. Ad idem est hoc. c. ex regiſtro gregorij, ſed palea est hic: habetur tū pro grano, vſqz ibi: vel ſi. extra de regu. qz in inſulis, ſumma † iuuenes ante. xxiij. annum ſiue etatis non debēt in inſulis monachari. Et diuidi tur in tres partes. In prima ponit qō dictū est. in ſcda ꝙ ſi q iam ſunt ibi ante recepti debent inde extrahi: & in romanam vbam deferri. in tertia ponit ꝙ hoc obſeruandum ſit etiā in aliꝭ inſulis. ij. ibi: vel ſi. iij. ibi: hoc etiā. Lege. ¶ [Qr aūt pro hibem⁹] hꝫ aūt regulare ſit: ꝙ poſt tps pubertatis tā maſculi

Diuiſio.

Exponit literam.

quaꝫ femine possunt profiteri. ℣.e.q.c.j.ꝛ.j.e.q.ꝯ.c.si in qualibet.ꝛ.c.puella.hoc tñ hic spāle est propter asperitatem locorū vnde cartusienſi.ꝛ montis olineti fratres ex duritia ꝛ rigore eorum regule seruant.ꝙ non admittunt aliquos neduꝫ ad professionem.sed nec etiam an ingressum in suis monasteriꝭ nisi sint etatis.de qua hic dicitur.ꝛ ita fuit tantatum in basilien. cōcilio: vt observarēt in aliꝭ religionibus.ſꝫ nō fuit obtētū.

1 ☞Presumptio habetur de aliquo per exercitium corū que illi facto conueniunt.
2 Professio dicitur duplex.

Uez progenitores. Ad idē sequitur hoc.c.qō est ex cōcilio tiburiensi sumptū.Sūma est.Traditus monasterio a parentibus inde exire nō poterit:imo si recesserit cōpellendus est reuerti si in adulta etate consenserit esse in monasterio habitum professorum vel actus exercēdo.Lege.¶[Que ꝛc.]ſ.doli capaces:ꝛ cōsentientem.hū.[canere]tanꝯ monachus cum signa sint monachatus.hu.ꝛ est ar.†presumptionē de aliquo haberi p exercitiū eorū que illi facto cōueniūt ꝛ adherent.ɣɣvj.q.j.vidua.
Exponit literam.
1 hug.vbi nota.ꝙ hoc.c.ſic intellectum est clarum.†ꝙ duplex ꝺ: professio.vna expressa que fit in manu abbatis:seu prelati capientis eā vel in manu eius quē prelatus ad hoc mittit.extra de reg.ad aplicā. Alia vocatur tacita que fit per susceptionem habitus pfessorum.item si manifeste ostendit.ꝙ velit vitam mutare.item si gestat habitum nouitiorum:vbi non est districtus in scissura vel colore ab habitu professorum:post
2 annum probationis.

Manſans. Ad idem est hoc capitulum,sed parum lea est ideo ꝛc.

Ex his. ſ.est:i quo incipit.ij.pars qōnis:in qua magister obȝcit contra predicta per.c.sequens. [paterna professio].ſcum processione facta per oblatum in etate adulta:ſm Hugn.

1 ☞Contrahere non licet post votum virginitatis.

Uelle. Sequitur.c.ꝙ inducit in oppositū: qō est ℣.conis pape.summa est,†ꝙ post votū virginitatis nō lꝫ cōtrahere.imo cōtrahendo talis grauiter peccaret.Et pōt diuidi.c.in duas partes.Jn prima dicit qō dictū est.in scō illud probat arguendo a minori.ij.ibi:ambigi.Lege.¶[Duelle propositum].i.votum[habitū].i.monachalē:cū professione ore facta[si nuptias]de facto[elegerint]vnde separandi sunt.hu. [prenaricantur].i.transgrediuntur.ſ.e.q.ij.ꝓpositū.hu.[ꝛ si non cōsecratio].i.votum consecrationis[cuius].i.cōsecrationis vel virginitatis[munere]virginitatis munus est fructus centesimus.Bernar.hispa.archid.[in ꝓposito.]virginitatis nam corrupte cōsecrari nō debēt.vt.ɣɣvj.di.acutius.ꝛ.ɣɣij. q.v.singe.hu.[ambigi non pōt].ij.pars crimen magnum].i. maius:vbi ꝓpositū solenniter factū virginitatis ꝛ cōsecratio habita vel consecratio habenda[volatur].i.per eſm impeditur ne habeatur.[nā si humana].i.pacta facta cum hoc [impune].i.sine pena[calcari].i.cōtēni:ꝛ nō obseruari.hug. quid ꝛc.[federa].i.vincula]diuini sacramēti].i.diuinum sacramentum cuius susceptione fedus cū deo pepigerant quasi grauius isti sunt puniendi.ar.ɣɣvij.q.j.que christo viduas a ꝓposito hug.

Cum ergo. ſ.est:in quo mgr gratia.ex supradicto.c.puelle.ꝛcludit a sensu cōtrario ꝙ si puelle a parētibus coacte fuerint recipere habitū ipm:si ne preuaricatione deserere possunt postea vero soluens dicit ꝙ predictum.c.puelle.intelligitur de nubili.i.que erat legitime etatis ad nubendū que in tali etate iaꝫ cōstituta.ſ.post.xij. annum.a patre cogi non pōt monasteriū ingredi.ꝛ si cogere tur permanere non teneretur.ꝛ ad hoc inducit.c.sequens.idē si innubilis,sed doli capax.[in sequentibus].ſ.j.e.q.ij.c.j.ꝛ.ij. hug.ꝛ archi.ſic ꝛ de puberibus ꝛ doli capacibus.

Diuiſio.

Exponit literam.

Sicut qui. Inducit.c.de quo fecerat mētionē qō est sumptū ex synodo Eugenij pape.summa.Jn monasterio nemo ꝺz retineri nisi ibi elegerit permanere nisi ibi fuerit retrusus rōne alicui⁹ offense.Et diuidit in duas ptes.Jn pria ponit statutū.i scda reddit cāz.ij.ibiqꝫ qō.Lege.¶[Si cut qui].i.adulti[elegerūt]spōte.hu.ꝛ arc.[siue iuste ꝛc.]nā pro culpa pōt quis bene inuit⁹ retrudi in monasteriū.vt di.l. ſi ille.[quicqd].ij.pars[nō petūt].i.qui nō spōte volunt:vel appetunt.hu.[non observant ꝛ ideo tales cōſyderandi sunt ꝛc.]sensus est timendum est ne tales sic inuiti in monasteriuꝫ inclusi[magime].i.magis peccata cōmitterent:ꝯ plangerēt in decreto leonis.ſ.c.puelle.

Diuiſio.

1 ☞Impuberes oblati a parentibus monasterio qñ debeant interrogari.

Illud. Ad idē inducit hoc.c.qō ꝺz esse melius quolibet grano premisso. Summa est,†ꝙ impuberes a parētibus monasterio oblati qui sacram tonsuram vel velamen susceperint in.xv.anno debent interrogari:an ibi velint permanere vel non ꝛ sue voluntati relinqui.hoc tñ est verū.vt dicit glo.de eo qui non habuit tantā discretionem:vt per se aut p alios.sciuerit ꝙ.xiij. anno cōsummato obligatus esset ad religionem semper tenēdam alias secus.Sed quicquid dicatur de hoc teneas:vt ꝺz extra de regula.is q.ꝛ.c.nō solū.ꝛ.c.cōstitutionē.li.vj.de hoc satis not.Jnn.o.ti.c.ij.ꝛ de tēpo.o2.vel nō est.ꝛ ibi vide arc. Lege tex.¶[Illud]litera satis patet. [velamina]vt statutum intelligatur extendi ad vtrunqꝫ ſegum.ꝛ etiam propter hoc mouetur gratianus:vt inducat ſequentem.ſ.

Exponit literam.

Velamen. ſ.est:ꝛ incipit.ij.pars:in qua magister gratia.tractat qñ sint velande virgines Et dicit ꝙ non est imponendum nisi certis tēporibus. Et ad hoc inducit ſequens.c.

6 ☞Corrupte violenter an possint consecrari.
7 Corrupte occulte an possint consecrari.
12 Consecratio virginum in quibus diebus possit fieri.

Duotis. Hoc.c.est gelasij pape. Sūma est in rubro.Diuidit autem in tres partes. Jn prima dicit ꝙ velū cōsecrationis tātū in certis anni tēporibus detur virginibus: nisi in articulo necessitatis.in scda assignat rōnē.in tertia ponit.ꝙ sole virgines consecrari debeant.ij.ibi:ne aūt sine hoc munere.tertia ibi videas autem.¶Pro pleniori intelligentia huius partis plura veniunt querenda.

Diuiſio.

1 ¶Primum est vtrum solus episcopus siue pontifex sit minister consecrationis virginum.
2 ¶Secundum est vtrum consecratio ista virginum sit sacramentum.
3 ¶Tertium est vtrum conferat gratiam.
4 ¶Quartum est vtrum omni tpe possit fieri ista consecratio.
5 ¶Quintum vtrum sole virgines veniūt velande velo consecrationis.
8 ¶Sextum vtrum omnes virgines sunt consecrande:vel vouentes tantum.
9 ¶Septimum vtrum omnes virgines vouentes non continentiam consecrentur.
10 ¶Octauū est vtrum viris continentiam vouentibus debeatur huius consecratio.
11 ¶Nono queritur quot distinguuntur vela que dantur mulieribus huiusmodi.

Primū arg.

Ad primū sic ꝓceditur.†Et vī ꝙ nō solus epūs sit minister cōsecrationis virginū sic.Cōsecratio coepotis xpi est multo maioris dignitatis ꝙ sit cōsecratio virginū.sed cōsecratio corporis xpi pertinet ad vnūquēqꝫ sacerdotē.ergo ꝛ cōsecratio virginū.¶Jn oppositum est tex.presentis.c.¶Rūdeo dicendum sub ista conclone,ꝙ ad solū epm vel superiorē pertinet ꝛsecratio virginū.cuius cōclusionis rō duplex assignat a san.Tho.in.iij.vna.in distin. xxv.sic.ideo solus epūs bndicit virgines:q figurā gerūt ecclesie xpo desponsate.cuius cura ipi principaliter cōmittit.Altera est eiusdē di.xxxviij.qꝛ sicut ꝙ mrimonii carnale representat mrimonii spuale inter xpm ꝛ ecclesiā ꝙtū ad fecunditatē:ita per velationē virginū representat idē matrimoniū spuale ꝙtuꝫ ad eius integritatē:vt ptz ꝙ oia q ibi ꝓferunt ꝛ gerunt.ꝛ ꝓpter hoc solus epūs(cui eccle cura cōmittit)virgines velādo desponsat nō sibi,sed xpo quasi spōsi paranimphus ꝛ amic⁹.¶Ad rōnem in oppositū negat ꝓsia.Nō enī est verū,ꝙ qui pōt in maius possit in minus nisi maius includat illud minus:vt ferre duos modios includit vnū.Nō sic est in ꝓposito multa enim pōt homo:que maiora sunt multis que possunt alia animalia:ꝛ tñ illa non potest homo.

Ad argu.

Primū ar. Scōm arg.

Ad ſecundū in quo queritꝛ,†vtrū cōsecratio virginū sit sacrm sic ꝓceditur.Et videtur ꝙ sic ex pūti tex.vbi dicit.Sine hoc munere exeāt.glo. hugu.i.sine hoc sacro.¶Scōo sic.dionysius in ecclesiastica hierarchia inter sacramēta nominat monasticā cōsummationem:siue cōsecrationem.¶Jn oppositum est doctrina cōis theologoruꝫ ꝛ iuristarū:que tñ.vij.sacra ponit sicut patet in iij.sentē.di.j.¶Rūdeo dicendū sub ista cōclusione,ꝙ cōsecratio virginū nō est sacrm.ꝛ rō est iuxta san.Tho.qñ sacramēta ex hoc ꝙ sunt sacra habent ꝙ sint in remediū cōtra aliquē defectū.Cōsecratio aūt nō ordinat directe ad remediū prestā dū cōtra aliquē defectū:vt ptz.ꝛ ideo nō est dicēda sacramētū,sed bene pōt dici sacramentale:sicut ꝺz de multis aliꝭ sanctificationibus.¶Ad rōnes in oppositū dicēdū.Ad primā rūdetur ꝙ ibi hu.large sumit sacrm pro sacramētali. ¶Ad scōaꝫ rūdetur iuxta san.Tho.in.iij.ꝙ dionysius nominauit cōsecrationē istā inter sacra nō tanꝯ sacrm,ſꝫ tanꝯ actionē hierarchicam.dicit em ꝙ ad qualibet eminētiā status datur aliqua sanctificatio cū sit ibi necessariū spāle anꝗliū esse sicut in cōsecratione regū:ꝛ monachoꝝ ꝛ monialiū,ꝛ ideo sunt actiones hierarchice.ꝛ ideo dionysius de eis determinat.nō tñ habēt rōnē sacramēti,sed sola illa eminētia per quam homo efficitur sacramētorum dispensator.hec ille:sicut est ordo.

Rūdet.

3 **Ad tertiā** qua queritur.†vtrū cōsecratio conferat gratiā virginibus.Rūdetur ꝙ sic iuxta san.tho.in.iij.di.ɣɣvij.qui dicit sic,ꝙ in consecratione virginū sicut ꝛ in vnctione regū ꝛ in aliꝭ huiusmodi benedictionibus gratia datur:nisi sit impedimētū ex parte suscipiantis sed tñ huiusmodi sacra nō dicūtur:qꝛ nō sunt instituta ad curationem morbi peccati:sicut alia sacramenta.

Rūdet.

4 **Ad quartā** qōnem qua queritur.†vtrū oī tēpore pōt fieri hec virginū cōsecratio.Rūdetur iuxta.c.presens,ꝙ regulariter non ꝺz fieri nisi in dieb⁹ epiphaniarum:ꝛ in albis paschalibus.i.in tota hebdomada dñice resurrectionis:ꝛ in festis apostolorū:vt spūssanctus super eas vt simplices ꝛ vt colūbas descendere videat:ꝛ vt ꝙ apostolos qui morē virginitatis ꝓius ecclesie tradiderunt:quasi paranymphos spōso dño cōsecrent,sed tñ in necessitate.sllāguore graui instāte sicut de baptismo ponit exemplū nihilominus modo consuetudo habet vt fiat diebus dñicis:ꝛ aliꝭ festis solennibus.extra de tempo.o2.c.j.idem hosti.ꝛ gof.

Primū arg.

5 **Ad quintam** qōnem qua queritur.†vtrū sole virgines veniāt velāde velo cōsecrationis ꝓceditur sic.Et vī ꝙ nō.primo sic. Cōsecratio que adhibetur viris in susceptione ordinis est maior:ꝯ illa q̄ adhibetur mulieribus in velatione,sed cōsecratio ordinis non exigit virginitatem'in consecrato.ergo nec mulieris velatio. ergo nō sole virgines possunt ꝛsecrari.¶Scōo sic.Null⁹ ꝺz ꝓo pena quā sustinuit iterū puniri,sed aliqñ mulieri ꝓ pena infertur ꝙ corrūpatur.sicut ptz in his q̄ per violentiā corrūpunt ergo nō ꝺz a talibus ad min⁹ virginale velū denegari. ergo nō sole virgines ꝛc.¶Tertio qñ si virginale velū corrupte denegaret sequit scandalū astātiū ꝛ periculū homicidij: sicut cū aliqua est occulte corrupta.ergo⁹ ꝙ saltē in tali casu virginale velū aliꝭ ꝯ virginibus dari debeat.¶Jn oppositum est tex.presentis.c.¶Rūdeo dicēdū sub ista cōclusione ꝙ sole virgines debēt velo cōsecrationis velari.ꝓbatur cōclusio primo ex presenti litera.¶Scōo sic.in officio ecclesie nō decet esse aliquā falsitatē,sed in toto officio quo velātur virgines sit mētio de carnis integritate:vt ptz diligēter inspicienti:ergo sole virgines sunt velāde a tali telo.Pro pleniori intelligētia huius qōnis est notandū iuxta san.tho.in.iij.distin. xxvij.ꝙ ea que in ecclesia corporaliter aguntur signa sunt spūaliū,sed qꝛ corporale signū nō sufficiēter representare pōt spuale signatū:propter qñꝫ ꝙ ad eandē rē spūalē significandam plura signa corporalia apteñ.matrimoniū ergo spirituale xpi ꝛ ecclesie ꝺz fecūditatē per quā regeneramur in filios dei ꝛ in corruptionē qua xpūs elegit sibi ecclesiā non habentē macula:aut rugā:aut aliquid hmōi.vt ꝺz ad Ephe.v.vñ dicitur.ij.ad Corin.ix.despōdi eī vos vni viro virginem castam exhibere xpo,sed corporalis fecūditas integritatē carnis xpi non patitur.ꝛ ideo oportuit in diuersis signis representari spirituale cōiugiū xpi ꝛ ecclesie,ꝙtum ad fecunditatē ꝛ quantū ad integritatē.sicut ergo ꝙ matrimonii carnale representatur matrimoniū spūale:ꝙtum ad fecūditatē:ita oportuit aliqd esse qō representaret predictū spūale matrimoniū ꝙtū ad eius integritatē ꝛ hoc fit in velatione virginū:sicut ostendit ꝙ oia que ibi ꝓferuntur:ꝛ gerunt.ꝛ qꝛ integritatis significatio non plene significat nisi in ꝙnētia ꝛginali.iō sole ꝛgines velant velo ꝛsecrationis.¶His habitis dicēdū est ad rōnes in pncipio.Ad primā nīdet negādo ꝙniam.Nō enim est sīle.qꝛ vt ait san.tho.in ordinis susceptione nō cōsecrat aliquis in spōsum ℣ in ministrū sponsi.vnde nō requiritur ℣ginitas ad significādū integritatē spūalis matrimonij sicut requirit in velatione que consecratur in sponsam.¶Ad secundā respondetur ꝙ soluitur illa qō.vtrū violēter corrupte possint cōsecrari negamus consequētiā.ꝛ dicimus iuxta Albertū mag.ꝛ sanctum Tho.ꝙ ℔z tales que per violentiā corrūpuntur:si nullo modo cōsentiunt virginitatis gloriā apud deū non amittūt vnde aureolā cōsequuntur nō tñ consecrant.ꝛ rō est:qꝛ nullo actu delectationis difficile est ita remitti ꝙ voluntas nō abūciatur,sine ꝙ aliquis motus cōplacentie nō infrigidet.vñ cum pleno dissensu cōstare non possit ecclesie:qꝛ ecclesia nō indicat de interioribus:cum exterius corrupta sit inter virgines non velatur.vnde statutū est ꝙ taliter humiliter abstineant a cōsecratione:vt leo papa dicit in.c.ille aūt familie.xxxij.q.v.

Ad j. arg. Ad secūdū.

Ad secōm. Albertus. Sanc. tho.

Ad tertiuꝫ. Sanctus Thomas.

7 ¶Ad tertiā rūdetur:ꝛ soluit illa qō,†vtrū possent cōsecrari occulte corrupte.ꝛ ꝺz ꝙ non.vñ san.tho.in.iiij.vbi.ſ.ita inquit.Occulte corrupte siue a viris siue alio mō quocūqꝫ nullatenus velande sunt.qꝛ ppter vitādū scandalū:vt.ſ.illa que non sunt de substātia veli virginalis fiant vt est incēsio candelabrum:ꝛalia hmōi mutatis occulte his que sunt de substantia virginalis veli puta verba que dicuntur in veli sponso,ꝛ ꝙ nomen virginitatis in castitatē varietur:satis cū hoc videt concordare Hoſt.ꝛ hostiē.cōcor.etiā Albertus li.suo de coequeuis in tractatu de virtutibus cardinalibus.verum ℣et. de palude in.iiij.dicit talē cautelam non esse licitā:quia esset mendacium seu fictio in facto rei sacramentalis.

Ad tertiuꝫ. Sanctus Thomas. Goffredus. Hostiensis. Albertus. Petrus de palude. Respondet. Sctūs Th.

8 **Ad sextā** qōnem qua queritur.†vtrū oēs virgines sint consecrande.Rūdetur ꝙ non.sed sole ille qui obligate sunt per pfessionem ad observantiā triū essentialium votoꝝ religionis.nā vt dicit san.Tho.per votum cōtinētie aia desponsatur xpo.vñ solis virginibus vouētibus cōtinentiā spāle pre aliꝭ que continentiam non vouerunt ꝛ corrupte sunt debetur velum consecrationis.

Rūdet. Antonius.

9 **Ad septimā** gōnem qua querit,†vtruꝫ oēs virgines cōtinentiā vouētes debeant velo consecrationis velari.dicit dñs Ant.archiepus florentinus in summa sua de statib⁹,ꝙ ista cōsecratio nō fit monialibus ordinum mendicantium:ꝛ etiā alique alie nō cōsecrantur ab epo.ꝛ nulla rōne assignat.vñ dicit ꝙ religiose ordinis mēdicātiū que velātur a platis suis nō epis velo virginū cuꝫ solennitate qua velant ab epo excepta datione anuli ꝛ coronatione nō bene faciūt:nec qui velāt eas:cū videātur vsurpare officium episcoporum:nisi hoc habeāt ex cōcessione pape.

Rūdet. Sanct. tho.

10 **Ad octauā** qōnem qua querit,†vtrū viris cōtinentia vouentibus debeaꝫ huiusmodi velatio siue consecratio.ꝛ vī ꝙ sic.qꝛ tā virginitas ꝙ continentie votum viris ꝛ mulieribus communia sunt.Respōdet ꝙ non qñ hmōi velatio siue cōsecratio solis mulieribus datur non autem viris.ꝛ rō est iuxta sanc.tho.in.iiij.vbi.ſ.ꝙ ecclesia in matrimonio se habet vt sponsa xpūs aūt vt sponsus ꝙ votum autem continentie anima xpo desponsatur.vnde non competit vt hec desponsatio significetur in viro.sed in mulie re tantum.hec ille.

11 **Ad nonā** qōnem†qua queritꝛ de velorū distinctione.sciendū ꝙ sm canones multiplex distinguit velū.ꝛ partim hic in gl.tāgitur.ꝛ hu. ¶Primū est velū cōuersionis.ꝛ est qñ femina de seculari vita ad religionē transiens assumit ante pfessionē qō cōiter est alba.nā alia vela cōiter sunt nigra.¶Scōm velus est profestionis qō datur feminis in pfessione qñ continentiā ꝓfitentur:nec tñ hoc ꝺz fieri ante.xij.annū.sed.xij.anno cōpleto.ɣɣj.q.ij.puella.ꝛ hoc velum portant in religionibus omnes professe. ¶Tertium velum consecrationis[a] qō a solis epis datꝛ ꝛ nō omī tempore, sed sicut iam supradictum est hoc alias dabatur anno.xxvj. etatis.vt.j.e.q.placuit.sed iam consuetudo �herꝫ ꝙ fiat ante tēpus dicte etatis.¶Quartuꝫ velū est ordinationis.olim dia conisse ꝺabatur in.xl.anno.vt posset euāgelium legere in nocturnis.vnde ab epo datur et breuiarium ad tangendum vbi sunt homilie:de euāgeliꝭ in matutinis de quo velo.ſ.ea.qō. sanctimoniales.ꝛ.ɣɣvj.q.j.ꝺiaconissam.¶Quintum velum prelationis qō ꝺabatur abbatissis in.lx.anno.vt.ſ.e.q.iuuenculas,sed iure nouo ꝓuisum est,ꝙ habens.xxx.annos cōpletos possit fieri abbatissa.vt de elec. indemnitatibus.li.vj.Sed nec tunc sm pontificale datur velum:sed fit officium quoddā ꝛ benedictio.vt ibi not.¶Sextum velū est continentie ꝛ observationis ꝛ hoc est viduarum.ɣɣv.q.j.vidua.hoc velum potest dari ab epo,ꝛ a sacerdote:vt dicit glo.j.e.q.c.vidua.ꝛ etiā ipsamet accipere ab altari facta profession cozam sua prelata:ꝛ potest tale velum dari virginibus ꝛ viduis,sed velum virginale non potest dari nisi virginibus:nec epus potest in hoc dispensare:vt in hoc.c.denotis.Lege.¶[Denotis sacrū velamen].i.velum consecrationis.Hug.ꝛ Archid.[in albis

Ad tertiuꝫ. Sanctus Thomas.

[a] Velū consecrationis qñ tale velū recipiat: vide pe.de an. in.c.cum virus.nu.7.de regula.

Exponit literam.

Questio. Rñdet.

paschalibus].i.in tota hebdomada paschali. ¶Sed surgit
12 questio. †Nunquid in aliis festiuis diebus.s.natalis ⁊ btē virginis ⁊c.consecratio ista fieri poterit.Rñdet hug.q̄ sic.⁊ qō hicde his dz gratia exēpli dictum est,sed dic:vt dictū est circa qōnem.iiij.de baptismo,qui non nisi in die sabbati paschalis sanctificet pētecoste fieri dz nisi necessitas infirmitatis vel alia instet.vt de cōse.di.iij.venerabilis.qō est eiusdē gelasij. hu.de hoc vide vt ibi notauimus[ne aūt].ij.ps[siue hoc munere].i.sine hoc sacrali in quo vt dictū est gr̄a ꝓferf vt dictus est.iij.q.iij.[viduas].iij.pars[velare].f.velo cōsecrationis:qr cū munus virginitatis non habeant non decet eas signo virginco insigniri:qr tunc esset falsitas signati:cum signū nō rēsp̄ōderet signato.vnde verbū consecrationis sicut dictum est tñ virginibus debetur in quibus integritas plena reperitur xxvj.dist.acutius.[nullus pontificum,]sed nec alius:qr tale velum dare non competit:nisi pontifici qui specialem curam habet ecclesie vt dictum est in.j.questione.

Tempus quoq; ¶.est:in quo incipit.i ij. pars in qua ponit tempora quando velande sunt femine predicte.

I ☞Abbatissa qualis etatis debeat esse.

Iuenculas. Ad idē est hoc.c.quod est beati gregorii in regi-
stro in quo docet. †qualis etatis dz esse virgo que
preficitur in abbatissam dicēs in summa,q̄ sexagenaria dz esse virgo que velanda est velo prelationis.f.que in abbatissaz assumitur.Et diuiditur in duas partes.In prima parte ꝓhibet iuuenculas velo prelationis velari.in secūda docet cuius etatis ⁊ moris sit in abbatissam sumenda.ij.ibi: nulla igitur.Lege. ¶[Iuuenculas nullam]¶cōa pars[sexagenariam]hoc tempus annorum conuenit eis que assumuntur in abbatissas:primo vt in perfecta etate viuens in sanctimonia que hoc numero designatur digna ad regendas alias inueniatur.Sexagenarius eñ numerus surgit ex sexies decē qr sanctimonialis preficiēda dz vixisse[in denario].i.in obedientia.g.preceptorum:necnon in sanctis operibus per senarium significatis ⁊ vniuersis virtutibus prefulgere vt eius senectus appareat venerabilis cuius vita fuit immaculata.sapientie.iiij.cōo vt de eius lapsu non timeatur:qr iam in hac etate quasi quo ad carnem mortua in dño secura viuet.vnde glo.super illud.i.ad Ti.v.vidua non eligitur minor.lx.annorum dicit hac etate extinctus est fomes libidinis,sed ad literam non obseruatur hoc hodie:vt dicit Hug.hodie autē statutum est,q̄ in abbatissam vel prioꝛissam vbi per prioꝛissam monasterium gubernetur decetero nō eligat aliqua nisi.xxx. annum compleuerit:⁊ professa fuerit ordinem regularem.vt extra de elec.indemnitatibus.li.vj.per quam decretalē multa dubia etiam taliū electiones declarantur.arch.Licet autē in abbatibus sufficiat,q̄ attigerint.xxvj.annum per.c.extra de elec.cum in cunctis.tñ in abbatissis est spāle q̄ attingant xxx.annum.⁊ rō huius spālitatis est fragilitas sexus:ꝛz Jo. and.[virginem]ideo dz esse virgo.tum primo qr consecrari debet.Adhibetur eñ ei quedā solennitas sicut fit cū virgines consecrantur.⁊ ideo si non esset virgo cōsecrari nō posset:vt dictum est.Quare aūt virgo ⁊ nō vidua siue corrupta cōsecrari valeat.diximus di.xxvj.acutius.⁊.ē.in pri.c.circa qōnem quintam.Tum sēo qr alias libere nō posset esse exhortatrix virginitatis:vt di.xxvj.qua fronte audet alios corripere cum sit sibi conscius eadē que corripit cōmisisse.Tum tertio.qr in decorum esset vt corrupta virginibus preesset:hoc tñ sepe nō obseruaē qr qñq̄z vidua fit abbatissa,sed non consecratur ꝓm hug.⁊ archi.ad hoc extra de eta.⁊ quali.tuā[velare]velo prelationis:vbi accedit quedā solennitas vt dictū est.imponitur enim digito abbatisse annullus ipsa eadē prosequēte annullo suo subarrhauit me ⁊c.hu.⁊ arch.

Diuisio.

Exponit literam.

Hugn. Archidia.

Sanctimoniales. Ad idem est hoc ca.ex cōcilio carthaginen.sumptū.summa est q̄ sanctimoniales añ.xl.annū nō velentur velo.f.ordinatiōis. Lege. ¶Sanctimoniales non velent].f.velo ordinationis.i. nō ordinent vt sint diaconisse.solebāt eñ olim quedā monache ordinari in diaconissas non quo quo ad ordinē,sed quo ad quoddā ministeriū:vt.f.in matutino:in lectionibus annū tient enāgeliū:vel ad p̄sile,sed mō hoc nō fit,sed sine spāli institutiōe ad hoc quedā monache in quibusdā locis in matutinalib⁹ officijs annūtiant:siue legūt enāgeliū cū homilia sua.

Exponit literam.

Placuit. Ad idē est hoc.c.ex cōcilio secūdo africano:⁊ sup̄apositū est ⁊ expositum dī.xj.summa est,q̄ nullus ordinetur in diaconū ante.xxv.annum.nec virgines ante predictum etatis tempus consecrantur:nec lectores euangelij ante predictum etatis tēpus pp̄in salutent dicendo dñs vobiscum. Lege. ¶[Placuit ordinentur]hodie dic:vt in cle.de eta.⁊ quali.ordinem generalem.vbi habes,quod in.xvij.anno in subdiaconum.in.xx. in diaconū.in.xxv.in p̄sbyterum potest quis ordinari.[Lectores euangelij].i.diaconi.archi.[non salutent].i.ad salutationem illam que est dominus vobiscum ante.xxv.annum non ordinentur.

Exponit literam.

Virgines. Palea est.⁊ est.c.pij pape.summa eius continetur.ē.c.q.denotis igitur omittimus.

Quamuis. ¶.est,in quo incipit.v.ps:in qua dī
ꝛz vidua velari non debeat velo.f. consecrationis nihilominus habere dz vestem religiosam.ad quod probandam inducit.c.sequens.⁊ respicit id q̄ dixerat superius.e.q.denotis.in fi.ibi:viduas autem velare ⁊c.

Hugutio.

I ☞Vidua volens fieri monacha dz coram sacerdote vel diacono facere p̄fessionem in scriptis.
Et quid si ista non interueniant an teneat.nu.3.

2 Votum factū cōā p̄uata persona tenet ⁊ ligat sicut solenne.

Vidua. Capitulum hoc est ex concilio toletano.ix.sumptum.summa est, †vidua volens effici monacha dz cōā sacerdote vel diacono facere p̄fessionem in scriptis:in quo p̄mittat se religionis ꝓpositz firmiter obseruare. In secunda ponit,q̄ vestē accipiat ab ipso sacerdote vel diacono religiosam:qua vbiq̄ vtatur.Et diuiditur in duas partes.In prima ponit formam p̄fessionis ⁊ in cuius manibus debet fieri.in secunda ponit formam vestis:qua debet vti.secunda ibi tunc accepta.Lege. ¶[Vidua vel ministro].i.diacono.

Diuisio.

Exponit literam.

2 hu.archi.vel alij clerico.hug.vide ergo, †q̄ votum factum coram p̄uata persona tenet ligat sicut solenne.hugu.[ad se venire]puta cū est infirma:non tamen minus valet votū dum tamen sit sane mentis, alias non valeret.xvij.q.ij. gonsaldus.[igno.]si nescit,scribere.[subscriptione].si scit scribere.

Questio. Rñdet.

3 ¶Surgit questio.† vtrum obstet si nec interueniat scriptura siue predicta solennitas. ¶Rēspondet hugu.⁊ glo.q̄ nō dūmodo cōstet de facto p testes:vel alias legitime huiusmodi solennitas ad cautelam adhibetur:ne postea,quod actum est in dubium reuocetur [religionis ꝓpositum perenniter inuiolate seruare] hinc collige p̄fessionis formam.vt not. xxvij.q.j.vidua.⁊ no.extra de regu.porrectum.in glo.ij.[acceptā veste].ij.pars:veste dicit non velo:qr illud capit ipsa ab altari:vt.xxvij.q.j.viduas.vel potest recipere a p̄sbytero vt alio clerico non autem ab epō.hu.[in lecto].f.dum est infirma]nec diuersi coloris ex toto]quo ad filia.hug.[aut diuerse partis].i.diuersoꝛz pannoꝛum quo ad colorem.hu.siue quo ad scisuram.arch.[⁊ per hoc sit notabilis].i.repreh̄ēsibilis: quod esse non debet.hug.[suspecta].i.suspectam reddēs:aut suspitionem generans.hu.vtatur.

¶Questio secunda.

De his. ¶.est,in quo incipit secunda questio qua queritur si puer vel puella p̄ter volūtatem parentum monasticum habitum induerit:an possit a parentibus repeti seu reuocari a monasterio: siue etiā a tutoꝛibus.Et diuiditur hec questio in tres. In quarum prima p̄obatur,quod pater potest paruulum de monasterio extrahere:si est minoꝛ.xiij.annis:⁊ filiam:si est minoꝛ duodecim annis.alias non.alie partes assignabuntur in processu.

Diuisio.

I ☞Parentes possunt reuocare filium a monasterio in minori etate:nisi in duobus casibus.

Si in qualibet. Ad huius questionis determinationem inducit magister in p̄imis capitulum hoc sumptum ex concilio decimo toletano. Summa est. † Licet parentibus filios reuocare a monasterio in minori etate existentes:nisi eos passi fuerint in monasterio manere vsq̄ ad adultam etatem.Et diuiditur in tres partes. In prima dicit quod dictum est. In secunda dicit, q̄ parentes non habent p̄tātem p̄ohibendi:vel filios offerendi monasterio

Diuisio.

Exponit literam.

monasterio:nisi vsq̄ ad annū.xiij.in pueris.⁊.xij.in feminis. In tertia ponit:q̄ p̄fessi habitū relinquentes per excōicationem ad monastērum redire coguntur.scōa ibi:parentibus sane.tertia ibi.Quisquis.Lege.¶[Si i qualibet.] Sensus est †q̄ parentes filium vel filiā in minoꝛi etate possunt a monasterio reuocare:nisi in duobus casibus.primus est:quādo ambo parentes:vel vnus coꝝ filiū:vel filiā monasterio obtulerunt.Tertius est quando eis nolentibus:vel nescientibus habitum susceperunt:sc̄z p̄fessionis:⁊ statim cum sciuerūt nō reclamauerūt:vnde si tales filij postea habitū deseruerint:super hoc conuenti debent ad monasteriū reuocari.Dicit ergo [in qualibet minore].i.infra annos.pubertatis[aut ambo.] aut saltem vnus:sc̄z pater:vel mater:Quis per masculinū videatur qō intelligit de patre tm̄.Et hoc verum est:si patrem habet.si non habet patrem:⁊ matrē habet dicit Hug.Credo filium esse in potestate matris q̄tum ad oblationē:sed secus est si habet ⁊ patrem.quia mater non posset eum offerre.ē.c. q.addidistis.⁊.c.quicūq̄z.[vestez religiōis.]quo ad femminas. hug.[tonsuram.]quo ad masculos.hugu.[in vtroq̄ segu].i. masculos:⁊ feminis doli capacibus:⁊ q̄sentientibus.alis nō credo aliquos posse fieri monachos.hug [aut si forte]ponit scōm casum[parentes talem vestem] vel tonsuraz vsam in filijs.[non mog abdicauerint].i. repulerint:contradixerint: permiserunt:cum tamen possint ⁊ auderent cōtradicere.hug. [penitus non licebit[ptz litera[parētib⁹.]scōa pars.dicit q̄ parētibus non licet tradere filios suos monasteriis:nisi vsq̄ ad.xij.annū.⁊ non vltra.qr postea est in voluntate filioꝝ vel cum voluntate parentū vel sine coꝝ voluntate habitum sumere religionis.⁊ inde si spōte intrauerint ⁊ postea habitū dimiserint per excōicationis sniam redire compellātur. [Quisquis.]tertia pars [abolitione].i.relaxatione.archi.[attigisse]cum effectu.i.fecisse.Hug.⁊ arch.[transgressionē excōicationis ⁊c.]quasi diceret,non solum redire cogatur etiam per violentiam ⁊ permanere,vt.xxvij.q.j.si custos.⁊.c.si homo.

Archidia.

Diuisio.

Puella. Ad idem est hoc.c.ex concilio tibur-
tino. Sūma est in rubro. Et diuidi
tur i duas partes. In prima ponit,q̄ si puella ante.xij.annum sine parentum aut tutoris autoritate,sacrum velum susceperit possunt statim parentes vel tutores eam reuocare,non autē si post.xij.annū.per annū ⁊ diem passi fuerint illam esse in monasterio. In scōa ponit,q̄ si iam pubes existens habitum susceperit religionis non poterit a parentibus reuocari.scōa ibi,si vero. Lege. ¶[Puella.]Et idē in puero vsq̄ ad annū.xiij.ante annos.xij.[i infra annū ⁊ diem.]ita tñ q̄ annus iste infra legitimā etatem sc̄z.xij.annoꝝm.vel.xij.annoꝝ includat.quia si filius meus ingta finē xiij.anni intret non dabitur mihi annus ⁊ dies.[ad repetēdum.]quia se offenderetur regula illa.ē.c.i.[Dissimulādo consenserint].i.dissimulauerint,cum contra dicere possent p quod consentire videntur nec ipsa sc̄z post.xij.annuz,mutare poterit.[Si vero.]secunda pars.ptz litera.

Exponit literam.

Velamen. ¶.est,in quo incipit secunda pars que
stionis in qua ostendit gratianus, q̄ non licet mulieribus alteri velum imponere.

Statuimus. Ad hoc inducit.c.hoc.qō est eutitiani pape. Sūma est in rubro. Breue est,⁊ non diuidit. Et litera plana.

Hac autoritate. Hic incipit ꝓm Jo.de. tertia pars,in qua ponit quod paruuli sub testimonio multoꝝ sunt offerendi monasterio.verum gratianus concludit ex.c.ij in qualibet.ē.eo. q̄ si filij fuerunt a parentibus oblati,vel si p̄ter voluntatem parentum habitum susceperunt,nec statim fuerunt reuocati quod oblatione paterna ex proposito sponte suscepto tenentur astricti,postea dicit,quod paruuli sub multoꝝm testimonio sunt offerendi,ad quod inducit.c.sequens.⁊ sic sunt due partes.

Exponit literam.

Oportet. Capitulum hoc quod in-
ducitur sumptum est ex nona synodo. Sūma est in rubro. Lege tex. ¶[Oportet plurimoꝝ]ad cautelam,scilicet ne post modum velint inficiari,quod factum est.ar.xxvij.distinctio.de his.⁊.ē.j. questione.vij.ialuberrimum.[maledicti],id est maledicendi, [quod]scilicet maledicere[est in gratia]id est in beneplacito [pessimoꝝm hominum]id est quod est eis gratum.

¶Questio.iij.

Quod autem. Hic incipit tertia questio.qua que
rit,vtrū puer vel puella q̄ innitus habitum religionis suscepit cōpleti debeat religionis ꝓpositū obseruare.Et diuidit ibi.ita q.in tres partes. In prima ꝓbat magister p tres auctoritates a cōtrario sensu arguēdo q̄ nō.qr nemo ꝗta ꝓpriā volūtatē pōt ad opera perfectionis ⁊ supererogationis trahi. vū in signū huius dicit.xlo at.xix.Si vis perfectus esse veni ⁊ sequere me.Consilia eñ sunt voluntatis,⁊ non coactionis aut necessitatis.alie partes assignabuntur in processu.

Diuisio.

Propositum. Capt̄z hoc est leonis papē. Summa est in rubro.
Et pōt diuidi in duas partes.in prima ponit q̄ professus religionē aliquā sponte illā deserere non pōt. In secūda assignat rōnem.scōa ibi,qō enim quis.Lege.¶[Propositū proprio arbitrio.]Et hoc verbo magister sumit ar.a cōtrario sensu.f.q̄ ꝓpositū nō sponte susceptū sine peccato deseri potest.Hug.Et sic facit ad ꝓpositū magistri[abisq̄ peccato.]quia nemo sit indignus regno dei nisi ex peccato,sed dicit xlo atth.xj.Nemo ponens manū ad aratrū penitentie in statu religionis,ipsum ꝑstendo ⁊ respiciēs retro,sc̄z ipsuz deserēdo,est aptus regno dei.qr agit cōtra votū.ergo qui sic deserit,qō volūtarie vouit peccat grauiter.qr vt dicit Augu. sup ps.vouere est voluntatis reddere vero necessitatis[publice.]venitēte.non dico solēni qr solēnem clericus facere ꝓhibet.[sed publice].i.manifeste,in claustro vel alio loco monasterij[qr ⁊ si]scōa pars.[Innocens.]quo ad illos quib⁹ licet militare[⁊ honestū pōt esse cōiugium]cōiugiū siue matrimoniū.qō deus instituit bonum est.xxvij.q.j.nuptiarū.vnde xlo at.v.ꝙ quem cōiunxit homo non separet Hoc enim magnū sacramentū est xp̄i ⁊ ecclesie.vt dicit apls.ad ephe.v.sed post cōtinentie.votum est dānabile.imo nō est matrimoniū, sed meretricium.[electionē tñ melioꝝ.]nō dubium,q̄ continentia ꝓeminet matrimonio.

Diuisio.

Proclivus. Ad idē est hoc.c.ex concilio
vij.toletano sumptū. Summa est in rubro. Et diuidit in duas partes. In prima ponit:q̄ deserētes habitū religionis sponte susceptū mares vel femine per excōicationis sniam inuiti redire ad monasteriū ꝙsumere habitum dimissum coganť. In scōa punit fautores ⁊ defensores illoꝝ apostatarū.scōa ibi. Si aūt quolibet. Lege. ¶[Proclivus ad voluptatem.]genē.viij.ois etas ab adolescētia sua ꝓna est ad malū.⁊ eccl'.xj.adolescētia ⁊ voluptas vana sunt.i.ad vanitatē ꝙiūcta ⁊ copulata[natura].i.i firmitas humana[imitatrix.]qr ea amat q̄ sequit.Hu.Induerit cū[professionē]sc̄z vt monachus vel conuersus esset. Hug.[inuitus reuerti.]ad bonū volūtarie susceptū.ar.xxvij. q.j.⁊.ij.aliter nō esset cogendus.xxiij.q.v.ad fidē.⁊.j.e.q.presens nisi forte in casu,⁊ ad rps.xxiij.q.iiij.dispicet.Hug.[Si autē.]scōa pars[patrocinio].i.defensione alicuius potētis. Hug.⁊ Arc.[vidue siue monache.]siue deuote,in ꝓria domo.siue in monasterio.Hug.nec superfluit hec pars licet generaliter loquutus sit de feminis:qr.ē.de virginib⁹ hic de viduis vel.ē.de his que intrāt monasteriū.hic de illis,que remanent in domo ꝓpria,vel suscipiunt habitum.

Exponit literam.

Hugu.

Eos qui semel. Ad idē est hoc.c.ex
cōcilio calcedonensi. Sūma est,q̄ si clerici vel religiosi iam p̄fessi ad honores seculares redierūt nisi redierint ad clericatū vel monachatū anathematizent.Lege. ¶[Eos tantū].i.cōnumerati, vel estimati,vel deputati.Hu.[in clero.]qō intelligendū est, nō vt q̄dā dicūt de clericis regularib⁹,sed de quolibet clerico q̄ innuit ex eo q̄ dicit.[semel in clero]qr noie clericat⁹ gliber ordo intelligit.xxi.dist.cleros.q̄ ergo hic distinguit,nec nos distinguere debem⁹.Hug.Alij vero intelligunt ⁊ vt q̄ melij⁹ intelligat de clericis in sacris ordinib⁹ cōstitutis,vt dicit Ber.hisp.⁊ Adelen.q̄ est verior ꝓm Inn.extra de aposta.c. j.⁊ hoc ptz.qr cogunt redire ad ordinē,q̄ nō fieret.nisi essent in sacris ꝓm Inn.⁊ Arc.hoc etiā tz gl.extra de aposta.vidue. in vlti.gl.⁊ sup eā ponit Jo.an.qui dicit q̄ ꝓm Inn.⁊ Host. ꝓbat hoc.c.intelligi de cōstituto in sacris.qr hic dicit[taxati].i.astricti,q̄ non est ante sacrum ordinem.ad hoc extra de electio.cum ex eo.li.vi.Item ex eo,quod hic dicitur[deputati]equiparantur enim constitutis in sacris[⁊ religiosi.]devoto.c.vnico.lib.vj.

Exponit literam.

Ber.hispanus. Adelendus. Innocen. Joan.and.

Cum dicitur. ¶.est,in quo incipit scōa pars
questionis,in qua ꝓbat magister a contrario sensu,quod si inuitus intrauit religionem potest exire ⁊ hoc ꝓbat per sequēs capitulum.m.Arch.

I ☞Actus non est virtuosus qui nō ꝓcedit a ꝓpria electiōe.

Diuisio.

Presens. Hoc.c.est nicolai pape. Summa est in rubro. Et diuiditur in iij. partes. In prima ponit querelā cuiusdam filij qui a patre suo inuitus est in monasterium. In secunda ponit quandam summariam examinationem factam super illo pro promulgatione veritatis. In tertia determinat quid iuris. In quarta prouidet querele mandans inuitum querelantem non compelli. secunda ibi: super qua. tertia ibi. Qua propter. quarta ibi: vnde omnium. Lege. ¶ [¶]Presens quondā comite] desierat ergo esse comes: cū factus est clericus [succederet] quo ad aliquam administrationē: quā ibi habebat vel in ius patronatus: qō ibi habebat pater eius cōstitutum infra tenerā etatem [ablatq patris oblatione] vel abbatis perceptā benedictione. Idem esset si benedictio interuenisset. q. non obligasset: cum ille semper reclamauerit & contradixerit. sed narrat sicut accidit factū. [Super qua.] secūda pars. [sub adiuratione] per euangelia: vel per reliquias sanctorum. hug. [patrē] qui melius scribat veritatē [semper retinet] scz ante: & post. vnde ptz consensum ex post facto non prebuisse. [ab in sequentibus]. i. ei persecutionem faciētibus: scz epo & aliis eius hereditatem habere cupientibus [monachico &c.] nec hoc valeret: si hoc coact⁹ fecisset [pallio altaris.] sine his fit quis monachus. sed tangit cōsuetudinē illius loci. hu. arc. [Quapropter.] tertia pars [psalmographi] scz da uid. ps. liij. voluntarie sacrificabo tibi [volūtarius.] ps. cvij. [non diligit] virtus enī vt probat phs. ij. ethi. est habitus electiuus. † Actus igitur non est virtuosus: qui propria electione nō procedit. Et sic cū dilectio sit actus virtutis: qō homo non elegit: homo non diligit. Nullū bonū: scz meritoriū: nisi volūtariū. vt dicit Augu. vij. de trinitate [virgā]. ad at. x. [vt nulli inferrent violentiam] q⁹ nō vult dīs cogi hoies ad sua seruitia sed eorum exigit voluntatē. luce. ix. Qui vult venire post me tollat crucē &c. [Unde omniū.] quarta pars [si ita est veruz]. i. si legitime probari potest: ita esse verum. Ecce patet aperte: q⁹ non creditur patris aut filij testimonio: & tanq̄ testimonio testium: cum hic iubeat delegatis iudicibus inquirere veritatem. Hugu. [per hanc occasionem. q⁹ fieri nō debet. C. de epis. & cleri. deo nobis. Lauren. & Archi. ℞m apo. j. ad cor. ij.

Exponit literam.

Hugutio.

Archidia.

Augusti.

Laurentius. Archidia.

Si vero episcopi. S. est, hic incipit. iij. pars questionis: in q̄ dicit quid iuris de his qui allecti ab episcopis siue abbatibus intrant religionem: siue suscipiūt habitum religionis. Et dicit q⁹ tales in religione debent perseuerare: res vero eorum heredibus restituantur: ad q⁹ inducitur sequens capitulum.

Diuisio.

Constituit, cap'm hoc fuit sumptum ex 2cilio maguntio. Summa est in rubro. vel quod dictum est. Diuiditur autem hoc. c. in tres partes. In prima punit eos qui causa auaritie non salutis animarum aliquos ad religionem inducunt. In secunda precipit vt tales sic allecti cum consenserunt in professione religionis debeant permanere. In tertia dispōit: quot res eorum heredibus restituantur. secundā ibi: hi vero. tertia ibi: res vero eorum &c. Lege text. ¶ [Constituit in fructum]. id est vtilitatem. Hugu. [allecti.] verbis: vel munusculis: & promissionibus [allecti.] dico ex toto per talia tractiales non facturi. Nam si alis hoc essent facturi: sed quibusdaz munusculis, vel promissionibus: vel verbis adulatorijs facilius sunt attracti: non credo tunc monasterium debere ledi. Hugu. & Archidia. [hi vero.] secunda pars. [¶ Danere cogantur.] quia ex quo consensum prebuerunt, licet ab alijs inducti tenentur seruare que promiserunt. ¶ Surgit hic questio. vtrum isti qui sic decepti sunt, possint exire. & rescindere quod actū est. Et videt q⁹ sic. q: quis pōt rescindere contractum, si in eo deceptus est. ¶ Ad hanc questionem respondetur vt in gloss. & scōm Hugu. q⁹ non possunt rescindere contractum. Et quando dicitur de deceptiōe dicendū est, q⁹ nulla potest hic deceptio allegari. cuius cōditio melior facta est. extra. q̄ō metus causa. cum dilectus. & de cōuer. 2iuga. ex parte. & c. veniens. [heredibus]. i. filijs. [redd antur.] ℞q nulli suus dolus debet esse lucrosus.

Exponit literam.

Hugutio. Archidia. Questio.

Ridet.

¶ Questio. iiij.

Diuisio.

Quod vero. S. est, in quo incipit iij. questio, qua queritur, vtrum ab vno monasterio ad aliud districtus sit licitum monacho transire. Et diuiditur hec questio in partes duas. In prima probat magister q⁹ possit transire. In secunda probat contrarium.

Virgines Ad hoc inducit hoc. c. pro parte affirmativa. Et est ex concilio tiburtino sumptū. Summa est, q⁹ de vno monasterio licet transire propter districtiorem vitam sed non ob fugiendā disciplinā. Et scōm hoc potest diuidi in duas partes. scōa ibi: si vero. Circa hanc questionē vide quid disputauim⁹. 3. xix. q. iij. nullus abbas. vbi assignati sunt tres casus: in quibus licitum est transire de vna religione ad aliā. Et ita de vno monasterio ad aliud. Lege. [Virgines.] Hug. vero qui tenet q⁹ non liceat monacho vel canonico regulari transire ad aliud monasteriū sine licentia sui abbatis: vel prioris: cum propria voluntati abrenūtiauerit. Et hoiem vice dei supra caput suū sibi imposuerint. vt. xij. q. j. nō dicatis. q. xix. q. iij. statuimus. dicit: q⁹ hoc. c. scz virgines, locale est: & non loquitur de monachabus. In illa em̄ tertia in qua factuz est cōcilium tiburtinū sunt quedā virgines moniales: que nō sunt monache: & propria habent: & seculariter viuūt: & testamentū cōficere possunt. Et de talibus loquit hoc. c. virgines q⁹ licet transire ad religionē: sicut & clericis sine cōsensu sui maioris. Sed nec in hoc capīo ōz q⁹ licet eis transire sine consensu sue abbatisse. hug. [peregre. Jetiā sine consensu maioris: si nō sunt monache: qō magis credo. vel peregre cum licentia sue prelate: si monache sunt. hug. Sed scōm superius determinata sufficit petere licentia etiaz si non habeatur in casibus assignatis. xix. q. iij. nullus abbas.

Diuisio.

Exponit literam.

Quod autē. S. est: in quo magister dicit q⁹ id qō in precedenti capīo dictum est de virginibus: est intelligēdum de monachis & de quibuscā clericis. Ber.

Sed obiicitur. S. est: in quo incipit secunda pars questionis: in qua proponit contrarium eius: quod supra promissum est per capitulū sequens.

Monachis. Cap'm hoc est beati basilij in regula sua. Summa est in rubro. Breue est. Lege. ¶ [¶]Monachis vel monacho nō licet votū vouere siue &c. ¶ Ratio est q⁹ monachus est subditus abbati: siue prelato suo q̄tum ad operationes suas: scōm professionē regule. Et ideo non est sui iuris: sed est subditus voluntati abbatis. Et ideo sine licētia abbatis non oz vouere. vñ nullū vōtū religiosi est firmū: nisi sit de 2sensu prelati: sicut nec votū puelle existētis in domo: nisi sit de cōsensu pris: sicut hī nume. iij. nec votū vxoris: nisi de 2sensu viri. Sed tū hoc cap'm nō vī facere ad ppositū gratiani. q⁹ q̄is monachus nō possit vouere sine 2sensu abbatis: tū quo ad ingressum arctioris monasterij vel religionis non manet sub potestate abbatis. q⁹ possit euolare ad strictiorem religionē petita licētia licet nō obtenta: nec ad hoc requiritur 2sensus abbatis [frangendū.] si abbas voluerit vel scādalum inter fratres generet: als non est de rebus monacho licitis. Hugu.

Exponit literam.

Monachum. Ad idē ē hoc. c. ex cōcilio agathen. sumptum. Summa est in rubro. Et diuidit ē in. iij. partes. In prima ōz q⁹ null⁹ recipiat monachū alterij⁹ mōasterij sine abbatis sui licētia vl⁹ pmissione. Et si recept⁹ fuerit reuocet. In scōa ōz, q⁹ nec clerico nec monacho ad aliū epatū ītz de nagaris: sine cōmēdatinis lr̄is sui epi. In tertia pte ōz: q⁹ monach⁹ solitariā cellā habere ñ oz: nisi abbas ei pmittat aliq̄ rōnabili cā. In. iij. ōz: q⁹ abbas nō oz habere diuersas cellulas: vl plura monasteria: nisi ppter incursus hospitalitatis. scōa ibi: ītē clericus. tertia ibi: feruādū. q̄rta ibi: abbati. Lege. ¶ [¶]Nodo nachū.] ītē cleric⁹. scōa pars. [pīitis sñe]. i. prime posite: scz vt sine lr̄is sui abbatis nō recipiat i aliquo monasterio, sicut dictū est de clerico. hu. & archi. [verberibus.] Nā licet eos verberare, sicut & alios clericos, moderate tñ. di. xly. cum beatus de licentia abbatis, qui rigorē regule pōt mitigare circa monachos, prout viderit expedire. de cōse. di. v. carnē. Dicit aūt hec archi. q⁹ ista lr̄a vī ꝛtradicere hu. qui dixit. Qualiter aūt abbas debeat punire monachos. nō est determinatū in canonibus, sed puniet eos pro arbitrio suo. vel scm regulam beati benedicti talia potius inter monachos agunt scm eorū regulas & mōasteriorū cōsuetudines q̄ obseruantia iuris ordinarij scōm ipm hug. qui ita notat. q̄. q. j. nō dicatis. sic di. l. s. salon. archi. [feruādū.] tertia pars. [solitarias]. i. singulares, & separatas a cōi casu alioz & monasterio, nisi &c. ptz litera. [abbati.] quarta pars. [singulas]. i. in singulares diuersas cellulas, aut plura monasteria intitulat, vt infra cā. xxi. q. j. vnū. et extra de sta. mo. c. fi. sed vnum intitulatū & aliud cōmendatū hre potest, sicut eps plures ecclesias sicut. j. cā prozi. q. j. c. iij. Item plura monasteria potest habere sub se, sed tantum vnius

Diuisio.

Exponit literam.

Archidia.

vnius erit prelatus: sed prelatus reliquorū preerit tanq̄ maior. [nisi] hoc refertur ad id qō dixerat diuersas cellulas: qō potest intelligi de cameris. non enim licet abbati habere priuatas cameras: vt eius fama sit bona & testimonium sit bonū. Hugu. & Archidia.

Verum hoc. S. est: in quo gratian⁹ soluit ꝛtra dictionē: que videbat esse inter capitula duo iam posita dicens, q⁹ duo capitula precedentia intelligunt de illis qui inter fratres nolunt regulā districtioris obseruantie obseruare. de quo fratres scandalizantur. vel quod dicitur in his capitulis statutum est propter illos qui votum peregrinationis assumunt tanq̄ vagi regularem disciplinam fugientes quod nec clericos nec monacho licet.

¶ Causa. xxi.

Archipresbyter. Facta interpositione: in quoq⁹ causis precedentibus de statu monachorum & conuersatione reuertit magister gratianus ad tractatum de statu clericorū cōtinuās tractatuz suū ex fine capituli superioris causer: vbi dictū est abbatez plura monasteria habere non debere. qō ne quis indiscrete acciperet: annectit tractatū in hac. xxi. causa in qua ostendit qualiter quis potest habere: vel nō habere duas ecclesias interserit etiā qua pena sint puniendi clerici: q⁹ sua auctē ppria eccl'ia relicta trāsierint ad aliā eccl'iam. interserit etiā qualiter clerici nec secularij negotijs debent esse tractatores: nec fulgidas vestes habere: nec proprio epo cōtepto ad iudicē secularē cōuolare. Et vt hec melius patēant thema proponit: de quo elicit. v. questiones. Prima est an clericus potest in duabus ecclesijs [inscribi]. i. intitulari.

¶ Questio prima.

Diuisio.

Duobus. Hic intitulatur prima questio pdicta. Ad quam rñdet q⁹ non nisi in sex casibus. Unus est cum eccl'ie pauperes sunt. vt. x. q. iij. vnio. Scōs est ppter dispensationē epi: vt. lxx. di. sanctorū. Tertius est ppter pauci-tatem clericorū: vt. j. e. c. j. in fi. Quartus est cum habet vnā in titulatā clericus: & aliam cōmēdatā. vt. j. e. qui plures. Quintus est si papa hoc cōcedit. vt. j. e. relatio. Sextus cū vna adheret alteri: vel pendet ex altera: vt extra de eta. & quali. eā te. Et diuidit in tres partes. In prima rñdet negatiue ad questionē. In scōa excipit casum cōmende. In tertia excipit aliū casum: scz dispensationis spālis. scōa ibi. in. ℣. sed cōtra. tertia ibi: in. ℣. pōt etiā. De ista materia plenissime disputauimus c. sanctorū. di. lxx. & in. c. dñi. di. lxxix. per plures questiones ibi vide: q: hic breuiter transire volumus.

1 ☞ Episcopus non potest immutare ecclesiasticam consuetudinem.

2 Canonicus quis potest esse in pluribus ecclesijs.

Diuisio.

Exponit literam.

Hugutio.

Clerici. Hoc. c. inducit pro parte negatiua & est sumptū ex synodo. vij. Summa est in rubro. Et diuiditur in. iij. ptes. In prima ponit prohibitionē. In secūda assignat multiplicem rationem prohibitionis. In tertia rñdet cuidam tacite questiōi. In quarta excipit casuz inopie. scōa ibi: negotiationis. tertia ibi: ad vice. quarta ibi: & hoc quidā. Lege. ¶ [¶]Clericus ab instanti]. i. pūti: quasi diceret de cetero. hugu. archi. [nō cōnumeretur]. i. intitulet: vel quo ad clericatū: vel dignitatem: vel prelationē. hug. [cōnumeret] dicit: q: cū aliquis in titulatur de numero clericorū illius eccl'ie icipit esse. hug. [in duabus ecclesijs] negotiatiōis em̄ est hoc. Ecce prima ratio: q: nisi assit ecclesiarum necessitas: & cōis vtilitas tenere simul duas ecclesias potius videt auaritie: & turpis lucri ℣ diuini officij affectus: q: cum non possit simul officiare in duab⁹ ecclesijs: non querit officiū: sed beneficiū. & sic contra apostolus querit datum, & non factū vel fructū. querit em̄ temporale lucrum & non animarum salutem. [consuetudine]. i. lege vel forte quia tunc non erat visitatum. [ad minus enim]. secunda ratio [dñica] ad at. vj. & Luce. xvj. [Nemo potest &c.] Ex hac autoritate introducta patet: quod nullus debet esse clericus prebendarius in duabus ecclesijs: nec prelatus duarum eccle

siarum saltem sub diuersis episcopis. Inducitur autem ad ostendendum, quod nullus debet habere duas ecclesias cum duabus non possit officium intendere: presertim in duobus episcopatibus. quia subesse non potest duobus episcopis. [vnusquisq⁹ enim]. tertia ratio [scōm apostolicam] apostoli pauli vox est. j. ad cor. vij. [in quo]. i. in ecclesia: in qua primo intitulatus est debet perpetuo perseuerare: vt distinctio. lxx. sanctorum. Hug. Et ideo dicit Innocen. quod omne beneficium requirit residentiam. & scōm Hostien. si sit. xx. solidoū. extra de cle. non resi. conquerente: nisi contrarium constet: q⁹ dic vt legitur: & nota. in dicto capitulo conquerente. extra de cle. non resi. Dicit etiam Innocen. quod differentia est inter consuetudinem: que cōtinuam residentiam exigit: & eam: que habet: quod non percipiat beneficium: nisi resideat in primo casu recipiendo secundam: que similiter residentiam exigit ipso iure renuntiat prime. Et est ratio quia non potest continuam residentiam in vtraq⁹ facere. Ad hoc facit quod legit & no. lxxxi. distinc. si quis sacerdotum. In secundo casu non videtur renuntiare prime: cum hec consuetudo non habeat quasi fit satis: qō a beneficio abstineat scōm Innocē. qui hoc no. de cle. non resi. clericos. Scias tamē: q⁹ petrus de sampiana, circa hanc materiam dicit, q⁹ quedam sunt prebende: que de consuetudine residentiā exigūt: & cōpellitur quis residere: quo casu non potest quis habere plures: etiā ex ℣pi dispensatione: & sic extra de preben. ad hoc. In fi. Sic etiam notat Innocen. extra de renuntia. ad monet. † Episcopus em̄ non potest ecclesiasticā cōsuetudinē immutare. xxv. q. j. que ad perpetuam. Et quedā sunt prebende: que de consuetudine residentiā non requirunt: hoc est non compellitur quis residere: sed nisi resideat nō percipit fructē de 2suetudine. & tunc pōt episcopus dispensare: q⁹ plures canonias habeat non prebēdas. Sic potest intelligi illud. lxx. dist. sanctorū. Expedit em̄ ecclesie plures habere ministros: scōm pe. qui ita notat extra de preben. de multa. Archidia. [Que em̄]. quarta ratio. [alie na.] certe valide. aliena sunt a deo: & a diuina voluntate quere re in rebus ecclesiasticis turpe lucrū. deus em̄ vult vt res ecclesie sint ad salutem animarum: cui aduersatur turpe lucrum vnde apostolus vetat viros ecclesiasticos agere turpis lucri gratia. i. ad ti. iij. & ti. i. deus enim vult: vt omnia ordinentur ad charitatem. q: scōz apostolum finis precepti est charitas: cui aduersatur turpe lucrum: quod ordinatur ad auaritiā et amorem mundi: q⁹ excludit cahritatem. quia. j. Jo. j. Qui diligit mundum: & ea q: in mundo sunt: non est charitas dei in eo. [ad vite vero huius necessitatē.] Tertia pars. respondet tacite obiectioni. quasi diceret quid si ecclesia non potest eum sustentare. Rñdet exerceat aliquod honestum studium vnde viuat. ad necessitatem enim vite transigendam nō debemus turpia lucra querere: quia per multas vias licitas possumus acquirere vite necessaria: vt per opera manuū vel per alia honesta opera & artificia. sicut fecit apostolus qui ait. act. xx. Ad ea que mihi opus erāt: & his qui mecuz sunt manus iste ministrarūt [& hoc qui dem] scilicet q⁹ nullus connumeretur in duab⁹ ecclesijs. Archidia. [in hac vbe.] scilicet nicena: in qua septima synodus fuit celebrata. xvj. distinc. sancta. Hugu. et ijn qualibet alia est obseruandum: vbi non est paupertas ecclesiarum: vel paucitas clericorum vnde subdit [ceterum in his] scilicet ecclesijs &c. [indulgeatur] quarta pars [indulgeatur] quod possit habere plures ecclesias [propter inopias]. id est paupertatem clericorum: non valentium se sustentare. de rebus proprijs: vel ecclesie proprie. No. hic scm hug. qō permittit extra ciuitatem et in ciuitate prohibet duplici ratione. prima quia ita contingit de facto. scz q⁹ paucitas clericoz & paupertas ecclesiarū potius est extra ciuitatē: ℣ in ciuitate. scōa qz illi q sunt in ciuitate possunt sibi facilius consulere: ℣ illi q sunt extra qz illi q sunt extra nō ita facile pūt inuenire qb⁹ sua artificia possint vēdere. Hugu. Notat etiā hic Archidia. † q⁹ quis posset esse canonicus in pluribus ecclesijs. quia hoc est ad honorem & fauorem ecclesiarum: & hoc tenet & seruat curia sed prebendam non potest habere nisi in vna ecclesia quia est in odium ecclesiarum & in fauorem cleri. scōm Bona. Et ideo scōm Jo. de ancho. indubitanter peccat clericus recipiendo diuersa beneficia: maxime in diuersis diocesibus. Ratio prima quia cum vix vnum beneficiū implere sufficiat sibi vendicant aliorum stipendia contra interdictum concilij. extra de cle. non resi. quia. Secunda propter ambitionem. extra de preben. quia. Tertia propter cupiditatem. etiam si deferit primā quam sortitus est & eligit magis pinguem. vij. questione. j. si quis epūs fue. & c. si quis de ordine. Quarta quia videtur contemnere suum episcopum: dum recipit beneficium ab alio. & hoc est graue peccatum. scz contemnere suum epm. extra de

1

2

Archidia.

Joannes.

maio. ꝛ obe. c. ij. licet nō possit dimittere primū beneficiū sine licentia epi. extra de renūtia. admonere. Sic ēt peccat epūs cō ferendo. Et est ratio, qꝛ cōe est vitiū vtriusq; sicut male ordinatis ꝛ male ordinati. lxxxj. di. tantis. ſm Jo. de ancho. vnde dicebat Lau. prebendas duas nunq̄ pōt habere aliquis. Et est ratio ſm eum forte: qꝛ residentiam exigunt. vt ptz extra de cle. non resi. conquerēte. vbi de hoc. vel qꝛ iam haberet plures epos dños: qđ esse non debet. sed ſm ipm lau. ꝙ fuetudo est in contrariū: de qua si contēderet de iure aboleret. extra de pbē. cum iam dudū. cum nedum obtinuerit in cōtradictorio iudicio. ff. de legi. cum de consuetudine. ſm Lau. Archi.

Laurentius.

Laurentius. Archidia.

Sed due. ſ. est: in quo magister soluit. Vn. ꝛ Ber. restringit eū hic magister. c. precedēs: ꝛ prohibitionē ibi positā ad duas ecclesias diuersarū ciuitatū: ꝛ male ſm oēs predictos. Sed tu dic: prout dicit. ſ. c. in principio questionis in summa. archi.

1 ☞ Clericus non potest intitulari in ecclesijs duarum ciuitatum.

Clericum. Inducit magister ad ppositū hoc. c. qđ est ꝙ cilij calcedonēsis. Summa. † ꝙ clericus nō pōt ītitulari in ecclesijs duarū ciuitatū. Breue est ꝛ nō diuiditur. Lege. ¶ [Clericū] intellige hoc. c. nisi pauperes essent. Non em̄ ita pauperes cōsuenerūt esse eccl̄ie epales: aꝛs idem iuris esset in his: qđ in alijs. lau. archi. hug. exponit conscribi quo ad regimen: vel intelligitur generaliter conscribi quo ad clericatū vel regimen. Et subintelligit maxime ſm hug. archi.

Exponit literam.

Sed contra. ſ. est, i quo magister obijcit ꝛtra precedens. c. quia nonnūq̄ reperitur: ꝙ epūs vnius ciuitatis efficit epūs alterius ciuitatis: ꝛ tñ non dimittit primā eccl̄iam: ꝛ fic cōscribitur quis in ecclesijs duaꝝ ciuitatū ꝙtra precedens capl̄m. Et soluit dicēs: ꝙ illud ꝙtingit qñ prima remanet sibi tāq̄ ꝑmēdata ꝛ scōam hz intitulatā. cōmēdata dr, que datur sub custodia: intitulata dr que perpetuo concedit. Et ad hoc inducit sequens capitulum.

Exponit literam.

Quia plures. ij. Sūma est in rubro. Breue est: ꝛ non diuiditur. Lege. ¶ [Qui plures alia sub comendatione] nec dr prelatus eius. hug. ꝛ in glo. Et idē no. extra de elec. nemo de inceps. ii. vj. in glo. magna. post principium. Sed vſitatꝛ: ꝙ procur. vt distinc. lxj. obitū. hu. ꝛ glo.

Sic ꝛ illud. ſ. est: in quo magister determinat. c. sequens: ꝙ debeat intelligi sicut precedens.

Num. Capitulū est concilij agatheñ. Sūma est in rubro. Breue est ꝛ non diuiditur. Lege. ¶ [Unum duobus monasterijs] in quorū vtroq̄ intituletur. hug. [interdicimus] extra de sta. mo. c. vlt. in fi. archi.

Potest etiam. ſ. est: in quo gratianus ponit casus: in quo pōt quis prefici duabus ecclesijs: scz per dispſationē: dum scz vget necessitas: ꝛ exposcit cōis vtilitas: ad qō inducit sequens. c.

Relatio. Capl̄m est beati gregorij in registro. Summa est, ꝙ ex dispensatione pape potest quis esse duarū ecclesiaꝝ epūs. Dividit aūt in tres ptes. In prima ponit exordium. In scōa ponit petitionem clericī: ꝛ populi taraconensis: ꝛ exandit illam. In tertia limitat eam. secunda ibi. Et qꝛ. tertia ibi: illud. Lege. ¶ [Relatio. Et quia.] secunda pars [Cardinalem]. i. principalem: ꝛ proprīū. hu. [sacerdotem]. i. episcopum: vt proprius sacerdos: ꝛ episcopus. hug. scōm ꝙ gratianus inducit hoc capitulū ly vt non est hic expressiuū si militudinis: sed veritatis. vt ibi: quasi lynigeniti a patre. Jo. j. Et ideo dicendum est: ꝙ vtriusq; erat prelatus: ꝛ neutra alteri suberat. Nam illo mortuo vtraq̄ proprīū prelatum habere potuit, ꝛ nunc vtraq̄ proprium habet epūm. hug. [liberam]. i. generalem [illud.] tertia pars. [Cardinalē sacerdotem]. id est principalem: ꝛ proprium epūm. vt distinctio. xxiij. presbyteri. ꝛ distinctio. lxxj. fraternitatem. hu. [nō definas] hoc de speciali priuilegio. vnde non obuiat. di. lxxxix. c. j. cum consimilibus. cum illud sit regulare: ꝛ de iure cōi: hoc aūt de speciali priuilegio sit concessum.

Exponit literam.

Diuisio.

Diuisio.

Non enim. ſ. est: ꝛ nō continuatur capitulo precedenti. sed illi. ſ. potest etiā quasi diceret. Alterno dixi iure speciali: non cōmuni. Non em̄ iure cōi potest vt er ꝙ. hug.

¶ Questio. ij.

Vi vero. Hic intitulatur secunda questio: qua querit. Si clericus suam ecclesiam relinquere voluerit: an possit ad aliam trāsire sine literis dimissoꝝ suī episcopi. Et diuiditur in. iij. partes. in prima probatur: quod nemo sine literis commendatitijs sui episcopi potest transire ad aliam ecclesiam. Et hoc probat per sequens. c. Alie partes patebunt in processu.

Diuisio.

Quoniam. Hoc capitulum sumptuꝝ est ex sexta synodo. Summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes. In prima ponit rīndendo ad questionem negatiue: ꝙ nullus clericus sine dimissoꝝ literis epi sui in alterius epi ecclesia debet intitulari. In secūda ponit penam tam intitulati: quā intitulato contrarium facientibus. scōa ibi. Qui vero. Lege. ¶ [Quoniā precipimus ꝛc.] Istud preceptū: ꝙ nullus clericorum sine literis ꝛc. est rationabile: ꝛ multum conueniens. Tum primo vt sui status ordinis ꝛ vite ꝛ cōditionis testimonium portet. Scōo ne vagabundus in opprobriū cleri discurrat per mundū. Tertio si bonis est non tanꝙ suspectus: vel suspensus ab ignotis reputetur. Si vero malus sit precauea tur. [Qui vero] scōa pars. [ordinauerit] re vera. vel dic in alia ecclesia instituerit. hu. archi. [deponant.] si admoniti no luerit acquiescere. ꝛ hoc de rigore. Ex misericordia tamē minus puniuntur. vnde scōm diuersitatē canonū diuerse pene instigunt. vel dic deponantur: qō magis credo. i. suspendantur ab officio ad tempus: vt ex sequenti capitulo potest perpendi.

Diuisio.

Exponit literam.

Archidia.

Placuit. Sequit hoc. c. ex cōcilio hispaleñ. sumptū. Summa est, ꝙ clericus q sine licentia sui epi relicta sua ecclia ad aliam trāsit debet cogi ad primā reuerti. Et diuiditur in tres partes. In prima ponit: ꝙ clericus qui relicta sua ecclesia ad aliā transit debet per epm̄ ecclesie ad quam confugit ad priorem remitti. In scōa ponit: ꝙ si epūs ille statim talem clericum nō remiserit: debet cōione priuari donec remittat. In tertia ponit ꝙ clericus sic transiens a suo officio suspensus per aliqđ tēpus debet in monasterio relegari: ꝛ postea ad suū officiū restitui. scōa ibi. Qui vero. tertia ibi: desertoꝛ. Lege. ¶ [Placuit cōpellēte.] hoc cōe delicti: qō cōmittitur in sua parochia. extra de fo. cōpe. c. fi. cum cōcor. [sacerdote]. i. epō. archi. [Qui ꝙ] scōa pars [exceptionis]. i. excusationis. hu. ꝛ archi. [ꝙdiu]. i. donec eum restituat cōione sacroꝛ. hu. [priuatū]. i. priuandū hug. archi. [desertoꝛ.] tertia pars. [cingulo honoris atq̄ ordinis]. i. executione sui officij [exutum]. i. suspensum ad tempus. hu. archi. [in talibus] scz clericis fugitiuis. hug. [propagationis]. i. huius male cōsuetūdinis [licētia]. i. impunitas [aboleri]. i. deleri, ꝛ extingui.

Diuisio.

Exponit literam.

Obijcitur. ſ. est: contra hoc qō proxime dictū est ꝙ ad aliā eccl̄iam transiens reuocar. Ad primā obijcit per sequens. c. licet non sit vere obiectio.

Si quis. Incipit scōa pars questionis. Jo. de. arch. hoc. c. est calcedoneñ. xcij. Summa est in rubro. Diuiditur autem in duas partes. In prima ponit: ꝙ transiatus de vna ecclesia ad aliam nihil iuris retinet in prima nec in locis illi subiectis. In scōa ponit: ꝙ si talis trāslatus prime ecclesie se immiscuerit depotestatur. scōa ibi: eos. Lege. ¶ [Si quis iam translatus] autoritate sui episcopi: vel alterius prelati translatus dico: cum effectu scz non animo tantum sed etiam corpore. Ita scilicet ꝙ corpore aliter acceperit possessionem, ꝛ administrationē illius ecclesie. nihil habet cōmune cum priori, nisi dispensatiue cuz eo agatur ab. episcopo suo: vel nisi aliquis casuum. ſ. c. q. in principio assignatorum currat. Hugu. [siue cum martyrijs] id est capellis ad honorē martyrum constructis sub priori ecclesia constitutis [aut eorum] scz martyrum ꝛ zenochionū ꝛc. [negotijs] quasi diceret non participet rebus illius ecclesie: nec rebus alicuius loci subiecti illi ecclesie, nec intromittat se ibidem de aliquo officio. vel negotio, quasi clericus prime ecclesie. hu. [eos.] scōa pars. [phibita] vt scz nihil cōe habeat cum priori. Hug. deponatur.

Diuisio.

Exponit literam. Archidia.

Hugutio.

Sed aliud. ſ. est, in quo gratianus soluit predictam contrarietatem dicens, qđ aliud est transferri autoritate superioris prelati, aliud est propria temeritate transire. primū permittitur, scōm prohibetur.

Sicut autem. ſ. est, in quo incipit tertia pars questionis. archi. in qua magister ostendit, quod sicut duabus ecclesijs vnus preponi non debet, ita vna ecclesia duos prelatos habere non debet, ꝛ ad hoc inducit capitulum sequens.

Sicut

Diuisio.

Sicut in vnaquaq. Capl̄z ē cilij chalcedōnēsis. Summa est in rubro. Et diuiditur in tres partes. In prima ponit ꝙ vnī ecclesie non plures sed vn̄ tñ rector ꝛ pastor esse dz. in scōa ponit phibitionē ne ſm̄ hoc. In tertia assignat rationem. scōe ibi: vñ. tertia ibi: qꝛ ecclesia. Lege tex. ¶ [Sicut in vna quaq̄ ecclia in vna quaq̄.] i. in qualibet: nō copia clericorum hoc permittit. vt. ſ. c. q. c. j. vel rerum facultas vt ſi. ē. habuerit massa tos. vel familiis: aliōqui illa cōiugetur alteri. vt. ꝛ. q. iij. vnio. Hug. archi. [esse debet] extra de prebē. referēte. Lau. ꝛ. c. cū nō ignores. Archid. Et hoc rationabiliter dr. Tū primo vt ſm Hieron. vnus pficiat ad tollendū scisma. Tum scōo ne vna spōsa sit pluriū. dicit em̄ Aug. li. de bono ꝑiugali. c. xvj. ꝙ aliqđ licuit vnū habere plures vxores: sed nunꝙ licuit vnā vxoꝛē plures habere viros. Sic nec lz vnā ecclesiā plures habere: sed vnū principalē sacerdotē: cui oēs alij subsint. Tū tertio vt pacifice regat. Tū quarto vt ei per vnū diligētior cura exhibeatur. Tū quinto vt per vnū cui incūbit vt in ra ecclesie studiosius custodiatur: ꝛ feruenē illesa. qꝛ ſm ph̄m. ij. polit. cōter possessa mn̄s curant [que]. i. qꝛ. Lau. [sponsa.] ante administrationē corporalē. hu. archi. sine ante possessionem adeptam [vxoꝛ.] post possessionē adeptā. vel vxoꝛ. i. postq̄ eius cōcubitu. i. ordinatione: ꝛ administratiōe vtiē pfecerit. vij. q. j. sicut alterius. vel ꝙ eodē accipiat ista duo: scz spōsā et vxoꝛ. hu. archi. [tantūmodo. vnū sacerdotē]. i. platū: ꝛ rectoꝛē. ſi. remouet aūt quin in vna ecclesia possint esse plures sacerdotes: quoꝛū vnus sit platus: ꝛ alius vel alij sint subiecti. vñ subdit [qui eā regat: nō pōt]. i. nō debet [plybteros.] vt ambo sint prelati. sacerdotē]. i. prelatū ꝛ rectorē [caste.] quo ad se: [et syncere] quo ad populū, ꝙ bonum exemplū [vnde interdicimus] scōa pars [presbyteros.]. i. platos [qꝛ. tertia ps [scōrū]. i. meretrīx: plurib⁹ se subijcit ens. archi. [Caliꝛ⁹ testat] vñ. q. j. sicut alteri⁹. hu. ꝛ archi.

Exponit literam.

Laurentius.

Laurentius. Archidia.

Diuisio.

Exponit literam.

Diuisio.

Exponit literam.

Archidia.

Diuisio.

Exponit literam.

Archidia.

Hugutio.

Cōductitijs. ſ. est: in quo incipit. ſrta ps questiōis: iq̄ ostēdit gratian⁹ ꝙ conductitijs preſbyteris ecclesia non debet committi.

1 ☞ Prelatus an possit cōducere pretio sacerdotē aliquē vel clericū: ꝛ dare sibi annuatim pro victu ꝛ vestitu certū quid. qui iuuet eum ad seruitiū ecclesie.

2 Sacerdos si habet ecclesiam ꝛ parochianos: ꝛ nō potest viuere de reb⁹ ecclesie: licite potest petere necessaria: ꝛ denegare eis suum officium.

Exponit literam.

Recipimus. Ad hoc inducitur hoc. c. qō est Innocentij. ij. Sūma est in rubro. Breue est: et non diuiditur. Lege. ¶ [Precipimus cōmittatur] quo ad regimen ꝛ curam. hu. [animarū] vnde ly ecclesie: exponitur. i. prelature ecclesiarū. prohibetur em̄ hic: ne sacerdotes sub annuo censu constituantur in ecclesijs quasi prelati: scz vt eis cōmittatur regimen ecclesie: ꝛ cura animarū: extra ne prela. vices suas. quoniā. Et de talibus loquit. patet ex eo qđ dici. [cōmittant]. non em̄ cōmittitur ecclesia nisi prelato. Et ex eo qō dr in ꝑdicta decretali: qm̄ vt sub annuo ptio sacerdotes ad ecclesiarū regimē ꝙstituatur. Et idē est de qualibet dignitate ecclesiastica: puta decanatu: archipresbyteratu: ꝛ huiusmodi. Non enim ibi constituendi sunt aliqui sub annuo pretio scilicet vt quasi decani vel archipresbyteri in illis officijs administrent. extra ne prela. vices suas. ij. hug. ¶ Surgit hic questio

Quæstio.

Respondet. 1

† vtrum prelatus pōt cōducere pretio sacerdotem aliquē: vel clericū: ꝛ dare sibi annuatim pro victu ꝛ vestitu certū quid: qui iuuet eū ad seruitū eccl̄ie. ¶ Rūdet: hug. ꝙ sic. puta si prelatus ecclesie non est sacerdos vel est infirmus: vel peregre profect⁹ est: vel aliter impedit⁹ vt forte ipe nō sufficit eccl̄ie: nec hoc casu ille dr vēdere eccl̄iasticum offm̄ nec ille emere ſz locat operas suas: ꝛ laborē sue persone ꝙ cuilibet lz. vnde nullū spūale hic vēdit: vel emit. Et ita labes simonie hic nō incurrit. ¶ Preterea generalis cōsuetudo est i ecclia dei: vt sacerdotes sic ꝑducant nec talis cō suetudo a papa improbat⁹ lz ei sit nota imo plus dico inqt Hug. ꝙ si clericꝰ nō habeat eccl̄iam: ꝛ ops eū recipere vt viuat: secure pōt dicere. nō tibi cātabo officiū: vel celebrabo missam: nisi mihi ꝓuideas vñ viuere possim vel in pane: vel in pecunia: vel in alia re. Dignꝰ est em̄ mercenarius mercede sua. Et nemo militat ꝓpꝛijs stipēdijs. Preterea nemo cogit facere de suo seruitiū. vt. ꝛ. q. ij. ꝑcare. Tū cautꝰ facit ſi honesto vtaꝛ vel mine ꝛvbo: scz nō possuꝫ tibi seruire: qꝛ ops me cibū acqrere. Si vis ergo laboꝛē mee p

Hugutio.

2 sone: ꝓcura me hodie. imo amplꝰ dico dicit hu. † Si sa-

cerdos habet eccl̄iam: ꝛ parochianos: ꝛ de rebus eccl̄ie viuere non pōt: licite pōt petere necessaria: ꝛ denegare eis suum offm̄: nisi velint ei cibum exhibere: ꝛ vestire. Hec em̄ sunt debita ꝛ iuste peti possunt. Hug.

¶ Questio. iij.

1 ☞ Clerici an possint esse procuratores negotiorum secularium.

2 Negotium seculare dicitur tripliciter.

God autem. Hic intitulaꝫ tertia questio: qua querit: † an clerici possint esse procuratores negotiorū secularū. Et rūdet gratian⁹ ꝙ non. Et ad hoc probandū inducit capl̄a sequentia. De hac questione vn̄ licet cle

Questio.

1 ricis immiscere se negotijs secularibus disputauimus. ſ. di. lxxxvij. in p̄cin. mihi tñ minus hic in summa aliquid dicemus. ¶ Ad hanc ergo questionem dicimus supra hug. † ꝙ seculare negotium dicitur tripliciter. vno modo dr seculare qꝛ est de rebus seculi: siue laicorū: siue clericorum: ꝛ de tali est conclusio. ꝙ tale negotiū seculare siue inter clericos siue inter laicos dūmodo sit ecclasticū pōt tractare clericus. Alia conclusio patet. xv. q. iiij. nullus. ꝛ. xj. q. j. ſ. ex his oībus. ¶ Secundo modo dicitur seculare negotiū. i. secularis. Et de tali negotio seculari est cōclusio, ꝙ clerici non debēt tractare. ista conclusio ptz. xj. q. j. te quidem. nisi pro defensione pupillorū orphanorū: viduarū: ꝛ hmōi miserabiliū personarum. vt dist. lxxxvij. c. j. ¶ Tertio modo dicitur seculare negotium a modo administrandi: scz cum administratur seculariter: scz causa lucri: vel anaritie. de quo glo. sup illud. j. ad ti. ij. nemo militans deo: implicat se negotijs secularibus. Dicit negotia secularia sunt illa: cū animꝰ lucrīs⁹ aplicaꝫ cure colligēde pecunie sine labore corpis: vt faciūt negotiatores vl mercatores. Et de tali est ꝛclusio, ꝙ talis implicatio negotiorū secularīū iterdicitur clericis. vt. xvj. q. j. c. j. ꝛ. c. predicator. Et de tali negotiatione dicit Hieronymus ad nepotianū negotiatoꝛē clericū tanꝙ pestē fuge. ꝛ hmōi conclusionis plures rationes assignari pōt. Prima qꝛ clericus per clericatū se diuino seruitio deuouit dicens. dñs pars ꝛc. sed per secularia negotia se a diuino seruitio subtrahit. qꝛ nemo pōt seruire deo ꝛ māmone. Luce xvj. ¶ Scōo qꝛ cadit a regali celsitudine in pulueꝛē mundanorū. per clericatū em̄ sublimaꝫ in excelsum regalis sacerdotij. Ab hac aūt sublimitate cadūt qui se imiscent secularīū negotiorū pulueri. vnde dñs. Adat. ꝛ. ꝛ luce. ꝛ. iubet viris apticis excutere pulueꝛē de pedibus. i. affectibus suis. Tertio qꝛ implicatio negotiorum turbat oculū cōtēplationis ꝛ deuote oratiōis. vnde in figura huius dictū est moysi. Solue calciamēta de pedibus tuis: quoniā terra in qua stas: sancta est. ¶ Quarto quia non minus requirīt quies: ꝛ deuotio in mūstris tēpli: ꝙ in loco tēpli: ꝛ domo orationis: cū ministroꝛ sit orare: ꝛ non loci. vñ locus eligit̄ ꝓpter gentē: ꝛ non gens ꝓpter locū: vt dr. ij. Machab. v. Cum ergo dñs secularia negotia ementiū ꝛ vendentiū ejecit de tēplo: ne domus orationis fieret spelūca latronū. vt ptz mat. xxi. ꝛ Jo. ij. Longe magis voluit clericos longe fieri a negotijs secularibus. Et tñ sit ꝙ nunc de hac questione.

Exponit literam.

Diuisio.

Exponit literam.

Lauern.

Diuisio.

Credo. Ad ꝙfirmationē conclusionis sue inducit sequentia capl̄a. quoꝝm primū est hoc qō est ꝙcilij carthaginensis. Sūma est in rubro. Dividit aūt in tres partes. In prima votū vni⁹ patris in ꝙcilio dicētis nō licere clerico agere ꝓcuratoꝛē vel dispēsatoꝛem in domo laici. In scōa ponit approbationē eiusdē voti per aliū patrē cōcilij. In tertia ponit approbationē eiusdē facta in ꝙcilio. scōa ibi: grat⁹. tertia ibi: vniuersi. Lege. ¶ [Credo. ad actiones] seu administrationes vel ꝓcurationes ꝙ eo dem accipiunt. hu. vel ad actiones quo ad causas. hu. administrationes.] quo ad res tpales. hug. [ꝓcurationes] quo ad dispensationē familie in victu. ꝛ vestitu. hu. [domoꝝ]. i. familiaꝝ [laicaliū.]extra ne cle. vl⁹ mo. c. ij. ꝛ. iiij. [gratijs.] scōa ps [apꝛoꝝ]. i. apꝛi plurale ꝙ singulari. hu. ꝛ lau. [secularib⁹]. i. secularīū viroꝝ: vl etiā secularīū rerū et ecclasticaꝝ: nisi eps tolicitudine eccl̄iasticaꝝ rerū habere ꝓcipiat. lxxxvij. di. c. j. hu. [sine autoribus]. i. nō sint autores. i. ꝓcuratores. [sine offō] i. cessent ab offō clericali [vniuersi.] tertia pars. [digerūt ꝛc.]

Diuisio.

Placuit. Ad idem est hoc capitulum ex cōcilio carthagineñ. Sūma est eadem ꝛ precedenti. Et diuidit in duas partes. In prima phibet: nec clerici sint cōductores vectigaliū: aut ꝓcuratores domorum secularīū. In scōa assignat rationē, scōa ibi: quia.

Exponit literam.

Lege. ¶ [V]Dlacuit conductores] vectigaliumꝫ huiusmodi aliqua emendo vilius: vt vendant carius. quod est negotiari: quod omnino est interdictū clericis [p̄curatores] secularium domorum nec alicui turpi lucro insistant.

Diuisio.

ypzianus. Ad ideꝫ est hoc. c. cypziani in quādā epistola. Sūma est in rubro. Et diuidit in tres partes. In prima p̄mittit salutationem. Jn scā narrat statutum sanctorum patrū: ꝙ nullus laicus in suo testamento clericuꝫ relinquere debet: tutorē vel curatorē. Jn secunda ponit penā in ꝫtrafacientes. scā ibi: iam pridē. tertia ibi: ac si quis. Lege.

Exponit literam.

¶ [C]ypzianus p̄scripteris ꝛc. Lapkm hoc ꝫ generaliter vi de: tur loqui de clericis: tamē specialiter intelligitur de sacerdotibus: ꝫ diaconib⁹: ꝫ subdiaꝫ. ꝫ de tutela testamētaria: quā sacerdotes vel diaconi vel subdiaconi nec debēt nec possunt suscipere. Et ꝙ ita debeat intelligi ptz ex ꝟbis eiusdē cypziani. s. di. lxxxviij. necꝫ. hug. [consistentibus plebi] ꝛc. i. in plebe. hug. [iam pridē scā pars [cōcilio]. lxxxvi. di. i. peruenit. archi. [et] p̄to. i. Archi. [tutorē curatorē testamento] sz quid est ꝙ dicit curatorē in testamento. cum cūrator in testamēto non detur. C. de testa. l. penult. s. fi. puberes eñ sibi curatores petunt: ꝫ eorum consensu. ꝫ indicis aut. dantur. vt. C. qui pe. tu. l. j. ꝫ. l. iuris pietas. ¶ Rūdeo iuxta hug. ꝫ archi. ꝙ verū est: ꝙ curator in testamēto non datur: sed datus confirmatur. in sti. de cura. s. fi. [quando] i. quia [sacerdotio] quo ad p̄sbyteros [ministerio] quo ad diaconos. hu. archi. [Scriptū eñ] ij. ad ti. ij. [placere ei] sz deo. hug. [p̄obauit]. i. denouit: qō ostendit statutū patrum post modum concilio eporum cōfirmatum: nec sacrificiū. ¶ Surgit hic questio. Cur hoc sic statuatur: cum ille eps iure non sit excōicatus. Dic sit responsio triplex. prima est: ꝙ hoc dictū sit ad terrozē. Alia responsio est Archi. ꝙ intelligatur de eo: qui ius teneꝫ scire. Talis eñ peccat mortaliter: ꝫ decedit impenitēs. tertia responsio est hu. ꝙ talis peccat mortaliter sic in morte nolendo sacerdotē iu torem: ꝫ si postea nō penitet publice decedit in mortali: ꝫ ita cum ecclesia non cōmunicet ei in fine vite in sacramentis ecclesi e: non debet ei cōmunicare in oratione post mortem. ar. xxiij. q. ij. de cōsone. ꝫ. xxij. q. ij. p̄to obeuntibus] merentur] si non respiscant. hug.

Exponit literam. Ambro.

Ollicijs. Ad idem est hoc. c. eiusdē cypziani in eadē epistola. Summa est. Non licet clericis mollicijs. i. delicijs siue voluptatibus ꝫ negotijs secularibus vacare. Bene est. Nō diuidit. Lege. ¶ [ad]Dollicijs]. i. delicijs [laqueis.] quibus dicimus homines carnales illaqueari ne spiritualiū deliciarum epulis digni sint. Jtem vt Ambrosius super luca tenera corporis cura fluxuꝫ deliciarū ꝫ lasciuiarū cupiditate mollitos nequaꝫ celestis aula suscipit: ad quam duris laboriosisꝫ gradibus virtutis ascenditur [nec ad terre nos]. i. terrenorum ꝫ secularium: scilicet laicorum.

Exponit literam.

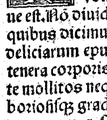
Jqui. Ad idem est hoc. c. eiusdē cypziani in eadem epistola. Summa est: ꝙ clerici non debent delicijs aut secularibus negotijs alligari. Bene est. Lege. ¶ [Q]Di qui auocentur. Jin horis constitutis: ꝫ specialiter loquitur de p̄sbyteris. hug. ꝫ dic [auocent] id est separent, die ac nocte. horis tamen constitutis sz quolibet die: ꝫ qualibet nocte. hu.

Diuisio.

Cerdotum. Ad idē est hoc capituluꝫ eiusdē cypziani vbi. s. Summa est. Non dz quis clericos a ministerio ecclesiastico ad secularia vocare. Et diuidit in duas partes. Jn prima statuit qō dictum est. Jn scā adjcit penā contrafacientibus. scā ibi: ne quis vltra hoc ꝛc. Lege. ¶ [Sacerdotū.] Sensus est ꝙ decretū ꝫ cōstitutio [religioso]. i. causa religionis obseruande facta de p̄sbyteris non vocandis ad testamentariam tutelam poterit obseruari si quod contra factum est vindicetur ꝫ puniatur. Et suspendi tur constructio vsqꝫ ibi obseruari. hu. [necesse]. i. vtiliter. hu. [ne quis. scā pars. [vendicatū] aliter licentia propagationis non poterit aboleri. s. e. q. ij. c. ij. hug. ꝫ archi.

Exponit literam.

¶ Questio. iij.

2 ☞ Persona priuata licite potest vti abiectionibus indumentis.
3 Vestibus pretiosis vti vltra modum est peccatum. Non tamen si secundum modum proprie persone. nu. 4.
6 Clericis non licet vti vestibus fulgidis aut sordidis.
7 Habitus clericalis non debet esse vilis: aut abiectus: nec superbus: sed honestus, ꝫ ordinatus.
9 Vestium vilitas quare pertineat ad religiosos.

Quod vero. Hic intitulat que stio quarta qua q̄ ritur. an clericus debeat se fulgidis vestib⁹ ornare. Et respondet ꝙ nō. ad quod, inducit sequentia capitula. p. plenior intelligētia horum capitulorum. Queritur.

1 ¶ Primo, vtrū liceat pretiosis vestibus vti.
5 ¶ Scōo vtrū liceat clericis fulgidis vestib⁹ se adornare.
8 ¶ Tertio vtrum liceat religiosis vilibus vestibus vti.

Primus ar.

Ad primam questionē sic proceditur. † Et videtur ꝙ vti pretiosis vestib⁹ sit peccatum. primo sic. Omne quod sit propter inanē gloriā est peccatū. sed pretiosa vestimenta nō portanē nisi ad vanā gloriā. vnde gregorius dicit de diuite epulone. Nemo quippe pretiosa vestimēta nisi ad inanē gloriā q̄rit vi delicet vt honorabilior ceteris videatur. Jsta quod p̄ sola inani gloriam pretiosum vestimentum queratur ipsa res testat: qz nemo vult ibi pretiosis vestib⁹ vti: vbi ab aliis nō possit videri. ¶ Secūdo dicit apostolus. ij. ad ti. vi. habētes alimenta ꝫ quibus tegamur his cōtenti simus. qō amplius est a malo est. sed pretiositas vestium amplius est. ergo est peccatū. ¶ Tertio sic. dicit gl. xlDatt. iij. Seruꝰ dei non debet habere vestimentum ad decozē vel delectationē: sed tantū ad tegendā nuditatem. ¶ Jn oppositū est ꝙ dicit Seneca ad quandā reginam. Jnduc te delicate non propter te: sed ne dignitas regia vilescat. ¶ Respōdeo dicēdus iuxta sanctū Tho. quoh̄beto. q. quod aliter est hic loquendū de persona publica: ꝫ de persona priuata. De p̄ sona publica sit ista cōclusio. quod vtrūq; potest esse laudabile: scilicet vti pretiosis vestib⁹: ꝫ vti vilibus. patet cōclusio. Jsta in persona publica est duo considerare. scilicet status dignitatis: ꝫ ppie psone cōditio. Circa q̄ duo ita se debet habere: ne dignitas autoritatis veniat in cōtemptum: ꝫ ne ipse in superbiā efferatur. vtrūque ergo potest ei esse laudabile: ꝫ quod pretiosis vtatur ad reuerentiam autoritatis inducēdā: ꝫ quod vilis vtatur ratione propie humilitatis. Jta dūtaxat vt que ad autoritatē conseruandam fiunt in superbiam non degenerēt. et dum nimiū fer uaꝫ humilitas: regēdi frangatur autoritas. sicut dicit Augustinus ꝫ hoc modo laudabiliter sacerdos in diuino officio pretiosis vtitur vestibus ad reuerētiā diuini cultus: et laudabiliter ab huiusmodi propter humilitatem abstinet in quibusdā religionib⁹. ¶ Si vero loquamur de priuata psona sunt tres cōclusiones. Prima est. † qō virtuosum est ꝓpter propriam humilitatem si abiectionib⁹ indumentis vtatur etiam ꝙ status proprius regrat. vnde Hezozius dicit in homilia de beato Joāne p̄dicta. Si abiectio pretiosi indumenti virt⁹ nō esset: euangelium de Joanne nō diceret. erat indutus pilis camelozum. patet etiā cōclusio: quoniā multi reges ꝫ principes: et prelati sancti commendantur in vitis eoꝝ: quod humilib⁹ vestibus vsi sunt et abiectioꝝ: q̄ status eozū requirebat. ¶ Secunda cōclusio. † peccatū est vti pretiosis vestibus si vltra pro prium modū excedat. Cōclusio patet ex argumentis factis in principio q̄stiōis. Et quia pretiosum dicitur relatiue: sicut ꝫ magnum cū id quod est vni pretiosum alteri pretiosum nō sit: pretiositas vestiū semper sonat in excessum propriꝫ modi. Et secūdū hoc peccatū est vestibus p̄ tiosis vti. Et sic loquit Hezozius. ¶ Tertia cōclusio. † Licitū est vnicuique quod secundum modum proprie persone pretiosis vtaꝫ. patet cōclusio. Dicit enim glos. prima ad ti. vj. Non in tortis crinibus: aut auro: aut margaritis vel veste pretiosa. gl. vltra modū suum. Et ita si quis pretiosis vestib⁹ vtatur secundū modum suum non peccat.

Secūdū arguentū.

Tertius ar.

Opponit in contrarium. Respōdet.

¶ His habit is dicēdum est ad rationes in oppositū. Ad illud gregozij iam patet responsio. Ad id vero qō dicit apostolus. Rūdet: qō in alimēto ꝫ tegmento intelliguntur omnia nobis conuenientia secundū conuenientiā nostri status. ¶ Ad tertiā de glo. xlDatth. iij. patet respōsio. quia licet seruus dei nō debeat habere vestimentū ad decozem: qz hoc vanum est: nec ad declarationem. qz hoc carnale est. dz tamen habere tegumentum nuditatis: quod sit honestum ꝫ ordinatum. Et ita requiritur: qō vestimentū eiꝰ nō sit vile ꝫ abiectū, sz honestū ꝫ ordinatū secundū tempꝰ.

Tertia conclusio.

Ad primus et secundum argumētum Ad tertius.

Ad secundā sic procedit. † ¶ Et videtur ꝙ clericis liceat fulgidis, siue claris. aut pretiosis vestibus vti. Primo hoc videt licere. ne sz clericalis dignitas veniat in contemptū. ¶ Scōo arguitur ex gl. que dicit, ꝙ purpurā ꝫ sandala ferre possunt. Nā vestis ornata purpura fuit. ¶ Jn oppositū sunt oia capita omnia in hac questione posita. ¶ Respondeo dicēdū sub ista

Primꝰ ar. Scōm ar. Opponit ꝫ Rūdet.

Prīa cōclu.

ista conclusione. † ꝙ clericis nō licet fulgidis aut sordidis vestib⁹ vti. Jsta cōclusio est in forma. in. s. ecce. di. xlj. vbi sic ōr. Ecce quibus oporteat sacerdotē ornatum esse: sz moribus. Preterea oportet illum ornatum esse in exterioribus: habitu videlicet. vt nec fulgidis nec sordidis vestib⁹ se ornet. Patet etiam conclusio ex capitulis presentibus. ptz etiā ex illo augustini in regula clericoꝝ. Non sit notabilis habitus vester: nec affectetis vestibus placere: sed moribus. Et augustinus de seipso dicebat. fateoꝛ de pretiosa veste erubesco. Et iō cum datur mihi vendo eam ꝛc. ¶ Scōa cōclusio. † Habitus clericalis non debet esse vilis: aut abiectus: nec superbus: sed honestus ꝫ ordinatus. Conclusio quo ad primā partem ptz: ne sz dignitas clericalis veniret in contemptū. ptz cōclusio quo ad secundam partem. sz ꝙ non debet esse superbus. qz sicut habetur. in. viij. synodo. omnis iactātia ꝫ ornatio corporalis: que sz superbiam pariat. Quo ad tertiam partem: videlicet. ꝙ sit honestus ꝛc. patet. Honestus autem dicitur habitus ꝫ ordinatus: qui sufficit proprie persone: ꝫ cōgruit statui sue conditionis: ꝫ qui conueniat sociali vite: hoc est dictū quod conueniat nature ad salutem corporis tuendā qui congruat persone: ad eius honestatem seruandam: ꝫ qui non disconueniat societati eozum: inter quos conuersatur ad eozum offensam declinandā. Jsta conclusio patet ex. c. nullus. j. e. q. ꝫ extra de vi. ꝫ ho. cle. ꝫ clerici. ¶ Ad rationes in oppositū.

Scōa conclusio.

Ad primus arg.

Ad primam respondetur negando: ꝙ propter hoc vilesceret dignitas clericalis: nisi pretiosis aut fulgidis vestibus vtere tur: sicut patet ex capitulo sequenti omnis. vnde ex concilio carthaginēsi habetur in. c. episcopus. di. xli. ¶ Ad scōam respondetur, ꝙ glosator falsum dicit: ꝫ falsō vitur fundamento: sz ꝙ purpura fuit vestis xp̄i inter vestes suas. vnde beatus martinus diabolo sibi apparenti in habitu purpureo: ꝫ similanti se xp̄o esse dixit. xp̄m purpuratum nō noui, sed milites pilati in derisionem eius quia regem se dixerat indeozū plectentes coronam de spinis imposuerunt capiti eius: ꝫ vestem purpuream circūdederūt ei ꝛc. Jo. xix. Ex hoc eñ non sequitur ꝙ clerici possint vti purpura ꝛc. vt glosator arguit. sicut nec ꝙ sacerdotes debent portare coronam spineam. aut potare acetum. vnde videtur nobis ꝙ glosator capitula presentis questionis non bene ponderauerit.

Ad secundum.

Ad tertiam questionem sic proceditur. † Et videtur ꝙ non liceat religiosis vilioribus vestib⁹ vti: ꝙ ceteri. Primo sic scōm apostolū. j. ad thes. vltimo. Ab oñi specie mala abstinere debem⁹. sed vilitas vestium habet speciem mali. Dicit enim dominus xlDat. vj. attendite a falsis prophetis: qui veniunt ad vos in vestimentis ouium ergo ꝛc. ¶ Scōo sic. dicit hieronymus ad nepotianū vestes pullas. i. nigras equevita vt cādidas: ornatus ꝫ sordes pari modo fugiendi sunt. quia alterum delicias: alterum gloriam redolet ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. religiosi maxime intendere habent operibus penitentie: sed in operibus penitentie non est vtendum exterioribus signis tristitie: sed magis letitie. Dicit enim dñs xlDat. vj. Cum ieiunatis nolite fieri sicut hypocrite tristes. Et postea subdit. Tu autē cū ieiunas: vnge caput tuū: ꝫ faciē tuā laua. ¶ Jn oppositū est capitulum sequens. omnis. vbi dicitur: ꝙ si inuenti fuerint deridētes eos qui vilibus ꝫ religiosis vestibus armati sunt corrigant. Priscis eñ temporibus omnis sanctus vir cum mediocri vili veste conuersabatur. ¶ Rūdeo dicendū sub ista cōclusione. ꝙ multum licet ꝫ cōueniat vt religiosi vilibus ꝫ abiectis vestib⁹ vtantur. ista cōclusio patet. Primo ex illo. ad ti. ij. De mulieribus dicit apostolus: non in veste pretiosa. ergo hoc magis seruandum est in viro religioso paupertatem p̄fesso. Secundo ex glo. xlDat. iij. que dicit ꝙ seruus dei non debet habere vestimentum ad decozem sed tm̄ ad nuditatē tegendā. Si autē decet omnē xp̄ianum multomagis religiosum. ptz. Tertio qz sancti qui figurā tenuerūt religiosoꝝ vsi sunt vilibus: sicut beatus Joānes baptista. primus sanctus noui testamēti ꝫ vltimus sz enoch ꝫ helias. qui similiter erāt vilibus indumentis. sz saccis. sicut habet apocalyp. xj. Quarto ratione sic. probatur iuxta sanctum Tho. in. ij. q. clxxxvij. ar. vj. Pro quo notādum ꝙ habitus vilis vel incultus dupliciter potest cōsyderari. vno modo prout est signū quoddam dispositionis: vel status humani. qz vt dr eccl. xx. Amicus hominis annūtiat de eo. Et sicm hoc vilitas habitus qñq; est signū tristitie. vnde homines in tristitia existentes solēt vilioribus vestibus vti: sicut ecōtrario in tpe solēnitatis ꝫ gaudij vtunt cultioribus vestimētis. vnde ꝫ penitētes vtunt vilibus vestibus sicut patet Jone. iij. de rege qui indutus est sacco. ꝫ. iij. reg. xxj. de achā. qui cooperuit cilicio carnem suam. Qñq; vero est signū contemptus diuitiarū ꝫ mundani fastus. vnde hieronymus dicit ad rusticum monachum. Sordes vestiū candide mentis indicia sunt vilis tunica contemptum seculi probat. ita duntaxat ne animus tumeat: ne habitus sermo que dissentiat. Et sicm vtrūq; horum capitur argumentum. † ꝙ religiosis competat vilius vestimentum. Tum primo quia religio est status penit⁹ penitētie. Tuz secūdo. quia est status: cōtemptus mundane glorie: sed quod aliquis velit hoc alijs significare cōtingit propter tria. vno modo ad sui humiliationem: sicut enim ex splendore vestium animus humilis eleuatur: ita ex humilitate vestiū humiliatur. Unde de achaz qui carnem suam cilicio induit dixit dominus ad heclam. nonne vidisti achaz humiliatum coram me. iij. reg. xxj. Alio modo propter exemplum aliorum. vnde super illud xlDat. iij. habebat vestimentum de pilis camelozum ꝛc. dicit glo. Qui penitentiam p̄dicat habitum penitentie p̄tendit. Tertio propter inanē gloriā: sicut dicit Augustinus quod in episcopis sordidus ꝫ luctuosus potest esse iactātia duobus primis modis laudabile est abiectis vestibus vti. tertio vero modo est vitiosum. Alio modo potest conſyderari habitus vilis: vel in cultus. secundum quod procedit ex anarritia: vel ex negligentia: ꝫ sic etiam ad vitium pertinet. ¶ His habitis dicendus est ad rationes in oppositum. ¶ Ad primam respondetur negando minozem. Dicimus enim, quod vilitas vestiū non habet speciem mali: imo potius habet speciem boni: scilicet contemptus mundane glorie. Et inde est quod mali sub vilitate vestium suam occultant malitiam. vnde Augustinus libro de sermone domini in monte dicit. quod non ideo debēt oues odisse vestimentum suum: quod plerūq; illo se occultāt lupi. ¶ Ad secundam respondetur, quod ratio nō procedit quia hieronymus ibi loquitur de vestibus vilibus: que deseruntur propter humanam gloriam. ¶ Ad tertiam respondetur, quod ratio non probat aliud: nisi quod homines penitētie dediti non debent ostendere exteriora signa tristitie ad ita ctantiam vel vanam gloriam. vnde sequitur: vt scilicet videa mini hominibus ieiunantes. vnde omnia illa: que dicunt sz vnge caput tuum: faciem tuam laua: ad spiritualem letitiā referuntur: non ad aliqua exteriora signa letitie ostendere. ꝫ tantum de hac questione.

Augusti.

Ad primus argumentū.

Augusti.

Ad secūdū.

Ad tertius.

1 ☞ Clerici possunt habitum transformare ex causa peregrinationis vel necessitatis.
2 Clericus qui vtitur veste virgata vel partita qualiter puniat.

Omnis. Sequitur primum capitulū eorum que magister inducit ad probandum quod clerici non debeant fulgidis vestibus vti. Et est sumptum ex septima synodo. Summa est in rubro. Et diuiditur in tres partes. Jn prima dicit: ꝙ clerici vestibus fulgidis se ornantes ꝫ vnguentis vtentes sunt puniendi. Jn secunda condemnat quosdam hereticos: qui deridebant eos: qui vilibus ꝫ religiosis vestibus vtebantur. Jn tertia ponit qualiter antiquitus homines mediocribus vestibus non lasciuis vtebantur. secunda ibi: qñ vero. tertia ibi: quoniā priscis. Lege ter. ¶ [O]mnis iactantia ꝛc.] Ecce vestem quam prohibet: illam scilicet que iactantiam aut ornature superbiā inducit. Et has vocat fulgidas ꝫ claras vestes [a sacrato ordine]. i. clericali. hu. [epithimo]. i. suspensione. [vnius hebdomade] inter pretatur enī epithimus hebdomadaria suspensio debēt ergo tales ꝙ hebdomadā suspēdi. vt. j. c. pri. hu. ꝫ siꝛvn guētis nō eñ debēt vti vnguētis ad se pingēdū: vel ad lasciuiā nutriēdā. vncti enī sunt oleo sacro: cui iniuriā faciūt: si vnguētis diaboli pfundunt ꝫ de hoc di. j. re. xiij. Nō vnguaris oleo: vt sis quasi mulier. pōt eñ clericus vti vnguentis causa sanitatis vl̄ propter aliā honestā causam. ¶ [S]ñ vero. Scōa pars. hic notat ꝫ reprobat erroꝛem quoꝝdam hereticoꝝ dicentium indifferenter oībus esse vtendum fulgidis vestibus deridentes illos: qui vilibus ꝫ religiosis vestibus vtebantur. Asserebant etiam pulchris imaginibus ꝫ picturis ꝫ palijs non esse decorandas ecclesias: dicentes homines rationibus ad imaginem dei factos debere fulgidis vestibus indui: potius ꝙ ligna: ꝫ lapides insensatos distinctis ꝫ pretiosis vestibus vel coloꝛibus peroꝛnari talia proponentes heretici multos catholicos seduxerunt, vt huiusmodi ecclesie cultum negligerent. ꝫ sibi vestes splendidas prepararent. tales ergo hereticos notat hic: ꝫ dicit quod si inueniantur corrigantur per epithimiū: qui hic dicitur minister iudicis qui reos to: quet. Suspenditur constructio vsqꝫ ibi: ergo ꝛc. [amaritudinis] id est heresis: que ad amarum finem ducit. Hugu. [contaminatio] id est pollutio [in ecclesia] quia multi erant polluti in ecclesia de hac heresi. [calumniantium.] id est deridentiū illos: qui vilibus ꝫ religiosis vestibus vtebantur: vt sequitur. Archidia. [hi qui] hanc contaminationem. Hugu. Lauren.

Diuisio.

Exponit literam.

Archidia. Laurentius.

q archi. receperūt [abominati sunt]. i. repudiauerunt: q cōdē nauerunt imaginarias scripturas. i. imagines q picturas: q laicis eas cernētibus sunt quasi scripture. sed oēm reuerētiā diuini cultus repulerūt. [offendētes]. i. deridentes: q scanda lizātes, [eos] scz bonos viros, qui viuūt religiose in habitu, q pie in operib⁹: q cultu dei. [ac per hoc]. i. q abominati sunt q [q repulerūt abominatio est deo cultus peccatoꝝ]. i. cultꝰ dei ē abominabilis peccatori. hu. [igit] cōcludit si inmēti ꝛc. [psicis.] tertia pars. [sacratus]. i. ecclīastic⁹, vel religiosus, vel i ordie ecclīasticoꝝ existēs. hu. q arch. in necessitate [intelli ge cum cōmoditate, q honestate persone q cōsonātia eoꝝ, cū quibus conuersaī vt superius diximus. [Aenustatē]. i. deco rem: voluptatē. q superfluitatē. [elatiōis habet calūniam]. i. potest argui de elatione, q arrogantia, sicut dicit grego. de di uite epulone loquens. sicut allegatū est supra in primo argu. prime questiōis huius partis. Et huius rei etiā testis est bea tus Basilius. pōt etiam argui de arrogantia: qz vsurpat sibi pꝛeter necessaria. vnde q raptoꝛ ōz. xlij. di. ij. q. i. q dist. xlj. sicut hug. [fericis ꝛc, vnde] ad istar psboꝝ sanctoꝝ patrū clerici non debent ferre incisas, q virgulatas, nec varij coloris, nec rubeas, nec virides, nec nimis longas, nec breues. Item nec de serico, sed de lana, non nimis pretiosa, vel vili, xli. di. ij.

Gregorius.

Basilius.

1 †Ex causa tū peregrinationis vel alīs ex causa necessitatis li citum est clericis habitū transformare. xxiij. q. iiij. epi. q extra de vita q ho. cle. clerici. †Quicūq; aūt clericꝰ virgata vel par tita veste vtitur publice sine causa si beneficiatus est, suspēsus est a fructuū perceptione per sex menses, si non est beneficiatus q est in sacris, circa sacerdotiū per idem tempus est inhabilis ab beneficiū obtinendū, si habet dignitatē vel beneficiū cum cura vel est sacerdos, vel religiosus, est suspensus per an num a beneficio. Et per idem tempus sunt inhabiles ad obti nendum quodcunq; beneficiū ecclesiasticū. vt de vita q hone. cle. ij. [audierant ꝛc.] scz. xlDat. xi. q Luc. vij.

Diuisio.

Exponit literam.

Nullus. Ad idē sequit hoc. c. ex septima syno do sumptū. Summa est in rubro. Et diuidit in duas partes. In prima statuit, vt nullus clericus vtatur vbicūq; fuerit: nisi veste decēti, scz statui clericali cōuenienti. In scda punit transgressoꝛes. scda ibi. Si vo quis, Lege. ¶ [Nullus in clero] ar, q q sunt in quocūq; mi noꝛi ordine sub, hac regula cōprehendunt, vt in. c. proxi. dictū est. hu. [indecens]. i. q non deceat religionē siue honestatem clericoꝝ. extra de vi. q ho. clerici. q di. xxiij. clerici. hu. [scho lis]. i. cappis, vel mantellis. [Si vero] secunda pars.

Diuisio.

Exponit literam.

Episcopi. Ad idē sequitur hoc. c. qō ē pa pe zacharie. Summa est in rubro. Et diuidit in duas partes. In prima statuit. In sec ūda punit transgressoꝛē. scda ibi, q si temere. Lege. ¶ [Epi scopi seculares]. i. laicales, scz rnbeis, vel viriliꝰ siue iscissis siue distinctis. hu. [Sacerdotali]. i. veste talari, vel religiosa, scz vsq; ad talos pertingente. vt pi. xxiij. non liceat. hug. lau. archi. [operimēto] scz pallio, vel mātello, vel cappa. [deturpat caput suum] ad ſram, i. turpe est ei sic facere, q: facit cōtra constitutionē q cōsuetudinē ecclie honestā. hug. [vel deturpat caput suum]. i. virum, cui per hoc negat se ei esse subiectā quod ostendit velum. hug. archi. [apostolicā vocē]. i. ad coꝛ. xi. [ita sacerdos sacerdotiū]. i. ordinē. [Sō si vero.] scda pars [cōtone fratrū.] vel sacramētoꝝ. hug. archi. [donec ꝛc. ar. cō tra eos, qui statim volunt priuare clericos suis beneficiis, sed primo excōicandi sunt, donec malefacta emendent. que si emendare noluerint tunc statim tāq; contumaces debent de poni. xcij. di. c. vlti. hu. q archi.

Diuisio.

Exponit literam.

Sine ornatu. Ad idē est hoc. c. leonis pape. Summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes. In prima pꝛhibitionē facit. In scda adiungit penā contra facientibus. scda ibi. con trarius. Lege tex. ¶ [Sine ornatu. [Ornatus iste consistit in veste, q in capitis tōsura, per hec duo clerici a laicis discernū tur. xij. q. j. duo. xxvij. q. j. si homo. [ne vt ꝛc.] Est sensus q nō debent exire fine habitu sacerdotali, q si exirēt fine, cum tūc non appareret, q esset clericus, q facile posset pati iniuriam sicut laicus. hug. archi. [contrarius. scda pars [aut desinat.] ecce debet pmoueri, vt desinat q cesset. ar. dist. xlvij. c. j. q. xcij. dist. c. vlti. Hug. [canonice ꝛc.] scz q careat officio q beneficio. j. c. pxoꝛi. hug. archi.

Diuisio.

Exponit literam.

Hugutio.

Archidia.

1 ☞ Clerici debent placere hominibus mente, habitu: q conuersatione.

Recipimus. Ad idem est hoc. c. Inno centij scdi. Summa est † q clerici debent mente q habitu q cōuersatiōe hoibus placere: q nihil agere quod eoꝝ offendat aspectū. Et diuidit in duas partes. In prima statuit qō dictum est. In scda punit cōtrafacientes. scda ibi: q si moniti. Lege. ¶ [Precipimus scissure.] que superflua est clericis. extra de vita q hone. cle. rici. si non pꝛohibet scissuram: sed eius superfluitatē [coloze] vario: rubeo: vel viridi. vt. x. c. j. omnis forma. per doctrinā: et exemplum: per bonā operationē: vt. xvi. q. j. predicator. q di. xlvij. §. necesse. hu. archi. [sed potius] supple facere studeant. [quod eoꝝ ꝛc.] hu. archi. [Sō si] scda pars. [careant ꝛc.]

Diuisio.

Exponit literam.

1

Hugu.

Lauren.

Archidia.

¶ Questio. v.

Cum vero. Hic intitulat̄ que stio quita qua quer itur: an clerici ab episcopo suo correpti officium relinquentes ad iudicem secularē cōfugere possint. Et respondet q non: qō pro bat per sequentia capitula.

Diuisio.

Lacuit. Capm hoc est sumptum ex cōci li agatheñ. Summa est in rubro. Et diuidit in duas partes. In prima ponit: q cle ricus qui propter vitādam correctionē suo episco po relicto ad secularē iudicem confugit: excōicari debet. In scda ponit: q si is ad quē cōfugit ei defensionis auxiliū pre stet: etiam excōi: etur. scda ibi: z is ad quē ꝛc. Lege. ¶ [Placuit officio ꝛc. sui epi.] cuius officium est clericoꝝ causas co gnoscere: z terminare. hug. [propter distinctionē] scz epi.] vi tandam] cum eps vult eum corrigere. hu. [is ad quem.] scda pars. [pellatur] id est excōicetur.

Exponit literam.

1 ☞ Appellare non licet ab ecclesiastico iudice ad secularem nec econuerso.

2 Appellare licet ad synodum nondum congregatam.

Diuisio.

Exponit literam.

Jquis. Ad idem est hoc. c. ex concilio antio cheno sumptū. Summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes. In prima, pꝛhibet: ne clericꝰ a suo iudice depositꝰ apō imperatoꝛē q rulare pſumat. In scda punit ꝫ facientē. scda ibi: q si. Lege. ¶ [Si q̄s exau toꝛizatꝰ]. i. excōicatꝰ: vel suspēsus. vt. xi. q. iij. si quis eps dā natꝰ. hug. [molestiā]. i. inquietudinē. hug. [vt cōquestionē] p quā clamādo auribꝰ principū eum molestet: vt molestet eccle siam: si hoc faciat. arch. Et est ar. §m hug. † q non licet appel lare ab ecclesiastico iudice ad secularem sicut nec ecōuerso. vt extra de appel. si duobus. in fi. z. e. tit. romana. §. debet. lib. vj. ad maioū ꝛc. intelligo: q hec synodus de speciali mandato pape habeat cognoscere de causa illa: si fuerit appellatū. hu. vide hic ar. † q licet appellare ad synodum nondum congre gatum [pꝛompta]. i. depꝛomēda. Lau. vel potest intelligi de iam lata: de qua iudicabunt maioꝛes: an fuit iusta: vel iniu sta. pe. archi. [Sō si.] scda pars. [habere] supple placuit vel poterit. hu. [assertionis] quia de cetero nō audietur. Archi. [spem] recipiendi [gradus]. j. e. si quis episcopus. Et hoc fit in odium criminis: z detestationem facti. hug.

1

Hugu.

Lauren.

Archidia.

☞ Casus in quo quis potest pꝛeesse pluribus ecclesijs.

Diuisio.

Exponit literam.

Jquis. Ad idem est hoc. c. ex cōcilio car thaginen. sumptum. Summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes. In prima statuit: q si aliquis clericus fuerit episcoporū iudi cio damnatus: non debet a sua ecclesia vel ab aliquo defensa ri. In scda punit pena pecuniaria: z priuatione honoris: eū qui talem defensare pꝛesumpserit. secūda ibi: impositā. Lege. ¶ [Si quis] quibus pꝛefuit diuersis temporibus, alīs cōtra dist. lxxxix. [Singula.] scōm hug. qō dicitur vt no. §. e. q. j. in summa. Archi. † Est tamen casus in quo quis potest pꝛeesse plurib⁹ ecclesijs. iiij. q. in vnio. §. e. q. j. c. j. hug. [ab ecclesijs]. i. ab ecclesiasticis viris. Ber. hisp. [defensari] contra episcopū: erroꝛi eius fauendo. hug. [impositā] scz ei: qui eum defensa uerit. hug. [pecunie.] Videtur hic colligi: q pena pecuniaria possit affligi clericis. Sed in casu hoc liceat optime distinximus. xvi. q. vj. cognouimus. vel distingue literam sic. [pecunie] si est laicus [honoris] si clericꝰ [quo] scz damno pecunie [vt honoris]. i. a qua pena: nec etatē ꝛc. Intellige si sit capax doli. Secus eīi esset de puero non capaci doli.

Diuisio.

Exponit literam.

Jforte. Ad idem sequitur hoc capitulum ex concilio arelatēn. sumptum. Sum ma est in rubro. Breue est. Lege. ¶ [Si forte] idem dicitur in omnibus istis capitulis. [non recōciliauerit] si po terit: §tum in se est. i. si eum defenderit. nō enim. quilibet te netur

1

Raymundꝰ Hostiensis.

netur eum reconciliare ēpo suo hoc enim potius spectat ad pꝛelatos. ꝛc. dist. discordantes. z. v. q. ij. si primates. sed tenet eum non defendere. hu.

Diuisio.

Jepiscoporum. Ad idez sequitur hoc. c. pape gre goꝛij. Summa est in rubro. Et diuidit in tres partes. In prima narrat: qualiter quidam epi qui causas suas coram apostolico tractare debebant: ad seculares iudices recurrunt inde cupientes habere refugium. in scda hoc malnȝ peccatis deputat gregorius. in tertia cōminat: q nisi predicti epi cito ad eum reuertantur: canonicam districtionem in eos exerce bit. secunda ibi: sed vt mei. tertia ibi: hoc tamen breuiter sug gere. Lege. ¶ [Si episcoporuȝ pissimos dominos]. i. impera toꝛes: quos sic ex humilitate nomināt. simile. dist. lxiij. no bis. alīs filius eius appellatur. xcvj. dist. si imperatoꝛ ber. bis. aliozū. quā mea. ber. hispa. [disponuntur]. i. tractantur sine mea autoꝛitate. hug. [Sed vt episcopi] secunda pars [ago] de pena mihi illata ex eoꝝ despectu: siue ex eo: q despicior peccatis meis [deputo] loquitur ex humilitate: nec cōtra cō scientiā sicut nec aug. di. xl. ante omnia. hu. [hoc tamen breuiter] tertia pars.

Exponit literam. Bernardus hispanus.

¶ Causa. xxij.

Quidam epꝰ. Hic in titulat xxij. causa. in superiori causa tra ctatum est de obedientia clericoꝝ ruȝ erga suos episcopos. Et quia clerici in tantam audaciam pꝛosiliunt: q quandoq; iurant pꝛelato suo non obedire. ideo gratianus banc. xxij. causaȝ subnectit: in qua de iuramento tractat z de menda cio: z quos comites iuramentum habeat que vt melius pa teant thema pꝛoponit: z ex eo. v. questiones elicit.

¶ Questio. j.

3 ☞ Periculosum dicitur aliquid tripliciter.
5 Iuramentum assertorium quod dicatur.
Quod pꝛomissorium. nu. 6.

Diuisio.

Quod iuramentū. Hic in titulatur. Prima questio: qua queritur vtrum iu ramentum sic pꝛestandum ab aliquo vel nō. Et diuiditur hec questio in quinque partes. In prima probat per decem capitula qō pro re licita possimus iurare: z ex causa alias nō. pro plenioꝛi in telligentia huius queruntur quatuoꝛ.

1 ¶ Primum est vtrum iurare sit deum in testem invocare.
2 ¶ Secundum est vtrum iurare sit licitum.
4 ¶ Tertium quot species iuramenti.
7 ¶ Quartum que sint cause institutionis aut concessionis iu rameti.

Primus argumentum.

1 Ad primum sic procedit. † Et vī q̄ iurare non sit deum in testem invocare. primo sic. accipere testimoniuȝ adeo vel ab homine non differt nisi materialiter: sed ille qui invocat dominem in testem non di citur per dominem iurare. ergo nec qui invocat deum in te stem dicetur per deum iurare. ¶ Secundo sic. dicit augu. iu rare est ius veritatis deo reddere. sed quicunq; verum dicit etiā si nullū invocet testimoniuȝ ius veritatis deo reddit. er go ad iuramentum non requiritur invocatio divini testimo niū. ¶ Secūdo sic. Quicunq; inducit auctoritatem sacre scripture inducit deum in testimonium: cuius verba pꝛoponunt in sacra scriptura. Si ergo ozare est deum in testem invocare quicunq; inducit auctoritatem sacre scripture iurarer, qō est falsum. ¶ In oppositum est beatus aug. in quodaȝ sermone de periurio dicens, quid est per deuȝ niū testis est mihi deus sed ista est communissima forma iurandi. ergo iuramentum est invocatio divini testimoniū. ¶ Respondeo sub ista cōclu sione iurare est deum in testem vocare. patet cōclusio. ex au toritate aug. inducta. ¶ Secundo sic. omne illud qō ad con firmandum aliquod assumitur quodam mō pro testimo nium. sed in iuramento divina veritas ad confirmationē no stri dicti inducitur. ergo iurare est deum in testem invocare. conco. Ray. in summa dicens. iuramentū est affirmatio. ve. negatio de aliqua re sacre rei attestatione firmata. hostien.

Scōm arg.

Tertius ar.

Opponit in contrarium.

Rīdet.

Opponit z Rīdet.

sequens ray. sic dicit. iuramentum est assertio: vel negatio de aliquo licito: possibili: z honesto sacre rei attestatione firma ta. ar. in auc. de man. prin. §. sed nec. Et dic sacre rei pura cuā gelīs: vel etiam fidei. Nam etiam per fidei interpositionē ob ligatur quis. sicut per iuramentuȝ. extra ne pꝛela. vices suas. querelam. extra. de arbi. pernenit. ꝛc. ideo divi sacre rei: quia non licet iurare per creaturas non sacras §m goff. vt no. ex tra de iureiuran. z ch. christus. hec hostien. Concor. etiam gl. hic dicens. iurare est aliquid teste deo dicere. hug. sic iurare est deo inducto teste aliquid asserere. vel negare. vel sic. iura mentum est actus iurandi ad aliquid asserendum vel negan dum sub attestatione sancti: vel sacrorum: vt per deum. vel per has reliquias iuro: quod ita est: vel non est. Pro plenioꝛi intelligentia huius queruntur quatuoꝛ.

Hugutio.

S. Thom.

1 ¶ Primum est vtrum iurare sit deum in testem invocare.

Primus argumentum.

Scōm arg.

1 Primo ex duplici autoritate pꝛostea in. c. pꝛesenti scilicet ex illa matthei. v. Ego dico vobis nō iurare omnino. z ex illa ia cobi. v. Ante omnia fratres mei nolite iurare. Nihil enim q pꝛohibetur in divina lege: est licitum. ¶ Secundo sic. id qō est a malo, videtur esse illicitum. dicitur autem matthei. v. Sit autem sermo vester est: est: non: non, quod autē abundā tius est a malo est. ergo iuramentum videtur esse illicitum. ¶ Tertio sic. omnis actus qui est perniciosus aut periculo sus, est de se malus: z illicitus. sed huiusmodi videtur esse iu rare. dicit enim augustinus in quodam sermone iuratio aut est perniciosa aut periculosa ergo. ꝛc. ¶ In oppositū est ca pitulum pꝛesens. cum multis alīs sequen. ¶ Respondeo di cendum. quod fuit erroꝛ manicheoꝝ, q omne iuramentū esset illicitum siue per creaturas siue per deū qui erroꝛis sui occasionem sumpserunt ex illo dicto domini xlDatth. v. Et illo dicto Jacobi quod quidem verbum domini male intelle xerunt dupliciter. primo quia crediderunt: quod dominus ipsum iuramentum pꝛohiberet tanquā de se maluȝ. secundo quia intellexerunt per hoc quod dicitur non iurabis omni no, quod dominus omne iuramentum pꝛohiberet. Et in pri mo erraverūt quia cum lex divina non pꝛohibeat: nisi quod malum est de se iurare autem iper deum: est adducere ipsam veritatem in testimonium: nec fit contra rationem rectam:

Tertius ar.

Opponit z Rīdet.

Ad primum argumentū. S. Thom.

Ad secūdū.

Ad tertiuȝ.

nec contra consuetudinem bonam: non est malum ꝑm se. cuꝫ nec contra legeꝫ dei: imo ꝑm legem dei dicentis deutero. vi. dominū deum tuum timebis: ⁊ per nomen eius iurabis. itez dicit. reddes domino iuramẽta tua. ¶Matthei. v. preterea nullus actus est ꝑm se malus. qui habet exemplar in ipso deo ⁊ in sanctis. sed adiuratio per deum est huiusmodi. quoniam ipse deus iurauit per semetipsum secundum ꝙ dicit apostolus ad hebre. vj. ⁊ in ꝑs. iurauit dñs ⁊c. Et genē. xxij. apostolus ẽt in multis locis iurauit vt patet ad ro. j. Testis est mihi deus. ⁊c. ergo false credebant ⁊ erronee dicentes iuramentum esse prohibitū tanquā ꝑm se malum. ¶Secundo errabant. quia credebant iurationem omnino esse prohibitā. Et iste error venit ex ignorantia manifesta. quia nescierūt intelligere: vt dicit dominus Bonaventura in tertio, ꝙ alius sensus facit negatio. preposita enim facit equipollere particulari negatiue. sed posita facit equipollere suo contrario vnde refert dicere. ¶Non omnis homo currit. ⁊ omnis homo non currit. dominus autem non dixit omnino non iurabis: sed dixit. non iurabis omnino. vnde non prohibet omnes iurationem: sed prohibuit ꝙ non esset omnimodo ⁊ sine omni causa iurandum. Et ideo errore isto abiecto tanq̄ irrationabili ⁊ pernicioso concedendum est: ita ponitur pro cōclusione ꝙ licitū sit iurare per deum. quam conclusionē tenet vniuersalis ecclesia. patet etiam ex dictis autoritate ⁊ exemplo domini: ⁊ sanctorum, quia tamen non est ita licitum iurare: quin aliquo modo possit esse illicitum. Ideo notandum cuꝫ sancto thoⁿ. in. ij. ij. quod nihil prohibet aliquid esse secundum se bonum: quod tamen cedit in malum eius: qui nō vtitur eo conuenienter sicut sumere eucharistiam est bonum: ⁊ tamen qui indigne sumit: iudicium sibi manducat ⁊ bibit. vt dicitur. j. ad cozin. vj. Sic igitur in proposito dicendum est quod iuramentum secundum se est bonum: ⁊ honestū quod patet ex origine: ⁊ ex fine. Ex origine quidem: quia iuramentum est introductum ex fide qua homines credunt deuꝫ habere infallibilem veritatem: ⁊ vniuersalem omniuꝫ cognitionem ⁊ prouisionem. Ex fine autem: quia iuramentum inducitur ad iustificandum homines: ⁊ ad finiendum controuersias: vt dicitur ad hebre. vj. sed iuramentum cedit in malum alicui: ex eo ꝙ male vtitur eo. i. sine necessitate ⁊ cautela debita. videt enim parua reuerentiaꝫ habere ad deum: qui ex leui causa eū inducit: ꝙ nō presumperat de aliquo viro honesto iminet etiā periculum periurij: qz de facili homo in verbo delinquit ꝑm illud Jacobi. ij. si quis in verbo nō offendit hic perfectus. vnde ecclesiastici. xxiij. dicit, iurationi non assuescat os tuū. multi enī casus in illa. ¶His habitis dicendus est ad rationes in oppositū. Ad primaꝫ ¶Matthei. v. respondetur, ꝙ non prohibetur actus iurandi: sed ne faciliter iuret ꝓpter periculum periurij: ⁊ ne homo ex quacunqz causa iuret. vnde aug. libro contra mendaciū, ꝙ apostolus in epistolis suis iurans ostendit quomodo accipiendū esset: ꝙ dictuꝫ est. dico vobis nō iurare omnino ne scilicet iurando ad facilitatem iurandi veniatur: ex facilitate iurandi ad cōsuetudinē ⁊ consuetudine ad periurij decidatur. Et ideo non inuenit iurasse nisi scribens vbi cōsideratio cautioꝫ nō habet linguā precipitem. ¶Ad autoritatez de beato Jacobo eodē modo respondetur negando assumptū. Aliud enim est esse malum ⁊ esse a malo. quia sicut dicit augustinus in libro de sermone domini in monte. Si iurare cogeris scias de necessitate venire infirmitate eorum quibus aliquid persuades: que vtiqz infirmitas malum est. itaq; non dicit ꝙ amplius est malum est. Tu enim non malum facis: qui bene vteris iuratione: vt alteri persuadeas: sed a malo est illius cuius infirmitate iurare cogeris. ¶Ad tertiā respondetur ꝙ assumptum est verum de eo ꝙ est periculosum: sicut causa periculi. ꝓpter quo nota iurta dominū Bonaventuram† qō periculosum dicitur aliquid dupliciter aut qz periculi causa: aut qz periculi occasio. iurare aūt per deum dicitur periculosum nō qz causa periculi. potest enim esse meritoriū ⁊ bonum. sed qz est occasio periculi in eo: qui non diligenter obseruat qualiter iuret.

4 **Ad tertiam** questionē qua queritur† quot sunt species iuramenti. Respondetur ꝙ due. secundum Raymū. ⁊ sanctus Thoⁿ. ⁊ alios doctores. Nam quoddam est assertorium: ⁊ aliud est promissorium. †Assertorium dicitur quod fit ad confirmationem veritatis presentis vel preterite: puta sic esse vel non esse† promissorium vero est de eo: quod in futurum a iurante faciendum expectatur: vel per se vel per alium. Sunt alie diuisiones iuramenti: que magis pertinent ad forum cōtentiosum. Et addit sanctus quod hoc aliquando fit simpliciter: vt cum dicitur, testis est mihi deus: quod verum loquor. vel per deum: quod ad idem est secundum Augustinū. aliquando vero per execrationem vt cum quis obligat se ad aliquam penam: vt si hoc non fecero: hoc accidat mihi: vel filijs meis ⁊ huiusmodi. ⁊ tūc secundum Augusti. illa per que sic iurat obligat deo: vt hoc illis eueniat si secus est: quam dicit.

Augustin⁹.

Rūdet.

Exponit literam.

/psal. cix. a.

Bonauen.

S. Thoⁿ.

Ad primum argumentū. Augustin⁹.

Ad secūdum.

Ad tertium.

Bonauen.

Rūdet. Raymund⁹. S. Thoⁿ.

1 ¶Casus quatuor in quibus licitum est iurare.
2 Cause in quibus licite iuratur.

Omne. Ad idem inducitur hoc. c. quod est octaui concilij toletani. Summa ponitur in rubro. Et diuidi pōt in quatuor partes secundum quatuor casus: quos ponit in quibus licitus est iurare. secundus ponitur ibi: sed ⁊ omne. tertius ibi: omne enim. quartus ibi: qō ⁊ si. Lege. ¶[Omne]† quatuor casus sicut diximus assignat hic synodus toletana: in quib⁹ licitum est iurare. ¶Primus est de discordantibus: qui cum reconciliantur binc ⁊ inde iuramenta prestantur vt inter eos firmior pax seruetur. Et hic casus ponit in principio. ¶Secundus est de amicis: ⁊ socijs: qui confederantur inter se: vt se inuicem iuuent: ⁊ iuramenta binc ⁊ inde prestantur, vt olim fecerunt iudei: ⁊ romani. bugu. ⁊ hic casus tangitur ibi. Sed ⁊ omne. ¶Tertius est de testibus: qui vt fidem faciant iurare debēt. ibi: omne enim astipulatus passiue idest asseritur vel affirmantur. Hugu. ¶Quartus est de accusato qui testibus non conuincitur: ⁊ infamia laborat: qui pro infamia remouenda: ⁊ innocentia purganda iuramentū debet offerre: ⁊ hoc ibi. Quod ⁊ si testis deficiat ex parte accusatoris: ⁊ accusatus infamia laboret [tyrannis] idest impositio. sed tyrannis dicit: quia iudicis est iurare id est modum iuramento imponere: cum alteri parti defertur: vel a parte vel a iudice. bug. [sola] non excludit purgatores, sed solum vulgares purgationes. s. ferri candentis, vel aque ferventis: ⁊ huiusmodi. que omnes inhibite sunt. ⁊ non sunt faciende.

Diuisio.

Exponit literam.

Primus casus.

Secūs casus

Tertius casus.

Quartus casus.

Allexander de balis.

2 ¶Questionis. v. consuluisti. bu. ¶Nota hic quod plures cause assignantur a doctoribus, in quibus licite iuratur quas ponit Alexander de balis in tertio. Quedam enim sunt ex parte boni introducendi. Quedam vero ex parte mali vitandi. Ex parte vero boni quedam scilicet pro veritate confirmanda: ita iurat apostolus ad ro. j. Testis est mihi deus ⁊c. Quedam pro veritate declaranda. deutero. xix. in ore duorum vel triū ⁊c. Quia vt dicit canon non est testis nisi iuratus. item pro amicitia cōrabenda. genē. xxxvj. dixerunt viri gerare ad Jsaac. Sit iuramentum inter nos. item pro pace reformanda, vt genē. xxj. iurauit iacob per timorem patris sui Jsaac.

Item

Allexander de balis.

Archidia.

Item pro fidelitate seruāda: sicut barones principibus suis vel regi. sicut fit quando coronatur rex. ij. Regū. v. venerūt senes israel ad regem: ⁊ percussit cum eis fedus coram domino. item pro obedientia ⁊ subiectione recognoscenda: ⁊ sicut iurant abbates episcopo ⁊ filij galaad iepte. iud. xj. dominus qui hoc audit ipse mediator ⁊ testis est, quod nostra promissa faciemus. item pro confirmatione promissi. ꝑs. iurauit dominus veritatem: ⁊ non ⁊c. Item pro consuetudine approbata seruanda: vt canonici. ⁊ exo. xxiij. filij israel data lege: quasi iuraturi se domino seruituros. be octo cause sunt propter bonum introducendum. ¶Propter malum vero vitandū. sunt due cause: vna est pro calumnia sopienda: vt sit iuramentum de calumnia in contestatione litis. vnde ad hebre. vj. omnis controuersie finis est iuramentuꝫ. ⁊ extra de iureiurā. c. ij christus. secūda causa est pro infamia purgāda, deutero. xxj. Si inuētū fuerit cadauer hominis occisi magistratus ciuitatis illius lauabūt manus suas super vitulā.

/psal. cix. a.

Diuisio.

Questio. Primus argumentum.

Opponit in contrarium.

Rūdet.

Allexander de balis.

Exponit literam.

Augustin⁹.

¶Jurandi actus vel affectus an prohibeatur precepto domini.

2 **Affectus dicitur duplex.**

On est. Ad idem sequitur hoc. c. quod est beati augusti. Summa est in rubro. Quia enim quidam vt heretici manichei docebant: ꝙ nullo modo esset iurandum. ⁊ hoc probant per illud matthei. v. Sit sermo vester est. ⁊c. Aug. vero ostendit: qs illo verbo domini non prohibeꝫ iuramentū: sed affectus iurandi. Et diuiditur in duas partes. in prima ostēdit: quod iurare non sit contra preceptum domini, quod ostēdit exemplo apostoli. in secundo ostendit: quomodo iurare non est a malo: sed eius cui iuratur. secunda ibi. Quamuis.

1 ¶Pro plenioꝛi intelligentia huius capituli. Queritꝛ† vtruꝫ precepto domini prohibeaꝫ actus iurandi vel affectus. Et videtur quod etiam actus. dicitur enim exo. xx. non assumes nomen dei tui in vanum. glo. iurando pro nihilo. sed hoc nō dicitur solum de affectu: sed etiā de actu. ergo ⁊c. ¶In oppositum est capitulum presens. secundo sic. dicitur iacobi. v. Ante omnia fratres mei nolite iurare. gl. prohibetur ibi affectus iurandi. vnde nolite iurare idest non affectetis iurare ergo videtur quod non prohibeatur iuramentū rōne actus: cum non fiat mentio de actu: sed ratione affectus. ¶Respondeo dicendum, ꝙ iuramentum prohibetur ratione affectus voluntarij: ⁊ non actus. patet ista conclusio ex. text. presenti qō est Augustini: ⁊ ex prefata glo. ¶Sed notandum iuxta alexan. de balis in tertio† ꝙ duplex est affectus scilicet inductus: siue compulsus: ⁊ spontaneus. Affectus compulsus est sicut in illo qui proiecit merces in mari: propter periculū enadendū. ille mouetur ad hoc sed coactus ⁊ compulsus necessitate. iurare ergo prohibetur quantum ad affectum spontaneum: scilicet ꝙ non debet homo moueri ad iurandum solo affectu spontaneo: siue voluntario. imo semper affectu inductos per causam sicut est de proficiente merces in mare. ⁊ tantum de hac questione. Lege. ¶[Non est preceptus] illud scilicet nolite iurare [non est iuratio que malo] scilicet culpe sine affectus inordinati iurantis non est [sed que a malo] pene eius qui non credit sine iuramento. quia ignorat eum dicere verum vt dicit Augustinus in sermone domini de monte. c. xvj. ignoratia veri est pena peccati: vt dicit Augu. lib. iij. de libero arbitrio [prohibuisse iurare] scilicet ¶Matthei v. vt quantū in ipso est [non iuret] id est non appetat iurare. Ecce qualiter quo ad effectum voluntarium prohibeꝫ, quod tamen aliqui contrarium faciunt habentes iuramentuꝫ pro magno quid. ⁊ est eis suaue id est delectabile: libidine mentiē di. Nam apostolus inducit testimonium ad probandū quod dixerat. ꝙ solus affectus, ⁊ non actus iurandi erat prohibitus. [nam apostolus] ⁊ tamen iuranit cum ait ad ro. j. testis est mihi deus ⁊c. item prima ad cozin. v. quotidie morioꝛ propter gloriam vestram in christo iesu id est hoc iure per iesum christum. vt augu. exponit super epistolam iacobi [non sunt ⁊c. iurationes] quas fecit apostolus ⁊ similes esse iurationes [nō putant quid ⁊c. reprehendit taliter loquentes [faciūt] id est dicunt: siue respondent. prima ad cozin. v. [quotidie] quasi diceret. ego pro ⁊ per vestram gloriam dico: scilicet quod quotidie [morioꝛ] id est pericula mortis subeo [iuro inquā per gloriā vestram] id est per actorem glorie vestre eterne: quam habeo firmiter credo [vos habituros in christo] id est a christo vel per fidem christi quam habetis. bu. [greca exempla] ad que recurrere debemus in dubijs. dist. ix. vt veterum. ex. distin. de quibus. archi. prohibemur. ergo concludit ex premissis ꝙ

Diuisio.

Questio. Primus argumentum.

Secūdū ar.

Tertius ar.

Opponit ⁊ Rūdet.

Prima conclusio.

Secūda cōclusio.

S. Thoⁿ.

1 ¶Juramentum an sit appetendum tanquaꝫ vtile ⁊ bonū. Quod non tanquam per se bonum. nu. 2.
3 Juramentum sit recte nisi incumbat necessitas.

Ita ergo. Ad idem est hoc. c. eiusdem augu. Summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes. in prima ponit quo modo iuramentum sit prohibitum: vt scilicet ne quis appetat tanquam sit bonum inter appetibilia deputādum. in secunda exponit autoritatem euangelij. secunda ibi: ad hoc vtiqꝫ. ¶Pro plenioꝛi intelligentia huius capituli.

1 Queritꝛ† Utrum iuramentum sit appetendum tanquam vtile ⁊ bonum. Et videtur quod sic. Sicut votum est actus latrie: ita ⁊ iuramentum. sed facere aliquid ex voto est laudabilius: ⁊ magis meritoriū. ergo pari ratione facere vel dicere aliquid cum iuramento est laudabilius: ⁊ per consequens iuramentum est appetendum tanquam per se bonum. ¶Secundo sic. dicit augustinus quod iurare est ius veritatis deo reddere. sed hoc est honestissimum. est appetendum ergo iuramentum. ¶Tertio sic hieronymus dicit super ¶Matthei. qui iurat venerat aut diligit eum: per quem iurat. sed venerari aut diligere deum est appetendū tanquā per se bonum. ergo ⁊ iuramentum. ¶In oppositum est. c. presens quod est beati augustini. ¶Respondeo dicendum

2 sub duabus conclusionibus. ꝓprima est† quod iuramentum non est appetendū tanquā per se bonum. ista conclusio patet primo per illud ecclesiastici. xxiij. vir multum iurans replebitur iniquitate. ¶Quarto sic. Illud quod non queritur nisi ad subueniendum alicui defectui non numeratur inter per se appetenda: sed intra ea que sunt necessaria: sicut patet de medicina: que queritur ad subueniendum infirmitati. sed iuramentum queritur ad subueniendum alicui defectui: quo scilicet ynus homo alteri discredit. ergo iuramentum non est habendum inter ea: que sunt per se appetenda sed inter ea que huic vite sunt necessaria. ¶Secunda conclu-

3 sio† iuramentum non recte fit nisi necessitas incumbat. conclusio patet ex. c. presenti, vbi dicit augustinus. qui intelligit non in bonis id est per se appetendis. sed in necessariis iurationem habendam refrenat se quantuꝫ potest. vt non ea vtatur nisi necessitas cogat. ¶Secundo sic. declaratur iuxta sentencias Thoⁿ. in tertio sicut in confirmatione que fit per rationes duo sunt: scilicet medium: probatio: ⁊ id quod probatur. ita etiam in confirmatione iuramenti est dictum humanum quasi probandum: ⁊ diuinum testimonium quasi medium probans. ¶Medium autem secundum artem syllogisticam dicitur esse ex eodem genere: vnde in necessariis sumuntur media necessaria: ⁊ in contingentibus contingentia. veritas autem humanorum verborum est minime firmitatis. tum ex hoc: quod error facile rationi accidit. tum ex hoc qō lingua prona est ad defectū: ⁊ ideo dominatur: veritates que est omnino infallibilis. ad dicta nostra confirmanda assumere non multum conuenit: nisi necessitas incumbit. Et ideo iuramentum non est computandum inter ea: que sunt per se expectanda: sed inter ea que propter necessitatem fiunt: sicut sunt bona vtilia, sicut sectio vulneris vel aliquid huius

Ad primum argumentū.

modi. ¶Ad rationes in oppositū. Ad primam respondetur negando consequentiam. Et ratio est secundū sanctū tho. ꝙ alia ratio est de voto: et de iuramento. Nam per votū aliquid in reuerentiam ordinamus: vnde er ipso fit religionis actus: sed in iuramento econuerso reuerentia diuini nominis assumitur ad promissi confirmationem. Et ideo illud qō iuramento confirmatur nō propter hoc fit actus religionis quia secūdum finem actus moralis speciem sortiunt. ¶Ad secūdā respondetur negando consequentiam. Et ratio est iuxta sanctum tho. quia licet suppositō: ꝙ iuramentum sit in stum: sic ꝙ per deum iuretur, quia in hoc ins oziginis omnis veritatis sibi recognoscitur: nō tamen oportet: ꝙ iurare sim pliciter per se sit iustum et bonum. ¶Ad tertiam respondetur etiam negando consequentiam. Et ratio est ꝺm sanctum thomam, ꝙ licet ille qui iurat vtatur veneratione et dilectio ne illius: per quem iurat: non tamen ordinat iuramentum ad venerandum et diligendū eū: per quem iurat. Lege. ¶[Ita] sicut [bonum] per se appetendū: sicut sunt virtutes [per con suetudinem] ar. ꝙ quandoqz a bonis temperandum est ne sit occasio mali. Nam mala sunt vicina bonis: vt dist. lxi. sepe. bug. [non in bonis] id est non inter bona: que per se sunt ap petenda: sicut sunt summa bona: scilicet virtutes. bug. [sed in necessariis] id est inter ea: que nō debēt fieri: nisi cū necessi tas exigit. sub necessitate intellige vtilitatē, causa enim vti litatis iurandum est: sicut cum aliquis nō vult alias credere ꝙ sibi est vtile: et in multis aliis: sicut pro cōponenda pace: et huiusmodi. de quibus. ś. c. questione. in. c. omne alia patent.

Exponit literam.

Tamalum. Ad idem est hoc capitulū eiusdem aug. Summa est in rubro. Breue est: et patet. Lege. ¶[Tu maluz] scilicet prohibitum: cum est necessarium. bugn. et archi. que et si bona non sit iuratio bona est: cum quis vtitur ea cum debitis circunstantiis: vt iurauit apostolus in epistolis, sed dicitur non bona: quia non est per se appetenda: sed necessitate appetitur: vt sibi credatur.

Diuisio.

Tiurabunt. Ad idem sequitur hoc c. beati hieron. super hieremiam. biere. iiij. Summa est in rubro. diuidi tur autem in tres partes. in prima ponit auctoritatem biere. in qua videtur innui, ꝙ iurare sit nobis licitum. in secunda arguit contra ex euangelio. in tertia soluit exponendo dupliciter auctoritatem. secunda ibi: quomodo. tertia ibi: sed hoc. Lege text. ¶[Et iurabunt &c.] verba sunt hieremie vsq; ibi [quomodo] posita sunt verba Hierony. bugu. iurabunt inquam sic dicentes [viuit dominus] ideo per viuentē dominum. bug. [in veritate et in iudicio et in iustitia] isti sunt tres comites: quibus iuramentum fulciendum est si debeat esse bonum: et validum: sicut. ſ. dicemus. e. q. ij. c. ij. [quomō] secūda pars. opponit Hieronymus [quomodo euangelizz] matthei. v. [sed hoc] tertia pars, soluit dupliciter. prima solu tio ꝙ iuramentum capiatur hic pro confessione laudis: vt sit sensus auctoritatis iurabunt. i. laudabūt viuentem in verita te. &c. bug. et archi. [et] pro vel [ad condemnationem] scōa so lutio. vt iuramentum capiat in propria significatione et ostēdit iuramentum ex causa institutum: vt scilicet fugaretur sa crilegium idolatrie, quasi diceret non est contra euangeliū quod hic dicitur: quia ex causa olim filiis israel non solum permissum: sed etiam preceptum. vt si contingeret eos iura re: iurarent viuit dominus. i. per deum: et non per creaturas et hoc ad condemnationem idolorum per que primo iurabat israel. bug. [iusiurandum est] scilicet concessum [ad cōcessio nem mortuorum deorum]. i. idolorum. Ex eo enim qō non audebant iurare per ea: damnabantur. i. condemnabilia: et contemptibilia reputabant: et non credebant aliquid numi nis habere in se: sicut prius: et sic prohibita fuerūt idola a iu ramento: vt contemnerent: et dū esse non crederentur. bugn.

Exponit literam.

Consydera. Ad idem est boc. c. quod est Hierony. super Matthei. v. Summa est in rubro. Breue est. Lege. ¶[Consydera iurare per deum nō prohibuit] imo deutero. ir. precipitur. iurabis in nomine illius. et biere. iiij. iurabis viuit dominus [sed per celum &c. iurare prohibuit]. i. honorez confirmando veritatis deo debitum celo: vel ceteris creatu ris reddere prohibuit iurare: ne aliquid numinis in eis se cre derent et ne putantes se nō tenere iuramento si quis iuraret per creaturas periurium non timerent. An vero per creatu ras licite posset iurari in sequenti capitulo disputabitur. Et hoc scilicet iurare per deum [parvulis in fide] scilicet patri bus veteris testamenti: concessum non solum pro necessita te sed etiam pro voluntate. sed in nouo testamento non nisi pro necessitate conceditur. Hugu. [immolabant]. i. permisi si sunt immolare. Hugu. sic et iurare permitterentur: et preci perentur si contingeret eos vebere iurare: non quod recte hoc facerent id est quasi rectum esset: et appetendum per se esset: et in se: sicut summum bonum. Hug. [melius] electiue: et non comparatiue. simile. xj. questione. iij. nemo peritorum. hug. et glo.

Exponit literam.

1 ☞ Jurare per creaturas an sit licitum.
2 Juramentum assertorium sit dupliciter.
3 Creatura dupliciter potest invocari in testimoniū veritatis.

Diuisio.

Clericum. Ad idem est hoc. c. ex concilio cartbaginen. summa est in rubro. Et diuidit in duas partes. in prima punit clericum per creaturas iurantem. in scōa punit inter epistolas cantantem. secunda ibi: inter. ¶Pro pleniori intelligentia huius capituli et precedentis et sequentis.

Quæritur

1 Quæritur† Utrū sit licitum iurare per creaturas. Et videt quod non sit licitum. primo ex precedenti capitulo: et presen ti: et sequenti. ¶Secōo arguitur ex illo ✠Matth. v. nolite iura re omnino: nec per celum: per qō intelligitur creatura spiri tualis: nec per terram: per quā intelligitur omnis creatura corpozalis. ¶Tertio sic. iuramētum est actus latrie. sed cul tus latrie non debetur alicui creature: vt patet. ergo non li cet iurare per aliquam creaturam. ¶Quarto sic. iurare per deum est deuz in testem inuocare. ergo iurare per creaturas inuocare creaturam in testem. sed irrationabilis creatura nō potest aliquo modo testimoniū veritatis perbibere. ergo stul tum est et vanū per creaturas iurare. ¶In oppositum est qō gen. xlij. dicitur. ioseph iurauit per salutem pharaonis: et ta men sanctus homo erat. preterea patet, quia ex cōsuetudine vniuersitas fidelium iurat per euangelium: et per reliquias et per sanctos. ¶Respondeo dicendum in xta sanctū tbom.

Prima conclusio.

2 et dominum bonauenturam† ꝙ iuramentum assertorium dupliciter habet fieri. quoddam per interpretationem: siue exe crationem: quoddam per simplicem veritatis attestationem siue per ipsius veritatis testimonij inductionem: per inter pretationem iuratur cum quis sibi interpretatur penaz: nisi faciat sicut promittit: vt cum dicit ita viuat filius meus: vel pater boc est dicere: nisi ego implenero quod promitto: vel nisi implenero quod iuro: non viuat filius meus. vel pater meus. et in hac forma iurandi creatura ad testificandum non inuocatur: sed potius ipsi creatori impignoratur: secundum ꝙ dicit Aug. vt boc veniat in caput eorum: qō erit de ore ip sius. Et ita inducit creatura nō vt testis: sz vt in qua diuinū iudiciū exerceat. Et ꝺm hoc modū iurādi sit ista cōclusio. boc modo iurare per creaturam est licitū. patet cōclusio exēplo apostoli: qui scōa ad corin. ſ. air. ego testem deum inuoco in animam meam. ¶Secūdus modus iurandi est per induc tionem testimonij veritatis: tunc est distinguendum† quia

Scōa conclusio.

3 dupliciter potest creatura inuocari in testimonium veritatis aut scōm se: aut ꝺm ꝙ in ea relucet vestigiū veritatis prime. Si secundū se est conclusio secūda qō non est licitum iurare per creaturas. patet conclusio. quia sic crederetur ꝙ aliquid numinis esset in eis ratione cuius veritas dicti posset per hu iusmodi testimonium cōfirmari. boc autem est peccatū ido latrie cum creaturis exhiberetur diuina reuerentia. vñ aug. super illud ✠Matthei. v. dico vobis omnino nō iurare nec p celum: nec per terram &c. dicit quod perfectionis est docuit cum dixit non iurare omnino: quod vero superstitiosum est resecauit: cum dixit: nec per celum &c. ergo iurare per creatu ram illo modo est superstitiosum. secundo modo consyderā do creaturam scilicet ꝺm qō relucet in ea vestigiū diuine ve ritatis: sic est scōa conclusio, ꝙ licet per creaturas iurare. pa tet conclusio. quia boc nihil est aliud: q̄ iurare per eum: qui in creatura relucet: et tunc non veneratur quis creaturam: sed creatorez, vnde sicut bonor qui exhibetur imagini refer ad prototypum. i. ad exemplar sicut dicit damascenus. ita in ratio boc modo facta per creaturam refertur ad ipsum crea turarum creatorem: sicut dicitur. ſ. e. q. c. monet. vbi dicitur. sed sciendum quod sancti per creaturas quasi per creatorem creaturarum iurabant: nec in creaturis ad quem creatorem venerabantur. sicut ioseph qui per pharaonem iurando boc in eo veneratus est: qō dei iudicio positus erat: scilicet prin ceps in memphis id est in egypto. cuius regni illa ciuitas erat caput regni: vel venerabatur eum per quem reges re gnant: et quoniam in omni creatura boc modo deus relucet est conclusio quarta qō per omnem creaturam potest licite boc modo iurare. Quia vero principaliter relucet in istis et maxime

Tertia conclusio.

Quarta conclusio.

Alexander de balis.

maxime in sanctis et maxime in verbis euangelice legis per que nobis diuina veritas illuxit: hinc est: quod per sanctos et maxime per euangelia, consuevit frequentari forma iura tionis: qua quidem iuratur per creaturam. Quidam tamen iuriste vt inquit Alexander de balis dicunt quod non sit li citū iurare per omnes creaturas, quia distinguit quod que dam sunt creature deo dedicate: et ad cultum diuinum man cipate, vt religiose sanctorum: et euangelium. et per bas est li citum: vt dicunt iurare. per alias autem que non sunt huius modi non est licitum. Et boc vt dicunt quia alie non admit tuntur in solenni iuramento: sed ille solum. Sed contra boc dicit Augustinus, ꝙ cōtingit iurare per omnem creaturam vnde super illud ad ro. j. Testis est mihi deus, dicit ipse in glo. qui per lapidem iurat falsum periurus est. Et constat ꝙ boc non esset: nisi tale iuramentū obligatorium esset. Non autem obligaret: nisi per creaturam talem iurare contingeret. ¶Dis babitis dicendum est ad rationes in oppositum.

Ad primum et scōm arg.

Ad primum et scōm arg. Ad omnes auctoritates simul respondetur, ꝙ dominus pro bibuit iurare per creaturas: ita, ꝙ eis exhibeatur diuina reue rentia. Et boc esset quando creature secundum se consydera te in testimonium veritatis vocarentur, boc enim esset super stitiosum sed non prohibuit iurare per creaturas. secundum ꝙ in eis relucet vestigium diuine veritatis. quia sic vt dictū est in eis creatorem earum venerantur. ¶Ad tertiuz respondetur negando cōsequentiam. Et ratio est quia cultus latrie exhibetur ei cuius testimonium iurando invocat. Et ideo, precipitur exo. xxiij. per nomen exterorum deorum non iurabitis. Cum autem non inuocentur creature secundū se consyderate ad testimonium veritatis sed secundum ꝙ relu cet in eis veritas diuina: non exhibetur cultus latrie creatu ris, que in iuramento assumuntur secundum modos predi ctos. ¶Ad vltimum respondetur iuxta dominum bonauen turam, qō assumptum non est vniuersaliter verum: imo ali quādo inuocat ipsuz in testimoniū aliquādo nō inuocat ip sum propter se: sed propter illud: ad quod ipsum refertur vñ quando per creaturam iuratur: non ipsa creatura testificat sed deus qui est creator ipsius et ad ipsum testificatio refer tur: alioqui non esset iuramentum, patet etiam assumptum esse falsum in iuramento quod fit per interpretationem: in quo obligat se siue impignorat se deo: vt dictum est. Lege. ¶[Clericum per creaturas] aliquid numinis in eis esse cre dendo vel non. Et ita eas contemnendo. i. vt non credat se teneri iuramento et sic faciat in dolum: et fraudem proximi [iurantem] in omni loquela: et vulgari [obiurgandum] sup ple decernimus. i. castigandum: vt in proximo capitulo. Nā si talia iuramenta sint cum solennitate inducunt depositio nem: verace tamen sunt prohibita clericis: et laicis, sed preser tim clericis. bug. [si perseverit &c.] xlvij. distin. c. j. [inter] se cunda pars [cantantem] quod debet esse alienum a clericis. vt distin. xlj. et de conse. distin. v. nullus. Et ratio huius pro bibitionis est: qz lectioné attente debēt audire vez comedūt. ergo inhoneste huiusmodi cantilene intermiscerentur. vt di stin. xliij. pro reuerentia. Et videt duo hic prohiberi: scili cet conuiuia splendida: et lasciuie. xliij. distin. nō liceat. bug.

Exponit literam.

Ji quis per capillum. idez est boc. c. quod est pñ pape. Summa est in rubro. Hoc enim. c. loquitur contra illos: qui credebant deum secundum diuinitatem habere caput: et capillos: sicut fuerunt quidam heretici dicentes deum habere membra cor poralia: sicut fuerūt antropomorphite. de quibus. xxiij. que stione. iij. c. vltimo. aut certe contra illos: qui irreuerenter no minant membra christi et quodam exquisito modo iurandi diuidunt ipsum quasi membratim: qui valde rationabiliter sunt redarguēdi: maxime qui per membra christi iurant que in aliis hominibus non censentur honesta. Lege. ¶[Si quis ex dictis] litera patet [prohibemur iurare] dictis modis [ana thematizetur] si nolit satisfacere. Hug. [per creaturas] sicut dictum est in. c. precedenti: scilicet secundum quod in se con syderantur credentes aliquid in se numinis habere. aut in do lum proximi non manifestauerit denuntiando ecclesie. secun dum preceptum euangelicum ad quam denuntiationem qui libet tenetur. vt. xxiij. questione. iij. tam sacerdos. et. ij. q. vij. quapropter.

Exponit literam.

Queritur. ſ. est: in quo incipit secunda pars que stionis secundum Joan. de. vel secun dum Barto. dic monet incidentem questionem in qua que ritur: vtrum sit maius iurare per deum: quaz per euangelia. Et probat ꝙ maius sit iurare per deum ad quod inducit. c. sequens.

1 ☞ Jurare per deum an sit maius: quam per euangelia.

Diuisio.

Jaliqua. Capitulum est beati chrysostomi. Summa est in rubro. Di uiditur autem in duas partes. in prima ponit opinionem contrariam. in secunda illum reprobat, se cūda ibi: quibus. ¶Pro solutione bzeui huius questionis qua

Questio.

1 queritur. †Utrum maius sit iurare per deum quam per euā gelia. Est notandum, quod duo possunt attendi in huiusmo di iuramentis. vnum est per quod iuratur. secundus est quis iurat. Si attenditur id: per quod iuratur tunc est conclusio, quod maius sit iurare per deum: cum deus sit maius: et cuius gratia est euangelium. vnde magis tenetur iurans per deuz: quam per euangelium: et sic loquitur hic Chrysostomus. sed consyderando iuramentum ex parte iurantis videtur con clusio, quod iuramentum quod fit cum maiori deliberatio ne: et maiori solennitate: magis obligat iurantem, quia ex ma iori indicio procedit. maior autez deliberatio adhibetur per iurantem tactis sacrosanctis euangeliis: z maior solennitas coram iudice et scriptoze. Communi vero consuetudine faci liter et sine deliberatione et pro minoribus iuratur per deuz. Et ideo magis punitur periurus iurans per sancta dei evan gelia quam simpliciter per deum. quamuis dese z simpli citer maius sit iurare per deum. huius sententie est sanctus Thomas. in. ij. ij. questione. xcviij. ar. iij. dicens. Est autem gra uius peccatum: si quis solenniter iurat per euangelia quā si per deum communi sermone iuret. Tum propter scandalū: Tū propter maiorez deliberationem quibus equaliter binc et inde positis gravius est si quis per deum iurans periuret: quā si periuret iurans per euangelium. Concor. Ray. bostiē. in summis suis. et Innocen. in. c. et si christus. eodē tit. Lege.

S. Thom.

Raymund.

Exponit literam.

¶[Si aliqua causa] scilicet iurandi. bug. [modicum videt] scilicet imperitis et stultis sic credentibus [maius aliquid] quasi magis se obligasse [quibus] secūda pars facte sunt p pter deum: qz est eorū materia. de eo enim omnes tractant: et loquuntur: et ad euz omnes referūtur. vel quia instinctu eius cōdite sunt. ñ. petri. j. Spiritu enim sancto inspirati loquti sunt sancti homines dei: et eius autoritate firmati. bu. Et de boc satis dictum est. aliquid etiam tangitur in glo.

1 ☞ Periurium omne an sit peccatum mortale. Quod sic er suo genere. nu. 2.
3 Juratio dicitur tripler.

Diuisio.

Habemus. Ad idem sequit boc. c. ꝙ est beati hieronymi super leui. summa est in rubro. Et diuidit in duas partes. in prima premittit verba legis. in scōa ex illis infert admonitionem: qō iuramenta sunt obseruanda: non solum facta super res sacras: sed etiam in communi loquela. secun da ibi: ideo admonendi. ¶Pro pleniori intellectu huius ca pituli queritur. Utum† omne periurium sit peccatum mor tale. Et videtur quod non. primo sic. Sicut cōtingit aliquē loco se mentiri: sic etiam cōtingit aliquem falsum iurare. sed mendacium iocosum non est peccatum mortale. ¶Secundo sic. Sicut contingit aliquem improvisum meditate loqui: ita cōtin git et improvisum meditate iurare falsum. sed graue est dicere: ꝙ ta lis mortaliter peccet. ergo non omne periurium est peccatuz mortale. ¶Tertio sic. Sicut iurare falsum prohibetur pre cepto secundo decalogi. ista iurare sine causa prohibetur. dici tur enim ibi. Non assumes nomen dei tui in vanum. sed iura re sine causa non semper est peccatum mortale. ergo nec iura re falsum. ¶In oppositum est tex. presentis capituli: in quo inducitur diuina lex. tunc arguitur. ad directe est contra mā datum dei: z prohibitionis legis diuine est peccatum morta le. sed periurium directe est huiusmodi. ergo videtur ꝙ sem per sit peccatum mortale. ¶Respondeo dicendum sub ista

Augustin⁹.

Bonauent.

2 conclusione† ꝙ periurium ex suo genere est peccatum morta le. Ista conclusio est sancti Thom. in. ñ. ij. q. xcviij. ar. iij. que probatur, sic secundum eum. Quidquid de sua ratione perti net ad contemptum dei: est peccatum mortale, sed periurium z de ratione sui importat contemptum dei. Ex boc enim habet rationem culpe: quod ad irreuerentiam dei pertinet. vnde manifestum est: ꝙ periurium ex suo genere est peccatū mor tale. Confirmatur boc sic. dicit augustinus in quodaz sermo ne de iuramento. falsa iuratio perniciosa vere periculosa nul la securā sed ꝙ est perniciosum est peccatū mortale. ergo, &c. Est autem iuxta dominū Bonauenturā in tertio circa boc notandū, ꝙ periurium ono dicit. scilicet iurationez et inordi nationem. Est enim periurium iuramentum inordinatum et

Augustin⁹.

3 indebitū. †Iuratio autem triplex est. quedam est deliberata: et

solennizata: sicut quando testes iurant super sancta euangelia in presentia iudicis. Quedam autem est deliberata: sed nō solennizata, vt quando quis in occulto iurat aliquid ex deliberatione intendens illud per diuine veritatis testimonium confirmare. Quedam vero est nec deliberata: nec solennizata sicut quando quis iurat in communi sermone non attendēs quem inuocat: ꝛ ad quid: sed ex quadam consuetudine. Et secundum hoc periurium potest committi tripliciter: ꝛ si committatur iuratione deliberata ꝛ solennizata: tunc est conclusio, ꝙ grane peccatum: ꝛ enorme: ita ꝙ reddit hominem etiā infamez. Si vero committatur iuratione nec deliberata: nec solennizata: tunc est conclusio sua, ꝙ non est peccatum mortale: sed veniale. propter hoc ꝙ lingua in lubrico posita est. Si vero committatur iuratione deliberata: sed non solennizata distinguendum est: quia aut deliberat de dicto: ꝛ de iuramento. vtrum videlicet dictum sit verum ꝛ vtrum sit iuramento confirmandum: tunc est conclusio, ꝙ si peierat mortaliter peccat. Aut deliberat de dicto tantum: vtrum sit verum non tamen de iuramento superaddito: ꝛ tunc est conclusio ꝙ tunc potest esse veniale peccatum. valde tamen est cauendum: quia veniale illud periculosum est: ꝛ multum appropiat ad mortale peccatum. Concordat sanctus thomas in tertio sic dicens. Quoddam iuramentum est: in quo homo non attendit ad iuramentum: ꝛ quasi non percipit se iurare. sed ex lapsu lingue in iuramentum prolabitur. Et quantunc quasi nesciens iurat: ꝛ nescien nō reputatur voluntarius. Et ideo in tali casu videtur quis nō voluntarie iurare. vnde si sit falsum hoc de quo iurat siue percipiat esse falsum sine non dū modo non sit mendacium pernitiosum non dico ꝙ sit peccatum mortale: sed veniale. valde tamen cauendum est propter vicinitatem ad mortale. hec sanctus tho. cōcordat in secūda scē: dicens, ꝙ si non aduertit non videtur habere intentionem iurandi. Et ideo a crimine periurij excusatur. ¶ His babitis dicendum est ad rationes in oppositum. Ad primam respondetur negando consequentiam. Et ratio est secundus sanctum Tho. quia non est simile de mendacio: ꝛ de periurio: quia iuramentum non est nisi cum magna cautela adhibendum: ꝛ propter vtilitatem aliquas. vnde si iocose aliquis periurat: non excusatur, quia non exitat diuinam irreuerentiam. sed quantum ad aliquid magis auget: ꝛ ideo non excusatur a peccato mortali. ¶ Ad secundam patet responsio ex dictis ꝙ talis impremeditate loquens: cum non aduertat se iurare: non videtur habere intentionem iurandi: ꝛ per ꝛ̄s non est dicendus peccare mortaliter. Aliud esset vt dicit sanctus tho. si aduertat se iurare: ꝛ falsum sit ꝙ iurat. ¶ Ad tertiam respondetur iuxta sanctum tho. ꝙ iurare sine causa nō directe opponit illi precepto. Non assumes nomē dei tui in vanum. sed indirecte. directe autem opponit ei iurare falsū quia hoc est quod confirmari non potest. vnde varia est iuratio. vnde nec oportet ꝙ iurare sine causa semper est peccatū mortale. sicut iurare falsū. Lege. ¶ Habemus nō pollues nomen dei. i. non iurabis pro nibilo nomen dei. i. nec falso: nec dolose iurabis. hn. alie expositiones ponūtur in glo. exo. xx. sed ista est magis ad propositum litere huius [in communi] cū simpliciter iurat per deū: sed etiā in communi loquela videt ꝙ periurij in cōmuni loquela sit minus peccatū: quaz cū sit solenniter, ꝙ verū est quo ad ecclesiā: licet forte nō semper quo ad deū: qui nullā differentiā vult esse inter iuramentum ꝛ communem loquelam. vr. f. e. q. v. iuramenti. bn.

Ad primum argumentū.

Ad secūdū.

Ad tertiuz.

Exponit literam.

Augustin⁹.

Diuisio.

S. Thom.

Non est. Ad idem est boc. c. quod est beati Jsidori. Summa est in rubro. Litera patet.

Si peccatum. Ad idem est boc. c. qđ est beati Augn. libro de verbis apostoli ad Jacobi. Summa est in rubro. Et diuiditur in tres partes. in prima probat efficacissimo argumento: qđ iurare non est peccatum, qz in lege videtur hoc preceptum. in secunda ostendit: ꝙ necessitate tamen ꝛ non leui causa iurandum est. in tertia videtur respondere ad illud ad Matthei. v. qđ videtur esse contra. videlicet ꝙ amplius est a malo est. scđa ibi: item, tertia ibi. Et ideo q̄. Lege. ¶ [Si peccatū in lege] leui. xix. non periurabis [iramenta tua] deutero. v. c. xxii. [precipit] est fortissimū argumētū quia deus non precipit peccatuz: cū non sit actor peccati: vt dicit augusti. libro primo de libero ar. Et io. j. dicit sine ipso facrū est nibil. i. peccatū. Sm aug. sed deus precipit iramentum sibi reddi. i. per ipsum iurare: ꝛ nō per aliud: nec iurando nominez creaturas. [item] scđa pars [nō iuro]. i. nō appeto iurare. tale est illud non mutat sedem: qui non mutat montem. vii. q. j. scias. bug. [cōpulsus] scilicet iuro: ꝛ exponit qua necessitate cum ait [cum video ꝛc.] bug. [coram deo] iramētum est. Si ergo quis dicat. iuro coram deo: vel promitto coram deo: ita iurat ac si diceret per deum. Augu. [Et ideo] tertia pars. supple facio, quod plus est ꝛc. scilicet iuro. ꝛc. [Ex hoc ꝙ amplius est a malo est. Nam iurantis sed ꝛc.]

Ex premissis. §. est: in quo gratianus epilogādo concludit quomodo iuramentum non est peccatum patet litera.

Ipsum autem iurare ꝛc. Hic incipit tertia pars questionis. in qua querit vtrū sit peccatū ab aliquo reciere iuramētū. Et respondet ꝙ nō ꝙ probat per. c. sequens.

Ad tertiū.

Exponit literam.

1 ☞ Juramentum exigere ab aliquo an sit licitum.
2 Juramentum ꝙ sit duplex publicum: ꝛ priuatum, ꝛ quid dicatur publicum, quid priuatum.

Quamuis. Hoc capitulū est beati augn. scribentis ad publicolā. Summa est in rubro. breue est. ¶ Pro pleniori intelligentia huius capituli. Querit ꝛ vtrū sit licitū exigere iuramentū ab aliquo. Et videt ꝙ nō primo sic. super illud Matthei. vj. ꝙ amplius est a malo est dicit gl. Nō tuo ſz illius: qui coegerit iurare. ergo malū est ab aliquo iramētū exigere. ¶ Scđo sic. ille qui exigit iuramentū ab aliquo: aut scit est verū iurare: aut falsū. Si scit, cū iuraturū verū pro nibilo ei iuramentū iniungit siue exigit. Et sic videt peccare. Si aūt credit eū falsū iraturū quantū est de se, inducit eū ad peccandū. ergo videt ꝙ nullo modo debeat quis ab alio exigere iuramentū. ¶ Tertio sic. Qui cōsentit peccāti mortaliter peccat. ad ro. j. sed iudex exigens iramētuz ab eo quem credit falsum iraturū consentit vt periuret. ergo ꝛc. ¶ In oppositū est capitulū presens, ꝙ est beati aug. rūdeo dicendum. iuxta sanctū thomā. ꝛ oīm alexandrū, ꝙ sicut iurare nō semper est malū: sed quādoq; est licitū: qū pro necessitate aliqua ꝛ cū cautela iurāt ita etiā iuramētū recipere vel exigere ex causa necessaria: ꝛ alīs debitis circunstantijs obseruatis pōt esse sine peccato. Pro quo notādū ꝙ sicut distinguitur iustitia publica. ꝛ priuata. ita duplex est iuramentū scilicet publicū: ꝙ respicit publicā iustitiā. ꝛ priuatū qđ respicit priuatā iustitiā, de iramēto priuato loquēdo ꝙ est cū quis exigit iuramentū, pro se ipso propria sponte: tāquā persona priuata tūc est distinguendū vtaug. dicit in sermone de periurijs qz si nescit illū iuraturuz falsum. Et ideo dicit iura mihi vt fides ei sit. tūc est cōclusio, ꝙ exigere iuramentū nō est peccatū. Est tū humana tentatio. qz scilicet procedit ex quadaz infirmitate qua dubitat homo aliū verū esse dicturū. Si aūt iramentū recipiens sciat illū iraturū esse falsū: ꝛ cogit eū iurare tūc est cōclusio. Exigere a tali iuramentū est peccatū mortale vnde dicit Augu. ꝙ talis est homicida vnde ait ille de suo periurio. fe interimit sed iste manū interficētis impesf sit. Si aūt sit iuramentū publicū id est ratione publice iustitie ꝙ aliquis tanquā publica persona exigit: est cōclusio, qđ exigere sit iramentū. Sm ꝙ ordo iuris exigit ad petitionem alterius nō est peccatū: sine ipse illū iuraturū falsum sine verum qz nō videt ille exigere. sed ille ad cuius instantiā exigit. dicit tū magister Alexander de balis in tertio ꝙ si iudex scit illū iuraturū falsum debet eū repellere secūduz suum posse. Si tamen cogat ordine iudiciario. ita ꝙ si nō reciperet omitteret de bis que pertinent ad ordinē iudiciariū dico ꝙ tenet recipere: ꝛ sine peccato recipit. hec ille. Concordat dominus Bonauentura in tertio dicens ꝙ si est publica persona quātum est ex ordine iuris potest ꝛ debet exigere. Si priuata est tripliciter potest exigere: aut ad veritatis confirmationē vidēlicet vt firmior: ꝛ stabilior sit ipsa promissio. ꝛ veritatis assertio. tunc potest sine peccato exigere: aut exigit ad veritatis submersionem vt quando compulsit aliquem iurare quez scit iraturū falsum: ꝛ hoc nō pōt sine peccato mortali. Aut exigit propter dubitationis sue remotionē. qz suspicat ne homo sine iramēto dicat falsum tūc si suspitio illa sistat in generali tūc talis tenet potius rationē pene ꝙ culpe. Si vero descendat ad speciale sic est peccatū veniale cū de proximo suo malā habet suspitionē. hecille. ¶ His babitis dicēdū est ad rationes in oppositū. Ad primā respondet negādo cōsequentiā. Et ad pbationē respondet ꝙ illud malū de quo dicitur ad Matthei. v. nō est malū culpe: ſz malū pene: ꝙ est ignorantia illius qui iramētū recipit. ¶ Ad scđam respondetur negādo ꝛ sequētiā duplici ratione. primo qz obiectio pcedit nō vniuersaliter de omni exigente iramētū ab alio: sed de eo qui vt priuata pro se exigit iramentū. ¶ Preterea ratio nō procedit quia non semper recipiens iramentuz scit eum iurare verum vel falsum, sed quandoq; dubitat de facto: ꝛ credit eum verum iurarurum: ꝛ tunc ad maiorem certitudinem exigit iuramentum ꝛ sic non est peccatum. ¶ Ad tertiam respondetur negando consequentiam. Et ratio est quia vt dictuz est in illo casu iudex exigens iuramentū ad partis petitionem ꝛ secūdum quod ordo iuris exigit non consentit peccanti etiā si probabilem credat ipsum periraturum: qz bec exactio nō est iudicis sed partis ad cuius instantiā exigit ꝛ legis precipientis. Lege. ¶ Quamuis dictum a Jacobo in epistola sua capitulo. v. ꝛ a domino in euangelio ad Matthei v. in scripturis sanctis id est veteris ꝛ noui testamēti. Aug.

Ad tertiū.

Exponit literam.

Diuisio.

Questio.

Primuz argumentum.

Scđm arg.

Tertiuz ar.

Opponit ꝛ Rūder.

S. Thom. Alexander.

Alexander de balis.

Bonauentura.

Ad primum arg.

Ad scđm.

Sed queritur. §. est hic secūdū io. de. incipit quarta pars questiōis. in qua queritur an sit credendū fidei eius: qui per demonia siue per falsos deos iurat. Et probat quod sic ad bonum, ꝛ hoc probat per. c. sequens.

4 ☞ In iuramento facto per idolum duo consyderantur.
6 Jurare per creaturam mendaciter an sit grauius: quā verum per deum.

Mouet. Ad hoc inducit boc. c. qđ est beati augusti. ad publicolam. Summa est in rubro. Et diuiditur in tres partes. secūdū tres questiones quas mouet. prima est vtrū iurans per falsos deos: ꝛ nō obseruans in duobus peccet. Et respondet ꝙ sic. in secunda queritur an sit vtendum fide eius: qui per falsos deos iurat. Et respondet ꝙ sic dūtaxat ad bonū: ꝛ nō ad malum. in tertia queritur an peccet: qui facit aliquē iurare per falsos deos. Et rūdet ꝙ nō in casu. scđa ibi: ac per hoc. tertia ibi: alia questio est, pro pleniori intelligentia barū questionū prosequamur in forma consueta. Querunt aūt hic quatuor.

1 ¶ Primo vtrum iurans per falsos deos: ꝛ mentiens: peccet in duobus.
2 ¶ Secundum est vtrum liceat vti fide eius: qui iurat per falsos deos.
3 ¶ Tertio vtrum peccet qui exigit aliquem iurare per falsos deos.
5 ¶ Quarto vtrum sit maius peccatuz dicere falsum iurando per verum deum: quam iurando verum per falsos deos.

Primū arg.

Opponit et Respondet.

Ad argumēta.

1 **Ad primum** sic proceditur. ✝ Et videtur ꝙ iurans per falsos deos ꝛ mentiens: vel non obseruans: nō dicatur peccare bis: sicut dicitur in litera, sed solum semel, qz scilicet per falsos deos iuranit ꝛ per boc ꝙ iramentum factum per falsos deos non obligat: nec peccat non seruando illud: ꝛ sic non peccat bis, sed semel tantum, consequentia patet, assumptum probatur. Sicut iramentum est testificatio promissionis, ita ꝛ votum. Sed votū idolatrie non obligat. ergo nec iuramentum factum per idolum obligabit. consequentia patet. ꝛ minor etiam. ¶ In oppositum est litera presentis capituli. ¶ Respondeo dicendū ꝙ aug. dicit, ꝙ iuramentū factum per idolū siue falsos deos obligat. Et ideo dicitur. Et bene, ꝙ peccat iurans nō obseruando illud. Ad argumentum factum in oppositum responsum datur negando consequentiam. Et ratio est iuxta Alexan. de balis in. tertio, quia non est simile de voto ꝛ iuramento licet in vtraq; obliget veritas: tamen differenter, quia debitū veritatis seruande deo obligat in voto, debitum autem seruande de veritatis deo ꝛ proximo obligat in iramento, votum enim soli deo fit. vnde qui vouet soli deo promittit: ꝛ nō homini, ꝛ soli deo obligatur. Qui autem iurat: promittit proximo per ipsam veritatem primam: que deus est: per quam firmat suam promissionem: ꝛ cui ipsi veritati debeat reuerentiam ꝛ honorem obligatur ipsi ad reddendum id: propter ꝙ ipsam adducit in testimonium. alioqui ipsam contemneret. Sic ergo in voto non est nisi vna ratio obligandi, quia ergo nullum est debitum hominis idolo: ideo non est obligatio in voto facto idolo, quia autem in iuramento est duplex ratio obligandi, vna eo quod adducit veritatem in testimonium sue affectionis: ꝛ hoc obligat deo. Alia eo ꝙ promittit proximo cui debet veritatem seruare: ꝛ fidelitatem: dicimus, qđ in iramento facto, per idolū non est prima ratio obligandi: scilicet debitū veritatis idolo, sed solū scđa scz debitum veritatis proximo qz idolo: cū nibil sit nibil debet homo sed proximo debet seruare veritatem: nō ergo propter idolum obligatur: sed propter proximū: cui debet seruare fidem, qz se intendit obligare illi: sicut ille qui iurat per deum verum. Et hoc de hac questione.

2 **Ad secundam** sic proceditur. ✝ Et videtur ꝙ non liceat vti fide eius: qui iurat per falsos deos sic, idolum nibil est in mundo, sed fides ab idolo nulla est, sed ꝙ nibil habeat fidei: nō potest prebere confirmationē sermoni. ergo videt: ꝙ nullus debeat vti fide per idolum iurātis. ¶ Scđo sic, infidelis nō habet. sed errorem. ergo nō est licitū vti fide eius. ¶ In oppositū est litera presentis. c. vbi augustinus expresse ponit, ꝙ licite vti possumus fide iurantis per deos falsos ad bonū commune. ¶ Respondeo dicendum ꝙ vti fide iurantis verū per falsos deos nō est peccatū babito respectu ad assertionem veri: vel promissionem alicuius: qđ redundat in bonum publicum: licet non respectu ad illud: per qđ iurat siue ad formam iramenti. probatur ista conclusio sic. Licitum est cū infidelibus mercari: ꝛ treugas inire. sed fides mercationis ꝛ federis cōfirmari babet per mutuum iuramentum. ergo licitum est vti fide ad bonum: ꝛ non ad malum illius infidelis: qui per deos falsos iurat veritatem. ¶ Secundo sic, iurans per falsos deos tenetur fidem seruare, vt bic dicit Augustinus. ergo fidelis credens iuranti per falsos deos non peccat si veritatem dicit, qđ est possibile. ¶ Doc habito dicendum est ad rationes in oppositum. Ad primam respondetur ꝙ licet idolum nibil sit scđm veritatem, tamē idolatria estimat aliquid esse ꝛ ex ipsa estimatione: ꝛ erroze fortius adberet idolatra ipsi veritati: quā multi christiani ex fide adherēt sicut videmus in hereticis: ꝛ ex illa forti adherentia ꝛ erronea consentia cum per idola iurant verba fua confirmant. ¶ Ad secundam respondetur in litera, ꝙ fides non capitur hic pro fide theologica: que in baptismo infunditur que fidelibus est propria sed pro promissione ꝛ veritate placitorum: atque pactū humanorum que tam fidelibus: quā infidelibus potest esse communis, hec tamen questio clarioz fiet ex responsione ad sequētem questionem.

Primuz argumentum.

Scđm arg. Opponit in contrarium. Respondet.

Ad primum argumentū.

Ad secūduz.

3 **Ad tertiam** sic proceditur. ✝ Et videtur ꝙ peccet qui recipit ab aliquo iuramentū per falsos deos. primo sic, dicit apostolus, ad ro. j. Nō solum qui talia agunt digni sunt morte: sed etiā qui consentiunt facientibus. Ex quo verbo colligitur, ꝙ qui cōsentit peccanti mortaliter peccat. Cum ergo recipiens iuramentum ab idolatris cōsentiat in illo iramēto: in quo idolatra peccat mortaliter. ergo ꝛ ipse peccat mortaliter. ¶ Scđo sic, dicit augustinus, ꝙ qui petit iuramentum ab eo: quem scit iuraturum falsum: animam illius occidit. Cū ergo homo sciat idolatrā male ꝛ damnabiliter iurare: qui ab eo iuramentum petit eadem ratione animam eius occidit sed boc non licet. ergo nec ab idolatra iuramentum recipere. ¶ Tertio sic, magis debet homo diligere animam proximi: quā aliquam vtilitatez temporalem. Cum ergo idolatra iuret contra salutez anime sue: videt ꝙ ordinē charitatis peruertat: qui eius iramentū recipit pro aliquo cōmodo temporali sed nō licet ordinē charitatis peruertere ergo non licet ab idolatris iurātibus per idola iramenta recipere. ¶ In oppositū est litera presens. ¶ Respondeo dicendum fub ista conclusione, ꝙ in aliquo casu licitum est recipere iramentum ab idolatris siue a iurātibus per falsos deos, patet cōclusio ex dicto augustini in presenti capitulo quā ipse duobus exemplis sacre scripture probat. primum est gene. xxxj. vbi Jacob accepit iramentum a laban: qui tamen iurauit ei per falsos deos. scđm habetur. ij. machabeoꝝ. viij. vbi legitur iudas petijt iramentū a romanis: quia petijt ab eis fedus ꝛ tamē sciebat: quod iurarent per deos falsos: qui tamen iacob ꝛ iudas non reprehenduntur de boc in scriptura sancta. ergo licet eos in hoc imitari.

Tertiuz ar.

Opponit et Rūdet.

Bonauētu.

4 ¶ Pro intellectu. pleniori notandum in ꝛa dominum bonaventuram. in tertio sententiarum ꝙ quod in iramento facto per idolum est duo cōsyderare: videlicet ipsius idoli veneratione m: ꝛ exteriozis verbi cōfirmationē, habendo respectum ad primum nulli licet iuramentum ab idolatra recipere: nec exigere, nec facere, quia idoli veneratio est omnimode detestanda. Si vero habeatur respectus ad scđm sic licitū est ab eis recipere iramētū: maxime pro vtilitate cōi: sicut recepit iacob ꝓ bono fue posteritatis: ꝛ iudas pro pace gentis fue: ꝛ sicut christiani recipiūt a saracenis ꝓ pace: ꝛ vtilitatis cōmunitatis. vñ quāuis sit illicitum iurare per idolū: qz forma illa prohibita est: tamen vbi necessitas: vel cōis vtilitas boc requirit licitum est recipere iuramentum tale. dicit tamen sanctus Tho. in. ij. ij. q. xcviij. ar. iiij. ꝙ licet vti ꝓpter bonum sicut ꝛ deus vtitur nō tamē licet aliquez ad malū inducere. vñ licet eius qui paratus est per falsos deos iurare iramentum recipere: non tamen licet eum inducere ad boc qđ per falsos deos iuret. ¶ Ad rationes in oppositum dicendū

S. Thom.

Ad primuz arg.

est. Ad primam respondeť iuxta sanctum tbo. ꝛ dominū bonauenturā. ꝙ in iuramento duo sunt vt dicruz est: ipsa veneratio idoli: ꝛ in hoc est peccatum idolatrie, ꝛ quantuz ad hoc qui recepit iuramentum non consentit iuranti: imo detestatur. scōm est veritatis cōfirmatio: vt firmum sit verbum: ꝛ solidum pactum: ꝛ quantum ad hoc non est ibi peccatuz: ꝛ quātum ad hoc cōsentire illi potest sine peccato. ¶ Ad secundā respondetur negādo cōsequentiaz. Et ratio est: quia vt dicit dominus bonauentura nō est simile, quia qñ exigitur iuramentum ab eo: quem sciet iuraturum falsum est in veritatis subuersionem: ꝛ per consequens nō pōt fieri bona intentione, sed iuramentū ab idolatra factum per idola facit ad veritatis confirmationem, qz frequenter idolatre: ꝛ infideles ita bene reputant se obligatores per iuramēta sua illicita sicut cbristiani per licita ꝛ cōcessa. ¶ Ad tertiā respondetur iuxta magistrum alexandrum de balis ꝛ dominum bonauenturaz ꝙ assumptū est verū de vtilitate priuata sed non oportet intelligi de vtilitate cōi vt pro pace cōi ꝛ bnōi. nec facit cōtra ordinē charitatis qz bonū publicū preponēdū est bono priuato, respōdeť etiā scōm ꝙ receptio illius iuramenti nō facit per se salutis detrimentū illi idolatre qui iurat, quoniā ipse alias corde venerat idolū. vñ nihil bic agitur cōtra veritatē.

Alexander de balis.

Primuz argumentum.

Ad quartam questionem qua queriť ✝ vtrum maius malum sit per deos falsos iurare veraciter quā per deuz fallaciter siue falsuz sic pro cedit. Et videť ꝙ maius malum sit iurare verum per falsos deos: quā falsum per verum deum: sic peccatum idolatrie est maius: quā periurū, sed qui iurat per falsos deos siue verum siue falsum qs iurat committit idolatriam, quia idolum veneratur per ipsum iurando. ergo qui iurat verum per falsos deos magis peccat: quā qui iurat falsuz per deū verū. ¶ In oppositum est text. Augusti. in presenti. c. ¶ Respondeo dicendum iuxta Alexandrum ꝛ Bonauenturam quod in iuramento illo quo quis iurat per falsos deos duo sunt videlicet illud quod asseritur, ꝛ illud per quod asseritur, respiciendo igitur ad illud quod iuratur siue asseritur sic est conclusio, ꝙ minus malum est iurare verum per falsos deos, quam falsum per deum verum. Et sic loquitur augustinus, quia ex illa parte asseritur verum: ꝛ ex alia parte falsum. Respiciendo autem ad illud per quod iuratur sic est conclusio, qō maius malum est iurare verū per falsos deos: quā falsus per verum deuz. Et ita procedit ratio facta in principio. Lege ter. ¶ [A]Douet verum eius fide vtendum sit]. i. an sit ei credendum ꝛ eius iuramentum recipiendum. bug. antequā respōdeat ad banc questionem introducit aliam: quam primaz disputauimus [bis]. i. in duobus, quia ꝛ deum offendit sic iurando: ꝛ proximum decipit nō obseruando. bug. [illud autē nemo ꝛc.] quia fidem seruauit, quia fides quocunqz mō promittatur seruanda est. vt. ff. de iureiuran. l. non erit. ꝑ. diuus. Et ista questione sic declarata descendit ad priorem dicens. [ac per hoc qui vtitur fide illius ꝛc.] scōa pars [non peccato illius se associat] qō est: cū iurat per falsos deos: sed associat illi in ea parte: in qua nō peccat: scilicet in assertiōe veri. Et hoc est qō dicit [bono pacto] quo fidē seruauit [neqz] hic rūdet tacite questioni: scilicet cū infideles ꝛ pagani fidē nō babeant, questio dicit eos fidē posse seruare. rūdet ꝙ nō loquiť de fide que in solis fidelibus est: sed de fide: que dicit promissio: sine pactum: aut constantia pactorum humanorum. [verus sine illa] descendit ad quartam questionē: ꝛ ꝙ intelligat hoc esse verum ex parte eiusdem: cui iuratur: sicut dictum est in questione: nō ex parte eius per qō iuratur est cōclusio, quia maius peccatum est iurare verū per falsos deos: quā falsum per verum deum. Et ad hoc referatur verbum augustini. cuz ait. [Quāto enim per quod iuratur magis sanctum est ꝛc.] bic tamen magis vt dicit glo. nō ponitur cōparatiue: sed ab negatiue, quoniam falsi dñi non sunt sancti [magis penale] maiori pena dignum. bug. Quanto enim vna res sanctior ꝛ melior ꝛ maior est: quā alia, tanto maius est peccatū offendere istam: quā illam in eodē genere offense. vt. xvj. q. iiij. sicut qui. bug. [alia questio est tertia pars [cui questiōi]. i. cuius questiōis solutiōi: scilicet ꝙ nō peccet. bug. [testimoniū] Nō enim vř verosimile: ꝙ viri sancti scilicet iacob ꝛ isaac ab illis iuramentū per suos deos recepissent: vel illos iurare fecissent: si in hoc peccarent: imo hoc ipso qō ab eis factum est presumitur esse licitum: vt. vij. q. j. omnes. ꝛ. xly. dist. qui syncera. bu. [labam] de hoc gen. xxj. [abimelech] sicut labā per deum forocb. gen. xxxiij. [sicut etiā] item inducit adhuc hoc exemplum ad ostendendum, ꝙ christianus nō peccet: si paganos facit sibi iurare per deos suos [in libro machabeorū]. i. machabeorum. viij. [per creaturas] sicut diximus. ꝑ. circa. c.

Augustio.

clericum, iurare per creaturas: vt creaturis deferatur reuerētia diuina credendo in ea aliquid numinis esse: nō est licitum quia sic sapit idolatrie scelus, ꝛ sic, pbibetur iurare p creaturas. ad matthei. v. ꝛ iacobi. v. sed iurare per creaturas inquātū in eis relucet vestigium prime veritatis ꝛ per quas intendit in eis: vt in effectibus dei veritas ꝛ diuina reuerētia sit nō est malum, imo bonū per creaturas iurare: ꝛ sic leguntur sancti viri iurasse: vt iacob per salutē patris sui: gen. xxxj. vt ioseph p salutē pharaonis: ranquā per illū: in quo rōne regie dignitatis diuin⁹ honoz: vt in dei imagine representatur. vñ puer. viij. dicitur, per me reges regnant. [vñ apostolus] scilicet ad ro. viij. christus boc dicit pilato. io. xix. [deus autem. ꝛc.] ponitur duplex rō: quare dominus ꝙ bibuit iurare per creaturas, vna est ne in eis crederetur numen diuinitatis esse, eisqz diuina reuerentia exbiberetur: ꝛ sic idolatrie crimen incurreretur. Alia rō est: ne creaturas cōtemptibiles iudicando iurans per eas parupenderet periurium: ꝛ transgressionē iuramenti. [Sed queriť quid grauius sit]. ¶ Hic surgit quinta 6 questio ✝ Utrum grauius sit mendaciter iurare per creaturā quā per deum verū. Et arguiť primo, ꝙ sic sicut arguiť in litera iurando falsum per creaturas est duplex peccatum. primum: qz iurat per creaturā cōtra prohibitionem. scōm est qz iurat falsum, iurādo aūt falsum per deum est vnum peccatū tantum. ergo grauius peccat iurans falsum per creaturā: ꝙ per deum verum. ¶ Scōo sic, ille qui iurat per creaturā non iurat per creaturā solam: sed etiā per eius actorē scilicet deū sed maioz contemptus est cōtemnere creatorem: ꝛ creaturaz simul: quā cōtemnere creatorē solum. Cū ergo omnis periurans cōtemnat illū: per quē iurat: maius est periurū: cū quis falsum iurat per creaturā: quā iurās per creatorē. ¶ Tertio sic. Quāto solēnius est iuramentū: tanto trālgrediens est infamior: ꝛ tanto obligatio maior. sed ad maiorē solennitatem additur iuramētū per creaturas: scilicet per reliquias ꝛ euāgelia. ergo ꝛc. ¶ In oppositū arguiť sic argumento Augustini in litera. Quanto sanctius est per ꝙ iuraturtanto periurium est magis penale, sed magis imo in infinitum est sanctior deus: quā creatura: ergo grauius periurium cum quis falsum iurat per deum: quā per creaturas. ¶ Respondeo dicendum, ꝙ simpliciter grauius est iurare falsum per deum: quā per creaturas. ista cōclusio est augusti. in litera: ꝛ chrysostomi rationem iam victa, qz quāto sanctius est per ꝙ iuratur tanto iuramentum est magis obligatorium, ꝛ hoc dicimus ceteris paribus, vbi solennitas obseruatur. ¶ Ad ratiōes in oppositum respondetur, ad primam: ꝙ non est verū assumptum de quolibet iurante per creaturas: sed de illo: qui in illo iuramento creaturam intendit venerari tanquā habentē aliquid diuinum in se: ꝛ qui etiam cum hoc proximum dolo capit. ¶ Ad scōam respondeť negando cōsequētiam. Est rō est ꝑm dominū bonauenturā, ꝙ creatura cōparatione creatoris nibil est, vñ quasi nibil addit super diuinā excellentiaz, ꝛ per hoc nec cōtemptus eius super contēptum dei preterea nō a deo cōtēnitur deus in creatura sicut cōtemniť in seipso. ¶ Ad tertiā respondeť negādo cōsequentiā. Et ratio est: qz licet iuramentū per deum: ꝛ per crucem: ꝛ reliquias sanctorum: ꝛ euangelia maius sit: quā iurare per solū deuz. Quāto enim plus crescunt solēnitates: tanto maius est iuramentū, vñ dicit Ray. quicunqz iurat per deum ꝛ euangelia: magis obligať, ꝛ adhuc magis q istis cōiungit sanctorū reliquias. Et ita crescentibus solennitatibus crescit obligatio. Nō tñ propter boc sequiť: ꝙ maius sit iuramētū ꝙ creatura in se: ꝙ per creatorē imo eōuerso. Mo. sanctū tbo. ꝑ. in. c. si aliqua cā.

Questio. Primum argumentum.

Scōm arg.

Tertiuz ar.

Opponit in contrarium.

Rūdet.

Ad primum argumentū.

Ad secūdū. Bonauentura.

Ad tertiuz.

Raymund⁹.

Periurū ꝑ. est: in quo incipit quinta pars questionis secundum io. de. in qua ostendit que pena sine penitētia iniungenda sit periuro. Et dicit gratianus: quod grauissima pena debeat puniri quam si quis timens propter boc ad confessionem noluerit venire: debebit excommunicari.

1 ¶ Periurium an sit grauius peccatum quā bomicidiuz,
2 Periurij pena consensit.

Diuisio.

Predicandum. Ad boc inducit magister boc. c. qō est cuttiani pape. Summa est in rubro. Et diuiditur in tres partes. in prima precipit abstinere a periurio assignando causam buius. in secunda narrat excessum quozundam parupendentium periurū. in tertia punit tales sentētia excommunicationis. secunda ibi: audiuimus. tertia ibi. Si quis vero. Lege. ¶ Predicandum fideles caueant [cauēdū enim est piurū summopere: cū graue peccatū sit: ꝛ

Exponit literam.

sit, ꝛ graui pena merito puniendum: vtpote in quo deus contemnitur irreuerēter, qui est super omnia honorādus. Deut. vj. dominum deum tuum adorabis, et illi soli seruies: sc⁹ seruitute ꝛ cultu latrie: vt inducit saluator. Matth. iiij. [ꝛ prohibitū.] Alia ratio. [in lege.] Deut. xxx. Si quis se constrinxerit iuramēto non faciet irritum verbum suum. Sed omne quod promisit implebit. ꝛ Leuiti. xix. Non periurabis in nomine meo. Et Deut. v. Nō vsurpabis nomen dei tui frustra ꝛc. [in prophetis] ꝑ. xxiij. Non iurabis dolo proximo tuo. ꝛ Ezech. xvj. Et faciam tibi sicut despexisti iuramentū vt irritum faceres pactum. [Et in euangelio.] Matt. v. Non periurabis, reddes domino deo vota tua. [Audiuimus] secūda pars. [quosdam] scilicet presbyteros. bu. [talem] quo ad numerum annozum boc intellige: non quo ad asperitatē penitētie, Nam regulariter pro quolibet peccato mortali septēnis est penitentia: nisi dignitas delinquentis aut enormitas criminis aliud persuadeat. xxxiij. q. ij. boc ipsum. ꝛ. xxxij. dist. presbyter. bug. ꝛ glo. non quo ad asperitatem penitētie dico quod magis aspera ponenda est pro bomicidio. ¶ Ratione Questio. 1 huius. Queritur, ✝ vtrum periurij sit grauius peccatū quā bomicidium. Et arguitur quod ex presenti glo. que dicit, ꝙ Primū arg. durior: penitentia imponitur pro bomicidio: quam pro periurio, arguitur sic: pena proportionatur culpe, sed grauius punitur bomicidium ꝙ periurium: vt bic glo. ꝛ bug. dicunt: ergo grauius peccat iurans falsum per creaturā: ꝙ Scōm arg. per deum verum. ¶ Scōo sic, ille qui iurat per creaturā non iurat per creaturā solam: sed etiā per eius actorē scilicet deū sed maioz contemptus est cōtemnere creatorem: ꝛ creaturaz simul: quā cōtemnere creatorē solum. Cū ergo omnis periurans cōtemnat illū: per quē iurat: maius est periurū: cū quis falsum iurat per creaturā: quā iurās per creatorē. ¶ Tertio sic: Quāto solēnius est iuramentū: tanto trālgrediens est infamior: ꝛ tanto obligatio maior. sed ad maiorē solennitatem additur iuramētū per creaturas: scilicet per reliquias ꝛ euāgelia. ergo ꝛc. ¶ In oppositū arguiť sic argumento Augustini in litera. Quanto sanctius est per ꝙ iuratur: tanto periurium est magis penale, sed magis imo in infinitum est sanctior deus: quā creatura: ergo grauius periurium cum quis falsum iurat per deum: quā per creaturas. ¶ Respondeo dicendum, ꝙ simpliciter grauius est iurare falsum per deum: quā per creaturas: ista cōclusio est augusti. in litera: ꝛ chrysostomi rationem iam victa, qz quāto sanctius est per ꝙ iuratur tanto iuramentum est magis obligatorium, ꝛ hoc dicimus ceteris paribus, vbi solennitas obseruatur. ¶ Ad ratiōes in oppositum respondetur, ad primam: ꝙ non est verū assumptum de quolibet iurante per creaturas: sed de illo: qui in illo iuramento creaturam intendit venerari tanquā habentē aliquid diuinum in se: ꝛ qui etiam cum hoc proximum dolo

Ad primum argum.

Ad secūdū.

Raymundus Hostiensis.

Diuisio.

Questio.

Primū arg.

Scōm arg.

Tertiū arg.

Opponit in contrarium

Rūdet.

Ad primum argum. S. Thom.

Concor. Ray. Hosti. secunda ꝙ si renuit facere penitentiam est excōmunicandus ꝛ in nullius domo est recipiēdus: vt bic. tertia ꝙ periurij sunt infames. vj. q. j. infames. ꝛ. c. quicunqz. ꝛ j. e. q. v. si quis connictus. iiij. ꝙ amplius ad restationem non debet admitti. vt in dicto. c. quicunqz: non obstante ꝙ egerit penitētiā. extra de testi. testimonium. ꝑ. j. Ex quo enim semel probatum est cōtra ipsum periurium in modū exemptionis repellitur in alio iudicio. ꝛ boc est speciale in periurio: quia nimis frequentatur boc crimen. Et quia ipsum iuramētum est de substantia testimonij. extra de testi. sicut nobis.

¶ Questio. ij.

1 ¶ Periurium an dicatur falsum iurare.
2 Periurium dicitur quatuor modis.

Quod nobis ꝑ. est. Hic proponitur scōa questio, qua queritur. vtrum iurans falsum, credens iurare verum sit periurus. Et diuiditur bec questio in. v. partes: ꝑm Joan. de. in quarū prima probat per. v. capitula ꝙ non est periurus. Et procedit boc ordine. primo pbobat quod est periurus: postea ꝙ non, ꝛ ponit solutionem. ¶ Pro pleniori notitia buius partis. Queritur, ✝ vtrum sit verum ꝙ Gratianus bic dicit ꝙ periurij sit falsum iurare. Et videtur ꝙ non. primo sic. Quemadmodū dicetur in. c. animadvertēd. ꝛ. ex autozitate Hieronymi iuramentū quod tres comites non habet: scilicet veritatem, iudicium, ꝛ iustitiam, est periurium sed defectus iustitie ꝛ iudicij non facit mendacium, sed defectus veritatis. ergo non omne periurū habet falsitatem sine mendacio adiunctū. ¶ Secundo sic: periurū nihil aliud est: quā peruersum iuramētum, sed iuramentū peruertitur non tantū mendacio, sed etiā per falsam formā iurandi: sicut qui iurat per idola. ergo periurij pōt esse sine falsitate, siue mendacio. ¶ Tertio sic: falsum iurans quod credit esse verū periurus est: vt dicit August. ꝑ. e. c. homines, sed talis non dicit falsum nec mentitur. ergo falsitas ad periurium nō requiritur. ¶ In oppositum est tex. presentis. ꝑ. ij. est diffinitio: quā magister sententiarū dat de periurio in tertia dist. xxxix. Cui concordat Ray. que est, ꝙ periurium sit mendacio iuramento firmatū. Respondeo dicendum, ꝙ falsitas est de ratione periurij. ista conclusio probatur sic: primo iuramētum est ad confirmationem veritatis, sed mendacium veritati opponitur ergo periurium quod est peruersitas iuramenti est mēdacium iuramento firmatum. ¶ Secundo sic: conclusio per sanctum Thom. declaratur actus morales ex fine speciem sortiuntur finis autē iuramenti est confirmatio dicti humani: cui quidē confirmationi falsitas opponitur: per boc enim cōfirmatur aliquod dictum, ꝙ ostenditur esse verum, quod quidem non potest cōtingere de eo quod est falsum. vnde falsitas directe enacnat finem iuramenti. Et propter boc a falsitate precipue specificatur peruersitas iuramenti que periurium dicitur. Et ideo falsitas est de ratione periurij. Est autem bic notandum, quod vt tangit bug. glo. in boc loco ✝ periurium dicitur quatuor modis: vno modo falsa iuratio ignozanter facta. secundo falsa iuratio scienter facta. i. mendaciū iuramento confirmatum. tertio modo dicitur periurium iuramentū indiscretum. quarto periurium dicitur transgressio iuramenti. primum vt dicit bug. ꝛ glo. non est peccatum. vt. j. e. q. beatus. nisi cum temere, ꝛ indiscrete iuratur. vt. j. e. homines. secundum autem semper est peccatum, ꝛ mortale. vt. j. e. q. homines. tertium semper est peccatum: licet non semper peccatū mortale: vt poteſt colligi ex prenominatis capitulis duobus. ꝛ. j. e. q. iiij. qui sacramento. quartum quandoqz est peccatum: quandoqz nullum, sicut videbitur in quarta questione. Qui ergo iurat falsum siue ignozanter: siue scienter: periurat ꝛ periurus dicitur, sed non semper peccat. Nam si ignoranter non peccat nisi temere vel indiscrete iuret. Si scienter et periurat: ꝛ peccat mortaliter. tertium dicitur periurium, id est peruersum iuramentū: nō quia semper ita sit, sed vt frequentius. quartū dicitur periurium. i. peremptio, vel perditio iuramenti: tunc enim videtur perimi iuramentū, ꝛ deleri: cum contra ipsum sit ꝛ non obseruatur. ¶ His babitis dicendum est ad rationes. Ad primam respondetur ad minorem, quod defectus iustitie ꝛ iudicij cōtinet aliquo modo falsitatem. Nam vt dicit sanctus Tbo. Quicunqz iurat illicitū ex boc ipso falsitatē incurrit: qz obligatus est ad boc, ꝙ contraria facias, ꝛ sic remanet quodāmodo obligatus ad mentiendum. Cererū idē est quando deest iudicium: qz cum indiscrete

Diuisio.

Questio.

Primū arg.

Augustio.

Ad primum argum. S. Thom.

iurat ex hoc ipso periculose committit falsitatem incurrēdi.
Ad secūdū. ¶Ad secundam respondetur negando consequentiam. Et ratio est: quia non omnis peruersitas iuramenti facit periuriū, sed illa que tollit iuramenti finem falsum iurando. ¶Ad
Ad tertium. tertiam respondetur negando minorem: pro quo notandum
S. Thom. iuxta sanctum Thomā. quod actus morales procedunt a voluntate: cuius obiectum est bonum apprehensum. Et ideo si falsum apprehendatur vt verum: erit quidem relatum ad voluntatem materialiter quidem falsum: formaliter autem verum. Si autem id quod est falsum apprehendatur vt falsum erit falsum materialiter et formaliter. Si autem id quod est verum apprehendatur vt falsum, erit verum materialiter: falsum formatur. Et ideo in quolibet istorum casuum saluatur aliqua ratio periurij propter aliquem falsitatis modum. Sed quia in vno quoq; potius est id, quod est formale: quam id quod est materiale nō est periurus qui falsum iurat, quod putat esse verum: dicit Augustinus, ibi interest quemadmodum verbum procedat ex animo: quia ream linguam non facit nisi ruens rea.

1 ¶ Jurans cōtra id quod in mente retinet, dicit periurus.

Diuisio. **Jdolo,** Inducit magister ad probandū partem questionis affirmatiuā boc. c. quod est Augustini. supra pō. xviij. Summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes. in prima dicit, † ipse iurans contra id, quod mente retinet periurus est. in secunda assignat rationem. ij. ibi, cum periurium.
Exponit literam. Lege text. ¶ In dolo]. i. cum dolo. bug. [facturus.]iste est periurus: quia scienter iurat contrarium eius quod in mente gerit, z facturus est: vt vult decipere credentes suo iuramento, z sic iurat in dolo proximo suo [cum periurium]. ij. pars. id est [illicitum] iuramentum [nequiter]. i. dolose. bu. i. habet intentionē decipiendi credentes: per sum iuramentū. bug.

1 ¶ Juramenti tres comites an conuenienter ponantur.

2 Veritas rei quid dicatur, quid veritas conscientie.

Diuisio. **Animaduertendum,** Hoc capitulū scribit Hieronymus super Hiere. iij. c. Summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes. in prima dicit q iuramentum debeat habere tres comites: scilicet veritatem, iustitiam, z iudicium. in secunda q si aliquod defuerit periurium erit illicita iuratio. ij. ibi, si ista. ¶ Pro pleniori intelligentia huius capituli queritur, † verum conueQuestio. nienter ponantur isti tres comites iuramenti. Et videtur q
Primū arg. non conuenienter assignētur illi tres comites. primo sic. Ea enim quorum vnum includitur in alio: non sunt connumeranda quasi diuersa, sed veritas est pars iustitie secundū tullium. iudicium autem est actus iustitie. ergo inconuenienter numerantur tres comites iuramenti.
Scōm arg. ¶ Secundo sic: plura alia requiruntur ad iuramentum, deuotio, fides: per quā credamus deum omnia scire, z mentiri non posse. Item debita forma iurandi, z debitum tempus statutum: vt scilicet ieiuni ad iuramētum accedant, z alia multa huiusmodi. ergo videtur q insufficienter ponantur comites iuramēti.
Tertiū arg. ¶ Tertio sic: in omnibus factis requiruntur ista tria: quia nihil debet fieri contra iustitiam z veritatem, z sine iudicio. ergo non magis debent poni isti comites iuramenti quam aliorū operum nostrorum. ¶ In oppositū est capitulum presens. Re-
Opponit et Respondet. spondeo dicendum sub ista conclusione quod cōuenientissime sunt assignati predicti comites iuramēti. Et ratio huius
S. Thom. Bonauent. est iuxta sanctum Tho. et dominum Bonauenturam q iuramentum non est bonum. vt supra diximus: nisi ei qui bene vtitur eo. Ad bonum autem vsum iuramenti requiruntur tria, vnum ex parte iurantis: vt scilicet non leniter, sed ex necessaria causa z discrete iuret: alias nō adhibetur debita cautela: z sic requiritur iudicium discretionis ex parte iurantis.
¶ Secundo requiritur ex parte eius, quod per iuramentum confirmatur, quod veritas per quam dictum rei adequetur: alias dictum non est conformatione dignum. ¶ Tertio requiritur etiam ex parte eius, quod iuratur, q sit licitum z ad hoc ponitur iustitia: per quam cōfirmat quod licitum est, iudicio autem caret iuramentum incautum veritate iuramentum mendax, iustitia autem iuramentum iniquum siue illici-
Ad primū. tum. ¶ His habitis dicendum est ad rationes in oppositum.
Ad primam respondetur, q ratio nō procedit: quia vt dicit sanctus Tho. iudicium hic non sumitur pro executione iustitie, sed pro iudicio discretionis. Nec veritas accipitur hic
Ad secūdū. prout est pars iustitie, sed secundum quod est quedam conditio locutionis: siue secundum q est adequatio vocis ad rem.
¶ Ad secundam respondetur q ratio nō procedit. Et ratio est secundum sanctum Tho. quia iudicio discretionis includuntur omnia, que ex parte iurantis eriguntur: scilicet deno-
Ad tertiū. tio, fides, forma, tempus, z euentus, z huiusmodi. ¶ Ad tertiam respondetur q ratio non militat: quia propter periculum quod in iuramento imminet: plusquam in alijs actibus nostris. Tum propter dei magnitudinem cuius testimonium inuocatur. Tum etiam propter labilitatem lingue humane: cuius verba iuramento confirmatur: magis requiruntur ad iuramentum huiusmodi comites: quam ad alios humanos actus. Lege. ¶ [Animaduertendum bos habet]. i. debet habere quilibet iurans in iurando. bug. [veritatem] rei et conExponit literam. scientie, vel saltem conscientie tantum: vt scilicet credat verū
2 esse quod iurat. † veritas rei est cum res sic se habet vt dicitur veritas conscientie est cum credit quis ita verum esse: vt dicitur. bu. [iudicium.] discretionis, vt discrete iuret conside-
Bugutio. rando locum: z tempus, z causam, z alias circumstantias: nō tamen precipitanter, vel temere debet quis ferriad iurandum: nec appetere illud tanquam bonum, sed necessitate vel vtilitate inductum. [iustitiam] id est quod iuratur [sit iustū] id est bonum z licitum. bug. [Si ista.] secunda pars [defuerit] collectim vel sigillatim, id est aliquod istorum. bu. z idem
Bernard. Ber. ex quo enim aliqua eriguntur ad esse alicuius: sicut ista eriguntur ad esse liciti iramenti si vnum illorum defuerit totum irritatur nec illud stare poterit. ar. distinc. xxxviij. que ipse z. lxviij. di. cozepiscopi. bug. [iuramentum.]scilicet licitum, z bonestum sed periurium: scilicet illicitū, z peruersum iuramentum. bu. vel [periurium]. i. mala iuratio.

Item qui, §. est, in quo adhuc Gratianus probat
Diuisio. episcopum predictū de quo in themate qui iurauit falsum putās verum esse: fuisse periurium sic arguendo talis iurando falsum mentitus est, sed omnis periurans est de numero perditorum. ergo &c. sed argumētatio est nulla: quoniam non est verum, q quicunq; dicit falsum mentiatur. i. contra conscientiam dicat: sicut patet in eo, qui ignoranter falsum. [Sed aliud]. §. est in quo respōdet Gratianus supra allegatis dicens, q aliud est iurare falsum sine dolo: vt
Exponit literam. quia putat esse verum &c. Clara est sententia ex dictis.

Homines, Capitulum hoc est beati Aug. in libro de verbis apostoli Jacobi sermone. xxviij. vbi ponit tres modos: quibus est falsitas in iuramento assertorio: z committitur periurium, z illos prosequitur, z hoc pro diuisione sufficiat: quia in prosequendo literam assignabitur. Lege. ¶ [Homines.] primus casus de tribus quos diximus est cum quis putat verū quod est falsum [temere iurat] id est sine iudicio z matura deliberatione iurat verum esse, z talis non dicitur fallere, sed falli. [Aut scit] secundus casus est: cum quis scit falsum esse: z tamen ex certa scientia iurat verum esse, z talis fallit, z peccat mortaliter. bug. hoc est cum scelere iurat. [que duo.] scilicet primum z secūdum. Et quia de tribus premiserat sub secundo comprehendit z tertium. bug. Et plenius istos tres modos distinguens subiungit [fac] id est pone [illum. &c. esse]
Bugutio. primum [da alium.] exemplum de secundo: quia iste modus periurandi est pessimus omniū subiungit [videtis] id est videre potestis. [exterminanda] id est digna exterminari, et separari a societate fidelium: non solum quo ad consortium, sed etiam quo ad vitam: quia exemplo suo inficit alios. [detestantur talia] id est periura [fac] id est pone alium scilicet tertium. hic dat exemplum de tertio qui est cum quis loquitur verum cum intentione tamen fallendi quia putat esse falsum [ad negotium ipsius interrogantis: quia forte interrogantis.]quia forte interroganti vtile z expediens: vt ille hoc dicat [periurus est] quamuis verum sit quod iurat: z quāmis sibi vel alij profit sic iurare: quia peruerse iurat, et quantum in se est falsum dicit, z mentitur [interest] quo ad deū [quemadmodum] id est qua intentione: scilicet bona, vel mala, non decipiendi. vel decipiendi, verbum proferatur: vnde sequitur [ream &c.] id est id quod dicitur vel fit exterius non dicitur malum presertim mortale: nisi secundum intentionem z voluntatem. vt infra. e. q. v. qui peierare.

Quia ergo, §. est, in quo magister Gratianus con
Diuisio. cludit ex precedēti. c. quod licet eps de quo in themate iurauerit falsum quod putabat verū esse: cum non fecerit hoc scienter: nec negligenter, non est reus periurij iudicandus. item respōdet obiectioni facte in §. precedenti dicens quod nō sit verum, quod omnis falsum dicēs mentiatur: quia contra mentem non loquitur. Ecce iste certis coniecturis credit epm esse in palatio: z dicit eum ibi esse cū non sit quod dicit non est verū: tamē non mentitur, id est contra mētem nō loquitur [sed nec omnis &c.] vt indeus qui dicit christū deus est: z tamen non credit verum esse id quod dicit:
Exponit literam.

dicit, sed mentitur: quia contra mentem loquitur: z ita mentitur quis verum dicens, z non mentitur: quandoq; falsum dicens. Hug.

2 ¶ Mendacium diuiditur tripliciter.

3 Intentio fallendi potest intelligi dupliciter.

4 Mentiri dicitur contra mentem ire.

5 Disputantes qui scienter multa falsa dicunt et proponunt an mentiantur.

6 **Sautem,** Ad probandum quod vltimo diverat: inducit hoc capitulum quod est beati Augustini in enchiridion.
Diuisio. in. c. xvij. Summa est in rubro. vel sic: is dicitur mentiri, qui contra mentem eius loquitur: diuiditur autem hoc cap. in tres partes. in prima ostēdit quid sit mentiri. in secunda quod nullus debet mentiri etiam si alius prosit. in tertia commemorat tres casus quos posuit supra in precedenti capitulo. secunda ibi. z vtiqz. iij. ibi. nemo. ¶ Pro pleniori intelligentia huius capituli. Queruntur duo.

1 ¶ Primum est vtrum mendaciū recte diffiniatur cum dicitur quod sit falsa vocis significatio cum intentione fallendi.

4 ¶ Secundum est vtrum omne mendacium sit peccatum.

1 **Ad primum** non. primo sic. Qui enim verum
Primū arg. loquitur quod falsum esse credit mentitur: sicut dicit Augustinus libro de mendacio, sed ibi non est falsa vocis significatio. ergo &c.
Scōm arg. ¶ Secundo sic: mendacium opponitur veritati virtus veritatis non solum in dictis, sed in factis consistit: quia secundum philosophum. iiij. ethicorum secūdum hanc
Tertiū arg. virtutem aliquis verū dicit, z in sermone, z in vita. ergo non omne mendacium est falsa vocis significatio. ¶ Tertio sic, ille qui loco mentitur, fallere nō intendit: q: scit sibi non credi, sed iocoso mendacium inter mendacia computatur. ergo intētio fallendi non pertinet ad diffinitionem mendacij.
Opponit et Respondet. ¶ In oppositū est ter. presentis litere. Respondeo hic erunt
Primus articulus. articuli duo. in primo respondebitur ad questionem. in secundo videndum erit de diuisione mendacij. ¶ Circa primum sit ista conclusio, quod conueniens diffinitio mendacij est, que dicta est: videlicet quod sit falsa vocis significatio cum intētione fallendi. id est falsum dicendi: ista conclusio est Augustini libro de mendacio. ita dicentis. Nemo dubitat mentiri eum qui falsum enuntiat causa fallendi: quapropter enūtiationem falsi cum voluntate ad fallendum prolatam manifestum est esse mendacium: pro cuius conclusionis tradītione,
S. Thom. Durandus. Pet. de pal. est notandum iuxta sanctum Tho. in secunda secunde. q. cx. ar. j. et tam durandus quam Petrus de pal. sequuntur eum. Quod ad completam rationem mendacij duo concurrunt. vnum formale: scilicet intentio falsum dicendi. vnde mentiri secundum suum nomen est contra mentem ire, quod fit cum aliquis asserit esse, quod non credit esse, vel negat esse, quod credit esse. Sed quia voces sunt signa intellectuum: z ad hoc institute sunt: vt exprimant conceptus rerum. ideo falsa vocis significatio concurrēs cum intētione falsum dicendi materialiter facit ad rationē mendacij. ideo si quis falsum enuntiet credens illud esse verum: est quidem falsum materialiter sed non formaliter: quia falsitas est preter intētionem dicentis. vnde non habet perfectam rationem mēdacij: illud enim quod propter intentionem est: per accidens si quis vero falsum dicat habens voluntatem dicendi falsum: habet falsitatem materialiter, z formaliter de quo ppio verificatur predicta descriptio mendacij: scilicet q est falsa vocis significatio &c. Si vero quis dicat verū, quod credit esse falsum: cum
Bonauent. intentione fallendi, habet per se falsitatem, z per accidens veritatem. vnde ad speciem mendacij pertingit: cum tantū habeat quod formale est in mendacio. Cōcordat dominus Bonauentura dicens in. iij. q. ad completam rationem mēdacij
Secund⁹ articulus. S. Thom. Durandus. 2 dupliciter falsitas concurritur: vna comparationē ad rem. z altera per comparationē ad intentionē loquentis: z hec tanguntur, in predicta descriptione mendacij. prima falsitas tenet in ipso mendacio rationem materialis. secunda vero rationem formalis, et ab illa secunda denominatur quis mendax. vnde ad completam rationem mendacij oportet cōcurrere vtranq; falsitatem. vnde licet falsitas secūda sufficiat ad hoc quod quis dicatur mendax: non tamē ad plenam rationem mendacij. hec ille. ¶ Circa secundum articulum de diuisione mendacij sine alio preludio argumentorum est notandum circa sanctum Tho. quem Durandus z Petrus de pa
2 lude sequuntur, † quod mendacium tripliciter potest diuidi: vno modo secundum propriam mendacij rationem, que est propria, z per se mendacij diuisio. Et sic cum mēdacium opponatur virtuti veritatis mēdacium diuiditur in mendaciū quod tamen sentit veritatem in maius, quod pertinet ad iactantiam, z in mendacium quod deficit a veritate in minus, quod pertinet ironiam: vt patet per philosophum. iiij. ethicorum. ¶ Alio modo potest diuidi inquantum habet rationem culpe: secundum ea que aggrauant, vel diminuunt culpam mendacij, z sic diuiditur in mendaciū pernicioſum, officiosum, z iocosum: hoc modo ex parte finis intenti. Si enim per mendacium intendatur alterius nocumentū sic est pernicioſum. Si autem intendatur aliquod bonū, aut delectabile: z tunc est mendacium iocosum, quod fit causa placendi. vel est vtile bonum: z sic est mendacium officiosum per quod intenditur iuramentum alterius, vel remotio nocumenti. Et hec diuisio habetur in gloſſ. super illud pſ. « Perdes omnes qui loquuntur mendacium. ¶ Tertio potest diuidi mendaciū vniuersalius z secundum hoc est diuisio octo membrorum quam ponit Augustinus in libro de mendacio: z habetur infra. e. c. primum, que diuisio continetur sub illa trimembri iam dicta: quia sub membro pernicioſo continentur tria genera mēdaciorum: finis enim damnosus aut est, vt nocetur in spiritualibus: z sic est primum genus mendacij, quod fit in doctrina fidei, aut vt noceat in temporalibus. Aut ergo ita vt alicui noceat, z nulli prosit: sic est secundum genus, vt mendacium testis in causa criminali, aut ita vt alicui noceat, z alicui prosit: vt mendacium falsi testis in causa ciuili, vt pecuniaria et sic est tertium genus. Sub mendacio vero iocoso continentur duo: quia finis illius est delectatio vana. Aut ergo delectatio propria in ipso loquente: z sic est quartum genus quod fit ex sola libidine mētiendi, aut delectatio aliena: scilicet in audiente, z sic est quintum genus mendacij quod fit intentione complacendi alteri. Sub mendacio vero officioso continentur tria: quia aut quis mentitur pro conseruatione possessionis exteriorис: z sic est sextum genus. Aut pro conseruatione vite temporalis, z sic est septimum. Aut pro cōseruatione salutis anime, z sic est octanum. ¶ His habitis dicendum est ad rationes. Ad primam respondetur negando consequentiam quia licet ille dicatur mentiri: non tamen quod dicit est mendacium: nisi materialiter et per accidens: z ita non habet completam rationem mendacij: plura enim requiruntur ad completam rationem mendacij: quantum ad hoc q quis dicatur mentiri sicut dictum est supra. ¶ Ad secundam respondetur negando consequentiā. Et ratio est, iuxta sanctū Tho. quia nomen vocis hic intelligitur omne signum: vox enim homini principaliter data, est ad significandum. vnde omne signum quod aliquid significat nomine vocis intelligitur: z eo mēdacij perfici potest: sicut patet in signis z nutibus monachorū: sicut z omnes alij sensus sortiuntur nomen visus, qui est principalior inter oēs. vnde ille qui aliquod falsum nutibus significare intenderet: non esset a mendacio immunis. ¶ Ad tertiā respondetur negando assumptum: pro quo nota iuxta sanctum Tho. in tertio,
3 † quod intentio fallendi potest intelligi dupliciter: vno modo respectu fallacie: prout est in ipso fallēre tantū. Alio modo prout est in fallente, et in eo qui fallitur. Quicunq; enim falsum loquitur quantū est in se fallit: quamuis non semper aliquis per eius verbū fallatur. Quicūq; ergo sciens falsum loquitur fallaciam intendit, sed que est in fallente. vnde ista intentio fallendi est communis omni mendacio, vel dicendū breuius, q iocose mentiens dicitur fallere. i. falsum dicere.

4 **Ad secundam** questionē sic proceditur, † Et
Primū arg. videtur q non omne mēdaciū sit peccatū. primo sic: dicit August. libro de mendacio. Tota culpa mētientis est in animo fallendi: sine ei credatur, sine non, sed iocose mentiēs non intēdit fallere: ergo non peccat.
Scōm arg. ¶ Secūdo sic: nullū peccatum remuneratur sed obstetrices egypti remunerate sunt a deo pro mendacio, quod vixerant
Tertiū arg. pharaoni. Exo. i. ergo &c. ¶ Tertio sic. « Manifestū est q euāgeliste scribendo euangeliū non peccauerūt: videntur tamen aliquod falsum dixisse: q: verba christi z aliorū frequēter aliter retulit vnus z alter alius. vnde videtur q alter eorū falsum dixit. ¶ Quarto sic: in scripturis sanctis proponuntur
Quartū ar. multe locutiones que sm mentionē litere false sunt: sicut patet de eo q dicitur iudicū. ix. q ligna sylue iuerunt ad ruinā: vt vngerēt sibi regē &c. ergo cū per inspirationem spūssancti
Opponit et Respondet. colloquti sunt sancti dei boies. j. Petri. j. nō fiat aliquod peccatū: videtur q nō oē mendaciū sit peccatū. ¶ In oppositū est Aug. in presenti. c. Rūdeo dicendū, quod omne mēdaciū est, peccū. ista cōclusio. j. est beati Aug. qui in lib. de mendacio dicit. Quisquis aliquod genꝰ mēdacij q peccū non fit esse putauerit seipm turpiter decipit. ergo conclusio vera. ¶ Scōo
Ad tertium. S. Thom. fic: nihil opponitur virtuti: nisi peccū, sed omne mendacium

Archid.

Psal. v. b.

August.

Ad primum argum.

Ad secūdū. S. Thom.

opponitur virtuti que est veritas. vt dicitur .iiij. ethicorum. ergo omne mendaciū est peccatū. ¶Tertio sic: omnis actus voluntarius cadens super indebitam materiam est ex genere suo malus: patet, sed omne mendacium est huiusmodi. patet: quia cum voces sint signa rerum: pout intellecte sunt: vt dicitur .j. periher. et in presenti capitulo dicit Augustinus in naturale et indebitum est, ꝙ aliquis voce significet, quod non habet in mēte. vnde philosophus .iiij. ethicorum dicit. quod mendacium est per se prauum, & fugiendum. Verum autem & bonum & laudabile. vnde omne mendacium est peccatum.

Ad primum argum. Ad rationes in oppositum dicendum. Ad primam respondetur, ꝙ argumentum non procedit. Et ratio est: quia mendacium est peccatum propter intentionē fallendi, id est falsum asserendi: non solum decipiendi. Mentiēs vero iocose habet intentionem falsum asserendi, & sic non decipiendi. ¶Ad secundam respondetur iuxta sanctum Tho. ꝙ obstetrices nō sunt remunerate pro mendacio. sed pro timore dei: & benevolentia ex qua processit mendacium. vnde signanter dicitur. Exo. .ij. quia timuerunt obstetrices deum, edificauit illis domos: mendacium vero postea sequens non fuit meritorium.

Ad secūdū.

Ad tertium. ¶Ad tertiam respondetur negādo consequentiam: dicimus enim, vt inquit sanctus Tho. ꝙ nec in euangelio: nec in aliqua sacra scriptura fas est opinari aliquid falsum asseri: nec ꝙ scriptores earum falsum dixerint: quia periret fidei certitudo que autoritati sacre scripture innititur. In hoc vero quod in euangelio & in aliis scripturis sacris verba aliquorū diuersimode recitantur, non est mendacium: vt dicit Augustinus de consensu euangelistarum. ¶Ad quartam respondetur ꝙ argumentum non procedit. Et ratio est iuxta sanctum Thomē. in secunda secunde: quia in sacra scriptura, aut sunt verba eius qui scripturam edidit, aut sunt verba alicuius qui in scriptura recitatur loquēs. Si primo modo est conclusio quod in eis non contingit mēdacium: quia ipse qui est spiritus veritatis eam edidit qui mentiri nō potest. Et cum arguitur quod aliqne locutiones in scriptura diuina inueniantur, que non sunt vere secundum quod sonant. respondetur quod nō propter hoc sequitur quod falsitas aliqua sit in sacra scriptura: quia in figuratiuis locutionibus: sicut est illa iudicum .ix. Non est sensus verborum quem primo aspectu faciunt, sed quem proferens sub tali modo loquendi facere intendit: sicut qui dicit piatū ridet, intēdit sub quadam rei similitudine significare piati flozitionem. Et propter hoc dicit Augustinus libro de mendacio quidquid figuratiue fit aut dicitur non est mendacium. Omnis enim enuntiatio ad id quod enuntiat referēda est. Si autem sunt verba alicuius qui recitatur loquens, aut sunt alicuius cuius malitia in scriptura arguitur. Et sic est conclusio quod non est inconueniens quod sint etiam pernitiosa mendacia in scriptura sancta: sicut verba iudeorum christum blasphemātium, aut alicuius qui commendatur non de perfectione virtutis, sed de profectu: sicut obstetrices commendantur ꝙ in hoc profecerunt, ꝙ non in damnum alicuius sed in obsequium diuinum mentite sunt. Aut sunt verba alicuius qui commendatur de perfectione alicuius virtutis, & in exemplum proponitur: et tunc est conclusio, ꝙ eadem ratio sit sicut de verbis scripture. Lege.

Augustin⁹.

Exponit literam. ¶Is autem contra id] id est in contrarium ei. bu. [quod animo sentit] id est intelligit, & concipit huic alludit interpretatio nominis. † Est enim mentiri contra mentem ire. [Et vtiq;]. ff. pars verba enim sunt instituta non ad fallendum, sed sunt instituta ad exprimendum & notificandum mentis cōceptum: quia vt dicit plato in thimeo ad hoc sunt verba vt nota fiant voluntatis mutue indicia. vnde philosophus dicit primo perihermenias, quod voces sunt signa eorum, que sunt in anima passionum & note [ad fallaciā] id est ad fallendum contra aduocatos qui sepe in suis allegationibus & responsionibus peruertunt sensum canonis, vel legis. vnde in lege dicitur ꝙ debet iurare, ꝙ iniuste cause scienter patrocinium non prestent. vt. C. de iudi. l. rem non nouam. §. patroni. bug. Sed hic surgit questio. † de disputantibus qui scienter multa falsa dicunt & proponunt vtrum tales mentiantur.

Plato.

Questio. 6

Respondet. Respondetur iuxta sanctum Tho. in tertio ꝙ ille qui disputando loquitur falsum: quamuis sciēter non mentitur: nisi asserendo dicat: qz non ex sua persona falsum illud enūciat sed gerēs veritatē negantem. [possumus prodesse] quia non sunt facienda mala vt inde eueniant bona. ad Ro. iij. [possumus.] ostendit exemplo. [furando] supple prodesse alicui. [Nemo] tertis pars. hic vt dicit Hugutio: ponit casus qui continētur in superiori capitulo, homines. Et primo ponitur primus. falsum ignorater [temeritatis]. i. indiscretionis [incautus.] non adhibens sibi omnem cautelam & circunstantiam in circunspiciendo veritatem credit ita esse, ꝙ iuramento asserit [ac pro veris]. i. iurādo vera esse affirmat. bug. [potius.]hic ponit alium casum, qui in superiori capitulo fuit tertius: quātum in ipso est [qui dicit] scienter. bug. [nec vllo.] hic ponit tertium qui in superiori capitulo: fuit secundus qui oze loquitur, id est affirmat esse verum: nescies esse verum [autem.] pro sed. [sciens non esse verum]. i. sciens esse falsum. bug. [voluntate fallendi] id est mentitur: scilicet vt alium decipiat. bug. [consyderatis] hic collationem facit inter primum & secundum. primus dicit falsitatem, sed decipitur nec vult decipere. secundus dicit veritatem, sed quantum in ipso est decipit & mentitur. Veritas autem semper est preponenda falsitati. Et ideo videtur secundus debere preferri. Et ideo dicit. [Non cōsyderatis rebus ipsis]. i. veritate huius, & falsitate illius. [sed sola intentione dicentis] quia iste vult decipere: ille vero non. [melior est]. i. minus malus. bug. [qui sciens]. i. ex certa scientia. [nescience esse verū] imo credens esse falsum: quamuis sit verum quod dicit bug.

1 ☞ Non mentitur qui contra mentem non loquitur.

2 Verba petri non lauabis mihi pedes quomodo intelligātur.

Beatus. Sequitur ad idem capitulū hoc quod est Gelasij pape. Sūma in rubro vel sic. † Non mentitur qui contra mentem non loquitur. Et potest diuidi in duas partes secundum duo exempla que ponit. secundum ibi nec q. Lege.

Diuisio.

Exponit literam. ¶[Beatus fefelliſſe]. i. causa decipiendi falsum dixisse. bug. [qui cum ad hispaniam] ad Ro. xv. [preuentus.] quia in his semper intelligitur diuina voluntas excepta: vt satis aperte docet beatus Jaco. Jaco. iiij. cum dicit. Si dominus voluerit &c. [nec ꝙ beatus &c.]. ij. pars [respondit.] Jo. xiij. [Non lauabis mihi pedes]. i. nō sustineho. † hec verba licet videantur contraria in superficie: tamen non erant: quia ad eandem finem tendebant: illud scilicet non lauabis &c. quod ex humilitate propria propter diuinam reuerentiam dicebat, & quod in fine dixit diuine reuerentie precepto parens: non tantum pedes, sed manus & caput: humilitas autem & reuerētia non sunt contraria, sed ad eundem finem tendant: nec qui iusta causa mutat propositum aut consiliū est de leuitate aut contrarietate notandus. Sapiens enim tunc mutat consilium: cum aliquid prudentius meditatur. ar. xij. q. j. certe. bu. astricti eus causis &c. videbat enim per spiritum: id quod dominus operabatur esse exemplum humilitatis que est causa nostre salutis, & ne inobedientie redargueretur, & exemplum humilitatis sperneret humiliter domino cessit.

Hugutio.

1 ☞ Mentiri an fallicirca eandem rem quod sit peius.

2 Fallit in his que fidei sunt an sit peius, quam mentiri in illis que ad fidem non pertinent.

Exponit literam.

Ille ergo. §. est. ¶[Falsa vocis significatio] vocis vel nutus, siue signi: quibus quis nititur aliquid significare: sicut apud monachos nutibus et signis loquentibus: sicut virimus. 3. c. q. iij. c. is autem. iuxta sanctum Tho. [vel scripture] hugutio, id est actus proferendi falsum locutionem: pro ferendi dico causa decipiendi: scilicet vt quod est falsum verum credi faciat, vel conuerso, sed cum fallere sit voluntatis: quia nō propriie quis non dicitur fallere: nisi voluntate ad hoc moueatur, vt fallat. bug. [falli] id est decipi. [infirmitatis]. i. simplicitatis, vel temeritatis: quia ad hoc quis talem diligentiam non adhibet sicut debet in iurando obseruare. [grauius] generale est habito respectu ad vnam & eandem rem, sed habito respectu ad diuersas res speciale est quandoque quidem non est grauius, sed aliud est grauius. j. e. q. iij. ipsarum. vnde sequitur [aliquando contingit vel nullum &c.] vt in contractibus & rebus nimis remotis ab articulis fidei. Et ad hoc inducitur capitulum sequēs: [in quibus] rebus [aliquando ex ipsarum rerum.] scilicet diuersarum: scilicet si volumus consyderare res diuersas, & verba ad diuersa referre. [fallere,] in vna re remota ab articulis fidei: vt puta in venditione & locatione, & huiusmodi. [quam falli in alia &c.] scilicet in articulo fidei, vel in aliqua re pertinente & necessaria ad salutem. bug. ¶Et sic ex predictis patet solutio duarum questionum. prima est. † vtrum peius sit circa eandem rem mentiri an falli. Et patet quod in eadem re peius est mentiri: quam falli. Nam peior est culpa quam pena: quia culpa auertit a deo, & deordinat a recto fine: pena vero reducit culpam ad ordinem iustitie sed mentiri est voluntaria culpa: cum mentiri sit contra mentem ire ad fallendum, & decipiendum. vnde omne mendacium est peccatum: fallitur autem quis non voluntate per se, et est pena: qua quis ignorat et credit verum esse, quod est falsum: et econuerso. ergo primo est mentiri quam falli. ¶Secunda questio est an

S. Thom.

Exponit literam.

Prima qō. Respondet.

Secūda qō.

Respondet. 2 est tan pelus sit falli in his que fidei sunt: quā mentiri in illis que ad fidē nō pertinēt. Et rūsum est qs minus malū est mētiri in his que separata sunt a fide: ꝙ falli in his: quo que sunt fidei. Et est ratio: qz mentiendo malus non deuiat a fidei veritate: que per tale mendacium non leditur: sed cum quis fallitur in fide: & fidei articulis labitur a veritate fidei in errorem: per quem destruitur fundamētum: sine quo nihil potest edificari: nec potest esse.

Exponit literam. In quibus. Ad probationem eius: quod dixerat: inducitur hoc capitulum eiusdem Augustini in eodem libro cū alio. Sūma est in rubro. Breue est: & nō diuiditur. Lege. ¶[In quibus.]ordo in his reb⁹ errare in quibus. &c. [ad capessendū] i. ad acquirēdum: vt si celum est rotundū: vel an planete voluantur circa firmamēum: vel nō: a similia alind pro alio putare. quod est erroris diffinitio. vt dif. xxviij. Quis. & c. secundo. bu. [ant si est] physice temperat: quia non videtur esse aliquod peccatum. simile. j. q. j. quod quidam. bu.

Hugutio. In ipsarum rerum. Ad idem scilicet quitur boc. c. eiusdem Augustini. & in eodem libro. Summa est in rubro. Tota materia respicit ad vltimum membrū precedētis. §. cs aliquando ex ipsa &c. ibi est posita plene sententia buius capituli. Lege. ¶[In ipsarū rerum] earūdem supple: vt dictum est. bug. [tantum interest] id est tanta differentia est [falli]. i. negligere se falli [quam mētire]. i. fallere. in eisdem rebus: vel eadem re: secus in diuersis: vt in fine capituli dicitur. [minus est malum] quātum pertinet ad hominis voluntatem. vnde licet quantū ad alia forte plus interest, sed quātum ad hominis voluntatem non quia hoc quod quis fallitur non videtur esse peccatum voluntaris, sed infirmitatis: vel temeritatis sed secus est in eo: qui mentitur. bu. tamē tolerabilius. i. min⁹ malum est [a religione]. i. a fide vel ab articulis fidei: vt sunt contractus temporalium rerum & in doctrinarum earū rerum: que non spectant ad salutem vt sunt que tradūtur in phyſicis: et metapbyſicis disciplinis. [quā falli]. i. permittere se falli: vel negligere se decipi in his: sine quorum fide coli digne sit vt valeat ad salutem. bug.

Exponit literam. Item quod dicitur. §. est: in quo icipit tertia pars qōnis secundum Joan. de. assignat distinctionem inter mendacia dicens quedam esse venialia: & quedam mortalia. vbi in primis determinat autoritatē illam psalmiste. perdes omnes: qui loquūtur mendacium. quomodo sit intelligenda dicēs: quod nō intelligitur de omni mendacio. quia quedā sunt venialia: & quedā mortalia. pro quo inducit sequēs capitulum.

2 ☞ Prohibetur aliquid diuino precepto dupliciter.

Diuisio. Primum est. Inducit hoc ca. ad probandum predictam mendaciorum distinctionem. quod est Augustini. lib. de mendacio. Summa est in rubro. diuiditur autē in tres partes. In prima ponit: quod octo sunt genera mendaciorum: quorū quinque sunt mortalia: & tria venialia. Et ponit exemplum Augustinus de quolibet. in secunda ponit quod nullo genere mendaciorum est mentiēdum: & assignat causas huius. in tertia parte ostendit, quod quanto quodlibet istorum recedit a primo mendacio tanto minus peccatū est. secunda ibi, non est igitur. pro pleniori intelligentia huius. c. queruntur duo.

1 ¶Primum est vtrum mendacium sit peccatum mortale.

3 ¶Secundum est vtrum conuenienter gradus mēdaciorum hic assignentur.

Primū arg. Ad primum sic proceditur, † et videtur ꝙ omne mendacium sit peccatū mortale.

Psal. v. b. Scōm arg. primo sic: omne peccatū ꝙ perditionem inducit, est mortale: patet, sed mendaciū est huiusmodi: ergo illud psalmiste. perdes omnes qui loquuntur mendacium. ergo &c. ¶Secundo sic: nihil prohibetur diuino precepto: nisi peccatū mortale, sed in prohibitione falsi testimonij prohibetur omne mendacium: sicut Augustinus dicit libro de mēdacio. ergo omne mendaciū est peccatū mortale. ¶Tertio sic: omne quod est contrariū veritati & eius peremptoriū est peccatum mortale, sed omne mendaciū repugnat veritati: sicut fornicatio castitati. ergo sicut fornicatio est peccatum mortale: ita & mēdacium.

Tertiū arg.

Quartū ar. ¶Quarto sic: omnis qui facit contra conscientiā: edificat ad geennā, sed ois mentiens loquitur contra conscientiā: quia dicit falsum cū intētione fallendi. ergo proferens mendaciū edificat ad geennā, sed non dicit homo edificare ad geennam nisi per peccatum mortale. ergo &c. ¶In oppositū est capitulum presens. vbi expresse Aug. dicit contrarium. Respon

Opponit et Respondet.

deo dicendum sub ista conclusione, ꝙ nō omne mendacium est peccatū mortale. ista conclusio multipliciter ostenditur. primo sic. nullū mortale peccatū alicui conceditur sed in gl. super Exo. j. dicitur, ꝙ infirmis conceditur mentiri. ergo nō omne mēdaciū est peccatū mortale. Secundo sic. gregorius loquens de mēdacio officioso dicit. hoc peccati genus facile credim⁹ relaxari, sed peccatum quod est facile relaxari: est in genere venialiū. ergo &c. ¶Tertio sic illud solum est mortale peccatum quod cōtrariatur dilectioni dei: & proximi quia solum tale priuat vitam anime: scz charitatē, sed solum mēdacium perniciosum est contra dilectionem dei: vt cum quis in doctrina religionis mentitur: et contra dilectionem proximi. vt cum quis mentitur in detrimētum iustitie ad proximum: & in nocumentum eius redundat. ergo solum illud est mortale. Alia vero mēdacia que & si inordinationem quādā habeant: nō tamen a dilectione dei & proximi auertūt peccata mortalia: non sunt sed venialia. vt mendacia officiosa & iocosa. ¶His habitis dicēdum est ad rationes in oppositum.

Ad primum argum. Ad primum respondetur ꝙ autoritas illa non loquitur de omni mendacio, sed de periurio tantum.

Ad secūdū. ¶Ad secundā respondetur iuxta sanctū Tho. in. iij. † quod diuino precepto prohibetur aliquid dupliciter. vno modo directe quod contra preceptum dicitur: & sic prohibet mendaciū pernitiosum ex ipsa forma precepti. patet cum dicitur. Non loquaris contra proximum falsum testimonium. Alio modo prohibet aliquid indirecte quod preceptum dicitur. & sic mendacium iocosum & officiosum sicut & alia peccata venialia precepto divino prohibētur.

Ad tertium. Bonauent. ¶Ad tertiā respondetur, & negatur minor. dicimus enim iuxta dīm Bonauēturā, ꝙ licet prelatio ipsi⁹ mendacij repugnet actui dicendi verum. nō tamē repugnat ipsi veritati qua quis refugit mendacium pernitiosum: nec est simile de fornicatione respectu castitatis. quoniā actus ille vniuersaliter est prohibitus: non sic autē omnis differētia mendacij. ¶Ad quartam respondetur iuxta eundem, ꝙ cōscientia aliquando dictat vt refugiendum quasi cōtrariū iustitie aliquid: sicut quod facit aliquo modo a iustitia declina re: qui primo modo facit contra dictamen cōscientie: peccat mortaliter propter cōtemptum interuenientem. & ille est qui edificat ad geennam: nec propie dicitur cōtra conscientiam sed preter conscientiam. Et primo modo sunt contra conscientiam mendacia pernitiosa. secundo modo. alia conscientia non dictat omnia mendacia equaliter esse vitanda, sed quedam sicut mortalia: quedam sicut venialia.

Primū arg. 3 Ad secundam sic procceditur, † Et videtur ꝙ non bene assignentur gradus mendaciorum. Et primo sic. dicit enim Augustinus. hic primo. quo primum genus mēdacij quod est in doctrina religionis christiane est grauissimū. Contra hoc arguitur sic. posito quod aliquis dicat christum non ascendisse super asellum ex quadā vbanitate & alius imponat falsum crimē proximo ex quo primus morte dānatur cōstans est ꝙ grauius peccat secundū quā seruus, sed primus peccat primo genere mēdacij. secundus secundo genere mēdacij. ergo secundū gen⁹ est grauius ꝙ primū.

Scōm arg. ¶Scōo sic, aliquis dicit mendaciū in doctrina religionis: quod corrūpit in vno simplici: alius vero dicit mendacium per qō scinditur vnitas ecclesiastice pacis. Constat autē ꝙ grauius peccat secundus quam primus. qz seminat inter fratres discordias: quod maxime deus detestatur. & tamen primus peccat primo genere mendacij. secūdus vero secundo. ergo idem qō primus.

Tertiū arg. ¶Tertio arguit contra illud ꝙ dicit: ꝙ mēdaciū quod fit pro castitate corporis alterius seruanda esse leuissimū: & leuius eo: qō fit pro seruanda vita tunc arguitur sic. illud mendaciū est grauius in quo magis saluat ratio mētiēdi, sz mendaciū qō fit serio plus habet de ratione mētiendi: quam mendacium quod fit ioco. Si ergo quodlibet mendaciū officiosum fit serio: quodlibet mendacium officiosum grauj⁹ est: quam iocosum. ergo &c.

Opponit et Respondet. ¶In oppositum est text. presentis. c. Respondeo dicendū sub ista conclusione, quod gradus mendaciorum conuenienter sunt ab aug. assignati. primi. c. qm inter mēdacia ola illud est maximū in quo qs intēdit alteri nocere in via veritatis: & salutis: qz infert ei nocumētū spūale: & irrecuperabile: & ꝙtū ad maxima bona. hinc est ꝙ mēdaciū qō est in doctrina religionis cū fit ad hoc ordinatū: est iter cetera mēdacia maximū. et summū vlterius qz non pōt aliquis maiori cā moueri ad mētiendum quam pro seruando bono spirituali vel annexo spirituali. Hinc est quod istud mēdacium est leuissimum: quod fit pro seruanda castitate corporis, vel pro aliquo simili: et sic gradatim descendendo et ascendendo est videre in ceteris aliis. vnde valde rationabiliter Beatus Augustinus

Ad primum arg. Bonauentura.

Ad secōm. Bonauentura.

Ad tertiū.

Exponit literam.

Augustin⁹,

Augustinus.

species mendaciorum distinxit:ꝛ gradus ordinauit. ¶ His habitis dicendum est ad rationes in oppositū. Ad primā respondetur negando cōsequentiā. Et ratio est inxta dominū bonauēturam quod licet in casu posito secundus gradus sit grauior primo quia illud non est summū mendaciū in doctrina religionis:non sequitur tamē:ꝙ summū mendaciū in doctrina religionis non sit grauius omni mendacio in secundo genere.summū autē mēdaciū in primo genere dicitur:quando ex certa scientia ꝛ malitia impugnat veritatē.secūdū pietatē vt fidem christianos ꝛ bonos mores subuerteret:hoc inquā modo mentiendi non cōtingit reperiri grauius in secundo genere. ¶ Ad secundā respondetur quod ratio non procedit. Et ratio est,quoniā vt dicit dns Bonauentura mendaciū in doctrina religionis nō tantū inducit infidelitatē:imo etiā ꝛ scisma,ꝛ alia multa mala. ¶ Ad tertiā respōdetur negando consequentiā. Et ratio est:quia cum in neutro illorū mendaciorū intendat quis decipere aliū,sed tantū dicere falsum in vno:scilicet iocose vt delectet in altero,vt prosit.ad⁹ dinus autē inordinata est intentio quando intendit prodesse: quā quando intendit delectari. Tum quia cū dicitur,ꝙ mēdaciū iocosum non sit serio falsum est:qr serio mentitur quis cū illo mēdacio nititur:non tamē ad fraudandū sed ad delectandū. Lege. ¶ Primū capitale].i.mortale.bu.[in doctrina religionis.] vt cū quis mentitur in causa fidei,ꝛ christiane religionis:asserendo aliquid contra fidem vel negādo aliquid,ꝙ ad fidē pertinet. Et cōprehenduntur sub hoc genere omnia,que sunt necessaria ad salutem anime,ꝙ si hoc faciat pertinaciter efficitur hereticus:quia sm Aug.qui falsas opiniones gignit:scilicet contra fidē,ꝛ pertinaciter defendit:hereticus est censendus. [nulla conditione.] etiā mortis.bug. [secundū ledat]iniuste,ꝙ est mēdaciū malignitatis,vt mendacium detractoris,qui falsa dicit alicui detrahendo[ꝛ nulli prodest] vt vel mendaciū calūniatoris,vel falsi testis in causa criminali:scilicet cū dicunt aliquē cōmisisse crimē, vt proscribatur,vel relegetur vel interficiatur.tertiū quod prodest alteri:ita quod obsit alteri,vt mēdaciū falsi testis in causa pecuniaria:puta cū quis asserit.a.debere.B.tot:ꝛ tamen nihil debet,nocet quidē danti,sed prodest accipienti.ꝛ hoc est contra charitatē:[quāuis non ad immunditiam ꝛc.]er tali enim mēdacio nec viri,nec femine corpus aliqua feditate maculatur:tñ cēn magis obesset vt dicit gl.[quātū libidine sola].i. sine vtilitate,vel causa,ꝙ faciunt: qui delectantur mētiēdo, ꝛ fallendo alios,ꝙ fecerunt poete:qui multa mendacia dixerunt ex sola delectatione.bug. et huiusmodi sunt etiam quidam,qui dicuntur buffones,ioculatores,ꝛ detractores: qui ex malo ꝛ vitioso habitu acquisito delectantur in huiusmodi mendaciis:quos philosophus.iiij.etbicorū homolocos. [mirum].i.mirandū, ꝛ est modus loquendi.i.mirum est,ꝙ quis ita mentitur alias[mirū].i.sine causa ꝛ vtilitate.[quintum] quod sit placendi cupiditate alicui,ꝙ faciunt adulatores laudando [de suani].i.dulci eloquio:quia talia dicit adulando, que sunt dulcia ꝛ suauia ipsi auditori ad audiendum:isti sunt qui laudāt sepe peccatorē:cū male fecerit, ꝛ sic oleo peccatoris impinguatur caput eius. [His omnib⁹ penit⁹ exitatis] vtpote mortalib⁹:per hoc innuitur omnia predicta esse mortalia et sequentia esse venialia.bug.[sextū genus] mendacij: vt si quispiā[pecuniā.]puta aliquis absconditur pecunia suam in aliquo loco te scientē;alius volens eam auferre querit a te vbi sit:tu respondeas te nescire:cum scias hoc mendaciū alicui prodest:quia domino, nulli vero obest:quia nec etiam volenti auferre qui nihil in hoc amittit.Secus si antecitate iudicis,vel ab illo:cuius pecunia aliquis sic absconditisset: tunc enim ex tali mendacio aliquis lederetur. [septimū.] scilicet genus mendacij est,quod nulli obest et prodest alicui : ponit exemplū cum quis mētitur pro saluatione alicuius persone a morte.[octauum ꝛc.]vt ab immunditia ꝛc.vt si voleti cōcubere cū soluta:dicam qr est coniugata,ꝛ ideo ipse eam non cognoscit.Et nota quod ista tria mēdacia in hoc conueniūt quod quodlibet eorum prodest,ꝛ nulli obest, sed aperte differunt in effectu:siue secundum diuersitatem rerum:in quibus prosunt,quod patet per exemplorum positionē.Sextū enim prodest ad vitandum damnum pecunie.Septimum prodest ad vitandum periculum persone.Octauū prodest ad vitandam iacturam pudicitie corporalis. [Non igitur.] secunda pars.[in doctrina pietatis]scilicet fidei. [o magnum scelus ꝛc.]In prima questione declaratum est;non in secundo genere nulli facienda est iniuria, quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.Thobie.iiij.[non tertio cōsulendum.]periculosa est enim talis compensatio. vt di.xiij.qui ait]non quarto genere per se].i.in sui natura est vitiosa:ꝛ ideo fugienda ꝛ odienda:quia omne vitium odiendum ꝛ fugiendum est, ꝛ non eligendum.dist.lxxxv.culpam.bugu. [quinto genere placendi causa]adulando propter humanum fauorem nō debet quis etiam dicere verum.vnde apostolus.si hominibus placerez, christi seruus non essem.vt dist.xlvij.quod ad nos.Bug.[sexto genere testimonij].i.assertionis laudis.Archi.[ad sempiternam]quasi non solum pro temporali salute non est mentiendum,sed nec etiam pro sempiterna,que maior est,ꝛ carior.i.nulli est suggerendum aliquid mentiendo,per quod salutē sibi acquirat sempiternam.Simile.i.q.ij.quā pio.ꝛ dist. xlv.de iudeis.Bugu.Et videas hic quod le.ꝛ no.de pe.dist. ij.citius.§.non autem. Archidiacono.[nec septimo periciē do].i.perfecte conseruando:etiam hostī:nedum deo vel homini.vt.xxiij.q.j.noli.bug.[nec se quis.]respōdet tatite questioni:quasi diceret licet nos in dictis et monitis moneamus nō esse mentiendum pro vita alicuius:vel in aliquo casu:nō propter hoc tamen alicuius pietate alienus esse debet:vt nō defendat proximum suum facto:et si verbo defendere non possit.quia hoc esse non potest sine peccato.Bugu.[nec octauo ꝛc.in bonis].i.inter bona.Bu.[castitas animi pudicitie.ꝛc.[vt.xxxij.q.v.tolerabilius.quia sine castitate animi nō est salus[in malis].i.inter mala,illud malum quod ipsi facimus scilicet mendacium pro vita alterius est nobis damnabilius.[eo malo.]scilicet homicidio,quod fieri finimus duz volumus mentiri pro vita alicuius,ꝛ intelligitur damnabilis electiue.quia id quod facimus est nobis damnabile.sed illud quod fieri finimus non est nobis damnabile.Qui enim potest malo non obuiat,consentire videtur.Consentientes ꝛ facientes pari pena veniunt constringendi,vt.ij.q.j.notū. [in bis]secunda pars[a primo recedit]recessus iste sic intelligitur,scilicet vt tanto quis minus peccat,quocunq; genere mendacij mētiatur quanto illa quibus vtitur magis sunt remota ꝛ magis distant ab bis,in quibus homo mētitur primo genere mendacij.[quisquis autem ꝛc.deceptorem aliorum].id est mentientem,qui decipit alios[esse honestum]id est bonum ꝛ non peccare cum decipit alios.bugu.

Ad secūdū.

Ad tertiū.

Ad quartū.

Ad quintū.

Contra glo. ꝛ bug.

Exponit literam. Augustinus

Archid.

1 ¶ Mentiri de se minora dicendo aut fingendo cum bunitate an sit peccatum.

2 Sapientia est duplex:ꝛ etiam stultitia.

3 Humilitas que sociatur mendacio non est laudabilis.

Hugutio.

Si humilitatis Ad idē sequitur hoc.c.quod est Aug.in libro de verbis apostoli.Summa est in rubro.Et potest diuidi in duas partes.in prima ponit dictum.in secunda ostendit:quod tunc solum veritas est:quando talem se cognoscit esse qualem se dicerit.secūda ibi:veritas. ¶ Pro huius capituli plenioi intelligentia.Queritur.† Utrum humilitatis causa mentiri de se minora dicendo:aut fingēdo sit peccatum.Et videtur ꝙ non.primo sic.† Nullum peccatum procedit ex diuina cōfortatione.sed ex diuina confortatione procedit qō aliquis de se minora dicat.secundū illud prouerbiorū.xxx.visio quā locutus est vir cum quo est deus:ꝛ qui deo secum commorante confortatus est stultissimus sum virorū. ¶ Secundo sic. Amos.vij.dicitur. Respondit Amos non sum prophetaꝛ tamē erat ergo humilitatis causa mentiri non est peccatuꝫ. ¶ Tertio sic.dicit Gregorius bonarū mentiū est ibi suas culpas agnoscere:vbi culpa non est ꝛc. ¶ Secūdo sic.fugere superbiā non est peccatum.sed aliqui minora de seipsis dicunt fugientes superbiā,vt Aristoteles dicit quarto ethicorū.ergo ꝛc. ¶ Quinto sic.potest argui de sacerdotibus:qui in cōfessione generali quam in principio misse faciunt dicunt de se multa peccata:que forte nunq̄ commiserunt. ¶ In oppositū est ter.presentis capituli. ¶ Respondeo dicendum inxta sanctū Tho.in secunda secūde.q.cxiij.ar.j.quod aliqui de se dicant minora:potest cōtingere dupliciter.vno modo salua veritate:dū scilicet maiora:que sunt in se ipsis recitēt.Quedam vero minora detegunt:ꝛ de se proferunt:que tamen in se esse recognoscunt:ꝛ sic minora de se dicere nō pertinet ad ironiam:nec est peccatum secundum genus suum:nisi p aliquas circūstātie corruptionē.Alio modo aliquis dicit minora a veritate:declinans puta cum asserit de se aliquid vile quod in se non recognoscit;aut cum negat de se aliquid magnū quod tū percipit in seipso esse;ꝛ sic pertinet ad ironiam ꝛ est semper peccatum:ꝛ hoc modo mentiri humilitatis cā est peccatum. ¶ Ad rationes in oppositum. Ad primam respōdetur† quod duplex est sapiētia ꝛ duplex stultitia. Est enī queda sapiētia sm deū:que mūdanā stultitiam bz adiūctam sm illud.j.ad corin.iij. Si quis inter vos sapiēs vr esse in hoc seculo

Diuisio.

Questio.

Primū arg.

Scōm arg. Tertiū arg.

Quartū ar.

Quintū ar.

Opponit et Respondet.

Ad primum arg.

seculo:stultus fiat vt sit sapiēs. Alia vero est sapientia mundana,que vt ibidem subditur stultitia est apud deum.ille ergo qui a deo confortatur confitetur se esse stultissimū secundū reputationē mundanā: qr sc; mundana contēnit que hominem sapientia querit.vnde ibidem subditur.Et sapientia hoim non est mecū,ꝛ nouī sciam sanctoꝝ.Et ita talis non est mētitus. ¶ Ad secōm rūdetur,ꝙ amos negauit se esse propheta origine:quia sc; non erat de genere pphetarū. vñ et ibidē subdit:nec filius pphete. ¶ Ad tertiū respondet inxta sanctū Tho.ꝙ ad bonitatem mentis pertinet, vt homo ad iustitie perfectionē tendat.Et ideo in culpā reputat nō solū si deficiat a cōi iustitia,quod vere culpa est,sed etiā si deficiat a iustitie perfectione,quod quandoq; culpa nō est. Nō antē culpā dicit quod pro culpa non recognoscit, quod ad ironie mendaciū pertineret. ¶ Ad quartā respōdetur ꝙ homo non debet vtū peccatū facere, vt aliud euitet.Et ideo nō ds mentiri qualitercunq; vt euitet superbiam.Et ideo dicit Gregorius in sequenti.c. Incauti sunt humiles, qui se mentiendo illaqueant. Et August.super Joannē.ꝛ habetur.j.e.nō ira. Non ita caueatur arrogantia,vt veritas relinquatur. ¶ Ad quintam respondetur,ꝙ confessio illa generalis iudicio nostro multū inepta fit a multis sacerdotibus,descendendo ad species vitiorum vilium quod non debet fieri cum confessio illa non sit sacramentalis, sed debet fieri in generali.vtpote peccaui cogitatione,opere,ꝛ omissione:ꝛ buiusmodi.Nec videtur responsio bona que datur in gl.ꝛ ab bu.quod sacerdos sic loquatur in persona generalis ecclesie:in qua vniuersa et singula peccata inueniuntur quoniam hoc videtur falsum quia sacerdos ibi nō loquitur:nisi in propria persona.illi vero qui respondent dicūtur loqui in persona ecclesie.vnde ratio illa non militat.Lege. ¶ Cum causa humilitatis.† Nō est laudabilis humilitas,que mendacio sociatur:quia vt ait August.libro de natura ꝛ gratia humilitatis in parte veritatis collocatur,ꝛ non in parte falsitatis:imo est vitium ironie secūdum philosophum quarto ethicorum [efficeris ꝛc.] quia mendacium constituit mentientem peccatorem:quare est fugiendum.veritas enim est conceptio:secundum quam enuntiatur pro ut res concipitur:vt est,vel non est.vnde philosophus.j.perihermenias dicit,quod ab eo,quod res est,vel non est dicitur oratio vera vel falsa. Sermo ergo verus est cum conformatur rei:secundum quod est vel non est.

Diuisio.

Exponit literam. Archid.

Item Gregorius Ad idē est boc dictū gregorij in moralib⁹. Breue est ꝛ planum.[illaqueant peccato].i.peccant.

Non ita. Ad idem est boc capitulū quod est beati Augustini. Summa est in rubro. Breue est ꝛ planum.

Mihi autem. Ad idem est boc.c.quod est beati augustini in enchiridion. Summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes.in prima dicit,qō omne mendacium est peccatum.in.ij.ꝙ nō omnia mendacia sunt equalia peccata:ꝛ hoc probat exemplis.ij.ibi,sed multum interesse. Lege. ¶ [Idibi autem ꝛc.sed multum].ij.pars.[quo animo]scilz decipiendi,vel ledendi,vel consulendi.bug.arcb.[Et de quibus rebus.]plus enim peccat qui de deo:quā qui de creatura mentitur.Et pcius est mentiri de bis:que pertinent ad fidem:quam de alijs.vt.3.e.q.primum. alia patent.

Diuisio.

Exponit literam.

Ec artificio. Ad idem est boc capitulum:quod est August.de conflictu vitiorū ꝛ virtutum. Summa est in rubro. Et potest diuidi in duas partes. in prima ꝙ nullo modo sit mentiēdum.in.ij.assignat rationem.ibi,qr.Lege. ¶ Nec artificio].i.arte verborum.palliato vel ornato. [Decipere.]qr decipere proximū est officium diabolicū:diabolus enim qui mendax est.i.in veritate nō stetit.Jo.viij.decepit primos parentes.Gene.iij.[qr quomodolibet].ij.pars.[mentiē quis.] scz mendacio perniciosō:siue sub verbis claris,ꝛ simplicibus siue sub verbis artificiosis.i.velatis ꝛ conflictis et ambiguis tale enim mendacium occidit animam mentientis.

2 ¶ Mendacium quod non est ex se peccatum non est peccatum mortale viris perfectis.
Et quando possit esse mortale.nu.3.

5 Malorum tria sunt genera.

Diuisio.

Equis. Ad idem est boc.c.ꝙ est beati Augusti. Summa est in rubro. Et diuiditur in tres partes. In prima loquit de quo videtur dicere,quod mentiendo quomodolibet peccet mortaliter,quod tamē non dicit. Et male intelligunt qui ita exponunt.in secunda ponit duo genera mendaciorum. vnum quod sit causa ioci,aliud quod causa cōsultationis.in tertia ponit ꝙ non debet mendax reputari,qui gladium sibi accommodatū promittit redditurū:quando domini eius petierit:ꝛ postea nō reddit.si sit factus furiosus.ij. ibi,duo vero.iij.ibi,illud vero. Pro pleniori intelligētia huius capituli ꝛ aliorum sequentium queruntur duo.

1 ¶ Primum vtrum omne mendacium viris perfectis sit peccatum mortale.

4 ¶ Secūdo verum pro aliqua necessitate aut vtilitate sua vel aliena liceat mendacio iocoso aut officioso mentiri.

Primū arg.

Scōm arg.

Tertiū arg.

Opponit in contrarium.

Respondet. S. Thom. Bonauent.

Contra predictā opin.

Cōtra secundam.

Prima conclusio.

Secūda conclusio.

Ad primum argumentū.

Ad secōm.

S. Thom.

Ad tertiū.

quia sicut dictum est: licet perfecti ponantur in statu conseruande veritatis. quia veritatem tenentur ex officio dicere in iudicio vel doctrina: contra que si mentiantur erit mendacium quod est peccatum mortale. Non tamen oportet: quod in aliis mortaliter peccent mentiendo.

Primũ arg.

4 **Ad secundum,** sic procedit. † Et videtur ꝙ pro aliqua necessitate vł vtilitate liceat mentiri mẽdacio officioso: vel iocoso: primo sic. minus malũ est eligendũ: vt videtur maius malũ: sicut medicus precindi membrũ: ne corrumpatur totũ corpus, ſꝫ minus nocumentum est: qđ quis generet falsam opinionẽ anie alicuius: ꝙ occidat vł occidak. ergo licite potest homo mẽtiri: vt vnũ preseruet ab homicidio: ꝛ aliũ preseruet a morte.

Secũdũ ar.

¶ Scdo sic. iiij. reg. x. laudatur iosias: ꝙ p cultu dei ampliá do se velle colere baal: ꝛ simulauit: ꝛ omnes cultores eius interfecit: quam simulationem dicit Hieronimꝰ fuisse vtilem sed hoc nõ fecit nisi mentiendo. ergo ꝛc.

Tertiũ arg.

¶ Tertio ſm Aug. peccatum est auersio ab incõmutabili bono: ꝛ cõuersio ad cõ mutabile bonum, sed quando quis pro aliquo saluando mentitur: nõ cõuertitur ad cõmutabile bonum ergo talis nõ peccat.

Quartũ ar.

¶ Quarto sic. maius malum est homicidium: ꝛ furtum: sed furtum ꝛ homicidium possunt pro necessitate aut vtilitate ꝓpria aut aliena bñ fieri. ergo. ꝛc.

Quintũ ar.

¶ Quinto sic. mendaciũ quo quis mentit est contra mandatũ scẽ tabule, sed in mandatis scẽe tabule vt dicit Bernar. pót diis dispensare vt bñ fiant. ergo ꝛ in ipso mendacio. ergo videt ꝙ nõ sit essentiale ipsi mendacio: ꝙ sit peccatũ.

Sextũ arg.

¶ Sexto sic. possibile est: ꝙ qs mẽtiat ꝓpter castitatẽ seruãdã alterius: quem diligit ex charitate. Sꝫ oẽ quod fit ex charitate fit bene: ꝛ meritorie. ꝛ tale nõ est peccatũ. ſi possibile est mẽtiri ex charitate: possibile est mendaciũ nõ esse peccatũ.

Opponit et Respondet.

¶ In oppositũ est lr̃a pñs capituli. ¶ Rñdeo dicendũ sub ista 2clusione. ꝙ ita est essentiale mẽdacio esse pctũ: vt nullo pacto: nulla necessitate: nulla dispensatione nec humana: nec diuina: pót bñ fieri. ista conclusio est beati aug. Et rõne ꝓbat sic. Omne qđ essentialiter est peccatum impossibile est eius essentia permanente qđ possit aliquo modo bene fieri ꝛ per consequens esse licitum, ſꝫ mendacium est hmõi. cum primario veritatis ꝛ obliquitatis intẽtionis includatur in eius diffinito. Est eñ falsa vocis significatio cum intentione fallendi. ergo cõclusio vera.

Augustinꝰ.

¶ Secundo sic. dicit Aug. libro de mendacio. qđ pro vita eterna nõ est mentiẽdum. Si ergo non licet ſm Augu. mentiri pro vita eterna: multominus pro quacũq; alia causa.

¶ Tertio sic. dicit apls. ad ro. ij. Nõ sunt facienda mala vt eueniant bona. ergo non licet mẽtiri pro quacunq; vtilitate. Est autem hic notandum pro solutione argumentorum. † ꝙ tria sunt genera malorum.[a] Quedam enim habent malitiã ex gñe operis sꝫ propter indebitam materiam, vt occidere hominẽ. Quedam ex circũstantia operationis: scilicet propter indebitam circũstantiam, vt celebrare missam post prãdium. Quedam habent malitiã ex intentione operantis propter indebitum finem: vt dare eleemosynã propter vanã gloriam.

a ¶ Tria sunt gña malorũ. zł mala oñia nascuntur ex 2cupiscẽtia. pe. de anc. in c. nam concupiscẽtiã. nu. 3. de consti.

¶ Primũ genus malorum potest fieri sine peccato: quia materie indebite potest conditio disponens eã addi: vt si homini addatur maleficus. ¶ Secũdũ genus malorum similiter pót fieri sine peccato: qz pót mala circũstãtia removeri. ¶ Tertiũ genus tripliciter se habet. Nam ad finẽ indebitũ ordinantur aliqua tribus modis. Quedam enim importãt ordinationẽ ad malum simpliciter, potẽtialiter tñ, vt leuare festucã: ꝛ hoc pót bñ ne ꝛ male fieri: qz potentia se hꝫ ad duo contraria. Quedã vero important ordinationẽ ad malũ habitudinale vt capere rem alienam, que de se ordinatur ad malum finem: et iterũ dispensante deo saltem, possunt aliquo casu bene fieri: quia cui inest dispositio ad vnum contrariorum potest actu inesse alterum cõtrariorũ: vt sicut aqua naturaliter frigida actu fit calida. Quedam vero important ordinationem actualem vt mentiri: mendacium enim de sua ratione habet intentionem fallendi: ꝛ talia nunq̃ possunt bene fieri: quia actu simul eidẽ non possunt esse contraria: dicimus ergo ꝙ mẽdacium eo ꝙ in ratione sua non includit intentionem fallendi: non potest bene fieri. Quod autem nõ potest bene fieri: nunq̃ debet fieri. ergo mendacium pro nulla necessitate aut vtilitate debet proferri.

Ad primum argum.

¶ Ad rationes in oppositum. Ad primam respondetur negando cõsequentiã. Et ratio est iuxta sanctũ Tho. in. ij. q. quia mendacium non solum habet rationem peccati ex damno, quod infert proximo, sed ex sua inordinatione. Non autem licet aliqua ordinatione vti ad impediẽdum nocumenta ꝛ defectus aliorum: sicut non licet furari ad hoc, ꝙ homo eleemosynã faciat: nisi forte in casu necessitatis in quo omnia sunt communia. Et ideo non est licitum mẽdaciũ dicere ad hoc ꝙ aliquis aliũ a quocunq; periculo liberet: licet tamen veritatẽ occultare prudenter: sub aliqua dissimulatione. vt Aug. dicit in lib. cõtra mẽdacium. in. c. presenti.

Ad secũdũ.

¶ Ad secundum respondetur ꝙ iosias intẽdebat ampliare cultum diuinum sed mentiendo zelus quidem bonus fuit, sed modꝰ malus. Laudatur de fine, sed non de modo puniẽdi in finem id est de zelo: nõ de mendacio.

Ad tertium.

¶ Ad tertiã rñdetur negando minorem dicimus enim. quod cum quis pro aliquo saluando mẽtitur auertitur a bono incommutabili: scilicet a veritate et conuertitur ad bonum commutabile. scilicet ad mẽdaciũ quod iudicat bonum esse cum non sit.

Ad quartũ.

¶ Ad quartã respondetur negando cõsequentiam. Et ratio est ſm dominũ Bonauenturam. quia licet vtrunq; illorum scilicet furtum ꝛ homicidium sit grauius peccatum: quãdo fit mala intentione: et malo fine. quia tamen contingit illa a malo fine separari. ideo possunt fieri bene: non sic autem est de mendacio reperire. quia de ipsius nominis ratione nominat intentionis obliquationem: sicut iam dictum. Et ideo non est simile.

Ad quintũ.

¶ Ad quintam respondetur ad minorem dicimus iurta dominum Bonauenturam. ꝙ ꝑtum ad actum bene cõtingit deum dispensare in preceptis secunde tabule, sed ꝙtum ad deordinationem intẽtionis nunq̃: vt aliquis excusetur a peccato propter diuinum preceptum manente intentione deordinata.

Ad sextum.

¶ Ad sextam respõdetur negando assumptum. scilicet ꝙ aliquis inuocatur ad mẽtiẽdum ex charitate. Et ratio est: quia charitas ꝓfupponit veritatẽ. vnde ad nihil mouet qđ veritati repugnat. veritati dico ex ꝑte anime. vnde dicit Ber. ꝙ ad hoc ꝙ opus sit laudabile: necesse est ꝙ sit charitas i intentione: ꝛ veritas in electione. Et quia veritas nõ seruatur in prolatiõe mendaciꝰ: hinc est qđ mẽdacium ex charitate nõ potest dici. ꝛ ita nec bene fieri. Lege.

Bernardus

¶ [Requis]. i. nullꝰ bugu. construe sic ꝛ dinitte gl. [perfectum ꝛ spiritualem virũ] debere mentiri pro vita ista temporali cõseruãda in cuius vite dissolutione nõ occiditur anima cuiuscũq; mortẽtis: quia ipsa anima cũ sit immortalis: moriente corpore ipsa nõ moritur. Et ita nõ capitur ar. ꝙ perfectꝰ peccet mortaliter si mẽtiatur pro saluãda vita tẽporali sua vel alterius: nec occidat animam suam ꝛc. hoc est verũ sicut dixim⁹ in questione in casu: sꝫ ratione scandali: aut si quis cõtra conscientiam etiam errantem faceret: ꝛ non potest per se. [duo vero]. ij. pars videlicet iocosum ꝛ officiosum sine culpa veniali. bug. [aut primo consulendo] vt cũ queritur ad mortem: ꝛ pro eius vita seruanda mentimur: ne patiatur damnum in pudicitia corporis. bu. [illud autem primum minus: non dico quam primum sed quam alias esset si fieret non causa conſulendi priori. bu. [illud vero]. iiij. pars ostendit non esse mendacem: qui gladium promissum restituti non restituit furẽti [duplex cor.]. i. dolositatem in corde nec voluntatem fallendi. patet litera. concessum sanctis sed nec aliis. bu.

S. Thomã.

Hugutio.

¶ Diabolus dixit primum mendacium.

Diuisio.

Sciar homo. Ad idẽ est hoc capitulum: qđ est eiusdẽ Augustini in libro de mendacio. Summa est in rubro. Et potest diuidi in tres partes. in prima ponit: ꝙ pro salute temporali proximi debet homo facere quod potest. in. ij. ponit ꝙ hoc est intelligendum: quando sine peccato illud potest fieri. in. iij. assignat rationem huius. ij. ibi: cum antẽ. iij. ibid. qñ. Lege. [Faciat] etiam pro temporali: nedũ pro eterna. bu. [quod potest de iure]. i. quod debet quod bonum est. Non enim dicitur posse fieri: quod non debet fieri: vel quod de iure non fit. vt. xxiij. q. ij. sane. bu. [Cum autem]. ij. pars. [nisi peccando] etiam venialiter. bu. archi. 3. e. primum. [qm̃ tertia pars. [reliquum.] quasi diceret id solum sibi restat faciendum [quod recte]. i. sine peccato: prospererit esse faciendum, vel prospererit. i. prospicere debet ꝛ scire. bug.

Exponit litteram.

Exponit litteram.

Exponit litteram.

Exponit litteram.

Exponit litteram.

Archid.

Vne genus. Ad idem est hoc capitulum ꝙ est beati Ysidori libro suo. de synonymis. Summa est. Ab omni genere mendaciꝰ abstinendum est. Et dividitur in duas partes. in prima ponit in generali, quod omne genus mendaciꝰ est fugiendum. in secunda declarat. quod sine aliqua exceptione est vitandum: sive ꝙ pro nullo casu est dicendum. secunda ibi, nec in casu. Lege. [Omne genus] plane bene confuluit beatus Ysidorus hispaniarum decus ꝛ splendor, quod omne mendaciꝰ genus fugiendum sit, quod hoc peccatum est diabolicũ. † primum enim mendacium dixit diabolus. Genes. tertio. Nequaquam moriemini. ꝛc. vnde Joan. viij. dicitur. quod ipse est pater mendaciꝰ: quia inuentor est, et pater hominis mendacis: homo enim mendax filius est diaboli imitatione. Joan. viij. vos ex patre diabolo estis

Exponit litteram.

Hugutio.

estis [nec casu]. ij. pars. [ꝛ studio]. i. studiose [prestes]. i. pñs hug. [fallacia.] etiaz veniali. hug. ꝛ in hoc casu loquitur cap. sequens quod est palea. ſm hu.

¶ Mendacia ioco dicta nõ reputantur peccata mortalia.

Diuisio.

Exponit literam.

Nota hystoriam.

Quod ait, Ad idem sequit hoc. c. qđ est beati augustini li. questionuz super Gen. q. xlv. Summa est, † ꝙ mendacia ioco dicta non reputãtur peccata mortalia. Et potest diuidi in tres partes. In prima ponit questionem. In secunda subiungit rationem. In tertia confirmat ratione responsionem. ij. ibi: autem. iij. ibi: mendacia enim ꝛc. Lege text.

¶ [Quod ait iosep.] Gen. xlv. vbi pro intellectu litere notãdum: ꝙ ibi legitur: ꝙ cũ fratres ioseph secuda vice venissent ad eum: ꝛ ex precepto eius adduxissent beniamin: precepit dispensatori suo: vt impleret saccos grano: ꝛ pecuniam reponeret in saccis singulorum: ꝛ scyphum argenteum suũ in sacco beniamin reponeret: factumq; est ita. ꝛ orto mane dimissi sunt: tunc dispensator iubente ioseph insecutus est eos: ꝛ apprehensis ait. Rem pessimam fecistis. scyphuz furati estis: in quo bibit dñs meus: ꝛ in quo augurari solet. At illi dixerũt. Apud quem inuenrum fuerit quod queris morte moriatur. ꝛ nos serui erimus dñi tui. Et scrutatis saccis singulorũ tandẽ inuent scyphũ in saccis beniamin tũc illi redierũt ad ioseph quibus ipse ait. Cur sic agere voluistis. An ignoratis: ꝙ non sit similis mihi in augurandi sciẽtia. Et post multa verba: ꝛ multas lacrimas manifestauit se eis: ꝛ fecit patrem suum venire in egyptum cuz omni familia sua. hoc habito sic cõstruo [quẽri solet quid] scz velit illud quod ait ioseph fratribꝰ suis [nescietis ꝛc.] quasi diceret querit solet an fuerit mendaciũ mortale: cum sic se talem augurem dixit: cum non esset [ꝑ hominẽ]. i. dispensatorem suũ: qui eos in sequutus est ꝛ reduxit [autem]. ij. pars. ponit solutionem sub interrogatione. similẽ. xxv. q. vij. c. hug. Solutio est: ꝙ dicetur ꝙ non est habendum mendaciũ mortale. [qm̃ non serio]. i. cum voluntate fallendi: sed ioco dictum est. [vt exitus]. i. finis: quia omnia eis remisit: ꝛ insuper multa eis dedit. per sequẽtia eñ scpe precẽtia cognoscuntur. vt. xxxiij. q. i. c. i. hug. dicit autem sanctꝰ tho. in. ij. q. xcv. ꝙ ioseph hoc dicebat non seriose: sed referens se ad illud: quod vulgus de eo opinabatur: quia credebant ipsum ioseph eruditissimũ in omnibus. [mendacia eñ] ij. pars. scilicet mortalia: ꝛ sic soluitur cõtrarium supra eadẽ. ne quis. vbi dz, ꝙ mendaciũ etiã quod fit ioco est pctũ venia le: sed mendaciũ hic dicitur tñ mortale: scz qđ fit cum voluntate decipiendi: ꝛ ledendi proximum. hug.

S. Thomã.

Hugu. Archidia.

Sed in veteri testamento. S. est. Qz eñ dixerat Augustinꝰ in. c. precedẽti, ꝙ nullo genere mẽdaciꝰ esset mentiendum: ꝛ tamen ioseph de suo mendacio esse excusatum. Ideo subdit magister hunc. ſ. dicens: sed in veteri ꝛc. [permittebant]. i. a lege corporaliter non puniebant: licet forte essent mala. hugu. ꝛ Archi. Et inducit hoc ad probandũ: qđ non debet homo veterũ exemplis semper vti. quia aliqua sunt permissa tunc: quibus non licet nunc vti: ꝛ hoc probat per. c. sequens.

Exponit literam.

Si quis, Inducit capitulũ hoc. quod ẽ beatꝰ gregoriꝰ in quarta parte moraliũ. li. xviij. c. iij. Summa est in rubro. Breue est: ꝛ non dividitur. Lege. [Si quis per vetus]. i. imitãdo homines veteris testamenti mentientes [necesse] ex vi concomitantie: ꝛ rationis. Nam que ratio assignatur in vno et in alijs. Ex quo enim alia sunt eiusdem rationis: ꝛ censure: licet argumentari ab vno ad alia: vt vno concesso: vel prohibito: omnia eiusdem rationis intelligantur cõcessa: vel prohibita. ar. distinct. iij. denicz. hugu. [alienarum rerum]. i. dicat licitum esse res alienas rapere: sicut in veteri testamẽto filij israel vasa argentea egyptijs: ꝛ terram promissiõis populis inhabitantibus abstulerunt. Et quidam eozum non peccauerunt. vt. xvij. questione quinta. dixit. ꝛ. xxiij. questiõe septima. ſi de rebus. Et quidaz eozum qui cupiditate hoc fecerunt: ꝛ tamẽ non nocuit eis temporaliter. quia inde puniti non fuerũt. Et de raptu talium hic loquitur. hugu. vel dicitur, ꝙ erant aliena: non re. quia dominus eozum erat ea dederat filijs israel: sed tantum erant aliena possessione. Similiter ꝛ de retributiõe iniurie: que fit propria authoritate hic loquitur. [Retributio etiam iniurie que fit propria authoritate preter authoritatem iudicis tunc licebat.] Licebat enim inferre penaz sibi tntam pro sua offensa: sive esset ad effusionem sanguinis: sive non peccabãt quidem: si hoc faciebant ꝓpria authoritate preter authoritatem iudicis. Nam eius authoritate poterãt hoc iure facere. Nam lex dixerat Exodi. xxi. Reddet animam ꝓ anima: oculum pro oculo: manum pro manu ꝛc. ꝛ Deutero. xix. sed si faciebant non puniebantur a lege vt hic dicitur: sed in nouo testamento penitus non licet preter authoritatem iudicis. ꝛ si fiat: grauiter puniuntur. vt. xxiij. q. iij. innocens. et q. v. de occidendis. ꝛ questione vltima. qui percutit. hug. concessa. [quo ad penaz legis. hugu. [veritas]. ij. christus qui ait Joã. xiij. Ego sum veritas. [insequitur] Matth. v. Audistis quia dictum est antiquis oculum pro oculo: dentem pro dente. Ego dico vobis non resistere malo: sed si quis te percusserit in vna maxilla ꝛc. [vmbra significationis]. i. postpositis le galibus: ꝛ cerimonialibus christũ ꝛ sacrificia noui testamẽti significantibus. hu. [declaratur]. i. patefacta est.

¶ Mendaciũ obstetricũ an fuerit veniale: aut mortale.

Diuisio.

Si quelibet. Ad idẽ sequitur hoc capitulũ eiusdẽ gregorij. Summa ẽ in rubro. Et potest diuidi in tres partes. In prima ponit motiuum quorũdam dicentium: ꝙ liceret mentiri pro salute alterius. In secunda ponit opinonẽ illorum: quam probat exemplo obstetricum. In tertia repro bat illam: ostendens ꝙ obstetrices per mei. dacium earũ perdiderunt meritum vite eterne: qua erãt digne si ex charitate illud fecissent. ij. ibi: nonnulli. iij. ibi. Mã benignitatis.

Questio.

¶ Pro intellectu pleniori huius capituli queritur. † Utrum mẽdacium obstetricum fuerit veniale an mortale. Et videtur qđ fuerit mortale. ex presenti capitulo ex quo sic arguitur. Merces eterna non perditur: nisi pro peccato mortali. Sed vt dicit hic gregorius pro mẽdacio obstetricum merces eterna cõmutata est in temporalem. ergo illarum mendacium fuit mortale.

Primũ argumentum.

¶ In oppositum videtur esse hieronymus qui dicit: qđ dominus edificauit eis domos spirituales: quod non esset verum si mendacium illarum fuisset mortale.

Opponit in contrarium.

¶ Respondeo dicendum, ꝙ vt tangit sanctus tho. in tertio. Circa mendacium obstetricum diuersa est opinio. Quidam enim dicunt ꝙ mendacium obstetricum fuit ad obseruandum vitam puerozum: ꝛ sic fuit officiosum ꝛ veniale peccatum. fuit etiam ad conseruandam ꝓpriam vitã: ꝛ sic fuit libidinosum: ꝛ mortale peccatuz. Sed vt dicit sanctus thomꝰ. hoc videtur irrationabile: quia non minus debet homo suam vitam tueri: ꝙ alterꝰ. Et ideo alij dicunt: ꝙ in actibus obstetricũ tria est considerare. Primo ipsam pietatem: qua pueris parcere voluerũt: in quo ad hoc vel meruerunt: vel ad meritum disponebantur. Et ꝑz hoc intelligendum est verbuz hieronymi: ꝙ edificauit eis de domos spirituales non per affectionem gratie. inquit dominus bonauentura: sed quia quodammodo ad gratiam ꝓparate fuerant per timorem ꝛ pietatem fuit etiam ibi mendacium quod siue pro deliberatione puerozum siue pro liberatione propꝛie vite: quod videtur subtiliter discutienti ſm grozinm. dictum fuerit peccatum veniale fuit. ꝛ sic habent laudem ſm Augustinum libro de mẽdacio nõ perfecte iustitie: sed proficiens ad iustitiam. fuit etiam ibi omissio cõfessionis diuine veritatis ꝛ iustitie. Si tamen cozaz pharaone tũc cõfiteri tenebantur: ꝛ ꝙtum ad hoc potuit esse peccatum mortale. ꝛ secundũ hoc potest intelligi: qđ merces eterna eis in tẽporalem commutata est. vel si ex hoc mortaliter non peccauerunt dicitur merces eterna in temporalem mutata. quia earũ benignitas gratia non informata remunerationem temporalem habuit. que gratie adiuncta habuisset eternam.

Bonauentura.

¶ Et ita patet responsio ad argumẽtum. quoniam verba gregorij intelligenda sunt vt dictum est. Et non ita quod per illud mendacium mererentur amittere remunerationem eternam: quã ex precedẽti affectu meruerunt sicut ratio procedebat. Lege tertiũ.

Augustinꝰ.

Ad argu.

¶ [Si quelibet] Legitur in Exodi primo. Qđ cũ pharao vellet interficere masculos in israel: precepit obstetricibꝰ hebreozum, vt masculos hebreozum obstetricando interficerent, ꝛ abo sum factum esse mentirentur feminas autem reseruarent. Timuerunt autem deum ꝛ reseruauerunt mares, que cum a rege redarguerentur, mentite sunt dicẽtes. hebree scientiam obstetricandi habẽt, ꝛ priusq̃ veniamus ad eas pariunt. Et de isto mẽdacio est questio de qua in litera. Aliqui dicebant illud non esse peccatum. Alij vero tãtum esse venialẽ. Alij vero mortale. Nos vero iam dixim⁹ quid pro veritate tenẽdum est, videlicet qđ fuerit peccatum veniale. ꝛ in casu ponit esse mortale. [purgari.] saltem quo ad penam, ꝛ satisfactionem temporalez. bugu. [hoc.] scilicet culpa obstetricũ.

Exponit literam.

[abstergitur].i. potuit vel debuit abstergi.[qua bonitatis].i. que ex pietate commissa: quia vt saluarēt pueros a morte[nō nulli].secunda pars.[hoc mendaciū genus]quod fit pro prestando beneficium alteri: siue pro commodo: vel salute alteri? [non esse peccatum scriptū est]in exodo.vbi.s.[edificauit eis domos]id est locupletauit eas bonis temporalibus.non tamen pro mendacio: quia pro peccato nihil debetur.sed quia timuerunt deum ⁊ pueros seruauerunt[qua recompensatione.scilicet tēporali:[magis cognoscitur. benignitatis] id est benigni: ⁊ pij operis.[merces potuit ⁊c.]si mendacium non esset ⁊ ex charitate hoc fecissent. hugutio.[pmissa culpa.]mē daciū[in terrenam]id est temporalem: ⁊ hoc fecit culpa mendaciū[declinata].i. mutata. bene dicit declinata. quia de eterna mercede in temporalē magis est declinatio: ⁊ defensus.

¶ ☞Abraham an fuerit mentitus dicendo pueris suis. sedete hic cum asino ⁊c.

Abraham. Ad idem est hoc capitulum eiusdem exemplo veterum patrum antiqui testamenti. Et videtur nobis ꝙ continuat solutionem argumentorum eorum: qui dicebant mendacia officiosa ⁊ huiusmodi non esse peccata. Et primo arguebat de ioseph: ⁊ solutum est supra in.c. quoniam. Secundo arguebant de obstetricibus: ⁊ solutum est in proximo precedenti capitulo. Nunc subiungit argumētum de abraham: qui mentitus videtur fuisse pueris suis: cum eis aliud diceret: ⁊ aliud facere deliberaret dicens. sedete hic cum asino. Ego ⁊ puer illuc. ⁊c. ¶ Pro pleniori intelligentia huius queritur † vtruz abraham mentitus fuerit dicēdo pueris suis. sedete hic cum asino ⁊c. sequitur reuertemur ad vos. Et videtur, ꝙ fic. ⁊ aliud dicebat: ⁊ aliud facere deliberauerat. scilicet immolare filium suum. ergo mentitus fuit. ¶ In oppositum videtur tex. presentis litere. vbi dicitur, ꝙ excusatur a mendacio. ¶ Respondeo dicendum, ꝙ abrahā nō fuit mentitus. vnde a mēdacio excusatur. Primo sic. ꝙ licet abraham crederet se filium immolare: credidit etiaz ꝙ deus mog filium suum suscipere: eo ꝙ deus qui mentiri non potest pro miserat abrahe ꝙ Isaac haberet heredem: ⁊ in Isaac vocaretur sibi semen: in quo benedicerentur omnes gētes. Gen. xxi. propter quod non est mentitus. hec est sentētia beati augusti. xvi. de ciuitate dei. c. xxxi. Secundo excusatur in litera sequenti. Litera patet.

Questio. 1
Opponit.
Respondet.

Prophetauit. In hoc ca. quod est beati ambrosij: ponitur secundus modus excusationis: quo abraham excusatur a mendacio: videlicet quod abraham prophetice loquutus fuit: non aduertens tamen quid diceret. Non tamen fuit prophetia perfecte dicta. quia vt dicit magister Nicolaus de lyra. ad prophetiam perfecte dictam requiritur intelligentia fm ꝙ dicitur Danielis. x. intelligentia opus est in visione. sed fuit prophetia largedicta: quia spiritu sancto mouente sic protulit. ⁊ hoc est qō dicit litera. [prophetauit ⁊c. quod ignorabat.] Et ideo vt dictum est non fuit prophetia proprie aut perfecte dicta [ipse solus disponebat] redire immolato filio. [sed dominus parauerat]. i. disponebat [captiose autem] ponitur alius modus respondendi: qō captiose. i. cautelose: aut callide loquebatur cum seruis: ne ali quis impediret.

Nicolaus de lyra.

Quandoq; .s. est: in quo fm Jo. de. incipit quinta pars huius questionis. in quadri citur: ꝙ quandoq; etiam boni viri dissimulāt significādo ali quid velle fieri: quod tamen nolunt fieri: ⁊ non peccāt: ſz hoc faciunt vt experimentum capiant obedientie sicut ostēdit exē plo abrahām: quem dominus tentauit precipiēdo vt immolaret filium suum: quem tñ nolebat occidi. ⁊ hoc vt eius virt? ⁊ obedientia ceteris nota esset. Et hoc probat per. c. sequens. Lege textum. ¶ [Quandoq; ⁊c. quod tamē fieri nolumus] ⁊ tamen non mētimur: nisi contra ꝙscientiā loqueremur. hu.

Exponit literam.

2 ☞Obedientia quid sit.
3 Preceptum dei factum abrahe de immolādo filio quod preceptum fuerit.
4 Natura dicitur tribus modis.

Non enim. Hoc capitulū est beati ambrosij: quod iducit ad ꝓbāduz quod dixerat. Summa est que dicta est ꝙ deꝰ tentauit abrahām iubēs ei: ꝙ immolaret ei filiū; quem tamen nolebat occidi, sed sic iusserat, vt illius obedientia nota fieret. ¶ Pro pleniori intelligentia huius questiōis queruntur duo.

1 Primum est vtruz sub precepto diuino potuit cadere, quod Abraham immolaret filium suum. Et ita quod occideret.

5 ¶ Scōm vtrū Abraham tenebaꝫ tali precepto obedire.

Primū arg.

Scōm arg.

Ad primum sic proceditur. † Et videtur ꝙ deꝰ nō precepit Abrahā ꝙ immolaret filium suum. Primo sic. deus nō potest precipere aliqd quod sit peccatum. sed occidere filium suum est peccatum, cuz sit cōtra legem nature. ergo ⁊c. ¶ Secūdo sic. Preceptum vt colligitur ex primo sententiarū di. xly. est signum voluntatis diuine obligās ad actum de quo est. Sed vt dicit Ambrosi? in litera. deꝰ nolebat immolari filiū Abrahe. vnde statim dixit. Ne extendas manum in puerū. Gen. xxij. ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. deus precepturus erat in lege scribenda, ⁊ in lege naturali precepit ab initio mundi. Nō occides. ergo si pcepisset Abrahe immolare filium suum, precepisset contra preceptum suū, ꝙ preceperat in lege naturali, ⁊ quod precepturus erat in lege scripta. quod videtur esse inconueniens. ergo ⁊c. ¶ Quarto sic. dicit Augustin?, ꝙ creator nature nihil facit contra naturam. quia faciendo contra naturam quam cōdidit, faceret contra seipsum. sed sicut se habet creator nature ad naturam sic lex eterna creatozis se habet ad legem nature. ergo creator lege eterna nihil precipere potest contra legem naturē creatā sed immolare filium est contra legem nature. ergo contra hoc non potuit precipere aliquid. ¶ In oppositū est tex. presentis. c. ¶ Respondeo dicendū iuxta Albertum magnū in prima parte summe sue de mirabili sciētia dei, ꝙ preceptū multiplex est scilicet preceptum probationis, ⁊ preceptum executionis, ⁊ preceptuz discipline. preceptū probationis nō semp exigit actum, sed voluntatem preparationis ad actum. vt fidelitatis, ⁊ obedientie accipiatur experimentum, ⁊ vt hoc alijs ponatur in exemplum. preceptuz executionis est quod exigit actum: quia hoc est quasi regula actus: per quaz mensuratur licitum in actum. Licitū enim est, quod lege precepti regulatur. Exodi. xx. dedi eis precepta mea que faciens homo vinet in eis. preceptum discipine est in quo accipitur disciplina, vt recte quis de precepto ⁊ obligatione precepti habeat estimationem. Si enim recte estimat voluntatem precipiētis omni bus ante ponendam etiam in his, que preter rationem esse videntur. sicut fuit preceptū Ade de pomo non comedendo,

Tertium ar.

Quartū ar.

Opponit ⁊ Rūdet. Albertus magnus.

2 propter quod obedientia ab antiquis sic diffinitur. † Obediē tia est virtus, que quelibet amplectitur iniuncta necessario implenda, nisi obstiterit imperantis autoritas. dicēdū est ergo

3 pro conclusione, † ꝙ deꝰ precepit Abrahe, ꝙ immolaret filiū suum. sed preceptum hoc fuit preceptum tentationis ⁊ hoc significatur in tex. Sic enim dicit. Tentauit deus Abrahā. ⁊ dixit ad eum. Tolle filium tuum quē diligis Isaac ⁊c. In precepto autem tentationis sicut dictum est, non exigitur actus, sed perfecta preparatio ad actum, vt probetur fides, ⁊ deuotio obedientis. vtrum scilicet aliquid preponat preceptis dei vt ptz exverbis Ambrosij hic in litera. Et in tali ꝑceptovolū tas dei est circa preparationem ad actum ⁊ promptionē obediēdi: nō circa actū precepti. ¶ His habitis dicendū est ad rationes in oppositum. Ad primam respondetur. vno modo iuxta Albertum ex dictis, ꝙ precepto executorio quod obligat ad actum, nūq̄ precepit id quod est peccatum sed ꝑcepto tentationis, quod nō exegit actum bene potest precipere pec cata eatenus quatenus ad probationem ⁊ instructionem ordinantur. ¶ Secundo respōdetur iuxta sanctum Tho. ⁊ magistrum Nicolaū de lyra. Gen. xxij. ꝙ immolare filiū suū. ex precepto dei, nec est peccatum, nec contra legem nature, nec contra decalogum. Nam occisio hominis prohibetur lege nature ⁊ precepto decalogi fm ꝙ habet rationem indebiti. vñ lex humana mandat occidi malefactores, ⁊ hostes rei publice, non faciendo contra legem nature. nec preceptum decalogi. quia hoc non habet rationem indebiti, nec talis occisio est homicidium: quod lege nature vel precepti decalogi prohibetur. vt dicit Augu. libro. de lib. arbitrio. Et similiter Abrahā consentien occidere filium non consensit in homicidium lege prohibitum. quia debitum erat eum occidi propter mādatū dei, qui est dominus mortis ⁊ vite. Ipse enim est qui penam mortis inflixit omnibus hominib? iustis ⁊ iniustis ꝓ peccato primi, parentis. ⁊ potest repetere illud debitum quando vult. cuius sententie si homo sit executor autoritate diuina non erit homicida, sicut nec ipse deus. sicut in proposito. Secus autem esset de precepto alterius domini, qui sic nō est dominus vite ⁊ mortis. ¶ Ad secundū respōdet iuxta Albertū magnum.

Ad primuz argu. Albertus.

Sanctus Thomas. Nicolaus de lyra.

Augustin?.

Ad scōm.

Ad tertiuz.

magnū, ꝙ illa diffinitio precepti datur de precepto executionis, non de precepto probationis ⁊ discipline. ¶ Ad tertiam respondetur negando consequentiam. quia immolare filium siue occidere ex mandato dei nec erat contra legem nature: nec contra preceptum decalogi: sicut dictum est in responsiōe ad primum ⁊ secundum. ¶ Ad quartam patet etiam respon sio ex dictis. quoniam immolare filium ex mandato dei non erat contra naturam: sicut dictum est. verumtamen ꝑpter dictum augustini dicimus iuxta dominum Albertuz, quod vt dicit augustinus contra faustum: ⁊ habetur in glo. ad Rom.

Ad quartuz.

Albertus.

4 x. † Natura dicitur trib? modis. vno modo dicitur natura regula immobilis prouidentie qua vnumquodq; ad debitum nature sue finem gubernatur: ⁊ deducitur. Et contra hāc naturam non potest deus facere: sicut nec contra seipsum. Secundo modo dicitur natura potentia obedientialis in creatura: qua omnis creatura obedit suo creatori. vnde hec est natura vniuscuiusq; rei: ꝙ in ea deus operatur. vt habeť in supra dicta glosſ. ¶ Tertio modo dicitur natura cōnetus cursus nature. ⁊ contra hunc potest deus facere: ⁊ precipere. maxime ꝓ precepto probationis: ⁊ instructionis quia in illis actum nō vult deus. sed aliquid circa actum sicut patet in ꝑcepto facto abrahe de immolando filium: sicut dictum est.

Primū arg. 5 **Ad secundā** sic proceditur. † Et videtur quod predicto precepto: non tenebatur obedire abraham. Primo sic. Nullus tenetur aliquid facere contra virtutem. sed preceptum factum abrahe de interficiendo innocentem est contra virtutem: scilicet iustitie. ergo talī ꝑcepto non tenebatur obedire abraham. ¶ In oppositum arguitur ex presenti litera ⁊ Gen. xxij. vbi de obedientia commendatus est abraham. ¶ Respondeo dicēduz sub ista conclusione, ꝙ abraham tenebatur obedire deo precip ēti immolare filiuz. Ista conclusio patet. Tum primo ex illo Exo. xxiiij. omnia que loquutus est dominus faciemus: ⁊ erimus obedientes. Tum secundo patet ratione sic. Ille qui obedit mouentur ad imperium eius: cui obedit: sicut res naturales mouentur per suos motores. Sicut autē deus est motor omnium: que naturaliter mouentur. Ita etiaz est primus motor omnium volūtatuz. Et ideo sicut naturali necessitate omnia naturalia subduntur diuine motioni: ita quadam necessitate omnes voluntates tenentur obedire diuino imperio. Et ita per consequēs abraham tenebatur obedire deo precipienti filiū immolare filium suum. ¶ His habitis dicēdum est ad rationes in oppositum. respondemus iuxta sanctum tho. ꝙ verum est: ꝙ deus non potest precipere aliquid contra virtutez quia in hoc principaliter consistit virtus ⁊ rectitudo volūtatis humane: qō conformetur dei voluntati: ⁊ eius sequať imperium: cuius sit contra consuetum virtutis modum. secūdū hoc ergo preceptum abrahe factum: quod filium innocentez occideret: non fuit cōtra iustitiaz: quia deus est actor mortis: ⁊ vite. Et ita tenebatur obedire. Lege textum. ¶ [Non enim volebat a patre immolari. filium ⁊c.] quia sicut dictū est: hoc fuit preceptum probationis: nō executionis. vnde aut [sed tentauit ⁊c. qui ouem pro filio.] Surgit hic questio. Quomodo dicit ambrosius ouem cum textus Gen. xxij. dicat arietē. Respondetur ꝙ ambrosius primo nominat ouem: propter generis propinquitatem: quia non differunt ouis ⁊ aries: nisi in sexu. ex quo ouis non prohibetur immolari. Leui. vij. Offerētis victimas adipem ouis. ¶ Secundo ad exprimendam figure veritatez. Nā vt dicit Augustinus. xvj. de ciuitate dei. c. xxxj. immolatio Isaac per patrem figura fuit: qō ipse dei filius fm formam hominis voluntate patris fuit in ara crucis immolandus: factus obediens vsq; ad mortem. ad philippē. secundo. qui ratione innocentie ⁊ obedientie ouis et agnus dictus est. Esa. liij. Sicut ouis ad occisionez ductus est: ⁊ ibidem quasi agnus coram tondente se obmutuit: ⁊ non aperuit os suum. de quo etiā Jo. j. dicitur. Ecce agnus dei. Ecce qui tollit ⁊c. ⁊. j. [non mittas ⁊c.] Gen. xxij. [Non auferam quod ipse donaui.] Non enī licet donationē reuocari ꝑtim si fiat intuitu pietatis. ar. xxij. q. ij. sacrozum.

Opponit in contrarium. Respondet.

Augustin?.

1 ☞Simulatio omnis an sit peccatum.
2 Simulatio dicitur quadruplex.

Tilem. Consequenter sequitur hoc capitulū quod esī beati hieronymi super quarto libro Regū. x. capit. Summa est in ruBro. Scilicet quod simulatio aliqua est vtilis ⁊ assumenda ex tempore. Et potest diuidi in tres partes secundū tria exempla: que ad probanduz inducit. primum exemplum

Diuisio.

est de hien rege israel. Secundum de dauid. ibi: ⁊ dauid. Tertium est de christo. ibi: Cum ⁊ ipse dominus noster. ¶ Pro pleniori intelligētia huius. c. queritur. ¶ † Utrum omnis simulatio sit peccatum. Et videtur ꝙ non. primo ex presenti capitulo arguendo sic. Illud quod peccatum est vtile. sed simulatio vt dicit hieronymus in litera: est vtilis: ⁊ in tempore assumēda. ⁊ probat tam exemplo hieu regis israel: ꝙ dauid ⁊ christi. ergo ⁊c. ¶ Secūdo sic dicitur de christo luce vltimo. ꝙ dominus fingit se longius ire. fictio autem ad simulationem videtur pertinere. ergo cum christus non potuerit peccare: videtur quod simulatio non potest semper esse peccatum. ¶ Tertio. bonum malo est contrarium. si ergo simulare bonum malum est: simulare malum bonum est. quod videtur inconueniens: ergo simulatio non est semper peccatum. ¶ In oppositum est glosſ. super illud Esa. xvi. In tribus annis ⁊c. Ita dicens in comparatiōe duorū malorum leuius est aperte peccare: ꝙ sanctitatē simulare. sed aperte peccare semper est peccatum ergo simulatio semper est peccatum. ¶ Respōdeo dicēdum sub ista conclusione, quod simulatio proprie dicta sem per est peccatū. Ita conclusio probatur sic iuxta sanctū tho. in scōa scōe. q. cxi. ar. j. Ad virtutem veritatis pertinet: vt alī quis talem se exhibeat exterius ꝙ signa exteriora: qualis est. Signa autem exteriora non solum sunt verba: sed etiam sunt facta sicut ergo veritati opponitur: qō aliquis ꝑ verba exteriora aliud significet ꝙ habeat apud se: quod ad mendaciū pertinet. Ita etiam veritati opponitur: ꝙ aliquis per aliqua signa exteriora factorum vel rerum aliquid designet contrariuz eius: quod in eo est quod proprie simulatio dicitur. vnde simulatio proprie est mendacium quoddam in extertorum factorum signis consistens. Non refert autem vtruz aliquis mētiatur verbo vel quocunq; alio facto. vnde cum omne mendaciū sit peccatum: vt dictum est: consequens est quod etiam omnis simulatio sit peccatum. ¶ Quibus habitis dicenduz est ad rationes in oppositum. Ad primam de presenti capitulo respondetur ꝙ hieronymus large vtitur nomine simulationis ꝑ quacunq; fictione. Sicut autem dicit augustinus libro de questionibus euangelij. Non omne quod fingimus est mendacium. sed quādo id fingimus: quod nihil significat tūc est mendacium. Cum autem fictio nostra refertur ad aliquaz significationem non est mendacium: sed aliqua figura veritatis: ⁊ subiungit exemplū de figurativis locutionibus: in quibus fingitur quedam res: non vt asseratur ita esse, sed esse pro ponimus. vt figuram alterius quod asserere volumus. Commutatio autem faciei dauid fuit fictio figuralis: sicut exponit glosſ. in titulo illius psalmi. Benedicam dominum in omni tempore. Simulationem autem hieu non est necesse excusari a peccato: vel mendacio. quia malus fuit. vtpote ab idolatria Jeroboam non recedens. commendatur tamen ⁊ etiam temporaliter remuneratur a deo: non tamen pro simulatione: sed pro zelo quo destruxit cultū baal. ¶ Ad secundam patet responsio ex dictis. Illa enim fictio qua christus finxit se lōgius ire: non fuit mendaciuz aut simulatio, sed figura veritatis cū referantur ad significationem aliquam. vnde sic dominus finxit longius ire: quia composuit motum suum quasi volentis longius ire ad aliquid figurate significandum: scilicet qō ipse ab eorum fide longe erat: vt Gregorius dicit. vel vt augustin? dicit. quia cum longe recessurus esset ascēdendo in celum per hospitalitatem quodammodo tenebatur in terra. Notādum

2 tamen hic iuxta Alexandrum de halis in tertio, † ꝙ quadruplex est simulatio. Quedam est simulatio cautele, que fuit in hieu. quarto Regū. ix. ⁊ interficeret sacerdotes baal. Et in iosue: qui simulauit fugam. iosue. viij. Que est simulatio doctrine: de qua Luce vltimo finxit se dominus longius ire, vt instrueret ⁊ moneret discipulos ad opera misericordie ⁊ hospitalitatis. ¶ Alia est simulatio significatiōis, qualis fuit simulatio iacob. Gen. xxvij. quando simulauit se esau, in quo significauit, quod minor populus preferendus erat maiori. scilicet gentilis iudaico. ¶ Alia est simulatio duplicitatis qualis est in hypocritis, ⁊ hec dicitur ab ambrosio mēdacium. hec ille. ¶ Ad quartam respondetur, quod quidam dicunt vt videtur alexandro de halis in tertio dicere, quod nullus potest se simulare esse malū. quia per opera bona nullus se simulat malum. Si autem opera mala faciat malus est. Sed hec ratio vt dicit Sanctus tho. non cogit. potest enim aliquis se simulare malum per opera, que in se non sunt mala, sed habent quādā speciem mali, ⁊ tamen ipsa simulatio, est mala. Tum ratione mendacij. Tum ratione scādali. Et ꝙuis per hoc fiat malus non tamen fit malus illa malitia quam simulat. Et quia ipsa simulatio secundum se mala est, non ratione eius de quo est,

Questio. Primuz ar.

Secūdū ar.

Tertiuz ar.

Opponit in contrarium.

Respondet.

Sanctus Thomas.

Ad j. argu.

ꝑ̄s. cxliiij. a.

Ad scōm.

Gregorius.

Alexander de halis.

S. Tho.

Exponit literam.

siue sit de bono siue de malo peccatum est. Lege ter. ¶ [Utilem simulationem.] large sumit hieronymus simulationes p quacunq; fictiõe vt dixim⁹ ex dicto beati thome. [hieu]. iiij. Reg. x. Legitur ibi: q hieu postq̃ occidit ioram regem israel filium achab: venit in samariam & conuocato populo vniuerso dixit: in dolo ampliare volo cultũ baal. achab coluit baal parum. Ego autem amplius colam eum. Nunc igitur oẽs prophetas baal: & vniuersos seruos suos eius & cunctos sacerdotes ipsius vocate ad me. nullus sit qui non veniat. Sacrificiũ enim grande est mihi baal. Quicunq; defuerit nõ vivet. Et venerunt omnes cultores baal: nec vnus defuit. impleta est domus baal. postq̃ vero mactarunt victimas: & coeperunt holocaustũ: precepit militibus suis ingredimini: & percutite omes. nullus euadat: & percusserunt eos: & statuam baal comminuerunt & destruxerunt templum eius: & fecerunt pro eo latrinas. i. subterraneas vias ad purgationem vbis. Et ita hieu cũ predicta dissimulatione deleuit baal de israel. Sed vt diximus in responsione ad primum argumentum non excusatur iste a mẽdacio, nec laudatur de simulatiõe sed de zelo quo destruxit cultus baal: [& dauid. Secũda pars. Et est secundum exemplum de quo primi Regũ. c. xxj. exemplum patet. ¶ Dulta ponuntur hic tam in gloss. q̃ apud hug.

Contra glo. & hug.

quod quis de dolo excusetur propter sequentem vtilitatem: quod non est credendum. quia nec propter quamcunq; vtilitatem sequentem excusatur mendacium. [officius] quin sit peccatum. vt dictum fuit supra. in. c. omne. [cum & ipse dominus noster] tertia pars. [nec carnem peccati] id est carnem peccatricem: scilicet habentem in se peccatũ: vel causam peccati. [simulationem] id est similitudinem. [peccatricis carnis.] id est carnem similem carni peccatrici. prima petri secundo. & hoc sine aliqua ficta simulatione. quia cum esset sine peccato propter assumptos defectus nature videbatur caro peccati similis carni aliorum hominum absq; omniũ fictiõe. Et dicit hugu. & etiam gloss. quod christus assumpsit hanc similitudinẽ vt falleret diabolum. Namvt dicit Augustinus si diabol⁹ eũ filium dei sciuisset: nũq̃ eu⁹ occidi a iudeis passus fuisset [cõdemnans] id est destruens.] hug. [peccatus] id est actoẽ peccati. scilicet diabolum: quem destruxit nõ in se. sed in suis auferendo eos ei. & dimittendo peccata: per que eis dominabatur. hu. [in carne sua] exponẽdo eam mortẽ: cũ qua vetus homo noster crucifixus est [nos in se]. i. per se. i. per fidẽ eius [faceret institiam]. i. iustificatos. hug.

Augustin⁹.

Ecce. ſ. est: in quo magister gratianus cõcludit ex predictis: & dicit patere que mendacia sint peccata mortalia: & que venialia. deinde mouet questionem: vtrũ abraham descendens in egyptum dicens saram esse sororem suam mentitus fuerit.

1 ☞ Abrahã an fuerit mentitus dicendo sarã sororem suam.
2 Negligens quis non debet esse circa suam & aliorum salutem.

Queritur. Sequitur capitulum quod est beati augustini. in quo respondetur ad predictam questionem. † Respondetur enim q̃ non fuit mentitus. quoniam vt dicit augustinus in presenti litera. abraham dicens saram sororem esse suam veritatem voluit celari: non mendacium dicere. Soror enim dicitur quia filia fratris erat. vnde ipse abraham dixit Gen̄. xx. vere soror mea est filia patris mei: & non matris mee filia. quia scilicet ex parte patris attinebat ei. Ipse etiam alibi. scilicet Gen̄. xi. & xij. vocat loth fratrem suum cum ait. Non sit iurgium inter pastores nostros. fratres enim sumus. qui tamen tantum erat filius fratris sui aran. Et si hoc propter propinquitatem dictum est fine mendacio. Sic hic cum vocauit saram sororem sine mendacio potuit dicere propter sanguinis coniunctionem. dicuntur autem sorores vel fratres natura: genere: cognatione: fide: similitudine. vt dicit hugu. [tentare] Deutero. vj. & Matth. iiij. scriptum est enim

2 non tentabis dominum deum tuum. ar. † qõ quis non debet esse negligens circa suam & aliorum salutem: sed circa eam intendere: dum potest: & non se deo committere: ne deum videatur tentare. hugutio. [Quidam potuit] id est debuit dũ suam vitam voluit rationabili consilio tueri. [quod non potuit] scilicet se tueri: domino commisit. hug. [duas res.] scilicet tuendas. [deo committeret] scilicet & suas vitam & vxoris pudicitiam. Et ita patet etiam litera.

1 ☞ Ysaac an fuerit mentitus dicendo patri suo se esse esau.
2 Circuncisio quid erat in lege veteri.

3 Jonatas comedendo fauum mellis citra preceptum patris an debuit iure mori.

Item opponitur. ſ. est, in quo duo principaliter facit gratia. Et ita diuiditur in duas partes. In prima obijcit iterũ contra id quod dictum est supra in pluribus capitulis, q̃ nõ est mentiendum, & q̃ omne mẽdacium est peccatum, & obiectionem soluit: quam solutionẽ probat quatuor exemplis, scilicet Jo. & iudeorum, & gentilium, & exemplo romanorum. In secunda reuertitur ad materiam principalis questionis, & soluit questionẽ ipsam, & solutionem ipsam probat exemplo sanctus Thomas. lis. secunda ibi. Episcopus vero. ¶ Pro pleniori intelligentia huius capituli queritur † vtrũ Ysaac mentitus fuit dicendo patri suo se esse Esau. Ben̄. xxvij. ¶ Ad hãc questionẽ respondet gratianus q̃ non est mentitus. quia non dixit se esse primogenitum nascendo: sed ius primogeniture illo vendente adeundo. hunc autem modum loquendi probat exemplis quatuor sacre scripture. Primo exemplo Jo. quem deus dixit heliam: non persona sed imitatione virtutis. Matth. xj. Erat ergo iacob esau non nascendo: vt diximus, sed emptiõe primogenitorum &c. [sic et iudei.] Secũdũ exẽpliũ [filij diabolo.] Jo. viij. [gentiles.] Tertium exemplum: qui non erant filij abrahe: fm carnem translati sunt in filios abrahe secundũ fidem: quod significauit Joan. baptista Matth. iij. cum ait in deis. Nolite dicere filij abrahe habemus: quem scilicet non imitamini. potẽs est enim de⁹ ex lapidib⁹. i. ex gẽtilib⁹ q̃ lapides dicũtur: q̃ lapides idolorũ duro & obstinato corde adorabãt, suscitare filios Abrahe, eos molliẽdo ad fidẽ [hinc &c.] Quartũ exemplũ [ad romanos] apostolus ad Ro. ij. [o iudee.] Scz adulte, q̃ loquitur de tẽpore ante passionẽ christi, quo tempore circũcisio valebat. dicit ergo. o iudee adulte, si circundaris nec legem eius obserues. circũcisio tua preputium tibi facta est. i. non plus valet q̃ preputium: quia non seruas quod per circũcisionem profiteris. Sicut enim religioso prodest professio, si regulam obseruet. † Circũcisio enim quedam professio erat obligãs homines ad obseruantiam legis. vt ad Gala. v. Testificor omni circuncidenti se, quoniaz debitor est vniuerse legi faciende. Sanctus Tho. super apostolum. [si ergo preputium]. i. gentilis circuncisus custodiat iustitiam legis, & ista precepta legis. Nonne preputiũ illi in circũcisionem reputabitur: quasi diceret nõne fructus circũcisionis habebit. Sanctus Tho. prefertur ergo. vt ex premissis &c. veraciter ergo Jacob non mẽdaciter se dixit Esau: quia intelligitur vt dicit magister Nicolaus de lyra q̃tũ ad dignitatem primogeniture. Sic erat verũ quod esset Esau. & sic questio patris debebat intelligi. quia querebat de eo, cui benedictio debebatur propter quod non decepit patrem licet pater sic non intellegerit. Et sic Jacob nõ fuit mẽtitus. Loquebatur enim mystice, siue allegorice. Ego sum Esau. i. ille cui debeẽ ius primogeniture. Sed arguitur in contrarium quia intẽdebat patri persuadere, q̃ esset Esau personaliter. vnde pelliculas hedorum circundedit manibus. ergo cum intenderet patri persuadere se esse esau personaliter et vsus sic his verbis. Ego sum esau. videtur q̃ plane fit mẽtitus. ¶ Ad hoc respondetur negando consequentiam. quoniam vt dicit Alexander de halis in tertio. licet intẽdebat facere aliquid quo facto ysaac crederet ipsum esse esau: occasionaliter intendebat hoc. Nã principaliter intendebat benedictionem sibi debitam vendicare. vnde simpliciter verum quia allegorice & transumptiue erat pronuntiatum. hec Alexãder. Verum dicit Nicolaus de lyra in prefato loco. Ben̄. xxvij. quod non est magna necessitas excusandi patres veteris testamenti a mendacio maxime officioso: cum apostoli qui fuerunt multo perfectiores eis: & tñ de eis dicit Jo. euangelista prima canonica. Si dixerimus q̃ peccatum nõ habemus &c. [Episcopus vero.] secunda pars. in qua reuertitur ad principalem questionẽ: quasi diceret iacob nec dixit falsum nec peccauit. [vero. i. sed episcopus iste] de quo hic agitur in themate questionis & si &c. quia enim adhibita sufficienti diligentia credidit iurare verum: & iurauit falsum non periurus habẽdus. quod exemplo saulis probat de quo habeẽ primi Reg. xiij. ¶ Surgit hic questio † vtrũ ionathas comedendo fauum melis cõtra preceptum patris debuit iure mori. Respondetur breuiter q̃ non. Et hoc triplici ratione. Prima quia lex data a patre ad eum non peruenit vt dicitur in text. ¶ Secundo quia positus in necessitate comedit. ar. de conse. distinctione quinta. discipulos. Ex labore enim prelij & ieiunio & calore solis ita erat fatigatus: q̃ oculi & alij sensus erant nimis depressi: propter quod dicit textus, q̃ gustato

Sanctus Thomas.

Nicolaus de lyra.

Opponit in contrarium.

Respondet. Alexander de halis.

Nicolaus de lyra.

Questio.

Rñdet.

q̃ gustato modico mellis illuminati fuerunt eius oculi: quia corde confortato & resumptis viribus facies fuit exhilarata: & vinacitas sensuum redijt. vt dicit Nicolaus de lyra in expositione libri Regũ. & hugu. tangit in glo. ¶ Tertia ratio potest induci, q̃ iuramentum saulis non fuit vsquequaq; districtum. vnde vt dicit Nicolaus de lyra saul precipiẽdo quod populus nihil comederet casum necessitatis non excepit nec verbo: nec intellectu. quod patet ex hoc: quod ionatham filium qui in necessitate positus modicũ mellis comedit: voluit omnino occidere. Casus vero necessitatis ab omni precepto & lege, exceptus est. Et ideo peccauit saul tale preceptum dando non excipiendo q̃ excipere debuit. plura alia tãgit ibi nicolaus: que breuitatis gratia pertranseo. Litera patet ex dictis.

Nicolaus de lyra.

¶ Questio. iij.

1 ☞ Archidiaconus an possit denegare cõsuetã obedientiam episcopo qui iurauit falsum quod credebat verum.

Amergo. ſ. est: in quo intitulatur tertia q̃stio. qua queritur. † vtrum licuerit archidiacono denegare consuetam obedientiam episcopo: qui iurauit falsum quod credebat verũ. Et respondet q̃ non. Et hoc triplici ratione. Prima quia episcopus ille non erat reus periurij in illo casu. vt dictum est. ¶ Secunda quia dato quod fuisset periurus non erat denegenda ei obedientia a suis subditis anteq̃ a suo superiori fuisset per sententiaz condemnatus. viij. q. iiij. nonne. & xxj. q. vlti. c. fin. ¶ Tertio quia iniustum est: quod archidiaconus subditus episcopo & priuata persona presumat priuare suum superiorem debito honore suo: & obedientia. vnde illicitum fuit iuramentum archidiaconi continens iniustitiam & iniquitatem: & ideo sibi non licuit hoc iuramentũ seruare. patet litera.

Divisio.

Questio.

Primus ar.

Secũdũ ar.

Tertius ar.

Opponit et Respondet.

¶ Questio. iij.

1 ☞ Juramentum omne illicitum an sit seruandũ. & nu. 4. q. 5.
2 Juramentum dicitur illicitum octo modis.
3 Juramẽtũ dicit illicitũ est obseruãdũ: & habet vim obligãdi.

Quod autẽ illicita &c. Dic intitulatur quarta questio: qua queritur, vtrum illicitum iuramentum sit seruandum. Et diuiditur in tres partes. In prima probat per. xx. capitula. quod in male promissis rescindendum est sacramentum cum seruari non possit sine detrimento salutis eterne. In secunda probat quod si aliquis venit contra malum iuramentum mutando illud ad bonum: tunc non peccat. In tertia determinat vtrũ peccauerunt filij israel parcendo gabaonitis propter iuramentum. secunda ibi in. ſ. ecce quod. tertia ibi in. ſ. sed cum ex his. ¶ Pro pleniori intelligentia in summa totius huius questionis. Queritur. ¶ † Utrum omne iuramentum illicitum sit seruandum. Et videtur q̃ omne tale sit seruandum. Primo sic. dicit augustinus qõ meretrix iurans se seruaturã fidem suo locatori iurando & adherendo suo locatori mala est. peior autem iuramentum non seruando. ergo iuramentũ illicitum est obseruandum. ¶ Secũdo sic. dicit augustin⁹. q̃ raptor qui iurat se diuisurum spolia cuz alio magis peccat si totum retineat: q̃ si diuidat. ergo idem quod prius. ¶ Tertio ille qui prius vouit castitatem & postea duxit vxorem iuramento firmans nunq̃ ab ea discessurum, hoc iuramentum licet sit illicitum cum iustitia ei desit precipitur tamen seruari secũdũ augustinum. ergo illicitum iuramentum seruãdũ est. ¶ In oppositum videtur colligi ex presenti questione q̃ multa capitula. ¶ Respondeo: est primo notandum, quod vt tãgit hug. & ponitur in gloss. † octo modis dicitur aliquod iuramentum illicitum. primo ex persona. Et hoc dupliciter. vt primo ex persona iurantis: vt cum puberes iurant, vt. j. e. que stiõe quinta. paruuli. ¶ Aut secundo ex persona cui iuratur vt si laico iuret clericus. vt. j. e. questione quinta. nullus. ex ecclesiastico. ¶ Tertio iuramentum est illicitum ex eo: quod iuratur: vt si iuretur quod malum est: vt. j. e. q. iurant dauid. & c. in malis. ¶ Quarto ex eo p quod iuratur: vt si iuret per falsos deos: vel creaturas. vt. ẽ. e. questione prima. consydera. & c. clericum. & c. si quis. ¶ Quinto dicitur illicitũ iuramentuz ex fine ad quem velit quis venire per iuramentum, vt si ante electionem iuretur de indemnitate rerum ecclesie. vt sic eligatur. vt. vij. questione tertia. artaldus. & cum quis iurat patri spolium alterius cum aliquo: si eum iuuet ad alium spoliãdum. vt. j. e. questione. si ad peccatum. ¶ Sexto dicitur illicitum iuramentum ex causa: vt herodes qui propter saltationem iurauit filie herodiadis dare quicquid peteret: vel si ad clamorem populi iuretur. vt. j. e. vnusquisq;. ¶ Septimo dicitur iuramentum illicitum ex modo: vt cum iuratur temere: vel indiscrete: vel preter necessitatez: vt si quis iuret se non comesturum: vel nunq̃ futurum clericum: vel episcopum: vt. ẽ. e. questione secunda. capitulo secundo. & j. e. q. si qs. ¶ Octauo illicitum dicitur iuramentuz ex tempore: vt si iuret in ira dragefima nisi de pace componenda. vt. j. e. questione quinta decreuit. ¶ Si octo modi comprehenduntur hoc versu. Quis: cui, quod: per quod: ad quid: cur: quomodo: quando. ¶ Dis habitis ponitur. ¶ Prima conclusio. † Omne iuramentuz licitum est obseruandum & habet vim obligandi. Ista conclusio patet primo ex illo Mat. v. Reddes domino iuramenta tua. Secundo ratione patet conclusio. quoniam ad reuerentiam diuinaz ad quam omnis homo tenetur: pertinet: vt id homo verificet: quod per nomen eius promisit. dum tamen illud fit

4 licitum. ¶ Secunda conclusio. † iuramentũ illicitum ex parte eius quod iuratur: videlicet cuz id quod iuratur in natura sua vitiosum est: vel adimens vitam: vt scilicet quod est peccatum mortale: vel etiam veniale: non est obseruandum: & transgressio talis iuramenti nullum est peccatum. hec cõclusio patet per multa capitula huius questionis. Specialiter per primum. c. sequens. & per. c. in malis. vbi dicit beatus Jsidorus. In malis promissis rescinde fidem. In turpi voto muta decretum: quod incaute vouisti: non facias impia est promissio

5 que scelere impletur. ¶ Tertia conclusio. † iuramentum illicitum ex aliqs circunstantijs tantum: scilicet ex tempore vel modo. vel &c. quod in se nulluz est peccatum: nec vergit in animedetrimentum seruandum est. patet conclusio quia talis iuramenti ad impletio non impedit salutem anime: nec in aliquo impedit eius profectum. vnde adimplẽdũ est: ex quo iuratur patet ex capitulo. si aliquid. & extra de iureiuran. si vero. vbi de hoc. Ista sufficiant pro presenti quia. j. per singula capitula aliquid dicetur magis in speciali. ¶ Ad rationes. Ad primam respondetur iuxta magistrum Alexandrum de halis. & dominum Bonauenturã in tertio. q̃ iuramẽtum meretricis partim est licitum: & partim illicitum. Cum enim iurat se seruare fidem locatori: iurat se ad herere illi & nõ alij: & quãtũ ad hoc qõ est adherere illi: illicitũ est: nec obligat q̃tum ad hoc. Quãtum vero ad hoc qõ est nõ adherere alij: est licitũ: & obligat. Et ideo dicit augustinus, qõ peior est iuramẽtũ non obseruando: quia transgrediendo peccat: & peierat. ¶ Ad secũdam rñdetur eodẽ modo. quia partim est iuramentũ illud licitũ: & partim illicitum: & non obligat. vt cum iurat se nõ retinere totum est licitum: & obligat & sic magis peccat retinendo totum. vnde nullum iuramentũ in q̃tum est de illicito aut ininsto est obligatoziũ. ¶ Ad tertiaz respõdetur iuxta alegãdrum in tertio. ¶ Primo quod intelligitur non de voto castitatis solenni. quia tale impedit matrimonium contrahẽdũ: & dirimit iam contractum. sed de simplici voto: quod & si impediat matrimonium contrahendum: non tamen dirimit cõtractum. Secundo dicitur: qõ id quod dicit gratianus siue augustinus de illo: qui post votum castitatis scilicet simplex duxit vxorem: & iurauit &c. quod iuramentum precipitur seruare. quia hoc non est ratione vinculi iuramenti: sed ratione vinculi matrimonij: quod non dirimit simplex votuz. Et ita per accidens.

Versus.

Prima conclusio.

Scõa conclusio.

Tertia conclusio.

Ad. j. argu. Alexander de halis. Bonauentura.

Ad scõm.

Ad tertiuz.

1 ☞ Juramenta stulta siue illicita ex parte rei que iuratur: non sunt obseruanda.

In publicis. Capitulum hoc sumptuz est ex concilio octauo tolerano. Summa est in rubro. vel sic. † Stulta siue illicita ex parte rei q̃ iuratur in pramenta non sunt obseruanda. Breue est. Et non diuiditur. Lege textũ. ¶ [Si publicis]. i. sacramentis publice gestis & factis. Idem & si occulte. hugu. non bona] id est mala: & idem est cum precedenti. hugu. & archi. [alligata]. i. confirmata. hu. [ditio] id est pactũ factum. hug. [iugulare] id est iugulando. [auferre animã] id est vitam. hug. [sacratissime] monialis. [tolerabilius] electiue. i. tolerabile: & bonum. & non illud. hugu. [stulte promissiõis] j. e. per totum, vsq; ad. ſ. j. Archidia. [reijcere]. i. nõ adimple

Exponit literam.

Archidia.

re.hugu.archidiaco.[custodiam]idest obseruantiã.i.seruãdo ꝛ adimplendo inutilia promissa.vnde vt dicit glo.nec peccat illa transgrediendo.vt.j.e.in malis.ꝛ.c.inter.sed tamen peccauit quando iurauit.Et ita cum obseruantia est peccatum tũc transgressio non est pecctum.vt dicit hug.

Diuisio. **Et etiam.** Ad idem est hoc capitulꝫ beati ambrosij libro primo de officijs.Summa est in rubro.Et potest diuidi in duas partes.In prima ponit dictum generale.scilicet quod sepe cõtra officiuꝫ charitatis est:ꝛ pietatis adimplere sacramentum promissum.In secũda probat illud exemplo in herode.secunda ibi herodes.Lege textũ. ¶[Est etiam contra officiũ]scilicet charitatis ꝛ pietatis [soluere] id est adimplere[vt herodes]secunda pars.de quo ad matth. xiꝫ.herodes enim grauissime peccauit:ꝙ tam temerarium:ꝛ sceleratissimum iuramẽtum seruauit in necem viri sancti pro filiens ad suasionem impudice mulieris.vnde Chrisostomus dicit in homilia super ad matt.vide qualiter crudelis qualiter demens fuit herodes.

Exponit literam.

Chrysostomus.

1 ☞ Iuramentum illicitum non est obseruandum.

Diuisio. **Quod dauid.** Ad idem est hoc capitulũ beati augustini in sermone decollationis ioannis baptiste. Summa est† quod iuramentum illicitum non est obseruandum.Et diuidi potest hoc capitulum in duas partes.In prima ponit,quod pietas preferenda est iuramento temerario:aut inconsulto.In secunda illud probat exemplo dauid.secunda ibi:video.Lege textum. ¶[Quod dauid iuramentum.]vt patet primi Regũ.xxv.dauid iurauit interficere nabal:hoc iuramentũ non seruauit dauid.Tum quia iurauit temere ꝛ calore ire commotus.Tum quia iuramentuꝫ iniquum sine iustitia.Non enim habebat ius dauid in bonis nabal:vt si nolet dare mereretur occidi ab eo.Tum quia dauid tunc erat persona priuata:non iudex:vt deberet vindictã accipere:aut ad mortem punire hominem illum.vnde pie et bene egit dauid:quod ad preces abigei vxoris nabal ei mortem pepercit:ne impius vir sanguinis fieret iuramẽtum obseruando.vnde quod inconsulte iurauerat:consultius in melius reuocat.[maior pietas.]electiue tenetur. quia hec fuit magna pietas.sed illud fuisset mortale peccatum. hugatio. Alia patent.

Exponit literam. **Iurauit.** Ad idem est hoc capitulũ eiusdem augustini.Et eadem capituli summa est cum precedenti. Lege tex. ¶[Iurauit temere].i. indiscrete: ꝛ inconsulte: calore iracundie motus:etiam fine iustitia.hug.[Astrictus.] quo ad erroneam suam opinionem[falsum]quod nec fuerat:nec futurum erat. [Verum de duobus]scilicet homicidio: ꝛ transgressione iuramenti [peccatis.] in genere,id est de duobus:que per se consyderata sunt de genere peccatorum. In tali enim casu sicut in presenti transgressio iuramenti nulla est peccatum:etiam veniale.hug.[vel peccatis].i.que videntur peccata:ꝛ tamen alterum non est peccatum.glo.[minimum]scilicet periurium.hugu.[in preparatione peiorꝫ.] scilicet homicidij in genere per se consyderati. [Nam per se ipsum appensum].i.consyderatũ non habito respectu ad homicidiũ.hu.[magnũ malum est falsa iurare].i.iuramentũ nõ seruare:quod tamen in hoc casu nõ est de genere peccatorũ. qꝫ solet esse petit:quãdoqꝫ non.hug.

Exponit literam. **In malis.** Ad idem est hoc capitulum quod est beati Jsidori de synonymis libro secundo.Summa est in rubro.Lege textum. ¶[In malis.]siue mortalib⁹:siue venialibus.hugu.[decretum].i.propositus quod incaute id est indiscrete.hugu.[non facias.]quia in his licitum est venire contra fidẽ promissam[adimpletur].i.committitur.de hoc capitulo aliquid dicetur in sequenti.

1 ☞ Iuramentum incautum an sit obligatoriũ, ꝙ non.nu.2.
3 Iuramentum esse incautum multipliciter contingit.
4 Iniustum siue illicitum dicitur aliquid dupliciter.
5 Iuramentum sex modis vergit in peiorem exitum.

Diuisio. **Si aliquid.** Ad idem est hoc capitulum quod est bede in homilia. xliij. Summa est in rubro. ꝛ quasi est eadem sententia cum precedenti. Et potest diuidi in duas partes. In prima dicit,quod si quis aliquid iurauit incaute: quod obseruatum in peiorem vergit exitum:tale non est obseruandum. In secunda parte probat illud exemplo dauid.secunda ibi:deniqꝫ iurauit dauid. ¶Pro pleniori intelligentia huius capituli et aliorum qui de incautis iuramentis loquuntur. Queritur. ¶†Utrum iuramentũ incautum sit obligatorium. Et videtur quod sic. Primo sic. Jncautus iuramẽtum dicitur vt habetur hic in litera:quod vergit in exitũ mali:vel minus bonum.sed tale iuramentum fuit quod iosue gabaonitis exhibuit:quod contra preceptũ dei fuit:quo preceperat ne cum gabaonitis fedus iniret:et tamen obseruauit illud iuramentum reputans se obligatum.ergo iuramentum incautum est obligatorium. ¶Secundo sic arguitur de eo:qꝫ iurat se nũquam intraturum religionem:tale iuramentũ incautum reputatur:ꝛ tamen videtur quod sit obligatorium.qꝛ sine peccato potest religionem non ingredi.Et per cõsequẽs cum sit licitum licebit illud iuramento cõfirmare.sed iuramẽtum licitum est obligatorium.ergo iuramentum incautum est obligatorium. ¶Tertio sic.Si aliquis iurat se nunquam recipere prelationez.hoc iuramentum similiter reputatur incautum:eo qõ impeditur vtilitas communis.Et tamen videtur qõ obligat ad sui obseruationem.quia ꝛ si nõ iurasset laudabile est:vt prelationem quis fugiat.ergo iuramentum incautum est obligatorium. ¶Jn oppositum est tam capitulũ precedens:quam presens. ¶Respondeo dicendum sub ista cõclusione,†qõ iuramentum incautum non obligat.Que cõclusio ꝓbatur multipliciter. Primo sic.dicit Bernardus,qõ pro charitate institutum est:cõtra charitatem non militat.sed iuramentum pro charitate institutum est.Cum ergo per iuramẽtum incautum charitas impugãtur:quia est de aliquo malo faciendo:aut de aliquo bono omittendo.ergo tale iuramẽtum non est obligatorium. ¶Secũdo sic.Nihil attingit propriam virtutem:niſi quãdo perfectum est.vt dicitur.vij.phy. sicorum.sed virtus iuramenti est obligare.cum ergo iuramẽtum perficiatur tribus comitibus.vt.ſ.e.questione secunda. animaduertendum.ergo videtur quod iuramentum vbi tres comites non concurrunt non sit obligatorium:sed in omni iuramẽto deest iustitia:si sit illicitum quod iuratur:vel iudiciũ si per hoc aliquod bonum impediatur.ergo iuramentũ incautum non est obligatorium.Est autem hic notandus iuxta dominũ Bonauenturam in tertio,†ꝙ multipliciter cõtingit iuramentũ esse incautũ. Primo modo quando iuratur aliquid qõ simpliciter vergit in salutis detrimẽtũ.sicut cũ aliquis iurat se facturuꝫ aliquid:quod non potest sine peccato mortali consummari. ¶Secundo dicitur iuramentum esse incautũ: cũ quis iurat aliquid:qõ vergit in salutis sue dispendium:et perfectionis impedimentum.puta cum quis iuratſe nũqꝫ intraturum religionem. ¶Tertio modo dicitur iuramentum incautum:cum quis iurat aliquid in omnẽ euẽtuꝫ:quod vno casu contingente vergit in salutis dispendium:alio casu contingente vergit in salutis profectum.sicut cum iurat aliquis se nunqꝫ recepturum prelationem:quod quidem est in salutis dispendiũ:si vtilis sit:ꝛ canonice eligatur:ꝛ a maiori sibi iniũgatur.tunc autem vergit in salutis profectũ si sit persona inutilis sibi et alijs ad statum illum promoueri.Si ergo loquamur de iuramento primo modo:est conclusio prima.qõ tale iuramentum incautum cum sit illicitum: non est obligatorium.imo obseruans sine adimplens peccat.Si vero loquamur de iuramento incauto secundo modo:est conclusio secũda.quod tale iuramentum nec est licitum:nec per consequens obligatorium.obseruare tamen ipsum non est peccatuꝫ.quia non est peccatum non intrare religionem.Graue tamen peccatum est iurare:se nunquam ascensurum ad gradum perfectionis.quia in hoc quodammodo impugnat ipsius iustitie perfectionem:ꝛ spiritus sancti inspirationem.Si vero loquamur de incauto iuramento tertio modo est conclusio tertia. quod vno casu contingente tale iuramentum est obseruandũ: videlicet quando vergit in salutis profectum.Alio casu contingente est illicitum et per consequens non obseruandum. videlicet cum vergit in salutis detrimentum. ¶His habitis dicendum est ad rationes in oppositũ.Ad primam de iosue respondetur iuxta Alexandrum de halis ꝛ sanctum Thom. 4 †ꝙ aliquid est iniustũ siue illicitũ dupliciter.vno modo:quia prohibitum.Alio modo prohibituꝫ quia iniustũ. Prohibitum quia iniustum siue illicitum est:ꝙ de natura sua vitiosuꝫ est:vt adulterium ꝛ fornicatio et huiusmodi.Juramentũ aũt de talibus faciendis nullo modo est obligatorium.ꝛ de hoc quia deest comes iuramẽti scilicet iustitia.iniustum vero siue illicitum quia prohibitum est:quod de se erat licitum.sed ex prohibitione

Questio. Primus ar.

Secundum argumentũ.

Tertium ar.

Opponit ꝛ Respondet.

Bernardus.

Bonauentura.

Alexander.

Ad tertiuꝫ Sanctus Thomas.

Exponit literam. Archidia.

Prima con cluſio.

Secunda cõ cluſio.

Tertia con cluſio.

Ad primuꝫ arg. Alexander de halis. Sanctus Thomas.

prohibitiõe factũ est illicitũ.vt ade comedere de ligno scientie.Cum autem iuramentum sit de talibus distinguendũ est: an quia iurando sic seruatur,intentio prohibentis.Aut iuratur contra intentionem prohibentis.Si contra intẽtionẽ nõ est obligatoriũ:nec licitum.quia deest comes iuramenti.scilicet iustitia.Si vero seruatur intentio prohibentis:licitũ est: ꝛ obligatorium.quale fuit iuramentum iosue factum gabaonitis. Jurando enim cum eis fedus: ꝛ non interficiendo seruauit intentionem diuine prohibitionis que fuit:ne si dimittrentur viuentes interficerent filios ysrael.ꝛ auerterent a diuino cultu.ad modo autez sic est,quod seruituti addicti que est mors legalis licet morte corporali non mozerentur:non poterant etiam aliquem corrumpere.Et ita seruabatur intentio prohibitionis diuine.Et ideo dicit beatus Ambrosius libro de officijs.ad dulcuaut eos iosue meliori morte:scilicet obsequio ministerij:vt esset clemẽtior sentẽtia:ſꝫ diuturna. ¶Ad secundam de eo qui iurauit non intrare religionem respõdetur,qõ tale iuramentum est illicitum:ꝛ per consequens non obligat.Et quando arguitur qõ sine peccato potest religionem non ingredi ꝛc.Respondetur negando consequentiam. quia licet sine peccato possit religionem non ingredi:non tamen licet hoc iuramento firmare.hoc enim est obicem ponere spiritui sancto.qui bonorum propositorum est inspirator. vnde tale iuramentum vt dicit dominus bonauentura:est cuiusdam obstinationis ꝛ impugnationis gratie spiritus sancti.qui de tepidis ꝛ negligentibus facit feruidos ꝛ perfectos.vnde tale iuramentum non obligat.quia cum sit factuꝫ in detrimentum charitatis:defuit iuramẽto iudicium:vt dicit Alexander in tertio. ¶Ad tertiam de eo qui iurat non se recepturum prelationem respondetur iuxta Sãctum thom. qõ ꝙis prelationem fugere possit quandoqꝫ ex bono procedere:tamen pertinaciter refidere semper malum est ficulpatet in gloſ.gregorij.qui hoc probat exemplo moysi ꝛ hieremie:qui renuissent prelationis officiuꝫ:ad vltimum humiliter obedierunt.vnde huiusmodi iuramentum incautum reputatur.quia ꝙtum in se est diuine prouidentie preiudicat:ꝛ obedientiam ad superiores excludit.quibus in hoc obedire tenetur.Lege textum. ¶[Si aliquid forte peiorem.]quia in eius obseruantia committitur aliquod peccatũ:vel datur impedimentum bono adipiscendo.Notat hic Archidiaco.†qõ sex modis iuramentum vergit in peiorez exitum. Primo cũ iuratur aliquid quod est mortale in se. Secundo cum iuratur aliquid quod est veniale.Tertio cum iuratur aliquid indifferens:ad quod ex circunſtãtia efficitur veniale:vel mortale:non debet tunc seruari existente illo casu,vt si iurauit:quod non esset negotiator:vel quod non locabit operas suas.vel quod non accipiet donum:vel mutuuz non tenetur illud obseruare:si aliter non potest viuere:niſi contra id faciat.de quo per eundem.ar.ſ.e.questione secunda.capitulo secũdo.super glo. vltima.Quarto cum iuramentum excludit opus charitatis.vt quod non dabit isti ex caritate eleemosynam:vel nõ colet deum.Quinto cum excludit opus:quod est de genere bonorum.vt cum quis iurat:quod nunqꝫ erit episcopus:vel clericus:vel monachus:vel quod non celebrabit vsqꝫ ad mẽsem ꝛ huiusmodi.Sexto cum excludit opus indifferens pia intẽtione pro deo vel proximo faciendum:vt cum quis iurat.qõ non loquetur tali vel tali:vel quod non intrabit domum illi⁹: vel huiusmodi. Credo enim quod propter huiusmodi iuramentum nõ debet declinare a talibus:si ea velit facere pia intentione propter deum:ꝛ salutem anime sue:ꝛ propter tollendũ scandalum proximi:contra quem iurauit.hec ille.[mutandum]id est non adimplendum seu non facien dum.hugu. [peiorandum].i.veniendum contra iuramentum.hu.Laurẽ. [grauius]electiue.i.graue.hugu.[deniqꝫ]secunda pars.[aliquid culpe]etiaz nec venialis [pro tali periurio].i.transgressione iuramenti.hug.ꝛ Archi.

Ambrosi⁹.

Ad scõm.

Exponit literam. Lauren.

Non solum. Ad idem est hoc capitulum.quod est eiusdem bede.Sũma est in rubro.Breue est. ¶[Peccati cõtagio.]scilicet quod alꝫ solet esse cõtagium ꝛ peccatum.hugu.vel refert se ad vulgi opinionem secundum Laurenti.vel dic.quod solet esse de genere peccatorum.hugutio. quia nullum est periculum in non seruando tale iuramentuz [minus periculi.]electiue ponitur id est nullum periculum. In illis enim que non sunt peccata:sed pene ꝛ pericula: debet hoc generaliter obseruari.xiij.distinctione.nerui.ꝛ etiam in peccatis idem debet esse: vt si alterum velit quis facere: faciat minus vt vitet maius.xxxiij.questiõe secunda.si quod verius ꝛc.Hug.

Nusquisqz. Ad idẽ est hoc capitulũ quod ẽ beati ambrosij li. de officijs. Summa est in rubro. Et potest diuidi in tres partes. In prima ponit dictum:scilicet qõ tolerabilius est promissum nõ adimplere:ꝙ turpe facere. In secunda probat exemplo herodis. In tertia illud confirmat exẽplo iepte.ij.ibi:sicut de herode.tertia.ibi:Et post pauca. Lege textum. ¶[Unusquisqz. simplicitatem.] quia dolosis verbis ꝛ captiosis vti non debet verus ꝛ iustus homo[vas] hoc sumptum est ex apostolo prima ad thessal.iiij.[vas suũ] i.corpus quod est vas anime possidere in sanctificationeiñ co ercendo ab omni turpitudine luxurie.vt sin apostoluz corp⁹ suum castiget:ꝛ in seruitutẽ redigat.Qui enim fornicatur in corpus suum peccat.vel sic.vas suum.i.conscientiam possidere in sanctificationem gratie:ꝛ virtutum.[nec fratrem].i.proximum.[inducat]id est illaqueat[circũscriptiõe]id est fictione:aut palliatiõe[verborum.] Nam prouerbio.xxiz.dicit.q blandis ꝛ fictis sermonibus loquitur amico suo:rete expandit ante pedes eius.[inhonestuz]quod maxime includat peccatuz.[tolerabilius]electiue ponitur:quasi diceret hoc est tolerabilius ꝛ bonum:ꝛ illud non.hug.[sicut de herede]secunda pars.[scripsimus].ſ.e.c.ij.[apphete]scilicet Jo.baptiste [religione].i.observantia.hug.[ꝙto]sic construe ꝙto.i.trãsgressio iuramenti si tamen periurium dici posset:tale scilicet: quod peccatum esset quod quidem nõ fuisset in hoc casu:fuisset tolerabilius[tali sacramẽto]id est adimpletione talis iuramenti:sine sacramenti.i.talis promissionis:cum sacramẽto facte.Hugu.ꝛ Archid.ꝛ intelligitur tollerabilius electiue.qz transgressio fuisset bona:ꝛ adimpletio mala.hugu.[quod sacramentum ebrius inter vina]hoc potuisset euz in parte excusare:si non observasset:etiam licitum iuramentum.Hugu. [quod]sacramentum.[iuratus promiserat].i.non promittẽdo fecerat[infertur disco.]ad matth.xiiij[fidei seruande.] scilicet vt fidem promissam seruaret[quod amicitie].i.amoris:ꝛ luxurie.[Et post pauca.]tertia pars.hec sunt verba gratiani interposita:reliqua sunt ambrosij[de iepte.] iudicum.xj. habetur hystoria.[miserabilis necessitas]voti quod fecit iepte. hugu.[soluitur].i.ad impletur.hugut.[patricidio].i.interfectiõe filie:quam pater interfecit.hug.votum fuit ita indiscrete factum. Et ideo non erat adimplendum.quia etiaz si asin⁹ vel equus ei primo obuiasset:non erant talia animalia in holocaustũ offerenda.vnde hieronymus dicit.qõ instus fuit in promissio.quia ex deuotione processit:sed in pius in soluendo.[soluẽda].i.ad implenda[deniqꝫ sicut scriptura]cz mat. xij.ꝛ Jone.iij.frequenter mutat suam sententiam.

Diuisio.

Exponit literam.

Hugu. Archidia.

1 ☞ Deus an sit immutabilis.
2 Deus dicitur penitere tribus modis.

Diuisio. **Immutabilis.** Adducit hoc capitulũ.quod est ex cõsilio nono toletano sumptum. Ad probandumqꝫ sepe deus suam mutat sententiam. Sũma est in rubro. Et diuiditur in duas partes. In prima dicit quod dictũ est. In secũda probat illud authoritate prophete.secũda ibi: sic enim per hieremiam. ¶Pro pleniori intelligentia huius capituli. Queritur. ¶†Utrum deus sit immutabilis:ꝛ idẽ semper existens. Et videtur ꝙ non ex presenti.c.fic. Ad oneri est aliter se habere ꝙ prius.sed deus aliter se habet quãdoqꝫ vno tempore:ꝙ alio. Nam vt dicitur in litera presentis capituli. Sepe in sacris literis legitur sua mutasse promissa.ꝛ p misericordia suam temperasse sententiam.ergo non est omnino immutabilis nec omnino idem semper existens. ¶Secũdo arguitur ex eodẽ capitulo fic.vbi dicitur sic per hieremiã Repente loquar aduersus gentem ꝛ aduersus regnũ vt eradicem ꝛ destruam ꝛ disperdam illud. Si penitentiaz egerit gens illa malo:agam ꝛ ego penitentiam a malo: quod cogitaui vt facerem eis. ¶Tertio sic.quicquid mouet seipsuz est aliquo modo mutabile.sed sicut dicit Augustinus.ꝛ.sup Geneſ.ad literam.Spiritus creator mouet se:nec per tẽpus nec per loca.ergo deus est aliquo modo mutabilis. ¶Quarto sic.dicitur Sapien.vij.de sapientia q̃ est omnibus mobilibus mobilior.sed deo est ipsa sapientia.ergo deus est mobilis. ¶Quinto sic. Appropinquare ꝛ appropinquari motuz significant hoc autem dicitur de deo in scriptura sancta.dicitur enim Jacobi.iiij.appropinquate deo:ꝛ appropinquabit vobis. ¶Sexto sic.Omne quod exit de potentia in actũ aliquo modo mouetur ꝛ philosophũ.quia omnis operatio que est ab operante non moto est semper.sed deus quãdoqꝫ

Diuisio.

Questio. Primũ arg.

Scõm ar.

Tertiũ arg

Quartũ ar

Quintũ ar.

Sextũ arg.

creat in actu: vel infundit gratiam: cum prius hoc nō fecerit. ergo videtur q ad minus sit in eo mutatio de habitu in actū.

Opponit et Respondet.

¶ In oppositus est. c. presens: ⁊ illud malachie. iij. Ego deꝰ ⁊ nō mutor. ¶ Respondeo q deus est omnino immutabilis. ⁊ idem semper existens. Ista cōclusio patet primo ex illo Jacobi. j. Apud quem non est transmutatio: nec vicissitudinis obumbratio. Ratione probatur iuxta sanctum thomā. et Albertum magnum multipliciter. ⁊ maxime ex quatuor: scilicet ex puritate: ex simplicitate: ex perfectione: ex primitate.

S. Thomā. Albertus. magnus.

Ex puritate actus. Omne quod mouetur est aliquo modo in potentia. quia motus est actus purus absq; permistione cuiuscunq; potentie. ergo impossibile est ipm aliquo modo mutari. ¶ Scōo ex simplicitate sic. Omne q mouet ꝑtū ad aliqd manet: ⁊ ꝑtū ad aliqd trāsit sicut quod mouetur de albedine in nigredinem manet ꝑm substātiam: ⁊ transit ꝑm qualitatē. ⁊ sic in omni quod mouetur attenditur aliqua compositio. sed in deo cum sit omnino simplex: in fine simplicitatis: non potest esse aliqua compositio. ergo impossibile est ipsum moueri. Et confirmatur ratio. dicit enim aristoteles in fine octaui phisicorum. qō primus motor est indiuisibilis: ⁊ impartibilis: non habens magnitudinem penitus. sed omne qō mouetur est diuisibile. ergo idem quod prius. ¶ Tertio eadem conclusio patet ex perfectione sic. Omne quod mouetur suo motu acquirit aliquid ⁊ pertingit ad aliquid: ad quod prius non pertingebat. Deus autem cum sit infinitus comprehendens in se omnem plenitudinem perfectionis totius esse nō potest aliquid acquirere nec extendere se in aliquid ad quod prius non pertingebat. ergo nullomodo sibi competit motus. ¶ Quarto sic. dicit aristoteles. ⁊ confirmat Augustinus vj. super Gene⁹. ad literā. ⁊ Boethi⁹ in li. de cōsolatiōe phi losophie. q omnis motus ab immobili est. Si ergo hic motꝰ est ab hoc immobili motus simpliciter erit ab immobili. simpliciter. sed deus est a quo est omnis motus. ergo deꝰ simpliciter est immobilis ⁊ incommutabilis. Et hoc sequitur ex cōclusione aristotelis i fine octaui phyſicorū dicentis: qō primꝰ motor est indiuisibilis ⁊ impartibilis non habens magnitudinem penitus. Omne autez quod mouetur diuisibile est. Et hoc est etiam quod dicit Boethius li. de consolatione philosophie. Stabilisq; manus dat cūcta moueri. ¶ His habitis dicendum est ad rationes. Ad primam de presenti. c. respōdetur negando: scilicet q deus aliter se habeat vno tempore: qꝫ alio. Nam eadem immobili voluntate vult alia fieri vno tempore: que prohibet alio tempore fieri. vade mutatio non est nisi in effectibus ipsis: quos secundum ordinem sue sapientie in diuersis temporibus disponit fieri: aut non vult fieri. vnde ex hoc nō arguitur mutabilis: sed bene qō mutationes illas fieri vult.

Ad. j. argu.

Ad secundū S. Tho.

¶ Ad secundam respondetur iuxta Sanctū Tho. in prima parte. q. xix. ar. vij. qō voluntas dei: cum sit causa prima: ⁊ vniuersalis non excludit causas medias inꝑtum virtute est: vt aliqui effectus producātur. sed quia omnes cause nō adequant virtutez cause prime. ad multa sunt in virtute: ⁊ scientia: ⁊ voluntate diuina: que non continentur sub ordine causarum inferiorum. sicut resuscitatio lazari. vnde aliquis respiciens ad causas inferiores dicere poterat. Lazarus non resurget. Respiciens vero ad causam primam diuinam: dicere poterat lazarus resurget. Et vtrunq; horum deus vult. scilicet qō aliquid quandoq; sit futurum secūdū causas inferiores: quod tamen futurum non sit secundum causam superiorem ⁊ econuerso. Sic igitur dicendum est. quod aliquando deus pronuntiat aliquid futurum: secundum quod conuenit in ordine causarum inferiorum: vt puta secundū dispositionem nature: vel meritorum. quod tamen nō fiet. quia aliter est in causa superiori diuina: sicut cum predixit regi ezechie. dispone domui tue: quia morieris: ⁊ non viues. vt habetur Ysaie. xxxvij. nec tamen ita euenit. quia aliter ab eterno fuit in scientia ⁊ voluntate diuina. que immutabilis est. propter quod dicit Gregorius. quod deus immutat sententiam: sed non immutat consilium. scilicet volūtatis sue. quod ergo dicit penitentiam agam intelligitur metaphorice dictum. Nam homines quando non implent quod comminati sunt penitere videtur.

Augustinꝰ. Boethius.

Gregorius.

Ad tertiꝫ.

¶ Ad tertiam respondetur dupliciter. primo iuxta Sanctum Thomā. quod Augustinus loquit ibi secundo modo quo Plato omntm operationem largo modo vocabat motum: secundū quod ipsum intelligere: ⁊ amare: ⁊ velle motus quidam esse dicuntur. quia ergo deus intelligit ⁊ amat se ipsum secundū hoc dixerunt quod deus movet seipsum. Non autem secundū. quod motus est actus existentis in potentia: vt nunc loquimur de mutatiōe ⁊ motu.

¶ Secundo respondetur iuxta dominum Albertum. quod deus se mouere dicitur per effectum nature: gratie: vel glorie quando scilicet per effectus aliquem incipit in aliquo esse: per quem modum in illo prius non fuit. qui tamen secundum se vbique est ⁊ in omnibus. vnde talis motus ad deum nō refertur. sed ad eius effectum. ⁊ hoc innuit Augustinus secundum quod dicit. quod nec mouet se per tempus: nec per locum. Si enim motus in ipso esset: oporteret quod vel per tempus vel per locum moueretur.

Albertus. Augustinus

¶ Ad quartum de illo Sapiē. vij. respondetur iuxta Albertum ⁊ Sanctum Thomā. quod mobilior est diuina sapientia per effectum inquantum procedit in varios effectus creandos: ⁊ disponendos. ⁊ ista pcessio nō est propie motus. vnde sicut ibidem dicitur vbique attingit: ⁊ omnia disponit suauiter. quod nulli causarum cōuenire potest. Et ad hoc propositum dicit boethius. Stabilisq; manens dat cuncta moueri. Et Jo. primo. Omnia per ipsum facta sunt: ⁊ sine ipso factum est nihil. ¶ Ad quintam respondetur iuxta Sanctum Tho. quod hec dicuntur de deo in scripturis metaphysice sicut dicitur sol intrare domum: vel exire inquantum radius eius pertingit ad domum. Sic deus dicitur appropinquare ad nos: vel recedere a nobis inꝑtū participamus influentiam bonitatis eius: vel ab eo deficimꝰ. Cō cordat albertus magnus dicens. quod motus appropinquationis ⁊ elongationis non referuntur ad deum: nisi secundum effectum. Exemplum Dionysij de diuinis no. capitulo primo huius vnum est de rupe: siue de petra immobili stante iuxta aquam: ad quam cū quis trahit nauim: vel impellit ad ipsam appropinquat: vel elongatur ab ea: non motu petre: sed motu nauis.

Ad quintum Sanctus Thomas. Albertus magnus. Dionysius.

¶ Ad sextam respondetur iuxta Sanctum Tho. quod in omnibus in quibꝰ operatio differt a substātia: oportet esse aliquem modum motus: ex quo quod exit de nouo in operationem. quia acquiritur in ipso operatio: que prius nō erat. In deo autem sua operatio est sua substantia. vnde sicut sua substantia est eterna: ita ⁊ operatio. sed non sequitur operationem operatum ab eterno. sed secundum ordinem sapientie: que est principium operati. Item idem sanctus in secundo dicit. q non agit actione media: que non sit essentia ipsius dei: sed suum velle sit sua actio ⁊ sicut velle suum est eternum. ita ⁊ actio non tamen effectus sequitur: nisi secundū formam voluntatis: que proponit sic vel sic facere: ⁊ tali vel tali tempore. Et ideo non exit de potentia in actum: sed effectus qui erat in potentia agentis efficitur actu eius. Cōcordat Albertus magnus in summa sua dicens. In his que per essentiam suam agunt: agens vno modo se habet: ⁊ non dicitur agens nunc ⁊ non prius nisi per hoc quod actū nunc est ⁊ non prꝰ. Exemplum est in sole: qui semper eodem modo se habet illuminando: nec dicitur ceram liquefaciens ⁊ lutum indurans ⁊ cera liquefacta est nunc ⁊ non prius. Talia enim vno modo se habentia non mutatione sui sed mutatione actus fiunt que fiunt. hec ille. De ista materia etiam disputatum est ⁊ quomodo sententia dei mutatur: et quomodo non in lectura nostra super de pe. distinctione prima. capitulo. sed continuo. et in capitulo. non sufficit. in expositione litere. Lege textum.

Albertus magnus. Plato

¶ Immutabilis, idemque semper existens. Boethius de consolatione. Stabilisque manens dat cuncta moueri. et Ambrosius in hym. Rerum deus tenax vigor immotus in te parmanens ꝛc. ⁊ in Psal. mutabis ea: et mutabuntur. Tu autem idem ipse es. [summa natura] quoniam si alique creature immutabilitatem aliquam habeant: vt angeli: ⁊ anime beate: non per naturam: sed per gratiam: vel per aliquas bonitatem fluentem a primo incommutabili: sicut videtur Plato dicere in thimeo. dū deorum quorum opifex pater. que ego natura quidem mutabiles voluntate autem mea sic permanentes. vnde augustinus tractans illud psal. quod inductum est mutabis ea ꝛc. super Gene⁹. ita dicit. deus solus recte immutabilis est: qui nec loco: nec per affectiones: nec per tempora mutari potest. vnde solus dicitur habere immortalitatem [in sacris literis] vt Jone tertio. ⁊ ad matth. xij. ⁊ de pe. distinctione prima. nouit. et capitulo. si agamus [per missa]. improprie. id est communicationes. hugutio. [temperasse sententiam pronuntiatam] secundum ordinem causarū inferiorum: scilicet secundum merita hominum. vel demerita put dixim⁹ in questione in solutione ad secundū argumentū [impassibilis atq; ꝛc. Jin se: q scōm se. hugu. et. xj. questiōe tertia. ꝑm [iuramenta]. i. dispositiones: ꝑm q merita hominum exigebāt: q iuramēta ⁊ dispositiones extant adoperta sacris mysteriis. i. in figura: ⁊ mystice dicuntur. Non enī ad literam intelliguntur in deo esse huiusmodi affectiones. vnde subdit [iurare enim

2 [Jurare enī est ꝛc. penitere. ꝛc] Notandū, † q vt dicit Hu. tribus modis dicit penitere deus. vno modo defruendo qō fecerat: vt penitet me feciſſe hominem. i. talia faciaz per que videbor. penitere: qualia solent facere penitentes: qui solent destruere facta: ex quo dolent eos feciſſe. sic ego destruā homines: quos feci. Alio modo dr penitere non faciendo qō factu rus credebatur: vt de niniuitis. ⁊ habeē Jone. iij. Alio modo dr penitere diminuēdo de promisso. vt de spatio. cxij. annorū promiſſo hoibus: cum diluuiū: ad penitētiā diminuit. xx. annos vt de pe. di. j. predigerat. Hu. ⁊ Archi. [Sic enim] secūda pars. [per Hieremiam]. cviij. [vt eradicē ꝛc. cōminationes fuerūt ⁊ ideo potuerūt mutari subintelligebanē enim: nisi egerint penitētiā. Hu. [a malo suo] scz peccato [a malo meo]. scz pene. de pe. di. j. si agamus. sed cōsiliū siue diffinitiua sententiam dicam scōm causam superiorem: scilicet diuinam nunq; mutat [vt facerem] scz scōm ordinē infertorū causarum si in peccato perstetiſſet: ⁊ niſi penitentiam egiſſet. Hug.

Hug. Archidia.

¶ Magne sapientie, ꝛc. qō est beati Augustini. in quodā sermōe. Summa est in rubro. Breue est: ⁊ nō diuidit ꝛc. Lege. [Ad magne ꝛc. renocare].

Exponit litera m.

¶ Qui sacramēto. hoc. c. ex concilio ilerdeñ. Summa est in rubro. ⁊ breue est. Lege. [Qui sacramento ꝑ giurio]. i. pranio: ⁊ illicito iuramēto. Hu. cuiusmodi est illud. qō paci ⁊ charitati aduersaē [reatū] que scz cōmittit. cū sic iurauit: nō trāsgressione talis iuramenti. Nā trāsgressione talis iuramēti qō est illicitū ⁊ iniquū nullū est peccatū. vt. s. e. si aliquid. alꝰ nō precipereꝰ: vt rediret ad charitatē: que operit multitudinē. i. Petri. iiij.

Diuiſio.

¶ Non semper. Ad idem est hoc. c. ex eodem concilio. Summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes. In prima ponit quod ponitur in rubro. In secunda illud probat exemplo. scōa ibi; denicq; Lege. ter. [Nō semper ꝛc.]. s. e. in malis promissis. [soluenda]. i. adimplēda [mutat] sicut expositum est supra eadem. c. incommutabilis. sicut scriptura indicat. Jone. iij. ⁊ ad matthe. xij.

Exponit litteram.

1 ℣ Juramentum quo malum incaute promittitur nō est obseruandum.

¶ Non est obseruandum. Ad idē est hoc. c. qō est beati Jsidori in lib. sniarū suarū. Summa est, † iuramētū quo malum incaute pmittitur non est obseruandū. Et diuiditur in duas partes. In prima dicit qō dictum est. In scōa assignat causam scōa ibi: tolerabilius. Lege. [Non obseruandū] permanendi in adulterio: vel in aliquo, illicito [Tolerabilius] scōa pars. electiue tenetur. Hug. j. e. mulier. Archi.

Diuiſio. 1

Exponit litteram.

1 ℣ Nomen domini assumit quis tripliciter in vanum.

¶ Necesse est. Ad idē propositū sequitur hoc. c. ex concilio toletano ix. sumptum. Summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes. In prima ostēdit culpabilē esse eum: qui male iurat. In scōa ꝓbat illud testimonio sacre scripture. Lege text. [Necesse est ꝛc. vt male iurans videar] q ꝑiurium ex suo genere sit peccatum mortale. vnde sequit eo q nō dñi ꝛc. [in vanum]. i. ꝓ nihilo, quod ad reuerētiam dei pertinet. vnde non videtur glo. bene dicere, q hic fit distinguendū ꝛc. quoniam ille qui loco periurat non euitat dei irreuerētiā. sed ꝗtum ad aliquid magis augetꝰ vt dicit sanctus Thomas. Et ideo non excusatur a peccato mortali. ille autē qui ex lapsu lingue falsum iurat: si quidē aduertit se iurare: ⁊ falsum esse quod iurat: nō excusatur a peccato mortali sicut nec a dei contemptu. Secus autem si hoc non aduertat: quia tunc non videtur habere intentionem iurandi. Et ideo a crimine periurij excusatur [quia in ergodo. Jscūda pars. scilicet. xx. [insontem] id est sine culpa. Circa hoc quod dictum est Exodi. xx. Non assumes nomen dei in vanum: est notandum iuxta sanctum Thomam libro suo de decem preceptis, q secūdum q tripliciter sumitur hoc nomen vanum. † Jta tripliciter quis assumit nomen dei in vanum. vanum quidē vno modo dicitur falsum ꝑm illud pſ. Vana loquuti sunt vnusquisq; ad ꝓximum suum. hoc modo assumit quis nomen dei in vanum:

Diuiſio. 1

Exponit litteram.

Sanc. tho.

pſ. xxvij. a.

1 ℣ Nomen domini non est polluendum.

2 Jniuria non solum fit proximo per periurium, sed etiaz deo.

¶ Non peierabis. Ad idez est hoc. c. ex eodē cōcilio sumptū Summa est, † q nomē dñi polluendū non sit. Et diuiditur in duas partes. In prima dicit quod dictū est. In scōa q iuramentū illicitū non est seruandū. scōa ibi: m alum ti. Lege. [Nō peierabis. ꝛc.] hoc habeē. Leui. xix. [non pollues]

1 Sapiē. vj.

Diuiſio.

Exponit litteram.

2 pollutione falsi testimonij. ar. † q per periurium non modo fit iniuria proximo, sed etiam ipsi deo: qui in testem falsitatis adducitur. ideo dicit [non pollues ꝛc. Ego dñs] assignatur rō. i. ideo non pollues. q ego dñs cui honor ⁊ reuerentia debetur [malum autem] secunda pars patet ex dictis.

Lauren.

¶ Si aliquid. Ad idem est hoc. c. Sotheris pape. Summa est in rubro. ex positum est. s. e. c. si aliquid forte.

Exponit litteram.

¶ Jffinitio. Ad idē est hoc. c. ex cōcilio eliberitano sumptum Summa est in rubro. Breue est. Lege. [Jffinitio]. i. assertio alicuiꝰ mali faciēdi. Hu. vel affirmatio rei faciēde. Lau. Arc. [soluēda]. i. frāgēda: nō adimplenda. Hug. pone casum extra de iureiurau. sicut ex literis. ꝑm Lau. Arc.

Exponit litteram.

¶ Actione. Ad idē est hoc. c. ex actiōe quarta septime synodi sumpti. Summa est in rubro. Casus est. fuerūt quidā hereticiq imagines in ecclesia nō permittebāt, sed destruebant ⁊ fragebāt. Quēdā vero cū ad veneratiōnē imaginū euocarent: excusabant se. q iuramento erant astricti: se nō tolerare imagines in ecclesia. Questio mota est in illa synodo: an tale iuramētū esset obseruandū. Et respōdet synodus q nō. Et diuiditur in tres partes. Jn prima inducitur autoritas ad hoc sophronij. Jn secunda inducit autoritas Tharasij patriarche. qui hoc exemplo probat herodis ⁊ Petri. Jn tertia inducit autoritas Leontij epi. scōa ibi: item ⁊ tharasius. tertia ibi: item leontius. Lege. [Actione apocrisarius]. i. notarius: vel nūtius. [significat]. i. asserit. circa illam questionē propositā. [quod melius] electiue. i. hoc est bonū ⁊ non illud. Hug. perturare]. i. nō seruare, qō iurauerat. [sanctarū imaginum] dei conse. dist. iij. perlatū. [Excusant]. i. sic fugiant: velut non puniantur. Lau. [bonitatē]. i. cultū dei in imaginibus. Hugu. Lauren. [transgredi]. i. non obseruari. [item tharasius] scōa ps. [Herodes obseruauit] ad at. xiij. [Petrus] ad at. xxvj. ⁊ Jo. xvij. [sicut docet sacra scriptura] pſ. xxxj. dixi confitebor aduersum me: ⁊ tu remisisti impietatē peccati mei. ⁊ Eze. xviij. Jn quacūq; die ingemuerit peccator omnium iniquitatum suarū non recordabor. [Item leontius] tertia pars [scriptum est] Zacharie. viij. [iuramentū mēdax]. i. qui mendaciū asserit vel peccatum promittitur. Hug.

Diuiſio.

Exponit litteram.

¶ Jquis. Ad idē ē hoc. c. beati Jsidori. Summa est in rubro. Breue est: ⁊ planū. Lege. [Si qs pzeuētus]. i. instigat, vel deceptus ab homine: vel a diabolo [diffiniat]. i. firmiter proponat: vel promittat. Hug. alia patent.

Exponit litteram.

1 ℣ Juramenta facta pñt irritari in tribus casibus.

¶ Tribus. Ad idē est hoc capitulū quod est beati Hieronymi libro de natura rerum. Summa est, † q in tribus casibus possunt iuramēta facta irritari, quod capitulū potest dividi in tres partes, secūdum tres modos siue casus: quos assignat. Jn prima, ponitur primus. Jn scōa secūdus. Jn tertia tertius. scōa ibi: secundo. tertia ibi: tertio. ꝛc. Lege. [Tribꝰ soluenda]. i. frangenda. [primo cū quis male]. i. illicite ⁊ malum sc̄ens illud esse peccatū: hoc est illicitū ex parte eius, qō iurat. Hug. [scōo] scōa pars. [cū quis incaute iurat] ⁊ tamen illicitum, non putans hoc esse peccatum quod facere iurauit

Diuiſio.

Exponit litteram.

hoc est illicitum ex parte modi iurandi. Hugu. [tertio'] tertia pars. hoc est illicitum ex parte persone iurantis. Nam pueri siue puelle ante annos pubertatis non coguntur iurare: cū non habeant perfectum vsum rationis: quo possint cum reuerentia debita iuramentum prestare. sicut. j. eadez questione. v. c. paruuli. habetur [contradicentibus] scilicet statim inquit Hug. xxxij. questione. ij. mulier. alias est sub. ſ. cum ergo. in fi. vbi de hoc Archid.

Jo. de deo. Archidia.

Ecce q̄ iuramenta. ſ. est, in quo magister Gratianus cōcludit ex supradictis, q̄ illicita iuramenta que illicit e pmittūtur: laudabiliter dissoluuntur ⁊ damnabiliter obseruātur. qō tamen maxime intelligitur: quando iuramentum illicitum deseritur: vt ad bonum redeatur. Si autē propterea deseritur: vt in aliud malum transeat: vt peccato peccatū accumuletur: tunc illicitum, sacramentum damnabiliter obseruatur, sed dānabilius conteritur secundum aliquos. scilicet Joan. de deo. ⁊ Archidia. Hic incipit scda pars questionis: in qua probatur quod dictum est per sequentia capitula.

Diuisio.

Si ad peccatum. Ad propositū cōfirmandū eius qō dictū est, inducitur hoc capitulum. Augu. lib. de bono cōiugali. Summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes. In prima ponit, q̄ iuramentū illicitum tunc iuste deseritur: cū prauitas emendatur, sed secus cū peccatū peccato accumulat. In scda hoc probat exēplo. scda ibi: tanq̄ ſ. Lege.

Exponit literam.

¶ [Si ad peccatum fides]. i. iuramentum. Hug. [admittendum]. i. faciendum [adhibeatur]. i. pmittitur per iuramētū. Hu. [si fides appelletur]. i. tale sit: cui obseruantia debeatur. Et q̄uis iuramētum illicitum non sit seruandum: verūtamē qualiscūq; sit talis fides: si contra eam sit vt scilicet ad peccatum cōmittatur [peius est]. i. grauius peccatur. Tum q̄ malum fuit iuramentum in se. Tum quia ad peccādū soluitur: ⁊ malū malo superadditur. Ista est vera expositio huius tex. vt videtur nobis dimissis multis alijs: que dicūtur ab alijs. qō etiam patet ex exemplis infra positis. [tanq̄ secunda pars. [auferat]. i. retineat [dolet ille] scilicet ascitus socius: cui iuratum est ⁊ promissa pars spoliū. Hug. [cogitare] debet potius supplē, q̄ conqueratur. Hug. [fidem hanc fuisse seruandam humane societati] societati dico [in bona vita]. i. que an bonum ⁊ iustum faciendū est cōtracta [ne' predia iniqua ꝛc.] ⁊ hoc probat dicēs. [si sentit]. i. intelligit scz ille defraudatus [quā inique sibi fides in peccati societate seruata non fuerit] quāsi diceret defraudatus parte promissa dolo complicis sui penset: q̄ fideliter fit seruanda iusta societas: cum etiam super iniusta doleat se fraudatū quasi diceret si intelligit q̄ iniquū sit, q̄ etiaz in malo pactum nō seruetur: multoplus debet intelligere fidem societatis humane: non esse violandam ⁊ spolium ab homine non esse offerendum sine causa. Hug. [vtrobiq;]. i. in eo, q̄ iurauit partiri spolium: ⁊ in eo quod totum sibi retinuit. vel [vtrobiq;]. i. q⁹ rapuit. ⁊ quia fidem nō seruauit. sed totum sibi retinuit. Hugu. [sceleratio:] quia plurium peccatorum reus. Hug.

Exponit literam.

Si mulier. Ad idē est hoc. c. qō est einsdez beati Augustini in eodē libro. Summa est eadem cū summa precedentis. c. patet etiā in rubro. Et bene est. ⁊ non diuiditur. Lege. ¶ [Si mulier vxorata] fidem ⁊ alia. [fidem] id est pactum iurans. seruet adulterio [vbiq; mala est] sed si nec adultero seruat cum altero adulterando [peio:] id est grauius peccat. quia priori peccato adulterij ⁊ iurationis addit peccatuz adulterij cum secundo. Hugu. [pozro violatricem putabit] quasi diceret non. Simile est quod cauetur in lege: q⁹ nec punitur que iurauit se permansurā in scenica arte. i. in loco turpi. puta in prostibulo: si cōtrauenerit. C. de nup. auth. qō eis. Lau. ⁊ Archi. [vel] pro. ⁊ Archi.

Hugu.

Lauren.

Ex his itaq;. ſ. est, in quo magister Gratianus concludit ex supradictis, q̄ iuramentū ꝛc. nihil culpe mortalis siue venialis. Hu. [pro tali piurio]. i. transgressione. Hug. vnde ad hoc probandū inducit sequens capitulum.

1 ☞ Juramentum coactum non obliget nume. 3. ⁊. 4.
2 Coactio non excusat respectu iuramenti assertorij.

Casus.

Nater cetera. Ad idē est hoc capitulū Augustini ad Seuerū episcopū mileuitanū. p cui⁹ intellectu est casus ponēd⁹. Casus est. Abald⁹ parochian⁹ pdicti episcopi Seueri habebat quandam concubinam: a cuius consanguineis captus compulsus fuit iurare illā recipere in vxorē: ⁊ matrem ⁊ fratres de domo expellere: ⁊ pro alimonia nihil eis: scilicet matri ⁊ fratribus impēdere. Seuerus autem episcopus dubitans qd in hoc casu agendū esset: cōsuluit Augustinum ⁊ rogauit eum, vt a beato Ambrosio quereret quid in hoc casu esset agendum. rescribit autem beatus Augustin⁹ ei: ⁊ dicit, q⁹ vbaldus recipiat eam in vxorem: quam iurauit accipere. matrem vero ⁊ fratres non expellat de domo, sed eis prebeat alimenta: quia iuramentum non debet esse vinculum iniquitatis: aut occasio alicui⁹ criminis. ⁊ si ipsis matri ⁊ fratribus occasione predicti iuramenti aliquid hactenus defuerit: per penitentiam illud emendet: nec vllam infamiam ex illo iuramento facto per compulsionem contrahit Ubaldus, sed potius infamiam contraxerunt: qui eum iurare coegerūt. Et ista est summa capituli presentis. Et diuiditur hoc capitulum in tres partes. In prima narrat factū. In secunda describit ea que summando diximus. In tertia dicit eos qui iurare compulerunt Ubaldum teneri periurij reatu. secūda ibi: quia vero. tertia ibi: qui vero. ¶ Pro pleniori intelligentia huius. c. ⁊ similium. Queritur † vtrum iuramentum coactum obliget. Et videtur q̄ non. Primo sic. dicit Hegozinus. Coacta seruitia deo non placent. ergo videtur, quod nec iuramenta coacta obligent. ¶ Secundo sic. dicit lex ⁊ etiam Tullius in rethoricis, quod sit iusti metus causa ratum non habeo. ¶ Tertio sic. nullus potest ad aliquod speciale obligari: nisi seipsum obliget, ſz nullus dicit aliquid facere: nisi voluerit facere. Cum ergo iuramentum coactum voluntatem excludat. videtur q̄ tale iuramentum non sit obligatorium. ¶ Quarto sic. maior est obligatio matrimonij: q̄ iuramenti: quia si aliquis iuraverit se nunq̄ matrimonium initurum, ⁊ postea matrimoniū cōsummauerit, tenetur in matrimonio perseuerare, sed coactio impedit contractum matrimonij. ergo etiaz impedit obligationem iuramenti. ¶ In oppositum est tex. presentis litere. vbi Augustinus dicit Ubaldo, q̄ iuramentum coactum quod fecerat de recipiendo concubinam suam in vxorē obligat eum ad illam suscipiendam in vxorem. ¶ Respōdeo dicendum sequendo sanctum Tho. q̄ duplex est iuramentuz videlicet assertorium ⁊ promissorium. De primo est conclusio, † q̄ respectu iuramenti assertorij coactio non excusat. vnde si quis coactus iurat ⁊ asserit falsum esse verum: incurrit crimen periurij. Et ratio huius cōclusionis scōm sanctū Thomam est. quia nihil potest sufficienter hominē cogere ad hoc q̄ mortaliter peccet, quod contingit si falsum cum iuramento asserat. vnde potius debet quis mortem pati: q̄ falsum iurare: vnde tale iuramentum ☥ tuncunq; coactum est, obligat ad peccatum. Concordat Alexander ⁊ dominus Bonauentura loquendo de iuramento promissorio distinguendum est de duplici foro: scilicet contentioso: ⁊ foro conscientie. Loquēdo de foro contentioso est conclusio secunda. † q̄ iuramentuz coactum coactione sufficiente que inconstantez verum cadere potest: non est obligatorium in foro contentioso. Ista conclusio multiplici ratione patet. Tum primo. quia presumit ecclesia, q̄ qui coacte iurauit non iurauit voluntate implendi iuramentum sed voluntate euadendi periculum. ¶ Tum secundo quia ille qui iurare compulit cum malitiose processit ⁊ dolose: ⁊ ita nullum ius acquisiuit: nec de malitia commodum reportare debuit. vnde nullum ius habet repetendi. ¶ Tertio quia ei qui vim intulit non competit actio ex obligatione talis iuramēti. ¶ Quarto quia ille vim intulit ideo meretur vt ei promissum non seruetur. ¶ Tertia conclusio. † in foro conscientie siue dei iuramentum coactum de re licita siue que sine peccato potest exsolui: est obligatorium. patet conclusio. Tum quia magis tenetur damnum temporale sustinere, q̄ iuramentum violare. Tum secundo hec conclusio colligitur extra de iureiuran. c. si vero. vbi dicit Alexander cuidam eum consulenti de quodam coacto iuramento. Non habebis me actorem periurij. Tum tertio patet conclusio. Omne iuramentum quod habet institiam, iudicium ⁊ veritatem est obligatorium, sed iuramentum coactum potest hec tria habere. ergo tale erit obligatorium. Talis enim qui sic iurauit habet remedium. Primo vt relaxationem querat. Scōo potest petere in iudicio quod soluit. ¶ Quid si iurauit se non repetiturum: potest iudici denūtiare qui ex officio suo debet raptorem ad restituendum cogere. ¶ Quid si iurauit se non denuntiaturum. Respondetur, quod non tenetur tale iuramentum seruare, quia vergit in deteriorem exitum. esset enim contra iustitiam publicam: ⁊ contra preceptum de correptione fraterna. ¶ His habitis dicendum est ad rationes

Diuisio.

Questio.

Primus ar.
Secūdū ar.

Tertiū arg.

Quartū ar.

Opponit in contrarium.

Rñdet. S. Thom.
Prīa qlu.

Alexander Bonauen.

Tertia conclusio.

Questio. Respondet.

Questio. Rñdet.

Primum argumenti m.

Ad secūdū.

Ad tertiuz.

Ad quartū.

Exponit literam.

Questio. Respondet.

¶ Pena q̄ periurus. pena periurij que sit: vide Pe. de ancha. i. c. pervenit. nu. 18. de fideiusso.

Primū arg.

Scōm arg.

Opponit ⁊ Rñdet.

Roma. xiij. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Ex quo accipitur q̄ factum inferioris non soluit mādatū superioris. ergo nec iuramentum Josue soluit mandatū de interfectione gabaonitarū. ergo si nominter fecit, peccauit. ergo filij israel propter predictum iuramentum parcentes gabaonitis peccauerunt. ¶ In oppositum est litera presens. ¶ Respondeo sub ista conclusione. q̄ filij israel non peccauerunt parcentes gabaonitis propter iuramentum. Ista cōclusio patet ex litera presenti. Et ad eam assignantur rationes vna que tacta est supra. in c. si aliquid. forte quia videtur iuramentum illud non erat de eo quod scōm se erat illicitus, sed eo quod factum fuerat illicitum quia prohibitum. ⁊ quia seruata est intentio prohibētis. ista est ratio Alexandri ⁊ sancti Thome. Alia est ratio aliorum. quia scilicet hoc fecerunt mādato dei inspirantis. Alia ratio est que tāgitur in litera. quia filij israel ignorabant, q̄ illi gabaonite pertinerent ad terram promissionis. imo fuerunt decepti ab eis. sicut patet in sequēti capitulo. Litera patet.

2 ☞ Innocens dupliciter accipitur.
4 Facilitas credendi ea que diuinitus reuelata sunt est laudabilis. Alias econtra nume. 5.
6 Communiones penarum possunt fieri.

Innocens. Sequit. c. hoc beati Ambrosij. lib. de officijs excusando Josiue qui seruauit iuramētū factū gabaonitis licet fuerit contra preceptum dñi. qz ignoranter fecerat: ⁊ quasi deceptus a gabaonitis. Summa ergo est. q̄ illud iuramentum obligari prohibetur: quod scitur esse illicituz: dū iuratur. Et potest diuidi in duas partes. In prima excusat Josue: quare cito credidit verbo gabaonitis: quia scilicet est conditio iusti ⁊ innocentis. In secunda excusat eum de hoc q̄ gabaonitas pepercerūt ibi: hac igitur mētis. Pro pleniori intelligentia presentis partis queruntur duo.

1 ¶ Primum est vtrum Ambrosius verum dixerit q̄ innocens credit omni verbo.
3 ¶ Scōm est vtrū verum dixerit in hoc, q̄ ait, q⁹ non est vituperanda credendi facilitas, sed laudanda bonitas.

Ad primū Sic proceditur. † Et videtur quod nō sit verum q̄ innocens id est virtuosus ⁊ iustus credit omni verbo. Primo sic, illud quod est proprius stulti ⁊ insipientis non est attribuendum cū veritate viro iusto: ⁊ sapienti. sed vt habetur Prouerbiorum. xiiij. Innocēs glo. i. stutus credit omni verbo. ergo ꝛc. ¶ Secundo sic. illud quod prohibet apostolus non videtur attribuendum viro iusto, sed apostolus dicit prima Joan. iij. nolite credere omni spiritui. ergo per consequens omni verbo. ꝛc. ¶ In oppositum est tex. presentis litere. ¶ Respondeo dicendū † q̄ innocēs dupliciter accipitur vno mō, q̄ simplici absq; dolo: ⁊ malitia: pro ut accipitur in bona significatione. Sm quam dicitur Job. j. Erat rectus ⁊ simplex: ⁊ recedēs a malo. Et de tali dicitur in ps. xiiij. Quis ascendet in montem domini. sequitur. innocens manibus ꝛc. ⁊ Piere. scdo dicitur absq; peccato: ⁊ innocens ego sum. Simplex ergo qui recta sectatur: ⁊ dolos peruersorum non cogitat credens ceteros recte ambulare: sicut ipse recte incidit innocens. Et sic Ambrosius accipit hic innocentem dicens, q⁹ in innocente non est vituperanda facilitas credendi, sed laudāda bonitas. ¶ Secundo accipitur innocens pro fatuo: ⁊ insciro: ac indiscreto: qui faciliter decipitur. Sic vero Job imperitiam simplicitatis sicut mulier fatua improperabat ei. Job secundo dicens iuxta aliam trāslationem. adhuc retines innocentiam. In nostra vero translatiōe adhuc manes in simplicitate tua: id est imperitia seductus. ⁊ ad Romanos. xvj. seducunt corda innocentium. ⁊ isto modo accipit Salomon innocentem: cum ait Prouerbiorū xiiij. Innocens credit omni verbo. innocētem dicit ignorantem. qui non discernit inter verū ⁊ falsum: qui ex indiscretiōe sic credit vnum sicut aliud. vnde exponitur [Innocens]. i. fatuus. vnde Nicolaus de lyra. super libū prouerbiorum dicit innocens hic accipitur pro ignorante: qui nescit discernere inter bonum: ⁊ malum. Et patet quid dicēduz est de questione. ⁊ patet solutio ad argumen. ex dictis.

Primū ar

Scōm arg.

Opponit ⁊ Rñdet.

Nicolaus de lyra.

3 **Ad secundū** Sic proceditur. † Et vr q̄ vituperāda sit credēdi facilitas ex illo ecclesiasti. xix. Qui cito credit leuis est corde. Jtē nimia facilitas credēdi culpat. lxxxvj. di. ij. quid. ¶ In oppositū est tex. Ambrosij in presenti. c. Rñdeo dicendum sub tribus cōclusionibus. † Prima facilitas credendi ea que diuinitus reuelata sunt: est laudabilis. quoniam a deo non pōt tradi falsa: cū sit

Primū arg.

Opponit ⁊ Respondet.

Prima cōclusio.

S. Thom.

prima regula veritatis. vñ Beñ. xv. dō de abraham ꝙ credidit deo ⁊ reputatū est ei ad iustitiaꝫ. Et hoc modo exponit scūs Tho. illud. j. ad Corin. xiij. charitas omnia credit. ¶ Scōa cōclusio † facilitas credendi generaliter omnia que ab homine dicūtur est vituperabilis: secūdū illud qō inductum est ecclesiastici. xix. Qui cito credit: leuis est corde. ⁊ Prouerbio. xiiij. Innocens credit omni ẏbo. Jn hebreo vt dicit Nicola⁹ de lyra habet. stolidus credit omni verbo. vnde innocētia vt supra diximus ibi capitur pro defectu sensus. ¶ Tertia 2clusio. facilitas credendi verosimilibus dictis ab homine innocēte primo modo dicto de quo loquitur hic Ambrosius. non est vituperabilis, sed laudanda bonitas. ¶ Ad illud vero qō in oppositum dicitur ecclesiastici. xix. Qui cito credit leuis est corde. Rñdet Nicolaus de lyra, ꝙ intelligit de eo qui malus cito credit de proximo. talis enim leuis est corde. i. instabilis in bono ⁊ labilis ad malum. Nam de quolibet tenēdū est: ꝙ sit bonus. nisi appareat contrarium. hec Nicolaus de lyra.

Nicolaus de lyra. Tertia 2clu.

Ad primuz argumentū.

Ad scōm.

¶ Ad scōm de c. si quid. Respondet gl. ꝙ intelligendum est de iudice: qui in preiudicium partis alterius non debet facili ter credere: vel iudicare: nisi per testes vel alio modo videret inmti veritate. Lege. ¶ [Jnnocens]. i. simplex: ⁊ iustus: ⁊ rectus. qui nec nocet nec nocere vult. Hug. [credit pro solito] sed iuramēto nō affirmat. Hu. [omni verbo] verosimili, qō ex charitate suaderi pōt ⁊ credi. scilicet qō non est contra fidē vel articulos fidei. Jn casibus enim si crederet valde peccaret. Hug. [nō vituperanda facilitas] scilicet credendi vera: siue verosimila: que charitas credi suadet. sicut. S. est expositum sicut socius credit socio. [hoc est innocentem esse] scilicet talem: qui nec nocet: nec nocere velit. Hug. [ignorare] scilicet per experientiam facti: quia non nocet nec nocere velit. Hugu. [Et si hic] est responsio ad tacitam questionem. diceret enim aliquis. iste non est innocens: nec bonus cum non sit spiritualis. [Non enim est spiritualis qui nō diiudicat] id est discernit: ex quo deciditur. [Cum apostolus dicat] prima ad Corin. iij. Spiritualis homo omnia iudicat: ⁊ ipse a nemine iudicatur, quod verbum apostoli sic exponitur secūdum sanctum Tho. super apostolū. [Spiritualis homo]. i. homo habens intellectum illustratum ⁊ affectum ordinatum per spiritum sanctum de singulis que pertinent ad salutem [rectū habet iudiciū.] Si ergo talis spiritualis nō intelligit deceptionem suam: cum modo non sit in articulis fidei: aut que pertinent ad salutē [a nemine iudicatur]. i. est dignus reprehēsione. quia in hoc non habet causam reprehensionis. Hu. his ergo intellectis facile est intelligere qō dicitur. [Et si] id est ꝙuis [Jnnocens circūscribitur] id est decipitur [de oibus tamen] id est prefint bene de omnibus: siue de quolibet. [qui]. i. quia. [ipse fidem] id est verboz; veritatem in omnibus: etiā quos ignorat: sicut ipse erga omnes fidē habet quasi diceret de omnibus bene iudicat: que non habent euidentem malitiā. Hu. [Hac dote] Jnocētie: vt crederet omni verbo: dūmodo nō esset contra fidem: vt arbitraretur fidem esse in omnibus. Hu. [Jesus] id est Josue. binomius enim fuit. Hugu. [testamentus] id est tabulas: in quibus scribebantur iuramenta ⁊ federa: vel paz: ⁊ societas. Hug. ff. de testa. l. j. Lauren. Archidia. [Jesus] id est Josue. [perfidiam] id est mendacium. [soluere] quo ad superficiem: vel crederetur soluere Hugu. [meliori] qz constituit aquarios: vel lignarios: scilicet vt portarent aquaz: ⁊ ligna in sacrificium domini. Et est ar. † ꝙ cōmutationes penarum possunt fieri. ar. v. q. vj. quia. ⁊ di. lxxxij. prebyter. etiā vbi debeō pena mortis. vt hic. ⁊. xxiij. q. iij. c. j. ⁊. xxxvi. q. j. de raptoribus. Et hoc verum est ante sententiam latam a iudice: post sentētiam autem non potest hoc iudex nisi sit papa: vel imperator. Hug.

Hugu.

Lauren. Archidia.

6

1 ☞ Juramentum dicitur illicitum tripliciter.

Illicitum. S. est, in quo Gratianus cōcludit ex p dictis tria. Primo ꝙ illud iuramentū illicitum seruari nō debet, quod scitur esse illicitū: dum iurat. Si aūt nescit esse illitū per ignorantiam excusatur, qō ꝓbat duobus exemplis, scz cōsanguinee: ⁊ repudiate: quas si quis duxit in vxores propter ignorantiā facti excusatur: quia nesciebat eā consanguineam, vel repudiatam, Secus autem si sciuisset esse consanguineaz, qz tunc nō excusaretur iudei ergo non ignorabant gabaonitas esse delendos, sed ignorabant factum: scilicet gabaonitas esse incolas terre promissionis. Et ideo quod iurauerunt seruare debuerunt. ¶ Secundo ostendit Gratianus ꝙ hoc dicitur iuramentum illicitum non esse seruandum: non est accipiendum de omni illicito iuramēto: sed de illo illicito: in quo deficiūt tres comites iuramenti: scz iustitia: velitas ⁊ indicium. vbi hec tria deficiunt: iuramentū reputatur illicitum. nō autē vbicūqz defecerit alterum istoꝝ seruari prohibetur, quod probat duobus exēplis. scilicet exēplo illius qui post votū simplex iurauit aliquā ducere in vxorem. Et exēplo eius: qui temeritate iurauit se mandaturum tertio ostendit † ꝙ iuramentum tripliciter dicitur illicitum a primo ex eo quod iuratur. quando scz illud est malū vitiosum ⁊ tale nō est obseruandū. Et de tali intelliguntur statuta: que de iuramētis nō seruandis fiunt. ¶ Scōo dō illicitū nō ex natura sui. sed ex causis extra venientibus: puta cū quis post votum simplex nō tū selēne iurat se aliquā recepturū in vxorez: hoc nō est in se ipso malū. qz matrimoniū bonū est tñ ex voto pernicios um est iuramentū. ¶ Tertio modo dicitur illicitum ex modo qū scz indiscrete: ⁊ incōsyderate aliquid iuratur. exēpla sunt in litera. Et patet intellectus totius litere. qua de iuramentis illicitis multa supra sunt disputata.

a ¶ Dicitur illicituz vide Pet. de ancha. in. c. cuz quidam. nu. 7. de iureiurando.

¶ Questio quinta.

Questio. 1

Quod autem. Hic icipit quinta questio: i qua queritur si licitum esset, quod Archidiaconus iurauerat scilicet episcopo non obedire: an episcopus qui compulit illum ad deiurandū sit reus periurij. Et respondet Gratianus ꝙ sic. Et ꝓbat argumēto a minori, qz si cōsentiens pari pena est puniendus cum faciente: multo magis ille qui cogit reus erit commissi criminis. Diuiditur autez hec questio in. vij. partes. Jn prima ostendit, que pena imponatur periuris compulsis vel voluntarijs, ⁊ qualiter puniātur qui alios iurare compellunt, ⁊ hoc per septem capitula. de alijs partibus videbitur in progressu.

Rñdet.

Diuisio.

Qui compulsus. Inducit in primis hoc. c. pa ꝙ ad ꝓpositi suū. Sūma est in rubro. Et diuidit in duas partes. Jn prima oñdit eos q ēt cōpulsi periurāt reos esse criminis periurij. Jn scōa ponit penitētias q̄bus subueniendi tales sunt. scōa ibi: si liber est. Lege tex. ¶ [Qui cōpulsus piurat]. i. falsuz iurat. nota ꝙ vt dicit hu. fere in oib⁹ istis capitulis periurare accipitur p iuramentum peruerse, vel temerarie, vel falsē ⁊ similiter accipiē piurus ⁊ periurū in tali significatione fere hic vbiqz scōm eundem hu. distingue ergo in qua significatione accipiatur verbū, ⁊ cōcordabitur litera. Hu. [periurat]. i. falsum iurat [sciens]. i. scienter. Hā si ignorauerit excusat autoritate hui⁹ canonis. Hu. [ꝓcepit] dicit Ber. hispa. idē est, si ratū habuit. ff. de vi ⁊ vi ar. l. j. ꝯ. deiecisse. ſ. qōes. ⁊. ſ. fi. ⁊. ff. de re. iur. l. hoc iure. ⁊ extra. de resti. spo. cū ad sedē. ſ. nos priozis. sed hoc intelligē ꝑm determinationē positā. xvij. q. iij. oēs ecclie. in glo. in fi. Arch. [miles qz plus dūm ꝙ anima ⁊c.] plus enim dz quis diligere animā suā, ꝙ ꝓximū suū. vt dicit Aug. primo de doctrina ꝯpiana. c. vij. [si liber] scōa pars. minus eñ punitur seruus ꝙ liber. qz magis est in potestate oñi, ꝙ liber. vnde aliter puniendi sunt liberi, aliter serui. xxiij. q. j. qui contra. [idolozum]. iij. qō. vlt. c. si crimen. Hug. [xl. dies] continue, vel interpellate. Hug. [z septem sequētes annos peniteat] sed non in pane ⁊ aqua. Nō enim quod precedit est repetendum. quia non patitur litera. ar. ff. de verbo. oblig. tytia. ſ. idem respondet. Et quia vt dicit Hug. vig aliquis posset hoc sustinere. [si seruus eiusdem] sup ple. sit ille miles. Hu. [tres quadragesimas] in tribus annis, quolibet anno vnam. ¶ Sed surgit questio ad quid imponitur huiusmodi penitentia cum quilibet teneatur illā iuuare. ¶ Rñdetur ꝑm Hug. ꝙ ratione huius melius dō tres quadragesimas in vno anno. quolibet enim anno sunt tres quadragesime penitentibus deputate, vna ante natiuitatem dñi, altera ante pascha, altera ante natiuitatem Jo. baptiste. [z legitimas feriaz] hic determinat qualiter debeat penitere in illis tribus quadragesimis. ferie legitime quibus ieiunandum est, sunt secunda. ⁊ quarta. ⁊ sexta ferie. Hug.

Diuisio.

Diuisio.

Exponit literam.

Bernardus hispanus.

Archidia.

Diuisio.

Exponit literam.

Hugutio.

Questio.

Respondet.

1 ☞ Manus violentas mittens in clericum in maioribus ordinibus an grauius peccet ꝙ si in minoribus.

Qui periurat. Ad idē sequitur hoc. c. eiusdē ꝓ papc. Summa est i rubro. Et posset diuidi scōm tres differētias i iurādo in tres partes sicut videbit i expositione ipe. Lege. ¶ [Qui periurat] scienter falsuz iurādo vel temere qō non debet fieri. vel iuramētum licitum sciēter trāsgredi. Hugu. [Jn manu episcopi] ecce prima differentia vel etiam

Diuisio.

Exponit literam.

Scūs Th. Bonauen.

etiā sacerdotis. hu. Jste eñ grauius peccat: qz ꝙto iuramētū fit solēnius: tanto periurū grauius: ⁊ plura offendit ⁊ cōtenit periurus ꝓpter persone dignitatem [aut in cruce consecratus] scōa differētia: ⁊ hoc ideo dicit. qz ꝙto sanctius per qō iuratur: tanto magis peccat periurando. S. e. q. ō. j. mouet. ¶ Sed hic surgit questio † vtrum eadē rōne magis peccat q mittit manus violentas in clericū in maioribus ordinibus, ꝙ in minoribus cōstitutū: aut maius sacrilegium committit. ¶ Rñdet Hu. forte non quo ad deū, sed quo ad ecclesiam sic. ar. xvij. q. iij. si quis deinceps. ⁊ qui subdiaconū. ⁊ qui occiderit [q in cruce non cōsecrata] tertia differētia est tū res sacra: qz deo dedicata: ⁊ ideo potius in ea iurat. ꝙ in alia re ꝓphana. hu. [coactus] fuerit iurare aliquod falsum: vel se facturuz aliqō malū: forte percutere: vel occidere aliquē: z ignorās esse peccatū: vel tantum esse peccatum sic iurare vel facere qō iurauit. Hug. [periurauerit]. i. tale peruersum iuramentū. Hu. [cognoscit] peccatum esse qō fecit: vel facere ꝓmisit: alias nisi recognoscet inde penitentiam nunqz acciperet. Hu. [tres quadragesimas] contra in precedenti. c. dicit etiam de septem annis. Rñdet Hug. ꝙ hic magis fuit coactus vel ignoātia istius penam in parte reuelat. Hug.

Questio. 1

Rñdet.

Opponit ⁊ Respondet.

1 ☞ Juramentum coactum siue assertorium siue promissoriū est obligatorium.

Jquis coactus. Ad idem est hoc. c. expē tētiali Theodori sumptuz. Summa est in rubro. Et nō diuiditur. Lege. ¶ [Si quis] ex hoc. c. ma nifeste colligitur, † ꝙ coactum iuramentū siue assertoriū siue promissoriū obligatoriū fic: ⁊ per consequens obseruandū. de assertorio patet: qz potius quis dz mortē pati ꝙ falsum iurare. Et hoc tangit hic cū ait. qz plus corpus ꝙ anima diligit: de ꝓmissorio qō scz sine peccato adimpleri potest etiā patet: vt in casu in quo tutor obuiat alicui: ⁊ vult occidere nisi iuret sibi daturū hoc vel illud. ¶ Tum primo patet qz pōt dare fuū sine peccato. ⁊ per cōsequens iuramētū seruare. ¶ Scōo quia per iuramētū se obligauit deo: cui tenet iuramenta reddere. que potest sine peccato reddere. Jdat. v. vnde iste tenet iuramētū seruare. verūtamen latro: qui iurauerat extorserit ⁊ coacte tenetur restituere viatori: a quo inuoluntarie fuisse pit: ⁊ per publicā iustitiā dz ad hoc compelli: ⁊ ꝓiudicare in stitie publice. ¶ Tertio hoc patet: qz nō seruans tale iuramē tuz ponit ieiunio triū quadragesimarū scōm aliquos: vel ꝑm alios triū annozū. Cōstat aūt, ꝙ hac pena non puniretur: nisi frangendo iuramentū peccaret. ¶ Quarto qz nemo plus diligit corpus: ꝙ animā sine peccato. cum contra charitatis ordinem facit secūdū quē vt ait Hu. libro de doctrina christiana. c. vj. plus tenetur diligere animam ꝙ corpus.

Diuisio.

Exponit literam.

Lauren.

Diuisio.

Qō prima.

Scōa qō.

Rñdet prime.

Jquis periurauerit. Ad idez est hoc. c. qō est Helasij pape. Sūma est in rubro. Et diuiditur in duas partes. Jn pria ponit penā piurātis ⁊ facientis alios periurare. Jn scōa ponit penā cōsentientis in periurio. scōa ibi: z alij si concilij. Lege. [Si quis periurauerit] vel transgrediendo licitū iuramentū: vel scienter iurando falsum: vel aliquid quod malum est fieri. Hug. [Sine penitentia cordis]. ſ. quādocūqz peccatum reuocatur ei ad memoriā. vj. questione j. quicūqz. vel forte iniungetur ei aliqua penitētia vsqz ad mortem. Hug. ⁊ Lauren. [Consc̄] consentientes in peccatum alicuius sunt etiam puniendi.

Jlle qui. Ad idem sequitur hoc. c. qō est beati Augustini. Sūma est in rubro. Et diuiditur in duas partes. Jn prima ponit ꝙ qui aliū ꝓducat ad periurādū vincit homicidiā. Jn scōa assignat rōnē. scōa ibi: qz homicida. ¶ Pro pleniori intelligētia: querunt duo. primū est vtrū hoc qō hic dō fit generaliter verum ꝙ exigens iuramētū peccet. ¶ Scōz est vtrū periurij sit maī⁹ peccatū ꝙ homicidiū. Licet de istis ſ. diximus de primo in. c. ꝙis. e. q. nihilominus. ad primā respondetur pro nunc sic, ꝙ exigens iuramentum aut est persona publica: aut priuata. Si publica si tenetur exigere scōm iuris ordinem siue sciat siue nesciat ipsum falsum iurare: nō imputatur sibi. iuramentum enim in iudicijs non tamen exhibetur propter iudicem, sed propter alios. vnde non est in potestate eius iuramentum remittere, quod secūdum ordinem iuris exhibendum esset. vnde dictum Augusti. non intelligitur de persona publica, sed de priuata: que nō compellitur ex iuris ordine exigente iuramentum sed ex propria voluntate. cō cordat sanctus Thomas ⁊ dominus Bonauētura cū magistro Alexādr de halis. ad scōz patebit in tex. Lege. ¶ [Ille vincit] homicidam hug. ⁊ gl. ⁊ doctores dicentes hic ꝙ periurum vincit homicidā: non in grauitate peccati, sed in damno illato. non dicunt verum. imo vt. S. e. questione. j. in. c. predicandum in grauitate peccati cum periurium sit peccatū directe in deuz. homicidum vero in proximum [quia] secunda pars. [duas animas] suam scilicet ⁊ illius. Suam re vera occidit: illius vero ꝯtum in se est. simile. j. q. i. quidam. ⁊ de conse. di. iiij. queris. Hug.

Diuisio.

Exponit literam.

Diuisio.

Exponit literam.

S. Thom.

Ui exigit. Ad idē est hoc. c. eiusdē Augusti. Summa est in rubro. Nō diuiditur: ⁊ est planū. Lege tex. ¶ [Qui exigit] nō est peccatū. S. e. q. j. Quis. [humana tentatio]. i. de humana infirmitate: qua hō sepe tētat ꝓcedit. vt. S. e. q. j. nō est circa [ꝓsit] z impressit multipliciter cogēdo. hu.

1 ☞ Testis falsus punitur triplici pena.

Jquis. Ad idē est hoc. c. ex cōcilio magunti nēn. sumptum. Summa est in rubro. Et diuidit in duas partes. Jn prima ponit penā trahentis vel solicitantis ad periurij. Jn scōa ponit penam ipsius periurantis. scōa ibi: hi vero. Lege. ¶ [Si quis attrāxisse] per coactionem. hu. [quacūqz corruptione] puta pecunie: vel amicitie: vel inimicitie. Hu. [solicitasse] ad falsa testimonia: vel periuria. Hug. Arc. [vsqz ad exitum] decc ponitur penitētia vsqz ad exitū vite. vt. S. e. c. si quis. Hu. [hi vero] secunda pars [confessisse] sine coactione. Haz qui coacti hoc fecerunt non sunt infames: licet alias grauiter peccēt. vt. S. e. q. iiij. inter cetera. Hug. [ab omni testimonio]. vj. qō. j. quicunqz. Hug. [quia secundū legem] tam canonicam: qz ciuilem] Triplex † culpa est falsi testis: cui respōdet triplex pena. Primo peccat in deum: cuius mandata contēnit propter hoc iniungitur sibi penitentia septem annorū. vj. q. quicūqz. Scōo peccat in iudicem: quē fallit propter hoc efficitur infamis vt in hoc capitulo. Tertio peccat in proximum quē lesit propter hoc talione punitur. vt. iij. q. ix. nihilominus.

Diuisio.

Exponit literam.

Item qui audit. S. est, in quo incipit secūda pars q̄stionis: in qua queri tur cui debeat dicere: si quis: videt ꝙ aliquis vult iurare falsum: ⁊ quid turis si probat. per. c. sequens.

Hoc videtur dicere. Hoc. c. est Au. in lib. de qōnibus super leuitico. q. j. super illud le ni. v. aīa q̄ audierit. Sūma videt esse ꝑm vnū intel lectū qui tāgit in litera, ꝙ qui audiuit aliquē falsum iurare: ⁊ illud notorie scit nō dz tacere. al⁹ peccat, sed debet eū admonere: qui si nō audierit: dz illud iudicare ei, qui posset ꝓ, dēsse: ⁊ non obesse. Et pōt hoc capitulū diuidi in quatuor partes. Jn prima exponit autoritatē illā leuitici. v. Jn scōa declarat qs dicat cōscius, ꝙ quis iurauit falsum. Jn tertia format qō nē inducēs motiua ꝑ vtraqz parte. Jn quarta rñdet. scōa ibi: tūc aūt. tertia ibi ſz interesse. quarta ibi, ſz qz illi. Lege. ¶ [Hoc videtur] scz litera. sine autoritas leuitici. v. [dicere]. i. innuere. hu. [tunc autem] scōa pars. [testis]. i. notitiā habuit, ꝙ sit falsum, qō iuratur: ⁊ exponitur qualter testis fuit. i. notitiā. hu. [aut videns ⁊c. sed interest] tertia pars. [inter timorē] huius peccati, quod quis potest incurrere ex silentio periurij. Hug. [ꝓditiōis]. i. manifestationis periurij. [tētatio]. i. dubitatio: quia in quadam perplexitate videtur esse. Hug. Archi. [mortis] quam incurrere possit de iure. quia forte fecit homicidiū: vel aliud dignum morte puniri: ⁊ propter hoc dicit, ꝙ incurrat mortem z non pro periurio sed ex alio delicto quod falso iurauit se nō fecisse [sed quia] quarta pars [hic]. i. in leuitico. [non expressit] scz Moyses [irrogando suppliciū]. i. penam effusionis sanguinis, quod sacerdos non dz inferre, nec facere inferri: nec interesse: vt. xxiij. q. viti. his a quibus. Hu. [orare] vt corrigatur ⁊ peniteat. hu. talibus] vt ꝑo sacerdoti: patri: vel matri: ⁊ huiusmodi. Hu. [medicinaz] penitudo de pacto. Nam in penitenti venia nō datur. vt. xxiij. q. ij. legitur. hu. Jstā sententiā sequitur sanctus Tho. in scōa scōe. q. lxxxviij. ar. vlti. in respōsione ad tertiū ar. ita dicens. sicut Augu. dicit Moyses non expressit in predicta autoritate, cui fit iudicādū dū periurij alterius. Et ideo intelligitur, ꝙ debeat iudicare talibus, qui magis possunt prodesse, qz obesse periuro. Similiter etiaz non expressit quo ordine debeat manifestare. Et iō videt seruandus ordo euangelicus: nisi fit peccatum periurij occultum, ⁊ precipue quādo nō vergit in detrimentum alterius, quia in tali casu nō habet locū ordo euāgelicus. hec ille.

Contra hu. glo. ⁊ doct.

Exponit literam.

Diuisio.

Exponit literam.

S. Thom.

Nicolaus de lyra.

Sed notandū q̄ Nicolaus super leuitico aliter exponit istaz literā: que videtur multo clariorꝫ dicit esse fi. [Si peccauerit anima]ꝛ subditur modus peccādi: cū dicit ꝛ audierit. [Et] accipitur pro id est [adiurātis] scilicet illius: qui requirit ab eo iuramētum. vnde in hebreo habetur vocem iuramenti qō scilicet ab eo requirit. vnde subditur [testis qui fuerit]. i. vocatus in testem de eo quod vidit: aut per alium modum sciuit: nisi indicauerit iudici requirenti, ita q̄ per eius taciturnitatē deficit declaratio veritatis. Ex quo patet q̄ ista lex nō loquit̄ de occultis sīno: que possint pbare: portabit iniquitatē suaz. quia si talis taciturnitas declaretur postea cozā iudice: debet ab eo puniri. Si aūt fuerit occulta: debet p peccato suo offerre sacrificium deo: ꝛ cum hoc damnū restituere: quod per taciturnitatem intulit. hec Nicolaus de lyra. Ex quibus patet q̄ aliena sententia sit huius autoritatis ab illa: que superius est assignata. Et ista plus nobis placet.

Si ergo. ſ. est, in quo Gratianus cōcludit ex dictis prosequendo primam sententiam quod si ille peccare dicitur: qui iurantem falsum non denuntiat multo magis reus est dicendus qui alium compellit: aut inducit ad iurandum falsum.

1 ☞ Juramentum an sit interpretandum ſm intentionem recipientis: vel iurantis.
2 Juramētū iurātis dolose interpretāt ſm intētionē accipiētis. Et quid si iuratur simpliciter: ꝛ absq̄ dolo. nume. j.
4 Juramentum qualiter sit interpretandum. ꝛ nume. ſ.
6 Jurans aliquid generaliter an teneatur ad specialia.

Queritur. ſ. est, in quo incipit tertia pars q̄stionis in qua incidēter queritur: an ille q̄ sub calliditate verborum iurat ꝛ vt decipiat aliū an sit periurus nisi seruet id qō iurauit. Et respondet q̄ sic. ad qō inducit sequētia. v. capitula. ¶ Pro pleniori intelligentia huius capituli siue partis. Queritur sic. †utrum iuramentum interpretandum ꝛ sic etiam obligatorium scōm intentionem recipientis vel iurantis. Et videtur q̄ secundum intentionem recipientis ex capitulo sequenti quod est Jsidori. ¶ Secundo sic iuramentum institutū est: vt per ipsum fiat fides de sermonibus factis recipienti, sed hoc non esset: nisi secundum suum intellectum iuramentum accipiendum esset. ergo iuramentū interpreterdum est: ꝛ est obligatorium scōm intentionem recipiētis. ¶ Tertio. fraus ꝛ dolus nemini debēt patrocinari. hoc autem accideret si aliquis dolose iurans scōm suam intētionem tantum obligaretur. ergo obligatur secundum intentionē recipientis. ¶ In oppositū arguitur sic. verba seruiunt intētioni: vt dicit Jsego. ꝛ deus talia verba iudicat: qualia ex intimis proferuntur. ergo iuramentū interpretādū est ꝛ obligat tantū scōm intētionē iurantis. ¶ Respondeo dicendum iuxta sanctuz Tho. in scōa scōe. ꝛ in tertio q̄ is qui iurat aut simpliciter iurat sine publica dolositate: aut iurat dolose. †si iurat dolose. est conclusio q̄ iuramentum est interpretandum ꝛ obligat scōm intentionem accipientis. Rationibus primis patet ista cōclusio. †Si vero simpliciter iurat absq̄ dolo: tūc est conclusio scōa, q̄ iuramentum illud in foro conscientie nō obligat: nisi secundum intētionē iurātis. patet cōclusio. dicit Ambrosius: affectus tuus operi tuo nomen imponit. ergo cū ille vellet obligare se sic: ꝛ non aliter: sic ꝛ nō aliter obligabitur. ꝛ non ſm alterius intentionē. ¶ Tertia conclusio †est q̄ in foro contentioso vbi intentio ignoratur iuramētum est interpretandum ꝛ obligat scōm q̄ verba accipi solent. cōcordat domin⁹ Alexāder in tertio ita dicēs. deus simplicitatis amator ꝛ duplicitatis aspernator: ita incipit sicut ille q̄ fine fraude intelligit. vnde dictum Jsidori intelligitur de dolose iurāte. Si vero vterq̄ fraudulentus fuerit: debēt accipi verba ista scōm arbitrium boni viri. ꝛ scōm q̄ sonant verba illa apud recte intelligentes. ¶ Sed quid †quando ita duplicia sunt vt equaliter diuersos sensus exprimant. Respondet Alexander q̄ tunc non obligatur iurans: nisi scōm intētionem suam. nec potest cogi ad obseruationem suam in alio sensu, sed ad implendum in illo sensu: in quo intendit iurare. Et per hoc patet responsio ad obiecta. Concordat superioribus Hosti. qui querens. †quid si iuro aliquid generaliter nūquid ad specialia teneor. Respondet q̄ cum generalitas obscuritatem pariat: non videor cogitasse de his: super quibus specialiter nō essem iuraturus. ꝛ sic interpretandum est iuramentum secundum intētionē iurantis, quando sine dolo quis iurat. Secus autem quando ipse cum dolo est, ꝛ ille cui iuratur sine dolo ergo si emergat casus inopinatus de quo si cogitassem nullo modo iurassem nō teneor. Cōcordat Raymū. ꝛ Guiliel. eius glo. distinguētes sic. Aut vterq̄ habet rectam interpretationem ꝛ parum: ꝛ tunc est conclusio, q̄ iuramētum est interpretandū secundū intentionē vtriusq̄. Si vero alter hz dolosaz: tunc est conclusio q̄ debet interpretari ſm intētionē eius: q̄ rectā habet. vt. j. e. ſ. ex his. Si vero vterq̄ habet dolosaz: tūc est cōclusio, q̄ debet interpretari iuramētū secundū cōem verborum intelligentiam. vt extra de sponsa. in literis.

Questio. Primū arg. 1

Secūdū ar.

Tertiū arg.

Opponit in contrarium.

Respondet. Sctūs Th.

2 Prima cōclusio.

3 Secūda cōclusio.

Tertia con- 4 clusio.

Alexander.

Questio. 5 Respondet.

Hostiensis. Questio. 6 Rūdet.

Raymūd⁹. Guiliel.

Quācūq;. Inducit hoc. c. q̄ est Jsidori. p ea parte, q̄ iuramentū sit interpretandum scōm intētionem eius cui iuratur. Sūma est in rubro. Et diuiditur in duas partes. In prima ponit qō dictum est. Jn scōa ponit qualiter sic iurās ſcz dolose dupliciter peccat. scōa ibi: dupliciter autē patet intelligentia ex dictis. Lege. ¶ [Quacūq; arte] ſcz malitia: siue fraude: siue calliditate. Hug. [intelligit]. i. intelligere debet scōm rectā intelligentiam verborū. potest enim qui accipit adhibere dolum. Hug. [dupliciter secunda pars. [qui] ſcz iurans dolose. primo quia nō dñi ꝛc. dolose iurando. scōo quia proximum dolo capit. i. decipit.

Diuisio.

Exponit literam.

Diuisio.

Exponit literam.

Diuisio.

Questio. Respondet. Bonauen tura.

Exponit literam.

1 ☞ Jurans falsum per lapidem an sit periurus.

Lce. Ad idē sequitur hoc. c. quod est Aug. sup illud ad Ro. j. Testis est mihi deꝰ vnde incorrecte scribitur hic. Sūma est in rubro. Et pōt diuidi. c. in tres partes. Jn prima ponit, q̄ qui per lapidē falsum iurat: periurus est. Jn secūda mouet questionē: quasi ita dicat. Et inducit opinionē falsam aliquorū. Jn tertia respondet reprobando opinionē illam. secunda ibi: vnde hoc. tertia ibi: prosius. ¶ Pro intelligētia pleniori huius queritur. Utrū sit verum †q̄ iurās falsum per lapidez sit periurus sicut dicitur in litera. Respondetur iuxta dominū Bonauenturā in tertio, q̄ sic sicut dicit Augustinus hic, quoniā iurans per lapidē aut intendit ipsi lapidi reuerētiam exhibere: dupliciter peccat. scilicet peccato idolatrie: ꝛ peccato periurij. Si vero authori lapidis: tūc absq̄ dubio piurat: quia ipsi creatori lapidis contumeliam facit dum nomē eius per effectum creature intellectum assumit in vanū. Si quis tamen non seriose iuraret, sed quodam modo ludere intendere t: sicut mos est aliquibus per votas suas iurare non est dicē dum periurium quia iurare nō intendit sed potius ludere tñ talis modus loquendi satis reprehēsibilis ꝛ caueri dz a viris perfectis. hec ille. Lege. ¶ [Ecce per lapidem] siue referendo iuramētum ad creatorem siue ad creaturam [periurus est] qz peruerse iurat. Hug. [vnde] scōa pars [vnde]. i. quare. Hug. [nihil est] quasi diceret: non est magnū. quia nō est deus: nec res sacra, sed res contēptibilis. quasi diceret nō prosit vel noceat sic iurare. scz per lapidem. Hugu. [prosius] tertia pars. [periurus est] ratio vna huius est: licet litera sit obscura. quia cū in omni creatura intelligatur deus testis infallibilis veritatis: ꝛ nō ipa creatura sit testis infallibilis veritatis ſz deus in ea iurans per creaturam inuocādo testem infallibilis veritatis iurat in creatura per deū: qui solus est testis infallibilis veritatis. ergo iurans per creaturam si periuret reus est periurij: ꝛ tenetur reus periurij: si iuramentum alias licitum non obseruet. Litera obscura sic exponitur. quia per illud qō sanctum non putas. i. in eo non intelligi deum sanctorum qui solus est testis infallibilis veritatis. alius tamē putat cui iurās cum iuramentum sit interpretādum secundum intentionem illius qui rectus est ꝛ dolum non pretendit, ꝛ q̄ ita q̄ cum iuratur per creaturam: iurat per deum in creatura ratione iam dicta probat cum ait non enim. ꝛc. patet litera.

Sed obiicitur. ſ. est, in quo magister Gratianus inducit cōtra id qō dictum est in duobus capitulis, scz q̄ iuramentum sit: interpretandum secundum intentionem accipientis.

Humane aures. Inducit hoc. c. p Jrio. qō est beati Gregorij. xxvj. moraliū. c. vj. Sūma est in rubro. Et vt dicit Hu. loquit̄ de triplici differētia iudicantium verba iurantiū. primo de oibus hoibus ꝛ p̄sertim simplicibus ꝛ idiotis: qui scōm superficiē verborū iudicant. scōo de eo qui scōm mētis intētionē iudicat nō scōm supficiē verborū tertio de discretis viris: ꝛ bonis iudicibꝰ: q in quacūq; cā debēt cōsyderare ex qua intētione verba dicunt: que sepe cognoscit circūstantijs: ꝛ tunc cōformiter ad deum iudicare scōm intētionē iurantis, p̄feretis. Lege. ¶ [Humane aures]. ſ. simpliciū hoīum maxime diuina ex intimis p̄ferunt. ſ. ex interioribus aie. ſ. mēte intētione: ꝛc. vnde primi Regū. xvj. homo iudicat ea que patent: deus aūt intuet cor. vnde deū nec fallit peccat

Exponit literam.

peccati qualitas: nec peccantis affectus. vt. xxiij. q. iij. [q certe] ille. scz discretus vir vel iudex [qui explicat] varijs verbis intētionē ꝛ voluntatē alterius. [notauit] quia non debet considerare verba tñ sed voluntatē ꝛc. [quia nō debet]. i. intētio non debet iudicari per verba, sed ecōuerso cum verba sint ordinata ad significandum mentis cōceptus. Sunt enim verba note passionū: que sunt in anima. j. perihermenias. [si ergo diuina] arguit̄ ex precedētibus q̄ ſm intētionē iurantis sit interpretandū iuramentum: ꝛ non recipientis [audiunt]. i. iudicant.] Item obiicitur] obiicit ex scō capło scz ecce. idē, pbās etiam per. ſ. que sequuntur, q̄ iuramentum sit interpretandū secundum intentionem iurantis.

Diuisio.

Exponit literam.

Diuisio.

Exponit literam.

Diuisio.

Exponit literam.

Augustinus.

Diuisio.

Exponit literam.

Diuisio.

Exponit literam.

Augustinus.

Diuisio.

Exponit literam.

Bernardus hispanus.

1 ☞ Addendaz simpliciter non patitur penam quo ad infamiā ꝛ repulsionem testimonij.

Iuramenti. Ad idē sequitur hoc. c. qō est Jo. chrysostomi. Sūma est in rubro. Et diuiditur in tres partes. Jn prima p̄mittit cām institutionis iuramēti. Jn scōa ostēdit, q̄ apud deū inter iuramētū ꝛ simplicem loquelā nō est differentia q̄tum ad veritatē denūtiandam. Jn tertia cōcludit q̄ tam mendaz q̄z periurus peccat moztaliter. scōa ibi: ꝛ ideo oñs. tertia ibi: quisquis ergo. Lege. ¶ [Juramēti hui⁹ causa est]. i. quare sit inuētū: ꝛ quare debeat fieri. Hu. [ꝛ ideo] scōa pars. cū idē sit in cōi loquela: pater q̄ deꝰ inter ꝛc. [loquelam]. i. cōem: ꝛ vulgarem: q̄tum ad veritatem enūtiādaz. quia verba cōia ꝛ iuramēta debēt esse verba simplicia. ſ. e. q. j. hactenus. magis tamen peccat trāsgressione sacramēti: q̄ mendacio simplicis sermonis. quia magis obligatur sacramento. Hug. ꝛ per cōsequens maiori pena venit puniendus extra de iureiuran. debitores. c. c. clericus. q. xxiij. q. j. nō afferamus. Et hinc est, q̄ licet deus dicatur non facere differentiam inter simplicem loquelam ꝛ iuramētū †ecclesia tamen facit quia mendaz simpliciter non patitur penā quo ad infamiā: ꝛ repulsionē testimonij: vel quin possit p̄nouer, sed secus in mendacio iurato. [os quod mentitur] sapiente primo [volūtate] scilicet decipiēdi: ꝛ ledēdi. Hu. [quisquis ergo] tertia pars. loquitur in cōmuni loquela iurat quia ita debet dicere verū: ꝛ vitare falsum: sicut in iuramēto alias nō est testis fidelis. quia scriptum est Pouerbiorū. xxiij. [vel iurat]. i. ita debet ei credi: quasi iuraret. ergo cū a veritate non debeat quis recedere: nec a veritate iurantis. ꝛ ita secundum eum iuramentum est recipiendum secundum intentionem proferentis qui p̄sumitur verum iurasse. Hug.

Augustinus.

Diuisio.

Exponit literam.

Qui periurare. Ad idē sequit̄ hoc c. qō est eiusdē Chrysostomi. Sūma est in rubro. Et diuidi pōt i duas partes. Jn prima ponit, q̄ q periurare est. parat⁹ reus et periurij: et antеq̄ iuret. Jn scōa assignat rōnē. scōa ibi: qz deus ꝛc. Lege. ¶ [Qui periurare]. i. iuramentū transgredi vel falsum scienter iurare. Hu. [anteq̄ piuret]. i. ipso actu falsum iuret. Hu. [periurus]. i. reus periurij. Hu. arc. [qz deus] scōa pars. ex opibus tñ. Hu. [sed ex cogitationibus ꝛc.]. i. posito ꝛ voluntate cordis. vt. xv. q. vj. c. j. ipe etsi scrutat renes ꝛ corda ipse etiam nouit cogitationes hominum. in ps. xciij.

Augustinus.

Diuisio.

Exponit literam.

Ex his omnibus. ſ. est, in quo Gratianus facit duo. primū est: q̄ ex dictis ab illo. ſ. sed obiicitur concludit, q̄ iuramenta iudicantur a deo scōm intentionē iurantis: ꝛ nō scōm intentionē recipiētis. scōo soluit predictam cōtrarietatē que oritur ex. c. quacunq; arte. dicens, q̄ simplicitas q̄z est ex parte faciētis q̄z ex parte recipiētis ꝛ similiter dolus. ex quacūq; ergo parte deus videt simplicitatē cordis ꝛ illam confyderat: ꝛ scōm illam intelligit iuramentum. dolum vero siue duplicitatē verborū deus semper aspernatur ꝛ odit. scōo ibi: quo modo ergo ſm Jsidorū. ſ. e. q̄. quacunq; arte. nec pōt aliquis facere: vt alius damnetur: vel saluetur: nisi ipse hoc faciat. hug.

Augustinus.

Diuisio.

Exponit literam.

De etate. ſ. est, in quo quarta pars questionis incipit. Sūma est in rubro. Et potest diuidi in duas partes secūdum q̄ duo genera hominū repellit a iuramēto. Jn prima ponit, q̄ paruuli ante annos discretionis nō sunt cōpellēdi iurare. Jn scōa ponit, q̄ periuri nō possunt esse testes: nec ad iuramētū admittrēdi in causa sua vel aliena. scōa ibi: ꝛ q semel. de ista materia ꝛ sequētiū capitulorū: vide

Augustinus.

Diuisio.

Exponit literam.

Bernardus hispanus.

qō disputabimus circa. c. nullus. ſ. e. q. Lege. ¶ [Paruuli rationabili]. i. adulto: ꝛ discretionē habente. Si enim cum quis iurat non est doli capax: non ei imputatur periurium: sicut nec furioso [ꝛ qui semel] scōa pars. [piuratus fuerit] ex quo intelligit quid agat [nec testis] vt. vi. qō. j. quicūq;. ꝛ. ꝛ. ea. ſi quis. [nec in sua causa iurator existat] scilicet cum le debeat purgare. quia vt dicit Hugu. non loquitur de iuramento calumnie: sed purgande. Jnnocen. [vel in causa alterius]. i. cum debet esse purgator alterius. Hug.

Ueri. Ad idē est hoc. c. quod est concilij elibertani. Summa est in rubro. Et pōt diuidi in duas partes. Jn prima dicit, q̄ pueri anni annos discretionis ad iurandū nō sunt cogendi. Jn scōa ponit, q̄ si puella impubes existens aliquid iurauerit: aut vouerit: ꝛ pater illius illico contradixerit tale iuramētum aut votum erit irritum. secunda ibi: puella quoq;. Lege. ¶ [Pueri ante. xxiij. annos] hec est causa: quia ante annos xxiij. non potest esse testis. vt. xxj. q. vj. testes. Testis autez sine iuramento recipi non debet: vt. iij. q. ij. inrisiurandi [puella] scōa pars [sita]. i. cōstituta [illo] scz patre [vt audiens] sacramentum. Hug. [irrita]. ſ. e. q. proxima tribus. ꝛ hoc sumptū est ex precepto legis. Nume. xxx.

Augustinus.

Diuisio.

Exponit literam.

Onestum. Ad idē sequitur hoc. c. qō est Lonelij pape. Sūma in parte est in rubro. Et pōt diuidi in duas partes. Jn prima q̄ cū iurādū sit iuret quis ieiunus. Jn scōa ponit, q̄ pueri ante. xxiij. annos nō compellantur in rare. scōa ibi: ꝛ pueri. Lege. ¶ [Honestū ieiunus faciat] vere honestum est iurare ieiuno stomacho: primo propter iuramenti reuerentiam: ꝛ deuotionem: que magis viget: in ieiunis. secūdo vt magis sobrij iurent: ꝛ iudicio pleniori. hoc tamē nō est de necessitate: licet de honestate sit, quod patet cum dicit honestum est. vnde patet q̄ est concilium: non preceptum. vñ si contra fit non peccatur. concilio acquiescere vel non acquiescere: liberum est. vt. xxiij. questione. j. quisquis. ꝛ. c. quod precipitur. Hugu.

Augustinus.

Diuisio.

Exponit literam.

Preterea. ſ. est, postq̄ ostensum est in qua etate quis non debeat cogi ad iurandū: nūc ostendit magister Gratianus quibus temporibus non sit iurandum per sancta dei euangelia: per. c. sequens.

Decreuit. Hoc. c. sumptū est ex concilio toletano celebrato apud sanctū Sedardū. Et ponit sex tēpora quibꝰ cessandum est a iuramentis super sancta euangelia: nisi cā pacis componende fieret aliter. Nō diuiditur. ¶ [Aduersitatis] hoc male seruatur Hugu. Causa autem quare in his diebus cause tractari non debent est. quia in qualibet causa iuramentum saltē de calūnia fieri consueuit. vt. xv. qō. i ſ. nullus [placita] ꝛ hoc totum factum est in reuerentiaz talium dierū. hu. Sed no. q̄ omnibus istis derogatum est per contrariam consuetudinem: sicut id quod dictum est de ieiunis. in precedenti capitulo litera patet.

Augustinus.

Diuisio.

Exponit literam.

De forma. ſ. est, in quo incipit quinta pars huiꝰ questionis: in qua queritur de forma iuramenti fidelitatis. de cuius continentia. in. c. sequēti.

1 ☞ Vasallus si est iudex vel officialis potest punire dominū in corpore.
2 Vasallus potest incontinenti repetere iniuriam illatam a domino.

De forma. Capitulum hoc est episcopi Ppiliberti: in quo vt dicitur in rubro cōtinētur: que in iuramento fidelitatis sunt obseruāda. Et pōt diuidi i duas partes. Jn prima ponit sex que vasalli tenent obseruare dominis. Jn secūda ponit q̄ domin⁹ tenet reddere vicē vasallis suis. secunda ibi: dominus quoq;. Lege. ¶ [De forma fidelitatis]. i. iuramenti fidelitatis. [in memoria] cum iurat ꝛ postq̄ iurauerit vt ea obseruet etiam si in tali iuramento non exprimātur: tamen intelliguntur ibi comprehendi. Multa enim in sacramentis ꝛ votis ꝛ promissis etiam non expressa subintelliguntur. vt. ſ. e. questione. ij. ne quis. ꝛ. c. beatus. Hug. [semper habere] scilicet cum dominus in eodem statu permanet. Si enī esset excommunicatus sacramento fidelitatis tunc vasallus non tenetur. xv. q. vj. iuratos. ꝛ. c. nos sanctorū. vel si dominus sit depositus a dignitate ratione cuius fidelitatis iuramētuz sit prestitum. xv. questione. vj. alius. Bernardus hispanus. ꝛ facit extra de electio. venerabilem. in fine p̄sequitur primū. [incolumem in corpore] iniuste. ꝛ sine causa: ꝛ ratione. Nam

Vagutio.

Archidia. Bernardus hispanus.

Diuisio.

Exponit litera m.

Sctus Th.

si vasallus est iudex vel officialis: bene potest punire dominū in corpore: si meruerit sic puniri [tutum] scōm est [de secreto] si sit licitum ⁊ honestum. Si enim sit illicitum seruabit precptum euangilicum: scilicet si peccauerit ꝛc. vt. ij. qō. j. si peccauerit. [Honestum] tertium de iustitia ad honestatem. nō ergo dz accedere ad vxorem ejus: vel filiam: vel aliam feminam in domo eius manentem: vel alia inhonesta in domo eius facere. ar. de pe. distin. v. consyderet. Vug. alia patent [caueat] i. caute: ⁊ fideliter custodiat. vel caueat. i. iuramēto promittat: tamen si non promittantur: intelliguntur esse promissa. Vu. sed quia non sufficit vasallo abstinere ꝛc. [concilio ⁊ auxilio] in licitis ⁊ honestis: puta pro defensione sui ⁊ suarū rerum.

2 †Illatam tamen iniuriam domino licet vasallo incontinenti repetere: cum moderamine tamē inculpate tutele. [dominus quoq;] scda pars. [fideli]. i. vasallo. [vicem] alias fidelis non videtur ei teneri. ar. di. xcv. estō. Vug. [malefidus] non dicit periurus: quia dominus vasallo non consuevit iurare. Vug. ⁊ Archi. ⁊ Bernar. hispa. vnde ex hoc dominus non est periurus: vasallus verō prenaricatōr in dominū perfidus ⁊ periurus. Et hoc est quod sequitur.

Si quis laicus. Palea est ideo ꝛc.

Et itaq; F. est: in quo incipit sexta pars: in qua dicitur, ꝙ non solū verbis sed etiā factis mentimur. Et concludit ex predictis, ꝙ mendaciū nec simplici loquela nec iuramēto dz firmari. Sō verō mēdaciū in verbis ⁊ in factis fieri possit: probat per sequentia capitula ꝛc.

Cauete fratres. Hoc est beati Abrahā. Sūma est in rubro. vel sic. Cauēdum est a mendacio: non solū in verbis: sed in factis: ⁊ fimulatis operibus. Et diuidi potest in tres partes. In prima dicit cauendum esse a mendacio. In scda ostendit mendaciū non solum in verbis: sed in simulatis operibus consistere. In tertia exponit hoc quomodo sit verum. scda ibi: non solū. tertia ibi: mendaciū nanq;. Lege. [Cauete mendaciū] certe mēdaciū cauendū: ⁊ maxime mortale est. Tum q; proximū decipere intendit. Tum quia minus se credibilem facit. [filij] Jo. viij. [diaboli] filij eius dicunt mendaces. vnde inquit xps vos deis. vos ex parte diabolo estis. Ille mendax est: ⁊ in veritate non stetit [non solum] scda pars. mendaciū propie consistit in falsis verbis sed extenditur ad facta ⁊ opera facta. [mendacium nanq;] secunda pars. patet satis de se.

☞ Otiosum verbum intelligitur dupliciter.

Quoties. Ad idē est hoc. c. quod est Hieronymi super ad Matthēū. Sūma est, ꝙ multipliciter offendimus verbo. Et pōt diuidi in duas partes. In prima ponit ꝙ sermo noster dz cōcordare ⁊ coaptari tēpori: ⁊ loco: alias magis offendit ꝙ prosit audientibus. In scda exhortatur, vt videamus quid ⁊ quomodo loquimur. scda ibi consyderemus ergo. ꝛc. Lege. [Quoties vero. aut non in opportuno tēpore] scilicet tēpore tacendi. Est enim tēpus tacendi: ⁊ tēpus loquēdi. ecclesiasti. iij. ⁊ di. xlij. sit rectō. aut non vt cōuenit vel plura dicendo vel maiora: ⁊ grauiora ꝙ capere possint. Huga. [Sermo malus]. i. male ⁊ importune prolatus [destructionē ꝙ tū in nobis est]. i. nō ad instructionē. Hu. [consyderemus] scda pars. Cauēdum est enim multum ne offendamus verbo: quia Jacobi. iij. dicitur in multis offendimus omnes. Qui autem nō offendit verbo: hic perfectus est vir. vnde loquens dz attendere vt eius locutio non offendat: sed cōsyderet debitas circūstantias: scz vbi ⁊ quādo loquatur quia ecclesiastici. xij. dicitur vt dictum est tempus loquēdi: ⁊ tēpus tacēdi: debet enim attendere an conueniat persone: que loquit̄: ⁊ persone de qua loquitur ⁊ gratia: cuius loquitur: ne in vanum ⁊ otiose loquatur verum: ⁊ nō falsum. [de omni verbo otioso.] Mat. xij. vbi notandum est ꝙ sicut dicit sanctus Tho. super Mat. †verbū otiosum dupliciter intelligitur. primo omne verbum malum otiosum dicitur: ꝙ illud dicitur otiosum, quod nō consequitur finem sicut si aliquis quereret hominez: ⁊ nō inueniret: dr otiose quesiuisse. [verbum dei datur ad instructionē] qñ enim ꝓficit non est otiosum: qñ vero datur in nocumentum: tunc dr otiosum. ad Ephe. iiij. omnis sermo malus ex ore vestro non procedat. ⁊ in hoc sensu videtur hic capi. Alio modo dicitur otiosum magis stricte sm ꝙ dicit Gregorius, otiosum verbū est, quod caret pia vtilitate: vel necessitate. vnde nō quodlibet verbum quod profertur leuiter dicitur otiosum: si habet piaz vtilitatem vel piam necessitatem.

Juramentum.

F. est: in quo incipit septima pars questionis. in qua dicitur, ꝙ clericus nō debet iurare laico: nec epō: sine causa, quod probat per sequens capitulum.

☞ Juramentum an impediatur per aliquam conditionem persone aut temporis.

Diuisio.

Questio. Primū arg.

Scōm arg.

Tertiū arg.

Quartū ar.

Opponit ⁊ Respondet.

Nullus. Capl'm hoc sumptū est ex cōcilio Rhemensi. Sūma est in rubro. ⁊ ita expressa est. m. ff. dividitur aūt in duas partes. In prima dicit ꝙ clericus nō dz iurare laico. In secūda dicit ꝙ nec etiā dz iurare epō: nisi is qui procurator ecclie cōstituit. scda ibi: epo similiter. [Pro pleniori intelligentia huius partis. Queritˉ †utrū iuramentū impediatur per aliā cōditionē psone aut tēporis. Et vt ꝙ nō. Primo sic. Juramēto iuramentū confirmatione inducitur: vt patet per ap'lm ad Hebre. vj. sed cuilibet cōuenit cōfirmare dictū suū: ⁊ quolibet tēpore. ergo vt ꝙ iuramētū nō impediatur, ppter aliquā ꝺditionē psone: vel temporis. ⁊ ita lz sit clericus nō prohibetur iurare. [Scdo sic maius est iurare per deū: ꝙ p euāgelia sm Chrysostomū. ⁊ habet. ff. e. q. i. c. si aliqua causa, sed cuiuslibet cōditionis psone. ⁊ quolibet tpe in cōi locutione ꝙsueuerūt hoies iurare per deum: ergo multomagis licebit eis iurare per euāgelia. [Tertio sic. idē nō causatur ex cōtrarijs causis, sed cōtrarie cause sunt cōtrariorum: sed aliqui excludunt a iuramēto ppter defectū psone: sicut pueri ante. xiiij. annos vt. ff. e. q. c. paruuli. ⁊ c. pueri. ⁊ etiā illi: qui semel fuerūt periuri. vt in p dicto. c. paruuli. ergo vt ꝙ aliqui nō prohibētur iurare ppter dignitatē: sicut clerici. aut etiā propter temporis solēnitatez. [Quarto sic. nullus hic in carne viuens est tāte dignitatis: sicut angelus: sicut colligitur ad Mat. xi. sed angelo cōuenit iurare in secula. ergo nullus homo ppter dignitatē debet excusari a iuramento. [In oppositū est capl'm presens ⁊. ff. q. v. pref. byter. [Rndeo dicendum in ꝙ sanctus Tho. in scda scde, ꝙ in iuramēto duo sunt consyderanda. vnum quidez ex parte dei cuius testimoniū assumit: ⁊ ꝙtum ad hoc debet in iramēto maxima reuerentia. ⁊ ppter hoc a iuramēto excludūtur pueri ante annos pubertatis qui nō coguntur ad iurandum. quia nondum habēt perfectum vsuz rōnis: quo possint cum reuerentia debita iramentum prestare. Et iterū periuri qui ad iuramentum non admittuntur: quia ex retro actis pz sumitur, ꝙ debitam reuerentiā iuramento non exhibebunt. Et propter hoc etiam quod dicitur vt iuramēto debita reuerentia exhibeatur: dicitur. ff. e. q. c. honestum, ꝙ qui in sanctis audet iurare hoc ieiunus facere ꝛc. Aliud autem cōsyderandum est ex parte hominis cuius dictum iuramento ꝛfirmat. Non enī indigit dictū hoīs cōfirmatione: nisi quia de eo dubitat. hoc autē derogat dignitati psone: vt dubitetur de veritate eōrū: que dicit ⁊ ideo personis magne autoritatis nō cōuenit iurare ppter quod dicitur. ij. q. iij. si quis pˉbyter, ꝙ sacerdōs ex leui causa iurare nō dz. tū pro aliqua necessitate vel p aliqua vtilitate magna licitū est eis iurare: ⁊ precipue p spiritualibus negotijs: pro quibus etiā cōpetit iuramēta prestare in solēnibus diebus: quibus est spiritualibus rebus vacādū nō sunt iuramēta prestanda: pro rebus tpalibus: nisi forte ex magna necessitate. [Ad rōnes in oppositū. ad primā respondetur negādo cōsequētiam. Et ratio est. q: lz cuilibet cōueniat cōfirmare dictum suum: sunt tamen quidaz qui dictū suum confirmare nō possunt, ppter eorū defectū. Et quidam sunt quorum dictum a deo dz esse certum, ꝙ cōfirmatione nō egeat. [Ad scdam rndetur negando cōsequentiā. Et rō est, qm̄ lz ex parte eius p qō iuratur iuramētū tāto sanctius est: ⁊ magis obligatorium: ꝙto maius est id: per quod iuratur, sicut potest esse e cōuerso per modum iurandi: vt pote si iuramētū quod fit per euangelia: fiat cum quadā deliberatione ⁊ solennitate. iuramentum autem quod fit per deum fiat leuiter: ⁊ absq; deliberatione. [Ad tertiam respōdetur negando cōsequentiā. Et ratio est. quia nihil prohibet aliquid causari ex cōtrarijs causis per modum superabundātie: ⁊ defectus. Et hoc modo aliqui impediuntur a iurando. quia sunt maioris autoritatis: ꝙ ꝙ eos iurare deceat. aliqui vero qui sunt minoris autoritatis: ꝙ ꝙ eorū iuramēto credatur. [Ad quartaz rndetur etiam negando consequentiā. ⁊ ratio est. quia iuramētum angeli inducitur non propter defectum ipsorū, quasi nō fit eius simplici verbo: siue dicto credendum, sed ad ostendendum dz id, quod dicitur ex infallibili dei dispositione procedere. sicut etiam deus aliquando in scripturis iurans inducitur: ad ostendendum immobilitatem eius quod dicitur: vt dicit ap'lus ad Hebre. quinto. ⁊ tantum de hac questione.

Ad primum argumentū.

Ad secūdū.

Ad tertiū.

Ad quartū.

Nullus.

Exponit literam. Questio. Respondet.

Nullus. Capitulum hoc videtur intelligendum, sm bu. de iuramento purgatorio cum scilicet clericus infamatus debet se purgare iuramento, quod nō debet facere laico, sed ei potest dicere veritatem simpliciter affirmando vel negando. [Qui eiusdem ordinis]. i. inder ecclesiasticus sit ille, qui talem clericū de tali crimine coarguat, vel inde ius purgationē recipiat. [Surgit hic questio de imperatore: cui epi faciunt iuramentū felicitatis. Rndetur ꝙ talis consuetudo approbatur ab ecclesia ea ratione: q: multum lederentur ecclesie si omnia regalia deberent amittere: ex quo epi pro eis iuramentum fidelitatis nollent exhibere. hu. [Epo]. ff. pars patet.

[Causa. xvij.

Lōtinuatio.

Quidā episcopi. Hic incipit cā. xvij. que sic continuatur ad precedentē, sm bug. in cā precedēti habitū est, ꝙ nullus ad malum cogendus sit. Ne ergo videretur ꝙ nulli ad bonū sint cogendi, subdit hāc causam Gratianus: in qua ostendit, ꝙ ad bonum pōt quis cogi vbi annectit tractatum de hereticis: ostendens, ꝙ hereticī sunt ad fidē catholicam bello etiam ⁊ armis compellendi: qua occasione etiā de bellis inter sanctos aperiens qñ militare sit licitū: ⁊ qñ non, ⁊ qñ bellum sit iustum, ⁊ qñ non. item qñ iniuria sanctorū armis sit ꝓpulsanda, ⁊ qñ nō. item qñ vindicta sit inferenda, vel nō. item annecetit de clericis ꝙ eis non liceat arma monere: nec sanguinis iudicū exercere, vt aūt hec cōpetentius deducantur ꝓponit thema. de quo per ordinē octo elicit questiones.

[Questio prima.

3 ☞ Bellum corporale iustum ortum habuit a deo precipiente, ⁊ ordinante.
4 Et etiam a iure gentium. nu. 4.
5 Bellum commune ortum habuit a iure naturali.
6 Bellum corporale iniustum ortum habet a diabolo.
7 Bellum spirituale vnde habuerit originem. ⁊ nu. 8.
9 Legio continet sex millia sexcentos sexaginta sex.

Diuisio.

Primū arg.

Scōm arg.

Tertiū arg.

Quartū ar.

Opponit in contrarium.

Quod militare. Hic intitulatur prima qō. scilicet an militare sit peccatum. Et potest diuidi in tres partes. in prima probat multipliciter ꝙ militare sit peccatū. in. ij. respondet ad autoritates inductas probando contrarium. in. iij. parte concludit solutionem veram. ij. ibi, in. ff. bis itaq;. iij. ibi, in. ff. vlt. ex bis omnibus. Pro pleniori intelligentia huius partis. Queruntur duo.

1 [Primum verum militare sit peccatum.
2 [Secundum vnde bellum habuit ortum.

Ad primum sic ꝓceditur, ꝛet videt, ꝙ militare sine bellare sit peccatum. Primo sic argumētis gratiani. Dis militia vel ob iniuriā propulsandam vel ppter vindictā inferēdā est instituta, sed vtrūq; istorum est lege euāgelica ꝓhibitū. ergo militare siue bellare nō est licitū: cōsequētia patet, minor probatur. primo de iniuria ppria ꝓpulsanda. Sō probibeat patet. Mat. v. vbi dns ait. Si quis te percusserit in vnam marillam ꝛc. ꝓpulsatio etiā iniurie a socio ꝓhibetur. Mat. xxvj. cum Petro dictū est, cōuerte gladiū tuū in vaginā ꝛc. illatio etiā vindicte ꝓhibet j. Petri. iij. cum dicit ur, nō reddentes malū ꝓ malo ꝛc. Cum ergo ois causa belli sit prohibita: bellare illicitū erit. [Scdo sic: pena nō infligitur: nisi ꝓ pctō, sed bellantibus a dño indicitur pena, sm illud Mat. xxvj. ois qui accipit gladium: gladio peribit. ergo oē bellū est illicitum. [Tertio sic: oē qō cōtrariatur diuino precepto est peccatum, sed bellare cōtrariatur diuino precepto. dicit enī Mat. v. Ego dico vobis nō resistere malo. Et ad Ro. xij. Non vos defendentes charissimi, sed date locū ire. ergo bellare semper est peccatū. [Quarto nihil contrariatur virtuti: nisi peccatū, sed bellare cōtrariatur paci. ergo bellum semper est peccatū. [In oppositū est ꝙ dicit Augustinus. puero centurionis. ⁊ habetur. j. e. q. ij. nam si christiana disciplina omnino bella culparet: hoc potius consilium salutis petentibus in euangelio daretur: vt abiicerent arma: seque militie oīno subtraherent, dictū est autē eis: neminem concutiatis. Estote contenti stipendijs vestris quibꝰ propriis stipendijs sufficere precepit: militare non prohibuit. Rñ. dicendū sub ista cōclusione, ꝙ militare sine bellare de se nō est peccatū, sed si iuste bellum fiat licitum est: ⁊ qñ meritorium: ista cōclusio patet ex multiplici capite. primo autoritate sacre scripture. Scdo ex ꝓpio sanctorū patrū. qui bella gesserunt. iij. multiplici autoritate posita in litera. iij. probatur etiam ratiōe. [Primo autoritate sacre scripture ⁊ precepto dñi patet sic. Num. exi. x. dicit dns ad moysen: fac tibi duas tubas argenteas. ⁊. j. Cum exieritis ad bellum de terra vestra contra hostes qui dimicāt aduersus vos: clangetis tubis. ite Deut. xxj. Si exieris ad bellū cōtra hostes tuos. ꝛc. [Scdo patet ex exemplo sanctorum patrū. vnde Abraham pugnauit cōtra chodolaomor ⁊ reges: qui cum eo erant, qui captiuauerūt Loth fratre suū. Ge. xiiij. ite Exo. xvij. inquit dns ad Josue. Elige viros, ⁊ egressus pugna cōtra amalechites. item patet de Dauid: ⁊ multis alijs. quare beatus Augustinus ad bonifacium inquit. Noli existimare neminem deo placere posse: qui armis bellicis ministrat, in his erat sanctꝰ Dauid, ⁊ alij plurimi iusti. ꝛc. [Tertio eadē cōclusio patet multiplici autoritate in litera posita: de quibus videbitur cū exponetur litera. [Quarto eadē cōclusio ostēditur ratione. primo sic. Ad militare est opus virtuosum. ergo licitum, consequentia est bona, ⁊ antecedens patet: qm̄ per militiā sepe exercetur opus ad pacem: ⁊ christi renerentiam, ne christi nomen blasphemetur est opus charitatis: qñ quis ponit animā suā pro dei ⁊ proximi amore. Jo. xv. ⁊ opus pietatis cum pro cultu diuino, ⁊ defensione fidei: ⁊ pace fidelium bellum sepe exerceatur. vt em̄ dicit Augustinus ad bonifacium comitem. ad hoc bellatur: vt par habeatur. [Secūdo sic: militare est opus in virtꝰ et fortitudinis. ergo est licitū cum sit opus virtutis: consequentia est bona, antecedens patet. primo qr est opus iustitie: qua quisq; tenetur bonū ⁊ ius cōe custodire, ⁊ defensare magis: ꝙ se ipm. Tum qr ꝓprium bonū in bono cōi saluat. Tum qr bonū cōe iuxta aristotelem. primo ethico. diuinius ac per cōsequēs eligibilius est bono singulari. Quiliber aūt de cōitate debet se exponere pro bono ⁊ tuitiōe boni cōis ex debito iustitie. Est etiam opus fortitudinis qua quis non timet mori pro defensione rei publice secundum phm. iij. ethi. Hinc laudatur militia machabeorū, qui pro defensiōe legis diuine, ⁊ pro populo morti se exposuerūt: vt ex historia Machabeorum clarissime patet. [Tertio sic: deus legitur precepisse militare: siue bellare. vt patet ex allegatis autoritatibꝰ in prima probatione conclusionis. ergo bellare de se non est illicitū, aut malū: qr tale non cadit sub precepto diuino, sed est opus licitū, ⁊ bonum, iustum, ⁊ virtuosum: si fiat vt decet. [Mis habitis dicendū est ad rationes. Ad primam que est rō gratiani. Rndetur dupliciter. primo respondetur, ꝙ maior nō est vera: nec sufficiens causa assignatur: qm̄ militia instituta est secundū Augustinū non ad vlciscendas proprias iniurias, sed ad ampliandum bonorem, ⁊ cultum diuinum, ⁊ ad salutis publice defensionem. [Secundo respondetur ad minorem iuxta Alexandrū, ⁊ sanctum Tho. ꝙ vindicta inferēda nō est ꝓhibita: nisi priuate persone, ⁊ ex libidine vindicte, sed publice persone sicut principi siue iudici precipitur inferēda ex zelo iustitie. vnde apostolus dicit ad ro. xiij. Non sine causa portat gladiū dei minister est vindex in iram ei qui malum facit: qz vt Augustinus super Josue. vij. dicit. Si ea de quibus deus vehemēter offenditur insequi, vel vlcisci differimus ad irascendū diuinitatis pronocamus patientiam. Simili modo iniuria propulsanda in precepto est ei, qui vtiliter pōt eam repellere ab alio. vnde Ambro. in li. de offi. qui nō repellit a socio iniuriā si pōt: tam est in vitio ꝙ ille qui facit. Et salomon quoq; ait. Erue eum qui ducitur ad mortē. Ad autoritates vero inductas ad probationē minoris. Respondetur ad illam. Matt. v. si quis ꝛc. Respondetur ꝙ per hoc non prohibetur militia, que vindicat vt minister legis, ⁊ dei: nō proprias quas patienter sustinet, sed rei publice iniurias, ꝙ est opus iustitie. Ad illam Mat. xxvj. vbi dictū est Petro. Conuerte gladiū ꝛc. Respondetur, ꝙ etiam per hoc nihil probatur: quoniā per hoc non prohibetur militia: quia Petrꝰ nō erat miles: nec ꝑsona publica, sed priuata: ad quā non pertinet educere gladium et percutere gladio vt dicit Augustinus. primo de ciui. dei. c. xvij. Ad illā autoritatē apostoli Petri nō reddentes ꝛc. Respondetur, ꝙ etiam per illam nō prohibetur militia: vt patet ex dictis. Et dicetur plenius inferius in responsione ad tertiam. [Ad secundam rationē respondetur iuxta sanctum Tho. ⁊ Alexandrū de bellis, ꝙ sicut Augustinus dicit in lib. contra manicheum: ille accipit gladium qui nulla superiori aut legitima potestate, aut iubente,

Respondet.

Ad primum argum.

Jo. de sant. S. Thom.

Augustinus.

Ambrosius.

Ad secūdū. S. Thom.

aut cōcedente: in sanguinem alicuius armatur. Qui vero ex auctoritate principis vel iudicis: si sit priuata persona, vel ex zelo iustitie: quasi ex auctoritate dei si sit persona publica gladio vtitur: nō ipse accipit gladium, sed ab alio commisso vtitur. vnde ei pena non debetur nec tamen illi qui etiam cum peccato gladio vtuntur semper gladio occidūtur, sed ipso suo gladio semper pereunt: quia pro peccato gladij eternaliter puniuntur nisi peniteant. ¶ Ad tertiam respondetur in-
Ad tertiuz. S. Thom. rta sanctum Thom. ℣ huiusmodi precepta sicut Augustinus dicit in lib. de sermone domini in mōte semper sunt seruanda in preparatione animi: vt scilicet homo semper sit paratus non resistere, vel non se defendere: si opus fuerit, sed quandoq; est aliter agēdum propter commune bonū, etiam illorum: cum quibus pugnatur. vnde Augustinus dicit in epistola ad Marcellinum. Agenda sunt multa: etiam sunt inuitis benigna quadam asperitate plectendis. Nam cui licētia iniquitatis eripitur, vtiliter vincitur: quoniam nihil est infelicius felicitate peccantium, qua penalis nutritur, impugnatur & mala voluntas: velut bestis interior roborat. ¶ Ad
August. quartam respōdetur negando minorem vniuersaliter. Nam illi qui iuste bella gerunt pacem intendunt: & ita paci nō contrariantur: nisi male paci quam dominus non venit mittere in terrā vt dicitur Matt. x. vnde dicit Augustinus ad bonifaciū non queritur pax vt bellum exerceatur, sed bellum geritur, vt pax acquiratur. Esto ergo bellādo pacificus: vt eos quos expugnas ad pacis vtilitatem vincendo perducas.
Ad quar tū.

2 **Ad secundum** in quo queritur, ℣ unde bellū habuit ortū: sine aliorum argumentorum preludio. Rūdetur sub breuitate sic nostro iudicio distinguendū est. ℣ Primo de bello. 2cō ponende sunt cōclusiones. Quantū ad primū. Bellum quodda est corporale, et terrestre. Aliud est spirituale. Corporale vero aliud est iustū. Aliud iniustū. Loquendo de corporali iusto est con-
Respondet. clusio, ℣ tale ortū habuit a deo ordināte & precipiēte illud fieri: patet ista conclusio ex predictis in superiori questio. vbi inducta sunt loca sacre scripture: in quibus legitur Moysi et Josue, & multis aliis sanctis viris precepisse bellare. vñ David ait de deo. Qui docet manus meas ad prelium, & digitos meos ad bellū. Ratione. ℏ. sic probatur prefata conclusio, illud est ℣ ordinatur ad pacē fidelium, ad defensionē fidei: ad ampliandū cultū diuinū: ad depressionē bestium rei publice, a diuino iure ortū nosc itur habere, a quo teste beato Jacobo: est omne datum optimum & omne donū perfectū, sed iustum bellū est huiusmodi. Ordinatur em̄ ad pacem habendā qz bella gerimus, vt pacem habeamus: vt dicit Augustinus. & habetur j. c. noli. e. q. Ordinatur etiā ad alia, vt supradictū est.
Prima conclusio.

3 ergo iustū bellum ortum habet a iure diuino. ¶ Secūda cō-
Secūda conclusio. 4 clusio. ✝ Bellum iustū ortum etiā habet a iure gētiū. ¶ Ter-
Tertia conclusio, 5 tia conclusio ✝ bellum cōe quod est violētie per vim repulsio: ortum habet a iure naturali: patet conclusio. ℣ Primo distinguendo. prima. c. ius naturale. vbi ponitur in forma. ij. ratione sic patet. Est enim cuilibet nature insita naturalis inclinatio: sine virtus ad cōseruationē sui in esse quantū potest. Et ad exclusionē cuiuscūq; sibi repugnantis: sine aduersantis. ¶ Quarta cōclusio ✝ bellū corporale sive terrestre iniustū inter quoscūq; homines sive eiusdem domus: sine ciuitatis, sive prouincie sive extraneos: ortū habet a diabolo, qui disc ordiarum seminator est. vnde Augustinus ad quendam comitē: diabolus est humani generis inimicus, inuentor mortis: superbie instructor, radix malitie, scelerum caput: princeps omniū vitiorū, persuasor oīm voluptatū. Et Chrysostomus super Matt. vij
Quarta conclusio. 6 putas in ecclesia inimicitias alterc ationes ad inuicē: nisi pro pter auaritiam, propter superbiam, propter vanos honores. Tolle hec, & nulla discordia inuenit in christianis. Et in quadam epistola. Sicut in pace factus est locus domini: sic in discordia locus diaboli fieri manifestū est. ¶ Quinta cōclusio.
Quinta conclusio. 7 ✝ Bellum spirituale, quasi domesticum quod est inter carnē & spiritum: de quo dicit apostolus ad Ro. vij. video aliā legē in membris meis repugnantem legi mētis mee, & captiuum me ducentem in legem peccati. i. in peccatū. vt dicit gl. ortū habet a peccato originali quod vniuersaliter cōtrarimus ex primo parente: sm illud einsdem apostoli. vbi. S. Ergo vere cūdatus sub peccato. i. pretio male voluntatis ade subiectus peccato. i. cōcupiscentie. vnde vt dicit Augustinus in glo. ortum-
August. tur cuncta peccata. Et ideo Jacobi. iiij. dicitur, vnde bella,
Serta conclusio. 8 Mōne ex concupiscentia. ¶ Serta cōclusio. ✝ Bellum spirituale quasi ciuile, & inter hominē & diabolū ortum habet ex inuidia: de quo dicit apostolus ad Ephes. vj. induite vos armatura dei, vt possitis stare: scilicet firmi aduersus insidias diaboli: qz nō est nobis colluctatio aduersus carnē, & sanguinem. i. contra homines qui visibiles & fragiles sunt, vel cōtra vitia, que ex carne & sanguine sunt, sed aduersus principes. i. demones, qui principātur aliis, & aduersus potestates mundi. i. peccatorū rectores, vt exponit glo. de quo etiā apostol⁹ Petrus ait. ℣ fratres sobrij estote & vigilate: qz aduersarius vester diabolus tanquā leo rugiēs circuit querens quē deuoret, cui resistite fortes in fide: hoc bellum diuinus ortū habere ex inuidia diaboli. Nam vt sapiētie scō dicitur: inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum: & tantū pro nunc dictum sit de ista questione. Lege. ¶ [Quod militare.] vt dicam est non est contra euangelicā doctrinam: nec ratio gratiani hoc probat, vt ostēdimus in respōsione ad hanc rationem: nec auctoritates quas inducit hoc probans, vt visum est de aliquibus, videbitur in earū expositione [prohibetur]. i. sub forma prohibitionis dissuadet. bug. [si quis te] Matt. v. & Luce. vj. [prebe ei alterā]. i. animo sis paratus ei prebere: si necesse fuerit pro nomine christi. bugu. quia istud vt dicetur infra non est intelligendū semper quantū ad effectū exteriorem, sed secundum preparationem animi: secundum ℣ dicit Augustinus. ℣ homo debet animum preparatum habere ad sustinendum percussionē in alia maxilla: anteqū suscitaret scandalū, vel aliquod aliud cōtra charitatē. vnde dicit Nicolaus de lyra super Matt. ℣ loquitur in casu illo: in quo ex resistentia surgeret mains malum: tunc enim debet habere animum preparatum ad sustinendum malum sibi illatū: ℣ ex resistentia sua mains malum & mains scādalum suscitaret [& qui angariauerit &c.]. i. cōpulerit, vel coegerit ire cū eo. [vade] id est sis paratus in aio ire cum eo: si necessariū fuerit. bugu. dicit Nicolaus de lyra ℣ in casu vbi non occurrit tale malū ex resistentia sic sustinere nō est necessitatis, sed aliquādo supererogationis, & in aliquo esset malū sicut in ꝓdictis est determinatū. [non vos defendentes] ad Ro. ix. i. nō satis referiētes aduersarios: defensionē omnē nō videtur vetare apostolus: scilicet illam que sit cū moderamine inculpate tutele, sed illam, que excedit, & pcedit ex ira. vnde sequitur [date locum ire.] vindicte, & declinate illam: ne vos inundat & attrahat ad percutiendū: hāc expositionē facit beatus Ambrosius supra. xj. q. iij. ira sepe. bu. archi. vel [ire ferientes] quasi diceret fugite aduersarium: unum fuerit ira tus [repellere] hoc est dicere: non debemus iniuriam illatā repellere, sed patiēter sustinere [plusq̄. xij. milia legiones angelorū] & legio autē vna cōtinet ser milia & centos & seraginta sex. [legitur] scilicet in legenda sua. bug. [iniqui iudicis] scilicet egee. bu. [item cum in prouerbijs dicatur] nō est ibi. vnde falsa est litera, vt dicit bug. sed in cantico Moysi habetur Deut. xxxij. vbi dicitur: mea est vltio, & ego retribuā [mihi vindictam]. i. seruani. [et ego retribuā]. i. vindicabo. & ita qui hoc nō facit, peccat mortaliter: & loquitur de occultis & incertis & dubijs & est ꝓceptū quorū vindicta ad deū pertinet. vt dist. xxxij. erubescāt. & vj. q. j. si omnia. de alijs scilicet certis & manifestis consiliū est ad erbortationē patientie [dicatur] scilicet Mat. xiij. [Nolite iudicare] de occultis, & incertis, & dubijs [& nō iudicabimini] a deo, qui de tali iudicio cōdēnabit. [item cū pfa. &c. matt.] xiij. i. deus [seruis]. i. prelatis ecclesiasticis [volentibus colligere]. i. per excōmunicationē separare ab ecclesia sine remouere [zizania]. i. malos occultos, qui sunt in ecclesia: quorum communionem vitare nō possumus: quia eorū crimina sunt occulta. & ideo [a tritico]. i. a bonis separari non possunt in hac vita. vt. xj. q. iij. nolite. [vtraq̄; scz tritici. & zizaniam] boc est bonos et malos [crescere]. i. simul manere [vsque ad messem] id est vsq̄ ad diem iudicij: & tunc in die iudicij dicam [in fasciculos] non in vnum fascē: quia pro mensura & modo criminis quisq; punietur. bug. & Archid. [item cum rex ille] scilicet deus pater [nuptias filio suo.] Matth. xxij. in vtero virginis naturam humanam addidit sive vniuit verbo: quia tunc facta est inter christum et ecclesiam copula coniugalis quam longe ante precesserat copula animorum. bug. [angelorū] per quos: & cum quibus iudicium exercebit. bug. [perditurus] id est puniturus in inferno. bug. [ad nuptias] id est ad fidem christi. bug. [item cum Paulus] ad Rom. xiij. [indicare.] de occultis & incertis, & dubijs: et opinione, & suspicione. bug. [item tu qui es.] hec autoritas est. S. expōsita. & q. j. multi. bug. Hec autem autoritates nihil facit ad propositum: quia loquitur de eo cuius crimen est occultū, quod est dei iudicio relinquendum. Sive ergo viuimus vita cōmuni: sive moriamur temporaliter [domini sumus] id est sub iudicio domini, id est a domino iudicandi. [christus mortuus est & resurrexit [vt dominetur &c.] vnde Act. x. dicitur hic est q̄ cōstitutus est a deo iudex viuorū & mortuorū: dicitur autem [vt qui] iudiciaria potestas christi non tantū est debita christe, vt

sto, vt dicit sanctus Thomas in tertia parte & propter diuinam personam & propter charitatis dignitatem. et propter plenitudinem gratie babitualis, sed etiam ex merito debetur sibi: vt scilicet secundum dei iustitiam inder esset, qui pro dei iustitia pugnauit, & vixit, & iniuste iudicatus est. vnde ipse dicit Apocalypsis. iij. Ego vixi, & sedi in throno patris mei in throno autem intelligitur iudiciaria potestas, secundum illud ps. Sedet super thronum et iudicat iustitiā. [Tum ergo] concludit ex predictis more disputantis pro illa parte ℣ militare sit peccatum.
Exponit li teram. Diuisio. Exponit li teram. Ric. de lyra. Augustio. Aler. de bal. Augustio. Aler. de bal. Diuisio. Archid.

Nisi bella. Ad idem sequitur hoc cap. quod est beati Gregorij secundū quosdam, sed melius dicitur, ℣ hoc sit adamantij super Josue. ca. xj. Summa est in rubrio. Et potest diuidi in duas partes. in prima parte ponit ℣ historias bellorum antiquorum non legit ecclesia: vt per ea instruatur in bellis corporalibus: quomodo agendum sit, a quibus abstinere debet, sed vt instruatur pugnare spiritualiter cōtra diabolum, & vitia. in secunda ostendit autoritate christi, & apostoli, ℣ abstinere debeat a corporalibus bellis secūda ibi: quomodo enim eos. Lege. ¶ [Nisi bella. &c. ista] scilicet iudaica, que leguntur in ecclesia: de quibus loquebatur maxime liber Josue: quē pre manibus habebat exponendum. [carnalia] id est corporalia. [figuram] non est dubium, quin bella et alia in lege, scripta figura sint et significatio spiritualium: dicit enim apostolus ad Rom. xv. Quecunq; scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt: vt per patientiam & consolationem scripturarū spem habeamus. & prima ad Cor. x. hec omnia in figura contingebāt illis [discipulis christi fuissent traditi. Quomodo] secūda pars. i. ad quid aliud: nisi vt per ea instruamur in bellis spiritualibus: nō autem in corporalibus: cum corporalia non liceat geri. vnde sequitur [quibus &c. pacem.] Joannis. xiiij. dominus enim voluit omnes suos habere pacem. Sed hic nota quod hoc argumentum modicum valet. Tum primo quia secundum Alexandrum de balis in tertio quia per discipulos christi non intelligit generaliter omnes christianos, sed viros ecclesiasticos: quibus interdicta sunt bella et arma. Tum secundo quia consequentia illa non valet: bella illa corporalia fuerūt figura spiritualium bellorum. ergo nō possunt geri: nunc etiā bella iusta corporalia, attento ℣ malignitas aliquorum non nisi bellis domari potest. vt per illa par habeatur. vnde sicut illi patres antiqui bella gesserunt iusta sine peccato: ita et in necessitate gerere possumus: par enim debet esse voluntatis: bellum vero tantum necessitatis [per apostolū.] inducit apostolum ad Rom. xij. nō vosmetipsos vendicantes sive defendentes [percipite] id est parati estote. [recipere iniuriam] id est apertam violentiam. bug. si necessarium fuerit [fraudem] occultam [patimini] id est patienter sufferte, vel in animo parati estote sufferre. [sciens, apostol⁹, iam vltra bella &c.] scilicet clericis vt exponit Alexander, vel etiam omnibus christianis: qui non debēt carnalia bella gerere nisi ex causa iusta, et necessaria, et auctoritate maioris. bug. nec etiam apostolus prohibet simpliciter bella sive iudicia: nisi iudicia apud infideles fienda, vel nisi ex decep tione aut inuidia & fallacia vel rancore, sed nō prohibet vera recta & iusta iudicia: cum dicat, non est inter vos sapiens quisquā: qui possit iudicare inter fratrem & fratrē. sed frater cum fratre cōtendit in iudicio: & hoc apud oēs infideles [inducit] ad Ephe. vj. hoc tatur apostolus maxime vt armis spiritualibus armemur magis: ℣ carnalibus, non negat tamen carnalia arma, & bella, vbi opus est [armatura dei]. i. virtutes. [firmi] aduersus insidias diaboli, qui ex occulto molitur mala nobis: habet enim mille modos nocendi. xvj. q. iij. c. j.

His. §. est, in quo Gratianus ponit quandam responsionem ad omnes illas autoritates inductas que patientiam nos debere habere demonstrant: & que per consequens prohibent ad vindictam aut ad defensionem, aut ad resistendum malo procedere. responsio ista est, ℣ omnia illa precepta: scilicet si quis te percusserit in vna maxilla &c. & illud de ablatione pallij & tunice, & illud de compulsione eundi per duo miliaria, & similia, que videntur a vindictis & bellis homines prohibere, & ad patientiam arctare: sunt intelligenda secundū preparationem animi, non quo ad executionem operis. Et hanc responsionem probat per. c. sequens.

1 ✠ Under debet ferre sententiam sedendo non stando.

Peratus. Hoc capitulū est Augustini in lib. de verbis domini in monte. Summa est in rubrio. Et potest diuidi in ser partes. in prima ostendit ratione, ℣ precepta illa patientie quale est illud: si quis te percusserit in vnam maxillam &c. consistant in preparatione animi: non autem corporis. in secunda idem ostendit exemplo christi. in tertia exemplo apostoli. in quarta ostendit, quod sicut erga iniuriantes ita erga illos quos punimus sine corrigimus fernanda est in animo benevolētia, & vilectio: ita vt correctio ipsa fiat ex dilectione. in quinta dicit idem de bellis gerendis, ℣ cum tali patientia et benevolentia bella debent geri. in ferta concludit non omne bellum esse illicitum, sed aliquod esse licitum, quod probat autoritate beati Joan. secunda ibi, binc liquido ostenditur. tertia ibi, nec Paulus. quarta ibi, agenda. quinta ibi, ac per hoc. ferta ibi. Nam si christiana. Lege. ¶ [Paratus est animo] interius, sed extra non debet dicto vel facto aliis dare occasionem peccandi: vt illi amplius peccent, & ipse ob hoc malus efficiatur, quod fit cum eis dat occasionem plus eum ledendi. bugu. [homo iustus] quantum ad proximum, & pius quo ad se. [malitiam] id est aliquam iniuriam: quam ei inferunt dictis vel factis querit fieri bonus cessando et penitendo de tali iniuria. Sepe enim inimicus dum videt iniuriatum patienter pati: quicquid mali fecit sibi verecundatur, & penitet de iniuria sibi facta, & satisfacit ei, & efficitur bonus: & sic crescit numerus bonorum. Econtra si iniuriatur in patientia motus reiniuriatur iniuriantj, vel dat ei occasionem vt ille amplius iniurietur: vtputa si ei percutienti prebet alterā partem, vel ei minatur: si ille amplius percuteret, peccat, & efficitur malꝰ: & sic addit se numero malorum. bug. & hoc est quod sequitur: [vt numerus bonorum potius crescat quā decrescat non vt pari] id est pariter malitia. &c. [denicq; prebete patienter] scilicet prebe ei alteram & similia [cordis] vt scilicet in animo sit quis paratus: cum opus fuerit, aut necessarium pro vitando maiori malo sustinere etiam percussionem in altera maxilla [quam ad opus quod in aperto] id est exterius quantum ad preparationem: sine executionem operis [vt teneatur benevolentia] id est dilectio. Non enim sufficit patientia si non teneatur in animo dilectio erga iniuriantes vt emendentur. vnde Matt. v. inquit dominus: diligite inimicos vestros. benefacite his, qui oderunt vos. [in manifesto autem prodesse] quod dicit: quia quandoque aliter est agendum propter commune bonum: etiam illorum, cum quibus pugnatur. vt dicit sanct⁹ Tho. & Nicolaus de lyra, super lucā: vtputa in casu, in quo ex permissione nutriretur recipiens in malitia sua: imo in tali casu non esset bonū sustinere: nisi propter scandalum vel aliquod maius malum euitādum. [Hinc liquide] secunda pars. probat quod dixit ex ꝓplo domini huic scilicet ex eo quod sequitur scilicet ℣ ipse dominus &c. [preceptum suum] illud scilicet si quis percusserit &c. [impleuit] ad literam actu exteriori [nec enim prebuit] ad literam actu exteriori. bugu. [paratus] scilicet in animo. bug. [pro quibus] qui scilicet zelū dei habentes, sed non secundum scientiam nesciebat: nec credebant illum esse messiam, arbitrantes se prestare obsequium deo, sed pro illis qui sciebant illum esse messiam, et per inuidiam illum negauerunt & occiderunt: non oranit. bug. Ista est etiam sententia magistri Nicolai de lyra super Lucā cap. xxiij. vbi sic ait super idem verbum. Erāt ibi aliqui simplices & illiterati a sacerdotibus iudeorum decepti: qui perseq̄bantur christū zelo legis, & pro istis oranit christus. Alij autem erant literati, qui ipsum esse christum probabiliter nouerunt: sen cognoscere debuerant, sed ex odio & inuidia fuerūt execati: & christum persecuti sunt vsq; ad mortem, & pro illis non oranit. Hec ille. [Nec Paulus] tertia probat idē exemplo Pauli [preceptum domini] scilicet si quis te percusserit &c. [impleuisse] ad literam [dixit principi &c.] qui mandauerat eum percuti. Actuum. xxiij. [percutiat te] id est desinat te, vel vindicabit in te, & est prophetia non maledictio. [paries dealbate] id est hypocrita: quia videris esse religiosus, quod non es [sedes me iudicare] id est sedes vt me iudices, & a bene dicit sedes: quia ✠ iudex sedendo⁹ non stando debet ferre sententiam: alias non valet. C. de postu. quisquis. Et contra legem que dicitur contra innocentem & iustum nō oppimes [irridens eos admonere] id est interpretari [quod dixerit] scilicet ℣ vocauerit eum parietem dealbatū, id est hypocritam: quia princeps ille non erat iudeorum: quia sacerdotium iudeorum iam destructum erat. Adueniente christo vero sacerdote. vnde vt idem ait apostolus ad Hebreos. cum translatione legis necesse fuit transferre sacerdotium. & hoc est quod dicit vt qui saperent &c. [destruendum] de facto. Nam iure iam destructum erat superueniente christi sacerdotio. [parietem dealbatum] id est ipsum sacerdotiū iudeorum, & hoc est quod sequitur [hoc est hypocrisim iudeorum] quia proueteri lege & ficta superficie comparatur hypocrite.

1 a ¶ Under sedendo. Addbal. in l. j. C. de senten. ex peri. recitan. Bar. & doct. in. ij. C. e. tit. Jac. Butr. in l. qsqs. C. de postu. Et in aut. de indi. ℣. sedebunt. Jo. And. in c. fi. de re. iuris. lib. vj.

vel propter ipsos sacerdotes: indeorum hypocritas. [nesciui fratres quia princeps est] mystice loquitur se illum nescire: non secundum literam: quoniam scio illum a deo reprobatū ⁊ in proximo destruendū. Et ideo dico nescini: quia non erat apud eum duraturus principatus, seu vt melius dicatur carebat vero sacerdotio illum solum scies esse principem sacerdotū: qui est pontifex sacerdos secundum ordinem ℣melchisedech. ad Hebre. v. Nam si scirem eum principem esse verū: reus essem eius quod scriptum est Exo. xxii. ⁊ Actuum. xxiii. [principi populi tui ⁊c.] Et ꝙ ita sit ꝙ secūdum literam nō ignorauerat eum esse principem, sed quod mystice modo prędicto loqueretur. Et ita nō mentiebatur sequitur tamen [proculdubio ⁊c. sunt ergo ⁊c.] concludit ex dictis [malum pro malo ad Rom. xi. sed id fiat quod possit prodesse iniurianti. bug. sicut supradiximus. [agēda sunt] quarta pars. vbi ostendit quod sicut patientia cum benevolentia est in animo seruanda erga iniuriantes. Similiter etiam circa illos quos punimus, vel aliqua disciplina castigamus, vel bello molestamus: scilicet vt animo simus parati ab eis perferre cōsimilia, vel maiora, si opus fuerit: ⁊ vt hoc faciamus eis ex dilectione scilicet vt corrigātur ⁊ emendentur. vt. j. e. questio. iiii. ea vindicta: nec est desistendum, ⁊ si illi dolere de tali disciplina videantur [cum inuitis.] multi enim sepe ad bona cogūtur inuiti. vt distin. xlv. ⁊ qui emendat. ⁊ j. e. questio. iiii. displicet. et q. vi. iam vero. bug. [quadam benigna asperitate] ad officiū enim charitatis pertinet alios cum benigna asperitate corrigere dum oportet exemplo Samaritani: vt vulneribus sanciati infundatur cum oleo passionis vinum correctiōis [plectendis] id est percutiendis [amittitur] id est perditur. vt. s. v. questio. v. non omnis. ⁊ c. non osculatur. cum alijs. bugn. [nolit] scilicet malus [ac si per hoc] quinta pars. si terrena ista publica] id est rectorū rei publice. bug. [custodiat] quod pro tanto dicit: quia non semper geruntur bella huiusmodi: vt dicunt Lauren. ⁊ archid. [sed vt] supple. ideo geruntur. archi. [consulatur. Nam cui licentia] id est facultas iniquitatis committende supra. xxi. questio. ii. placuit [eripitur] id est auferetur. [vtilius est ⁊c. quoniam ⁊c.] vnde Boetius. ℣dulto infeliciores sunt mali iniusta impunitate donati: quam iusta vltione puniti. Et ideo melius est talibus vinci, quam non vinci. bugu. [penalis] id est digna pena, vel penam inferens vel puniri digna. [Nam si christiana]. vj. pars [in euangelio] Luce. iii. alia patent.

Laurentius Archid.

Hugutio.

1 ☞ ℣Militare aliquando est sine peccato.
2 ℣Dachabei laudant ꝙ ꝙ lege ⁊ sacris viriliter pugnauerūt.
3 Bellandum non est omni tempore.

Diuisio. 1 **Mi estimare.** Ad idē sequitur hoc c. quod est Augustini ad bonifacium comitem. Summa est in rubro, vel sic, † ꝙ militare quandoq; est sine peccato. Et potest diuidi in. iiii. partes. in prima reprehendit opinionem dicentium neminem posse placere deo in officio militari sine bellandi. Nam dauid et multi alij sancti armis bellicis sunt vsi sine peccato, ⁊ placuerunt. in secunda ostendit ratione, ꝙ in bello nullus debet agere contra deum: cum vires sui corporis susceperit a deo. in. iii. ostendit, ꝙ bellum non debet suscipi: nisi causa necessitatis: vt scilicet pax ⁊ salus acquiratur, vel conseruetur. in. iii. ostendit, ꝙ sicut resistenti bellum infertur: ita victo misericordia debetur: nisi de eius correctione timeatur. ij. ibi, hoc ergo primū. iii. ibi, pacem habere. iiii. ibi, sicut bellatum. Lege ter. ¶ [Noli in his] id est inter bella gerentes [fuit dauid] hic pugnauit contra Goliam. j. Reg. xvii. item precepto domini pugnauit cōtra philisteos. j. Re. xvii. ⁊ multa alia prelia gessit precepto domini. Et nihilominus dauid fidelis et mitis ac sanctus laudatur a domino. ps lxxvii. inueni dauid seruū meum ⁊c. [testimoniam] sibi dominus perhibuit quando dixit inueni virum secūdum cor meū. vt. j. questio. vii. si quis plurium inter bellantes: tempore veteris testamenti multi iusti leguntur: vt Josue, gedeon, ⁊ quāplures sancti reges: de quibus dicitur, ꝙ fecerunt quod rectum erat coram domino, † et sancti ℣dachabei in hoc laudantur, ꝙ pro lege et sacris viriliter pugnauerunt. vt. habet hystoria ℣dachabeorum [centurio] de quo ℣dan. viii. [boc igitur primum]. ij. pars: [contra dominum] eo vtēdo etiam in bello. Et ponit exemplum de seruanda treuga arguendo. Si hostis est seruanda fides cōtra quem pugnatur: multomagis amico, pro quo pugnatur: quasi diceret, non enim actione tue virtutis sine roboris debet frangere treugam factam etiam cum hoste. vnde sequitur [fides] id est treuga, ⁊ cōstantia pacti. bug. [quando promittitur] pro bono ⁊ licito: alias non esset seruanda. vt. xvii. questio. iii. in malis. et. c. innocēs. ⁊ ipse hostis seruat nobis fidem: alias non tenemur ei seruare. xxviii. questio. ii. si infidelis. [Quanto magis amico ⁊c. pacem.] tertia pars. [necessitatis] † sine qua omni tempore cessandum est a bello, sed ea instante omni tempore licite fit bellum. j. e. questio. viii. nulli. bug. [gerit] id est eo animo debet geri. bug. [pacificus] id est pacem desyderās. [ait dominus] ℣dan. v. ℣ dulcis] id est deo placens. bug. [diuina] id est spiritualis [⁊ interior angelorum] id est, qualem habent angeli [sicut bellanti]. iiii. pars. [victoriis] ablatiui casus [capto] scilicet aduersario: contra quem fit bellum [misericordia debetur marime] id est tantum [nō timetur. Nam si timeretur ⁊ desperaretur de eius correctione: non est ei miserendum, vt j. e. q. iii. est iniusta, ⁊. q. v. prodest.

2 Bellum non debet inferri inconsulto principe.
3 Bellum ex pluribus causis potest esse licitum.
4 Vasalli non tenētur obedire domino excommunicato in excommunicatione permanenti.

Hugutio. 3 ☞ Bellum quare geratur.

Quid culpatur. Ad idem est hoc. c. ꝙ est augustini. xxi. contra Faustū. c. lxxiii. Summa reprehendit manicheos, qui bella inculpabant: ꝙ ibi cōtingebat homines mori. Et diuiditur in. iii. partes. in prima ostendit ꝙ bellum non debet culpari: quia ibi mouentur homines, sed est culpandum, si fiat mala intentione, ⁊ ex iniusta causa: scilicet animo nocendi. vel dominandi, vel crudelitatem ⁊ huiusmodi exercendi. in. ii. ostendit, ꝙ sepe bellū sumitur ex inspiratione diuina, vel precepto principis propter mala puniēda, ⁊ tale bellum est licitū, ꝙ probat tam autoritate christi: ꝙ beati Jo. baptiste. in. iii. parte ostēdit, ꝙ autoritas suscipiendi belli sic penes principes consistit. in. iii. ostēdit ꝙ sub principe malo: etiā in bello illicito homo iustus potest bellare: sine peccato de precepto illius: dummodo mē non sit illud ꝙ precipitur contra deum, vel saltem sit dubiū, an sit vel nō sit contra deum. ij. ibi, sine deo sine alio. iii. ibi, ordo autē ille. iiii. ibi, si humana. Lege. ¶ [Quid culpatur dicebant manichei heretici, ꝙ bellare erat mortale peccatū: quia ibi moriuntur homines, contra quos loquitur hic beatus Augusti. quādoq; morituri] etiam si nullum bellum fierer. Statutum est enim hominibus semel mori. ad Hebre. ix. ⁊ ad Ro. v. per vnum intrauit mors in omnes [in pace.] † Ad hoc enim bellum geritur, vt par habeatur: vt dicit August. s. habetur in preceden ti. c. noli. Et idem dicit Tullius lib. de officiis. c. v. bella suscipēda sunt ob causam: vt in pace vinatur sine iniuria. [cumidorum]. i. superborum [vel timidorum]. i. vitiosum: non fortium, non virtuosorū: nec religiosorum, sed eorū qui et legis dei, ⁊ sanctorum actibus aduersantur, prosequitur ea, que in bello sunt culpanda que sunt quinq; primū est [nocendi cupiditas] qui enim bellat: principalius vt proximo noceat: et non vt prosit, ⁊ ad pacem reducat: talis merito reprehenditur agēs cōtra charitatē. vnde militibus Joannes Luce. iii. ait. Neminē concutiatis. secūdū est [vlciscendi crudelitas]. i. crudelis ⁊ vitiosa libido se vindicandi: talis merito culpatur qz intendit potius vindictā, ꝙ emendam, seu pacem. Ezech. xxv. pro eo quod fecit vltionē, vt se vindicaret peccauit delinquens. tertium est implacabilitas cum ait [implacatus.] merito enim inculpatur impacatus: quia dum bella gerit, pre ira senit: nec iustū videt sic turbatus: nec clementie māsuetudinem nouit. vnde impacatus animus fini belli qui est pax: inimicatur. iiii. est [feritas bellādi] ferus enim animus absq; ratione nō prenidet pericula. Et ita superbe rebellare cōtendit: hoc peccato punitus ad mortē fuit absalon, qui incredibili feritate regi dauid patri suo rebellauit cum armis in bello. ij. Re. xv. quintū est [libido dominandi] hac libidine mot⁹ Alexander aliena regna expugnās occupauit: de quo habet j. ℣dachabeorū. j. hec autē ⁊ quecūq; alia similia in bello culpantur, sed bella que iuste ⁊ virtuose gerūtur non culpātur [sine deo.] secunda pars. [deo iubente] per diuinam inspirationē. j. e. q. v. si nō licet [imperio]. i. imperatore, vel alia persona legitima iurisdictionē indicēdi bellū habēte [ab omnibus militibus bonis ordine]. i. statu, dispositione, et gradu [iubere. si sint principes, vel alia persona, que habeat potestatē indicendi bellum. bug. † quia inconsulto principe armorum vsus nō conceditur. C. vt armorū vsus. l. j. Archidiaconus. [obedire] si sint subiecti: qui in suscipiendo bello tenentur obedire suis maiorib⁹ [. vt ipse ordo] in quo sunt: in alio ordine

Diuisio.

Exponit literam.

Tullius.

Archid.

ordine sunt qui bellum debent indicere, et in alio qui in suscipiendo bellum tenentur obedire. vnde dicit testimonium Jo. Luce. iii. [neminem ⁊c.] s. e. paratus. [⁊ christus.] inducit testimonium christi. [tributa.] ℣datth. xxii. [ordo]. iii. pars. [naturalis] id est ductu rationis institutus, vel naturalis, id est secundum cursum consuetum rerum mundanarum obseruari in bellis, paci accommodatus: quia pro pace acquirenda vel conseruāda debet fieri bellum. [poscit] id est petit. [penes principes] id est imperatores, ⁊ reges, ⁊ alios principes, qui ab imperatore vel rege habent potestatem indicendi bellum. hug. vtrum autem papa habeat potestatem indicēdi bellum. j. videbitur. ea. q. viij. igitur [si humana.] non diuina. Hugu.

Hugutio.

3 Nota † quod bellum potest esse licitum ex causa: quia ille contra quem queritur est dignus fatigari: et idem bellum potest esse licitum ex animo inferentis: puta, si faciat illud ex cupiditate, vel libidine dominādi, ⁊ huiusmodi. Et in tali bello illicito ex parte inferentis potest iuste bellare vir iustus sub inquo rege suo: secundum tamen modum qui sequitur [si quod sibi iubetur ⁊c.] sed si bellum omnino est iniustū nullus subditus tunc tenetur obedire domino suo precipienti in tali bello pugnare. vt. xi. q. iij. qui resistit. ⁊. c. Julianus. hugu. [potestatem] id est prelationem. hugu. [iubente] id est approbante si bona est. vij. q. j. suggestum. ⁊. viij. q. j. si ergo. archid. [finēte] id est, permittente si malus est, permittit enim deus regnare propter peccata populi. [sacrilego.] † non tamen excommunicato: quia tunc non tenetur ei obedire, quādiu in excommunicatione persistit imo iure videtur absolutus ab eius fidelitate. extra de penis. grauem. ⁊. xv. q. vj. iuratos milites. [militet] in bello licito. [saltem] ex causa. vnde sequitur [si vice] id est causa pacis [seruans ordinem] bellandi: quasi diceret si causa pacis acquirende, vel conseruande bellet tunc [quod si iubetur. ⁊c.] dato quod apud regem sit iniquitas in imperando: quia animo imperat.

Archid. 1

4

1 ☞ Hostes an liceat depredari in bello iusto.
2 Hastiari quid dicatur.

Diuisio. **Militare.** Ad idem est hoc. c. quod est eiusdē augustini de verbis domini. Summa est in rubro. Et potest diuidi hoc capitulum in quatuor partes. in prima ostendit quod militare quandoq; est peccatum ⁊ quandoq; non. in. ij. ostendit, quod militibus stipendia sunt constituta. in. iij. probat, quod militare quandoque non sit peccatum autoritate christi et beati Joannis. in. iii. ostendit, ꝙ nomine militie intelligitur exercitium cuiuslibet. ij. ibi, propter eam causam. iii. ibi, item dominus. iiii. ibi, sic autem. Lege text. ¶ [℣dilitare.] sic3 quoddam: cum scilicet militatur ex iusta causa, vt causa acquirendi pacem peccatum autē est militare cum principaliter fit ex auaritia causa depredandi ⁊ concutiendi proximum propter predam. Surgit hic questio. † vtrū liceat in iusto bello depredari hostes. Et videtur, quod non ex presenti text. ¶ In oppositum videtur. j. e. q. viij. ⁊ prīdem, ⁊ distinc. lxi. quid prodest. Respondetur iuxta hug. quod in hoc versicu. non remouent depredationem hostium, sed dicit quod hac intentione, ⁊ hac causa non militandum. [propterea enim]. ij. pars. Non enim preda debet esse causa militandi. sed pax, ⁊ quies ecclesie [nec ratio. p.] vt potestariam aut regimen aliquod [gerere] id est administrare, recte ⁊ iuste. hug. [ratio] id est hac de causa, hac intentione: hoc animo [sumptus] necessarius [queritur] a milite, ex quo stipendium non est ei constitutum [crassetur] id est impinguetur rapiendo ⁊ spoliando homines. hu.

Exponit literam.

Questio. 1 Opponit et Respondet.

Hugutio. 2

Augustin.

† Hastiari enim est crudeliter agere, insprobe in alios seuire: alia inuadere, vt in hoc cap. [item dominus]. iij. pars [reddite.] ℣datth. xxii. deo decimas, primitias victimas. [⁊ latriam] id est cultum soli deo debitum [⁊ que sunt cesari. ⁊c.] id est tributum, penam debitam, seruitutem homini debitam. hu. dicit enim super hoc versic. Augustinus, ad hoc enim tributa prestantur: vt propter bella necessaria stipendium militi prebeatur [ferēdum est] licet quod dominus preceperit subiecto videatur onerosum: vt distin. xix. in memoriam. [exactores] id est milites, qui non sunt contenti suis stipendijs iniuste, et per violentiam exigunt, ex torquent ab alijs, ⁊ bellum quod poterat esse licitum ex auaritia fit illicitum. [item recte rogauerūt.] Luce. iij. [quid faciemus] vt scilicet in officio nostro: scilicet militie, possimus saluari. hug. [neminem cōcutiatis] id est aliquem non grauetis vltra debitum [exigendo, calumniam] id est nec calumniose crimen imponendo: vt auferatis ex torto: que atis. lxxxvi. distinc. non satis. hug. [stipendijs] vobis assignatis a re publica [sic autem]. iij. pars. [sic autem.]

Causa.

scilicet vt neminē concutiat: nec calumniam faciat. sed sit contentus suo stipendio. hug. [cognoscere se] id est ita suo officio se habere. hu. [qui militat] id est aliquod officium exercet sub alio, vel super interpretationem, ⁊ intellectum qui armata ⁊c. [si quis] siue clericus, siue miles. [militie sue] scilicet sui officij: siue professionis, siue facultatis. hugu. [dignitatis.] id est officij professionis. vnde clerici ratione sui officij dicuntur habere suam militiam, ⁊ militare in suo officio, ⁊ esse christi milites. vt distinct. I. clericum. ⁊ distinctio. liii. c. j. hugu. [militibus.] scilicet officialibus: sicut protectores sunt, ac rectores [quicunq; amplius querit] scilicet per calumniam, vel concussionē, vel alio iniusto modo, ⁊ intelligitur querit cum effectu: scilicet ita quod accipiat. vt. j. questio. viij. sancimus [calumniator.] id est falsus criminator: vt sic aliquid extorqueat. hugu. [concussor.] hic punitur in quadruplum: sicut dictum est distinc. xviij. quoniam quidem. ⁊. j. quest. j. iubemus. hugu. [Joan. sententia] Luce. iii.

1 ☞ Bella licita que dicantur.

Apud veros. Ad idem est hoc. c. augustini de diuersis ecclesie obseruationibus. Summa, † q bella illa sunt licita, que iusta causa fiunt: vt pro pace acquirenda vel conseruāda. breue est. Lege. ¶ [Apud pacata] id est promissa, vel pacata pro pace, ⁊ quiete acquirenda ⁊ conseruanda facta, [que non cupiditate] nocendi, vel dominandi, vel aliena rapiendi aut crudelitate vlciscendi. hug. [vt mali ⁊c.] distinct. iii. facte sunt leges, id est potestates institute ⁊ pene. hug. ⁊. j. e. quest. v. lex. ⁊. c. non frustra. ⁊ in proemio decre. rex pacificus. hug. ⁊ archid.

Exponit literam.

Sanna laus. Ad idem est hoc cap. quod est beati Gregorij in registro. Summa est in rubro. Casus est. Gregorius deputauerat ad custodiam ciuitatis Neapolitane constantinū tribunum: cui milites Neapolitani denote obediērunt. Scribit igitur eis Gregorius, ⁊ commendat eos: de tali obedientia, ⁊ admonet eos, ⁊ exhortatur, vt sicut bene fecerunt, perseuerent in tali obedientia: vt per eorum vigil antiam augmentetur quod alias ⁊ bene gestum est ab eis: ⁊ sic patet quasi tota litera. Lege text. ¶ [Summa. vtiliter] scilicet secundum deum alias non est obediendum. vt. xj. q. iij. non semper [epistolis nostris] id est nostris quas primo eis miserat, vt reciperent eum pro suo custode ⁊ gubernatore. hu. [vri.] pro ut [dominorum imperatorum dominorum] scilicet suorum subditorum, id est principum, qui tunc temporis regnabant in ciuitate Neapolitana. hug.

Casus.

Exponit literam.

Ex omnibus. ℣. est, in quo Gratianus conclusionem propositam dicens, ꝙ militare non est peccatum semper, sed quandoq; est licitum ⁊ bonum: ⁊ quandoq; malum ⁊ illicitum: sicut patet ex dictis supra. secundo respondendo ad argumenta que inducta sunt de preceptis patientie respōdet, quod in preparatione cordis nō in ostentatione corporis obseruandi sunt.

¶ Questio. ij.

Quod autem. Hic intitulatur secunda questio: i qua queritur, quid sit bellum iustum: ⁊ quid iniustum, ad quam respondet per duo sequentia capitula.

1 ☞ Bellum vt sit iustum plura requiruntur.
2 Iniuriam an liceat repellere per aliquod bellum particulare sine licentia principis.
3 Rem iam ablatam vel inuasam an liceat recuperare per bellum per violentiam propria autoritate.
4 Bellum potest esse licitum ex vna parte ⁊ non ex alia.
5 Judex dictus est a iusto.

Iustum bellum. Primum capitulum per quod respondet prefate questioni est hoc, ⁊ est beati Isidori, xviii. lib. etymologiarum. Summa est quid dicatur iustum bellum. Et diuiditur in duas partes. in prima ostendit quid sit iustum bellum. in secunda vnde dicatur iudex. secunda ibi, iudex dictus est. Lege. ¶ [Justum] pro plenior intelligentia huius quod sit iustum bellum. Est notandum iuxta sanctum Tho. in secunda secūde ⁊ Alexandrū

Diuisio.

Exponit literam.

S. T. bonū. Aller. debet.

de halis in.iij. †Ad bellum iustum requiruntur plura.primū est autoritas p̄incipis:cuius mandato bellum est gerendum ⁊ hoc tangitur in hoc.c.cum dicitur.[ex edicto] id est ex autoritate p̄incipis secularis:siue ecclesiastici penes quem consistit autoritas indicendi. Non enim pertinet ad personā p̄natam bellum mouere:quia potest ius suum in iudicio superioris p̄sequi. Similiter etiam quia conuocare multitudinē quod in bellis oportet fieri, non pertinet ad p̄natam personam: cum autem cura rei publice cōmissa sit p̄cipibus,ad eos pertinet rem publicam ciuitatis siue regni vel p̄uincie sibi subdite tueri:⁊ sicut licite defendunt eam materiali gladio cōtra interiores quidem perturbatores:siue domesticos dum malefactores puniunt.secundū illud Rom.v.Non sine causa gladium portat,minister enim dei est in iram ei qui male agit: ita etiam gladio bellico ad eos pertinet rem publicā tueri ab exterioribus hostibus. vnde et p̄cipibus dicitur. Eripite pauperem ⁊ egenum de manu peccatoris liberate. vnde Augustinus contra faustum et habetur.ℭ.e.q.i.c. quid culpatur. ordo naturalis mortalium paci accommodatus hoc poscit: vt suscipiendi belli autoritas atq; consilium penes p̄cipes sit:dicit autem Hulielmus, quod etiam sufficit autoritas inferiorum dignitatum ad defensionem sibi subditorum:quando aliquis alias per iudicem seimuare nō potest. ℭ Circa hoc p̄mum queritur,† vtrum sine p̄cipis autoritate per alios quod particulare bellum liceat iniuriam repellere. Respōdetur quod de iure naturali potest quilibet vim vi repellere:dūtamen incontinēti,⁊ cum moderamine inculpate tutele.id est tutela illa sit moderata,⁊ sine culpa:⁊ nec fit ad sumendā vindictam sed ad iniuriam p̄opulsandam.extra de homic.significasti.circa finem.⁊.j.questio.iij.non inferenda.⁊ cap.vlt. Et quidem si vis sine iniuriā fit in p̄sona:tunc vis potest repelli p̄inquam sit illicita. Nam licitum est occidere insidiantē,⁊ eum qui vult occidere:si aliter nō potest quis euadere manus eius.ff.ad.l.aquil.l.scientiam.§.qui cum aliter. Si autem vis inferatur in rebus:tunc etiam ⁊ illatam ⁊ inferentem licitum est repellere,sed potius illatam dumtamen incontinenti,id est quam cito scit vim illatam p̄inquam diuertat ad aliū actū. extra de resti.spo.olim causam.⁊ in p̄alleg.c.significasti.Ad ista tamen nemo tenetur:imo perfectius esset remittere iuxta illud Matt.v.si quis te percusserit ꝛc. ℭ Secundo queritur, †vtrum per bellum vel violentiam liceat p̄pria autoritate rem iam ablatā vel inuasam recuperare. Respondetur secundum Innocen.⁊ Hostien.q̄ si hoc fiat incontinenti certe licet. Si vero ex interuallo non licet: imo debet adiri iudex raptoris,⁊ eius autoritate recuperari. Nam si quis p̄pria autoritate violenter raperet:⁊ etiam rem suam cadit a iure suo, ⁊ perdit eam:nisi forte non possit per iudicem eam consequi. vt no.dist.j.ius gentium. ℭ Secundum quod requiritur ad iustum bellum ⁊ etiam ex parte indicentis bellum est,q̄ sit recta intentio:siue iustus affectus quo moueatur ad indicendū bellum:vt scilicet sit ad bonum p̄mouendum,malum vitandum,vt non ex odio vel huiusmodi sed p̄opter pacē:p̄opter iustitiam,⁊ charitatem.vt.ℭ.e.questio.j.quid culpatur.⁊ cap. militare.⁊.c.apud. ℭ Tertium quod requiritur ad iustū bellum est,q̄ causa sit iusta,primo ex parte eius contra quem pugnatur:vt scilicet illi qui impugnantur p̄opter aliquam culpam impugnationem ⁊ persecutionem mereātur. vnde Augustinus in lib.questionum.iusta bella solent diffiniri que vlciscuntur iniurias: sic gens vel ciuitas plectenda est, vel que vindicare neglexit quod a suis improbe factum est,vel reddere quod per iniuriam ablatum est.j.e.q.dominus.vnde Inn. dicit.extra de restitu.spo.in.c.olim q̄ vna sola causa legitima belli est contumacia iniuste resistentis. Ecce meritum.secūdo ex parte eius p̄o quo pugnatur:vt scilicet ea causa sit scilicet subleuatio bonorum, ⁊ coerttio malorū:scilicet pax omniū, quod tangit Augustinus.in.c.apud.ℭ.e.questio.j. ℭ Quarto ex parte p̄sone peragentis bellum requiruntur duo: vt dicit Alexander de halis. primum est recta intentio: vt non p̄opter p̄edam ꝛc.ℭ.q.j.militare.nō est delictum sed p̄opter p̄edam peccatum est ꝛc. secundum est debita conditio vt nō sit p̄sona clericalis.vnde.j.e.questio.viij.c.nimirum. secularem militiā exercere ꝛc.terrene potestatis est.⁊ in.c.quicunq; ex clero:dicit concilium Meldense.Quicunq; ex clero videntur esse arma militaria non assumant ꝛc. Existis potestis elicere corollarie,† q̄ aliquādo bellum erit licitum ex vna parte, ⁊ nō ex alia;vt scilicet ex parte inferentis, vt cum ille iuste infert,⁊ non ex parte patientis cum ille non meretur sic pati,sed p̄sumitur ex aliquibus mereri:aliquando econuerso, vt fuit bellum absalon contra patrem suum dauid: ille enim iniuste inferebat,sed iste sic pati meretur.Et similis distinctio potest haberi ex aljs partibus sicut Hugu.deducit.Sed q̄ manifeste hoc videt qui intelligens est,nō p̄osequimur alia membra. [Ex rebus abbatis] manifeste.[repetendis] per superiorem sententiam. Et dic ab illis,a quibus aliter rationem habere non possumus[aut p̄opulsando:um] res nostras ⁊ inuadentium.vel nos impugnantium[iudex.]Secunda pars † dictus est iudex a iusto. vnde philosophus.v.ethicorum.dicit quod iudex est iustitia animata.[disceptet]id est iudicet. [Non est autem iudex]de merito vite vel scilicet bonus:vt no.extra de verbo.signifi.fonus.ver.iudex[si non est in eo iustitia]id est si non reddit vnicuiq; ius suum,vel non exercet officium iudicis.vnde non potest veraciter dici rex qui nescit se regere.ij.q.j.scelus ꝛc.

Augustī.

Hulielmus.

Questio.

2 Respondet.

Scēa ḡstio.

3 Respondet. Innocen.

Augustī.

Innocen.

Alex.de hal.

4

☞ Jnsidiꝰ an liceat vti in bellis.
1 Jnsidie ordinantur ad fallendum homines dupliciter.
2 Bellum geritur iustum duobus modis.

Domine deus noster. Ad idē est hoc.c.quod est Augustini in libro questionum Josue.Summa est,q̄ in bellis iustis licitū est insidiꝰ vti. Et potest diuidi in duas partes. in p̄ima ostendit exemplo Jesu naue, q̄ liceat vti iniusto bello insidiꝰ contra hostes.in secunda ostendit q̄ sit iustum bellum.secunda ibi, iusta autem. ℭ Pro plenior intelligentia huius capituli. Queritur,† vtrū liceat in bellis vti insidiꝰ. Et videtur quod non.Primo sic habetur Deut.xvj.iuste quod iustum est exequeris,sed insidie sunt fraudes quedam ad iustitiam videtur pertinere. ergo iustum bellum non est agendum cum fraude siue insidiꝰ. ℭ Secundo sic:insidie et fraudes fidelitati videntur opponi:cum ergo fides vt dicit Augustinus ad bonifacium etiam hosti seruanda est.ergo non videtur quod contra hostes insidiꝰ sit vtendum. ℭ Tertio dicit nulli hominū est mentiendum,vt dicit Augustinus lib.cōtra mendacium. ergo fraude ⁊ insidiꝰ non est vtendum etiam contra hostes. ℭ Quarto sic.Matt.vij.dicitur que vultis vt faciant vobis homines ⁊ vos facite illis ⁊ hoc observandum est ad omnes p̄ximos:inimici autem sunt p̄ximi.Cum ergo nullus velit sibi insidias parare;videtur q̄ nullus debeat cum insidiꝰ gerere bella. ℭ In oppositum est.c.p̄sens. Respondeo dicendum iuxta sanctum Thom.in.ij.ij.† quod insidie ordinantur ad fallendum homines:dupliciter autem potest falli homo scilicet ex facto, vel dicto alterius:vno modo ex eo.q̄ ei dicitur falsum vel non seruatur p̄omissum. Et de hoc modo fallendi est consilium q̄ hoc modo nullus debet hostes fallere.Tum quia hic modus fallendi est illicitus,vt enim arguebatur in tertio argumento nulli hominum est mentiendum. Tum quia vt dicit Ambrosius lib.de officiꝰ.sunt quedam iura bellorum ⁊ federa:etiam inter ipsos hostes seruāda.Alio modo potest aliquis falli ex dicto, vel facto nostro:q̄ ei p̄positum aut intellectum non aperimus:de isto modo fallendi licitum est in bello insidiꝰ vti:scilicet occultando eis ea, per que voluimus eos impugnare, vel alia nostra p̄opositaꝫpatet conclusio. Tum quia sic vti insidiꝰ in bellis fuit p̄ceptum dei,qui nihil iniuste agit,aut p̄cipit:vt patet Josue.viij.⁊ in litera ponitur. Tum quia hostibus aperire nostra secreta nō tenemur:quia etiam in doctrina sacra multa sunt occultanda maxime infidelibus,ne irrideant secundum illud Matth.v. Nolite sanctum dare canibus. vnde multomagis ea que ad impugnandū inimicos paramus sunt eis occultanda. vnde inter cetera documenta artis militaris hoc p̄cipue ponitur de occultandis consiliꝰ ne ad hostes perueniāt. hoc patet vt dicit sanctus Thom̄.in li.stratagematum Francorū. Et talis occultatio pertinet ad rationem insidiarum:quibus licitū est vti in bellis iustis. ℭ Ad rationes in oppositum dicēdum est.Ad primam respondetur,primo quod huiusmodi insidie p̄prie non dicuntur fraudes.secundo q̄ insidiꝰ vti in bello iusto non est pugnare iniuste,sed pugnare fraude:hoc est animo fraudulento,id est amore iniquitatis et iniuste pugnare. ℭ Ad secundam respondetur quod fides est seruanda quando p̄mittitur. Et hoc est quod dicit Augustinus. Omnis fraus contra p̄missionem factā hosti est illicita. ℭ Ad tertiam patet responsio ex dictis:quoniam sic in bello vtēdo insidiꝰ vt dictum est non est mentiri alicui. ℭ Ad quartam respondetur quod sic vti insidiꝰ non repugnat ordinate voluntati. Esset enim inordinata voluntas: vt dicit sanctus Tho. si aliquis vellet nihil sibi ab aljs occultari. Et hoc de ista questione. Lege. ℭ [Dominus iesu naue]idē ⁊ Josue dictus est hyg.[iubet] Josue,viij.[insidias hostibus] qui erat in hayn [hinc

Diuisio.

Questio.

Primū arg.

Scām arg.

Tertiū argu.

Quartū ar.

Opponit et Respondet.

Ambrosius.

S. Thom̄.

Ad primum argum.

Ad secūdū.

Ad tertium.

Ad quartū.

Exponit literam.

[hinc ꝛc.]id est ex p̄cepto domini facto Josue.hyg.[hoc] id est insidias ponere [fas est] non enim licet omnibus bella gerere:quia non clericis.distinctio.l.clericum. ⁊.j.eo.questio.viij.clerici.⁊ cap.quicunq;.hugu. [an ex insidiꝰ nihil ad iustitiam patet]quia alias deus qui nihil iniuste agit:non p̄cepisset insidias ponere.[diffiniri]id est dici. [vlciscūtur ꝛc.] autoritate p̄incipis habentis autoritatem indicendi bellum [sit]scilicet per bella[plectenda] id est punienda,vel plectenda,id est impetenda q̄ deus imperat.† Nota hic iuxta hugu. quod duobus modis iustum bellum geritur,p̄cepto scilicet ⁊ permissione,p̄cepto autem dupliciter:scilicet diuino ⁊ humano,diuino vt hic.⁊.j.e.questio.v.si non licet.humano p̄cepto dupliciter:scilicet p̄incipis secularis.vt.ℭ.cap.p̄ozi.et questio.j.quid culpatur,⁊ p̄incipis ecclesiastici:vt.j.e.questio.viij.igitur omni tempore[permissione]id est autoritate legis secularis,⁊ legis canonice: vtraq; enim permittit licite bellū fieri ob tutelam p̄opriū corporis. Quod enim quis facit ob tutelam sui corporis:iure facere estimatur.ff.de iusti.⁊ iure.l. vt vim.hug.[fieri]debeat hac ratione sine peccato:iudei spoliauerunt egyptios de p̄cepto domini.vt.xiiij.questio.v.dixit minister,id est executor.vt.xv.questione prima.nec is.et.j. quest.v.remittuntur.hugu.

2 3

Augustī.

Questio.

1 Opponit in contrarium.

Scēa op.

Respondet.

Prima conclusio.

Cum ergo. ℭ.est.in quo magister Gratianꝰ,ostendit quod iustum bellum dicatur dupliciter:scilicet aut quia a deo imperatur,aut quia autoritate p̄incipis eo iniurie vlciscuntur:querit quomodo a filijs israel iusta bella gerebantur,ad quam questionem respondet per capitulum sequens.

Notandum. Hoc.c.est beati Augustini lib.de questionibus super librum numeri.questio.xliij. Summa est in rubro. Breue est. Lege. ℭ [Notandum cōtra amoreos]hic tangitur historia que tangitur in lib.numerorum,q̄ filij israel miserūt nuntios suos ad regem Seon regem amoreorum:vt eis transitum per patriam suam concederet, quod noluit:imo cum exercitu suo egressus est eis obuiam in deserto, et pugnauit cum eis, ⁊ victus est ab eis et occisus. [innocuus]id est sine damno,⁊ detrimento.[negabatur]filijs israel ab amoreis transitus per viam publicam:qua nemovti p̄hibetur: licet enim transire per agrum alienum: ius tamen non est.sic.ℭ.distinctio.j.cap.ij.ℭ.sic prohibitum:vbi ager debet seruitutem tamē quia transitus est erat necessarius ⁊ p̄cepto eius:cuius est terra ⁊ plenitudo eius p̄ohiberi non debuit.Sic ergo iusta bella fecerunt filij israel contra amoreos: quia eis ingressum siue transitum per viam publicam denegabant:hoc tamen ad iustum bellum gerendum non sufficiebat: nisi quia habeat potestatem indicendi bellum,vel licentiam ab illo,qui talem habet potestatem:filij autem israel hoc fecerunt p̄cepto domini:sicut dictum est[patere] omnibus innocie transeuntibus.hu.

Exponit literam.

1 2 3

Augustī.

Innocen.

Alex.de hal.

4

Secūda conclusio.

Tertia conclusio.

Alex.de hal.

Laurentius. Archid.

Quarta conclusio.

Ps.vij.b.

Exponit literam.

1 2 3

Secūda con clusio.

Tertia conclusio.

Alex.de hal.

Laurentius. Archid.

Quarta con clusio.

Ps.vij.b.

Exponit lite ram.

repugnando,impediendo est conclusio.quod licet hoc modo repellere iniuriam:sicut christus per fugam fecit,⁊ sicut paulus munitus militibus impediuit iudeos:ne ei inferrent iniuriam:nec hoc prohibetur Matthei.v.quia hoc non dicitur p̄oprie resistere. Secundo modo repellitur iniuria repugnando.⁊ hoc dupliciter:scilicet cogente necessitate,⁊ vlciscendi libidine,cogente necessitate est conclusio,q̄ cum alias non potest vitari lesio:nec per fugam,nec per impedimentum absolutum:potest quis vi iniuriam repellere,⁊ hoc flagrante malefitio cum moderamine inculpate tutele:⁊ hoc omnib⁹ tam laicis quam clericis videtur conuenire:licet de clericis Alexander de halis videtur dicere contrarium:dicit autem Bernardus q̄ clericus etiam interficere potest:vt nō interficiatur. ar. extra de furtis.c.iij.dumtamē hoc fiat p̄o sua p̄sona. vnde tante dicit illa decre.extra de homi.suscepimus.interfeciſti te ꝛc.quasi diceret,p̄o alio non,vel rebus temporalibus:secundum Lauren.⁊ archid. imo dicit q̄ qui mortem aliter vitare non valens:hostem suum occidit,vel mutilat inmanerem,mulam irregularitatem incurrit.vt in cle.si furiosus.de homi.Si vero repellatur iniuria vlciscendi libidine est conclusio, quod sic nulli licet iniuriam repellere,vel resistere malo.Et sic intelligitur illud Rom.xij. Non reddentes malum p̄o malo. Et illud ps. Si reddidi retribuentibus mihi mala ꝛc. his habitis dicendum est legendo literam ad ea que inducuntur in litera p̄o alia parte.Lege. ℭ [Quod vero]primū est de fuga christi Matt.ij.item Joan.x.item Matt.xxj.⁊ alia plura.Sed hec exempla nō videntur facere ad p̄opositum quia leuare arma contra iniuriantes licitum est non p̄sone p̄inate:absq; autoritate p̄incipis.vt.ℭ.q.ij.c.iustum. Christus autem licet in veritate rex regum Apocalyp.xix.tamen noluit vti dominio regni temporalis. vnde ait Jo.xviij.regnum meum nō est de hoc mundo. Si enim ex hoc mundo esset regnum meum:ministri mei vtiq; decertarent.non traderer iudeis. Ex quibus verbis patet,† quod christus noluit vti regia mundi potestate,ad quam pertinet decertare,⁊ pugnare contra iniuriantes. Et hoc christus egit. Primo ad ostendendum patiētie ⁊ humilitatis exemplum.vnde cum percuteretur nō maledicebat. Secundo vt pateret quod non inuitus,sed obediens patri voluntarius p̄o nostra salute passionē sustineret. vnde Petro gladium eximenti ait Joan.xviij.mitte gladium tuum in vaginam.Calicem quem dedit mihi pater non vis vt bibam illum.iij.vt p̄obaret,quod p̄inate p̄sone non licet leuare arma absq; autoritate p̄incipis.iiij.vt p̄eberet exemplū perfectis viris,q̄ p̄o loco ⁊ tempore fugere p̄secutores:non est culpabile:cū ipse fugerit,⁊ fugere discipulos p̄cepit.Matt. ix.[item in Esa.]scilicet.xxxvj.c.⁊.iiij.Reg.xvij.sed nec per hoc p̄obatur quin leuare arma contra iniuriantes non liceat si assit potestas,⁊ facultas:quam non habebat Ezechias contra regem assyriorum.vnde rex Ezechias non culpatur quia arma bellica susceperit contra iniuriantes:si adesset resistendi potestas,sed culpatur in hoc,quod volebat leuare arma ⁊ bellare aduersus fortiorem scilicet contra regem assyriorum cum non sit securum bellare cum fortiori se,⁊ potentiori. vnde Salnator dicit Luce.xviij.quis rex iturus committere bellū contra alium regem nonne sedens p̄ius cogitat si possit cum.x. militibus occurrere.qui cum.xx.milibus venit ꝛc. Culpatur etiam quia Ezechias rex potius suam fiduciam ponebat in fragili hominis auxilio:scilicet regis egypti qui respectu assyriorum baculo harundineo comparatur:quam in deo contra illud Hieremie.xviij.malidictus homo qui confidit in homine,⁊ ponit carnem brachium suum quia ps.cxvij. dicitur bonum est confidere in domino,quam confidere in homine:bonum est sperare in domino,quam sperare in p̄incipibus. [legitur]scilicet Actuum.iij.[⁊ apostolus].j.ad Tim.vj. quare non magis iniuriam.hec exempla conueniunt perfectis ⁊ p̄natis p̄sonis sed sicut iudicia facere non p̄ohibetur p̄incipibus ⁊ iudicibus in punitione malorum quia ad hoc est minister dei gladium portans.ad Rom.xiij.sic p̄incipi nō p̄ohibetur armis suorum iniurias p̄opulsare.[Esca.]hoc dicit apostolus.j.ad Corint.viij.[malum sit]apostolus ad Rom. xj.dicit enim nō reddentes malum p̄o malo.[a] Et recte cum a iudex aut p̄inceps punit malefactorem non reddit malum, sed bonum ⁊ iustum melius est malefactori saltem rei publice quod malus puniatur,quam si non puniretur, quod per sequens capitulum probatur.

2 a

1 ☞ Boni an possint reddere malum p̄o malo.
2 Lex talionis an fuerit retractata per euangelium.

Ex differentie. Hoc.c.est Augustini super ps.cviij. Summa est in rubro.Et diuiditur in tres partes.in p̄ima

ℭ Pro malo.malum an quis debeat facere ꝓtextu boni vide pe.de.an.l.c. non magnu.4.ne cler. vel mon.

Diuisio.

ponit differentias retributionum conuenientes bonis. in secunda differentias retributionum conuenientes malis. in. iij. differentias retributionum conuenientes mediocribus. ij. ibi, non reddere bona. iij. ibi, reddere bona. Lege. ¶ [Lex. reddere bona pro malis.] ista est prima differentia, et pertinet ad perfectos, quibus dominus ait Matth. v. diligite inimicos vestros, benefacite &c. secunda differentia est. [Non reddere malum pro malo] hoc autem quamuis non sit tante charitatis: sicut pro malo reddere bonum. Et ideo dicit quod [prius melius, est] tamen magne bonitatis est. vnde perfectis dicitur prima Petri. iiij. non reddentes malum pro malo: nec maledictum pro maledicto. Contra hec duo ponuntur alia duo, que sunt plena ingratitudine & malitia. primum est, quod est. iij. differentia. [Non reddere bonum pro bonis] quod est pessime ingratitudinis Eccl. xxix. gratiam benefactoris ne obliuiscaris: secundum est quod est quarta differentia est deterius omnibus est [reddere malu pro bonis] quod est maxime ingratitudinis. Et de his conqueritur dominus per prophetā Ps. xxxiij. Retribuebant mihi mala pro bonis &c. deinde ponuntur duo media: quorum primum est & est quinta differentia [reddere bona pro bonis] quod exigit iustitia naturalis, que omnes tam fideles quam infideles vtentes iudicio rationis naturalis constringit. vnde ethici hoc faciunt Luce vj. secundū est & est. vj. differentia [reddere malum pro malo] quod est deterius et inferius primo. ¶ Sed surgit questio, † quomodo potest conuenire bonis: scilicet reddere malū pro malo. Respondetur quod potest conuenire imperfectis: quia tales possunt in iudicio conqueri de malo, & damno eis illato: cum hoc sit officium iustitie exigi potest sine peccato: & sic per officium iudicis reddunt malum pene, pro malo culpe, absq; peccato dum hoc fiat absq; appetitu vindicte & auaritie, & absq; odio, & rancore: alias reddere malū pro malo esset peccatum & conuenit malis & nō bonis. vnde apostolus. j. ad Ti. v. videte ne quis alicui malū pro malo reddat [christus.] Matt. v. & Luce. vj. Non reprehendit eos qui diligentes se diligunt aut eis benefaciunt, qui eis benefecerunt vel faciunt q hoc virtus iustitie & gratitudinis exposcunt. vnde philosophus. v. ethicorum, dicit quod refamulari oportet ei qui gratiam fecit, sed hoc non sufficit. sed oportet etiam inimicos diligere, vt iustitia nostra superabundet plusquam scribarum & phariseorum. Matth. v. [ethnici] id est gentiles. [vnde lex] supple ne aliquis excederet modum in retributione vlciscendi vel [vnde] id est quia mali volebant excedere modum vltionis. [Lex mosaica] Leuitici. xxiij. [statuit modum] id est, formam, vel terminum [oculum] supple amittat, vel reddat.

2 [pro oculo] alteri ablato. hic surgit questio, † vtrum lex ista talionis per hoc quod sequitur in euangelio. Matth. v. Ego autem dico vobis, non resistere malo fuerit retractatum: si sic sequitur peccant iudices seculares, qui oculū pro oculo eruūt & animam pro anima interficiunt. Si vero non retractatur quomodo ergo, lex impletur. Respondetur iuxta Alexandrū quod lex talionis retractatur quantum ad priuatam personam, sed non quantum ad iudicem: priuata enim persona si vindictam expeteret malum pro malo redderet: vt dicit hic Augustinus, iudex vero non, sed amore iustitie iustum redderet pro iniusto [iniustorum] id est iniuste hoc exigētium: quia scilicet amore vindicte, non amore iustitie [iustitia est] id est iusta vltio. hoc enim pro iustitia exigebant in testamento veteri hanc iustitiam in testamento veteri ad literam obseruabant: & etiam iniusti. [vitiosa est libido vlciscendi] id est libido hominis expetentis id desyderio vindicte, & se vlciscendi. & s. quest. j. quid culpatur [ad iudicem] cuius autoritate vindicte sunt inferende, & qui aliter facit, non erit sine pena. xxj. questio. vj. placuit. hugu. [discernere] vtrum aliquis sit puniendus [expetere] id est quantum pertineat ad bonum hominē expetere vt aliquis puniatur archidiaconus. Sed hug. exponit sic. [expetere sibi] id est sua autoritate sumere pro se, quod non licet. j. questio. v. de occidendis. Nam & si iudex ipse alicui penam infligit pro propria iniuria: nunquam tamē pro vltione iniurie, sed solo intuitu iustitie facere debet hic scilicet bonus homo si sua autoritate vindictam sumet pro se malum redderet: iudex vero qui facit iustitiam non reddet malum pro malo. Notat hic hugu. quod pena quandoq; dicitur bonum: quia a deo est & eius opus. Quandoq; dicitur bonū: quia malum coheret & punit: quandoq; dicitur bonum, id est iuste inflicta ab eo qui habet ius infligendi illi cui merito infligitur. item pena quandoq; dicitur malum, id est non iocunda non delectabilis. Quandoq; dicitur malum, id est non iuste inflicta: sit ab eo ad quem non pertinet quamuis ille sit cui merito sit infligenda sic [hic malum] id est penam iniuste inflictam: quia nihil ad eum [pro malo inflicto] vel illato, vel pro peccato in ipso commisso. [iustum] id est penam iustam, & iuste inflictam: quia ab eo infligitur, qui habet ius infligendi, & illi quem iustum est puniri Hugu. [pro iniusto] id est pro peccato. [in alium commissum] quod etiam iudex deus facit: scilicet reddit bonum pro malo, id est penam pro peccato: reddit enim vnicuiq; iuxta opera sua. ps. lxxj. & hieremie. xxj. Tu autem domine sabaoth, qui iuste &c.

Exponit literam. Laurentius. Exponit literam. Diuisio. Exponit literam. Exponit literam. Diuisio.

Item ab alio. ſ. est, in quo magister probat illam propositionem, quod illud quod petendum non est prestari non debet falsam esse: et hoc respicit finem precedentis capituli: secundum Laurentiū. Et adducit aliqua exempla. primum est de capto [capto] prefertim si sit captus iniuste [offeruntur] ab ipso capto, vel ab alio pro eo. item aliud exemplum. [vasa sacra prestantur] vt. xij. questio. j. & sacrorum. Sed intellige fracta & conflata. Hugu. [sic postuletur] a perfecto, vel a quolibet cum scandalo [prestantur] a iudice [postulatio] vindicte [eius] scilicet iudicis [non vsquequaq;] iniusta probetur dans autem solutionem dicit, quod aliud est &c. quasi diceret, si quis postulat iniuriā repelli: nec licet sibi in voluptatibus carnis viuere, damnabile est. Si vero id postulat, vt malorum audacia refrenetur, vtvtilitas omnis & pax seruetur, id postulare est vtile, & honestum: & hoc probat duobus exemplis. primū est de filiis israel [sicut israelite] hi tempore ezechie gerētes auxilium egyptiorum quorum virtute putabant se posse resistere regi assyriorum, & euadere eius seruitutē. iiij. Reg. xviij. & Esaie. xxxviij. [da nobis.] ps. lix. [item hi in curribus] ps. xix. patet litera [dissimulare] id est negligere, spernere, nolle, petere [hinc de Paulo] exemplum adducit secundum Paulum a iudice pet̄ auxilium contra suos persecutores. Actuum. xxj. et. xxij. ex quo patet, quod recurrere ad iudicem contra iniuriantes, vt innocentes non pereant: & communi vtilitati non seruiant est licitum, & iustum [in euangelio] Joan. x. ille nō agit vt bonus pastor, qui ad tuitionem ecclesie non refugit [ad presidium christianorum] ecclesia licite petit auxilium ab imperatore, ad sui defensionē, quod probat Gratianus per sequentia capitula.

Diuisio. Exponit literam.

Maximus. Hoc capitulum scribit Augustinus, ad bonifacium. Summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes. in prima laudatur episcopus maximus, qui pro defensione ecclesie sue quesiuit auxilium ab imperatore. in secunda iustificat illam diligentiam exemplo beati Pauli apostoli. ij. ibi: nec enim apostolus &c. Lege. ¶ [Maximus hostes] scilicet hereticos. stricte, vel omnes generaliter [nō tam vlciscendi causa] id est non tam vlciscendi, sed quod nulli licet. vt j. questio. iiij. inter [sed pro defensione ecclesie] hoc est bonum & laudabile. Hugu. [quod si &c.] patientia illa non est laudabilis, que vergit in iniuriā dei, & fidelium imo est culpabilis negligentia: quia negligit offensam dei vitare. vnde laudatur Matthatias, qui contra polluentes sacra surrexit cum filiis valenter: illo: umq; simplicitas culpatur, qui contra fidei inuasores non se defenderunt primi Machabeorū primo. Non est ergo armis parcendum vbi est necessaria defensio fidei et patrie, ne homo videatur deum tentare. vt. j. e. q. vlti. si nulla. [Paulus consuluit] id est vtiliter prouidit. hug. [ad locum] sanctorum salutis Actuum. xxiij.

Exponit literam.

Nostri. Augustinus scribit ad emericum donatistam. Summa est in rubro. Breue est. Lege. ¶ [Nostri] scilicet catholici: loquitur enim Augustinus ad emericum hereticum ostendens, quod catholici licite petunt vindictam contra hereticos ecclesiam dei persequentes [vestrorū] scilicet hereticorum [vos] id est tu, & quidam alij [facitis] quod tamen facere non debetis, vel facitis, id est sunt inter vos qui talia faciunt Ber. [doletis] id est dicitis vos dolere: iste & quidam alij licet essent heretici, & ecclesiam dei persequerentur: dolebant tamen cum viderent quosdam hereticos: quandoq; nimis crudeliter seuire in catholicos [quod a potestatibus] id est iudicibus [vltionem] id est defensionem petunt [non quia hos] scilicet hereticos [catholici persequantur] quia hoc non faciunt, vt eos persequantur sed causa defensionis sui, & ecclesie.

Diuisio.

Pro membris. Ad idem est hoc capitulū, quod est beati Augustini, cōtra petilianum. Summa est, quod p ecclesia licite quis pugnat. Et diuiditur in duas partes. in prima ostendit, quod quicunq; armantur contra heretic

be reticos: debēt hoc facere eo animo quo Petrus ad arma prosiliit. In secunda parte assignat differentiam inter persecutionem catholicorum contra hereticos: & persecutionem hereticorum contra catholicos. Et assimilat hereticos malo: qui sumpsit arma contra christum. Et catholicos assimilat Petro qui pro christo arma sumpsit. secunda ibi: sed multum interest. Lege. ¶ [Pro membris] i. fidelibus: quia omnes fideles dicūtur membra christi: & corpus cuius corporis caput est ipse christus. ad Ephe. j. ipsum dedit caput. super omnem ecclesiam. ad Colo. j. ipse est caput corporis ecclesie, & extra de sacra vne. c. cum venissent [adnersus nos] scilicet catholicos hereticos. Hug. [seruiunt milites eo animo] i. zelo domini tantum: non causa vlciscendi propriam iniuriam sicut Petrus fecit. Hug. qui pro corporis defensione gladiū euaginauit & percussit seruum principis. Matthei. xxvj. & Joan. xviij. [sed multum interest] secunda pars. [istorum] scilicet catholicorum [vos similes estis seruo sacerdotis] i. principis sacerdotum. i. malo: cui Petrus abscidit auriculam. Hugu. [quia seuientes &c.] assignat rationem eius: quo dixerat de hereticis: nunc de catholicis sequitur. Isti autem scilicet catholici qui seuiunt aduersus vos: vel qui vobis pro ecclesia resistunt. Hug. [tales sunt] i. talem zelum habentes scilicet tantum zelo dei non causa persequendi seu vlciscendi boc facientes: sicut Petrus. ¶ Hic surgit questio. † Utrum Petrus peccauerit in percutiendo Malcum. Et videtur q non ex presenti litera: in qua commendatur eius factum. ¶ Secundo est gl. super illum locū euangelij. Et ecce vnus ex his qui erant cum iesu: eremit gladium: & percussit seruum principis sacerdotum: scilicet Petrus eodem ardore mentis quo cetera zelatus est: sicut phinees. fieri eodem ardore &c. tunc ex charitate & pcipue quia sequitur in gl. sicut phinees. de quo certum est: q opus fecit charitatis & meritorii. Sed contra videtur. Tum primo vsus est gladio: sicut dicit glo. sine autoritate principis. Tum secūdo quia argutus est a christo: & gl. super Jo. habet sic, quod factum dominus improbat. ¶ Respon. dicit Hug. q verosimiliter Petrus peccauit saltem venialiter. Nam Petrus cū carnali amore hoc fecerit peccauit. vnde dicit Augu. contra Faustum. xxij. ca. lxx. presertim cum tunc esset priuata persona non habens publicam potestatem: vt principes ad quos pertinet aduersarios dei: & ecclesie coercere. ¶ Ad argumenta in oppositum potest dici ad primum de litera presenti: quod commendatur zelus non opus vt dicit Bernar. bisp a. ¶ Ad secundam de glo. super Matthei. respondet Hug. quod referendus est ad naturalem dilectionem: sic eodem ardore quo cetera &c. id est naturali quadam dilectione: qua christum tenerrime diligebat, [ficut phinees] id est, sicut ille charitatis zelo illud fecerat: sic iste boc naturali amore.

Exponit literam. Diuisio. Exponit literam. Exponit literam. Exponit literam. Diuisio. Exponit literam. Laurētius.

Ortitudo. Ad idez est boc. c. q est beati Ambrosij lib. de officijs. Summa est in rubro. breue es. Lege. ¶ [Fortitudo] i. robur corporale bellantium. Hu. [a barbaris] vel ab alijs iniuste impugnantibus. Hug. [infirmos] i. debiles: & impotentes. [a latronibus] quo ipso iure licet occidi autoritate iudicis. vt. j. e. questione. v. cum homo. & C. quando liceat vnicuique sine iudice vindicare se. j. & ij. Hu. & in glos.

Si quis. Ad idem est boc. c. quod est beati Hieronymi super Sophoniam. Summa est in rubro. Breue est. Lege. ¶ [Si quis] scilicet iudex: q non nisi is cui iuris ordine potestas data est: non debet vindicare: vel aliquis ex mādato eius [latronis] in terra [aut pyrate] in mari [enernat] i. debilitat [& infirmos] i. debiles: & impotentes. Hu. [prodest] occasionaliter illis: scilicet latronibus & pyratis. ps. bonus mihi q humiliasti me. Licite ergo propulsatur iniuria.

Questio. Primus argumentum. Secūdū ar. Opponit in contrarium. Scdo opp. Responder. Ad primum argumentū. Ad secūdū.

1 ☞ Persona priuata an possit defensare iniuria.

Non inferenda. Ad idem est boc capitm qd est beati Ambrosij lib. primo de officijs. Summa est. Repellere iniuriaz a socio suo virtutis est. Et potest diuidi in duas partes. In prima ponit quod dictum est. In secunda illud probat exemplo Adoysij: & autoritate Salomonis. secunda ibi: vnde sanctus moyses. Lege. ¶ [Non inferenda] quia nulli est inferenda iniuria. xxij. q. ij. primum. Lauren. Archidia. quia hoc repugnat charitati: qua diligere tenemur proximum. vnde inferre iniuriam peccatum est ad Colo. iij. qui iniuriaz facit: recipiet id: quod iniquē gessit: sed

Augustin⁹. Archid. Augustio.

depellenda a se vel a socio: cū moderamine tamē in culpate tutele. & cū fit vel statim postquā facta est si pōt sine peccato. alias non tenetur. vt. xxij. questione. ij. facit. Hu. & hec est virtus fortitudinis: & iustitie. vnde Ecclesiastici. iiij. Libera eum: qui iniuriam patitur de manu superbi. [vnde sanctus] secunda pars. hec historia ponit Exod. ij. & habes de penitē. distinctio. ij. §. opponitur. [hinc in repellenda iniuria] a socio. Archidia. [exortus est] id est incipit [imbecillis] id est iuuenilis: vel tenere etatis: quia adhuc iuuenis erat multum. Nam cum vidisset moyses hebreum abscondit &c. Exo. ij. In hoc tamen vt dicit Augustinus in. xxij. c. cōtra sanctum pec canit. hoc enim pertinebat ad personam publicā & nō ad priuatam. ¶ Surgit questio† vtrum priuata persona possit socium suum defensare. Respondet q cum sm philosophum viij. ethicorū. amicus sit alter ipse: q censetur eadem persona: sicut quisq; ex amore charitatis tenetur se tueri & saluare in vita: & se defendere cōtra inuasorem cum moderamine inculpate tutele: sic socius amore charitatis tenetur defendere ab iniusto inuasore cum moderamine inculpate tutele: si posset, vt patet per capitula hic assignata. Verū ille qui habet publicam potestatem tenetur defendere etiam cum armis: si oportet: dum tamen speret q possit, persone vero priuate si solo verbo posset hominem liberare: aut etiam facto sine periculo persone sue tenetur. ita tamen q cū moderamine inculpate tutele. vt dicit sanctus Thomas. Sed dicit Guliel mus non credo: q in hoc casu teneatur quis se exponere periculo corporali. Adoyses autez excessit. moderamen: q: percutientem occiderit: quem potuit aliter cohibere: ne percute ret egyptius hebreum: nō ipsum occidendo: sed aliter prohibendo: vnde superexcedens peccauit moyses: q iniurias socij nō tantū depulit: sed intulit occidendo. [Salomon] probat idem autoritate Salomonis Ecclesiastici. iiij. Eripe vi: si iniuste ducit. vt. j. e. q. v. reos. vel supplicatione. si iuste. vt. xliij. q. vj. si res. bi qui. Hu. & in glo.

S. Thom. Guliel mus.

1 ☞ Malum qui potest prohibere: & non prohibet peccat.

Qui potest. Ad idem est boc capitulum quod est Anastasij pape & Damasi pape. Summa est in rubro. Hec eadem verba sunt supra posita. ij. questione. vij. negligere. & distinc lxxiij. errori. & ibi sunt exposita. † Mibi ominus nota quod qui potest prohibere malum: & non prohibet: peccat primo quia agit contra charitatem: non preferuans proximum a malo opere cum possit. Secundo quia negligit bonum proximi: cum iniuria inferatur: quam non vincit cū possit. Tertio quia cum possit & non facit bonum videtur consentire malo: & esse particeps mali operis: & socius delicti.

Augustio.

1 ☞ Correctio malorum quibus prosit.

2 Malum venit multipliciter ex defectu correctionis.

Iustum. Ad idem est boc. c. quod est Calixti pape. Summa est, q indum est delinquentes corrigi: vt ceteri metuz habeant delinquendi: & animabus delinquentium consulatur. Et potest diuidi in tres partes. In prima ponit iustuz esse contemnentes diuina mandata coerceri patrum disciplina. In secunda assignat causam: In tertia ostendit idem per deductionē ad inconueniēs: si cōtrariū fieret. scda ibi: quatenus. tertia ibi: nāsi q abstt. Lege. ¶ Justū est contēnunt mandata] qō nō licet: quoniam maledicti inquit in ps. prophera. qui declinant a mandatis tuis. & Mat. xix. Si vis ad vitā ingredi: serua mādata, q etiā nulli licet diuina cōtēnere mandata. di. x. Mōlicet paternis: q fieri nō debet. xj. di. c. vlti. Aug. tales, a testimonio & ab accusatione remouenē. vt ij. q. vij. alieni. Hu. [seueritatibus] vt. xxv. q. j. nulli. & c. violatores. Hu. & extra de elect. cū in cunctis. Archidia. [quatenus] scda pars. [timeant] vt. ij. q. vij. quapropter. Hu. [seueritatis] exercēde loco & tempore cōgruo. Hu. † Nota q, correctio malorū prodest primo ipsis malis: qui ex penis ipsis cōpellunt cessare a sua malicia. Scdo q: cōz exēplo qui sic penis affligunt alij reuocant a malis ex timore pene. Tertio q: cessantes a malis cōuertunt ad bonū: & operant bonū. Quarto q: qui prius erāt de societate malorū: sunt ex pene seueritate de societate bonorū qbus in bonis actib⁹ cōcordāt bonitatis amplectende. [Ma si q] tertia pars. [desidia] i. negligētia correctiōis[a] est ablatiui casus [nocebit] q: sine discipli na & correctiōe ad illicita declinabūt. Hu. † Sō ex defectu correctionis veniat malū multipliciter patet. primo in exēplo

Diuisio. Exponit literam. Correctionis. quis sit correctionis ordo. vide Pe. de ancha. in. c. qualiter. el. ij. nume. 4. de accusatio.

Heli primi Regum.iij.q2 non coercuit filios suos: declinauerunt ad multa illicita: z ipse meruit audire. Suscitabo aduersus ℞eli omnia: que loquutus sum super domum eius: eo q̄ nouerit indigne agere filios suos: z non corripuit eos: z multa alia exẽpla possunt adduci. vnde nota q̄ cū moyses iecit in terram virgam conuersa est in colubrum. Qui enim hic non corrigitur in fine a serpentibus inferni punietur. ℣Prouerbi.xv. qui increpationes odit morietur. z Ecclesiastici.xix. qui odit correctionem minuetur vita.

1 ☞ Epi possunt exhortari ecclesie defensores vt pugnent.

Exponit literam. **AB imperatoribus.** Ad idem est boc. c. ex concilio carthagineñ. Summa est in rubro: z breue est. Lege. ¶[Ab imperatoribus] quo nomine comprehenduntur omnes etiam reges z principes: z secularis potestates. [presidium] hoc scilicet q̄ sequitur vt defensores. Hug. Et quare est postulandū: scilicet ꝓpter afflictionem pauperū: ad hoc enim z consimilia remouenda sunt principes constituti z eorū est officiuz cōtra talia prouideri. vt.j.e.q.v. regum. z.c. administratores. vnde Esa.j. eis dicit: facite iudicium: subuenite oppresso [cum episcopis] ar. ꝓ epi

1 scopi possunt ipsos ecclesie defensores exhortari vt pugnent. [delegentur].i, fiant. Ber. bispa. Archi.

Ber. bispa. **Ecce.** ℣. est: in quo magister Gratian⁹ ex premissis cōcludit solutionē questionis: dicēs q̄ nonnūquā &c. [qui hoc nō facit] si pōt. z ad hoc inducit cap'm sequēs.

1 ☞ Subditi possunt resistere suo prelato seculari vel ecclesiastico si videant eum contra deum agentem.

Exponit literam. **OStendit.** Capitulum hoc est beati Augustini super ps. lxxx. scilicet Deus stetit. Summa est in rubro. Breue est. Lege ter. ¶[Ostendit propheta] dauid [nec illos] scilicet minores iudeos: de quibus loquitur: qui potuerunt principes arcere ab interfectione christi: z eis non consentire: qō q: non fecerunt peccauerunt. z ideo dicit: nec illos: de peni. dj. periculose. Hug. facit ad hoc. ff. de iure patro. adigere. in pin. [qui permiserūt] taciturnitate sui [principibus] iudeorum cum pro multitudine timerentur: quia multo plures erant minores: ꝓ principes. [Et possent a facto]. i. ab occi-

Augustin⁹. sione christi: quē interfecerūt: z si nō manibus: tamē lingua. vt de peni. di. j. periculose. Augu. Et est ar. † subditos posse resistere suo prelato seculari vel ecclesiastico si videant eū cōtra deum agentem. argu. xj. questione. iij. qui resistit. z.c. iuliannus. qui desinit obuiare fine peccato cōsentit tacendo. vt lxxiij. distinc. consentire. z.c. error. Aug.

¶Questio. iiij.

1 ☞ Vindicta an sit inferēda, ꝓ nō a priuata persona. nu. 4.
2 Vindicatio quando dicatur mala. Et quando bona. nu. 3.
5 Vindicta licite infertur a iudice vel eius auctoritate.

Diuisio. **QUod autem.** Hic incipit quarta questio: qua q̄rit̄ utrum vindicta sit inferenda. hec questio ꝑm aliquos diuiditur in nouez partes. In prima probat magister per. xv. capitula: q̄d̄ sunt pro tempore tolerandi: tamen a socijs cōmonendi salua pace: z a prelatis quantum poterint fine scādalo corrigendi. In secunda ponit: q̄ multa puniebantur in veteri lege: que hodie tolerantur. In tertia loquitur de prescitis z predestinatis. In quarta probat: q̄ vindicta non est inferenda: supple amore vlciscēdi sed tantum amore iustitie. In quinta probat: q̄ peccata semel dimissa veniūt iterū puniēda. In sexta probat: q̄ iudices merentur in correctione subditorum suorum. In septima probat: q̄ iudices oīno mala corrigere debent. In octaua probat magister per quatuor autoritates: q̄ vindicta debet fieri. In nona ostendit q̄d̄ debemus homines ducere ad bonū munusculis: z aliis bonis. secunda ibi: cum in lege. tertia ibi: sicut. quarta ibi: q̄ christus. quinta ibi: si illic. sexta ibi: guillisarius. septima ibi; nimium. octaua ibi: si ea. nona ibi: debet. ¶Pro plenior intelligentia huius partis. Queritur † verū vindicta sit inferenda. Et arguit q̄ sic. Lex talionis de qua dicitur ✠ Matthei. v. dictū est antiquis. Oculū pro oculo &c. cōstituit iustum z equū: sed inferre quod iustum est z equum est licitum. ergo &c. ¶Secundo sic, dicit Augu. contra Faustum. Non peccat qui modus adhibens iustitie vindicare vult. ¶In oppositum arguitur hic per multa capitula. Respondeo dicendū sub diuersis cōclusionibus iuxta Alexandrum de halis: z sanctū Thomā.

Scōm arg. Opponit et Rūder.

2 Prima ꝓ vindicatio est illicita si intētio vindicātis principaliter feratur in malū cui vindicta inferēda est: z ibi requiescat. Ista conclusio probatur iuxta sanctum Tho. in secūda secunde, q̄ sic delectari in malo alterius pertinet ad odium: q̄d̄ repugnat charitati: quia omnes homines debemus diligere: nec excusatur si malum ille intenderit: qui prius maluz iniuste intulit: sicut nec excusatur aliquis ꝙ occidit odientez se. Et sic dicitur Leuiti. xix. Nō queras vltionez: nec memor eris iniurie ciuiū tuorū. z prima Petri. iij. Nō reddētes malus pro malo: nec maledictū pro maledicto. hoc eñ esset vin

Prima cōclusio.

3 cia a malo: quod apostolus prohibet. ad Roma. xij. ✠ Si vero intentio vindicantis feratur ad aliquod bonū: puta ad emendationē peccātis: vel ad correctionē eius: z quietem aliorum z iustitie cōseruationē: z dei honorē. tunc est cōclusio: ꝙ vindicatio licita potest esse aliis circūstantijs obseruatis, que cōclusio patet primo, q̄ talis vindicta est actus: quo iniuria repellitur: bonum z par acquiritur quod est opus charitatis. Secundo quia actus iustitie est licitus z iustus. Sic autē inferre vindictaz est actus iustitie: quia per hoc redditur iniurianti z iniuriato quod debetur, debetur aūt iniuriāti pena: z iniuriato satisfactio. ergo talis vindicta est licita. Tertio patet: quia ꝙ sancti exigunt a deo fieri est iustum z bonum: sed sancti exigunt vindictā fieri de iniuriantibus. Apoc. vj. vindicta sanguinē in stozum: qui effusus est &c. ¶Tertia cōclusio. ✠ Non licet priuate persone vindictaz inferre: aut vel-

Secūda cōclusio.

Tertia conclusio.

4 le vindicari. patet conclusio: cum non habeat iudiciariam potestatem. Iniusta est autem vindicatio que a non habente potestatem iudiciariam infertur. Et ita patet: q̄d̄ peccet cum preter ordinem diuine institutionis vindictam exerceat vsurpando quod dei est. Irē patet cōclusio si libidinoso desyderio banc vindictam appeteret: quia iniuste vellet vindicari. Desyderium autem libidinosum non potest esse: nisi sepsum nimis amando: alium odiendo. ¶Quarta conclusio.

Quarta conclusio.

5 ✠ Vindicta licite infertur a iudice vel eius auctozitate cum ex zelo iustitie z pacis z quietis bonozum infertur. ¶Quinta conclusio. vindicta que infertur ex odio z zelo vltionis z non iustitie etiam iudici non est licita patet de istis duabus conclusionibus. dicit Augusti. super ✠ Matthei. v. capitulo. Non prohibetur vindicta: que fit ad correctionem: sed etiam non conceditur: nisi ei cui potestas data est: z sine ira: vt pater in filium. ¶Ad rationes in oppositum. Ad primam dicendum: quod non est licitum: quod infertur ab eo: qui non habet autoritatem: sicut dictum est. Et hoc modo respondetur ad secundum: quod lex talionis quantum ad iudices qui zelo iustitie punit: secundum banc legem continet iustum. Quantum vero ad priuatam personam: vel que libidine vindicte hoc exerceret contineret iniustum. Et per ea que iam diximus potest responderi ad omnia capitula huiusmodi: quoniam de illo modo secundum quem est dictum: quod nō est inferenda vindicta: intelliguntur omnia capitula que vindicte, illationem prohibent. De modo autem secundum quē diximus: quod licite potest inferri: intelliguntur alia capitula: que vindicte illationem admittunt: vel etiam potest sic distingui aut crimina sunt occulta: aut manifesta. De criminibus occultis non est vindicta inferenda: quo casu intelliguntur omnia capitula que vindicte prohibent illationem. Super manifestis vero criminibus vindicta est inferenda: quo casu intelliguntur omnia capitula: que vindicte illationem fieri precipiunt. [Inferenda] dico dicit Augustio nisi quando multitudo est in scelere: z nisi quando ille qui committit sociam habet multitudinem: ita vt si contra eum inferatur vindicta: magnum scandalum generetur in ecclesia. Tunc enim expedit tolerare: ne cum vnus punitur multi scandalizentur, vt infra eadem questione. cum bonozum malorumque &c.

Ad primum argumentū. Ad secūdū. Augustio.

TOlerandi. Pro parte negatiua inducitur in primis boc. c. quod est beati Augu. de verbis domini: quasi arguēdo mali sunt tolerandi. ergo nō est vindicta inferenda eis. Summa est in rubro. Et pōt diuidi in duas partes. In prima ostēdit: ꝙ mali potius sunt tolerādi: quā recedere ab eis corpozaliter. In secūda exponit: ꝙ recedendū est ab eis spūaliter: q̄d̄ ꝑbat exẽplo prophetarum admonentium nos recedere a malis. secūda ibi, sed spiritualiter. Lege. ¶[Tolerandi]. S. vñ. q. j. suggestum, potius enim quedam mali pro pace ecclesie seruāda tolerādi sunt: quam ab eis corpozaliter discedere:

Diuisio. Exponit literam.

Augustin⁹. discedere: ne maluz scismatis incurramus. vnde idem Augustinus lib. de ciuitate dei. c. ix. dicit: ꝙ propter scādalum: z ne peiora dāna sequantur: preter mittēda: z est correctio: q: Ecclesiastici. iij. dicitur. Omnia tempus habent [sed spiritualiter] secūda pars. spiritualiter enim ab eis est exeundum. i. nō participandum actibus eorū. Recedere quidem spiritualiter est mente reprobare facta eorū: z facere quod pertinet ad correctionem eorū: pro gradu cuiuscūq; z dignitate: z officio cuiuscūq;. iuxta enim qualitatem personarū adhibenda est forma correctionis: aliter enim prelatus debet corrigere delinquentes: q2 increpādo verbis: z verberando: aut alias puniēdo. vt. j. e. questione. forte. Socius vero admonendo vel saltē corde reprobando factuz eius. vt. j. ea. questione. ecce. [salua pace ecclesie] sic: vt scādalū vitet. vbi enim pactis turbatio timetur: super sedendū est correctioni. xj. questione. iij. quādo.

Archidi. Bernard⁹ bispanus. Archidia. z Bernar. bispa. tamē ex boc nō prohibetur quādo iustum z rectū sit: q̄d̄ pro loco z tempore: z ex iustis causis vindicta exerceatur z mali puniant: ne in suis peccatis foueantur. [Nō tāgere vero mala eorū] taetu cordis [est displicere] id est corde nō consentire: non condelectari: sed abominari. [Nō enim prophete] probat ꝙ dicta prophetarum dicentium ꝙ recedēdū sit a malis: ita sint intelligenda: sicut dictum est: nō de recessu corpozali sed spirituali: ex eo ꝙ ppheteipsi ita exhortātes populū vbi boni multis malis sunt admisti [dimittebant] corpozaliter [sed inter eos habitabāt] vnū templum [ad orationes] simul enim orabant: z sacrificia offerebant: boc est ergo exire ore [non parcere] quin increpent: aut corrigant: sicut dictum est, boc est, immundum non tangere. Esa. lij.

Exponit literam. **TUbonus.** Ad idem est boc capitulum eiusdem Augusti. Summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes. In prima dicit: ꝙ mali sunt a bonis tolerandi. In secunda boc probat ex exemplo christi. secunda ibi: nam z christus. Lege ter. ¶[Tu bonus] bonum prelatum oportet tolerare malos: primo cum timetur multoruz scandalū: vt dicit Augusti. secūdo quando sunt mali occulti: vt fuit iudas. Nam z christus [secūda pars. [Jussit] Matthei. x. boc tū ad exemplum non est trahendū. Nō enim debet episcopus, ei spūale officiū cōmittere: quē malū nouit. extra de tempo. oz. ad aures, nisi ins habeat petendi illud officium in eo. tit. c. vltimo. Bernar. bispa. de quo vide. e. ti. de temp. oz. ex tenore. in vlti. gl. que tenet dictū Bernar. bispa. [dedit] Matthei. xxvj. z. j. q. j. christus. z de cōse. distinc. ij. cū omne. Hic reprobat opinio dicentiū q̄d̄ christus non dedit eucharistiā iude: imo dedit: licet enim soli iude dederit buccellam intinctam: cū aliis tamen dedit eucharistiam.

Ber. bispa.

Diuisio. **QUid ergo.** Ad idem est boc capitulum eiusdem Augusti. super. Johannem. Summa est in rubro. Et potest diuidi in duas partes. In prima dicit malos tolerandos esse exemplo domini qui toleravit malus iudas: qui non modo fur: sed sacrilegus. secunda ibi: ecce inter sanctos est. Lege ter. ¶[Quid ergo] id est ad quid [perditum] id est dignū eterna perditione: seu destinatum eterne perditioni [toleremus malos] mali enim tolerandi sunt: non absciendi. vt. xxiij. q. iij. notandum. [ne corpus christi] id est ecclesiaz: que est corpus eius: z illius corpozis christus est caput. ad Col. j. z ad Eph. j. [dimidamus] per scismata: q̄d̄ fieret si omnes mali abiicerentur. Aug. maxime tamen si ex cōsortio malorum nō poluatur sanctitas bonozū: nec propter eos sacramenta ab eis ministrata cōraminentur, vt distinctio. xix. secūdum. z. j. q. j. quod quidaz. [Ecce inter] secūda pars. [locutorum dominicorum] christus enim loculos habebat. vt. xij. questione. j. habebat, quos indas portabat: sed que mittebant exportabat: z ferabatur [sic crimina] id est diuersitas criminū: z penarū [discernuntur in fure] id est in illa diuersitas z differētia criminum z penarum que assignari potest in furibus attendit [fur] quasi diceret. Si ille dicitur fur: qui furat rem priuatā sed iste magis qui rem publicaz furatur: z boc est quod dicit [sed peculatus] peculatus enim dicitur q̄ cōmittitur in re sacra: vel religiosa: vel publica: sed etiam si donatum domini aufert. [z intercipit: peculatus pena tenet: z si hic magis punitur: quam qui rem priuatam furatur: quanto magis sacrilegus maiori pena puniendus venit [non vndecūq; tollere: est sacrilegium cōmittere] sed de ecclesia. xvij. q. iij. quisquis z. xij. q. ij. gloria. Augu. [comparatur] q: fur z sacrilegus vt ille in pena etiam infernali inde comparatur: non autem in pena suspensionis. Aug.

Ber. bispa.

Diuisio.

Exponit literam.

Diuisio. **ECce inquiunt.** Ad idem sequitur boc. c. eiusdē Augustini. Summa est: ꝙ mali sunt tolerandi z quod corpozaliter non sit recedendum ab eis: sed spiritualiter. Et potest diuidi in tres partes. In prima ponit dictum hereticorum: z argumenta eorū. In secunda ponit sententiam catholicorum: cum responsione argumentorū hereticorum. In tertia concludit pro sententia catholicorum. secunda ibi: nos istam, tertia ibi: ergo fratres. Lege. ¶[Ecce inquiūt] sez hereticiz maxime donatiste [verba] sez Esa. lij. z boc etiā habentur. 3. distinctio. xly. recedit. [recedite z exite z immundum] id est peccatorū [ne tetigeritis.] Et isti prophete dictis arguunt hereticī predicti: vt mali non sint tolerandi: sed Augusti. respondet. [Nos istam] secūda dat. [recessionez] spiritualiter intelligimus [illi sez hereticī: corpozaliter cum Augustino dicimus: ꝙ intelligēda sunt prophetaruz dicta spiritualiter: vt recedere a nobis vicamus esse facta eorum saltē in animo improbare exire sit corripere z redarguere nō tangere: sic nō consentire equalia cum prophetaEsa. lij. cui dictū est. Clama ne cesses: annūtia ppl'o meo scelera eorum &c. i. equaliter nos z prophete [sumus vasa]. i. precones dei: ministri dei: in quibus gratia dei ꝛ scientia [scripturarum cōtinetur. vnde Paulus dictus est vas electiōis. Actuū. ix. quia gratia dei: z scientia scripturarū aliis pleniorfuit. vt xxxj. q. v. si paulus. Augu. [in dispensatione nostra] i. predicatione: scilicet vt nos dispensemus verbum dei. i. vt distribuamus z seminemus verbum dei. distinc. xlij. dispensatio, quia enim episcopi succedunt apostolis in officio predicationis: dicuntur equalis vasa eis: qui debent vitia increpare [recedite &c.] pro cuiuscunque gradu. 3. e. questione. c. j. [pace ecclesie] sine scandalo [ergo fratres] tertia pars. [improbate] saltem in animo. Augu. [consentire] voluntate: z delectatione. Augu.

Diuisio. **QUisquis.** Ad idem est boc capitulum eiusdē Augusti. contra Permenianuz. Summa est in rubro. Et potest diuidi in duas partes. In prima ostendit: q̄d̄ non imputatur alicui societas malorum: si circa eorum correctionem laborat: z cū eos excindere corpozaliter nō potest patienter tolerat. In secunda ponit questionem: quam faciebat Permenianus: ad quam in. c. sequēti respondet. secunda ibi: quomodo &c. Lege. ¶[Quisquis] non imputatur alicui societas malorum. primo si circa correctionem eorū laborat: z cū eos excindere corpozaliter nō potest patienter tolerat. [excludit] a societate sui corpozaliter: si potest excludere: vel saltuo pacis vinculo excludere non pōt propter scandalū: vel q2 crimen est occultū: vel propter aliā instā causam. Hu. [pacificus]. i. pacē vnitatis seruans quātum in ipso est. Hug. [ve bis] boc expositum est. xj. q. iij. ve qui [omnino liber est] quod scriptura dicit Esa. v. ve qui dicitis malum bonum &c. q2 malum non approbat: bonum non improbat.

Exponit literam. **IAm.** Ad idem est boc. c. q̄d̄ est eiusdē Augu. ad Permenianum. Et est responsio ad questionē mora in fine precedentis. c. cuz dicebat quomodo &c. Summa est in rubro. Et pōt diuidi in duas partes. In prima ponit qualiter duobus modis quis non inquinatur ex societate malorum. primus omnibus cōperit generaliter. In secūda addit secundū qui specialiter cōpetit vltra prelato facere. secūda ibi: vel si etiā personam. Lege. ¶[Ira sociatur malis]. i. ex societate malorū cozrumpitur: z polluitur: [qui fauet] cōsilium vel auxiliū vel patrocinij prestando. vt dist. lxxxiij. cōsentire. Si aūt neutrū facit nullo modo sociatur malis. i. eorū societate non cozrūpitur nō polluitur. vt. xj. q. iij. q̄. predecessor. z. xxxij. q. j. nō est calpandus. Aug. [si etiā personā] secūda pars. puta est epūs: vel abbas; vel alius platus qui talia facere posset. Aug. [arguat coram omnibus]. i. publice [peccantes coram omnibus] quod sumptum est ex apostolo prima ad Ti. v. z habetur. ff. q̄. j. si peccauerit. Aug. vt cetert. distin. xlv. si illud. Hu. [remoueatur] ad tempus: vel perpetuo: si expediat. Aug. [cū dilectione] q2 aliter non recte ageret. vt. j. e. q. ea vindicta. seueritatis]. i. iustitie [vbi aūt cetera] scilicet tertium z quartū scilicet, ꝙ corripiat: aut si eius potestatis sit excommunicet: vel deponat [illa duo prima] scilicet primū z secundum. i. nō faciat malum: nec consentiat facienti. Nam de istis quatuor facta est mentio in boc. c. Et ita patet tota litera.

Diuisio. **SI quis.** Ad idem est boc. cap'm quod est eiusdem Augustini in epistola cōcilij facta ad donatistas. Summa est in rubro. Et diuidi potest in duas partes. In prima ostendit:

Exponit literam.

Exponit literam.

q; si quis separatus est ab vnitate ecclie licet laudabiliter viuat: tamen non prodest ei quo ad vitam eternam. Jn secūda ostēdit: q; si quis in vnitate ecclesie existēs bene vivit licet sit inter malos: z cum eis conuersetur nō nocet ei nisi cōsentiat malis comm. secunda ibi: quisquis. Lege ter. ¶ [Si quis ab ecclesia catholica] extra quā vt dicit Augu. non est vita: nec salus [separatus ꝛc.] qō fit tripliciter: scz bereſi: scismate: z excōmunicatione. [quantūlibet laudabiliter viuat hoc solo scelere ꝛc.] qz recedendo ab vnitate ecclesie desinit esse membrum corporis christi: q; est ecclesia. Unde in persona talium dicit apostolus prima ad Corin. xiij. Si linguis hominū loquar: z angelorum ꝛc. charitatem autem non habeā [que est vinculum vnitatis] nihil sum. vt de pe. di. v. §. eutēcer. z di. iij §. pōt sine charitate z fide omnia sunt inutilia [quisquis] secunda pars. [bene] id est cum fide: z charitate ei prēiudicat ꝛc. quantum ad venū aliena peccata ablq; eius consensu. Aug. [proprium onus] reddēde rationis in die iudicij. Unde hoc onus non communicatur: sed vnusquisq; portabit suū: sicut ait apostolus ad Ro. xiiij. z Gala. vj. z. j. ea. q. forte. Arcbidia, sed consensione factorum. vt. xj. q. iij. antecessor. causam suam] id est peccatum suum: vel penam sui peccati. Augu. [nec prēiudicat alteri ꝛc.] vt. xxvij. questione. v. sta ne proposito. z. vij. questione. j. §. cum autoritate. z distinc. lvj. nunquam. Augu.

Diuisio.

Exponit literam.

Exponit literam.

Diuisio.

Exponit literam.

Malis. Ad idem est boc capitulū eiusdē Augu. in sermone de verbis euāgelij. Summa est in rubro. Et potest diuidi in duas partes. Jn prima ostendit: q; a malorū consortio semper debemus corde esse remoti: z si non corpore. Jn secūda ostendit: q; corporale consortiū malorum aliquē polluit: si non consentit. secunda ibi: vnobus. Lege. ¶ [A malis id est a malorum consortio [caute] vt non trahamur ad cōsensum eorum: vel caute: scilicet propter bonum pacis: peccaret enī z scismaticus fieret: qui indiscrete vitaret malorum consortium. vt. j. questione. j. multi. z. vij. questione. j. §. cum autem. Aug. [vnobus modis] secunda pars. patet litera [insultanter id est superbe: sine imperiose.

Diuisio.

Exponit literam.

Exponit literam.

Recedite. Ad idez est boc capitulū eiusdem Augu. in eodem. Summa est in rubro. Et pōt diuidi in tres partes. Jn prima ponit autoritatem Esaie. Jn secūda exponit eam: quid est recedere de cognatione malorum: quid est inde exire: quid est non tangere pollutum. Jn tertia parte probat expositionem suam exemplo sue ex factis sanctorum hominum: scilicet prophetarum. secunda ibi: sed contactu cordis tertia ibi; clamauit moyses. Lege ter. ¶ [Recedite] Esa. lij. z distin. xl v. recedite [sed contactu] secunda pars. [cordis clamauit moyses] tertia pars. [eadem sacramenta celebrabat] sed eorum scilicet cum quibus conuersabatur nō ei nocebat. vt. j. q. j. dominus. alia patent: quia sepe in superioribus repetita sunt. Omnia autem ista capitula intelliguntur de illis: quorum crimina sunt occulta: vel de eis: qui non possunt puniri: vel expelli sine magno scandalo: vel nullo modo possunt expelli propter sociam multitudinem. siue ob aliud: secundum Augu.

Diuisio.

Exponit literam.

Exponit literam.

Raymūd⁹. Hoffredus. Postiensis.

¶ Christus quare passus est iudam.

Diuisio.

Exponit literam.

Exponit literam.

Diuisio.

Exponit literam.

Diuisio.

Exponit literam.

Diuisio

bunc visibilem. Hu. [otir] ad literam [pluit] imbrem naturalem. Hug. [binc paulus] inducit ad probandum: qđ mali non sunt puniendi corporaliter: sed charitative sunt admonendi pauli autoritate in epistola ad Roma. xij. [si inimicus ꝛc. ciba illum] quasi dicat: in necessarijs subueni illi. Hug. [omnis autem argumẽtatur Gratianus ex verbis predictis domini ꝛ apostoli [inimicus dei est Jacobi. iiij. cum ergo inbemur: scilicet quantũ in nobis est punire prohibemur. Verum est priuate persone: sed non publice habenti potestatem puniendi. vnde non prohibetur iusta punitio malorum seu vindicta: sed immoderata ꝛ iniusta: vt sepe supra dictum est. [in lege] veteri. Deutero. xxiiij. [pena talionis] statuta [cuã gelij] euangelica mansuetudo penitenti offensam remittit. ✠ Matthei. v. ꝛ. vj. ꝛ Luce. vj. [illa] scilicet lex vetus [a terroze incepit] quia data est cum terre motu: ꝛ tonitruis: ꝛ fulgure que terrebant. Exod. xix. vnde Augustinus contra aduersarium legis ꝛ prophetarum inquit testamentum nouum differre a veteri: qz ibi vetus homo formidinis coarctatur angustijs: ꝛ hic nouus spatiatur latitudine charitatis, hec ille.

Augustin⁹.

1 [zelotes] id est castitatis actor ꝛ amator. ✠ Lex enim vetus dicta est lex timoris: qz corporales ꝛ multiplices penas iligebat. ✠ Et propter hoc deus dicitur zelotes[a]. Exo. xx. qz zelo vindicte puniebat maleficia. Et quamuis in deo non sit passio ire: vel zeli: cũ sit impassibilis: dicitur tamẽ zelotes. Exo. xx. quia in ira humano modo quasi se habens; vt zelans puniens quasi iratus. [peccata filiorũ] scilicet pena temporali: non spirituali per subtractionem gratie: vel vite eterne: quia Ezechiel. xviij. dicitur: anima que peccauerit ipsa morietur ac. [quartam generationem] quantum ad eos: qui patrum peccata imitanẽ. [Hec vero] scilicet lex euãgelij [est lex amoris ꝛ lenitatis] qz ait beati ꝑpauperes spiritu: beati mites ꝛc. ✠ Matthei. v. [in illa] scilicet lege ꝛc. quia lex illa puniebat ad mortem. Exodi. xxj. qui tetigerit ꝛc. ꝛ Numeri. xxv. ꝛ Deutero. xvij. In ista]. i. euangelica [gaudium est angelis ꝛc.] Luc. xv. [Jtez non veni ꝛc.] ✠ Matthei. ix. [Item Luce]. vj. Estote misericordes [penitentiã] hanc predicauit Joānes. ✠ Matthei. iij. hanc predicauit apostolus. ✠ Matthei. iiij. [sic ꝛ in actibus.] Act. iij. [pedagogũ] id est ad instar pedagogi. Lex illa populum illum custodiuit: ꝛ ab illicitis refrenauit timore penarum; sicut magistri puerorum refrenant pueros ab illicitis timore penarum, vnde apostolus ad Gala. iij. dicit: lex pedagogus noster fuit [ait apostolus] ad Roma. viij. [Nõ accepistis spiritum seruitutis] sicut olim in lege [sed spiritum adoptionis filiorum dei] id est spiritum datorem bonorum [per quem fiunt filij] id est timorem castum: per quem adapramur in filios dei. Hugn. [ꝛ efficiamur] filij ve. Hug [. in quem] id est per quez spiritũ adoptionis [nos liberi de vtroque populo] scilz hebreo ꝛ gentili: in ecclesia collecti. Hug. [clamamus] intus in corde: ꝛ intẽso desyderio [abba patet] sensus est. i. clamare nos facit: abba pater, qz hebrei ꝛ gentiles vnam adoptionis hereditatem fortiti sunt per spiritum.

Hugutio.

¶ Sed attende: quod non fruſtra sed eleganter duarum linguarum verba posuit apostolus: idem significantia: scilicet causa mysterij: vt ex hoc innueretur ecclesiam esse vnam collectã ex duobus populis: scilicet ex hebreis ꝛ ad quos pertinet abba: quod est hebraicum ꝛ gentile: ad quos pertinet pater: quod est grecum ꝛ latinum. ¶ Notãdum est hec primo quod dicit sanctus Tho. in secunda secunde. q. cvij. ar. j. ad tertiũ argumentum qꝑ lex euãgelij sit lex amoris: ꝛ ideo illis qui ex amore bonũ operãtur: qui soli proprie ad euangelium pertinent: non est timor incutiendus per penas: sed solus illis qui ex amore non mouẽtur ad bonũ: qui ꝛ si numero sint de ecclesia: non tamen merito.

S. Thomñ.

¶ Secundo nota qꝑ licet euangelij sit principaliter magis inducens ad amorẽ ꝛ misericordiaz: quã ad seueritatem letaturqꝫ potius de penitẽtia: qꝑ de perditione ꝛ vindicta. Est tamẽ lex iustitie: que letatur cum fit vindicta de malis cum misericordia, vnde Petrus Ananiã ꝛ Saphiram puniit ad mortem. Actuum. v. Paulus etiã corinthum fornicatorem tradidit satane ad interitũ ꝑcarnis: vt spiritus saluus fiat. prima ad Corinth. v. Lex etiã vetus quãuis principalius erat seuera: ꝛ puniens respectu legis euangelice: erat nihilominus etiã lex amoris: precipiens diligere deũ: ꝛ proximum: multas impendens miserationes: nolens mortem peccatoris: sed magis vt conuertatur: ꝛ viuat. Dissimulans peccata hominũ propter penitentiam: vt patuit in ninivitis conuersis ad predicationem Jone prophete. Jone. iij. vtraqꝫ ergo lex punit: ꝛ miseretur: sed vetus plus puniebat: ꝛ minus miserebatur. Euangelica vero plus miseretur: ꝛ minus punit. [Hinc ꝛ Gregorius] scilicet ad probandũ: qꝑ mali corporaliter non sunt puniendi. Nunc licet olim in lege aliter fieret. Hug. inducit sequens capitulum.

Diuisio.

Cum in lege. Hoc capitulum est beati Gregorij super euangelio domi. xxviij. Summa est: qꝑ in veteri testamento licebat vnicuiqꝫ inferre vindictam pro iniuria sibi illata: in nouo nõ. Et potest diuidi in duas partes. In prima ostendit Gregorius differentiam inter vetus testamentum ꝛ nouum in penis inferendis. In lege enim licebat cuicunqꝫ inimicos suos punire ꝛ occidere: quod in euangelio prohibetur. In secunda exponit quedaz verba euangelij super quod facit expositionẽ. secunda ibi: quid ergo per tauros. Lege ter. ¶ Cum in lege scriptum [diliges amicũ tuũ. Leuiti. xix. sed in lege non scribitur odies inimicum tuum. hoc tamen erat ex traditione ꝛ obseruantia seniorum dicentium: odio habebis inimicum tuum. vnde ait ✠ Matthei. v. dictum est antiquis ꝛc. [Odium autem proximi] id est hominis: quia omnino homo est proximus: vt patet Luce. xv. Lex non precipiebat. imo precipit ler contrariuz: cũ ait. Diliges dominum deum tuum: ꝛ proximũ tuũ sicut teipsum. Exod. xx. Inimicus aũt proximus est natura: cum sit ad imaginem dei: licet sit elongatus per culpã. Et ideo quo ad naturaz est diligendus: quo ad culpam odiendus ꝛ corigendus: scilz ma pace ecclesie. ꝛ vetus ler in peccatores fortius seuiebat: qꝑ nouꝫ ꝛ hoc est quod dicit [licẽtia] id est permissio: ꝛ impunitas, qz non ideo puniebantur. Hugu. [in oze gladij] id est in gladio vel in oze gladij id est in vastatione. Hug. [ferirent] etiã preterm̃isso ordine iudiciario: hec enim est differẽtia inter vetus testamentũ ꝛ nouũ in inferendis penis: ꝛ vindicta de ꝓpijs iniurijs: ꝛ de iniurijs dei per idololatriã. preter enim autoritatẽ iudicis licebat cuiqꝫ tunc inferre statutam penã pro sua offensa, sine effet ad effusionẽ sanguinis, siue ad detruncationem membrorũ. Similiter ꝛ pro offensa dei: per idololatriã. ar. hic. ꝛ j. e. q. v. de occidendis. ꝛ xxij. q. v. si quis vetus. pecca bant quidem si hoc faciebant: preter autoritatem iudicis: sed non inde puniebãtur a lege: sed in nouo testamento penitus non licet preter autoritatẽ iudicis: ꝛ si fiat grauiter punitur. Hug. [per aduersarios] per idolatriam [suos] aduersarios: per lesionem ꝛ iniuriam corporis. Nam talio iniuriarum non erat iniurijs rerum: sed tantũ in lesione corporum: quia furta restituebanꝫ in duplum: vel quadruplum. Hu. [per tauros] secunda pars. per tauros de quibus fit mentio in euangelio: vbi dicitur tauri mei ꝛ altilia mea occisa sunt. Tauri dicunt patres veteris testamẽti. Tum qz sacrificia ꝛ holocausta immolabant in sanguine taurorum. ad Hebre. ix. Tum in modum taurorũ feriebant. Nam grauius seuiebant in hostes: ꝛ seuerius puniebãt delicta: vt quasi cornibus peccatores ferire viderentur. [per altilia] que sunt domi nutrita: ꝛ ad esum impinguata: significantur patres noui testamenti. Tum primo quia precones fuerunt noue lucis. Tum secundo qz oculo intelligentie altioza cõtemplantur. Tum tertio qz penis virtutũ ablati ad superna elevãtur vt dicant, nostra cõuersatio in celis est. ad Colo. iij. Tum quarto quia charitatis pinguedine plenius saginati. Tuz quinto quia feruentiozi igne charitatis assi: illũ sapidum cibũ reddũt: quẽ christus voluit sibi incorporari. Jo. xiij. secz infidelitũ conversatione: que marime ministrata est per patres noui testamẽti. Jsti ꝛ illi sunt occisi: scz ab eo qꝑ fuerant. i. in peccatis. de qua occisione ditum est Petro: macta ꝛ mãduca. Actuũ. ix. vel occisi ad literã. scilicet per passionẽ: ꝛ morte carnis: iam in requie positi: prius passi sunt patres veteris testamẽti ꝛ postea noui. Hu. [ex permissione legis] que eos nõ puniebat. vt. j. e. q. c. qꝑ christus. ꝛ xxij. q. ij. si qs. Hu. [cornu]. i. pena [interne pinguedinis]. i. charitatis. hu. [eternis desyderijs] quasi penis inni ̃eres. hu.

Exponit literam. 1 Questio. Respondet.

Exponit literam.

1 ☞ Vindicta an sit exercenda qñ multitudo est in scelere.
2 ✠ Multitudo quando peccat ꝛ potest puniri sine scandalo est punienda ꝛ non e contra. numero. 3.
4 Delicta dissimulantur in quatuor casibus.

Mali non sunt a nobis iudicandi sed tolerandi in duobus casibus.

His itaqꝫ. ℣. est: in quo magister respondet ad ea: quibus probabatur; qꝑ mali sunt tolerandi. ✠ Et ponit duos casus in quibus mali non sunt a nobis iudicandi: sed tolerandi. Primus est quando non sunt nostri iuris: qz non subsunt prãti nre. vnde apls ait ad Ro. ix. Tu quis es qui alienum seruum iudicas: suo domino stat: aut cadit. ¶ Secundus est quando eorum crimina non pñt manifeste, pbari. vñ apostolus ad Ro. viij. Nolite ante tps. i. ante culpe notitiã iudicare. Sic enim rps iudã quamuis notum sibi tamen alijs ignotũ peccatorẽ noluit iudicare: nec a se repellere. ✠ Matthei. xxvj. ꝛ Jo. xiij. Primũ casuz scilicet de bis qui nõ sunt nostri iuris per aplm qui prima ad Corin. v. ait. de bis qui foris ꝛc. que verba Aug. exponit in. c. sequẽti.

1 ☞ Ecclesia quare priuat communionem fidelij fidelibus peccatoribus per sententiam excommunicationis.

Jnfidelis.

Diuisio.

Exponit literam. Questio. 1 Primũ arg.

Scõm arg.

Opponit et Rñdet.

Prima conclusio.

Secũda cõclusio. 3

Tertia conclusio.

Ulricbus. 4

Jnfidelis. Hoc. c. est beati Augustini super epistolaz ad Corin. Summa est in rubro. Diuiditur autem in duas partes. In prima qꝫ nõ debeamus infideles omnino vitare in colloquio: ꝛ in conuiuio: qđ probat exemplo domini. Jn secunda ponit: qꝑ fidelium malorum malitia est omnino resecanda. secunda ibi: in his vero. Lege. ¶ Jnfideles] scz iudeos ꝛ saracenos. ¶ Surgit hic questio ✠ quare ecclesia fidelibus peccatoribus per sententiã excõmunicationis priuat cõmunionez fideliũ: ne cum eis liceat cibũ sumere: nõ sic aũt infidelibus. Ad hoc respondetur assignando tres rationes. ꝓ primo quia existentes extra ecclesiam nõ sunt de foro ecclesie: nec per iudicẽ ecclesie sunt directe excõmunicandi. ¶ Secũdo quia sententia ecclesie paruipẽderetur: qui enim sunt extra ecclesiam: nõ reputant sibi penam: qꝑ a limitibus ecclesie arceãtur. ¶ Tertio qz vt hic dicitur nõ possemus infideles lucrari verbo doctrine: ꝛ predicationis: si conuictione ꝛ colloquij ꝛ conuiuij negemus eis: qua de causa christus comedit ꝛ bibit cũ publicanis ꝛ peccatoribus. ✠ Matthei. ix. ꝛ Luce. v. Ide qđ notauimus de hac materia. ℣. xj. q. iij. super. c. ad mensam. [Jn his vero] secunda pars. [intus sunt]. i. in ecclesia [fidelibus]. i. baptizatis [putredo]. i. putrida caro: est resecanda. xxiij. q. iij. resecã de, ꝛ extra de sta. mona. ea que.

Quidam. Ad idem est hoc capitulum qđ est beati Augustini super epistolam ad Corin. Summa est in rubro. Et diuidit. c. in duas partes principaliter. Jn prima recitat quãdam peruersam opinionem quo: undam ꝛ cum suis motiuis. Jn secunda ponit veram opinionem: quam declarat. secunda ibi: nos vero ad sacramenta. Lege. ¶ [Quidam] Casus est iste. Quidaz enim videntes in ecclesia bonos ꝛ malos permistos: audientes ex sacra scriptura: qꝑ zizanie nõ eradicentur a tritico. Et data esse a christo precepta patientie: vt si quis te percusserit ꝛc. ꝛ si quis abstulerit tibi tunicaz ꝛc. ꝛ noli cõtendere in iudicio: ꝛ cetera huiusmodi posita. ✠ Mat. v. peruersam inde efferunt doctrinam: ꝛ falsam cõceperũt opinionem dicentes: qꝑ mali inter bonos sunt tolerãdi: nec sunt corrigendi: nec a nobis abiciẽdi: nec puniendi: nec ad plures pertinet nisi ostendere eis bonum esse faciendum: ꝛ malũ fugiendum. ✠ Dodo faciliter videbitur litera. Quidã cõmistionem [hoc est manifestum in ecclesia militãte: bonos ꝛ malos cõmistos esse ꝛ erunt vsqꝫ ad finale iudicium: quãdo separabuntur mali a bonis: sicut patet ex similitudine a christo data. ✠ Matth. xiij. de similitudine palee ꝛ tritici. Et in parabola sagene misse in mari. ✠ Matth. xiij. Et in parabola de virginibus ꝓpudentibus ꝛ fatuis. ✠ Matth. xxv. ꝛ patientie precepta de malis tolerandis. Aug. que qualiter sint adimplẽda. ℣. e. q. j. paratus. est dictũ qđ nos catholicos zizania publice delinquentes: nõ ideo recedamus corporaliter. vt. vij. q. j. ℣. hoc tunc. Cum aũt predicti hoc prospicerent: ꝛ hoc discerẽt putant disciplinam ecclesie esse destituendam [seueriſſimaz ꝛc. tribuẽtes prepositis] id est prelatis: qui malos vellent penis coercere: qui in tãtum errorem deuenerũt: vt ad prelatos dicant nõ pertinere: nisi dicere: quid cauendũ quidẽ ꝛc. [quisqꝫ subditorũ non curare debere] in quo isti falsum dicunt. Tuz qz licet patientia sit semper in animo tenenda: disciplina nõ est deserenda. distinctio. xlv. disciplina que consistit nõ solum in verbis: sed etiam cum oportet factis ꝛ punitionibus corripiendo: ꝓnt pati expedit ecclesie. Tum secundo falsum dicunt dicentes ad prelatos non pertinere nisi verba exhortationis: aut doctrine: ꝛ non correctio discipline contra delinquentes: cum verũqꝫ ad prelatum pertineat. Jn cuius signũ episcopus baculum portat: ꝛ ad attrahendum per dulcedinẽ verbi: ꝛ ad puniendum disciplina iusta. [Nos vero] secunda pars. [ad sacram] ꝛ per consequens veraz. [veriusqꝫ] scilicet testamenti testimoniis: vel disciplineꝛ patientie testimoniũ discipline est. Nolite sanctum dare canibus [patiẽtie] boc est finere zizania crescere: quia ꝛ iudex disciplinam exerceat: tamen semper in animo habet misericordiam compassionis. vt distinctio. xlv. omnis. [vitam subditorum ꝛ canes] id est malos: ꝛ peccatores irrationabiliter latrantes: ꝓpter pacẽ ecclesie: vt scandalus euitemus ꝛ toleremus [ꝛ canib⁹]. i. peccatoribus [sanctum]. i. cõmunionem corporis christi: que canibus. i. immũdis nõ est tribuenda, de penitẽ. distin. j. nõnulli. [vbi par ecclesie est tuta] scz qꝑ per tales canes: par ecclie nõ possit turbari. Nam si sunt tales: ꝓper quos posset par ecclesie turbari: tolerandi sunt. Si vero sunt tales: ꝓper quos par ecclesie non posset turbari: exercenda est disciplina in eos. Hu. [non demus] imo ab eis suspendamus. Archidiaco. [cum vero per] id est ꝓpter negligentiam ꝓpter quaz postmodum deponi prelati. vt distinctio. lxxxj. dictũ [necessitate quia forte sociam multitudinem. j. ea. nõ potest [subreptiones] alias obreptiones [qz obrepserũt] id est fraudulenter ascenderunt ad dignitatem ecclesie per simoniam occultam. Archidiaco. [ne] ꝓ no non [impia] in se perniciosa exemplo [separandos] corporaliter. Aug. [cõueniunt] scilicet alios subditos. Hu. post nos. veluti mundos sanctosqꝫ discipulos alios dico segregatos: siue segregandos. [ab vnitatis compagie] qua si a malorum communione vel coniunctione. Hugutio. [ve nianti n mente similitudinis] id est autoritates. Hugutio. Et exempla: per que ꝛ in quibus probatur hoc. Unde

Ad argumẽtum.

Diuisio.

Exponit literam. Casus

Archid.

Hugutio.

illa sententia peruersa ⁊ pestifera fuit. Nam contrariatur veritati. Nam christus funiculo correctionis eiecit ementes: ⁊ vendentes de templo. Joannis. ij. Matthei. xxvij. Item nãque pater familias hora cene misit seruum suum: vt vocaret inuitatos quibus negligentibus venire: misit iterũ vt cõpelleret cecos: ⁊ claudos intrare. vbi ſm Augusti. in epistola ad Donatum. Christus per suos seruos apostolos ⁊ prelatos, quosdam vocat ad cenam ſpualis refectionis: dulci exhortatione quosdam vocat cõpellendo virga correctionis. Hinc Paulus dicebat ad Ro. j. an in virga veniam ad vos: an in charitate, per hoc ostendens: q̃ ecclesia ad quosdam vtitur mansuetudine: ⁊ lenitate: ad alios virga asperitatis: ⁊ correctionis. In virga venit Paulus cum cozinthum fornicariũ tradidit satane ad interitũ carnis: vt spũs saluus fieret. prima ad Corin. v. Petrus etiam in virga venit. Act. v. quãdo Ananiam ⁊ Saphiram defraudantes ad mortez iudicauit. Utitur ergo eccla aliq̃ lenitate. aliq̃ asperitate, prout expedit paci ⁊ saluti fideliũ. Et ideo Augustinus cõcludendo: dicit cõsequenter in lra sic. [Cũ vero pace] ecclesie potestas corrigendi: ⁊ sine scãdalo [tunc vecordia]. i. stultitia vel negligentia [segnicia]. i. pigricia [aculeis]. i. penis. bu. [excitãdi sumus] ammonendo: increpãdo: corripiẽdo: excõcando. Bu. [⁊ vtriusq̃] scz pacis: ⁊ discipline [illo once] scz dño [diligentie]. i. iustitie diligẽter obseruãde [seuiamus]. i. seueritatem exerceamus in malos sine misericordia: quod non est faciendum. di. xl. v. disciplina. Jn ecclesia enim debet vigere misericordia ⁊ iustitia: pro loco: ⁊ tempore.

Augustin⁹.

Erponit literam.

Diuisio.

Primus argumentum. Scõm arg.

Tertius ar.

Opponit ⁊ Rñdet.

Ad primum arg.

⁹Psalmus. xxxiij. b. Ad secũdũ. Ad tertiũ.

Primus argumentum. Secũdũ ar.

Opponit in contrarium.

Scõa opp.

Rñdet.

Ad primus arg.

Augustin⁹.

Ad scõm. Exponit literam.

Ad primum arg.

Ad secũdũ.

Ad tertius.

Exponit literam.

S. Thom.

Prima 2clu.

Scõa cõclu.

Ad primus argumentũ. Sanct. tho.

Ad secũdũ.

Ad tertius.

Exponit literam.

S. Thom.

Diuisio.

Questio.

Primũ argumentum.

Secũda cõclusio.

Tertia conclusio.

Opponit ⁊ Respondet.

S. Thoñ.

Prima 2clu.

Scõa cõclu.

Ad primus argumentũ. Sanct. tho.

Ad secũdũ.

Ad tertius.

Exponit literam.

Diuisio.

Questio.

Primus ar.

Secũdũ ar.

Opponit ⁊ Respondet.

Prima cõclusio.

Scõa 2clu.

Ad argu.

Exponit literam.

Am quisquis. Ad idez est boc. c. etiã Augusti. cõtra epistolã Permeniani lib. iij. Summa est. Si crimen alicuius est notũ: ⁊ nõ subest periculũ scismatis: exprobranda est seueritas disciplineꝫ vbi timet: supersedendum est a disciplina: ⁊ excõicatione. Lege. [Cum quisquis fuerit deprehensus] publice per euidentia rei: vel propria cõfessione: vel per legitimã conuictionẽ, vt dist. l. ij. quis diaconus. Bu. [digne] per boc: scz vt anathematizetur. Bu. [vbi nullum est]. i. nullũ timetur. Bug. ergo a cõtrario sensu vbi scismatis timeretur periculum mali non sunt excõmunicãdi vt di. l. vt constituere tur [notum]. i. notorium: vel notum. i. confessione vel conuictione. vt. xj. q. iij. cunctis. Bug.

Est talia causa. §. est. hic incipit tertia pars questionis vbi loquitur de prescitis ⁊ predestinatis. Ostẽdit hic Gratianus allegãdo tñ nõ asserendo aliã causam esse: quare mali nõ sunt corrigendi quã si illa que superius est assignata: scilicet q̃ nõ possunt teneri ad disciplinã ⁊ ista videtur esse: ⁊ bene dicit videt esse: q̃ nõ est. Et allegãdo dicit: vt diximus. Nã si peccatores saluãdi sunt ad vitã sine correctione cõuertentur sicut btũs Petrus. Si vero damnandi sunt: inter flagella fiunt deteriores vt Pharao. bonis ergo videt correctio superflua. malis vero inutilis: quorum vtrumq̃ falsum est. Sed huic respondetur autoritate Augustini ⁊ Gregorij.

Jcut. Hoc. c. est beati Augustini de vita clericorũ. Summa est in rubro. Et potest diuidi in duas partes. Jn prima dicit quod dictũ est in summa. Jn secũda ostendit: quãdo homo ex correctione proficiat. secunda ibi: tunc ex correctione. Pro plenioi intelligentia huius. c. queruntur duo breuiter.

1 Primum vrũ orandũ sit pro prescitis aut predestinatis.

2 Secundum est vtruz correctio debeat extẽdi ad prescitos ⁊ predestinatos.

Ad primum sic proceditur. † Et videtur q̃ nõ sit orãdum pro prescitis ⁊ predestinatis. Primo ex illo Jeremie. vij. Tu noli orare pro populo isto: quoniã nõ exaudiam: vbi videtur q̃ de prescitis loquat. Scõo arguitur ex illo Jo. vlti. Si est peccatum ad mortẽ nõ dico vt roget qs p eo: sed tale peccatũ ad mortẽ videt esse: quod sit prescitorũ: qr soli tales in peccato moriunt. ergo ⁊c. Tertio sic, per orationẽ flectitur animus qui orat. vt faciat q̃ abeo petitur: sed animus dei est immutabilis: ⁊ inflexibilis. Malachie. iij. Ego deus ⁊ nõ mutor. ergo nõ videtur cõuenienꝫ orare pro prescitis: aut p̃destinatis. In oppositum est presens. c. Rñdeo dicendũ sub ista cõclusione: q̃ orãdum est pro omni homine in hac vita cõstituto: siue ⁊ prescitus: siue p̃destinatus. Jsta cõclusio prz ex illo Jacobi. v. Orate pro inuicem: vt saluemini. patet etiã ex illo: quod Paulus qui p̃dest. natus erat scribẽs aliis petebat orationibus adiuuari: vt patet ad Rom. xv. Jsta cõclusio patet etiaz ratione multiplici. Primo quia illud debemus orando petere: quod vehemus desyderare sed desyderare bona tenemur omni homini in hac vita constituto: qui a deo ad rationez dilectionis pertinet: quã proximis omnibus debemus impendere. ergo pro omni homine in hac vita cõstituto siue sit prescitus siue predestinatus est orandũ. Secũda ratio ⁊ est ratio Augustini: qr nescitur quis sit de numero p̃destinatorũ: ⁊ quis nõ. Tertia ratio: qr in hac vita de nullo est desperandũ: vt de penitẽ. di. vij. nemo. ⁊. xlij. q. ij. nõ estimemus. ⁊ per cõsequens pro omni homine orandũ est. Quarta ratio que est Gregorij in sequenti. c. est: qr quidã sic predestinati sunt vt orationibus obtineãtur. Quinta ratio quã ponit glo. ⁊ Aug. quia deus sepe aliquid permittit: q̃ postea mutat: si viderit homines negligentes, vt de penitẽ. di. predixerat. Hic dicendũ est ad rationes in oppositũ. Ad primũ rñdetur q̃ autoritas illa nõ facit ad propositũ: quia non loquitur de prescitis hominibus: sed de peccatoribus ⁊ nõ de omnibus: sed de populo illo: qui ratione infidelitatis sue nõ erat dignus: vt oratio que pro eo fieret exaudiretur. Oratio tamẽ que fit pro reliquis ⁊ si nõ prosit illis: pro quibus fit: prodest tamen oranti. ſm illud. ps. Oratio mea in sinu meo cõuertetur. Ad secundam respõdetur: q̃ beatus Jo. loquitur ibi de peccatore: qui finaliter in pctõ obstinatus moritur: ⁊ pro tali cũ cõstat sic mori non est orandum. Ad tertiam respondetur iuxta sanctum Tho. in secunda secunde, q̃ oratio non ordinatur ad mutationem diuine dispositionis: sed vt obtineatur nostris precibus: quod deus disposuit.

Ad secundum sic proceditur. † Et videtur qõd correctio nõ debeat extẽdi ad prescitos: vel predestinatos. De prescitis videtur argui ex illo Ecclesiastici. vij. Nemo potest corrigere quẽ deus desperit sed huiusmodi sunt prescîti. ergo ⁊c. Scõo de predestinatis idẽ arguitur: qr illi sine correctione saluabũtur. ergo illis superflua est correctio: que fieret eis: sicut prescitis esset inutilis: qr tales inter flagella efficiunt deteriores: vt arguitur in litera. In oppositũ arguit ex illo Matthei. xviij. Si peccauerit in te frater tuus corripe eũ, vbi dicit gl. frater est corrigendus zelo iustitie: sed frater noster aut prescitus aut predestinatus necessario. ergo ad illos debet se extendere correctio in hac vita. Secũndo patet conclusio ex illo apostoli ad Ephes. vj. Educate filios vestros in disciplina ⁊ correctione domini: sed isti sunt de numero prescitorũ aut p̃destinatorum. ergo ⁊c. Respondeo dicendus sub ista cõclusione que ponitur in hoc. c. q̃ sicut nulli est denegandus orationis suffragium: ita nulli quãdiu viuit subtrahendũ est correctionis beneficium. patet cõclusio: quia cum correctio frater na teste beato augustino de correctiõe ⁊ gratia: sit opus charitatis: quia ordinatur ad remotionez mali: scz culpe fratris ad omnes debet se extendere in hac vita presentis ⁊ illius ca paces. Ad argumenta in oppositum dicendũ. Ad primaz de autoritate illa Ecclesiastici. vij. dicendum iuxta sanctum Thomã in secũda secunde, q̃ in omnibus bonis agẽdis operatio hominis non est efficax: nisi assit diuinum auxilium: et tamen homo debet facere: quod in se est, vnde Augustinus libro de correctione ⁊ gratia dicit: nescientes quis pertineat ad predestinatorum numerum ⁊ quis nõ pertineat sic affici debemus charitatis affectu: vt oẽs velimus saluos fieri. ⁊ ideo omnibus debemus fraterne correctionis beneficium impendere sub spe diuini auxilij. Ad secundam respondetur negando consequentiam. Lege tex. Sicut non est ab oratione cessandum ⁊c.]cause assignate sunt in questione prima [⁊ si id est quãuis. Aug. [respexit oculo misericordie] id est misertus est eius. Aug. Matthei. xxvj. ⁊ Luc. xxij. [non est negligẽda correctio] etiam pro aliqua persecutione: vel infestatione: quia damnabile est pro timore omittere correctiones vel predicationem. vt distinc. xliij. scimus. ⁊ c. dispensatio. xj. q. iij. nolite. ⁊. xxxiij. q. ij. ancillam. Augu. [non correctos id est indisciplinatos: siue malos [faciat correctos id est disciplinatos ⁊ virtuosos [tunc] secunda pars. [correctio] hominis [cum miseretur ⁊ adiuuat] per appositiones gratie. vt distinctio. xlvij. §. necesse. Dicimus autem parum ante: q̃ in omnibus bonis agendis operatio hominis non est efficax: nisi assit diuinum auxilium [sine correctione] exteriore hominis. Aug. proficere.

Predestinatio an iuuetur aliquo opere humano.

Quod non. viniam. numero. 2.

Bene tamen eius effectus. numero. 3.

Predestinatio propie sumpta de quibus dicatur: ⁊ quid sit.

Breuiter. Hoc. c. est beati Gregorij primo dialogorum. c. viij. Summa est. Sub predestinatione diuina cadunt ea: quibus predestinati inuantur ad consequendum effectum predesti

predestinationis. Et potest diuidi hoc. c. in duas partes. Jn prima ponit, q̃ que predestinata non sunt nequaq̃ precibus obtineri possunt. Jn scõa ostendit, q̃ aliqua ita sunt predestinata: vt precibus ac laboribus virtuosis obtineantur. Et arguit a maiori qõ est ipsum celeste regnum. scõa ibi: nam ipsa quoq̃. Pro pleniori intelligẽtia huius querit. Utrũ † predestinatio iuuetur aliquo opere humano. Et videtur q̃ non. Illud quo posito vel remoto nihilominus manet effect⁹: sed ex quo predestinatio ponitur alicuius: siue aliquis ozet p eo: siue non saluabitur. quia predestinatio irrita esse non põt: per quod videtur q̃ predestinatio non iuuetur orationibus: nec alijs operibus. Scõo sic nihil temporale põt iuuare eternum, sed predestinatio est eterna labores ⁊ opera hoim temporalia. ergo ⁊c. Tertio sic. effectus predestinationis est gratia in presenti: ⁊ gloria in futuro, sed hec sunt a solo deo ſm illud ps. gratiam ⁊ gloriã dabit dñs. ergo opera hominũ nihil iuuãt ad predestinationis effectũ. In oppositũ est litera presens. Rñeo dicendũ, q̃ quidã sicut gratianus videtur tangere in. ſ. precedẽti attẽdentes ad certitudinẽ prędestinationis superfluas esse orationes vel quicqd aliud fiat ad saluteternã cõsequẽdã: qm̃ his factis vel nõ factis predestinati cõsequunr. Sed contra hanc erroneã opinionẽ sunt oẽs admoniones scripture exhortantes ad orationes ⁊ ad alia opera bona. vnde dicimus iuxta sanctũ tho. in prima parte, q̃ in predestinatione duo sunt attendenda: scz ipa predestinatio diuina: ⁊ effect⁹ eius. Quantũ ad primũ est prima 2clusio † q̃ predestinatio diuina nullo modo iuuaꝫ precibus: aut operibus hominũ. ptz 2clusio. Non precibus aut operibus quorũ cũq̃ sic q̃ aliquis predestinat⁹ a deo. Quãtũ ad scõm est cõclusio † q̃ p̃destinatio iuuaꝫ orationibus: ⁊ alijs operibus bonis. vnde ois cã. 2clusio operatione interueniente complentur effectus prędestinationis ꝺ: iuuare pro quo no. q̃ pronidẽtia cuius predestinatio pars est: non subtrahit causas secundas sed sic pronidet effectus: vt ordo causarũ secundarũ pronidẽtie subiaceat. sicut ergo pnidenẽ naturales effectus: vt etiam cause naturales ad illos effectus ordinentur sine quibus illi effectus non puenirent. ita predestinat⁹ a deo salus alicuius vt etiam sub ordine predestinationis cadat quicqd hoiem promouet ad salutẽ vel orationes ꝓne vel bona aliorũ. Ad rões in oppositũ. Ad primã rñdet negãdo minoꝛ. Dicim⁹ eñ iuxta sanctũ Tho. in primo scripto sniarũ. Si eñ stephanus pro persecutoribus nõ orasset: forte paulus saluatus nõ fuisset: sicut si aliquis nõ faceret opera meritoria: non acciperet corã: que predestinata est sibi nec tñ predestinatio frustrari potest. qr prescitum est a deo, q̃ iste tali cã ⁊ tali ordine saluabitur. vnde sicut est incompassibile predestinationi, q̃ iste nõ saluetur: ita etiã ei incompassibile, q̃ nõ fuerit oratum pro eo q̃nis vtriusq̃ sit in se possibile nõ esse. Ad scõam rñdetur, q̃ ratio illa procedit iuxta primam cõclusionẽ: ⁊ cõcedimus. Ad tertiam rñdetur iuxta sanctũ tho. vbi. ſ. q̃, cã infundens gratiam est solus deus, sed dispositio ad gratiaz potest esse ex ipso eodẽ: qui gratiã recipit, sed meritũ gratie ex congruo põt esse etiaz alterius iusti, sed ex cõdigno, est etiã ipius hois xpi: cui⁹ merita efficaciã habuerũt in totã humanã naturã q̃ ipse caput ecclesie est. Lege tex. Obtineri non possunt [scilicet que a deo non fuerint predestinata: id est prescita: ⁊ preordinata fieri: ⁊ obtineri. † predestinatio eñ proprie sumpta dicitur de bonis, nõ de quibuslibet, sed de salutaribꝰ, ⁊ de gratia ⁊ de gloria: vnde predestinatio est preparatio gratie in presenti ⁊ glorie in futuro. Aliquando large sumitur: ⁊ tũc accipitur pro dispositione. Nota iuxta sanctus Thoñ. q̃ predestinatio est aliquorum dupliciter: vel sicut finis ⁊ conterentium ad finem. ⁊ sic dicitur esse gratie: ⁊ glorie. vel eorum qui finem cõsequuntur: ⁊ sic est omniũ qui per gratiã dei gloriã adipiscũtur. [efficiunt] id est impetrãt. Bu. [Jta predestinata] id est preordinata a deo: vt precibus ⁊c. [Mã ipsa.]secũda pars.]predestinatio]. i. ipm regnũ celeste bonis predestinatũ Bu. [vt ad hoc] scilicet celeste regnũ [electi] id est predestinati [ex laboze] orandi: ieiunãdi: vel alia bona opera faciẽdi [perueniant] sicut enim deus sua sapientia ⁊ scientia prędestinauit aliquos ad vitã. Jta sua eterna sapiẽtia puidit ⁊ ordinauit omnia per que essent predestinationis effectũ cõsecuturi ⁊ iuxta suã ordinationẽ cõsequerẽtur sic, q̃ omnia que ad bonũ ⁊ salutẽ predestinatorum cooperari possunt ipse dispositi: ⁊ preordinauit quatenus postulando precibus ieiunij⁹: ⁊ eleemosynis mereantur accipere [ante secula]. i. ab eterno.

1 Nabuchodonosoꝛ an meruerit fructuosam penitentiam ⁊ nume. 5.

2 Homo potest mereri primam gratiam ex merito congrui.

4 Penitentia dicitur infructuosa tripliciter.

Nabuchodonosoꝛ. Ad idez est hoc. c. qõ est beati Augustini in li. de p̃destinatiõe. Summa est, q̃ occulto dei iudicio mali siue prescîti flagellis obdurant: ⁊ boni siue predestinati emendantur. Et põt diuidi in duas partes. Jn prima dicit qõ dictũ est: ⁊ probat illud nõ exẽplo de nabuchodonosoꝛ: qui flagellatus a deo petiit ⁊ regnũ sibi restitui promeruit: ⁊ exẽplo de pharaone: qui a deo flagellatus nõ penituit, sed magis induratus tandẽ perũt submersus. Jn secũda querit Augustinus. Unde hec diuersitas sit. secunda ibi: hic mihi rationem. Pro pleniori intelligentia huius capituli queritur. † Utrum verũ sit q̃ nabuchodonosoꝛ meruit fructuosaz penitẽtiã. Et videt q̃ nõ. Primo qr fructuosa pnia dicit: que ducit ad fructũ vite eterne. de qua dicit Matthei. iij. agite penitẽtiã: appropinquabit enim regnum celoꝝ. Et statim post. facite dignos fructus penitẽtie, sed hz per liberũ arbitriũ possit quis penitentiã agere. non tñ dignã fructu vite eterne: nisi per gratiaz dei: ad ro. vj. gratia dei vita eterna. Secũdo sic. penitẽtia est prima virtus, quia prima virtus est per penitentiam veterem hominem primere:: vt dicit gl. zMatthei. iij. sed prima virtus non cadit sub merito sicut nec prima gratia. ergo falsum est q̃ nabuchodonosoꝛ meruerit fructuosam penitentiã. In oppositũ est. c. presens. Respondeo dicendũ q̃ dupliꝫ distinguitur meritum: scz cõgrui, quod dicitur scm congruentiam diuine misericordie. Aliud dicitur meritum de cõdigno, quod dicitur scm exigentiã diuine iustitie. Est ergo conclusio † q̃ homo potest mereri primam gratiã ex merito congrui: licet non ex merito condigni. patet conclusio quo ad primã partẽ, qr hominem qui se disponit: ⁊ facit quod in se est preparando se ad gratiam: deus gratiã infundit ex sua gratuita voluntate. hoc eñ congruit diuine bonitati: vt ei qui facit quod in se est: ⁊ se preparat ad gratiam: det eam: ⁊ hoc dicitur meritum de congruo: quo deus sibi dat gratiam per quam meretur ex condigno vitam eternam. Quo ad secundã partez patet conclusio, quia si ex cõdigno quis possit promereri primã congruam: iã vt dicit apostolus ad roma. xi. gratia iam non esset gratia.

3 Secunda conclusio. † Nabuchodonosoꝛ hoc merito congrui primam gratiam meruit per quam meruit ex condigno

4 fructuosam penitentiam. i. fructum condigni vite eterne. † Nota autem q̃ fructuosa dicitur tripliciter. primo que est penitentia inuite assumpta. per quam quis inuite patitur: vt penitentia damnatorum. sapientie. v. inter se gementes ⁊ penitentiam agentes secunda que ex desperatione assumitur: vt penitentia iude mat. xxvij. qui penitentia ductus laqueo se suspendit. tertia que ex iactantia ⁊ simulatione assumitur: vt penitentia hypocritarũ: qui exterminant facies eoꝝ: vt appareant hominibus ieiunantes. zMat. v. His habitis dicendum est ad rationes in oppositum: ad quas respondetur vnico verbo, q̃ patet responsio ex dictis. precedunt eñ de merito condigni: non autem de merito congrui. Lege tex. Nabuchodonosoꝛ fructuosam meruit [scz merito congrui: ex humilitate mentis. vel sic fructuosam. i. fructũ de penitentia. qr regnum recuperauit: ⁊ hoc innuit sequens litera. vbi dicitur regnum quod perdiderat rursus accepit. scz post. vij. annos danielis. iij. [post ũmmuneras]. i. multas: vt ponat infinitus pro finito [impietates] huiusmodi impietates dicuntur peccata irreligiositatis in deum, ⁊ credulitatis in proximum. vij multa huiusmodi scelera vtriusq̃ generis fuerunt in eo, vnde inter ceteras impietates eius fuit, q̃ templum domini exporiauit vasis aureis ⁊ argẽteis ollis ⁊ colũnis: vt patet. iij. reg. xxiij. ⁊. xxv. ⁊ dicta vasa deo dedicata: ad humanos vsus ettã concubinarum prophane ⁊ impie: sunt translata: vt patet de balthassar danielis. v. [idolatraq̃,] in eo impietas ferbuit: quando statuam auream adorandam precepit, ⁊ impie tres viros: qui illam non adorabant mitti in fornacem ignis fecit danielis. iij. sed a deo flagellatus penituit fructuose: ⁊ restitutus est ei sensus: ⁊ regnum ⁊c. De hoc nabuchodonosoꝛ dictum est supra. xxij. questione. iij. c. miror. [pharao ouriz effectus est] exodi. xiij. induruit dominus cor pharaonis: ⁊ persecutus est filios israel: periit ipse: ⁊ exercitus eius in mari. [Hic rationem] secunda pars [odiudicat] id est diuersis modis innestigat: vel iudicat. Augu. [cur medicamentũ] id est tribulatio [⁊ flagellum medici] id est dei. Augu. [confectum] ex diuersis percussionibus: pene enim medicine quedaz sunt scm philosophũ. ij. ethico. [alij] vt pharaoni [alij] vt nabuchodonosoꝛ. [ad salutem nisi] hic redditur ratio: ⁊ ostẽdit causam diuersitatis esse ex parte liberi arbitrij. primo

per locum ab autoritate.siue a simili.secūdo a diuisione:nisi quia christi bonus odor.dicit apostolus.ij.ad corin.ij.bonus odor christi sumus.quia apostoli opera ⁊ doctrinam predicatiões christi per orbem diffundebāt.Odor ergo bonus est predicatio ⁊ doctrina christi.apostoli eñ christi doctrinam ⁊ opera predicantes christū tanꝝ bonum odorem fragrare faciebant.christus eñ est odor suauis:qui per opera predicatorum ⁊ dispergitur:⁊ diffunditur.de quo canti.primo curremus in odorem vnguentorum tuorum:⁊ hic odor bonus bonis suscipientibus illum erit ad vitam:malis autem illum cōtemnentibus erat ad mortem[ꝓtum ad naturam]hoc idem probat a sufficienti diuisiõe.quasi diceret.hec diuersitas non venit ex parte nature.quia ambo erant homines:non disparitate dignitatis.quia ambo erant reges:non ex diuersitate cause:scilicet peccati.quia ambo captiuum populum dei detinebant:non ꝓtum ad penā:q̄ vterq; varijs plagis flagellatus est:vt patet de pharaone exo.vij.⁊ de nabuchodonosor danielis.iiij.[clementer]id est minus q̄ ipsi meruissent [vel clementer]id est pie.Augu.[admoniti]id est punit:vel admoniti:id est excitati:quia deus per flagella excitat homines ad penitentiam.ps̄.bonum mihi domine quod humiliasti me:vt discam iustificationes tuas.[quid ergo fines eorum ⁊c.]nisi quod vnus penituit:⁊ alius non.vnde sequitur [nisi q̄ vnus.]scilicet nabuchodonosor.[malum]id est flagellum.Aug.in recordatione propie iniquitatis ingemuit penitendo.[alter.]scilicet pharao.[libero arbitrio]id est pro pria voluntate pugnauit permanens in pertinacia:ideo indignus fuit misericordia.Nota q̄ vt dicit Au.⁊ bene:augustinus assignat hic causam:quare iste saluatus est:⁊ ille damnatus,sed quare isti scilicet nabuchodonosor datum est vt peniteret,⁊ non illi,scilicet pharaoni,nō reddit.quia nemo est qui huius rationem reddere possit quare hunc ad vitam trahat:⁊ illum non.vnde apostolus hoc admirans.ad roma.xj.ait. O altitudo diuitiarum sapientie ⁊ scientie dei:q̄ incomprehensibilia sunt iudicia eius:⁊ inuestigabiles vie eius.quis cognouit sensum domini:aut consiliarius eius fuit?

ꝑsal.cxviij. i.

Augu.

1 ¶ Prescientia dei an importet necessitatem prescitis vt faciant malum:⁊ predestinatio predestinatis q̄ faciant bonum.
2 Predestinatio non cogit ad malum.
3 Liberum arbitrium quid dicatur.
4 Prescientia meritorum an sit causa predestinationis.q̄ non numero.5.⁊.6.
7 Predestinationis ratio vnde sumatur.
8 Predestinati qualiter cadant in culpam.
9 Prescitorum finis quis sit.

Diuisio.

Questio.

Primū ar.

Scōm arg.

Tertiū arg.

Opponit ⁊ Rādet.

Assis. Ad idem est hoc.c.eiusdem Augustini.Sūma est.q̄ predestinatio dei non infert necessitatē faciendi bonum vel malū.Et dicitur in tres partes.In prima dicit q̄ deus neminem punit ad interitum eterne mortis sine culpa precedente.In scōa ostendit.q̄ si homo ex prescientia habeat necessitatē malum faciēdi,q̄ tunc non peccaret:⁊ iniuste inferretur ei pena.In tertia ponit differentiā inter prescięāz:⁊ predestinationē.secunda ibi:q̄ nec deus. ¶ Pro pleniori intelligentia huius queritur.†Utrū prescięāz dei ⁊ predestinatio imporet necessitatē prescitis:vt faciāt malū:⁊ predestinatis vt bonū operētur.Et videtur q̄ sic.Dicit enim Augustinus in enchirid.q̄ nullus sit saluus:nisi quē deus vult saluari.Et iō rogādus est,vt velit ergo ⁊c. ¶ Scōo sic.prescientia ⁊ predestinatio prouidētie sunt partes,sed prouidētia inponit necessitatem rebus prouisis.ergo ⁊c.consequentia est bona.antecedēs probat sic.omnis effectus qui habet causam aliquam: que iam est:vel fuit ad quā ex necessitate sequit effectus puenit ex necessitate vt philosophus probat.vj.metathy.sed diuina prouidentia cum sit eterna:preexistit,⁊ ad eā sequitur effectus de necessitate.Nō enim pōt diuina prouidētia frustrari ergo diuina prouidentia necessitatē rebus ꝓuisis imponi. ¶ Tertio sic.predestinatio est necessaria.ergo necessitatem imponit predestinatis.consequentia patet.antecedens est notum ex illo quod glo.inquit super illud ad ro.viij.quos prescinit:⁊ predestinauit ⁊c.que dicit sic.predestinatio est prescięāz ⁊ preparatio beneficiorum:qua certissime liberantur qui cunqz liberantur. ¶ In oppositū est caplm presens. ¶ Respondeo dicēdū q̄ prescientia nec imponit necessitatem prescitis a male agendum:nec predestinatis ad bonū operandū. Ista conclusio patet primo si c.prescientia ⁊ predestinatio includunt in suo intellectu scientiam prouidentiam ⁊ salutis omniū:prouidentia autem q̄uis sit omnium:non tamen oia necessario contingunt.pertinet enim ad prouidentiam ordinare res in finem.post bonitatem autem diuinam que est finis separatus a rebus,principale bonū in istis rebus existēs est perfectio vniuersi:qui quidē non esset:si non omnes gradus essendi inuenirētur in rebus.vnde ad diuinā prouidētiaz pertinet omnes gradus entium producere. Et ideo quibusdaz effectus preparauit causas necessarias:vt necessario euenirent.Quibusdam vero causam contingentes vt euenirent contingenter,⁊ ita non omnibus necessitatem imponit:que prouidentie subiacent. similiter prescientia ⁊ predestinatio,que naturas ⁊ ordinem saluāt non imponit necessitatem prescitis aut predestinatis bene aut male agendi. ¶ Secundo sic probatur conclusio.quia si predestinatio ⁊ prescientia necessitatem imponerent,preceptum domini de non peccando esset impossibile,quod est hereticum. ¶ Tertio sic.quaeri idez si necessitatem imponerent,sequitur q̄ lex a deo data esset impossibilis.⁊ sic non omnis lex debet esse possibilis contra illud distinctio.iiij. Erit autem lex ⁊c. ¶ Ad rationes in oppositum dicendū. Ad primā dicendū iuxta sanctū Tho.q̄ per illud verbū augustini intelligenda est necessitas in rebus voluntis a deo non absoluta,sed conditionalis.Necesse est enī hāc conditionalē esse veram:si deus hoc vult,necesse est hoc esse. ¶ Ad secundā dicendū,q̄ ratio non procedit q̄ effectus prouidentie non solū est aliquid euenire contingenter:vel necessario: omne q̄ diuina prouidētia disponit euenire infallibiliter ⁊ necessario,⁊ infallibiliter euenit. Similiter euenit contingenter omne quod diuine prouidentie ratio habet: quod contingenter euenit. ¶ Ad tertiam respondetur negādo consequentiam,quia licet licet ordo diuine prouidentie infallibilis sit non tamen omnia necessario euenium sed quedam cōtingenter secundum causarum progressum quas ad tales effectus.diuina prouidentia ordinauit. Ita licet ordo diuine predestinationis certus sit:tamen libertas arbitrij nō tollitur ex qua contingenter prouenit predestinationis effectus.Lege textum. ¶ [Malis]id est:malis dignis.[ire die] id est vindicta ⁊ pena eterna.Augusti.[interitum]id est damnationem eternam. Augustio.deus enim summe misericors ⁊ summe iustus nullum punit ad interitum eterne mortis sine culpa,vel originali,que omnis ex adam transiit ad ro.v.⁊ qua omnes natura sunt filij ire:vt dicit apostolus.vel actuali ex libero arbitrio,q̄ omnes digni sunt morte,qui talia agūt. ad ro.ij.[quia nec deus]secunda pars. Cum enim si iustus, non damnaret honorem,si peccatum non haberet iuste non damnaretur ex predestinatione dei siue prescientia.Sumitur hic large.scilicet vt cōprehendat prescięāz[cecidisset in culpam]predestinatio ergo quod ineptissime ⁊ falsē dicitur,q̄ predestinatio large sumitur vt comprehendat etiam prescięāz ad bonum.hoc refert ad predestinationem, sine ad malum hoc ad prescientiam[in hominibus operetur[scilicet impellendo ⁊ cogendo ex necessitate.hoc enim falsum est,⁊ contra rationem.predestinatio neminem cogit ad malum sine ad bonum.Non ad bonum,quia coacta seruitia deo non placēt: nec,sunt digna remuneratione †predestinatio etiā non cogit ad malum.Tum quia deus non est autor mali.Tum malum culpe est effectus male ⁊ defectibilis volūtatis.vnde Augustinus de vera religione, peccatum adeo voluntarium est,q̄ si non sit voluntarium:non est peccatum. Et ideo sequitur,q̄ in bonis faciendis voluntas hominis non sine gratia deo adiuuante ⁊ cooperante libero arbitrio.Augu.[in malis].i. in prescitis[voluntas intelligenda est]scilicet tacentis sine gratia dei:quia deus nullius mali est autor, sed deus subtrahit homini vel non apponit gratiam,⁊ sic homo a deo derelictus peccat sua voluntate sine gratia dei.Verum ne aliquis crederet quod deus aliquid operatur in malis inducit aliqua, per que videtur,q̄ deus sit autor mali.Et respondet ad illa, [Dicet enim ad ro.]i.q̄ propter idolatrie peccatum tradidit illos deus in desyderia cordis.⁊ in reprobum sensum:⁊ etiaz obduratos legimus pharaonem in plagis domini obduratum.ego.vij.⁊ quosdam relictos vt tiros ⁊ ynodos in grauibus peccatis,pro eo q̄ apud eos nō sunt facta miracula,que si facta fuissent egissent pinitent iam de peccatis suis.vnde Mat.xj.dominus cepit exprobrare ciuitatibus,in quibus facte sunt virtutes plurime eius,quia non egissent penitentiaz, ve tibi corozaim,ve tibi bethsaida qui si in thyro ⁊ sydone facte eessent virtutes que facte sunt vobis olim in cilicio ⁊ cinere penitentiam egissent. Veruntamen dico vobis thyro ⁊ sydoni remissius erit in die iudicij:q̄ vobis,sz ad hec ⁊ similia respondet,quod ista non processerunt ex aliqua impellente necessitate prescientie.sz ex de meritis eorum precedentibus. Licet enim deus non sit autor peccati,est tamen peccati permissor.

Ad.j.arg.

Ad scōm.

Ad tertiuz.

Exponit literam.

Augustin⁹.

2

3

4

Augusti.

Scēa cōclu.

5

6

7

cati permissor.permittit enim peccata fieri:⁊ est pene iustus vltor:⁊ sapientissimus ordinator. Ipse enim per suā iustitiā ⁊ sapietiā sic peccata vindicat,q̄ peccatis peccata accumulari permittit.Tum q̄ non dat peccatori gratiā:vt iniquitatem suam recognoscat,sed dimittit eū sue militie merito excecari: Sapientie.ij.Excecauit eos malitia eorū.Bene aūt dicit in litera hoc ipsos promeruisse ꝓfitemur q̄ talia eorū crimina precesserunt:vt ipsis sibi penā meruerū.[que eis supplicium in reatū]scz pene.[verteretur]q̄ hec sua culpa demeruerunt. Preterea enim peccata sunt merita,q̄ in penam eorū labantur in futura.vt eñ dicit Gregorius in moali. Peccatū q̄ p penitentiam nō diminuitur:mox suo pōdere ad aliud trahit. hoc etiā iuste fit:vt pateat,quod peccatores supplicij patiūtur in reatū pene peccatorū suorū[atq; itaq; nec de indicio.] Cōcludit ex predictis.primo quod nemo iuste potest de iusto iudicio conqueri.quia deserit eos:qui merentur deseri. Cum enim quis per peccatum deserit deum:meretur vt a deo deseratur.vnde prouerbiorum.xiij.diffi.Egestas scilicet gratie:⁊ ignominia:scilicet culpe:ei qui deserit disciplinam dei. ¶ Secundo concludit,quod illi quos deus a peccato liberat: debent sue misericordie gratias agere:⁊ nos cum illis. Igitur gratias agamus domino deo:qui gratuite liberat non meritos liberari. ¶ Tertio concludit ibi[vires,]quod deus non subtrahit vires obedientie non predestinatis. Tum quia consert eis liberum arbitrium, †quod ꝑm Augustinuz est facultas rationis ⁊ voluntatis.vnde possunt mandatis dei obedire.[Sed ideo non predestinauit]videt dicere augustinus hic quod causa predestinationis est prescientia meritorum:⁊ causa non predestinandi est prescięāz malorū futurorum. ¶ Pro pleniori intelligentia huius partis. Quaeritur.†Utrum prescientia meritorum sit causa predestinationis. Et videtur q̄ sic primo ex presenti litera augustini. ¶ Secundo sic. dicit glo.que est ambrosij super illud ad Rom.viij.quos prescięāz hos ⁊ vocauit ⁊c.misericordiam illi dabo:quem prescio toto corde ad me post errorem reuersurum,sed propositum dandi gratiam dicitur predestinatio. ergo videtur quod prescientiam meritorum presupponat. ¶ Tertio sic.non est iniquitas,apud deum,vt ad Rom.ix.sed iniquum esse videtur:vt equalibus inequalia dentur. Omnes autem homines equales sunt:⁊ secundum naturam ⁊ secundum peccatum originale. Attenditur autem in eis inequalitas scōm merita vel merita ꝓpriorum actuū.non ergo inequalia preparat deus hominibus predestinando:vel reprobando:nisi propter prescientiam differentium meritorum. ¶ In oppositū est quod dicit apostolus ad Tim.ij.Non ex operibus iustitie que fecimus nos.sed scōm suam misericordiam saluos nos fecit. Sicut autem nos saluos fecit:ita predestinauit nos saluos fieri Non ergo prescientia meritorum est ratio vel causa predestinationis. ¶ Respondeo dicendum sub certis conclusionibus iuxta sanctum Thom̄.prima cōclusio est †quod prescientia meritorum non potest esse predestinationis causa ꝓtum ad illud quod est de essentia eius. Ista conclusio probatur sic.de essentia predestinationis est scientia ⁊ volūtas salutis aliquorum.vnde in libro de predestinatio.sanctoruz dicit augustinus.predestinatio est prescięāz beneficiorum dei. Et iterum ibi predestinatio,est propositum miserendi,sed iciē tia de salute aliquorū non causatur a scientia operum ipsorū: sed ipse est causa. vnde Augustinus in quinto de trinitate dicit vniuersas creaturas ⁊ corporales ⁊ spirituales:non q̄ sunt ideo nouit,sed ideo sunt q̄ nouit.Similiter volūtas sua cum sit libera:magis q̄ quecunqz alia non est assignare causam illius ex parte actus vlciscendi:nisi suam bonitatem que est ipsemet deus.vnde conuenienter dicitur, quod deus vult hoc ꝓpter suam bonitatem nō quia sciuit hoc:vel quia hoc factum est.vnde Augustinus in enchiridio dicit.deus non predestinauit aliquos propter futura eorum corpora,sed misericordia hoc fecit. Item in libro de predestinatione sanctorū inquit.predestinauit nos deus non quia sciuit nos in ipsum credituros,sed predestinauit nos: vt credamus in ipsum. Preterea probatur sic.predestinatio est eterna cum idem sit cum deo.Nihil autem temporale aut futurum potest esse ratio aut predestinandi:aut non predestinandi,sed magis e cōuerso sicut patet ex inductis autoritatibus Augustini. ¶ Secunda conclusio. †prescientia meritorum non solum non potest esse causa predestinationis ex parte actus volendi,sed nec etiam ex parte totius effectus predestinationis consyderati in cōmuni patet conclusio.q̄ impossibile est.quod totus effectus predestinationis in commun habeat causam aliquā ex parte nostra.q̄ quicquid est in homine ordinās eum in salutem:totū cōprehēditur sub effectu predestinationis:etiā ipsa preparatio ad gratiā. Nec eñ hoc est nisi per auxilū diuinuz ꝑm illud treñ.vlt.Conuerte nos domine ad te.hz tñ hoc modo predestinatio ex parte effectus ꝓ ratione diuinam bonitatē:ad quā totus effectus predestinationis ordinat:vt in finē ex qua,pcedit sicut ex primo principio mouente. ¶ Tertia cōclusio vnus effectus predestinationis inconsyderatus pōt habere aliq̄d qs̄ sit cā ⁊ ratio fuit:videlicet aliū effectū predestinationis posteriozem quidē:scilicet gloriā respectu prioris:scz gratie scōz rationē cause finalis prioꝛ vero scilicet gratiam posteriozis scilicet glorie scōm rationē cause meritorie: que reducitur ad dispositionem materie,sicut si dicamus q̄ deus preordinauit se daturuz alicui gratiā vt mereretur gloriam. ¶ His habitis dicendū est ad rationes. Ad primā dicēdum est q̄ licet augustinus videatur fuisse illius opinionis, in libro tamen retractationū retractauit.vbi aperte ostendit, qs̄ si iacob propter futura merita electus esset iam nō ex gratia esset electio. Non igitur electus est a deo:q̄ talis futurus, sed ex electione talis factus est:⁊ ita tex.presens nō habet autoritatem,quod etiam patet:per alias autoritates supꝛapositas auguſtini qui dicere videntur contrarium:vel potest dici q̄ augustinus non vult dicere,q̄ prescientia demeritoruz fit causa non predestinationis,sed q̄ prescitus nō hz gratiā nō ꝓuenit absolute ex parte dei,sed ex parte hominis.Pro quo nota q̄ vt dicit sanctus Thom̄.in principio scripti. Istum carere gratia ex duobus contingit.Tum q̄ ipse non vult recipere.Tum quia sibi deus non infundit:vel non vult sibi infundere.Horū aūt duoꝛū talis est ordo.vt scōm non fit,sibi ex suppositione primi.Cum eñ deus nihil velit:nisi bonum: non vult istuz carere gratia:nisi ꝑm q̄ bonū est,sed quod iste careat gratia:non est bonum simpliciter.vnde hoc absolute consyderatū non est volitū a deo.est tamē bonū vt careat gratia si eam habere non vult.vel si negligenter se ad eam habendam preparet.quia iustum est ⁊ hoc modo est a deo volitum. Patet ergo q̄ huiusmodi defectus absolute causa prima est ex parte hois.quia gratia caret,sed ex parte dei non est causa huiusmodi defectus:nisi ex suppositione illius q̄ deus sit causa excecationis,vel obdurationis non immittendo malitiam:sed non impartiendo gratiā.hec sanctus Thom̄. ¶ Ad scōam respondetur iuxta sanctū Thom̄.in scripto primo super sen.qs̄ in illis verbis ambrosij non designatur: q̄ opus nostrū sit causa voluntatis diuine nec etiam q̄ sit causa dationis ipsius gratie,sed solū dispositio quedā vt hoc intelligatur non de opere sequente gratiam q̄ virtutē merendi hz a gratia,⁊ nec causa eius est:nec dispositio ad ipsam,sed de opere precedente quod est dispositio ad gratiam. Illi enim deus proponit gratiā infundere,quem scit se ad gratiam ꝓparaturum.non tamen ꝓpter preparationē,que non est sufficiens causa gratie,nec finis voluntatis eius sed ꝓpter bonitatem suā vult,q̄ iste habeat gratiā,quia ꝓparauit se scōm modū loquendi quo dicitur,q̄ deus dat gratiā: quia ꝓparauit se,vt coniunctio denotet dispositionem ⁊ non causam sed respectu actus volēdi nō potest assignare,nec dispositionē,nec causam.Nō enim ideo voluit,q̄ iste ꝓparauit se,sed solum quia bonus est. ¶ Ad tertiam respondetur iuxta sanctū thom. in prima parte. Et quia ratio est pregnans,dicenda sunt duo primo vnde sumitur ratio predestinationis aliorum:⁊ reprobationis aliorum. ¶ Secundo q̄ non possit assignari ratio quare magis isti q̄ illi sint predestinati vel reprobati:nisi diuina voluntas. ¶ In tertio loco respōdebitur ad fozmam rationis facte. ¶ Circa primū dicimus cum sancto tho.†q̄ ex ipsa diuina bonitate sumi potest ratio predestinationis aliquorum ⁊ reprobationis aliorū.sicut enim deus dicitur oia fecisse propter bonitatem suā,vt scilicet in rebus diuina bonitas repꝛesentetur:nec necesse est autem ,quod diuina bonitas que in se vna est:⁊ simplex,multifomiter repꝛesentetur in rebus:propter hoc quod res creata ad simplicitatem diuinaz attingere non potest. Et inde est,q̄ ad completionem vniuersi requiruntur diuersi gradus rerum,quarū quedā altum quedam infimum,locum teneant in vniuerso,⁊ vt multifomitas graduū conseruetur in rebus,deus permittit aliqua mala fieri,ne multa bona impediantur. Sic igitur cōsyderemus totum genus humanuz:sicut totam rerum vniuersitatem.voluit ergo deus hominibus ꝓtum ad aliquos quos predesti-

Ad.j.arg.

Tertia cōclu.

Ad scōm.

Ad tertiuz. Sctūs Th.

predestinauit: suam bonitatē repr̃sentare, per modum misericordie parcendo: ꝛ ꝑtum ad aliquos quos reprobat: per modum iustitie puniendo. Et hec est ratio quare deus quosdam elegit: ꝛ quosdam reprobat. Et hanc causam assignat apostolus ad roma. ix. dicens, volens deus ostendere iram. i. vindictam iustitie ꝛ notam facere potentiam suam, sustinuit. i. permisit in multa patientia vasa ire apta ad interitū: vt ostenderet diuitias glorie sue: in vasa misericordie: que preparauit, in gloriā. ꝛ. ij. ad ti. ij. dicit. In magna aūt domo nō solū sunt vasa aurea: ꝛ argentea, sed lignea: ꝛ fictilia. ꝛ quedā quidē in honorem: ꝛ quedam in contumeliam. Et hec de primo puncto.

S. Thom. ¶ Circa scōm dicimus iuxta eundē sanctū tho. ꝙ si quetitur quare hos elegit in gloriā: ꝛ illos reprobat: nō hȝ rationem, nisi diuinam voluntatē. vnde Au. dicit super Jo. quare hūc trahat: ꝛ illā non trahat: noli velle indicare: si non vis errare.

Augustin⁹. Sicut etiam in rebus naturalibus pōt ratio assignari: cū prima materia tota in se sit vniformis quare vna pars sit sub forma ignis: ꝛ alia sub forma terre a deo in principio cōdita. vt scȝ sit diuersitas specierum in rebus naturalibus. Sed quare hec pars materie est sub alia pēdet ex simplici volūtate diuina sicut ex simplici voluntate artificis pendet, ꝙ hic lapis sit in ista parte parietis: ꝛ ille in alia: ꝙ̄ is ratio artis habeat, ꝙ aliqui sint in hac: ꝛ aliqui in alia. ¶ Istis habitis venio ad respōdendū nūc rei facte. Et dicimus ꝙ non est verū, ꝙ propter hoc sit inequitas apud deū, si inequalia nō inequalibus preparat: hoc em̄ esset cōtra rationē iustitie: si predestinationis effectus ex debito redderetur: ꝛ nō daretur ex gratia, qō non est verū. In his em̄ que ex gratia dātur: pōt aliquis pro libito suo dare cui vult plus, vel minus: dummodo nulli subtrahat debitū: absq; preiudicio iustitie: ꝛ hoc est qō dicit paterfamilias. Mat. xx. tolle qō tuū est: ꝛ vade. An nō ls mihi qō volo facere. Nota tū ꝙ in scripto dicit sanctus Tho. ꝙ predestinatio respectu effectus alicuius habet rationē iustitie distributiue: scilicet respectu glorie. Et ideo possum⁹ dicere, qō deus dedit isti gloriā: ꝛ non illi quia iste meruit: ꝛ non ille, ꝛ similiter vult, quod iste habeat. ꝛ non ille. quia iste esset dignus, sed respectu primi effectus: scȝ gratie habet ratione magis liberalitatis: ꝙ̄ iustitie. quia gratia gratis datur. ꝛ nō redditur meritis. vnde ex parte recipientis non est assignare causam: quare dignus sit gratia. sed solum dispositionem quandaȝ que non est sufficiens causa gratie. sicut supra dictum est. Sequitur in litera. ¶ [Predestinatio.] Tertia pars. vbi ponitur differētia inter predestinationē: ꝛ prescientiā. dicit, ꝙ predestinatio si ꝓprie capiatur vocabulū semper est in bono. bonū est em̄ predestinatio: vt deus eis misericorditer peccata remittat: aut iuste puniat vt peccatis deletis ꝙ̄sequātur dei gratiam: ꝛ vitam eternā. ꝛ hoc est qō dicit sola hominis voluntate non necessitate excludit prescientiam: ꝛ predestinationem, quia nullus cogitur ad peccandū, sed non excludit infirmitatem ȝarnis: quia sepe homo peccat nolens. Aug. [aut plectēdus]. i. puniendū. In malis aūtē prescientia intellegenda est. Licet em̄ prescientia cōmuniter sumpta non sit tantū malorum, sed etiam bonorū: quia deus nō tm̄ prescit mala, sed etiā bona. vnde subdit [sicut prescivit ꝛ predestinauit] scilicet bona que ipse facit: ꝛ vt faciamus: [ipse dedit] scilicet gratiā: ex vsu tamē ꝛ accōmodatione vocabuli stat: ꝛ accipitur prescientia in malo: vt prescīti dicantur reprobi: ꝛ damnādi: vnde ait ita prescivit tm̄ ꝛ nō predestinauit] scȝ mala: q̄ nec ipe facit: nec exigit a nobis. [hi autem sunt] consequēter declarat: qui sunt prescīti ꝛ non predestinati: illi videlicet de quibus dicitur. j. Jo. ij. ex nobis prodierunt quia ex natura ade ꝛ cognatione eiusdem masse processerunt omnes. [sed non erant ex nobis] per gratiam predestinationis diuine quia si fuissent nobiscū predestinati: manssissent nobiscum saltez in fine: cum predestinatio diuina non sinat predestinatos perire: vel sic. [ex nobis exierunt] ꝑtum ad presentem iustitiam. Aug. quia videbantur iusti: ꝛ tamen non erant permansuri finaliter in bono [sed nō ex nobis fuerunt] ꝑtum ad predestinationē [manssissent] id est perseuerassent finaliter. Aug. hec autoritas plenius exposita est. de peniten. distin. iij. si ex bono ibi vide plura que disputauimus de ista materia. [volūtate [nemo em̄ exit a cōsortio fautorum: nisi ex culpa. sic prodito: iudas facta cena exiuit a christo: ꝛ uit ad iudeos: vt eis vēderet christum. [Et prescīti sunt ȝasuri] sed nunq̄ predestinati [aliquando cadūt] vtiq; ceciderit dauid per adulterium: ꝛ homicidium. ij. Re. xi. Cecidit Petrus negādo christum, sed aliter cadunt hi: aliter illi. quia ii † predestinati⁹ cadunt in culpam: finaliter per verā penitentiam adiuuante diuina gratia resurgunt ꝛ saluātur. † prescīti autem non predestinati. si sunt casuri saltem in fine vt in peccatis moriantur ꝛ damnantur. Nam vt subdit augustinus. Si prescīti essent reuersuri ꝛ in sanctitate ꝛ in veritate mansuri, ante essent predestinati. [Ideo non sunt predestinati.] Nō intelligas, quod quia casuri sunt ideo prescīti essent. Ita ꝙ ipsa opera mala eorum ȝ opera futura in fine causa essent prescītie malorum ȝ: aut bona opera predestinationis bonorū: quia hoc reprobatum est. S. in questione. Sed potest sic intelligi, quod sunt causa sue inferēdo in argumentendo: non in essendo. ꝛ quod casus alicuius finalis casus a bonitate sue a gratia est in eo argumētum sufficiens ad probādum: sue cognoscēdum, quod talis sit predestinatus. Et iste posset esse in tellectus augustini si debeamus sustinere. Nam beatus ber.⁹ de libero ar. dicit, ꝙ ipsa que dicūtur merita nostra sunt quedam spei seminaria, charitatis incētiua: occulte predestinationis indicia. ac per hoc cōcludit principale intētum, scȝ [qō predestinatio dei] id est deus predestinās [multis] id est omnibus predestinatis. [est causa stand] scȝ efficiens: nō tamen cogēs. nec est causa labendi, pro cuius intellectu notādum iuxta sanctum Thom̄. quod quia bonum subiacet diuine prouidētie, vt causatum ꝛ ordinatum. Ideo dicitur, quod predestinatio est causa gratie ꝛ gloriae. ad quam ordinatur, sed quia malum nō subiacet prouidentie: vt intentum ꝛ causatum, sed solum vt prescītum ꝛ ordinatum. Ideo reprobatio est tātum prescientia culpe. non causa ꝑne: per quā culpa ordinatur est prescītia ꝛ causa. Et ita optime dicitur, qō deus est causa stā di bonis. quoniā per predestinationem preparat liberum arbitriū: ꝛ gratiam cōfert. ꝛ perseuerātiam in bono. Quicunq; enim nō cadit deo autore stat: nemini aūt est causa labēdi. aīs nullus culparetur de eo, qō laberetur si deus esset ei cā labēdi.

Sanctus Thomas. **Non ergo.** cēdēti capi. Augustini, quod predestinatio: vel prescientia dei non imponit necessitatem rebus: postea determinat aliquas propositiones, que videtur inferre, quod ex predestinatione inferatur necessitas euentui rerū, ad quod melius distinguēdum subiūcit duas necessitates, scilicet simplicem ꝛ conditionalem. Lege text. ¶ [Non ergo.] Verum dicit, quod deus neminem necessitat cogendo siue ad bonum, siue ad malum, per aliquam predestinationez siue prescīētiam. Et ad hoc assignat gratianus aliquas rationes. Prima est, quia quod stat cum libertate liberi arbitrij non infert necessitatem, que aufert contingentiam. Sed predestinatio ꝛ prescientia stant cum libero arbitrio, patet. Nam boni per gratiam corriguntur, ꝛ cooperatur ad hoc li. arg. quo sponte corriguntur, sed similiter mali spōte pereunt: ergo predestinatio ꝛ prescientia non inducunt necessitatem. [nec em̄] posset quis arguere sic. predestinatio ꝛ prescientia falli non possunt. ergo necessitatem inferunt. arguit gratianus dicēdo, quod hoc nō sequitur. quia cum infallibilitate diuine prescientie stat rerum contingentia. Res enim quas deus prescit futuras, sic eueniunt secūdum quod ex suis immediatis causis sunt fiende. Sicut ergo cum infallibilitate diuine prescientie stat cōtingētia rerum, ita libertas arbitrij nistri [sed] id est ideo diuina predestinatio ꝛ diuina prescientia falli non potest. quia bona absq; eius gratia ꝛc. de infallibilitate diuine predestinationis nos disputauimus. de peni. distinc. iiij. ſ. si ex bono. ibi videas [ꝙ̄is] ponit aliam responsionem ad illam questionem ostendens, quod in illo sensu quod necessario predestinata euenient. Nam in sensu compōsito est ꝓpositio vera, quod deus predestinauit necessario eueniet. Componendo em̄ euentum futurorum cum dei scientia infallibili cuius intuitus fertur superflua ꝑtum ad se cognitum, vt in presentia ꝛ in actu, tunc sicut res quando est actu est necesse esse, vt sortem currere quando actu currit est necessarium secūdū philosophum primo periermenias iia rē futurā a deo prescitaȝ est necessarium euenire. In sensu tamē diuino est falsa: videlicet quod ꝙ̄is futurum sit prescitum, ipsum tamen in se ꝛ respectu suarum causarum proximarum non est necessarium euenire. non ergo est necessarium futurum euenire simpliciter loquendo: cum res eueniant secūdum ordinem: quem habent ad suas causas immediatas, que agunt contingenter eas. Illa vero necessitas diuine prescientie respicit res secūdum esse cognitum, quo sunt presentes deo in esse cognito, ꝛ hoc est quod dicit ꝙ̄is ergo conuenīēter ꝛc. Duo sunt inducit Augustinus simpliciter necessitas est, que cōsurgit ex suis principiȝs, ex quibus res simpliciter talis vel nō talis. vt res ex cōtrariȝs composita est necessario corruptibilis necessitate simplici, quia necessitate naturali sic cōsequēter necesse est omnes homines esse mortales, cuz sint cōpositi ex cōtrariȝs. Altera vero est necessitas ȝditionalis, que est in re ex aliquo extrinseco: ꝛ non ex principio suo naturali futuram ex libero arbitrio hominis nō est necesse euenire simpliciter imo est simpliciter contingens. Necessitate autem conditionali q notū est a deo: ꝛ ꝑscītū euenire est necessariū vt si quis videat hoīem currere: est necessariū hoīem currere: nō necessitate intrinsecari, sed ex videntis cognitione: q̄ nihil ponit in re visa: cū sit actio immanens scōm philosophū. scōo de anima. ꝛ. iij. metaphy. quia quod quis nouit idem esse aliter ꝙ̄ notum est nequit. Et ita necesse est necessitate ȝditionali. Eodē igit mō ptz ifa. qz clara est ex dictis. Patet ergo ꝙ euentus rei future nō sit necessariꝰ ex sui natura, ꝛ ꝙ sit necessariꝰ ex dei prescia. ita absq; repugnantia simul stant qz affirmatio ꝛ negatio referuntur ad diuersa. [Ab eis omnibus] scilicet habitis siue cōsyderatis: videlicet quod predestinatio ꝛ prescientia non inferunt necessitatē rebus predestinatis: aut prescītis, quod deus non operatur in malis malum culpe, ꝛ quod homo propria voluntate peccat: ꝛ recedit a deo optime concludit, quod mala que facimus nostro arbitrio ascribuntur. ꝛ hoc verum est ꝓout sunt mala culpe: quia vt dicit Augustinus peccata ex nostra procedeunt volūtate. verum est, quod aliquando ascribuñ diuini indignationi: scōm quod deus mala nostra punit [dicit alibi.] Scilicet tam in dictis sacre scripture: q̄ sancto rum doctorum gregoriꝰ ꝛ augustini. vnde ad hoc probandu inducit gratianus verba gregoriꝰ, gz. lib. moza. c. j. [cum super na indignatio] nō quod proprie in deo sit indignatio nec ira: nec aliqua passio: cum sit impassibilis. sed quia peccata punit, in quo videtur ex affectu se habere ad similitudinem indignatis: vel irati. vnde signanter Gregorius adiunxit. Et vt ita digerim se medullitus mouet. ꝛ non proprie. quia in deo non feruet indignatio: nec motus ire: cum semper pacatus ꝛ quietus sine passionī motu. Ostendit quod tre dei nullus potest resistere cum ex toto disponit illam alicui inferre. Augu. [Et ideo hanc] scilicet dispositionē: siue traz: [opinio humana non removet] id est homo opinans remouere. Aug. [cum semel] id est eternaliter, sed manet fixe ad puniendum: que punire disposuit: nec a punitione desistit hominum interuentione: vel oratium deprecatione: nisi ipse prius ordinauerit orationibus hominum remittendum. Et hoc probat gregorius per factum moyſi. Moyses em̄ orādo dominū iram domini placauit: ne totum populum exterminaret. ego. xxxij. qz hanc punitionem non se facere sed ad preces moyſi remittendam preordinauerat misericors deus, sed quia disposuit difidētiam moyſi civitas. Non poterimus vobis dare de petra aquam [punire] punit irrevocabiliter: vt non ingrederet terram promissionis: quam punitionem revocare nō potuit ꝛ hoc dicit litera sic. [dum se obicem] id est obstaculum. cum dixit. vel dele me de libro vite: aut dimitte eis hoc peccatum. [diffidens] in quo moyses peccauit. de peni. distinc. iij. ſ. opponitur. [noc potuit.] Ecce moyses diuinam vltionē disposi tam repellere a se non valuit: quam volente domino a populo remouit. Aug. [Item augustinus de tyzis ꝛ sydonis] reprehendere videtur Augustinus hic quosdam: qui dicebant de omnibus rationem esse videndu z. Et respondet querendo ab eis: quare deus fecit signa apud iudeos: quibus non potuit proficere: ꝛ non fecit apud tyzos quibus possit proficere dicit quod voluit hoc ꝛ nō aliud. voluntatis enim diuine nō est querenda causa [ipsa veritas] id est christus docet. Mat. xi. vbi dicit. ve tibi corozaim. ve tibi ꝛc. [quare aūt hoc eis negatū sit [dicant si pōt] quasi diceret: nō pōt. q̄ de his ratio assignari nō pōt cū diuine volūtatis ratio assignari nō possit vñ hmōi secreta admiras apls ait. ad ro. xi. O altitudo diuitiarum ꝛc. [qui calumniatur] a id est qui petunt rationem de omnibus esse veram: quia veritas non fallit [verum indubitanter dicit] ipse enim veritas est. Jo. xiiij. [Justū esse] iustū em̄ est qcquid facit. pz. x. Justus dominus: ꝛ iustitiā dilexit. ꝙ̄is em̄ omnes potuissent converti si voluisset ipse deus: scȝ noluit. sed volūtatis eius non est querenda causa: quia diuine voluntatis non est causa [ne vlli] scilicet fideli: potest falsum videri quod dominus ait Jo. vj. [Removenit ad me] per fidē [nisi ei datum fuerit a patre meo] quia fides qua ad deum accēditur ad hebr. xi. donum dei est. ad ephe. ij. gratia dei salvati estis per fidem: non ex vobis donum dei est. Item idem ostendit per dicta prophetarum [per prophetam olee. ij. z loquitur de predestinatis [separauit] id est implicabo ꝛc. ne ad hoc quo vis: perueniasꝰ [spinis] id est punitionibus doloruz ꝛ tribulationum [ꝛ muniam lapidibus quadratis] id est duris laboribus: id est ponatur obstaculum: ne veritas quo vis. Augu. Sepe enim diuina prouidētia subtrahit nobis quod cupimus: insuper ꝛ affligit: vt sic ad deum redire cogamur. Dicit enim Hieronymus super hoc verbo prophete inter ceteras: ex quo intelligimus, quod prouidentia dei sepe nobis accidāt mala: ne habeamus quod cupimus: vt vanis calamitatibus huius, seculi ac miserijs ad dei seruitutem redire cogamur [adimam facultatem peccandi] id est dabo tibi gratiā per quā peccandi facultas. i. voluntas subtrahatur. Idez per psalmistā ps. xxx. de videntis [fiant ne ꝛc. sed in oibus] verba sunt gratiani: si recte inspiciantur: ꝛ intelligantur reliquit gratiam subtrahendo vel non apponendo. Aug. [sicut ergo] quia dixerat quod que deus se puniturum prefixit infallibiliter punit: nec ab hoc auertitur hominū intercessione oppositione: ꝛ deprecantium oratione. hic dicit. ꝙ nec propter hoc est cessandum: quin oremus ad deum eius misericordiam implorando: vt misereatur nostri. Et hoc probat gratianus primo exemplo medicine corporalis. Nam ꝙ̄is scisimus neminem plus posse vivere: ꝙ̄ deus prefixit: iuxta illud ps. c. iij. Terminum posuisti: quem non transgredientur. Tum omnibus languentibus medicinam vt sanemur exhibemus. Tum quia in hoc opus misericordie impendimus. Tum quia quā tum quisq; victurus sit ignorauimus. Sic ergo ꝙ̄is nescimus quis sit saluandus: vel damnandus: est delinquentibus opus misericordie impendendum: vt pro ipsis oremus: ꝛ vt emendentur intercedamus. tamen cōcludit secundo subintellecta ratione ꝙ delinquenti est adhibenda correctio. nec ꝛc. ꝛ hoc respicit illum. ſ. est etiam alia causa. Aug.

Exponit li. Bernar.

Augustin⁹.

Hrego.

a ¶ Qui calūniat. Calūniari qd dicat. pe. de an cha. sup continuatiōe rubrice de calū. nu. i. Et quis calumniator: tex. in l. j. ff. ad turpil. bal. in. l. athletas. ſ. calūniator. ff. de insa. card. zaba. in cle. j. de. iudica. Hieron.

1 ☞ Pietas respicit cultum dei: ꝛ christiane religionis observantiam.
2 Veritas non patitur falsitatem.
3 Hereticus quare non admittatur ad testimonium contra catholicos: sed bene contra hereticos.
4 Ecclesia qualiter indulgeat correctis ab heresi.

Diuisio.

Ipsa pietas. Sequitur ad principalem materiam hoc cap. quod est beati Augustini in epistola ad bonifacium. Et potest diuidi in tres partes. In prima ponit: quod non potest hereticus contra catholicum testificari. In secunda quod possunt heretici cogi ad fidem. In tertia quod potest cum eis qui conuersi fuerint ad fidem dispensari: vt in suis ordinibus vel dignitatibus possint remanere. secunda ibi: item molestus est. tertia ibi: item si inquiunt. Lege text. ¶ [Ipsa pietas.] Circa hoc. c. est sciendum. quod cecilianus fuit vir fidelis ꝛ laudabilis vite, ꝛ bone fame: qui in vnitate ecclesie defunctus, post cuius mortem surrexerunt heretici donatiste accusantes eum ꝛ testificantes cecilianum hereticum mortuum. ꝛ vt mortuum petierunt condemnandum. quorum testimonium non esse accipiendum, nec admittendum, ostendit hic Augustinus. primo ex pietate cuius

Exponit literam.

Augusti.

1 ait [ipsa pietas] † Pietas enim respicit cultum dei, ꝛ christiane religionis observantiam. Unde Augustinus in enchiridio. c. ij. dicit, quod latria siue theosebia est cultus pietatis. pietas enim non finit cultorem pietatis a malis impietatis cultoribus hereticari. secundo hoc probat ex veritate. ibi
2 [veritas.] † veritas enim falsitatem nō patitur, cum ei oppo natur. Ideo amicum veritatis non sustinet hereticorum versutijs aggrauari. Job. vj. dicitur hereticis. quare detrayctis sermonibus veritatis, ꝛ ad increpandum: falso, ꝛ ad accusandum verba mendosa componitis: magna ergo res est veritas que vincit, ꝛ prevalet. iij. esdre. iiij. Innocentem iuvat, ꝛ protegit. ps. xx. Scuto circundabit te veritas eius. iij. idem probat ex charitate. ibi [charitas.] Charitas que primū diligit eum a moribus hereticorum odientium liberat. quia primo ad corū. xiij. dicitur. caritas benigna est ꝛc. non emulatur, nō agit perperam, id est peruerse. peruerse autem agitur cum innocens a falsarijs molestatur. ꝛ ideo hoc charitas nō permittit contra cecilianum. [eorum dominum] scilicet hereticorum [accipere testimonium] quia qui ab ecclesia recesserunt, ꝛ doctrinam veritatis deseruerunt, presumitur testificari falsum in odium fidei, ꝛ vnitatis ecclesie. ꝛ ideo tales pondus testimonij dicuntur amisisse, scilicet contra catholicos. admittuntur tamen contra hereticos. vt. ij. questione. vij. si hereti-
3 ticus. † Non admittitur autem testimoni um contra catholicos, sed contra hereticos, multiplici ratione. Tum primo quia heretici manifesti odio perse quūtur catholicos ꝛ ecclesiam. Non sic autem heretici hereticos. qui ꝙ̄is varientur in erroribus, caudas tamen habent ligatas. ꝛ vnum affectum habent contra fidem ꝛ ecclesiam. Tum secundo quia viles ꝛ infames suis erroribus infecti digni non sunt os suum fetidum aperire contra catholicum: qui stat in fidei pietate: sed

cõtra se ⁊ suos admittuntur: vt suas detegant fidelitates per quas boni caueant sibi: ⁊ eorum conuictum vitent. Tum tertio: quia hoc fit in fauorem fidei: ne per hereticorum nequitias violetur [cui] scilicet ceciliano dominus perhibet testimoniũ: scilicet bonitatis: in hoc quod in vnitate ecclesie: mortuus est. Augu. [Item molestus. Secunda pars: in qua ostendit Augustinus, quod licet heretici tanꝯ indigni admittendi non sint testes contra catholicos: nihilominus tamen, ecclesia non obijcit eos quin correctione ⁊ disciplina satagat eos ab erroribus sanare: ⁊ ad matris ecclesie gremia reducere exemplo medici: qui furẽtem freneticum ligat: vt curet. ⁊ egẽ plo patris: qui filium indisciplinatũ castigat ꝓm illud ecclesiastici. xxx. Qui diligit filium: assiduat illi flagella. [Crudelitas.] quia se parere non est modestia, sed est dare eum crudeli ter ad mortẽ. Hinc punitus est heli in morte filiorum: quos non corrigit. primi Reg. iij. vnde spiritualis medico ⁊ patri non annuntianti peccatori verba correctionis deus commi natur. ezechiel. iij. dicens. Sanguinem eius de manu tua requiram. [Item si propter potestatem colligendi ⁊ coercendi. quã ꝛc. scilicet conquerebantur heretici. ¶ Pro tatel i ſentia huius nota quod vt refert Augustinus in epistola ad donatum. Donatus conquerebatur quod ecclesia auxilio imperatorum christianorum cogebat eum ⁊ alios herẽticos tam priuatione bonorum ꝯ allatione penarum redire ad fidem ⁊ ecclesie vnitatem. Non sic vt dicebat faciebat iesus christus. qui Jo. vi. abeuntes discipulos non coegit secum remanere: sed remanentibus ait. Et vos vultis abire: igitur non est ex doctrina christi compellere homines ad fidem. Sed ad hoc respondet Augustinus donato distinguens tempora quia vt ipse ait de verbis domini secundum matthei distribuite tempora ⁊ concordat scriptura. fuit enim primum tempus ecclesie sub regibus infidelibus: qui xpm ⁊ eius ecclesiã psequebatur: ⁊ tunc ecclesia a malis patiebatur: ⁊ non vindicabat: tũc nõ cogebat: sed dulciter vocabat: vt christ⁹ apostolos ⁊ alios fideles. Aliud tempus fuit post cum ecclesia vbiq; terrarum est diffusa: maxime sub regibus fidelibus tuta: de quo dicit hic in litera. [tempore] quo debuit: non in initio: cum nouella esset: ⁊ tenera, sed postꝯ fuit firmata: ⁊ cepit dominari regibus: ⁊ principibus: vt. j. e. questione. c. displicet. ⁊ hoc tempore vitur ecclesia auxilio imperatorum: ⁊ regum, vt ei seruiãt hereticos puniendo ⁊ corrigendo. ⁊ hoc tempore cogit ⁊ cõpellit ecclesia hereticos intrare ad conuiuium christi ⁊ ecclesie erroribus abiectis. Et de hoc dicit: non quia coguntur intrare reprehendant. [sed quo] id est ad quid coguntur, scilicet ad intrandum ad conuiuium christi, quod est vnitas corporis christi, quod est ecclesia. ad hoc conuiuium coacti sunt intrare, qui erãt in vijs: ⁊ sepibus. vnde luce. xvij. inquit seruo. Exi in vias: ⁊ sepes, ⁊ compelle intrare. [theodosius.] Item ad ostendendum quod compellendi sunt heretici, inducit imperatorem theodosium, qui ad puniendum hereticos legem dedit. [Patet litera. [si duo aliqui] consequenter probat per exempla, quod eiam inuitos tenemur iuuare, a morte liberando, vt patet in exemplo duorum extritium in vna domo ruitura. Item probat alio exemplo vt si vnus dicat. Si intrauerim ad eruendum nos ego me interficiam. constat, quod si inuando vnum alter se necaret: ille in peccato suo fine. culpa inuantium maretur. [Item si plures] ponit tertium exemplũ [debueremus de ceteris] id est mortem ceterorum, qui necarẽt se. [quid igitur] probat per locum a minori. Nam si opera misericordie eleemosyne corporalis ad habendam vitam eternam ⁊ vitandam penam eternam debemus hominibus exhibere. vt patet xxv. Matthei. xxv. ꝯto magis tenemur prebere malis correctionis beneficium cum maius damnum sit in amissione vnius anime, q̃ innumerabilium corporum. xxiij. questione. iij. si habes [breuem.] Omne tẽpus huius vite est breue respectu future vite. xj. questione. iij. quid ergo. ⁊ de penitẽ. distinc. v. consyderet. [Item si inquiunt.] secunda pars. Respondet obiectioni donatistarum [peniteant] hoc enim necessarium est, quia sine penitentia nemo transire potest ab errore ad veritatem: vt de peniten. distinc. j. neminem. quia nullus potest gaudere se esse correctum, nisi doleat se fuisse peruersum, vt. j. ea. questione. vij. quemadmodum [quomodo post istam] scilicet penitentiam [clerici ꝛc.] scilicet in officio clericali vel episcopali, quod habuimus ante reuersum ab ecclesia permaneremus. Respondet Augustinus dicens. [hoc non fieret] scilicet de iure cõmuni. [nisi pauci] id est aliqui ꝯ nisi pauci [compensatione] id est dispensatione: [sanarentur] id est reducerentur ad ecclesiam. Aliqui enim facilius redeunt ad ecclesiam, cum vident huiusmodi tolerari in suis ordinibus ⁊ dignitatibus, quod fit ex dispositione. Augu. † Letargia quis morbus dicatur.

Augusti.

Augustio.

Diuisio.

Quid faciat. Ad idem est hoc. c. eiusdem Augustini. in epistola ad festum, non ad faustum vt liber meus habet. Summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes. in prima ostendit, quod a disciplina malorum non debemus cessare: sed modis omnibus quibus possumus eos compellere venire ad ecclesiam, licet ipsi nollent ⁊ repugnent ad similitudinem freneticorum, ⁊ letargicorum in secunda ostẽdit, quod in reuertione eorum error est auferendus non sacramenta ecclesie, que in forma ecclesie receperũt siue intus siue extra te quod correctis ab heresi ecclesia sic indulgeat: vt statum clericalem aut episcopalem obtinere possint procedit ex misericordia ecclesie: ⁊ charitate: que quos recipit ad veniã non repellit seueritate pene: vt sic eos alliciat ad sui emendationem: vt velut pater qui filium prodigum suscepit cum honore. Luce. xv. [sed si hoc non insultando. dicant] id est hec dispensatio fieret: quando ipsi non superbiendo aut insultando dicãt, sed si humiliter doleant [in ꝯta morte] prescissionis iacent fiet: vt quodam vulnere matris catholice ecclesie. i. dispositione dicitur ecclesia vulnerari, quando aliquid relaxantur de iure communi iura enim mutilari dicuntur per dispensationes. j. questione vltima. ⁊ si illa [vel vulnere.] ralaxati rigoris. Et respicit hoc ad sequentem similitudinem de inscissione: que non fit sine vulnere arboris: ita maio: ecclesia videt quasi vulnus in relaxatione rigoris pati: vbi inseritur: qui ab heresi reuertitur: ⁊ in suo officio toleratur prescissus. Notat hic Augusti. duos modos inserendi. primus tangitur hic prescissus ab alia arbore. Aug. [inseritur] id est debet inseri alij arbori. Augu. fit aliud vulnus: quia iam factum est vulnus in prescindendo ramũ inserendum [in arbore] alia cui debet inseri. Aug. [quo vulnere possit recipi] vt viuat vita arboris [scilicet est ⁊ tale.] ponit alium modũ inserendi: vt nullo prescisso armo qui intus est: id est in illa arbore: cui debet inseri ramus arboris alterius qui foris est, id est in alia arbore prescissus. [leuissimo] in duobus innait differentiam inter istum ⁊ precedentem modum inserendi quia in primo ramus vnus prescinditur, vt alter ibi inseratur hic inseritur nullo prescisso. ibi fit magnum vulnus in arbore, cui inseritur, hic parum. Adaptationem sic assignat. contingit quandoq; aliquis est substitutus in dignitate, in qua hereticus reuertens recipitur illo substituto remoto, qui est quasi ramus quodammodo prescissus a loco: vbi hereticus recipitur ⁊ tunc dicitur magnum vulnus fieri in ecclesia quia iste remouetur, ⁊ ille ibi toleratur. Et quod inde alius remoueatur contingit quandoq;, quod nullus est ibi substitutus, ⁊ tunc inseritur ille, qui renertit̃ nullo prescisso, ⁊ parvo vulnere. qui inde nullo remoto toleratur in dignitate. Augu. [Ita ergo.] scilicet contingit, [cum isti] scilicet heretici [ad radices] id est fidem catholicã. quia iustus ex fide viuit. ad Rom. j. [veniunt]. i. inseritur ecclesie, ⁊ restituuntur ad dignitates suas. quia quandoq; cum prescissione alterius rami, ⁊ cum parvo vulnere, quia fit tantum aliquid restituendo eos contra. [integritatem] id est rigorem [nec qui plantat], prima ad corin. iij. scilicet prediCando. [qui rigat] baptizando [charitas] Jacobi. iij. verus hic reddit causam. quare in talibus fit facienda dispensatio, scilicet quia multi sunt in causa, ⁊ etiã potentes suscitare scisma, ⁊ scandalum Hec eadem verba inueniũtur supra distinc. j. vt constitueretur ⁊ ibi diligenter sunt exposita. Aug. [detrahendum] imo secundum Augustinum primo de ciuitate dei cxj. est a correctione cessandum habeant ergo isti scilicet heretici sicut petrus, quid dixit timore christum non nouisse peniuit, ⁊ flenit Mat. xxvj. [sint in illa clerici] id est fiant ꝛc. [vel fiant] id est naneant Augustinus non statuit hic aliquid, vel precipit, sed monet, ⁊ ostendit quid circa tales ⁊ faciendum quandoq; ex dispensatione: dispensatio vero circa tales ⁊ restitutio soli romano pontifici competit. vt de pe. di. vj. qui vult. hugu. [non inuidemus] rebus suis [amplectuntur] personas eorum [optamus eos] ⁊ quos in vijs ⁊ sepibus i. hereticis ⁊ scismatibus inuenimus cogimus intrare ecclesiam, ⁊ sic quia coacti ⁊ inuiti intrant patet [quia nondum persuademus]. i. persuadere possum⁹ hoc quod sequitur, scilicet quia non res eorum [sed ipsis querimus] obiciebant heretici catholicis, quod non ipsos, sed res eorum querebant quod aug. negat. vt. j. e. questione. vij. c. j. ⁊. ij. ⁊. iij. hug., vtrum autem heretici ab ecclesia sint recipiendi disputauimus. ꝛ. j. q. vij. in. c. nunc autem.

Diuisio.

† Letargia quis morbus dicatur.

Ecce. J. est, in quo gratianus ꝛcludit ex dictis, q̃ manifesta crimina sunt punienda: quin salua pace ꝛc. hoc est quando scisma ⁊ scãdalum non timetur: in quo discretio ꝛc. i. distinctio que sequitur. aliquando eñ delinquentium multitudo ꝛc. hoc membrum prosequitur. j. c. proxi. huic q̃ cum iiiscipuli ꝛc. luce. ix.

Exponit literam.

Diuisio.

Exponit literam.

† Discipuli petentes consumptionem samaritanorum an peccauerint.

Quod christus. Capitulum hoc est beati ambrosii super lucam. Summa est in rubro. Et potest diuidi in tres partes. In prima ostẽdit exemplo christi increpãtis discipulos vindictam petentes in samaritanos qsemper in eos qui peccant non est vindicandum. In secũda assignat rationez huius exẽplo. In tertia excusat discipulos a petitione vindicte. scõa ibi: q; nonnunq;. tertia ibi. Nec discipuli peccant. Lege tex. ¶ [Quod xps discipulos] scz iacobum ⁊ Joannẽ: qui luce. ix. missi a domino in samariam vt pararent sibi cibos a samaritanis non recepti dixerunt domino. vis: vt dicamus q̃ ignis descendat de celo ꝛc. [gestiebãt] i. volebant. pretulit enim dominus misericordiam iudicio propter tria. primo vt doceret nos ꝓprias iniurias magis amore perfectionis remittendas q̃ vlciscẽdas. hec est institia euangelica mat. v. ⁊ luc. vj. vt oremus ꝓ persequentibus nos ⁊ bñ faciamus odientibus nos. hoc exemplo xpi. ¶ Quo quia leuitas ⁊ clementia frequeter plus sanat: q̃ rigor osa vindicta. vnde rex assuerus elegit gubernare subiectos clementia ⁊ leuitate. ¶ Tertio quia dominus presciuerat, q̃ samaritani essent recepturi dominum: ⁊ crediturí in eũ: sicut patenter euenit post resurrectionem ⁊ ascensionem: act. viij. vbi dicit. Os cum audissent apostoli q̃ recepissent samaria ꝛc. vtilius ergo seruati sunt: q̃ si igne fuissent consumpti. ⁊ hoc est quod dicitur [quia ꝛc.] scõa pars. amplius prodest clementia a te exhibita tibi: cuius est vindicta inferre ad patientiã: q̃ lapso ꝓsit ad correctionẽ vindicta. Tum q; augetur patientia tua. Tũ illum qui corrigendus erat citius lucraberis: q; sepe si clemẽter agatur tum aliquo: ⁊ differatur vindicta: citius prouocat ad penitẽtiã. [deniq; samaritani.] ostendit exẽplo hoc qõ dixit. quia plus ꝓfecit samaritanis patiẽtia: q̃ prodesset vindicta. q; citius crediderũt ad vocẽ samaritane: vt habetur Jo. iiij. ⁊ post ascensionem, plene vt dictũ est. act. viij. [nec discipuli.] tertia pars. ¶ Dic surgit questio. † Utrũ discipuli cõsumptionẽ samaritanorũ poscẽtes peccauerint. Et videt q̃ non ex isto tex. vbi dicitur, nec discipuli peccãt. ¶ In oppositũ arguitur ex principio capli vbi dicit Ambrosius, q̃ xps de hoc discipulos increpauit hoc aũt nõ esset nisi peccassent. ¶ Secũdo idẽ aperte haberi. j. e. q. c. ea vindictur. vbi dicit augustinus. eos odio desyderasse vindictã. ergo peccauerũt, qõ vt dicunt põt colligi ex quatuor. Tũ primo q; istorũ cõuersionem futuram ignorabant: que soli xpo nota erat. Tum scõ q; ex preteritis estimare humana estimatione poterãt, q̃ samaritani nõ essent ad xpm venturi: ⁊ permansuri. Joã. iij. quarto samaritani receperunt xpm: ⁊ dixerunt in eum cred ere, sed statim apostatauerũt: deteriores facti sunt. igitur apostoli eorũ obstinationẽ consyderantes: ne in sua malitia perseuerantes maiora sibi cumulatent tormenta: si amplius viuerent: optauerunt apli si xpo placeret: vt illi temporali igne cõsumerentur ne eterno amplius cruciarentur, quod fecerunt non ex odio, sed zelo iustitie ⁊ charitatis. ¶ Tum tertio quia in hoc veteri legem sequebantur que fortius vindicabat. vij. phinees israelitam intrantem ad scortum madianitides surrexit ac accepto pugione effodit ambos qõ reputatũ est ei ad iustitiam. num. xxv. Et ista ratio assignat in litera. ¶ Tum quarto q; hoc fecerunt recipiẽtes exemplũ a sancto helia. qui de militibus regis ochozie missis ꝓ eo. Si hõ dei sum: descendat ignis ꝛc. ⁊ deuoret eos, ⁊ factũ est. iiij. reg. j. hoc exemplo dixerunt apostoli. vis vt descendat ignis de celo in modũ helie: ⁊ hoc tangitur hic in litera. ¶ Tum quinto. q; in hoc expectabãt xpi voluntatem dicentes: vis ⁊ non inordinatũ affectũ. Aliorum vero opinio est sicut augustini. ⁊ videtur beati ambrosij. Et ita dicit alexander de halis. in. iij. q̃ ideo dñs discipulos reprehendit petentes ignẽ de celo ad cõsumẽdum eos: qui nolebant eos recipere. ad auertens eos non amare correctionez: sed odio desyderare vindictã. ¶ Rideo dicendũ nobis videtur q̃ peccauerunt. Tum q; leguntur reprehensi a dño: de tali petitione. ¶ Scõo q; vt dicit augustinus nõ correctionis zelo, sed odio desyderasse vindictã. ¶ Ad rationẽ in. iij. de litera presenti solui potest: vt dicit Aug. q̃ ipse nõ peccauerũt in volito, sed in modo volendi. q; vt dictũ est ex odio petebãt vindictã. Et ista est rñsio Augustini. qui ait in. c. allegato. ea vindicta. reprehendit dñs in eis non exemplũ prophete sancti, sed ignorantiam vindicandi: que adhuc erat in iudibus; animaduertens eos non amare correctionem, sed odio desyderare vindictam. hec Augustinus. Et idez dicit Gratianus in. ꝯ. sequenti. [potest in hac] rationes vero alterius opinionis scilicet Guidonis non militant vt manifestum est.

Exponit literam.

Diuisio.

Exponit literam. Casus.

Potest in hac. J. est. I quo gratia. ponit aliã intelligẽtiã ꝓdicte prohibitiõis facte apostolus. quasi diceret: licet. ꝛ. in. ꝯ. ecce dixerim: q̃ in exemplum patientie ⁊ differende vindicte apostoli fuerunt prohibiti a vindicta samaritanorũ. Dicimus tamen, q̃ hoc potest habere aliam intelligentiam. quia potest intelligi: q̃ ideo apostoli fuerunt reprehensi. quia volebãt propriã iniuriam vindicare, quod non est faciendum iniuria tamen dei non est inulta relinquenda. Et potest diuidi in tres partes. In prima ponit quod dictum est. In secunda probat autoritate domini ⁊ exemplo apostolorũ, q̃ proprie iniurie nõ sint vindicãde. In tertia q̃ iniurie diuine sint acerrime vindicãde probat exemplis apostolorũ. secũda ibi, dominus autem volens. tertia ibi: peccata vero. Lege text. ¶ [ ]Potest. apostoli non zelo ꝛc.]concordat Gratianus cum dictis Augu. supra positis. [dominus aũt]secũda pars. [ait nescitis]luce. ix. [audierat]Matt. v. ⁊ luce. vj. contumelias. act. v. Jbant apostoli gaudentes a conspectu concilij ꝛc. [peccata]tertia pars. [vñ ananiam]act. v. [sic etiam paulus]act. xiij. ⁊ corinthũ fornicatorez. prima ad corinth. v. q̃ vero nullus propriam iniuriã vindicet probat per capitulum sequens.

Nater querelas. hoc. c. est beati greg. scribẽtis Januario epo. Sũma est in rubro. Vel sic q̃ ꝓpria iniuria nõ est vindicãda. Et diuidit in tres partes. In prima narrat querelã. In scõa illã reprobat, ⁊ excedẽtẽ reprehendit. In tertia prohibet id decetero fieri ⁊ cõminat excedẽti. scõa ibi: vñ de cetero. Lege. ¶ [Inter querelas.] Casus manifestus est. Januarius eñ epus ꝓpter iniuriã Jsidoro clarissimo sibi illatã illum anathematizat: super quo dictus Jsidorus detulit querelã gregorio gregorius vero habita informatione q̃ ꝓpter propriã iniuriã tñ illum anathematizauerit: reprehendit Januariũ, dicens hoc nullatenus debere fieri ꝛc. [querelas mul

Questio. Primũ ar. Opponit in contrarium. Scõa oppositio.

Tertia op.

Quarta op.

Quinta op.

Rñdet.

Ad argu.

tiplices.] in multis iste iam offenderat: & multa contra ius fecerat: vt ptz dist. lxxxvj. tanta. Et ideo multe querele fiebāt de eo. [queres.] scda pars. [sanctis regulis] vt mat. v. & luc. vj. [vel sanctis regulis] .i. canonibus. q. canon regula ōr. s. di. iij. canon. [phibetur.] vt. j. e. q. v. c. de occidēdis. & di. lvj. seditionarios. Et p̄sertim phibetur ep̄is: quibus ignocē di gloria derelinquit. C. de episco. & cle. si quis in hoc gen⁹. scōm hoc ep̄s non potest excōicare aliquē p̄opter iniuriam factā. non em̄ potest esse iudex in sua causa, sed contra. j. e. q. guilisarius. & ij. q. vij. si quis. sed sufficiens & plene solutio hr̄ di. lxv. c. & qui emendat. bi dicitur in summa, q̄ si iniuria redūdet in ip̄m solum: non debet ep̄s propriam iniuriam vindicare: vt hic & in allegatis. Si vero redūdat in dedecus eccle sie: potest intuitu iniurie ecclesie p̄o persone qualitate punire in. ij. q. vij. si quis. & j. e. q. guilisarius. vide ibi plenius quod nos disputauimus. [p̄o defensione] .i. vindicta inferēda: vel vlcisscenda. p̄o defensione tamen licet vim vi repellere, extra, de sen. ex. si vero.

Opponit & Respondet.

1 ☞ Peccans statim obligatur ei in quem peccat ad penam subeundam.
2 Dimissio dicitur duplex.

Diuisio.

Exponit literam.

Isis. Ad probandum quod dixerat de iniuria: dei vindicanda non propria subiungit hoc. c. q̄ est eiusdem gregorij in homilia quadam. Summa est in rubro. Et potest diuidi. c. in duas partes. In prima ponit q̄ prelatus grauiter deum offendit: qui dei iniurias impunitas dimittit. In secunda confirmat ratione. secunda ibi: ea nanq; Lege ter. C [Si is prelatus in ecclesia] scilicet episcopus vel alius [dominico debitori]. offensori domini. scz qui eum offendit: & in eum delinquit. debita dicuntur pene: culpe: offense: quibus deum offendimus: & inde rei & debitores ei existimus. † Qui em̄ peccat statim obligatur ei in quem peccat ad penā subeundam. vnde efficitur ei debitor pene. vnde in ipsa pena dicitur debitū, qō debetur de peccato. & ipsum peccatum ōr etiā debitū. q̄ p̄o eo pena debetur. & ipse peccator ōr debitor. q̄ obligat ad persoluendam penam. [non mediocriter] imo multum [debita] id est penas debitas p̄o peccatis in eum cōmissis. Vn. [sua p̄esumptione] siue causa siue pna [resoluit] .i. relaxat: & dimittit [ea nanq;. scda pars. [facile possumus dimittere] in de mat. vi. dicitur. Si em̄ dimiseritis hoibus peccata eorū dimittet vobis pater meus vestra. & Luce. vi. dicitur. Dimitte nobis debita nostra &c. Sed hic nota † q̄ duplex est dimissio vna q̄tum ad rancorem & indignationem: & alia q̄tum ad satisfactionem. rancorem & indignationem omnino tenemur dimittere: etiam illo non petente: nec volente. satisfactionem vere dimittere possumus si volumus, sed non tenemur. [Ea vero que in deum fine pna interiori] scz cordis contritione fine qua nulli datur venia. vt. xxiij. q. iij. legatur. & j. e. q. c. est iniusta. & vi. i. si quis diaconus. sed habenti cordis cōtritione potest sacerdos partem vel totum remittere siue in iudicio: siue de itinere faciendo: siue rebus suis dandis & hmōi dummodo hoc faciat cum cautela: & discretione inscripta qualitate persone: loci & temporis. vt. xxvj. q. vij. de his. Aug.

Exponit literam.

1 ☞ Satisfacere non dicitur qui plene non satisfacit.
2 Transactio quid dicatur.
3 Iniurie non debent remanere impunite.

Diuisio.

Exponit literam.

Semel. S. est, in quo incipit quinta pars huius que stionis: in qua probat, q̄ peccata semel dimissa non sunt iterum punienda. ad q̄ inducit. c. sequens.

1 ☞ Satisfacere non dicitur qui plene non satisfacit.
2 Transactio quid dicatur.
3 Iniurie non debent remanere impunite.

Sillic. Hoc. c. est gelasij pape. Summa est in rubro. & Et diuidi potest in duas partes. In prima ponitur cuiusdā querela, q̄ de peccato de quo semel satisfecerat: iterata petebatur satisfactio. In secūda p̄ouidet papa: cōmittens quibusdam ep̄is: qui habebāt de hoc videre, q̄ scz si culpa semel remissa est: non sit iterum punienda: si non concordia vel iudicio terminetur. scda ibi: si vero nihil. Lege ter. C [Si illic vbi hec acta sunt] vt ibi crimen committitur: ibi causa agatur. vt iij. q. vj. ibi. Augu. [virisq;.] scilicet stephano: & aduersario: quem male tractauerat [satisfecisse] id est desyderium in iniuriato impleuisse. hoc enim est satisfacere. vt. ff. qui satisdare. cog. l. j. † vnde non satisfacit: qui plene non satisfacit. ff. e. tit. l. quoties. [supplicatione] id est precibus. [agnoscere] .i. remisisse: vel percepisse. [abolitione] .i. remissione. [punitio. id est pena p̄o iniuria illata debita. Augu. [recidiuo] id est renouato post remissionem. [iterum] .i. ad iudicium: vel ad annū reuocari. Augu. [diuine clementie que dimissa &c.] que enim deus semel remisit peccata non punit iterum: quia semel dimissa omnino tecta sunt. p̄s. xxxij. Non enim iudicat deus bis in idip̄m. osee. i. & ezechiel. xviij. Si autem impius egerit penitētiam ab omnibus peccatis suis: que [operatus est, & custodierit omnia p̄cepta mea &c. vita viuet: & non morietur. omnium iniquitatum suarum non recordabor. [Si vero.] secunda pars. [de satisfactione.] facta a stephano: & recepta ab aduersario [probabit] legitime. Aug. vel de remissione facta ab aduersario. Aug. [transactū] id est per transactionem siue ab aduersario. Aug. [transactū] id est per transactionem siue compositionem diffinitum: & decisum. † Transactio est litis decisio: vel pactum interpositum de re dubia: vel lite incerta: vel iterata aliquo dato vel remisso: vel retēto: vel retineri permisso. Augu. [monstratio] id est diffiniatur vel efficiatur alterum que sequuntur. scilicet vt componatur inter eos per cōcordiam: vellitez [siniatur] pet iudicū. & hoc efficiatur [quatenus mihi nūc &c. p̄ouenire] vt ad hoc fiat: & ab illo recipiatur illud potius [exceatur] id est fiat: in quo vel per qō. [afflicti] id est iniuriati: siue irremissibiliter p̄sistat acerbitas ipsius iniuriati: qui ex nimia acerbitate animi nec iniuriam vult remittere: nec satisfactionem recipere. [irremissibilis] id est irremissa: & non mitigato: scilicet q̄tum ad actionem iniurie: ad quam remittendam non cogitur: nisi amicabiliter & preter iudicium vellet componere: & aliter velit satisfacere. licet rancorem & indignationem animi cogitur remittere: etiam altero non satisfaciente. Augu. nihilominus vindicetur: quasi diceret non ideo numerus. qui iniuriam fecit [ordine iudiciario] id est per iudicium condemnetur. † Interest enim ecclesiastice seueritatis ne facte iniurie remaneant impunite. vt. xlv. distin, sed illud. & xxxv. q. ix. loci. cum multis alijs. Augu. [presumptio.] iniurie a stephano irrogate. Aug.

Exponit literam.

Augustin⁹.

Sed obiicitur. S. est, in quo incipit. vj. pars huius questionis: in qua probat, quod iudices mouentur in correctione subditorū, sed tamen formam canonicam non excedant: & hoc per. vij. capitula. Jo. de archi. obiicit tamen in primis contra illud quod dictum est, quod propria iniuria non sit vindicanda exemplo helie, ad quod inducit sequens capitulum. Lege ter. C [Sed obiicitur] contra illud quod propria iniuria non esset vindicada in capō inter querelas. ex facto helie: vbi no. vt dicit ēt Augu. Gratianus obiciens errauit in historia, quia illi quin quagenarij non fuerunt missi per achab regem: qui iam mortuus erat: vt patet. iij. reg. xxij. sed fuerunt missi per ochoſiā filium ip̄sius achab. hic ochoſias cum cecidisset per cancellos domus sue, egrotauit: vt patet. iij. Reg. j. & vt idolatra misit non ad verum deum, sed ad idolum beelzebub deum acharon: quia ibi colebant idolum: vt deum. hos nuntios cōfilio angeli increpauit helias, quod relicto vero deo: consuluissent beelzebub quibus predixit mortem regis: & comperto per relatum eorū quod helias esset: misit ad eum rex quinquagenarios: quos igne consumpsit ibi helias non est tamē propriam iniuriam vltus, sed iniuriam dei contra idolatras & iuste quia honorem dei attribuebant diabolo, hoc etiam fecit helias consilio dei per angelū: qui eum misit & hoc quoq; imperantis vindicauit helias non ad sui sed ad dei gloriam, vt inde multi territi conuerterentur: & boni in fide confirmarentur idcirco obiectio non p̄cedit, vnde ponit aliam in sequenti. c. Item obiicitur contra idem illud sylueſtrei &c.

Exponit literam.

Contra gratianum.

Guilisarius. Hoc. c. est sylueſtrei pape. Summa est in rubro. Et potest diuidi in quatuor partes. in prima narrat qualiter guilisarius cepit eum: & misit in exilium. in secunda punit illum, & complices suos anathematis gladio fecit in tertia statuit: & prouidet in futurum statuendo, qō si aliquis talia contra episcopos attentauerit anathema sit. in quarta vigilium diaconem cuius instinctu hec facta fuerunt deponit ab officio sacerdotali. secunda ibi, ego tamen tertia ibi, vna cum illis. quarta ibi. idem vigilio. C Pro pleniori intelligentia huius. c. queritur vtrum iudex possit licite punire in se delinquentem. de ista questione disputauimus supra distinctio. xlv. in. c. qui emendat. Lege. C [Guilisarius mandauit] id est rogauit me: scilicet Sylueſter [dispositionibus] id est vtilitatibus. Augu. [ad primum & secundum velum] id est ad primam & secundam partem palatij: vel cameram, vel ostium. Augu. [vigilium meum] proditorem [in auxilium] id est aliquam insulam. [Ego tamen] secunda pars. [anathematizamus] nondum enim fuerunt ipso iure excommunicati qui clericos percutiunt, vel detinent vel capiūt. Bernar. hispa. hodie sic. xvij. q. iij. si quis suadente [vna cuz illis] tertia pars [decipiendū] impune [decepit] sup̄le statim [idē vigilio] quarta pars [idem]. s. sylueſter [vigilio] nomen quod habere debebat: qz adhuc nō erat sacerdos [& munus] .i. officium & ordinem [sed & hic] Soluit quoque gratianus obiectionem de facto guillisarij: & de excōmunicatione sylueſtri dicens: q̄ sylueſter non fuit vltus p̄opriā iniuriam: sed iniuriam ecclesie.

Diuisio.

Exponit literam.

1 ☞ Multitudo peccans an sit punienda.

Quod autem. S. est: in quo gratianus ostēdit q̄ quando peccatum est populi vel multitudinis non punitur quo ad totam multitudinez semper: sed sepe quo ad paucos qui fuerunt potiores in culpa. Et hoc ostendit multiplici exemplo. s. moyſi & duplici exēplo dei & exemplo helie. C P̄o pleniori intelligentia huius Queritur. † vtrum multitudo peccans sit punienda. Et videtur q̄ non primo ex litera p̄senti. C Secundo ex glo. matthei, xiij. que dicit, q̄ multitudo non est excommunicāda nec princeps. C Tertio patet ex capō non potest. j. ea. q. C In oppositum arguitur, qz moyſes propter peccatum idolatrie occidi p̄cepit multitudinem vsq; ad. xxiij. milia hominum. itē helias zelo iustitie igne celesti duos quinquagenarios cū suis condemnauit. C Respondeo dicendum. dicit em̄ Aug. contra faustum crimina inquit punienda: quādo salus pace ferri possunt: in quo tamen discretio est adhibenda aliquando enim delinquentium multitudo diu per patientiam est ex petenda. aliquando in paucis est punienda: vt eorū exemplo ceteri terreātur & ad penitentiam reuocentur. Si, vero salua pace multitudo puniri potest. sicut factum est quando submersi sunt in mari rubro egyptij perseqūtes filios Israel. Et quando sodomite vniuersaliter perierunt vindicta de ea sumenda. & per hoc patet responsio ad obiecta. de hoc etiam. s. diximus circa. s. hinc etiam. s. e. q. Lege. C [Moyses] Exo. xxxij. [pauconum] respectu aliorum [imposterum] .i. in posteris [christus [primum exemplum [dei] .i. persona filij dei: quem christus est: tunc enim incarnatus nondū erat filius dei. christus autem nominat duas naturas: & vnam personam horū punit: nomen non fecit excluso patre & spiritusancto qui cū filio sunt vnum principium creature: vt dicit Augu. iij. de trinitate. & opera trinitatis ad extra sunt indiuisa. vt dicit idem primo de trinitate [vel murmurationes populi] filiorū Israel quando murmurauerunt contra deum & moysen. qz carnes in deserto non habebant vt in egypto. Exo. xvj. & iratus dñs dedit eis carnes: quas dū adhuc in ore haberent ascēdit ira dei super eos & occidit non oēs: sed magis culpabiles ex eis. Numeri. xj. [de qbus propheta] in ps. lxxviij. Adduc auerūt & saturati sunt nimis &c. sequitur & ira dei ascēdit super eos [sic & quotidie] ponit aliud exemplū de deo qui licet aliquos de multitudine puniat non tamen totā multitudinē: vt patet et ex hoc informamur de tribus vt deū honorem⁹: diligam⁹ primo em̄ informamur q̄ deus habet curā & prouidentiā de nobis: duz aliquibus parcit & alios punit. scdo informamur de dei clementia: & mia per quā aliquos expectat ad penitentiam. tertio informamur de sua iustitia dum aliquoū vindicat peccata [sicut etiam helias] probat idē exemplo helie de quo. iij. Reg. xviij.

Augustin⁹.

Diuisio.

Exponit literam.

Quod vero. S. est: in quo gratian⁹ inducit: qō peccata que p̄bari nō possunt nō sunt a iudice puniēda: & hoc rationabiliter. tum primo quia homo nō occultoz cognitor: nec iudex. ad Roma. ix. Nolite ante tps iudicare quousq; veniat dñs, & manifestabit occulta cordiū. secundo qz ficta retur occasio mali vt iudex damnaret: si vellet innocentes & liberaret nocentes. tertio qz defensio nulli est neganda. reus igitur petens defensionez si neget crimen nō poterit cōuinci: & sic in non cōictū non potest iudicium dari. q. pctā que nō possunt p̄bari, non sunt a iudice punienda. qō gratianus p̄bat ex exemplo xp̄i. qui iudā occultum pctōrem nō abiecit: imo sustinuit vsq; post cenā ipse recessit matth. xxvj. & ad hoc inducit sequens. c. [iudicijs]. xxx. q. v. S. incerta. [desiderantur] .i. non probantur.

1 ☞ Iudex potest p̄ducere testes contra infamatum, fama accusante.
2 Fama habetur loco accusatoris.

Si quis potestatem. Hoc ca. est btī ambro sij super primā epistolā. ad Cor. Sūma est in rubro. Et potest diuidi in duas partes. In prima dicit q̄ priuata p̄sona nec suam nec alterius potest vlcisci iniuriam: vel q̄ q iudex non est neminem iudicare potest. in tertia ponit q̄ etiam iudex neminem condemnare debet sine legitima probatione. secūda ibi, est etiam iudicis. Lege. C [Si quis potestatē] puta qz non est iudex non debet iudicare. vnde apostol⁹ ad Roma. xiij. quis tu: qui alienum seruuz iudicas: alienū dicit sup quem non habet potestatem [abscere] .i. repellere a cōsortio: vel cōmunione alioz. qz non est eius p̄latus vel iudex quē scit reum: siue sit subditus: siue p̄latus: siue iudex: siue quicunq; alius. Aug. [scit] in hoc casu locus habet quod dñs ait Matth. xviij. Si peccauerit in te frater tuus corripe ipsum inter te & ipsum solū &c. de quo. s. ij. q. j. si peccauerit [p̄bare nō valet] testib⁹ vel instrumētis vel alio legitimo modo cū esset criminosum. [immunis est] a peccato participationis: dum tamen secreto admoneat ne resipiscat: si non recipit eius admonitionē taceat. s. nullidicat vt dicat tali q̄ possit p̄desse nō obesse. xxij. q. v. hoc videtur [est etiam iudicis.] secunda pars [sine accusatore] sic festus dixit Act. xxv. non est mos romanis aliquem cōdemnare nisi habeat accusatores p̄sentes et detur ei locus defensionis ad abluēda crimina [accusatore.]

1 homine vl fama: † fama em̄ accusante potest iudex testes cō tra infamatum producere. ar. vj. q. j. si tū. & xxxv. q. vj. eps. et si crimen p̄batum sit sibi condemnare. extra de off. ordi. c. j.
2 Bernar. hispa. † habet enim fama loco accusatoris. extra de accusa. qualiter. ij. post prin. Excipiūtur tamen aliqui casus: vt dicit glo. positi. ij. q. j. de manifesta [sic nec xp̄s] p̄obat ex epo. xpi. mat. xxvj. & Jo. xij.

Similiter. S. est: in quo gratianus ostēdit: q̄ sententia contra multitudinem vel cōtra illum qui sociā habet multitudinem nō est ferenda: quod per sequens. c. p̄obatur.

1 ☞ Thau quid designet.

Non potest. Hoc. c. est Aug. lib. ij. contra epistolam permeniani. Summa est in rubro. Et potest diuidi in duas partes. In prima ostendit q̄ correctio non est sanctis: que sit in multitudinem. s. qñ ex tali correctiōe timetur scandalum: & commotio contra bonos: & turbatio pacis. in secunda dicit: q̄ si adest facultas p̄dicandi siue exhortādi nō est abstinendum ab increpatione gñali peccantium. secunda ibi: turba autem. Lege. C [Non potest salubris] .i. salutez inducens vtilis & efficax a multis facta siue ab vno siue a pari &c. incipiens multitudinem. tunc enim: vt dicit Aug. j. de ciuitate dei. c. ix. cessandū est a correctione [doloz] non remouetur tamē charitatiua correctio: & benenola exhortatio: & aspera correctio. vt di. xliij. comessationes. hu. [gemitus]. j. q. j. p̄ esaiam vt [per illud] .i. cōsimile [signū thau ne occidatis, dñs em̄: vt habet Ezechi. ix. volens pessimam multitudinem peccatricem non conuersam ad predicationē ezechielis prophete eoz malitiā increpans punire p̄misit sex viros. i. angelos in similitudinem virorum quorum vni dixit. transi per mediam ciuitatez in medio hierusalem signatam super virorum fronte gementium & dolentium super cunctis abominationibus que fiunt in medio eius. & dixit dñs illis q̄nq; viris. transite per ciuitatem sequētes percutite. Nō parcat oculus vester nec misereat adolescentem simul & virginem paruulum & mulieres interfici te: & omnem super quem videritis signū thau ne occidatis.

Diuisio.

Exponit literam.

Gregorius

1 Thau enim: vt dicit gl. est extrema litera hebraicorum: & habet crucis similitudinem. vnde designat: quod boni existentes in medio nationis peruerse debent gemere super abominationibus: quas vident a christo signo crucis signati liberētur ab exterminio: & saluentur qui vt dicit gloss. non peccauerunt in hoc: nec peccantibus consenserunt: & aliena peccata planxerunt. [seueram misericordiam] .i. aspera correctio: quā seueram dicit misericordiam: quia nō est ita leuis: quod iusti tie deserat disciplinam. quia secundum Gregoriū vtraq; de stituitur: si vna sine alia teneatur. distinctio. xlv. disciplina [separationis] .i. excommunicationis sententia: per quam excō municati separātur a communione fidelium non est ferēda cōtra multitudinem [tñ qz inania sunt] .i. sine effectu cū multitudo talem sententiam paruipēdat. Tum qz in hoc multitudo paruipēdens per eā efficit magis pernicios: & sacrilega: vsurpans diuina & sancta: & per consequens sit multitudo impia: magis & superba. Tum quia ex hoc multitudo turbatur: et sic talis sententia magis perturbat: quam corrigat infirmos: qui facile scandalizant [turba] secunda pars. facultas libera: que intelligit esse cū nō phibetur pastor ecclesie loqui: & audi

tur ⁊ non contemnitur. Hugu. [generali obiurgatione] non speciali in istum vel in illum. hug. nullum. ſ. nominādo. quia multa licent in genere que non in ſpecie, extra de offi. ordi. ſi ſacerdos. ſi occaſione corrigendi opportunitatē dicendi [Gellium] vt mortalitas: guerra: vel fames: ⁊ ſimilia. Si vō paſtor non poſſit proficere taceat non ſpargat margaritas ante porcos: vt. xi. q. iij. qñ. quouſq; habeat occaſionem loquendi ⁊ redarguendi.

1 ¶ Dali ſunt exercitium bonorum.

Precepta. ſ. eſt: in quo quia. ſ. dictus erat ꝙ malꝰ in pace ſine ſcandalo ſunt puniēdi ⁊ corrigendi: ⁊ q; hoc videtur eſſe contrarium dictis euangelicis: ⁊ apoſtolicis que ponuntur in ſuperiori. ſ. ex his omnibus. vbi dicitur ꝙ debemus eſſe miſericordes inimicis: et eis benefacere. ideo nūc gratianus ſoluit contrarietatem dicens: ꝙ illa dicta non ſunt intelligenda: vt peccātibus relaxetur impunitas. ſed vt ſuſtententur: ⁊ corrigantur: ⁊ eſt tādiu ſuſtentandus: donec per ſententiam iudicis condemnet. Lege. ¶ [Precepta] predicta ⁊ allegata in illo. ſ. ex his omnibus. hug. [euangelica] ¶ Datth. v. ⁊ Luce. vi. [exhortatiōes.] que preceptiones ſunt. hug. [apoſtoli] ad Roma. xij. [vt pecCandi] peccatum quidem eſt puniendum: ſed natura miſereda. vt. j. e. q. duo. hug. [exercitium malorum.] †mali eñ ſunt exercitium bonorum: exercitātes eos angustijs ⁊ perſecutionibus. hug. [tollatur ab eccleſia]. i. ſeparetur a conſortio fidelium. hug. in hoc ergo oſtendit qualiter inimici ſunt diligendi [alter alterius] ad Gala. vi. [perſiſtentes]. i. nolentes corrigi. hug. [Sic enim ꝛc.] debet enim quo ad penitentes mia ſuper exaltare iudicium. vñ dñs ait ¶ Datth. ix. miſericordiam volo non ſacrificiū: debet enim leuitas ſeueritatē molire. vñ Eccleſiaſtici. vij. ſcriptum eſt. noli eſſe nimis iuſtus. i. ſeuerus vel rigidus [quia eſt iuſtus qui perit iniuſtitia ſua]. i. cū exCutione iuſtitie ſue. i. ſeueritatis ſue duriciei ſue. vnde gl. exponens illud dicit. q; iudiciū ſine miſericordia fiet ei: qui nō fecerit miam. Jaco. ij. corrigat ergo ſapiens vt magiſter: et compatiatur vt pater. [item illud apoſtoli]. ij. ad Corinth. xj. [donaſtis]. i. pepciſtis ſiue remiſiſtis. loquitur apoſtolus corintho. qui publice nouercam ſuam pro vxore tenuerat: qui ad penitentiam redūt ⁊ petijt apoſtolus: vt ipſi corinthi. reciperent ipſum in cōmunionem ſuam: ⁊ condonent ei offenſam qua eos offenderat in illo facto: ⁊ ꝙ ei debeant cōdonare dicit [⁊ ego donaui]. i. peperci. nam ⁊ ego quāſi diceret. Si ego magiſter veſter precibus veſtris condonaui cui voluiſtis condonare: multo magis vos diſcipuli prece mea debetis condonare cui. ⁊ ego cōdono. Siſe eſt de fotino ⁊ euſtachio. xxxv. q. ix. veniam. hug. [vt non circūueniamur]. i. decipiamur [cogitatiōes]. i. aſtutias: ⁊ verſutias [eius]. ſ. ſatane. hucuſq; ſunt verba apoſtoli: a modo verba expoſitoris habentur] ſunt ꝛc. Ex dictis concludit: ꝙ impenitentibus: ⁊ obſtinatis in malo non eſt miſericordia impendenda: ⁊ hoc probat ex capitulo ſequenti.

Exponit literam.

Diuiſio.

Queſtio.

Primū arg.

Opponit in contrarium.

Reſpondet.

1 ¶ Judex an poſſit punire delinquentem ſine miſericordia.
2 ¶ Miſericordia iniuſta que dicatur.

Est iniuſta. Hoc. c. eſt beati ambroſij ſuper beati, immaculati: ⁊ non de officijs ſicut dicit gratianus. Summa eſt. ꝙ mia ꝓ veneganda eſt impenitentibus: et in malitia obſtinatio: talibus enim iniuſte exhibetur miſericordia. Et diuiditur in duas partes. In prima probat ꝙ in ſummario dictum eſt per quatuor exempla. in ſecunda exinductis exēplis cōcludit principale propoſitum. ſecūda ibi non poteſt. ¶ Pro pleniori intelligentia huius. c. Queritur †Utrum iudex poſſit delinquentem ſine mia punire. Et videtur ꝙ ſic ex preſenti litera. vbi dicit in prin. eſt iniuſta miſeri cordia. Deniq; in lege ſcriptū eſt de quodā illius non miſereberis. ⁊ multa ſunt in eodem. c. ad idem. ¶ In oppoſitum eſt illud Jaco. ij. iudicium ſine mia fiet ei: qui non fecit miam itez Eccleſiaſti. vij. Nolli eſſe nimis iuſtus: ſꝫ nimis iuſtus eſt cuius iuſtitia eſt ſine mia. ¶ Reſpondeo dicendum, ꝙ in perſona delinquentis eſt attendendum vtrum ſit penitēs vel in malo perſiſtens. ⁊ tunc ſicut dicit Aug. ⁊ habet in. c. ꝓcedēti iubemur diligere inimicos ⁊ miſereri eoꝝ: vt de eorum perditione doleamus: ⁊ eoꝝ ſalutem deſyderemus non vt ptinaces ⁊ in malo perſiſtentes libertati donemus: ⁊ impunitati ⁊ infra ſicut penitētibus miſericordes eſſe iubemur: ſic impenitentibus ⁊ obſtinatis in malo miam impēdere prohibemur.

¶ Ad rationes factas reſpondetur, ꝙ ambroſius loquiť de obſtinatis in malo. Ad alias rationes pro alia parte reſpondetur: ꝙ loquuntur de penitentibus quibus non ſeueri: ſed miſericordes eſſe monemur: vt in dicto. c. non poteſt. Lege.

Exponit literam.

2 ¶ [Eſt iniuſta] †iuſta de miſericordia dū obdurato i malo indulgetur. Tum qz per talem miam in ſua malitia perſeuerat. tum qz ſic perſeuerando in malo acriora tormenta procurat. tum qz dū nō punitur fit ceteriſi exemplū malis: ac bonos ſcandalizat: qō eſt iniuſtū [iniuſta miſericordia]. i. opus miſericordie: qō putať eſſe miſericordia ⁊ non eſt qz iniuſte exhibetur cui miſerendū non eſt. [deniq; in lege] probat ambroſius hic. ſ. ꝙ talis miſericordia fit iniuſta primo ꝓcepto legis. [qz ſcriptum eſt] Deutero. xij. [de quodā]. i. de quolibet ad idolatriam deorum alienoꝝ filios iſrael inuitante: vbi dicitur ne parcat ei oculus tuus: vt miſereariſ aut occultes eum. ſed ſtatim interficies eum. ¶ Secūdo hoc probat exemplo ſaul: cū ait [⁊ in libris regum] in quorum primo rex ſaul: qz contra ꝓceptum dñi pepercit acab regi amalech: ⁊ non interfecit eum dānatus eſt ſaul: ⁊ priuatus regno. vt patet. j. reg. xv. ¶ Tertio hoc probat ex officio iuſti iudicis cū ait. [Si quis latro] iuſtus ex: im iudex cum probatū latronez ſtantem in propoſito latrocinandi non debet flecti precibus filiorum aut ꝙrorū moliri flectibus: vt putet aut velit latronem liberare. Tū qz ſi hoc fecerit graviter peccat. tum qz iniuſte nocentez liberat. Tum qz iudex in hoc eſt cauſa mortis: ⁊ ſpoliationis multorum quos iſte latro ꝓponit excidio tradere ⁊ damnificare. Tum qz dū iudex gladium repnimit illum latronem nō occidens [⁊ ſibi vincula ſoluit laxat exiliū.] Cauſa eſt ꝙ latro amplius latrocinetur[a] ⁊ plura faciat mala: ⁊ ſic iniuſta clementia iudicis crudelis impietas eſt multorum: qō cauere debet iuſtus iudex. ¶ Quarto hoc probat per caſum ibi: [deniq; dices] ponitur caſus. reꝰ accuſatur de crimine quo probato debet decapitari. Accuſator autem ad parem penam ſe exponit ſi non probet tūc iudex miſerendo vni damnat aliū innocentiū qō eſt iniuſtus. Litera ſic legit. [de capite]. i. capitali crimine [detractātes]. ſ. ſi is qui accuſat [calūniator: apparet. ſi. ſ. vt faueat accuſato [alterū]. ſ. accuſatorem [ſi non probaſſet alterum]. ſ. reū [ſi non id qō iuſtitie eſt iudex exequat]. ſ. condēnandum reū [ſed miſereť alterius]. ſ. rei [probātem] quaſi calumniatus ſit, aut dum accuſatori fauet qui debet puniri deficienti probatione] adiciet innocentiū]. i. damnabit [nō poteſt igitur] ſecūda pars. Concludit ex premiſſis ſuū intentū: ꝙ talis miſericordia tanꝙ iniuſta non eſt ſeruāda [maxime]. i. ꝙ multum: puta ꝙ excōicatus qui cū lacrymis ⁊ longo tēpore debet facilitate ſacerdotis cōionis ⁊ abſolutiōis beneficiū leuiter obtinere. primo ne ex facilitate ſententia vileſcat. ⁊ contemptibilis habeať. ¶ Scōo vt difficultate obtinendi abſolutionem pctōr plus erubeſcat magiſq; cōfuſus timeat ſimila ꝑpetrare: ⁊ ſe doleat perpetraſſe. ¶ Tertio ex diuturnita te pene ceteri retrahanť a malis: ⁊ eis ſit pena in exemplū: qz vt dicit facilitas ꝛc. ⁊ Auguſtinus. v. de ciui dei. venia darī debet nō ad impunitatē iniquitatis: ſed ad ſpem correctionis.

Diuiſio.

Exponit literam.

Archidia.

Exponit literam.

Diuiſio.

Queſtio.

Opponit et Reſpondet.

Prima cōcluſio.

Secūda concluſio.

Exponit literam.

1 ¶ Judex an poſſit condeſcendere in dubio perſone miſerabili.
2 Judicium rationis rectum quando dicatur amitti.

Eamiſſo. Hic ſū extraordinarie gratianus inducit hoc. c. qō eſt Augu. ſuper librum pſalmorꝫ. Summa eſt in rubro. Et diuiditur in duas partes. In prima dicit qō eſt ſumma cōtinetur. inaſſignat rōnem ibi: cuius ſi parcis. ¶ Pro pleniori intelligentia huius capi. Queritur †Utrum poſſit iudex perſone miſerabili in iudicio cōdeſcendere, quod non arguitur ex preſenti. c. ¶ Scōo ex illo Exod. xxiij. Non declinabis in iudicio pauperis. item pauperis non miſeretebere is in iudicio. ¶ Tertio Leui. xix. non conſyderes perſonam pauperis nec honozes vultū potentis. ¶ In oppoſitū arguitur ex illo Eccle. viij. in iudicando eſto pupillis miſericors vt pr. ¶ Rñdeo dicendū, ꝙ eſt miſereri ſ iuſtitiā: ⁊ eſt miſereri ſalua ꝓbitate ⁊ rectitudine iuſtitie: ꝓm hanc diſtinctionē ſunt due ꝛcōnes. ꝓma ꝙ primo mō iudex i iudicio nō dz cōdeſcēdere miſerabili perſone. Et ꝓ hac cōcōne ſunt autoritates tā diuine legis q̄ ꝑſentis. c. ¶ Scōa cōclu. ꝙ iudex poteſt miſerabili perſone condeſcendere in iudicio: quando ſalua veritate ⁊ rectitudine iuſtitie fieri poterit. Et ꝓ iſta concluſione ſunt alie autoritates. vnde Eſaie primo reprehenduntur iniqui iudices: qui pupillo non iudicabant. Lege textum. ¶ [Re amiſſo.] id eſt dimiſſo. Et detecto ordine iuris.

2 †In mala cauſa bene amittitur rectum iudicium rationis: quando

quando pauper defenditur in mala cauſa. Tum quia preferenda eſt veritas ⁊ iuſtitia cuicunq; perſone. vnde Philoſophus dicit. j. ethico. ꝙ exiſtentibus duobus amicis ſanctum eſt prehonorare veritatem. Tuz quia defenſor male cauſe efficitur patronus iniquitatis: ⁊ dum ſubleuat iniuſtum: ſpelcadit in culpam. Tum quia iuſtificat impium: quod eſt damnabile Prouerbiorum. xvij. qui iuſtificat impium abominabilis eſt coram domino [cuius ſi partis] ſecūda pars [ſacello.] diminutium de ſacro: quaſi diceret modice facultati vbi aſſignatur alia cauſa: quia neq; iſte pauper efficitur ex tali fauore cum laudatur peccator: ⁊ iniquus bene dicitur Pſal. ix. Tum quia in hoc Ieſus grauatur iniuſte: dum pauper grauans in ſua malitia ſuſtentet. Tum quia facit in hoc iudex cōtra preceptum domini: de quo dicitur Exo. xxiij. pauperis non miſereberis in iudicio. ⁊ Leuitici. xix. Nolite facere aliquod iniquum in iudicio: quia accipere perſonam in iudicio non eſt bonum: vt dicitur Prouerbiorum. xxiij. litera dicit. [percutis coz.] quia reddis occaſion aliter eum iniquum [coram iuſtum]. i. iudicem: ſiue prelatum ad faciendum iuſtitiaz prepoſitus: qué reputat pauper iniuſte ſibi ſubueniſſe ex quo deterior efficitur pauper.

Exponit literam.

Diuiſio.

Exponit literam.

Auguſtin⁹.

Dato iſta. Ad idem ſequitur hoc capitu. quod eſt beati Auguſti. in quodam ſermone. Summa eſt in rubro. Et diuiditur in tres partes. In prima dicit id quod in ſumma In ſecunda parte ponit: ꝙ hec correctionis diſciplina debet inuigilare in omni ſtatu: in omni ordine hominum quod oſtendit multiplici exemplo. In tertia elicit de eleemoſyna omnibus impendenda neceſſitatem habentibus exemplo chriſti. ſecūda ibi: huic officio. tertia ibi: hanc itaq;. Lege tex. ¶ Duo homo peccator duo includit: naturam ſcilicet qua eſt homo: ⁊ culpam per quam eſt peccator: ⁊ ſic Petr. Luce v. ait. Exi a me domine: quia homo peccator ſum: odioſe hominem: diſiunctim in natura. Odi peccatorē: odi culpā peccatoz coripiendus: ſed homini mia impendenda eſt. Et ideo dicit: quia peccator eſt coripe ꝛc. ⁊ aſſignans quali neceſſitatez dicti ſubiungit ne omnino liberabis hominem [niſi cuꝫ perſecutus]. i. cum puniens peccatorem [hinc] ſecūda pars [omnis inuigilet]. i. inuigilare debet. Archidia. [hec diſcipl'ina.] vt natura ſuſtentetur: ⁊ culpa caſtigetur: neceſſaria omni ſtatui omni regimini a pauperis domo vſq; ad regem. Nulli ergo hominum eſt mia deneganda: nulli peccatori ad curandum culpam eſt pena ſubtrahēda pro poſſe: ⁊ neceſſitate [impunitas ex toto] vel niſi peniteat [hinc itaq;] tertia pars. hoc oſtendit exemplo chriſti qui ex loculis habat pauperibus: vt colligitur. Joannis. xij. [Et paulo] cōcludit ex dictis: ꝙ nō diligamus hoīes: quia peccatores ſunt: ſed q̄ hoīes ſunt ꝛc. omnia ſunt clara.

Item. ſ. eſt: in quo quia obiici videtur: qō pena ſanguinis non ſit inferenda quibuſcunque malis. Nam dominus petro ait. Conuerte gladium in locum ſuum. Omnes enim qui acceperint gladium: gladio peribunt. ideo gratianus inducit expoſitionem huius dicti per auguſtinuz in ſequenti. c.

Ille gladium. Hoc capitu. eſt auguſtini. xxij. contra fauſtum. ⁊ non: ſecundo libro cōtra manicheos: vnde corrigendus eſt titulus. Summa eſt in rubro, non diuiditur. Lege. ¶ [Ille gladium.] ſumma expoſitionis eſt, ꝙ portare gladium ſiue inferre penam ſanguinis non prohibetur ei: qui habet legitimam poteſtatem vt principes vel iudex de quibus apoſtolus. ad Romanos. xiij. dicit vis non timere poteſtatem bonum fac: ⁊ habebis laudem ex illa. Si autem malefeceris time. Non enim ſine cauſa gladium portat: dei enim miniſter eſt vindex in iram ei: qui malū agit. ⁊. j. Pet. ij. Subiecti eſtote oi hūane creature: ſiue regi ſicut pcellēti: ſiue ducibus tanꝙ ab eo miſſis ad vindictaz malefactorum. laudem vero bonorum: ſed priuate perſone ꝙ hibetur gladio ferir: vt etiam ipſe auguſtinus primo de ciuitate dei. c. xvij. Nulli priuate ſone licz hoīem occidere: cuius occidendi licentiam nulla lex concedit.

Porro. Hic incipit ſeptima pars queſtiōis: in qua probat magiſter per. xiij. autoritates: quod omnes iudices debent corrigere malos. Dictum enim erat ſ. in. c. qui ſecundum carnem: ꝙ nullum perſequi deberemus ſed dicit nunc gratianus: quod hoc non eſt generaliter ita intelligendum: quod eccleſia nullum perſequebatur: ſed ꝙ iniuſte nullum perſequatur. Clarū eſt enim ꝙ eccleſia que eſt mater iuſtitie ⁊ miſericorditer nullum iniuſte perſequitur. Juſte tamen aliquos perſequitur vt hereticos: ⁊ alios peccatores: ⁊ de eccleſia expellit exemplo chriſti: qui vendentes ⁊ ementes eiecit de templo. Jo. ij.

Diuiſio.

Queſtio

Primus ar.

Scōm argu.

Tertium ar.

Quartū arg.

Quintū arg.

Sextū argu.

Opponit et Reſpondet.

1 ¶ Dali an ſint cogendi ad bonum per penas.

Inimium. Hoc ſcribit Auguſt. ad vincentium donatiſtam. Summa eſt in rubro. Et diuidit. c. in duas partes. In prima oſtendit ꝙ heretici ſunt per poteſtatem ſeculārem corrigendi: ⁊ hoc probat pluribus rationibus: ⁊ exemplis ꝑ phetarum chriſti ⁊ apoſtolorum ⁊ inſtitutione imperiali. in ſecunda oſtendit ꝙ qz nullius crimen maculat neſcientem nō eſt ſemper corporaliter recedendū a conſortio malorum. ſecūda ibi: certe nullius. ¶ Pro pleniori intelligentia huius capituli: ⁊ multorum ſequentium. Queritur Utrum †mali per penas ſint ad bonum cogendi. Et videtur ꝙ non ex hoc multipliciter. Primo ſic: nulli poteſt eſſe inuite bonus ergo hoc ipſum ꝙ eſt cogi ad bonum non eſt ei bonum: nec cogenti cōuenit. hoc ergo relinquitur: ꝙ nullus ſit cogendus ad bonū. ¶ Secūdo ſic. ſicut dicit beatus Dionyſius non coactaz habemus vitam: imo ſicut dicitur Eccleſiaſtici. xv. ante hominem vita ⁊ mors bonum ⁊ malum: ꝙ placuerat et dabo ei: et relinquit eum in manu conſilij ſui. Si ergo deus conceſſit liberum arbitrium ad bonum ⁊ ad malum nō eſt homo cogendus ad bonum. ¶ Tertio ſic. Nemo eſt cogēdus ad id: ad qō inutiliter cogitur. qz deus coacta ſeruitia aſpernatur. vnde. j. ad Corinthios. ix. dicit apoſtolus. Si ex neceſſitate euangelizauero non eſt mihi gloria. Si autem volēs hoc ago mercedē habeo. Si autē inuitus diſpenſatio mihi credita eſt. ¶ Quarto ſic. multi ex coactione efficiuntur impatientes. ergo ⁊ deteriores. ergo coactio vergit eis in deterius. Cum ergo de omnibus malis hoc preſumatur ſequit: qō nullus malus eſt ad bonum cogendus. ¶ Quinto de lege nature eſt non facere alij: quod non velimus nobis fieri. thobienij. Si ergo nullus vult cogi: qz nullus vult contrarium eius quod vult ergo de lege naturali nullus debet cogi. ¶ Sexto ſic: ſi chriſtus ⁊ apoſtoli nobis inuitandi ꝓponuntur: ſed chriſtus inducos malos in ſe credere non coegit. Similiter nec apoſtoli aliquos coegerunt. ergo vniuerſaliter mali non erunt cogendi: ⁊ maxime ꝙ flagellatum dicat ſaluator. ¶ Datth. v. qui percuſſerit te in vnam maxillā ꝛc. ¶ In oppoſitum eſt capitulum preſens. ¶ Reſpondeo dicendum ſub iſta concluſione quam ponit auguſtinus hic ſcilicet ꝙ nō inutile eſt: imo multum vtile ⁊ expediēs vt per correctionem emendentur: ⁊ reſipiſcant etiam immitti ab errore: vt contingit de multis hereticis de quorum reditu gaudet eccleſia: quam concluſionem auguſtinus demonſtrat in litera multis rationibus ⁊ exemplis ſanctorum: de quibus videbitur in expoſitione litere. Lege. ¶ [Iſtimius ſunt inquieti] ſcilicet hereticī: ſiue mali [quos per ordinatas a deo poteſtates] quia. ad Romanos. xij. omnis poteſtas a deo eſt. et. lxxxix. diſt. c. vlti. ⁊. ſ. ea. q. j. quid culpatur. Hugu. non videtur inutiliſſimo vtile multum. [Iſtam ꝛc] ſi enim prima ratio [quiſquam] iſta ratio aſſignata eſt. ſ. ea. q. c. ipſa pietas. ⁊. ca. quid faciet. ibi vide [ac quibuſdam] ſecunda ratio [medicina eſt correctio] quaſi diceret non: quia ⁊ ſi non omnes aliquos tamen ſanat. item poſt aliqua: tertia ratio [parcit amicus] ſz magis vt inimicus ei parcit: qz ad malum ⁊ interitus eius ei parcitur: ſed ille veraciter diligit: vt pater filiū qué ꝓ illi⁹ emēdatione corripit caſtigat ⁊ erudit [meliora] Jouerbio. xxvij. tertia ratio [melius] quarta ratio. Nulla eſt cōparatio inter dilectionē ⁊ deceptionē: q diligit procurat bonū qui vero decipit machinat in malū. ⁊ ideo ſi melius tenetur electiue [vtilis] quinta ratio. Quāto eñ vita anime precellit vitā corporis tanto pferenda eſt iuſtitia: qua anima viuit cibo corporali. Si ergo eſuriens acqeſcat iniuſtitie nō eſt male iniuſtitie paſcendus. ⁊ ideo panis tplis vtilius ſubtrahitur: quā detur [putas] putauit vincentius in hereſi donatiſtarū radicatus quod nullus deberet cogi ad inſtitiam fidei: cū credat niſi volens: vt dicit Auguſti. ſuper Joan. Sed ꝙ homo cogi poſſit vt per coactionem inducatur ad volendū credere probat Auguſti. primo inducens parabolam in qua Luce. ix. patrefamilias dixit ſeruo. Exi in vias ⁊ ſepes: ⁊ quoſcunq; inueneris compelle intrare: quod expoſitum eſt. ſ. eadem. q. c. ipſa pietas. ſecūdo probat per paulum quia Actuū. ix. a chriſto de celo vocatur: ⁊ interram proſtratꝰ factus eſt ex ſuperbo ſaulo humilis paul⁹. ⁊ ex perſecutore factus eſt vas electiōis: ⁊ ꝓdicator veritatis. tertio hoc probat exēplo. fur eñ vt oues errare faciat ad bonū pabulū ſpargit: ⁊ ſic oues furať: ⁊ perdit ſic qui erranti parcit. Sed bonus paſtor flagello correctionis errantia pecora ad ouile reducit. Sic qui errantes corrigit.

Exponit literam.

¶ Quarto hoc probat autoritate prophete [Psal. c. dicētis detrahentem lecrete ꝛc. sed boni persequuntur malos vtiliter ꝙ iuste: sed mali bonos iniuste: ꝙ iniqua voluntate. boni vero mala ex charitate sicut medicus egrotuꝫ. vnde malus persequitur sanitatez: sed bonus in persequendo malos persequitur [putredinem]. i. peccatum: quod est anime putredo [occiderunt.] Exemplificat quomodo mali persecuti sunt bonos ad Matthei. xxiij. dominus ait filij estis eorum qui prophetas occiderunt. Ecce mitto ad vos prophetas: ꝙ sapientes ꝙ ex illis occidetis. [occiderunt.] exemplificat quomodo persecuti sunt malos dicens [occiderūt prophete impios] vt helias p phetas baal. iij. Regum. xviij. itez occidit quinquagenartos iiij. Regum. j. occidit samuel agag rege amalech. i. Regum xv. dauid occidit multos: vnde vir sanguinum dictus est. j. Paralipo. xvij. [iudei] exemplum aliud de persecutione bonorum per malos iudei dominū christum flagellarunt ad Matthei. xxvij. ꝙ christus flagellauit iudeos eſciendo eos de templo [flagellauit ꝙ christus] scilicet per romanos: quando vt p. dixerant iudei Joan. xj. venient inquit romani: auferent gentem nostram ꝙ regnum. Christus etiam frequenter verbis flagellauit eos illorum peccata reprehendendo. [apostoli.] quibus dominus dixerat ad Matthei. x. tradent vos in synagogis ꝙ conciliis ꝙ ante reges ꝙ presides ducemini propter nomen meum: ꝙ morte afficiēt vos [apostoli.] hoc fecit paulus: qui fornicatorem tradidit satane. j. ad Corinthios. v. sed apostoli hoc fecerunt ad emēdationez: vt spiritus saluus fieret: ꝙ hoc opus veritatis est: ꝙ iustitie ꝙ charitatis: ſꝫ maligni persecuti sunt bonos contra deum contra iustitiam: contra veritatez ꝙ charitatem hoc est: quod dicit in his omnibus quid attendit ꝛc. [constantinus] probat ex constitutione imperiali contantinus legem contra hereticos statuit cogrigendos. [Lere] secūda pars [nullius crimē maculat] q; inuincibilis ignorantia excusat a macula culpe. vt. s. eadem. q. quam magnum Archidia. [demōstrari]. i. probari] credi ꝛc.] legitime. arch. sicut toleranerunt prophete. Hiere. xvj. ꝙ Esaie. lij. Archidi.

Archidia.

¶ His habitis dicendum est ad rationes in oppositum. Ad primam respondetur negando assumptum: quoniaꝫ per hoc facilius ducitur ad bonum: quia licet primo cogitur inuitus tamen post de inuito facilius fit voluntarius: sicut Augustinus in epistola ad bonifacium comitem scribit de paulo: qui pena corporis ad euangelium coactus intrauit. Actuꝫ. i. ꝛ. plus illis omnibus qui solo verbo vocati sunt in euāgelio laborauit.

Ad. j. argu.

Ad secundū.

¶ Ad secundam respondetur ꝙ non militat. ꝙ ratio est: quia secundum Anselmum libertas ad peccandum nō est dicenda libertas: nec pars libertatis: cum ipsum malum non sit nisi defectus. vnde coercere voluntatem a malo hoc nō est impedire voluntatem: sed ipsam iuuare.

Ad tertiuꝫ.

¶ Ad tertiā respondetur iuxta Alexandrum de halis in tertio ꝙ si bonum ad quod mali coguntur semper inuti tolerarent ꝙ nunquam voluntarij fierent inutiliter cogerentur ad bonum: sed quia humane nature est ea que in dissuetudinem dicuntur abhorrere ꝙ consueta magna custodia diligere. ideo per consuetudinem de inuitis fiunt voluntarij: ꝙ ita non inutiliter cogitur quis ad bonum. vnde Augustinus super psal. cxvij. dicit. cum per timorem gehenne continet se homo a peccato: fit cōsuetudo iustitie: ꝙ incipit homo quod durum erat amare timor excludit a charitate: ꝙ succedit timor castus.

Ad quartuꝫ.

¶ Ad quartā respōdetur negando assumptum vniuersaliter de omnibus: licꝫ verum sit de aliquibus propter hos tamen: vt. s. in presenti litera: dicit Augustinus non est negligenda medicina: maxime cum presumendum sit de quolibet ratione diuine gratie que omnibus se offert ꝙ sit emendandus.

Ad quintuꝫ.

¶ Ad quintam respondetur ꝙ de lege naturali non est velle cogi ad quodcūqꝫ: sed bene ad id quod non decet vel expedit cogi autem ad bonuꝫ expedit: ꝙ decens est: ꝙ ideo non est contra legem naturalem: quia ꝙ si menti alienate ꝙ ratiōe sit odiosum bonum ad quod cogitur: tamen postea sanate mentis sit amabile: sicut. s. in eodem capitulo: dicit augustinus de egroto frenetico. ꝙ idē scribens contra faustū.

Ad sextum.

¶ Ad sextam respondetur negando minorem: quia illa falsa: vt patet per ea que dicta sunt in presenti capitulo: vbi christus flagellis expulit entes ꝙ vendētes de templo, Joannis. ij. ꝙ Marci. xj. ꝙ Matthei. xxj. ꝙ per romanos flagellauit hierūsalem. item paulus apostolus tradidit hominem satane ꝛc. j. ad Corinthios. v. Et ita christus ꝙ apostoli ad bonum coegisse leguntur aliquos: licet nō ad omnes ipsi sunt hac potestate: sed secundum ordinem sue sapientie. De ista materia plura videbuntur in capitulis sequentibus: per que veritas conclusionis clarior reddetur. Et respōdeo ad argumenta hereticorum. Ista tamen materia tangit qōnē sextā que formaliter est vtrū mali cogēdi sint ad bonū.

Diuisio

¶ Displicet. Ad idem est hoc capitu. ipsius augustini in epistola ad donatum pref byterum hereticū. Summa est in rubro. Et potest diuidi. c. principaliter in duas ptes. In prima respondet duabus querelis istius donati. In secunda ponuntur obiectiones quibus ipse donatus probabat nō deberi cogi ad fidem. quibus respondet augustinus. secūda ibi: sed nec. hec autem diuiditur in quatuor: secundū quatuor obiectiones: quas inducit prefatus donatus de quibus videbitur in processu litere. Lege.

Exponit literam.

¶ [Displicet] p intelligentia litere notandus est casus donatus hereticus vt ad fidem rediret cogeretur cum vno alio socio eius manu militari ad secula rem iudicem ducebatur super equum iste donatus se spōte de equo proiecit in quedam puteuꝫ: vt mozeretur vbi grauiter se lesit in corpore. Socius vero hoc non fecit: sed seruauit se illesum. Conquerebatur igitur iste donatus de duobus: primo ꝙ compellebatur sic ad fidem: ꝙ hoc non esset conueniens quatuor rationibus visus est ostendere. Secundo conquerebatur ꝙ esset Iesus in corpore. omnibus istis respondit augustinus dicens. primo displicet: ꝙ traheris ad salutē: qō nō deberes facere: quia iuste ꝙ salubriter traheris ne pereas in errore: ſꝫ reductus ad veritatem saueris: quia ipse multos [traxeris ad pernicię]. i. perniciosum errorem: ꝙ morte eternam. j. eadem. c. proximo. Quid autem volumus nisi te non res tuas: non substantiam tuam. ſꝫ te saluari [ne pereas] eterna morte. [Quod autem.] respondet ad secundam querelam [Iesus in corpore ꝛc. amoto]. i. dato vt voluisti: ſꝫ p impatiē tia in terram crudeliter collisisti: sicut patet per contrariū in socio suo: qui illesus venit [sed nec] secunda pars [sed nec hoc putas] ꝙ est prima ratio illius heretici: putabat enim nō cō uenire vt aliquis cogeretur ad fidem: sed male putabat. ſꝫ cōuenientissimum ꝙ vtile sicut in precedenti capitu. probatū est quod etiam probat augustinus per locum a minori: cum ait attende: quod dicit apostolus. j. ad Timo. iij. qui episcopatū ꝛc. quasi diceret si multi viri sancti compelluntur a suis superioribus pro vtilitate ecclesie suscipere episcopatum, quanto magis compellendi sunt heretici, vt detestentur ꝙ relinquant errorem eorum, ꝙ tandiu donec velint fidei perdite recipere veritatem, ꝙ venire ad statum salutis [dicis domi num dedisse liberum arbitrium ꝛc.] secunda ratio, ſꝫ hoc nō est verum, quia in hoc nihil fit contra libertatem arbitri. pro quo nota: qō vt dicit augustinus lib. de libero arbitrio. li. iij. c. iij. Nihil tam in potestate nostra: sicut velle. ꝙ sic non possumus coacte velle, cum voluntas sit immunis a coactione cuius sit libera. vnde est oppositum in obiecto dicere, ꝙ quis velit coactus, ſꝫ bene per penas ꝙ coactiones exteriores inducitur homo ad cogitandum de errore ꝙ de veritate, de bono, et de malo, de bono prosequendo, ꝙ malo fugiendo prout scriptura dicit Esaie. xxviij. vexatio dat intellectum, quia per vexationes mouetur homo ad intelligendum verum, ꝙ sic consequenter per rationem consulentem vult libere voluntas bonum vel malum, ꝙ eligit vt dicit Philosophus tertio ethicorum. Non ergo cogitur voluntas, sed violentia fit secundū corpus ꝙ vires sensitiuas inducitur homo ad libere volendū et voluntate credant, quare ergo illi ꝛc. s. qui coguntur vt recipiant episcopatum [attende ergo ꝛc.] Respondet ꝙ nō est contra liberum arbitrium, quod aliqui malam suā voluntatem non permittantur exequi: sed magis detur potestas et a malo prohibendi, ꝙ ad bonum cogendi. [Nam si voluntas.] vlterius probat, qō mali non obstante libero arbitrio cogendi sunt ad bonum. primo exemplo Israelitarū. secūdo exemplo Pauli, de primo dicit. [quasi Istaelite.] de quib⁹ Exod. xvi. ꝙ xvij. ꝙ Numeri. xj. de exemplo secundo ait [quare paulus] Actuum. ix. tertio hoc probat autoritatibus sacre scripture ibi [mouetur pater in scripturis] Ecclesiastī. xxx. precipitur vt filium corrigat ꝛc. [salomon] Prouerbiorum. xxiij. tu virga ꝛc. negligētes inducit ad idem probandū illud Ezechielis. xxxiij. vbi reprehenduntur pastores negligentes gregem de quibus dominus ait. ve pastoribus. i. prelatis qui pascebant semetipsos ꝛc. patet ergo: ꝙ non obstante libero arbitrio salubris est correctio. ꝙ salubriter donatiste velut oues errantes venire ad ouile xpi cōpelluntur. [ꝙ vos]. s. donatiste [oues ꝛc.] hic augustinus dicit tacite qōni. posset em̄ quis ꝙrere quō donatiste ꝙ alij heretici dicunt oues xpi, ꝙ et fidē ꝙ ecclesiā reliquūt. Et dicit ꝙ oues xpi dicunt propter characterem vbi sciēdū, ꝙ baptism⁹ collat⁹ ꝙ susceptus i forma ecclie imprimit i suscipiēte baptismū characterē. s. signū indelebile p qō discernitur baptizatus nō a baptizato. ꝙ sicut character iste nō potest deleri. ita nec pōt baptismus reiterari. vñ quamuis possit hō ꝙ heresim a fide recedere ꝙ ab ecclesia nō pōt tū recedere quin semper

Diuisio

Exponit literam.

Augustin⁹

a ¶ Alij heretici. hereticī qui dicantur, vide pe. de anch. in. c. firmissime. ii. 5. de heretic. ꝙ quod sint ipoiure excōicati idem in c. excōicatus num. 1. ꝙ. 2. e. ti. in. c. nouerat. nu. 1. de sentē. ex cō muni.

semper maneat character quez in baptismo recepit: sed quia charitatis ꝛc. [noli ergo ꝛc. in puteū] crudelitatez donati augustī. reprehendit: ꝙ reprobat qui in puteū se proiecit in quo sui crudelis homicida esse voluit: sed misericorditer serui dei contra eius voluntatem ipsum a morte liberant: quod si non fecissent crudeles merito fuissent: sed ipse crudelior sibi, cui serui dei misericordes fuerunt. [Si ergo] probat ex hoc Augustinus propositum dicēs, ꝙ si charitatis ꝙ misericordie est corpoali saluti proximi opem dare: ꝙ eum a morte corpozali liberare multo magis laudabilius procuratur salus ꝙ vita spiritualis etiam inuitus liberare eum a morte eterna. patet litera. [Et post pauca repetis] quarta obiectio [repetis]. i. obiecis ad probandum lib. ar. non eē cogendum ex verbis christi Joan. vj. Ex quibus arguit: ꝙ nec ecclesia deberet compellere eos ad fidem sicut nec christus fecit. sed respondet Augu. ibi [sed non attendis qō tunc] scilicet tempore christi nouella erat ecclesia: ꝙ in humilitate tunc quia assistebant reges ꝙ principes terre aduersus oīm: ꝙ aduersus christum. vnde christus noluit compellere tunc: sed hoc tempore quo impleta est prophetia. Psal. lxxj. adorabunt eū omnes reges terre omnes gentes seruient ei: plenior vtitur ei potestate. ꝙ ad hoc dicitur. Et nunc reges intelligite erudimini: qui iudicatis terrā seruite domio in timore. vnde hoc tempore christus per suos prelatos ꝙ christianos reges compellit hereticos intrare. Et hoc ostendit Augu. per parabolam de inuitatis. in qua Luc. xiij. quamuis christus haberet potestatem: primo tamen voluit commendare humilitatem. vnde de primis non dixit. cō pelle intrare: sed introduc huc. sed ad vltimos sic. Concludit ergo Augustinus: qō ita significata sunt primo. dia ecclesie.

Diuisio

Exponit literam.

¶ Quando. Ad idem propositum est etiaꝫ hoc capit. quod est ipsius Augusti. super ioan. homi. xj. Summa est in rubro. Diuiditur autem in tres partes. In prima ostendit: ꝙ rationabiliter heretici cogantur ad ecclesiam redire per secularem potestatem. ꝙ hoc probat exemplo agar ancille sare. in qua ostendit Augustinus: ꝙ heretici non debeant adinuari nec conqueri: ꝙ a regibus cogantur penis ꝙ afflictionibus ad ecclesiam redire: dicens eos ita ex officio suo debere facere: quod ostendit exemplo nabuchodonosor. secunda ibi: mirantur. Lege. [Quando vult christi baptismi] donatiste vtuntur exsufflare baptismum christi, vnus est baptisma christi: quod isti cum rebatizant violant: ꝙ ita erant rebaptizando. Quod vero mirari debeāt heretici: quod christus quandoꝫ concitet contra potestates seculares vt rē deant ad ecclesiam: vnde exierūt probat exemplo sare: ꝙ agar ancille eius. Sara figuram habet ecclesie: agar ancilla eius figuram hereticorum. dicit ergo ꝙ non debeant de hoc mirari quod vocat [vt a sara]. i. ecclesia verberetur [agar]. i. ipsi heretici vt ipsi instar agar humiliati reuertantur ad obediētiā ꝙ obsequia [domine sue] scilicet ecclesie. patet litera [mirant] secunda pars: scilicet donatiste heretici: sed non debēt mirari imo si non mouerentur. [quomodo redderent rationem ꝛc.] quasi diceret male: alia patēt [nabuchodonosor.] probat hoc exemplo nabuchodonosor arguēdo a minori dicēs: qō si nabuchodonosor rex alienigena propter hoc ꝙ vidit tres pueros ab igne liberatos: decreuit contra blasphemantes deum israel. Dan. iij. quomodo reges fideles non mouentur contra hereticos: qui reges non tantum tres pueros: sed cūctos in eum credentes liberat de igne inferni: quomodo iterū nō mouebuntur: qui vident christus exsufflari in christianis: qō tunc fit cum heretici dicunt christiano: vt neget se christianū talia volunt facere hereticī [videte] ostēdit: quod maius malum inferunt christianis: quam christiani eis. Maz ipsi suis erroribus occidunt animas: ipsi soluz affligūtur in corpore ipsi inferunt mortem eternā: ipsi temporales pati conquerūtur: ꝙ sic tota litera patet.

Diuisio

Exponit literam.

¶ Vi peccat. Ad idem est hoc capi. qō est eiusdē Augusti. contra petilianum. Summa est in rubro. Diuiditur autē hoc capitu. in duas partes. In prima ponunt quādam rep̄sones ad aliquas questiones: quas mouebāt heretici. In secunda concludit contra hereticos: ꝙ iuste a ministris dei flagellentur. secunda ibi: restat. Lege. [Qui peccat non peccat legis autoritate.] lex enim prohibet peccata: vnde Augustinus contra faustum. peccatum est dictū, vel factum aliquod contra legem eternam. Lex eterna est ratio diuina: siue voluntas dei ordinem naturalem conseruari iubēs cōturbari vetans. finis enim legis est dilectio: siue charitas: que secundam eundem finis est precepti. Qui autem peccat: non manet in charitate. i. Jo. iij. Et ita peccatum aduersat legi. Qui ergo peccat legis autoritate nō peccat: sed mala sua voluntate. [quiavero interrogas ꝛc.] respondet Augustinus [per questionem vicissim te interrogo cuius sit vox ꝛc.] vnde autoritate ista Psal. dicentis. Detrahentem secrete p primo suo hunc persequebar. Nam persequi malos vt ad bonum reducantur, ꝙ ne bonos inculpēt est charitatis. litera est longa sed clara. item petilianus ponitur secunda questio petiliani: vbi christus ꝙ apostoli aliquem tradiderunt cruciandum. Respondet Augustinus ꝙ paulus tradidit corinthū satane: ad interitū carnis: vt spiritus saluus fiat. j. ad Corinthios. v. ꝙ iterum paulus. j. ad Timo. vj. tradidit quosdam satane: vt addiscant non blasphemare de christo respondet qō dominus flagellatos expulit de templo improbos mercatores. Jo. ij. verbo. i. in hoc facto. i. cum hoc faceret connexum est zelus domus mee ꝛc. Augutio. tradictorem. gl. i. tradētez. sed Augu. dicit quod in bona significatione accipitur hic. Et credimus ꝙ sit intellectus iste huius litere. Ecce inuenimus ap̄m tradentem christum. i. portantem nomen eius coram regibus ꝙ principibus prius fuisse christi persecutorem vnde ꝙ Actuum. ix. inquit christus paulo. Cur me persequeris. [quare] interrogat augustinus hereticos [quare per violentissimas ꝛc. vbi] in quibus ecclesijs. [indicat] scilicet qō sancti persecuti sunt malos: vt de christo habes. s. eadem qō. nimirum. ꝙ capitu. dis plicet. gloss. [sed dicitis. Jponit responsionem hereticorum. [loca nostra defendere] scilicet cōuenit. Consequenter subiungit augustinus [resistitis ꝛc. Jarguit cōtra eos: quare non auditis vocem domini dicētis ad Matthei vj. Ego autem dico ꝛc. respondent heretici [aut]. i. aliquādo si fieri potest ꝛc. Et dicunt non peruoleturum illud preceptum ad Matth. vj. non resistite malo. contra quos retoquendo eandem autoritatem augustini: cum ait [cur non etiam] hoc fieri potest: imo multo magis fieri potest: vt per legitimas potestates de sedibus que illicite vsurpantur ꝛc. [nec eo modo: sepe pseudoprophete] hi sunt. pphete baal quos helias zelo fidei ꝙ diuine legis tanquam idolatras persecutus est ꝙ occidit: ꝙ hoc laudabiliter ꝙ virtuose. iij. Regum. xviij. [a rege nequissimo] erat enim idolatra qui persecutus est sanctum prophetam heliam. iij. Regum. xix. sed in hoc helias beatus qui passus est propter iustitiam. ad Matthei. ix. agar vero morte punitus est. iij. Regum. xxiij. flagellatus. ad Matth. xxvj. de templo. Joannis. ij. [restat] secunda pars ꝛc. non miremini ministeꝛ: quia ad hoc sunt instituti ministri christi: scilicet ad vindictam malozum. i. Petri. ij. Item considerare debent ꝙ persecutionem patiuntur exigente iustitia propter eorum male facta de persecutione vestra querela ꝛc. dicit Augustinus: qō de querela cessare debet ꝙ non omnis persecutio sit culpabilis: quod ostendit per multa exempla. primo quia alias non laudabiliter diceretur detrahentem secreto ꝛc. Consequenter ponit alia: cum ait. Nam quotidie ꝛc. ponit consequenter que sit persecutio culpabilis: quando scilicet aliquis a bona vita ꝙ a bonis actibus aliquos minando ꝙ seuiendo deterreant. [ſꝫ cum a malo ꝛc.] talis est persecutio laudabilis ꝙ tales ppie non sunt persecutores: sed correctores ꝙ consultores. Alio vero qui a bono: ꝛ licito prohibēt nimis sunt persecutores [qui prohibent ꝛc.] gratianus vero salua gratia fuit nimis super fluus in hoc. Sufficissent enim pauciora capitula: ꝛ non ingessisset tantum tedium lectoribus ꝙ scribentibus.

Diuisio

Exponit literam.

¶ Non inuenitur. Ad idem est hoc capitulum eiusdē Augustini in epistola ad vincentium. Summa est in rubro. Et potest diuidi capitu. in tres partes. In prima ponit obiectione hereticorū. In secūda ponit Augustinus duplicem responsionem. In tertia ostendit: quod heretici sunt monendi vt ab errore discedant. ꝙ vbi noluerūt sunt seculari potestate coercendi. secunda ibi: sed nondum: ibi est prima responsio. alia ibi: verumtamen. secunda pars principalis ibi: sed plane. Lege. [Non inuenitur] hoc dicebant heretici quod non inuenitur in euangelio ꝙ in epistolis: quod ecclesia requirat reges ad compellendum homines ad fidem christi. [Nondum] est prima responsio: quod non est mirum quod in euangelio expresse non inueniatur: quia in principio ecclesia potius a regibus patiebatur quam iuuabatur: dicente domino ad Matth. x. Tradent enim vos in concilijs: ꝙ synagogis suis flagellabunt vos: ꝙ ante reges et presides ducemini propter me: sed in euangelio iuuandam ecclesiam a fidelibus premōstrabatur: qō dns precepit seruo vt compelleret inuitatos intrare domū ecclesie. Luce. xiij. dicit Augu. in rūsione ꝙ nondum erat impleta ꝛc. Exposita sunt

ista. ſ. e. q. iij. c. diſplicet [verūtamē] ſecunda reſpōſio [nabuchodonoſor:] Daniel. iij. figuram geſſit regum infidelium tēpore chriſti ⁊ apoſtolorū in principio cogebathomines adorare idolum ſtatue auree. Sic enim infideles reges tempore chriſti ⁊ apoſtolorum compellebant ⁊ ad martyrum ducebāt vt ad ſuam perfidiā traherent fideles chriſti. ꝓſe quoq; nabuchodonoſor figuram geſſit poſt catholicorum regum fidem chriſti defendentium quando vidit miraculum factum in tribus pueris ereptis de flamma ignis: qui cepit verum deum adorare: ⁊ blaſphemantes verum deum penis affecti. [ſ plane] ſecūda pars [in eis] ſimplicibus [a peruerſis. i. pſeudoꝓdicatoribus [ne forte ⁊ temperāda circa eos ſeueritas ꝛc. ſcripturas]. i. leges chriſtianorum regū nubentes malos puniri Archi. Alia litera patet.

Diuiſio.

Jecclesia. Ad idem est hoc. c. eiuſdem Auguſti. ad bonifacium comitem. Summa est in rubro. Diuiditur autez hoc capi. in quatuor partes. In prima ponitur hereticorum obiectio. In ſecunda Auguſti. reſponſio. In tertia ponit differentiam inter perſecutionē malorū in bonos que est iniuſta; ⁊ pſecutionē quā eccleſia ſine boni faciūt in malos, q̄ est iuſta. in quarta ponitur alia hereticorum obiectio, ⁊ augu. reſponſio ad eam. ſecūda ibi, queratur. tertia ibi: ergo ſi verum. quarta ibi: quod autem dicunt. Lege. ¶ [Si eccleſia.] hoc dicebant heretici obȝcientes contra Auguſti. ſed reſpōdet Augu. oſtendens: ꝙ eccleſia non ſoluz patitur ab impȝis ⁊ infidelibus iniuſte: ſed etiam ipſa iuſte perſecutionez infert impȝs ⁊ hereticis: quod probat exēplo ſare dicens. [Queritur ab apoſtolo] ſecūda pars [quam eccleſiam ꝛc. liberā ꝛc.] Sara enim ſecundum apoſtolum ad Gala. iij. ſignificat eccleſiam catholicam: que libera est mater noſtra. [in illa muliere] ſcilicet ſara [dicit] ſcilicet apoſtolus. [Si aute melius ꝛc. qua ſi] ponit ſecundam ſolutionem: ꝙ magis ancilla perſequeba tur ſaram ſuperbiendo contra eam: ⁊ contemnendo eius mā data: ꝙ ſara illam coercendo. deinde argunt Auguſti. contra illum ꝙ eccleſiā vera est que perſecutionem tantum patitur. [Quero ſi boni ꝛc. cuius putant.] in pſ. xvij. [vocem eſſe ꝛc. ergo ſi verus] tertia pars [melius]. i. ſubtilius. Alia litera patet [quod autem dicunt] ſcilicet heretici. quarta pars. reſpondet huic obiectioni Auguſti. dicens. [non conſyderant aliud tunc ꝛc.] ista reſpōſio pluries. ſ. est data: vt in. c. precedenti. ⁊ in. c. non inuenitur. ⁊ in. c. diſplicet. [precipientes ꝛc.] habes legis diffinitionem ⁊ officium. ſ. diſt. iij. canon. ſ. officium.

Auguſtin⁹.

Exponit literam.

Auguſtinus de ancho.

Diuiſio.

Exponit literam.

A d. i. argu. Ad ſecundū

Exponit literam.

Auguſtin⁹. S. Tho.

Diuiſio.

Exponit literam.

Questio.

Primū arg. Scōm ar. Tertius ar.

Opponit in contrarium.

Respondet.

Prima conclusio.

Scōa conclusio.

Tertia conclusio.

☞ Infideles omnes an ſint compellendi ad fidem.

Vis nos. Ad idem est hoc. c. eiuſdē patris Auguſti. in eodez. Summa est in rubro. Et poteſt. c. diuidi in tres partes. In prima oſtēdit ratione ⁊ exemplo. ꝙ eccleſia iuſte cogit hereticos: vt ad eccleſiam redeant. in ſecunda reſpondendo cuidam dicto hereticorū oſtendit quomodo paulus coactus ad fidem venit. in tertia concludit merito eos eſſe cogendos: vt redeant ad eccleſiaz. ſecunda ibi: vbi tertia ibi: curgo. ¶ Pro intelligentia plenioꝛi huius. c. ⁊ quaſi totius p tis huius queſtionis. Queritur ſic. † vtruz omnes infideles ſint compellendi ad fidem. Et videtur ꝙ ſic. primo ex iſtis capitulis. ¶ Secundo ſic. ex iſto dicto Aug. vbi dicitur: quod paulus coactus ad euangelium intrauit. ¶ Tertio ſic ex illo Luce. xiiij. vbi dominus ait fermo exi in vias ⁊ ſepes: ⁊ compelle intrare: vt impleatur domus mea. ¶ In oppoſitum est c. de iudeis. diſt. xlv. vbi dicitur. de iudeis precepit ſancta ſynodus neminem deinceps ad credendum vim inferre. ¶ Secundo ſic. dicit Augu. cetera poteſt homo nolens credere nō niſi volens. ſed voluntas cogi non poteſt. ¶ Reſpondeo dicendum iuxta ſanctum Tho. in. ij. ij. q. x. ar. viij. quod infidelium quidam sunt qui nunꝙ ſuſceperunt fidem: ſicut gētiles ⁊ iudei. Et de talibus est cōcluſio. quod nullo modo ſunt ad fidem compellendi: vt ipſi credant qz credere voluntatis est: vnde Auguſti. dicit ꝙ cetera poteſt homo etiam nolens credere nō niſi volēs. Secūda cōcluſio. ꝙ tales licet non ſint ad fidem compellendi: ſunt tamen compellendi vt fidem non impediant vel blaſphemijs vel malis perſuaſionibus: vel etiam apertis perſecutionibus: ⁊ propter hoc fideles frequēter cōtra infideles bellum mouent: non quidem vt eos ad credendum cogant: qz etiam ſi eos viciſſent: z captiuos haberent; in eorum libertate relinqueretur an credere vellent. ſed propter hoc vt eos compellunt ne fidem chriſti impediant. Alij vero ſunt infideles: qui quandoq; fidem ſuſcep erunt: ⁊ eam profitentur ſicut heretici vel qui cunq; apoſtate. de iſtis est concluſio tertia. quod tales etiam corporaliter ſunt compellen di: vt impleant quod promiſerunt. vnde iſta diſtinctio videt a chriſto in euangelio. Luce. xiiij. vbi cum chriſtus miſit ad innitatos vt venirent ad nuptias primo non dꝛit compelle eos. qz vt dicit Auguſti. contra donatiſtas intelligendum est: quod illi qui nunquam fidem chriſti ſuſceperunt non ſunt ad fidez compellendi. ſed ſecundo cum iterum miſit dꝛit. vade ⁊ compelle: per hoc deſignans: quod illi qui ſemel fidē chriſti ſuſceperunt ſunt ad fidem cogendi ſicut heretici ⁊ apoſtate. Sed Auguſtinus de anchona videtur contrariuz dicere ex illo facto pauli. de quo dicit Auguſti. quod coactus intrauit eccleſiam. Ex hoc arguit ꝙ eccleſia debet dei iudicium imitari: ſz dominus paulum eccleſie ſue perſecutorem non ſolum voce compeſcuit: ſed etiā poteſtate proſtrauit. ergo eccleſia poteſt cogere ad fidem etiam eos: qui nondum fidem receperunt. ſz non est curandum de; dicto huius doctoris. quia Aug. ⁊ ſanctus Tho. ⁊ communis doctrina est ꝓ veritate iam dicta. Ad argumentum hoc reſpondetur multipliciter. primo ſicut dicitur in gloſ. c. quis poteſt. ſ. eodem. q. iij. hoc fuit ſpeciale in paulo: ⁊ non est trahendum ad conſequentiam. vnde in huiuſmodi miraculis eccleſia non debet imitari chriſtum: ſed imitari eius opera. ¶ Secundo reſpondetur: quod tali coactione ſicut paulus fuiſſe dicitur coactus bene poſſunt aliq qui nunquam habuerunt fidem cogi ad habendum fidem cū eſſet ſpes: quod per tales corporis moleſtias conuerterentur ad deum que de pauli cōuerſione erat certiſſimum apud deū non ſic autem apud nos. Et ideo argumentum ex facto chriſti: ꝙ etiam idem facere poſſumus nullus eſt. ¶ Iſtis ſic habitis dicendum est ad rationes in oppoſitum. Ad primā reſpondetur. quod omnia iſta capitula loquuntur de hereticis: qui compellendi ſunt redire ad fidem ⁊ eccleſiam. ¶ Ad ſecūdam patet reſpōſio ex dictis: quoniam illa autoritas est in telligenda quo ad eos: qui iam fidem ſuſceperunt. tales autez compellendi ſunt ad id quod ſemel receperunt tenendum. ¶ [Quis primo ꝛc. certe nullus.] quaz chriſtus qui: vt dicit Joan. x. Bonus paſtor animam ſuaz ponit pro ouibus ſuis ⁊ Joan. xv. maiorem dilectionem hac nemo habet q̄m vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis cum petrum ⁊ alios vocaſſet. Ad atth. iij. paulus ꝛc. Act. ix. [vbi est] ſecūda pars [prius cogentem] cogentem dicit non ꝙ voluntas cogatur: ſed violentia fit ſecundum corpus ⁊ vires ſenſitiuas. Ex quibus varia fiunt fantaſmata per que intellectus concipit hoc vel illud. ⁊ ſic quāuis voluntas non cogatur per coactionem: tamen per exteriores penas inducitur ad volendum vel nolē dum. vnde Auguſti. de verbis domini ⁊ inducit ſanctus thomas. Luce. xiiij. forzis inueniatur neceſſitas: inde naſcetur voluntas. Et ita fuit hic. vnde proſtratus paulus: ⁊ audita voce domini: ſaule ſaule cur me perſequeris: voce libera ait: domine quid me vis facere. ⁊ ſic ex inuito primo factus est voluntarius. ⁊ hoc est quod ſequitur [mirum est autez quo modo ille qui pena corporis ad euangelium coactus intrauit plus his ꝛc.] propter hoc dicit hic glo. illud quod de paulo dicitur: ſola diuina voluntate factum est. Nam nullus cogitur recipere fidem; ſed receptam cogitur tenere. hec gloſ. de iſta materia aliquid tangetur in prin. vj. q.

Augustinus.

Diuiſio.

Exponit literam.

Quid crudele. Ad idē est hoc capitu. quod est eiuſdem Auguſti. lib. xxij. cōtra fauſtuz. Summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes. In prima reſpondē do hereticis dicentibus: ꝙ crudelitas eſſet hereticos affligere punire ſiue corrigere. probat exemplo moſi quod vindicta ⁊ perſecutio licite infertur in hereticos ſicut moyſes vindictam exercuit in aliquos de populo ſuo: qui idolatrauerunt ſecundo idem probat exemplo apoſtoli. ſecunda ibi: ſic plane Lege tex. ¶ [Quid crudele.] quaſi diceret nihil crudelitatis [moyſes] Exo. xxxij. hec hiſtoria habetur diſtin. xlv. diſcipli na [proſtrauiſſe] fornicatiōe ſpirituali. [demonibus diſcipli nam] id est correctionem. [impoſterum.]id est poſteris: id est illis poſteris. hoc fecit moyſes nō crudeliter ſed miſericordi ter: ⁊ affectu caritatis habens zelum dei: ⁊ legis. [in verbis eius ꝛc.] Nam antequā moyſes cederet illa. xxxij. millia pꝛ̄ pro populo interceſſerat dicens: [Si dimittis ꝛc.] dele me de libro. Sed ne miſericordia eſſet ſine diſciplina vindicta z est ſcelus in paucis reſpectu multitudinis tante. [Sic plane] ſecunda pars oſtendit idem exemplo pauli: qui peccatoē tradidit ſatane. prima ad Corinthios. v. ⁊ alios tradidit. prima ad Thimo. vj. ꝛc.

Augustin⁹. S. Tho.

Diuiſio.

Exponit literam.

☞ Peccatum non dicitur quod est factum autore deo.

Quesitum

Diuiſio.

Exponit literam.

Quesitum. Hoc. c. ſcribit Innocē. papa eſt diuidi in duas partes. In prima oſtendit ꝙ gerentibus publicam poteſtatem licitum est penas etiam mortis inferre malefactoribus etiam poſt baptiſmum. in ſecunda concludit: ꝙ vt hactenus ſeruatum est ſic debemus facere nec diſciplina contra malos deſeratur: nec contra autoritates diuine legis venire quis preſumat ſiue'au deat. ſcōa ibi: de his ergo. Lege. ¶ [Queſitum ⁊ etiā an peccent iudices]. ſ. qui poſt baptiſmum ꝛc. rñdet Inno. ꝙ a maioribus mihil legitur diffinitum: verum est exprēſſe de hoc nihilominus tū in fine manifeſtum apparet: ꝙ ſi tales iudices: aut iudiciorum publici executores: zelo iuſtitie fecerint: non peccant cum etiam in hoc ſint diuine legis executores: ⁊ hoc est qō ſequitur [meminerant tamē]. ſ. ipſi maiores noſtri [poteſtates fuiſſe conceſſas ꝛc. gladium.] Ad Ro. xiij. conceſſum inferre ſententiam etiam mortis conceſſum eſt a dño etiam vt percuſſor hominis ad mortez pꝛecipietur mouꝛ: ⁊ qui maledixerit patri aut matri Exoꝺ. xxj. ⁊ de multis alijs peccatis. [quomodo ꝛc.] Cōcludit ꝙ hereticī fatue reprehendunt qō domino autoze vident eſſe conceſſum ſiue ordinatum. argumentum. † ꝙ nihil est peccatum: qō ſit autoze deo. vt. ſ. e. q. qui peccat. ¶ [De his ergo] ſecunda pars [de his]. ſ. qui ad miniſtrant in publico officio qui exercent tormēta qui proferunt ſententiam: quod obſeruandum est ipſis. [in reddenda ratione.] hoc ſumptum est ab apoſtolo. ad Roma. xiij. q ait vnuſquiſq; reddet rationem de his que fecerint ſiue bonum: ſiue malum. vnde iſti ſi amoze iuſtitie hoc faciunt: immunes erunt ab omni pena. Si vero odio ducti rationem reddent in die iudicij. vide de hac queſtione. ſ. di. ij. c. j. vtrum tales promoueri poſſint.

Illud. Ad idem est hoc. c. eiuſdem Innocentij ad toleranum epiſcopū. Summa est in rubro. Et diuidi poteſt in duas partes. In prima narrat queſtionem motam. in ſecunda reſpondet. ſecunda ibi: quam rem. Lege. ¶ [Illud.] Caſus videtur nobis varie aſſignari a multis. Sed videtur nobis iuxta hug. ꝙ iſte ſit verus caſus. ⁊ vera queſtio nota vtrum pꝛorigētes preces principi de morte alicuius: ſine accuſantes aliquem homicidam ad penaz ſanguinis peccent [ſciſcitari] i. dubitando queſiuiſti [an preces dictantibus]. i. porigenti bus] poſt baptiſmum conceſſum]. i. liberum ſine peccato poſſcere mortez alicuius vel ſanguinem [de]. i. pro reatu [quam rem] ſcōa pars. quam rem petitionē mortis alicuius ſiue punitionem [nunꝙ]. i. raro. qſiq; tū denuntiatio ſine accuſatiōe ſufficit. ſ. cum quis in facino: e capitur: ⁊ ſic crimē efficitur notorium. C. de accu. ea quidem. vnde lex ipſis accuſatoribꝰ neceſſitatem probandi imponit. C. li. q̄. de cu. ⁊ ſta. l. j. arch. hic reſpondet meo iudicio queſito. Senſus enim est: qꝛ princeps non ſtatim conſuenit concedere: vt accuſatus occidatur. ſed cauſam delegat vt cognita veritate puniendus veniat: ⁊ ſi legum autoꝛitas iubet talem puniri. Ille dictatoꝛ ſiue poꝛrector pꝛecum erit immunis a peccato. dicit hu. niſi fuerit clericus: qui preces dictauit. Si aūt fuerit clericus: ſz damnatus iuſte damnetur nō erit immunis a peccato peccabit mortaliter: qꝛ non ſz clericis cauſis ſanguinis intereſſe. vt. j. e. q. vlti. his a quibus.

Diuiſio.

Exponit literam.

Quos. Ad idem est hoc. c. quod est beati Hiego. ſumma ē in rubro. Et diuiditur in duas partes. In prima exhoꝛtat regnam francie ad correctionem malefactoꝛum regni ſui. In ſecunda aſſignat rationem ne dñs indignetur contra illud regnum: ⁊ inducat flagellum gentium perfidarum ad vindictam. ſecunda ibi: vt per vos. Lege. ¶ [Si quos violētos]. i. vigiliam inferentes [feſtinate] eoꝛum malitiam refrenā do. j. e. q. v. qui malos [vt per vos]. i. per veſtrā curam de coꝛrigendo ſcelera ipſius veſtri regni [non inducat]. ſ. deus [non reuocant] nota: ꝙ propter negligentiaz paſtoꝛis vel pꝛelatoꝛ vel propter peccata aliquoꝛ deus ſua flagella mittit in aliquos. vij. q. j. ſcilicitaris.

Diuiſio.

Exponit literam.

Sicut excellentiam. Ad idem est hoc capi. Hiegoꝛij. Summa est in rubro. Diuiditur autem capi. in tres partes. In prima exhoꝛtatur Hegonum gennadium patricium: vt ſicut hactenus gloꝛioſe hoſtes exꝓugnare conſueuit: ita hereticos viriliter exꝓugnet. quia hoſtes magni ſunt eccleſie. In ſecūda parte rogat vt concilium catholicoꝛum epiſcopoꝛuz admoneat vt prima tem eligant. in tertia vt volentes venire romam non impediat. ſecunda ibi: concilium vero. tertia ibi: ex concilio vero.

Exponit literam.

Lege. ¶ [Sicut excellentiam ex vtroq; triumpho]. ſ. cōtra hereticos: ⁊ contra infideles [opinio]. i. fama. [foxenſib⁹]. i. contra hereticos qui foxis sunt. Hug. foxenſia enim bella vocat que fiunt armis contra eos qui ſunt foxis eccleſie. eccleſiaſtica bella vocat: que fiunt in concilijs ⁊ rationibus ⁊ diffinitiuis ſententijs contra hereticos: ⁊ reprobos chriſtianos, archidi. [religionis] ſecte ſiue religiōis ſimulate [calefaciēda.] i. inficiendā [chriſtiani corporis]. i. eccleſie catholice: q̄ est corpus eius. ad Colo. j. [conciliuz vero] ſecunda [non ex ordine loci]. i. dignitate: puta quia est epiſcop⁹, loci: vel archiepiſcopus: vel archipreſbyter: vel decanus cōtra eos qui promoueri volunt [qꝛ ſunt pꝛo loco ⁊ tempoꝛe potētes] hoc intellige quando ſunt indigne vite meritis. Hug. ideo ſequitur. [poſt poſitis vite meritis quoniam] aſſignat rationē [elegātioꝛ] ꝙ. q. vij. q. quā q̄. Archidi. [in vna cuntate]. Lxx. diſt. c. j. a. vij. q. j. peruenit. Hug. [quatenus ꝛc.] loquitur de electo ⁊ cōfirmato: quia ante confirmationem non habet poteſtatē administrandi. extra de elec. qualiter. ꝛ. c. tranſm iſſaz. [ex cōcilio] tertia pars. tota litera patet.

Diuiſio

Exponit literam.

Jvero. Ad idem est hoc. c. eiuſdem gregorij ad eundem patricium. ſumma est in rubro. Diuiditur autem in duas partes. In prima ad alliciendum dictum patricium ad bellādum contra hereticos commendat dictum patricium de victoꝛijs plurimis: quas habuit maꝛime quia non terrenas: ſed diuina illas habebat: ⁊ quod bella ipſa non cauſa fundendi ſanguinem: ſed cauſa dilatandi rem publicam chriſtianam ⁊ diuinū cultuz. In ſecunda commēdat eum quod quedam patrimonia beati petri que erant nudata cultoꝛibus habitatoꝛibus reſtauraūit: de quo dicit euz in futuro iudicio a deo receptum mercem condignam. ſecunda ibi: plurima. Lege. ¶ [Si non ex merito non miranda fuerat.] quaſi diceret in hoc est miranda: hoc etiam antiquis: ſcilicet in fidelibus ſed cum ꝛc. [oꝛationibus.] quia magis oꝛationibus res publica guberꝛatuꝛ: quam coꝛporis ſudoꝛe. vt. j. e. q. vlti. in qualibet [vbi enim meritoꝛum ꝛc.] commendat eum etiam in hoc quod zelo non effundendi humanum ſanguinem: ſed dilatandi rem publicam. vnde ait [opinio]. i. fama que loquitur [ſcilicet bella vos ꝛc.] patet litera [plurima.] ſecunda pars. ptz litera ibi ſuſtinetes. i. expectatis. Ex omnibus precedentibus capitulis patet: quod licitum est punire: perſequi: z debellare hoſtes fidei cum ad hoc hoꝛtentur inducant: ⁊ prouocent ſancti ſummi pontifices. athletas xpi bellatoꝛes.

Diuiſio

Exponit literam.

Breuiter. ſ. est: in quo incipit octaua pars huius queſtionis: in qua pꝛobat per quatuoꝛ autoꝛitates. quod vindicta est in malos exercenda quia magis tales diliguntur quam qui impuniti relinquuntur. Concludit etiam ex pꝛedictis: quod boni iuſte malos perſequuntur: ⁊ non econuerſo. Et exponit autoꝛitatem pauli. [Tu qs ꝛc.

☞ Plures pereunt aliquando pro peccato vnius.

Jea de quibus. Inducit in primis hoc cap. ꝙ est Auguſti. lib. xij. contra fauſtum. Summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes. In prima oſtēdit ꝙ ex dilatione inferendi vindictam in malos dei patientiam ad iraſcendum pꝛouocamus. In ſecunda hoc pꝛobat exemplo. ſecunda ibi: nonne ꝛc. Lege text. ¶ [Si ea de quibus]. ſ. moꝛtalia [differimus.] pena crimiꝝ non est differēda. vt hic. ꝛ. q̄. q. j. ficut. [Nonne] ſecunda pars [achoꝛ. Quod vero deus iraſcatur cuz debita vindicta tardatur pꝛobat exēplo Auguſti. Nam vt patet Joſue. vij. achoꝛ de anathemate contra mandatuz dei tulit: cuius peccato non vlto populus ab inimicis, deuictus coꝛruerūt ex eis. xxxvi. milia hominuz. arg. † ꝙ plures pereunt pꝛo peccato vnius qō de pena tēporali intelligendum est.

Diuiſio

Exponit literam.

A vindicta. Ad idē est hoc capitulū eiuſdem Aug. li. j. de ſermone domini in monte. Summa est in rubro. Et diuidi in tres partes. In prima laudat vindictā que ordinatur ad correctionē Et oſtēdit quis ſit ad eam idoneus miniſter exēplo ⁊ autoꝛitate dñi ⁊ autoꝛitate apoſtoli. ⁊ multis alijs exēplis: quod nō ſit inferēda vindicta. in tertia oñdit: ꝙ vindicta in malos est exercēda exēplo helie. ⁊ bti petri. ij. ibi: nō ergo. iij. ibi: inde est. Lege. ¶ [Ea vindicta non prohibetur] imo pꝛecipitur: cum ſit actus iuſtitie: que etiam ad manum pertinet. quod patet ex eo: qꝛ est eleemoſyna ſpiritualis q̄ nō ſolū poteſt: ſz debet exhiberi indigēti. Prouer. xvij. virga ⁊ correctio tribuit ſapientiam: nec impedit imo iuuat qm̄ illa vindicta est laudāda que eo aīo infertur vt ille qui in

fert maiorem penam pati paratus sit si simili delicto subiacere
ret. hu. [idoneus ꝛc.] q; vindicta dz' omni odio deposito exer
ceri solo zelo iustitie ꝛ amore probat' exẽplo patris [filium] q
filium corrigit ꝛ castigat' diligit eum: ꝛ qui parcit virge odit fi
lium. Prouerb. xiij. [dilige ꝛc.] ¶ Ad 4. v. ꝛ tñ de ipso dr' p apo
stolum ad Hebr. xij. [dñs dicit] probat autoritate ẽpi [ser
nus] Luce. xij. hinc etiam ponit aliud exemplũ vel magis. ar.
[magni aũt] ponit aliud exemplũ [punierũt,] ad hoc ẽm pu
nitio fit vt metu pene viuentes corrigant: ꝛ qui p penas mor
te plectuntur in tantũ eis prodest pena: q; si amplius viuerẽt
ex sua mala vita grauiora sustinerent tormenta [inde est] secũ
da pars. helias manu occidit pphetas baal qui odolo sacrifi
cabãt. vt pz. iij. Reg. xviij. [igne]. iiij. Reg. j. helias impetra
uit ignez de celo qui quinquagenarios cõsumpsit. [discipli]
sc; iacobus: ꝛ ioannes [odio] cõfirmatur qđ diximus. ꝑ. in. c.
q; ẽps. in hac qõne magis sequendus est Augu. ꝙ quicunq;
alius attentis etiã rõnibus supꝛpositis per nos [diligere p
ximum] matth. xxij. ꝛ Leui. xxij. diliges pximum ꝛc. [nam ꝛ
verbis apostoli.] Act. v. Ista sepe repetita sunt in superiori
bus capitulis.

Diuisio.

Musquisq;. Ad idem est hoc. c. quod scribit Aug. 3tra cresco
niũ. summa est in rubro. Et potest diuidi in tres
partes. In prima ponuntur verba heretici dicẽ
tis. Quicunq; persequitur pximum suum ẽpi est inimicus.
in secunda ponitur rõio data. ibi: verum. iij. ibi: nec. Lege.
¶ [Auufqsq;.] verba sunt cresconij [iniquũ]. i. malũ ẽpianũ
[verum] rñdet Augu. [si non hoc.]. ij. pars. i. vicinũ. [qđ ẽpo
est inimicum persequitur] sicut in. c. duo. 3. e. q. dictum est. ho
mo peccato: duo includit. s. naturã qua est homo quã diligit
ꝛ culpam per quã est peccator. ꝛ hanc deus odit. ꝛ ita hoc est
qđ inimicum est ẽpo [nec ẽm de'] . iij. pars. [non debent ꝛc.]
legitur interrogatiue. q. diceret sic. q; due; negationes faciunt
vnam affirmationem. hu. [an vero] si non persequantur. l. cõ
trarium veritati ꝛc.

Exponit literam.

Debet homo. Ad idẽ propositũ est
hoc. c. qđ ẽ eiusdẽ an
gu. in epistola ad macedoniũ. summa est in rubro.
Et non diuiditur. Lege. ¶ [Debet homo diligere pximum ꝛc.] Exo. xxi. ꝛ matth. xx. vt doceat ꝛ inducat ad
bonum ꝛ reugeat a malo. Et ex hoc infert cõsomiter ad pro
positum principale in quo dictũ est. ꝙ homo tenetur pximũ
suum reducere de errore ad veritatem de tenebris ad lucẽ de
morte spirituali ad vitã. Et ista includuntur in vera dilectio
ne pximi. Unde sit. vt quem potuerit beneficentie conso
lationem.

Exponit literam.

Ex his omnibus. S. est: in quo mgr' hoc ostendit ex supradictis qđ
dicitur in litera.

¶ Questio. v.

1 Occidere an liceat homines peccatores.
2 Modus licite infertur peccatoribus.
3 Judices ꝛ ministri occidendo peccatores zelo iustitie omni rancore ꝛ malo effectu deposito: ꝛ ꝑm regulas iuris non pec
cant sed merentur.

Diuisio.

Quod autem. Hic titulat' qđ
quinta. s. an in
dex vel minister occidendo reos peccet. Et
diuiditur ista questio in septem partes. In
prima intendit probare gratianus per sex
autoritates sanctor: ꝙ ecclesia dz pro eis
intercedere. Alie ptes assignabunt in processu causa breuita
tis. ꝛ in ista questione gratianus procedit hoc ordine secun
dum Bar. brixi. qz primo probat: ꝙ mali non sunt interficien
di. ꝛ hoc vsq; ad. ꝯ. hinc apparet. deinde probat: ꝙ possunt
interfici: ꝛ hoc vsq; ad. ꝯ. si ergo. tandem dat solutionem ad
qõnem. pro primo inducit illud. nõ occides. Exo. xx. ꝛ illud
qui acciperit gladiũ. ꝛc. mat. xxvj. ¶ Pro pleniori intelligẽ
tia huius qõis. Querit. † vtrũ liceat hoies pctores occidere.
Et arguitur multipliciter ꝙ non. primo sic dns enim Mat.
ix. prohibuit ex tirpare zizaniaz: que sunt filij nequã: vt ibidẽ
dicitur. sed omne prohibitum a deo est peccatuz. ergo occide
re peccatorem est peccatum. ꝛ ita non licet. ¶ Secundo sicdi
citur Matth. v. Ego dico vobis nõ resistite a malo. ¶ Ter
tio sic. iustitia humana conformatur iustitie diuine. sed secun
dum diuinam iustitiaz peccatores ad penitentiã reseruãtur
ꝑm illud Eze. xviij. nolo mortem peccatoris sed vt cõuertat
ꝛ viuat. ¶ Quarto confirmando rationem sic. Qui occidũt
aut occidunt malos: aut bonos. Si bonos facilt cõtra illud

Questio.
Primũ arg.
Secũm ar.
Tertius ar.
Quartũ ar.

Quintũ ar

Sextũ arg.

Opponit in contrarium.
Respondet.
Prima conclusio.

precẽptum. Exo. xxiij. innocentem ꝛ iustum non occides. Si
occidunt malos sunt eis causa damnationis eterne. quia sub
trahunt eis tempus penitentie: quod cõcedit eis benignitas
dei. sicut dicit apl's ad Roma. ij. ignoras ꝙ benignitas dei
ad penitentiam te adducit. ꝛ Sapiẽ. xj. misereris omnium:
quia omnia potes ꝛ dissimulas peccata hominũ propter ꝛ pe
nitentiam. ¶ Quinto sic. omne quod secundum se est malum
nullo bono fine fieri licet. vt patet per Augu. in lib. cõtra mẽ
dacium. ꝛ per Philosophum. ij. ethi. sed occidere hominẽ est
secundum se malum. qz ad omnes homines debemus charita
tem habere. amicos autez volumus viuere. vt dicit Philoso
phus. ix. ethico. ergo nullo modo licet hominem peccatorez
interficere. ¶ Sexto arguitur ex illo 2 Matth. xxvj. qui acce
perit gladium: gladio peribit. ergo sequitur ꝙ non liceat ho
minem qũcunq; interficere. Et per consequens iudices siue
ministri occidendo malefactores peccant. ¶ In oppositũ est
illud Exo. xxij. Maleficos non patieris viuere. ꝛ in Ps. In
matutinis interficiam omnes peccatores terre. ¶ Respõdeo
dicendum. sub duabus cõclusionibus. Prima cõclusio. † qđ
licite peccatoribus mors infertur. ista cõclusio probatur mul
tipliciter vt confundamus hos hereticos qui cõtrarium te
nere presumunt. primo probatur sic. Illud quod diuina lege
precipitur est licitum. qz lex domini immaculata: conuertens
animas ꝛc. sed lex diuina precepit maleficos interficere: vt
patet ex illo Exo. xxij. allegato ergo ꝛc. ꝛ Exo. xxi. Si quis
percusserit hominem volens eum interficere morte moriatur
¶ Secundo sic. Illud quod christus faciet non potest esse ni
si licitus. sed de christo dicitur. ij. ad Thimo. ij. de antichristo
ꝙ dominus iesus interficiet eum spiritu oris sui. ꝛ Apocalyp.
xix. dicitur qđ de ore eius procedebat gladius ex vtraq; par
te acutus. ꝛ in ipso percutiebat gentes. ergo occidere malos
non est peccatum. ¶ Tertio sic. Illud quod sancti fecerunt:
ꝛ sunt de hoc commendati nõ potest esse illicitum. sed moy
ses pro peccato vituli conflatilis dixit Exo. xxxij. ponat vir
gladium super femur suum: ꝛ sequitur. Et occidat vnusquisq;
amicus suum. item helias igne celesti consumpsit quinquage
narios. vt patet. iij. Reg. j. ꝛ petrus ananiam ꝛ saphiram. Act.
v. ergo ꝛc. ¶ Quarto sic ratione iuxta sanctum Tho. in. ij. ij.
Omnis pars ordinatur ad totum sicut imperfectum ad per
fectum. Et ideo omnis pars naturaliter est propter totum. ꝛ
propter hoc videmus: ꝙ si saluti totius corporis expediat ꝑ
scissio alicuius membri: puta cum est putridum: ꝛ corruptiui
aliorum membrorum laudabiliter ꝛ salubriter abscinditur. s;
quelibet persona singularis comparatur ad totam communi
tatem sicut pars ad totum. ergo si aliquis homo sit periculo
sus cõmunitati: ꝛ corruptiuus ipsius: propter aliquod pecca
tum laudabiliter ꝛ salubriter. ꝛ ita licite occiditur vt bonũ cõ
mune conseruetur. Adhodicum enim fermentum totam mas
sam corrumpit. vt dz. j. ad Cor. v. ¶ Quinto sic. Cũ propor
tionabiles sint culpe ꝛ pene. Si ergo alicui pene debeat fla
gellatio duple maioris pene duplo maior flagellatio debebi
tur ꝛ decuple decuplo maior: ꝛ centuple centuplo maior. Si
tanta potest esse flagellatio ꝙ inducet mortez. ergo sequitur
de necessitate: ꝙ mors pro aliqua pena possit infligi. ¶ Sex
ta sic. Alicui pene debetur mutilatio: vt patet Leui. xxv. De
muliere que apprehendit verenda viri: quod abscindatur ma
nus eius. ꝛ lex talionis. Deutero. xix. Ocultum pro oculo. ꝛc.
arguitur sic. certa est comparatio totius corporis ad oculuz
ad quodlibet membrum. Similiter certa est cõparatio mo
tis totius corporis ad mortez oculi. Ponamus ergo pro ali
qua pena debeatur erutio siue mors oculi. Si ergo pro tãta
pena debetur erutio oculi. ergo pro culpa duplo maiori debe
tur erutio oculorum: ꝛ preter hoc mutilatio alicuius mẽbri
vel aliquoruz membrorum equivalentium duobus oculis. ꝛ
ita per argumentum culpe de necessitate iustitie peruenit ad
aliquam culpam ita magnam: pro qua debeatur omnium mẽ
brorum inutilatio siue mors. ¶ Septimo sic. ponamus ꝙ ali
quis occiderit hominez iniuste: aut puniet pena mortis: aut
minori. si pena mortis habetur propositum. si minori vel fini
to minori vel infinito. Si infinito minori cuz ergo nullus sit
comparationis id quod intulit: ad id quod patitur: erit iniu
sta iustitia: si finito minori redimet maius. Et id ẽ est ac si dã
nificaret hominem in. xx. marchis: ꝛ ipse absolueretur ꝑ vna
quod iniustissimum est. ¶ Secunda conclusio. † ꝙ iudices ꝛ
ministri peccatores occidendo zelo iustitie omni rancore ꝛ
malo affectu deposito: ꝛ secundum regulas iuris non peccãt
sed merentur. Ista conclusio satis colligitur clare ex precedẽ
ti. Tum probatur sic. tales in hoc obsequuntur mandato dei
ꝛ legis diuine dicentis Exo. xxij. Non patieris maleficos vi
uere super terram ergo ꝛc. ¶ Scõo sic. tales vtuntur diuina
potestate

Scõa conclusio.

potestate ꝛ ministerio suo. de quo: dicit ad ro. xiij. qõ qui po
testati ꝛ resistit: dei ordinationi resistit. Qui aũt resistunt ipsi:
sibi damnationẽ acquirunt. Nam principes nõ sunt timendi
boni operis: sed mali. ꝛ infra. Si aũt malum feceris: time: nõ
sine cã gladium portat: dei enim minister est. ergo tales occi
dendo reos nõ peccant. ¶ Tertio tales officium ꝛ actũ iusti
tie exercent: vt mali castigentur de suo malo opere: ꝛ boni in
pace viuant. ergo ꝛc. ¶ His habis dicendus est ad rationes
in oppositum. Ad primã de illo de Izaniis. respondet duplꝯ
iuxta sanctum tho. ꝛ Alexandrum de balis. primo qđ
dominus abstinendum mandauit ab eradicatione zizaniorũ
nõ vt parceretur zizaniis: sed vt parceret tritico: scilicet bo
nis: ꝙ quidem fit: quando nõ possunt occidi mali: quin simul
occidantur ꝛ boni. vel qz latitãt inter bonos: vel qz habent
multos sequaces, ita ꝙ fine bonorum periculo interfici non
possunt: vt Augustinus dicit cõtra permenianũ. vnde domi
nus docet magis esse finẽdũ viuere malos: ꝛ vltionẽ seruan
dam vsq; ad extremum iudicium: quã boni simul occidant.
Quando vero ex occisione malorum nõ imminet periculuz
bonis: sed magis cautela: ꝛ salus: tũc licite possunt mali occi
di. ¶ Respondet vt dicit magister Alexãder de balis: ꝙ do
minus nõ simpliciter prohibuit zizaniorũ eradicationẽ boc
est impiorũ perditionẽ: sed eradicationẽ generalem dubiam
ꝛ suspectã: ne scilicet de ambiguo iudicemus. Sicut enim in
ter loliũ ꝛ triticũ non discernitur quãdiu est in herba: ita de
errore alicuius dum de eo dubiũ est: nõ est temere iudicandũ
sed quando peruenitur ad messem: vbi certissime potest di
sserni inter triticum ꝛ lolium tunc faciẽdum est quod dicit
angelus. Colligite primo zizaniam ad comburẽdum. ¶ Ad
secundam. de Matthei. v. Respondetur, qđ illud intelligit
de iniuria personali vindicanda libidine vindicte: non de in
iuria dei vel ecclesie. talis vindicanda est zelo iustitie per ei:
qui publica vtit potestate ꝛ ministerio dei fungitur. ¶ Ad
tertiã respondetur iuxta sanctum tho. quod deus secũdum
ordinem sue sapientie. quandoq; peccatores occidit ad libe
rationẽ bonorum. Quandoq; aũt eius tempus penitẽdi cõ
cedit: secũdum quod ipse nouit suis electis expedire. Et hoc
etiã humana iustitia imitatur pro posse. illos enim qui sunt
pernicios fi in alios occidit. Eos vero qui peccãt aliis nõ gra
uiter nocentes ad penitentiam reseruat. ¶ Ad quartam re
spondetur quod occidunt malos. Et cum arguitur: qđ sunt
eis causa damnationis: hoc negatur. Tum quia tunc etiam
penitere possunt. tum quia Augustinus in sermone domini
de monte. fortassis plus viuendo maiora crimina facerent: ꝛ
per consequens maiorez accumulabant cumulũ tormẽtorũ.
¶ Ad quintã rñdet negãdo minorẽ de occisione mali boies
imo est bonum pro quo' nota iuxta sanctum tho. vbi supra
quod homo peccando ab ordine rationis recedit: ꝛ ideo de
cidit a dignitate humana: vt scilicet homo est natura liter
liber: ꝛ propter seipsum existens: ꝛ incipit quodammodo in
seruitutẽ bestiarũ: vt scilicet de ipso ordinet qđ est vtile aliis
ꝑm illud pſ. Homo cum in honore esset. ꝛc. Et ideo quãuis
hominẽ in sua dignitate manentẽ occideret secũdũ se; sit ma
lum: tamen hominẽ peccatorem occidere potest esse bonum:
sicut occidere bestiã, peior enim est malus homo bestia: ꝛ plus
nocet: vt dicit philosophus primo politicorũ ꝛ in. vj. ethicorum. ¶ Ad sextã respondetur, ꝙ istud intelligit de eo: qui nõ
habet potestatẽ, ita ꝙ intelligitur de persona priuata: cui nõ
licet occidere gladio: aut aliter hominem, non autem de pu
blica persona: cuiusmodi est princeps: iudex: ꝛ minister.

Ad primum argumentũ S. Thom.

Alexander de balis.

Ad secũdũ.

Ad tertiuz S. Thom.

Ad quartũ.

Augustin⁹.

Ad quintũ S. Thom.

Psal. xlv. iij. o.

Ad sextum.

1 Augustinus an licite deprecetur marcellianum ne hereticis mortem inferat.
2 Judex potest temperare penam in criminibus.
3 Judex secularis potest coꝛrigere clericos incoꝛrigibiles.
4 Magistri possunt verberare clericos suos.
5 Judex ecclesiasticus potest virgis punire.

Diuisio.

Circũcelliones. Pro parte quẽ
stionis negatiue
scilicet quod nulli liceat aliquem occidere: indu
cit in primis hoc. c. quod est beati Augustini ad
marcellianum. Summa est in rubro. Et diuiditur in duas
partes. In prima narrat de inquentium captionem: ꝛ con
fessionem eorum. In secũda inistat Augustinus ꝛ rogat pro
illis: ne morti tradantur: sed pena illam in aliam commute
tur. Et ex isto sumitur argumentum sic. Augustinus rogat
pro istis homicidis imo sacrilegis, ꝛ instat fortiter multis
exhortationibus: quod non occidantur. ergo videtur quod
occidere hominem etiam homicidam non liceat secunda

1 Augustinus an licite deprecetur marcellianum ne hereticis mortem inferat.
2 Judex potest temperare penam in criminibus.
3 Judex secularis potest coꝛrigere clericos incoꝛrigibiles.
4 Magistri possunt verberare clericos suos.
5 Judex ecclesiasticus potest virgis punire.

Exponit literam.

Archidia.

Questio.

Respondet.

Archid.

Marcellianum.

Diuisio.

Exponit literam.

Pena illorum. Ad idem est boc. c. qđ
est August. ad marcel
lianũ vel martillianũ. Summa est in rubro. Et pot
dividi in duas partes. in prima intercedit ne illi donatiste
mortis pena puniatur. Et assignat duas causas intercessio
nis sue. in scda remouet obstaculũ quoddã. secũda ibi: quod
ꝛ si. Lege. ¶ [Pena illorum.] scilicet donatistarum, [propter
cõscientiam] ista est prima causa intercessionis huius: propter
conscientiam irregularitatis: quam incurremus denuntian
do illos iudici: si ad mortem punirentur. secunda propter mã
suetudinem ecclesie ꝛ lenitatem: que non vult mortem pecca
toris: sed magis vt conuertatur ꝛ viuat [fructus] scilicet cõ
fessionis [in tanta quippe preter sanguinem]. i. mortem: vel
membri detruncationez. vt. j. c. j. arcbid. [Qđ ꝛ si] scda pars.
[ꝛ si]. i. quanuis [translactis]. i. pacatis [luculenta]. i. mani
festa: vel plena luce.

1 Injuria aggranatur ex persona iniuriati.
2 Clericus inuafus si aliter non potest vitare potest occidere
suum inuasorem sine pena irregularitatis.

Diuisio.

Num solum. Ad idem est hoc. c. beati
Augustini ad donatum.
Summa est in rubro. Et diuiditur in tres partes. in
prima intercedit: vt nõ illos donatistas puniat granioꝛi pe
na: quam fecisset: si in alios delictum eorum fuit commissum.

Exponit literam. 1

in secūda suadet corrigi velinquētes:sed absq; pena mortis. in tertia assignat causas intercessionis sue.secunda ibi:ex occasione.tertia ibi:proinde.¶Lege.¶[Anum atrocius]quam si in alios committatur,+aggrauatur enim iniuria ex persona iniuriati.vt de pe.di.j.aut facta[coercēdum]supple bereticos:z impugnantes catholicam liberatē.[Ex occasione] secunda pars.[Ne penas luant].i.luendo sustineant. Hug. [proinde]tertia pars.[in bis sceleribus].i.pro bis sceleribꝰ [deterrebitis nos]ne amplius tales ad iudiciū vestrū enoce mus siue ne nostra querela eueniant[quo comperto in nostram peruinciem ꝛc.incrassabuntur].i.seuient]impacta]id est imposita:vt etiā occidi ꝛc.dicit bichn.q; clericus potius deberet permittere se interfici:quā q; ipse occidat. Sed bo

3 die dic:vt babes extra de homici.platis.li.v.+.imo sine pena irregularitatis si aliter vitare non potest suum inuasorem: potest occidere.vt in cle.si furiosus.in fi.de homici.

Diuisio. **Rodest.** Ad idē est boc.c.eninsdē Augustini ad macedoniū. Et potest dici in tres partes.in prima ostendit:quod seueritas principum contra malos prodest:z paci principum z ecclesie z intercessio ecclesie pro malis prodest eriā, quia eorum ministerio principum seueritas temperatur.In secunda concludit quod non debeat displicere principibus: qñ pro malis aliquādo ecclesia roget:sicut nec ecclesie displicet:q; ipsi timorandi a malis.in tertia rogat : vt in correctione malorū nihil fiat nocendi cupiditate:sed omnia cōsulendi charitate.secunda ibi:non vobis.tertia ibi:proinde. Lege. ¶[Prodest]prodest seueritas temperata[ministerio].i.officio.[non vobis].ſi.pars.[Mā dominē.]assignat rationē.futuro].i.eterno,q; infert per ecclesiā[omnis inquit anima] i.homo ad ro.xiij.[proinde].iij.pars.[terrentibus].i.potentibus.ita q; timeant ita ꝛc.[terrētibus].i.timentibus.[qui terrēt].i.bonos affligunt:nihil fiat contra eos]inaniter].i. tyrannice.[plectendo].i.puniendo[z ignoscendo].i.parcēdo.[agitur].i.impletur[coarigende rei].i.malitie ꝛc.

Diuisio. **Quidergo.** Ad idē est boc.c.quod est beati Hieronymi super Rauenbeam. Summa est in rubro. Et diuidi potest in duas partes.in prima ostendit deum non esse crudelē ex boc q; aliquos punit in vita etiā pena mortis.in secunda mouet questionē quid de fideli deprebēlo in adulterio:z punito:an puniatur cum boc in alia vita an nō.Et respondet.ibi:dicat bic.Lege.¶[Quid ergo]Capitulū boc non facit ad principale propositum questionis:sed continuatur ad.c.precedens.vbi dicitur[qz z plectēdo ꝛc.]hug.ait verbū est gratiani.[ait]scilicet nauprobeta.c.j.[cogitatis.]scilicet vos hereticiqui deū dicitis esse suis crudelem rigidū z cruentū. [ipse est]verba sunt Hieronymi.Et nota q; hieronymus loquitur aduersus marcbionē:z omnes veteres hereticos qui deū legis dicebant esse crudelem qz multos punitur z pro peccatis suis multos irroget cruciatus:sicut patet in exemplis positis in litera[in diluuio.]de quo Gen.vij.[super sodomam.]de quo gene.xix.[egyptios]de quorū submersione habetur Exo.xiiij.[cadauera]numeri.xj.[scitote.]bic incipit Hieronymus respondere dicens.ideo ad presens deū reddidisse predictis peccatoribus supplicia.[ne in eternum puniret.]Sed boc intelligenduz est de bonis,qui inter supplicia penituerunt.vt.j.de pe.di.iij.§.autoritas.bug. Et ad probādum inducit duas autoritates nauprobete eiusdez sensus faciendo tale argumentū aut vera ꝛc.[si vera tam.]scilicet q; de seueritate[videntur dicere.]scilicet propbete quam qs de eius mia[dicūt ipsi]scz propbete de cuius misericordia loquēs ipse propbeta nauc.j.dicit[nō indicabit].i.puniet[idipsum].i.propter eandē causam:vel propter idē factum. Si tñ diuerse cause subsint:bene punit quis bis.puta cum ex eodem facto diuerse oriunt actiones scilicet actio legis aquil.z iniuriarum vbi intentata est vna intentatur z reliqua in id quod reliquum est.ff.de acti.z obli.l.qui seruum. Jo.de fan. Archidiacon⁹.[si falsa sunt ꝛc.]quasi diceret si falsa est scriptura sacra:per consequens falsum erit:quod bic dicitur[nō consurgit duplex tribulatio]z etiam falsum erit: qd de eius crudelitate in lege scribitur[z si quod.]scilicet qd dicunt de seueritate eius.verum est etiam[negare nō poterat]quod dictū est de misericordia eius.scz non iudicabit ꝛc.cum boc dicat propbeta.[qui ergo]puniti sunt]sufficienter.bu.[postea ꝛc.quod nepbas]di.ix.ego.z.c.quis nesciat.bugu. [receperunt ergo]concludit ex dictis[mala sua].i.penas.bu.[ille tamē]dicit de quibus intelligēdum est boc:necillī qui non penitent non bis propte dicuntur puniri,quia potius eorum pene continuantur:quam reiterentur,vt dicit bugutio.vn-

ef cuoe.anssi J.o Archid.

Archid.

de glo.dicit bic quorum'pena incipit bic:z durat vsq; in finitum.de pe.di.iij.ignis succensus est[querat]secunda pars. Et arguit ad vtrāq; partem questionis[in presentiarum].i. in presenti[cito]id est veloci z breui. Archidiaconus.[frustrentur]id est euadāt]ad quod respondebimus]respondet distinguēdo:aut quis peccat in se:aut in deū aut in proximū puta homicidium faciendo:aut adulterando:z tunc si deca- Archid. piteturpunitus est quantum ad proximum : z ad forū eius. sed quantum ad forum dei nō est punitus.in quo requiritur contritio cordis:z si non fuit contritus quando fuit decapitatus:punitꝰ in foro dei.Et ita non indicat deus bis idipsum verum est in eodem foro:non debet bis indicari.de pe.di.iij. §.autoritas.[mensuram]scit enim vtrum sit sufficienter punitus:vel ne.bug.[non preueniri sententia indicis]scz terreni:reum de crimine punientis,tunc sententia iudicis preueniretur:si quis plene bic punitus esset:talis enim puniretur in futuro.gl.nec illi scilicet deo.id est non auferetur diuinum in dicium quin possit punire in futuro[magnum.]scilicet quod a non sufficienter ponitur in bac vita[diuturnisq;a]id est eter a nis.bug.talis indicat deus[si quis autem punitus sit ꝛc.lenis]id est per penitentiam facta lenis.bu.[z maledixit].nu. xv.[collegerat.]nu.xvj.

¶Diuturnisq; ut.Em dicto qñ tempus denotet vide pe. de anch.i.c.nulla. nu. 12. de cōcel.pbēde. Exponit literam. Archidia.

Reos. Boc.c.est beati Gregorii in registro. ¶Reos ꝛc.fugiētes ad ecclīā[defendat ecclesia.] z tadiangit causam[ne participes]id est ne peccet omittendo:q; facere debet. Joannes de fantucijs.archidiaconus.de ista materia plura notata sunt z disputata.§.xvij.q.iij.si quis z in.c.id constituimus.Eliqua etiam notat bic glos.z bene.

Hinc apparet. §.est:in quo incipit secunda pars in quo magister probare intēdit:q; iudices nō peccent occidendo secundū legē:sed illi tantum:qui sine autoritate:z iussu diuino hominem occidunt.Et boc probat per multos patres veteris'testamenti. Archidiaconus.Et potest diuidi in tres partes. In prima cōcludit ex precedentibus.in secūda obiicit.in tertia respōdet.secunda ibi:sed obiicitur.tertia ibi:prohibetur ergo.Lege.¶[Hinc apparet[boc non est verum si precedentia capitula bene intelligātur:qz mali sunt penis temporalibus coerigendi:z etiam temporali morte[sed obiicitur]secūda pars [ad moysen].xxij.qui coierit.leui.xxij.adulterij ꝛc.[inbetur] deutero.xvij.cultores idoli.Exod.xxxij.[Samuel concidit] primi reg.xv.[phinees transfixit]numeri.xxv.z.ij.q.vij.§. bis ita.[Similiter nōnulli ꝛc.]vt Sedeon.Jepte. Dauid q sine legis transgressione:imo cum legis impletione leguntur multos malos trucidasse[prohibetur]tertia pars.[Solui.]Solutio est:quod prohibetur hominem occidi a persona priuata:bene autem licet ei:qui fungitur publica potestate.Et boc probat per sequens.c.

Questio. Exponit literam.

Diuisio.

Primus argumentum.

3 ¶Necessitas dicitur dupler.
4 Interficiens hominez se defendendo necessitate euitabili dicitur homicida. Secus si necessitate inevitabili.nu.5.
6 Judex non debet sumere vindictaz pro iniuria sibi illata:sed debet ad superiorem recurrere.
7 Clericus si ad defensionem iustitie vocat milites z aliquis ibi occiditur:non ei imputatur.
8 Operam danti rei licite non imputatur:si inde aliquid mali sequatur.

De occidendis. Capitulum boc est beati augustini ad publicolaz. Summa est in rubro. Et diuiditur in tres partes.in prima ponit:quod nulli liceat occidere quemquā propria autoritate:siue private persone:bene tamē licet publica fungenti potestate.in secūda ostendit:qō propulsare malū alterius est auxilium prebere.in tertia ostēdit:quod casus fortuiti bene agenti non imputantur.secūda ibi:qui vero repelluntur.tertia ibi:vnde nec.pro pleniori intelligentia buius capituli z aliorum eiusdem materie queruntur duo.

1 ¶Primum est verum liceat private persone occidere hominem peccatorem.
2 ¶Secundum est verum liceat interficere hominem defendēdo se.

1 **Ad primam** sic proceditur.+Et videtur qō licet private persone occidere hominē peccatorem primo ex.§.cepti.vbi inducitur illud Exo. xxij.precepit Moyses.occidat vnusquisq; proximum suum z fratrem z amicum suum pro peccato vituli cōstatilis.ergo etiam

Secūm arg.

etiam priuatis personis licet peccatorem occidere.¶Secundo sic.Nullus faciens secūdum legem peccat.sed demonstrato aliquo malefico homine digno morte:est verum dicere:q; ille secundum legem est interficiendus.ergo qui interficit illum:facit secundum legem.ergo non peccat. ¶Tertio sic. Moyses qui in omnibus commendatur nōdum habens publicam potestatem interfecit egyptium rivantem cuz israelita.Exo.xx.ergo ꝛc.¶Quarto laudabile est quod homo si sit priuata persona;operetur quod est vtile bono communi.sed occisio malefactorum est vtilis bono communi.ergo laudabile est etiam si sint private persone : quod peccatores occidant.¶In oppositū est litera'presentis capituli que est beati Augustini.Item dicit idem Augustinus primo de ciuitate dei:qui sine aliqua publica administratione maleficum interfecerit velut homicida indicabitur:z tanto amplius quāto sibi potestatem,deo non concessam vsurpare nō timuit.

Tertiuz ar.

Quartū ar.

Opponit in contrarium.

Respondet.

¶Respondeo dicendum sub ista conclusione priuate persone non licet occidere hominem peccatorē.ista conclusio probatur.sic inxta sanctum Tbo.in secunda secunde.q.lxiij.occidere malefactorem sicut dictū est in primo capitulo buius quinte questionis licitum est inquantum ordinatur ad salutē totius communitatis.Et ideo ad illum solū pertinet cui cōmittitur cura communitatis conservande:sicut ad medicum pertinet presciendere membrum putridum:quando ei cōmissa fuerit cura salutis totius corporis.cura autez communis boni commissa est principibus habentibus publicam autoritatem:z ideo eis solis licet maleficos occidere : non autem priuatis personis.ista conclusio etiam sic ostendit inxta alexandrū de balis in tertio:licut dicitur in legenda sancte Lucie.homo potest esse minister mortis: non autem vite qz ois vita a solo deo est.nec eam dari voluit per ministerium:sed sicut auferre rem temporalem alterius sine ipsius autoritate z voluntate est semper illicitū. ergo multo fortius occidere hominem : quod est auferre vitam ipsius sine dei voluntate cuius proprie est vita: z cuiꝰ solius est vimificare semper erit illicitum.Et ideo quicunq; non accipit potestatē vel diuina autoritate que est in lege:vel ab eius volūtate scilicet dei intellecta per internam inspirationē:si interficit facit cōtra preceptum non occides.z per consequens peccat.¶Jstis babitis dicendum est ad rationes in oppositum.Ad primā dicendum est quod illud factum est autoritate diuina:quia mādato dei.Et ideo illi qui occiderunt proximos z amicos non diceruntur ipsi fecisse:sed potius ille cuius autoritate fecerūt.si essent nullus interficit bostem autoritate principis:z minister latronem autoritate iudicis./¶Ad secundam respondetur negando consequentiam.Et ratio est secundū Alexandrum de balis quia licet ad boc quod quis interficiendus sit:secundum legē solus reatus quo dignus sit interfici sufficiat. Ad boc tamen quod aliquis interficiat secundum legē plura requiruntur:scilicet iusta causa:iustus ordo:iustus animus.iusta causa:vt reus meruerit interfici:iustus ordo:vt occidens habeat potestatem:z conuictum sit crimē.iustus animus.vt solum illud fiat amore iustitie:nō libidine vindicte. ¶Ad tertiam respondetur sicut alias dictum est:qō in illo facto moyses non commendatur.¶Ad quartam respondetur negando consequentiam.Et ratio est secundum sanctum Thomā vbi supra quod licet facere aliquid ad vtilitatem communē: quod nulli nocet sit licitum cuilibet private persone:non tamen id quod sit cum nocumento alterius:quia boc nō debet fieri:nisi secundum iudicium eius ad quem pertinet estimare quid sit subtrabendum partibus pro salute totius:cuiusmodi est cui cura gubernationis totius communitatis commissa est.

Ad primum argumentū. Alle.de bal.

Ad secūdū. Alexander de balis.

Ad tertiuz.

Ad quartū.

2 **Ad secundum** sic proceditur.+Et videt qō nullo modo liceat occidere hominē defendendo se.primo ex presenti capitulo.vbi ait augustinus de occidendis hominibus ne ab eis quisq; occidatur non mihi placet consilium ꝛc.¶Secundo sic.dicit idem Augustinus libro de libero arbitrio.Quomodo apud diuinaz providentiā peccato liberi sunt:qui pro bis rebus quas contemni oportet:humana cede polluti sunt.inter has autē res est vita corporalis.ergo pro illa obseruanda nulli licitus est alium occidere.¶Tertio sic.idem videtur colligi ex canone Nicolai pape.di.l.c.de bis.vbi de clericis:qui se defendendo paganum occiderunt dicit.Scito nos nullam occasionē dare:nec illam tribuere licentiam eis:quemlibet hominē quo modolibet occidendi.ergo in nullo modo licet clericis occidere.¶Quarto sic.preceptum est non occidere hominē:scilicet autoritate ppria. Sed ille qui impetit ad mortē ab alio nō est inder nec minister legis.ergo si interficit:interficit ppria

Primus argumentum.

Secūdū ar.

Tertiū arg.

Quartū ar.

autoritate.¶Quinto homicidium est grauius peccatū quā fornicatio simplex.sed nulli licet committere fornicationem: vel aliquod peccatuz mortale pro conservatione vite ppie. quia vita spiritualis preferenda est corporali.ergo nulli licet defendendo se aliquem occidere.¶Sexto defensio sui videtur esse illicita secundum illud ad ro.xij.Non vos defendentes carissimi.ergo ꝛc.¶In oppositum est quod dicit Exod. xxij.Si effringens fur domus fuerit inuentus z accepto vulnere mortuus fuerit:percussor non erit reus sanguinis:sed multo magis est defendere propriam vitam:quam propriam domum.ergo etiam si aliquis occidat aliquem pro defensione vite sue non erit reus homicidij.¶Respondeo dicendum aliqui voluit dicere:quod nullo modo sine culpa potest quis occidere hominē defendēdo se innitētes autoritatibus inductis Augusti.Sed cōis videtur doctrina in oppositū.vnde secundum Alexandrum de balis:z sanctum Thomam possunt certe cōclusiones.in primis est notandū qō duplex diuisti guitur necessitas.scilicet inevitabilis z inevitabilis.+Si vo sit evitabilis necessitas.scilicet quod possit aliter evadere vt fugiēdo:vel alio modo.tunc est conclusio quod talis interficiens hominem defendendo se:homicida est:z peccat contra preceptum non occides.+Si vero sit inevitabilis necessitas:ita q; non possit evadere:nisi interficiat tunc est cōclusio secunda. quod talis si non occidit motus ira z libidine vindicte:ſz cuz dolore euadendi necessitate non est homicida iudicandus:qnā tum ad culpam.Quis iudicetur quantum ad irregularitatē vt dicit Alexander.Sed modo videtur quod nec quantū ad irregularitatem vt in cle.si furiosus.in fi.de homicidio.Sanctus vero Thomas in secunda secunde videtur dicere quod illicitum est quidem directe:vt intendat hominem occidere: vt seipsum defendat:nisi ei qui habet publicam potestatem. potest tamē vim vi repellere:cum moderamine inculpate tutele:z si preter intentionem defendētis ille occidatur:nō peccat item ista videtur esse sentētia beati Augustini.quod prz fic.dicit enim Augustinus primo de li.ar.quod lex iusta est: que dat vel viatori vt latroez ne ab eo occidatur occidat:vel cuipiam viro aut femine:vt violenter sibi stupiatorem irruētem ante illicitum stupzum si possit interimat.Nec videtur militare ratio Augustini de anebo.qui ait:quod cuz permissio sit deminori malo:propter enitationem maioris mali vt dicit Augustinus lib.de li.ar.patat:quod culpa sit hominē occidere:ne ipse occidat quacūq; inevitabili necessitate boc fiat.quia animam proximi plus teneor diligere:quā q; proprium corpus,qō inuitus possum perdere.planum est q; anima proximi perditur ex quo in actu iniuste occidentis me occiditur bec ille.bec ratio nulla est.Tum primo:quia boc divina lege non tantū permissum est:sed concessum in casu inevitabilis necessitatis vt patet ex dictis.¶Tum secundo quia non est verum q; anima proximi perdatur semper in occisione tali.qz sepe post vulnera mortalis talis pcussus ad mortē habet tēpus quo possit de peccato suo dolere:z, cōteri:quia vt dicit Ezechiel.xviij.Jn quacunq; hora ingemuerit peccator ꝛc. ¶Tum tertio quia eodem modo potest argui : qō inuasus esset in tali statu vt si tunc ab inuasore occideret periret eternaliter non dubium:qō anime sue salutē preferre quis debet saluti alterius:vnde dicendum videtur sicut dictū est. ¶Jstis babitis dicendum est ad rationes in oppositum. Ad primaz de litera presentis ter.respondetur primo per Alexan.de balis q; in tres conditiones ponuntur ad boc:q; liceat in necessitate interficere in autoritate illa.vna est;q; non pro se.i.pro ppria vindicta. Alia est:q; eius persone congruat vt scz nō clericus sed laica psona sit.tertia q; publica functiōe teneat z tunc dicimus:quod boc conuenit in predicto casu dicit alexander:quia ex concessione legis efficitur minister legis.vnde Ambrosius libro de paradiso.Nec is qui homicidium aliquod inuitus fecerit extra ministerium est.Si quidez ley ait de eo:q; deus dedit eum in manus eius.manus ergo eius divine vltioni ministerium prebuerunt. ¶Secundo respondetur inxta sanctum Thomam q; autoritas intelligēda est in eo casu:in quo quis intendit occidere hominem:vt seipsum a morte liberet.¶In quo casu intelligitur etiam autoritas inducta ex libro de libero arbitrio.in secundo articulo.vnde signanter dicitur pro bis rebus in quo designatur intentio. ¶Ad tertiam respondetur inxta sanctum Thomā:qō irregularitas consequitur actum homicidij:etiaz si sit absq; peccato:sicut patet in iudice:qui aliquem condemnauit ad mortem:z propter boc clericus etiam si se defendēdo interficiat aliquem:irregularis est quānis non intendat occidere:sed se ipsum defendere.¶Ad quartam respondetur inxta Alexandram de balis,q; in precepto interficiens efficit minister legis.

Quinteū ar.

Sextum ar.

Opponit in contrarium.

Rīdet.

Alexander de balis.

Ad primum argumentū. Alle.de bal.

Ambrosius.

Ad secūdū.

Ad tertiuz.

Ad quartū.

quia occidit ex iustitia: ꝛ concessione legis. differūt tamē ista in isto: ꝛ in iudice. Nam iudex occidit ex iustitia ꝛ officio. iste autem ex iustitia non ex officio. sicut est in sacerdote: ꝛ in laico quo ad baptismum vterq; potest baptizare. Sacerdos ex officio ꝛ concessione. laicus non ex officio: sed ex concessione in necessitate. Ad quintam respondetur negando consequētiam. Et ratio est iuxta sanctum Thomam quia actus forticationis vel adulterij non ordinantur ad cōseruationē propie vite ex necessitate: sicut actus defensionis: ex quo quandoq; sequitur homicidium. ¶ Ad sextam respondetur negādo assumptum. Et ad auctoritatem pauli. ad ro. xij. dicitur: quod ibi prohibetur non quelibet defensio: sed que est liuore vindicte. vnde glo. dicit. Non vos defendentes. i. non sitis referentes aduersarios. Lege. ¶ [De occidēdis] hic loquitur Augustinus contra quosdam hereticos: quibus videbatur: q̄ quilibet posset sua auctoritate malos interficere dicit ergo. [de occidēdis hominibus] passim [occidat] passim. [non mihi placet]. q. d. non placet mihi: quod aliquis ex propria auctoritate occidat aliquem: ne ille alium interficiat. hug. vel sic. De occidendis hominibus insidiantibus vite alioꝛū. Archi. [non placet mihi] ꝛ hoc verū est de insidiante vite illius vbi potest aliter euadere mortē. qui si non poterit licitū est sibi se defendere: ꝛ si in defensione seruato moderamine incul pate tutele volentem occidere occiderit: non est occisor iudicandus nec agit contra preceptū decalogi: nō occides. Ero. xx. quia non affectat alienam vitam auferre: sed suam: quantum in se est innocenter saluare: ad quod tenetur ex precepto charitatis: qua quis plus tenetur diligere personaꝛ propriā quam alterius, vt dicit Augustinus primo de doctrina christiana [nisi forte sit miles] sub potestate aliqua constitutus: cuius auctoritate hoc faciat. vt. j. e. miles. nisi hoc fiat in iusto bello. vt. j. e. homicidiū, ꝛ in casibus positis supra in summa glo. [aut publica functione]. i. ordinaria iurisdictione. archi. [vt non pro se. ꝛc.] ar. ✝ quod iudex pro iniuria sibi illata nō debet sibi vindictam sumere: sed ad superioꝛes recurrere. bu. [sed pro aliis: vel pro ciuitate] scilicet defendēda. [potestate publica] puta si est iudex. [si eis congruit ꝛc] hoc dicitur p̄ter clericos: quibus non congruit. hug. vt extra de vi. ꝛ bo. cle. clerico. quia arma clericoꝝ sunt lacryme. j. e. q. viij. cōueniot. [Qui vero] secūda pars [aliquid]. i. boni [prestatur] quia recipitur eis facultas male agendi. hugu. [hinc]. i. quia persona priuata, non debet occidere. [dictum est] scilicet Luce. vj. ne resistamus ꝙalo]. i. iniuriam faciētibus. [ne forte] exponit quod dixit. quasi diceret hoc ideo dictum est scilicet [ne vos vindicta delectet ꝛc. malo]. i. pena. [nō] supple dictū est. [vt correctionem ꝛc. vnde nec] tertia pars. nec reus: cum non det operam rei illicite: ꝛ diligenter adhibuit quantū in se est cautelaꝫ: ne cuiuscunq; moꝛs inde sequeretur, vt verbi gratia. Si aliquis repellendo malos occidat casu aliquē non est ei imputandum, vel si ex officio aliquis occidit aliquē nō est imputandum ei: si ex officio tali sequantur homicidia. Et ita vt dicit glo continuantur sequētia exempla. [circūduxerit]. i. clauserit [ex ipsoruꝫ] scilicet murorū vsu. quia inde trā sibat: vel quia locum impugnabat. hugu. talis enim moꝛs nō puranda est clandenti muris domū suaꝫ [nec enim reus ꝛc.] ostendit enim illud exemplis multis [bos.] de quo. habetur Exo. xxj. Si bos cornu percusserit virum: aut mulierē: ꝛ moꝛtui fuerint: lapidibus obruet, ꝛ domnus bouis innocēs erit ꝛ hoc verum est: si dominus bouis ignoꝛauerit debita diligētia adhibita bouem percussoꝛem cornupetam esse. Et idē est de equo calce feriente [aut ideo] quasi dicereꝛ nō [ac vero.] inducit exemplum de paulo: de quo habetur act. xvij. vbi patet, quod licet homini innocare auxilium armatoꝝm ab eo: qui dare potest: ꝛ cōcedere armatos. vnde paulus a tribuno petijt armatos ad tuitionem ꝛ defensiones sui [cōtra insidiā tes.] applicat ad propositū [si in illos.] scilicet armatos [scelerati homines.] scilz alij qui paulo insidias parauerāt [incidissent]. id est ad manus veniissent. [absit vt ea ꝛc. ꝑter noꝛstram voluntatē] ar. ✝ quod non imputatur clerico: si ad defensionē sui iuris vocat milites: ꝛ aliquis ibi occidit. sic. 8. q. iij. maximianus. item bonum ar. ✝ quod si aliquis dat operaꝫ rei licite non est imputandum ei: si aliquid mali inde sequatur. vt. d. l. sepe. ꝛ capitulo quia te. Maꝫ deus inspectoꝛ est cordis: non operis. xvj. q. vj. c. j. [alio qui]. cōfirmat alio exemplo de instrumentis ꝛ arboꝛibus: ꝛ similibus. verum pro pleniori intelligentia huius tertie partis queritur verū aliquis causaliter occidēs hominem incurrat homicidiū reatum. hoc iam disputauimus vi. l. circa. c. eos qui vide ibi.

Ad q'ntū. S. Thom.

Ad sextum.

Exponit literam.

Hugutio. Archid.

Augustin⁹.

Archid.

Hugutio.

6

7

8

¶ Interficere seipsum an liceat alicui, ꝙ non. nu. 2.

Seipsum.

Ꝉ. Item quo magister Gratian⁹ ꝑbat quod nulli liceat seipsum interficere. quod ostendit quatnoꝛ autoritatibus sequentibus. ¶ Primo plenioꝛi intelligentia huius partis queritur. ✝ Utrum liceat alicui interficere seipsum. Et videtur quod sic. primo exemplo sanctoꝝm patrum. Legitur enim iudicū. xvj. quod sanson qui numeraꝫ inter sanctos ad hebr. xj. quod interfecerit se ipsum. ergo ꝛc. ¶ Secundo idem legitur. j. Mach. vj. quod rachias seipsum interfecit eligēs notabiliter moꝛi: potius: quam subditus fieri peccatoribus: ꝛ quaꝫ natales suos inuriūs agi. ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. dicitur Matth. x. Qui perdiderit animam suam propter me: saluā faciet eam, ꝛ animā vocat ibi vitam: sed ille qui interficit se ipso desperio quo dicebat apostolus. Cupio dissolui: ꝛ esse cum christo: perdit animam suam propter christum. ergo inuenit eam. ¶ Quarto sic. homicidium est peccatum in quantū iustitie cōtrariatur sed nullus potest sibi iniustitiam facere: vt ꝑbatur. v. ethico rum. ergo nullus peccat occidēdo seipsum. ¶ Quinto occidere malefactoꝛes licet habenti publicam potestatē. sed quādoq; ille qui habet ꝓblicam potestatē est malefactoꝛ: ergo licet ei seipsum occidere. ¶ Sexto sic. Licitum est: quod aliquis sponte nec minus periculum subeat: vt maius periculū vitet: vt pater fed quādoq; aliquis per occisionem suiipsius vitat maius malum: vel miseram vitam: vel turpitudinē alicuius peccati. ergo licet alicui occidere seipsum. ¶ In oppositū est litera sequentiū capitulorū. ¶ Respōdeo licet vt narrat Augustinus primo de ciuitate dei vbi mouet hāc q̄stionem: multi siue viri siue mulieres satis magne reputationis seipsos occiderint: aut vt simul hostes opprimerēt: vt sampson aut pro pudicitia obseruāda: vt quedā virgines vicunk feciſſe. Nihilominus dicēdum est sub ista cōclusione. ✝ quod omnino est illicitum seipsum occidere. Ista conclusio ꝓbatur primo auctoritate dicit enim Augustin⁹ primo de ciuitate dei: ponitur. j. ca. j. sequēti. Restat quod de homine intelligatur quod dictum est non occides: nec alterū: ergo nec te ipz nec eꝫ aliud quā hoīem occidit qseipm occidit. ¶ Hone probat dicta cōclusio multipliciter. primo sic iuxta scm Thomā in secūda secūde. Naturaliter quelibet res seipsaꝫ amat: ꝛ ad hoc pertinet quod quelibet res conseruat se in esse: ꝛ corrumpentibus resistit, quantum potest: ergo quod aliquis se occidat: est cōtra inclinationē naturalem: ꝛ cōtra charitatē quia quilibet debet seipsum diligere ergo occisio suiipsi⁹ semper est peccatum mortale. vtpote cōtra naturalem legem: ꝛ contra charitatē existens. ¶ Secundo quia quelibet pars id quod est: est totius. quilibet autem homo est pars totius cōmunitatis, ꝛ ita id quod est: communitatis est. vnde in hoc: quod seipsum interficit: iniuriam cōmunitati facit. vt patet per Philosophum. v. ethicoꝝ. ¶ Tertio quia vita est donū diuinitus homini attributum: ꝛ eius potestati subiectū: qui occidit: ꝛ viuere facit. Et ideo qui seipsuꝫ vita priuat in deū peccat: sicut qui alienū seruum interficit peccat in dominū: cuius est seruus: ꝛ sicut peccat ille: q vsurpat sibi iudiciū de re sibi non commissa. Absolum enim deum pertinet iudiciū mortis: ꝛ vite scōm illud Deuter. xxij. Ego occidam: ꝛ ego viuere faciā. Ad istas rōnes adducunk alique rōnes ꝓbōū. quarum prima est Platonis qui vt dicit Alexāder de balis in tertio dicit sic. Cōstat nos esse sub dominio dei: cuius tutela ꝛ prouidentia gubernamur. Nihil autem est inuito domino de his que possidet ex eo loco: in quo rem suam constituit auferendaꝫ. Ex quo arguit: sicut ergo qui vitam alieno mancipio extorqueꝫ crimine non carebit. Ita ille qui finē id est moꝛtem sibi domino non iubente quesierit: nō absolutionem consequitur: sed reatum. Ad idem est plotinus philosopbus sic dicens. Cum anima de coꝛpore extruditur: qꝛ exit reputo vinculo nō soluto: sit ei ipsa necessitas occasio passionis: ꝛ malis vinculis dum rumpit inficitur. ¶ Itez arguitur sic ratione constat animabus remunerationem esse tribuendā pro modo sue perfectionis: ad quā in hac vita vnaquęq; peruenit. Non est ergo precipitandus finis: cum adhuc proficiendi possit esse accessio. item sic animabus in hac vita ꝑsis post moꝛtem non est facultas resurgendi. ergo vtendū est cōcessis vite spatijs. vt perfecte sit purgationis facultas. ¶ His habitis dicendum est ad rationes in oppositum. Ad primam de sampsone respondetur quod sicut dicit Augustinus in primo de doctrina christiana: ꝛ de ci. dei. sampson nō excusatur aliter: quod seipsum cum hostibus ruina domus oppreſſerit: niſi quia latenter spiritus hoc iusserat qui per illum miracula faciebat. Et ponitur in. c. proxime sequēti. Et eandem rationem assignat de quibusdā sanctis feminis: que tempore persecutionis seipsas occiderunt quarum memoria in ecclesia

Quęstio.

Primus argumentum.

Secūdū ar.

Tertiū arg.

Quartū ar.

Quintū ar.

Sextum ar.

Opponit in contrarium.

Augustin⁹.

S. Thom.

Plato. Alexander de balis.

Ad primum argumentū.

Ad secūdū. in ecclesia celebratur. ¶ Ad secundam respōdetur iuxta sententiam Augu. primo de ciuitate dei, vt dicit Alexander de balis, ꝛ sanctus Thomas quod rachias licet laudet de zelo legis: non tamē de hoc quia vt in hostes fugeret seipsum interfecit. ¶ Ad tertiam respōdetur. quod non est ad propositum. quoniam quando dicitur: ꝙ qui perdit animā suam ꝛc. debet intelligi id est qui moꝛitur voluptatibus huius seculi propter Christum: non propter hoc quod debeat perdi coꝛporalis vita: tamen si auferatur ꝓ Christo patiēter est sustinendum. sibi autē inferre non licet vt dictū est. ¶ Ad quartam respondetur iuxta sanctū Thomam quod homicidium est peccatum: non solum quia contrariatur iustitie: sed etiaꝫ quia contrariatur charitati: quā debet aliquis habere ad seipsum. Et ex parte occisiō suiipsius est peccatum per comparationem ad seipsum: per comparationem autem ad communitatem ꝛ ad deum habent rationem peccati per oppositionem ad iustitiam. ¶ Ad quintam respondetur negando consequentiam. Et ratio est secūdum eundem sanctū Thomam qō ille qui habet publicam potestatem potest malefactoꝛem occidere: per hoc quod potest de ipso iudicare. Nullus autē est iudex suiipsius. vnde non licet habenti publicam potestatem seipsum occidere ꝓpter quodcunq; peccatum. licet tamen ei se committere iudicio aliorum. ¶ Ad sextam respondetur quod ratio non militat. Et ratio est iuxta sanctum Thomam quia homo constituitur diꝰ suiipsius per liberum arbitrium: ꝛ ideo licet potest de seipso disponere: quantum ad ea: que pertinent ad hanc vitam: que hominis libero arbitrio regitur. Sed trāsitus de hac vita ad felicioꝛē aliam nō subiacet libero arbitrio hominis: sed potestati diuine. Et ideo nō licet homini seipsum interficere: vt ad felicioꝛem transeat vitam. Similiter etiā nec vt miserias quaslibet presentis vite euadat. quia vltimum malorum huius vite est maxime terribile vt habetur tertio ethicoꝝ. ꝛ ita inferre sibi moꝛtem ad alias huius vite miserias euadendas: est maius malum assumere ad minoris mali vitationem. Similiter etiam non licet seipsum interficere ꝓpter aliquod peccatū commissum. Tum quia in hoc maxime sibi nocet: quod sibi adimit penitētie tempus. tum etiam quia malefactoꝛem nō licet interficere: niſi per iudicium publice potestatis. Similiter etiam nec licet mulieri seipsam occidere: ne ab alio coꝛrumpatur: quia nō debet in se committere crimen maximum: qō est suiipsius occisio. vt vitet minus crimen alienum. Non enī est crimen mulieris per violentiam violate: si consensus non assit. quia nō inquinatur coꝛpus: niſi de cōsensu mētis. vt lucia. dicit. cōstat autem minus esse peccatum fornicationē vel adulterium: quam homicidium: ꝛ ꝓcipue suiipsius: quod est grauissimum: quia sibi nocet: cui maxime dilectionem debet. Est etiam periculosissimum: quia non restat tempus: vt per penitētiam expietur. Similiter etiam nulli licet seipsum occidere ob timoꝛē: ne consentiat in peccatum: quia nō sunt facienda mala: vt veniant bona: vel vt vitentur mala: ꝓsertim minoꝛa: ꝛ minus certa. incertum est enim an aliquis in futurum consentiat in peccatum: porēs est enim deus hominem quacunq; tentatione superueniente liberare a peccato. Et tantum nunc de ista questione. quoniam per sequētia capitula alique alte rationes adducētur pro veritate eiusdem.

1 ☞ Occidere seipsum nulli licet multis rationibus.

Sed non licet.

Inducit in primis hoc cap. quod est Augustini libro primo de ciuitate dei. ad probandum quod dictum est, qō nulli liceat seipsum occidere. Summa est in rubro. non bene ponitur. Sed summa est, ✝ quod nulli licet seipsum occidere multis rationibus. In secunda ponit. quod nulli liceat aliquem interficere: niſi in casibus exceptis in ipsa lege: vel habente domino per internam inspirationem. secunda ibi: quasdam tamen exceptiones. Lege. ¶ [Si non licet] prima ratio est Aug. ad probandum: quod nulli liceat interficere seipsum arguit sic. [si non licet] licentia iuris alium interficere in nocētem ꝓuata potestate, ergo multominus seipsum, consequentia est bona: quia magis tenetur seipsum diligere quam aliquem. [Nam si inde est] secunda ratio formatur sic. detestamur iudam; qui se sceleratissimum suspendit. multomagis culpandus venit: qui se innocentem occideret [propter scelus] scilicet proditionis [alio tamen suo scelere] scilicet homicidio. qui seipsum suspendit. [cur autem] tertia ratio. Et tāgit casum cum quis interficit sene ab alio interficiat aut stupret: aut idolo sacrificare compellatur. [Item in scētia] quarta ratio arguit sic. in sanctis libris nō reperitur neq; preceptū: nec permissum: quod quācunq; causa etiā pro adipiscēda immoꝛtalitatis gloria ꝛt nobis inferamus moꝛtem ergo ꝛc. [Nam ꝛ prohibitos] quinta ratio. hoc legitur prohibitum diuina lege. cum dicitur. Non occides. ꝓsertim quia non addit ꝓrium suum ꝛc. ergo ꝛc. [quasdam tamē] secunda pars. Regula enim de nō occidendo aliquem exceptiones habet: scilicet nisi deus iusserit: aut ler oꝰposuerit ꝛc. [sed his exceptis sine data lege. vt movē: expressa iussione vt abrahe: ad personam vt ad abraham de quo infra sequitur Archidiacon. [ministerium.] vt minister siue officialis iudicis. [Et ideo nequa] concludit quod cōtra hoc preceptum non occides non fecerunt: qui deo autoꝛe bella ꝛc. vt Josue: Dauid: ꝛ alij sancti. [publice prātes] vt sunt iudices: ꝛ iurisdictionem exercentes ꝛ publicam iustitiā [abrahām] de quo habet. Gene. xvij. [laudans] ad Deb. xj. [non scelerato] id est ꝓpter scelus commissum: sed obediēter. scz obedicdo precepto diuino: cui semper credendum est obtēperādo ꝛ merito [de septe] de hoc. xxij. q. iiij. vnusquisq;, de quo determinat Augustinus libro de quęstionibus super libruin iudicum, quod tale votum nec deus inspiranit: nec iussit: nec deo placuit. [sampson.] Iudicum. xvj. litera patet. [bis igitur] reassumit primum dictum: ꝓpter longā suspēsionem, verba sunt Augustini vbi supra. [neminem propter peccata aliena] id est ne alius interficiat eū [ꝓpriam] id est peccatum quod est ei occisio suiipsius. omnia patent.

Archid.

Diuisio.

Exponit literam.

Adixisti.

Ad idē est boc. c. eiusdē Augustini contra petilianū. Summa est in rubro. Et potest diuidi in duas partes. In prima ponuntur verba heretici. In secunda verba Augustini secunda ibi: hoc ad nos. Lege. ¶ Tu.] ꝓ intelligentia litere sciendum est: quod petilianus irridebat catholicos: qui martyrum solennia celebrant. vnde videbatur ei quod etiam iude qui se ꝓ peccato interemit deberet celebrari dies solennis. Ad quod respondet Augst. hoc ad nos non pertinet ꝛc. [tu] scilicet heretice [tradito] mat. c. xxvij. [boc.] secunda pars. [ad nos.] catbol cos. [nec enim veneramur ꝛc. Occisoꝛ enim sui non est, venerandus. vt martyr imo damnādus: vt homicida. [ligauerūt] id est suspenderūt.

Archid.

Diuisio.

Exponit literam.

Mon est nostrum.

Ad idem. est boc cap. quod est beati Hieronymi super Jonam prophetam. Summa est eadem cum summa precedentis capituli. Breue est. Lege. ¶ [Non est.] Licet enim boni ꝓpter fidem ꝛ iustitiam semper sint parati ab alijs moꝛtem suscipere: sicut machabei dicebant, parati sumus magis moꝛi quaꝫ legem dei preuaricari. Et petrus dicebat Luce. xxij. paratus sum tecum ꝛ in carcerem ꝛ in moꝛtem ire: nunquam tamen ipsi debent sibi moꝛtez accipere [ꝓpria manu.] id est studio ꝛ opere suo. Archidia. [absq; eo.] hic includitur, tenetur, vt sit sensus. id est nec in eo: vbi castitas ꝛc. Si vero legatur exclusiue intelligendus est hic Hieronymus, de illis feminis: de quibus Augustinus dicit primo de ciuitate dei. q̄ iussu dei aut eius inspiratione ad seruandum castitatem se occiderunt: de alijs vero nō est intelligendum.

Archid.

Diuisio.

Exponit literam.

Placuit.

Ad idem est boc. c. quod est concilij bracharēsis. Summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes. in prima ponit id: quod est in rubro. in secunda ponit idez de bis qui in suis sceleribus impenitentes diſcedūt secunda, ibi: similiter. Lege. ¶ [Placuit commemoratio fiat.] intelligēdum de impenitentibus. Hugu. tales enim certum est decedere in peccato moꝛtali per ignoꝛantiam iuris: que, non excusat. xxxviij. distin. si in laicis. [similiter] secunda pars. intelligitur, de impenitentibus: siue in peccato moꝛtali notorie decedentibus.

Diuisio.

Exponit literam.

Miles.

Ad idem principale propositū est boc. c. beati augustini primo de ciuitate dei. c. xxvj. Summa est in rubro. Incipit hic quarta pars questionis. in qua ꝓbat per. rj. auctoritates, quod non peccant iudices vel ministri: si malos occidunt: si tamen non vlciscendi animo: sed zelo iustitie. Et potest hoc c. diuidi in duas partes. In prima ostendit quod non est miles reus homicidij: qui ad mandatum principis occidit. in secunda ostendit quod secus sit si ꝓpria auctoritate occidere tentauerit. secunda ibi quod si sua. Lege. [miles] litera est clara in veraque parte.

Diuisio.

Exponit literam.

Am minister.

Ad idem est boc ca. eiusdem Augu. Summa est in rubro. nihil amplius continet: quam superius capitulum. vnde litera patet. [sponte id est

voluntate: z desyderio. non mandato iudicis nec amore iustitie.

Diuisio.

Lex eterna. Ad idem est hoc capitulū eiusdem August. Summa est in rubro. Et diuidi potest in duas partes. In prima ponit dictum. in secunda probat exemplo. secūda ibi: Abrahām. Lege. ¶ [Lex eterna in medio.] dicit quia quedam sunt que nullo modo pretermittenda sunt: nec in eis dispēsatio cadit: sicut sunt ꝓcepta prime tabule. Quedam vero sunt que nullo etiam modo facienda sunt: nec etiā in eis cadit dispensatio. sicut sunt que in sua ratione formali inuolutam habent malitiam. Quedam vero sunt quasi medio loco cōstituta: que ꝓpria autoritate vsurpāda non sunt. Precepta vero non sunt facieda: z de talibus est occisio hominis. Et de istis loquitur hic nostro iudicio abrahām. secūda pars. de quo Gene. xxij. patet litera.

Exponit literam.

Officia. Ad idē est hoc capitulū eiusdē Augustinum super zach. Summa est in rubro. breue est. Lege. ¶ [Officia vindicte.] id est punitionis. [zelo iustitie.] boni ministri quomodo iuder per legem

Hugutio.

Exponit literam.

Non est. Ad idem est hoc capitulū eiusdē Augustini ad macedoniā. Summa est in rubro. breue est. Lege. ¶ [Non est iniquitatis] sed certe charitatis est officium. quod culpa odiatur. z homo diligatur.

Diuisio.

Non frustra. Ad idem est hoc capitulum eiusdem Augusti. Summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes. in prima ponit quod potestas regia z iudicium z instrumenta iustitie: z instituta vt mali timore coerceantur a malis: z boni in quiete viuant. In secunda ponit: quod omnibus talibus mensura est habenda z discretio. secunda ibi: habent omnia. Lege. ¶ [Non frustra.] imo vtiliter ad bonum rei publice: z ad vindictam malorum [potestas regia.] instituta est. vt faciat iudicium z iustitiam in terra Esa. xxxij. Ecce regnabit rex: z sapiens erit z faciet iudicium: z iustitiam in terra [cognoscis ius] id est officium iudicis non frustra: sed vtiliter constitutum est in re publica: vt per eum causa cognoscatur: z eam notam secundum iustitiam decidat. quia Prouerbiorum xvij. dicitur qui iudicat quod nouit inde iustitie est. Et philosophus primo ethico. vnusquisq; bene iudicat de his que nouit: z horum optimus iudex est. ergo cognitoris ius bene expedit in re publica ad iudicem enim recurrunt partes tanquam ad iustitiam animatam vt dicit Aristoteles. v. ethicorum [carnifices.] id est ministri iudicis: qui sententiam iudicis exequatur. [virgule] ad laniandam [siue gladius] ad decollandum: z sic de aliis instrumentis penarum inferendarum malefactoribus [arma militis] p defendenda re publica contra eos qui iustitia iudicis non possunt cohiberi armis militum coerceantur. ff. ¶ Paralip vi. cō stituit numerum militum in cunctis vrbibus. z. C. de episco. z clericis. si quis in hoc genus. [dominantis] siue prelati spirituales: siue principis secularis. [disciplina] scilicet que debet in discipulos exerceri [seueritas boni patris] que est dulcis misericordia [habent] secūda pars. [modos] in omni buana actione modus est seruandus congruus. Prouerbio. xvij. prudentie tue modum pone [causas.] quia consyderare habet causas: quare agit z ne deficiat z reddat causam facti sui Josue. xx. z. ff. Paralipo. xix. Omnē causam que venerit ad vos ostendite. [rationes.] quia ratione est agendum: z ratio z non voluntas principetur in agendis: vt dicit philosophus primo politicorum. vnde in signum eius principis leuiticus portabat rationale iudicij. Exod. xxvj. [vtilitates.] qz vtilitas maxime communis prospicieda est in agendis vnde ff. Machab. iiij. vtilitatem communem consydera. [coercentur.] dist. iiij. facte sunt leges.

Exponit literam.

Exponit literam.

Augustio.

Exponit literam.

Diuisio.

Exponit literam.

1 ☞ Homicidium vnde dicatur.
2 Occidens hominem defendendo se ne moriatur non peccat.

Diuisio.

Cum homo. Ad idem est hoc capitulum einsdem Augustini summa est in rubro. Sed potest diuidi in tres partes in prima ex parte causarum ponit differētiam in homicidio. in secunda ostendit: quod qui dat occasionem mortis alicuius: aliquando magis est in culpa: quam ille qui occidit. in tertia ostendit quod non omnis qui causa mortis alicuius est reus est. secunda ibi: z aliquando tertia ibi: nec tamen omnis. ¶ [Cum homo ab homine occiditur.] hoc solum dicitur homicidiū: scilicet cuz est occisio hominis ab homine facta. Si enim fieret a boue: vel cane. zc. nō proprie dicetur homicidium, † homicidium enim dicitur ab homine z cedo. quasi cedium, multa genera homicidiorū distincta sunt de pe. distin. j. homicidiorum, ibi vide, quia plura ibi disputauimus [multum distat] secūdum varietatem causarū. [verū fiat zc.] aliquid auferēdi: sint ab inimico. sicut a latrone. arg. † qō qui occidit hominem defendēdo ne moriat vel ne spolietur: non peccat. de hoc disputauimus supra ead. c. de occidendis [z aliquando] secūda pars. [velut] ostendit exemplo [si quispiam] scilicet reus decipiat fideiussorē suū qui pro eo fide iussit iudicio stisti in causa criminis decipiat: quia dato fideiussore se absentat: z ex hoc fideiussor patitur penam: quā passurus erat ipse reus. Archidia. [vltimū supplicium] hoc erat secundum antiquas leges: ꝙ si aliquis reus daret fideiussorem: z postea anfugeret: fideiussor teneretur eandem penam sustinere quam ille debebat sustinere sed hodie sublatū est per iustinianū. ff. de cust. z exhi. reoꝝ. l. iij. bu. [nec tamē] iij. pars quam ostendit multiplici exemplo. patet litera ibi. [humanū dolorē] nō de morte: sed de peccato: quia peccauerūt: nec minus implere debemus: qō ad vos attinet: licet aliquid ꝓter spem z voluntatem vestram inde contingat.

Exponit literam.

Archid.

1 ☞ Contumaces z incorrigibiles coercendi sunt per potestates seculares.

Diuisio.

Principes. Ad idem est hoc capitulum quod est Jsidori. iij. libro de summo bono. Summa est in rubro. diuiditur autez in duas partes. In prima ostēdit: ꝙ potestates seculares ad ad hoc in ecclesia sunt institute: vt inuent quod sacerdotes non valent efficere vere doctrine. hoc ipsa discipline terrore fiendum imperent. in secūda exhortat ur principes ad hoc. secunda ibi: cognoscant. Lege. ¶ [Principes, muniāt.] id est defendant. hinc dicitur zacharie. ix. circundabo domū meaz id est ecclesiam. ex his qui militant mihi. id est ex principibus catholicis. [ceterum intra ecclesiam zc.] vnde in alia vita: vt dicit apostolus, omnis prelatio cessabit quia necessitas ecclesiam muniēdi: z defendendi cessabit. [celeste.] id est ecclesia.

Exponit literam.

Augustio.

1 Aug. [ceruicibus zc.] ar. † quod contumaces z incorrigibiles coercendi sunt per potestates seculares. Augu. [venerationem] vt ecclesia ozet pro eo [cognoscant] secunda pars ratione. Jad hoc supra eadem quest. iij. si quis. z. c. quando.

Archid.

Res aliter. Ad idem est hoc capitulum leonis pape. Summa est in rubro. Breue est. ¶ [Res autem omnes.] scilicet ecclesiastice [confessionem.] id est ad ecclesiam catholicam in qua sola confessio vere fidei continetur [z regia] rc vj. dist. cum ad verum. z. c. duo.

Exponit literam.

1 ☞ Criminosus si non vult corrigi ad monitionem ecclesie: debet coerceri per iudicem secularem.
Et an possit puniri ante admonitionem. nu. 2.

Exponit literam.

Incestuosi. Ad idem est hoc capitulū concilij Turoñ. Summa est in rubro. Breue est. Lege. ¶ [Incestuosi sacerdotū.] arguit ꝙ omne zc. crimē quo ad correctionem ad ecclesiam pertinere. ar. ff. q. j. multi. z extra de iud. nouit. z extra vt ecclesiastica beneficia. c. j. ver. z ideo. z extra de pur. ca. nos inter. z extra de offi. ordi. c. j. Archidia. [per secularis potētie.] ar. † ꝙ si criminosus ad admonitionem ecclesie non vult corrigi: debet per secularem iudicem coerceri.

Archid.

1 2 ¶ [Surgit hic questio. † Nunquid z ante additionem possunt eos punire. respondet Augu. dico ꝙ sic. supple. ergo multo magis post admonitionem.

Questio. Rider.

Regum. Ad idem est hoc capitulū Hieronym. super hieremiam. Summa est in rubro. ¶ Et diuiditur in duas partes. in prima ostendit quod ad regis officium spectat facere iudicium: et liberare oppressos de manu calumniantium. in secunda hoc probat autoritate prophete. secunda ibi: z vt. ¶ [Regum.] z omnium habentium iurisdictionē Hieremie. xxiij. regnabit rex: z sapiens erit: z faciet iudicium: z iustitiam in terra. vnde Sap.

Diuisio.

Exponit literam.

vnde Sapien. vj. comminatur dominus horrendum iudiciū regibus quoniā non fecerunt iudicium secundum iudicium legis [atqz liberare]. ij. Reg. xix. rex liberauit nos de manib⁹ inimicorum omniū. z Hiere. xxij. audite verbum domini rex iuda: qui sedes super solium dauid tu: z serui tui. z populus tuus. Hec dicit dominus facite iudiciū: z iustitiam: z liberate oppressum de manu calumniatoris: z aduenam: z pupillum z viduam: nolite contristari zc. [z vt] secūda pars. [intulit.] scilicet hieremias. [nolite] verba sunt hieremie. hierem. xxij. [sed nec patiamini]. i. curate: ne fiat [cōuentia]. i. negligentia vel consensu. Aug. alia litera patet.

Diuisio.

Ipsis. ff. est: in qua incipit quinta pars. huius questionis in qua probat magister: ꝙ principibus seruanda est fides z reuerentia exhibenda. vnde prima pertinet. dicitur: deum timete: z regem honorificate. Et iterum subiecti estote omni humane creature propter deum: siue regi tanquam ꝓcellenti siue duobus tanq̄ ab eo missis. ad vindictam malorum: z laudem bonorum. Et hoc probat per sequēcia capitula. Et primo de fide seruanda.

Exponit literam.

1 ☞ Subditi seruare debent fidem dñis suis carnalibus.

Diuisio.

Japud. Capitulum hoc est beati Hieronym. Summa est in rubro. merito vt dicit hiero. † subditi seruare debent fidē dominis suis carnalibus, ratio est manifesta, quoniā alteri periculose se exponerent dñi periculis bellorum: pro defensione subditorum. si eis fidem non seruarēt. vnde Eccle. vj. dicitur amicus fidelis protectio fortis. vnde hoc. c. diuidi potest in tres partes. secundū tria que Hieronym. ponit hic ad cōmendationem viri fidelis. primo, quia cum dñs ceperit seruum fidelem in minimo: amplio: a ei cōmittit Luc. xvj. qui fidelis est in minimo: z in maio: fidelis est. vnde sibi dñs ait ff. Matthei. xxv. Euge serue bone: z fidelis est. quia in pauca fuisti fidelis: supra multa te constituā. secundo ibi: seruat. quia subditus seruans fidem dño: agit ea que spectant ad conditionem suam. que est vt fideliter dño subiectus perficiat imperata: vt non defraudet voluntatē domini. vnde ad Ti. ij. seruos dominis oportet esse subditos: in omnibus placentes: non contradicentes: non defraudātes: sed in omnibus fidem bonam ostendentes: vt doctrinam saluatoris dei nostri ornent in omnibus. quam doctrinam deo ornant: z cōfundunt: qui dominis suis fidē nō seruāt. Sicut hic dicit Hiero. vtēs verbis apostoli cui conditio zc. i. subditus: aut seruus: cui conditio sua displicet. qui cī contradictor: z fraudator sit voluntatis domini sui: in nullo fidem bonā ostendit. tertio ibi: quomodo. arguit ꝙ talis etiā deo fidelis esse non presumitur quia cum difficilius sit fidem seruare deo inuisibili: ꝙ dño carnali: non presumitur fidelis deo qui nō est fidelis domino carnali. hinc Joannes in canonica sua ait. Quomodo diligit deum: quem non vidit: qui hominem nō diligit quem videt. Et hoc est qō dixit qō in substantia dei. i. in fide Augu. que ab apostolo ad. Hebre. xj. diffinitur: ꝙ sit substantia rerum sperandarum argumentum non apparentium.

Diuisio.

Decat. Ad idem est hoc. c. ꝙ est beati Ambro sij libro. j. de Abraham. Summa est in rubro. Et diuidit in tres partes. in prima probat secundū membū precedentis. ff. scilicet ꝙ reuerentia sit exhibenda regi. in secunda illud probat exemplo abrahe. in tertia ostendit qualiter abraham ex illa reuentia exhibita regi consecutus est premium a deo. secunda ibi: in principio quomodo abraham. tertia ibi: Joā. iiij. Lege. ¶ [Decat aliquis]. i. talem reuerentiam miles cum vixerit exhibeat regi vt omnia acquisita in bello seruet: z assignet regi. quireꝝ postea debebit illa dividere secundū merita personarū: quem victoria bellī: augilium prestiterunt. [Exemplo abrahe] vnde sequitur [quomodo dixit abraham. [Bene. xxiij. qui cum persecutus fuisset reges: z reduxisset omnem substantiā z Loth: cum substantia eius: mulieris quoqz z populum: egressus rex Sodomoꝝ in occursum eius diceret ad eū. da mihi animas: cetera tolle tibi. Respondit abraham [nihil sumam abs te]. i. a te. i. de tuis. i. nihil retinebo mihi de spoljs [cum pda vtiqz in potestate victoris fuerit] docet exemplo militarem disciplinam: vt regi seruent omnia. Sed videtur contradictio in litera ista. Nam primo dicit [nihil sumam abs te]. i. de tuis. z nihilominus dicit. ꝙ omnia sunt in potestate victoris. Respondetur fm Augu. ꝙ nō est cōtradictio. quia qō dicitur de tuis ideo dicit. vel quia fuerint sua quondam vel dicit tuis: sc̄z dispositione mea. iam em̄ destinauerat omnia reddere regi. licet sua facta essent iuregentiū. vt dist. j. ius militare. z. ff. e. qō. iiij. qui peccat. z. j. e. qō. vij. si de rebus. vnde totius prede legitur

Exponit literam.

Opponit.

Respondet.

dedisse decimam partē. gratiam tamen fecit regi sub quo nō militabat. cum ei omnia cū sua fuerāt reddidit. Et argumentatur Ambro. a minori. Si em̄ abraham: qui nō tenebat regi seruauit omnia: quanto magis milites: qui militāt sub aliquo rege debent seruare regi predam: non vt sibi retineat: sed distribuat [tribucdum asserit zc.] qz vt inquit apostolus. j. ad Cor. ix. dignus est mercenarius mercede sua. z ff. Matt. z. Luce. x. [ideoqz quando]. iij. pars. [scriptum est. Bene. xv.

Preterea. ff. est: in quo incipit. vj. pars questionis in qua magister probat. ꝙ principes tenentur ecclesiam defendere. alias excōicandi sunt. Ad quod probandum inducit capitulum sequens.

1 ☞ Principes quare sunt constituti.

Diuisio.

Administratores. Hoc capitulū scribit Joannes papa. viij. Summa est in rubro. diuiditur antē in duas partes. in prima dicit: ꝙ potestas secularis tenetur defensare ecclesias: z pupillos: z viduas. ptegere. refrenare malas. in secunda dicit: ꝙ si requisiti ab ecclesia hoc facere contemp serint: aut neglexerint: veniunt excōicandi. sed a ibi: quod si dei. Lege. ¶ [Administratores.] vt reges principes: z alij dñi temporales [raptiqz]. i. potentium z superborum constituti. ¶ Mo. causam quare principes sunt in ecclesia constituti. vt. ff. e. nō frustra. z. c. principes. [debent] vnde qui hoc nō faciunt infideles culpātur. Esa. j. principes tui infideles: pupillo nō iudicant: z causa vidue non ingreditur ad eos. [cōuenti]. i. admoniti: siue requisiti. imo si nō essent cōuenti ex officio suo facere hoc tenentur. ff. de offic. presid. l. preses. z l. congruit. pe. [examinent] querimoniam [quod si dei] secunda pars. [priuatos. [ar. ꝙ sint ipso iure excōicati si requisiti non tueantur ecclesiam: sed non est verum. Nam non est capitulum vate sententie exponе ergo. [priuatos]. i. priuandos sic. xxiij. q. j. ait. Augu. z Lau. quod possit papam facere imperatori. Augu.

Exponit literam.

Hugutio. Laurentius.

1 ☞ Demones sunt vltores diuine vindicte.

Non solum. Hic incipit. vij. pars questionis: in qua magister probat: ꝙ mali sint puniendi per reges: principes: z alias seculares potestates. que in puniendo non peccant dum hoc zelo iustitie faciant. Et ad hoc inducit multa capitula sequētia capitulum autem hoc quod inducitur in primis est beati Hiero. super Joel. Summa est in rubro. vel sic. † Non solum homines sed etiā demones sunt vltores diuine vindicte. Breue est. Lege. ¶ [Non solū ministri zc. j. Petri. ij. gladiū portant. ad Ro. xiij. [contrarie fortitudines]. i. potestates: q nobis aduersantur. sc̄z demones. [que appellantur furor zc.] qz per eos exercetur furor: z ira dei in homines. Augu. vnde in psal. Domine ne in furore tuo arguas me neqz in ira tua corripias me. vel demones appellantur furor: z ira dei. Quia nō ex amore iustitie: sed ex furore z odio hominum exequuntur hmōi vltiones in hoies. vnde potest de hac intelligi illud Leuit. xxvj. incedam aduersus vos in furore contrario. z illud Ecclē. xxix. in furore suo confirmauerunt tormenta sua.

Exponit literam.

Augustio. Psal. vj. z cxxxvij. a.

Non est crudelis. Ad idem est hoc c. eiusdem Hier. super Esa. Summa est in rubro. Breue est. Lege. ¶ [Non est crudelis index] qui iugulat ex iusta causa. ff. e. q. iiij. qui peccat. Archi.

Exponit literam.

Vi malos. Ad idē est hoc. c. eiusdē Hieron. super ezechielē. Summa est in rubro. Lege. ¶ [Qui malos vasa]. i. gladium: z alia instrumenta ad puniendum minister dei est. ad Jo. xiij.

Ideo. ij. Lege. ¶ [Judex non est actor:] imo ipse peccaret: si nō puniret. ff. e. q. iiij. quisquis. z. c. nō est iniusta. circa prin. Arch. [vinciēdo. i. puniendo: dūmodo legaliter hoc faciat. j. e. si vos. ad fi. Archid.

Exponit literam.

1 ☞ Judex puniens homicidas ad mortem non dicitur homicida.

Homicidas. Ad idem est hoc. c. quod est eiusdem Hiero. super hieremiam. Summa est † ꝙ iudex qui homicidas z sacrilegos punit ad mortem secundum formam legum: nō effudit sanguinem humanum: vt homicida veniat dicendus. litera patet.

1 ☞ Malis non est parcēdum qui corrumpunt multitudinē.
2 Preceptum de occidendo idolatra siue apostata perfido an sit obseruandum in noua lege.
3 Precepta cerimonialia non debent obseruari in noua lege.

Diuisio.

SAudieris. Ad idem est hoc capm quod est beati Cypriani. Summa est in rubro. siue sic ꝙ non est parcendū malis qui multitudinem corrumpunt. Et potest diuidi in duas partes. In prima narrat preceptum legis datum contra idolatras interficiendos. In secunda dicit idem tempore noue legis esse instituendum circa cultum diuinum ꝛ spernenda idola. ꝙ qui verum deum non colerent morte puniebantur. secunda ibi. Quod si ꝛc. Lege. ¶ [Si audieris] verba sunt Deutero. xviij. [interficies necabis] ꝛ ratio enim naturalis dictat vt solus deus verus honoretur: ꝛ cultu latrie ei seruiatur. Deut. vj. dominum deum tuum adorabis: ꝛ illi soli seruies. Qui ergo per idolatriam falsos deos venerat̃ur: a vero deo, qui est vita separat̃ur a longus est: vt vita corporis ei adimatur. qui etiam a veritate fidei: qua iustus viuit. ad Ro. j. se ad perfidiam ꝛ infidelitatem apostatat ꝛ dignus est: vt mortuus deo moriat etiam mundo: ꝛ tāto magis quāto plures ad suum errorem conuerit, vnde iuste precipit lex. Deutero. talem interfici imo patrem: ꝛ matrem: ꝛ filios ꝛc. si talia persuaderent: ꝛ a fide ꝛ cultu veri dei auertere vellent. ¶ de gladij. Jar. ꝙ idolatre debēt mori in gladio: sed forte secus est in hereticis. Hug. cuius precepti: ꝛ diuini cultus. [zelo vir dei.] Mathias accedēte ad altare vt idolatraret interemit de quo primi Machab. ij. ꝙ cum cessasset Mathias loqui accessit quidam iudeus in oculis omniū sacrificare idolis supram in ciuitate modim. secundū iussum regis ꝛ vidit matathias: ꝛ doluit: ꝛ contremuerunt renes eius: ꝛ accensus est furore eius secm̃ iudicium legis: ꝛ insiliens trucidauit illum super aram. [Quod si ante] sed a pars. arguit a minori: ꝙ si in veteri lege que vmbra erat futurorum. Ad heb. ix. circa cultū diuinum ꝛ idola respuenda seruata sunt precepta de occidendis idolatris. lōge magis seruāda sunt in noua lege post christi aduentū: vbi claret amplius: non in vmbra: sed in veritate veri dei. fides recta ꝛ verus cultus vt moriatur omnis apostata ꝛ hereticus.

Exponit literam.

Questio.

2 ¶ Sed surgit hic ꝙstio. ¶ Vtrū preceptum hoc legis de occidendo idolatra siue apostata perfido: sit in noua lege obseruandum. Ad hoc videtur respondendum: qō precepta moralia cum sint de lege nature in vtraq; lege sunt ad literam obseruāda: vt dicit Hiero. super libzum numerorum homil. xj. ¶ Cerimonialia vero in noua lege obseruari nō debent: ne quod venit in veritate designetur futurum: iudicialia vero quatenus inerunt in veteri lege instituta nō sunt in noua lege obseruanda: ne iudaizare videamur: qō prohibet apostolus super hoc reprehendens petrum. ad Gal. ij. possunt tamen in nouo testamento. de nouo institui ab eo: qui potest: vt summus pontifex, seu alius princeps. vt dicit sanctus Tho. in prima scē. qui potest leges condere vt instituit. ꝙ apostate ꝛ hereticis si redire noluerint tradant brachio seculari morte puniēdi: vt extra de here. ad abolendam. ¶ Sic ergo intelligendum est hoc diteū Cypriani. ꝙ precepta data in veteri lege de occidendis hereticis ꝛ a veteri dei cultu recedentibus: q̄ sunt precepta iudicialia: debēt lōge magis i nouo testamento institui: ꝛ instituta seruari quando ille. i. christus nō tantum verbis ꝛc. cepit Jesus facere ꝛ docere. Act. j.

Questio.

Respondet.

S. Thom.

Diuisio.

AD fidem. Ad idem est hoc. c. quod est beati Aug. cōtra petilianum. Summa est in rubro. Et potest diuidi in duas partes. In prima ponitur obiectio hereticorum dicentium non debere persequi: vt reuertatur ad ecclesiam: ꝛ ad fidem propter duo. Tum primo quia nullus cogendus est ad fidem. Tum secundo quia boni mores non eliguntur: nisi libero arbitrio. in secunda respondet Augustin. scēa ibi: si per seueritatem. Lege. ¶ [Ad fidem nullus est cogendus ꝛc.] verba sunt hereticorum hoc verum est: scilicet ad fidem de nouo suscipiendam sed ipsi heretici intelligebant ad fidem retinendam: quod falsum est. Augu. [sed per seueritatem] verba sunt Augu. ꝛ est secunda pars. [castigari]. i. coerceri a malo. Aug. [nunquid quia mores optimi libertate voluntatis eliguntur] supple. vt arguitur ideo mores ꝛc. quasi diceret sic [Ex tamē ꝛc. [preposterus est.] id est inordinata [nisi cura precedēs ꝛc.] id est nisi delinquēs prius instruatur ad bonum: vel vult dicere secundum Augu. quod iudex non potest recte penam siue coercionem inferre: nisi prius admonuerit illum cui infert: vel sic nisi coripiens prebeat primo exemplū bone vite. [non eis] id est per eas [cogimini] quia qui ex timore bene facit: reputatur non facere.

Exponit literam.

extra de re iudicata. qui ex timore. [Nam bene facere] sez meritorie q: penes voluntatem meritum consistit. ꝛ. xx. q. iij. presens. cum alijs multis [cum aliquid aduersus vos ꝛc.] patet litera. [pendent] id est soluunt.

Diuisio.

SJ propterea. Ad idē est hoc capitulum eiusdē Augustini super Danielem. Summa est in rub. Breue est et non diuiditur. Lege. ¶ [Si propterea. Nabuchodonosor.] vindicans scelus commissum in Danielem nō fuit Nabuchodonosor: sed Cyrus rex: patet Danielis. xiij. nisi forte Nabuchodonosor: sit nomen commune omnium regū Babylonie. [Non fuit persecutor.] non enim persequitur: misi qui ad malum cogit. j. ead. nō vos. persecutor: tunc erat: quādo ad idola cogebat [commissum] a Babylonijs: qui eum miserant in lacum leonum. [vindicauit.] Daniel. xiij. [quomodo] arguit a minori. Si scelus commissum in prophete scilicet Danielis membra iustissime vindicatum est a Rege: multo fortius iustissime vindicandum est a regibus scelus cōmissum in sacramenta per hereticos: qui illa contēnunt quod est multo minus maius peccatum.

Exponit literam.

Questio.

SJ vos. Ad idem est hoc capitulum eiusdē augusti. contra donatistas. Summa est in rubro. Et potest diuidi in duas partes. In prima ponit obiectum hereticorum: qui ab ecclesie vnitate scismate se separant: ꝛ rebaptizando verum baptismum exsufflare nituntur. In secunda commendat eos: qui illos persequunt: ꝛ puniunt: vt ad viam veritatis ꝛ ecclesie vnitatem reducant secunda ibi: illi autem. Lege. ¶ [Si vos.] id est quia vos tales estis contra ecclesiam Christi [altaria] scilicet prophana: quia extra ecclesiam catholicam non est locus veri sacrificij. supra prima ꝙstio. j. extra. [Et christiana vtilitate q̄ toto ꝛc.] Ecclesia enim christi non est in angulo donatistarum sed in toto orbe diffusa est. quam post christum apostoli fundauerunt: quibus christus ait. Matthei vlt. Euntes in vniuersum mundum predicate euangelium omni creature. qui ꝛc. vos ergo donatiste qui Christi verum baptismum rebaptizando et blasphemando exsufflare contenditis, nec credere vultis: merito tanquam impij ꝛ sacrilegi eius cōdemnandi. Nam sacra scriptura vestrum errorem conuincit: ꝛ condemnat per apostolum qui ad Eph. iiij. dicit. vnus deus: vna fides: vnum baptisma: quod vos indigne pluries ficatis. [Illi autem.] secunda pars. [tam leuiter] quasi olim interficiebant heretici. [sed alijs penis] puta in honore vel exilio afficiebant. ꝛ. ea. q̄. iij. non inuenitur. ꝛ. c. qui peccat. ꝛ. j. q. v. de ligaribus [vt cogitates.] scilicet vos heretici. litera patet. [cōsulto: es]. ꝛ. e. c. ad fidem. ꝛ. c. de occidendis. Archi.

Exponit literam.

Diuisio.

MOn putes. Ad idem est hoc capitulum eiusdem Augu. super epistolam canonicam. Summa est in rubro. Breue est, ꝛ non diuiditur. Lege. ¶ [Non putes, seruum] seruus enim delicate nutriri non debet. quia Prouerbio. xxix. habetur. qui delicate a pueritia nutrit seruum suum: postea inueniet contumacem. vnde Eccles. xxxiij. pannis [ex disciplina est opus seruo [filium] quia Prouerbiorum. xiij. dicitur. Qui parcit virgis: odit filium suum. [vicinum] id est proximum. Matth. xviij. Si peccauerit in te frater tuus: corripe ipsum inter te ꝛ ipsum solum. Et subdit ibi Augusti. Noli amare in homine errorem: sed hominem, litera patet.

Exponit literam.

Diuisio.

NOn est. Ad idem est hoc cap. eiusdem Augusti. lib. xix. de ciuitate dei. Summa est in rubro. Et potest diuidi in duas partes. in prima ponit dictum. in secunda concludit secūda ibi: pertinet ergo. Lege. ¶ Non est innocentie. id est boni viri [parcendo] scilicet dissimulando [finere ꝛc.] quia qui non punit peccatum cum potest: consentit. ꝛ sic non est innocens a culpa: quia vt inquit Bernardus. libro de consideratione non eris innocens: si punis cui parcendum est: ꝛ e conuerso. [pertinet ergo.] secunda pars. [odio] propter peccatū. [experimento] pene. Hugu.

Exponit literam.

Bernardus.

QVi vitijs. Ad idem est hoc capitulum qō est non Aug. sed Nicolai pape ad Lotharium. Summa est in rubro. Litera patet.

Diuisio.

SAnt quedam. Ad idem est hoc capitulum: quod est Ambrosij super epistolam ad Roma. Summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes. In prima ponit: quod quedam sunt enormia flagitia: que magis vindicanda veniunt per iudices seculares quam per ecclesiasticos. in. ij. infert ex illa. ij. ibi: ergo non ꝛc. Lege. ¶ [Sunt quedam enormia]. i. grauia

Exponit literam.

grauia delicta [per mundum ꝛc.] id est seculares vindicātur: quia talia grauia delicta non sunt ad mortem per iudices ecclesiasticos punienda: quia ecclesia non punit ad penam sanguinis: vt dicit August. in epistola ad Marcellinum [principes mundi damnant] id est damnare debent de iure: licet de facto aliquāndo non faciant. xvij. q. iij. de presbyteris. ergo non] secunda pars [gladium portant] ad Rom. xiij. ꝛ. s. e. qō. non frustra [dūdicant] id est puniunt vel vindicant [constituti] scilicet iudices seculares.

1 ☞ Adulteria quare sint punienda.

Exponit literam.

REx debet. Ad idē est hoc. c. quod est beati Cypriani. Summa est in rubro. Breue est. Lege. ¶ [Rex] debet enim rex iustitiam seruare, ꝛ colere: quia Prouerb. xxv. dicitur iustitia roborat thronus regis: vt scilicet malefitia excludat de regno suo. Prouer. xx. rex sedens in solio iudicij dissipat omne malum [furta] debet inter alia mala cohibere furta: per que pauperes ꝛ innocentes crudeliter suis rebus spoliantur: quos deberet regia clemētia confouere [adulteria] † debet iustus rex punire adulteria. tum q: per adulteria zelus zelotipie inualescit, ira, ꝛ commotio, ꝛ odia inter ciues crescunt, ꝛ homicidia procurātur. tum quia incertitudo prolis exinde prouenit: ꝛ exinde proles minus curiose educatur, ꝛ nutritur: ꝛ quasi degeneres filij reputantur: tum quia per adulteria alieni filij aliquando assequuntur putatinorum patrum hereditatem: ꝛ sic paterna hereditas venit ad alienos. debet ergo rex adulteros punire, ꝛ auferre: vt sibi dictum intelligat illud Osee. ij. dicite vt auferat fornicationes suas a facie sua, ꝛ adulteria sua de medio sui. vnde patet hic tam lege diuina quam canonica, quod ad iudicem secularem pertineat adulteria punire. vt. j. xxxiij. q. ij. interfectores. in principio [impios] debet enim rex pius ꝛ catholicus impios de terra tollere: impij dicūtur qui deum verum vnum cultu latrie, qui est cultus pietatis non colunt, vt idolatre [patricidas] id est homicidas. qui sibi pares in natura occidunt periuros non finere viuere. tum quia periurando deum contemnunt. tum quia falsi testes: nociui sunt veritati. pō. perdes omnes qui loquuntur mendacium. Sed no. quod dicit hic glo. quod hoc quod dicitur hic, quod periurus pena capitali puniatur. de teste intelligas qui fert falsum testimonium in causa criminali: talis enim mortem meretur. ff. de accusatiōs. l. j. §. j. alias si in cōtractibus quis periurus est in hoc casu pro motu iudicis punitur. iij. q. iij. qui falso. arch. [filios suos ꝛc. vj. q. j. qui crimen.

Ps. v. b.

Exponit literam.

SJ homicidium. Ad idem est hoc c. quod est Aug. de libero arbitrio. li. j. Summa est in rubro. Breue est. Lege. ¶ [Si homicidium si]. i. quāuis [homicidiū]. i. peccatū homicidij est hominē occidere. vnde preceptum est. Non occides. Matt. v. potest tamē occidere aliquando alius aliū hominem sine peccato: ponit tres casus. primus quando miles ꝛc. secundus quando index. ē. ead. officia ministri eius. ē. eadem minister: ꝛ cui forte ꝛc. dummodo adhibuerit omnē cautelam ꝛ diligentiam quam debuit. hu. nec homicide ꝛc. Casus enim fortuitus nō imputatur. vt extra de homi. latores. dummodo nō precesserit culpa. supra. di. j. sepe. glo. [imprudenti] id est ignoranti. glo. [lex occidit] sic. xxiij. q. ij. quos deus. Ad idē supra. c. homicidas. ꝛ. c. qui malos, id est imperio legis que ait non permittas maleficos viuere.

Exponit literam.

Diuisio.

NOn vos. Ad hoc idem est hoc. c. quod est Pelagij pape. Summa est in rubro. Et diuiditur in tres partes hoc capitulum. in prima narrat verba hereticorum, ꝛ illa reprobat ostendendo potestates seculares debere hereticos punire, ꝛ persequi. in secunda inducit ad hoc probandum autoritatē Calcedonensis concilij, ꝛ beati Aug. in tertia hortatur eum principem: cui scribit ad persecutionem hereticorum. secunda ibi, quid de talibus. tertia ibi. facite ergo. Lege. ¶ [Non vos] alicui principi scribit: vt persequatur hereticos, sed a quibusdam dissuasum erat. et ait ergo illi. [Non vos retardent] a persecutione cōtra hereticos [vaniloquia]. i. varie voces hominum. i. hereticorū dicentium [ꝙ persecutionem] id est violentiam iniustam siue prauam faciat ecclesia. dum ꝛc. quod non decet supple errant reprobat dictum illorum dicens, ꝙ ista non est propie persecutio [quia non prosequatur nisi qui ad malum cogit] sed diligit. ē. e. q. iiij. qui secundum carnem. [nam si] scilicet ita esset: vt illi putant, ꝙ nemo ꝛc. [per exteras] id est laicales sic. j. de ligaribus. ꝛ. ē. c. principes canonice scripture autoritas: docet enim scriptura sancta malum esse scisma. num. xvj. Recedite a tabernaculis impiorum, qui scilicet scisma fecerant, et nolite tangere que ad eos pertinent: ne inuoluamini in peccatis eorum docet etiam malos puniendos esse per exteras potestates: patet, puniuit enim deus peccata israelitarum quo ad seruitutem per pharaonem. Exo. j. puniuit per sennacherib. iiij. Regū. xvij. puniuit per nabuchodonosor. iiij. Regū. xxv. [item per exteras potestates] id est seculares, que extere dicuntur a potestatibus spiritualibus [puniuit hostes israel] scilicet per Josue, per gedeonem, per sampsonem, ꝛ dauid: de quibus in superioribus dictum est. [Quisquis ergo ab apostolicis sedibus ꝛc. Joist. xij. c. j. ꝛ. ij. ꝛ distin. xxx. nulli. ꝛ xxiij. q. j. quicunq;] [scisina est] non habere caput romanum ecclesiam. vt. xxiij. q. j. hec est. ꝛ. c. quoniam vetus. ꝛ contra vniuersalem ecclesiam cuius caput est romana ecclesia [altare] id est congregationem aut societatem, que non ecclesia christi, sed ecclesia malignantiū appellanda est. [Sed quid] secūda pars [canon statuat] hunc canonem non habemus. Jo. de archi. [gloria vestra] credimus quod sint verba synodi ad aliquem magnum dominum de domo imperatoris contra eutices, ꝛ dioscorum defensores. vbi inter alia sic dicit loquendo de condemnatione euticis [quia a communione suspendit] id est suspensione dignum se fecit. hug. [ꝛ collectam] id est congregationem, vel conuenticulam extra ecclesiam [facit quod non licet] vt. xvij. dist. nec licuit. hug. de qua habetur. C. de episco. ꝛ cle. conuenticulam. archi. [ꝛ altare] id est societatem seo: sum ab ecclesia collectām. archi. [orationem] id est supplicationē: quia sine spe venie deponitur, vt statim subinngitur. glo. [per exteram potestatem] id est laicam [comprimi] supple statuit. Et de talibus inducit autoritatem Augustinus. multa: incipit autoritas Augustini: ꝛ patet quia sepe similis sententia [facite ergo] tertia pars [quod scientes] scilicet nos [ad pijssimum principem] id est imperatorem ergo ecclesiastica persona potest petere, vt mali detineantur, ꝛ deducantur ad iudicē. glo. recolere non exponit quid fecerint hic heretici, sed innuit eos imperatoriam maiestatem turbasse. Soff. archi. Sed nobis videtur, quod allicit eum ad hoc ex beneficijs, que deus ei contulit in bellis plurimis. Et ex his, que alias egerit prudentissime aduersus machinationes hereticorum: dicit recolere ergo debet ꝛc. ꝛ ex illis moueri ad tuitionem ecclesie contra hereticos: sequitur aliud [non autem tamē Mediolanēsem] vbi no. quod Aquileiensis patriarcha ꝛ Mediolanēsi. inuicem se consecrabant, sed tempore cecilie cum aquileiensis deberet consecrare Mediolanensem mediolani, ꝛ timeretur consecratio illius impediri ab hereticis, ꝛ scismaticis, imperator iussit principibus suis: vt vterq; veniret rauennam: vbi ipse erat ꝛ illius consecratio non impediretur. Soff. archi. ꝛ hoc est quod dicit episcopum fieri, quod sit in consecratione: nisi ad clementissimum referendo: scilicet periculum impedimenti, quod per hereticos prestari posset ꝛ inter ꝛc. Litera patet.

Exponit literam.

Diuisio.

1 ☞ Dubitatio debet referri ad principem.

Exponit literam.

NEligiribus. Ad idē est hoc. c. eiusdē pelagij pape scribentis narse patricio. Summa est in rubro. Et potest diuidi cap. in tres partes. in prima admiratur contumaciā episcoporū ligurie. in secūda hortatur patriciū: vt illos coerceat. in tertia excludit dubium quoddam. secunda ibi, nolite. tertia ibi, ecce. Lege. ¶ [De liguribus] pro intelligentia litere sciendū est, ꝙ celebrato quodam concilio apud Constantinopolim episcopi venetie istrie: ꝛ liguric noluerint recipere sententia illius concilij: ꝛ cum in contumacia persisterent fuerunt ab ecclesia excommunicati ꝛ damnati. Quibus perseuerantibus in sua contumacia, mandauit pelagius papa narse patricio: vt deberet illos coercere, ꝛ comprimere, quod cum facere dubitaret rescribit ei pelagius: scribens quomodo de hoc admiratur, ꝙ si illi episcopi dubitabant de statutis illius concilij nuntios deberēt eligere ad sedē apostolicā. Et super hoc possent accipere ꝛ reddere rationē: hortatur ergo illū: vt illos cōprimat ꝛ coerceat, nec hoc facere dubitet: quia hoc esset faciendū tam constitutionibus ꝙ exemplis est manifestum [de liguribus] id est Lombardis, a ligurio rege sic vocatis, ꝛ sunt illi vt dicit hu. qui circa padum [ꝛ istrijs] istria vocatur marchia terusina ꝛ aquileia quantū protēditur vltra linguā Latinam vsq; ad alemaniam. Jo. de archi. [quos idonea] id est potēs [ꝛ rōne] sez iuris [ꝛ potestate] scilicet facti] rusticitate id est superba [ꝛ pertinaci duricie] alias ponit pro simplicitate. ij. q. vij. sancta. ꝛ sic non sumitur hic sed pro superba malignitate: seu pertinaci animo sitate [per paucam indictionem] quilibet annus vsq; ad. xv. dicebatur indictio. hec cōputatio introducta est a romanis: quibus primo quinquennio soluebatur aurū. secundo argentum. tertio es: ꝛ postea incipiebant

Diuisio.

Exponit literam.

Hugutio. ℳacrobi⁹.

a capite. hu. de indictiõe dicit ℳacrobius indictio dicta est rei publice exactio, i. census totius orbis in vrbe romana cõpictus [forte ꝛc.] id est si quid forte mouebat eos ad dubitandum de indicio illius synodi [debuerunt] supple ad fidem ꝛc.

Diuisio.

Excommunicatorũ. ℳd idẽ est hoc c. ℭ est Vrbani secũdi. Sũma est in rubro. Et potest diuidi in tres partes. in prima respondendo Gofredo lucano episcopo petenti: quã potentiã deberet imponere his qui quosdam hostes ecclesie interfecerant dicit, ℭ imponat congruentẽ modum satisfactionis. in secunda dicit, ℭ tales qui zelo dei ꝛ ecclesie hereticos interfecerunt: non arbitrantur homicidas. in tertia dicit, ℭ tamen ad cautelam penitentia aliqua est illis imponẽda. secunda ibi, non enim eos. tertia ibi, ne tamẽ. Lege. ¶ [Excõicatorũ]. i. hereticorum: qz omnes hereti sunt excõicati. extra de here. excõicamus [secundum intentionem occidentiũ]. i. precipitur intẽtio requirit: qz licet bonã habuerint voluntatẽ: potuerunt tamẽ peccare intentione, puta interfecerunt eos: quia infestabant ecclesias, ꝛ in hoc bonam voluntatem habuerunt, peccauerunt tamen intentione: si habuerunt intentionem habendi bona eorum. hug. [non tamen eos] secunda pars [homicidas] scilicet reatu [ne tamen] tertia pars. Si ergo bono zelo ꝛ mandato ecclesie dicti aliquos interfecerunt: ꝛ hoc constat ecclesie: nulla penitẽtia est imponẽda. Sed quia dubiũ est, an aliquo motu iracundie hoc fecerunt, vel odij, quod frequentius cõtingit: ideo ad cautelam imponitur penitẽtia: ne cõtemnatur ecclesiastica disciplina. vtrũ. l. presbyteros. hu. [simplicitatis] hic vult dicere: si forte sinceram intentionem in belli certamine non habuerunt. s. ℭ pure, ꝛ pro deo pugnarent. archid. [duplicatis] poterunt enim aliquam maculam contraxisse [flagitio] non rei veritate, sed facti similitudine. vt. xv. q. j. mulier. hug.

Archid.

Diuisio.

Exponit litera.

Exponit litera.

Diuisio.

Exponit litera.

Diuisio.

Archid.

Exponit litera.

Diuisio.

Archid.

Hugutio. Archid.

Exponit litera.

Quali nos. ℳd idem est hoc. c. eiusdem pape pelagij eidem narsesci bentis. Summa est in rubro. Et potest diuidi in quatuor partes. in prima allicit. in secunda narrat. in tertia petit. in quarta excludit dubium, ꝛ iustificat petitionem suam. secunda ibi, tertius. tertia ibi, ꝛ ideo. quarta ibi, ne putes. Lege. ¶ [Quali nos tertius] secunda pars [tertius] proprium nomen est [atque maximianus] isti erant heretici [tantũ episcopoꝝ] quia licet haberẽt odiũ: non tamen exercitionem. hu. [proiectũ] nomẽ proprium [est canonicis ꝛc.] id est cõtra canonica statuta [ꝛ ideo] tertia pars ꝛc. [nec putetis] quarta pars [debacchãtur]. i. seuiit seu machinantur.

1 ℭ ℳdmum puniendum est, licet ex ipso sequatur bonum.
2 ℳdalum non ex causatur propter bonum quod sequitur.
3 ℙresumptio fit contra alios ex vnius sociorum delicto.

Elegentes. ℳd idem est hoc. c. eiusdẽ pelagij forte eidem patricio. Summa est in rubro. Et potest diuidi in quatuor partes. in prima condolet iniurie facte illi domino. in secunda hortatur principem ad vindictã, ꝛ punitionem prefate iniurie. in tertia occidit nequitiam scismaticorũ illorum: vt magis principem moueat ꝛ alliciat ad punitionẽ illorum. in quarta concludit. secunda ibi, quamuis. tertia ibi, quales autẽ. quarta ibi, ecce de quo. Lege ter. ¶ [Relegẽtes] de malis hominũ actibus ꝛc. quia vt Augu. dicit in Enchiridion. c. xj. deus non permitteret mala fieri: nisi inde eliceret bona. xciij. di. nemi. in fi. [insensati]. i. male sensati [suam diuisionem]. i. sectam. qua diuiduntur. archi. [hoc factum est] sic ordina. hoc factum, vt contigisset vos seruari catholice ecclesie: quam diligitis vos dico eruti a scismaticorũ cõmunione. hu. [quamuis] secunda pars [vtilitas] arg. † ℭ licet ex malo sequatur bonũ nihilominus puniendum est. Et ita est arg. ℭ ab effectu facta non sunt notãda. ar. xv. q. j. illa. ꝛ. c. non est. et ẽ. e. q. de occidendis cum multis alijs. archid. [impunitum]

1 ar. † ℭ malum non excusatur propter bonum quod sequitur. lxvj. dist. vndecunqz. nisi fatiſſiat de malo preterito. de pe. di. j. non sufficit. archi. [quales autem eufrasij] ar. † ex vnius sociorũ delicto contra alios presumi. archi. [scelera ꝛc.] hec litera vult dicere, ℭ iste eufrasius interfecit quendam sacerdotem cõsanguineum suum: vt cum sua vxore libere adulterari posset. Ber. archi. [necessitate] id est vinculum consanguinitatis [fratris]. i. proximi [incestuoso] quia sui cõsanguinei cognouit vxorem [abstulit] quod ideo dixit: vt dicit glo. quoniã pena mortis punitur siue pro vno, siue pro altero. vnde sequitur [quia si adulterium punias] secundum leges quia adulteros vltimo supplicio damnant. archi. [ecce] quarta pars ꝛc. [auferre] non occidendo, sed incarcerando, vel relegando. hug. ne sit contra. ẽ. e. q. c. j. ꝛ. c. reos. archi. [occasione] id est potestate, vel autoritate [nec honorem]. vij. q. j. nouatianus.

Omnium vestrum. ℳd idem est hoc ca. Nicolai pape exercitui Francorũ. Summa est in rubro. Breue est. Lege. ¶ [Omnium vestrum] in hoc belli certamine contra hereticos. Laure. [fideliter] id est propter fidem ꝛ in virtute fidei per dilationem operantis [minime denegabuntur] tales enim qui sic moriuntur socij sanctorũ per fidem vigerunt regna: operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones, ꝛ qui in occisione gladij mortui sunt: vt meliorem reciperent vitam. ad Hebr. xj.

Exponit litera.

Diuisio.

Exponit litera.

Archid.

Diuisio.

Subdiuisio.

Exponit litera.

Questio.

Respondet.

Emittuntur. Hoc. c. est beati Ambrosij, in quodã sermone. Sũma est in rubro. Sũma qõnis est ad respõsionẽ predictã, ℭ qñqz est peccatũ: qñ. s. nec potestas publica nec iussus dei interuenit: vt qñ ℳoyses interfecit Egyptiũ: in quo dicit Augu. mopsen peccasse: qz tunc nulla ptãs ordinaria gerebat: ℭ iuis vitiosum ꝛ improbũ interfecit quãdoqz vero nõ est peccatum: qñ aut ptãs publica fungitur aut iussu dei concitatus occidit: sicut de multis in litera dicitur. Et potest hoc. c. diuidi in generali in duas partes. in prima dicit peccata remitte ministerio sacerdotũ. in secũda ponit, ℭ peccata puniank qñqz per iudices, qui ad ẽs vtũtur potestate publica: qñqz per populos diuine maiestatis iussu excitatos. Et ista secũda subdiuidit. vt. j. patebit. secũda ibi, puniuntur qñqz peccata. Et ista subdiuidit in tres partes. in prima ponit ℭ aliqñ peccata puniunk ℙ nescientes: aliqñ ℙ scientes, aliqñ per malos puniuntur peccata bonoꝝ. secũda ibi, per fericẽtes. tertia ibi, de quibus. Lege. ¶ [Remittũtur] per dei verbum principaliter scilicet solus enim deus autoritatiue ꝛ principaliter remittit peccata cum remissio peccatorũ fiat per gratiam iustificãtẽ gratiã autẽ solus deus infundit: ꝛ ideo solus deus principaliter ꝛ autoritatiue remittit peccata: sacerdos autem ministerialiter conferendo sacramẽtum exterius. s. baptismi, vel penitentie autoritate dei remittit peccata. vnde dominus ℙetro ait ℳat. xvj. tibi dabo claues regni celoꝝ. Et quodcũqz ligaueris ꝛc. vtrũ autẽ claues se extendant ad remissionem culpe dispũtauimus iam in tractatu de penitẽtia. di. j. in c. verbũ dei. ¶ Hic surgit questio cũ opera trinitatis ad extra sint indiuisa trinitati, vt dicit Aug. quare magis Ambr. hoc attribuit verbo, ℭ alteri ꝑsone, ad hoc dicimus, ℭ multiplici de causa. primo qr deus omnia operatur per verbũ, ℭ est ars omnipotẽtis dei: vt dicit Aug. de trinitate. vij. Jo. j. oĩa ℙ ipm facta sunt. ¶ Scdo quia ad hoc verbũ caro factũ est, vt nos mũdaret a peccatis ps. vj. misit verbũ suum, ꝛ sanauit eos. vij apostolus ad Hebr. j. loquutus est nobis in filio, quẽ cõstituit heredẽ vniuersorũ. ꝛ. j. purgationẽ peccatoꝝ faciẽs ipse. vnde

Luce

Luce. vij. dicitur. vt autem sciatis: quia filius hominis habet potestatem dimittẽdi peccata, ait paralytico. tibi dico surge. ¶ Tertio qr ad hoc in carne passus est, ꝛ mortuus est, vt nos a peccatis mũdaret, ꝛ redimeret. apocalyps. j. qui dilexit nos, ꝛ lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo. vii Jo. j. Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mũdi. [Leuitas]. i. sacerdotes [interpres]. s. legis q exponit verba dei [ꝛ executor]. i. minister dei auctoritate eius fungẽs. vii Jo. xx. dicit quoꝝ remiseritis peccata remittent eis: ꝛ autẽ sacerdos executor: qr sicut executor voluntatẽ iudicis implere dr: ita sacerdos iudiciũ diuinũ ꝛ verbũ dei populo predicare [per officiũ sacerdotis]ª ℭ sequitur est expositio: quia per sacramentũ datur remissio peccatorũ [puniunt] ꝛc. scda pars hic solniẽ qõ proposita: qz illi q ptãtem puniendi habẽt, vel ex officio, vel ex commissione, si ad mortem aliquos puniũt non peccant: qr in hoc ministri dei sunt: ꝛ nõ sine cã gladiũ portant. ad Ro. xiij. cũqz populus punit in surgendo in hostes instinctu dei: nõ peccat penam sanguinis inferendo: quia tunc ille iubet qui est dominus vite ꝛ mortis. Deut. xxxij. [hinc notãdum] ꝛ verum est: qr dñs non omnibus revelat cõsilia sua [per sennacherib]. ij. Paral. xxxij. [nabuchodonosor] de quo. iiij. Reg. xxv. [antiochum] de quo. j. ℳdacha. vj. [principes]. s. titũ, ꝛ vespasianum post passionẽ christi: per. xlij. annos. vt histoꝛie tradunt civitatẽ hierusalẽ destruxerunt [per prophetã]. s. Esaie. x. qui sic dicit: assur virga furoꝛis mei ꝛc. ipse autem assur hoc non cognouit, ℭ esset virga furoꝛis dñi [missus ad correctionem] virtute potentie sue armatus, sed ipse non cognouit hoc. Et ideo victorias non divine potẽtie, sꝫ suis viribus attribuit: et ideo in superbiam elatus corruit [nunquid] sic dominus contra eũ loquitur Esa. x. litera satis ꝑz [seruire] ergo punire bonum est. hu. [temporalem] qui enim nescientes faciunt voluntatẽ dñi in expugnãdo peccatores: ꝛ inde superbiũt, recipiunt hic mercedẽ tẽporalẽ, sed qr superbiunt ꝛ deũ ignorant: auferetur ab eis eterna: nisi conuertãtur, ponit exemplum. hug. [re obstetricibus] que primo meruerũt seruando pueros: postea demeruerũt mentiẽdo. xxij. q. ij. si qlibet. [nabuchodonosor] cui dñs dedit temporalis remunerationis mercedem: de quo Diere. xxvij. ait. nũc itaqz ego dedi omnes istas terras in manu ℳabuchodonosoꝛ serui mei, ꝛ seruiẽt ei ꝛc. [nonne huc est babylon. ꝛc.] hoc dicit ℳabuchodonosoꝛ in superbia elatus: quem deus humiliauit eũciendo de regno, ꝛ in vitam bestialem deiecit. Daniel. iiij. quia deus superbis resistit: humilibus autem dat gratiam. Jacobi. iiij. [per antiochũ] ordo qr conuertebat in perniciem iudeis [pacẽ quam illi ex sacris]. i. idolis, querebant more gentium [lege dei abiecta] fecerant enim iudei pacem cũ gẽtibus, ꝛ seruabant ritus sacrificioꝝ eius [qr dei dispositionẽ ignorans sue ꝛc. ppheta] in ps. lxxiij. [effunde]. i. effundes [nõ nouerũt]. i. cognoscere nolnerũt. hu. [per romanos] titũ ꝛ vespasianũ. vt supradictũ est [in superbiã eorũ]. s. romanoꝝ [monumẽta]. i. signa, ꝛ vexilla que sue victorie erant signa. archi. [sue victorie] non tue [in atrio]. iã enim plo [per scientes] aliud mẽbrũ prosequit [scientes] hic appellat qui sciebant illos puniri pro peccatis suis: nec sibi sed deo attribuebant victoriam, quam habebant ꝛ per contrariũ intellige nescientes. Jo. de. [amoꝛ heoꝛ cõsummatꝰ] qr nõ perueneruũt ad cumulum peccatorũ suoꝝ: quasi diceret non fecerũt omnia peccata, que facienda erãt ad hoc ℭ digni essent expulsione. ber. [cũ vero aliqui] occulto [instinctu monẽtur] sicut nescientes immunes ꝛc. ij. ℳdacha. xiij. qr in talibus nõ spectatur actus, sꝫ voluntas. ẽ. e. q. cũ minister [de qbus]. i. de numero istoꝝ, q occulto instinctu excitanꝰ ad punitionẽ aliorũ aliqñ excitantur ꝛc. [delbora] de qua iudicũ. iiij. [gedeon] iudicũ. vj. [apparet ergo] concludit gratianus: ꝛ bñ ex dictis exemplis intentũ suũ: videlicet, ℭ deus punit per principes ꝛ habentes publicam potestatem: ꝛ aliquando per populos.

ª ¶ Officium sacerdotis. Officium sacerdotis ℙ qbus verlet ur, vide pet. de anch. in cap. oĩs. nu. 18. de peniten. ꝛ remiss. ꝛ ℭ sit idẽ in. c. cũ sacerdotis. nu. 1. de postul.

Archid.

Jo. de deo.

Diuisio.

¶ Questio. vj.

Quod autem. ℳd intitulaꝝ. vj. qstio in qua queritur, vtrum mali sint cogẽdi ad bonum. Et potest diuidi in tres partes. in prima probat ℭ mali sunt cogendi ad bonum vsqz ad. ℣. ex his. in secunda probat contrariũ. in tertia ponit solutionem. secunda ibi, sed obũcitur. tertia ibi, his autem respondetur. primam partem videlicet ℭ mali ad bonum sint cogendi probat multiplicit̃er. primo exemplo israelitici populi, qui metu penarũ cogebatur ad obseruantiã legis. secundo autoritate christi. tertio exẽplo pauli: de ista questione multa supra: tam in quarta quã in quinta questione habita sunt per multa capitula, ꝛ disputauimus nos. ẽ. q. iiij. in. c. nimirum. ꝛ c. displicet. nihilominus veritas ipsa patet ex hoc, quod Aristoteles, dicit. v. Ethic. q lex habet duplicem vim: directiuam siue inductiuam doctrine sue admonitionibus ꝛ persuasionibus ad bonum, ꝛ hoc quo ad bonos ꝛ disciplinabiles, ꝛ faciliter flexibiles ad bonum. Et hac vi lex euangelica vsa est in principio: quando christus misit apostolos. ℳatt. x. vt predicarent, ꝛ miracula facerent: sic quia attraherent dulciter homines ad christum, vnde non dixit eis compellite, sed predicate, ꝛ docete. ℳatt. vlt. ꝛ ℳarci vlt. secundo habet lex vim compulsiuam, ꝛ coactinam: qua compellit malos ꝛ discolos ꝛ indisciplinatos, vt penis ꝛ coercionibᵇ flagellis: ꝛ aliꝰ punitionibus illos afficiat vt ꝑcipientes disciplinam efficantur virtuosi: vt dicit philosophus. secundo Ethi. ꝛ de hac legis virtute dicit Ysidorus lib. Etymol. ꝛ habetur. ẽ. dist. iiij. facte sunt leges vt earum metu humana coerceatur audacia: scilicet malefaciendi.

Antiquis. Sicut patet Exo. xj. Leui. xj. nume. v, ꝛ Deut. vj. in quibus ꝓuaricatores legis puniuntur iuxta conditionẽ culpe in euangelio ℳatt. v. [nolite timere]. i. non desistatis a seruitio dei nec lingua vestra a predicatione propter timorem hominũ. Et ita debet intelligi quod habetur. xj. q. iij. nolite. hug. [ℙaulus ꝛc.] Actuũ. ix. [vnde se aborti ue] ꝛc. i. de hac causa: qui a sicut aborsiuus ad lucem prodiit, ꝛ nascitur cum difficultate: ita ipse ex quadam coactione conuersus est ad fidem: quia prius cecitate percussus. hug.

1 ℭ Hereticꝰ compelluntur ad fidem multiplici ratione.

Scismatici. Hoc. c. est beati ℳugust. ad bonifacium scribẽtis. Summa est in rubro. Et diuiditur principaliter in duas partes. in prima ponit obiectionem scismaticorum ꝛ hereticorum. in secunda respondet ℳugu. probans quinqz vijs, ℭ scismatici ꝛ heretici possunt licite ad bonum compelli. secunda ibi, ecce habent. Lege. ¶ [Scismatici] scilicet catholicis scismatici, donatiste dicebant, ℭ non erant per ecclesiam cogendi ad bonum cum christus neminẽ coegerit, sed fue voluntati reliquerit: siue ad bonum siue ad malum. [Ecce] secunda pars respondet ℳug. donatistis ꝛ hos ostendit falsum dicere quinqz vijs. Et primo de hoc quod dicunt christum neminem coegisse, dicit falsum esse: quoniam christus ℙaulum coegit [agnoscant prius in eo cogentem eum] scilicet prostratum eum in via. Actuũ. ix. postea docentẽ eum ei air ingredere in civitatẽ damasci, ꝛ ibi dicetur tibi quid te oporteat facere [prius ferientem] scilicet cecitate corporali [postea consolantem] cum per manus ananie illuminatus est [mirum est plus omnibus] singulatim siue distributiue, siue diuisim ponitur non collectiue. i. plus aliquos apostolorum. hu. vnde ipse prima ad Corint. xv. dicit abundantius omnibus illis laborauit: non ego solus, sed gratia dei mecum: patet ergo ℭ compulsio ꝛ penarum adiectio fructuosa est, vt quis conuertatur ad bonum ps. ℣ bonum mihi quod humiliasti me, vt discam iustificationes tuas. Et iterum imple facies eorum ignominia et querent nomen tuũ domine. vnde sub timore postea fieret ex charitate quia perfecta charitas ꝛc. [timorem] scilicet seruilẽ. j. Jo. iiij. [cur] secunda via arguit sic ℳugu. ꝛ est ar. a minori: si perfidi filij scilicet donatiste: sua temeritate multos trahunt ad sui perniciem ꝛ errorẽ: ꝛ per consequens perditionẽ. Longe magis ecclesia catholica debita charitate potest ꝛ debet filios suos perditos trahere ad veritatẽ, ad lucem, ꝛ ad vitam. Et in horum reductione ecclesia magis gaudet more angelorum: quibus gaudium est super vno peccatore penitentiam agente: quam super. xcix. iustos, qui non indigent penitentia Luce. xv. † Nota consequenter pro plenioꝛi intelligẽtia, ℭ hereticꝰ multiplici ratione cõpelluntur ad fidẽ vt colligitur ex b capitulis huius partis. primo ex pietate: sicut medicus ligat freneticum. xxiij. q. iiij. ipsa pietas. ¶ Secundo ex charitate paterna: sicut pater filium, magister discipulum castigat. vt in precedenti. c. ¶ Tertio exemplo patrissamil. qui Luce. xiiij. mãdauit servis, vt quoscunqz compellerẽt intrare. xxiij. q. iij. nimium. ¶ Quarto exemplo angeli qui coegit agar vt rediret ad dominã suam. ¶ Quinto exemplo nabuchodonosoꝛ, qui decretum dedit contra eum qui diceret blasphemiam in deũ. vt in. c. quando vult. ¶ Sexto exemplo eoꝝ, qui inuiti trahũtur ad episcopatũ: vt in. c. displicet. ¶ Septimo qr pastores puniuntur, qui circa errantes oues sunt negligentes. ¶ Octauo qr ipsi hereticꝰ cõpellũt catholicos ad malũ: multo magis debẽt catholici illos cõpellere ad bonũ. ¶ Nono qr etsi cõpelluntur: tamẽ cõpelluntur ꝓ bono eorum ꝓ salute, ꝓ vita: ꝓ saluatione eterna: vt in ꝓsenti. c. an non hoc

ª ¶ Os hereticꝰ. Eidde qui dicantur heretici per Oldr. consil. cix. car. 3 aba. in cap. j. ℣. fi. devsuris. Et põt expelli ꝛ ciuitate ne alios inficiat bal. in. l. nullus. C. de sacrosan. eccle.

Diuisio.

Exponit litera.

Hugutio.

ℙs. cxviij. i.

tertia via arguit Aug. exemplo boni pastoris: cuius est oues oberrantes reducere ad ouile dominicum: etiam flagellorum terroribus, si redire remerint. Et ad hoc tenetur bon⁹ pastor vt quẽ perditã reducat: sicut ille de quo dicitur Luce. xv. quis ex vobis homo habet centũ oues: ⁊ si perdiderit vnã ex illis nonne dimittit. xcix. in deserto, ⁊ vadit ad illam, que perierat: donec inueniat illam: ⁊ cũ inuenerit, ponit in humeros suos: gaudens [inuitatur quoq; ecclesia ⁊c.] Aug. hic respõdet obiectioni donatistarum: christus enim in conuertendo reges ⁊ principes (vt supra dictũ est) duo tempora designauit. primũ est in quo ecclesia vtebatur humilitate potius: q̃ potestate repugnantibus ⁊ contradicentibus regibus ⁊ principibus. pſ. ij. astiterũt reges terre, ⁊ principes cõuenerunt in vnũ: aduersus dñm ⁊ aduersus christum eius. vnde tunc neminẽ coegit: nec violenter traxit sed post ascensionẽ suam paulũ coegit: secundum tempus fuit quo ecclesia maiori vtitur potestate in quo tempore auxilio regum ⁊ principũ christianorũ cõpellit filios perditos redire pia mater ad christum: tunc enim verificata est prophetia eiusdẽ pſ. qui ait. Et nũc reges erudimini intelligite, qui iudicatis terram: seruite dño ⁊c. tunc enim seruiunt dño: cum ecclesiam matrẽ suam in pace tueuntur [predicatio prophetica] scz ⁊ nũc reges intelligite ⁊c. hu. [⁊ hinc nõ asurdo] quarta via arguit Aug. sic ex auctoritate pauli, qui de illo tẽpore sub sequẽti secũdo de quo dictũ est dicit. j. ad Cor. x. [parati] quasi diceret primo sunt dulciter attrahẽdi: ⁊ admonendi, sed postea cũ renuerint, ⁊ incorrigibiles se exhibuerint nõ sunt delinquẽdi, sed ex charitate cogendi ⁊ coercendi. vnde ⁊ ipse dñs Luce. xiiij. ¶ Quinto arguit Augus. ex illo Luce. xiiij. cogite intrare. ista coactio qua homines dicuntur cõpelli ad intrandã comuniõ ecclesie: sicut sepe dictũ est exterius sit per aduersitates, per cõminationes, per paupertatem, per tẽtationes vt enim dicit Greg. in homil. quadã. Qui huius mũdi aduersitatib⁹ fracti ad dei amorẽ redeũt cõpelluntur intrare. Et Aug. felix necessitas que ad meliora cõpellit. Et Seneca, infirmitati mee gratias ago, q̃ coegit me nõ posse q̃ debeo nolle [in his ergo que leuiter adducti sunt] scilicet per simplicem vocationem ⁊c. [in his ⁊c.] patet [item] concludit Aug. q̃ donatiste qui inueniuntur in vijs ⁊ sepibus cum per potestatẽ principũ coguntur intrare in ecclesiam: non debent attendere quia coguntur, sed quo coguntur: scilicet ad quid: scilicet vt veniant ad lucem, ad vitam, ⁊ ad matrem ecclesiam reducantur, ⁊ tandem ad salutem eternam.

Seneca.

Quod errauerat. Ad idem est hoc capit. q̃ est eiusdẽ Augu. ad donatistas. Sũma est in rubro. breue est. Et probat idem q̃ in precedẽti. c. auctoritate domini reprehendentis per prophetã Ezechielem prelatos negligentes circa gubernationẽ ⁊ correctionẽ subditorum suorum. Et potest diuidi in duas partes. in prima ponit dictum prophete. in secunda declarat August. quomodo dominus per bonos prelatos adimplet illud. secunda ibi, hoc vobis ⁊c. Lege. ¶ [Quod errauerat] verba sunt prophete ezechielis. xxxiij. [inquit dominus] scilicet prelatis siue pastoribus negligentibus [hoc vobis] secunda pars verba sunt Aug. hoc: scilicet suos qui errauerant reuocat, ⁊ qui perierant requirit [vobis] id est in vobis, qui extra viam veritatis erratis: ⁊ in via perditionis ambulatis [obsecrando]. i. rogando ⁊c. patet.

Diuisio.

Exponit literam.

1 ☞ Res non probatur melius quam per exempla.

Vides vt opinor. Ad idẽ est hoc c. eiusdẽ Aug. scribẽtis ad Vincentiũ donatistã. Summa est, q̃ mali sunt cogendi ad bonum. Et potest diuidi in duas partes. in prima dicit, q̃ non debet quis cogitare, q̃ cogatur sed quale sit quo cogitur. i. ad quid: scz an ad bonum vel malũ. in secũda narrat, que fuerat prima sua opinio circa hoc: ⁊ quomodo illã correxit. Et assignat causam quare. secunda ibi, item in ea primitus. Lege. ¶ [Vides ⁊c.] loquitur Aug. Vincentio donatiste [vt opinor]. i. suspicor enim, q̃ sis tante prudentie, q̃ hoc debeas considerare: non q̃ quis inuitus, si semper fuerit inuitus: q̃ nemo potest esse bonus nisi velit, nemo enim bonus mortaliter ⁊ virtuose qui inuitus existit: quia actus bonus ⁊ virtuosus cum sit actus habitus electiui a libera procedit voluntate: vt dicit philosophus secundo Ethi. sed per coactionẽ quis inducitur ad hoc, q̃ libere velit. vt. ſ. c. q. iij. displicet [dictũ est sed timendo] ostendit ad quid valent coactiones: ⁊ pene exteriores inflicte hereticis valent enim vt propter timorem penarũ studiose perquirant veritatem, ⁊ deponant errorẽ: quo deposito tandẽ agnoscant veritatẽ, ⁊ voluntarie credant [⁊ volens iam teneat ⁊c.] ⁊ sic ex nolente fit volens. lxxiij. dist. consuluit. ⁊. ſ. ead. questione. iiij. displicet.

Diuisio.

Exponit literam.

Exponit literam.

glo. [item in ea] secunda pars. sic ergo iurisperitus debet mutare opinionem suam si expedit mutari. xij. questione. j. certe. ⁊. ff. de iure patr. dixi [. opinio] hec veritas predicta [verbis] scilicet tantum [sed exemplis] argu. † quod res non probatur melius quam per exempla. vt dist. xiij. nerui. hug. [de civitate mea] hipponen. que prius erat diuisa, ita vt vna pars ⁊ magna pars sequeretur errorem donati, sed per leges imperiales est reducta [item ⁊ alie multe civitates animositatis vestre] id est pertinacie [scriptum est] inducit scripturam ad probandum, q̃ occasione penarum corporalium datur intelligentia veritatis per quam fit homo sapiens: vt sciat ⁊ velit veritatẽ: quam prius detestabatur: sic enim scriptum est Prouerb. ix. da sapienti occasionem ⁊ addetur ei sapientia.

Exponit literam.

Iam vero. Ad idem est hoc. c. quod est beati Gregorij scribẽtis maximo episcopo. Summa est in rubro, vel sic: quod malus obstinatus et pertinax onere pensionis: et aliis flagellorum asperitatibus ad bonum sunt cogẽdi. Breue est, ⁊ non diuiditur. Lege. ¶ [Iam vero] respondit Gregorius maximo episcopo qui forte eũ interrogauerat de quodam sic nominato pertinaci ⁊ obstinato in malo [iam vero hoc] scz supereſt [q̃ si rusticus] proprium nomen est, vel potest esse commune: quoniam obstinati in malo non modo rustici: quia cadunt in nobilitate intellectus: cuius obiectus est verum, sed etiam bestie appellari possunt: iuxta illud pſ. homo cum in honore esset ⁊c. ⁊ loquitur de presciso vt dicit Augu. illi enim qui ab ecclesia sunt separati grauibus afficiendi sunt exactionibus in odium criminis [pensionis] in locando donum, vel agrum, vel ortum, vel etiam exigendi, exactionem aliquam: vt sic cogatur ad rectitudinis viam festinare, et ad penitentiam salutarem redire.

Exponit literam.

pſ. xlviij. d.

Ex his omnibus. ſ. est, in quo magister gratia. facit tria scilicet que potest iste. ſ. diuidi in tres partes. in prima concludit ex premissis, q̃ mali cogẽdi sunt ad bonũ. in scda obijcit contra probandũ, q̃ mali non sunt cogendi ad bonũ. in tertia respondet obiectioni. secunda ibi, sed obijcitur. tertia ibi, his autem respondetur. Lege. ¶ [Ex his omnibus] concludit ex predictis intentũ: scilicet partem affirmatiuam proposite questionis [sed obijcitur] secũda pars in contrariũ ⁊ fundamentũ totius argumentationis est, q̃ nemo est cogendus ad id, q̃ inutiliter cogitur: cum deus aspernatur coacta seruitia, ad quod probandã inducit sex auctoritates, ad que conseqẽter respondendum est. Nam primo est falsum quod mali inutiliter coguntur ad bonum: quoniam multi vtiliter sunt coacti: q̃ tandem correcti conuersi sunt ad bonum: sicut de Paulo iam sepe dictum est. Preterea licet coacta seruitia quãdiu manent coacta deo non placeant: tamẽ cum per timorem ⁊ penas ab erroribus homines sunt correcti: voluntarie post seruiunt, et seruitia talium sunt deo grata. vnde apostolus. ij. ad Cor. ix. [quod qui inuitus] hoc verum est, quod qui timore verecũdie mundane vel timore pene dat alias non daturus nõ meretur: donec hoc faciat voluntarie, ad quod potest induci timore pene, vel verecundie. [item cum redderet ⁊c.] prima ad Cor. ix. secunda auctoritas ex necessitate enim ⁊ non ex charitate [dispensatio] id est aliis dispenso, sed mihi non proficio. gl. [item cum galatis] ad Galatas. v. tertia auctoritas que auctoritas vera est, quandiu timore tantum seruili non amore iustitie seruitur, sed per penas ⁊ coactiones. sicut. j. dicitur de timore seruili transit homo in timorem filialem. [item non accepistis] ad Rom. viij. Est quarta auctoritas ex quibus datur intelligi [sunt inuitandi ad fidem] verum est, non susceptam. Nam sicut superius dictum est, illi qui nunquam susceperunt fidẽ catholicam: non sunt cogendi, sed hortandi, ⁊ inducendi predicationibus ⁊ rationib⁹ ⁊ huiusmodi. Et de his dominus in parabolis inuitatis dixit seruo [introduc] scilicet ex hortationibus, sed illi qui fidem susceperunt ⁊ eam reliquerunt sunt cogendi ⁊ compellendi: de quibus idẽ dominus ait Luce. xiiij. Compelle intrare: sicut exponit August. in epistola ad donatum hereticum: filij dicuntur ancille, qui cum agar ⁊ Ysmael errant in via fidei. Señ. xvj. [pertinẽtes ad Ysmael] id est ad eos qui significantur per Ysmael. hug. illi sunt filij libere, qui sunt filij ecclesie catholice, que libera est [sursum mater nostra] ad Gala. iij. [pertinentes ad Ysaac]. i. ad eos, qui significãtur per Ysaac [item] Joan. j. ⁊ Joã. iij. quinta auctoritas [timor] scilicet seruilis [timorem] seruilem [timore illo] scilicet seruili [propheta diceret] pſ. lxvj. vj. auctoritas ad totum istum processum ex hac auctoritate factum: respõdetur quod verum est, quod nemo quandiu coacte agit: non habet partem hereditatis domini, sed bene potest esse, quod qui coactus inceperit tandem

Diuisio.

August.

Augustꝰ.

tandẽ per molestias illi infictas illuminatus de veritate: deducatur ad bonã volũtatẽ, qua velit ⁊ amet christũ ⁊ incipiat habere partẽ hereditatis eius. vnde cõmiter respõdet Gratianus dicens [his respondet] tertia pars vbi optime respondet magister dicẽs [q̃ si bonũ ad quod ⁊c. Aug.] cõfirmat responsionẽ suã auctoritate beati Aug. [excludi timor]. ſ. seruilis. vtrũ autẽ seruilis maneat cum ciuitate disputauimus de pe. dist. ij. ſ. itẽ apostolus [succedit amor castus]. i. sanctus. de quo in pſ. xviij. timor dñi sanctus permanet in seculũ seculi. hoc timore expectamus aduẽtũ christi in nos: ne tardet ⁊ aduenies ne discedat ⁊ ne peccatis nostris obstãtibus eo carere valeamus: isti sunt effectus casti amoris: ille scz seruilis vilis: quia introducit filialem sicut cera filum. de pe. di. ij. sicut cera.

¶ Questio. vij.

1 ☞ Heretici an sint spoliandi rebus suis. ⁊ nu. 2.
3 Laicus si est condemnatus de heresi: statim bona sua ipso iure sunt confiscata.
Et quid si habet filios catholicos. nu. 4.
5 Clericus si est condemnatus de heresi cui sint applicanda eius bona.
6 Heretici si reuertũtur ad fidem an sint eis restituenda bona.

Questio. 1

Hanc autem. Hic incipit. vij. q. in qua querit, an heretici suis ecclesijs ⁊ rebus sint expoliandi, ⁊ qui possident ab hereticis ablata dicantur possidere aliena. ¶ Pro pleniori intelligẽtia huius materie. Queritur, † vtrũ heretici sint spoliandi rebus suis. Et videtur q̃ nõ in illo precepto Exo. xx. non furtum facies. prohibetur, vt dicunt sancti doctores omnis contractio rei aliene inuito domino sed spoliare hereticos ⁊ paganos est contractare eorũ res eis inuitis. ergo hoc non licet. ¶ Secundo sic dicitur xlMatt. v. qui aufert tua nõ repetas, sed qui prohibuit repetere sua: multo magis prohibuit rapere aliena. ergo nullo modo videtur christianis esse licitũ rapere res hereticorũ, vel aliorum malorum. ¶ Tertio sic: apostolus. j. ad Cor. vj. reprehendit Corinthios de repetitione suarũ rerum dicens: quare nõ magis iniuriã accipitis: quare non magis fraudẽ patimini. ¶ Quarto arguit sic heretici quomodo catholici ausi sint res in quibus ipsi nõ laborauerunt vsurpare: cum dicat pſ. ☞ Labores manuũ tuarũ q̃ mãducabis ⁊c. vbi cũ prescisione loquitur scriptura ⁊ ostendat illum miserũ ⁊ infelicem, qui manducat alienos labores. ¶ In oppositum sunt capitula sequẽtia: pro decisione huius questionis erunt tres articuli iuxta ordinem summe gl. in primo videbitur de questione proposita. in secundo cui applicanda sunt bona condemnatorum de heresi. in tertio quid si post ablationẽ bonorũ hereticis illi reuertantur ad fidem. ¶ Circa primum sit ista conclusio, † q̃ auctoritate principis vel ecclesie seruato ordine: scilicet si causa sit probata nõ ex odio aut cupiditate sed zelo iustitie licitũ est christianis spoliare hereticos rebus eorũ. ista conclusio patet primo ex illo Sap. x. q̃ inducitur ab Aug. in sequenti. c. tulerunt iusti labores impiorum. ¶ Secundo patet auctoritate domini dicentis xlMatth. xxj. q̃ vt dicit Aug. referendum est ad omnes impios: auferetur a vobis regnum, ⁊ dabitur gẽti facienti fructũ. ¶ Tertio ratione sic. iustũ est q̃ qui christũ omnium rerũ dominũ in cuius manus sunt oẽs fines terre, ⁊ qui omnia subiecit sub pedibus hominis. pſ. viij. delinquunt: vt ipsi bonis temporalibus, ⁊ spiritualibus a christo datis spolientur sed heretici sunt huiusmodi. ergo licitũ est per publicã potestatẽ vt bonis omnibus priuentur. ¶ Quarto sic: feudatarius iure hominũ qui negat dñm feudi iustum est q̃ feudo spolietur: vt patet in li. feudorũ quibus mo. amit. fe. sed heretici sunt hmõi negãtes christum ergo ⁊c. ¶ Quinto sic: omnes hostes iuste possunt spoliari rebus suis: dummodo bellum sit iustum, ⁊ qui rem abstulit factus est dñs illius rei. ſ. e. q. v. dicat. ⁊. ſ. di. j. ius militare, sed heretici sunt hostes christi ⁊ christianorũ inimici ecclesie catholice ⁊ bellum cõtra eos est iustissimũ. ergo licet christianis spoliare eos rebus suis: tamen tutũ est vt hoc fiat speciali edicto principis, vel ecclesie: ne aliquis ex cupiditate, vel vltionis zelo: magis q̃ amore iustitie illos impugnare videatur. ita notat Hu. ita Soff. de here. in summa. ſ. sed nunquid catholici. Et vide q̃ legitur. ⁊ no. extra de here. cum fm. li. vj. ¶ Circa secundũ ponitur ista cõclusio † q̃ si condemnatus de heresi est laicus bona sua ipso iure sunt cõfiscata: patet conclusio. extra de here. c. vergentis. Executio tamẽ ipsius confiscationis vel occupationis bonorũ non debet fieri per principes seculares:

Primũ arg.

Scõm arg.

Tertiũ argu.

Quartũ arg.

pſ. cxxvij. a

Opponit et Respondet.

Prima conclusio. 2

Augustꝰ.

Augustꝰ.

Hugutio.

Soffredus.

Secũda conclusio. 3

antequã per iudicẽ ecclesiasticũ sententia super eodẽ crimine promulgata fuerit. patet extra. e. cum fm. li. vj. ¶ Surgit hic questio. † Quid si hereticus habet filios catholicos: nunquid saltẽ illi habebunt bona patris, vel partẽ. respondetur q̃ hic est duplex opinio. vna est Jo. hic in gl. q̃ non. extra. e. vergentis. ⁊ sic corrigitur lex, que dicit bona hereticorũ ad filios vel agnatos deuolui. C. de hereticis. l. manicheos. ⁊. l. cognoui mus. Et idẽ sentit hic Lau. Et idẽ notat Inno. extra. e. excõmunicamus. Sed Tanc. ⁊ Soff. in decretali vergentis. dicũt q̃ putant predictã decretalem vergentis. penalere legibus in terris tantũ que sunt de temporali iurisdictione ecclesie: sine domini pape sicut ex illa litera patet: in alijs penalent leges, que maiore equitate in cũtur. vnde possumus dicere, q̃ prima sententia loquitur de rigore. secunda de misericordia: verũ pro sententia Jo. ⁊ sequentiũ facit decretalis excõmunicamus. in prin. ver. ita. cum indistincte ⁊ generaliter loquatur. Et ita ibi sentiunt Inno. ⁊ hosti. ⁊ quicquid etiã dicatur per alios: illa decretalis vergẽtis: si bene ponderetur litera loquitur tam de terris ecclesie romane: q̃ aliorũ ⁊ hoc notatur cũ dicit huius seueritatis. Et ita dictam Jo. ⁊ sequentiũ firmũ erit vt dicit archi. opinionẽ etiã Jo. tenet gl. extra de here. cum fm. li. vj.

Laurentius. Innocentius. Tancredus. Soffredus.

Hostiensis.

Archid.

5 ¶ Tertia conclusio, † si condẽnatus de heresi sit clericus: tunc res eius sunt ecclesie applicande: patet conclusio. extra. e. c. ad abolendã. Et ratio est, vt que semel ecclesie dedicata, sunt semper maneant ecclesie catholice dedicata. vnde Aug. hoc designat. vj. homil. super Jo. ¶ Circa tertiũ articuli sit ista conclusio, † q̃ si heretici reuersi fuerint ad fidẽ: prioza bona ex misericordia ei restituũtur. vbi nota. q̃ redeuntibus ab heresi de iure cõmuniter quo recõciliati sunt ad laicã cõmunionẽ recipiuntur. j. q. vij. c. j. adhibetur quãdoq; circa eos quadruplex dispensatio: scilicet semiplena vt solũ recipiantur in ordinibus ante hec omnia fuscepti. s. j. q. j. si quis heretice. quandoq; plena, vt possint sacerdotes fieri. j. q. vij. conuenientibus: quandoq; pleniori: vt possint esse episcopi. xij. di. nos cõsuetudinẽ: quãdoq; plenissima vt etiã ad superiores dignitates promoueri possint. ſ. e. q. iij. ipsa pietas. ⁊ extra. e. vergentis. in fin.

6 Quinta conclusio.

¶ His habitis dicendũ est ad rationes in oppositũ factas in prin. Ad primã respondetur negando minorẽ: qñ auferre res hereticorũ ⁊ saracenorũ ex edicto principis habentis legitimã potestatẽ nõ est cõtrectare rem alienã. nec rapere. vt Aug. ostẽdit in proxi. c. q̃ cum nec iure diuino: nec humano res ille sint hereticorũ false dicunt heretici res illas suas. ¶ Ad secundã respondetur simili modo quoniã in hoc casu catholici spoliantes hereticos non rapiunt aliena sed sua. ¶ Ad tertiã respondetur, q̃ nõ procedit: q̃ apostolus non reprehendebat corinthios: q̃ repetebant sua, sed q̃ iniuste ⁊ illicite: q̃ cũ fraude ⁊ dolo. vnde. j. ad Cor. vj. ait. vos iniuriam facitis ⁊ fraudatis illicite: quia coram iudice infideli. vnde in eodem. c. dicitur. Audet quis vestrum habẽs negotium aduersus alterum iudicari apud iniquos. ¶ Ad quartam respondet Augu. secundum predicta. Et ponitur in. c. proxi. frustra dicitis: scilicet vos heretici, q̃ vos in diuinijs congregandis labor as tis cum scriptum legatis labores impiorum iusti edent.

Ad primum arguñ.

Ad secũdũ.

Ad tertium.

Ad quartũ.

1 ☞ Heretici iuste spoliantur reb⁹ quas possidẽt a catholicis.
2 Iustorum quod sint omnia iure diuino an sit verum.
3 Omnia an sint auferenda ab hereticis.

Vicimus. Inducit magister Gratianus ad probationẽ q̃ hereticis suis rebus sunt spoliãdi hoc. c. q̃ est Augustini, ad Vincentiũ donatistã. Summa † q̃ iuste heretici a catholicis spoliantur rebus quas possident. Capitulum hoc potest diuidi secundũ responsiones quas beatus August. facit contra quatuor querelas quas heretici faciebant de Augu. conclusio de catholicis: de quibus successiue videbitur. prima querela est quod catholici persequebãtur ipsos hereticos occasione legis imperialis: nõ ex dilectione corrigendi, sed odio inimicãdi. Ad hanc querelam respondit Augustinus, quod si ita est [displicet nobis] ⁊ certe displicere debet, quod heretici vel quicunq; alij a secularibus potestatibus prętextu legis imperialis puniantur, aut molestentur: non causa emendationis: nec zelo iustitie, sed magis odio inimicandi. † Et quãuis res] respondet ad secundam querelam, que erat quod occasione illius legis imperialis videbantur res suas amittere: ⁊ illis cupiditate spoliorum priuabantur. respondet Augustinus, quod cum ipsi extra ecclesiam sint: nihil possident: quia nec iure diuino: quia tantum hoc iure sunt fidelium: siue iustorum qui sunt filij dei per adoptionem: nec iure regum cum secundum leges eorum bona que possidebant amiserint. vnde falso res illas appellant suas. Qualiter autem omnia que possidentur vel iure diuino, vel humano possideantur

Diuisio.

Prima qō. Respondet.

iam exposuimus. dist. viij. quo iure. ⁊. c. dilectissimis. xij. qō. j.

¶ Surgit hic duplex questio. prima † est vtrū sit verū q̄ iure domino omnia sunt iusto:um. respondetur fm hug. q̄ dicuntur iusto:ū: non quia possideātur ab eis, sed ad meritum sunt eis a quocūq; possideantur: quia gratias super hoc agūt deo ⁊ ita merentur: q̄ de omnibus gaudent, sanctis enim omnia cooperantur in bonum: dicitur ergo omnia esse iusto:ū: quia eis prosunt vel omnia sunt iusto:um, quātum ad primam institutionem. Et videtur hic iustorum nomine omnes fideles comprehendi, vt dicit archi. [iure humano] dist. viij. quo iure. hic ius humanū vocat omne ius positiuum: legē ꝛc̄ doysi, ius canonicum, ius seculare. hugu. [ideoq; legem] hic vocat ius humanū ius imperiale tantū. ibi autē largo modo. hugu.

Archid.

Secūa qō.

[amittere.] ¶ Surgit secūda questio. † vtrum omnia sint ab hereticis auferenda. respondetur iuxta hugu. hic q̄ non sunt eis ita auferenda: vt moriantur fame, sed omnia preter necessaria. Nullus enim compellendus est fame mori [frustraq;] ponitur responsio ad tertiam querelam, que erat, q̄ catholici comedebāt labo:es manuum suarum. ⁊ hoc videbatur iniustum. Ad hoc respondet Augustinus, q̄ frustra dicunt, id est talia argumentantur: quia scriptum est sapientie. x. in nostra translatione sic habetur: iusti tulerūt spolia impiorum. Et ita patet q̄ lex imperialis conformis est sacre scripture. et ita est. Et proverbio:ū. v. dicitur. Labo:es tui sunt in domo aliena. [res proprias vestras] scilicet que prius fuerunt proprie vestre, sed per leges nūc ablate sunt a vobis. Si quis cupide ꝛc. [displicet quisquis deniq; ꝛc.] hic manifeste ostendit Augustinus, q̄ bona ecclesiastica hereticis ablata debent ecclesie catholice applicari, ⁊ non seculari potestati [que omnino non debentur nisi ecclesie]. i. illis, qui sunt in ecclesia: nec enim delictum persone debet redundare in damnū ecclesie. j. q. j. porro. x. q̄. vj. si episcopum. hu. [quisquis catholicus pro aliquo ꝛc.] respondet quarte querele ipsorum hereticorum, que erat quod catholici recipiebant hereticos ab heresi reuertentes in honestos, ⁊ qui ab hereticis iudicibus pro eorū crimi-nibus erant delecti sicut suscipiuntur qui excepto errore: siue crimine apud eos vixerunt, respondet Augusti. q̄ si hoc fiat displicet nobis: licet nec hoc nec alia que dixistis credimus, [q: facile]. i. aperte ea non probatis [delectum a vobis] ar. q̄ pro lata sentētia ab hereticis in subditos suos tenet quod est verum. Et secundum hoc videtur q̄ excommunicatus ab eis non debet suscipi sine satisfactione excōmunicationis. respōdet hug. q̄ Aug. non dicit, q̄ sententia illo:um teneat quantum ad istum articulum, sed q̄ debet satisfacere pro delicto: pro quo excommunicauerunt eum heretici: non tamen ex virtute excōmunicationis ab illis late, que nulla fuit, sed ratione delicti in quo cōstitutus est [nonnullos toleramus] hoc refertur ad id, quid dixit [sed nec facile ista demonstratis] quasi diceret: q: etiā si vera sint: ecclesia tamē multos tolerat: quos corrigere non possumus. vt. j. xxiij. q. j. pudenda. ar. pro prelatis quando nō corrigunt. hu. [nec propter paleam] de facto. simile. xxxi. q. j. hac ratione. archi. assignat Augusti. causam quare ecclesia cessat ab aliquo:um peruersorum cō:rectione [paleā] id est malos. de pe. di. j. multi. archi. [aream]. i. ecclesiam [vasa facta in contumeliam]. i. ad quemlibet vsum. alia patent.

Archid.

Diuisio.

Sed a qō.

Exponit literam.

Augustio.

Sed iudicium. Ad idem est hoc. c. eiusdē Augusti. cōtra petilianū. Summa est in rubro. Et diuiditur in tres partes. in prima ostendit Augusti. q̄ iniuste conquerantur heretici de christianis, q̄ possident bona, que illi prius tenebant exemplo quodam. in secunda inducit ad hoc probādum duas auto:itates sacre scripture. in tertia respondet Augusti. ad querelam illam hereticō:ū: qua accusant catholicos, quod ex concupiscentia auferunt eis bona, ⁊ non aliqua alia ratione. hoc ostendit August. falsum esse, ⁊ ratione ⁊ exemplis. secunda ibi, ⁊ enim ad oēs. tertia ibi, si qui iam prescisti. Lege. ¶ [Si de rebus conquerimini] iniuste conquerimini: quia simili modo possunt iudei ꝛc. sed non dubium, q̄ querela talis iudeorum esset frivola, ⁊ arguendo a simili dicit, quid igitur indigtū: si secundum parem. i. eandem voluntatem dominī: qua loca in quibus impij regnabant nunc christiani possidēt catholici tenent ea, que tenebant heretici. [Et enim] secunda pars [auferetur regnū] non solum spiale ⁊ eternū, sed tēporale [facienti iustitiam]. i. populo christiano [an frustra] secūda auditas. sapientie. x. [qua propter] cōcludit [si que iam] tertia pars. vbi respondebo querele hereticorum dicit, q̄ falsum est, q̄ ideo dicamur concupiscere bona, eorum: quia dominus deus bona que possidebāt nobis dedit: ⁊ hoc probat ratione ⁊ exemplis, ratione primo: quia imperio illius, cuius omnia sunt: ista que prius erāt vestra, facta sunt nostra: ⁊ iuste nostra sunt vos enim vtebamini ad prefcissionem, ⁊ ad offensam dei: non ad vnitatem, que maxime deo grata est [alioqui] probat exemplo. q. d. Si vestrū argumentum alicuius esset valoris: p̄ riter posset obiici populo dei ꝛc. sed hoc est falsum cum diuina potestate hoc fecerit [⁊ ipsi iudei] secūdum exemplum. pa. et litera. Aliqua tanguntur hic in glo. de indeis ⁊ sarracenis, que magis conueniunt. j. q. viij. c. dispar.

Diuisio.

Exponit literam.

1 ☞ Prelati ecclesie non sunt domini bonorum ecclesiasticorum, sed procuratores ⁊ dispensatores dei.

Hic. de lyra.

Quod autem. Ad idem est hoc c. eiusdē Augu. contra eundem petilianum. Summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes. in prima respondendo obiectioni hereticorum de qua in superiori capitulo reprehendit eos ratione ⁊ exemplo. in secunda concludit, ⁊ inuitat eos ad reditum ad ecclesiam: ꝛ non tantum gaudebūt bonis que diuisunt bona, sed etiam nostra. secūda ibi, quicquid igitur. Lege. ¶ [Quod autem vsqueadeo] optime arguit Augusti. ⁊ certe conuincit eos ibi [hoc itaq; nullo modo consortis] quasi diceret nullus: quia omnis potestas impatiens consortis [ipsos certe attendant ꝛc.] item secundo arguit exemplo dicens [attendant heretici ipsos quodam suos modo etiam socios nostros] loquitur de conuersis ad fidem ex hereticis quēadmodum sua teneant non solum ꝛc. ergo videtur q̄ ecclesia non ex auaritia, sed ex mera libertate ⁊ charitate compelliteos ad ecclesiam redire: vt faciat participes bonorum suorum. [que tamen si pauperū compares]. i. similes aut socij pauperum sed pauperum. xij. q. j. expedit. vbi habetur, q̄ facultates ecclesie sunt pretia peccatorū, ⁊ patrimonia pauperum [procurationem ꝛc.] † quia prelati ecclesie bonorum ecclesiasticorum non sunt domini sed procuratores ⁊ dispēsatores dei. j. ad Cor. v. sic nos existimet homo: vt ministros de christi, ⁊ dispensatores mysteriorū dei. ⁊. xij. q. j. c. vlt. dicūtur quādoq; domini: vt ait glo. xvj. q. j. ⁊ tēporis. Quandoq; defensores. xvj. q. j. in canonibus. tamē licet prelatus dicatur procurator: magis habet liberalem administrationem q̄ simplex procurator. vnde aliquantulū dare potest si hoc habet consuetudo regionis. vt extra de dona. c. ij. gl. [quicquid] secūda pars cōcludit primo, q̄ iuste christiani imperatores ad ecclesiam transire iusserunt quicquid nomine ecclesiarum partes donati possidebant. de quibus bonis plebs ecclesiarū que redierūt ad nos etiā alantur. secūdo cōcludens inuitat eos ad vnitatē ecclesie ꝛc. [scriptū est]. j. ad Cor. iij. dirigitur sermo ad fideles. [o fideles oia sunt vestra]. i. vobis donata ad necessitatem huius vite, et ad instructionem anime: inquantum ex ipsis accipitur cognitio de creatore [bona etiam spiritualia] scilicet dona ⁊ virtutes [sunt nostra]. i. nobis data quibus in presenti vita viuamus: ad beatitudinis consecutionē. Nicolaus de lyra [vos autem christi] q: fideles vlterius ordinātur ad christū sicut exercitus ad ducē: ⁊ membra ad caput [⁊ christus autē dei] est enim filius dei patris: ad quem refert omnia, que habet. vnde Joan. vij. mea doctrina non est mea, sed eius qui misit me patris.

Primo opi.

Secūdo.

Exponit literam.

Augustio.

Quemadmodum. Ad idē est hoc c. eiusdē Augustini, contra eundem petilianum. Summa est in rubro. Et diuiditur in septē partes. in prima respondet ad illam querelam: qua conquerebantur heretici, q̄ labo:es eorū ex cupiditate catholici capiunt ⁊ possident. In secunda respōdet Augustinus ad aliam ipsorū hereticorum qua querunt si iniusti sunt cur inquirimus eos. in tertia respondet idem Aug. ad aliam questionem, qua querūt. Quare cum redeunt ad ecclesiam non baptizentur. in quarta respondetur ad aliā questionem. qua querunt. Ex quo nō datis nobis baptismū, quid cum advos redimus a vobis accipimus. in sexta inducit auto:itates ad probandum licite iustos possidere bona hereticorum. in septima concludit inuitando eos, vt redeant ad vnitatem ecclesie ⁊ labo:es suos possideant. secunda ibi, sed hoc est. tertia ibi, quare me inquit. quarta ibi, quare inquit apud te. quinta ibi, q̄ ergo inquiunt. sexta ibi, si antē consyderemus. septima ibi, item post aliqua. Lege. ¶ [Quēadmodū] probat in primis q̄ separati ab vnitate ecclesie non viuant vita spirituali. dum enim abest fides, abest ⁊ vita: quia iustus ex fide viuit. ad Ro. j. q̄ probat exemplo corporis humani dicens [quemadmodum ꝛc. etiā si figuram] participādo sacramētis in ecclesia [in hmōi vero veniant]. s. heretici, vniendo se ecclesie per fidē ⁊ labores ꝛc. [nos autē ꝛc. quolibet inimico]. q. d. si quilibet noster inimicus vellet de hoc vindicare, vel iudicare non posset aliud dicere, q̄ q̄ purgati sum⁹ a sordibus huius cupiditatis. hu. ⁊ archi.

Exponit literam.

S. Thom.

Augustio.

Archid.

⁊ archi. [quando] assignat rationem [eos ipsos] scilicet hereticos ꝛc. [sed hoc nō est inquiunt] secūda pars [gaudere ꝛc.] Luce. xv. [motus] Luce. xv. [quare me inquit] tertia pars. respondet scilicet ne characteri imperatoris: quē semel baptizati susceperunt in baptismo reiteratio iniuria derogetur. [quare inquit] quarta pars respondet [imo si reuerteris] o tu heretice, est necesse vt penitentiā agas. Ese. xviij. cōuertimini ⁊ agite penitentiā [q̄ ergo inquiunt] quinta pars respondet [non baptismū] qui vobis extra ꝛc. quāuis enim baptismus datus extra ecclesiā in forma ecclesie sit verus baptismus: tamen extra ecclesiā non prodest: q: extra ecclesiā non est salus [sed accipitis vnitatē]. i. spiritū sanctū, qui incorporat vos in corpore christi, q̄ est ecclesia, ⁊ vnit vos in vinculo pacis cum ceteris fidelibus: sine qua nemo videbit. v. beati pacifici quoniā ꝛc. ⁊ beati mūdo corde: quoniā ipsi deū videbunt. [Si autem cōsyderemus] sexta pars [in libro Sap.] Sap. x. [⁊ quod le.] Proverbiorum. xxviij. alia litera patet [item] septima pars concludit q̄ ipsi heretici iniuste conqueruntur ⁊ inuitat vt redeant ad vnitatē ecclesie, ⁊ participabūt labores suos ⁊ aliorum fidelium. Et ista est causa que nos monet ad inquirendū eos [his igitur] concludit principale propositum.

Diuisio.

Exponit literam.

Exponit literam.

Prima con clusio.

¶ Questio. viij.

1 ☞ Clericis non licet regulariter sumere arma in propria persona ad pugnandū contra hostes: possunt tamē in casu. nu. 2.

Diuisio.

Exponit literam.

Contra gratianum.

De episcopis vero. Hic intitulatur questio octaua: in qua queritur, vtrū episcopis vel aliis clericis liceat sua vel pontificis auto:itate arma arripere. diuiditur autem ista questio. in. viij. partes secundum Jo. de. ⁊ archi. in prima probat gratia: per multas auto:itates, q̄ clerici pugnare non debent. Alie partes patebunt in processu. Et primam partem probat hic Gratianus triplici auto:itate. primo ex eo q̄ christus ait Petro ꝛc Matth. xxvj. [qui primus apostolorum a deo fuit electus.] vnde Luce. vi. dicitur. Et cū dies factus esset vocauit discipulos suos, ⁊ elegit. xij. ex ipsis: quos apostolos nominauit, scilicet simonem: quem cognominauit Petrum [item primus apostolorū] q: prior in auto:itate: cui dominus ait Matth. xvj. tu es Petrus. Et super hanc Petrā ꝛc. [gladium] Matt. xxvj. [licuit] in hoc non dicit vere Gratianus: q: nunq̄ private persone licuit gladio ferire: nisi pro sui necessaria defensione: imo in hoc culpatur Petrus: quia cum esset priuata persona, gladio est vsus, vt dicit Augusti. xxj. contra faustum [apostolus] ad Rom. xiij. [Ambrosius] secūda epistola ad plebem [item illud apostoli] ad Ro. xij. tamen hec apostolus non prohibet ad defensionē necessariū, sed quādo aliter potest euadere. Licet autem de ista questione nos disputauerimus supra. di. l. in clericum. nihilominus dicemus hic aliqua. primo notabimus opiniones que tanguntur in gl. secundo ponemus conclusiones que nobis videntur vere. ¶ Prima est dicentiū q̄ clerici possunt vti armis defensionis vt clypeo, lorica, ne scilicet ledantur a sagittis volantibus, vel telis, sed non armis impugnationis.

Secūa opin.

Tertia opi.

Quarta opi.

¶ Alij dicunt q̄ omnia arma tam defensionis q̄ impugnationis possunt accipere ad defendendū se tantū: nō pro alijs, ⁊ in necessitate ineuitabili. vt extra de homi. c. ij. ⁊. j. e. connio:. ¶ Alij dicūt q̄ auto:itate pape possunt alias nō. Sed dicit hug. q̄ hoc non credit. ¶ Item alij dicūt vt Gratianus q̄ clerici nō possunt pugnare in propria persona, sed per alios exhortando alios ad pugnā. vt. j. e. prīde ⁊ hoc de opinionibus que tangūtur in glo. ¶ Circa scōm sit ista prima conclusio† regulariter nō licet clericis in propria persona sumere arma ad pugnandū contra homines. ista conclusio multiplicīter patet. primo auto:itate domini posita in litera. Matth. xxvj. q̄ verbū pertractans Ber. ad eugeniū. de consydera. lib. iij. ait. aggredere subditos verbo: non facto, quid de nouo surpare gladiū tentas quē semel iussus es reponere in vaginam: scilicet in Petro, cui dictū est: mitte gladiū tuū in vaginam. ¶ Secundo hec cōclusio patet ex illo q̄ si dauid prohibitus est ab edificatione tēpli materialis: eo q̄ in bellis iustis multū sanguinē effudisset: vt patet primi Paralipo. xxij. multomagis prohibendi sunt ab officio fundendi sanguinē sacerdotes christi vt dño seruiant in sanctitate. Luce. j. ¶ Tertio iuxta sanctū Tho. in. ij. ij. q: clerici sunt electi ad altaris ministeriū: in quo representatur passio christi occisi: qui per eū repercutiebat vt dicitur prima Petri. ij. Et ideo competit, vt clerici sint percussores, ⁊ occisores. debēt en im ministri suū dominū imitari. fm illud Ecclesia. x. fm iudicem populi: ita ⁊ ministri eius. ¶ Quarto sic q̄ eodem fundamento iuxta Alexandrū de halis: q: scilicet sunt ministri sacramēti altaris. Sacramentum enim altaris representat vnionē christi et ecclesie: quam signat vnio anime ad corp⁹. Sicut enim anima vinificat corpus: ita christus per hoc sacramentū viuificat ecclesiam. vnde qui dissoluit vnionē corporis ⁊ anime: sacramēti illius vnionem non potest in se demonstrare. Et ideo irregularis est ad huius sacramenti ministerium exequēdum: quemadmodum bigamus: qui carnem suam duxit cum pluribus vxoribus ⁊ sicut canon dicit. xv. q. j. quedam sunt que ⁊ si non imputentur ad penam: tamen impediunt sacramenti signaculum. Et inde est, quod cum alij ordines ecclesie ad sacramentum altaris referantur: quia omnes qui ordinant, aut conficiunt, aut seruiunt conficienti: debent carere diuisione, que opponitur sacramento vnitatis. Et ideo non licebit ministris ecclesie interficere, sanguinem effundere ꝛc. ¶ Quinto sic iuxta sanctū Tho. quia clerici sunt ministri noue legis: in qua non determinatur pena occisionis, vel mutilatiōis corporalis. Et ideo vt sint idonei ministri noui testamenti debent a talibus abstinere. ¶ Quinto sic iuxta magistrum Alexandrum de halis in tertio: quia cum clerici sint ministri noue legis debent esse ministri mansuetudinis ⁊ amoris ad alliciendum homines ad bonum. vnde eis dicitur Matt. v. non resistite malo, ⁊ diligite inimicos vestros ꝛc. quod intelligitur faciendum a ministris noue legis non solum in voluntate, sed etiam in ostensione signi. nec miretur aliquis, q̄ sacerdotibus veteris legis hoc non sit prohibitum: ⁊ ministris noue legis sic. quia vt dicit sanctus Tho. secundū antiquā legem pene corporales infligebantur. Et ideo sacerdotibus ministris illius legis propria manu occidere congruebat, vel sic: vt dicit magister Alexander ministris veteris testamenti qui erāt ministri timoris ad coercendum a malo: ⁊ per consequens diuisionis animarum malis competebat auto:itas, ⁊ executio interfectionis: ⁊ per hoc patet solutio ad multa argumenta que inducūtur de ministris veteri testamenti. ¶ Secunda conclusio est, † quod in casu in quo clericus inuaderetur ad mortem nec pateret sibi aditus euadendi: nisi cum armis se defendendo, licitū erit clerico arma sumere, ⁊ armis se defendere: patet cōclusio. tum quia defensio est de iure naturali: tum tamen cum moderamine inculpate tutele, se defendere. patet etiam conclusio, quoniam in necessitatis articulo lex non habet locum. ar. de consec. dist. j. sicut. patet conclusio. extra de sen. ex tenore. ⁊ extra de homici. c. ij. ⁊ extra de senten. ex dilecto. in. vj. item in cle. de homi. si furiosus. pro nunc satis est cum alias de ista questione disputauerimus ⁊ maxime quia per sequētia capitula huius questionis veritas plenius illucidabitur.

Alex. de hal.

S. Thom.

Alex. de hal.

S. Thom.

Secūda conclusio.

Exponit literam.

Ber. hispa.

Diuisio.

Exponit literam. Questio. Respondet.

Vicunq; clericus. Ad hoc est capitulum ex concilio Tiburtino. Summa est in rubro. vbi prohibetur clericis bellare ⁊ rixis interesse. Lege. ¶ [Quicunq; alia capitula precedentia pro paleis habentur [ludis] id est torneamentis. hug. [sepultura nō priuetur] si tamen penitet. glo. ff.

5 ☞ Scholares non debent ferre arma, ⁊ si non feriant.

Clerici. Ad idem est hoc. c. ex cōcilio Toletano. Summa est in rubro. breue est. Lege. ¶ [Clerici] prohibet clericis ne voluntarie armis vtantur [volentes] lecus si causa timoris faciant cum enim non volle videntur. vt extra de reg. iuris. qui ex timore. gl. Et idem videtur intelligendum si causa necessitatis. Bernar. hispa. ⁊ facit. extra de regu. iuris. quod non est [amisso] quo ad executionem. hug. arg. † cōtra scholares qui circa se arma ferunt ⁊ si non feriant. hug.

Ber. hispa.

1 ☞ Clericus si habet inimicos an possit deferre arma.

Vicunq; ex clero. Ad idem est hoc. c. ex cōcilio Meldeñ. sumptum. Summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes. in prima ostēdit clericos non licere armatos incedere. in secunda punit oppositum facientes. secunda ibi, quod si. Lege textum. ¶ [Quicunq; ex clero] licet sint in minoribus ordinibus constituti. vt. xx. questione. iij. eos. glo. Idem Bern. hispa. [arma militaria.] Surgit questio, † quid si habet inimicos: dicunt aliqui quod possit arma defensionis accipere. dicit Bern. hispa. quod potest clericus sumere arma pro protectione sui corporis: hunc excipit hic in tex. ⁊ pro hoc facit. extra de homic. c. ij. [vocabulū] ar. a nominis interpretatione. xxj. qō. j. clericus. xxj. queſt. iij. per totum. Ber. hisp. [quod si] secunda pars [propius gradus] dist. xlvij. nulli. ⁊. j. e. si quis episcopus.

Diuisio.

Exponit literam.

Exponit literam.

Divisio.

Exponit literam.

Archid.

Divisio.

Questio. Primū arg.

Respondet. Alex. de hal.

Bernardus.

Exponit literam.

Exponit literam.

Divisio.

Exponit literam.

Questio. Primum argumentum.

Scōm arg.

Tertiū argu.

Opponit et Respondet.

Prima conclusio.

Secūda conclusio.

Ad primum z scōm argu. Ad tertium.

Hostiensis.

Mis itaq;. Est in quo magister concludit, q̄ sacerdotibus non licet propria manu arma accipere bene tamen possunt iniusto bello vtpote cum ecclesia sua aut patria impugnatur alios ad arripiendū arma exhortari, quod probat per sequentia capitula.

1 ☞ Epi possunt hortari fideles ad bellandū contra infideles.
2 Roma est pape, non imperatoris.

Licitur. Deducitur in primis hoc capi. ad propositum quod dixit quod capitulum est Leonis pape quarti ad imperatorē Ludouicum. Summa est in rubro. vbi patet† quod licet episcopis hortari fideles ad bellandum contra infideles. Lege. ¶ [Igitur cum sepe nuntia]id est rumores nūtius est qui nuntiat: nuntia quod nuntiatur. hugu. [nostrum] †ergo
2 ciuitas Romana est apostolici non imperatoris. Nam imperator concessit ei ciuitatem cum ducatu suo. lxiij. dist. ego. sed imperator est aduocatus. vt extra de elect. venerabilem. gloss. [et gressi sumus Romam] non ad bellandum, sed ad congregandum populum, et exhortandum: et ita cessat contra. de cōsec. xxxviij. distin. c. vlt.

Scire. Ad idem est hoc. c. eiusdē Leonis pape. Summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes. in prima ostendit papa notabilem conditionem animi sui: quam debent imitari alij prelati, quod subditos suos pro sua potestate non sinant opprimi. in secunda assignat rationem. secunda ibi, quia nostri. Lege. ¶ [Scire fineremus opprimi]sine vindicta. hu. [sed si necessitatis principaliter]id est sine mora. gloss. quod est licitum, vt not. ē. e. q. iij. in summa. archi. [quia nostri gregis] secunda pars bene dicit q̄ pro iniuria propria non licet. hugu. distin. xlvi. seditionarios. archi. [vltores]id est ad vlciscendū exhortatores. z vltores [gladio]spirituali eos excōmunicando, vel etiam gladio materiali per alios.

1 ☞ Pape aut prelatis ecclesie an liceat cōuocare exercitum z mandare ire ad bellandum.

Omni timore. Ad idem est hoc cap. eiusdem Leonis pape. Summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes. in prima exhortatur exercitum hominum ad viriliter agendum cōtra hostes fidei. in secunda dicit eos, qui pro veritate fidei ibi mortui fuerint consecutiuos regnum celeste. secunda ibi, nouit enim omnipotens &c. ¶ Pro pleniori intelligentia huius. c. z precedētis queritur, †vtrum liceat pape aut prelatis ecclesie conuocare exercitum z mandare ire ad pugnandum. Et videtur quod non: quia iam in principio questionis diffinitum est, q̄ non licet quibuscunq; clericis arma sumere ad impugnandum quoscunq; homines maxime vbi timetur sanguinis effusio, sed cum ille dicatur facere cuius autoritate fit, videtur quod papa z prelati tales exercitus congregantes sint occisores, z humani sanguinis effusores. Ad hoc respondetur iuxta Alexander de halis. in. iij. q̄ est autoritas inbendi, z est autoritas innuendi: in autoritate inbendi sequitur ille facit cuius autoritate fit: in autoritate innuendi non sequitur. Est autem autoritas inbendi occidere maleficos penes imperatores, autoritas autem innuendi penes papam z sacerdotes. Est autem ista innuitio diuine legis predicatio, siue expositio: quibus precipitur secularibus potestatibus, maleficos non patieris viuere. Exo. xxij. z Deut. xiij. Si audieris inyna tribuum tuarum &c. Sequitur. †si inueneris certum esse, quod dicitur z abominationem hanc esse perpetratam: statim percuties habitatores illius in ore gladij. Et innuitio est vt principes seculares obediant diuine legis exhortationi. vnde Ber. lib. quarto de consyderatione ad eugenij ostēdit qualiter vterq; gladius est ecclesie materialis, z spiritualis: materialis nunq̄ quantū ad vsum nec quantum ad iussum, sed quantū ad nutū, vnde dicit hoc modo ad eugenij, qui gladij materialem tuum negat nō satis videtur mihi attendere verbum dñi dicentis: cōuerte gladiū tuū in vaginā. tuus ergo, z ipse nutu tuo forsitan z nō tua manu euaginandus: alioqui si nullo mō ad te pertineret dicētibus apostolis. Ecce duo gladij hic: nō respōdisset dñs satis est, sed nimis est vterq; ergo gladius ecclesie est spiritualis. z materialis, sed is quidem pro ecclesia: ille vero ab ecclesia exercēdus: ille sacerdotis: is militis manu, sed sane ad nutū sacerdotis z iussu imperatoris. hec ille. Et per hoc ps responsio ad argumentū. Lege. ¶ [Omni timore] bene dicit: q̄m inter alias militis cōditiones bonas milites debēt esse strenui, audaces, z impauidi. ē. e. q. iij. fortitudo [nouit]secūda pars. videtur nobis q̄ sit verbum securitatis: sicut illud apostoli verbū nouit deus, q̄ non mentior: [ideo]. i. hac de causa cōsequetur a deo celeste regnū.

Portatu. Ad idem est hoc capi. quod scribit alcimus. Summa est in rubro. breue est. Lege. ¶ [Portatu Adriani]. ē. distinct. lxiij. Adrianus [sapientie eius]scilicet pipino.

1 ☞ Bellare contra saracenos an sit licitum, q̄ sic. z nu. 2. z 3.

Dispar. Ad idem est Alexādri pape scribentis ad episcopos hispanie. Summa est in rubro. Breue est. Lege. ¶ Dispar est causa iudeorū z saracenorū in tribus] q̄ iudei seruiunt christianorū: z non hostes, impugnantes, nec terrarū inuasores sicut saraceni. ¶ Secūdo q̄ iudei nō sunt occidendi: quia portant nobis testimoniū fidei. vnde pē. de ipsis dicit. ne occidas eos ne quando obliuiscantur populi mei: saraceni autem satagūt extinguere fidem nostrā z armis nostros expugnare. ¶ Tertio q̄ iudei nihil occupant de christianis: no regna nō principatus nō loca que fuerūt ecclesiarū saraceni sic. ¶ Pro pleniori intelligentia huius capituli z gl. queritur, †vtrū licitum sit bellare cōtra saracenos. Et videtur, q̄ nō: maxime q̄ dicit gl. z quādo non persequuntur christianos nec nos possumus impetere eos. ¶ Scōo q̄ lex dicit q̄ eis quete degentibus nulla facere debemus molestiā. vt. C. de sacri. pa. christianus. ¶ Tertio q̄ beneficiū nature nō subtrahitur alicui propter peccatū, sed dominiū et iurisdictionē vnius super alterū est beneficiū nature. ergo tale non est subtrahendū ab infidelibus propter peccatum infidelitatis, sed hoc subtraheretur in puniendo eos, z expellendo de sedibus suos. ergo &c. ¶ In oppositū videtur esse tex. presentis. c. Rūdeo loquēdo specialiter de saracenis qui sunt in partibus hispanie: q̄ de illis videtur hic papa Alexāder loqui cū scribit epīscopis hispanie: sit ista conclusio prima† q̄ licitū est cōtra saracenos pugnare: patet cōclusio. tum q̄ vt dicitur in litera, ipsi pugnant contra christianos, sed vim vi repellere licet. Nam q̄ quis in defensionem sui facit: iuste facisse estimatur. ff. de iust. z iu. l. vt vim. ¶ Scōa conclusio, † q̄ licet saraceni hispanie nō impugnent actu christianos pōt tamen iuste bellum inferri eis: q̄ semper creduntur habitu nos velle impugnare. vnde verisimile est, q̄ quādocūq; ipsi opportunitatē habebūt impugnabūt. z persequētur christianos. z ecclesiā dei: melius enim est preuenire q̄ preuenīri: z ante tēpus occurrere q̄ post causam vulneratā remediū querere. C. in qui. can. resti. l. ñ. naturaliter enim videtur eis inesse, vt christianos impugnēt. vnde experiētia docet, q̄ saraceni qui sunt in hispania semper cū opportunitatē habēt persequūtur christianos. vnde licet aliquādo sint in pace z nos non inquietēt: q̄ tamē verisimiliter timetur, q̄ in futurū pacē perturbēt, non est indulgēdū. xxiij. q. j. noli. in fi. ¶ Secūdo patet veritas prefate cōclusionis: q̄ dato q̄ velint in futurū esse in pace: adhuc bellū est licitū. z iustū. Nam tota illa prouincia hispanie fuit christianorū: fuerunt ibi ecclesie, z mo nasteria, z alia pia loca: vbi laudabiliter nomen christi coleba tur, z isti saraceni violenter occupauerunt spoliantes nos permissione diuina: z sic cū agam⁹ ad recuperationē patrie a qua sumus per violentiā expulsi, z spoliati, licitū est bellū z iustum q̄ sit contra eos: vt patet ex presenti. c. istud etiā dicit host. de omnibus saracenis cū non sit locus: quē ipsi occupant in quo nomē christi non fuerit laudatū, z cultū. Et de apostolis dicatur q̄ in omnē terrā exiuit sonus eorū &c. Et ideo dicit host. q̄ non erit iurisdictio nec potestas nec dominiū penes infideles. Nam per aduentū christi trāslati sunt in christianos trāsfertur enim regnū de gente in gentē propter iniustitias. ē. e. si de reb⁹. Quicquid sit de hoc verbo host. de saracenis qui occupauit loca multa in hispania: nō habet questio dubitationem quin illud bellū sit licitū, z iustū: q̄ hoc bellum tendit ad defensionē fidei, z recuperationē terre: qua fumus spoliati: in qua colebatur christus. z sic ad ampliationē fidei christiane, z ecclesie sancte catholice. ideo Romani pōtifices semper approbauerunt istam guerram inducendo, z exhortando reges ad istam guerrā: z concedendo eis multa subsidia, z spolia, et spiritualia bona, indulgentias largiendo: volentibus aggredi saracenos illos. ¶ His habitis dicendum est ad rationes in oppositū. Ad duas primas dicendū est sicut dicit hug. hic. q̄ verum est si velint nobis reddere nostra que occupant. ¶ Ad tertiā dicēdū q̄ ratio illa q̄ facit Aug. de anchona in summa sua nō procedit: quā falsum non p̄esupponit sc; q̄ iurisdictio hominis super hominē fit beneficiū nature: imo dicit Ysido. lib. etymo. z ponitur. di. j. c. ius autē naturale est omniū vna libertas. item Aug. xix. de ciuit. dei rationabilem hominē factū est imaginē suā noluit, nisi irrationabilibus dñari: non homini homini, sed hominē pecori. ergo contra naturā est z nō beneficiū nature. Aliud enim est loqui de illo dominio q̄ qs

consequitur

Divisio.

Exponit literam.

Archidia.

Divisio.

Exponit literam.

Augustin⁹.

Divisio.

Exponit literam.

Archidia.

Divisio.

Exponit literam.

Augustin⁹.

Questio. Primum arg.

Scōm ar.

Tertiu ar.

Quartū arg.

consequitur supra aliū ex prestantia z altitudine itellectus: quo quis alteri⁹ rector merito esse d⁹z: z alius minus industrie minoris intellectus debet cogi per aliū z gubernari. de quo Aristoteles loquitur primo politicorū. vnde multo longe a ppo sito est argumentum prefati doctoris.

Preterea. Ad idē est hoc. c. qō e Joānis pape octaui scribentis cuidaz duci Sūma est i rubro. Et diuidit i tres ptes. In prima hortat illū ducē papa Joānes: vt quosdā latrūculos marinos ꝓpescere vellet. In scōa assignat rōnem. In tertia fortificat illā authoritate. scōa ibi: qm̄ l;. tertia ibi: scripti quippe. Lege. ¶ [Preterea i ꝓcipuas]. i. in ꝑm co lētes. [debacanē]. i. seuiūt. Archid. [qm̄]scōa ps. [innoxius nō habeberis]hoc esset nonvidē sufficere: vt dicit gl. nisi esset iudex eorū. Nā si iudex negligit facere iustitiā de suo subdito: potest queniri. vt. ŝ. e. q. ij. dñs. z. q. iij. c. vl. z. q. v. nō est gl. [scriptū est]tertia pars. scz in registro. [non corrigit]. i. corrigere negligit[ipse cūmittit]. i. committere negligit. Archi.

1 ☞ Zelus vindicte contra malos est laudabilis.

Legi. Ista q̄tuor capl'a. l. istud. z tria sequētia facit⁹ modicū: vel nihil ad ppositum Gratiani: vt dicit Aug. q̄ hec capl'a solū ondit q̄ correctio malorū nō sit crudelitas: sed pietas. z q̄ zelare ꝺ malos fit iustissimū: z deo gratum. q̄ ondit, exēplo multorū sanctorū q̄ zelo iustitie z honoris dei moti iterfecerūt multos: de q⁹ⁿ in hoc. c. facit mētionē. Sūma eius est in rubro. Dividit aūt in duas partes. In prima inducit exēpla ad pbādū: q̄ dictū est. In scōa ad idē inducit authoritatē sacre scripture. scōa ibi: vñ in lege ēt. Lege. ¶ [Legi. fromastē] zelū vindicte. [finees]de quo d⁹ Num. xxv. [eleazarū]filius sacerdotis Aaron anertit iram meā a filiꝺ israel. q: zelo meo commotus est ꝺ eos: vt non ipse ego delerem eos in zelo meo. Ex quo patet. † q̄ zelus vindicte ꝺ malos est laudabilis [finees] qui scortantes israelitam z madianitam interfecit. [authoritatē helie] q̄ zelo diuini cultus interfecit ꝓphetas Baal. Reg. viij. [Simonis] Machab. xiij. [petri seueritatē] ad rigorosam iustitiā qua sentētia mortis puniuit ananiā: z saphirā. Actuū. v. [Pauli &c.] de quo facto habēt actuū. xiij. [vñ in lege]scōa pars. Deutero. xxi. Ad idē. ŝ. e. q̄. v. si audieris. Archi. z sic patet quod prius dictum est.

Occidit. Ad idē est hoc. c. q̄ō Christ fost omisup Mat. Sū ma est in rubro. Et diuidit in duas partes. In prima inducit duo exēpla: q̄ ēt inducta sunt in capīo ꝓcedenti. Et i scōa ex illis concludit. scōa ibi: nō solū. Lege. ¶ [Non solū occidit sinees. Num. xxv. de quo i ꝓcedēti capīo dictū est[Abzahā] qui filiū suū ex precepto dñi voluit immolare. z inde placuit deo. Gen. xxij. [homicida]nec fuit homicida: nec particida. i. parē occidens q: hoc ꝑcepto dñi voluit facere. vt dicit Aug. q̄ gratius est: q̄ simplex homicidiū. scz occidere filiū[Petrus geminū] q: duos scz ananiā z saphiram iterfecit. Actuū v. d: homicidiū: quo ad factū non quo ad reatū. q̄m ꝓPetrus nō fuit in hoc homicida: sed executor diuine iustitie habēs legitimā pētem. vnde. ŝ. e. q. v. Si homicidiū dictū ē: dictū est q̄ nō d: homicida cū qs licite occidit. [Nō solū tgit]scōa ps. Non em̄ attendendā est solū ad opus q̄ō fit: sed ēt consyderāde sunt operis circūstātie: vt ꝑsona: tempus: locus: modus: voluntas: z finis: vt dicit Philosophus. ij. ethico. patet.

1 ☞ Bellare an sit licitum omni tempore.

Sinulla. Capīm hoc q̄ō de tpe belladi loquit est Nicolai pape. Sūma est in rubro. Et diuidit i duas partes. In prima dicit: q̄ si nulla necessitas vrget: ei a bellis abstinēdū est necessitate tū ineuitabili iminente bellandū est: z nō modo in ꝓl. sed omni tpe. In scōa assignat rationē huius scōe partis. scōa ibi: non valet deū. ¶ Pro pleniori intelligētia huius. c. Queritur † vtrus licitū sit omni tpe bellare. Et videtur q̄ nō. Primo sic. diebus festiuis nō est bellādū. ergo non omni tēpore. cōsequentia est bona. assumptum probatur. quoniā preceptū dñi est: vt die sabbati omne opus seruile nō facietis in eo. ¶ Scōo sic. festa ordinata sunt ad vacādū diuinis: vt patet. sz bella maximam inquietudinē habent. ergo nullo modo diebus festiuis est pugnādū. ¶ Tertio sic Esa. lvij. repiehē duntur quidā: q̄ in diebus ieiunij repetunt debita: cōmittūt lites: pugno ꝓcutiētes. ergo multo magis diebus festiuis illicitum est bellare. ¶ Quarto sic. nihil est inordinate fiendū ꝓ vitando incōmodo tēporali: sed bellare die festo videt inordinatissimū ergo ꝓ nulla necessitate tpalis incōmodi vitādi d⁹ aliquis in diebus festiuis pugnare. ¶ In oppositū est. c. presens. ¶ Respondeo dicēdum sub ista cōclusione, q̄ vigente inuitabili necessitate licitū est bellare diebus festiuis. Ista cōclusio patet non tantum ex presenti capīo, sed etiam ex illo primi Machab. ij. vbi d⁹. Cogitauerūt laudabiliter, sc; iudei dicētes. Omnis hō quicūq; venerit ad nos i bello in die sabbato: pugnemus aduersus eū. ¶ Tertio probatur sic iuxta Alexandrū de halis. Necessitas facit licitū q̄ō alis nō liceret. ꝛ sit e peccato solutē sabbatū tempore necessitatis. vnde dñs hoc ostēdit Mat. xij. dicēs. Nōne legistis: quid fecit Dauid q̄n esuriuit z panes ꝓpositionis comedit. quos nō licebat ei comedere: z subdit: quis ex vobis homo habens bouē z ceciderit die sabbati in foueam. Nōne leuabit extra eam. ꝙto melior est homo boue. itaq; l;. in sabbatis benefacere. ¶ Quarto ficiuxta sanctū Tho. in scōa: scōe q̄ observatio sabbatorū nō impedit ea: que ordinantur ad hominis salutē: etiā corporalem. vnde dñs redarguit iudeos dicens Joā. vij. mihi indignamini: q̄ totum hoiem salnū feci in sabbato. Et inde est q̄ medici possunt medicari homines in die festo: multo aūt magis est seruanda salus reipublice: per quā impediunt occisiones multorū: z innumera mala tēporalia: z spīritualia: q̄ salus corporis vnius hominis. q̄ tō pro tuitione rei publice fidelitū licitus est iusta bella in dieb⁹ festiuis exercere: si tñ necessitas hoc exposcat. ¶ Hunc dicendum est ad rōnes in oppositum. Ad primā dicendū, q̄ necessitas facit licitū: q̄ō alis esset illicitum. vnde necessitatis tempore non currit illud preceptus in hoc casu. ¶ Ad scōam rndet pariter, q̄ dieb⁹ deputatis ad vacandū diuinis sine necessitate vigente pugnare est illicitū, sed vigente necessitate licitum est. q̄m maiores inquietudines haberent qui aduersarijs venientibus ad pugnādus die festo non resisteretur eis: sicut patuit de machabeis: qui interfecti sunt: qui habebant conscientiam non pugnādi diebus sabbatorū. ¶ Ad tertiā respondetur, q̄ bellū ꝑm se non est inordinatū nec bellum iustū pro defensione sui vel patrie licitū est. ¶ Si nulla omni tpe]absq; eīm necessitate non est bellādū. vnde Augustinus ad Bonifacium comitē dicit. pacē d⁹ habere voluntas: bellū necessitas. [Si autē ineuitabilis in opportunitas]. i. necessitas. &c. ꝑter talē enim necessitatē non est tempus nec dies preter mittenda a bellis pro defensiōe fidei: z legū paternarū: ac patrie. sic enīz sancti Machabei statuerunt: vt dictum est[ne videlicet]scōa pars[plane tentaret quis deū[si quis imminente tali necessitate a bello v. mit abstinere. [deū tentare]dimittendo deo vindictā. oū tñ habeat q̄ō faciat. scōtentiā h;z vnde possit pugnare: vel consiliū quo possit sibi z alīs consulere licet dies festiuus.

Petrus. Sequit hoc. c. q̄ō est Gregorij in dialogo. Sūma est in rubro i quo videtur innuere q̄ rigori misericordia non d;z deesse. Breue est. Et diuidit in duas partes. In prima ponit duo exēpla: vnū q̄ō ozādo fuscitauit tabitā. aliud quomodo increpando mortī tradidit ananiam z saphiram. In secunda ex illis concludit quomodo varie aliqua exhibētur. sc; quedam cum rigore: quedam cum pietate. secunda ibi: constat ergo. Lege. ¶ [Petrus fuscitauit]actuum. ij. [mētiētes spiritui sancto]de pretio predioꝝ actuum. v. z. ŝ. e. legi. [constat]secunda pars. ex potestate &c. Et ita quedam rigore iustitie obseruato: quedam pietate interueniente exhibentur.

Videm. Ad principale propositū inducit hoc. c. q̄ō est beati Gregorij. Sūma est in rubro. Et diuiditur in quatuor ptes. In prima premittit excusationem: quare exercitum pri⁹ non miserat. In secunda ad mittendū se offert. In tertia mādat veloci magistro: vt exhortetur transmissos ad bene laborandum in bello capto consilio super agendis: cū Martio z vitali. In quarta mandat quosdā de familia mauricij relaxari. scōa ibi: nunc vero. tertia ibi. quos. quarta ibi: illud tamen. Lege. ¶ [Ut pridem]supple notificauimus etiā nūc[illud] i. ad vos [z huc]i. ad nos versus romā[aliquāt]. i. aliq[ꝺ] scōa pars[occasione]. i. opportunitate[z si huc nec noiandū arnulphū]. s. illū tyrānū hereticū: q impugnabat z molestabat ecclesiam ꝺ quē papa direxerat milites. [in re publica]in q̄ dilata est. ŝ. e. q. i ij. si nō ex fide[illud tñ]quarta ps. familiā. i. milites[alioim]isti erant certi nūtij dñi pape. Augu. [relatres]scz a captiuitate. [predicti viri]. i. mauricij. [ambulare] reducendo eos secure hos captiuauerat iste magister militū: q̄ in pīmonio ecclesie administrationē acceperat. vt dicit G.

☞ Obsides z iuramenta licitum est recipere pro fidelitate seruanda.

Diuisio.

Exponit literam.

Archidia.

Quintū ar.

Opponit in contrarium. Respondet.

Diuisio.

Quartū ar.

Alexander de halis.

Questio. Primum argumentum. Secm argu. Tertium ar.

Ad Primū argumentū.

Alexander de halis.

Ad tertiū.

Exponit literam.

Sanctus Thomas.

Ad secundū Sctūs. Th.

Alex. de ha.

Exponit literam.

Sanctus Thomas.

Ad tertiū.

Exponit literam.

Suppliciter. Adidez est hoc.c.eiusdez libris non fit.c.distinctus,sed pars pcedentis. Sūma est. † p̄o fidelitate seruanda licitū, est obsides 3 z iuramēta recipere. Et diuiditur in duas partes. In prima instruit Mauriciū z Titalē: quib⁹ scribit, qualiter se debeāt habere circa suanēses in materia fidei p̄stite rei publice romane: an sez p̄sistāt in ea: an vero arnulpho hosti p̄stiterant. In scōa mādat vt Mauricius z Titalis sint attēti z solliciti vt si arnulphus versus romā discurrere voluerit nocere non possit. scōa ibi p̄terea. Lege. ¶[Suppliciter suaneñ]. i. benenētani [grauetur] qō erit si cogamus frangere illa iuramenta: z quia arnulphus obsides quos ab eis habuit iterū ceret: si iuramentum qō ei p̄stiterant frangerēt. licet iuramēto illud cū fuerit factū z tra vtilitatē rei publice: nō esset obligatoriū. archi. [p̄tera] scōa ps] marchias] nomē loci. Hug. [scalpas]. i. explo: atores. dolens]. i. dolendū dico: si innocen tes puniantur. Archi.] discurrat]. i. ne ex improuiso ledat.

In registro. S. est in quo scribit Gratianus: q̄ in registro legitur ꝛc. Ex q̄bus z aliis supradictis concludit: q̄ sacerdotes ꝛc.

Sed obiicitur. Hic icipit tertia pars q̄nis in qua ꝓbat p sequētia duo capitula: q̄ sacerdotes non debent pugnare. quod videt̄ contradicere superioribus. S magister bene determinat hanc obiectionem: in. S. prox̄i. vt dicit Hug.

1 ☞ Bellare an sit licitū epis z p̄sonis ecclesiasticis. z nu. 3.
2 Epi an debeant potius obedire pape: q̄ regi.
4 Bellica exercitia repugnāt epis z clericis propter duo.

Reprehensibile. Hoc.c. est Nicolai pape. Sūma est in rubro. Et diuidit in duas partes. In prima reprehendit papa excusationē, quā imperator dat quare epi vocati a papa nō venerint ad eū: sez q̄ erāt occupati cū aliis militibus pugnādo S piratas. In scōa assignat rōnem: quare illi epi digne veniebāt reprehendendi. scōa ibi: cū multum. ¶[Pro pleniori intelligentia huius capituli. Queritur † vtrū sit licitum epis vel p̄sonis ecclesiasticis bellare. Et vī q̄ sic. Primo ex. c. igitur. S. e. q. vbi Leo papa dicit aduersus saracenos cōgregari iussim⁹ populū: z dicit. Et egref si sumus romaz. ¶Scōo idē arguitur ex. c. scire vos oportet. ¶Tertio rōne arguitur sic. Bella intrā sunt licita: z iusta: inquantū tuent pauperes: z totam rem publicā ab obstiū iniurijs: sed hoc maxime ptinet ad p̄latos dicit enim Gregorius in quadā homilia. lupus super oues venit: cū gliber iniustus z raptor fideles quosch z humiles opprimit: sed iis q̄ pastor inde videbatur esse: z non erat: reliquit oues: z fugit. q̄ dum sibi ab eo periculū metuit resistere eius iniustitie nō p̄sumit ergo p̄latis z clericis licitum est pugnare. ¶Quarto sic. eiusdē ratiōis videbit esse: q̄ homo aliquid faciat: z faciēti cōsentiat ꝑz illud ad Ro. j. non sunt illi digni morte: qui facinnt: sed ēt qui consentiunt facientib⁹: maxime aūt cōsentiqui ad faciendum alios inducit. sed licitum est epis z clericis alios inducere ad bellandū dicit. S. in. c. hortatu. q̄ hortatu z precibus Adriani pape Carolus bellū S longobardos suscepit. ergo ꝛc. ¶Quinto illud q̄ est honestum z meritoriū non est illicitum p̄latis: z clericis. sed bellare est q̄ch honestum z meritorium. vt. S. e. in. c. omni timore. dicitur q̄ si aliquis p veritate fidei z salutatione patrie ac defensione christianorum mortuus fuerit: a deo celeste p̄mium consequitur ergo ꝛc. ¶In oppositū est capitulū p̄sens z sequēs. z multa p̄cedētia in p̄incipio huius octaue questiōis posita. ¶Respōdeo dicendum hic est multiplex modus dicendi: vt tāgitur in gl. Quidam enim dicunt: q̄ ideo tantum redarguūntur isti epi: q̄ citati a papa noluerunt venire: z excusabant se propter mādatum regis: z licet mandato regis sit potius obediendū: q̄ 2 metropolitani. S. di. xvii. si epūs. † tamen pape potius obediē dum est q̄ regi. sed ista positio nulla est sicut patet ex ratione quam papa contra illos episcopos inducit videlicet nemo militans deo ꝛc. ¶Alij dicunt cum Gratiano distinguendo: q̄ sunt quidam episcopi solum leuitica portione contenti. Et de istis dicit: q̄ hoc. c. intelligatur. Alij sunt episcopi q̄ non sunt cōtenti de decimis: z primitijs: sed prędia: castella: villas: z ciuitates possident ex quibus debent tributa z obsequium militare. quibus a domino dicitur. Mat. xxv. Reddite q̄ sunt cesaris cesari. ꝛc. z tales non reprehenduntur hic sed ista positio nulla est vt dicit Alexander de halis. q̄ cōtra eos est illud quod dns dixit Petro. Mat. xxvj. Conuerte gladiz tuū ꝛc. ac si aperte dicat, hactenus tibi tuisque predecessorib⁹ inimicos dei licuit gladio materiali persequi. deinde in exemplum patiētie gladiū in vaginā cōuerte. ¶His habitis ponit ista cōclusio, † q̄ nulli episcopo aut ecclesiastice p̄sone licet bella gerere: que ad sanguinis effusionem ordinantur. que cōclusio probatur sic iuxta sanctū Tho. in secunda secunde. ad bonus societatis humane plura sunt necessaria diuersa autem diuersis melius z expedientius aguntur: quam ab vno. vt patet p philosophum in sua politica. Et quedā negotia sunt adeo repugnantia: vt cōuenienter simul exerceri nō possint. Et ideo illis qui maioribus deputantur prohibentur minora: sicut secūdū leges humanas militibus qui deputātur ad exercitia bellica negotiationes interdicuntur. † bellica autē exercitia maxime repugnāt illis officijs: quibus epi̇scopi z clerici deputantur propter duo. Primo quidem generali ratione q̄ bellica exercitia maximas habent inquietudines. vnde multum impediunt animum a contemplatione diuinorum: z laude dei: z oratione p̄o populo: que ad officium pertinent cleri corum. z ideo sicut negotiationes propter hoc q̄ implicant nimis animū interdicūtur clericis: vt in p̄senti capitulo habetur: ita z bellica exercitia. ¶Scōo propter specialem rationem. Nā omnes clericoū ordines ordinant ad altaris ministerium: in quo sub sacramento representatur passio xp̄i. ꝛz illud. j. ad Corin. xj. quotiescunqz māducabitis panē hunc ꝛc. Et ideo non cōpetit eis conducere: vel effundere sanguine: ꝛz magis paratos esse ad p̄mptū sangurnis effusionem p xp̄o: vt imitentur opere q̄ gerunt ministerio. z propter hoc est institutum vt effundētes sanguinē etiā sine peccato sunt irregulares. Nulli autem qui est deputatus ad aliquod officium licet id: per q̄ suo officio incongruus redditur. vnde clericis omnino nō licet bella gerere: que ordinantur ad sanguinis effusionem: que fuit conclusio supra posita. ¶Nunc dicēdum est ad rationes in oppositum. Ad primas duas autoritates respondetur sicut dictū est circa capitulū omni timoze. q̄ movere arma nutu nō iussu conuenit p̄latis siue clericis: vt dicit Alexāder de halis ex authoritate Bernardi scōm istam rep̄sōnem. sed q̄ nō magis pertinere videtur episcopis z p̄latis cōducere armatos cōtra hostes ecclesie: quaz simplicibus clericis. maxime qz in. c. igitur. S. e. q. dicit leo: p̄cipim⁹ cōgregari populū ꝛc. ideo videtur aliter dicendum. q̄ non est illicitum clericis movere homines ad bella iusta p̄o defensione fidei z xp̄ianitatis. Nam ipsi non exhortantur aliquos occidere: nec ad effusionē sanguinis inducunt homines directe z p se: sed ad defensionē tantum ordinauerunt mentē. ¶Ad rationem respondetur iuxta sanctum Thomam q̄ p̄lati debent resistere: nō solum lupis: qui spiritualiter interficiūt gregem: sed etiā raptoribus z tyrannis: qui corporaliter vexant: non autem materialibus armis in propria persona vtendo. S spiritualibus: scōz illud. j. ad Corin. x. arma militie nostre nō sunt carnalia: sed spiritualia. que q̄ideż sunt salubres ammoniones: deuote orationes: z contra pertinaces excōmunicationis sententia. ¶Ad secundam rationem respondetur iuxta sanctum Thomam negando assumptum: quando facere non cōgruit persone. vnde omnis potentia vel ars vel virtus ad quā ptinet finis habet disponere de his: que sunt ad finē. Bella autem carnalia in populo fidei sunt referenda sicut ad finem ad bonum spirituale diuinum: cui clerici deputantur. Et ideo ad clericos pertinet disponere: z inducere alios ad bellandū bella iusta. Non enim interdicitur eis bellare: q̄ pec catum sit. sed quia tale exercitium eorum personis non congruit. Et ita bñ stat: q̄ ipsi consentiant q̄ fiat bellum. Exercitium tamen illius in p̄opria persona eis non ꝛgruit. Alexāder de halis dicebat, quod illud erat verum: quando iussu cō sentiebāt. sed quando metu non: sicut diximus supra capitulo omni timoze. Sed responsio sancti Thome est melior: z potest fundari per capitulum episcopus. extra ne cleri. vel mona. lib. vj. vbi habetur, quod si p̄latus habens iurisdictionem temporalem iniungat officiali suo: vt super tali et tali maleficio veritatem inquirens faciat iustitiam: z bailliuus siue officialis super hoc ad penam sanguinis procedat: non propter hoc incurrit irregularitatem. ¶Ad vltimam respondetur secundum eundem: quod licet exercere bella iusta sit meritorium: tamen illicitum redditur clericis propter hoc: quod sunt ad opera maiora meritoria deputati: sicut matrimonialis actus potest esse meritorius: tamen virginitatem vouentibus damnabilis redditur propter obligationem eorum ad maius bonum. Lege. ¶[Reprehensibile. venire] scilicet romam secundum mandatum siue vocationem pape. Archidiaconus. [scriptum est] secunda Timo. ij. z. xxj. questione tertia placuit. z supra eadem quicunque.

Irregulares

1 ☞ Irregulares an sint oēs qui iertsunt vīdicte sanguinis.

In morte. Ad idē est hoc.c. beati Gregorij in registro. Sūma est in rubro. Et diuiditur i duas partes. In prima ponit q̄ clerici nō licet in mortem cuiusq̄ hominis se immiscere. In scōa subdit rationem. scōa ibi: sed quia. Lege. ¶[Si in morte]. Longobardi conquerebantur: q̄ papa Gregorius q̄tum sibi possibile erat laborabat in destructionē eorum. sed Gregorius respondens hoc esse falsum dicit q̄ si ꝛc. Tante enim potestatis erat papa: q̄ si voluisset intendere destructionē eorum: non haberent ꝛc. [sed quia] scōa pars. [immiscere] p̄cipiēdo aut consulendo [formido.] ¶Solet autem hic queri † vtrum omnes qui interfunt vindicte sanguinis sint irregulares. Et videtur q̄ sic ex p̄senti. c. Respōdet q̄ nō: p̄m Innocentiū. Secundo quod nec cōsilium nec authoritatem p̄stiterint. Ad argumentū de p̄senti. c. dicendum. q̄ aliud est interesse: z aliud est immiscere. hic nō dicitur interesse: quia p̄m hoc in qualibet ciuitate vbi fit vindicta sanguinis plurimi efficerentur irregulares: sed dicitur immiscere. dicitur autē se immiscere alicui negotio cū consilio: aut auxilio: aut authoritate fauet negotio.

1 Questio. Rñdet.
2 martyrij. ¶Surgit qō. † vtrū oz qs mori occurrere. Rñdet p̄m Hugu. q̄ sic, si periculet sal⁹ ecclie sicut fecit scūs Tho. archiep̄s cantuarien. q. in diebus regis poterat aliter declinare. [p altaribus gratis]. i. p ecclesijs. ar. † q̄ p̄latus mortē de beat fubire nō solū vbi fides, vel salus ecclesie impugnat. S. ēt vbi res, vel claues ecclie auferant. gl. [vendicat.]. i. defendit [vrbis.] mediolanen. [busto]. i. icēdio supuiuere ēxplo moy si q̄ optauit mortē tēporalem p populo. vt. xiv. di. disciplina. Hug. [mandat ab imperatore in deū]. i. S deū. [scripture] Jo. iij. fuerunt verba Job vxorem ad suam. vxor em⁹ Ambrosij arriani hereticis volebat dare basilicas xp̄o dedicatas. z ipo inquit [vtinam essem securus ꝛc.] ne sez que cōstructa sunt ad dei reuerētiā fierent tēpla demoniorū [cōgrueret] hoc enim nō. S. extra de appel. q̄ fronte. gl. [in cōsistorio tpali] sine secularī. [xp̄s]. i. p̄sona ecclastica: q̄ dr xp̄s. i. vncti. iuxta illud nolite tangere xp̄os meos: vel q: minister xp̄i non solet trahi ad iudicia. [vel rex esset.] habere iurisdictionē sed iudex ecclastic⁹ in ecclia [allegatur] tertia pars. [rñdeo] rñdet Ambro. hoc nō est verū quia in his q̄ dei sunt nullum inis habet imperialis celsitudo. [ecclesia nō ligat legibus mundanis] vt 4 xxvij. q. ij. inter. † nec p̄t imperator statutum aliquod 2dere de rebus ecclesiasticis. vt di. xcvi. bene quidē. i fine. nisi ecclia hoc petat: vt dist. xvij. S. hinc etiā. vel nisi aliquod statuat in p̄iudiciū ecclesie z ecclesia illud approbat: z tunc potius ex approbatione ecclesie vim obtinet. de hoc no. di. x. c. j. in glo. Nolite extollere vos cōtra ecclesiā matrē vestrā] quasi diceret. Nolite in tm potestatē vestrā extollere: vt ecclesie potestatē deprimatis. dist. xcvi. si imperator. cum si. [Si vis diutius viuere ꝛc. [exo. z. honora patrē z matrem si vis esse longeuus super terrā. z Deutero. v. honora patrem tuū z matrē tuam: sicut p̄cepit tibi dns: vt longo tēpore viuas, z bene sit tibi. [Scriptum est em⁹. Mat. xxij. [que dei deo ꝛc. publicorum ꝛc. aliqō ius habent in eis: non p̄prietatē. Hug. Nam etiaz quodāmodo diuini iuris sunt. instī. de re. diui. S. sancte. ff. eo. ti. l. j. Archi. [cōmissum est a populo]. ff. de cōsti. p̄in. l. j. inst. de iusti. z iure. S. sed qō [Item dicitur] quarta pars [deb eo. respondi non licet tibi habere] Sez iniuste: p̄ter consensum p̄lati. xvj. q. vij. si quis. maxime ad dandū eā hereticis [quid tibi ꝛc.] quasi diceret, adultera esset: si tibi tradereturi cum sit sponsa xp̄i. xxvij. qō j. c. hi. z. c. nec aliqua. Archi. [nabuthe.] quinta pars. i. naboth. cuius vineam rex Achab voluit habere. ij. Regū. xxi. deducit hoc in exemplū arguēdo a minori [interpellatū]. i. interrogatū [olus]. i. ortum cōtristatū supple scimus [relatione]. i. rep̄sōnsione. Hug. [sanctus enim nabuthe] hic arguit quasi diceret non. quid agitur a me: rep̄sōnsum est contumaciter. quasi diceret nihil. [sed dixi conuētus absit ꝛc. Dionysius.] Isti fuerunt antecessores Ambrosij: z fuerunt archiepiscopi mediolanen. quorū q̄libet obtulit hereditatē suā ecclesie mediolanē. [animā. i. vitā. Hu.] q̄ fidē] hoc debent omnes p̄lati dicere: potius q̄ de pacto illicito cōpelli. xxxij. q. v. per totum. Hug. z Arc. Hic capitur ar. † q̄ imperator non p̄t concedere alicui ecclesie p̄scriptionē ēē tum annoum: nec legitimare aliquē quo ad p̄motionem. Hugu. [Intra ecclesiam]. i. membra ecclesie [si de me]. i. de eo: quod cum meum custodiendū acceperim. z ita p̄latus nihil dare potest: nisi cum quid vtile p̄spicit. arg. ff. de offi. procu. cesa. l. j. z. xvij. q. iij. quicunqz. gl. [liberi]. i. boni. [a xp̄i iniuria] ad hoc. xcvj. dist. si imperator. dist. x. certū. Arc. [hoc plena humilitatis] concludit ergo ex p̄dictis cōtra eos: q̄ dicebāt q̄ superbe loquebatur imperator dicēs: q̄ verba sua

Hugu.

Archidia.

Archidia.

erãt plena humilitate: z eo charitatis affectu: quem sacerdos imperatori debebat.

1 ☞ Ecclesia de quibus teneatur dare tributum.

Diuisio.

Exponit literam.

Versus.

Hostien. Archidia.

TRibutum. Ad idez est hoc. c. Urban. pape. Summa est in rubro. Et diuidit in duas ptes. In prima inducit Auctho ritatẽ. In scõa ex illa concludit: q ecclesia de solis exterioꝝ tñ dz tributũ. scõa ibi: q de exterioribꝰ. ¶ Pro pleniori intelligẽtia huius capli est videda illa qõ: de qua disputauimus. 8. xi. q. i. c. si tributum. z vtrum ẽps cõuenienter soluerit tributũ. vide ibi. Lege. ¶ [Tributum inuẽtum est.] Dat. vij. ex hoc. c. colligitur. † q ecclia tenetur de exterioꝝ dare tributum: sed tantuz vbi antiquitus constitutũ est. q: de exterioribus ꝓdijs tributarijs non de rebus ecclie. Illa ex quo semel data sunt ecclie: sanctum sanctorum erũt dño. vt. xij. qõ. ij. nulli. q. 8. e. cõuenior. [sed tantũ stateꝛ] per quẽ notant exterioza temporalia [Stater] pondus argenti est. quarta pars sicli: z est media coꝛepta. vij versus. Coꝛepto statere sit longa statera statere. [qz non ecclia non pontificalis apez]. i. romanus pontifex: qui more capitis. alia patent.

QUãuis. S. est: in quo icipit quarta pars huius qõ nis: in qua ꝓbat: q ecclia non dz imperatoꝛib⁹ etiam tẽporale tributum soluere. Et hoc probat primo exẽplo regis pharaonis: qui licet omnes tẽpoꝛe famis subiugauerat sibi. Sacerdotibus tñ de publico necessaria ministrabat. vt nec possessionibus nec libertate nudarentur. Sõo ꝓbat idẽ legibus: z cõstitutionibus imperialibus [emeret.] Et ita non sunt omnia imperatoꝛis. qz nemo põt res suã emere. ff. de ꝓtraben. emp. siue rei. gl. relicta autẽ opinione hic Host. dicẽdũ est sicut in. c. cõuenio. 2. dictũ est in ꝗta Archi. q omnia sunt imperatoꝛis q̃tũ ad iurisdictiones: sic omnia que sunt in regno francie sunt regis q̃tũ ad generalẽ iurisdictiones. viij. di. quo. 8. e. c. ꝓꝛi. vndẽ omnes hoẽs qui sunt in regno francie sunt sub potestate: z principatu regis frãcie: z in eis habet imperiũ generalis iurisdictiõis z potestatis. Ita verbũ ptãtis pluribus modis accipit. ff. de v̄b. sig. potestatis verbũ. de his satis in spe. de feudis. S. qui. Archi. [liberos] ab oneribus psonalibus [vñ cõstantinus] inducit leges imperatoꝛũ: z primo cõstantini z ẽstãtis [in quelibet] ista lex nec illa que sequitur sunt in codice nostro. nec multum facit ad ꝓpositũ. Sm Bu. [acceptationis]. i. exactionis. glosse. ꝛc.

Exponit literam.

SAncimus. ¶ [Xenones] zenodochiũ locus est venerabilis vbi pauperes peregrini recipiũtur. ptochotrophiũ est locus vbi pauperes pascuntur. vephrotrophiuz est locus in quo infantes pauperum aluntur. gl. [lucrationuz inscriptionibus]. i. exactionibus quibus quarta pars acquirebatur fisco de rebꝰ curialiũ aliꝰ titulo lucratiuo dimissis. Bu. [Lege]. i. ab hac lege. dicit ecclesiã hic esse immunes, que erat ꝙ qñ aliquis istoꝝ curialiũ rem suam titulo lucratiuo. [transferre vellet in aliuz] quarta pars cedebat fisco. in aliꝭ personis ꝓterq̃ ꝓpꝫ locis [suũ rigoze] qui erat de quarta parte vanda fisco. [mitigãte]. ſ. lege.

Bugu.

Diuisio.

Exponit literam.

SEcundum. Ad idem est hoc. c. ex cõcilio parisiensi sumptũ. Sũma est in rubro. Et diuidit in duas ptes. In ꝑma assignat res: de quibus non est soluendus census. In secũda imponit penã 3riũ faciẽti. scõa ibi: quod si fecerit. Lege. ¶ [Scõm canonica] tñ. q. ꝙ. ꝓdia. Archi. [ꝺñi imperatoris Ludouici] filij Caroli. [de ecclesiastico agro] dicit hu. ꝙ loquit de ꝓdijs in ꝗbus cõstitute sunt officine: z q̃ deputate sunt vsibus celestiũ secretoꝝ. Hugu. vbi no. ꝙ q̃dam possidet ecclesia sorte spũali z iure diuino. vt decimas z oblatiões Nume. xviij. filijs leui dedi oẽs decimas in possessionẽ. Item in eodẽ loco. locutus est dñs ad Aaron. dedi tibi custodiã ꝑmitiarũ mearũ oia q̃ sanctificãtur a filijs israel tradidi tibi ꝓ officio sacerdotali. z filijs tuis. Et subdit oĩs oblatio z sacrificiũ. z quicqd ꝓ pcto reddit mihi tuũ erit. z filioꝝ tuoꝝ. Simili mõ loca deputata ad cultũ diuinũ: vt territoria eccliaruz et alia loca deputata ad spirituale officiũ. de his loquit. c. pñs. vt dicit Bu. Aliavero possidet sorte tpali: vt titulo vẽditionis vel titulo ꝓcessionis saluo debito seruitio. de his solet ptãs sacerdotalis ꝓncipibus soluere cõsueta obsequia ꝛc. vt dictuz est [qõ si fecerit] scõa pars redhibitionem. i. censum vl tributum: vel exactionem dare. i. reddere: z restituere. Hug.

Diuisio.

Exponit literam.

Archidia.

Exponit literam.

ANctum. Palea est hoc. c. sed pro grano ponitur. extra de censibus. c. i. est sumptum ex concilio guarmacensi. ibi exponitur ibi vide.

HInc datur. Fest: in quo magister Gratianus: concludit ex predictis qõ de his que imperiali beneficio. ꝛc. [emerit.] Nam tunc trãseunt res cuz onere suo. xvi. q. i. si quis laicus. gl. sine consensu. ꝛc. quod ꝓbat per duo. c. sequentia

VOausu. Hoc. c. est Celestini pape. Sũma est in rubro. Et potest diuidi in duas partes. In prima papa reprehendit episcopũ cuiusdam pipidiuin cui scribit. quia eo incõsulto iuit cũ exercitu imperatoris: ꝙ non debuit. In scõa reprehensione suam roborat. scõa ibi: quẽadmodũ. Lege. ¶ [Quo ausu ꝓficisci] cũ imperatore [cũ canones]. ſ. e. reprehẽsibile. hoc. e. tripliciter exponitur in gl. scõs Bu. intelligitur generaliter de omnibꝰ epis: siue habentibus feudalia siue regalia siue non: ꝙ nullus eozũ põt sequi [cõitatũ]. i. exercitum ꝓncipis sine licẽtia romani pontificis: z bonum est ita dicere in fauorem ecclesie. z ita videtur nobis: nec contradicit in aliquo capitulũ. si episcopus. di. xviij. quia dicit ibi [ꝓceptione regia] quia loquit ibi: vbi vocatur a ꝓncipe: nõ ad expeditionem: sed ad consulendum super regni negotijs [quemadmoduz] scõa pars [tibi putas licere] z male [carere festinas]. Iuris interꝓtatione. iij. q. ij. decernimus. extra de ꝓsump. illud Arc. [indignum Iuris interꝓtatione: vt in predictis iuribus. Archi.

Diuisio.

Exponit literam.

Archidia.

IQuis. Capitulum hoc sumptum est ex concilio antiocheno. Summa est in rubro. licet non plena. Capitulum hocvt dicit Hug. nõ facit ad ꝓpositum: ꝙ intelligendum est in eo casu: quando dimisso ecclesie iudicio: siue contempto compꝛouincialium iudicio cõtra aliquam personam ecclesiasticam transit ad iudicium seculare: qõ nõ est faciendum. xcvi. di. denique. 8. xxi. q. v. si quis a ꝓpꝛio. z. c. si episcoporum. cũ multis aliꝭs. z sic summa est plena. Alius intellectus non potest dari faciliter sine cõtradictione ad alia capitula. Lege. ¶ [Si quis episcopus ꝓpꝛererit] nisi ex causis que assignabuntur in. c. ꝓxi. Bernar. hispa. [ecclesiastica constituta] que inducta sunt.

Exponit literam.

REprehenduntur. Gratianꝰ exponit q̃re Nicolaus papa reprehendit episcopos gallicanos in. c. reprehẽsibile. z merito debebant reprehẽdi. qz apostolica authoritate ꝛc. [ad comitatũ]. i. exercitum. forte tamẽ aliqui possent dicere in excusatione illoꝝ eponuz: ꝙ nõ sunt secuti ꝛc. ꝓz litera.

Diuisio.

Exponit literam.

IVobis. Sequitur. c. de quo loquitur z est sumptum ex concilio sardicẽsi. in cuius octauo. c. ofius epꝰ. sic dixisse legitur. Summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes. In prima dicit: ꝙ epi nõ debent ad curiam imperatoris accedere: nisi cũ ab illo fuerint vocati. In scõa excipit casum sez cum ꝓ o damnatis aut iniuriaz passis intercedere opus sit. scõa ibi: sz qñ. Lege. ¶ [Si vobis comitatũ]. i. curiam imperatoris. [accedant] turpe est enim: ꝙ epi non inuitati non innocati se inserant ad seruitia imperatoris: vel alterius ꝓncipis secularis: z deserant causam subditoꝝ: z officia deuotionis. hoc non faceret si mozte spiritualem timerent: z ꝙ de ouibus suis rationẽ redditurꝰ sunt deo summo iudici. vtinam etiã de curia romana hoc in parte obseruarẽtur in qua plures epi conueniũt: non deuotionis gratia: sed ambitionis spiritu ꝓpulsati: vt altiora querant: aut beneficia addant beneficijs: aut honozes honozibus: vt quia officia z legationes querãt: que cure animarum sibi comissariũ habent plurimi impedimenti. vtinã sum mi pontifices consyderarent q̃ta negligẽtia circa animas cõmittitur ex absentia prelatoꝝ ab ecclesijs suis. de his satis. [vocati] vocati ergo episcopi ab imperatoze comitatũ ire debent z videtur ꝙ sic. vt hic. z di. xviij. si episcopus. respondeꝛ ꝙ verum est causa pacis imponendo: rel causa consilij dandi: vel oẽdi vt dicit Gratianus. in ſ. precedenti. z hoc etiã si nõ habent regalia, sed scõm alios. ita demũ si regalia habuerint. Arc. [Sed qñ] scõa pars [in exilium] ad tẽpus: vel in insulas in ꝑpetuũ a talibus penis nõ defendit eccla ad se fugientes. xxxvj. q. i. de raptoribus. piũ tamẽ est ꝓ eis intercedere: vt hic. Bernardus hispa. i. indulgentia. xvij. q. iij. reum.

Archidia.

Bernardus hispanus.

LIcet ergo. ſ. est, in quo magister cõcludit ex eẽ plo beati Gregozij ꝛc. effusionẽ vero sanguinis nulli episcoporum sibi vel imperatoꝝ autoritate imperare licet, quod ꝓbat per duo sequentia capitula.

1 ☞ Epi nõ debent cõdẽnare reos sm leges cõem: nec de crimine criminaliter cognoscere ꝓncipis delegatione.

Sepe.

Diuisio.

Exponit literam.

EPe. Hoc. c. sumitur ex cõcilio toletano: z incipit quinta pars huiꝰ qõnis, in qua ꝓbat ꝙ nullꝰ clericus dz dictare, vel dare sanguinis sententiã. Summa huius. c. est in rubro. Et diuidit in duas partes. In ꝑma sancta synodus statuit. In scõa trãsgressores punit. scõa ibi, si qs ergo. Lege. ¶ [Sepe obnoxios]. i. reos. quia vero consentiãt ex delegatione, scz vbi iureiurãdo in animã ꝓncipis ꝓstito de pena sanguinis remittẽda, si reus cõuincat. † episcopi eĩ nõ debẽt ꝑm legẽ cões reos cõdẽnare, nec de crimine cognoscere, ex ꝓncipis delegatione, nisi sic eis cõmittat vt ꝑm canones criminetur, vel nisi ciuiliter vt hic colligitur. z. c. ꝓ qui. Archi. [Si quis ergo] Secunda pars. [discussor]. i. examinator sit reus.

Diuisio.

Exponit literam.

HIs a quibus. Ad idẽ est hoc. c. ex concilio. S. toletano. Sũma est in rubro. Et ꝑt diuidi in tres ptes. In ꝑma ꝓhibet clericis agitare iudiciũ sanguinis. In scõa subtũgit penã cõtra facientibus. In tertia concedit ex misericordia, ꝙ talibꝰ exeuntibus de vita ꝓsenti cõio nõ denegetur. scõa ibi, aut si tertia ibi, cui tantummodo. Lege. ¶ [His a quibꝰ agitare] nec ẽt dictare, extra ne cleri. vel mo. sententiã etiã si nõ faciat vt iudex: qz ad minus est cõsiliũ, vel auxiliũ. sed nec testes in causa sanguinis recipere dz, nec scribere autentice. ar. ad hoc. q. ꝙ si nõ dz esse iudex, vt hic. ergo eadem ratione nec testes recipere, nec scribere autentice. Sm Jn no. Arc. z hoc si ex talibꝰ dictis mors sequat. ar. extra ne cler. vel mo. clericis. Secus forte si nõ in forma autẽtica scriberet. Talis autem scriptura forsan nõ faceret irregularitatem. Sm Jnn. qui ita notat in predicta decretali sententiã. Arc. [nõ ꝫ trũcationes ꝓcipiãt] spãli precepto. generaliter tñ possunt ꝓcipere, vt fiat iustitia, si hz iurisdictionẽ tẽporalẽ. Arc. [aut si] scõa ps. [ergastulo]. i. in monasteriũ detrudaꝝ ꝑpetuo. lv. di. si euãgelica. Arch. [cui tñ] tertia ps [negãda] de iure cõi mozientibꝰ nõ dz negari. vt di. l. penitentes. [non vult] Eze. xlviij. z. xij. q. iij. hi qui.

Diuisio.

Exponit literam.

CEteris. ſ. est, in quo ꝓhibitionẽ factã clericis, ꝙ nõ faciãt nec fieri ꝓcipiant detrũcationes membroũ. extendit ad laicos dicens. ꝙ absq̃ iudiciali autoritate nulli licet ꝛc. ad quod inducit sequens. c.

1 ☞ Mutilare aliquẽ mẽbro suo an sit licitus in aliquo casu. Quod fic. nu. 2.

Questio.

Primus argumentum.

QUis. Hoc. c. est pape Euticiani. Sũma est in rubro. Bene est non diuidit. ¶ Pro pleniori intelligẽtia huius qꝛitur, † vtrũ mutilare aliquẽ mẽbro suo in aliquo casu sit licitũ. Et videtur ꝙ nõ sic. damasus dicit scõo lib. ꝙ peccatũ cõmittitur per hoc: ꝙ receditur ab eo: qõ est scõm naturaz, in id ꝙ est contra naturam. sed scõm naturam a deo institutam est, ꝙ corpus hominis sit integrum membris. Contra aũt naturaz est ꝙ sit membro diminutũ. ergo trũcare aut mutilare aliquẽ membro semper videtur esse peccatum. ¶ In oppositum est capitulũ ꝑsens. vbi innuit, ꝙ autoritate iudiciali sit licitum.

Opponit in contrarium.

Respondet.

¶ Scõo ex illo Exo. xxi. Oculũ ꝓ oculo, dentem ꝓ dente ꝛc.

2 ¶ Rñdeo dicendũ. † q̃ in aliquibus casibus licitũ est mutilare aliquẽ mẽbro suo. Jsti casus sunt ad ꝑsens duo. vnus est qñ ab habẽte autoritatẽ publicam infertur alicui in penam ad cohibitionem peccatoꝝ. ¶ Scõs casus est qñ abscissio mẽbri est necessaria, ꝓpter salutẽ totius corporis. ambo casus sic declarant iuxta sanctũ Tho. in scõa scõe. membrũ cũ sit pars totius corporis humani, est ꝓpter totum sicut imperfectum ꝓpter perfectũ. vnde diſponendum est de membro corporis humani secũdũ q̃ expedit toti. membrũ autem humani corporis per se quidẽ vtile est ad bonũ totius corporis, per accidẽs tamen potest contingere. ꝙ sit nociuũ. puta cũ membrũ putridum est totius corporis coruptiuum. Si ergo mẽbrũ sanum fuerit, z in sua naturali disꝓsitione cõsistens, nõ potest ꝓscindi absq̃ totius hominis detrimento. Sed quia ipse totꝰ homo vt ad finem ad totam cõitatem cuius est pars potest contingere. ꝙ absciſſio membri z si vergat in detrimentum totius corporis ordinatur tamen ad bonuz cõmunitatis inꝺtuz alicui infertur ad penã ad cohibitionẽ peccatorum. Et ideo sicut per publicam potestatem aliqs licite ꝑiuaꝝ totaliter vita ꝓpter aliquas maiores culpas. Jta etiã licitẽ ꝑiuatur mẽbro ꝓpter culpas minores. hoc autem nõ est licitum alicui ꝑiuate persone, etiã volente illo cuius est membrum. quia per hoc fieret iniuria communitati cuiusmodi est ipse homo, z omnes partes eius z hoc de ꝑmo casu. ¶ De sco sic. Si autem membrũ ꝓpter putredinem sit totius corporis coruptiuũ tunc licitum est de voluntate eius, cuius est membrũ putriduz membrũ ꝓscindere, ꝓpter salutẽ totius corporis. qz vnicuiq; cõmissa est cura ꝑprie salutis, z eadẽ ratio est. si fiat voluntate eius, ad quẽ pertinet curare de salute eius, qui habet mẽbrum coruptum, aliter autẽ aliquẽ membro mutilare est omnino illicitum. ¶ Ad argumentum in oppositũ dicendũ, ꝙ nihil ꝓhibet id ꝙ est cõtra particularem naturam esse secũdum naturam vniuersalẽ. sicut moꝛs z corruptio in rebus naturalibꝰ est contra naturã particularem eius, quod coꝛrumpitur, cum tamẽ sit secundũ naturam vniuersalem. Et similiter mutilare aliquem membroz si sit contra naturam particularez corporis eius qui mutilatur tamen sm naturalem rationem conuenit in comparatione ad bonum cõe. Lege. ¶ [Si quis sine autoritate] iudicis. Hug. [consenserit] cooperando, z scõm hoc agens z consentiens pari pena puniunt, vt extra de offi. z po. dele. c. i. [Legalis]. i. secũdum leges ordine iudiciario seruato coram epo aut ꝓpter episcopum posset fieri. [ethnicus]. i. gentilis, z infidelis. [publicanus]. i. peccator.

Ad argu.

Exponit literam.

DE incendiarijs. ſ. est: hic incipit sexta ps qõnis: in qua magister ostẽdit qualiter incendiarij debeãt puniri. Et ad hoc inducit capitulum sequens.

1 ☞ Jncendiarius an sit excommunicatus ipso iure.

2 Jncendiarius restituendo damnum an ꝓuabitur omnibus bonis suis.

Diuisio

3 ☞ Episcopi an possint consulere ꝓncipibus quod aliquam puniant vltimo supplicio.

PEssimam. Hoc. c. est Jnnocẽtij scõi in generali concilio. Sũma est in rubro. Et diuidit in sex partes. In ꝑma ꝓhibet incendium. Jn scõa assignat penam eozum. In tertia iniungit damni satisfactionem. In quarta taxat penitentiam. In quinta punit ꝓlatum aliter absoluentem. In sexta protestatur. secunda ibi: si quis ergo. tertia ibi: nec absoluantur. quarto ibi: penitẽtia. quinta ibi: si quis autem. sexta ibi: sane. Lege. ¶ [Pessimam] de his qui ꝓfata loca incendunt: hec constitutio facta est. Si enim ecclesiam quis combusserit. ꝛv. annis peniteat. z ecclesiam destructam reparet: vt in vocar. li. iiij. c. si quis ecclesiaz. Arc. z habetur. xvij. qõ. iij. si quis. [Si quis ergo. Jsecunda pars [malo studio.] Secus si sine culpa. Nemo enim excommunicatur: nisi ꝓpter voluz z contumaciam. vt. xi. qõ. iij. certum est [ꝓ vindicta] scilicet ꝓpria authoritate [excommunicentur.] ¶ Hic queritur † vtrum incẽdiarius sit ipso iure excommunicatus. Ad hoc respondetur, ꝙ si est incendiarius ecclesiarũ: vel locoꝝ religiosoꝝ: vel cemiteriꝝ: vel spatij priuilegiati intuitu ecclesie: est excõicatus ipso iure. sed ante q̃ sit denuntiatus potest absolui ab epo postquam vero denuntiatus fuerit siue nominatim siue in generali: puta denuntiamus excõicatos omnes: q tale incẽdiũ fecerũt: tales solũ a papa possunt absolui. extra de sen. excom. c. tua. z. c. conquestus. Eodem intelligas de effractoribus: z q̃ sunt excõicati a papa absoluẽdi, incẽdiarij aũt aliozum locoꝝ cum mandantibus: consulentibus: z fauentibus sunt excommunicandi. vt patet per. c. precedentes. z per ꝑsens. isti eriam postq̃ fuerunt denuntiati: nisi a papa possunt absolui tales incendiarij quibuscũm locis ipso facto habentur ꝓ excõicatis ex cõsuetudine. licet revera absq̃ constitutione aut sententia non inferatur excõicatio. vnde Hug. dicit hic, talis non est ipso iure excõmunicatus tamẽ in theothonica terra excõmunicatus est ipso iure: nec potest absolui nisi a papa. z hoc est de particulari consuetudine: ad reprimẽdam hominũ malitiam [nec absoluatur ꝛc.] Tertia pars. [resarcito] quid si non potest damnum resarcire: forte ferunt ei in ꝓpria persona: cui damnum intulit. Hug. ar. xxxvj. qõ. i. de raptoribus: vbi de hoc. [inter se. ꝛc.] quod hodie obseruatur cum quis ab aliqua excommunicatione absoluitur. xi. q. iij. cũ aliqs. [penitẽtia] quarta pars. [hierosolymis.] ¶ Surgit questio qd si pauper est z non habet arma nec expẽs. ꝓ tanto itinere. Respondetur q̃tunc ꝓ motu iudicis imponitur sibi alia penitentia. Hug. [Si quis] quinta pars. [relaxanerit] fauore: vel alio iniusto modo. Hug. [damnũ restituat si habet ꝓpria si nõ habet ꝓpria alias punietur extraordinarie. Non enim delictum persone dz redundare in damnum ecclie. ¶ Surgit questio † vtrum incendiarius in restituendo damnum ꝑuabitur omnibus bonis suis. Respondetur qõ non. sed habito respectu ad medietatem. Et forte idem est de illo: qui decimas vsq̃ ad finem vite sue retinuit. Hug. [sane]

Exponit literam.

Questio. Rñdet.

Questio. Rñdet.

Questio. Rñdet.

Questio. 3 sexta pars.]consultis]. ¶Hic surgit questio† vtrū episcopi possint cōsulere pīncipibus vt aliquē puniāt vltimo suppli cio. Rñdetur q nō. Quid ergo respondebit eps siue clericus interrogatus a iudice laico. Quid agendū sit de aliquo: qui p facti euidētiā vl iudicē deprehēsus est in aliquo crimine: de quo ō iure eēt pena sanguinis ifligēda. rñdeo iuxta Raymū, ōz respondere clericus, hoc nō ptinet ad me: īsulatis iurispe ritos. Caueat sibi clericus: ne ppter suam responsionem dre ctem vel indirectam iudex intelligat: q debeat eum pena san guinis punire. dicunt tamē quidam: q potest ei dicere q pu niat eum secundū q tus dictquerit. dū tamē non exprimat: q puniat eum ad sanguinem: vel ad mortem vt hic dicit Hu. z etiam no. di. iij. omnis autem lex.

Respondet.

Diuisio. **Quicunq;** Capitulū hoc est beati Au gustini ī lib. de ciuitate dei. Sūma est in rubro. Et diuidit duas partes. In prima dicit q malos interficit potestate publica functus nō peccat: nec homicida est dicēdus. In scā dicit: q q sine publica ptāte hoc facit: velut homicida iudicabit. scā ibi: q vero siue. Lege. ¶[Quicūq; malos]bri addit in ☞tū mali sunt: q malitia z culpa punieda sunt exterminada: natura vero q̄ bona est: fouēda est: z diligenda. vt idē Augu. dicit cōtra Faustū. [Et hz causaz].i. iurisdictionē sine publi cam authoritatē. q. ad priuatā plonā hoc non pertinet sicut subiecit. ī. [Qui vero]scā pars. [interfecerit]sponte. Nam si casu dūmodo omnem adhibuerit diligentiam secus.

Exponit literam.

De his. S. est in quo icipit. vij. pars q̄tionis: in quo querit Gratian⁹. Si plures simul vulnerāt aliquem: z ille postea moriatur: quis illoz reatū homicidij incurrit. cui questioni respondet per. c. sequens.

1 ☞ Occidere volens tantū peccat ☞tū qui occidit si per eum non stetit quominus occiderit.

Diuisio

Exponit literam.

Si quatuor. Hoc. c. est cōciliū celebrati apud vermeriā. Sūma est in rubro. Et pōt diuidi in tres partes scōz tria mē bra: que distinguit in responsione. scā ibi: reliqui au tez. tertia ibi: qui nec ꝛc. Lege. ¶[Si quatuor. indicabitur]z hoc cū nō apparet ex cuius ictu mortuus est. Ex quo eñ oēs deliquerunt: licet nō equaliter: puta oēs percusserūt, ſz vnus tantū occidit. sed nescitur quis: omnes tenebūtur de occiso. sic intelligitur hoc. c. z. ff. ad legez aqui. l. itē mela. ſ. si plures. quia ex quo oēs deliquerūt: fit interpretatio contra omnes. [Reliqui autem]scā pars. [similiter]ar. † q tantum pecca uit volens occidere: q qui occidit: dummodo per eum nō ste tit qup minus occiderit. non tamen adeo grauiter puniri oz: ac si occidisset. Hu. [qui nec]tertia pars. [affuerunt]casu nō deliberatione. Hug. [nocam]. i. culpam.

¶Causa vigesima quarta.

1 ☞ Hereticus an possit excōmunicare aliquē q nō. nu. 2.

Cōtingatis.

Discopus qui dā. Dic' intitulāt causa. xxiiij. que sic cōtinuat ad precedentia. iuxta Aug. z gl. tractatum est supra de hereticis. Et qm̄ hereticoz q dā sunt manifesti: z qdā sunt occulti: z ecclesia q̄ſz excōicat hereti cos: z q̄ſz catholicos. Ideo de his subdit tractatū: de quib⁹ he reticis dicit. q. q extra ecclesiam sunt: excōicare nō possunt. Adiungit etiā quoddā speciale: scz q aliquis posset excōica ri post mortem: z q aliquis p peccato alterius puniri possit. vt autem hec omnia cōgruentius tractari possint premittit thema. de quo elicit tres questiones: quaꝝ prima est. vtrū la ps in heresim possit excōicare aliquē vel dānare. Et magi ster ad probandum q non: inducit bene. xliij. capitula si tamē sibi pbari possit q sit hereticus. Et pcedit Gratianus hoc ordine. quia primo probat q hereticus nullum valet cōdēna re vsq; ad. ſ. his authoritatibus. deinde inducit aliqua in cō trariū: z tandē dat solutionē in hoc. ſ. i. gratianus distinguit de hretico cū alt: omnis hereticus ꝛc. distinctio vera est. q̄ omnis hereticus aut antiquā heresim sequitur: aut nouā cō singit. vnde Augu. de validitate credēdi dicit. hereticus est q fallas ac novas opiniones. vel gignit vel sequit. Sz ad ppo sitū nō valet ista distinctio: q: siue sequaꝝ antiquas hereles:

Augustin⁹.

siue novas gignat: que patēter sint cōtra fidem: cum pertina cia semper est excōicatus. vt extra de hereticis. ad abolendā. z. c. excōicamus. vnde hereticus quocūq; modo caret vsu cla uium: necoportet q synodali authoritate quo ad hoc dānet: z hoc sequentibus capitulis pbaſ. Et ita dicit hec distinctio hodie locum non habet. q: omnis heresis z omnis hereticus est cōdēnatus: ☞tūcūq; sit occultus. hoc etiam tenet hic Jo. de. z hoc etiam in glo. precedenti. z de pe. dist. j. cogitationis.

Questio. Primuz ar.

¶Verū pro plenioꝝ intelligentia huius capituli. Queritur † vtrū hereticus possit aliquē excōicare. Et videtur q sic de occulto. dicit enim Inn. q dum tales tolerantur in aliqua di gnitate: z sunt occulti nō nominati: satis videtur q possunt excōicare: beneficia cōferre: z literas impetrare: quia hoc ipa dignitas facere videtur. z nō ipa persona excōicata. vij. q. iij. nōne. Et ad id' quod dicitur. j. e. q. ij. z. iij, vbi dicitur: q excōi catus nō pōt excōicare: dicit, q loquūtur illa capitula de ex cōicato nominatim: z iterdicto: z nō de tolerato vt ipe Inn. notat extra de sen. excō. si vere. ¶Scō sic. Latentia peccata non iudicantur ab ecclia: sed a deo. vt ex multis iuribus colli gitur. vt. ij. q. j. nomen. z. q. v. cōfuluisti, z. vj. q. j. si omnia. ergo videtur q herticus occultus nō cadat sub illa pena. ¶Ter tio sic manus est conficere corpus xpi: q excōicare. vt patet. ſz hereticī ordinati possunt ꝛficere corpus xpi. vt patet ergo ꝛc. ¶In oppositum arguitur ex presenti litera: cum gl. Jo. quā approbat Hoffre. in summa sua ti. de here. ſ. z est sciendus, z Ray. put ipse notat ī summa sua. e. ti. ſ. i. z Jo. de an. put no tat in summa sua. e. ti. iuxta princi. ¶Rñdeo dicēdū. † q nul lus hereticus siue manifestus: siue occultus: potest aliquē ex cōicare. Ista cōclusio probatur rōe sic. Ligatus cō pozaliter nō pōt alium ligare. sed vinculuz spirituale est fortius q̄ cor poꝛ. ſ. sed omnis hereticus est excōmunicatus: z ita spiritua liter ligatus. extrade here. ad abolendā. z. c. excōmunicamus. ergo sequitur. q nullus hereticus posset aliquem excōicare. ¶Secundo sic. Excōicatio est iurisdictionis: sed qui est ex tra cōmunionez fidelium est priuatus vsu iurisdictionis. er go nullus talis potest excommunicare. ¶Tertio sic. excom municati non possunt esse iu dices. vt. j. eadē questione mira mur. ſz nullus potest excōmunicare: nisi sit iudex ordinarius: vel delegatus. sed omnis hereticus est excōmunicatus. ergo ꝛc. ¶His habitis dicendus est ad rationes in oppositū. Ad primam de innocentio nobis non placet opinio sua. ſi de he reticis loquatur. ¶Ad secundam respondetur q licet occul ta peccata ecclesia non puniat: iniungendo pro eis penitētiā manifestam in special: siue aliquē nominatim cōdēnando: nihilominus constitutio ecclesie bene ligat omnia occulta. z hinc est: q cōmittentes peccata licet occulta subiciunt siue innoluuntur penis in generali positis contra tales a iure, siue etiam ab homine sint cum iudex modo excōmunicat aliquos fures occultos. q nisi infra terminos assignatos ꝛc. non du bium quin isti si contumaces existant: excommunicationem incurrant. ¶Ad tertiam respondetur negando consequen tiam. Et ratio est iuxta sanctū Thomam in. iij. distinctione xix. quia conficere sequitur potestatem characteris: qui inde lebilis est. Et ideo hereticus sacerdos ex quo characterē or dinis habet: semp potest cōficere. Secus est de excōicatione: que iurisdictionem sequitur que auferri potest: z ligari.

Ad tertiuz. S. Tho.

1 ☞ Papa pōt ligare papā in casu: in quo incidit in canonē.

Achacius. Hoc. c. est Gelasij pape. Sū ma est in rubro. Et dividitur in duas partes. In prima parte excusat se de eo: q Achacius conquerebatur de eo: q eum excommunicauerat sine authoritate synodali: dicens q cum Achacius non esset inuentor nouī erroꝛis: sed veteris imitator: qui erroꝛ iam dā natus erat: non erat necessarium: vt aduersus eum noua sen tentia prodiret. Et ita non erat necessarium conuocare ob hoc synodum. In secunda confirmat siue iustificat dictum suum. scā ibi: quicūq;. Lege. ¶[Achacius. sed veteris] q̄ secutus est erroꝛes eutices z iam damnati erroꝛis. Et ideo nō ꝛc. [renouaretur]per denuntiationem: siue per confirmatio nem. [factus sum itaq; executoꝛ veteris constituti.]id est iu ris: vel sententie. Idem est de illo: qui illum excōmunicatū de nūtiat: qui clericum percussit: non enim eum excōicat. quia iam excōmunicatus erat: [quicū q]scā pars. [in heresim.] hic est casus: in quo papa ligare potest papam: cum quo papa in canonem late sententie incidit: nec huic obuiat illa regula: quia par parem soluere aut ligare non potest. quia papa he reticus i eo: q hereticus est minoꝛ est quolibet catholico. xxj. questione. j. scimus.

Diuisio.

Exponit literam.

Scom ar.

Tertiuz ar.

Opponit in contrarium.

Rñdet.

Ad. j. argu.

Ad scom.

Exponit literam.

Diuisio.

Exponit literam.

Exponit literam.

Ad dalores.

Diuisio. **Dalores.** Ad idē est hoc. c. eiusdem Helasij pape. Sūma est in rubro. Et pōt diuidi in duas partes. In prima premittit statutuz sanctoꝝ patrum. In scā roborat illud exemplis multis. scā ibi: sic fabellius. Lege tex. ¶[Dalores]. i. antiquiores. [diuina]. xxv. q. j. violatores. archi. [cernētes]ex huiusmodi posse scādala oriri in eccl'ia circa eaꝝ que fidei sunt [predicaue runt]. i. publice statuerūt. [coacta]. i. coadunata: siue collecta vel simul acta [pro fidei cōione]. i. vnitate, [mutilari]. i. dimi nui: vel imutari: q: ea que authoritate apice sedis circa fidem sunt determinata: nō possunt retractari: eo q ecclia in eis q̄ fidei sunt errare non pōt. [ne praua]. i. hereticis [daret occa sio pulsandi]. i. impugnādi: vel irritandi: q medicinaliter fue rant ꝛc. [insanie]. i. heresis. [huiusmodi]. i. cuiuslibet dānati er roꝛis. [sic fabellij]scā pars fabellij. cū sua heresi: nec fuit ne cesse vt q̄rat de heresi: ſz tenoꝛe cōstōnis. i. sententie late in fa bellium. z in erroꝛem eius. [synodus semel gesta]. i. habita: z congregata [venire]. j. e. q. iij. cum quibus. Archi.

Exponit literam.

Diuisio. **Achacius.** Ad idē est hoc. c. q̄s est Feli cis pape. Sūma ē in rubro. Et pōt diuidi in duas partes. In prima explicat casuz achacij: q: scilicet ic idisset ī antiquū erroꝛē. In scā concludit ex illa propositū. scā ibi: itaq; necesse est. Lege. ¶[Achacius noua scita]. i. statuta: vel sententia: vt. iij. questione. vij. iudicet. [Itaq;]secūda pars. [iusta lance [. i. ra tione. gl. [per conuenientiam synodalem]. i. cōmunem ꝛsen sum eozum: qui erant in synodo.

Exponit literam.

Si ergo. ſ. est: in quo gratianus cōcludit: q eps la psus in heresim antiquā alios damnare non potest. ad quod inducit sequens capitulum.

Diuisio. **Audiuimus.** Ad idē ē hoc. c. Alexā dri pape scōi. Sūma est in rubro. Et pōt diuidi in duas partes. In prima narrat factū illius hereticī ꝛtra Valerianū epm. quia scz excōicanerat eum. In scā declarat excōicationē illā nullam fuisse. ideo non curandā. scā ibi: verū quia. Lege tex. ¶[Audiuim⁹ dictus archieps.]quasi diceret nō erat in ve ritate archieps. [verum]scā pars. [absoluēdos]de facto. q̄ quidam putabant eum esse hereticū. semper enim consuuerit ecclesia romana ad cautelā absoluere siue excōicatos post ap pellationē: siue a nō suo iudice: quis nullo modo excōicatio tenuerit. Hu. [nō curare]per hoc probatur: q non est curan dum de excōicatione facta a non suo iudice. z. i. q. iij. cui.

Exponit literam.

1 ☞ Spiritū sanctū nō habētes an possint ligare vel soluere.
2 Sacerdos existens intra cōmunionē ecclesie licet nō habeat spiritum sanctū per gratiam gratum facientez pōt remittere peccata siue ligare.
Non tū habet digne vel congrue vsum clauium. nume. 3.
4 Excōicare nec excōicari nullus potest nisi fidelis.
5 Dicere aliquid potest aliquis in spiritu sancto dupliciter.

Questio. Primus argumentum. Opponit in contrarium.

Si autem. ſ. est: in quo magister Gratian⁹ pbat aliā partez sue distinctionis posite in primo. ſ. Et sicut pbauit hactenus de eo qui incidit in here sim confingit. q̄s pbat maxime tribus rationibus: quas mul tis authoritatibus cōfirmat. Lege. ¶[Si aūt. ex quo talia p̄ dicare]. j. e. c. ait. z. c. aperte. Archi. [cepere ıt]maxime [deūcere quēq;]ab ecclesia. [iam pstratus]per heresim [ligādi. ꝛc.] prima ratio. [veris]. i. catholicis qui veritatē fidei habēt [nō falsis]. i. hereticis q falsa dogmata aliena a veritate sequūtur hoc pbat authoritate [apostolus quoz ꝛc.] Jo. xx. [premit] no. ar. ex ordine verborum. di. xlij. c. j. Aug [Accipite spiritū sanctum]: cum qui spiritum sanctū nō habet peccata nō posse tenere vel remittere. ¶Pro intelligentia huius rōnis. Que ritur † vtrum hoc verū sit q nō habentes spiritū sanctum nō possit ligare nec absoluere. Et videtur q sic ex presenti text. ¶In oppositum videt: quia cum nullus posset scire de alio: an haberet spiritum sanctū per gratiā gratū faci. ntez: si soli habentes spiritū sanctum: scz per gratiam gratum facien. nul lus sciret se absoluisse vel ligatum: quod est valde incon veniens. Ad hāc questionem breuiter pro. nūc dicemus, quia als sepe locuti sumus de hoi materia: maxime in summa no stra de ecclesia in fine primi libri. dicimus ergo nūc primo, q loqui possumus aut de absolutione peccatoꝝ: que tam po testatem ordinis sacerdotalis q̄ iurisdictiōis requirit. aut de ligatione excōicationis: z absolutionis ab eadem: que solā iu risdictionem spiritualem requirit. Si primo modo tunc dici

Ad argu. S. Thom.

Diuisio. Damasus.

mus. q dupliciter loqui possumus de clauium collatiōe: aut ☞tum ad ea que sunt de necessitate: aut ☞tum ad ea que sunt 2 de idoneitate. ☞tū ad primum sit ista conclusio. † q sacerdos existens intra cōionem ecclesie licet non habeat spiritum san ctus: per gratiā gratum facientem, sed sic in peccato mortali: pōt remittere peccata siue ligare: siue sub alīs verbis hz vsuz clauium. Ista cōclusio probatur sic iuxta sanctū Tho. in. iiij. Sicut participatio forme q̄ est introducenda nō facit instru mentum, nec subtractio talis forme tollit vsum instrumēti, ſz homo est tantum instrumentum agens in vsu clauium. ergo ☞tūcūq; per peccatum gratia sit priuatus: per quaz sit remis sio peccatoꝝ nullo modo priuatur vsu clauiū. ¶Preterea secundo sic. iniquitas ministri non potest auferre liberalitatez dñi sed sacerdos est solum minister dei. ergo non pōt sua ma litia donū a deo transmissum auferre. patet eadez conclusio p rationem in principio factam in oppositū qōnis. ¶Cōsde rādo scdam partē sit ista conclusio. † Sacerdos existēs intra cōionem ecclesie nō habens spiritū sanctum per gratiam gra tum faciēt, non habet digne aut congrue vsum clauium. pa tet conclusio. Primo rōne sic. Sacerdos in vsu clauiū habet officiū, mediatoris z recōciliatoris, z authoritas ipsa est iudi ciarie potestatis, sed nullus est bonus mediator qui est inimi cus siue odiosus. dicit enim Gregorius. Tū is qui displicet ad intercedēdum mittitur, frati animus ad deteriora prouocat. ¶Preterea nullus sit bonus iudex in ea causa in qua ipse est reus. ergo cōuenientissimum est, q minister huius potestatis sit mūdus z sanctus. vnde Esaias dicit. mūdaminiqui fertis vasa dñi. als z ſi minister sit non tamen idoneus siue dignus. vnde hac ratione qz solus dignus minister est qui deo placet, dicit Augu. super Jo. q quādo dictum est Petro. tibi dabo claues regni celoꝝ. Petrum typum gerebat bonoꝝ. Et hoc de primo modo loquendi de ptāte ligandi z absoluendi. ¶Quibus habitis dicēdum est ad pñtem ſram scōm q gl. z Hu. z Archi. dicūt, q intelligēda est de congruitate, aut me rito vite: vnde sanctus Tho. conformiter in. iiij. dicit q donū spiritus sancti exigitur non vt sine quo fieri non posset sed qz sine eo incongrue ſit ex parte vtentis. Quis subiciens se clau bus effectum clauium consequatur. ¶Nunc dicendum est de scōo modo. scz de ptāte excōicandi, de qua est ad proposituz. qz qō nostra est vtrū hereticus possit excōicare aut dare abso lutionē. circa quod videtur nobis q ſi eodē modo diceremus hic mihil cōcluderet Gratian⁹, niſi tantū q hereticī nō digne nō ex merito vite possunt ligare aut soluere. Et ideo videtur nobis aliter exponendum. pro quo notandū: q sicut vsus cla uium in peccatoꝝ absolutione requirit in ministro donum potestatis gratis datum: quod dicitur idem per essentiā cum charitate sacerdotali. ita vsus ligādi: z soluēdi in foro exterio ri spirituali: siue ecclesiastico necessario requirit potestas iu risdictionis spūalis in vtente respectu eius in quo vtitur: als nihil faceret. ¶Scdo notādum q sicut potestas clauium in foro conscientie necessario exigit in ministro: q ſit baptismali characterе insignitus. qz sine baptismo cum ſit ianua sacramē torum: z principium spiritualis vite: vt dicit Dionysius z Da masus non potest quis esse capax cuiuscūq; spiritualis pote statis. Ita iurisdictio spiritualis requirit in ministro eius siue in vtente: q ſit intra vnitatem ecclesie. quoniā sicut spūs san ctus non datur extra ecclesiam. ita extra ecclesiam nihil ope ratur. ¶Tertio notandum q inter effectus spiritui sancto appropriatos est vnitas ecclesie. vnde apl'us. i. ad Corin. xij. Etenim in vno spiritu omnes nos in vnū corpus baptizati su mus. glo. vno spū scilicet sancto ducti sumus in vnum corpus. Idē habet ex illo ad Ephe. v. vnū corp⁹ z vnus spūs. gl. vnū corpus efficimur ppter societatez: quā facit spiritus sanctus. ¶Quarto notādum, q inter illa per que vnitatē ecclesie effi cit spūs sanctus in primo loco occurrit fides, que vna est i om nibus fidelibus. Idem eñ omnes credūt. vnde apostolus ad Hebre. xi. accedentem ad deum oportet primo credere. Hug. de sancto victore dicit, q per fidem accepimus vnionē, q cha ritatem viuificationem. ¶Istis notatis videtur nunc q bene arguat Gratianus ex dicta authoritate contra hereticos. qm̄ ficut qui non habent spm̄ sanctum per donū gratis datū, q est potestas clauium) non potest remittere aut tenere peccata. Ita qui non habet spiritum sanctum: ☞tum ad hoc donum: quod est fides: per quod quis efficitur de vnitate ecclesie, dicit enim Augu. ibi ecclesia vbi fides. nō potest etiam ligare vin culo excōicationis aut absoluere. Nunc exponatur litera sic. [eū qui spm̄ sanctum non hz]per donū vnitatis ecclīastice q facit ipse spūs scts non potest ꝛc. [potro spm̄ sanctū ꝛc.]per gratiā gratis datā: scz per donū fidei, sicut dictum est q̄s cōse quenter ostendit dicēs, vnde non niſi congregatis ꝛc. Accl. q̄.

Hugo de scto victore.

Augustin⁹.

[Cum ergo] scđa ratio, siue authoritas [aplꝰ ait] ad Rom. viij. Spūs adiuuat infirmitatē nostrā. Nā quid oremus sicut oportet nescimus. sed ipse spūs postulat pro nobis. ꝛc. glo. j. nos postulare, orare, gemere facit. [vñ dñs] tertia ratio, vel authoritas, dñs dicturus. Jo. xv. [Et itē vbi duo, ꝛc.] quarta authoritas. ✠ Mat. xviij. [non habitare [per gratiā gratū facientem, nec per fidem in cordibus ꝛc. [Cum ergo.] Concludit ex dictis. Jnde cū omnibus parem]. i. similez, vel loquitur ꝓtū ad potestatē ordinis [tibi] exīstenti in vnitate. [dabo] ✠ Mat. xvi. dicit enim Augusti. super Joā. ꝛ habeť. j. e. quodcūq; ꝙ Petrus cū claues accepit, eccliā sctām significauit [alien⁹] per hereſim, vel scisma. [execrare potest] exprobratiuus est. i. male sacrare. quia factum eius est execrabile, vel q; ipse est execrabilis ipso facto excōicari potest. Aug. [ꝛsecrare nō valet] i. executionē ordinis sui digne habere] excōicationis ptātem non hz] quia extra eccliā exīstēs iurisdictionē spūalem habere non pōt. [vnde aplus] quinta probatio siue authoritas. [aplus]. i. ad Cozin. v. [Ego quidē] scz habens authoritatē a dño sup vos. [absens corpore presens aūt spiritu]. i. charitatis affectu. [congregatis ꝛc.] q; crimina publica quale illud erat debēt i publico puniri. ij. q. i. ō manifesta. ꝛ extra de dolo ꝛ contu. veritatis. [non nisi fidem ꝛc. notādū]. i. excōicādum.

4 hic habes † ꝙ null⁹ nisi fidelis potest excōicari nec excōicare [operari valet] ad vitā. Au. cū nemo possit dicere dñs Jesus nisi in spū sancto. ¶ Pro intelligētia huius ✠ bi apostoli scribit. i. ad Cozin. xij. Queritur vtrū hoc sit verū ꝙ nemo potest dicere dñs Jesus ꝛc. Et videť qnō. q; ✠ Mat. vij. dicitoñs Non omnis q dicit mihi dñe dñe intrabit in regnū celoꝝ: ad quod gratia inducit ergo vī ꝙ possit quis dicere: nomē Jesu absq; gratia ꝛ per cōsequens non in spiritu sancto. ¶ Jn opositū est authoritas apti. ¶ Rideo dicēdū iuxta magistrū ystico. de lxx sup aplm. † ꝙ aliqs pōt dicere i spū aliqd pupl'vno mō spū sctō mouēte: sz nō habito. hec motio duplex est. vna p generalē influxū: ꝛ hoc mō dicit Ambrosius ꝙ oē verū a quocūq; dicať, a spū sctō est. Alia est p istūc spūalez, ꝛ maxime in his, q; excedūt facultatē nature. ꝛ hoc modo balaam multa vera pdixit. Au. xxiiij, ꝛ caiphas pphetauit, ꝙ Jesus moriturus erat p gēte. Jo. xj. Alio mō dicit aliq; in spiritu, spū sctō mouēte, ꝛ habito per gratiā in mente, ꝛ hoc mō intelligitur dictum aplī, ꝙ nemo pōt dicere dñs Jesus, sz vere. ita ꝙ Jesus sit ipsius veraciter dñs, ꝛ ipse seruus eius. qō nō pōt esse sine spiritu sancto ipsum inhabitante per gr̄am, ꝛ mouente ipm saltē per influentiā generalem. ꝛ hoc ēt requiritur in omni opere meritorio. [Jtē cum dñs] sexta ratio, siue probatio. [phi beat] in figura. Leui. xj. [catholicas] quia cū pceret dñs ✠ Dozi de imolatione agni paschalis, iussit, ꝙ i domo comederet: nec ferretur de carnibus eius quidq̄ foras. in quo significatū est, ꝙ extra domū eccl̄ie veri agni carnes digne non sumuntur. Quare ꝛcludit [q profēssiōe ꝛc. ab eius] scz catholice ecclesie, nō repelluntur, si penitere ꝛ redire ad ecclesiā voluerint [sed abire permittunt] sicut ponit exēplum, nō aūt probationē nouā [qui audiētes nisi ꝛc.] Jo. vj. [hinc etiā aplus] septima probatio. [cum excōicādis]. j. ad Cozin. v. [frater] apud deū. [in vna eius fide.] cōinnctus. [nō nisi fidelem]. i. baptizatū. Arch. [vel poti⁹] aliā ponit cām. Au. [q; sicut maior est]. i. ordine, ꝛ officio di. xxi. deniq;. [ita q; ex officio]. i. iurisdictiōe ordinaria, vel delegata [maledicit]. i. excōicat. [liquide cōstat. [cōcludit ex p̄cedētibus.]in alienū]. i. heretic̄um [equalē] in hereſi, nō p relationē] sniam excōicatiōis non potest] quia par in parem non habet imperium.

Hoc autem. ſ. ē. i q magister Gratian⁹ post⁹ ostēdit, ꝙ hereticī scismatici nec ligare possunt, nec absoluere quia sunt extra vnitatem vniuersalis ecclesie. Nūc ab isto probat per multa capitula ꝙ quinō tenet cum ecclesia romana, nec ligare poterit, nec soluere. q; sz non habet claues Petri. xj. q. iij. illud.

¶ Sententia iniuste lata non tenet.

Manet. Jnducit in primis hoc. c. q̄s ē Leonis pape. Sūma est in rubro. breue est. Lege. [[Manet ergo priuilegiū Petri] q̄s est, vt quod fit ab eo, vel successoribus eius in militanti ecclesia in triumphanti comprobetur. [iudiciū]. i. sententia, qua qs ligať vel absoluiť, [nec nimia] est expositio p̄cedētis litere. id est tūc fit ex equitate ꝛ manet priuilegiū Petri. [vbi nec nimi a seueritas, nec remissio]. i. negligētia, qua vtrūq; vitiū. ad hoc. di. xlv. disciplina. ꝛ. c. omnis. ꝛ. c. sunt nāq;. ar. ꝙ si iniuste remittit non manet ibi priuilegium Petri, nec eius sententia. Au. ꝛ gl. ar. † ꝙ sententia iniuste lata nō tz. sed cōtra. xj. q. iij. si eps forte. Sed hic ōz de sententia: qn a qs ligatur quo ad deū non quo ad ecclesiaſ. sed etiā illa q̄z non tenet extra de sen. excō. per tuas. gl. [ligatum] ꝓtum ad ecclesiam triumphantem. [petrus]. i. authoritas Petri.

Quodcunq;. Ad idē est hoc. c. q̄s est ma est. in rubro. Ostēdit Aug. hic ꝙ potestas data non fuit fibi soli: sed toti posteritati ecclie i suis successorib⁹: ꝛ sacerdotib⁹. Diuidit ergo in duas partes. Jn prima ponit dictū xpi ad Petrū: p q̄ ꝓmisit sibi datorū clauium potestatem. Jn scđa ex scđo arguit Aug. ꝓpositz suuz. scđa ibi: si hoc Petro. Lege. ¶ [Quodcūq; ꝛc.] genera liter loquitur: nihil excipiēdo. qñ potestas Petri extenditur ad oēm populum scī m omnem differentiā cōditionis: ordinis: ꝛ status: loci: ꝛ temporis. dicit enim Chrysostomus super actus aplorum, ꝙ petrus a filio sup omne q̄s filij est accepit ptātem: non in gente vna: sicut ✠ Moyses: sed in vniuerso orbe [in celis]. i. approbabit in celis. dicit gl. ✠ Mat. xvi. vide ꝓtā potestatem habet petra: super quā fundatur ecclesia: vt etiaz eius iudicia maneant firma: quasi deo iudicante per eam. Sz attēde: ꝙ hoc supponit debitus vsum clauiū: aliter illud non approbatur in celis. hic mouet aliqua gl. de quib⁹ nos disputamus tam di. xx. c. decretales. ꝙ de pe. di. j. in. c. verbū. [Si hoc] scđa pars [tū Petro] scz vt̄eins personam non transgrediatur [non ligare] ꝛ absoluere. [non facit]. i. non fit in ecclesia: sed sic est: ꝙ in ecclesia fiat vtiq; que sz nūc post mortē Petri in terra ligantur: ꝛ in celo, ꝙ talibus tenebūtur. sīue talis ligatio: siue absolutio approbabitur a deo: qui talem potestatem dedit ecclesie ministris [excōmunicat ecclesia]. i. authoritas ecclesie. Si ergo ecclesiam sanctam significauit nōvit quidā male exponunt. i. sub signo ꝛ nomine ecclesie tanꝙ synodicus: aut ꝓcurator ecclesie: hec expositio est falsissima. quoniam si nomine ecclesie: sequerentur multi errores. primo, ꝙ nulla dignitas aut authoritas ex collatione esset Petro accepta: sed solum ecclesie, sicut procurator⁹ nihil sibi acquirit: sed ei cuius est procurator⁹ in suscipiendo aliquid nomine eius. sz hoc est falsissimū. quia Petro Chr̄istus ir quit beatus es ꝛc. tibi dabo ꝛc. ¶ Scđo sequereturꝰ nomē principis: aut pastoris aut capitis ecclesie nō veraciter diceretur de Petro: sz de ecclesia. cuius nomine recepisset clauius ꝓincipatum illez: qui nomine alicuius recepit possessionē regni: aut ep̄atus. nō ipse sed cuius nomine accipit ōr rex aut eps. ¶ Tertio sequeret, ꝙ potestas clauium data esset cōitati ecclesie vniuersalis: ꝙ non als ostendimus de clauibus q̄ ꝓprie dicunt regni celorum esse impossibile. de pe. di. j. in. c. verbū. ꝛ in summa nostra de ptāte ecclesie. diffuse contra errores quorūdam basiliensiū. dicit ergo significare ecclīam: quia nō pro se tantum accepit: nec pro tempore suo tantum: sed pro tota posteritate ecclie nō tm in omnibus personis: aut suppositis vniuersalis eccl̄ie: sz tm ait Hieron⁹. in solis epis: ꝛ pl̄bꝰteris: sicut p distinctionem priuilegiū psonalis: ꝛ realis qs pōt aperte itelligere: si in persona Petri: qui firmus fuit in petra vere fidei: significantur boni: sz episcopi ꝛ sacerdotes catholici. Et ideo isti cum Petro ligant: ꝛ soluunt: non autem heretici: qui per iudā traditorem significati sunt.

Non turbatur. Sequit ad idē prin cipale propositum hoc. c. q̄s est beati Ambrosij sup lucā. Et diuidit in tres ptes. Jn prima ponit qualr̄ qs ꝛ si ꝓpriꝰs meritis firmus sit: ꝛ tingit tñ vt alīs. ſ. demeritis turbet. Jn scđa elicit ex hoc: ꝙ pficī ꝛ mali sunt cauendi. Jn tertia tāgit quādā ꝓrogatiuā ptātis Petri. scđa ibi: caueam⁹ igit. tertia ibi deniq;. Lege. ¶ Nō turbatur nauis q̄ Petrū hz] scz sine iuda. i. bonos tm: qui vt dictū ē in p̄cedēti, capio bonos significat: ꝛ iudas malos. Jsta nauis fuit illa: in qua Petrus post xpi resurrectionez iuit piscari cū alīs discipulis. [turbat illa que. ꝛc.] ante passionē vt ōr ✠ Mat. xvij. fuerūt discipuli i naui: scz Petrus iudas: ꝛ alij, illa nauis turbata ē, ꝛ significat ecclesiā militantez: vbi multe sunt tribulationes. sed illa in qua post passionem ꝛ resurrectionē fuit Petrus, nō est turbata, ꝛ significat triūphantem. [Et si multa illa discipulorū merita]. i. discipuli multorū meritorū [in vtraq; Petrus] scilicet fuit, vt dictum est [turbatur alienis] sepe impediunt iustorū pctā malorū. i. q. iiij. ſ. item si peccata. ꝛ. xxiij. q̄. v. quid ergo. [caueamus] scđa pars. [fluctuemus]. i. pereamus, vel affligamur. hu. [quidentia]. i. Petrus. Archi. [fides supat] scz xps ad Hebr. xj. Sancti p fidem vicerunt regna. Et Chr̄iso. sup ✠ Mat. dicit ꝙ fidei virtus i piculis sequuta est [quō ꝛc. firmamentum]. i. xps [perfecta dilectio] quia vt dicitur prima Jo. iij. Charitas foras mittit timorē. [deniq;] tertia pars. licet enim ad

enim apostolos dictū sit: laxate retia vestra in capturā piscium: soli petro dictum est. duc in altū. quia ad oēs predicatores spti net ꝓferre verbum doctrine euāgelice: quib⁹ dicit ✠ Dar. vlti. Predicate euāgelium omni creature: sed altas questiōes circa fidē determinare: ꝛ in lucē veritatis ducere: hoc soli petro: suisq; successoribus relinquitur. j. e. quoties. vnde Luce. xxij. ait dñs petro. Petre ego rogaui ꝓ te: vt nō deficiat fides tua. Tu aūt quereſſus ꝓfirma fratres tuos. [Quid tam altum diuinarū]. i. diuinitatis, ꝛ pfessionē cūdixit. Tu es xps filius dei vivi [nequeat] fm illud Esa. liij. generationē eius qs enarrabit [fidei plenitudo.] quia inter articulos fidei generatio ipa filij dei eterna continetur.

¶ Piscandi duo sunt genera.

Et aliud. Ad idem scz ad designādam ꝓrogatiuam petri super alios discipulos sequitur hoc capitulum eiusdē ambrosii vbi supra. Sūma est in rubro. Breue est: non diuiditur. Lege. ¶ [Est aliud piscandi gen⁹.] † deo sunt genera piscandi: scz retib⁹, ꝛ hamo. de primo dictū est in precedenti capitulo. de scđo hic quo genere solus petrus iussus est a domino piscari. ✠ Matth. xvij. ad finē soluendi tributuz. vnde dixit vade ad mare, ꝛ mitte hamū, ꝛ eum piscem quem ꝓmo ap̄hēderis: tolle ꝛ aperto ore eius inuenies stateř illum assumēs da eis ꝙ te, ꝛ ꝙ me. quia iam petrum fecerat capitaneum supra alios aplos. Soli enī capitanei soluebant tributū. vñ Augustin⁹ li. q̄stionū nouī ꝛ veteris testamēti. saluator noster cum ꝙ se ꝛ petro dari iubet: ꝓ o omnibus soluisse videť. quia sicut in saluatore erant oēs cause magisteri: ita etiam post saluatorē oēs in petro ꝓtinētur. ipm enī constituit caput eoꝝ vt pastor esset gregis dñici. glo. intelligēs per hamū iurisdictionem: qua ꝙ pfuit aliis dixit, ꝙ solus ipe illo piscandi genere piscatus est. quia ipse pe aliis iurisdictionē habuit in vniuersum orbē. vndeipe vocatus est in plenitudinē potestatis ij. q. vj. c. decreto. ꝛ. c. qui se scit.

1 ¶ Ecclesia romana quā ꝓrogatiuā habeat a christo.

Recta. Ad idem ad ostēdēdum ꝓrogatiuam aplice sedis ē hoc. c. ꝙ est iuliꝙ pape. Sūma est in rubro. Et diuidit in tres. Jn prima epos qui ab hereticis molestabantur hortatur ad patiētia. Jn scđa assignat cām meritoziam. Jn tertia arguit idē ex firmitate aplice sedis, q̄ nunq̄ aliquo errore a trāmite veritatis declinasse probatur. ij. ibi: sciētes. iij. ibi: hec est apostoloz. Lege. ¶ [A recta.] loquit⁹ papa q̄busdā epis: qui patiebant multas molestias ꝛ psecutiōes ab hereticis. Jta vt occasione illarū psecutionū fluctuare viderenť in fide. vñ ait. [A recta fide ꝛ aplica]. i. aplo⁹ siue aplice sedis q̄ magistra fidei est: ꝓpter nulla ꝓturbationē vobis illatā nolite recedere. sz estote fortes i bello. [sciētes]. ij. pars. [qm̄ iuxta ꝛc.] ✠ Matt. v. [hec est]. iij. pars. [viua]. i. vera. [apostoloꝝ nunq̄ errasse ꝓbať.] ¶ Sz hic surgit q̄stio vt i gl. ō q̄ eccl̄ia loquit iste text. aut em loquit⁹ de papa q vt inqt ōr eccl̄ia vt. ſ. e. q̄s cūq;. ꝛ. vij. q. i. scire debes. Et de tali inqt gl. Certū est ꝙ papa pōt errare vt di. xix. anastasi⁹. ꝛ di. xl. si papa. Rādet gl. ipa 2gregatio fidelium hic ōr eccl̄ia. vt de cō. di. j. eccl̄ia. ꝛ talis eccl̄ia. nō pōt nō esse. vt. j. e. pudēda. Nā ipe dñs orat ꝓ eccl̄ia. xxi. di. ſ. j. idē dicit hu. Sz iudicio nostro ista questio fuit irrationabiliter posita. Tum primo. quia certum est de qua eccl̄ia loquatur text. iste, q; nō de papa: nec papa ōr eccl̄ia: q; nec in. c. q̄s cūq;. q; ibi bene ōr petrū significasse ecclesiā: cū claues acceperit nō tū ꝙ eccl̄ia. Preterea nec i. c. scire debes. q; lz ibi dicať ꝙ epūs sit in eccl̄ia, ꝛ eccl̄ia in epo. nō tñ ōr ꝙ epūs sit eccl̄ia. imo innuit manifeste cōtrariū: cū ꝓprie nihil dicať esse in seipo. Tuz scđo nō loquit⁹ de eccl̄ia vniuersali: q̄ est cōgregatio oīm fideliū: q; lz tota vniuersalis eccl̄a errare non possit a recta fide: de ea tū nō est hic sermo. sz de eccl̄ia romana: q̄ ōr mater omniū eccl̄iarū ꝛ caput ꝛ magistra. Clarus est autem: ꝙ hmōi nō est eccl̄ia vniuersalis, q̄ ōr 2gregatio oīm fideliū. Sic enī eccl̄ia corpus ōr: nō caput. preterea ex sequētib⁹ duob⁹ capitulis manifeste habeť de qua eccl̄ia loquať: q; eccl̄ia romana: ꝛ apertissime ex c. hec est fides. † Eccl̄ia enī romana siue sede aplica hāc ꝓrogatiuā habuit: ꝛ hz a xpo. ꝙ in his q̄ fidei sunt ꝛ necessaria ad salutē nunq̄ errauit: nec errare pōt ſtāte ꝓmissione diuina. q̄ in ꝑmis pt̄z ex illa saluatoris nostri ꝓmissione: q̄ cassa esse nō pōt: qua petro loquut⁹ estdicēs. Tu es petr⁹? ꝛ sup hāc ꝛc. quā xpi. ꝓmissionē de firmitate fidei aplice sedis accipiēdam esse: scī doctores testātur. vñ Cyrillus patriarcha alexādrin⁹ vt inducit in gl. ꝙtinua sup ✠ Matt. ita ait. Scōm hāc domini ꝓmissionē eccl̄ia aplica petri ab omni seductione ꝛ heretica circūuēctiōe immaculata manet super ꝓpositos, ꝛ epos, et super omnes ꝓmates ecclesiarum, ꝛ populorum: in fide plenissima ꝛ authoritate petri, ꝛ cū alie ecclesie quarūdam errore verecundate sint stabilita ipsa ꝛ impassibiliter regnat, silentiuz imponens et omniū obturans oza hereticorum. ¶ Item beatus Chr̄ysostom⁹ sup ✠ Matth. idē confirmans ait. vide qualiter xps reduxit petrū ad excelsam de ipo intelligētiā: hec em̄ ei ꝓmittit que sunt ꝓpria solius dei. sz ptā soluere: ꝛ ecclesiam immutabilem facere inter tot persequutionū ꝛ tentationum procellas. ¶ Jtē idem aplice sedis priuilegiū ptz ex illa ꝓmissione xpi: qua petro ꝙ sede sua loquens ait Luce. xxij. Ego ꝙ te rogaui petre, vt non deficiat fides tua. ꝛ tu aliqñ conuersus confirma fratres tuos. Q̄s aūt de fide petri in aplica sede in defectibiliter semp mansura intelligendum sit sancti tē stanť doctores. Jn ꝑmis beatus Leo papa in sermone secūdo ordinationis sue per tractans predictuz verbū xpi ita inquit. Specialis cura a dño petri suscipitur: ꝛ ꝓ eo fide petri ꝓprie supplicatur tanq̄ alioꝝ status certior: sit futur⁹, si mens principis victa non fuerit. Jtem Bernardus dño innocētio pape scribens: hoc priuilegium aplice sedis ei testatur sic inquiēs. oportet ad vestrū referri apostolatum pericula quecūq; scandala emergentia in regno dei: ea p̄sertim quevę fide contingunt. Dignū namq; arbitror ibi potissime resarciri dāna, fidei: vbi fides defectus sentire nō posset. hec quippe prerogatiua est huius sedis cui em̄ alteri dictum est. Ego ꝙ te rogaui petre vt non deficiat fides tua. Jdem ostenditur ex capitulo hec est fides. de hoc breuitatis causa ꝙ nūc satis. quia inferi⁹ aliqua dicem⁹. Et si quis vellet plenius videre videat summā nostrā de eccl̄ia scđo lib. scz in. c. ciz. cx. cxi. ꝛ. cxij. vbi coꝝpose materias istas disputauimus. Sequit. [Hec sancta ꝛ apostolica mater omniū eccl̄iarū.] Qualiter autem romana eccl̄esia dicatur mater eccl̄iarū declarauimus distinctiōe. xij. in. c. nō decet [apostolice traditiōis] id est doctrine [principibus] scz petroꝝ paulo.

Memor sum. Ad idē est hoc. c. sixti pape. Sūma est in rubro. breue est. Lege. ¶ [Memor sum sub illius noie. scilicet petri [cuius] scz petri [cōfessio.] scilicet in qua eccl̄esia est fundata [est a domino glorificata.] Jtem postq̄ petrus dixit. Tu es christus filius deiviui: ait christus ei Beates simon bariona quia caro ꝛ sanguis non reuelauit tibi: sz pater meus qui est in celis ꝛc. quia vt dicitur in. c. se. in sede apostolica extra maculā semper est catholica seruata religio oēs hereses destruit. Est em̄ illa turris danidica a qua pendet oīs armatura fortiū: ꝛ turris perfecte fortitudinis: a facie hereticorum omnes hereses interminens in vniuerso mundo. vnde ipsa vt ait Cyrillus patriarcha. Stabilita regnat silentiū imponens: ꝛ omniū obturans oza leonū hereticoꝝ [nō litere aliter] scz preesse. hu. [conatus]. i. vires [ei cause.] scz destructiōi hereticorum. hu. [in quavniuersalis eccl̄ie sal⁹.] Salus enim eccl̄ie fides est. iustus em̄ ex fide viuit: ad Ro. j. vnde Augustinus libro de fide ad petrū. fides est omniū bonorū fundamentum. fides est humane salutis initiū. Salus ergo vniuersalis eccl̄esie infestatur cum ab hereticis impugnatur.

In sede. Ad idem est hoc. c. Eusebiū pape. Sūma est in rubro. Breue est. veritas huius capituli patet ex. c. a recta: arguēdo sic sedes aplica per oīpotētis dei gratiam a tramite aplice traditiōis nunq̄ errasse ꝓbať ergo extra maculā semp est catholica in ea seruata religio. xxi. di. Quis. archi.

¶ Dubia occurrentia de fide determinare pertinet ad solum romanum pontificem.

Quoties. Ad idē est hoc. c. q̄s est innocētij pape. Summa est in rubro.
¶ Pro pleniori intelligētia huiꝰ capitulū q̄rit.
† Utrū ad solū romanū pōtificē ptineat sentēt ialiter determinare dubia de fide occurrētia. Et arguit multipliciter: ꝙ non ꝓ o sic ex. c. frater nr̄. xvj. q. j. vbi dicit papa. Si qua cā vel fidei vel criminis vī pecuniaria: ꝓ respōsales nr̄os cognoscať. ergo nō soli⁹ romani pōtificis est fidei causas determinare. ¶ Scđo idē arguit de. c. ad aboledā. extra de hereticis. vbi ōr. ex eōdem⁹ ꝙ inquit quoscūq; ꝛ q̄s eadē romana eccl̄ia vī epi ꝓ diocēses suas iudicauerūt hereticos. ergo ñ tm̄. ro. pōti. ſ. etiā alioꝝ epoꝝ ē iudicare de hereticis. ¶ Tertio sic: scilia vniuersalia dubia i fide sniāliter determinarūt ꝛ hereticos 2dēnauerūt sicut. ſ. e. maiores. ꝛ. ſ. di. xvj. sancta octo cōcilia. ꝛ. c. sexta. ¶ Quarto sic. scōm philosophū vnusquisq;

Augustin⁹. Archi. Augustin⁹. Questio. Primus ar. Opponit et Respondet. Ambros⁹. Exponit literam. Diuisio Exponit literam. Chrysostomus. Hieronym⁹. Diuisio. Exponit literam. Chrisosto. Cyrillus. Exponit literam. Exponit literam. Chrysosto. Leo papa. Bernardus Exponit literam. Cyrillus. Augusti. Questio. Primū arg. Secūdū ar. Tertiū arg. Quartū ar.

bene iudicat de his: que nouit: ⁊ horum est bonus iudex. sed multi in notitia sacre scripture ⁊ in his que fidei sunt magis illuminati: ⁊ experti: ꝯ summus pontifex. ergo ad tales magis pertinet determinare ea: que sunt fidei: ꝯ ad summū pontificem minus doctam. ¶ In oppositum est. c. presens. ¶ Respondeo dicendum sub ista conclusione. ꝙ si magistralis declaratio: ⁊ determinatio in occurrentibus dubijs fidei vel sacre scripture possit pertinere ad alios: declaratio tamen ⁊ determinatio authoritatiua: cui omnes habent obedire: ad solū romanum pontificem spectet: siue pertineat. Ista conclusio patet authoritate: ⁊ ratiōibus. authoritate patet ex eo quod legitur Actu. xv. vbi orta dissensione vtrum legalia essent obseruanda cum euangelio consulterunt petrum ⁊ alios apostolos: qui erāt hierosolymis. Et petrus sicut princeps apostolorum decreuit legalia non esse obseruanda: licet iacobus pronuntiauerit. item colligitur ex illo. Exo. xviij. vbi dictū est moysi: ꝙ fuit rector populi israelitici: sicut papa populi christiani. Item illud Bernardi ad eugenium. iij. li. c. vj. Tu quis es ꝛc. Esto tu in populo in his: que ad deum ptinēt: vt ostendas eis cerimonias ⁊ ritum colendi deū. Sicut ergo omnes questiones emergentes de lege ⁊ cultu dei referebātur moysi determinande: sic omnia que sunt fidei xp̃iane ipsi⁹ pape est proprie determinare: ⁊ sententialiter diffinire. Consequēter probatur conclusio ratione ꝺmo sic. primum qō est in vnoquoq; genere est metrum ⁊ regula sequētiū. viij. physicoꝝ. Cum ergo petrus in xp̃i fide solidat⁹ sit factus primus ⁊ maxim⁹ prelatoꝝ: ⁊ caput omniū fideliū: videt ꝙ in pertinētibus ad fidē sit factus regula ac sciētia credendoꝝ: ac omniū que ad directionem fideliū in vitā eternā necessaria sunt. vnde domin⁹ Luce xxv. ait petro. Ergo pro te rogaui vt nō deficiat fides tua. Sz tu aliquando cōuersus confirma fratres tuos: a qua xp̃i prōmissione deriuatū est hoc p̃iuilegiū apostolice sedi: vt dubia que orientur de fide ei determinanda referant. ꝑpter qō dicebat Cyrillus episcopus alexādrinus in li. thesauroꝝ: vt mē bra maneamus in capite nostro apostolico th̃ono romanoꝝ pōtificis: a quo nostrum est querere: quid credere ⁊ quid tenere debeamus. Quocirca apostolica sedes per sanctos patres magistra ac mater fidei noiatur. vt in. c. oēs. dist. xxij. vñ ⁊ ipse sanct⁹ Ambrosi⁹ se in omnib⁹ sequi magistrā sanctā romanā profitetur eccleſiā. Hac ratione dicit stephanus papa quint⁹. omneverō quidquid romana eccl̃a ordinat ꝑpetuo irrefragabiliter obseruandū est: hac insuper causa beat⁹ hieronym⁹ mittit ad damasum papā ꝓfessionē fidei sue examinādam: ⁊ corrigendā. i. e. hec est fides. ¶ Scdo ratione sic probatur prefata conclusio. vna fides debet esse totius eccl̃ie. sm illud. i. ad coz. i. idipsum dicatis oēs: ⁊ non sint invobis scismata. hoc autem seruari non posset nisi questio fidei exorta determinaretur per eum qui toti eccl̃ie ꝓeest: vt sic eius sententia a tota eccl̃ia firmiter teneatur. hinc dicit Maximus in epla missa orientalibus. Oēs fines terre qui dñiū syncere receperunt: ⁊ vbiq; terrarum catholici verā fidem confitentes in potestatem romanoꝝ pontificum tanq̃ in solem respiciunt: ex ipo lumē catholice ⁊ aplice fidei recipiūt veritatem: nec immerito. q. petrus legit primā ꝓfectā fidem esse ꝓfessus dño reuelante: cum dixit Matth. xvj. Tu es xp̃s filius dei viui. hec ille. de his satis ꝑ isto loco. q. in summa nostra de eccl̃a copiosius ista tractauimus. ¶ His habitis dicēdum est ad rationes in oppositum. ¶ Ad primā rñdet. ꝙ capitulū illud frater noster nō facit ad ppositum. qm̄ non inſungitur ibi responsalibus pape. ꝙ ipsi diffinīāt aliquod dubiū de fide catholica sed ꝙ si adrian⁹ the bane ciuitatis accusetur aut de fide, aut de aliquo crimine: cognoscāt de illa causa. ⁊ si ardua est deducatur ad apostolicam sedem. ¶ Ad secundā similiter respōdet. ꝙ ibi epi⁹ nō intūgitur: ꝙ de dubijs fidei habeāt se intromittere sentialiter diffiniendo: sz tm̄ ꝙ illi etiā sunt excōicati, quos epi per suas dioceses cū cōsilio peritoꝝ iudicarent esse hereticos. vnde gloss. hic dicit ꝙ de. c. ad abolendam. intelligēdū est. qm̄ tale qd dicunt, quod certum est esse heresim. hic vero cum in dubiū est. dicit etiam Hug. hic, ꝙ epi possunt in concilio questionē agitare de fide. ⁊ quilꝯ in dioceſi sua. ⁊ si non est dubiū diffinire. vt. lxxx. di. in illis vbi dicit gl. possunt agitare causas fidei, sed non procedere ad sententiam. ¶ Ad tertiam dicendum est. ꝙ cōcilia autoritatē faciūt que ab apostolica sede robur habēt ⁊ autoritatē. sicut patet di. xvij. per totum. ibi vide quoniam multa de conciliis ibi disputauimus. Item patet ex. c. significasti. extra de elec. ¶ Ad quartam respondetur. ꝙ dictū philosophi intelligitur de iudicio discreto sine magistrali. ad qō simpliciter requiritur notitia. Sed ad iudiciū de alio dubio autoritatiue, de quo loquimur requirit potestas iurisdictionis ad ius dicendum ⁊ diffiniēdū. cui oēs obedire debeant. vnde

Opponit ⁊ Respondet.

Bernardus

Cyrillus.

Maximus.

Ad. j. arg.

Ad secūdū.

Hugu.

Ad tertiuz.

Ad quartū.

sicut dicitur in. c. decretales. di. xx. ꝙ aliud est terminū causis imponere. aliud scripturas sanctas diligenter exponere negotijs diffiniēdis non solum est necessaria sciētia, sed ⁊ potestas. bene argumentū illud probat. ꝙ papa in definitiōe talīū dubioꝝ non debet habere apud se doctos viros in sacra pagina: maxime vt eoꝝ studio plene veritas discutiat⁹, quia nullibi periculosius erratur ꝙ in doctrinalidi, vt dicit augustin⁹. Lege textum. ¶ [Quoties. fidei ratio. ꝛc]. i. aliquid dubij de nouo oriatur. xij. distin. preceptis [prodesse certum] quia vnum est tribunal supremum, ad qō solū referēda sunt negotia fidei ⁊ multū ꝑdest eccl̃iis oīb⁹. Sic eīm magis seruatur vnitas fidei, ⁊ pax eccl̃iarū. sic probatum est in questione.

Exponit literam.

Exponit literam.

Gregorius.

Dionisio.

Exponit literam.

Questio.

Primus ar.

Scom arg.

Officij. Ad idem principale ꝓpositum etiā est hoc. c. quod est iulij pape. Summa ē in rubro. Breue est. Lege. ¶ [Officij dissimulare.] scz ea, que pace salua sine scādalo possunt corrigi. alꝯ secus. vt. S. di. iij. deniq;. x. qi. q. iij. qñ. archi. [non est tacere libertas.] bene dicit ꝙ tacendi nō est libertas, quando multi dormiunt in peccatis multi lupi in fidiantur ouibus. vnde opus est clamādi, ⁊ contra dormientes ⁊ contra lupos aduersantes. dicit beatus Gregorius in pastorali. q. primi mala respiciunt, ⁊ cum silentio linguam premūt, hi autē conspectis vulneribus vsus medicatiōis subtrahūt, et eo plus mortis authores sunt quo vulnus quod poterant curare nolunt, vnde taciturnitas est in prelatis dānabilis, multomagis in papa. di. xl. si papa [zel⁹.] Gregorius super Ezech. Nullū quippe oīpotenti deo tale est sacrificium, quale est zelus animarū. oīs qppe spūalis zelus doctoris animum stringit. qz valde cruciatur dū infirmos quosq; eterna deserere ⁊ reb⁹ temporalibus dulcorari conspicit.

1 ☞ Papa si aliqd diffinit cū cardinalibus in his q̃ sunt fidei an possit continere errorē contra fidem.
2 Prelatio consistit in tribus.
3 Christus ordinauit duas paupertates congruentes diuersis exercitꝯ perfectorum.

Hec est fides. Ad idez venit hoc. c. qō est hieronymi. Summa est in rubro. vel sic. Qui fidem quam romana eccl̃esia approbat non sequitur siue amplectitur hereticus esse ꝓbat. Et potest diuidi in tres partes. In prima hieronymus quia cum fuisset in partibus ouētalibus ab aliquibus inculpabatur de heresi. Scribit pape fidem suam, petēs si in ea aliquid minus perite aut caute dictū sit ꝓcipiat emē dari. In secunda cōfitetur. ꝙ si apostolatus iudicio fuerit cōprobata, quicunq; eum culpare voluerit se non catholicum sed hereticum comprobabit. In tertia assignat causam quare iudicium apostolice sedis in materia fidei sit firmum certum: ⁊ infallibile. secunda ibi, si autem. hec nostra. tertia ibi, ité sancta romana eccl̃esia. Lege textum. ¶ [[Hec est fides] hoc respicit ad hoc, quod precesserat, quod hic nō ponitur [emēdari cupimus.] Et ita licet quis erret, si tamē paratus est corrigi, non est hereticus. i. e. questiōe tertia. dixit apostolus. Et idem dicit augustinus in epistola ad glorioū et solentium. ⁊ ratio est, quia hereticus nō est sine pertinacia.] qui petri sedem et fidem.] vtrumq; posuit. quia si petri sedem teneret et non fidem nō esset sequendus, immo esset ei resistendum, sicut paulus resistit petro in obseruātia legalium. quia reprehensibilis erat vt patet ad Gala. ij. [apostolatus tui iudicio comprobatur.] ar. quod quidquid approbat sedes romana ab omnibus tenendum est. alioqui hereticus vt hic. Huguti. ar. etiam ex consequente quod papa approbat non licet alteri reprobare. ar. diffinctione. l. si ille. ⁊ distinct. xij. omnes. ⁊ xxxv. questione nona. veniam. ⁊ distin. xix. si romanorum. glo. [nē sancta] tertia pars. [immaculata permansit]. s. e. a recta. ⁊. c. in sede. [manebit] quia non moritur. xij. questiōe tertia. liberti. [insultatione.] scilicet prevalente. alꝯ falsum esset, quia continue ab hereticis insultatur persistet. i. e. pudenda. Verū. ¶ Pro pleniori intelligentia huius capituli, quod est multum pegnās, et ad plenioꝝ, declarationem dandam authoritates apostolice sedis. Queritur. ¶ † Utrum quod romanus pontifex apostolatus sui iudicio siue cum fratribus suis dominis cardinalibus in his que fidei diffinierit, aut ꝺstituerit, possit errorē ꝺtinere ꝰtra fidē. Et videtur ꝙ sic multipliciter tā rationib⁹ ꝙ exemplis. Ratione primo sic. papa potest errare ⁊ hereticā polui ꝓuitate. hoc patet ex. c. si papa. di. xl. ergo sequitur ꝙ possit in iudicio errare in his q̃ fidei sunt. ergo iudiciū pape non est indefectibile in his que fidei sunt. ¶ Secundo sic. possibile est quod romanus pontifex incidat ad heresim damnatam, ⁊ quod talem heresim diffiniat in iudicio cum fratribus

Tertiuz ar.

Quartū ar.

Quintū ar.

Sextū arg.

Opponit in contrarium.

Respondet.

Bernardus.

suis. ⁊ videtur ergo in tali casu errabit eius iudiciū in fide. ergo idem quod primo. ¶ Tertio exemplis primo videt. ꝙ petrus erauerit in obseruātia legaliū. vt patet ad gala. ij. ⁊ paulus resistit ei: qz reprehensibilis erat: ⁊ nō recte ambulabat in veritate euāgelij. ergo ⁊c. ¶ Quarto videt de anastasio. qui videt errare in declaratione quā fecit de qua di. xix. c. fm eccl̃ie cōsuetudinē. in qua quos achacius hereticus post sentētiā in se prolatā sacerdotes vel leuitas ordinauerat: anastasius acceptis beneficijs rite fungi debere decreuit. hec autē rescripta dicit gratianus illicite ⁊ nō canonice, sed cōtra decreta predecessoꝝ suoꝝ esse data. Et ita videtur ꝙ apostolica sedes errauerit. ¶ Quinto idē videt manifestū de historia stephani pape: qui collecto concilio formosum papā cōdemnauit: ⁊ oēs ordinationes eius irritas esse decreuit. Et de ioanne. ix. qui confirmationē ordinationē formosi ⁊ collecta synodo rauēne synodū quam fecerat stephanus contra formosum reprobauit. ¶ Sexto idē videt ꝓbari de iohāne. xxij. qui in declaratione quā fecit q̃ incipit cum inter nōnullos: declarauit primo, ꝙ ptinaciter asserere redemptoē nostrum ⁊ dominū iesum xp̃m eiusq; apl̃os in speciali nō habuisse aliqua: nec in cōi sit hereticū. Hec declaratio videtur manifeste repugnare declarationi ⁊ determinatiōi dñi nicolai: qui in decretali sua qua incipit. Exūt qui seminat. que declaratio p⁹ bonifacium est inserta in sexto libro decretaliū ⁊ ab vniuersali eccl̃ia recepta: in qua declaratione nicolaus ita dicit. porro cū ipa regula expresse contineat, ꝙ fratres nihil sibi appropient ⁊c. Et infra dicim⁹ ꝙ abdicatio ꝓprietatis huius omniū rerū: tam in speciali: ꝙ in cōi: ꝓpter deum meritoria est: ⁊ sancta: quaꝝ xp̃s viā perfectionis ostēdēs docuit: ⁊ exemplo confirmauit: quamꝝ primi fundatores militantis eccl̃ie, put ab ipo fonte hauserūt in volētes ꝓfecte viuere ꝑ vite atq; doctrine ipsorū alueos deriuauerūt. hec ibi. Jn qua declaratione. asserere videt nicolaus: ⁊ diffinire, ꝙ xp̃s ⁊ apl̃i perfectionis viā ostēdēs nō habuerūt aliqua iure ꝓprietatis in speciali: nec in cōmuni cui manifste videt repugnare declaratio prefati Joā. xxij. preterea dñs io. videt renouasse in ꝺstitutione sua qō determinauit nicolaus: vz ꝙ fratres minores in rebus oblatis eis nihil iuris ⁊ dñi habēt: nisi solū vsum facti denudatū ab omni iure ⁊ dñio ac ꝓprietate tam in speciali ꝙ in cōi. ¶ Jn oppositū est capitulū ps̃ens beati hieronymi: in quo dicit, ꝙ si damasus papa apostolatus sui iudicio ꝓfessionē fidei iue approbasset oēm redarguentē aut impugnātē diceret esse hereticū: hoc autē nō esset si in iudiciū pape in his que fidei possent cōtinere errorē. ergo ⁊c. ¶ Rūdeo dicēdū saluo semp meliori iudicio. ꝙ papa qui caput eccl̃ie ⁊ magister ⁊ dux ppli xp̃iani nō pōt errare in his: q de fide tenēda ⁊ credēda apostolat⁹ sui officio publice xp̃iano ppo decerneret siue diffiniret esse credēda: ⁊ tenēda: siue ꝙ aplice sedis iudiciū i his q̃ fidei sunt est idefectibile, qđ idē est. Ista ꝛclusio ꝓbat multipliciter autoritate ⁊ ratione. autoritatibus ꝓmo oībus fitis quibus ꝓbauimus. s. in. c. a recta, ꝙ romana eccl̃ia a recta fide nunq̃ deuiauerat: nec in futurū esset declinatura. Ratione sic. Primo sedis illius iudiciū in his que fidei sunt credēdū est esse indefectibile: ad cuius autoritatē ⁊ magisteriū ptinet determinare: ⁊ diffinire ea: que credēda sunt ppo xp̃iano: symbolū edere fidei dubia que in scriptura emergunt declarari: ⁊ interpretari. hoc ptz imo videt esse tanq̃ primū ꝓncipiū clarissimū: qz alꝯ nihil quod ill⁹ sedis autoritate ⁊ iudicio esset diffinitū foret firmū: ⁊ certū, sed in omnibus illis dubiū ⁊ fallibile, sed sedes aplica est, ad q̃ ptinet determinare ea: q̃ sunt fidei: Symbolū fidei edere: ⁊ dubia emergētia in fide: aut in sacra scriptura interpretari. vt. S. in. c. quoties. ergo illius iudiciū in illis q̃ fidei sunt erreare nō pōt. ¶ Cōfirmat sic. Si aplice sedis iudiciū pōt in his que fidei sunt errare: siue ꝙ nihil habebit certū in his: que aplica sedes diffiniuit de fide: ⁊ de condemnatione hereticoꝝ: de sacramētis: de canonicis atione sanctoꝝ: de interpretatione dubioꝝ, sed omnia essent ambigua, sed hoc est incōuenientissimū. qz fidē eccl̃ie euacuat. ait eīm Bernardus. fides nō hz ambiguū. ergo necesse est dicere, ꝙ apostolice sedis iudiciū in his que fidei sunt errare nō possit. ¶ Jtē ratione confirmat sic. Adcēsus omnis qui est circa aliquid cū possibilitate ad oppositū includit formidinē: nec est assensus firmus: nec aliquis assentit firmiter per illum: quia assentit cū possibilitate ad oppositū. vnde firmus ⁊ inuariabilis assensus circa aliquid requirit, ꝙ oppositum eius non possit esse verum: sed omnino falsum: ꝓpter quod demonstratio que causat assensum inuariabilem est ex necessarijs: ⁊ que non possunt aliter se habere. Si ergo sedes apostolica in his que fidei sunt errare posset in iudicio: tunc credentes illud crederent illud verum esse possibile tamen falsum esse: ⁊ non necessario, ⁊ infallibiliter verum. ⁊ per consequens cum formidine ⁊ cum dubitatione erroris possibilis. Et ita credentes fluctuarent, ⁊ essent dubij in fide ⁊ ita infideles. ⁊ sic innumerata inconuenientia sequeretur: que vnusquisq; doctor cognoscere potest. ergo necessarium est dicere, ꝙ apostolice sedis iudicium ⁊c. ¶ Quarto sic. Sedes apostolica siue romana eccl̃ia nunq̃ a recta fide deuiauit. nec in futurū est recessura: vt in. c. a recta. ⁊ in. c. fe. ⁊ in. c. presenti. c. hec est fides. ergo aplice sedis iudiciū in his que fidei sunt nunq̃ errabit. cōsequēter est nota. ¶ Quinto sic. Illius sedis iudiciū est cēsendū in his que fidei sunt indefectibile, ad qō maiores cause: ⁊ dubia emergētia circa fidē referēda sunt sed ad apostolicā sedem sunt oēs huiusmodi fidei cause deferende: vt per illam sedem diffiniatur quid tenēdum sit. vt. S. in. c. quoties. ⁊ in. c. multis. distin. xvij. ⁊ in. c. preceptis. dist. xij. ergo apostolice sedis iudicium in his que fidei sunt errare non potest. cōsequētia patet. quoniā sicut in disciplinabilibus resolutio fit vsq; ad prima principia q̃ falsa esse nō possunt: ita cause fidei referende sunt ad th̃onum qui in iudicio errare nō possit. ¶ Sexto sic ⁊ pponuntur tria. Primo necessitas fidei: qz sine fide impossibile est placere deo, ad hebr. xi. ¶ Scdo vnitas fidei: qz prima ad eozū. i. idipsum dicāt oēs dicit apostolus. Tertiū firmitas fidei: vt sic stabilis: ⁊ incōmutabilis: vt que petra est i edificio ecclesie. vnde sup petram edificata dicitur ecclesia. xvi. Matth. xvi. Cum autē diuerse questiones insurgant ⁊ dubia plerumq; emergant circa fidem inter fideles ⁊ impugnationes hereticorum necessarium fuit dare vnum tribunal siue vnum supremum iudicium notuz ⁊ certum ⁊ infallibile in ecclesia dei: ⁊ duraturū cū ea vsq; ad consummationem seculi, ad quod iudiciū in omnibus arduis maxime circa fidei doctrinam posset facile haberi recursus: cui⁹ iudicio ⁊ determinationi omnes firmiter parere deberent. hoc patet etiā quia aliter nulli determinationi aut diffinitioni aut declarationi que fieret circa ea: que fidei sunt firmiter adhereret, nec conclusiones ⁊ cōtrouersie fozent sopite: ⁊ ita nō videretur sufficienter ecclesie prouisum in his: que necessaria sunt ad salutem. contra illud Esaie. xij. quod est quod debui facere vinee. i. ecclesie: ⁊ non feci. ¶ Septimo illius sedis iudicium est dicendum in his que sunt fidei indefectibile cuius authoritate sacra vniuersalia concilia cōuocantur: celebrantur: ⁊ diffinita in eis roborantur: ⁊ confirmantur. fecit ad th̃oritate apostolice sedis congregantur. sacra concilia: ⁊ que in eis diffiniuntur confirmantur. vt patet ex di. xvij. ꝙ totum. et ex. c. confidimus. xxv. questione prima. ⁊ ex. j. ibidem his. ⁊ ex. c. significasti. de elect. ergo ⁊c. Hunc satis est qui plura de hac materia vult videre legat summam nostram de ecclesia in qua nos plura disputauimus. ¶ His visis dicēdum est ad rationes in oppositum. Ad primā in qua arguitur ꝙ papa potest errare. Respondetur negando consequentiam quia licet primum sit possibile scōm tamen non. Ratio diuersitatis est. quia assistentia spiritus sancti promissa a xp̃o non respicit personam pape: sed officiū seu sedē. Et ideo cuz opinari sit ꝑsone iudicari vero sit officij: licet esset possibile papā male opinari errare tñ sententiando in iudicio de his que sunt fidei non est possibile ſtāte diuina promissione. Duo quo notādū cū sancto tho. in quolibeto. viij. Jn quo querēs vtrum omnes qui sunt canonizati per eccl̃iā sint in gloria: vel aliqui in inferno. dicit ꝙ aliquid pōt iudicari possibile: fm se cōsideratuz quod relatū ad aliquod extrinsecum impossibile inuenit. dicimus ergo qō iudicium eoꝝ qui ꝓsunt eccl̃ie potest errare in quibuslibet fi persone eozum tantum respiciātur. Si vero cōsideretur diuina prouidentia: que eccl̃iā suā spū sctō dirigit sicut ipse xp̃s promisit. Jo. xiij. docebit vos omnem veritatē necessariā ad salutez dicimus, ꝙ iudicium romane eccl̃ie pro cuius fidei firmitate xp̃s in ꝑsona petri orauit. Luce. xxij. Jn his que ab fidem pertinent errare est impossibile. vnde dicit Sanctus tho. magis est standū sententie pape: ad quem pertinet determinare de fide quam in iudicio profert: ꝙ quoruncunq; hominū sapientū opinionib⁹. ¶ Ad scōam rndet negādo minoꝛ. Rationē assignāt quidā dicētes. qz deus nō permitteret eū diffinire heresim: aut aliqd cōtra fidē: sed ꝓhibet eū aut ꝙ morte: ꝙ alia fidelīū resistētia: aut per aliorū instructionē: aut ꝙ ternā inſperationē: aut ꝙ alios modos ꝛz quos dei eccl̃ie sancte: ⁊ fidei vnitati multipliciter puideri pōt. sicut dñs ꝓhibuit balaam ne maledīceret ꝑpo israel. numeri. xxij. Nos ꝛo alia rōnē damus: quare negāda est illa minoꝛ. vcs qz si romanus pōtifex incideret in heresim damnatam: ⁊ ita effectus esset hereticꝰ, ipo facto quo cadat a fide petri: cadit a cathedra ⁊ sede petri: ⁊ per consequens iudicium quod faceret talis hereticus: nō esset iudiciū aplice sedis. imo nec iudiciuz alicuius autoritatis esset dicēdū: aut momēti. qz cū ꝙ heresim

Ad primuz argumentū.

S. Tho. Ad scom.

cecidisset a prelatione: per consequs autoritate iudicādi priuat⁹ esset. vt in. c. nouatianus. j. e. t. in. c. factus. vij. q. j. t extra de off. vica. c. nos. in tex. in gl. † prelatio autē vt ait in. c. ꝙtus. di. xxi. ꝙsistit in tribus: in iudicijs: vt in. c. inferior. in ꝓceptis: in. c. nūc autem. in sententijs: in. c. denicp. c. di. Et ita patet qō obiectio aduersariorū nulla sit. ¶ Ad tertiū de petro, ꝙ errauerit in obseruantia legaliū rīdet. ꝙ falsum est. ꝙ petrus errauerit in diffiniendo aliquid erroneū circa obseruantiā legaliū: imo ipe summus pontifex cum iacobo t alijs determinauit: t diffiniuit veritatem: scz ꝙ nō oportebat legalia obseruare. vt patet Actu. xv. Et dicit hieronymus in epla ad auguit. ꝙ petrus fuit accusator illius decreti. Licet aūt post de facto erraſſet agēdo cōtra suā determinationē: nō tamē errauit determinādo aliquid contra fidē. Sic aūt nō querimus vtrū papa possit agere contra determinata p aplicā sedem: aut per consilia. Et an possit esse hereticus. Sed an papa in determinādo ea q̄ fidei sunt ad credēdū ppō xp̄iano possit: exempli gratia papa determinat non esse iniustū faciēdū: t tñ potest iniustū facere. Et ita ille error petri nō est cōtra cōclusionē nostram. Preterea error ille petri de quo reprehensus est a paulo: non fuit error in fide. qz omnis talis est pctm mortale. petrus aūt post missionem sp̄us scti non peccauit: nec alīs apti mortaliter. Cōiter enī dr a sctis, ꝙ fuerūt post receptionē sp̄us scti cōfirmati in gratia ꝺm illud ps. Confirmasti columnas eius. i. aplos qui fuerūt colūne: z ꝙ cōsequēs nō potuerunt peccare mortaliter, vnde Nicola⁹ de lyra sup aplm ad Gal. ij. dicit ꝙ petrus nō peccauit ex facto, quod erat sibi licitum, sed ex mō faciendi. quia in hoc nimiam diligentiam adhibebat: ne indeos offenderet, ita ꝙ ex hoc sequebatur scandalū gētilium: in tm qs aliqui inducebantur ad fidē. Ad quartū dicēdū, ꝙ talis abstinētia ciborū in lege ꝓhibitorū esset necessaria ad salutē. Et ideo paulus qui erat gētilis: aplōs ipsius publice reprehēdit: z petr⁹ audito periculo gētilium: ei acquieuit: ppter qō ls peccauerit in observando modo: fuit tñ pctm veniale qō bene fuit post sp̄us scti in aplos missionem. vnde dicit Jo. in canonica sua. j. Jo. j. Si dixerimus ꝙ pctm non habemus. ꝛc. ¶ Ad quartū argumentū de anastasio dicendum est, ꝙ falsum est, ꝙ declaratio prefata nō fuit catholica z vera. Et qō dicit gratianus nō est verū: sicut declarauim⁹ di. xix. in ꝓncto. c. ¶ Ad quintaz de historia stephani. ꝛc. Rīdet ꝙ obiectio illa nō militat cōtra conclusionē. qm̄ altercatio illa inter illos pōtifices nō fuit in materia fidei: aut circa ea que sunt necessaria ad salutē, sed fuit in quibusdā mūdanis processibus: z iudicijs. Illis aūt que sunt facti bene possunt errare iudicia pōtificū sicut alioz: vnde omni die quedā hmōi reuocant: quedā innouātur: qdā gō riguntur. ¶ Ad sexta, de declarationibus io. xxij. que videntur contrarie declarationi factū per dm̄ nicolaum. Rīdetur primo, ꝙ in veritate nō opponūtur prefate declarationes sed stant bene simul. Pro quo notandū ꝙ iuxta euangelium z sanctorū patrū expositiones. † Duas paupertates a legimus xp̄m ordinasse cōgruētes duobus exercitus ꝓfectorū, vnā videlicet z primā pro illis qui predicaturi erāt in iudea: q̄ est nihil terrenū in ꝓprio habere: nec in cōi: de qua dominꝰ mittēs discipulos ad predicandū. sic ait Mat. x. z Nolite possidere aurū: nec argētum ꝛc, hoc autem xp̄us precepit duplici de causa. vna est: quam tangit hieronymus in gl. ne causa incrī: nō causa salutis viderent predicare. Alia cā est que tāgitur sup illud dignus est operarius mercede sua: vbi sic dicit. Ecce quare precedit nihil ferre: qz omnia debent eis. Et glo. Luce. x. dicit. Ecce qui saccū z pūrā ꝓhibuit sumptus ex predicatione cōcessit. ¶ Scda paupertas est p illis: qui fixi erāt mansuri in congregatione: z ista est nihil habere in ꝓprio, sed bene in cōi: de qua Actu. iiij. Erat multitudinis aūt credentium erat cor vnū: z anima vna: nec quisq̄ eorū q̄ possidebāt suū esse dicebat sed erant eis omnia communia. xp̄s autē volens vtrāq; paupertatē approbare aliquādo tenuit primam. nihil penitus habens nec in speciali nec in communi viuens tātū ex his qui deuote femine sequētes eū administrabāt ei: z apostolis vt habetur Luce. vij. ¶ Secundā autē pauperta tē approbauit aliqn z verbo exemplo. vnde Luce. xxij. inquit aplis. quādo nisi vos sine sacculo z pera: z calciamentis: nunquid defuit vobis? At illi dixerunt nihil. dixit ergo eis. Sed nūc qui hz sacculū tollat similiter z peram ꝛc. vbi glo. interli. dicit in hoc quoq; nobis datur exemplū: vt nōnunq̄ causa instante de nostri ꝓpositi rigore: sine culpa intermittere possimus. Preterea etiam christus exēplo firmauit predictā paupertatem habens locul⁹ in quibus seruabantur ea: que dabātur ei ad sui z suorum necessitates. de quo io. xij. z. in. c. habebat. xij. q. j. z in. c. exemplū. nec potest dici, ꝙ hic paupertatis modus perfectis non conueniat tanq̄ habere aliqua in communi deroget euāgelice perfectioni: patet. Tum qz xp̄s perfectissimus z apostoli eius sanctissim⁹ eaz observarunt: z obseruādam ecclie relinquunt: vt Augustinus dicit in. c. exēplū. xij. q. j. Tum ex communi obseruātia omnium sanctarum religionum basilij: augustini: bñdicti: que oēs habent aliqua in communi. Tum ex declaratione quā gregorius nonus in quadā sua decretali facit. extra de excess. prela. c. nimis. aliqua in qua expresse asserit fratres predicatores z minores in altissima paupertate christo famulari pauperi. Et tamē ꝙstat predicatores habere aliquid in communi: etiā quo ad proprietatem, quod eorum regule aut statui nō repugnat. hoc eciā alexander quartus in condemnatione libelli contra statum predicatorum z minorū patet manifeste in qua sic de ꝓfatis fratribus loquit. Cum insuper ydem fratres omnia ꝓpter deum reliquerunt ex ilia vite subsidia: mendicantes ipsum christum imitētur pauperē. perfectionē euangelicā amplexando. ꝓpter quod euidenter patet: eos non solum in statu saluādorū existere, sed etiā perfectionē: z p sue religionis obseruantiaz q̄ quidē ipsius perfectiōis euāgelice tenet formā in eterne retributionis premio. preexcellentē gloriā promereri. hec ibi. vbi expresse dicit ꝓdicatores qui habēt aliqua in cōmuni: z christum pauperē imitari: ipsiusq; ꝓfectionē euāgelicā amplexari: z esse in statu perfectorū. Quodcp̄ ipsi⁹ religionis obseruātia ꝓfectionis euāgelice tenet formā. Et sic ptz. ꝙ habere aliqua in cōmuni nō derogat perfectioni euāgelice: sic nos copiose disputauimus circa. c. expedit. xij. q. j. Attento ergo, qō xp̄s has duas paupertates, z vtraq; euāgelice ꝓfectionis diuersis tēporibus docuit verbo: z firmauit exēplo. patet ꝙ declaratio io. xxij. non contradicit declarationi nicolai sed stat simul ad diuersa tēpora dicta eorum referēdo. vno enim tēpore christus z apostoli nihil habuerūt in ꝓprio: nec in cōmuni a mulieribus q̄ sequebātur christū sumētes necessaria: sicut dicit Nicola⁹. Alio vero tēpore habuerunt in cōmuni aliqua vt puta loculos: sicut dicit dominus io. xxij. Et ita ptz qd nō bis occurrit dicēdū de obiectiōe prefata de ista materia paupertatis: z vita communi multum disputauimus supra. xij. q. j. ꝙ multa capitula. Quod vero scdo loco dicitur ꝙ dominus in. xxij. reuocauerit, qō nicolaus determinauit, dicimus ꝙ non est verum ꝙ ipse io. nō reuocauit, sed declarauit id qō dominus nicolaus dixerat: de simplici vsu facti, quod debet intelligi in rebus: in quibus vsus potest separari a dñio z ꝓprietate: sicut sunt res immobiles, z multe mobiles, nō autez in rebus que vsu consumuntur. hoc autem consuetum est, vt vnus papa declaret quod alius instituit: si occurreret dubitatio aliqua. ꝓterea cum hoc non ad fidem pertineat: non facit ad nostrum ꝓpositū. de ista materia si vis plenius videre: vide summā nostrā de eccla: in qua copiose tractauimus illā qz hic breuitatis gratia sufficit nobis illa dixisse.

Augustin⁹.

Nicolaus.

Petrus ravennas.

¶ Duas paupertates a legimus xp̄m ordinasse cōgruētes diuersis exercitijs ꝓfectorū, vnā videlicet z primā pro illis qui predicaturi erāt in iudea: q̄ est nihil terrenū in ꝓprio habere: nec in cōi: de qua dominꝰ mittēs discipulos ad predicandū. sic ait Mat. x. z Nolite possidere aurū: nec argētum ꝛc, hoc autem xp̄us precepit duplici de causa. vna est: quam tangit hieronymus in gl. ne causa incrī: nō causa salutis viderent predicare. Alia cā est que tāgitur sup illud dignus est operarius mercede sua: vbi sic dicit. Ecce quare precedit nihil ferre: qz omnia debent eis. Et glo. Luce. x. dicit. Ecce qui saccū z pūrā ꝓhibuit sumptus ex predicatione cōcessit. ¶ Scda paupertas est p illis: qui fixi erāt mansuri in congregatione: z ista est nihil habere in ꝓprio, sed bene in cōi: de qua Actu. iiij. Erat multitudinis aūt credentium erat cor vnū: z anima vna: nec quisq̄ eorū q̄ possidebāt suū esse dicebat sed erant eis omnia communia. xp̄s autē volens vtrāq; paupertatē approbare aliquādo tenuit primam. nihil penitus habens nec in speciali nec in communi viuens tātū ex his qui deuote femine sequētes eū administrabāt ei: z apostolis vt habetur Luce. vij. ¶ Secundā autē pauperta tē approbauit aliqn z verbo exemplo. vnde Luce. xxij. inquit aplis. quādo nisi vos sine sacculo z pera: z calciamentis: nunquid defuit vobis? At illi dixerunt nihil. dixit ergo eis. Sed nūc qui hz sacculū tollat similiter z peram ꝛc. vbi glo. interli. dicit in hoc quoq; nobis datur exemplū: vt nōnunq̄ causa instante de nostri ꝓpositi rigore: sine culpa intermittere possimus. Preterea etiam christus exēplo firmauit predictā paupertatem habens locul⁹ in quibus seruabantur ea: que dabātur ei ad sui z suorum necessitates. de quo io. xij. z. in. c. habebat. xij. q. j. z in. c. exemplū. nec potest dici, ꝙ hic paupertatis modus perfectis non conueniat tanq̄ habere aliqua in communi deroget euāgelice perfectioni: patet. Tum qz xp̄s perfectissimus z apostoli eius sanctissim⁹ eaz observarunt: z obseruādam ecclie relinquunt: vt Augustinus dicit in. c. exēplū. xij. q. j. Tum ex communi obseruātia omnium sanctarum religionum basilij: augustini: bñdicti: que oēs habent aliqua in communi. Tum ex declaratione quā gregorius nonus in quadā sua decretali facit. extra de excess. prela. c. nimis. aliqua in qua expresse asserit fratres predicatores z minores in altissima paupertate christo famulari pauperi. Et tamē ꝙstat predicatores habere aliquid in communi: etiā quo ad proprietatem, quod eorum regule aut statui nō repugnat. hoc eciā alexander quartus in condemnatione libelli contra statum predicatorum z minorū patet manifeste in qua sic de ꝓfatis fratribus loquit. Cum insuper ydem fratres omnia ꝓpter deum reliquerunt ex ilia vite subsidia: mendicantes ipsum christum imitētur pauperē. perfectionē euangelicā amplexando. ꝓpter quod euidenter patet: eos non solum in statu saluādorū existere, sed etiā perfectionē: z p sue religionis obseruantiaz q̄ quidē ipsius perfectiōis euāgelice tenet formā in eterne retributionis premio. preexcellentē gloriā promereri. hec ibi. vbi expresse dicit ꝓdicatores qui habēt aliqua in cōmuni: z christum pauperē imitari: ipsiusq; ꝓfectionē euāgelicā amplexari: z esse in statu perfectorū. Quodcp̄ ipsi⁹ religionis obseruātia ꝓfectionis euāgelice tenet formā. Et sic ptz. ꝙ habere aliqua in cōmuni nō derogat perfectioni euāgelice: sic nos copiose disputauimus circa. c. expedit. xij. q. j. Attento ergo, qō xp̄s has duas paupertates, z vtraq; euāgelice ꝓfectionis diuersis tēporibus docuit verbo: z firmauit exēplo. patet ꝙ declaratio io. xxij. non contradicit declarationi nicolai sed stat simul ad diuersa tēpora dicta eorum referēdo. vno enim tēpore christus z apostoli nihil habuerūt in ꝓprio: nec in cōmuni a mulieribus q̄ sequebātur christū sumētes necessaria: sicut dicit Nicola⁹. Alio vero tēpore habuerunt in cōmuni aliqua vt puta loculos: sicut dicit dominus io. xxij. Et ita ptz qd nō bis occurrit dicēdū de obiectiōe prefata de ista materia paupertatis: z vita communi multum disputauimus supra. xij. q. j. ꝙ multa capitula. Quod vero scdo loco dicitur ꝙ dominus in. xxij. reuocauerit, qō nicolaus determinauit, dicimus ꝙ non est verum ꝙ ipse io. nō reuocauit, sed declarauit id qō dominus nicolaus dixerat: de simplici vsu facti, quod debet intelligi in rebus: in quibus vsus potest separari a dñio z ꝓprietate: sicut sunt res immobiles, z multe mobiles, nō autez in rebus que vsu consumuntur. hoc autem consuetum est, vt vnus papa declaret quod alius instituit: si occurreret dubitatio aliqua. ꝓterea cum hoc non ad fidem pertineat: non facit ad nostrum ꝓpositū. de ista materia si vis plenius videre: vide summā nostrā de eccla: in qua copiose tractauimus illā qz hic breuitatis gratia sufficit nobis illa dixisse.

Ad tertiū.

Hieronym⁹

ꝓs. lxxiij. a. Nicolaus de lyra,

Ad quartū.

Ad quintū.

Ad. j. arg.

1 ☞ Papa an possit transferre sedem suam in alium locum, ꝙ non. nu. 2.

3 Papa potest residere cum curia sua in alio loco q̄ rome.

4 Ecclesia romana est superior inter omnes.

5 Petrus fuit romanus episcopus.

Diuisio.

Exponit litteram.

Ad idē de primatu romane ecclesie sequitur hoc capitulum quod est marcelli pape. Summa est in rubro. Et diuiditur in tres partes. In prima rogat z hortatur prelatos apud antiochiā ꝓstitutos, vt nihil aliud sentiant, aut doceant, ꝙ romana ecclesia sentit: z docet. In secunda ostēdit ratione. quia sedes apostolica trāslata dño inbente romam. In tertia cōcludit, qō quia antiochena cessit romane ecclesie, ipsa z cuncte alie ecclie tenentur regulam sequi z dispositionem romane ecclesie. ij. ibi, eius enim sedes. iij. ibi, si vero vestra. Lege textum. ¶ [Rogamus. nō aliud] i. contrarium. vbi capitur argumentum satis apertum ad id quod in precedenti capitulo, hec est fides. determinauimus, ꝙ iudiciū aplice sedis, ex quo ab omnibus sequi precipitur, sit indefectibile bene ꝺz [aliud], i. contrariū. z sic soluitur obiectiō de capitulo nonit. di. xij. inferiores em̄ ecclie possunt seq z obseruare z obseruāt multas cōsuetudines, quas aplica sedes nō seruat vt in. c. scit romana. di. xij. [ipe est caput ecclie.] dist. xij. in. c. nō decet. z. c. in ꝓceptis. z in. c. ita dñs. di. xix. ait dñs mat. xvj. [Et super hāc petrā ꝛc.] Hoc em̄ dupliciter e ꝓponitur ꝺm Petrū de palude. vno modo qz sup fidē petri q̄ ꝓ oībus z pro omnibus respōdit dicēs. Tu es xp̄s filius dei viui [Et super hāc petrā]. i. cōfessionem, quā feciſti. [edificabo ecclesiam meā.] ꝙrū quia omnes apli sicut petrus prediceuerunt fidem, ideo etiam ipsi cum petro sunt ecclie fundamenta, menta: secūdum illud Apocalyp. xxi. murus ciuitatis habēs fundamenta. xij. z in ipsis nomina. xij. aplorū. ¶ Secundo dr ecclia fundata super petrū. quia super potestatem petri. i. potestas ecclesie super potestatem petri. quia totum fundamentum potestatis ecclesie est super hoc, quod petro est ꝓmissum z datum ꝙ ecclia. supza. e. quodcunqz. Et sic non est fundata super alios aplos. quia tota potestas ecclesie fuit petro collata: nec habet ecclesia aliquam potestatem iurisdictionis: nisi quam xp̄s petro concessit. di. xix. Ita dominus. vnde optime concordat cum hoc aplo gelasius papa in. c. basilicas. de cōse. di. j. vbi in fi. ita dicit. Satis indignum est quenq̄ pontificū vel ordinū subsequentiū hanc obseruantiā refutare: quam beati petri sedem z sequi videat: z docere. satisq; conueniens fit: vt totum corpus ecclie in hac sibimet obseruatione cōcordet: quā illic vigere conspiciat. vbi dominus ecclie totius posuit principatum. [Eius em̄]. ij. pars. [primitus apud vos] i. apud antiochiā fuit di. xxij. sacrosancta. [iubēte dño.] Cum enim petrus vbem fugiens exiuisset: volens xp̄s ad bonum quem elegerat reuocare interrogat⁹ ab eo. Domine quo vadis. Rīdit venio romā: iterum crucifigi, quod intelligēs petrus p sēdictum ad pristinum locū est reuersus. dicit hic Archi. ꝙ ex hoc dicunt quidā, ꝙ hodie nō possēt papa in aliis locum sedem suam mutare: siue transferre. faceret em̄ contra iussionē diuinam: vt hic dicitur. ¶ Surgit ergo hic questio, † vtrū papa possēt transferre sedē suā in aliū locū. Et videtur ꝙ sic. quia in his que sunt iurisdictionis nō minus pōt nūc papa, ꝙ beatus petr⁹ in cīctū papa, ſz ille potuit de antiochia transferre in romā. ergo etiam nunc papa pōt transferre in alium locū. ¶ Scdo sic. sicut nutu dei factus est serpens eneus quādo populus fuit in deserto. numeri. xxi. postea vero quādo in idolatriam versus est: destructus est iusto iudicio regis ezechie. iiij. Regū. xviij. Ita si nunc roma in rebellione exiſtet: vel alia ciuitas in mūdo appareret melior: z aptior ad vniuersalis ecclesie regimen, videtur ꝙ posset papa forte de volūtate dei interpretatiua: inde sedem suam mutare eadem rōne qua petrus eam transtulit in romam. ¶ Tertio sic. Nos legimus ꝙ constantinus sedē imperij sui a roma transtulit in cōstatinopolim ei romana priuilegia concedendo. ergo videtur, ꝙ pariter possit facere papa de sede sua. ¶ In oppositū videt tex. ꝓsentis litere. ¶ Rīdeo hic est duplex modus dicendi. Quidam dicunt, ꝙ papa potest sedem in aliū locū trāsferre rationabili cā rationibus iam positis. Sed nobis iuxta etiam Petrus de palude: videtur contrariū. vnde ponemus tres conclusiones. † Prima est ꝙ papa non pōt mūtare sedē suam de roma ad alium locum que ꝓbatur sic. Petrus nō potest tellere legē aut dispositionē domini sui, sed iubēte domino illa trāslatio facta est in romam. vt hic dicitur. ergo papa non potest sine iussu dei hanc trāslationē mutare. ¶ Secūdo sic. Ex dictis habetur: quia nō ex electione petri, sed ex ipa electione dñi roma facta est sedes petri. ergo nō potest a petro mutari. sicut elegit dominus ex fion in tēplum: vt esset locus orationis: nec extunc ppter trāsmigrationem: nec ꝓpter captiuitatem populi dei licuit alicubi alibi templum facere: etiam summo sacerdoti, vnde peccauit heliachim in oliis poleos simile templum faciens illi hierosolymorū vt refert io sephus. ¶ Scda cōclusio. † papa residere cum curia sua pōt in alio loco: ꝙ rome etiam curiam suam transferre in aliū locum. sicut fit tempore pestis existentis rome. patet ista cōclusio. extra de elec. vbi periculū. li. vj. z in cle. ij. e. ti. patet etiam ex practica que obseruatur quotidie. Item qz locus non sanctificat hominem, sed homo locum. xl. di. nos qui. z c. non loca. facit etiam optime. xcij. di. legitimus. ibi: nec altera roma ne vbis ꝛc. ¶ Tertia cōclusio. Licet papa de necessitate non teneatur residere semper rome: aut ibi tenere curiā: tñ qz eius potestas nec sedes est limitata ad aliquē locū determinatuz. In toto em̄ orbe ꝙ iano ꝓncipat⁹ eius hz autoritatē. De cōgruo tamen vbi causa rationabilis non obstet: semp debet residere cū curia sua rome. Tū primo ꝓpter aplorū petri z pauli presentiā: que ratio tāgitur. ij. q. vij. in. c. beati. Tum secūdo ꝓpter vbis excellentiam. vt locus sublimis dignitate respōdeat suo principatui summe autoritatis. Tum tertio ꝓpter libertatez vtendi potestate. Nullibi em̄ posset papa ita libere vti potestate sua sicut rome: z in patrimonio sancti petri ꝓpter reges z ꝓncipes seculares. Tū quarto ꝓpter libertatem patrie. z abundantiam omnium rerū p venientibus ad curiā: que non reperirentur vbi facile alibi. ¶ Dis habitis dicendum est ad rationes in oppositum. Ad primā respōdetur negando consequentiam. Et ratio est. quia in translatione de antiochia in romam non solum interuenit autoritas iurisdictiōis. sed etiā interuenit iussio domini specialis: cōtra quam

Archidia.

Questio. 1

Primū ar.

Scōm arg.

Tertiuz ar.

Opponit z Respondet.

Petrus de palude.

Pria cōclu.

Secūda cōclusio.

Tertia cōclusio.

seruus venire nō pōt. ¶ Ad secundam de serpente respondetur, ꝙ nō est simile quia serpentē illum nō erexerat dominus ad perpetuitatē, sed ad temporale remediū in deserto. Roma nā autem ecclesiā elegit in sedem sui vicarij vsq; ad cōsummationē seculi. ¶ Ad tertiā etiam rīdetur negando consequentiam. qm̄ autoritas imperialis est a populo romano: qui ius suū z potestatem in imperatorem transtulit. instit. de iure na. §. quod principi placuit ꝛc. Sic nō est in ꝓposito. Tum quia sedis aplice autoritas non est a populo, sed a deo. Qui enim creauit celum: z terrā: ipe fundauit romanā ecclesiam. in. c. oēs di. xxij. Ideo summo pontifici nisi haberet reuelationem qō deo placeret: nullo modo liceret contra fundationem factam per xp̄m aliquid immutare [translata]. vij. q. j. mutationes. q. olim totum petrus ibidem residēret [nulla est que eius non sit subiecta ditioni.] † hic confutatur error dicentiū non esse de necessitate salutis credere romanā ecclesiam supremam inter oēs. qui error in constantiā. cōcilio fuit reprobatus. ¶ † Secūdo confutatur error dicentiū beatū petrum nunq̄ fuisse romanū ep̄m. quia vt aiunt vt refert ocham in dialogo suo: nō legitur in sacra scriptura ꝙ petrus fuerit rome. contra quos est primo sacra scriptura. Inquit em̄ beat⁹ petrus in fine quinti capituli sue prime canonice. Salutat vos ecclia que est in babylone. vbi iuxta gl. babylonē vocat romani ꝓpter cultū idolatrie. Ad idē est beat⁹ Hieronym⁹ qui in li. suo de viris illustribus ita dicit. petrus in ꝓpa epla sua sub noīe babylonis figuraliter romā significās. Salutat vos inquit que est in babylone ecclia electa: z marcus filius meus ist⁹ errorem cōfutāt testimonia multorum sanctorū patrum. vt in. c. dudū. iij. q. vj. in. c. sacrosancta. di. xxij. ista sufficiāt hic. Alia alia diximus in confutationē huius erroris in summa nr̄a de eccla sua in. ij. lib. circa. c. xxxvj. [ad quam cūcta maiora] di. xvij. in multis. [insimpture ꝓncipalia.] quo ad dispositionem nē sit contrarium ei quod dr ꝓmittus apud vos. hug.

Ad secūdū.

Ad tertiū.

Hieronym⁹

Diuisio.

Exponit litteram.

Archidia.

Diuisio.

Exponit litteram.

Am beatissimus. Ad idē est hoc. c. qō est leonis pape scribētis dioscoro epo alexādrino: qui in multis diuertebat ab ecclesia romana. Summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes. In prima reprehendendo prefatum dioscorum: qui ab ecclesie romane deuiauit institutis, dicens. qō sic habuisset a beato marco: dicit ꝙ nephas est credere: beatus marcū alias regulas dedisse alexandrine, quā habuerit a beato petro. In scōa assignat rationē. ij. ibi: cum fine dubio. Lege. ¶ [Cum beatissimus accepit ꝓncipatum] a suo xp̄o. Jo. vlti. z di. xxij. omnes. [z romane ecclesie institutis]. s. ea. a recta. [gubernauit] illic missus a beato petro: qui eū in ep̄m ordinauit vt habet in chronicis. z. lxvi. di. porro. Arc. [firmauit] qm̄ regalis romane ecclesie [cū fine]. ij. pars. [de eodē fonte gratie. supple potuerunt: z per consequēs vna aqua doctrine emanauit ad vtroq; [vnus ipōs] q est doctor veritatis: z discipuli ꝛc. [nec aliud] i. contrariū [potuit]. i. debuit de iure. hu. [ꝙ ab ordinatore] i. petro: quī eum in ep̄m ordinauit.

Exponit litteram.

Diuisio.

Exponit litteram.

Sed petrus. Ad idem est hoc. c. quo desit beati gregorij z regulitro. Summa est in rubro. vel vt concordet precedētibus, ꝙ fide petri tanq̄ gladio ꝓscinditur auris oīs erroris. Et diuidit in tres partes. In prima assignat rationē mysticam quare petrus absciderit auriculā malchi: quia scilicet nō videt qs habere aurē exteriorē: q nō hz eā in vsu ad audiendū fidē: q ex auditu est. vt dicit aplus. z ea q̄ sunt fibi salutaria. In scōa ostendit quare magis petro hoc attribuat: ꝙ alteri aplorū. In tertia exhortat nos ad iectā fidē circa xp̄s. ij. ibi: tollit petr⁹. iij. ibi: caueam⁹. Lege. ¶ [Si petr⁹ volēs.] quasi diceret ex ꝓposito nō ex casu. gl. [pcussit]. i. absciđit. Luce. xxij. Jo. xviij. [docuit] scz significari. [qō aūt i se ſpecie]. i. in superficie corporis:] quasi in ministerio nō habēt]. i. in officio debito qō auris instituta ad audiendū scz fidei doctrinā [z verbū dei.] quasi diceret nō debēt habere aurem in re: qui non habent quod auris significat: siue ad quod est instituta. Auris em̄ bona vt dicit eccl'ia. iij. audiet cū oi ꝛcupiscentia sapiētiā. Sapiēs em̄ cor z intelligibile abstinebit se a peccatis: z in operibus iustitie successus habebit [sed bonus dominus sm̄ ꝓphetica] ezechiel. xviij. vbi dicitur cōuertimini. z agite penitētiā ab oībus iniquitatibus vestris: z non erit vobis in ruinaz iniquitas ꝛc. [demonstrās]. i. significās [vulnerati. ꝓctō occisiōis xp̄i. [in ministerio]. i. per ministeriū. hu. [fideiabluat] Actu. xv. side purificās corda eorū. z ad Ro. v. Justificati ex fide pacē habeamus. [Tollit ergo]. ij. pars. [quare petr⁹] qz ipe est [claues.] scilicet pre omnibus. mat. xvj. tibi dabo ꝛc. [illic enīz condēnat.] de pe. di. j. verbuz [tollit autē ꝛc.] quasi

diceret: dum petrus gladio materiali amputauit aurem male audientis. i. malo domino suo obedientis. [signo demonstrauit ꝙ ipe est qui tollit]. i. damnat gladio spirituali aurem interiorem male intelligentis. i. hereses ⁊ prauas hereticoꝝ intelligentias. fides em̃ petri nullas heresim fouet, sed omnes hereses destruit. S. in. c. memor. [caueamus]. iij. pars. i. cauere debemus ne aligd faciam⁹ ꝓpter ꝙ auricula nobis abscindi debeat ⁊ maxime [dum legitur passio domini] si em̃ que passus est xp̃s referimus ad diuinitatẽ que impassibilis est ⁊ immortalis [exciditur]. i. excidi debet [a petro] id est eius autoritate: qui non est passus [christum prophetã] scilicet tantum id est purũ hominẽ: sicut aliqui estimabant dicentes eam esse aut heliam: aut hieremiam. aut Joannem baptistaz: aut vnũ ex prophetis estimari. [sed dei filiũ decuit] dicens. tu es christus filius dei viui. ℣ Matth. xvj.

1 ☞ Ecclesia dicitur vna decem modis.
2 Ecclesia quare dicatur columba.

Soquitur. Ad idẽ principale est hoc. c. qõ est cypriani epi. Sũma est i ruõ. ⁊ diuidit in tres partes. Jn prima ꝓbat i ecclĩa vna tm̃ ex autoritate multiplici capiens fundamentũ. Jn secunda ostẽdit, ꝙlicet ecclia sit vna: in multa tñ mẽbra ꝑ orbẽ est diffusa, ad qõ inducit exẽpla fontis ⁊ luminis ⁊ arboris. Jn tertia ostendit ꝙ extra vnitatẽ ꝓdictã ecclie existẽs boni operis fructũ germinare nõ potest. ibi: ẽpatus vnus est. iij. ibi: auelle radium solis. Lege. [Loquitur dñs.] matt. xvj. Prima probatio ex illo verbo xp̃i super hãc petrã. super vnã edificat ecclesiã. qz vbi pluralitas: ibi discordia. vbi cypriã⁹ innuit petrum fundamentũ fuisse ecclesie. Quomodo hoc sit verũ. S. e. in. c. rogamus dicimus. ⁊ plenius super. c. ꝑceptis. di. xij. vbi disputauimus. vtrũ super petrũ xp̃s fundauerit ecclesiã. Alij exponũt [super vnũ]. i. sup fidẽ, quaz vnus apostolũ ꝓfessus est. scz petrus. Sed ista expositio non videtur esse ad propositum cypriani. [Et ꝯ̃uis]. ij. pbatio. [ex illa autoritate] Jo. xlvi. Accipite spiritũ sctũ. ⁊c. [parem]. i. communem vel similem. Sed ista puritas siue similitudo intelligenda est quo ad potestatem ordinis: ⁊ dignitatẽ consecrationis: que non recipit magis ⁊ minus: non autem ꝙtum ad potestatem ⁊ autoritatẽ iurisdictionis: ⁊ prelationis: quia in hac petrus fuit princeps ⁊ caput aliorũ. dicit em̃ Chrisostom⁹ sup illud Jo. xlvi. Pasce oues meas. Eximius apl̃us ⁊ erat petr⁹: ⁊ os discipulorum: ⁊ vertex collegij: [dispositus] qz dicit petro: tibi dabo claues ⁊c. [hoc vtiqz]. i. eandez potestatẽ habent: nõ tñ quo ad iurisdictionem: vt dictũ est, sed ex ordiñ potestatis ab vnitate ⁊c. vñ primo petro ait. Tibi dabo claues ⁊c. vbi dicit ꝙ per claues datur intelligi, ꝙ per plenitudinẽ ei claues ꝓmisit. vnde glo. super hoc verbo ait. quia regem celorũ maiori ꝑ ceteris deuotiõe ꝓfessus est petrus: maiori ꝑ ceteris ipe collatis clauibus regni celestis donatus est. ad vnitatẽ ecclie ostendendam: vnus cõstituitur prelatus aliorũ omniũ. [quaz vnã] tertia ꝓbatio. [autoritate illa] cãticorũ. vj. vna est columba mea. de vnitate eccl̃e ꝑeter ea que disputauimus de eius vnitate circa. c. ꝙuis. di. xxj. adducemus hic modos aliquos quibus ecclia dicit vna vbi notãdũ. † qõ ecclia dicit vna dicẽ modis ꝓprio tanq̃ vnũ unle sub vno pastore. Jo. x. fiet vnũ ouile: ⁊ vnus pastor. Jte scõ est vna tanq̃ vna dom⁹ sub vno patrefamilias. Exo. xij. Jn vna domo comedetis: nec oferetis de catmibus eius foras. loquitur de agno paschali, qõ beatus Gregori⁹ exponẽs dicit sic. ⁊ habet j. e. qz ex sola. Jn vna nãqz domo comedit. qz in vna catholica ecclia⁹ vera hostia redẽptionis immolatur. Item tertio ỏ: vna: tanq̃ vna ciuitas sub vno principe. Esa. xix. Ciuitas solis vocabit vna. Jte quarto est vna tanq̃ vnũ regnũ sub vno rege. Ezech. xxxvij. rex vnus erit omnib⁹ imperãs. Jte quinto est vna tanq̃ nauis sub vno gubernatore: siue rectore, qõ significatuz est Luce. v. vbi ỏ qõ xp̃s ascendit in vnam nauim: que erat fimonis. i. ecclesiã: cuius cura ⁊ gubernatio credita erat simoni petro tanq̃ xp̃i vicario. Jte sexto est vna tanq̃ vxor vnius viri. i. ad cozũ. xij. despõdi enim vos vni viro virginẽ castã exhibere xp̃o. Jte septimo est vna: sicut vnũ corpus in quo habitat vnus spũs: sicut fideles. vnde apl̃us ad ephe. iiij. vnũ corpus: scz summus ⁊ vnus spũs: scz habitat in nobis. Jte octauo est vna: sicut vna schola in qua sub vno magistro omnibus discipulis vna est eadem doctrina semper legitur ⁊ docet. vna enim fidei doctrina omnium fidelium est ⁊ vnus magister celestis: qui cozda omnium docet in terris. vnde Actu. iij. dicitur, ꝙ multitudinis credentiuz erat cor vnũ: ⁊ anima in domino. Jdem scilicet credentes ⁊ sentientes. hoc est quod dicit apl̃us hic ⁊ ad ephe. iiij. vnus dñs: vna fides. Jtẽ no no est vna: sicut vna familia: ad quem hereditas vna ⁊ eadem spectatur venire. Jrem omnes fideles in vna spe firmati sunt peruenienti ad vitã eternã. vnde apl̃us hic: ⁊ ad ephe. iiij. vna spes vocationis vestre. i. beatitudinis ad quam vocati estis. Item decimo est vna: sicut religio dicit vna: in qua est vnitas ꝓfessionis: ⁊ regularũ cõformitas cerimoniarũ. [Ecclia enim]. i. religio xp̃iana vna dicitur hoc modo: ꝙ omnes fideles cũ vnius fidei ꝓfessione conformitatez siue cõmunionẽ in eisdẽ habẽt sacramẽtis quod notat apl̃us dicens. vnum baptisma sequitur in litera [columba mea.] † Ecclia dicitur columba. Tũ ꝓpter fecunditatẽ. parit enim mutitudinẽ filiozum xp̃o. Tum ꝓpter innocentie simplicitatẽ. Tota em̃ pulchra ea amica mea: ⁊ macula nõ est in te. Cãticorũ. iij. Tum ꝓpter visus subtilitatem. ipa em̃ intuetur in xp̃o diuinitatem ⁊ humanitatem. Canticorũ primo. oculi tui columbarũ. Tũ ꝓpter clementiam ⁊ pietatem. sit columba portãs ramũ olive. Gene. viij. Tum qz spũs sanctus qui in specie colũbe descendit in christũ. ℣ Matt. iij. est donis illustrata [perfecta mea in fide.] ⁊ charitate. ad colo. iij. Super omnia charitatẽ habẽtes: que est vinculuz perfectionis. ⁊ vna est matris genitricis sue ⁊c. Huius vnius ecclesie genitrix est veritas: in qua xp̃s q est veritas ecclesiam cõstruxit: ⁊ edificauit ℣ Matt. xvj. que est electa Cãticorũ. vj. pulchra vt luna: electa vt sol. ⁊ hieremie ij. plantaui te vineam electam [hãc ecclesie] quarta probatio [ex autoritate apl̃i dicentis] ad Ephe. iiij. [vnuz corpus] scilicet sitis, quod est corpus xp̃i mysticum [⁊ vnus spiritus]. i. vnus voluntatis operãdi bonum. [vna spes] beatitudinis eterne. [vocationis vestre] ad fidem catholicam: per quã habebitis vitã eternã. [vn⁹ dominus] cui seruitis [vna fides.] qz licet articuli multi sint in fide catholica tñ inuntuntur veritati diuine: ꝑ quã eis assentim⁹: que est vna. [vnũ baptisma.] licet enim multi ministri sint baptizãtes exterius: tamẽ vn⁹ est qui baptizat interius. scz christus. Jo. i. Hic est qui baptizat. [vnus deus ⁊ pater omnium] per creationẽ. Nicolaus de lyza [quã vnitatẽ tenere.] ad Ephe. iiij. soliciti seruare vnitatẽ in vinculo pacis [quã ꝓsidemus] vtlenim dicit Augustinus de ciuitate dei. pax ⁊ vnitas subditorum est finis regẽtis [vt episcopatum]. i. ordinem episcopalem. gl. [indiuiduum fidei.] vnitate ⁊ institutionis identitate. Joff. [nemo fidei] cauere debemus: vt alicuius perfidia veritas corrũpatur. qz prima ad cozn. v. modicũ fermenti totam massaz corrumpit. [Epat̃u] ij. pars. i. episcopalis iurisdictio: vt administratio. Archidi. [vnus est] scilicet vnitate ordinis. quia omnes administrationes ordinantur ad vnũ caput: ⁊ principẽ totius ecclesie. scilicet papã: qui est maximus epoꝝ. qui solus in plenitudinem potestatis vocatus est. ceteros vero ipe vocat in partẽ solicitudinis. vna ergo videt esse cura: solicitudo: ⁊ administratio ecclesie in papa: ⁊ in omnibus prelatis. Jtez oẽs ordinãtur ad edificationẽ ecclesie. ꝑm illud apl̃i [cuius singularis]. i. singula pars [insolidum]. i. indiuisum tenetur. ff de re. iur. in toto. Archi. [quomodo] declarat vnitatem ecclesie per exẽpla. Primo exẽplo luminis vnũ em̃ est lumen diuersos radios habens. Sic ⁊ ecclesia vna hz diuersa membra: vt declarat apl̃us. j. ad cozinth. xij. dicẽs. Et quosdã posuit deus in ecclesia. Primo quidem apl̃os. Secũdo prophetas. Tertio doctores. [sed vnum lumen est omnium] qz oẽs apl̃ice sedis autoritate ⁊ doctrina illustrãtur ⁊ docentur ⁊ decorãtur. Sc̃o exemplo arboris: que vna in radice multos ramos hz. sic ecclesia vnã hz radicẽ: scz fidez: ⁊ multa tñ habet collegia: ⁊ ecclesias particulares. secundum illud ps̃. Jn ecclesijs benedicite domino. omnes tñ sunt vna vniuersalis ecclia vn⁹ thalamus xp̃i. in. c. ꝙuis. dist. xxj. [Robur vnum.] quia tota ecclesia super petram vnam firmam. i. fidem apostolice sedis fundatur. Tertio exemplo fontis a quo riui multi defluunt. [exundantis]. i. fontis vnitas seruatur in origine: scilicet in apl̃ice sedis principatu: a quo omnes alie potestates ecclesie sumpserunt originem: vt dicit nicolaus papa in. c. oẽs. di. xxj. ⁊ sanctus marcellus. S. e. rogamus. propter quod dicit petrus rauennas quot ẽstipiti rami: quot capiti membra: quot soli radij: quot fonti riuuli hoc apostolice sedis eminentie debent omnes ecclesie: quas vbiqz terrarum religio xp̃iana fundauit [auelle radiũ] tertia pars [vnitas]. i. cõ est simplex: vt eniz dicit infra. in capituli scisma. Jn vnitate scissura esse non potest: sicut nec in puncto diuisio ab arboze ⁊c. Jta est de eo qui ab vnitate ecclesie separatur: nec enim partem ꝓpat lumen nec germinare potest bonorum operum fructus meritozios: nec viuere potest vita gratie sic ⁊ ecclesia vna est [radios]. i. prelatos quibus ait ℣ Matth. vos estis lux mundi. [vnum tamen est qõ vbiqz diffundit] in prelatos scz ecclesie quia vna

Nicolaus de lyza. Augustin⁹.

Archidia.

Petrus rauennas.

quia vna potestas ⁊ authoritas apl̃ice sedis [omnibus cõcitũ] vt possit dicere de apostolica sede oẽs alie ecclie illud Jo. j. Omne de plenitudine eius participam⁹. nec vnitas corporis separatur: scz nec per multitudinem ministrorum seu prelatorũ: nec per distantiam locorum quia semper vna fides manet vna autoritatis origo: caput vnum: ⁊ mater vna totius huius copiose fecunditatis [adulterare non potest]. i. formatione perfidie separari: quia eam firmã in fide christus desponsauit. osee. ij. desponsabo te mihi in fide. ⁊ matth. xvi. Super hãc petram edificabo ecclesiam meam. ⁊ porte inferi. i. hereses non prevalebunt aduersus eam [uncorrupta est ⁊c.]. S. e. a recta. ⁊ di. xxij. Quis. ⁊. S. e. hec est fides.

Diuisio.

Exponit literam.

Alienus. Ad idem est hoc. c. eiusdem cypriam: Sũma est in rubro Et diuiditur in duas partes. Jn prima ỏ ꝙ nõ põt habere deum patrẽ qui vniuersalis ecclie non tenet vniuersitatẽ. Jn scda illud autoritate confirmat. ij. ibi: cũ dñs. [[Alienus.] scz qui ab ecclia recedit vt heretici. [alienus] scz a familia fideliũ christianoꝝ ⁊ domesticoꝝ dei: ꝓpha⁹ est. cui ỏ illud ps̃. pphanasti in terra sanctuariũ meũ. ps̃. lxxxviij. [hostis est.] ecclesiaz persequẽdo: ⁊ veritatẽ fidei impugnando. [deũ patrẽ.] plane illũ deũ patrem nõ hz: qui vnitatẽ pacis rupit. qz vt dicitur. j. ad cozn. xiij. nõ est divisionis deus, sed pacis. Nõ habet deũ patrẽ: qm̃ sponsam dñi ecclesiã non reueretur, sed impugnat: vt heretici faciũt: de quibus ipsa cõqueritur. canticorum primo: filij matris mee pugnauerunt aduersum me [cũdñs]. ij. pars. cõmẽdat ecclie vnitatẽ ⁊ pbat quod dixerat per testimonia xp̃i [inquit] ℣ Matt. xvij. [petierint] si tamen eorum oratio habeat cõditiones cõuenientes: que ad hoc requirũtur. scz ꝙ aliquis oret ꝙ se perseuerater. Dis em̃ cõcurrentibus semper oratio exaudit: ⁊ si aliqñ differat tamen tempore competenti ad implebitur, vbicunqz in eodẽ capitulo. [in nõe meo]. i. in charitate vniti in medio eorũ sum acquiescẽdo bone voluntati eorũ: ⁊ petitioni [erit nõ multitudini ⁊c.]. i. nõ qua multi sunt ⁊c. quo modo ⁊c. quasi diceret non est possibile ꝓpter hoc optime admonet apl̃s ad ephe. iiij. soliciti seruare vnitatem in vinculo pacis.

1 ☞ Viri sancti ⁊ peccatores fideles diuersimode dicuntur esse in domo dei.

Diuisio.

Omnibus. Ad idẽ est hoc. c. hieronymi. Sũma est in rubro. Et diuidit in tres partes. Jn prima dicit ꝙ quidã ita in ecclia sunt vt etiã ipsi sint ecclia dei: ꝙ est vnica colũba ⁊c. Jo. ij. ostẽdit huic ecclesie potestatẽ data esse ligãdi ⁊ soluẽdi. Jn. iij. inducit plures sacre scripture autoritates: quas dicit de prefata ecclie domo loqui. ij. vbi: ꝙ domus. iij. ibi: de hac domo. Lege. [[Omnib⁹ cõsyderatis] que sunt in ecclesia cõsyderãda. arc. [vt etiã ipsi sint domus dei. scz viri iusti: maxime boni: ⁊ scti ꝑlati. † vbi notãdũ, ꝙ diuersimode sancti viri ⁊ peccatores fideles dicunt esse in domo dei. primi quidẽ ita sunt in domo: vt etiã sint ipa domus dei: ⁊ locus habitionis ei⁹. Ecclia em̃ est cõgregatio fideliũ: qz est corp⁹ cuius caput est xp̃s: ⁊ nos mẽbra. j. ad cozn. xij. vos estis corpus xp̃i: ⁊ mẽbra de mẽbro. vñ Au. sup Jo. Quid putamus esse domum dei: nisi tẽplũ dei, quod istis vos. i. hoies iusti. Scdi vero scz fideles peccatores hz sint in domo dei: nõ tñ dicuntur ipsa domus dei. Jsti nõ vniunt ecclie: nisi quadã materiali ⁊ imperfecta vnione scz per fidẽ informẽ. Sãcti vero viri vniũtur vnioe ꝑfecta: que est ab vnitate spũs sancti totũ corp⁹ ecclie viuificãtis: ⁊ hec vnio fit per fidẽ operantẽ per dilectionem, vnde sup illud. j. ad cor. x. vnũ corp⁹ multi sum⁹ ⁊ vn⁹ panis, dicit gl. oẽs sum⁹ vna ecclia vniti vinculo fidei ⁊ charitatis ⁊ mutua operũ exhibitione. Hãc differẽtiã facit hic hieronymus que dicitur edificari sup ⁊c. xp̃s est homo ille sapiens: q edificauit domũ suã supra petrã. matt. vij. ⁊ matt. xvj. dñs edificauit ecclesiã sup firmã petrã: cõtra quam porte inferi: nõ ꝓualebũt [que vnica colũba.] cãticorũ. vj. de hoc dicimus in c. loquit. que sponsa pulchra decore virtutum sine macula peccati, mortalis. Aug. [sine ruga] heretici prauitatis. Aug. ortus cõclusus. cãticorũ. iiij. ⁊ hoc vt dicit gl. ꝓ amenitate florũ fragantia aromatũ ⁊ copia optimorũ fructuũ: qui reperiũtur in ecclia [Fons signatus.] canticorũ. iiij. Tum primo ꝓpter abundantiam irrigantis doctrine. Tum scdo ꝓpter copiam multarum salutarium aquarũ ab iñto fonte emanat. primo aqua baptismi quo abluntur peccatũ originale ratione cuius dicitur zacha. xiij. Erit fons patens dñi dauid in ablutionem pctorũ. Ceterũ emanat aqua penitentie qua abluuntur sordes actualiũ peccatorũ ratione cui⁹ dicit Jo. iij. fons egre diebatur de domo dauid ⁊ irrigãbat torrentem spinarum. id est peccatorum. dicitur autem fons signatus: quia vt ait Augustinus in sacramẽtis ipsis sub tegumento rerũ visibiliũ virtus diuina secretius operat salutem: ⁊ puteus aque viue: sic dicitur ratione ꝓ sanctitatis mysteriorũ. vnde glo. sic dicit puteus dicitur ꝓpter occulta occulta mysteria: que solis sanctis reuelatione spũs sti pandũtur. Et dicitur puteus aque viue siue aquarũ viuentiũ: ꝓpter diuina eloquia que de inuisibilib⁹ diuine gratie thesaurus ꝓcedũt atqz in vitã eternã ducũt cõm illud Jo. iiij. in eo fons aque vive salientis in vitam eternã [⁊ paradisus.] sic dicitur ea ratione qua oztus vel quia parat ad deũ vitã per ecclesiã militãtẽ est via ad triũphantes. [q̃ domus]. ij. pars. [claues accepit] in solis scz epis: ⁊ pbyteris. vt idẽ hieronym⁹ dicit hãc domũ cõtẽpleri. in suis prelatis sit tibi ⁊c. matth. xvij. [de hac domo]. iij. pars. Dñe di legi. ps̃. xxv. vbi glo. aug. ait domus de ecclia est decor huius domus sunt sancti. Alia patent.

Augustin⁹.

1 ☞ Scisma an sit grauius peccatum ꝙ infidelitas. qõ sic in casu. tm. 4.
2 Hzauitas peccati dupliciter consyderatur.
3 Jnfidelitas est grauius pctm̃ sm̃ speciem q̃ scisma
5 Scriptura sacra dicitur thesaurus domini.

Diuisio.

Non afferamus. Ad idẽ videlicet in reprobationẽ eorũ qui vnitatẽ ecclie scindunt. Jnducit hoc. c. idẽ hieronymus sup ego. Sũma est in ruõbro. Et diuiditur in duas partes. Jn prima ostendit, ꝙ dicta nostra debemus ponderare secundũ regulas sacre scripture ⁊ ecclie: ⁊ non scõm̃ ꝓpriũ arbitrium. Jn scda ostendit grauitatem sceleris scismatis. ij. ibi tempore. Dño ꝓprio pleniori intelligentia huius capituli queritur. † Utrũ scisma sit grauius peccatũ q̃ infidelitas. Et videtur ꝙ sic ex presenti. c. autoritate hieronymi. Scdo sic. grauius peccatũ granitet punitẽ dñ, secundum illud Deutero. xxv. p mẽsura delicti erit plaga rum modus. Sed scisma grauius est punitũ q̃ peccatũ idola trie: ⁊ q̃ pctm̃ sacrilegij que sunt maxima pcta: vt in litera habetur. ergo scisma videtur esse grauissimũ omniũ peccatoruz. Jta cõsequẽtia videtur esse hieronymi in fine capituli dicens. Quis iã dubitauerit hoc esse sceleratius cõmissum qõ est grauius vindicatũ. Tertio sic. maiori malo maius bonũ opponit vt patet per philosophũ. viij. ethicoꝝ scz scisma opponit charitati: que est maior virt⁹ q̃ fides. cui opponit infidelitas siue idolatria. ergo scisma est grauius peccatũ. In oppositũ arguitur autoritate beati aug. qui super Jo. exponens illud. Si nõ venissem ⁊ loquutus eis fuissem pctm̃ non haberent dicit pctm̃ infidelitatis omne aliud pctm̃ superare.

Tertiuz ar.

Opponit in contrarium.

2 Rñdeo dicẽdum iuxta scm̃ tho. in. ij. ij. † q̃ grauitas pcti pot dupliciter cõsyderari. vno modo p̃z suã speciẽ. alio modo sm̃ circũstantias. Et circũstãtie particulares infinitis modis possunt variari cũ querit in cõi de duob⁹ pctis, qõ sit grauz pctm̃ intelligẽda est q̃stio de grauitate pcti sm̃ gen⁹ peccati. Genus aũt seu species attendit ex obiectis. ⁊ ideo illud pctm̃ qõ maiori bono contrariat ex suo genere grauius pctm̃: sicut pctm̃ in deũ q̃ ꝓximũ. hm̃ hoc respondendo ad questionẽ ponitur ista cõclusio responsiua. † q̃ infidelitas est grauius peccatũ sm̃ speciẽ q̃ scisma. Jsta cõclusio ꝓbat ex dictis sic. Jllud peccatũ est grauj⁹ scõm̃ speciẽ, qõ opponit maiori bono. sed infidelitas opponitur maiori bono. qz est pctm̃ ⁊tra ipm̃ deum: sm̃ q̃ in se est veritas ꝓma: cui fides innititur. Scisma aũt est cõtra ecclesiasticã vnitatẽ: que est quoddã bonum participatũ: ⁊ minus q̃ sit deus. ergo peccatũ infidelitatis in suo genere est grauius pctm̃ scisimate quod erat cõclusio. Secũda cõclusio, † Scisma põt esse grauius pctm̃ q̃ infidelitas ex parte alicuius circũstãtie, vt pote ꝓpter maiorem cõtemptum: vel ꝓpter maius periculũ, qõ inducit vel ꝓpter aligd hmõi ptz 2clusio. Et hoc modo loquit hic hieronym⁹ i hoc vt dicit gl. q̃ dicit. Sceleratius fuit scisma cõmissum. Mã q̃to maior est cõtẽptus: tãto magis sceleratius cõmittit. ad hoc facit qõ nõ. gl. di. homo christianus. Dis habitis dicẽdũ est ad rationes in oppositũ. Ad primã de. c. presenti iam rñsum est. Ad secũdã rñdet, ꝙ nõ semper est verũ, ꝙ ma iozi grauitati peccati secũdũ speciẽ respõdeat grauitas pene maioz. vnde Sanctus tho. in questionibus de malo dicit, ꝙ pene que infruntur a deo. in futura vita respondent grauitati culpe. vnde apostolus ad Roma. vj. dicit. ꝙ iudicium dei est secundum voluntatem in eos: qui talia agunt, sed pene que in presenti vita infligũtur siue a deo: siue ab hoie: non semper respondẽt grauitati culpe. Interduz enim minoz culpa grauioꝝ pena pu-

Augustin⁹.

Rñdet. S. Thom.

Ad primuz argumentũ. Ad scõm. S. Thom.

nitur temporaliter ꝓpter maius periculum vitandum. ¶Bene enī ꝑsentis vite quasi medicine adhibēt̄ur.pctī autē scisma tis periculosissimū est rebus humanis.quia dissoluit totū regimen humane societatis.vnde etiam grauius punitur homicida:q̄ periurium.licet periuriū sit grauius.q; maius nocumentū peruenit ex homicidio q̄ periurio. ¶Ad tertiaz re spondetur negādo cōsequētiā.Et ratio est iuxta sanctū tho. q; charitas habet duo obiecta.vnum principale.scz bonitatē diuinā.z aliud secūdariū:scz bonū proximi. Scisma.z alia peccata que sunt in ꝓximū imponunt charitati q̄tū ad secūdariū bonū,qō est minus,q̄ obiectū fidei:qđ est ipse deus.Et ideo talia peccata minora sunt minora q̄ infidelitas,ſz odiū dei,qō opponit charitati q̄tū ad principale bonū nō est minus tū inter cetera peccata:que sunt in proximū pctī scisma tis videtur esse maximum qz est contra spirituale bonū multitudinis:z tū in hac questione.Lege. ¶[Non afferamus ꝓ arbitrio nostro.[Sententias eī nostras regulare debemus non nostro sensu,sed scōm mensuram z regulam scripture facere:in qua sunt iudicia dñi recta:z testimoniū dñi fidele:z ꝓceptū dñi illuminās oculos vt dicit ps.xviij.vñ augustinus in sermone de penitentia ait apls dicit.Tu quis es:qui alienū seruū iudicas.nolnit hominē ab homine iudicari ex arbitrio,sed potius ex lege dei ꝑ ecclie ordinē[stateras.]statera quidē recta est de scriptura sacra.que nō obliquatur:nec mutatur aliquo pondere falsitatis de quo Job.xxxi.appendat me in statera iusta:z sciat deus simplicitatē.z puerbiorū.xvi. pondus est statera iudicia dei sunt.iudicia aūt dñi recta.ps. xxviij.qz mēsurant per stateram diuine legis:que est immaculata cōuertēs aīas:testimoniū dñi fidele:sapientiā ꝑstās parualis.Hac statera diuine scripture prudentes z sancti pōderāt verba sua.Eccliastici.xxi.Iba statera pōderabunt.Qui vero ꝓ libito voluntatis agit:appendit in statera dolosa puer.xj.statera dolosa abominatio est apud deum:qz statera dolosa nō est bona.puer.xx.[tanq̄ de thesauris.]†facra scriptura est thesaurus dñi.Eccliast.i.In thesauris sapiēcie intellect[tpe].ij.pars.[prioza delicta].i.priorīs populi iudeorū.[idolū]de quo Exo.xxxij.qñ filij israel fabricauerūt idolū:z adorauerūt illud[liber hic.]fuit liber hieremie.xxxvi.sic dicit̄ precepit hieremias baruch.dicēs.Ego clausus nec valeo ingredi domū dñi.Ingredere ergo tu:z lege de volumine in quo scripsisti.ex ore meo verbū dñi audiēdi populo in domo dñi in die ieiunij ꝛc.qō cū fecissēt displicuit regi:z mādauit dare librum illū igni.z combustus est.Danc historiā habes.ē.j.q.vij.si quis omnē[scisma tentatiū] contra moysen z aarō.fecerūt eī scisma filij chore cōtra moysen z aaron:ido latria gladio punita est.Illā dñs p moysen vindicauit illud[ca]ū morte.xxiij.miliū idolatrarū[exuctio libri bellica cede.] qñ rex babylonie hierusalem obsedit:z sedechie regi oculos effodit[scisma hiatu.]terre[sepultus actoribus viuis.scilicet chore:dathan:z abiron.quia terra absorbuit eos.numeri.xvj. [ceteris.]scz.ccl.viris,qui cum chore assumpserant sibi thuribulavt adolerēt incēsū super altare dño[sceleratius]z hoc verum est regulariter.ecclesia tamē quādoq; leuius crimē punit grauius:z grauius leuius:habita consyderatione causarum personarū:z circūstantiarū.ita facit etiam deus.in vita ꝑsenti:sicut.ē.dixim⁹.Notandū tamen,q̄ istud scisma licet fuerit mihi peccatū:q̄ idolatria:grauius fuit punitum:sunt aliquę rationes.prima iuxta Sanctum Tho.in.ij.ij.quia populo illi hebreorum manifestum erat per leges susceptam,q̄ erat vnus deus,z q̄ non erant alī colendi:z hoc erat apud eos per multiplicia signa confirmatum.Et ideo non oportebat,q̄ peccantes contra hanc fidem per idolatriam puniren tur alia inusitata aliqua sola pena,sed solum communi:ſz nō erat sic notum apud eos q̄ moyses deberet esse semper eorum princeps:z ideo rebellantes eius principatui oportebat miraculosa z inconsueta pena punire. ¶Secūda ratio est:quia ille populus erat ad seditiones z scismata promptus.dicitur enim ex.de.iij. Ciuitas illa a diebus antiquis aduersus regē rebellabat:z seditiones:z prelia concitabantur in ea.pena autem maior instigitur quandoq; ꝓ pctō magis consueto. ¶Tertia ratio est.quia peccatum scismatis in rebus humanis est perniciosissimum,quia dissoluit totum regimen humane societatis. ¶Quarta iuxta Alexandrum de halis.qz illi videntur ex maiori contumacia feciſse scisma,q̄ alij in he resim incidisse.Quanto autem maior est contemptus:tanto magis scelerate peccatur.

S. Tho.

Alexāder de halis.

Diuisio.

Via ex sola. Ad idē est hoc.c.qō est beati gregorij in moralī.Sūma est in rubro.Et diuidit in tres partes. scōz q̄ tria ponit de ecclesia.In prima ponit,qō in sola ecclesia veritas conspicitur,per quam homo trāsit ad visionem beatam.In secunda ponit,q̄ in sola ecclesia catholica offertur verū sacrificiū.In tertia q̄ in sola ecclesia salvātur homines.ij.ibi,sola quippe.iij.ibi,sola est que tira. Lege. ¶[Quia ex sola ꝛc.qz in sola ecclesia catholica est fides sue doctrina:per quam veritas conspicitur dicente apostolo.prima.ad corinth.xiij.videmus nūc per speculum in enigmate: tunc autem facie ad faciē.[apud se locum de quo videatur] i.videri posit.Ostendit hoc per figuram,figuratur enī ecclesia per petrā illā,de qua Ego.xxxiij. Ecce inquit locus apud me est:z stabis supra petram.Cuinq; transibit gloria mea:ponam te in foramine petre:donec transeam.z sequitur.Et videbis posteriora mea:faciem autem meam videre non poteris. [posteriora mea.]qz scz per speculum in enigmate.[vt faciez dei contemplet.]non dicitur hic contemplatio facie visio per essentiam.qz de illa dixerat dominus:faciem autem meā videre non poteris,sed dicitur:qualiscunq; diuina presentia que est supra cursus humani intellectus.vnde sequitur[quia quis in fidei soliditate se tenuerit diuinam presentiā nō agnoscit]quia vt dicit Augustinus per meritū fidei venitur ad visionem.z Esa.vij.nisi crediderit⁹ non intelligetis.vtrū autē moyses in hac vita mortali viderit deum per essentiā,disputauimus supra.in c.moyses.viij.q.j.de qua sup hāc.ꝛc.matt. xvi.[Sola quippe].ij.pars.i.catholica ecclesia[per quaz].i. in qua.[accipiat].i.acceptū habeat fiducialiter:quia ipsa est spōsa delicta christo.ē.c.omnibus.[vnde]probat per figuram ex illo Exo.vij.[canibus.]extra ecclesiam existentes canes dicuntur:quibus vetat dominus sacrificium:de quibus Apocalyp.xxij.foris canes venefici,quibus panis celestis z verū corpus domini dari non debet.vnde dominus.exo.vij. precepit dicens.alienigena.i.alienus a fide z non renatus in ecclesia non comedet ex eo.i.ex corpore christi:qui est agnus dei.Jo.i.[sola est.]tertia pars.hec est domus:que intra ie posit⁹ custodit:ne pereant:quod probat per figuram arce noe: de qua Genes.vij.per quam ecclesia designabatur.qui enim in hac arca.i.ecclesia bene viuēdo perseuerant:damnationis eterne periculum certissime euadunt,qui vero extra illā vagātur siue reperiuntur:aqua eterne perditionis extinguit.

Exponit literam.

Augusti.

Diuisio.

Casus.

1 ☞¶Predicator⁹ qñq; inuenit populum dūrum z obstinatu⁹, debet eum transire,ne perdet operam:z laborem.

2 ¶Predicator⁹ qui vadit ad predicandum ad vnum locum cum bona voluntate operandi fideliter si non datur ei locus aut impeditur non perdit meritum.

Aduocauit. Ad idem ꝓpositum de ecclie vnitate contra scismaticos est hoc capitulum beati ambrosij. Summa est in rubro. ¶Ꝺo intellectu huius capituli est sciendum, quod vt dicit hugu.tempore cōstantini imperatoris heresis vigebat per totam italiam,vnde heretici episcopi congregato concilio quendam episcopum fidei catholice firmiter adherentem deposuerunt,quibus quidam episcopi consentire nolentes in exilio positi sunt, quorum quidam lucifer vocabatur,qui procedente tempore catholico imperatore regnāte ad partes hierosolymitanas accedens in ecclesia antiochena quendā episcopum ordinauit non communi consensu electum,imo quibusdam contradictoribus qua de causa.Eusebius ad alexandrinā ecclesiam de italia translat⁹, minus canonice ordinatos,a lucifero depositi,z alios ibidem substituit.vnde ꝑdictus lucifer ira cōmotus scisma fecit:se z alios a iurisdictione ecclesie alexandrine subtraxit.Eo tempore ex prianus missus ad predicandū accedēs ad partes vbi scisma illud vigebat:a quodam episcopo satyro qui erat socius luciferi per cunctatus est,vtruz in partibus illis essent catholici. Credimus vt sciret cū quibus deberet communicare.Et hoc quod dicitur[aduocauit ꝛc.]Et potest diuidi hoc capitulū. in tres partes.In prima narrat quid percūctatus est cyprianus.In secunda narrat quid inuenit.In tertia narrat,quid fecit.ij.ibi,q̄ꝑ.iij.ibi,itaq; Circa primū.[verum]z quia cyprianus nullam putauit extra fidem veram gratiam,que deo gratum hominem faceret.quia vt inquit apostolus.sine fide impossibile est placere deo.[percūctatus est].i.ab eodē.[vtrū ꝛc.]hoc est[si cū romana ꝛc.]qz i sola romana est vera fides.a vt in.c.ꝓcedēti[z forte ad id locozū].i.vsq; ad illa loca.hu. [illius ecclesia]id est que illū luciferū imitabatur.[Et q̄ꝑ] secūda pars.[ꝓ fide.]scilicet lucifer exulasset [heredes].i. discipulos.[nō putauit tamen]scz cyprianus illum luciferū in scismate constitutum fidem habere.de qua fide antē loquatur,quā dicebat illos eꝓs:in scismate cōstitutos nō habere

Casus.

Diuisio.

a ¶Est vera fides. Et iō grecorū ecclesia ꝺ̄s se romane ecclesie conformare .pe.de anch.in.cl.3. nu.4.de baptis.

declarat .ensequenter dicens omnia.[Et si fidem erga deum tenerent]scilicet lucifer z satyrus[tamen erga dei ecclesiā non tenebāt]hic fides iudicio nostro capitur pro fidelitate. Tum quia esset implicatio contradictionis,q̄ haberent fidem erga deum,z non erga ecclesiam:cum vna sit fides. Tum qz vt in.c. inter scisma.j.e.qō.iij.scisma non necessario includit aliquem errorem fidei. Tum ex eo quod subiungit declarando quare non tenebant fidē[cuius patiebantur]permittentes ecclesiam diuidi:z membra eius ab inuicem separari,z negligendo predicationem,z conuersionem hominum:z maxime patiebantur episcopos diuidi:per quos sicut per artus,membra ecclesie colligantur: sicut oues etiam per suos pastores.vnde boni episcopi viriliter sustentant: z manutenent ecclesiam et eius vnitatem conseruant [z omnium cum ꝓpter ecclesiam ꝛc.] j.Petri.ij.[z corpus sit]ad Eph.j.z ad Colos.j.[fides]id est fidelitas.[enacuatur]id est tale quidem facinnt:vt non prosit multis quibus prodesse posset [itaqz].iij.pars. reuertitur ad loquendum de Cypriano,z dicit q̄ quāuis Cyprianus [gratie fenus]id est officium predicationis teneret vocat hoc officium fenus:quia sicut multiplicatio pecunie fit per fenus: sic multiplicatio fidei per predicationem hug.[tāti nominis debitor:] id est obligatus. ad hoc officium peragendum:q̄ predicator verbum domini predicare debet. vnde quilibet prelatus est dominicus debitor.xliij.di.dispensatio. [navigare].i. ad alios transire.[vbi tuto.]id est securē:z cum spe proficiendi:scilicet officiū predicationis.ar. † q̄ vbi predicator populum durum z obstinatum transire eum debet:ne perdat operam z laborem.hu.[iudicauit]scilicet Cyprianus[diuine solutionis].i.predicationis.qua audita conuertebantur homines,z sic soluebantur a peccatis.gl.[gratiam].i.meritum [in affectu].i.in voluntate ac fide[esse].i.fideliter predicādi:quasi diceret non propter hoc q̄ hic Cyprianus non potuerit predicare,perdidit meritū laboris:quoniā meritum huius stat in voluntate z in fide:scilicet complacendi opere fideliter si daretur locus.ar.† q̄ si quis vadit ad predicandum ad vnum locū cum optima voluntate fideliter operandi:z non datur locus, aut impeditur,nō perdit meritum:ex quo per eum non stetit. [quam]scilicet predicationem[dei gratiam desyderatam].i. libertatem predicandi[z seruauit].i.continuauit acceptam.

1 ☞¶Excommunicati non sunt salutandi.

2 Religiosi possunt se balneare causa necessitatis.

3 Hereticus quare dicatur filius diaboli.

Omnis qui. Ad idem est hoc capit.bede. Summa est in rubro. Et potest diuidi in tres partes. in prima dicit q̄ cum his qui christi doctrinam non recipiunt non est cōmunicandum. in.ij.probat hoc exemplo Joannis euāgeliste.in.iij.exemplo sancti Policarpi.ij.ibi, hec Joan.iij.ibi, idem etiam. Lege. ¶[Omnis qui recedit]verba sunt Joānis vsq; ibi,hec Jo. alia sunt verba bede.[Qui non permanet in doctrina christi] sed recedit ab ea: sicut facit hereticus [hic] cum sit hereticus [deum non habet]in se habitantem per gratiam[qui permanet in doctrina]per fidem:per dilectionem operantem.[hic z filium z patrem]z spiritum sanctum. [Si i quis ꝛc.doctrinā] scilicet christi.[in domum] quia vitandus ab hominibus.ē. in.c.quia ex sola.tales vocati sunt canes[nec ave ei.]scilicet

1 hereticō.ar.† q̄ excommunicati non sunt salutādi.ē.xj.q.iij. excommunicatos [hec Joan.]scilicet euangelista.ij. Joan.j. [balneas.]causa necessitatis, vel infirmitatis intrauerat.hu.

2 ar.† q̄ religiosi causa necessitatis possunt se balneare. vnde Augustinus, ire ad balnea non ꝓhibemini[Lozinthum] hereticum[idem].iij.pars.[agnosco primogenitum satane]

3 †hereticus enim dicitur filius diaboli quem imitatur in mendacio,qui mendax est,z in veritate non stetit. Jo.viij.

1 ☞¶Ecclesie particulares debent recurrere ad suam matrem.

2 Lolium turbat caput,z inducit febres:nisi euomatur.

Diuisio.

Exponit literam.

Casus.

Coniam verus. Ad idē est hoc c.beati Hieronymi scribentis ad damasum papam. Summa est in rubro. ¶Verum ꝓ intellectu capituli est sciendum q̄ Hieronymus cum ab emulis suis graviter dilaniaretur,z afficeretur iniurijs:recessit de roma z iuit hierosolymā. Cumq; in illis terris plures hereses pullularent: inter quas difficillimū erat habitare:aufugit inde in eremum egypti. Et qz fortassis rome sui emuli seminabant q̄ Hieronymus alicui predictarum heresum adhesisset,vel qz de aliquibus articulis dubitabant: scribit domino pape damaso tria principaliter: secundum que capitulū potest diuidi in tres partes. in prima narrat q̄ in orientalibus partibus pullulabant hereses z scismata.in secundo profitetur,q̄ licet esset in partibus vbi mal-

te hereses sunt:ipse tamen in fide romane ecclesie firmus perseuerat. Et qz eam fidei magistram credit: ideo ipsam que in fidei ꝓtra christo est fundata in duobus suis duxit consulendā.in.iij.ostendit,q̄ qui fidē z vnitatē ecclesie romane non tenet:ꝓphanus z filius erene dānationis est.ij.ibi:ideo mihi. iij.ibi,quicūq;.Lege. ¶[Quoniam verus ordo]verus vel a vetustate fidei:qz ibi primo fuit fides. hug.vel a vetustate peccatoq; populus ociētalis faciebat opera veteris hominis.hu. [inter se populorū]ritantiū [furore.].i.in fama doctrina heretico rū.extra de her.dānamus.[collisus].i.scissus[tunicā].i. ecclesiā de qua tunica dixerunt crucifixores christi. Non scindamus:z tamē maledicti heretici z scismatici q̄ illi timuerūt non pauent,sed nituntur christi ecclesiam scindere,z dividere. Et bene ecclesia tunice inconsutili cōparatur. Tum qz quot quot in ecclesia christi baptisati sumus christū induimus. ad Gala.iij.qz incōsuta fuit:de sui nō valet:sicut nec ecclesie vnitas scindi[minutatim.]per minutas opiniones.hu.[detur pat].i.dividit[z christi vineā].i.ecclesiā. Esa.v.vinea domini sabaoth:domus israel est[exterminat] i.demoliūtur[vulpes.]que est dolosum z fraudulentū animal:falsos hereticos designat,z fetidos:de quib⁹ Can.ij. Capite vobis vulpes parvulas.i.fingentes se in humilitate ambulare, que moliuntur vineas.[inter lacus.]heretici quidem latitant,z querūt lacus id est cōgregationes tenebrosas:in quibus nō est aqua diuine sapientie. heretici quoq; fodiūt sibi cisternas dissipatas:non valentes aquas cōtinere:vt difficile posset intelligi siue explicari:vbi sit fons signatus.i.fons diuine sapientie signatā continens veritatē, z ortus cōclusus:in quo sunt aromata virtutū:z ecclesie sanctimonie. Et qz in his que difficilia sunt pertinentia ad fidem z ad veritatē sacre scripture petri cathedra est consulenda.ideo sequitur[ideo mihi cathedram].ij.pars. [cibū spiritualis refectionis].i.doctrine salutaris:q̄ xlDatt. iij.scribitur.Non in solo pane viuit homo,sed ex omni verbo q̄ procedit de ore dei. [vestimenta].i.sacramenta fidei.rome eī videtur suscepisse baptismū:in quo ecclesia tribuit vestimēta de conse.di.iij.post baptismū,vel baptismū religionis:quē dicitur rome recepisse:secundum hu.[tanti elementi]scz maris.[margarite].i.pretiosam fidei veritatē: z romane ecclesie

1 doctrinam.[corpus].i.ecclesia romana[aquile.]†qz particulares ecclesie ad suā matrē debēt recurrere.hu. vel vbi est corpus christi,q̄ est ecclesia sunt aquile.i.doctores,qui volant in sublime contēplationis, z intuētur solē institie:per studium z inquisitionē veritatis,qui simplices instruūt tanq̄ pullos.de qua dicitur Deut.xxij. Tanq̄ aquila prouocās pullos suos advolandum ꝓstigato].i.dissipato[a sobole malo]scilicet hereticorū patrimonio:quēadmodū eī filius prodigus dissipauit substantiā suā exiens a domo patris. Luce.xv,sic heretici absedentes a domo ecclesie fornicantes:per erroris perfidiam dissipant patrimoniū hereditatis eterne, q̄ solū in ecclesia reperitur[apud vos]scilicet occidentales manet patrū autoritas:scilicet fidei puritas, z integritas:scilicet in ecclesia romana in.c.a recta.ē.e.z in.c,in se.z in.c.hec est fides.[ibi] scilicet in ecclesia occidentali[dominici seminis].i.predicationis[centesimo] ecclesia enim est terra bona super quam cadit semen diuine doctrine: z facit fructū centesimum[hic].i. in occidentali ecclesia[frumenta].i.documēta bona seminata ex malitia terre[lolium a].i.peruersam doctrinam. † loliū a

2 enim turbat caput z ducit febres:nisi euomatur. ita facit doctrina hereticorū[auenasqz.]auena enim leuissima z ad oēm ventū reuoluitur:significat doctrinā leuē, vanā, z fabulosam hereticorum[degenerant].i.degenerando producunt.glo.vel dicitur degenerant: quia boni fuerunt predecessores, z mali successores.hug.[sol institie].i.veritatis fidei catholice[lucifer].i.diabolus,qui ab initio nō stetit in veritate:z de celo cecidit supra syderā.i.supra prelatos hereticos,qui debebāt esse syderā,z luminaria aliorum[posuit thronum suum].i.principatum,siue sedem principalem fue falsę doctrine:scilicet schola mendaciorum suorum[vos estis] conuertitur ad cōmendandum ecclesiam in membris suis:dicit enim de occidentali [vos]scilicet prelati inconcusse tenentes fidē ꝓtri[luz ꝛc.] quo ad veritatem credendorum [z sal terre.]quo ad synceritatem agendorū[vasa aurea.]per charitatē.[argētea]per predicationis purissime veritatis sonoꝛositatē[hec]scilicet congregatio hereticorū[vasa testea,z lutea].i.vilia z fragilia:facta in contumeliam: apta ad interitum z perditionem.ad ro. ix.vnde sequitur[virgam ferream].i.tribulationem,z pestem z eternum incendium[operiuntur]id est expectant [victima ergo]id est victimandus a te z puniendus si peccauero.glo.et Hugu.[fathiscat].i.deficiat[invidia].i.excellentia.vnde invidia sepe nascitur.gloss.z Hugu. [que habetur ex Romano

¶Loliū.loliū herbe genus alio nomine zizania dicitur vt de clarat glo.in clemē.ducti. in verbo zizania.de sepultu.diu⁹ Ambrosi⁹ in suo hexameron. horati⁹. Esset ador loliū meliora relinquens.

culmine recedat ꝛc.] quasi diceret abesse debet inuidia ⁊ ambitio vbi presidet humilitas piscatoris. vnde sequitur. [cum successore piscatoris ⁊ discipulo christi.loquor.]in vtroqꝫ humilitas fuit.[quicūqꝫ].iij.pars.[extra hanc domum].id est ecclesiam[non licet agnum comedere extra domum]ecclesie. Exo.xij. [Et quia pro facinoribus purgandis]per penitētiā [sanctum dñi].i.verbum dei [collegas] in fide,⁊ spectatione future beatitudinis[⁊ sub onerarijs].i.magnis nauibus que magna ferunt onera.his comparantur viri sancti:⁊ in fidero husti.dicit ergo[sub onerarijs].i.sub magnis prelatis sanctis viris,qui onera subditorū supportant.viij.q.j.clemens.[deliteſco].i.abscondo: quasi diceret inter sanctos viros ⁊ maiores viuo humiliter.archid.[vitalem]iſte ⁊ alij duo, qui infra nominantur erant heretici[spargit.]Matt.xij.ar.contra gregos.hug.magnum hic testimoniū prebet Hieronymus apostolice sedi[antichristi est].i.contrarius christo: quomiā quicunqꝫ discrepat a veritate fidei catholice:quam christus docuit:⁊ super quā ecclesiam fundauit:contrarius est christo.

Archid.

Diuisio.

Exponit literam.

Ade dignior. Ad idem est hoc.c.quod est beati Ambrosij in sermone de cena dñi. Summa est in rubro. Et dividitur in duas partes.in prima dicit ꝙ ecclesia catholica que est domus apostolice predicationis est eligenda, querenda,⁊ veneranda.in.ij.ostendit,ꝙ ecclesia malignantium que est congregatio perfidorū hereticorū est vitanda ⁊ fugienda.ij.ibi,si vero. Lege. ¶ [Que dignior] in hoc capitulo beatus Ambrosius ad ostendendū,ꝙ ecclesia romana sit querenda,⁊ eligenda,⁊ veneranda: inducit aliquas laudes. Commendat enim eam ex tribus.primo a dignitate:ꝙ ab ea emanauit apostolica predicatio.ideo dicit[que dignior domus]scilicet est[quā ecclesia romana ingressa].i.a qua ingressa est predicatio apostolica in vniuersum orbē.di.xj.quis nesciat,quasi diceret nulla.secundo commēdat eam a dignitate capitis:scz christi,qui super oēs est.Jo.iij.iij.cōmendat eam ab vtilitate effectꝰ:quē in ecclesia operatur christus cū dicit [qui pedes ꝛc.] christus enim dñs ⁊ magister pedes discipulorū lauit. Jo.xiij.⁊ continue lauat ⁊ tergit hominū peccata. vnde hic est qui peccatores vt lauet eorū peccata,vt mūdi sint:qꝛ nisi sint loti, habere non possunt partem cum deo:sicut inquit petro. Jo.xiij [recipit].i.ecclesia[pollutis vestigijs].i.operibus. Sed ordina sic [sed processus].i.affectus vite preterite licet maculosos [dignatur in reliquū].i.decetero.[mundare.hic est ꝛc.] bene dicitur. Jo.vj.ad quem ꝛc.[vides].i.videre potes.[executo:e] petrū[celestiū ꝛc.]qꝛ omnia que dicta sunt ei a dño executioni mandauit.hu. [hospitiū].i.ecclesiā,vel ecclesie fidem.hug. [fides ꝛc.]qꝛ sine fide impossibile est placere deo.ad Hebr.xj. [in qua si]pro quia[habitator sit christus aut].i.non[dubio legendum].i.indubitanter est eligendum sui hospitiū.hug.[si vero].ij.pars.vbi ostendit vitandā esse cōionem hereticorum rationibus ⁊ autoritate.[habitaculū]scz ecclesiam[synagoga].i.cōgregatio qꝛ nō est vere ecclesia fugienda est.vt dicitur pš.c.Non habitabit in medio domus mee,qui facit superbiā: tangit scismaticos qui loquitur iniquā:tangit hereticos [excutiendus] debet fidelis fugere hereticorū cōmunionē. vnde debet precepto dñi excutere puluerē.i.doctrinā eorum de pedibus in testimoniū illis. Luce.x.per hoc eīm fideles testificantur,ꝙ cum hereticis nō est cōicandum[ne]subiungit duas rationes.prima ratio:ne scilicet mens fidelis ex illoꝝ cōmunione poluatur:sunt obscura verba.ordo potest esse talis.[ne scz polluatur mentis vestigium].i.affectus. [siccitatibus].i.falsis doctrinis.[fatiscentibus].i.deficientibus:qꝛ sunt infirme ⁊ fragiles[perfidie].i.heretice prauitatis sterilis:tangꝫ humi aride,arenose:qꝛ:tangꝫ humus arida dicuntur doctrine hereticorū:qꝛ nō sunt aque viue,sed cisterne aquā sapientie continere non valentes:dicuntur arenosa humus:qꝛ non est solida doctrina nec firma:in qua homo fecure pedē figere possit:doctrina autem catholicorū super petram firmam fundata est,⁊ solidata est.Nam[sicut est quasi].ij.ratio per similē]suscipere in se.[per compassionem[scriptum est].j.ad Cor.xj. [si qua ecclesia]improprie ponitur pro congregatione hereticorum: sicut illud,odiui ecclesiam malignantium hu. [apostolus]ad Timo.iij [post primā deuita]ne alij polluantur per eum.

Exponit literam.

Caicūqꝫ. Ad idem est hoc.c.quod est bede super Matth. Summa est in rubro. Bene est ⁊ non dividitur.Lege. ¶ [Quicunqꝫ.societatis].i.cathedre beati petri.xciij.dist.quicathedrā.[quomodolibet]vel per excommunicationem, vel per scisma,vel per heresim[segregant]nisi peniteant[nec vinculis.]qꝛ clames non operantur:nisi in membro corpori ecclesie cōiuncto, ⁊ vnito.nec ianuam.quia ianua regni celestis non patefit: nisi filijs ecclesie,quibus solis superne beatitudinis hereditas est promissa:cuiusmodi non sunt qui ab vnitate fidei ⁊ societatis beati Petri sunt separati.

1 Sacrificia legalia,⁊ festiuitates antiq an fuerit deo grate. Quod non tempore gratie.nu.2.
Nec aliquando tempore figure.nu.3.
4 Sacramenta ⁊ sacrificia veteris legis non iustificabant.

Diuisio.

Di. Ad idē est hoc.c.quod est Hieronymi super amos prophetā. Summa est in rubro. Et potest diuidi in tres partes.in prima ponitur decimū prophete.in.ij.expositio Hiero.in.iij.ostēdit ꝙ in sacrificijs deus potius attendit deuotionis affectū: ꝙ multitudinē sacrificiorū,ꝙ probat ex ꝓpria vidue.ij.ibi,odit autē.iij.ibi,⁊ si holocausta.Lege. ¶ [Odi.]hoc scribit amos prophetа.c.v.odi.š.j.q.j.odit[non capiā]tangꝫ mihi grata.

Exponit literam.

Questio.

1 ¶ Pro pleniori intelligentia huius.c. Queritur† vtrū sacrificia illa legalia ⁊ festiuitates ille antique fuerūt deo grate.Et videtur ꝙ sic.Quicquid precipit deus ad faciendū:ita ꝙ vult illud fieri est sibi gratum ⁊ acceptū,sed dominus precepit sibi fieri illa sacrificia:vt patet Leui.j.⁊.ij.⁊ in alijs locis. ergo illa sacrificia fuerunt deo grata ⁊ accepta. ¶ Secundo sic:omne opus quod sit ex charitate ⁊ ex obedientia est deo placitū,sed a sanctis viris in testamento veteri illa sacrificia fiebāt ex charitate ⁊ obedictia.ergo sacrificia illa erāt deo accepta. ¶ Tertio sic:in canone misse dicitur,placeat tibi sacrificium nostrū: sicut placuit tibi sacrificiū Abel ꝛc.ergo ꝛc. ¶ In oppositum est litera presentis capituli ⁊ Esa.j.holocausta arietum ⁊ sanguinem hircorum nolui.vbi dicit glo.preterito vtens se sacrificia iudeorum nūquam amasse,sed ad tempus sustinuisse.ergo sacrificia solum erant in permissione non in voluntate.

Primū arg.

Scōm arg.

Tertiū argu.

Opponit in contrarium.

¶ Respondeo iuxta Alexan.de halis in.iij.distinguendum est statum duplicem secūdum duplex tempus scilicet tempus figure ⁊ tempus gratie. Tempus figure fuit ante aduentū redemptoris. Tempus gratie post aduentum,⁊ passionem redemptoris. Secundū autem hec distincta tempora distincte conclusiones responsales ad questionē ponuntur. ¶ Prima

Respondet Alex. de hal.

Prima conclusio.

2 conclusio.† Tempore gratie sacrificia illa legalia non sunt accepta aliquo modo.probatur ista conclusio ex illo pš.l.holocaustis non delectaberis.gloss.non delectaberis sacrificijs nec etiam holocaustis, que sunt digniora, que in aduentu christi respuuntur. Quid ergo offerendum,non pecudes, non hirci, sed sacrificium peccatorū, quod placet deo, ⁊ spiritus contribulatus:in quo datur spes conuertēdi.Et Augustinus. Non vult sacrificium trucidati peccatoris,sed vult sacrificiū cōtritoris:dis. ¶ Tertia conclusio.† Tempore figure aliquādo dicuntur nō placita aliquādo placita.Non placita dicūtur propter indignitatē offerentis:secundum ꝙ dicit Isidorus super primum Leuitici assumens illud Hiere.vij.non sum locutus cum patribus vestris de verbo holocaustorum,⁊ victimarū, negat se locutum fuisse de sacrificijs id quod mandauerat: qꝛ intentionem mandatoris qui acceperant preteribāt.Hinc dicit Esa.j.Ne offeratis sacrificium frustra,incensum est abomi natio mihi:⁊ subdit manus enim vestre plene sanguine sunt, placita vero dicūtur deo non propter eius necessitatē que nulla est,sed propter hominis vtilitatē scōm illā statū.Notādum ergo ꝙ pro tēpore figure ante introductionē idolatrie: ꝓpter duas hominis vtilitates inter alias precipuas erāt deo sacrificia illa placita: primo ꝓpter honorificentiā diuine maiestatis:instituta eīm fuerant a deo in cultū ⁊ honorificētiā sue maiestatis scōm illud Prouer.iij.honora dñm de tua substātia. Talibus vero muneribus qualia erāt sacrificia honorabatur deus:nō ipsorū pretiositate,sed diuina electione,⁊ institutiōe ⁊ offerentiū deuotione ⁊ deuotiōe. ¶ Scōo dicūtur deo placita propter significationē veritatis:qꝛ erāt in signū veri sacrificij,ꝙ duplex est:scz sacrificiū redēptoris.vnde gl.super illud ad Ephes.v. Tradidit semetipsum oblationē ⁊ hostiā deo in odorem suauitatis dicit:non propter se ille hostie dicebantur offerri deo in odorē suauitatis,sed qꝛ illum figurabant,ꝙ vere est in odorem suauitatis.Et Isidorus super principiū leuitici dicit.Omnis hostiarū diuersitas christi hostiam preferebat ad sacrificium spirituale quod figurabant esse sacrificium contriti cordis.de quo in pš. Sacrificium deo:scilicet gratum. Spiritus contribulatus:post introductionem vero idolatrie dicuntur deo fuisse placita propter cautelam erroris.vnde leuit.xvij.offerent filij israel ostias suas sacerdoti ad ostium tabernaculi:⁊ nequaquā vltra immolabant ostias suas demonibus.Ex quo patet,ꝙ placebant deo,vt offerrentur sibi ex cōparatione ne ea idolis immolarent. ¶ Tertia cōclusio potest

Augustt.

Secūda conclusio.

Isidorus.

Tertia conclusio.

4 poni.† ꝙ sacramenta ⁊ sacrificia veteris legis nō iustificabāt patet tum ex dictis. Tum ex illis ad Hebr.xj.impossibile est enim

enim sanguine taurorum ⁊ hircorum auferri peccata.ratione sic ostēditur.iustificatio proprie dicta:de qua loquitur est per gratiam gratum facientem ⁊ aufert culpam:⁊ facit dignū vita eterna,sed sacramenta illa ⁊ sacrificia non poterant conferre gratiā per modum cause efficientis principalis:qꝛ hoc modo solus deus est causa gratie,sm illud pš. ¶ gratiam ⁊ glorią dabit dñs:nec per modum instrumenti:quia cum precesserint incarnationē ⁊ passionē christi non poterant recipere ab ipso virtutem cooperandi instrumentaliter ad iustificationē:sicut sacramenta noue legis que ipsum sequuntur recipiunt talem virtutē ⁊ sic sacrificia veteris legis grant deo accepta:ex fide ⁊ deuotione offerentiū,⁊ nō ex re ipsa sunt deo accepta. ¶ Ad rationes in oppositum. Ad primā respondetur ꝙ dñs instituit illa sacrificia pro illo tempore ad hoc vt essent signa vnde secundū hoc ei placita fuerunt:vt essent alterius scilicet spiritualis sacrificij significantia non per se. Et ideo nō propter se sed propter aliud deo placita erant pro illo statu. ¶ Ad secundam respondetur ꝙ ratio illa non arguit:nisi ex fide ⁊ deuotione ⁊ obedientia offerentiū poterant deo esse placita:nō autem ex parte ipsarū rerū, que offerebantur.⁊ hoc concedimus sicut dictum est. ¶ Ad tertiam de canone respōdetur ꝙ illud non dicit ratione oblati,sed ratione offerentis. Non enim petitur ꝙ sacrificium corporis domini sit acceptabile deo ꝙ est acceptissimū, ⁊ oblatio deo in odorē suauitatis sicut dicitur ad Ephe.v.sed petitur vt actio offerētis sit accepta deo:sicut fuit accepta actio Abel:sicut dicitur Heb.iij.respexit dominus ad abel ⁊ ad munera eius: ⁊ tantū pro nunc de ista questione.[odorem]scz sacrificiorū suorū[non accipiā].i.nō habebo grata[⁊ vota pinguium].i.holocaustorū[respuam].i. non respiciam[odit autē].ij.pars modo sunt verba hieronymi[non dei].i.tam diuine reuerentie, ⁊ diuini cultus sed sue vtilitatis aut alicuius prauе intentionis,quod non est faciendum.xxv.q.vij.⁊ hec. Aliqui faciunt hic duo argumēta:vnū contra canonicos qui non vadunt ad ecclesiā nisi propter distributiones susципiendas. Aliud est contra eos qui in festiuitatibꝰ magis vadunt ad ecclesias vt videāt dñas, ꝙ propter reuerentiā dei aut deuotionis causa humana loquitur similitudine.i.humano more:tales eīm possessiones sicut odium, ⁊ sicut claudere nares ad odorē sacrificiorū in deū non cadūt. vnde est figura que dicitur antropos, que est quādo attribuitur deo,ꝙ est hominis, ꝙ ideo fit:vt nos affectū dei nostri in nostris sermonibus agnoscamus:vt sicut homo facit quādo aliquid displicet sibi:sic deus facere dicit. [Et si holocausta] iij.pars.[nō ea suscipit]vt remuneret eterno premio.[Nam] assignat rationē[nō sacrificiorū merita]Sen.iij.respexit dominus ad abel.primo scilicet ⁊ consequenter ad munera eius. vnde vidua de qua Marci.xij.[omnibus a saluatore preferatur.]quia de ea dixit,ꝙ plus omnibus misit non absolute loquēdo,sed consyderata facultate sua:plus enim esset vni pauperi dare modicū quam diuiti multū. Consyderata etiā principaliter eius deuotionis magnitudine:quā dominus principaliter intuetur. Quantitas enim meriti non accipitur secundum quantitatē doni absolute,sed per comparationem ad facultatē dantis,⁊ promptitudinē sue volūtatis ⁊ deuotionis.

Exponit literam.

Bi sana fides. Ad idem est hoc.c.ꝙ est beati Augustini in sermone domini in monte. Lege. ¶ [Ubi sana. nō potest esse iustitia]scilicet que hominem iustificat apud deum,⁊ dignum facit vita eterna:non loquitur de iustitia politica:quia ista bene fuisse dicitur in multis gentilibus: in quibus non fuit sana fides. [iustus ex fide]ad Rom.j. Cū enim vita sit homini ex vnione ad deum fonte vite:per fidem vniamur deo.hinc dicitur iustus ex fide viuere[vt scismatici] id est heretici non possunt viuere vita gratie: quia fidem sine qua impossibile est placere deo,non habēt, ita nec scismatici: quia carent charitate:vbi enim charitas nō est:non potest esse iustitia,que dicta est non operatur.ad Ro.xiij.quam ꝛc.

Exponit literam.

Hereticī. Ad idē est hoc.c.ꝙ est innocentij pape. Summa est in rubro. Lege. ¶ [Heretici desiterint].i.resiterint[perfectionem spiritus].i.sanctitatē.vt.j.questio.j.eos qui.glo.vel perfectionem spiritus.i.spiritum sanctū,qui virtutibus ⁊ donis infusis:animas perficit,⁊ decorat [quam acceperant] in baptismo,vel in consecratione catholica.archi,[amiserunt] quoniam vt dicit Augustinus.de fide ad petrum:fides est bonorū omnium fundamentum:fides est humane salutis initium:sine hac autem nemo ad filiorū dei potest numerum pertuenire.

Exponit literam.

Archid.

1 Potestas spiritualis est duplex.
2 Ecclesie caput non potest esse qui non est intra ecclesiam.
3 Malus aliquis ex eo presumitur ꝙ pena ei infertur.

Idicimus. Ad idem est hoc.c.beati cypriani. Summa est in rubro hoc.c.loquitur de eadem materia cum.c.factus.vij. que.j.⁊ de personis eisdem. Et potest diuidi in tres partes.in prima cyprianus ostēdit hereticos ⁊ scismaticos in ecclesia mihi potestatis habere.in.ij.ostēdit ꝙ non solū actores ⁊ principes scismatum esse punitos, sed etiam particeps. in.iij.ostendit,ꝙ existentes extra vnitatem ecclesie remissionē peccatorum: nec habere possunt pro se nec alijs dare.ij.ibi,ꝙ vero.iij.ibi,si autem foris. Circa hoc occurrit questio vtrum scismatici habeant potestatem:de hoc disputandum est in.c.nouatianus.vij.q.j. Lege. ¶ Didicimus omnes hereticos ꝛc. nihil habere potestatis] pro quo nota ꝙ duplex est spiritualis potestas:a vna quidem sacramētalis. Alia iurisdictionis. a Sacramentalis potestas est que per aliquam consecrationem confertur. Quia autē omnes consecrationes sunt immobiles manente que consecratur. vnde talis potestas manet secundū suā essentiā in homine qui per consecrationē eam est adeptus: quādiu viuit:siue in scismate, siue in heresim labatur, ꝙ patet ex hoc,ꝙ rediens ad ecclesiā iterū non cōsecratur verum: quia potestas inferior non debet exire in actū:nisi secundū ꝙ mouetur a potestate superiori: inde est ꝙ tales vsum potestatis amittūt:ita scilicet,ꝙ non licet eis sua potestate,vti: si tamen vsi fuerint potestas effectū habet in sacramētalibus:qꝛ in his homo non operatur:nisi sicut instrumentū dei. vnde effectus sacramētales non excluduntur propter culpā conferentis sacramētum:cum forma ecclesie seruata fuerit potestas iurisdictionalis est que ex simplici inuinctione hominis confertur ⁊ talis potestas non inmobiliter adheret.vnde in scismaticis ⁊ hereticis nō manet.vnde nō possunt nec absoluere nec excōicare,nec indulgētias facere,aut aliquid huiusmodi,ꝙ si fecerint nihil actū est. Cum ergo dicitur in presenti.c.ꝙ hereticī ⁊ scismatici nihil haberēt potestatis intelligendū est de potestate iurisdictionali.vel si referatur ad sacramentalē non est referendū ad ipsam essentiā potestatis sed ad legitimū vsum eius: rationabile nanqꝫ est,vt qui christi fidem ⁊ ecclesie a se abiciāt abiciatur a christi ⁊ ecclesie potestate ita vt quibus hereticus ⁊ scismaticus intelligit sibi dictū,ꝙ dominus dixit villico iniquitatis amplius non poteris villicare. Luce.xvi. [propter quod nec potest excipi].i.excusari,hic excludit nouatianum hereticū,qui volebat occupare pontificatus sedem cōtra cornelium catholicum ⁊ fidelē. primo qꝛ nouatianus erat extra ecclesiam,⁊ contra potestatem ecclesie:⁊ per consequens inter

Diuisio.

Exponit literam.

¶ Potās. Idde ꝙ potestas ecclesiastica maior est ꝙ secularis. pet. de an. in. c. ecclesia sancte marie. in. 22de constit.

2 anticchristos cōputandus. [Et paulo post].ij.ratio.] qꝛ nullus pōt esse caput ecclesie qui nō est intra ecclesiā:qꝛ caput nō potest esse extra corpus,sed nouatianus non erat in ecclesia imo extra ecclesiā ordinatus:nec potest dicere nouatianus,ꝙ sit intra ecclesiā:qꝛ cum ecclesia sit vna,non potest esse quin sit intus vel extra,sed non intus. ergo extra. ergo non potest esse caput in ecclesia catholica:nec in ea potestatē habere[nec episcopus].iij.ratio:qꝛ nouatianus ab aliquo legitime nō est ordinatus:imo contra euangelica ⁊ apostolica documenta honorem ēpalem sibi vsurpauit:non superioris sed ꝓpria autoritate, contra euangelii: qm discipuli non nisi missi a christo pastorale officiū vsurpauerūt:petrus quoqꝫ nō a se sed a christo pastore ecclesie cōstitutus est. Est etiā contra apostolica documenta inquit apostolus.iij.nemo assumit sibi honorē:nisi qui vocatus est a deo,tangꝫ aaron,sed nouatianus cum nemini succedat a se ortus sit.i.nō legitima autoritate assumptus. [habere nanqꝫ] concludit, ꝙ non pōt per consequens tenere ecclesiā[quod vero].ij.pars.remouet obiectionē. posset dici, ꝙ nouatianus credit sicut ⁊ nos eundē patrem eundē filium ꝛc.Sed hoc remouet cyprianus, ⁊ si in illis articulis nō peccabat in alijs tamen peccabat.vnde vt dicit beatus Isidorus ⁊ habetur.j.e.qō.iij.quidam autē.Nouatiani a nouato ꝙne vbis presbytero exorti sunt,qui aduersus cornelii cathedrā sacerdotalē conatus est inuadere heresim instituit:noluit apostatas recipi,⁊ rebaptizans baptizatos. Tum qꝛ ⁊ si non esset autor heresis:nihilominus ex eo ꝙ ab ecclesie vnitate se separauerit a cōione ecclesie,ꝙ ꝑtē erat abiciendus. v.j. [inuenimus.] obtēdit ꝙ nō solū autores,sed imitatores,⁊ participes penis eisdē inuoluunt[dicēte]numeri.xvi.[sicut ⁊ per Osee] probat idem alia autoritate omnia ista habentur.j.q.j.si quis inquit.⁊ ibi sunt exposita.[que ergo apud eos ꝛc.]argu.† ꝙ

Isidorus.

3 aliquis ꝓsumitur malus ex eo ꝙ pena ei infertur.[Nunq.[Si autem.foris]tertia pars.[manus]scilicet reconciliatoria,si in forma ecclesie prius fuerunt ordinati:in forma ecclesie imponitur manus ordinantis.vt de consecra.dist.iij.ab antiqua manifestum[nec remissionē].ē.j.questio.j. remissionem quia tales claues regni celorum non habent.ē.ead.quicunqꝫ.

Diuisio.

Exponit literam.

Archid.

Hoffredus.

Diuisio.

Exponit literam.

Augustt.

Diuisio.

Archid.

Exponit literam.

Diuisio.

Exponit literam.

Exponit literam.

Archid.

Diuisio.

Exponit literam.

Exponit literam.

Archid.

Diuisio.

Exponit literam.

Exponit literam.

Exponit literam

Quisubdiaconus: quia a clericatu remotus est, ipse aduersus disciplinam dei transtulit se ad donatistas ⁊ rebaptizatus est, ⁊ duo moniales cum eo, quod omisit gratianus. [Ego] secunda pars. [in humiliatione.] penitentie. nota vt dicit glo. ad penitentiam recipiatur. Non enim dicit sub excommunicatione, vel depositione [quo]. i. ad quam penitentiam. glo. ⁊c.

Exponit literam.

Sed istud. ſ. est, in quo declarat Gratianus quomodo intelligatur, ꝙ hereticus in hereticos nullam habet potestatem, ⁊ ꝙ extra ecclesiam ista potestas non erat. [in detestationem criminum] dicit hu. ꝙ male soluit: quo niam melius est nocentem absoluere, quam innocentem condemnare. Cum ergo per sententiam que nulla est, vt dicit non constet de crimine: quomodo in odium criminis condemnabitur ille. Nihil est ergo quod dicit, ⁊ alij sequentes eum. Sed distingue, ꝙ sententia hereticj ligando vel soluendo nihil facit: quia dum soluere vult, ligat, ⁊ econuerso. Alia vero sententia tenet dummodo rite procedat, hyg. [potest tamen de potestate baptizandi.] hoc etiam non est bene dictum. Cum quia talis potestas baptizandi non est ex charitate cum possit baptismus etiã a laico conferri. Tum quia non videtur quod excommunicatio sit sacramẽtum. Et ideo hereticus super hereticum nõ habet potestatem quo ad vsum clauium ⁊ aliorum sacramentorũ collationem, sed solum baptismus cõferri potest: cum sit sacrãmẽtum necessitatis, quod a quocunq; siue bono, siue malo conferri potest.

1 ☞ Peccata aggrauantur propter sententiam.

Diuisio.

Si quem. Capitulũ est eiusdem Augustini non bene cõuenit cum capitulo: secundũ hu. ⁊ secundum veritatẽ q; in capitulo dicitur de baptismo in rubro de penitentia ⁊ est falsum de penitentia: q; sepe dictum est, ꝙ hereticus non habet potestatem ligandi, aut soluendi, sed de baptismo est aliud. Et diuiditur in duas partes. in prima dicit ꝙ si quis tempore extreme necessitatis recepit baptismũ ab hereticꝰ: non venit propter hoc reprehẽdendus. in ij. dicit ꝙ qui ex animi peruersitate ab heretico baptismũ suscipit talis est sicut iniquus, ⁊ peruersus damnandus. ij. ibi, si quis. Lege ergo. [Si quem forte.] accipiat baptismum [pacem]. i. vnitatem [per aliquem extra] scilicet hereticum aut scismaticũ, aut excõicatũ: coactus extrema necessitate potest a talibus suscipi baptismus: non autẽ alias q; cum talibus cõicandũ non est, sed fugiendi sunt, ⁊ ad ecclesiã properandũ. [Si quis]. ij. pars. [in ipsa] scz ecclesia catholica certũ est ibi prodesse: scz in ecclesia catholica [ꝙ alibi accipi põt] scz extra ecclesiã in hereli permanenti [prodesse non põt dico permanenti: q; si penitet baptismus efficaciam suã habebit. de consecra. di. iiij. tunc ⁊ tanto pernitiosius quãto scientius. ar. † ꝙ peccata propter sententiã aggrauantur: famulus enim sciens voluntatem domini, ⁊ non faciens vapulabit plagis multis.

Exponit literam.

Diuisio.

1 ☞ Ignorantia iuris partim excusat, sed non in totũ releuat.

Si quis. Ad idem est hoc. c. Luciani pape. Summa est in rubro. Et diuiditur in tres partes. in prima ponit penitentiã eius, qui scienter accepit vel dat eucharistiã de manu hereticj. in. ij. ponit penitentiã permittẽtis hereticũ missam celebrare in ecclesia catholica. in. iij. ponit penitentiã eius, qui ab ecclesia catholica recedit: ⁊ alias ad heresim trahit. ij. ibi, si quis ij. ibi, si recesserit ⁊c. Lege. [Si quis. ⁊ nescit.] arg. † quod ignorãtia iuris partim excusat, sed non ex toto releuat. gl. [ꝙ cõtradicit ecclesia]. i. perhibet dare vel accipere de manu hereticj [postea intelliges] illud per ecclesiã esse prohibitum: ⁊ per consequens peccatũ peniteat ⁊c. [si autem stat ⁊c. humanius vt. y. annis,] hec ergo sententia potior est ceteris preponẽda, que maiore innitit pietate. vt dist. ix. sana. [Si quis]. ij. pars. [⁊ nescit] scilicet ignorantia inuincibili. quod ecclesia contradicat [ij. pro damnatione]. i. in contemptum ecclesie catholice [si recesserit]. iij. pars [inter audientes] supple tantum. hu. sine oblatione. i. quod eius oblatio non recipiatur. hu. archi.

Exponit literam.

Diuisio.

Cepit. Hoc. c. est Gregorij in registro vbi ponit pulchrum exemplũ ad ostendendum ꝙ de manu hereticj cõmunio non est recipienda. Summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes. in prima narrat deuotionem regis: de quo loquitur. in. ij. narrat etiam cõstantiam eius, ⁊ repulsionẽ, quam episcopo heretico offerente sibi communionem fecit. ij. ibi, superueniente. Litera patet.

¶ Questio. ij.

1 ☞ Mortuus an possit excommunicari vel absolui ab excommunicatione.

Diuisio.

Questio. Primũ arg.

Quod autem. Hic incipit secũda questio: in qua queritur, vtrum aliquis possit post mortẽ excommunicari vel absolui. Et diuiditur ista questio in duas partes. in quarũ prima probat per quinq; capitula, ꝙ nullus potest ligari vel absolui post mortẽ excepto crimine heresis, ⁊ si hereticos fecit heredes, vel ⁊c. in. ij. probat ꝙ post mortẽ põt aliquis accusari ⁊ damnari in. ſ. e. his autoritatibus. ¶ Pro intelligentia prime partis resumemus hanc questionẽ ⁊ queritur sic, † vtrum mortuus possit excommunicari vel absolui ab excõmunicatione. Et videtur ꝙ non autoritatibus allegatis per gratiã hic: maxime ex illo. Mdat. xvi. Quodcũq; ligaueris super terrã: super terrã inquit non sub terra. vnde videtur ꝙ ecclesia nõ habet iurisdictionẽ super mortuos cum non sint de foro nostro. ¶ Secũdo sic: ex capitulo cum mediciuis, extra de sen. exc. lib. vj. Excõicatio debet esse medicinalis, sed non põt esse medicinalis mortuis. ergo mortuus non põt excõicari. ¶ Tertio sic infra in. ſ. his autoritatibꝰ. dicit, his autoritatibus probatur, ꝙ vinctes nõ mortuos soluere vel ligare possumꝰ. ¶ In oppositũ. j. e. c. sane. vbi habetur, ꝙ hereticj ⁊ scismatici, ⁊ illi quorũ scripta heresim cõtinẽt post mortem sunt excõicandi. Rñ. dicendũ ꝙ excõicatione proprie dicta que est a qualibet licita cõione ⁊ legitimo actu vt diffinitur. xj. qõ. iij. ſ. euidenter, siue prout separatio a cõione ecclesie quo ad fructũ ⁊ suffragia ecclesie cõia: prout diffinit eam magister sententiarũ in. iiij. dist. xvij. mortuus non põt excõicari, nec absolui: per consequẽs. ista cõclusio patet ex rationibꝰ factis in principio questionis. patet etiã. Excõicatio enim sequitur iurisdictionẽ. extra de elec. trãsmissam, sed in mortuos ecclesia militãs non hz iurisdictionẽ aliquã, ergo sequitur ⁊ loquẽdo proprie de excõicatiõe nullus mortuus põt excõicari.

Secũda cõclusio. capiẽdo excõicationẽ pro denũtiatione excõicationis quia denũtiatur aliquis fuisse excõicatus nein ecclesia fiat oratio pro eo ne etiã habeat cũ fidelibus sepulturam cõmunẽ bene põt mortuus excõicari. Et dignũ est ꝙ fiat patet cõclusio q; si probatur post mortẽ, ꝙ aliquis fuerit hereticus dignũ est ꝙ a cõione ecclesie denũtietur separatꝰ, secũdo indignũ est, ꝙ ecclesia pro tali oret sicut pro fidelibus ergo particeps videatur orationũ fideliũ dignũ est: vt per sententiã innotescat fidelibꝰ pro tali nõ esse orandũ. ¶ His visis dicendũ est ad rationes in oppositũ. Ad primã dicendũ est, ꝙ ratio illa procedit de excõicatione, prout sumpta. ¶ Ad secundã rñdetur ꝙ illud intelligitur de excõicatiõe, que fertur in vivos, qui de morte peccati possunt resurgere ad statũ gratie: non de illa que fertur in mortuos. vnde ꝙ illi mortui excõicãtur: nõ est ꝙ illa excõicatio non sit illis pena, vel medicina, sed in detestationẽ criminis ⁊ ad terrorẽ aliorũ qui hoc terribile iudiciũ ecclesie videntes, in similia cadere perhorrescant. ¶ Ad tertiam respondetur ꝙ loquitur de excommunicatione proprie dicta.

Ad primum argum.

Ad secũdũ.

Ad tertium.

De cõmunione. Hic incipit primũ cap. de. v. que inducuntur pro parte negatiua questionis. Et est capitulum leonis pape. Summa est in rubro. Breue est. Lege. ¶ [De cõione ⁊c. hoc dicimus ꝙ horũ causa non cõicaumus] scz in his: in quibus cõio est interdicta. archi. [cõicare nõ possumꝰ] nisi appareat quare in vita eis cõicãdũ fuisset. extra de sen. exc. a nobis. ⁊ extra de sepul. c. parochianos.

Exponit literam.

Diuisio.

1 ☞ Prohibitum intelligitur qõ non inuenitur concessum.

Excommunicatur. Ad idem est hoc. c. ꝙ est Gelasij pape. Summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes. in prima ostendit, ꝙ ecclesia viuos põt ligare, ⁊ absoluere: nõ autẽ mortuos: ex eo ꝙ huius rei quod ecclesia mortuos absoluerit nec exemplum a sanctis patribus habetur: nec autoritas, in. ij. ostendit idem esse vi verborum: quibus clauium potestas data est Petro. ij. ibi, ⁊ qui hoc tantum. Lege. ¶ [Excommunicatur] ordo scilicet legatur [veniã fuisse cõcessam nisi se corrigẽtibus] supple, vel se corrigere promittẽtibꝰ. ar. xvij. q. j. ſ. si igitur. archi. [ex quo est religio christiana ⁊c. auditũ autẽ ⁊c.] q; iniustum est quod dimittatur peccatũ ei, qui nõ vult dimittere peccatũ penitendo. Eccl. ij. si penitentiã non egerimus incidemus in manus dei viuẽtis [nec] supple auditur vnq; tale [qõ ex eo; voce dei promittur]. i. petit. scz ꝙ existẽte in errore de cõmunicia detur venia. logtur eñ de clericis cõstantinopolita, q; in malitia sua pertinaciter perdurãtes: petebãt ab ecclesia romana veniã de erroribꝰ suis: in quib; nihilominꝰ persistere volebãt: ⁊ ꝙ hereticj illi q; iam defuncti erãt absolueren[t [id quoq;] ẽ alia rõ [potiores] merito, nõ autoritate, vel dignitate: vna ei ⁊ equalis ptãs autoritas est in oibus romanis põtificibꝰ ⁊c.] ⁊ qui hoc

Exponit literam.

Diuisio.

Exponit literam.

Questio. Primũ arg.

Scõm arg.

Tertiũ argu.

Opponit in contrarium.

Respondet.

Prima conclusio.

Secũda conclusio.

Tertia conclusio.

Ad primum argum.

Ad secũdũ.

Ad tertium.

Exponit literam.

hoc solus] scz christus. de pe. di. j. c. verbum [nũquã dixit ⁊c.] ar. qõ eñ nõ inuenitur cõcessum intelligitur prohibitum. hu.

1 ☞ Zelus laudatur propter intentionem.

2 Argumentandum quod sit a contrario sensu.

Casus.

Sane. Ad idem est hoc. c. quod est vbani pape. Summa est in rubro. Casus huius. c. est fm hu. richardus burelli filius raptor erat ⁊ maleficus, qui domino suo seruiebat in guerra, ⁊ multa mala fecerat: iniurias inferendo, sacrilegia cõmittendo: propter que for te excõicatus erat: tamen iste cum quibusdam aliis in natali dñi promisit dño pape stare mandatis ecclesie. ⁊ ita sub promissione emendationis ab eo est absolutus. verũ antequã mãdatum ecclesie reciperet in bello iusto pro dño suo mortuꝰ est. Episcopꝰ autẽ eius nolebat, ꝙ ecclesia cõicaret ei mortuo: q; non debebat ei cõicare in vita. Nolebat enim pro eo fieri orationes, siue oblationẽ: super quo consuluit dñm papam vbanum: papa vero precipit, ꝙ defuncto non negetur cõio ecclesie: q; absolutꝰ erat cum promisisset se satisfacturũ. diuiditur autẽ hoc. c. in duas partes. in prima cõmendat predictũ epm de bono zelo, ⁊ mentione. in. ij. precipit predicto richardo esse cõicandum pro quo inducit primo autoritatẽ Leonis pape. ij. ibi, qz ergo. Lege. ¶ [Sane. pro zelo dei] † zelus laudatur propter intentionẽ. hu. sed tamẽ non fuit fm sententiã sic. xv. q. j. ſ. fic. ⁊ de cõsec. di. iij. perlatum. ⁊. iij. q. j. ad lumina. Jo. de. archi. [ab eius eleemosynis]. i. pro eo factis. hu. [quibus non cõicandum pro quo inducit primo autoritatẽ Leonis pape. ij. ibi, qz ergo. Lege. ¶ [Sane. pro zelo dei] † zelus laudatur propter intentionẽ. hu. sed tamẽ non fuit fm sententiã sic. xv. q. j. ſ. fic. ⁊ de cõsec. di. iij. perlatum. ⁊. iij. q. j. ad lumina. Jo. de. archi. [ab eius eleemosynis]. i. pro eo factis. hu. [quibus non cõicandum pro quo inducit primo autoritatẽ Leonis pape. ij. ibi, qz ergo. Lege. ¶ [Sane. pro zelo dei] † zelus laudatur propter intentionẽ. hu. sed tamẽ non fuit fm sententiã sic. xv. q. j. ſ. fic. ⁊ de cõsec. di. iij. perlatum. ⁊. iij. q. j. ad lumina. Jo. de. archi. [ab eius eleemosynis]. i. pro eo factis. hu. [quibus non cõicandum pro quo inducit primo autoritatẽ Leonis pape. ij. ibi, qz ergo. Lege. ¶ [Sane. pro zelo dei] † zelus laudatur propter intentionẽ. hu. sed tamẽ non fuit fm sententiã sic. xv. q. j. ſ. fic. ⁊ de cõsec. di. iij. perlatum. ⁊. iij. q. j. ad lumina. Jo. de. archi. [ab eius eleemosynis]. i. pro eo factis. hu. [cõicandum pro quo inducit primo autoritatẽ Leonis pape. ij. ibi, qz ergo. Lege. ¶ [Sane. pro zelo dei] † zelus laudatur propter intentionẽ. hu. sed tamẽ non fuit fm sententiã sic. xv. q. j. ſ. fic. ⁊ de cõsec. di. iij. perlatum. ⁊. iij. q. j. ad lumina. Jo. de. archi. [ab eius eleemosynis]. i. pro eo factis. hu. [cõicandum pro quo inducit primo autoritatẽ Leonis pape. ij. ibi, qz ergo. Lege. ¶ [Sane. pro zelo dei] † zelus laudatur propter intentionẽ. hu. sed tamẽ non fuit fm sententiã sic. xv. q. j. ſ. fic. ⁊ de cõsec. di. iij. perlatum. ⁊. iij. q. j. ad lumina. Jo. de. archi. [ab eius eleemosynis]. i. pro eo factis. hu. [cõicandum pro quo inducit primo autoritatẽ Leonis pape. ij. ibi, qz ergo. Lege. ¶ [Sane. pro zelo dei] † zelus laudatur propter intentionẽ. hu. sed tamẽ non fuit fm sententiã sic. xv. q. j. ſ. fic. ⁊ de cõsec. di. iij. perlatum. ⁊. iij. q. j. ad lumina. Jo. de. archi. [ab eius eleemosynis]. i. pro eo factis. hu.

Diuisio.

Exponit literam.

Archid.

2 [ꝙ cõicandum pro quo inducit primo autoritatẽ Leonis pape. ij. ibi, qz ergo. Lege. ¶ [Sane. pro zelo dei] † zelus laudatur propter intentionẽ. hu. sed tamẽ non fuit fm sententiã sic. xv. q. j. ſ. fic. ⁊ de cõsec. di. iij. perlatum. ⁊. iij. q. j. ad lumina. Jo. de. archi. [ab eius eleemosynis]. i. pro eo factis. hu. [cõicandum pro quo inducit primo autoritatẽ Leonis pape. ij. ibi, qz ergo. Lege. ¶ [Sane. pro zelo dei] † zelus laudatur propter intentionẽ. hu. sed tamẽ non fuit fm sententiã sic. xv. q. j. ſ. fic. ⁊ de cõsec. di. iij. perlatum. ⁊. iij. q. j. ad lumina. Jo. de. archi. [ab eius eleemosynis]. i. pro eo factis. hu. [cõicandum pro quo inducit primo autoritatẽ Leonis pape. ij. ibi, qz ergo. Lege. ¶ [Sane. pro zelo dei] † zelus laudatur propter intentionẽ. hu. sed tamẽ non fuit fm sententiã sic. xv. q. j. ſ. fic. ⁊ de cõsec. di. iij. perlatum. ⁊. iij. q. j. ad lumina. Jo. de. archi. [ab eius eleemosynis]. i. pro eo factis. hu. [cõicandum pro quo inducit primo autoritatẽ Leonis pape. ij. ibi, qz ergo. Lege. ¶ [Sane. pro zelo dei] † zelus laudatur propter intentionẽ. hu. sed tamẽ non fuit fm sententiã sic. xv. q. j. ſ. fic. ⁊ de cõsec. di. iij. perlatum. ⁊. iij. q. j. ad lumina. Jo. de. archi. [ab eius eleemosynis]. i. pro eo factis. hu.

Sane. Inducitur in primis hoc. c. ꝙ alia parte affirmatiua qõnis: videlicet ꝙ possit quis post mortẽ accusari ⁊ dãnari. Et est. c. sumptũ ex prima actione quinte synodi vniuersalis. Summa est in rubro. Et diuidit in tres partes. in prima ostẽdit ꝙ hereticj post mortẽ possunt excõicari: ⁊ iniuste dãnati possunt reconciliari. in. ij. ponit ꝙ sicut hereticj ita qui bona sua hereticis reliquerũt: possunt post mortẽ anathematizari. in. iij. multa ex pẽpla in testimoniũ inducta eorũ que dicta sunt approbat sancta synodꝰ. ij. ibi, multi epi. iij. item sancta synodus. Lege. ¶ [Sane anathematizari]. i. anathematizatos denũtiare: sicut dictũ est in prin. quest. [sicut eos qui iniuste.] hoc fuit rõnabile: ⁊ est primo vt infamia falso imposita deleat. Tũ. ij. vt iustitia innocẽti referuet. iij. vt ꝙ eis a fidelibus ⁊ etur [in sacris dictis ⁊c.] † dictice dicũtur in romano vulgari vbi vita ⁊ gesta romanorũ pontificũ cõtinẽtur, hic autẽ ponit ꝙ macula. hu. [itẽ in actione.] verba sunt notarij scribentis acta synodi, vel verba gratiani [in actiõe]. i. in tractatu quinte diei supple. synodus dixit. hu. [Augustꝰ] q fuit tẽpore damasi pape lõge ante quintã synodũ, q tẽpore iulij pape fuit celebrata. di. xvij. [Sexta] hu. ⁊ archi. [⁊ si forte isti libri] quos ꝺ: fecisse cecilius expresse designãt per inscriptionẽ librorũ suorũ [sicut dñs designauit iudã]. i. si ita est certa designatio illa: sicut est designatio illa: qua dñs designauit iudã cui dixit. [Cui dedero panẽ intinctũ ⁊c. traditorẽ]. i. actorẽ [legãt] ostẽdit, ꝙ non desygnat cecilianꝰ in illis libris autorẽ fuisse illi⁹ dogmatis: tradi tores]. i. actores [damnationem vero]. i. anathematizatũ ostẽdero [ipse] ego [tradidisse]. i. cõpofuisse, vel edidisse [que mõ] verba sunt synodi quite, q mõ recitata sunt: scz hereticos post mortẽ anathematizari. [impiũ]. i. cõtra pietatẽ fidei [inculpatũ]. i. maxime inter oia crimina culpabile reputatũ, ⁊ habitũ [⁊ cõdẽnatũ] qz q non credit iam cõdẽnatus est [ecclesie traditio]. i. autoritas, vel statutũ [ideo ⁊c. anathematizo]. i. anathematizatũ ostẽdo, denũtio, ⁊ ꝙ tali habẽdo predico. [multi epi]. ij. pars. [facultates.] hic est. iij. crimen ꝙ quo sicut hic ꝺ põt qs post mortẽ condẽnari, ⁊ excõicari: licet occultũ in vita fuerit. primũ est heresis. ij. crimẽ lese maiestatis: vt l. e. ti. de crimi. le. ma. Alia pctã nõ legimꝰ accusari posse q; put in eodem habeẽ crimina morte extinguũtur. xxiij. di. quoniã. ¶ Surgit hic qõ. † qd si relinquat excõicato. Rñdetur idẽ videt esse. ar. iiij. q. j. c. ij. q; nõ debuit ei cõicare: si tñ relinquat ei cui⁹ cõione vitare nõ debuit: sec⁹ est. xj. q. iij. qm. idẽ est etiã si extraneo excõicato relinquat ꝙ postea penitet ⁊ absoluit. ar. C. de here. aut. de nestorianis. Joffr. archi. [sunt]. pbat autoritate beati Augustini dicẽs: sunt autem ⁊ aug. licet nõ cõdẽnati q; error eorũ certꝰ nõ fuerat ecclesie [demõstrato pctõ. Ip ea, q̃ docuerũt] itẽ.] sunt verba aug. [dicis] verba sunt aduersarij hereticj [dicis tu.] o aug. licere de mortuis iudicare. Rñdeo licere mihi [qm iudiciũ nõ tm ⁊c. itẽ rabanus] pbat idẽ autoritate ecclesie cõstãtinopolitane [romanorũ]. i. cõstantinopolitanorũ [papa]. i. patriarcha [cũ nec in fide peccasset.] ¶ Surgit hic qõ. † vtrũ hoc sit verũ. Et videtur ꝙ non qm. ⁊. di. xv. c. i. dicitur. ꝙ propter fidẽ dãnatus fuit. Rñ. ꝙ ideo dicitur hic in fide nõ peccasse: scz tũ sed in romanũ pontificẽ sententiã excommunicationis protulit. vt. xxi. di. in tantum. vel. ij. ideo dicitur in fide nõ peccasse: scilicet pricipaliter, vt esset inuentor. vel auctor: non erroris, vel heresis: tantum enim erat hereticorum defensor. hug. ⁊ gl. [hic] rome. loquitur de noua roma: scilicet de cõstantinopoli. vnde inferi⁹ dicit [antiquioris rome] vbi aperte ostẽdit duas esse romas, nouam: scilicet ⁊ veterem. [item si ad tempora] idẽ pbat autoritate theophili [quod ⁊ in isto fecit] quando excommunicatus est ⁊ [virgilius.] supple fecit de alio. archid. [item sancta]. iij. pars [sufficiunt ⁊c. traditionem] id est doctrinam [item in actione quarta] idem pbat synodus repetendum dicta Augustini ⁊ consuetudinem ecclesie romane in fine [anathematizauit]. i. anathematizatos denuntiauit.

Diuisio.

Exponit literam.

Questio. Respondet.

Joffredus.

Questio. Respondet.

Hugutio.

¶ Questio. iij.

1 ☞ Excommunicari an possit familia vel extranei pro peccato alicuius, quod non. nu. 2.

tere in hac vita: damnabitur in futura. Ezechielis. xviij. Si impius non fuerit conuersus ab impietate sua: ⁊ non egerit penitentiam, ipse in iniquitate sua morietur.

His autoritatibus. ſ. est, in quo incipit secunda pars questionis. vnde dicit Gratianus quod his ⁊c.

1 ☞ Dictice quid dicantur.

2 Testator si relinquat excommunicato quid iuris.

Sane. Inducitur in primis hoc. c. ꝙ alia parte affirmatiua qõnis: videlicet ꝙ possit quis post mortẽ accusari ⁊ dãnari. Et est. c. sumptũ ex prima actione quinte synodi vniuersalis. Summa est in rubro. Et diuidit in tres partes. in prima ostẽdit ꝙ hereticj post mortẽ possunt excõicari: ⁊ iniuste dãnati possunt reconciliari. in. ij. ponit ꝙ sicut hereticj ita qui bona sua hereticis reliquerũt: possunt post mortẽ anathematizari. in. iij. multa ex pẽpla in testimoniũ inducta eorũ que dicta sunt approbat sancta synodꝰ. ij. ibi, multi epi. iij. item sancta synodus. Lege. ¶ [Sane anathematizari]. i. anathematizatos denũtiare: sicut dictũ est in prin. quest. [sicut eos qui iniuste.] hoc fuit rõnabile: ⁊ est primo vt infamia falso imposita deleat. Tũ. ij. vt iustitia innocẽti referuet. iij. vt ꝙ eis a fidelibus ⁊ etur [in sacris dictis ⁊c.] † dictice dicũtur in romano vulgari vbi vita ⁊ gesta romanorũ pontificũ cõtinẽtur, hic autẽ ponit ꝙ macula. hu. [itẽ in actione.] verba sunt notarij scribentis acta synodi, vel verba gratiani [in actiõe]. i. in tractatu quinte diei supple. synodus dixit. hu. [Augustꝰ] q fuit tẽpore damasi pape lõge ante quintã synodũ, q tẽpore iulij pape fuit celebrata. di. xvij. [Sexta] hu. ⁊ archi. [⁊ si forte isti libri] quos ꝺ: fecisse cecilius expresse designãt per inscriptionẽ librorũ suorũ [sicut dñs designauit iudã]. i. si ita est certa designatio illa: sicut est designatio illa: qua dñs designauit iudã cui dixit. [Cui dedero panẽ intinctũ ⁊c. traditorẽ]. i. actorẽ [legãt] ostẽdit, ꝙ non desygnat cecilianꝰ in illis libris autorẽ fuisse illi⁹ dogmatis: tradi tores]. i. actores [damnationem vero]. i. anathematizatũ ostẽdero [ipse] ego [tradidisse]. i. cõpofuisse, vel edidisse [que mõ] verba sunt synodi quite, q mõ recitata sunt: scz hereticos post mortẽ anathematizari. [impiũ]. i. cõtra pietatẽ fidei [inculpatũ]. i. maxime inter oia crimina culpabile reputatũ, ⁊ habitũ [⁊ cõdẽnatũ] qz q non credit iam cõdẽnatus est [ecclesie traditio]. i. autoritas, vel statutũ [ideo ⁊c. anathematizo]. i. anathematizatũ ostẽdo, denũtio, ⁊ ꝙ tali habẽdo predico. [multi epi]. ij. pars. [facultates.] hic est. iij. crimen ꝙ quo sicut hic ꝺ põt qs post mortẽ condẽnari, ⁊ excõicari: licet occultũ in vita fuerit. primũ est heresis. ij. crimẽ lese maiestatis: vt l. e. ti. de crimi. le. ma. Alia pctã nõ legimꝰ accusari posse q; put in eodem habeẽ crimina morte extinguũtur. xxiij. di. quoniã. ¶ Surgit hic qõ. † qd si relinquat excõicato. Rñdetur idẽ videt esse. ar. iiij. q. j. c. ij. q; nõ debuit ei cõicare: si tñ relinquat ei cui⁹ cõione vitare nõ debuit: sec⁹ est. xj. q. iij. qm. idẽ est etiã si extraneo excõicato relinquat ꝙ postea penitet ⁊ absoluit. ar. C. de here. aut. de nestorianis. Joffr. archi. [sunt]. pbat autoritate beati Augustini dicẽs: sunt autem ⁊ aug. licet nõ cõdẽnati q; error eorũ certꝰ nõ fuerat ecclesie [demõstrato pctõ. Ip ea, q̃ docuerũt] itẽ.] sunt verba aug. [dicis] verba sunt aduersarij hereticj [dicis tu.] o aug. licere de mortuis iudicare. Rñdeo licere mihi [qm iudiciũ nõ tm ⁊c. itẽ rabanus] pbat idẽ autoritate ecclesie cõstãtinopolitane [romanorũ]. i. cõstantinopolitanorũ [papa]. i. patriarcha [cũ nec in fide peccasset.] ¶ Surgit hic qõ. † vtrũ hoc sit verũ. Et videtur ꝙ non qm. ⁊. di. xv. c. i. dicitur. ꝙ propter fidẽ dãnatus fuit. Rñ. ꝙ ideo dicitur hic in fide nõ peccasse: scz tũ sed in romanũ pontificẽ sententiã excommunicationis protulit. vt. xxi. di. in tantum. vel. ij. ideo dicitur in fide nõ peccasse: scilicet pricipaliter, vt esset inuentor. vel auctor: non erroris, vel heresis: tantum enim erat hereticorum defensor. hug. ⁊ gl. [hic] rome. loquitur de noua roma: scilicet de cõstantinopoli. vnde inferi⁹ dicit [antiquioris rome] vbi aperte ostẽdit duas esse romas, nouam: scilicet ⁊ veterem. [item si ad tempora] idẽ pbat autoritate theophili [quod ⁊ in isto fecit] quando excommunicatus est ⁊ [virgilius.] supple fecit de alio. archid. [item sancta]. iij. pars [sufficiunt ⁊c. traditionem] id est doctrinam [item in actione quarta] idem pbat synodus repetendum dicta Augustini ⁊ consuetudinem ecclesie romane in fine [anathematizauit]. i. anathematizatos denuntiauit.

Diuisio.

Exponit literam.

Questio. Respondet.

Joffredus.

Questio. Respondet.

Hugutio.

¶ Questio. iij.

1 ☞ Excommunicari an possit familia vel extranei pro peccato alicuius, quod non. nu. 2.

Diuisio.

Questio. 1

Primū arg.

Scdm arg.

Tertiū argu.

Opponit in contrarium.

Respondet. 2

Ad primum argumē.

Ad secūdū.

Ad tertium.

Exponit litteram.

Quod autem. Hic incipit. iij. q. qua queritur, vtrū pro peccato alicuius tota familia sit excōmunicanda. Et diuiditur hec questio in.vj. partes. in prima probat q nullus pro peccato domini sui debet excommunicari licet quādoq; puniatur vnus pro alio sine culpa, sed nō sine causa. de quib⁹ multa ponit exempla. in. ij. probat, q plus nocet maledictum maledicenti, quā cui maledicitur. z hoc probat per. viij. capitula. in. iij. probat gratianus, q nullus debet alij maledicere: nisi aliud facere non possit, z tunc amore iustitie: nō liuore vel vltione debet illum corrigere. in. iiij. ponit differentiā inter hęresim z scisma. in. v. ponit differentias diuersas hereticorum. in. vj. ostendit, quod ad experientiā hominum permittit deus hereses. z hoc per capitulum vltimum. ij. ibi, vt ergo. iij. ibi, illicita. iiij. ibi, q; vero. v. ibi, qui vero. vj. ibi, ideo. ¶ Pro plenioꝛi intelligētia huius partis hic queritur, † vtrū pro peccato alicuius familia vel aliqui de familia, vel aliquis extraneꝰ possit excōmunicari. Et videtur quod sic: primi Reg. ij. Heli pro peccato filiorum suoꝝ punitus est. ergo a simili pro peccato patris filij sui possunt puniri, z ita excōicari. ¶ Secundo sic: tota familia vel pars potest interdici. vt extra de sponsa. non est nobis. ergo a simili excommunicari cum vtraq; pena sit ecclesiastica. ¶ Tertio sic: si vir impignoꝛauerit terrā z insuper debitus obligatus absentet se a terra, z assignata fuerit vxoꝛi aliqua portio terre pro suo victu: poterit vxoꝛ conueniri a creditoꝛibus mariti: z nisi pro posse satisfaciat poterit excōmunicari pro peccato mariti, qui bona sua dissipauit ergo ꝛc.

Opponit in contrarium. Respondet. 2

¶ In oppositum est pars ista prima huius questionis: vt patet in. §. i. his ita respondetur. z in. c. sequenti si habes. Rñ. dicendum sub ista conclusione † pro peccato alicuius hominis non potest tota familia excōicari nec pars familie, nec filius, nec vxoꝛ, nec seruus, nec quicunq; aliius extraneus: nisi cōsentiat aliquo modo in crimine illius. ista conclusio primo patet ex litera presenti: vbi ex auctoritate pauli probatur. ratione vero probatur sic. Nemo debet excommunicari nisi pro peccato mortali: z talis qui aliter corrigi non potest. vj. q. iij. nemo episcoporum, quod ratione etiā sic ostenditur: iudex ecclesiasticus per excōmunicationē excōicatos excludit a regno celoꝝ quodammodo. vnde cum non debeat excludere: nisi indignos sed nullus redditur indignus: nisi per peccatū mortale charitatē amiserit, que est via ducens ad regnum, sed peccatum domini nō est peccatū familie: nec pctū viri est pctū vxoꝛis, nec pctū patris est pctū filij: nec pctū dñi est pctū serui nec cuiuscunq; alterius ergo cōclusio vera. ¶ Scdo sic: ex cōtumacia sola infertur excōicatio, vt in euangelio si ecclesiā non audierit: sit tibi ꝛc. ergo vnus pro alio nō venit excōicandus: nisi cōcurrant in cōtumacia ambo. ¶ His habitis dicendū est ad rationes in oppositū. Ad primā respōdetur primo negando cōsequentiā. Licet enim aliqui tēporaliter puniātur pro culpis aliorū: non tamē excōicātur aliqui pro peccatis aliquoꝝ: nisi aliquo modo participes sint peccato illius: z tamē tunc pro peccatis proprijs puniuntur. ¶ Scdo dicitur negādo assumptū: dicimus em, q heli fuit punitꝰ pro peccato proprio: q: filios suos debito modo non coꝛrexerat. vnde in eius redargutionē dixit sibi vir dei. Ex parte domini magis honoraſti filios tuos q̄ me. vt habet. j. Reg. ij. ¶ Ad scdam rñdetur negādo cōsequentiā q; non est simile de interdicto, z excōicatione. Longe enim maioꝛ pena est excōicatio, q̄ interdictū. Excōicatione enim nulla maioꝛ pena est in ecclesia dei: vt. j. e. quest. c. corripiatur. ¶ Ad tertiā respondet, quod in illo casu si vxoꝛ: monita nolet satisfacere: si talis est consuetudo vt satisfacere debeat iam excommunicaretur pro delicto suo. Lege. ¶ [Quod autem] exempla multa ponit Nicolaus sed per ea nihil probatur ad propositū questionis: q: vt supradiximus aliud est puniri aliquē pro peccato alterius, z aliud excōicari, que pena spiritualis maxima in ecclesia. Utrū autē alia pena vnus puniatur p pctō alterius patet q̄ sic: z probatur ex istis exemplis. Et an hoc sit licitum disputauimꝰ superius. j. q. iiij. nunc ergo. litera [sodomitarū] Gen. xix. [ité pro pctō]. j. Re. xv. [ité bathā] numeri. xvi. in nono ꝛc. [innoluit] distinctio. xlv. sed illud ꝛc.

Exponit litteram.

His ita respondetur. §. est, in quo rñdet magister in quo facit vno primo ponit duas cōclusiones. scdo cōcludit ad questionē. prima cōclusio est q̄ pena corporali bene aliqui flagellabant pro pctō alioꝝ, q̄ probat auctoritate euāgelij Jo. x. scdo est, q̄ nullus punitur p peccato alterius pena spiritualit qua punit spiritus, quā probat auctoritate Ezechielis prophe ꝛc. scdo concludit ex his q̄ nullus est excōicationis sententia innodandus pro peccato alterius, q̄ probat auctoritate apostoli, prima ad Cor. v. ¶ [Zelotes]. i. ad modum zelātis punicꝰ. Exo. xx. [morietur]. i. puniet in eternū vita priuatus gre [paulus] prima ad Cor. v. [noiatus]. i. p sentētia cōdēnat⁹. ij. q. j. multi [de crie.] cū cōtumacia [in iure]. i. coꝛā iudice ꝛc.

Exponit litteram.

Diuisio.

Sj habes. Pro confirmanda hac conclusione inducit hoc. c. q̄ est Augustini ad basilium episcopum. Summa est q̄ nec filius pro patris peccato: nec vxoꝛ pro peccato mariti: nec seruus pro peccato domini: nisi sint participes in delicto vel contemnant preceptum ecclesie cum domino conuersando: debet excommunicari. Et diuiditur hoc. c. in tres partes. in prima loquendo p̄fato episcopo basilio qui excōmunicauerat filium cuiusdam qui dicebatur classianus propter peccatum ipsius classiani: petit velle doceri exemplo aut ratione qua motus fuerat ad excōmunicandum totam familiā pro peccato predicti classiani. Et respondet ad quedam exempla, que poterant allegari ad hoc. in secunda narrat factum: in quo respondet quid iuris responsionē probans vna ratione. in tertia concludit. ij. ibi, z si classiani. tertia ibi, si ergo. Lege.

Tertia conclusio. 4

Exponit litteram.

¶ [Si habes exploratū] id est probatum [subueniri.] quia excōmunicatus non debet baptizari [hoc enim.] hic rēspondet exemplis illis. [hoc enim] supple quod legistis de dathan z abiron, z similibus, quasi diceret non est ad propositum q̄ ibi fuit pena corporalis secundum quam bene vnus punitur pro peccato alterius. Non sic est verum de pena spirituali. vnde ait [spiritualis.] scriptum est Matt. xvi. q de quibus dictū est Ezechielis. xviij. [audiftis ꝛc. idonei.] quia non sufficit dicere: nisi dicti ratio assignetur. ij. q. vij. criminationes [nisi grauissime commouerer.] est genus locutiōis sicut cum quis dicit. ego non facerem quid talenisi essem extra me ipsum vel bene ira aut passione citatus. Nō enim dicit quid fieri debeat, sed quid fieri solet. Solent quippe homines retentioꝛibus factis turbulentius excitari hug. z glo. [rudimenta] id est principia: siue exoꝛdia Hug. [anniculo] id est vnius anni. Rondū enim per annum fuerat iste episcopus. [Etenim classiani filius]. ij. pars. [noxam] i. peccatum originale [vnde z si vnā] assignat rationem ex damno, quod ex illa excommunicatione sequitur: scilicet q̄ vna anima sine eius culpa periret, quod malum est maius: quam si innumerabiliter ꝛc. quod tamē fieri non debet. [Si ergo] . iij. pars. cōcludit vt possimus z nos videre eam z ponderare eam si militat. [Si autem non potes commotione] . i. ira ex indignatione stomachi. xj. q. iij. feruetur. [aliquid] . i. peccatum mortale vel tantum scandalum. [vnde] id est maxime cum sit interrogatus ꝛc.

Ad argumē tum.

Diuisio.

Ut ergo. §. est, in quo gratianus concludit ex prędictis, q̄ nō est aliquis excōicandus pro peccato alterius: nec posset aliqua ratione fieri. incipit etiā hic secūda pars questionis in qua probat per octo capitula, quod illicita excōicatio maledicto magis nocet maledicenti, q̄ illi qui iniuste maledicitur. z hoc probat vsq; ad. §. illicita.

Exponit litteram. 6

Archid.

S. Thom. 1

Diuisio.

Quarta conclusio. 5

Ad argumē tum.

Exponit litteram.

Archid.

1 ☞ Excōmunicatus potest exequi officium suum sicut prius vbi excōmunicatio est nulla maxime auctoritate superioꝛis.

Comperimus. Capitulum hoc est Gregorij in regiſtro. Summa est ista. † vbi excommunicatio est nulla excommunicatus potest exequi officiū sicut prius maxime auctoritate superioꝛis. Et diuiditur in tres partes. in prima narrat factum in. ij. prouidet. ij. ibi, ideoq;. Litera est clara, nec est aliqua hic difficultas.

1 ☞ Maledicere an sit peccatum mortale. z nu. 4.

2 Maledicere de per se non est licitū: pōt tamen esse licitū. nu. 3.

5 Maledicere aliquando est peccatum veniale.

6 Prelati non debent faciliter oꝛe maledicere.

Diuisio. 1

Questio. Primū arg. Scdm argu.

Qui negligunt. Hoc. c. est hieronymi super leuiticum. Summa est in rubro. Breue est. ¶ Pro plenioꝛi intelligentia huius capituli. Queritur, † vtrū maledicere sit peccatū mortale. Et videtur q̄ non. Primo sic: Augustinus in homilia de igne purgatoꝛio: z habetur distin. xxv. §. nunc autem. numerat maledicere inter lenia peccata ergo ꝛc. ¶ Secundo sic: ea que ex leui motu mentis procedunt: nō videntur esse peccata mortalia sed interdum maledictio ex leui motu animi procedit ergo ꝛc. ¶ Tertio grauius est maledicere, q̄ maledicere, sed malefacere nō est semper peccatū mortale ergo ꝛc. ¶ In oppositū est. c. presens. Rñdeo dicendum sub certis conclusionibus iuxta sanctū Tho. prima † de per se non est licitum maledicere. ista cōclusio patet primo per illud apostoli ad Ro. vij. benedicite, z nolite maledicere. ¶ Scdo sicitille q̄n maledicit vt optare eis malū culpe, vel pene: q: maledictio videtur esse impcatio q̄dā, sꝛ nō licet desyderare malum alterius

Tertiū arg. Opponit in contrarium. Respondet. Prima conclusio.

Scda cōclo. 3

alterius quinimo oꝛare oportet pro oībus vt liberent a malo. ergo nulli licet maledicere. ¶ Scda cōclusio. † De per accidens pōt esse licitus maledicere per modum optātis vel imperantis: vtpote qū intētio referꝛ nō ad malum: sed ad bonum: vt pote cum quis maledicit captādo vel imperādo sub noīe boni scz iusti. z sic iudex licite maledicit illū: cui pcipit iusta pena in ferri. z sic etiā ecclesia maledicit anathematizā do: sic etiā propheta quasi imprecabant mala pctoꝛibus: quasi cōformātes voluntatē suā diuine iustitie licz hmōi imprecationes possint etiā per modum denūtiationis intelligi. Quicq; ho di aliqd ma lum sub rōne vtilis: puta cū aliqs optat aliquē peccatū: ē pati aliquā egritudinē: vel aliqd impedimentum: vel vt ipse melioꝛ efficiatur: vel vt saltē ab alio: nō nocumēto cesset. ¶ Tertia cōclusio † maledicere sm qđ hic loquimur scz cū punitur malum cōtra aliquē vel imperādo: vel optādo: est pctm mortale. probat cōclusio primo sic. Velle aūt vel imperio mouere ad malū alterius sm se repugnat charitati: qua diligim⁹ primū volentes bonū ipsius. ergo maledicere sm genus suū est peccatū mortale: z tāto grauius quāto psonā cui maledicim⁹ magis amare z reuereri tenemur. vñ Leuit. xx. Qui maledixerit patri suo z matri: morte moriat. ¶ Scdo sic. Nihil excludit a regno dei: nisi pctm mortale: sz maledictio excludit a regno dei. sm illud. j. ad Cor. vj. nec maledicti: nec rapaces: regnum dei possidebūt. ergo maledictio est pctm mortale. ¶ Quarta cōclusio, † cōtingit qñq; qđ maledicere sit pctm veniale. Tuz vel, ppter paruitatē matꝛiq; qđ alteri maledicendo impoꝛtat: veletiā, ppter affectū eius: qui, pfert maledictionis ꝓbatum ex leue motu vel ex ludo: aut ex furreptione aliqua talia verba proferꝛ: quia peccata veroꝛum maxime ex affectu pensantur. ¶ Ad rōnes in oppositum ptz responsio ex dictis. Loquunt em in. xta quartā cōclusionē: vñ cum malum qđ quis maledicē do impoꝛtat ad bonum illius oꝛdinat: qui maledicit sic ma ledictio est licita z salutifera: vt dicit sanctus Tho. in quarto. di. xvij. Lege. ¶ [Qui negligunt sm Esa. verbū] Esa. vj. vir pollutus labijs sum ego. ar. † qđ plati nō debēt maledicere fa ciliter oꝛe: ꝓbus oīs ait. Luce. vj. Benedicite maledicentibus vos. z ad Ro. vij. Būdiciteꝛ nolite maledicere [si nō coꝛde] scilicet ex odio: sed tamen ex coꝛde. i. ex negligentia que venit ex coꝛde z ex pura consuetudine: cui non vult resistere. Et ideo imputatur ei ad culpam. Jo. de. Archi.

Exponit litteram. 6

Diuisio.

Si quis. Ad idē principale est hoc. c. eiusdē Hieronymi. Summa est in rubro. Et diuidit in duas partes. In prima dicit: q̄ iniusta sententia quo ad deum nō ligat. In secunda infert ex ila: q̄ interdum qui foꝛas nititur intus est z ecōuerso. scda ibi: z ita sit de hac materia scz an excōicatio iniusta liget. §. disputauimus. xj. q. iij. in. c. sententia. Lege ter. ¶ [Si quis nō recto iudicio ex parte] scz cause: q: nō subest aliqs delictuz [depellatur] a cōione fidelium: mittatur foras per excōicationem sine causa [vt moꝛeretur]. j. e. cum aliquis [nihil leditur] quo ad deum: scz quātum ad participationez vite eterne: ipsi ipsaz excōicationē iniustā tēnat. xj. q. iij. §. cuz. ergo. in fi. Bene tū quo ad ecclesiā: qm oꝛationes spāles nō fient p eo in ecclesia. Bu. z Archi. verū si humiliter sustinet humilitatis meritum recōpensat hmōi excōicationis dānuz vt dicit sanctus Tho. in quarto. [Et ita scda pars. [intus sit] vite merito. hu. [qui intus videtur retineri] sed nō est intus vite merito. Bu.

S. Thom. 1

☞ Excommunicans iniuste an committat crimen sacrilegij, qđ sic large. nu. 2.

Archid.

Diuisio. 1

Questio. Primum argumentum.

Opponit z 2 Respondet.

Non in perpetuum. Ad idem est hoc. c. qđ est Urbani pape. Alij habent Rabani. Summa est eadē cū summa pcedentis. c. Et diuidit in duas partes. In prima dicit: q̄ nō leditur apud deum dānatione perpetua: qui iniuste excōicatur q̄ ꝓbat auctoritate psalmiste. In scda ostēdit: q̄ iniuste excōicans crimē incurrit sacrilegij z qui precipites sunt ad excōicandum grauius cadunt. scda ibi: multi. Lege. ¶ [Non in perpetuum. dicente psalmi.] ps. xxv. [nec dānabit illū] sz deus. i. cum iudicium venerit [multi] secūda pars. [Sacrilegū.] ¶ Surgit hic questio. † Utruz iniuste excōicans cōmittat sacrilegij crimen. Et videtur q̄ nō: q: crimen sacrilegij dignū est depositione. vt. lxxx. di. apostolus. nec potest promoueri: vt ibidē dicitur, sed iniuste excōicans non venit aliquo iure deponēdus. ergo talis nō incurrit sacrilegij crimē. ¶ In oppositum arguitur ex litera presenti. Respon. dicendum est † q̄ iniuste excōicans sacrilegij scelus cōmittit: prout large capimus sacrilegium: prout dicitur sacre rei violatio. ꝓbatur ista cōclusio iuxta Jo. de. q: sacrilegiū est violare sacrum. ij. q. j. in primis. §. si quis in hoc. sed qui iniuste excōicat: violat sacrum scilz corpus ecclesie: a quo euellit membrū eius iniuste z cōtra deum. xj. q. iij. si epūs. z. c. epi. z. c. plerunq;. ergo cōclusio vera. ¶ Secundo sic. Sacrilegij crimen incurrit: qui templa materialia ad dei cultum dedicata violat. ergo multo magis: qui coꝛpus xpi qđ est ecclesia violat iniuste euellendo mēbra eius. ¶ Ad rōnem in oppositū respōdetur negādo consequentiā: quoniā vt etiā dicit hic in gl. nō quodlibet sacrilegiū inducit depositionē. Varia em est pena sacrilegij: prout no. xvij. q. iiij. sacrilegiū. Utrum aut̄ iniuste excōicans teneat ad interesse vt hic in glo. excōicato. Et vtrū peccet mortaliter, disputauimus. ē. xj. q. iij. illud plane. [precipites] non enim debent esse indices precipites ad excōmunicandum. vt extra de appel. reprehensibilis.

Ad argumē tum.

Diuisio.

Exponit litteram.

Archid.

Laurentius.

Hugutio.

Archid.

Exponit litteram.

1 ☞ Leges locum habent in ecclesiasticis.

2 Presbyter potest excommunicare.

3 Citatio an sit necessaria in notoꝛijs.

Illicita. Ad idē est hoc. c. qđ est excōilio parisien. lumptus. Summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes. In prima ostēdit: q̄ nullus debeat excōicari: nisi prius probatur causa propter quā excōicandus venat. In secunda ponit: qđ tribus vel vna perꝛogatoꝛia pro omnibus debet quis ad causam vocari: cōtra quē si venire noluerit: poterit ferri sententia quā per appellationē: q: contumax est retractare non poterit. secunda ibi: de connentione. Lege. [Illicita] qñ sz causa nō subest. z ordo iudiciarius nō precessit. Jo. de. Archi. [seruat] voluntate: non necessitate. ar. † leges in ecclesiasticis locum habere [capitulum] capitulum dicitur qđ vulgariter vocatur paraphus. Archi. [Nemo presbyter] ar. † qđ presbyter potest excommunicare alioqui inanis esset prohibitio. ij. q. i. nemo. sed cōtrarium est: q: solus epūs est iudex ordinarius in epatu suo. Bu. [Aduersus]. i. preter. Archi. [eam]. i. institutionem [redeat]. i. absoluatur [hinc] confirmat auctoritate Gregoꝛij [cassatis]. i. cassis denuntiatis vel [cassitis] de facto sicut de facto pꝛocessit. ē. e. comperimus. xxx. dierum. Et ita fuit ei visum vt per. xxx. illos dies puniretur: q: hoc relinquitur arbitrio superioꝛis. vt patet. ē. in eodē capitulo. [summa] i. interioꝛi: q: illa est summa: sine qua non valet exterioꝛ. Lau. [quia nemo] hic reassumuntur verba concilij. hucusq; erant verba Gregoꝛij [iudicandus] extra de can. pol. c. j. [de cōuentione] secunda pars. ordo. Lex imperatoꝛis que loquitur de manifestis crimibus dicit quicunq; tribus autoꝛitatibus. i. citationibus ab autoꝛitate iudicis emissis. ar. † qđ etiam in notoꝛijs citatio est necessaria: qđ verum est quātum ad vocationem: vt satisfaciat: non quantum ad sententiam: q: in notoꝛijs non est oꝛdo iudiciarius requirēdus: vnde si non venerit q: crimen est notoꝛiū poterit de crimine condēnari. Bu. [Tribus edictis] distinctiue. Hug. [in cōtumacez]. i. per cōtumaciaz absentem. presens em cōtumax appellat. ff. de appel. l. vl. §. j. Archid. [de tribus autoꝛitatibus]. i. cōuentionibus vel citationibus iudicis autoꝛitate emittendis. Archi. [Ex euāgelice] . Matth. xviij. vbi loquit de euāgelica denūtiatione: si ne de fraterna coꝛrectione ibi si te nō audierit ꝛc. [de peremptoꝛio] probat ea que dixit exemplis sanctoꝝ patꝛum: z statutis conciliorum [salonitanum]. lxij. di. salonitane. z. ij. q. v. quanto. Archidia. [obnoxium]. i. culpabilem [ex concilio] alias ex conciliꝭ.

Diuisio.

Exponit litteram.

Archid.

Hugutio.

Archid.

1 ☞ Heretici sunt extra ecclesiam etiam si non eiciantur publice per episcopum.

Cum aliquis. Ad idem est hoc capitulum. z quod est Augusti. super Leuiticum. Summa est quod heretici sunt extra ecclesiam etiam si per epm publice nō eiciātur. Breue est. Et pro maioꝛi parte continetur quod dictum est in. c. si quis non recto ꝛc. Lege ter. ¶ [Cum aliquis exit a veritate] sicut faciūt heretici. [de castris.] Numeri. v. Leprosi ejciebantur de castris: sic z maria soꝛoꝛ mopsi effecta leprosa. Numeri. xij. ejecta est de castris: per quod significatur qđ immundi lepꝛa heresis excommunicati sunt extra castra ecclesie ejecti: ecclesia velut castroꝝ acies oꝛdinata dicitur Canticoꝝ. vj. [foras mittitur] frequenter accidit: qđ excommunicatus in facie ecclesie z extra ecclesiam missus: siue ejectus est in conspectu dei innocens z vite merito intus: vt confitentes christum in iudicio iudeoꝝ erunt extra synagogam iudeoꝝ. Joannis. ix. qui in veritate erant intus per gratiam christi. patet litera tota.

Exponit litteram.

1 ☞ Esse in ecclesia aliquis dicitur dupliciter.

Diuisio.

Exponit literam.

Exponit literam.

Diuisio.

Exponit literam.

Exponit literam.

Augustin⁹.

S. Thom⁹.

Diuisio.

Exponit literam.

Questio.

Rñdet.

Contra glo.

Exponit literam.

Diuisio.

Exponit literam.

Exponit literam. Archid.

Exponit literam.

Contra glo.

Diuisio.

Exponit literam.

Contra glo.

Exponit literam.

Deillis. Ad idem est hoc.c.Aug. Summa est: qꝫ sacrilegi ⁊ qui peruersa vita a fidelibus segregantur ad ecclesiā nō pertinēt. Et diuiditur in tres partes. In prima loquitur de separatis ab ecclesia per pctm manifestum. In scda parte de his q occulte sunt mali. In tertia excludit de vtrisqꝫ nō ptinēt ad ecclesiā, scda ibi: sed nec ille. tertia ibi: neqꝫ enim solū. An vero mali dicant̄ ptineri in eccliā simul cum bonis: iā disputauim⁹. in. c. est vnitas. de ꝛse. di. iiij. ibi vide. Lege. ¶ De illis. nō dicit Judas apls in canonica sua: qꝫ tales ea qꝫ sunt spūs nō participāt ne scz arguere possent mali: qꝫ spiritum dei habēt cuꝫ bona sua videant̄ haberet ⁊ hoc est qꝫ dicit [ne ad pceptionē sciētie] que habeē etiam a malis [referretur] sed dictum est spm nō habētes: scz per inhabilitantē gratiā [sed nec ille dicendus est] scda pars. [dicendus] scz merito: scz mu
1 nimine. ¶ Supꝛa eim aligs dr esse in ecclesia: scz noie: ⁊ merito: ⁊ isti sunt hoies existētes in gratia. alio modo solo noie sine participatione sacramēti ⁊ taliter sunt pctōres. Loquitur autem hic de illis: qui veraciter ⁊ pfecte ptinēt ad vnitatē ecclesie: tanꝯ viua mēbra corporis xpi mystici: qꝫ est ecclesia. hoc modo nō sunt pctōres in ecclesia: cum nō habeāt tales spūm sanctū q est pfectio ipsius corporis: quo ipsum corpus viuificatur: vegetatur: ⁊ confortat. Nam spiritus discipline ꝛc. Sapientie primo. [neqꝫ eim] tertia pars. [ad ecclesiam nō pertinent] vite merito: sicut dictum est [corporaliter]. i. nomine cōuersatione ⁊ participatione sacramentoꝝ.

Certum. Ad idē est hoc.c. ex quinta synodo sumptum. Summa est: ꝙ impi⁹ est a deo separat⁹ sicut qui anathematizatus est. Et diuiditur in duas partes. In prima ponit qꝫ dictum est. In secunda probat illud ex ipsa nois significatione. scda ibi: nihil enim aliud. Lege. ¶ Certum est. Separatus est a deo? Esa. iniquitates vre diuiserunt inter vos ⁊ deum vestrum: quo ad deꝫ eque separatur quis a deo per pctm: sicut per excommunicationem [nihil] scda pars. [seperationem]. ꝺ. iij. q. iij. engeltrudam. ⁊. xj. q. iij. ꝺ. euidenter.

1 ☞ Maledictio potest esse dupliciter.

Illicita. ꝺ. est in quo magr Gratianus duo facit. primo cōcludit ex supꝛadictis: qꝫ illicita sententia excōicatum nō ledit: sed potius excōicantē. Et ideo innocentes ex crimine alterius excōicari nō debēt. Scdo inchoat tertiā partē cōnis. In qua probat: qꝫ nullus dr alium maledicere nisi qñ aliud facere non pōt. Et ad hoc in primis inducit tres autoritates: ⁊ postea duo sequentia capitula. ¶ Ad istas autoritates [scz Matt. v. Luce. vj. ⁊ ad Ro. xij. satis patet responsio ex dictis circa. c. qui negligit. ꝺ. e. vbi sententialiter dictum est: ꝙ maledictio pōt eē dupliciter. Uno mō ita
1' ꝙ in malo qꝫ irrogat: vel dicit per intentionem sistat ⁊ sic maledictio oibus modis est prohibita. Alio modo: ita qꝫ malū qꝫ maledictio increpatur ad bonum illius ordinet: qui maledicitur: ⁊ sic maledictio qñqꝫ est licita ⁊ salutifera: sicut medicus aliqꝫ nocumētum infert infirmo: vt sessionem per quā infirmitate liberetur: vt inquit sanctus Thomas.

1 ☞ Judas vnde habuerit ꝙ michael fuerit altercatus cum draconꝫ.

Sigitur. Ad idē est hoc.c. beati Hieronymi super epistolam ad Tit. Summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes. In duas pbationes quas inducit ad ostendendum ꝙ non debet homo maledicere: nec blasphemias inferre proximo. Una est ex exemplo angeli. Scda est ex hystoria biblie. secūda ibi: relege ꝛc. Lege. ¶ Si igitur. Arguit a maiori negatiue sic. Si michael maior nobis in diabolum maledictione diguisi nō fuit ausus iferre maledictiōis verbū. ergo nos minus hoc possumus: vel debemus in xpiānū. Sz hic surgit qō. ¶ vnde Judas hoc habuerit: qꝫ Michael altercat⁹ fuerit cum satana de corpore Moysi: cum hoc in tex. veteris testamēti nō legat. Ad hoc ꝙ rñdēdum: qꝫ Judas hoc habuit ex scriptura Enoch: qꝫ Judas arguens ⁊ reprehendens eos: qui dominationem spernunt: ⁊ maiestatē blasphemant prosequens illoꝝ vitia dicit in. ij. c. qꝫ apphetauit Enoch vnus ab Adā: ⁊ cuius scriptura Enoch sit magne autoritatis p apām Judā allegatā: rñ. ꝑpter antiquitatē lapsi tpis ipsi⁹ dicta nō ponunt̄ inter canonicas scripturas: qꝛ multi ꝑpter antigtatem deprauatores veritatis admisc̄t falsa veris: vt dicit Augusti. xviij. de ciui. dei. ¶ Alio mō rñdetur qꝫ hoc habuit p reuelationē diuinā: sicut Esa. apphete altissimū diuine incarnatiōis mysteriū reuelatū est. Esa. vij. Ecce virgo ꝛcipiet ꝛc. Sed primus modus dicendi plus plz. vnde qꝫ hic dicit glo. qꝫ vnde hoc habuerit apls ignorat: non est verum. [Relege] scda argumētatio [veteris] Deuter. xxvij. vbi legit: qꝫ qdaz ascēderunt in montē gazirim ad benedicēdum. Diuisit enim moyses ppm ⁊ sex trib⁹ nobiliores ⁊ nobiliores posuit ad benedicēdum illos: q legē dñi obseruarēt: ⁊ isti fuerunt quatuor filij Lie: ⁊ duo Rachelis: per quos figurāt̄ hi: qui legē dñi libere ex amore obseruāt, vt in. c. sequēti. [In alio monte posuit alios] scz duos filios Lie: scz primum ⁊ nouissimum: scz Rubē ⁊ zabulō: ⁊ tuo: filios ancillaꝝ [scz Dan: ⁊ Neptalim filios Bale ancille Rachelis: ⁊ Gad: ⁊ Aser filios Zelphe ancille Lie: per quos figurāt̄ qui nō amore benedictionuꝫ aut promissionum sed supplicioꝝ timore legis precepta obseruant. Ex isto arguit Hieroꝝ. qꝫ nobiles ⁊ maiores cuiuslibet sunt virtuosi: aut maiores in ecclesia: puri esse debent a verbis maledictionis.

Cum ergo. Sequit̄ hoc.c. ad explanationem precedētis ⁊ est bti Augustini in quo ostēdit: quid significēt electi ad benedicendum: ⁊ quid electi ad maledicēdum. Hoc autem iam diximus in expositione precedentis capituli. Lege. ¶ Cuꝫ ergo in singulis]. i. in quolibet gñe singulorum. Hu. [talis ꝓpositi varietas] scz alij faciūt bonū amore iustitie: ⁊ alij timore pene. Hu. [in hoc loco] scz in facto ꝑdicto moysi: scz in electiōe quā fecit bndicētium ⁊ maledicētium illuꝫ supple: scz q ad ꝛc. [gabal] quā. ꝺ. in precedenti. c. heliel nuncupauit.

Sed qui. ꝺ. est: in quo magr Gratianus ostēdit: qꝫ nō obstāte ꝙ dñs dixerit. Matt. v. ⁊ Luc. vj. ꝙ orare debem⁹ pro persequētibus nos: ⁊ eis benedicere: nihilominus ipse deus puniuit: ⁊ maledixit quosdā. Et subdit ex ꝑplum primo de primis parētibus. Gen. iij. vñ inter cetera dixit ade, ⁊ posteritati sue. maledicta terra in 'opere tuo. ¶ Scdo de Cain cui dñs ait. Gen. iiij. maledictus eris super terrā ꝛc. ¶ Tertio de Abrahā: cui dñs dixit. Gen. xij. Maledicā maledicētibus tibi. ¶ Quarto de siculnea. de qꝫ Matt. xxj. cū ait. nunqꝫ fructꝫ nascat in sempiternum: ⁊ arefacta est cōtinuo. ⁊ de eade habeē Matt. xj. ¶ Quinto de Noe: qui maledixit filio: q: eius vereda non cooperuit. Gen. ix. ¶ Sexto de Ysaac, de quo Gen. xxvij. ¶ Septimo de illis: quos moyses posuit quosdā ad bndicēdum: ⁊ quosdā ad maledicēdum: de quibus Numeri. xxvij. ⁊ Deutero. xxvij. ¶ Octauo de beato Petro: de quo Act. viij. ¶ Nono de Paulo: de quo ꝓma ad Corin, v. ¶ Decimo de eodē: q anathematizauit nō sequētibus doctrinā dñi nostri Jesu xpi. j. ad Cor. xvj. ¶ Undecimo de eodē, qui ad Gal. j. maledixit etiā si fuerit angelus de celo ꝛc. Et ne videaꝫ cōtradictio in scriptura veritatis in qua aliquādo prohibetur maledicere aliqñ ꝑcipitur maledicere: distinguit maledictum ⁊ bñ. Isa ptz. Ista distinctio cōfirmat decisioni questionis nostre: quam disputauimus. ꝺ. in. c. negligunt. ⁊ in. ꝺ. illicita.

Cum sancti. Hoc.c.qꝫ est Greg. inducit ad ꝓbandum ꝑdictaꝫ distinctionē de maledicto. Summa est in rubro. Et diuidit in duas ptes. In prima parte ostēdit: ꝙ scti amore iustitie maledicunt nō odio seu zelo vindicte. In scda assignat ex scriptura duos modos maledicēdi. scda ibi: item scriptura. Lege. ¶ Cum sancti. Ite scriptura] secunda pars. maledicta terra ꝛc.] Gen. iij. [ab aqe dicitur] Gen. xij. [pauli.] Ro. xij. alia patent.

Apostolice. Ad idē est hoc.c. qꝫ est Pape Bone est: nihil aliud cōtinēs: nisi qꝫ puniēdi ⁊ corrigendi sunt pctōres exēplo Pauli: qui. j. ad Cor. v. tradidit satane corinthum flagellādum: sed hoc fiēdum nō odio: vel ira: vel zelo vindicte sed amore iustitie. Lege. ¶ Aplice ꝛc.] scz pauli ꝛrātium in fide. Jdē si aliter peccarent [desistāt]. i. desināt ⁊ in desuetudinem deducant. Archi.

1 ☞ Excommunicatio dicitur mucro episcopalis.

2 Archidiaconus an possit excommunicare.

Am sacerdotes Hoc.c. est anacleti pape. Summa est in rubro. Breue est. Lege. ¶ Tam sacerdotes] de cura habēda in correctione maiorꝫ per prelatos disputauimus plene. ꝺ. dist. xlv. in. c. sed illud. ⁊ ibi multa de ista materia habes [separentur] scz per excommunicationem: ⁊ hoc dicit hic glo. qꝫ sacerdotis officium est excommunicare: qꝫ non est verum simpliciter sicut nos disputauimus. ꝺ. in. c. nemo. ij. q. j. nisi tamen de licentia epi: ⁊ in parvis rebus de consuetudine: nec ex hoc capitulo potest haberi qꝫ dicit glo. ⁊ Archi. hic qñ non dicit capitulum: ꝙ officium sit sacerdotis excōmunicare: sicut nec alioꝝ fidelium: ad quos etiam hoc

etiam hoc dirigitur ꝓceptum: sicut illud: si peccauerit in te frater tuus. Matt. xviij. sed tñ dicit: qꝫ incorrigibilis ab ecclesia separent̄: sed per quem non dicit. bene dicit: qꝫ tam per sacerdotes: ꝙ per reliquos fideles mali corrigant̄ sed non ante: qꝫ per sacerdotes ab ecclesia separant̄: sed est intelligendum
1 per epm siue per sacerdotem epi auctoritate. ¶ Cum excōicatio sit mero ꝑalis. xvj. q. ij. viris. ¶ Mouet hic Archidia. questionem an Archidiaconꝫ ꝑtat hoc officium. Et defendit: qꝫ sic. forte qꝛ ipse Archid. Sed indicio nostro non cōpetit sibi sine auctoritate episcopi. Quia sicut enim iurisdictiō in foro exteriori in tota dioceſi videtur dependere ex uno capite: qꝫ est epūs. Ipse em est ordinarius index totius dioceſis: ⁊ cui cura principalis cōmissa est. i. lius, Archid. autem de iure cōmuni nō habet curā animarum: nisi sibi specialiter ab epo demandetur: nec alij pōt cōmittere nec excōicare extra de offi. archi. c. j. in tex. ⁊ in glo. Et iura que videntur cōrarij innuere intelligēda sunt qñ illud hz ex delegatiōe epi sui: vt de cōsuetudine approbata. vt. lxij. di. ij. in plebibꝰ. Referas ergo te de hu iusmodi ad consuetudinem ꝓscriptam: vt dicunt doctores iuris. extra de excess. ꝓlā. ad hoc. vbi de hoc in glo. ⁊ de offi. Archi. c. vltimo. ⁊ de hoc satis nunc qꝫ iterum questionem disputauimus. ꝺ. quod nullus. dist. xxv.

1 ☞ Excommunicandus ter debet moneri.

Excōicationis. Ad idez est hoc.c. qꝫ est beati Grego. in regiſtro. Summa est in rubro. Videt in hoc. c. scribere alicui epō cōqueréti vel forte admiranti: qꝫ dñs Grego. quēdam amicum ullius excōicasset. Ad qꝫ rñdet Grego. qꝫ non debet conquerī. Tum quia hoc ꝓcepit apls. Tum scdo qꝛ circa illum ordo iudiciarius fuit obseruatus: qꝛ ter fuit gradatim momitus: ⁊ parere contempſit. Breue est. Lege tex. ¶ De excōmunicationis ter
1 tio] ꝙ excōicādus ter dz moneri. Cum primi vt ecclesie discretio ⁊ maturitas pateat: que non ex obrupto tantam penā infligit. Tum scdo vt excōicandi procax malitia ⁊ dura cervicositas ꝑbeatur: qui toties monitus nō obtemperat ecclesie mādatis. Tum tertio vt ecclie benignitas ⁊ mansuetudo ostendatur: que monēdo trahit hoiem ad bonum: ante ꝙ puniat: ⁊ magis querit cōuersionem: ꝙ punitionē. [Ex necessitate] qꝫ forte erat incorigibilis. Hu. [queritur]. i. cōquerit. [paulus] ij. ad cor. x. in promptu. tamē monitione premissa. [in obedientiam]. i. contumaciam.

Esecande. Ad idem est hoc.c. beati Hieronymi super epistolā ad Gal. Summa est in rubro. Et potest diuidi in tres partes. In prima ponit: qꝫ mali incorigibiles sunt fugandi ⁊ expellendi de societate aliorum. In scda assignat causam. In tertia probat illud exemplo. scda ibi: ne tota. tertia ibi: arrius. Lege. ¶ Resecande]. i. putridi: ⁊ corrupti homines. xxiij. q. iiij. infideles. in fi. [⁊ scabiosa ouis a caulis]. i. a stabulo [ne tota] scda pars. [reddantur singula singulis] sic ne tota domus ardeat: massa corrūpatur: corpus putrescat: pecora intereant: dz em plus attendi salus cōis: ꝙ personalis [arrius] tertia pars. De errore istius supꝛa habetur. xvj. distin. c. j. vna scintilla [a principio populata est]. ⁊ infecit: vel dispersa est. Unde glo. male exponit: per totum orbem intelligens ecclesiam Alexandrinam: quoniam heresis arriana quasi per totū orbem dispersa fuit multos inficiens.

1 ☞ Excommunicatio an sit maior pena que est in ecclesia. ꝙ sic. nume. 2.

3 Contumacie peccatum incurrit homo quadrupliciter.

4 Deo non est contradicendum.

Scripiantur. Ad idem est hoc.c. Aug. alij habēt Hieroꝝ. Summa est in rubro. Et potest diuidi in. v. partes sm ꝙ assignare videtur qnqꝫ causas: ꝓpter quas correctio malorꝫ venit cōmendāda. Primo qꝛ est salubris: qꝛ non ad vindictionem: sed ad salutem fit. Scdo qꝛ per hoc surgit spes de emēdatione: ⁊ curatiōe peccatoris. de qua in hac vita nō est desperādum. Tertio qꝛ per penā pro uno catur pctō: ad penitentiā: vt per cor contritum ⁊ humiliatū ad dñm cōuertat. Quarto qꝛ hoc pertinet ad officium pastorale: vt mordeas oues separet a sanis. Quinto qꝛ nos lauet: qui sunt predestinati: ⁊ qui non. Jdeo pro oibus debemus curam habere modo per correctionem vt saluentur, scda ibi: nec em scimus. tertia ibi: aut cōtradici. quarta ibi: pastoris. quinta ibi: nescientes. Lege. ¶ Corripiatur a prepositis]. i. platis [subditi] mali [de charitate] qꝛ correctio debet ꝓcedere nō ex odio: sed ex charitate: vnde apls. j. ad Thessa. v. rogam⁹ vos fratres corripite inquietos: consolamini pusillanimes: suscipite infirmos: patientes estote ad oēs ꝛc. [pro culpaꝫ] ⁊ etiā personarū. xxij. q. vj. c. j. in fine. Archidi. [Dānatio]. i. anathema. [epale iudiciū] ar. ꝙ solius epi est excōicare. vnde. xvj. q. j. c. j. dicitur in cro epi. vnde oēs allegationes que fiunt cōtra aut intelligunt vt parum ante diximus in. c. tam sacerdotes: aut de potestate epi: aut in paruis rebus de cōsuetudine ꝓscripta [qua pena in eccla nulla maior est]. ¶ Queritur vtrū hoc sit
1 verus ꝙ excōicatio sit maior pena ꝙ est in ecclesia. Et videt qꝫ nō. Primo sic. Qualitas pene debet rūdere qualitati criminis vt in ꝓti. c. dicit Augusti. pro culparus discrimine ꝛc. sed qlitas excōicatur pro paruo dāno tēporali facto alicui. ergo sequit̄ ꝙ excōicatio nō sit maior in eccla. ¶ Scdo sic. nō solum qs excōicat ꝙ maximis pctis: sz etiā ꝙ minoribus. ergo vel nō seruat iustitia: vel excōicatio nō est maior pena: qꝛ in ꝑpetuū durat. di. l. vt cōstitueret. ergo ꝛc. ¶ Rñ. dicē
2 dum ꝙ excōicatio est maior pena que in ecclesia dꝛ. patet ista cōclusio. primo qꝛ est aliaduersio gladij spūalis: qui magis timēdus est: ꝙ gladius tēporalis. de quibus duobus dr. Luc. xxij. Ecce duo gladij hic. vnde Aug. magis timenda excōicatio: ꝙ si ferirēt gladio: si a feris denoraretur: si a flāmis eriperetur. ¶ Scdo qꝛ per excōicationē scindit̄ membrum a corpore xpi. Et ita efficitur mēbrum aridum nullius valoris: qꝫ maxime timēdum est. vnde Aug. super Jo. nihil sic dz formidare xpianus: ꝙ separari a corpore xpi. Nam tale cum non fit mēbrum xpi: nō vegetatur spiritu eius talis etiā nō ꝛs intrare domū dñi: scz ecclesiam: sicut nec cani. vii Apoc. vlt. feroꝝ canis ꝛc. ¶ Tertio est maior pena excōicatio: qꝛ per eam traditur hō satane: sicut heretici cōuicti de heresi ab ecclesia traditur potestati seculari Aug. Dis xpianus qui excōicat̄ tradit satane: quo modo qꝫ extra ecclesiam dicimus sicut in ecclesia Christus: ac per hoc diabolo traditur: qꝫ ab ecclesiastica cōione remouetur. j. ad Cor. v. iam iudicaui ꝛc. Ista conclusio de magnitudine huius pene manifesta fit per effectus: qui assignant a doctoribꝰ tā theologicis ꝙ iuristis excōicatio maioris. ¶ Dis habitis dicendū est ad rones in oppositū. Ad primam rūdetur negando cōsequentiam. Dicimus enim: qꝫ nullus excōicat: nisi pro pctō mortali per qꝫ quis efficitur indignus regno celoꝝ. vñ qꝛ in dānificādo ꝓximum etiam corporaliter aliquis mortaliter peccat: ⁊ cōtra charitatē facit. ideo ꝙ tali dāno tēporali illato ecclesia excōicat. ¶ Ad scdam rūdet negando cōsequentiam. Et ratio est: qꝛ non pro oibus peccatis mortalibus infligitur excōicatio: sed pro illis quibus annexa
3 est cōtumacia. xj. q. iij. absit. Quadrupliciter aūt homo peccat cōtumacie incurrit: scz aut qñ vocatur ad iudicium: ⁊ nō venit: nec remanēdi hz legitimā causam. ꝺ. e. de illicita. aut veniens respōdere contēnit: ⁊ rōnem nō pretendit: quare rūdere non debet: aut anteꝙ debeat discedit de iudicio. xj. q. iij. certū est. aut si non obedit. ij. q. vj. quisquis probatus. Ille aūt qui impedit: aut procurat fraudulenter ne ad ipsum citatio ꝑueniat pro citato debet haberi. Ille etiam qui veniens se non representat iudici: sed occultat reputādus est quasi non venisset. ¶ Ad tertiā respondetur qꝫ ratio non procedit: qꝛ excōmunicatio hic magna principaliter penes effectū: qui maior est vt ostēsum est: ꝙ effectus cuiuscūqꝫ alterius ecclesiastice. Depositio enim potest dici ex parte durationis maior: licet non omnis depositio sit perpetua: qꝛ aliqui reponuntur ex dispensatione quandoqꝫ in pristinum gradum: nec etiam excōmunicatio semper est temporalis: quia quādoqꝫ est perpetua: sicut patet in hereticis ⁊ in multis qui excōicati moriuntur. Et ita distinctio Archidiaconi quam facit hic de magnitudine penarum nō est multum efficax. ¶ Nec enim scimus scdo pars de nullo enim in hac vita est desperādum: quia qui hodie est malus: cras forsan erit bonus. Paulus gravis persecutor factus est gloriosus predicator. Act. ix. Et suspensus latro conuersus Christi cōfessor: meruit paradisum. Matth. xxij. non ergo de hoie desperādum est in hac vita: quia nescimus quid futura dies pariat. Prouer. xxvij. [an cōtradici] tertia pars.
4 †certe deo non est contradicēdum. quia Job. ix. dicit. Deus cui nemo resistere potest. ⁊ Hester. xiij. Non est qui tue possit resistere voluntati: respicit suam dando gratiam [⁊ det penitentiā]. i. virtutē penitentie. deo autem resistere dicuntur: qui negant indulgentias peccatorum: cum deus dicat. Matt. iij. penitentiam agite: appropinquabit regnum celoꝝ. ⁊ Ezech. xviij. Si conuertatur impius ab iniquitate sua ꝛc. [quis]. i. quis sine ꝙ tūcūqꝫ damnatum ab ecclesia [pastoris] quarta pars. [separare] ne vna ouis morbida sanas inficiat. ꝺ. e. reseande [nescientes] quinta pars. patet litera.

1 ☞ Excommunicetur vt aliquis an conueniat. ꝙ sic. nu. x.

Archid.

Questio.

Primum argumentum.

Scdm arg.

Rñdet.

Augustin⁹.

Augustin⁹.

Augustin⁹.

Ad primum argumentū.

Ad scdm.

Ad tertium.

Diuisio.

Ecce autem. Ad idē est hoc. c. p speri. lib. ij. de vita actiua. Sūma est in rubro. Et pōt diuidi in tres ptes scōm cria que agēda sunt circa criminosos in eoz correctione. In prima dicit: qđ pctōr est admonendus post admonitionē increpādus. In scda qđ si pertinax fuerit: est excōicandus. In tertia assignat rōnem. secunda ibi: q si nec. tertia ibi ne sint. ¶ Pro plenioi intelligentia huius capli: r aliorum vbi de excōicatione sermo fit. Queritur † vtrū cōueniat qđ ali quis excōicetur. Et videtur q nō. Primo sic. per excōicationem tradit̄ homo satane: vt habet. j. ad Coz. v. sed nullus dz tradi in manibus hostium: niſi desperatus. sz de nemine est desperādum đ diu est in via: sicut habitū est in capło p̄ceden ti ex autoritate Augu. Et idem dicit libz. retractationum. c. xviij. ergo nullus dz excōicari. ¶ Scdo sic. eccla militās dz imitari eccliā triumphantem: sed vt in epla Jude legit. Michael cuz altercaretur de corpore Moysi cum diabolo: non est ausus verbum blasphemie ferre in eum: sed ait imperet tibi dns. ergo nec eccla militans debet alicui verbum maledictionis vel excōicationis inferre. ¶ Tertio: excōmunicatio est maledictio quedā: sed apls ad Ro. xij. prohibet maledicere. ergo nō cōuenit vt in eccla aliqs excōicet. ¶ Itē quarto sic. Luce. vj. Nolite iudicare r nō iudicabimini. peccant ergo sacerdotes: qui excōicationis sniam hoies feriendo iudicant. ¶ Quinto sic. glibet homo aut est iustus: aut iniustus. Si iustus excōicari nō debet. Si iniustus indiget sacramento: r medicina. ergo nō est p̄iudus eis: sed hoc sit per excōicationez ergo nō videtur licita siue cōueniens. ¶ In oppositū arguit ex pītis. c. vbi p̄cipitur inferri. Rñ. sub ista cōclusione. † q cō uenientissime sit vt in eccla aliqui excōicentur. Ista cōclusio multipl̄r ostenditur cōueniens r rōnabilis propter quosdaz hereticos docentes: neminē debere excōicari. primo qr precepto dñi est instituta in nouo testamento. vñ Matth. xviij. ait de illo qui eccliā audire cōtēnit sit tibi sicut ethnicus &c. id est de eccla expulsus sicut est ethnicus. ¶ Scdo rōnabilitas eius ostenditur ex practica apl̄oz. Paulus em̄ mandat quē dam excōicari turpem fornicatorem. j. ad Coz. v. r. j. ad Ti. j. sic facit de quibusdam alijs. ¶ Tertio ratione sic. Princeps debet in gladio suo ad correctionem malorum: als sine causa portaret. ergo a simili pnceps eccl'iasticus dz vti gladio ad correctionē malo: sed gladius spūalis est potestas excōicandi. ergo cōuenienter eccla vtitur in malos gladio excōicationis. ¶ Quarto sic. iuxta scm Tho. Illud cōuenienter fit in eccla: qđ in eo iudiciū eccle cōformatur iudicio diuino. pt̄z sed sic fit in excōicatiōe: qđ patet sic. deus enim multipliciter punit pctōres: vt eos ad bonū trahat. vno modo per flagella. vnde ps. Imple facies eoz ignominia: r querent nomen tuum dne. Alio modo hoiez sibi relinquēdo: vt auxilijs subtractis quibus a malis p̄ediebatur sua infirmitatem cognoscat: r humilis ad deū redeat a quo supbus absc̄essit. Et q̄ tū ad vtrūq; ecclesia in excōicationis sententia diuinum iudiciū imitat. Inquātum em̄ eum a cōione fidelium separat vt erubescat imitat̄ diuinum iudicium: quo per flagella castigat. Inquātum aūt a suffragijs r alijs spūalibus separat imitat̄ diuinū iudiciū: quo hoiem sibi relict̄ vt p̄ humilitatē seip̄m cognoscēs ad deū redeat. ergo conclusio vera. ¶ Quinto sic. Illud videtur cōuenienter fieri: in quo ecclia cōformat̄ rōni naturali: sed sic est qđ cum ptingit membū aliqđ corporis putrefieri: r disponit̄ ad alioz membroz infectionem a corpore p̄scinditur: ne alia mēbra inficiat. cum ergo in ecclia ptingat aliqua mēbra putrefieri spūaliter per pctm conuenientissime agit eccla taliaq; mēbra a fidelium cōione per excōicationē separādo: ne in suo malo exēplo alios corrūpāt. Vnde dicit S. Hieron. in. c. resecande. Resecande sunt carnes putride &c. r similia habent in pītis. c. ¶ His habitis dicēdū est ad rationes in oppositū. ¶ Ad primā rñdet ad minoz: q̄ ille qui excōicatur nō datur satane quasi dānandus: sed quasi corrigēdus cum sit in ptate ecclie eum recipere voluerit. vnde et tia apls inquit. j. ad Coz. v. vt spūs salvus fiat. ¶ Ad scdam respondetur negādo ꝓsequelam. r ratio est: q; nō est simile de diabolo et hoie viatore. Diabolus em̄ incorrigibilis est: r ideo nō est susceptibilis alicuius boni per excōicationis penā. hoc aut̄ fit đ diu est in via. ¶ Ad tertiam respōdetur: qđ maledictio, phibetur: ab apostolo qđ fit odio: aut vltionis zelo. non autem que fit per superiorem zelo iustitie: vt plene iam dixim̄s. &c. in. c. qui negligunt. r in. c. cum sancti. ¶ Ad quartam. r ad similes autoritates rñdetur: qđ phibet̄ iudicium iniustum: q; Hiere. vij. suadet iudicium iustum vbi dicit iustum iudicium iudicato. Item phibet̄ iudicium de occultis nō de apertis. vnde ad Ti. v. dicit apostolus. peccātem coram oibus argue: vt ceteri timorē habeant. vnde dns autoritatē iudicādi tribuit apl̄is cum ait. Matt. xvij. quodcūq; liganeris &c. ¶ Ad quā tam rñdetur negādo cōsequentiam. r ratio est: q; licet meticā na fm se sit vtilis: non tñ et quil indispositus est: sed magis ei nocet: r ita est de iniusto incorrigibili: qui solus excōmunicatur. vnde tali cōuenienter subtrahitur cōmunio sacramentorum. Lege. ¶ [Ecce crimina vndecūq; clarueriṅt]. i. aliquo modo r scz vel per euidentiā vel per cōfessionem vel per convictionem testium [ipsis criminosis cōsiteri]. i. penitere nolentibus [quecūq; patictie]. i. pacifice ammonitiōis [vicda] fic xxxiij. q. admonere. r. e. cā. q. v. qđ deo. videt̄ em̄ dicere: q peccator primo sit ammonēdus deinde aspere increpandus: deinde excōicandus. vnde sequit̄ [qđ si nec] scda pars. [proceserit]. i. profuerit [laudabiliter abscindendum] si fieri pōt sine scandalo [ne sicut caro] tertia pars. litera patet.

Ad quintū.

Exponit literam.

¶ Adulterium Lamech quare fuerit grauius punitum q̄ paricidium Cain.

Diuisio.

An non districta. Ad. idē est hoc capl'm Nicolai pape scribētis lothario regi. Summa est in rubro. Et pōt diuidi in duas partes. In primā dicit qđ rex Lotharius qui duas vxores de facto tenebat merito districta vltione veniebat feriendus. In secunda. ꝓbat hoc duplici exemplo. scda ibi: qđ dns. Lege. ¶ An non in duabus vxoribus [scz theberga r gualdrada adulteriū qr altera non erat vxor: sed vxores lamech concubine erant vel forte altera vxor. Adulteriū ergo cōmisit lamech in duab̄ vxoribus suis. Intelligendum est que scz vxores erant fm suam opinionem patriarche aut̄ qui plures vxores habuerunt excusantur familia consilio spiritus sancti [quod dns] scda pars. [qđ dominus &c.] qr videt esse cōtra. c. quomodo. xxxj. q. j. ab: exponetur hoc cum illo. ¶ Sed surgit questio † quare adulterium Lamech fuit grauiꝰ punitum q̄ fuerit paricidium Cain: cuz certū sit qđ adulteriū minꝰ pctm sit q̄ homicidium. xxxij. q. ij. si qđ verius. Rñdet Arch. ad confusionem Lotharij, sic loquitur Nicolaus. Sed ista responsio videtur nobis irrationabilis. Tum quia non est credendum: qđ Nicolaus papa ad confusionem Lotharij voluisset dicere falsitatē. vnde dicendum: qđ meritō pctm Lamech fuerit grauius punitū. Tum qr duplex homicidium cōmisit. Interfecit em̄ Cain r puerum suum: r fuit primus qui diuisit carnē suam in duas vxores. Tum secundo quia eius peccatum designat peccatum humani generis: quod non potuit deleri niſi salutifero aduentu Christi: vt hic dicit: sed hoc plenius dicetur in. c. quomodo. xxxj. q. j. vbi concordabitur capitulum hoc cum illo [cathaclismi] id est diluuij.

Questio.

Archid.

Exponit literam.

Questio.
Rñdet.
Questio.
Rñdet.

Archid.

Placz censuimus. Ad idē ē hoc c. sumptuz ex cilio agathen. Summa est in rubro. ptz totum insira.

Si quis. Ad idē est hoc. c. sumptum ex concilio toletano primo. Summa est in rubro. Breue est. Lege. ¶ [Si quis. clericum] aut pauperem. ¶ Sed nunquid idē est si alium quēq̄ spoliauerit. Respondet̄ qđ sic. sed ad ea que frequētius accidunt iura adaptant. ff. de le. Siam ad ea. Hug. ¶ Surgit autem hic questio. Utrum spoliato: iste debeat conueniri coram suo iudice. Et videtur qđ sic. xj. q. j. experientie. Respondetur iuxta Hugu. qđ ecclesia in his habet generalem iurisdictionem maxime si de hoc non referatur questio: quia forte notorium est. Hug. [contempserit] intellige post tertiam ammonitionem: vel vnam peremptoriam pro omnibus. s. e. q. de illicita. r. c. de excōmunicationis. Et loquitur hic fm antiqua tempora: quando tales non incidebant in canonem. Archid. spolians enim religiosum est ipso iure excōmunicatus. xvij. qō. iij. si quis suadente. [scripta] i. epistole. donec obediat r statim tenetur restituere: nec potest vti exceptione. Hu.

1 ☞ Pedagium quid sit r vnde dicatur.
2 Huidagium vnde dicatur.
3 Pedagia r guidagia an possint licite peti.
4 Pedagium quando possit recipi. r nu. 5.
6 Pedagium vel vectigal recipiēs tenet̄ saluare in psona r in rebus solumentē iuxta suum posse infra suum districtum. r nu. 7.
8 Pedagia noua non possunt institui sine autoritate r consensu regum: r principum.
9 Pedagia que dicantur interdicta.
10 Pedagium non est dandum niſi de rebus que causa negotiationis deferuntur.

Portantes

11 Portantes bladum vel vinum ad vsum suū r familie sue non tenetur ad pedagia: etiam si sit consuetudo.
12 Pedagia an sint soluenda a facentes per christianos.
13 Laici an debeant exigere pedagia aut guidagia a clericis.

Exponit literam.

Si quis rompetas. Ad idem est hoc ca. qđ est Caliptī pape. Summa est in rubro. breue est. Lege. ¶ [Si quis rompetas] tales, qui causa deuotionis visitātes limina apl̄oz r icoz, spoliāt aut sine causa capiunt: cum deum offendāt: r charitatis vinculum rumpant: r deuotionē ad sanctos diminuāt: merito extra cōionē ecclesie sunt expellēdi [r mercatores nouis pedagioz scz instituendo: vel augmētando institutra. Hu. ¶ Circa hoc notādum qđ est pedagium: r est guidagium: r salinarium: † pedagium est qđ dat̄ a transeuntibus in locis a principe cōstitutis vnde pedagium dz qđa pedibus dat̄ fm Jnn. r Phi. vt dicit Archi. † guidagium dz qđ dat̄ pro ducatu per terrā alicuius vt securius vadat. Salinarta q̄ dant pro sale. ¶ Hic queritur † Utrū pedagia r guidagia licite peti possint. Rudetur iuxta Ray. sub certis cōclusionibus. Prima est † qđ si pedagiū antiquum est r fuit impositum ab his qui potuerunt: vt a principibus: vel regibus: r p̄stitum autoritate ecclesie: aut etiā p iusta causa: vt pro defensione trāseuntium: vel nauigātium: vel hmōi: pōt peti: r recipiens id qđ fuit impositum sine scrupulo cōscientie pōt recipere. pt̄z cōclusio ex p̄dictis. c. a cōtrario sensu: q: si de nouis &c. sequit̄ qđ antiqua licet accipere. ¶ Scda cōclusio. † Eodē modo pōt licite recipere etiā si nesciat a quibus fuit imposītum pedagium: putat tñ ab illis qui potuerūt imponere a quibus dicitur iustis causis. ¶ Tertia cōclusio. † Jis qui recepit pedagium vel vectigal tenet̄ saluare in persona et in rebus soluentem iuxta suum posse infra suum districtum. pt̄z conclusio: q: propter hoc soluit ei vectigal sine pedagium: alioqui teneret ei ad emendationē perditorum: si defectu iustitie inueniat. xxxij. q. ij. dns. r. q. v. administratores. ¶ Quarta cōclusio. † Si recipiens non labo: at modo vtpote ad securitatem viarum: nec etiā facit expensas q: scz non est necessitas. Est tñ paratus si necesse esset laborare r expensas impēdere nō solum quas tunc acciperet sed etiā prius acceptas. Et amplius si oporteret pōt licite accipere pedagium. ¶ Quinta conclusio. † Pedagia noua instituī non possunt: sine autoritate r consensu regum r principū. vnde alia pedagia interdicta intelliguntur: niſi ex cōsuetudine cuius nō extat memoria exigant̄. extra de censibus. innouamus. in tex. r in gl. ¶ Sexta cōclusio. † Pedagia illa interdicta sunt: que nō apparent imperatorum aut regum vel laterāen. con cilij largitione cōcessa: vel ex antiqua cōsuetudine: cuius nō extat memoria introducta. Ista conclusio expresse ponit extra de ver. sig. sup. Septima cōclusio. † Pedagium nō est dādum niſi de rebus que cā negotiationis deferunt̄. C. de cōmil. l. vniuersi. vñ etiā in tex. p̄sentis: in huius signū dz mercatores &c. ¶ Octaua conclusio. † Qui faciunt portari bladum vel vinū ad vsum suum r familie sue nō tenent̄ ad pedagia: etiā si sit cōsuetudo: q: irrationabilis est r per cōsequēs nō tenēda: hec cōclusio est Hosti. Concordat etiā Ber. extra de ver. sig. super in gl. pedagia. ¶ Item surgit hic questio. † an pedagia sint soluēda, sara cenis p̄ xp̄ianos. Rñ. fm Raymun. q̄ si xp̄iani trāseunt p ter rase dum tpe treuge: r ipsi saraceni defenduut eos a latronibus r hmōi xp̄iani tenent̄ fm statutum r pactum soluere: et subtrahēdo tenent̄ ad restitutionē. Na z fides seruāda est etiā Hosti. xxij. q. iiij. innocēs. r. xxij. q. j. noli. Additū Guil. qđ de pacto si interueniat planum est: sed de statuto distinguēdū est. Nam per statuta illorum: qui per vim occupauerunt: r tenent terrā: que aliqñ fuit xp̄ianoz cum ipsi sint male fidei possessores: nō obligant̄ fideles: niſi spōte cōsenserint siue subiecerint se hmōi statutis. Secus dicerē de illis saracenis: qui non sunt violētes possessores terrarū: quas tenēt: q: ab hmōi pedagijs fraudari nō debēt: ab aliquo xp̄iano trāseunte. Si vero trāseunt tpe guerre: aut qñcūq; cum mercib̄. phibitis: nō tenent eis ad pedagia. ¶ Item qō est † vtrū laici a clericis debēt exigere pedagia: aut guidagia. Rñ. q: nō: nec etiā p rebus suis: quas non cā negotiationis deferunt: vel deferri faciunt: r inhibet. ne ab eis talia exigant̄ constitutione cōtraria non obstāte. als q talia exigunt suo noie: vel alieno: si sunt psone singulares: sunt excōicate ipso facto: si collegium vel vniuersitas castrum vel ciuitas ipso facto subiacit interdicto: nec a predictis absolui possunt: niſi plene restituerint: r de transgressione satisfecerunt. extra de censi. q̄q. lib. vj.

Questio.
Rñdet.

Hulielmus.

Questio.
Rñdet.
Questio.
Rñdet.

Archid.

Diuisio.

Paternarum. Ad idem est hoc. c. qđ est Urbani pape. Summa est in rubro. Et diuidit in duas ptes. In prima statuit: vt clerici r religiosi r ecclie eorū in psonis r in rebus tuti esse debeāt. In secunda punit illos: qui illos oppriment p̄sumpserunt: scda ibi: si quis. Lege. ¶ [Paternarū oratores] id est pegrinos: vel ambasiatores: siue nuntios. Archi. No. q̄ pcussores clericoū tpe horū capłoū nō incidebāt in canonē late sniē. Hu. [xxx. dierū]. ar. cōtra. ij. q. j. in primis. r. gloriosus. Solu. qđ hic dz tunc loci hz: cū statim restituere nō pōt. ar. insti. de offi. iudi. s. j. Berū. hulpa. Arch. [competenter]. i. integraliter. vt. iij. q. j. reintegranda. r quasi per totum.

Exponit literam.

Opponit et Respondet.

1 ☞ Treuga quid dicatur. Et vnde dicatur. nu. 2.
Et q̄ sit duplex. nu. 3.
Treuga conuentionalis que dicatur.
4 Treuga canonica que dicatur.
5 Rustici q̄diu stant in agricultura habent priuilegium.

Diuisio.

Exponit literam.

Opponit et Respondet.

Ili. Ad idem est hoc ca. qđ est Nicolai pape. Summa est in rubro. Et diuidit in duas partes. In prima dicit: qđ depredatores peregrinorum vel oratorum r quoscūq; pauperes iuste excōmunicent. In secunda idem ponit de fractoribus treuganum secunda ibi: pax vero. Lege. ¶ [Illi. pax vero] scda pars. q: fit hic mentio de treugis dicemus aliqua. Primo notandum. 1 q̄ treuga diffinit̄ sic. Treuga est securitas pactita pro tēporibus et 2 rebus ad tēpus discordia nodum finita. † vnde treuga dicit a quasi guerra terens: vel tenens: q: interim habet securitas: et plenum: q: tractatus pacis: per quā guerra sopit̄. vnde r treuga pax vocat̄ vt hic pt̄z. ¶ Scdo nō. † qđ duplex dicit treuga: scz alia cōuentionalis: alia canonica. Conuentionalis vo ex cōuentione recipit formā: r hec est quā faciunt inter se discordantes: que semper dz seruari: q: fides etiā hosti dz seruari. xxiij. q. j. noli. r extra. e. tit. c. j. in princi. vbi de hoc. Et intelligas si hostis fidem seruat: als secus. extra de tregua et reuocan. perue nit. r. xxviij. qō. j. si infidelis. † Treuga canonica est que preter cōem cōuentionē certis diebus r tpibus est obseruāda. extra eo. ti. c. j. scz a quarta feria post occasum solis vsq; ad feriā secundam in ortu solis ab aduētu dñi vsq; ad octauas epiphanie &c. Hodie tamen non tenet̄ qđ dicitur hic de hmōi treuga canonica: q: nō est moribus vtētium approbata. extra de treuga r pace. c. j. in tex. r in glo. ¶ Tertio no. q̄ quedā persone sunt quibus perpetuo treuge canonice obseruande sunt: sicut sunt p̄sbyteri: monachi: cōuersi: peregrini: mercatores: rustici: euntes r redeuntes: r in agricultura existentes: r animalia quibus arāt: r semina portāt ad agrum. Item rompentes: r oratoria visitātes. † Habēt em̄ rustici priuilegium q̄diu steterint in agricultura: sicut r milites donec militāt: sic clerici r monachi r conuersi donec in ecclesijs canonice r regulariter viuunt: r sic legati gaudent priuilegio dum in legatione consistunt. Soffre. in summa. e. tit. &c.

3 Treuga quid dicatur.
4 Treuga canonica que dicatur.
5 Rustici q̄diu stant in agricultura habent priuilegium.

Diuisio.

Quia vero. Hic incipit quarta pars questiōis: in qua magister Gratianus q: mentionē fecerat de hereticis: r scismaticis mouet incidēter qōne volens ostendere differētiam inter heresim: r scisma r qui sint dicendi heretici: r quot sunt secte hereticorum.

1 ☞ Heresis quid dicatur.

Scōm arg.

Terti um ar

Mater. Lapłm hoc est beati Hier. super epistolā ad Gal. in quo ponit differētiā inter scismā r heresim. Et pōt diuidi in duas partes. In prima ponit differentiā. In scda ponit cōmentantiam inter ea. scda ibi: ceterum. ¶ Pro plenioi intelligentia huius. c. querunt̄ tria.

1 ¶ Primum est vtrum conuenienter diffiniatur heresis cum dicitur q̄ sit peruersum dogma.
3 ¶ Secundo queritur vtrum conuenienter assignetur differētia in litera inter heresim r scismā.
4 ¶ Tertio vtrum verum sit quod dicit glos. q̄ differant sicut habitus r dispositio: vel sicut genus r species.

Primum ar gumentum.

Ad primum sic procediturr. † Et videtur q̄ here sis non bene diffiniatur cum dicit q̄ sit peruersum dogma. Primo sic. Multe assertiones paganorum r iudeorum sunt peruersa dogmata: r contraria catholice veritati: et tamen non sunt hereses dicende: sicut nec ipsi pagani sunt proprie heretici appellandi. ergo &c. Secundo sic. Heresis grece vt idem Hieronymus dicit in capitulo sequenti ab electione dicitur: qđ eam scilicet vnusquisq; eligat disciplinam: quam putat esse meliorem. ergo non est de ratione heresis: qđ sit dogma peruersum. ¶ Tertio sic. Heresis vt dicit Jsidorus idem est qđ diuisio. Diuisio au-

tem vnioni opponitur. vnio autem fit per charitatem: quia amor est virtus vnitiua: vt dicit Dionysius. ergo heresis magis videtur includere peruersitatē odij ꝙ dogma aduersum fidei. ¶ In oppo. est presens. c. Rñ. dicēdum qđ diffinitio assignata est bona: cum ꝺ ꝙ heresis sit dogma peruersum. scz cōtrarium catholice veritati, ꝑbatur cōclusio heresis est peccatum. ergo alicui virtuti cōtrariū: scz nulla cognitio inter virtutes cōputat nisi fides. ergo heresis cum ad cognitionē ptineat: vt ptz ex eius diffinitione. ergo heresis videtur esse peruersitas fidei. Et ita dogma peruersum cōtra fidei veritatem patet etiā cōclusio per illud Aug. cōtra Faustum. heresis est que diuersa opinatur ab his que catholica credit ecclia. Dicitur autē veritas catholica principaliter articulus fidei. Dicuntur etiā q̄cūq; in canone biblie assertiue ponit vel per aplos christi: nobis ex eius instructione vel instinctu spūssancti: tradita seu per vniuersalē ecclesiam siue per vniuersalia concilia determinata est. ¶ approbata. ¶ Ad rōnes in oppositum dicēdum est. Rñdet ad primā: ꝙ loquēdo de hereti, ꝓprie diffinitio data intelligitur in eo: qui christianā fidem elit, pfessus. Nam per hoc distinguitur heresis ab alijs speciebus infidelitatis: scz a falsis dogmatibus gētilium paganorum. et iudeorum: q̄ si sint dogmata puersa cōtraria veritati catholice fidei non tū dicuntur, ꝓprie loquēdo. hereses. heresis enim est species infidelitatis pertinens ad eos: qui fidē Christi profitentur: sed eius dogmata corrumpunt. Dicimus autē, ꝓprie loquēdo: q; large loquēdo: vt quibuslā placet: dogmata paganorum cōtraria fidei hereses possunt dici: ꝛ ipsi, pagani hereti, appellari vt tāgitur in glo. ꝓcedentis. c. illi. Scōm dicta possumus plenior diffinitionem heresis assignare dicendo.

2 † Heresis est dogma falsum siue assertio falsa veritati catholice cōtraria: in eo qui christianā fidem. pfessus est, Dogma falsum siue assertio falsa, ponitur ꝓ genere: quia omnis heresis est assertio falsa: ꝛ nō ecōuerso. Cum autē dicitur catholice veritati contraria: tangitur materia circa quā est heresis. heresis em de qua nunc loquimur impor. tat corruptionē fidei ꝙ piane. non autē ad corruptionem fidei ꝙ piane pertinet si aliquis habeat falsam opinionē in his que non sunt fidei: puta si in geometricalibus: vel in alijs scientijs: que oīno ad fidē pertinere nō pūt: sed solum qđ aliquis habeat falsam opinionem circa ea: q̄ ad fidē ptinēt. Additur autē in leo: qui ꝙ piane fidē, pfessus est, loco vltime differētie: per, quā differt ab alijs speciebus infidelitatis: vz a falsis dogmatibus gētilium: et iudeorum: sicut iam diximus. ¶ Ad scōm autē rōnem rñdetur negando consequentiā. intelligitur em dictum Hiero. qđ heteses ꝺ ab electione: q; hereticus eam elegit discipliná: nō quā scriptura sancta aut catholice docet ecclia: ꝛ credēdam tradidit fidelib⁹: iʒ quā sibi, ꝓpria mes suggerit. ¶ Ad tertiam rñdetur negādo ꝛniam. Et rō est: q; licet amor faciat cōpletā vnionē mi, hilominus principium vnionis est ex cognitione: ꝛ ideo diuisio que est in fide, heresim constituit.

3 Ad secundam questionē sic, ꝓceditur. † Et videtur, ꝙ nō bene assigneť differentia inter heresim ꝛ scisma. Heresis diuidit vt iā dictū est ab vnitate fidei. Sed scisma importat etiā diuisionē. ergo nō videť qđ bene sit assignata differentia inter heresim ꝛ scisma penes diuisionē cum vtriq; cōueniat. ¶ Scdo sic. ꝓpter qđ cōuenit omni pctō nō cōuenienter assignatur, differentia inter pctm heresis ꝛ scismatis: sed omne pctm quādam diuisionē importat. ſm illud Esa. lix. pctā vestra diuiserunt inter vos: ꝛ deum vestrum. ergo ꝛc. ¶ In oppo. est. c. presens. R̄ideo dicēdum qđ bñ assignata est differentia inter heresim ꝛ scisma. ptz ꝛ clusio: sicut em fides ꝛ charitas sunt diuerse virtutes: q̄uis q̄cūq; caret fide: careat charitate. ita scisma ꝛ heresis sunt diuersa vitia: q̄uis q̄cūq; sit hereticꝰ: sit scismaticus. sed non cōuertit, ꝓpria autē differentia hoꝝ sumenda est ſm ea: q̄bus vtraq; per se ꝛ directe opponit. Opponit autem heresis fidei: scisma vero vnitati ecclīastice charitatis. vñ recte iter heresim ꝛ scisma assignat differentia penes hoc: ꝙ heresis sit peruersum dogma: circa ea que sunt fidei. Scisma scissurā dicit ab vnitate ecclīastica. Et hoc est qđ hic dicit Hieron⁹. Confirmatur per id: qđ bene assignata est differētia illa Aug. cōtra Faustum distinguentis inter scisma ꝛ heresim dicit. Scisma eadē opinātem ac eodē ritu colentē quo ceteri solo cōgregationis dissidio: heresis vero diuersa opinatur ab his q̄ catholica credit ecclia. ¶ Ad rōnes in oppoſi. dicendum. Ad primā rñdetur negādo ꝛniam, qm̄ heresis dicit diuisionem in fide. Scisma autem nō in fide, iʒ ab vnitate ecclīastica. ¶ Ad scōm, pateť nōsi ex dictis. Si quis voluerit de ista materia plenius intelligere legat in quarto libro summe nostre de ecclesia: vbi de hoc plene disputatum est.

4 Ad tertiam qōnem † rñdeť qꝛ licet vt dicit Hieron⁹. scisma sit diuisio ad heresim: nō tñ est verū qđ iuriste dicunt: ꝙ hec sit differentia inter diuisionē ꝛ habitum. Et qꝛ ois heretiꝰ est scismaticꝰ: ꝛ nō ecōuerso. dicunt qđ sit differētia sicut inter genus ꝛ differentiā ista non sunt vera: loquendo ꝓprie de scisma: sicut hic loquimur. qꝛ vbicunq; sint: semper sunt specie distinctaꝝ vitia: qđ non est de dispositione ꝛ habitu: ꝛ de gñe ꝛ specie sicut doctis in logica ꝛ philosophia. Licite ergo vt dicimus scisma sit via ad heresim: qm̄ scismaticus diu esse non potest: nisi sibi aliquam heresim cōfingat ad depositionem dissensionis sue: ꝛ colorationem sue separationis. Ex qbus confutať error dicentium qđ scisma trāsit in heresim quasi substātialiter vnum in reliquum tales ignorāt distinctionē specificā horū vitiorum. Lege ¶ [Inter heresim peruersum dogma]. i. peruersam opinionē: assertionem: aut doctrinā contrariā veritati fidei: de ista diffinitiōe satis diximus in qōne. [Scisma post ēpalem dissensionem]. i. postq̄ discedit ab ēpo suo: nolens ei obedire in his que dei sunt: ꝛ iuris: imo rebellis: ꝛ contumax perseverat ab ecclesia pariter se separat cum alijs cōgregationem faciens: qꝛ qui cum ēpo non est in ecclia esse non cōfidat ij. q. j. scire debes. [qđ quidem. Iscisma [: in principio]. i. in origine qꝛ ex alio surgit heresis: ꝛ ex alio scisma. scz ex oppositione alteriꝰ ꝛ alterius virtutis vt diximus. Ceterum nullum scisma est in quo aliquis diu perseueret. Vn. [siue nullum est] scz validum ad nocendum: sicut quādo ipsum heresis eonomitatur. † potest enim esse scisma sine heresi: sed non diu.

5 ¶ Heresis vnde dicatur.

1 ¶ Heresis Cap'm hoc vnde dicať heresis est, eiusdem Hieron. in eodem loco vbi. s. Et diuidit in duas partes. In prima ponit vnde dicať heresis. In scda elicit: qđ ille dicať hereticus: qui aliter. i. contrario modo scripturā sanctā itelligit ꝙ sensus spiritus sancti efflagitet. scda ibi: quicunq;. Lege. ¶ Heresis. † Nota qđ apud diuersos autores vario modo assignať vnde dicať heresis. Quidā em dicunt qđ heresis ꝺ ab erro: quasi hereticus sit cōpositus ab er: ꝛ recti quasi errās a recto: scz a rectitudine catholice fidei. Alij dicunt ꝙ heresis dicatur ab ercisco ercisci qđ idem est qđ diuido. vnde heresis ꝺ diuisio ab vnitate fidei. Alij dicunt qđ ꝺ ab hereo: siue ab hoꝛreo ꝛ erro. vnde hereticus idē est qđ ad adherēs error. i. Licet autē interpretationes videanť varie: tū quasi dicunt. Hieron. in ꝑsenti litera dicit qđ grece ꝺ ab electione: ꝓ quo notandum. in ꝛta scm Tho. qđ nomē heresis grecum est: ꝛ diuisionē importat. ſm Jsido. lib. etymologiaꝝ. vñ ꝛ diuretica diuisiua dicunt: ꝛ q̄si in electiōe sit diuisio vnius ab altero. Electio ꝓ heresis ꝺ ꝓ primo etymol. Diuisio autē cōuenit parti ꝙ recessum a toto. prima autē cōgregatio q̄ est in hoibus est ꝙ viā cognitionis: qꝛ ex hac oēs oriunť. vñ ꝛ heresis cōsistit in singulari opinione: ꝑter cōem opinionē. vñ ꝛ philosophi qui quasdā positiones habebāt: ꝑter cōem sniam alioꝝ: sectas: vel hereses constituebāt. vñ de rōne heresis vī esse: ꝙ aliqs ꝓriatā disciplinaꝝ sequať: quasi ꝙ electionē, ꝓpriā: nō aūt disciplinā publicā que diuinitus tradiť. Et ita quenīēter beatus Hiero. assignat vñ dicať, heresis tāgens essentiā eius. [disciplinā quā putat]. i. credit esse melioꝛēnec ecclusať ꝙ hoc. qm̄ voluntarie recedit a cōi ꝛ publica disciplina: q̄ credit a deo traditā: ꝛ ꝓriā sequit opinionē. [Quicunq; igit] scda pars. [aliter]. i. ꝙtrario mō.

2 † Nam multis modis pōt intelligi sacra scriptura. vt di. xxv. relatum. ꝛ Daniel. xij. ptrāhibunt multi: ꝛ multiplex erit scientia. Unde Hzego. sup Ezech. Si qs veritatē diuinā inuestigans aliter ꝙ is ꝙ quē, plata sunt senserit: si sensu alio edificationē regrat charitatis ꝓba sunt dei. Aliter em capit hic aduerbium aliter in verbo capti: ꝛ aliter in ver. Hzegorij: in ver. Hiero. aliter sonat cōtrarium: scz contra fidē ꝛ bonos mores. ſm illud apli ad Gal. j. Si quis aliud euāgelizauerit: anathema sit. Aliud cōtrarium. in verbo autē Hzegorij aliter nō sonat contrarium: sed alium modum exponendi. puta exponēdi allegoricum: moralē: aut anagogicū. Omnes em istos modos sua amplitudine ꝛtinet sacra scriptura. [ꝙ sensus spiritus sancti] qui est veritas: ꝛ veritatem docet. Jo. xv. vnde contra scripturā sanctā nemo catholicus sentit. vt dicit Aug. iiij. de trini. per quā scripturā sensus quem efflagitat spūssanctꝰ innotescit: ꝛ ab ecclia nō recesserit corporaliter: vel ꝙtum cōtinet. Aug. Hereticus potest appellari ꝛ scz contumaciter in errore intelligentie sue ꝑtinaciter ꝑseuerabit. de carnis operibus est. ad Gal. v. manifesta sunt opera carnis: que sunt fornicatio immundicia. Et inter cetera subdit dissensiones: secte: que sunt idem qđ heresis [que peiora]. i. grauiora.

Qui vero

Contra iuristas.

Exponit literam.

Diuisio.

Exponit literam.

S. Thom.

Hzegorius.

Augustinꝰ.

Augutio.

Qui vero,

§. est. iſi quo incipit quinta pars huius questionis in qua ponit differētias hereticorum: quas probat per diuersa capitula. Jo. de ves.

1 ¶ Hereticus diffinitio an sit bona, qđ sic. m. 2.

Diuisio.

1 Hereticus, Ad idē est hoc. c. beati Augu. vbi. s. Sūma est in rubro. Et diuidiť in duas partes. In prima dicit: qđ hereticus post primā ꝛ secundā ammonitionē est vitandus. In scda ponit: qđ erfātes qui non sunt pertinaces sed parati sunt ad correctionem: ꝛ suscipiendam veritatem: non sunt inter hereticos computandi. secunda ibi sed qui sententiam. ¶ Pro plenior intelligentia huius capituli queruntur duo.

Questio.

1 ¶ Primum est verum heretici sint tolerandi vel vitandi.

Primum argumentum.

4 ¶ Secundum est vtrum pertinacia non requiratur ad esse hereticum.

Primū arg.

1 Ad primum sic proceditur. † Et videtur ꝙ heretici sint tolerādi. Primo sic autoritate dñi nostri ꝓpicitis. in Matth. xiij. vt zizania permittatur crescere: vsq; ad messem. messis autem finis seculi est. Cuz ergo heretici sint zizania videtur qđ debeāt permitti crescere vsq; ad finē mundi. ¶ Scdo arguit autoritate apli. dicit em apls. ij. ad Ti. ij. Seruum dei opz modestum esse cū modestia coripiēte eos: qui resistunt veritati: ne qñ det illis deus penitentiā ad cognoscendā veritatem, ꝛ resipiscant a laqueis diaboli. ¶ Tertio sic. nihil em debet impugnari: nisi qđ est ꝛtra amicitiā: sed diuersitas opinionuꝫ nō est cōtra cōcordiā amicitie: vt philosophus dicit. z. ethic. ergo heretici nō sunt impugnādi: aut vitādi: sed tolerādi. ¶ In oppositum est apls in. c. presenti. Rñ. dicēdum in ꝛta sanctum Lh. in scda scē. q circa hereticos duo sunt cōsideranda. vnū quidem ex parte eorum: aliud est ex parte ecclesie. Ex parte quidē ipsoꝝ est peccatum. ꝛ ex parte ista ponunť sequentes cōclusiones. † Prima est: qđ heretici merentur ab ecclesia separari per excōmunicationem. ptz cōclusio. primo sic: heresis est infectiuum vitium. vnde scda ad Ti. ij. dicit apls. qđ multum ꝓficiunt ad impietatē. scz hereticiꝛ sermo eoꝝ vt cancer serpit. Et ideo ecclesia merito eos cōsortio fidelium excludit, ꝛ precipue illos qui alios corrumpunt. vnde apls. j. ad Coꝛ. v. precepit exterminari vetus fermentum: ne totam massam corrumpat. ¶ Secunda conclusio. † Heretici per pctm heresis non tantum merentur excludi ab ecclesia per ecclesiam: sed etiam merentur post mortē excludi a mundo. patet cōclusio: qꝛ vita spūalis multo melioꝛ est: ꝙ corporalis. iʒ homicide extirpantur qui auferūt hominibus vitā corporalē. ergo multo amplius qui auferunt hoibus vitā spiritualem. ¶ Scdo sic. grauius est corrumpere fidē per quā est anime vita: ꝙ falsare monetā: per quā temporalis vite subuenitur: sed falsarius pecunie vel alū malefactores statim per seculares principes iuste mortī tradūtur. ergo multo magis heretici statim qđ de heresi cōuincunť possent nō solum excōmunicari: sī etiā iuste occidi. ¶ Tertio sic. Lupi sunt ab omnibus arcendi pastoris officio. vt patet Jo. x. iʒ heretici sunt lupi. Actuū. xx. ergo merito veniunt extirpādi.

¶ Quarto heretici sunt blasphemi in deum: sed dicit Leui. xxiiij. qui blasphemauerit nomē dominī: morte moriať. ergo heretici merito possunt occidi: ꝛ plus ꝙ illi qui sunt rei criminis lese maiestatis. Scōm qđ est considerandum est ex parte ecclie ꝛ hec est misericordia. qꝛ pia mater est: quā hz ad errantium cōuersionē: ꝛ ideo nō statim condēnat: sed post primam ꝛ secundam correctionē vt apls docet ꝛ ponitur in ꝑsenti. ca. Post modum! ꝺoſi adhuc ptinaꝝ inueniatur) ecclia de eius cōuersione non ꝑsperans alioꝝ saluti, ꝓuidet: eum ab ecclia separando per excōmunicationis sententiam: ꝛ vlterius relinquit eum iudicio seculari a mundo exterminādum per mortē dicit enim Hieronym. ꝛ habeť. ē. q. resecāde. Resecāde sunt putride carnes: ꝛ scabiosa ouis ꝛc. ¶ His habitis dicendum est ad rōnes in oppositū. Ad primā de zizanijs rñdent qđ dominus loquit de occultis peccatoribus. vñ ait ne cū ipsis eradicaretur ꝛ triticu. Et ideo hoc hz locū in illis de qbus nō cōstat vtruz sint heretici: vel dicēduz est qđ illud mādatū dñi intelligēdum est in eo casu qñ nō possunt extirpari zizania sine extirpatione tritici vt dicit sanctus Tho. ¶ Ad scōm de apło rñdetur in ꝛta sanctū Tho. ꝙ molestia illa seruatur: vt primo ꝛ scdo coripiatur: ꝙ si redire noluerit iam ꝑ subuerso

Scda conclusio.

Ad primum arg.

Ad scōm.

Ad primum argumentū. Ad scōm.

Ad secundum.

Ad tertium.

Ad quartū.

S. Thomē.

Exponit literam. Alexander de halis.

Hzegorius.

Alexander de halis.

Ad scōm.

Ad tertium.

Hzegorius.

4 indubitanter etiaz qđ est mortiferum absorbetur: permiscent itaq; recta peruersis vt ostendendo bona auditores ad se trahant ꝛ ex hib endo mala eos peste latenti corrumpant.

2 ¶ Heretici merētur separari ab ecclesia per excōicationem. Et etiam post mortem ex cludi a mudo. m. 3.

5 Hereticus nullus est censendus: nisi erroneam opinionē quā sequitur tueatur pertinaciter. ꝛ numero. 6.

7 Hereticus vt quis dicatur duo concurrunt.

Diuisio.

Ad tertium.

habetur: vt patet in autoritate apostolica inducta. ¶ Ad tertiam respondetur iuxta sanctū, Tho. in. iiij. q philosophus loquitur de opinionibus speculatiuis tantum sed consensus in vnitate fidei est principium communionis in charitate et ideo dissensus in fide excludit amicitiam familiaritatis.

Primum argumentum.

4 **Ad secundam** questionē sic pceditur. † Et ad ti detur q pertinacia nō requiratur ad esse hereticū. Primo sic. Ad esse heresis nō requiritur pertinacia: sed tiū q sit dogma puersum. vt. S. ea. c. inter heresim ꝛc. ergo nec ad esse hereticū requirit ptinacia: ſz tiū assensus errons: seu falsę doctrine, ꝓut videtur bona. ¶ Sc̄o sic. Jn. c. superiori vbi diffinitus est hereticus: nulla facta est mētio de ptinacia. ergo vel diffinitio illa fuit defectuosa: vel ptinacia necessario nō requirtur ad esse hereticū. ¶ Tertio heresticus ꝺ̄ multis modis: vt tangitur in glo. c. illi. S. e. q. vtpote dubius in fide: simoniacus: excōicatus: sed hic nō requirit pertinacia. ergo ꝛc. ¶ Jn oppositū est tex. pūcs. c. Rūdeo dicēdū sub duabus cōclusionibus. Prima est q nullus ꝓpie est cēsendus hereticus: nisi erroneā opinionē quā sequit̄ pertinaciter tueatur. Jsta cōclusio ꝓbatur primo sic: vt dicit Hieron. in. c. S. heresis ab electione ꝺ̄: q ſz eā vnusquisq; eligat discipliną: quā putat melior: em sed electio firmā impoꝛtat adhesionem: q̄ qs ex electiōe fit quasi ex habitu firmato. pcedit: ergo ad esse hereticum requiritur: q firmiter adhereat errori suo. ¶ Sc̄o idem ostēditur sc̄m q̄ heresis ſꝺ ab herendo: quia sue opinioni vehemēter inhęret. ¶ Tertio arguit sic. Nullus denominat̄ ab eo q̄ inest imperfecte: sed solus q̄si cōfirmatur in illo: sicut non ſꝺ ira cūdus: cui inest passio ire: sed qui passibilis est de facili ad illā: nec qui hꝫ dispositionē ſꝺ sanus simpliciter. ergo nec hereticus est censendus. nisi qui in singulari opinione hꝫ stabilitatē. ¶ Sc̄a cclusio[qui hꝫ aliqua erroneā opinionē: aut male sentit in fide: nō ptinaci malitia sed ignoꝛātia paratus semp coꝛrigi: si id q̄ sentit falsum sibi ostēderetur esse cōtra fidē: aut cōtra determinationē ecclesie sancte dei nō est hereticus. ptz conclusio ex. c. pūcs. ꝛ ex. c. j. qui in ecclesia. † Duo em̄ cōcurrunt ad esse hereticū: ſcz error in intellectu circa ea que sunt fidei: vel necessaria ad salutē ꝛ ptinacia in voluntate: ꝛ hec est que cōplet rōnem heretici. ¶ His habitis dicēdū ad rōnes in oppoſi. Ad primā rūdetur negando ꝛ. Jam. qm̄ aliud est de heresi cuius tota malitia pēdet ex ipsa materia: que asseritur: que non est asserenda: sicut Arius. dicit primo perihermenias: q̄ ab eo q̄ res est vel non est oīno ꝺ̄ vera vel falsa. ¶ Malum autē heretici pēdet principaliter ex voluntate eligēte eam disciplinā: que cōtraria est discipline veritatis: ꝛ ideo nō est simile. ¶ Ad sc̄am rūdetur dupliciter. primo iuxta Blex. de hal. q̄ nomē heretici aliq̄n̄ sumitur cōiter sicut cum ſꝺ q̄ hereticus est quicunq; scripturā sanctā aliter intelligit q̄ spūs̄ctus efflagitat. iuxta Hier. in. c. heresim. aliquādo sumit̄ ꝓprie ſm q̄ ſꝺ diffinit Augusti. ſ. in. c. hereticus. ꝓprissime ꝺ̄ hereticus: cum ſupadditur ptinacia in defendēdo falsitatē: vel impugnādo veritatē. hic autē loqmur de heretico ꝓprissime dicto. ¶ Sc̄o pōt dici ꝺ̄ eius: q̄ ꝛ si in diffinitione heretici posita nō exꝑsse ponat̄ ptinacia: intelligitur tū q̄ patet cum vtrūq; dictum sit eiusdē doctoris: ſcz Aug. qui in hoc. c. dicit esse de essentia heretici: esse ptinaciā: cuz ait sine ea nullū dicēdum esse hereticum. ¶ Ad tertiā ptz rūsio ex illa distinctione data de heretico cōiter: ꝛ ꝓprie: ꝛ ꝓprissime dicto. multi em̄ in illa glo. dicunt heretici: nō ꝓprie ꝛ minus ꝓprissime: sed largo vocabulo sumpto vel per aliquā similitudinē. Lege. ¶ [Dicit apls] ad Tim. ij. [deuita] ꝛ facias ab alijs euitari: ne per eum alij inficiantur [iciens q̄ subuersus est] ablsq; reditu: ꝛ hoc de cōi cursu. Nico. de lyra. vel subuersus. i. incoꝛrigibilis ꝛ hoc est q̄ cōplet rationem heretici ꝓpio ꝓprio iudicio condemnatus est. Nam fidem quā recepit: ꝛ veram impugnat: vt falsam Nicolaus [sed qui] secūda pars. patet litera ex dictis.

Ad tertium.

Exponit litteram.

Nico. de ly.

Ad secm. Bialegan. de halis.

Ad primum argumentū.

Primū arg.

Scēm arg.

Tertium ar.

Opponit ꝛ Rūdet. Prima conclusio.

Scēa cōclusio.

Ad secm.

Ad tertium.

Ad quartū.

Exponit litteram.

Diuisio.

Exponit litteram.

Ad primū ar.

S. Thom.

Jsidorus.

Ad secm.

Ad tertium.

Ad quartū.

Exponit litteram.

1 ☞ Peccatum heresis an sit maximum peccatoꝝ. quod sic nume. 2.

Potest tamen contingere q̄ non. nu. 2.

4 Heresis est maius peccatum q̄ sit infidelitas paganoꝝ aut iudeoꝝ.

Diuisio.

Ad autem. Ad idem tendit hoc. c. q̄ est Leonis pape. Summa est in rubꝛo ꝛ potest diuidi in duas partes. Jn prima aggrauat ꝛ damnat peccatum heresis. Jn secunda ostendit vnde contingant heresis siue errores in hominibus: siue vnde est q̄ homines efficiuntur heretici. sc̄da ibi: sed in hanc insipientiam. ¶ Pro intellectu huius litere pōt queri. † Utrum pctū heresis sit maximum peccatoꝝ. Et videtur q̄ nō: maxima em̄ peccata videtur esse principalia: q̄ illud est maximum in vnoquoq; gñe: q̄ est principale: sed heresis no est principale vitium. ergo non est maximum.

Scēm arg.

¶ Sc̄o ſm philosophū. in. viij. ethi. pessimū opponit optimo: sed fides no est optima virtutum. ergo nec heresis oppoſita maximū pctū est. ¶ Tertio sic. pctū in spūs̄ctū est graue ceteris pctis: sed heresis nō est hmōi. ergo nō est grauissimū.

Tertium ar.

¶ Quarto pctū ꝺ̄elitatis est maius: q̄ heresis. ergo ꝛc. alis ptz: q̄ nulla heresis est detestabilio: q̄to in pluribꝫ ꝛ principalioribus recedunt a fide: q̄ hereticq; oīno nihil de fide recipiunt. ergo eoꝝ infidelitas est grauius peccatuz quā heresis.

Quartū ar.

¶ In oppositu arguit ex pūcs. c. vbi ꝺ̄: qd iniquius q̄ iniqua sapere. quasi diceret nihil iniqua aūt hic dogmata cōtra fidē.

Opponit in contrarium. Respondet. Prima conclusio.

2 ¶ Rū. dicēdum sub certis cōclusionibus. Prima est ꝛ q̄ peccatū heresis est maximū oīum pctoꝝ. Jsta cōclusio ꝓbat primo ex illo. ij. Pet. q. melius erat illis nō cognoscere viam iustitie. Secundo ex illo qđ Clemens dicit in epła sua ad Jacobum: q̄ primū locū in penis habēt: qui aberrant a deo: sed tales sunt heretici. ergo ꝛc. Ratione sic ꝓbatur. vnūquodq; dicitur malū: q̄ nocet: sed heresis plus nocet: q̄ aliq̄s aliud peccatum: q̄ subuertit fundamentū oīum bonoꝝ: sine quo nihil boni remanet: q̄ est fides. ergo heresis ex genere suo est maximum pctoꝝ. ¶ Sc̄a cōclusio. † Ex accidēti siue ex parte alicuius circunstantie pōt cōtingere: q̄ aliq̄s pctū sit grauius. patet sicut si multum creſceret cōtēptꝰ dei in aliquo: q̄ etiam ex suo genere esset veniale: vt dicit sanctus Jho. in. iij. sed de eo q̄ sc̄m accidens non est curandum in arte vt dicit Aristoteles. v. ethi. ¶ Tertia cōclusio. † Heresis est maius peccatum q̄ sit infidelitas paganoꝝ: aut iudeoꝝ. pro qua conclusione nota cum saento Tho. in sc̄a sc̄e. Jn infidelitate duo possunt cōſꝺerari: quoꝝ vnum cōparatio eius ad fidē: et ex hac parte aliquis grauius contra fidem peccat qui fidei renititur: quā suscepit q̄ qui renititur fidei nondum suscepte: sicut granius peccat qui non admplet q̄ promisit: q̄ si nō admpleat q̄ nunq̄ promisit. hoc modo infideles qui profitētur fidem Euangelij ꝛ ei renituntur coꝛrumpentes ipsam grauiꝫ peccant: q̄ pagani: ꝛ iudei: qui nunq̄ susceperunt sicut dicit conclusio. Secundum q̄ in infidelitate consꝺeratur est coꝛruptio eoꝝ: que ad fidem pertinent. Et sc̄m hoc cum in pluribus errent gētiles ꝛ iudei q̄ heretici: grauioꝛ est infidelitas paganoꝝ ꝛ iudeoꝝ: q̄ hereticoꝝ. Marū tū duaꝝ grauitatum prima ꝓponderat secunde q̄tum ad rationem culpe. vnde simpliciter infidelitas hereticoꝝ est pessima omniuz. ¶ Ad rōnes in oppositum dicēdum. Ad primā respondetur negando minoꝛ. Et ad probationem cum dicitur q̄ peccatum heresis non ponit inter principalia. Respondet̄ q̄ hoc ideo est ſm sanctū Tho. in. iiij. q: sicut ſm philosophum. vij. ethic. bestialitas ponitur extra numerum aliarum humanarum malitiarum: q̄ humanum modum trāsc̄edit. Jta a sanctis heresis ponit extra numerum peccatoꝝ que in infideli bus inueniuntur quasi grauius eis. Et ideo nō computatur inter vitia capitalia nec inter eoꝝ filias: quia vitia capitalia ſm Jsidoꝝ in glo. Deutero. vij. significantur per. vij. populos qui in terra promissionis non remanserunt: nihilominus si aliquod de septē capitalibus debeat reduci: poterit ad superbiam reduci: vt per diffinitionem heretici posita ab Augustino patet. ¶ Ad secundam respondetur iuxta sanctum Thomā: q̄ dictum philosophi habet locum in his: que non sunt oꝛdinata adinuicem: in quibus destructo vno nō destruitur alterum: sed in oꝛdinatis adinuicē destructio priozis semper est peioꝛ: sine illud sit melius: sine non: q̄ eo remoto consequentia remouetur. ꝛ sic est de fide: quia est prima aliarum virtutum. Destructio eius est destructio omnium aliarum: licet aliq̄ alie possint esse meliozes. ¶ Ad tertiam respondetur: q̄ heresis ſm q̄ pertinaciā importat spēs est peccati in spiritumsctū: q̄ est impugnatio veritatis agnite. ¶ Ad quartaz respondetur negando antecedens. Et ad ꝓbationem patet responsio ex his que dicta sunt in conclusione tertia. Utrum autem infidelitas sit maius peccatum: quam scisma disputauimus. Ś. e. questione non afferamus. Lege. ¶ [Quid autem iniquius q̄ impia] ſcz dogmata contra pietatez fidei sapere [ꝛ sapientioꝛibus non credere] non credere autem sapientioꝛibus est magne stultitie: contra illud Prouerbioꝝ. j. Audiens sapiens: sapientioꝛ erit. Audiant tales illud Abacuc vltimo. Qui vero non crediderit damnabitur [ꝛ doctoꝛibus] xxxviij. dist. c. relatum. Sed hāc insipientiam] secunda pars. assignat duas rōnes ꝓpter quas hō incidit in errozē circa ea que fidei sunt: vna auersio ab his que pūt inducere hominez ad credēdū: sicut nolle audire hoīes doctos: ꝛ magꝺos in fidei illuminatos: ꝛ libꝺos legere appꝛobatos: in qb⁹ pitas fidei est plena:

Exponit litteram.

Diuisio.

Exponit litteram.

Diuisio.

Exponit litteram.

Augustin⁹.

plena, ꝛ manifesta luce descripta, de quibus dicitur Prouer. xviij. non recipit stultus verba prudentie: nisi dixeris ea que versantur corde eius. sc̄m est presumptio ꝓpꝛie ingenij. crediderunt em̄ non esse verū q̄ eis non videt. quibus ꝺ̄ illud Hieremie. xlix. arrogantia tua ꝛ superbia cordis tui decepit te. gl. q̄ omnis hereticus arrogans: q̄ superbia facit hereticū non ignorantia. ꝛ Augu. superbia meretur illudi. ꝛ ideo ꝺ̄ Prouerbio. iij. capło. ꝛ habeꝫ extra de consti. ne innitaris. Ne innitaris prudentie: prudētie sue innitit̄ qui ea que sibi agenda vel dicenda videnꝫ patrū decretis ꝓponit. ꝛ hoc est q̄ legitur [ad semetipsos recurrunt] ꝓprium sensum sequentes sanctoꝝ patrum doctrinis posit positis: ꝛ ideo sequitur [bene] ꝛ id eo magistri errozis ꝛc.

☞ Contumacia quid dicatur.

1 **Qui in ecclesia.** Ad idem est hoc. ca. de ati augu. li. xviij. ō ciuitate dei. c. li. summa est in rubꝛo. Breue est. vbi manifeste ostēdit augu. duo esse necessaria ad hoc q̄ quis sit hereticus dicendus. ſ. q̄ sapiat errozem circa ea: q̄ sunt fidei. aliud est q̄ cōtumaciter errozē suū emendare nolit sed defensare illum pertinaciter nitatur. Lege. ¶ [Qui in ecclesia xp̄i] in ecclesia xp̄i sunt multi noīe non numine: noie tm̄ non merito. ꝓ statu em̄ presenti sunt zizania simul cū tritico ita mali cum bonis. Ś. j. q. j. aurū. c. arrianos. ꝛ. c. spūssanctus [contumaciter]. i. superbe nolens obedire ecclesie precipienti vt pestifera dogmata emendet. sed eius cōtempto precepto: ꝛ doctrina pertinaci aiositate defendit. † Est em̄ cōtumacia sup bia, siue contemptus cū quis tribus edictis vel vno ꝓ oīb⁹ peremptorio citatus presentiā sui facere cōtemnit velveniens mandato non paret. extra de do. ꝛ contu. ſ. cōtumacia. vel cū quis iussus a iudice vt emendet: ꝛ ipse non vult. extra de ꝛb. signi. ex parte. in fi.

Exponit litteram.

1 ☞ Disputandum an sit cum hominibus aliene communionis: vt puta cum paganis aut hereticis. Quod fic ex parte di sputantis.

3 Dilputare tanq̄ de fide dubitans veritatem fidei ꝓpo c erto non supponens. sed argumentis experiri intendens. non est licitum.

4 Disputare licitū est de fide coꝛam doctis ꝛ sapientibus. maxime contra infideles. nu. 5.

6 Disputare de fide publice coꝛam simplicibus est periculosuz.

Diuisio.

Ui aliorum. Ad idez est hoc. c. q̄ est pape vbani. Summa est in rubꝛo. Et potest diuidi in tres partes. Jn pma dicit. q̄ magis peccat defendens errozē. q̄ errans. in sc̄da assignat rationē. in tertia infert. q̄ talis nō solū hereticus. sed hereſiarcha sit dicendus. sc̄da ibi: q̄ non solum. tertia ibi: vnde qz. Lege. ¶ [Qui aliozū] dānabilioꝛ est: [q̄ non solum. sc̄da pars [peccat] sed autoꝛitatē audaciā ꝛ pertinaciā peccandi tribuitur [offendicula]. i. occasiones errād: [ꝓparat vnde] tertia pars [hereſiarcha]. i. princeps hereticoꝝ ab archos q̄ est princeps. xxi. dist. c. j. Archi.

Exponit litteram.

Transferunt. Ad idē est hoc. c. q̄ est Hiero. Summa est in rubꝛo. Et diuiditur in tres partes. in prima dicit quid sit trāsire terminos: quos posuerunt patres nostri. in sc̄a ponit conditionem illam esse hereticoꝝ. in tertia ponit. q̄ nulloꝛ reperit alios scidisse ecclesiaz ꝓter sacerdotes. sc̄a ibi: idez de hereticis. tertia ibi veteres. Lege. ¶ [Transferunt] hoc scribit Hiero. super Osee. v. facti sunt principes iuda quasi assumentes terminum [terminos] contra illud Prouerbi. xxij. ne trāsgrediaris terminos antiquos. ſ. fidei vel doctrine sic heretici transgrediuntur terminos apostoloꝝ: ꝛ prophetarum cum dogmata contraria doctrine eoꝝ ꝛ sancte ecclesie dei predicant cōuertentes veritatē in mēdaciū, vt dicit apls ad Ro. j. [idē] sc̄a pars [sophismatib⁹] i. calliditatib⁹. ptz ista litera [idē] tertia pars [toꝛtuosus] Laqueus toꝛtuosus est pedica: qua capiūtur bestie. accipitur aūt hic ꝓ deceptione. ꝛ. Ś. e. q. j. qm̄. arch.

Exponit litteram.

Illud sane. Ad idē est hoc. q̄ est Leonis pape. summa est in rubꝛo. Et diuiditur in tres partes. Jn prima exhoꝛtatur ꝓpter tum illuz cui scribit vt sit sollicit⁹ circa clericos sibi subiectos ne quis imiscat̄ prauitati hereticoꝝ. ꝺ̄ simplex correctio non ꝓderit adhibeat̄ abscissio. ſ. ab eccl̄a q̄ excōicatione. in sc̄a cōfirmat hoc ſꝑ autoꝛitate ꝺ̄ii. in tertia dicit. q̄ abijcienda est talis ꝓpter patientia. sc̄da ibi: oꝛ em̄ nos. tertia ibi abijcienda. Lege. ¶ [Illud sane interdictiones]. i. iurisdictionis [aduersarioꝝ. i. hereticoꝝ qui sunt aduersarij fidei xp̄iane [conueniant]. i. admisceant [ꝛ vesanie vasie] i. hereticis [quevasa ire] ad Ro. ix. [diligētia tua] officiū em̄ pastoꝛis est inuigilare sup gregē ꝛ arcere lupos ab eo. Jo. ꝛ. Ś. xxiij. q. iiij. tres personas [abscisso] per excōicatione [pcipit] matt. xviij. [si vos oculus scādalizauerit] ista intelligēda sunt spūaliter non q̄ aliq̄ mēbra coꝛporis sit amputandū ad vitādū peccatum: membra em̄ coꝛporis sunt a deo data. ꝛ iō nō est in ptāte alicuius persone abscindere sibi mēbꝝ: sicut nec occidere, sed intelligeꝛ hmōi mēbra: mēbra in coꝛpore ecclīastico: quoꝝz si

Diuisio.

Exponit litteram.

aliq̄s sit sibi occasio ruine i peccatū abscindere ꝛ remoue a te: [abscidēda patiētia] illa nō est patiētia vera de qua saluator ait. in patientia vestra possidebitis aias vestras: nec illa de qua dicit apls ad Iacobus Jaco. j. patientia opus perfectū hꝫ. sed in damnāda negligentia: qualis fuit in heli sacerdote qui filios non coꝛrexit. j. Reg. ij.

1 ☞ Ecclesia dicitur fidelium collectio.

Jlericus. Ad idē est hoc. c. ex cilio carthagineñ. sumptū. summa est in rubꝛo. Lege. ¶ [Clericꝰ] certi nec laicus ꝺ̄ heretico cōcare nec cū eis cibū sumere. lx. j. ad Coꝛ.

Exponit litteram.

1 v. [solitates]. i. societates [nō ecclesia] † q̄m̄ ecclesia est fidelitū collectio. vt de cōse. di. j. ecclia. siue ecclesia est vniuersitas fidelium qui in vnius dei cultu vnius fidei ꝓfessione conueniunt de qua in ps̄. Cōfitebor tibi in ecclesia magna que per totum mundū diffunditur: ꝛ in ꝓpio graui laudabo te [non sit cōticula hereticoꝝ] vnde Aug. in lib. Ś epistolā fundamenti. c. iij. dicit tenet me hoc nomen in ecclesia catholica q̄ non sine causa inter tā multas hereses. sic ista obtinuit vt cū oēs hereticī se catholicos dici velint querenti tū peregrina alicui eoꝝ vbi ad ecclesiā conueniuntur nullus hereticoꝝ vel basilicā suam vel domum audeat ostendere.

ps̄. xxxiij. c.

Augustin⁹.

Questio.

Primū arg.

Scēm arg.

Tertiū arg.

Opponit in contrarium.

Rūdet.

Pcla cōclu.

1 **Sic surgit** q̄. † vtrū cū hoībus aliene cōionis: vt puta cū paganis aut hereticis sit disputandū. Et vꝫ q̄ nō. primo ex. c. pſenti. ¶ Sc̄o ex. c. maiozes. ¶ Tertio sic dicit apls. ꝛ. ad Ti. iij. noli verbis contendere: sed disputatio publica cū infidelibus fieri non pōt sine cōtentione verboꝝ. ergo nō est publice disputandū cū eis. sc̄o arguit ex. c. maiozes. ¶ In oppositū arguit ex illo Act. ix. vbi dicit, q̄ saulus inualescebat ꝛ ꝛfuudebat iudeos, ꝛ q̄ loq̄bat gentibus ꝛ disputabat cū grecis. ¶ Rūdeo iuxta san. tho. in ij. ij. q̄ in disputatione fidei sunt duo cōſꝺerāda. vnū quidez ex ꝑte disputātis: aliud aūt ex parte audiētiū. Ex parte qdē disputantis est ꝑfectio ꝛ ꝓpter hoc dicit. q̄ nō est in ꝑte alicuius ꝑsone abscindere sibi mēbꝝ: sicut nec occidere, sed intelligeꝛ hmōi mēbra: mēbra in coꝛpore ecclīastico: quoꝝz si

2 ☞ vna est q̄ disputare cū infidelibus siue hereticis hꝫ ex ꝑte disputantis. tum ad cōfutandū errozes: ſm illud ad Ti. j. vt sit potens exhoꝛtari in doctrina sana: ꝛ eos qui cōtradicunt arguere. scz eos efficaciter repellendo. tū ad defensionē fidei: ſm illud. j. Pet. iij. parati semper ad satisfactionez oīi resistenti

nos rationem de ea que in nobis est fide est licitum est laudabile. ista conclusio ptz ex̄plo paulꝰ: z multoꝝ aliorū sanctorū doctorū: z practica cōtinua ecclesie. Est autē hic cuꝫ sancto
S. Tho. Tho. in tracta. de rōnibus fidei notandū, cū in disputationibus contra infideles de articulis fidei nō ad hoc conari debet disputans: vt fidem rōnibus necessarijs tentet ꝓbare. hoc em̄ sublimitati fidei derogaret cuius veritas non solū humanas mētes, sed etiā angelorū excedit a nobis autē creduntur quasi ab ipso deo reuelata: qz tñ qđ a summa veritate ꝓcedit falsum esse nō pōt: nec aliquid necessaria rōne impugnari vꝫ, qđ falsum nō est. sicut fides nostra necessarijs rōnibus ꝓbari nō potest: qz humanam mētem excedit. ita improbari necessaria
ratione nō pōt ꝑpter sui veritatē. Ad hoc ergo opꝫ tendere x̄piani disputatoris intentionē in articulis fidei: non vt fidem ꝓbet, sed vt fidem defendat. vnde vt beatus petrus nō dixit parati ad ꝓbationem, sed ad satisfactionem: vt etiā ratione
ostendatur nō est falsum qđ fides catholica cōfitetur hec ille.
Secūda cō- 3 clusio. ¶Scōa conclu. † disputare tanq̄ de fide dubitans veritatez fidei ꝓ certo non supponēs, sed argumētis experiri intendēs nō est licitū. pz qz ea q̄ sunt fidei cū sint certissima nō sunt in dubiū adducēda: imo talis peccat tanq̄ dubius in fide z ita infidelis. ¶Ex parte vero audientium est etiā cōsyderādum z scōm varietatē eorū erūt varie conclusiones. Est ergo
consyderandum in eis vtrū illi qui disputationē audiūt sint
Tertia cōclu. 4 instructi z firmi in fide: aut simplices: z in fide titubātes. † Si vero sunt docti: z sapientes auditores licitū erit disputare coram eis cum infidelibus. ptz qz nullū inde sequitur periculū. Si vero sunt simplices auditores distinguendū est: aut sunt solicitati z ꝑpulsati ab infidelibus: puta a iudeis. vel paganis nitentibus corrūpere in eis fidē aut oīno non sunt solicitati super hoc: sicut in terris in quibus non sunt aliqui infideles. In primo casu est ista conclu. † ꝙ licitum est imo necessarium coram talibus disputare cū infidelibus: dū tñ inueniātur
Quarta cō- 5 clusio. aliqui ad hoc sufficientes: z idonei qui errores cōfutare possint. ptz cōclusio. tum qñ ꝑ hoc simplices magis in fide firmabuntur z tolletur infidelibus decipiendi facultas. tum qz ipsa taciturnitas eorū qui resistere debent peruertentibus fidei veritatē esset erroris cōfirmatio. vnde Grego. in. ij. lib. pa-
Gregorius. storalis. sicut incauta locutio in errorē ꝓtrahit: ita in discretum silentium eos qui erudiri poterant in errorē derelinquit.
Quinta cō- 6 clusio. ¶In scō casu est conclu. † ꝙ periculosum est publice disputare de fide coram simplicibus quorū fides est ex hoc firmior ꝙ nihil diuersum audierunt ab eo, qđ credunt. z ideo non expedit eis vt verba infideliū audiāt disceptatiū ꝫ fidē: vnde Am-
Ambrosius. brō. in exhamerō. ꝓtēto minoris vtilitatis ac stabilitatis sepe generat scrupulū. Solent em̄ incōtētione talia opponi elimate malenolentie argu. vt moueant aīos insipientiuꝫ fratrū ꝛc.
Ad. j. arg. Ad scōm. Ad tertiuꝫ. ¶Dis habitis dicendū est ad rōnes. Ad primā de presenti c. z de. c. maiores, ꝙ loquūtur de disputatione fidei: que ꝓcedit ex disputatione talis enim ꝓhibetur. ¶Ad tertiam rñdetur, ꝙ apls nō ꝓhibet totaliter disputationē ꝫ inordinatā que magis fit cōtention verborū ꝙ firmitate sententiarum.

Diuisio. **Notandum.** Ad idē est hoc. c. qđ est vbani pape. Sūma est in rubro. Et pōt diuidi in tres ptes. In ꝓma ponit obiectionē hereticorū dicētiū neminē excōicā dū esse in ecclesia antoritate x̄pi: ꝙ Aug. in scōa rñdet. in tertia distinguit inter excōicationē z eradicationē. ij. ibi: quib⁹. iij. ibi: vnde apparet. ¶[Notandum quibus]. ij. pars. rñdet
Exponit literam. ostendendo argumētis clarissimis ꝙ excōicare hereticos ne alios corrūpant: nec est ꝑ arg. nec ꝑ euāgeliū nō ꝑ Aug. primo [quare z ipse pr̄ aug.]ꝑ man⁹ impositionē sunt heretici recōciliandi. hu. scōo idē ꝓbat de vno cū ait [idē ipse dns sit tibi sicut ethnicus]mat. xviij. s. ꝙ excōicationē vitandus. vnde
Augustio. verbū x̄pi de zizaniꝫ intelligēdū est de occultis. vt dicit Aug. vel dicendū ꝙ euāgeliū nō loquit de excōicatione, sed de eradicatione. vñ ait [vñ apparet] tertia pars aliud esse ꝛc. Si tñ vt dicit san. tho. heretici totaliter eradicātur ꝙ mortē nō ꝑ mā
Sanc. tho. datū vñi: qz in eo casu intelligendū est, qñ non possunt extirpari zizaniꝫ sine extirpatione triplici vt sepe. s. dictum est.

Diuisio. **Deus.** Ad idē est hoc. c. qđ est vt quidā dicūt augu. alīꝫ dicūt origenis. summa est i rubro vbi ostēdit differentiā inter maledictionē dei: z maledictione hoīs. Et diuidit in duas ptes. in prima ꝓte ponit. ꝙ
Exponit literam. sola maledictiōis dei arguit siue designat culpā in eo, ꝙ maledicitur. in. scōa dicit, ꝙ hoc nō cōtingit semp in maledictione que fit ab hoīe. ij. ibi, homoꝝ. Lege. ¶[Deus meritū designat]. i. ostēdit nō em̄ maledicit: vbi nō ꝓcessit culpa vt pote quē fallit in maledicendo deus em̄ cui nuda z aperta sunt oīa. ad Heb. iiij. z qui scrutat renes z corda. ps. vij. non fallit nec fallitur [homo]. ij. pars [mētem] qz nemo nouit que sunt hominis nisi spūs hominis qui in eo est. idcirco sensus est sola iudicantis etiā si videat ꝓ meritis [ex officio ꝓferre maledictionem]. i. pena pōt esse iniusta: tñ qz ignoratur peccātis affectus qui maxime attendendus est ꝑpter qđ fallit qñq̄. tuz qz forte aliqua passione motus: vt pote cōiugis ꝓuocatus il lam ꝓtulit qđ vitiū ꝛc. resecare [apli mandatū ponitur]. sad Ro. xij. benedicite z nolite maledicere [quo]. i. mādato ꝛc. q. diceret mandatum ponit benedicendi vt vitiū maledicendi resecetur a nobis. non vt ibi iustum est z veritas nota est iudicandi perimatur: siue frangatur autoritas.

1 ☞ Secte vnde dicantur.

Secte. ꝟ. est, in quo mgr̄ qz loquutus fuerat de hereticis) ponit sectas hereticorū cum nōibus autoruꝫ, fm ꝙ Jsido. viij. lib. etymolo. c. ij. z. iiij. z. v. recollegit.
1 Lege. ¶[Secte.] † secte dicuntur a secādo qm̄ heretici se secāt. z diuidūt ab vnitate ecclesie. Sm̄iuriste hoc. c, inglossatū z cōfusum relinquunt: sine aliqua expositione: z exꝓbatione horū errorum: z forte qz eorū facultatē supergredit hec cura ideo nos qui theologicā facultatē profess̄i sumus: que vt inquit Hilarius in epa ad donatū diaconū: destruxit sacrilegos superauit hereticos: euertit pbos: pstrauit omnes aduersarios vbi queso nunc impudentes academici. vbi scisma pelagij: vbi error sabellij: vbi ipietas arrij: blasphemie elidj: barbaries manichei. Cōmenta donati, ꝓcitas fausti. Falsitas troiani. Ebion ꝑsumptuositas. infidelitas eunomij. iniquitas nestorij. renera ammodo nō cōparēt. hec ille. Nō cōparēt inquā qñ turris fortissima est a facie inimici. turris a qua pēdēt mille clypei z ois armatura fortiū. Quibus ergo sacre sapientie armis precinctis cōsiū de assistentia lucis diuinitatis aggrediemur oēs istos errores iuxta ordinem hic positum.

1 ☞ Simoniaci vnde dicantur: z que sit eorum heresis.
2 Gratia dicitur donum gratis datum.
3 Creare dicitur producere aliquid ex nihilo.

Simoniaci. † Jsti non a simone mago a quo in nouo testō simonia habuit ortum vt ptz Act. viij. hmōi hereticorū duo tanguntur hic errores: licet plures tangat Aug. lib. suo de heresibus. primus error istorū simoniacorū quē hic tāgit Jsido. est ꝙ gratiā spiritussancti credidit posse emi pecunia. iste error est grauissim⁹
2 z falsissimus. ꝓ quo notandū. † ꝙ gratia est donum gratis datum. Donuꝫ aūt quoddā est creatū z quoddā increatū. donum aūt increatuꝫ est spiritussanctus qui ē: gratia eo modo quo est gratis datū: de quo ad Ro. viij. dicit apls. Nō accepistis spm̄ seruitutis, iterū in timore: sed accepistis spiritū adoptionis filiorū dei. donū aūt creatū: est qđ est a dono increato gratis datum hoībus: qđ est multiplex. quoꝝ multa enumerantur. j. ad Corin. xij. z in fine ēr. hec omnia operat vnus atq̄ idē spūs diuidens singulis ꝓout vult. Si loquamur de dono increato. s. spūsancto. qui est deus ineffabilis: z incōprehensibilis: aut infinite bonitatis: z insuperabilis maiestatis manifeste apparet. ꝙ assertio istorū simoniacorū sic dicentiū donum dei posse pecunia emi fit stulta erronea. blasphema: z heretica vt superius sit ad hoc inducere rōnes. de cuius heresis grauitate ēr. in. c. eos. j. q. j. Sic tolerabilior est macedonij z sequacium impia heresis qui creaturā z seruū dei patris z filij spiritūsanctum delirando fatētur. isti vero. s. simoniaci eundem spiritū sanctū suum efficiunt seruū emēdo z vēdendo eum ꝛc. Dis em̄ dns qđ hꝫ si vult vendit ꝛc. Si ꝙ loquamur de donis creatis gratie. idem ꝓbatur videlz erroneaz esse z hereticam assertionem simoniacorū. credētiū gratiam dei posse pecunia emi. ꝙ Primo sic ostenditur. Qui credit gratiam dei posse pecunia emi: credit rem spūales aliquo terreno ꝓtio recompensari. qz ꝓtium emptionis ponitur quasi mensurans id qđ emitur: vnde ad mansurandū dicitur numisma: vt ēr. v. ethicorū. sed hoc est hereticum. vnde de sapientia que est donum dei: ēr. Sapiēti. iij. ꝓtiosior est cunctis opibus z oīa que desyderantur huic non valent comparari. ergo assertio istorum siue secta est heretica. vnde petrus condemnans ipsum simonē magum. hac de causa inquit pecunia tua tecum sit in perditionē: qñ existimasti donum dei pecunia posse dari. ¶Secundo sic. Quicunq̄ credit rem aliquam posse pecunia emere ab aliquibus: credit illos esse dominos illius rei. Sed simon volens z petens ab apostolis pecunia: emere gratiam dei credidit illos esse dominos gr̄e dei z posse illam vendere, sed hoc est hereticum: quoniam ipsi nō dn̄i rerum spūaliū fuerūt, sed dispēsatores tm̄. j. ad Corin. iij.

Tertio si c

Prima probatio.

Secunda probatio.

Tertia probatio. ¶Tertio sic. qz repugnat origini spūalium donoruꝫ. que est gratuita dei voluntas: z ipsa summa diuina liberalitas. vnde credens dei gratiam pecunia posse emere manifeste exhibet irreuerētiā deo z rebus diuinis ꝓpter qđ etiā peccat peccato irreligiositatis. ¶Quarto sic. stultum est z erroneum z heReticum est dicere illud posse pecunia emi, qđ ex opibus nostris nō, potest haberi, sed gratia non pōt haberi ex operibus nr̄is. dicit em̄ apls ad Ro. xj. Si ex operibus est gr̄a: gr̄a non est gratia. qz gratia dicitur qz gratis datur. Si ergo impossibile est ꝙ gratia dei sit ex operibus nostris: impossibile est eam pecunia emi. ¶Quinto sic ꝓtest confirmari, ꝙ stulta sit illa assertio, qz qđ nō cadit sub merito impossibile est cadere sub ꝓtio aliquo temporali. sed gratia dei non cadit sub merito. qz tunc gratis non daretur z ex operibus esset. ¶Secūdus error qui in litera ēr esse aut fuisse simoniacoꝝ est mūdum non esse creatum a deo, sed a quadā virtute superna, sed ꝙ hoc sit erroneum z hereticum quo ad primā partē in qua dicunt creaturā siue mundum non esse a deo: ptz primo ex illo. Gen. j. in ꝓin. creauit deus celū z terrā. ¶Scōo ptz ex illo. ps. cxlv. qui loquendo de deo ait: qui fecit celum z terrā z oīa que in eis sunt. ¶Tertio ptz ex illo Ecclesiast. j. vnus altissimus creator oīm. ¶Quarto sapientie. j. ēr. creauit enim deus: vt essent oīa. ptz etiā error predictus ex nono testō. primo ēr. Jo. j. vbi de verbo dei loquens ait: per ipm̄ facta sunt oīa. z. j. z mundus per ipm̄ factus est. ¶Scōo ꝓz ex illo apli ad Colo. j. vbi de filio dei loquens ait. in ipso cōdita sunt vniuersa in celis z in terra: visibilia: z inuisibilia: siue throni: siue dominationes: siue principatus: siue ptātes oīa per ipm̄ z in ipso creata sunt: plura alia testimonia, ꝫ bzeuitatis causa ista sufficiant. Quia etiā articulus fidei: cātatur em̄ sic. Credo in vnum deum patrem oīpotentē creatorem celi z terre. Lꝫ autē ex dictis etiam scōa pars: in qua dicūt simoniaci mundū esse a quadā superna virtute appareat falsissima z heretica. Ratione tñ sic ostendit virtus illa superna: a qua ēr mūdus creatus aut est ens increatum non dependens ab alio in suo esse: aut est creatum a deo dependens in esse suo ab eo. Non potest dici. primum propter duas rōnes. prima qz cum esse independens z non esse ꝓductum aut creatum ab aliquo sit ꝓprietas dei tunc oporteret dicere, ꝙ sint plures dn̄, sed hoc est erroneum z hereticum. est em̄ contra illud Deut. vj. audi israel: dns deus vnus est. z contra articulū fidei. Credo in vnū deum.
¶Tum scōo non potest dici ꝙ virtus illa sit increata: z independens: qz in tota multitudine entium nō pōt dari nisi vnū qđ sit independens ab alio: z a quo alia dependeant ptz: qz in vnoquoq̄ genere videmus multitudinem ab vnitate ꝓcedere: vt in scōo metaphysice ph̄. z plato dicit. ante oēm multitudinem necesse est ponere vnitatē. ergo necesse est dicere vnum tantum esse improductū increatum: z ita independēs a quo sicut a prima fonte essendi z prima vniuersali causa oīa depēdeant z emanent. z per cōsequēs falsum z erroneum z hereticum: z cōtra rōnem naturalem ponere talē supernā virtutem aliam a deo que nec sit a deo creata: nec ab eo in esse depēdēs hoc etiam esse nō pōt duplici rōne. prima qz tūc darētur duo creatores: vnus. s. illius virtutis: z alius ipa virtus: a quo mūdus creatus ponit, sed hoc est erroneū z hereticū. scribit enim Eccleſiasti. j. vnus est altissimus creator oīum. ¶Scōo illud
3 est erroneum. qz † cum creare qđ est ꝓducere aliquid ex nihilo sit virtutis infinite: qz creare est ꝓprium solius dei nec cōcari potest alicui creature, qđ ptz sic: potētia facientis ꝓportionatur distantie que est inter id. qđ fit z oppositum ex quo fit. ¶Quarto enim frigus est vehemētius: z sit calor magis distans tāto maiori virtute caloris opus est: vt ex frigido fiat calidum. Non esse aūt simpliciter in infinitum ab esse distant, ꝙ ex hoc constat: qz a quolibet ente determinato plus distat nō esse: ꝙ quodlibet ens: quātūcunq̄ ab alia ente distās inueniatur. ergo faciens est nihilo infinite potentie est z virtutis. cū ergo nulla creatura sit infinite potētie aut virtutis: nec pōt ei cōcari: ergo sequit ꝙ impossibile sit ꝙ ab aliqua virtute superna q̄ sit creatura creetur aliqua creatura ꝫ a solo deo: qui solus est infinite virtutis solusq̄ oīpotēs. z ita ponere alia quam talem virtutē a qua creatus sit mūdus est manifeste nō modo hereticum sed etiam rationi naturali repugnans: z tāntum dictum sit de confutatione ꝓsentis erroris.

1 ☞ Menandriani qui dicantur: z que sit eorum heresis.

Menandriani. † Sequitur secunda heresis posita ab isidoro: vbi supra isti a menādro discipulo simonis magi sic vocati sunt: q mūdum non a deo, sed ab angelis factum asserunt. Pro reprobatione erroris huius menandri sufficiunt illa que dicta sunt

Augustin⁹.

in reprobatiōe erroris ipsius simonis magistri sui: a quo hūc recipit errorē. Qualis em̄ mgr̄ talis discipulus: vñ nec mirū si magri erroris existūt q̄ vitatis discipli nō existūt. s. e. quid aūt. ¶Preterea Jerorem illū expresse est illud Aug. qui ait ꝙ nec boni nec mali angeli possunt esse creatores alicuius rei.

Augustin⁹.

1 ☞ Basilidiani qui dicantur: z que sit eorum heresis.

Basilidiani. † Sequitur tertia heresis que est secundum ꝓfatum ordinem. isti a basilide sunt appellati qui inter reliquas eius blasphemias dixit x̄pm̄ non passum esse a iudeis, sed simonem cyrenensem quem angaria uerunt: vt tolleret crucem dñi. ¶Matth. xxvij. z marci. xv. istud error pessimus z impiissimus. aufert enim a nobis incarnationis z passionis fructū: ac omnia redemptionis nostre mysteria: falsa enim dicit cuius erroris falsitas vna manifesta est: vt non sit opus multa huius inducere testimonia. Quem errorem luce clarissima ostendit esse falsum hereticum ipse x̄ps qui est veritas. Jo. viij. qui de seipso non de simone cyreneo: nec quocunq̄ alio, sed de seipso ait. ¶Matt. xx. Ecce ascēdimus hierosolymam z filius hominis tradetur principibus sacerdotum z scribis z condemnabunt eum morte. Tradetur enim gentibus ad illudendum z flagellandum z crucifigendum: z tertia die resurget. z hec omnia vt predixit cōpleta sunt in eo: z non in simone cyreneo. ¶Preterea ille pasſus de quo prophetа esaias ait: ¶Esa. liij. vere languores nostros ipse tulit z labores nostros ipse portauit. misi solum de filio die incarnato de quo in symbolo canit ecclesia. Qui ꝓpter nos homines z ꝓpter nostram salutē descendit de celis: z incarnatus est de spūsancto natus ex maria virgine paſsus sub pontio pilato: crucifixus mortuus ꝛc. Et multis aliis facile est in facilitatem ꝓfati erroris confutare, ideo bzeuitatis causa supersedemus ab aliis testimoniis.

1 ☞ Nicolaite qui dicantur: z que sit eorum heresis.

Nicolaite. † Quarta heresis que est secunduꝫ ordinē tex. ¶Isti dicti sunt appellati sunt sic a nicolao diacono hierosolymitarū qui cū stephano z ceteris constitutus est a petro ad ministeriū vt apli libere vacarent predicationi diuini verbi: z non mensis. Act. vj. de hoc nicolao fertur ꝙ habens vxorem pulcherrimā cū culparetur de nimio studio z cura cōiugis ad excusandas excusationes in peccatis permisit vt quicunq̄ vellet eius coniugi admisceretur in quo iste errauit. primo qz rem illicitam ad excusandas excusationes in peccatis egit. ¶Mā adulter effectus est qui in vxoris adulteriū cōsensit eam volūtarie prostituendo. z q cū ea vna caro esse debuit. Gen. ij. in plures diuisit: qđ credendo licitum esse nulli dubiū quin sit error pessimus contra quē est qđ dns ait ¶Mat. xix. quos deus coniunxit homo nō separet. z. xxxij. q. ij. quos deus. hic etiā error est contra duo bona matrimonij. s. fidem z sacramētum. i. inseparabilitatē. de quo xxxij. q. ij. omne. ¶Scōo errauit. qz exemplo suo perniciosо suborta est heresis turpissima que concedit indifferēter vsum z copulam quarumlibet feminarum siue in maritatis adulterandoꝝ siue in solutis fornicando: z in proximis incestum cōmittendo que tanq̄ abominanda tam in lege ꝙ in euangelio nemo vtens ratione dubitat esse damnata: quam sectam dicitur odire deus. Apoca. ij. ibi ꝓpter hoc dicitur. hoc habes bonum: quia odisti facta nicolaitaruꝫ que z ego odi. z de hoc errore dicta sufficiant.

1 ☞ Gnostici qui dicantur: z que sit eorum heresis.
2 Anima rationalis est producta de nihilo.

Gnostici. † Sequitur quinta heresis tex. ¶Isti ꝓpter excellentiā scientie se ita appellare voluerūt] quoꝝ hic duo ponunt errores. vnus est in quo animam naturam esse dei dicunt. Secūdus est in quo bonum z malum deū suis dogmatibus fingunt. imprimis isti hoc nōie superbe z vane gloriantur. vnde dicentes se esse sapiētes stulti facti sunt. ad Ro. j. primus error eoruꝫ in quo dicunt aīam naturam dei esse siue ꝙ fit de natura z substantia dei est hereticū: qui error manifeste confunditur z reprobatur nō modo
2 tanq̄ hereticus, sed etiā tanq̄ stultus primo sic. † Anima rationalis est producta de nihilo ergo nō de substantia dei: consequentia est manifesta: antecedens ptz Gen. ij. faciamus hominem ad imaginem z similitudinem nostram. hoc nō est dictum fm corpus: cum deus sit incorporeus. ergo fm animam item dicit Aug. z legit z no. xxxij. q. ij. qđ vero. ꝙ aīa infundendo corpori creatur: z creādo infunditur. z in lib. de quāti-

Augustin⁹.

Aug⁹ti.

Augustin⁹.

1 ☞ Carpocratiani qui dicantur, ⁊ que sit eorum heresis.
2 Christus qui conciperetur non vtroq; sexu, sed de virgine fuit connemens propter quatuor.

1 **Carpocratiani.** †Est sexta heresis, hi a carpocrate quodam sicyonie cant cuius huius assignant duo errores. vnus est ꝙ xp̃m tantū hominē dicūt. secūdus est ꝙ ex vtroq; sexu dicunt eū progenitum. Contra primū errorem sunt testimonia vtriusq; testamenti que demōstrant ipm esse hereticū. Inter multa brevitatis gratia adducemus aliqua: de veteri testō adducemus quatuor. ppheta rū testimonia: de nouo alia quatuor. De veteri imprimis est testimoniū pphete qui de xp̃o loquens sic ait ps. xliij. ostendens eū vtraq; naturā diuinā pariter ⁊ humanam habere. Sedes tua deus in seculū seculi virga directionis virga regni tui. ⁊ infra. propterea vnxit te deus deus oleo letitie pre consortibus tuis: quid hoc euidentius: psalmista em de officio loquens ait. sedes tua deus in seculū seculi: ⁊ deus tuus vnxit te. i. o fili deus tuus deus. i. pater vnxit te pre oibus sanctis. Ecce deus vnxit deum. i. pater filiū, nō ꝙ duos dicam⁹ deos sed vnum in tribus personis patrē ⁊ filium ⁊ spiritūsanctum vnam essentiam: ⁊ naturam. vnde Aug. super eodē ꝓbo: ita inquit. o tu deus: vnxit te deus tuus. vnctum vero cuꝫ audis xp̃m intellige. xps em vnctionis est nomen, vt aūt de⁹ vngeretur homo erat. sed ita homo erat vt deus esset verus deus ⁊ ver⁹ homo in nullo falsa: in nullo falsus, vbiq; vera: vbiq; veritas. deus ergo homo: ⁊ ideo vnctus: q: homo deus factus est xps non potuit apertius dici nomen xp̃i: ꝙ vt diceretur vnctus deus. hec ille. ¶ Scōm testimoniū veteris testamenti est illud Esa. ix. vbi incarnationis mysterium referans ita ait. puer natus est nobis: ⁊ filius datus est nobis, cui⁹ imperium super humerū eius, ⁊ vocabitur nomen eius admirabilis cōsiliarius deus fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. In qbus apertissima luce in xp̃o describitur natura diuina pariter ⁊ humana cū o: paruulus nat⁹ est nobis, quia in humanitate in qua paruulus fuit natus est nobis temporaliter, ⁊ loquit̄ ppheta de futuro per modū pteriti, ꝓpter certitudinem ppheție. ¶ Scōo designatur natura diuina, scōm quā non est natus temporaliter, sed datus cū o: ⁊ filius naturalis. i. ipsius dei patris, datus est nobis, ꝑm ꝙ o. ij. Jo. iij. Sic deus dilexit mundum vt filiū suū vnigenitū daret. sequitur infra de noibus eius quib⁹ luce clarius ptz ꝙ paruulus ille nobis natus non tm̄ homo, sed etiaꝫ verus deus fuerit: ⁊ sic primum est admirabilis. i. in miraculis faciendis que oēm facultatem transcendunt nature. scōm consiliarius: vt doctor perfectionis cōsilia euangelica ꝓceptis decalogi sup addēdo. tertium est deus in quo apertissime ostēditur eius diuinitas. Quartum est fortis infernum spoliando. Quintū est pater futuri seculi electos ad patriā celestem admittendo. Sextum est princeps pacis. i. interne: ꝙtum ad conscientiā: ⁊ supne ꝙtum ad gloriā ꝓpter qō in eius natiuitate angeli decantauerūt: gloria in excelsis deo: ⁊ in terra pax hoibus bone voluntatis. ¶ Tertium testimonium veteris testamēti est illud Hiere. xxiij. vbi loquēs de incarnationis mysterio: ita ait. Ecce dies veniunt dicit dns. Et suscitabo dauid germen iustum i. xp̃m qui factus est rex ex semine dauid ꝑm carnē. ad Ro. i. ⁊ hoc est nomen qō vocabūt eū: deus iustus noster: per que nomina cum nulli cōuenire possent nisi deo vero apertissima luce ostenditur, ꝙ redemptor noster xps nō tm̄ hō, sed etiam verus deus sit. ¶ Quartum testimoniū veteris testamēti est illud baruch ꝓphete qui. c. iij. sue ꝓphetie ita de xp̃o loquēs ait hic est deus noster: ⁊ non estimabitur alius aduersus eum ⁊. j. post hec in terris visus est: ⁊ cum hoibus conuersatus est: cui ioannes euangelista cōsonans ait Jo. i. verbuꝫ caro factū est: ⁊ habitauit in nobis: de nouo testō quatuor adducemus testimonia tm̄ brevitatis gratia. primum est testimonium dei patris: de quo habetur ad at. iij. Et ecce celi aperti. s. xp̃o ⁊ vidit spiritum dei descendentem sicut colūbā venientē supra ⁊ ecce vox de celis hic est filius me⁹. s. naturalis dilectus in quo mihi complacui. idē testimoniū habetur in transfiguratione xp̃i ad at. xvij. ¶ Scōm testimoniū est angelorū. ait enim in primis angelus ad virginem mariā, qō eū nascetur ex te sanctum vocabit filius dei. Luc. j. item luce. ij. angelus apparēs pastoribus in natiuitate xp̃i dixit ad illos annūtio vobis gaudium magnum, qō erit oi pplo, natus est vobis saluator: mūdi qui est xps dns. ¶ Tertium testimonium in nouo testō est testimonium aplorū. vii ad at. xvi. xp̃o interroganti discipulos: vos aūt quē me esse dicitis, rndens petrus pro se et aliis ait tu es xps filius dei viui naturalis. s. nō adoptiuus, quā responsionem xps cōmendans ait. beatus es simō bariona, qr caro ⁊ sanguis. i. homo mortalis non reuelauit tibi, sed pater meus qui est in celis. ¶ Quartum testimoniuꝫ est ipsa admiranda opera xp̃i ipsa singularia miracula q̄ operat⁹ est xps, q̄ apertissima luce ostenderunt eū verū esse, ꝓpter qō ipse inqt Jo. v. ipsa opera que ego feci testimoniū ꝓhibent de me, quia pater me misit. ⁊ iterū xps de iudeis loquens. Si opera non fecissem q̄ nemo alius, fecit peccatū, s. infidelitatis non haberent, Jo. xv. ¶ Scōs error istorū, in quo dicūt ꝙ xps ex viro ⁊ sexu fuerit ꝓgenitus. s. de viro ⁊ muliere per concubitum carnalem. Et ita pessimi heretici dicūt: ꝙ xp̃i mater non fuerit virgo, clarissima luce ptz esse hereticū cōtra illud Esa. vij. Ecce virgo concipiet ⁊ pariet filiū ⁊ vocabit nomen ei⁹ emanuel. qō interpretat̄ nobiscum deus. itē est contra illud Lu. j. vbi cum angelus ad mariam virginem missus diceret ei. Ecce, cōcipies: ⁊ paries filiū: ⁊ virgini querēti. quō fiet istud qm̄ virum nō cognosco: nec sup̄le cognoscere ꝓpono. Rndet ꝙ non opere virili cōciperet: aut pareret: ⁊ opere spūsancti: vñ ait spūssanctus superueniet in te: ⁊ virtus altissimi obūbrabit tibi. hinc in symbolo fidei cātat ecclesia de xp̃o. Qui cōcept⁹ 2 est de spūsancto: natus ex maria virgine. † Cōueniens aūt ꝙ xps non vtroq; sexu, sed de virgine cōciperet ꝓpter quatuor vt sanctus

S. Tho. vt sanctus Tho. ponit in. iij. parte. primo propter mittentis patris dignitatem cōseruandam cum em xps sit verus ⁊ naturalis dei filius non fuit cōueniens vt altum patrē haberet ꝙ deum ne dei oipotentis dignitas transferretur ad alium. ¶ Scōo hoc fuit cōueniens ꝓprietati ipsius filij q mittit̄ qui quidem est verbum dei verbū em absq; omni corruptione cordis cōcipitur: quin imo cordis corruptio perfecti verbi ꝛceptionē nō patitur: q: ergo caro sic fuit a verbo xp̃i assumpta: vt esset caro verbi dei cōueniēs etiam fuit, ꝙ ipsa sine corruptione matris cōcipereꝫ. ¶ Tertio hoc fuit cōueniēs dignitati humanitatis xp̃i in qua locū peccatū habere nō debuit ꝙ quam peccatū mundi tolleb atur. ꝑ illud Jo. i. Ecce agnus dei. i. innocens: qui tollit peccata mundi. Non poterat autem esse, ꝙ in natura corrupta ex cōcubitu caro nascereꝫ sine infectione peccati originalis: vt Aug. dicit lib. de nupt. ⁊ cōcupiscentia. ⁊ hf. xxvij. q. ij. oc. solus nuptialis concubitus ibi non fuit. i. in matrimonio marie ⁊ ioseph: q: in carne peccati fieri non poterat sine pudēda carnis cōspiscentia que accidit ex peccato: sine qua cōcipi voluit. q: futurus erat sine pctō. hec ille. ¶ Quarto cōueniens hoc fuit propter ipm sine incarnationis xp̃i que ad hoc fuit vt hoies renascerent in filios dei: non ex voluntate carnis: nec ex volūtate viri, sed ex deo. i. dei virtute cuius rei exemplum apparere debuit in ipsa cōceptione xp̃i. vnde aug. in lib. de sancta virginitate: vt sig nificet sua membra de virgine ecclesia ꝑm spm̄ nascitura. ⁊ tm̄ sint dicta de confutatione prefati erroris.

1 ☞ Cherintiani qui dicantur: ⁊ que sit eorum heresis.
2 Circuncisio erat imperfecta ratione baptismi tripliciter.

1 **Cherintiani.** †Hec est septima heresis, hi cherintiani a cherintho quodā nūcupati sunt: quorum duos tm̄ errores assignat hic Jsidorus. primus est ꝙ circūcisionē obseruant: ⁊ obseruandam dicunt. Secūdus est ꝙ dicunt mille annos post resurrectionē in voluptate carnis futuros. dicunt em̄ post resurrectionē esse vsus ciborum: ⁊ delectationē carnaliū, qō vero in primo loco circūcisionem seruandā esse asserunt: fit erroneum ⁊ hereticum manifestū est ex multis. primo ex illo apli pauli. ad gala. v. ait em̄ paulus. Ego paulus dico. Si circūcidimini xp̃us nihil vobis ꝓderit. ¶ Scōo apparet esse hereticū. q: cōtra determinationē cōciliꝫ aplorū. Act. em̄. xv. congregato cōcilio ⁊ habita qōne, vtrū circuncisio cessare deberet: an obseruāda fozet: vnanimi diffinitione cōclusum est nō esse obseruandā. ¶ Tertio error illorū hereticus esse conuincit. dicit em̄ Aug. lib. qōnuꝫ veteris ⁊ noui testamēti. Circūcisio vsq; ad christū indulta est: abraham aūt circuncisionē in ꝑmisso xp̃o accepit vt tādiu circūsio curreret ꝙdiu xps nascereꝫ permissus abrahe qui oēs gentes iustificaret per fidē sicut fuerat iustificatus abraham: ideo ipse debuit circūcidi: vt ipse ꝓbaretur esse: qui ꝓmissus abrahe esset: ita vt decetero circuncisio cessaret impleta ꝓmissione. hec ille. ¶ Quarto cum venit qō perfectū est euacuari oportet qō ex parte est: si ad idez ordinetur: quia gratia non facit per duo, qō per vnum potest facere sicut nec natura. † Circuncisio[a] aūt impefecta erat respectu baptismi tripliciter. primo ꝙtum ad significationem. q: non significabat ita expresse emundationem totius hominis ab immūditia culpe originalis sicut ablutio baptismali. ¶ Scōo ꝙtuꝫ ad efficaciam: q: non tam abundans gratia ad operandum ⁊ reprimendū fomitē in circūcisione dabatur: sicut in baptismo datur. ¶ Tertio circūcisio erat imperfecta respectu baptismi ꝙtum ad vtilitatē: q: non erat eius vtilitas ita cōis: sicut baptismi cum illa haberet determinatum ꝑm determinatum sexum determinatū tps, qō non accidit in baptismo. ⁊ iō ad ueniēte tempore plenitudinis debuit cessare circuncisio instituto baptismo. ¶ Quod vero scōo loco dicunt post resurrectionem in vsu carnalium voluptatum futuros esse mille annos: non tantum est hereticum, sed stultum. primo qr cōtradicit verbo xp̃i. nam ad at. xxij. interrogatus xp̃us a saduceis de muliere que. vij. viros habuit successiue cuius esset in resurrectione rndit sic dicēs. Erratis nescientes scripturas nec virtutē dei in, resurrectione em̄ nec nubent. i. viri non accipiunt a viris q: hoies nō resurgent in vitam mortalem cibis ⁊ venereis vtentem, sed erunt sicut angeli. gl. interli. sine labe: ⁊ corruptione visione diuina fruentes. ¶ Secundus error ꝓfatus est hereticus cum aperte sit contra apostoluꝫ qui de resurrectione loquens. j. ad Corin. v. dicit, qō seminat̄ in corruptione. i. qō sepelitur in terra corpus corruptibile surget in corruptione. i. corpus resurgens habebit incorruptibilitatē per dotem impassibilitatis seminatur in ignobilitate. i. corp⁹ obscurum: ⁊ vile surget in gloria. i. corpus habēs dotem claritatis seminatur in infirmitate surget in virtute: seminatur corpus animale surget spirituale. Manifestum est autem ꝙ homines resurgentes habentes corpora tā nobilibus qualitatibus diuina virtute dispōsita: ⁊ forma ta non vtentur carnalibus qui buscunq; delectamentis. ¶ Tertio confutatur ꝓfatus error ⁊ hereticus ostenditur rationē sic. resurrectio futura erit ad immortalem vitam. ptz Esa. xxv. precipitabit dns mortez in sempiternum. ⁊ Apoca. xx. dicit̄. mors vltra non erit. cū ergo omnino sublata erit mors necesse erit a resurgentibus subtrahi que corruptibili vite deseruiunt, siue que ad mortalis vite statum ordinantur. Ad manifestum est autem ꝙ ciborū vsus corruptibili vite deseruit. Ad hoc enim cibos assumimus vt corruptio que posset accidere ex cōsumptione naturalis humidi euitetur. Est etiam in presenti necessarius vsus ciborū ad augmentū. qō post resurrectionē in hominibus non erit q: oēs in debita quātitate resurgēt. Similiter cōiunctio maris ⁊ femine corruptibili vite deseruit. Ordinatur enim ad generationem: per quam, qō perpetuo conseruari non potest in individuo conseruetur in specie. Cum autem vt dictum est resurgentium vita sit incorruptibilis homines idem numero conseruabuntur. ergo fatuum est ⁊ irrationabile dicere quod post resurrectionem sit apud homines vsus ciborum: aut carnalium voluptatum. Jsta sufficiant pro erroꝛe isto cōfutādo.

1 ☞ Nazarei qui dicantur: ⁊ que sit eorum heresis.

1 **Nazarei.** †Jsta est heresis, vij. isti sic dicti sunt nazarei: q: de filium christum esse conātentur qui a vico qui dicitur nazareth nazareus est appellatus. Error istorum vnus assignatur videlz, q omnia veteris legis obseruant ⁊ obseruanda credunt. Qō autem hoc sit hereticuꝫ ostendimus multipliciter. ⁊ hoc q: multi heretici hoc erroꝛe inuoluuntur. ¶ Primo erroꝛ iste ostenditur hereticus: quia contradicit verbo christi. dicit enim christus ad at. xi. ex qua autoritate arguit Aug. in qōnibus noui ⁊ veteris testamenti dicens. hanc legem vt dicit saluator vsq; ad ioannē non vltra esse obseruandam. sic enim data est: vt completo tempore cessaret: nec enim fuit ab initio, sed ex causa ad tempus data est vt adueniente saluatore cessaret lex. ¶ Secundo ostēditur hereticus, q: cōtrariatur doctrine ⁊ determinationi facte per apostolos in concilio. Act. v. vbi beatus petrus ad cōsulos ex iudeis: quidam dicebant necessario obseruandam legez sic inquit vos fratres scitis: quoniam ab antiquis diebus elegit dns per os meū audire gentes: per os meū verbū euangelij ⁊ credere dans illis spiritūsanctū sicut ⁊ nobis: ⁊ nihil discernere inter nos ⁊ illos fide purificans corda eorum. Nūc ergo quid tentatis deum imponere iugu; super cervices discipulorum, qō nec nos, nec patres nostri portare potuerunt. ⁊ loquitur de onere cerimoniarum legis. ¶ Tertio erroꝛ ꝓfatus ostenditur hereticus, quoniam est contra doctrinaꝫ apostoli pauli qui in pluribus locis ostendit legem veterem non amplius obseruandam esse, ad qō probandum quatuor rationes ꝓcipuas inducit. prima est q: lex instituta fuit ad significandam gratiam noui testamenti que per xp̃m facta est. ⁊ iō viuēte christo cessare debuit sicut viuente corpore cessat umbra. ⁊ hanc rationem tangit apls cum ait ad Heb. xi. umbraꝫ habens lex futurorum. vnde Aug. ex hoc sic arguit. Qō enim futurum prenuntiatur aut nondum venit: aut si iam venit si perfitue ⁊ fallaciter prenuntiatur lex ⁊ prophete vsq; ad ioannem. Jd enim qō iam venit non debet prenuntiari. Si ergo res prenuntiata figuris iam venit. ergo debent euacuare figure, ⁊ non obseruari. ¶ Item secunda ratio apostoli est quare legalia obseruāda non sunt est ex imperfectione eorum: quia in legalibus gratia non conferebatur: qualem oportebat in nouo testamento dari. Sicut enim virtus, naturalis rei naturali proportionatur, ita virtus sacramentalis sacramento: vnde oportuit alia sacramenta instituiri in quibus amplior gratia conferretur. Et hanc rationem tangit apostolus: ad heb. vij. vbi ait. reprobatio quidez fit prioris mandati ꝓpter infirmitatem ⁊ inutilitatem. vnde Aug. contra faustum: ita ad propositum inquit. Sacramenta que obseruabantur nuntiatiua erāt christi venturi: que cum suo aduentu impleret ablata sunt ⁊ alia instituta ꝓtute maiora vtilitate meliora. ¶ Tertia ratio apostoli quare legalia cessare debuerunt est ex parte eorum quibus lex data est qui erant paruuli: ⁊ ideo erant paulatim a pristina consuetudine idolatrie abstrahendi: vt sic eis concederetur eadem deo offerre que prius idolis obtulerant vel offerri viderant: sicut rabi moyses egyptius dicit. vt dicit sanctus Tho. sed post modum quando ad perfectam etatem humanum genus peruenit: debuerunt ab his cerimoniis liberi esse. Et hanc rationem tangit apostolus: ad Gala. iiij. ex fi-

a ¶ Circuncisio. adde ꝙ circūcisio permissa est tudeis. spe. in tit. de iura. calum. ff. restat videre. ꝑ. sed pone iudeis non alijs. l. circūcidere. ff. de fica.

Augustin⁹.

Augustin⁹.

S. Thom.

militudine ad humanam consuetudinem arguens quanto tẽ pore heres paruulus est nihil differt a seruo in vita ⁊ subiectionis modo, sed sub tutoribus ⁊ actoribus est ipsum castigantibus punientibus: sicut serui vsq; ad tempus prædiffinitum a patre. i. vsq; ad etatem adultam. ita ⁊ nos. s. iudei cum essemus paruuli. i. in statu veteris testamẽti sub elemẽtis mũdi eramus seruientes. i. sub legalibus observantijs que dicuntur elementa. i. litere. qz in addiscẽdo puer incipit ab istis elementis: at vbi venit plenitudo temporis. i. tempus christi in quo est plenitudo spũssancti misit deus filius suum factuz ex muliere ꝓtum ad corpus sumptum de virgine factum sub lege. qz voluit legalia obseruare: vt eos qui sub lege erant. i. legalibus obseruantijs redimeret per suam passionem: per quam abstulit dictam obligationem. vnde in morte eius velum tẽpli scissum est. ¶ Quarta ratio apostoli est ista quam: ad Hebre. vij. c. dat dicens. Translato sacerdotio necesse est vt legis translatio fiat. Erat enim lex sub administratione sacerdotũ: ergo, mutato sacerdotio necesse est, ꝙ lex mutetur. sed translatum ad sacerdotium aaron in sacerdotium xpi. ptz dicit enim scriptura, ꝙ sacerdotium christi debebat surgere ſm ordinem melchisedech. Z. cviij. qui est alius a sacerdotio leuitico: qđ sacerdotium leuiticuz fuit imperfectum aliter non esset necesse ímo superuum surgere sacerdotium nouum, ſm ordinem alium: ⁊ ideo sacerdotiuz leuiticum cessit adueniẽte sacerdotio christi, sicut vmbra adueniente veritate, ⁊ imperfectũ adueniente perfectoꝛ: eodez modo lex vetus adueniente noua quia lex ⁊ sacerdotium pari passu currunt. Et hec sufficiãt ad confutationem huius erroꝛis.

☞ Ophite qui dicantur: ⁊ que sit eorum heresis.

Coluber grece dicitur ophis.

Ophite. †Ista est heresis noua que hic tãgit. Isti a colubro sic nominati sunt. † Coluber grece ophis dicitur. Erroꝛ istoꝝ inter alios est, ꝙ serpẽtem colunt dicẽtes ipsum in paradiso induxisse virtutiꝫ cognitionem. istoꝝ erroꝛ prouenit ex eoꝝ serpens. i. diabolus in eo dixit Gen. iij. Scit deus, ꝙ quacunqz hora comederitis ex ligno qđ est in medio paradiſi aperientur oculi vestri: ⁊ eritis sicut dij scientes bonum ⁊ malum. Ex hoc enim dicunt serpẽtem induxisse virtutis cognitionem. Erroꝛ istoꝝ est stultus ⁊ hereticus. qđ ptz multipliciter. primo qz creaturam colũt pro creatoꝛe: contra illud Mat. iij. dñm deum tuum adorabis: et illi soli seruies. ¶ Secundo stultitia eoꝝ ptz. qz sunt de numero idolatrarum de quibus loquitur, ad Ro. j. vbi ait. errauerunt in cogitationibus suis: ⁊ obscuratum est insipiens cor eoꝝ: multauerũt gloriam incoꝛruptibilis dei in similitudinem coꝛruptibilis imaginis hominis ⁊ volucrũ ⁊ serpentum. ¶ Tertio ostendit stultitia huius erroꝛis. qz ipsi colunt quẽ deus maledixit. vñ deus maledicens serpenti Gen. iij. ait. Quia fecisti hoc maledictus eris inter oĩa animãtia: ⁊ bestias terre ⁊ infra inimicitias ponam inter te ⁊ mulierem ⁊ semen tuum ⁊ semen illius. ipsa cõteret caput tuũ ⁊c. Ceterum erroꝛ eoꝝ non modo hereticus sed stultus ostenditur in eo ꝙ dicunt ꝙ serpens induxerat in paradiso virtutis cognitionẽ. qm̃ primi parentes propter peccatum inobedientie qđ commiserunt cõtra dñm obediẽdo in serpentina specie non sunt consecuti virtutem cognitionis: sed tenebras ⁊ caliginem perdentes verũ lumen gratie. Preterea ꝙ aperti oculi eoꝝ caliditate diaboli existentis in serpente dicatur non sunt aperti ad virtutis cognitionem: sed ad cognitionem nuditatis suez. miserie sue in quam per peccatum inobediẽtie lapsi erant. vnde Gen. iij. dicitur. cum comedissent de fructu scientie boni ⁊ mali aperti sunt oculi eoꝝ: ⁊ viderunt se nudos: quia scilicet denudatos gratia ⁊ virtutibus dignitate ⁊ statu innocentie.

☞ Valentiniani qui dicantur: ⁊ que sit eorũ heresis.

Valentiniani. †Ista est decima heresis. Isti sic appellati a quodam valentiniano platonico: quoꝝdũo sunt execrabiles erroꝛes vnus est bestialis valde: posuit enim multa secula precessisse ⁊ deum originem temporalem habere. Alius fuit: ꝙ xps nõ assumpsit carnem siue corpus de virgine maria: sed per eã quasi p fistulam transiuisse. primus erroꝛ est ita bestialis: vt non sit opus ad eius cõfutationem inducere argumenta. Quis enim tam bestialis fuit vt deum factũ temporaliter diceret: ⁊ secula multa precessisse. primo iste articulus est contra naturalem rationem: nam ab omnibus ratione naturali vigentibus deus eternus incõmutabilis definitur oĩm causa ⁊ principium. Ipse a nullo ortus. nam si deus habuit initiũ in tempoꝛe necessario tempus fuit qñ non erat: ⁊ sic deus de non esse in esse productus esset ⁊ factus, qđ est impossibile. qz a se ⁊ hoc non. qz non capit intellectus. vt Augu. dicit. j. de trini. ꝙ aliquis ꝓducat aut faciat seipm. ſño potest dici etiam ꝙ ab alio: qz aut ille a quo originem traheret esset deus: aut non. Si deus ergo plures dij. s. deus creatoꝛ, ⁊ deus creatus, qđ est hereticum dicere qz tantũ vnum summum ens est qđ nomine dei intelligiꝫ. Si autẽ non sit deus: sequitur maioꝛ bestialitas ꝙ deus quo maius cogitari non põt esset a non deo. ergo falsissimũ est: ⁊ hereticum, ꝙ deus habuit originem temporalẽ contra illud gene. j. in principio creauit deus celũ ⁊ terram. item cõtra illud ps. cxviij. Tu one in eternum permanes. itẽ contra illud qđ sapientia divina dei filius dicit Prouerb. ix. anteꝙ quicquã faceret a principio eram cũ eo. s. deo patre cũcta componens item cõtra illud, qđ sapientia divina. s. dei filius de se loquit. Ab initio ⁊ ante secula creata sum. i. producta. itẽ cõtra illud qđ beatus Joannes euangelista de verbo dei dicit. in principio. s. eternitatis erat verbũ: ⁊ verbũ erat apud deũ: quẽ nulla secula precesserunt per quem omnia facta sunt. Jo. j. Preterea stulti heretici quidã eoꝝ intelligunt per secula precedẽtia deum: aut sunt res increate: aut res creata non increata. non potest dici, ꝙ res creata. qz creatura precederet creatoꝛem: qđ non capit intellectus. ſlon potest dici ꝙ sit res increata. quia talis cõmuni oĩm philosophantium est deus: ⁊ sic deus precederet deum. vnde dogma istoꝝm non videtur nisi fictio: aut fabula esse: de quibus apostolus ait. ij. ad Ti. iiij. Erit enim tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt: ⁊ a veritate discedent ⁊ ad fabulas conuertentur. ¶ In secundo etiã pũcto grauiter errant ⁊ dogma eoꝝm est falsum ⁊ hereticuz cũ dicunt xpm nihil carnis vel coꝛporis traxisse de beata virgine. sed de celo coꝛpus portasse: ⁊ per mariam virginem: sicut per fistulam transiuisse. hoc ps multipliciter. ¶ Primo enim hic erroꝛ contradicit veritati nature humane: quoniã cũ forma hominis sit res naturalis requirit determinatam naturã sez carnes ⁊ ossa que in hominis diffinitione poni oportet vt patet per phm. vij. meta. Dicere ergo ꝙ coꝛpus xpi fuit celeste est negare eum verum hominem fuisse qđ est hereticuz cõtra sacram scripturam ⁊ symbolum fidei. ¶ Secundo erroꝛ prefatus hereticus esse monstratur: qm̃ derogat veritati eoꝝ que christus in coꝛpore gessit. Cum enim coꝛpus celeste sit impassibile: ⁊ incoꝛruptibile: vt probatur in primo de celo. Si filius coꝛpus celeste assumpsisset non vere esuriſſet nec sitisset: nec etiam passiones ⁊ mortem sustinuisset, qđ est hereticum contra scripturam nostram ⁊ vtrũqz symbolum. ¶ Tertio erroꝛ ille est hereticus qm̃ derogat veritati diuine. Cuz enim filius dei se ostenderet hoibus: quasi coꝛpus carneũ ⁊ terrenũ habẽs fuisset falsa demonstratio: si coꝛpus celeste habuisset. Et ideo dicitur in libro de eccleſiasticis dogmatib⁹: natus est filius dei carnem ex virginis coꝛpore trahens: ⁊ non de celo secum afferens. ¶ Quarto erroꝛ prefatus est hereticus. qz derogat veritati maternitatis in virgine: ⁊ dignitati eius: quoniã ſi xps nil carnis aut coꝛporis assumpsisset ex virgine nõ posset in veritate dici cõceptus ⁊ natus ex virgine: qđ est hereticum contra illud Esa. vij. Ecce virgo concipiet: ⁊ pariet filiũ item contra euangeliũ. dz em Matt. j. Joseph virum marie ó qua natus est xps. ⁊ Luc. j. dicit angelus ad mariam virginez Ecce cõcipies: ⁊ paries filiũ: ⁊ vocabis nomen eius Iesum. itẽ est contra vtrũqz symbolum vbi xps cõceptus: natus ex maria virgine apertiſſime in eccleſia ꝓdicatur. ⁊ ista sufficiãt pro confutatione huius erroꝛis.

☞ Appellite qui dicantur: ⁊ que sit eoꝝ heresis.

Apellite. †Ista est heresis. xi. Isti sic appellati a quodã apela: q eoꝝ princeps fuit quorum erroꝛes quatuoꝛ fuerunt vt apparet. primus quia dicũt duos deos esse vnũ bonum ⁊ aliũ malũ. Scõo dicũt a malo deo: quẽ dicunt angelum creatum esse mundum: ⁊ dediſſe in monte sinai legẽ moysi. Tertio dicant xpm non fuisse verum deum. Quarto asserunt xpm nõ fuisse verum hoiem: ꝫ in fantasia apparuisse hoiez. Isti erroꝛes sunt pessimi oẽs heretici. Primus in quo ponunt duos esse deos hereticum est. cuz sic constet etiã rõne naturali vnũ principiũ ⁊ causam cẽm quem deumdñm ⁊ principẽ cõcludit Aristote. xij. meta. phy. de quo moyses Gen. j. in principio creauit celũ ⁊ terrã. ⁊ Deut. vj. Audi israel dñs deus tuus vnus est. Contra hunc erroꝛem satis dictum est in cõfutatione heresis simoniacoꝝ. ¶ Secũdus vero erroꝛ in quo dicũt ab angelo qđ deũ malũ dicũt creatũ esse mundũ satis improbatus est supza in cõfutatione erroꝛũ gnosticoꝝ. Scõ vero dicunt fuisse legislatoꝛẽ pariter hereticũ est: cum sit expresse cõtra sacrã scripturã: que dicit deũ verum legẽ moysi

Augusti.

legem moysi dedisse: dicitur eñ Exo. c. iij. apparuit deus in flamma ignis: ⁊ de medio rubi. item Matt. v. xps ait iudeis dimittitis legem dei ꝓpter traditiones hoim. item ps ex illo Jaco. iiij. vnus est legislatoꝛ: ⁊ iudex qui potest perdere: ⁊ liberare. item ex illo mgt. vbi inquit saluator. ſlon veni legem soluere, sed adimplere manifestum est, ꝙ si malus angelus fuisset illi⁹ legislatoꝛ xps nõ adimpleuisset eas, sed omnino destruxisset. ¶ Tertius erroꝛ in quo dixit xpm non fuisse verũ deum hereticus est cõtra illud apli de ipso scribentis. ad philipen. ij. qui cũ in forma dei esset non rapinã arbitratus est se esse equalem deo seipm exinauiuit formã serui accipiens in similitudinẽ hoim factus habitu inuẽtus vt homo. ⁊ ad Ro. v. dicit de patribus veteris testamenti: quoꝝm patres sunt ex quibus est xps ſm carnem qui est deus benedictus in secula. Ad confutationem huius erroꝛis sufficiant illa que supza diximus in confutatione erroꝛũ carpocratianoꝝ. ¶ Quartus in quo dicũt xpm nõ fuisse verũ hoiem hereticus est: ⁊ pernitiosus. cum' repugnet veritati incarnationis. Si enim non fuit verus homo, sed fantasma sequitur ꝙ incarnatio nõ fuit facta in veritate contra illud Jo. j. verbum caro factũ est: ⁊ habitauit in nobis. ⁊ in simbolo vtroqz. qui cõceptus est de spũsancto, natus ex maria virgine que nõ possunt esse vera: nisi verum coꝛpus ⁊ rõnalem animaz haberet quare in symbolo athanasij dr. perfectus deus: pfectus homo: ex anima rationali ⁊ humano carne subsistens. ¶ Scõo est hereticus ⁊ perniciosus valde. qz derogat veritati eoꝝ que xps gessit in mysterio nostre redẽptionis. Si eñ nõ fuit verus homo nõ fuit passionemnec verã mortem: nec aliquid eoꝝ: que de eo euangeliste narrant ſm veritatem, sed solum scõm apparẽtiã quandam: ⁊ sic sequitur ꝙ nõ fuit vera salus hois subsecuta: quo nihil impius potest dici. ¶ Tertio erroꝛ est hereticus qz repugnat dignitati persone assumentis. s. filij dei: que cum sit veritas. Jo. iiij, non decuit vt in opere eius aliqua fictio esset vnde ⁊ oñs hunc erroꝛem per se excludere dignatus est. Luc. vlti. Cum discipuli cõturbati ⁊ conturriti putabãt se spũ videre: ⁊ nõ verũ coꝛpus: ⁊ ideo seipm eis palpandum prebuit dicens. palpate: ⁊ videte, quia spũs carnem ⁊ ossa non habet sicut me videtis habere: ⁊ hec ꝓ nũc sufficiãt de hac materia.

☞ Archonciati qui dicantur: ⁊ que sit eoꝝm heresis.

Arconciati. †Ista est heresis. xij. Isti dicti sunt a principibus ab archos qđ est princeps. Erroꝛ istoꝝm vnus assignatur. s. ꝙ vniuersitatem quaz deus concludit opera esse archangelorum dicunt. Erroꝛ iste manifeste est hereticus: quia archangeli cũ sint creature creatoꝛes esse nõ possunt, sed deus increatus virtutis infinite vniuersitatem oĩm rerũ cõdidit: ſm illud Sapiẽ. i. Creauit deus vt essent omnia. ⁊ Jo. j. mundus per ipm. s. verbum diuinum factus est. Iste erroꝛ sufficienter est confutatus in confusione heresis simoniacoꝝm.

1 ☞ Adamiani qui dicantur: ⁊ que sit eoꝝm heresis.
2 Adam in paradiso non fuit nudus: nisi ꝙdiu fuit vestitus veste innocentie.

Adamiani. †Sequit. xiij. heresis. sic isti ab adã appellati sunt: qz nuditatẽ eius imitantur. Isti in primis magis iudicandi sunt stulti ꝙ heretici nisi stultitia m: quã operanꝫ credant esse licitam. Errant ergo
2 imprimis, † qz adam in paradiso non fuit nudus: nisi quãdiu fuit indutus veste innocentie. isti vero nudi ab oi virtute volunt imitari nuditatẽ illius in quo ostendũt se stultos. ¶ Secundo errant: qz in statu innocentie non esset pudoꝝ nuditatis post peccatũ tñ nuditas est opprobriũ ⁊ cõfusionis vt homo erubescat apparere nudus. vnde adam statim post peccatũ abscundit se eo ꝙ nudus esset Gen. iij. ¶ Tertio errant isti insensati: qz imitanꝫ adã in turpitudinis cõfusiõe. nõ in cooperiẽto honestatis cõtra illud Apoca. iij. Suadeo tibi: vt vestimentis albis. i. mũdis induaris: vt nõ appareat cõfusio nuditatis tue. ¶ Quarto errant qz ambulantes nudi cum feminis cõcupiscẽtia fouent. ⁊ nutriuntur cõtra illud matth. v. qui viderit mulierem ad concupiscendam' eaz: iam mechatus est in coꝛde. ⁊ xxxij. q. v. qui viderit ⁊c.

1 ☞ Cainiani qui dicantur: ⁊ que sit eoꝝm heresis.

Cainiani. †Ista est heresis. xiiij. Isti proinde sic appellati sunt: qz cain adorant: quoꝝz vnus tñ erroꝛ hic describit. s. ꝙ cain adorant in quo non mõ heretici: qz creaturam ⁊ damnatã adorant proꝛ creatoꝛe cõtra illum dñm deum tuum adorabis. Mat. iij. ẽ etiam stulti nimia mentis caligine excecati sunt ꝙ hoiem miserum inuidũ iniustum: fratricidam: quẽ deus maledixit ipsi adorẽt de quo ioannes apls. j. Jo. iij. ita loquitur diligite alterutrũ nõ sicut cain qui ex maligno oꝛat qui occidit fratrẽ suũ: ⁊ propter qđ occidit illum: quoniam opera eius maligna erant fratris aũt iusta. ista sufficiant ad confutationem huius stultitie.

☞ Sethiani qui dicantur: ⁊ que sit eoꝝm heresis.

Sethiani. †Ista est. xv. secta sue heresis. istiſunt sicdicti a seth filio ade. Erroꝛ istoꝝ est ꝙ dicunt seth filiũ ade esse xpm: qui erroꝛ hereticus ⁊ stultus est, qđ colligitur ex multis. ¶ Primo qz seth genitus est ab adã de vxoꝛe sua eua. Gen. iiij. Cognouit quoqz adhuc adam vxoꝛẽ ⁊ peperit filium ⁊ vocauit nomen eius seth. Christũ autem ſm humanitatẽ filius est virginis nõ ex virili semine, sed mystico spiramine. Luc. j. qm̃ virum non cognosco. item spiritussanctus superueniet in te: ⁊ virtus altissimi obũbrabit tibi sicut fuit xps in celis. s. sine matre in natura diuina. ita in terris. s. in natura humana sine patre. ¶ Scõo qz seth natus in originali pctõ cũ nat⁹ fuerit ex cõcubitu maris ⁊ femine qđ transiuit in oẽs sic cõceptos. xps aũt nõ sed sine oi pctõ luce ij. Gen. eñ nascetur ex te sanctũ vocabit filius dei. ¶ Tertio qz seth fuit purus homo. xps deus verus: ⁊ verus homo perfectus deus: ⁊ perfectus homo dei filius formã serui accipiẽs factus homo. ad Philip. ij. ¶ Quarto qz seth genuit eos. Gene. iiij. Seth natus est filius: qđ vocauit enos. xps aũt non habuit filios naturales, sed semper virgo manens ecclesiam virginem sibi desponsauit. ij. ad Corin. xj. despũdi enim vos vni viro virginem castaz exhibere xpo. ista sufficiant pro cõfutatione huius erroꝛis.

☞ Melchisedechiani qui dicantur: ⁊ que sit eoꝝm heresis.

Melchisedechiani. †Ista est. xvi. secta isti sic vocati pro eo ꝙ melchisedech sacerdotem dñi non hoiem sed virtutem dei esse arbitrantur. sed iste erroꝛ facilius cõfutat. primo qz melchisedech. vt dicunt hebrei vt testat Hiero. fuit filius noe primogenitus qui tpe abrahe erat. cccix. annoũ hic cũ esset primogenitus sacerdos erat. Nec obuiat huic: qđ ad Heb. viij. scribit apls, ꝙ oꝛ esse sine patre: sine matre: sine genealogia: nec initium dierũ nec finẽ vite habent. qm̃ vt dicit Nico. de lyra iz ista non leganꝫ de eo sub nomine melchisedech: nõ propter hoc sequitur ꝙ istis caruerit. s. patre ⁊ matre ⁊c. ergo sequitur ꝙ melchisedech homo purus fuerit non aliqua virtꝰ diuina. ¶ Scõo sic esse sacerdotẽ nõ cõuenit deo nec angelo, sed homini ⁊ filio de ſm humanã naturã quam assumpsit de virgine. vnde Au. de ciui. dei. c. xx. de xpo dicit. ꝙ xps in forma serui ſm quã inuẽtus est homo est sacerdos ipse offerens ipse est oblatio cuius rei esse voluit ecclesie sacrificiũ. Iz melchisedech fuit sacerdos. ergo homo. fuit nõ deus: aut diuina virtus. ¶ Tertio sic melchisedech fuit rex salẽ: que ſm quosdaz idez est hierlm: qz illã ciuitatẽ ipe Sem primo edificauit: ⁊ in ea regnauit: vt dicit Jsido. xv. etymo. Iz alios idẽ est ꝙ salim vbi baptizabat ioannes: vt hr Jo. iij. manifestũ est aũt hoiez fuisse q in ciuitate terrena determinata tanꝫ rex habitabat ⁊ regnabat. ergo manifestũ est erroneũ ac hereticũ regem melchisedech dicere hoiem non fuisse: sed virtutẽ dei. ¶ Quarto sic ſi melchisedech fuit non hõ: sed virtus dei aut virtus q̃ est deus: ⁊ hoc quidẽ nõ cum dicatur sacerdos altissimi. ergo nõ fuit ipse deus altissim⁹. aut oꝛ fuisse virtus dei. i. aliqua creatura nobilis: ⁊ hoc nisi dicaꝫ esse. aut homo: aut angel⁹: qz solũ iste creature cũ sint rõnis capaces ⁊ intelligẽtie sunt oĩbus preexcellentes non potest dici ꝙ fuerit angelus: tum qz angelice nature nõ cõuenit sacerdotẽ esse. tum qz nec angelo cõuenit regem ⁊ hobitatoꝛẽ esse terrene cinitatis: sicut de melchisedech: qui rex salem oꝛ fuisse: ergo necesse est dicere illum fuisse hoiem. hereticũ ergo est dicere illum non hoiem, sed virtutem dei fuisse: cum hoc manifeste repugnet sacre scripture.

Hie. de lyra.

Augustin⁹.

☞ Angelici qui dicantur: ⁊ que sit eoꝝm heresis.

Angelici. †Ista est. xvij. secta: sic aũt isti appellati sunt. qz angelos colunt. iste autez soꝰ erroꝛ eoꝝ describitur: ꝙ angelos colunt. s. cultu latrie. iste erroꝛ cito ostenditur ꝙ sit hereticus. ⁊ hoc ex sez. ¶ Tũ primo qz nulla creatura est adoranda cultu latrie. vnde Deut. vj. dominum deũ tuum adorabis: ⁊ illi soli seruies. ¶ Cum secundo ex illo ꝙ xps angelo satane expetenti vt se adoraret: re-

spondet dicens. vade retro satana scriptum est enī: dñm deū tuū adorabis illi soli seruies. ¶ Tertio idem ptz eo: qō angelus bonus cultum sibi exhiberi phibuit. nam cum apls Ioannes venisset vt adorasset angelum sibi dixit vide ne feceris cōseruus tuus sum ꝛ fratrum tuorū habētium testimoniū iesu xpi. hic deum adorat. Apoca. xxij. ¶ Quarto nullus est colendus cultu latrie qui hz superiorē quē adorat cultu latrie sed angeli adorabant deū cultu latrie, dicēte apło: ad Heb. i. quem adorant oēs angeli. ergo error ille est hereticꝰ. ¶ Quinto firmatur ista ratio. cultus latrie debet rōne dignitatis excellentis. vnde nunq superiora adorant inferiora, sed ecōuerso ꝛ hoc est qz superiora habent excellentiā dignitatis hz angeli nō habent simpliciter super oīa alia excellentiā dignitatis: imo sunt inferiores deo cui seruiunt milia milliū angelorum ꝛ decies cētena millia administrāt et dañ. vij. ¶ Sexto error iste hereticus ostenditur. qz cultus latrie soli creatori debetur, sed angeli non sunt hoīum creatores: vt ostensum est cōtra errorem appellitarum. ergo ꝛc.

☞ Apostolici qui dicantur: ꝛ que sit eorum heresis.

Apostolici. †Hec est. xvij. secta. isti sibi hoc nomen ideo assumpserūt, qꝛ nihil possideant propriū: quasi apłos imitātes. Error istorū est qꝛ cōdemnant oēs qui ppio in hoc mundo vtuntur. iste error est hereticus. vnde Aug. lib. de heresibus de istis sic loquit. apostolici dicūtur qui sē hoc nōie arrogantissime vocauerunt: eo qꝛ in suam cōionem nō acciperent vtentes cōiugibus: ꝛ res propias possidētes quas hz catholica ecclesia ꝛ monachos plurimos, sed ideo isti heretici sunt: qm̄ se ab ecclesia separantes nullā spem putant eos habere qui vtūtur his rebus: quibus ipsi carent. Est ergo erroneum dicere, qꝛ non hz hoī propria possidere. ¶ Scōo error iste cōfundit ꝛ hereticus ostenditur: qm̄ isti excludūt a spe salutis ꝛ vite eos qui possidēt in propio vel in cōi qō est hereticum manifeste: cum hoc modo esset damnari vniuersam multitudinem xpianoꝝ. ¶ Tertio hunc errorem damnant en angeliū. Mat. xx. vbi xps nō negauit diuiti ad vitā ingredi dū seruaret mandata. vnde cuz habens diuitias posset iste vti eis ꝛ seruare mandata ꝛ vt fecit Job: ꝑm Aug. de moribus ecclesie nō est dubiū: quin talis dines in spe salutis sit vite eterne. ¶ Quarto hunc errorē hereticum demonstrant oēs autoritates tam veteris qꝫ noui testamenti: in quibus preceptum dare eleemosynā indigentibus: qō preceptū frustra daretur: si nō liceret alicui aliquid tanqꝫ propium possidere. ¶ Quinto hunc errorē damnat euangelium Mat. xxvij. vbi ait. cum sero factū esset venit quidā hō dives ab arimathia nōie ioseph: qui ꝛ ipse discipulus erat ie su ꝛc. Si vero nō liceret ppria possidere: vt isti heretici dicunt dives ille non fuisset discipulus iesu. ¶ Sexto arguitur. Si isti credant, qꝫ ipsi soli vitā apłoꝝ seruant nihil habentes in ppio nec in cōi asserentes ꝛ tenētes pertinaciter qꝫ talis fuit semper xpi ꝛ apłoꝝ vita, qꝫ nihil vnqꝫ habuerunt in propio nec in cōi. Ista est hereisis cōdēnata per Jo. xxij. qz xps ꝑ se ꝛ suoꝝ discipulorū collegio ad emēdū vite necessaria habuit vt ptz Jo. iij. ꝛ xij. xps etiā dedit apłis ptātē: ꝛ ius in bonis eorum quibus euangelizabant. vt de eis necessaria haberēt: ꝛ vinerent. hoc dñs ordinauit. j. ad Corin. ix. qz dignus est operarius cibo suo. Mat. x. apli etiā cū illa credentiū multitudine habebant oīa coīa: vt dicit Clemens in epła sua ad Iacobum apłm epz hierosolymorū. ꝛ ponit. xij. q. j. dilectissim⁹. preterea fatue presumptionis est dicere, qꝫ habere in cōi tollat perfectionē. tum qz tunc in habendo in cōi xps nō esset imitādus, contra Aug. super io. homilia. xlvij. qui ait exemplū dñi accipite ꝛc. ꝛ ponitur. xij. q. j. exemplū dñi. tū scōo qz nec expediret qꝫ ecclesia haberet in cōi. qz non expedit cadere a perfectione. cum tū prosper. ij. lib. de vita cōtemplatiua ꝛ ponitur. vij. q. j. expedit facultates ecclesie in cōi possideri. Ceterum si habere possessiones ꝛ hereditates in cōi esset contra vitaz xpi ꝛ perfectionem non esset vtile eas habere, qō est cōtra decretuz vrbani. xij. q. j. videntes. ꝛ. c. habebat dñs. Summe quoqz insanie est dicere solam perfectionē seruari ab his: qui dicunt se nihil habere nec in ppio: nec in cōi: ꝛ qꝫ in tota ecclesia que hz in cōi non sit status perfectionis. hic igitur error qui statū eporum sacerdotū monachorum ꝛ canonicorū deiecit a statu perfectionis pestifera heresis est: ꝛ merito condemnata: ꝛ ista sufficiant pro reprobatione huius erroris.

Augustin.

Augustin⁹.

Prosper.

☞ Cerdoniani qui dicantur: ꝛ que sit eorum heresis.

Cerdoniani. †Ista est secta. xix. isti a cerdone quodā sic sunt nolati: quoniz error est, qꝫ duo esserunt contraria. s. deū bonum ꝛ deum malū iste hereticus error est, qm̄ tā philosophia qꝫ scriptura sancta profitetur vnum esse vniuersoꝝ principiū: ꝛ cām oium, ꝛ ita confitetur ecclesia. extra de sum. trī. ꝛ fi. ca. c. j. qz. s. tam in constitutione simoniacoruz qꝫ apellitarū sufficienter hunc errorē cōfutauimus breuitatis cā nō extendimus calamuz vltra.

☞ Marcionisse qui dicantur: ꝛ que sit eorum heresis.

Marcionisse. †Ista est. xx. secta. isti a marcione mistico ꝓpo sic appellati sunt qꝫ cerdonis dogma secutus alterum bonū alterū iustū deū asseruit. tanqꝫ duo principia creationis: ꝛ bonitatis: ista heresis qz coincidit cū hereſi pxima cerdonianoꝝ sufficienter reprobata est cū illa. Ceterum id qō dicere videtur deū. Legis ꝛ pphetarum non esse deum bonū, sed iustū ideo erroneū ꝛ hereticum: qm̄ idē deus bonus est ꝛ iustus. deus enim qui bonus non est deus non est. vnde de deo qui est legis ꝛ pphetarū ꝓpheta ait. O qꝫ bonus israel deus. ꝛ idem propheta ps. cxvj. Confitemini dño qm̄ bonus: qm̄ in seculū misericordia eius. ꝛ idem deus est iustus. vnde idez propheta iustus est dominꝰ ꝛ rectum iudicium tuum: tem iustus dñs ꝛ iustitias dilexit equitatem vidit vultus eius.

☞ Artaterite qui dicantur: ꝛ que sit eorum heresis.

Artaterite. †Ista est secta. xxi. isti ab oblatiōe sic vocati sunt. panem enī ꝛ casēum offerunt dicentes a primis hoibus oblationē a fructibus terre: ꝛ a fructibus ouium fuisse celebratū. istiuel loquuntur de oblatione offerenda ad altare ꝛ in hoc nō sunt heretici: qz cū pōt decima dari potest etiā deo oblatio fieri vñ notādū est qꝫ isti inter hereticos cōumerant. qz sic oblationē dei offerēdā de pane ꝛ caseo sic limitabāt, qꝫ alia oblatio nō deberet licite fieri deo. hoc enī est cōtra scripturā sanctā. nā Gene. xiij. melchi sedech obtulit deo panē ꝛ vinū: non autē caseum. Et iterū in veteri testamēto fiebant oblationes de pecoribus: de ouibus: de agnis: ꝛ vitulis: ꝛ capris. Exo. xxx. Leuit. i. ij. ꝛ iij. Non legitur aūt, qꝫ caseus offerret: nec abel obtulit caseum, sed obtulit primogenita gregis sui. Gen. iiij. Si vero isti heretici referant hoc ad oblationes sacramēti manifeste sunt heretici. Cōtra eū testantur omnes euāgeliste qui asserūt in sacrificio sancto xpm panem ꝛ vinum non caseum in suum corpus ꝛ sanguinem conuertisse. vnde hec heresis confutatur. de cons. distin. ij. per multa capitula in quibus non aliquid offerendum in sacrificio altaris: ꝓeter panem ꝛ vinum aqua mistum.

☞☞ Aquarij qui dicantur: ꝛ que sit eorum heresis.

Aquarij. Ista est. xxij. secta. isti sic sunt appellati eo qꝫ aquam solam offerunt in calice sacramenti istorum error in quo dicunt qꝫ sola aqua in calice ponēda sit pro materia sanguinis christi in sacramento altaris est manifeste hereticus: cum apertissime institutione christi aduersetur. Nā christus instituens hoc sacramētū sub specie panis ꝛ vini instituit: sicut patet Matth. xxvj. Contra hunc errorem est, qō iam diximus in confusione proxima erroris. habetur etiam contra prefatum errorem. extra de cele. missa. cuz marthe. ꝛ. c. in quadam. ꝛ extra in cle. de sum. trini, quia calix dominicus.

☞ Seueriani qui dicantur: ꝛ que fuerit eorum heresis.

Seueriani. †Ista est secta. xxij. isti vero a se exorti sunt. istorum errores sunt tres. Primus qꝫ vinum non bibunt tanqꝫ immundum. dicunt enī vitem ex satana ꝛ terra germinasse. Secūdus error eōrū est qꝫ vetus testū nō recipiunt. Tertius error est, qꝫ resurrectiones futuram negant. primus enī error in quo dicunt vitā ex virtute satane germinasse, qꝫ sit hereticus ꝛ dānatus ꝑz ex multis. ¶ Primo enī qz deus omnia nisi vt in suis causis ꝛ rōnibus seminalibus creauit. Gen. j. non autez satanas. ¶ Scōo quia noe vir sanctus ꝛ iustus plantauit vineaz: ꝛ bibit ex ea, quod nō feciſſet si vitis opus satane fuisset. Gen. ix. ¶ Tertio idem ꝑz: qz xps assimilauit se viti. io. xv. qō nō feciſſet si vitis opus fuisset diaboli. ¶ Quarto sancti patres in vtroqz testō legūtur vinū bibisse, qō nō feciſſent si opꝰ satane fuisset. ¶ Quinto ꝙtra hūc errorē est: qō ioā. ij. legit, qꝫ ad pces ꝟginis marie xps aquā conuertit in vinū. ¶ Sexto, u ic errorē maxime cōuincit, qꝫ in sacramēto altaris vinū elegit xps: vt conuerteretur in eius

in eius sanguinem. mat. xxvj. Merito ergo seueriani inimici humane nature ꝛ diuine scripture sunt dānati. ¶ Scōs error eoz in quo vetus testū resuitat manifeste est hereticus. Licz enī vetus testū non sit quo ad regalia: que vmbra futurorum habebat seruandū ifra: sicut ad longū ostēdim⁹ supra in re probatione secte nazareoꝝ nihilominꝰ est honorandū quo ad oīa ꝙtenta: in eo ꝙtū ad auctem veritatis. vñ xps in euangelio: ꝛ apli in eplis vñ sunt frequēter testimoniis: ꝛ auctoꝝ legis ꝛ pphetarū ad suā ꝟmandā veritatē: vt patuit cuilibet eorum dicta intuenti: que per singula narrare nimis longum esset. vñ isti respuentes auctem ex veritatez veteris testamenti xpo ꝛ apłis qui vetus testū induxerunt in testimoniū veritatis: quā predicabāt plene aduersant ꝛ calūniari videnť de falsis cestimoniis: quod impiū est. Eorum error ostenditur impius vt scripturam quam xps qui veritas est acceptat inducit testimoniū illi stulti ꝛ hereticī respuūt. nunqd xps dixit Jo. v. Si credideritis moysi credetis vtiq ꝛ mihi. Ille enī de me scripsit. Jtē resurrectiōis sue veritatē probauit per prophetarū verba: ꝛ apertionē scripturarum dicens. necesse est implere que scripta sunt in lege: ꝛ prophetis ꝛ ps. de me vnde acē. x. dicitur. Huic oēs ꝓphete testimoniū perhibent. plura alia possunt induci in constitutionez huius erroris. Iz ista sufficiant, merito ergo isti mali heretici damnati sunt. ¶ Tertius error eorum: in quo negant resurrectionē futurā hereticus est: cum manifeste sit contra testimoniū xpi ꝛ apostolorum: ꝛ prophetarum: ꝛ contra symbolū fidei: ꝛ cōtra rationem. Testimoniū iesu xpi de resurrectione habetur Jo. v. vbi xps ait sic oēs q in monumētis sunt audiēt vocē filij dei: ꝛ pcedēt: q bona fecerūt in resurrectionē vite q ꝟo mala i resurrectionē iudicij. vbi dicit Augu. per verbū dei sit resurrectio animaz. per verbū caro factū resurrectio corpoz. ¶ Jtē mat. xxij. inquit in resurrectione nec nubent: nec nubentur. Jtem io. xi. capitulo inquit fidelis martha. Scio qꝫ resurget frater meꝰ in nouissimo die. Apostoloz testimonia sunt multa ait enī paulus apostolus. j. ad thessa. iiij. Ipse dñs in tuba dei descendet ꝛ mortui qui in xpo sunt resurgent. itē. j. ad coz. v. Omnes quidē resurgemus. ¶ Tertio testimonia prophetarum aliqua proferamus. Scitur enī Job. xix. Credo qꝫ redemptor meus viuit: ꝛ in nouissimo die de terra surrecturus sum. Jtem eze. xxxvij. Et dixit dñs ad me. vaticinare de ossibus istis: ꝛ dices eis. Ossa arida. Audite verbū domini. hec dixit dominus deus ossibus istis. Ecce ego intromittam in vos spiritū ꝛ viuetis, ꝛ dabo super vos nernos, ꝛ succrescere faciam super vos carnes: ꝛ superextendā in vobis spiritū veritatis ꝛc. ¶ Jtem daniel. xij. Multi qui in puluere terre dormiunt, scz mortui, euigilabunt. i. resurgent. ¶ Quarto prefatus error est contra symbolum fidei. In vtroqz enī confitemur futuram carnis resurrectionem. ¶ Quinto prefatus error est contra rationem. primo sic. membra debent esse capiti conformia, sed caput nostrum viuit: ꝛ internū viuet in corpore ꝛ in anima. qui resurgens ex mortuis iam non moritur vt patet ad Rom. vj. ergo ꝛ homines qui sunt eius membra viuent in corpore ꝛ in anima. ꝛ sic oportet carnis resurrectionem esse. Hanc rationem facit apostolus. j. ad coz. xv. dicēs. Si mortui non resurgunt: nec christus resurrexit. Nō si xps non resurrexit: vana est fides nostra. ꝛ. j. Si in hac vita tm̄ in christo sperātes sumus: miserabiliores omnibus hominibus sumus. ¶ Secunda ratio propter quam error prefatus sit hereticus est: quia videtur repugnare diuine iustitie: qō ptz sic. Ex diuina prouidentia peccantibus pene debetur: ꝛ premiū bene agentibus. In hac autem vita homines ex anima ꝛ corpore compositi peccant: vel recte agunt. Manifestum est aūt quod in hac vita premiū vltime felicitatis consequi non possunt multoties etiam peccata in hac vita non puniuntur: vt patet: ergo necessaria est iterata anime ꝛ corporis cōiunctio, vt homo in corpore ꝛ in anima premiari aut puniri possit. Hanc resurrectionem tangit apostolus. ij. ad coz. vj. dicens. Omnes stabimus ante tribunal christi: vt referat vnusquisqꝫ propria corporis: que gessit sive bona sive mala. ¶ Tertia ratio est. Bonum christi est maius quam peccatum ade: vt patet ad Roma. v. sed mors est per peccatum introducta. quia si peccatum non fuisset; mors nulla esset: ergo per donum christi reparabitur homo ad vitam. ergo resurrectio erit. Hanc rationem tangit apostolus prima ad coz. xv. dicens, christus resurgit a mortuis primitie dormientium. quoniam quidem per hominem mors. ꝛ per hominem scilicet christus resurrectio mortuorum. Et sicut omnes in adam moriuntur: ita ꝛ in xpo oēs viuificabunť. Ceterum hoc requirit vniuersi perfectio. Est enī triplex substantia. s. pure corpalis: ꝛ pure spūalis: ꝛ ex spirituali ꝛ corporali composita. vnde hac parte sue perfectionis careret perpetuo, si anime a corporib⁹ separate nūqꝫ corporibus iterū vnirent. sed non possunt vniri alijs corporibus: qꝫ humanis. ergo resurrectio erit carnis. Ex quib⁹ oīb⁹ patet luce clarius error ꝛ cecitas horū hereticoꝝ negantiuz futuram resurrectionem.

☞ Tatiani qui dicantur: ꝛ que sit eorum heresis.

Tatiani. †Ista est secta. xxiij. Isti a Tatiano vocati. Istorū error dz fuisse: qꝫ carnē abominantur: sed si hoc faceret, ppter abstinentiā: vt ppria corpora macerarēt: nō esset error: aut pctm̄ sed potius mererent scōm apłm. ad ro. xiij. bonū est nō comedere carnē ꝛ ecclia catholica in ieiunijs a carnibus abstinet: ꝛ alijs que ducunt carnis originē sementinā. di. iij. c. deniqꝫ. ꝛ de cō. di. iij. de esu carniū. ꝛ. c. sabbato. Multi etiā religiosorū ppetuā obseruāt carnis abstinentiā sicut monachi sancti benedicti. de ꝛle. di. v. carnē, ꝛ fratres predicatores: vt ptz ex cōstitutionibus suis. Iz isti nō hac ratione carnes abominant sed ideo qz carnes comede re etiam tpe licito sit pctm̄. Et in hoc error eorū: qꝫ sit hereticus ꝛ stultus manifeste ostendit: tam ex veteri testō: qꝫ ex nouo. Ex veteri ptz in quo sancti viri leguñ comedisse carnes. Nam abzahā nuntijs dei quos hoies putauit paranit vitulū optimū. gen. xviij. Jsaac precepit filio suo esau vt afferret sibi de venatione: vt comederet. gen. xxvij. Moyses quoque ex precepto dñi mādauit filijs israel: vt comederēt agnū: ꝛ celebrarent pascha. exo. xij. Jtē sctūs ꝓpheta helias comedit carnes: quas sibi corui deferebant ꝛ multa alia possent adduci, de nouo testō etiā testimonia plura: que perfectū errorē hereticū ostendūt. primo nā xps pascha legale obseruans agnum comedit cū discipulis suis. mat. xxvj. Jtē xps luce. x. discipulis suis ait. In quācunqꝫ domū intraueritis primum dicite pax huic domui. ꝛ. j. in eadē domo manete edētes ꝛ bibētes q̄ apud illos sunt. Ceterū apłus prima ad coz. x. apertissime cōfutat hūc errorē dicēs. Omne qō in macellū venit mandu cate nihil interrogantes ppter cōscientiam. itē prima ad ti. iiij. Omnis creatura bona nihil reꝛiciendū qō cum gratarum actione percipitur sanctificatur enī per verbum dei ꝛ orationem. Ista sufficiant pro confutatione huius erroris.

☞ Alogij qui dicantur: ꝛ que sit eorum heresis.

Alogij. †Ista est secta. xxv. Isti sic vocati sunt tāqꝫ sine verbo. Istorū sunt duo errores. primus est qꝫ deum negāt verbū. scōs est qꝫ respuūt euangelium ꝛ apocalipsim beati Joānis apli. primus error hereticus est cum manifeste sit contra sacrā scripturam. pcessit aūt iste error ex grossitie intellectus. nescierūt aūt cognoscere cōditionē nature intellectualis. pro cuius erroris cōfutatione est primo notandum, qꝫ emanatio a fonte dignitatis non pōt esse prima: Iz necessario vī psupponere aliā q̄ nō sit creature a ceeatore. Iz sit veri dei de deo vero: ꝛ luminis de lumine: ꝑz qz prius est vnicuiqꝫ qō est scōm se: qꝫ qō est scōm aliō. prius ergo est primo fonti emanatio scōm se: scōm copiositatē suā qꝫ scōm aliquid sed emanatio scōm copiositatē fontalem est emanatio scōm eandem naturam eādemqꝫ nobilitatis plenitudinē. ergo a fonte diuinitatis emanat aliquid eiusdē nature: ꝛ equalis in oībus nobilitatis: cuz fonte a quo emanat. ¶ Scōo notandū qꝫ cum deus sit intellectualis nature: que immaterialis est necesse sit hanc emanationez intelligere prout cōpetit nature intellectuali. Emanatio aūt in intellectuali non pōt intelligi nisi verbi a memoria ꝛ amoris ab vtroqꝫ. videmus enī in intellectu nostro scōm quem sumus ad imaginē dei: qꝫ qñ est actu intelligens quoddā intelligibile formatur: quod est quasi proles ipius: vnde ꝛ mentis conceptus noiatur. ꝛ hoc quidē est qō voce exteriori significat. Et sicut vox significās mentis conceptū verbū exterius dicit verbū mentis ita oportet intelligere in intellectu diuino: qui cum semꝑ sit in actu in telligendi pcedat ab eo verbū intellectuale ab eterno: quod cum accidens esse non possit. qz in deo accidens locū non habet necesse est qꝫ verbū illud confubstantiale ꝛ eiusdē nature sit cum eo a quo procedit ꝛ qꝫ habeat rationē procedētis ab alio sicut conceptus a cōcipiente. necesse est vt sola relatione distinguant adiciente vnde ps. cxliij. ex persona patris dicitur. Eructauit coz meū verbū bonū. vbi Aug. sic loquit dicit hoc deus pater de verbo suo bono. Et ne putares aliquod assumptum: vnde filium generaret deus quemadmodū assumit sibi homo coniugiū: sine quo pro leui creare non potest. Eructauit iquit coz meū ✠bū bonū vt ex ipa prīs sub a gentus impassibiliter filius demonstret. De hoc verbo sub noie

Augusti.

Augusti. sapiẽtie dr: eccl. xxiiij. Ego ex ore altissimi pdi̇ primogenita oẽm creaturã. Et ptz ꝙ error ꝑfat hereticus fit. ¶ Scõ idẽ pbat ex illo Jo. j. vbi in prin. capli. ita jngt. In principio, in patre erat verbũ. verbũ erat apud deũ: z deus erat verbũ. z hoc erat in principio apud deũ. in qbus verbis beat⁹ Joanes plene explicat nobis emanationẽ verbi in diuinis: z eius cõditionẽ: cũ ait. in principio. i. in deo pfe erat verbũ ab eo scilz emanãs: siue pcedẽs in similitudinẽ eiusdẽ nature: z vbũ apud deũ. vbi explicat distinctionẽ psonalẽ eius a patre dicente et pducẽte ipsum. Consequẽter ostẽdẽs eius consubstãtialitatẽ cũ dicẽte subiũgit: z deus erat verbũ. i. verbũ erat deus. Cetera explicãs eius coeternitatẽ cũ pfe ait. z hoc erat in principio apud deũ. i. coeterno ipsi deo pri. ¶ Tertio cõfunditur ꝑfatus error ex illo ps. xxiij. vbi ꝓpheta de omni potẽtia verbi diuini loquẽs ait. verbo dñi celi firmati sunt: z spũ oris ei⁹ ois virtus eorũ. vbi gl. Aug. verbũ certe filius est z spũs oris eius spũs sanctus. Concordat cũ ꝓpheta Joanes euangelista dicẽs. Oia per ipsum facta sunt: z sine ipso factum est mihil. z z apls dicẽs. ad hebr. xj. fide credimus aptata secula verbo dei. ¶ Quarto cõfundit ille error ex sapiẽtis ecclia. i. fons sapiẽtie verbũ dei in excelsis. ¶ Scõs error ꝑfatorũ hereticorꝫ in respuit euãgelium Joanis z apocalypsim manifesta luce est hereꝭ. dãnatissima. Tum primo qr respuit euangeliũ discipuli qui dẽ spãli dilectõe diligebat Jesus summa xitas: cui matrẽ in cruce cõmẽdanit. Jo. xix. ¶ Scõo ostẽdit hereticꝫ: qr est cõtra euãgeliũ Jo. xxij. hic est discipulus: g testimoniũ phibet de his: q scripsit: z scimus qr verũ est testimoniũ eius. ¶ Tertio ostẽdit hereticus ex illo Eze. j. vbi describẽs euangelistã Joanẽ in figura aquile: ita dicit. facies aquile desuper ipsorũ quatuor: z vbi designat euãgeliũ ceteris excellẽti⁹: vt dicit Nico. de lyra in trib⁹. primo qr scripsit ceteris sublimi⁹, scõo qr scripsit subtilius. tertio qr scripsit plenius. ¶ Quarto ostendit hereticus qr sacrã scripturã quã vniuersalis ecclesia acceptat z amplectitur z veneratur isti stulte repudiant cum tamen de ea nulli omnino liceat dubitare z deceptare: vt dicit Augu. lib. ij. de vnico baptismo z habetur in. c. quãuis nesciat. di. ix. Ista sufficiãt pro cõfutatione errorum predictorꝫ.

Nic. de lyra.

Augusti.

¶ Cataphrygũ qui dicantur: z que sit eorum heresis.

Cataphrygũ. †

Ista ẽ. xxvj. secta. Nomẽ istius puincia dedit. Jstoꝝ error fuit qr dixerũt aduentũ spũsancti nõ in apls sed in se traditũ asserunt. Jstorũ errorꝫ nõ solũ heretic⁹ est: sed stultissimus: z temerarius valde. vez in ꝑmis noiant tres autores istius secte, scz mõtanũ: quẽ dicũt fuisse spũsctm: vt dicit Aug. li. de heresibus. in quo hereticos esse se cõprobãt: qm̃ spũsctus est verus deus vna in trinitate psona ꝑm illud. j. Jo. v. Tres sunt q testimoniũ dãt in celo: pr̃: filius: z spũsctus. z hi tres vnũ sunt. Alij duo autores ꝑfate secte sunt prisca z maximilla q̃s dicũt ꝓphetissas tanqꝫ sanctas veneradas: ꝙ hereticũ est. Dicere em̃ mulieres plenas spũ diabolico infideles z maleficijs plenas esse spũsctõ plenas: z veneradas esse est hereticũ. Dicere em̃ mulieres plenas spũ diabolico infideles z maleficijs plenas esse spũsctõ plenas: z veneradas esse est hereticũ cum. qr sap. j. dr. spũsctus effugiet fatuum. Error aũt eorum in quo presumptuose dicũt in se spũsctm̃ plenius descendisse ꝙ in apl̃os. In primis istud est cõtra sacrã scripturã. act. v. In quo dr dũ opplerent dies pẽtecostes erãt oẽs pariter in eodẽ loco Et fact⁹ repẽte de celo son⁹ tãꝫ aduenientis spũs vehemẽtis z replenit totã domũ vbi erant apli sedentes. Et sequit infra repleti sunt spũsancto z ceperũt loqui ꝛc. Ecce ꝙ apli repleti legunt spũsctõ: nõ aũt cataphrygũ viri iniqui, q spũ diaboli co sunt repletissimi. Preterea errãt grauiter cũ apl̃is xpi dãnatissima temeritate se preferãt quib⁹ apl̃is dns ait. vos estis lux mũdi qui ecclie sctẽ dei fundamẽta z colũnas esse voluit quosqꝫ principes cõstituit sup oẽm terrã. vnde merito isti tãꝫ damnatissimi heretici ab ecclesia sunt reiecti.

Augusti.

¶ Catharoe qui dicant: z que sit eorum heresis.

Catharoe. †

Ista ẽ secta. xxvj. Jsti sic appellati sunt propter mũditiã. ꝓsumẽtes em̃ de suis meritis se mundos noiant. Jsti nouatũ hereticus secuti sunt: vt dicit Augu. Nã etiã nouatiani appellant. istorũ errores tres hic ponunt. vnus est. ꝙ negãt penitentibus venĩam peccatorũ. Alius est ꝙ viduas si nupserint tãꝫ adulteras dãnat. tertius error est ꝙ se mũdus ꝓ ceteris presumptuosissime dicũt. Primus eorũ error ꝙ hereticus si manifestum est: cum sit cõtra sacrã vtriusqꝫ testamẽti paginã. Dicit em̃ iudith. viij. ꝙ patiens est deus peniteamus z indulgẽtiã eius cũ lacrimis postulemus. ¶ Scõo est cõtra illud eccl. xij. Dñs misertus est penitentibus: z penitentibus dat viam iustitie. ¶ Tertio est contra illud: nollo mortem peccatoris ꝛc. ¶ Quarto contra illud exe. xviij. Si impius egerit penitentiã de impietate sua omniũ iniquitatũ suarũ non recordabor. ¶ Quinto est contra illud in nouo testamento vbi xp̃us ait. Matt. x. penitentiã agite: appropinquabit regnũ celoꝝ. Jtẽ contra illud Luce. xv. gaudiũ est angelis de super vno peccatore penitentiã agente ꝛc. quod non fzcerent: si peccator per penitentiã non cõsequeretur veniam: peccatorũ. multa alia testimonia contra predictũ errorem petransluimus: quia cum manifeste sit contra symbolum fidei: non est opus pluribus testimonijs. ¶ Secundus est etiam hereticus. Tum primo quia damnat multos sanctos viros: z sanctas mulieres: que ad secundas nuptias transierunt sic abraham post mortem sare duxit secundã vxorem ceturã nomine gen. xxv. quod non fecisset sanctus patriarcha: iustus: z timẽs deũ: si non fuisset licitum. Preterea anna mater gloriosissime virginis legitur tres viros successiue habuisse. Item dominus in euangelio, non damnauit mulierem que dicitur septem viros habuisse, Matt. xxij. nec illam que. v. io. iiij. vltimo est contra apostolus j. ad cor. v. Dico autẽ non nuptis z viduis bonum est illis: si sic permaneant sicut ego. Qõ si non se continent nubant. melius est em̃ nubere: ꝙ vri. ¶ Tertius error eorum est hereticus: z valde presumptuosus. Tum primo, quia cum secuti fuerint hereticũ donatũ: z tam stultos errores dogmatizãe rint: manifestum est illos lepra hereticali immundos esse: ac foedidos: z tanquam lepr̃osos merito electos esse de castris ecclesie catholice. Preterea si nemo mundus a peccatis nec infans vnius diei. quomodo isti presumptuosi mũdos se nominare presumunt. Quis enim gloriabitur castum se habere cor: aut quis confidet se mundum esse a peccatis: cum dicat apostolus Jacob. iij. in multis offendimus oẽs. z prima Joj. Si dixerimus ꝙ peccatũ non habemus: nos seducimus ꝛc.

¶ Pauliani qui dicantur: z que sit eorum heresis.

Pauliani. †

Jsta est. xxvij. secta. Jsti a paulino samositano exorti sunt: quorum error iste hic describitur. ꝙ xp̃m dixerunt non semper fuisse sed a maria suscepisse initiũ. Jstorum error: vnus est in aperto: sed duplex est implicite. in aperto siue explicite: ꝙ xp̃s non semper fuerit: sed initium suscepisse a beata virgine. Jste error est hereticus z blasphemus. quia licet christus secundum ꝙ homo fuit ex tempore natus de virgine: pout apostolus dicit ad gala. iiij. at vbi venit plenitudo temporis: misit deus filium suũ factum ex muliere tamen secundum quod est dei filius: fuit in principio eternitatis vnde io. j. In principio erat verbum: z verbum erat apud deum: z deus erat verbum: per quod omnia facta sunt. Est ergo hereticus. Tũ primo qr est contra scripturam sanctam vtriusqꝫ testamenti de antiquo testamẽto inter alia habemus testimonia que sequuntur. pr̃o uerbio, viij. dicitur increata sapientia: que est christus dei. dominus possidebit me ab initio viarum suarum ꝛc. ¶ Secundo dicitur michee. v. z exponitur Matt. ij. Et tu bethleem effratha paruulus es in militibus iuda. Ex te enim egredietur: qui sit dominator in israel: z egressus eius ab initio a diebus eternitatis. dicit enim christus Jo. viij. Amen dico vobis: antequã abraham fieret: ego sum. cum verbo preteriti antequam fieret quia eternitas assistit omni tempori. Item Joã. xvij. Clarifica me pater apud temetipsum claritate quam habui anteꝙ mundus fieret. Item ostenditur prefatus error hereticus, quia est contra symbolum fidei vbi dicitur. ex patre natum ante omnia secula. Item contra symbolum anastasij. eternus pater: eternus filius: eternus spiritussanctus. Quod vero dicunt initum habuisse a virgine maria loquendo secundum diuinitatem falsum est: z hereticum. Ipsa enim sicut et omnis creatura ab ipso suscepit esse. Omnia em̃ per ipm facta sunt: z sine ipso factum est nihil io. j. vnde de ipsa beatissima legitur illud ecclesiastici. xxiiij. qui creauit me requieuit in tabernaculo meo. ¶ Secũdus error qui implicite videtur esse istorum hereticorũ est: ꝙ xp̃s tantũ fuerit homo: ita ꝙ nõ deus. Iste error est hereticus: z supra improbat⁹ in reprobatiõe heresis carpocratianorũ z licet q̃ ibi dicta sunt sufficiãt ad improbationẽ huius heresis: est ꝙtra illud. io. iij. sic deus dilexit mũdũ: vt vnigenitũ suũ nobis daret. Jtẽ ꝙtra illud ad hebr. v. pater clarificanit xp̃m verũ deũ. z cõtra illud ad heb. j. Cui em̃ dixit filius meus es ego hodie ge. te. qõ nulli angelorꝫ dixit. Jtẽ contra illud io. iiij. In hoc apparuit charitas dei in nobis quoniam vnigenitum suum misit deus in mundum: vt viuamus per eum. Et ita patet manifeste stultitia huius erroris cum tam aperte contra sacram scripturam sit.

¶ Hermogeniani qui dicantur: z que sit eorum heresis.

Hermogeniani

Hermogeniani. †

Jsta est. xxix. secta. Jsti dicti sunt ab hermogene mago: quẽ sanctus Jacob⁹ apl̃s ꝓ philetũ a suis ꝓfectibus repressit. Errores istorũ describunt hic quatuor. Primꝫ est: ꝙ videnꝫ negare naturã. Scõs est ꝙ comparãt materiã primam deo. Tertius ꝙ dicũt materiã increatã esse. Quarto ꝙ dicunt eẽ deã elemẽtorũ. oẽs isti heretici sunt: z stulti. Qõ em̃ in ꝑmis naturã negãt errãt grauissime: z maxia videnꝫ ceci tate laborare. Est em̃ natura naturãs oĩm natura creatrix. q est diuina natura. Hãc aũt negare: e negare deũ ẽ. Et insup natura creata que in creaturis est: que a sapientib⁹ cõiter diffinitur ꝙ fit vis insita rebus ex sẽlibus sẽlia ꝓcreans. Negare etiã istã naturã in rebus est negare totũ cursum naturalẽ generationis: z corruptiõis rerũ materialiũ. ¶ Scõs error: eorum est hereticus: z stultus cõparãt em̃ materiã que est in genere entiũ: z imperfectissimũ ens potẽtiale: q pombile cũ forma: ad cõstitutionẽ cõpositi dei: qui in omni genere pfectionis est summũ. est actus purus z simplicissim⁹ nulli cõponibilis. vñ Augu. in li. de ꝑfect. Dñe duo fecisti: vnũ ꝙ te. scz naturam angelicã: z aliud prope nihil. s. materiã que sine forma nihil existit. Magna fuit certe cecitas hoꝝ hereticorꝫ: vt vellent cõparere materiã deo. ¶ Tertius error eorꝫ in quo materiam dicunt increatã est hereticus. Licet em̃ materia sit ingenerabilis z incorruptibilis vt aristoteles. pbat primo phy. est tñ creatura dei. nihil em̃ increatũ nisi solus deus: qui tantum vnus est: a quo oĩa alia dependẽt. vñ geñ. j. 0. In principio creauit deus celũ z terrã. Per terrã em̃ augustin⁹ intelligit materiã informẽ: que est inanis z vacua: q̃ nihil est fine forma. vñ creata est sub formis elementoꝝ: z elemẽtatoꝝ. Ve ista parte hec sufficiãt. ¶ Quartus ꝺo error eorũ est, ꝙ dicũt materiam esse deam elemẽtorũ: licet aũt possint supportari si materiam dicerũt solũ matrẽ elementoꝝ, sed dicere esse deaꝫ hoc est hereticũ: q̃ noie dee aliquid superioritatis z preeminentie intelligit: cui honor diuinitatis impẽdit ab idolatris qui deas colunt: vt salomon: de quo dr, ꝙ amore mulierũ de prauatũ est cor eius: ꝙ colebat astarchem deam sydoniorũ. Cum aũt noie dei imporꝫ id quo maius cogitari non pot: non nisi sensu carens poterit ignorare: ꝙ materie que in genere entiũ est: quid imperfectissimũ attribuere noie deitatis sit, stultissimũ. vñ istos colentes z venerantes elemẽta tanꝫ deos apls improbat tãꝫ stultos. ad gala. iiij. loquẽdo genti bus que primo erãt idolatre: dicẽs. qũo cõuertimini iterũ ad infirma: z egena elemẽta q̃b⁹ denuo seruire vultis. z ad colo, ij. nos hortat dicẽs. videte nequis vos decipiat. videte ne se quamini traditiões hoĩm scm̃ elemẽta mũdi: z nõ ꝑm xp̃z. Jsta sufficiãt pro nũc: qr cũ simus in fuga pestis nõ habem⁹ libros nobis necessarios qõ est nobis gratissimum.

¶ Manichei qui dicantur: z que sit eorum heresis.

Manichei. †

Jsta est secta. xxx. Jsti a quodã ꝑsa vocato manes dicti sunt. Errores istorũ manicheorũ multi sunt. Unde nos in anno ꝓterito ad mandatũ dñi nostri pij secũdi collegimus tractatũ quendaꝫ quinquaginta veritatũ z ꝙ quinquãgita errores manicheorum: ad informationẽ triũ manicheorũ: quos rex bone misericordie fecerat sanctissimo dño nostro: qui tandẽ illustrante eos saluatore nostro z querẽti sunt ad fidẽ catholicã. hic tñ describunt quatuor. Jn primo ponũt duas naturas duas substãtias: scz bonã z malã siue duo principia z ꝙtraria. s. bonũ z malũ. Jn scõo asserũt aiam ex deo: quasi ex aliquo fonte manare. Jn tertio respuũt vetus testm̃. Jn quarto nõ recipiũt totũ nouũ. Primus error in quo ponũt duo principia ꝙtraria. vnũ principiũ in visibiliũ: z aliud ꝓncipiũ visibiliũ: scz bonũ z malũ hereticꝫ est: z pessim⁹. Ad cui⁹ dãnationẽ sufficeret q̃ supra dixim⁹ in reprobatiõe simoniacoꝝ: z appellitarũ: tñ repetem⁹ aliqua ex eis. Error ꝑfatus heretic⁹ ondit ex trib⁹. primo, qr repugnat sacre scripture veteris z noui testi. Scõo symbolo fidei catholice. Tertio rõni naturali. Qõin ꝑmis repugnet sacre scripture veteris testi, ptz gen. j. In principio creauit deus celũ z terram. ecce visibilis creatura. Jtẽ ps. de deo loquens ait. Qui fecit celũ z terrã: z oĩa q̃ in eis sunt. Jtẽ esaie. xlv. Ego deus, z nõ est alter deus formãs lucẽ, z creans tenebras, faciẽs pacẽ z creãs malũ. De nouo testõ dr. io. j. oĩa per ipm facta sunt, z sine ipso factum est mihil. Et infra mũdus per ipm factus est. Jtẽ apls ad colos. j. loquens de filio dei deo bono inquit in ipso cõdita sunt vniuersa in celis, z in terra, visibilia, z inuisibilia, siue throni, siue dãnationes, siue principatus, siue potestates: oĩa per ipm z in ipso creata sunt. Jtẽ apls ad hebr. xj. dixit. fide credimus aptata esse secula verbo dei, vt ex inuisibilis visibilia fierent. vbi dicit Augu. in glo. vt ex inuisibili b⁹ significat inuisibilis mũdus: qui erat in dei sapia, ad cui⁹ similitudinẽ factus est hic visibilis mũdus. in qrta illõ boethij mundũ mente gerẽs similiꝫ imagine formans. ¶ Scõo error ꝑfatus est hereticus. qr repugnat symbolo fidei: vbi dr. Credo i vnũ deũ. factorem celi z terre: visibiliũ ꝛc. z repugnat de terminatiõi eccle. extra de sum. tri. z fi. ca. c. firmiter. ¶ Tertio error ꝑfatus repugnat rõni naturali in multis. ꝑmo arguit sic. ꝓpositum principij impossibile est plura prima principia esse: ergo ponens plura prima principia est falsus. probatur antecedens sic. Quecunq; conueniunt in aliquo z in aliquo differũt: oportet esse cõposita. sed sint plura principia prima in aliquo conueniẽt: qr in rõne primi z in rõne principij: z ita aliquo differẽt: eo ꝙ sunt plura. Qõ aũt talia oꝑ esse cõposita. ptz. Nihil idẽ est principiũ conueniẽtie z differentie ab eodem. Aliud ergo est quo differunt: z aliud quo conueniunt. ¶ Scõo sic. ante oẽm similitudinẽ est vnitas. ũ. aristo. Nã dl titudo aũt est in ꝓncipiatis siue ꝓcedẽtib⁹ sed in ꝓcedentib⁹ vt dicit Dionysius de di. no. c. iij. que sunt multa processibus sunt vnũ principio ergo oĩa ab vno principio ꝓcesserũt: z eorũ est vnũ principiũ. ¶ Scõo sic. Nullũ summe malũ esse pot qõ ab omni bono sit sequestratũ. ptz, qr hoc implicat contradictionẽ ergo error ille est hereticus, ꝓbatur ans sic. Si dcr summe malum existere qõ nihil hz de bono: sed esse z existere aliqõ bonũ est ergo tunc est ponere summe malum esse: z non habere esse, sed hec duo sunt incõpassibilia. ergo illõ ex quo sequit. ergo sequit ꝙ nullũ tale principiũ. s. summe malum est possibile. Confirmatur ratio sic. Ens z bonũ conuertunt. ꝑm ꝑm. iij. mata. si ergo malũ est existens de necessitate bonum in ꝺtum ens nõ ergo erit aliqõ malũ: qõ essentialiter sit malum: siue summe malum. qõ idem est. ergo positio illa est falsissima. ¶ Quarto ostendit idẽ sic ostẽdendo: ꝙ ratio principij̃ est impossibile cõuenire malo implicat contradictionẽ sic. Si summe malum est principiũ: oportet ꝙ ratio principij̃ cõueniat ei. sed ratio principij̃ in eo in quo arguit potentiam z virtutem operandi: sed potentia et virtus operandi sunt de genere bonorũ. Si ergo aliqd est summe malũ: cũ careat virtute: z potentia operandi: impossibile est ꝙ sit principiũ aliquorũ. ¶ Ultimo sic. Omne bonũ z malũ pulchrũ est a deo bono, qui non pot esse nisi bonus. sed oĩa visibilia siue parua siue magna, sunt bona, z pulchra. ergo oĩm talũ deus bonus est principiũ minor patet. Tum qr Geñ. j. enumeratis rebus visibilibus factis a deo dicitur, vidit totus cũcta que fecerat z erant valde bona. qr ens z bonum conuertuntur. iiij. meta, vnde Augusti. lib. de natura boni. contra manicheos inquit, Omnis natura inquãtum natura est bonũ. Bonum autem siue paruũ siue magnum non nisi a deo bono est, non a malo. Omnis ergo natura siue spũs siue corpus est summo z vero deo. Et de ista sufficiant pro ꝙfutatione primi erroris. ¶ Secundus error in quo dicũt aiam ex deo. quasi ex quodã fonte emanare, hereticus est. Nam aĩa cuiuscunq; nouiter creatur cum corpori infundit. vt. xxxij. q. ij. qõ vero. Et qr supra ostendimus multa circa hoc in reprobatione secte gnosticorũ non inducimus plura. ¶ Tertius error in quo non recipiunt vetus testamentũ est hereticus z reprobat. xxiij. dis. c. qui eꝑs. patet etiam quia vt dicit apls. ad Ro. vij. lex sancta, z mandatum sanctum, z iustum, z bonũ. ergo lex vetus non debet respui tanꝫ lex mala. De ista materia z confutatione huius plura diximus in confutatione secte Seuerianorũ, ibi vide. ¶ Quartus error eorum in quo non recipiunt totum nouũ testamentum tanꝫ in aliqua sui parte falsum continens hereticus est cum tota sacra scriptura verum contineat z in nulla sui parte aliquid falsitas cõtineat. Cando em̃ est lucis etne, speculũ sine macula, scz erroris, aut falsitatis Contra hũc errorẽ scõo qõ Aug. cõtra manicheos lib. de moribus ecclesie ait. dicere in sacra scriptura aliqõ falsum cõtineri, qd hac voce impudẽtius: quid scelerius: hi simulacrorũ cultores xp̃i nomẽ odiẽtes ista dixerunt. z ausi sunt dicere. ¶ Tertio contra hũc errorem arguit in nouo testamẽto aut loquitur Christus aut apl̃i Christus cum sit veritas. Joã. iij. falsum dicere nõ potuit. apostoli etiã nõ. cũ spũ sancto loquuti fuerint ꝑm illud Matt. x. nõ estis vos q loquimini, sz spũs patres vestri q loquit in vobis. z Jo. xvj. cũ venerit ille spũs veritatis, docebit vos oĩm veritatẽ. hinc beatus Aug. ad Vincẽ. scribẽs ait, Ecce solis libris scriptorꝫ q canonici appellant didici hunc timorẽ. s. reuerentialẽ honorẽq; deferre, vt nullũ eorꝫ scribendo errare audeã credere. ¶ Quarto si nouũ testm̃ in aliqua sui parte falsitatẽ contineret, non maneret in aliqua sui parte stabilis auctoritas, vt in. c. si ad scripturas. di. ix. sicut si aliquid falsitatis reperiatur in instrumento totum redditur suspectũ nec ei creditur, vt. ff. de fide instru. l. ij. in fin. ista sufficiant pro reprobatione huius erroris.

Augusti.

Augusti.

Augusti

Anthropomorphite qui dicantur: & que sit eor heresis.

Anthropomorphite.

†ista secta est .xxxi. Isti sic dicti sunt pro eo q̄ simplicita te rusticana deū habere humana membra q̄ in diuinis libris scripta sunt arbitrant. Istoꝝ error ꝓfatus cito ostēdit falsus & hereticus. Tū primo q̄ cōtra sacrā scripturā. Secōo q̄ contra determinationē ecclie. Tertio cō tra rationē. ¶ Os sit cōtra sacrā scripturā ptz io. iiij. Spūs est deus. & p cōsequēs nō corporeus, qm̄ vt 2 Luce. vlti. spūs carnē & ossa non habet. ¶ Secōo est cōtra determinationē ecclesie. extra de sum. trī. c. j. Q̄ deus sit eternꝰ: immēsus: omnipotēs: incōmutabilis: incomprehensibilis: & simplex oīno. & idem. xxiij. distī. qui eps. Si si simplex oīno impossibile est esse corporeū rationibus idem ostendit. Et vt breuibus nos absoluamus: q̄ errorꝭ istius falsitas est manifesta: tantū in tribus: quatuor rationes sumptas ex quatuor ꝓprietatibus dei. prima ꝓprietas est q̄ sit primū ens. vñ apoca. xxij. Ego alpha & o. Et io. viij. Ego principium qui loquor vobis. Ex hoc arguitur sic. Omne cōpositū corporeū est posterius suis cōponētibus: sed deus est primū ens re & intellectu. ergo est impossibile: q̄ sit compositus ex aliquibus cōponentibus. ergo impossibile est per consequens q̄ sit corporeus. ¶ Secōa proprietas est q̄ sit ens simplicissimum q̄ sequit ex eo q̄ est primū ens. tunc arguitur sic. Deus est simplicissimus per abnegationē oīs cōpositionis & cōponibilitatis vt tota phia clamat: ergo est impossibile q̄ deus sit res corporea. q̄ oīs talis res habet partes cōponentes. ¶ Tertia ꝓprietas est: q̄ sit ens: necesse esse oīno inde pendēs. ex o. iij. Ego sum qui sum. Ex hac arguitur sic. Omne cōpositū est potētia dissolubile: ꝯtum est de ratione cōpositionis licet in quodā sit aliquid ad dissolutionē repugnās. Nō aūt dissolubile est in potentia est ad non esse: sed hoc est esse impossibile deo conuenire: qui est necesse esse. ergo impossibile est q̄ in deo sit aliqua compositio. ¶ Quarta ꝓprietas deꝰ: q̄ sit ens nobilissimum in fine nobilitatis: vt pote quo maius cogitari non pōt ſm Anselmū. vñ pš. Quoniā deus magnus dñs & magna virtus eius. & sapientie eius non est numerus. Ex hoc arguit sic. Nulla res corporea potest esse ens oīm entiū. patet. q̄ spiritus nobilioris & sublimioris nature est. q̄ corpus. Cum ergo deus sit ens nobilissimū manifeste apparet. q̄ sit impossibile q̄ sit corpus. aut res corporea. Et ita ptz q̄ error ꝓfatus stultissimus est. Oportet ergo ea membra corporea sicut manus, oculos, aures, que in scriptura attribuunt deo, spiritaliter intelligere, ratione suoꝝ actuū non corporaliꝰ, vt per os locutionē qua in prophetis & sanctis viris loquntus est, per oculos immensitatē intelligētie, qua vniuersa perlustrat & prospicit, per manus prouidentiā & operationē, qua ipse oīa cōdidit & gubernat. per brachia virtutē, qua cuncta sustentat, & moderatur, & sic de alijs. Sz q̄ hic dr q̄ isti anthropomorphite rusticaliter simplicitate talia membra attribuant deo. † Est videdum vtrū inter hereticos cōnumerādi. Et vī q̄ sic. Tum primo q: non vī verosimile, q̄ tanto tpe isti conuersati fuerint inter catholicos, & non audierint de simplicitate diuina. Item q̄ spūs est deus. Io. iiij. & q̄ spūs carnē & ossa non hz. Et q̄ res corporea nō pōt esse nobilissima res in rebus. ¶ Tum secundo q: Epiphanius clarissimus doctor eos pro suis erroribus a cōione fideliū separauit, qō non est verosimile eum fecisse nisi incorrigibiles & pertinaces inuenti fuissent. Os autē dicit ignorantes vocē dñi qui ait spūs est deus. Ista ignorātia cum fuerit crassa & supina, vt videtur non excusat eos.

Eraclite qui dicantur, & que sit eorum heresis.

Eraclite.

†Ista est secta. xxxij. Isti ab eraclio auctore exorti sunt. Istoꝝ error est triplex. Primus est q̄ monachos tantū recipiūt. Scōo q̄ coniugia spernunt. Tertius est q̄ parulos a regno celoꝝ excludunt. Primus error hereticus est pꝛa scripturā sanctā & sacros canones. Contra scripturā est primo. Dicit enī act. j. In veritate cōperi, q̄ nō sit acceptor personarū deus, sed in omni gente, que timet deum & operatur iustitiā acceptus est illi. de quo habetur. xxiij. q. iiij. ſ. his ita. & extra de preben. c. vlt. & de inſti. c. ad decorem. ¶ Scōo est contra sacram scripturā. patet q̄ ꝯpus & apostoli mnō legunt fecisse talē distinctionē inter monachos & laicos, vt tantū monachos recepissent cum nec tunc fuissent monachi. Apostoli enī discipuli & multi credentes, non loquuntur fuisse monachi. Tertio est cōtra illud qō de christo dicitur. Hic peccatores recipit, & manducat cum illis. Secūdo est contra canones sacros. Dicitur enī in. c. duo. xxj. questione. j. duo sunt genera christianorum, scilicet clericorum quod mancipatum est diuino officio: & genus laicoꝝ quibus licet temporalia possidere & vxorem ducere & terram colere. ¶ Secūdus error eorum in quo coniugia tanquā illicita spernunt & condēnant est hereticus: & hoc propter septē. Primo q̄ isti stulti dānant q̄ est iuris naturalis. Nā in principio ffor dr. Jus naturale est maris & femine cōiunctio quā nos matrimoniū appellamus. & .x. distin. j. cius aūt naturale dicitur. ius naturale est viri & femine cōiuncti: liberoꝝ successio: puerorū educatio. ¶ Scōo est hereticus, quoniā damnant institutionem diuinā: que instituit coniugiū. vnde genē. ij. vbi formata muliere in adiutoriū ade dixit Adam ꝓbē relinquet homo patrē suū aut matrē: & adherebit vxori sue: & erunt duo in carneva. ¶ Tertio errant: q̄ damnant quod dñs cōmendauit .Matt. xix. Quos deus coniunxit: homo non separet. ¶ Quarto errant: q̄ condēnant id: qō christus sua presentia voluit honorare: & miraculo insigniuit. vnde io. ij. dicitur. q̄ iesus vocatus fuit ad nuptias. ¶ Quinto errāt: q̄ damnant sanctos patres: qui vxores habuerunt tam in veteri testamento: q̄ in nouo. quoꝝ multos enumerat apostolus inter sanctos. ad hebre. xj. ¶ Sexto errant: q̄ contra apostolum paulum loquuntur. ait enī apostolus. j. ad cor. vij. virgo non peccat si nubat. & prima ad timo. iiij. volo iuuenculas nubere: & filios procreare. ¶ Septimo errant: q̄ loquūtur cōtra determinationē ecclesie: que iam hūc errorē damnauit vt patet distī. xxx. c. si quis nuptias. & de istis satis. ¶ Tertius error istoꝝ in quo paruulos regna celoꝝ habere non credunt est pessimus: & hereticus: q̄ ex tribus colligit. ¶ Primo q̄ est contra scripturam sacram. dicitur enī mar. vlt. Qui crediderit: & baptizatus fuerit: saluus erit. Paruuli autem & si per se credere non possint: credunt tamen per alios. & hoc prodest eis cum baptismo ad salutem eternā. vt de consē. distī. paruuli. & .c. mater ecclesia. Os maternū paruulis prebet &c. Item dicitur .Matt. xix. Sinite parvulos venire ad me: qm̄ ipsoꝝ est regnū celoꝝ. ¶ Scōo prefatus error est hereticus, quia diuine contradicit prouidentie. pro quo notandus, q̄ diuersi status mundi comparātur diuersis etatibus vnius hominis. sicut dicit Augustinus libr. lxxxiij. questionū. vnde sicut nullꝰ status mūdi fuit in quo esset humano generi precluſa via salutis. Ita nulla etas hominis vnius est: in qua via salutis sibi precludatur vnde cum in pueris sit peccatum originale per quod a consuetudine eterne salutis impediuntur opz q̄ eis adhiberi possit aliqs remediū ad remouendum omne impedimentū. Hoc aūt nūc est baptismus. ¶ Tertio prefatus error est hereticus: q̄ repugnat plenitudini gratie ꝓpi. Et arguitur sic. maius est donū gratie: quaz fuit delictū: vnde ad ro. v. dicit apls. Non sicut delictū: ita & donū. sed vt idez apostolus dicit. ad ro. vj. Si vnius delicto mors regnauit per vnū sez adā multomagis abundantiā gratie & donationis & iustitie accipientes in vita regnabunt per vnum iesum ꝯm. Pueri autē ex peccato ade peccatum originale cō trahunt: q̄ patet mortalitati sunt subiecti: que per peccatum primi hominis in omnes pertrāsiuit: vt ibidē dicit apostol⁹. vnde multomagis pueri possunt per ꝯm gratiā suscipere: vt regnent in vitam eternam. Ipse autem dicit Jo. iij. nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto: non potest intrare in regnū dei. ergo hereticum est dicere pueros non posse regnū celeste adipisci. ¶ Quarto predictus error est hereticus. quia contradicit determinationi sancte matris ecclesie. extra de sum. trī. c. j. ſ. sacramentum. & extra de baptismo. ca. maiores.

Nouatiani qui dicantur: & que sit eorum heresis.

Nouatiani.

†Ista est secta. xxxiij. a nouato romane vrbis pbro exorti sunt: qui dictus nouatus oū nequiter aduersus corneliū sacerdotalē cathedram conatus inuadere habere nō potuit: ab ecclesia catholica se diuisit. de isto q̄. vij. q. j. nouatian⁹. & .c. fact⁹. & .xxxiij. q. j. didicimus. Istius duo errores tāgunt in litera. primꝰ est. q̄ nolebat apostatas a pnīam recipere. Scōs est q̄ rebaptizabat baptizatos. ¶ Primus error est heretic⁹ cū sit cōtra sacrā scripturā. dr enī luc. xvij. Si peccauerit frater tuꝰ increpa illū: & si penituerit dimitte illi. id est toties quoties penituerit. mat. xviij. vnde iste errauit: quoniam omnis apostata siue fidei siue religionis siue clericatus si ad ecclesiam redire voluerit: suscipiendus est ab ecclesia: que pia mater est & imitatrix sponsi sui iesu christi qui non venit vocare iustos sed peccatores ad penitentiam. ¶ Secundo prefatus error est hereticus: quia improbat pia opera christi. Nam petrum negantem christum .Matth. xxvj. & per consequens apostatantem a fide penitentem et lacrymantem recepit ꝯps. In quo exemplum nobis dedit: vt apostatas penitentes recipere

tes recipere debeamus. Quia aūt error iste cōuenit cū errore catharroꝝ qui penitētibus negant veniā peccatoꝝ. qui iam imꝑobatus est supra. in secta scōa. ista hic sufficiat. ¶ Scōs error: in quo rebaptizant & est heteticus. qō ptz ex inultis. ¶ Primo q̄ est cōtra scripturam sanctā. Dicit enī apls ad ephe. iiij. vna fides: vnū baptisma. ergo baptisma nō est reiterādū. ¶ Scōo ptz eius falsitas ex multiplici rōne quarū prima sumit ex parte morbi: q̄ morbꝰ. s. peccti originale. & tra qō ordinatur baptismus non est reiterabilis. ergo nec medicina debet reiterari. ¶ Scōa sumit ex parte rei sacri. q̄ in baptismo deleꝰ culpa: & pena totaliter. vñ si frequenter liceret hoī baptismū suscipere: esset quedā ꝓcatio ad peccandū. q. facilitas venie incētiū prebet delinquēdi. vt dicit gre. ¶ Tertia sumit ex sua significatione. q̄ cōfigurat morti ꝯpi: qui semel tantū mortuus est. Et ideo nec baptismus iterari debet propter qō ad hebre. vj. cōtra quosdā rebaptizari volētes dicit apls. rursus crucifigētes sibimetipsis filiū dei &c. vbi Chrysostomꝰ dicit, q̄ qui rebaptizant: iterū crucifigunt ꝯpm: & derident. ¶ Quarta sumit ex parte characteris: quā baptismꝰ imprimit. qui est indelebilis. vñ si eret iniuria sacro: si baptismus reiteraret quasi prima satisfactio nō sufficisset. ¶ Quinta sumit: q̄ ipse baptismus est spūalis quedā regeneratio ſm illud Jo. iij. nisi quis renatus fuerit ex aqua & spū sco: non pōt videre regnū dei. vnius aūt non est nisi vna generatio: & ideo non pōt baptismus reiterari: sicut nec carnalis gnatio. ¶ Tertio principalis error ꝓfatus est hereticus: q̄ est ꝓtra determinationē sancte vniuersalis ecclie. vt ptz extra de sum. trī. c. fi. ca. ſ. ad hoc. in cle. & de conse. di. iij. nō licet. cū duobꝰ ca. seq. vnde rebaptizare immanissimum scelus a sctis patribus iudicatur. de conse. di. iij. rebaptizare.

Montani qui dicantur: & que sit eorum heresis.

Montani.

†Ista est secta. xxxiij. Isti tpe persecutionis in mōtib⁹ latuerūt: qua occasiōe se a corpore ecclie diuiserūt: & sic scismatici facti sunt. Cōtra istos sunt oīa illa capla. xxiij. q. j. loquit. cū multis capitulis sequētibus. De istis nō ponit hic Jsidorus in quo speciāliter errauerunt. Sed hyeronymus vī tāgere errorē eoꝝ. Non enī admittebāt peccatores ad pnīam: sicut nouatiani: & catharri: in quorū errorꝭ cōfutatione est ꝓfutatus iste. & cōfutat eum Hieronymus pꝛa Jouinianū. Et hī de pe. di. ij. si enī. in ver. verū. vbi inquit. Verū ne montanus & nouatus hoc derideant &c.

Ebionite qui dicantur: & que sit eorum heresis.

Ebionite.

†Ista est secta. xxxv. Ebionite dicti sunt ab ebione siue a paupertate. s. intelligentie. Istoꝝ errores tanguntꝰ duo. primus est ꝯm p solum pronuctū sine profectu virū iustum effectum. Scōs est q̄ ita euangelium tenent: vt legem veterē carnaliter seruent. primus error est hereticus. q̄ ꝯps ab instanti cōceptiōis gr̄a & oībus donis spūs sancti plenus fuit & iustissimus. vnde io. j. vidimus eū plenū gr̄e & veritatis. & io. iij. dat⁹ ē ei spūs sctus: non ad mensurā. Non ergo ꝓfectibus iustus est: sed ab ipo in stanti cōceptionis sanctus & iustus fuit: habuitq̄ gr̄am in tā ta plenitudine q̄ maior esse nō potuerit. Nō aūt dr Luc. ij. q̄ proficiebat sapia & gr̄a non intelligas ſm habitus ipsos sapientie & gr̄e augmētatos: q̄ sic ꝯps in eis non ꝓficiebat: sed icōm effectꝰ inꝯtū sez sapiētiora & virtuosiora opa faciebat vt se verū hoiem demōstraret & in his que sunt ad deum: & in his que sunt ad hoies. ¶ Scōs eorū error etiā est hereticus: qui quia sufficienter est confutatus supra in secta nazareorū non dicimus plus.

Photiniani qui dicantur: & que sit eorum heresis.

Photiniani.

†Ista est secta. xxxvj. isti a photino gallogreco Smyrne epo nū cupati. Cuius error est, q̄ ꝯm ex maria per Joseph nuptiali coitu fuisse ꝛceptū. hic est manifestus heretic⁹ & pniciosissimus. Jn sacrā scripturā & Symbolū fidei. ibi q ꝛceptus est de spūsctō ex maria virgine. & .xxiij. dis. qui eps. & extra de sum. trī. c. j. & extra de ẏb. ſi. c. qō dr. & .c. Joseph. quē errorē q̄ sufficienter confutauimus supra in errore carpocratianoꝝ super sedemus pro nunc.

Aeriani qui dicantur, & que sit eorum heresis.

Aeriani.

†Ista est secta. xxxvij. Isti ab aerio quodam sic noiato appellati sunt. quoꝝ error est: q̄ sacrificiū offerre p mortuis spernūt. Iste error est hereticus & crudelissimus. Hereticus quidē est qm̄ 2tra scripturā sanctā. ij. macha. xij. Sancta & salubris est cogitatio p defunctis exorare vt a pctis soluant. Cū ergo hoc sit sanctū salutare valde impiū est illud negare defunctis. ¶ Scōo est 2tra illō eccl. vij. mortuo nō phibeas gr̄am. ¶ Tertio est 2tra euāgelium mat. xij. vbi veritas ait. Si quis in spūsctm blasphemiā dixerit: nec in hoc seculo remitt⁹: nec in alio. Jn qua ſnia dicit Grego. dat intelligi quasdā culpas in hoc seculo remitti: & quasdā in futuro posse relaxari. Os enī de vno negat 2nis intellectus ptz. q̄ de quibusdā concedit habet in. c. qualis. distī. xxv. Error ille hereticus ostendit: emerito dānatus. q̄ est cōtra laudabilē cōsuetudinē vtis ecclie: que orat & sacrificiū offert pro defunctis: que pro lege obseruāda est. di. xj. ecclesiastica. & .c. in his. & .xij. di. c. illa. & .c. oīa. Jstam aūt 2suetudinē p defunctis orādi ab apls ecclia suscepit vt dicit damascen⁹ in quodā sermone de suffragijs mortuoꝝ. ¶ Quarto error ille aperte 2futat per dicta sanctoꝝ & sacros canones. vt in. c. pro obeuntibus. & .c. aīe defunctoꝝ. & .c. tps. xiij. q. ij. & de consē. di. j. c. visum. multa alia possent dici sed ista sufficiant.

Arriani qui dicantur: & que sit eorum heresis.

Arriani.

†Jsta secta. xxxviij. Isti dicti sunt ab arrio siue ario quodam sic noiato. dicti etiaz Eunominiani ab eunomio quodā dialectico & heretico. Errores istoꝝ duo describūtur. primus est q̄ dicūt filium dissimilē patri: z filio dissimilē esse spūsctō. Scōs error est: q̄ dicūt nullū imputari pctm in fide manentib⁹. primus error est hereticus. ¶ Primo q̄ vī immune, q̄ pater & filius & spūsctūs non sint vnius nature: forme: & substantie 2tra illud ꝓme. io. v. tres sunt qui testimoniuz dant in celo &c. & ē cōtra illud extra de sum. trī. c. fi. ca. firmiter credimus. ¶ Scōo fic. illa que cōicant in vna forma siue natura sunt filia: hoc ptz. sed filius cōicat in vna & eadē forma diuinitatis cū pre: & spūsctūs cū patre & filio: & gbꝰ procedit ergo filius est filius pris: & spūsctūs patri & filio. ¶ Tertio arguit. de ratione filij est esse similē patri. vnde filius dr q̄ sit vt ille sez pater. & eccl. xxx. dicit. Mortuus est pater illius: & nō est mortuus: similē enī relinquit post se. ergo filius dei cuz sit maxime pfectus: dicēdus est similis patri. ¶ Quarto est hereticus. Nam si angelus q̄ est ad imaginē dei factus dicitur sine naculū silitudinis dei. ese. xxvij. multomagis filius qui est imago patris est similis patri. imago enī scōm Augustinum est expressa similitudo eius: cuius est imago. ¶ Quinto ostenditur hereticus: q̄ est cōtra illud apli. ad colos. j. qui de filio dei loquēs ait, q̄ est imago invisibilis dei primogenitus omnis creature. Item est contra illud apli. ad hebre. j. vbi de filio dei loquens ait. Qui cum sit splendor glorie & figura substantie eius. s. pris &c. ¶ Sexto est hereticus. q̄ 2tra symbolum athanasij dicentis. qualis pater: talis filius: talis spiritussanctus. ¶ Scōs error istoꝝ in quo dicūt non deputari peccata his qui manēt in fide. est hereticus: quod patet multipliciter. ¶ Primo contra scripturam sanctam. Est enī contra illud .Matt. xxij. Multi sunt vocati ad fidem: pauci vero electi. scilicet ad vitam eternam. ergo multis in fide manentibus imputantur in morta peccata. ¶ Secundo est contra illud .Mat. xxv. Jmmisericordibus dicturus est ꝯps. Esuriui & nō dedistis mihi māducare &c. Jte maledicti in ignē eternum. ergo mltis manētib⁹ i fide. vsq̄ ad mortē imputabunt peccata. ¶ Tertio est contra illud matth. xxiij. vbi loquens de iudicio futuro. erunt duo in lecto vno: vnus assumetur ad gloriā: alius relinquit. & ad penā. & sic sequit q̄ ꝯps. ¶ Quarto heresis cōfutat q̄ hoc ꝓ petrus ad quē dictū fuerat q̄ lotus est non est necesse vt iterum lauet. Et ego rogaui pro te vt non deficiat fides tua. & tamen ab ancilla perterritus negauit christum matth. xxvj. ¶ Quinto arguitur sic. ille dignus est beatitudine cui peccatū nō iputatur ſm illud ps. beatus vir cui non imputauit dominus peccatum sed sola fide non est quis dignus beatitudine dicente apostolo prima ad cor. xiij. Si habuero omnem fidem: ita vt montes transferam: charitatem aūt non habuero: nihil sum. ergo habentes fidē non excusantur si peccent: imo imputatur magis pro quanto maiorem notitiam habent: & retrocedunt a mandatis dei per peccatum. ij. Petri. ij. melius erat illis non cognoscere viam iustitie: q̄ post agnitam retrorsum conuerti. ¶ Sexto isti heretici, videtur fundari in vna hereſi. videlicet: quod charitas semel habita nunquam amittitur que hereſis cōfutatur sufficienter. de pen. distin. iij. per totum. & apocalyp. ij. vbi Joanne apostolus imo saluator in Joanne scribens angelo ecclesie epheſi. dicit sic. Scio opera tua. & .j. sed habeo aduersuz te pauca: q̄ charitatē tuā primā reliquisti. .Hemoa

Anselmus ꝓsal. cxiij. a

Augustinus.

Hieron.

Gregorius.

Augusti.

psal. xxxj. a

estō vnde exciderīs: ⁊ age pniam. Ista heresis sufficiēter improbat. de pe. dist. ij. Scio inquit. ⁊ sunt verba heron. contra iouinianum hereticum. Et ideo ista pro nunc sufficiant.

☞ Origeniani qui dicantur: ⁊ que sit eorum heresis.

Origeniani. †Ista est secta. xxxix. isti ab origene autore exorti sunt. Istor errores tres assignant. Primus est ꝙ filius nō possit videre patrem: nec spūsctus filiū. Scōs est ꝙ dicunt alās in mūdi principio peccasse: ⁊ pro diuersitate pctō de celis vsq; ad terraz diuersa corpora quasi vincula meruisse. Tertius error est: ꝙ ea cā factus sit mūdus. s. ad puniēdū pcta illaz aiaz. ¶ Primus error: in quo dicūt: ꝙ filius nō videt pr̄em ⁊c. est heresis manifesta: ⁊ non, tñ heresis: sed absq; rōne. ⁊ hoc oñdit multipliciter. ¶ Primo q: iste error vī innuere: ꝙ diuine psone non sunt eiusdē nature: ⁊ essentie, qō manifeste est hereticum. extra de sum. trī. ⁊ fi. ca. c. j. vbi 3substantiales esse dicunt. ⁊. j. Jo. v. Tres sunt qui testimoniū dant in celo: pater: verbū: et spūsctus. ¶ Scōd tres psone sūt vna: ⁊ eadē natura ⁊ essentia. vt in. c. dānamus. de sum. trī. ergo quelibet psona videns se videt ⁊ alia. vñ Jo. xiiij. dicebat xps philippo. philippe q videt me: videt ⁊ patrē meū. q; ego in patre: ⁊ pater in me est. ¶ Tertio manifeste 2futat error iste. Jo. vī. vbi xps sic ait iudeis. Est pater meus: qui glorificat me: quē vos dicitis q deus vr̄ est: ⁊ nō cognouistis eū. Ego aūt noui eū. Et si dixero q; nescio eū: ero silis vobis mendax. ¶ Quarto sic. Irrationabile ēsz angeli semp dicanz videre faciē patris. mat. xviij. ⁊ hoc negēt filio suo naturali. ¶ Quinto oñdit huius erroris stultitia. beatitudo ꝓmissa creature rōnali 2sistit in visione ipius trinitatis increate. ꝑm illud Jo. x. hec est vita eterna vt cognoscāt te solū verū deū: et quē misisti iesum xp̄m. sed in dicibilis insania ē: ꝙ summa beatitudo ⁊ summū bonū ꝓmittatur creature: ad quā filius dei nō possit attingere. ergo pr̄etatus error non mō est hereticus: sed insanus est. Itē ꝙ filius nō possit videre patrē est 2tra alia plura locā sacre scripture. Est primo contra illud 2Matt. xj. Nemo nouit patrem nisi filius: et cui filius voluerit revelare. ¶ Secundo est contra illud Joan. x. Sicut nouit me pater: ⁊ ego cognosco patrem. ¶ Tertio cōtra illud mat. vlt. postq̄ dñs locutus est eis ascēdit in celū: ⁊ sedet ad dexterā dei quō sedet ad dexterā dei patris: si eū videre nō pōt. hoc nō esset sedere ad equalitatē patris glorie. ¶ Quarto est 3tra illud. j. io. ij. Aduocatū habemus apud pr̄em iesum xp̄m. quō aduocatū apō pr̄em habemus: si videre nō pōt pr̄em. de spūcto: ꝙ videre nō possit filiū a quō procedit ⁊ mittit: est etiā insania quedā dicere. dicit enī io. ij. Accipite spūsctū ⁊ quoz ⁊c. Itē io. xv. ōz. Cuz aūt venerit paracletus: quē ego mittā vobis a pr̄e meo spū veritatis: qui a pr̄e procedit: ille testimoniū perhibebit de me. Quō spūsctūs testimoniū perhibebit de filio dei. si illū nunq̄ videt: nec videre pōt. vñ relinquit ꝙ error ille sit insania quedā.

¶ Scōs error: in quo dicūt aias in principio mūdi peccasse falsus est. ⁊ hereticus. ꝓ cuius intellectu est sciendū. ꝙ origenes dixit hūc errorē. s. ꝙ aie oīm hominū simul fuerūt create cum angelis. q; creditit aias rōnales ⁊ angelos equales eē ꝑm sue nature cōditionē. in quibus primo exorta est inequalitas ex libero arbitrio: quibusdā cōuersis in deū ꝑm magis et minus ille ergo rōnales nature que ad deum per liberū arbitrū conuerse sunt: pmote sunt ad diuersos ordines angelor. ꝓ diuersitate meritoū ille aūt que aduerse sunt a deo: sunt corpib⁹ alligate. ꝑm diuersitatē peccati. Hoc habito ꝓbat ꝙ error est hereticus. ¶ Primo q: dicere ꝙ aie rōnales sint equales angelis ꝑm cōditionē sue nature solū meritis distincte ē falsum. qm̄ angelus est per se existēs cōpletū esse habens sue speciei. aia aūt rōnalis non hz esse cōpletū speciei: sed est pars speciei humane: qō etiā ptz ex ipaz operationū natura lium distinctione. aia em̄ rōnalis colligit notitiā a rebus ipis sensibilibus. angeli aūt non. vñ dio. lib. de di. no. mentes angelice simplices ⁊ beatos intellectus habēt: nō a diuisibilib⁹ cōgregātes diuinā cognitionē cuiusmōi est aia. vñ i li. de causis dr̄ ꝓpter hanc differentiā, ꝙ aia rōnalis est creata in vmbra intelligentie. Ex istis pz falsitas sui erroris. primo in illa parte in qua dicit aias ꝓcessisse corpora: qm̄ ꝓprius actus non fit nisi in ꝓpria materia. sed aia est actus ꝓprius corpis physici vt dr̄ scdo de aīa. ergo non fit nisi in ꝓprio corpore. ¶ Scdo. ex. ex illo gen. j. formauit deus hoiem de limo terre ⁊ inspirauit in faciem eius. i. spm̄ fecit ⁊ infudit corpori: ⁊ factus est in aiam viuētē: qō etiā probat in. c. qō vero. xxxij. q. ij. ¶ Tertio sic. aia rōnalis est forma corporis: est naturalis pars humane nature. tunc arguit sic deus instituit res in suo pfecto statu sue nature ꝑm ꝙ vniuscuiusq; rei species exigebat. sed aia rationalis cum sit vt dictū est pars humane nature: non habet naturalē perfectionē: nisi scōz ꝙ est corpori vnita. ergo manifeste sequit. ꝙ aie rationales non sunt create ante corpora. Ex isto sequitur falsitas scde partis: in qua dicūt ꝙ peccauerunt ante corpora. ⁊ pro demeritis earū sint corporibus alligate. q; ex quo non fuit peccare non potuit. Et ita falsa est illa fantasia. Pcterea aia cū sit pars humane nature infunditur ad complementū speciei humane: ⁊ ad perfectū esse humanum: ⁊ non ad penam. ¶ Tertī⁹ error in quo dicunt mūdum esse causatum ꝓpter hāc differentiā penarū: quas anime in corporibus erant passure ꝑm diuersitatem suorum pctōrum: ⁊ falsus: ⁊ hereticus qm̄ ꝑm hoc vniuersitas creaturarum corporaliū nō eēt ꝓpter bonitatem dei. contra illud ꝓuer. xvj. vniuersa ꝓpter semetipm operatus est deus. sed ad puniendum peccatum: quod est cōtra illud gen. j. vidit deꝰ cuncta que fecerat: ⁊ erant valde bona. Et Augu. xj. de ciuitate dei. Quid stultius dici pōt: ꝙ istum solē inuno mūdo. vnus esset non decor pulchritudinis vel salui rerum corpor aliūm constituisset artificem deum sed hoc potius euenisse: q; vna anima sic peccauerat: ac per hoc si centum anime peccassent: centum soles haberet hic mundus.

Augustin⁹.

☞ Noetiani qui dicantur ⁊ que sit eorum heresis.

Noetiani. †Ista est secta. xl. Isti dicti sunt a quodā noeto. ⁊ qm̄ istorum errores sunt idē cum erroribus sabellianorum: simul cū illis reprobabantur.

☞ Sabelliani qui dicanr: ⁊ que sit eorū heresis.

Sabelliani. †Ista est secta. xli. Isti dicti sunt ab eodē noeto pullulasse dicunt cuius discipulus perhibetur fuisse sabellius: ex cuius nomine innotuerunt. vnde sabelliani vocati sunt: errores istorū noetianorum describuntur duo. primus est: quod vnam personam patris ⁊ filiꝰ ⁊ spiritussancti esse astruunt. ita quod ipsam trinitatem in officiorum noibus non personis accipiunt. Secundus error eorum est: quod patrem dicūt passum. vnde patripassiani vocantur: quia patrem passum dicunt. primus error istorum est hereticus ⁊ pernciosissimus: quod ꝺeducemus ex multis. primo ex auctoritatibus veteris testamenti. scōo ex auctib⁹ noui testamenti. tertio ex determinatiōe eccl̄ie catholice. quarto ex repugnatione symboli fidei: ⁊ athanasij. ¶ Primo est hereticꝰ: qz cōtradicit sacre scripture veteris testamēti. Dicitur em̄ gen. j. In principio creauit deꝰ celum ⁊ terram. ⁊ infra spūs dñi ferebatur super aquas. deus est pater principiū filiꝰ ipius dei spūsctūs. hac rōne vtitur Augu. ad oiosium ita dicens. In principio fecit deus celū ⁊ terrā: qō aliud principiū intelligendum putamus nisi filiū. Ipe em̄ de se interrogantibus iudeis quis esset. rndit. Principium: qui loquor vobis. ergo principium filius. per filiū fecit deus celum ⁊ terram: per ipm omnia facta sunt: vt Jo. euange. narrat: ⁊ sine ipo factū est nihil. Illā proculdubio in nomine dei pater principiū noie filius intelligēdus est. pfecto cum dixit. In principio creauit deꝰ celū ⁊ terrā subsequenter adiūxit spūs dñi ferebat super aquas. q tertia est in trinitate psona. item error: pfatꝰ est. Sz illō psalmus. lxvj. Benedicat nos deꝰ: deꝰ nr̄: benedicat nos deus: et metuāt eum oēs fines terre. Trina em̄ cōfessio dei trinitatem exprimit psonarum: vnitatē vo essentie apit: cū singulariter subiūgit: ⁊ metuāt eū ⁊c. vñ Augu. sup hūc locū dicit sic. Animadvertendū etiam in eo ꝙ ait benedicat nos deus: diligenter bis insinuatā trinitatē in discretione psonarū: ⁊ vnitatē deitatis. ¶ Tertio error: pfatꝰ cōfutat ex illo esaie. vj. vbi ꝓpheta egregiꝰ ex. se dicit vidisse seraphim clamātia. Sctūs sctūs ⁊c. vbi ꝑplus in eo ꝙ dicit triplr sctūs: psonarū trinitatē. In eo vero ꝙ dicit dñs deꝰ sabaoth: diuine essentie cognoscim⁹ vnitatē. vt disputat Augu. lib. de fide sctē trinitatis. de veteri testō ista sufficiāt. In tractatu nr̄o 2tra machometū q secutꝰ fuit hūc errorē plures auctes induximus. ¶ De nouo testō plura testimonia apertissime hūc errorē 2futātia habemꝰ. primo pz ex illo Jo. v. vbi xps ait iudeis. nō possum ego a meipo quidq̄ facere: sed sicut audio iudico: ⁊ iudiciū meū iustū est. q; nō quero voluntatē meā: sed voluntatē eius: qui misit me pr̄is. Ecce apertissimū testimoniū de psona pr̄is ⁊ filij. ¶ Secundo ad idē qō xps Jo. viij. ad ꝓbandū testimoniū eius verum esse dixit iudeis. Testimoniū meū verū est: q; solus non sum. sed ego: ⁊ q misit me pater. ⁊ in lege vra scriptū est. quia duoz hominū testimoniū verū est. Ego sum q testimoniū perhibeo de me ipo: ⁊ testimoniū phibet de me qui misit me pater. Ecce manifestū de duabus personis pr̄is ⁊ filij. ¶ Tertio idem ptz ex illo Jo. viij. vbi xps ait iudeis. Si nō pater vester esset: diligeretis vtiq; me. Ego em̄ ex deo pcessi: et veni. nec em̄ a meipo veni, sed ille me misit. Ecce apertissimum testimoniū duarū psonarū pr̄is ⁊ filij. ¶ Quarto error: ille cōfutatur clarissime ex illo Jo. xiij. Ego rogabo patrē: ⁊ aliū paracletū dabit vobis. Ecce clarissimū testimoniū triū personarū patris: ⁊ filij: ⁊ spūsancti. qui noie paracleti designat. ¶ Quinto idē ex illo. Jo. xv. Spūsctūs qui a pr̄e procedit testimoniuz perhibebit. de me. Ecce tres psone designantur. ¶ Sexto idē ptz ex illo 2Matt. vlt. Euntes docete oēs gentes baptizantes eos in noie pr̄is: ⁊ filij: ⁊ spūsancti. ¶ Septimo idē ptz ex illo. j. Jo. v. tres sunt que testimoniū dāt in celo ⁊c. multa alia possent adduci: sz ista sufficiāt ꝺ breuitatis cā. Quibus visis certe mirū est, ꝙ tāta infamia faerit istor̄ hereticor. ¶ Tertio principalr error est heretic⁹. qz est ꝺ determinatiōe vniuersalis eccl̄ie. extra ꝺ sum. trī. ⁊ fi. ca. c. j. ¶ Quarto error: pfatus oñdit heretic⁹ ⁊ deprauat⁹. qz ꝺ symbolū dei vbi ꝺz. Credo i vnū deū pr̄em ⁊. j. Et in iesum xp̄m filiū eius. ⁊. j. ⁊ in spūsctm. Itē in symbolo athanasij habet. ali⁹ pr̄: ali⁹ filius: alius spūsctūs. ⁊ tm̄ de primo errore. ¶ Scōs error in quo dicūt pr̄em esse passum est falsus: ⁊ hereticus. est ꝺ sacrā scripturā ⁊ ꝺ symbolū fidei. Cōtra sacrā scripturā. ¶ Primo sic. Pr̄ non fuit incarnat⁹: sed solus filiꝰ. ergo ptz primo ex illo Jo. i. verbū caro factuz est. nō aūt pr̄. Scōo ex illo apr̄i ad gal. iiij. At vbi venit plenitudo tpis: misit deꝰ filiū suū factū ex mr̄e ⁊c. Tertio ptz idē ex illo luc. j. vbi angel⁹ ait ad mariā. Ecce virgo concipies: ⁊ paries filiū: ⁊ filiꝰ altissimi vocabit. Quarto idē apertissime colligit ex illo mat. xxvj. vbi xps pas surus inquit ad pr̄em. Pr̄ si possibile est transeat a me calix iste ⁊c. Scōo principalr ostēdit hereticus error: pfat⁹. qz 2tra symbolū vtrūq;. In vtroq; ꝺ. de filio. q. 2ceptus est: ⁊ infra. ⁊ passus ⁊c. Et idē extra ꝺ sum. trī. ⁊ fi. ca. c. j. ⁊ i. c. q eps zxiij. di. vbi sic inquit. Si incarnatiōē diuinitatis nō i pr̄e: nec in spūsctō factā sed in filio tantum credat. Ista sufficiant.

☞ Arriani qui dicantur: ⁊ que sit eorum heresis.

Arriani. †Ista est secta. xlij. Isti ab arrio alexandrino ep̄o orti sunt. cuius tñ vnus error ꝺscribitur. ꝙ dixit diuersas in trinitate substātias. Ita ꝙ negat pr̄em ⁊ filiū ⁊ spūsctm vnī⁹ esse substātie: ⁊ essentie. ⁊ ex consequenti posuit inequalitatē in psonis. Illā tres gradus asserebat in trinitate pr̄em. s. maiorē: filiū minorē: ⁊ esse creaturā: et spūsctm creaturā filij: vel nuū. Iste error ꝙ sit heretic⁹ in ofibus ptib⁹ suis manifestū est qm̄ ē ꝺ sacrā scripturā: ⁊ determinatione eccl̄ie. ¶ Scō vo dicit in pmis. ꝙ tres psone nō sint vnī⁹ substātie siue essentie. Sz dicit sacre scripture. multis passib⁹. Primo ibi vbi ipa veritas ait Jo. x. Ego ⁊ pr̄ vnū sumus. ¶ Scōo Sz illud Jo. xvj. Oia quecūq; hz pr̄ mea sunt. Oia em̄ q sunt pr̄is filio cōicanr excepta ppietate paterna. In qua a filio distinguit Jo. xvj. dicit oia mea tua sunt: ⁊ tua mea sunt. ¶ Tertio est ꝺ illud Jo. xiij. vbi xps inquit. Non creditis: qz ergo in pr̄e: ⁊ pater in me est. s. per vnitatē esse diuinitatis. ¶ Quarto est 2tra illud apī Jo. i. Tres sunt q testimoniū dāt in celo pr̄: verbū ⁊ spūsctūs. ¶ Scōo iste error: tā ꝙ hereticus cōdenatus fuit in 2cilio Nicen. sicut ptz di. xv. i. c. sicut. ⁊ in. s. prima aūt synodus. ¶ Tertio iste error est contra symbolū fidei: in quo tam filius ꝙ spūsctūs dicunr cōsubstantiales pr̄i. ¶ Quarto dānat etiā extra de sum. trī. ⁊ fi. ca. dānam⁹. ⁊ ꝺ. j. zxiij. c. qui eps. ¶ Ꝺ vero consequēter arriani dicunt ponēdo inequalitatē in diuinis personis: ꝙ filius sit minor: patre: ⁊ sic eius creatura: manifeste est hereticū. cū non solum cōtradicat oīb⁹ autoritatibus allegatis: sed ēt multis alīs: quas supra posuimus contra errorē carpocratianorum.

¶ Ratione arguitur sic. Nulla creatura recipit totam plenitudinem diuine bonitatis christus aūt totā in se hz plenitudinē diuine bonitatis dicēte apto ad colo. ij. in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis. ergo xps nō est creatura. ¶ Scōo sic intellectus xpi nō deficit ab intellectu diuino in cognitione: dicit em̄ apīs: ꝙ in xpo sunt oēs thesauri sapiētie: ⁊ scientie dei. Nō est ergo xps filiꝰ dei creatura. ¶ Tertio sic apīs dicit ad philip. ij. Cū in forma dei esset: nō rapinā est se arbitratus esse equalē deo: sed seipsum exinaniuit formā serui accipiens ⁊c. sed forma dei est natura diuina: ergo filius dei anteq̄ formam serui acciperet in natura diuina erat non est ergo creatura. ¶ Quarto sic. filius est deus. ergo nihil maius eo. consequentia patet. quia deus est quo maius cogitari non potest antecedēs patet io. j. deus erat verbū: ⁊ verbū erat apud deū. item querentibus iudeis: quis esset: respondit. ego principium qui loquor vobis. Si principium ergo non creatura. item petrus matt. xvj. ait. Tu es christus filius dei viui ⁊c. ¶ Quinto sic. nulla creata substātia pōt creare: sed solus deus sed dei filius est causa angelorum eos in esse ꝓducēs. Dicit em̄ apīs ad colo. j. de filio dei loquēs ait: qui est imago dei, inuisibilis primogenitus oī creature. i. genitus. ante oēm creaturaz. qm̄ in ipso condita sunt vniuersa in celis: ⁊ in terra visibilia. ⁊ invisibilia: siue troni, siue dñationes: siue principatus: siue potestates: oia per ipz: ⁊ in ipo creata sunt. ⁊ ipse est ante oēs: et oia in ipo 2sistūt. ⁊ ipe est caput corporis eccl̄ie. Ecce manifestum testimoniū 3tra insensatū arriuz, ꝙ si deus equalis patri, creator oīm, eternus, non creatūra. Itē est 3tra illud Jo. apī. prima Jo. vlt. qui de xpo loquēs ait. hic est verus deꝰ. ⁊ vita eterna. vñ si deus verus, fatuus fuit arrius dicēs eū creaturā, ⁊ minorē patre. vnde athanasius im symbolo. Equalis patri ꝑm diuinitatē, minor patre ꝑm humanitatē. ¶ Ꝺ vo dicit arrius de spūsancto, ꝙ sit creatura filij dei, falsissimū est ⁊ hereticū, ⁊ pessima blasphemia. Ipe em̄ vnus deus est cum patre ⁊ filio, equalis patri ⁊ filio, non creatus a filio, sed a patre ⁊ filio, tāq; ab vno principio eternaliter procedēs. sicut habetur extra de sum. trinit. c. j. ⁊ zxiij. distin. c. qui eps. ⁊ in symbolo a patre filioq; procedēs. Et in symbolo athanasij. Spiritussanctus nō factus, nec genitus, sed procedens. De eius diuinitate satis aperte scriptura sancta clamat. vnde Jo. iiij. Spūsanctus est deus. ⁊ Jo. xvj. vbi filius dei de spūcto loquens dicit. ille me clarificabit, qz de meo accipiet. sa me pcedēdo. Itē prima io. v. tres sunt qui testimoniū dāt in celo ⁊c. Cōtra oēs istos errores ꝺz in symbolo. Credo in vnū deū patrē, ⁊ in filiū eius genitū, nō factū, cōsubstātialē pr̄i, ⁊ in spūm sctm dñm vinificātē, qui ex pr̄e, filioq; procedit. Et symbolo athanasij. Alia est psona pr̄is, alia filij, alia spūsancti. Sz patris ⁊c. filij ⁊ spūsancti vna est diuinitas, equalis glia, coeterna maiestas. Qualis pr̄, talis filius, talis spūsctūs. Eternus pater, eternus filius, eternus spiritussanctus ⁊c. Error iste de spiritusancto confutatur adhuc plenius in errore sequenti macedonianorum.

☞ Macedoniani qui dicantur, ⁊ que sit eorum heresis.

Macedoniani. †Ista secta. xliij. isti sunt a macedonio ep̄o heretico dicti. Istorū error pessimus ꝙ dicūt deū non esse spiritussanctū, sed purā creaturā esse, iste error ꝙ hereticus sit ⁊ perniciosissimus ex multis colligit. Repugnat em̄ aucti sacre scripture tam veteris ꝙ noui testamēti. Scōo 2tra symbolū fidei. Tertio 2tra determinationē vr̄is eccl̄ie. Quarto rōni theologice. Ꝺ vero error iste pnicios⁹ aduerset aucti sacre scripture veteris testamenti, ptz primo. qm̄ illi scripture gen. j. Spūs autē dñi ferebat super aliquas. clarum debet esse omni bene intelligenti, ꝙ hoc non pōt de spiritu qui sit creatura. Tum qz tūc in principio creationis nulla erat creatura. Tum quia operatio talis non poterat competere creature: sed vero deo. vnde necesse intelligendus spiritus qui est deus. ¶ Scōo 2tradicit scripture. ps. xxxij. vbi dicit ꝓpheta. verbo dñi celi firmati sunt, ⁊ spū oris eius oīs virtus eoz. Cū aūt solidare ꝓtutes celos supgrediat oēm ꝓtutē creaturaz, necessario autoritas itelligēda est de spū, qui deꝰ sit. ¶ Tertio idē ptz ex illo iob xxxiij. Spūs dñi fecit me, ⁊ spiraculū olpotētis dei viuificauit me. Cū aūt 2stet manifeste, ꝙ ista non pñt cōuenire creature, necessario cōfitendū est, ꝙ spūs ille dñi sit deus. ¶ Qō aūt error: pfatꝰ 2tradicat sacre scripture noui testamēti ptz primo. qz illi io. xiij. spūs est deꝰ. ⁊. ꝺ. ad coz. iij. dñs aūt spūs est. Scōo illi prima io. v. Tres sunt qui testimoniū ⁊c. Tertio illi io. xiij. vbi xps dicit discipulis suis. Si diligitis me, mādata mea seruate. ⁊ ego rogabo pr̄em ⁊ aliū paracletū dabit vobis: vt maneat vobiscū internū spīs veritatis. i. qui est ipa veritas. qđ mūdus. i. mūdani affectū i terrenis habētes non pōt capere. qz non vidit eum: nec scit eum. quia mundanis hominibus sola sensibilia sunt nota: ⁊ amata. Quarto repugnat illi scripture Luce. j. vbi angelus inquit beate marie. Spiritussanctus superueniet in te: ⁊ virtus altissimi obūbrabit tibi. non dubium: ꝙ spiritussanctus de quo cōceptura erat beatissima virgo: nō erat creatura: sed deus. Item repugnat scripture. act. v. vbi petrꝰ ananie loquens ait. Cur tētauit satanas cor tuum mentiri spiritui sancto. ⁊. j. non es mētitus hominibus: sz deo. Ecce manifestum luce clarius testimoniuz. ista testimonia sufficiant: licet plura alia facile induc̄re possemus. ¶ Scōo error: ille est contra symbolum fidei in quo cōfitetur eccl̄ia sancta dei eum dñm ⁊ viuificantem a patre: ⁊ filio simul vnus dñs adoratur, ⁊ glorificat. ¶ Tertio error est contra determinationē eccl̄ie in vniuersali concilio constantinopolitano: de quo in. c. sicut. dist. v. ⁊ in. c. sexta synodus. dist. xvj. Item eadem determinatio habetur. xxiij. distinc. c. qui episcopus. ⁊ extra de sum. trini. c. j. ¶ Quarto error: pfatus est dānatissimus ratiōibus theologicis. Primo sic. esse vbiq; est ꝓpriū solius dei: sed de spiritusancto dr̄ sap. j. Spiritus domini replevit orbem terrarum. ergo ne-

Ambro.

cessario cõsitendũ est spiritũ sanctũ esse deũ. Istã 2sequentiã ita validã reputat Ambro. vt dicat in li. de spũsancto. Quis audeat creaturã dicere spũsanctũ: qui in oibus ꝛ vbiq; semp est: qđ vtiq; diuinitatis est proprũ. ¶ Scõo sic. Spiritussanctus vt ex scripturis sanctis docemur est causa omniũ perfectionũ humane mẽtis. Dicit eñ apls. ad Rom. v. Charitas dei diffusa est in cordibus vestris. per spũsctũ: qui datus est nobis. ꝛ priña ad cor. xij. alĝ per spũsanctũ dat sermo sapie alĝ sermo scientie ꝛc. sed hoc creature non põt cõuenire. ergo necesse est dicere spũsctũ deũ esse. ¶ Tertio sic: In scriptura sacra fit de spũsctõ mentio tãq; de psona subsistente. Dicit eñ act. xiij. ministrãtibus illis dño: ꝛ ieiunantibus dixit illis spũsctus. Segregate mihi barnabã: sed ista nõ cõueniũt nisi deo. ergo ꝛc. ¶ Quarto sic. Corda iustorũ hoim non dedicãtur in templũ alicui creature: sed soli deo: qui solus illabitur menti: ꝛ cui latrie cultus est exhibendus: sed corda iustorum sunt templa spũsancti: dicente apło. j. ad cor. iij. Nescitis qõ templũ dei istis vos: ꝛ spũs dei habitat in vobis. ergo necessario confitendũ est ꝙ spũs sit deus. ¶ Quinto sic. Recreatio animarũ ad esse gratie ꝛ innouatio ad nouitatem vite est proprium deo vt ptz. Sed in pss. ciij. ozatur sic. Emitte dominespiritũ tuũ: ꝛ creabuntur: ꝛ renouabis faciẽ terre. vbi dicit Augustinus in glo. Aspũ xpi accepimus gratiã: vt iuste viuamus: qꝛ exeuntes veterẽ hoiem cum actib⁹ suis induamus nouum qui scõm deũ creatus est in iustitia ꝛ sanctitate veritatis. ergo necessario est 2stitendũ spũsanctũ esse deũ. ¶ Sexto sanctificatio aiaꝝ non põt competere creature: sed soli creatori. Ipse eñ ait exo. xxxi. Ergo dño qui sanctificovos. Et Jo. xvij. pro discipulis suis ad patrẽ ozãs dicebat. pater sanctifica eos. sed spũsanctus animarum ẽ sanctificator: ꝛ est. ergo. vnde apostolus ad Rom. j. vocat eũ spiritũ sanctificationis ꝛ. ij. ad thess. j. Elegit vos deus primitias in salutẽ in sanctificatione spiritus. ergo necessario spiritussanctus dicendus est deus. Item reuelatio misteriorũ proprium opus est dei. Dicitur eñ daniel. ij. Est deus in celo reuelans mysteria. Item mysteriorũ reuelatio est opus spiritus. j. ad cor. ij. nobis reuelauit deus per spiritum suum. ꝛ. xiij. spiritus loquitur mysteria. Itẽ arguit ex docere interius sed ista sufficiant p nũc.

☞ Apollinariste qui dicanť ꝛ que sit eorum heresis.

Apollinariste. †Ista ẽ secta. xliij. isti dicti sunt ab apollinari heretico. error istorum vnus describitur. videlicet: dicunt eñ xpm corpus tm̃ sine anima sumpsisse: ponẽtes ꝙ verbũ dei fuerit carni loco anime. Iste error est hereticus: qđ colligit ex quatuor. primo qꝛ cõtradicit sacre scripture: in qua dñs de sua anima mentionẽ facit. primo. xxvi. Tristis est anima mea vsq; ad mortẽ. Scõo scripture illi Jo. x. Animã meam pono pro ouib⁹ meis. Itẽ tertio illi scripture in eodẽ ca. potestatẽ habeo ponẽdi aiam meã: ꝛ iterũ sumẽdi eam. quarto illi scripture Jo. xix. inclinato capite emisit spiritũ. ¶ Scõo error prefatus est hereticus ꝛ merito damnatus. quia est contra in carnationis veritatẽ. Caro eñ ꝛ cetera partes hois ꝙ aiam speciẽ sortiunť humane nature. Unde recedente aia nõ est os aut caro nisi equiuoce: vt patet per phm secũdo de aia. ꝛ. vij. metaphy. Si ergo filius non assumpsit nisi corpus ipse non fuisset homo. quia homo est quoddã compositũ ex corpore ꝛ anima rationali. sequeretur etiam ꝙ non fuissent in xpo due nature: sed vna tantũ. qꝛ ex aia ꝛ corpore natura humana cõstituitur. Preterea sic. Subtracto eo qõ est de ratione hominis verus homo esse potest. manifestum est autem animam principaliter esse de ratione hominis cum sit eius forma. Si ergo xps aiam non habuit verus homo fuit: cum tũ apostolus eum hoiem asserat dicens. j. tim. j. vnus est mediator deiꝛ hominũ. Homo xps iesus. Item Jo. viij. Queritis me interficere hominẽ qui veritatem locutus sum vobis. Addita alia que superfluũ est inducere. ¶ Tertio error ille merito damnatus est: qui derogat vtilitati incarnationis: que est liberatio hominis. quod sic ostenditur. Natura humana fuit lapsa scõm animam in appetitu sciendi sicut deus. Lapsa etiã fuit scõm in carnem in gustando de pomo. gen. iij. Si ergo totum quod est lapsum per peccatũ debebat reparari per christum sequitur quod ad reparationẽ pertinebat assumptio vtriusq; scilicet anime ꝛ corporis. Et confirmatur. non conuenit summo medico curare naturã sm̃ partẽ ꝛ sm̃ partem incuratã dimittere. qꝛ sicut Jo. damascen⁹ dicit. qđ in assumptibile est incurabile est. ergo relinquit: ꝙ natura hũana assumpta est in toto ꝛ nõ i parte. Et iõ sicut dicit Aug. in li. de agone xpiano sic nõ eos audiamus: qui solũ corpus humanũ dicũt esse susceptum a verbo dei: ꝛ sic audiunt qđ dictũ est. verbũ caro factũ

Damasce.

Augusti.

est: vt negent illũ hoiem vel aiam vel aliqd illi⁹ hois habuisse nisi carnẽ solã. ¶ Quarto error iste merito tãq; hereticus est dãnatus: qꝛ est cõtra symbolũ athanasij: vbi dr de xpo. perfectus deus: pfectus homo: ex aia rõnali ꝛ humana carne subsistens. Itẽ extra. de sum. tri. ꝛ fi. ca. c. j. ꝛ di. xxiij. c. q episcop⁹.

☞ Anticomarite qui dicantur. ꝛ que sit eorum heresis.

Anticomarite †Ista est secta. xlv. Error isto rum describitur vnus. videlicet ꝙ virginitati beate marie cõtra dicentes dicunt eam postxpm natum Joseph viro suo coniunctam fuisse. Iste error ꝙ fuit heluidij hereticj: est hereticus: ꝛ blasphem⁹: ꝛ merito dãnatus. ꝙ ex tribus colligitur. primo qꝛ contradicit sacre scripture Scõo rationi. Tertio determinationi sancte ecclie dei. ¶ Primo repugnat sacre scripture. primo illi que habetur ezechiel. xliij. porta hec clausa erit. ꝛ non aperietur: ꝛ vir non pertransibit per eam: qm̃ dñs deus israel ingressus est per eã: ꝙ exponẽs Aug. in quodã sermone. ita dicit. Quid est porta in domo dñi clausa: nisi ꝙ maria semper erit intacta. ꝛ quid est ꝙ homo nõ pertransibit per eã: nisi ꝙ Joseph nõ cognoscet eã. Et qđ est: ꝙ dñs solus intrat ꝛ egredit per eã, nisi qõ spiritussanctus imꝓgnabit eã: ꝛ angelorũ dñs nascet per eã ꝛ quid est: ꝙ dom⁹ clausa erit in eternũ: nisi ꝙ maria virgo est ante partũ: virgo in partu: ꝛ virgo post partũ. ¶ Scõo ostenditur rationibus error ille detestandus. Primo qꝛ derogat xpi perfectioni: qui scdz diuinã naturã vnigenitus est patris tanqua perfectus per oia filius eius. Ita decuit etiaz vt esset vnigenitus matris: tanq; perfectissim̃ ꝛ germen eius. ¶ Secundo iste error est detestãdus: qꝛ iniuriã facit spiritui sancto: cum sacrarto fuit vterus virginis: in quo carnẽ xps formauit. vnde non decebat vt decetero violaret ꝙ cõmistionẽ viri lem. ¶ Tertio error iste est detestandus. qꝛ derogat dignitati ꝛ sanctitati matris dei: que ingratissima videret: si tanto filio contenta non esset: ꝛ si virginitatẽ que in ea miraculose cõseruata fuerat sponte perdere vellet per carnis concubitum. ¶ Quarto error prefatus detestãdus est: qm̃ repugnat voto ꝙ beata virgo virginitatis emisit. de quo beatus Aug. lib. de sancta virginitate sic testatur. Annuntianti angelo maria respondit. quomodo fiet istud: qm̃ virũ nõ cognosco. qđ profecto non diceret: nisi se virginẽ deo ante voluisset. Et bernardus super missus est. missus est angelus ad virginẽ. virginem carne: virginẽ mente: virginẽ pfessione. ¶ Quinto error prefatus est detestãdus. qꝛ multũ derogat honori beatissime virginis. Nam cũ teste beat⁹ cypriano virginitas sit ornamentũ ꝙ decus gratie spũalis: ꝛ illustrior portio gregis xpi: ꝛ debeatur sibi aureola: manifestũ est: ꝙ ꝓ hũc errorẽ multo detrahit honori beate virginis: dicẽdo eam post xpm viro suo carnaliter coniunctã fuisse. ¶ Sexto error ille apparet falsissimus: qꝛ ipsi Joseph esset ad magnã psumptionẽ imputandum: si eam quã reuelante angelo de spũsancto deũ cõcepisse cognouerat: polluere attentasset. Et ideo merito error prefatus est damnatus. ¶ Tertio eius condẽnatio apparet: qꝛ contradicit symbolo fidei. vbi dicitur. ex maria semper virgine. Et idẽ habetur extra de sum. tri. ꝛ fi. ca. c. j.

Augusti.

Augusti. Bernar.

☞ Detangi qui dicantur: ꝛ que sit eorum heresis.

Detangi †Ista est secta. xlvj. Isti sic noiati sunt qꝛ tangios dr vas. Et error eorũ est: quia dicunt filiũ esse in patre tanq; vas minus in vas maius. Error iste est i sanus: ꝛ debuit esse aliquoꝝ ebrionũ hominũ: qui de diuinis loquunť ad formã valorũ. Error iste in primis cõuenit cum errore arrianorũ: qui per essentiã distinguunt personas inequalitatẽ ponẽtes inter eas sufficit improbatio facta ctra arrianos. Philomin⁹ error iste est heretic⁹: ꝛ sicut dicimus stultus. primo qꝛ pater ꝛ filius sunt incorporei. qꝛ deus spũs est. Jo. iiij. Spũs aũt carnẽ ꝛ ossa nõ habẽt. Luc. xlv. vñ falsissimũ est. ꝙ filꝰ sit in parte: sicut vas in vase: sed dr esse in pre: ꝛ pr̃ in filio sm̃ illud Joan. xiij. Ego in pre: ꝛ pr̃ in me est: propter vnitatẽ essentie: ꝙ est in pre: ꝛ filio. ꝛ ppter relationes qb⁹ distinguunť. manifestũ ẽ aũt: ꝙ vnũ oppositoꝝ relatiue est in altero sm̃ intellectum. pr̃ dr filiꝰ pr̃: filius pr̃is filius.

☞ Patriciani qui dicantur: ꝛ que sit eorum heresis.

Patriciani †Ista est secta. xlvij. Isti a quodaz pr̃icio sic nũcupati sunt. Error ẽ. ꝙ dicũt substãtiã hũane carnis a diabolo 2ditã esse. Ist. error est hereticꝰ manifeste. Primo qꝛ est 3 scriptura sancta. Scõo qꝛ angelo malo nec bono adest facultas aut ptãs aliqd creandi. Ter

di. Tertio qꝛ repugnat veritati ꝛ dignitati incarnationis: et sacri altaris. quarto qꝛ cõtra articulũ fidei: ꝛ cõtra determinationẽ ecclesie. ¶ Est primo ctra scripturã sacrã. i. genesy. in pncreauit deus celũ: ꝛ terrã: in qua creauit animalia habẽtia carnem formauit etiã hominẽ perfectũ: qui ex humana carne ꝛ anima rõnali resultat. vnde etiã adaz videꝝ mulierẽ quã deus formauerat de costa eius ait. genesi. ij. hoc os de ossibus meis: ꝛ caro de carne mea. Contra hũc errorẽ plura sunt posita supra in confutatione errorũ caecianorũ ꝛ in cõfutatione errorum manicheorum vbi probatum est vnũ esse principium omniũ rerũ tam visibiliũ quã invisibiliũ, scilicet deuz verũ: ꝛ per 2ns carnem nõ a diabolo cõditã: sed a deo. ¶ Scõo prefatus error est detestãdus qꝛ vt in cõfutatione errorum tam simoniacorum quã menandrianorum ostensum est apertis rõnibus: nec angeli boni nec mali ptãtẽ creãdi minimã rem mundi hr̃e pñt. ¶ Tertio error prefatus merito detestandus est: qꝛ repugnat veritati: ꝛ honori incarnationis diuine: ꝛ sacramẽti. qm̃ si caro esset opus cõditũ a diabolo. nũquã filius assumpsisset carnẽ humanã. cõtra illud Jo. j. verbum caro factũ est. Que enim iugta apl̃m, scõm ad cor. vj. societas lucis ad tenebras: aut que conuentio christi ad belial. vtiqꝛ nulla. ceterũ quo si caro humana esset opus diaboli carnẽ suã poneret in sacramento adorando: sumendo pro habenda vita gratie sm̃ illud io. vj. panis quẽ ego dabo caro mea pro mundi vita. vtiqꝛ non fecisset. vñ error ille tanquaz detestandus merito est habitus. ¶ Quarto error iste est cõtra articulum fidei. vbi dicitur creatorem visibilium: ꝛ extra de sum. tri. c. j.

☞ Coliciani qui dicantur. ꝛ que sit eorum heresis.

Coliciani. †Ista est secta. xlviij. isti noiati sunt a quodã colicio hr̃tico. Error istorũ est qđ dicũt deũ nõ facere mala. Uerũ istud qđ dicunt isti est de malo culpe: sed non de malo pene: ꝛ de malis que dicunť defectus naturales vt corruptiones aliquoꝝ imo est falsus ꝛ hereticus tum pro qꝛ est cõtra sacrã scripturã. scõo contra bonũ vniuersi. tertio cõtra iustitiã. ¶ Cõtra scripturã sanctã est in primis. scribit eñ esai. xlv. Ego dñs ꝛ nõ est alter deus facies lucẽ: ꝛ creans tenebras: faciens pacem: ꝛ creãs malũ. item scribitur amos. iij. si erit malũ in ciuitate: qđ deus nõ fecerit: quasi diceret nullũ. ¶ Scõo est erroneus: qꝛ est cõtra bonum vniuersi. qđ sic. ꝙ forma quã principaliter deus intẽdit in bonis creatis est bonũ ordinis vniuersi. ordo aũt vniuersi requirit inequalitatẽ esse in reb⁹: vt oẽs gradus bonitatis implean tur. Est aũt vnus gradus bonitatis: vt aliquid ita bonũ sit: ꝙ nunquã deficere possit. Alius gradus bonitatis est vt aliquid ita bonũ sit: qđ a bono deficere possit. qui etiã gradus in ipso esse reperiuntur: nam quedã sunt: que suum esse amittere non pñt: vt incorruptibilia. quedã sunt que amittere pñt: vt corruptibilia. Sicut ergo perfectio vniuersitatis rerum requirit: vt non solũ sint entia corruptibilia: sed etiaz incorruptibilia. ita perfectio vniuersi requirit: vt sint quedã que a bonitate deficere possint ꝛ interdũ deficiant. in hoc aũt cõsistit rõ mali: vt sci licet aliquid deficiat a bono. patet ergo qđ negare hmõi mala non esse a deo est loqui contra bonũ vniuersi. ¶ Tertio error ille est hereticus, qꝛ tollit ordinem iustitie: patet qꝛ ad ordinez iustitie pertinet: vt pena peccatoꝛ ib⁹ inferat, ergo dicere mala pene nõ esse a deo: est negare ordinem iustitie in deo. vñ mala pene a deo iustissimo sunt sicut patet de plagis egyptiorum. de punitionibus factis in veteri testamento ꝛ que fiunt omni die, ꝛ de hoc satis.

☞ Floriani qui dicantur: ꝛ que sit eorum heresis.

Floriani. †Ista est secta. xlix. isti dicti sunt a quodã floriano. istorũ error est contrarius errori proximo sup̃a posito. dicũt enim deũ creasse mala. Si loquatur de malis culpe est falsus ꝛ hereticus tum primo qm̃ deus summe bonus non potest esse causa mali culpe: qđ est auersio ab incõmutabili bono. ¶ Scõo deus qui est sapientissimus nõ facit aliquid: qđ priuet ordinem ad seipsum: qđ est summũ bonũ ad quẽ rationalis creatura semper est ordinata sed malũ culpe est hominis ergo ꝛc. ¶ Tertio malũ qđ cõtingit ex defectu actionis sepe redundat ex defectu alicuius principiorum actionis: siue principalis siue instrumentalis: vt claudicatio est vel ex defectu virtutis motiue: aut ex defectu rectitudinis tibie sed in deo nulla potest cadere imperfectio ergo malũ culpe qđ ex defectu actionis contingit nõ a deo est cãliter. Et ita dicit aug. qđ deus non est autor mali. ꝛ hoc sufficit.

☞ Donatiste qui dicantur: ꝛ que sit eorum heresis.

Donatiste. †Ista est. l. secta isti dicti sunt a donato quodã afro contra quẽ aug. plura scripsit eius erroꝛ cõfutãdo. istoꝝ errores sunt tres. primus qđ ex inuidia motus qꝛ nõ prenaluit cõtra cecilianum: quasi tota africa suis dogmatibus ꝛ deceptionib⁹ separauit ab vnitate ecclesie catholice. secundus error fuit: qđ filium dixit minorẽ patre: ꝛ minorẽ filio spũs sanctum. tertio error est. qđ reba ptizabat catholicos. ¶ Circa primum error tẽ notãdum: ꝙ vt dicit beatus aug. lib. de heresibus, isti errauerunt in malo suo pñ. Nã ex ambitione ꝛ iniuidia ꝛ odio: insurgẽtes cõtra cecilianum cõtra donati voluntatẽ carthaginẽ. ecclie ordinatu scisma fecerũt: ꝛ mendose sibi crimina imposuerũt: que pbare nequeũtes a iudicib⁹ falsarij reprobati scisma in heresim pertinaciter verterũt: qꝛ vt dicit hiero. ꝛ. s. e. inter scisma. Scisma cito vertit in hr̃sim. vñ venerũt in hãc hr̃sim: vt dicit sanctus tho. in tractatu de articulis fidei: ecclesiam xpi solã in africa remansisse, qꝛ scilicet totus mundus cõicabat ceciliano carthaginẽsi. epo: quẽ ipsi damnauerãt. ¶ Secundus error eorum impugnatus est in errore arrianorum. ibi vide. ¶ Tertius error eorum confutatus est supra in errore novatianorum. ibi vide,

Augustin⁹.

Hierony.

S. Tho.

☞ Bonosiani qui dicantur: ꝛ que sit eorum heresis.

Bonosiani. †Ista est secta. lj. isti dicti sunt a bonosio quodã hr̃tico. istoꝝ error vnꝰ describitur. s. qđ dicũt xpm filiũ adoptiuũ nõ ꝓpriũ. hic error est hr̃ticus primo qꝛ contradicit sacre scripture. scõo qꝛ quinci rõnibus. tertio qꝛ est cõtra determinationẽ vñs ecclie. prio qꝛ cõtradicit sacre scripture: vbi de cõsubstãtialitate fit sermo: sicut est illud io annis. ego ꝛ pr̃ vnũ sumus. s. in natura: substãtia: ꝛ essentia. itẽ illo io. j. vidimus gloriã eius: gloriã quasi vni geniti a patre. itẽ illi ad ro. viij. vbi ait apostolus. Qui proprio filio nõ pepercit: sed pro nobis oibus tradidit illũ itẽ illo io. v. vt sumus in vero filio eius iesu xpo. s. naturali: ꝛ cõsubstãtiali. vñ subdit ꝙ filius dei est verus deus, ꝛ vita eterna. igit est naturalis: ꝛ ꝓprius filius: ac ꝙ substãtialis itẽ illi ad phili. ij. o iis iesus in gloria est dei ptris. glo. inquit hõ assumptũ nomen dei nõ ꝓ gratiã adoptionis: sed ꝓ grãm vnionis: vt nõ sit adoptiõe deus: sed verus deus cui flectit oẽ genu. Et Ambro. sup illud ad ro. j. qui pdestinatus est in virtute. ait volui ꝛ reuolui scripturas iesu filiũ adoptiuũ nũ ꝓ inueni. ¶ Scõo cõuincit rõne error: pfatus. filiatio ꝓprie cõuenit hypostasi: vel psone: nõ aũt nature, sz in xpo nõ est alia pson̄a vel hypostasis: ꝙ increata: cui ꝓpterit esse filiũ p naturã filiatio adoptiõis est qđã pticipata similitudo filiationis naturalis sz sic est ꝙ nõ dr aliqd pticipatine qđ p se dr. ergo sequit qđ xps qui est filius dei naturalis nullo mõ põt dici adoptiuus. ¶ Scõo sic. adoptio est extranee psone in filiũ vel nepotẽ ꝛc. assumptio legitima qꝛ p assumptionẽ q filius nõ est, p filio hr̃ sz psona filij dei nunq; fuit extranea deo patri. imo est cõsubstãtialis ei. ergo sequit qđ nullo modo põt xps filius adoptiuus dici. ¶ Tertio sic. adoptio vt dictũ est fit vt qs de nõ filio: fiat filius sed nõ est dicendũ ꝙ xps etiã scõm qđ homo vnquã fuerit nõ filius. ergo sm̃ qđ homo non põt filius adoptiuus dici. ¶ Tertio ostendit hereticus error: pfatus qꝛ est cõtra symbolũ fidei: vbi dr cõsubstãtialẽ patri: itẽ extra. de sum. tri. ꝛ fi. ca. c. j. ꝛ in. c. qui eps. di. xxiij. ꝛ de ẽse. di. ij. c. sicut. vbi dicit beatus Ambro. verus est filius dei deus noster iesus xps: non quẽadmoduz hoies per gratiã: sed quasi filius ex substantia patris. ly quã est expressiuum veritatis. Quia aũt error iste ab arrianis emanauit oẽs improbationes arriane heresis militant contra istum.

Ambrosius.

Ambrosius.

☞ Circumcelliones qui dicantur: ꝛ que sit eorum heresis.

Circumcelliões. †Ista est secta. lij. isti sic noiati sunt eo: ꝙ aggrestes sunt. istoꝝ errores duo exprimunť. vnus est ꝙ dicunt sicut ꝓcedentes hereticꝰ xpm esse filiũ adoptiuũ nõ ꝓpriũ ꝛ naturalẽ. secũdus error est, qđ interimunt se violẽter vt sic decedẽtes martyres noienť. primus error reprobatus est in supiori capło. ꝛ illa sufficiant ꝙ isto loco ẽt. secundus error erroneus est ꝛ hereticus. prio qꝛ credũt esse licitum seipsos occidere qđ est hereticũ tũ qꝛ est ctra inclinationem naturalẽ. qꝛ naturaliter qlibet res seipsam amat: ꝛ naturaliter nititur ꝙ seruare se in esse: ꝛ corrũpentibus resistere quãtũ potest. ¶ Scõo qꝛ cõtradicit euangelio xpi. nõ occides. s. hoiem matth. v. ꝛ exo. ij. ¶ Tertio qꝛ est contra charitatẽ, qꝛ quilibet tenet diligere seipsũ cõdemnatur iste error. xxiij. q. v. c. ij nõ ls. ꝛ. c. non est nostrum. ꝛ c. placuit. ꝓterea isti stulti pleni vento gloie errant: credentes qđ ideo vt martyres habeantur ꝛ venerentur qđ est falsum vt dicit aug. contra petilianũ ꝛ habetur. xxiij. q. v. tu dixisti. qm̃ vt aliquis dicatur martyr: cõiter quatuor videnť necessaria: sc3

¶ voluntaria fustinentia passionis pro christi noie suscepta. puritas conscientie. bonitas cause ⁊ tempus gratie.

¶ Priscillianiste qui dicantur. ⁊ que sit eorum heresis.

Priscillianiste. †Ista est secta. liij. isti dicti sunt a priscilliano hrtico: q in hispania ex errore gnosticor ⁊ manicheor primisti dogma posuit. de erroibus aut istis. ℞. satis disputauimus. vñ in confutatione error cognosticor ⁊ manicheor ꝙ futata est here sis istor. vnde de condemnatione istor habetur. di. lv. c. vlti.

¶ Luciferiani qui dicantur. ⁊ que sit eorum heresis.

Luciferiani. †Ista est secta. liij. isti sic notati sunt a lucifero hrtico. Error istor fuit ec triplici rõe hrticus. primo q est ꝑtra sacrã scripturã. secõ q est cõtra doctrinã xpi. tertio q est cõtra doctrinã ecclie catholice. ¶ Primo est ꝑtra scripturã sacrã. ps. xcv. nolo mortẽ peccatoris: ſz magis vt conuertat ⁊ viuat. itẽ ibidẽ. cuz auerterit se ipius ab impietate sua. quã operatus est. ⁊ fecerit iudiciũ. ⁊ iustitiã. vita viuet. ⁊ nõ morietur. item ibidez ait dñs deꝰ. Cõuertimini. agite pniam ab oibꝰ iniquitatibus vestris ⁊ nõ erit vobis in ruinã iniquitates. ¶ Secõ error ille est cõtra doctrinã xpi. Legimus enim. q vocabat peccatores ad se ⁊ recipiebat penitẽtes. vñ luce. xv. de eo dr. hic peccatores recipit ⁊ mãducat cũ illis. itẽ xps suscepit petrũ post peccatũ negatiõis. matth. xxvi. ⁊. l. di. fidelior. ⁊. c. cõsyderandum. ⁊ de pe. di. j. petrus. ⁊ cõtra illud de pe. di. iij. si enim. ¶ Tertio est hereticus. q est cõtra legem vlis ecclie q pie recipit omnes reuertentes. vnde isti grauiter erãt contra illud prouer. j. Non dimittas legem matris. Qualiter aut ipsa eos recipiat habetur j. q. vij. quoties. ⁊ de conse. di. iij. ego berengarius. ⁊ extra. de here. ad abolendam. q. error iste concordat cum errore nouatianorum. quem. ℞. improbauimus ista sufficient.

¶ Iouinianiste qui dicantur. ⁊ que sit eorum heresis.

Iouinianiste. †Ista est secta. lv. isti dicti sunt a iouiniano monacho. errores istorũ ꝫ ab aug. li. de hrsibus describãtur plures. hic tñ ab isidoro. non describunt nisi duo. vnus est: q virginitatẽ posuit non esse preferendam matrimonio siue nuptijs contra quem Hiero. scripsit cõtra hunc iouinianum. secundus error fuit q abstinentie ⁊ ieiunia nõ eẽnt alicuius vtilitatis nullum asserẽtes inter abstinẽtes inter abstinentes ⁊ epulãtes ꝺiscrimẽ. i. distinctiõez. ¶ Error primus est heretic. ⁊ reprobatur: ⁊ destruitur multipliciter. primo ex ꝓplo xpi. qui ⁊ matrem virginem elegit luce. j. ⁊ ipse virginitatem seruauit. vñ sponsa ait de eo: dilectꝰ meꝰ cãdidus ⁊ rubicũdus electus ex milibus. ¶ Secõ destruitur error predictus ex doctrina apli ad cor. vij. vbi virginitatẽ cõsuluit tanq melius: vtpote consilium perfectionis dicens. de virginibus preceptum non habeo: ſz cõsilium do. s. non nubendi. ſz continendi: ⁊ hoc q melius ⁊ pfectius. q. vt dicit aug. de conditione viduitatis. supergreditur virginitas conditionem humane nature: per quã homines angelis assimulantur. ⁊ cyprianus lib. de virginitatis ecclãstici germinis decus atq ornamentum gratie spãlis: illustris portio gregis xpi. ¶ Tertio destruitur predictus error rõne. tũ primo quia bonum diuinum est potiꝰ bono humano. tũ secõ q bonum anime prefertur bono corporis. tũ tertio q bonum contemplatiue vite pfertur bono actiue vite: virginitas aũt ordinatur ad bonum aie fm vitã contemplatiuam qõ est cogitare ea: que dei sunt. cõiugium aũt ordinat ad bonum corporis: qõ est corporalis multiplicatio generis humani: ⁊ pertinet ad vitam actiuam. q. vir ⁊ mulier in matrimonio viuentes necesse hñt cogitare que mundi sunt. vt ps per apl'm. j. ad cor. vij. possumus ẽt addere hãc rõnẽ. maius pmium debetur maiori bono: siue maiori virtuti: ſz virginitati debet maximum pmiũ. s. fructus cẽtesimus: vt ps matth. xiij. in gl. ergo virginitas est multo excellẽtioris dignitatis: ⁊ meriti: q̃ stat coniugalis: ⁊ vidualis. quare dicit aug. li. de virginitate: certa rõne ⁊ sanctarum scripturarum auctoritate: nec pctiõ eẽ nuptias inuenimꝰ: nec eas bono vel virginalis cõtinẽtie vel ẽt vidualis equamꝰ. ¶ Secõs error eorũ ẽt est hrticus: ⁊ destruit ꝑ scripturã sacrã. secõ ex ꝓplo xpi. tertio doctrina aplica. quarto legibus vlis ecclesie. primo enim destruit ꝑ scripturã sacrã: q luce. xvj. facit dñam inter diuitem epulonẽ: ⁊ lazarũ. ꝺuos em ille dr ꝺ q cõtinue spendide epulabat. de lazarõ: qõ mẽdicus erat: cupiens saturari de micis q cadebãt de mensa illius. ⁊ nemo illi debat ⁊ dines sepultus est in inferno. ⁊ lazarus portat in sinu abrahe. ¶ Secõ error istorum confutatur ex ꝓplo xpi: ⁊ sanctorũ patrum xpi ex ꝓplo. Nã matth. iiij. legitur: q̃ ieiunauit. xl. diebus. ⁊. xl. noctibus: vt legẽ dñi mereret recipe. ex. xxiiij. ieiunauit helias: iteruz. xl. diebus vsq ad mortẽ. o. eb. iij. reg. xix. ¶ Tertio confunditur error: illorum ex emplis sanctorum patrum noui testamenti: vt io. baptiste. de quo ꝺr matth. iij. qõ esca eius erãt locuste: ⁊ mel syluestre. ⁊ ꝙ vinum ⁊ sicerã nõ bibebat. luce. j. itẽ oĩs fundatores religionum elegerũt abstinẽtiaz tanq matrẽ puritatis ⁊ sanctimonie religionis. ¶ Quarto cõfunditur ꝑfatus error ex doctrina aplica. ait enim beatus petrus. j. petri. ij. abstinete vos a carnalibus desideriis q̃ militãt aduersus aiam. item paulus apls. ij. ad cor. vj. dicit. in oibus exhibeamus nos in multa patientia. in ieiunijs multis ꝛc. vñ ꝙ ifte iouinianus monachus nihil habuit in se religionis: ſz gule ⁊ luxurie vñ multum esse deditus: qñ virginitatem non ꝓtulit nuptijs: qñ abstinentiã nõ ꝓtulit epulationibꝰ gule. ¶ Quinto error iste destruit ꝺi. xxxv. ꝓ totum. vbe cõsẽ. di. v. sint. ⁊. c. ne tales. ⁊. c. legimus. ⁊. c. iouinium. reprobatur etiam error iste extra. de here. ad vestrum. ſ. ij. in cle.

¶ Eluidiani qui dicantur. ⁊ que sit eorum heresis.

Eluidiani. †Ista est secta. lvj. isti sic sunt notati ab eluidio heretico. error istorum fuit qs dicunt post xpm natum mariam post filios de ioseph peperisse isti coincidunt in heresim ante diconariatanz ibi iste error. ſ. est sufficienter confutatus.

¶ Paterniani qui dicantur. ⁊ que sit eorum heresis.

Paterniani. †Ista est secta. lvij. isti sic sunt nominati a quodã paternio hrtico. ex ortι. istorum error ꝺr esse ꝙ inferiores partes humani corporis dicunt a diabolo esse factas: hoc est hereticum qz vt superius repetitis vicibus contra plures hereses vnus est scilicet deus verus: creator omnium rerum visibilium. ita qõ sine ipso factum est nihil. vnde in cõfutatione illarum heresiz est hec confutata. ¶ Secõ est hereticuz qz est cõtra illã scripturã sanctã gene. j. deus ⁊ nõ alius fecit hoiem. ſ. perfectus. ⁊ ita cum oibus que pertinẽt ad humanã naturã: ad quã pertinẽt nõ tm superiores: sed ẽt inferiores: vt stet. ⁊ ambulet: si perflua egerat: ⁊ generet. ergo deus ⁊ non diabolus eas fecit. ¶ Tertio idẽ patet ex illo qõ habetur gen. v. masculum ⁊ feminam creauit deus. ergo inferiores patris quibus discernitur masculus a femina sunt a deo conditer: ⁊ non a diabolo.

¶ Arabici qui dicantur. ⁊ que sit eorum heresis.

Arabici. †Ista est secta. lvij. isti sic notati sunt eo: ꝙ in arabia exorti sunt. istorũ errores duo describunt. vnꝰ est qõ dicũt aiam cũ corpore mori. secm ꝙ in nouissimo die vtrunq resurget. primus error in quo dicunt aiam mori cũ corpore est hrticus ⁊ reprobatissimꝰ qñ negare immortalitatez aie rõnalis est error pernitiosissimꝰ. huius erroris reprobatio colligit ex multis. primo ex sacra scriptura. secõ ex rõnibus irrefragabilibus. tertio ex cõtradictione doctrine fidei cvlis ecclie. ¶ Primo reprobat ex illo genesi. j. creauit deus hominem ad imaginem ⁊ similitudinẽ suã. Non videret aũt homo ad imaginẽ ⁊ similitudinẽ dei factus: si fm aiaz nõ esset nature incorruptibilis factus. vñ aug. li. de diffinitione aie dicit: aia est inuisibilis substãtia creata: incorpea. immortalis: deo simili manullã imaginẽ hñs nisi creatoris sui. ¶ Secũdo error ꝑfatus reprobat ex illo matth. x. nolite timere eos qui occidũt corpus: aiam aũt nõ pñt occidere. ſz potius timete eum ꝛc. Ex quo manifeste apparet qõ aia nõ moritur cũ corpore. alias qui occiderẽt corpora occiderẽt aias. idẽ ꝓ ex illo matth. xxij. deus abraham deꝰ isaac: deus iacob: non est deus mortuoz vbi dicit gl. per hoc ꝓbat aiaz post mortẽ pmanere. ¶ Tertio error ille reprobat ex illo luce. xvi. vbi aia diuitis epulonis post mortẽ eius ꝺr esse in inferno. aia vo lazarimen dicit in sinu abrahe. ergo aia non moritur cũ corpore. ¶ Quarto idẽ hr ex illo io. vij. si quis sermonez meum seruauerit: non videbit mortẽ in eternum. ſz aia rõnalis est: q̃ recipit ⁊ seruat ꝛbum dei. ergo illa simplr est immortalis. ¶ Secõ principaliter ꝑfatꝰ error reprobat rõnibꝰ. primo sic ꝙ istum errorẽ negant aie martyrũ ⁊ sanctorum quoz corpa mortua iacẽt in sepulchris: viuere: ⁊ eẽ in celo ⁊ beatas videre deum facie ad facie. ergo est hrticus. ſz ita ꝓ. ſz. Est em contra illud apo. vi. vbi. ioãnes ait. vidi sub altare dei aias interfectorum ꝓpter ꝛbum dei: qꝰ habebãt: ⁊ clamabãt voce magna dicẽtes. vsquequo deꝰ verus ⁊ sctus nõ vindicas sanguinẽ nostrũ de his q̃ habitãt terrã: ⁊ date sunt singulis stole albe: ⁊ dictum est illis. vt quiescant. ſ. in beatitudie sine corporib: ⁊ acceperũt diuinũ riusz. sustinete modicũ tps adhuc: donec ꝛleat numerꝰ eoz q interficẽdi sũt sicut ⁊ illi. itẽ est cõtra illud apocalyp. vij. vidi turbã magnã: quam quã dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus ⁊ populis stantes aĩ thronũ: ⁊ in conspectu agni amicti stolis albis: ⁊ palme in manibus eorum ⁊ infra dicitur de eis. isti sunt qui venerunt ex magna tribulatione ⁊ lauerunt stolas suas in sanguine agni. scilicet sancti martyres. ergo falsum est qõ aia rõnalis moriat cũ corpore. ¶ Secõ rõne sic. per hunc errorẽ euacuat totum opus humane redemptionis. qz si anime pereunt cum corporibus: nõ consequunt fructum redẽptionis: qui est cõsecutio vite eterne. iuxta illud io. iij. Sic deus dilexit mundum vt filium suum vnigenitum daret: vt omnis qui credit in ipsum non pereat sed habeat vitã eternã. ergo est hereticus. consequentia est bona. ¶ Tertio hic error etiaz destruit rõne sumpta ex parte diuine iustitie sic. Cum iustus sit deus: ⁊ iustitias diligat: vt ait prophetaredet tam bonis premia: quã malis penas, sed retributio iusta non fit hic omnibus, qz multi mali hic omnibus diebus vite sue florent. hieremie. xij. via impiorum. psperat ꝛc. ⁊ multi. iusti ⁊ innocẽtes hic omnibus diebus vite sue opprimunt. fm illud ad hebre. xj. egentes angustiati afflicti quibus dignus nõ erat mundus. ergo retributio iusta necessario futura est post hanc vitã. ergo anime manent post hãc vitã. ¶ Quarto idẽ arguit ex parte beatitudinis diuine deus est summe bonus, sed amici sui in hac vita affliguñ multe enim sunt tribulationes iustorum. ergo necesse est: vt sit vita in qua magis remunerentur vt amici. hec ꝛitia est optima. Nã vt dicit apls. j. ad cor. xv. Si in hac vita tm in xpo sperãtes sumus miserabiliores sumus omnibus hominibus. ergo necesse est cõcludere: qõ anime post mortem maneãt. ¶ Quinto idez arguit ex parte diuine ꝛpientie sic. Sapiẽtia dei nec fallit: nec fallit̃ sed ipsa cõsulit relinquere bona pitia. ꝓ quibus. matth. xix. Si vis perfectus esse vade: ⁊ vẽde omnia que habes: ⁊ da pauperibus: ⁊ veni sequere me. ⁊ io. xij. Qui odit aiam suã in hoc mundo: in vitã eternã custodit eã, sed si nõ viueret anima post mortẽ corporis ⁊ esset alia vita: ipsa ꝛpientia nos falleret. ergo necessario est alia vita. ¶ Sexto hũc errorẽ dãnant miracula ipsa stupẽda: que sancti mortui operant in terra. Nã sicut dicit gregorius. Si vitã anime manẽtis in corpore deprehẽdis motu mẽboroñ: cur nõ ita deprehẽdis vitã anime post corpus: retia per assa mortua in virtute miraculorum. ¶ Septimo arguit sic ratione sumpta ex natura anime sic. Anima rationalis est forma simplex. ergo est incorruptibilis ⁊ nõ punit cũ corpore. antecedens est notũ. ꝛitia. ꝓbat. qz corruptio nõ inuenit nisi vbi est contrarietas. generatiões em ⁊ corruptiones ex cõtrarijs ⁊ in cõtraria sunt. vñ corpora celestia qz nõ hñt materiã ꝛrietati subiectã incorruptibilia sunt sed in anima nõ reperit aliqua cõtrarietas: vt ptz. ergo impossibile est ea mori cũ corpore. ¶ Octauo idẽ ostendit ex eo: qõ est forma subsistẽs sic manifestuz est aũt qõ id qõ fm se cõuenit alicui: inseparabile est ab eo. esse ãt per se cõuenit forme: que est actus. vñ materia fm hoc acquirit esse in actu: qõ acquirit formã. Secm hoc ãt accidit in ea corruptio: qõ separat forma ab ea. vñ impossibile est ꝙ forma subsistens desinat esse, sed anima intellectiua est forma subsistens. ergo est impossibile quod sit corruptibilis. ⁊ per ꝛns ꝙ moriat cuz corpore mortuo. vñ dionysius. iiij. de di. no. dicit: qõ anime humane hãbent ex bonitate diuina: qõs sint intellectuales: ⁊ qõ habeãt substãtialẽ vitã: ⁊ incõsumptibilẽ ⁊ multe alie rõnes pñt formari sed ita ꝓ nunc sufficiãt. ¶ Tertio hunc error ẽ ecclia sancta catholica dãnat. primo extra de sum. tri. c. j. ibi descendit ad inferos. itẽ in. c. fi quis eps. xxiij. di. itẽ festa celebrãdo ꝓ ꝛnctis defunctis vt' in. c. j. de conse. di. iij. qõ nõ faceret si anime eorum simul cuz corporibus mortue fuissent. itẽ ꝓ fidelibus orando vt in. c. anime. ⁊. c. ꝙ obeuntibus. xxij. q. ij. ista ꝓ nũc sufficiant. ¶ Alius error: quo ad animam patet reprobatus, qz cum aia non moriatur cum corpore non est dicenda resurgere, qz resurrectio fm damasuz est eius qõ cecidit vt dissolutum est iterata resurrectio.

¶ Tertulianiste qui dicantur. ⁊ que sit eorum heresis.

Tertulianiste. †Ista ẽ secta. lix. isti dicti sunt a tertuliano pbro, africe, puincie heretico. horuz error duplex est. vnus est qõ aia rõnalis, sit corporea. secundus est qõ dicunt aias peccatoruz post mortẽ in demones verti. error primus est hereticus, ꝙ colligit ex tribus. ¶ Primo qz est cõtra scripturã sanctã. vbi aia vocatur spũs: ⁊ sunt hmõi multa loca scripture sancte: vbi de aia rõnali loquẽs sub noie spũs loquunt. vñ ecclãstici. xij. ꝺr reuertat puluis. i. corpus vñ erat. gen. iij. ⁊ spũs. i. aia rationalis redeat ad deuz: qui dedit illa. ꝛ creando illum: ⁊ creando infundit: corpori qui post hois mortẽ redit ad deũ fuscepturus premium: vel penã. put gessit in corpore. itẽ xps, ppe mortẽ existẽs dixit illud ps. in manus tuas cõmendo spiritum meuz. Et sequit inclinato capite emisit spiritum matthei. xxvij. ¶ Secõ error ꝑfatus reprobat rõnibus. primo sic anima rõnalis est forma corporis physici vitã habẽtis in potẽtia. vt ſcõ de anima dicit aristo. ergo sequitur qõ nõ sit corpus continentia est bona. ¶ Secõ anima rõnalis est principiũ vite in homine sed esse primũ principiuz vite est impossibile cõuenire corpori: vt subtiliter arguit sctus tho. in prima parte. ergo impossibile est qõ anima rõnalis sit corpus. ¶ Tertio sic operatio cuiuscunq rei est fm modum substãtie eius. intelligere autem est operatio penitus immaterialis vt patet. ergo impossibile est qõ anima rõnalis cuius operatio est intelligere: sit corpus: aut materialis. ¶ Tertio ostendit error ꝑfatus hereticus ex tra de sum. tri. ⁊ fi. ca. c. j. ibi vide. deinde humana ex corpore ⁊ spũ cõstituta. ¶ Secundus error quo dicunt animas peccatoruz post mortẽ in demones cõuerti: est hereticus. patet primo: qz si hereticũ est animã rõnalẽ dicere corruptibilẽ per ꝛns eri hereticum dicere eaz esse cõuertibilẽ in demones: vel in aliqõ illud. ¶ Secõ q cõtradicit sacre scripture. primo i. li. luce. xvj. vbi dr aia diuitis epulonis cruciabaf in illa flãma nõ aũt fuit cõuersa in demonẽ. itẽ scripture illi matthei. xxvj. vbi de animabus dãnatoruz dñs dicet, ite maledicti in ignẽ eternũ: qui paratus est diabolo. ꝛc. vbi maledictos hoies immisericordes seiungit: ⁊ discernit a malis angelis: qui sunt demones ⁊ ita cõtra scripturã sanctã est: qõ aie peccatoruz cõuertanf in demones, qz huius erroris stultitia est manifesta nõ inducimus plura.

¶ Tesseradecade qui dicantur: ⁊ que sit eorum heresis.

Tesseradecade. †Ista est secta. lx. istoruz error esse dicit qõ. xiiij. luna pascha celebrantes cum iudeis isti errant non sequentes regulam ⁊ preceptum ecclesie: que alio tempore precipit obseruari: patet de conse. dist. iij. celebritatem.

¶ Nyctages qui dicantur: ⁊ que sit eorum heresis.

Nyctages. †Ista est secta. lxj. isti fic dicti sunt a ſommo. error: istoꝝ est: ꝙ vigilias noctis reſpuãt: supstitiõe esse dicẽtes eo qꝛ pndẽtia diuina nocte ad requiem tribuit: ⁊ ordinauit forte attendentes ad illud ps. ciij. Exibit homo ad opus suũ vsq ad vesperam: isto. unus error est falsus ⁊ temerarius tũ ꝓ eo q nullo iure diuino, phibẽt tanq supstitiosuz vigilare de nocte ad orandũ: ⁊ deũ laudãdũ: imo hoc tanq sanctũ ⁊ iustũ plurimum diuino iure cõmendat. vñ sctus dauid ps. cxj. de le ait. media nocte surgebã ad confitendũ tibi. ⁊ ibidẽ memor: tui nocte nominis tui. ꝛc.

¶ Pelagiani qui dicantur: ⁊ que sit eorum heresis.

Pelagiani. †Ista est secta. lxij. isti dicti sunt a pellagiano monacho hrtico exorti. error iste ſz sit multiplex, vt tãgit aug. li. de hrsibus hic tñ nõ tãgit nisi iste. ſ. quẽ liberũ arbitriũ diuine gratie anteponũt: dicẽtes sufficere volũtatẽ ad impleda iussa. i. ꝓcepta diuina, sed error est hrticus ⁊ iniquus. ꝓ eo in ea parte q liberũ arbitriũ diuine gratie anteponũt: intelligẽdo qõ inchoatio sine principi puz boni operis est a nobis: sed cõsummatio est a deo: qz hoc est cõtra diuinã scripturã. ꝓ eo cõtra illud io. vj. Nemo pot venire ad me: per fidem formatã: nisi pr meus traxerit eũ. Nihil enim potest ascẽdere ad id: qõ est supra naturã: niũ ab alio trahatur: sicut lapis nõ pot sursum ascendere: nisi per motũ alterius fides aũt formata charitate trahit quodãmodo hoiem ad naturã diuinã fm illud. ij. petri. i. magna ⁊ ꝓtiosa, pmissa donauit nobis deus vt ꝛ hec efficiamini cõsortes diuine nature. Et ideo tale donũ nõ pot homo ꝛsequi: nisi a deo trahatur. ¶ Secõ error: ille est cõtra scripturã illã aplicã. ij. cor. iij, non sumus sufficientes cogitare a nobis quasi ex nobis: quasi diceret: ſz aliquid agã per liberũ arbitriũ: nõ tñ ex me: q̃ liberum arbitriũ nõ est cã sufficiens boni operis sine motione diuina: que operatur in ipsa bona cogitatiõe. cũ aũt principiuz operis ex parte nostra sit cogitatio ipsa: apparet falsitas predicti erroris, q: initiuz boni operis est a deo mouente. Ad otio enim pximi mouentis requirit in mouentibus secundis: qui disponit omnia sua in terra, ꝓpter qõ mouet omnia ad suos fines cõsequẽdo fm cõditiones nature ipsoruñ. Et ideo illa quoruz natura est vt sint libere voluntatis: libere monet ad actus suos. ſ. creaturas rõnales. als aũt nõ libere. Et accipitur hic libere: ⁊ nõ libere ꝓut motus est in creatura: qz ꝓut a deo est libere facit quidquid facit. ¶ Tertio error ꝑfatus est cõtra scripturã sacrã. ad phil. ij. deus est qui operat in nobis: ⁊ velle, ꝓficere ꝓ bona volũtate. ſ. sua nõ ꝓ nra. ꝓ nostra eñ ex gñti in quãtũ sequimur instinctũ voluntatis diuine. rõne hoc idẽ ostendit iuxta sanctum thoñ. cõtra gentiles. Nullum agens particulare põt vniuersaliter puenire actionẽ vniuersalis agẽtis qz actio particularis agẽtis originẽ hz ab vniuersali agente sicut in istis inferioribus ois motus pueniẽt a motu cele-

Augustin⁹. Cyprianus. Augustin⁹. Augustin⁹. Dionysius. ps. xxx. b. S. Thom. Augustin⁹.

ti. sed anima humana ordinat sub duo: sicut ꝓticulare agens sub vniuersali. ergo impossibile est esse aliquē rectū in alia: quē nō ꝓueniat actio diuina. ¶ Scdo error ꝓfatus est hꝛticus in ea parte in qua dicūt: qꝫ sufficiat voluꝫtas siue liberū arbitriū siue gratia ad implēdū meritorie diuina ꝑcepta: qꝫ sic dꝫ intꝛa sanctū tho. in. iiij. cōtra gēriles. opꝫ qꝫ hoc ad vltimuꝫ finē per ꝓprias operationes perueniat. vnūquodqꝫ aūt operatur sm ꝓpriam formā. opꝫ ergo: qꝫ ad hoc qꝫ perducat ad vltimum finē per ꝓprias operationes: qꝫ superaddat ei aliqua forma: ex qua eius operationes aliquā efficaciā recipiāt. pme rendi vltimum finē: hoc est gratia sm illud ad ro. gratia dei vita eterna. vñ io. xv. ait discipulis suis ¶ Ego sum vitis: et vos palmites: qui manet in me et ego in eo: hic fert fructū multū, qꝫ sine me nihil potestis facere, scilicet meritum vite eterne. vñ sequit, si quis in me nō mānserit scilicet per participationē gratie mittetur foras: sicut palmes: et arescet et colligent eum: et in ignem mittet. Item error ꝓfatus est cōtra illam scripturam, ad ephe. ii. gratia enim estis salvati per fidem: hoc non ex vobis, dei enim donum est non ex operibus ne quis glorietur.

1 ¶ Nestoriani qui dicantur: et que sit eorum heresis.
2 Relatiua tam verba quā ꝓnomina idē suppositū referunt.
1 **Nestoriani.** †Ista est secta. lxiij. isti appellati a nestorio hꝛtico qꝫ tantino epo. isto: qꝫ vnus vꝛ error: ꝑcipalis. scꝫ negāt vnionē factā esse in vnitate ꝑsone, sed volēdo spāliter distinguere hūc errorē: in plures partes dicimus, qꝫ errores istorū tres sunt. ꝓmus, est, qꝫ dicūt beatā virginē nō esse matrē dei: sed hois tantūmodo. secūdus qꝫ dicūt aliā ꝑsonā carnis; aliā diuinitatis. tertius error est, qꝫ negāt vnū xꝑm esse in ꝑbo et in carne, sed separatū alterū filiū dei: alterū filiū hoies ꝑdicātes, isti errores sunt hereticī: et ꝑnciosissimi. ꝓ quoꝝ confutatione est ponēdus ꝓmus clare error nesto. ij. ¶ Nestoriꝰ et sui sequaces dixerūt in xꝑo esse duas ꝑsonas dixerūt enī qꝫ alia et alia corpus conueniūt in xꝑo ad cōstitutionē vnius hois eiusdē speciei cū aliis hominib⁹ in quo hoie deus habitauit: sicut in tēplo suo ꝑ gratiā inhabitantē: qūo in aliis iustis ex qua inhabitatione secuta est quedā effectualis vnio inter illū hoiem et deū: de qua loquit apl. j. ad cor. vj. qui adheret deus vnus spūs est cuꝫ eo, et qꝫ fuit perfectior vnio qua in aliis sanctis quodam singulari ꝓuilegio diuina noia perticipabat, ꝓpter qꝫ cōadoꝝbat deo. sed ista positio est hereticā. tū primo qꝫ est cōtra veritatē sacre scripture. Cōtra veritatē incarnatio

S. Thom. nis patet: vt arguit scꝫus tho. in. iiij. cōtra gentiles, qꝫ cū vnio incarnatiōis nature sit facta in natura qꝫ natura manet distincte: et incōfuse: si nō sit facta in ꝑsona nulla est facta vnio: et sic tollit veritas incarnatiōis: qꝫ est subuere totā fidē christiana, nec sufficit dicere: qꝫ facta sit vnio per inhabitationem gratie: qꝫ talis vnio nō ꝓstituit incarnationē, al's sepe deus in multis diceret a principio mūdi incarnatus, cū multis inhabitet per gratiā, vt dicit apls. ij. ad cor. vj. vos estis tēplū dei vini. et dñs dicit inhabitabo in eis. Nec sufficit si dicat qꝫ sit plenior gratie plenitudo in isto: quā in aliꝭs, qꝫ magis et minꝰ nō variāt spēm: et ideo maior plenitudo gratie nō facit incarnationē: nec minor tollit. Cū ergo firma religio xꝑiana in fide incarnationis fundet euidēter apparet qꝫ ꝑdicta positio veritatē incarnationis tollat. ꝓterea qꝫ sunt distincta personaliter sine suppositis nullatenus de se inuicē ꝓdicātur. Si ergo deus et hō suppositis siue personis distinguātur: nūquā ꝑdicabit vere qꝫ deus sit hō ille aut ille deus. ergo sequit: qꝫ deus et hō nō sunt ꝑsone distincte in xꝑo. ¶ Scdo error ꝓfatus est cōtra veritatē sacre scripture in oibus illis locis: vbi hꝛ: qꝫ xꝑs sit verus deus: et verus hō: q. s. cōtra hereses paulianoꝝ et arrianoꝝ et aliorū dicētiū xꝑm tm̄ esse hoiem in copia sunt posite et ponētur inferius, nūc ꝓsequamur ordinē in ista positus. Error ꝓmus in quo dicūt beatam mariā nō esse matrē dei: sed hois tantūmodo est hereticus. Tum primo qꝫ cōtra diuinam scripturā. scdo qꝫ cōtra determinationem ecclesie, cōtra scriptūrā est primo cōtra illud esai. vij. Ecce virgo cōcipiet: et pariet filiū. Et vocabitur nomē eius emanuel. i. nobiscū deus et esai. ix. parvulus natus est: et filius datus est nobis. et. j. vocabit nomē admirabilis cōsiliarius: deus fortis etc. ergo sequitur, qꝫ parvulus ex virgine natus sit verus deus itē luce. j. inquit angelus ad virginē. ecce cōcipies: et paries. et infra. filius altissimi vocabit. itē cōtra scriptūrā illā ad ro. j. de filio suo: qꝫ factus est ex semine david scm carnem: qui ꝓdestinatus est filius dei in virtute. itē est cōtra scriptūrā illaꝫ ad ro. ix. loquē do de ꝓtribus veteris testamenti dicit. Ex quibus est xꝑs secundū carnē qui et super omnia benedictus in secula. non autem est ex ꝑtibus nisi mediāte virgine. deus ergo qꝫ est sup

Damasce.

oia bñdictus est ex virgine sm carnem. ecce manifesta testimonia: qꝫ qui natus est de virgine maria erat verus deus. Et ita patet: qꝫ ergo est mater dei. vñ contra hunc errorē dicit damascenus li. iij. c. xij. xꝑi tocon. i. dei genitricē nō dicimus. i. nolumus vti isto termino: quia eo vtitur nestorius ponendo duas ꝑsonas in xꝑo. sed theotocon. i. dei genitricē ꝓprialiter et vere sanctā ꝑdicamus virginē. ¶ Ratione sic. Et hoc dꝫ aliquis filius alicuius matris: qꝫ corpus eius ex ea sumit, lꝫ aia nō sumat ex matre: sed ab exteriori sic, sed corpus xꝑi ex virgine sumptū est: ostēsum est aūt supra ex inductis auctoritatibus corpus illius hois esse corpus filij dei ergo conuenienter dꝫ, qꝫ beata virgo sit mr̄ verbi dei: et ēt dei lꝫ diuinitas verbi nō sumat a matre, nō enī opꝫ: qꝫ filius totum qꝫ est de substātia sua a matre sumat: sed solū corpus. ¶ Scdo error ꝓfatus est damnatus per vniuersalem ecclesiam. primo in symbolis ambobus: vbi dꝫ et in iesum xꝑm filiū eius vnicum dñm nostrū. ¶ Scdo in cōcilio tertio qꝫ fuit primū ephesinū de quo. xv. di. sicut. et in. c. ꝑma. di. xv. j. tertia. ¶ Tertio in cōcilio quarto carthaginen. de quo in. c. q ꝑs. di. xxiij. ¶ Quarto extra de sum. trī. et fi. ca. c. j. ibi tādē vnigenitus dei filius a tota trinitate cōiter incarnatus ex maria semp virgine sancti spūs cooperatione ꝛcepꝝ. ¶ Ex cōis error in quo dicūt aliā ꝑsonā carnis aliā diuinitatis: est hꝛticus: et dānatissimus, hic enī error negat incarnationē factā: vt iam in ꝓncipio diximus. vñ oia q̄ allegata sunt in reprobatiōe erroris ꝓfati: sunt ad reprobationem istius. Et ꝓterea iste error maxime aduersarius sacre scripture: de qbus plura testimonia induximus in cōfutatione eoū errorū: q dicebāt xꝑm tm̄ hoiem. Est aūt contra illud io. j. verbū caro factū est itē cōtra illud qꝫ ait xꝑs de se, antequā abraā esset: ego sum. sab eterno. ergo in vna ꝑsona vnite fuerunt due nature. sī enim qs guttā vini mittat in mille ampho⁹as: non erit mistio sed cōsumptio vini ꝓpter quod etiā nec ligna in fornace ignis dicim⁹ igne misceri, lꝫ ab igne cōsumi ꝓpter excellentē ignis virtutē, diuina natura in infinitum humanam excedit: cum virtus dei sit infinita: nullo mō ergo posset fieri mistio vtriusqꝫ nature. ¶ Tertio qꝫ dato qꝫ fieret mistio neutra natura maneret saluata. insciibilia enim in misto nō saluant: si vera fiat mistio, facta ergo permistione vtriusqꝫ nature: diuine scilicet et humane: neutra natura maneret sed aliquid tertium: et sic christus nec esset deus nec homo. ¶ Amplius quarto sic, nunqꝫ inuenīt ex duabus manētibus fieri vnā: eo qꝫ quelibet natura est quoddā totū. ea vero ex quibus aliqd cōstituit cadunt in rationem partis: vnde cū ex anima et corꝑe fit vnū: nec corpus nec anima pōt dici natura: sicut nec loquimur de natura, qꝫ neutra hꝫ speciē cōpletam: sed vtrūqꝫ est pars vnius nature. Cū ergo natura humana sit quedā natura cōpleta: et sīr natura diuina: impossibile est qꝫ cōcurrant in vnam naturā: nisi vel vtraqꝫ vel altera earum corꝛumpatur, qꝫ esse nō pōt. Et vt ex dictis patet xꝑm et verum deum et verum hominē esse impossibile est in xꝑo esse vnaꝫ naturā tm̄. multa alia induci possent: sed hec sufficiant.

Damasce.

Relatiua

Relatiua an inducāt obligationē vide pe. de ancha. sup cōtinuatione rubrice de 2di. app. nu. 16.

S. Thom.

¶ Tertio principaliter error ꝓfatus est damnatissimus, qꝫ per ecclesiam catholicam condemnatus. Tum primo in calce doneñ. concilio sicut dictum est: de quo in. c. sicut. di. xv. et in. c. ꝑma. di. xvj. Tum in vtroqꝫ symbolo. vbi confitetur ecclesia eum deum verum: et hominem esse. tum tertio extra. de sum. trī. et fi. ca. c. j. et in. c. qui episcopus. di. xxiij.

1 ¶ Acephalite qui dicantur: et que sit eorum heresis.

1 **Acephalite.** †Ista est secta. lxv. isti dicti sunt. i. sine capite qꝫ nullus reperitur eoꝝ autor. istoꝝ error est duplex. vnus est qꝫ impugnāt calcedonē se cōciliū: in quo ostendunt se esse hereticos quia vt dꝫ in. c. sicut. di. xv. illa quatuor scilicet in oibus inoiata inter q noiatur calce doneñ. sicut dei euangelia. scdo errant: qꝫ negant sicut fecit eutices duas naturas in christo: contra quem errorem lꝫ sufficiant que diximus contra euticis errorē: dicemus aliqua pauca. contra hunc est expresse scriptura sancta. Nam de diuina natura dꝫ io. x. Ego et pater vnus sumus. de humana natura habetur io. xiij. pater maior est. ¶ Ratione sic vel illa vna natura quam isti confitentur in christo: vel est diuina natura tantum vel humana, vel humana tantum: vel tertia ex ambabus cōflata. Si natura diuina sit tm̄ in xꝑo: sequit qꝫ xꝑs non sit homo, qꝫ ēt est hereticū. Si vero dꝫ qꝫ sit qdā tertia natura conflata ex ambabus, hoc est impossibile: sicut ostēsum est supra in erroris euticis confutatione, probatur tertio sic. natura diuina in se perfecta est, et immutabilis. natura aūt q̄ in se ꝑfecta est cum altera non potest in vnam naturā cōuenire, nisi vel ipsa conuertatur in alteram: sicut cibus in cibatū: vel alterū conuertat in ipsum: sicut lignū in ignē, vel vtrūqꝫ trāsmittetur in tertium, sicut elementa in corpus mixtum. hec aūt remouet diuina immutabilitas. nō aūt est cibo immutabile nec qꝫ in alterum conuertatur: nec qꝫ in alterū conuerti potest. Cū ergo natura diuina in se perfecta sit nullo modo potest esse qꝫ simul cum alia natura in vnam naturam conueniant. tum sequeretur ex illo: qꝫ aliquid esset qꝫ nec esset creatum: nec increatum: nec homo, nec deus, qꝫ est impossibile. vñ dicit anselmus li. de incarnatione dei bi. natura diuina et humana nō possunt ita mutari aut ita misceri: vt quedā tertia fiat ex duabus: q̄ nec sit diuina: nec humana. ꝓ3 ergo falsitas huius erroris et pernicies: quoniaꝫ fidei nostre fundamenta oio euertit.

Anselmus.

1 ¶ Theodosiani et gaianite qui dicant: et que sit eorū heresis.

1 **Theodosiani et gaianite.** †Ista est secta. lxvj. isti appellati sunt a theodosio theodosiani: et a gaiano gaianite. error isto: rū fuit duplex. primus est qꝫ hꝛtici seu euticis et dioscoꝝ: cuius sequaces sequentes calcedonēse. cōciliū respuūt: in quo hꝛticos se comꝓbāt vt dictū est de acephalitis. ¶ Secūdo ex duabus naturis, vnā in xꝑo naturā asserunt, contra hunc errorē dictū est latius in cōfutatione erroris euticis: et acephalitarū: verū vt aliquid etiā hic dicamus impossibile est ex duabus naturis, scilicet diuina et humana tertiam aliquam cōflari tam primo: qꝫ cuꝫ natura diuina sit actus purissimus: incommutabilis: et intrāsmutabilis: nō pōt in quācunqꝫ naturā resolui. ¶ Tum scdo qꝫ natura illa resultans ex duabus naturis esset nouiter facta, qꝫ repugnat diuine nature eterne: qꝫ de nouo fiat alia natura. ¶ Tum tertio qꝫ resultās ex deo et homine nō maneret deus homo. nec post assumptionem nature humane esset deus: sed aliquid aliud a deo, et homine, que omnia sunt farina et blasphema.

1 ¶ Gnoite et trionite qui dicantur: et que sit eorum heresis.

1 **Gnoite et trionite.** †Ista est secta. lxvij. isti a theodosianis ex orti sunt ex qbus gnoite ab ignorantia dicti sunt, vñ istoꝝ error fuit qꝫ christi diuinitas nesciret que ꝓtura sunt de die et hora nouissima: occasionē: forte sumpserunt ex illo matth. xxiij. de die autē illa et hora nec angeli in celo: nec filius hominis nisi pater. Sed isti bene dicti sunt ignorantes dicētes deū futura ignorare. Error vero isto: rū cōfutat multipliciter: et ostēditur non mō hereticus: sed stultus. primo sic. eadem est diuinitas christi: et patris. vñ io. x. ipse inquit. Ego et pater vnum sumus. ergo patris et filij vna est scientia: vna sapiētia: vna ꝓuidentia oium: sed deus oia nouit futura antequā fiāt. vñ de sapientia increata dꝫ sap. viij. signa et monstra scit antequā fiāt et eventus seculoꝝ: et ꝓtorū. Et danielis. xiij. nostri oia antequā fiant et eccle. xxxiij. deo nostro antequā crearent nota sunt oia: sicut et post factū cognoscit oia. et hiere. j. priusq̄ te formarē in vtero nouite. ¶ Scdo sic, verbum quāto est magis perfectū tāto magis est expressiuū: et manifestativū sapiētie ipsius dicentis. Sed christus est verbū dei perfectissimū. io. j. in ꝓncipio erat verbū: ita qꝫ adequant virtutem dicentis: ergo sequit qꝫ in eo relucet omnis sapiētia: que est in memoria: sine intelligētia paterna: lꝫ in ea est notitia de illa hora: et die: sicut marci. xiij. Ergo xꝑi diuinitas scit de illa hora ꝛc. ¶ Tertio sic: xꝑs est verbū ꝑ qꝫ facta sunt oia: ꝓtia: ꝓterita: et fient in futurū. io. j. ꝓ qꝫ oia facta sunt. Et ad colo. j. sed omnis artifex sapiens hꝫ notitiā sui operis. ergo ꝛc. vñ sapientie. vij. dꝫ ois artifex oia ꝓspicies. ergo omnia scit qꝫ pater. ¶ Ultimo aia christi habuit notitiam de illa hora: et die nouissima. ergo multo magis eius diuinitas, consequentia est bona, ꝓbat assumptū ꝓmo ꝓ illud esai. lxiij. qꝫ ponit hic in litera. ¶ Secundo per illud quod io. v. dicitur: pater dedit filio omne iudicium facere. Si ergo ptātem iudicandi dedit. ergo ꝛc. tēpus sui iudicij nouit. Non enim videretur dedisse pater filio omne iudicium facere: si determinādi temporis sui adūtus esset ei subtractum iudicium, ꝓpter quod dicit argumentando Chrysostomus vt dicit sanctus tho. in. iij. ꝑte. Si christo homini datū est: vt sciat qualiter opꝫ iudicare qꝫ est maius: multomagis datum est ei scire qꝫ est minus: scilicet tempus iudicij. Qꝫ vero dicitur matth. xxiij. ꝙ de die illa nemo scit ꝛc. nec filius ꝛc. Rūdetur, ꝙ intelligendum est secundū vsitatū modum loquendi in scripturis: ꝓout dicitur tunc deus aliqd scire, qñ illius rei notitiam prebet: sicut dixit ad abraham. gene. xxij. Nunc cognoui, ꝙ timeas dominum, nō qꝫ tunc nosceret incideret: qui omnia ab eterno cognoscit. sed quia eius deuotionem per illud factum ei ostenderat sic et filius dei dꝫ diem indicij ignorare: quia eius notitiam discipulis nō dedit, sed eis respondit. actum. j. Non est vestrum nosse tempora: vel momenta: que pater posuit in sua potestate. Pater autē illo mo-

Chrysosto.
S. Thom.

do non ignorat, quia saltem filio suo huius rei notitiam dat per generationem eternam.

¶ Tritonite qui dicantur: & que sit eorum heresis.

Tritonite. † Ista est secta. lxviij. isti sic vocati sunt q; sicut tres psonas in deitate asserūt sic tres deos, istoꝝ error est iste: qui dictus est; & est hereticus & damnatissimus: q; cōtradicit sacre scripture: & rationi & naturali. Scripture diuine cōtradicit, dr enim deutero. vj. Audi israel deus tuus vnus est. item & ego. xxj. iſō erunt tibi dij alij preter me. Et. iiij. regum. v. Scio q; non sit alius deus p̄ter deum israel. item apostolus ad eph. iiij. vnus deus: vna fides. &c. rōne vero multiplici hec vnius veri dei vnitas ꝓbat.

¶ Primo sic, plura summe bona esse nō est possibile. Quod enim per superabundantiam dicitur in vno tm̄ inuenit: quia aūt est summū bonū cū sit omnis boni, bonū: & solus p essentiā bonus ergo deus vnus est. ¶ Scdo sic, oportet deum esse omnino pfectum cui nulla desit pfectio. Si ergo sunt plures dij ops esse hmōi pfecta, sed hoc est impossibile. Nam si nulli eorū deest aliqua pfectio: nec aliqua imperfectio admiscet q; requirit ad hoc q; aliqd sit simplr perfectum, nō erit in quo ad inuicē distinguant, impossibile est ergo plures deos ponere. ¶ Scdo sic. Si sunt plures dij: ops q; natura deitatis nō sit vna numero in vtro q; ergo ops esse aliq; distinguens naturā diuinam in hoc & in illo, sed hoc est impossibile q; natura diuina non recipit additionem nec differentiarū essentialium: nec accidentaliū, nec ēt forma diuina pōt esse forma alicuius materie: vt possit diuidi ad diuisionē materie, impossibile est ergo esse plures deos. ¶ Quarto sic in quocunq; gñe videmus multitudines ab vnitate procedere. Et ideo in quolibet gñe inuenitur vnū primū: q; est metrū & mensura oīm que in illo genere inueniunt; quorum ergo inuenit in aliquo vno cōuenientia ops q; ab aliquo vno dependeat, sed omnia in esse conueniunt: ops esse vnū tm̄ q; sit rerū oīum principiū q; deus est. ¶ Quinto sic. in quocūq; principatu ille qui p̄sidet vnitatem desiderat vnde inter principatus est potissima monachia: siue regimē multorum etiā membrorum vnū est caput ac per hoc euidenti signo apparet eicui conuenit principatus vnitatē deberi. vnde & deum qui est oīum cā ops vnum simplr cōfiteri, plura alia induci possent que sunt magis subtilia: que tangit sanctus tho. in primo contra gentiles sed ista que sunt magis intelligibilia sufficiant habetur etiam eōdem natio istius erroris extra de sum. tri. & fi. ca. c. j. §. hec sancta. vbi & sic de filio qui cum scō diuinitatē sit immortalis & impassibilis: idem ipse secundum humanitatem factus est passibilis & mortalis.

S. Thom.

Alij. Ista est heresis. lxix. istoꝝ error est ꝙ dant natiuitati x̄pi de p̄e initiū tpis iste error est hereticus & pessimus q; cōuincit ex multis. ¶ Primo q; iste error negare vr dei filiū esse verū deū: & cōcidit cū erroꝛe arrianoꝝ: q; dicebant q; erat tps q̄n dei filius nō erat, q; est cōtra fidem catholicā. vñ in symbolo fidei ait eternus pater: eternus filius: eternus spūs sctūs. ¶ Scdo est hereticus: qm̄ ex p̄sse cōtradicit sacre scripture de sapientia em̄ genita a patre & prouer. viij. ꝙ añ p̄ quidp̄ faceret: erat cū eo cūcta cōponens. item pā. j. Ego hodie. i. in eternitate genui te. item michee. v. j. egressus eius a diebus eternitatis. item io. j. in prin. erat verbum: & verbum erat apud deum: & deus erat verbum &c.

Alij. Ista est heresis. lxxj. isti liberationez hoīum apud inferos factam x̄pi descensione nō credūt. iste error est hereticus: qd colligit ex multis. primo q; contradicit sacre scripture. Scdo q; cōtradicit rōni. tertio q; cōtradicit articulo fidei, quarto q; cōtradicit determinatiōi vlis ecclie. Scripture sancte cōtradicit tā noui ꝙ veteris testamēti. p̄mo illi zacharie. ix. tu quoq; in sanguine testamēti tui vinctos tuos emisisti de lacu. itē illi ecclīastici. xxiij. penetrabo oēs inferiores partes terre inspiciā oēs dormientes. i. alias mortuoꝝ: & dormiunt in lumbo ex culpa ade soporati. in fide recta mortui: quos eduxit de tenebris ad lucem gloriе. vñ ibi subdit. Et illuminabo oēs sperantes in dño. itē cōtradicit illi scripture iob. xxvj. Mundus est infernus coꝝ eo: itē cōtradicit scripture sancte noui testamēti, dicit enim ap̄s. ad ephe. iiij. ꝙ aūt ascendit quid est: nisi q; descendit in inferiores partes terre p cuius descensum spoliatus est infernus vñ apostolus ait ad coloss. ij. spolians principatus & ptātes transiuit cōfidenter. ¶ Scdo error pfatus est dānatus: q; est cōtra rōnem theologalē. primo q; x̄ps venerat penā nostrā portare vt nos a pena eriperet sm illud esai. liij. vere languores nostros ipse tulit: & dolores nostros ipse portauit. Ex peccato ât homo incurrerat nō solū mortez corporis: sed etiā descensum ad inferos. Et ideo sicut fuit conueniens eū mori: vt nos liberaret a morte: ita cōueniens fuit eum descēdere ad inferos, vt nos a descensu ad inferos liberaret, vnde osee. xiij. &. Ero mors tua o mors: ero morsus tuus inferne. ¶ Scdo cōueniēs fuit: vt sicut ptātē suā ostēdit in terris vincēdo & monēdo ita ēt ptātē suā ostēderet in inferno ipz visitādo: & illuminādo. vñ &. in p̄s. xxiij. Attollite portas principes vestras gl. i. principes inferni aufert ptātem vestrā quousq; nunc homines in inferno detinebatis: & sic in nōe iesu omne genu flectatur: nō solū celestiā: sz ēt infernoꝝ ad phi. ij.

Augustin⁹.

Alij. Ista est heresis. lxxij. isti aiam rōnalem imaginem dei negāt. iste error hr̄icus est. Et em̄ cōtra scripturā sanctā gen. j. faciamus hoīez ad imaginē & similitudinē nostram. Ratiōe ēt sic p̄fatus error conuincit imago fm̄ au. lib. lxxxiij. qōn. &. xiij. de trinitate est similitudo expressa: sed in hoīe inuenit aliqua similitudo dei nō tm̄ pfecta. s. que sit equalis illi cuius est imago. hoc etiam non est de ratione imaginis q; vt dicit aug. vbi supra vbi est imago non continue est equalis. est tamen de ratione perfecte imaginis.

Augustin⁹.

Alie. Ista est heresis. lxxvj. isti dicūt aquam coeternaz deo: & nō creatā a deo. fo. san hi heretici fuꝛ erroꝛis occasionē receperūt q; gen. j. cū dixit q; deus creauit celum & terram nō est facta mentio de qua. sed ait: spūs dei ferebatur super aquas. Non dicit: q; aquam fecerit sed non oportuit ꝙ exprimeret cū dixit ꝙ deus creauit celū & terrā: satis dedit intelligere: q; fecerit alia elemēta: q; sunt inter celū & terrā: & etiaz nō dixit ꝙ creauit aerem: nec ignem: sic nec de aqua q; omnia elementa intellexit sub terre nomine vnde erroꝛ ille est hereticus. Est etiam contra scripturam sanctam dicit enim psalmi sta. ꝙ quecūq; voluit fecit in celo & in terra in mari & in omnibus abyssis. Ecce q; fecit deus aquas: que oēs in mare reuertunt ecclīastici. xj. & ecclesiastici. i. oia flumina intrate mare.

Augustin⁹.

Alij. Ista est hr̄sis. lxxvij. isti nudis pedibus ambulāt. s. ex superstitiōe & inani gloria alios calciatos cōdēnātes & in stitiones se manifestantes: sicut faciūt illi superstitiosi: q; se vocāt apostolos: & quos ecclia vocat bogardos. extra de here. in cle. ad nostrā. Et tales sunt hereticis pertinaciter teneāt: q; ita ambulare pedibus nudis sit de necessitate precepti & q; ire cū calciamēt̄is sit peccatū mortale. Nā & ꝓta sacrā scripturā p̄ro dicerēt. Nā deutero. xj. &. calciamēta habebitis in pedibus vestris, & exe. xxiij. calciamenta vestra erūt in pedibus vestris. ¶ Scdo totā x̄piani populi multitudinē cōdēnarēt: qui oēs p̄ter fratres minores incedūt calciati. Si aūt pedibus nudis ambulāt: vt caro affligat: & corpus castiget: ne caleāt: & in obsequiū p̄ni: & humilitatis: aut ex ꝓfessiōe sua nudi pedes vadūt: sicut faciūt fratres minores: qui tū in necessitate pūt portare calciamēta: vt in eoꝝ regula cōtinet: est bonū & meritoꝛiū vñ dīs ait moysi exo. iij. Solue calciamenta de pedibus tuis: locus enim in quo stas terra sancta est. Et esaie. xj. &. ei. vade & solue saccū de lumbis tuis. Et iterum in euangelio matthei. ix. & apostolis. Calciamēta nō habebitis in pedibus vestris. Et ista sufficiant.

Exponit literam.

Alij. Ista est heresis. lxxvij. isti cū hominibus non mā ducant. isti sunt heretici si pertinaciter teneāt: ꝙ cū hominibus manducare sit peccatū tum ex contra naturalem rōnem, q; cū homo sit animal politicū & ciuile: vt dicit philosophus p̄mo poli. cōpetit nature sue nō vitare hoīuz 2sortia: sed querere cōuictū hominū & societatē virtuosam. ¶ Scdo hūc erroꝛē cōdēnat x̄ps: qui etiā cū peccatoꝛibus mādūcabat matth. ix. comedit & bibit in nuptiis. Jo. ij. comedit cū discipulis matthei. xxvj. itē comedit in domo pharisei. luce. vij. itē comedit in cōuiuio vbi erat lazarus. io. xij. itē p̄cepit discipulis matth. x. & luce. xj. in quācūq; domum intraueritis: ibi manete edentes &c. isti ergo heretici grauissime errabāt x̄pm increpādo: qui cū hominibus comedebat, & bibebat. Si vero aliqui nō hac rōne moti sed p̄o aliqua penitentia & abstinentia maioꝛi seruāda soli comedūt: & q; soli habitāt: vt eremite: & quicūq; alij penitentiales: nō peccant. imo merent, q; solitare comedētes sobrius comedūt: qui societas frugalitatē & parsimoniam frangit: vnde hac rōne ioannes chrysostomus ꝓut in eius legenda habet solitarie comedebat.

Exponit literam.

Augustin⁹.

Hec sunt hereses cōtra catholicā fidē.

heresis enim. s. diffinita est q; sic peruersum dogma cōtra catholicā fidē [Aduersus ecclesiaz cōspirant] veluti heretici & pilatus cōtra x̄pm matth. xxiij. & in p̄s. ij. Astiterūt reges terre: & principes cōuenerūt in vnum aduersus dīm: & aduersus x̄pm eius, vñ de hereticis exponit canti. ij. Lapite vobis vulpeculas: que demoliunt vineas, vinea dñi sabaoth domus israel est. i. ecclesia [sed & quicūq; aliter scripturā sanctā intelligit &c.] quasi diceret. Non solū illi: q; iam dictas hereses tenuerūt: sunt heretici cōtra ecclesiā dei: sed etiā oēs qui scripturā sanctā aliter intelligūt: quā sensus spūs sancti efflagitet. lz sit occultus hereticus pōt dici, & ecclie sancte aduersarius [conscripta est] scriptura sacra a spū & conscripta q; spiritus sancti inspiratione scriptores diuinoꝝ librorum secuti sunt: & docti a spiritu sancto. vñ matth. x. dicit dñs non estis qui loquimini: sed spūs sanctus qui loquitur. in vobis. j. petri. j. Non enim humana volūtate aliq̄ allata est prophetia, sed spiritu sancto in spirati locuti sunt sancti dei homines.

1 ☞ Hereses esse an sit vtile, quod sic: non per se sed secundum accidens. nu. 2.

3 Utilitas multiplex consurgit in ecclesia ex heresibus.

Questio. 1

Deo diuina. sequitur septima pars qō nis ꝓfatet in qua declarat quare diuina prouidentia permittat esse hereses: sum ma est in rubro. ¶ Pro intellectu capituli. Querit † vtrū sit vtile hereses esse. Et vr̄ q; non, q; hereses maxime nocēt cuz subuertant fundamētū oīuz bonoꝝ. s. fidē catholicā: sine qua impossibile est placere deo. ad hebre. xj. ¶ In oppositum est tex. presens & illud apostoli. j. ad co. xj. dicentis oportet hereses esse. ¶ Rideo dicēdum sub ista conclusione † hereses esse est vtile ecclesie nō per se: sed p̄ accidēs q; deus cum sit bonus hereses & multa mala nō permitteret: nisi ad nostrā cederent vtilitatez, qm̄ vt dicit aug. in enchiridion: deus cū summe sit bonus & iustus & sapiēs nō sineret mala fieri: nisi inde eliceret bona † specialiter ex heresibus diuina prouidentia multiplex vtilitas cōsurgit in ecclesia. dicemus de aliquib⁹. primo q; veritas fidei magis elucidat dicit enim ꝓuer. xxvij. ferrū ferro acuitur. Et aug. in glo. Ab aduersario mota questio discendi existit occasio: multa quidē ad fidē pertinentia dū hereticoꝝ callida inquietatione exagitant vt aduersus eos defendi possint & considerantur diligentius & intelliguntur clarius: & prędicant instantius. ¶ Scda vtilitas est catholicoꝝ doctoꝝ pigritie excitatio vt vigilent & doctrine insistant contra versutias hereticoꝝ: ne simplices decipiantur, vnde aug. sup. gen. cōtra manicheos dicit, ideo diuina prouidentia multos diuersi erroris hereticos esse permisit: vt cū insultant nobis: aut interrogant nos: ea que nescimus: vel sic exercitemur pigritiā vel diuinas scripturas nosse cupiamus, propterea ait apostolus oportet hereses esse, hec aug. ¶ Tertia vtilitas que ex heresibus in ecclesia resultat est augmentuz scientie & sapiētie in doctoribus catholicis vnde aug. superio. Ad hoc deus abundare permisit hereticos ne semp̄ lacte nutriamur & in cibum maneamus infantia. ¶ Quartum bonum siue vtilitas que consurgit est que tangitur hic in litera: videlicet vt manifestet veritas fidei in his qui recte credunt. Et hoc est q; subdit apostolus [vt qui p̄bati sunt]. i. approbati a deo [manifesti fiāt in vobis]. i. inter vos. Et tantum dictum sit de vtilitatibus resultantibus ex heresibus Quod vero arguebatur in oppositum. Respondetur q; argumentū bene cōcludit: q; per se nō est vtilitas ex heresibus sed damnum, sed secundum accidens bene sicut dictum est. Et tantum sit dictum de hac causa.

Augustin⁹.

Augustin⁹.

Augustin⁹.

Ad argumentum.

¶ Causa. xxv.

Sancta romana ecclesia &c. Hic incipit. xxv. causa que in rta hu. & archi. sic continuatur ad p̄cedentia. romana ecclesia duabus p̄rogatiuis inter alias gaudet. s. ptāte ligandi & absoluēdi. Alia est potestas disponēdi de olbus ecclesiis de prima egit gratianus in superiori causa. nunc de secunda agit in p̄ti cā: ostendens romanam ecclesiam posse quālibet ecclesiam epali dignitate priuare: & derogare. & oia iura ecclesiarū & institutiones earuz immutare. Et ad hec oia premittit themata: de quo elicit duas questiones. prima est inter epm & clericos vtrū clerici baptismalis ecclesie possint de cimationes totius episcopatus sibi vendicare autoritate priuilegij apostolice sedis. scda est que est inter clericos & monachos vtrum subsequenti priuilegio monachoꝝ derogetur antiquioꝝ bus priuilegiis baptismalium ecclesiarum.

Continua.

¶ Questio prima.

1 ☞ Decime diuiduntur in quatuoꝛ partes iuxta decreta sanctoꝝ patrum.

2 Clerici baptismalis ecclesie possunt ex integro vendicare sibi omnes decimas totius epatus ex priuilegio apostolice sedis.

Quod vero. Hic magister gratianus p̄sequitur p̄mā questionem, vz vtrum clerici baptismalis ecclesie possint decimas totius epatus ex integro autoritate priuilegij apostolice sedis sibi vendicare. Et diuiditur in tres partes. in prima ponit autoritates p̄o parte negatiua. in scda cōcludit ex illis negatiuam partē. in tertia respondet scda ibi: si ergo. tertia ibi: his ita respondetur. Circa primam partē inducit autoritates ad probandum q; non: ab hoc loco: vsq; ad. §. his ita.

Diuisio.

1 † vis aūt rōnis consistit in hoc q; decime iuxta decreta sanctoꝝ patrū in quatuoꝛ partes diuiduntur, quarum vna pars epis. scda clericis. tertia fabricis restaurādis, quarta vero pauperibus est assignata: sed decreta sanctoꝝ patrum nec papa potuit aut debuit infringere: q; probat per. xv. capitula ergo videtur pars questionis negatiua vera. videlicet q; clerici baptismalis ecclesie non possint etiā priuilegio apostolice sedis ex integro decimas totius epatus sibi vendicare. Ad ista questionē rndet gratianus † dū. j. in. §. his ita. sub ista cōclusione videlicet † q; clerici baptismalis ecclesie p̄t ex integro vendicare sibi oēs decimas totius epatus ex priuilegio apostolis sedis. patet conclusio. qm̄ papa potest dare priuilegium: cū ipse possit omne institutū ecclesiasticū immutare, dum modo non facit cōtra fidē vel nō obuiet his que pertinent ad salutē instituto ât de diuisione decimaꝝ in. iiij. partes: nec pertinet ad fidem: nec est de his q; pertinent ad salutē. vñ tale statutū non

obstat quin papa possit tale priuilegiū clericis baptismalis ecclesie concedere, preterea ergo etiam ex eo ptz, qm apostolica sedes cū ad eā pertineat de bonis ecclesie ordinare pōt vni ecclesie subtrahere: z alteri per priuilegiū suū conferre. Ad autoritates vero ad que inducunt in cōtrariū rūdebit cōmuniter.

1 ☞ Papa an teneatur magis custodire decreta vniuersalis ecclesie: quam vllus alius.
2 Oportet verbum aliquando notari necessitatem.
Aliquando honestatem, z equitatem. nu. 3.
4 Synodus quelibet congregata est authoritate vniuersalis ecclesie.

Diuisio.

Questio.

Opponit z Respondet. 2

Jsidorus.

Ad arg.

Exponit literam.

Archid.

Diuisio.

Exponit literam.

Augusti.

Bernardus.

Diuisio.

Exponit literam.

Confidimus. Hoc. cē Celestīj pape. Et est prima autoritas que inducit ad pbationē: qd papa nō debeat infringere statuta sanctoꝝ patrū. Summa est qd nullus magis teneat custodire decretū vl̄is ecclesie q̄ papa. Et potest diuidi in duas partes. in prima ponit qd dictū est. in secūda ponit synodus vl̄is ecclesie autoritate aplice sedis cōgregatur z cōfirmat. sed a ibi: que vnā quāq;. ¶ Circa primā partē q̄rit †vtrū sit verū qd nullus magis teneat custodire decreta vl̄is ecclesie q̄ papa. Et videt qd sic ex pseñti. c. vbi habet opz: qd videt importare necessitatē. ¶ In oppositū est qd princeps solutus est legib⁹. sed o est. c. significasti. extra de elec. ¶ Videtur dicendū: qd vt tangit in gl. † verbū opz q̄nq; notat necessitatem: vt extrauat ecclesiastica beneficia. cap. j. v er. Et ideo extra de appella. proponit. Et hoc modo loquendo de oportet est cōclusio. qd papa nō tenet aliqua necessitate custodire decreta pdecessoꝝ in suo rū: aut 2° loq; vniuersaliū: q̄ sunt iuris positiui. ptz cōclusio: qm papa est princeps hm̄oi canonū: quib⁹ cū sit superior: nulla eis necessitate ligat, z hoc est qd infra dicit gratianus in. §. his ita: qd sacrosancta ro. ecclia ius z autoritatē sacris canonibus pstat. nō aūt eis allegat hz eū ius condendi canones: vt pote qui caput est z cardo oīum ecclesiarū: a cuius regula nemini dissentire licet ita ergo canonibus autoritatē pstat: vt seipsam nō subijciat eis; aliquādo verbū hyero verbū oportet designat honestatē z egritatē z sic ponit. xix. q. j. c. j. z. lxiij. di. eām. in prin. sicut. hec dictio dz q̄nq; honestatē designat. vt extra de despō. ipu. tua. z sic est cōclusio, qd papa dz debito honestatis z equitatis custodire z seruare decreta z canones sanctoꝝ. ista 2da cōclusio ptz: q̄ summus pōtifex tanq̄ dīs sit in obseruatiōe canonū exceptus: nihilominus honestū z equū est. vt pstet aliꝰ ex eplīs obseruādi: q̄ ipse sanctoꝝ patrū canones z decreta seruet. Hā digna vox maiestate regnātis se pncipē legis obligatū pfiteri: vt C. de le. l. digna vox. z ix. di. iustum. vbi Jsido. ita dicit. iustū est principem legibus obtēperare suis: tunc eīm sua iura ab oībus custodiēda eligimet qui z ipse illis reuerentiā pbet. ¶ Ad rōnē in oppositum: respōdet qd verbū opz in hoc capīo nō designat necessitatē: sed tm honestatē: siue equitatē. z hoc bene cōceditur summum pontificē teneri magis ad custodiā canonū vl̄is ecclesie. Lege. ¶ [Confidimus qd nullus xpianus veraciter ignoret cōstitutū]. pmulgatū: z vsu vtentiū approbatū. iiij. dist. leges. Arch. [qm primā]. s. romana primā q̄dē. s. dignitate non gūt pte. xxiij. q. j. rogamus. Arch. [oportere] nō qd alligata fuit quoquo modo ipsis cōstitutis: sed vt expēdi pstet ceteris sīr obseruādi. Hug. Et q: honestū est vt ysc̄dz leges viuat: qs alijs obseruādas iponit. C. de testa. ex imperfecto. z de le. xij. ex imperfecto [que] sēda pars ar. † manifestū qd quelibet synodus congregata; est autoritate romane ecclesie. Hug.

Quintis. Sequit̄ sēda autoritas: z est Leonis pape. Summa est in rubro dicit̄ in tres partes. in prima dicit qd aplicus vigilās dz esse in oibus: vt ea q̄ male acta sunt aut vsurpata sunt eius autoritate reuocent. in sēda assignat rōnē huiꝰ ex interrogatione: quā Christus de dilectione fecit Petro cū gregē sibi cōmitteret dicēs. si diligis me pasce oues meas. in tertia cōcludit: qd papa dz desidiē pi culp̄ circa regimē cōmissi sibi gregis euitare: ne inueniat xp̄m non amare. sēda ibi ammonente eīm. tertia ibi: z ipsius sedis. Lege. ¶ [Diuinis jsicut ptz ezech. xxxiij. vbi dīs ait. Si Speculatori viderit gladium venientē: z nō insonuerit buccina: z populus se nō custodierit etc. sequit̄ sanguinē aūt ei⁹ de manu speculatoris requīrā. z. c. xxxiij. ad pastores negligētes ait dīs, vino ego dicit dīs deus: q̄p eo, qd factū sunt greges in rapinam: z oues mee in deuorationē oīum bestiaꝝ agrī: nec eīm que fierunt pastores gregē meū: sed pascebāt pastores semetipsos. z gregē meū nō pascebāt. Propterea super pastores requīrā gregē meum de manu eoꝝ etc. itē etiā Jo. z. dz bonus pastor animā suā dat pro ouibus suis [z aplicis monitis]. i. petri. v. pascite. s. vbo doctrine z cōuersatiōis exemplo: qui in vobis est gregē dei [impigro]. i. istātia quotidiana. extra de cōs. cū ecclīa. i. arch. Johno. xiij. [supple cōmissum. Du. [aut ignorātie etc.]. i. ab ignorātibus z iperitis. lau. z archi. [aut a pīumptiōis vsurpatioe] q̄n certa scia. Du. pīsumptuose vsurpatibus. Lau. [animo nente] sēda pars [diuine vocis iperio beatissimus apls]. i. petr⁹. Jo. xxj. [trina repetitiōe] q: ter q̄siuit ab eo dīs. Simō Joānis diligis me [vt mysticis]. i. figuratiuis significatiōib⁹ imbuere tur, q̄ oues suas pascēdas suscipe nō dz: nisi q xp̄s diligit eos: ex de: z opere [z ipsi⁹ sedis] tertia pars. p. pō reuerētia coarctamur ne piculū]. i. petrī q̄n negligētia paltoꝝ circa gregē peccatum magni piculi est: q̄n mortale est. vt in. c. si papa. dist. xl. [ne pfessio]. i. ne inueniamur nō amare xp̄m. Arch. Et sic patet q̄ ista autoritas in nullo militat pro parte aduersa.

Diuisio.

Questio.

Primū arg. 1

Opponit et Respondet. 2

Prima conclusio.

Secūda con 3 clusio.

Tertia con 4 clusio.

Quarta con 5 clusio.

Ad primum argum.

Ad scām.

S. Thom.

Diuisio.

Exponit literam.

Ambrosius.

Ue ad perpetuam. Jsta ē tertia autoritas q̄ iducit̄ z est eiusdē Leonis pape. summa est in rubro. Et diuidi pot. c. in tres partes. in prima ponit q̄ ea q̄ ad cōem vtilitatē sunt: nulla rōne sunt cōmutanda siue variāda. in scā ponit: z ea q̄ ad cōe bonū sunt prefixa ad priuatū modū nō sunt cōtrahēda. in tertia ponit. q̄ nemo audeat vsurpare alienū: sed sit contentus terminis suis. secunda ibi: nec ad priuatū. tertia ibi, sed manētib⁹. Lege. ¶ [Que ad ppetuā]. i. gñalē. Archi. tex. iste itelligi pōt dupl̄r vno mō de his: q̄ ptinēt ad articulos fidei: z ad salutē fideliū gñaliter: z de talibus est cōclusio, qd summus pontifex non potest talia aliqua ratione mutare. patet' quia talia sunt de iure diuino z sunt fidei fundamenta super que papa nihil pōt. vt dist. xv. sicut. ¶ Scēdo pōt intelligi de alijs statutis: q̄ sancti patres instituerunt: que nec ad fidei articulos: nec ad ecclesie sacramenta pertinent: nec eorum obseruantia ad animarum salutē sunt necessaria: z de talibus est conclusio que in primo. c. s. cōfidimus est posita, q̄ licet non sit alligatus talibus nihilominus de honestate z equitate tenetur sine cā rationabili illa nō mutare. ptz conclusio qm̄ sicut supra dictum est honestum est q̄ summus pontifex gñalia statuta z generalia concilia obseruet: ne passum per ipm fracta vilescant: q: f̄m philosophū secundo poli. facilis mutatio legum contemptibiles eas facit, z inducit subditos ad leges non seruandas, z ad rebellādū suis superioribus. vnde Aug. lib. j. ad inquisitiones ianuarij dicit, q̄ antiqua non sunt faciliter mutāda: q: ipsa mutatio consuetudinis z que vtilitate adiunat nouitate pturbat [nec ad priuatū]. i. propriū sēda pars [trahant] in preiudiciū publice vtilitatis: cōis eīm vtilitas preiudicat priuate. vij. q. j. scias. z. viij. q. j. in scripturis. gl. ar. † pactis priuatoꝝ iura publica nō debent resolui. ff. de pactis. l. ius publicū. vbi aūt summ⁹ pōtifex gñalia concilia mutaret, ppter priuatū cōmodū: non video q̄ excusaret a peccato pferēs 3tra ius naturale z diuinū bonū priuatū suū, vel suoꝝ bono cōi: nec hoc esset iuris dispēsatio, que cōem vtilitatē nō 2cerneret, sz priuatā, sz esset crudelis dissipatio vt dicit Bernū. ad eugeniū papā [sz manentib⁹]. iij. pars. puer. xxij. Nō trāsgrediaris terminos antiquos. z. xxiij. q. iij. transferūt in latitudinē se exerceat charitatis, qd fit pluribus modis. l. dādo eleemosynā indigentib⁹. di. xlij. quiescam⁹ miseris z afflictis cōpatiendo di. l. ponderet. indoctos z errātes admonitionib⁹ vel penis corrigēdo. vt. xxiij. q. iij. duo ista retentis apicibus nostris cū quibusdā dispēsando: vt hic. Lau.

Exponit literam.

Diuisio.

Bernardus.

Nulli fas. Jsta est. iiij. autoritas, z est beati Hilarij pape. Sūma est in rubro. Et diuiditur capitulum in quatuor partes. in prima ponit q̄ nullus dz temere venire cōtra diuinas cōstitutiones, z sanctorū patrū decreti. in sēda ostendit papa se peccare graviter z esse puniendū a se: si negligat corrigere tales transgressores decretorū. in tertia assignat cām huius ex cōminatione qua deus cōminatur negligentie sacerdotum. in quarta ostendit, q̄ maioris reatu delinquit, qui potioris honore fungitur. secūda ibi, q: nos. tertia ibi, q: meminimus. quarta ibi, si quidē maioris. Lege. ¶ [Nulli fas diuinas]. i. sacras [sine cā] quantū ad papā, sed quantū ad alios verum est qd hic dicitur [sine stat⁹ sui periculo]. i. nisi velit deponi. hu. [temerarie] negligētia aut presumptione. j. e. q. ij. igitur in fi. [q: nos] sēda pars. [q: meminimus] tertia pars [cōminetur] cōminatur eīm eis dīs z ve maledictiōis pastoribus infert, q̄ oues negligūt, et seipsos pascūt. Ezec. xxxiij. [si quidē]. iiij. pars. [maioris reatu] q: status z dignitas superior aggrauat culpā. tum q: quanto stat⁹ altioris tāto casus grauioris. tū q: plures scādalizat, z offendit, qui occasionē ruine ab eo accipiunt. tū q: in suo offō plus delinquit: quanto magis q obligat ad magisteriū veritatis sit magister iniquitatis [delinquit]. i. presumitur delinquere. hu.

Violatores

1 ☞ Violatores canonū an peccāt in spīm̄ sctīm, q̄ nō oēs. nu. 2.
3 Faciens contra canones non semper peccat mortaliter.
Et q̄n peccet mortaliter. nu. 4. Et q̄n contra spīm̄ sanctū. nu. 5.
6 Peccare potest aliquis ex electione dupliciter.
7 Peccati in spīm̄ sanctum sex sunt species.

Violatores. Jsta est quinta autoritas et in rubro. pōt autem diuidi in duas partes. in prima parte dicit q̄ violatores ex certa scientia siue cā, siue aliqua necessitate grauiter puniunt̄. z dānantur a sanctis patribus. in scō assignat rōnem huius: q: talis presumptio videtur esse genus blasphemantiū spīm̄ sanctū. scēda ibi, q̄n blasphemare. ¶ Pro pleniori intellectu huius litere. Queritur, †vtrū sit q̄ violatores canonū peccent in spīm̄ sanctū blasphemantes. Et videt q̄ non. primo sic. Quicūq; nō obseruat canones violator videt esse canonū. sed nō oēs talis faciens contra canones peccat in spīm̄ sanctum: vt est manifestum ergo etc. ¶ Scō si dicat q̄ textus intelligit de eo, qui ex electione aut certa malitia violat canones. Cōtra, peccare ex electione non dicit determinatum genus peccati: q: respectu oīs peccati pōt quis habere habitū electiuum. sed non ergo violator canonū ex electione siue ex certa malitia dicendus est peccare in spīm̄ sanctū alias oīs peccās ex electione peccaret in spīm̄ sanctū qs nō est verū. ¶ In oppositū ar. ex presenti. c. Responsio dicendū sub aliquibus conclusionibus prima. †non oīs qui facit contra canones, aut nō obseruat eos: dicēdus est peccare in spīm̄ sanctū. Jsta cōclusio ptz rōnibus factis in prin. ¶ Scēda con clusio est. †non oīs faciens contra oēs canones peccat mortaliter, sed q̄nq; facere cōtra aliquos est tm̄ veniale: vt colligitur. di. xxv. s. nunc aūt. ad fi. ¶ Tertia cōclusio, † faciens siue venīs contra canones siue cā, ppria temeritate siue in casu non concesso, peccat mortaliter: ptz cōclusio. Tum ex. c. statuim⁹. di. lxj. vbi ait leo papa. Statuimus ne in aliquo apostolica z canonica decreta violent̄. Tum ptz: q: talis pōt excōicari. j. q. vij. si quis oēm. in prin. z. j. e. generali. z. j. e. q. ij. si quis dogmata. z hoc intellige quo ad statuta preceptoria: z in eo casu quo obediendū est f̄m Post. qui hoc negat. extra de maio. z obed. c. ij. ¶ Quarta cōclusio est, † faciēs cōtra canones nō ex ignorantia: nō ex infirmitate, aut necessitate, sed ex certa malitia. z industria: z ex electiua volūtate contemnendi canones peccat in spīm̄ sanctū: z ipsum blasphemare dicēdus est: ptz conclusio. Tum primo ex presentiato. Tū quia peccatū in spīm̄ sanctum dicit̄, qd ex certa malitia z industria fit. ¶ His habitis dicendum est ad rōnes in oppositū. Ad primā rūdetur q̄ nō procedit: q: capitulū intelligitur de violatoribus ex certa malitia z industria: cuiusmodi nō est oīs faciens contra canones potest eīm aut ex necessitate, aut ignorantia, aut infirmitate talis peccare. ¶ Ad scām rūdetur q̄ non dz peccatū in spīritūm sanctū esse peccatū, qd procedit ex electione siue ex certa malitia: pro quo notandū iuxta sanctū Tho. in scō senten. dist. xlij. z in ij. q. xiij. ar. j. † q̄ aliquis ex electione peccare potest dici dupliciter: vno modo per positionē alicuius in eligēte: per quod inclinatur in talem actū: sicut in sibi similem. Sic enim omnis habens habitum vitij vel virtutis inclinatur in actus similes suis habitibus. Et hoc modo quicunq; habet habitū intēperantie eligit actū intēperantie: z sic de alijs peccatis: z sic peccare ex inclinatione habitus vitiosi qui malitia dicit̄: non est idem, q̄ peccare in spīm̄ sanctū: nec est determinatū genus peccati, sed est quedā peccati circunstātia, que in omnibus generibus peccatorū cōtingit. Alio modo dicitur quis peccare ex electione, siue ex certa deliberatione: quādo volūtas refugit siue contēnit id: quod electionē peccati poterat impedire: vt cum spes futuri premij que impedit ne quis peccet allicitur per desperationē: z timorē futuri iudicij per presumptionē, z quedā alia. hec autē oīa que peccati electionē impediunt: sunt effectus spīm̄ sancti in nobis. Et ideo sic ex electione z ex malitia peccare est peccare in spīm̄ sanctū. Et ita ptz q̄ violatores sacrorū canonū ex contēptu impugnātes eoꝝ veritatē: vt licentius peccent: oīunt peccare in spīritūm sanctum, z blasphemare ipsum: cuius instinctu conditi sunt. Lege. ¶ [Violatores voluntarie. Jquis 3 non ex ignorātia, aut infirmitate, sed ex certa scientia z malitia nulla passione impulsi [grauiter] z merito quia grauissimū est peccatum z a spīritu sancto instinctu cuius ipse eīm magister est, z doctor veritatis. Jo. xvj. a quo oīs veritas: vt ait Ambrosius derīuatur. [quoniā]. ij. pars. [blasphemare] q: cum sacros canones cōtemnūt: ipsum eoꝝ inspiratorem z doctorem blasphemare videntur [libenter] sicut dictum est ab q̄dam, z contemnendo ea, que electionē peccati impedire poterant [aut poterue agunt] canones contēnēdo aut loqui impugnando eorum veritatē: z iustitiā presumunt aut facere

Exponit literam.

Ambrosius.

volentibus huiusmodi contra canones sponte consentiunt: talis enim presumptio manifesta est [vnum genus]. i. vna species peccati in spīritum sanctū: † cuius sex assignantur species a magistro sent. xliij. di. que sunt desperatio, impenitētia, obstinatio, impugnatio veritatis agnite, inuidētia fraterne gratie.

1 ☞ Papa an possit vniuersaliter in omnib⁹ nouas leges condere: etiā in his in quib⁹ dīs vel apostoli aliquid diffinierunt.
2 Papa non pōt cōdere leges, seu canones, vel aliquid statuere, qd̄ sit contra diuinā scripturā: siue doctrinā euangelicam.
Nec contra determinata per quatuor concilia de fide catholica: z de condemnatione hereticorum. nu. 3.
Nec cōtra determinata de fide per sanctos doctores que sunt accepta, z approbata per concilia. nu. 4.
5 Papa non potest aliquid immutare de his que per predecessores suos de fide diffinita sunt, z determinata.
6 Papa potest condere leges, z canones, z facere dispensationes contra ea, que per apostolos consultiue dicta sunt, aut ordinata ad bene viuendum: quorum contrarium fidei non repugnat: nec sunt de iure diuino.
7 Papa pōt cōdere canones, z dispēsare cōtra ea que per predecessores suos cōdita sunt aut dispōsita, aut etiā per seipm, que ad fidem catholicā nō pertinent: nec ad salutē necessaria sunt.
Et contra determinationem per quoscunq; doctores quantumcunq; sanctos: exceptis his que de fide catholica, z de condemnatione hereticorum per eos determinata sunt, z ab vniuersali ecclesia iam recepta, z approbata. nu. 8.
9 Preceptorum triplex fuit genus in lege veteri.
10 Ecclesiā dare autoritatē sacre scripture intelligit dupliciter.

Diuisio.

Questio.

Primū arg.

Scām argu.

Tertiū arg.

Quartū arg.

Quintū arg.

Opponit te Respondet. Prima conclusio.

Augustī.

Sunt quidam. Sequitur. vj. autoritas. z est Urbani pape. Summa est in rubro. Diuiditur autem hoc. c. in tres partes. In prima ponit, q̄ liceat summo pontifici nouas condere leges. In secunda excipit ea in quibus non potest leges nouas contrarias condere: scilicet vbi domīnus vel apostoli aliquid aperte diffinierunt esse obseruādum, vel credendum, vel reiciendum. In tertia assignat rationem quia scilicet hoc esset errare non sententiam dare. secunda ibi, sciendum vere. tertia ibi, si enim quod docuerunt. ¶ Pro pleniori intelligentia huius capituli queritur, † vtrum summus pontifex vniuersaliter in omnibus possit nouas leges condere etiam in his: in quibus dominus vel apostoli aliquid diffinierunt. Et videtur quod sic. primo preceptum est datum de solutione decimarum habetur Leui. xxvj. z malachie. iij. sed papa potest legem condere, quod illa quota non debeatur sed duodecima, vel vicesima ergo etc. ¶ Secundo sic: in sacra scriptura dicitur: vouete z reddite domino deo vestro sed papa potest absoluere a iuramento z a voto. xx. q. vj. iuratos. z extra de voto. per totum. ¶ Tertio dispensat in euangelio interpretando ipsum. extra de testi. c. licet. in fin. ¶ Quarto sic: apostolus dicit bigamum non esse promouendum. ait enim prima ad Ti. iij. oportet enim episcopum esse vnius vxoris virum, sed papa dispēsat cum bigamo: vt promoueatur. z ita contra apostolum. vt distin. xxxiij. lector. ¶ Quinto contra illud potest papa instituere, quod habet autoritatē ab eo, sed scriptura sacra habet autoritatem ab eo seu a sede apostolica: dicente Augustino contra epistolam firmiani. Non crederem euangelio: nisi ad hoc me ecclesie autoritas commoueret. ergo contra ea, que in sacra scriptura continentur: potest papa canones condere. ¶ In oppositum est text. presentis capituli. Respondeo dicendum sub diuersis conclusionibus prima est
2 † q̄ papa non potest condere leges, siue canones, vel aliquid statuere, quod sit contra diuinam scripturam, siue doctrinam euangelicam patet cōclusio. primo ex presenti. c. ¶ Secundo ex capitulo omne quod. j. ea. ¶ Tertio patet ex August. iij. de tri. c. vj. Contra sacram scripturam nemo catholicus sentit. Item dicit primo de doctrina christiana: titubat fides si diuinarum scripturarum vacillat autoritas. z eadem sententia habetur. ē. di. ix. c. si ad scripturas sanctas. ¶ Quarto ratione sic probatur illud non est licitum romano pontifici in quo conuincitur non sententiam dare, sed magis errare, sed condendo aliquid quod sit contra scripturam diuinam papa conuinceretur errare: vt habetur in presenti. c. ergo etc. ¶ Quinto sic impossibile est veritatem veritati contrariari: verum enim omni vero consonat. ergo omne determinatū cōtra scripturā sanctā esset falsum. ¶ Sexto sic inferior non pōt aliquid constituere contra determinata per superiorem. cānferior. distinc. vigesimaprima. sz sacra scriptura est inspirata a spīritu sancto loquuti sunt sancti homines dei. ergo papa qui inferior est:

Contra glo.

nō pōt aliquid cōdere ẜtra diuinā scripturā: nec valet, nec est verū qđ hic glo. inducit, ꝙ summꝰ pōtifex dispensat in euāgelio interpretando ipm: q; interpretatio obsequēt ⁊ obsequi dz euangelio: alꝫ nō esset interpretatio, sed corruptio interpretari quippe euangeliū ad sensum bonū ⁊ catholicū non cōtradicendo veritati fidei, ⁊ scripture sancte: hoc lz summo pōtifici, sed ꝙ hoc non dispēsat in euāgelio, vt aliud dicat: ꝙ qđ dñs ⁊ euangelium dicit. ¶ Scđa conclusio † papa nō pōt leges nouas cōdere ẜtra determinata p. iiij. cōcilia de fide catholica, ⁊ de condēnatione hereticoꝝ: ptz cōclusio. pmo de primis quatuoꝝ principaliboꝰ ex. c. sicut sancti euāgelij. iiij. li. di. xv. de oībus octo simul ptz cōclusio ex. c. sctā. viij. vniuersalia concilia. di. xvi. vbi ꝓfitetur summꝰ pōtifex ea vsqꝫ ad vnū apicē immutilata seruare, ⁊ pari honore ⁊ veneratione digna habere, ⁊ q̄ pdicauerunt, ⁊ statuerūt omnibꝰ modis sequi, ⁊ predicare. ¶ Ratione ptz 2clusio sic. Summus pōtifex non pōt cōtra veritatem fidei sed predicta concilia non videntur quasi aliud cōtinere: nisi declarationē veritatis fidei, ⁊ explicationē articuloꝝ: non ei⁹: vt ptz intuenti ergo ꝛc. ¶ Scđo sic ecclia semper fuit sine macula erroꝛis, ⁊ ruga duplicitatis, sed si papa posset aliquid statuere contra determinata in his: q̄ sunt fidei ꝑ vlia concilia, ⁊ que iam ꝑ vniuersalē eccl̃iam fuerunt accepta, ⁊ approbata: fides ecclie videret aliqñ defecisse ẜtra ꝓmissionem de qua Luce. xxii. ingt ꝓs petro. Ego rogaui ꝓ te: vt non deficiat fides tua. Et esset ẜtra multoꝝ sanctoꝝ patrū decreta, vt ẜtra. c. a recta. ⁊. c. memoꝛ. ⁊. c. in sede. ⁊. c. hec est fides. ⁊. c. loqnit. ⁊ plura alia. ẜ. xxiij. q. j. Sed arguit cōtra dictam conclusionē sic. Cōcilia vlia sumūt autoꝛitatē, ⁊ robur a summo pōtifice. vt extra de elec. significasti. ⁊. ẜ. di. xvij. per to tū. ergo summus pontifex pōt reuocare, ⁊ mutare oīa: que per vlia ẜcilia sunt determinata. ¶ Ad hoc rñdetur ingta sanctū Tho. in tractatu cōtra impugnātes religionē: negādo consequentiam q; ꝙ summꝰ pōtifex non possit mutare ea q̄ de fide determinata sunt in p̄dictis cōciliꝭ: nō est q; concilia sunt q; si sic tunc nihil in cōciliꝭ vniuersalibus cōstitutū aut ordinatum posset reuocare, ⁊ mutare, qđ manifeste falsum est, ſz inquantū ẜcilia de tali materia sunt: scz de veritate fidei: vna eīn est fides ecclie semper: vna est colūba: vna est ecclia electa dei.

Opponit in contrarium.

Respondet. S. Thomꝰ.

Tertia conclusio.

¶ Tertia conclo. † papa nō pōt cōdere aliud cōtra determinata de fide per scđos doctoꝛes, q̄ sunt accepta ⁊ approbata p concilia. Ista 2clusio ptz ex predictis: qm talia iam paria sunt his, q̄ in talibus cōciliꝭ diffinita sunt. vt in. c. sancta ro. eccl̃a. di. xv. ¶ Quarta cōclo. † papa nō pōt aliq̄ immutare de his: q̄ ꝑ predecessoꝛes suos de fide diffinita sunt, ⁊ determinata: ptz 2clo ex superioꝛibꝰ: maxime ex. c. a recta. ⁊. c. memoꝛ. ⁊ c. in sede. ⁊. c. hec est fides. xxiij. q. j. ¶ Quinta concło. † papa pōt condere leges, ⁊ canones, ⁊ facere dispēsationes cōtra ea: que per apl̃os consultine dicta sunt, aut ordinata ad bene viuēdum quoꝝ ẜtiū fidei nō repugnat: nec sunt de iure diuino. Ista 2clusio ptz q; dispēsat cū bigamo: vt dictū est in ẜta. c. lector. di. xxviij. cū tū apl̃s ꝓhibuerit bigamos ordinari. vt ꝑ prima ad Ti. iij. ⁊ ad Ti. j. de quo nō legit ꝙ apl̃s ꝓceptiue mādauerit, sed potius hoc statuit ex se ꝑpter sacramēti ordinis honestatē. Item canō apl̃oꝝ dicat ꝓsbyter si fornicatus fuerit deponat. vt di. xxxij. c. ꝓsbyter. 2ciliū grādense dispensat: vt in predicto. c. item paulus apl̃s inquit. j. ad Coꝛ. vij. de virginibꝰ ꝓceptū dñi nō habeo, sed consiliū do. Cōtra tamē eius consiliū pōt summꝰ pōtifex dispensare: imo ꝓcipere, ꝙ virgo 2rahat ꝑpter salutē multoꝝ: ꝑpter pacē ecclesie habendam. Ista 2clo ptz q; summꝰ pontifex in talibus q̄ apl̃s ex se dispōsuit superioꝛ est paulo sicut petrus cui⁹ successoꝛ est. Et ideo in talibꝰ dispēsare pōt q̄ sunt iuris positiui. ¶ Sexta conclusio. † papa pōt cōdere canones ⁊ dispensare cōtra ea que ꝑ suos ꝑdecessoꝛes condita sunt, aut dispōsita, aut etiā se ipm que ad fidem catholicā nō pertinent: nec ad salutē necessaria sunt. Ista conclusio patet ex tra de consang. ⁊ affini. vbi dz nō debet reprehensibile iudicari: si scđm varietates temporꝝ statuta varient humana. ⁊ extra de sentē. ex. c. alma. lib. vj. ⁊. ẜ. verū. dist. lxiij. ¶ Ratione ꝓbatur dicta conclusio. par in parē non hz imperium, sed equalis potestatis est vnus summus pontifex sicut alius. ergo constitutio vnius non arctat alium: quin possit si voluerit reuocare. Contingit aūt rationabiliter in rebus positiuis: siue agibilibꝰ humanis, que nō habēt absolutā immutabilitatē, sed eius rectitudo ꝑ tꝑa variat: qm qđ vno tēpoꝛe expedit: alio tēpoꝛe minime cōuenit. Et ideo recte ⁊ rationabiliter regule sanctoꝝ patrū ꝓ tēpoꝛe ⁊ loco ⁊ personarū qualitate mutant. vnde Augusti. lib. j. de l bero ar. qđ lex tēpoꝛalis ꝙnis iusta sit cōmutari non pōt: per tēpoꝛa iuste pōt. ¶ Septima cōclusio. † papa pōt condere canones, ⁊ statuere contra determinationē per quoscūq; doctoꝛes quantū cunq; sanctos: exceptis his q̄ de fide catholica ⁊ condemnatione hereticoꝝ per eos determinata sunt: ⁊ ab vniuersali ecclesia iam recepta sunt ⁊ approbata. Ista conclusio satis aperte colligit ex. c. decretales epke. ⁊. c. se. di. xx. Ratione ꝓbatur sic: potestas ⁊ autoꝛitas summi pontificis est super omni alia potestate predictoꝝ doctoꝝ: quantumcunq; sanctoꝝ. ergo per eos determinata subiacent ita summo pontifici, ꝙ potest ea mutare ⁊ repellere: consequētia ptz, ꝓbatur etiā ex eo, ꝙ oēs doctoꝛes submittunt dicta sua correctioni ⁊ emēdationi summi pōtificis. ¶ His habitis dicendū est ad rationes in oppositū. Ad primā rñdeꝛ negādo consequentiā ꝑ quo notandum † ꝙ in lege veteri fuit triplex genus ꝓceptoꝝ quoddam est ꝓceptū cerimonialiū: ⁊ illa i mꝛte christi fuerūt mortua: ⁊ publicato euāgelio facta sunt mortifera. Aliud est genus ꝓceptoꝝ iudicialiū ⁊ illa fuerūt mortua sic tamē ꝙ per eccl̃iā possunt reuiuiscere per nouā institutiōē. Quoddā est genus ꝓceptoꝝ moraliū: que q; sunt de iure naturali ⁊ immutabilia ꝑseuerant. ¶ Scđo notandū ꝙ circa ꝓceptū solutionis decimarū erat aliquid moraleinditū rationi naturali: scz substentatio ministroꝝ. Ratio eīn naturalis dictat, ꝙ his qui cōi vtilitate vigilāt: stipēdia victus debeantur sicut apl̃s probat prima ad Coꝛ. ix. Aliquid est iudiciale: scz determinatio certe partis siue quote exhibende ministris ecclesie: hec eīn nō est de iure naturali, sed est introducta institutione diuina fm conditionē illius populi: cui lex dabat. Quantū ad primū quod est morale ꝙ debeatur sustētatio ministris ecclesie ꝓceptū illud semper manet: nec cōtra hoc papa pōt aliquid in oppositum condere. Quantū vero ad scđm qđ est iudiciale: in nullo ligat iam: nisi autoritate ecclesie reuiuiscat per institutionē: ecclesia ergo pōt sua autoritate ponere quotā: siue partē ad sustentationē ministroꝝ, qualem voluerit. Statuendo ergo ꝙ soluat. xij. vel. xx. non facit contra scripturā sanctā: cū illud ꝓceptū fuerit iudiciale, qđ tēpoꝛe gratie non obligat: nisi per ecclesiā statueret de nouo. ¶ Ad scđm respondeꝛ ꝙ nō ꝓcedit: q; papa non dispēsat in voto, aut iuramēto vt aliquid contra votū aut iuramētum fiat: hoc eīn est impossibile: cum obseruatio voti aut iuramenti cadat sub ꝓcepto diuino, qđ est indispensabile, sed ad hoc se extēdit dispensatio voti aut iuramenti, vt ꝙ sub voto aut iuramento cadebat: sub voto aut iuramēto non cadat: quasi non existēs debita materia voti aut iuramēti. Et ideo cum papa vel alius ꝑlatus ecclesie dispēsat in voto: non dispēsat in ꝓcepto iuris naturalis, vel diuini, ſz determinat id qđ cadebat sub obligatione deliberationis humane: q̄ non potuit oīa circūspicere non esse congruā materiā voti aut iuramēti. ¶ Ad tertiā respondetur, qđ non ꝓcedit q; dare summ ⁊ catholicū intellectum euangeliū: non est dispēsare contra euangelium. vnde non est ad propositū. ¶ Ad quartā responsum est iam: papa eīn dispēsando cum bigamo non dispēsat cōtra aliquid quod ꝓceptine ordinauerit apostol⁹ tanꝙ de necessitate sacramenti, sed tm̄ contra aliquid, ꝙ statuit ex se ꝓpter ordinis honestatē: ⁊ in talibus pōt cum eandē potestatem nunc habeat ecclesia statuēdi, ⁊ destituendi: q̄ tunc habuit. ¶ Ad quintā respondeꝛ negādo minoꝛē. Et ad probationē respondetur, ꝙ † ecclesiā dare autoꝛitatē facit scripture pōt intelligi dupliciter: vno modo, qđ scriptura sacra habeat suā autoꝛitatē ab ecclesia: ⁊ sic nō est vera illa minoꝛ: nec aug. hoc dicit: qm̄ scriptura sacra autoꝛitatē habet ab ipso spiritu sancto quo sancti hoīes loquuti sunt. Alio modo potest intelligi dare autoꝛitatem ostendendo: q; declarat fidelibus hanc esse sacram scripturā: ⁊ sic dicitur sibi dare autoꝛitatē declarative diffiniendo hos libꝛos vel illos pertinere ad sacram scripturā scilicet quatuoꝛ euāgelia: ⁊ nō euangelium nazareoꝝ, vel ſm̄ chodemi: sicut si aliquis ignoꝛat vtrum iste lapis sit saphirus ⁊ aliquis diceret ei, ꝙ sic: nō ꝓpter hoc ꝙ iste dicit sibi lapidem illum esse saphirum: diceretur dare virtutē quam saphirus habet. Ita recte declarat ecclesia edocta a spiritu sancto, ꝙ isti libꝛi sunt de canone, ⁊ isti non: nihilominus nō ꝓpter hoc habent illi libꝛi autoꝛitatem ab ecclesia, sed a deo: a quo editi sunt. Et ideo beatus Aug. dicit qđ non crederē euangelio ꝛc. hoc dicit ꝓ tanto: non qđ euangeliū habeat autoꝛitatem ab ecclesia, sed quia sibi ignotum esset vtrum istud euangelium pertinere ad scripturam sanctā, vel nō: nisi ecclesia instinctu spiritus sancti hoc declarasset. Et tātum ꝓ nunc de ista questione. Lege text. ¶ [Sunt quidam leges.] id est canones. dist. in. xxxj. nicena. archid. [sciendum. secunda pars. vbi vero dominus in euangelio, vel eius apostoli. ⁊ eos sequētes sancti patres sententialiter aliquid diffinierunt de articulis fidei: illos enim non oportet tangere: nisi credendo: sicut dictum est. distinct. xv. sicut. vel diffinierunt ꝓcipiendo, vel ꝓhibendo: siue in his, que pertinent ad salutem secundum

Ad primum argum.

Ad secūdū.

Ad tertium.

Ad quartū.

Ad quintū.

Exponit litteram.

Diuisio.

Exponit litteram.

Laurentius. Archid.

Exponit litteram.

Exponit litteram.

Augustinus.

Archid.

Hugu. ibi, nouam legē contrariā hmōi cōtentio in sacra scriptura [sed potius vsqꝫ ad sanguinē]. i. vsqꝫ ad oēs conat⁹ coꝛ poteos. archi. sed melius estꝛ vsqꝫ ad sanguinē effundendū ꝓ defensione veritatis [si enim]. iij. pāt. [errare.] Ex hoc datur intelligi ꝙ loquatur de illis, que pertinent ad articulos fidei, vel generaliter ad vniuersalis ecclesie statū: vt de sacramētis ⁊ alijs pertinentibus ad salutem animaꝝ [lupoꝝ]. i. here tiorum. [insidias]. i. calliditates ⁊ versutias. Hug.

Contra statuta. Ista est. vij. autoꝛitas, ⁊ est 3oni pape. Summa est in rubꝛo. Intellectus huius litere satis patet ex dictis in superioꝛi capitulo. Lege. ¶ [Cōtra statuta. Iscilicet conciliorū generaliū: quantū ad ea que ad fidem pertinēt, ⁊ ad articulorum explanationē: cōtra talia romanus pontifex siue sedes apostolica non pōt: vt in scđa conclusione ostēsum est in. c. precedēti. in alijs vero que ad fidē non concernunt siue bonos moꝛes bene pōt: sicut ostēsum est. ẜ. in. vi. conclusione. ⁊. vij. vtrum autē papa possit dispensare in voto continētie: de quo aliqui doctoꝛes loquuntur hic ⁊ glo. ⁊ arch. in c. superioꝛi disputauimus. ẜ. in. c. de illo. dist. xxxii. ⁊ de dispensatione multa notauimus. j. q. vij. in. ẜ. nisi rigoꝛ. ibi vide. [patrum] antiquorum hug. [in connulsis radicibus] dist. xii. ridiculum [viuit antiquitas]. i. statuta patrū circa articulos fidei [reuerentiam]. ix. q. iij. conquestus. archid.

Archid.

Hugutio.

Laurentius.

Exponit litteram.

Diuisio.

Omne. Ista est. viij. autoꝛitas, ⁊ est Marcelli pape. Sūma est in rubꝛo. Lege. [Omne. irreprehensibile] hoc pōt allegari contra priuilegia alicui indulta vel q; falsa, vel q; per surreptionem videantur impetrata. Non tm̄ est verosimile romanum pontificē qui iura tuetur cōtra rationē ius suum alicui auferre q; omne ꝛc. [irreprehensibile]. i. iustum statutū vel priuilegium defendit. di. xxiij. c. vlti. [iniustum]. ij. pars. iniustum. iure vt no. ẜ. ex. j. q. iij. iniustum. Lau. ⁊ arch. [regio metu]. ſi quis iniuste sit cōdemnatus valeret quidē sententia, sed datur ei exceptio, ꝙ vi metus ve causa fi. hug. Et ideo cū dicitur non valeat: dicit archi. per exceptionē: non ipso iure. vt no. xi. q. iij. iniustū. [nequaq̄]. iij. pars. [factū fuerit] in ecclesiasticis rebus. hug. [⁊ qđ]. iij. pars. [in fidelibus cassabit] qz heretici, veritatis fundamentū non habēt. ⁊ ideo factū eoꝝ in ecclesiasticis rebꝰ firmū nō stabit sed cassabitur.

Exponit litteram.

Prima. Ista est. ix. autoꝛitas, ⁊ est hormisde pape. Summa est in rubꝛo. Non diuiditur ꝛc. Lege. ¶ [Prima. Recta quidem fides prima inter virtutes theologicas est: per quam accessum habemus ad deum. vnde ad Hebꝛ. xi. Accedentem ad deū oportet primo credere: scilicet per rectam fidem. Unde fides est fundamentum christiane religionis: vt ait Lhꝛysostomus.

1 ☞ Verbū ꝓceptiuum sepe ponitur admonitiue, ⁊ ecōuerso.

Casus.

Stragendum. Ista est. x. autoꝛitas, ⁊ est pelagij pape. Casus est. Ad relationē aliquoꝝ cum rex Silbertus suspicaretur ꝙ pelagius papa erraret in fide misit legatū suum rufinū ad eum: vt postularet ab eo, ꝙ vel significaret sibi qualiter fidē ⁊ chartā leonis pape: in qua fides catholica inscripta erat conseruabat, vel ꝓfessionē sue fidei verbis ꝓꝓ ꝓ̄s illi destinaret: pelagius aūt vtrumq; fecit: ꝓpter vitandum scandalū: insinuauit quidā ei, ꝙ chartā leonis pape seruabat, ⁊ ei sue fidei ꝓfessionē ꝓꝓ ꝓ̄s verbis destinauit: vt nulla posset decetero de eo suspitionis occasio apud eum residere. Et ita est summa capituli. ⁊ diuiditur in tres partes. in prima dicit, ꝙ ꝓ vitando suspitionis scandalo fatēdum est aperte quid credat. in scđa ponit quid legatus ex parte regis petierit a pelagio papa. in tertia ostendit qualiter pelagius petitioni regis satisfecerit. ij. ibi, veniens. iij. ibi, ⁊ primam. Lege.

Diuisio.

Exponit litteram.

¶ [Satagendum est]. i. intendendū est ꝓ auferendo scandalo. in hoc casu videbatur teneri ad hanc ꝓfessionē faciendam [regibus quibus nos subditos] scz quo ad temporalia, que ecclesia tenet ditione ⁊ tributo imperatoris: ⁊ quo ad hoc intelligitur sacra scriptura Mat. xx. dicēs. Reddite que sunt cesaris cesari, ⁊ que sunt dei deo, ⁊ illud Petri. ij. Subditi estote regi tanꝙ ꝓexcellenti, sed quantum ad spūalia imperato: est subditus pape, vel dicendū ꝙ ly ꝓcipiunt exponendum est. i. admonent, ⁊ suadent † sepe enim verbū ꝓceptiuum ponit admonitiue, ⁊ ecōuerso. vt cōsuenit dici. xi. q. iij. rogo. archi. vel dicendū, ꝙ papa hic loquit ex humilitate: siue scđm ꝓceptū humilitatis, ꝙ dicitur q maioꝛ est inter vos sit sicut minim⁹: sicut vocat se seruū seruoꝝ dei. j. q. i. saluator. archid. [veniēs]. ij. pars. [thomꝰ] chartā cōtinēt: scripturā fidei. hug. ⁊ archi. [⁊ primā]. iij. ps. [primā] scz vt cōfiteretur. q: facilioꝛ facilius em̄ erat confiteri, ꝙ chartā siue ꝓfessionis facere. hug. [significauit⁹] ad hoc tenebat papa cū suspect⁹ esset de hereſi. Illā ⁊ hoc casu posset accusari. gl. di. ij. papa. Lau. ⁊ archi. ⁊c.

1 ☞ Violatoꝛes decretoꝝ: summoꝝ pontificum sunt anathematizandi.

2 Judices seculares possunt compelli iudicare secundum canones vbi legibus contradicunt.

Archid.

Generali. Ista est. x. autoꝛitas, ⁊ est adriani pape. Summa est † q̄ anathema 1 izandi sunt violatoꝛes decretoꝝ summoꝝ pontificum. non diuiditur. Lege. ¶ [Generali] qz generale est contra oēs contrauenire contemnentes decreta romanoꝝ pontificū [anathema sit]. i. e. q. ſi quis dogmata. [prenaricatoꝛi fidei] tum primo qz talis non videtur credere romanoꝝ pontificū esse statuere canones: siue decreta q̄ est hereticū. secundo qz nō tꝫ eū caput oīm fidelium pontificē, rectoꝛē, ⁊ pastoꝛē: contra euangeliū. Mat. xvi. ⁊ Jo. xxi. Tum etiā qz crimē ariolandi cōmittit cū parē contēnit [potētū] ar. † q̄ indices seculares possunt compelli iudicare scđm canones: vbi legibus contradicunt. ar. dist. xx. de libellis. Cetera patent.

Exponit litteram.

Omnia. Ista est. xii. autoꝛitas, ⁊ est damasi pape. Summa est in rubꝛo. Lege. [Comniserit] scilicet ex contemptu. archi.

Accōsona. Ista est autoꝛitas. xiij. ⁊ est bti gregoꝛij pape. Sūma est in rubꝛo. Lege. ¶ [Hac cōsona. nescit] scz vltio: qz non vult ⁊ contēnit amos. iij. nescierunt facere rectū [sit pignus] imo tales damnantur a spūsancto. ẜ. e. c. violatoꝛes.

Exponit litteram.

Sanctis. xiiij. autoꝛitas, ⁊ est sumpta ex concilio calcedonēsi. Summa est in rubꝛo. non diuiditur. littera patet [regulas] quibus in fide ⁊ moꝛibus instruantur fideles.

Iustitie. Autoꝛitas. xv. ⁊ c bti gregoꝛij pape. Summa est in rubꝛo. ꝓ totum. Lege. ¶ [Justitie.] Justa admonitio: vt in se velit qs agere, ꝙ sibi ꝑ alios fieri cupit. hec eīn est regula euāgelica: de qua ẜ. dist. j. c. j. oīa quecūq; vultis facīt vobis hoīes, ⁊ vos eadē facite illis. hec eīn lex ⁊ ꝓphete. [voluntatē] legitimā. xvi. q. j. illud [⁊ statuta] legitima, ⁊ recta a sacris canonibꝰ nō aliena.

Exponit litteram.

Deo. Hec c autoꝛitas. xvi. ⁊ est leonis pape. Summa est in rub. Et diuidit i duas ꝑtes. in prīa pte dicit, ꝙ successoꝛes pastoꝛes dño vocāte aut ꝑmittēte cōstituti sunt: vt maioꝛ decreta ⁊ cōstituta seruēt. in scđa dicit ꝙ ẜta saluberrima maioꝝ instituta agim⁹ si ea ꝑ oīa ꝛtacta nō seruam⁹. ij. ibi, ẜta eoꝝ. Lege. ¶ [Jdeo ꝑmittentē] prudēter loquit: qz multi sunt pastoꝛes, ⁊ plati: potius deo ꝑmittēte ꝙ vocāte soli illa ex pō cum petro vocant, qui secure pūt rūdere dñe tu scis qz amo te. Et ei dñs ait, pasce oues meas. Sed qs hic sit nemo scit: nisi cui deꝰ revelat qz nemo scit vtrū sit dignus ōdio, vel amoꝛe. Eccle. ix.

Exponit litteram.

Si ergo. Scđa pars est, in quo ex ꝓdictis cōcludit, ꝙ papa priuilegia clericis baptismalis eccl̃ie 2cedere non potuit: cū videat facere ẜ statuta scripturā patrum: que inuiolabiliter obseruari opz. Nō eīn dz priuilegia 2cedere: qđ eccl̃ia ẜtat⁹ turbat, ⁊ cōfundit. Et hoc verū est quātū ad statuta, q̄ in veritate fidei fundant: in alijs vero que fidem non concernunt, non obligatur. [nesciunt]. i. nolunt.

Exponit litteram.

His ita. ẜ. est, ⁊. iij. pars. in qua ꝓsupponendo, qđ clerici baptismalis ecclesie ea priuilegio sedis pūt ex integro decimas totius cẽpatus sibi vēdicare. Rīdet autoꝛitatib⁹ superi⁹ allegatis ꝑ parte cōtraria. Et ꝓnit duas solutiones. scđa ibi, q̄ q̄. Prima rūsio est, qꝛ romana ecclesia cū ius ⁊ autoꝛitatē canonib⁹ ꝓsetet: nō alligatur eis: nec obseruare obligat de necessitate: q̄nis ipsam deceat quādoq; obseruare [sicut tꝑs] hic ostēdit gratianus, ꝙ summus pontifex in quibusdā se exhibet obseruatoꝛē canonū: ⁊ in q̄busdā dñm, ⁊ superioꝛē: ⁊ hoc exēplo xp̄i probat primo qꝛ ch. ipse se ostendit obseruātē legis: cum voluit carnaliter circuncidi. Luce. j. ⁊. ij. Et similiter cum. gl. die. dignatus est cum hostijs in tēplo ꝓsentari. Luce. ij. Nominū quoq; legis se ostendit quando contra literā legis dicentis. Leuiti. xxij. qui tetigerit quodlibet immundus erit: ⁊ sicut dñs legis leproſos, ad se admisit: quos curabat. Mat. viij. Extendēs ieſum manū super leproſum. tetigit eum dicens: volo, mūdare. Et ꝑ hoc

mundata est lepra eius: & sicut dñs legis comedit cum simone leproso. ℳatt. xvj. & tanꝯ dñs legis apostos ambulantes per sata sabbato & euellentes spicas cõfricantes ecꝯfauit exẽplo dauid, q panes propositionis: quos solis sacerdotibus licebat comedere, comedit: vt pt̃z. j. Reg. xxj. Et tanꝯ dñs legis legẽ interpretabat: sc̃z q facere opus spũale vel charitatis i sabbato: non violat sabbatũ, pbans suã interpretationẽ indeorũ facto qbus ait Jo. vij. in sabbato circũciditis hoiem. Itẽ pbat de oblationibus dicens [inge] hoc inge sacrificiũ ꝑcipiẽ. num. 28. [masculus] hoc ꝑcipiẽ. Leui. xij. [sabbata] sic literã sabbati interpretabãtur & male sacerdotes legis. Nã sabbato bene facere lz: vt docet xp̃s, qui est dñs sabbati. ℳatt. xij. vnde de eo dr. ℳat. vij. q docebat sicut ptãte habẽs [sic & sume sedis] aptat similitudinẽ: videlicet, q quẽadmodũ xp̃s aliqñ obseruabat legẽ: aliqñ oĩm legis se ostẽdebat: sic & summi pontifices in observãtia statutoꝝ [in ꝑmissis ergo] hic dat intellectũ premissoꝝ. capkou: vt intelligant alijs ponere necessitatẽ. Sũmis vero põtificibus libertatẽ: q ea nõ ex necessitate, sed ex decentia summi põtifices observãt: vt alijs exempli prebeant observãdi exẽplo xp̃i, qui &c. [Is igit] cõcludit ex dictis, q lz summo põtifici extra generalia statuta specialia privilegia cõcedere, q̃s generali ꝓhibetur decreto. [C ꝑ Is] sc̃da responsio est: videlz q papa concedendo aliqꝫ ꝓuilegiũ alicui nõ facit cõtra canones, vel sanctorũ patrũ statuta: q cũ in cõciliꝭ aliquid statuit, obseruãdũ dr: nisi romana ecclesia aliud statuerit, vel salua eius autoritate aliter ꝓuilegia cõcedi non possunt nisi cõtra legẽ 2cedat [cõem] vt, pbat autoritate gregorij & hiero. [valet ergo] cõcludit q romana ecclesia põt talia ꝓuilegia concedere, aut cã religionis, aut necessitatis, vel fernitũ exhibiti: dummodo alij enormiter nõ ledant: & ad hoc inducit autoritatẽ apli. ij. ad Cor. vij. Et ad dictũ apli inducit legẽ concordantẽ, & constitutionẽ aliã imperatoris [clerici ergo] concludit intentũ: sc̃z q debetur decima baptismali ecclesie accipiendã [& hoc cum autoritate pape proposita questione contra iniquum ꝓuilegium. Laur. hug. & archi.

¶ Questio. ij.

1 ☞ Ꝓuilegium quid dicatur.
2 Ꝓuilegium potest concedere quicunq; potest facere legem.
3 Papa põt dare ꝓuilegiũ in spiritualibus. & in tẽporalibus.
4 Imperator & reges possunt dare ꝓuilegium in temporalibus, sed non in spiritualibus.
5 Episcopus põt dare ꝓuilegiũ. Etiã q̃s ꝓeiudicat alij. nu. 6.
7 Verba dubia quis debeat interpretari.

Diuisio.

Quod autem. Dic intitulatur ij. q̃. scilicet an sequentia ꝓuilegia derogent ꝓioribus. Et diuiditur in tres partes. In prima parte ꝓbat magister per multas autoritates & per leges q̃ nulla ꝓuilegia contra alia ꝓuilegia vel contra ius debeant dari: & si obtenta sunt, nõ valent: nisi essent sine ꝓeiudicio aliorum, in secunda ponit aliquos casus quibus perditur ꝓuilegiũ. in tertia soluit gratianus: & bene ij. ibi. his ita respondetur. iij. ibi. hostilitatis &c. Lege. ¶ Consuetũ hic notari primo quid sit ꝓuilegiũ. sc̃do quis possit ꝓuilegiũ cõcedere. tertio quis põt interpretari. ¶ Ad primum

1 dr: q ꝓuilegiũ est ꝓuatũ ius contra ius cõe indultũ. Nam nisi aliqd indulgeat nõ diceret ꝓuilegiũ. extra de verb. signi. abbate. & extra. e. in his vel sic ꝓuilegiũ est concessio iuris singularis facta alicui ꝓter ius cõe. ¶ Ad sc̃m respondetur sub certis cõclusionibus prima est q̃ cõcedere potest ꝓuilegiũ quicũq; põt facere legem: & in quibus põt & ꝓuilegium ẽludere: cuiusmodi & ꝑsona publica q curã hz multitudinis.

Prima conclusio. 2

Secũda conclusio. 3

¶ Sc̃a † papa põt dare ꝓuilegiũ in spũalib⁹ & in tpalibus vt in terris sue iurisdictionis tpalis vel qñ ẽt iurisdictio ad eũ deriuaret. ¶ Tertia † imperator & reges põt dari ꝓuilegiũ in tpalib⁹ sed nũq̃ in spũalib⁹ q deeis nihil põt statuere. xcvj. dist. bene quidẽ. ¶ Quarta cõclusio. † Eps põt dare ꝓuilegiũ ptz. extra de reli. do. 2stitutus. & extra de censi. cũ venerabilis. xvj. q. ij. visis. ¶ Quinta 2clusio. † Non tm̃ papa sed etiã eps põt dare ꝓuilegiũ q̃s ꝓeiudicat alij: ptz q: põt dare decimas extra baptismalẽ ecclesiã: cõtra ius cõe. vt. xvj. q. j. statuimus. & multa alia sicut tangit in glo. ¶ Ad tertiã rñdetur sc̃m Host. † q si verba sunt obscura & ambigua tunc est eius interpretari, qui cõdidit: & interim negotiũ suspẽdet. extra de sent. excõ. inter alia. Si vero non sunt verba obscura, vel ambigua tunc diligenter dz teneri cõsyderari. extra. e. porro. & c. recipimus. & potius in sistendum est intentioni ꝓuilegij, quã verbis. extra de verb. signific. intelligentia. & c. in his.

Quinta conclusio. 4

Quarta conclusio. 5

Sexta conclusio. 6

Hostiensis. 7

Privilegia. Quod vero prioribus ꝓuilegijs per sequẽtia nõ derogetur primo probat per hanc autoritatẽ, que est anacleti pape. Summa est in rub. nõ diuiditur. Lege. ¶ [Diuilegia.] scilicet generalia: siue vniuersalia: per que firmatur salus & status vniuersalis ecclesie nõ aũt intelligitur de spiritualibus. ℸ. j. q. vij. & si illa [sacerdotum]. i. oĩm clericorũ. xvij. q. iij. si quis suadente [inmolata] vt preter autoritatẽ pape. nulli liceat cõtrauenire [leges]. i. canones. dist. xxxj. nicena. [peregrina] vt ferri candentis. gloss. ij. q̃. v. consuluisti, vel ea que non sunt a suis iudicibus. vt. iij. quest. vj. peregrina.

Exponit litera.

Privilegia. Ad idẽ est ista sc̃da autoritas Leonis pape. Summa est in rubro. Et põt diuidi in tres partes. in prima dicit q ꝓuilegia sanctorũ patrũ autoritate instituta nõ debent cõculi. in sc̃da ponit, q papa dz esse taliũ defensor. in tertia ponit, q̃s si sec⁹ fecerit reatũ incurrit. ij. ibi, in quo opere. tertia ibi, dispẽsatio. Lege. ¶ [Diuilegia.] de generalibus loquitur quando perpetuo conceduntur. hug. [nulla nouitate]. j. de consec. di. iij. celebritate. in fi. quantũ ad subditos, vel quãtũ ad dõm papã: sine ratione & causa nõ debent mutari. hu. [in quo ope] sc̃da pars. [dispensatio]. iij. pars. [tendit]. i. spectat. hug.

Auguſt.

Exponit litera.

Augustꝰ.

1 ☞ Legatus non potest excedere fines mandati.

Magalliarum. Ad idẽ est ista tertia autoritas beati Gregorij. Summa est in rubro. Diuiditur autẽ in tres partes. in prima beatus Gregorius scribit Augu. monacho quẽ archiepũ constituit britoniũ. i. anglicorum q̃ nullã sibi tribuit autoritatẽ super eꝑos galliarũ: quos cõstat ab antiquo tẽpore subiectos esse archiepo arelatẽsi. quẽsiua dignitate nõ vult ꝓiuare. in sc̃da parte ponit, q ideo si cõtingat eum ad galliarũ prouincias transire: nihil ibi autoritatis exerceat sine predicto archiepo arelatẽsi. in tertia assignat rõnem huius: sc̃z ne violetur antiqua patrum institutio britones vero sibi cõmittit. ij. ibi, si ergo. iij. ibi, ne ꝑtermitti possit &c. Lege. ¶ [In galliarũ nulla tibi tanꝯ metropolitano] licet eis tunc predicatoꝝ te 2stituimus. hu. [palliũ] quasi diceret ipse est archiepus. hu. ar. † q legatus nõ põt excedere fines mandati vt de causis cognoscere nisi per appellationẽ deferuatur ad ipsum q̃s non potest fieri ꝑtermisso metropolitano. simile. j. e. igitur. hug. [si ergo]. ij. pars. [ad galliarum prouincias] hoc dicit: quia multe sunt gallie & prouincie in gallijs: vt in gloss. [ne ꝑtermitti]. iij. pars. [indocti] in lege dei, infirmi in fide. Hug.

Diuiſio.

Exponit litera.

Diuiſio.

Exponit litera.

Exponit litera.

Diuiſio.

Exponit litera.

Hugutio.

Dea. Ad idem est hec autoritas gregorij pape. Summa est in rub. Et diuiditur in duas partes. in prima dicit q̃ si ea destrueret, que predecessores statuerunt non constructor, sed euersor dicẽdus esset. in ij. parte inducit ad hoc autoritatem duplicem. ij. ibi, testante. Lege. ¶ [Si ea.] que aut de fidei articulis, aut sacramentis, aut ad salutẽ pertinẽtia destruere cõtraria docẽdo &c. [testantem]. ij. pars. [veritatis]. i. christi. [omne regnũ non stabit.] ℳat. xij. & Luc. xj. vbi non est vnitas ibi non est veritas.

Diuiſio.

Exponit litera.

Hugutio.

Igitur. Ad idẽ est ista quinta autoritas horũ missa de pape. Summa est in rub. igit spũ dei conditos. de. l. si quis diaconus. & c. ℸ. e. q. j. violatores. & regulis]. i. a canonibus. iij. dist. canon. Hug.

Diuiſio.

Exponit litera.

Eruatis. Ad idem est ista. vj. autoritas. horũ missa de pape. Summa est in rubro. Et est eadẽ cum precedenti ptz. Lege. ¶ [Seruatis. semper rescriptũ sic est interpretandum: vt nulli faciat ꝓeiudiciũ. ix. q. iij. nũc vero. vbi de hoc. Ad idem est. extra de offi. or. graue. & de resti. spo. audito. & de resc. ad aures [inspectis istis]. i. ꝓuilegijs. cũ eĩ quis sibi aliquid ex ꝓuilegijs vendicat inspiciendũ est ꝓuilegiũ. vt. c. di. c. cõtra morẽ. & extra de priui. recepim⁹. & sc̃m q teneoꝝ ꝓuilegij cõrinet iudicãdum est. vt extra de priui. porro. [p mãdata]. i. statuta [pãdantur] ad nos referẽdo, que ꝑte nõ potuerũt diffiniri, vel ꝑpter appellationẽ vel ꝑpter negotij difficultatẽ vel formã ꝓmissionis, vij. q. j. peruenit. hu [cuius curã]. i. btipetri, vel nostri. hu.

Exponit litera.

Hugutio.

1 ☞ Papa ꝑt dare ꝓuilegiũ & ferre sniam cũ scpto & sine scpto.

2 Sententia principis facit ius: licet non redigatur in scriptis.

Mstitutionis. Ad idem est ista. vij. autoritas Gregorij pape. Summa est in rub. & diuidit in. ij. partes. i. prima ponit q̃ in rub. in. ij. exprobat hoc tanꝯ grauẽ presumptionẽ, q̃ gs q̃ bene ordinata sunt audeat ꝑscindere, & alios docere sibi a facere. ij. ibi. Nam nimis. Lege. ¶ [Institutionis nre. siue q̃ scripto] ar. † q̃ dñs papa & cũ scpto & sine scripto põt dare ꝓuilegiũ & ferre sniam. xj. q. j. si qs cũ clerico. hu.

Diuiſio.

Exponit litera.

2 & in glo. ar. † q sntia ꝓncipis facit ius: lz nõ redigat in scriptis.

vt extra

Archid.

Casus.

Diuisio.

Exponit litera.

Hugutio.

Diuisio.

Exponit litera.

Exponit litera.

Hugutio.

Diuisio.

Exponit litera.

Exponit litera.

vt extra de transac. c. j. C. de testa. omniũ. dicit tamen archi. q̃ hoc est verũ: si precessit sententia diffinitiua partibus presentibus. C. de leg. si imperialis. alias non fit ius ex sntia. ff. de inoffi. testa. qui repudiant. Lau. [Nam] secunda pars patet.

Epriuilegijs. Ad idem est ista autoritas. viij. eiusdem gregorij. Summa est in rubro. Casus fuit dominicus carthaginen. epus quesiuit a gregorio: vtrũ priuilegia ecclesiastica ecclesiarũ papa debeat seruare: gregorius respõdet q̃ sic. Et diuiditur in duas partes. in prima respondet q̃ sicut sc̃a specificat modũ: quo vnumquẽq; episcopoꝝ honorare vult q̃s sine ꝓeiudicio alterius. sc̃da ibi, sitq; honorare. Lege. ¶ [De priuilegijs. q̃.] i. q. hoc seruamus. archi. q. & sicut seruamus: & non infringimus. archi [gratia fauente] ar. q̃ ex gratia hoc debet facere & põt aliter facere, q̃ papa potest facere quecunq; vult. ix. q. iij. nunc vero. & c. j. q. i. per principale. hug. [ambitu]. i. ambitione [ita honoret. ij. pars. posit opponi ex honore plus delato alteri impenso. xvij. q. vij. c. j. archi. ar. ad multa que iniuste obtineantur. hug.

1 ☞ Jus est triplex.

2 Imperator si contulit possessionẽ ꝓuate persone alicui: illa ꝓuata ꝑsona habet actionẽ aduersꝰ fiscũ intra quadriennium.

3 Rescriptum impetratum contra ius publicum non valet.

Empie. Ad idẽ est hec autoritas. ix. vigilij pape. Summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes. in prima ponit, q̃ priuilegia disposita pro quiete religionis nullo modo sunt violãda. in sc̃da assignat rõnem. ij. ibi, sed sicut ptz. Lege. ¶ Cũ pie. desiderium. id est propositum [dissimulatio prelatorum negligentia] [presumptio subditorum. [sed sicut]. iij. pars.

Quod vero. Ad idẽ est hec autoritas. x. eiusdem. Summa est in rubro. Lege. ¶ [Quod vero infringam] sine iusta causa [iniuriam] id est confusionem [perturbo] sine iusta causa.

Mputato. Ad idem est hec. xj. autoritas Julij pape. Summa est in rub. Et diuiditur in duas partes. in prima ponit, q̃ nullus vsurpet ea, que sibi non sunt aliquomodo concessa. in sc̃da precipit, vt ea que apostoli eorũq; successores instituerũt: non violentur. ij. ibi, ea que sunt. Lege tex. ¶ [Imputatio cõcessa. De iure cõi. ar. extra presumptuosos. vide omnia sunt prohibita, que nõ inueniuntur cõcessa. x. q. j. hanc cõsuetudinẽ. & extra de offi. or. duo. Et no. q̃ eis quibus aliquid nõ cõuenit de iure cõi nihil attribuitur: nisi ostendatur vel ꝑbetur. extra de priuil. porro. Ex eo eĩ q̃ nõ est incertũ presumit abrogatũ insti. de suc. subla. in fi. & extra de decimis ad audientiã. archi. [ea que]. ij. pars. [concertatione]. i. contentione iniuriosa.

1 ☞ Surreptio quid dicatur.

2 Annotatio quid dicatur.

3 Pragmatica sanctio quid dicatur.

Apostolice. Ad idem est hec autoritas. xij. gregorij pape. Summa est in rubro. Breue est non diuiditur. patet. Lege. ¶ [Apostolice, id est ecclesiastice refragatiõe.] nisi casus intercidat: vt si contra ius constitutionis lata fuerit vel a iudice non suo, vel non obseruato ordine iudiciario. hu. [turbari] tunc turbantur: cum sine ratione soluentur. ℸ. dist. xij. ridiculum. & xxv. q. viij. c. j.

Imperiali. Ad deũ est hec. xiij. autoritas eiusdẽ Gregorij. Summa est in rubro. Breue est. Lege. ¶ [Imperiali.] ꝓtra leges habẽtes. perpetuã ꝓhibitionẽ, & que de iure effectũ sortiuntur, vt est confectio altaris: & matrimonii. ℸ. dist. x. vides, ibi vide. vbi plene hanc materiã declarauimus.

Edamnosa. Ad idem est ista autoritas. xiiij. imperatoris constantini. Summa est. Damnosa fisco & contraria iuri nõ sunt postulanda: rationabiliter loquit̃ imperator. quia ipsius est vtilia procurare, & damnosa vitare.

† Distinguitur hic triplex ius: sc̃z ius fiscale, publicum: & commune. ius fiscale est quod est imperatoris, q̃ si imperator possessionem † priuate persone alicui cõtulit: illa priuata persona habet actionem aduersus fiscũ infra quadriennium. Sed pone q̃ quadriennio elapso cõcederet ei vt ageret aduersus fiscũ nõ valeret: q̃ damnosa esset fisco talis concessio, vel si vẽderet vel donaret ioculatori, vel alij cuicunq;. vt insti. de vsucap. ℸ. res fisci. ius publicum exigit, q̃ in loco publico nõ stat edificium:

1 contra tale ius si fuerit impetratum † rescriptum non valet. vt ff. ne quid in lo. pu. l. ij. ℸ. si quis. ius cõmune vt valeat autoritas rei iudicate: si cõtra hoc rescriptũ fuerit impetratũ nõ valet. C. de resc. l. sub spe. & c. C. de trãsl. l. lites. & hoc verum est: nisi in rescripto ponatur non obstante tali lege, vel canone.

1 ☞ Rescripto pape an sit parendum.

Rescripta. Ad idem est hec. xv. autoritas. & est imperatoris theodosij & valeriani. Summa est. quesitum fuit a dictis imperatoribus: vtrũ rescripta contra ius impetrata sint a iudicibus recipienda. Et respondetur q̃ non: nisi tale rescriptum sit, quod alium non ledat, & ꝓpter petenti, vel crimen indulgeat. Supplicant. Lege. ¶ [Rescripta]. i. priuilegia archid. [contra ius] nec ratione rescripti iudex receder a institia. vt extra de eta. et quali. eam te. Unde si rescripti est penitus contra ius reiciet illud: vt hic dicit. Queritur hic † vtrum rescripto pape parendum sit. Respondetur, aut princeps aut papa mandauit contrariũ iuri naturali aut iuri positiuo. Si iuri naturali siue diuino tunc est conclusio, q̃ tali rescripto non est parendũ. patet conclusio. dist. x. non licet. & ℸ. e. q. j. sunt quidam. Si vero iuri positiuo: siue 2suetudinario siue iuri scripto subdistingue, aut obest alicui, aut nulli: si nulli tunc est conclusio, q̃ parendũ est illi. ar. ff. ne quid in loco pu. l. ij. ℸ. sed quid a principe. Si alicui obest, aut multũ obest aut parũ. Si parũ est conclusio, q̃ obtemperandũ est. C. de preci. impe. offi. quoties. si multum ledit aut expressum cõtinetur in rescripto nõ obstãte canone mandatũ valere, aut nõ. Si expressum est conclusio, q̃ parendum est: q̃ videtur papa ex certa scientia cãonẽ abrogare: quo ad illud mandatũ, extra de offi. deleg. ex parte. Si autẽ nõ continetur expresse est cõclusio, q̃ differendũ est & expectãdum & rescriptũ. vt extra de offic. dele. si quando. & in auf. nulli indic. ℸ. si vero. & in archi. non ledat tale debet esse omne rescriptum vt neminem ledat. ℸ. e. de ecclesiastici. q. in glo.

Archid.

Casus.

Exponit litera.

Questio. Respondet.

Exponit litera.

1 Et quibus. ℸ. est. Sequuntur leges q̃ indices punitos instituũt: quibus rescripta surreptitia aut falsa suscipiũt. [vnde imperator] lex prima. [si prescriptione]. i. narratione [iuris scripti] ab aduersario [opposita] vt q̃ dicit seruitutem se habere in predio alicuius vel iuris cõsuetudinarij: vt q̃ dicit esse consuetudinẽ terre sue, q̃ infra. xj. dies poterat appellari: siue in narratione facti, dicebat eĩ se infra. x. dies appellasse cũ postea appellasset [siue in tacẽdo] vt quia dicebat se appellasse & c. in veritate appellauerat, sed non exprimebat causam super quam cum talis erat sua per qua non poterat appellare que sunt multe. C. quorum appella. non reci. per totum. [datum] id est delegatum [debere] id est statuimus [ferre sententiam] id est fert sententiam super hoc: vtrum si fuerit impetratum per mendacium aut non, vel dic, quod ferret sentẽtiam super causa principali & illud quod erat per mendacium dictum illi: scilicet dicenti non proderit fm Azo. [Item imperator constantinus] secunda lex. [punitis indices, qui vetuerunt argui] aduersario nolente opponere rescriptum impetratum tacita veritate [imperator Theodosius &c.] tertia lex. [et si legibus consentaneum] id est conueniens [oraculum] id est rescriptum: vt si aliquis dixerit se expoliatum: & princeps iussit in rescripto ipsum restitui: hoc consonat legibus: et tamen carebit impetratis. id est commodo rescripti. ℸ. eadem. vniuersa. C. si nuptie ex rescripto petantur. l. prima [subiaceat] pro motu iudicis. [Item imperator: cõstãtinus.] quarta lex. [et si nõ cognitio cause principalis scilicet executio, id est executio cognitionis: mandatur alicui iudici inquiri a iudice: vt si fraus puta quia dixit latam sententiam: cum nõ esset, vel lata erat, sed per falsos testes, vel falsa instrumenta de negotio principali. [Itẽ imperator anastasius quinta lex. [oẽs cuiuscũq; administrationis] ptz lex. C. de diuer. resc. &c. sexta lex. [Sancimus vt originalia.] nõ transcripta. [aut

Exponit litera.

Archid.

Exponit litera.

Azo.

[auctentica][sc3 p manū imperatoris,aut sc3 tabellioīs publicī signata[instrument],pferant in iudicio:ad,pbationē faciēdā [si q beneficia psonalia].i.priuilegia,q cōtineant gratiā plonalem[z de cōsule,] hoc nō seruat hodie:q3 ponit ibi nomen impatoris[zeno].vij.ley.[vniuersa rescripta siue in personā] id est ad psonā.i.q psone cōceduntur[annotatio] q sit spōtaneo motu[pragmatica]a que facta est cā ventilata coā imperatore[oraculi].i.rescripti.[si preces veritate nitant].i.si per veritatē sunt impetrate.ē.e.z si nō cognitio[oraculi].i.rescripti.[nisi quo fidei].i.veritatis:si preces veritati initant[iperiali beificio].i.benefice cōcesso rescripto.[questor].i.cācellarius[z viri magistri scriniorī].i.oīi notariorū[sine adiectione].i.si p̄ces veritate innitant.[reprehensionē].i.trī reprehendantur.[Et qui ꝛc.scriniī memoriales].i.notarij[pragmaticarū].i.qui scribunt pragmaticas sanctiones[cinguli].i.honoris:si ex certa scientia z per corruptelam hoc fecerint.

¶ Pragma a tica. Pragmatica sanctio qd dicatur vide glo. in ca. puenit. cj. distin.

Privilegia. Ad idem principale propositū est.xvij. autoritas,z est leonis pape.Summa ca. est in rubro. Breue est,z nō diuiditur. Lege. ¶[Priuilegia.]que sunt de generali statu ecclesie,j.q.vij.[et si illa nouitate] de consec. dist.iij. celebritatem. [non possunt mutari] id est non debent sine causa.

Exponit literam.

Si quis. Ad idem est autoritas,xviij. Gelasij pape. Summa est in rubro. Lege. ¶[Si quis dogmata.]de fide catholica[mandata] de ecclesiastica disciplina.[interdicta] de correctione redde singula singulis.hug.z archid.[anathema sit].i.fiat.fic.ē.e.q.j. generali.glo.anathema sit quia incidit in scisma.Hug.

Exponit literam. Archid.

Decessorum. xix. Gelasij pape. Summa est in rubro. Lege. ¶[Decessorum maleficia].i.statuta malefacta corrigere:z nisi hoc fiat dz deponi.vt.xxxv.q.ix.quod quis.Hugu.

Exponit literam.

Decunqz. In confirmatione huius inducit tres leges. Prima est archadij z honorij.ptz.Lege. ¶[Quecunqz a parētib' nostris].i.predecessoribus[a priuilegijs].i.de priuilegijs.hug.

Exponit literam.

Non tam nouum. Ad idem sequitur secunda autoritas,plana est.

Decclesie. Ad idem tertia autoritas sequitur.totum patet. et est planum de se.ergo ꝛc.

Exponit literam.

Postea. Ad idem est hec autoritas pelagij pape.Summa est in rub. Lege. ¶[Postea.ecclesie iura]id est priuilegia documentorum quia in eis continetur eorum probatio.[intercedentium]id est petitione z autoritate superioris[nullatenus]nisi inspecta causa vel in his que spectant ad generalem statum ecclesie.[vel] pro z si vult:q3 non potest renuntiare his, que pro communi vtilitate introducta sunt.extra de foro compe.si diligenti.

Si ergo. §.est. Ex predictis concludit gratianus epilogando ea que superius allegata sunt, ostendens quod per posteriora priuilegia non potest antiquis derogari:cum etiam si contra illa specialiter aliqua priuilegia fierent:essent pro infectis habenda.

His itaqz. §.est,z.ij. pars questionis.in qua gratianus soluit qōnem,z bene:dicens q ecclesia romana pōt sua autoritate priuilegia a se cōcessa pietatis vel necessitatis intuitu in totū vel in parte commutare. Nam imminente necessitate propter vitia corrigenda multarum ecclesiarū priuilegia vel diminuuntur, vel penitus immutant,siue particulariter fiat,siue generaliter,q probat per tria sequentia capitula. Lege. ¶[Cōgregata]id est de vna facere duas[z disiuncta],i.de duab' facere vnā.[equitate]ne deformēt multū statū vniuersalis ecclesie.[cōmutare]facta mētioe de primo,aut in genere,aut in spē.hug.[gīaliter].i.realiter.

Exponit literam.

Jc decet. Hoc est primū.c.q inducit a gratiano p solone sua,z est syluestri pape. Summa est in rub.breue est,z non diuidit. Lege. ¶[Sic decet fidē].i.optimā fidelē[amittat].i.puniat i hoc q p̄sumpsit q ei nō licebat.hu.vñ iste icidit in ꝛstitutionē.C. vñ vi.l.si qs in tantā.xvj.q.vj.placuit.z.ē.j.q.iij.§.notandū. in fi.Nam talis est vsurpator:vt patet.ē.amputato.archi.

Exponit literam. Hugutio.

Denuntiamus. Ad idē est hoc.c.simplicij pape. istud.c.et sequens habent.lxxiij.dist.vbi in fi.z ideo hic nō solet legi. Si qui epi.c.est qs sequit,sed nō legitur hic ꝛc.

1 ☞ Dignitas subtrahitur ciuitati que suos epos interemit.
2 Iteratio grauat peccatum.

Ita nos. Adidē sequit hoc.c.gelasij pape. Summa,† dignitas ciuitati subtrahit q suos epos interemit. Et diuidit in duas ptes. in pria punit ciues syllane ciuitatis dignitate epali.in scda nepter malos videant deferi boni:cōmittit duob' epis:vt simul vel alternatim pface ciuitati pbeant ministeriū visitatiōis.ij. ibi,pbeat ergo. Lege. ¶[Ita nos.syllanoz cedes geminata] ar. † q iteratio peccatū grauat.j.q.vij.saluberrimū.hu.[horrendi crimis].i.mortis q horribilis est.archi.[a deo].i.ex toto[vsum].i.actū iteratū.[religioni].i.eccīe.[parochie vice] z nō epalis ad tēpus suspēdit dignitatē epalem hui' eccīe:nō abstulit.hu.q3 factū est castrū de ciuitate:z hoc castrū syliano rū est in apulia.fm Jo.de.[ab extrinsecis].i.nō ppriis.[prosterneret].i.nisi ēt eccīe psecutor:cessatiōe ppriox subsequentiū pōtificū,ita q nō sint ibi decetero pontifices [materia].i. occasio.[subtrahat]si ibidē p̄sona de fuerit[altū d pēsandis] id est querēdis [q in vtroq3]epo interfecto gl.[siue instinctu. domestico].i.suggestione domestica ciuiū, vel furijs incitata [hoc scelus ꝛc.prebeat]scda pars.[diuina].i.epalia[zisania] id est malos.[frumēta].i.bonos aliqui erant boni inter eos.

Diuisio.

Hostilitatis. §.est. Et tertia ps qōnis: in qua magister soluit z bene. Et diuidit in tres ptes.in prima dī,q papa nō solū ppter crimen sua autoritate priuilegia pōt auferre,vel diminuere, iz ēt propter hostilitatē,vel pauptatem epalis eccīe sedes mutare,vel duas in vnā redigere exēplo bti gregorij.Nō ergo intelligunt priuilegia eccīaz pmanere inuiolata:vt aplicus eisdē derogare nō possit,sed sic debent intelligi pmanere inuiolata:vt preter autoritatē summi pōtificis nō liceat cuiq illis contrarie.in scda parte obijcit huic cōclusioni per.c.symmachi pape vbi inmuit q possessiones ecclesie q dant clericis vel peregrinis cā necessitatis,vel religiōis,pietatis intuitu:nō possunt ab eis possideri ppetuo,sed ad tēpus. Sed huic obiectioni duplicē adhibet gratianus solutionē.prima est,vt clerici vel peregrini illas possessiones ad tēpus debeāt possidere:monasteria vero perpetuo. ¶ Scda q sicut clerici vel peregrini cessante necessitate coguntur dimittere possessiones miserico:diter eis cōcessas: sic monachi a religione cessauerint:priuilegijs exuuntur, que religionis intuitu eis concessa videnē. in tertia parte dicitur, q priuilegia monachoz in eo casu intelligunt concessa esse, q alijs ecclesijs nō derogēt:videlicet vt decimationes nouaīum nulli quondā assignatas autoritate priuilegioz sibi retineāt,vel si ppter paupertatē vel instantē necessitatem monachis cōsuli nō pōt nisi derogēt priuilegijs alioz,ita eoz subueniatur inopie:vt ipsi ratione priuilegioz fiant diuites,z baptismales ecclesie defruantur.scda pars incipit ibi,sed obijcitur.iij.ibi.priuilegia vero.z in hoc finitur causa.xxv.

Diuisio. Exponit literam. Diuisio.

¶ Causa.xxvj.

Cōtinuatio.

Quida sacerdos. Hic intitulatur.xxvj.causa que sic cōtinuatur ad superiora. superius magister tractauit de hereticis.nunc aūt tractat de sortilegijs,z diuinationibus:z de reconciliatione excōicatoriī:z de pena morientium: fuit penitētia:q vt melius pateant more solito,pponit themata:de quo vij.qōes surgūt. prima est in qua q̄rit,q sint sortilegi,q q3 soluit in primo.c.q3 sequit q3 est Jsido.li.j.etymologiarū.c.viij.

¶ Questio prima.

1 ☞ Sortes proprie quid dicantur.
2 Sors est triplex.
3 Sors consultoria que dicatur.
4 Sors diuinatoria que dicatur.
5 Sortilegi qui dicantur.
6 Sortilegium vnde dicatur.

Sortilegi sunt. ꝛc. pro intelligentia istius diffinitionis est notādum in ꝛta sanctū Thomīn.ij.ij.q.xcv.ar.de.† quod sortes proprie dicuntur cū aliquid fit vt eius euentu cōsyderato aliquid occultū innotescat. † z est triplex sors.quedam dicitur diuisoria quedā cōsultoria:quedā diuinatoria diuisoria siue diuinatoria dicitur:quādo iudicio sortiū requirit,cui sit exhibendum: siue illud sit res possessa, siue sit honor,siue dignitas,siue pena, siue actio. † Sors vero cōsultoria dicitur q3 iudicio sortium requirit quid agere oporteat.

1 2 3 S.Thomī.

Exponit literam.

4 † Sors vero diuinatoria dicit:quādo iudicio sortiū queritur, quid fit futurū. Et sōm hāc rationē beatus Jsidorus,vbi.s. videtur diffinire sortilegos dicēs. [sortilegi sunt qui sub noīe ficte religionis].i.superstitionis[per quas dā quas sanctorum seu apostolorum vocāt sortes.] sc3 quidā qui sub noīe apostolorum fecerunt librū quē dixerunt librū apostolorum:volentes cōmendare sortilegia:pro eo q apostoli vsi sunt sortibus in electione matthie[diuinationis sententias,pstenē]aut quarūcūq3 scripturarū inspectione futura,pmittunt † vnde sortilegi dicūtur quasi sortelegētes,vel sorte loquētes. † vnde sortilegū dicit a sorte z legiū:quasi p sortes legentes,z manifestare se,pmittētes occulta,z futura, que longe sunt:imo nec subsunt humane cognitioni,sed tantū diuine iuxta illud Esa.xlj. annūtiate que vētura sunt,z dicemus q dij estis.vnde sortilegi diuini dicuntur:z vna species diuinationis sortilegium assignatur.

5 6

1 ☞ Exquirere aliquid per sortes an sit licitum,q sic sortibus dimissoriis.nu.2.non sortibus consultoriis.nu.3.
4 Sorte consultoria potest quis vti in necessitate.
5 Sors diuinatoria est illicita omnino,z peccatum.
6 Peccatum quadruplex incurritur in vsu sortium.

¶ Questio.ij.

Diuisio.

Quod autem. Sequit.ij.q. vtrū sit peccatū esse sortilegū. Et an sit peccatū sortes exquirere:licet apud me magna videat differētia: inter vnū titulū z aliū ij gratianus pro eodem habeat. Diuidit aūt hec q̄ in tres partes.in prima pbat,q nullū peccatū sit sortes exquirere tēpore necessitatis. In scda parte induxit in contrariū plures autoritates sctōrū. In tertia parte querit:si possum' manducare idolatica.ij.ibi, his itaq3,iij.ibi.hoc aūt. ¶ Pro pleniori intelligētia huius qōnis. Queritur,† vtrū sit licitū per sortes aliquid exquirere. Et arguitur ad partes. Primo autoritate multiplici in litera posita. Et formaliter sic ratio p oibus. Ea que in scripturis a sanctis obseruata leguntur nō videntur esse illicita, sed sancti viri tam in veteri q in nouo testō inueniunt sortibus vsi esse: sicut ptz de Josue. Jos.vij.z Jona.z de apostolis in electione matthie.ergo ꝛc. ¶ Scdo dicit Aug.z habetur.j.in.c.sequenti. Sors nō est aliquid mali. ¶ Tertio arguitur,dicitur Prouerb.xvij.cōtradictiones cōprimut sors.ergo sortes exquirere non est peccatū. ¶ In oppositū est.j.q.v.c.sortes.vbi leo papa.iiij.damnat eos,z anathematis interdicto,phibet.

1 Primū arg.
Scdm argu.
Tertiū arg.
Opponit in contrarium.
Respondet. 2 Prima conclusio.

Respondeo dicendū sub certis conclusionibus prima. † Sortes exquirere dimissorias est licitū. Patet ista 2clusio. Tum cum est contentio in diuisione rerū quid cui dandū sit. Tum cum esset cōtentio in electione dignitatū secularīū:vt qs esset potestas in aliqua cōitate,z essent plures eiusdē meriti z idoneitatis:tunc licitum esset sorte absoluere hanc cōtentionem. Tum tertio cū esset cōtentio de aliqua pena soluenda:quis eā deberet pati: sicut de pena dicit Jone.j. posset licite sorte vti: ad dirimendā contentionē. Tum quarto,cum esset contentio agendi aliquid vel peregrinādi:posset sorte licite dirimi:sicut fit apud nautas,pmittētes tēpore periculi tēpestatis peregrinationē sanctū Jacobū,mittūt sortes quis eorū ibit:sicut me presente semel in vna galea vidi. Tum quinto in casu in quo inter diuinos ministros fit disceptatio quis eorū persecutiōis tempore maneat in ciuitate,vt fuga oīm deseratur ecclesia:potest licite sorte dirimi talis disceptatio:vt dicit Augu.in epka ad honoratū. ¶ Sexto in casu in quo duo occurrerēt cibi famē patientes equaliter:z essent paris meriti,z equalis necessitatis:z nō haberes nisi tm quātū vni sufficeret licite sorte vtendū esset:cui dandū esset q dari vtriq3 nō posset vt dicit Aug. primo de doctrina xpiana. ¶ Scda 2clo.† nō est licitum vti sortib' cōsultoriis:in q3bus cōsiliū siue iudiciū a demonib' sit expetēdū. Ista 2clo p3:qm tales sortes sunt per scripturā sanctā reprobate:sicut legit Ezech.xxj. q rex babylonis stetit in biuio in capite duar viar cōmiscens sagittas:z interrogauit idola z ea 2suluit. Sūt ēt sortes reprobate p canones.vt p3.j. e.q fine. ¶ Tertia 2clo † in necessitate pōt qs vti sorte cōsultoria ad 2sulendū deū.ptz ex illo.puerb.xvj. Sortes mittūtur in signo,sz a dño recuperant. Et de tali sorte loquēs augu. dicit,q fm se non est malū. vnde sctūs Tho.vbi.ē.si necessitas immineat:licitū est cū reuerētia debita,pcibus ad deū fusis diuinū iudiciū implorare. Et gl.hic dicit sic. Si cōtētio esset de electione aliquor:z est paritas vtriq3 in oibus exemplo matthie possunt fieri sortes.vt.j.e.c.nō exēplo.z.q.v.nō liceat. Cū enim nō supereſt humanū consiliū: tunc possumus recurrere

Secūda con 3 clusio.
Tertia con 4 clusio.
Augustī.
S.Thomī.

ad diuinū.vt.xxvj.q.ij.querit.z.xxviij.q.vlt.si nulla.vnde Pararāj.dicit.Cū ignoramus quid agere debeamus:hoc solum habemus reliquū, vt oculos ad te oīe leuemus. ¶ Quarta 5 cōclusio. † Sors diuinatoria oino est illicita z peccatum.nec cōclusio patet. Tum ex.c.sortes.j.e.q.v. Tum rōne sic. Accipere aliquā rem pro cā alicuius effectus,z euentū eiusdem que sors nature non est cā:nec efficaciā super effectū nec ad hoc talis res est ordinata a deo:vt talē effectū efficiat:nec fit signū significās occultū,vt futurū inueniat:est superstitiosum vti ta li ꝛc.ad hoc q: ex quo nō est causa:nec signū ex natura:nec ex diuina ordinatione respectu talis effectus assumitur res talis ex pacto,vel fallacia demonū, aut hoīm demoniaca sequtiū instituta. Hoc eñ est superstitiosum:vt dicit aug.sed vsus sortiū est vsus rei,que ex natura non est causa talis effectus:nec signū efficax talis euētus rei,que p sortes exquirit z hoc ptz. Nam pyectio lapidis,vel taxillorum:siue inspectio scripture, vel alterius que sorte assumit:nō hz ex sui natura efficaciam ei', qō ex sortibus expectat:sc3 an sit expediens exire domum,vel non exire,vel nō ire ad forū,vel ire ad bellū:z sic de cōsimilib'. ergo tale ex sortibus exquirere est vanū,z superstitiosum:et p consequēs illicitū. ¶ Scdo ptz conclusio. qr vanū est,z superstitiosum expetere ex sortibus,qō est pprium deo:ptz quia in hoc subtrahit diuino honori,z diuine potestati:cuius solius est cognitio occultorū futurorū. ¶ De hac sorte diuinatoria est diffinitio Jsidori in.c.precedenti, z de qua maxime canones loquunt',vt inquit glo.in hoc loco inducēs.c.j. hi qui. Et tm de hac qōne vt occurrerit in his locis montanis. ¶ His habitis dicendū venit ad rōnes in oppositū. Et primo ad id qd Augu.dicit in sequenti.c.sors non est aliquid mali hoc.c. intelligit de sortibus licitis,que expectant a deo. ¶ Et notā- 6 dā iuxta sanctū Tho.vbi.ē. † q in vsu harū sortiū pōt quadruplex peccato incidere p:imo quidē si absq3 nulla necessitate ad sortes recurrat.hoc enī videt ad dei tentationē pertinere. vnde Ambro. sup luc.qui sorte eligit humano iudicio nō cōprehenditur. Scdo si quis etiā in necessitate absq3 reuerentia sortibus vtat.vnde Beda sup actuū apostolorū dicit,si qui ꝛc. j.in.c.nō exēplo. Tertio si diuina oracula ad terrena negotia cōuertant.vnde Augu.dicit hi ꝛc.j.eo.c.hi. Quarto si in electionibus ecclesiasticis que ex spūs sancti inspiratione fieri debent aliqui sortibus vtant. Unde sicut Beda dicit sup actus apostolorū matthias ante pentecosten ordinatus est sorte: q: sc3 nondū erat plenitudo spūs sancti effusa. Septē aūt diaconi postea nō sorte,sed electione discipulorū sunt ordinati. Secus aūt est in dignitatibus tēporalibus, que ad terrena disponenda ordinātur:in quarum electione plerūq3 homines sortibus vtuntur:sicut z in temporalium rerum diuisione.

Quarta conclusio.
Augustī.
Ad argum.
S.Thomī.
Ambrosius.
Beda.

1 ☞ Sortis permissio quare fuit in lege veteri z non in noua.

His itaq3. Scda pars.§.est, in qua gratianus respondet ad autoritates inductas q licite sortibus vti possit. Et primo dat vnā resp̄siōnē cōem,q exemplis veteris legis nō oportet semper arguere ad nouum: quoniā multa permittebant in lege veteri,que eliminata sunt in nouo,phibitione ecclesiastica licet nec euāgelica nec apostolica autoritate phibeant sicut ptz in exemplis positis in litera. vnde licet pmitterent sortes in veteri lege:z in eis nihil mali inesse mōstret,phibent tamē p canones fidelibus:vt sub hac specie diuinationis ad antiquos idolatrie cultus redirent: sicut de nimia curiositate circa artem astrologie exemplificat.

Questio. Respondet. Alex. de hal.

1 ¶ Sed surgit questio † quare pmissio sortis fuit in lege veteri z non in noua. ¶ Ad hoc respondet iuxta Alexandrū de halis.in.ij.lib. Lex erat vmbra futurorū: vt dicit apostol' ad Hebr.x.q̄diu ergo fuit vmbra:potuerūt durare signa:z non amplius. Sors autē signum erat indicens diuinā voluntatem donec ergo veritas venerit in publico concesse fuerunt sortes in electionibus,z in his que ordinabantur tanq3 vmbra ad veritatem. vnde dicit Beda hic sc3 matthias sorte eligitur: ne a lege discrepet:in qua summi sacerdos sorte querebatur: quia querendus erat verus sacerdos: donec veniret ille,qui p proprium sanguinem introiuit semel in sancta sanctorū:cuius hostia in pascha immolata in die pentecostes spiritu sancto apparente est cōsummata. Donec ergo veniret veritas figuram licuit exerceri:z ppter hoc electio matthie facta est sorte ante pentecosten:in qua dabatur spiritus sanctus: nondum enim facta erat publicatio veritatis, discipuli autem in ministeriū post pentecosten electi sunt:vt ostēderetur q deinceps per electionem omnes prelati eligendi sunt non sorte. ¶ Secundo ad idem potest responderi q per autoritates illas nō est probatum quod sors diuinatoria quam canones tāta seueritate prohibent,z damnant:fuerit permissa aut cōcessa tanq3 licita in lege veteri.vnde si aliqū facte sunt ad cognoscēdū aliquod

Beda.

occultū: factū est inspiratione diuina, ⁊ mādato dei: sicut fuit de Jolue, ⁊ de saule: nec affuit in eis inuocatio demonum, sed dei. ¶ Tertio potest responderi, ꝙ sors[a] aliter sepe accipitur in sacra scriptura, ⁊ aliter accipitur prout venit in vsus hoim. Nam aliquando sors accipitur pro certa ⁊ determinata parte tēporis: ⁊ sic accipit. Luce. i. cū dicitur ꝙ Zacharias egrit sorte ad deponendū incensum. i. determinata hebdomada sibi assignata: in qua inter sacerdotes intrabat deseruire in templo, ⁊ ponere incensum. ⁊ ita cōiter dicitur. Ego in throno meo dicā missam. i. hebdomada vel die missi assignata. Aliquādo accipitur pro parte hereditatis: siue tēporalis, siue spūalis. Hieremie. xiij. dicit hec est sors tua, pars que mensure. Aliquādo ꝓ electione gratuita: vt ibi, in manibus meis sortes mee. ⁊ ad Ephe. i. dicit. in quo etiā nos sorte vocati sumus. Aliqū accipitur sors quasi quoddā signum indicans diuinā voluntatem non casu, nec fortuna, sed a deo ordinatum: quomodo accipitur illud Actuum. i. sors cecidit super Matthiam. vnde Dionysius lib. de diui. no. dicit ꝙ sors que cecidit super Matthiā fuit quidā radius de celo descēdēs: per quē diuina electio prenostrata est apostolis, ꝙ Matthiā volebat in apostolū sublimari. Sortes autē de quibus nos loquimur sunt de reb⁹ prohibitis, que permittunt diuinationem occultorum ⁊ actuum humanorum, qui non subduntur aut demonibus, aut astris, aut quibuscunqꝫ creaturis sed tm̄ soli deo. Et ideo cōmuniter sacrilegium ad superstitionem pertinet, que est illicita: ⁊ nō potest fieri sine peccato. vt docet August. lib. ij. de doctrina christiana. c. vj. Ad solutiones alias descendit gratianus.

a ¶ Qđ sors a Sortis iudicia an admittantur de iure ciuilibus pet. de iudi. in. c. ecclesia. nuñ. 4. de sorti.

Dionysius.

August.

Quod autem. Tertia pars. ſ. est, in quo incipit inducere auctoritates ad probandum, ꝙ sortibus non sit credendum, nec vtēdum. Et primo inducit capitulū hoc quod est Hiero. Lege. ¶ Non statim] qđ non est statim. i. indifferenter exemplis positis Jone, ⁊ de Matthie arguendum: qm̄ vt Hieronym. dicit speciale fuit in istis: ⁊ ideo non sunt trahenda in consequentiam. argu. ij. q. ij. monomachiam, ⁊ j. ea. non exemplo. patet.

Exponit literam.

Hugutio.

Qui. Sequitur ad idem. c. hoc quod est Augusti. ad inquisitiones ianuarii. Summa est in rubro. Breue est ꝙ patet ⁊c. Lege. ¶ Hi de paganis [euangelicis]. i. chartis ⁊ libris [sortes] futura hug. [legunt]. i. colligunt. hug. sicut cum aliquis aperit euangelium: vt per illud quod primo occurreret preterita sciat, vel futura: ⁊ si optandum est vt id potius faciant est comparatiua permissio: quia permittitur minus malum, vt vitetur maius malum. vt. xxxiij. q. ij. si quod uerius ⁊c. in glo. quam ad demonia consulenda concurrant tamen mihi ista displicet consuetudo ad negotia secularia diuina oracula, id est diuini libri.

Diuiſio.

Exponit literam.

Exponit literam.

Non exemplo. Sequit ad idem. c. hoc qđ est bede super actus apostolorū. Summa est in rubro. Et diuidit in duas partes. in prima ostendit ꝙ exēplo Matthie ⁊ Jone: non est credendū sortibus. in scđa dicit ꝙ in casu in quo de necessitate oporteret vti sortibus in electionibus aliquorum seruāda est illa apostolorū cerimonia: scz fratribus collectis ⁊ precib⁹ fusis ad dñm. scđa ibi, sed qui. Lege. ¶ [Nō exemplo ⁊c. tum priuilegia]. ſ. di. xij. priuilegia. [sed qui] secunda pars.

Intelligi. Sequitur hoc. c. Aug. in quodam sermōe ad idē. Summa est in rubro. Lege. ¶ [Intelligi. nō scdm deum] per hoc discernit malos diuinos, qui arte ⁊ dolo demonum predicāt futura, ⁊ qui demones colunt qr veris prophetis qui spū dei inspirati predicunt futura: malos eñ diuinos inbet eos occidi dicēs: vir vel mulier in quibus phytonicus vel diuinationis inuentus fuerit morte moriet[nō sic accipiēda] ꝙ uis vera sint.

2 ¶ Ad cultum diuinum pertinet aliquid dupliciter.
4 Demones expresse inuocati solent futura prenuntiare multipliciter.
5 Prestigium quid dicatur.
6 Necromantia quid dicatur.
7 Diuinatio per phytones que dicatur.
8 Geomantia quid dicatur.
9 Hydromantia quid dicatur.
10 Pyromantia quid dicatur.
11 Augurium quid dicatur.
12 Omen quid dicatur.
13 Chiromantia quid dicatur.
14 Diuinationis triplex est genus.
15 Diuinatio quid dicatur.
17 Futura possunt cognosci dupliciter.
18 Genethliaci qui dicantur.

Illud. Ad idem est hoc. c. Aug. lib. ij. de doctrina christiana. c. vj. Summa est in rubro. Capitulū diuidit i duas partes. In prima ostēdit que facta hoim sint superstitiosa, ⁊ que nō assignās multas species diuinationis. In scđa parte dicit qđ diuinatio est fornicatio quedā spūalis anime scđm ibi, hoc autē genus. ¶ Pro pleniori intelligētia huius. c. queruntur tria.

1 ¶ Primum est vtrum diuinatio sit species superstitionis.
3 ¶ Secundum est vtrum sint plures species diuinationis.
15 ¶ Tertiū est vtrū generaliter omnis diuinatio sit peccatum.

Diuiſio.

Ad primum sic ꝓcedit, ⁊ videt ꝙ diuinatio nō sit spēs superstitionis primo sic. Illē nō pōt esse species diuersorū generis, sed diuinatio videt esse species curiositatis vt dicit Augu. lib. de vera religione. ergo nō est spēs superstitionis. ¶ Scdo sic: cuius religio est cultus debitus, ita superstitio cultus indebitus, sed diuinatio nō videt ad aliqđ cultū pertinere. ergo diuinatio non pertinet ad superstitionē. ¶ In oppositū est capitm̄ presens vbi oīa genera diuinationis ponit ad superstitionē pertinere. Respōdeo dicendum ꝙ diuinatio q̄ demonū ministerio fit: spēs est superstitionis. Ista ꝛcl'o colligit primo ex illo Aug. ij. de doctrina christiana dicētis, ꝙ cōcunqꝫ ꝓcedit ex societate demonū ⁊ hoim superstitiosum est, p cuius inteligentia maiori est notandum iuxta scīm Tho. in. ij. ij. q. xcv. ꝙ superstitio importat indebitū cultū diuinitatis. † Ad cultū eñ diuinū ptinet aliqđ dupliciter. Uno modo cum aliquid deo offert, vel sacrificiū, vel oblatio, vel aliquid hmōi. Alio modo cū aliqđ diuinū assumit: sicut reuerētia diuini nois ad ꝓmissi confirmationē seu certificationē dictis: sicut dicit de iuramento. Et iō ad superstitionē ptinet nō solū cū sacrificiū demonib⁹ offert per idololatriā, sz etiā cū aliquis assumit auxiliū demonū: ad aliqđ faciēdū vel cognoscēdum. Dis aūt diuinatio ex aptione demonum ꝓcedit, vel qr expresse demones se ingerūt vanis inquisitionib⁹ futurorū: vt mentes hoim implicent vanitati: de qua vanitate in ps. dicit. Nō respexit in vanitates ⁊ insanias falsas. Vana aūt inquisitio futurorū est: qñ aliquis aliqđ futurū prenoscere tentat. vnde prenoscoli nō pōt. Unde manifestum ꝙ diuinatio est spēs superstitionis. ¶ His habitis dicendum est ad rōnes i oppositū. Ad primā reponit negādo assumptū qñ aliquid fm̄ varias considerationes eius, aut cōditiones pōt pertinere ad diuersas spēs: ⁊ etiā diuersa genera: vt patet de pomo, qm̄ ptinet scdm quantitatē ad genus ꝙtitatis: secūdum colorē ad gen⁹ qualitatis: ⁊ scdm saporē ad aliā spēm: et scdm odorem ad aliā. Diuinatio ptinet ad spēm curiositatis quantū ad finē intentū, q̄ est prenognitio futurorū, sed ptinet ad superstitionē quātū ad modū operis. vt dicit scīus Tho. vbi. s. ¶ Ad scdam rationē respondet negādo minorē: dicimus eñ ꝙ diuinatio ptinet ad cultū demonū inquantū aliqs vtitur quodam pacto tacito vel expresso cum demonibus.

Primū arg.

Scdm argu.

Opponit et Respondet.

S. Thom.

Ad secundam questionē in qua querit, † vtrū sint plures spēs diuinatiōis: et videtur ꝙ non. ¶ Primo sic: vbi est vna ratio peccādi nō vident esse plures peccati spēs, sed in omni diuinatione est vna ratio peccandi: scz quia vtit⁹ quis pacto demonū ad cognoscēdum futura. ergo diuinationis nō sunt plures spēs. ¶ Scdo sic actus humanus spēm sortit ex fine, sed ois diuinatio ordinatur ad vnū finem: scz ad prenūtiationem futurorū. ergo ois diuinatio est vnius speciei. ¶ Tertio sic: signa no diuersificāt spēm peccati. patet. Sine eñ aliquis detrahit verbis vel scripto vel nutu est eadē spēs peccati, sed diuinationes nō videntur differre niſi scdm diuersa signa: ex qbus accipitur prenoscibilium futurorum. ergo nō sunt diuerse species diuinationis. ¶ In oppositū est Jsidor⁹ in lib. ety. vbi enumerat spēs diuinationis. Rñdeo dicendū ꝙ plures sunt spēs sine genera diuinationis: pt⁹ ista cōclusio ex presenti. c. beati Aug. lib. de doctrina ꝓpiana: pro quo notādū iuxta scīm Tho. in. ij. ij. vbi. s. et concordat Alexander de halis. in. ij. Ois diuinatio vtit ad prenognitionē futuri euētus aliquo demonū ꝓsilio, ⁊ auxilio, quod quidē vel expresse imploratur. Vel preter petitionē hominis se occulte demon ingerit ad prenuntiandū quedā futura, que hoibus sunt ignota: eis aūt cognita † demōes aūt expresse inuocati solent futura prenuntiare multipliciter: qi. qz prestigiosis quibusdam apparitionibus se afpectui, ⁊ auditui hoim ingerentes ad prenuntiandū futura. Alexander † qñqz fuit in fantasijs rerū, vel illudificatiōe exterioris sensus: ⁊ hec spēs vocat prestigiū: ex eo ꝙ oculi hoim prestringunt ne possint cernere qđ verū est. Quandoqꝫ aūt ꝓsumma que ad vim imaginatiuā ptinet: ⁊ hec vocat diuinatio somniorum. † Qñqz vero per mortuorum aliquorum fictam apparitionem, vel locutionem: ⁊ hec species vocatur necromantia: qi vt Jsidorus dicit

Primū arg.

Scdm argu.

Tertiū arg.

Opponit in contrarium. Respondet. S. Thom. Alex. de hal.

Ad scdm.

dicit li. etymologiarū necros grece mortuus latine: mātia diuinatio nuncupat. quia quibusdā icātatiōibus adhibito sanguine videtur resuscitati mortui diuinare: ⁊ ad interrogata respondere. Dicunt enim demones sanguinē amare: et ideo quoties necromātia fit cruor aque miscet: vt facili⁹ demones pronocētur. † Qñqz vero demones ꝓnuntiāt futura p hoies vinos sicut i arreptitijs ps⁹: hec ē diuinatio p phytones. Et vt Jsidorus dicit phytones a phyton apolline sunt dicti: q dicebat author diuinādi. † Qñqz no futura ꝓnūtiāt p aliqs figuras vel signa: q̄ i reb⁹ inaiatis apparēt: q̄dē si appareāt in aliq̄ corpore terrestri puta virga vel in ferro: vel in aliquo lapide polito. ⁊ talis vocat geomātia. † Si aūt i aqua hydromātia. Si aūt in aere vocat aeromātia. Si aūt in igne vocat pyromātia. † Qñqz p figuras q̄ apparēt in visceribus aīaliū immolatoꝝ in aris demonū: ⁊ ista vocat aruspicij⁹ quasi ispectio aris. Diuinatio aūt que fit absqꝫ expressa demonū invocatiōe in duo gña diuidit. quoꝝ ꝓmū est cū ad precognoscendum futura aliquid cōsyderamus in dispositione aliarū rerū: ⁊ si aliqs conetur futura precognoscere ex cōsyderatiōe situs ⁊ motus syderū: hoc ptinet ad astrologos: qui ex genethliaci dicunt ꝓpter natalitū ꝓsideratiōes dicrū. † Si xo ꝓ mot⁹ seu voces aniuz: seu quozūcūqꝫ aīaliū: vel p sternutatiōes hoim: vel mēbroꝝ saltus hoc pertinet generaliter p auguriū qđ dr a gestu vel garritu auiū: sicut auspicū ab inspectione auiuz. primū ptinet ad aures. Scdm ad oculos. In quib⁹ eñ hmōi pcipue cōsyderari solēt. † Si vero hmōi consyderatio fiat circa verba hoim alia intentione dicta que quis retorquet ad futura: que vult ꝓcognoscere hoc vocat omen. Si vero consyderenť alique dispositiones figurarū in aliquibus corporib⁹ vi sui occurrētes erit alia diuinationis species. † Nā ex lineamētis manus cōsyderatio diuinatio sumpta vocatur chiromantia quasi diuinatio manus. Diuinatio vero ex quibusdam figuris in spatula alicui⁹ aīalis apparētis spatulātia vocatur. Ad scdm autē genus diuinationis que est sine expressa invocatione demonū ptinet diuinatio: que ex consyderatione eoꝝ que veniunt ex quibusdā que ab hominib⁹ serie fiūt ad aliqđ occultum inquirendum: siue p protractionem pctoꝝ: qđ ptinet ad artem geomātie: siue per cōsyderationē figurarū: que pueniūt ex plumbo figurato in aqua ꝓiecto: siue ex gbusdā schedulis scriptis: vel nō scriptis in oculto repositis: dū cōsyderat quisqꝫ accipiat vel etiā ex festucis inequalibus propositis quis maiorem vel minorem accipiat: vel ex tagillo⁹ ꝓcie ctiōe quis plura puncta ꝓficiat. vel etiam dum cōsyderatur quid aperienti libū occurrat: que oīa sortiū nomen habent.

Ad primum arg.

Ad secūdū.

Ad tertium.

Primus ar.

Scdm arg.

Tertius ar.

Opponit ⁊ respondet.

14 † Sic patet ꝙ triplex est diuinatiōis genus. quoꝝ primū est per manifestā demonū invocationē: qđ pertinet ad necromāticos. Scdm autē est ꝓ solā consyderationē dispositionis vel motus alterius rei: quod pertinet ad augures. Tertiū est cuz facimus aliquid: vt nobis manifestet aliquod occultū: qđ ptinet ad sortes. Sub quolibet autē horum multa cōtinentur: vt ptz ex iam dictis. ¶ His habitis dicēdum est ad rationes in oppositum. ¶ Ad primā respōdet iuxta scīm Tho. ꝙ in oib⁹ speciēb⁹ p̄dictis diuinatiōis est eadē ḡnalis rō peccādi: sz nō est eadē specialis. Multo eñ grauius est demones invocare: ꝙ aliqua facere quib⁹ dignū sit: vt se demones ingerāt: ⁊ ideo ratio non procedit. ¶ Ad secundā respōdetur, ꝙ cognitio futuroꝝ vel occultoꝝ est vltim⁹ finis ex quo sumitur generalis ratio diuinationis. distinguūtur autem diuerse species: scdm ꝓpria obiecta siue materias ꝓout sz in diuersis reb⁹ occultorum cognitio consyderatur vt visum est. Nā que querit in corpore terresti dr geomātia: que in aqua hydromātia ⁊c. ⁊ ideo ratio non procedit. ¶ Ad tertiā respondetur negādo minorem. quia res quas diuinantes attendunt cōsyderātur ab eis nō sicut signa: quib⁹ expримāt quod iam sciūt: sicut accidit in detractione de qua arguebat: sed sicut principia cognoscēdi. Manifestū est autē, ꝙ diuersitas principioꝝ diuersificat speciem etiam in scientijs demonstratis.

15 **Ad tertiam,** sic ꝓcedit. † Et vr ꝙ diuinatio nō sit semp illicita siue pctm̄. Primo sic. Gene. xliij. dr. de scypho in quo solebat ioseph augurari sicut dicit famul⁹ eius. Et postea subdit ab ipso ioseph. An ignoratis ꝙ non sit similis mei in augurādi scientia. ergo cum ioseph. vteretur augurio, ⁊ auguriū sit species diuinatiōis: se quit ꝙ ois diuinatio nō sit illicita. ¶ Scdo sic. diuinatio ab aliquo diuino noscatur. sed ea q̄ sunt diuina magis ad scīitatē pertinēt: ꝙ ad pctm̄. ergo videtur ꝙ diuinatio nō sit peccatū. ¶ Tertio sic. Augustin⁹ dicit de libero arbi. Quis audeat dicere disciplinā esse malam: sed alique artes sunt diuinatiue vt ptz p philosophū li. de memoria. ergo videt ꝙ diuinatio non sit pctm̄. ¶ In oppositū est illud Deuter. xviij. nō sit q̄ consulat phytones: nec diuinos. ¶ Respondeo dicendū ꝙ diuinatio est illicita ⁊ pctm̄. Que cōclusio ptz in pseñti. c. Jtē patet ex illo numeri. xxiij. Nō est augurium in Jacob. nec diuinatio in Jsrael. in quo innuit ꝙ non fuit licita. ¶ Pro cuj⁹ qñtiōis plenioꝝ intelligētia: vt sciať quid sit diuinatio que dr illicita sciendū ꝙ in nōe diuinationis intelligit quedā prenūtiatio futuroꝝ: nō q̄cūqꝫ sz supstitiosa. vñ diuinatio diffinit. † diuinatio est superstitiosa inuestigatio pscietie. Pro quo notādū † ꝙ futura dupliciter cognosci possunt. vno modo in seipsis. Cause aūt futuroꝝ tripliciter se habēt. ¶ Quedā eñ. ꝓducūt ex necessitate: ⁊ semp suos effectus: ⁊ hmōi effect⁹ futuri p certitudinē precognosci possunt: ⁊ ꝓnuntiari ex consyderatione suarū causarū. sicut astrologi prenuntiāt eclypses futuras. Et de tali precognitione futuroꝝ ponit conclusio ꝙ talis nō dr diuinatio: a nec talis precognitio dr diuinator. ¶ Quedā vero cāe. ꝓducunt suos effectus nō ex necessitate: vt semp: sed vt in plurib⁹. Raro tñ deficiūt: p huius cās possunt precognosci futuri euentus: non quidē per certitudinē: sed p quandam ꝛiectura: sicut astrologi per consyderationē stellarū q̄dā prenoscere possunt: ⁊ prenūtiare de pluuijs: ⁊ siccitatibus et medici de sanitate ⁊ morte. de qua precognitione est conclusio alia sz talis nō dr diuinatio: nec ꝓcognitor diuinator. ¶ Quedā vero cause sunt q̄ si ꝑm se consyderentur se habent ad vtrūlibet ꝙ precipue videtur de potentijs irrationalibus que se habent ad opposita ꝑm philosophū. ⁊ tales effect⁹ vel etiā si qui effectus vt in paucioribus casu accidit ex naturalibus causis p consyderationem causaruz: prenosci nō possunt q: eoꝝ cause non habēt inclinationem determinatā ad hmōi effectus. Et ideo effectus hmōi prenosci nō possunt: niſi in se ipsis consyderentur. homines aūt in se ipsis hmōi effect⁹ cō syderare possunt solum duz sunt pseñtes: sicut est cū homo videt sortem currere vel ambulare: sed consyderatio hmōi antecēdit est dei ꝓpriū: q solus in sua eternitate videt ea: que futura sunt quasi pseñtia. vñ dr: Esa. xlvj. annuntiate ꝙ futura sunt in futuro: ⁊ sciemus q: dñ estis vos. Si quis ergo hmōi futura prenoscere aut prenūtiare quocūqꝫ modo ꝓsumpserit: nisi deo reuelāte vsurpat sibi ꝙ dei est. ⁊ ex hoc aliqui diuini dicūtur. vnde dicit Jsidor. li. etimologiaꝝ. diuini dicti quasi deo pleni. diuinitate eñ plenos se simulant: ⁊ astutia quadā fraudulētia hominib⁹ futura cōiectāt. ptz ergo ꝙ diuinatio nō dr si quis prenūttet ea: q̄ ex necessario eueniunt: vel vt in plurib⁹ que humana ratiōe prenosci possunt: nec etiā si q̄s futura alia ⁊ tingētia deo reuelāte cognoscat: tunc eñ nō diuinat. i. quod diuinū est facit: sed magis ꝙ diuinū est suscipit tunc aūt solū dr diuinare qñ sibi indebito modo vsurpat prenūtiationē futuroꝝ euentuū. hoc aūt cōstat esse peccatum. vnde diuinatio semper est pctm̄. ꝓpter hoc Hieronymus dicit sup matthei. ꝙ diuinatio semp in malā partē accipitur. ¶ His habitis dicendum est ad rōnes i oppositum. Ad primā reponit negādo assumptum. Gene. xliij. dr. de scypho in quo solebat ioseph augurari sicut dicit famul⁹ eius. Et postea subdit ab ipso ioseph. An ignoratis ꝙ non sit similis mei in augurādi scientia. ergo cum ioseph. vteretur augurio, ⁊ auguriū sit species diuinatiōis: sequit ꝙ ois diuinatio nō sit illicita. ¶ Scdo sic. diuinatio ab aliquo diuino noscatur. sed ea q̄ sunt diuina magis ad scīitatē pertinēt: ꝙ ad pctm̄. ergo videtur ꝙ diuinatio nō sit peccatū. ¶ Tertio sic. Augustin⁹ dicit de libero arbi. Quis audeat dicere disciplinā esse malam: sed alique artes sunt diuinatiue vt ptz ꝓ philosophū li. de memoria. ergo videt ꝙ diuinatio non sit pctm̄. ¶ In oppositū est illud Deuter. xviij. nō sit q̄ consulat phytones: nec diuinos. ¶ Respondeo dicendū ꝙ diuinatio est illicita ⁊ pctm̄. Que cōclusio ptz in pseñti. c. Jtē patet ex illo numeri. xxiij. Nō est augurium in Jacob. nec diuinatio in Jsrael. in quo innuit ꝙ non fuit licita. ¶ Pro cuj⁹ qñtiōis plenioꝝ intelligētia: vt sciať quid sit diuinatio que dr illicita sciendū ꝙ in nōe diuinationis intelligit quedā prenūtiatio futuroꝝ: nō q̄cūqꝫ sz supstitiosa. vñ diuinatio diffinit. † diuinatio est superstitiosa inuestigatio pscietie. Pro quo notādū † ꝙ futura dupliciter cognosci possunt. vno modo in seipsis. Cause aūt futuroꝝ tripliciter se habēt. ¶ Quedā eñ. ꝓducūt ex necessitate: ⁊ semp suos effectus: ⁊ hmōi effect⁹ futuri p certitudinē precognosci possunt: ⁊ ꝓnuntiari ex consyderatione suarū causarū. sicut astrologi prenuntiāt eclypses futuras. Et de tali precognitione futuroꝝ ponit conclusio ꝙ talis nō dr diuinatio: a nec talis precognitio dr diuinator. ¶ Quedā vero cāe. ꝓducunt suos effectus nō ex necessitate: vt semp: sed vt in plurib⁹. Raro tñ deficiūt: p huius cās possunt precognosci futuri euentus: non quidē per certitudinē: sed p quandam ꝛiectura: sicut astrologi per consyderationē stellarū q̄dā prenoscere possunt: ⁊ prenūtiare de pluuijs: ⁊ siccitatibus et medici de sanitate ⁊ morte. de qua precognitione est conclusio alia sz talis nō dr diuinatio: nec ꝓcognitor diuinator. ¶ Quedā vero cause sunt q̄ si ꝑm se consyderentur se habent ad vtrūlibet ꝙ precipue videtur de potentijs irrationalibus que se habent ad opposita ꝑm philosophū. ⁊ tales effect⁹ vel etiā si qui effectus vt in paucioribus casu accidit ex naturalibus causis p consyderationem causaruz: prenosci nō possunt q: eoꝝ cause non habēt inclinationem determinatā ad hmōi effectus. Et ideo effectus hmōi prenosci nō possunt: niſi in se ipsis consyderentur. homines aūt in se ipsis hmōi effect⁹ cō syderare possunt solum duz sunt pseñtes: sicut est cū homo videt sortem currere vel ambulare: sed consyderatio hmōi antecēdit est dei ꝓpriū: q solus in sua eternitate videt ea: que futura sunt quasi pseñtia. vñ dr: Esa. xlvj. annuntiate ꝙ futura sunt in futuro: ⁊ sciemus q: dñ estis vos. Si quis ergo hmōi futura prenoscere aut prenūtiare quocūqꝫ modo ꝓsumpserit: nisi deo reuelāte vsurpat sibi ꝙ dei est. ⁊ ex hoc aliqui diuini dicūtur. vnde dicit Jsidor. li. etimologiaꝝ. diuini dicti quasi deo pleni. diuinitate eñ plenos se simulant: ⁊ astutia quadā fraudulētia hominib⁹ futura cōiectāt. ptz ergo ꝙ diuinatio nō dr si quis prenūttet ea: q̄ ex necessario eueniunt: vel vt in plurib⁹ que humana ratiōe prenosci possunt: nec etiā si q̄s futura alia ⁊ tingētia deo reuelāte cognoscat: tunc eñ nō diuinat. i. quod diuinū est facit: sed magis ꝙ diuinū est suscipit tunc aūt solū dr diuinare qñ sibi indebito modo vsurpat prenūtiationē futuroꝝ euentuū. hoc aūt cōstat esse peccatum. vnde diuinatio semper est pctm̄. ꝓpter hoc Hieronymus dicit sup matthei. ꝙ diuinatio semp in malā partē accipitur. ¶ His habitis dicendum est ad rōnes i oppositum. Ad primā respōdet iuxta scīm Tho. ꝙ in oib⁹ speciēb⁹ p̄dictis diuinatiōis est eadē ḡnalis rō peccādi: sz nō est eadē specialis. Multo eñ grauius est demones invocare: ꝙ aliqua facere quib⁹ dignū sit: vt se demones ingerāt: ⁊ ideo ratio non procedit. ¶ Ad secundā respōdetur, ꝙ cognitio futuroꝝ vel occultoꝝ est vltim⁹ finis ex quo sumitur generalis ratio diuinationis. distinguūtur autem diuerse species: scdm ꝓpria obiecta siue materias ꝓout sz in diuersis reb⁹ occultorum cognitio consyderatur vt visum est. Nā que querit in corpore terresti dr geomātia: que in aqua hydromātia ⁊c. ⁊ ideo ratio non procedit. ¶ Ad tertiā respondetur negādo minorem. quia res quas diuinantes attendunt cōsyderātur ab eis nō sicut signa: quib⁹ expримāt quod iam sciūt: sicut accidit in detractione de qua arguebat: sed sicut principia cognoscēdi. Manifestū est autē, ꝙ diuersitas principioꝝ diuersificat speciem etiam in scientijs demonstratis.

Respondet.

Diuinatio. Adde ꝙ diuinatio regulariter sonat in malū. pet. de an. in c. j. num. 2. de sortil.

Jsidorus.

Hieronym⁹.

Ad primum argu.

Ad secūdū.

Ad tertium.

Exponit literam.

Augustin⁹.

Hugutio.

Archidis. excusationis. Archi.[inaures] quas portãt matrone in sum
mitate auriũ. hic non dicitur q̃ in aurib⁹ sit suꝑstitio quo ad
mulieres: ſz quo ad hoſes. archidi:[ansule].i. annuli facti de
oſſib⁹ struthionũ causa lucri. dicũt magis lucrari q̃ tales por
tãt. vnde mercatores ꝛ bãchariꝫ portãt annulos vt pl⁹ lucrẽ
tur ꝛ est fatuũ. arch.[medius interuenit] hoc nõ officit: quia
verus amor: ſpatio terrarũ nõ minuitur nec liquoris aque in
§8 teriacentis. ex iiij°. q. i. c. q̃m vetus. arch.[genethliaci] †. i. astro
nomi: q̃ generationes hominũ per cursus stellarũ inuestigãt,
ꝛ inde conãtur actiones ꝛ euentus hoimꝰ ꝓcognoscere.[ma
thematici]. i. diuinatores.[hoc ait gen°]. ij. pars. fornicatio
ꝛ: q̃ relicto sponso vero, ſcz ꝛpo, copulãtur p infidelitatẽ dia
bolo. etiã ſi dixerint vera,[nõ inin°]execrãda sunt sacrilegia
illa]ponit duo exempla. Primũ cũ ait [nõ eñ imago]. i. dia
bolus[in figura samuelis ꝓfutauit]. i. Reg. xxviij.[aut q.] Scõm exẽplũ[femina]ſcz puellam quãdã habentem spiritũ
phytonicum[ventriloquam]. i. loquẽtẽ per spiritũ quẽ habe
bat in ventre que testimonium perhibuit aplis, q̃ essent serui
dei.[ideo paulus pepercit] quaſi diceret nõ, ſz potiꝰ feminã
mũdauit mãdãdo spiritui malo, vt exiret ab ea.[oẽs igitur.] cõ
cludit ex dictis omnia talia esse fugienda a ꝛpiano.

6 ¶ Illicitũ esse aliquid dicitur dupliciter.
7 Ars notoria q̃ sit prohibita propter multas causas.
9 Scientia ex se est bona.

Diuisio. ¶ Ad finem. Ad idẽ sequit hoc. c. beati augu.
li. de ciuitate dei, Summa est. qõ
non est expetẽda sanitas nec scientia per magicas
artes. Et diuidit hoc. c. in tres partes. In ꝑma
dicit qui non a deo sed aliunde querit saluem aut prudẽ
tiam: ſcz per magicas artes, tales nec sunt sani sed egri, non
prudentes, sed stulti. In ſcda dicit q̃ tales ꝓdicta inquiren
tes a demonibus si non ſe correxerint, eternam damnationẽ
acquirunt. In tertia ostendit q̃ oẽs magice artes per demo
nes introducte sunt. ij. ibi, pinde omnis. iij. ibi, itaq̃. ¶ Pro
plenioꝛi intelligentia queruntur ſex.

1 ¶ Primũ est vtrũ obseruatiões q̃ fiũt ad immutationẽ cor
porum vt ad ſanitatẽ vel aliquid hmõi sint licite
2 ¶ Secundum est vtrum ſuspendere diuina verba ad colũ p
ſanitate sit peccatum.
3 ¶ Tertium est vtrum portare reliquias ad collum vel secum
sit licitum.
4 ¶ Quartũ est vtrum carminationes quibus carminãtur in
firmi siue pueri sint licite.
7 ¶ Quintum est vtrum inquirere scientiam vtendo obſerua
tionibus artis notorie sit licitum.
8 ¶ Sextum est vtrum hmõi artes magice sint a deo.

Primus ar gumentum. 1 ¶ Ad primum sic ꝓceditur. † Et videtur qõ tales
obſeruationes sit licite. Primo sic
Licitum est vti naturalibus virtutibus corꝑũ ad ꝓprios
effectus inducẽdos. Res aũt naturales habẽt aliquas occul
tas virtutes, quarũ ratio ab homine assignari non põt, sicut
q̃ adamas trahit ferrũ, ꝛ multa alia. que augustin° numerat
xxi. de ciuitate dei. ergo vſ q̃ vti hmõi reb⁹ ad corꝑa immũ
da nõ sit illicitũ. ¶ Scõo sic. demones multipliciter possunt
corꝑa trãsmutare vt dicit Augu. iij. de tri. ſed eorum virtute
a deo est. ergo eorum virtute ad aliquas hmõi mutationes fa
ciendas vti eis simpliciter nõ est illicitũ. ¶ In oppositũ est
tex. ꝓsentis. c. vbi dicit augu. qui sine saluatore saluẽ vult ha
bere, non sanus sed eger est. ¶ Rñdeo dicẽdũ, q̃ obſeruatio
nes siue ꝑsus quarũcũq; rerũ ad corꝑa immutãda vel ad ſa
lutem querendã per ea que ex natura sua nec ex ordinatione
diuina habent ordinẽ ad ꝓductionẽ talis effect⁹ siue salutis
siue alicui⁹ alteri⁹ sunt illicite. patet ista ꝛclusio ex illo augu.
li. de doctrina ẋpiana, ꝛ est habitũ in. c. ꝓcedẽti illud, vbi di
cit ad ſuperstitionẽ pertinẽt oẽs ligature, ac remedia, q̃ medi
corꝫ quoq; disciplina dãnat, siue impꝛecationib⁹ siue ẽ q̃busdã
votis quas characteres vocãt siue in quibuſcũq; ſuspẽdẽdis
ac ligãdis vel etiã ſaltãdis. ꝓ cui⁹ ꝛclusiõis plena intelligẽ
tia est notãdum iuxta Sctm tho. vbi ſupꝛa q̃ in his que fiũt
ad aliquos effectus corꝑales inducendos conſyderãdũ est
vtrũ naturaliter possent tales effect⁹ causare ꝛ tũc est ꝛclusio,
q̃ talib⁹ reb⁹ vti nõ ẽ illicitũ, sicut cũ vtimur reb⁹ medicinali
bus, q̃ naturaliter ad sanitatẽ inducẽdã habẽt efficaciã, sicut
vtimur reubarbaro ad cholerã purgãdã ꝛ sic de aliis. Si aũt
nõ videãtur talia tales effect⁹ causare, tũc est ꝛclusio, q̃ taliũ
rerũ obſeruationes ad corꝑa imutationẽ nõ sunt licite, ꝑtz cõ
clusio. q̃m cũ tales res naturalẽ nõ habeãt, vtutẽ ad tales effe
ctus inducẽdos ꝛſequẽs, est q̃ nõ adhibeãtur tãq̃ cause ſed
ſolũ quaſi signa ꝛ sic ꝓtinẽt ad pacta ſignificationũ cũ demo
nib⁹ inita. vñ Aug. dicit. xx. de ciuitate dei. Illicitum dero
nes ꝓ creaturas quas nõ ipſi ſz de⁹ addidit delectabilibus ꝓ
ſua diuersitate diuersis: nõ vt aĩalia cibis. ſed vt ſpũs signis q̃
cuiuſcũq; delectatiõe ꝛgruãt pvaria genera lapidũ: herbarũ:
lignoꝝ: aialiũ: carminũ: rituũ. ¶ His habitis dicẽdũ est ad
ratiões in oppositũ. Ad ꝑmã rñdetur iuxta Sctm tho. q̃ ſi ſim
pliciter adhibeãtur res naturales ad aliquos effect⁹ ꝓducen
dos: ad quos putãtur naturalẽ habere virtutẽ: vti eis non est
ſuperstitiosum: nec illicitũ. Si vero adiũgãtur vel characteres
aliqui: vel aliqua noĩa: vel alie quecũq; varie obſeruatiões q̃s
manifestũ est nõ habere naturaliter efficaciã ſuꝑstitiosum est
ꝛ illicitũ. ¶ Ad ſecũdã rñdet negãdo ꝛsequẽtiã. Et ratio est
iuxta Sctm tho. q̃ ad dñm ꝓtinet diuine potestatis cui demo
nes ſubsunt: vt eis vtaꝫ deus ad quecũq; voluerit. ſz hmõi nõ
est potestas ſup demones cõmiſſa: vt eis vti possit ad q̃cũq;
voluerit: sed est ei contra demones bellum inditum. vnde nul
lomodo licet homini demonũ auxilio vti per pacta tacita vꝰ
expꝛeſſa. ꝛ hoc ſufficit.

Augusti. Ad ſecundum sic ꝓcedit. † Et videt q̃ licitũ
sit portare ad collũ ſuſpẽſa di
uina verba in remedijs ſanitatis ſic. Illo eñ diuina verba sunt
minoris efficacie: cũ ſcribũtur: q̃ cũ ꝓferunt. Sed aliqua ver
ba dicere ad aliquos effect⁹ puta ad lanãdum infirmos: sicut
pater noſter: ꝛ aue maria: vel qualitercũq; nomẽ dñi inuocet
ẽm illud Marci vltimo. In noĩe meo demoꝛia eĩcient lin
guis loquent nouis: serpẽtes tollẽt. ergo videt, q̃ licitũ sit ali
qua sacra ſcripta collo ſuſpẽdere in remedijs infirmitatis vel
cuiuſcũq; nocumẽti. ¶ In oppositũ videt esse. c. ꝓsens q: ta
les cũ cõiter ſecreat aliqua ſuperstitiosa in ꝓdictis ſcriptis: vel
in modo ſcribẽdi: vel in tempoꝛe: vel hmõi: videtur sine salua
toꝛe querere salutẽ. ¶ Ite chryſoſtomus ſup matt. dicit qdã
aliquã partẽ euãgelij ſcriptã circa collũ portãt. Sz nõne co
tidie euãgeliũ legitur ꝛ audit ab oĩb⁹. Cui ergo m aurib⁹ po
sita euãgelia nihil prosunt: quomõ possunt circa collũ ſuſpen
ſa ſalnare. ¶ Rñdeo dicẽdũ iuxta Sctm tho. q̃ in hmõi oĩb⁹
ſcripturis ſuſpensis plura veniũt cõſyderãda. ꝑmo quidẽ qd
sit qõ ꝓferi: vel ſcribi. q: ſi est ibi aliqd ad inuocatiões de
monũ pertinẽs tũc est ꝛclusio ꝑma, q̃ talia ſcripta non sunt
portãda: patet q: tale ſcriptũ manifeste est ſuꝑstitiosum ꝛ illi
citũ. ¶ Similiter ſcõo videt ꝛſyderãdũ ſi ꝛtineat ignota no
mina, ſi sic tunc est ꝛclusio, q̃ tale ſcriptum non est portãdum
ne ſub illis noĩb⁹ aliqd illicitũ lateat. vñ Chryſoſtomus dicit
ſup matthei, q̃ no phariſeoꝝ fimbrias ſuas exẽplũ magn: fi
cãtiũ nũc multi aliqua noĩa hebraica angeloꝝ ꝛfingũt: ꝛ ſcri
bunt: ꝛ alligãt: que nõ intelligẽtib⁹ metꝛẽda vident. ¶ Ter
tio est etiã ꝛſyderandum: ne aliqd falsitatis ꝛtineat: ꝛ ſi sic est
ꝛclusio. q̃ tale ſcriptũ nõ est portãdũ ꝑtz: qꝛ ſic eius effectus
nõ posset expectari a deo: q̃ nõ est testis falsitatis. ¶ Quarto
ꝛſyderãdũ est: ſi cũ ẋbis sacris ꝛtineãtur ibi aliqua vana: pu
ta aliq̃ characteres inſcripti ꝑter ſignũ crucis: aut ſi ſpes ha
beãt in modo ſcribẽdi: aut ligãdi: aut in qua cũq; hmõi vani
tate ad diuinã reuerẽtiã nõ pertineat, ꝛ tunc est ꝛclusio quar
ta, q̃ tale ſcriptũ nõ est portãdũ. ꝑtz. qꝛ hoc iudicaret ſuper
ſtitiosum rõne illarũ vanitatuꝫ. ¶ Quinta ꝛclusio. iſtis nõ in
teruenientib⁹ portare talia ſcripta ad colluꝫ infirmitatis cã est
licitũ. ¶ Ad rõnẽ in oppositũ rñdetur, q̃ etiã ꝓferre diuina
verba aut inuocare nomẽ dñi ſi eſt reſpectus ad ſolã reuerentiã
dei: a quo expectatur effectus licituꝫ erit. Si vero habeaꝫ
reſpect⁹ aliqd vane obſeruatiõ erit illicitũ. Et ita dicendũ est
de ſcriptis ſacris que portantur vt dictum est.

Primus ar. 3 Ad tertium † patet rñsio quodã modo. q̃m vt di
cit Sãctus tho. vbi. ſ. ſi ponẽtur ex
fiducia dei ꝛ ſctõꝝ: quoꝝm sunt reliquie: non est illicitũ por
tare. Si aũt attẽderet aliqd aliud vanũ: puta q̃ vas eẽt trian
gulare: vel alꝗd hmõi: q̃ nõ ꝓtinere ad reuerẽtiã dei ꝛ ſctõ
rum: esſet ſuperſtitiosum ꝛ per conſequens illicitum.

Respondet. S. Tho. 4 Ad quartam † Rñdet sic ꝛ Guilielmũ. Si ni
hil ſuꝑstitiosum dicũt: vel faciũt
vel mãdant fieri: vel dici: ſz tũ vtũtur ꝓcibus licitis ꝛ adora
tionib⁹ sicut ꝓ paſſionẽ: ꝛ crucẽ: ꝛ ſimilia: nõ peccãt nisi talia
fecerint poſt ꝓhibitionẽ ab eccliã sibi factã: ꝛ rõnabiliter eſ
ſent ꝓhibẽdi a talib⁹ viri ꝛ mulieres, qꝛ multa ſuperstitiosa
ꝛ inutilia ſolẽt immiſcere: nisi fierẽt per aliquẽ discretũ ꝛ de
uotũ virum: qui funderet precem nõ ſuper pomũ: ꝛ cingulũ:
ſz ſup infirmũ manũ imponens, iuxta illud Matth. vlt. Sup
egros manus imponent, ꝛ bene habebunt.

Respondet. Gulielm⁹. 5 Ad quintam sic ꝓcedit. † Et videt q̃ inquirere
6 notorie sit licitũ. † Dupliciter enĩm aliqd esse illicitũ, vno mõ
ẽm genus

ẽm genus operis sicut homicidiũ vel furtum. Alio modo ex
eo q̃ ordinanꝫ ad malũ finẽ. sicut qs dat eleemoſynam ꝓpter
vanã gloriã. sed ea q̃ obſeruanꝫ in arte notoria ẽm genus ope
ris nõ sunt illicita. Sunt eñ q̃dã ieiunia ꝛ oratiões: q̃ ad deũ
ordinatur. Etiã ad bonũ finẽ: qꝛ ſcz ad ſcientiã acquirendam
ergo vti hmõi obſeruationib⁹ artis notorie non est illicitum.
Opponit in contrarium. ¶ In oppositũ videt esse capitulũ ꝑsens. q: tales q̃ vtuntur
hmõi obſeruatiõib⁹ q̃ sunt ſuꝑstitiosa videtur velle ſine dini
na ſapiẽtia esse ſapiẽtes. ¶ Rñdeo. dicendũ q̃ inquirere scien
tiã vtẽdo obſeruatiõib⁹ artis notorie nõ est licitũ. Ista cõclu
ſio ꝑtz. ꝛ eñ Deut. xviij°. nõ inueniatur in te q̃ querat a mor
tuis veritatẽ. q̃ quidẽ inquiſitio innitit auxilio demonũ: ſz ꝑ
obſeruantiã artis notorie inquirit cognitio veritatis ꝑ q̃das
ſignificationũ pacta cũ demonib⁹ inita. ergo vti arte notoria
nõ est licitũ. ergo a rsilla. si ars sit dicẽda ꝓhibita est: nec est li
citum fidẽ adhibere: ſz ponãtur aliqua que ex his ꝛpiana non
discrepẽt. Apponunt eñ vt facili⁹ alĩs credaꝫ. † ꝓhibita eñ
Alexander de halis. est multis de causis vt dicit Alexãder de halis. ꝑmo q: ponũ
tur ibi noĩa plura: q̃ ignoꝛantur intellecta. Scõo q: attẽdit ibi
inſpectio hoꝛarũ: quaſi virtute astroꝝ illa fierẽt. Tertio quia
fiunt ꝓtractiões q̃dã ꝛ lineatiões hac intentiõe vt earũ in
ſpectiõe, acquirãtur diuerſe sciẽtie: ꝛ artes: vt sic falſa creduli
S. Thom. tas in corde⁹ hominũ generet. ꝛ ita Sãctus tho. ꝑbat eadẽ
ꝛclusio sic. talis ars vtiq̃ ad sciẽtiã acquirẽdã quibuſdã: q̃ nõ
habẽt ꝑs ſe virtutẽ causandi sciẽtiã: sicut inſpectiõe quarũdã
figurarũ: ꝛ ꝑbationẽ quoꝝdã ignotoꝝ verboꝝ, ꝛ aliꝭ hmõi.
Et ideo hmõi ars nõ põt vti hmõi vt causis: ſz vt signis. nõ
aũt signis diuinit⁹ inſtitutis sicut sunt sacramẽtalia signa. vñ
reliquit⁹ q̃ sunt vana: ꝛ ſupuacua signa, ꝛ per conſequẽs ꝑti
nentia ad pacta quedam ſignificationũ cum demonibus pla
cita, atq; federata, ꝛ ideo ars notoria penitus est repudiãda,
ꝛ fugiẽda christiano, sicut alie artes mitigatorie, vel noxie ſu
perſtitionis vt dicit augu. ſcõo de doctrina ẋpiana.

Rñdet. 8 Ad ſextaz questionẽ Respõdeo. † q̃ hmõi artes ma
gice nõ sunt a deo, ſz ſint a demonib⁹. vt dicit augu. hic in li
tera huiꝰ capituli. ibi, itaq; ꝛ. nec dicẽda est ars magica vera
ars, qꝛ nõ ex ordinatis principijs, ſz ex illusiõibus diabolicis.
Cũ aũt falsa ꝓdicet mõ diuinatiõis totũ est a demonib⁹, vel
Exponit literam. ex humanis inuẽtiõib⁹, ꝛ ideo damnate sunt. Lege. ¶ Qui
ſine saluatoꝛe salutẽ corꝑalẽ ꝛ ſine diuina sapiẽtia prudentẽ
fieri posse inſanus ꝛpia opa q̃ corꝑoris, ꝛ ab ipſo ſolo petenda
est, sicut a datoꝛe eius [ꝛ nõ prudẽs ſz ſtultus] ꝛ vere ſtultus,
neſciẽs q̃ oĩs sapiẽtia ꝛ prudẽtia a deo est. vnde ꝑsalmista ait
ꝓs. xxvj. a ¶ Diſs illuminatio mea ꝛ ſalus mea q̃ẽ timebo: ꝛ honorabo,
sicut fontem luis sapiẽtie. ꝛ oĩs ſalutis [ac ꝓinde]. ij. pars.
9 [oĩs inquiſitio.] Nota q̃ nõ dicit ſciẽtia, ſz inquiſitio. † Sciẽ
tia eñ bona est, ſz inquiſitio illius ꝑ modũ nõ debitũ sicut q̃
ꝑ artem notoriaz fit est illicita: ꝛ mala. [ꝛ oĩs curatio q̃ a diui
nis ꝛc. moꝛs potiꝰ dicẽda ẽ q̃ vita] volũtas eñ demonis nõ
est curare, ſz ad interitũ aĩe ꝛ corꝑoris hoiem deducere. vñ q̃
ad demones ꝑ ſalute currunt moꝛtẽ incurrũt. vñ rex ozias in
firmus ꝓetiuit ſalutẽ a beelzebub falſum deũ acharon sen
tentiadñi moꝛtuus est. iiij. Regũ. j. [ita qz]. iij. pars. [humani
tas]. i. inuẽtiones [infernoꝝ] al's inferioꝝ [aurispicia ꝛc.] de
omnibus dictum est. S. c. illud. Quib⁹ habi
tis dicẽdũ est ad ratiões in oppositũ. ¶ Ad ꝑmam ꝛ ſcam
rñdet. q̃ vti ſpectiõe astroꝝ ad ꝓgnoſcẽdũ futura: q̃ ex cele
ſtib⁹ causanꝫ corꝑoribus nõ est illicitũ. ¶ Ad tertiã dicẽdum
negãdo minoꝛẽ. vñ ſz q̃ſq; ſacrificiũ nullũ fiat: ibi tũ demones
ſe imiſcet. vñ hoc decepit augu. exiſtẽte manicheo. sicut ꝛ in.
c. iſto. augu. li. ſup Heñ. ad literã dicit. fatẽdũ est q̃ ꝑ a mate
maticis vera dicunt inſtinctu quodã occultiſſimo dicit⁹ q̃ nes
ciẽtes humane mẽtes patiantꝫ. qõ tũ ad decipiẽdos hoies sit
ꝑ ſpiritũ immũdoꝝ ſeductoꝝ opatio est: q̃b⁹ q̃dã vera de tẽ
poꝛalib⁹ reb⁹ nosse ꝑmittunt. vnde cõcludit. Quapꝛopter bo
ne ẋpiane: siue mathematici siue quilibet impie diuinantiis: ꝛ
dicentes vera cauendi sunt: ne conſortio demonioꝝ animam
animam deceptam pacto quodam societatis irretiant.

Primus ar. 4 Ad ſecundum sic. ꝓcedit. † Et videt q̃ ex im
preſſiõe celeſtiũ corꝑoꝝcause
in hoĩb⁹ diuerſitas moꝛ. Primo sic. ꝓcognitio aliquoꝝ futu
rorum nõ potest accipi: nisi ex illis: in quibus illa futura sunt
aliquo modo sicut in causis. ſz ꝓcognitiones operum hu
manoꝝum ex libero arbitrio pendẽtium accipiũtur ex moti
bus celeſtium: sicut patet astrologicis: qui multa de his di
uinando ꝓdicunt. ergo videtur: quod corꝑora celeſtia ha
bent causalitatem ſuper ea: que ex libero arbitrio pendent.
Scõo cõfirmãdo arguit sic. dicit ꝑhus i li. de ꝑpietatib⁹

Ad primus et scõm. Ad tertium. Scõa cõclo

Ad primus ar

Scõm ar.

Diuisio. ¶ Illos. Ad idẽ est hoc. c. in li. iiij°. ꝛfess. Sum
ma est, q̃ xpiana ꝑfectio dãnat. Et diuidit in duas ꝑtes. In ꝑma dicit, q̃
augusti nus quondã ſcz cũ adhuc manicheoꝝum teneretur er
roꝛe conſulebat astrologos, quos planetarios vocãt, ꝛ credeꝫ
bãt q̃ licite ex quo ibi nullũ ſacrificiũ aut ꝑces dirigerentur
ad aliquẽ ſpm. In ſcda ꝑte dicit, q̃ illos xpiana ꝛ vera pie
tas expellit, ꝛ damnat. ij. ibi, quod tñ. ¶ Pro plenioꝛi intelli
gentia huius capituli queruntur quinque.

1 ¶ Primum est vtrũ diuinatio per astra ꝛ planetas sit licita.
4 ¶ Scõm est vtrũ ex impꝛeſſiõe celeſtium corꝑoꝝm causetur
hominibus diuerſitas moꝛum.
6 ¶ Tertium est vtrum imagines quas faciũt astronomi sint
virtutis alicuius ad efficiendum aliquos effectus.
7 ¶ Quartum est vtrum sit licitum per inſpectionem astrola
bij inquirere aliqua occulta ſcz furta.
8 ¶ Quintum est verum ſcientia astrologie sit repꝛobãda siue

Primus ar

Scõm ar.

Tertiꝫ ar.

elemẽtoꝝ, ꝙ regna vacua facta sunt apud ẜiũctiones duoꝝ magnoꝝ planetarũ: ſcz iouis ⁊ ſaturni. ſ̃ hoc nõ eſſet: niſi bella ⁊ lites ex aſtris pederẽt. ¶ Tertio ſic. ad vniuerſitatis ordinem ſpectat: vt omne qõ nõ eodẽ mõ ſe hz reducat ad cauſaz ſemp eodẽ mõ ſe habentẽ. ſ̃ act⁹ ex libero arbitrio dependentes maxime ſunt variabiles. ergo opz eos reducere in motus celeſtes ſicut in cauſas vniformes. ¶ Jn oppoſitũ arguit ſic. dicit phũs. iij. ethicoꝝ. Jn nobis eſt bonos vel malos eſſe. ſ̃ boni vel mali efficimur ꝑ act⁹ nr̃os. ergo ĩ nobis ẽ ꝙnos act⁹ nr̃os faciam⁹ bonos vel malos. nõ ergo cauſant ex aliqua impreſſiõe virtutis celeſtis. ¶ Rñdeo dicẽdũ iuxta ſctm̃ tho. ⁊ dñm bonauẽturã in. ij. di. xv. ꝙ mores hoĩm ⁊ euẽt⁹ futuroꝝ a ſyderib⁹ cauſari dupl̃r põt itelligi. aut neceſſario ⁊ ſufficienter aut diſpoſitiue. ⁊ ẜtingenẽr. Si ꝑmo mõ. ¶ Tunc eſt ẜcluſio, ꝙ ex impreſſiõe corꝑoꝝ celeſtiũ nõ cauſat ĩ hoĩb⁹ diuerſitas moꝝ. ꝓbat hec ẜcluſio multipl̃r. primo ſic. Si diuerſitas morum cauſaret expoſitiõe ſyderũ cũ motus eoꝝ ſit naturalis ⁊ neceſſari⁹: diuerſitas moꝝ in hoĩb⁹ ꝓueniet naturaliter ⁊ neceſſario ⁊ nõ ex libero arbitrio: ⁊tũc nõ habebit locũ in opib⁹ humanis ẜiliũ: nec meritũ: erit neq; laus bonis: nec vituperiũ malis. ſ̃ hoc eſt maximũ inconueniẽs. ergo impoſſibile ẽ ꝙ morum diuerſitas cauſet a poſitionib⁹ ſyderũ. Scõo ſic ꝓbat. Dicere diuerſitatẽ moꝝ pẽdere neceſſario ⁊ ſufficiẽter ex ſyderum poſitiõe repugnat ẋpiane religiõi repugnat ſenſui: ⁊ ratiõi. ergo ẜcluſio vera. ꝓbat aſſumptũ ꝙ repugnet ẋpiane religiõi ptz. qr cũ tali erroꝛe nõ põt ſaluari veritas fidei. ptz qz dum ponit moꝛes hoĩm cauſari a ſyderũ poſitiõe: ſicut argutum eſt ſupra tollit meritũ: ⁊ ꝑmiũ: ⁊ gratiã: ⁊ ꝑ conſequẽs gloriã. patet etiã qz ꝑ hũc erroꝛẽ honeſtas moꝝ iudiciũ patit⁹ dñ culpa peccãtis ĩ ſydera refundit: ⁊ licẽtia male faciẽdi ſine reprehenſiõe ẜcedit: ⁊ homo ad adozãdũ ⁊ colẽdũ ſyderа incuruat. ⁊ iſte eſt finis huius erroꝛ. peſſimi. ꝙ ad idolatriã pducit. Senſui eñ repugnat qr ſenſibili experiẽtia in eadẽ conſtellatiõe ẜceptos ⁊ natos videm⁹ moꝛib⁹ diuerſificari. ſicut ptz in iacob ⁊ eſau. ꝙ fuerũt ſimul ẜcepti. ⁊ nati. ⁊ tñ in moꝛib⁹ ⁊ me ritis fuerũt diuerſificati. Nõ ratiõi etiã repugnet ptz. qr in ſe oppoſita implica. dicit eñ ꝙ qr moꝛes hoĩm pẽdẽt ex aſtris ⁊ conſtellatiõb⁹. ideo aſtra ſunt veneranda ⁊ conſtellationes obſeruãde. ⁊ hoc eſt ponere duo oppoſita. Aut eñ neceſſe eſt euenire hmõi ſm conſtellatiões ſyderis. aut nõ. ſi nõ. ergo nõ ſunt veneranda. ſi ſic. ergo ẽt nõ ſunt aſtra veneranda. dñ erroꝛ prędictus ponit fata eſſe metuenda. ⁊ aſtra veneranda ponit duo cõtraria. dicere ergo ꝙ mores hoĩm ⁊ euentus futuroꝝ a ſtellis

Opponit in cõtrarium.

Rеſpondet. 5

Prima ẜclu.

Secũda con ẜcluſio.

Ad primum arg.

Ad ſecũdũ.

Ad tertiuz.

Primũ argumentum.

Opponit ⁊ reſpondet.

S. Tho.

Auguſti.

Reſpondet.

necẽſſario ⁊ ſufficienter cauſari nõ modo falſitas incurrit, ſed etiã hereſis periculoſa. Si ẜo loquamur de cauſalitate ſydeꝝ reſpectu mo ꝛ diſpoſitiue ⁊ ẜtingẽter, tũc ponitur ſita cõcluſio, ꝙ ex impreſſiõe aſtroꝝ diſpoſitiue ⁊ cõtingenter cauſat varietas moꝝ. ptz iſta cõcluſio. Tũ ꝑmo qr nec rõni nec fidei repugnat. Tũ ſcõo qr planũ ẽ, ꝙ diſpoſitio corꝑis varia mr̃ũ facit ad variationeꝫ affectiodũ, ⁊ moꝛũ aĩe, vt plurimũ aĩa ad ꝛplexiões mutat. vt cholerici ſũt iracũdi. phlegmatici pigri ⁊ ſanguine: benigni, ⁊ melancholici ſunt liuidi, hoc tñ nõ neceſſario. aĩa eñ ọ̃natur corꝑoi qñ ẽ adiũcta ꝑ gratiã. multos eñ cholericos videm⁹ mãſuetos, ⁊ melãcholicos benignos. qñ igit virt⁹ corꝑoꝝ celeſtiũ operat admiſtionẽ ⁊ qualitatẽ ꝛplexiõis, hinc eſt ꝙ ꝑ cõſequẽs operat quodã mõ ad qualitatẽ moꝛũ, ſcz diſpoſitiue ⁊ cõtingenter ⁊ valde de lõginquo.

¶ His gabitis dicendũ eſt ad ratiões in oppoſitũ. Ad ꝑmã dicendũ negãdo cõſequẽtiã. qz ꝓcium̃ actus humani futuri nõ ſufficienter ex aſtris. ſ̃ tñ cõiecturaliter. ⁊ tales bene ſunt in eis, nõ ſicut in cauſis neceſſarijs, ſ̃ tñ diſpoſitiõis ⁊ bene remote, vt dictũ eſt ⁊ ex hoc ptz rñdeo. ¶ Ad ſcõm rñdet ſm dñm bonauẽturã in ſcõo ꝙ phũs tribuit id ſyderib⁹ quãdã diſpoſitionẽ ad tales effect⁹, ex qb⁹ bella generãt. Ex motiõe eñ alicui⁹ humoꝛis põt aliq̃ affectio ĩ aĩa excitari, quã tñ nõ eſt neceſſe ponere. qz aĩa ꝑt eã ꝓmere, ſ̃ qz multi ſunt ſequẽtes paſſiões, ⁊ eis ſe ſubiũgũt. qb⁹ poſſunt dñari. hinc eſt, qõ multi ſe ſubiũgũt ipreſſiõib⁹ aſtroꝝ, ⁊ ideo frequẽter vera ꝑdicunt, maxime circa hoies aialiter viuentes. Circa vero ſpũali ter ſapientes, ꝙ dñantur paſſionibus, pauca poſſunt ꝓdicere vera. imo ſicut dicit ptolomeus ſapiens dñabitur aſtris.

¶ Ad tertiã rñdet iuxta ſctm̃ tho. ĩ. ij. q motus volũtatũ reducitur in cauſam vnã vniformis. ſed illa cã nõ eſt motus celeſtis, aut aliqua virtus creata, ſed ipſo voluntas diuina.

6 **Ad tertiam** ſic pcedit. † Et vꝰ q imagines ẽ aſtronomi faciũt, ſint alicui⁹ virtutis ad effect⁹ aliquos ꝑducẽdos. Et arguit ſic. ſicut corꝑa naturalia ſubdũtur corꝑoib⁹ celeſtib⁹, ita etiã corꝑoꝛa artificialia. ſ̃ corꝑa naturalia ſortiũtur virtutes q̃ſdã occultas ſpeciẽ ſequẽtes ex ipreſſiõe celeſtiũ corꝑoꝛ. ergo etiã corꝑoꝛa artificialia; puta imagines ſortiunt aliquã virtutẽ occultã a corꝑoꝛib⁹ celeſtib⁹ ad aliquos effect⁹ cauſandos. ¶ Jn oppoſitũ ẽ pſens. c. z ſequẽs. ¶ Rñdeo dicẽdũ ꝙ ꝑdicte imagines aſtronomice nullã ſortiũtur virtutẽ ad cauſandos aliquos effect⁹ ex impreſſiõe corꝑoꝝ celeſtiũ. ſ̃ quẽ habẽt: habẽt ex operatiõe demoniũ. ⁊ ita illicite ſunt. Et ad rationẽ dicẽdũ in oppoſitũ negãdo maiozẽ. Et rõ eſt iuxta Sctm̃ tho. in. ij. q. xcvj. ar. ij. nõ eñ ẽ ſile ẽ corꝑib⁹ naturalib⁹ ⁊ artificialib⁹, qr corꝑa naturalia virtutes naturales ſortiunt ex formis ſuis ſubſtãtialib⁹ q̃s ſortiuunt ex impreſſiõe corꝑoꝝ celeſtiũ. Et ideo ex impreſſiõe eoꝝ ſortiũtur quaſdã virtutes actiuas. Nõ ſic aũt eſt de corꝑoꝛib⁹ artificialib⁹: quoꝝ forme ꝓcedũt nõ ex impreſſiõe corꝑoꝝ celeſtiũ: ſ̃ ex ꝛceptiõe artificis cũ nihil aliud ſint: q̃ ꝛpoſitio ordo: q figura. vt dr ꝑmo phyſicoꝝ. nõ pñt habere naturalem virtutẽ ad agẽdũ. Et inde eſt: ꝙ ex impreſſiõe celeſtiũ corꝑoꝝ nulla virtutẽ ſortiũtur in q̃tũ ſunt artificialia. ſ̃ ſolũ ex materiã naturalẽ. falſum ergo eſt qõ porphyrio videbat. vt Auguſtin⁹ dicit. z. de ciuitate dei herbis ⁊ lapidib⁹ ⁊ aĩantib⁹ ⁊ ſonis certis q̃buſdã acqocib⁹ ⁊ figuratiõib⁹ ac figmẽtis q̃buſdã ẽt obſeruatis in celi ẜuerſiõe motibus ſyderũ fabricari ĩ terra ab hoibus potestates idoneas ſyderũ exequẽdas: q̃ſi effectus magicarũ artiũ ex virtute celeſtiũ corꝑoꝝ ꝓuenirẽt. Sz ſicut auguſtinus ibidẽ ſubdit: totũ hoc ad demones ꝓtinet ludificatores aĩarũ ſibi ſubditarũ, vñ etiã imagines quas aſtronomicas vocant: ex operatiõe demoniũ habent effectũ: cuius ſignũ eſt, ꝙ neceſſe eſt eis inſcribi quaſdaz characteres: qui nature ſaliter nihil operantur. Non eñ figura eſt actiõis naturalis principiũ, ſed in hoc diſtant imagines aſtronomice a necromanticis qr in necromanticis ſiũt expreſſe inuocationes: ⁊ facingia quedam. vnde pertinent ad expreſſa pacta cũ demonibus inita: ſed in alijs imaginibus ſunt quedam tacita pacta per quedam figurarum ſeu characterum ſigna.

7 **Ad quartã** † Rñdetur, ꝙ nullo mõ ſ̃: qz ſuperſtitioſum eſt: vt ptz ex ꝓcedentibus, qm̃ ea q̃ pendent ex libero arbitrio. ſicut nõ pendẽt cauſaliter ex aſtris: ita nec eoꝝ cognitio certa ex eis haberi põt. vñ pctm̃ eſt graue t aliq̃ tentare. vñ extra de ſortileg̃is. c. ex tuarũ. vt ꝙ quidam preſbyter cũ quodã ad priuatũ locũ acceſſit. nõ ea intẽtiõe vt inuocaret demones: ſ̃ vt in ſpectiõe aſtrolabij futurũ iuſtã eccl̃e poſſet recuperare: ſicut dicebat. ꝙ licebat ꝑ bono zelo ⁊ ſimplicitate feciſſe ꝓponat grauiſſimũ tñ fuit peccatũ. Reſtat ergo ꝙ pctm̃ eſt per inſpectionem aſtrolabij ⁊ iudicia aſtroꝝ inquirere ea que ſubſunt libero arbitrio.

8 **Ad quintã** ſic ꝓceditur. † Et videtur ꝙ ſcientia aſtrologie ſic reprobãda ⁊ reꝛicienda a ẋpian⁹. Primo ſic. Ex cõcluſiõe ꝑfata ĩ q̃ſtiõe ꝓxima nõ eſt licitũ ꝑ aſtrolabiũ de futuris ĩueſtigare. ergo ſcientia aſtrologie nõ eſt licita. ¶ Scõo ſic. illa ſcientia q̃ ducit ad erroꝛes ⁊ auocat a deo vꝰ reprobanda. ſ̃ ſcientia aſtrologie eſt hmõi. ait enim gl. ſup illud ad colo. ij. Theſauri ſapientie ⁊ ſcientie ideo deſpecta ſunt a nobis q̃ ſciũt ĩ aſtrologia: ⁊ geometria. qz ad ſalutẽ ptinẽt. ſ̃ magis mittũt in erroꝛẽ: ⁊ a deo auocãt. ¶ Tertio ſic, dicit augu. v. de ciuitate dei. nõ imerito cum aſtrologi mirabiliter multa vera rñdẽt occulta fieri inſtinctu ſpirituũ nõ bonoꝝ: quoꝝ cura eſt has falſas ⁊ noxias opiniones de aſtrolabijs factis inſerere mentib⁹ humanis: ⁊ firmare. ergo idẽ qõ ꝑius. ¶ Jn oppoſitũ eſt illud hieronymi diſcãt ea mẽte dogmata ⁊ doctrina caldaica q̃ ⁊ moyſes oẽm ſapiẽtiã egyptioꝝ didicerat. Sz aſtrologia maxime regnabat apud egyptios. ergo vꝰ ꝙ nõ eſt reꝛiciẽda. ¶ Rñdeo dicẽdũ. † ꝙ aſtrologie due aſſignãtur q̃ſi partes. vna eſt in qua tradit notitia corꝑoꝝ celeſtiũ: ⁊ totꝰ illi⁹ machine ſupioris tã ꝺ aſtris: q̃ ꝺ motib⁹: q̃ ꝺ influentia eoꝝ ſup corꝑoꝛa inferioꝛa. Et q̃tũ ad iſtã partẽ ponit ẜcluſio, ꝙ aſtrologia eſt ars: ſiue ſciẽtia bona ⁊ licita: ⁊ a fidelib⁹ nõ reprobãda. Jſta ẜcluſio, ex multis ptz. Primo ex illo Eccl. j. Quis ſapientia a deo eſt. ¶ Scõo ꝑ plures ſcti legũtur dediſſe operã aſtrologie. Abã abzahã eã tradidiſſe vt eã docuiſſe ꝺ put Joſephus in li. antiqtatis narrat. Itẽ moyſes ĩ antiqs hiſtoꝛijs legit fuiſſe magn⁹ aſtrologus. Itẽ ſalomõ de ſe ipo dicit: ꝙ ſciebat diſpoſitionẽ: ⁊ motũ ſtelarũ celi: put ꝺ ſapiẽtie. vij. Itẽ beat⁹ dionyſi⁹ areopagita ĩ epla. ¶ Itẽ tulli⁹ ꝺ de regib⁹ grecie: q aſtrologos habebãt in magna reuerẽtia ⁊ honoꝛe. ptz ẜcluſio, ꝙ iter. vij. artes liberales ẜputatur. ¶ Scõa ꝑs aſtrologie dicit ee ẽ iudicẽs, ⁊ iſta diſtiguit. Quedã ſunt ꝺ his q̃ ſequũt ꝓprie mutationẽ aſtroꝝ ſicut eſt de caloꝛe, ⁊ frigoꝛe, ⁊ imbꝛe, ⁊ ſiccitate ⁊ hmõi. Et de talib⁹ ẽ ẜcluſio. ij. ꝙ de talib⁹ nõ ẽ pctm̃ ꝑ aſtrologiam aliq̃d cognoſcere, ſicut dixim⁹ ĩ ꝑma q̃one circa hoc capitulũ ſalua tñ dei ẋtute, q̃ ꝑ eminet. Alia ſunt iudicia de his q̃ ſub ſunt libero arbitrio. Et de iſtis ẽ. iij. ẜclo, ꝙ ſcientie aſtrologie vſus eſt

Primuz ar.

Secũdũ ar.

Tertiuz ar.

Opponit in contrarium.

Reſpondet.

Joſephus.

Tullius.

Ad argu.

Exponit literam.

Diuiſio.

vſus eſt reprobat⁹ a ſctis: ſicut ptz in hoc. c. Et rõ eſt: qr talia iudicia nõ ſunt ſub certa lege aſtroꝝ: nec depẽdẽt ab eis cauſaliter: vt. ſ. ĩ ꝑfata q̃ſtiõe plenedictũ eſt. vñ q talib⁹ iudicijs imꝑicant: ſepe decipiunt: ⁊ fallũt. vñ generaliter tales diuinationes ſunt ꝓhibite a ſanctis tã ꝙ ſaluti aĩe ⁊ fidei catholice. Sz rie: ſicut ptz. j. q. v. ꝑ totũ. Et ideo cũ dicat ariſtoteles. j. politi coꝝ. ꝙ aſtrologia eẽt ſciẽtia nobilis: dicit gl. qõ tenet in ſuis terminis: ſ̃ qñ extẽdit vltra termios ⁊ metas ipã⁹: ſcz cũ ad diuinatiões futuroꝝ ꝓdictoꝝ ⁊ ſiles vanitates: tũ ẽ ꝺ ꝑhũm ⁊ bonos mores. ¶ His habitis dicẽdũ ẽ ad rões in oppoſitũ: ad q̃s vna ſufficit rñſio: ꝙ ꝓcedit ſ̃ ea parte: in q̃ aſtroꝝ logi ſe tromittũt de iudicijs futuroꝝ euẽtũ: q̃ a libero arbitrio pẽdẽt. ⁊ nõ ab aſtris vt dictũ ẽ. Lege. ¶ [Illos planetarios]. i. aſtrologos: q inſpectioni aſtroꝝ vacãt: ⁊ incubãt: qui qr celeſtia corꝑoꝛa aſſerũt efficacia habere ſup actus liberi arbitrij rationabiliter in ẋpiana religione dammantur.

2 Inſtinct⁹ in bruttis poteſt ꝓcedere duplici de cauſa.

5 Baptiſmus dicitur ſecunda circunciſio.

Sed ⁊ illud. Ad idẽ ẽ illud. c. hieronymi iuꝝ ep̃lam ad coꝝ. Summa ẽ i rubꝛo. Et diuidit ĩ duas partes. Jn ꝑma ponit: ꝙ obſeruator augurioꝝ est fornicator: ſpũalis authoritate apli. Jn ſcba ponit: ꝙ q post baptiſma ſuſceptũ auguria obſeruat: portabit oppꝛobria egyptioꝝ: qz ad turpiſſimã reuertit ſeruitutem egypti. ij. ibi: eſt etiam illud. ¶ Pro pleniori intelligẽtia huius capituli. Queruntur tria.

1 ¶ Primũ eſt vtrum diuinatio auguria ⁊ omnia ⁊ alꝰ hmõi obſeruationes exteriozum rerum ſit peccatum.

5 ¶ Scõm eſt vtrum obſeruantie que ordinantur ad cognoſcẽda aliqua infoꝛtunia ſint licite.

4 ¶ Tertium eſt vtrum obſeruare auguria homini ſit maius peccatum ꝙ infidelitas ſiue apoſtaſia.

Primuz ar. 1

Ad primum sic ꝓcedit. † Et vꝰ q diuinatio ꝑ auguria nõ ſit pctm̃. Pro qz ſcti viri vꝰ ſunt eis. vñ de ioſeph. Genũ. xliij. dic diſpẽſatori dom⁹ ſue ſcypho quẽ furat eſtis: ipſe ẽ in quo bibit dñs meus: ⁊ in q̃ augurari ſolet. ergo ꝛc. ¶ Scõo ſic. Aues aliqua circa futuros tẽpoꝛa eueñt⁹ naturaliter cognoſcũt ꝙ illud hieremie. viij. Jn celo cognouit tẽp⁹ ſuũ turtur: ⁊ hirũdo: ⁊ ciconia cuſtodierũt tempꝰ aduẽt⁹ ſui. ſ̃ naturalis cognitio ẽ infallibilis ⁊ a deo. ergo vti cognitiõe auiũ ad ꝓcognoſcẽdũ futura: q̃ eſt auguriari nõ vꝰ eſſe licitũ. ¶ Tertio ſic. gedeon ẽ in numero ſctoꝝ: vt ptz ad hebꝛ. xi. ſ̃ gedeon vſus fuit omine: ex hoc ꝙ audiuit recitationẽ ⁊ interꝓtationẽ cuiuſdã ſomnij vt legit in dicũ. vij. ⁊ filꝰ eliezer ſeruꝰ abzahe vt legit geñ. xxiiij. ergo vꝰ ꝙ talis diuinatio nõ ſit illicita. ¶ Jn oppoſitũ eſt. c. pſens. ubi vꝰ dicere talis ĩcurrere oppꝛobriũ egypti, q̃ eſt idolatria. ¶ Secũdo arguit ſic. Dicit eñ augu. li. de decẽ chordis. Tu vis dimiſſo vno deo tã ꝙ legitimo viro aĩe fornicari ꝑ multa demonia, ⁊ q̃s ẽ gñi⁹ ñ q̃ſi apte deſeris, ⁊ repudias: ſicut apoſtate faciũt: ſ̃ tã ꝙ ĩ domo viri cui admittis adulteros. i. tã ꝙ ẋpian⁹ ſi dimittis eccl̃ia cõſulis mathematicos: aut auriſpices, aut augures, aut maleficos, q̃ſi ꝺ domo mea non credis adultera aĩa, ⁊ manẽs in ei⁹ ẜiugio fornicaris, ex quo vꝰ eſſe ſ̃ pctm̃ cũ grauiꝰ eſſe dicat. ¶ Rñdeo dicẽdũ ꝙ ſimplr loquẽdo idolatria ⁊ infidelitas ẽ maius pctm̃ ⁊ grauius. vñ gl. Leui. xvj. dixit. omne pctm̃ eſt immũdicia aĩe. ſ̃ idolatria magie. ſ̃ ſm aliquid auguriũ ⁊ ſortilegiũ ſt ee grauius vt dicit magiſter Alexãder de hal. in. ij. q. infidelis ⁊ apoſtata manifeſte diſcedit de domo dei, vel ſeparatur. Sacrilegus aũt ſimilat ſe eſſe de vnitate eccl̃ie, ſine fidei eccleſiaſtice. ⁊ nõ ẽ oĩno. Et ideo ꝺ grauiꝰ pctm̃. qz facilius allicitur aĩa ⁊ quaſi maioꝛ ẽ offenſa ſpõſi ſpiritualis cũ ſimulat ſe ſpõſam, et nihilominus admiſcet cũ ipo diabolo, ſm ꝙ ꝺ Eſa. lvij. iuxta me diſcoopniſti, ⁊ ſuſcepiſti, adulteriũ. Et ꝙ hoc ptz rñſio ad rationẽ in ꝓncipio factã. qr nõ ꝑbat, niſi ꝙ pctm̃ infidelitatis ſit ſimpliciter grauiꝰ ꝙ cõcedit. Lege. ¶ [Sz ĩ illud adde qm̃ q fornicatur.] hoc dicit apls. j. ad coꝝ. vj. Sicut eñ q carnaliter fornicatur peccat corꝑaliter in corꝑ⁹ ꝓꝑiũ, ſic q ſpũaliter fornicat peccati ĩ corꝑ⁹ ẋpi. qõ ẽ eccl̃ia. [Jn oẽm eccl̃iã] qr ſuo exẽplo illã corrũpit. ꝙ vnũ eñ mẽbrũ ꝑtatur: ceteris exẽplũ delinquẽdi. [Eſt etiã illũ]. ij. ꝑs. [oppꝛobriũ egypti]. i. pctm̃ idolatrie q̃ noſcitur ibidẽ ortũ [ſi negligeris]. i. q̃ negligẽtia vite reddit pmiſeris [⁊ poſt trãſlũ. ſcz baptiſmũ, q figurat⁹ eſt ĩ trãſitu maris rubꝛi. [ſecũdã circũciſionẽ.] † baptiſm⁹ q circũciſioi ſuccedit ꝺ ſcẽa circũciſio. [vetuſte ꝛſuetudinis] augurãdi egyptioꝝ ſiue magice artis [⁊ iuſtiõe]. i. ardoze. i. deſyderio. Archi. [ſuggeritur] vt ſcz ſicut ante baptiſmũ hmõi ſuꝑſtitiões exercebas, ⁊ ita modo facere concupiſcas. Si ĩ q̃ negligeris tecum ſine dubio oppꝛobria egypti ĩ huius mundi trahẽs tibi ad eternam damnationem merito dixi illud, ſcz obſeruare au

Ad primuz arg.

Ad ſcõm.

Ad tertium

Primũ ar.

Opponit ⁊ Rñdet.

Ad argu.

Primũ ar.

Opponit in cõtrarium. Scõa op.

Rñdet.

Alexander de halis.

Exponit literam.

Archidiaconus.

guria ꝛc. esse opprobriū egypti q egyptus fuit mater idolatrie: ex qua certū est hmōi opprobria pullulare: scz sortilegia: que repetit ppter longā interpositionem. Archi. [si trāsito] i. sumpto. i. baptismo. [susceperis]. i. secutus fueris ꝛc.

Hec autē. S. est. Hic incipit. iij. pars q̄stionis: in qua q̄rit: v trū licite possem⁹ mādūcare de immolatis demonib⁹. Lege. ¶ [De area]. i. de frumēto. [ꝛ torcularī]. i. vino. Et rūdet in duab⁹ 2clusiōib⁹. Prīa est q̄ si de tota area aut torcularī fuit aliq̄d demonib⁹ oblatum: nō ppter hoc totū frumētū aut vinū factū est īmūdū: ꝛ p 2sequēs nō licite sumendū. ¶ Scōa est. q̄ etiā illud q̄s est immolatū idolo si comedaī ab ignorātib⁹ fuisse immolatū idolo nō est pctm: dum trī non siat in veneratione idoli. Et ita dicit intelligēdū illud quod dr: q̄ melius est fame mori: q̄ idolothyta vesci: scz in veneratione idoli. xxxij. q. iij. sicut sanxim⁹.

1 ☞ Dīs aree vel torcularis an peccet: si aliquid de area sua aut torcularī rapiatur ad immolandum demonibus.

2 Azimis iudeorum vesci an sit peccatum.

Idearea. Expone. i. frumēto: aut torcularī. i. vino. Sequitur hoc ca. ad materiā ppositā: ꝛ est augu. ad publicolaꝫ discipulū augu. in quo videtur duabus questionib⁹ rīdere: ꝛ sic posset

4 diuidi in duas partes. q̄. ibi. vtīc. ¶ Prima⁊ vtrū dīs aree vel torcularis peccet, si aliq̄ de area sua aut torcularī rapiaī ad immolādum demonibus. Ad hoc rūdet: q̄ si sciente ipo dño hoc sit: ꝛ non prohibet: cum pōt: peccat. Si xo ignorāte factū est: ꝛ prohibēdi potestāte nō habeat: nō peccat. ¶ Scōa potest esse. vtrum ipse post scies: qs factū est: licite possit de reliquis fructibus aree vel torcularis comedere. Litera ptz.

2 ¶ Querit hic hu. † Utrum sit peccatū vesci azimis iudeoꝝ. Rūdet q̄ sic. q̄ distinguuntur cibos: ꝛ nostris non vtūtur: nec illorū cibis p cōsequens vti debemus ne per hoc eis inferiores esse videamur. vel potest dici inquit: q̄ sicut i odiū iudeoꝝ prohibemus comedere azimarita in odium idoli ꝛ idolatrie prohibemur idolathyta cōedere. vt. di. xxx. si quis carnē. vbi vide. qd sup. c. illoditis. mo. ꝛ. xxxij. q. iij. sicut sanxim⁹.

Licet. Ad idem est hoc. c. beati ambrosij super epistolam primam ad cor. patet.

¶ Questio. iij. ꝛ. iiij.

Quibus. Dic incipit. iij. q̄stio. Et q̄ diuiditur in tres partes. Primo ostēdit quot sunt genera diuinatiōis: ꝛ vñ habuerunt originem ꝛ vocabula. Et hoc probat per sequens capitulū qd est augustini. In scōa queritur de natura demonum: ꝛ qua liter sciunt futura. In tertia ostēdit: q̄ cognoscūt oia futura. ij. ibi: sciendum. iij. ibi: quodam loco.

Sicut. Hic prima parte inducitur hoc. c. qd est augu. li. de natura demonum. q̄ diuiditur in quinq̄ partes. In prima dicit gen⁹ diuinationis a persis duxisse originē. In scōa dicit diuinationis eē quatuor genera ex ꝛta quatuor elementa. In tertia ostēdit: vñ dicaī diuinatio. In quarta ponit genera ſm formā. In quinta possit species diuinationum eorum etymologias ponendo. ij. ibi: varro autem. iij. ibi: diuini. iiij. ibi: duo. v. ibi: incātatores. De ista materia plura dicta sunt. ſ. q. ij. illud. Et ideo hic nihil noui occurrit dispntandū. Lege. ¶ [Ygit] incepti ne tenet. hu. [illatum]. i. inuentum. ꝛ per hoc soluitur. iij. qō. [varro]. ij. ps. [quatuor.] Et sic soluit. iiij. qō ꝛ numeras materias ait [terrā aquam ꝛc.] que sit in terra vt geomantia: a geos qō est terra ꝛ ꝛ mātos siue mātia qō ē diuinatio: q̄si diuinatio q̄ sit i tra: alia q̄ sit i aq̄ vocaī hydromātia ab hydros ꝙ ē aq̄. Alia q̄ sit in aere vocaī aeromātia. Alia q̄ sit in igne dicit pyromantia [diuim]. iij. pars. tales dicti sunt diuini nō participatiōe diuine grē: sz vsurpāde diuinitatis officiū istius ctu demonum futura annuntiādo: de q̄bus dr Esa. xlj. annūtiante: nobis q̄ vētura sunt: ꝛ dicemus, qz dī est ios. Tales em cōsilio ꝛ auxilio demonū p̄dicūt euēt⁹ futuroꝝ: ꝛ hoc multipliciter: sicut supradictū ē. [duo sunt]. iiij. ps. [gña] ſm formā ſm [materiam] supradixit eē quatuor vel gña. i. modi. hu. [ars.] vt incātatores ꝺ quibus segq̄. [furor] per arreptitios q̄ effecti furiosi futura p̄dicūt [incātatores]. v. pars. [arioli] aurispices ſ. ꝛ hi. exta.]. i. intestina augures idem sunt ꝛ auspices ꝛ auspicia sunt ꝛc. [phytonice] astrologi [augurant.] i. futura p cognoscunt per vias astrorum [genethliaci. in enāgelio.] Matth. ij. horoscopi.] i. sortilegi. salizatores mēbrorum animalium. de istis. ſ. q. ij. c. illud.

Queritur. S. est. Et icipit. ij. pars. in qua queritur de natura demonum: ꝛ qualiter sciant futura vel quot modis futura p cognoscant. ꝛ de hoc scribi

augustinus in sequēti capitulo.

2 ☞ Angeloꝝ natura siue bonorum siue malorum nō est corporis aerei.

4 Demones cognoscunt res dupliciter.

6 Futuroꝝ triplex est genus.

8 Futuroꝝ p̄nūtiatio qualiter possit fieri hominib⁹ p demones

9 Futuroꝝ cognitio siue reuelatio nō semper est diuinatio. Et quoꝝ futuroꝝ dicatur diuinatio. nu. 10.

11 Falsi prophete distinguuntur a veris quātum ad tria.

12 Demon potest aliquod ignotum manifestare sine creatione none speciei dupliciter.

Sciendum. Hoc. c. est bti augu. in li. de natura demonū. Sū. est in rubro. Et capitulum diuidit in duas partes. In prima dicit, q̄ demones excedūt naturā hoīm vinacitate sensus, in velocitate eundi, ꝛ in lōgitudine vite. In secūda ostendit qualiter demones quatuor modis cognoscāt futura. ij. ibi: nunc igitur quoniam. ¶ Pro pleniori intelligētia huius capituli querēda veniunt quatuor.

1 ¶ Primū est vtrum demonum natura sit aerei corporis.

3 ¶ Scōm est vtrū demones vigeāt acumine intellectus.

5 ¶ Tertiū est vtrū demones cognoscant futura.

7 ¶ Quartū est vtrū p demones diuinatio fieri possit.

1 **Ad primum.** num naturam esse aerei corporis. Pro ex psenti capitulo vbi ita dicit augustinus. ¶ Scōo arguitur auctoritate eiusdem augu. qui. viij. de ciuitate dei dixiniens demones, ita dicit demones sunt genere animalia, mente rationalia, aīe passiua, corpore aerea duratione eterna. ¶ In oppositum est illud ps. q̄ facit angelos suos spiritus. ij. quod dionysius. iiij. de diuinis nominib⁹ dicit. quod angeli sunt ꝛ immateriales. ¶ Respōdeo dicēdū. vt inquit domin⁹ bonauentura sup. ij. sententiarum. Circa hanc questionē dubitarunt aliq̄ magis doctores vtrū sc̄z angeli habeāt corpa naturaliter sibi vnita. vñ sup hoc dubie loquit tā augu. q̄ bernardus, sed nūc satis certitudinaliter tenet. Et richardus affirmat q̄ angeli sunt naturaliter incorporei nec hñt corpa naturaliter sibi vnita. ¶ Vñ ponit ista cōclusio. † Natura angelorum siue bonorum siue malorū non est corporis aerei. Ista conclusio ptz rōne sic. damascen⁹. ij. li. sententiarū suarū diffinies angelū dicit: angel⁹ est substātia incorporea: ꝛ intellectualis. Ex vtraq̄ parte arguit. Angel⁹ est substātia incorporea. ergo nō est nature corporis aerei. q̄a ptz. ¶ Scōo sic. aīa est substātia intellectualis. ergo nō est nature corpis aerei. cōsequētia ptz. dicit phūs. iij. de anima. q̄ intellectus nec corp⁹ est: nec forma in corpe, nec mistū cū materia oīno: ſz natura aeris est natura materialis, ergo ꝛc. ¶ Quarto sic. angel⁹ est substātia simplex. ergo nō est nature corpis aerei. q̄a ptz. q̄ aer natura est corporea. Q̄ō sit simplex angel⁹ p̄ceditur, aia rōalis est simplex. dicit enī Damascen⁹ aīa est substātia vīues simplex: ꝛ incorporea: ſz angel⁹ est subtilioris essentie q̄ sit aīa. erit ergo simplex substātia. ¶ Ad rōnes in oppositū dicēdū est simul ad ambas duas rūdetur, put dicit dīs Bonauentura, in. ij. dist. viij. q̄ augu. loquutus est ibi ſm opinionē apulei. Et frequēter circa istam materiā plus loquit ſm opiniones aliorū: q̄ ſm sententiā suā. Idem dicit Alexander de halis. in. ij. sic dicens. Augustinus dicit illud ſm opinionē platonicorum: non asserendo. Et idem sanctus Tho.

3 **Ad secūdū** sic p̄cedit. † Et vī q̄ demones nō vigeāt sensus acumine: ꝛ lōgitudine experientie. Primo sic. dicit dionysi⁹. iiij. de di. no. malū demonis est furor irrationabilis. amēs cōcupiscētia: ꝛ eterna fantasia: ſz hec oia ebetudinē cognitionis importāt. ergo vī q̄s acumine intelligentie nō vigeāt. ¶ Scōo sic. Natura substātiarū itellectualiū ſm oēs philosophos p̄dicī intellectus ꝛ volūtate. ſz sicut volūtas p̄dicī p appetitū boni: ita intellect⁹ p cognitionē veri. Cū. ergo volūtas eoꝝ nō possit bonū. vī q̄s nec intellectū in verū. ¶ Tertio sic. de lōgitudine experiētie arguitur sic. Cognitio p experientiā lōgi tēporis est accipientis scientiā a reb⁹ q̄ ex multis memoriis fit vnū experimētū vt in principio metaphysice dicitur memoria vero ex sensu oritur. angelorum cognitio non est ex rebus accepta. ergo p experientiam temporis cognitionis acumen nō habent. ¶ In oppositum est augustinus in. c. presenti. ¶ Respondeo dicendum q̄ demones vigent acumine ingenij supra homines: ꝛ

longitudine

longitudine experientie. cōclusio ista ꝑbaī ex. c. psenti. ¶ Secūdo ptz ex noīe eoꝝ. q̄ demones vocāt ur q̄si sapientes. Tertio ptz, dicit enī Dionysi⁹. iiij. de diuinis noib⁹. q̄ data angelica dona nequaq̄ multa eē dicim⁹: ſz manere integra ꝛ splendidissima sed inter alia bona attributa naturalia angelor⁹ est perspicacitas intelligentie. ergo adhuc manet in demonibus. ¶ Quarto sic. iuxta Scīm tho. cū pctm nō tollat naturā: sed tm diminuat habilitatē ad bonū: ſm q̄ facit magis a gra di stare: opz in demonibus lumē itellectuale psicuū remanere.

4 q̄ natura eoꝝ irellectibilis. ¶ Notādū aut̄ † q̄ cognitio eoꝝ de reb⁹ est duplex. Quedā em sunt: quoꝝ cognitio p causas naturales aut p signa haberi nō pōt: ꝛ talis nō nisi reuelatiōe supernoꝝ spirituū cognoscūt. Quedā xo sunt: quoꝝ cognitio p naturam haberi pōt: ꝛ hoc dupliciter. vel p cās determinatas ad effect⁹ naturales: ꝛ talia cognoscūt subtilitate nature: in cūtum in eis splēdet silitudines totī⁹ ordinis vniuersi: vel p aliq̄ signa, ex q̄b⁹ vt i plurib⁹ pōt alicui⁹ cognitio haberi: sicut medici ꝓnosticaī de sanitate: vel de morte: ꝛ talia cognoscūt p experiētia. ſm q̄ talib⁹ signis plures tales effect⁹ cōcurrunt.

Ad primuz arg. ¶ Dīs habitis dicēdū est ad rōnes in oppositū. Ad ꝑmā rūdet, q̄ furia ꝛ 2cupiscētia ꝛ fantasia nō sunt in demonib⁹ p prie: sz metaphorice cū ptineāt ad sensitiuā partē: q̄ nō est in angelis. Dis enī defect⁹ aīe q in nobis accidit: vel est fantasia q̄tū ad cognitionē cui⁹ ꝓpria ē falsitas: vt dicit phūs. iiij. me taphysice. siue ex passiōib⁹ irascibilis: ꝛ 2cupiscibilis: q̄tū ad affectionē: ꝛ ideo volūtas dr furor: ꝛ 2cupiscētia: ꝛ intellectus suus deordinat⁹ dr fantasia pterua. q̄ pterunus est: q̄ ptinaciter verā ipugnat. Irratiōabilitas aūt furoris ꝛ emētia 2cupiscētie iportāt obliquitatē volūtatis a recto iudicio intellect⁹: vel rōnis: ꝛ ignorātia nō speculatiōis. sed electiōis: quam oīa malus est ignorās. Cōcordat alexāder in. ij. ¶ Ad secūdā rūdet negādo 2sequētiā. Et ratio est ſm scīm tho. in. ij. q̄. volūtas est oīa sui act⁹: magis q̄ intellect⁹. q̄. ipa veritate 2pellit. Et ideo ſm actū volūtatis dr homo malus: vel bon⁹, q̄ act⁹ volūtatis est actus hois: quasi in ei⁹ potestate existēs: nō aūt ſm actū intellect⁹: cui⁹ ipse nō est dīs. ¶ Ad tertiū negaī 2sequētia. Et ratio est iuxta scīm tho. q̄ ſz demō cognitiōes are bus non accipiaī: acuitur tū ei⁹ sciētia p lōgitudinē tēporis.

Ad tertium. 5 **Ad tertium** sic p̄cedit. † Et vī q̄ demones nō cognoscāt futura 2tingentia. Pro sic. Soli⁹ dei vī eē cognitio certitudinalis futuroꝝ cōtingentiū ꝛ singulariū. Cū em possint esse ꝛ nō esse: nō pōt illarū rerū habere certa cognitio: vt dicit ansel. li. de casu diaboli. ¶ Scōo sic. si cognoscit futura: aut sciētia acq̄sita: aut inata. nō acq̄sita q̄ hoc cepit ab existētia, rei: q̄ a re ipa generaī: cognoscēte. Cū ergo res nōdū sit: nō pōt ei⁹ cognitionē acgrere Si dicaī q̄ cognoscat sciētia innata: ergo nō pōt ignorare aliqua eoꝝ: q̄ futura sunt. ergo p̄sciuit casum suū anteq̄ caderet. ſz hoc est falsum. ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. si p̄scit futura ergo scit qs debeat vincere vtrū ipse an is. quem tentat ergo cū ipse refugiat victoriā bonorum nusq̄ tentaret nisi illos quos p̄sciret sibi succūbere. ſz hoc ē falsum. q̄ aliquos tētat q nūq̄ succūbūt: vt de iob: ꝛ de multis aliis. ergo ꝛc. ¶ In oppositū est. c. ꝑsens bti augu. ¶ Rūdeo dicēdū iuxta scīm tho. ꝛ dīm bonauētura † q̄ futuroꝝ triplex est gen⁹.

Opponit ꝛ Rūdet. 6 ¶ Quedā sunt futura: q̄ hñt cām determinatā ꝛ infallibilē. vt pote sunt illa: q̄ attēdunt circa motū corpoꝝ superioꝝ: in q̄b⁹ est determinatio ꝛ ois ipedimēti remotio. Et ꝺ talib⁹ est 2clusio ꝑma. q̄ demones cognoscūt talia futura i suis causis: cuiusmodi sunt ea: q̄ circa motū celi accidūt: vt ort⁹: ꝛ occasus: ꝛ eclypsis: ꝛ quictiōes lumina rium: q̄ oīa multo melī⁹ cognoscūt p̄species causarū innatas. q̄ astrologi p artē. ¶ Scōz gen⁹ futuroꝝ est q̄ hab̄et causam determinatā: ſz tū fallibilē aliq̄n: vt pote sunt illa q̄ ſm ifieriorem naturā: q̄ ideo hab̄et causam determinatā: q̄ intētiones mouet determinate ad vnū. Ideo vero fallibilē, q̄ multiplex pōt occurrere ipedimētū: vt pote ager seminatus si terra pinguis est: ꝛ bona dispositio corpoꝝ superioꝝ afferet pinguē fructū. Et ꝺ talibus est scōa 2clusio. q̄ demones talia futura cognoscūt nō oīno certitudinaliter ſz cognitione 2iecturali. Et hoc modo astrologus ꝓdixit quedam futura: que 2sequunt ex motib⁹ celi: in istis iferioꝝ: que tū impedire possunt ꝓpter defectū inferioꝝ causarū. ꝛ talū cognitio tāto magis ad certitudinē accedit: q̄tum ad vnū effectū plures cause 2currētes cognoscūtur. ꝛ q̄to virt⁹ cause melius cognoscitur. vnde demones subtilissimi sunt in tali futuroꝝ cognitione. ¶ Tertiū gen⁹ futuroꝝ est: q̄ hab̄et cām interdeminatā ꝛ fallibilē sicut dicūt ea q̄ sunt ad vtrūlibet. sicut sunt ea q̄ sunt a volūtate nostra: q̄ determinata est. q̄ pōt ad oppositā mouere. Falli bilis etiā: q̄ possunt etiā voleti pficere occurrere multa. Et de talib⁹ ē tertia 2clusio. q̄ demones nō cognoscūt talia i scipis:

Tertiū ar.

Prima cōclusio.

Dionysius.

Sanctus Thomas.

Ad argu.

Primus ar.

Secūdū ar.

Tertiū arg.

Opponit ꝛ Respondet. Prima conclusio.

Scōa cōclusio.

Tertia conclusio.

Ad primuz arg.

Ad scōm.

S. Tho.

Exponit literam.

Ad tertium.

gimo dixit venturum, scilicet casu idolorum quasi devotionem suam fugiens commendaret.

Quod autē. S. est, in quo gratianus q̄ superi⁹ in .c. pcedēti dixerat aug. q̄ diabolus deprehēdebat cogitatiões hominū per signa exteriora, nūc ostēdit ex authoritate eiusdē aug. illō nō esse firmissima. ro approbatū, ad quod inducit capitulum sequens.

1 ☞ Demon an possit aliquo modo scire cogitationes hoīm
2 Cogitatio hominis potest cognosci dupliciter.

Questio. 1 Primū ar.

Uodā loco. Hoc dicit augu. ij. libr. retractationum. Summa est in rubro. ¶ Pro cuius capituli pleniori intelligentia queritur. ¶ † Utrū demon pōt aliquo modo scire cogitationes hoīm. Et q̄ sic. Pro sic. demonum officium est accusare secundū q̄ dicitur apocalyp. xij. piectus est accusator fratrum ꝛc. ergo si ī iudicio dei arguemur de secretissimis cogitationibus videtur q̄ non lateāt accusatorem nostrum. ¶ Scō sic. dicit augu. sup geñ. ad literā mali angeli cogitatiões nouerūt q̄ multa p̄dicūt: q̄ nō prediceret: nisi nouissent. ¶ Tertio sic. substantie spūales sic dionys⁹ p sui naturā sunt specula: ꝫ sic est in speculo materialit⁹ q̄ñ vnū obijcit alteri nō solū repsentat ipm: ꝫ etiā q̄s relucet in ipo. ergo vī q̄ cum demon aspicit animā nō solū ipsam videat: ꝫ omne q̄d ē ī ea.

Scōm ar.

Tertiū arg.

¶ In oppositū est. c. pñs. ij. illud. iij. Reg. vij. Tu sol⁹ nosti corda hoīm. ergo nō demō vel ali⁹. ¶ Rñdeo dicēdū. † q̄ cogitatio hoīs pōt cognosci dupl⁹. vno mō in solo effectu: ꝫ tūc est ꝛclusio. q̄ ꝛ demō ꝛ alius homo pōt cognoscere cogitationes hoīm: ꝛ tāto subtil⁹: q̄to effect⁹ hmōi sunt min⁹ occulti.

2 Corda hoīm. ergo nō demō vel ali⁹. ¶ Rñdeo dicēdū. † q̄ co

Opponit in contrarium. Respondet. Prima conclusio.

Cognoscit etiā cogitatio nō solū p actū exteriorē: ꝫ etiā per signa exteriora faciei: vl signa cordis: q̄s diuersimode moueāt ꝑ diuersitatē affectionū: vt etiā medici p aliquas affectiões vl pulsum cognoscere possunt: ꝛ multomagis angeli. Hinc ē q̄ hoc modo multe cogitationes ꝛ affectiones nostre cōprehendi possunt a malignis spiritibus arceanť virtute diuina. Hec aūt cognitio vt dicit. d. Bonauentura magis est coniecturalis, quā certe sciētie. Alio modo possunt cognosci cogitationes. put sunt in intellectu, ꝛ affectiones put sunt in voluntate ꝛ tunc est cōclusio scā. q̄ demones nō cognoscunt cogitationes hominum, sed solus de⁹. pbať primo per illud. j. ad cor. ij. nemo scit que sunt hominis nisi spiritus hominis qui est in illo. Scō dicit Aug. li. de ecclesiasti. dogmatib⁹. internas cogitationes nostras diabolū nō videre certū est. Rōne pbať iuxta sanctū tho. volūtas rationalis creature soli deo subiacet, ꝛ ipse in ea solus operari pōt. ergo que in voluntate sunt vel ex volūtate dependent soli deo sunt nota. vnde dicit d. Bonauētura. q̄ sicut deus volūtati rationalis creature dedit dominiū siue arbitriū, cui nulla p̄det, nisi diuina potēcia sicut eius potētie cognitiue dedit cōsciētie secretū cuius secreta ꝛ profunda nō petierat, nisi diuina sapiētia. ꝛ ideo nulla creatura aut humana aut angelica pōt cōsciētie humane scire secreta nisi per signa vel cōiecturas, vel nisi nouerit de revelatione aūt hominis detectiōe ꝛ denūtiatiōe. ¶ Ois habitis dicēdū est ad rationes in oppositū. Ad primā rñdetur negādo cōsequētiā. Et ratio est: q: ꝛ si de exteriorib⁹. ꝛ visibilibus atq; manifestis accusare posset, nō tamen de secretis, ꝛ occultis, nec tamen impunita relinquentur: quia non deerit deus, qui erit accusator ꝛ testis. ¶ Ad secūdā dicēdū. q̄ aug. loquit de cognitiōe cōiecturali, nō de cognitiōe certe sciētie. ¶ Ad tertiā rñdetur negādo cōsequētiā ꝛ ratio est. q: duplex est speculū, scilicet naturale ꝛ quoddā voluntariū, de speculo naturali p̄cedit nō de volūtario in quo solū illud repsentať q̄ voluntas vult repsentare. Littera patet.

Augusti.

S. Tho.

Bonauentura.

Ad primū arg. a

Ad scōm.

Ad tertiū. 1 3

¶ Questio. v.

1 ☞ Diuinatiō s an possint fieri sine peccato. q̄ nō. nu. 2.
3 Diuinatores ꝛ sortilegi qua pena puniantur.

Diuisio.

Quod autē. Dic incipit. v. questio vtrū scz sortilegi ꝛ divinatores sint excōicādi, si cessare noluerint ꝛ est. S. ad quam respōdet gratianus q̄ sic. q: ratiōe ꝛ authoritate pbať. Questio ista diuidit in tres partes. In prima cōfirmat per. xxj. authoritates respōsionē, quā fecit ad questionē. In scōa ostēdit q̄ null⁹ sacerdotū debeāt missam defunctorū decātare ꝑ viuo vt citi⁹ moriať, nec altare discooperire; vel veste accingere. In tertia parte ponit casus ꝛ originē his fantasmatib⁹ ꝛ quomodo accidāt. ij. ibi, quodcūq; ij. ibi, nec mirus. ¶ Pro pleniori intelligentia huius. c. queritur. ¶ † Utrū hmōi artes vel divinationes possint fieri sine peccato. Rñdeo dicēdum

1 Respōdet.

2 iuxta. d. Bonauētura q̄ huiusmodi magice artes siue diuinationes nō possunt esse absq; peccato, nec pōt a diabolo requiri cōsiliū, vel etiā auxiliū, siue ministeriū absq; pctō. volūtaria aūt cōmercio nō pōt fieri sine pctō. Aut enī est ibi pctm infidelitatis, vt pote fidē oino credēdo aliqd diuinitatis inesse illis: aut est ibi pctm idolatrie, vtpote in oblatiōib⁹. ꝛ sacrificijs, aut obediētie saltē ꝫ phibitionē diuinam ꝛ ecclesie. Ratio aūt huius phibitiōis est: q: vel peccat in seipsum dū se cōmittit discrimini, peccat in ecclesiā dū habet cōmercium cū illo: quia est omnino p̄scissus, ꝛ ecclesie aduersarius. peccat etiam in mateſtatē diuinā: dū recurrit ad diabolū, quasi nō sit potēs ꝛ omnino sufficiēs ꝛ benignus de⁹ xp̄ianoꝝ. ꝛ ideo phibitū est. ꝛ sine pctō fieri nō pōt. Cuius etiā signū est pena, que hic talib⁹ iniungit, scz pena excōmunicatiōis: qua

Rñdet. Bonauentura.

Exponit literam.

3 maior nō est in ecclesia. Lege. ¶ [Quod aūt.] † vbi notāduz circa penas diuinatorū ꝛ fortilegiorū que varie ponunť. prima que hic assignať est, q̄ si admoniti nō desistāt sunt excōicādi. Et q̄ hec pena sit merito eis instigēda. primo gratian⁹ pbat rōne sic. Tales diuinatores ꝛ sortilegi cōsulētes, ꝛ eorū auxilia futura, que soli⁹ dei est cognoscere tentant predicere; quoddā genus idolatrie videť cōmittere. q: sicut anarus cultū deo debitū minime impēdit idolorū cultor ab apl̄o nominatur, sic illi ꝛc. sed tales idolorū cultores a fidelitū societate sunt separādi, vt apl̄s dicit p̄ma ad cor. v. si quis ꝛc. ergo ꝛc.

Exponit literam.

¶ Scō hoc idē ostēdit exēplo luciferi, q̄ primorū parētum. Nā q: lucifer ꝛ primi parētes diuinā similitudinē appetierūt luciferde celo, primi parētes de paradiso eiecti sunt. vnde merito isti diuinatores ꝛ sortilegi q cognoscere p̄sumunt ea que soli deo cōueniunt, scz futura ꝛ occulta expellendi veniūt de ecclesia, que in scriptura sacra ꝛ celū ꝛ paradisus dicitur.

1 ☞ Arioli qui dicantur.

Exponit literam.

Iquis. Ad hoc inducit hoc. c. q̄ est gregorij in moralibus. Summa est in rubro. Lege. ¶ [Si quis ariolos] † arioli dicunť divinatores qui circa aras idolorū nepharias preces fundunt, ꝛ funesta sacrificia offerūt, hisq; celebrātib⁹ demonū responsa accipiunt, vt dicit Isidorus. de quibus Deu. xviij. Nō inueniatur qui ariolos scisciteť aruspices ꝛc. vocati sunt quasi horaꝝ inspectores [vel incantatores phyliateriū s]. i. observationibus eorum.

Isidorus.

Exponit literam. Opponit. Respondet.

Si diuinationes. Ad idē est hoc. c. ex concilio antiochiteno. Summa est in rubro. pte. ¶ [Si quis diuinationes introducūt]. j. e. q. vij. nō observuerit. [expiādi]. i. purgandi de aliquo malo. archi. [q̄nquēnij.] ¶ Cōtra pro quolibet pctō mortali penitētia septēnis designať. xxxiij. q. ij: hoc ipz. hoc autem est de maximis. ergo ꝛc. ¶ Rñdetur: q̄ licet regulariter sit statuta penitētia septēnis. tamen aliqñ iniūgit⁹ maior, vel minor ꝑm ꝓportem ꝛ qualitatem delicti. Sunt autem qui in talibus non credunt esse peccatum. ꝛ ex quadam curiositate siue ꝓpter commoditatem hoc faciunt, vel inquirunt gradus, vt primo anno duriter. ij. leuius, ꝛ sic de aliꝭ. vt. l. di. eos [diffinitos] a sacerdote, hu.

Exponit literam. Diuisio.

Non liceat. Ad idem est hoc. c. quod est ex concilio pape martini. Summa est in rubro. Et diuidit in quatuor partes. In prima phibet obseruationes gentilium in cultu elementorum, aut obseruantia signorum celestium ad res agēdas, ad quas nullam habent virtutem, nec efficaciam, sicut domum edificandam, vel cōiugia cōtrahēda, vel segetes plātādas, siue arboꝛes, licet eīs ad edificandā domū sit bonū cōsiderare tempus serenum, ꝛ non humidum, vel locum nō arenosum, ꝫ firmum, non autē licet inspicere q̄ tali die incipiatur edificari vel inhabitari: ꝛ non alio die: vel mense. In secunda q̄ in collectionibus herbarum non sunt fiende aliqua obseruationes superstitiose: vt incantatiões ꝛ similia. In tertia ponit penā eorū qui hmōi gentiliū obseruationū, p̄secutores in domū receperit. In quarta prohibet mulieribus: ne in suis opationib⁹ vanitate aliquā superstitiosam obseruēt. ij. ibi, nec. iij. ibi: Si quis. iij. ibi: mulieribus. patet. Lege. ¶ [Non liceat tollere. Nā scriptum est] Matt. iiij. Dñm deum tuum adorabis ꝛc. de aspectu astrorum disputauim⁹ satis supra. q. ij. planetarios. [scriptū] Actu. xvij. ꝛ colo. ij. [nec in collectionibus herbarū]. ij. pars. s hoc supra d. xim⁹ in. c. q sine saluatore. ar. ij. [si qs]. ij. pars. [idem]. s. c. precedēti [mulieribus]. iiij. pars patet.

Diuisio.

Non oportet. Ad idē est hoc. c. ex concilio laodicen. Summa est in rubro. Et diuidit hoc. c. in duas ptes. In. j. prohibet ne diuinis officijs dediti sint magici: aut incantatores. In. ij. iubet tales proīci ab ecclesia. ij. ibi: hos qui. Lege textu. ¶ [Non

Exponit literam.

¶ [Non oportet]. i. non conuenit: non decet si talia ab omni ꝓpano debēt esse aliena: multo magis ab his: qui ministri dei sunt: ne efficiatur ministri demonū [phylateria]. i. verba incantationum. Aug. [aut obseruationes] magicas.

Exponit literam. Arch

Iquis eps. Ad idē sequitur hoc. c. ex concilio quarto toletano. Summa est in rubro. patet. Lege. ¶ [Si qs eps curā monasterij] qr nō dz esse ꝑlatus eius. hu. [cnrā]. i. lavoꝛe ieiunia: ꝛ disciplinā monasterij. Arc. in quo deposituꝫ dz recludi pnie ppetue deditus. Et nota q̄ hoc scel⁹ sacrilegiū dī, ꝛ q̄ pena depositionis punitur.

Aliquāti. Ad idē est hoc. c. ex cōcilio agathen. Summa est in rubro. patet.

Sortes Ad idē est hoc. c. Leonis pape quarti. Summa est in rubro. patet. Lege. ¶ [Sortes] de obseruātia sortiū disputatū est. S. e. q. ij. [discriminatis]. i. discernitis aut dijudicatis. glo.

Eruenit. Ad idem est hoc. capitalum beati Gregorij pape. Summa est in rubro. patet litera.

Iquis clericus. Ad idem est hoc. c. ex concilio aurelien. Summa est in rubro. patet.

1 ☞ Diuinatione quare nō est vtēdū multe ratiões assignanť.

Diuisio.

Questio.

Respondet.

Contra. Ad idem est hoc. c. Gregorij in regestro. Summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes. In prima ꝓcipit: vt prelati inuigilēt contra sortilegos: ꝛ idolorum cultores. In scōa ponit penam contra emendare se nolentes. scōa ibi, q̄ si emendare. ¶ Pro pleniori intelligētia horū capitulorū queriť: q̄ cause sint quare ita stricte precipitur: vt cōtra hos sortilegos ꝛ diuinatores procedať. Ad hoc rñdeť, q̄ iō. q: hoc peccatū multipliciter displicet deo: ꝛ multuz offensiuū maiestatis eius. Et ideo maxime hoc peccat abominať oēs, qō apostata reputatur vt dicti est in primo. c. hnius qōnis. † vnde multa sunt que debēt hoēm ab hoc diuinationis pctō cohibere: primū est: q: hoc pctm est diabolicū. Sunt enim diuini admodū luciferi: quia vbi nō licet volūt similes esse altissimo: dū futura ꝛ archana dei volūt predicere: vñ hoc pctm a demonibus est inuētū. vt j. e. c. epi. vnde Aug. hec vanitas magicarū artiū ex traditiōe demonū inualuit: ꝛ peos inuenta sunt auspicia: ꝛ angurationes: q̄ dicunť diaboli otacula q aūt diuinis hmōi adhibēt fidē similes sunt diaboli: q lucifero cōseniēnt. ¶ Scōm qō cohibere dz hoīz ab hoc pctō est diuine legis mādatū. dī enī le ui. xix. nō declinetis ad magos: nec ab ariolis scisciteminī ꝛc. ¶ Tertiū qō cohibere dz ab hoc pctō est pena multiplex: q̄ in lege diuina taxať huic pctō ꝑter illas: q̄ in iure humano: ciuili vl canonico ponunť. Nā vna est mozs. vñ. iij. Reg. j. mādauit helias ochosie regi nūqd nō est deus israel: vt eatis ad cōsulēdū beelzebub deū acharon. idcirco dicit dñs. de lecto sua per quē ascēdistī: nō descendes, sed morte moꝛieris. ¶ Scōm est depositio a dignitate: vñ saul iō a regno deiect⁹ est. j. Reg. iij. pena q: tales ꝓcipiunť lapidibus obrui. Leui. xxvij. Lege. ¶ [Cōtra inuigilare] maxime vigilandū est a pastoribus ecclie ꝫ tales inimicos dei: ꝛ fidei catholice. [quod] scōa pars. [verberibus] nō tū ꝓpꝛijs manibus. di. lxxxvj. nō liceat. in auc. de sanc. epis. ꝫ. sed nec. colt. ix. Lau. Archi.

Exponit literam.

1 ☞ Incātationes serpētū aut alioꝝ aialiū an sint peccatum.

Exponit literam. Questio. Rñdet.

Augurijs. Ad idē est hoc capitulum ex concilio carthaginen. Summa est in rubro. Breue est. Lege. ¶ Augurijs ꝛ incātationibus † quid de incātationibus serpētū vel quoꝛūcunq; animaliū. Rñdetur iuxta sanctum Tho. in scōa scōe. vbi. ꝫ. q̄ si respectus solū habeať ad verba sacra ꝛ ad virtutē diuinā: nō erit illicitū, sed plerunq; tales opationes effectū habent illicitas obseruationes: ꝛ p demones sortiunť effectū: ꝛ precipue in serpētibus: q: serpens fuit primū demonis instrm ad hoiem decipiendū. vnde dicit gl. super illud pś. sicut aspidis surde ꝛc. Notāduz q̄ nō laudať a scriptura vndecūq; dať in scriptura similitudo. vt pz de iudice qui rogantē viduā vix audiuit. hec sanctus Tho. [Judaicis superstitionibus] siue ritus iudaicos. de cōse. distin. ij. peruenit. ꝛ extra de iudeis. ad hoc Arc. vel ferꝭ inherentē. sicut qui dicunt melius est incipere in tali die: ꝙ in tali. q: ille dies est faustus: ꝛ hic infaustus: vt in ouidij fastis: ꝛ hec est maxima superstitio: extra de ferꝭ. lz ꝛ de conse di. iij. peruenit. Archi.

Respondet.

Augustin⁹.

S. Thom.

Archidia.

Diuisio.

Piscopi. Sequit ad idē hoc. c. ex cōcilio aquilēsi. Summa est in rubro. Et diuidit in tres partes. In prima statuit: vt tā epi ꝙ eorū loca tenētes sint soliciti de expellēdo de parochijs suis sortilegā ꝛ magicā artē. In scōa reprehēdit quasdā mulieres: q̄ cū diana dea paganoꝝ nocturnis tpib⁹ se diuīt egtare: in quo falsum dicūt. In tertia parte oñdit qualr fiat hec illusio i solo spū diabolo illas illudēte. scōa ibi: illud tertia ibi: si quidē. Pro pleniori intelligētia huiꝰ. c. v. occurrit videda.

Diuisio.

1 ¶ Primum est vtrum demones illudant sensus hominum.
2 ¶ Scōm est vtrū hoc quod hic dicitur de istis mulieribus: que cum diana dea paganorum equitare dicuntur sit per illusionem diabolicam facta in solo spiritu: ꝛ non veraciter in re.
3 ¶ Tertium est vtrum credens predicta esse vera in re decidat in infidelitatis interitum.
4 ¶ Quartū vtrū trāsformatiões formarū quas dicūt pdicte vetule posse fieri ꝑ dominas illas: cū qb⁹ egtāt: vere fiāt in re.
5 ¶ Quintū est quare plus vel magis abundant hmōi stultitie sortilegorum in sexu muliebri q̄ in virili.

Primus argumentum.

1 **Ad primū** Sic ꝓcedit. † Et vī q̄ demō nō ꝑ possit sensus hoīm illudere. Primo sic. Sēsus ꝑticularis nō errat (vt dicit pḥus) circa ꝓpriū obiectum. ergo nō ꝑcipit nisi q̄ vere est. sed delusio sensuū nō pt esse sine errore: ꝛ deceptiōe. ergo ꝛc. ¶ Scōo cū diabol⁹ facit aliquez videre asinū: vl aliqd aliud aial. vbi nō est ꝑ veritatē: necesse est q̄ faciat similitudinē illi⁹ aialis in oculo: ꝫ illa similitudo nō pt generari: nisi ab illo aiali: cū nō possit educi de nihilo. vl oportet q̄ afferat asinū vel nūqd faciat eū videri: ꝫ si asinū affert nō est ludificatio. si nō affert nō imutat. ergo nūqd pōt deludendo imutare: vel immutādo illudere. ¶ Tertio sic. cū hoīez facit videri capra: aut similitudo hois puenit vsq; ad oculū: aut nō. si sic ergo cū iudicet ꝑ similitudinē receptā iudicabit illū esse hoīez. ergo nō decipiet: si ñ puenit similitudo hois vsq; ad oculū. q̄rit q̄d ipedit. Et vī q̄ nihil possit: ex istēte eī medio illuminato necesse est obiectū multiplicari ꝑ mediū: si nō assit corporeū obstaculū. ergo vī q̄ nullo mō possit ibi esse ludificatio sensus. ¶ Quarto sic. cū facit videre q̄s nō est: aut hoc facit imutādo virtutē: aut immutādo oculū: aut obiectum: si mutando obiectū. ergo est verum miraculū. non ergo ꝓstigiū. si imutando organum: vel virtutē: cū hec sint digniora: tūc erit maius miraculum. ergo falsa miracula erunt maiora veris. ergo est falsum. redit idem quod prius.

Primus argumentum.

Scōm arg.

Opponit ꝛ Rñdet.

¶ In oppositum est. c. pñs. ¶ Rñdeo dicēdū q̄ demun pōt illudere ꝛ de facto sepe illudit sensus hoīm. pz ꝛclusio. Pro ꝑ illud qō hr. in gl. Exo. vij. sup illud fecerūt magi ꝛc. vbi gl. rabani ita dicit. diabolicis figmētis spectātiū oculos illudebāt: vt res in sua specie remanētes alie videreñ. ¶ Scōo in itinerario clemētis dicit nicheta ad Petrum narrās pstigia simonis. vidimus canes cantare: ꝛ imagines ambulare. Lōstat aūt q̄ nō fiebant nisi virtute demonū. ergo ꝛc. ¶ Ytez in vitis patrū legit. q̄ qdā adduxerūt quādā ad sctūm pr̄z q̄ vidēbat eis esse equa, ꝫ sctūs pr̄ deprehēdit q̄ esset puella. ꝫ hoc fiebat arte diabolica ergo ꝛclusio vera. ꝑ cui⁹ ꝛclusionis pleniori itelligētia ly valde difficile sit assignare modū quo demones illudāt sensus hoīm: ꝛ varie assignat⁹ a doctoribus nihilominꝰ oib⁹ alijs dimissis seq̄ndo dñz Bonauēturā secūdo dicim⁹, q̄ demō pt ludificare sensus hoīuz siue oñdēdo pñs eē, q̄ñ ē. siue oñdēdo alr, q̄ñ est, siue absq̄dēdo q̄ pñs ē. ꝑmū qdē facit spūs offerēdo, scōz facit sensuz vl obiectū deriuādo. tertiū facit ipedimētū pstādo. pmū itelligi pt sic: q̄si fantasmata exñtia iteri⁹ offerunť fozti oblatiōe ipsi⁹ virtuti iteriozi vel virt⁹ iteriozꝛ fortiter illis ītēdit sic ītudo rei vī esse ꝓtas. Ō manifestū est p naturā. Nā ꝓphrenetico ꝓpter sectiuz fumositatū ad cerebrū ex modica occasiōe exteriori vī ei, q̄ videat multa q̄ nō sunt ibi pñtia, vel q̄ audiat sīliter p fortē querisonē ītētiōis fantasmavī ꝓtas sicut Aug. ex̄plicat in li. de trinitate q̄ dā tāta querisōe cogitabat cuiusdā mulieris imaginē, q̄ ei carnalr cōmisceri videbať: et vigilādo p hūc modū demū pt sine intētiōe ad imaginationē querisone sine fumos aliquos imittēdo spm̄ aialē imutare: ꝛ fantasmata diuersimode variare: ꝛ ītētioi offerre: ꝛ sic diuerse hmōi apparere, ꝛ hoc mōstrik frequētissime. Et huiꝰ signū est q: nūq̄ facit hoīez aliqd sentire cui⁹ imaginē nō hz in iteriozi organo virtutis imaginatiue: nusq̄ eī cecos naturalr facit somniare de coloꝛibus nec surdos de sonis: nec eis talia repsentat in vigilia vel somnis. ¶ Scōm modū possumus sic intelligere, q̄ res alio mō sub alia dispositione appareat sensui: q̄ñ pt. hoc naturalr pt, cōtingere ꝓpter variationē aliquā ex parte organi: sicut q̄ humoꝛ sanguineus descēdit ad oculos: videť homini, q̄ ea que exteriꝰ sunt sint rubea: vel ꝓpter variationē aliquā ex pte obiecti

Bonauen.

Augustin⁹.

sicut cõtingit aliqñ, q̃ ex positione cãdele ⁊ dispositione palearũ videnẽ serpẽtes esse i opatiõe naturali. Simile est in aliquibus virtutibus quarũdã rerũ mineraliũ. Et q̃ iste mod⁹ nõ latet demones: ⁊ sunt ministri veloces: potẽtes que necessaria sunt, ad hoc afferre: ió sensus nostros frequẽter deludũt: ostẽdẽtes rẽ aliter q̃ sit dũ eã aliter faciũt: q̃ se hẽat apparere: qõ quidẽ fit variationẽ modicã iducẽdo circa organũ vł obiectũ: q̃ qdã variatio nõ mutat formã, sed solũ est ex quadã accidẽtali adherẽtia: ⁊ est passio: nõ passibilis qualitas. ¶ Tertiũ modũsic possumus intelligere. Res siquidem que presto est sensum nostrũ sine visibili obstaculo dupliciter potest latere: aut q̃ impeditur virtus sensus: ne pueniat ad sensibile: aut q̃ impedit spes sensibilis ne pueniat ad sensus: ⁊ quoq; modo impedit sensus: ne percipiat qs sibi est psto, vtrũq; aũt horũ credẽdũ est esse possibile virtuti demonis. ⁊ iõ dr̃ posse facere p hãc, vt hoiem reddat inuisibilẽ, qõ tũ certũ est nõ esse. ¶ Quibus habitis dicẽdũ est ad rões i oppositũ. Ad primã de sensu q̃ nõ errat ⁊c. ¶ Rñdeꝛ q̃ hoc intelligit q̃ tũ est de sua natura saltz: si media dispositiõe organi medũ ⁊ obiecti. ¶ Ad secũdũ qõ obijcit, q̃ nulla res pt videri nisi p spẽm suã. Rñdeꝛ q̃ demõ spẽm nec de nouo dat: nec de nouo aufert, ꝫ illã que erat in fantasia tã vjuaciter virtuti illi interiori obijcit: vt credat se rẽ exteriorẽ sensibilẽ intueri. ¶ Ad tertiã qõ obijcit. qd facit hoiem videri captã vtrũ illa spẽs hois deferat ad visum: dicẽdũ q̃ fortassis ipedit nec pueniat ad visum: vel ad visum ad eã vł saltẽ ipedit: ne pueniat iudiciũ cũ loco illi⁹ offert spẽs capte, q̃. hz in fantasia ⁊ sic dũ afficit ad corp⁹ humanũ: estimat se videre captã. ¶ Ad q̃rtũ qõ q̃rit. vbi faciat mutationẽ vł circa organũ vł obiectũ vł virtutẽ, dicẽdũ q̃ põt facere: ⁊ facit circa oĩa hec p loco ⁊ tpe sicut vł expedire: nectũ sequit q̃ sit votũ miraculũ. q: nõ est ibi vera formarũ trãsmutatio: aut inductio q̃ cũ ostẽdat circa rẽ verã trãsmutationẽ esse nõ est miraculũ: sed vanũ ⁊ falsum pstigiũ. ⁊ tãtũ de hac qõne.

Ad primã arg.

Ad tertiũ.

Ad quartũ.

2 **Ad secundã** Sic procedit. † Et vł q̃ id qõ dr̃ de illis mulieribus equitãtib⁹ de nocte possit esse sic in re: ⁊ nõ in spiritu solo. Primo sic. dicit Job. xj. de demone. Nõ est potestas in terra que cõparetur ei. sed ipse sua potestate põt realiter trãsferre de loco ad locũ homines: ⁊ reportare et magna corpora. ergo hoc etiã est possibile. ¶ Scõo sic magus diaboli virtute legit volasse ⁊ sic trãsmigrasse lõga spatia terraꝝ potuit virtute demonis. ¶ Tertio legitur Daniel. xiij. q̃ angelus dñi recepit Abacuk p verticẽ, ⁊ portauit eũ de iudea vsq; in babyloniã sup lacũ leonuꝝ ipetu spũs sui. ¶ Quarto legit, q̃ semel demõ duxerit archiepm dñi suntinũ de dñi suntio vsq; romã in breuissimo tpe. ergo ita hic fieri potuit. ¶ Quinto idẽ apparet ex actib⁹ quos dicunt exercere illo tpe. s. comedere: ⁊ carnaliter imisceri ⁊c. ¶ In oppositũ est capl̃s pñs. ¶ Rñdeo dicẽdũ, q̃ istud qõ mulier cuiꝰ iste de se pñteret oĩno est falsum sic esse: nec põt in veritate realiter ⁊ corporaliter sic esse: siue ꝓtingere. sed in solo spũ: ⁊ hoc diabolica illusione mediãte. Ista cõclusio patet discurrẽdo per singulas partes ipsius pfessionis pdictarũ vetularũ. Jn prio dicũt se cũ diana dea paganoꝝ equitare: hoc est falsum. q: in re nulla talis dea paganoꝝ est in mũdo isto: nec alio ergo falsum psupponũt. ¶ Scõo dicũt q̃ cũ herodiade etiã equitãt. hoc ẽt est falsũ: nõ em̃ credẽdũ est, q̃ illa mala mulier adultera dãnatissima, q̃ fecit amputari caput Jo. bapti. egire pmittat de inferno, ad equitãdũ cũ eis. Preterea mirũ quod ipñ hoies cũ ꝓpiant esse dicant audent egtare cũ tã dãnatissima meretrice. ¶ Tertio dicũt qs equitãt sup quasdã bestias. Jstud ẽt falsum est: nec põt realiter ⁊ corporaliter sic esse: vt bestie corporales ⁊ viue sicut eq: aut mule: aut cameli aut asini possint subito tam longa terrarũ spatia transcurrere: ⁊ tam silenter, qõ nõ perciperentur transire: cuius signum manifestũ est, qõ illustrat dies bestie predicte non apparent: nec stabulũ vbi reponant: aut quiescãt: nec iterũ mulierculẽ ille enocẽtur ad equitandum. vnde manifeste apparet somnia esse que dicunt. ¶ Quarto dicunt qõ obediũt iussionibus diane: vt domine: ⁊ certis noctib⁹ ad eius seruitiũ dicũtur enocari. Jstud etiã est falsum: nec realiter ⁊ corporaliter põt cõtingere. Tum primo: qr sicut dictum est talis diana paganoꝝ dea non est, mirum etiã est qõ ꝓpiant illi: qui hoc erroꝛe tenentur: militẽt sub dea paganoꝝ. vnde dicẽdum est sicut s. qõ oĩa ista fantasmata maligno spũ talia fantasmata mẽtib⁹ fideliũ erogari: illue inferri. Si quidem em̃ sathanas qui transfigurat se in angelũ lucis, cum mentem cuiuscunq; mulieris per falsam credulitatẽ sub iugauerit: illico trãsformat se in diuersas species personaruꝫ: ⁊ similitudines: ⁊ mentẽ quã captiuã tꝫ multipliciter in somnis veludit modo leta: modo tristia: modo cognitas: modo incognitas personas ostẽdens: per queq; deuia deducit: ⁊ cũ solus spiritus hoc patiatur infidelis: hoc nõ i animo ꝭ in corpore venire opinat. ¶ His habitis dicẽdũ est ad rões in oppositũ. Ad primã rñdetur negando ꝛ̃tiam. dicimus em̃ q̃ ꝭ ptãs demonis magna sit: nõ tũ tãta, qõ ista posset facere, ita realiter cõtingere in corporibus: sicut mulier cule ille, pñtenẽ.

Primus ar.

Scõm ar.

Tertium ar.

Quartũ ar.

Quintũ ar.

Opponit et Respondet.

¶ Ad scõam etiã rñdeꝛ negãdo ꝛ̃tiã. pro quo notãdũ quod aliud est querere an demon⁹ põt vnũ hoies trãsportare de vno loco ad aliũ: ⁊ deducere p aerẽ quasi volãdo. Et aliud est an illud qõ ille muliercule pñtentur. s. qõ cũ diana ⁊c. realiter ⁊ veraciter sup bestijs equitent nocturnis horis ⁊c. Ad primũ est possibile. scõm nõ: vt ostẽsum est. Et ita patet rẽspõsio ad scõam ⁊ tertiã ⁊ quartã rões. ¶ Ad quintã rẽspõdetur, qõ actus illi nõ exercentur ab eis realiter in corpore, sed in somnis. vnde scriptũ est Esa. xxix. sicut somniat esuriens: ⁊ comedit. cuꝰ aũt ꝓpergefactus fuerit vacua est anima eius. ⁊ sicut somniat sitiens ⁊c.

Ad primã.

Ad scõm.

Ad tertiũ ⁊ quartum ar. Ad ꝗntum.

3 **Ad tertiũ** † Respondeꝛ sub ista cõclusione, qõ credẽtes illa esse veraꝶ mulierculeꝶ predicte profitẽtur a fide catholica deuiãt in erroꝛe paganoꝝ involuntur. Cõclusio ista ptz. Primo ex. c. pñti vbi in forma ponitur. ¶ Scõo, pbatur rõne sic. qr credẽtes ralia esse vera necessario credere perhibentur aliquã deã esse quã diana dicunt: cui ille mulieres obediũt sicut dñe ⁊ parent sed hoc est extraynũ deũ aliqd diuinitatis ⁊ numinis assererẽ: ⁊ tale est deuiare a fide catholica que vnum solũ deũ profiteꝛ, ⁊ credit: ⁊ involui erroꝛe paganoꝝ qui ponũt pluralitatem deoꝝ ergo cõclusio vera.

Rñdet.

4 **Ad quartã** gõnẽ in q̃ q̃rit † vtrũ trãsmutationes formarũ q̃s dicũt ⁊c. sintvere, Rñdeꝛ breuiter qõ nõ. imo vt dicit pñs ꝛ̃cilio. Quicunq; credit aliq̃ creaturã mutari in deterius: vel in melius: vel in aliã spẽm trãsformari, nisi a solo creatore p quẽ oĩa facta: sunt, pcul dubio infidelis est. vñ dicẽdũ est sicut. s. qõ oĩa ista fantasmata maligno spũ fidelũ mẽtib⁹ inferunt, nec credẽdũ est, qõ ea q̃ apparẽt in fantasia in virtute corporali accidere. vñ nulla mutatio fit in ipsis, ꝭ sic apparet fieri sicut. s. in prima qõne, vbi quomodo demon alludit sensus hominũ declarauimus.

Rñdet.

Rñdet. Alexander de halis.

5 **Ad quintã** qõnẽ qua querit † quare plus ⁊c. Rñdeꝛ iuxta Alexãdrũ de halis in scõo qõ doctrine dominice iõ fuit ozdo. vt a deo in xpm̃ hoies deꝛ, scẽdẽt ⁊ a xpo in virũ a viro in mulierẽ. caput enim mulieris est vir. caput vero viri xps. caput vero xpi deꝰ. i. ad Cozin. xi. Et cõtra fuit de doctrina diabolica qr ipse diabolus pmo trãsfudit eam mulierẽ: vt pote que minus habebat discretionem spũs: ⁊ per mulierũ in virũ. sicut ergo primo trãsfudit doctrinam peccati: ita fallacem doctrinam sortilegij trãsfundit frequentius in mulieribus: q̃ in viris. vnde contra hmõi genera erroꝝ est, qõ nunq; audiuimus sapientẽ virum vel feminã, que se vidisse supradictas stultitias testaretur: sunt quedã vetule stulte ⁊ hoiesiũrmi. vt melancholici phrenetici, maniaci: timidi, pueri: ⁊ hmõi qui de facili ⁊ a demonibus ⁊ ab hoib⁹ illuduntur. Lege tex. ¶ [Epi. zabulon]. i. diabolo. [sortilegã ⁊ magicã artẽ] bene loquit de sorte supstitiosa, qr sors absolute in veteri testõ fuit inuenta primo a Josue. scõo a Saule. tertio a nautis de Jona. s. e. qõ. ij. ij. qõ aũt eradicent. ff. de offi. pref. l. iij. Arch. [de honestatũ]. i. vitu peratũ. [apls] ad Titum. iij. [illud vero] scõa pars. [retro post ⁊c.] hoc sumptum est de illo, qõ deus ait Petro. xxij at. vjb. vade retro sanata, qr nõ sapis scãdalũ mihi es. Jste mulieres diaboli illusionibus decepte a veritate fidei auerse cõuerse sunt post satanã retrorsum [sed vtitur hoc sole]. i. nõ alio per abnegationẽ. Du. [siquidẽ] tertia pars [satanas]. ij. ad Cozin. xi. [dormiẽdo] dñi enim homo dormit, multa occurrũt fantasmata, ex quib⁹ aliqua apparẽt dormientibus, que per nullũ sensum vigilatibus occurrerunt, vt docet philosophus primo de somno ⁊ vigilia [ezechielis] Eze. i. ⁊ simili Apocalyp. j. vbi Jo. ait. in spiritu. [Paul⁹]. ij. ad Cozin. xij. [q talia credit fidẽ pdidit] qui em̃ errat in vno articulo: siue credit aliqd ꝭ fidẽ vni⁹ articuli fidẽ pdit. Sicut em̃ vi⁹ arguit sctũs Tho. p pctm̃ mortale Sciat charitati. Jta discredere vnũ articulũ Sciatur fidei, sed charitas nõ remanet i hoie, post vnũ pctm̃ mortale ita nec fides postq̃ discredit vnũ articulũ fidei. [qs quis] quarta ps. [deterior] in hoc quippe est pagano deterior apostata in fide, qr fidem sibi notã derelinquit, ꝭ quẽ dicitur. ij. Petri. ij. meli⁹ enim erat illis non cognoscere viã iustitie, q̃ post agnitã retrorsum cõuerti ab eo, quod illis traditum est sancto mandato.

Exponit literam.

S. Tho.

Sunt nõnulli. ſ. est. i q̃ oñdit grauiter peccare q̃ ignicie inimicorũ altaria vestib⁹ sacris exuunt, luminaria ecclie extinguũt, missam defunctorũ p vilis dicũt ⁊c. ad qõ inducit sequens capitulum.

Quicunq;

Diuisio.

Quicũq; Ad idẽ inducit. hoc. c. ex gelio toletano. Summa est i rubro. Et diuidit. c. i duas partes. Jn prima dr̃ q̃ si qs de sacerdotibus vel ministris ecclesie cã dolozis: sc; ꝑpũ motus aut altare vestibus sacris: aguere psumpserit: vel lugubri accinxerit: vel luminaria extinxerit: nisi prius cozaꝝ archiepo satisfecerit: deponat: exceptis illis personis qui hoc facerẽt vel ꝓpter hereticos: vel ꝓpter hostilitatẽ: vel alia usta causa: Jn scõa parte dr̃, q̃ sacerdos q̃ cãtauerit missam defunctorũ: vt inimicus citius mortẽ incurrat deponatur tam ipse sacerdos: q̃ ipse qui eum ad talia incitauerit perpetuo exilio puniatur. scõa ibi: pleriq; Lege. ¶ [Quicũq; dolozis] prima ti. Lau. i. odũ. [vestibus sacris] nisi i dieveneris sancta: in qua in signũ de locis passionis xpi: altaria pãnis ⁊ alijs denudãtur [ecclie autozitate extingui] qr eccl̃e exẽplo xpi, qui est lux vera. Jo. j. nõ dz esse sine luminaribus [cozã metropolitano] hoc dicit. qr sedes toletana est metropolitana: ⁊ loquit spãliter clericis suis vel intelligo qñ eps hoc facit. Du. [illis cõtaminatonẽ] si timeret q̃ heretici venirent: aut infideles: ⁊ vellent vti vestibus sacris altarij: aut vellent celebrare in altaribus ⁊ ita subuertere fidem catholicã peruertendo sacramẽta: aut qñ timerẽtur latrones: qui spoliare vellẽt altaria idẽ pot̃ sent facere quacũq; alia iusta causa. [plericq;] Scõa pars. ⁊ merito tales puniẽdi sunt: tum qr in missa odium tenent. Tum qr turpiter ludunt de sacramẽto misse. Tum quia quod pertinet ad mortuos non debent offerre pro viuis.

Exponit literam.

Augustio.

Ex premissis. ſ. est, in quo incipit tertia pars questiõis in qua duo facit. Primũ est, q̃ ꝛcludit ex premissis, q̃ prestigia superstitionũ sunt ab ecclesia elimanda ⁊ nisi tales malefici cozrigatur sunt excõ municãdi. Jn scõa parte ea que in precedẽti capl̃o dicta sunt confirmat in sequenti autozitate beati Augustini.

3 ¶ Demones virtute ꝓpria nullã naturalẽ formã in materiã inducere pñt sine adminiculo propriũ agentis naturalis.
5 Demonum auxilio vti graue peccatũ est. ⁊ nu. 6. 7. 7.
11 Prestigium quid dicatur.
12 Maleficj quare dicantur.
13 Deus quare permittat maleficia habere efficaciam cõtra populum christianum.

Primus argumentum.

Scõm arg.

Nec mirũ. Capl̃m hoc est beati Aug. li. de ciuitate dei. Summa est in rubro. Et diuidit ꝓncipaliter in. v. partes. Jn prima docet Aug. nõ esse mirũ si magoꝝ ꝑstigia in tantũ valuerint: vt etiã Moysi resistẽtes virgas verterent in serpẽtes: ⁊ alij in bestias formas hominis cõmutarent. qz oĩa talia pstigijs magoꝝ fingebant: q̃ sic essent in veritate ⁊ occasione hinc accepta ponit multa genera pstigioꝝ: ponit ⁊ etymologias eoꝝ: in scõa assignat cãm quare talis potestas data sit demonibus: ostẽdens q̃ nihil per eos fieri posset sine pmissu dei. Et declarat quomodo angeli mali vel magi eoꝝ virtute dicantur cõuertisse virgas in dracones. Jn tertia rñdet obiectiõi que fit de phytonissa, q̃ samuelẽ suscitasset. Jn quarta rẽspondet ad obiectionẽ que fit, q̃ plura veraciter euenjunt ⁊ fiunt: que demones vel sortilegi predicũt vel faciunt: dicent non esse credendum eis: licet aliqñ eueniant: sicut ꝑdicunt, qꝺ probat autozitate sacre scripture. Jn quinta rñdet ad qõnem qua queritur. Cur talia pmittat deus. scõa ibi: hec protestas. tertia ibi: preterea quidã. quarta ibi: si aũt quilibet opponit. quinta ibi, sed quasi quereret. pro plenior intelligentia huius, c. sex occurrunt queren da.

Opponit in contrarium.

Rñdet.

1 ¶ Primum est vtrũ signa illa magoꝝ conuertentiũ virgas in dracones fuerunt ex veritatem aut scõm fantasiam tantũ.
2 ¶ Secũm est vtrum demones in his signis operentur preparando tantum materiam: vel etiam inducendo formam.
4 ¶ Tertium est vtrum vti auxilio demonum in talibus operibus non sit peccatum.
8 ¶ Quartũ est vtrũ sacit ꝑ phytonissã samuel fuerit resuscitat⁹.
9 ¶ Quintũ est vtrũ talibus prestigijs ⁊ diuinationibus demonum cum sepe ita contingat vt dicũt fit credendum.
10 ¶ Sextum est quare deus ita permittat ista fieri.

Ad. j. arg. Ad scõm.

1 **Ad primũ** Sic procedit. † Et videtur q̃ signa illa magoꝝ non fuerunt in veritate sed in fantasia tantũ. Primo ex pñti. c. vbi in principio enumeratis his ⁊ alijs pstigijs dicit Aug. Sed hec oĩa magis p stigijs potius fingebant: q̃ rerũ veritate cõplerentur. ¶ Secundo sic. tẽpore antixpi maioꝛ erit potẽtia diaboli: q̃ nunc, tũc enim soluetur sicut dr̃ Apocal. xx. ij. ad Timo. iij. q̃ aduentus antixpi est fm oẽm operationem satane in omni virtute

Bonauen. Ad tertiuꝫ

S. Thom.

Primus arg.

Scõm arg. ſ.

Tertiũ arg.

Opponit ⁊

Bonauen.ō

Alexander de halis.

Primus ar.

Scōm ar. Tertium ar.

Scōm ar. Tertius ar.

Quartū ar.

Opponit in contrarium. Scōa oppositio. Rñdet.

Scōa cōclu. 5

Secūda cōclusio. 6

Tertia conclusio. 7

Ad.j.argu.

deꝰ eas in potẽtia materia posuit: ꝛ educere in actū pōt sine adminiculo alicuius inferioris agẽtis, ꝫ ꝙ i actū educantur ꝫ cursus nature est ex determinatis agẽtib⁹ naturalibus. Et
3 ꝺ dicẽdū est sub ista ꝛclusiõe. † demones virtute ppria nullã naturalẽ formã in materiã inducere pñt sine adminiculo ꝓ priꝰ agẽtis naturalis. sicut eñ artifex nõ ppria virtute sed virtute ignis appositi calefacit cibū: ita ẽt demones ad determinata passiua pñt cõiungere determinata actiua. vt sequatur fectus ex causis quidẽ naturalib⁹: ꝫ ꝑter ꝫ suetū cursus ꝑpter multiplicationẽ ꝛ vehementiã virtutis actiue rerũ cõgregatarũ: ꝛ ꝑpter habilitatẽ passiuorũ. Et ꝺ effect⁹ q nõ sunt in ptãte alicuius virtutis actiue naturalis ꝓducere non pñt: vt suscitare mortuũ: vel aligd hmõi pñi veritatẽ ꝫ in prẽstigijs vt dictũ est. Cõcordat dñs Bonauẽtura dicens, ꝙ virtute ꝓpria demon formã naturalẽ inducere nõ pōt: ꝫ virtute aliena ꝑ virtutẽ rerũ naturaliũ quas cõiũgit ad inuicẽ bene pōt sicut est exẽplũ in agricola: qui segetes mediãte semine iacto: ꝛ terra germinãte: ꝛ aqua irrigãte: fructificare pōt. ꝛ hoc est ꝛ virtute aliena. hinc Alexꝺ. ō halis dicit, ꝙ demones ꝑparãt materiã trñ: formã vero nõ inducũt. Cꝺis habitis dicendũ est ad rõnes in oppositũ. Ad primã de serpẽtib⁹ patet solutio ex dictis, ꝙ non ppria virtute sed virtute naturaliũ agentium: ꝛ seminũ adductoꝝ sicut in litera dicit Au. sunt ꝙerse virge in serpẽtes: ꝛ nõ virtute demonũ. Cꝺ scꝺam rñdet, ꝙ intelligi virtute aliena sicut expositũ est. Cꝺ tertiã rñdet negãdo ꝫ tiã. Et cuꝫ arguit, ꝙ plus ꝛc. rñdet iuxta dñs Bonauẽturã, ꝙ illud nõ est vniuersaliter verũ, sed solũ ꝫ intelligi. vel de virtute, q̃ ꝙ oẽm modũ est superiꝰ: q̃ est virtus diuina: vel vt in alĳs debeat habere locũ oportet intelligi in his ad que vtraqꝫ virt⁹ ꝫ ẽmlr ordinari: aliter patet esse falsum. hõ eñ potẽtio: est asinꝰ: nec tñ pōt generare asinũ: sicut asinus facit. qꝛ virtus eius nõ est ad hoc. similiter in ꝓposito. Ad ideꝫ est magister Alexãder de halis dicens. Natura eñ inditũ est: vt ꝑmvim ꝓpagatiuam possit inducere formaꝫ similem in genere: vel in specie hoc autem non est inditum angelo.

4 **Ad tertiã** Sic ꝓcedit. † Et vꝰ ꝙ vti in talib⁹ opibus auxilio vel ministerio demonũ non sit pctm. Primo sic. Paul⁹ tradebat incorrigibiles satane in interitũ carnis. j. ad Corin. v. ergo videbat misterio demonũ ad cõplẽdã iustitiã: ꝛ i hoc nõ dꝰ peccasse. ergo pati rõne pōt hõ qñ indiget vti demonũ auxilio ad alia obsẽga. Cꝺ scõ sic. ꝫ auxiliũ accipere ẽt a pctõrib⁹. sicut eleemosynam: vel aliquid hmõi. sed in demonib⁹ nõ est inuenire nisi naturã q̃ bona est: ꝛ pctm. ergo vꝰ ꝙ eoꝝ auxilio vti liceat. Tertio sic. illud qꝺ vergit in aliquã vtilitatẽ ꝛ nulli derogat: vꝰ nõ esse pctm. ꝫ ꝛ invocationes demonũ frequẽter multa vtilia fiũt: sicut patet in iuẽtione rerũ amissarũ. ergo vꝰ ꝙ in talib⁹ vti liceat. ꝛ Certio ꝺ

Exponit literam.

Ministrare. Sequit hoc.c.ex̄ concilio agathen. Sūma est i rubro. Breue est. Jn ista patebit intellect⁹ eius. Lege. ¶ [Administrare].i.cōficere more sacerdotis: vel alās cōicare: nisi ex p̄missione sacerdotis. vt. xciij. di. puenit. [benedictionē [q̄ fit cum quadā solēnitate: q̄ fit cū dñe agnus dei ⁊c. ⁊ hoc fit cū diaconus dicit humiliate vos ad b̄ndictionē. ⁊ ita soluūtur aliqua Ziza. Vn. [b̄ndicere] cū illa solēnitate. Alā alās lz [aut penitentē] publice. s. recōciliare nō lz p̄sbytero: nisi ex epi p̄missione.

Exponit literam.

Ecce. S. est, concludit ex predictis, [sed notādum] ex ponit quomodo fit intelligendum distinguendo duplicem reconciliationem.

Exponit literam.

Presbyteri. Jnducit hoc. c. Euaristi pape ad p̄bādū. q̄ p̄sbyteri possunt penitentes reconciliare priuate. Summa est in rubro. Lege. ¶ [Presbyteri iussiōe epi] generaliter: cū fit aliqs sacerdos dosdaē ab epo ptās faciēdi hoc: ⁊ similia que spectant ad ordinem: vel intellige de iussione speciali ⁊ hoc vt dicit gl. in casu: in quo quis erāt excōicatus ab epo: vel de illo: cui episcopus ⁊c. vide glo.

Exponit literam.

Ne cessitas non habet legem.

Aurelius. Ad idē est hoc. c. cōcilio scdo carthaginēsi sumptū. Sūma est in rubro. Planū est. Lege. ¶ [Aurelius] glo. dicit intelligendū hoc capm sicut capitulū p̄ byteri. [cōsulere epm] si ita remotus, q̄ cōsuli non pōt cū tanta vrgeat necessitas: nō est cōsulēdus. vt. x. di. l. baptizati. † Necessitas enim legez nō habet. extra. de obser. ieiu. cōciliū. ⁊ extra de reg. iur. q̄ non est. ⁊ de cōn. di. j. sicut. ℔m Lau.

Lauren.

Diuisio.

Jquis. Ad idem ppositū est hoc. c. Martini pape. Sūma est i rubro. Et diuidi tur in duas partes. Jn prima ponit qd dicēdū est in rubro. Jn scda q̄ si penitēs i extremis laborās desyderās recōciliari fiat hoc cū cōsyderatiōe epi. scda ibi: qui ergo. Lege. ¶ [Si qs exiēs].i. laborās i extremis. [nonissimū].i. excellētissimū. respectu oīuz alioz sacrāmētoz. [⁊ necessariū].i. vtile cōioniscopis: ⁊ sanguinis [sacrāmētū expetit].i. petit [nō ei deneget] et si suspēdi debeat in patibulo: vt. xiij. q. ij. ḡsitū. gl. iij. [desperatiōe] s. vite. [tm̄ i oratiōe] scz officijs: [cū alijs interfit].i. sit iter penitētes. vt i. c. pxi. [sacrāmētū] cozpis dñi. [tps sit].j. e. c. pxi. [q ergo] scda ps. sacrāmētū recōciliatiōis ab excōicatiōe [cū p̄syderatiōe].i. cōsultatiōe: si haberi possit alias sicut dictum est in articulo talis: scz mortis absolui pōt.

Diuisio.

Clerici non faciunt penitentiam solennem.

Qui recedunt. Ad idē est hoc. c. excō cilio aurasico. Sūma est in rubro. Et diuidi pōt i. iij. ptes. Jn p̄ia dicit q̄ penitēs de cuius vita desperāt cōionē corporis dñi accipiat sine recōciliatia manꝰ solēni iposītiōe epi. Si vo euaserit abstineat a cōione: donec tps penitētie cōpleat: ⁊ tūc cōionē ⁊ recōciliationē accipiat. Jn scda dicit, q̄ clericis penitētibꝰ puata pnīa nō ē denegāda. Jn tertia dicit, q̄ cito obmutescēs ⁊ baptizari pniaz accipe pōt: si ō eiꝰ p̄sbiterit p̄terita volutate. Jn ārta. q̄ amētibꝰ q̄cūq; sunt pietatis sunt cōserēda. scda ibi: clericis: tertia ibi: nisi r. ārta ibi: amētibꝰ. lege. ¶ [Qui recedūt penitētia].i. penitētes. [sine recōciliatiōe solēni] epa li: ne sit ō. j. c. pxi. gl. [viaticū ẓgrue] Mā ad deū viā dirigit: si digne sumat. Arc. [Quādo si sup. cū recōciliatoria] solēni [recipiāt] ab epo. Arc. [clericis] scda ps [pniaz] puatā. † Nam solenne nō facitūt clerici. vt. di. l. cōfirmādum. niñ fuerit depositus. vt de pe. di. vj. sacerdos. gl. [amentibus] quarta pars.

Diuisio.

Exponit literam.

Exponit literam.

Lauren. Archidia.

Jgs in ifirmitate. Ad idem est hoc. c. ex concilio carthagineñ. summa ē in rubro. ps. ¶ [Si qs penitētiā].i. absolutionē [recōcilietur] per manus impositionē que fit p̄uate.] vel per simplicem sacerdotem infundat] hoc nō vt faciendum: si fit ita infirmitate p̄essus: vt nulla reuerentia in eo appareat ad sacr̄m suscipiēdū. ẓ ordat gl. [statutis] a iure. xxxiij. q. ij. hoc epm. lau. [itez penitentes] solennit. arc. [accipiunt] si superuixerint [non credant] sine manus epāl.

Archidia.

Dehis. Ad idem scḡ hoc. c. ex ẓcilio niceno. Sūma ē i rub. B. c. idē dicit qō. c. supra q recedūt. ps. Lege. ¶ [De his necessario vitetur euitatico] ne mo em̄ de corpore isto exire dz sine p̄ceptiōe corporis dñi si bñ ⁊ deuote ⁊ cū reuerentia suscipere possit: vt fortitudine cibi istius securus pergat ad montem celestis patrie.

Diuisio.

His. Ad idē est hoc. c. Leonis pape. Sūma est in rubro. Et diuidit duas ptes. Jn p̄ia dicit q̄ i articulo necessitatis petēt⁹ p̄sidiū pnīe nō est denegādū ⁊ pbat b̄ ex magnitudine pietatis diuine: apud quā nullas moras patit penitētis quesio. Jn scda ponit id, qō positū est. s. in. c. si qs fuerit infirmitate grauat⁹, vt si possit loq testimoniū fidelīū suffragabit ei: vt recōciliationē sine absolutionez cōsequi possit. scda ibi, q̄ si ita. p̄s litera.

Diuisio.

Exponit literam.

Jaliquis. Ad idē est hoc. c. ex ẓcilio epaneñ. Sūma est in rubro. patet.

Ecce. S. est, in quo gratis ex dictis colligit. que hic ponit. Omnia satis de se patent.

Jpenitētiā. Ad idē ē hoc. c. Julij pape. Sūma est in rubro. p̄s ista.

Anouimus. Ad idem est hoc. c. Celestini pape Sūma est in rubro. Et idem quasi cū precedenti. c. patet per oia.

Cum autem. S. est, i quo Hzatian⁹ cōcludit, q̄ incōsulto epo penitentes p̄sbyter simplex recōciliare nō dz. intelligit q̄tū ad publicā penitentiā: vel q̄tum ad casus reseruatos per epm: nisi in casu vltime necessitatis: ⁊ articulo mortis, qō per sequens capm̄ pbatur.

Presbyter. Ad idem est hoc. c. ex carthagineñ. concilio sumptuz. summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes. scda ibi: cum iuscunq; Lege. ¶ [Presbyter penitentes] solenniter: q̄ recōciliare nō p̄t. di. l. in capite. [cuiuscūq;] scda pars. [publicus] i. notoziū [vbem] vel alium locum. arc. [ante absidā].i. atriū. finis huius questionis que in parua materia habuit plura capīa, q̄s esset necesse. de istis materijs plura scripsimus in parte de pnīa. quam ante hunc cārum tractatum expleuimus.

Diuisio. Exponit literam.

¶ Questio septima.

Detēpore. Hic icipit. vij. q. s. vtrū mortētibꝰ sit indicēda penitentia sub q̄titate tpis. Et dicit q̄ nō. Hec qō diuidit in. v. ptes. Jn prima dicit q̄ si firmis nō est pnīa iniūgenda, lz innotescēda i. sic deberes si san⁹ esses satisfacere p̄ pctis tuis: lz q̄ minꝰ es: nō impono tibi, sz absoluo te, sz si sanꝰ dā te san⁹ fueris ab ista egritudine: tunc pficies penitentiā tibi iniūcta. Jn scda dicit, q̄ penitētia scdz canones est imponenda: tñ ẓm arbitriū sacerdotis est moderāda. Jn tertia parte dicit, q̄ cū vulcedine debēt sacerdotes suscipe penitētes in mino rem ptem declinādo. Jn quarta redit ad quintā qōnez: vbi pbat p quatuoz canones, q̄ nō debem⁹ seruare augurias: nec talia superstitiosa. Jn quinta pte loquit de obseruationibꝰ tēporū. Ea ibi: tpa. tertia ibi: penitentē. ārta ibi: nō lz. qnta ibi: qs.

Diuisio.

Exponit literam.

Diuisio.

¶ Extreme vnctionis qui sint effectus.

Binfirmis. Pro prima parte huius qōnis inducit hoc. c. qō est theodozi cātuarieñ. epi. Sūma est in rubro. Et pōt diuidi in duas partes. Jn p̄ma dicit, q̄ infirmis exīstibꝰ in piculo mortis nō est pnīa iniūgēda. Jn scda p̄cipit, q̄ tales oratiōibꝰ, ⁊ eccl̄iasticis ẓsolatiōibꝰ sicut cōione ⁊ extrema vnctiōe sunt refic̄iēdi. scda ibi: Et iō. lege. ¶ [Infirmis pura]. i. non simulata: pura. i. vera: sine plica falsitatis [pura]. i. nuda: nō inuoluta aliq̄ obscuritate ꝓbaz: pura. i. integra: nō diminuta [nō tñ iponēda est illi q̄titas]. i. pōdus peniteie siue satisfactiōis: quā merito debēt facere p peccatis suis. Tū primo, ppter grauē infirmitatē: qua satis affligit. Tū scdo q̄ cū ppter debilitatem implere nō posset frustra imponeretur. Tertio ne per pondus pnīe amplius perturbaretur. [sed innotescēda est]. i. notificanda. Tū primo vt sciāt amici quā cōpēsationē facere debeāt p eo. Tū scdo: vt isti sciat qualiter penitere debeat: si supuixerit. ab infirmus dixi, q̄ primo cōfessio pura peccatoz ingrēda est: ne sc̄z cōfiteant cū possint peccatis obligari ⁊ a cōione corporis x̄pi: q̄ ipenitētibꝰ denegat. [⁊ a cōsortio]. i. spe venie. [a quo piculo] scz mortis [ipositū] scz a canone: vel ipositū. i. notificatū. vel ipositū. i. imponendum. [Et ideo] scda pars [olei] ⁊ debēt induci infirmi, vt post penitentiā expetant sacrāmētū extreme vnctiōis: de quo Jac. v. dr infirmat qs in vobis inducat presbyteros ⁊c. † vbi ponunt effectus extreme vnctionis. primus est salus aīe ⁊ corporis. scdus est alleuiatio grauedinis: tam aīe q̄ corporis. tertius est remissio pctoꝝ: q̄ p hoc sacrāmētū reliquie pctōrum post pniam remittuntur. [cōione] vt nemo ex hac vita trāseat sine pane vite. i. sine sacrāmēto eucharistie, qō merito viaticū dicitur continet enim eum qui est via veritas ⁊ vita.

Diuisio.

Exponit literam.

Alijs idest sanis. S. est, hic incipit scda ps: in qua magister ostendit q̄ penitentia est iniungenda scm canones ⁊ scm sacerdotis arbitrium moderanda.

Penitentis

1 q̄ Penitētia imponenda est arbitrio sacerdotis iuxta qualitatem penitentis.
2 Penitentie omnes sunt arbitrarie.
3 Episcopus potest minuere penam quam indixit papa.
4 Inferior an possit commutare aut diminuere penitentiam quam iniunxit superior.

Exponit literam.

Tempora. Ad hoc inducit hoc. c. Leonis pape. Sūma est i rubro. vel sic † penitētia arbitrio sacerdotis iuxta qualitatē penitētis est iponēda: ne nimis vilescat nec nimis rigorosa cōturbet. Est ergo cōsyderāda peccātiū etas: egritudinū qualitas: cōditionis q̄titas ⁊ similia. Lege text. ¶ [Tpa tuo iudicio] quod dz esse discretū. de pe. di. j. quē penitet: dz esse. quidū: de pe. di. j. mēsurā. hic sumit vt dicit glo.

Questio. Ridet.

2 † q̄ omnes penitētie sunt arbitrarie. ad hoc di. l. accedens. ⁊ c. de his. ⁊ de pe. di. j. mensurā. Et est ar. p̄m gl. † q̄ eps pōt minuere penā quā indixit papa. ¶ Sz queri † vtrū inferior pōt cōmutare aut diminuere penitētiam quam iniunxit superior. Ad hoc rūdetur q̄ si penitētia iniūcta est in tali casu, de quo ab initio poterat inferior pniaz iūgere: poterit inferior relaxare: ⁊ cōmutare: cognita cā: nisi fuerit aliter seruare. vel cōmutare fine licētia superioris: q̄ tūc fuit: nisi vrgeat necessitas: vt vtilitas. pīū vero ē interptari, q̄ superior his casib⁹ cōsenserit inferiori: vbi multi habēt deuotionē penitēdi: vt mūdiores ⁊ deuotiores interfint festiuitatibus sanctoz. ⁊ potissime tpe quadragesime vt di. l. in capite. [diebꝰ] quarta ps [remissionis]. i. ieiuniozū tpe genua flectāt: cognoscētes se peccatores: ⁊ operibꝰ humilitatis se afligētes mereant a deo gr̄az remissionis suorū pctōrū: q̄ deus supbis resistit ⁊c. Jac. v. [mortuos] q̄nta ps. [merito] q̄ misericordiā a deo postulat opibꝰ mie dz intendere: vt mortuos portando: sepeliēdo: vt Thobias faciebat. Thobie. ij. debēt em̄ penitētes se vilioribꝰ officijs subdere. de pe. di. ij. in p̄in. [die aūt dñico]. vj. ps. ppter gaudiū resurrectionis ieiuniū penitētibꝰ nō iniungit: verūtamē si qs volūtarie ex deuotiōe vellet ieiunare: nō peccaret [penitētes.] vij. pars. [memoria] tales em̄ nō sunt ppterea a spūalibus ecclie bñficijs separandi. Et hoc pbat per sequentia capitula.

Exponit literam.

Diuisio.

Pro qualitate. Ad idem est hoc. c. ex viij. synodo. Sūma est in rubro. Breue est: ⁊ patet. q̄ Deutero. xxv. habetur pro mensura peccati erit plagarum modus. ⁊c.

Hoc sit. Ad idem est hoc. c. ex eodem concilio. Summa est in rubro. s. e. eadem sententia. c. tempora. patet.

Quo affectu. S. est: in quo icipit tertia pars qō nis in qua pbat per quatuor auctoritates, q̄ sacerdos cū dilectione ⁊ dulcedine debeat suscipere penitentes semper in mitiorem partem declinando.

Penitentē. Hoc. c. est ex. viij. synodo. Summa est in rubro. Breue est. ¶ [Penitētē ex corde] i. cū gaudio ⁊ charitate sunt penitētes suscipiēdi: ex̄emplo illius pī patris qui filiū suū prodigū gaudēter ⁊ festiue suscepit: vbi quo Luce. xv. impenitētes vero rigide sunt repellendi: ⁊ a sacramentorum cōmunione arcēdi: tanq̄ mortui: ⁊ infructuosi: ex̄emplo x̄pi: qui infructuose mulieri fructuose medicinā dedit. Mat. xj. Sunt ergo penitētes cum gaudio ⁊ charitate suscipiēdi sicut dominus ostendit Luce. xv. de homine: qui oue perdiderat ⁊ cū inuenit eā imposuit humeris suis gaudēs: ⁊ veniens domū cōuocat amicos ⁊ vicinos dicens. Congratulamini mihi ⁊c.

Exponit literam.

Affectum. Ad idē est hoc. c. ex eodē concilio. Sūma est i rubro. Lege. ¶ [Affectum illum]. i. similē: quē gerebat. Ps. viij. Jniquitatē odio habui ⁊c. vterū dignus venia necesse est im quitatē odire: quia dñs odit omnes operantes iniquitatem. [in. vj. ps.] scz dñe ne in fu. tuo. ⁊c. ps. primus est penitentialis: cōtinēs in se doctrinā vere penitentis [apostolus] prima ad Corin. vij. [cōtristati] ẽm deū de corinthio fornicatore de effectibꝰ tristitie scm deū subiungēs ait [q̄tū]. i. o q̄ magnū [tristari] ẽm deū [opatū est in vobis] opatū est enī solicitudinē de peccatis futuris vitādis [sed ēt excusationē] a peccatis preteritis apud deū: cū immues sitis a culpa: faciendo qō i vobis est operatū est ēt [indignationē]. i. odiū peccatoz: operatum est ēt [emulationē]. i. dilectionē virtutū bono rū operū, sed etiā vindictā in oibꝰ his factis: vel actibꝰ [negotio] x̄pano [sed ⁊ ipse]. s. penitens: dz Zita agere his gbus delingit. qz cōtraria Zitis curant. sicut supbia humilitate. auaritia largitate. luxuria charitate. gula ieiunio ⁊c. [sicut ⁊ Zacheus. Jvere em̄ penitētes nō solū dz errata ⁊ delicta emēdare p simplū, sed per abundantiā satisfaciendo. sic em̄ zacheus fecit: qui ad x̄pm ait. Ecce dimidiū bonorum meorum do pauperibꝰ. Et si aliquē defraudaui: reddo quadruplū. cui Jesus ait, huic domui hodie salus facta est: eo q̄ ipse sit filius abrahe venit em̄ filius hominis q̄rere ⁊ saluū facere, qō perierat.

Exponit literam.

Jrga eum. Ad idē est hoc. c. ex eadē synodo. Summa est in rubro. Breue est. Lege. ¶ [Ergā. nō put per penitentiā dicēs] Mat. xviij. Si peccauerit in te frater tuus ⁊c. si ecclesiam non audierit manens impenitens ⁊ obstinat⁹ sit tibi sicut ethnicus [aplus]. ij. thes. iij. [inordinate] incorrigibiliter.

Diuisio.

Alligant. Ad idē est hoc. c. quod est Joh. chrysostomi super Mat. Summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes. Jn prima reprehēdit sacerdotes qui modica faciūt: ⁊ maxima alijs iponūt. Jn scda assignat rationes: ppter quas grauitas penitētie nō sit imponēda. scda ibi: ⁊ sic dñ. ¶ [Alligāt] hoc dicit beatus Chrysostomus super illud Mat. xxiij. alligant onera grauia: ⁊ importabilia [tales sunt sacerdotes qui oēm]. i. per fectā. i. grauē populo mandant: siue imponūt: ⁊ ipsi nec modicam seruant: ⁊ vere reprehēsibile est hoc alijs imponere: q̄ nolūt digito tāgere: ⁊ tales nō faciēdo sed tñ docendo apparere volūt iusti. vnde Chrysosto. dicit q̄ talis gratias penitentie nō est imponenda: ⁊ assignat tres rationes. prima ibi: ⁊ sic dñ. que est q̄ abijcit penitētia que est grauis: ⁊ sic penitēs abiectio iugo penitētie lasciuior efficitur. scda rō; q̄ melius est cū misericordia minus imponere q̄ cū crudelitate opprimere. tertia rō: q̄ cum deus sit largus in misericordia. [minister dei]. i. sacerdos nō dz esse in hoc parcus.

Chrysosto.

Non licet. Hic icipit quarta pars: in qua reuertitur ad quintā qōnem. Et pbat p quatuor capitula q̄ non debemus seruare augurias: nec alia superstitiosa: cuiusmodi est obseruātia Calēdarū ⁊ dierum egyptiorum. Lege. ¶ [Nō lz]

Exponit literam.

Archidia.

capl'm hoc ē ad Martini pape. Sūma est i rubro. hoc em̄ vere penitētie est cor a lasciuia cōstringere: ⁊ exteriora ornare: vt faciebāt pharisei: q interi⁹ pollut⁹ lauabāt exteriora. mat. xxiij. [cingere domos] hoc em̄ nō est de se pctm̄. dicit arc⁹ nisi illis q credūt aliqd sibi acqrī: vel deperire: nisi hoc faciant: vel cuꝫ aliqnis ponit spem in hoc ꝑter deū: vt dicit Jo. de Archi.

Exponit literam.

Jquis. Ad idez est hoc. c. 3 zacharie pave. Sūma est in rubro. Lege. ¶ [Si qs ritu paganoꝝ] qui credebāt p huiusmodi observātias aliqd sibi obuenire. [als nō epulas ꝑparare] credētes, ⁊ facere comedebāt qō falsum est. ē. c. q. v. epi.

Diuisio.

Amoneant. Ad idē est hoc. c. quod est Summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes. In prima precipit, ⁊ sacerdotes admoneāt fideles populos: vt nouerint ⁊ credant per magicas artes nihil remedij posse conferre infirmitatibus hoīum. In scā ponit penam exercē tibus artes illas. scā ibi: ⁊ si quis. litera patet.

1 ✠ Diuinatio futurorum que sit per somnia an sit licita.
2 Somniorum cause quot sint.
3 Dies egyptiaci quare non sint observandi.
4 Ecclesia quare ꝑmittit dies egyptiacos scribi in martyrologijs.

Diuisio.

On obseruetis. Ad idē est hoc c. qō est Augu. Sūma est in rubro. Et diuiditur in duas partes. In prima prohibet observari dies egyptiacos: ⁊ Calendas ianuarij: ⁊ similia superstitiosa. In scā assignat rōnē. q: sc3 observātes Calēdas ⁊ alia auguria ⁊ somnia dam nationē incurrunt peccātes grauissime cōtra deum. scā ibi: q: qui has. Quia in hoc. c. ⁊ in sequenti repetūtur ea que dicta sunt. ē. q. v. c. nō liceat. ⁊ c. fortes. pauca veniunt dispūtāda nisi hoc tantum. ✠ vtrū sit licita diuinatio futurorū q̄ fit p somnia. Et videtur ꝙ sic. Primo ex illo Job. xxxiij. per somnium in visione nocturna aperit oīs aures virorū erudiens ⁊c. ¶ Sc̄o exēplo. Joseph legitur interpretasse somniū pharaonis: vt patet Gen. xli. ⁊ Daniel somnium regis babylonie Daniel. ij. ⁊. iiij. ¶ Tertio arguit ex eo ꝙ oēs expertunt somnia habere aliqua significationē euentuū futurorū. vanū ergo videtur negare ea habere vim diuinationis ergo licitū est intēdere eis. ¶ In oppositū est. c. pfens: ⁊ illud Deutero. xviij. nō inueniat in te: qui obseruet somnia. ¶ Rādeo notādū ꝑ intelligētia huj⁹ materie de causis somniorū iuxta sctm̄ Tho. ✠ Sōniorū em̄ cā q̄nq; q̄dē est itrinseca: q̄nq; extrinseca: itrinseca ē duplex. vna est aialis ipm̄tū. scā occurrūt hominis fantasie in dormiēdo circa ea: circa q̄ eius cognitio ⁊ affectio fuit immorata in vigilādo: ⁊ talis cā somniorū nō est causa futurorū euētuū. vnde hmōi somnia per accidens se habēt ad futuros euētus: ⁊ si q̄nq; simul concurrāt erit casuale. Et de talibus pōt esse cōclusio: ꝙ talia nō sunt curāda: nec attēdenda: ex quo nec causa nec signa sunt futurorū euētuum. vnde eccle siasti. xxxiij. multos errare fecerunt somnia. Q̄nq; vero causa intrinseca somniorū est corporalis. Nā ex inferiori dispositione corporis formatur aliquis motus in fantasia conueniens tali dispositioni: sicut homini in quo abundāt frigidi humores: occurrit in somnis ꝙ sit in aqua: vel nive. Et ꝑpter hoc dicūt medici intēdēdū esse somnijs ad cognoscēdū interiores dispositiones corporis: vt possint inde cōuincere aliquē euētū futurū morbi: vel sanitatis. vnde Aristoteles in li. de somno ⁊ vigilia dicit ꝙ quādo somnia sunt ex his quibus cōponimur: sunt signa vel sanitatis vel egritudinis ꝑm eorū differētias. vt si qs somniet de occupationibus ignis: signū est ꝙ dominet in eo cholera. Si aeris signū est sanguinis. si aq̄ vel alterius liquoris. signū est phlegmatis. Et de talib⁹ somnijs pōt esse cōclusio talis, ꝙ nō est necesse ꝙ res designate ꝑ illa somnia semp eueniāt: videlicet talis morbus: vel sanitas: q: ex aliqua cā supernenīēte possunt impediri. Causa vero somniorū extrinseca est duplex. sc3 corporalis: ⁊ spiritualis. Corporalis q̄dē inq̄tū imaginatio dormiētis imutat vel ab aere ꝓtinēti vel ex impressione celestis corporis: vt sic dormiēti alique fantasie appareāt cōformes celestiū dispositionū: vt si dispositū est in celo ad pluuiā, somniet pluuiā: nec hoc vī absurdū. q̄m videmus ꝙ hūc modū ꝙ quedā aialia ꝑcognoscūt quedā futura. ꝑm ꝙ est necessariū ad eorū sustentationē: sicut pisces tempestatem futuram motibus suis ꝓnuntiant: ⁊ de loco ad locum mouētur: ⁊ similiter etiā in formicis ⁊ in alijs animalibus vt ad sensum patet. Spiritualis autem causa potest esse duplex: quādoq; quidē deus: qui ministerio angelorum aliqua hominibus revelat in somnis ꝑm illud Num. xij. Si quis fuerit inter vos ꝓpheta dñi: in visiōe apparebo ei. vel per somnium loquar ad illū. Quādoq; vero cā est diabolus. vnde operatione demonum alique fantasie dormiētibus apparent: ex quibus quādoq; aliqua futura reuelāntur his: qui cum eis habēt pacta illicita. his habitis ponitur cōclusio rōnis ad q̄stionē. ꝙ si quis vtatur somnijs ad ꝓcognoscenda aliqua futura scōz ꝙ ex reuelatione diuina vel ex cā naturali intrinseca vel extrinseca: q̄tuꝫ se pōt talis virtus extēdere nō est illicita diuinatio. Si aūt huiusmodi diuinatio causet ex reuelatiōe demonū: cū quibus habent ꝓacta vel expꝛessa: q: ad hoc inuocanī: vel tacita: quia hmōi diuinatio extēdit ad id: qō nō pōt se extēdere: erit diuinatio illicita: ⁊ superstitiosa. ꝓhibet ergo curiosa observatio somniorū. vnde temerarium est inniti somnijs: qui officile est cognoscere qñ causatū sit ex causis naturalib⁹: vel supernaturalib⁹: ⁊ qñ ex angelis bonis: vl malis. vñ sacra scriptura reꝓhēdit eos: q cōfidūt in somnijs. dicit tū Gregorius ꝙ sancti intimo quodā sopore didicerūt que a bono spū ⁊ q a malo subministrant. Ex dictis patet rīsio ad obiecta. Et tm̄ de hac qōne. Lege. ¶ Non obseruetis dies q egyptiaci dicunt] hi dies nō obseruādi. Primo ne credant de necessitate habere effectū: ac si deus nō posset facere, ꝙ effectus ei attributi non eueniret. Attribuūt autem ei, ꝙ dies egyptiaca sit in egypto designata in punitione pctī mortalis: nec pōt illa die munitio fieri nō salute ⁊ vita, qō est superstitiosum: ⁊ hereticū cegat em̄ deū oipotentē. ¶ Secūdo q: tales dies egyptiaci nō habēt intus in corporibus tales effectus cū frequēter talibus diebus minuti sani ⁊ leti ꝓfūcter periant. ¶ Tertio ne videamur studio magicarum artiū ⁊ dā natarū intēdere: ⁊ assentire fabulis inanib⁹ ⁊ mēdosis. ¶ Sz quare ecclesia ꝑmittit eos i martyrologijs scribi cū sint dānati. Rādeo ꝙ scribunt nō vt ſerueſ, sed imꝓbet vel vt ostdat quādo egyptus fuit percussa. [Calendas ianuarij] [sz3 nō debemus observare [fati]. i. strene. [q: qui] sc̄a pars. iō seruare nō debemus [q: qui has diuinatiōes aut fata]. i. strenas [in dānatione] vñ Dopsi dñs ꝑcepit tales maleficos nō pati vivere: nec inter fideles ꝑmanere. Deute. xviij. [pythagoricas] pythagoras posuit principia rerū numeros quoꝝ cōsonātia dicebat res esse ⁊ vt dicit Ambro. ad hireneū: fuit de gēte iudeoꝝ egrotantiū: qui sorte aut ꝑ certū numerū Iarū: aut per necromantiā diaboli docnmēta ⁊ potius deceptoria figmēta vitā vel mortē obtinere posse: vel ꝓsperā: vel aduersa futura inquirūt. superstitiosum est ⁊ in his subtrahitur deo qbest sue potētie ⁊ attribuīt diabolo qō recte fidei repugnat. Nā solius dei est vitam ⁊ mortem tribuere cum sit deus. mortis ⁊ vite. ij. Reg. ij. dñs mortificat: ⁊ vivificat deducit ad inferos: ⁊ reducit: ⁊ ipse ꝓsperat eleuat ⁊ ꝙ aduersa deprimit. [deposuit potētes de sede ⁊ exaltauit humiles] Luce. i. [somnialia] quidā cōsingerūt libz̄ū somniorū: q falsa ⁊ vana cōtinet: mendosa: ⁊ intitulauerūt illū danieli sortes ⁊c. Quidam sub nomine apostoloꝝ cōfinxerūt libz̄ū: quē dixerūt sortes apostoloꝝ: volentes cōmendare sortilegia: ꝙ eo ꝙ apostoli vsi sunt sortibus in electione Mathie. de quo. ē. c. q. ij. c. 7. q. v. c. sortes. [auguria auium]. i. diuinatio futurorum ex garritu vel motu auiū [aut petatiolas] ꝓtaciola. i. breuia scripta talibus credunt illi: sc3 qui superstitiosa credūt vera: ⁊ nō a diabolo patre mendacij. adinuenta] aut magicarum artiū doctores [tanq̄ magistros veritatis in domos suas introducūt: ⁊ eorū documēta tanq̄ vera sequunt [tales fidē ꝓfiānā ⁊ baptismū negāt ac destruūt dicit apl's]. i. ad Corin. x. oia em̄ q̄ facim⁹ debemus facere in honorē dñi Jesu xpi. Tū primo: q: ipse est principiū omniū: cū sit verbū, per qō oia facta sunt. Jo. i. Tū scdo q: per ipsū viuimus: ⁊ sumus. ⁊ oia operatur in nobis. Esa. xxvj. Omnia em̄ opera nostra operatus es in nobis. Tū tertio q: ad ipsum tanq̄ ad finē omnia opera nostra debemus ordinare ad eius honorem: cui est honor ⁊ gloria viuimus. Actuum. xxvij.

Gregorius.

Exponit literam.

Gregorius.

2 Lapides pretiosi habent virtutes.

Auguſt.

Questio. Rādet.

¶ Oñ egyptus. de his diebus vide Bal. in. i. decretoꝝ. C. de iure delib. ⁊ ibi Bart. ⁊ doc.

Exponit litera m.

De tempoꝝ. ſ. est, in quo est quinta pars huius ſtionis. sc3 de tēporū obseruationibus illicitis de quib⁹ sequunt duo capitula.

Uis. Doc. c. est beati Augu. in encheridion. [Sicut obseruāt ⁊c.] benedictus est quia vt dicit idem Augu. super epistolam ad Hala. obseruare dies: ⁊ menses annos: ⁊ tempora: nō ad maleficia ⁊ superstitiones, sed ad colendū deum ⁊ sanctos put sancta ⁊ vniuersalis eccl'ia celebrat hoc bonū est: ⁊ sanctū. vnde Leui. xxiij. celebrabitis festiuitatē eius. vij. diebus per annum: ⁊ in multis alijs locis fit de huiusmodi obseruatione dierum festiuorum. cetera patent per se.

1 ✠ Remedia contra demoniacas illusiones.

Demonium

Demoniū. Ad principale ꝓpositū inducit hoc. c. ꝙ est hieron. Sūma est in rub. ⁊. 3. e. q. ij. qui sine saluatore. habitū est de his que collo quoꝝ suspēdūtur ⁊ colliguñt. Lege. ¶ [Demoniū]. i. vexationē, aut molestiā, aut maleficū: non quidē ꝙ lapides aut herbe virtute naturali agere possint in spīm, sed possunt ad alleuiationē vexationis sicut. 2. j. Re. vj. ꝙ saul qui vexabatur a demone alleuiabatur: qñ dauid cytharā ꝓcutiebat coram eo. de qua materia disputauim⁹. de pe. dist. j. circa. ver. saul. ibi vide.

1 ✠ Nota tū iuxta autorem summe de virtūs ⁊ virtutib⁹ remedia cōtra demoniacas illusiones sunt signū crucis: qi demones illud formidāt. atq; fugiūt, ⁊ aqua bndicta: q̄ ad hoc cōsecrata est hanc vim hz sicut in ei⁹ bndictiōe ostēdet: ⁊ pater nr̄, ⁊ credo in deū. Et versus. illeciu man⁹ tuas ⁊c. ⁊ si ꝓteneret illorum maleficiatis lunaticis maniacis ⁊ hmōi. tūc est necessaria magime cōtritio, ⁊ cōfessio, ⁊ oratio eccl'ie, ⁊ sctorum, ⁊ eleemosyne: ⁊ alia opa charitatis, ⁊ pietatis: q: puerb. iiij. 8: miseros. facit ꝓpos pctīs, ⁊ gregor⁹. Nulla nocebit aduersitas: si nulla dñet iniqtas [petras.] ar. ✠ q lapides pretiosi virtutes hñt de herbis satis, pbatū est [siue incantatione] vñ. ē. e. q. v. nō liceat. 82 nec i collectiōib⁹ herbarū, q̄ medicinales sunt aliquas obseruationes aut incantationes liceat attendere: nisi cū symbolo diuino, aut oratione oñica: vt tm̄ de⁹ ⁊ creato: oim̄ tm̄ honor: retur: cui sit honor ⁊ gloria in secula seculorum amen.

¶ Causa. xxvij.

1 ✠ Matrimonij diffinitio an sit bona.
2 Matrimonium quibus nominibus nominetur: ⁊ an conuenienter nominetur matrimonium coniugium nuptio.
3 Matrimonium an sit de iure naturali.
Et quando, ⁊ a quo fuit institutum. nu. 5. ⁊. 6. ⁊. 7.
4 Natura hominis inclinat ad aliquid dupliciter.
8 Matrimonij institutio an fuerat a deo per malum ꝓcepti.
9 Matrimonium an sit sacramentum noue legis.
10 Mimonij an ꝓferat gratiā. Qō sic grā gratū faciens. nu. 11.
12 Matrimonij bona que sint, ⁊ nu. 13.
14 Actus aliquis dicitur ꝑcusari dupliciter.
15 Actus humanus dicitur bonus dupliciter.
15 Impēdimenta matrimonij an conuentur assignentur.
Et quot sunt. nu. 17.
18 Habitū monachalem si quis accipit non eo animo vt sit monachus: an fiet ei ob hoc preiudicium.

Quidā votū. Hic incipit causa xxvij. que sic cōtinuatur ad ꝓcedētes iuxta hu. Q: senat⁹ clericoꝝ dignior: est senatu laicoꝝ: primo de ministerijs ecclesiasticis ⁊ de causis q̄ principaliter versantur inter clericos hactenus. Nūc aūt de matrimonio qō ꝑsertim inter laicos celebratur: loco cōpetenti annectit ⁊ licet cetera sacramēta sacratiora ⁊ digniora videant: tū hoc sacramentū ⁊ tpe antiquius, ⁊ vsu cōmunius est. Tēpore est antiquius: q: cum cetera sacramēta originē post pctm̄ habuerint: hoc solū in paradiso ante pctm̄ fuit institutū, vsu quidem est cōmunius: q: cū cetera sacramēta tm̄ sint in ecclesia dei: hoc sacramentū apud oēs inuenitur. vnde Aug. sacramētū coniugū apud oēs gentes est. Sanctitas aūt eius non est nisi in ecclesia: ideo magister gratian⁹ tractaturus de sacramentis ꝓmittit de matrimonio: cui⁹ tractatū continuās adiungit decē causas, assignās multa impedimēta eius: sicut videbit in ꝓcessu: ideo aūt hic sic o: sum ab alijs sacramētis tractāt de matrimonio: q: sepe de eo querit in iudicio rōne impedimētoꝝ, q̄ in eo contingūt. Et ideo etiā aliter tractat de eo ꝙ de alijs: q: de alijs tractat simpliciter nō arguēdo sine ꝓpositiōe thematis: siue inductione allegationū, siue interiectione paraphorū. de hoc aūt sacramēto tractat thema ꝓponēdo allegatiōes ad vtrāq; partē inducendo: sicut spectat ad iudiciū ad cuius tractatus plenioꝝ intelligentiā sunt aliqua prętermittenda ⁊ specialiter. ⁊. in primis qd sit matrimoniū. ¶ Circa quo queritur, ✠ vtrū diffinitio matrimonij assignata in glo. que est viri ⁊ mulieris cōiunctio indiuiduā vite cōsuetudinē retinēs. ponit aūt. ī. e. q. ij. ſ. j. Magister vero sniarū in. iiij. di. xxvij. dicit sic. ꝙ est viri mulieris q̄ cōiunctio maritalis: inter legitimas personas indiuiduā vite cōsuetudinē retinēs. Et vī ꝙ non sit cōueniens diffinitio. primo q: dicit viri ⁊ mulieris poterāt aliquādo plures mulieres haberi ab vno viro. ergo debet dici: viri ⁊ mulierū. ¶ Scdo de hoc ꝙ dicitur, maritalis cōiunctio: sicut eñ est maritalis cōiunctio, ita vxoralis q: sicut vir dicit mulieris, ita mulier vxor: vir. ergo debet etiā dici cōiunctio vxoralis: sicut maritalis. ¶ Tertio, consuetudo ad genus moris pertinet, sed frequēter matrimonio cōiuncti sunt valde morib⁹ diuersi. ergo nō debet poni in diffinitione matrimonij indiuiduā vite cōsuetudinē retinēs. ¶ Quarto sic: inter eos inter quos fit diuortiū a toto in ꝓpetuū: non est cōsuetudo vite indiuidue ⁊ tñ est inter eos verū matrimoniū ergo illa particula non conuenit diffinitioni matrimonij. ¶ In oppositū est gl. ⁊ cōmunis diffinitio. Rñ. dicēdū ꝙ tres diffinitiones dantur a doctoribus de matrimonio, vna que dicta est. Alia est hugonis de sctō victore: sc3 matrimoniū est duarū idonearū ꝑsonarū legitimus de cōiunctione cōsensus. tertia est iurisperitoꝝ: sc3 matrimoniū est cōsortiū cōis vite ⁊ cōicatio diuini ⁊ hūani iuris: ad videndū aut differētia harū diffinitionū est notandū iuxta sctm̄ Tho. ꝙ i mrimonio tria possunt cōsiderari sc3 cā ipsi⁹ ⁊ essentia ipsi⁹ ⁊ effectus. Et ſm hoc tres distinctiones assumunt de mrimonio. Nā diffinitio hugonis tāgit cām efficiēt: sc3 ꝙsensum ⁊ ꝑ se nota est, diffinitio aūt gl. tāgit essentiā mrimonij: sc3 ꝙiunctionē, ⁊ addit determinatū subiectū in hoc ꝙ addit inter legitimas: ponit etiā differēti] contrahentē ad speciē in hoc ꝙ addit maritalis: q: cū matrimonio sit ad aliqd vnū talis ꝙiunctio ad speciē trahit ꝙ illud ad qō ordinat: ⁊ hoc est id qō ad maritū ꝓtinet: ponit etiā virtutē huj⁹ cōiunctionis q: indissolubilitatē in hoc ꝙ dicit indiuiduā vite ⁊c. Cui⁹ diffinitiōis itellect⁹ ita exponit iuxta Ray. ⁊ hu. ꝙiunctio: sc3 aloꝝ cōiunctio eñ coꝝ nō est matrimoniū viri ⁊ mulieris: q: nec vnus vir plures vxores nec vna plures viros habere pōt. Et q: ꝙiunctio pōt esse illegitima: sc3 fornicaria vel incestuosa. ideo addit, inter legitimas personas ⁊ indiuiduā ⁊c. hoc est ꝙ neuter absq; cōsensu alteri⁹ pōt cōtinētia, ꝓiteri, vel orationi vacare: nec se alteri copulare sed sibi inuicē mutuā fidē seruare, ⁊ debiti redditionē ꝑbere debēt. Et q: 82 indiuiduā. i. inseparabile, intelligit ſm Guil. de matrimonio cōsummato ꝙ copulā carnalē q: aū possunt separari in casu vt videbit infra, ité intelligit de mrimonio fideliū. Nā mrimoniū infideliū pōt separari vt videbit infra. ¶ Tertia vero diffinitio q̄ 82 iurisperitorum tāgit effectū ad quē ordinat matrimoniū sc3 vita cōis in rebus domesticis: ⁊ q: talis cōicatio aliqua lege ordinat⁹ iō ponitur ordinatiuū ist⁹ cōionis: sc3 ius diuinū ⁊ humanū. Alij eñ cōicationes vt negotiatoꝝ ⁊ cōmilitantiū solo iure humano institute sunt. ¶ Dis habitis dicēdū est ad rōnes in oppositū. Ad primā rñdetur iuxta Albertū in. iij. ꝙ scōm naturā optime institutam vt dicit hug. de sctō victore non est nisi vna vni⁹. Et ꝑpter hoc dicit adam hoc nūc os ex ossibus meis: ⁊ erūt duo i carne vna: nō tres vel quatuor: ⁊ ita ſm naturā optime institutā diffinit hic matrimoniū, vel dicēdum ꝙ intelligitur diffinitio illa de mrimonio in nouo testamēto nō in veteri cōtracto. ¶ Ad scām rñdetur negādo cōsequētiā: ⁊ ratio est ſm oēs albertū q: a digniori denominat copula illa: sc3 a marito q caput est mulieris. Et idē dicit sctus Tho. dicēs ꝙ per hāc differētiā tāgit finis cōiunctionis. Et q: vt dicit apls vir nō est ꝑpter mulierē sed mulier ꝑpter virē. Et iō hec differētia potiꝰ a viro sumitur q̄ a muliere. ¶ Ad tertiā rñdetur iuxta sanctū Tho. in. iij. ꝙ sicut vita ciuilis non imꝓrtat actum singularē huj⁹ vel illius, sed ea que ad cōicationē ciuilē pertinent ita vita cōiugalis nihil aliud est q̄ cōuersatio ad cōicationē talem pertinēs. Et ideo quantū ad hanc vitā cōsiderato est indiuidua quāuis sit diuersa quātum ad actus singulares vtriusq;. ¶ Ad quartā respondetur negando cōsequētiā. Et ratio est ſm albertū in. iiij. q: licet fiat separatio a toro, vel ex iuxta causa, vel ex malitia nihilominus adhuc manet indiuiduitas quātū ad hoc ꝙ alias ꝑsonas cōiungi non possunt.

Secundo querendū est ꝓ nominibus quib⁹ nominatur matrimoniū. Et querit vtrū cōueniēter nominetur matrimoniū cōiugiū nuptie. Et videt ꝙ nō ꝓio sic: denominatio debet fieri a digniori, sed pater dignioꝝ est matre. ergo magis debet nominari a patre patrimoniū ꝙ a matre matrimonium cōiunctio vtriusq;. ¶ Scdo sic: res debet nominari ab eo, qō est de essentia sua, sed nuptie nō sunt de essentia matrimonij. ergo matrimoniū non debet nominari nuptie. ¶ Tertio sic: species ꝓprie nō pōt ꝓprio nomine nominari ab eo qō est generis, sed cōiunctio est genꝰ ad matrimoniū ergo nō pōt ꝓprie cōiugiū nominari. ¶ In oppositū est cōis vsus loquētiū. ité hoc idem colligitur ex multis capitulis: vbi reperitur sic matrimoniū nominari. Rñ. dicendum iuxta sctm̄ Tho. ⁊ bonauēturā in. iiij. ꝙ matrimoniū cōueniēter nominatur illis nominibus: ꝓio quo notandū, ꝙ in matrimonio est tria cōsyderare. primo essentiā ipsius q̄ est cōiunctio

Ad primum arguñ.

Ad secūdū. Albertus. S. Thom̄.

Ad tertium.

Ad quartū.

Primū arg.

Scōm argu.

Tertiū arg.

Quartū arg.

Opponit et Respondet.

S. Thom̄.

Raymūd⁹.

Guilelmus.

Opponit in contrarium. Respondet.

Isidorus.

ꝙ fm hoc nominatur cõiugiũ quasi cõe iugũ qz mutuũ est vinculum ⁊ mutua potestas vt dicit Isidorus.ix.etymologiarũ.

Augst.

¶ Secũdo est cõsyderare causam ei⁹ que est desponsatio. Et scdm hoc vocãtur nuptie.i.nube.qz in ipsa solẽnitate desponsationis qua matrimoniũ perficitur capita nubentiũ velãtur.

S.Thom.

¶ Tertio est cõsyderare effectũ siue fructum qui est.ples ⁊ sic dicit matrimoniũ.vt dicit Augustꝰ contra faustũ: ob hoc qꝺ mulier non dz ad aliud nubere nisi vt sit mater.vbi nota quod matrimoniũ hz plures ⁊ etymologias fm nomen matris vt dicit sctus Tho.vno em̃ modo dicit matrimoniũ quasi matris muniũ.i.offim̃:q; feminis maxime incũbit officiũ educan de prolis. ¶ Scõo matrimoniũ dicitur quasi matrẽ muniẽs: qz iam hz quo defendatur ⁊ muniatur. tum scz virũ. tũ prolẽ. ¶ Tertio dicitur matrimoniũ quasi matrẽ monẽs ne virum relinquat alteri adherẽs.iũ, dicitur matrimoniũ quasi materia vnius: qz in ea fit cõiunctio ad vnam,plem materialiter inducendã: vt dicatur matrimoniũ a monos ⁊ materia. ¶ Vel quinto matrimonium dicit vt vult Isidorus a matre ⁊ nato: qz p matrimoniũ efficit aliqua mater nati. ¶ His habitis dicendũ est ad rationes in oppositũ. Ad primã respõdetur negãdo consequẽtiã. Et ratio est qz licet pater dignior sit ꝙ mater tñ circa ꝓlẽ mater est magis officiosa: ꝙ pater vel ideo qz mulier ad hoc principaliter est factavt homini in adiutoriũm ꝓlis:vir aũt nõ ꝓpter hoc factus est.vñ magis pertinet ad rõnẽ matrimoniũ in rater ꝙ pater. ¶ Ad scdam rñdetur negãdo assumptũ qm̃ essentialia aliqñ cognoscunt̃ p accidentalia. Et ideo etiã p accidẽtalia aliqua noiari possunt cũ nomẽ deꝯ cã rei innotescende. ¶ Ad tertiã respõdet ꝙ aliqñ species noiatur ab eo qꝺ est generis:qñ tota perfectio generis cõtinetur in specie,sicut hic:qz cõiunctio viri ad mulierẽ p matrimoniũ est maxima cũ sit aiarũ ⁊ corporum ideo cõiugium nominatur.

Primũ arg.

3 **Tertio** querendũ venit, † vtrum matrimoniũ sit de iure naturali. Et videtur ꝙ nõ primo sic:ma trimoniũ sit ꝛsensu voluntatis.ergo nõ est de iure naturali.cõsequẽtia vr bona qꝺ aristoteles.ij.physicorum distinguit intellectũ cõtra naturã. ¶ Scõo siciius naturale est ꝙ oia animalia docuit,sed in alijs aialibus est cõiunctio seguñ absqz matrimonio: ergo matrimoniũ non est de iure naturali. ¶ Tertio sic:naturalia sunt eadẽ apud oẽs,sed non eodem modo est matrimoniũ apud oẽs ⁊ cũ ꝙ diuersis legibꝰ diuersimode matrimoniũ celebretur.ergo nõ est de iure nature. ¶ In oppositũ arg.fm illud.ff.de iusti.⁊ iur.ius naturale est qꝺ oia aialia docuit.⁊ parũ post hinc descẽdit maris atqꝫ femine ꝛiunctio:quã vos matrimoniũ appellamus. Rñ.dicendũ iuxta sctm̃ Tho. ⁊ Richardũ ꝙ aliqꝺ dicitur esse naturale dupliꝛ:vno mõ sicut ex principijs nature ex necessitate causatũ non cooperãte voluntate:nisi voluntate illius qui naturã instituit. Et hoc mõ dicim̃,ꝙ naturale est igni moueri sursum. Et est tunc prima cõclusio,ꝙ matrimoniũ hoc mõ nõ est naturale:nec aliqꝺ eorũ, que mediãte libero arbitrio cõpletur.ista cõclusio,pt̃z ex prima ratione facta in pñc. secundo mõ ꝺ: naturale ad qꝺ natura inclinat,sed mediãte libero arbitrio cõpletur.ista conclusio, patet ex prima ratione facta in pñc. ¶ Scõo modo dicitur naturale ad qꝺ natura inclinat, sed mediãte libero arbitrio cõpletur sicut actꝰ virtutũ dicunt̃ naturales. Et sic est conclusio secunda ꝙ hoc mõ matrimoniũ est naturale.patet qz ratio naturalis ad ipm̃ inclinat. Et hoc dupliciter. primo quidẽ ꝙtũ ad principalẽ eius finẽ,q est bonũ ꝓlis. Non em̃ intendit natura solũ generationẽ eius,sed etiã instructionẽ ⁊ ꝓmotionẽ vsqꝫ ad ꝓfectũ statũ hominis:inquãtũ hõ est,q est status virtutis.vñ fm philosophũ tria a parentibꝰ habem̃ esse, nutrimẽtũ,⁊ disciplina:filius aũt a parẽte educari ⁊ instrui nõ posset,nisi determinatos ⁊ certos parẽtes haberet,ꝙ nõ esset:nisi esset aliqua obligatio viri ad mulierẽ determinatã que matrimoniũ facit:inclinat etiã natura ad mr̃imoniũ quãtũ ad secũdariũ finẽ matrimonij,q est mutuũ obsequiũ sibi a coningibꝰ in rebꝰ domesticis impẽsum. Sicut em̃ naturalis rõ dictat:vt hoies simul cohabitẽt:qz vnus non sufficit sibi in oibus,q ad vitã pertinẽt:ratione cuius dicitur hõ naturaliter politicꝰ.ita eoꝛ quibus indigent ad humanã vitã. Quedã sunt opera cõpetentia viris,quedã mulieribꝰ.vñ natura monet vt sit quedã associatio viri ad mulierẽ:in qua est matrimoniũ,⁊ has duas causas ponit Aristoteles.viij.ethic. ¶ His habitis dicendũ est ad rationes in oppositũ. Ad primã respõdetur ꝙ rõ procedit.ꝙ matrimoniũ nõ sit de iure naturali primo mõ capto.ꝙ cõcedimus. ¶ Ad scdam rñdetur negãdo cõsequentiã:ꝙ quo

4 notandũ iuxta sctm̃ Tho.† ꝙ natura hominis ad aliqꝺ inclinat dupliciter:vno mõ qz est cõueniens non generis:⁊ hoc est cõe omnibꝰ animalibus. Alio mõ qz est ꝙueniẽs nature differẽtie,qua species humana abundat a genere inquãtũ est rationalis:sicut actus prudentie ⁊ temperãtie:⁊ sicut natura generis:ꝙuis sit vna in oibus aialibus:nõ tñ est eodẽ mõ in oibus.ita etiã nõ inclinat eodẽ mõ in oibus sed fm ꝙ vnicuiqꝫ cõpetit. Ad matrimonium ergo inclinat natura hominis ex parte differẽtie quantũ ad secundã rationẽ assignatã,vñ philosophus hanc rationẽ assignat hominibus supra alia aialia, ſz quantũ ad primã rationẽ inclinat ex parte generis.vñ dicit ꝙ filioꝛ ꝓcreatio cõis est oibus aialibus:tñ ad hoc non inclinat eodẽ mõ in oibus aialibus: qz q̃dã aialia sunt quoꝝ filij nati statim possunt sibi victũ querere, vel ad quoꝝ sustẽtationem mater sufficit:⁊ in his nõ est aliqua determinatio masculi ad feminã:in illis aũt quoꝝ filij indigent ꝛtriusqz sustentatione sed ad paruum tempus inuenitur aliqua determinatio quantũ ad tẽpus illud:sicut in auibus quibusdã patet. Sed in hoẽ qz indiget filius cura parentũ vsqꝫ ad maximũ tẽpus est maxima determinatio masculi ad feminã:ad quã etiã natura generis inclinat. ¶ Ad tertiã rñdetur,negando consequẽtiã: ⁊ ratio est qz fm philosophũ in.vj.ethi. natura humana non est immobilis vt diuina:⁊ ideo diuersificãtur ea q̃ sunt de iure naturali fm diuersos status ⁊ cõditiones hominũ:quãuis ea que sunt in rebus diuinis naturaliter nullomodo varientur.

Ad tertium.

5 **Quarto** querẽdum venit de institutione matrimonij† scz qñ ⁊ a quo fuit institutũ:ꝙ quibus respondetur per tres cõclusiones. Prima est,ꝙ matrimoniũ scdm cõsyderationẽ multiplicẽ eius multiplex fuit ei⁹ institutio inquãtũ eñ matrimoniũ ordinatur ad ꝓcreationẽ ꝓlis, q̃ erat necessaria etiã peccato nõ existẽte instituꝫ fuit ante pctũ fm quã institutionem cõuenit sibi ꝙ sit in offm̃ nature. Scdm aũt ꝙ remediũ ꝓuebet cõtra vulnus peccati institutũ fuit post pctm̃ tẽpore legis nature. Scdm aũt determinationẽ psonarũ institutionẽ habuit in lege mosi. Scdm aũt ꝙ repsentat ministeriũ cõiunctionis christi ⁊ ecclie:institutionẽ habuit noua lege. Et fm hoc sacramentum est noue legis vt. j. dicẽ. Quantũ aũt ad alias ciuilitates q̃ ex matrimonio cõsequunt:sicut est amicitia:⁊ mutuũ obsequiũ sibi a cõiugibus impẽsum habet institutionẽ in lege ciuili. Sed arg. ꝙplr cõtra hoc:primo sic.illud qꝺ est de iure naturali nõ indiget institutione alia.sed matrimoniũ vt habitum est in articulo ꝓcedentiest de iure naturali.ergo nõ debuit institui. ¶ Secundo sic. Ad idez sufficit vna institutio.ergo matrimoniũ nõ debet dici multipliciter institutũ. ¶ Ad primã hoꝝ dicendũ est negãdo assumptum.dicimus em̃ ꝙ illa q̃ in cõi sunt de lege naturali indigent institutiõe ꝑtũ ad eoꝝ determinationẽ:q̃ diuersimode cõpetit scdm diuersos statꝰ: sicut de iure naturali est:ꝙ maleficia puniãtur:sed ꝙ talis pena tali culpe apponat̃ per determinationẽ iuris positiui fit. ¶ Ad scdam rñdet qꝺ vniꝰ ⁊ eiusdẽ fm idẽ nõ est nisi vna institutio,sed vnius ⁊ eiusdẽ fm diuersa q̃ opz in eo determinari nõ est incõueniẽs plures esse institutiones:sicut dictũ est. Concorꝺat albertus in.iij.dicens.nihil,phibet idẽ bis:vel ter:⁊ pluries institui fm plures rõnes ⁊ effectus ipsius. ¶ Scda conclusio est inatrimonium est a deo imediate institutũ ante pctm̃.patet ex illo ꝏat.xix. Non legistis ꝙ ab initio q fecit hoies masculũ ⁊ feminã fecit. itẽ ibidẽ.quos deus cõiũxit hõ nõ separet. ¶ Tertia ꝛclusio

7 iuxta Richardũ in.iij.† ꝙ dñs matrimoniũ instituẽdũ predixit cũ ait genẽ.ij.nõ est bonũ esse hoiem solũ:faciamus ei adiutoriũ simile sibi.matrimoniũ de facto ista instituit iplicite cũ de costa ade formauit mulierẽ:⁊ adduxit eam ad adam.e.c.ipsum matrimoniũ verbo buñdixit.genẽ.j.cũ dixit.Crescite ⁊ multiplicamini:⁊ replete terrã,⁊ subijcite eam.incrementum aũt illud erat per vsum actus matrimonialis.ergo matrimonium fuit institutũ a deo:sicut dictũ est.ꝓterea adã deo inspirante institutionẽ matrimonij specificauit ⁊ explicauit cũ ait Beñ.ij. hñc os ex ossibꝰ meis ⁊ caro de carne mea ⁊ infra. Quãobrẽ relinq̃t homo patrẽ ⁊ matrẽ ⁊ adherebit vxori sue ⁊ erũt duo in carne vna. Hec obst.qꝺ verba illa Crescite ꝛc.dixit dñs etiã alijs aialibus in quibꝰ nõ est matrimoniũ qz vt dixit sanctus Tho.licet ita sit non tamen per ipsa animalia bruta eodem modo dixit adimplendum:sicut per homines.

Ad primum arguñ.

Respondet, Prima conclusio.

Opponit in contrarium. Scda opp.

Ad primam oppositionẽ.

Ad scdam oppositionẽ.

Secũda conclusio.

Tertia conclusio.

S.Thom̃.

8 **Quinto** queritur† an institutio matrimonij a deo ꝓ modũ ꝓcepti fuit. Et vr̃ qꝺ sic qz dñs preciꝑiẽdo dixit. Crescite ⁊ multiplicamini.sed hoc nõ poterat fieri:nisi p ꝛiunctionẽ maris cũ femina:⁊ ꝓceptũ hoc nõ erat revocatũ.ergo ꝛc. ¶ In oppositũ ar.qz si fuit ꝓceptũ:aut affirmatiuũ aut negatiuũ. Si affirmatiuũ ergo semper tenetur ad illud ois hõ.ergo nullus hõ solutꝰ est ab illo.qz nõ legit fuisse retractatũ.ergo aliquo tpe tenerent etiã moriales ad actum matrimonij:qꝺ est falsum. Si est preceptum negatiuum tunc obligat semper:⁊ ad semper:⁊ tunc oportet hominem semper esse in actu matrimoniali qꝺ est impossibile ⁊ frivolũ. ¶ Rñ.

Primũ arg.

Scdm argu.

Opponit in contrarium.

Respondet.

dicendum

Albertus. Bonauent.

dicendum ꝙ est ꝓceptũ nature ex cã defectus multitudinis. vñ nõ obligat multitudine existẽte.est cõclusio dñi Alberti in forma. Locorꝺat dñs bonauẽtura dicẽs prima institutio matrimonij ꝓceptũ habuit:⁊ ꝓceptũ illud fuit affirmatiuũ ⁊ fuit iuris naturalis. Sed attendendum ꝙ ius naturale quedã dictat simpliciter q̃dã fm tẽpus. Simpliciter vt deũ esse amãdum. Scdm tẽpus vt oia esse cõia:dico ergo ꝙ ꝓceptũ de vsu matrimonij fuit naturale. ¶ Scõo mõ qz quãdin pauci erãt hoies dictabat ius naturale,ꝙ multiplicãda esset,ples ad cultũ dei. Cessante aũt isto statu cessauit ꝓceptũ. Et ideo institutio scõa tẽpore legis gratie habuit indulgentiã nõ ꝓceptũ. Et per hoc patet solutio ad primũ argumẽtum. vñ vt ait sanctus Tho. licet ꝓceptũ illud nõ sit revocatũ:non tñ obligat aliquẽ, nisi in illo tpe:quo paucitas hominũ exigebat, vt qlibet generationi vacaret. ¶ Sexto q̃rẽdum venit † vtrũ matrimoniũ

9 sit sacramẽtum noue legis. Et vr̃ ꝙ nõ. Et primo ex parte forme sic. Omne sacramẽtũ habet aliquã formã,q est de essentia sacramenti sed buñdicio q̃ sit ꝓ sacerdotes in nuptijs nõ est de essentia matrimonij. ergo nõ est sacramẽtum. ¶ Scõo sic:ex parte materie. Sacramẽtũ fm hu. de sctõ victore est materiale elementũ,vt aqua,oleũ,vel panis ⁊ hmõi,sed mr̃imonium nõ hz ꝓo materia materiale elemẽtum ergo nõ est sacramẽtum. ¶ Tertio sic:ocẽ sacm̃ noue legis efficit qꝺ figurat, sed sacm̃ nõ efficit ꝛiunctionẽ christi ⁊ ecclie quã tñ significat ergo nõ est sacm̃.ꝓterea si est sacm̃ qꝺ est in eo res ⁊ sacm̃ sicut in alijs sacramẽtis reperitur. ¶ In oppositũ est illꝰ apl̃us Ephe.v. vbi loquẽs de matrimonio ait. Sacm̃ hoc magnũ est ꝛc.ꝛ in c.gaudem⁹.de diuortijs. Rñ.dicẽdum ꝙ mr̃imoniũ est sacm̃ noue legis.patet ista cõclusio, sacm̃ est sacre rei signũ sed matrimoniũ est hmõi ergo ꝛc. ¶ Scõo sacm̃ importat remediũ sanitatis hominũ cõtra pctm̃ exhibitum per sensibilia signa, sed hec inueniuntur in mr̃imonio.ergo merito inter sacramẽta est ꝑputãdũ. ¶ His habitis dicẽdũ est ad rõnes in oppositũ. Ad primã de forma rñdet ꝙ sacm̃ matrimonij hz formã nõ buñdictionẽ sacerdotis,q̃ est quoꝺdã sacramẽtale sed verba qbus exprimitur cõsensus matrimonialis sunt forma huiꝰsacramẽti. ¶ Ad scdam rñdetur negãdo cõsequẽtiã:nõ enim vniformiter assignatur materia in oibus sacramẽtis. Nã cũ mr̃imoniũ pficiatur ꝑ actũ ei⁹ qui facꝺo illo vtitur sicut penitẽtia. Et ideo sicut pñia nõ habet aliã materiã:nisi ipsos actꝰ sensui subiectos:(vtputa dolor.) qui sunt loco materialis elemẽti.ita est de matrimonio. ¶ Ad tertiã respõdetur ꝙ assumptũ non est verũ vniter,sed de eo qꝺ figurat ⁊ continet:vnio aũt̃ christi ad ecclìam nõ est res ꝛtenta in hoc sacramẽto,sed res signata nõ ꝛtenta:⁊ talẽ rem nullũ sacramẽtũ efficit,ſz habet aliã rem cõtentã ⁊ significatã quã efficit. Et ista est negus qdã. Et sic rñdetur ad id qꝺ ꝙrebatur qꝺ est in matrimonio res ⁊ sacm̃.

Ad tertium.

Primũ arg.

Scdm argu.

Tertiũ argu.

Opponit in contrarium.

Respondet.

10 **Septimo** querẽdũ venit,† vtrũ matrimoniũ gratiã cõferat. Et videtur ꝙ non. Primo sic. Sacra ex sanctificatione inuisibilẽ, gratiã cõferũt vt dicit magister hug.sed matrimoniũ nõ habet aliquã sanctificationem q̃ sit de essentia eius ergo nõ confertur gratia in eo. ¶ Secundo sic:oẽ sacramẽtũ cõferens gr̃am cõfert ea ex materia et forma sua.sed actus q̃ sunt materia in hoc sacrõ nõ sunt causa gratie.verba etiã exprimẽtia cõsensum nõ sunt cã gratie:cum ex eis nõ sit aliqua sanctificatio ergo in matrimonio nulla data tur gratia. ¶ Tertio sic:gratia ordinata cõtra vulnus peccati est necessaria oibus habẽtibus vulnus illud,sed in oibus inuenitur concupiscentie vulnus. Si ergo in matrimonio detur gr̃a contra vulnus cõcupiscentie deberent oẽs homines matrimoniũ contrahere:⁊ sic essent valde stultum a matrimonio abstinere. ¶ In oppositũ ar.ex.arg.ꝓcedenti sic:matrimoniũ est sacm̃ noue legis,sed oẽ sacm̃ noue legis confert gratiã:vt

11 patet ex diffinitione ei⁹ ergo ꝛc. Rñ.dicendũ,† ꝙ in sacramẽto mr̃imonij cõfertur gratia gratũ faciẽs:,pbatur ista conclusio.primo ex illo aug.dicẽtis,ꝙ matrimoniũ est egrotis in remediũ,sed nõ est in remediũ:nisi inquãtũ aliquã efficaciã habet ergo hz aliqꝺ efficacie ad reprimẽdũ cõcupiscẽtiã,ſz cõcupiscẽtia non reprimitur: nisi per gratiã. ergo confertur gratia in christo. ¶ Secũdo ratione sic iuxta sanctũ Tho.vbicũqz datur diuinitus aliqua facultas dantur etiã auxilia:quibꝰ hõ cõuenienter vti possit facultate illa, sed in matrimonio datur homini ex diuina institutiõe facultas vtẽdi vxore sua ad ꝓcreationem ꝓlis ⁊ concupiscentie remediũ: ergo datur gratia qua id conueniẽter facere possit,sed nõ posset idonee ꝛdigne hoc exequi sine gratia gratum faciente.ergo cõclusio vera. Et ita apparet falsa glo.j.q.j.c.quicquid. ¶ His habitis dicẽdũ est ad rationes in oppositum. Ad primã respondetur negando minorem: dicitur enim iuxta sanctũ Tho. ꝙ sicut aqua baptismi hz ꝙ corpus tangat ⁊ coꝛ abluat ex tactu carnis chri-

sti:ita matrimoniũ hoc habet ex hoc,ꝙ christus sua passione id repsentauerit:cum ex charitate ꝓ ecclia sibi in ꝓsẽtia cõiungendã passus est, vel sicut dicit Albertus,matrimoniũ cõtrahit efficiendi virtutẽ ex vnione naturarũ in ipsoꝛin quibus naturis existẽs spõsus ecclie passus est,ꝓpter qꝺ dr Exo.iiij. Spõsus sanguinũ tu mihi es. ¶ Ad scdam rñdetur negãdo cõsequentiã dicimus em̃ iuxta sanctũ Tho. ꝙ sicut aqua baptismi cã forma verboꝝ nõ operatur immediate ad gratiã,ſz ad characterẽ:ita actus exteriores ⁊ verba exprimẽtia cõsensum directe faciũt nexũ quẽdã,q est sacramentũ matrimonij. Et hmõi negus ex virtute diuine institutiõis disꝑsitiue operatur ad gr̃am. ¶ Ad tertiã respõdetur ꝙ ratio illa ꝓcederet si cõtra cõcupiscentie morbũ nõ posset aliud efficacius remediũ ⁊ prestãtior: medicina adhiberi. Ad hibetur aũt efficacius remediũ ꝑ opa spũalia: ⁊ per carnis mortificationẽ ab illis, qui matrimonio non vruntur. Et ita ratio non procedit.

Ad primum arguñ.

Respondet.

12 **Octauo** queritur,† que sunt bona mr̃imonij. Rñdetur,ꝙ triplex assignatur bonũ matrimonij:scz ꝓles suscipiẽda,⁊ educãda ad cultũ dei. scdm est fides: quã vnus cõiugũ debet alteri seruare.iij.est sacramentũ.i.indiuisibilitas mr̃imonij;ꝓpter hoc designat inuisibilẽ cõiunctionẽ christi ⁊ ecclie bonũ ꝓlis vt dicit dñs bonauẽtura cadit in genere cõferentis. Cõfert em̃ ꝓlis multiplicatio ad speciei cõseruationẽ:sicut cibus ad cõseruationẽ individui. Bonũ aũt fidei est bonũ moris de se ordinatũ ⁊ cadit in genere honesti. bonũ vo sacri cadit in gñe delectabilis:qz tãta est vnio, vt relinquat hõ ꝓrem ⁊ matrẽ,⁊ sint duo in carne vna. vñ ꝓcipit viris vt diligãt vxores suas:sicut corpora sua.⁊ sic ꝓz ꝙ cum tria sint in electiõe sicut vult philosophus:scz honestum conferens,⁊ delectabile in triplici genere est bonum coniungi.

Bonauent.

13 **Nono** querendũ venit† quomõ actus matrimonialis excusari dicatur ꝑ ꝑdicta bona. Et arguitur ꝙ excusatione nõ indigeat. Primo qz ablurdũ videtur actũ cõiugũ patriarcharũ excusatione indigere. ¶ Scõo qz si excusatione indiget:tunc apostolus male dicet ꝓcipiẽdo nolite fraudare inuicem:nisi forte ex cõsensu ad tẽpus vt vacetis oratiõi. ¶ Sed in oppositũ ar.sic. Ois passio dedũcens rõnẽ est turpis rõnali creature:qz sicut dicit philosophus:ex deductione rationis sequit̃ mos puersus,sed in coitu est talis passio.ergo ois coitus est turpis. Omne antẽ turpe nisi excusetur:reputat crimẽ.ergo ois coitus criminosus est nisi excusetur. Rñ.dicendũ iuxta Albertũ magnũ in.iiij.di.xxxi.ꝙ oẽs coitus excusatiõe indiget.i.vt adiungat ei aliqꝺ, quo subtracto erit turpis:⁊ tũ bñ cõcedo,ꝙ qñq; est meritorius ex adiuncto illo. Et hoc ideo:qz nõ ex se cognitio femine est mala,sed adiũcta ꝙcupiscẽtia:⁊ illa qñq; ꝓpena tñ z ẽ turpis:nõ sicut vitiũ culpe,ſz sicut pena q̃ est orta ex culpa. Et ꝓpter illã indiget excusatiõe. Et ꝙ hoc patet rñsio ad obiecta,ꝙ actus ille ex se bonꝰ est.sed ex adiuncto penã hz annexã, que ꝑ bona matrimonij ꝓtegitur:qz aliter hõ peccaret,q se illi voluntati subderet. Sanctus

14 Tho.vero huic qõni rñdens notat, † ꝙ aliquis actus dicitur excusari dupliciter:vno mõ ex parte faciẽtis.ita ꝙ nõ imputetur facienti in culpã:ꝙuis sit malũ,vel saltem nõ in tãta culpã sicut ignorantia dicitur excusare peccatũ in toto vel in parte. Alio modo dicit excusari actus ex parte fuit:ſz ꝙ nõ sit malus. Et hoc modo ꝓdicta bona dicuntur excusare actũ matrimonij. Ex eodẽ aũt̃ fit actus aliquis ꝙ nõ sit malus in genere moris,⁊ ꝙ sit bonus qz nõ est aliquis actus indifferens.

Primũ arg.

Scdm arg.

Respondet. Albertus.

15 † dicitur aũt̃ aliquis actus humanus bonus dupliciter:vno modo bonitate virtutis:⁊ sic actus habet ꝙ sit bonus ex his, que ipm̃ in medio ponunt. Et hoc faciunt in actu matrimonij:fides per quã hõ ad suã accedit ⁊ non ad alia,⁊ proles que est finis debitꝰ intentionis agentis. Alio modo dicitur actus humanus bonus bonitate sacramenti:scdm ꝙ actus non solum bonus,sed etiã sanctus dicitur. Et hãc bonitatem habet actus matrimonij ex inuisibilitate coniunctionis:⁊ secundum quam significat coniunctionem christi ad ecclesiam:⁊ sic patet quod ꝓdicta bona sufficienter actum matrimonij excusant.

Tertiũ arg.

16 **Decimo** querendũ venit† de impedimentis matrimonij. Et queritur vtrũ matrimonio cõuenienter assignentur impedimẽta. Et vr̃ ꝙ non. Primo sic: matrimonium est remediũ cõtra morbum concupiscentie,sed morbus concupiscẽtie trãsit ad oẽs:nullo impedimẽto obstãte. ergo videtur similiter ꝙ nullum debeat esse impedimẽtum matrimonij quin libere possit omnibus cõuenire. ¶ Secũdo sic:matrimoniũ est sacramentũ cõtra alia diuisum, sed alijs sacramẽtis non assignantur impedimẽta. ergo nec matrimonio assignari debent. ¶ Tertio diuina operatio nullũ impedimentum põt habere,sed contractus matrimonij est diuina operatio.iuxta illud mat.xix.ꝙ deus coniunxit:hõ nõ sepa-

Scdm argu.

Tertiũ arg.

Opponit et Respondet.

ret ergo nullum potest habere impedimentū. ¶ In oppositū est tota hec pars decreti. Rū. dicendū q̄ conuenienter matrimonio assignātur impedimēta. ista cōclusio ostēditur sic. Oīs eīs res consistens ex pluribus causis que impediuntur hȝ impedimēta, sed cause matrimonij quādoq; impediūtur. patet. Causa eīs efficiens qui est mutuus cōsensus: qslīz impeditur: sc̄z per errorē et cautionē. Causa etiā finalis que est generatio prolis ad cultū dei quādoq; impeditur per coeundi impotentiā, z modis alīs. Causa etiā eius formalis que est inseparabilitas impeditur p sacrū ordinē, z p votū solenne, z per ligamē matrimonij alterutrī⁹: ergo ipsi matrimonio cōuenienter assignantur impedimenta. ¶ His habitis dicendū est ad rōnes in oppositū. Ad primā rūdetur q̄ ratio illa ꝓcederet si non essent alia remedia: quibus possit z efficacius morbo cōcupiscētie subueniri: q̄ falsum: qm̄ aliud remediū nobilius est, z efficacius: sc̄z virtus castitatis seu continētie. ¶ Ad scām rūdetur negādo consequentiā z rō est: qz nō est simile de hoc sacrāmēto, z de alīs, z assignat albertus in. iiij. tres rōnes. prima est qz alia sacrāmēta consistunt circa vnū z simplicē hominē: et ille ab alio impediri nō pōt. Alia causa est: qz alia sacrāmēta sunt circa actus spirituales: quos solus deus operatur in nobis sine nobis, in quibus ipse nullū pōt habere impedimentū: qz nihil est fortius ipso, q̄ impediat ipsum vtrūqz aūt horū defecit in matrimonio: qz a duorū pendet volūtatibus, z duab⁹ agentibus: z sīstit eius cōsummatio in actu corporali: z ideo multipliciter pōt habere impedimentū. Concordat sanct⁹ Tho. in. iiij. ¶ Ad tertiam respondetur iuxta dām bonauēturā q̄ ratio nō procedit qz ibi nō operatur deus: vt tota causa qz ibi necesse est interuenire consensum legitimum. Et ideo vt dicit Richardus. Cōtract⁹ matrimonij nō est operatio tm̄ diuina sed etiā humana z ex parte qua humana recipit impedimēta.

Ad primum arguñ.

Ad scām. Albertus.

Ad tertium.

Richard. de media villa.

Respondet. S. Thom.

Diuisio.

17 **Undecimo** querit, ꝯ quot sunt ꝓpedimēta. ad qō rū. q̄ sūt. xiij. ꝓ quot notādū iuxta sanctū Tho. in. iiij. q̄ in matrimonio sunt quedā que sunt de essentia ipsius z q̄dā q̄ sunt de solēnitate eius sicut etiā in alīs sacramētis. Et qz remotis hīs q̄ sunt de solēnitate sacramēti: adhuc manet verū sacramētū: ideo impedimēta q̄ cōtrariantur hīs, q̄ sunt de solēnitate sacramēti: nō efficiunt qn̄ sit verū sacramētū z talia dicūtur impedire cōtrahendū, sed nō dirimūt cōtractū sicut prohibitio ecclesie z tēpus feriatū. vij versus.

Ecclesie vetitum: nec non tempus feriatum.

Impediunt fieri: permittunt cuncta teneri.

¶ Impedimenta autem que contrariantur hīs, que sunt de essentia matrimonij faciunt vt non sit verum matrimonium. Et ideo dicuntur non solum impedire contrahendum, sed dirimere contractum: que hīs versibus continentur.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen.
Cultus, disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas.
Si fis affinis: si forte coire nequibis.
Hec socianda vetant: connubia facta retractant.

Versus.

Hugutio.

¶ Quidā aūt addiūt habitū: vt patet in gl. sed vt dicit hu. male addunt: habitus em̄ non est impedimentū matrimonij contrahendi vel cōtracti. ¶ † Quid si quis habitū monachalem accipiat nō eo animo vt sit monachus: nūquid fiet ei ob hoc preiudiciū. Rū. hu. si de hoc cōstiterit ꝙ non eo aīo acceperit: nō fiet ei preiudiciū. Si vero de hoc non cōstiterit: fiet ei preiudicium nō ꝓpter habitum, sed qz presumitur venisse. hecille.

Questio. 18

Respondet.

¶ Questio prima.

Hic primo queritur. In hac autem causa magister tractās de impedimento voti z de spōsalibus mouet duas questiones. prima est vtrum cōiugium possit esse inter vouentes. ij. ibi an liceat sponse a sponso recedere z alȝ nubere: prosequens autem primam questionem facit duo. primo probat per. xxxiij. auctoritates sanctorū patrum quod solenniter vouens non possit contrahere z si contraxerit non tenet matrimonium z debet puniri. ij. loquitur de voto simplici, quod impediat contrahendum, sed non dirimat contractum. ij. ibi nuptiarum.

Diuisio.

2 ✠ Votum simplex licet impediat matrimonium contrahendum non tamen dirimit contractum.
4 Votum solēne ex sui natura dirimit matrimoniū contractū.
6 Ecclesia non potest instituere quod votum solenne non dirimat matrimonium contractum.
7 ✠ Papa non potest instituere quod votum simplex continentie non impediat matrimonium contrahendum nec quod votū solenne non dirimat contractum.

Sicut bonum. Nec est prima auctoritas que inducitur pro prima parte prime questionis, que sumpta est ex concilio carthagineñ. Summa est in rubro. Pro plenior intelligentia huius partis queruntur tria.

¶ Primum est vtrum post obligationem voti simplicis matrimonium contractum dirimi debeat, vel vtrū simplex continentia dirimat matrimonium contractum.

¶ Secm est vtrū votū solēne dirimat matrimoniū cōtractū.

¶ Tertium est vtrum ecclesia cōstituere possit, quod votum solenne non dirimat matrimonium contractum.

1 **Ad primum** sic procedit, † z videtur ꝙ simplex votum dirimat matrimonium cōtractū. ✠ Primo sic: fortius vinculū preiudicat debiliori, sz̄ vinculum voti est fortius: ꝙ vinculū matrimonij: qz hoc fit homi nisi illud fit deo, sed votū cōtinentie simplex superueniens matrimonio non tenet. ergo multo fortius nō tenet matrimoniū cōtractū post simplex votū. ¶ Secundo sic, ꝺceptū dei nō est minus ꝙ preceptū ecclesie sed preceptū ecclesie adeo obligat, ꝙ si cōtra ipsum matrimoniū cōtrahatur matrimoniū 2tractū dirimitur: sicut patet in his qui cōtrahūt in aliquo gradu cōsanguinitatis ab ecclesia prohibito. ergo cū seruare votū sit ꝓceptū diuinū: videtur ꝙ qui cōtra votū simplex matrimoniū cōtrahit, q̄ ex hoc matrimoniū sit dirimendū. ¶ Tertio cōfirmatur argumētū sic. Qui voto simplici vouit cōtinentiā tenetur nunꝯ coire: ergo quotiescūqz coit peccat mortaliter, sed nullus pōt obligari ad pctm̄ mortale. ergo cū matrimonio obliget ad coitū: iste non pōt obligari matrimonio. ¶ In oppositū sunt multa capitula. j. in. ij. parte qōnis. Rū. dicēdū ꝙ sicut patet in gl. z narrat dns Bonauētura in. iiij. opinio fuit hugonis, ꝙ votū simplex ita impedit apud deū, vt solenne. vñ illud matrimoniū qs̄ cōtrahitur post votū simplex fm eum: non est matrimoniū in conspectu dei, sed solū in facie ecclesie: qz non sunt testes per quos possint diuimi: z semper alter con iugū fornicatur alter per ignorātiā excusatur. ¶ Sed ista opinio iam per noua iura reꝓbata est, z aperte determinatū est. extra. e. ꝙ votū. lib. vj. ꝙ vinculū voti simplicis nō aufert obligationē matrimonij. Tū qz minus est. Tum qz potestas corporis nō trāsfertur. Tum etiā qz in matrimonio si nō petatur debitū, sed reddatur solū sicut debet facere qui vouit, p sanctificatione perfecta reputatur. vñ defectus ꝓbationis nō est rō sufficiēs sed quedā cōgruentia adiunctaponit ergo ꝓ conclusione † q̄ votū simplex licet impediat matrimoniū cōtrahēdū non tū dirimit cōtractū. ista cōclusio est in forma quo ad ambas partes clemētis pape in. c. rursus. extra qui cle. vel vo, ratio autē quare impedit matrimoniū cōtrahendū est: qz in contractu matrimonij includitur sub cōditione obligatio ad aliquid repugnās simplici voto cōtinētie: qz ibi includitur obligatio ad reddēdū carnale debitū: ac si alter cōiux exigere voluerit: z ideo 2trahēs post simplex votū obligat se ad frangēdū votū suū: si voluerit cōiux qō sine peccato mortali nō pōt. ¶ Ratio aūt. ij. partis videlicet, ꝙ non dirimat matrimoniū cōtractū est iuxta sniam sancti Tho. Bonauēture, z Richardi: qz votū cōtinētie simplex nō est aliud: nisi, ꝓmissio sui ipsi⁹ habet actualem obligationē ad continētia deo seruādā: ꝓmissio aūt alicuius rei nō trāsfert rem, ꝓmissam in dñium illius cui, ꝓmittitur. Et ideo post ꝓmissionē ante traditionē rei, ꝓmisse: ꝓmittens remanet dns rei, z ideo si ea donet alī tenet donatio ꝙ uis aliquam satisfactionē facere teneatur seu recōpēsationē illi cui rem ipsam ante ꝓmiserat. Et ideo post simplex cōtinētie votū si homo dat mulieri z e cōuerso potestatē sui corporis p matrimoniū contractū tenet donatio, sed deo tenetur ad emēdā pro fractione ꝓmissionis. ¶ His habitis dicendū est ad rōnes in oppositū. Ad primā rūdetur iuxta sctm̄ Tho. q̄ hū verū est, q̄ votū est fortius vinculū ꝙ matrimoniū quātū ad id cui z ad qs ligat: qz per matrimoniū ligat homo vxoꝛ ad reddītionē debiti, sed p votū deo ad cōtinentiā: tū quātū ad modū ligandi matrimoniū est fortius vinculū, ꝙ votū simplex: qz p mūmoniū traditur actualiter vir in potestatē vxoris: nō aūt per votum simplex vt dictū est, potior aūt est conditio possidentis. ¶ Ad secundā rūdetur negādo cōsequentiam. Et ratio est fm sanctū Tho. qz ꝺceptū ꝓhibēs mūmoniū inter ꝙsanguineos non hȝ hoc inquātū est ꝺceptū dei, vel ecclesie, q̄ dirimat matrimoniū cōtrahēdū, sed inquātū facit q̄ cōsanguinee corpus nō possit trāsire in ptātē cōsanguinei. hoc aūt nō facit preceptum ꝓhibens matrimoniū post votū simplex: vt ex dictis patet. Et ideo ratio nō sequitur. ¶ Ad tertiā que confirmat rū. fm dām Bonauēturā z Richardū, qȝ ille qui votū simplex fecit post 2summatū mūmoniū nō possit sine pctō exigere debitū: potest tamen sine pctō soluere debitum sue coniugi: quia tunc potestas corporis sui trāslata est in suā coniugē. Et iō soluēdo facit id qd̄ tenetur: ꝺz tamen cū dolore debitum reddere, z tenet nunꝯ exigere. Et tunc ait sctūs Tho. z dns Bonauentura, si vxor moriatur tenetur omnino continere.

Primū arg.

Secm arg.

Tertiū arg.

Primū arg.

Secm argu.

Tertiū arg.

Opponit et Respondet.

S. Thom. Bonauent.

Ad primum arguñ.

S. Thom.

Cōtra hug.

3 **Ad secundum** sic ꝓceditur, † z videtur ꝙ votū solēne non dirimat contractum matrimonij. Primo sic: dicit papa clemēs, z habetur in decretali superius allegata, ꝙ nō minꝰ obligat votū simplex: ꝙ votū solenne, sed votū simplex vt habitum est in precedenti articulo nō dirimit matrimoniū cōtractū. ergo nec votum solenne. ¶ Secō sic: solennitas voti nō addit ita validū robur supra votū simplex etiā iuramēto superueniēte nō dirimit matrimoniū contractū. ergo nec votū solenne. ¶ Tertio sic: votū solenne nihil habet, qō non pōt votū simplex habere qz vo tum simplex pōt habere scādalū cū posset esse in publico sicut etiā solenne similiter ecclesia posset z deberet statuere, ꝙ votū simplex dirimat matrimoniū cōtractū vt multa pctā vitarentur: qua ergo ratione votū simplex nō dirimit matrimonium contractū nec solenne votū dirimere debet. ¶ In oppositum sunt oēs iste, xxxiij. auctoritates in litera posite. Rū. dicendū, ꝙ votū solenne sicut impedit matrimoniū cōtrahendum, ita dirimit cōtractū. Que cōclusio, sic probatur: ille qui facit votum solēne cōtrahit matrimoniū spūale cum deo, vt colligit ex presenti. c. qō multo digniꝰ ꝙ carnale matrimoniū, sed carnale matrimoniū ꝓius cōtractū dirimit matrimonium post 2tractū. ergo z votū solenne. Circa hoc est notādū iuxta sctm̄ Tho. z dām Bonauenturā ꝙ quidā assignabāt ꝓ causa scādalū, sed hoc nihil est qz etiā votū simplex qñ scādalū hȝ cum sit quodāmodo publicū qñqȝ: z preterea indissolubilitas matrimonij est de veritate vite, que non est ꝓpter scandalū vitanda. Et ideo alī dicūt, ꝙ hoc est ꝓpter statutum ecclesie, sed hoc etiā nō sufficit: qz sc̄m hoc ecclesia posset 2trariū statuere, qō nō videtur verū. z ideo dicendū cum alīs, † q̄ votū solenne ex sui natura habet, q̄ dirimat matrimoniū cōtractum inquātū: sc̄z homo per ipm̄ amisit sui corporis potestatē deo illud ad perpetuā continentiā tradēs vt ex dictis patet. z ideo non pōt ipsum tradere in potestatē vxoris matrimoniū contrahēdo. Et qz matrimoniū qs̄ sequitur tale votū nullum est. ideo votū predictā dirimere dicitur matrimoniū cōtractum.

Bonauent. Ad scām.

Ad tertium.

Respondet. 5

S. Thom. Bonauent. Richardus.

Ad primum arguñ.

Ad tertium. S. Thom. Bonauent. Richardus.

¶ His habitis dicendū est ad rōnes in oppositū. Ad primā rūdetur iuxta sctm̄ Tho. ꝙ votū simplex quo ad deū non minus obligare dicit: ꝙ votū solenne in his, que ad deū spectāt: sicut est separatio a deo per peccatū mortale: qz mortaliter peccat frāgens votū simplex sicut solenne: quāuis grauius pctm̄ sit frangere solēne: vt sic cōparatio in genere accipiatur: nō in determinata quātitate reat⁹ sed quātū ad matrimoniū: p qs̄ homo homini obligat: nō oportet ꝙ equalis sit obligationis etiā in genere: qz ad quedā obligat votū solēne ad que nō obligat simplex. Cōcordat dns Bonauētura z Richard⁹ z Albertus magn⁹. ¶ Ad scām rūdetur negādo cōsequētiā. Et rō est sc̄m sctm̄ Tho. qz licet iuramētū plus obliget ex parte ei⁹: ex quo fit obligatio, ꝙ votum: qz ligat ex attestatione diuine veritatis, sed votū plus obligat quantū ad modū obligandi: inquantū actualiter tradit hoc qs̄ promittitur, q̄ non fit per iuramentū. Et ideo rō nō procedit. ¶ Ad tertiā rūdet negando assumptū qm̄ vt dicit sanctus Tho. votum solenne frangentibus. hug. ait apostolus. j. ad Tim. v. [luxuriate fuerint]. i. luxuriose vixerint in coitu, z cibis: z in alīs [nubere in christo]. i. sc̄m christum. i. licite. [volunt]. i. putant nubere: quasi non sit nubere, sed deci piuntur. Non em̄ possunt habēres damnationē: qz primā fidē quam voto debebāt deo [irritā] non adimplendo promissa.

Ad secundā opposit.

Ad tertium.

Hugutio.

Questio. 18

Respondet.

Diuisio.

Opponit in contrarium.

Sc̄a oppo.

Respondet.

Ad primam opposi.

Augustī. Ad secundā opposit.

Albertus. S. Thom. Alex. de hal. Bonauen.

Exponit literam.

Hugutio.

Exponit literam.

Archid.

¶ Compellit quis etiā nolens ad bonū voluntarie susceptū.

1 2 Excommunicabantur homines etiam in veteri testamento.

Judas. Aū idē sequit hoc. c. quod est beati Gregorij ad bonifacium. Summa est in rubro. Et diuidit in tres partes. in prima quid agendum sit de viduis discedentibus a proposito: voti solennis castitatis. in. ij. ponit quid de virginibus idem facientibus. in. iij. argumentatur, q̄ si virgines tales veniunt puniende: multo fortius ipse vidue: cum matrimonio sint etatis, z sapientie. ij. ibi, de virginibus. iij. ibi, si virgines. Lege.

¶ [Viduas a proposito viduitatis]. i. a voto solennī castitatis [a sancto paulo]. j. ad ti. v. [dānatas]. i. dignas dānari cēsura ecclesiastica. vnde sequitur z a communione, vel ostensas dignas damnatione eterna: [inuite]. xlv. dist. v. qui. ¶ Nam ad bonum voluntarie susceptum compellitur quis etiam nolēs, vt. xlv. di. de iudeis. hu. z archi. [de virginibus]. ij. pars. [nō velatis] scilicet velo consecrationis, quod nor datur añ. xxv. annū. xx. q. j. placuit. Non negat autem esse velatas velo pro-

fessionis.[sed presupponit in proposito].i.in voto virginitatis.[simulauerunt].i.cum simulatione[permanserunt] ↄ intellige simulationē quantū ad intentionē: nō quantū ad susceptionem voti,vel habitus.hu.[nupserint]de facto:qz de iure nō potuerūt:q; sponsio earum a oño tenebatur principaliter. [Si enim inter hoies]arguit, ꝙ rationabiliter virgines predicte veniāt puniende[si virgines].iij.pars. verba sunt Gregorij arguētis,ꝙ si virgines nō velate trāsgredientes votū veniant puniende:multomagis vidue.[virgines nō velate]velo cōsecrationis,sed bene velo professionis taliter veniātes[publica]nō solenni,que ecclesiasticis personis nō imponitur,sed manifesta ↄ in publico que in ipso monasterio agi pōt.hu.in ꝛta apostolū[tractātes]hmōi hoiem sic peccantē vt notatus ab omnibus erubescat:ↄ e cōuerso spūs saluus fiat.hug.[per morsen]Deut.xiij.auferes malū de medio tui.† Nota ꝙ in vete ritestamēto hoies excōicabantur. Nam ↄ maria soror aaron eiecta est extra castra.vt.xxxij.q.ij.hoc ipsum.hug.[de quib⁹ propheta.]ps.lvij.Letabitur.[consentiunt ad Ro.vij.

Dinisio.

Exponit literam.

Nec viduas. Ad idem est hoc.c.Gelasij pape.Summa est in rubro.Et diuiditur in duas partes.in prima statuit de viduis in.ij.de virginibus.ij.ibi,similiter.Lege. ¶[Nec ꝙposito].i.in habitu,ↄ voto.[similiter].ij.pars[annis pluribus]subaudi maxime:qz idem esset si per diem vel horā tantum.hu.[peregisse]sub habitu religionis,ↄ voto.hug.

Dinisio.

Nec aliqua. Ad idem est hoc.c.Cypriani ad Pomponiū de virginitate.Summa.pbatio virginitatis in mulieribus qnqz fallit. Et diuiditur in tres partes. in prima ponit qs femina non pōt se excusare a corruptione:per hoc ꝙ inspecta in membro suo:non reperiatur corrupta.in.ij.ponit ꝙ alia etiam sunt signa ad probādū si sit mēte corrupta.in.iij.assignat causam: quare virgines debeant a predictis impudicis tactibus abstinere.ij.ibi,poterit tamen.iij.ibi,si superuenies.Lege. ¶[Nec aliqua,]pro intellectu litere est sciendum vt tangit hug.ꝙ erāt quedā moniales, que cum quibusdam lectatoribus iacebāt:ↄ multa turpia cū eis exercebāt:mēbrū tamē in quo femina a viro secernitur:sibi corūpi nō permittebāt,ꝙ ipse in sui excusatione allegabāt:cōtra quarū excusationē loquitur cyprianus hic ostēdēs, ꝙ nō ob hoc possunt excusari:qz in aspectu talis membri pōt oculus falli. Et etiā qz quāuis membrū illud nō sit corruptū:anima tamē pōt esse corrupta,quod est deterius. [Cuius]scz anime corruptio per exteriora presumit,ↄ deprehenditur,ↄ hoc est ꝙ dicit. [Et si incorrupta fuerit virgo]ea parte vel eo mēbro quo vel qua pōt cognosci ↄ discerni mulier a masculo.[poterit tñ].ij.pars. [Ex alia parte].i.aia que est pars corporis.i.hominis peccasse que scz aīa corrumpi pōt: ↄ tñ inspici non pōt: qz inuisibilis est,sed per exteriora deprehendit ↄ presumit.vij sequitur: certe ipse cōcubitus]scz cōiacentie:nō accipitur hic ꝑ carnali cōmistione,sed ꝑ cōcubitatione fm hu.ex qua cōiacētia habetur illa violēta suspicio,ppter quā yzor dimittitur.hu.[quantū criminis].i.interioris corruptiōis aīa incurrerit[ipse cōcubitus ↄc.]q̄ oia sunt peccata [confitetur]per presumptionē violentā[si superueniens.].iij. pars[indignatur portat gladiū.]narrat quod fit:non qđ debet fieri:non em̄ hoc licet,sed ita solet fieri.hu[gladium spiritualem].i.eternam damnationē,vel vltimā maledictionem.

Exponit literam.

Augutio.

Dinisio.

Exponit literam.

Augutio.

Exponit literam.

1 ☞ Peccatum iteratum grauius punitur.

Quod si penitētiam. Ad idem est cyprianus ↄ aliqui non faciunt hic.c.distinctū sed parte superioris. Summa est de penitētia predictarū monaliū que tres partes habet.ij.ibi. Si aūt de eis.iij.ibi,ꝙ si. Lege. ¶[Qđ si priam concubitus].i.coniacentie,accepta cōione]prius tamē recepta penitentia.hu.[grauiori censura]ar,† ꝙ petrū iteratū grauius punitur.ar.xv.q.vlti.hi qui.[Si antē].ij.pars.]priam plenam].i.perfectā,ↄ integram:scz.x. annorū.vt.ſ.e.denotā.Aug.[exhomologesin]interpretatur confessio.hu. sed hic ponitur per synodochen pars pro toto: scz cōfessio pro pnia,cōfessio est pars penitētie. [Qđ si obstinate].ij.pars.[nunq̄]nō est em̄ dandapenia nisi penitentib⁹. vt.xxxiij.q.ij.legatur.[posse].i.debere.hug.[ne exemplū ceteris]interdum etiam que tolerari possent etiam reprobantur: ne sint pernicios exemplo.dist.xcvj.bene quidem.

Dinisio.

Exponit literam.

Exponit literam.

Si quis episcopus. Ad idē est hoc cap.ex sexta synodo. Summa est in rubro. Lege. ¶[Si quis lector.]hoc nomine cōprehendūtur acolytus ↄ exorcista.hug.[deponatur]hoc intelligeris si in notitiā populi deuenerit:alias secus.vt patet in eo quod le,ↄ nota.xxx.q.j.

Augutio.

1 ☞ Rubere non licet post votum.

2 Existens in domo seculari potest esse religiosa persona. Et an talis dicatur monacha.nu.3.

4 Mulier si facit votum de non habendo proprium, ↄ ex toto abrenuntiat proprijs:an sit dicenda monacha seu monialis. Et an exigatur ꝙ se supponat abbati.nu.5.

6 Monachꝰ an aliquis possit esse si non se reddit alicui eccle.

7 Mulier accipiens habitum professorum extra monasterium: non presumitur professionem fecisse:nec votum solennizasse, sed tantum simplex votum.

8 Bona abrenuntiatum proprijs si non se astringunt alicui ecclesie cuius sint.

Exponit literam.

Dinisio.

De viduis. Ad idem est hoc.c.ex cōcilio Toletano. Summa est,† ꝙ post votū non licet nubere. Et diuiditur in duas partes in prima ponit,ꝙ si vidue vel puelle que post habitū religionis cum voto perpetue cōtinētie matrimonio se copulauerint,habeantur suspense a cōmunione:donec emēdent.in ij.ponit,ꝙ si emendare noluerint a cōione omniū christianorum perpetue sequestrentur.ij.ibi.Quod si emendare. Lege. ¶[De viduis.]scilicet illis ↄ puellis virginibus maioribus. xij.annis que habitū religionis cū voto continentie facto vel

Exponit literam.

Questio.

Respondet.

2 saltē presumpto in domibus proprijs.ar.† ꝙ existes in domo seculari pōt esse religiosa persona.ar.ſ.e.mulieres. ¶Sed surgit questio.† nunquid tales sunt monache. Rūdet hu.ꝙ non. Licet em̄ accipiant habitū ↄ faciāt votū continentie:ꝙ licite habēt ꝓpria ꝙ nullo monacho,vel monache licet nec sunt ecclesiastice persone.vū verberari possunt sine sacrilegio. ¶Itē queritur,† ponatur ꝙ similiter faciat votū de non habendo

Questio.

Respondet.

4 proprijs,ↄ ex toto abrenūtiat proprijs:nūquid est dicēda monacha sine monialis. Rū.hug.ꝙ non,vt credit:qz ad hoc qs quis sit monachus exigitur:vt ista faciat,ↄ vt supponat se regule:vt viuat fm regulā. ¶Itē queritur† si exigatur ꝙ suppo

Questio.

Respondet.

5 nat se abbati. Rū.hu.ꝙ nō:qz primus monachus sine omni

Questio.

Respondet.

6 abbate fuit monachꝰ. ¶Itē queritˉ† si pōt esse monachꝰ nisi reddat se alicui ecclesie. Rū. Credo ꝙ in propria domo seculari possit esse monachꝰ,ↄ fieri si predicta assunt:multi em̄ sunt monachi,qui nulli abbati subsunt ↄ qui nulli ecclesie astricti sunt.ita credo inquit hu.ꝙ possunt fieri monachi in propriis domibus:ex quo supponunt se regule monachali:vt fm eam viuant:ↄ tales sunt ecclesiastici:nec verberari possunt sine sacrilegio.itē dicit archi.† ꝙ si aliqua assumit habitū professorū extra monasteriū:nō presumit ꝓfessionē fecisse:nec votum solēnizasse,sed tñ simplex votū. extra qui cle.vel vo.cōsuluit. ↄ extra de regula.porrectū. Si vero suscipiat habitū in domo ꝓpria,ↄ votū emittat in manu publice pſone:scz epi vel abbatis,vel cuiuslibet prelbyteri:qui quo ad hoc dicende sunt publice persone:vt notat hu.tunc iudicatur votū sum solennizasse,ꝙ si matrimonium contrahat.separatur,extra qui cleri.

Exponit literam.

Augutio.

Dinisio.

Exponit literam.

Exponit literam.

Archid.

Exponit literam.

Exponit literam.

Augutio.

Exponit literam.

8 vel vo.insinuante. ¶Item querit hu.† quid si abrenuntiant proprijs ↄ nō astringuntur alicui ecclesie cuius sunt bona eorum.rū.prima.sunt illorū quibus illa assignauerunt. Si vero nullis ea assignauerunt respōdeo.ij.ꝙ nullus sunt quo ad proprietatem,sed ipsorū sunt quo ad vsum.iij.responsio. Si tran

Questio.

Respondet.

Augutio.

Exponit literam.

stulerunt ad aliquā ecclesiam:statim efficiuntur illius ecclesie. iij.responsio potest dici,ꝙ sunt illorum, qui succedunt eis ab intestato,ↄ singuntur quasi mortui fuissent. Si non habēt tales,qui possent succedere ab intestato. responsio.v.ꝙ succedet fiscus,vel forte papa,vel ecclesia:de cuius parochia sunt [in domibus proprijs]id est que fuerunt proprie[a parentib⁹]id est autoritate parentum:si sunt minores[per se]id est autoritate propria:si fuerint adulte,siue maiores.hu.[mutauerūt]id est susceperunt:mutando primum:scilicet secularem.hu. [copulanda]cum effectu.i.copulauerint[vterqz].i.ille,ↄ illi:qui cū eis sunt copulati a cōmunione sacramētorū. [Qđ si].ij.pars. [a cōione omniū fideliū]a qua separātur per anathema.hug. [perpetuo]quousqz emēdēt,ↄ satisfaciāt tūc enim absoluendi sunt ex quo humiliātur,ↄ satisfacere volunt.ar.ij.q.v.quāto.

Exponit literam.

Exponit literam.

Nec vero. Ad idem est hoc cap.Innocen.pe.Summa est in rubro.Lege text. ¶[Nec vero.]virgines velamine consecrationis voluerunt tamen continentiam solenniter[simulauerunt].i.cum simulatione

Exponit literam.

simulatione permanserūt, ↄ intellige simulationem:quantum ad susceptionem voti,vel habitus [non sicut velo.]consecrationis.hug.[nupserint]de facto: quia de iure non potuerunt [quanto].ſ.e.viduas. videtur hic dicere, quod plus peccant virgines frangentes votum virginitatis,quam vidue votum viduitatis corumpentes. Cuius contrarium dictum est.ſ.e. c.viduas. Solutio. quod apostolus loquitur de viduis, que non erant velate,sed tantum profesle continentiā, que minus peccant,quam virgines velate.Gregorius autē in predicto.c. loquitur de vtrisqz velatis.hu.ↄ glo.

Dinisio.

Exponit literam.

De christo. Ad idem est hoc.c.ex eodē concilio. Summa est in rubro.Et diuidit in duas partes.in prima statuit, ꝙ virgines que se christo nubūt per votū cōtinētie nupserint:nō recipiātur ad pniam:nisi hi quibus se iunxerint sint mortui.in.ij.probat illud ratione sumpta ab his que seruantur inter hoies.ij.ibi,si em̄ de hominibus.Lege. ¶[Que christo]spāli voto continentie.hu.omnis aia generaliter nubit christo abrenūtiādo diabolo,ↄ pompis eius,ↄ adherendo ei per fidē,ↄ dilectionē,sed spāliter nubit ei vouēdo ea: ad que quis tenetur nisi promiserit[nupserit]de facto.[recesserint de mūdo].i.mortui fuerint. Sēsus huius litere est,† ꝙ que post votū cōtinētie nubit alicui:ꝙ quis ante mortē illi⁹ penitearet:nō tñ ante mortē illius cōicabit corpori ↄ sanguini christi:nisi in articulo mortis. Et hoc ostenditur a simili ↄ minori cum ait. [Si em̄].ij.pars.]Nā si qua viuente marito alteri nubat:ꝙ is viuente postea peniteat: nō tñ ante mortē eius accipiet cōionēnisi in articulo mortis.vt.xxxij.q.vij.fidelis.hu.ↄ arch.

Exponit literam.

Augutio.

Exponit literam.

Impudicas. Ad idē est hoc.c.ex concilio Tiburtineñ. Summa est in rubro.patet.Lege. ¶[Impudicas sacrilega.]Est ergo talis concubitus sacrilegium,ↄ fornicatio,ↄ incestus.Sed nunquid sunt plura peccata.Non sed vnum solum, quod tribus censetur vocabulis.hu. [Et in arbitrium].i.contra hoc ꝙ arbitretur alicuius boni conscientia. hu.ↄ archi.[desperatione]venie.hu. [libere].i.publice.hug. [a cetu.]Nam non dicit a monasterijs:quia in eis debet agere penitentiam[separate]ab alijs in locis asperis,que hic dicuntur ergastula.hu.[vt eis vel].i.ſaltem.[ad mortem.]

Dinisio.

Exponit literam.

Virginem. Ad idem est hoc.c.ex eodē concilio. Summa est in rubro. Lege. ¶[Virginem confitentibus]sponte cum quibus mitius est agendum.[humanitatem]vt temperet penitentiam:non vt dispensēt cum eis in coniugio.hu.

Exponit literam.

Hi qui. Ad idem est hoc.c.ex eodē concilio. Summa est in rubro. Breue est. Lege. ¶[Hi qui scienter]qz si ignorantes non punirentur. Sed surgit questio,nunquid filij tunc essent legitimi. Quidā dixerunt ꝙ non:similiter eos dixerunt nō esse legitimos,qui nascerentur de matre ↄ filio vel sorore ↄ fratre. Sed dicit hug.contra quare non sunt legitimi:si extra vtraqz parte iusta interueniat ignorantia. Et ita sentit glo. Sed quia talis ignorantia interuenire non potest:inter monachū ↄ monacham,vel monachū ↄ laicā,vel inter monacham ↄ laicum: dico ꝙ filij eorū non sunt legitimi:nisi forte aliquis vel aliqua ignoraret se esse monachum vel monacham[religari]inter se vel alijs:si ille monache ↄ illi monachi sint.hu. Si autem illi sunt laici propter horrorem criminis debet eis inhiberi coniugium:nisi sint adolescentes.vt.xxxiij.q.ij.in adolescentia.hu.

Questio.

Respondet.

Augutio.

Exponit literam.

Virginibus. Ad idem est hoc.c.ex eodē concilio sumptū. Summa est in rubro.patet. ¶[Virginibus incesta.]talis enim coitus est incestus,ↄ sacrilegium,ↄ adulterium:incestus quia sponsa dei est,qui est pater noster: incestus committitur cum affine:sicut cum cōsanguinea.xxxv.q.ij.de incestis.item adulterium est:quia spōsam alterius corrumpit.item sacrilegium: quia quelibet monacha ex quo est deo dedicata est res diuina ↄ rei diuine iniuriosius vsus est sacrilegium.hug.ↄ glo. [publicam].i.manifestam:non quidem peregrinādo: tantum sed in monasterio possunt agere penitentiam manifestam:nec communicabunt alijs in choro,vel in mensa.hug.

Exponit literam.

Exponit literam.

Peruenit. Ad idem est hoc.c.beati Gregorij in registro. Summa est in rubro.patet. ¶[Peruenit a quodā alio] eam ad monasterium reuocante:vnde ille eam extraxerat.

Exponit literam.

Nidue. Ad idem est hoc.c.ex concilio Aurelianeñ. Summa est in rubro.patet. Lege. ¶[Nidue.ab altari.]ipse enim debent ab altari recipere professiones,sed non consecrationes:quia nulla consecra

tur nisi virgo.vt distin.xxvj.acutius [sub velo.]professionis [spiritui sancto mentiri.]ille enim que post votum continentie solenne ad nuptias transeunt:non solū mentiuntur hominibus,sed spiritui sancto.Sic em̄ petrus ananie dixit. Act.v. Non es mentitus hominibus tantum,sed spiritui sancto.

Exponit literam.

Si quis. Ad idem est hoc.c.ex eodem concilio sumptum. Summa est in rubro.patet.Lege. ¶[Si quis in coniugium]de facto,alia patent quia epilogat ea, que supra inducta sunt de Calcedonensi concilio,ↄ antipape.

Casus.

Si custos. Ad idem est hoc ca.Gregorij pape in registro. Summa est in rubro.istud capitulum ↄ sequens in eodem casu loquuntur:ↄ de eadem materia,sed primum mittitur Vitaliano episcopo.secundum sergio defensori: filia quidem tulliani monasterium ingressa fuit, ↄ pape literas miserat petens,vt liceret ei esse in seculo,ↄ maritum accipere. Scribit papa illi episcopo, ↄ redarguit eum de tanta negligentia: scilicet ꝙ hoc factū non correxerat. Et diuiditur in tres partes.in prima reprehendit de negligētia.in.ij.precipit:vt illam cogat reuerti ad habitum dimissum, ↄ ad monasteriū.in.iij. dicit,ꝙ si in hoc facto quis voluerit ei contradicere:ex cōmunicet eum, ↄ de eo papa significet.ij.ibi,presentia.iij.ibi,qua in re.Lege. ¶[Si custos.aut esse nosses].i.exercere officiū episcopale.re vera erat episcopus.[peruersam epistolam]qz forte continebat, quod liceret sic esse in seculo.[ad presens tempus]id est in presenti tpore.hug. [presentia].ij.pars.[ignorātia]id est pigritia.[cum sergio] cui scribitur in capitulo sequenti:[qua in re.]iij.pars.[obsistendum]in exequendo nostro mandato[emendationis]id est pene.hu.[neglectu]id est noli iterato delinquere: quia vulnus iteratum tardius sanatur.de pe.dist.iij.lanamini.

Dinisio.

Exponit literam.

Augutio.

Si homo. Ad idem est hoc.c.eiusdem Gregorij pape eadem scribit isti defensori:licet alijs verbis:sicut patet legenti.vnde tam litera quam sensus litere patet.

Dinisio.

Nidendi. Ad idē est hoc.c.beati augustini de cōflictu vitiorū. Summa est in rubro. Et patet totū. ¶[Nidēdi illis videlicet] nō loquitur generaliter,sed gratia exēpli de istis facit mentionē. Nam multis alijs non licet, vt ordinatis in sacro ordine, quos non vouerunt castitatē, vt oriētales:ↄ tamē nullus potest nubere.hu. [decreuerūt].i.nouerunt firmiter.hug.[impune] quo ad deum,ↄ quo ad canones.vt dist.lxxxviij.fornicari.

Exponit literam.

Augutio.

Proposito. Ad idem est hoc.c.beati Augustini,lib.de bono coniugali.Capitulum hoc nobis videtur quicquid dicat gl. intelligendum esse de voto solenni: cum introducat illud Gratianus inter alia vbi tractatur de voto solenni:si tamen de simplici intelligo secundum gl.que est hug. ¶[Proposito.]Construe sic.[Manifestum est feminas lapsas a meliori].i.a castitate [sacratione].i.viduali, que vouetur deo sancta est in coniugatis cui tricesimus. sanctior in viduis cui sexagesimus.[Sanctissima in virginibus]cui fructus debetur centesimus peiores adulteris esse si nupserint.

Exponit literam.

Si qua virgo. Ad idē est hoc.c.ex cōcilio Calcedonensi sumptum. Summa est in rubro.Et diuiditur in tres partes. in prima statuit. in.ij.punit contrafacientes. in iij.ponit relaxationem.ij.ibi.Si vero.iij.ibi.statuimus.Lege. ¶[Si qua virgo humanitatem]in relaxatione pene,vel mitiori reconciliatione[episcopus]quasi nō abbas,quod intelligo:si eps eis imposuit penitentias.Si vero abbas imposuit ipse poterit humanitatem quandoqz exhibere eis.hug.

Dinisio.

Exponit literam.

Diaconissam. Ad idem est hoc.c.ex eodem cōcilio. Summa est in rubro.Et diuiditur in duas partes.in prima instituit, quod virgo non debeat recipere benedictionem ante.xl. annum.in.ij.ponit, quod si talis post predictam ordinationē nupserit anathematizetur.ij.ibi.Si vero. Lege. ¶[Diaconissa]id est virgo[ordinari] non capitur hic ordinari ꝙ mulier capax ordinis sit,sed capitur pro benedicti:fundebatur em̄ in consecratione eius aliqua benedictio ex qua cōsequebatur aliquod officium speciale:forte legendi homilias,vel euangelium ad matutinum,quod apud nos faciunt diaconi:qs non licebat alijs monialibus vt in glo.ↄ hug.[probatione]id est examinatione.[Si vero].ij.pars patet.

Exponit literam.

Augutio.

Quotquot. Ad idē est hoc.c.ex cōcilio antychyritano sumptū. Summa est in rubro. Breue est. Lege. ¶[Quotquot ↄ.]puaricati]

Archid. contrahendo de facto. ſ. e. monacho. archi. [bigamos.] quia primo deo ⁊ poſtea homini nubūt, vel potius inter bigamos quantum ad penam: quia non poterūt promoueri, nec admitti tentur ad publicos actus: ſicut nec bigami, ⁊ eſt ſenſus [debēt haberi inter bigamos] id eſt repellētur a promotione, ⁊ teſtificatione clericorum: ſicut bigami: nec femine inter virgines conſecrabuntur. Hugu.

Diuiſio. **Virgines.** Ad idē eſt hoc. c. ex concilio eliberitano. Summa eſt in rubro. Et diuiditur in duas partes. in prima ſtatuit virginibus, que poſt votū ſolēne libidini deſeruierint: nō eſſe dandā cōmunionē etiā in fine vite. in. ij. ponit. q ſi debitā penitentiā egerint: poterit eis in fine cōmunio dari. ij. ibi. q ſi. Lege. ¶ [Virgines. nō intelligētes]. i. non reſpicientes. i. non oſtendentes ſe reſipere: ⁊ ideo nō penitētes. hu. [quid]. i. dicit virginitatis, ⁊ premiū. hu. [nec in fine] loquitur de impenitentibus: quibus nec in fine dāda eſt euchariſtia. vt di. l. hi qui. [Quod ſi]. ij. pars. loquitur de penitētibus: vt patet quibus nō negatur in fine euchariſtia. vt di. l. penitentes. ⁊. ſ. e. virginibus. hu. [perſuaſerint]. i. penituerint, vel ad penitētiā prouocauerint [in fine] quaſi non ante in penam criminis.

Exponit literam. Hugutio. **De filia.** Ad idem eſt hoc. c. ex concilio martini pape. Summa eſt in rubro. Et diuiditur in duas partes. in prima ſtatuit. in. ij. penam relaxat. ij. ibi. Si autem. ¶ [De filia.] gratia exempli dicit: quia idem eſt de qualibet alia, ſed de iſta queſitum fuit in concilio. [ſi deuota fuerit] id eſt conuerſa votum emittendo, ⁊ ſuſcipiendo habitum. vt. xij. q. j. dno. hug. [duxerit] de facto: ⁊ propter hoc fuerit excommunicata. hu. [in] id eſt propter affectum. hu. [receperint in cōmunionē]. i. communicauerint ei [a cōione] ſacramentoꝝ, vel fidelitū: ſi noluerint ceſſare. hu. [preſtiturum] id eſt ſubiturum [cauſas] id eſt penas. hu. [defuncto] ad literam. [ſi autem]. ij. pars patet.

Diuiſio. **Deuotam.** Ad idem eſt hoc. c. ex concilio ij. Toletano ſumptū. Summa eſt in rubro. Et diuiditur in quatuor partes. in prima ſtatuit penam monache peccanti. in. ij. prohibet eam recipere ad communionem ab aliquo ante penitentia. in. ij. punit reci pientes eam ⁊ corruptorem. in. iiij. punit eam, que maritū acceperit. ij. ibi. prius autem. iij. ibi. Quod ſi. iiij. ibi, que autem maritum. Lege. ¶ [Deuotam]. i. conuerſam vel monacham voto continentie obligatā. hu. [peccantē]. i. fornicantē: quaſi non matrimonialiter alicui adherentē. primo enim tangit de tali deuota: poſtea de illa, que de facto duxit maritū [egerit] vel ſaltem agere inceperit. hu. [prius autem]. ij. pars. [ad nullius conuiuium] ſi ob hoc in concilio excommunicata fuerit. hu. [Quod ſi]. iij. pars. [in abſentia]. i. reputetur excōmunicata ſimplici excōicatione. hu. [que autē], iiij. pars. [quo viuēte. quo caſu tñ in articulo mortis cōcabit: vt in fine ſuperioris capituli dicitur. hu. aut poſtquam diſceſſerit ad literam quo caſu ſtatim poterit communicare, ſi digne peniteat. hug.

Exponit literam. **Iqua.** Ad idem eſt hoc. c. beati Gregorij in regiſtro. Summa eſt in rubro. Et diuiditur in duas partes. in prima punit monacham lapſam in adulterium. in. ij. punit corruptorē. ij. ibi, is autem. ¶ [Si qua per antiquitatē licentiā]. i. impunitatē. hu. [antiquioꝝ conſuetudinē.] Nam ratione antiquioris cōſuetudinis credebat ſe excuſari, ſed nō excuſatur: q diuturnitas tēporis nō excuſat peccata, ſed auget. vt extra de cōſuet. c. ſi. [deducta fuerit] olim in preterito. [is autē]. ij. pars patet.

Diuiſio. **Os.** Ad idem eſt hoc cap. eiuſdem Gregorij. Summa eſt in rubro. Lege. ¶ [Os exceſſerunt] fornicando cum eis [communione fidelium] ſi ſunt contumaces vel ſacramentorum. hu.

Exponit literam. ☞ Raptor monache qualiter puniatur.

Exponit literam. **Iquis.** Ad idem eſt hoc. c. ex nouellis Iuſtiniani. Summa ⁊ q raptor monache per dat oia bona ſua, ⁊ capitali ſententia feriatur. Lege. ¶ [Si quis ſolicitauerit] ad coeundum ſecū. hu. [aſſiſteriam]. i. recluſam ab aſſiſtendo: q continue aſſiſtit oratioꝝ ⁊ officio ſuo. hug. [monaſtriam]. i. monacham. hu. [bona] ipſius raptoris [in quo habitat] quia ei in loco habitat [quia eiloco facta eſt iniuria [capitali] hoc eſt ſecundū leges. vt. xxxvj. q. ij. ſi quis. ſecundum canones non afficiuntur morte. vt. ſ. eo. ſi quis epiſcopus. hugu. [monaſterio.] primo [cautione]. i. vt cautius ibi cuſtodiatur. [diaconiſſa.] idē eſt de qualibet monacha, vel deuota intelligitur. [legitimos]. i. ex legitimo matrimonio ante converſionem ⁊ votū genitos [legitima] que debetur filijs iure nature: ⁊ dicitur debitū bonoꝝ ſubſidiū. de qua legitima plenius. xix. q. iij. ſi qua ꝛc.

Exponit literam. ☞ Uelibus monachalibus pōt quis vti in propria domo.

Exponit literam. **Mulieres.** Ad idem eſt hoc. c. eugenij pape. Summa eſt in rubro. Lege. ¶ [Mulieres obtentu]. i. vt obtineant. hug. [et ſi hoc alio animo fecerūt] puta ludo, vel fraude [predicatur eis] niſi de hoc conſtet. hug. [velate] cum voto: imo ⁊ ſi non vouerint ex quo habitū ſumpſerunt. pteindicatur eis: q preſumuntur vouiſſe: niſi probetur contrariū [in domibus.] ¶ q in propria domo pōt quis vti veſtibus monachalibus ⁊ eciam facere votum. vt. ſ. xxxiij. q. v. quod deo, ſed tamen per hoc nō ſolēnizatur votū. gl. vide no. cōtra. ē. e. in. c. de viduis. in glo. j. Sed vtrū tales ſint moniales: ſupra inuenies in dicto cap. de viduis. hu. [in domibus] ſi non ſunt ſuſpecte vite.

Diuiſio. **Monacho.** Ad idem eſt hoc. c. ex concilio Aurelianenſi. Summa eſt in rubro. Et diuiditur in duas partes. in prima prohibet ne monachus portet cingula laſciuia. in. ij. punit monachum qui vxorē ſe complacuerit. ij. ibi, ⁊ ſi poſtea. Lege. ¶ [Monacho. zarium] ponitur pro quolibet ornamento laſciuo [zonas. id eſt cingula laſciuia: vt muliebria [⁊ ſi poſtea]. ij. pars. [officium] repellitur tanquam bigamus. vt. ē. e. quotquot.

Exponit literam. **Idue.** Ad idem eſt hoc. c. auguſtini in li. de bono viduitatis. Summa eſt in rubro. Lege. ¶ [Vidue. non continent] id eſt continere non poſſunt de facili. [quod niſi reddāt] id eſt compleant: ſi poſſunt damnantur a deo, vel ab eccleſia per excommunicationem. ē. e. ſi cuſtos. hu. ⁊. c. ſequenti.

Exponit literam. **Idua.** Ad idem eſt hoc. c. Nicolai pape. Summa eſt in rubro ꝛc. Lege. ¶ [Vidua. ſacrum] id eſt religioſum ſcilicet conuerſionis non conſecrationis. vt no. ē. e. viduas [impoſuit] ⁊ vouit ſaltem tacite [oblationes] forte conſuetudo erat alicuius loci: vbi monache panē conſecrandū vel alias oblationes ſacerdoti offerebant. hu. [profeſſa. ſupple maxime: q: idem ſi cum habitu.

Hugutio. **Iduitatis.** Ad idem eſt hoc. c. ex concilio Aurafico. Summa eſt in rubro. ¶ [Coram epiſcopo] fuit ergo ſolēne in ſacrario forte locus fuit vbi monache accipiebant habitum veſte religioſa.

Exponit literam. **Omnes femine.** Ad idē eſt hoc. c. ex concilio Toletano. Summa eſt in rubro. Et diuiditur in duas partes. in prima ponitur modus profeſſionis faciende monialium. in. ij. ponit penā earum, que poſt profeſſionē prolapſe fuerint. ij. ibi, que vero ex his. Lege. ¶ [Omnes femine. pallio] id eſt velo. roboratā ſubſcriptione [profeſſionē]. i. ſcriptura confirmatā: in qua profiteatur ſe velle religioſe viuere, ⁊ propoſitum religiōis ſumere, ⁊ in eo perēniter pmanere. vt. xx. q. j. vidua. [nō ſinātur] q: ſi vellēt relabi: ſtatim propria ſcriptura obuiaret eis. vt. j. q. vij. ſaluberrimū. hu. Et nota q ſcriptura adhibetur: nō q ſit de ſubſtātia voti, vel habit⁹ ſed ad pbationem facti ſi reuocetur in dubiū [que vero ex his]. ij. pars. [animū] cū effectu retēta eſſe. Quedā em retēta veſte preuaricātur, ⁊ hec tñ animū mutāt tamē nō mutāt habitū. Quedā dimiſſo habitu. ſ. c depoſito ſeculari ⁊ reſumpto religioſo quē dimiſerant.

Exponit literam. ☞ Uouere non poteſt quis per alium: ſicut nec penitentiam accipere.

Exponit literam. **Sciendum.** Ad idem eſt hoc. c. ex concilio Arelatēſi ſumptū. Summa eſt in rubro. Breue. ¶ [Sciendum. per votum proprie ſponſionis] ar. † quod quis per alium vouere non poſſit: ſicut nec penitentiam accipere. de penitentia diſt. j. quem penitet [⁊ per verba ſacerdotis]. i. per orationes, ⁊ benedictiones: quas ſacerdos fudit ſuper eas [templa] continentes enim templum ſpiritus ſancti dicuntur ab apoſtolo. prime ad Cor. vj. an neſcitis quoniam membra veſtra templum ſpiritus ſancti, quin vobis eſt: quem habetis a deo. Et ideo concludit inquita apoſtolum dicentem qui violat templū diſperdet illum dominus.

¶ Uidue palea eſt.

Hugutio. **Et quia.** Ad idem eſt hoc. c. beati Gregorij in regiſtro. Summa eſt in rubro.

Exponit literam. **Et lex continentie.** Ad idem eſt hoc. c. Innocentij pape. Et diuiditur in duas partes. in prima ſtatuit ⁊ cōtra tranſgreſſores penā aſſignat. in. ij. idem de monialib⁹ dicit eſſe obſeruādū. ij. ibi. ad ipm. Lege. ¶ Ut lex atq; cōuerſi non oēs, ſed cōuerſi. pfeſſi, ⁊ voto continctie obligati ſunt ſiue expreſſe, ſiue interpretatiue, quod dico propter illos: qui

Hugutio. qui ad eccleſiam regulare cōuertuntur: qui q̄uis nō exprimāt votū: tamē rone loci ⁊ habitus pſumuntur vouere. Hu. [preſumpſerint] de facto [ſeparentur] q: non eſt ibi matrimoniuz [id ipſum] ſicꝫ pars. [demonibus] per hoc intelligit genera liter omnes monachos: ⁊ omnes deuotas. i. deo conſecratas.

1 ☞ Uotum ſimplex non dirimit matrimoniū contractum.
2 Matrimonium quare debeat eſſe bene ⁊ legitime contractū.
3 Uouere eſt voluntatis: reddere neceſſitatis.

Diuiſio. **Uptiarum.** Hoc. c. eſt Augu. qō ſm Gratianū ⁊ hu. ⁊ Jo. de. intelligendū eſt voto ſimplici. Summa eſt † q votuz ſimplex nō dirimat matrimoniū cōtractū. Et diuiditur in quinq; partes. In prima cōmēdat matrimoniū. In ſecūda virginitatē ſiue cōtinētiā ⁊ illā pfert. In tertia oīēdit q poſt ꝓpoſitū de cōtinentia nō ꝺs quis nubere: ſed ſi nupſerit: peccat mortaliter nō nubēdo vel volendo nubere ſed frangendo ⁊ volēdo frangere ꝓpoſitū ⁊ hoc totū exequēt vſq; ibi, ꝓinde. In quarta inuehit ꝑ eos: qui dicebāt tale matrimoniuz factū poſt votū ſimplex eſſe ſeparādum: inducēdo eos ad triplex inconueniens. In qnta ponit opinionē ſuā: ſcz q tale matrimoniū nō ſit ſeparādum. ſcōa ibi. ⁊ ipm tñ. tertia ibi. ſed virginali. quarta ibi. pinde. quinta ibi. quapropter non poſſunt. de iſta materia diſputatū eſt ſatis in pncipio qōnis. vij. venīe dum eſt ad literā. Lege. ¶ [Nuptiarū bonum]. i. bonū qō eſt nuptiarū. i. mrimonium ſemp bonū. eſt. † Matrimonia a nium. Adde q matrimonium cōtrahitur p ꝓba de preſenti vtroq; loquēte. De. de ancha. i. c. ſi interr. nu. 1. de ſponſa. Et eſt magnum ſacrm. vide eūdem in. c. j. nume. 2. de ſponſa duo.

Exponit literam. 2 Matrimonium ſemp bonum eſt. † Matrimonia a nium. Adde q matrimonium cōtrahitur p ꝓba de preſenti vtroq; loquēte. De. de ancha. i. c. ſi interr. nu. 1. de ſponſa. Et eſt magnum ſacrm. vide eūdem in. c. j. nume. 2. de ſponſa duo.

Hugutio. **Iptiarum.** Gratianū ⁊ hu. ⁊ Jo. de. intelligendū eſt voto ſimplici. Summa eſt † q votuz ſimplex nō dirimat matrimoniū cōtractū. Et diuiditur in quinq; partes. In prima cōmēdat matrimoniū. In ſecūda virginitatē ſiue cōtinētiā ⁊ illā pfert. In tertia oīēdit q poſt ꝓpoſitū de cōtinentia nō ꝺs quis nubere: ſed ſi nupſerit: peccat mortaliter nō nubēdo vel volendo nubere ſed frangendo ⁊ volēdo frangere ꝓpoſitū ⁊ hoc totū exequēt vſq; ibi, ꝓinde. In quarta inuehit ꝑ eos: qui dicebāt tale matrimoniuz factū poſt votū ſimplex eſſe ſeparādum: inducēdo eos ad triplex inconueniens. In qnta ponit opinionē ſuā: ſcz q tale matrimoniū nō ſit ſeparādum. ſcōa ibi. ⁊ ipm tñ. tertia ibi. ſed virginali. quarta ibi. pinde. quinta ibi. quapropter non poſſunt. de iſta materia diſputatū eſt ſatis in pncipio qōnis. vij. venīe dum eſt ad literā. Lege. ¶ [Nuptiarū bonum]. i. bonū qō eſt nuptiarū. i. mrimonium ſemp bonū. eſt. † Matrimonia a nium. Adde q matrimonium cōtrahitur p ꝓba de preſenti vtroq; loquēte. De. de ancha. i. c. ſi interr. nu. 1. de ſponſa. Et eſt magnum ſacrm. vide eūdem in. c. j. nume. 2. de ſponſa duo.

Archid. Hugutio. **Eviduis.** Ad idem eſt hoc. c. Helaſij pape. Summa eſt: quod non eſt diuidendum. ſ. c. Sexto q: eſt expoſitum ſacrm ⁊ ſacrū ſignū matrimonij ſpūalis: qō eſt inter xpm ⁊ eccleſiam. ¶ Septimo: q: matrimoniū ſua pritia dns Jeſus honorauit: ⁊ inſigni miraculo decorauit cōuertēs aquā in vinū. Jo. ij. ¶ Octauo: q: xps de matre ſpōſata viro naſci dignatus eſt. Luc. j. ⁊ Mat. j. Ex qb⁹ ꝓpter q apte errāt heretici nuptias dānantes [obſequiū] matrimoniū eſt in obſequiū gnīs humani ſm dei legis imperiū quo dictū eſt Genē. j. Creſcite ⁊ multiplicamini. Eſt ēt in remediū infirmitatis carnis vnde apls prima ad Cor. v. ait. ꝓpter fornicationē vnuſquiſq; vxorē habeat ꝛc. Eſt etiā in humanitatis ſolatiū. vnde a multis cōtrahit vt in ſuis neceſſitatibus eis ſeruiat. Accipue hoc locū hz in ſenibus: qui auxilio deſtituti ſibi vxores copulant: vt ab eis ſeruitiū percipiāt. Hu. [filiorū] Alij cōtrahunt deſyderio habēdi, plem: qui affect⁹ nō eſt impobādus ad cultuz dei. [Et ipm] ſcōa pars. [ipm] ſcz affectū filiorū ſeu matrimoniū excellit donū virginitatis ſiue obſeruantiā cōtinentie: que eſt vita celeſtis ⁊ angelica: q: ibi nec nubēt: ſicut dns in ꝙt: nec nubent. Hu. [nō cōtinet]. i. cōtinere nō vult: vel nō pōt facile [que nō cepit] ſcz votū: vel velū cōtinendi [deliberet] an vouendū ſit: an nubendū [que egreſſa eſt] ad votū pſeueret in caſtitate [aduerſario]. i. diabolo [grauius infeſtari] Hu. [oblatio]. i. oblatū [in cōiugali] prefert cōtinentiaz bono cōiugali. glo. [pudicitia carnis]. i. cōtinētia vel virginitas [amplioris] intrāſitiue. i. minus excellētius: ⁊ amplius q̄ in cōiugio [qua cōtinētia debito]. i. voto: quo quis efficit debitor deo. Ex hoc vī q hoc. c. loquat de voto ſimplici de pūti. Ex ꝛc eo q in fine dr exigit oblatū. Arch. [nubere velle] qñ p eū nō ſtat quin nubat. Et ita eſt vehemens volūtas. Archi. [Mag⁹ vt hoc] ſcz q volūtas veniendi cōtra votū ſit pctū: ſine ſequātur nuptie: ſiue nō. Aug. [demōſtraret] pma ad Tim. [primā fidē]. i. primum pactū ⁊ ſi nō nubendo: tamē volendo [nō q ipſe nuptie vel]. i. etiā [taliū propoſiti]. i. voti [fraus] qua fractū eſt ꝓpoſitum [amplioris] ſimplicis voti [pinde] quarta pars arguit cōtra eos: qui poſt votum ſimplex dicūt matrimoniū dānandum: ac ſi votū ſimplex dirimeret cōtractū matrimoniū: ſicut votū ſolēne: qō nō eſt verū [fallit] oſtendit Augu. in quo iſti decipiātur. Arguebat em ſic dns in euāgelio dicit. Matth. v. q mulier que vinēte viro alteri nubit adultera eſt: ſed que per votū ſimplex cōtinētie denouit xpo ſponſa xpi facta eſt. ergo ſi cōtrahat alteri per mrimoniū contrahit primo viro viuente: ſcz xpo qui vinit ⁊ nunq; moritur ⁊ ſic eſt adultera ⁊ matrimoniū dici nō debet. Sed Augu. dicit hāc argumētationem ⁊ inducit Auguſti. triplex inconueniens qō ex illa opinione ſequitur. primū eſt: q: tunc vir ⁊ mulier qui pari conſenſu vouerūt cōtinentiā per quā deſponſantur ipſi xpo eſſet adulteriū

Archid. **Iquis.** Ad idem eſt hoc. c. quod eſt Theodozi papeꝛ in quo Gratianus exponit: que circa premiſſa videbantur dubia patent.

¶ Queſtio. ij.

☞ Matrimonium non poteſt eſſe niſi in diſpari ſexu.

Hugutio. **Equitur ſecūda qō.** Videlicet an deſpōſata vni eo dimiſſo poſſit alteri nubere. huic qſtioni vt facilius explicetur magiſter Gratianus aliā ſubiūgit queſtionem incidentē talem: ſcz virū inter ſponſum ⁊ ſpōſaz ſit ꝙugiū. Et illā primo ſoluit allegās ꝓ vtraq; parte: qua ſoluta ⁊ determinata faciliter ſoluit: ⁊ terminatur etiā ipſa qō que hic pncipaliter intitulat. j. e. ſ. inꝛta. Et qſtio iſta diuiditur in quinq; partes. In prima intēdit pbare q ſpōſa ſit vxor: que tñ nō eſt: niſi in ſpe futurorū: ⁊ nō re preſentium. primo tñ querit quis, c ſenſus facit matrimoniū. Et dicit qd cōſenſus de pūti: vel cōſenſus de futuro cū copula ſubſecuta. In ſcōa pbat: q nō ſit vxor niſi carnis cōmiſtio nō interueniat. Nā ſi eſſet vxor nō poſſet intrare monaſteriū illo incōſulto ⁊ cōtradicēte intrare. Et hoc pbat per multa capla. In tertia parte per. xiij. capla probat: q ſponſa de pūti dicitur vxor non re pūti: ſed ſpe futurorū: q: non eſt ibi ſignificatio que eſt inter chriſtū ⁊ eccleſiā. In quarta querit quid iuris de raptore ⁊ quis dicitur raptor: vel rapta vel riptus. In quinta dicit q ſi per verba de preſenti fuerit ſponſa rapta omnibus modis viro reddenda eſt. ſecunda ibi: non dubium. tertia ibi: cuz initiatur. quarta ibi: raptus. quinta ibi: rapta. Lege textum.

Exponit literam.

¶ Primū videndū est inter eos ſcz ſponſos hos aūt ſponſos, poat hic ex diffinitiõe mr̃imonij dicēs [ſunt eñ nuptie] licet ſuperius in principio huius cauſe poſuerimus ⁊ declarauerimus hāc diffinitionē: percurremus tñ nūc eā iuxta Mag. [mr̃imoniū eſt cõiunctio] aio: nõ corporũ cõiunctio eñ corpora nõ eſt matrimonium: nec cõiunctio q; ſi aliq; cõiungant nõ erit cõiugiū [viri ⁊ mulieris] ⁊ q; nõ põt eſſe matrimoniū niſi in diſpari ſexu. cõiunctio eñ maſculi cū maſculo: vl femine cū femina, nõ eſt mr̃imoniū: ⁊ q; hoc totū põt eſſe im cõiunctiõe illegitima: ſcz fornicaria: vel inceſtuoſa: ſubaudiēdū eſt [legitima]. i. ſm leges canonicas cõtracta: ⁊ ſic ceſſat ois obiectio: q; poſſet fieri de pſonis ad hoc inhabilibus. Et q; hoc totū poſſet eſſe inter pſonas legitimas: ⁊ tñ nõ eēt matrimoniū talis cõiunctio: q; poſſent cõiungi ad aliud: ſubditur [retinẽs]. i. retinẽda exigens [conſuetudinẽ vite]. i. 3 querſationis maritalis prelertim quo ad mutuā ſeruitutē corporis ſibi inuicē exhibẽdaz: ⁊ quo ad ea que impediūt talem ſeruitutē [individuā]. i. inſeparabilem vel in perpetuū vel quouſq; legitimū interueniat dinoſcitur: vel iudicio eccleſie: vel propria voluntate: ſcilz cum pari conſenſu vouerint caſtitatem: ⁊ a mutua ſeruitute ſe abſoluūt. xxxiij. q. iij. quod deo.

Opponit in contrarium. Scõa oppoſitio. Richardus.

Matrimonium. Inducit autoritatem beati Chryſoſtomi ad probandum: q; conſenſus efficiat matrimonium pro cuius rei pleniori inteligentia queruntur quinque.

1 ¶ Primum eſt vtrũ conſenſus ſit cauſa efficiẽs matrimonij.
2 ¶ Scõm: vtrũ oporteat conſenſum per verba exprimi.
3 ¶ Tertiũ eſt: vtrum conſenſus per verba de futuro matrimonium faciat.
4 ¶ Quartum vtrum expreſſus per verba etiaz ſi deſit interior conſenſus faciat matrimonium.
5 ¶ Quintum vtrum conſenſus qui facit matrimoniuz ſit cõſenſus in carnalem copulam.

Primus ar. Scõm arg. Tertium ar. Opponit in contrarium. Reſpondet. Ad primum arg. Ad ſcõm. S. Thom̃. Ad ſecundum arg. Primũ arg. Scõm arg. Tertium ar. Opponit in contrarium. Reſpondet. Ad primum arg. Ad ſcõm. S. Thom̃. Ad ſecundum arg. Primus ar. Scõm arg. Tertium ar. Opponit in contrarium. Reſpondet. Ad primum arg. Ad ſcõm. S. Thom̃. Ad tertium arg. Primus ar. Scõm arg. Tertium ar. Opponit in contrarium. Reſpondet. Ad primum arg. Ad ſcõm. S. Thom̃. Richardus.

1 **Ad primum** ſic ꝓceditur. † Et vr̃ q; conſenſus non ſit cauſa efficiens ſui ipſius: ſed matrimonij nihil aliud eſt: q; conſenſus q; ipſe eſt qui ſignificat cõiunctionẽ xpi ad eccleſiaz. ergo cõſenſus nõ eſt cā efficiẽs matrimonij. ¶ Scõo ſic multiplicata cā multiplicatur effectus. ergo ſi conſenſus eſt cauſa: ⁊ deo ſunt conſenſus: ergo videtur q; duo ſunt matrimonia inter virũ ⁊ mulierẽ: ſz nõ ſunt duo matrimonia. ergo ꝛc. ¶ Tertio ſacramẽta non ſunt a voluntate humana: ſed ab inſtitutione diuina: ſed conſenſus ad volũtatẽ pertinet: ⁊ matrimonij eſt ſacrm. ergo conſenſus nõ eſt cā matrimonij ſicut nec aliox ſacrom. ¶ In oppoſitũ eſt. c. pñs vbi ait Chryſoſto. matrimoniũ nõ facit coitus ſed conſenſus. Rñ. dicẽdus q; conſenſus mutuus viri ⁊ mulieris eſt cā efficiẽs matrimonij. Iſta cõcluſio ptz multiplici autoritate in ſra rõne probatur vnus nõ accipit poteſtatẽ in eo: q; eſt libere alteri⁹. niſi p eius ꝺſenſum ſed p matrimoniũ accipit vterq; cõiugũ poteſtatẽ in corpus alterius: vt ptz ꝓma ad Cor. vij. cũ primus vterq; ſui corporis liberã poteſtatẽ haberet. ergo ꝺſenſus facit matrimoniũ. ¶ Scõo ſic maioris libertatis eſt pactio cõiugalis q; ſeruitutis: ſed ſolo ꝺſenſu facit q; ſe ſeruũ. ergo ſolo cõſenſu põt fieri alterius cõiux. ¶ Vis habitis dicẽdũ eſt ad rõnes in oppoſitũ. Ad primã rñdetur negãdo ꝺniam: ⁊ rõ eſt: q; licet vnio ordinatorũ ad vnũ: q; cõſenſus facit. Et iterũ nec cõſenſus proprie loquẽdo cõiunctionẽ xpi ad eccleſiaz ſignificat: ſed volũtatẽ eius: qua factũ eſt: vt eccleſie ꝺiungeret.

Ad primum argumentũ. S. Thom̃. Ad ſcõm. Ad tertium.

¶ Ad ſecundã rñdet iuxta ſctm Tho. q; ſicut matrimoniuz eſt vnũ ex parte eius in qõ ſit cõiunctio: ꝙuis ſit multiplex ex parte cõiuncto: rũ: ita etiã cõſenſus eſt vnus ex parte eius: in q; cõſentitur: ſcz predicte cõiunctiõis: ꝙuis ſit multiplex ex parte cõſentientiũ: nec eſt directe ꝺſenſus in virũ: ſed in cõiunctionẽ ad virũ ex parte vxoris: ⁊ ſiũ ex parte viri ꝺſenſus in conniunctionẽ ad vxorẽ. ¶ Ad tertiã rñdetur: q; ſacrom ꝓma cauſa eſt diuina virtus: que in eis operatur ſalutem: ſed cauſe ſecunde miniſteriales ſunt materiales operatiões ex diuina inſtitutiõe efficaciã habẽtes. Sic ãn baptiſmo exterior ablutio ⁊ ſic conſenſus in matrimonio eſt cauſa.

2 **Ad ſecundum** ſic ꝓceditur. † Et vr̃ q; nõ oporteat ꝺſenſum per verba exprimi ſed ꝺſenſus tacitus ſufficiat. ꝓmo ſic. ſicut p matrimoniuz redigitur aliqs in poteſtatẽ alterius: ita p votũ. ſed votũ obligat quo ad deũ: etiã ſi nõ exprimatur verbis. ergo ⁊ cõſenſus cauſabit matrimoniũ: etiã ſine expreſſione verborũ. ¶ Secũdo ſic mr̃imoniũ põt eſſe inter mutos. extra de ſponſa. tue fratrnitati. vel eos qui ſunt dinerſarũ linguarũ. ergo ꝛc. ¶ Tertio ſic. Si omittat id qd eſt de neceſſitate ſacri quacũq; ex cã nõ eſt ſacrm: ſed in aliquo caſu eſt matrimoniũ ſine expreſſiõe verborũ: ſicut qñ puella tacet pre verecũdia parẽtibus eam viro tradentibus. ergo expreſſio verborũ nõ eſt de neceſſitate matrimonij. ¶ In oppoſitum eſt glo. dicẽs: q; requiritur voluntarius conſenſus verbis legitimis expreſſus. ¶ Itẽ arguitur ſic, matrimoniũ eſt ſacrm quoddã: ſed in oi ſacro requirit aliqd ſenſibile ſignum. ergo ⁊ in matrimonio. Et ita oportet ibi ſaltez ꝺba eſſe expꝛimẽtia ꝺſenſum ſenſibiliter. ¶ Rñdeo dicendum: q; ad contrahendũ matrimoniũ requirit conſenſus mutuus p verba de pñti: vel p aliqua ſigna in nõ potẽtibus loqui expreſſus. Et dico p aliqua ſigna: q; muti poſſunt ꝺ[r]ahere matrimoniũ vt in allegata decretali inter abſentes etiã qui nõ poſſe viderũt põt cõtrahi matrimoniũ per procuratorẽ: ⁊ literas cõſenſus mutuos expꝛimentes: nõ tamẽ fama vel auditu vel aliquo modo ſe nouerint. vt. xxx. q. v. nec illud. in glo. ⁊ xxxij. q. ij. non oīs. ſ. cũ dicitur. in glo. Ratio aũt quare requirit expreſſio mutui cõſenſus per aliqs ſenſibile ſignũ eſt ex ꝺ[r]te aſſignata ſupra argũcdo: q; matrimoniũ eſt ſacrm: ⁊ in oi tali requiritur aliqs ſenſibile ſignũ. ¶ Preterea q; in matrimonio ſit qdaz cõtractus inter virũ ⁊ mulierẽ: ſed in quolibet cõtractu oportet eſſe expreſſionẽ verborũ: vt ſibi inuicẽ volũtatẽ ſuã verbis promant qui cõtrahunt: ⁊ ſibi inuicẽ obligent homines, ergo ⁊ in matrimonio oportet eſſe cõſenſum per verba expreſſum.

Ad primum arg. Ad ſcõm. Ad tertium.

¶ Vis habitis dicẽdum eſt ad rõnes in oppoſitũ. Ad primã de voto rñdetur negãdo ꝺniam. Et ratio eſt iuxta ſctm Tho. q; in voto nõ eſt aliqua ſacramẽtalis obligatio: ſ ſpũalis tñ. Et ideo nõ oportet: q; fiat ad modũ materialiũ cõtractuũ: ad hoc q; obligẽt: ſicut eſt de matrimonio. ¶ Ad ſecundã rñdet q; ꝙuis muti vel aliꝰ ſimiles nõ poſſint vota ſua mutuo ꝺbis exprimere: poſſunt tñ exprimere nutibus: ⁊ tales nutus pro verbis cõputantur. ¶ Ad tertiã rñdetur negãdo ꝺniam. Dicimus eñ iuxta ſctm Tho. ⁊ alios doctores q; in caſu illo verba parẽtum, computantur ac ſi eſſent verba puelle: ſunt enim ſufficiens ſignum: q; ſunt eius ex quo non contradicit.

3 **Ad tertium** ſic ꝓceditur. † Et vr̃ q; conſenſus expreſſus p verba de futuro faciat matrimoniũ. ꝓmo ſic. Sicut ſe hz pñs ad pñs: ita futurum ad futurũ: ſed ꝺſenſus per ꝺba de pñti expreſſus facit matrimoniũ in pñti. ergo ꝺſenſus expreſſus per ꝺba de futuro faciet matrimoniũ in futuro. ¶ Scõo ſic. ſicut in mr̃imonio fit q̃dã obligatio per ꝺba expꝛimẽtia cõſenſum: ita ⁊ in aliis ciuilibus cõtractibus ſed in aliis cõtractibus non differt vtrũ per ꝺba de pñti vel de futuro obligatio fiat. ergo nec i mr̃imonio differt. ¶ Tertio ſic p votũ religionis hõ ꝺhit matrimoniuz ſpuale cũ deo, ſed votũ religionis fit p ꝺba de futuro: ⁊ obligat. ergo ſiñ põt fieri matrimoniũ per ꝺba de futuro. ¶ In oppoſituz arguit ſic. Ille qui ꝺſentit aliquã per ꝺba de futuro: ⁊ poſtea cõ deo, ſed votũ religionis fit p ꝺba de futuro: ⁊ obligat. ergo ſiñ põt fieri matrimoniũ per ꝺba de futuro. ¶ In oppoſituz arguit ſic. Ille qui ꝺſentit aliquã per ꝺba de futuro: ⁊ poſtea in aliã de pñti dz ſm iura habere ſecundã. ꝓ vxore: ſed hoc, nõ eſſet ſi ꝺſensus per ꝺba de futuro faceret matrimoniũ: vt ptz. ergo ꝛc. ¶ Rñ. dicendũ: q; cõſenſus expreſſus per ꝺba de futuro nõ facit mr̃imoniũ que cõcluſio ꝓbat. ꝓmo ſic. Qui, ꝓmittit ſe aliqd facturũ nõduz facit illud, ſed qui ꝺſentit p verba de futuro ꝓmittit ſe cũ aliqua cõtracturũ mr̃imoniũ. ergo adhuc nõ cõtrahit cũ illa. ¶ Scõo ſic eadẽ cõcluſio ſic ꝓbat. Cauſe ſacramẽtales ſignificãdo efficiũt: vñ hoc efficiũt q; ſignificant: ſed cũ aliqs per ꝺba de futuro expꝛimit conſenſum ſuũ: nõ ſignificat ſe facere matrimoniũ: ſed ꝓmittit ſe futurũ. ergo talis expreſſio ꝺſenſus nõ facit mr̃imoniũ: ſz ſpõſionẽ ei⁹: q; ſponſalia noiantur. ¶ Vis habitis dicendũ eſt ad rõnes in oppoſitũ. Ad primã rñdetur negãdo ꝺniam. Et rõ eſt: q; non eſt ſic: q; cũ ꝺſenſus expꝛimitur p ꝺba de pñti ⁊ ꝺba ſunt ꝓſentia ⁊ in pñti cõſentit, p eodẽ tpe, ſed qñ cõſenſus fit p verba de futuro: ꝺba ſunt pũtia ſi ꝺſenſus in futurũ: ⁊ ideo nõ ꝓ eodẽ tpe ⁊ ꝓpter hoc nõ eſt ſic. ¶ Ad ſecundã rñdetur negãdo minoꝛẽ imo multũ differt: q; in ſctibus aliꝭ qui ꝺbis futuris vtit nõ tranſfert poteſtatẽ rei ſue in aliũ: vt ſi dicat dabo tibi: ſed ſolũ qñ ꝺbis pñtibus vtit. ¶ Ad tertiã rñdet negando ꝺniam ⁊ rõ eſt iuxta ſctm Tho. q; licet in voto ꝓfeſſionis actus ſpũalis matrimonij per verba de futuro expꝛimatur ſcilicet obedientia: vel obſeruantia regle: nõ tamen ipſum matrimonium ſpũale. Si aũt matrimonium ſpirituale in futurũ vouearetur: non eſt matrimonium ſpũale: q; nonduz ex hoc eſt monachus: ſed ſe futurum monachum pollicetur.

4 **Ad quartũ** ſic ꝓceditur. † Et vr̃ q; conſenſus expreſſio p ꝺba de pñti etiã ſine mẽtali conſenſu faciat matrimoniuz. ꝓmo ſic. Fraus ⁊ dolus nemini debent patrocinari ſm iura: ſed ille qui verbis ſenſum expꝛimit qđ cor de nõ hz: dolũ cõmittit. ergo nõ debet ſibi patrocinari vt ab obligatione matrimonij liber reddat. ¶ Scõo ſic ſi req̃ritur intentio ꝺſensus cũ nemo de illo ſit certꝰ: nec eẽ poſſit, nemo ſcit vtruz mr̃imoniuz ꝛtraxit. ergo quotieſcũq; debitum petit: aut reddit diſcrimini ſe cõmittit. ¶ Tertio ſic ſi aliquis probaꝭ p verba de pñti in aliquã cõſenſiſſe: cogit̃ per excõicationis ſniam: vt eã habeat in vxorẽ: nõis dicat ꝺſensum mari talẽ defuiſſe: ⁊ etiã ſi poſtea cũ alia cõtraxerit cõſenſu mentali verbis expreſſe: ſed hoc nõ eſſet ſi requireret cõſenſus mentalis ad matrimoniũ. ergo nõ requirit. ¶ In oppoſitũ eſt ꝟnnoc. in quadã decretali de ſponſalib⁹. c. tua nos. qui caſu iſto loquẽs ait. Sine cõſenſu nequeunt cetera fedus perficere coniugale.

Opponit in contrarium. Reſpondet. Tertium ar. Quartũ ar. Opponit et Rñdet. Primum ar gumentum. Scõm arg. Tertium ar. Quartus ar. Opponit in contrarium. Rñdet. Primus ar. Scõm arg.

¶ Rñ. dicẽdũ q; ſine cõſenſu mentali cõſenſus p ꝺba de pñti expreſſus nõ facit matrimoniũ in veritate iſta cõcluſio, ꝓbatur. Primo ſic intentio requirit in oibus ſacris: ſed ille qui corde nõ cõſentit nõ hz intẽtionẽ ꝺhendi. ergo nõ fit matrimoniũ. ¶ Scõo ſic qñcũq; aliqd cõſtat ex aliquo tanq̃ formali: ⁊ ex aliquo tanq̃ materiali: quodcũq; hoc deficiat ⁊ ipm deficit ſz ſacrm mr̃imonij eſt tale ergo cũ ſolus ꝺſensus aliox ſit diſpoſitio ⁊ forma ſic cõplementũ: quodcũq; deficiat nõ erit ſacrm. ergo ꝛc. ¶ Tertio ſic. ſic ſe hz ablutio exterior ad baptiſmũ: ita ſe hz expreſſio verbor ad ſacrm matrimonij ſed ſi aliqs ablutionẽ exteriorẽ reciperet nõ intẽdens accipere ſacrm: ſed ludũ ⁊ dolũ facere nõ eſſet baptizatus. ergo ita in pñti expreſſio verborũ ſine interiori cõſenſu matrimonium nõ facit. ¶ Vis habitis dicendũ eſt ad rõnes in oppoſitũ. Ad primã rñdet negando q; dolus alicui patrocinet. Nã ibi ſunt duo ſcz defectus ſiue carẽtia ꝺſensus: qui ſibi patrocinat in foro ꝺſcier: ⁊ nõ aſtringat vinculo mr̃imonij: ꝙuis nõ in foro eccliẽ in quo iudicat ſm allegata. Scõm aũt qđ eſt ibi eſt dolus verborũ: ⁊ hoc nõ patrocinat nec in foro pñem nec in foro eccliẽ: q; vtrobiq; vel punit: vel pro obligatione reputatur. Cõcor. dñs Bonauẽtu.

Ad primum arg. Ad ſcõm. Ad tertium. Ad quartum. Ad primum argumentũ. S. Thom̃. Ad ſecundum arg. Primũ arg. Scõm arg. Tertium ar. Quartũ ar. Opponit et Rñdet. Primus ar gumentum. Scõm arg. Tertius ar. Opponit in contrarium. Rñdet. Primus ar

S. Thom.

Bonauen. 2

Ad primuz arg.

Ad scm.

Ad tertium.

ps.cix.a.

Primum argumentum.

Scom arg.

Tertium ar.

Opponit ꝛ Respondet.

S. Thom.

Bernardus.

Bonauen.

Ad primuz argumetum.

Ad scm.

Ad tertium.

in libro de cõceptu virginali: decebat vt illius hois conceptio de matre purissima fieret. Siempe decens erat: vt ea puritate niteret: q maio: sub deo nequit intelligi: ꝫ ceteris pariꝫ puriori ꝛ magis nitens est virginitas deo p votū dedicata: ꝙ alia que non est voto deo dedicata. ergo btā virgo virginitatē vouit: nō tñ simplr sed sub cōditiōe honestissima: hac scz: nisi dealiter ordinaret: nec istā ꝫditionē apposuit vt dicit sctūs tho. vt dubitaret an vellet virgo pmanere: sed an deberet. Et hoc est qđ Aug. dicit in pñti. c. ꝙ apposuit se pfeneraturā virginē: nisi deus aliter ordinaret. ¶ Cõcordat dns Bonauētura assignans triplicē rōnem quare debuit virginitatē vouere. Tum primo vt esset decētissimū habitaculū filij dei: qui cādor est lucis eternę ꝛ speculū sine macula. Decebat eñ vt ex matre incorrupta carne: ꝛ volūtate firma ꝛ ciperetur. ¶ Scōo vt esset mulieribus totius virginitatis exēplū. ¶ Tertio: q decebat vt in ea esset oīs nobilitatis ꝛ sctitatis pmilegiū. ¶ Dis habitis dicendū est ad rōnes in oppositū. Ad pmā rndet iuxta sctm Tho. ꝙ btā virgo fuit cōmium veteris ꝛ noue legis: sicut aurora diei ꝛ noctis. Et ideo votū eius saput nouā legez in ꝓtū virginitatē vouit: ꝛ veterē in ꝓtū cōditionē apposuit ꝛ sic nihil ꝛrariū legi egit. ¶ Ad secūdā rndet ꝙ pfectio cōsilioꝝ ꝓtū ad ꝛsummationē incipere debuit a ꝛpō: sed ꝓtū ad aliquā inchoationē quenīter a matre eius incepit. ¶ Ad tertiā rndetur negādo ꝛsiam. Ad autoritatē ⁊Matth. j. rndet qđ ibi primogenit⁹ nō dr post quē alius: scz post quē nullus, sīr ly donec ibi accipit pro termino incerto: sicut cū dr in ps. sede a dextris meis: donec ponā inimicos tuos. hoc nō intelligitur: ꝙ postea nō sederet: sed ꝙ vsq; tunc ꝛ postea. Ad cōfirmationes cū autoritate Luce. ij. rndetur iuxta glos. ibidē: ꝙ Joseph vocatus est ibi pater putative: cui concordat illud Luce. iij. Ipse Jesus erat incipiens quasi annorū. xxx. vt putabatur filius Joseph.

3 **Ad secundum** go nō debuit matrimonio esse cōiuncta. Primo sic, vt dicit Hieronym. vouētibus nō solū nubere: sed velle nubere dānabile est: sed nihil dānabile debuit e in virgine gloriosa. ergo btā virgo post ꝓ virginitatez vouit: nubere nō debuit. ¶ Scōo sic vouens virginitatē periculo se exponit: si se in ptātem viri tradaret: scz hoc est pctm. ergo btā virgo nō debuit sui ptātem alteri tradere nubēdo. ¶ Tertio quicūq; ꝫsentit in mrimoniū ꝫsentit aliquo mō in carnalē copulā: ad minus iplicite. sed ꝫsensus in carnalē copulā aliquid diminuit de puritate virginitatis: ad minus ꝙ tū ad puritatē mentis: sed cū mri dei debeāt puritas: qua maior sub deo pōt intelligi. ergo vī ꝙ non debuit nubere. ¶ In oppositū est illud ⁊Mat. j. Cū esset despōsata ꝛc. in tex. ⁊ in gl. ¶ Rñ. dicendū: ꝙ cōueniēs fuit matrē xpi mrimonio esse ꝛiunctā. causas aūt huius cōueniētie ꝑter eas quas Origenes assignat in sermone vigilie natalis oīs sctūs Tho. assignat sequētes. prima vt significaret ecclīaz: q est virgo ꝛ spōsa ꝛ mr. Et ideo vt ꝑfecte significaret: debuit ēt despōsari. ¶ Scōa vt ꝙ Joseph genealogia ⁊Marie intexeretur. Nō eñ erat ꝫsuetudo apud hebreos ex parte mulier genealogiā cōputare. ¶ Tertia vt tolleretur occasio infamiene adultera suspicaret: q: vt dicit Bernar. oēs credidissent: ꝙ eēt fornicaria: ꝛ nō decebat hoc credi de mre deitatis etiā de ꝛpō: ꝙ esset natus de adulterio. Cōcordat dns Bonauētus. ¶ Quarta vt nuptias xpi sua natiuitate approbaret. ¶ Quinta vt maio: pfectio ꝫginitatis in btā ꝫgine ostēderet oī in ipo mrimonio vergo pmāsit. ¶ Dis habitis dicēdū est ad rōnes in oppositū. Ad pmā rndet ꝙ post votū ꝫginitatis absolute factū nō pōt aliqs in mrimoniū ꝫsentire sine pctō: q: si sit votū solēne nō fit mrimoniū verū. Si aūt sit votū simplex verū est mrimoniū: tū peccāt ꝫhentes. Votū aūt btē ⁊Marie ꝫginis nō fuit solēne: sed simplex in corde expressum: nec absolutū: sed sub ꝫditiōe: vt ex lra ptz. ⁊ ideo potuit sine pctō ex spāli spūsceti ꝫsilio cuius dispositio cōditionaliter in suo voto cadebat in mrimoniū cōsentire. Et ita rō nō pcedit: scz de his qui post votū ꝫginitatis absolute factū in mrimoniū ꝫsentit: cuiusmodi nō fuit btā virgo ut ptz. ¶ Ad secūdā rndet ꝙ maior est vera: nisi certificata esset persona vouens: ꝙ nūq; expeteret: aut requireret: siue tēneretur a cōiuge suo. Beata autez ⁊Maria antequā cōtraheret cū Joseph fuit certificata diuinitus: ꝙ Joseph in simili ꝓposito erat: ⁊ ideo se periculo non cōmisit nubens: nec ꝑter hoc aliquid de veritate deperitur: q: illud ꝓpositū non fuit conditionaliter in cōsensu appositū talis eñ ꝫditio cū sit ꝫ mrimoniū bonū: scz prolē ꝓcreandā mrimoniū tolleret. ¶ Ad tertiā rndet, ꝙ copula carnalis cecidit implicite sub ꝫsensu beate virginis: sicut actus implicite cōtinetur in potētia. potētia aūt ad carnalem copulā nō ꝫtrariatur virginitati: nec diminuit aliqd de puritate ipsius: nisi rōne actus: qui quidē nunq; fuit in proposito

Primū arg.

Scōm arg.

Exponit literam.

Tertium ar.

Quartū ar.

Quintū ar.

Sextum ar.

Opponit et Rndet.

Exponit literam.

Prima conclusio.

Augustin⁹.

Scōa conclusio.

Tertia conclusio.

Augustin⁹.

S. Thom.

Ad primum argumentū.

Ad scm.

Ad tertium.

Ad quartū.

Ad quintū. S. Thom.

Exponit literam.

Augustio.

bté virginis: sed erat iam certificata: ꝙ actus nunq; ꝛseq debueret. Et ita rō non ꝓcedit. Tum q: ipsa virgo nō ꝫsensit in carnalē copulā etiā iplicite absolute: ſ sub ꝫditione. vt dictū est ꝛ cū hoc fuit certificata diuinitus ꝙ actꝰ carnal nūq; deberet ꝛseq.

4 **Ad tertiū** sic ꝓcedit. ¶ Et videtur ꝙ inter beatam ⁊Mariā ꝛ Joseph nō fuit perfectū matrimoniū. Primo sic ex parte cauſe. Consensus enī simplr ꝛ absolutus causat matrimoniū simplr: nō aūt cōditionatus: sed cōsensus beate virginis fuit cōditionatus. ergo nō causabat matrimoniū simplr sed ſm quid: ꝛ ita imperfectus. ¶ Scōo sic ad pfectū matrimoniū videt requiri cōsensus in carnalē copulā: q: in mrimonio includitur obligatio ad reddēdū debitū cū ab altero cōiuge exigitur: sed btā virgo in carnalē copulā nunq; cōsensit: q: virginitatē perpetuā vouerat. ergo non fuit matrimoniū illud perfectum. ¶ Tertio sic significatio est de essentia mrimonij inquātū est sacrm. sed mrimoniū nō fuit pfectū i significatiōe. ergo nō fuit pfectū sacrm. ¶ Quartovbi deest vltima ꝑfummatio nō est vera pfectio: ſ mrimoniū btē virginis nūq; fuit ꝛsummatū. ergo nec pfectū. ¶ Quinto sic, pfectū matrimoniū dr q; hz bonū, plus: sed, ples nō fuit nata a mrimonio illo. ergo nō fuit bonum eius. ergo nō accepit ab eo aliquā pfectionē. ¶ Sexto sic post pfectū matrimoniū nō licet alicui ꝛsponsam dimittere: sed Joseph ꝙuis esset iustus: volebat eā occulte dimittere. vt dr ⁊Mat. j. ergo nō dum perfectum erat matrimoniū. ¶ In oppositū est. c. ꝓsens. Rñ. dicēdum iuxta sctm tho. in tertia parte. q. xix. ꝙ duplex est pfectio rei primo: ꝛ scōa. Prima quidez pfectio in ipsa rei forma cōsistit: ex qua ꝛspecie sortitur. Scōa aūt pfectio cōsistit in operatione rei: per quā res aliqualiter suū finē attingit. forma autem matrimonij consistit in quadam indiuisibili coniunctiōe animoꝝ: per quā vnus cōiugz indiuisibiliter alteri fidē seruare tenetur. Finis aūt matrimonij est proles generāda ꝛ educanda: ad quoꝝ primū ſ; generationē peruenit ꝙ cōcubitus cōiugales. ¶ Ad scm aūt ſ; educationē per alia opera viri ꝛ uxoris quibus sibi inuicē obsequunt ad prolem nutriendā. Quo notato sit ista prima cōclusio. Quātū ad primā pfectionem matrimoniū virginis ⁊Marie ꝛ Joseph fuit verū ꝛ perfectū matrimoniū. Ista cōclusio patet primo: q: vter qz ꝫsensit in copulā cōiugalē: nō aūt expresse in copulā carnalez: nisi sub cōditione si deo placeret. vñ angelus vocat ⁊Mariā coniugem Joseph. ⁊Mat. j. dicēs ad Joseph noli timere accipere ⁊Mariam cōiugem tuā ꝛc. qđ exponens Augu. lib. de nup. ꝛ concupiscentia: dicit. cōiux vocatur ex prima despōsatione fidei quā nec cōcubitu cognouerat: nec fuerat cogniturus. Secundo, pbatur ꝓdicta conclusio: q: vt dr Deutero. xxij. dei pfecta sunt opera. ergo ꝓcipue illa sunt perfecta: que facit circa se ꝛ suos: sed illud matrimoniū fecit circa matrē suā: fuit eñ illi diuinitus reuelatū. ergo matrimoniuz fuit pfectū. ¶ Scōa cōclusio: ꝙm tum ad secundā pfectionē que est per actū matrimonij ſ; hoc referatur ad carnalē cōcubitū per quē ples generatur nō fuit pfectū matrimoniū. pt; cōclusio: qm nō fuit ꝛsummatum: pt; etiā p rōnes in principio. ¶ Tertia conclusio fuit tñ illud matrimoniū pfectū matrimoniū quo ad secūdā pfectionem ꝓtū ad plis educationē. vñ august. dicit ybi. ⁊. qđ omne nuptiarū bonū ꝛpletū est in paretibus xpi: scz, ples: fides: ꝛ sacramētum. Cōcordat sctūs tho. in scripto: ꝛ albertus: ꝛ Bonauētura: ꝛ Richardus. ¶ Dis habitis dicēdus est ad rōnes in oppositum. Ad primā rndet negādo minorē. dicimus enī cuz sctō tho. qđ cōsensus btē ꝫginis fuit absolutus: absolute enī cōsensit in matrimoniū diuinitus certificata: ſ; in mrimoniū sic cōsentiens virginitatē suā deo cōmisisse dr. ¶ Ad secundā rndetur: ꝙ ad primā pfectionē matrimonij nō requirit cōsensus absolutus: nisi in copulā cōiugalē. In copulā autē carnalez nō nisi implicite: ꝛ sub cōditione vt dictū est. ⁊. sic beata virgo in carnalē copulā cōsensit: nō illa tamē appetendo: sed diuine inspirationi in vtroq; obediēdo. ¶ Ad tertiā rndetur negādo ꝫmam. qm nō est de essentia sacri quo ad primā pfectionez plena illa significatio xpi ꝛ ecclesie: ꝛ humane nature cuz diuina ꝓsona: sed illa est de essentia scde pfectiōis: scz matrimonij cōsummati. Et ideo nō ꝓcedit rō. ꝑterea principale significatum huius sacri est ꝛiunctio xpi ꝛ ecclesie. Et ꝙ ista ꝛiuncto est dupliciter scz ꝙ charitatis ꝛ ꝙ nature ꝫformitatis: dupliciter in hoc sacro significatur. Prima per cōsensus animoꝝ: ꝛ ista fuit in matrimonio beate virginis. Scōa ꝙ ꝫmissione sequit: ꝛ ista nō fuit vt dictuz est. ¶ Ad quartā rndetur negādo cōsequentiā rō. eñ, ꝓcedit de scōa pfectione: que ꝫsummatio dicit matrimoniū ꝛ nō de prima. ¶ Ad quintā rndetur negādo cō sequentiā rō. est ſm sctūm tho. ⁊ albertum magnuz: q: proles nō est bonum matrimonij solū inquātū per matrimoniū generatur: sed etiā inquātuz in matrimonio suscipit ꝛ educatur ꝛ sic bonum

Ad septum. Albertus magnus.

Exponit literam.

Augustio.

1 ¶ Carnalis commistio an sit de integritate matrimonij.
2 Integritas dicitur duplex.

Non dubium. Hoc. c. est Augu. Summa est in rubro. Breue est: nō dividit. ¶ Pro cuius intellectu ꝛpr. ¶ Utrū carnalis cōmistio sit de integritate matrimonij. Et videtur ꝙ sic. Primo ex pūti. c. vbi ait Augu. Non dubiū est illam mulierē ad cōiugiū nō pertinere: cūlqua docetur cōmistio ſeruū nō fuisse. ¶ Scōo sic. In institutione matrimonij dicit: erūt duo in carne vna. Et oīs hoc idē repetit. ⁊Matth. xix. ſ; hoc nō sit nisi per carnalē cōmistionē. ergo cōmistio est de integritate matrimonij. ¶ Tertio sic illud qđ ptinet ad significationē sacramēti est de integritate sacramēti, sed carnalis cōmistio ptinet ad significationē sacramēti pt; q: ꝛingiū est signū cōiunctionis xpi ꝛ ecclesie in cōformitate nature: sed hoc solū est in cōmistione. ergo ꝛc. ¶ Quarto sic matrimoniū est institutū in remediū cōcupiscentie: sed hoc remediū habet ab his solū qui matrimonio sunt cōiuncti nō per cōtinentiā sed p cōmistionē. ergo ꝛc. ¶ In oppositū est q: perfectū matrimoniū fuit inter beatā virginē ꝛ Joseph, vt ⁊. habitū est in. c. beata. ¶ Rñdeo: dicēduz est iuxta sctm Tho. ꝛ doctores quasi oēs ꝙ duplex est integritas, vna que attenditur ſm perfectionē primā: que cōsistit in ipso esse rei: que dicitur essentialis. alia est que attēdit ſm perfectionē secundā que consistit in operatione. Scōm hoc sunt due cōclusiones. Prima: ꝙ carnalis cōmistio non est de integritate matrimonij ſm primā perfectionem. Cōclusio patet: primo q: in paradiso fuit matrimoniū: ꝛ tamē ibi nō fuit carnalis cōmistio. ergo carnalis cōmistio nō est de necessitate matrimonij. Scōo sic sacramētuz ex suo nomine sanctificationez importat. sed sine carnali cōmistione est matrimonium sanctius: vt dicit augusti. ergo carnalis cōmistio nō est de integritate sacramēti. ¶ Scōa cōclusio, ⁊miſtio carnalis est de integritate matrimonij ſm secundā pfectionē: que cōsistit in operatione. patet cōclusio: q: carnalis cōmistio est quedā operatio siue vsus matrimonij: per qđ facultas ad hoc datur: ꝛ per quā matrimoniū ipm dr ⁊summatū. ¶ Quibus habitis dicendum est ad rōnes in oppositū. Ad primam de. c. pūti rndetur: ꝙ augusti. loquit de coniugio cōsummato. ¶ Ad secūdaz rndetur: ꝙ Adam in illis verbis exposuit integritatē matrimonij ſm vtraqz pfectionēz res ex suo actu innotescit. ¶ Ad tertiā rndetur iuxta sctū Tho. ꝙ significatio rei cōtente est de necessitate sacramēti. Et ad hāc significationē nō pertinet carnalis cōmistio: sed ad rō nō contēram vt ex dictis supra patet. vbi in principio vtrū matrimoniū sit sacramentū fuit declaratū vel dicendū iuxta dīm Bonauēturā ꝛ Richardū: ꝙ matrimoniū quātum ad cōmistionē animoꝝ absq; carnali cōmistione est sacrm vnionis xpi ꝛ ecclesie: quod est ꝙ charitatē: licet significatio est de substātia matrimonij, verū est ꝙ sacramētum vnionis xpi ꝛ ecclesie per naturę cōformitatēm nō est nisi cōsummatū matrimoniū. ¶ Ad quartā rndetur negādo minorē. Dicit enim sanctus Tho. ante commistionē carnalem est matrimoniū in remediū ex gratia: que in eo erat: quāuis nō ex actu: qui pertinet ad integritatē secūdam. [Nō dubium ad matrimoniuz] cōsummatū sine integrū integritate que attenditur ſm perfectionem secundam.

Questio.

Primum ar gumentum. Scom arg.

Tertium ar.

Opponit in contrarium. Respondet.

Prima conclusio.

Augustin⁹. Scōa conclusio.

Ad primuz arg. Ad scm.

Ad tertium.

Ad quartū. S. Thom.

Cum societas. Ad idem est hoc. c. Leonis pape. Summa est in rubro. Breue est. Lege. ¶ [Cuz societas nuptiarū] quibus sociantur masculus ꝛ femina a principio sic sit institutā [vt sine cōmistione seruū nō habeat in se sacramētum]. i. significationem vnionis xpi: ꝛ ecclesie in conformitate nature: q: talis significatio non reputat: nisi in commistione co: porum [ad matrimoniuz] scilicet integrū ſm perfectionem secundam [nuptiale ministerium] id est carnalem copulam.

Exponit literam.

Item apostolus. Ad idem est hoc.c. quod est apostoli prima ad Corin.vij.i quo idē pba magister Gratianus: scilz qđ sponsa nō sit cōiuncta: qz vxor tenetur reddere debitū marito petēti: z nō sponsa. Tum quia vxor non potest transire ad frugem melioris vitę nisi de consensu viri: nec econuerso: qđ potest sponsa. Lex palea est.

2 ¶ Matrimonium dissolui intelligitur dupliciter.
5 ¶ Matrimonij duplex est significatio.
6 Vxor aliquando dicitur membrū: aliquādo pars corporis viri.
7 Conuersio vnius coniugum non est recipienda sine conuersione alterius.

Diuisio. Sunt qui dicunt. Consequenter Gratianus inducit opinionē quorundam dicentiū: qđ religionis gratia possunt dissolui cōiugia cōsummata. Contra quam beatus Gregorius arguit. Et pōt diuidi in tres partes. In prima inducit auctoritates. In secunda vnam rationē. Et in tertia aliam. secunda ibi: Si vero vtrisque. tertia ibi: Si vero. Ad pleniorem intelligentia huius.c. z sequentiū aliquot nō veniunt circa insolubilitatem matrimonij aliqua querenda.

1 ¶ Primo vtrum matrimonium consummatum per religionis ingressum vel alias possit dissolui.
¶ Secundum est vtrum matrimonium ratum non consummatum possit dissolui per religionis ingressum.
4 ¶ Tertium est vtrum in alijs casibus possit dissolui auctoritate pape.

1 Ad primum sic ꝓceditur. † Et vr ꝙ mrimoniuz ꝛsummatū possit dissolui maxime per religionis ingressum. Primo sic. Lex diuina dz magis fauere spūalibus: ꝙ humana lex. sed lex humana cōcedit gr̄a religionis debere ꝛiugia dissolui: vt habetur in hoc.c. vt in aut. de nupt. ff. distrahūtur. ergo multo fortius lex diuina debuit hoc pmittere. ¶ Sc̄o sic. minus bonū nō ipedit maius bonum: sed mrimonij status est minus bonū: ꝙ status religiōis vt pz. j. ad Cor. vij. ergo p matrimoniū nō dz homo impediri: quin possit ad religionē trāsire. ¶ Tertio sic. vir tenet vxori ex vinculo matrimonij reddere debitū: sed ex mutuo cōsensu possunt perpetuo absolnere: ergo ex mutuo consensu possunt mrimonij dividere. ¶ Quarto sic in qualibet religione fit quoddā mrimoniū spūale: z̄ z de leniori religiōe ad arctior̄ trāsire. ergo licet de mrimonio leuiori: scilz carnali ad arctius: scz religionis trāsire etiā inuita vxore. ¶ In oppositum est. c. pñs. Sc̄o pz ꝙ illud ad Matth. xix. quos deus coniunxit homo nō separet. ergo tales qui sunt a deo mrimonialiter cōiuncti sunt inseparabiles. ¶ Rñ. dicēdū in primis † ꝙ matrimoniū dissolui dupl̄r pōt intelligi: scz aut ꝗtū ad tor̄ aut quātū ad vinculū. Si ergo prima ꝛclusio: ꝙ ꝑmo modo matrimoniū dissolui pōt per mutuū dissensum. Si enī ambo discernūt a carnali copula abstinere possunt ꝛcor: diter facere votū cōtinentie: quo facto vnus alij nō tenet obedire: quātuz ad copulā carnalē. ¶ Sc̄a cōclusio est: ꝙ matrimoniū sc̄o mō scz quo ad vinculū dissolui nō pōt cōiugibus viuētibus. ptz cōclusio. Tuz primo ex diffinitione matrimonij superius assignata: in qua dr ꝙ matrimoniū sit indiuiduā vide cōsuetudinē retinēs. Tuz sc̄o qr mrimoniū est signū vnionis xpi z ecclesie ꝑ similitudinē nature: sed illa vnio est inseparabilis. ergo ꝛc. ¶ Tertia ꝛclusio matrimoniū nō pōt dissolui p religionis ingressum: vt alter cōiugū post copulā carnalez altero inuito possit ad religionē trāsire. ptz cōclusio. Tum per illud apli. i. ad Cor. vij. vt nec etiā ad tps vacent oratiōni cōiuges: sine mutuo ꝛsensu a matrimonio abstinētes. ¶ Rōne sic. Nullus pōt obligationē facere deo de alieno. vñ cū ꝙ mrimoniuz cōsummatū iam corpus viri factū sit vxoris, nō pōt absq; cōsensu ipsius deo ipm offerre ꝙ cōtinentie votū: z econuerso de vxore sine cōsensu viri. ptz ergo: ꝙ matrimoniū cōsummatuz nullo mō dissolui pōt: ꝗtū ad vinculū: nisi ꝙ alterius cōiugū corporalē mortē. iam em factis sunt vna caro per carnalē cōmistionē. Et ideo ꝙ mortē qua spūaliter mūdo ꝙ ꝑfessionē in religione moritur: dissolui nō pōt: qr iam nō est cōmistio spūalis tm: z̄ etiā carnalis. Si ergo ꝛ volūtatē vxoris vir ꝑfessionē in religione faciat, ꝑtendo: peccat z ad mulierē renocabit ad eius petitionē: nec ea mortua cogēt ad religionem reuerti. Alterius tū nō poterit vxorē accipere: ꝑmittit em se nō exigere debitū: ꝙ in eius potestate erat. Et ideo quo ad hoc votuz tenuit. Non reddere aūt nō erat in eius ptāte: sed in mulieris ptāte. ex ꝙer. ꝛin. que intrant. Si r̄ dic de muliere intrāte religionē ꝛ voluntatē viri. Rñ de muliere q̄ credēs virū mortuū habitū religionis assumpsit z ꝑfessionē fecit: z postea reuerso viro fuit ad eū revocata. dr ex de ꝙer. ꝛiu. placet. ꝙ Ponis mortuo viro cōsultus fuerit: z ꝛgruentius ad salutē alet: vt ad monasteriū redeat: tū si ad hoc inducī nō possit: ꝛis papa ipsam inuitā credit nō cogēdā. ¶ His habitis dicēdū est ad rōnes in oppositū. Ad primā rñdetur iuxta sctm Tho. z Richardū: ꝙ iex humana cōsyderabat matrimoniū inquātū est in officiū: scz lex diuina fm ꝙ est sacrm ex quo hz oīmodā indiuisibilitatē. Et ideo nō erit sile z itar nō ꝓcedit. ¶ Ad secundā rñdet negādo ꝛiaz: qm nō est inconueniēs maius bonū impediri p minus bonū: ꝙ hz ꝛrarietatē ad ipsum: sicut etiā bonū p malū impedit. ¶ Ad tertiā rñdet negādo ꝛiaz: qr nō est sile reddere debitū, sed cohabitare simul est in potestate cōiugū: qr vteruz hz potestatē super caput alterius: z qm vterqz pōt iuri suo renūtiare: inde est ꝙ cohabitatio z debiti solutio pōt diuidi. nō sic vinculū: ꝙ deus instituit ꝙ tenet rōnē sacri.
¶ Ad quartā rñdet negādo ꝛiaz: qr nō est sile de mrimonio spūali religionis: z de matrimonio carnali. Illā in qualibet religione ꝛhitur mrimoniū ad vnā personā, scz ꝛpm cui ꝗtū ad plura obligat aliqs in vna religione: ꝙ in alia, sed mrimonij carnale z religionis nō fiūt ad vnā pſonā. vnde, nō est simile.

Diuisio.

Primum argumentum.

Sc̄m arg.

Tertium ar.

Quartū ar.

Opponit in contrarium.

Respondet.

Prima conclusio.

Sc̄a conclusio.

Tertia conclusio.

3 Ad secundum sic ꝓceditur. † Et videt ꝙ matrimoniū ratū siue nō consummatū: nō possit dissolui p ingressum religionis. Primo sic. Matth. xix. quos deus ꝛiunxit homo nō separet: scz cōiunctio que est ante carnales copulā diuinitus facta est. ergo non pōt separari humana volūtate. ¶ Sc̄o sic, mrimoniū in ꝗtū est sacrm significat ꝛiunctionē dei z ecclie, scz ecclia semel ꝛpo desponsata nūq̄ separat: nec separabitur. ergo nec illud matrimoniū qđ etiā ante carnalē copulā est verum matrimonium. ¶ Tertio sic. In ipso ꝛsensu p ꝙba de pñti ex ꝑsso vnus cōiugum potest dare sui corporis transfert. ergo statim pōt exigere debitū, sed hoc nō esset verū: si mrimoniū nō ꝛsummatū possit dissolui p religionis ingressum, qz cōiux exactus obijcere posset petēti: si vellet religionē intrare. ergo nō solui: tale matrimoniū p religionis ingressum. ¶ In oppositū arguit ex pñti. c. Sc̄o arguit: qr vt inqt Hieron. dns Joannem vocauit de nuptijs. ¶ Rñ. dicēdū ꝙ añ carnalē copulā est inter cōiuges tm̄ vinculū spūale: scz post est inter eos tm̄ vinculū carnale. et ideo sicut post carnalē copulā matrimoniū soluit ꝙ mortem corporalē: ita p ingressum religionis añ carnalē copulam soluitur: qr religio est mors quedā spūalis: qua seculo mortuo emittēdo votū castitatis solēne viuit deo. sicut pz ex de ꝙer. cōiu. ex parte tua. ¶ His habitis dicendū est ad rōnes in oppositū. Ad primā rñdetur fm dom̄ Bonauenturā: ꝙ mrimoniū illud cū ꝙ ingressum religionis soluit: nō separatur ab homine: sed a deo: cui solēne votū ꝛtinētie ꝙmittitur. ¶ Ad secundā rñ. ꝙ mrimoniū añ carnalē copulā significat illā cōiunctionē: q̄ est ꝛpi ad eccl̄iam p gratiā que quidē soluit p pctm: sed p carnalē copulā significat ꝛiunctionē ad eccl̄iam: ꝗtū ad assumptionē humane nature in vnitate pſone: q oīno est indiuisibilis z indissolubilis: z itar nō ꝓcedit. ¶ Ad tertiā rñdetur etiā negādo ꝛiam. Assumptū etiā saltē: qr añ carnalē copulā nō est oīno trāslatū corpus vnius sub ꝙditione vtriusq; scz statu z vita' manēte: sed p carnalē copulā cōplet dicta trāslatio. qr tūc intrat vter qz in possessionē sibi tradite ptātis vñ. et añ carnalē copulā nō statim tenet̄ reddere debitū post mrimoniū ꝛctū p ꝙba de pñti: sed dat eis tēpus deorū mēsiū, ꝑpter triā vt dr sctūs. Tho. ꝑmo vt interim possit dulberare de trāseundo ad religionē. Sc̄o vt ꝓparetur qne sunt necessaria ad solēnitatē nuptiarū. Tertio ne vilē habeat maritus datam: quam non suspirauit dilatam.

4 Ad tertiū sic ꝓcedit. † Et vr ꝙ papa possit in alijs casib' ꝙ ad ingressum religiōis dispēsare: ꝙ qs qui ꝛxit p ꝙba de pñti cui aliqua possit illā dimittere z cū alia ꝛhere. et vr ꝙ in nullo. Primo sic dr Mat. xix. quos deus ꝛiunxit hō nō separet: scz illi ꝛiuncti sunt a deo. ergo ab hoie separari nō pñt. ¶ Sc̄o sic ibidē ꝑhibet ne qs nisi ꝑpter fornicationē dimittat vxorē. ¶ Tertio sic mrimoniū est vinculū insolubile: vt pz ex diffinitiōe ei': q: dicit individuā vite ꝛsuetudinē retinēs, scz matrimoniū nō ꝛsummatū est verū mrimoniū. ergo ꝛc. ¶ In oppositū vr ex istis capitis: vbi sol' casus religiōis cōcedit in q̄ possit dissolui. ergo oēs alij ꝓhibiti tel liguntur. ¶ Rñ. Hanc sunt due opi. vna theologoz dicētiū: ꝙ sicut mrimoniū ꝛctū p ꝙba de pñti ter fideles z ꝛsummatū nō pōt dissolui: et aut. pape nisi p mortē tpalē ita mrimoniū nō consummatū nō pōt dissolui et auctez pape. nisi p mortē ciuilē: q est p ingressum religionis z ꝑfessionē eiusdē: cū nulli alij modi assignent in iure p sctōs patres: q bus possit mrimoniū nō ꝛsummatū dissolui. Alia est opinio cōiter eaꝝ istarū q tenēt contrarium

Ad primum.

Ad sc̄m.

Ad tertium.

Ad quartū.

Primus arg.

Sc̄m arg.

Tertius ar.

Opponit in contrarium.

Rñdet.

Ad primum argumentū.

Ad sc̄m.

Ad tertium.

S. Thom.

Ad primum argumentū.

Ad sc̄m. Ad tertium.

Antonius archiepis.

Alanus. ante tamen subdiaconatum ductis z habitis q: nec nunc nec cōtrariū vñ Alanus vt dicit gl. c. ex publico. extra de cōuer. cōiuga. volens hoc ꝑbare dicit sic matrimoniū nō cōsummatū ſortit̄ naturā ex cōstitutione ecclie: z ideo circa illud pōt̄ latissime pape potestas. vñ dicit: ꝙ papa per dispensationē possit dissolure tale matrimoniū etiā quo ad vinculū: z etiā statuere: qđ ꝑ fm matrimoniū cōsummatū rūperet ꝑ tm̄ nō cōsummatū. Secus de cōsummato: qđ ab ipso deo ſortit̄ naturam suā. ideo sola interpretatio circa illud ptinet ad papā: nō dispēsatio: nec ꝛtraria ꝛstitutio: q: esset ꝛ deū. Hostl. ꝛ sit einsdez opinionis redarguit ista rōnez: z nō immerito: qr vt inqt essentia matrimonij: r cōsummatio p copulā carnalē se habet tā ꝙ esse z operari. ergo a quo depēdet esse: z operari. ꝛ si matrimoniū hz esse ex institutiōe ecclie: ergo z operationē: ꝛ hoc vltimū est falsum etiā fm gl. ergo z primū. vñ dicit Hostie. z bene: ꝙ cū matrimoniū fuit tm̄ ante ꝛstitutionē ecclie nō pōt habere esse suū sine natura ab ecclia: sed ab ipso deo: q illud in stituit in statu innocētie: sed sola ratificatio ꝓcedit est institutione ecclie. Illā mrimoniū dicit ratū cū est insolubile: z illa ratificatio fundat̄ sup ſacro baptismi. vt in. c. quāto de diuor. z in hoc pōt papa dispēsare. vñ videtur qđ crica mrimoniū insideliū ecclesia statuit: vt certo casu dissoluat̄: vt in dicto. c. ꝗto. Cōcludit ergo ipse ꝙ circa mrimoniū ꝛsummatū papa nō dispēsat inter fideles: q: cū cōsummatio cōstitat in facto, nō pōt haberi ꝑ infecto. xxxij. q. v. si paulus, ſz in nō cōsummato pa pa pōt dispēsare. vñ dr mirabile verbū: qđ ex ꝛsensu vtriusqz cōiugū: scz ſpōsi z ſpōse, papa pōt ex ptāte abiolnta dissolnere tale matrimoniū nulla cā alia existēte: sed ex ptāte ordinata pōt ex cā dissoluere tale mrimoniū: vt hic. z idē dicēdū est fm eundē in ſili casu. Petrus tū hic vt dicit Abbas recitat: q: cū quidā ꝓnceps peteret ab Innocētio papa: vt dissolueret matrimoniū nō cōsummatū ꝑ eū cōtractū: rūdit papa sen̄o posse. Et principe allegante hāc gl. Rñdit papa: maledictus qui te docuit. dicit tū ignorare si papa dispēsauerit: z cū istis ꝛbis Hosti. trāseunt fere cōiter doctores. Ad idē est Jo. an. in nouella. sup. c. ex publico. de cōuer. cōiu. dicēs: qđ ꝙuis mrimoniuz fit institutū a deo: ratificatio tū mrimonij firmat̄ cōstitutione ecclie: in ꝗtū sez est sacrm ecclie, ꝓptervirtutē baptismi quāvir tutē ratificationis que est ꝙ alter altero viuēte nō possit contrahere: papa pōt tollere illud: z circa ipsam l aliqb' dispēsare. vt in. c. ꝗto. extra de diuor. Cōsummatū vo cōstat in facto. ꝛc. sicut prius. s. in dictis Hosti. Ad idē est Anto. de but. z Archi. in. c. quapropter. xxvij. q. ij. vbi dicit sic sup. c. ex publico. not. Hoffre. qđ et papa pōt cōstituere circa mrimoniū nō cōsummatū: vt separētur vt in hoc casu: scz ꝙ ingressum religionis: z eodē mō fm ipm potuisset ꝛstituere vt sc̄m mrimoniū z consummatū ꝑualeret ꝓmo nō cōsummato: sicut alicubi de consuetudine obtinuit. extra de spō. duoz. tuas. Ad idē est Inno. qui ibidē sup. c. ex publico. dicit: ꝙ circa mrimoniū nō ꝛsummatū papa pōt dispōere: putvult. Assignat aūt isti aliā rōem dicētes: † ꝙ duplex est significatio mrimonij. vna est in sola cōiunctione alioz cū cōtrahunt mrimoniū ꝑ verba de pñti. Haz hic ꝛtract' significat vnitatē alioz̄: que vnitas dissoluit inter deū z fidelē aiam pctō interueniēte: sed cōiunctio carnalis copule significat vnitatē existentē inter xpm z eccl̄iam: p assumptionem humane nature in vtero virginali. z sic significat rez inseparabilem. Et volūt dicere: ꝙ mrimoniū vñ significat rē separabilē est idissibile sicut est mrimoniū ꝛsummatū: scz matrimoniū solo cōsensu cōtractū: qr nō significat rē indissolubilem: sed q̄ continue soluit pōt dissolui a papa: cā subsistēte: qr matrimoniū quatenus est cōtractus: z nō sacramentū: potest dissolui, sicut ceteri cōtractus: nō aūt matrimoniū cōsummatū inter fideles. ¶ Istiri dent rōnib' in oppositū. Ad primā de illo dicto saluatoris quos deus cōiunxit &c. Rñdet: qđ intelligendū est de mrimonio cōsummato. vñ glos. interli. super illud quos deus cōiunxit. dicit: faciendo vnam carnem vel dicendum: qđ intelligitur de homine operāte ptāte humana: qđ aūt fit a summo pōtifice fit ptāte diuina: inquātū est vicarius xpi. ¶ Ad secundā euidē euāgelij rñdetur: qđ de ꝛsummato loquit̄ tm̄: vt in dicto. c. ex publico. in fi. ¶ Ad tertias rñdent eodē modo: qđ sermo fit de ꝛsummato mrimonio: qđ significat individuālē vnitatē, vt dictū est. Dicit autez dns Antonius o: dinis ꝑdicatorū archiepiscopus quondā florētinus in summa sua de statibus: ꝙ vidit aliquas bullas Martini quinti z Eugenij quarti cōtinentes talē dispensationē sine solutione matrimonij: nō cōsummati cōtrahentibus illis postmodū c alijs. Et subdit tales non sunt condēnandi sed nec cōsulendi est alicui: qđ ꝓcuret tales dispensationē seu dissolutionē matrimonij: cū theologi videant tenere ꝙ nō possit dissolui: nisi per ingressum religionis. hec ille. ¶ Posset aūt rñderi ratio-

Alanus.

Hostiensis.

Contra Hostiensem.

Petrus. Abbas.

Jo. andre.

Antonius de butrio. Archid. Hoffredus.

Innocen.

Ad sc̄m. Ad tertium.

Antonius archieps.

nibus illorū canonistarū que sunt due principales. Prima est ad primā: qđ ratificatio sit indissolubilitas matrimonij: nō est tantū ex institutione ecclesie sed ex institutione diuina. Ad secundā de significatione duplici rūdetur qđ licet matrimoniū nō cōsummatū nō habeat oīmodam indissolubilitatē: vt etiā dicit sctūs Tho. in quarto. circa distinctionē. xxxix. z Hu. in. c. necessariū. xxvij. q. j. nō ꝓpter hoc sequitur: qđ ita faciliter sit dissolubile ꝓterea prima ſignificatio matrimonij nō stat in sola cōiunctiōe animoz̄ fideliū particularū ad deū ꝑ charitatē: que qñqz dissoluit̄ per pctm: sed significat totius ecclesie vniuersalis vnitatē ꝑ charitatē: que nunq̄ totaliter rumpit vel dissoluitur. Vñ Osee. ij. desponsauit te in sempiternū vnde ex hoc indissolubilitas mrimonij pōt etiā argui satis manifeste. Nos cū simus docto: in schola theologoz̄ magis sauemus opinioni eoz̄ dicētes: ꝙ papa nō possit dispēsare in mrimonio, nō ꝛsummato in alio casu ꝙ in casu religionis. Non audemus tū honorabiles canonistas oppositū asserētes ꝛdēnare: maxime attendentes ꝙ aliqui romani pōtifices fecerūt aliqui hmōi dispensationē sicut de dño Martino quinto: z dño Eugenio quarto dictum est. s. Lege. ¶ [Sunt q dicūt cōiugia] cōsummata [ex lex humana] cōsyderās mrimoniū tm̄ in ꝗtū est in officiū nature [lex em̄ diuina] cōsyderās ipm in ꝗtū est sacramentū [prohibuit veritas]. i. xpus. Matth. xix. Ex quo carnali cōmistione effecti sunt vna caro. extra de cōuer. cōiug. ex publico. vbi de hoc [causa fornicatiōis] sed nec tunc soluit vinculū ꝛiugū, nisi quātū ad reddendū debitum: nec quo ad hoc pōt homo in tali casu dimittere vxorē sine iudicio ecclie. ar. xxxiij. q. ij. seculares. Hu. [latet]. i. ꝓbo cui nullus resistere pōt [scriptū est] Seū. ij. [erunt duo]. i. cōueniūt z cōiungēnt. [in vna carne]. i. in vno carnali opere [vel in vna carne]. i. ad vnā carnē. i. plem. ꝓcreandā vel duo rei veritate [erūt]. i. fictio ne iuris fingētur z dicētur vnā carnē. i. in vnione carnis. i. esse vna z vnū corpus. Nam qr neuter hz potestatē sui corporis: ſz alter in corpore alterius: z ecōuerso: fictione iuris dicitur esse vna caro. vt. xxxij. q. iiij. in eo. † Unde z vxor: qñ dr ex mēbris: qñqz pars corporis viri. vt. s. e. q. j. nuptiarū. Hu. [si ergo vir z vxor: vna caro sunt] fictione iuris [ad illicita] scz ad fornicationē. Hu. [migrātem] postea que est illa cōuersio in qua vna z eadem caro: scz vir z vxor [ex vna parte] scilz viri vel vxoris trāsit ad religionē: z ex parte alia scz alterius manet in pollutione fornicationis. † Nota ergo ꝙ cōuersio vnius cōiugū nō est recipienda sine cōuersione alterius: vt hic dicitur, z. j. agathosa. Sed nota ꝙ cōuersio alterius pōt fieri duabus modis scz vt cōuertatur z trāseat ad religionē assumat habitū vt alter vel vt cōuertatur ad votū perpetue cōtinētie, z sic poterit remanere in ꝓpria domo: z in ꝓprio habitu. Si tū senex sit ita: ꝙ nō ꝑsumatur de eius incōtinentia: qr si iuuenis sit: z ꝓsumatur de eius incōtinentia oīno debet cogi: vt trāseat ad religionē. z sumat habitū: z ꝑteat perpetuā continentiā aliter alter nō est recipiēdus: hoc colligitur extra de cōuer. cōiugatoz̄. cū sis ꝓpositi. [Si vero] sc̄da pars. [vtriusqz cōuentat] id est placeat [minoza]. i. cōiugia que sunt minoza bona ꝙ cōtinētia [maioz]. i. cōtinentiam: que est maius bonum ꝙ matrimonium, vt. s. e. q. j. nuptiarū. Aug. [duobus em̄] ostendit exemplariter aliqui ē cōtinentia ambo: ū cōiugum cōiungere, [Si vero] tertia pars. [nō potest] quod ad reddendum debitum alij: vel denegādum exigenti loco z tempore congruo.

¶ Vxor non potest esse in monasterio vel trānsire fine consensu mariti.

Altorum. Ad idē est hoc. c. beati Gregorij leonipo. Summa est. † ꝙ vxor non potest esse in monasterio vel trānsire ad aliud: sine consensu mariti: siue iuuto. mariti. Et pōt diuidi in duas partes. In prima narrat. c: ſuz. In secunda cōcludit: qđ vxor sine cōsensu mariti nō possit intrare religionem. secunda ibi: si ergo. Lege tex. ¶ [Altorum. re latione]. Pro notitia casus nota: ꝙ olim obtinuit ꝛsuetudo in sicilia: ꝙ cōiugati promouebantur in subdiaconatū nō ꝓmissa cōtinētia: z simul vtebātur matrimonio cōtracto z officio ecclesiastico quod postea a Pelagio vel alio predecessore Gregorij fuit prohibitū sub alternatione: vt sc̄z altero essent contenti: scz consortio vxorem: z cessarent ab officio subdiaconi: vel retinerent officium subiaconatus: z cessarent a consortio vxorum ꝓpter quam constitutionem quidam specio sus nomine subdiaconus de quo hic dicitur: remoto visu con iugis dimisso officio subdiaconatus postea eo mortuo reliceta eius nupsit alij: quam episcopus separauit a marito suo: z misit in monasterium. Scribit ergo nūc Gregorius illi episcopo: ꝓcipiens vt si ita se habeat extrahat eam de monasterio: z reddat marito, quia ei legitime poterat nubere [suis]

S. Thom.

Exponit literam.

Hugutio.

Diuisio.

Exponit literam.

Casus.

a ¶ Sine consensione alterius. Adde Pe. de ancha. in. c. tuas nos. el. ij. nu. 4. de iureiuran.

tũc nec vnq̃ a tpe apl̃oꝝ licuit ꝙtrahere in ſubdiaconatu ar. di. xxxij. ſi qs. ⁊ di. lxxxiij. cũ in ꝓterito [qui iã]. ſ. ante ſubdiaconatũ. Hu. [ꝓſumeret miniſtrare] ſi nõ ꝑt ꝙtinere de voluntate ſuaꝝ vxoꝝ: ſiue ſi nõ ꝑt hr̃e cõſeniũ ſuarũ vxoꝝ: ſiue vt ꝑtraq; cõiugũ ꝑpetuã voueat cõtinentiã. talibus potuit hoc inhiberi ſine culpa: ſed nõ ſine cã, q; ꝑpter reuerentiã ſacꝝoꝝ hoc papa ꝓcipit: q; licite facere poterat: ſicut ⁊ illud: qõ nullꝰ ꝓmouere ad ordinẽ ſubdiaconat⁹: niſi ꝓmiſſa cõtinẽtia. dis. xxviij. nullũ facere. Hu. [ſpecioſus] nomẽ ꝓꝑriũ eſt [officio] q; voluit magis vti vxoꝝ: q̃ officio ſubdiaconat⁹ [notariꝫ]. i. tabellionis. Hu. [honoratã]. ꝓꝑriũ nomẽ [maritus]. ſ. ſpecioſus [ſuſpẽdit Jnõ ab vxore [ſi ergo] ſcõa pars. ad ſuũ maritũ ꝓpter hoc verbum inductum eſt hoc capl̃m qõ non poteſt vxoꝝ tranſire in monaſterium vel ad aliud inuito marito.

Hugutio.

Diuiſio.

Exponit literam.

Hugutio.

Diuiſio.

Exponit literam.

Bathoſa. Ad idẽ eſt hoc. c. ipſi⁹ Hieroñ. Sũma eſt in rubr. Et diuidit in quatuoꝝ partes. Jn prima refert ꝙrelaz. Jn ſcõa cõmittit inquiſitionẽ veritatis. Jn tertia mãdat: q; ſi ita inuenerit ſicut vxor illa dicit: q̃ nõ fuerit fornicata, q; tũc reddat marito ſuo. Jn q̃rta aſſignat cãz diuine ſcz auctoritatis cõſtitutionẽ. ſcõa ibi: qua ꝓpter. tertia ibi. volumus. quarta ibi: q; ⁊ mũdana. [Bathoſa. qua ꝓpter] ſcõa pars. [diſcutiat experiẽtia tua mutare]. i. cõuerti ad monaſteriũ [pditionis]. i. fornicatiõis [volum⁹ tertia pars. [oi excuſatione]. i. nõ legitima: qõ ideo dicoꝝ: q; poſſet obiici conſanguinitas vel affinitas: vel aliud ipedimẽtũ. Hug. [q; et ſi] quarta pars. [ꝓcipit] vt i auc. de nup. ſ. diſtrahunt. [tũ lex diuina] cui ſtandũ eſt in hoc leges nõ dedignanꝫ canões ſequi [vxoꝝ]. Bat. xix. nõ tñ ante iudiciũ eccl̃e nec ante põt alter alteri debitũ denegare. ar. viij. q. iiij. nõne. ⁊. xv. q. vlti. c. ſi. [copulatione cõiugũ]. i. carnalis cõmiſſionis [⁊ ex parte remanere] in ſeculo. ſ. e. ſunt qui. ⁊. ſ. e. quia. Hu.

Exponit literam.

Jquis. Ad idem eſt hoc. c. ex. viij. ſynodo. Summa eſt in rubro. Et diuidit in duas partes. Jn prima ponit qs dictum eſt Jn ſecunda cõcludit. ſcõa ibi: tales. Lege. [Si quis. profitẽte caſtimoniã] perpetuo ⁊ tranſeunte ad religionẽ ſi eſt iuuenis ita vt timeatur lapſus in ea: vel remanẽte in ſeculo, ſi eſt vetula: vt iam nulla ſuſpitio de eius incõtinentia ſit. talꝫ nõ eſt recipiẽdus. vt extra de cõuer. cõiu. cũ ſis preditus [vinẽte] nõ eo mortuo nõ erit adultera. Hu. [cuius viri cõiugalis]. i. coniugis ei federate proſtitutio [tales igitur] ſcõa pars.

1 Leges induci poſſunt in cauſa matrimonij.
2 Vidua dicitur tribus modis.
3 Dinoꝝtium ꝓprie quid dicatur: ⁊ quid repudium.
4 Sponſa ſimpleꝝ dicitur tribus modis.

Exponit literam.

Jvir. Ad idez eſt hoc. c. ex ſynodo Eugenij pape. Summa eſt in rubro vtz. Lege. [Si vir ⁊ vxor ſingulariter]. i. ſegregatim in diuerſis: q; in eodẽ monaſterio eſſe nõ debẽt. xvij. q. ij. diſſiminus. [ſine cõſcientia eoꝝ.] Si tũ ſine authoritate ebi illud fiat tenet vt generaliter interpretatur conſuetudo. glo. [aut altero]. i. viro [nõ ſolvitur] quo ad carnale debitum.

Exponit literam.

Jtu. Ad idem eſt hoc. c. Augu. de adulterinis coniugijs. Summa eſt in rubro patet. [Si tu abſtines] religionem intrãdo [volũtate] qõ nõ licz quo ad reddendũ debitũ. ar. xxxij. q. vij. apoſtolus. Hu. [licentia]. i. materiã ⁊ occaſionẽ [abſtinentie] id eſt peccato quod cõmittis denegando ei debitũ: ⁊ abſtinendo ab ea ſine eius voluntate.

Exponit literam.

Quia agatho. Ad idẽ eſt hoc. c. qõ eſt rubro. ptz. Lege. [Nã vũ]. i. poſtq̃ [corp⁹ cõiugũ]. i. carnalis cõmiſtionis. i. per carnalẽ cõmiſtionẽ [ſiꝝ] ex toto ſcz ſuſcipiẽdo habitũ ⁊ ꝓfitẽdo cõtinẽtiã perpetuam [ſi inuenis] vel nõ ſuſcipiendo, habitũ, ſed ſolũ profitendo perpetuam continentiam, ſi ſit vetula. Hu.

Exponit literam.

Scripſit. Ad idẽ eſt hoc. c. nicolai pape. Sũma eſt in rubro ⁊ ptz. [Scripſit eadem vitã] ex toto vel quo ad cõtinentiaz [ſcripſit Matth. xix. ⁊ xxxiij. q. ij. quos. [hõ nõ ſeparet] ſua authoritate ininſte. Hugu. deus videtur ſeparare per votum. eccl̃ia per ſuam. homo ſua authoritate per malitiaz [diſſoluũtur] quo ad mutuã ſeruitutẽ, nõquo ad ſubſtantiã mr̃imonij [ſepationẽ veſtrã] logtur lotharius, cuius de eo locus ſit i tertia ꝑsona.

Ecce. ſ. eſt, in quo concludit Hatia. ex premiſſis. qõ coniuges non ꝑt cõtinentiam profiteri, niſi ex pari cõſenſu vterq; eãdez cõtinẽtiã profiteatur. Spõſus tamẽ ante copulã carnalem ⁊ ſponſa ⁊ econuerſo: poteſt abeo recedere ⁊ continentiã profiteri, ⁊ hoc probat exemplis aliquorum ſanctoꝝm, vt per ſequentia capitula.

Deſponſata. Ad hoc inducit hoc. c. Euſebij pape. Sũma eſt i rubro. Lege. [Deſponſatam] de ꝑti. hu. multa ergo in ſponſo de futuro nõ licẽt de iure: ⁊ ſi faciunt puniunt. vt. xxxi. q. vlti. tamen licet.

Exponit literam.

Decreta. Ad idẽ eſt hoc. c. bti Gregorij. Sũma eſt in rubro. breue eſt. Lege textum. [Decreta]. i. ſtatuta. in auc. de ſanctiſ. epiſ. ſ. ſponſalibus. Hu. [cõuerti ad religionem nullo dãno] qz non amittit arrhas: vel donationẽ ꝓpter nuptias. Hu, ſed extra de conuer. cõiu. c. ex publico. videtur contrarium.

Exponit literam.

1 Matrimonium non poteſt eſſe cum frigido.

Cum ergo. ſ. eſt: in quo ſub epilogo Gratianus ponit cõcluſionẽ ꝑdicte argumentationis ⁊ eã, ꝑbat ꝑ diuerſas auctoritates [ptãtem nõ habeat] ſ. e. ſunt qui. in fi. [valeat]. ſ. e. deſponſatã. ite cũ ſim Au. ſ. e. nõ dubiũ. [Jtẽ ſm Leonẽ]. ſ. e. cũ ſocietas. [miniſteriũ]. i. cõmiſtio carnalis. [Jtẽ ſm Nicolaus papa] xxxij. q. vij. hi qui. [infirmitatẽ] ſuperuenientẽ [coniugia ꝓius facta ſoluant] ſed hec allegatio ſm Hu. nulli⁹ eſt momẽti: qm̃ aliud eſt in ſecũde ⁊ aliud in frigiditate. Sectio ſiue interuentus ante carnalẽ copulã: ſiue poſt: cũmõ ſequat mr̃imoniũ nõ impedit coniugiũ: ſed frigiditas nõ poteſt poſt matrimonium ſiue copulã carnalem interuenire: q; quicunq; eſt frigidus a natiuitate eſt frigidus, ⁊ vnde cum frigido nunquam poteſt eſſe matrimonium. ergo ea cõperta licite ſponſa ſeparatur: ⁊ illa licite põt nubere. Loquitur ergo de frigido: cũ quo nõ poteſt eſſe matrimoniũ. Sed ecce ſponſus de ꝑti caſtrat⁹ nõ ſoluetur coniugium: niſi intret monaſteriũ. Sed querit vtrũ talis caſtratus ſit compellendus intrare monaſterium: vt ſponſa poſſit alij nubere. Rñ. Hug. q; non. Ad quid ergo detinebit eam inmptaz. Rñ. q; vt ſeruiat ei in alijs. Nam ꝓeter mutuã ſeruitutez carnalis commiſtionis ad multa ſibi innocez tenentur cõiugati. ſ. e. q. j. nuptiarum. ⁊. xxxij. q. v. qs deo.

Quæſtio.

Reſpondet.

2 Vidua dicitur tribus modis.

Quod autem. Ad idẽ ſcz ad ꝑbandũ q; ſponſa nõ ſit cõiux indicit hoc. c. eiuſdem Gregorij. Sũma eſt in rubro. Lege tex. [Qd aũt]. i. q; [nuber]. i. carnaliter cõmiſceri. de qb⁹ ſubaudiri rudemus [ſcriptũ eſt] in lombarda. Et ita eſt ar. ⁊ q; leges induci poſſit in cauſis mr̃imonij [cõiungerint] de facto vel corꝑaliter in vno lecto, vel cõiungerint ſe. i. dederint operã ad carnalẽ copulã, cũ illa, ꝓpter frigiditatẽ [iudiciũ]. i. ꝑbationẽ veroſimilẽ ſcz teſtiũ, quales hic haberi poſſ, ſcz ꝑiuramentum ſeptima manu ꝓpinquoꝝ factũ vel per veꝝ iudiciũ. i. ꝑveraz probationẽ, ſcz ꝑ aſpectũ corꝑis, q; virgo eſt vel q; arcta eſt. Hu. [Ecce ipoſſibilitas] ꝑ caſtrationẽ. Hu. [ꝑ carnalẽ copulam] idẽ ⁊ ſi ante, dũmodo ſequatur mr̃imoniũ cõtractũ iã ꝑ verba de ꝑſenti, ⁊ hoc verbũ ꝑ carnalẽ ꝛc. poſitũ eſt a Gratiano, q; nõ eſt in. c. Nicolai. vt. ſ. xxxij. q. vij. hi qui. Et ita hec allegatio nõ facit ad ꝓpoſitũ magiſtri. Ad hoc em̃ q; faceret ad ꝓpoſitũ ſuũ: oporteret dicere, q; ſi ſectio interueniret ante carnalẽ cõmiſtionẽ: mr̃imoniũ poſſet ſeparari: q; nõ eſt verũ. vt. xxxij. q. vij. hi qui. ⁊ ſi ſic Gratianus intellexit male intellexit. Hug. [depehẽſa] nõ impoſſibilitas ꝑ ſectionẽ: ſed ꝑ frigiditatẽ. vii riſio Gratiani nõ ſegtur. Nã cũ dicit. Ecce ipoſſibilitas coeũdi ꝛc. intelligitur de impoſſibilitate q̃ ꝓuenit ex ſectione. Cũ autem dicit. Si vero ante carnalẽ ꝛc. intelligit de naturali frigiditate. Hug. ⁊ Archi. Et ꝓpter hoc dicit Hu. qõ Gratianus diſſolute loquit [alioqui ſcz ſi cõinges fuiſſent. [itẽ ſi ſpõſa] alia ꝑbatio [vidua]. † Notandum q; tribus modis dr̃ vidua. Primo mõ ꝓprie, ⁊ ſic dr̃ vidua cuius maritus q; eã carnaliter cognouerat mortuus eſt, ⁊ cũ huius copula ꝓmotionẽ impedit. vt. xxxiij. di. ſi quis viduã. Jtẽ ſecũdo improꝑie dr̃ vidua. i. a viro diuiſa qui cũ ea cõtraxit: ſed eã nõ cognouit mortuus eſt. ⁊ tali modo ſponſa dicitur vidua mortuo ſponſo, ſed primo modo nõ dr̃ vidua: ex hmõi copula nullus repellitur a ꝓmotione. vt di. xxxiij. valentino. Et in hac equiuocatiõe cõſiſtit argumentatio magiſtri. Et ideo nõ procedit. Jtẽ tertio multũ improꝑie dr̃ vidua que a marito viuente diuiſa eſt quo ad carnalẽ cõmiſtionẽ, ꝓmiſſa cõtinẽtia ab vtroq; vt mulieres: que apud grecos ꝓbytere appellãtur: apud nos vidue: aut ſeniores vocãtur. vt diſtin. xxxij. c. mulieres [remaneret vidua] hoc de plano eſt verũ capiẽdo viduã ſecũdo modo [ſi autem vidua eſſet vir eius ad ſacros ordines ꝛc.] falſum eſt. hoc niſi eſſet vidua primo mõ [articulũ ꝓmotionis] itẽ alia ꝑbatio [dinoꝝtiũ] melius dixiſſet repudiũ. † Nã dinoꝝtiũ ꝓprie eſt inter maritũ

Exponit literam.

Contra Gratianum.

Archidiaconus.

3 Dinoꝝtium ꝓprie quid dicatur: ⁊ quid repudium.

Dinoꝝtium dr̃ celebrari ſicut ⁊ mr̃imoniũ ꝑ de anc. in c. ſignificauit. nu. 2. de bona. inter vir. ⁊ vxo.

inter maritũ ⁊ vxorẽ repudiũ inter ſponſum ⁊ ſponſam. ꝓpriꝑ dicitur ſũ quiꝫ dinoꝝtiuꝰ ꝑ repudio: vt in ſequenti aucte Ambroſij. Hu. [negat] imo aſſerit ⁊ affirmat. verũ eſt cõiugium inter Mariam ⁊ Joſeph. ⁊ ſũ inter eos fuit dinoꝝtium vel repudiũ. q. quedã corꝑalis ſeparatio quo ad habitationẽ: ⁊ hoc ſonat auctoꝛas ambroſij. Sed put hic notat Hug. gratianus nullomõ ipam intellexit: ⁊ ideo male inducit. Arc. [nunq̃ a ſe diſcedere paſſus eſſet] ergo paſſus fuit diſcedere. vñ iſta verba aperte innuunt ꝺ gratianũ. qz dr̃ aperte intelligi, q; Joſeph eã non cognouit, ⁊ q; fuit dinoꝝtiũ ipius, ſed dinoꝝtium iſtud fuit ꝓpriꝑ corꝑalis ſequeſtratio facta ne mater dñi labozaret inopia: ſi eſſet cũ Joſeph q; pauper erat: nec poterat eã exhibere: ⁊ factũ eſt hoc de volũtate ⁊ cõſenſu ioſeph. Hu. [nec dñs a viro ꝛc. Add at. ex. [cõmendans] to. exi. [diuoꝝtiũ] ſeparationis corꝑoralis ecce cõmẽdatio. male colligit ſenſum auctoritatis. hu. [negat] imo aſſerit ⁊ affirmat. hu [ſimpleꝝ] no. ſm hug. ⁊ ꝙ ſimpleꝝ ſponſa dr̃ trib⁹ modis. ſ. de futuro: ⁊ ſm hoc maria nõ erat ſimpleꝝ ſponſa. Scõo ſpõſa dr̃ que nondũ eſt cognita: quaſi ſine plica carnalis cõmiſtionis: ⁊ iſto modo maria erat ſimpleꝝ ſponſa: vt. ſ. e. ꝓpius. tertio dr̃ ſponſa ſimpleꝝ: que nõ erat introducta ad domum mariti vel cum eo velata ⁊ benedicta: ⁊ tali modo maria non erat ſimpleꝝ ex ſponſa: vt hic innitur.

4 Sponſa ſimpleꝝ dicitur tribus modis.

Vidormierit. Ad idẽ inducit hoc. c. ex cõcilio aurelianẽſe. ſcz ad ꝑbandũ q; ſponſa nõ dr̃ vxor. Sũma eſt in rubro. [Qui dormierit] ſcĩeter. Nã ſi ignorãter: ex cauſa. vt. xxxiij. q. ij. in lectũ. [vxor cognita. nec vnaz]. i. neutraz. q; nec etiã vxor dr̃ decetero habeat: ſi vxor vult ei obũcere crimen fornicationis ⁊ ab eo ſeparari. hug. vel. [nec vnã] id eſt ad vxorẽ [nõ accedat ad tps]. ſ. ante peracta vel factam pniam. vt. xxxij. q. ij. ſi qs vxorẽ. poſtea quidã poterit ei reddere debitũ, ſed ab ea nunq̃ exigere: ⁊ hoc in penam delicti.

1 Sponſam conſanguinei nullus de conſanguinitate poteſt habere.

Vidam. Ad idẽ eſt hoc. c. ex gcilio tiburtien. Summa eſt in rubro. Et diuidit in duas partes. Jn prima narrat caſum. Jn ſcõa ponit decretũ ſup hoc. ſcõa ibi: decretũ eſt. Lege. [Quidã deſpõſauit vxorẽ ⁊ dotauit]. i. dotatam accepit vel donationẽ ꝓpter nuptias cõtulit: vel dotẽ ei aſſignauit: qõ in multis locis fit: cũ viri ignobiles ducũt nobiles. hu. [nõ potuit] de facto, ꝓpter aliqõ impedimẽtũ ſuperueniens. ſ. mortẽ: vel maleficium: vel frigiditatẽ: vel ſectionẽ. hu. † Et eſt hic ar. q; ſponſam conſanguinei nullus de conſanguinitate põt habere: ſine ſit ſpõſa de ꝑti: ſiue de futuro: ſiue de facto: generaliter eñ dicit nõ potuit. Tũ ꝓpter frigiditatem: ſiue ꝓpter aliud impedimentum. Augu. ⁊ archi. [decretũ.] ſcõa pars [nupta]. i. cognita. Hug [mechus]. i. fornicarius. ⁊ mecha]. i. fornicaria. [licita cõiugia] poſt ſpõſi: ſi erat ſponſa de ꝑti. Ecce q; minus puniuntur iſti: q̃ adulteri in ſuperiori. c. ſed hoc nõ contingit ꝓpter coniugium: vt intelligit gratianus, ſed qz minus peccauerunt. vt dicit. Hug. ⁊ glo.

Contra gratianum.

Jquis. Ad idẽ eſt hoc. c. ex eodẽ cõcilio. Sũma eſt in rubro. Lege. [Si quis ſponſam] de futuro. hu. [duxerit] cũ effectu. i. cũ ea perverba de ꝑti de facto ꝛgerit. hu. ⁊ ber. [nõ habeat] ꝓpter enormitatem delicti [filius ꝛc. accipiat] poſt mortẽ ſponſe: ſi fuit ſponſa de ꝑti vel fuit de futuro ea viuente accipiat aliam. hu. [aliam] qz illam non põt: cum ſit ei affinis facta in primo genere per coitum patris. hu.

Contra Gratianum.

Si illa. ſ. eſt gratiani: qui ita argumentat ex primis duobus capl̃is ꝓhibetur. ſ. e. qui dormierit permittit. ſ. e. quidã. apparet hãc ꝛc. male dicit: primo apparet hanc minus peccaſſe: ⁊ ideo minus punitur. vt. ſ. e. diximus. hu. [Jtem mulier] alia probatio. hu.

Raptor. Ad idẽ eſt hoc capl̃m qõ eſt de libro primo capitulariũ. Summa eſt in rubro. ptz. [Raptor ſpõſe alicui⁹] ⁊ de ꝑti: ⁊ de futuro. ſi ſpõſus eã recipere voluit de facto. Nam ſi ipſa eſt ſpõſa de ꝑti cõpellent eã recipere: ſi ipſa non peccauit: nec conſenſerit, ſed per vim eſt paſſa. ar. xxxij. q. v. re vera. niſi velit ſponſus religionem intrare. Si aũt eſt de futuro non eſt compellendus: q; libera debent eſſe matrimonia. vt extra de ſponſa. requiſiuit. [⁊ ipa idem crimini.] vt ſcilicet reparetur [alij cuilibet] a raptore [non negetur.]

Tatutum. Ad idẽ inducit hoc. c. ex cõcilio toletano. Sũma eſt eadez cũ precedẽti capl̃o. [Statutũ rapuerit]. i. violenter corꝛuerit. hug. [ſine ſpe ꝙugij] ex rigore iuris. Nã ex diſpenſatione põt nubere acta pnia. vt. xxxvj. q. ij. ſi anteꝰ. [licentiã] nubẽi alij ſi eſt ſponſa de ꝑti. [alij]. i. ſpõlo: qui eſt alij⁹ a raptore. Si aũt intelligas de ſponſa de futuro. Dic [alij] ſ. a ſponſo ⁊ a raptore. Nã cũ raptore non dr̃ cõtrahere in odiũ rapiñ: [poſt hec]. i. poſt matrimoniũ cõtractũ cuz alio: vel ſi erat de ꝑſenti ſponſa [cõiungere] carnaliter. Si vo erat ſpõſa de futuro dic [coniungere] matrimonialiter: donec pniam agat de rapina. tñ matrimoniũ tenet: ſi erat ſponſa de futuro licet contrahere non deberent: vt. xxxvj. q. ij. tria quidẽ. tamẽ in odium raptoris dicunt contrarium. hug.

Apparet. ſ. eſt: in quo gratianus addit de ſuo: q; in premiſſis capitulis hoc nõ cõtinet, ſz ſi intelligat capl̃a premiſſa de ſponſa de futuro: vtrũ dicit q; illa nõ eſt ziuz, ſz de ꝑti male dicit. vñ cardinalis notauit eñ. Nã gratia eſt fructus: que ſpes ꝓductio edit. vñ. ſ. iuxta. c. qui dicunt ſunt poſite tres rationes. in arti. ſcõo in fine.

Contra gratianum.

Sed ſciendum. ſ. eſt: in quo inquit gratia. q; iuxta hãc diſtinctionẽ de matrimonio initiato ⁊ conſummato hic in principio bene dicit: cum ait. intelligenda eſt illa auguſtini. ſ. e. nõ dubiũ ꝛc. [Sed obiicitur hic.] ſcõa pars. [non ex officio]. ſ. carnali, ſed ex his que cauſant ⁊ efficiunt matrimoniũ: q; ibi fuit verus conſenſus mutuus exꝓſſus de ꝑti: q̃ matrimoniũ efficit: vt dicit Jſidorus. ſ. e. matrimoniũ ex ſui ipſius eſſentia [cuncta ergo.] ponit gratianus ſuã ſolutionẽ: que tñ modicũ valet: vt dicit g. [ſelparabile i vnico caſu tñ] ſcz cã religionis. vñ ſi ante carnalẽ cõmiſtionẽ contingat illaz corrumpi: vel illã caſtrari dũmodo de ꝑti ꝙtraxerint: nemo põt ad alia vota migrare, ſz vterq; manebit impunitus [aut recõciliabit alteri] niſi alter eorũ ad religionem tranſierit. hu. [ſi dit alter.] tertia pars. alia ſolutio. gratiani. ſed nullius momenti. qz eadẽ rõne qua dr̃ q; ſpõſa eſt cõiux non rei veritate, ſed ſpe futuri: põt dici, q; ſi qs adulterat cũ ea: cõmittit adulteriũ nõ rei veritate, ſed ſpe futuri. qõ rediculoſum eſt audire: nedum aſſerere nõ re: vel effectu. ergo inaniter dicunt coniuges. in qua parte errorẽ ſeminat ſm hu. vnde fruſtra laborat gratianus ⁊ periculoſe negando verũ matrimoniũ Joſeph ⁊ marie: qz ⁊ ſi nõ fuit coporalis cõmiſtio inter eos: que ſubſequiꝫ ſenſus ziugũ: fuit tñ ꝛſenſus ⁊ volũtas. ſm ambro. [loqueꝝ]. ſ. e. ziuz [icut ⁊ parẽtes] hoc referꝝ ad Joſeph. Nã maria etiã carne fuit parens eius: iuxta illud mat. j. peperit

Verſus.

Contra gratianum.

filiū suū vnigenitū. ponit ergo plurale p singulari vt in euangelio. [z discipuli murmurabāt]. i. discipulus. Illā solꝰ iudas murmurauit: dicēs vt qd petitio hec ꝛc. [nō effectu ꝟiugū]. i. nō vsu carnis [sed submiīstratiōe.]male dicit: imo fidelez iugū: vt. ℟. eo. ꝟiuz. errone quoꝙ dicit gr̄anus, ꝙ ioseph sicut putatiue fuit pater xp̄i: sic fuit putatiue ꝟiugis, qō est absurdū: z ab oī catholico detestādū: q: tunc inter eos nullū fuisset mr̄imoniū. vñ Ang. inquit a Joseph. mat. j. noli timere accipere ꝟiugē tuā. Et ꝗtū ad hoc greg. dicit maria ꝟiugē Joseph futurā q: erat per verū cōsensum cōiuz vera futura: cū erat ꝗtū ad verā habitatiōē z cōiunctū. Et sic Ange. dicit noli timere accipere: simul habitando cū cōiuge tua. Nō vero dicit de beda nō est ad ꝓpositū: q: aliqñ in scriptura sacra desponsata ꝺr que spondet sponso per verba de futuro: z ista non est coniuz. Aliqñ ꝺr sponsa per verba de p̄nti: z talis ante copulam carnalem est vera coniuz.

Genuit. Inducit cōsequēter p se gr̄anus hoc cap'm, qō est beati hiero. sup ma. Sūma est in rubro. Et pōt diuidi in tres pares. In prima cōmentat hieron. illā partē euāgelij genuit ꝛc. scdo illaz partē: nō ab alio inuenta ꝛc. tertio illā partē: Joseph filij dauid. [Genuit Joseph virū marie] verba sunt euangeliste. [Tuz virū] verba sunt hiero. [nuptiarū]. i. carnalis cōmistionis: q: carnalē eius copulā nō cognouit. Hug. [non ab alio.] scda pars [future.] vt putabat. hu. z arc. [vxozis] carnal' cognoscendo. Hug. z archi. [Joseph filij.]tertia pars. [vxores appellari.]supple consuetum est.

Gressus. Ad ostendendū deo qō dixerat inducit hoc. c. beati hieron. sup Gen. vbi manifeste apparet sponsos aliquando nominari generos.

Risiusq;. Ad idē inducit hoc. c. beati chrisostomi sup ma. ꝙ nō facit ℨ ꝓpositū: q: ℞nis beata virgo non esset cognita. nec vnq̄ fuit. fuit tñ vera ꝟiuz eius. vñ ab angelo ꝺr ei. noli timere accipere mariā cōiugē tuā: quo verbo indicauit sponsam verā coniugē esse: licet inter eos nō fuerit copula carnalis. Et isto modo ad excludendū carnalā copulā dicit chrysostomus eā sponsam: z nō vxorem. vñ gr̄anus in hoc errore deceptus fuit per equiuocationē: nō distinguēs inter sponsam de presenti: z sponsam de futuro: z inter cōiugē carnaliter cognitā z nō cognitā carnaliter. [Risusq; Josteditbeatus chrysostom⁹: ꝙ maria habitabat cum Joseph. ſ. per scripturā euāgelij: z ꝙ antiquā ꝟsuetudinē [priusq; cōuenirent]. i. carnal' cōmiscerentur vel nuptialia cōuiuia celebrarent priuus dicit nō ꝙ postea cōuenirent: ſest modus loquēdi: sicut illud fede a dextris meis: donec ꝛc. [adduceret] q: iam erat ibi. Et est ar. in hoc. c. cōtra quosdā qui dicunt mariā nondū traductaz fuisse [vt aūt.] q: talis erat consuetudo, sed nō semper: nec vbiqz. q: in quibusdam locis erat cōsuetudo cōtraria. ſ. ꝙ sponsi habitabāt in domibus sponsarū. z hoc est. [vt aūt ꝛc.]hu. [lege cōiugū.]. i. cōiugalis operis. ſ. cōmistione carnali [sic z maria habitabat cū sponso]ſez sine carnali cōmistione. hug. z glo. [Dimittere]. i. ad eam non accedere: ab eius familiaritate cessare. z hoc propter suspitionē adulterij [simpliciter]. i. sine plica carnalis cōmistionis [generos]quasi diceret non ꝓprie sunt generi, sed dicuntur generi destinatione [domi retinere.]ergo iam Joseph eam tradugerat [mente]. i. ꝓposito [cōmendat ꝙs ipi discipulo]ſctō Joanni. io. xix. sic z nunc iaz mēte illā dimisit hug. [angelus copulat]. i. conciliat sponso: non desponsat, ſz copulat dicit: quia iam eam mente dimiserat: z quasi separati erant quo ad mentē Joseph [coniugij]. i. operis coniugalis carnalis cōmistionis [ſz habitaculi] z exhibitioni necessario rum. Archidiaco.

Si ex cognouisset. Inducitad idez hoc. c. eiusdē chrysosto. super matt. homil. v. Sūma est in rubro. Sz hoc cap'm est ad ꝓpositū gratiani. Tū primo q: chrysostomus non negat eā vxorē fuisse p verba de presenti: licet nō fuerit vxor. carnali copula cognita. Tum secundo q: cōmendatio facta beato Joanni fuit mortuo Joseph: qui vt petrus comestor in historia euangelica dicit: mortuus erat tpe ōnice passionis. Nec aūt commendatio nō tollit quin beata virgo fuerit cōiuz Joseph per verū consensum ſz nō p carnalē copulā. vñ hoc cap'm nihil facit ℨ propositū.

Nuenta est. Ad idē est hoc. c. qō est ori genis super matth. Sūma est in rubro. Lege. [Inuēta est in vteto]ꝺba sunt euāgeliste. [a beato]verba sunt origenis [cōtingeret]. ſ. carna liter: vt putabatur hec determinatio soluit qō sepe inuenitur simplr dictū, ꝙ maria futura erat vxor: vel futurā dicit beatā virginē vxorē Joseph: nō ꝙ in futurū esset carnal' cognoscēda: sicut dicit spūcissimus hereticus elundi⁹. Ex alio ergo dicit eam vxorē futurā. Illā que erat per ꝛsensum vera cōiuz. i. vxor: erat tū futura ꝗtum ad habitationē: z curā domesticā. vñ vxor ꝺm origenē nōiaz cui erat per mutuū ꝛsensum desponsata: nō tū fuit Joseph vxor ꝗtū ad copulā carnalē. [si noiaret]quasi sunt verba angeli ad Joseph. [si noiareſ tibi vxor] nō tibi tū vxor est. i. carnal' cognita. Ecce ꝙ gratianus nō accipit vxorē nisi eā q̄ sit carnaliter cognita: z falsum ꝓsupponit [cōiugē dico]dixit ang. noli timere accipere ꝟiugē tuā ꝛc, vt occulteꝝ diabolo virginitatē eius occultā: q: ex quo diabolus videbat eā maritū habētē: nō credebat eā esse virginē: ꝓpter tm q: videbat eā esse grauidā [z vt legis statuta.]que dicūt inuentā grauidā sine marito debere lapidari [nō destruā]. i. ne lapidet: quasi adultera [ſm cōsuetudinez carnalē cōiugū] i. ꝗtum ad carnalē cōmistionē: ad quam tenentur coniugati. erat tamen coniuz ratione coniugū. hu.

Jc quippe. Ad idez inducit hoc. c. greg. in ꝓpositione euāge lij. Sūma est in rubro ptz. [Sic quippe]. i. eadē dispēsatione. hu. [Discipulū]. ſ. thomā. Jo. xx. [ad nuptias]. i. carnalē cōmistionē. hu. [palpās]ꝺra eos: q dicunt thomā nō palpasse ꝓm [custos]z sic verus testis.

Consensus mutuus per verba de p̄nti facit verum matrimonium: siue sequatur carnalis copula siue non.

Ex his. ſ. est: in quo magister gr̄anus ꝛcludit errorē suū z male dicit fere per totū: z nō mirū, si ex falsis ꝓsuppositis errauerit in hac qōne: quasi in oib⁹ [sponsas spe futurorū]iā hoc ꝓbatū est. Illā ex prima traditione qua vir cōsentit in sponsam z cōiugē efficit. z est verū mr̄imoniū: siue sequat copula carnalis: siue nō [sicut per fidē ꝛc.]hic per vnū falsum voluit aliud ꝓbare. Illa adulto nō [diimitanē peccata per fidē ante baptismū null⁹ catholic⁹ dicit ſz etiā autoc exꝓresse oīdit. de ꝛse. di. iiij. c. baptismi. z. c. nō dubito. ꝓt ex cusari gr̄anus, ꝙ p fidē ante baptismū nō dimittunt pcā: quo ad pēm penā: z satisfactionē cpalē. hug. [illud aūt Joannis. ſ. c. iij. ſ. j. [Illud ambrosij]. ſ. e. cū inꝺciat [ita itelligēdū est]falsum dicit. ſ. q: ꝛsensus mutuus per verba de p̄nti facit verū mr̄imoniū: siue sequatur carnalis copula: siue nō: vt dictum est. [Siricius papa violatio cōiugū futuri ꝛc.] falsum dicit: imo epistētis per verba de p̄nti [sic z diabolus] iste filitudines nō faciunt ad ꝓpositum: sicut ꝓz intelligēti. vnde falsum concludit dicens. non ergo.

Contra gratianum.

Sed concedatur. ſ. est: in quo magr̄ gr̄anus ꝓtractata incidēti qōne reuertitur ad principalē qōnē. ſ. vtrū liceat sponse ꝓtiori cōditioni renūtiare. z alij nubere. hāc qōnē ꝓtractat z determinat z male: vt dicit hug. questio eñ ista simplr ꝓposita nullā ħz difficultatē vel diuersitatē: q: certū est scm oēs, ꝙ sponsa nōz dimittere spōsuz z alij nubere, sed in hoc est vis qōnis. ſ. quid iuris sit si spōsa hoc fecerit. ſ. ꝙ dimiserit primū z nupserit alij. in hoc articko b est opinio gr̄ani si spōsa traducta est a ꝓtiori z cū eo velata z bndicta ꝺs auferri scdo z reddi ꝓtio. Si vero nō est traducta: nec velata: z bndicta cū prima ſremane bit cū scdo si ab eo ē cognita. Sed mirū est ꝙ sic determinabit cū oia ſequentia capla z multa alia sint, et ſ ħz: z nulla faciāt p eo. vñ hac opinione reiecta dicēdū est ꝙ veritate qōnis ꝙ refert vtrū spōsa sit de p̄nti vl de futuro. Si de p̄nti est cōclo ꝙ siue sit a scdo traducta siue nō: siue bndicta: z velata cū eo siue nō siue ex eo habuit filios: siue nō: z siue lōgo tpe siue modico cū eo steterit: semp est detraheda. ſ. scdo: reddēda primo: nisi forte primꝰ trāſerit ad religionē. Ista dco ptz ꝓsequētia capla. Et an. idē dicit in ſequēti palea duob⁹. Si vo spōsa ē de futuro: z a scdo desponsetur de p̄nti. Est dco ꝙ talis agat pniaz de fide mētis: z remaneat cū scdo q: cū illo est mr̄imoniū z nō cū prio. vt. j. e. duob⁹. Itē si est spōsa de futuro nec ampli⁹ ꝓcessuz est ad ꝛsensuz de p̄nti: vel ad carnalē cōmistionē: z postea desponsetur a scdo de futuro distinguēdū est: q: si a scdo ampli⁹ ꝓcessuz nō est reddet prio. q: in pari⁹ causis ꝙ prior est tpe: potior est in iure. nec infirmū vinculū per equē infirmū potuit frāgi. Si vero a scdo ampli⁹ est ꝓcessum: ſez ad ꝛsensum de p̄nti: vel ad carnalē cōmistionē remanebit cum scdo. q: cū prio nō fuit matrimoniū sed cū secūdo. Illa in ipsa carnali cōmistione que fit cū sponsa de futuro ꝓsumit consensus de presenti interuenire. vt extra de sponsa. de illis.

Contra gratianum.

Desponsatas. Prio parte qōnis q: spōse reddende sunt primo: inducit gratianus hāc auctem ex cōcilio anchiritano. Sūma est in rubro. Breue est. Lege. [Desponsatas.]

de p̄nti.

de p̄nti. hug. [erui]. i. auferri. a raptore reddi quibus ꝛc. Sed videtur obuiare illud. xxxiij. q. ij. non satis. vbi precipit non reddi, sed soluit: q: ibi loquit de volūtarie rapta q̄ consensit raptori. hic vo de sponsa de p̄nti [quia si vis illata]. i. ꝙnis ꝓ violentiā sit cognita ab eis: z ita facte sint vna caro cū eis. vñ vl ꝙ nō essent separāde: z hic est verus intellectus. Hugu. Et idē tenet hic Joff. qui dicit ꝙ in hoc capko z ſequēti. oñditur ꝙ si sponsaz alicuius habuerit alter: est auferenda scdo vt reddatur primo, qō est contra gratianū. archi. scōm quē gratianus non bene intellexit has autoritates.

Atto. Ad idē est hoc. c. quod est Joā. papē viij. Summa est in rubro. Breue est. [Atto desponsatam]de p̄senti. hug. Jſtud. c. z precedens. multū faciunt contra gratianum. hu. **Sed aliud.** ſ. est: in quo ſz archidiaconū incipit tertia pars questionis: qua querit qd iuris sit de raptoꝝ⁹: z quis vicat raptor: vel rapta: vl rapt⁹. Et q: ꝓmissa duo capla multū vident facere ꝛtra gratianū: ideo determinat ea: z ostendit in quo casu intelligant. ſ. cum sponsa rapta est ab alio, z nō desponsata. Et ita cōuenerūt ad stupzum: z non ad mr̄imoniū: [z hoc est.]sed aliud cōditiōi sponsalū agere cū effectu: in quo casu nō reddet prio ſm gr̄anū: ſz remanebit cū scdo. hu. [aliō est rapi]. i. allicite ꝛstupzare q̄ sit cū rapit⁹ ad stupzū z nō ad mr̄imoniū. in quo casu red det prio z i hoc casu intelligunt duo ꝓmissa capla: in his em raptores non desponsauerāt eas. Et ideo primis restituunt nec vl gr̄anus his capl'is rādere: nisi ꝙ generaliter vl innuere ꝙ sponsa ꝺs reddi primo a quocūqz qualiter cūqz rapiat.

Aptus. hoc habetur. xxxvj. questione. j. ibi vide.

Hec autem. Sequitur tex. de quo agitur in the mate. hug. [que]. ſ. dimisso primo sponso nupsit secundo.

Ex illa. Inducit ad predicta ad ꝓbādū hoc. c. gelasij pape. Summa est in rubro. Breue est. Lege. [Lex preteritorū.] hoc. c. habetur xxxvj. q. j. c. ij. vbi de hoc videas. arc. [nihil actū]a raptore cū cū effectu innuit a cōtrario sensu, ꝙ si aliquid est actū ante ab ipo raptore. ſ. si primo eā desponsauerat: nō cōmittitur rapt⁹ z ſm verū est scōm canones. vt. xxxvj. q. ij. si qs virginē. Et intellige si raptor desponsauerat eam licite. scz ꝙ nō esset sponsa alterius alias, non credo hugu. eū excusari. Et ita hoc. c. non ꝓbat propositum gratiani. hug.

Quod autem. ħuj⁹ qōnis: in quo ꝺr ꝙ si per verba de p̄nti fuerit sponsa z rapta oībus modis viro reddēda est: ideo additū est qz. c. nō est verū: imo hoc aliud fuit additum: vt diximus ibi. hug. vñ gr̄anus peruerse intelligit locum illum: prioribus reddende sunt si eas recipere voluerint. hug. [hec aūt]de qua in themate. hu. [non est hnic ꝛc.]male determinat: z potius voluit dicere contra veritatem euangelicā z aplicam: ꝙ contra pessimam cōsuetudinē. hu. que quidem est reprobata: extra de spon. duo. tuas. archi.

Contra gratianum.

Deconiugali. Inducit ad idē hoc. c. siriaci pape. Sūma in rubro. Lege. [De ꝟiugali desponsata]ꝙ ꝺba de p̄nti [anathematizam⁹]. i. separādū ab vnicam⁹. fili. j. ſez. j. q. j. relatū. hu. [qz nō est qualiscūqz]nō em est sufficies: qz hec rō nō ħz locū in alijs nuptijs: qz nō in scōis. qz nō bndicunt: nec oēs prime bndicunt: ħz deberēt benedici. Et tō hec ratio excedit a ꝟstitutione. i. non tot cōprehendit quot cō stitutio. Illa ꝟstitutio premissa ħz locū in omni matrimonio sed hec ratio non vt dictū est. Et ideo nō pōt dici, ꝙ in alijs sponsis predicta ꝟstitutio nō ħz locū: sicut dicit gratianus cū hec rō sit sufficiens vel sub intelligat maxime. qz hec cōstitutio siue ꝓhibitio presertim ħz locū in bndictis. Itē sicut hec ratio excedit a prima cōstitutione sic eā excedit. Illa cōsanguinei de facto inter se copulati benedicunt z tñ postea separati licite alijs copulant. hu. z arc. [nupture]. i. carnal' cognoscēde: que tamen iam est sponsa per verba de p̄nti. hug.

Sed autoritate. ſ. est. [in prima domū est cōducta]sed hoc exꝓresse non ħr ex. c. hu. [verū hanc]. ſ. de qua agit in themate qōnis. Hoc ex toto male determinat. qz bndictio nō facit matrimoniū sed pertinet tm̄ ad solēnitatē. ar. xxx. q. v. nūates. Et ita cō tradicit sibi ꝓpt: qz. ſ. e. ſ. ex his. dicit. ꝙ carnalis cōmistio matrimoniū facit. Sic aūt innuit ꝙ benedictio. hu. [Illud Eusebij.]ſ. e. desponsatā ꝛc. male determinat. ptz ex dictis quare non de quolibet [sponsata]de p̄nti est intelligendum illud gregorij ꝛc. hoc est validissimū ar. ℨ gr̄anū: [ſz eodē soluitur] non dicit verū, sed melius potuit dicere. ſ. ꝙ presumunt tam ille ꝙ illa decepisse ecclam: z matrimoniū fuisse legitimum inter illum z illam.

Dubius. Palea est: ſz vtilior ꝙ granū. hu. z est augu. de fide pactionis. Summa est. ꝙ post pactionē factam mulieri de ea ducēda nō licet alia ducere. [Dubius] fides pactionis. ſ. cū quis ꝓmittit z pactū cū aliqua. ꝙ cū aliqua ℨ hat mr̄imoniuz z hec est desponsatio de futuro. [fides consensus est cū quis cōsentit in aliquā maritali affectu: z ea cōsenso inuicē sibi obligant ad fidē castitatis: z mutue seruitutis seruādā: z hec est desponsatio de p̄nti. hu. [puiam] ꝙ arbitrio imponētis: vel trium annoz⁹: vt di. xxxvij. si vir. [quā dixit]nā si interuenisset tñ desponsatio de futuro: prima desponsatio preualeret qz infirmū per eque infirmū non destruitur. [tantū sacrm]qō est cū scōa. hug. Est aut fides cōsensus qñ manū, mulieris ipam subarrhando: vel affidando: z turando ꝙ ꝙ. Goffr. vel alludit cōsuetudini huius loci vincē. archi. [corde]tñ z ore: vel alio facto: vel signo, qō sit equipollens sicut ꝓbatur. ℨ. ꝓpzi. arc. [concedunt]. i. concedere intelliguntur [osculo interueniente] suscipiunt osculando: z amplexando. Archidia.

Causa. xxxvij.

Quidā ifideles. Hic intitulatur z incipit cā. xxxvij. In quamagister gr̄anus ꝓsequitur de impedimēto mr̄imonij disparis cult⁹: z de bigamis. vt aūt cōgruētius materiā hanc ꝓsequat ponit themā: z ex eo elicit tres qōnes: q̄ prima est. vtrū cōiugiū sit inter ifideles. scda est vtrū si alter de duob⁹ cōiugib⁹ infidelib⁹ quertat ad fidē: li ceat alia ducere prioze viuēte. tertia est vtrū talis sit reputād⁹ bigam⁹: q ante baptismū habuit vnā: z post baptismū alterā.

Questio prima.

Quod autem. Hic intitulatur prima questio. Et diuiditur in. v. partes. In prima arguit pro vtraqz parte qōnis. In scda ponit magister tres casus: in quib⁹ pōt vir fidelis cōtrahere viuente vxore infideli. In tertia dissuadet: vt fideles nō dimittat vxorē ifidelē ꝓpter deū. In quarta loquit de iudeis: a quibus filij z vxores baptizati sunt separandi. In quinta in qua ponit magister diuersas solutiones: quo intelligatur illud: oē qō nō ex fide ꝛc. scda ibi: si qs. tertia ibi: iam nunc. quarta ibi: cōtra inuenitur. quinta ibi: ex his. Pro pleniori intelligentia qōnis prime queruntur duo.

Diuisio.

1 Primū vtrū inter infideles possit esse verū mr̄imonium.

2 Scōm vtrū matrimonium infidelium excusēt actum coniugalem: vt non sit peccatum.

Ad primū sic procedit. † Et vl ꝙ nō. Primo sic. dicit aug. Et ponitur in presenti. ct. nō est ratū cōiugiū qō sine deo est, sed tale est cōiugiū infideliū ergo ꝛc. Scdo sic matrimoniū est sacrm ecclie, sed baptismus est sacrorū ianua. ergo infideles qui non sunt baptizati non possunt ꝟtrahere matrimoniū verū: sicut nec alia sacra susciꝓere. Tertio sic duo mala sunt magis impeditiua boni: ꝙ vnū sed infidelitas vnius tm̄ impedit matrimoniū bonum. ergo multomagis infidelitas vtriusqz. ergo inter infideles nō pōt esse verum matrimoniū. In oppositū ar. ex presenti. c. ex multis autoritatibus. Itē prima ad cor. in. vij. dicit ap̄lus. si quis frater ħz vxorē infidelē ꝛc. sed vxor non ꝺr nisi ꝓpter matrimoniū ergo inter infideles est verū matrimoniuz. Rādeo dicēdū sub certis cōclonib⁹. prima qstio. inter infideles est verū mr̄imoniū licet impfectū. prima pars qstionis ꝙ tale sit verū mr̄imoniū, ꝓbat sic rōne mr̄imoniū est de dictamine legis future: vt supza habitū est sed lex nature cōis est apud oēs ergo ꝛc. Scdo sic. mr̄imoniū diffinit. vt. ſ. matrimoniū est magis z femine ꝟiunctio indiuidua vite ꝟsuetudinē retinēs, sed hoc est inter infideles. ergo ꝛc. Scda ꝛo pars. ſ. ꝙ mr̄imoniū iter infideles ſt impfectū, ꝓbat sic iuxta ſctū Tho. in. iiij. Ꝓio quo ſcīdū ꝙ mr̄imoniū ſtitutū est ad bonū, ꝓbis nō solū generāde: q: hoc posset fieri sine mr̄imonio: ſz ꝓpter bonū ꝓlis, ꝓmouēde ad statū ꝓfectū. Est aūt in ꝓle duplex ꝓfectio ꝟsideranda. ſ. ꝓfectio nature non solū ꝗtū ad corpus sed etiā ꝙ tū ad aiam per ea q̄ sunt de lege nature. z

perfectio gr̃e.pfectio aut̃ nature impfecta est ꝛ materialis respectu sc̃e. Et iō cū res que sunt ꝓpter fin̄ē sint ꝓportionate fini mr̃imonij qꝫ tēdit in primā perfectionē materiale est ꝛ imperfectū respectu illius qꝫ tendit in perfectionē sc̃dam. Et quia prima perfectio potest esse cōis fidelibus ꝛ infidelibus. Secunda autem tantum fidelibus est. Ideo inter infideles est quidem matrimoniū: sed non perfectum vltima perfectione: sicut est inter fideles. ¶Sc̃da conclusio. matrimoniū est inter infideles: put est institutū in officiu nature: non aūt put est sacr̃m. prima pars ꝓbatur sic. illud qꝫ pure est de dictamine legis naturalis pōt esse sine eo, qꝫ est ex institutione ecclie. Matrimoniū aūt put est in offiō nature est de dictamine legis naturalis: vñ fuit ante oēm legem scriptam ergo ꝛc. ¶Sc̃do sic. prius pōt esse sine posteriori: ſ mr̃imoniū vt est in offiō nature est prius se ipō: vt est sacr̃m. ergo mr̃imoniꝫ vt tale pōt esse inter infideles. ¶Sc̃da pars qōnis vꝛa ꝙ nō sit inter eos actualiter sacr̃m. ptꝫ primo. qr in essentialiter ordinatis nullū posteri⁹ est sine ꝓle, sed baptism⁹ essentialr est prius oī sacr̃o: sicut ianua oīm sacr̃oꝝ. ergo cū inter infideles nō sit sacr̃m baptismi nullū aliud sacr̃m esse pōt. ergo inter infideles nō est mr̃imoniū vt est sacr̃z. ¶Tertia ꝑclo inter infideles nō est mr̃imoniū legitimū nō tū ratū. ista cōclo ꝓz. Nullū matrimoniū qō separabile sine solubile est ratū. sed matrimoniū iter infideles est hmōi. qr ꝙ cōuersionē alteri⁹ ad fidē altero remanēte i infidelitate est solubile. ergo ꝛc. vñ notar ꝙ est quoddā mr̃imoniū legitimū: ꝛ ratū vt fidelū. quoddaꝫ legitimū: qr legali institutione: vel ꝓuncia mozib⁹ Sctū: ſ nō ratū vt matrimoniū infidelū: quoddā ratū: sed nō legitimū: vt mr̃imoniū Sctū inter fideles in occulto ꝛtēptiꝫ. ſ violēnta tib⁹: qꝫ debēt adhiberi: ſm eccl̃ie ꝛsuetudinē: ꝛ more patrie: vt est mr̃imoniū clādestinū. ¶His notatis dicēdū est rationes in oppositū. Ad primā ptꝫ rn̄sio. Conceditur enim ꝙ matrimoniū inter infideles non ratū: rōne iam dicta: qr separabile per alteri⁹ cōuersionē ad fidez altere in infidelitate remanēte. ¶Ad sc̃dam ptꝫ rn̄sio ex sc̃da cōclone. cōcedimus, quod matrimoniū non sit inter infideles: vt est sacramentum sed put est in officium nature. ¶Ad tertiam respondetur negando ꝺ̃nam. Et ratio est iuxta dictū tho. qr disparitas cultus non impedit matrimonium ꝓpter pctm infidelitatis, sed ratione disparitatis in fide. disparitas em̄ cultus nō solū sc̃dam perfectionem ꝑfis impedit, sed etiā primā: nō parētes ad diuersa ꝓolem habere intendunt qꝺ nō est qñ vterqꝫ est infidelis. Et ideo non est sīle qñ sunt ambo infideles: ꝛ qñ alter tñ.

2 **Ad secūdā** quēstionē sic ꝓcedit. † Et vr̃ ꝙ matrimoniū infideliū nō excuset actū cōiugalē. primo sic. dicit ap̄lus ad ro. xiij. ꝛ hr̃ in pñti. c. oē qꝺ nō est ex fide pctm̄ est. sed actus coniugalis apud infideles. nō est ex fide. ergo est pctm̄. ¶Sc̃do sic. dicit aug. ꝛ hr̃ in. c. pñti: nō est vera pudicitia hoīs infidelis cū cōiuge sua: ergo infidelis nō cognoscit cōiugē suā pudice. ergo tale matrimoniū nō excusat a pctō. ¶Tertio sic. Carnalis cōcubitus nō excusat ni si pr̃ bona matrimonij, sed ista nō sunt in matrimoniū infidelium: ibi em̄ nō est bonū sacr̃i: qr est separabile nec ꝓlis: qr nō educat ad cultū dei: nec fidei: qr non seruatur ibi fides hoi ꝓpter deū ergo tale matrimoniū nō excusat actum coniugalē in infidelibus: quin sit peccatū. ¶In oppositū arg. sic. cōiux infidelis tenetur carnaliter habitare si exigat sed faciēs id ad quod tenetur a peccato excusatur. ergo pr̃ matrimoniū infidelium potest excusari carnalis cōcubitus a peccato. ¶Respondeo dicendum ꝙ actus coniugalis in infidelibus potest esse sine peccato. vñ vt dicit sanctus tho. infidelis cognoscēs vxorē suam non peccat si propter bonuꝫ ꝓlis aut fidei qua tenetur vxori debitum reddere cum hoc sit actus iustitie: ꝛ tē perantie: que in delectabilibus actibus debitas circunstantias seruat: sicut non peccat faciens actus politicarum virtutum. Concordat dūs bonaventura sic arguens. infidelis qui hꝫ vxorem ꝛ cognoscit eam affectu maritali cognoscit suam ordinato affectu, sed actus transiens super debitam materiā cum ordinatione affectus est absq; peccato. ergo affectus coniugalis in infidelibus est absq; pctō. ¶His habitis dicēdū est ad rōnes. Ad primā rn̄deť, qꝺ autoritas ap̄li intelligitur sic vt dicit sc̃us tho. oē qꝺ nō est ex fide. i. qꝺ est ℣ fidez: ꝛ ℣ cōscientiā: est peccatum: etiā si ex genere suo bonū esse videatur: puta si paganus ad honorē suorū deorū virginitatem seruet: vel eleemosynā det hoc ipso peccat. vñ. ad ti. j. coinquinatis ꝛ infidelibus nihil mūdū est in quātū hmōi. Cū aūt ꝺr ꝙ oīs vita infideliū sit peccatū: nō intelligit ꝙ quolibet actu peccent, sed quia per id quod agunt a seruitute peccati non possunt liberari: vt dicit sanctus tho. vel intelligitur per cōmitantiā vt dicit bonaventura qr nunq̃ sunt sine peccato ꝓpter ꝙ, ꝙ sola fide purificanť peccata: ꝛ ideo qcqd faciūt quādiu sine fide sunt absq; petō esse non pñt. Cum aūt sit in minori ꝙ actus ℣iugalis infidelis nō sit ex fide. si intelligat ꝙ sit cōtra fidē vel ℣tra sciam. Respondet ꝙ falsum est: cū sequat dictamen naturalis rationis. ¶Ad sc̃as rndetur iuxta sanctū Tho. ꝙ pudicitia ꝛ alie virtutes infideliū dicuntur nō esse vera qr non pñt pertingere ad finē vere virtutis: qui est vera felicitas: sicut dr nō esse verū vinū qꝺ nō habet effectū vini. Cōcordat do. Bona. inducēs illud Aug. vbi deest cognitio eterne ꝛ incōmutabilis veritatis: falsa est virt⁹ ꝛ in optimis moribus: ꝛ ita ratio illa non ꝓcedit. ¶Ad tertiā rn̄detur iuxta dr̃m bonaventurā, ꝙ bona matrimonij sunt aliquo mō licet incōplete in mr̃imonio infideliū: que fm ꝙ sunt in matrimonio ita excusant actū cōiugalē: ꝛ qr in mr̃imonio fideliū sunt complete: ideo cōplete excusant: ita vt nō solū actū cōiugalē a peccato, sed reddāt ipm meritoriū. in mr̃imonio aūt infidelium ꝙ sunt incomplete: qr ibi nō est bonū sacr̃i: niſi fm qꝺ ex ſ fit ibi fides quo ad ꝓlem: non refert ordinate in deum. Et ꝺ̃nis sit tibi ꝑlis susceptio nō tñ est eius educatio ad cultum diuinū. Et ideo predicta bona fm ꝙ sunt in mr̃imonio infideliū ipōz carnalē cōcubitū licet excusent a pctō: non tñ reddere pñt meritoriū. Lege. ¶[Sō aūt] arguit, ꝙ inter infideles non sit mr̃imonium verum primo per illud ad ro. xiij. [quod non est ex fide ꝛc. ſ supra expositū est. i. qō sit ℣tra fidē. vel contra ℣sciam: pctū est: vt dicit gl. qr qui facit ℣ ℣sciam edificat ad gehēnam: nō aūt dicit ap̄ls oē opus infidelis esse pctm̄, qr hoc est falsum: sicut supra diximus. cōiunctio aūt infidelis ordinata ad ꝓlē generandā non est ex fide exponēdo. i. contra fidē: sue ℣sciam falluꝫ est. [Itē sc̃o nō est vera pudicitia ꝛc.] i. perfecta. sed ex hoc cōsequētia que fit non valet: sicut dictuꝫ est in qōne. tertio arguit ex illo. j. esdre. c. x. vbi iudei indeis separari a se vxores alienigenas: hoc factū nō dr trahi ī consequentiam de oī infideli: Constat em̄ ꝙ moyses accepit vxorē alienigenā. ſ. sephoram vt ptꝫ exo. ij. ꝛ multi alij sicut videbitur j. vñ. phibitio deducēdi alienigenas vxores nō se extendebat ad oēs infideles, sed ad alias de terra chanaan. quarto [qō ex dei]. i. contra deū est. quinto. [non est ratum]. i. in separabile [qō sine deo]. i. fide per quā in hac vita deus cognoscit. His arguit cōtra per multas auctes. primo luce. xij. erunt duo ꝛc. per duos exp̄ssētes in domo: ꝛ tres insurgētes contra duos: ꝛ duo ℣ tres intelligit dīuīo ꝛ separatio viri ꝛ vxoris quo: uz vnus connertitur: ꝛ alius nō: ꝛ sic vir ꝛ vxor dicunť infideles. [erūt qñq̃]. ſ. pr̃: ꝛ mater: ꝛ filia: ꝛ maritus filie: vel vxor filij. Hug. [Duo in tres]. i. cōtra tres: separādo se ab eis per fidem quaſi tres remanebūt infideles ꝛ duo cōuertenť ad fidē ꝛ sic erunt contrarij inter se [aut vxorē infidelē], ꝓpter hoc verbuz inducit hec auctas. ℏ. [itē ois q reliquerit] mat. xix. iij. [item aplus]. i. ad cozin. vñ. ſi qs frater ꝛc. vbi clare ptꝫ, ꝙ vir fidelis pōt habere vxorē infidelē [sctificatus est]. i. ad sanctitatē fidei cōuersus est. hu. ꝛ arc. [sicut] ponit exemplū de theodora: per quā cōuersus fuit maritus. [Si iſinni⁹]. iij. [item ad titum]. v. vbi adolescentulas tam fideles ꝙ infideles hortatur perpensius studiosius intensius blādius ꝛc.

Unquid. Hoc scribit Inn. papa ad idem pbandū. ſ. ꝙ inter fideles, sit verū coniugiū. Et ista est summa. Supra aūt positū est di. xxxvj. c. deinde, ꝛ ibi diligēter expositum: vbi quere expositionem [interrogatus.] mat. xix.

2 **Judei** quare permiſi sunt contrahere cum infidelibus: nisi cum chananeis.

Quis. Ad idē est hoc. c. qō est ex cōcilio eu- rhichiani pape sumptum. Sūma est eadem cū precedenti. hic incipit sc̃da pars qōnis: in qua ponit magister tres casus: in qb⁹ pōt vir fidelis ℣here vicuente vxore infideli: quod ꝓbatur per sex capla Joā. de archi. Pro pleniori intelligentia istorum queruntur duo.

1 ¶Primum est vtrum fidelis possit ℣here cum infideli.

3 ¶Sc̃ōm est vtrū coniux conuersus ad fidē possit manere cū vxore infideli nolēte cōuerti: cum qua in infidelitate ℣erat.

Ad primū sic ꝓcedit. Et vr̃ ꝙ fidelis possit cum infideli ℣here siue ꝙ disparitas cultus ante matrimoniū non impediat matrimoniū. primo sic exēplo. qm̄ Joseph ℣hit cū egꝛptiaca: nec reprehendit. sicut dicitur gen. xli. Silr moyses cū ethiopissa: sicut innuitur nu. xij. nec reprehenditur hester etiā, cū rege assuero. in vtroq; aūt matrimonio fuit disparitas cultus: qr alter erat fidelis: ꝛ alter infidelis. ergo disparitas cultus precedens matrimoniū ipz nō impedit. ¶Sc̃do sic. Eadē est fides quā docet vetus ꝛ noua lex, ſ ℏz veterē legē poterat eē mr̃imoniū inter fidelē: ꝛ infidelē: vt ꝑz deut. xxj. vbi dicit. Si egressus ad pugnā, videris mulierē pulchrā in medio captiuoꝝ: ꝛ amaueris eam introeas ad eā dormiesq; cū ea: ꝛ erit tibi vxor: ꝛ ℣stat ꝙ loquit de infideli

infidelibus: ergo etiā in noua lege lz. ¶Tertio sic. disparitas cultus est etiā inter duos baptizatos: sicut qñ aliquis post baptismū in heresim labit. sed si talis cū aliqua fideli cōtrahat: nihilominus est verū matrimoniū. ergo disparitas fidei mr̃imoniū nō impedit. ¶In oppositū ar. ex ſ pñti. c. sc̃do arguit exemplo esdre, qui. c. ix. ſeparauit viros ab vxoribus alienigenis. ergo nō erat inter eos verū mr̃imoniū. ¶Rndeo dicendū, ꝙ nō licet ꝙ nūc tpe gr̃e siue noue legis fidelē ℣here cum infideli. ꝛ ita disparitas cult⁹ impedit mr̃imoniū cōtrahēdū ꝛ dirimit cōtractū. Ista ꝓclo ꝓbat ex illo apli. j. cozin. v. ꝙ cōnētio est lucis ad tenebras, sed maxima cōuentio est inter virū ꝛ vxorē. ergo ille qui est in luce fidei: nō pōt ꝛtrahere cū illa qꝺ est in tenebris infidelitatis. Notāter dico tpe noue legis quia aliud est obseruatiū tpe legis nature: aliud tpe legis scripte: sicue mosaice: aliud tpe legis euāgelice. Tpe em̄ legis nature cū gbusc̃uq; indifferēter. vñ Joseph ꝛtraxit cū egyptiaca: gen. xli. moyſ. cū madianitide. exo. iij. Et rō' huj⁹ est, qr mr̃imoniū maxie ordinat ad multiplicationē gn̄is humani: imo datum erat ꝓceptū de multiplicatione: ꝛ nō erat determinat⁹ mod⁹. iō tūc liberat ꝛtrahere cū oib⁹ exceptis gbusdā gradibus ꝙsanguinitatis: de qb⁹ dicet infra. † Tpe vō legis moyſi licuit fidelib⁹ ℣here cū oib⁹ infidelib⁹. a nisi cū chananeis: ꝛ isti excipiebāť, ppter duo. ꝓmo qr chananei maxie erāt obstinati: ꝛ auerti a deo. ita ꝙ vix nunq̃ conuerti poterāt. ꝛ qr nō erat tāta ſpes de eox conuersiōe: ꝛ iō nō licebat cū eis cōtrahere: nisi cū ꝓio relicto cultu suo reuerterent ad fidē: sicut Salmō ꝛtraxit cū Raab: de qua genuit boos. sicut hr̃ mat. j. sc̃do ppter pericula subuersiōis. periculū em̄ erat ne cōiuges filios suos traherēt ad idolatriā, maxime qr iudei ꝓni erāt ad hoc. qr cōuersabant cū eis. de alijs aūt ꝓmissum fuit: ꝛ hoc maxie qr nō timebāť puersio ad idolatriam: sicut Joseph ꝛ moyses ꝛ hester cōtraxerūt cū infidelib⁹. Tpe vō noue legis siue euāgelij vtiliter ꝓhibitū est matrimoniū fidelis cū infideli ꝛ merito: qr i tali mr̃imonio ꝓpter loquēdo desunt oia bona mr̃imonij. primo bonū ꝑlis: qr bonū ꝑlis nō est bonū mr̃imonij: vt absolute ꝓcreāda ꝛ educāda: sed vt educāda ad cultū diuinū. i tali aūt matrimonio nunq̃ br̃i educaret ad cultū diuinū. qlibet em̄ cōiugū niteret ꝓlē ad ꝓpriū cultū inducere. ¶Sc̃o deficit ibi bonū fidei. qr bonū fidei in mr̃imonio nō solum est in hoc, ꝙ seruāť fides hoi, sed ꝓpter dictamē naturalis rationis, sed etiā ꝙ seruāť fides ad deū: ꝛ ppter deū: qr timore ꝛ amore dei seruāda est fides cōiugi. quod nō habet locum in infidelibus. ¶Tertio deficit bonus sacramenti: quia non est ibi perfecta significatio christi ad ecclesiam: nec etiam infideles istā significationez intēdunt. ꝓpter ista dicitur cōiter, ꝙ disparitas cultus impedit matrimonium. vñ Ambrosius li. de patriarchis ꝛ habetur. j. e. q. c. caue christiane gētili vel iudeo filiam tuā dare. ratio fundamentalis oīuz istorum esse vñ qr fidelis cōtrahere habet secundus sacramēta ecclesie: ita vt vtatur matrimonio: non tātum vt est institutuz in officiū nature, sed etiam vt est sacr̃m ecclesie. vñ non est conueniens ꝛ vt fidelis cōtrahat cū ea: cū qua ei⁹ matrimoniū nō pōt habere rōnē sacramēti: ſ. cū autē in tali matrimonio nō possit rō sacramēti esse: qr tale matrimoniū nō posset habere rōnē sacramēti ex pte cōiugis: vni⁹ ꝛ nō habere ex pte alteri⁹, ille autē ꝙ sacramētū baptismi nō suscipit nullū aliud sacramētū suscipere pōt. qr baptism⁹ ianua est oīum alioz̄ sacramētoz̄. Et iō nō tz matrimoniū Sctū inter baptizatū ēt si oēs articulos fidei crederet. hinc iura dicūt fidelē ꝑsonā illegitimā ad ℣hendū cū infideli vñ. j. e. q. c. caue. non nisi eiusdē religionis ꝛ fidei maneāt copulata cōiugia. Cōcordat albertus ꝙ sic ꝓista parte arguit vbi nō est fundamētū sacramētoz̄: nō est aliud ratū sacramētū sed baptism⁹ ꝛ fides sunt fundamētū sacramētoz̄: ergo vbi hoc nō est: nec matrimoniū erit. cū matrimoniū sit sacramētū. ¶His habitis dicēdū est ad rōnes in oppositū. Ad primā rn̄detur ꝙ aliud est de tpe illo: ꝛ tūc de tpe noue legis. nūc em̄ cū oēs infideles sint quaſi obstinati in infidelitate sua: ꝛ piculū currat de subuersiōe fidei: ideo ꝓhibitū est ne cū illis infidelibus fidelis ℣hat: ꝛ si ℣erit matrimonium sit nullū rōne etiā superius posita. ¶Ad sc̃am rndetur negando ꝺ̃nam. Et ad auctōritatē rndetur iuxta sanctum tho. ꝙ vel intelligit de alijs nationibus: cū quib⁹ licite poterāt inire cōnubia: vel loquitur qñ captiua ad fidē ꝛ cultū dei ꝑuerti volebat. ¶Ad tertiā rndeturconsequētiam. Et ratio est iuxta sanctū tho. quia matrimoniū est sacr̃m. Et iō ꝗtū ptinet ad necessitatē sacri requirit paritatē ꝗtū ad sacr̃m fidei. ſ. baptiſmū magis ꝙ ad interiorē fidē. vnde etiam hoc impedimentū nō dicitur disparitas fidei: sed disparitas cultus: qui respicit exterius seruitium. Et ꝓpter hoc si aliquis fidelis cum hereticа baptizata matrimoniū contrahat verum est matrimonium ꝗuis peccet cōtrahendo si sciat eam esse hereticā: sicut peccaret si cū excōicata cōtraheret: nō tñ ꝓpter hoc matrimoniū dirimeret: ꝛ ecōuerso. si aliquis catheccuminus habēs rectā fidē sed nondū baptizatus cum aliqua fideli baptizata contraheret non esset matrimonium. hec sanctus tho.

3 **Ad secundū** sic ꝓcedit. † Et videť ꝙ coniux ad fidē cōuersus nō possit manere cū vxore infideli nolēte cōuerti: cū qua in infidelitate contraxit. Et primo sic. vbi est idē periculū: ibi dr eadē cautela adhiberi. sed ꝓpter periculū subuersionis fidei phibeť ne fidelis cū infideli ℣hat. Cū ergo idē sit periculū: si fidelis maneat cū infideli: cū qua prius cōtraxerat: sequit ꝙ nō possit talis cū vxore sua infideli remanere. ¶Sc̃do sic. j. e. q. iudei. dicit. Nō pōt infidelis in eī⁹ cōiūctione permanere: qꝺ ia in christianā trāslata est fidē. ergo fidelis ℏz necesse vxorem infidelē dimittere. ¶Tertio sic. matrimoniū qō inter fideles cōtrahit ꝑfectius est: ꝙ illud qō cōtrahit inter infideles: sed si fideles cōtrahāt in gradu ꝓhibito ab ecclesia: dissoluit eoz̄ matrimonium. ergo ꝛ infideliū: ꝛ ita vir fidelis nō pōt manere cū vxore infideli ad min⁹ quin cū ea in infidelitate cōtraxit in gradu ꝓhibito. ¶Quarto sic. aliqs infidelis habet qñq̃ plures vxores: ſm ritū sue legis. si ergo pōt cōmanere cū illis cū qbus in infidelitate cōtraxit: videtur ꝙ post cōuersionē etiā posset plures vxores retinere. ¶In oppositū est. c. ꝑsens. ꝛ paul⁹. j. ad cozin. vñ. qui ℣sulit ꝙ maneat. Rndeo dicēdū ꝙ cōiux cōuersus ad fidē pōt manere cū vxore infideli nolēte cōuerti cū qua in infidelitate cōtraxit. Ista cōclusio sic declarat ꝑ sanctū tho. fides eī⁹ qui est in matrimonio nō soluit: sed perficit matrimoniū. vñ cū inter infideles fit verū matrimoniū. vt patet ex ꝓcedēti. c. per hoc ꝙ alter eoz̄ cōuertit ad fidē: non ex hoc ipso vinculū matrimonij soluit. sed aliqñ vinculo matrimonij manēte soluit matrimoniū ꝗtum ad cohabitationē: ꝛ debiti solutionē: in quo pari passu currūt infidelitas ꝛ adulteriū. qr vtrunq; est cōtra bonū ꝑlis. vñ sicut hz potestatē dimittēdi corporaliter adulterā: vel cōmanēdi cū ea: ita ſ hz in ptāte dimittēdi infidelē: vel cōmanēdi cū ea: pōt em̄ vir innocēs libere cū adultera cōmanere ſpe correctionis nō antē ſi in adulterij peccato fuerit obstinata: ne videat patronus turpitudinis. Similiter fidelis cōuersus pōt cū infideli cōmanere ſpe cōuersionis si eā in infidelitate obstinatā nō viderit: ꝛ bene facit cōmanēdo tñ nō teneť. ¶His habitis dicēdū est ad rōnes in oppositū. Ad primā rndeť negādo cōsequentiā. Et rō est ſm sanctū tho. qr facilius impedit aliqd fieri: ꝙ destruat qō rite factū est. Et ideo multa sunt que impediūt matrimoniū ℣hēdū: si ꝓcedāt: que tñ nō possunt ipsum dissoluere: si sequanť. licet ex affinitate patet: ꝛ similiter de disparitate cult⁹. ¶Ad sc̃am rndeť, ꝙ decretū illud loquit ſm illud tpe antiquū: circa tpe cōstātini imperatoris ꝓ quo no. ꝙ cū sermo est de discessione fidelis cōiugis ab infideli aliter iudicādū est ꝓ tpe ꝓmittme ecclie. aliter ꝓ tpe cōstātini imperatoris: ꝛ tēpozib⁹ illis ꝓpinquis ꝛ ꝓ tpe moderno. Illā i ꝓmitiua ecclia tpe apostoloz̄ passim cōuertebant ad fidē ꝛ iudei ꝛ gētiles. Et iō vir fidelis tūc poterat habere ꝓbabilē ſpē de cōuersione vxoris infidelis: etiā si cōuersionē nō ꝓmitteret. ꝓ quo tpe dicit apls. j. ad cozin. vñ. Sanctificat⁹ est vir infidelis ꝓ mulierē infidelē: ꝛ ecōuerso. ꝛ ꝓ illo tpe est intelligē dū cōsilij apostoli sup: apositū: postmodū autē tpe ꝓcedente iudei sunt magis obstinati: ꝛ gētiles adhuc intrabāt ad fidē sicut tpe martyrū: ꝛ tpe cōstātini imperatoris: ꝛ circa tpa illa: ꝛ ideo tūc nō erat tutū fideli cū infideli iudea cohabitare: nec erat ſpes de cōuersione eius: sicut erat de cōuersione infidelis vxoris gētilis. Et ideo tunc fidelis cōuersus poterat habere cū gētili: sed nō cū iudea: nisi cōuersionē ꝓmitteret ꝛ hic loquitur decretū allegatū. Sed moderno tpe pari passu quaſi ambulāt vtrinq; ſ. gētiles ꝛ iudei: qr vtrinq; obstinati sunt: ꝛ iō vxor infidelis nisi cōuerti velit nō ꝓmittit et cohabitare siue sit gētilis: siue iudea. ¶Ad tertiā respondeť negādo cōsequētiā. ꝛ ratio est iuxta sanctū Tho. qr infideles nō baptizati nō sunt astricti statutis iuris diuini. Et ideo si contraxerint aliqui infideles in gradib⁹ ſm legē diuinā ꝓhibitis leui. xviij. siue vterq; siue alter ad fidē cōuertat nō possunt in tali matrimonio cōmanere. Si aūt cōtraxerint in gradib⁹ ꝓhibitis ꝑ statutū ecclesie: pūt cōmanere: si vterq; cōuertat: vel si vno cōuerso sit ſpes de cōuersione alterius. ¶Ad quartā respondeť negādo cōsequētiā. Et ratio est iuxta sanctum tho. qr habere plures vxores: est cōtra legē nature: cui ēt infideles sunt astricti. Et ideo non est verū matrimoniū infidelis: nisi cū illa cū qua primo cōtraxit. vñ si ipse cū oibus suis vxoribus cōuertat potest cū prima cohabitare: ꝛ alias debet abiscere. Si autē prima cōuerti noluerit ꝛ aliqua aliarū cōuertat idē ius habet cōtrahēdi cū illa de nouo: qꝺ cū alia haberet. Et idem est dicēdū de fideli si cōuertatur postꝗ repudiauerat primā vxo

de infideli

rem:z ducerat alia quia cõtra legẽ nature est repudiare vxorem tenetur primã quã repudiauerat accipere si conuerti voluerit:z alia abucere. Lege. ¶[Si quis.dimiserit]causa fornicationis:vel ꝑm cõsuetudinẽ gentiliũ.hu.[post baptismũ] id est postq̃ ipse factus est christianus:illa remanẽte in infidelitate.hug.habere eam vel non habere:est in potestate ei⁹: satis dictum est in questione 7 dicetur.j.

1 ☞Fidelis discedens ab vxore infideli an possit aliam ducere in vxorem.

Simili modo. Ad idẽ sequitur hoc c.de eodẽ cõcilio sumptũ. Summa est in rubro:breue est. ¶Pro intelligẽtia huius.c.Queritur.†Utrũ fidelis discedẽs ab vxore infideli possit alia ducere in vxorẽ. Et videt q̃ nõ.primo sic.insolubilitas matrimonij est de rõne ipsius cũ repudiũ vxoris sit contra legẽ nature.sed inter infideles erat verũ matrimoniũ.ergo nullo modo põt illud dissolui.sed manẽte vinculo matrimonij ad ynã nõ potest cõtrahere cũ alia:ergo fidelis decedẽs nõ potest cũ alia cõtrahere. ¶Sc̃do sic.crimẽ superueniẽs mr̃imonio nõ soluit matrimoniũ:sed si mulier vellet cohabitare sine contumelia creatoris:nõ est solutũ matrimoniũ vinculũ.q; vir non põt alia ducere.ergo peccatũ vxoris que nõ vult cohabitare sine cõtumelia creatoris:non soluit matrimoniũ.vt possit vir alia vxorẽ ducere. ¶Tertio sic.vir 7 vxor sunt pares in vinculo matrimonij:cũ ergo vxori infideli non liceat viuẽte viro alĩ virũ ducere:videt q̃ nec fideli liceat. ¶In oppositũ videt esse capitulũ ꝓsens,q̃ colligit ex illo apostoli.j.ad corin.vij.q̃ si infidelis discedit discedat 2c.Nõ emꝫ est seruituti subiect⁹ frater aut soror in huiusmodi:sup quẽ locũ dicit Ambro.Cõtumelia creatoris soluit matrimoniũ in eo:q relinquit nec accusat alteri copulatus. ¶Rndeo dicẽdũ loquẽdo de solutione matrimonij q̃tũ ad habitationẽ:7 mutuã seruitutẽ:hoc est in ptãte fidelis:vt patet ex.c.ꝓcedẽti.Sed loquẽdo de solutione matrimonij q̃tũ ad ruptionẽ vinculi:dicẽdũ est.q̃m infidelis aut vult habitare cũ cõuerso ad fidẽ sine cõtumelia creatoris:7 scãdalo ipsi⁹ cõuersi aut nõ.Si primo modo est cõclusio,q̃ nõ lz conuerso discedẽti cõtrahere cũ illa ꝑsona siue ducere alia vxorẽ infideli cõiuge viuẽte.que cõclusio patet:q; in hoc casu nõ est solutũ vinculũ matrimonij inter eos.q̃m vt dicit dñs Bonauen. quo ad hoc infidelis cõiux nõ iniuriatur:nec facit cõtumeliã deo nec matrimonio:nec marito.Si vero discedit siue non vult habitare sine cõtumelia creatoris in verba blasꝑhemie prorumpens:7 nomẽ christi audire nolẽs:7 sine impulsione ipsius cõuersi ad infidelitatẽ tũc est cõclusio q̃ in his tribus casibus vir discedẽs põt alteri ꝑ matrimoniũ copulari,q; in talibus casib⁹ soluit matrimoniale vinculũ inter eos:q; iniuriatur matrimonio 7 cõtumeliã agit cõditori:7 sic intelligit dictũ apostoli.prima ad cor.vij.7 qõ dicit Ambro.in gl.7 habẽt ista conclusio extra.de diuor.c.q̃to.7.c.gaudemus.q tres casus cõprehẽdũtur his versibus.Sperne spernẽtẽ(ecce primũ)vel blasꝑhemare nolẽtẽ(ecce scm)vel te credẽtẽ in scelus ad mortale trahetẽ(ecce tertiũ sequit).Hã sunt absq; mora sic vincula rupta ꝓcul.a. ¶His habitis dicẽdũ est ad rationes in oppositũ ad primã respondet q̃ verũ est de matrimonio rato:7 ꝑfecto.qõ non est sine sacramẽto baptismi cuiusmodi nõ est matrimoniũ infidelium:sed est imperfectũ.solũ matrimoniũ fidelis est ꝑfectũ 7 ita firm⁹. Semp autẽ firmꝫ vinculũ soluit min⁹ firmũ:si et ei ꝓsũ. Et ideo matrimoniũ qõ post in fide christi ꝟ̃ soluit matrimoniũ qõ in infidelitate ꝛ̃tũ erat.vnde matrimoniũ infidelium nõ est oĩno ratũ et firmũ:sed ratificat post modũ p fidẽ christi. ¶Ad secũdã respondet negãdo consequẽtiã.q; lz crimẽ vxoris nõ soluat matrimoniũ dispositũ ad solutionẽ.Hã vt dicit sanctus tho. crimẽ vxoris nolẽtis habitare sine cõtumelia creatoris: absoluit virũ a seruitute qua tenebat vxori:vt nõ posset ea viuẽte aliã ducere:lz nondũ soluit matrimoniũ q; si blasꝑhemia illa cõuertetur añ q̃ ille alĩ matrimoniũ ꝟ̃heret: redderet ei vir suus:sed soluit per matrimoniũ sequens:ad qõ pertinet nõ posset vir fidelis nõ absolutus a seruitute vxoris p culpaz eius. Concordat dñs bonauentura in.iiij.dicens,q̃ vinculuz illud nõ oio soluit cũ mulier discedat:sed cũ vir alligatur alij fideli inseparabili vinculo.tunc enim fortius vinculuz soluit minus vinculum. ¶Ad tertiam rndetur negãdo minorẽ:vñ in ꝛ̃ta sanctum tho.dicimus post q̃ fidelis contraxit est solutũ matrimoniũ vinculũ ex vtraq; parte:q; matrimoniũ non claudicat quantum ad effectum.vñ in penã vxoris infidelis ei indicitur:q̃ non possit cuz alio ꝟ̃here:magis q̃ ex virtute matrimonij precedẽtis:cuius oppositũ supponebat in minori argumẽti facti,lz si postea quertat:põt ei ꝛcedi dispẽsatiue vt alteri nubat:si vir eius aliã vxorem duxit.Concordat satis

dñs Bonauentura dicens q̃ aperte mulieris manet vinculũ: non ꝑm veritatẽ sacramẽti:sed in penam peccati alligata est:vt quãdiu manet infidelis nubere non valet.Si autẽ conuertatur ad fidẽ licite poterit nubere. ¶[Simili modo:sicut dicit apostolus[.j.ad corin.vij.[discesserit odio fidei.]christiane vel alia de causa:nolens habitare.hug.[discedat fidelis.]a cohabitatione infidelis.

Nota. Ad idẽ est hoc beati augustini in li.de octo questionibus dulciti 7 nõ in libro de fide 2c.Summa est in rubro 2c.Quia plana ñt cõtẽta in his duobus capitulis.Lege. ¶[Uxor] hoc.c.7 sequẽs vt dicit hug.antelligẽda sunt de impari coniugio scilicet cum alter conuersus est ad fidẽ:altero remanẽte in infidelitate.Et cõtinet in hoc.c.duplex casus.7 in vtroq; licite dimittit vxor infidelis:scilicet si nõ vult cohabitare.secundus si vult cohabitare ea tantũ conditione vt dimittat christum cõmittẽdo aliq̃ peccatũ mortale.ꝑm quos duos casus hoc capitulũ diuidit in duas partes.scõa ibi:nonne attendi tur.[vxor infidelis]cõiuncta olim ante baptismũ[viro]infideli[legitima locietate]id est legitimo matrimonio.hug.Ex quo patet q̃ legitimũ est matrimonium inter infideles]relinquitur a viro[facto christiano:si cũ illo ꝓmanere noluerit:7 illa viuẽte licite potest alĩ copulari:vt dicit glo.7 hug.[Non ne attẽditur]secund⁹ casus.secũda pars.legitur interrogatiue:quasi diceret non solũ in ꝓtermisso casu licite dimittitur vxor.sed nõ id est nonne attẽditur.[eã]scilicet vxorẽ infidelẽ [dimitti]a viro fideli[trãsigebas]id est procurabas:7 cõdescebas[aut si quid aliud dicat viro 2c.membrũ]id est vxorẽ: vt.ꝟ.xxvij.q.j.nuptiarum[amputabit]id est a se separabit:et expellendo amouẽdo a se corporaliter.

1 ☞Utitia alia an soluant matrimonium sicut infidelitas.
2 Fornicatio est triplex.
3 ¶Matrimonium dicitur solui duobus modis.
4 ¶Matrimonium quo ad vinculum post q̃ est ratificatũ nullo modo potest solui.7 nn.6.7.8.
Et quid si non est ratificatum per fidem christi.nu.5.
7 ¶Matrimonium soluitur quãtum ad tozum 7 habitationem perpetuam per fornicationem carnalem.7 nu.9.

Idolatria. Ad idẽ est hoc.c.beati augustini li.j.de sermone domini in monte.Summa est in rubro.¶Hoc.c.intelligit de impari cõiugio:vt patet ex litera.Et potest diuidi in duas partes scõm duos casus quos ponit: in quibus vir põt dimittere vxorẽ infidelẽ.primꝰ est causa infidelitatis.secũdus est causa cuiuscũq; peccati mortalis:quod largo modo ỏ spiritualis fornicatio: qñ lz infidelis vxor q̃ maritũ christianũ effectũ vult cogere.ad tale vel tale:vel tale peccatũ.scõa pars.itẽ si infidelitas. ¶Pro pleniori intelligẽtia huiꝰ capituli.Queritˢ.†Utrũ talia vitia soluãt mr̃imoniũ sicut infidelitas.Et vt q̃ sic.primo sic.adulteriũ directiꝰ videt esse ℨ mr̃imoniũ q̃ infidelitas:sed infidelitas in aliquo casu soluit mr̃imoniũ:vt liceat ad aliud matrimoniũ trãsire vt in ꝓsenti.c.7 precedẽti colligit.ergo 7 adulteriũ. ¶Scõo sicut infidelitas est fornicatio spũalis:ita 7 quodliber peccatũ mortale cũ separet a deo.Si ergo hoc ꝓpter infidelitas mr̃i moniũ soluit:q; est fornicatio spũalis:vt q̃ quodlibet aliud peccatũ soluet pari rõne. ¶Tertio auaritia idolatria est vt ỏ ad ephe.v.lz ꝓpter idolatriã põt vir dimitti.ergo pariter ꝓpter auaritiã.Et ita ꝓpter alia pctã:q̃ sunt maiora q̃ auaritia. ¶In oppositũ est.c.ꝓsens.scõo est illud mat.7.q dimiserit vxorẽ excepta cã fornicattonis mechaz. ¶Rndeo subcertis cõclusionibꝰ.†Sed notaz primo,q̃ triplex est fornicatio:cui rñdet triplex vxoris dimissio.Est emꝫ fornicatio ꝓprie dicta.ſ.carnalis.scõo dicta cõiter.ſ.pctm indistincte. ¶Scõo nota†q̃ duobus modis ỏ solui matrimoniũ.vno mõ quo ad vinculũ 7 sic ponit cõclusio prima.†matrimoniũ quo ad vinculũ post q̃ est ratificatũ:nullo mõ põt solui:nec ꝑ infidelitatẽ: nec per adulteriũ:aut quodcũq; pctm. ¶Scõa cõclio matrimonium non ratificatũ per fidẽ x̃pi quo ad vinculũ soluit per infidelitatẽ solã permanentẽ in altero coniugũ:si alter conuersus ad fidẽ ad aliud coniugiũ transferat:siue per fornicationẽ cõiter dictaz:que ỏ infidelitas. Ista cõclo satis ptz ex dictis in superioribus capl̃is. ¶Tertia cõclo†per adulteriũ siue ꝑ fornicationẽ ꝓprie dictã lz carnis matrimoniũ non soluitur quo ad vinculũ.ptz 2clo.al⁹ fidelis libere posset dare libellũ repudij vxori adultere:7 ea dimissa aliã ducere.qõ falsum est. ¶Alio modo soluit matrimoniũ:q̃tũ ad actum 7 tunc est quarta cõclusio†q̃ matrimoniũ q̃tũ ad actũ siue q̃tum ad tozum 7 habitationẽ perpetuã bene soluit per fornicationem carnalem

carnalẽ patet mat.xvij. ¶Quinta cõclusio mr̃imoniũ quo ad vinculũ nõ soluit ꝑ quodcũq; aliud peccatũ.patet cõclusio:q; als tota die fierẽt diuortia:cũ raro inueniat matrimoniũ in quo alter cõiugũ in peccatũ nõ labat. ¶Sexta cõclusio† per quodcũq; aliud pctm siue fornicationẽ cõissime dicta:si virũ scandalizaret põt mr̃imoniũ dissolui q̃tũ ad actũ nõ ꝑpetuo:sed ad tẽpus:vt ad correctionẽ 7 castigationẽ vxoris vir se vellet subtrahere a cõsortio vxoris.Ista cõclusio satis colligit ex illo Mat.xvij. Si dextera manus scandalizat te 2c.vbi dicit glo.q̃ in manu 7 in dextera 7 oculo põt accipi fratres:vxor:ꝓpinqui:7 filij.Et sic patet q̃ triplex vxoris dimissio respõdit triplici fornicationi.fornicationi emꝫ spirituali dimissio quo ad vinculũ:fornicationi carnali dimissio quo ad habitationẽ perpetuã:fornicationi cõissime dimissio ad tẽs:lz quouslz esset scãdalũ.vnde eo cessante ỏ fieri recõciliatio. ¶His habitis dicẽdũ est ad rõnes in oppositũ.Ad primã dicẽdũ negãdo consequẽtiã.Et ratio est iuxta sanctũ tho.q; cuius adulteriũ magis directe opponat matrimonio inquãtũ est in officiũ nature q̃ infidelitas.tũ ecõuerso est secundũ q̃ mr̃imoniũ est sacramẽtũ ecclesie.ex quo hz perfectã firmitatẽ inquãtũ significat indiuisibile conũctionẽ christi 7 ecclesie.Et ideo mr̃imoniũ qõ nõ est ratũ magis potest solui quãtũ ad vinculũ per infidelitatẽ q̃ p adulteriũ. ¶Ad secũdã respõdet negãdo cõsequẽtiã.Et ratio est q; vt dicit sanct⁹ tho.prima cõiũctio anime ad deũ est per fidẽ.Et ideo per eã ia quasi desponsat deo:vt patet osee.ij.desponsato te mihi in fide.vnde in sacra scriptura spãliter per fornicationẽ idolatria 7 infidelitas designant:sed alia peccata magis remota significatione dicunt spirituales fornicatiões.Cõcordat dñs albertus in.iiij. ¶Ad tertiã rñdet negãdo cõsequẽtiã.Et ratio est ꝑm sanctũ tho.q; auaritia dicit idolatriã ꝑ similitudinẽ seruitutis:q; tã auarus q̃ idolatra potius seruit creaturę q̃ creatori.non autẽ ꝑ similitudinẽ infidelitatis:q; corruptio infidelitatis est in intellectu:sed auaritie in affectu. Lege. ¶Idolatria.Ipobans q̃ causa infidelitatis vxor possit dimitti arguit sic.omnis idolatria est fornicatio:7 causa fornicationis lz vxorẽ dimitti.ergo 7 cã idolatrie.[superstitio idolatrarũ]id est eorũ adinuẽtio q idolatriã exercẽt:vt docẽt vel defendũt.Hugu.Et no.q̃ idolatria qñq; dicit q̃libet infidelitas:vt hic.sed ꝓprie pars est infidelitatis:ois enim idolatria est infidelitas:7 nõ ecõuerso.nomine autẽ infidelitatis intelligitur 7 idolatria:7 ois hereſis ois error:quo a fide catholica 7 vnitate ecclesie disceditur vt est in paganis:7 in paternis:7 ceteris hereticis.hu.[causa fornicationis]carnalis:et spiritualis:scilicet infidelitatis.Hugu.[Item si infidelitas.] scõa pars:in qua ponit casus:in quo augustinus large accipit fornicationẽ:lz ꝓ quolibet peccato mortali:7 dicit:qõ ꝓ quolibet tali vxor est dimittẽda:qõ intelligitur de infidelitati ad hoc vel illud cogit virũ fidelẽ.Et argumẽtat sic a primo ad vltimũ.Auaritia est idolatria:7 omnis idolatria infidelitas:7 omnis infidelitas est fornicatio.ergo omnis auaritia est fornicatio:sed ꝓpter fornicationẽ vxor dimittit.ergo ꝓpter auaritiã:quod verũ est si vxor infidelis ad illa cogit maritum fidelẽ:quo casu licite dimittitur.sed in tali articulo vxor christiana non est expellẽda:sed verberibus castiganda: vt dictũ est in questione.[vir vxorẽ]infidelẽ:ad idẽ vel aliud peccatũ cogere volentẽ[7 vxor christiana]virũ infidelem ad talia cogentẽ vxorẽ.hug.[generalem 7 vniuersalem.]scilicet spiritualem:7 carnalẽ.hugu.[cuius ipsorũ.]scilicet viri:aut femine:quia vtriusq; tantũ fornicationem:sed etiã cogentem fornicari dimittere conceditur.vnde subdit.si quis 2c.

Non solum. Ad idẽ est hoc.c.beati augustini de adulterinis coniugiis.Summa est in rubro.Et potest diuidi in duas partes.In prima ꝓcipit vxorẽ mechantẽ dimitti:niſi resipiscat.In scõa ostẽdit illũ peccare:niſi fecerit.secũda ibi.Sin autẽ.[¶Non solũ.]Hoc.c.congrue intelligit tam de pari:q̃ de impari coniugio:7 loquor de fornicatione carnali 7 spirituali:scilicet de idolatria 7 ꝓpter vtranq; licite dimittitur vxor:tam fidelis q̃ infidelis.hug.]coinquinat]per adulteriũ cum alio viro.hugu.[facit simulachrum]id est idolũ colit 7 exercet infidelitatẽ.hug.[perseuerat]est ergo ꝓtermittenda admonitio ꝓsertim vbi christiana est:que talia facit.hug.et archi.[recede ab illa.]quo ad idolatriã planũ est:quia tunc nec christiana nec infidelis tenẽda est.hu.sed quo ad fornicationẽ carnalẽ sic legit de infideli sic.[recede ab illa].ſ.infideli: si te cogat ad talia:si non cogit potes eã dimittere:vel tenere: dummodo velit desistere.de fideli legitur sic.[recede ab illa] si non vult desistere:7 potes eã conuincere cozã ecclesia.hug. [Sinautem].secunda pars id est si non recesseris.7 si vixeris cum ea:particeps eris cum illa eiusdẽ peccati.2c.hug.

Diuisio.

Si infidelis Ad idẽ est hoc.c.beati amb̃rosij ad hylariũ. Summa est,q̃ non est a fide recedendum:amore cuiuscũq; parentis:aut amici.Et potest diuidi in duas partes. In prima ponit,q̃ vir fidelis debet discedere ab vxore infideli odio christiane fidei nolente manere.In scõa hoc extendit ad parentes 7 res omnes:que iure pecuniario possidẽtur: que omnia ꝓpter x̃m sunt dimittenda:vbi cum ipsis x̃s simul haberi non possit.scõa ibi:hoc 7 de filijs. ¶[Si infidelis.dicit aplus].j.ad cor.vij.[discedit]odio x̃piane fidei[discedat fidelis]a cohabitatiõe infidelis audacter faciat:q̃n[seruituti]reddendi debitũ:vel subministrandi necessaria:vel cohabitãdi:vel sequendi[frater].i.fidelis[soror].i.fidelis[subiectus nõ est in hmõi casu]quasi diceret:nõ cogit fidelis sequi infidelem odio x̃piane fidei discedentem.[hoc 7 de filijs.] Secunda pars.mat.xix.omnis qui reliquerit domũ:vel fratres: vel sorores:aut patrem:aut matrẽ:aut vxorem:aut filios:aut agros ꝓpter nomen meũ cẽtuplũ accipiet:7 vitã eternã possidebit:7 marci.x.[idem ꝓpter x̃m].i.ꝓpter amoꝛe x̃i:7 x̃piane fidei[hoc ergo 7 de domo]arguit a maiori in minus. hoc:lz vt dimittantur iure pecuniario.Nam quicquid possidetur nomine pecunie censetur.j.q.iij.totum.7.ff.de verb.sig. pecunie.Hugu.7 Archidia.

1 ☞Fratris nomine quilibet christianus intelligitur.

Iam nunc Ad idẽ est augustinus scribens ad polentiũ:7 incipit tertia pars:in qua dissuadetur:vt fidelis non dimittat vxorem fidelem ꝓpter ꝟbum. Ja.de.archi. vbi sciendum,q̃ vt dicit hug.inter augu.7 polentiuz erat cõtrouersia de expositione illius verbi aplĩ.Ego dico non dñs vt fidelis non dimittat infidelem volentem habitare polentius exponebat de ꝓcepto.Ego autẽ dico.i.ꝓcipio Aug. de concilio:lz ego consulo suadeo.Hoc ergo capl̃m diuidit in quatuor partes. In prima ostendit illud verbũ intelligẽdũ esse de concilio.In scõa ostendit quare aplus hoc consulit:lz q̃ fidelis non dimittat infidelẽ:lz vt possit lucrifacere vxorẽ. In tertia ostendit ea:que sunt concilij 7 non ꝓcepti potius esse facienda cũ sint gratioza.In quarta inducit ad hoc multa exempla.scõa ibi:quid eĩ scis inquit.tertia ibi:multa autem.quarta ibi:vnde ipse dñs. Lege. ¶[Iam nunc]quasi diceret hactenus tractauimus de coniugio pari.i.fidelium,sed a modo videamus de impari [ceteris]scilicet coniugibus disparitas[ego dico]id est consulo:suadeo:moneo.ex dei tamen autoritate non mea:scilicet vt fidelis infidelem nõ dimittat volentem habitare nõ dñs dicit ꝓprio ore[monendo] quasi diceret:ꝓcipiendo[apostolus ꝓhibet].i.dissuadet dissconsulit:vel sub forma ꝓhibitionis monet ne fiat. Et ponit hic improꝑie hoc verbũ ꝓhibet. Est emꝫ ꝓhibitio qñq; necessaria qñq; volũtaria.hu.[dñs ꝓhibet]hic tenet ꝓprie hug.[monet 7 consulit].ſ.vt fideles cõsules infidelibus relinquẽdis[permissa licentia].i.non ꝓhibita[non vtantur tibi].i.opponenti[infideles dimitti]a fidelibus non licere[q; hoc vetat].i.dissuadet:vel sub forma vetationis consuluit:ne fiat[cum ego dicam licere q̃ ar.aliq̃d hoc ipso esse licitũ:q̃ a dño nõ est ꝓhibitũ:vel ab alio.xxxi.q.j.q̃ si ꝙd enim scis] scõa pars[sanctificat⁹].i.cũ fide cõuersus vt.ſ.eo.ex positum est.ſ.his oĩbus.de theodoza 7 sisinario fratre:hoc est in christiano.ar.†q̃ noie fratris quilibet christian⁹ intelligit vt.xj. q.iij.ad mẽsam.hu.7 archi.[alioqui]nõ cõtinuat ad primũ: sed a paulo superius:quasi diceret dico.vt fidelis nõ dimittat infidelẽ[alioqui]scilicet si discesseritis:7 volẽtes habitare dimittitis:7 alijs vos copulaueritis:cũ tale matrimoniũ cũ secundis non sit legitimũ adulteri eritis [7 filij vestri]qui ex hac scõa copula nascũtur[immundi essent].i.ꝑuꝛi[nunc autẽ si permanetis filij vestri sancti sunt].i.mũdi:q̃ de licitis cõiugijs:7 sub actoris veneratione nati sunt ex patre:vel loquit de filijs prius natis:q in infidelitate remanẽt:si vicissim se dimittũt quasi diceret fidelis nõ dimittat infidelẽ[alioqui] id est si vos inuicẽ dimittatis[filij vestri]q maioꝛ pars infideliũ sequunt[immũdi].i.infideles essent.i.erũt.i.in infidelitate remanebũt.maioꝛ emꝫ erit pars tũc infideliũ:q̃ fidelium [nũc autẽ si ꝑmanetis filij vestri sancti sunt].i.christiani.salvẽ spe.hu.[fit ad lucrãdos]sñia est.paulus apostol⁹.i.ad corin.vij.sic hortatus est.ſ.vt fidelis nõ dimittat infidelẽ volentẽ maioꝛ ꝓpter lucrãdos cõiuges:7 filios christo[cur ergo] non enim ꝓpter vinculum.ſ.cautũ[sed vt querant].i.lucri fiãt christo infideles recedere fideles ab infidelibus apostol⁹ vetat[multa sunt]tertia pars[charitate libera]vt matth. xvij.vade 7 vẽde oĩa que habes.7 da pauperibus[officijs].i.

operibus.hu.[gratiozā]deo ꝛ hominibus vt.xxxiij.q.v. qui sitit.Aug.[vñ ipse dñs].quarta pars.primo ponit exemplū de xpo:qui licet tributū soluere non teneret:soluit tñ:vt non scandalizaret ꝛc.matt.xvij.scdo ostendit exēplo apli:qui prima cozin.ij.dicit:nō est vsus ptāte quā habebat sumendi necessaria ab his:quibus euangelium predicabat:ne videretur facere euangeliū venale:ꝛ prestaret ipedimētū euāgelio:ne ꝓpter sumptū auditoꝝ retraheret audire euangelicā doctrinā.

Sic enim. Ad idē est hoc.c.eiusdē augustini ad eundē pollētiuꝫ in quo continet̄ augustini ꝛ pollētij dissentio ꝛ cōstictus su per expositione illius verbi apli.Ego dico non dns.Si quis frater habet vxorē infidelem si consensit cum illo habitare:nō dimittat infidelem ꝛc.augustinus sic exponebat dico.i.cōsulo:suadeo:vt fidelis non dimittat infidelem. pollentius vero exponebat de precepto sic.Ego dico.i.precipio,precepto cogo:vt fidelis nō dimittat in fidelem:non dns dicit.i.nō ꝓcipit:vel monet:ꝛ sic ꝫ pollentiū fidelis nō poterat dimittere infidelem volentē cohabitare. Cap'm hoc potest dividi p̄incipal'r in tres partes. In prima cōtinetur expositiōis augustini rō. In scda parte ꝙtinetur rñsio augustini tribus objectionibus pollentij. In tertia parte cōtinet̄ pollētij expositio:ꝛ eius expositionis rō:ꝛ tandem victoria augustini cōtra pollentium.scda ibi.qm̄ ergo.tertia ibi:tu ꝛo materia supius est disputata. Lege. ¶ [Sic em̄.] Hoc em̄ continuatur ad supradictā partē capli. Hic ponunt tres negationes:ꝛ si referenṫ ad tria verba plani sensus. Et est ordo.fideles viri vel femine non ꝓhibenṫ nō recedere ab vxoribus infidelibus:vel maritis:sic in ꝯ nō ꝓhibenṫ : vt nec iubeantur nō recedere:quasi diceret nec ꝓhibenṫ nō recedere:nec iubentur. Et est congruus intellectus q̄tū ad tex.apli.qz id ad qō apls cōsuluit.s.tales nō recedere dns nec iubet:nec ꝓhibet,sz sequētes rōnes augustini volunt vt nulla negatio referat̄ ad illud verbū recedere:qz nulla rō supponit:quare dns non iubeat recedere.verū tñ est:ꝙ neutrū sz recedere:vel non recedere iubet:vel ꝓhibet:qz vtrūq; est licitū.ergo p̄m hoc prima negatio dz remoueri:ꝛ pro nō adiecta haberiꝙ vt dicūt nō inuenitur in serie augustini vel prima negatio ꝛ sequens referāt̄ ad illud verbū ꝓhibenṫ:nec faciūt vnā affirmationē,sed altera illaꝝ est[superadditativa].i.suꝑflua negatio:addita negationi.hug.dicit ergo fideles viri ꝛ femine nō ꝓhibentur a dño recedere ab vxoribꝫ infidelibus vel maritis sic in ꝯ non ꝓhibenṫ recedere vt nec iubeanṫ recedere.Et de vtroq; subditur ratio est primo quare non iubeantur ꝛ hoc est. [Nam si cōiuges infideles iubenṫ a dño:seruus bonus ꝓhibet].i.dissuadet:non enim debet discordare ab his que iubet dns.hug. non em̄ seruus sup dñm mat.x.ꝛ.Jo.xv.nō est seruus maior dño suo. Jtē vult reddere rōnem:qz dns nō ꝓhibet recedere predicari a populo.[cōperisset]euāgelū ꝓdicator.hu. [habitare sine cōtumelia creatoris qz iustitia].i.xps:qui est iustitia vera:vel superabundās iustitia[euāgelica.]mat.v.ꝛ mat. xix.dicit vxoꝛes relinquēdā ob cām fornicationis:qua maior nulla est:ꝯ fornicatio per infidelitatē. Omne em̄ qō fit ex certa scia cōtra fidē pctm̄ est.ad ro.xiiij.[pudicitia].i.virtutē:ꝛ castitatē,[ideo aūt] ratio quarenon precepit illos separari: qz nec contra iussionē ꝛc,hoc ipso ꝙ infideles sunt:imo inter ipsos est matrimonium verū[qm̄ ergo.scda pars vbi ponitur rñsio augustini ad tres rōnes pollentij.primo arguebat sic pollentius.Ex quo apls consuluit infidelē a fideli nō dimittī:ꝛ non dns vī eius consiliū tanꝯ humanū:ꝛ nō diuinū esse contenendū.rñdet augustinus ꝙ ꝯuis qō cōsuluit apls non precipiat dns nthilomin⁹ 2siliū apli tanq; a spūsctō inspirū acceptādū est.Et qō habeat a spūsctō probat per duo alia similia 2silia:pmū est de viduis cū ait.j.ad co.vij.[de muliere si fit].i.in castitate.hug.[adiecit in eodē loco puto].i.firmiter credo:scio non dubitat.sed humiliter loquit cū ꝛ ipse spiritus sit dns essentialiter ꝛ inseparabilia sint opera trinitatis hoc idem dicit etiam augustinus in de trini.c.vj.ꝛ de fide.ad petrū.xij.x.xx.contra faustū.c.vj.[dicit tñ.] ponit aliud sile. [cōsiliuꝫ de virginibus]a dicit tñ.j.ad cozin.vij.de virginib⁹ preceptū dñi aliqua lege precipientis:vt cōtineāt:vel nubant non habeo.hu.cōsiliū cōtinēdi a spūsancto mihi inspiratū do.[misericordia cōsecutus],i.apostolatū.hug.ita vt fidelis esseṁ in dispensatione mihi tradita.hu.Et per hoc cōstat ꝙ sim idoneus in dandis consilijs salutaribus[verūtamē]assignat differentiā inter preceptū dñi ꝛ 2silium apli.[aliud],i.cōtrariū[ibi] id est in precepto dñi.hu.facere nō licet [hic aūt] consilio apostoli licet.que em̄ sunt consilij non importan ꝛ necessitatē.secus ea que sunt precepti.xxiij.q.j.quisquis ꝛ.c.qō precipitur.[hu.ita sane.] Hic ponit rñsio.qd scdam objectionem pollentij cuius objectio sic format̄.Em tnā expositionez augustine vtrunq; licitū est.s.dimittere ꝛ nō dimittere infidelem.Similiter vtrūq; istorum licitū est:nubere:ꝛ nō nubere. sed apls volēs ostendere vtrūq; istoꝝ esse licitū cū ageret de nubendo vsus est tali genere loquēdi:qui dat nuptui bene facit:ꝛ qui non dat nuptui melius facit.Si ergo voluisset ꝙ vtrūq; illoꝝ esset licitū loquēs de dimittendo:vsus fuisset eodem genere loquendi:ꝛ dixisset qui dimittit bene facit:ꝛ qui non dimittit non dixit bene facit,sed precise dixit ꝓhibendo vt nō dimittat.vnde apparet ꝙ voluit vtrūq; esse licitū. Ad quā objectionē augustinus rñdit qui volens se exercere in disputatione vtil̄ prolixa rñsione dicens[nō ꝓpter hoc dicit apls ꝙ dat nuptui ꝛc.[sed vtrūq; est expediēs:ꝛ primū minus scām maius.[sed vtrūq; illoꝝ]sz dimittere:ꝛ nō dimittere:ita est licitū:ꝙ tñ vnū sz posterius est expediēs. [Et iō potuit dicere apls qui dimittit melⁱ facit].i.facit qō magis expedit qz primū nō expedit.Et qz nō bñ fit qō fieri nō expedit.Et ideo alio genere loquēdi vsus est cū egit de nubendo:ꝛ non nubendo:ꝛ alio cum egit de dimittendo ꝛ non dimittendo[licitū]in genere.Augu.[partim].i.quoddam.Aug.[expendit tūc ꝓpter iustitiā].i.ꝓpter ipm nubere:qō est iustū [que cozā deo est].i.beneplacita velut exꝑplificat qual'r in cōsilio licet aliud facere:ꝛ id expedit postea ostendit ꝙ sit licitū qō nō expedit bonū qō est in nuptijs intransitive.i.bonū qō est nuptiarū[bonū min⁹]supple bono cōtinētie.i cōtinentia coniugalē que minus bonū est ꝙ ꝙtinentia virginalis:vel vidualis.duob⁹ em̄ modis cōtinet̄ ꝛ seruāt castitatē cōiugati: vel seruādo sibi fidē.i.non supponendo se alijs:vel abstinendo se ad tps ex consensu.ꝛ vtraq; cōtinentia minor est ꝙ continentia vidualis:vel virginalis.Jtem quoq;[tpm quoq;]sz nubere [licitū est ꝛ expedit]qm̄ in illicita]sz fornicationē.hu.[ruitu ram carnis infirmitatē].i.cōcupiscētia vel hoies infirmos et continētes[sic exꝯpit dns in euāgelio].i.exclusit et removit a crimine fornicatiōis[honestate nubēdi].i.honesto 2iugio vt.xxxiij.q.ij.§.his ita[impediat tpm nubere]ꝙtum in se est. hug.[ꝙis magis arriperet].i.cōseruaret [potestatis.i.licētie.]iniusta nō est ꝓhibet[.i.dissuadet.hug.] scandalizanṫ i.offendunṫ dimissi in alia cōiugia de facto.]adulterinis]qz adulteriū cōmittit infidelis,si alij nubat ꝛ sic fidelis si alij nubat in tali casu nō dissoluit mr̄imoniū cū fidelis dimittit infidelē volētē cohabitare sine cōtumelia nois xp̄i[difficile]de facto.hu.[resoluunṫ].i.separanṫ a scdis.hu.[tō hic].i.in dimittēdo,vel nō dimittēdo,qō ꝛc.[qz illud]sz nubere,et non nubere.vtrunq; enim licitū est,ꝛ expedit,licet videanṫ opposita,ꝛ contraria,sicut intrare ecclesiam ꝛ non intrare licitū est arg.di.v.ad eius.hu.[vtrūq; quidē licitū est]sz dimittere,et non dimittere.alterū ꝓpter fornicationē infidelitatis alterꝫ propter lucrandi occasionē.hug.]Et ideo illud qō nō expedit[sz dimittere]apls ꝓhibet[.i.sub forma ꝓhibitiōis dissuadet.hug.[qz nec id ꝙ monet apls]sz non dimittere infidelem[ꝓhibet dns ꝓhibet apls].i.dissuadet.sz dimittere. quod nisi ita esset[neq; contra prohibitionē dñi]sz si ꝓhibuisset non dimitti ꝛc.]proinde[id est ꝫ]in his duabus casibus[.i.questionibus]aliquid[quia vtrūq; licet ꝫ non vtrūq; expedit[dñi sermone]vbi dicit ꝙ nō licet vxorē dimittit,nisi causa fornicationis.Augu.[ꝓhibentur].id est dissuadentur vel ꝓprie tenentur.[Si autem alicubi.] Hic respondit Augustinus tertie objectioni pollentij,que talis erat. Si tu Augustine in hoc loco apostoli exponis hoc verbum de consilio,dico ego similiter in alio loco apostoli.ad galatas.v.vbi dicit.Ecce ego paulus dico vobis : quia circuncidimi christus nihil vobis ꝓderit nunquid etiam hic dicit. Ecce ego dico non dominus Augustinus inducit duas responsiones ad hanc objectionem:prima est.quod non est absurdum dicere:quod ibi etiam in dicto apostoli ad galatas.ego dico teneatur monitorie:et de consilio,licet de precepto.quilibet ad illud cogatur.Sepe enim charos nostros monem⁹ ᵇ humiliter et mansuete,vt faciant ea que precepta sunt.secunda solutio est.[Non est mirandum, si hoc verbum dico hic] scilicet prima ad cozin.vij.monitorie.[ibi vero]ad galatas.v.preceptorie accipiatur.quia ibi non sequitur,nō dominus sed simpliciter ꝛ pure dicit apostolus.[Ego dico.] hic autē prima ad cozin.vij.subiecit nō domin⁹.Jsta responsio ponitur.ibi. [Jtē vbi ait.] vñ ista nō sunt similia,vt hic debeat accipi de precepto,sicut ibi,cum sequatur hic non dominus,ꝛ non ibi ostendit dominum non prohibere . quod ipse prohibuerat.i. ne fieret consulebat licitum erat dimittere causa fornicationis spiritualis ꝓpter iustitiam,non contradicentem,ꝫ permittentē[liberā]id est non coactam,beneuolentiā que debet esse inter coniuges ꝓsertim ad alterutrum lucrandū.hugu. [tu vero].iij.pars,in qua ponit expositio pollentij,ꝛ rō quare sic exponebat pollentius exponebat de precepto sic. [e go dico]

a ¶ Consilium de virginibus.adde ꝙ ꝛginitas dz ꝓmulegiata qz replet paradisum pe, de anc.in.c. cām matrimonij de ꝓba.nu.6.

b ¶ Admone mus. Adde quod monitio charitatiua dz precedere denūtiationē.pe. de anc.in ca. si qs.nu.3.de accusa.

dico].i.precipio:vt aliter fieri non liceat[non dns].i.ꝓcipit ꝛ quare dns ꝓcipiat:vt fidelis dimittat in fidelē pollētius subiciebat rōnem hanc.s.ne si hoc ꝓciperet fibi esset 3ius:qz in veteri testō cōiugia fideliū ꝛ infideliū ꝓhibuit dicens.non accipies vxorē filio ꝛc.qō ergo non debuit ꝓcipere potuit apls. Huic rōni aduersatur Augu.quare 3dicens:ꝙ si hoc ita est apls est 3ius veteri testō:ꝛ dño ꝛ mgro.ꝫ opinioni huic rñdet pollentius dicens:ꝙ illa 2ñia non sequitur.qz in alio casu loquit dñi ꝓhibitio in veteri testō:ꝛ in alio apli ꝓceptū illa em̄.s.ꝓhibitio dñi loqtur de 2iugijs 3hendi.apli preceptum de iā cōtractis.Sic ergo dicit pollētius.apls nō est cōtrarius dño:ꝛ hoc dz ibi[qz paulus]ꝫ replicat Aug.hoc mihi placet vt dicas apl'm in hoc nō esse 2trariū dño:nec veteri testō.huic ergo 2cludo nullā esse rōnem tue expositionis:qz dixisti id apl'm ꝓcessisse:ꝛ nondum ne dns post illā ꝓhibitionem:ꝛ id ꝓcipere qō mentiris apl'm ꝓcessisse:nec tū sibi 3ius reperiretur:cū de alijs ꝛ de alijs loqueret.non ergo illa est rō quare dns nō ꝓcipit.qz in veteri testō 2trariū ꝓceperat.qz illud nō est 2trariū:cū ibi agaṫ de 2iungendis:hic aūt de 2iūctis agaṫ nō ergo tz tue expositionis rōquia illud ꝓhū apli intelligis de ꝓcepto:nec aliā cōgruā inuenire vales.null⁹ ergo momēti est tua expositio:cū eius rō assignari nō, possit.ergo intelligendi est verbū apli de 2cilio.ꝛ hec Augu.ꝓsequit̄ ibi[his verbis]post 2futato erroꝛe pollētij sub epilogo summā disputatiōis intulit:ibi[intelligis ne]ꝛ sic terminat.c.in victoria.arguit ꝛ.quare si infidelis vult habitare cum fideli aut iubet dns fideli vt nō dimittat infidelē:aut nō iubet. Si dixeris iubet reclamat apls.Ego dico nō dns[si dixeris nō iubet]vt non dimittat[hic em̄].i.in dicto apli[si ergo causaz tuā ꝛc.]rōnabilem ꝛ 2gruā.i.si cām 2uenientē non reddidisti cur ꝛc.non esse ipsam cām quare dns non ꝓcipit vt fidelis nō dimittat infidelem.hu.

Econtra. ℣.est:in quo incipit:vt ait arch.iij.pars huius qōnis:in qua loquit de iudeis a qbus vxores ꝛ filij baptizati sunt separandi:ꝛ al's consortiū eorum vitandū.ꝛ hoc probat per.v.autoritates.Jo.de.

4 ℣ Fidelis expellens infidelem sua autoritate an possit aliā ducere.

Videi. Sequit̄ primū.c.ad hoc.qō est ex.iij. cōcilio toletano sumptū.summa est in rubro. Et vī esse cōtra precedēta capta. Et dividit in tres ptes. In ꝑma dicit ꝙ iudei:qui xp̄ianas mulieres in cōiugio habent admoneanṫ effici xp̄iani:si volunt permanere cum eis.in scda dicit ꝙ filij qui ex talibus nati sunt baptizentur.in tertia idē dicit:de filijs natis de multeribꝫ infidelibus ꝛ fidelibus viris.ij.ibi:filij aūt.iij.ibi:sikr illi. ¶ Pro plenioꝛi intelligentia huius.c.queruntur quinq.

1 ¶ Primum est vtrum hoc qō hic dicitur sit verum.

2 ¶ Secundum est vtrum filij ex talibus nati in hoc debeant inuite parente baptizari.

3 ¶ Tertium est vtrum iudeus conuersus viuente vxoꝛe sua iudea volente cum eo habitare sine ꝙtumelia creatoris possit ducere aliam.

5 ¶ Quartum est vtrum iudeus possit contrahere cum pagana.

6 ¶ Quintum est vtrum capitulum hoc etiam intelligatur de gentili iudaizante.

1 **Ad primum** sic ꝓcedit̄,† Et vī ꝙ hoc qō hic dz non fit,verū:qz apls.j.ad coz. vij. ꝛ hr̄.ē.e.§.his oībus.ꝛ ibi inquit apls.Si q̄s frater ħz vxoꝛem infidelē:ꝛ hec 2sentit habitare cū illo nō dimittat illā.et vī loqui de quolibet infideli. ¶ Rñ.iuxta hu.ꝙ ista nō cōtradicūt̄iqm̄ apls nō loquit ibi:de quolibet infideli:sed tm̄ de infidelibus gētibꝫ.qō inde perpēdi pōt.qz paulus q loquit erat doctoꝛ gentiū.itē qz chrisosto.dicit signare paganos cum loquitur de infidelibus.vt.xj.q.iij.ad mēsam.sic ergo ꝙ apls dicit vt fidelis nō dimittat infidelē volentē cohabitare:tm̄ itel ligitur de fideli ꝛ gētili infideli non aūt de iudeo vel iudea ꝙ possint manere sīl statutū est ꝙ cū iudeis non mozenṫ xp̄iana mancipia:vel nutrices xp̄iane.vt distin.liij.mācipia.ꝛ ex. de iudeis.ꝛ si iudeos.

2 **Ad secundum** Rñdet̄ iuxta hu.ꝛ gl.† Pīfantes iudeoꝛ nō dū doli capaces in tali casu:qñ.s.alter parētes 2uersus ē:ꝛ fact⁹ ē de foro eccliē possunt baptizari etiam inuito parente in iudaismo manēte. aliud est quando vter ꝙ manet indeus vt.s. dist.xlv.c.de iudeis.disputatū est.

3 **Ad tertium** Rñdetur† iuxta hu.ꝙ ruptū ꝛ fracti vinculū mr̄imonij cum alter iudeozum cōuersus est ad fidem ꝛ alius non vult conuerti:ꝛ ꝙ tunc pōt alia ducere:si illa non vult effici xp̄iana ꝙuis cohabitare velit frāgit̄.ergo matrimoniū in hoc casu,ꝛ post admonitionē factā ab ecclesia:ꝛ post datā ab ecclesia sniam separationis. ¶ Sz surgit qō.† vtrū si ille sua autoꝛitate expellit ea possit indūcere aliā. Rñ.iuxta ꝙ non possit cōtrahere nisi primo habeat licentiā ab ecclesia vt aliā ducat.hoc enim sententiare videtur ecclesia de separatione.

5 **Ad quartā** qōnē† rñdetur iuxta hu.distinguendo de gētibus iudaizātib⁹. Quidam em̄ sunt q ex toto sic transierūt ad iudaismum vt vere sunt ꝓseliti:ꝛ sint de cōsortio ꝛ collegio indeoꝝ per oīa:ꝛ de talib⁹ dicit hu.ꝙ sic.idē em̄ esset ficut de iudeis ꝛ in ꝓsenti.c.Si vero nō sit ex toto trāsierint ad iudaismū nō est idē de illis ꝛ de iudeis:puta si circūcidunṫ:ꝛ discernūt cibos vel in aliquo ritu iudaico cōcordant cū eis:sed non ad collegiū eoꝝ transierunt:nec per oīa viṫ⁹ eoꝝ sequunṫ:nec ꝓseliti facti sunt vt p oīa more iudeoꝝ viuere velint.ita tales sensati sunt vt alij gentiles quo ad istū articulū.s.si alter cōiugū istoꝝ cōuertit:ꝛ alter nō.Lege. ¶ [Judei ħt]nō ꝺt nō accipiūt vel accepe runt.Loquit̄ em̄ de his q in iudaismo coniūcti sunt:ꝛ postea alter cōuersus ad fidē.de cōiūctis ergo loquit̄ non coniūgēdis hu.[si admoniti]vt xp̄iani efficianṫ.Admonitio em̄ in tali casu.s.cū dz esse sepatio ꝓpter fornicationē spūalē semp dz ꝓced ere.ar.ē.e.nō solū.hu.[separent]ne ꝓpter cohabitationē infidelis iudei fidelis reuoceṫ ad vomitū.qz nō pōt infidelis.s.iude⁹ ꝛc.[filij aūt].ij.ps[cōditionē].s.infantes nōdū doli capaces.tales in hoc casu inuito parēte iudeo vel iudea debēt baptizari.Si vero sunt adulti vel doli capaces exquirēda est ꝛ obtinēda eoꝝ volūtas:alias nō sunt baptizādi siue sint filij iudeoꝝ:siue xp̄ianoꝝ.xlv.di.de iudeis.[mr̄is] ꝙ fidelis est[sīl'r].iij.pars[de infidelibus].i.iudeis.[sequanṫ xp̄ianam religionem].j.xxxij.q.iij.liberi. ¶ Sed obijcitur qz ibi dicitur:ꝙ filij debent sequi cōditionem matris:hic patris. Rñdetur ꝙ ibi loquitur de conditione seruitutis:hic de conditione religionis.Nam in cōditione seruili filius sequit̄ semper matr̄:sed in religione christianitatis ꝙnq; matrē patrem:vt hic dicitur[verū].§.est[in perditionem]. ¶ Sz surgit hic questio.vtrum eadem ratio potuit assignari in pagānis. Rñdetur iuxta hu.ꝙ sic.sed specialiter statutū est de iudeis:qz iudei potentiores sunt:ꝛ efficaciores nos subuertere. Habent em̄ iudei legem ꝛ prophetas:quibus muniti parati ꝛ prouisi sunt animas simplicium fallere:ꝛ erroris laqueo irretire:sed gentiles hoc non habent.item illi.s.iudei multum sunt infesti religioni xp̄ianoꝝ:ꝫ gētiles nō adeo.ꝛ ideo gētiles minus sunt efficaces ad subuertendum nos:ꝛ minus voluit nocere nobis.item qz maioꝛ est spes de conuersione gentilium ꝙ iudeoꝝ:ideo statutum est vt xp̄ianus vel xp̄iana nunq; permaneat in coniunctione iudei:vel iudeę ꝫ permittur remanere in coniunctione gentilis.Similiter eadē cā statutum est de seruis:vt seruus iudei factus christianus nūquam permittatur habitare cuz dño:licet gentili seruo facto xp̄iano permittatur:imo precipiatur esse cum dño gentili.vñ apls loquens de seruis tam infidelium:ꝙ fideliuz:dicit. Serui subditi estote ꝛc.j.Petri.ij.ꝛ alibi. Serui dños suos omī honore dignos arbitrentur.

Judeorum. 2cilio.summa est in rubro. planum est:ꝛ breue. Loquitur autez de filijs iudeoꝝ baptizatis vt patet ex litera. ¶ [Judeorum filios vel filias] baptizatos:siue christianos effectos.hu.[ne parētum]magis em̄ timetur subuersio a iudeis:ꝙ a gentilibus:vt.s.dictuz est [deputantes]aut in monasterijs:nō vt fiant monachi nisi velint:sed vt ibi eruditiantur:ꝛ informentur.vt.xxj.q.j.c.j. [in fide proficiant ꝛc.

Sepe. Ad idē sequit hoc.c.ex eodē ꝯcilio. Sūma est in rubro. Et diuidit in duas partes. Jn pma vt nulla sit cōio iudeox cū his qui iam cōuersi sunt ad fidē xpi. in scō assignat penā trālgressoribus scōa ibi: gcūq; ergo. Lege. ¶ [Sepe maloꝝ fortia]. i. societates [bonos]. i. diu exercitatos in bonis operibus [ꝗm magis eos]. s. neophytos [proni] qr nouelli in fide. de ꝑse. dist. v. neophyti. hu. [quicunq; ergo]. q. pars [infideliū]. s. iudeoꝝ [et hi]. s. baptizati. hu. [xpianis donātur] non vt sint serui eorum: sed ad correctionē: vt. s. sub eox correctiōe ⁊ disciplina reganturꝫ ⁊ informentur. hu. [⁊ illi]. s. iudei [cedib⁹ deputent] i. verberent. ergo ecclesia iudicat de his q̄ foris sunt ꝑtum ad penas temporales ⁊ pecuniarias nō aūt ꝑtum adspū ales.

1 ☞ Azima an poterit comedere qui perit fame.
2 Cibaria an possint emi a iudeis ⁊ eis vti.
3 Conuiuium iudeox quare nobis phibitum est: ⁊ nō gētiliū. Et quare magis conuiuium sit phibituꝫ ꝑ colloquiū. nu. 4.
5 ℣ Medicine an possint emi a iudeis.
6 Christianus medicus an possit dare medicinam iudeo.

Nullus. Ad idē est hoc. c. ex. vñ. synodo. summa inter dicit familiaritas cum iudeis in cibis in medicinis in balneis ⁊c. Et pōt diuidi in duas partes. Jn prima phibet qō dictū est. Jn scōa imponit penā trālgressoꝝ. ꝛ. ibi: si vero quis ꝑ. ¶ [Nullus in sacro]. i. ecclesiastico [aut laicus azima] quidā dicūt: qō trā phibeāt azima: qui dr panis sine fermēto: quē iudei comedunt in pascha ſm ꝓceptum dñi. Ero. xi. ⁊. xij. sed hu. vult p azimā oēm cibū iudeoꝝ intelligi ar. ſ. in pri. c. ⁊ fuit hoc phibitum non ꝓpter cibi immunditiā: sed in detestatione ⁊ odiū iudaice superstitionis. s. ne videamur eox facta venerari vel potius ea est rō: q̄ in seq. c. assignatur ipsi eīm nostros cibos discernūt ⁊ euitāt. ideo ⁊ nos ab eox cibis abstinere debemus.

1 ¶ Surgit hic qō. ꝛ nunqd si quis fame pereat erit licitum ei comedere azima. ℟ñ. q̄ instante necessitate ⁊ aliꝫ euadēdi adi
2 tus nō pateat licite possem⁹ vti cibis eorū. ¶ Itē est qō. nūquid possem⁹ cibaria emere a iudeis ⁊ vti eis. ℟ñ. hug. q̄ sic qr cū oia sint mūda mūdis. vt di. lxxxij. ꝓpositi. cōmercium taliū non est inhibitū vel cōmestio: sed familiaritas ⁊ cōio in his phibetur eīm comedere de cibis eorū cū eis: r̄ coꝫ eis nisi necessitas instet. Licite ergo emit talia ab illis: ⁊ comedit illis nō videntibus: idē dico de aliis rebus. Si eīm hñt pānos vel aliaꝫ res venales: licite qs emit ab eis ⁊ vtitur eis. ¶ Surgit
3 alia qō. ꝛ quare phibemur a cōiuio iudeoꝝ ⁊ nō gētiliū: vt xi. q. iij. ad mēsam. ℟ñdet hu. qr vt dictum est illi discernūt, cibos nostros: ⁊ vitant: sed nō gentiles. sed si aliqui gētiles more iudeoꝝ discernāt nostros cibos; sīr abstinēdū esset ab eis
4 sicut a iudeis. ¶ Surgit qō. ꝛ quare magis phibemur a cōiuio iudeoꝝ ꝑ a colloquio. ℟ñ. qr maioꝛ familiaritas ℨ phīt in cōiuio ꝑ in colloquio: ⁊ facili⁹ qs decipit inter epulas vt xxij. q. iij. vnusquisq;. ité nō phibet colloquiū vt possim⁹ eos lucrari de docēdo ꝓdicādo: qō sine cōi collogo fieri nō posset
5 yo: eniſi sit in tāta necessitate q̄ moriat nisi vocetur sicut dictum est de cibis [medicinā percipiat] sumēdo. s. q̄ ipse iude⁹ ꝓparat eam: ⁊ ei exhibeat. ¶ Surgit qō, ꝛ utrū pōt a iudeo emere. ℟ñ. q̄ sic. ⁊ emptā pōt per se vel per aliquē xpianū sumere. ꝛ Surgit qō, utrū xpianus medicus pōt dare iudeo medicinā. ℟ñ. hu. q̄ sic vendendo. sed non exhibendo nisi forte cā pietatis ⁊ humanitatis. [si vero quis ꝑ]. ñ. pars [excōicet] nisi admonitus cessauerit vel ad tps suspendatur a sacramentis. ℨ. xi. q. iij. qui communicauerit.

Omnes. Ad idē sequitur hoc. c. ex ꝯcilio agathen. ſumptum summa est eadē cum ꝓcedēti siue vt i rubro. Et diuidit in duas ptes. Jn prima dicit fugiēda esse quinta iudeorum. in secūda assignat rationem. secunda ibi: q; cum apud. litera patet.

Et his. ſ. est: in quo cōcludit ⁊ rīndet ꝓmis allegationibus: vbi incipit. v. pars qōnis. i qua magr ponit diuersas solutiones determinando autoritates: qbus ꝓbasse videbatur ꝯiugium nō esse inter fideles. Pōt ergo diuidi in duas partes. Jn prima concludit inter infideles, verum esse coniugiū. in scōa rīndet allegationib⁹. ñ. ibi: illud ꝙ. ꝓsequendo hāc sedam ꝓē dicit: q̄ illud apli ad ℟o. xiij. quicquid non est ex fide pctm est [non est intelligendū ⁊c.] sed oē qō contra conscientiā ꝓcepti vel phibitiōis: puta scio eē ꝓceptum: ⁊ ex certa scientia cōtemno: ⁊ transgredior pecco mortaliter. Sīr scio esse phibitum. ⁊ ex certa scientia illud facio: pecco mortaliter. hu. [ꝓbatum]. i. approbatum a nō erronea conscientia facientis. hu. [cū fide]. i. cum conscia. s. vt credamus bonuꝫ esse: vt fuit in morte xpi quē iudei interfecerūt putantes eum esse occidendum: nec excusantur ex tali ignorātia que ex culpa est. i. que ꝓcedit ex culpa: vt cum quis potest ⁊ debz scire: ⁊ tñ contemnit [hinc apls ait] ad ℟o. xiij. sup quo dicit Ambro. beatus qui nō aliud facit: q̄ qđ bonuꝫ estimat. s. in veritate absq; erroꝛe [vel] ponitur alia expositio ꝟbi apli [pctm dr] qr sine fide non est meritum: qđ ꝓsit ad vitā eternam. ad Heb. xi. sine fide impossibile est placere deo. ⁊ ideo omne tale inutile reputatur] confirmat autoritate augu. [ois vita ⁊c. pctm̄ est]. i. ois infidelitas pctm est vel sic. i. cū pctō infidelitatis est semper. archi. ſ. in prin. posuimus expositiones san. tho. [nec valet esse bonum] quo ad vitā eternā consequēdam [vbi eīm] assignatur ratio: vbi deest fides per quam habemus cognitionē incōmutabilis veritatis hic in via per speculum ⁊ in enigmate [falsa est virtus]. i. imperfecta: qr nō ducit ad beatitudinem [etiā in optimis moribus]. i. actibus q̄ sunt de genere bonoꝝ. itē cū dr ꝑtum ad effectum. conco. sanct. Tho. in princ. huius cause virtutibus politicis: vel strenuis operibus. [item illud ambro⁹] exponit. patet totum.

1 ☞ Christianus si cōtrazit cum heretica: an sit matrimoniuꝫ vel debeat separari.
2 Hereticus ꝓprie quis dicatur: ⁊ quis improprie.
3 Gentiles qui dicantur.

Haue. Ad idem sequitur hoc. c. eiusdē beati ambro. lib. de patriarchis. summa ē in rubro. Et diuiditur in duas ptes. Jn prima phibet ne fideles cum infidelibus matrimonialiter associentur. in scōa assignat rōnem: quare coniunctio non cōgruat. ñ. ibi: fimul ad orationem. ¶ Pro pleniori intelligentia huius. c. ⁊ sequentis. Queritur. ꝟtrum si xpianus contra
1 xerit cum heretica an sit matrimoniū vel debeat separari. qō sic arguitur. primo ex ꝓsenti. c. vbi beatus Ambro. de gentili ⁊ iudea ⁊ heretica simul loquitur: q̄ cauendū sit eum talibus matrimonialiter copulari. ¶ Scōo arguit sic. fidelis cum infideli est, phibitum matrimoniū ꝓpter subuersionis periculum: ita q̄ si tale matrimoniū celebretur etiā post carnalē copulam est dirimēdum: vt ꝓpter ex superioribus. sed non minus periculum est de societate heretici: cū sit magis peruersus ꝙ de societate simplr infidelis. ergo ⁊c. ¶ Tertio dispar cultus impedit: ⁊ dirimit matrimoniū. sed inter hereticū: catholicū ⁊ econuerso est dispar cultus. ergo ⁊c. ¶ Jn oppositū arguit sic baptizatus ab heretico est vere baptizat⁹. ergo ℨ tus mriꝰ monij cū heretico ē vere matrimoniꝰ ℨ tus. ¶ Scō habēs baptismum q est ianua sacrōz: est susceptibilis oīm sacrōz: sed hereticus est baptizatus: ergo susceptibilis sacramēti matrimonij. ¶ Rīdeo dicendū dimissis aliis modis dicēdi ponitur talis ꝯclusio iuxta san. tho. q̄ ꝛz non debeat fieri: nec deceat catholicum cū heretica aut econuerso matrimoniū ℨ here si tñ ℨ rit verus est matrimoniū cōtractū: nec dissolui poterit: nisi aliud impedimentū obstet. ista ꝯclo est san. tho. in. iij. di. xxix. ⁊ hu. in pnti. c. quā san. tho. ita declarat. matrimoniū est sacramentum. ⁊ ideo ꝙtum pertinet ad necessitatē sacramēti requirit paritatē ꝙtū ad sacramētū fidei. ſ. baptismū magis ꝙ ꝙtū ad interiorē fidē: vnde etiā hoc impedimentum nō dr disparitas fidei: sed disparitas cultus qui respicit exteri⁹ seruitium. ⁊ ꝓpter hoc si aliquis fidelis cum heretica baptizata matrimoniū ℨtrahat verū est matrimoniū ꝙuis peccet contrahendo: si sciat eā habere hereticā: sicut peccaret si cū excōicata ℨtraheret nō tñ ꝓpter hoc matrimoniū dirimeret: ⁊ e cōtrario si aliqs cathecuminus habens rectā fidē: sed nondum baptizatus cū aliqua fideli baptizata ℨheret nō esset mriꝰ monij. hec san. tho. ¶ Ad rōnes in oppositū. Ad primā de pñti c. rīndet dupliciter iuxta hu. primo q̄ in hoc. c. phibet ne contrahat cū talibus: sed nō dr hic q̄ debeāt separari si ℨtractus fuerit. item non dr hic: q̄ non sit matrimonium inter tales: ꝛz dicitur q̄ non debeat ℨtrahi cum talibus. ⁊ idē dicit hu. hic nam ⁊ post interdictum ecclesie ⁊ post simplex votum phibetur quis ℨtrahere matrimoniū: tñ contractum tenet: ⁊ idem dicitur hic. ¶ Secundo respondetur: ⁊ melius vt videtur q̄ nomine heretici non intelligatur non christianus: sed infide-
2 lis: ⁊ paganus: ⁊ generaliter quicunq; non est christianus ꝓ prie quidem dicitur hereticus qui fidem ⁊ baptismuꝫ suscepit sed postea diuisus est ab vnitate ecclesie: improprie tñ hereticus ꝺr qui nunq̄ fuit baptizatus: nec in ecclesia ⁊ talis dicit hereticus non: quia aliquando fuerit in ecclesia q modo sit diuisus: sed qr nunq̄ fuit in ecclesia: sed semper ab ea remotus. Et q̄ de talibus hereticis intelligatur: quod hic dicitur aperte colligitur ex sequenti capitulo. ¶ Ad secundam rationez respondetur, q̄ ratio subuersionis fidei non est tota rō quare fidelis non pōt dimittere infidelē: ꝛz magis est ꝓpter disparē cultum nō solum ad fidē: sed quo ad fidei sacrm: q nō est hic.

Ad tertiam

¶ Ad tertiam per idē ptz rīsio. qr dispar cultus qui impedit matrimoniū non est nisi inter fideles ⁊ non fideles qui sacrm
3 baptismi non receperūt. Lege. ¶ Cane gētili] gētiles dicūtur qui tales sunt quales gentiti sunt qui. ſ. nec receperunt circuncisionem: nec baptismi sacrm: ꝛz tales pauci reperiunt vt dicit hu. cū fere oēs gentiles nūc circuncidant: ⁊ cibos discernāt [tradere in matrimoniū] qō inter tales impedit ꝓpter disparem cultū. cane inquit ambro⁹ verbū est gratiani [⁊ oēm aliēnā] expositio est ꝑmissoꝛ: vñ heretica dr aliena a fide xpi: ⁊ a sacro eius [ꝑma] ioēdit: q̄ debēt interuenire ad ℨhendū ve
rū matrimoniū [ꝑma]. i. imprimis [fides cōiugū] qua exigitur gratiosam caritatē obseruari iter eos. vter q̄ eīm alteri tenetur ad seruandā castitatē. scō requirit vt illa cū qua vis ℨ here sit xpiana. vñ subiūgitur rō qr non satis est ad matrimoniū cōtrahendū si tit alter tñ baptizat⁹: sed op⁹ [vt ambo sint initiati]. i. inſigni ⁊ ꝓsecrati sacramēto baptismatis q est primū sacramentoꝝ. alis dispar cultus impediret matrimoniuꝫ [stimul ad orationē]. ñ. pars. non eīm cum catholico pagana vel catholica cum pagano conuenirent in talibus.

Non oportet. Ad idē est hoc. c. ex ꝯcilio melo agathen. ſumma est i rubro. breue est. Capit in hoc varie exponit a multis: sed nobis videt: q̄ iste sit intellect⁹ vt fermo sit de sponsalib⁹ de futuro: ⁊ loquit xpianis vt videbit in expositione litere. ¶ [Non ops]. i. nō ꝙuenit [miscere]. i. contrahere: siue dare in matrimoniū [filios vestros] vel filias vestras [heibus hereticis]. i. alienis a fide xpi: ⁊ eius sacramētis tales vocātur hic hereticiꝫ q̄ nullū pōt esse ibi matrimoniū ꝓpter disparē cultum [sed potiꝰ accipere]. i. attrahere: ⁊ abūcere eos per ſpōsionem futuri matrimonij: hac tñ ꝺditione apposita [si ꝓtest]
1 i. ꝓmittāt xpianos esse futuros ⁊ catholicos. nec obuiat huic ꝓcedēs. c. nec illud dis. xxxij. qm. qr ibi phibet matrimoniū contrahi cū infidelibus: hic aūt permittuntur sponsalia de futuro contrahi cū illis sub ꝯditione: q̄ debeāt effici xpiani: sicut fecit beata vsula cum sponso suo filio regis anglie.

Si quis. Ad idē est hoc. c. ex ꝯcilio vibanen. summa est i rubro. breue est. ¶ [Si quis quicunq; eox] refertur ad xpianum: ⁊ xpianos regregentur] nisi velint satisfacere. hu.

Item illud. ſ. est: in quo ꝙtinuat rīsionem ad inductas autoritates: q̄ inter infideles non est verum matrimoniū [nō est ratū] non negat ꝯiugium esse iter infideles. ꝛz negat esse ratū. qr dissolubile est altero ad fidem converso de ista distinctione posita hic superi⁹ factus est sermo: ⁊ qr clara non prosequimur eam.

¶ Questio. ij.

God vero. ſ. est: ⁊ incipit. ij. q. ſ. vtrū liceat aliā ducere in vxoꝛē ꝑma viuēte qua dimisit in fidelē de qua in. j. qō disputatū est ⁊ satis discussum. Arguit tñ ad vtrāq; partē hic gr̄anus ꝓ ꝓte negatiua. inducit iiij⁰r mis hic illud apli. j. ad Coꝛ. vij. inter seruītur ꝟba expositoris: ⁊ exponit literam apli qua duob⁹ modis inuenies expositā. ſ. c. q. j. iā nūc hu. [adulteri eritis] ecce q̄ si fidelis vult cohabitare fidelis: ⁊ fidelis eam dimittit: ⁊ aliam ducit adulteratur. Similiter si illa dimissa in tali casu alij nubit adulteratur. vt. ℨ. ea. q. j. sic eīm. vñ colligitur q̄ in tali casu non frāgit matrimoniū ⁊ ideo cum alia vel alia cum alio non est matrimonium. nam si esset non nascerentur spurij: sicut hic in fine autoritatis dicit. hu.

Si quis. Ad idē iducit hoc. c. ex ꝯcilio melden. ſumma est in rubro. breue est. ¶ [Si qs virginē] dē eēt si corrupta esset ꝛz forte agebat de tali in cōcilio [hīe nō ꝓt] illa volēte cohabitare sine ꝙtumelia creatoris [soluunt]. i. dimittūt.

1 ☞ Casus in quo viuente illa cum qua quis contraxit potest aliam ducere etiam post carnalem copulam.
2 Fides non est seruanda ei qui frangit.

Jnfideles. Pro pte ℨia inducit hoc c. qs est beati grego. in registro. summa est in rubro. ⁊ materia ipsius sepe repetita est in. j. questione. vnde ꝓ3. ¶ [Si infidelis odio xpiane fidei] hec sunt verba expositoris ⁊ reliqua sunt apostoli: vsque ibi non enim ⁊c. [ꝓpter deum]. i. ꝓpter fi-
1 dem dei: quam sus. cepit. hu. contumelia] ¶ ecce vnus casus: in quo viuēte illa cum qua quis ℨit pōt alia ducere etiam post carnalē copulā. Alius est cā religionis: sed tūc tñ aī carnalē copulā [ꝙtumelia]. i. pctm infelicitatis [inter mriꝰ monij]. i. ipm matrimonium: quo iure copulati erant tam circa dimissam: quā circa dimittentē, in deū peccat. qr odio dei recedit ⁊ in matrimonium: q̄ causa est dissolutionis eius: nec est fides ⁊c. ar.
2 † q̄ nō est fides seruanda ei qui frangit fidem. ar. dis. xcv. esto.

Hic distinguendum. Distinguit magr ꝺr bñ qđqđ alij somnient: vbi ponit conclusionē omniū precedētis. ptz litera.

¶ Questio. iij.

Vtrum. Hic intitulatur. iij. q. que cū satis sufficiēter diffusa sit. ſ. di. xxvj. mirum est. q̄ hic voluerit magr grati. cā iterū refricare. in hac qōne Hiero. ℨ iatur Aug. ⁊ Jnn. ⁊ pluribus alijs ſanctis patribus. vnde Aug opi. prefertur opinioni Hie.

Oportet. Ponit dictū Hiero. super epistolā pauli ad timotheū. Et diuiditur in duas partes. Jn prima dicit, q̄ non est bigamus putandus: qui ante baptismum habuit vxorem: ⁊ post baptismum alteram. in secūda assignat rationē, ibi: per baptismum: sed nec cōclusio Hiero. tenetur: nec ratio sua valet. q̄ vetera que in baptismo dimittuntur sunt vitia ⁊ peccata: ⁊ non coniugia, vnde incongrue videtur ista ratio allegari cum coniugium non sit peccatum.

1 ☞ Unitas duplex significatur in sacramento ordinis.

Lucius. Inducit in oꝑ positū btūs Augu. sup epistolā pauli ad titū. summa est in rubro. Et diuiditur in tres partes. Jn prima dicit q̄ acutius intelligit: qui talē dicit bigamū putādū. in scōa soluit rōnē Hiero. in tertia assignat rationē: quare vere talis reputandus sit bigamus. ñ. ibi: in baptismate. iij. ibi amisit q̄dē ⁊c. ¶ [Acutius] istud. c. ponitur di. xxv. vbi est expositū. [in baptismate]. ñ. pars [abolent]. i. dimittunt] non federatio]. i. coniugiū: quo cōfederātur adinuicē inter ſe] amisit signaculi sacramentū]. i. propter defectū significatiōis vnitatis: que debet esse in sacramēto ordinis. † pro quo notādū q̄
1 in sacramēto ordinis duplex vnitas significat. prima est vnitas corporis veri xpi. xps enim vnā accepit sponsam. s. humanitatē: de qua in hymnis. tāq̄ sponsus de thalamo suo istam nō reliquit: imo ex quo eā assumpsit: et semp vnica fuit: nec aliā assumpsit: ⁊ hec significat ꝑ sacrm ordinis: vt sic de⁹ vñ ⁊ vnā tñ naturā habuit humanā post quā aliā sibi nō cōiunxit: sic sacerdos vel ordinatus nōn nisi vnā coniugē sibi carnaliter vnitam: siue ante baptismū: siue post habere dr. ⁊ ideo bigamus coniusmodi dr q carnē suā diuisit in ptes ꝓpter defectuꝫ huiꝰ significationis nō ordinat⁹ ad ministeriū cōficiēdi corꝑ xpi. ¶ Secūda vnitas est vnitas corpis mistici. xps enī corpus suū, qō est eccl'ia sibi vnā despōsauit. ⁊ sic vnā q̄ nō ꝑles. de ꝙ Canti. iij. vna est spōsa mea: vna est colūba mea. Ad deſignādū ergo vnitatē xpi ⁊ eccl'ie dr esse ordinata ⁊ sacerdos vnā ⁊ nō plures habuisse vxores. vt sacrm ordinis nō discrepet ab hac vnitate. vñ, ꝓpter defectū huius vnitatis bigam⁹ nō ordinat cū defectus vtriusq; vnitatis sit in eo q̄ carnē suā in plures diuisit: siue ante baptismum: siue post tāq̄ verus ,bigam⁹ est reputandus: ⁊ ab ordine ergo repellendus. [item Jnnoc. ruffo ⁊c.] patet litera tota: ⁊ conclusio inde secuta.

¶ Causa. xxix.

Quidam. Hic ititulatur causa. xxix. Et continuatur sic ad precedentē. superius magister tractauit de impedimento disparis cultus: nunc consequenter tractat de impedimento erroris persone: ⁊ cōditionis. ita primo facta distinctione errorum ostendit: quis error impediat matrimonium: ⁊ quis nō, in secunda ostendit qualiter inter liberos ⁊ seruos possit esse matrimonium. Si ergo in prima q̄stione loquitur de errore persone. in secunda de erroꝛ conditionis: vt autem ad hoc congruentius prosequatur ponit thema: ex quo elicit duas questiones. prima an sit coniugium inter eos: inter quos interuenit error persone. secunda est an liceat ⁊c.

¶ Questio prima.

5 ☞ Errare contingit circa nobilitatem dupliciter.
6 Consensus dicitur in idem sensus.

Quod autem. Prosequitur primam q̃onem inducendo pro vtraq; parte vt videbit in processu. Pro pleniori intelligentia huius prime q̃onis: timo totius cause querunt̃ hic quatuor.

1 ¶ Primū est an error impediat matrimonium.
2 ¶ Secundum est vtrum ois error impediat matrimonium.
3 ¶ Tertium est vtrū error persone impediat matrimonium.
4 ¶ Quartū est vtrū error nobilitatis impediat matrimoniū.

Ad primum sic pceditur. † Et vī q̃ error nō impediat matrimoniu3. Primo sic. Isaac credidit benedicere esau tñ būdicēdo iacob benedictus est. Ḡn. xxvij. ergo a simili q credit ducere in vxorē: ducat aliaz eius est vxor. ¶ Scōo sic. iacob credidit cognoscere rachelē: cognouit liam: tñ matrimoniū fuit. ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. illud pōt impedire matrimoniū de cui⁹ natura: qō hz cōtrarietatem ad bona matrimoniū. sed error nō est hmōi. ergo error de cui⁹ natura nō impedit matrimoniū. ¶ Quarto sic. sicut ꝟsensus requirit ad matrimoniū: ita intentio requirit ad baptizantē: sed si aliqs baptizat ioānē: ꝛ credit baptizare petrum nihilominus ioānes est vere baptizatus. ergo error nō excludit matrimoniū. ¶ In oppositū est tex. ꝓsentis. c. scōo est illud. ff. de iurisdi. om. iu. l. si per errorē. ibi quid tā ꝛ trariū consensuit: ꝑ error. sed ꝟsensus regitur ad matrimoniū. ergo error impedit matrimoniū. ¶ Rndeo dicēdū sub ista conclusione, q̃ error impedit matrimoniū. ista 2clō probat sic iuxta san. tho. illud qō impedit de natura sua cām p se ꝛ necessariaz impedit effectū. sed error impedit cām per se ꝛ necessariā matrimoniū. ergo ꝛc. maior ꝓz. minor ꝓbatur. Causa matrimoniū est ꝟsensus in certā ꝛ determinatā personā: sed talē cōsensum excludit error: q̃ tollit cognitionē determinate persone. Et p 2ns determinatū cōsensum. ¶ Scōo sic in essentialiter ordinatis remoto ꝑio remouet scōm: hz act⁹ intellect⁹. essentialiter precedit actū volūtatis. ergo deficiente actu intellect⁹ necessario deficit actus volūtatis. sed error facit deficere actū intellectus in cognitiōe certe ꝛ determinate persone. ergo deficit circa eandē ꝑsonā actus volūtatis: siue ꝟsensus: sine quo non pōt esse matrimoniū. ergo sequit: q̃ error impedit matrimoniū: qō erat 2clo. ¶ Hūc dicendū est ad rōnes in oppositum. Ad p̃mā rn. negādo 2ns̃iam. ꝛ rō est iuxta dñm Bonauentu. ꝛ magrm Richar. q̃ nō est silē. Tum q̃ benedictio est ꝓpus dei circa q̃ non pōt cadere error: sed ꝟsensus est act⁹ hominis: circa quē pōt cadere error. tū q̃ benedictio illa fm veritatem debebat̃ iacob qō post factū isaac p̃reuolutionē intelligens benedictionē 2firmauit dicēs. benedixi ei: ꝛ erit būdictus. ¶ Ad scōam rn. vt tā magr senten. ponit in. iiij. dis. xxx. q̃ gratianus hic q̃ matrimoniū qō fuit inter liam ꝛ iacob nō fuit perfectū ex ipso 2cubitu: q ex errore 2tingit: sed ex cōsensu: qui postmodū accessit tñ vterq; excusāt de pctō. vñ in ꝑsenti. c. 82 iacob ꝛ aliam nō fecit 2iuges ꝑcedēs 2sensus: sed subsequens. ¶ Ad tertiā rn. negādo 2ns̃iam. q̃ hz error nō ℨietur alicui bono matrimonij scōm se cōtrariat tñ olbus in sua cā: q̃ ꝛ trariat ꝟsensui sine quo nullū bonū matrimonij pōt esse. ¶ Ad quartā rn. negādo 2ns̃iam. ꝛ rō est iuxta san. tho. ꝛ dominū duran. q̃ nō est silē: q̃ character baptismalis nō causat ex intētione baptizātis directe: sed ex elemēto materiali exterius adhibito. intētio aūt operatur solū: vt dirigens elemētū materiale ad effectū ꝓprium: sed vinculū matrimonij ex ipso consensu causatur directe. ꝛ ita non est simile.

2 **Ad secundum** sic ꝓcedit † ꝛ vī: q̃ ois error impediat matrimoniū. primo sic qō 2uenit alicui ſm se: conuenit ei ſm totū ambitū: sed error de sui natura impedit matrimoniū vt dictū est. ergo ois error impedit matrimoniū. ¶ Scōo sic. Si error in q̃tū hmōi matrimoniū ipedit maior error magis ipedire dz. hz maior est error fidei: q̃ est in hereticis nō credētibus hoc sacrm: q̃ error ꝑsone. ergo magis dz impedire: q̃ error ꝑsone. ¶ Tertio sic. error nō ipedit matrimoniū nisi in q̃tū euacuat voluntariū: sed ignorātia cuiuslibet circūstātie volūtariū tollit: vt ptz. iij. ethi cō. ergo nō sol⁹ error ꝑsone ꝛ 2ditionis matrimoniū impedit. ¶ Quarto sic. sicut 2ditio seruitutis est aliqd annexū accidens ꝑsone: ita qualitas corporis ꝛ animi: hz error 2ditiōis impedit matrimoniū: vt in lra dr. ergo eadē rōne error 2qualitatis: ꝛ fortune. ¶ Quinto sic. magis est fugi ēda mala qualitas aie: q̃ corporis: sed aliqua qualitas corporis excludit: vt impotētia coeūdi. ergo mala dispositio aie. ergo si datur bonus q̃ mal⁹ est vī: q̃ ille error excludit matrimonium. ¶ In oppositū est tex. ꝓntis. c. ¶ Rn. notādū ꝓmo. q̃ errores quatuor distinguūtur in lra. s. error ꝑsone: ꝛ est qū hic putat ioannes: q est petrus. Error 2ditiōis. ꝛ est qū putat liber: ꝛ est seruus. error fortune: ꝛ est qū putat̃ esse paup. Error qualitatis ꝛ est qū putat̃ esse bonus: ꝛ est malus: siue putatur virgo: ꝛ est corrupta: siue honesta: ꝛ est meretrix. Quo notato ponitur ista concło: q̃ nō ois error impedit matrimoniū: sed tātū error ꝑsone ꝛ error conditionis. ista cōclusio est ꝓntis. c. Ad cuius probationē sic iuxta dñm Bonauen. notandū. q̃ error pōt esse dupl⁹: aut circa personā aut circa ꝓprietates persone. Si sit error circa personā talis error 2sensum tollit: ꝛ matrimoniū impedit. Qui em̃ cōsentit in aliquē credēs ipm esse: ſm veritatē affect⁹ cōiugi ei de quo credit: ꝛ in eū cōsentit: q̃ nō alterius qui exteri⁹ vī. ꝛ ió nō est matrimoniū cū eo: ꝓ eo q̃ non est cōsensus mutuus. vñ ad hoc q̃ sit error ꝑsone necesse ē q̃ duplex ꝑsona occurrat vna in aspectu interiori: ꝛ altera in aspectu exteriori: ꝛ talis error cōsensum ꝛ voluntatē diuertit ab eo qui exteri⁹ apparet. ꝓ eo q̃ 2sensus ois ꝛ volūtas aliquam secundū cognitionē. inuisibilia q̃dē: vt dicit Aug. diligere possumus incognita nequaq̃. Si aūt sit error ꝓprietatū persone talis error ois tollit 2sensum. ꝛ ió nō ipedit matrimoniū nisi q̃ error 2ditionis siue seruitutis ꝛ quare magis iste error impediat q̃ alij. dicet in alia gō. ¶ Ad rōnes. ad primā rn. q̃ error nō hz ex natura generis: q̃ ipediat matrimoniū. sed ex natura dr̃ie adiuncte ꝓnt error est aliquo⁹ eo⁹ q̃ sunt de essentia mr̃imonij. ¶ Ad scōam rn. negādo 2ns̃iam. ꝛ rō est iuxta san. tho. q̃ error: infidelis de matrimonio est circa ea que sunt 2ns̃ia matrimonij sicut an sit sacrm: vel an sit. l. citū: ꝛ ió talis error matrimoniū nō ipedit: sicut nec error circa baptismū impedit receptionē characteris: dūmō intēdat facere: q̃ ecclesia dat: q̃uis credat nihil esse. ¶ Ad tertiam rn. negando 2ns̃iam. ꝛ rō est q̃ vt dicit san. tho. non q̃libet circūstātie ignorantia causat inuolūtariū: qō excusat pctm. vñ rō nō ꝓcedit. ¶ Ad quartā rn. negando 2ns̃iam. ꝛ rō est: q̃ diuersitas fortune nō variat aliqd eoz: q̃ sunt de substātia matrimonij: nec diuersitas qualitatis sicut facit cōditio seruitutis. ꝛ ió rō nō ꝓcedit. ¶ Ad quintā rn. negādo cōsequētiā rōe ꝓdicta: q̃ diuersitas qualitatis mētis nō variat aliqd de essentialib⁹ mr̃imonij: imo vt dicit Alber. mag. vtile est q̃dq; malū virū cōiugi cū bona femina vel ecōuerso. q̃ sicut dicit apls. j. ad Corin. vij. vnus cōiungum trahitur ꝛ sanctificatur per alterū bonū.

3 **Ad tertium** sic ꝓcedit. † ꝛ vī q̃ error ꝑsone non impediat matrimoniū. ꝓmo sic. sicut emptio est quidā ℨctus: ita etiā matrimoniū. hz in emptione ꝛ vēditione si detur aurū equiualēs ꝓ alio auro nō ipedit vēditio: ergo nec matrimoniū si ꝓ vna muliere alia accipiat: vel vnus ꝓ alio. ¶ Scōo sic. ponam⁹ q̃ illa q̃ errauit in persona multis annis sederit cū eo: ꝛ post filioz part⁹ ꝓmo sciat errorē ꝑsone interuenisse: ꝛ poscat eum in quē cōsensit: vī q̃ tunc graue sit recedere ab isto. ergo vī q̃ error ꝑsone non excludit matrimoniū. ¶ Tertio sic. adhuc ponamus q̃ fr̃ ꝓ fre ei supponat: ꝛ in ꝓmo cōsentit ꝓ xba de ꝓntī: cū scōo aūt cōmista est carnaliter: videt̃ q̃ melⁱ⁹ est q̃ maneat cū scōo hz per errorē illi fit 2iūcta. q̃ ꝓpter affinitatē ꝓmū nō videt̃ posse habere. ¶ In oppositū est tex. ꝓsentis. c. ¶ Rn. dicendū. sub ista cōclu siōe. q̃ error ꝑsone: cū ꝓ totū excludat cōsensum ipedit oīno matrimoniū. ¶ Ad rōnes. Ad primā rn. negando 2ns̃iam. ꝛ rō est iuxta san. tho. q̃ pecunia in ℨctibus accipitur quasi mēsura aliaz rerū: vt ptz. v. ethico. ꝛ non est ꝓpter se q̃sita. ꝛ ideo si nō detur illi pecunia: q̃ credit: hz alia equalēs nihil obest ℨctui: sed si in re q̃sita ꝓpter se eēt error impediretur ℨctus: sicut si alicui detur asinus ꝓ equo: ꝛ silē est in ꝓposito. concor. Alber. mag. dicēs: q̃ nō est silē: q̃ in ℨctu emptionis ꝛ vēditionis ꝓt esse recōpēsatio equiualēs nō aūt hoc ꝓt esse in matrimonio. Nō em̃ ꝓt mulier equalētē ꝓ viro suo receꝑe: q̃ isti⁹ legi subiecta ē q̃to tꝑe vir ei⁹ viuit: vt dicit apls. j. ad cor. vij. ¶ Ad scōam rn. iuxta alber. ꝛ. s. tho. q̃ si ℨxit cū alio ꝓ xba de ꝓntī: scōs nō ꝓt esse vir eius etiaz si liberos hz. Ad tertiā rn. eodē mō: q̃ si nō 2senserat ante in fratrē ei⁹: ꝓt eū q̃ ꝓ errorē accipit retinere: nec ꝓt ad fratrē eius redire ꝓ cipue si sit cognita carnaliter ab eo q̃ accepit. Si aūt cōsensit in ꝓmū per verbū de ꝓsenti non pōt scōm habere: ꝓmo viuēte, sed ꝓt vel ſm relinq̃re vel ad ꝓmū redire. ꝛ ignorātia facti excusat pctm: sicut ꝛ excusaret si post consummatū matrimonium a consanguineo viri sui fraudulenter cognosceretur: q̃ fraus alterius non debet ei ꝓiudicare.

4 **Ad quartū** sic ꝓcedit. † Et vī q̃ error nobilitatis impediat matrimoniū. ꝓmo sic. sicut ad 2ditionē ꝑsone ꝓtinet seruit⁹ ꝛ libertas, ita nobilitas ꝛ ignobilitas: aut dignitatis stat⁹, ꝛ ꝓuatio ei⁹, hz error cōditionis libertatis vel seruitutis ipedit mr̃imoniū. ergo ꝛ error nobilitatis, ꝛ dignitatis stat⁹. ¶ In oppositū videt̃, q̃ est error q̃litatis, q̃ vt dr in lra ꝓntis. c. nō ipedit mr̃imoniū. ¶ Rn.
5 dicēdū iuxta dd. bona. † q̃ circa nobilitatē q̃tigit errare dupl⁹ aut circa subiectū ꝑsōe, aut circa ꝓpetatē ꝑsōe: vt ꝑs ꝓ exēplū mulier

mulier etñ que credit hunc quē vidit esse filiū regis anglie dupliciter ꝓtendare: aut etñ cognoscit ꝑsonā filij regis anglie visu: vel auditu: ꝛ tunc in veritate 2sentit in illū: q̃ de illo cogitat: ꝛ tunc est error ꝑsone ꝛ non est matrimoniū. aut ꝑsonaz eius non cognoscit: sed solū cogitat nobilitatē ꝛ dignitatē: ꝛ tunc nō 2sentit nisi in hūc: ꝛ error est ꝓprietatis nō substātie 2cordat san. tho. dicēs error nobilitatis in q̃tū hmōi nō ipedit matrimoniū eadē rōne: qua nec error qualitatis. sed si error nobilitatis vel dignitatis redundat in errorē persone tūc impedit matrimoniū. Lege. ¶ [Ob aūt] primā q̃nē ꝑq̃ns non ponendo autoritates: q̃ non inueniebat. sed inducendo rōnes q̃q; satis debiles. Ob aūt sit matrimonium inter eos cum interuenit error ꝑsone: ꝓbat ex diffinitione matrimonij. [his itaq; rndet]. ij. pars oñdit q̃ ꝛ arguit ꝓ alia pte dicens. † q̃ in tali matrimonio nō fuit 2sensus. a q̃. 2sensus est
6 a sensus in idē: q̃ aūt errat non sentit. ergo q̃ non consentit: sicut
a ¶ Non fuit cōsensus. ad de q̃ cōsensus illoz de quoz 2iunctione agit sufficit ī matrimoniꝰ. ꝑe. de anc. in c. apud. nu. 4. de spon.
etñ ꝛc. hec silēt. tudo nulla est: hic etñ non ipedit error ꝑsone ordinatē huius: q̃ pōt q̃s ab ignoto ordinari. sed ipedit defectus ordinis in ordināte. hu. Ad hoc allegat ꝓ alia pte rndendo. dicit ergo: q̃ non ois error enacuat 2sensum. exēpli gra [qui etñ accipit corruptā ꝛc.] verū est, q̃ non ois error ꝛc. sed solus error ꝑsone. ponit exēpla. primū est. [si q̃s pacisceret] ptz scōm est si quis ꝓmitteret: sed obȝcit iacob. his itaq; consensus alius est ꝛc. Ob vero lia 2cubens cū zacob excusēt rōnibus assignatis. fq̃ putauit se lege siue cōsuetudine primo genitaz ꝛc. ꝓbat exēplo dicēs. [q̃ aūt error ꝛc.] aliter ēt hoc ꝓbatur. [q̃ diabolus ꝛc.] ij. ad Cor. xi. nō est error ꝓncipius. ¶ Contra hoc vī falsum: q̃ talis error vī inducere ad idolatriam: vt si ostēdat se ꝑm ꝛ credatur ꝛ adoretur. Rndet q̃ intelligitur dictum hoc. vt dicit san. tho. q̃ nō ꝓcedit ad adorationem vel si ꝓceditur non tñ simplr. sed si sub 2ditiōe vt pote adoret eū: si est ꝑs tunc nulla est idolatria: nec deceptio periculosa. 2co. Alber. mag. ꝛ dñs Bonauē. [ité si q̃s] aliud exemplum si ille ꝑberet assensum hoc intelligendū est q̃ ille simpliciter ꝛ in genere ꝓmittit se credere: q̃ ille credit ꝛ non descendit ad hoc spāle. Si em̃ ꝓponat ei aliqs: vt credat aliquid: q̃ est ꝛ fidē vel vt credat q̃ tenetur quilibet credere ꝛ ipse ac q̃scat peccat: nec ignorātia iuris excusat ī talib⁹. ſz in hoc ꝓ credit eē eū ī catholicū excusāt iusta ignorātia ꝛ iusto errore. hu. 2co. san. tho. dicēs. q̃ hic dr verū est: q̃ non poꝛ deret a deꝓssione alicuius erroris. als esset periculū infideli tatis: si ei 2sentiret. concor. dñs Bonauen. ꝛ Richard. [ꝛ ergo] cōcludit ex exēplis q̃ error ꝑsone impediat matrimoniū non autem fortune: aut equalitatis sicut deducit exēpliariter.

¶ Questio. ij.

1 ☞ Error conditionis seruilis an impediat matrimoniū: q̃ sic ignorata. nu. 2. ꝛ limita ꝓout. nu. 3.
4 Error conditionis potest esse tripliciter.

Secunda questio. Hic titulat. ij. questio de 2ditione seruili. s. an liceat mulieri dimittere eū q̃ putat liberū: si postea ille inuentus fuerit seruus. ꝛ alle. mgr̃ grati. Et diuiditur hec q̃ in quatuor partes. In ꝓia ꝓbat q̃ si quis sciēter 2sentit in ancillā tenet matrimoniū. in 2da parte ꝓbat: q̃ si credebat liberā: ꝛ erat ancilla poterit separari ab eo. in tertia q̃ritur. si liber facit seruū: vtrū vxor possit dimitti. ꝛ vtrū ꝓpter hoc designat esse sui. in quarta q̃ritur: si serui ℨhant iuitis oñis: vtrū mr̃imoneū eoz possint separari. ij. ibi: si qs. iij. ibi: perlatū. iij. ibi: dictum. ¶ Pro pleni
1 ori intelligētia, queriē. † vtrū error cōditionis seruilis impediat matrimoniū. ꝛ vī q̃ non arguendo alijs rōnibus ꝑeter quas inducit mgr̃ in litera. primo sic. Nihil ipedit matrimonium. alias inter seruos nō possent esse cōiugia. ergo seruitus nō impedit matrimoniū. ¶ Scōo sic. impedit matrimoniū: aut iure naturali: aut iure positiuo nō iure naturali: q̃ hz ius naturale oēs hoies sunt equales: vt dicit Ḡreg. in ꝓin. ffroz 82 q̃ seruitus nō est de iure naturali, ius etiā positiuū descēdit a naturali: vt tullius dicit. ergo ſm nullū ius seruit⁹ ipedit matrimoniū. ¶ Tertio sic. illud qō impedit matrimoniū: aut ignorāter aut scienter impedit siue sciatur: siue ignoret. ptz de 2sanguinitate. sed seruitus vnus cognita ab altero nō impedit matrimoniū. ergo seruitus q̃tum in se est nō hz impedire matrimoniū: ꝛ ita non dz poni per se matrimonij impedimentū ab alijs distinctum. ¶ In oppositū est. c. ꝓsens. scōo illud extra de 2iu. ser. ꝓ posuit. vbi dr, q̃ error 2ditionis impedit ℨhendū: ꝛ dirimit iam ℨctum. ¶ Rn. dicendū sub duabus cōclonib⁹. ꝓima
2 † est q̃ 2ditio seruitutis ignorata impedit matrimonium nō

autem seruitus scita. ista 2clusio quo ad primā partē ꝓbat multiplr. ¶ Primo sic. error circa substātialia matrimonij impedit matrimoniū. sicut error circa substātialia alioz sacramentoz impedit sacrā alia. sed error 2ditiōis est error circa substātialia matrimonij. s. circa indiuisibilitatē. q̃ dñs pōt seruum vēdere in remotis ptibus. ita q̃ nunq̃ reddet debitū vxori ergo ꝛc. ¶ Scōo sic. error in his q̃ directe opponuntur bonis matrimonij impedit matrimoniū: sed talis est error cōditionis seruilis. ergo ꝛc. ꝓbatio minoris. error seruitutis opponitur bono ꝓlis. q̃ ꝑles non erit in ptāte parētis: vt religiose educatur. Item opponitur bonefidei. non em̃ potest vxori reddere debitū dño suo eū in actibus ℨuis occupante. item opponit bono sacrāmēti vel inseparabilitatis. q̃ nō potest manere cum vxore dño ipm ad partes alias trāsferente. ergo seruitus impedit matrimoniū. ¶ Scōa pars conclusionis oñdetur ꝑ in. c. femina. ¶ Scōa 2clo. † error cōditio
3 nis seruitutis non semper impedit matrimonium. sed tñ q̃n
4 est error cōditionis inequalis. ꝓ quo notandū. † q̃ error cōditionis pōt esse triplr: aut paris: vt cū seruus ℨhit cū ancilla quā credebat esse liberā: ꝛ talis error non impedit matrimonium. tum q̃ equale vinculū est vtrobiq;. tum q̃ nō est necesse q̃ nobiliorē conditionē habeat vxor q̃ vir. ¶ Scōo pōt eē error meliozis conditionis: vt cū seruꝰ ℨhit cū libera quā credidit esse seruā. ꝛ iste error non impedit. q̃ ibi non fit deterioz conditio trahentis: nec est aliqd qō bonis matrimonij oppo natur. ¶ Tertio potest esse error deteriozis cōditionis: vt cū liber ℨhit cum ancilla: quā credit esse liberā. ꝛ tunc q̃ alter si ne culpa notabiliter leditur in bono ꝓlis. ꝛ fidei ꝛ inseparabilitatis vt dictum est. ꝛ ideo naturali equitate puisum est: vt error conditionis inequalis impediat matrimonium ℨhendū ꝛ dirimat ista ℨctū: nisi ratificetur per sequentē consensum tacitum vel expressum. ¶ Ad rōnes in oppositum. ad primam rn. negādo minorē. imo vt dictum est predicta conditio seruitutis ℨiatur oībus bonis matrimonij. ꝛ ꝓ q̃ arguitur qō tunc inter seruos non posset esse matrimoniū negat 2ns̃ia. qñ nos loquimur de seruitute ignorata ab alio coniuge: sic error ꝛ deteriozis conditionis. ¶ Ad scōam rn. negādo assumptū. dicimus em̃ iuxta san. tho. q̃ seruit⁹ sit ℨ primā intentionē nature que ordinat ad educationē ꝓlis per totā vitā, plis non tñ est ℨ scōam q̃ naturalis rō ad hoc etiā inclinat vt ex pctō penam reportet: ꝛ sic seruitus in penā pcti introducta est: nec est inconueniēs aliqō naturale per hoc ꝓ est ℨ naturā modo predicto. ¶ Ad tertiā rn. q̃ seruitus est a iure positiuo: ꝛ de iniatiue a iure naturali. ꝓ quo notādū iuxta san. tho. in quarto. q̃ ins naturale dictat: q̃ pena sit ꝓ culpa instigēda: ꝛ q̃ nullus sine culpa puniri dz. sed determinare penā ſm cōditionem persone ꝛ culpe: est iuris positiui. ꝛ ideo seruitꝰ que est q̃dā pena determinata est ō iure positiuo: ꝛ a naturali ꝓficiscit sicut determinatū ab interminato. ꝛ ideo iure positiuo determinante non est factū. q̃ seruitus ignorata matrimoniū impediat ne aliqs sine culpa puniat. Est em̃ quedā pena vxoris q̃ habeat virū seruū ꝛ ecōuerso. ¶ Ad tertiā rn. negādo assumptū vī: hz ita sit in cōsanguinitate. potentia em̃ coeūdi scita non impedit: ꝛ ignorata ſic. ita est de seruitute. ¶ Scōa q̃stio. Et diuidit in duas partes. In ꝓima ponit qōnem. in se cunda arguit ꝓ parte negatiua: q̃ mulieri nō liceat ꝛc. ꝛ ꝓio inducit illud apli: ad Gal. iij. in ꝓpo em̃ iesu nec iude⁹ nec grecus: nec seruus: nec liber a sacrīs. rndetur dupliciter: ad hoc ꝓmo sic. q̃ verū est q̃ ad fidē ꝛ̄pi suscipiēdā non est distinguendum: an sit iudeus ꝛc. vel seruus an liber nō est ibi acceptio ꝑsonarum. sed indifferenter. quilibet qui vult recipitur. ¶ Secūdo rn. q̃ nec iudeus, nec grecus, nec seruus, nec liber excluditur a sacramentis: nec a coniugio. q̃ quilibet eoz potest nubere ꝛ contrahere liber cum libera: seruus cum serua: ꝛ libera cum seruo: si velit. vnde. s. ad Cor. vij. qui vult nubere nubat in dño [mulier cui vult ꝛc.] ratio efficax est nisi esset ecclesiastica constitutio contra quā nubens non nuberet in dño. hu.

Omnibus. Ad idem inducit hoc. c. Iu
1 ☞ lij pape. Summa est in ruꝓio. patet. Et diuiditur in duas partes. In ꝓima ponit vnitatem patris ꝛ legis. In secunda arguꝫ mentatur inde. ij. ibi: si autem. ¶ [Omnibus pater] matt. vj. pater recreationes: ꝛ beneficioꝝ exhibitione. hu. vel pater. i. patrone. ꝓuidens [ynam legem] i. cōem q̃tum ad dñm: nō dicit q̃tum ad coniugium. hu. ipse enim sic argumentatur [si em̃] ij. pars. [omnes vnam legem] i. communem ꝛc. bene arguit habito respectu ad ius naturale. nam de iure naturali quilibet cum qualibet posset contrahere: ꝛ seruus cum libera nisi obstaret ecclesie constitutio.
1 ☞ Seruus an possit contrahere matrimonium sine consensu domini sui.

QUis. Ad idem est hoc. c. zacharie pape
summa est in rubro. breue est plan-
num. ¶ [Si qs acceperit] ex certa scia [si cõsensu
1 ambox] non dicit dñi vel dñorus. ¶ Pro cui⁹ in-
tellectu q̃ritur † vtrũ seru⁹ posset ℨhere matrimoniũ sine cõ-
sensu dñi sui. z vꝰ q̃ non. pmo sic, nullus ꝑt dare alicui qõ est
alterius: sine ꝛsensu ipsi⁹. sed seruus est res dñi. ergo nõ ꝑt ℨ-
hendo matrimoniũ dare ꝑtãẽ corporis sui vxori sue sine con
sensu dñi. ¶ Sc̃do sic. seru⁹ tenet obedire dño. sed dñs põt ei
precipere q̃ in matrimoniũ non ꝛsentiat. ergo sine ꝛsensu ei⁹
non ꝑt matrimoniũ ℨhere. ¶ Tertio sic. dñs ꝑt vẽdere suũ
suum in extraneas regiones q̃ quo vxor sua nõ poterit eũ seq
aut rõne egritudinis aut ꝑpter periculũ fidei vel etiã domiõ
vxoris non pmittẽte si sit ancilla: z sic matrimoniũ dissoluere
tur. qõ est inconueniẽs. ergo nõ põt seru⁹ sine ꝛsensu dñi ℨhe
re matrimoniũ. ¶ In oppositũ vꝰ esse. c. ꝓsens. vnde hu. z ar-
chi. dicunt sup ℟. ꝛsensũ ambox nõ dicit dñi. ¶ Rñdeo dicẽ
dum sub ista conclone. q̃ de necessitate nõ regitur cõsensus
dñi vt seru⁹ ℨhat matrimoniũ honestum tñ z vtile est vt reg
ratur: ne molestet eos poste: si eo inuito fiat. ꝛcto ꝓfata. ꝑbat
multiplr. ꝓmo sic remedia ꝑt recipere seru⁹ dño ℨdicẽte: sicut
medicinã si indigeat. sed matrimoniũ est in remedium ꝛcupi-
scentie. cum ergo seru⁹ z liber in isto morbo sint pares ꝑt vter
q̃ vtĩ remedio matrimoniũ ℨhendo. ¶ Sc̃do sic. nõ minus
est actus naturalis actus matrimonij q̃ quẽ ꝛseruatur spẽs:
q̃ actus comedẽdi vel bibẽdi q̃ quẽ ꝛseruatur ĩdiuiduũ: imo
magis. q̃ bonũ speciei maius est bono indiuidui. sed seru⁹ do
mino ℨdicẽte ꝑt comedere z bibere. imo tenet̃ in casu. ergo ꝛc.
¶ Tertio sic, in actu matrimonij hõ nõ est seru⁹. q̃ seruus re
spicit actus ciuiles sicut ingressus religionis: q̃ est mor⁹ ciui-
lis actus matrimonij sunt naturales. ¶ Quarto sic in̊ta san
ctum tho. illud qõ est dẽsiure positiuo non tollit nec ꝑiudicat
iure naturali: nec diuino. ℨ seruit⁹ non est de iure naturali sed
positiuo. q̃ dicit Gꝛego. q̃ natura oẽs hoĩes sunt equales. z
in pin. ff̃or⁹ ꝺ. q̃ seruit⁹ iurẽ positiuo introducta est. cũ ergo
matrimonium inter legitimas ꝑsonas sit de iure naturali. vñ
fuit ante legẽ scriptã. iterũ de iure diuino. gene. ij. Erunt duo
in carne vna. vꝰ q̃ seruit⁹ nõ possit matrimonio derogare: ex
quo ꝑsone ℨhentes sibi inuicẽ cõsentiunt. ꝓtz ẽt conclo in. c. j.
de coniu. ser. ¶ Nunc ad rõnes in oppositum. Ad primã rñ.
q̃ seruus est res dñi q̃tum ad ea q̃ naturalib⁹ supadditũ. sed
q̃tum ad naturalia oẽs sunt pares. vnde in his q̃ ad actus na
turales pertinent seru⁹ ꝑt alteri inuito dño sui corporis p ma
trimoniũ ꝑtãẽ ꝑebere. ¶ Ad sc̃dam rñ. q̃ seruus dño suo
tenetur obedire i his q̃ dñs licite põt ꝓcipere sicut autẽ licite
nõ põt ꝓcipere dñs seruo suo: q̃ nõ comedat: aut dormiat ita
etiã q̃ a matrimonio abstineat ℨhendo. vnde si dñs ꝓcipiat
seruo: q̃ non ℨhat matrimoniũ seruus non tenetur obedire.
¶ Ad tertiã rñ. q̃ seruus aut ℨxit domino sciẽte z ꝑmittẽte
z tunc q̃ ꝛcedens principale: cõcedit ẽt accessoriũ. ĩõ tenet̃ di
mittere seruitiũ dñi: z reddere debitũ vxori. q̃ in hoc q̃ domi
nus ꝛcessit ĩtelligit cõcessisse in oĩa q̃ exigit matrimoniũ. Si
vero dño ignoraẽte vel ℨdicente cõtractũ est matrimoniũ: tũc
vꝰ matrimoniũ cõtractũ saluo iure dñi. vnde tenet̃ magis ser
uire dño: q̃ reddere debitũ vxori: si vtrũq; facere nõ possit in
his tñ plura ꝑticularia sunt cõsyderãda: ficut z in oĩbus acti
bus humanis. s. periculũ castitatis iminẽs vxori: z ꝺpedimen
tũ q̃ ex redditione debiti seruitio ĩperato generat: z in alĩs
hmõi qb⁹ rite ꝑlatis iudicari poterit cui magis seruus obe-
dire teneat dño vel vxori. [Si qs acceperit.] ex certa scientia.
hu. [ambox cõsensu] non dñi vel dñox. ℨ tñ de honestate ꝺ
peti. hu. z archi. [yna lex] quo ad vnã seruitutẽ corporis. vt
xxxii. q. j. si quis. z. q. v. ꝓcipit. in alĩs vir est caput mĩeris.

SI quis ancillã. Ad idẽ ꝑ hoc. c. iu
lij pape. summa est in rubro. Et diuidit in duas ptes. in ꝑma ponit du
biũ: qõ erat apud aliquos. in sc̃da soluit. ibi nos
taq;. ¶ [Si qs ancilla] nõne eoipso q̃ cũ ea cõtraxit efficit
libera certe sic. quare ergo dicit donauerit. rñ. q̃ refert se ad id
qõ sepe fit. s. q̃ eã ꝑnto manumittit: z postea ꝙtraxit cũ ea vel
donauit contrahẽdo cum ea. vnde subdit exponẽdo [et]. i. in
matrimonium scribitur etiã. extra de coniu. ser. ꝓposuit de eo
q̃ cõtraxit cum ancilla quã credebat esse liberã: q̃ si postq̃ au
diuit illã esse ancillã cognouerit eã carnaliter compellatur eã
sicut vxorẽ z maritali affectu pertractare [dubitatur] forte ea
ratione: quia secundum leges patronus: si sit senator vel illu
stris prohibẽtur a coniugio sue liberte. C. de incest. nupt. hu
milem. sed iste canon corrigit leges quo ad hoc. hug. [ex affe
ctu]. i. cõsensu voluntario. hu. [nihil impium] quo ad hoc q̃
consanguinitas vel aliud impedimentum potest interuenire.
Hug. [quare]. i. ꝓpter quam rem.

His itaq; ſ. est: in quo incipit. ij. pars qõis: i qua
ꝺ. q̃ si credebat vir aliquã liberã: z erat
ancilla potuit ab ea separi: z hoc ꝑbat per tria capta seq̃ntia.

IQuis. Hoc. c. sumptum est ex cõcilio apõ
vermeriã celebrato. summa est i ru
bro. Diuidit in tres ptes. In ꝑma ꝺat cõciliũ q̃d
agendum sit cũ ingenuus acceperit ancillã: quã cre
didit ingenuã esse. in. ij. ꝓcipit vt qui ancillã quã talẽ esse sci
uerit acceperit legitimã habeat. in. iij. idẽ dicit ſicdum de mu
liere. ij. ibi: nũ aũt ancillã. iij. ibi: ſitr. ¶ [Si qs faciat] consiliũ
est nõ ꝓceptum. hu. z glo. z ideo ad hoc non cogit. ¶ Surgit
qõ quid si dñs noluerit eã vendere. credo inquit. hu. q̃ nõ de
beat cogi cum ad rẽ suã vendendã nullus debeat cogi. i. qõ. j.
eos qui. z. ꝛ. q. ij. ꝑcarie. [si antẽ]. ij. pars [collaudauerat] vul
gariter loquitur. hu. [similter]. iij. pars.

1 ℟ Filij nati ex seruo z ingenua an sequantur conditionem
patris aut matris.

2 Filius in conditione libertatis aut seruitutis sequitur matrẽ.

IFemina. Ad idẽ est hoc. c. ex eodẽ cõci-
lio. summa est i rubro. breue est.
1 Pro plenior intelligẽtia hui⁹. c. Queritur † vtrũ filij
nati ex ĩstis. s. ex seruo. z ingenua sequãtur conditionẽ patris
vel matris. z vꝰ q̃ debeat seq cõditionem patris Primo sic.
denoiatio ꝺ. fieri a digniori. sed ꝑ in generatiõe est dignior.
ergo ꝛc. ¶ Sc̃do sic. esse rei magis depẽdet a forma q̃ a mate
ria. ſ. i generatiõe ꝑ ꝺat formã. mꝫ vero materiã vt. ꝺi. xvi. de
aĩalibus. ergo ples magis ꝺ. sequi patrẽ q̃ matrẽ. ¶ Tertio
in sacra scriptura nõ cõputatur genealogia p mulieres: ℨ pvi
ros. ergo idẽ qõ pri⁹. ¶ In oppositũ est decretalis. de ꝙgio
seruoꝝ. cõsuluit: vbi ꝺ. idecẽs vꝰ vt geniti. de libera filij ad ser
uiendũ retrahãtur. ergo q̃ nascunt̃ ex matre libera liberi sunt
2 ergo sequunt̃ matrẽ. ¶ Rñdeo dicendũ sub ista cõclone. † q̃
proles in cõditione seruitutis aut libertatis sequitur matrẽ.
ista conclo ꝑ ex legib⁹: vt in. l. partũ. C. de rei ven. z in. l. si. C.
de lib. cã. z hoc rõnabiliter: q̃ proles habet a patre cõplementũ
formale: sed a matre subst̃ãtiã corporeã. seruitus aũt corpora-
lis ꝛditio est. cũ seru⁹ sit q̃si instrũm dñi in operando. z ĩ õ proles
in libertate z ꝓuitate sequit̃ matrẽ. sed in his q̃ ꝑtinent ad
dignitatẽ ℨ q̃ est ex forma rei seq̃tur patrẽ: sicut in honorib⁹
z municipijs z hereditate: z alijs hmõi. huic sñe ꝛcor. ins ca
nonicum: vt ptz in decre. alle. concor. ins diuinũ scriptũ i lege
moy: vt ps Exo. xx. vbi ꝺ. q̃ si dederit dñs vxorẽ alicui quẽ
emeritz ille postmodũ egredietur liber. in q̃buſdã tamẽ terris
q̃ iure ciuili nõ regũtur: ꝓtus seq̃tur deteriorẽ ꝛditionẽ: vt si
ꝑ sit seru⁹: q̃uis mr̃ sit libera erũt filij serui: nõ tamẽ si post p
actum matrimoniũ ꝑ se in seruũ dedit nolẽte vxorẽ: z sitr si
sit ecõuerso. Si aũt vterq; si fuĩs ꝺitionis: z pertineant ad
diuersos dominos: tũc diuidũt filios: si plures sunt: si vnus tñ
vn⁹ alteri recõpẽsabit de ꝓtio: z accipiet plẽ natã ad sui seruj
tiũ ℨ ista vꝰ min⁹ rõnabilis: nõ dimittim⁹ plus de ea loqui.
Ad rõnes. Ad primã ꝑ rñ. ex dictis: dicimus emꝫ. q̃ ℨ pater
sit digni⁹ principale: tamẽ mr̃ ꝺat substãtiã corporalẽ ex pte
cui⁹ attẽdit ꝺitio ꝓuitutis. ¶ Ad sc̃dam rñ. negãdo ꝛniã. z
rõ ẽ q̃ ℨ ples principal̃ hẽat esse a forma ꝺitiões materia-
les quas sequit ꝺitio ꝓuitutis recipit a mr̃e. ĩõ in genealo-
gijs in scripturis: z ꝑm cõem ꝛsuetudinẽ magis noiant filij a
patre: q̃ a mr̃e: tamẽ i his q̃ ad seruitutẽ spectãt magis matrẽ
seq̃tur. ꝛcor. in oib⁹ dñs Bonauẽ. z durandus. ¶ [Si femia
liens] nõ fruſtra hoc dicit: innuit emꝫ a ℨio sensu: q̃ si nescit
non ℨ matrimonium. hu. [sed habeãt eum] ecce in hoc casu
filij succedunt: q̃ nascuntur liberi de libero ventre. hug.

IVius rei causa. Ad idem est hoc. c.
bti gregorij. i regiſtro
summa est in rubro. Casus hui⁹. c. est iste. Quidã cle-
ricus dimisit sua authoritate vxorẽ suã: q̃ non a viro ℨ a do
mino de conditione seruili petebatur: z pulsabatur in seruitu
tem. sed q̃ postea in iudicio sententia z fuerat dictum: q̃ libe
ra esset ꝓcipit aplicus vt eã recipiat: nec ꝺecetero tali occa
sione eam dimittat. Scribit autem epõ illius ecclesie narrãs
ei seriem negotij: z tandem ammonet ne in hoc facto sit negli
gens: sed oibus modis laboret vt clericus vxorem suam reci-
piat. ¶ [Hui⁹ rei. ꝓpulsata] a dño. [remouisse] in hoc male
fecit: q̃ ante iudicium ecclesie non debuit dimittere eã: q̃uis
accusetur matrimonium. arg. xxxiij. q. ij. seculares. z. xxxv. q.
vj. multorum. Hugu. si tamen pro certo scit eam esse consan-
guineam suam: debet ei debitum negare: licet excommunice-
tur ab ecclesia. Sed quo ad alia non debet eam dimittere.
[hic]. i. in curia ro. q̃ quando venerunt ad papã inuenerunt
ibi eꝑm illius ecclesie [asserunt ꝓmisisse] stulte videtur. pmi
sisse: q̃ statim debuit eã restituisse ante cognitionem cause: cũ
esset ſpoliata [approbata]. i. a iudice pronũtiata. [occasiõis]
quo ad hoc

quo ad hoc: q̃ posset ei obijcere q̃ esset cõsanguinea vel affi-
nis: z hõi vel q̃ esset fornicata.

Cum vero. ſ. est: in quo incipit. ij. pars questionis. in
ſ. [datur itelligitur] a ℨio sensu: q̃
si nesciert [q̃ hec mulier] de qua in themate questionis.

Si vero. ſ. est: in quo incipit. ij. pars questionis. in
qua queritur, vtrum si vir facit se seruum:
vxor possit dimitti.

2 ℟ Venditio qua quis se vendit in seruum non facit ꝓiudi
cium matrimonio.

PErlatum. Pro qua q̃stiõe inducit hoc
c. sumptum ex concilio tibu-
rien. Et diuidit in duas ptes. In ꝑma monetur
qõ duplex. in secũda ponitur rñsio vtriusq; cõnis
quam concilium dedit. ij. ibi: iudicatum est. Pro plenior in-
tellectu huius. c. queruntur tria.

1 ¶ Primum est, vtrum vir potest se alteri in seruum vendere
contradicente vxore.

3 ¶ Secundum est vtrum vxor potest se alteri in ancillã vẽde-
re nolente marito.

4 ¶ Tertium est vtrum viro facto seruo vxor redigatur etiam
in seruitutem.

1 Ad primum sic ꝓceditur. † Et vꝰ q̃ vir nõ pos
sit se in seruũ alteri vendere nolen-
te vxore. primo sic. qõ in fraudẽ z ꝓiudiciũ alterius factũ est
ratum esse nõ ꝺz: sed vir qui se in seruũ vendit facit hoc q̃nq;
in fraudẽ matrimonij: vt ꝓtz in ꝓsenti. c. z ad minus in detri-
mentum vxoris. ergo nõ ꝺz valere talis vẽditio ad seruitutẽ
inducendã. ¶ Sc̃do sic. vir non ℨ ptãtem sui corporis: vt ꝺi
cit apls. j. ad Cor. vij. sed mulier. sed cuius non ℨ ptãtẽ non
potest alteri dare. ergo vir non põt se dare ad seruiẽ-
tradicente vxore. ¶ Tertio sic. vir non põt se dare ad seruien-
dum deo in claustro sine ꝛsensu vxoris. ergo multo minus se
potest dare hmõi in seruũ. ꝙnia ꝓtz. q̃ fauorabilior est seruit⁹
q̃ humana. ¶ In oppositũ est. c. ꝓsens. ¶ Rñdeo dicendum
sub talibus ꝛclonibus: q̃ ℨ neuter ꝙngũ de naturali equita
te se debeat seruum facere nisi altero ꝛsentiente nihilomin⁹ vir
potest se seruũ alteri dare vxore etiã ℨdicente. ista ꝛclo patet
primo sic. Quibus põt dare q̃ suũ est. sed vir est sui iuris cũ
sit liber. ergo põt se dare ꝛ ancillã. ẽt ℨdicẽte viro. ¶ In
oppositũ arg. q̃ si ita esset ꝓiudicaret̃ viro in filijs q̃ seruj na
scerẽtur: cũ ꝑm leges ꝓtus sequat̃ ꝺitionẽ vẽtris. q̃ ẽt mul
tũ ꝓiudicaret bono ꝓlis. ¶ Rñdeo dicẽdũ: sub ista ꝛclone q̃
vxor nõ ꝑt se in ancillã dare ℨdicẽte viro. ista ꝛclo ꝑbat: vir ẽ
caput mulieris. ergo nõ ꝑt aliq̃d facere: a quo nõ regat̃ a vi-
ro. ergo sine ꝛsensu viri nõ ꝑt facere, se ancillã alteri⁹. ¶ Se-
cũdo sic, vxor nõ ꝑt facere votũ inuito viro: nec aliq̃d facere: vñ
scandalizaretur vir. ergo minus se facere ancillã. Ad rationẽ
in oppositũ. rñ. negãdo ꝛniam. z rõ est iuxta san. tho. Tũ q̃
q̃uis in actu matrimoniali z in his que ad natura spectãt ad
paria vir z vxor iudicent ad q̃ ꝺitione seruitutis nõ se extẽdit:
tñ q̃tũ ad dispẽsationẽ domus z alia hmõi supaddita vir est
caput vxoris: z ꝺz dirigere z non ecõuerso. z ideo vxor põt se
ipedire ab offõ ꝑpter qõ mr̃imoniũ nõ est institutũ. vñ si dñi
seruos suos ꝙngatos vẽdere volũt cogi pñt: z debẽt taliter
ordinare de vẽditione eorũ: q̃ bona mr̃imonij nõ reddant̃ no
tabiliter grauiora: cũ fine hoc seruos suos pñt vẽdere ꝓtio in-
sto bonas cõditiões affereti. iteresset emẽ rein. ne qs re sua male
vtat. instl. de hisq; sunt sui vel alie. iur. ſ. j. cõcor. s. th. richar.
De. z Inn. cũ gl. pñti. ¶ Itẽ surgit hic qõ † q̃d si ꝙnges. s. ser
ui hñt dños diuersaꝝ regionũ: ita q̃ nõ pñt q̃uenire ad offm
cõiugale. Rñ. iuxta hu. q̃ tũc eccla iueniat remediũ: qõ pote
rit vt viteť fornicatiõis materia: puta cogat alterũ aut vẽdat
alteri vel alij eidẽ vicino: q̃ si nõ ẽ q̃ emat dico: q̃ tũc eccla ꝺz
hoc opꝰ pietatis facere: z poterit ille eccles: vel sicut cogit vẽ-
dere alterũ: ita cogat alterũ emere in ꝓuincia cõseruj. cõcor.
gof. inducẽs. c. fraternitatẽ. di. liij. ¶ Dictũ est nõ sepet. [in-
iuste z fine cã. hu. xxxiij. q. ij. quos. [z vñ nobis]. ij. ps [nõ diri
mant] cũ sint vera z ltia mr̃imonia. vt. s. visum est] dñis suis
seruauit] extra de cõiu. ser. c. j. ꝙ voluntatẽ dño⁹ magistre: ꝑm
hu. vel hoc intelligit ꝑm leges: q̃bus canones ꝓiudicant. hu.

¶ Causa. xxx.

QUidam. Hic titulatur
xxx. causa, que
ita continuat̃ ad precedentem ℨ
Jo. de. Expeditis quibus impe-
dimentis matrimonij. s. erroꝛe cõ
ditionis: z pson̄e subiungit de co
gnatione spũali z legali: z de clan
destina desponsatione. z vt hec et
alia ꝙgruentius ꝙsequant̃ ponit
themã: z ex eo elicit qões. Intel
lectus thematis: ℨ hu. z archi. talis est. vxor ioannis suscepit

filium martini de baptismo quē ioannes adoptauit sibi in filium. ⁊ postea eū copulauit in matrimoniū filie quā de vxore ppria habuit. tandē mortua vxore ioannis ⁊ mortuo martino ioannes cōtraxit clam cū relicta martini: ⁊ postea publice duxit eam in vxorē. Ex quo themate elicit. v. q. vt pt3 in litera. j. q. est. vtrum vxor ine debitū reddere debeat qui propriā de sacro fonte suscepit: de qua sequitur.

¶ Questio prima.

3 ☞ Natiuitas carnalis dicitur duplex.
4 Filius sacerdotis potest contrahere cum illa quā pater audiuit in confessione.
6 Paternitas contrahitur dupliciter.
7 Compaternitas inter quos contrahatur.
8 Comfraternitas inter quos contrahatur.
9 Confraternitas contrahitur dupliciter.
11 Cognatio spiritualis si precedit impedit matrimonium contrahendum.
Et quid si sequatur. nu. 12.
13 Pater quando baptizat filium in periculo mortis: an possit postea exigere ⁊ reddere debitum vxori: ⁊ sic.
Et quid si extra casum necessitatis. nu. 14.

Quod autem. Hec aūt q̄ dicit̄ i tres ptes ☩ In prima probat p duo capla. q̄ vir qui recepit filiū de sacro fonte separabit ab vxore in fcōa. pbat q̄ matrimoniū legitime ☩ctus non soluit̄ per compaternitate superuenien tem. in tertia. pbat per tria capla q̄ mulieres nobis cōiesse sunt filie spūales: sicut quos baptizauimus fcōa ibi: nosce. tertia ibi: oēs. P̄o plenior intelligē. ⁊ huius questionis queruntur plura.

1 ¶ Primo quid sit cognatio spiritualis.
2 ¶ Secundo quot modis contrahatur.
5 ¶ Tertio quot sunt species eius.
10 ¶ Quarto vtrum cognatio spūalis impediat matrimoniū.

Ad primum. Rñdetur. ☨ q̄ coiter cognatio spiritualis diffinit sic. Cognatio spiritualis est p̄nimitas quedā personaꝝ pueniens ex admistratione sacramenti tentione: ad illud. p̄o cuius intellectu notandū cū san. Tho. Richar. Petro: ⁊ Muran. q̄ sicut per carnis ꝓpagationem accipit homo esse naturale: ita per sacra accipit esse spūalis gratie. vnde sicut vinculū ex carnis ꝓpagatione ☩ctum naturale est hoī in☩tum est res quedam nature: ita vinculum ☩ctum ex sacro⁊ susceptione est quodā mō hoī naturale: in☩tum est membrū ecclesie. ⁊ iō sicut in ꝓpagatione carnis naturalis fetus trahit vinculū naturale: sic cognationem carnalē ad dantes esse naturale'q̄ sunt pater ⁊ mater: sic q̄ fetus generat̄ quo ad esse gratie ☩trahit cognationē spūalem cū dātibus illud: cuiusmodi sunt pſona ministrās sacr'm que gerit pſonā patris: ⁊ persona tenēs puerū in hmōi admistratione: q̄ gerit personā matris. sic ergo pt3 diffinitio: in qua primo ponit genus: q̄ñ ō3 cognatio spūalis est p̄nimitas quedam personarum, secundo ponitur differētia specifica cū subdit̄ p̄ueniens ex admistratione sacramenti ⁊. ista satis pt3. j. eo. q. omnes. Et extra de cog. spirttuali. c. vlti.

2 **Ad secundā** q̄nem qua queritur ☨ quot modis siue per quos actus ☩trahitur cognatio spūalis. Circa hoc fuerūt tres opiniões. Quidam em̄ dicūt, q̄ sicut p̄ septiformē spūſancti gratiā ō3 spūalis regeneratio: ita cognatio spūalis ☩hitur p. vij. incipiēdo a p̄mo p̄ambulo baptismi. s. cathecismo: vsq; ad ☩firmationē3 per eā factā. ita q̄ p q̄libet harū. vij. spūalis cognatio ☩hitur. Sed ista opi. vt ait san. tho. non vr̄ōnabilis: q̄ cognatio carnalis nō ☩hitur nisi p actū gñationis cōpletū. vñ etiā affinitas nō ☩hitur nisi facta ☩ctio seminū ex qua pōt sequi gñatio carnalis. Spūalis aūt gñatio nō ꝓcit nisi p aliq̄ sacr'm ⁊ ideo alī dicūt. q̄ p tria tm̄ mō sacr'a spūalis cognatio ☩hit: s. per cathecismū: baptismū: ⁊ ☩firmationē. sed ist̄ vt dicit sanctus tho. videt̄ ꝓpriā vocē ignorare. q̄a cathecismus nō est sacr'm sed sacr'ale. ⁊ ideo alī dicūt. q̄ per duo tm̄ modo sacr'a contrahit. s. baptismū ⁊ cōfirmationē. ¶ hec opinio est cōior. ¶ Sed ☩tra vr̄: q̄ per solū baptismū ☩hatur: q̄ sicut se hz cognatio carnalis ad ad carnalē generalē: ita spūalis ad spūalē sed solus baptismus est spūalis gñatio. ergo p solū baptismū ☩hitur cognatio spūalis. ¶ Rñdetur ad hoc negādo minorē
3 p̄o quo notandū iuxta san. tho. ☨ q̄ duplex est natiuitas carnalis. p̄ima in vtero in qua adhuc q̄ natū est adeo est debile: q̄ nō possit extra poni sine periculo: ⁊ huic natiuitati simi
latur regeneratio per baptismū: in quo regeneratur aliq̄s ad huc quasi fœdus intra vterū ecclesie. ¶ Scōa ē natiuitas ex vtero q̄n iā id q̄ natum erat in vtero intantū roborat̄ q̄ potest sine periculo exponi exterioribus q̄ nata sunt corrūpere. ⁊ hanc assumit ☩firmatio: per quā hō roborat̄ exponit in publicū ad ꝓfessionem nois xp̄i. ⁊ ideo per vtrūq; horū sacramentoꝝ ☩hitur spūalis cognatio. in alīs vero sacramētis non ☩hitur cognatio spūalis nō eucharistia. q̄ cognatio spiritualis ☩hitur ex spūali gñatione. sed eucharistia nō est spūalis gñatio. sed magis alimentū geniti. Ordo etiā non est gñatio: sed quedā ꝓmotio ⁊ exaltatio generati similiter extrema vnctio non est gñatio: sed quasi vltima perfectio generatorum ⁊ imo decedentiū matrimoniū. q̄ ordinat̄ ad gñationem non spūalem: ☩ carnalē: ideo p ipm ☩hitur affinitas carnalis nō spūalis. de pūa aūt dicendū: q̄ ꝓprie loquendo per sacramētum p̄nie non ☩hitur spūalis cognatio. ☨ vnde filius sacerdotis potest ☩here cū illa: quā pater audiuit in ☩fessiōe. alias vt dicit san. tho. filius sacerdotis non inueniret in tota vna parochia mulierē cū qua ☩heret. Nec ob. q̄ per p̄ni am tollat̄ peccatum actuale. q̄ hoc non est per modū gñationis: ☩ magis per modū sanationis. verū est tm̄: q̄ per p̄iam ☩hitur quoddam fœdus spūale inter sacerdotē ⁊ mulierem confitentē se simile cognatiōi spūali: vt tm̄ peccet ipa ⁊ carnaliter cognoscēs ac si eēt eius spūalis filia. ⁊ hoc ideo: q̄ maxima familiaritas est inter sacerdotem ⁊ mulierem confitentem. ⁊ ad hoc ista p̄hibitio est inducta vt tollatur peccandi occasio.

5 **Ad tertiā** Rñdetur. ☨ q̄ tres sunt spēs cognationis spiritualis. s. paternitas: compaternitas: ⁊ confraternitas. ☨ paternitas dicit dñs Alber. ⁊ bonauentura ☩hitur dupliciter. s. directe: ⁊ indirecte. directe per actus ꝓprios: q̄ fit in sacro dando vel suscipiēte tenēdo. indirecte aūt q̄n̄ p ꝓprium actū: sed per actū eius: cū quo est vna caro cōcant fibi suas actiões: ideo gō facit vir directe in directe trāit ad vxorē ⁊ efficitur etiā ipsa mater spūalis. Dico aūt post̄ effecti sunt vna caro: q̄ si vir ꝓcess̄ esset maritꝰ vxoris. i. ante ☩ctum matrimoniū vel post ☩tractū ante carnalem copulā suscip̄eret aliquē in sacro non trāsit ad vxorem: q̄ ideo nō efficeret̄ mater spūalis: sicut ante dict̄ ⁊ q̄ vir directe
7 ⁊ vxor indirecte efficiūtur parentes spūales: ita est q̄n ecōuerso mulier directe ⁊ vir indirecte. ☨ Compaternitas aūt ☩trahitur inter carnalē patrē: ⁊ spūalem. ☨ Et cōmaternitas iter carnalem matrē ⁊ spūalē. vñ ☩ctus. vnus semp̄ erit compatrū spiritualis. Alter carnalis nec fallit rō talis. ☨ Confraternitas aūt ☩hitur dupl'r. s. directe: ⁊ idirecte sicut p̄initas spūalis: q̄ post̄ vir ⁊ mulier efficiunt̄ vna caro cōcāt filiōs actus suos Cōfraternitas aūt non ☩hitur inter puerū vel puellā: q̄ suscipitur vel tenetur in sacro: ⁊ filios carnales suscipiētis: siue ant̄ siue post sint nati: ⁊ nō transit ad fratres vel sorores eius q̄ suscipit sacr'm siue ante sint nati: siue post nascantur.

10 **Ad quartā** qōnem sic ꝓcedit. ☨ Et vr̄ q̄ cognatio spūalis non impediat matrimoniū. primo sic. perpetuum impedimentum matrimonij non potest stare cū matrimonio: sed cognatio spūalis stat cū mr̄imonio. vt. j. e. de eo q̄ ō iterrogastis. ⁊ extra de cog. spūali. si vir sicut cū aliquis in casu necessitatis filiū baptizauit: q̄ tūc fit vxori sue spūali cognatione ☩ctus: nec tm̄ matrimoniū separatur. ergo ⁊c. ¶ Scōo sic, nihil impedit matrimoniū q̄ nō contrariatur alicui bono matrimonij. ergo non impedit mr̄imonium. ¶ Tertio sic. Contrarioꝝ non est idē effectus: sed spūalis cognatio vr̄ esse ⁊traria disparitati cultꝰ. cū spūalis cognatio sit ꝓpinquitas ꝓueniens ex datione sacramenti vel tentione ad idē. disparitas aūt cultus ☩sistit in sacramenti carentia vt p̄ius dictum est. Cū ergo disparitas cultus matrimoniuꝫ impediat: vr̄ q̄ spūalis cognatio nō habeat hūc effectū. ¶ In oppositū est. c. p̄sens: ⁊ extra de cog. spūali. venēs. ¶ Rñdeo dicēdū, q̄ cognatio spūalis impedit matrimoniū cuius potissima cā est statutū ecclesie sic ordinātis: ordinatio nis tm̄ assignat̄ duplex ☩gruitas. vna q̄ vinculū q̄to spūali tanto sanctius obseruādū: sed vinculū spūale est sanctius quā corporale. cū ergo vinculū cognatiōis carnalis matrimoniū impediat: multo fort̄ cognatio spūalis impediet. ¶ Scōa est q̄ in matrimonio ☩struendo potior cā est: sm̄ Aug. ☩junctio animoꝝ q̄ corporꝝ. ergo sīle in causis matrimoniū destruentibus magis destruit matrimoniū cognatio spūalis: q̄ carnalis. Est tm̄ circa cognationē spūalē vt cōiter a doctoribꝰ fit
11 distinguendū: q̄ aut ꝓcedit mr̄imoniū: aut sequit̄. ¶ Si precedit est ☩clo: q̄ impedit ☩hendū: ⁊ dirimit si postea ☩hatur de
12 facto: vt in decretali alle. Si sequit̄ est ☩clo, ☨ q̄ nō ꝓdit mr̄i moniū q̄tū ad eius essentiā siue vinculū: sed q̄tū ad actū matrimonij. s. debiti carnalis redditionē est distinguendū: q̄ aut
13 spūalis cognatio iducit̄ cā necessitatis: ☨ sicut q̄n p̄ baptizat filium in

filiū in periculo mortis: ⁊ tūc est cōclusio q̄ in illo casu cognatio spūalis nō impedit. ☩ctū matrimoniū: nec reddendo: nec petendo: nec ex pte viri: nec ex parte vxoris: aut inducit extra casum necessitatis: ⁊ tūc istud factū aūt est factū per errorē adhibita diligētia debita. Et tūc est cōclusio ☨ q̄ nō impedit sicut in casu predicto. Aut factū est in fraudē ⁊ tūc est cōclo q̄ cōiux qui fuit in cā fraudis perdit ius petendi debitū: non autē ius reddendi, q̄ fraus ⁊ dolus nemini debent patrocinari: in iustū eñ q̄ est aliquis de fraude reportet cōmodū: reportaret aūt cōmodū si alius cōiux innocēs puniat̄. ¶ Ad rationes in oppositū ad p̄imā rñdet q̄ falsum est: q̄ impedimentū mr̄imonij si p̄cedit stet simul cū matrimonio bene aūt si sequit̄: q̄ tūc nō impedit quātū ad vinculū: nec etiā quātū ad actū si in necessitate sicut in. c. allegato sue etiā per errorē sicut dictum. est. ¶ Ad scōm respondet iuxta sanctū tho. q̄ quāuis spūalis cognatio nō impediat aliquid de principalibus bonis matrimonij: tū impedit aliquid de secundis bonis q̄ est amicitie multiplicatio: q̄ spūalis cognatio est sufficiens rō amicitie p se. vnde oportet q̄ ad alios per mr̄imoniū familiaritas ⁊ amicitia querat̄. ¶ Ad tertiā rñdet iuxta sanctū tho. q̄ nō est in cōueniēs q̄ duo ad inuicē cōtrarientur eidē sicne magnū ⁊ parum equali. Et sic disparitas cultus ⁊ spūalis cognatio matrimonio repugnāt. q̄ in vno est maior distantia: in altero. p̄inquitas quā matrimoniū requirat, ⁊ ideo ex vtraq; parte mr̄imoniū impedit̄. ¶ [Sō aūt. Jarguit ☨ qui p̄opriū filiū de sacro fonte suscepit: nō possit carnaliter cōmisceri ꝓprie vxori q̄ per talē actū vxorē suā cōmatrē sibi fecit. Ad. hoc respōdetur sic iuxta predicta. Aut pater hoc fecit ex ignorantia siue ex necessitate. aut ex malitia. Si ex ignorantia: vel necessitate: ignorantia ⁊ necessitas eum excusant. si ex malitia: dolus ⁊ fraus: nemini debent suffragari.

Ad primus arg.

Ad scōm. S. Thom.

Ad tertium.

Exponit literam.

1 ☞ Recurrendum est in dubijs ad dicta ⁊ scripta antiquorum patrum.
2 Commatrem factam per aliquod sacramentum an quis valeat vel possit recipere in coniugem.
3 Signacula septem feruntur in baptismo.
4 Cognatio spiritualis an contrahatur in cathecismo.

Diuisio.

Peruenit. Inducit hoc. c. ☩ dictus est deus dedit: p parte negatiua questionis. Summa est in rub. Et diuidit in tres partes. in prima ꝓponit casum prime qōnis. in fcōa rñdet ad illam. in tertia rñdet alteri qōni: sciz an aliq̄ possint cōmatrē suā in coniugē ducere. ij. ibi: nos aūt. iij. ibi: scitis. ¶ [Peruenit sabbato paschali die] q̄: proximū est paschale. hu. [pro tali rōne]. i. ꝓ tali facto ad ꝓpriū vsum tori

Exponit literam.

1 hug. [nos aūt]. ij. pars. [dicta priorū]ar. ☨ q̄ in dubijs recurrendum est ad dicta ⁊ scripta antiquorū patrū. vt di. xx. de quibus. [in archanis]ar. q̄ als apud fedē apostolicā erāt repositoria siue armaria librorū sanctorū patr'. [redirēt]. i. redire deberent. hu. [beate memorie] hic incipit rñdere: iulius ⁊ inno. ⁊c.]mirandū est inquit hug. q̄s tam celebres patres hoc potuerunt statuere: contra euangelium: q̄s regulariter tradidit matrimoniū nō debere separari: nisi cā fornicationis. hu. [in coniugio] ꝓ hoc videt̄ q̄ loquat̄ de coniungendis. hug. Sed ego intelligo in coniugio. i. in carnali cōmistione. hug. [sepabat̄.]Ecce ioquit̄ de cōiunctis ante ⁊ post: sed hoc abrogatus est. io. de. possent aūt p̄dicti patres excusari sm̄ hu. si intelligatur de separatione nō matrimonij: sed de separatione ad agendū p̄niam ad tēpus. [insolescant]hec potuit esse cā instituendis huius cōstitutionis: sciz vitatio mali exēpli. vt distin. xcvj. bene quidē. ⁊ forte tunc tēporis talis cōsuetudo pessima multū vigebat: sciz de susciendis ꝓpr'is filijs in baptismo. Et iō ad terrorē hoc statutū fuit: ex qua cessante cessat hec constō. Et hoc pōt esse alia solutio huius capituli ad excusandos sctōs patres [scitis]q̄s ab isto loco ō3 v3 ⁊ tz: ⁊ est respō-
2 sio ad aliam qōnem ☨ sciz an aliquis valeat vel possit recipere in coniugē eam q̄ facta est sibi cōmater per aliq̄s sacramentū.

Diuisio.

Exponit literam.

Dubitatio.

Questio. Respondet.

¶ Rñdetur ꝓ nō: ⁊ si fiat separent̄. hug. ponit consequenter opinionē illā q̄ hz: ꝓ cognatio spūalis cōtrahit p. vij. illa que sunt a cathecismo vsq; ad ☩firmationē q̄ fit p eṕm. sed de veritate huiꝰ opinionis supra dixim'. [septē.]septē eñ sunt dona spūs sancti: q̄ numerantur. esa. xj. in hec ꝥba. Et requiescet sup eū spūs dñi: spūs sap. ⁊c. Et sicut. vij. sunt dona spūs sancti: sic. vij. signacula feruntur in baptismo. primū est salis et ollatio. scōm est aurium ⁊ narium linitio cū sputo. Tertiū est in pectore ⁊ in frōte facta signatio. Quartū est olei sacr'ti perunctio. Quintū est baptismi ablutio. Sextū est in vertice chrismatis punctio. Septimū est in frōte fcā signatio. Et videt̄ aliq̄b' ꝓ p q̄ls horū ☩trahat̄ cōpaternitas sed hoc nō vr̄ rōnabile vt S. dixim'. Et rōnē assignauimus q: cōpaternitas nō cōtrahi
3 tur nisi per generationē spūalē: que cū nō importet per se: que baptismū p̄cedit: per ea nō cōtrahit spūalis compaternitas, ꝑterea per illa cōtrahit cōpaternitas q̄ sunt de substātia ⁊ necessitate regenerationis filij eccl'ie sed de necessitate regenerationis nō est aliq̄s de p̄dictis nisi solus baptismus vñ vt dicit albertus magnus. Cū baptismus sit ianua sacrorū nihil antecedentiū regenerat hoiem. ergo cōpaternitas nō cōtrahitur in alijs: que nō sunt de substātia baptismi. ¶ Sed hic surgit q̄ō
4 ☨ vtrū in cathecismo cōtrahat̄ cognatio spūalis. Et videt̄ q̄ sic. primo ex lra p̄senti. scōo extra de cog. li. vj. ca. per cathecismum. ¶ In oppositū videt ex dictis: q̄n nihil in eo est: q̄ sit de necessitate regenerationis spiritualis. ¶ Rñdeo primo dicit albertus magnus ꝓ cathecismus nō cōplet̄ nisi in baptismo. Et ideo nō impedit nisi cū baptismo eq̄s. Et ita videt intelligere ꝓ in eo solo nō cōtrahat̄ cognatio spūalis: nisi cuz baptismo existēte. Scōus tho. dicit ꝓ in cathecismo fit vna p̄fessio futuri baptismi sit in sponsalibꝰ cōtrahit̄ quidā modus ꝓpinquitatis ita ēt in cathecismo ad minus impediēs cōtrahendū: vt q̄dā dicūt. Tertio rñdent iuriste: ꝓ in baptismo ⁊ cōfirmatione cōtrahit̄ adeo fortis cognatio spūalis ꝓ impedit cōtrahendū: ⁊ dirimit cōtractū: vt. j. e. si quis filiastrum. in cathecismo aūt cōtrahit̄ ita debilis: q̄s vix impedit cōtrahē dum: ⁊ ideo nō dirimit iam cōtractū. extra de cog. spi. contracto. Cū istis cōcordat dñs Bonauētura. ⁊ Richardus. Alij dicūt ꝓ iura dicentia in cathecismo cōtrahi cognationē spūalem. debeāt intelligi dispositiue: nō effectiue. ¶ Ad rōnes in principio dicēdum ꝓ intelligant̄ sicut dictū est: sc̄z de illa cognatione spūali ita debili ꝓ non valet dirimere matrimoniū vel dispositiue: sed non effectiue: nisi per baptismum.

Bonauen. Respondet.

Ad argu.

Siquis. Ad idē est hoc. c. ex concilio apud vermeriā. Summa est in rub. Breue est de rogatū est huic. c. sicut ⁊ precedenti nisi dicatur separent̄ ad tēpus ꝓpter p̄iam. hu. ¶ [Si quis filiastrā] i. filiā vxoris sue de alio viro [ad cōfirmationē]. i. ad chrismā dum. ar. manifestum q̄s tenens puerū similiter ⁊ mulier predicta duo capla quidā intelligunt de mr̄imonio cōtrahendo.

Septima cōclusio.

Econtra. bat p. v. capla: ꝓ matrimoniū cōtractū legitime nō soluit̄ per compaternitatem superuenientem.

Diuisio. Exponit literam.

Osse. Ad idem est hoc. c. q̄s est nicolai pape. Summa est in rub. Et diuidit in. ij. pts. in prima ponit dubium. in fcōa rñdet. ij. ibi: pertinet autem. ¶ [Nosse desyderas ex alia.]Idem esset si ex illa glo. [leuauerit]vel susceperit [copulari]. i. commiscri carnaliter. vt di. xxxj. aliter. [pertinet]. ij. pars. [iugens]. i. grāde [excidium]. i. peccatū. [infirmitatē]. i. fragilitatē in continētie. hu. [cā pietatis]. i. cā cōtinentie [operat impietatem]. i. denegat debitū: q̄s nō ōz fieri nullū eñ malū est faciēdū p̄opter aliq̄s bonū: q̄s inde sequat. ar. j. q. j. nō est putanda [apls]prima ad cor. vij. [fraudare [debitū subtrahēdo: q̄s inuicē debetis vobis: nisi ex hoc faciatis ad tempus vt expeditius [item dicit apls reuertimini]cōsiliū est [quātū ad exigentē]. ⁊ hoc dicit apls cōsyderans hūanā fragilitatē [in ipsum]. i. ad reddendū debitum [ergo si nō] concludit ex dictis [in idipsum]scilicet ad debitum reddendum. [cum dicat apostolus]. j. ad cor. vij. [potestatē cor'poris]ad rem vxoriam. Hugu. ⁊ arch.

Diuisio. Exponit literam.

☞ Fraus vel dolus nemini debet patrocinari.

Dictum est. Ad idē est hoc. c. ex cōcilio cabilonēsi. sumptū. Summa est in rub. Et diuidit in duas ptes. in prima narrat ea sum. in scōa rñdet q̄d faciendū sit. ij. ibi: vnde nos.

1 ¶ [Dictū est aūt. vnde nos [ij. pars [ꝓpter fraudē]ar. ☨ q̄s nemini fraus vel dolus patrocinari dz. ar. xx. q. iij. con fitmit [penitentia]de p̄nia inteliōi: intelligit̄, quam super q̄cumq; illud reuocetur ad memoriam doleat illud fecisse. hu.

Diuisio. Exponit literam.

Deeo. Ad idē est hoc. c. ex 2cilio maguntin. Summa est in rub. Et diuidit i duas ptes. in prima ponit tres qōnes. in scōa rñdet eis. ij. ibi, de talibus sic rñdendū est. ¶ [De eo q̄ si filiolam]rñsio ad p̄imā dubitationē [si filiolā]sc̄z spūalē: aut cōmatrem [plectendos]quando scienter hoc fecerint: si ignoranter exc'sant. hugu. [Si aūt cōinges]rñdet ad scōam dubitationē [innupti]i. cōmistione carnali bonū est [kinast'.]i. si nolunt. [insidiatoꝝ]hoc refert̄ ad vnū casuz nō ad vtrūq; casus eñ posuit casus ibi aūt sed idez est in vtroq; casu: quia ex quo volunt vinere cōtinent: cū ex industria hoc fecerūt p̄euaricarunt. [Jdē qui ⁊ insidiator: sc̄z qui voluit p̄stare cām ut ꝓ tū: sine spe cōiugij. ꝓpter enormitatē maleficij repellitur iste a matrimonio etiam post penitentiam peractam; si tamen contraxerint tenebit.

Exponit literam.

De his. Ad idē est hoc. c. nicolai pape. Summa est in rub. planū est. ¶ De his q filiastros si in sciētia .i. ignorātia iuris: q; de ignorātia facti nō pōt intelligi. q; illa ex toto excusaret vnde incongrue sequeret: ilz sit pctm. ergo de ignorātia iuris intelligit: q; credebāt esse licitū: z nō phibitū: z hec ignorātia scz iuris in parte releuat a pena: sed non ex toto absorbet culpā. ar. xxiij. q. j. si quis. hu. nec tñ ió dicit insciētia. i. ignorātia: vt det intelligi a cōtrario sensu: q; debeāt separari si ex certa sciētia sit factū sed ideo dicit hoc: vt ostēdat eos minus debere separari q; ex ignorātia hoc fecerūt. Et ita subintelligit hic maxime fm hu. quia idem debet esse, si ex scientia factum esset. dicant illud psal. ¶ Delicta ignorantie mee ꝛc.

℣ Psalm. xxiij. b.

Ad limina. Ad idem est hoc. c. Joā. pape. Sūma est in ru. Et diuidit in duas partes. in prima narrat casum hois: qui in necessitate ppriū filiū baptiz auerat: z ob hoc fuerat iudicatus separari a cōiuge. in scda reprehēdit papa hoc iudiciū auctoritatibus z rōnibus. ij. ibi: q; fieri nullatenus dz. ¶ [Ad limina. innotuit]. i. significauit necessitatē. Idē esset si absq; necessitate: sed tūc ei pnia imponēda esset. hu. z glo. [quasi rectitudinis] quasi diceret nō erat rectitudo fz sibi ita videbat: z hoc demōstrat istud quasi. hu. [q; fieri]. ij. ps. [dicente scriptura] mat. ix. [dñs in euāgelio.] mat. xix. dimittendā vxorē nō esse q; inculpabile ꝛc. [necessitas] q; nulla lege cōstringit de cōse. di. j. c. sicut. hug. z gl. [laicis fidelibus] vt. j. q. j. q; quidā. z de cō. di. iiij. in necessitate. idē cōcedit etiā inf. delib. hereticis z iudeis in necessitate: z in mulieri. de cōse. di. iiij. romanus. z c. a quodā. z. j. e. q. iij. sup [libere]. i. licite: sine peccato: fz preter necessitatē hec nō possunt fieri fine pctō: ci alieno officiū sui pentit: vt. j. q. j. q; quidā, vnde si argumētar rōne perpetua mortis

Exponit literam.

Lege. ¶ [Vbi nō est] hoc. c. vt dicit hugu. z etiā glo. tam de matrimonio q̄ de sponsalibus pōt intelligi fm q̄ de sponsalibus dic [cōiugiū]. i. pmissio futuri cōiugij. vt. j. e. q. v. nostra tes. [nihil faciunt] quātū ad matrimoniū: nec quātū aū sponsaliā: q̄ sine cōsensu illoꝝ qui debēt cōiungi nō ꝓtrahunt: z si cōtracta fuerint: nō valēt nisi postea eoꝝ cōsensus accedat [annos discretionis]. i. septennij: z tunc consentire possunt.

¶ Questio. iij.

Diuisio.

QUod autem. Hic incipit. iij. pars z diuiditur in tres partes. In prima probat per tria capitula: q̄ spuales filij non possunt cōtrahere cū filijs naturalibus. In scda ostēdit: qs filij duoꝝ compatruꝫ pūt cōtrahere: excepta illa persona: per quā contrahitur compaternitas. In tertia ostendit quod si aliquis contraxerit cum filia conmatris sue, pōt cum illa remanere. q̄ibi: in. ℣. super quibus. iij. ibi. si quis.

1 ℣ Filij spuales dicuntur quos quis suscipit in baptismo.
2 Cognatio spualis an transeat ab vno in alterum.
3 Paternitas spiritualis inter quos contrahatur.
4 Cōpaternitas contrahitur inter regenerantē z generantem.
5 Compater alicuius potest quis fieri dupliciter.
6 Compaternitas an contrahatur etiam in coitu fornicario.
7 Fraternitas spiritualis inter quos contrahatur.
8 Persone viginti possunt prohiberi contrahere matrimoniū ex cognatione spirituali.
9 Adoptio an impediat matrimonium quod sic. nu. 7.
10 Adoptio quid dicatur. Et quot sunt eius species z differentie. nu. 1 2. z. 13.
Inter quos fiat adoptio. nu. 15.
11 Adoptare cui conueniat.
14 Adoptari quis possit.
16 Cognatio adoptionis legalis est triplex.
18 Leges seculares sunt obseruande quando non contradicunt canonibus.

Diuisio.

1 IN ta diligere. Ad pbandū primum partem inducit hoc. c. nicolai pape. Summa est. † Quos qs in baptismo suscipit sunt filij spuales eius. Et diuiditur in tres partes. in prima dicit patrem spualem diligendum vt carnalē. in scda ostēdit cognationē spualē esse inter filios spirituales alicuius: z filios naturales eius: rōne cuius nō potest inter eos cōtrahi mrimoniū. in tertia ostēdit hoc rōne. ij. ibi: est inter filios. iij. ibi: si inter. ¶ Pro pleniori intelligētia huius

2 Questio. Respondet. qōnis. Querit † vtrū spualis cognatio trāseat ab vno in alterum. Ad quā qōnem rūdetur sub certis cōclusionibus presupposito q̄ tres sunt spēs eius sicut supra notauim⁹ sc̄z paternitas: cōpaternitas: z fraternitas. ¶ Prima ꝛclo. est † q̄ cognatio spualis sc̄z paternitas ꝛtrahit inter generantē z generatū vnde sicut in gnatione carnali aliqs nascit ex patre z ex matre ita in gnatione spuali aliquis renascit filius dei sicut patris z ecclie sicut matris. Sicut aūt ille q̄ sacrm cōfert gerit p sonam dei: cuius instrm z minister est. ita ille qui baptizatum suscepit de sacro fonte: aut tz ad cōfirmandū: gerit personā ecclesie. Et ideo inter regeneratū z dantē sacrm ℣hitur paternitas spualis: similr inter eū z tenentē si tū ille sacrm ministrās vel tenēs illū q regenerat vel cōfirmat baptizati sint: alias nō q: olim sacroꝝ z cognationū spiritualiū q̄ p sacramēta cōtrahunt baptismus est fundamētū. ¶ Scda cōclo. † Cognatio

3 Prima conclusio. spualis q̄ dr cōpaternitas ꝛtrahit inter regenerātē z generantem. Taz eū sacrm ministrans q̄ tenentes illū qui regenerat efficiūtur compatres parentū carnaliū: qui regenerat z q̄qz transit hec spēs cognationis ad vnū coniugū alio mediante.

4 Scda conclusio. 5 † Pro quo notandū q̄ aliquis pōt fieri alicuius cōpater. dupliciter. vno mō p actū alterius: qui baptizat vel in baptismo suscipit filiū eius: z sic cōiunctio spualis transit a viro in vxorem: nisi ille sit filius vxoris. qz tūc vxor directe ꝛtrahit cognationem spualem: sicut z vir. vnde si alter cōiugū inter quos ē matrimoniū cōsummatū suscipit filiū alicui⁹ q̄ sacro fonte, vt tz in cōfirmatione, alter cōiux efficit cōpater parentū regenerari. extra de cogna. spuali. martinus. z. j. e. q. iiij. si qs ex uno. alio modo ℣hitur sc̄z per actuꝫ ppriū sicut cū leuat filiū alterius de sacro fonte: z sic cognatio spualis transit ad vxorem: qa carnaliter nouit. qz tunc vir z mulier effecti sunt vna caro per matrimoniū cōsummatū. qz nondū effecti essent vna caro.

6 Questio. Respondet. 6 ¶ Sed surgit qō † vtrū cōpaternitas cōtrahat etiā coitu fornicario. et videtur q̄ sic ingta sanctū ℣ho. Nam eadē rōne videtur q̄ transeat ad mulierē carnaliter cognitam: licet non fuit vxor. Et idem sentit glo. in dicto. c. si quis dicēs q̄ per fornicarium coitū acquirit cōpaternitas q: vna caro efficiūtur.

Tertia conclusio.

7 ¶ Septima cōclusio, † Cognatio spualis que ex fraternitas cōtrahitur inter regeneratū z carnales filios regenerātis. j. e. c. pitatium. z. c. seq. z extra de cogna. spuali. ex literis. Et hoc siue carnales filij nati sint ante compaternitatē inter suos parentes carnales z parentes carnales regenerati: siue post. eo. ti. tua nos. Quelibet harū specierū impedit matrimoniū con-

8 trahēdū: z dirimit contractū. Alice corollarie ex dictis † q̄ viginti psone phiberi possunt cōtrahere matrimonium. Et ex hac triplici specie cognationis spualis, videlz quādoqz ex persona baptizantis: quiqz ex persona leuantis in baptismate qui que ex psona cōfirmantis: quiqz ex persona tenentis in cōfirmatione. Et ex̄plificabimus de. v. q. ex illis notitia habebit de reliqs qz sunt oino sites. primo eñ ℣hit hec cognatio inter baptizātē z baptizatū: z dr paternitas. scdo cōtrahitur inter baptizantē z parētes baptizati: z dicitur cōpaternitas. tertio inter baptizatū: z filios baptizantis. z dicit fraternitas. quarto inter baptizatū z vxorē baptizantis prius cognitā: z dicit maternitas. quinto inter parentes baptizati: z parētes z vxorem baptizantis prius cognitam. Et simulimodo repetas ex parte leuantis: z cōfirmantis: z tenentis in cōfirmatione. hec probantur in. c. j. e. ti. li. vj. Et tantū de hac. q. pro nūc. ¶ Se-

9 Questio. cundo querit † vtrū adoptio impediat matrimoniū. Et videt q̄ nō primo sic. Sacramēta ecclie nō subduntur humanis legibus, sed matrimoniū z sacramētū ecclie. ¶ ū ergo adoptio sit inducta per legē humanā, videt q̄ nō possit impedire matrimoniū per aliqd vinculū adoptione contractū. ¶ Secūdo sic. cura spualis est dignior: q̄ cura corporalis, ℣ ex hoc q̄ali quis cure alicuius subdit spualiter: nō cōtrahit aliquod propinquitatis vinculū: alꝫ oēs qui habitant in parochia essent ppinqui sacerdotis: z cum filio eius nō possent ꝛtrahere. ergo nec adoptio q̄ trahit adoptatū in curā adoptātis hoc facere pōt. ¶ Tertio sic. talis cognatio legalis nulli bono matrimonij repugnat, ℣ oē qd pōtat ipedimētū mrimonio rōne alicui⁹ boni impedimentū: ergo pōtat ꝛc. ¶ In oppositū est. c. pūs

Primus ar. Scom arg.

pro plenioꝛi intelligentia huius questionis quattuor sunt sex. ¶ Primū est quid est adoptio. ¶ Scdꝫ est cui cōueniat adoptare. ¶ Tertiū est de spēbus adoptiōis: z differentijs earū. ¶ Quartū est quis pōt adoptari. ¶ Quintuꝫ est inter quos est adoptio. ¶ Sextum est de questione proposita.

Ad primam questionem. S. Thom.

10 Ad primum Rūdetur q̄ adoptio diffinitur sic. † Adoptio est extranee psone in filium vel nepotē vel deinceps legitima assumptio. Pro cuius intellectu notandū circa sanctū tho. q̄ ars imitatur naturā z ipsi⁹ defectū supplet in oibus: in q̄bus pōt q: ergo natura appetit gnationē filioꝝ: z quādoqz tamē ab isto fine deficit: tūs positiuū qd est ars equi z bonitatum defectū supplet dans filios per modū artificialē. qui modus adoptio dicit. Et quia sicut dictū est adoptio supplet vicem naturalis generationis ideo sicut in naturali generatiōe sunt tria sc̄z terminus a quo inquātū de nō filio filius vel de nō nepote fit nepos. Itē terminus ad quē: sc̄z esse filiū: vel esse nepotē. Item modus ipse siue generatio per quaz istud fit. ideo tria ponunt in predicta diffinitione adoptionis. Primū est terminus a quo: cū dr ex-

Ad tertium. qōnem.

tranee psone. Licet eñ possit adoptari psona existens de cognatione adoptantis: tū ops necessario: q̄ psona q̄ adoptat nō habeat aliter ius succedendi nisi p adoptionē vnde q̄tū ad successionē adoptio semp est psone extranee. Scdo ponit terminus ad quē: cū dr in filiū: vel in nepotē: z deinceps z hoc intelligi nō dz q̄tū ad, ppinquitatē sanguinis qz illo mō non pōt fieri nepos vel filij psona extranea: sed q̄tū ad ius successionis: quia filius nepos ve adoptatus succedit vt probat apertissime in. l. cū in adoptiuis. ℣. sed ne articulū. C. de adoptio.

Ad sextum. qōnem S. Thom.

11 Circa secundum scilicet cui cōueniat adoptare, est notāduꝫ: quod quinqz necessario cōcurrere debēt ante quam quis adoptare possit. Primo opus est quod adoptans sit maior natu, quaz adoptatus: ꝛt. ℣. minorē. institu. eo. tit. z. l. arrogato. ℣. non tātum. ff. eo. Adoptio eñ imitatur naturā. d. ℣. minorē. Scdo oportet. q̄ adoptati. xxv. annos minoꝛi tuto: nō sit, hoc. ꝑbat textus rotund. in. l. nec ei pmittit. ff. de adop. Tertiū est q̄ ille qui adoptat sit sui iuris. arg. ℣. j. in fi. princip. institu. de adop. Quo sit vt nec filius familias, neqz seruus adoptare possunt. Quarto oportet. q̄ ille qui adoptat: non sit castratus. Nā hi, vt matrimoniū cōtrahere nō possunt: ita nec adoptare: secus est autem in spadone: naz licet generare nō possint, adoptādi tū ius hūt: ñeqz eñ cozporale vitiū ipedito est. vt de his oibꝰ iura sunt nota. l. ij. ℣. pe. z. l. arrogato. ℣. spadones. ff. de adopt. Et sic fortius est naturale impedimentum, quam accidentis: ideo castratus prohibetur adoptare propter impedimentum perpetuum

Bonauen.

Ad primum arguñ.

Ad scdm.

Ad tertiuꝫ.

perpetuum procreandi. qui enim nunquam potuit habere filios naturales: non pōt habere adoptiuos: sed qui possit fm naturā z fuit ipedit⁹ p accidēs vt gladio castrat⁹: vel qui habuit sed postea p̄didit. isti dat in solatiū q̄ possit habere filiū adoptiuum. ¶ Oportet quinto q̄ adoptans sit vir. vnde femina nō potest adoptare: nisi a principe sit specialiter sibi indultum z hoc in solatiū amissoꝝ filioꝝ in bello reipublice. C. de adop. l. iuris vnde seruus qui nō est suus nō pōt adoptare nec in potestate tutoꝝ existens nec filius familias.

Ad tertium. qōnem.

12 Circa tertium de speciebus adoptionis notā dum est † qd sicut generatiōis naturalis quedā est ip̄fecta q̄ nō dat filio ius in paterna hereditate: nec patri ius patrie ptātis super filium sicut generatio illegitima. Alia vero pfecta: q̄ dat vtrūq: sicut generatio legitima sic duplex est legalis gnatio: quedā imperfecta: p̄ adoptatus nō transfert in ptātem adoptantis: nec necessario acquirit ius in hereditate adoptātis: z hec cōi nomine vocat adptio. Alia est pfecta: que ista oia cōcedit q̄ noie speciali vocat

13 arrogatio. † Differunt aūt iste spēs in. iiij. primo q̄ arrogari nō pōt, nisi qui z sui iuris. Adoptari vero q̄ alieni. Scdo q̄ arrogat⁹ transit in potestatē arrogātis: adoptatus nō in ptātem adoptātis. Tertio q̄ arrogatus necessario hz portiones in bonis arrogātis vnde siue eū emācipet: siue decedat: dz ei quārta parte bonoꝝ suoꝝ relinquere. Adoptatus vero nō hz in bonis adoptātis legitimā. vnde nō tenet ei aliqd dimittere: nisi velit. C. e. l. j. z. ij. Si tamē ab intestato moꝛiatur adoptatus. C. e. l. vlti. Quarto q̄ arrogatio non fit: nisi autoritate principis: in cuius potestate sunt, oēs etiā q̄ iuris sui sunt. Ad optio vero fit auctoritate: cuius licet magistratus competentis. ff. e. l. iij. z. l. si pater.

Ad quartā. qōnem.

14 Circa quartum scz̄ quis pōt adoptari. Rñ detur q̄ quilz tam masculus quā femina: dūmodo sit mino: patre adoptante: intantuꝫ q̄ filius eius naturalis esse possit. ff. e. l. nec absens.

Ad quintā. qōnem.

15 Circa quintum † scz̄ inter quos est adoptio 16 Et notāduꝫ q̄ † adoptionis que vocat legalis cognatio est triplex vna quasi descendentiū que contrahitur inter patrē adoptantē z filium adoptiuum z filiū filij adoptiui: z nepotū z sic deinceps. Scda est collateralium inter filiū adoptiuū z filiū naturalē. Tertia est per modum cuiuscūa affinitatis. q̄ est inter filiū adoptatū z vxorē adoptantis vel e conuerso inter adoptantem z vxorem adoptati, prima cognatio z tertia perpetuo impediunt matrimonium scda vero nō ppetuo: sed ad tēpus: siue scz̄ q̄diu durat cohabitatio filioꝝ naturaliū z adoptinoꝝ. Ratio aūt differētie q̄ in prima specie z tertia impedet ppetuo mrimoniū est ꝓpter reuerētiā ad quā tenet adoptatus: z vxor eius: z filij: vel nepotes ad adoptantē: vel eius vxorē. Et q̄ ista reuerentia semper dz durare: ideo perpetuo impedit mrimoniū inter filios vero naturales z adoptiuos impedit matrimoniū ꝓpter mutuā cohabitationē: vt cesset nimiū fomētū libidinis: ideo cessante cohabitatione per emancipationē vel mortē parentū possunt mutuo contrahere filij naturales z adoptiui.

Ad sextum. qōnem S. Thom.

17 Ad sextum † q̄s erat questū. Rñ. q̄ adoptio impedit matrimoniū z rō est iuxta san. Tho. q: lex diuina illas personas ꝑcipue a mrimonio excludit quas necesse erat cohabitare ne (vt rabi moyses dicit) sit ad eas liceret carnalis copula facile pateret occupiscētie locus. ad quā reprimendā matrimoniū est ordinatū. z quia filij adoptatus quersatur in domo patris adoptātis: sicut filius naturalis: ideo legib⁹ hūanis, phibitū est inter tales matrimonij cōtrahi: z talis phibitio est per ecclesiā approbat. vnde est q̄ legalis cognatio matrimoniū impediat. dūs vero Bonauē. cōcordans ita dicit: cognatio legalis impedit matrimonium. et rō huius est statutū ecclesie q̄ legē firmat z approbat. Si ēt queritur quare ecclesia sic statuit. pōt dici. q̄ rōne honestatis qūi isti affectus. ℣. paternus z maritalis circa eandem personā sunt incōpassibiles saltem honestate. z qñ talis cognatio adfectū cōsanguinitatis perducit. si qs ℣here tā honestati deroganet. z q̄ ai fuesceret ℣here cū filia adoptiua, aut parū aut nihil timeret ℣here cū naturali: cū illā assumpserit ad ptractandū vt filiā naturalē. z sic ptz quare dz ipedire. hec ille. ¶ His habitis dicendū est ad rōnes in oppositū. ad primā rñ. negando ꝓiam: q̄ hec phibitio nō est soiū legis hūane: q̄ talis non sufficeret ad ipedimentū mrimonij: nisi interueniret autoritas ecclesie q̄ idē ēt inter dicit. ¶ Ad scdam rñ. negādo ꝓiam q̄ per illa non inducit talis cohabitatio q̄ possit fomentū patrare ꝓpter cōcupiscētie. z ideo ex illis non causat. q̄ nupti tas: q̄ matrimoniū impediat. ¶ Ad tertiā rñ. negando ꝓiam. z rō est in-

ralis honestatis ꝓpter qd ꝓseruandū principaliꝫ est institutū matrimoniū. Lege. ¶ [Ita diligere eū]. s. patrē spualē [de sacro fonte] vel qui tenuerit eū in collatiōe alteri⁹ sacri [sicut patrē carnalē] ly sicut notare vī similitudinē nō equalitatē [idem est]. iij. pars. [inter filios spuales] alicuius z fratres eoꝝdē naturales filios eiusdē: filij eñ suscipientis vel tenentis ad aliqd sacrm. z ipse suscepti⁹ vel tentus sunt fratres spuales [sancta cōio]. i. spualis ꝓmitas per baptismū. Scta. hu. [ꝓmitas] relatio est. s. fraternitas: z alia est in isto qua est frater isti [legale]. i. legitimū. hu. [venerande

18 leges] † leges eñ seculares vbi nō cōtradicūt canonib⁹: sed eis obsequūtur vt in ꝓposito sunt seruāde: alꝫ non: imo sunt per sacros canones corrigēde: z regulāde [℣ hi permittūt] durante adoptione [si inter eos]. iij. pars [adoptio] nō facit vim in verbo: siue sit adoptio: siue arrogatio: dūmō adoptat⁹ transiuerit in ptātez adoptantis. [quos p celeste sacrm] baptismus d⁹ celeste sacrm. Tua primo: q: ianua celi aperit: que pri⁹ clausa erat, vt dicit Ambrosius. Tuz q: baptism⁹ in celeste regnū introducit. io. iij. nisi qs renatus fuerit ex aqua z spū sctō. non pōt intrare in regnū celoꝝ [inquit nicolaus] z est ꝑbū gratia nivel notarij scribentis gesta nicolai [congrētius ergo diuina gratia]. i. sacrm: vel spualis cognatio per sacrm cōtracta. [humana voluntas]. i. adoptio: vel arrogatio [elegit]. i. fecit

Ambrosius.

Diuisio.

Exponit literam.

Hugu. [fecerninus] in adoptione. Hugu.

RIacium. Ad idē est hoc. c. zacharie papē. Summa est in rub. z diuiditur in tres ptes. in prima narrat casum siue ꝓponit dubiū. in scda respondet. in tertia punit pcipit eū qui in predicto casu errauit: siue peccauit. ij. ibi ℣ bene. iij. ibi sed huc. Lege. ¶ [Pitacium] est charta. vel scriptura continentes petitionē. hu. [si liceat filio carnali qs dici crudele est] supple nedū facere [sed bene]. ij. pars [dūs ꝓcepit leui. xviij. [nō reuelabis] ad Ram. i. nō discooperies: z intrabis pudēda eius. hug. [cū ergo] argumentat a minori ad maius. i. a carnali cognatione ad spualem: q̄ maioꝛ est nigritio: a ꝓpria consanguinitate quātū ad primū gradum: z fm in descendentib⁹ nō in collateralibus. qz in tali scdo bene pōt papa dispensare: vt dicit gl. [multo magis a spuali]. i. multo sanctius: z multo honestius. Nā copule mentiū religiosoꝝ sunt: q̄ copule corporuz. ar. xxxiij. q. v. q̄ deo. hu. z in gl. Sunt alij qui dicūt hoc dicta esse magis ad decētiā spualis cognationis quātū adverate locutiōis: qm magis phibet filia carnalis: q̄ spualis: cui illa z naturali z diuino iure phibet: spiritualis vero tantū cō stitutiōe ecclie [canēdi] id est. phibēdi. Hu. [hunc] tertia pars.

Diuisio. Exponit literam.

NOn oportet. Ad idē est hoc. c. zacharie pape. Summa est in ru. Et diuiditur in duas partes. in prima statuit. in scda trāsgressores punit per separationem ab ecclesia. in tertia ponit quid agendū sit: si talis cōuersus fuerit ad obedientiam ecclesie. ij. ibi: si quis. iij. ibi: sed si cōuersus. ¶ [Nō opꝛ] id est non dz. [quisquā aliqñ]. i. aliquo tēpore [tradere filio suo] naturali in quocūqz tēpore nato: sc̄z siue ante siue post cōpaternitatez [in diuina]. i. canonica institutione: vt. iij. q. v. q̄. [si quis]. ij. pars. [abominabit]. i. eliminabitur [sed si]. iij. pars patet.

Lōtinuatio.

Filij. ℣. est in quo incipit. ij. pars qōnis: q̄ sic cōtinuat ℣ fm hug. q̄ dixerat: q̄ naturales filij nō possunt cōiungi spualibus: ne videret cōsimilitatione nō posse cōiungi fratribus illoꝝ spualium: ideo gratianus ponit q̄ possunt licite cōiungi naturales filij carnalibus fratribus spualiuz: q̄ est dicere: filij duoꝝ cōpatrū siue nati ante: siue post cōpaternitatē: possunt copulari inter se. exceptā illa persona qua mediāte ꝛcta est cōpaternitas: ad qō inducit. c. seq. pape vrbani.

SUper quibus. Quas qōnes prefbyter iste fecerat vrbano quibus vrbanus respōdit: z soluit. prie rūdet cum ait: in necessitate: sed idem iuris esset nulla instante necessitate [spualium parentum]. i. duoꝝ compatrum spuali vinculo compaternitatis coniunctoꝝ: ꝓpter illam personam ꝛc.

Paschalis. ℣. est in quo videtur contra dicta sit ꝑ vrbano. Et q̄ magis credendum est q̄ pōtifices simul concordent: quā in tanta materia dissentiāt dicimus q̄ capitulum hoc non contradicit superioꝛi. imo cōcordat: licet fm gratianum videatur oppositum.

1 ¶ ℣ Filij illoꝝ. num per quos est compaternitas contracta non possunt adinuicem sociari.

POst susceptum. Capm hoc dr esse paschalis. ij. Summa fm gratianū est illa: quā ponit in. ℣. predicto, sed non sequitur hic gratianuz. Sed summa est † quod genitiꝑ

quos est paternitas ḡcta nō pūt adinuicē copulari. Et diuidit̄ in duas ptes. in prima dicit ꝙ dictū est. in scḋa inducit similitudinē. ij. ibi. qz leges. Lege. ¶ [Post qui]. i. illū q ex cōpatre vel cōmatre [nati fuerūt mr̄imonio ꝛiungi nō pūt]supple filijs spūalib⁹ ꝛ sic nō est Ziuū. vnde ſm hu. ite sensus est: post ꝙ aliqs suscepit aliquē vel aliquā de fonte: filij ei⁹ nō pūt cōiungi illi suscepto: vel suscepte: sed oibus aliꝭ fratrib⁹ suscepti vel suscepte pūt copulari. Et nisi sic intelligaf frustra induceret ex̄plū de lege ſm hu. per ꝙ simile ptz: ꝙ paschalis non loquif nisi de cōiunctione inter filios naturales ꝛ spūales eiusdē: naturalis eñ filius geritvicē nō emācipati: spūalisvicē adoptiui. qz sicut nō emācipat⁹ se hz ad adoptiuū: sic filj⁹ naturalis nō emācipat⁹ nō pt iungi adoptiuo hz fratri ꝛ sorori licite potest iungi. Et hoc est qđ dicit: ꝙ nō possunt cōiungi suscepto vel tento: sed fratrib⁹ eius vndesequitur qz nō emancipatos naturales [adoptiuis]sed fratribus eoꝝ licite. cōiungunf.

Si quis. ſ. est: hic incipit. iij. ps q̄nis: in qua ꝑbat ꝙ nō solū filj⁹ alicuius pōt ducere in vxorem sororem suscepti a patre: sed etiaꝫ ipse pater: ad quod inducit sequens capitulum.

Illud. Capt̄z hoc sumptū ex̄ gcilio tiburien. Summa est in rub. Breue est. Lege. ¶ [Illud etiā.]Ecce aperte ꝑbaf autoritate huius cōcilij: ꝙ filius alicuius pōt ducere vxorē sororē suscepti a pre qz ipse potest de quo minus videf: qz pr̄ ziunctio: est suscepto ꝙ filius [illud]. ſ. ꝙ qs possit ducere filiā cōmatris in vxorez [nec refutamus]qz nō est interdictū. vnde ꝑsumit esse licitus [filiā]nō illā ꝙ suscepit [sed aliā]. ſ. sororē illi⁹: ꝓ quā deuentū est ad cōpaternitatē [fortuito]m axime supplez: qz idē est si ex certa sciētia. hu. Nota hic ꝙ ꝓ adoptionē nō acquirit̄ ꝓpaternitas: nec cōmaternitas. itē nec per adoptionē factā a marito legalis cognatio acquirit̄ vxori: nō eñ qz maritus ꝓadoptat aliquē: ille efficit ꝓadoptiuus filius vxoris: nec ꝓpter hoc intelligit̄ adoptare. Regulare eñ est: ꝙ femine nō pūt adoptare: vt supradictū est circa. c. ita. sed secus est in spūali cognatione: q̄ semper per virum acquiritur vxori: re conuerso. Item notat hic glo. huius capituli.

¶ Questio. iiij.

Relictam. Hic incipit. iiij. qō: scz an qs possit accipere in vxorem relictā cōpatris sue vxoris: ꝛ quamuis sub hac verborū forma hic ponaf: hoc tñ tangat videf hic in questione vtrū aliqs diuersis temporibus possit cōtrahere cū duabus cōmatribus Et diuiditur hec questio in tres partes. in prima ꝓbat per tria capta ꝙ nō. in scḋa ponunf duo casus: in quib⁹ pt habere duas cōmatres. in tertia querit: vtrū vir ꝛ vxor debeant recipere vnū spūalē filiū: ꝛ dr ꝙ superfluū est. ij. ibi ꝙ autem.

a ¶ Commatres duas an aliquis possit habere. in vxores, qō sic. in. c. post vxoris. m. i.

Iscitatur. Primū capt̄m est: qđ inducit ꝓ parte negatiua: ꝛ ē nicolai pape. Summa est in rub. Et diuidit̄ in duas ptes. in prima ponit qōnē. in scḋa rūdet. ij. ibi in qua meminisse. Lege. ¶ [Sciscitat.]Et Quesierat vite an aliqs posset habere duas cōmatres: huic qōni vario mō rūdet a diuersis: vt tangit in glo. sed vera solutio est ſm hugu. qđ refert an paternitas vel cōmaternitas ꝓcedat carnalē copulā: an sequatur. Si ꝓcedat est ocko. ꝙ licite pt habere duas cōmatres verbi gratia maria ꝛ berta facte sunt cōmatres: postea martinus accipit mariā, ꝛ cognoscit: nō ꝓpter hoc berta facta est ꝛma ter martino: qz p vnionē carnis sequentē nō ptransit ad vnionem spūs ꝓcedentē. vt. j. e. post vxoris. ¶ Mortua ergo maria licite martin⁹ pt ducere bertha. Si vero sequaf distinguendum aut alterat vterqz cōiugū suscipit filiū alteri⁹: aut cōis filius eoꝝ suscipit ab alio filius alterius eoꝝ tñ suscipit. in primo ꝛ in secūdo casu est cōcko ꝙ nō pt quis habere duas cōmatres a in tertio pt. verbi gra. ¶ Martinus vel maria suscipit filiū berthe: vel bertha suscipit filiū cōez illoꝝ. Jn vtroqz casu bertha efficitur cōmater vtriqz illoꝝ vnde mortua maria vxore martini nō poterit martin⁹ ducere berthā in vxorē: qr sua cōmater est sed ecce bertha suscipit filiū marie nō de martino: sed de alio bertha efficit cōmr marie ſz ſi marito ei⁹. ſ. martio vij mortua maria poterit martin⁹ licite Zhere cū bertha: nisi aliꝭ ꝓdiat. vnde breuiter teneas ꝙ si cōpaternitas sequaf copulā carnalez in nullo casu pt aliquis habere duas cōmatres: vel aliqua duos cōpatres: nisi is hoc solo casu qñ filius tñ alteri⁹ suscipitur de sacro fonte. de qua materia satis legit̄: ꝛ no. extra de cog. spū. c. cū martin⁹. ꝛ. eo. ti. c. j. li. vj. Et hoc modo videtur rndere ad qōnem papa nicolaꝰ hic dicēdo: ꝙ null⁹ pt habere duas ꝛmatres. Nā ponit talē casus. maria vxor: martini post ꝙ est effecta vna caro cū eo suscipit filiū berthe: ꝛ ea mediante martin⁹ similr̄ fact⁹ est cōpater berthe. ꝛ tō mortua maria nō pōt vxorē habere berthā, habere in vxores duas cōmatres] inter ſ. [in qua]. ij. ps. i. in cuius qōnis solutione [ꝙ cōubiū] i. carnalē copulā [nmirū]. i. certe [virū]. ſ. martinū [illi mulieri]. ſ. berthe. assumpta olim ante talē cōmaternitatē [vxor]. ſ. martini [comater]videbaf supple: erat [ꝛ idcirco liquet virū] scz martinū. [femine]. i. berthe. [que]. ſ. berthā erat effectu cō mater post carnalē copulā inter martinū ꝛ eius vxorē [eius] scz marie: cum qua maria fuerat ante ꝓdictā cōpaternitatē cōtracta inter mariam ꝛ bertam vna caro effectus.

Si pater. Addidē est hoc. c. ex concilio calcedoñ. Summa est in rub. Et breue ē. ¶ [Si pater duob⁹ cōmatrib⁹]. quaꝛ vna ante cō maternitatē fuerat vxor: vel ꝙ cubina ei⁹ ꝛ ipsa post ꝙ fuerat cognita ab eo suscepit filiū alteri⁹ de sacro fonte: vel tenuit ad ꝓfianitatē vel cōfirmā. Et illa vel altera tenuit filiū cōez illoꝝ. Et in vtroqz casu illa altera est effecta cōmater illi viro. Et ꝓpter hoc verbū inducūt. c. hoc. hu. [antiquā]ju alio quo canone vel decreto antiquo hoc statutū erat [. viij.]regularis pnīa; cuiuslz mortalis ē septēnis: vt. xxxiij. q. ij. hoc ipm. sed ꝙ maior qlqz imponif facit hoc vel enormitas criminis vel excellētia vel aliquid aliud simile. vt. xxxiij. q. ij. hoc autem. ꝛ dist. lxxvij. preloyter.

Si quis. Addidē est hoc. c. innoc. pape. Summa ptz breue est. ¶ [Siqs vnus ex cōiugio.]. i. vnus ziugū: siue masculꝰ: siue femina [fuscēperit mr̄sterū]. i. sacrm. cetera patent.

Econtra. ſ. est: in quo fm ꝙ. deest. ij. pars qōnis in qua ponunf duo casus. i. gbus pt qs habere duas cōmatres: sed hu. dicit ꝙ nō est cōtra: ſz intelligitur in alio casu. Lege ter. ¶ [Qui spūalē.]Casus est iste martinus ꝛ maria sunt ziuges: martin⁹ ex alia vxore vel cōcubina hz filiū: quēdā ioānes suscepit de fonte: ꝛ sic efficit cōpater martinī ſz nō marie: mortuo martino ioānes licite duxit eā. ſ. mariā in vxorē [cōpatris]nisi aliqd aliud impediat: ꝛ sic illa habebit duos cōpatres: ꝛ hoc est qđ dicit [licet ei]. ſ. ioāni [qui hz spūalē cōpatrē]. ſ. martinū [spūali vinculo]cōpaternitatis sibi coniunctū [eius]scz martini vxor ob hoc cōmater nō est: cum sit filius communis. [nunquid]quasi diceret imo.

Post vxoris. Addidē est hoc. c. paschalis pape. ij. Summa est: qđ vnus pt habere duas cōmatres successiue in vxores. Et est casus talis. martinus hz mariā vxorem illa hz filiū ex alio istū filiuz suscepit berta de sacro fonte: ꝛ sic efficit cōmater marie: ꝛ nō martini quā berthā licite pt ducere in vxorē martinus mortua maria: ꝛ sic habebit duas cōmatres. sic ꝛstrue. ¶ [Nulla ratio vel autoritas videtur ꝓhbere martinū copulari ziugio vel bertha cōmatrē marie olim vxoris]scz ipsius martini: copulari cōiugio [vel bertha cōmatre] marie [olim vxoris. ſ. ipsius martini [nūc suꝑstitis]. i. post obitū sue vxoris. ſ. marie: nec mireris ꝙ ponanf ꝓpria nota: quia hoc nō fit nisi ad maiorē intelligētia verū qz posset aliquis credere: qđ cognatio spūalis sicut cognatio carnalis acquireret marito p vxorē. ſ. ꝙ sicut affines ꝛ cōsanguinei vxoris oēs mediāte vxore efficiunf affines mariti: ita cōpatres ꝛ cōmatres vxoris efficerent cōpatres ꝛ cōmatres mariti: ꝛ ita videret ꝙ bertha esset effecta ꝛmater martini p vxorē: ꝛ sic nō posset eā habere. ideo ostēdit ꝙ nō est sic in cognatione spūali: sicut in carnali: cū ait nec em cognationi carnis [cognatio spiritus cō parat]. i. assimilat in hoc qđ dictū est. Et assignās rationem ait: [nec em p vnionē carnis sequentē ptrāsit ad vnionē spūs] i. ad cognationē spūalē ꝓcedentē copulā carnis. Si vero vnio carnis precedat cōmaternitatē: tūc p vnionē carnis qñqz pertransitur ad vnionē spūs: scz cū aliter cōiugū suscipit filiū alterius [qñqz nō pertransitur]puta si filius tñ vnius coniugū suscipiat Hugu. ꝛ glo. [vnde]hic reprobatur intellectus gratiani: qui exprimitur in. ſ. sequenti.

Notandum. ſ. est gratia. volentis rndere qōni propositе. dicit. ¶ [Aliud est cognoscere vxorē suā ias factā cōmatrē alicui⁹ femine]. i. postq̄ effecta est cōmater alicuius femine. in quo casu fm gratianū non poterit mortua vxore sua illā feminā ducere: cuius cōmater effecta est vxor sua. in quo nō dicit verū: ꝛ Zdicit superiora capta: [ꝛ aliō est derelicta]. i. separata aliqua de cā ab aliquo marito postea fieri cōmatrē alicui⁹ femine: ꝛ postea cognosci a viro. in quo casu fm gratianū vir mortua illa vereicta poterit illam

l. apertissimi. C. de iudi. ꝛ in. l. generali ter. ff. de in ius vocan.

Casus.

terit illā ducere. [autoritas illa nicolai]. ſ. j. c. [ꝛ calcedoneū] c. ij. [illū.]Ista solutio nullius momenti est: nec autoritate firmatur ꝛ contradicit superioribus capīs. Hug.

Queritur. ſ. est: Occasione enim premissorum capitulorum ꝛ precipue illius si⁹ quis interserit hanc questionem. Hugu.

1 ¶ Patrim an intelligantur oēs qui tangunt puerum.
2 Patrini an dicantur omnes tangentes lintheum.

Exponit literam. Questio. Respondet.

Quod autem. De prefata questione inducit hoc. c. vbam pape. ptz. ¶ [Qđ aūt nulla autoritate]. Contra de cōse. di. iij. non plures. vbi ꝓhibeť a leone papa: plures accedere ad suscipiēdū puerū de fonte. Rndetur qđ ꝓtextu paternitatis nō inuenit ꝓhibitū: de hoc eñ dubitauerat vitalis vtrū copaternitas cōtraheret inter suscipientes puerū. Et ideo cōsuluit vbanū de viro ꝛ vxore: an possent simul suscipere nulla cōpaternitate veniente. Et rndetur qđ ꝓtextu cōpaternitatis nō inuenit ꝓhibitum: sed tñ ꝓpter populares: qui forte crederent inter suscipictes aliquā spūalem ꝓximitatē cōtrahi ꝓhibitum est]. ſ. ne credaf [ab eis]. ſ. ꝓpriis viram ob hoc vxoꝛi compatrē fieri. Et ideo deinceps nō possent cōmiscere: ꝛ sic fi cōmiscerent̄ a popularibus infamarent̄ [ꝛ hoc sed vt puritas ꝛc. infamia]de facto. [maledicerent de eis]quasi de compatribus: nec ideo dicit hoc qđ vnq̄ cōpaternitas sit inter eos ob hoc: sed qz sic crederet̄ a popularibus. Eadē de causa fuit generaliter ꝓhibitū: ne plures simul ad suscipiendū puerū accedāt ꝓpter populares. ſ. vt crederēt inter tales cōpaternitatem nasci: qđ esse nō pōt qz ad hoc qđ aliqui sint cōpatres exigit vt vnus sit pater spūalis: ꝛ alter carnalis: vt dicit hug. [immme ꝓsumāt]peccant ergo: si plures simul accedant: tñ nō ser natur vbiqz. ¶ Sed surgit questio. ꝛ an oēs qui tangunt puerū intelligant patrini. Rndetur iuxta hu. ꝙ sic ñ tangit in fonte: vel statim suscipiēdo a ꝓelbytero: oūmodo talia faciant ad hoc. ea eñ q̄ incontinēti fiunt: intelliguntr̄ inesse. extra de elec.

Questio. 1 Respondet.

2 officij. ¶ Sed iterū surgit qō. ꝛ Sepe cōtingit ꝙ multi tenent linth eū circūquaqz: ꝛ puer ponit in medio: ꝛ ita suscipiunt in lintheo. Querit vtrū oēs sint patrini. Credit hug. ꝙ sic: ꝓsertim si in ipso fonte ita suscipiunt isti tri ꝛ efficiant cōpatres patri carnali suscepti: nō tñ inter se nascit ex hoc ꝛpaternitas ita intelligē hoc ꝛ de cognatione spūali. c. quāuis. m. vj. [quia vero]. ij. pars. [piaculare]. i. mortale. [flagitiū]hoc refert ad ꝓxi. ſ. qđ ab hinc dicit referť ad principalem questionem. hu. [duabus cōmatribus]exponе vt in. c. qui spū. lem. hu.

Illud. ſ. est: quia eñ finis precedentis. c. videť contradicere illi. c. qui spūalem. sicut ꝛ duo prima cap. ideo vult soluere illam cōtrarietatē. vnde melius hoc ponereť hic velut esset alterius solutionis vna solutio est ante hanc ꝓhibitionez. ſ. vbani quo ad finē capti dictū. Et ita videť dicere ꝙ illud. c. sit abrogatū. Et qz fortassis incongruū videretur dicere: ꝙ sit abrogatū: ponit. aliam solutionē cū ait vel vxoꝛ cō mater accipiaf: nō ex eodem filio cū viro: vnde ibi negaf comater: sed ex alio qđ vir habuerat de alia. secundum Hugu.

¶ Questio.

Quod autem. Quinta ꝗstio que in themate fuit posita est: an clandestina desponsatio manifeste ꝓeiudicet: ꝛ dicendū ꝙ nō ꝓeiudicaret: si cōstet de ea. extra de clandesti. despon. qđ nobis. Sz qz eccle nō cōstat de ea: ꝓeiudicat ei maxime cum de facto ergo in hoc casu non ius: sed probatio. vnde quo ad ecclesiam manifesta ꝓeiudicat: nisi clandestina probetur. Ecclesia enim de occultis nō iudicat. vt dist. xxxij. erubescant. ꝛ q: hec questio quasi oino nota facile solui: ideo noluit eā magister soluere: nec ponere: sed aliā annectit. ſ. vtrum clādestina cōiugia debeāt fieri. ꝛ dividit ista ꝗstio in quatuor ptes. in prima. ꝓbat ꝙ clādestina cōiungia fieri nō debeāt ſz legitima: alꝭ nisi ꝓsensus occurrat legitimus nō valet qđ actuz est. in scḋa ostendit: quid sibi valent hmōi solēnitates, impositio annuli: ꝛ hmōi. in tertia. ꝓbat ꝙ verecundia debent mulieres ꝓtendere cū nubant. in quarta. ꝓbat ꝙ clandestinum matrimoniū tz: si posset. ꝓbari. Illā sine vera. ꝓbatione nullus debet damnari: ꝛ hoc. ꝓbat per vnā lege ꝛ: ꝛ quatuor capta. secunda ibi: femine. iij. ibi: nec illud. iiij. ibi: sed ob ꝗcitur.

2 ¶ Matrimonij ad esse sufficit legitimitas in personis: ꝛ vnitas in consensu.
3 Puella qualiter dicatur esse in potestate patris.
5 Matrimonium clandestinum dicitur tripliciter.
6 Parangymphi qui dicantur.

Aliter. Hoc in primis inducit̄ ꝓ ꝓma parte capīs est. Euaristi pape. Summa est in rub. ꝓ o plenio: intelligentia huius. c. Querunt duo.

1 ¶ Primum est vtrum consensus ex̄ pr̄elius perverba de presenti in occulto faciat verum matrimonium.
4 ¶ Secundū est quare ꝓhibitū est matrimonium contrahi in occulto: si alias sit licitū magis quam baptizare in occulto.

Ad primum sic ꝓcedit. † Et videť ꝙ ꝛsensus ꝛ verba de ꝓsenti ex̄pressus in occulto nō faciat verū matrimoniū. ꝓmo ex ꝓsenti. c. vbi dr: qđ talia clādestina ꝛnubia nō sunt cōiugia: ſz adulteria: vel fornicationes. ¶ Scḋo sic ratione persone que ꝓ institutionē eccl̄ie nō sunt legitime ad mr̄imoniū cōtrahendū: vt frater ꝛ soroz. in secundo gradu: si de facto cōtrahunt: nihil facit: imo separant cū ergo hmōi clādestina mr̄imonia sunt cōtra, ꝓhibitionē ecclesie: nihil fit in eis. ¶ Tertio sic fi aliquis ꝛtrahat cū aliqua in occulto: ꝛ cum alia in manifesto: ꝛ veniat ad iudiciū eccl̄ie: ecclia dicet illā esse vxoꝛ quā accepit in manifesto: ergo si recte iudicat illa est vxor: ergo alia non fuit vxor. ¶ Quarto sic res in potestate alterius ex̄istēs nō transfert in ꝓtātem alterius nisi cōsentiente illo: in cuius ꝓtāte erat: sed puella erat in ꝓtāte parentū. ergo nō ꝓt per matrimoniū transire in ꝓtātem viri sine cōsensu patris. ꝛ ita fi fiat in occulto: cōsensus ꝛ verba de ꝓsenti ex̄pressus nō faciet matrimoniū. ¶ In oppositū ar. ex. c. iudicante. ſ. e. vbi de illis qui clandestine cōtrax̄erunt dr: qđ vter qz incurrit reatū adulteriū. dum vtroqz eorū vinēte alijs se copulauerint: sed hoc nō esset verū: nisi per mutuū cōsensum clādestinū cōtrax̄issent matrimoniū ergo talis cōsensus verū efficit matrimoniū. ¶ Scḋo rōne fi ꝓsita cā ponitur effectus: sed cā sufficiēs matrimonij est cōsensus perverba de ꝓsenti ex̄pressus. ergo siue fiat in manifesto: siue in occulto: efficiet matrimoniū verū. ¶ Rndeo dicendū est iuxta sanctum tho. ꝙ sicut in aliis sacrāmētis quedā sunt de essentia sacrāmēti: quibus omissis nō est sacramentū. Quedā aūt ad solennitatē sacrī: quibus omissis verū perficit sacramentū qualis peccat: qui omittit: ita est in matrimonio. Nam cōsensus per verba de ꝓsenti inter ꝓsonas legitimas ad cōpēdū matrimonij facit: qz hec duo sunt de essentia sacrāmēti alia autē oia sunt de solēnitate sacrāmēti: qz ad hoc adhibent̄ vt cōueniētius fiat vnde si omittant verū matrimoniū est: quis peccent sic cōtrahentes: nisi per aliquā cām legitimā ex̄cusentur.

2 Cōcordat dns Bonaventura dicēs, † ad esse matrimonij ista duo sufficiūt. scilicet legitimitas in ꝓsonis: ꝛ vnitas in cōsensu. Ad solēnitatē vero ꝛ decorē requirit̄ ꝛ parentū traditio ꝛ sacerdotū benedictio: hec aūt ita sunt ad decorē sacramenti: vt tñ sint de necessitate ꝓcepti. Et rō huius est vitatio periculi qz frequēter qui in occulto cōtrahunt: penitentez ꝛ cuz aliꝭ de facto cōtrahunt: ꝛ cū nō pōt ꝓximus cōtractus ꝓbari: necesse hz eccl̄ia decipi: ꝛ cōtra veritatē dare sniam. Et ideo oportuit talia ꝓhiberi. Hinc est: ꝙ si aliqs cū aliqua cōtrahit in occulto: quāuis sit mr̄imoniū tñ cōiunctio illa nō est sine peccato. sicut nec cōiunctio fornicarij: non tñ tantū. Et inde est: qđ hic euaristus dicit: qđ nō sunt cōiugia: sed adulteria ꝓter culpā.

Ad primum arguñ.

¶ Ad rōnes in oppositum dicendū. ad ꝓmā de. c. ꝓtij. iam quasi ꝓs rñsio. Dicit etiā qđ ꝓceptū est qđ cōiuges ante benedictionē nō cōcubent: vt extra de feriis. capellanus. qz ante benedictionē libidinosus videť esse cōcubitus: ꝛ videť vt vxoꝛ quasi cōcubina: qđ talis cōcubitus ante nuptiarū bñdictionē est illicitus cū vxore. vel rñdetur tertio iuxta hu. qđ clandestinū cōiugiū dr nō esse cōiugiū nō ꝓpter iuris defectū scilicet qđ nō sit verū cōiugium: sed ꝓpter defectū ꝓbationis: ſz qz nō potest ꝓbari. j. xxxij. q. ij. solet.

Ad scḋam.

¶ Ad scḋam rūdet negādo cōsequētiā. Et ratio est iuxta sanctū tho. ꝛ dñm bonaventurā: qz nō est sic de oibus ꝓhibitis per ecclīam. Quedā eñ ꝓhibent: qz sunt cōtra essentialia sacrī: ꝛ talia irritat sicut est cū cōtrahit matrimoniū cū illegitimis ꝓsonis: de quibus in argumēto. Alia qz sunt contra honestatē: ꝛ decorē: sicut est cōtrahere in occulto: ꝛ talia nō irritat. ¶ Ad tertiā respōdeť ꝙ in casu illo necessario decipit ecclia: nō tamē decipit: vt non iuste iudicet: qz iuste iudicare est iudicare ſm allegata. decipit tñ fm veritatem latentē.

Ad tertium.

3 ¶ Ad quartā respondetur iuxta sanctū tho. † ꝙ puella non est in potestate patris quasi ancilla: vt sui corporis libertatem non habeat: sed quasi filia ad educandum. Et ideo fm hoc ꝙ libera est potest se in potestatem alterius abſqz cōsensu patris dare: sicut etiam potest aliquis vel aliqua intrare religionem absque consensu parentum cuz sit persona libera.

Ad quartū.

4 **Ad secundum** dubium in quo querit† quare magis talis phibitio facta est de matrimonio, quā de baptismo. Rñdet iuxta sanctū thō. r Bonauēturā q ideo qr baptismus est sacrm necessitatis: r p hoc p suscipiāt in occulto: nō est ibi periculū aliqō imo, vitat periculū matrimoniū vero clandestinū, phybeť ppter pericula q inde euenire solēt: qr frequēter in talibus est aliqua fraus. Ex altera parte frequēter etiā ad'alia ȝiugia transeūt: dū penitent de his q subito facta sunt r multa alia mala inde accidunt: r ppter hoc spēm turpitudinis habēt sicut ptz in litera. Lege. ¶ [Aliter nō fit]. i. nō psumit legitimū quo ad solēnitatem legibus introductā. i. olmodo solēnitate vestitū. vbi notandū† q vt notat Richardus tripliciter ſ mrimoniū clādestinū primo mō qñ cōtrahit sine pśentia testm: itavt exinde nulla legitima ꝓbatio appareat. extra de clādestina desp̄o. qō nobis. ¶ Scdo ſ clandestinū: q sine solēnitatibus cōsuetis cōtrahit: ȝ in pśentia testm cōtrahať: sicut in pśenti. c. ¶ Tertio modo ſ clandestinū: qr fit sine premissa denuntiatione: vt extra de clādesti. desp̄o. cū inhibitio. Et quoȝ istoū modoꝝ si cōsensus per verba de pśenti expressus affuit verū matrimoniuȝ est fm dei r cōscientie iudiciū [dñationē]. i. potestate: r dispositione: vt sunt parentes: tutores: r curatores: [a parētibus]. i. ꝑsensu r autoritate parētū. i. cognatorū: r ꝓpinquorū [r legibus]. i. fm legē. i. facultate inbentis [r suo tpe]. i. apto: 5 r cōgruo. hu. [a paranymphis]† paranymphi dicunť custodes puellarū: r eis assistētes: r docentes qualiter debeāt se habere a para: qō est in.xra. r nympha: q est puella. sic di. xxiij. c. vlt. hu. [r biduo] vel triduo. s. e. cū sponsus. [ſ. de vna nocte] dic q consiliū est tam hoc q illud: r habuit hoc initiū a veteri testō: vbi legiť q thobias filius thobie cū accepisset saram filiā raguelis in vxorē ad admonitionē angeli raphaelis biduo cū illa in cōtinētia permansit. thobie. vij. hu. [ita pacta.] i. adhibita tanta solēnitate [scitote ꝛc. aliter cōtuberna]. i. cū cōcubinis. [adultera] cā cōiugatis. [stupra] cū virginibꝫ [fornicationes] simplices cū solutis [nō dubitať esse]. i. ztubernū vel adulteriū: vel stupri: vel fornicationis spēm tenēt̄ia vel habentia: vel nō dubitanť. i. ꝓsumunť nō esse cōiugia: sed hec vel illa donec ꝓbetur cōtrariū. Cū em nescit esse cōiugiū: ꝓsumitur cōtuberniū: vel fornicatio ꝛc. [nisi volūtas]. i. volūtarius cōsensus cozā ecclia manifestus [suffragauerit]. i. assumptiōe adulterij ex̄cusauerit: r vota simul cozā ecclia manifesta ꝓpria voce penituerint. hugu. de hoc non. ſ. ſ. de his ita. ꝛc.

Nullus. Ad idē est hoc. c. ex decreto hormisde pape. Summa est in rubro. Lausam huius phibitionis habes. ſ. ſ. his ita. litera patet.

Nostrates. Ad idē est hoc. c. qō est nicolai pape. Summa est in ru. Lege. ¶ [Nostrates]. ſ. romani. hu. tangit consuetudinem aliquoꝝ talia obseruantiū [bulgaroꝝ] ad quoꝝ cōsulta respondet papa nicolaus isti nuper ad fidē cōuersi erant: r inter multa alia cōsulta cōsulerēt de his que in hoc capło cōtinent̄ scilicet que solennitates in matrimonio cōtrahēdo obseruāde sunt: r vtrū eis ꝑtermissis matrimoniū posset ȝtrahi sine peccato [nō ligatūra] sicut fiebat alicubi [nuptialia federa]. i. spōsalia: sed circa finē capti nuptialia federa dicunť carnalis cōiugtionis ȝ post spōsalia [federa quoqꝫ]. i. ꝑsensus de pśenti [horū in quoꝝ ꝛc.] hoc de honestate. hu. [annulo fidei]. i. q significat mutuū amorē: r fidē coniugalē esse seruandā inter eos vt ſ. c. femine. hu. [dotē]. i. donationē ppter nuptias [scripto] debent em dotalia instrumēta fieri: in qbus describunť pacta de dote: r donatione ppter nuptias [aut morꝫ]. i. statim: q sponsalia sint cōtracta: aut tēpore apto nuptiꝫ. hu. [ad nuptialia federa]. i. carnale cōmerciū: vel cōiunia nuptialia cū oblatiōibus fm religionis illius consuetudinē [celeste]. i. mysticū aliquod spūale significans: hec sunt q in sponsalibus exiguntur [hec cūcta ꝛc.] aliqui dicunt excipiť benedictio sacerdotis: q cū illa cadat sub ꝑcepto. vt extra de feriis. capellanus. nō pōt omitti sine peccato. hug. dicit cōtrariū dicens: qō omnia illa possunt omitti sine peccato: q omnia de consilio. suadentur: r nullūm ꝓcipitur: vnde aliter facere nō est peccatum.

1 ☞ Promoueri non debet qui primo cognouit aliquam: r postea eam desponsauit: q duxit.

Diuisio. **Talis.** Ad idē est hoc. c. leonis pape. Summa est in rubro. vel qualis debet esse sponsa more sanctorum antiquorum patrum: r dividitur in duas partes. in prima ostendit qualis debet esse desponsanda: r q ꝓpublice debet desponsari. in secunda ostendit quid iuris si fuerit fornicata. secūda ibi: si fornicata. Lege. ¶ [Qualis] ista litera vno modo pōt legi sic: r videtur nobis bene ad mentum leonis pape [secundū le gem] fm legem enim docemur exēplo patriarcharū Abraham: Isaac: r Iacob: r plurimoꝝ alioꝝ: qui seruauerunt hunc modū in suscipiendo sponsam: r publice fecerunt: r nō in occulto [cuā gelium] quod ptz io. ij. vbi christus venit ad nuptias: r mater eius: r discipuli [vt nō in occulto] sed in nuptie contraherent: r publice nuptie contraherent: r cū benedictione: quā designauit christus conuertendo aquam in vinū. Rebecca cum benedictione parentū tradita est per seruū ysaac r cū magna solennitate. Genesis. xxiiij. Et similiter lya r Rachel iacob: r ptz gen. xxix. [separāda] matth. xix. quos deus coniunxit ꝛc. [si ꝛc.] scda pars. ptz ibi. mat. xix. aliter legit hug. sic qualis sup. [debeat] ad hoc: qō quis ex eius copula nō repellatur a ꝓmotione fm legē ꝓmotionis. s. vt a ꝓmotione qs inde impediri nō possit virgo [pōt qs cōtrahere cū corrupta: sed postea ꝓmoueri nō pōt: nō qr sit peccatū contrahere cū corrupta: sed ꝓpter sacramenti defectū efficit indignus ꝓmotione [casta]. i. postea castitatem seruās. Ista si postea adulterauit: r post adulteriuȝ maritus cognoscit: repellitur a ꝓmotione. vt dist. xxxiiij. si laici. Hu. [desponsata in virginitate] ar. † q ille qui primo cognouit aliquā: r postea desponsauit r duxit: nō ȝ ꝓmoueri tanq ille qui accepit corruptā. ar. di. xxxiiij. curandū precipimus. r di. xxvj. acutius. dicūt tamen quidā: qō ꝓmoueri potest qr ratio r causa quare maritus corrupte ꝓmoueri non potest: nō videtur esse eo qō duxit mulierem corruptam: nō enim iste vel vel ista diuisit carnē suaȝ in duas. Est em vnus vnius: que est vna sed forte nō est ista sola causa: imo generaliter phibitū est scilicet ne maritus corrupte ꝓmoueantur nec exceptio aliqua innuitur r expresse in hoc capitulo dicit: qō desponsata in virginitate debeat desponsari. hu. [propter hominem]. i. sua autoritate: r hoc est qō in euangelio habetur quos deus cōiunxit ꝛc. [si fornicata]. ij. pars. [dimittenda] matth. xix. [ob solam cām fornicationis] nō debet aliam ducere: qō si fecerint adulterantur matt. xix. r. v. r penitentia iniuncta aut iniungē da illi scribit in charta: r penam promittat si tenderit in adultertium: sicut faciunt ab hereſi reuertentes r multi alij: r. j. q. vij. conuenientibus. r. c. quoties. Hug.

Ponsus. Ad idem est hoc. c. ex concilio apud aluerniam. patet ibi: ꝓ reuerentia. Ex hoc colligitur qō non est peccatum si aliter fiat Hug. r gl. Et hoc. c. loquitur de concilio: r sequens.

1 ☞ Vxor non est ducenda sine publicis nuptiꝫ.

Nullus. Ad idē est hoc. c. ex concilio arelatēsi. vj. Sūma † q sine publicis nuptiꝫ nō est vxor ducenda. Lege. ¶ [Nullus iuxta possibilitatē] fm facultate: r viri nobilitatē: vt. ff. de iure dotiū. quero. ff. de relig. si quis sepulchrum. ſ. vlti. glo. [fiat dos] loquitur de honestate: qr nuptie extra dotalia cumēta r ex solo affectu valēt: r sunt ratae: vt in aut. quib. mo. na. ſi. effi. legi. ſ. illō quoqꝫ. colla. vj. Archidiac. Dicūt q fm per est dandum aliquid in dotē licet nimia paupertas cogat. vnde dicit iusta possibilitatē, q nō credo esse verum hu. glo.

Ed queritur. Hic incipit secūda pars questionis: in qua declarat quid sibi velint iste solennitates: que in nuptiꝫ obseruantur: ꝓ quo inducit sequentia capitula.

1 ☞ Mulieres debent velri cum nubunt.
2 Annuli impositio vel immissio facit ꝓsumptionem pro matrimonio.

Emine. Hoc capłm est beati isidori in. ij. libro de officiis. Summa est, † q mulieres velari debent cum viros ducunt. Lege. ¶ [Femine velentur] quodam velo dum benedicuntur de hoc sic dicit apłs. j. cozint. xj. quod omnis vir caput christus est. Caput autem mulieris vir. etenim debet mulier velamen habere super caput suum in signum scilicet subiectionis: quia mulieres sub potestate virī: non enim vir ex muliere sed, mulier ex viro. Genesis. ij. mulieri quoqꝫ dictum est Genesis. iij. sub potestate quoqꝫ virieris. Ex quo colligitur quod talis reuelatio non competit viro [copulātur] id est colligant inuicem [vitta] id est vno vinculo: qualiter hoc fiat nescio r forte colligantur sicut boues: nec hoc fit vbiqꝫ: sed tāgit consuetudinem alicuius loci. hugu. r hoc in signum q coniuges vinculo cōiugalis societatis coniunguntur: nec in vita separentur. Genesis. xx. propter hoc relinquet homo patrem r matrem

Exponit literam.

Exponit literam.

Archid.

Exponit literam.

Hugutio.

r matrem: r adherebit vxori sue [at vero vitta]. i. velū ꝛc. supple fit ideo. hug. [vt hoc signo.] ſ. candidi r purpurei coloris [in primis] id est circa principium desponsationis [mutue] id est recipiocē: r circularis: sicut annulus in se recipiocatur r circulatur [vt eodem pignore]. i. signo [cozda iungant̄ id est iuncta esse vinculo matrimonij ostendant̄. hu. ar. † q semper ꝓsumitur ꝓ matrimonio ꝑ impositionē vel immissionem annuli: r si nulla alia indicia appareant ꝓ matrimonio. vt xxxvij. q. ij. si quis vxorē. Et hoc est verū: nisi ꝑbef in ȝnium. ſ. q causa loci vel experientie: r non cā matrimonij hoc fecerit r semp incumbit onus ꝓbationis ei: qui vult venire contra matrimoniū. hu. de quo vide plenius in glo. [vnde]. i. quia signum est coniunctionis copoꝝ future [inseritur] non sine cā ȝ ex eo: q in eo vena. inserit̄ aūt tali digito. ſ. quarto ad significandum q ideo coniunguntur: vt ꝓolem relinquant. hug.

1 ☞ Matrimonium potest contrahi inter absentes.

Ec illud. Ad idē est hoc capłm Ambrosij in libro de patriarchis. Summa est in rubro. patet capitulum. Lege. ¶ [Hec illud otiosum] id est sine causa factum. Hugutio. vel non sine ministerio factum est [rebecca] de qua dicitur genē. xxiiij. vbi hec historia hꝫ [descendit] in signum reuerentie viri: r ꝓpter hu militatis [obnubere]. i. tegere: seu cooperire in signum subiectionis: r verecundie: que maxime regnare debet in virginibus cum ad nuptias deducuntur [vxor esse ducitur] ar. † q inter absentes potest contrahi matrimonium: qui nunquam se viderunt: qō est verum si fama vel aliquo mōse nouerint. hu. r glo. [inde nuptie ꝛc.]

1 ☞ Jurauit aliquis de ducendo aliquam in vxorem: an sit propterea ducenda eius vxor.

1 **Sed objcitur.** ſ. est: in quo incipit quarta pars qōnis. in qua probat: q clandestinum matrimonium tꝫ sī probari potest. Nam sine vera probatione nullus debet condēnari. Et hoc probat per vnam legem r quatuor capła io. de. Lege. ¶ [Sed objcitur ex post facto conualescit] ytin decimis a laico concessis monasterio. primo non valet: sed accedente consensu epi valet. vt. xxv. q. j. qui quicquid. hu. [vouentes.] hoc intellige de omnibus vouentibus. hugu. [vnde r enaristus hinc r in nouella] hic surgit questio vtrum sit verum quod dicitur hic, scilicet † q si quis iurat aliquam deducendam in vxorem: q talis sit legitima vxor eius arguitur in gl. ad vtranqꝫ partem. Quod sic. tenet ber. r inno. extra de spon. ex parte. Et gloſſ. in summa de clandestina desponsa. ſ. fꝫ queritur. Sed hu. videtur aliter dicere. Et lau. Sed quod prius dī verius credo ait. archi. [his ita rñdetur] ibi [nisi que certis] r verosimilibus probationibus: quibus standum est donec in contrarium probetur [cō probantur]. xxj. q. iij. in cunctis. r. j. eod. nullum [manifesto iudicio id est manifeste in iudicio [iudiciario ordine]. i. fnia ordine iuris probata. Sepe enim per sententiam vnius iudicis sit fides alteri iudici. vt. ij. q. j. multi. r. xj. q. iij. cure.

1 ☞ Judex debet iudicare fm allegata.

Nullum. Ad idem est hoc. c. pape enaristi. sūma est in rubro. Lege. ¶ [Nullum ante verā]. ſ. vt crimē vel causa subsit. hu. [iustaꝫ]. i. ordine iuris. ſ. legitime factam [testante apło] adhoc. ix. [alienum]. i. ab alio iudicandum hu. suo domino stat remunerandus: si bene fecerit aut stat pnniendus si male fecerit [mala ꝛc.] hec verba habes. ij. q. j. deus [passim]. i. indistincte [precipitando] qō sepe sit ex ira tempoꝝ commotionis: r tūc differenda est sententia. ar. v. q. relatuȝ. r. xj. q. ij. illa. Ex omnibus his capitulis habetur † q iudex debet iudicare fm allegata. iij. q. vij. iudicet. r. xj. q. iij. graue. hu.

1 ☞ Aduocati debent audiri a iudice donec velint allegare.
2 Interrogationes iudiciales locum habent vsqꝫ ad sententiā.

Udicantem. Ad idem est hoc. c. pape eleutherij. summa est in rubro. non dividit. Lege. ¶ [Judicāte riminari] et pōt interrogare de facto quoties aliqua dubitatio occurrat: vt extra de fide instrumen. cum Jo. circa finem. Nam quādocunqꝫ r ante litem contestatam r post vbicūqꝫ equitas monet ipsum iudicem debet interrogare: vt in capitulo iudicantem. archi. [patientia] ar. † q aduocati debent audiri a iudice donec velint allegare: alias potest ei obiici hoc capitulum si tamen inutilia dicant: r non ad rem repellendi sunt. hugo. [actio] id est causa vel negotium. hugo. [qō proponāt] ergo ex quo partes abrenuntiant allegationibus: non sunt postea audiendē: r statim potest ferri sententia. hugo. [frequenter interrogari oportet] a iudice vsqꝫ ad probationez snie: vt extra

Hugutio.

de fide instrm. cū io. dz em inducere ꝑ aliam ptē si ptermissum est aliqd vtile: r ex alia ptē ꝑpter ꝑitiā aduocato: r inde in terrogare quo mō hoc itelligat. Et ad hoc rñdeat. Et sic vtri 2 qꝫ pti dz obiicere. hu. † Et no. q iste interrogatiōes iudiciales locum hñt vsqꝫ ad sniam. ff. de interroga. ac. vbicunqꝫ archi.

Ex premissis. ſ. est: in quo concludit gratianus rōnem: qre clandestina mrimonia sint phibita. ¶ [Calisti pape]. iij. q. ix. testes [que sub earum pñtia] nisi in cōsanguinei tate: r in solone pecunie: tūc em recipitur testimonium de auditu. vt. iij. q. ix. ſ. ō his. r. xxxv. q. vj. de parentela [appet] verba sunt gratiani [se copulauerint] supple si primū fuerit legitimum.

Archid.

Exponit literam.

¶ Causa. xxxi.

Vxorem. Hic icipit r intitulatur cā. xxxi. que sic ȝtinuari pōt. magister gratianus tractauit i cā. prima de cognatiōe spūali: r legali: r de clādestinis matrimoniꝫ: hic incipit tractare de duob⁹ alijs ꝛpedimētis. ſ. eno: mitatē criminis. in pria qōne duo ꝓponit. ſ. illā non esse ducēdam in matrimoniū: quā qs polluit per adulteriū: r coactionē. in scda ostendit puellā nulli esse tradēdā inuitam. adiungit ēt in tertia qōne de fide sponsaliū nō frangenda: vt aūt hec conueniētius expediat: ponit more solito thema r ex eo elicit tres questiones supradictas.

¶ Questio prima.

Dulterio. Hic incipit prima qō que diuidit in tres ptes in pria ꝓbat per sex capła: q nullus ducat in mrimonium quā polluit p adulteriū. in scda vtrum sit peccatum contrahere secundas nuptias: r ꝓbat q sic. in tertia ꝓbat contrariū. scilicet. quod non sit peccatum contrahere secundas nuptias: nec deinceps. scda ibi: de his. tertia ibi: aperiant.

1 ☞ Ducere an qs possit in vxorem quā polluit p adulterium. Quod sic: nisi in tribus casibus. nume. 4.
2 Crimina septem impediunt mātrimonium contrahendum: sed non impediunt contractum.
2 Crimina que sunt que dirimunt matrimonium contractum.

Nullus. Pro parte negatiua qōnis pria in ducitur hoc. c. qō est leonis pape. summa est in rubro. breue est. ¶ Pro plenio: intelligētia huius partis querit † vtr qs possit ducere in vxorē quā polluit p adulteriū. Et vr q nō. prio ex capło pñti. ¶ In oppositū sic. ecclesia reiicere nō dz q deus licitū eē mōstrauit. fꝫ deus mōstrauit adulteros cōiungi licitū esse qr nullo precepto prohibetur: nec in veteri: nec in nouo testō. ergo ꝛc. ¶ Scō sic. in alijs sacris si seruat forma r assit materia fit sacrm. fꝫ ista sunt in isto cōtractu. ergo ꝛc. Tertio sic. quibus nullū obstat impedimētū legitime pñt contrahere: fꝫ istis nullum obstat impedimētū. ergo sunt legitime persone. ergo ꝛc. itē in oppositum est in. c. sequenti: quod est beati aug. ¶ Rñdeo dicēdū pro plenioꝛ notitia pñtis materie est notandum † quedā crimina impediunt mrimoniū cōtrahendū: fꝫ nō dirimūt. Sctū. Et sunt septē. primū est incest⁹ vt. j. xxxij. q. vij. si quis viduā. r. c. qui dormierit, r. c. cōcubuisti. scōm est de illo q interfecit. ppriā vxorē. xxxij. q. ij. admonere r. c. interfectores. tertiū est qū quis rapuit spōsam alterius. xxvij. q. ij. statutū. q̄rtū si quis in sidiādo. ppio mrimonio. ppriū filiū suscepit de sacro fonte baptismatis: vt possit priuare vxorē debito cōiugali. iij. q. j. deeo. quintū ē qū qs interfecit facer dotē. extra de pe. r re. qui pbrm. sextum est soleniter penitēs. xxxiij. q. ij. de his. r. c. antiqui. septimum est si qs monialem scienter in vxorem accipit xxvij. q. j. hi qui. oēs predictos casus ponit ray. albertus. sctus tho. in. iij. q. petrus r ēt hosť. preter vltimū quem solus hosť. addit fꝫ autē hec r forte alia impediant contrahendum: si tū continetur de incontinentia dz eis ꝛpedere licentiam nubēdi. ar. xxxiij. q. ij. antiqui. r. c. in adolescentia. r extra de eo qui cog. cōsanguinea vxoris. ex literis. Et sē cūdū q addit Guil. sufficit licentia ꝓpriꝫ sacerdotis imo q de consuetudine non seruatur iste rigor: petendi licētiā † quedam vero sunt crimina que dirimunt matrimoniū cōtractū. primū est si mulier machinata fuerit in mortē vxoris alteri⁹: r ipsam cum effectu occiderit animo habendi virum illius in suū. Et similiter si quis machinatus fuerit: r cū effectu occiderit virum alicuius: vt habeat eius vxorem: tales si con-

S. Thom. Albertus.

traxerint sunt olim separandi. vt. j. eo. si quis viuente. secūdū crimē est adulteriū: r de hoc ponit ista. Qclusio rūsiua ad qō
4 nē iuxta gl. r sanctū tho. r albertū: p indistincte r absolute pōt qs ducere in vxorem p polluit p adulteriū nisi in tribus casibus. ¶ Primus est si viuente marito fidē ei dedit: p eo mortuo duceret eā in vxorē: hoc intelligēdū est vt dicit sctūs thomas: qū tā adulter p adultera sciebat ipedimētū al's matrimoniū nō diriumeretur. ¶ Secūdus est: si alter eoz in mortē mariti machinatus est cum effectu. in his duobus casibus ipedit matrimoniū. Sēdū: r diriumit. Sctū. q; talis pbitio ppetua est. vt. j. ea. relatum. r. c. si quis. r extra de eo q. c. vlti. ¶ Tertius est qñ. Sxit de facto cū ea. primū enim matrimoniū facit qs nō stat. scōm vt dicit sctūs tho. ¶ Dis habitis dicendū est ad rōnes in oppositū. Ad primā de. c. pñti dicēdū est. p hoc cap'm restringit r intelligit de casibus tribus assignatis. ¶ Ad pmā in oppositū rñdet iuxta albertū magnū. pio p hoc rōnabiliter est ordinatū ab ecclia: vt plurima occidia: r adulteria euitent. q illius cā familiaritatis fieri possent. Ad argumētū dicēdū. q multa non leguntur expresse pbibita in lege: q ecclesie siue pbibēda pmisit. dedit enim ei deus claues: r inspiratione sancti spūs: vt in talibus ordinet r statuat expediētia: r hec nō sunt tā statuta humana: q etiā diuina vt dicit albertus. ¶ Ad scām rñdetur iuxta eundē albertū. q hic non est materia sub debita dispositione ordinaria: q: malitia criminis obstātis est in materia. ¶ Ad tertiā rñdetur negando minorē. dicēs q obstat eis impedimentum criminis. Litera patet ex dictis.

Ad primum argum. In oppositum.

Ad secūdū.

Ad tertium.

Exponit literam.

Exponit literam.

Denich. Pio parte contraria inducitur hoc capitulum beati aug. li. de nuptijs r concupiscētia. Sūma est in rubro. pz Lege. ¶ [De mo]s neri pōt] nisi in casibus in cap'o supiori assignatis, nisi ergo alter istoz casuū interueniat. vt. j. xxxij. q. vij. quid.

Nosse. Ad idē ēt hoc cap'z aug li. ō bono cōiugali. Lege. ¶ [Posse ex p'sonis illicite] iue p fornicationē: siue p adulteriū. Sicut eñ gñaliter loquēs ita ēt gñaliter pōt intelligi. hu. simile. xxij. q. iij. inter [placito]. i. maritali affectu voluntario. hu.

Exponit literam.

Hec victima. ſ. est: in quo magister gratianus determiat pdicta cap'a: dicit hu. q nō est authentica ista determinatio. Lege. ¶ [Hec vltia] ſ. cap'm pxīmū. ſ. posse. de cōcubinis loquit: r quare nō de adulterinis. hu. pbibēs sine non [prima autoritas]. ſ. oeniōs [de repudiata] e fornicatione: vel de facto [hz aliquā veniā] quasi nō oīmodā: q ignorātia iuris nō excusat a crimine: lz alleuiet penā: in eodem tū genere delicti semp grauius peccat sciēs: q nesciēs. vt. xxxij. q. vij. quēadmodū [dū credit eē licita] ignoratia iuris: q credit licere derelictā a viro duci in vxorē pio viro viuēte: quo casu nullus excusat. q: nulli lz ignorare hoc ius: cum sit naturale: r euangelicum. hu.

Exponit literam.

Diuisio.

Exponit literam. Questio.

Illud. Ad idē est hoc cap'z sumptū ex cōcilio alphenō. Sūma est i rubro. Et dicit in duas ptes. i pria ponit statutū. in scda ex planat quo sit intelligendū. scda ibi: hic suba diē dū est. pz Lege. ¶ [Illo piudicamus]. i. p alijs iudicam'. i. firmiter statuim' [adit' illicitus.]. ¶ Surgit hic ōstio q tāgitur in glo. r apud hug. quasi similis r eadem sest responsio [nec vlterius ei iungatur] restringe tū ad tres casus notatos supra. Si tū intelligat gñaliter pbibet tū: q: non est honestū vt Shant. vñ sequit [nec ēpiane religioni Suenit. rc. hic] scda ps. hic. i. in hoc loco pñtis qōnis. declarat eñ quo sit intelligēdū: q pollutā in adulterio nō sit ducēda in vxorē. dicit cap'm pmū vbi dr q nullus ducat. rc. r finis p̄cedētis cap'i: vbi dr: nō cōuenit ēpiane religioni. rc. intelligēda nisi post peractā vel inceptā pniaz: q: tūc pōt Shere: r si nihil. rc. extrahit duos casus pdictos. i. de eo qui machinatus est in mortem viri: r de eo [q fidē]. i. pmissōem mdā veluti ratoriā vl hmōi.

Diuisio.

Exponit literam.

Questio.

Opponit et Respondet. Bonauen.

Relatuz. Ad idē ē hoc cap'm ex cōcilio tiburiēsi. Sūma ē in rubro. Sz p maioziteligētia huiꝰ scōi casus. Querit. vtrū it quenīēter dictū r vr q nō: sic. licitū ē post mortē viri hanc ducere vxorē. ergo licitū ē pmittere. ergo pp. pmissionē nō dz ipediri sequēs matrimoniū, sed Sfirmari. si ergo simplex adulteriū nō ipedit, ergo nō ipedit cū fidei datione. ¶ In oppositū ē tex' pñs. ¶ Rñdeo iuxta dām bonauenturā i qrto. q talis fides nō ē fides: lz potius infidelitas: p eo q est Sbonū fidei: quo vxor tenet alligata viro. Et ideo cum in fidei datione matrimonia inchoent: r talis fides matrimonio repugnet: nō initiat: imo simplr inhabiles reddit. q: non initiari amplius inter tales personas pōt: nec Sfummari. qō viro arguebatur q licitū est. rñdet q falsum est: tū q: tū ex mala cā. Tuz q: occasio multoz maloz. Et iō si iurat nō obligatur ad iuramentū seruandum: sed potius ad penitentiam faciendam p̄o iuramento male r inordinate emisso. Lege.

Exponit literam.

Questio. Respondet.

¶ [Relatum qō r factum est]. i. inter tales matrimoniū de facto est contractum. hu. [anathematizamus]. i. separamus: sicut est expositū. q. q. in primis. hu. r glo. ¶ Surgit hic qō. Quid si non violauit: sed dedit fidem: q remanebit cū ea post mortem mariti. dicit hu. q: de re non vacante non debet fieri promissio: non potest cum ea manere. arg. ij. q. j. in primis. ibi ad malicipitanam. Alij dicunt contrarium. vt in glo. vide.

1 ☞ Penitus solenniter prohibetur contrahere matrimoniū: nisi timeatur de incontinentia.

2 Adulter si machinatus fuerit interficere virum adultere: r quantum potuit dedit operam: sed nunquam potuit habere effectum: an poterit illam habere in vxorem.

Et quid si casu interfecit illum. nu. 3.

Et quid si ex certa scientia: sed in bello. nu. 4.

Et quid si fecerit eum interfici consilio vel precepto. nu. 5.

Exponit literam.

Si quis viuente. Ad idem est hoc. c. ex eodem concilio. Summa est in rubro. pt3. Lege. ¶ [Si quis accusatus] non dedit fidem de ea ducenda [presumpsisse] vel voluisse dicere [penitentie publice]. i. manifeste: non solenni † qz penitens solenniter prohibetur contrahere matrimoniū: nisi cū timetur lapsus incontinentie propter iuuenilē etatem: tunc em ei conceditur contrahere matrimoniū. vt. xxxij. q. ij. in adolescentia. seruabitur regula contrahendi matrimonium vt cōtrahat cum illa. hug. [si expedierit] hoc ideo dicit: qz. ſ. timeat [lapsus iuuenilis] incontinentie, vt. xxxij. q. ij. in adolescentia. hu. r in glo. [occidisse] hoc ipso vt continger entur: vel ei ille dedisse fidem viuente marito [aut propinquitas]. i. cōsanguinitas, vel affinitas legitime contracta [huiusmodi actio criminalis] id est affinitas contracta per crimen: puta cognouit matrem: vel sororem: vel consanguineam eius: antequ contraheret cum ea: r postq̄ eam cognouerit per adulterium. hu. [perpetuo] quo ad illā: vel etiam quo ad aliam: r hoc ratione criminis: nisi iuuenis sit. vt. xxxij. questione. ij. interfectus pars. r. c. in adolescentia. quia dicit occidisse. ¶ Surgit hic questio donamus † quod adulter machinatus fuerit eum interficere: r quantum potuit dedit operam sed nunquam potuit habere effectum. Queritur vtrum talis poterit illā habere in vxorem. Quidam dicunt quod non. Sed hu. dicit, quod sic. quia in capitulo dicitur occidisse. Si ergo alibi inuenitur: qō non debeat quis habere illam: qui in morte viri machinatus est: intellige cum effectu. Nam in tali casu verba sunt cum effectu accipienda. Non ergo sufficit machinari: nisi occidat. ¶ Item surgit alia questio † quid si ex certa scientia sed in bello. vtpote qz inimicus eius. Respondetur vt omnia talia vno verbo determinentur: quod quocunqz modo vel ex quacunqz causa eum interficiat: non imputabitur ei ad hoc: nisi idem interfecerit vt eam duceret. hu. ¶ Alia questio † quid si fecerit eum interfici precepto vel consilio. Respondetur secundum hug. quod imputatur ei: quasi ipse occidisset. arg. dicte. l. si quis viduam. ¶ Surgit questio quid si non mandauit: nec consuluit sed postquam fuit interfectus ratum habuit. Respondetur secūdum Sulielmum r Lauren. quod licet secundum aliquos in maleficio ratihabitio retrotrahat ex mandato comparet tamen propter hoc non virimetur matrimonium sequens.

1 2 3 4 5

Questio. Respondet

Exponit literam.

Siqua. Ad idem est hoc. c. ex eodem concilio r ponitur extra de diuo. c. j. pastea est. sed exponitur sic litera [conciliata]. i. machinata: vt extra de eo qui duxit in matri. significasti. [aliam vxorem ducere]. ſ. post mortem vxoris. vt extra de di. c. j. alias non tenet qs hic nō dicitur. vt. xxxij. q. ij. quicquid. r. q. vij. dominus. r. c. omnes. fm glo. Archi.

Archid. 1

Siqua vidua. Ad idem est hoc capitulum. Summa est q vidua potest eum cum quo adultera est ducere in maritum: post peractam penitentiam. breue est r patet. Lege. ¶ [Si qua mechata] cum alio primo viuente viro. hug. [postq̄] quinquennii. Sed nonne pio adulterio debet imponi septēnis penitentia: sic vt. xxxiij. q. iij. hoc ipm. sed penitentie sunt arbitrarie. hu. r Lau. vt de pen. di. j. mēsuram. vel dicendum. fm hug. q non dicitur q plus non peniteat sed quod prius non reconcilietur ad communionem sacramentorum.

5 ☞ Immolatio animalium fuit preceptum in lege veteri.

David

2 David interpretatur manu fortis.
3 Vrias interpretatur lex mea deus.
4 Bersabee interpretatur puteus septem.

Diuisio.

Sed obijcitur contra ꝓdicta. Et diuidit in tres partes. in prima ponit obiectionē. in scda soluit vno mō. in tertia assignat aliā rōnē. pbibitionis ecclesie. scda ibi: sed in veteri. tertia ibi: sed est alia ratio. Lege. ¶ [Sed obijcitur] qz dauid vt habet. ij. reg. xj. r habetur di. l. si. econtra. Adulterium: a cōmisit cū bersabee r machinatus est in mortē viri illius imo eo precipite mortuus est. vxias vir bersabee adulteree: r tū post mortē vrie dauid duxit bersabee in vxorem. [Sed in veteri] scda pars. licet aūt gratianus verū dicat dicens q multa permittebanꝫ rc. non tū bū soluit obiectionē. planius z breuius dixisset: q iter bersabee z dauid fuit matrimoniū qz nōdū erat pbibitū. Ecclesia enim postea instituit talē pbitionē [sicut ꝓmittebatur] hec ꝓmissio ꝓparatiua fuit: quia fuit ꝓmissum vt vitaret granius. ſ. homicidium. simile. xxxiij. q. ij. si q verius. hu. [sicut deus permisit] imo nō soli permisit immolari animalia. imo precepit decernendo animalia munda ab immūdis q figurabant immolationē dñi nostri ihesu in ara crucis. precipit enim ex. eij. immolatio agni paschalis r alioꝝ animaliū de quibus apostol' dicit ad hebre. ix. Si sanguis taurorū: hircorū: r vitulorū: r cinis aspersus vitule emūdabat inquinatos ad emūdationē carnis: quāto magis sanguis xpi emundabit conscientiā vestrā ab operibus mortuis † vii immolatio animalium non fuit ꝓmissio imo ꝓceptū ad significā dū verū sacrificiū ihesu xpi: qui est agnus de: qui tollit peccata mūdi. io. j. [sacramēta futuroꝝ] vr de pe. di. iij. illud † dauid enim interpretat manus fortis. q intelligit xps: q fortiter debellauit aereas potestates mortem superauit diabolū destruxit 3 † vias interpretat lux mea deus qui lucid' fuit creatus z voluit esse vt deus † bersabee interpretat puteus. vij. r significat ecclesiam gētilē: que septiformis gratia spiritus sancti repleta est: hec olim fuit vxor vrie: quia diabolo ad herebat per idolatriam: sed postea interfecto vria. i. destructa potestate diaboli: copulauit sibi bersabee ecclesiam de gentilitate collectam sibi amoris vinculo colligauit. hu. [sed est alia ratio] interfectus pars. ponit aliam rationem quare vxor defuncti huic nubere non possit. ſ. ne nimium r frequenter matrimonia contrahantur: r ad hoc prohibent presbyteri interesse ad benedicendum.

Diuisio.

Exponit literam.

a Adulterium. Adde q adulterium dr cōmittere qui post spōsalia de psenti alteram cognoscit. pet. de ancha. in ca. significauit. num. 1. de eo qui du. in matri. quam pol. per adult.

Hugutio.

1 ☞ Presbyter qui interest secundis nuptijs durantibus primis debet deponi.

Dehis. Hic est secūda pars questionis: in qua loquit de secūdis nuptijs quarū quedā licite r quedā illicite. Capitulum hoc est sumptum ex concilio neocesariēsi. Et diuidit in duas partes. in prima ostēdit eos peccare qui frequenter ducūt vxores simul: modo vnā: cras aliam. In scda statuit presbyterū nō debere talibus nuptijs interesse. scda ibi: pbm vero. r ista ſsumma capituli. ¶ [De his] hoc. c. ego intelligo non de secūdis nuptijs licitis: lz de scōo nubētibus primis maritis vel vxoribus adhuc viuētibus: q vel que plures hūt maritos vel vxores. Et q de talibus hoc. c. intelligat colligitur ex ipsa ſra ex cōcilio martini pape. j. xxxij. q. vij. si qs multis [frequēter ducūt rc. [hodie vnā cras aliā p̄ima viuente: similiter post cras aliam: r sic de ceteris: r ita simul habēt plures vxores sicut habent saraceni. [sepius ꝓhibunt] primo vni: postmodum alij: primo viuente [manifestum est tēpus]. ſ. penitentie [cōstitutum esse his. sed cōuersatio]. i. fidelis: r deuota conuersatio [tēpus abbreuiet] xxxij. q. vij. si quis. r dist. lxxvij. monachus [etiam qñqz precellat conuersatio tēpus penitentie] vt dist. l. domino. r. c. hijg. hu. xxvj. q. vij. tpa. r. c. sacerdos. arcp. [presbyterū] scda pars. [secundarū]. ſ. taliū. hu. maxime secundis nuptijs cōtrahentibus durātibus primis. hu. † vnde presbyter qui talibus secūdis nuptijs interfuit: debet deponi si prior vxor viuat. xj. q. iij. theugaldū. vel etiā non ex interesse qñ persone contrahentes sunt illegitime: vel qñ cōtrahuntur tēpore pbibito [cōiuniū] gulosus est r puniēdus presbyter: qui propter conuiuiū indebitas nuptias honorat [consentiat] vt benedicat. hu.

Diuisio.

Exponit literam.

Questio. Respondet.

Exponit literam.

Hugutio.

1 ☞ Aliter vnus simul non debet habere nisi vnam vxorem: r e conuerso.
2 Cataclysmus quid dicatur.
3 Lamech quare fuerit plus punitus q̄ cain.
4 Bigamia lamech non fuit vera bigamia: sed potius adulterium.
5 Bigamus proprie quis dicatur.

Quomodo. Ad idez est hoc cap'm qō est beati hieronymi. Sūma est in rubro. diuiditur in quinqz partes. In prima redarguit eos: r eas: qui vel q habent plures simul vxores: vel maritos: vt nūc habent saraceni primo ex'plo sarmatarum inde a dño reprehēse. scdo ex'plo r rōne prime institutionis cōiugij. tertio exemplo lamech inde grauiter puniti. quarto vtendo argumento a minori. vltimo reprehēdit quosdā qui dicebāt secūda matrimonia nō esse cōcessa viduis: nisi in casu. secūda ibi: vna costa. tertia ibi, primus lamech. quarta ibi: quā sancta. quinta ibi: si aūt panis. Lege. ¶ [Quomō]. i. sicut. hu. [cōcedit apostolus nuptias]. i. coitū qui fit cā incōtinentie cū vxore: vel marito [periculo]. i. propter vitandū periculū fornicationis: r excusabile [quod inter coniuges geritur]. i. excusat coitum illū ab adulterio: vel fornicatione [qō per se non appetitur]. i. non est appetibile. i. non debet appeti propter se tanq̄ summum bonum: sed debet appeti causa pōlis: vel causa vitande fornicationis [concedit]. i. permittit secunda matrimonia [quī melius est] electiue ponitur: quasi diceret: hoc bene fit: r illud male virū vnū solum habere vno tēpore [licet]. i. quāus [alterum]. i. secundum [et]. i. vel tertiū. vel quartū rc. ſ. nolle plures successiue viros legitime copulatos. ſ. vnum post mortem alterius [quoniam plures simul tolerabilius est] electiue ponitur: quasi diceret hoc est tolerabile. r non illud [prostitutam]. i. inptam [improprie vni]. i. vno

Diuisio.

Exponit literam.

tempore[qñ multis simul ꝛ eodem tpe esse prostitutam]hic ppie.i. simul habere plures maritos de facto, vt habent fauacenī si quidem, ꝛ exemplum in euāgelio ioānis quarto[septuagintā maritū]quia a quīq; fuerat repudiata, ꝛ mō habebat septimū cōtra in euāgelio dicitur ꝙ ipsa dixit se non habere virum. respondetur ꝙ hieronymus hoc refert ad opinionē eius, quāq; illa gerebat in corde. Credebat eū illū esse suū virū, licet oze aliter dixerit. voca virū tuū quasi quē putas esse virum tuum [ꝛ huc quem habes]. i. putas virū hīre. vñ illā cōsentiendo se sic sentire, ꝛ sic credere dixit. dñe vt video ꝙ propheta es tu. hu. ꝛ gl. Arguitur ꝙ nō sit vir eius: quia simul illū ꝛ alios habebat. vñ nullus erat vir ei⁹, nisi forte vnus [vbi numerus maritoꝝ est]. i. plures mariti simul habentur [qui] simpliciter relatio est. i. debet esse vnus tm̄ vno tempore [desistit esse vir]. i. non est vir. i. nullus talis est maritus. hu. [vna costa] scda ps

1 vbi ponitur alia ratio ad pbādum ꝙ simul vnus vir nō debet habere nisi vnam vxorem, ꝛ vna mulier vnū virū, vt sint duo in carne vna, ratiōe ergo prime institutiōis cōiugū pt̄z, ꝙ quisq; debet esse cōtentus vna vxore vno tpe [inquit ada3] s. prophetico spū ꝛc. [alioquī] nō supple dixisset erūt duo in carne vna, ſz plures [pmus] tertia pars. tertia, pbatio [ex punitiōe lamech] ſz primus nō oz cōstrui cū illa dictiōe sanguinarius: ꝛ homicida. qz hoc ect falsum. Mā nō ipse ſz cain fuit primus homicida ſz cōstruitur cum illa dictione diuisit carnē vnā in duas vxores: in quo peccauit: cum tūc mos nō esset: ꝛ ideo peccatū fuit: ꝛ ideo venit puniēdus [at3 ꝛ po. i. ſ fratricidii]. i. cain: qui fratrez suum abel interfecit. [ꝛ bigamiā]. i.

2 adulteriū cū duabus vxoribus de facto: quarū neutra erat legitima: vel altera tū. hu. [cataclysis]. i. diluuiū ꝛa cata qđ est circū: ꝛ clisin qđ est mūdus quasi diluuiū circūquaq; mūdus ex oī pte occupās [deleuit]. i. punīuit. in eo enim punita sunt peccata eius ꝛ aliorum [de altero]. ſ. de cain. i. de peccato eius [vindicatus est septies]. i. vindicta sumpta est ly septies ad lamech vñ, ab adam ꝛ. vī. a cain [de altero]. ſ. lamech [septuagesies septies vindicatū est] qz in. lxxvij. animabus q egresse sunt de lamech punita fuit: que oēs ꝙ pctō lamech perierūt in diluuio.

3 hu. ꝛ gl. [tantū distat in numero]. i. maioritate. hug. ꝛ lamech fuit plus punitus qnō tm̄ homocidiū fecit: sed etiam adulteriū: siue bigamī[introduxit [ꝙ sancta]. i. nō laudanda: non approbāda: vt. xxxj. q. j. nuptie. [bigamus verus non pōt in re cōi ad clerū]. i. ad ordinē quēcūq; clericalē etiā minorē. vt di. xxvi. vbi disputauim⁹ plene de bigamia: ibi vide: si placet dispensatiue tū pōt promoueri vſq; ad subdiaconatū. vt distin. xxxiij. lector.]idē apls]. i. ad ti. iij. [eligat]in prelatione [. lx. annoꝝ]hoc ias nō obseruat: vel eligat ad ministeriū ecclesie vt habitēt cū clericis: ꝛ faciant eis seruitia dom⁹. de qb⁹ non erit suspitio. vñ apls vī loqui de tpe suo: in quo ducebāt prop-

4 ter predicationē feminas sexagenarias: de quibus nulla suspitio haberet in seruitiū eorū: sm hug. [vidua]idē esset si sit virgorum tū talis etatis deo deuota [non mereret accipere] ratione ministerij ecclīastici: ꝙ phibet talis ecclie ministrare. Et ideo ratione sui officij non mereret stipendiū ecclesie. sed debet ei dari de misericordia. Nam nec hieronym⁹ dicit non accipiat: nec dicit ꝙ non detur: sed nō meretur accipere. [¶ Si autē panis.]quita pars: arguit a minori [tollit illi bigamie] que duos viros habuit: ſz non simul tollitur dico. i. nō dat ei rōne ministerij ecclesiastici ꝙto magis ille panis qui de celo descendit. Joā. vi. [ꝙ ꝙuis ꝛc.] oz tolli illi bigamo qui duas vel plures simul habet vel habuit ꝙ ꝙ hoc recipit principiuz capti [testimonia] apli [quibus concedit] viduis. sed a matrimonia supra in principio capti, forte in superiori capto: quod hic non est [quidam] quasi diceret: non ego. vnde datur intelligi ꝙ ipse non approbat: dicebant em̄: ꝙ ille tm̄ vidue poterant contrahere: quas mortuis maritis infidelibus fides iam viduas inuenie bat: que videre iam facte cōuertebāt: sed hec interpretatio nulla est: cum apls dicat generaliter mortuo viro soluta est mulier: nubat cui vult in domino.

Verum. ſ. est; in quo magister gratianus intelligit hoc capitulum de secūdis nuptiis licitis ꝛ duo precedentia: et tunc dicit verum. Et ad hoc bene consonant capitula sequentia nihilominus competentius intelliguntur de his: qui simul plures habent aliter exemplum de lamech non faceret ad ppositum. Et ideo non videtur appro

5 bāda multū hec solutio iqualiter preterea tam aspera diceret

Opponit. ꝛ Respondet.

Augustio.

hiero. si alios vellet dicere: citē cū eodē capto auctē apli ostēdat secunda matrimonia esse licita qualiter postea de illis talia diceret.

☞ Nuptie secunde an sint licite. ꝙ sit. nu. 2.

Periant. Capitulum est hiero. contra fuos emulos: qui dicebāt ipz damnare nuptias oēs etiā primas: p̄sertim secūdas. Et ostēdit eos falsum dicere: ꝛ inique ei talia imponere. Summa est in rubro. ¶ Pro pleniori intelligentia huius partis. Queritur ſ vtrum scde nuptie licite sint. Et videtur ꝙ non. primo quia iudicii de se oz esse fm veritatem dicit autē chr. ysostomus in. c. 8. e. hac rōne, ꝙ scm virum accipere scm veritatē est fornicatio, q̄ nō est licita. ¶ Scdo sic. Ambro. dicit a. ij. de deus subtraxit bñdictionē nobis intelligētia relinquēs nō bonū esse matrimoniū duplez qz ab vnitate diuidit, ſz ibi figurant secūdaz federa nuptiaz, ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. null⁹ reportat penā nisi ꝙ culpa, ſz ꝙ secundis nuptiis aliquā reportat penā irregularitatis. ergo nō sunt licite. ¶ In oppositū est. c. pūs. ꝛ sequētia. ¶ Rūdeo dicēdum

2 sub ista. cōclusiōe ꝙ nuptie scde ꝛ trine ꝛ deinceps sunt licite dū tū bono fine fiāt. ſ. ppter plē generādā: vel ppter necessitatē suā sustinēdā: vt cū ꝺ hīr cū muliere vt ipm foueat: vel econuerso. pbaē ista. c. cluſo pūo. qz abaḥa legit secūdas nuptias ꝺ ysse. vt legit̄ gen. xxv. cū cethura: ꝛ in hoc nō reprehēdit. ergo. ꝛc. ¶ Scdo sic. ex illo pauli. ſ. ad tim. v. volo aūt iuniores nubere filios, pcreare. matres familias etc: loquit de viduis ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. nuptie sunt remediū, ſz cū mulier moꝛit viuēte marito: vel ecōuerso: manet mozb⁹ ꝛ nō adest remediū. ergo licitū est remediū adhybere. ergo ꝛ matrimoniū scdo ꝺ here. ¶ Ad rones in oppositū. Ad pmā de chrisostomo rñdet pūo, ꝙ nō logt̄ de nuptijs licitis, ſz de illicitis, qñ. ſ. qs accipit scām vinēte pria. vt in ꝓdicto capto, hac rōne est expositū vel dctū fm scm tho. ꝙ chrysosto. logtur ibi ꝙ tū ad cāz q̄ aliqñ solet ad secūdas nuptias incitare. ſ. cōcupiscētia: ꝛ ēt ad fornicationē excitat. ¶ Ad secūdā de beato ambrosio rñdet fm scm tho. ꝙ matrimoniū non oz esse bonū nō qz sit illicitum. ſz qz caret illo honore significationis: q est in primis nuptijs: vt sit vna vnius: sicut est in christo ꝛ in ecclesia. Concordat dñs bonauentura dicēs oz nō bonū: qz nō honorabile. ¶ Ad tertiā respōdetur ꝙ irregularitas ista. ſ. non posse ascēdere ad sacros ordines: non est pena, q̄ ēt nec mutilatus pōt ostendere. non tm̄ est hoc ei in penā: sed qz non est idoneꝰ. ¶ Lege. [Alperiant mei] qui dicunt me damnare matrimonia [ꝛ videant me secundas ꝛ tertias in dño concessisse]. i. concessas ostendisse. primum arguit a minori ad maius: dicens quō primum matrimonium damare potuit q secundas ꝛ tertias nuptias non damnauit [idem nō damno ꝛc. idem ego ꝛc.] falsum ergo imponunt, ꝙ nuptias damnem.

Deus. Ad idem est hoc capitulum qō est beati augustini. ij. li. contra aduersariū legis ꝛ prophetarū. Suma est in rubro. p̄s. Lege. ¶ De propagandi]. i. multiplicandi] nuptiali castitate]. i. vinculo matrimonij: quod vtrunq; castitatē exigit. vñ inter cōiuges sancta castitas dicitur esse: vt di. xxx. hec scripsimus. Et eorum concubitus dicitur esse casus. i. castus actus. vt di. xxxi. nicena. vtroq; surgit questio qualiter apostolus dicitur permisisse. i. ꝙ ante erat permissum ꝛ licitum in scripturis redegit propter quosdam qui dicebant neminem debere vxorem cognoscere causa incontinentie. Bu.

2 ☞ Benedictio nuptiarum est duplex.

3 Virgo si contrahit cum illo qui habuit aliam vxorē nuptie benedicuntur.

4 Anima non potest esse sponsa alterius ꝙ christi.

5 Diffinire vel determinare non licet: quod casus non definit; vel determinat.

Quod si dormierit ꝛc. Ad idē inducit hoc capitulum eiusdem hieron. Summa est eadez cum summa precedentis capituli. pro pleniori intelligentia huius capituli querūntur duo.

1 ¶ Primum est vtrum secūdū matrimoniū sit sacramentū, siue vtrum secunde nuptie sint sacramentales.

6 ¶ Secundum est vtrum lecūde nuptie sint honorabiles.

1 **Ad primum** sic procedit. † Et vī ꝙ scm matrimoniū nō sit sacrm: primo. sic, omne sacrm est sacre rei signū. ergo qō cadit a significādo ꝛ ca dit a noīe ꝛ rōne sacri. ſz fm mrimoniū nō significat. ps ꝙ significatum matrimonij est: ꝙ vnica sit vnici: siue vna vnius sicut

Scm arg.

Tertiū arg.

Opponit in contrarium. Scm op.

Rūdet.

Ad primum arg. S. Thom.

Tertius ar. Albertus.

S. Thom.

Primū ar.

Scm arg.

Opponit in contrarium.

Respondet. Bonauentura.

Ad primū arg.

Ad secundū

Exponit literam.

Ad secundū arg. S. Thom.

sicut ecclesia ꝛ xps. ergo non est sacrm. ¶ Scdo sic. Nulli sacramēto tacēda est iniuria. ergo si scm matrimoniū esset sacrm nullo mō esset iteradū. ¶ Tertio sic: oē sacrm est nēdum cū bñdictione sacerdotū, sed vt dicit Ambro. scde nuptie non fiūt cū bñdictione sacerdotū. ergo ꝛc. ¶ In oppositū arguit sic. Coitus in secūdis nuptijs est sicut in primis, sed per bona matrimonij excusat coitus, que sunt fides, ples, ꝛ sacrm. ergo scm matrimoniū est sacrm. ¶ Scdo sic: q cognoscit secūdā coitu fornicario: nō incurrit irregularitatē. vnde non efficitur irregularis, ſz q cognoscit scdam cū qua ꝺ ſz efficitur irregularis. ergo amplior est vnio hic: ꝙ ibi, sed non nisi sacramentalis. ergo ꝛc. Rūdeo dicendū sub ista conclusione, ꝙ scm matrimoniū est sacrm. ista cōclusio p̄z sic: vbicūq; ꝛ inueniunt illa, que sunt de essentia sacri: est sacrm, sed in secūdis nuptijs inuenīunt illa, que sunt de essentia sacri. ſ. debita materia: quā facit legitimitas, ꝛ debita forma. ſ. expressio consensus interior: is p verba. ergo scm matrimoniū est vere sacrm. ¶ Ad rones in oppositū dicendū. Ad pmā respōdetur iuxta sanctū Tho. Albertū, ꝛ Bonauenturā, ꝙ dupliciter loqui possum⁹ de secūdis nuptijs: vno mō in se, aut in relatione ad primas. ¶ ita se est pfectū sacrm: cum ibi sit expressus cōsensus, ꝛ in legitimas psonas. Si aūt loquamur de eis in comparatione ad primas sic m. inet in eis sacramenti ratio incōpleta p̄opter carnis diuisionem q̄ in primis carnē suā vniuit cum vno. Et in secundis cū alio: ꝛ talis diuisio tollit de plenitudine significationis. ¶ Ad scam rñdet iuxta scm Tho. negādo ꝛ sequētia: oē em̄ ꝙ intelligit de facto, ꝙ inducit ppetuum effectū: tunc enim si reiteratur dare ꝛ intelligit ꝙ primū nō fuit efficax: ꝛ sic primo fit iniuria: sicut p̄z in oibus sacramētis, q̄ imprimūt characterem, sed illa sacra que nō habēt effectum ppetuum: p̄nt iterari sine iniuria sacramenti sicut p̄z de pnīa, ēt quia vinculū matrimoniale tollit̄ per mortem: nulla iniuria fit sacro: si mulier moꝛtuo viro iteratō nubat. Sicut ait apostol⁹ ꝛ ht in hoc. c.

2 ¶ Ad tertiam de benedictione respondetur iuxta Albertum ꝙ duplex est benedictio. ſ. que fit in facie eccīe, ꝛ alia que ptinet ad solennitatē. p̄una aūt ē hīt secunde nuptie: q̄ in facie eccīe approbantibus sacerdotibus cōtrahunt. secūdam non hīt: qz signū sunt concupiscētie: cui signo nō debēt sacerdotes interesse. Secundū vero scm Tho. nuptie scde nō benedicuntur: qñ tam ex parte viri ꝙ mulieris vel ex parte mulieris tm̄ sunt scde. † Si vero virgo ꝺ trahat cū illo q̄ habuit aliā vxorē:

3 nihilominus nuptie benedicunt: saluaē em̄ aliquomodo significatio ēt in ordine ad primas nuptias: q: ꝙs ꝛ si vnā ecclesiā sponsam habeat: habet tm̄ plures personas despōsatas in vna

4 ecclesia † sed anima non pōt esse sponsa alterius, ꝙ christi: quia cum demone fornicatur: nec est ibi matrimoniū spirituale. Et propter hoc qñ mulier scdo nubit nuptie non benedicūtur. propter defectū sacramēti. Et multominus benedicende sunt: qñ ex parte vtriusq; sunt scde: q: magis deficit ratio sacramenti.

5 **Ad secundum** sic procedit. † Et vī ꝙ scde nuptie sint honorabiles. pūo sic: omne illud in quo saluaē ratio honesti saluatur nō honorabilis, ſz in secūdis nuptijs saluat nō honestiq; vitatur inhonestas fornicationis. ergo ꝛc. ¶ Secundo sic: sacra omnia sunt honoranda. ergo oē quod ꝛz rationem sacramēti ꝛz rationem honorabilis, sed scde nuptie sunt hmōi: vt in precedenti articulo probatum est. ergo sunt honorabiles. ¶ In oppositum vī ex pūti capitulo: vbi ait hieronymus. nec eis verecūdiam numero fit atis auferrē. ¶ Scdo dicit Ambro. ꝙ scde nuptie in pūti carēt gloria. ¶ Rūdeo dicēdum iuxta dictum bonauentura. ꝙ sacrm matrimonij est vtile ꝛ honorabile. vtiles quidem sunt nuptie: qz vt vēter est secūdus, ꝛ quia remediū pstat. honorabile qdē est matrimonium rōne sacri in xpo, ꝛ in ecclesia. Si loquamur ergo de secūdis nuptijs dicimus ꝙ soluaē in eis rō vtilitatis: quia sunt in officium ꝛ in remedium. rō vero honorabilitatis inuenitur imperfecte ꝛ defectiue. Mā significatio sacramētalis defectiue est scm veritatē in eis, vt dictū est. Et ideo in comparatiōe ad primas dicūtur minus honorabiles, ꝛ carere gloria in pūti. vnde nō benedicūtur benedictione solēni, tamē quia carēt culpa nō sunt vituperabiles. ſz sunt tolerabiles. vnde nec dominus nec sancti eas prohibent tā ꝙ malas sed tamen eas nō persuadēt: quasi defectiuas vt dicit. d. Bonauentura. ¶ Ad rationes in oppositū. Ad primā respōdetur iuxta dominum bonauēturam, ꝙ vitatur per secūdas nuptias fornicatio, ſz in statū imperfectiōis, ꝛ iō potius ad vtilitatē: ꝙ ad laudē vel honorē dignoscitur ptinere.

¶ Ad scdam respondetur. ꝙ verū est, ꝙ matrimoniuz scm est sacrm, sed tū est cum defectu rōne cuius ht quādā ignobiliratem, ac p hoc potius minuitur gloria, ꝙ amplificetur in talis sacri sctiōe. Lege. ¶ Quod si dormierit vir eius] hucusq; sunt verba apostoli [nō dicit] scilicet apostolus [nec no

6 bis diffiniēdum est argumētum † ꝙ nō licet alicui diffinire vel determinare, vel excipere, quod canon nō diffinit vel determinat vel excipit. ar. ly. di. si enāgelica [auferre]. phibēdo, ne tot ducāt. hu. [verecundiam] quia verecundiā est alicui tot vxores [septem viros] id est que septem viros habuit] nō dānauit] cum quereret cui deberet cōiungi in resurrectiōe] non audeo dicere]. i. phibere, vel dicere id est precipere, hoc supple audeo dicere [beatior] quia cōtinētia vidualis preferī ma trimonio in tātum, in quātum fructus sexagenarius excedit xxx. iuxta saluatoris parabolam. matth. xiij. capto.

¶ Questio. ij.

2 ☞ Coactio vel violentia dicitur duplex.

3 Coactio simpliciter ꝛ absolute non cadit in voluntate.
Et quid de ea que facit necessitatem conditionatam. nu. 4.

5 Metus quid dicatur.

6 Coactio sine metus qui sit qui cadit in constantem virum.
Et respectu quorum. nu. 7.

8 Coactio conditionata que cadit in constantem virum tollit siue impedit matrimonium.

12 Matrimonium contractum per consensum metu coactum an ratificetur si firmetur per iuramentum.

Quod autem. Hic intitulatur secunda questio scilicet an aliqua sit cogenda matrimonialiter alicui copulari. vt autez huius questionis veritas ampli⁹ habeatur disputandū venit.

1 ¶ Primo vtrum consensus coactus tollat siue impediat matrimonium.

9 ¶ Secundo vtrum consensus coactus saltem ex parte cogētis efficiat matrimonium.

10 ¶ Tertio vtrum persona consentiens in alteram sibi nō cōsentientem. possit illa viuente contrahere matrimonium.

11 ¶ Quartum vtrum matrimonium per coactionem contractum ratificetur post per copulam carnalem. vel non.

1 **Ad primum** sic proceditur. † Et videtur quod consensus coactus non impediat matrimonium primo sic. Quod nihil est matrimonium non impedit. sed nulla est consensus coactio: quia consensus est actus liberi arbitrij quod nō potest cogi. ergo ꝛc. ¶ Secundo sic. omnis vir aut est constans, aut inconstās. sed coactio per metum non cadens in constantem virum, non impedit matrimonium. Coactio autem per metuz non cadit in constantez virum: quia sicut dicit phs. iij. ethi. fortis impauidus est. ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. Sicut ad matrimonium requiritur consensus, ita ad baptismum requiritur intentio, sed coactus timore ad recipiendum baptismum recipit sacramentum baptismi. ergo coactus ad consentiendum aliquo timore matrimonio obligatur. In oppositū est capitulum presens ꝛ sequētia huius questionis. ¶ Secundo est decretalis extra de sponcū locū. vbi dicit cum consensus locum non habeat vbi metus vel coactio intercidit necesse est, vt vbi communis consensus requiritur coactionis materia repellatur. ¶ Respondeo pro pleniori intellectu questionis .iij. veniunt videnda. primum est que coactio potest cadere in consensu. secundo qui coactus metus potest cadere in constantem virum. tertio respectu quorum cadit metus vel coactio in constantem virum. quarto quis coactus cōsensus possit impedire matrimoniū.

2 ¶ Pro quo notandum est cum sancto tho. in. iij. † duplex est coactio vel violētia. vna que facit necessitatem absolutā, ꝛ tale violētū dicit a philosopho violētū simpliciter. vt cū quis aliū corporaliter impellit ad metū, ꝛ tale violētū diffinitur ab aristo. ꝛ grego. nazanzeno ꝛ damasceno, cuius principiū est in alio nihil cōferēte vim passo. in digestis. sic. vis est maior: is rei impetus qui repelli non potest. Alia est coactio siue violētia que facit necessitatem cōditionatā, ꝛ hāc vocat apostolus volūtarium mistum, sicut cum quis proiecit merces in mari ne periclitetur, ꝛ in isto volūtario quamuis hoc quod sit nō sit per se voluntarium, tamen cōsideratis circumstātijs hic ꝛ nūc voluntarium est. Et quia actus in particularibus sunt, ideo simpliciter volūtarium est ſz fm quid inuolūtarium. ¶ His habitis sit ista prima cōclusio † coactio simpliciter ꝛ absoluta nō cadit in voluntatē. patet conclusio. qz voluntas simpliciter ꝛ absolute cogi nō potest. Nam a necessitate libera est, vbi nō est necessitas. ibi non est libertas. vbi non est libertas, ibi non est voluntas, nec meritum, vt dicit magister sententiarum in. ij. dist. xvij. ¶ Scdo sic dominium libertati opponit, ſz coactio talis ad quā pertinet. pt̄z dicit enim tullius. vis est impeditus dominantis retinēs rē infra terminos alienos. ergo vis in libero arbitrio non cadit, ꝛ ita

Primū arg.

Scm arg.

Tertiū arg.

Opponit in contrarium.

Respōdet.

S. Thom.

Gregorius nazanzen⁹, Damasce.

Prima conclusio.

Tullius.

Secūda con 4 clusio.

nec in consensu, qui est actus eius. ¶Alia conclusio† coactio scd̄a pōt in consensu qui est actus voluntatis. patet cōclusio: q̄ talis nō est aliud: nisi quedā inductio, qua sc̄z volūtas propter aliquas circūstātias particulares vult aliquid, q̄ simpliciter & absolute nollet: sicut pz in eo qui propter periculū submersionis eligit proijcere merces in mari. ¶Scdo pt̄z sic: in cōtractibus pōt esse voluntas coacta, vñ legislator in integrū restitutionē adiudicat ratū nō habēs q̄ vi metus ve cā factū est: ergo aliqua coactio potest cadere in consensu. ¶Item non tandū q̄ q̄ legislator cōsideret non solū interiores actus, sed magis exteriores: ideo per vim intelligit coactionē simpliciter, propter q̄s vim cōtra metū dimidit: cū ait de his que vi metus ve causa fiunt. Sed nūc cū loquimur de matrimonio agitur de cōsensu interiori in quem nō agit coactio, sed vis, que a metu distinguit. ideo quātū ad p̄positū pertinet idē est coactio qui metus. † Est aūt metus fm iurisperitos instantis vel

5 ctio qui metus. † Est aūt metus fm iurisperitos instantis vel
6 futuri periculi mētis trepidatio. ¶Circa secundū sc̄z † qualis coactio siue metus cadat in cōstātē virū: p̄o quo sit ista cōclusio, coactio metus cadit q̄nq; in constantē virū ista conclusio pt̄z: tum exēplo Abrahā & Isaac cōstātiū virorū: in quos cecidit iste metus. Nam rōne metus dixerūt vxores suas sibi esse sorores: tum ratione sic. Cadere metū in aliquē est aliquē metu cogi ad faciēdū aliquid, q̄ alias nollet facere, ad euitādum aliquid q̄s timet, sed hoc frequēter accidit vitijs constātibus: ergo cōclusio vera. Sed notandū q̄s aliter hmōi coactio metus cadit in cōstātē virū, & aliter incōstanté. Nam distinguun

S. Thoñ. tur quātū ad duo: vt dicit sc̄tus Tho. primo quantū ad qualitatē periculi, q̄s timetur: q̄ constās sequitur rōnem rectā: per quā scit quid p̄o quo dimittendū sit, vel faciendū: semper eñ minus malum & magis bonū est eligendū. Et ideo vir cōstās ad minus malū sustinēdū cogitur metu maioris mali: nō aūt cogitur ad maius malū propter metū minoris mali: sicut ad peccatū propter metū corporalis pene. Sed pertinaę & cōtrario nō pōt cogi etiā ad minus malū sustinendū, vel etiā faciendum: vt euitet maius malū. vnde constās est medius inter inconstantē & pertinacē. ¶Scdo differt quantū ad estimationē periculi imminētis: q̄ constās non niū ex forti estimatione & probabili cōiectura periculi grādis cogitur, sed inconstans ex leui estimatione cogitur. Proverb. xxvij. fugit impius nemine persequēte. ¶Circa tertiū sc̄z respectu quoz cadit me-

7 tus vel coactio in cōstantē virū a notandū q̄ malum siue incō-
a uenies, p̄prie & maxime dicitur malū culpe siue mortalis, siue venialis. Et de hmōi malo fit ista conclusio, q̄ cōstans ad talia mala culpe non pōt cogi. vnde fm philosophū. iij. Ethic. Constans potius eligit mortē patiq̄ malū culpe quodcunq; facere. Alia sunt damna corporalia, & ista sunt minora mala: inter ista tū sunt quedā aliis grauiora: inter que precipue sunt, que pertinent ad grauamen proprie persone, vel persone coniuncte: sicut vxoris, vel filiorū: cuiusmodi sunt quatuor videlicet metus mortis. secundū cruciatus corporis. extra. e. cū dilecti. tertiū metus stupri. quartū est seruitutis. ff. e. nec timore. l. iſti quidē. §. j. ff. ū. Et de talibus est conclusio, q̄ metus talis bene cadit in constantē virū: vt cum quis interuenit, vel minatur mortē, vel corporis grauē lesionē, vel seruitutē, vel dehonestationem virtutis in se, vel in persona sibi coniuncta, vel cū quis minatur denigrationē fame. ¶Circa quartū sit ista

8 cōclusio respōsiua † q̄ coactio cōditionata que cadit in cōstā-
S. Thom. tem virū tollit siue impedit matrimoniū, ista cōclusio multipliciter ostendit. primo sic in/xta sc̄tū Tho. vinculū matrimonij ꝑpetuū est. vnde illud q̄ perpetuitati repugnat matrimoniū tollit, sed metus, qui cadit in constātē virū perpetuitatem cōtract⁹ tollit: q; pōt peti restitutio in integrū. ergo talis metus impedit matrimoniū. ¶Scdo sic. matrimoniū significat coniunctionē christi ad ecclesiam: que fit per libertatē amoris. ergo non pōt fieri per coactū cōsensum. ¶His habitis dicē-

Ad primum argum. dū ad rōnes in oppositū. Ad primā respondetur negādo minorē: licet aūt vt dictū est non possit cogi coactione absoluta volūtas hois: pōt tū coactione cōditionata vt patuit. ¶Ad

Ad scm. secūdā rūdetur negādo minorē. Nam vt visum est coactio cōditionata bene cadit in constantē virū. Et ad dictū aristotelis rūdetur, q̄ vt pz ex litera aristotelis nō habetur, q̄ fortis virtuosus nihil timeat sed q̄ nō timeat nō timēda. vñ Albertus

Albertus magnus. magnus dicit, constās vir est qui nō timet nō timenda: cuius intellect⁹ principaliter accipit a virtute animi q̄ habeat fiduciā multā vitādi pericula sibi ꝓportionata & nō deficiat statim vt vir van⁹ & formidolosus de quo dicit in psalmis. Trepidauerūt timore vbi nō erat timor. ¶Ad tertiā rūdetur negādo cōsequentiā. Et rō est fm sc̄tum Tho. q; intentio non est causa efficiēs sacramēti in baptismo, sed solū elicies actionem agēs, sed cōsensus est efficiēs matrimoniū, vñ nō est simile.

Secunda pars.

Ad secundum † Rūdetur sub vna cōclusione videlicet, q̄ consensus coactus ex parte cogētis nō facit matrimoniū. ista cōclusio ꝓbatur sic mātimonii est relatio equiparātie, sc̄z ois talis relatio est equaliter in vtro q̄s. ergo si sit impedimētū ex ꝑte vnius nō erit matrimoniū ex parte alterius. ¶Scdo sic: vbi est mātimonialis obligatio ibi est vir & vxor: sc̄z vxor de⁹ respectu viri sicut pr̄ respectu filij & e cōuerso. ergo sicut sequit̄, iste nō est filj⁹ hui⁹ ergo iste nō est pr̄ hui⁹. ita hic, ista non est vxor huius. ergo nec iste vir illi⁹. ergo inter tales nō est aliquomodo matrimoniū.

Ad tertium dubiū sc̄z † an persona cōsentiens in alterā sibi nō consentientē possit illa viuente cōtrahere matrimoniū. Et idem queritur de persona cōsentiente per metū cadentē in constantē virū. rūdetur sub distinctiōe sic iuxta Richardū in quarto. persona nō cōsentiēs in corde aut exterius significat se cōsentire aut nō. Si nō, non est matrimoniū nec fm dei iudiciū nec secūdū indiciū ecclesie. vnde est cōclusio, q̄ nō obstāte consensu ex altera parte licebit cuilibet cum alia persona contrahere. pt̄z cōclusio, deus enim qui matrimoniū instituit non vult vinculum matrimoniale posse ꝓtrahi: nisi cū mutua obligatione per cōsensum mutuū cōtracta. Si aūt persona nō consentiēs in corde significat per verba de ꝑsenti se cōsentire est cōclusio sc̄da q̄ tale matrimoniū est ꝓsumptū. vnde persona que consensit debet reputare verū matrimoniū esse cōtractū: etiā si alia persona per tēporis interuallū iuret se nunq̄ cōsensisse corde: q; sicut dicitur. extra de ꝓba. per tuas. indignum est iuxta legitimas sanctiones. vt q̄s sua q̄sq; voce dilucide ꝓtestat⁹ est, in eundē casum ꝓprio valeat testimonio infirmare. vnde videtur q̄ in hoc casu talis conclusio rōnabilis est, q̄ non l̄z persone que cōsensit cum alia cōtrahere illa vincte. pt̄z: q; si contraheret se ꝓbabili periculo adulterij exponeret. Si tamē nō cōsentiēs qui verbis se significat aut cōsentire: incontinēti renocet ꝓsumi pōt, q̄ ex errore primū dictū, ꝓtulerit: & tunc persona que consensit stare poterit verbis sc̄do ꝓlatis. ar. ad hoc. extra de testi. cogen. ꝓtereā. Et in hoc casu videtur cōclusio vera, q̄ licitū esset q̄ persona que consensit possit contrahere cum alia prioze viuente.

Ad quartum dubiū † sc̄z vtrū matrimoniū per coactionē contractū ratificet per cōsensum tacitū, vel per sequtē copulā carnalē. rūdetur dicēdū, q̄ vtroq; modo verū iuxta ratificationē per cōsensum tūi est distinguendū iuxta Richardū in quarto: q; tale matrimoniū aut est cōtractū per coactionē consensus viri, vel mulieris tūi, aut vtriusq; simul. Si primo modo ille qui libere cōsensit ligatus est, alter non. Si tamen potest tacite consentiat libere persona ligata in cōsensu ꝓdicto persistente verū efficit matrimoniū: & tūc vter q; est ligatus: q̄ quāuis tacitus cōsensus per se non sufficerit: tamē cum expressione exteriori que precessit sufficit. Si aūt persona ligata resiluit a cōsensu alter⁹: tunc distinguo, q̄ aut contraxit matrimoniū aliud: & tūc dico q̄ illud sc̄m matrimoniū tenet: q̄uis peccauerit cōtrahēdo, sed congruo tēpore non expectauerit liberū cōsensum alterius tacitū, vel expressum, aut non cōtraxit aliud matrimonium: & tunc fm iudicium ecclesie ꝓsumeretur in eodē consensu permanere: quia qui in aliquē semel consensit: amplius non poterit dissentire: si aliquis nō negauerit ꝓstare consensum. extra de despon. impu. de illis. Secundum tū iudicium dei non est verum matrimoniū. q; tale non pōt esse sine contextu mutui consensus interioris. si autem vtraq; persona fuit coacta: tunc ad hoc q̄ sit verū matrimoniū requiritur nouus consensus ex vtraq; parte: sed non noua exterior expressio. verum dicit richardus: q̄ ꝓprie loquēdo melius dicitur: illud matrimonium per sequētem tacitum perfici: quam ratificari: & consensus coactus qui consensus fuit non ratus p sequtem consensum ratificari. ¶Ceterum quātum ad aliam partē vtrum ratificetur per sequentem carnalem copulam distinguendum etiam est: quia illa mulier que contraxit per cōsensum coactū metu cadente in mulierē constantē si postea cū illo cū quo contraxit carnaliter copulatur, aut ad hoc cogitur per vim absolutā, aut per sufficientē metū, aut per leuē. primis duobus modis nō ratificatur ꝓdictū matrimoniū nec quātū ad torum deit: nec quantū ad iudiciū fori per copulaz carnalē. Si tertio modo ratificatur per eū sine consentiat interius, siue nō: q; ex hoc q̄ inducitur per leuē metū: & habita opportunitate reclamandi promittit se cognosci ꝓsumitur interius consentire. Si autē non consentiat in matrimoniū nō efficitur matrimonium verū fm iudicium poli. Si vero nō cogitur sed volūtarie se permittit cognosci vel etiam sine reclamatione ecclesia iudicat matrimonium est. Aliqui aut theologi distinguunt: q; aut permittit se cognosci vt fornicariam malens esse fornicaria

Respondet.

Respondet. Richardus.

Prima conclusio.

Secūda conclusio.

Respondet.

Richardus.

Exponit literam.

Dugutio.

Diuisio.

Exponit literam. Casus.

Questio. 12 Respondet.

8 ¶Per meā tū. ¶Detus & vis qualiter differāt vide Pet. de anc. super rub. de his q̄ vi met. ve cā fi. vñ.

scientie. ¶Preterea circa hoc est dubiū † vtrū matrimonium per consensum metu coactū cōtractum ratificetur si per iuramētū firmetur. Rūdet predictus magister Richardus, & circa hoc est duplex modus dicendi. Quidā dicūt q̄ ratificatur sic per iuramentū saltē in foro cōscientie: q; quādo cōtractus qui nō tenet si non per iuramentū firmetur per interpositionē fidei validus efficitur si firmetur per alterū illorū. extra de his que vi metus ve causa fiūt. c. ad aures. vbi dicitur, q̄ renūtiatio electionis facta ad terrorē laicorū nō tenet nisi iuramento vel fide interposita firmetur. Alij dicāt & probabilius, q̄ matrimoniū cōtractū coactione per metū aqui tēdit in constantē virū firmatū per iuramentū nō tenet: nec in foro exteriori, nec in foro cōscientie: q; aut illo iuramēto iuratur aliquid ꝓteritum, aut aliquid ꝓsens, aut aliquid futurū. Si primo modo planū est, q̄ non pōt ratificare matrimoniū, q̄ alias esset nullum q; si coactus iurat, q̄ vere consensit tale iuramentum nō pōt facere consensum iam ꝓteritū esse validū, si ante non valuit. Si sc̄o modo etiam ratificare non pōt: q; si cōtrahendo iuret, q̄ in rei veritate cōsensit interius in corde & non consentiat periurus est: periurij aūt matrimoniū ratificare non pōt. Si autē vere cōsentit quāuis verū iuret: tamē illud iuramētū non ratificat: q; tale iuramentū est assertorium. vnde illo non fit nisi testificatio de ꝓsentia interioris cōsensus. vnde si interi⁹ consensus de se est inualidus & inefficax ad matrimoniū contrahendum: testificatio ꝓsentie talis consensus nihil facit ad matrimoniū. Si autē aliquid iuretur de futuro sc̄z iuro tibi q̄ consentiā in te, planū est, q̄ tale iuramentū non pōt ratificare matrimoniū contractū: per verba de ꝓsenti, que precesserūt q; tali iuramento non firmatur: nisi ꝓmissio de contrahendo. Ad decretalem allegatā ꝓo alia opinione respondetur, q̄ non est simile: q; maior: libertas requiritur in cōtrahendo matrimoniū: q̄ in renūtiatione electionis. vnde extra. e. c. abbas. dicitur in glo. q̄ matrimoniū contractū per metum non tenet nec obligatus est: qui hoc fecit etiam si iurat quia matrimonia libera debent esse &c. Lege. ¶[Quod autem aliqua non sit cogenda nubat cui vult in domino] & exponēs hoc ait [sine suspitione turpitudinis] id est non consanguineo: non affini non deuoto: sine conuerso, non monacho. non canonico regulari non clerico constituto in sacris ordinibus: non vxorato, non omnino alicui: cui non licet nubere. Mu. [viro sue religionis] id est christiano: non pagano, vel gētili, vel iudeo [malos exitus] que enim malo inchoantur principio vix bono peraguntur exitu. j. q. j. principatus.

1 ☞Ratihabitio trahitur retro.

Diuisio. Iverum. Ad idem est hoc. c. vbani pape iudicū vbani. i. forma iudiciaria. Non enim debet sententiā cum causam delegauerit, sed formauit sententiā, & instruxit iudicem delegatū: qualiter debeat procedere. Summa patet in rubro. diuiditur in duas partes. in prima narrat casum, & concedit, q̄ vbi compertū fuerit, q̄ secutus fuerit aliquis consensus parētum & filie, q̄ sit validū id, q̄ inceptū erat. in sc̄da ostendit: q̄ si talis consensus non fuerit, q̄ talis filia non impediatur alteri nubere. secunda ibi. Si in autem. ¶Pro pleniori intelligentia huius capituli. Queruntur duo. primū est vtrū persona cōsentiens in alterā sibi non consentientē possit illa viuente cōtrahere matrimoniū. secundū vtrum matrimoniū per coactionē contractū ratificetur per cōsensum tacitū, vel per sequentē copulam carnalē. vide responsiones istorū dubiorū in principio huius questionis secūde. que incipit, q̄ autē aliqua non sit cogenda, & ibi inuenies &c. Lege. ¶[Si verū.] Casus est. Raynaldus petebat filiam Iordani tanquā sibi desponsatā: Iordanus vero denegabat illā ei, allegans coactionē: & dicēs se coactum illam desponsasse ei inuitā, & renitentē: mandat ergo Vrbanus, q̄ si Iordanus & filia volunt consentire saltē nunc perficiatur matrimoniū. Si nolūt legatus audiat [coactus] hoc non fecisset multū ad rem: nisi filia simul etiam cōtradixisset. Nam quantūcunq; ille esset coactus: si tamen illa consensisset in illū & e conuerso: non minus esset matrimoniū hu. [infantula] hoc solū potuit sufficere, vt nihil ageretur: si illa esset infantula. i. j. septennium, sed de hac causa ꝓprie non procedit imo vt dicit glo. fortē ponetur infantula ꝓo puella [sientem] hec sunt signa, q̄ non consensit. hu. [non assentientibus] hoc autē non ponit ideo, q̄ sine patris & matris & sanguineorum consensu non fit matrimoniū firmū, sed debet ibi esse de honestate, non de necessitate. hu. temperamus dicit quia licet potestatem papa audito casu precipere: vt amplius Raynaldus de facto non se intromitteret, sed istum rigorem temperauit [cum assensu] quo ad patrem & matrem, & parētelam exponе. vt. §. consensus solius filie erat in hac re necessarius [inceptum] de

1 facto: non de iure. hu. Et est ar. † q̄ ratihabitio retrotrahitur: & cōfirmat quod illegitime factū erat. Sepe enim quod de iure factum non est: per sequentē legitimatur consensum: & confirmatur. vt. §. dictum est in questione [si autem] secūda pars. [amplius] id est aliud quod ipsam desponsauerit [impediat sacramentum] testium ab ipso Iordano. i. ex parte ipsius Iordani: scilicet vt ipse Iordanus ꝓbet idoneis testib⁹ exceptionem ex actionis: Iordanus enim excipiēdo q̄ coactus illā inuitam ei desponsauerat, fecit se actorē: & ideo onus probationis ei incumbebat [constēt hec] scilicet q̄ illa fuerit inuita, & q̄ in eum non consenserit [vt dicta sunt] ex parte Iordani [nubat] sed nunquid similiter Raynaldus poterit alteri nubere, dicendum est q̄ sic: vt in questione visum est. Et hu. hic affirmat.

1 ☞Puella innita nulli est copulanda.

2 Filij an obligentur ex sponsalib⁹ que ꝑ eis patres cōtrahūt.

De neptis tue coniugio.

Ad idem est hoc capitulum eiusdem pape vbani. Summa est † q̄ puella innita nulli est copulanda.

1 diuiditur in duas partes. in prima precipit vt puella innita nulli copuletur. in secunda assignat rationē. secunda ibi, quorum enim. ¶Pro pleniori declaratiōe huius materie † queritur vtrum ex sponsalibus que parentes ꝓo filijs contrahūt filij obligentur. respondetur quod si filij consenserint expresse, vel tacite: vt si ꝓsentes fuerint, nec contradixerint: obligantur, & ex eis oritur publice honestatis iustitia. idem dicendum est si absentes fuerunt: & postquam sciuerunt ratificauerunt tacite. vel expresse. alias ex sponsalibus factis a parentibus filij non obligātur: nec oritur publice honestatis iustitia. extra de despon. impu. si infantes. lib. vj. Lege. ¶[De neptis necessitatis] id est coactionis per metum [persistit quorūm: & enim] simplex est relatio, & generalis sententia: quia qui futuri sunt vnum corpus per commistionē carnis primo debent vniri in animo per vinculū matrimonij vel sicut maritus & vxor sunt vnum in corpore: ita debent esse vinculo amoris [vnū corpus est]. i. debet esse [& vnus animus]. i. in animo vniti vinculo matrimoniali, vel amoris [contra domini apostoliq; preceptū] scilicet illud. j. Cor. vij. nubat cui vult [reatum desidū]. i. odiū: q̄ ex quo aliqua inuita iungitur alicui: non diligit eū vel [fornicationis] ob hoc supponendo se alij: & non seruando ei fidem, vel cum eo fornicando: ex quo non consentit in maritalem affectum [cuius peccati] scilicet fornicationis vel desidū [redundare] qui enim occasionem damni dat &c. ar. lj. q. ij. si tu. hug. & extra de homi. c. decetero. in glo.

1 ☞Exceptio metus repellitur ratione persone.

2 ¶Detus vel coactio non excusat a pena in his que sunt cōtra deum nisi forte a grauiori.

3 Judicari nemo debet a suspectis vel inimicis iudicibus.

4 Judicium appellationis & causę principalis est idem.

Otharius. Ad idem ꝓpositum est hoc capitulum Nicolai pape. Summa est in rubro. Casus capituli est iste. Lotharius tebergam legitimam vxorē expulit & gualdradam superinduxit: qui cum argueretur, a papa misit ei excusatoriam epistolam: asserens mēdaciter se prius legitimam ei & solēniter accepisse gualdradam, sed post metu huberti tebergam duxisse: delegat ergo istam causam. Et diuiditur capitulum in duas partes principales. in prima instruit iudices delegatos, qualiter procedent: scilicet vt adiudicent ei gualdradam si potest ꝓbare exceptionem suam cōtra tebergam scilicet quod primo acceperit gualdradam. Si autem hoc nō probauerit: adiudicent ei tebergam: quam etiam per confessionem ipsius Lotharij constabat illius coniugem esse. & hec pars protenditur vsq; ibi preterea. Preterea vos &c. secunda pars: vbi instruit eos de alio articulo. teberga significauit pape, quod Lotharius eam cogebat vt diceret se commisisse adulterium vel aliquid aliud, vnde posset alias puniri: dicit ergo papa quod si fuerit teberge obiectum, quod cōtra se fuerit aliquid confessa: illa allegat violentiam & coactiones, vel si allegent iudices ipsa dicit ipsos suspectos ex integro: mandat quod causam videant: & bene & mature: vt nullus iustitie mole opprimatur. Lege. ¶[Lotharius in commonitorio] in libello petitorio, vel epistola: sine scriptura, in qua commonuit & instruxerit nos de facto suo [primum] scilicet matrimoniū: sc̄z q̄ fuerit primum premissis dotibus maxime q; idē esset sine his solēnitatibus [& publica manifestatiōe]. i.

Casus.

Diuisio.

Exponit literam.

publice ⁊ manifeste admissa est [anteꝙ teberga filia bosonis] scz teberga q̄ filia erat bosonis [tantus rex]. i. lotharius. q. d. nō est verosimile, qđ pretendit. ar. † ꝙ rōne persone repellitur
2 exceptio metus [magis reprehensibile] ⁊ est ar. † ꝙ in his que sunt contra deum mgtus vel coactio non excusat a pena: nisi forte a grauiori. ar. xxij. q. v. si quis coactus [amori hominum post posuit] contra illud Matt. x. qui amat patrē, aut matrē, aut vxorē, aut filiū ⁊c. nō est me dignus [timendi] Mat. vij. nolite timere eos, qui occidūt corpus ⁊c. [manifestatiōe sua] qz dixit se accepisse tebergā [eodē cōiucto rege] per propriam
Hugutio. confessionē. hu. [diffiniatis] adiudicando ei tebergam: si non probauerit se prius accepisse gualdradā: ⁊ hocvult dicere licet obscure dicat. Et est sensus iste, diffiniatis adiudicādo gualdradā: si probauerit exceptionē suā cōtra tebergam: scz quod prius gualdradā accepit, sed si nō probauerit, habeat tebergā ⁊ hoc est [si vero ⁊c. legitimā] scz tebergā [innocēs] a crimine fornicationis [preterea]. ij. pars [placuit]. i. crimen fornicationis, vel aliud [ꝙ magna pena piandum] id est purgādum. vnde ipsa deberet interfici vel comburi. hug. [innotuit] id est
3 notificauit [inimicos iudices.] † Nam suspectis vel inimicis iudicibus non debet quis iudicari, quod si fit: debet irritari. vt iij. q. v. quia. hug. [renouetis]. i. eam de nouo audiatis: quasi
4 nunquam fuisset audita. Et est ar. † quod idem est iudiciū appellationis ⁊ cause principalis. ar. ij. q. vj. omnis oppressus.

¶ Questio. iij.

1 ☞ Sponsalia contracta a parentibus filiorum consensu interueniente vel subsequente, valent, ⁊ tenent.
Et quid si sponsalia sint de futuro. nu. 2.
Et quid si fiant sine consensu filiorum. nu. 3.

Prima conclusio.

Quod autem. Hic incipit tertia questio. scz vtrum post patris vel parentum sponsionem filius aut filia possit alij nubere. Ad hanc questionem cōmuniter respondetur sub certis conclusionibus. ¶ Prima est. † Si sponsalia sint contracta a parentibus filiorum cōsensu interueniēte vel subsequente siue in adulta etate, siue ante: dummodo post septenniū valent, ⁊ tenēt: nec licet filijs ab eis discedere. patet conclusio. xxvij. q. ij. per totū. ¶ † Secūda conclusio, si sponsalia sunt de futuro: licet filij non debeant cum alijs contrahere: si tamē cum alijs contraxerint de presenti valebit ⁊ tenebit matrimoniū cum alijs: nisi aliquid aliud impediat, ista colligitur aper
3 te. ẽ. xxvij. q. ij. ſ. sed obijcitur. ⁊ extra de spōſa duorum. duobus. † Si vero sponsalia sunt contracta a parentibus sine consensu filiorum siue filijs contradicentibus, siue non, siue ante septennium, siue postea, siue in adulta etate siue ante. Est conclusio tertia ꝙ filij nisi postea consentiant, nec valent, nec tenent, nec coguntur stare illis: ⁊ sine peccato possunt discedere: ⁊ alijs nubere. xxx. qō. ij. c. vnico. honestum tamen esset stare sponsioni paterne, sed non compelluntur sicut dictum est.

Secūda conclusio.

Tertia conclusio.

Diuisio.

Exponit literam.

Opponit in contrarium.

Respondet.

Hugutio.

Hugutio.

Si qui parentes. Inducit magister Gratianus hoc. c. ex cōcilio elibertino ad probādū, ꝙ tales filij nubere nō valeāt. diuiditur in duas partes. secūda ibi, si vero sponsus. Ex litera patet totū. Lege. ¶ [Si qui parentes] pro nuptijs filiorū iuramentū prestantes. hu. [fidem] iuramento interposito firmatā [fregerint] filios non copulan
do: sicut iurauerūt de volūtate ⁊ consensu filiorū [triennij] sed nonne periurio debet imponi septennis penitentia. vt. vj. q. j. quicūq;. Rūdetur primo, ꝙ penitētie abstinere sunt. secūdo potest dici, ꝙ in hoc ꝙ tales debent abstinere ab eucharistia triēnio: oetur intelligi ꝙ penitere debent septem annis: tribus primis debent abstinere ab eucharistia, ⁊ in quarto accipere. vt. xij. q. ij. de viro. ⁊ xxxij. q. ij. Datorem. nisi forte ex causa alia qua mitius agatur vel asperius specialiter circa aliquem. hu. [Si vero] secunda pars [crimine] dissensionis, ⁊ repudij sponsalium non fuerint deprehensi; qz ipsi bene volunt seruare fidem, ⁊ contrahere licet parentes contradicant excusati non quantum ad reatum seu quo ad deum: qz periurij reatu apud deum tenentur, sed quantū ad ecclesiā qz non tante penitentie subijciet eos: nec pro tali periurio notabit eos de infamia. hu. [Si vero in eodē vitio] separationis, ⁊ diuortij: qz nolūt conjungi: licet eorū cōsensu sponsalia sint contracta [consentientes iniquitati ⁊ voluntati parentū] ipsi filij polluerūt se cōtrahendo cū alijs, polluēdo dicit: qz peccāt mortaliter ex quo eorum consensu fuerūt sponsalia contracta. hu. [sententia]. i. penitētia seruetur circa parentes: ⁊ etiā circa filios. ſ. vt triennio a cō-

munione abstineant. hu. Ecce non licet nisi filij inexorabiliter dissentiant [consensu eorū] scz filiorū. Nam si absq; consensu filiorū sponsalia a parentibus cōtrahuntur: filijs eis stare non tenentur: ipsi tamen parentes filios ad hoc inducere debent.

¶ Causa. xxx. ij.

Cōtinuatio.

Vidam vir. Hic incipit causa. xxxij. q̄ sic cōtinuat ad p̄cedentē. in p̄cedēti cā tractatū est: qualr qs possit vel nō possit sibi copulari in matrimoniū: quā prius polluit p adulteriū, sz qz meretrix non multū distat ab adultera. ideo ex cōtinēti subnectit cām istā: in qua ostēditur vtrum meretrix possit vel nō possit duci in matrimoniū, ⁊ si inducta fuerit: vtrū sit vxor appellāda, adiūgit etiā de duplici institutiōe cōiugū: ⁊ de his qui abortum procurāt: ⁊ de illis qui ex ancillis sobolem procreare volunt. Et de his, que per violentiā corrūpūtur. Et de multis alijs sicut videbitur in p̄cessu cause: ⁊ vt ista conuenētius tractaret thema ponit: ex quo elicit octo qōnes. prima est vtrū meretrix licite ducatur in vxorē. scda est an ea que causa incontinētie ducit fit coniux: appellanda. de alijs videbitur. j.

¶ Questio prima.

Diuisio.

Quod autem. Hic intitulatur et incipit prima qō. ſ. an quis ducere possit meretricē in cōiugē. Et diuidit hec qō in quatuor ptes. in prima, qbat p quatuor autoritates sanctorū, ꝙ nullus debeat ducere meretricem anteꝙ penitear: qz ēt vxorē adulterā tenere non dz: qz patronus esset turpitudinis. in scda, qbat per tria capitula, ꝙ meritorū est viro eā retinere post pniam. in tertia laudat ⁊ p̄fert virginitatem matrimonio: non tñ improbantur nuptie, ⁊ sic intellige capitula sequētia. in quarta soluit Gratianus, ꝙ fi desinūt meretrices, possunt in vxores duci. scda ibi. benedictio. tertia ibi, nuptie. quarta ibi, non est culpandus. Lege. ¶ [Quod autē ingenui] ingenuus est qui statim vt natus est liber est. i. qui ex socia natiuitate libertatē cōsequitur. hu. [originarij]. i. sami. hu.

Exponit literam.

1 ☞ Meretrix potest duci in vxorem. Et talis ducens eam meretur. nu. 3.
2 Meretricem non licet ducere quando non est spes correctionis: bene tamen si est spes correctionis.
4 Meretricem ducere in vxorem: aliquando non est licitū imo graue peccatum.
5 Maritus qui pōt probare teneꝫ accusare vxorē incorrigibilē.

Prima conclusio.

Sicut. Inducit in primis hoc. c. Chrysostomi super mattheū. p parte qōnis negatiua. Summa est in rubro. pro responsione autē ad qōnē ponimus duas sequētes cōclusiones. prima est, † ꝙ
1 meretrix pōt duci in vxorē. Que 2clusio, pbatur sic: inter illos pōt esse matrimonium: inter quos pōt esse mutuus cōsensus per verba de presenti, sed inter meretricē ⁊ virum pōt esse mutuus cōsensus expressus per verba de p̄senti: qz meretricii non tollit mulieri, ppriū 2sensum: cū nō obstāte meretricio habeat ptātē corporis sui. nec etiā per meretriciū est alicui alligata: et
2 ita pōt 2sentire. ergo 2clusio vera. ¶ Secda 2clusio est † qui nō est spes correctionis eius nō licet meretricē ducere. ps 2clusio ex capitulis sequētibus ⁊. c. p̄senti. Cū vero est spes de correctione meretricis licite pōt duci ps cōclusio. j. e. c. vlt. ⁊. j. e. qui ducit in ma. c. significasti: pro cuius cōclusionis plenior intelligentia est distinguēdū sic: qz vir talē meretricē ducēs in vxorē aut ducit eā credēs ⁊ existimās reuocare a turpitudine me-
3 tricij, ⁊ ad bona matrimonij inducere: si sic est 2clusio † qꝫ ta
a lis laudabiliter facit[a] ⁊ opus minime impedit reuocādo mu- a
lierē a turpitudine peccati ad honestatē cōiugij: ⁊ meretur in hoc. vt habetur. extra de spon. inter opera. vii. de tali pōt dici illud Eze. xvij. aiam eius saluasti. Si vero vir inducit eam: vt meretricē cū ea, ⁊ de acquisitis per meretriciū ⁊ adulteriū vi-
4 uat, ⁊ particeps lucri fiat. † Est cōclusio ꝙ talis inducēs meretricē in coniugē grauiter peccat. ps conclusio ex. c. c. presenti. oū quia abutitur matrimonio cōtra bona matrimonij facit eñ illam fidē frāgere: operatur cōtra bonū, plis, ⁊ violat sacramētum: qz non manēt duo in carne vna, sed in carne plurium defendatur. Preterea graviter peccat qui adulterio consentit: ⁊ eā adulterare facit. Non ergo meretrix ducēda est, sed abijcienda sicut

Laudabiliter facit. Addepet. de anc. in. c. inter opera. nume. i. de spōſa.

da sicut loquunt capla seqntia. Surgit hic qō. diceret qs hoc nō habeꝫ ex istis caplis qz nō facit mētionē de meretrice: sz de adultera dicēdū. ꝙ imo facit mentionē. Et pbat arguendo a maiori: ꝙ meretrix nō sit ducēda in vxorē legitimā si me retricari cepit: nō dz qs tenere: nisi penitētiā velit agere: multo ergo minus meretricē dz qs sibi copulare. assumptū pbat ab isto loco vsqz ad. ſ. illū. si ergo. Lege. ¶ [Sicut crudelis negligens famā suā retinet] cohabitādo: debitū reddēdo: exigēdo: cū eius crimen sit notoriū: vel cū pōt eā punire: vel est ideiam ꝓfessa: vel ꝙicta: vt vir ptextu incrudelitatis suā patientiā dissimulare nō possit [meretrice]. i. ab adulterio nō desistē tem: nec decistere volentē [patronꝰ est] celat cū possit pbare
5 [vxoris] desistere nolētis. † maritus ergo q pbare pōt tenet accusare vxorē incorrigibilē: nō tñ in scribēdo vel denūtiādo ecclie ad agēdā penitētiā. Mat. xviij. dic ecclie. ar. i. q. i. q. ſqs. x. ij. q. vij. qua propter. Hug. ⁊ in gl. satis plene dicit: ibi vide.

1 ☞ Vxor non est dimittēda propter suspitiones fornicationis: nisi fuerit suspitio probata.
2 Vir dimittens vxorem propter fornicationem nō potest aliā ducere: ⁊ si duxerit mechatur.

Dixit dñs. Ad idē est hoc capitulū qđ est Hieronymi sup Mat. xix. Summa est in rubro. Lege. ¶ [Dixit dñs in euangelio] Mat. xix. [sola fornicatio vincit]. i. separat: ⁊ removet [affectum vxoris]. i. affectum viri: qui debeꝫ vxorē: vt vir vxorez nō diligat: sed odiat [in aliā diuidit] adulterādo cū alio [nō dz retineri] nisi ab adulterio recedere velit iuxta euangelium [vxor dimittat] ⁊ abſtineat a toro viri. [male dicto]. i. vituperio: ⁊ ignominia. ōr Prouer. xvij. q tz adulteram stultus est: ⁊ impius. stultus qppe est qz stulta rē agit: dū in dānū, plis ⁊ sine domus adulterā sustinet: per cuius turpitudinē vincul'is
1 ignominie cōstringit: de quo Prouerbio. vij. nescis ꝙ ad vincula trahatur stultus. Est ēt impius qz crudeliter famā suam denigrat vel [fornicationis suspitio] † propter suspitionē enī fornicatiōis nō est dimittēda vxor: nisi fuerit suspitio pbata. vñ p eodē dicit Hugu. reputat suspitio ⁊ fornicatio. qz pbata fornicatiōe pbata est suspitio: fateret calūnia]. i. falsa: sz crimē improperet: ⁊ cōinceret ob scōm copulatiuā. Shendā [mubet] j. e. q. vij. aplus. [vxorē] adulterā [ideꝫ nō habeat] hoc bene addit: qz cū vir dimittit vxorē causa fornicatiōis: soluit vir ab vxore quo ad totum. Non autē pro hoc soluitur matri
2 monium. † vnde illa viuente non pōt aliam ducere ⁊ si duxerit mechatur: vt dicit saluator. Mat. xix.

1 ☞ Fornicatio q̄ maculat corpus viri polluit etiam vxorem.
2 Adulter occultus nō pdit debitū: nec priuatur iure petendi.

Si cōiugio. Ad idē ē hoc caplm qđ est beati Hieronymi. Summa est i rubro. Breue est. Lege. ¶ [In cōiugio peccata] alia a fornicatiōe [coinquinat] q ad ipsz: qz intercedit ei: tanꝫ aliqd imūdū ⁊ coinquinatū. Cū em vir ⁊ vxor sint vnū corpus: altero fornicāte: alter coingnari dz. qđ nō ꝓtingit de alio pctō: ēt si matrē qs interficiat. xxxiij. q. ij. latore. cetera enim peccata vt ait aplus extra corꝰ sunt: qz eis anima ⁊ nō corꝰ pollui: sz in fornicatiōe corpus cū anima pollui. Cū ergo in aia vxor nō sit vnū cū viro: cetera peccata que viri tantū animā maculant: vxorez maculare nō possunt
1 † fornicatio vero que viri corpus maculat: ēt vxorem cū qua est vnū corpus polluit. vnde aplus qui fornicatur in corpus suum. i. in vxorem: cum qua est vnum corpus. i. cōtra honorē sue coniugis facit: ⁊ eam offendit. fz Hu. vnde dupliciter ista litera exponi. primo sit [vt iam nō sit viro]. i. ꝙtum ad virū. [licita]. i. munda [sed adultera]. i. imūda: ita vt non sit viro licitum exigere ab ea debitū: sed ita dz abstinere ab ea: quo ad exigendū [quasi esset adultera]. i. imūda: sz debitū ei denegare nō dz si ipsa exegerit. scdo sic. vt iā non sit viro licita ad exigē dum. i. iam licite ab eo penitenti nō dz exigere debitum: nisi forte dicta infirmitate carnis tūc adulteratā est. i. partis adul
2 terij videt esse patrona adulterij mariti: si sic exigit ab eo: cuz possit ⁊ debeat euz punire dimittendo: vt. ſ. c. sicut. Hug. Est tamen notandū fz Bernar. hispa. † ꝙ si aliq s adulteratur non perdit debitum: nec priuatur iure petendi debitum: si est occultum sed tantum quando est notorium. Archidia.

Si quis. Ad idē ē hoc. c. Chrysostomi. Summa est i rubro. Dividitur in duas partes. scda ibi. similr si pz. hoc caplm intelligēdū est cū vxoris crimen publicum est: ⁊ notorū. Lege.

¶ [Si qs adulteram] p̄sumam: vel qz publice mozak cū adultero: vel alīs per euidētiā facti. Hug. [adulterā] nec ab adulterio desistentē. Hu. [⁊ postea]. i. ex quo eaz talē inuenit hoc vel illo modo [habere ante pniam in mrimonio]. i. in vsu matrimonij, in cōmistione carnali se miscuerit [duobus annis] qz cum adultera. i. in adulterio pseuerante [purgatā] per cordis cōtritionem [aut]. i. ⁊ abstinēt ⁊c. vt sz illis duobus annis q bus peniter. nō exigat ab ea debitum [donec expleatur. simi litei] scda pars. [nō ad imparia] extra de diuo. gaudemus. [quo ad hoc]. ſ. debitum non exigendum: donec vir peniteat. similiter non ad imparia iudicātur vir ⁊ vxor quo ad debitū reddendum: quo ad diuortium: quo ad accusationem: vt. j. ea. q. v. precepit. Hug.

Subaudiatur. ſ. est: vbi incipit secūda pars questionis: in quo qbatur p octo capitula: qz meritorij est viro eam. ſ. meretricem post penitentiā retinere. [Subaudiatur] hoc respicit ad illud qō dictum est supra in. c. dixit. ſ. nō debere retineri: ⁊ qꝫ iubeꝫ dimittere [subauditur] nisi ab adulterio.

1 ☞ Apulia est patrimonium beati Petri.
2 Vir si noluerit prestare cautionē an sit ei reddenda vxor.
3 Vxor si recedit a viro propter odium an vir teneatur prestare cautionem.

Debenedicto. Ad idē ē hoc capitulū Pelagij pape. Summa est i rubro. Lege. ¶ [De bñdicto mactare]. i. punire. Hu. [saluatos]. i. deh̄onestatos: ⁊ tonsuratos: vt moris est quibusdā locis [in ignominiā adulterorū] tō vt ⁊ capilli ⁊ ve stes incidant eis ante ⁊ retro. Hu. [⁊ illuz quidē] supple iube
1 mus migrare [in pr̄monium] † .i. in apuliam: q est patrimonū beati Petri. [illam vero sine dolo aliquo] qz posset eā re cipere dolose ⁊ fraudulenter: ⁊ sic postea facilius posset in eaz seruire vel occidendo: vel mēbris debilitādo: vel alio mō. hu. [tua ordinatiōe]. i. te ordināte ⁊ disponēte [sub cautela] pscī ta de impunitate corporis: vel iuratoria: vel fideiussoria. pug. dicunt aūt aliqui ꝙ debēt pstare cautionē: ꝙ nullum piculuz ei inferat: nisi simile ꝓmittat. Et dicūt ꝙ hec dictio nullū abnegat vtrūq; participium. ſ. nō cōmittenti vllū simile ⁊ nō illaturus vllum piculū. Sed pessimus est istoꝝ intellectus dicit Hug. dico ergo ꝙ nō abnegat nisi hoc participium illaturus. Et dico ꝙ dz pstare cautionē: ꝙ si contingat vxorē tale quid cōmittere: nō inferat ei aliqđ piculuz corporis, ſ. mortis aut mēbrorum debilitatiōis: sed iudicio ecclie dimittat eā: si voluerit. qz lz in legibꝰ aliter dicat: tñ in canonibus cautū est: ꝙ viri nunqꝫ debēt interficere vxores suas. vt. xxxiij. q. ij. iter
2 fectores. surgit qō. † Quid si noluerit prestare cautionē, reddet ei vxor si timetur piculū. Nō ſm Hug. vt. xxxiij. q. ij fine.
3 ¶ Surgit alia qō. † si mulier recessit alia de cā, puta ppter odiū, nunquid vir tenetur tunc prestare cautionē p dictaz. ſm Hug. dicitur ꝙ sic si suspectꝰ est ex quacūq; cā illa decesserit vt. xxviij. di. c. de syracusane. ⁊. xvij. q. iij. Hug. in alium locū pena adulterij etiam ſm leges cōmutata est in intrusionē monasterij. C. de adulterijs. sed hodie.

Quis. Ad idē ē hoc. c. ex penitētiali Theodosij. Summa est in rubro. Breue ē ⁊ planum. loquitur in eodē casu, in quo illud supra. c. si quis. Hug. Lege. ¶ [Si qs scit] tūc dr scire qñ dissimulare nō pōt. [habere] cū effectu. i. ei cōmisceatur tres supra. e. ſ. qs. dicit de duobus: sed varietas canonū est: vt ostēdatur ꝙ penitētie sunt abitrarie [quamdiu penitear]. i. penitentiam ꝓficiat vel penitere incipiat [abstineat] quo ad exigendum. Nam si illa exigit tenebitur reddere: nisi sint separati iudicio ecclesie: vel illa sit mortata cum adultero. Hug.

1 ☞ Vir pōt sibi reconciliare adulteram post penitentiam.
2 Mulier an possit accusari de adulterio post penitentiā actā vel post baptismum susceptum.
3 Crimen omne tollitur in baptismo quo ad deum.

Quod aūt. Ad idē ē hoc. c. beati Augu. ad pollentiū. Summa est. † qō
1 vir adulterā post pniam pōt sibi recōciliare. Diuidit. hoc. c. in duas ptes. In pma dicit hoc nō esse dubitandū: si fides in nobis assit circa effectꝰ diuinoꝝ sacramētoꝝ baptismatis ⁊ pnie. In scda oñdit differētiā iter verꝰ ⁊ nouū testm circa hmōi crimina. Et ide 2cludit ppositum secunda ibi hec crimina. ¶ Pro intelligētia plenioꝝ huius
2 capituli. Queritur † vtrū potest accusari de adulterio post penitentiam actam vel post baptismum susceptum. Et videtur quod sic ex p̄senti capitu. ¶ Secundo sic. dona ba-

ptisini sunt sine luctu. de ẽse. di. iiij. c. j. c. sine pnia. ergo vī ꝙ post baptismū ad minus nō possit accusari. ¶Tertio sic. penitentia delet oē crimen. Ezc. xviij. oium iniqtatū eius nō recordabor dicit dñs. ergo nō poterit amplius accusari. ¶In oppositū est. c. gaudem⁹. extra de diuortijs. ¶Rñdeo dicēdū iuxta sctūm Tho. i tertia pte. q. lxix. ar. ij. ꝙ in penis q̄ in iudicio humano iferunt nō solū attēdit qua pena sit hō dign⁹ quo ad deū: si ēt in quo sit obligatus quo ad hoīes: q sunt lesi z scādalizati p pctū alicui⁹. vñ dicit ꝓe. de palude in. iiij. di. iiij. baptismⁱ nō tollit penā: q̄ debeꝫ peccato i foro humano: puta laico ꝓpter furtū cōmissuꝫ nō tollit suspēdiū: nec pena ecclīastica: vt irregularitatē: q̄ ẽ hīt ex bigamia: z sic de alijs pōt dici. aks vt dicit san. Tho. vbi. s. ꝙ aptismū tolleret rigor humane discipline: qs est incōueniēs. veniēdo ad ꝓpositū dicimus iuxta glo. in pdicto. c. gaudemus. † ꝙ oē crimen tollit in baptismo quo ad deū. q: quodcūqꝫ ẽ hīt ante adulterādo: vel fornicādo: vel quatenꝰ illa fornicatio resp̄iciebat virū: nō tollitur in baptismo. q: illud crimē nō tam vxorē: ꝙ virū commaculat. vt. s. e. i. ℞iugio. z sic ius qō cōpetebat viro ex illa fornicatione remanet ei salū: z pōt excipere ẽ ipsam. Sic etiā ꝓ pniam tollit crimen: qō mulier ẽ hīt fornicādo quo ad deū: z ēt post quācūqꝫ pniaꝫ pōt illā accusare. vt. j. xxxiij. q. ij. admonere. Sic eā recipere cōpellit post pniam: extra de quer. cōiu. gaudemus. vñ dicit Aug. id qō in femine huiꝰ capli dicit: de nō accusanda vxore: de ea recipiēda post pniam: ẽ silij ē: quo casu intelliguñ oia ea: q̄ inferunt: ꝙ qs nō possit accusari de crimine purgato per pniam: sed de differētia: q̄ fit de ablutis in baptismo: z ꝙ pniam: ls in aliquo vera sit: nō tū in toto. ita vt cōcludat ẽ hīū. Et per ista patet rñsio ad argumēta. Lege. ¶[Qō aūt si fides] ſcꝫ credulitas petā ꝙ baptismū z pniaꝫ deleri nō erit [durū]. i. difficile ad credendū. s. ꝙ mulier adultera per pniaꝫ emūdata possit recōciliari viro suo: vñ ait cur eīm adhuc] q. d. nō debemus. z per ẽ is sunt recipiēde a viris. Et q̄ poterat quis arguere ex testamēto veteri subiungit differentiā cū hoc de veteri z nouo dicens [hec crimina]. s. adulteria rapt⁹ z similia. Aug. [in veteri lege nullis sacrificijs legalibus mundabant] quo ad hoc ꝙ excusarent a pena tēporali q: sine miseratione lapidabāt: vt ꝫ Leui. xx. z Deutero. xxij. que in lege [noui testamēti absq; mundatione ablutionis] exteriozis sacrificij: sed sola pnia z ideo tunc q̄ lapidabāt nō erat locus receptionis. sed ēt sine lapidatiōe: q: post datū libellum repudij ꝓhibebatur maritus eā recipere. ar. xxxiij. qō. j. nō satis. [q̄uis dauid] Dauid eīm vxorē suā michol quā saul sibi abstulerat z alteri ꝺederat i vxorē. s. salatiel mortuo Saule petijt sibi restitui vxorē suā. ij. Reg. iij. dicens. Redde mihi vxorē michol: quā despondi centū ꝓputijs philistim: q̄ resti tuta fuit sibi. Et in hoc Dauid magis figurato: fuit noui testamēti: in quo erat futurū: ꝙ recōciliatio adultere nō ꝓhibebatur maritus eā recipere. ar. xxxiij. qō. j. nō satis. [q̄uis dauid] Dauid eīm vxorē suā michol quā saul sibi abstulerat z alteri ꝺederat i vxorē. s. salatiel mortuo Saule petijt sibi restitui vxorē suā. ij. Reg. iij. dicens. Redde mihi vxorē michol: quā despondi centū ꝓputijs philistim: q̄ restitu

ꝓcepto legis nature. gen. j. Creſcite ⁊ mꝰltiplicamini. ¶ Scōo ſic, nihil qō eſt vitioſum eſt expetēdū: vt p3 ſed virginitas eſt qd vitioſum. ergo nō eſt expetēda, ꝓbat minor. id qō recedit a medio virtutis eſt vitioſum. ſed virginitas recedit a medio virtutis ab oīb⁹ delectatiōib⁹ abſtinēs. ꝺ3 ēt ꝓbus. ij. ethi. qꝺ oi voluptate potiꝫ: nec ab vna recedit ipatiēs eſt. q aūt oēs fugit agreſtis eſt: ⁊ in ſenſibilis. ergo virginitas eſt qd vitioſum. ¶ Tertio ſic, pena nō debet niſi vitio: ſꝫ apud antiquos puniebaūt ꝫ leges illi: q ſemp celibem vitā ducebāt: vt Gale rius maximus dicit. ergo virginitas eſt pctm. ¶ In oppoſitū ē. c. pñs vbi dicit Ambro. integritas corporis a nobis expetēda eſt. ¶ Rñdeo dicēdū: qꝺ virginitas licita eſt: ⁊ bona: ⁊ ꝓ 2ñs expetēda. Iſta 2cluſio p3 primo ex pñti. c. ſcōo ſic nullū pctm cadit ſub 2ſilio. ſed virginitas cadit ſub 2ſilio. ꝺ3 antem j. Corin. vij. de virginibus aūt ꝓceptū nō habeo: cōſiliū autez do. ⁊ Ambro. in pñti. c. ait. De ea quā ſꝫ integritatez corporis ego p 2o 2ſilio ſuadeo: nō ꝓ imperio ꝓcipio. patet ēt conclio eo ꝙ beatus Joan. de virginitate cōmendabaꝫ. Et in pſ. habeꝫ adducenꝫ regi virgines ⁊c. ¶ Pro cuius 2cluſionis enidētia eſt ſciendū iuxta ſctūm Tho. in ꝑa ꝑe. q. cliij. qꝺ in humanis actib⁹ illud eſt vitioſum: qō eſt ꝓter rōnē rectam: ꝺ3 aūt ratio recta: vt ḧis q̄ ſunt ad finē vtaꝫ aliquis ſm naturā: que cōgruit fini. † Eſt aūt triplex hoīum bonum vt dicit. j. ethico, vnum qdē qō cōſiſtit in exterioribus rebus: puta in diuitiis. Aliud aūt qō 2ſiſtit in bonis corporis. ſcōm qō cōſiſtit in bonis aīe: inter q̄ ēt bona cōtēplatiue vite ſunt potioza bonis vite actiue: vt ph⁹. ꝓbat decimo ethico. Et dñs Luce. x. Maria optimā partē elegit. Quoꝝ bonoꝝ exteriora qdē ordinantur ad ea q̄ ſunt corporis. Exḧo q̄ ſunt corporis ad ea q̄ ſunt aīe. ⁊ vlterius ea q̄ ſunt vite actiue ad ea: q̄ ſunt vite cōtēplatiue. ꝓinet ergo ad rectitudinē rōnis: vt aliqs vtaꝫ exteriorib⁹ bonis ꝑm ea menſurā q̄ 2uenit corpori ⁊ ſimiliꝫ. de aliꝭ. vñ ſi qs abſtineat ab aliq⁹ poſſidēdis: q̄ alꝭ eſſet bonū poſſidere: vt 2ſulat ſaluti corporali: vel ēt cōtēplationi vite ſunt potiora bonis vite actiue: vt ph⁹. ꝓbat decimo ethico. Et dñs Luce. x. Maria optimā partē elegit. Quoꝝ bonoꝝ exteriora qdē ordinantur ad ea q̄ ſunt corporis. Exḧo q̄ ſunt corporis ad ea q̄ ſunt aīe. ⁊ vlterius ea q̄ ſunt vite actiue ad ea: q̄ ſunt vite cōtēplatiue. ꝓinet ergo ad rectitudinē rōnis: vt aliqs vtaꝫ exteriorib⁹ bonis ꝑm ea menſurā q̄ 2uenit corpori ⁊ ſimiliꝫ. de aliꝭ. vñ ſi qs abſtineat ab aliq⁹ poſſidēdis: q̄ alꝭ eſſet bonū poſſidere: vt 2ſulat ſaluti corporali: vel ēt cōtēplationi virginitatis ſeu virtutis. vnde bꝛeuiter dicit: ꝙ virginitas in qua hō naſcit nō eſt ꝓpzie virginitas: ſed decoꝛ carnis ⁊ oꝛ natus. ¶ Ad ſcōm negaꝫ minoꝝ. dicimus eñ inxta Richar. ꝙ ḧz aliquo tpe fuiſſet vitioſum abſtinere ab oi carnali copula: qñ erat in ꝓcepto fideliū multiplicatio: tūc ex hoc nō ſequiꝫ ꝙ habitus virginitatis tūc fuiſſet vitioſus: q̄ ꝓ illo tēpoze determinabat voluntatē ad cōiugalē cōcubitū, ꝓpter bonum ꝓlis: ſicut nō eñte ꝓdicta neceſſitate determinat volūtatē ad oēm delectationē veneream reſpuēdā. ¶ Ad tertiā reſpōdeꝫ in xta ſctūm Tgo. ꝙ ille q ḧz vnā virtutē ḧz aliquo mō oēs non tñ ad omne illud qō eſt in virtute: vñ cōnexio virtutū accipiꝫ ſm id qō formale eſt in virtutib⁹: ſi ſm charitatē, vel ſm prudētia: nō aūt ſm id qō eſt materiale in virtutib⁹. nihil eñ. ꝙ habet alicui virtuoſo ſuppetere materiā vnius virtutis: nō autē materiā alterius: ſicut paup ḧz materiā tēperātie: nō aūt materiā magnificentie. ⁊ hoc mō alicui hñti alias virtutes deeſt materia virginitatis. i. ꝓdicta integritas carnis: tū pōt id qō eſt formale in virginitate habere. ſ. in ꝑparatiōe mētis ꝓdicte integritatis cōſeruāde ꝓpoſitū. ſi hoc ſibi cōpeteret ſicut pauper ḧz in ꝑparatiōe aī habere ꝓpoſitū magnificos ſumptꝰ facieꝺi: ⁊ ſibi cōpeteret: ⁊ ſilr ille q eſt in ꝓſperitate ḧz in ꝑparatiōe aī ꝓpoſitū equanimiter toleraꝺi ⁊ ſine hac ꝑparatiōe animi nō ꝑt aliqs eſſe vitioſus. ¶ Ad quartā rñdeꝫ negādo minoꝝ. dicim⁹ eñ iuxta ſanctū Tho. ꝙ virꝰ virginitatis ꝑ penitētiā reparari pōt ꝗtū ad id qō eſt formale in virtute: non aūt ꝗtū ad id qō eſt materiale in ipſa. Nō eñ ſi qs eſt magnificus ⁊ cōſumpſit oēs diuitias ſuas ꝑ penitētiā peccati reſtituunꝫ ei diuitie. Et ſimiliter ille q peccādo virginitatē amiſit: ꝑ pniam nō recuperat virginitatis materiā: ſed recuperat virginitatis ꝓpoſitū verū ꝙ circa virginitatis materiā eſt aliqd qō miraculoſe reparari poterit ḋiuinitus. ſ. integritas mēbri. Aliud aūt eſt: qō nec miraculo repararī: qō ſcz q expertus eſt voluptatē venereā: fiat nō exꝑtꝰ. nō eñ deus pōt facere: vt ea que facta ſunt nō ſint facta. vel dicēdū ſm Petrū de palude, ꝙ hoc intelligiꝫ de virtutib⁹ neceſſarijs ad ſalutē: non aūt de aliꝭ. ⁊ ſic rō nō ꝓcedit. ¶ Ad qntā rñdeꝫ negādo aſſumptū. ſpaliter de omni virtute. nā vt dicit ſctūs Tho. in. iiij. ſtatus ille virtutis in quo virꝰ in actū ſuū exire poſſit pōt amitti ſine pctō: ⁊ cū pctō indifferēter. nec recuperaꝫ ꝑ pniam: ſicut aliqs ditiſſim⁹ magnificꝰ pōt dare oīa ſua pauꝑibus: ⁊ ſic ſine pctō eueniet ei: qō in actū virtutis exteriorē exire nō poterit. Si vero in turpes vſus facultates ſuas cōſumat: hoc erit cū pctō. nec tñ ſtatū primū recupabit. Et iō virginitas q̄ ſtatū illū ꝺ3 virtutis: in quo virꝰ poſſit exire in actū: ⁊ ꝑ pctm omitti in fornicatione: ⁊ ſine peccato in actu mꝰimonij: nec vnq̄ ꝑ pniam recuperaꝫ: vt ſuperi⁹ dictū eſt. quare ratio nō ꝓcedit.

ꝑſal. cxliij. d

2

3

4

Ad ſecundū Sic ꝓcedit. † Et vꝰ ꝙ virginitas ñ ſit virt⁹. Primo ſic. nulla virtus ineſt nobis a natura: vt dicit ꝑhus. ij. ethi. ſꝫ virginitas ineſt nobis a natura: qlibet enim mox natus eſt virgo. ergo virginitas nō eſt virtus. ¶ Scōo ſic. nullus habitꝰ eſt vno tpe virtuoſus: ⁊ alio tpe vitioſus. q̄ vna forma nō mutaꝫ in aliā ſibi ſimiliā: ſꝫ virginitas fuit aliqñ vitioſa: ſꝫ qñ deus ꝓcepit Geñ. j. Creſcite ⁊c. ergo nullo tpe virginitas eſt virtus. ¶ Tertio ſic. quicunq; ḧz vnā virtutē ḧz oēs. ſed aliq ḧñt alias virtutes q nō ḧñt virginitatē. ergo ⁊c. ¶ Quarto oīs virtus reſtituiꝫ ꝑ

5

Ad tertiū Sic ꝓcedit. † Et vꝰ ꝙ virginitas non ſit excellentioꝝ matrimonio. Primo ſic, dicit eñ aug. libro de bono coniugali. Nō impar meritum cōtinētie eſt in Joanne: q nullas eſt expertus nuptias: ⁊ in abraha q filios generauit. ſꝫ maioris ꝟtutis maiꝰ eſt meritū. ergo virginitas nō eſt potioꝝ virtꝰ: ꝙ castitas cōiugalis. ¶ Scōo ſic. Ex virtute dependet laus virtuoſi. ſi ergo virginitas ꝑferret cōtinētie 2iugali: videreꝫ ꝙ ꝗlibet virgo eſſet laudabilioꝝ qualibet 2iugata: ſed hoc eſt falſum. ergo virginitas nō ꝑferꝫ

coniu-

coniugio. ¶ Tertio ſic. bonum cōe potius eſt bono ꝓpriato: vt p3. j. ethi. ſꝫ 2iugiū ordinaꝫ ad bonū cōe. virginitas aūt ad bonū ꝓpriatū. ergo ⁊c. ¶ In oppoſitū arguiꝫ ex pñti capitulo. vbi ꝺ3 ꝙ virginitas eſt in 2ſilio: ſed opera ꝑfectiōis cadūt ſub cōſilio ergo ⁊c. ¶ Scōo idē arguitur ex illo beati Augu. lib. de virginitate. Certa rōne ⁊ ſanctarū ſcripturarū authoritate: nec pctm eſſe nuptias iuenim⁹: nec eas bono vl̄ virginali cōtinētie vel ēt vidualis equam⁹. ¶ Rñdeo: dicēdū eſt oīno: ꝙ virginitas excellētioꝝ: ſit 2tinētia 2iugali. Mā vt patet ī lib. Oteronym. 3 iouinianū. Errorꝰ fuit iouiniani virginitatē nō eē mꝰimonio ꝑferēdā: q quidē erroꝝ ꝑcipue deſtruiꝫ vt dicit ſanctus Tho. in ꝑa ꝑe. Et exꝑlo xꝑi: qui ⁊ matrē virginē elegit: ⁊ ipe virginitatē ſeruauit. ¶ Scōo ex doctrina apli: q. j. Coꝛi. vij. virginitatem cōſulit: tanꝙ melius ⁊ excellentius. ¶ Tū tertio: q̄ bonū diuinū eſt potius bono humano. ¶ Quarto q̄ bonum anime ꝑferꝫ bono corporis. ¶ Quinto q̄ bonū cō templatiue vite ꝓferꝫ bono actiue vite. virginitas autē oꝛ dinaꝫ ad bonū anime ꝺ3 vitā cōtemplatiuā: qō eſt cogitare ea q̄ dei ſunt. Cōiugiū aūt ordinaꝫ ad bonū corporis: qō eſt multiplicatio generis humani: ⁊ ꝓtinet ad vitā actiuā: quia vir ⁊ mulier in matrimonio viuētes neceſſe habēt cogitare: q̄ ſunt mundi vt patet. j. Coꝛin. vij. ¶ Ad rōnes in oppoſitū dicēdū eſt. Ad primā rñdetur negādo cōſequentiā abſolute. licet eñ in Abꝛaha nō fuerit minoꝛis meriti caſtitas 2iugalis: ꝙ virginitas Joānis. Nō tñ ſequitur ꝙ ſimpliciter, ſint equales. in Abꝛaham iō caſtitas cōiugalis nō fuit minoꝛis meriti: q̄ vt ipſe ſanctus Tho. dicit: meritum nō penſatur ſolū ex genere actus: ſed magis ex animo operantis. habuit autē Abꝛaha⁹ animū ſic diſpoſitū: vt ꝑaratꝰ eſſet virginitatē ſeruare: ſi eſſet tꝑs congruum: ex quo meritum cōiugalis continētie in ipſo equatur merito cōtinētie virginalis' in Joāne reſpectu ꝑmij eſſentialis: non aūt reſpectu ꝑmij accidentalis. vnde Aug. ꝺicit in libro de bono coniugali. ꝙ Joānis celibat⁹ ⁊ abꝛahe cōiugium ꝓ0 tꝑis diſtributione ꝓ0 militarūt ſed cōtinētia Joānes ēt in opere Abꝛaham antez in ſolo habitu ꝛ, habebat. ¶ Ad ſcōam rñdetur negādo 2ſequētiā. Et rō huius eſt: ſm ſanctū Tho. q̄ licet cōtinentia virginalis melioꝛiſt ꝙ cōtinētia 2iugalis: tñ cōiugatus melioꝛ eſt ꝙ virgo. Et hoc duplici rōne. primo ex parte ipſius caſtitatis: ſi ſez ille q eſt cōiugat⁹ habeat animū magis ꝑaratū ad viginitatē ſeruandā: ſi oporteret: ꝙ ille qui eſt actu virgo: ſcōo q: fortе ille q nō eſt virgo ḧz aliquā excellentioꝛē virtutē occultā ſiue incognitā. ¶ Ad tertiam rñdetur negando vniuerſaliter aſſumptū. bonū enim cōe nō ſemp eſt potius bono ꝓpriato: niſi qñ ſunt eiuſdē generis: ſed qñ ſunt diuerſoꝝ generum nō oportet. Nam pōt eſſe: ꝙ bonū ꝓpriatum ſit melius ſm genus ſuum: ⁊ hoc modo virginitas deo dedicata ꝑfertur fecunditati carnali. Lege.

¶ [Integritas corꝑis]. i. virginalis continentia: que teſte Auguſtino libro de virginitate ⁊ cōtinentia: per quā integritas carnis ipſi creatori anime ⁊ carnis vouet: cōſeꝛatur: ⁊ ſeruat. ⁊ Ambroſius libro de virginitate dicit: ꝙ virginitas eſt expers contagionis integritas [que perſuaderi poteſt ſola] i. ſolūmodo [imperari non poteſt] hoc intelligitur ab initio: anteꝙ quis facit ſibi ꝓeiudiciū per votum, vel ordinem ſacrum: vel per habitum regularem. Aug. vnde imperatur clericis. fecerunt enim ſibi ꝓeindiciū accipiēdo ordines ſacros. Similiter imperatur monachis cōuerſis deuotis. vt di. xxxj. ſacerdotibus. ⁊. xvij. q. j. [voti]. i. arbitrū ⁊ ſpontanee voluntatis [ꝓceptum]. i. coactionis ⁊ neceſſitatis.

Cum ergo. ſ. eſt: in quo magiſter cōcludit: ꝙ cū de meretrice nō ſit ſpes ⁊c. Sed obꝭ cit concluſionem ꝓfatam ꝓbans: ꝙ meretrix poteſt in cō iugiuꝫ duci. Et hoc per exempla ſacre ſcripture. Et primo de Raab meretrice, de qua habetur Joſue. vi. que nupta fuit ſalomoni, qui erat ꝓinceps de tribu Iuda vt patet. j. Paralip. ij. hec autez meretrix dicitur fuiſſe meretrix de hierico. [ex⁹] vt patet ex Mat. primo. [nasci] per ſucceſſionem. Augu. dignatus eſt enim non ſolum de bonis: ſed etiā de malis parētibus nasci: vt ſe oſtenderet ꝓpter bonos ⁊ malos conuertendos ſe in mundū veniſſe. Scōo docet hoc exemplo Oſee. [primus] non ratione temporis: ſed ordinis. liber enim eius ponit̄ primus inter. xij. ꝓphetas qui ex ꝓcepto dñi ſumpſit ſibi vxorem fornicariā: vt faceret filios fornicationum vt dicit Oſee primo. [ſed aliud eſt] hic contrarietatē ſoluit, q̄ ducere meretricem in vxorem: vt eam a meretricio reuocet: ⁊ ad caſtitatē reducat: hoc eſt bonū ⁊ ſanctū. aliud vero eſt meretricem ducere: vt adulteretur. ⁊ hoc eſt damnabile.

Non eſt culpādus. Ad ꝓbandū hoc q̄ dixerat iducit hoc. c. Hierony. ſup Oſee in. j. c. Sūma p3.

Lege. ¶ [Si ſocieꝫ malo] q: ex quo pſistit bonus tñ corꝑis ſociaꝫ malo: nō aūt in crimine: vel in 2ſenſu, nec alꝭ q̄ polluiꝫ ex cōiunctione mali: vt. xxiij. q. iij. ita ℣u. [pudicitia] mētis.

¶ Queſtio ſecunda.

1 **Vxor ducta cauſa incontinentie eſt dicenda vera vxor.**

2 **Matrimonij inſtitutio fuit duplex.**

Quod aūt. Hic intitulaꝫ ſcōa qō. ſ. an illa ſitcōiunx dicēda: que cā continētie ducitur. Et hec qō ꝛ iuidit in ſeptem partes. In prima videt ꝓbare ſuperficialiter: ꝙ cauſa incōtinētie ducta nō eſt vxor. q: honoꝛ mulieriſ eſt ꝑcare filios. In ſcōa loquitur de duplici inſtitutiōe matrimonij. In tertia ꝺicitur: ꝙ virtus ſpūs ſancti q̄ coniugalis actus agit. In q̄rta quer̄tur: ſi vocetur vxor q̄ ducitur ad tꝑs: ſiue ſub conditiōe: vt ꝓlem euitet. In quinta queriꝫ: an ſit homicida: q ꝑcutit mulierem: ⁊ facit aboꝛſum. In ſexta queritur vtrum peccet cōcubinarius ꝺimittendo cōcubinā ⁊ adherendo vxoꝛi ſue ⁊c. In ſeptima intendit ꝓbare Gratianus: ꝙ verecunde debēt eſſe mulieres. Scōa ibi: his ita q̄ꝫ reſpōdeꝫ. tertia ibi: cōnubia. quarta ibi: ſolet queri. q̄nta ibi: ꝙ vero. ſexta ibi: ancillā. ſeptima ibi: honoꝛatur. ¶ [Sō autē.] ꝓ parte negatiua arguit ſic matrimoniū non fuit inſtitutū cauſa explende libidinis: ſꝫ cā ꝓpagationis. qō patet: q̄ ex ipſa benedictione dei ꝺicentis. Creſcite ⁊ multiplicamini. ergo nō eſt ꝺicēda vxor: que ducit cauſa incōtinētie. Ad iſtā qōnē reſpondetur † ꝙ vxor ducta cauſa incontinētie eſt vere vxor ꝺicenda: ſi affuit inter eos cōſenſus exꝑreſſus ꝑ verba de ꝑſenti. Ad argumentū rñdeꝫ vt hic infra xxx. in tex. ⁊ in glo. † ꝙ duplex fuit inſtitutio matrimonij, vna fuit ante pctm. Et iſta fuit facta cauſa ꝓcreāde ꝓlis: ſiue cauſa multiplicandi generis humani. Scōa inſtitutio fuit poſt peccatū: ⁊ iſta non tantū cauſa ꝓolis ꝓcreāde, ſꝫ ēt cauſa vitande fornicatiōis. vñ apl⁹. j. Coꝛin. vij. Cōcedit ad vitandam incontinentiam ⁊ fornicationē nuptias eſſe: ꝺi ait. ꝙ ſi non cōtinent nubant. melius eſt enim nubere: ꝙ vri. Et ideo vxoꝛ que hac de cauſa ducitur in vxoꝛē per mutuū cōſenſum per verba de ꝑſenti eſt vere vxoꝛ ꝺicenda.

1 **Rador eſt femmis.** Ad idē induc beati ambro. ſup Lucā. Sūma eſt in rubro. [[Dador ꝓmia]. i. filios nō habere, ſi tñ ꝙ eas nō ſtaret, quominus habeāt, nō eſt cur habeāt pudere. Aug. ⁊ gl. [ſola]. i. ꝓcipua [eſt]. i. eſſe ꝺ3. Aug. ⁊ gl. [principē mundi]. i. diabolū, qui ꝺr ꝓnceps mundi. i. mundanoꝝ. i. maloꝝ. q mundana ꝑferūt celeſtib⁹, ⁊ terrena ꝓponūt eternis [falleret] cū em̄ videret ieꝛ habere filiū, nō credidit eā eſſe virginē, ⁊ ſic eſt deceptus. alia cā talis ignorantie redditur. ſ. xxvij. q. ij. innenta. qui ergo ⁊c.

Sicut nō oīs. c. Hierony. ſup epłam ad Coꝛin. Sūma. eſt i rubro. Sequiꝫ lra. ¶ [Sicut nō] hec negatio nō bñ 2iungiꝫ cū ly oīs, q̄ tūc equipolleret huic, qdā non, ſed coniungitur cū verbo pōt, ⁊ tūc eſt ſenſus. nulla 2gregatio hereticoꝝ eſt ecclēſia. bñ ꝺicit ꝓl. q: ſemp ſunt eccl'ia malignātiū, q̄ eſt eccl'ia diaboli, hu. [mꝰimonū]. i. conīunctio, ſiue copula, ⁊ hic ſimiliꝫ negatio referꝫ ad ꝛbū, q: nulla copula ℈ ꝓcepta. i. qñ cū 2ſanguineis vel alīs ꝑſonis ꝓhibitis. [adulteriū] ideſt: coniunctio fornicaria. Aug. ⁊ glo.

2 **Bonum ꝓlis poteſt tripliciter conſiderari.**

His ita rñdetur. ꝓ ſolutiōe ꝓpoſite qōnis iducit, ꝙ mꝰimoniū bis inſtitutū eſt. [extra paradiſū]. i. oſtē ſa eſſe facta. hu. [exciperet]. i. excluderet a fornicatione. Aug. [vnde apłus]. j. Coꝛin. vij. [reuertimini] 2ſiliū eſt quo ad exigendū ꝓceptū quo ad reddendū. hu. [in idipm]. i. in carnales vſus [non tñ ideo nuptie ſunt male] aut culpande. hug. [veniale]. i. non mortale, ideſt ad mortē eternā imputabile ꝓpter [nuptiarū. ⁊ tripertitū]. ſ. fides, ꝓles, ⁊ ſacramentū. de quibus licet. ſ. xxvij. q. ij. in c. omne ꝺigerimus. nihilominus ꝓ0 plenioꝛi intelligentia huius queruntur tria.

1 ¶ Primum eſt vtrum ad ꝓhendum matrimonium neceſſarium ſit illa tria bona eſſe in contrahentiū intentione.

3 ¶ Secundum vtrum ad eſſe matrimonij neceſſarium ſit illa eſſe in obligatione.

4 ¶ Tertium eſt vtrū ad conſeruationē matrimonij neceſſarium ſit illa bona eſſe in matrimonij executione.

Ad primū Sic ꝓcedit.† Et vī ꝙ ad ℨhendū mīi
moniū necessariū sit illa tria esse in ℨhē
tiū intētiōe. Primo sic. Ad ℨhendū mīmoniū necessariū est
ℨsentire in ea: ꝯ sunt de essentia mīmonij. sed ꝓdicta bona nō
sunt de essentia mīmonij. ergo ad cōtrahendū necessariū est
ℨhentes ℨsentire in illa. nō pūt aūt ℨsentire in illa: nisi sint in
eorū intentiōe. ergo ꝛc. ¶ Scōo illa intentio est necessaria ad
ℨhendū: cuius opposita impedit mīmonium sed si ℨhentes
intēdant agere ℨ bonū plis: vel fidei: vel sacramēti: nō ℨhūt
mīmonium. vñ de ꝓcurātib⁹ venena sterilitatis dicit Aug.
in. c. aliqui. ℨ. e. ꝙ si ab initio tales sunt nō sibi per cōnubiū sed
per strupū potius cōueniunt. ergo ad ℨhendum mīmoniū
verū necessariū est illa tria esse in ℨhentiū ītentiōe. ¶ Tertio
ꝙ bonū fidei sit de necessitate sacramēti sic arguīt. dicit Aug.
ꝙ si ꝙs cōsentiat in aliquā, vt postmodū aliaꝫ accipiat: nō est
sacramentū. sed hoc est ꝓpter defectū fidei. ergo ꝛc. ¶ In op
positū arguīt. homo pōt ℨhere cū illa: quā scit nō posse pare
re: sed sic ℨhens nō pōt habere bonū in intentiōe. ergo illud
bonū nō est necessariū esse in intentione ℨhens matrimoniū.
¶ Jtē vir pōt cū muliere verū mīmoniū ℨhere, ꝙis inten
dat aliam mulierem adulterando cognoscere. sed talis nō ha
bet in intentione bonum fidei, imo habet in intentione oppo
situm. ergo bonum fidei nō est necessariū esse in intētione con
trahētis verū mīmoniū. ¶ Tertio probaī ꝙ nec sacramen
tum sit de necessitate: siue substātia mīmonij. qz si aliqs ℨhat
cū aliqua ꝓ ℨba de pūti est mīmoniū ℨctū, ꝛ tū illo transeūte
ad religiōnē: ista pōt nubere. ergo nō erat vinculū inseparabi
le. ¶ Rideo dicendū iuxta Richardū in. ꝛ. ꝙ ꝓdicta tria bo
na esse in intētione potest intelligi dupliciter, aut in habitu, ꝛ
implicite, aut in actu, ꝛ explicite. Qua distinctiōe habita sit
ista cōclusio. necessarlū est ꝓdicta tria esse aliquo predictoꝝ
modoꝝ: ſz habitualiter ꝛ implicite in intētione ℨhentiū. pa
tet cōclusio primo de bono sacramentali: qz ℨhentes necessta
rio contrahunt consentiunt in vinculi inseparabilitate: rōne
cuius est mīmonio bonū sacramenti. vnde Augu. sacramen
tum ita inseparabiliter adheret coniugio: vt fine illo esse non
videaī illo ēt modo necessario est bonū fidei esse in intentione
ℨhentium aliquo modo. in bono enim fidei cōsiderant duo:
vnum ſz essentiale: qꝫ est nō negare vsum sui corporis, si con
iux alius petat alterū accidentale bonū fidei accessoriū est nō
exhibere alteri quā suo cōiugi vsum sui corporis. Rōne ꝑmi
necessariū est bonū fidei esse in intentione ℨhentiū: ad minus
habitualiter ꝛ implicite rōne autē alterius non est necessariū
ad ℨhendum mīmonium. de bono prolis ēt patet conclusio
ꝓo quo notādum† ꝙ bonum prolis tripliciter pōt considera
ri: ſz aut prolis susceptione, ꝛ educatione absolute. aut sub cō
ditione: si deus eam dederit seu ꝓo nō procurando aliqō im
pedimentū prolis. primo modo nō est necessariū bonum ꝓo
lis esse in contrahentiū intētione: nec actualiter nec habitua
liter: ꝛ implicite. vñ si contrahētes intenderent non suscipere
prolem: nec educare, si deus eam daret, vel venena sterilitatis
procurarent: ne proles veniret matrimoniū sic contractū esset
nullum: vt supra inductū est in vno argumentoꝝ: loquendo
de esse actualiter in intētione contrahentiū sit ista conclusio
actualiter ꝛ explicite sic ad contrahendū mīmoniū non est
necessarium aliqs predictoꝝ bonoꝝ esse in ℨtrahentiū intē
tione. sufficit em̄: ꝙ in cōtrahendo intendant illud qō inter
cōtrahentes requiritur ad mīmonium. ¶ His habitis di
cendum est ad rōnes in oppositum. Ad primaꝫ respondeī. ꝙ
ratio procedit de intentione in habitu ꝛ implicite: ꝛ de bono
prolis ſm ꝙ accipitur ꝓo susceptione ꝛ religiosa educatione
sub hac ꝯditiōe ēt vt dictū est: ꝛ de eo ꝙ est essentiale in bono
fidei. ¶ Ad scōam ꝑz rūsio p ea q̄ dicta sunt de bono prolis.
¶ Ad tertiā rūdeī ꝙ rō nō ꝓcedit: vt dicit dñs Bonauētura
tū qz ante copulā carnalē nō est ibi sacramētū ſm cōpletam ꝛ
plenam rationē. Tum qz etiā ibi non soluīt matrimoniū: nisi
per mortem spiritualem: sicut consummatū per mortem cor
poralem. ¶ Ad argumēta ꝓo alia parte patet respōsio ex di
ctis. qui primū procedit de bono prolis, vt accipit ꝓo prolis
susceptione absolute. ¶ Scōm vero argumentū procedit ꝓo
eo qō in bono fidei est accidentale seu accessorium. concordat
satis Archidia. qui hic monet hanc qōnem dicens: ꝛ si nihil
cogitent de his bonis est verum matrimonium. sufficit enim:
ꝙ nō apponant conditionem: vel pactū: quod cōtrafaciant
ar. de condi. appo. c. ylti.

Ad secundū dubium† ſcz vtrum ad esse matri
monij necessariuz sit illa bona esse
in obligatiōne. Rideo ꝑz Richardū ꝙ sic. patet: qz in omni
matrimonio est obligatio ad inseparabilitatem: ita ꝙ ab illo
coniuges se mutuo absoluere non possunt vita corporali du
rante. Si tamen sit matrimoniū cōsummatū ꝙis hoc pñt
ante matrimonij consummationē per religionis ingressuz: ꝛ
etiā in omni matrimonio de necessitate obligatio ad prolis
sustētationē ꝛ religiosam educationē: si proles affuerit: ꝛ obli
gatio ad fidei obseruationem: non tantuz quantumad illud:
qō in bono fidei essentiale qō est non negare vsum corporis
sui alteri coniugi hoc exigenti: sed etiam ꝙtum ad illud qō
est accessorium seu accidentale. qō est non concedere vsum sui
corporis alteri: ꝙ suo coniugi. qz autem contractus obligat
contrahentem ad aliquid: a quo actualiter dissentit dū con
trahit absqꝫ hoc ꝙ de tali dissensu sit cōtractus. Et ideo ꝙ
uis sine prolis susceptione ꝛ fidei obseruatione possit remane
re matrimonium: qō solus cōsensus efficit: tū obligatio ad ꝓ
lis sustentationem si venerit: ꝛ ad fidei obseruationē: ita sunt
essentiales matrimonio ꝙ ab illis separari non potest: nisi ab
obligatione reddendi debitum mutuo se absoluant per kōti
nentie votum ex vtriusqꝫ consensu: vel nisi interueniat sepa
ratio ꝙtum ad tozum ob fornicationem causam. vnde qz ꝑdi
cta bona sunt de necessitate obligationis. ideo in contrahen
do quicunqꝫ apponeret conditionem contrariam obligatio
ni: ad aliquod predictoꝝ: non contraheretur matrimoniū.

Ad tertium dubiū† ſ. vtrum ad conservationeꝫ
matrimonij necessarius sit illa bona
esse in executione matrimonij. Rideo ꝓm eundē Richardū
ꝛ alios: ꝙ nō, patet. inseparabilitas non enim respicit per se
ꝛ primo matrimoniales actus sed matrimonij essentiā. Bo
nū aūt prolis ꝛ fidei respiciunt matrimoniales actus: in qui
bus consistit matrimonij executio: nō est necessariū: ꝙ ꝑ act⁹
matrimoniales prouenīat bonū prolis. qz in matrimonio cū
muliere sterili prouenire non potest: ꝛ tū cum illa potest ma
nere matrimoniū. nec etiā est necessariū vsum corporis alteri
coniugi dare: vel negare alteri: ꝙ suo coniugi. nam manet vin
culum coniugale inter coniuges: criā si a se discedentes alīs
adheserint. vnde dñs Bonauentura dicit in quarto si loquaꝫ
mur ꝙtum ad matrimonij vsum sic proles ꝛ fides sunt de bene
esse ꝙ vsus matrimonij absqꝫ his esse potest sicut tota die
est ꝛ non solum absqꝫ his sed etiam cum suis oppositis.

1 ☞ Actus coniugalis an possit esse sine omni culpa. Quod
sic aliquando. nume. 2.
3 Actus coniugalis potest ordinari ad quatuoꝛ vel quinqꝫ.

Quicquid. Sequīt. c. hoc beati Au. quō
cōcubitus cōiugalis per bo
na matrimonij excusaī. Sūma est in rubro. Et di
uidit in tres partes. In prima ostēdit: ꝙ si inter se
cōiugati habeāt aliquid superadditū: nō ꝓpter hoc nuptie sunt
maledicēde. In scōa ondit: qualiter cōcubitus cōiugalis qui
fit causa vitande incontinentie ꝑ bono matrimonij defendīt a
peccato. In tertia cōcludit: ꝙ coniugati debent sibi inuicem
seruare fidelitatē: siue seruitutē. scōa ibi: nā in ipsa. tertia ibi:
debent ergo. ¶ Pro pleniori intelligencia huius capli ꝛ glos
se querīt† vtrū actus coniugalis possit esse sine omni culpa.
Et videī ꝙ sic. ℙ Primo matrimoniū est sanctū ꝛ bonū: ptz qz
a deo est institutū: ꝛ cōfirmatū per presentiā suā ad nuptias.
Jo. ij. ꝛ approbatū ꝑ rūsionez suā. ℣ℳ at. xix. sed sancta re pōt
homo sancte vti: ꝛ sine peccato. ergo ꝛc. ¶ Scōo sic. omne qō
deus precepit: potest fieri sine peccato. sed deus precepit prolē
procreare. Geñ. j. post lapsum ergo possibile est hoc facere si
ne peccato. ¶ Cōtra videī capitulū presens: vbi ait ꝙ coitus
qui fit cā cōtinentie vitāde fit peccatū venīale. ¶ Rideo di
cēdū, † ꝙ actus cōiugalis qñqꝫ est sine omni pctō. Qñqꝫ est
cū peccato venīali: qñqꝫ cū mortali. ꝓo euidentia huius cō
clusionis: est notādū ꝙ vt partim tāgit in gl. † ad quatuoꝛ vel
qnqꝫ pōt act⁹ cōiugalis ordinari. ℙ Jo ad bonū plis ꝓcreā
de ad cultū diuinū. Et tūc est ista cōclusio: ꝙ act⁹ cōiugalis ē
sine oī pctō. patet rationibus: primo factis in ꝓncipio qōnis.
¶ Scōa ℨclusio. ꝙ nō modo actus cōiugalis q̄ fit causa plis
pcreande ad cultum diuinū: sit sine peccato: ſz etiā est merito
rius: probaī ℨclusio sic. Exercere actū illuz illo mō ꝛ illo fine
qō directe cadit sub precepto dei meritoriū est: sed actus ma
trimoniales directe cadit sub precepto diuino vt ordinaī ad
bonū prolis. Geñ. ij. ꝛ. ix. vbi ponītur istud preceptū. semper
dicit crescite ꝛ multiplicamini. ꝛc. ¶ Scōo actus ille pōt or
dinari ad redditionē debiti coniugis petētis exꝑesse vel in
terpretatiue ēt qñ nulla spes est de prole: sicut post cōceptio
nem. ꝛ isto modo est ℨclusio. ꝙ actus cōiugalis est sine pecca
to: ꝛ etiam meritorius. ista cōclusio patet. quia dicit Augu. ꝙ
qñ coniuges seruata fide tori cōueniunt: actus ille nullā cul
pam habet: sed magis meritum. ad fidem vero tori pertinet:
ꝙ quili

ꝙ quilibet alteri indigenti ꝛ petenti subueniat remediū adhi
bendo. ¶ Scōo patet: quia actus iustitie factus ex charitate
meritorius est. reddere aūt debitum actus iustitie est. j. Corn.
vij, vir vxori debitum reddat. ꝛ tō actus ꝯiugalis ꝓpter hoc
mere exercitus meritorius est. ¶ Tertio pōt ordinari actus
ille ad explendam libidinē extra legem matrimonij: quod sit
qñ iste sic accidit ad vxorem nō ꝓpter redditionē debiti: vel
bonū prolis: sed ad satisfaciendū libidini: qui deliberatiue cō
sentit in hoc: ꝙ idem faceret: esto ꝙ non esset vxor sua. Et isto
modo est cōclusio, ꝙ talis peccat mortaliter. patet ℨclusio ex
illo Hieronymi dicētis. j. q. iij. c. liberorū. ꝙ voluptates q̄ de
ineretrīcum amplexibus capiantur in vxore damnande sunt.
ergo si tales voluptates in vxore querant damnabiles sunt.
qz ad damnationē ducunt. ¶ Quarto potest ꝺici ꝙ actus
cōiugalis ad satisfaciendū ℨcupiscentie propīe tū infra legē
matrimonij: puta coniux ſcz vir tentatur: ꝛ tūc volens tenta
tioni satisfacere cognoscit cōiugem: sic tū ꝙ nullo modo face
ret nisi esset coniux: ꝛ hoc mō actus ille est cū peccato venīali:
ꝓbatur ista cōclusio sic. vti re non ꝓpter debitū finem semp
est pctm̄ saltem veniale. sic facit iste vtendo vxore ad satisfaciē
dum cōcupiscentie sue. ergo ꝛc. maioꝛ patet. qz ois abusus rei
pctm̄ est. minoꝛ ptz: qz finis actus mīmonij est bonū prolis:
vel redditio debiti. vtrūq; istoꝝ finiū iste ꝑtermittit. ergo pec
cat saltē venialiter. ¶ Quinto pōt actus cōiugalis ordinari
ad remedii contra morbū corporalem: puta iudicant medici
ꝙ vir vel vxor incurret morbum periculosum, nisi vacent tali
actui. de isto modo vī esse cōclusio ꝙ sit pctm̄ veniale ſm san
ctū Thomā ꝛ ℙe. de palude. rō eorum qz ℨquis intēdere cō
seruationē sanitatis nō sit per malum: tū hec intentio efficīt
malaꝫ si ex aliqua sanitas intendaī, quod nō est ad hoc ordi
natū nec principaliter nec minus principaliter, nullo mō ꝛ illo fine
qō directe cadit sub precepto dei meritoriū est: sed actus ma
trimoniales directe cadit sub precepto diuino vt ordinaī ad
bonū prolis. Geñ. ij. ꝛ. ix. vbi ponītur istud preceptū. semper
dicit crescite ꝛ multiplicamini. ꝛc. ¶ Scōo actus ille pōt or
dinari ad redditionē debiti coniugis petētis exꝑesse vel in
terpretatiue ēt qñ nulla spes est de prole: sicut post cōceptio
nem. ꝛ isto modo est ℨclusio. ꝙ actus cōiugalis est sine pecca
to: ꝛ etiam meritorius. ista cōclusio patet. quia dicit Augu. ꝙ
qñ coniuges seruata fide tori cōueniunt: actus ille nullā cul
pam habet: sed magis meritum. ad fidem vero tori pertinet:
ꝙ quilibet alteri indigenti ꝛ petenti subueniat remediū adhi
bendo. ¶ Scōo patet: quia actus iustitie factus ex charitate
meritorius est. reddere aūt debitum actus iustitie est. j. Corn.
vij, vir vxori debitum reddat. ꝛ tō actus ꝯiugalis ꝓpter hoc
mere exercitus meritorius est. ¶ Tertio pōt ordinari actus
ille ad explendam libidinē extra legem matrimonij: quod sit
qñ iste sic accidit ad vxorem nō ꝓpter redditionē debiti: vel
bonū prolis: sed ad satisfaciendū libidini: qui deliberatiue cō
sentit in hoc: ꝙ idem faceret: esto ꝙ non esset vxor sua. Et isto
modo est cōclusio, ꝙ talis peccat mortaliter. patet ℨclusio ex
illo Hieronymi dicētis. j. q. iij. c. liberorū. ꝙ voluptates q̄ de
ineretrīcum amplexibus capiantur in vxore damnande sunt.
ergo si tales voluptates in vxore querant damnabiles sunt.
qz ad damnationē ducunt. ¶ Quarto potest ꝺici ꝙ actus
cōiugalis ad satisfaciendū ℨcupiscentie propīe tū infra legē
matrimonij: puta coniux ſcz vir tentatur: ꝛ tūc volens tenta
tioni satisfacere cognoscit cōiugem: sic tū ꝙ nullo modo face
ret nisi esset coniux: ꝛ hoc mō actus ille est cū peccato venīali:
ꝓbatur ista cōclusio sic. vti re non ꝓpter debitū finem semp
est pctm̄ saltem veniale. sic facit iste vtendo vxore ad satisfaciē
dum cōcupiscentie sue. ergo ꝛc. maioꝛ patet. qz ois abusus rei
pctm̄ est. minoꝛ ptz: qz finis actus mīmonij est bonū prolis:
vel redditio debiti. vtrūq; istoꝝ finiū iste ꝑtermittit. ergo pec
cat saltē venialiter. ¶ Quinto pōt actus cōiugalis ordinari
ad remedii contra morbū corporalem: puta iudicant medici
ꝙ vir vel vxor incurret morbum periculosum, nisi vacent tali
actui. de isto modo vī esse cōclusio ꝙ sit pctm̄ veniale ſm san
ctū Thomā ꝛ ℙe. de palude. rō eorum qz ℨquis intēdere cō
seruationē sanitatis nō sit per malum: tū hec intentio efficīt
malaꝫ si ex aliqua sanitas intendaī, quod nō est ad hoc ordi
natū nec principaliter nec minus principaliter, nullo mō ꝛ illo fine
qō directe cadit sub precepto dei meritoriū est: sed actus ma
trimoniales directe cadit sub precepto diuino vt ordinaī ad
bonū prolis. Geñ. ij. ꝛ. ix. vbi ponītur istud preceptū. semper
dicit crescite ꝛ multiplicamini. ꝛc. ¶ Scōo actus ille pōt or
dinari ad redditionē debiti coniugis petētis exꝑesse vel in
terpretatiue ēt qñ nulla spes est de prole: sicut post cōceptio
nem. ꝛ isto modo est ℨclusio. ꝙ actus cōiugalis est sine pecca
to: ꝛ etiam meritorius. ista cōclusio patet. quia dicit Augu. ꝙ
qñ coniuges seruata fide tori cōueniunt: actus ille nullā cul
pam habet: sed magis meritum. ad fidem vero tori pertinet:
ꝙ quilibet alteri indigenti ꝛ petenti subueniat remediū adhi
bendo. ¶ Scōo patet: quia actus iustitie factus ex charitate
meritorius est. reddere aūt debitum actus iustitie est. j. Corn.
vij, vir vxori debitum reddat. ꝛ tō actus ꝯiugalis ꝓpter hoc
mere exercitus meritorius est. ¶ Tertio pōt ordinari actus
ille ad explendam libidinē extra legem matrimonij: quod sit
qñ iste sic accidit ad vxorem nō ꝓpter redditionē debiti: vel
bonū prolis: sed ad satisfaciendū libidini: qui deliberatiue cō
sentit in hoc: ꝙ idem faceret: esto ꝙ non esset vxor sua. Et isto
modo est cōclusio, ꝙ talis peccat mortaliter. patet ℨclusio ex
illo Hieronymi dicētis. j. q. iij. c. liberorū. ꝙ voluptates q̄ de
ineretrīcum amplexibus capiantur in vxore damnande sunt.
ergo si tales voluptates in vxore querant damnabiles sunt.
qz ad damnationē ducunt. ¶ Quarto potest ꝺici ꝙ actus
cōiugalis ad satisfaciendū ℨcupiscentie propīe tū infra legē
matrimonij: puta coniux ſcz vir tentatur: ꝛ tūc volens tenta
tioni satisfacere cognoscit cōiugem: sic tū ꝙ nullo modo face
ret nisi esset coniux: ꝛ hoc mō actus ille est cū peccato venīali:
ꝓbatur ista cōclusio sic. vti re non ꝓpter debitū finem semp
est pctm̄ saltem veniale. sic facit iste vtendo vxore ad satisfaciē
dum cōcupiscentie sue. ergo ꝛc. maioꝛ patet. qz ois abusus rei
pctm̄ est. minoꝛ ptz: qz finis actus mīmonij est bonū prolis:
vel redditio debiti. vtrūq; istoꝝ finiū iste ꝑtermittit. ergo pec
cat saltē venialiter. ¶ Quinto pōt actus cōiugalis ordinari
ad remedii contra morbū corporalem: puta iudicant medici
ꝙ vir vel vxor incurret morbum periculosum, nisi vacent tali
actui. de isto modo vī esse cōclusio ꝙ sit pctm̄ veniale ſm san
ctū Thomā ꝛ ℙe. de palude. rō eorum qz ℨquis intēdere cō
seruationē sanitatis nō sit per malum: tū hec intentio efficīt
malaꝫ si ex aliqua sanitas intendaī, quod nō est ad hoc ordi
natū nec principaliter nec minus principaliter, nullo mō ꝛ illo fine

catum, ꝙ separat scōam cōiunctionē, qz aliqua occupatio li
cita circa res inferiores animū distrahit, vt actu deo coniugi
nō sit idoneus: ꝛ hoc ꝓcipue accidit in carnali cōiunctiōe, in
qua deprimīt mens ꝓpter delectationem intensam, ꝛ ꝓpter
hoc illis quibus cōpetit diuina cōtemplari: aut sacra tracta
re: inducīt ꝓo tēpore isto abstinēdū ab vxoribus. vñ Exodi
xix. precipit popnlo: qui debebat deū videre: ꝙ nō accedant
ad vxores suas. Et ſm hoc Hieronymus dicit. ꝙ spūs sctūs
ꝙtum ad actū reuelationis secretoꝝ nō tangebat mentes
prophetarū in vsu matrimonij: etiam si propheta officio ge
nerationis carnalis. sed ꝛ alia plura sunt: scilicet actus indiffe
rentes, vt comedere: ꝛ mouere digitum. [sola] nō excludit au
thoritatem diuinam, qz sine eo nihil fieri potest: sed excludit
humodi presentiam. ſ. sancti ꝺm gratias gratis datas: tū qz
res nō exposcit siue nō indiget nec talibus rebus decet adesse
presentiam spiritus sancti.

Hic ergo. ſ. est, in quo concludit ex illo. c. qō sit ꝙ
sicut cōcubitus qui causa incontinētie
vitande licitus est, id est nō prohibitus. Aug. sic coniunctio
de qua queritur in themate non est fornicaria, sed licita.

Concubine. Ad tēpus ꝛc. sic econtra
rio ꝺat intelligi. hic inci
pit quarta pars qōnis: in qua querīt: an sit vxor
que ducitur ad tps aut sub ꝯditione: vt vitet ꝓo
lem. ? dicitur ꝙ non. ꝛ infert hoc Gratianus ex dicto Augu.
proxime concubine ꝛc. de his qui coniugali ꝛc.

Solet queri. Ad prebādum qō ꝺixerat
inducit Aug. in de bono cō
iugali. Sūma est in rubro. Et diuidit in tres partes.
In prima ostēdit: ꝙ maritali affectu ēt sola vitande incōtinē
tie causa sunt vere cōiuges: si inter eos tria bona matrimonij
obseruenī. primo ꝙ sit fides media inter eos. scōo ꝙ vsqꝫ ad
mortē sit inter eos ℨiunctio. tertio si nō vitent plem. In scōa
ostēdit: ꝙ si alterum desit: non erit inter eos mīmonium. In
tertio ostēdit: ꝙ etiam si aliquis cōtrahat cum aliqua ad tps:
nō est matrimonij iter eos. scōa ibi, certerū si, tertia ibi: eteñ
si aliquā. Lege. ¶ [Solet queri copulantur] maritali affectu
Aug. [connubiū] ſz nulle solēnitates mīmonio sint adhibi
te. vñ hic ꝺr connubiū ꝓpter defectū solēnitatis vt di. xxxiij.
is q ꝓpiano. [cetez ū] scōa ps ꝑz. [eteñ] tertia pars [aīo]. i. qz
talē animū gerit [adulter]. i. fornicator: species ponitur ꝑ ge
nere. Sic sepe quilibet illicitus coitus ꝺicitur adulterium. vt
j. q. iij. meretrices. [nec cum illa] supple est adulter. [sed cum
ista ꝛc.] supple est adulter. Aug.

Aliquādo eouscꝫ. Ad idē est hoc
c. beati Augu.
de nuptijs ꝛ cōcupiscentijs. Sūma est in rubro diui
ditur in duas partes. In prima ponit casum triplicem. In
scōa ponit qd iuris. scōa ibi: prosus. patet. Lege. ¶ [Aliqñ
eouscꝫ] tres casus ponunī in hoc capitulo. Quidā enim con
iuges faciunt, vt nō concipiant: si hoc nō possunt vitare fa
ciunt: vt partus cōceptus nō animetur. Si hoc nō habet effe
ctum: faciunt vt non exeat ad lucem. isti tales si in cōtrahēdo
talem habuerunt intentionē: non fuit mīmonium inter eos.
Si aūt ex post facto mīmonio tales facti sunt licet sint con
iuges: tamen adulteri iudicanī qz ad modum adulterij se ha
bent: cū nolunt sibi filios nasci. [sterilitatis]. ſ. vt femina non
concipiat. Augu. [si tales sunt ambo] ſ. ex post facto: legiti
me quidem cōtraxerunt: sed ad hoc deuenerunt [non sunt cō
iuges]. i. iura coniugij nō obseruant. q. d. non faciunt qō con
iugium exigit, id est qō boni coniuges faciunt: id est nō se ha
bent ad instar coniugij: sed adulterozum, qui nolunt sibi nasci
filios, ꝛ tū matrimoniū est iter eos [si ab initio tales sint]. ſ.
cum contrahebant: per hoc intelligo: ꝙ primo ꝺixit de illis:
qui ex post facto sunt facti tales: ꝙ extinguerent: vel vitarēt: ꝛ
ita fecerunt cōtra naturam mīmonij: de cuius substantia est
intentio prolis: nō per connubium [si aūt] respicitur ad pri
mum membrum qñ. ſ. ex post facto facti sunt tales: ambo non
sunt tales: qz alter nō est talis: imo libēter vult suscipere prolē.
[meretrīx est maritī]. i. cū marito se habet ad instar meretri
cis: que non vult sibi nasci filios. Augu. vel meretrīx. i. digna
est pena, qz est digna aliqua meretrīx. [adulter] expone eodē
modo, id est dignus pena: qua dignus est adulter, matrimo
nium tamen est inter eos.

1 ☞ Homicida an ꝺicaī qui percutit mulierē q̄ facit aborsum.

De his qui aborsum. Incipit quin
ta pars qōnis: i qua
querit† an sit homicida, q percutit mulierē: ꝛ facit aborsum.

Jn hac q̃one breuiter distinguit: aut eñ qs facit maleficiū: ne fetus concipiaf: aut vt cõceptus extinguatur: si facit ne cõcipiatur: vt homicida teneř leuius tñ punieř quam pro homicidio ꝺ arbitrio sacerdotis. si faciat vt fetus extinguaf: tũc ꝺ ꝑprie abortio, ⁊ tũc aut facit hoc volũtate: aut a casu. si casu. non punif. vt ꝺ.i.q.ẽtũ. nisi forte ad cautelã ei aliquapenitẽtia iniungatur. si vero voluntate: distinguitur. aut aiatus erat; fetus: aut non. si est aiatus: est homicida ⁊ canonicã ꝑ homicidio ꝺ subire pniam. si vero nõ est aiatus: similiter homicida reputabatur, saltem quo ad reatum, sed nõ quo ad factũ. vt ij. q.v. cõsuluisti. minus tñ punietur: qr renera nõ occidit hominem, ⁊ debet penitere tribus annis: sicut dicitur in brocardo li. xvij. si qua mulier. Hug.

1 ☞ Sententia non est danda certa in dubijs.

Quod. Qõ autẽ nõ sit homicida in rei veritate q aborsus ꝑcurat anteꝙ anime corpori infundaf: ꝓbat per tria capitula sequentia. Et in ꝓmis inducit hoc capitulũ Aug. in libro de qõnibus Exodi. Sũma est que dicta est. Lege. ¶ [Qõ] ꝓo quia, id est qr loquitur Augustinus in hoc capitulo sup illa verba xxdoysi, que in sequenti capitulo continenf. ꝙ ꝓo quo nota ꝙ fuerunt quidã heretici: qui dicebant ꝙ oẽs anime ab initio simul create sunt, ⁊ posite in cõparibus stellis: ⁊ quotidie infunduntur nouis incorporibus, ⁊ cũ infunditur incarcerantur cũ corporibus hominũ ad stellas cõpares reuersure, si bene vixerunt. Allj heretici dicebant animas creari ex traduce id est simul cũ corpore. Cum enim corpus seminatur: ⁊ anima vt dicunt seminatur: ⁊ ita antequam corpus humanũ sit formatum: est animatum ꝑm eos qr simul cuꝫ ipso semine ipsi corpori anima infundif. Contra quos hereticos Augustinus loquitur hic, ⁊ in sequenti capitulo qõ congruentius debuit ꝓcedere hoc capitulum ꝑm Hugu. dicit ergo. [qõ] id est quia [noluit lex.] Exodi. xxi. [ad homicidium pertinere] quo ad factum: ⁊ veritatẽ, ⁊ nominis etymologiam, qr nõ interficitur homo. Hug. [ꝓfecto nec hominem] deputauerit [quod tale], s. adhuc nõ formatum [in vtero gerif.] ergo nõ est ibi homicidium. vt j. eo. sicut. hu. [hic de anima agitar.] ab hereticis. Questio que agitatur est ista. vtrum nec animatum posset intelligi hoc verum est: qr antequam plenam effigiem humanam ⁊ lineamenta corporis recipiat, nõ infunditur anima. vt j. proximo capitulo ⁊. c. sicut. [⁊ ideo homicidium non sit ⁊c.] ista ꝑs questionis est vera. [Jtem si sequitur] alia pars qõnis si scilicet. [Illud informe] id est formã ⁊ distinctionẽ membrorum nõ habens [iam quidẽ], i. anteꝙ effigiem ⁊ distinctionẽ membrorum recipiat [quoniam magna questio] mota est inter nos ⁊ hereticos. s. de hoc qõ dicunt cum semine infundi animam [nõ est precipitandi ista]

1 argu. † qõ in dubijs nõ est certa danda sntia 8. vj. q. j. quero. Et

a loquitur ironice ⁊ derisorie, qõ inde patet. quia statim subdit sententiam dicens [ideo lex ⁊c. non potest dici anima viua

2 ¶ Nõ est dãda sntia. Adde ꝙ non est precipitanda. Pe. deanch. in c. tuz lris. numẽ. 6. de in integ. restitu. Et qñ fertur ex falsa causa an teneat idẽ in. c. sicut nobis. nu. 8. de sen. ⁊ re iudi.

1 ☞ Anima rationalis an sit ex traduce id est traducatur a parentibus in semine.

Quod non, sed a deo per creationem. nu. 2.

Traductio ꝓprie dicitur in generatione animatorum.

4 Per cutiẽs mulierẽ que fecit abortũ an repellaf a ꝓmotione.

Moyses. Sequiť ad idẽ hoc capl̃m eiusdẽ Aug. in quo loquit ꝫ eosdẽ hereticos dicẽtes aiaꝫ nasci ex semine. ⁊ ꝓbat Aug. authoritate xxdoysi ⁊ exẽplo dñi i factura ade. ¶ Aerum ꝓ maiori intelligẽtia huius capli ⁊ aliorũ ꝺ materia.

1 Queriť † vtrũ aia rõnalis sit ex traduce. i. a parẽtibꝰ in semine traducaf. Et vť ꝙ sic.]Primo ex illo Heñ. xlvij. Omnes aie q egresse sunt de femore Jacob: sed non egredif aliqd filij ex femore patris: nisi per traductionẽ seminis. ergo vť: ꝙ hoc mõ aia filij a parentibus veniat. ¶ Sẽͦ sic incõueniens est dicere: ꝙ deus cooperet peccantibus. sed si aie rõnales crearẽtur a deo deus interdum cooperaretur adulteris: ex quoꝝ illicito coitu ꝓles interdũ generatur. nõ ergo aia rõnalis infunditur a deo: sed traducitur a patre. ¶ Tertio sic. filij a parentibus originale peccatũ cõtrahũt: vt apl̃us docet ad Rom. vj. Sz accidens nõ ꝓt traduci nisi subiectum eiꝰ traducaf. ergo vť ꝙ aia rõnalis q est subiectũ culpe originalis a parẽtibꝰ traducaf. ¶ Quarto sic, in oi generatiõe vniuoca generãs generat sibi similem. vnde dat spẽm suam generato: qr agens ⁊ finis generationis incidunt in idẽ specie in. ij. phys. sed cum homo ex hoie procedat est generatio vniuoca: vt spes humana cõstituaf ex aia rõnali: videť ꝙ aia rõnalis fit a generãte. ¶ In oppositum est capitulũ ꝓcedens, ⁊ ps̃s, ⁊ sequẽs. ¶ Sẽͦ ꝺ in libro de ecclesiasticis dogmatibꝰ. ꝙ aie rõnales nõ seminanť

2 per coitũ. ¶ Rideo dicendũ † ꝙ aia rõnalis nõ est ex traduce: sed a deo per creationẽ. ista cõclusio ꝑbať multipliciter. primo dicit phs. xvj. de aialibus. ꝙ intellectus ab extrinseco est: ⁊ in libro de ꝓprietatibus elemẽtorũ dicit: ꝙ in nato sit spiritus vite iussu dei: ⁊ ita videť, ꝙ non traducaf a ꝑre. ¶ Sẽͦ ostendiť auth̃itate sacre scripture, dicit Heñ. ij. hoc os ex ossibus meis: ⁊ caro de carne mea. multo fortius diceret anima de anima mea: vt caro de carne: ⁊ os de osse, ⁊ Esa. xlij. dicit in persona dñi. omnẽ flatũ ego feci. id est aiam. Et sic videtur aia rõnalis nõ ex radice: sed a deo per creationem esse. Eadẽ cõclusio ꝓbatur ratione. ꝓo quo notandum iuxta sanctum Thomã in sẽͦ sniarum, ꝙ traductio duo importat. s. originem, ⁊ diuisionem. non eoim ignis generatus ab igne generã te traduci ꝓprie ꝺ. similiter nec lignũ diuisum in partes dicif ꝙ eius pars vna ab alia traducaf † vnde traductio ꝑprie dicitur in generatione animatorum, que est per decisionẽ seminis. Et iõ non põt dici traduci ab aliquo: illud quod ab eo originẽ non habet: nec diuisionẽ recepit. ¶ Arguiť ergo primo sic. aia rõnalis nõ ꝓtest diuidi: ergo nõ ꝓtest ab aliquo traduci per modũ diuisionis. cõsequẽtia est bona. antecedes ꝓbatur sic. diuidiť aũt aliqd dupliciter. s. ꝑ se vt corpus: ⁊ per accidens: vt forma corporalis materie impressa. ſz aia rõnalis nec corpus est: nec virtus corporalis: qõ ipsa sua opatio oñdit que sine corpore est. ergo diuisibilis non est: ⁊ per consequens nec traducibilis per modũ diuisionis. Et in hoc constit ratio Aristotelis in. xvj. de animalibꝰ. vult enim ꝙ quoꝝ ꝓncipiorum operationes sunt sine corpe: illa ꝓncipia non traducantur per semen. ¶ Sẽͦ arguitur sic. ꝙ anima rationalis non ꝓssit traduci per modũ originis a generante ꝑ semen, sic. impossibile est virtutẽ actiuã que est in materia extẽdere suã actionem ad producendum in materialem effectum. manifestum est aũt ꝙ ꝓncipiũ intellectiuũ in hoie est ꝓncipiũ trãscendẽs materiã, hz eñ operationẽ in qua nõ cõicat corpus. ergo impossibile est ꝙ virtus q̃ est in semine sit ꝓductiua intellectiui ꝓncipiꝫ. ¶ Mis habitis dicẽdũ est ad rõnes in oppositũ. Ad primã ñdeť, ꝙ locutio illa est synecdochica: ponif eꝫ ꝑs ꝓncipalis. s. aia ꝓ toto hoie. Et hic modus loquẽdi consuetus est in sacra scriptura: ⁊ etiaꝫ apud philosophos. vnde phs dicit. ix. Eth. ꝙ totus homo dicitur intellectus per modũ etiã quo tota ciuitas dicitur rector ciuitatis. ¶ Ad sc̃am ñdetur, ꝙ operatio adulterij põt dupliciter cõsyderari. aut ꝑm esse mortale: ⁊ sic ꝓt diffformis nõ cooperatur ad ipsam deus: sed ꝓhibet. aut ꝑm ꝙ est in specie naturali: ⁊ sic est bonum quoddã. vnde non est inconueniens vt tali operatione in ꝑtum bona est: deus qui in oibus operatur cõplemẽtũ apponat. ¶ Ad tertiã ñdetur negando cõsequentiã. Et rõ est. qr vt dicit sctus tho. quãuis peccatũ originale sit in anima, sicut in subiecto: tamen causaf in anima ex infectiõe seminis, ⁊ est in eo: sc̃z in semine: quãuis nõ sicut in subiecto: tamẽ sicut in causa. Et ideo per traductionẽ seminis ⁊ non anime peccatum originale traducitur. ¶ Ad quartam ñdetur negãdo ꝓmitiam, ⁊ ratio est. qr ꝙ agens agat sibi simile de contingit dupliciter. aut quia forma ꝑm quã similitudo attẽditur per actionẽ agentis de potentia in actum educiť: aut quia per actionem disponitur materia: vt sit necessitas ad receptionem talis forme. Ad primum modum pertinẽt omnes forme substantiales materiales. anima vero rõnalis ad sc̃z: ⁊ hic modus sufficit ad hoc: ꝙ agens agat sibi simile. qr non ꝓprie forma generatur. sed compositũ. Lege. ¶ [xxdoyses det aiam] id est vitã. Hug. [pecunia] nõ ergo omne peccatuꝫ

4 mortale puniebãt morte. Surgit hic qõ † vtrum tale peccatũ, hodie repelleret a ꝓmotione: cũ olim morte non puniretur. Rñdetur ꝑm Hug. ꝙ sic. qr nõ illa sola que olim puniebantur morte: sed illa omnia ⁊ multa alia impediunt ꝓmotionem: vt hoc ⁊ raptus ⁊ vltio iniuriarum. vt dist. xlvj. seditionarios. ⁊. xxij. questione. ij. si quis. Hug. ⁊ rationem subdens xxdoyses quare dicit: vt pecunia multaretur dixit vt ꝓbare non esse ⁊c. formam humani corporis. Hugu. Ex hoc arguit [si datur] id est infunditur. non ergo nascitur vt dicunt heretici [cum semine] id est ex semine, anima ergo rationalis non est ex traduce: sed per creationem infunditur corpori iam formato quo ad membra ⁊ cetera corporis organa. [Nam si] arguit deducendo ad incõueniens dicens [Nam si ⁊] id est etiaꝫ [aia exiſtit ex aia patris sicut corpus ex corpore cum semine]

id est

id est per deriuationẽ seminis, tunc sequitur, qõ multe anime pereũt quotidie, sicut ⁊ multa corpora pereunt, quod est inconueniens, cũ quelibet anima rationalis sit indiuisibilis: et immortalis, ꝓbat ꝙ sequẽtiã. quia semẽ ex defluxu quodam modo sepe nõ ꝓficit natiuitati: quia homo nõ nascitur vel formatur inde. Consequenter ostẽdit idem exemplo christi in factura ade. [sed si ⁊c.] ij. pars. quasi diceret, si respiciam⁹ ordinẽ: quẽ de⁹ seruauit in factura ade, pri⁹ enim formauit corpus, ⁊ postea animam inspirauit: sicut habetur Gen. ij. sic hodie fit ad mysteria: nõ per nature permistionẽ. sed intrusionẽ. Laur. Archi. [sed ratione informabatur] id est destituebat: id est nõ videbať ratiõabile quo ad nos: vt aliquis fieret pri⁹ ꝙ haberet domum. id est corꝑ: ⁊ sic habitatore. i. animã. anima certe quia spũs est. s. viuificatiuus corporis cui infunditur in sicco habitare non potest. s. per aliationem. s. ad hoc ꝙ vegetet: viuificet: ⁊ animet: ⁊ ideo in sanguine ꝺ habitare. Deute. xij. Caue ne sanguinem comedas. Sanguis enim cozũ est ꝓ anima. nõ ꝙ sanguis sit anima: ſz qr anima (vt dicit ꝓbus. ij. de anima.) est act⁹ corporis physici organici vitã habẽtis. Corpus autem vt vitam ab anima recipiat, oportet esse debite dispositum, ⁊ complexionatum, ⁊ organizatum, ꝑm diuersa membra ⁊ organa, ⁊ debitam proportionem humoꝝ: inter quos ad vitam hominis principatum obtinet sanguis, vt dicatur sanguis ꝓ anima quia ad conseruãdum vnionem corporis ⁊ anime plurimũ disponit iter alios humores sanguis. [Cum ergo] cõcludit intentũ [vbi erit anima] quasi diceret: nullibi, sed nonne anima habitat extra corꝑ, sic ex quo exiuit a corpore, sed cũ creaf in corpore creaf, ⁊ nõ extra. Bene ergo arguit cũ ergo non sit adhuc corpus qõ regat: ⁊ in alio creari non debet: nec extra illud vbi erit. ergo.

Sicuti. Ad idem est hoc capitulũ hieronymi ad gelasium. Sũma est eadẽ cũ precedenti capitulo. Breue est. Lege. ¶ [Sicuti semina. formãtur] operãtur diuina potẽtia: vt ꝺ. lvj. nasci. hug. [nõ reputatur homicidiũ] qr non est homo. s. e. ꝙ vero. ante eñ infusionẽ aie rõnalis hoñ põt dici nat⁹ homo. Et iõ cũ fet⁹ ante infusionẽ aie rõnalis extinguiť homicidiũ nõ cõmittit [ita sensus]. i. cogitatio sine bona volũtas in rõne ꝓcepta sine ꝓposita nisi in opa. ptũpãt [adhuc i vẽtre]. i. in corde tñ retinet: ⁊ cito perit [aborsus ab hoste]. i. ꝑ suggestionẽ diaboli, cum obꝺcit contrariam cogitationem.

Cum ergo. s. est. Et incipit. vj. pars hui⁹ q̃stionis: si qua q̃rit. vtrũ peccat ꝓcubinarius⁹ dimittẽdo ꝓcubinã: ⁊ adherẽdo vxori sue. Et ꝺcit ꝙ nõ. nec ali⁹ q nõ sit ex ꝓsanguine⁹ dat illi. s. adultero filiã suã in cõiugem respicit hic. s. finem illius capituli. s. e. solet.

Ancillam. Inducit ad hoc ꝓbandũ qõ ꝺcerat hoc. c. qõ ẽ leonis pape. Sũma est in rubro. diuidiť in tres partes. In ꝑma ondit: ꝙ honestũ est abscere cõcubinã. In secuda ostendit: qõ tales habẽtes sunt culpãdi. In tertia quare inde non sunt desperandi. ij. ibi, culpanda. iij. ibi, nemo eñ. Lege. ¶ [Ancillam] nõ ꝑ cõnubiũ copulatã. hug. seu ꝙlibet aliã fornicariã. hug. [abscit] sua auth̃itate [culpãda sit. ij. pars [negligentia] imo malitia [taliũ]. s. habentiũ ꝓcubinas, ⁊ eas dimittere nolẽtiũ. dicũt eñ se nolle nubere, qr nõ pñt esse cõtẽti vna. hug. [vt crebris exhortationibꝰ icitati] relictis cõcubinis [quod]. s. vsum mulierũ [quẽ expetiuerũt] fornicãdo [necessario], ꝑter. s. necessitatẽ carnis [hoc fideliter]. i. cũ fide ꝓgali, ⁊ honestate matrimonij [exequãtur.] Et reddẽs rationẽ quare nõ sint desperãdi dicit [nemo eñ] qr in hac vita libez arbitriũ ꝛtibile est a malo in bonũ: ⁊ quẽ vult iuuenilis etas ad luxuriã ꝓuocãs refrigescit maturior. Et qõ vno tẽpore placet: alio tẽpore nõ placet. quare de nullo est desperãdum in hac vita. Scribiť ꝓuerbioꝝ. xix. erudi filiũ tuũ ne desperes. vñ vsqz ad dissolutionẽ corporis semꝑ est locꝰ penitẽtie, vt de pẽit. di. vij. nemo [diffidẽtia etatis iuuenilis, vt in pueris: ⁊ iuuenibꝰ. q diffẽrũ vel facere penitentiã: vel cõtrahere matrimonium [Consilio ⁊c.] vt. s. xxx. q. iij. illud.

1 ☞ Ad matrimonium contrahitur inter seruos ꝑm canones.

Non omnis. Ad idẽ sequiť hoc capitu. eiusdẽ leonis pape. Summa est in rubro. Et diuidiť in tres partes. In ꝓma ostendit: q̃ differentia sit inter vxorem ⁊ cõcubinam. In. ij. inducit testimoniũ apli ad hoc. In tertia ꝛcludit: ꝙ in rubrica ꝺ. ꝙ legitimo mrimonio ꝛpellaf. q cõcubinã ꝓi⁹ habẽti tradiť. ij. ibi, ꝑpter ꝙ etiã. iij. ibi, igiť cuiuslibet. Lege. ¶ [Nõ ois ſz nec ois]. j. e. q. iij. dicat. [si filiꝰ] supple legitimus. ergo heres [legitima] ꝺino, nã ꝑm leges humanas ꝛtracta iter ancillas ⁊ seruũ sine liberũ dicũt nõ esse matrimoniũ, ſz cõtuber

1 niũ. † Sed ꝑm canones contrahiť matrimoniũ inter seruos: sed nõ legitime plene. Hugu. [coequales]. i. adultos. s. vt sint puberes alias: nõ ꝛtrahiť matrimoniũ. extra de spõ. de illis. ⁊ multo ꝓius fuerũt. hug. [cõstituẽte] in paradiso: cũ masculum ⁊ feminã fecit in adulta etate: ⁊ liberos eos cõiunxit matrimonialiter. hu. [itaqꝫ] cõcludit ꝓncipiũ capituli [ꝓpter qõ]. ij. pars. [aplus] ad Gal. iiij. [hanũ psonarũ]. s. liberez ⁊ ancille: vel vxoris ⁊ cõcubine: qr de illis intẽdit leo [igiť cuiusli bet]. ij. pars. [loci] occidẽtalis: vel ozidẽtalis: vt eccl̃ie secularis: vel regularis. vl loci. i. dignitatis [clericꝰ] idẽ de quolibet clerico. hu. [dederit] in matrimoniũ istis iuge [nisi forte ⁊c.] ⁊ subintelligiť maxime: qr idẽ est si his cessantibus facta sit vxor: [qr paterno] videť a cõtrario sensu, ꝙ nõ carent culpa: si cõsensus parentũ nõ requiratur: dicit hug. ꝙ verũ est: si ex cõtemptu fiat: als non peccãt cum cõsilium sit de requirẽdo cõsensu paterno. [Cum ergo]. s. est a sensu ꝛtrario argumẽtãť, si cut iam dictum est in fine capituli [desideretur] ꝑm leges: sed ego dico, ꝙ parentum consensus non est necessarius: ſz est bene honest⁹ ⁊ vtilis sit. sicut supra expositum⁹. xxx. q. v. j. aliter. illã auth̃itatẽ enasisti quã iducit hic grã⁹. [legime nuptie]. i. omnem solemnitatem legalem habentes. sufficit tamen solus consensus secundum canones. xxvij. q. j. sufficiat Hu. ⁊ Arc.

1 ☞ Ad matrimonium potest contrahi inter absentes per procuratorem.

2 Verecundia ingenuos prodit naturales.

Honorantur. Ad idẽ sequiť hoc capi. Ambro. i lib. de patriarchis. dicit hic esse. vj. pars q̃stionis. In qua magister, ꝑbare intẽdit, ꝙ verecũde debẽt esse mulieres, ⁊ magis rogari a viris, ꝙ ecõuerso. Jo. de vel ꝺ, ꝙ inducit hic exemplum in parẽtibus rebecce: qualiter eoz ꝑsensus requirebatur. ¶ [Muneribus] dicit gl. qõ argumẽtũ est ꝙ ꝓ matrimonio cõtrahẽndo potest exigi pecunia falsum ꝺcit. ꝙ hoc habeaf ex hoc loco. Nã seruus abrahe gratis dedit munera parentibus rebecce: nõ exactus. verũtñ est ꝙ exigi põt ⁊ dari nec est simoniacum ꝑm hu. [Cõsulit nõ de sponsalibus] id est si vis accipere maritũ: qr in hoc expectauit iudicium parentum: cui in omnibus subiiciebatur [nõ eñ ⁊c. ſz ex perfectionis die ⁊c. Non attulit] sed cum fuit interrogata sine dilatiõe dixit vadã ad maritũ. † Argumẽtũ ꝙ inter absentes per procuratorẽ põt contrahi matrimoniũ. ar. s. ij. q. v. nec illud. [ide] ꝛfirmat auth̃oritate eiusdẽ philosophi q ductus est Eurtipidion [spõsalitũ meoꝝ pater meus ⁊c.] rõne huius verbi introducitur hoc verbũ philosophi [mirati sunt] i. laudauerũt, ⁊ approbauerunt electionem [deferat] consiliũ est honestatis, non ꝓceptum necessitatis. Licet eñ pater habeat filiũ in potestate sua: non tñ quo ad sponsalia: vel matrimonium contrahendum. vt. s. declarauim⁹ [appetẽtie] id est appetitus: ⁊ desideriũ id est luxurie ⁊ voluptatis [estimeť author] cõis generis est. [expetita] vt sic carior habeť. vt. xxvij. q. ij. institutum. hug. [verecundia ⁊c.] † Nam verecundia ingenuos prodit naturales. vt di. lxxxvi. non satis.

1 ☞ Virgo sepe appellatur mulier in sacra scriptura.

Mulier. Ad idẽ inducit hoc. c. Hatianus ex li ꝺ numerorum. Lege. ¶ [Mulier]. s. in puellari etate: id est in puberi. † Sepe eñ i sacra scriptura mulier virgo appellatur. Sic virgo maria appellata est mulier Jo. ij. quid mihi ⁊ tibi mulier. ⁊ Jo. xix. mulier ecce filius tuus. [puellari] ideo dicit: qr si esset in maiori etate: teneretur adimplere votum: ⁊ iuramentum ls pater ꝓhiberet ar. xx. q. ij. c. i. ⁊. ij. hug. [non rea erit] ar. a contrario ꝙ rea esset si pater non contradicat: ⁊ ipsa non obseruet. hoc verum est si intelligebat: quid ageret. hug. [statim] qr si non statim revocat: ⁊ scit: ⁊ potest: videtur consentire: nec potest revocare. hu. intellige hoc capitulum de puero: vel puella ante annos discretionis non postea.

Merito. Ad idẽ est hoc. c. qõ est bti aug. Sũma est ꝙ hic. i. hac auth̃oritate posita iuxta immediate in. c. mulier. etiã intelligaf de voto virginitatis. Qõ eñ moyses dixerat mulier: ⁊ mulier solet accipi ꝓ corrupta, videbaf, qõ ibi non cõprehẽdetur votum virginitatis: ⁊ ideo congrue subdit Augustinus. quod comprehendit̃ nam nomine mulieris virgo sepe designatur sicut dictum est. Lege textus. ¶ [Merito hic] id est in isto loco: siue in hac auth̃oritate numeri queritur de voto virginitatis, vtrũ possit revocari a patre virginis, sicut

z aliud votum potest reuocari, sicut z quodlibet aliud. Idem ergo est in voto virginitatis sicut z in alijs, nec obuiat quod dixit moyses mulier[quia etiã virgines]solent mulieres appellari[videturletiam apostolus].j. ad Cor. vij.[seruet]quasi diceret in potestate patris est: vtrum velit eam tradere nuptui z illa non potest facere votum virginitatis patre contradicente.[Econtra inuenitur].ℓ. votum virginitatis nõ sit in potestate patris.

Hoc sanctum. Inducitur ad hoc capitulũ ex gestis quarto Toletano sed reuera non est contrarietas: nam precedẽs capitulum loquitur de his q nõ sunt in potestate patris. Diuiditur autem capitulũ in duas partes. In prima ponit: q vidue z virgines sua ppria voluntate matrimonia eligant. In scda punit impeditores ppositi viduitatis: aut virginitatis. ij. ibi: si qs vero. Lege. ¶[Hoc priusq̃ profiteatur].q. postea non ls. vt. xxvij. qõ. j. nubendi[parentum.] Consilium est: hug. vel suã nisi forte fecerit sibi preiudiciũ per sponsalia, vel aliquo alio modo.

Remissis authoritatibus. ℓ. est in quo ꝯcludit gratian', ls valde remote inter eos qui se cõiungũt matrimonialiter ppter incontinẽtiã, z non cã prolis procreande esse nihilominus matrimonium.

¶ Questio. iij.

De tertia. Hic intitulat tertia qõ ſcz an puella in matrimonio contrahẽdo sequi debeat arbitriũ patris seu[an liberi ant. Et indistincte respõdet, q. qui, q: seruus non habet libertum arbitrium ad ea, que libere homo potest facere: vt in seq. capi.

1 ☞ Seruus quare non habeat liberũ arbitriũ in sobole sua.

Patrem. Ad hoc inducitur hoc capitulũ pelagij pape, qui hãc questionẽ diffiniuit. Suma est in rubro. Breue est. Lege. ¶[Patrem famulum].j. seruum, z supra in themate magister vocauit eum originarium. hug.[electionẽ].i. voluntate z ꝯsensum [liberũ]quo ad hoc z ad quedã alia: q libero homini ꝯuenit z in hoc monach⁹ assimilat seruo: q liberũ nõ hz arbitriũ, vt xij. q. j. nõ dicatis. ¶ Sz surgit hic qstio. † cũ seruus liber habeat arbitriũ ad matrimoniũ ꝓtrahẽdũ, cur sic non in sobole sua hz liber arbitriũ: q. filia nõ erat in potestate patris: sed aui liberi[decernimus]ergo videt esse ꝓceptũ de ꝯsensu parẽtũ requirendo, sz dico q persuadẽdo hoc dicit, vel ꝑm leges. hu. [Electione aut].i. voluntate, z consensu.

¶ Questio. iiij.

2 ☞ Ius naturale dicitur tripliciter.

3 Concubinam habere est contra ius naturale. Et contra legẽ nature. nn. 4. Limita nn. 5.

Quod autem. Hic incipit. iiij. qõ. f. an liceat alicui vinẽte sua vxore ꝗrere filios ex ancilla. z rndet indistincte q nõ ls hodie: sec⁹ olim. Et diuidit hec qõ i sex ptes. In ꝑma ꝗrit. vtrũ teneat aliqs ꝑpter sterilitatem vxoris ꝗrere nitos ex ancilla sicut fecit abrahã: z iacob. In scda excusat abrahã q: ꝑuenit legẽ, z q: habuit ꝓceptũ. In tertia probat q rite ds hõ diligere vxorẽ suã, nõ tanq̃ adulter. In. iij. q: melius est mori sine filijs, q̃ eos ꝗrere de vãnato coitu. In v. ꝗrit vtrũ simplex fornicatio sit prohibita in dialogo. In sexta ostẽdit q filij sequunt matrẽ quo ad cõditionẽ maxime illegitimitatis. ij. ibi: dixit. iij. ibi: origo. iiij. ibi: sicut. v. ibi: meretrices. vj. ibi: liberi. ¶ Do plenior intelligentia huius partis primo de concubinis queruntur duo.

1 ¶ Primũ est vtrũ ꝯcubit⁹ ꝯcubinarũ sit ꝺtra legem nature.

6 ¶ Secundum est vtrum concubitus cõcubinarum possit fieri ex dispensatione peccato mortali.

1 **Ad primum** sic ꝓcedit. † Et vt q ꝯcubit⁹ concubinarũ non sit ꝺtra legẽ nature. Primo sic. ex capitulo. ꝓsenti, vbi habet. q viri scti abrahã z iacob ꝑpter sterilitatẽ vxoꝝ igressi sunt ad ancillas, q nõ creditur in hoc egisse ꝑ legẽ nature. ergo ꝛc. ¶ Sc̃o sic. ius positiuũ a naturali lege ꝑfectũ est: vt tulli⁹ dicit, ls ꝑm ius positiuũ fornicatio simpliciter nõ ꝓhibebat: imo potiꝰ in pena ꝑm antiquas leges mulieres lupanaribus tradẽde ꝙdamnabant. q̃ habere ꝯcubinã nõ ẽ ꝺtra legẽ nature. ¶ Tertio sic. Quicũq; re sua vtit vt vult, nemini facit iniuriã. ls ancilla est res dñi. q̃ si dñs vtat ea ad libitũ: nõ facit iniuriã alicui: z ita habere cõcubinã nõ est ꝑ legẽ nature. ¶ Quarto sic. ꝯcubit⁹ q nõ est ꝑ bonũ prolis neq; cõtra bonũ fidei nõ est cõtra legẽ nature: ls aliqs ꝯcubit⁹ ꝯcubinarij⁹ pot esse hmõi, vt ꝯcubites habeãt diligẽtiã de prole suscipiẽda z educãda: z seruẽt sibi inicẽ fidẽ ergo pot esse cõcubit⁹ cõcubinarius non contra legẽ nature. ¶ In oppositũ arguit q: ꝑm oẽs leges filij q de ꝯcubinis nascunt sunt vituperabiles, ls hoc nõ esset nisi cõcubitus, ex quo oriunt esset naturaliter turpis. ergo cõcubinat⁹ est cõtra legem nature. ¶ Sc̃o sic dictũ est supra circa ꝓncipiũ. xxvij. q. j. matrimoniũ est naturale. ls hoc nõ esset si sine ꝓiudicio legis nature posset hõ cõiungi mulieri ꝑter matrimoniũ. ergo contra legẽ nature est matrimoniũ. ¶ Rndeo dicẽdum iuxta sctũ thom. 2 z dñm bonauẽturã. † ius naturale ꝺr tripliciter. Quiter proprie, z magis ꝓprie. Et ꝑm hoc tripliciter diffinit ab Isidoro. vno modo sic. ius naturale est qđ in lege z in euãgelio cõtinet: z sicut diffinit supra in ꝓncipio decreti di. j. z sic accipiẽdo ius naturale ponit ista cõclusio. † Qđ habere cõcubinã est ꝑ ius naturale, ps cõclusio. q: est cõtra legẽ z euãgeliũ. vbi ꝓcipit nõ mechaberis. vbi ꝓhibet oĩs coitus nõ matrimonialis. Exodi. ij. Deut. v. z Gen. vij. ij. ꝺr ius naturale ꝓprie qđ est commune oĩm nationũ. Et hoc ius est q ꝺctat ratio recta. Et sic accipiẽdo ius naturale est cõclusio scã. † q hmõi cõcubinã est cõtra legẽ nature. pt. z. p quo notandũ q ꝺctor modo ꝺr aliqua actio esse ꝺtra legẽ nature: q nõ est ꝙenies fini debito: siue q nõ ordinat ī ipm p actionẽ agẽtis: siue qua de se est inproportionata fini illi. hoc habito. ꝓbatur sic ꝓmo ꝛclusio. finis ad quẽ natura ex ꝯcubitu tẽdit z ꝓles ꝓcreandam: z educãda z vt bonũ hoc q̃reret posuit delectationẽ in coitu vt cõstatin⁹ ꝺr. Quicũq; ergo cõcubitu⁹ vtit ꝓpter delectationẽ q̃ ī ipo est nõ referẽdo ad finẽ a natura itẽtũ: ꝑ naturã facit. Sz hmõi ẽ: q cõcubinã hz: q nõ ꝙrit nisi libidinẽ z delectationẽ in coitu, pt. z ex noĩc. res a fine plerũq; noiatur tãq̃ ab optimo. vñ sicut cõfuctio matrimonii a pl⁹s bono nomẽ accepit: qđ ꝑ matrimoniũ principaliter ꝙrit. ¶ Sc̃o sic. ratio naturalis dictat prolis educationẽ vsq; ad ꝑfectũ esse: z ideo ꝑ ꝯsequens vt vult cõmẽtator. viij. ethicoꝝ natura vitã cõiugũ iudicauit, id est inseparabile, fornicãs aũt peracta libidine querit fugã, z verecũdat se habere prole, vtpote iniqtatis sue testẽ, z ideo nõ vult educare. illã etiã nõ cõsiteri aliquãdo esse suã. ¶ Tertio sic. ex eodẽ fundamẽto natura etiã dictat prolis sue disciplinationẽ quo ad sciẽtiã, z virtutes vt dicit cõmentator. ideo dictat natura non tm saluare speciem quo ad esse naturale: sed quo ad bene esse z perfectum esse quod consistit in scientia z virtutte. Lũ aũt hmõi educatio ꝓlis a parẽtib⁹ debeat ꝑ longũ temp⁹ exigit lex nature, vt pr̃ z mater in lõgũ tẽpus cõmaneant ad subueniendũ cõiter cõi proli. vñ z aues q̃ cõiter nutriũt pullos añ cõpletã nutritionẽ nõ separãtur a mutua societate: q incepit ī cõcubẽdo. Hec aũt obligatio ad cõmanẽdũ feminã marito mr̃imoniũ facit. Et ideo ps, q accedere ad mulierẽ nõ cõiunctã sibi matrimoniũ: q̃ cõcubina vocat est cõtra legẽ nature. ¶ Tertio modo ꝺr ius naturale ꝓprissime, qđ natura docuit oĩa animalia. Et capiẽdo hoc modo ius naturale est ꝛclusio 5 tertia, † q hr̃e cõcubinã siue accedere ad nõ suã ꝙ matrimoniũ nõ est cõtra legẽ nature, patet de multis brutis aãlibus. ¶ His habitis dicendũ est ad rões in oppositũ. Ad primã de patriarchis rndetur: q ancille ad quas patriarche legunt ingressi vere fuerũt vxores: nõ autem cõcubine, ut dicetur infra. ¶ Ad secundã rndetur negãdo cõsequentiã. Et ratio est. q: in gentilibus quãtum ad multa lex nõ offuscata erat. vnde accedere ad cõcubinã: malũ nõ reputabãt: sed passim fornicatiõe, quasi re licita vtebãtur. vñ leges multe eoꝝ fuerũt inique nõ procedẽtes a lege nature: inter quas fuit illa de fornicatione. vnde ꝓualente religiõe christiana lex illa z multe alie extirpate sunt. vnde Ambrosi⁹ libro de patriarchis dicit. nemo sibi blandiatur de legibus hominũ, omne stuprum adulteriũ est. nec viro licet quod mulieri non licet: readẽ a viro, q̃ ab vxore debetur castimonia: quicquid in ea q̃ non ꝓ legitima vxor cõmissum fuit adulteriũ dãnatur crimine. ¶ Ad tertiã rndet q ratio nõ procedit multiplici rõne. primo q: iniuria opponitur iustitie. lex aũt naturalis non solum ꝓhibet iniustitiã, sed etiã opposita omnium virtutũ. Sic cõtra legẽ nature est, vt aliquis immoderate comedat: quãuis talis rebus vtens nulli faciat iniuriam. Tum secũdo facit iniuriam deo: contra cuius statutum ꝓsumit agere. Tũ tertio. q: facit tibi iniuriam

¶ Concubinã. Cõcubinã ad hoc vt aliqua dicat̃ qd regratur vide ꝛde. de anc. in. c. pertuas. nn. 1. q fil. sint legi.

iniuriã ꝓ eo: q se deordinãdo peccat. Tum quarto q licet ancilla sit res domini: quo ad obsequiũ nõ tñ est res sua ad cõcubitus. Tum quinto. q: etiam interest qualiter quisq; re sua vtatur. Tum sexto. qui ī talis facit etiam iniuriam ꝓli creande: ad cuius bonum non sufficienter talis cõiunctio cõcubinaria ordinatur: vt dictũ est supra. ¶ Ad quartã respondetur negando consequentiã. Et ratio est. q: quãuis aliqui sufficienter prouideãt ꝓli: quãtum ad ea que respiciunt bonũ prolis: z ꝙis in concubando hanc intentionem habeãt: hoc tamen eorum concubitum non excusat. qm̃ sit contra legẽ nature. q: cum ius non solum scriptum: sed etiam naturale potius adaptetur ad ea que fiunt frequẽter illud quod cadit sub legis determinatione iudicatur ꝑm illud quod in pluri⁹ accidit: z non ꝑm illud qđ raro: z in aliquo casu accidere potest preterea vt dicit Sanctus thomas: licet aliquis de tali cõcubitu ꝓlem querat non est conueniens talis concubit⁹ ad bonum prolis: in quo non solum intelligitur ipsius procreatio: per quam proles esse accipit: sed etiam educatio: z instructio sicut dictum est.

6 **Ad secundum** sic procedit. † Et videtur concubitus concubinarius posse esse ex dispẽsatiõe sine pctõ mortali. ꝓmo sic. Aliquãdo fuit licitum ergo ꝛc. antecedens ꝓbatur. sicut habere vnã vxorẽ est de lege nature: ita non habere concubinã. ¶ Secundo sic. non est aliqua simul vxor: z ancilla. vnde ꝑm legem ex hoc ipo quod ancilla in matrimonium ducebatur libera reddebatur: sed aliqui deo amicissimi leguntur ad suas accessisse ancillas: sicut habetur in. c. ꝓsentiꝰ: vt Abrahã: z Jacob. ergo ille non erãt vxores: z sic aliquando licuit habere concubinã. ¶ Tertio sic. matrimoniũ est vinculum insolubile. sed vt habet Beneſ. xxj. Abrahã separauit agar a se. ergo nõ fuit vxor eius: z tñ q concubuit cũ ea: non reprehenditur. ergo ꝛc. ¶ Quarto osee dictum est vt faceret filios fornicatiõis. ¶ In oppositũ est: q: ea que sunt contra legem nature siue etiam contra ꝓcepta legis z euãgelij nunq̃ licuerunt. ls habere concubinam est huiusmodi: vt visum est in precedenti questione. ergo ꝛc. ¶ Respõdeo dicẽdum sub ista conclusione, q nullo tempore licitum fuit: nec etiã ex dispensatione habere concubinam. ps ista conclusio. q: concubitus cum ea que non est matrimonio cõiuncta: non est conueniens actus ad bonum prolis: qđ est principalis finis matrimonij z ita est contra prima ꝓcepta nature: que dispensationem non recipiunt. vnde vbicũq; legitur in veteri testamẽto aliquos habuisse: cõcubinas quos necesse sit a pctõ mortali excusari: oportet eas matrimonio esse coniunctas: z tamen concubinas dici: q: aliquid habẽt de ratione vxoris: z aliquid de ratione concubine. Secundũ enim q matrimonium ordinatur ad suum ꝓncipalẽ finem qui est bonum prolis: vxor vero coniũgitur insolubili ꝙunctiõe: vel saltem diuturna: vt ex dictis patet. Et contra hoc non est aliqua dispensatio: sed quãtũ ad sc̃m finẽ: qui est dispensatio famulier: z communicatio operum: vxor iũgitur vt socia. ls hoc deerat illis qui concubine nominabantur. Jn hoc enim poterat esse dispensatio: cum sit secũdarius matrimonij finis: z ex hac parte habebant aliquid simile cõcubinis ratione cuiꝰ cõcubine nominãtur. ¶ Ad rationes in oppositum. Ad primã respondetur negando assumptum. Ad ꝓbationẽ respõdetur negando consequentiã. Et ratio est. q: habere plures vxores nõ est contra legis nature prima ꝓcepta: sicut habere concubinã. sed de hoc videtur infra melius vbi disputabitur. ¶ Ad secũdã respõdetur iuxta Sctũ thomã: q antiqui patres ea dispẽsatione qua plures vxores habebãt ad ancillas accedebãt vxorio affectu. vnde vxores erãt vere: licet minus principales. ¶ Ad tertiã respondet: q agar fuit coniuncta abrahe indissolubili vinculo quãtũ ad mutuã potestatẽ suorum corporum. vnde ꝑm rei veritatem vxor fuit. ls quia non erat materfamilias in regimine domus: z familie: nec proles sua succedere debebat in hereditate: quo ad hoc erat ancilla: nec licitum fuisset abrahe eam a se reꝛcere ꝑpter Sare admonitionẽ nisi diuinũ habuisset mãdatum: voluit aũt de⁹ eos separari: nõ quo ad matrimonij vinculum: sed quo ad cohabitationez tor⁹: ad designãdũ illud mysterium qđ explicat Apls ad Gala. iij. cum dicit, Abrahã duos filios habuit ꝛc. ¶ Ad quartã rndet: q de⁹ non ꝓcepit nec dispẽsauit cũ osee, q̃ fornicaretur: sed mãdauit q acciperet mulierẽ primo fornicariam: z hoc mãdato fecit illã esse prophete vxorem ꝓpheta consentiẽte. Lege. ¶[Quod autem].ꝑ parte affirmatiua scilicet qõ liceat dicere filios ex ancilla inducit exẽpla de Abrahã z Jacob: sed ista nõ probãt: q: ille ancille fuerunt cõiuncte eis vxorio affectu: vnde vxores fuerunt illorum: licet ancille dicãtur quia ita erant ancille principalium vxorum[ls sicut]. ij. pars. q. d. non notantur crimine adulterij[quia sicut]hoc primũ ls quod infra dicetur[sic videtur]nõ est verum: ls sic proponit. Aug. z Archi.[illud autẽ Augu.]ſ. q Abrahaam duxerit ceturam post mortem sare[contra aduersariũ.] Tertullianum qui nec legem nec ꝓphetas recipiebat: z fuit hereticus: que fuit eius heresis supra. xxviij. q. ij. habetur. ꝙ. sunt quidam: vt tertulliani.

1 **Ste** Ad hoc propositum inducitur hoc capitulũ beati aug. libro. ij. contra aduersariũ legis z ꝓphetarum. Summa est in rubro. Lege text. ¶[Jte]scilicet tertullianus[obiicit crimen ꝓ facto]id est ideo[alteram]scilicet ceturaꝝ[vbi]id est in quo facto[nullũ ꝛc.]id est si nulla res significaretur. hu.[propter hoc solũ astipulator:]id est adiutor: z fautor.

Sacramentum. ℓ. est in quo gratian⁹ explicat: qđ significet quod abrahaam post mortem Sare duxerit alteram: scilicet ꝙ ꝓbonos malis z boni ꝛc.

1 ☞ Deus quare dicatur Deus Abrahaam: Deus Jsaac, et Deus Jacob.

2 Esse in virtute ecclesie dicitur quis tripliciter.

3 Unitas ecclesie est tripler.

Recurrat animus. Hoc capitulum Augu. super Jo. inducitur ad hoc ostendendum. Summa est in rubro: in quo capitulo distinguuntur quatuor generationes carnales: que fuerunt in illis tribus patriarchis. Et quatuor ſpuales: que sunt in ecclesia: que significantur per illas carnales. Jlle aũt ꝙtuor gñatiões carnales fuerũt: q: ꝓbonos gñati sunt boni vt ꝓ Sarã Jsaac: z ꝙ malos mali: vt ꝑ agar hiſmael. Et ꝓ bonos mali: vt ꝓ rebecã esau: z ꝙ malos boni: vt ꝓ zelphã gad: z azer. Et similiter fuit quatuor gñatio ſpirituales in ecclesia. dicturus ergo augustin⁹ de his generationibus seruat hunc ordinem. primo inuitat ad considerandum carnales generationes trium patriarcharum: z supponit quid significẽt: z hoc facit vsq; ibi: inuenies enim. Exinde ostẽdit qualiter ancille z vxores pepererũt bonos: z malos ante legem: sub lege: z tempore gratie: vsq; ibi: sed cum tales, z exinde diffingunt quatuor gñationes ſpirituales: id est quatuor modos generandi ſpiritualiter. Et sic possem⁹ dicere hoc capitulũ diuidi ī quatuor partes ailignatas ꝛc. Lege. ¶[Recurrat: in istis tribus]id est in duobus istorum triũz scilicet in Abrahã: z iacob: quia Jsaac non habuit nisi vnicã vxorem: scilicet rebecam liberã: ex qua genuit Esau: z Jacob vt patet Beneſ. xxv. Abraham habuit de vxore Sara libera filium Jsaac: vt patet Beneſ. xx. Et de Agar ancilla habuit hiſmaelem. Beneſ. xxv. Jacob autem habuit duas vxores liberas: scilicet liam z rachelem: ex quibus genuit filios: vt patet Beneſ. xxix. z xxx. [ancilla nihil boni significat] Augut. scilicet als falsum est. Augut.[ethce] Beneſ. xxi. [quatuor generaꝝ hominũ]id est quatuor modos generandi homines in fide. hugu.[completur]id est significatur[omnis generatio] christianorum. hugu.[in illis]id est de illis tribus. ſ. Exo. iij. hug.[ergo sum deus Abrahã ꝛc.] Surgit hic questio † quare deus dicat̃ deus Abrahã: de⁹ Jsaac: deus Jacob: de hoc reddit causam beatus Augustinus. xij. contra faustum capitulo. xij. quia ad istos singulariter facta est promissio quod in semine eorum benedicturus esset omnes gentes. ait enim ad Abrahã. in semine tuo benedicentur omnes gentes. Beneſ. xxij. dictum est etiam ad Jsaac Beneſ. xxvj. z ad iacob gene. xxviij. vnde nõ immerito dicit domin⁹. Ego sum de⁹ Abraham: deus Jsaac: deus Jacob. Hug. vero dicit deus Abraham: id est ſperantium: deus Jsaac: id est credentium. z deus Jacob: id est diligentium. sed melius dixisset deus Abrahã id est deus credentium: quia ad Roma. iij. dicitur. Credidit deo Abraham ꝛc. z idem ad Gal. iij. [in his quatuor generationibus]id est in his quatuor modis generandi in fide [inuenies]secunda pars. [bonos vtrobiq;]ſupple z malos. quia de liberis z ancillis nati sunt boni: z mali. hugu. [quando cognouerunt]id est imitati sunt[quomodo ergo]id est sicut: applicat ad ꝓpositũ ſpualiũ generationũ arguẽdo ex filiꝰ tudine: q quẽadmodũ oẽs filij iacob siue nati ex liberis siue ex ancillis: omnes fuerũt possessores regni terre promissionis q: imitati sunt bonum patrem. Sic qui per malos baptizant in forma eccle dñ malitiã eoꝝ non fuerint imitati: ls bonitatem ꝙi verbi dei: ex quo renascuntur hereditatem regni celorum possidebunt. hiſmael vero: de quo dicitur Beneſ. xxi. Ejce ancillam z filiũ. non erit enim heres filij ancille cũ filio meo Jsaac[superb⁹ hiſmael]supb⁹ fuit: vt ludere ꝑsumeret

cum Isaac eum ledendo, de quo apls ad gala. iiij. Is qui ſm carnē natꝰ eſt ꝓſequebat eū, qui ſm ſpūm. ⁊ ideo ille expulſus eſt. filij vo iacob quia humiles ſublimati ſunt [vidit ſara illos ludentes] ⁊ intellexit ludum eoꝝ ſignificare futurā ꝑſecutionem in populo dei: vbi carnalis perſequit̄ ſpiritualē: ⁊ nō ecō uerſo [que aūt] tertia pars [que autē] id eſt eccl̄ia: ⁊ diſtinguit quos peperit ante legem, ſub lege, ⁊ tempore gratie. ſiue bonos ſiue malos. Illa eīm libera que rurſum eſt mater noſtra in eadem fide ⁊ charitate genuerit: ⁊ peperit omnes: tam in veteri, quā in nouo teſtamēto. [fratres ſpūales] qui dei ſpū agun tur, de quibus ait apls ad gala. iiij. nos autē fratres ſm iſaac filij ſumus. ꝓmiſſionis [ſunt ciues ciuitatis eccleſie] cuiꝰ ps quedam militat in terris: ⁊ quedam pars iam triūphat in celis: ſed ex his ⁊ illis vna eccl̄ia vna ciuitas vnus populus cō ſtituitur [que peperit caū] id eſt eadem eccleſia vna ⁊ eadem eccleſia peperit bonos ⁊ malos: ſiue per bonos: ſiue per malos [animalī] id eſt carnalī [in vnitate eccleſie] quo ad corporalē cohabitationem, id eſt qui nondum condemnati: vel qui
2 cti de ſuis ſceleribꝰ corporaliter ſunt in eccleſia ꝛ dicitur enim quis eſſe in virtute eccleſie tripliciter. vno modo, qui corporaliter adhuc conuerſatur in eccleſia cū bonis, nec adhuc eſt cō uictus de ſuis ſceleribus, vt hic. ſcō modo quo ad participationē ſacramētoꝝ eccl̄ie, vt de conſecr. di. i. e. quomodo eſt vnitas. tertio eſt qs ī eccleſia quo ad gratiā: ⁊ charitatē: vt de cō
3 ſecra. diſt. ij. qꝛ paſſus. ꝛ Eſt ergo triplex vnitasꝰ eccl̄ie. ſ. corporalis habitationis: vnitas cōione ſacramētoꝝ: vnitas gra
a tie ⁊ charitatis. In ꝑma ⁊ ſcā ſūt boni ⁊ mali. In tertia ſunt boni. hug. [aperta perſecutiōe] vt heretici ⁊ excōicati. Augu. [ſed cum tales]. iiij. pars. ſ. mali [a ſpiritualibꝰ] id eſt a bonis [euangelizantur] id eſt docentur in fide [eſaū] hic mali ꝑ bonos generantur: [cum autē ꝑ illos]. i. per malos mali [idē boni] hic boni generanī per malos [cum vero] hic ꝑ bonos boni generantur [caro eſt] id eſt qui malus ſiue in eccleſia videatur bonus: ſiue ab eccleſia adhuc toleretur: ſiue per ſententiam ſit ab ea ſeparatus. et palea ꝛc. [macula] mortalis culpe [ruga] dolositatis: vt di. xxi. Quis. ad ephe. v. ait apoſtol⁹ di lexit eccleſiam mūdans eam lauacro aque in verbo vite, vt exhiberet eam ſibi gloriоſam non habentem maculam: nec rugam vt ſit ſancta ⁊ immaculata [miſcetur] quo ad exteriorem communionem. [de nullo tamen]. ſ. e. q. ij. ancillam. ⁊ xxiij. q. iij. coripiantur. hug.

His itaq; ſ. eſt: in quo incipit. ij. pars queſtionis: in qua excuſatur Abraham, quia ꝑuenit legem: et quia erat ꝓceptum: vt relinqueret ſemen ſuper terram, ſicut olim faciebant ſacerdotes. Io. de. dicit autē Augu. ꝙ magiſter gratianus ſane loquit ⁊ bene ſoluit. ¶ [Prio varietate tempoꝝ] varia inueniūtur ꝓcepta diuina: aliquādo enim licuit ſeruare legalia: nunc vero non ꝓmiſſum erat Geneſ. xxij. [in ſucceſſione ſanguinis] quia ex his ſanctis patribus naſcetes ſm carnem naſcebantur, ⁊ educabātur in fide veri dei. [maledicta] non maledictione culpe, qꝛ non eſt in poteſtate ſua eſſe ſterilem, aut fecundam, ſed beneficium eſt dei. vnde multe ſancte fuerunt ſteriles longo tempore: ſed dicitur maledicta, id eſt ignominioſa, quia pudor eſt feminis ꝛc. ī. ea. q. ij. c. i. [ac male ⁊ ſiniſtre fame] apud hominum opinionem qui reputabant illas ſterilem eſſe ob ſui culpā [ſacerdotibus] ſacerdotes enim fiebant ſm generis ſucceſſionem: vt eſſent de filijs aaron [gratia fidei ſacerdotium] iam non ex aarō, ſicut docet apoſtolus ad hebr. vij. nec ad vnam gētem, ſed ad oēs [ſaluatoꝛ precipiente] dicitur xxMatth. vltimo. Euntes docte omnes gētes ꝛc. [Nec electio muneris] id eſt officij ſacerdo talis [perfectione vite ꝛc. [nec eligēdus eſt, qui eſt nobilioꝛ genere, ſed melioꝛ virtute: ⁊ ſcientia [in ſacerdotium chriſti] ipſe enim non inultos potentes elegit: non multos nobiles, ſꝫ infirmos ⁊ humiles [piſcatoꝛes]. i. Corint. i. videte vocationem ꝛc. [imperatur] poſt ordinem: qui votum continentie hꝫ annexum. argumento. xxvij. diſtinctio. diaconus. [Abraham] ad hoc referuntur illa duo ſequentia capitula. dixit. ⁊. c. obiciuntur. hug. ⁊ glo. [nec illoꝝ exemplo] ad hoc referuntur illa capitula. nemo. ⁊. c. ſicut. ⁊. c. dicat. ⁊. c. ſic non ſunt. hugu. [cum illoꝝ] hoc ſpectat ad illud. c. ozigo. hu. [fere] optime temperat: qꝛ non imitatur, hug. ⁊ glo.

2 ¶ Matrimonium triplicem finem habet.

3 Pluralitas vxoꝝ non eſt contrā legem nature quantū ad primum finem bene tamen quantum ad ſecundum finē. nu. 4. Et contra tertium. nu. 5.

7 Diſpenſatio vt recte fiat quatuoꝛ debent concurrere.

Dixit ſara. Ad idē. ſ. ad excuſationē Abrahe, ꝙ plures vxores habuit inducit hoc capitulū, quod eſt ambroſij in libꝛo de patriarchis. Alij dicunt in libꝛo de abraham: in quo ambroſ⁹ intendit excuſare abraham de eo quod rogāte vxoꝛe commiſtus eſt ancille. Et excuſat eū tripliciter ſm quas tres excuſationes capitulum hoc poteſt diuidi in tres partes. ij. ibi, ſcā illa. tertia ibi: adhuc poſt. Pro plenioꝛi intelligentia huiꝰ capituli. Queruntur tria.

1 ¶ Primū eſt vꝛm habere plures vxoꝛes ſit cōtra legē nature.

6 ¶ Secundum eſt vtrum plures vxoꝛes habere fuerit aliquādo licitum.

8 ¶ Tertio vtrum nunc eiſdem rationibus liceret habere plures vxoꝛes.

1 **Ad primum** ſic proceditur. ꝛ Et videtur ꝙ nō ſit cōtra legem nature habere plures vxoꝛes. Primo ex preſenti capitulo: vbi habetur, qō ante legem non erat prohibitum. ¶ Scō ſic. conſuetudo nō preiudicat iuri naturali. di. viij. per totum ſed habere plures vxoꝛes peccatū nō erat. qm̄ mos erat ait aug. ergo habere plures vxoꝛes non eſt contra legez nature. ¶ Tertio ſic. Quicunq; facit contra legem nature facit ẓtra preceptum. quia ſicut lex ſcripta habet ſua ꝓcepta, ita lex nature. Sed augu. dicit qō habere plures vxoꝛes non erat contra preceptum: quia nulla lege erat prohibitū. ergo ꝛc. ¶ Quarto ſic, matrimoniū principaliter ordinatur ad ꝓlis procreationem. ſꝫ vnus vir pōt ex pluribus ꝓlem recipere plures fecundando. ergo non eſt contra legem nature habere plures vxoꝛes. ¶ In oppoſitum arguit. illud videt̄ ꝑcipue eſſe de iure naturali: qō homini ī ſua inſtitutiōe eſt inditū: ſꝫ qō ſit vna vniꝰ in ipſa inſtitutione humane nature eſt ei inditū: vt ꝓ Gen ij. Erunt duo in carne vna. ergo eſt de lege nature. ¶ Scō ſic. glo. gen. v. dicit de lamech qui habuit duas vxoꝛes, ꝓtm̄ ẓtra moꝛem ⁊ naturam adulteriū cōmiſit. ¶ Rideo dicēdū iuxta Alibertuꝫ magnū ⁊ Richardū. in hoc eſt natura generis: qua eſt aīal: ⁊ natura ſpeciei: qua eſt homo. Et ſm hoc ī hoc eſt lex nature dupliciter dꝛ vel a natura generis: ⁊ ſic vt habeť inſtitu. de iure naturali. iuris naturale ē qō natura oīa aialia docuit. vel a natura ſpeciei ⁊ ſic lex naturalis eſt, qō naturalis ratio practica in agibilibꝰ obſeruandū ẓſtituit. vt maleficia puniri. homo eīm reponit̄ in ſpecie hoīs ꝙ aīam rationalē loquendo de lege nature ꝓpmodo eſt ẓclusio. qō habere plures vxoꝛes nō eſt ẓtra legē nature. ꝓtꝫ iſta ẓclusio. videmꝰ eīm vnū gallū habere plures gallinas. ⁊ ſic de multis alijs aialibꝰ, loquēdo ō lege nature. ſcō modo eſt ẓclusio. ꝙ habere ſimul plures vxoꝛes eſt ẓtra legē
2 nature: ⁊ q̄dā nō. ꝙ quo notādū iuxta ſctm̄ tho. ꝙ natura agit ꝑpter finē. ꝛ Triplicē finē hꝫ matrimoniū ſm triplex bonum nā in q̄tū eſt in officiū a natura generis hꝫ ꝙ fine ꝓcreationē ꝓlis: ⁊ educationē. ſcō in q̄tū eſt a natura ſpeciei ī fedꝰ humane ſocietatis hꝫ iuxta bonū fidei ⁊ amicitie cōicationē in opibꝰ ciuilibꝰ. Et inquātū eſt ſacm̄ hꝫ ꝙ fine repſentationeꝫ incarnatiōis ⁊ ex hoc inſeparabilitatē. ſ. hoc habito ſit iſta cō
3 cluſio ꝓma ꝛ pluralitas vxoꝝ nō eſt ẓtra legē nature ꝓtū ad ꝓmū finē. ꝓtꝫ qꝛ pluralitas vxoꝝ nec totaliť tollit nec multum impedit ꝓmū finē: cū vnus vir ſufficiat pluribus vxoribꝰ fe
4 cundādis ⁊ educādis filijs ex eis natis. ¶ ꝛ Secūda ẓclusio. habere plures vxoꝛes eſt ẓ legē nature: quātū ad ſcām finē et ad alia ẓſequētia. ꝓtꝫ iſta ẓclusio ꝓmo ſic naturalis rō dictat equalē debere eſſe obligationē: ꝓ ad vſum coꝛpoꝝ ſuoꝝ inter vir ⁊ vxoꝛē: ſiue mulierē. ſꝫ vxoꝛ vna nō pōt eſſe pluriū viroꝝ nec ecōuerſo. ¶ Scō ſic. naturalis rō dictat: ꝙ in virū ⁊ mulierē ſit equalis amicitie, ⁊ ſocietatis ẓiugalis. ſed ad hoc qō ſit iter eos ſocietas ẓiugalis dictat rō naturalis: nullū debere ſe obligare ad id qō poſſet eſſe ipoſſibile alī cui obligať. ſꝫ impoſſibile eſt vnū viꝝ ſimul eē obligatū reddere debitū pluribꝰ ergo ꝛc. ¶ Tertio ſic naturalis rō dictat virū ad hoc debere intēdere vt ī domo ſit pax ſꝫ hoc multū ꝑdiret vxoꝝ plurali tas: qꝛ cū ñ poſſit vir vnꝰ ſufficere ad ſatiſfaciēdū, pluribꝰ vxoꝛibꝰ ad votū: ⁊ qꝛ cōicatio pluriū ī vno offō cauſat litē, ſicut ſiguli corrizātes adinuicē: ⁊ ſiť plures vxoꝛes vniꝰ viri ſicut
5 ꝓ i ſara, ⁊ agar, ⁊ lia, ⁊ rachel. ¶ Tertia ẓclusio. ꝛ pluralitas vxoꝝ eſt ẓtra tertiū finē matrimonij: q̄ eſt ſignificatio ẓiuctionis xꝑi: ⁊ eccl̄ie, ꝓtꝫ qꝛ ñ eſt vnꝰ vniꝰ vxoꝛis: ſicut vnꝰ xꝑs vniꝰ eccl̄ie. ⁊ ſic oīo tollit hūc finē. ¶ His habitis dicēdū eſt ad rationes in oppoſitū. Ad primā rideť ꝙ illud ambroſij intelligit ꝙ nō erat ꝓhibitū ꝑ vocē ⁊ ſcripturā aliquā ante legē. ¶ Ad ſecūdā de aug. rideť. ꝙ mos ille erat approbat⁹ nō ab hoīb⁹ tm̄. ſꝫ a deo ſpirat⁹ ⁊ iō pctm̄ nō erat tūc habere plures vxoꝛes. al's ẓſuetudo ſiue mos nō valuiſſet. ¶ Ad tertiā rideť ſicut ad ꝓmū. qꝛ augu. vocat ꝑceptū exꝑſſum exteri⁹ ꝑ vocē vel ſcripturā, ſicut legem moſaicam. vnde dicit ſctūs tho. qō illa q̄ naturalis ratio dictat quaſi ex ꝓmis ꝓncipijs legis nature deriuata nō habēt vim coactiuā ꝑ modū ꝑcepti abſolute: niſi poſtquam

poſtꝫ lege diuina ⁊ humana ſancita ſunt. Et hoc eſt ꝙ dicit Aug. qꝛ non faciebant contra preceptū qꝛ nulla lege erat ꝓhibitū. ¶ Ad quartū rideť. ꝙ bene ꝓbat primā ẓclusionē, ꝙ illo modo habere plures vxoꝛes non eſt contra legē nature.

6 **Ad ſecundum** ſic proceditur. ꝛ Et videť qō nūꝫ licuit habere plures vxoꝛes. Primo ſm phm. v. ethico. ius naturale ſemper ⁊ vbiq; habet eandem potentiam ſed iure naturali ꝓhibetur pluralitas vxoꝝ. vt ex precedēti articulo patet. ergo ſicut modo non licet: ita nec vnq; licuit. ¶ Secūdo ſic. ſi aliquando licuit hoc nō fuit niſi quia vel per ſe licitum erat. vel ꝓpter aliquā diſpenſationem licebat. Si primo modo ſic etiam nūc licituꝫ eſſet. ¶ Si aūt ſcō modo hoc eſſe non poteſt. qꝛ ſm Augu. deus cum ſit nature conditoꝛ non facit aliquid contra rationes, quas nature inſeruit. Cum ergo nature noſtre deus inſeruerit: ꝙ ſit vna vnius, vt dictū eſt, videtur qō deus ẓtra hoc nūꝫ diſpenſauerit: ſed in diſpenſatione non debet ꝓmitti mius bonum ꝓpter minus bonum. ſed fides et ſacramentum que non videntur poſſe ſeruari in matrimonio quo vnus pluribus vxoꝛibus coniungitur ſunt melioꝛa bona q̄ ꝓlis multiplicatio. ergo videtur male fuiſſe diſpenſatū. ¶ Quarto ſic. nunq; fuit diſpenſatum qō vna eſſet plurium viroꝝ. ergo cū vna magis ſufficeret pluribus viris, q̄ econuerſo non debuit diſpenſari q̄ vnus vir eſſet plurium. ¶ In oppoſitū videť ex preſenti capitulo. vbi ambroſius excuſat abrahā de pluralitate vxoꝝ ⁊ iacob plures habuiſſe vxoꝛes ſine peccato, ſꝫ hoc nō eſſet niſi aliquo modo. ſ. ex diſpenſatione fuiſſet licitū ergo ꝛc. ¶ Rideo dicendū ꝙ aliquādo licuit plures habere vxoꝛes diſpenſatione diuina. Iſta concluſio patet ex ſuppoſitione diuine legis. dicitur eīm Deuter. xx. Si habuerit homo duas vxoꝛes vnā dilectā: ⁊ alteram odioſam, ⁊ hoc nō redarguitur, aut prohibetur. ergo omnibus erat licitum. ergo cum omnibus videbatur diſpenſatum. proiſtius concluſionis ꝓle niori notitia duo ſunt videnda. ꝓmū eſt de poſſibilitate diſpēſationis. ſm eſt de ẓgruitate ei⁹. ¶ Circa primū eſt not. circa ſctm̄ thomā: qō ſicut in ſcientiis ꝗdā ſunt quaſi ꝓncipia, quedā vero cōcluſiones. Et principia ſunt eadem apud oēs: ẓcluſiōes ꝛo diuerſificant ſm diuerſitatē materie cui applicātur. Sic in practicis quedam ſunt de dictamine iuris naturalis, qua ꝓma principia, ⁊ iſta ſemp ſtant eadem nec in talibus habet locū diſpenſatio. Et iſta dñi ꝑcepta ꝓme tabule ſicut diliges deū ꝛc. Et ſuper iſtis non poteſt deus diſpēſare. Quedam vero ꝑcepta ſunt quaſi concluſiones ex ꝓmis deducte. Et iſta ita ſe habēt vt in pluribꝰ, vnde ſm diuerſitatem temporū ⁊ negotioꝝ variari poſſunt. Et poteſt in talibus diſpenſatio fieri hoc ſuppoſito dicimus ꝙ in pluralitate vxoꝝ potuit fieri diſpenſatio. ꝓmo quidē: quia ꝑceptū illud in moralibus non eſt quaſi ꝓmum ꝓncipium. vñ non pertinet ad primā tabulam, ſed magis eſt ſicut concluſio pertinens ad ꝑcepta ſcōe tabule: nō ſicut aliquid expreſſum, ſꝫ ſicut implicitum, ⁊ ex ipſis deductum. verum qꝛ non eſt facile determinare hmōi varietates, in quib⁹ predicte concluſiones non habēt efficaciā ideo illi ex cuius auctoꝛitate lex efficaciā habeť, reſeruatur vt licentiam ꝑbeat legem ꝓtermittēdi in illis caſibus ad quos legis efficacia non ſe extēderet. deberet ⁊ talis licentia diſpenſatio dicitur. Lex autem de vnitate vxoris non eſt humanitus: ſed diuinitus inſtituta, nec vnq; ꝙbo aut literis tradita: ſed cordi impreſſa: ſicut et alia que ad legē nature qualiter cunq; pertinent, et ideo in hoc a ſolo deo diſpenſatio fieri potuit per inſpirationeꝫ paternam, que quidē ꝓncipaliter patribus ſanctis facta eſt: et per eoꝝ exemplū ad alios deriuata eo tempoꝛe: quo oportebat ꝑceptū illud ꝓtermitti: ⁊ hoc de ꝓmo puncto. ¶ Circa ſcām notanduꝫ
7 eſt ſm dñm Bonauēturam in. ꝛ. ſuo. ꝛ ꝙ ad diſpenſationem ad hoc ꝙ debite fiat, ⁊ conuenienter homo ea vtať. Quatuoꝛ ſunt concurrētia. ſ. neceſſitas, vtilitas, cōgruitas, ⁊ honeſtas. Et iſta quatuoꝛ ſunt hic ꝓmo quidē cōgruū fuit illud tēpꝰ diſpenſationi qm̄ tempus fuit figure, ⁊ qm̄ xꝑs generare debebat filios ⁊ liberos ꝑ baptiſmum ⁊ in eccleſia catholica, ⁊ in hereticis diuerticulis: ⁊ in ſigna ꝑcedere debuit matrimoniū ſiue generatio ex libera ⁊ ancilla. Et rurſus: qm̄ inter illos qui ab hereticis baptizantur quidam hereſim ſequuntur quidam ad eccleſiam reuertūtur. Ideo vtriuſq; figura ꝑceſſit ꝓmi i hiſmaele, de quo dictū eſt Ben. xxi. eīce ancillā ⁊ filiū ei⁹. ſcōi in ancillis iacob quarū filij iter liberos ꝓputati ſunt. Hoc habeť ab aug. lib. de baptiſmo. fuit ergo tpis ẓgruitas fuit etiam neceſſitas, qꝛ pauci erant deum colētes ⁊ vt cultus diuinus non periret: neceſſe fuit: vt filios multiplicarent. Et contingit vt vxoꝛes ſteriles haberēt, ideo neceſſitatem habuerunt tūc plures habere fuit etiam vtilitas. qꝛ filij erudiebanť a parentibus: ⁊ moꝛes ſeruabant. Et ideo quanto plures, tanto cultus dei erat celebrioꝛ. Et ideo erat multū vtile tūc multos procreare fuit ⁊ honeſtas, quia non affectu libidinoſo, ſꝫ caſto: non affectu adulteri, ſed mariti etiam ꝙ cubinas cognoſcebant. In cuius rei teſtimonium de abrahā dicit, ꝙ nō ipſe accepit ancillam: ſed vxoꝛi obediuit: ⁊ ei in ea ꝓbitum reddidit, ⁊ affectu vxoris cognouit. Ex hoc patet. quod diſpenſatio non ſe extendebat ad tempus nature inſtitute: nec gratie a quia tempus nature inſtitute non erat tempus figure: nec neceſſitas ſterilitatis. Similiter tempoꝛe gratie ceſſauerunt figure, ⁊ omnes inuitantur ad chriſti cultura: ⁊ multiplicatum eſt genus humanum valde. Sed ratione vtilitatis nō ſe extendit ad tempus ante abrahā, quia ante nō multiplicabantur ad cultum, ſed ad malum. quia imitatoꝛes erāt paterū nonum ſcelerum: ⁊ ideo deleti ſunt cum terra. Ratione vero honeſtatis ad illos ſe extendit: qui vxoꝛibus ẓcubinis tē perantur: ⁊ ad cultum dei multiplicandum ſciebant ⁊ volebant vti: aliter eis diſpenſatio non valebat. Iſta autem diſpēſatio facta eſt per internam inſpirationem in patriarchis: et rege dauid. quoniam vtriſq; de ſemine facta eſt repromiſſio: ⁊ quia iſti erant capita: ⁊ imitandi erant, tanq; ſancti: intellexerunt diſpenſationem hanc ad omnes extendi, qui erāt imitatoꝛes eoꝝm in caſtitate: ⁊ mos ſit ex hoc introductus duranſ vſq; ad chriſti aduentum: ſed tunc ceſſauit neceſſitas: ⁊ congruitas: vt viſum eſt. vnde omnibus quibus licuit ſoluī ex diſpenſatione: licuit que fuit per inſpirationem: ⁊ hoc habeť extra de diuoꝛ. c. gaudemus. vbi dicit Inn. ꝙ nunq; licuit alicui habere plures vxoꝛes, niſi diuina diſpenſatione per diuinam inſpirationem habitis. ¶ His habitis dicēdum eſt ad rationes in oppoſitum. Ad primā rideť ſicut ſctūs thomas: qꝛ ius naturale ſemper eſt vbiq;, ſtum ⁊ de ſe habet eādem potentiam, ſed per accidēs ꝓpter aliquod impedimētū q̄ſq; ⁊ alicubi pōt variari, ſicut idem ꝓpter aliquem ꝓncipium ponit in rebus naturalibus. Semper eīm ⁊ vbiq; dextera eſt melioꝛ, q̄ſ ſiniſtra ſm naturam. ſed per aliquod accidens cōtingit aliquā eſſe ambidextrum, quia natura variabilis eſt. Similiter etiā eſt de naturali iuſto, vt ibidez phūs dicit, vel dicēdum breuiꝰ ꝙ aſſumptum eſt verum quo ad illa que ſunt de primo genere iuris naturalis, que ſunt quaſi ꝓncipia ꝓma: vel concluſiones propinque ab eiſdem emanantes, contra que non eſt pluralitas vxoꝝm, vt dictum eſt in precedēti articulo. ¶ Ad ſecundam reſpondetur: ꝙ licuit vt diſpenſatione ſicut dictū eſt. Et ad argumentum contra reſpondetur qō falſum eſt, qō talis diſpenſatio ſit contra rationes: quia deus inſeruit nature noſtre, ſed ꝓter illas. quia rationes ille non ſunt ordinate ad ſemper, ſed ad in pluribus eſſe, vt dictum eſt. ſicut etiam non eſt cōtra naturam, ꝙ aliquando accidunt in rebus naturalibus miraculoſe. ꝓter ea que frequenter ſolent euenire. Concoꝛdat cum ſancto thom. dominus Bonauētura dicens qō verum eſt quod deus inſtituit: ꝙ vna ſit vnius tempoꝛe legis nature: ⁊ tempoꝛe gratie: ſed ex cauſa tēpoꝛe legis debuit diſpenſare: nec facit contra inſtitutionem ipſe qui rem inſtituit cum ꝓo loco ⁊ tempoꝛe diſpenſet. ¶ Ad tertiam reſpondetur negando minoꝛem. quia vt dicit ſanctus Thomas ſm qō eſt bonum matrimonij includit fidem ad deum ſeruandā: quia ſm ꝙ ꝓles expectatur ad cultum dei educanda, ponitur matrimonij bonum. fides autem ad deum ſeruāda eſt potiuſ: quā fides vxoris ſeruanda: que ponitur bonum matrimonij ⁊ quam ſignificatio q̄ ꝓtinet ad ſacramētū qꝛ ſacramentū ad fidei cognitionē ordinatur. Et ideo non eſt incōueniens, ſi ꝓpter bonū ꝓlis aliquid detrahitur alīs duob⁹ bonis matrimonij, nec tñ omnino tolluntur: quia ẓ fides manet ad pluries, ⁊ ſacramētum aliquo modo. qꝛ quāuis nō ſignificať cōiunctio chriſti ad eccleſiā inquantū eſt vna, ſignificatur tamē diſtinctio graduum in eccleſia per pluralitatem vxoꝝm, que quidem eſt non ſolū in eccleſia militante: ſed etiā triūphante. Et ideo illoꝝ matrimonia aliquo modo ſignificāt cōiūctionē xꝑi ad eccleſiā. Cōcoꝛdat dñs Bonauētura. ¶ Ad quartā trī detur negando ẓſequentiam: ⁊ ratio eſt iuxta ſctm̄ thomā: qꝛ nō eſt ſiłe. nā vnū virū habere plures vxoꝛes non eſt ẓtra prima ꝑcepta legis nature vt dictum eſt: ſed vna vxoꝛē habere plures viros eſt ẓ ꝓma ꝑcepta legis nature: eo ꝙ ex hoc ꝓtū ad aliō totaliter tollit, ⁊ q̄ſtū ad aliqd ꝑdit bonū ꝓlis, q̄ eſt ꝓncipalis mrimonij finis. i bono eīm ꝓlis itelligit nō ſolū procreatio, ſꝫ etiā educatio. Ex hac eīm ꝓcreatio ⁊ ſi nō totaliter nō tollit, qꝛ ꝓtigit poſt ipregnationē ꝓmā ite: mulierē ipregnari, vt di. xix. de aialibꝰ. Cū multū ipedit qꝛ vix ꝑt accidere qm̄ corruptio accidat quātū ad vtrūq; fetū: vel quātū ad alterū. Sed educatio totaliter tollitur qꝛ ex hoc qō vna mulier plures viros haberet: ſequereť icertitudo ꝓlis reſpectu ꝑis: cui

cura necessaria; est in educando. Et ideo nulla lege aut cōsuetudine est permissum vnā vxorē habere plures viros: sic econuerso. Concordat Bonauentura dicens. q vna si esset plurium non esset vtilitas: quia vnus potest fecundare plures: ſz non vna a pluribus. ſcdo esset etiam damnum: q defect⁹ esset tranquilitatis. non enim potest cum pace vnus duobus dñis seruire: sicut vnus dominus duobus seruis imperare. vir caput est: z dominatur mulieri. deesset etiam bonum sacramenti: quia vna anima non duobus viris: sed christus multis copulatur animabus. Item esset incertitudo prolis: z confusio hereditatis. hec ille.

8 **Ad tertium** sic proceditur. † Et videtur: q nunc etiam liceret habere plures vxores sic. vbi est eadem causa dispensationis debet eadem dispensatio fieri. sed causa dispensationis nō potest alia poni. nisi multiplicatio prolis ad cultum dei: que etiam nunc necessaria est. ergo z. adhuc dicta dispēsatio durat precipue cū nō legāt reuocata. ¶ In oppositum arguitur ex capitulo precedenti: et presenti: et sequenti. ¶ Respondeo dicendum q nullo modo nunc est licitum nec dispensatio dicta durat nunc: sed cessauit cessante causa propter quam dispēsatio fiebat. Aduenīte enī ꝓpo fuit tempus plenitudinis gratie christi: per quam cultus dei in omnes gentes spirituali propagatiōe diffusus est. Et ideo non est eadem ratio dispensationis: que erat ante christi aduentum: quando cultus dei propagatiōe carnali multiplicabatur: z conseruabatur. Item in precedenti questione fuit etiam dictum satis de hoc. Lege. ¶ [Dixit. Sara] Gen. xvj. [sed considera primū] prima excusatio: [qō abraham ante legem scriptam] sed nō ante naturalem: que scripta erat in corde hominis [interdictum] per legem aliquam super hoc specialiter latam. Erat tamen interdictum quodammodo in paradiso: cum dominus ait. Erunt duo in carne vna. vt. xxxi. q. j. quomodo. Et etiā lege naturali que scripta erat in mēte cuiuscunq; z dictabat cuilibet homini adulterium esse malum z inferebat menti cuiuslibet, quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris: vt in dicto. c. j. [pena] dico [legalis] id est que per legē irrogatur [legis] scripte [legem] scriptā [rei damnatio] bene dicit damnatio: z non pctī [z rei]. i. legem preuaricantis. q; nemo puniatur lege anteq̄ lex sit scripta. hug. [non ergo in legem scriptā] legē scriptā ꝓuenit: q preuenit ꝛstitutionē: nō dz postea iputari vel irritari. ar. di. xxxi. ante. z dis. lxxxij. proposuisti. ¶ Sz ḡrīt vtrū ista excusatio sufficiat. ¶ Rndet qō nō excusat quidē bene a pena, nō a culpa, nec a qualibet pena sed a pena legis q; nondū erat. [Laudauerat] dicens, crescite z multiplicamini ꝛc. [non damnauerat] expresse aliqua lege scripta, vel precepto damnauerat: vt dictū est in lege naturali. hug. [scōa illa est] ista est melior excusatio: [adhuc] quasi diceret: pōt aliter defendi, z est tertia defensio [erat em̄ religionis]. i. z ad religiosos ptinebat, vt redderet debitū nature: q; hoc exigit natura: vt quis relinquat prolem, post se, quam natura deduxit ad esse. vnde de illo debito dictum est in lege. maledictus qui non reliquerit ꝛc. [hanc causam]. i. raritatem humani generis: z restitutionez [muneris]. i. officij publici, quo ad suam opinionē. q; credebant seruire publice vtilitati, z restauratiōi humani generis [culpā] incest⁹ [priuatā]. i. ppriaz singularem [pretexuit]. i. diminuit, z extenuauit aliquantulum, licet nō ex toto. vt di. xxxv. sexta die. Sicut aūt dicit sanctus tho. in. iij. in fin. distinctionis. xxxix. licet loth credaī immunis a peccato mortali fuisse, filie tamen eius non omnino excusantur a peccato mortali. sed ex pietate intentionis minus peccauerunt, fuit enim leuis estimatio, sup quā se fundauerunt. Et preterea si eis pro certo constituisset totum genus humanū petijsse, debuissent diuinum consiliū z patris expetere in tam horribili facto: quod erat contra primā institutionem matrimonij vbi pater z mater prohibētur. Gen. ij. ppter hoc relinquet homo ꝛc. Concordat dñs bonauētura sicut aī dictum est: iste excusationes nō sufficienter excusant: ſz ea est vera excusatio: quia instinctu z inspiratione diuina abraham z iacob talia fecerunt. Et ideo secure excusantur omnino tam a pena, quam a culpa, non enim peccauerunt in hoc: sed potius meruerunt. q; deo obedierunt.

Nemo. Ad idem principale propositum contra illos qui simul cum vxoribus volebant habere concubinas, est hoc capitulū beati ambrosij. Summa est in rubro, hoc licet competenter posset intelligi de solutis viris. Competentius tamen de coniugatis. Erant enim quidam coniugati: qui preter vxores volebāt habere concubinas solutas. Et dicebant quod hoc non liceret feminis. ſ. habere alios preter maritos: sed viris licet habere preter vxores alias solutas tamen: z ad hoc allegabant authoritatem legis humane, que hoc permittit viris: non vxoribus. Scōo mortale ꝓ iniuriam legium. ſ. q; vir est caput mulieris: z maior in matrimonio, z exemplum patriarcharum, qui preter vxores miscebantur ancillis. Ista ergo tria quib⁹ viri volebāt se excusare ab adulterio i hoc capitulo remouet ambrosius. Scōm hoc pōt diuidi capitulū in tres partes. nā primo remouet authoritatē legis humane. Scōo ꝓiuleguī maritale. ij. ibi. nec viro. iij. exēplū patriarcharū ibi. tolerabilior est. Lege. ¶ [Nemo] volens se defendere authoritate legis [sibi blā diatur] id est defendat se. ſ. sibi licere cum vxore habere concubinā: licet lex romana hoc habeat: q; solutus licite pōt habere concubinā alibi in eadem lege habetur: q; vxor committit adulterium si cōmiscetur soluto: sed nō vir si cōmisceatur soluta. vt. vt. ff. ad. l. iuliā de adul. le. inter liberas. ℌ. lex. hug [esse stuprum] id est a cōiugato cōmissum, sic intelligo capitulū: vel loquatur de coniugato. Si vero loquitur de soluto tunc dicas cū cōiugata cōmissum: vel dicas: q; ipse adulterium large accipitur pro qualibet fornicatione. vt. j. e. q. v. qui viderit. hugu. [nec viro]. ij. pars. [ls] ſz cognoscere ꝓter vxorē aliquā aliaz [hoc enim neuter] quia par est cōditio eorum quo ad hoc. vñ sequitur [eadē ꝛc.] vt. j. q. v. precepit [cōmissum] cū ꝛiugato. vel exponе. vt. ℌ. hug. [scire] id est cognoscere. hugu. [ideoq;] ecce causam ſcde institutionis [cōiugū ius] id est licētia z potestas [cōiugū] id est contrahendi in laqueum fornicationis. [z ne cū muliere aliena delinquas] authoritate legis: aut exēplo patriarcharum: vel quia vir caput est mulieris [tolerabilior]. iij. pars. hic remouet exemplum patriarcharu [tolerabilior] id est minus mala [si latet] id est si ex ignorātia vel ex latenti infirmitate carnis committatur: vel dicatur esse cōmissa [q̄ si culpe vsurpetur authoritas] id est si culpa vsurpet. z pſumatur ab aliquo authoritate patriarcharū: q; als ꝓter vxores cognouerūt: id est si quis voluerit peccatum suum defendere exemplo z authoritate patriarcharu [minus peccabit]. ſ. qui ex ignorantia cōmisit: vel ex infirmitate. q̄ iste. illam rector: quere pctm̄ suum in aliū, pctm̄ graue est apparet in adam. hug. z Arch. aliqui exponunt hoc de occulte peccante. sicut patet in gl. sed non videtur esse de mente Ambrosij in hoc capitulo: nec hoc solum ꝛc. sed omne a cōiugato cōmissum [tamen locus] docet quia grauius est peccatum cum cōiugatis commisceri: quā cū soluta. ſ. Sen. xx. vbi habetur qualiter abimelech qui coniugatus erat voluit agnoscere vxorē Abrahe, quam ob timorem mortis abraham sororem suam esse dixerat cui in somnijs apparuit sibi dominus dicēs. En morieris propter mulierem, quā tulisti. habet enim virum. Abimelech non tetigerat eam: z ait domino [q; vxorem aliena ꝛc. Rndit ei dominus ꝛc. cognoscimus ꝓfulem] sequitur expositorie [non patiatur] impune. xj. q. iij. sicut. ℌm hug. [z si quis fecerit eū peccare] cognoscimus [cuius violat legē] de adulterio nō cōmittēdo [z gratiā dei soluit]. i. amictu. hū. [sacramētū] i. vnitatē [celestis]. i. ecclie p quodlibet pctm̄ mortale desinit quis esse de vnitate ecclesie merito: licet sit nomine.

Rigo. Ad materiam eādem inducit hoc capitulū hieronymi ꝛtra iouinianum. Et est tertia pars questionis in qua docet: q; vxores non sunt amande vt meretrices. diuiditur in tres partes. In prima dicit, quod ordo nuptiarū fuit honesta. In secunda ponit: qō ita pōt insanire in re honesta, sicut in re non honesta. In tertia dat salubre ꝛsiliū cōiugibus, vt ad minus imitentur pecudes que post conceptū nō coeūt. ij. ibi: nihil. iij. ibi: certe qui. Lege. ¶ [Origo.] Origo quidez cōiugalis amoris tam prolis fuscipiēde z gratia conuinendi virtuosa societate honesta est: z fuit causa precipua nuptiarū [sed magnitudo] id est immoderata exactio causa explende voluptatis [deformis] virtus em̄ ℌm philosopḡū. ij. ethicorū consistit in medio extremorum oppositorum. ſ. excessus z defectus. vt fortitudo est medium inter excessum audacie z defectum timoris. Sic actus laudabilis amoris cōsistit in medio vt non excedat in magnitudinem: ne nimis vir vxorē diligat, in eam effrenate feratur: z nimium libidinose inardescat: velut Salomon cuius cor lapsum fuit ex amore inordinato mulierum. vt patet. iij. Regum. xj. ne nimis parum diligat aut a odio habeat vxorem, velut illi qui odio moti repudiabāt vxores lege moysi pmittente. Deut. xxiij. sed vir diligat vxorem honeste: z ordinate non libidinose [nihil ante] secunda pars. [ex qua honesta] nihil adeo est licitum: quod non possit pernicies irrogari. xxiij. q. v. de occidendis. Item vsus rei nō cōdemnatur: sed libido. vt distinct. xli. quisquis. Et sic vides, qō quandoq; peccant in re honesta. xxij. distinct. quod ait. gloss. [adulter] id est amor adulterij se habet cū illa. Sic enim arde[a] det in illa sicut adulter i adulteria: z sicut adulter accedit ad adulteram:

¶ Adulteri adultera. Adde qō adulter potest repeti ꝓ vxorem adultere. ℌet. de anc. in ca. ex parte. nu. 3. de sponsa.

adulterā: nō spe prolis: sed causa saturande libidinis sic z iste ad vxorē: z peccat mortaliter sic eā cognoscēdo: ſz ꝓpter bonū ꝛiugū min⁹ puniat. vt. j. ea. q. vij. Adulterij. hu. [ardētior] quā debeat. hu. [amator] id est debiti exactor: in tantū em̄ ardet in eā: q; si vxor alterius esset: non minus eā cognosceret: si posset [in aliena] ois amor ad carnale ꝛmercū. hu. turpis est z amor: nimius in suā z est turpis: vt pote cū cā explēde voluptatis misceātur [iudicio]. i. discrete: z cū discretione [amare cōiugē]. i. misceri ei [nō affectu]. ſ. explende libidinis [non regnat] id est nō dz regnare: siue dñari. hu. [nec ꝓceps] si sapiēs fuerit [nihil est fedius] id est satis est fedum z est exaggeratio vel vsualis loquutio. hu. [certe]. iij. pars. hieronym⁹ salubre ꝛsiliū dat: q; habētes vxores ad prolis generationē cōtineāt tēporib⁹ ꝛgruis: maxime post impregnationē sicut faciūt pecudes: q̄ post ꝛceptū nō coeunt: vt. j. e. q. vij. nō solū [z postq̄] ab eo em̄ tpe vsq; ad tempus impregnationis nō debet vxor facere viro copiam sui corporis. vt di. v. ad eius [nō perdāt] id est extinguant. [nec amatores] id est fornicatores: causa solius voluptatis eos cognoscentes.

1 ☞ Relativum identitatis aliquando dicit proportionem non equalitatem.

Vis ignorat. Ad idem: id est in excusatione sanctorū patrum inducit hoc capitulū eiusdē Hieronymi. Summa est q; eiusdem meriti sunt virginalis castitas apud nos: z sanctorum patrum coniugium. Breue est. Lege. ¶ [Quis ignorat] id est nemo sane mentis z recta fide ambulans ignorat: q; sancti patres ad prolem multiplicandam z ad dei cultum educādam placuerūt deo in ꝛiugio: sicut nunc placēt virgines in statu ꝛtinētie: q grat⁹ est deo fidelib⁹ multiplicatio. Et sicut ꝛginitas nūc in xpi⁹ nis est laudabilis: sic tūc i sctis patrib⁹ nuptie erāt honorabiles: z tor⁹ imaculat⁹. [altera] id est sub ꝛiugali dispensatione [cuius nūc] id est sub virginali castitate eiusdem meriti. Item em̄ credebāt q; nos: z eadem ꝓcepta obseruabātur ab eis: que a nobis: vt de cōsecra. di. iij. sicut. hug. + intellige tamē, q; illud relativū identitatis in hac authoritate nō dicit equalitatē: sed magis dicit proportionē. vt ita intelligatur: q; sicut competit legi euange lij continere: ita nubere: tunc tū hoc excedit illud absolute: et tempus excedit temp⁹: z status statū: sicut si fiat comparatio pueri ad puerū: z viri ad vir. Sic in ꝓposito est intelligendū vnde sancti nō intendūt astruere equalitatē: sed ostendere statū illū esse bonū: q̄ nobis nō ꝓpter imitari. vt dicit dñs Bonauētura in. iij. [legi naturali] vel ꝛsuetudini: q; iuri consuetudinario [z tēpori suo] ℌm em̄ varietatē temporum varia conditorie: ℌm ergo varietatem varia debent fieri: vt oia suis temporibus cōueniant. vt di. iij. erit. z di. xxxv. ab exordio [fines seculorum] id est vltima etas viuentium. hug.

1 ☞ Gentiles quare modo non excusentur in habendo plures vxores.

Obiciuntur. Ad idē. ſ. q̄ ad excusandus patres sctos inducit hoc. c. beati augu. xxij. libro ctra faustū: vbi ctra hereticos q tot mulierū ꝛsortia obiciebāt iacob ꝓ magnitudine crimi nis: z excusatur ab augu. dupliciter. Et ita pōt diuidi capitulum in duas partes. ij. ibi: q; q̄ quia. iij. ibi: sic patriarche. Lege. ¶ [Obiciūtur] ab hereticis: quatuor iacob em̄ habuit vt habēt gene. xxix. duas liberas vxores. ſliam: z pachelē filias labā anūculi sui: z suas ancillas. ſ. zelphā ancillā lie: z balā an cillā rachelis. prima excusatio q; in hoc nō peccauerat est [q; q̄ mos]. ſ. diuin⁹ est a deo spirit⁹ [crimē]. i. pctm̄. extra de domo gaudem⁹. nec esset pctm̄ plures habere vxores: si deus ali
1 cui hoc reuelaret. hu. ¶ Surgit, q̄stio. † Quare mō non excusant gētiles cū sit mos apud eos. Rndeo q; ille mos non est a deo, vñ aug. nō dicit q; mos erat: nō erat crimē. q; si hoc diceret videret: q; pagani excusarēt: ſz caute dicit q̄. Jn quo insinuat: q; hoc nō faciebat ꝛsuetudo: ſz diuina ispiratio. Et ideo dico qō reꝓbat notula: q̄ hic ōt ar. q; ꝛsuetudo z mos excusant a crimine. Jn talib⁹ em̄ ꝛsuetudo nō descēdit. ar. j. e. q. vij. flagitia. [sic]. ij. ps. hec est. ij. excusatio: q; sic patriarche ꝛc. [ꝓpagande] multiplicande [sic apostoli ꝛc.] patet.

1 ☞ Adoni melius est fine filijs quam eos querere de damnato coitu.

Sicut satius. Ad idem: sequitur hoc capitulū eiusdē Augu. ad publicolam. Et est quarta pars qōnis. Jn qua
1 82, † q; melius est mori sine filijs: q̄ eos q̄rere de damnato cōcubitu. diuiditur in duas partes. Jn prima dicit qō dictum est. Jn scda dicit: qō indifferens est: vndecunq; nascant hoies dum nō sequātur mores malos. ij. ibi: vndecunq;. Lege. ¶ [Sicut satius] id est melius. hu. [idolatrijs] id est idolo immolatis, sed nunquid ꝓpter necessitatē famis licitū est comedere idolatritū comedi: vno modo dādo honorē idolo cui est immolatū: z sic est potius eligendū mori: q̄ idolatrio vesci. quia sic illo vescit: est idolatrare: quod est pctm̄ grāde magis vitādū: q̄ mors corporalis. q; vt dicit phūs. iij. ethicox: ante est moriendū: q̄ turpe cōmittendū. vnde laudantur sancti: qui per fidem vicerunt regna celorum: ꝓ xpo patiū: z mortui: nolētes idolis immolare. ad hebre. xj. Alio modo potest comedi tanq̄ creatura dei bona z munda z sic licite pōt comedi: z debet ad mortem famis vitandā. ℌm Ray. z hugu. dicentes: q; licet comedere: dummodo nō cū veneratione idoli: vel scandalo fratrū: vel coram idolatris: sicut azima: prohibemur comedere cora iudeis. ē. xxviij. q. j. nullus. z. c. omnes. Lōcordat Hoff. vt ait Arc. [ita satius]. i. melius [vndecūq;]. ij. pars. quasi diceret: z si querāt de illicito coitu: tamen si inquisiti fuerūt: nō ob hoc damnabunt apud deum: dum alias sint boni [homine] bono: vel n. alo.

1 ☞ Vir non debet se commiscere ancille que non est vxor ad habendum prolem.
2 Agar an fuerit vxor Abraham: z quare fuit electa.
3 Adulterini quamuis sint nati de generoso sanguine non tamen dicuntur nobiles.

Jcat aliquis. Ad idem est hoc cap. beati Ambrosij in sermone de sctō Joanne. Summa est: † nō esse commiscendā ancille: que nō sit vxor ad habendū prolem:
1 pōt diuidi in tres partes. Jn pma inducit authoritatē sacre scripture. Jn scda ex illa authoritate inducit plures ratiōes. Jn tertia dat ꝛsiliū salubre talib⁹ habētib⁹ cōcubinas. ij. ibi: si igit. iij. ibi: mulier igitur. Lege. ¶ [Dicat scriptura] Gene. xxj. z ad Gal. iiij. [ejce ancillam]. ſ. agar. ¶ Surgit hic q̄stio.
2 † q; videt q; agar nō fuit vxor. q; si sic nō potuisset eā ejcere. Sed rndetur ꝓmo, q; hoc fecit mādato dñi: z ideo non peccauit. Scdo 82, q; nō fuit separata: q̄ tū ad viculū mrimonij: ſz quo ad tozū: sicut superi⁹ dixim⁹ plene in ꝓncipio hui⁹ q̄stionis quarte circa ℌm articulū disputatū [si igit]. ij. pars. [ergo nec filij] legitim⁹: nec successiōis. tales em̄ nec iure canonico nec legali succedūt. vñ patres talū dicunt mortui sine filijs vt
3 xxxv. q. vij. qd est. [Nec sanguinitatis]. i. nobilitatis. † adulterini em̄ q̄is de generoso sanguine sint nati nō tū dicunt nobiles: imo sine patre esse intelligūtur ℌm leges. inst. de nup. ℌ. si tū. Sicut ſz canones patres eor⁹ ītelligunt esse sine filijs. [z nō de alijs.] Ma sepe q ñ ē filī⁹: vl ab itestato vl ex testō succedit [dicit scriptura] sapiētie. iij. [filij adulteroꝝ abominatio]. i. abominabiles. i. displicēt deo: si parētū sequunt iniquitatē. lvj. di. ℌ. q̄ aūt mulier. [igit]. iij. pars. [libertatē] vel exīsse fa ciēdo eā liberā: vel interpretatione iuris ꝛtrahendo cū ea [nō mē vxoris] quasi diceret hoc solū sufficere videt. verum est ad matrimoniū pſumēdū: habet em̄ pſumptio ex appellatione nois: q; matrimoniū sit inter eos: z ei stādū est: nisi. pbet contrariū. ar. ℌ. cxiij. di. dñs. xxiij. q. j. parat⁹. z de cōsecra. di. iiij. si eos. ff. de proba. l. vlt. ℌ. hug. [adulter]. i. fornicarius.

Jc Ad idē inducit hoc. c. Aug. ad claudiū cōtra iulianū. Summa est in rubro. Breue est. Lege. ¶ [Sic voluntate] non em̄ intuitu alicuius boni faciēdū est malū: nō enim facienda sunt bona vt veniāt mala. ad Rom. xj. z. j. q. j. nō est [mamona iniquitatis]. i. diuitijs: q̄ dicūtur mamona iniquitatis: nō q; iniq̄ acquisite sint: q; de talib⁹ nō est eleemosyna faciēda. ſz restituen de sunt dñis suis: ſz q; frequenter z in pluribus sunt materia iniquitatis: z cum multa solicitudine acquirūtur.

1 ☞ Fornicatio simplex que dicatur: z que duplex.

Ecce. ℌ. est: in quo concludit gratianus: q; viuēte vxore non ꝛz ex ancilla filios querere: vel ex alia nō vxore. Et consequenter ostendit: q; simplex fornicatio ꝓbi beatur: z ꝓbat per sequentia capitula. Simplex fornicatio
1 dicitur ad differentiā duplicis. ſadulterij. † Simplex fornicatio est q̄ cōmittit solutus cū soluta. duplex aūt quā cōmittit coniugatus cū soluta: vel cōiugata. Jn simplici fit iniuria deo z nō vxori. in duplici fit iniuria deo: z vxori: vel marito. Et illa simplex: ista dicitur duplex. hug.

1 ☞ Fornicatio simplex an sit peccatum mortale. q̄ ſic. nu. 2.

Diuisio.

Meretrices. Ad idem inducitur hoc capitu, q est aug. in q. Deut. Summa est in rubro. Et pōt diuidi in duas ptes. In prima dicit: se nō hſe ex decalogo aperte, phibitionē simplicis fornicatiōis: sed bene de adulterio. In scōa ostēdit: quomō interpretatiue arguēdo a parte ad totū, phibeatur etiā in decalogo. ij. ibi: sed furti. ¶ Pro pleniori intelligētia huius capituli q̄rit. ¶ †Utrū simplex fornicatio sit pctm mortale. Et videt q nō. Primo ex pſenti capitulo: vbi dicit Aug. q in decalogo non videt phibita: ſ3 oīa pcta mortalia videnť phibita per decalogū ergo ꝛc. ¶ Scōo sic. nullū pctm cadit sub pcepto. sed ozze primo pcipitur a dño, vade sume tibi vxorē fornicationū, ⁊ fac filios fornicationis. ergo fornicatio nō est pctm mortale. ¶ Tertio sic. oē pctm cōtrariat charitati, ſ3 fornicatio simplex non obviat charitati, nec ꝑtū ad dilectionē sui, nec etiā ꝑtū ad dilectionē ꝓximi, q̄ p hoc homo nulli facit iniuriā. ergo fornicatio simplex nō ē pctm mortale. ¶ In oppositū est capitulū pſens. vbi dicit augusti, q accedere ad meretrices prohibet dns. ¶ Rñdeo dicendū sub ista ꝛclusione. ꝙ fornicatio simplex est pctm mortale. Ista ꝛcluſio pbatur multiplici authoritate tam veteris quā noui testamēti. In veteri dr: Deut. xxiij. nō erit meretrix de filiab⁹ isrl, nec fornicator⁹ de filijs isrl. ¶ Scōo dr: phobie quarto. attende tibi ab oī fornicatiōe: ⁊ preter vxorem tuam nūquā patiaris crimē scire: vbi fornicationē crimen esse dicit ⁊ per ꝛsequēs pctm mortale. ¶ Itē rōne pbat sic. Primo nihil excludit a regno dei, nisi pctm mortale. sed fornicarij excludunť a regno dei vt. j. Corin. vj. ergo fornicatio est pctm mortale. ¶ Scōo sic. illud qd est ꝛtra ius naturale est pctm mortale, ſ3 fornicatio simplex est hmōi. ergo ꝛc. pbat minor. illud est cōtra ius naturale, p qd tollit cura ⁊ educatio ad quā naturaliter parētes ꝓpti tenētur ſ3 fornicatio simplex siue ꝛcubit⁹ vagus est hmōi. ergo ꝛc. ¶ Minor ꝓtz. qr in cōcubitu vago totaliter ignorāť pater: ⁊ ideo si ꝛcubit⁹ oino vagus esset licit⁹: nesciret pater q̄s esset ei⁹ filius: nec p ꝛsequens teneret̄ alicui puero ad nutrimentum, ⁊ documentū, qd tñ falsum est. ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. oīs actus volūtarij⁹ q nō ordinať in debitū finē: vel non ordinať ꝙuenienter in ipm est pctm. ſ3 fornicatio simplex est hmōi. ergo ꝛc. ¶ Maior ꝓtz. qr priuatio debiti ordinis in actu volūtatis culpā inducit. ¶ Minor probatur. q fornicatio vel fit ad delectationē vel ordinať ad prolem. Si fiat ꝓpter delectationē nō ordinatur ad debitum finem. cū actꝰ nō sit ꝓpter delectationē, ſ3 delectatio ꝓpter actū. Si vero ordinať ad prolē, nihilominus nō ordinať ꝙueniēter ad hūc finē, qr cū proli debeať a parētib⁹ educatio ⁊ instructio, ⁊ puer sio in totā vitā requirit, q inter parētes sit obligatio comma nēdi simul nō ad horā vel ad modicū tempus, sed ad multū vel totū: vt sicut proles est bonum cōe patris ⁊ matris: sic cōuenienter prouideať ei ab vtroq. in fornicatiōe aūt nulla est obligatio viri ad mulierē ad cōmanēdū: quin possint separari q̄n voluerunt. ergo fornicatio nō est actus q̄ ꝙueniēter ordinetur ad prolem. Et ita patet minor ⁊ per ꝛsequens: q fornicatio simplex est pctm mortale. ¶ Quarto cōfirmať sic. illi aceꝰ ex suo genere sunt pcta mortalia: per que fedus amicitie hominis ad deū ⁊ hois ad hoiem violatur: hec aūt sunt contra duo ꝓcepta charitatis: que est anime vita: ⁊ ideo cum ꝛcubitus fornicarius tollat debitā ordinationē parentis ad prolē: quā natura ex concubitu intendit: nō est dubiū quin fornicatio de sua rōne est peccatū mortale: etiā si lex scripta nō esset.

Opponit et Respōdet.

¶ His habitis dicendum est ad ratiōes in oppositū. Ad primam de capitulo pſenti rñdetur, q in decalogo prohibetur, q si nō expresse in verbis formalibus, tñ interpretatiū phibeť sicut dicetur in expoſitiōe litere. ¶ Ad secundā rñdeť, vt iam sufficienter dictum est supra. e. q. j. c. integritas. in fine expoſitionis litere. ¶ Scōo pōt rñderi iuxta sctm thomā. in. ij. q. cliij. q fornicatio dr esse pctm mortale inquātū est contra rationē rectā. Ratio aūt hois est ſm q regulatur volūtate diuina: que est prima ⁊ summa regula. Et ideo quod homo facit ex voluntate dei eius ꝓcepto obediēs nō est cōtra rationē rectam licet videatur esse ꝛtra cōmunē ordinē rationis, sicut etiā non est ꝛtra naturā: quod miraculose fit virtute diuina, q̄uis sit ꝛtra cōmunē cursum nature. Et ita etiā ofee nō peccauit fornicādo ex ꝓcepto diuino, nec talis ꝛcubitus ꝓprie fornicatio debet dici, q̄uis fornicatio nominetur referēdo ad cursum cōmunem. ¶ Ad tertiū rñdetur negādo minorē. dicimus enī. q fornicatio simplex contrariatur dilectioni ꝓximi quātū ad hoc: q repugnat bono prolis nasciture: vt dictū est ſ. dum dat operam generationi non ſm q conuenit proli nasciture. Lege. ¶ [Ad meretrices] accedere prohibet deus] Deu. xxiij. non erit meretrix ꝛc. ſ. est in decalogo aperte, sed bene interpretatiue phibuit in scripturis noui ⁊ veteris testamēti loquutionis expſse, [ſ3 si omnis fornicatio simplex mechia] id est adulterij. Ordina sic [ignozo an inueniri pōt] nisi sit in decalogo phibitū fornicatio, quā facit̄ ꝛc. [ſ3 furti] quasi diceret, sicut dicim⁹: q cū prohibeť furtū i decalogo: noīe furti nō solū intelligatur furtū, vt distinguitur ꝓtra rapinā: ſ3 etiā oīs illicita vsurpatio rei alene: vt simōia: rapina: vsura: ⁊ furtū intelligitur: [nō eñ rapina:] ⁊ alia pcta grauiora: [q furtū phibuit] q̄s minus est [aperte] id est noīe partis. s. furti. ꝛfecto nomine mechie que est pars: siue ſpecies vna luxurie: oīs illicitus siue contra naturam siue ordinem nature dr intelligi per illa verba: nō mechaberis: ⁊ ita simplex fornicatio est prohibita, de qua erat questio.

Diuisio.

Exponit literam.

Ideo. Ad idē sequit hoc capitu. Hieronymi sup epłam ad cor. Summa est in rubro. diuidit in duas partes. In prima oñdit: q in fornicādo pl⁹ peccat fidelis, q̄ infidelis. In scōa ostēdit simplicē fornicationē esse phibitā authoritate apłi. ij. ibi, ſ3 op⁹ carnis. Lege. ¶ [In eo] i. ꝓpter hoc [fornicator] fidelis maioris criminis est, quā infidelis. i. fidelis pl⁹ peccat quā infidelis. i. in eodē genere fornicationis. Idem intelligo de quolibet alio peccato, sed ratio que sequitur specialiter loquitur de fornicatiōe. hug. ꝓpter hoc inquātū plus peccat q [fidelis tollit mēbra ꝛpi] id est feipsum qui est mēbrum christi [mēbra meretricis] id est diaboli, vel meretricis ꝓprie, cum qua fornicatur, ⁊ hoc vult litera sequens. cū ait [erūt quippe duo ꝛc.] Genes. ij. [sed qui non est fidelis] id est qui est infidelis membra sua nō christi facit [meretricis ꝓprie] quasi diceret. Ideo minus peccat infidelis, quam fidelis in forma: q fidelis mēbrū ꝛpi facit mēbrum meretricis: vel [meretricis] id est diaboli. Sicut em fideles vnū corpus sunt: cui⁹ caput ꝛps est, ita infideles sunt vnū corpus, cuius caput est diabol⁹ [cōtrario] hoc respicit principiū capituli: quasi diceret. sicut fidelis de templo dei tollit membrum, ita infidelis in fornicatiōe sua violet templum dei [an potius edificare templum idolo] sed de hoc non erat dubitandum, q infidelis non violat templum dei, cum ipse nō sit templum dei, sed edificat templum idolo, id est diabolo, ideo dicit [nescio] id est nō diffinio quia est manifestum, ⁊ nullo modo est dubitandum, per quodlibet enim peccatū mortale efficitur quis templum diaboli, ⁊ cum quis plus peccat, plus se edificat et firmat templū eius. vnde statim subdit. [quid sit remedium] quasi diceret. vere edificat: ⁊ nō violat templum diaboli fornicādo [vitia] id est licet tollantur per sacrificia: que fiunt eis potius per vitia: et peccata alia, vt di. xxxvij. ideo. ⁊. xlvj. di. habet. [hoc scīm]. ij. pars, in qua oſtēdit fornicationem simplicē prohibitam esse authoritate apostoli: quasi diceret: bene dico q fornicator peccat: q ſm in enumeratione operū carnis que enumerat apostolus in epistola ad Gal. hoc est immūdicia. Sic eñ dicit apostol⁹ manifesta sunt opera carnis: que sunt fornicatio, immūdicia, luxuria ꝛc. Immundiciā vocat apostolus omnē illicitū vsum illorum membrorum: siue omnem carnis turpitudinē, siue sit ſm naturam, vt Augusti. dicit libro de natura ⁊ gratia [quomō] id est sicut. ꝓbat hieronymus q in nomine immundicie omnis turpitudo carnalis culpe comprehendatur, primo ex modo loquendi scripture veteris testamenti: que omnem turpitudinem carnalis culpe sub nomine immundicie cōprehendit. Leui. xv. dicēs docebitis igitur filios israel: vt caueāt immundicias, ⁊ non moriantur in sordibus suis. Scōo ex intentiōe apłi ad Gala. v. qui omnis voluptatis feditatem sub immundicia ⁊ luxuria nominauit.

Exponit literam.

Salomon. Ad idem est hoc capitulum eiusdē Hieronymi supra libros regum. Summa est in rubro. ¶ Immodera to vsu] vt habetur. ij. Reg. xi. Salomon adamauit mulieres alienigenas, etiam cum senex esset: et vt eas sibi alliceret cepit colere deos, ⁊ idola earum, ⁊ tribus idolis edificauit templa, scilicet astrarem deam synodiorum. Camoth deo moabitarum, ⁊ meloch idolo amonitarum. vtrum autē penituerit de his Salomon incertum est. quia peccatus eius legitur, ſ3 penitentia non legitur. vnde Augustinus. xxij. contra faustū dicit. de Salomone quid dicā, quē vehemēter scriptura sancta redarguit, ac condemnat, nihilq; de eius penitētia atq; indulgentia commemorat. Et glo. Elia. ij. ⁊. iiij. Reg. xxiij. tenet. q non penituit incertum est, ſ3 quedam scripture apocryphe hoc testentur, ⁊ de hoc habetur de penitētia. dist. ij. sic enim, ibi vide, quid dicimus.

Exponit literam.

Auguſt.

Exponit literam.

Auguſt.

Iberorum. Ad idem est hoc capitulus eiusdē hieronymi. Summa est in rubro. Breue est. Lege textum. ¶ [Liberorū] id est

Exponit literam.

Ad primū argu.

Ad scōm.

S. Thom.

Ad tertiū.

Exponit literam.

id est coniugalis [opera] causa liberorum. [concessa est voluptates dānate] idest digne dānatione: idest si committantur cum vxore cā ex saturande libidinis damnate idest digne dānatione. Glos. non videtur hic verū dicere dicendum: q hꝰ. dicit q accedere ad vxorem cā libidinis sit pctm mortale. quia non dicit hoc: nisi qū hoc facit extra legem matrimonij qñ. s. hoc etiam faceret cum ea etiam ſ non esset vxor: sua. ⁊ ita intelligitur hic hieronymus.

Quare autem. ſ. est: in quo incipit. vj. pars questionis: in qua dicitur. q filius quo ad conditionem maxime sequitur matris conditionem. Breue est.

1 ☞ Filiorum quatuor sunt genera.

2 Spurij quare dicantur.

Liberi. Capitulum est isidori libro. ix. etymologiarum. Summa est in rubro. diuiditur in duas partes. in prima ponit distinctione filiorū. in. ij. ponit, q̄sili⁹ seq̄t cōditionē matris. ij. ibi: hi vero. Lege. ¶ [Liberi] † quaruor genera filiorum reperiuntur scilicet qui nascuntur ex liberorum matrimonio. Et hi dicuntur liberi: ⁊ qui nascuntur ex matrimonio liberi ⁊ ancille: vel serui ⁊ libere matrem sequuntur. Qui ex concubina naturales. Qui ex meretrice vel de illis personis cum quibus non potest esse matrimonium vt de consanguineis:
2 vel monialibus: † dicūtur spurij quasi despuma rivalium nati. de istis habes. ff. de ista. ho. l. vulgo. de his non facit hic mētionem isidorus: sed de tribus, primis generibus [deteriorē] idest debiliorem. hu. [hi vero]. ij. pars [de legitimo matrimonio] plenarie. s. vbi alter est seruilis conditionis: ⁊ alter liber [matrem ꝛc.] de ista materia plene disputauimus. ſ. xxix. q. j. si femina.

¶ Questio. v.

1 ☞ Pudicitia est duplex.

2 Voluntas coacta voluntas est: licet non libera.

3 Aureolā vt nō amittat oppressa p violentiam quid requirať.

Quod autem. Hic incipit ⁊ intulatur quīta questio. s. an pudicitia per violentiam auferatur. Et diuiditur hec questio in septem partes. in prima probat Gratianus per. x. auctoritates: quod non perditur pudicitia corporis vel animi: vbi animus non consentit. ij. dicit: q nullus debet superbire de castitate: q̄ cito perditur, ⁊ difficile recuperabatur: vel nunquam. in tertia probat: quod ex sola voluntate fugatur castitas. in. iiij. ostendit q licet femina in vita perdat virginitatem: non debet tūc incontaminatis virginibus adequare. in v. ostendit: quod postquam semel complacuit coniugi eoviuēte alter superinduci non potest: in qua ponitur pena illius: qui vxore dimissa adhesit concubine. in septima queritur quare dimittunt viri vxores propter adulterium: ⁊ non econuerso. ij. ibi: si paulus. iij. ibi: nec solo tactu. iiij. ibi: quāuis. v. ibi: horrendus. vj. ibi: preceptum. vij. ibi. christiana. Quantum ad primam partem respondet Gratianus q pudicitia violenter eripi non possit. pro qua parte nota primo † q duplex est pudicitia. s. corporis ⁊ animi. pudicitia corporis que carnis integritas dicitur per violentiam aufertur de qua supra habetur. xxvij. q. j. inuptiarum. pudicitia vero animi per violentiā fine voluntate auferri non potest. probat hoc gratianus dicens. Est enim virtus animi cui non inferetur vis vt. j. c. ita ne. ij. no. iuxta hu. q hec virtus est in virginibus proprie dr virginitas: in coniugatis pudicitia: in viduis continentibus castitas: vel continctia vidualis [via licentiam non sentit] quia p
1 nullā colligit ad aliquid: nisi qualiscūq; assit voluntas. † nā
2 ⁊ voluntas coacta voluntas est: licet non libera. hu. duplicabitur. quod dicit hic hu. Et vī gl. sequi quod non intelligitur ad aureolam. Que em amittunt virginitatem corporis siue inuite siue volentes aureolam non habebunt: non est hoc verum imo vt dicit scīus tho. in. iiij. dist. xlviij. † q si aliqua per
3 violentiam oppressa fuerit: non amittit propter hoc aureolā: dummodo propositum perpetuo seruandi virginitatem inviolabiliter seruet illi actui nullo modo consentien: non tñ pei hoc virginitatem perdit. vt. s. dictum est. Et hoc dico siue pro fide siue pro q̄cunq; alia cā violenter corrumpant. Sz si hoc pro fide sustineat hoc erit ei meritorium: ⁊ ad genus martyrij pertinebit. vñ lucia dixit. Si me inuitam violari feceris mihi castitas duplicabitur ad coronam. Non quod habeat duas virginitatis aureolas. Sed q duplex premium reportabit: vnum pro virginitate custodita. Aliud pro iniuria: quam passa est. hec scīus thomas. sequitur in litera [non inquinabit corpus]. s. inquinamento vitij siue pcti [nam ⁊ si ꝛc.] patet.

1 ☞ Homo sanctificat locum: non locus hominem.

Tolerabilius est. Ad. pbādum qd dixerat in ducit plures auctoritates. Et in primis ista beati Ambrosij in libro de virginib⁹. Summa est in rubro. Breue est. Litera. ¶ [Tolerabilius] idest facil⁹ [ſre]. i. seruare [virginē ꝛc. Iid est virginitatē mētis q̄ carnis] quasi diceret in piculo oppressiōis facili⁹ est virginitatē mētis q̄ carnis habere [nō hoī]. i. carne [sed deo]. i. p mētē ꝓponit animꝰ corpi: ⁊ castitas mētis ꝓferēda est castitati corporis. hu. [si nō liceat]. i. si nō pōt. hu. [pstitui] corpore inuita [adulterari nō pt inuita]. i. rea adulterij cōstitui non pōt: nisi consentiat: ⁊ velit [vbicūq; virgo est] saltē mēte [dei tēplū est infamant] in hoc casu cū inuita ducitur ad lupanar. sed castitas virginis dei abolet infamiā loci] † hō em sanctificat locum nō locꝰ hominē. in. ij. ql. nō loca. ꝛ. c. multi. hu. ⁊ in glo.

Quera. Ad idē est hoc. c. eiusdē hiero. Summa est in rubro. Breue est. Lege. ¶ [Re]uera nō pōt caro corrumpi] peccato siue corruptione pcti vt exponit magister sentētiarū in quarto sententiarum in fine. distin. xxxiij. vel [nō pōt corrūpi] id est ad reatū imputari nō debet: vel ad damnationē eternā: vel, corruptionis rea afficit gl. nihil em imputať nobis siue ad bonū: siue ad malū: cuz aliquid ab extra. nobis inferť. talia em nobis imputātur quorū dñi sumus. vt dr. iij. ethi. sed q dicit gl. vlterius q obest fibi quo ad aureolam: nō dicit verum. vt visum est ex his q̄ sanctho. dicit in principio huius q̄stionis. Et ex his q dicit dūs Bonauētura in expositione huius verbi. in. iiij. sniarū vbi supra vbi sic dicit. istud intelligit de corruptione q̄ redundet in in amissionem decoris virginitatis. Cum enim sit de magnis bonis nullo mō potest auferri omnino nolenti. hec ille.

Tane. Ad idem sequitur hoc. c. Augustini de ciuitate dei. Sūma est i rubro. Breue est ꝛ planū. Lege. ¶ [Ita ne metuit] interrogatiue quasi diceret. nō debet metui [aliena]. i. cui nō consentitur [si autē non polluit] ei consentiet ꝛc. [sed cum pudicitia virtus non sit] dicit em hu. ⁊ Archidiaconus hoc non est de pudicitia corporis: sed de pudicitia animi. sed isti non intelligunt bñ: non em ꝓprie sunt due pudicitie vna corporis: ⁊ alia animi. q: vt dicit sctūs tho. in. ij. pudicitia essentialiter est in anima: cum sit virtus materialiter non sistit in carne: sicut hic vī dicere Augustin⁹. [comitēq; fornicationem] quia quicunq; habet vnam virtutem: aliquo mō habet omnes [sed tū an annuat ꝛc. quasi diceret nullus.

Proposito. Ad idem est hoc. c. beati Augustini vbi supra diuiditur in duas partes. in prima ostendit. q permanente ꝓposito firme pudicitie libido aliena non aufert a corpore sanctitatē suā: siue i corruptionē. q: nō imputabiť ei q̄d accidat in corpore in illo casu. in. ij. q̄ deficiente ꝓpositō mētis aī actualē corruptionē corporis iā sāctitas eiꝰ amissa. ij. ibi: an vero si. Lege. ¶ [Propositō corp⁹ sctificat] i mereť sctificari i futuro. hu. [nō aufert sctitatē]. i. gloriā eternā. hu. ſ3 meli⁹ diceret: vt supra dixi [meritū glorie]. i. decorez aureole debite virginitati: licet hic hu. etiā repetit cōtrariam opinionem. [an vero]. ij. pars [dicim⁹]. s. nō. hu. [absit hic error] vt dicamus eā sctitatē retinere: ⁊ habere [per quam sanctificatur]. i. meretur sctificari in futuro corpus. hu.

Lucretiam. Ad idē ē hoc. c. eiusdē aug. libro eodē. Sūma ē eadem. Lege. ¶ [Lucretiā] Casus ē lucretie fuit violēter oppſa a tarquino filio regis tarquinij: illa ꝛc. [collatino] ꝓpinquo menerat mariti lucretie: deinde cultello quē absconsum habebat extracto egra tristis se peremit: hoc male fecit: ⁊ peccauit mortaliť: licet laudeť: q nō cōsensit. in nullo em casu ⁊ nulla ē causa licet sibi ifīcere manꝰ. ar. xxxiij. q. v, si nō licet. alia patet.

On fidelibus. Ad idem est hoc. c. eiusdem augu. libro de libero arbitrio. Lege. ¶ [Non ē. Castitas habēs consolationem] s. nō consensisse [pctis eoz]. i. qui carne nostra per violentiam abutuntur. hu.

On nisi. Ad idē est hoc capitulū Augustini i libro de duab⁹ animab⁹. litera. si mul. nō peccať mortaliter vt. xv. q. j. ſ. egvolūtate. hu.

Udicitia. Ad idem est hoc capitulum eiusdem Auguſt. libro de libero arbitrio litera. ¶ [Quoniā quidem virtus ē]. i. q virtus cum voluntas cogi non possit ea: q̄ sunt in nobis vt virtutes ⁊ vitia nobis nolentibus auferri nō possunt: ⁊ per consequēs nec ipsa pudicitia que virtus est.

Opponit et Respondet.

Non potest. Ad idem est hoc.c.beati hieronymi super epistolā ad romanos eadem est sententia.litera. ¶ [Non potest fieri] quia mechia est peccatum voluntarium. non potest fieri nisi voluntate consentiente.

Finge. Ad idē est hoc.c.eiusdē hieronymi super lucam.litera. ¶ [Finge]. ideit pone[apud euāgeliū]matthei.xv.vbi saluator ait. de corde exeūt cogitationes male:homicidia: adulteria:fornicationes ꝛc.hec sunt q̄ coinquināt hominem.ergo ꝑm euangeliū violēta virginis oppressio non coinquinat:nec fortidat eam qz ex eius corde nō procedit uno contra eius voluntatē ꝛ ita apud euangelium[virgo suscipit].i.pro virgine habetur[in lege canonica].s.promotionis:vel consecrationis [repudiatur] qz non consecratur:vel promouetur:sed repellit a cōsecratiōe.nō qz peccauit:sz ꝑhoc nō peccauit:sz ꝑpter defectū sacramēti.arg.di.xxvj.acuti².xv.q.j.si quis no iratus.

Exponit literam. Augustio.

Sicut. Ad idē ē hoc.c.eiusdē augustini libro de virginitate.Et est eadē sinia.Breue est.litera. ¶ [Seruat] quo ad vitā eternā cōsequēdam.qz pudicitia carnis sepe habetur sine pudicitia animi:sed non valet ad vitam consequendam eternā.hu.

Apud deum. Ad idē est hoc.c.aug. ad victorianū de trib⁹ pueris existētib⁹ in camino ignis. Sūma est in rubro.diuidit in duas partes.ip̄ima ostēdit qꝫ de⁹ fidelibus suis inuocantibus in tribulationibus adest auxiliator.in.ij.ostēdit quomō duob⁹ modis dīs ꝓsto est auxiliari virginibus existentib⁹ in ꝓssura:aut periculo violationis. ij.ibi:aut nihil.litera. ¶ [Apud deū ingemiscētibus] plozātib⁹:ac clamantib⁹ trib⁹ pueris in camino ignis ad deū de⁹ affuit adiutor eoꝝ.danielis.iij.sic ip̄e suis fidelib⁹ adest in tribunalibus iudith.xiij. non deserit sperantes id se.vij ap̄lus.j. corinth.x.dicit.deus q̄ nō patiet̄ vos tentari supra id qđ potestis:sz faciet etiam cum tētatione ꝓuentum:vt ꝓssitis sustinere.Sic dedit ꝓcturz susanne in tribulationis angustia: qñ eā lacrymātē ꝛ clamantē exaudiuit:ꝛ a morte danielis ministerio liberauit:daniel.xiij.[aut nihil].ij.pars inter alias tribulatiōes quas scti viri sustinebāt tēpore ꝓsecutiōis vt scribit victorian⁹ Augu.erat ista qꝫ sancte virgines ab hostib⁹ violēter opp̄imebāt:ꝛ deflorabātur. Et aug.ꝙ solationem fideliū virginū rīdet dicēs.qꝫ de⁹ dare auxiliū ꝓsto ē.vno mō q̄tum ad illas q̄s nō ꝓmittit ab hostib⁹ tāgi:nec violari:sic castissimā Sarā de⁹ tāgi nō ꝓmisit a pharaōe.gen.xij.nec a rege Abimelech:genes.xx.nec a ꝓsyteris impudicis susanā. danielis xiij.nec agnetē nec agathā nec luciā virgines.scdo mō subuenit dīs castis qz quas ꝓmittit in carne violari:dat eis virtutē qua libidinē nō cōsentiūt:in qua oppressione violētia nō peccat oppressa:q̄ nō cōsentit:qz solū patit̄ ꝛ nō agit:sz ille peccat q opp̄mit:qz agit qꝫ libidinosa volūtate cōcupiscit patet reliquū litere.

Exponit literam.

Non potest. Ad idē est hoc.c. isidori li. bro.j. de synonymis Sūma est in rubro. Lege. ¶ [Non potest] expone vt.ā.c.re uera.hu.[caro nō peccat].i.ministerio siue actu siue opere carnis peccatum non committitur.

Exponit literam.

Magis timeamus. Ad idem est hoc.c.aug.ad honoratum ep̄m. Summa est in rubro.litera. ¶ [Magis timeamus].i.timere debemus: [ne sensu interiori].i.intellectu corrupto ꝙ errorē pereat castitas fidei anima adheret deo per fidem:per quā christo desponsat. osee.ij. Sponsabo te mihi in fide. Et apostolus.ij.corinth.xj. despōdi enim vos vni viro virginē castā exhibere christo.s.ꝑ fidē timere dico debem⁹ q̄tū ne femine ꝛc.[nec violat]ita vt imputetur ad peccatū.hu.[qñ volūtas]que nulla est in hoc

Exponit literam.

Sicut enim peccatū. Ad idē est hoc c. beati Chrysostomi super mattheū. Sūma est in rubro.litera. ¶ [Sicut sine voluntate] qualicūqz ad hoc vel ad illud:o recta:vel indirecta:coacta:vel libera. Illa ꝛ peccata sunt nolentiū.sed nō oīno non voluntaria ex opere exteriori cū dīs ait matthei.vij. illa ergo quā necessitas corporis debilitate senio sectione vel egritudine vel alio imperato [nō pōt trāsgredi].i.violare:cū velit.[sz illa est]loquitur de cōtinētia corporis:qꝫ si est necessaria de necessitate facti:nō est laudabilis:sed voluntaria laudatur.vt.xxxiij.q.v. qui sint.

Exponit literam.

1 ☞ Paul⁹ quare dict⁹ fuit vas gratie:ꝛ tēplū spiritussancti.
2 Lex quare dicatur fomes peccati.
3 Lapsus si timetur circa maiorem: multomagis circa minorē.
4 Deus an possit suscitare virginem.
5 Fratueles qui dicantur.

Sipaulus. Incipit.ij.pars q̄nis in q̄ ostendit q⁹ nullus dz superare de castitate:qz cito pdit:ꝛ recuperatur difficile:vel nunq̄ itaqꝫ in hoc capl̄o ostendit hieronymus scribes ad eustochiū:q⁹ nō dz gloriari de virginitate:sz timere semp ne cadat:tū qz facilis est casus. Tū.ij.q⁹ virginitas sola carnis nō saluat. Et sic diuidit in tres partes. in ꝓmo ostendit,qꝫ cadere possit ex ꝓplo pauli:[quāuis irritus est:tū tentabatur:ꝛ cadere timebat.in.ij.idē ostēdit auctoritate dīi ꝛ esaie.in.iij. inducit ad hoc ex ꝓplū multarū virginū que ceciderunt.ij.ibi:quesso caue.iij.ibi:timeam⁹. Lege. ¶ Si paulus vas electionis] intrāsitiue id est vas electū ad ꝓdicandū. actuū.ix.vnde sequitur ibi.vt portet nomē meū coram gētibus, ꝛ regibus,ꝛ filijs israel.† paul⁹ dictus est vas gratie:tēplum spiritus sancti.gratia eīm spiritus sancti plenio: fuit,ꝙ multi alij[ꝓparatus].i.segregatus in euāgeliū,ad ro.j.[ob carnis] i.cocupiscētie turgētis ex carne.i.qua multū infestabat.vnde ad ro.vij.ait.non enim qđ volo ago ꝛc.[reprimit corpus suū ꝛc.]cor.ix. castigo corpus meus:ꝛ in seruitutem redigo. Super quo dicit Aug.qꝫ inerāt ei motus cōcupiscentiarū:quos tū diuina gratia refrenebat.iste autē stimulus siue aculeus dz angelus satane:id est angelus malignus. Et aūt angel⁹ a deo missus:siue permissus:sed satane.q̄ satane intētio est subuertere:dei vero vt humiliet:ꝛ probatū reddat timeat peccatoꝛ si apostolus ꝛ vas electionis securus nō erat. Sanct⁹ thomas sup eplam ad cor.vbi supra[aliā legē]ad ro.vij.q̄. qđ lex est fomes peccati:† q̄ qđ pōt dici lex duplici rōne:dicit sanctus tho. sup eplam ad ro.vno mō ꝓpter cōsimiles effect⁹:qz sicut lex inducit ad bonū faciēdū:ita fomes inducit ad peccandū. Alio mō ꝓpter cōparationē ad cām. Cū aūt fomes sit quedā pena peccati,duplicē cās hz:vnā qđē ipm pctm:qꝺ in peccāte dīnū accepit:ꝛ ei legē ꝓsuitq̄ ē fomes. sicut dīs seruo victo legē ponit. Alia cā fomitis est de⁹:q hāc penā homini peccāti incidit:vt rōni ei⁹ vires inferiores nō obedirēt:ꝛ ꝛsz hoc ipa inobedictia inferioꝝ virtutū:q̄ fomes. lex dr:inq̄tū est ꝓ legē diuine iustitie introducta:sicut iustitia iusti iudicis vim legis hz[in mēbris]sz aūt lex originaliter cōsistat in appetitu sensitiuo:diffusus tū in omīē ī oib⁹ mēbris:q̄ deseruiūt cōcupiscētie ad peccādū.hec aūt lex duos effect⁹ hz in hoīe.primo nāqꝫ resistit rōni:ꝛ q̄tū ad hoc dr[repugnāte legi mētis sue].i.legi naturali:q̄ naturaliter incerta est aīe.secūd⁹ effect⁹ est:qꝫ homi nē sub seruitute redigit:ꝛ q̄tū ad hoc subdit[ꝛ captiuitatē se i lege pcti].i.sub lege pcti:q̄ est in mēbris meis[i post nuditatē ꝛc.] quā passus frequēter ꝑm illud ad ro.vij.qs nō separabit a charitate christi:tribulatio:an angustia:an fames:an nuditas ꝛ.[in semetipo reuersus]fragilitatē ꝓpriā ꝙsyderās[clamat infelix hoīc. Quo facit.primo cōfitet suā miseriā cūdicit:infelix ego.qđ qđē ep pctm qđ i homine habitat:siue q̄tū ad carnē tm:sicut in sancto siue etiā q̄tū ad mētē:sicut ī peccatore.p nerbio:ū.ix.miseros facit populos pctm secūdo q̄rit. dicens [qs me liberabit de corpore mortis huius]huius qđē questio vī esse desyderātis.ꝑm illud ps. Educ de carcere:aiam meā. Cōsyderādū tū est hic:vt dicit sctus thomas ꝙ in corpore hominis cōsyderari pōt ipa natura corporis:que est cōueniens aie. vīi ab ea nō vult superari.i.corinth.ij.nolum⁹ spoliari:sed sup uestiri.ij.ipa corruptio corporis:q̄ aggrauat aiam. ꝛc. Et idco signāter dicit de corpore mortis huius.hec sanct⁹ thomas]tu te putas]ar.† ꝙ si lapsus timetur circa maiorē multo fortius circa minorē.vbi em̄ maior trepidat:multomagis minor repidare debet.hugu.[caue].ij.pars[virgo israel]hoc scriptū est amos.v.vbi sic dicitur.virgo israel,piecta est ī terrā suā:[ꝛ nō est q̄ sustinet eā]ac sidcat hieronym⁹ virgini:virgo es:nō superbias de viribus tuis:nō ꝑsumas de mūdicia:nō glorieris. Caue casum turpitudinis ꝛ inde nequeas suscitari:qz virgo corrupta nō recuperat[audacter dicā ꝛc.his]Surgit q̄stio vtrū hieronymus dicat verū:dicens† ꝙ suscitare virginē deus non possit. Et arguitur ꝙ nō sit verū per illud luce.ꝓmo. non est impossibile apud deū oē verbū.sed istud est verbum quoddam reparare virginē post lapsum. ergo illud pōt. ¶ In oppositū est autoritas hieronymi. ¶ Rideo dicēdū in ꝓta sanctū thomā quolibeto quinto.ꝙ in virginitate duo possunt consyderari:quoꝝm vnum est integritas mentis ꝛ corporis: ꝛ sic de⁹ virginē pōt reparare post ruinā.pōt cm̄ ꝛ mentem reintegrare per gratiam:ꝛ corpus consolidare per miraculum. Aliud aūt est.s.causa integritatis predicte: ꝙ.s.mulier virgo non fuerit cognita a viroꝝ q̄tum.ad hoc deus nō potest virginem post ruinam reparare:non enim potest facere: vt ea que fuit cognita a viro:non fuerit cognita: sicut nec de aliquo quod factum est pōt

Augustinus

Exponit literam.

Ad argumētum.

Aug.

1 ¶ Virgines Adde ꝙ virgo nolēs nubere vt custa vinat̄ o gaudet ꝓuilegijs nuptiarū.bal.i.l.im perialis. sup x.ſ.ſi tales. C.de nu. Et gaudet ꝓuilegijs familie ꝓris. bar. l. quoties.C. de ꝓuile. ſchola.li.ęij.

S.Thom.

a

2

3

4

5

est potestas facere:ꝙ factum non fuerit.potentia eīm de se extēdit ad totum ens.vnde solum id a dei potentia excluditur:qꝫ repugnat rōni entis:ꝛ hoc est simile esse ꝛ non esse. Et eiusdez tōnis est quod fuit.non fuisse.vñ Aug.xxvj.contra faustuz. quisquis dicit si ōipotens est deus:faciat vt ea q̄facta sunt nō fuerint:non videt se hoc dicere vt ea,que vera sunt eo ipo ꝙ vera sunt falsa sint.vñ etiaz philosoph⁹ dicit.vj.ethi.ꝙ hoc solo ꝓuat deus:ꝙ q̄ genita sunt:nō fuisse.ꝛ q̄ facta sunt nō fuisse. Et ꝑm hunc logtur hieronymus qꝫ que corrupta ē nō pōt fic virgo reparari:qn fuerit corrupta. Ad argumētū ꝛ:iuz dicēdū ꝙ verbū sit conceptus mentis. nihil ꝙ ꝺictionē implicat verbū dici pōt:qz nō cadit in conceptu mētis:vt probat in.iij. meta.de ista materia etiaz locuti sumus.s.xxxij.q.j.c.integritas[coronare coruptam]ꝓ virginitate seruata:qz non pōt facere:ꝙ nō fuerit corrupta[timeamus].iij.pars[virgines] amos.viij.dicit in illā deficient virgines pulchre:ꝛ cadēt:ꝛ nō resurget vltra. Sunt ꝛ virgines bone ꝛ male.mat.xxv. Simile est regnū celoꝝ decem virginibus:que accipientes lampades suas exierunt obuiā sponso:ꝛ sponse. Quinq̄ erāt fatue:ꝛ male:ꝛ quinq̄ prudentes:ꝛ bone[mulierē]de mat.v.sumptū est. [virgines carne]nō spū:he virgines a fatue que conseruāt qđ minus est.s.corporis integritatem ꝛ perdunt quod maius est scilicet pudicitiam in voluntate:tales enim in lāpadibus sue cōstitutiōe nō habēt oleū nitoris:ꝛ pudicitie:vel oleū bonoꝝ operū:ꝛ ideo veniente sponso nō ingrediūtur thalamū ꝓsi: sz clausa ianua paradisi inde repelluntur[si aūt]applicat ad ꝓpositū[mēbra christi].i.seipsas[tēplū].i.corpus suus.s.e.q. iiij.in eo[in lupanari].f.fornicationis[ilico].i. consequenter [prophetā]esaie.lxvj.vbi dicit.descēde :sede in pulnere[filia babylō:sede in terra.]bū quippe illa descendit in pulnerē fedi tatis facta filia babylonis.i.cōfusionis:ac in terra,pstitutiōis que virgo erat:ꝛ in sublimitate virginali residebat qñ ad meretriciū se cōuertit:ꝛ sibi dicatur filia babylonis misera[sede] tace intra tenebras fidelitatis tue[filia caldeoꝝ]talis filia nō est[thronus] in quo sedeat deus:sed diabolus:tunc eīm habitat vz caldeoꝝ.i.putredinē luxurie[qz nō vocaberis vltra.mol lis ꝛ delicata].i.nō eris in delicijs dei:seu virtutib⁹: nec pasceris delicato cibo bonoꝝ operū[accipere].i.accipies[molam].i.moles quasi diceret:ad tātam paupertatem deuenies: ꝙ oportebit te facere hoc:ꝛ que sequunt[discooperi].i.discooperies.i mēbra que nūc habes oīnata:ꝛ velata discoperies:qz nō habebis vnde te tegas:quod segtur est expositio.s.[denuda].i.denudabis[crura tua.i.affectiones:ꝛ actiones[transi] i.trāsibis[flumina]per mūdana mora flumiū labentia.[ꝛ] cū ista feceris[reuelabitur].i.manifestabitur[ignominia ꝛ opprobria tua].i.pctā tua[ꝛ hec post] verba sunt hieronymi:qz per hec que patieris patebit te mala fuisse[postq̄ recessisti a sponso tuo] postq̄ desijsti esse thalamū filijdei[post oscula.] i.postq̄ fide ꝛ dilectiōe sponso tuo christo desijsti cōiugi.[fratuelis].i.christi† fratrueles dicūtur filij duoꝝ fratrū. Sic christus ꝛ ecclesia fratrueles dicūtur.s.ex iacob ꝛ esau:vt dicit glo. ꝛ hugu.[ꝛ post ꝙ desijsti esse illa de qua sermo prophetic⁹.asti tit regina]quelibet sancta virgo:vel anima[astitit]in positionib⁹ eternis bonis que significātur ꝑ deaurata[in vestitu]bonoꝝ operū[deaurato]fulgore charitatis[circūamicta varietate]virtutum[nudabitur]verba sunt esaie que inducit hieronymus quasi sua hugu.[denudabitur]hic virtutibus ꝛ bonis operibus.Hugu.[posteriora dorsi eius].i.peccata: quasi post tergum existentia non reducebantur ad memoriam:cum ea ante faciem habere debuerit[ponentur] in futuro ante faciem eius:ad damnationē eius.hugu.[sedebit]deiecta hic ad aquas[solitudinis.].i.ad tēporalia vel doctrinas hereticoꝝ. hug.[ꝛ posito],i.deposito[vase]cordis.i.depositis virtutib⁹ que sunt in vase cordis[diuaricabit].i.diuertet:ꝛ pliabit[pedes suos].i.affectus suos.i.aditus ꝓstabit oi vitio:vel peccato[omni transeunti].i.intrare volenti:quasi diceret:non resistet peccatis:vel ol demoni volenti trāsire super eā:quasi diceret suggerenti diabolo non resistet.hieremie.xvj.dicitur meretrici. Exp osuisti fornicationē tuaz omni transeunti ꝛc. [rectius fuerat]redit ad ꝓpositum melius est nō incipere: quā a ꝓposito desistere vt.xij.q.j.scimus.ꝛ dicitur rectius electi ue[ꝛ].i.[per plana]sociando cōiugiū.hug.[altior virginitatis ꝛ continentie[cadere]. Quibus habitis exhortatur hieronymus ordina sic.[O filia sion ciuitas tua].i.anima tua:q̄ est ciuitas ꝛ habitaculum dei[non fiat meretrix ne postq̄ hospitium. ꝛc.]idest post q̄ sancta trinitas est ibi hospitata per baptismum:vel per penitentiam[demones]idest suggestiones diaboli[sirenes].i.voluptates: ꝛ delicie seculi:qz sirenes dulciter cantant[ericij].idest spinose solicitudines huius mundi:que pungunt ad modum ericij.

1 ☞ Peccat quis in mulierem tribus modis.

Non solo. Hic incipit tertia pars q̄stionis in qua probat:ꝙ ex sola voluntate fugit castitas:ꝛ hoc probat per duo capitula.ioan.de.iftud capitulum est in regula beati Augustini. Summa est in rubro. Breue est.† Tribus modis peccat quis in mulierem.s.tangendo:videndo:consyderando.sed non quolibet videre est peccatum sed videre ad concupiscendum:ꝛ causa delectationis. Et hoc videre prohibetur hic ꝛ in sequenti capitulo. Litera. ¶ [Non solo aspectu appetitur concupiscentia feminarum]hoc patuit in dinana filia iacob: que egressa vt videret mulieres ex solo aspectu adamauit eam sichen: ꝛ rapuit eam: ꝛ dormiuit cum ea.genes.xxxiij. idem patet cum dauid vidit bersabee in solario se lauantem. ij. regum.xj.ideo aspectus prohibendi sunt a consortio mulierū. qz matthei.v.dicitur. qui viderit mulierem ad concupiscendum: iam mechatus est in corde suo[ꝛ ideo non dicatis ꝛc. impudicus oculus]cuius signum est euagatio.vt ostitin.xxiij. his ergo.hug.[corda impudica mūtiant sibi inuicem mutuo aspectu etiam tacente lingua ꝛ fecundum].i.sequendo concupiscentiam ꝛc.[de moribus].i.de actibus.hu.

Exponit literam.

Diuisio.

Qui viderit mulierē. Ad idem est hoc capitulum beati Augustini in questionibus exodi. Summa est in rubro diuiditur in tres partes. in ꝓma dicit illud mat.v.qui viderit ꝛc.in.ij.assignat rationem: quarum dixit mulierem.in.iij.ostendit:quot sunt gradus reatus concupiscentie.ij.ibi: quia enim.iij.ibi: quod tamen plerūqz. Litera. ¶ [Qui viderit]mat.v.[ad concupiscēdū].f.animo: ꝛ dat operā quā pōt.gl.[qz].ij.pars ostendit. quare dixit mulierē: ꝛ non vxorem.ꝑm ꝓprietatem vocabuli. vtrum ꝙ mechat⁹ solum adulter dicitur extenditur tñ ad oēm fornicationem:vt s.e.q.iiij.meretrices.mulierem expressit:vt per locum a minori arguatur,ꝙ si mechus est qui vidit mulierem ad cōcupiscēdum eam:multo magis mechus erit si ad concupiscendū viderit vxoꝝ alienam:ꝙ mechia ꝓprie sicut adulterium:respicit personas matrimonio coniunctas:saltē ex vna parte:scilicet ex ꝙ alter mechantiū sit coniugatus.ij.vt per hoc pateat:ꝙ veritas christus extendit nomē mechie non solum ad adulterum:sed etiam ad viri ꝛ mulieris qui nō sunt matrimonio copulati:sed sunt soluti:fornicationem.vnde dicit augustin⁹ ibidem:ꝙ omnis illicitus cōcubitus prohibetur cum dicitur.nō mechaberis[quod tamen].scda pars[ex loco]quia plus peccant concupiscendo in loco sacro: quam in alio [ordine] qꝫ plus peccat ordinarius: ꝙ laicus: ꝛ plus in sacro ordine: ꝙ in minori[discernitur ab alio]adulterio[si nunc].f.clericū[si cut illū].f.laicū.licet sicut dictum est plus clericū.hu.[nō dissimilibus].i.dissimilibus rōne ordinis.hu.f.cum vterq; est ordinatus:vel non ordinatus [distinguitur reatus ex aliis circunstantijs].f.ex loco:tempore:ꝛ contemptu.

Exponit literam.

Quānis. ſ.est:ꝛ incipit quarta pars questionis:in qua dicitur:ꝙ licet femina inuita perdat virginitatem non tñ se debet adeqre incontaminatis virginibus. Joan.de.

1 ☞ Corrupte inuite an possint dispensatione cōsecrari.

Ille. Hic inducit ad probandum hoc ꝙ dixit capitulum hoc quod est leonis pape. Summa est in rubro Breue est. Lege. ¶ [Ille laudabiliores]videtur ergo:ꝙ licite possunt hoc facere:ꝛ non peccent:si nō fecerint. vnde dicūt quidam esse consilium:ꝛ ego credo ꝙ sit consilium quo ad alia.sz quo ad consecrationem.s.vt velint consecrari inter virgines:quod non debet esse.non quia peccauerint:sed ꝓpter defectum sacramēti. vt.ā.di.xxvj.acutius.nō ergo tales.de iure cōi possunt consecrari.hu. ¶ Surgit questio † vtrum tales inuite corrupte possint ex dispensatione consecrari. rīdet hu.ꝙ sic.sicut bigami: ꝛ viduarum mariti:quod ergo hic dicitur intelligitur de iure cōi quanuis minus.i.non oberit[si doleant].i.proderit si doleant.Bonarum enim mentium est,vt ait Gregorius, culpam cognoscere:vbi culpa non est.

Cum ergo. ſ.est:in quo cōcludit ex preallegatis capitulis:ꝙ violēter oppressa nō pōt fornicationis crimine inculpari. Et hoc probat per sequētes autoritates[instinctu ꝓprie libidinis].i.cum appetit instigat.hugu.vel[aliene consensu].i.cum ab alia instigatus appetitur:ꝛ consentit.hugu.[fides]coniugalis quam alter coniugum alteri debet seruare:ne.s.cum altero coeatur[que].s.fides

coniugalis ita est seruanda in his corporalibus rebus: z adiectis: vt preferenda etiam sit vite presenti: ita q potius homo debeat eligere mortem: q coniugale fidem violare. fm hu.

NOn mechaberis. Ad idē est hoc capitulum Augustini libro de adulterinis cōiugijs. Summa est in rubro. [reluctari]. i. contradicere, alias litera patet.

Cum ergo. S. est, in quo gratianus concludit veritatem questionis: q oppressa per violentiam non potest fornicaria dici nec adultera. non pōt propter hoc dimitti a viro. Et dicitur hic incipere. v. pars q̄stionis, in qua dicitur, q postq̄ semel placuit quis eo viuente alter superinduci non potest. Jo. de archi. Lege. ¶ [Cum ergo nihil bonū] de quibus dicitur in duobus precedentibus capitulis in ista de qua agit in themate questionis nec aliqua occasione excepta causa. mat. xix. [z apostolus]. cozin. vij.

1 ☞ Approbatum semel non licet reprobari.

2 Rinales qui dicantur.

HOrrendus. Ad idem est hoc capitulum beati ambrosij in hexameron. Summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes. In prima dicit quod dicitur in summa. in. ij. inducit exemplum ab animalibus equo. s. vel bone. ij. ibi: comparem. litera. ¶ [Horrendus]. i. in moribus, vel in membris. hu. [inclusus] in vestibus: in victu, in incessu. z in loquela: [semel placuit] in ipsum inseparabiliter consentiendo [nunq̄ alius diligendus est] quasi diceret non. ar. † quod semel approbatum non licet reprobari. z valet ad electionem z ad multa alia. arg. distin. iij. in istis. z dis. lxxij. placuit [comparem]. ij. pars. probat hoc exemplo animaliū sub iugo se iuuātium. bos ēm. vel equus non trahit in iugū: sed cū pari: sed si mutetur compar: z adhibeatur alius non bene trahit. Sic vxor: cum suo cōpari viro iugū bene fert: sed cū alio nō: imo turpiter violat: z rupit [nescit compar] relictus [alterius]. i. subtracti. i. equus. qui remansit nescit cū alio nouiter adhibito trahere]: z se non totū putat] propter subtractionem socij. Et est vulgare dictum hu. [tu] reprehēdit vxorem dicens [tu coniugalem tuum repudias: z sepe putas mutādum mutas] ironia est [defecerit]. i. recesserit vel defecerit: ne possit reddere debitū: vel q: absens est: vel q: fatigatus: vel q: infirmus: vel alias impeditus [superduc rinalem] ironia est. † rinales dicuntur propie qui per eundem riuum aquā ducūt: vt. ff. de aqua quoti. z esti. l. j. Similiter hi exquisiti similitudine rjuales dicūtur: qui cum eadē muliere habent consuetudinē. Hu. z glo. vel ille qui superinducitur dicitur rivalis: q. velut rius facilius superinductus fluit: z stabiliter nō perseuerat: nec existit verus maritus: tum q: talis vir. de riuo inebriātis adulterij [cū illa petatur] quia vterq; tam vir quā mulier adulteratur [incognita causa] scz quare defecerit vel vtrū aliā accesserit. ¶ Surgit hic questio, vtrū cognita causa possit hoc facere. nō sed recitat q̄s sepe cōtingit z contingere potest: z loquitur ironice [exequaris] id est vlciscaris vel vituperando illum. vel supponendo te alteri. hu. [iniuria prudois]. i. fidei coniugalis: vel castitatis [quasi cognita] quasi diceret in culpa z vitupera illum: vel commisce re te alij: quasi cognoscens illum fregisse fidem coniugalem z tibi iniurias intulisse. z loquitur totum ironice.

1 ☞ Coniuges non possunt ab inuicem separari nisi ex causa fornicationis.

2 Vir an teneatur reddere debitum vxori si efficiatur leprosa: z econuerso. q. sic si fuerit requisitus. nu. 3.

Non tamen tenetur de precepto cohabitare. nu. 4.

SI quis vxorem. Ad similē sniaz ducitur hoc. c. beati Augu. super matthеū. Summa est. † q̄ ex nulla causa nisi sola cā fornicatiōis possunt coniuges abinuicem separari. mat. xix. etiā si alter coniugum lepra percutiatur: aut alia infirmitate. ¶ Pro cuius capituli plenoz intelligentia. Querit † vtrū vir teneatur reddere debitum vxori: si efficiatur leprosa: vel econuerso vxor viro leproso. Et videt q. nō. leui. xvij. pcipit: vt leprosi extra cōionem sanoꝝ ejiciantur. ergo cū vxor est sana: debet per legē sequestrari a viro. ¶ Secūdo sic. lepra ē morbus contagiosus ergo morbus quē licet cuilibet homini fugere. ergo mulier cū viro leproso nō tenetur cohabitare: z p cōsequēs nec debitum reddere. ¶ Tertio lepra est morbus hereditarius. ergo trāsmittitur ad plem. ergo cū morbꝰ q̄ est causa deformitatis in prole sit cōtra bonū prolis: z talis sit, phibitꝰ. ergo nullo mō licebit mulieri coire cū leproso: aut ecōuerso. ¶ In oppositū est capitulū ps̄ens. ¶ Rū. dicēdū sub certis cōclusionibꝰ. prima cōclusio † q̄ si aliquis cōiugū efficiē leprosus alter tenet ej debitū reddere si fuerit regitus. ista cōclusio habetur exps̄ se extra de cōiu. leprosorū. c. q̄ū. vbi dr. Si virū sue vxoꝛe cōtingat fieri leprosum: z infirmus a sono carnale debitū exigat: generali ꝓcepto apli: q exigit est soluēdū: cui ꝓcepto nulla in hoc casu exceptio inuenitur. rōne pbatur cōclusio sic. matrimoniū est insolubile. ergo nō soluit per infirmitatē ergo manet potestas petēdi etiā supueniēte lepra. Secundo sic: lepra sic eo ipo q̄ leprosi nō tenenꝫ ad cōtinētiam: nec possūt cogi: ergo necesse est eoꝝ vxores eis reddi: z ecōuerso vxoribus viros. ¶ Secūda cōclusio † licet vno cōiugū facto leproso alter teneat ei reddere debitū si exigat nō tñ tenet de ꝓcepto ei cohabitare. patet cōclusio, ꝓpter periculū infectionis. vñ q̄ dicitur extra ō cōiugio leprosorū. c. j. vxores viri viros vxores sequātur q̄ lepre morbū incurrūt: z eis cōiugali affectiōe mininstrēt: ex hortatio est: nō ꝓceptū. vt patet ꝓ literā immediate sequentem in. c. q̄ū. sed reddere debitū ꝓceptū. ¶ Ad rōnes in oppositū dicendū. Ad primā z secundā rūdetur iuxta dām bonaucturā negando cōsequētiā. Non ēm segtur nō tenetur cohabitare ergo nō tenetur debitum reddere, siue soluere. Cōcedat sctūs thomas dicens licet vxor teneatur reddere debitum viro leproso: non tñ tenet cohabitare cū eo q: nō ita cito inficit ex coitu sicut ex frequēti cohabitatione. ¶ Ad tertiā rūdetur negādo cōsequētiā. z ratio est iuxta richardū q̄ quā nis proles ex tali cōcubitu genita infectionē lepre: vt in pluribus nō enadat maxime viro existēte leproso tēpore cōcubitus: tū magis est ponderandū cōiugū fornicationis periculum: quam prolis infectio: maxime cū meli⁹ sit proli sic esse leprosam quā si nūq̄ exīstet in esse. Concedat sanctus thomas: z Bonaventura: z glo hic. Lege. ¶ [Si quis vxorem pro sociali fideq̄] . i. pro sociali fide cōiugali. hu.

RRecepit. Ad idem est hoc capitulum beati Hieronymi. Summa est in rubro. patet. Lege. ¶ [Precepit dns] mat. xix. [seruitꝰ] eādem in vtraq̄ seruitute quo ad debitū reddendum: z fidē tori seruādam [pari] quo ad excusationem: quo ad dimissionē: vel separationē tori: de his ēm loquītur hec capitula. in quibus vir. z vxor: pares sunt. in ceteris autem puta in votis abstinentie vir ꝓeest mulieri: vt. j. xxxiij. q. j. si quis acceperit. h.

1 ☞ Clericus qui habet prebendam sub duobus episcopis si excommunicatur ab vno illorum: alius episcopus potest eum ꝓsuare prebenda sua.

2 Prelatus excommunicatus non habet potestatem disponēdi nec ministrandi res ecclesie.

3 Vasalli absoluuntur ab obsequio dominorum per excommunicationem dominorum.

RReceptum. Incipit. vj. pars qōnis: in qua ponit: q vxor: e dimissa adhesit cōcubine ad hoc inducit hoc. c. ex cōcilio xij. toletano. Summa est i rubro. Et diuidit in duas partes. in prima ponit ꝓceptū. in. ij. punit trāsgressores. ij. ibi; itaq;. Lege. ¶ [Preceptum est] mat. xix. [reliquerit] sua autoritate [ab ecclesiastica communione] ar. q̄ quamus sit paratus probare adulteriam vel consanguinitatē: tū assi probationem dz eam recipere: quia si non recipit: excōicatur vt xxxiij. q. ij. seculares. hu. [itaque]. ij. ps. in talibus cū semper trina admonitio dz precedere excommunicationem: vt xiij. q. vij. omnes decime. z xij. q. ij. indigne [suis meritis]. i. malis [dignitatis officio]. i. priuabuntur administratione officij: si quod habeant in palatio: aut in curia principis [separabuntur]. i. erūt cā sue separationis: z excommunicationis. quia si fuerit comes palatinus: ex quo excōicatus est potest a rege spoliari comitatu suo ꝓpter excommunicationem: sicut clericus a beneficio a ꝓprio Epo. itē ar. † quod si clericus qui habet prebendā sub duobus epis excommunicatur ab vno illorum, alius episcopus potest eū spoliare ꝓbenda sua. ar. vij. q. j. si quis presbyter. xj. q. iij. si quis a proprio. itē ar. † q̄ plat⁹ excōicatus nō habet potestatē disponendi nec ministrādi res ecclie: z alienatio facta tpe sue excōicatiōis: nō valet: z dz irritari. ar. xxv. q. vlt. ar. † quod vasalli p excōicationem absoluūtur ab obsequio dñorū. ª xv. q. vj. nos sctōrū. z c. iuratos. hu. [testimoniū]. i. famā: z tūc cōgrue sequit [quādiu] nā i fama canonica q̄ inferꝫ p excōicationē simul cū ipa excōicatiōe cessat. ar. vj. q. j. illi. vel testimoniū. i. iter alios genorosos

¶ Ab obsequio dñorum. Adde bal. in c. j. in x. mō venio ad gl. i tit. hic finit lex cōia. Joan. in. c. pia. de excep. lib. vj. flo. in. l. si vsusfruct. in prin. de vsufruc. Jo. an. i. c. veritatis. de iureiurā.

norosos: z nobiles nō pōt ferre testimonium. hu. [q̄ carnem suam]. i. seipsos vel vxores suas [desiderij iugulo tradiderunt] intransitiue. i. desidio. s. separatione. ibi ēm est quedam iugulatio, z diuisio, z separatio capitis a membro. i. mariti ab vxore que est membrum viri. vt. xxvij. q. j. nuptiarum. i. q: separauerunt vxores suas a se sine iudicio ecclesie. hu.

QUicquid. Ad idem est hoc. c. pape nicolai. [cogitauerit] prosequendo suam vel suorum iniuriam: vel alio casu licito. hu.

Sed queritur. S. est: in quo magister inciden tem questionem de facto: non de iure proponit. s. quare viri expellāt vxores adulteras: z nō communicēt cum eis in coitu: vel in cohabitatione: z vxores retinent viros adulteros: z communicant se eis: hanc autem questionem soluit in sequenti capitulo.

1 ☞ Adulteri tantum ab ecclesia sunt iudicandi.

2 Vxor: quare potius dimittatur ꝓ fornicatione quam ꝓ alio crimine.

CHristiana religio. Hoc. c. est innocētij pape. Summa est in rubro. Aperte cōtinet in hoc. c. q̄ vxor ita virum potest accusare de adulterio sicut vir eā. sed de facto non accidit. Et hoc ex multiplici ratione. Tum ꝓmo q: in alijs vir caput est mulieris: vt dicit apostolus: vt merito vxor magis reueretur virum: q̄ vir vxorem. ij. q. ex separatione viri ab vxore magis destituitur cura domestica ex discessu viri: q: cedit ad malum prolis: quaz discessus vxoris. iij. q: magis verecunda ex conditione muliebri est vxor: quam vir. Et ideo sic non audet vxor virum accusare: sicut vir vxorem. iiij. q: timet post, male, tractari a viro: si defecerit in probationibus: nihil autem horum retardat virum ab accusatione vxoris. v. q: vir cautius peccat, quā vxor: z ideo vir facilius deprehēdit peccatū vxoris: q̄ vxor peccatū viri. iste sunt cause quibus cōtingit q̄ mulier non ita frequenter vel ita de leui accusat maritū sicut fit e conuerso: vel si ꝓsiliat probato adulterio potest eum dimittere: sicut ille eā. Et hoc est qō intēdit hic dicere Jnn. hu. Lege. ¶ [Christiana] Exodi. xx. z deutero. v. [non facile] propter aliquam dictarū causarum. [latentia] que ordine iuris nō probantur. s. euidentia facti: vel propria cōfessione: vel testiū approbatione. vt. ij. q. v. consuluisti. [non habent iudicij] quo ad ecclesiam: que tñ de manifestis iudicat: vel habent quo ad deum cuius iudicio occulta seruātur: vt dil. xxxij. erubescāt. z. vj. q. j. si oia. hu. [liberius] quia non ita timēt nec erubescunt [apud sacerdotes] arg. † q̄ adulteri tñ ab ecclia sunt iudicādi z causa adulterij tm coraz eccliastico iudice debet agitari. ar. xxxiij. q. ij. seculares. Quod tñ intelligo: cum ad diuortium agitur vel ad pniam: nam ad penam pecuniariam exigenda potest agi coram iudice seculari. Similiter z ad penam sanguinis [coio tori] z aliarum rerum. hu. [nō facile]. i. nunquam ex suspitionibus temerarijs: z mediocribus, sed ex violenta suspicione [bene abstinet]. i. separatur ab vxore: sicut illa ab illo [q]. s. vir [submouebit]. i. separabit ab vxore: si eius flagitium detegatur. [ordine iuris]. s. propria confessione: vel legitima probatione: vel euidentia facti vel suspicione violenta. cum. s. quis [interdum tñ quiescit] quo ad ecclesiaz. vt. vj. q. ij. si tñ. z. ij. q. vij. pleriq;. Ex hoc reprobatur lex que dicit: q vxor non possit accusare virum de adulterio. ¶ Sed surgit hic questio † cū multa alia crimina sint maiora z graviora q̄ fornicatio: quare potius ꝓ fornicatione quam ꝓ alio crimine vxor est dimittēda. rūdeo q̄ ideo ꝓmo q: maius scandalū fit viro ꝓ tali crimine vxoris: q̄ ꝓ alio. Tū. ij. q: maior iniuria q̄ ꝓ alio crimine vxoris non maculatur corpus vel anima viri sed ꝓ fornicatione vxoris etiam corpus viri maculatur. s. e. q. j. in coniugio. z apls. j. cozintb. vij. qui fornicatur in corpus suum in vxore. Tū tertio q: coniux que adulterat virum fidem cōiugalem frāgit: sed frangenti fidem non est seruāda fides: vt. xxviij. q. j. si fidelis. z di. xcv. esto. fm hu.

¶ Questio. vj.

EEcce. Hic intitulatur questio sexta. s. an adulter possit adulterā dimittere. Et respondetur q̄ non, quia ex quo vir in eodem pctō: z illit: non debet vxorem punire accusando cōsimili pctō de inquentem. Et hoc probat per sequentes autoritates. vij. io. viij. z in euāgelio mat. vij. [festucā]. i. minus pctm. Surgit hic questio si alter non vult desistere ab adulterio: alter non potest eum accusare: quia semper ille excipit contra accusantem: dico q̄ accuset ad penitentiam iuxta preceptum dñi: z ita non poterit excipere: z cogetur ad pniam per excommunicationem fm hug.

1 ☞ Vir adulteratus occulte an possit accusare sine peccato vxorem manifeste adulterantem.

2 Vxor adultera an possit repellere virum ab accusatione post penitentiam.

3 Adultera potest excipere contra virum in septem casibus.

4 Vxor si commisit adulterium: z tandem egit penitentiam: z vir reconciliauit eam sibi: z cessit iuri q̄ habebat in dimittendo eam: tandē vir adulteratur: accusatur ab vxore an vir possit obijcere vxori primum adulterium.

5 Vir accusans vxorem de adulterio denuntiando ecclesie ad penitentiam: an possit eam dimittere.

6 Coniuges si ambo sunt conuicti alter per alterū: z neuter pōt alterum dimittere: z velint ambo diuortium quid fiet.

NIhil iniquius. Ad idē est hoc. c. libro de sermōe dñi in mōte. Summa est in rubro diuidit in duas ꝑs. in prima exprobrat q̄ adulter adulter q velit dimittere. in. ij. ostendit qualis esse dz qui adulteram vult abijcere. ij. ibi: quapropter. Litera. ¶ [Nihil iniqus]. i. valde iniquū est loquī ex aggeratiue: q: multa sunt iniquiora. hu. [occurit illud ad ro. vj. [quapropter]. ij. ps [purgat]. i. immunis: ita q̄ iniquum cōmiserit. ¶ Mouet hic qstionē Arch. † virū vir q̄ adulteratus est occulte possit accusare sine pctō vxorē manifeste adulterātem. Rūdetur q̄nō q: non deficit vxoris ex cipiendi ꝛ probatio. ar. in hac questione per totum. Si tñ vir egisset pniam: z vxor monita noluerit agere pniam: sed perseuerat in adulterio: credo q̄ sine peccato posset eam accusare: z dimittere per sententiam. s. e. q. j. c. j. z. vij. z. iij. Concordat sanctꝰ tho. Bonaucturа. ¶ Ité q̄rit † vtrum vxor adultera post pniam possit repellere virū ab accusatiōe. rndet fm ipm q̄nō. q: pnia nō tollit cām accusandi: vel excipiēdi: vel replicādi in foro iudiciali sine cōtēptu. s. di. xxv. primū. xxxiij. q. ij. ad monere. † vij no. q̄ septē sunt casus [qbꝰ ꝛ] s iura adultera pōt excipere. s. virū. primꝰ ē si fornicari cōuincit. xxxij. q. vj. ꝓtotū z extra. s. dnor. significasti. ij. si qs. pstituit eā extra. s. eo q cognō. cōsanguineā vxoris sue. discretiōi. iij. cū credebat maritū mortuū: z nup sit alij. xxxiij. q. j. cū p bellicā. iiij. si cognita fuit latēter ab alio: quē credebat eē. primū virū. ar. xxxiij. q. j. v. si fuerit oppīsa. xxxij. q. v. ꝓposito. Sext⁹ si recōciliauit eā post adulteriū. xxxij. q. j. si qs vxorē. Septimꝰ est. z rar⁹ si infidelis repudiat vxorem infidelē. z illa ducit virū alterū si veniat ad fidē ambo: debet vir. ea recipere nō obstāte q̄ fuerit fornicata extra. de diuor. gaudemus. ¶ Ité q̄rit. † vxor aliquius commisit adulteriū tādē egit pniam: vir reconciliauit eā sibi: z cessit iuri: q̄ habebat in dimittendo eā tandem vir adulteratur: accusatur ab vxore: queritur an primum adulterium possit vir vxori obijcere. dicēdū iuxta hu. q̄ sic i modū exceptiōis: alias non: z ita potuerit eā repellere tali obiectu. Qm ēm crimē intēditing q̄ddū ē si sit purgatꝰ p pniam: vt di. xxv. primū. ¶ Alia qō vtrū † vir accusans vxorem de adulterio denūtiādo ecclie ad pniam: possit eam dimittere. dicēdū iuxta hu. q̄ non. ꝓpter hoc pōt eā dimittere: nisi agat criminaliter ad separationē tori. ¶ Itez alia qō. † Ecclie cōstat q̄ vterq; ē adulter: vterq; est cōiux? p alterū: neuter pōt alterū dimittere: volūt tñ ambo diuortiū. qd fiet. rndet hu. ecclia nō dictabit pniam diuortij iter eos. Si tñ illi sua autoritate volunt separari. bñ possunt separatim habitare: z inter se debitū nō exigere. Si tñ alter poeniteat: z debitum z cohabitationes ab altero exigat: illa tenetur reddere: nisi votū cōtinentie cōi consensu ambo emiserint. hu.

SIcuturi estis. Ad idem est hoc. c. eiusdem Eug. Summa in rubro. Lege. ¶ [Si cuturi seruate vos] castos: vel virgines: vt vxores quas accipietis inueniant vos tales: quales eas vultis inuenire: vel post matrimonium contractum seruate vos castos. s. vt ad alias nō acceda tis: non enim totum negat quod sequitur quasi dicerat non est verum: quod illa possit continere: z tu non possis.

INiquū. Ad idē ē hoc. ce⁹ idē aug. i epla ꝛc. Summa ē i ru. Breue ē: z planū. litera [velit iudicare]. i. ei⁹ igat iudicari. sic. iij. q. vij. cuius.

1 ☞ Adulterādo quis grauius peccet mulier an vir.

Et quis magis excedat. nu. 2.

MAdignatur. Ad idē ē hoc. ce⁹ idē Augn. de adulterinis cōiugijs. Summa ē i ru. Breue est z planus. litera patet [pēdere]. i. sustinere sine pati penas [tāto graui⁹] rōne ēm maioꝛitatis p sone p sumit⁹ pctm graui⁹. ej. q. iij. pcipue. ¶ Pro plenioꝛi intel ligētia huj⁹ capituli. Queritꝰ † quis graui⁹ peccat vtrū mulier adulterādo vel vir. q̄ vero magis vir accipit ex hoc capitulo

Scõm argu. vbi dicitur tanto grauius. ¶ Scõo sexus muliebris est infirmior z ad lapsum promior per naturam. ergo magis excusat a culpa. ¶ Tertio vir ponitur caput mulieris. vt ipsam corrigat ergo magis peccat q̃ mulier. ¶ In oppositũ est q̃ sexꝰ muliebris naturaliter est verecũdior z viro debet esse subiecta ergo videtur q̃ grauius peccat si adulteratur. ¶ Respondeo dicendũ q̃ ista duo crimina se habent sicut excedentia z excessa. hoc enim q̃ sexus virilis est stabilior per naturam z dz regere femineam grauius peccat adulterando: sed q̃ vir maiorem impũlsionem habet ad luxuriã propter fortitudinẽ caloris z q̃ maioꝛ hz copiã nec ex eius sexu ista verecũdus per naturam: hinc est q̃ mulier grauius peccat z ideo maioꝛ ex
2 peccato mulieris oritur infamia tã viro q̃ mulieri. † Si quem quis magis excedit dicendum iuxta sanctum thꝰ. q̃ quantũ ad lesionẽ matrimonij q̃ adulteriũ supra fornicationẽ simplicem addit: q̃ plus peccat mulier. z q̃ hoc grauius q̃ simplex fornicatio: ideo simpliciter loquendo peccat mulier adultera: vir adulter ceteris paribus. Ad rationes in oppositum patet responsio ex dictis.

Non mechaberis. Ad idem est hoc. c. sancti Aug. libro decẽ chordis. Summa est in ru. litera pz.

¶ Questio. vij.

℣ Diuortium tripliciter fit.
hz Diuortium z repudium qualiter differant.
4 Fornicatio carnis est triplex.
5 Christus quare concessit virum dimittere vxorẽ propter fornicationem.
6 Vir potest dimittere vxorem propter fornicationem notoriã nisi in septem casibus.
6 Fornicatio quare magis separat mr̃imoniũ q̃ cetera crimina.

Nunc aũt q̃ritur. Hic incipit septima qõ. s. vtrũ ille q̃ dimisit vxorẽ sua cã fornicationis põt illa vinẽte aliã ducere. Et hec q̃stio diuidit in. vij. partes. in prima. pbat per ix. capitula partem q̃stionis negatiuam. s. q̃ talis nõ possit ducere aliã illa vinẽte. in. ij. querit: qs sit maius peccatũ in fornicatione. Et dz q̃ sodomiticũ. in. iij. detestatur crimẽ adulterij. in. iiij. loquit de arctatiõe. in. v. proaat: q̃ incestuosi post mortẽ vxoris nõ possunt cõtrahere. in. vj. ostendit. q̃ furiosi nõ possunt contrahere. in. vij. reuertit ad principale determinãdũ. ij. ibi adulterij. ij. ibi: non solum. iiij. ibi: proposuisti. v. ibi: quedam. vj. ibi: illi qui. vij. ibi: tantum. pro intelligentia plenioꝛi prime partis. Queruntur tria.

1 ¶ Primum est vtrum licitum sit vel aliquando fuerit virum vxorem dimittere vel repudiare.

8 ¶ Secundum est vtrum quis vxorẽ propriam fornicariam dimittere possit propria auctoritate.

6 ¶ Tertium est vtrum diuoꝛtio celebrato vir possit aliã vxorem ducere: vel vxoꝛ alium virum.

1 **Ad primum** sic proceditur † z vr̃. q̃ nõ sit licitũ vxorẽ dimittere. primo sic. dz mat. xix. quos deꝰ cõiunxit: hõ nõ separet. hz cõiuges sunt diuinitꝰ cõiuncti ergo nõ debẽt humano iudicio superari ergo nec diuoꝛtiũ fieri ex aliqua cã. ¶ Scõo sic. nõ est reddẽdũ malũ p malo. ergo q̃ uis vxoꝛ fornicando iniuriet vir non dz ei reddere malũ ergo nõ dz eã abijcere. ¶ Tertio sicut dicũt canones p multa capla in qõne iuꝑioꝛi vtercq; fornicãte nõ põt alter ab altero separari. hz maioꝛ culpa est cũ vtercq; fornicat: q̃ alter: ergo si nõ põt fieri diuoꝛtiũ ex maioꝛi culpa: nõ ex minoꝛi. ¶ Itẽ circa hoc q̃rit qua 8 cã possit fieri diuoꝛtiũ ex cã fornicatiõis q̃ ex alio pcto. ¶ In oppositũ ar. ex. c. ij. qõ sequit. vij licite dimittit vxoꝛ. xx. ij. mat. xix. dicit dñs. Siqs vxorẽ dimiserit excepta cã fornicatiõis. &c. ergo si hãc excipit: z vera est exceptio dñi ergo vr̃ q̃ ex hoc lz dimittere. ¶ Rñ. dicẽdũ primo sunt aliqua notãda. primo † q̃ diuoꝛtiũ fit̃ rar. tripliciter hz fieri: q̃ aliqũ dim: dit mr̃imoniũ i totum: ita q̃ vtercq; cõiugũ ꝑhere põt: vt in maleficijs: vel saltẽ alteri vti frigidis. Aut diuidit in pte. l. quo ad mutuã seruitutẽ cõiugalis debiti: seu cohabitatiõis: ita tñ q̃ neuter eoꝝ cõtrahere põt: sicut in his q̃ separant pp adulteriũ cõmissum: de quo est pñs sermo. ¶ Scõo notãdũ iuxta dñm Bona. in. iij. † q̃ differunt diuoꝛtiũ z repudiũ: q̃ repudiũ fiebat ex indebita cã: hz diuoꝛtiũ ex debita: z illud est pmissum: hoc ꝓcessum. differũt ẽt. vir repudiabat vxoꝛẽ z nõ ecõuerso. vñ nõ iudicabant ad paria. Sz i diuoꝛtio sic. et huiꝰ rõ ẽ. q̃ mulier merito ꝓmi pcti subiecta ẽ viro: hz pꝰ recõciliationẽ xpi in q̃ nõ ẽ ser̃a nec liber: nec

Primũ arg.

Scõm argu.

Tertiũ arg.

masculꝰ: z femina: iõ q̃tũ ad legẽtoꝛi ad paria iudicãt. ¶ His notatis ponũtur due cõclusiões. prima. nũq̃ fuit licitũ vnũ dimittere vxoꝛẽ aut ecõuerso q̃tũ ad vinculũ matrimonij. ista cõclusio ꝑbat ex pñti ca. idẽ habet ex sequẽtib⁹ capl̃is: q̃ ꝓpter fornicationẽ licitũ ẽ. z fuit fieri diuoꝛtiũ quo ad habitationẽ z toꝛũ iter cõuges altero postulãte. ꝑbat cõclusio ex oĩb⁹ quasi capitulis huiꝰ prime partis. Scõa cõclusio. quo ad habitationẽ z toꝛũ qñq; licitũ fuit: z ꝓpter fornicationẽ vxoꝛẽ dimittere. ꝓ quo notandũ est † q̃ fornicatio carnis est triplex. s. notoria occulta: ꝓsumpta. de notoria est cõclusio q̃ ꝓpter talem fornicationẽ licitũ est dimittere vxoꝛẽ. ptz cõclusio. q̃ dñs cõcessit mat. xix. † Quare aũt cõcessit est duplex rõ. primaq; frãgẽti fidẽ nõ teneẽ qs fidẽ tenere: vel seruare vxoꝛ fornicãs facit cõtra fidẽ matrimonij ergo vir nõ tenet ei fidẽ seruare debitũ reddendo si petierit. ¶ Scõo q̃ naturalis equitas hz: q̃ eo puniat̃ q̃s. in quo peccauit: z iõ q̃ vxoꝛ adulterãs peccauit in actu carnis: cõueniẽs est: vt in hoc puniat̃: qõ fit q̃ licite negatur debitũ ipi petẽti. † Et ita ꝓpter fornicationẽ notoriã licet viro dimittere vxoꝛẽ: exceptis septẽ casib⁹: quos posui supra. e. q. vj. c. nihil inquiꝰ. Si aũt fornicatio est occulta: z sic q̃ oĩno ꝑbari non ꝓsit in iudicio tũc est cõclusio q̃ nõ licet eã dimittere ꝓpter icãdalũ. in occulto tñ põt negare ei debitũ: nisi cogatur p ecclam: cui nõ constat de fornicatiõe. Si vero põt ꝑbari: tũc ea. ꝑbata põt in iudicio ecclie eã dimittere. Si vero fornicatio sit tñ ꝓsumpta: est cõclusio q̃ si est ꝓsumptio violẽta siue grauis. vt cũ vidit nudũ cũ nuda: vel soluꝫ cũ sola: que suspicio talis est q̃ ea. ꝑbata vr̃. ꝑbata fornicatio: nec cõtra talẽ suspicionẽ admittit̃ excusatio ꝓpter talẽ suspicionẽ põt ea dimittere. Cõcordat ꝺctus tho. z dñs Bonauẽtura. ¶ His habitis dicẽdũ est ad rõnes in oppositũ. Ad primã rñdet iuxta dñm Bonauẽturã. q̃ falsum est: q̃ ab homine fiat diuoꝛtium imo a deo sit ex cã iusta. nõ eñ hõ separat: sed deus quos pena dãnat: quos reatꝰ accusat: quos maleficij coarctat. ¶ Ad scõam rñdetur: q̃ si qs dimittit vxoꝛẽ in vltionẽ iniurie vtriq; peccat: sed si dimittit ꝓpter scãdalũ. ꝓprij vitãdũ: z ꝓprij infamiã cauẽdã: z ꝓpter vxoris vitiũ corrigẽdũ: vel ad euitãdus plus incertitudinẽ nõ est dare malũ p malo. ¶ Ad tertiã rñdetur negãdo cõsequẽtiã. q̃ nõ est simile. Et rõ est: q̃ diuoꝛtiũ nõ fit nisi altero petente: q̃ qñ vtercq; reus est: nõ hz actionẽ in altero: q̃ pares sunt in delicto. vñ ad ro. ij. dr̃. in quo iudicas alterũ: te ipũ cõdẽnas: cũ alter est inocẽs: põt agere ita nõ est
7 simile. ¶ Ad id aũt: q̃ cõsequẽter q̃ritur † quare fornicati ose parat magis q̃ certa pcta. rñdetur iuxta sctm thꝰ. z dñm bonauẽturã. q̃: fornicatio est culpa: q̃ nõ est tñ cõtra deũ: z aĩas: z corpus. ꝑsũ: sed directe est cõtra bona matrimonij. q̃ tollitur p eã certitudo. plis: z fides frangit̃. z significatio non seruatur: cũ vnus cõiugũ carnẽ suã diuidit. Et iõ alia crimina q̃ uis forte sint maioꝛa fornicatione: nõ causant diuoꝛtiũ. Sz q̃ infidelitas que dr̃ spiritualis fornicatio etiã est cõtra bonum matrimonij: q̃ est ꝓles educanda ad cultũ dei: etiã ipa facit diuoꝛtium. hz tñ aliter q̃ corporalis fornicatio q̃ ꝓpter vnũ actum fornicationis corporalis põt ꝓcedi ad diuoꝛtium. Non autem ꝓpter vnum actum infidelitatis. sed ꝓpter cõsuetudinẽ que pertinaciam ostẽdit in qua infidelitas ꝑcitur.

8 **Ad secundum** in quo queritur. † vtrum liceat alicui dimittere vxoꝛẽ ꝓpria autoritate sine iudicio ecclesie. vide infra. xxxiij. q. ij. in. c. lecures.

9 **Ad tertium** sic ꝓceditur † z vr̃. q̃ vir celebrato diuoꝛtio possit aliã vxoꝛem ducere vel vxoꝛ aliũ virũ. ꝓio sic. mat. xix. dr̃. Qui dimiserit vxoꝛẽ z duxerit aliã. excepta cã fornicatiõis. mechat̃ ergo si recta est exceptio licet ex cã fornicatiõis dimittere. z aliã ducere. ¶ Scõo sic. post diuoꝛtiũ vir in nullo tenet vxoꝛi. nec ipa illi ad debitum soluẽdũ: nec quo ad cohabitationẽ. ergo est a lege vxoris solutus. Et si hoc cũ vir solutꝰ a lege vxoris possit ꝺhere ergo. &c. ¶ Tertio sic. vxoꝛ adulterãdo diuisit carnẽ suã. Sed sacramẽ tũ matrimonij est q̃ sint duo in carne vna. ergo sacramẽtum ꝓ fornicationẽ soluit̃. ergo nõ est ibi amplius sacramẽtũ. ¶ In oppositum est capitulũ ꝑsens z alia sequentia. ¶ Rñdeo dicendũ q̃ facto diuoꝛtio ꝓpter crimẽ fornicatiõis nõ põt cõtrahere vir. nec mulier. patet cõclusio. q̃ cũ fuerint ꝑsone legitime fuit inter eos sacramentum: quod est vinculum insolubile. vñ diuoꝛtium non est separatio q̃tum ad vinculum. sacramenta le vel q̃tum ad debitũ z cohabitationem. ꝑbat cõclusio ex illo ali. j. coꝛin. vij. ꝓcipio nõ ego: sed dñs vxoꝛi a viro nõ discedere q̃ si discesserit: manere inuptã. ¶ Scõo sic rõne. Si alter posset nubere. cũ matrimoniũ nõ claudicet posset vtercq; nubere. ergo quotiescũq; aliqua vellet aliũ maritũ posset habere. fornicãdo q̃ stultũ est dicere. ¶ Tertio sic. si ꝓpter fornicationem

Prima conclusio.

Secunda cõclusio.

Ad primum argumentũ.

Ad secundum.

S. Thom. nicationẽ solueret matrimoniũ oĩo ergo si aliqs cognosceret vxoꝛẽ ex quo fornicata est cũ iã nõ sit inter eos matrimoniuꝫ peccaret mortaliter: q̃ inconueniẽs est dicere. ¶ Quarto sic. iuxta sanctũ thꝰ. nullꝰ dz de pctõ reportare cõmodũ: hz reportaret si liceret adultere ad aliõ magis desyderatũ. ꝺnubio trãsire: z esset occasio adulterãdi volẽtibus alia matrimonia que rere ergo nõ licet. &c. Ad rõnes in oppositũ. Ad primã rñdetur negãdo cõsequẽtiã: z rõ est. q̃ exceptio illa in verbis q̃ii nõ refertur ad vtrũq; actũ: sed ad alterũ tñ. s. ad actũ dimissionis. sctũs thꝰ. z Bonauẽtura. ¶ Ad scõam rñdetur negãdo cõsequẽtiã. Et rõ est: q̃ licet vir facto diuoꝛtio in nullo teneat vxoꝛi: nec vxoꝛ viro: nihilominus tñ sacramentaliter est ligatꝰ ei: z q̃ est ei alligatꝰ q̃diu vinit: ideo nõ põt alteri alligari viuẽte viro: põt tñ cõtinẽtiã vouere viro inuito: nisi videat ecclesiam deceptã fuisse. p falsos testes: sciando de diuoꝛtio: q̃ tali casu etiã si votũ. pfessionis emisisset restitueret viroꝛi. z tenere tur debitũ reddere: sed nõ liceret ei exigere: vt dicit sctũs tho. ¶ Ad tertiã rñdetur negando cõsequentiã. Et rõ ẽ. q̃ nõ est de rõne sacramenti q̃ caro sit indiuisa. sed de nobilitate. z dignitate. ꝙuis eñ caro alterius diuidatur: nihilominus sunt duo in carne vna. his habitis veniendum est ad auctoritates que vꝺ ista vltima questione faciunt.

Diuisio. **Aterueniẽte.** Inducit ꝓ parte negãtiua questiõis plures auctoritates: inter quas ista est prima: q̃ est Augustini in libro de bono coniugali. Summa est in rubro. diuiditur in duas partes. in prima ostendit q̃ interueniente diuoꝛtio non rũpit matrimoniũ: siue vinculũ matrimoniale. in. ij. ostẽdit q̃ per consequens cum illis committunt adulteriũ: qui post diuoꝛtium sunt eis copulati. ij. ibi: cum illis aũt. litera. ¶ [Interueniente. confederatio] id est matrimonium quo ad inuicẽ sunt confederati [cum illis]. ij. pars [repudium]. i. diuoꝛtiuz.

Exponit litteram. ℣ Vir mortuus resuscitatus ad vitam an possit petere vxoꝛem suam.
Et si contrahit iterum cum an dicetur bigamus. nu. 2.

Licite dimittitur. c. eiusdẽ Aug. de adulterinis cõiugibus. Summa est in rubro. diuiditur in duas partes. in prima ꝓcipit q̃ licet dimitta tur vxoꝛ ob cãm fornicatiõis quo ad toꝛũ: z habitationẽ non tñ dissoluitur vinculũ matrimonij. in. ij. dictat ad hoc exẽplũ de sacramẽto baptismi. ij. ibi: sicut aũt. Lege. ¶ [Licite vinculũ prioris] matrimonij: vel vinculũ prioris viri. i. contractũ cũ priore viro z respicit factũ. nã cũ. ij. viro ꝓmo viuẽte nõ põt cõ trahi matrimoniũ. hu. [manet] q̃ indissolubile est [sicut aute] ij. ps [regeneratiõis] i. baptismi. hu. [cõiugũ] iuntrãsitiue. hu. vide cõgruã similitudinẽ inter sacramẽtũ cõiugij z sacramentum baptismi z inter separatum ab vxoꝛe per diuoꝛtium z separatum ab ecclesia per excommunicationem. [Sic est. Sacramentum] matrimonij [nõ deserit separatũ] p diuoꝛtiũ. Sz in hoc est dr̃ia: q̃ mortuo separato p diuoꝛtium sacramẽtum cõiugũ dissoluit: hz mortuo excõicato, sacramẽtũ baptismi qõ erat in eo nõ desinit esse: sed remanet in eo. ꝓpter characteris ꝑpetuitatẽ: q̃ dr̃ia notat ibi cũ ait: carebit aũt. Et assignatio nẽ differẽtie dicit. q̃: nũq̃ moꝛit deꝰ cui p baptismũ hõ despõsatur. osee. ij. desponsabo te mihi in fide sup illo verbo [carebit aũt.] Solet moueri. qõ † vtrũ vir mortuꝰ resuscitat̃ advitam possit repetere vxoꝛẽ suã. Et vr̃ q̃ sic p illud ad hebr̃. xi. receperũt mulieres de resurrectiõe mortuos suos. ¶ In oppositũ est hic tex. Augu. z aplus ad ro. vij. q̃ ait. Si mortuꝰ fuerit vir vxoꝛ eius liberata est a legeviri. ¶ Rñdeo dicẽdũ q̃ vir resuscitat̃ nõ põt repetere eã: q̃ fuit vxoꝛ sua. ista cõclusio patet p dicta. ¶ Ad arg. in oppositũ dicẽdũ q̃ vr̃ dicit sctũs tho. sup ꝑ hz ad hebr̃os. Quidã male intelligẽtes illã autoritatẽ apli inductã exposuerũt mortuos suos. i. viros suos resuscitatos: ꝓ hoc asserẽtes q̃ p mortẽ nõ dissoluit matrimoniuz. Et ideo vxoꝛ tenebat̃ virũ recipere si resurgeret. Oĩ ẽ cõtra apostolũ ad ro. vij. qõ. ẽ. allegatum est. vñ sciẽdũ cũ sancto tho. ibi q̃ in effectib⁹ sacramẽtoꝝ est q̃dã differẽtia. Quedã eñ sacramẽta imprimũt characterẽ: sicut baptismꝰ, confirmatio: z ordo; q̃ character q̃ est in aĩa ꝑpetuo manet. Et iõ baptizat⁹: vel cõfirmatus: vel ordinat⁹: si resuscitaret: nõ dz iterari aliqõ illoꝝ sacramẽtoꝝ. Ex lia rõ. sacramẽta nõ imprimũt characterẽ: sicut pñia: extrema vnctio: z matrimoniũ. q̃ sunt cõtra aliqõ reiterabile: iõ reiterari possunt. inter illa aũt ẽ matrimoniuz. Et iõ text. nõ dicit viros suos sed mortuos: quia matres filios mortuos receperunt per resurrectionem. vnde mulier non debet virum admittere si resuscitet nisi iterum contrahat cum ea: nec e couerso vir mulierem resuscitatã. Et ista est vera ratio huiꝰ: z nõ assignat ab hu. z glo. dicẽtibꝰ. q̃ q̃ in sacramẽto cõ

iugij nõ cõfertur gratia in quo dicũt falsum. vt supra est ostensum. ¶ Sed hic surgit alia qõ † pone q̃ vlte resuscitat⁹ cõtrahat iterum cum eadem cum qua prius contraxerat: vtrum sit dicendus bigamus. respondet hu. q̃ non. quia diuisio carnis in duas vxoꝛes non in duo coniugia facit bigamiam. talis eñ licet cognouerit vxoꝛem que duabus coniugijs fuit sibi copulata: non tñ cognouit duas vxoꝛes.

Questio.

4 ℣ Vir si habet spem de correctione vxoris non dimittando eam non facit contra preceptum domini.

Apostolus. Ad idem est hoc. c. aug. sup epistolã pauli. Summa est in rubro. potest diuidi in quatuoꝛ partes. in prima dicit illud quod sepe replicatum est: q̃ si vxoꝛ a viro discesserit maneat inuupta. in secũda dicit q̃ eadẽ forma seruanda est de viro. in tertia dicit: q̃ dominus licet permisit cã fornicationis dimittere vxoꝛem: non tñ iussit. in. iij. dicit: q̃ si non licet cum altero nubere facto diuoꝛtio: multo minus adulterari siue fornicari. ij. ibi: potest eñ fieri. iij. ibi: dominus autem. iiij. ibi: si fieri potest. ꝓ pleniori intelligentia huius capituli. Queruntur tria.

Diuisio.

1 ¶ Primum est vtrum vir potest vxoꝛem dimissam reconciliare sibi.

2 ¶ Secundum est vtrum dimittere vxoꝛem fornicariam sit in ꝓcepto.

3 ¶ Tertiam est vtrum vir z vxoꝛ debeant in diuoꝛtio ad paria iudicari.

Ad primum sic ꝓceditur † z vr̃. q̃ vir nõ possit reconciliare sibi vxoꝛẽ dimissã. ꝓmo sic. regula est in canone. vj. q. iij. q̃ semel diffinitũ est: nulla diiteratione retractari. ergo cũ diuoꝛtiũ sit celebratũ iudicio ecclie: ergo. &c. ¶ Scõo sic. deutero. xxiiij. nõ poterit prior maritus accipere eã ergo. &c. ¶ Tertio sic. vir in iudicio petijt et obtinuit separationẽ. ergo renũtiauit iuri petẽdi debitũ. ergo nõ vr̃ posse agere ex eo q̃ renũtiauit. ¶ In oppositum patet ex capitulo ꝑtit: z est dictũ apl. j. coꝛin. vij. ¶ Rñdeo dicendũ sub ista cõclusiõe sancti thꝰ. q̃ si vxoꝛ post diuoꝛtiũ de pctõ penitẽtiã agẽs emẽdata fuerit: põt eã sibi vir recõciliare. Si aũt in pctõ incorigibilis maneat: nõ dz eã sibi assumere eadẽ rõne: qua nõ licebat eã nolentẽ a pctõ desistere retinere. Addit antẽ dñs Bonauẽtura q̃ ad recõciliationẽ faciẽdã: aut vtercq; concordat: aut vter q̃ discordat: aut vnus petit: z alius repugnat. Si vtercq; concordat absq; dubio fienda est. Si ambo discordãt nõ põt fieri nec dz fieri nisi fiat. ꝓpter scãdalũ ecclie: q̃ scãdalizatur. ꝓ o vter q̃ fornicatur publice. Si aũt alter petit: aut nocẽs petit innocẽtẽ. z sic nõ dz cogi ad reconciliationẽ. Aut innocẽs nocẽtẽ: vt vir casus vxoꝛẽ adulterãtẽ: z sic ipa inuita dz reconciliari ꝓ iudiciũ ecclie: q̃: sicut dicũt iura q̃ in meũ fano rem initio dictũ est i meũ dãnũ reto: q̃ri non debet. aut nocẽs nocentẽ petit: vt mulier q̃ prius est fornicata repetit virũ: qui post diuoꝛtiũ est fornicatꝰ: z sic restituẽdus est maritꝰ vxoꝛi in uitus: nõ q̃ actio mulieris resuscitata sit: hz in penã fornicatio nis viri: q̃ abusus ẽ ꝓuilegio libertatis: quãtũcũq; tñ mulier faciat pniam nũq̃ acquirit ius in virũ ipo nolẽte: nisi vir fornicetur. z hoc ꝓpter cõtumeliã: quã intulit matrimonio. q̃ dirẽte peccauit cõtra bonũ fidei. ¶ Ad rõnes in oppositũ. ad primam rñdetur negãdo cõsequẽtiã: z rõ est iuxta sanctum thꝰ. q̃ sua ecclie diuoꝛtiũ celebratis nõ fuit cogẽs ad separationẽ hz licẽtiã ꝑbẽs. Et iõ absq; retractatione ꝑcedẽtis suie põt recõciliatio sequi. ¶ Ad scõam rñdetur q̃ illud nõ ꝓceditq̃ intelligitur post secũdas nuptias. ¶ Ad tertiã rñdeẽ negãdo consequẽtiã. Et rõ est: q̃ licet ꝓpter correctionẽ vxoris et infamie ꝓprie ꝙitationẽ ꝓcurauit separationẽ nõ tñ ꝓpter hoc amisit ius petẽdi debitũ: si ꝓ loco z tpe vellet eã sibi reconciliare.

2 **Ad secundum** sic ꝓceditur † z vr̃. q̃ dimittere vxoꝛẽ fornicariaz sit ꝺ ꝓcepto. Et videtur sic. vir est caput mulieris. ergo tenetur eã corrigere, sed separata toꝛo est introducta ad correctionem vxoris fornicantis ergo tenetur eam separe a se. ¶ Scõo sic dicit Chrisostomꝰ sicut crudelis z iniquus est: q̃ castam dimittit: sic stultꝰ z iniustus: q̃ retinet meretricem. ¶ Tertio sic. primo coꝛin. vj. qui adheret meretrici vnũ corpus efficitur, sed non põt esse simul membrum meretricis z christi: vt ibidẽ dicitur, ergo vir vxori fornicãti adherens membrum christi eẽ desinit mortaliter peccans. ¶ In oppositum est capitulum ꝑsens, vbi dicitur. dñs aũt permisit cã fornicationis vxoꝛem dimitti, sed q̃ permisit nõ iussit. Et idẽ est in glo. j. coꝛin. vij. ¶ Secundo sic. quilibet potest dimittere alteri quod in se peccauit, sed vxoꝛ fornicãdo peccat in virum. ergo potest vir ei parcere z nõ dimittat eam. ¶ Rñdeo dicẽdũ, q̃ fornicãs cõiux, aut fornicatur in occulto, aut in manifesto. si in occulto, sic nõ potest dimittere. q̃ nõ

Primũ arg.

Opponit in contrarium.

Respondet.

Ad argumẽtum in oppositum.

poteſt ꝓbare: ꝛ nō eſt noſtrū ō occultis iudicare tū ꝑpter ſcādalū. Si in manifeſto aut non eſt ſpes de correctione: vel perſeuerat in malitia: aut conuertitur ad pniam: ſi pſeuerat in malitia: ſic q; ſcādaliz at. Et q; vir teneť vxorē corrigere iuxta mandatū euāgelicū: teneť eā dimittere: ꝛ peccat ī rectinēdo. Si aūt penitet: ꝛ eſt ſpes ō correctione: non teneť. Sūt eiuſdē ſnie ſanctus tho. ꝛ dns Bonauētura. Ad rōnes in oppoſitum patet rſſio. loquunt ur enim quando peccat vxor in manifeſto: ꝛ perſeuerat in malitia. Alie rationes procedunt in alio caſu: ſcilicet quando vxor penitet ꝛ corrigit ſe.

3 **Ad tertium** ſic ꝓcedit. † Et vī ꝙ vir ꝛ mulier nō debeāt in diuortio ad paria iudicari. Primo ſic. diuortiū concedit in lege noua loco repudij: quod erat in lege veteri vt patet mat. v. ſed in repudio vir ꝛ vxor nō iudicātur ad paria: q; vir poterat repudiare vxorē ꝛ non e conuerſo ergo nec in diuortio debēt ad paria iudicari. ¶ Sc̄o ſic. plus eſt contra legē nature ꝙ vxor habeat plures viros: ꝙ vir habeat plures vxores. vñ hoc q̄z licuit diuinaoiſpēſatōe illud vero nūq̄. ergo plus peccat adulterando ꝙ vir: ꝛ ita non debēt ad paria iudicari. ¶ Tertio ſic. plus nocet adultera viro: ꝙ econuerſo. q; q̄z facit heredē de ꝑle aliena: ergo debz plus puniri. ¶ In oppoſitū eſt. c. pſens: vbi dicit Aug. ſimilē formā vult dēs intelligi in maſculo: ꝛ in femina. ſi diuortio.

¶ Rñdeo dicēdū. ꝙ due ꝑſone poſſunt in caſu aliquo ad paria iudicari. vel conſyderādo quātitatē delicti: vel conſyderādo penā inflictā: ꝛ contingit q̄z vbi eſt delictū inequale: equalē penā infligi: ſicut ois homicida dz ſuſpēdi: mō cōtingit: ꝙ vn⁹ occidit. p ditioſe: alius manifeſte: licet vn⁹ peccet grauiꝰ altero: tamē ſimili pena feriūtur. Cui⁹ rō eſt. q: pene legales non ita ſtricte ponderāt ꝓtitates culparū. vñ ſufficit legiſlator: ꝙ in vtroq; ſit cauſa ſufficiēs ad ſuſpēdēdū: hoc ſuppoſito dico in ꝓpoſito: ꝙ ī diuortio vir ꝛ vxor iudicātur ad paria q̄tū ad penā inflictā: non tū q̄tū ad culpā. ꝑpter quā pena infligiť, primū patet q: ſicut licet viro ꝑpter fornicatiōē dimittere: ita econuerſo licet vxorē dimittere virū. hoc patet auctoritate ꝛ rōne. auctoritas eſt hiero. dicētis vt habeť. ē. c. q. v. c. ꝓcepit. Quicquid viris ꝓcipiť. totū redundat ad feminas: non em̄ mulier adultera dimittēda eſt: ꝛ vir mechus retinēd⁹. rōne patz idē. Ex quo peccatores habēt ſeſic ꝙ in vtroq; eſt cā ſufficiēs talis pene infligēde. niſte poteſt vtiq; ſimilis pena infligi: ſed cā ad diuortiū ſufficiens eſt fractio fidei in quo ſunt pares. ergo poſſunt pari pena puniri. Quis autem plus peccat an vir vel vxor adulterādo notauim⁹. ē. c. q. vj. idignātur. ¶ Ad rōnes in oppoſitū. Ad primā rñdeť negando conſequētiā: ꝛ rō eſt q: vt dicit ſctūs tho. repudium non ꝑmittebať in veteri lege: niſi ad vitādū homicidiū. ꝛ q: in viris magis erat hoc periculū: ꝙ in mulieribus: ió viro permittebatur dimittere vxorē: non aūt econuerſo per legē repudij. ¶ Ad ſcdam rñdetur negādo conſequentiā. Et ratio eſt: q: licet in comparatione ad bonuz plus maioꝛ ſit cā diuortij in adultera ꝙ in viro: non tū ſequitur ꝙ non iudicenť ad paria vt ex dictis patet. ¶ Ad tertiā rñdetur negādo ꝛſequētiā ea dē rōne qua ſupra: q: Iz quo ad aliquā circūſtātiam plus peccet mulier: ꝙ vir: non tū iudicentur ad paria: ſicut de duobus latronib⁹ quorū vnus furatur. x. ꝛ alius cētū: q puniūtur pari pena ſuſpēdij. litera. ¶ [Apoſtolus dicit]prima co. vij. [nō diſcedere] niſi cā fornicationis [ꝛ reconciliari viro] ar. ꝙ poſſibilis ē reconciliatio [poteſt enim]. ij. pars ꝛeſpicit ad hoc ꝙ dixerat: q; ſi diſceſſerit [permiſit]mat. xix. ſimilē formā in maſculo ꝛ in femina ꝛ q̄ ſit illa forma ſeruanda ſubdit. ſ. vt ſi [dimiſerit de dns ac.]tertia pars.

4 [non iuſſit]ar. † ꝙ ſi vir habet ſpē de correctione vxoris non dimittendo eam non facit contra ꝓceptum dominiſicut ſupra declarauim⁹ in. j. articulo fieri poteſt ꝛ cetera. patet litera.

Placuit. Ad idē eſt hoc capitulū ex cōcilio milenitano. Sūma eſt ī rubro diuiditur in duas partes. in prima ſtatuit. in. ij. punit tranſgreſſores. ij. ibi: quod ſi contēpſerint. Lege. ¶ [Placuit quod ſi contempſerint]. ij. pars [ꝓceptus eccleſie]de non inducendis alijs vxoribus: vel viris: vel ſi alias duxerint [contempſerint] ſeparari a ſecundis [redigantur] per excommunicationem: ſi aliam nolunt corrigi. hu.

Dominus. Ad idem eſt hoc capitulum Augu. libro de ſermone domini in monte. Sūma eſt in rubro. Lege. ¶ [Dominꝰ ſuſtineri] ar. ꝓ leproſis. ē. c. q. v. ſi quis vxorem. [que ſoluta eſt]. ideſt. ſeparata a viro adhuc viuente. Dubitatio.

1 Utrū aritus an poſſit dimitti ꝓpter opus ſodomiticum.
2 Eunuchorum tria ſunt genera.

Omnes. Ad idem eſt hoc capitulum hieronymi ad damaſum papam. Sūma. repobat ꝙ vxor viuente marito alteri nubat. Et oſtendit quod nulla cā excuſari poteſt quia facit contra ꝓceptum dei: ꝛ apoſtoli autoritatem. j. co. vij. Litera. ¶ [Omnes actiones]. i. excuſationes. [an putans] vbi dicit: ꝙ vxor nō diſcedat a viro: ꝛ ſi diſceſſerit: maneat inupta: aut reconcilietur viro [proferas]id eſt alleges in excuſationem [mulieris raptoris violentiā] ſi poſt conſenſit: vel vult eſſe cū eo: vt. xxxiij. q. j. nōſatis. [matris ꝑſtationē]i. q: a matre fuit tradita [patris autoritatē q: aucte paterna: ꝛ voluntate fuit factum [caterua]. i. q: ad eam venerunt. [ſeruoꝝ inſidias]ꝙ circumuenta ſit ab eis: ꝛ decepta ab eis [perentū contumelias] ꝛ damna: que paſſa eſſet ipa vel ſui parētes: nihil hoc feciſſet [ſodomita] videť ꝙ maritus poſſit dimitti ꝑpter ſodomiticum opus. Eſt em̄ peſſimum adulteriū ſiue fornicationis vt. j. e. q. adulteriū. hu. ꝛ Lau. Concordat ſanctus tho. in. iiij. diſtin. xxxv. dicens. dicendum ēt quod propter vitium contra naturam poteſt procedi ad diuortium ſed tū nō ſit ita mentio de ipſo: tum q: eſt paſſio innominalis. Tū quia raro accidit. tū q: non ita cauſat incertitudinē prolis [de relictus]de facto. hu. [qui dimittit mechari] quantum in ſe eſt [graue]ꝓpter moleſtias carnis: ꝛ propter curam rei familiaris. hug. [non expedit]quo ad facultatem redeundi ad regna celorum: vt. j. xxxiij. q. v. qui ſitit. expedit tū quo ad vitandam fornicationem vt. xxxiij. q. j. ſic em̄ vel [non expedit nubere]. i. bonum eſt continere [ad quod dīs inquit]recte qdem ſentitis: ſed non omnes poſſunt continere ſ ſed qui poteſt capere continentia de facili] quaſi diceret. Qui facile eſt continere: ꝛ vult continere: non de potētia quilibet poteſt cōtinere. hu.

2 [triū]. † Sunt em̄ tria genera eunuchorum. Sunt em̄ eunuchi quos caſtrauit natura. ſ. frigida: ꝛ iſti ꝓprie dicūtur caſtrati. i. caſti nati. Sunt em̄ eunuchi quos caſtrauit violentia hominū qui ſecti ſunt: quales multi ſunt in Sicilia ꝛ Cōſtātinopoli. ꝛ iſti ꝓprie dicuntur ſpadones a ſpata ſed nec iſtorum nec primorum continentia eſt multum gloriоſa: vt. ē. c. q. v. ſicut em̄, ſunt tertij eunuchi: qui ſe caſtrauerunt ꝓpter regnum celorum. ſ. q amoze celeſtis patrie continēter viuūt: vt deuoti continenter viuūt: vt deuoti continentes. Et iſti ꝓprie dicūtur eunuchi: ab eu qs eſt bonum ꝛ nuche qō eſt victoria: quaſi in bono victo preſſi. iſta genera eunuchorum dominus diſtinguens in euangelio vltimum genus ꝓponit ꝛ ꝓfert. ſ. virginitas lege carnis retinetur ab aliquo quaſi diceret non eſt de conditione humana: ſed de ſpeciali dono ſp iritus ſancti: nam nemo continens niſi deus dederit.

Fidelis femina. Ad idez eſt hoc. c. ex cōcilio Eliberitano. Summa eſt in rub. Breue eſt ꝛ planū. ¶ [Fidelis duxit]. i. vult ducere. hug. [cōione euchariſtie.]vult dicere, ꝙ Quis ante peniteat: ꝛ ſeparetur alij. nō tū ante mortem primi cōcabit: niſi in articulo mortis. Et fuit hec pena ſtatuta in deteſtationem criminis: vt. ſ. ante mortez primi non communicet ꝙis peniteat: niſi in articulo neceſſitatis. aug. ꝛ glo.

Iquis. Ad idem eſt hoc. c. ex cōcilio martini. Sūma eſt in rubro. Breue eſt ꝛ planū. ¶ [Si quis multis]ſimul intelligitur alter non eſſet ad ꝓpoſitum magiſtri [tempus penitentie compehēdat [abbreuiando ſi fideliter peniteat: ꝛ bene conuerſetur: vel dilatando ſi agat contraria. hu.

1 Ignorantia inuincibilis totaliter ꝓcūm excuſat.

Quemadmodum. Ad idem eſt hoc capitulum Auguſtini libro de adulterinis cōiugijs. Summa eſt in rubro. Lege. ¶ [Quemadmodum ſi neſcit homo] facere bonum: ꝛ non facit non excuſatur a peccato quo ad totū. quia potuit ꝛ debuit ſcire ſed plus peccat ſciens: ſic etiam relinquens non fornicantem: ꝛ aliam ducens plus peccat: ꝙ relinquens fornicantem: ꝛ aliam ducens. vnde dominus ex ꝓbrando minus: non negauit minus [ignorantium] † ignorantia inuincibilis totaliter peccatum excuſat ignorantia voluntaria ꝛ effecta peccatum aggrauat. ignorantia vero qua quis poteſt ſcire ꝛ ſcire negligit: ſi tamen ſciret peccatum non committeret: talis ignorantia ꝙis non excuſet a peccato: peccatum tamen alleuiat: ꝛ indulgentiam impetrat. Si em̄ ait apoſtolus. i. ti. veniā conſecutus ſum: q: ignoās feci incredulitate mea: ꝛ talium ignorantium minora ſunt peccata.

Sunt

Sunt enim in fornicatione.

ſ. eſt: ꝛ eſt ſcōa pars queſtionis: in qua dicitur: ꝙ maius peccatū in fornicatione ſunt varij gradus ſiue ſpecies luxurie: ſicut vidēbitur in capīs ſequētibus de iſta diuerſitate graduū luxurie ſiue ſpecierū videbit. j. circa primā queſtionē. xxxvj. cauſe.

1 ☞ Sodomia an ſit maximū pctūm ſuper oia vitia luxurie.
2 Adulterium eſt grauius peccatum: quam ſtupr.um.

Adulterij malum ꝛc. Ad idez ꝓbāduz ſcz diuerſitatē graduū in fornicatione inducit hoc capīm q⁹ eſt beati Augu. libro de adulterinis coniugijs. In hoc capīo Auguſti. diſtinguit diuerſos gradus in fornicatione, ꝛ intēdit oſtendere ꝙ fornicatio cōtra naturam excellit omne genus adulterij. ¶ Pro cui⁹ capīi pleniorī intelligētia querit. † Utrū vitiū cōtra naturā ſit maximū pctūm ſup omnia vitia luxurie. Et videtur q⁹ nō. Primo ſic tāto eſt aliq⁹ pctūm grauius: quāto magis cōtrariat charitati ſed magis videť ꝛtrariari charitati adulteriū: ꝛ ſtupꝝ: ꝛ raptus: quevergunt in iniuriā ꝓximi: ꝙ peccata cōtra naturā: que nullus alteri iniuriatur. ergo pctūm cōtra naturā nō eſt maximū inter ſpecies luxurie. ¶ Sc̄o ſic illa pctā videntur eſſe grauioza: q̄ cōtra deū cōmittunť: ſed ſacrilegiū cōtra deū directe cōmittit q: vergit in iniuriā diuini cultus. ergo ſacrilegiū eſt grauius peccatū: quā vitiū ꝛtra naturā. ¶ Tertio ſic tāto aliq⁹ pctūm eſt grauius: quāto excercetur in perſonā quam magis diligere debemus ſed fm ordinē charitatis magis diligere debemus perſonas cōiunctas que polluunť per inceſtū: quam perſonas extraneas: que interdū polluunť per vitiū ꝛtra naturā. ¶ In oppoſitū eſt capīm pſens. Rū. dicendū ꝙ vitiū cōtra naturā eſt maius ꝛ grauius pctūm inter oēs ſpecies luxurie. pt̄z cōcilio primo ex: illo Hen. xvij. vnuſquiſq; ad ꝓximas ſanguinis ſui nō accedat: vt reueleť turpitudinē eius [cū matre] Hunquid idez eſt in qualibet conſanguinea: q⁹ hic de matre. forte ſic: q: cum qualibet cōmittitur inceſtus: qui grauior eſt adulterio. Hug. Alij dicūt ꝙ nō quilibet inceſtus vincit adulteriū q: non niſi perſonarū: que hic enumerātur: ſed male dicūt iſti fm Laurē. ff. de adulte. l. ſi adulteriū. ſ. j. Archidi. ꝙ cōtra naturā ſit hoc inter pctā luxurie peſſimū eſt: vt oſtēſum eſt de quo ad Ro. j. ꝓpterea tradidit eos deus in paſſiones ignominie. Nam femine eorū mutauerunt naturalē vſum in eum vſum: qui eſt cōtra naturā ꝛc. vt ſi vir ꝛc. [Nō ad hoc officiuz ſiue vſum]vſus eī naturalis veniale eſt. id eſt ad modū venialis pctī purgabile ꝓpter bonū matrimonij: licet quādoq; ſit pctūm mortale cū exit metas matrimonij. Et ita ſoluiť cōtrariū. ſ. e. q. iiij. ori go. [in meretrice ēdabile] q: omnis fornicator aut immūd⁹ nō habet partē in regno celorū. j. Coꝛin. v. [iſte cōtra naturaz execrabilius in vxore] q: deterior eſt abuſus in bono cōiugij: quā in malo meretricij [deterius] q: in hoc periclitatur bonū prolis inter coniuges: ꝙ inter adulterū ꝛ meretricē. Tum etiā q: maioꝛ reuerentia debeť vxorī: ꝛ quā quis plus tenetur diligere. Et ideo magis peccat qui cōtra eā agit: ꝙ ſi ageret cōtra aliā in eodē genere pctī fm Hu. Et aſſignādo rōnez dicti ꝓprincipalis, ſcilicet ꝙ pctūm ꝓtra naturā oibus peccatis luxurie ſit grauius dicit tantū ꝛc. [in rebus]id eſt in membris: ꝛ rerum eiuſdē nature fm Hu. quā membris: que nō ſunt conceſſa vel rerum alterius nature: vt beſtiarum. Hu.

Primum argumentum.

Sc̄m arg.

Tertiuz ar.

Augustio.

1 ☞ Hoſpitibus tam receptis quā recipiendis debetur fides ꝛ reuerentia.

Offerebat. Ad idem eſt hoc capitulum beati Ambroſij lib. de abraham. Summa eſt in rubro. Utrū aūt Loth peccauerit velle ꝓſtituere filias viris luxurioſis ꝓpter vitādum peccatū cōtra naturā in hoſpitibus ſuis diſputanimus. ſ. diſtinc. ix. in princi. ibi vide. Lege. ¶ [Offerebat ſanctus]in alijs nō in hoc cū hoc eſſet malum: vel ſanctus: id eſt mundus ab illa immūditia cōtra naturā: qua erāt immundi cōciues ſui: vel ſanctus ꝓpter affectū quē habuit ad hoſpites illeſos ſeruandos ꝓ o poſſe zelum [dei habebat: ſed nō fm ſcientiā. Et repzehēditur ab Augu. di. xiij. q⁹ ait. [barbaras inuiolabilem]hoſpiti enim fides ꝓmiſſa eſt ſeruāda. xxij. q. j. noli. † Et eſt argumentū ꝙ hoſpitibus tam receptis quā recipiendis vtriſq; enim fides ꝛ reuerentia debetur.

Exponitlite raiu.

1 ☞ Facinus vnde dicatur.
2 Non excuſatur quis a culpa ratione multitudinis aut conſuetudinis.

Flagitia. Ad idē eſt hoc capitulū beati Auguſtino tertio de doctrina chriſtiana, † quod facinus dicitur a facio ꝛ differt a flagitio. Quicquid enim agit indomita cupiditas ad corrumpendum animū ꝛ corpus ſuū flagitium eſt: ſed quicquid agit vt noceat alteri facinus dicitur. Et hec ſunt duo genera omnium peccatorum ſed flagitia ꝓpria ſunt: que cum corruperint animum ad facinora ꝓſilitur. Sunt enim flagitia in dictis ꝛ cogitationibus: facinora in factis [puniēda ſunt]de peniteē. diſtinctio. j. qui puero. ꝛ extra de excel. pla. clerici. Archidiaconus. [ſodomitarum fuerint] Geneſ. xix. [que ſi omnes.]Argumentum † quod ratione multitudinis aut conſuetudinis nō excuſatur quis a culpa. ar. j. queſtione. j. reperiuntur ꝛ queſtione. iij. ſi quis prebendas. licet quādoq; excuſatur a pena eccleſiaſtica. vt diſtinc. iiij. deniq;. Hug. [ſocietas]id eſt amicitia [violatur]quā deus habet ad nos ꝓpter turpitudinē peccati: quia non eſt conuentio chriſti ad bestial: nec lucis ad tenebras. ij. Coꝛin. vj. [peruerſitate]id eſt peruerſo ordine: vel in membris ad hoc non conceſſis: vel cuz beſtijs. Hugu.

1 ☞ Fornicatio eſt duplex.
Et an ſit maximum inter alia vitia carnis. nu. 3. 4. ꝛ. 5.
2 Fornicatio carnis large dicitur adulterium.
6 Fornicationis vitium dicitur maius alijs quatuor de cauſis.

Vsus. Ad idem eſt hoc capitulum Hieronymi contra Jouinianum. Summa eſt in rubro. Breue eſt. Lege tex. ¶ [Uſus naturalis]id eſt qui fit in membro nature id eſt a natura ad hoc conceſſo [licitus eſt in coniugio]quia coniugio naturalis cauſa prolis eſt [licita]vtpote naturalis: ꝛ a deo inſtituta: ſed omnis alius concubitus carnalis eſt illicitus: vt patet ex ſuperioꝛibus [contra naturam damnat apoſtolus]ad Roma. j. ꝛ merito: quia fit abuſus membroꝝ eum: ꝛ corporum contra naturam: ꝛ cōtra illud: ad q⁹ ſunt inſtituta, vnde a domino fuit abundantius punitum in ſodomitis. Geneſis. xix.

Exponit lite raiu.

Non solum. Tertia pars questionis: in qua Jsidorus detestatur crimē adulteriū. Hoc capitulū est beati Jsidori libro de summo bono. Summa est in rubro. Diuidit in tres partes. In prima distinguit de duplici fornicatione scilicet carnis et animi. In scā ostendit: quid sit vtraq;. In tertia dicit vitiū fornicationis inter vitia criminalia esse maximi sceleris. scā ibi: fornicatio carnis. tertia ibi: inter cetera. Lege. ¶ [Nō solū.] † Nota fornicatio est duplex. s. animi ⁊ carnis: fornicatio animi ōr quodlibet peccatū mortale: p qō recedit a deo: ⁊ seruit diabolo. fornicatio carnis est duplex. Alia tm̄ procedit ad actum exteriorē: alia in sola volūtate cōsistit. vtraq; est mala: sed illa deterior: que ꝓcedit ad actū exteriorē: que pluribꝫ modis exerceē: p̄ aliqꝫ aliud peccatum: ⁊ hoc nō est solū de commissa fornicatione. i. perpetrata cū effectu [peccatū regnat] quo ad reatū ante penitētiā: sed si etiā adhuc tātū delectat: ita ꝙ non procedit in actū exteriorē. vnsequit [animū teneat]. i. cōpelcat: nisi prosiliat ad actum exteriorē: quasi si actu turpia nō exerceat: procul dubio regnat quo ad reatū: etiā qꝫ peccauit mortaliter [fornicatio]. Scā pars. [fornicatio carnis] que cōmittitur a cōiugato cū alia mulier: est adulteriū: ⁊ ecōuerso: q; violat aliū toꝝ † fornicatio etiā carnis a nō cōiugato vel a nō cōiugata cōmissa large dicit adulteriū seu mechia. vt ā. eo. q. iiij. c. meretrices. Fornicatio animi est qñ anima fornicat recedēs a cultu deiper infidelitatē de qua Judicū. viij. auersi sunt filij israel: ⁊ fornicati sunt cū balim. i. cū quodā idolo. ⁊ primo Paralip. v. fornicati sunt post deos alienos ⁊c. vel [fornicatio animi seruitus]. i. peccatū: quo seruit idolo. i. diabolo. Et hec fornicatio ōr spūalis: vnde subdit. [Est autē spiritualis fornicatio] q; in solo spiritū est. de qua ait dominꝰ Mat. xix. Qui viderit: ⁊ ad probādū hoc subdit [ois immūda pollutio] siue cōsistat in alio: siue ꝓcedat in actū [fornicatio ōr]. Sic omne qō nō hꝫ potestatē cōiugū adulteriū dicit. ā. e. q. iiij. nemo [inter cetera] tertia pars. s. superbia. Jnuidia ⁊c.

a ¶ Fornicatio animi. Fornicatio carnalis et spūalis qualiter differāt vide Pe. de ancha. in. c. mulier. nu. 4. de coniug.

¶ Dro intelligētia huius partis querit. † Utrū vitiū fornicatiōis inter alia vitia criminalia sit maximi sceleris. Et videtur ꝙ sic. Primo ex capitulo p̄senti quod est beati Jsidori.

3 Primum argumentum.

¶ Scdo sit. tanto videtur pctū grauius: quanto ex maiori libidine ꝓcedit: sed maxima libido est in fornicatione: dicit enī in gl. i. Corinth. vij. ꝙ ardor libidinis in luxuria est maximus ergo videtur ꝙ vitiū fornicationis sit maximū. ¶ Tertio sic. quāto aliqꝫ bonum est maius. tanto pctū qō in illud cōmittitur videtur esse grauius. Sed pctū fornicationis videtur esse cōtra bonū totius humani generis. Et etiā cōtra christum: q; vt dicitur hic per illud templū dñi violatur. ergo ⁊c. ¶ In oppositum arguitur ex illo Gregorij ꝙ peccata carnalia sunt minoris culpe ꝙ peccata spūalia. ¶ Respondetur dicēdū sub duabus cōclusionibus. Prima † q̄ absolute siue scōm se vitiū fornicationis non est maius aut grauius inter cetera vitia criminalia.

4 5

¶ Secunda † q̄ per accidēs siue ratione alicuius circūstantie pōt dici inter alia vitia maximū. Dro ꝓbatione harū conclusionū est notandū ingressū Tho. in scōa scē. ꝙ gravitas alicuius peccati dupliciter attēdi pōt: vno modo scm̄ se, alio modo scm̄ accidens. Scōm se quidē attenditur grauitas peccati ex ratione sue speciei: que cōsyderatur scm̄ bonum cui peccatū opponitur. Fornicatio aūt contra bonū hominis nascituri. Et ideo grauius peccatum scm̄ speciē peccatis q̄ sunt cōtra bona exteriora: sicut est furtum: ⁊ alia hmōi minus aūt peccatis: que sunt directe cōtra deū: ⁊ peccato qō est cōtra vitam hominis iā nati: sicut est homicidiū: ⁊ sic patet prima cōclusio. Dro cōclusione secunda. s. ꝙ scm̄ accidēs ⁊ aliquas cōditiones accidentales potest dici inter alia vitia grauius est. Sciendum ꝙ vt dicit Alexander de halis in scō super sentē tias † Sancti dicunt hoc fornicatiōis vitiū maius alijs quatuor de causis. Prima est propter vehementē ardorē libidinis. que est in isto peccato scm̄ quā anima copulatur carni. Et hoc modo intelligitur glo. alla. j. Corinth. vij. supra allegata.

6

¶ Scda causa est propter generalitatē peccantiū. Et scm̄ hoc dicit Jsidorus magis ꝙ carnis luxuria humanū genꝰ subdit diabolꝰ. ꝙ per aliquod aliud vitium. vnde hoc peccatum cōparatur sagene diaboli. vnde sicut in sagena magni pisces ⁊ parui capiunturita in peccato luxurie magni ⁊ parui detinentur. ¶ Tertia causa est ratione feditatis: quia fetidius est inter cetera peccata: ⁊ maiorem feditatem facit in homine.

¶ Quarta causa est propter rationem duplici tētationis scilicet hostis ⁊ carnis: que duplex tentatio non est in alijs peccatis: vt puta in spūalibus: vel si sit reperire illas in aliquo: vt in peccato gule: non tamen ita vehemēs. Hinc dicit Augustinus inter somnia christianorꝫ certamina duriora sunt: prelia castitatis: vbi quotidiana est pugna: sed rara est victoria. Et ita patet ꝙ licet vitiuꝫ fornicationis excedat alia vitia in istis cōditionibꝫ nihilominus scm̄ se est minus ⁊ minori pena dignū.

Ad primum argumentū.

¶ Ad rationes in oppositum. Ad primam patet responsio ex dictis: q̄ Jsidorus dicit hoc vitiū inter cetera maximi esse sceleris propter rationes dictas: vel ex ponendum est scm̄ Augu. maximi id est valde.

Ad secm. S. Thom.

¶ Ad secundā respondetur negando cōsequentiā. Et ratio est scm̄ sanctum Tho. quia libido que aggranat peccatum est que cōsistit in inclinatione volūtatis. Libido autem que est in appetitu sensitiuo diminuit peccatum: quia quāto aliquis ex maiori passione impulsus peccat tanto leuius est pctū: ⁊ hoc modo in fornicatiōe libido est maxima.

Ad tertium.

¶ Ad tertiā respondetur negando cōsequentiā etiā. Et ratio est: q̄ peccatum fornicationis est cōtra bonum speciei humane: inquātū impedit generationē singularem vnius hominis nascituri. ad ꝫ agis aūt pertingit ad rationem speciei humane: qui actu iam participat speciem: p̄ qui est in potentia homo. Et scm̄ hoc etiā homicidiū est grauius: q̄ fornicatio ⁊ omnes luxurie species tanꝫ magis bono speciei humane repugnās. Bonum enim diuinū est magis bonū bono speciei humane. Et ideo etiā peccata que sunt cōtra deuꝫ sunt maiora: nec fornicatio est directe peccatū in deum: quasi fornicator dei offensam intendat: sed ex cōsequenti sicut omnia peccata mortalia. Sicut enim mēbra corporis nostri sunt mēbra christi: ita etiā spiritus noster est vnū cū christo scm̄ illud Cozin. vj. Qui adhe ret deo vnus spūs est. vnde etiaꝫ peccata spūalia sunt magis cōtra xp̄m: ⁊ violant templū eius: q̄ fornicatio [sunt aūt] ptz.

1 ☞ Adulterium an sit grauius omnibus peccatis. Quod non in quantitate peccati. nu. 2.

Quid in omnibus. Ad idez est hoc caplm ex epistola Clemētis. Summa est in rubro. Breue est. ¶ Dro plenior intelligentia huius capli est querendū. † Utrū hoc sit verū qō adulteriuꝫ sit grauius omnibus peccatis. Et videtur qō sic ex ꝓsenti capło. Jn oppositum arguitur ex. c. adulterij malum. ā. e. vbi dicit Augu. qō adulterium fornicationem vincit: vincitur ab incestu. ¶ Respon. dicendū est † q̄ adulteriū in qūtitate pcti nō est grauius ceteris: imo incestus ⁊ pctū contra naturā: sicut in superiori autoritate dixit Augu. Ad caplm aūt ꝓsens ōr iuxta dñm Alexādrum de hal. ꝙ adulteriū ōr grauius ⁊ cōsyderatione pene. Sicut enim pctū prime tabule qō est hereſis vel apostasia penā hꝫ determinatam: que est mortis in veteri testamēto. Sic adulteriū cū homicidio habēt penā mortis determinatā ꝓpter iniuriā: qua dissoluit vnitas societatis hūane. Nihil enī ita exasperat hoiem quēadmodū iniuria in ꝓpriāpsonā: ꝓ se vel in illius q̄ efficitur vna caro cū ipso. vñ sicut habeꝫ in lege veteri. vtrūq; puniebatur pena mortis. Hug. ⁊o ⁊ glo. dicūt hic qō adulteriū est delictū grauius in detestatione criminis: vt. ā. e. q. vj. nihil iniquius. Adulta enīz crimina sunt grauiora adulterio: vt homicidiū. j. xxxiij. q. ij. si qui. Et incestus ⁊ pctū cōtra naturā vt. ā. e. q. adulteri ⁊c. in glo. Lege. ¶ [Quid in omnibus in penis.] Hu. ⁊ gl. exponūt. i. in ꝓhibitionibus scē tabule: sed nobis nō vr ad ꝓpositū: sed iuxta Alexandrū in penis scilicet determinantis in lege veteri: q̄ per hoc qō scm̄ ꝓhiberetur in secunda tabula cum ibi ꝓhibeatur omnis illicitus concubitus: non arguitur ꝙ adulteriuꝫ esset grauius ceteris vnde videtur exponendum vt dictum est.

Contra Gratianum.

Questio. Opponit in contrarium.

His autoritatibus. ſ. est. Concludit Gratianus bene ex supradictis qō qui causa fornicationis ⁊c.

His ita respondetur. ſ. est: ⁊ incipit quarta pars q̄stionis in qua ponunt duo capła de arctatiōeviī hoc nō dicit magr asserēdo: sz allegādo: vt inducat duo sequentia capła: ⁊ exponat ꝑma expositio illo rū erat: q̄ autoritates ille loquunt de illis quorū cōtinētiā nō ducēdi aliā ꝓmis viuētibus [infirmitas] id est arctatio vxorū [nō impedit] q; sane sunt ⁊ bñ pūt reddere debitū viris: q; si carnalis infirmitas impediret: possent cū alijs Ihere illis viuētibus: ⁊ ad hoc alkat. c. qō ꝓpo suisti. Alia expositio illoruꝫ est: qō autoritates ꝓdicte oquunt de illis qui cōiungerūt se cū aliquibus cōmittendo incestum: quo casu incestuosus viua vxore nō pōt aliā ducere: sed vxor eo viuo pōt ducere alium. Et ad allegat sequens capitulum.

Nero. Jnducit hoc. c. ꝓmū. et sunt ꝛba apli vsqꝫ ibi ideo. Et inde dicunt ꝛba ambrosij, Et ōr et sup apli ꝙ hoc a falsato: ibꝰ fuit insertū ⁊ nole Ambrosij intitulatū. Alij dicunt ꝙ nō fuit magnus Ambrosius: sed quidā monachus qui dictus est adoptiuus. Hugu.

Quod propo

Quod proposuisti. Sequitur ad idem aliud. c. Gregorij iuniorīs. Summa est in rubro. Lege. ¶ [Qd proposuisti] q; interrogasti [infirmitate] arctationis. Hugu. [cōingalis] de facto quo ad opinionē hominū. Hug. supple: q; hoc ꝓposuisti: resp̄ōdemus sic [bonū esset ⁊c.] improbat probato vitio arctationis in cōspectu eccl'ie [non tñ opē] victū ⁊ vestitū: ⁊ hoc de equitate nō de iure. Jo. de deo. Si intelligatur de reb⁹ mariti cōsiliū est: ⁊ exhortatio: q; graue esset ei prouidere duab⁹ vel potius intellige. [opē]. i. dotē: quā ab ea acceperat. Eā enim debet ei reddere: vt inde viuat scm̄ Hugu. quā [quātā]. i. quia [causa] infirmitas coarctationis [nō detestabilis culpa] scilicet adulterij [excludit] q; tūc nihil tenet de reſed lucrifaciat eā: vt extra de dona. iter virū ⁊ vxo. plerūq;.

Sed illud. ſ. est: in quo scm̄ Joā. de. ⁊ Archi. incipit quinta pars qōnis: in qua laborat magister Gratianus ꝓsolutione. c. ⁊ dicit ꝙ incestuosi tantū post mortē vxoris possunt ⁊trahere: ⁊ hoc probat p sex. c. que sunt restringēda ad ius cōmune sed illud Ambrosij [scilicet vxor [istud Gregorij]. s. c. proximum [aduersum quidā vero] imo nulli sunt: vt credo qui tā indiscrete sentiāt [patri vel filio ⁊c. in perpetuū] nō dicit verū [superducitur alia] ⁊ hoc penitus est falsum. Hu. [hic]. i. in hac solutione [si quis cōtēdatur] obijciēdo nō magis viro q; eadē est cōditio mariti ⁊ vxoris quo ad debitū reddēdū: vel dimissionē: vt. ā. eo. q. j. si quis vxorē. c. q. v. ꝓcipit cū virtute. [vterq; vero si est vir]. i. si non peccauit licitū est cōtrahere: scm̄ istos sed q; ⁊c. potiꝰ em̄ Gratianus ponit hāc solutionē: vt introducat sequentia capitula quā vt defendat Ambrosiū: cū illud dictū ab oibus refuteatur [fornicationis] incestuose [adulterij autē]. i. incestuosi si. put id est debēt: ⁊ sic hoc ratione delicti. Si tñ cōtrarerūt matrimoniū etiā nisi impediat aliud [sic]. s. de duobus cōiugibus [alter]. s. incestuosus [nunꝫ cōtrahat] etiā post mortē alteri? [sed alter]. s. immunis incestu pōt contrahere si superuixerit.

1 ☞ Incestꝰ cū cōsanguinea vxoris sue an ꝛpediat mrimoniū.
2 Incestus cū cōsanguinea vxoris potest committi dupliciter.

Quedam cum fratre. c. hoc ex quodā cōcilio sumptū. Summa est in rubro. Breue est. ¶ Dro cuiꝰ tū pleniori intelligētia ⁊ sequētiū q̄rit † vtrū incestꝰ cū cōsanguinea vxoris potest committi dupliciter.

Questio. i Primū argumentum. Scōm arg. Tertiū arg.

Furiosi non possunt contrahere: sed si contraxerint antefuriam tenet matrimonium.
2 Furia an impediat matrimonium.
3 Sanus si contrahit ex certa scientia cum furiosa: an teneat tale matrimonium.
4 Filij sani ⁊ furiose an sint legitimi.

Si qui. Sequitur sexta pars questionis: in qua dicitur † q̄ furiosi nō possunt contrahere: sed si ante furiā contraxerint tenet matrimonium. Joā. de Archi. Et est hoc capitulum Nicolai pape. Summa est in rubro. Et potest diuidi in duas partes. Jn prima loquitur de furiosis. Jn secūda de his quorum membra secta sunt: aut abscinduntur. secunda ibi: similiter sciendum est: patet.

1

Dro pleniori intelligentia huius capituli queritur † Utrum furia impediat matrimonium. Et videtur quod nō. Primo sic. matrimonium est ad ꝓcreādum ꝓlem ad cultum dei. ergo qui potest hoc facere: potest matrimonium contrahere: sed furiosus potest generare. ergo ⁊c. ¶ Secūdo sic. furiosus potest baptizari ⁊ recepit sacramētum baptismi. ergo cō simili ratione potest furiosus mrimoniū cōtrahere. ¶ Tertio sic. matrimoniū non dirimitur per aliquod impedimentū nisi sit perpetuū: sed de furia nō potest sciri: q̄ sit impedimentum perpetuum. ergo furia non impedit matrimoniū. ¶ In oppositū est caplm ꝓsens. secundo ratione furiosus nō potest stare in iudicio: nec testificari. ergo nec contractum facere: sed matrimonium est quidam contractus. ergo ⁊c. ¶ Respō deo dicendum sub distinctione. furia aut precedit matrimonium: aut sequitur. Si sequitur est conclusio: ꝙ nullo modo impedit sicut hꝫ in pūti. c. ⁊ seq. Si ꝓcedit: tūc hꝫ lucida ⁊ terminal. ⁊ aut nō. Si hꝫ est 2clo: q̄ hꝫ vñ est in illo ⁊ terminallo nō sit tutū

Questio. Primū argumentum. Scōm ar.

ꝙ mr̃imoniu zcõtrahat:ꝙ nescit prolẽ educare tñ si cõtrahit: matrimoniũ est. Si aũt non h3 lucida interualla: vel si qñ non h3 cõtrahit: nõ est matrimoniũ verũ: qr nõ põt esse cõsensus vbi deest rõnis vsus. ¶ Ad rõnes in oppositũ. Ad primã rñ detur negãdo ꝙ furiosus possit ꝓcreare prolẽ ad cultũ dei: cũ nõ sit compos rõnis: cuius est ordinare aliqd ad fidẽ debitũ. vnde licet generare possit sine discretione: sicut bestie faciunt: cõtrahere tñ nõ põt. In cõtractu eñ cõsensus ⁊ discretio sunt necessaria. ¶ Ad secũdam rñdetur negando ꝛ̃iam. Et rõ est vt inquit ꝟsus Tho. qr vsus rõnis nõ requirit ad baptismũ: quasi causa ipsius: sicut exigitur ad matrimoniũ. Et ideo nõ est silis ratio. Cõcordat diis Bonauẽtura dicẽs: nõ est sile qr baptismus est sacramentũ cõtra originale pcm̃: qđ qr ꝛ̃ctum est sufficit alienus cõsensus nec oportet interuenire ꝓprius: nõ sic in ꝓposito: imo oportet ꝙ ẽns cõsentiat. ¶ Ad tertiam rñdetur negãdo assumptũ: qr momentaneũ impedimentum qđ causam matrimonij. i. cõsensus impedit matrimoniũ totaliter tollit: sed impedimentũ qđ impedit actũ. oportet esse perpetuũ ad hoc qđ matrimoniũ tollat. Lege. ¶ [Qui cõ
Exponit lite ram. 3 trauerũt]. i. cõsummauerunt [furor.] ¶ Surgit hic qđ ⁊ vtrũ si sanus ex certa scientia cõtrahit cũ furiosa erit matrimoniũ.
4 Rñdet Hug. qđ nõ. Itẽ queritur ⁊ si sanus ⁊ furiosa ꝓtrahãt de facto vtrũ filij eorũ erũt legitimi. dicit Hu. ꝙ si sanus accipiat furiosaꝫ sciẽter nec est matrimoniũ: nec filij sunt legitimi. Sed si accipiat ignoranter reuera nõ est matrimoniũ tamẽ filij erũt legitimi: sicut illi sunt legitimi qui nascunt de cõsanguineis ignoranter cõiunctis. furiosa enim ꝓ ignorãte ⁊ insciã reputatur: cũ nõ intelligat quid agat: ob hanc infirmitatẽ sequentez. Hu. [similiter] scda pars. [aut mẽbris] genitalibus.

Exponit lite ram. **Nec furiosus.** Ad idẽ est hoc. c. Fabianus pape. Summa est in rubro. Breue est ⁊ patet. Litera. ¶ [Nec furiosus] i furore cõstitutus. Solo eñ cõsensu matrimoniũ contrahit: sed furiosi nesciũt quid agũt. vt. xv. q. i. aliquos. ergo nõ cõsentiunt. Et ideo nec matrimonia nec sponsalia contrahere possunt: vt. ff. de spon. furor. ⁊. ff. de ritu nup. l. oratione. §. vlti. [cõtractum tempore sanementis] scilicet ante furorem: vel in interuallo lucido. Hug.

Ut ergo ex premissis. §. est incipit secunda pars q̃stionis in qua magister reuertit ad ꝓcipale ꝓpositũ. i. ꝙ altero viuente nõ põt alter ẽre: ad qđ pbandũ inducit. c. sequẽs.
1 ☞ Constitutio aliquando non cessat cessante causa.

Diuisio. **Tantum.** Hoc. c. est beati Augustini. li. de bono coniugali: Summa est in rubro. Diuiditur in duas partes. In prima dicit: ꝙ tante firmitatis est vinculũ matrimoniale: qr si etiam contrahatur causa ꝓlem habendi: ⁊ non sequat̃ non ꝓpter hoc dissoluetur matrimonium: aut licebit viro habere aliam. In secunda ostendit hoc idem esse etiam si contrahentes a principio sciant̃ se filios non habituros. secũda ibi item manet. Lege.
¶ [Tantum vinculum sociale]. i. mr̃imonij, in quo semper duo sociant inter se, [vt cũ]. i. quis. Hug. [colligatur]. i. ẽhi
1 tur, vt nec ipsa causa supple cessante. Et est ar. ꝙ cessante cã non tñ cessat cõstitutio[a]. i. id qđ ꝓ illam causam est cõstitutũ. ar. ff. e. q. i. dixit. [posset] de facto. [Itez manet] scda pars: vel. i. ipsa causa filiorum cessante vel cã filiorum habendorũ ex aliis [qđ si fecerint]. ſ. ꝙ dimittant: ⁊ alias ducãt. [Adulteriũ ⁊c.] Cõsequenter vꝫ mouere hãc qõnem. vtrũ. i. manente cõiugio cum vxore sterili tñ de licẽtia eius vxoria licitũ esset accedere ad cõcubinã, vt ex ea nascerentur filij: q essent filij cões marito cõmistione facta cuz ancilla: ⁊ vxori iure ⁊ ptãte: sicut apud antiq̃s ꝓpes fas erat sicut Abraha ad regũtionẽ Sare de ancilla Agar: dicit vtrũ nũc liceret siue fas esset. qđ nõ diffinitiue: nec determinat [vlq; adeo potius] electiue [apostata]. i. refuga. i. retro abiens. vt. xxvj. q. vij. nõ obstantibus [sacrm fidei] baptismũ [ad tumulũ] hinc ergo mali sacra ad pniciẽ. vt. j. q. j. qđ quidam. ⁊ nõ ad salutẽ. vt de conse. di. iiij. nullus aute. Hug.

¶ Questio. viij.

Cum itaq;. Hic intitulatur. viij. qđ. scilicet an liceat fideli docere infidelem sub illa cõditione: si illa vult fieri christiana. Et rñdetur quod nõ. Ad qđ pbandũ inducitur. c. sequens. Non enim sunt facienda mala: vt eueniant bona. ad Roma. iij.
1 ☞ Peccare nullus debet ꝓpter aliquod bonum: vel ꝓpter malum vitandum.
2 Conditiones generales que dicantur: que speciales.
3 Vouens non comedere carnes si infirmatur: ⁊ aliter euadere non potest an liceat ei comedere.

Non solum. Aug. c. est in li. de adulteriis cõiugijs. Summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes. In ꝑma ostendit: ꝙ ille mechat̃ qui dimittit vxorẽ ⁊ aliã ducit: vt illã faciat ꝓpriam. In scda ostẽdit: qđ similiter mechat̃ qui post votũ castitatis vxorẽ ducit: et iã vt fiat ꝓpriana. scõ adibi: sz etiã quisqs. Lege. ¶ [Nõ solũ mechandũ nõ est: qđ facit nõ quidã] ista est lra melior: ⁊ magis ad ꝛequẽtia cõuenies: ꝙ illa que hz qđ faciũt quidã: vñ sic legitur. ſ. ꝙ mechandũ nõ est ꝙ facit nõ quidaz. i. pauci: sed ois ille mechatur qui dimittit ⁊c. [sed etiã scda pars. [cõpensatione] vt veniat ẽ votũ. ſ. vt fidelis cõuertat. Ar. ꝙ nullus dz peccare ꝓpter aliqđ bonum: vel ꝓpter aliqđ malũ: qđ debeat vitari. ar. di. xiij. qđ ait Hu. nõ licebit ar. ꝙ quedã que ꝑmo erãt licita mutatiõe stat̃ fiũt illicita [sicut est.] Exemplificat de tribus: q̃ licite vouerũt [vidualis castitas] vouẽda. Hu. seu sicut est ex ꝓsensu cõtr. qr als nõ licet [qđ]. ſ. cõtinentiã: que sic vouenẽ nulla cõditione. hic
2 nota ꝙ sunt quedã ꝙditiones gñales: quedã ſpales. Gñales in qi voto ⁊ iuramẽto ⁊ ꝓmissione intelligunt̃: etiã si nõ expriman̄t: vt si deus volueri: vel nisi deus aliter reuelauerit: si potuero: si vixero. vt. xj. q. iij. ante cesset. Spales nisi expriman̄t nõ intelligunt̃: vt si ille venerit: vel voluerit: vel fecerit hoc: vel illud: vel si impator intrauerit italiã: sic hic nulla ꝙditione speciali expressa: q̃ sic vouenẽ: nulla cõditione spali exist̃te: vel nõ
3 exist̃te rumpẽda sunt. Hu. ¶ Surgit hic qđ de vouẽtibus nõ comedere carnes infirmat̃ aliqs qui forte aliter euadere nõ pt̃: vtrũ liceat comedere carnes. Rñ. ꝙ sic: ꝓcepto sui maioris imo etiã sine ꝓcepto maioris vꝫ credo si a medicis certificat̃ ꝙ aliter euadere nõ possit. Casus eñ necessitatis est qui lege cõi nõ arctat vt de cõsecra. di. j. sint nõ alij. ⁊ de cõsecra. di. v. discipulos. In tali enim voto tacita videt̃ fuisse cõditio. si nisi necessitas cogat: aut ꝓceptum maioris adesset. Hug.

¶ Causa. xxxiij.

Quidam maleficus. Hic incipit. xxxiij. causa q̃ sic ad superiora ptinnat̃. In septima qõne superioris cause gñaliter tractum est: qđ neuter cõiugatorum altero viuente potest contrahere: sed ne videret qđ idẽ esset de frigidis ⁊ maleficiatis. Ideo Gratianus causaz scilicet hãc subnectit in qua tractat de frigidis ⁊ maleficiatis ostendens: qđ ipsis viuentibus vxores eorũ possunt alios accipere: addungit etiam de vxore nõ dimittenda: nisi de iudicio ecclesie ⁊ de publice peritẽtibus ab vxoribus suis non separandis qua occasione ad longuz interserit tractatũ de pnia. Adiungit etiã qđ tempore orationis vacandũ est cõtinentie: nõ tamen sine consensu cõmani: vt aũt hec ⁊ alia cõpetentius ꝓsequeret formam thema siue casum. Et elicit ex eo quinqz questiones. Prima est an ꝓpter impossibilitatem coeundi a viro suo sint aliqua separanda. Secũda est ⁊c. Nota ꝙ in hac causa de tribus impedimẽtis mr̃imonij tractat̃. ſ. de ipossibilitate coeũdi ex frigiditate vel maleficio: vt. ſ. e. q. ff. Et de tpe feriarũ. ſ. e. q. iij. ꝓ totũ.

¶ Questio. j.

1 ☞ Impotentia coeundi quid dicatur. Et ꝙ sunt due. nu. 2.
3 Impotentia coeundi an impediat matrimonium.
Quod sic naturalis ⁊ perpetua. nume. 4. ⁊ 5.
Possunt tamen cohabitare si volunt. nu. 6.
7 Vir si sciat se impotẽtẽ ad coeundũ: ⁊ sciẽter ẽhit cũ aliqua: si mulier vult cohabitare cũ eo: nõ põt ꝛeparationẽ ab ea petere.
8 Impotentia coeundi cui potest subueniri processu etatis vel medicinis non impedit matrimonium.
9 Frigiditas an impediat matrimonium contrahendum.
10 Impotentia coeundi proueniens ꝓpter impedimentũ accidentale: an impediat matrimonium.
11 Castratus ⁊ spado an possint contrahere.
12 Vir si non potest copulari cum virgine: sed bene cum alia: an teneat eius matrimonium contractum cum virgine.
13 Vir si mouetur ad pulchram ⁊ non ad turpem: ⁊ cõtrahit cũ turpi: an teneat matrimonium.
14 Arctatio mulieris an impediat matrimonium.
Quod nõ si ei potest subueniri beneficio medicine sine periculo. nu. 15. ⁊ nume. 17.
16 ☞ Mulier arcta seperata a primo quod sit modo facta illi idonea per vsum alterius quomodo ꝓbabitur.

Quod autem.

Quod autem. Hic intitulat̃ prima questio scilicet vtrum impossibilitas coeundi separet matrimoniũ. Circa quã questionẽ nota primo ꝙ impotentia coeundi iuxta Raymundum est vitium animę vel corporis: vel vtriusqz: quo
2 quis impeditur carnaliter commisceri. Secundo nota iuxta eundem due sunt principaliter species eius: nam alia est naturalis: vt impotentia pueri: vel frigiditas senis: seu etiam frigiditas complexionis: aut arctatio mulieris. Alia vero est nõ naturalis: sed accidentalis castratio viri similiter ⁊ maleficiũ.
3 Arguitur ergo qđ impotentia coeundi non impediat matrimonium. Primo sic. verum est matrimonium sine carnali coitu: sed quandocunqz aliquis habet esse perfectum esse sine aliquo nõ impeditur per defectũ illius. ergo impotentia coeũdi non impedit matrimoniũ. Secundo sic voluntas contrahendi in vtroqz cuiuslibet non soluit matrimoniũ. ergo nec necessitas continendi pari ratione: sed vbi est impotentia est necessitas cõtinendi. ergo ꝛc. Tertio sic matrimoniũ est vinculum insolubile: sed possibile est impotentiã coeundi accidẽtalem cõtrahi. ergo si perpetuum nõ impeditur nec matrimonium impeditur ut potẽtia coeũdi. In oppositũ est capitm̃ ꝓcessus ⁊ extra de frigidis ⁊ maleficiis. quod sedem. Respondeo dicendũ sub certis cõclusionibus. Prima ꝙ impotẽtia coeundi naturalis ⁊ perpetua impedit matrimonium cõtrahendum ⁊ dirimit iam cõtractũ. Ista conclusio probatur: primo sic in matrimonio, obligatur homo ad reddendum debitum: sed nullus põt se obligare ad impossibile: sed impotens coire nõ potest debitum soluere. ergo non potest matrimoniũ contrahere. Secũdo sic matrimoniũ est institutum in officium
Prima conclusio. 4 ⁊ in remedium. ergo inter personas inter quas nec officii nec remediũ potest̃ esse: non potest esse matrimoniũ. Secunda
Secũda conclusio. 5 cõclusio ꝙ si alter cõiugum petat separationẽ separandi sunt: sed ille ex parte cuius allegatur impedimentũ perpetuo maneat absqz spe cõiugij. Ellius ꝛo cui vult nubat. Tertia cõ
Tertia conclusio. 6 clusio. ꝙ si ambo volunt mutuo cohabitare possunt: vt qui nõ potest mulierẽ habere vt sororem habeat in vxorẽ. Quarta
Quarta conclusio. 7 cõclusio ꝙ si vir sciat se impotẽtem ad coeũdum: ⁊ sciẽter cõtrahit cum aliqua: si mulier vult cohabitare cũ eo: non potest separationẽ ab ea petere: nec potest ab ea recedere. patet conclusio extra de eo qui duxit in matrimoniũ quã pol̃uit. c. j. ⁊ extra. e. c. cõsultationi. Verũ qr dubiũ est vtrũ impotentia talis sit perpetua. Ideo ecclesia vtriqz adhibet debitã diligẽtiã ad sciendũ perpetuitatẽ: ⁊ indicit cohabitare per tres annos: ⁊ experiri actum illum fideliter ⁊ sine fraude: ⁊ remedia si que possunt esse cõtra talem impotentiã. Ad sciendũ autez qđ ꝓcesserit siue quid inuentũ est credit iuramento septẽ testiũ: veletiã inspectioni claustrorũ: alioqui stat̃ verbo viri: decipit̃ tamen aliquãdo ecclesia: ⁊ cũ constat de deceptione: qr repertum est: ꝙ ille in quo impedimentũ inuenitur carnalẽ copulã cum eadez vel cum alia perfecisse iubet eos quos separauerat ad ꝓiora vota redire reintegrãdo ꝓcedens matrimoniuz ⁊ dirimendo secundũ. Si vero impotẽtia coeundi sit tẽporalis
Quinta conclusio. 8 cui potest subueniri beneficio medicine vel processu etatis est conclusio quinta: qđ talis impotentia nõ impedit matrimonium: Ista cõclusio patet. C. de nup. iancimus. ⁊. xxxvij. qđ. j. nuptiarũ bonum. in princi. His habitis dicendũ est ad rationes in oppositũ. Ad primã rñdetur negãdo cõsequentiaz: quoniã licet actus carnalis copule nõ sit necessarius ad matrimoniũ potentia tñ coeundi est necessaria: qr per matrimoniũ
Ad primum argumẽtum. datur vtriqz coniungum potestas in corpore alterius respectu carnalis copule. Concordat sctus Tho. ⁊ dñs Bonauentura
S. Thom. Ad scdm. ⁊ Richardus. Ad secũdam per idem patet respõsio. volũtas eñ cõtinendi non impedit matrimoniũ: qñ vt dicit dominus Bonauẽtura adhuc manet ordinabilitas ad actũ cũ voluntate: qr non est necesse esse perpetuã ꝓ eo: ꝙ volũtas põt verti ⁊ ideo nõ est simile de impotẽtia coeundi ⁊ de voluntate
Ad tertium. cõtinendi. Ad tertiã rñdetur negãdo cõsequẽtiã. Et ratio est: qr licet verũ sit ꝙ postq̃ matrimoniũ cõtractũ est legitime sitũz superuenirit illegitimitas nõ soluit matrimoniũ. Si tñ
9 queritur. ⁊ Utrum frigiditas impediat matrimoniũ cõtrahẽdum. Et videtur ꝙ nõ. Primo sic. Sicut frigiditas nimia impedit carnalẽ copulã: ita ⁊ nimia caliditas: qr exurit humidũ: ⁊ desiccat hominem: sed nimia caliditas non ponitur impedimentũ matrimonij. ergo nec dz poni nimia frigiditas. Secundo sic. cõstat ꝙ oẽs vetuli sunt frigidi. ergo frigiditas non impedit. Tertio sic mulier vniuersaliter est frigida: vir: sed mulieres nõ impediunt̃ mr̃imonio. ergo nec viri frigidi.
¶ In oppositũ est. c. ꝓcessit. itẽ extra de frigi. ⁊ maleficiis. Rñ. dicẽdũ ꝙ licet ista qđ satis soluta videat̃ ex predictis in superiori qõne: nihilominus rñdentes dicimus cũ tali distinctiõe: ꝙ frigiditas viri aut sequit̃ mr̃imoniũ iam ẽctũ legitime: siue consummatũ: siue nõ ꝓsummatũ ⁊ tũc est ꝛclusio. Qđ frigiditas viri nõ impedit matrimoniũ nec dirimit fm̃ eõem opinionez. aut ꝑcedit mr̃imoniũ cõtractũ: ⁊ tũc distinguitur aut est tẽporalis: aut ꝑpetua: si est tpalis cui põt per aliqđ humanũ subsidium vel auxilium nature vel artis subueniri: tũc est ꝛclusio. qđ talis frigiditas nõ impedit mr̃imoniũ: nec dirimit si cõtrahatur: tũ male facit homo ẽhendo q̃diu est in illo statu: nisi, magna necessitas vel vtilitas hoc requirat. Si aũt frigiditas est perpetua: ⁊ iterũ subdistinguit̃ fm̃ aliquos. aut est permanẽs ⁊ perpetua cũ omni mulierez: ⁊ sic est cõclusio: ꝙ impedit mr̃imoniũ ⁊ dirimit cõtractũ. patet ista cõclusio rationibus positis in precidenti questione de impotentia coeũdi perpetua. Si vero non cũ oi sed cũ ista vel cũ illa: que eque est vel magis est frigida ꝓpter qđ non põt excitari natura in viro ad actũ carnis cum illa: ex citatur tamẽ cũ alia calida. Et sic est alia cõclusio ꝙ talis frigiditas impedit: ⁊ dirimit matrimoniũ cum illa frigida: ⁊ nõ cum illa cũ qua coire põt: etiam si post dinotium factum cum ꝓima ⁊ duxerit illaz secundã. Et si dicatur ꝙ cõtra hoc sunt ura: que dicũt: ꝙ qui fit separatio ille ex parte cuius allegatur impedimentũ debet manere sine spe coniugij. Rñdetur ꝙ illud intelligit̃ in casu in quo qui frigidus est ad omnẽ mulierẽ nõ in isto casu. Sed dicit sanctus Thomas in quarto, ꝙ non põt esse perpetuũ impedimentũ naturale in viro respectu vnius persone: ⁊ nõ respectu alterius. Et sic iste casus nõ est ꝛandus de impedimẽto frigiditatis ꝑpetuo ⁊ naturali fm̃ sctũ Tho. Circa qđ impedimentũ impotentie coeũdi. Notandũ ꝙ ꝓbari põt vere vt cũ vir ꝙ testes sufficientes ꝓbat se ante ẽhi matrimoniũ cõtraheret mẽbris genitalibus ꝑua tum esse: vel ꝑsumptiue: q̃si scz cohabitauit ꝙ triẽnium ⁊ bona fide operi carnali operam dederũt: nec tñ mulier est cognita a viro. extra de frigidis ⁊ maleficia. laudabilẽ. Et tũc aut vter ꝙ ꝓclamat ad iudiciũ: ꝓtẽt impedimentũ: ⁊ tunc ꝓpter periculum collusionis vterqz iurabit: ꝙ bona fide officio carnali operã dederũt: nec tñ cõuenire potuerũt. Jurabunt etiã cum eis septẽ persone, ꝓpinque: vel vicine bone fame earum personas ⁊ statũ cognoscentes. extra de frigidis ⁊ maleficia. laudabilẽ. ⁊. c. licere. Si aũt mulier fuerit ꝓuocata ad separationem dicẽs se a viro nõ esse cognitã viro cõtrariũ asserẽte: creditur viro qr caput est mulieris. extra. e. ti. c. j. §. illa aũt. Qđ intelligendum est: nisi mulier per aspectũ corporis ꝓpriꝫ velit ꝑbare virũ esse mentitũ. Si aũt vir dicet se non cognouisse vxorẽ: ⁊ petat ab ea separari vxore cõtradicente: nõ creditur sibi soli: sed sibi incũbit ꝓbatio. Sed quomodo hoc possit ꝑbare non video: nisi ꝓbãdo se esse priuatũ genitalibus mẽbris: anteq̃ matrimoniũ cõtraheret: vel nisi fortẽ vxorẽ accepit virginem peteret eã facere inspici: ⁊ si integra inueniretur: videret suũ ꝓpositum ꝑbasse: nisi forte mulier replicaret contra virũ: qđ bona fide nõ dedit operã officio carnali. Separatione ꝙo facta: dat mulieri licẽtia cõtrahẽdi. extra. e. ti. c. i. laudabile. Frigidus autẽ sine spe cõiugij permanebit. Qui si cũ aliqua cõtraxerit: ⁊ eaz cognouerit: cogẽt redire ad primã. extra. e. ti. c. j. ⁊. c. laudabilẽ. Cuius ratio est: quia tunc cõstabit ecclesiam esse deceptam in iudicando impedimentum perpetuum: quod erat temporale.
¶ His habitis dicendũ est ad rõnes in oppositũ. Ad primã rñdetur negãdo consequentiã: qr vt inquit sctus Tho. caliditas superflua vir põt esse impedimentũ perpetuum: si tñ inueniretur: ꝙ per triennium impediret carnalem copulã: indicaretur perpetuũ: tamen qr frigiditas magis ⁊ frequẽter impedit: tollit̃ essi non solũ cõmistionẽ seminis: sed etiã rigorẽ membrorũ: quo fit ꝙiunctio coporũ. Frigiditas magis hic ponit impedimẽtum: ꝙ caliditas: tñ ois defectus naturalis ad frigiditatez reducitur. Ideo ordat Alber. magnus in quarto. ¶ Ad scdas rñdet negãdo ꝛ̃iam: ⁊ rõ est: qr vetuli q̃uis qñqz nõ habeant caliditatẽ sufficientẽ ad generandũ: tñ hñt caliditatẽ sufficiẽtẽ ad carnalẽ copulã. Et ideo cõcedit̃ eis mr̃imoniũ fm̃ ꝙ est in remediũ q̃uis nõ ꝛpetat eis fm̃ ꝙ est officiũ nature. ¶ Ad tertiã rñdetur negãdo ꝛ̃iam. Et rõ est in ꝛta scm̃ Tho. quia masculus est agens in generatiõe: sz femina patiens. Et ideo

Primũ arg.

Scõm arg.

Tertium ar.

maio: caliditas requiritur in viro ad opus generationis: quã in muliere. Unde frigidas que facit virũ impotentẽ non facit mulierem impotentẽ: sed in muliere põt esse impedimentum naturale ex causa alia scz arctatione: & tunc idem est iudicium de arctatione mulieris & frigiditate viri.

10 **Secundo** †queritur de impotẽtia viri coeundi ꝓpter impedimentũ accidẽtale: puta per castrationẽ vel sectionẽ. Querit̃ an tales ꝫ trahere possint. Ad hanc questionẽ respõdetur iuxta Raymũdum ꝙ hoc firmiter tenendũ est: ꝙ tales in quib⁹ vterq; testiculus abscissus: qz inepti sunt ad reddẽdũ debitũ: cõtrahere nõ possunt: sicut nec pueri. extra de frigidis & malefi. ꝙ sedẽ. Qõ si cõtraxerint diuidendi sunt: quoniã nullum est matrimoniũ. Si ꝫo matrimoniũ precessit castrationẽ siue sectionem nõ separãtur: licet vir effectus sit ineptus ad reddendũ debitũ vxori. xxxij. q. vij. hi qui. intelligitur ista castratio ꝑm Richardũ in quarto. trũcatio membrorũ genitaliũ cõprehendendo testiculos & virgã. Quidã autem dicũt: qõ si remanet virga que erigatur: & si abscissis testiculis: qõ tũc tale matrimoniũ nõdum cõsummatũ nõ soluitur sicut dicit gl. de Spadone: nã talis satisfacit mulieri sicut mulier satisfacit viro. suo siue resoluat sperma siue non: nec requiritur. in matrimonio ꝙ semper sit spes filiorum:

11 sed sufficit qõ carnalẽ copulã exerceat: ¶ De castrato & spadone dicit ¶ Petrus de palude in quarto. qõ si nõ impediunt ab actu generationis: licet ab effectu qz in eis virga erigitur & semen emittitur: sed inualidum ad generãdum: cõtrahere possunt: sed si nõ emittũt semẽ: nõ possunt cõtrahere ꝑm quosdã. xxxi. q. vij. hi qui. nec cõtrahitur per hos affinitas. Item qui nõ põt seminare in loco debito: nõ potest contrahere: quãuis & reliqua & defloare possit qz impotentia coeũdi est absolute quãdo quis nõ potest carnalẽ copulã exercere: non autem reputãt in iure carnalis copula subsecuta: nisi sit consummata per seminariã ordinariã. extra de spon. c. vltimo. ¶ Hic insurgũt aliqe parue questiones primo † quid si aliqs cũ virgine

Prima qõ. 12 copulari nõ potest sed cũ corrupta bene. Respondet fm sctm Thomã in quarto. qõ possunt medicinaliter cũ aliquo instrumento claustra padoris frangi: nec hoc esset cõtra naturaz qz non fieret ad delectationẽ: sed ad medicamentum. Concordat

Scda qõ. 13 Albertus. ¶ Secũdo queritur † quid si vir mouetur ad pulchram sed nõ ad turpem. Respõdetur fm sanctum Thomã vbi. ꝫ. ꝙ abominatio mulieris nõ est causa naturalis: sed accidentalis extrinseca. Et ideo de ea est idem iudiciũ qõ de malefitio: de quo infra dicetur. Dicit autem Albertus in quarto. qõ in tali casu monẽda est mulier: ꝙ se exhibeat mũdicia & ornatu & affabilitate amabilẽ viro: & ipse monẽdus est vt excogitat causas: quibus amabilior femina efficiat. Et si hoc non potest videtur idem esse quod de maleficiato. Et ideo separari possunt: & aliis coniungi.

14 **Tertio** queritur de impotẽtia coeundi ex parte mulieris ꝙ est arctatio mulieris. † Si arctatio mulieris impediat matrimoniũ. Ad ꝙ iuxta ¶ Petrum de palude qui mihi videtur securus loqui est sic dicendũ sub certis

Prima con 15 clusio. cõclusionib⁹. Prima est † ꝙ si mulieri arcte põt subueniri sine periculo beneficio medicine siue per inscissionez siue velit siue nõ talis arctatio est impedimentũ temporale nec dirimit matrimoniũ: qz si hodie nõ vult: cras potest velle. vnde voluntas que nõ est perpetua nõ facit impedimẽtũ perpetuũ. ¶ Scda

Secũda con clusio. cõclusio: ꝙ si per vsum istius hominis de quo queritur põt fieri cognoscibilis ab isto: ꝙuis possit fieri cognoscibilis per vsum alterius. & sic illud remediũ est impossibile de iure diuino & positiuo: quia esset adulterium & fornicatio.

Tertia con clusio. ¶ Tertia cõclusio: ꝙ si nec per inscissionẽ nec per vsum eius potest fieri cognoscibilis ab isto: ꝙuis possit fieri cognoscibilis per vsum alterius. nõ est separãda ab illo secundo si cum eo contraxit. nec reddenda primo. etiã si per alium fuerit aptata: qz quãdiu est iuncta nõ potest ea alter vti. & sic illud remediũ est impossibile de iure diuino & positiuo: quia esset adulterium & fornicatio.

Quarta con clusio. ¶ Quarta cõclusio. si mulier est ita arcta: ꝙ a nullo ordinarie sit cognoscibilis. debet remanere sine spe cõiugii. & viro datur licentia cuz alia contrahendi. ¶ Quinta cõclusio si mulier est

Quinta con clusio. arcta quo ad aliquẽ: puta senẽ cognoscibilis autem per aliuz: puta iuuenẽ licẽtianda est ad illum. Et dicitur incognoscibilis quãdo nõ põt infra eã naturaliter seminare licet possit extraordinarie pollui. ¶ Sexta cõclusio. si mulier separata ab vno

Sexta con clusio. qz nõ poterat cognosci: & cõmista alteri sim̃lis conditionis: & ab illo cognita matrimonialiter vel fornicarie: qz ecclesia tunc fuit decepta: qz verosimile est: qꝺ per longũ vsuz fuisset primo aptata: tunc reddenda est primo: qz impedimentũ fuit temporale: etiã si primus iam cũ alia cõtraxerat: quaz in hoc casu dimittere debet: & ad primã redire: nisi ipsa prima ad religionez trãsierit: & sic solẽni volũtate cõstrux erit ad perpetuã cõtinẽtiam, tunc enim remanebit cum secunda: cum qua post diuortium cõtraxerat: vt in decretali extra. e. fraternitatis. Sed hic

16 surgit questio multiplex. prima est † quomodo cõstabit ꝙ mulier arcta separata a primo per vsum alterius facta sit modo idonea illi primo. Respõdet fm Gulielmũ glossatorẽ Raymundi qõ per iuramẽtũ matronarũ a quibus inspicit ipsa: vel forsan vterq;. ¶ Item quid si reddita primo nõ inuenerit primus aptam sibi dimissis varijs modis dicẽdi. Respondet fm Hostien. qꝺ remanere debet cũ primo: per triẽnium quasi presumatur maleficiatus fuisse: qui si interim eam cognoscere potest cũ ea manebit: alꝰ elapso termino restituetur sc̃do sine spe qõ iterum reddetur primo. idem etiã dicit glo. super. c. fra-

17 ternitatis. ¶ Item queritur † cũ muliere que est arcta sed per inscissionẽ potest fieri apta: põt matrimoniũ cõtrahi cum ea. Item queritur: quid si ante inscissionẽ quis ducit ea: nũquid facta inscissione poterit ab ea recedere. Respõdetur iuxta Guilelmũ: ꝙ si duret adhuc primus. Cõcordat sanctus Tho. qõ ponitur. hic de creatio filiorum copula quã mulieres vere cũdantur expetere. Et ista argumẽta que fiebãt non procedũt [vterq; eorũ scienter septima manu propinquorũ] dicit quomodo diuortium debeat fieri cũ impotentia coeũdi allegatur [siverq; confiteatur. scz vir & vxor impedimentũ tunc debet iurare: qꝺ bona fide operã dantes carnaliter iungi nunq; carnaliter concubuerunt. Et vt diuortiũ nõ de facili celebrent requirit: qõ septez de propinquis qui melius de hoc possunt scire veritatẽ: iurent qꝺ credãt eos verum dixisse. Sed circa hoc

Prima qõ. 4 surgunt multe questiones. Prima est † vrum cõueniens capiatur hoc iuramentũ a propinquis. Et videtur qõ non: quia nullus debet iurare. nisi de eo de quo certus est: sed nullus propinquorũ certus est ꝓ eo ꝙ actus ille latebras requirit. ergo

Scda qõ. 5 videtur ꝙ nullus possit intrare. ¶ Item secũdo † si nullus sit

Tertia qõ. propinquus: vel pauci: nũquid poterunt separari. ¶ Tertio

6 † quare magis debet fieri manu propinquorũ: ꝙ alio⁹ modo cũ

Quarta qõ. 7 propinqui magis sint suspecti ꝙ extranei. ¶ Quarto † quare requirũtur septem: cum dñs dicat in ore duoꝝ vel triũ stat omne verbum. ¶ Ad ista respondetur. Ad primã respondetur iuxta dñm Bonauẽturam ꝙ quis de actu illo nunq; habeat certitudo per facti euidentiã: homo tamen vt plurimum per signa probabilia & cõiecturas que ꝙuis non sufficiunt ad generandum scientiã: sufficiãt tamen ad generandã fidẽ: siue credulitatem: que aliqꝺ robur prestat. Concordat dñs Albertus dicens: qõ testes illi non iurant: ꝙ illi sunt cõmisti: aut nõ sed potius: ꝙ credant illos verũ iurasse. vnde illi quorũ ab eis denuntiat primo iurãt: ꝙ nunquã carnaliter cõuenerunt: & alij postea iurant: qõ credunt eos veruz iurasse. ¶ Ad secundam respondetur ꝙ nõ. nam si propinqui desunt: assumũtur vicini qui & si non sunt alij: assumũtur qui exceptione sunt maiores. Et isti omnes propinqui esse dicunt̃ hoc largo sumpto vocabulo. vt dicit Albertus magnus. Concordat hic ¶ Bu. ¶ Ad tertiã questionẽ respõdetur iuxta dñm Bonauenturã: qõ duplici ratione fit manu propinquorũ. primo qꝛ ius magis constat. secũdo qz probabile est: qõ magis pro matrimonio stent. Concordat Albertus magnus & sanctus Tho. qz hi de hoc melius possunt scire veritatẽ per signa ꝓbabilia. ¶ Ad quartam questionẽ respondetur iuxta Albertũ magnũ: ꝙ in fauorem matrimonij & propter horroꝛẽ separationis vt ceteri terreantur: indictũ est de testiũ multiplicatione. Quod autẽ dñs dicit ad Matthe. xviij. In ore duoꝝ &c. intelligit in causis: que non sunt adeo fauorabiles: & possunt ad notitiam melius venire ꝙ ista. ¶ Surgit hic questio † quid si tot nõ possunt haberi. dicit ¶ Bu. Credo ꝙ pauciores sufficiãt arbitrio iudicis. ar. ij. q. v. presbyter omnibus [humanũ dico] id est dispẽsatine loquor: id est ꝑm eam dispensationem: ꝑm quaz dicit apostolus: vnusquisq; habeat suã vxorem &c. quasi diceret permittit tali femine: sicut & alij vt cõtrahat etiã causa incõtinentie vitande. ¶ Bugu. [quod si & ille] tertia para. [hi qui iurauerunt] scz principales persone scz vir & vxor. Alij vero testes inducti nõ ob hoc possunt notari periurii: vir enim & vxor iurant in propria anima: sic esse vt dicũt. Alij ꝓ adiuncti nõ iurant sic esse verũ vt illi dicunt: sed iurant se credere ita esse verum: vt illi dicunt. Sc̃m autẽ intellectum aliquorũ potest referri etiaz ad iunctos testes. Sed tunc est mirũ: ꝙ dicãtur periurii cum non iurauerũt sic esse: sed sic ita credere. Ad hoc dicẽdum est: vt dicit sanctus Tho. ꝙ dicũtur periurii rei: ꝙ eorum testimoniuz ita pro nihilo cõputatur ac si periurii essent: nõ tamen culpam aut infamiã periurij incurrunt: si eos verus dicere credebant. Concordat dñs Bonauẽtura dicens: ꝙ facieda est vis in verbo. ¶ Non enim dicit: qꝺ sunt periurii: sed qꝺ rei tenẽtur: qz retractanda est sententia diuortij lata per illa iuramẽta: sicut lata esset per iuramẽta falsa: pro eo qꝺ facti euidentia ostendit illa

iuramenta fuisse nulla: quãtũ ad illã sententiã fortificandam: sed potius prebuerũt erroris occasionẽ. Sed lectura prima. s. ꝙ de principalibus loquatur scz de viro & muliere magis videtur esse de mẽte loquentis: vt patet ex his que sequũtur [penitentia] scilz de adulterio & periurio: qz adulteri & periurii rei sunt vir & vxor: si vterq; est in culpa [peracta] vel saltẽ incepta [cogantur] qz in hoc casu vterq; est reus adulterij. Et ideo nemo potest obẽdere adulterium vel cogantur nisi velint perpetuo vinere.

Hoc aũt seruari precipitur.

s. est in quo incipit secunda pars questionis. Jo. de. Archid. [Ceterum si vir] pro ista questione sequitur capl'm presens.

Exponit literam.

Diuisio.

Exponit literam.

Augustio.

Diuisio.

Augustio.

Diuisio.

Augustio.

Exponit literam.

Diuisio.

Augustio.

Diuisio.

Augustio.

Diuisio.

**Augustio

inducunt maleficī dicuntur. ¶Ponitur ergo conclusio responsiua: q̄ est impedimentum maleficij quod impediat potentiaz coeundi. patet: ista experimento: patet ex auctoritate sanctorū: patet ex statutis que in iure ordinata sunt circa maleficiatos. ¶Ratione probatur sic: potestas demonis est maior quam hominis. Job. iiij. non est potestas in terra: que ei comparetur: sed opere humano potest aliquis alterum impedire ad carnalem copulam: vel castrādo: vel secando per violentiā: vel dando medicinā per virtutē lapidis aliquā occultam sicut aliqui medici narrāt. ergo multo fortius potestate demonis potest fieri. ¶Ad rōnes in oppositū dicēdum. Ad primā respōdet iuxta Albertū: q̄ potestas sup demones coercēs eos a maleficijs nō legit data: nisi sanctis: sed potestas demonis ad operationē errorijs sepe legitur data infidelibus z malis hoībus: sicut dabit antixpo: z necromāticis tota die data: z ita ratio nō ꝓcedit. ¶Ad secundā rīdet: q̄ diabolus ista facit aliqua operatione z varia permittēte deo. z hoc multiplr. Nā (vt ait dīus Petrus de palude in quarto) hz demon ex hoc q̄ est spiritus potestatē sup creaturā corpoream ad motū localē, phibendum vel faciendū. vū pōt corpora impedire ne sibi mutuo appropinquēt vel directe: vel indirecte interponēdo se inter eos in corpore assumpto. ¶Secdo mō pōt intrīamare ad actū illū vel refrigerare ab actu illo adhibēdo occulte virtutes rerum: quas optime nouit ad hoc validas. ¶Tertio turbādo imaginationē z fantasiam: z estimatiuā: qua reddit mulierē exosam: qua pōt in imaginatiōe imprimere. ¶Quarto, phibēdo directe rigorē mēbrī: sicut z motū localē cuiuscūq; membri. ¶Quinto, phibēdo missionē spirituū ad mēbra: in q̄bus est virtus motiua: quasi interclūdēdo vias seminis: ne ad vasa generationis descēdant: vel ne ejcidat: vel ne emittatur: z multis aliis modis: qui sunt possibiles demonib' z nobis occulti. ¶Ad tertiam respondetur: q̄ falsum est q̄ maleficij faciat aliquem continentem sed bene impotentem.

Primū arg. 2 **Ad secundam** sic ꝓceditur, † q̄ maleficiū nō possit impedire matrimoniū.

Secūm arg. Primo sic. Alia sacra nō impediunt per maleficiū. ergo nec matrimoniū q̄ minus videt nocere diabolo quā alia sacra.

Tertium ar. ¶Secdo sic. fortius est opus dei: q̄ opus diaboli: sed maleficium est opus diaboli: ergo nō pōt impedire matrimoniū q̄ est opus dei. ¶Tertio sic carnalis copula non pōt impediri nisi impediat potētia generādi: q̄ est principiū eius: sed vnius viri potentia generatiua se hz ad oēs mulieres equaliter. ergo per maleficiū nō pōt dari impedimentum respectu vnius: nisi sit respectu oīm: sed hoc nō est. ergo ꝛc. ¶In oppositū est. c. pūs: z extra de frigidis z maleficiatis. c. fre. ¶Rñ. dicendū sub tali cōclusione: q̄ impotētia coeūdi, puenies ex maleficio aliqū impedit: aliqū nō. Ista cōclusio est oīum doctorum fm quos est distinguendū: q̄ talis impotētia, puenies ex maleficio aut est tēporalis: aut perpetua. Si tēporalis, est ꝛclusio q̄ nō ꝛpedit. tūc aūt ꝓsumit tpalis: qū infra spatiū trīū annorū cohabitātes siue per ecclīasticā sacrā siue per alia remedia q̄ tangunt hic in lra huius capli sanari possunt. Si aūt nō sanauit aliquo remedio ꝓsumit esse ꝓpetua. Si ergo est ꝓpetua talis impotētia coeundi: aut ꝓcedit cōtractionē matrimonij: aut sequitur. Si ꝓcedit est cōclusio: q̄ facit personā illegitimā ita q̄ impedit matrimoniū cōtrahēdū: z dirimit iam ꝛtractū de facto. Si vero talis impotētia sequat est conclusio q̄ tale maleficiū nō impedit sicut etiā de sectis dicitur. ā. xxxvj. q. vij. c. hi qui. vbi dicitur hi qui matrimoniū sani cōtraxerūt: z vni ex duobus āmētia: aut furor: aut aliqua infirmitas accesserit ob hāc cām ꝛiugia talia solui nō possunt pt3 etiā extra de frigidis z maleficiatis. c. ex lris. vbi in glo. habetur: q̄ nullum impedimētū dirimit mīmoniū nisi ꝓcedat. ¶Et extra de cōuer. cōiug. c. ex parte tua. dicit Inno. ex quo mīmoniū inter legitimas personas vel per verba de pūti cōtrahit: in nullo pōt casu dissolui: vt vinēte reliquo alter possit ad secūda vota trāsire: in separādo aūt maleficiatos sili modo ꝓcedendū est: sicut in separatione ꝓpter frigiditatē excepto q̄ frigido nō datur licentia cōtrahēdi cū altera: sicut datur maleficiato. Et rō est vt dicit ſctus Tho. q̄ impotens est ex frigiditate: sicut est impotens ad vnā ita ad aliā. Et ideo q̄ dirimitur matrimoniū nō dat ei licētia vt alteri coniungatur: vel ex maleficio homo pōt esse impotens ad vnā: z non ad aliā. Et ideo q̄ iudicio ecclie matrimoniū dirimitur: vtriq; datur licentia q̄ alteram copulaz querat. ¶Ad rationes in oppositū. Ad primā rīdet negando cōsequentiam: q̄ alia sacramēta non habent in ministerio vim generatiuā inter alias potentias magis corruptam z infectā sicut matrimoniū. Et ideo diabolus plus potest in hoc: q̄ in alijs sacramētis. Vnde sanctus Thomas assignans rationem quare magis maleficij potestas permittitur a deo in

Ad primū argumētum.

S. Thom.

hoc actu scz generationis: q̄ in alijs. dicit: q̄ corruptio peccati prima per quam homo seruus factus est diaboli in nos per actum generātem venit: sicut in serpentibus magis ostēditur virtus maleficiorū: vt dicit: quā in alijs animaliū: q̄ per serpentem mulierem diabolus tentauit. ¶Ad secūdā respondetur iuxta Albertū: q̄ opus demonis ꝓpria potestate non destruit opus dei: sed deo permittente z homine ꝓmerente hoc patri. Sic destruit sepe diabolus dei charitatem z fidez z effectus aliorū sacramentorum. Cōcordat sanctus Thomas dicens: opus dei pōt opere diaboli impediri diuina permissione: non q̄ diabolus sit deo fortior: vt per violentiaz opera eius destruat. ¶Ad tertiam respondetur negando cōsequentiam. Et ratio est: quia impedimentum illud non est naturale z ideo nō ꝛpiceret omnes: sicut frigiditas naturalis equaliter omnes respicit: sed est impedimentum ꝓstitum a diabolo: qui voluntarie agit nō necessitate nature. Et potest patrare impedimentuz quandoq; quātū ad omnes: quandoq; quātum ad vnā: sicut requiritur a sortilegis siue incantatoribus.

3 **Ad tertiam** questionem sic ꝓceditur. † Et videtur maleficium excludendus siue curandum per aliud maleficiuz. Primo sic quia hoc docent necromantici scz vnum maleficiuz per aliud excludi: sicut patet in libro ermetis: qui de secretis aristotelis intitulatus. ergo videtur q̄ hec via possit impediri. ¶Secūdo sic in medicinis corporalibus vnius artis est facere infirmitatem z curare eandem. ergo z in spiritualibus erit eodem modo: sed necromantia est inferre maleficiū. ergo eius erit expellere illud. ergo videtur q̄ ad ipsum pōt recurri pro medicina maleficij. ¶Tertio sic, dicit Chrysostomus: omnis res per easdem res destruitur: quibus componitur: sed maleficium factum est per diabolum. ergo videtur ꝓstolandum diaboli auxilium ad maleficij destructionem. ¶In oppositū est caplm psens: vbi non datur medicina ad hoc nisi per leuinia: z orationes: z cōfessionem peccatorū: z huiusmodi. ergo alia medicina nō est requirenda. ¶Respondeo dicendum sub ista cōclusione: q̄ nullo modo querenda est medicina pro maleficio per maleficū: siue per incantatorem: sed potius supertolerandum est maleficiū. Que cōclusio probatur primo sic. Deutero. xvij. lex precipit interfici qui magos consulit: z querens a mortuis veritatem. ergo ad ipsos maleficos nullus debet recurrere. ¶Secundo sic grane scelus est facere maleficiū quo honori diuino detrahitur: z demon actor maleficij quasi deus honoratur. ergo nullo modo est faciendū: quia in eo grauissime deus offenditur. ¶Ad rationes in oppositum dicendum est. Ad primam respondetur: q̄ illorū dicta pestifera sunt: z falsa docent. z ideo de eis non est curandum. ¶Ad secundam respondetur negādo consequentiam. Et ratio est fm Albertum: quia non est simile: quia medicina est ars salutaris: ratione vtens per operationes nature: cui deus dedit virtutem curandi. vnde dicitur Ecclesiastici. xxxviij. honora medicum ꝓpter necessitatem: z enim illū creauit altissimus. z ibidē deus de terra creauit medicinam: z vir prudens non abhorrebit eam: sed necromantia est ars pestifera quo ad operationes suas: z nulla ratione vtitur. Sed vi demonis pro antidoto: z ideo ecclesia hoc dānat omnino. de ista materia plurima notauimus: z disputauim' supra. xxvj. qōne. ij. c. iij. ꝛc. ¶Ad tertiam respondetur iuxta dominū Bonauenturam: q̄ omne tale maleficium dissolui potest per maleficium vel humanum consilium: quia malefici sicut per eorum confessionem scitur aliqua maleficia scium facere que ipsi ad penitentiam cōuersi non possunt destruere: nec homines sciunt consilium adhibere ꝓpter hoc: q̄ industria diabolica superexcellit humanam: z quoniam humanum cōsilium deficit. Et deus ꝓpter meritum peccata preteriti frequenter non exaudit: z diabolus ad hoc non debet innocari: nec eius patrocinium implorari. hinc est q̄ tale maleficium dicitur esse perpetuum. Cōcordat sanctus Thomas. Lege ter.

¶[Si p sortiarias ac maledicas artes iudicio dei] vt. vij. q. j. scisciteris. z distinc. lvj. si gens. Nota hic q̄ ista maleficia cōtingunt homine ꝓmerente diabolo per se aut membrū suum: hoc agente: z deo iuste permittēte homine ꝓmerente: vt quando in actu carnis suam concupiscentiam exercuit: z turpiter cum multis cum eodē actu peccauit: meretur vt matrimonio sit indignus cum hac vel illa quam desyderat diabolo operante: z hoc vario modo sicut supra exposuimus deo permittente: quia quando quis sit turpiter in libidinem ꝓnatam z occultam z manifestā inuolutus vigit: deus iusto dei iudicio in penā peccati permittit: vt quā vult nō habeat [hortādi sunt.]

¶Surgit hic qō: q̄ hic ꝓsupponit q̄ maleficiū nō sit perpetuum: cum hortātur malefici ad curationem eius per orationes ꝛc. z per consequens nullum impedimentum dirimit matrimonium:

Ad scām.

Ad tertium.

trimonium nisi sit perpetuum videtur q̄ maleficium non impediat matrimonium: q̄ est cōtra principale cōclusionē huius. c. Ad hoc ex dictis. ā. ptz rīsio. dicimus enim † q̄ maleficium est impedimētū perpetuū: nec aliud innuitur hic: lz innuatur q̄ sit curabile non cū humano ꝓfilio. vnde maleficiū est ita perpetuū: q̄ nō potest habere remedium opere humano: q̄uis deus posset remediū prestare demonem cogēdo: vel etiam demonem desistendo. Non enī ops: q̄ id q̄ per maleficium factum est semper possit per maleficiuz aliud destrui: vt ipsi malifici confitentur: z tñ si posset per maleficiuz remediū adhiberi nihilominus perpetuum reputaretur. q̄ nullo modo dz aliquis demonis auxilium per maleficia inuocare. Similiter non ops: q̄ si ꝓpter peccatū aliq̄s data est diabolo potestas in aliquē: q̄ cessante peccato cesset ptās: q̄ pena interdum remaneret culpa trāseunte. Similiter etiam ex ꝓcisione ecclesie non valent ad reprimēdū demones semp q̄tū ad oēs molestias corporales iudicio diuino hoc exigēte. semp tñ valent contra illas infestationes demonum: contra quas ꝓtinci paliter instituta sunt: vt dicit Tho. semper ergo exhortandi sunt malificiati recurrere ad deum, sicut in litera ōz corde contrito ꝛc. [munia]. i. officio suffragia vel orationes: vel sacramēta [qui abimelech.] Gen. xxi. vbi dr q̄ orante abrahā sanauit deus abimelech z vxorē ancillasq; eius: z ꝓpererunt. Concluserat enī deus oēm vulvā domꝰ abimelech, ꝓpter sarā vxorem abrahe: quo exēplo consulit Jmarus in psenti. c. vt malificiati orent: z orari faciant ac ecclesiastica auxilia petant: vt exorcismos: z alia sibi per ministros ecclesie conferri. ¶tra demones: z ad placandum deum: vt sua mia curet eos [q̄ si forte]. ij. pars [separari] post trienniū adhibito iuramento cum septima manu ꝓquinquor: q̄ operā dederunt: quam debebant ad copulā carnalem: q̄ ante non audientur. Hugu. [sed post q̄]. iij. pars. [expetierint] femine. hug. [etiam si possibilitas eis]. i. malificiatis nubendi cum alīs: z non cum primis sed potius contrarium cum tanto tempore fuerint cum illis Hugutio.

Sed in hoc videt cōtrarius.

ā. est: in quo magr ponit contrarietatē istius. c. ad illud. c. requisisti. sed dic: q̄ non est contrarietas: q̄ hoc capitulum loqtur de maliciato. Capitulum vero illud requisisti: loquitur in frigido naturali. ā. autem dictū est: q̄ non est idem de vno: z alio in hac parte.

¶Questio. ij.

Quod autem. Hic intitulat secūda q̄. Jan illa possit duci in cōiugiū: quā prius polluit quis p adulteriū. lz q̄ hec q̄ō determinata. ā. xxxj. q. j. vbi dictū est q̄ si adulter non fuit machinatus in mortē viri: nec vxor fidē dederit adulterio de cōtrahēdo cū eo: tunc pōt cū illo cōtrahere, q̄ mulier mortuo viro soluta est a lege viri: z pōt nubere, cui vult in dño. ideo magister ea ꝓtermissa annectit aliā q̄nē incidentē. an. l. marit? sit cogēdus recipere vxorē quā propria authoritate dimisit. Sed hec questio aliā questionem hz annexam. l. an liceat alicui dimittere vxorem ꝓpria autoritate. Dividitur autem ista questio in. ij. partes. In prima probat per tria capitula: q̄ si quis vxorem dimittit sine iudicio ecclesie cogendus est ad eam redire.

1 ¶Uxorem propriam an liceat alicui dimittere propria autoritate, siue sine iudicio ecclesie.
Quod non nisi in quatuor casibus. nu. 2.
3 Adaritus potest accusare vxorem de adulterio dupliciter.
4 Procedi tribus modis potest in criminibus.

Seculares. Hoc est primum capitulum ꝓme partis sumptum ex concilio carthaginensi: in quo interfuit Augusti. summa est in rubro. non dividitur. ¶Pro plenio

1 ri intelligentia huius questionis queritur. † Utrum liceat alicui dimittere vxorem propria autoritate siue sine iudicio ecclesie. z videt q̄ sic. primo sic. dr Ad. j. q̄ ioseph cū esset vir iustus noluit propalare coniugem suam: lz voluit occulte dimittere: q̄ eā impregnatā videbat. ergo non est cōtra iustitiā dimittere vxorē ꝓpria autoritate. ¶Secdo sic. ij. q. viij. q. crimen: dr q̄ qui crimen objcit scribat se probaturū: z q̄ crimē non probauerit q̄s objcit pena quā intulerit ipse patiat. ergo si vir accuset vxorē suā de adulterio siue non probet hz intentum suum, quia si probet separabitur ab ea. z si nō probet ipsa separabitur ab eo. ergo talis causa non est in iudicio deducenda. ¶Tertio sic, sniam a iudicio latam absq; alio iudicio exequi lz: sed deus iudex iustus dedit hanc sniam: vt ꝓpter fornicationem vir vxorem dimittere possit. ergo non requiritur hic aliud iudicium. ¶Quarto sic, plus tenetur homo vxori quā extraneo, sed homo crimen alterius etiā extranei non dz ecclesie deferre: nisi monitione ꝓmissa in secreto Mat. xviij. ergo multominus potest crimen vxoris ad ecclesiam deferre: si eā prius occulte non corripuit. ¶In oppositum est. c. psens. z duo sequentia. ¶Secdo sic, nullus potest in eadē causa esse actor z iudex: sed vir est actor: impetens vxorem de offensa in se cōmissa. ergo ipse non potest esse iudex: et per cōsequens non dz eā ꝓprio arbitrio fine auctoritate dimittere. ¶Tertio sic, repudium in lege non licebat fieri: nisi auctoritate iudicum ciuitatis cum datione libelli. ergo multo fortius nec in lege noua debet fieri. ¶Rñdeo dicendū q̄ virum dimittere vxorē ꝓpter adulterium potest intelligi dupliciter: aut quātū ad torū: z cohabitationem simul. primo modo est conclusio. q̄ vir potest dimittere vxorē propria autoritate cognito certitudinaliter: q̄s fornicata sit: nec debitū tenetur reddere exigenti: nisi per ecclesiā compulsus: sed sic cōpulsus reddēdo nō ꝓdicaret sibi: q̄n possit agere ad diuortium maxime si protestationē ꝓmisit: q̄s ad illam copulam accedit non vt velit cedere iuri suo: sed tñ vt sit inobediens ecclesie: tñ videtur aliquibus q̄s ex quo ꝓponit contra vxorē crimen quo vult agere ad diuortium q̄s ecclesia non dz sibi precipere vt carnaliter copuletur cū ea: quouisq; cognouerit de causa: et diffiniat. Si loquamur de scdo numero dimissiōis. ſ. quo ad torum z habitationem: est distinguendū: q̄ inter vir z vxorē aut est matrimonium clandestinū tm: aut contractum in facie ecclesie vel saltem cora testibus. Si primo modo est scda conclusio: q̄ vir potest ꝓprio arbitrio dimittere vxorē: q̄ latētia non potest reduci ad iudicii ecclesie, nisi in foro pnie. Si scdo modo est tertia cōclusio. q̄s nolz alicui dimittere vxorem auctoritate ꝓpria. lz authoritate z iudicio ecclesie. Ad primum enim magnū sacrm est in facie z authoritate ecclesie separādū est. Et si alter dimittit: dz compelli per ecclesiam ad cohabitā

2 dum † nisi in certis casibus quos tangit glo. primus est si publice fit adulterata: vt q̄ reperta sit in lupanari. ¶Scds est si timeatur de seuitia viri. j. ea. fine. extra de diuor. significasti. ¶Tertius est si dicantur consanguinei in dūpensabili z tricentenario, pbetur exceptio. extra de restit. spo. literas. ¶Quartus q̄n ipsa ꝓpria voluntate recedit a viro: z non petit restitutionē: vt. xxvij. q. ij. Agathosa. restitutio non datur nisi volenti: z petenti: vt. ij. q. v. super cām: z not. in predicto. c. significasti. ¶Ad rōnes in oppositū. Ad primā de Ioseph rñ. negando cōsequentiam. z ratio est iuxta sanc. Tho. tum primo q̄ Ioseph nolebat dimittere virginē: quasi suspectā de fornicatione: sed ob reuerentiā sanctitatis eius timens ei cohabitare si ꝛtra hoc arguatur per illud q̄s Aug. dicit in sermone quodam in persona beate marie virginis. vir meus putabat: q̄ ex adulterio concepissem, dicit Pet. de palude: q̄s exponendus est. i. ad modum putantis se habuit: vnde dictū est ei. Noli timere. tum scdo rō illa non ꝓcedit: q̄ vt dicit dīus Bonauen. tunc ꝓpter fornicationē nō fiebat diuortium: sed homicidiū z ideo Ioseph tanq̄ ꝓius timebat mortē marie. ¶Ad secūdā

3 rīdetur negando ꝛpiam. z rō est fm san. Tho. † q̄ maritꝰ potest accusare vxorē de adulterio dupliciter vno modo ad torī separationem coram iudice spūali: z tūc inscriptio debet fieri sine obligatione ad legē talionis: q̄ sic cōsequetur intentū suū vt probat obiectio. Alio mō ad punitionē criminis: iudicio seculari: z sic ops q̄s ꝓcedat inscriptio: per quam ad talionis se obliget si in probatione deficiat. ¶Ad tertiā rñ. negādo cōsequentiā. z rō est iuxta dīm Bonauen. q̄ falsum est q̄s dīs sniam tulit non enī tulit sniam: sed bene expressit siue ꝓmulgauit ius: fm q̄s sniā in iudicio hz formari. concor. sanc. tho.

¶Ad quartā rñ. negando ꝛpiam. z rō est fm san. tho. q̄ verbū dīi Ad. cviij. intelligit q̄n agitur per viā denūtiationis:

4 † vbi notandum est, q̄ in criminibus tribus modis ꝓcedi potest. ſ. per inquisitionē: quā dz precedere clamosa insinuatio q̄ locum accusatoris tenet. scdo per accusationem, quā debet ꝓcedere inscriptio. tertio per denuntiationem: quam debet ꝓcedere fraterna correctio, verbū aūt domini intelligitur: quādo agitur per viam denuntiationis non q̄n agitur per viā accusationis. q̄ tunc non solum agitur ad correctionem delinquentis, sed ad punitionem ꝓpter bonum cōmune conseruandum: q̄s iustitia deficiente periret. Lege. ¶[Seculares nulla grauiori culpa] pro qua dimitti potest vxor cora ecclesia. ſ. ꝓpter fornicationem: vel ꝓpter incestum: quem cōmittunt inter se. hu. [z nullas causas] dicunt aliqui ideo plu-

ualiter esse dictum. s. propter fornicationē ⁊ fornicationis suspitionem, sed non est hoc verum. ibi enī non est nisi vna causa, ideo ergo dicit pluraliter: q̄ multę causę ꝑpter quas licite vxor dimittitur. s. fornicatio consanguinitas, affinitas, cōpaternitas frigiditas: ⁊ hmōi. ¶ Loquitur enī de viris ⁊ vxoribꝫ: siue deiure, siue de facto. hu. [ꝓbabiliter]. i. verosimiliter ⁊ si non sit ita in rei veritate, sed sufficit si violenter ꝓsumatur ⁊ verosimiliter videatur. vt. s. xxxij. q. j. dicit hu. [illicita]. s. stupra [aliena]. s. coniugia. i. alienas vxores. hu. [ad ꝑpos] distributiue intelligatur, quasi diceret iste ad suum: ⁊ ille ad suū: similе. xxxij. q. v. xpiana. non enī ꝓpter tales causas conuocātur epi cōprouinciales. vnde melius dī. q̄ hoc olim obtinuit q̄ talis causa agitabatur apud concilium: sed nunc non obtinet, s. vt ꝓpter talem causam concilium congregeť: imo hodie archiepūs etiam potest causam hmōi tractare. ar. extra de consan. ⁊ affi. c. j. sed certe hodie ad epalem iurisdictionem cognitio matrimonialis causę spectat. vñ nec abbates, nec alij possunt de matrimonio cognoscere nisi ex concessione. gl.

A quod in subditos. Ad idem est hoc. c. dti Ambro. sup luca. Sūma est in rubro. nō diuidit. lra. ¶ [An q̄ in subditos]. Leos. ꝑdēnare sine causę cognitione: ⁊ iuris ordine: q̄ nō ꝫ multominus hoc pōt licite facere alicui [in cōparē suū] virū, siue vxorē, ⁊ si primū est nephas. scōm magis. q. xxv. ⁊ vxor facti sunt vna caro [lex humana] que in multis casibꝫ ꝓpter fornicationē diuortiū admittit. vt. xxvij. q. ij. c. agathosa. hu. [nō prohibet] in eo casu in quo lex diuina. lex enī diuina nō admittit diuortiū nisi cā fornicatiōis. hu. multa enī lex humana ꝑmittit: ⁊ non punit que lex diuina vindicat: ⁊ punit. vt dicit Augu. primo de libero arbitrio. c. xj. cum autem lex humana obuiat legi diuine, diuine magis obediendum est. Act. iij. obedire oportet deo magis quam hoibus [quos deus] Dat. xix.

1 ☞ Inducie que dantur laicis ⁊ mulieribus dande sunt viris ecclesiasticis.

Ecclesiastica historia. Lasus ē qui nobis vī magis ꝓposito ꝙuenire. Quidā accusauit mulierē suā de castitate violata: ⁊ fide sibi nō obseruata q̄ vir ira ⁊ spū zelotypie motꝰ illā spoliauit: ⁊ a domo ⁊ familiari cōiunctu absq; iudiciali iudicio eiecit: lege aūt imperiali ꝓceptū est, vt primo spoliata restituat nō solum ad bona paraphernalia: ꝫ ad debitū exigēdū: ⁊ sibi a viro reddendum, ⁊ ad curam domesticam, ⁊ familiarem conuictū: ⁊ post debet obiectis rūdere. litera. ¶ [Ecclesiastica de castitate violata rem familiarem ꝓcipitur] vt res familiares cum domo ipsius mariti ⁊ maritus restituatur ei: sicut dictū, est [tūc demum]. q. diceret non ante. hu. [hoc]. s. restitutionem fieri [omnes leges] que de hac materia loquuntur [ꝓcipiunt] hugu.
1 [multo magis] ar. ꝓ fauore clericoꝝ † ꝙ inducie dāde sunt viris ecclesiasticis ⁊ mulieribus dandę sunt.

1 ☞ Judex debet ꝓuidere cum contentio est inter virum et vxorem qs vxori detur securitas ⁊ libertas, vt possit causam suam libere agere.
2 Judex tenetur ꝓuidere partibus de loco iudicij.

Sive. Secunda pars qōnis: in qua ꝓbat: qs si femina contendat in iudicio cum marito reddenda est sue libertati. hu. Capitulum hoc
1 est nicolai pape. summa est † qō iudex debet ꝓuidere cum contentio est inter virum ⁊ vxorem: qō vxori detur securitas, ⁊ libertas vt possit causam suam libere agere: ⁊ ꝓuidere de loco vbi libere possit agi iudiciu: ⁊ persone omnes possint secure interesse quibus interest. Et potest diuidi sīm hoc in duas partes. secūda ibi: ité etiam locus. litera. ¶ [Sive]. q. superius dixerat: q̄ restitutio erat fienda: nunc exponit exceptionem quādam: qñ non debet fieri. s. cum timeť senitia viri. in hoc ergo casu potest vxor petere vt separeť a viro: ne ab illo ledatur: vel debilitetur vel cogatur aliquod confiteri contra se etiam si causa est duratura per biennīū vel triēnium. ⁊ tunc debet autoritate ecclesie vxor separari a viro. et hoc est verum, quādo tāta est senitia viri: q̄ nulla cautio potest ei sufficere, vt extra de resti. spo. literas. Hu. ⁊ gloss. etiam hoc capitulum est contra lotharium. [federe coniugū]. q̄ teberga dicebat' interuenisse, sed lotharius negabat. hugu. [sine de adulterū crimine] q̄ dicit lotharius tebergam cōmisisse
2 [item etiam locus]. ij. pars. ar. † ꝙ iudex tenetur etiam de loco iudicū ꝓuidere partibus[a], vt in eo velit de causa cognoscere vbi partes libere ⁊ secure valeant conuenire. s. iij. q̄. ix. hortamur. hug. ⁊ glo. q̄ si non fecerit licite appellatur. extra de appella. ex parte. in glo. [vel certas personas] aduocatos: ⁊ procuratores. Hug.

a ¶ Proniderе partibus. adde Pe. de Anc. in. c. accedens. nu. 3. de procur. ¶ c. accedēs nume. 6. vt lite non contest.

In hoc capitulo. s. est: in hoc capitu. s. seculares quāuis ibi cā sit rite ratio siue sit reddita sufficienter, quare vir non debet ꝓpria autoritate dimittere vxorem. hec tñ ratio adiungitur. q̄ dimittere vxorem est pena, pena autem inferenda non est ꝓpria autoritate, cum a iudice sit inftrenda omnis pena. s. homicidij siue alia, q̄ ꝑ sequentia capitula probat qualibet alia inferenda ordine iuris ꝓ aliquo peccato grauiori. nam ꝓ leuibus culpis bene potest a viro corrigi: ⁊ verberari: vt vū. q. i. sicut alterius. sed in maioribus peccatis vel penis recurrere habet ad iudicem. Hu. ⁊ in glo.

2 ☞ Vir quod occidat vxorem adulteram potest intelligi tripliciter.
3 Congregatio est duplex.
5 Occidere vxorem potest quis tripliciter.
6 Matrimonium in septem casibus denegatur.
7 Indulgentia non est ius.

Interfectores. Hic icipit tertia ps quēstiōis huius: in qua ponit qualiter puniri debeant vxorum interfectores. ¶ Pro pleniori intellectu huius partis querūntur duo.
1 ¶ Primum est vtrum liceat vxorem adulteram occidere.
4 ¶ Secundum est vtrum vxoricidium impediat matrimonium.

1 **Ad primum** sic proceditur. † Et videtur quod liceat viro vxorem adulteram occidere. Primo ex ꝑsenti ca. vbi dicitur, interfectores suarum coniugum: cum nō addis adulteraruṁ: quid aliud sunt quā homicide. ergo videtur q̄ interfectores coniugum adulterarum non sunt homicide. ¶ Secundo sic. lex diuina ꝓcipit adulteras lapidari: sed qui legem diuinam exequitur nō peccat. ergo nec occidens vxorem suam si sit adultera. ¶ Tertio sic. illud q̄ licet legi, licet illi cui lex cōmittit, sed legi licet interficere adulteram, aut qualibet personam ream mortis. Cū ergo lex cōmiserit viro interfectionem vxoris in actu adulterij compzhēsam, videtur q̄ ei liceat. ¶ Quarto viri est vxorem suam corrigere. vñ. q. j. sicut alterius. ⁊ sīm q̄ graui ꝑpecat grauius debet eam punire. ergo ꝫ viro iustā penam infligere ꝓ adulterio. illa autem est sīm legem lapidatio. ergo ꝫ ei vxorem adulteram interficere. ¶ In oppositum est tex. pre
2 sentis. c. ⁊ sequentis. ¶ Rūdeo dicēdum. † ꝙ vir occidat vxorem adulteram potest intelligi tripliciter. primo per viam iudicialis snie siue sīm iudicium ciuile. ⁊ sic ponitur ista ꝙclusio ꝙ viro ꝫ vxorem interficere. probatur conclusio. quilibet pōt reum coram suo iudice accusare ⁊ conuincere seruato ordine correctionis: sed vir non minus tenetur vxori sue quā extranee persone. ergo seruato ordine correctionis fraterne ꝑ priuatam monitionem potest vxorem suā de adulterio corā suo iudice accusare: ⁊ conuincere: ⁊ penam debitam expetere ꝓ adulterio: sicut ꝓ quocunq; alio peccato. ergo faciēdo hoc non peccat, dum tñ hoc zelo iustitie non liuore vindicte, nec odio concitatus est: aut verum q̄ talis accusatio non pōt fieri coram iudice ecclesiastico: ⁊ ecclesia non ꝫ penam sanguinis infligere. ¶ Scōo potest intelligi virum interficere vxorem. s. q̄ ipsam non accusatā nec condemnatam ꝓpria autoritate occidat: qñ ipsam inuenit actualiter fornicantem. et sic ponitur scōa conclusio, ꝙ non ꝫ viro vxorem in adulterio actu existentem occidere, sīm legem diuinam. ꝑtz q: Exo. xx. dicitur. non occides contra q̄ ꝓceptum facit qui alium occidit non publica, sed ꝓuata potestate. ¶ Secundo probat eadem conclusio. vir ⁊ vxor ad paria iudicantur. ꝫ vxori non licet interficere virum in adulterio comꝓzhensum. ergo nec econtra. ¶ Tertia conclusio. hoc nec ꝫ viro facere sīm legem canonicam. ꝑtz ex hoc. c. ⁊ sequenti. ¶ Quarta conclusio. hoc nec licet viro facere: sīm legem ciuilem. verum est ꝙ lex ciuilis non punit maritum occidentem vxorem actu fornicantē: sed hoc dimittit impunitum: non quidem sicut aliquid licitū: ꝫ sicut minus malum ꝓpter maximum incitamentum: quod habet in statu suo ad vxoris occisionem, sicut etiam lex ciuilis non punit vsuras vel simplicem fornicationem. ¶ Tertio potest intelligi virum occidere vxorem adulteram, q̄ eā non accusatā nec condemnatam nec actu fornicantē occidat: licet ꝓpter

ꝓpter fornicationē: de qua certus est. ⁊ in hoc fit ista quinta cōclusio. ꝙ nullo modo ꝫ viro vxorē adulterā nō accusatam nec cōdēnatā: imo q̄ plus est etiā accusatā ⁊ ad mortē cōdēnatā ꝓpria autoritate occidere ꝑ cōclusio. Exequi officia cōitatis nō pertinet ad quēlibet, ꝫ tm̄ ad ꝑsonas publicas ad hoc autoritate principis deputatas. ⁊ ideo sicut dico ꝙ peccaret mortaliter vir ꝓpria autoritate suspendēs etiā latronē condēnatū ad mortē nisi esset princeps vel mandatū habens a principe. Sic dico ꝙ ꝑpeccaret mortaliter vir ꝓpria autoritate occidēs vxorē adulterā etiā cōdemnatā ad mortē. ¶ Ad rōnes in oppositū. Ad primā de capitulo ꝑsenti rūdet multipliciter. primo iuxta gl. q̄ cū ō: nō addis adulteram supplē dum est maxime, q̄ grauiores sunt homicide, q̄ sine causa interficiūt vxores suas: quā qui eas interficiūt ꝓ adulterio sine iudicio. ¶ Scōo rūdet iuxta dīm Bonauē. in. iij. ꝙ illud dictū nicolai est sīm leges humanas. Talis enī ex quo sine cā ⁊ ꝓter iudiciū occidit sīm leges ciuiles puniunť vt homicide. ꝫ si cū causa. s. ꝓpter adulteriū nō iudicanť homicide sīm leges humanas. ꝫ sīm ius canonicū: ⁊ sīm ꝙ debent regi matrimonia sīm mādatū ecclesie nō principū nō ꝫ occidere imo homicide iudicantur: sicut ꝙpresse testatur capitulū sequens eiusdem Nicolai. hec Bonauentu. concor. Hu. ¶ Ad secundam rūdetur negando consequentiam: ⁊ ratio est sīm sanctum Tho. q̄ penam illam infligendam nō commisit lex ꝑsonis priuatis: sed ꝑsonis publicis: que ad hoc officium deputať vir autem non est iudex vxoris: ⁊ ideo nō potest eam interficere: sed coram iudice accusare vel dicēdum: ꝙ illud ꝓceptū veteris legis in noua lege est mitigatum. vnde ꝑs ad nouam legem aspiciens mulierem adulteram a lapidatione absoluit Jo. viij. concor. Alber. dicens in. iij. ꝙ lex timoris fuit lex vetus: ⁊ ideo crimina atrociter punichat: ⁊ adulteras condēnabat: ⁊ alios criminosos. ꝫ lex noua lex amoris est: ⁊ iō adulteram dīs liberabat. Jo. viij. ¶ Ad tertiam rūdetur: ꝙ lex ciuilis non commisit viro occisionem vxoris quasi ꝓcipiens: q̄ sic non peccaret: sicut nec minister iudicis peccat latronē occidens condemnatum ad mortem: sed permisit penam nō adhibens. vnde etiam difficultates aliquas apposuit q̄bus retraherenť viri ab vxoricidio. ¶ Ad quartā rn̄. negando cōsequentiam loquendo de pena estimante: sicut est occisio ꝑsone: q̄ talis non est nisi qui publica fungitur ꝓtate ꝓ quo no
3 tandum iuxta san. Tho. † ꝙ duplex est congregatio. quedā economica sicut familia aliqua. ⁊ quedam politica sicut ciuitas vel regnum. ille igitur qui ꝓest secūde congregationi vt rex aut iudex: potest infligere penam: ⁊ corrigere ꝑsonam: ⁊ estimare ad purgationem cōitatis: cuius curam gerit sed ille qui ꝓest in prima congregatione vt ꝑ familias non pōt infligere nisi penam corrigentem que nō se extendat vltra terminos emendationis: quam transcendit pena mortis Et vir ide oqui sic ꝓest vxori: non potest eam interficere: sed alias castigare.

4 **Ad secundum** sic proceditur. † Et videtur ꝙ vxoricidium nō impediat matrimonium. primo sic. magis peccat qui occidit matrem: quā qui occidit vxorē: sed matricidium nō impedit matrimoniū ergo nec vxoricidium. ¶ Scōo sic. directius opponitur matrimonio adulterium: q̄ homicidium: sed adulterium nō impedit matrimonium. ergo nec homicidium vxoris. ¶ Tertio sic. remota causa remouetur effectus: sed peccatum homicidij potest ꝑ pnam remoueri. ergo ⁊ impedimentum mīmonij: ꝙ ex eo causať. ⁊ ita videtur ꝙ post peractam penitentiam non ꝓhibeatur matrimonium contrahere. ¶ In oppositum est. c. ꝓsens. ¶ Rūdeo dicendum: ꝙ vxoricidiū aliquo modo impedit matrimonium contrahendum: ⁊ non dirimit cōtractum. ꝓ cuius conclusionis euidentia notandū
5 iuxta dīm Bonauentu. ⁊ Petrum de palude. † ꝙ occidere vxorem potest quis tripliciter: aut ꝑsequendo culpam: aut ꝑsequendo naturam: aut ꝑsequendo matrimonium: ꝑsequendo culpam: vt cum eam in fornicationis crimine deꝓzhendit: ⁊ adeo detestatur: ꝙ in vltionem criminis mortez infligit ꝑsequendo naturam vt. s. cū mulier ꝓpter aliquē defectum quem habet in se aut turpitudinem non habet gratiam viri: vnde vir eam egoſam habet: ⁊ grauē. Et ꝑpter istā detestationem ⁊ odij intentionem furoze accenso ipsam perimit. ꝑsequendo matrimoniū: vt quando mechatur cum alia qua quam vult ducere in vxorem: ⁊ non potest nisi vxore mortua: ⁊ ideo ipsam interficit primum est graue peccatū. secūdū grauius. tertium grauissimum. Hoc notato ponitur talis cōclusio. Quodlibet istorum impedit matrimoniū: sed differen tur. quia duo prima homicidia impediunt contrahendū: sed non diriмūt tam contractum. tertium vero impedit cōtrahē dum respectu aliarum feminarum: respectu vero adultere ꝓpter cuius amorem ꝓpriam vxorē occidit: impedit cōtrahendum: ⁊ etiam dirimit tam contractū. Morandū autem hic ꝙ in quolibet istorū casuum dispēsatur ab ecclesia: ⁊ maxime in iuuenibus: sed in primo de facili. in secūdo difficilꝫ in tertio quodāmodo sic: ⁊ quodāmodo non. Respectu enim illius persone cum qua mechabatur ⁊ ꝓpter quā habendā in matrimonio occidit coniugem nunq̄ cū eo dispensabitur primo si iūctus fuerit simpliciter separabitur: ꝫ respectu aliarum ꝓpter periculum incontinentie dispensať. Ad rationes in oppositū. ¶ Ad primā rūdetur negando cōsequentiā. Et ratio est iuxta Richardū q̄ licet matricidiū est simpliciter grauius pctō: tamen non est ita contra matrimoniū. Et ꝓterea aliquā do a iure minori peccato maior pena infligit ꝓpter malorem ꝓuitatem ad illud: que fortior indiget repzhēsiōe. Cōcordat sanctus thomas dicēs: ad cuius ꝓuitatis repzhēsionem vxoricidis est matrimoniū ab ecclesia interdictum. ¶ Ad secundū respondeť negando consequentiā q̄ ratio procedit ex falsis, q̄ vxoricidium est contra subiectū coniugū: q̄ perimit subiectum. Adulterium vero contra bonum fidei ei debite: ⁊ sic adulterū non est magis contra matrimoniū ꝙ vxoricidiū. Concordat dominus Bonauētura. ¶ Ad tertiā respondetur negando cōsequentiā. Et ratio est q̄ vt ait sanctus thomas non est necessarium: ꝙ deleta culpa omnis pena sicut de irregularitate patet. non enim penitentia restituit in ꝑfectā dignitatē: ꝙ nis possit restituere in pristinum statum gratie. Concordat dominus Bonauētura. lege. ¶ [Inter fectores sine iudicio]. i. sine autoritate iudicis [non cū addis adulterarum] videt a contrario sensu: ꝙ viri possunt occidere adulteras. Rūdeť ꝙ non debet hic sumi ar. a contrario sensu q̄ esset contrarium iuri vt patet in sequenti capitulo. vel dicendum: ꝙ supplēdum est maxime: sicut est supra in articulo primo in responione ad primum arg. [quibus penitus negatur coniugium] quia ex hoc videtur: ꝙ cū
6 talibus dispensari nō possit. Queritur † ꝓ quibus peccatis coniugum denegatur: ⁊ in quibus dispensatur. Respondeo notandum ꝓout dicit dominus Bonauētura in. iij. ꝙ in septem generibus primum est adulteriū cum occisiōe: vel fidei datione. xxxi. q. j. is qui vxorem. secundū est incestus. xxxij. q. vij. concubuisti. tertium est raptus sponse alterius. xxvij. q. ij. statutum. primū est de eo: qui insidians matrimoniū filiū de sacro fonte leuauit: de hoc habetur. xxx. q. j. de eo. quintū est de eo: qui occidit ꝓsyterū extra. de pen. ⁊ remiss. qui ꝓsyterum. Sextum est de eo qui occidit ꝓpriam vxorem. vt hic Septimum solenniter penitens. s. e. de his. in oibus dispēsat ꝓeter in primo ꝓpter hoc ꝙ respicit ꝑsonaz determinata. hec ille [obseruanda]. j. eod. in adulescentia. Et hoc colligit
7 † ꝙ indulgentia non est ius.[a] vt dist. lvj. cenomanensem. ⁊. j. a
a q. vij. si quis omnem. hug.

In hoc capitulo. Scilicet proximo. s. est: in quo magister videť arguere a cōtrario sensu: ꝙ papa nicolaus voluerit dicere: ꝙ licet viro causa adulterij vxorem suam interficere. sed ar. a cōtrario sensu vacat hic: vt supra diximus. Nō autem hoc non liceat sīm canones subdit [ecclesia ꝛc. mactare] occidere vxores [infidelitatis mactare vitia] ꝓdicando: corrigēdo: excōicādo [⁊ manducare]. i. vnitati ecclesie incorꝓorare [post coercionē pacē]. i. cōfederationē cū vitijs ⁊ peccatis [in terra]. i. inter nos hoſes lntea materia constantes [sed gladium]. i. discordiam [⁊ separationem ab eis]. s. verbū ꝓdicationis: vel charitatem: qua homines separantur a vitijs.

Inter hec. Ad idē confirmandū est hoc. c. eiusdem nicolai pape. summa in rubro. non diuiditur. litera. ¶ [Inter hec ibi sīm legem mundanam]. s. lombardā: ꝫ enī sīm lombardā mundana hec lex que dat licentiā viro vt adulterā vxorē occidat: dī bene mundana: q̄ non est ex deo: sed diuine legi cōtraria que Exo. xxi. dicit nō occides. Cōtra q̄ ꝓceptū facit quicunq; aliquem interficit nō publica: ꝫ ꝓuata autoritate. vere hec lex mūdana est cōtra charitatē: ac durior: ac crudelior lege repudij quā moyses nō indulsit: sed ꝓmisit ad duriciā iudeoꝝ: vt vxoricidiū vitarent. Dat. xix. hec aūt mūdana vxoricidium cōcessit ꝫ legē xꝑi que solā separationē ⁊ nō occisionē adulterе indulget. iniqua certe hec lex: que virіs malignis ⁊ vxores odientibus occasiōe homicidij ꝓestat vt merito de cōdēnatis tales leges dicatur: ve qui cōdūt leges iniquas. Esa. x. [non cōstringitur] sancta ecclesia legibus humanis ꝫ⁹ ⁊ aduersarijs diuinis ⁊ canonicis: sed eas detestať: vnde cū inferior nō possit ligare superiorē nō ꝫstringit ecclesia legibus mundanis: vt si cōstituāt aliquid cōtrarij eis cedere teneať

¶ Nō ē ius adde ꝙ indulgēcia sīm pliciter ꝓcessa intelligit cōcessa cum obseruatione iuris cōis pet. de anch. in. c. quā fit. nu. 3. de iude.

vtitur quidem eis vt vult ꝛ qñ vult. vt di. x. lege. vnde non tenetur vti lege humana. vt. xxv. q. i. ideo. qz. ibi: ita cõtinetur ꝛ ita statutum est: sed qz ita receptum est: ꝛ approbatũ ab ecclesia. licet ergo leges humane vsuras permittunt: ꝛ viros occidere vxores adulteras: non tñ a peccato hoies excusant: cũ canó hoc prohibeat [gladium non hz] nisi spũalem ecclesia.

¶ Surgit questio. vtrum hoc sit verũ. ꝛ videtur ꝙ nõ sit verum: qz Luc. xxij. dr. ecce duo gladij hic. item Bernar. ad eugenium dicit: ꝙ ecclesia vtrũq; gladium habet. rñdeꝝ ꝙ auctoritas vtriusq; gladij est in ecclesia: ꝛ ecclesia vtrũq; gladiũ habet: vt dicit Bernar. tñ differenter. qz vt inquit sanc. Tho. habet spũalem tñ ꝙtum ad executionẽ sua manu exercendã sed hz etiam temporalẽ ꝙtum ad iussionẽ: qz eius nutu exercendus est: vt dicit bernar. concor. dñs Bonauentu. Rich. ꝛ petrus de palude. ꝛ sic ecclesia tantum hz gladiũ spũalẽ quo ad vsum siue executionem [non occidit] sed viuificat.

Quicunq; Ad idẽ est hoc. c. Pũ pape Summa est in rubro. Diuidit in duas partes. In prima ponit penã ei: qui iter fecerit ꝑpria auctoritate vxorẽ suã. in secũda ponit ꝙ cadẽ pena puniat̃ qui suũ seniorẽ interfecerit. ij. ibi: ꝯz lex. Lege. ¶ [Quicunq; sine causa: ꝛ certa ꝓbatiõe] subintellige maxime: qz nec etiã cum causa: ꝛ certa ꝓbatione dz quis vxorem interficere vel recitat ꝙ solet fieri. hu. [publicã pñiam] ergo forti? est ad aliã: si peccatum est manifestũ. hu. [consentiat] ad agendam penitentiã [eadem]secunda pars [seniorem]ẽm vel prelatum vel dñm suum. arg. iij. q. iij. cõsanguine oium. hu.

1 ☞ Nomen mutatur ratione criminis.
2 Accusari quis potest de crimine de quo egit penitentiam.
3 Malitia subditorum non imputat̃ prelato ex quo per eum non stat quominus corrigantur.

Admonere te. Ad idem est hoc ca. stephani pape quinti. summa est in rubro. Casus est iste. Astulphus vxorem suã interfecerat: ꝛ post mortẽ illius i. laz de adulterio accusabat volens filios quos ex illa habuerat ostendere esse adulterinos: ꝛ ita indignos successione paterna. ꝛ ad hanc accusationem inducebat vnicum solũ testẽ homicidam: ꝛ adulterum. Diuiditur aũt hoc. c. in quinq; partes. In prima redarguit eum de morte vxoris. in scõa notat eum de iniquitate. s. ꝙ per vnum testem solũ ꝛ sceleratissimũ visus est eã post mortẽ accusare. in tertia notat eum sine ordine iuris ꝓcessisse ad interfectionẽ vxoris. in quarta ostendit quã pñiam debeat agere: ꝛ ponit in eius optione an in monasterio vel extra velit agere pñiam. in quinta ostẽdit: ꝙ si aliter fecerit maledictio erit leuitico. ei. ij. ibi: inducere vis. iij. ibi: pro? eiũ causa. iiij. ibi: circo. v. ibi: si aũt aliter feceris. litera. ¶ [Admonere sed nõ filius] vis eñ est in verbo filius enim dicitur quasi dilectus a philos ꝙ est amor. ꝛ est ar. † ꝙ rõne criminis nomen mutatur. ar. xiij. q. ij. post ꝙ. vnde filius. pdigus dicebat patri suo iam non sum dignus vocari fili? tuus. Luc. xv. [partẽ] pars eñ corporis viri est vxor ꝛ ambo faciũt vnũ corpus. Hen. ij. erunt duo in carne vna [atrocius]. i. atrociter [iniquitatem] eã accusando [improbe ꝑdo]. i. spoliator qz spoliasti eos matre. nũc aũt vis spoliare eos paterna successione: vel forte de facto iam bona eor abstulerat: ꝛ a se expulerat orphanos: qz fecerat eos sine matre: ꝛ nunc faciebat eos sine patre: qz negabat se esse patrem illor: ꝛ eos esse filios suos: vt eos a successione expelleret [inducere]. ij. pars. [mortis cãm] ẽm legem antiquã: que capite puniebat adulterã: ꝯz modo cõrectum est per autenticã. hu. [homicidã] per canonem homicide ꝛ reprobi debent repelli a testimonio. vt. iij. q. v. constituimus. ꝛ extra de testi. super eo. [iustificat]. i. absolvit [prius cã]. iij. pars [legis] seculares iulie de adulteriis q̃ adulteros morte punit. sed hodie correcta est vel legis canonice [excipere] a iudice non a te. hu. ꝛ arguendo a minori pa pa stephanus ait [post septez annos poteras eam dimittere post]. i. per approbatam causam. s. per adulterium probatũ in conspectu ecclesie dimittere dico etiã peracta pñia: nõ solum ante ꝙ minus est. s. ꝙ posset eam dimittere. argũ. exprelsum. † ꝙ quis potest accusari de crimine: de quo egit penitentiam. ar. di. xxv. primũ. hu. [idcirco]. iij. pars [hoc malũ secũlum]malũ hz: qz in maligno posit̃ est: de quo dr Ro. xiij. Nolite vos conformare huic seculo in quã: qz si quis vult esse amicus huius seculi inimicus dei cõstituitur. Jac. iiij. [si forte]hoc ideo dicit: qz non oibus penitentibus pctũ dimittit̃ nisi cũ charitate pnia agatur tali modo loquendi est vsus daniel ad nabuchodonosor: vt de peni. di. j. ☞ obrem. hu. glo. dicit. ꝙ non ponitur dubitatiue: sed est nota affectionis [finaliter] publicam]. i. solennem pniam [grauius]maior est pena inter hoies ꝙuersari: ꝛ hoim carere suffragijs: quã procul ab hominibus eor solatium non sentire. C. de apostat. l. hi. q. hu. ꝛ gl. [si meruerit] si dignam egeris pniam. hug. [ꝛ sin dictũ boni pastoris]. l. ꝙi qui ait petro. Pasce. xvj. quocũq; solueris ꝛc. [sancta ecclesia per ministros suos resoluat]. i. absoluat [si aũt aliter] quinta pars]ipse tibi sis iudex. i. nõ pertinebit ad nos de te: sicut de quodam desperato de salute [sanguis]. i. pctũ [super caput tuum nos alieni] argu. † ꝙ non imputabitur ꝓlato subditorũ malitia ex quo per eũ non stat quominus corrigantur. vij. q. i. ꝯ. cum ante. Hugutio ꝛ in gl.

Si quod verius dicitur. Ad idẽ est hoc. c. Aug. de adulteriis ꝯiugũ li. ij. summa: ꝙ vir non dz vxorẽ occidere: vt aliã ducat. Lege. ¶ [Si ꝙ verius]. i. vere dr cõiugem occidere vt liceat aliã ducere: ꝙ nõ hz [fac.]. i. tolerabilius erit ꝙ est minꝰ peccatũ. s. adulteriũ ꝙ est minus illicitũ: quã fundere sanguinem humanum [quod si est] si pro qz.

In premissis. Se. mgr recolligit supradicta ꝛ adiungit de clericorũ vxoribus vbi ꝓhibetur ꝙ clerici vxores suas vsq; ad necesse non affligant: sed in custodia reponãt adulteras: ꝙ probat ꝑ sequens capl̃m. ¶ [In premissis quatuor autoritatibus]. primo [s; post]supple etiã. q. diceret nõ solũ ante sed etiam post. hug. [oimittere]intellige quo ad oia ex quo data est ab ecclia sententia diuorti. s. admonere. hug. nec tenenda est ulla notula. R. ꝛ Joffr. qõ ante finitam penitentiã non opz quis vxorem dimittere quo ad curam: ꝛ disciplinam: ꝑm hu. [clericis autem ꝛc.] patet.

Placuit. Ad id ꝙ inductũ est de vxoribꝰ clericorũ inducit hoc. c. ex ꝯcilio toletano. ꝛ incipit hic quarta pars huius qõnis summa est in rubro. Capl̃m videtur loqui: vt dr hug. de clericis in minoribus ordinibus constitutis. ꝛ planũ est qõ dr. Litera. ¶ [Placuit peccauerint] adulterando. hu. [licentiam]. i. impunitatem: vt. gly. di. qui syncera. ꝛ. xxxij. q. j. de benedicto. hug. [ptãtem corrigendi preter necem ꝛc.] ita rñdet tacite obiectioni. q. diceret: ꝛ si mulieres ligate seruire eis non potuerunt pauperes clerici auxilium ferant in seruiendo cibos non assumant in detestationem criminis quousq; agant penitentiam: vnde sequitur [nisi ꝛc.]

Nunc autem queritur. ſ. est: in quo incipit quarta pars huius questionis: in qua dicitur quod in sequenti capitulo.

1 ☞ Penitentes ꝙ renouentur in statũ pristinum post septem annos quare sit institutum sacris canonibus.

Ne ipsum. Quia superi? dixit de penitentia. vij. annoꝝ in. c. si qõ veri?. nũc inducit hoc ꝙ est Jsidori ad ostendendum: ꝙ iste numerus assignatus penitẽtie nõ ex electione ꝓpij arbitrij. ꝓcessit: sed ex diuini iudicij. Et dividitur in duas partes. In prima ostẽdit exemplo sacre scripture ꝙ dixit. in secũda applicat ad propositus. ij. ibi: maria ergo. Litera. ¶ [Hoc ipsum precepit]. i. permisit. vt di. l. dño sancto. hu. [maria] Nume. xij. ꝛ habetur dist. l. ꝯ. contra [septem diebus.] ¶ Surgit hic qõ. † quare sacris canonib? fit institutum: ꝙ post septem annos penitentes in pristinum statum renouent. Rñdetur ꝙ huius institutionis ratio capitur ex exẽplis sacre scripture: primo exẽplo marie sororis moysi: de qua hic fit mẽtio. itẽ exẽplo nabuschodonosor: ꝙ ꝑ pnia malorum que fecerat sepiẽ tpa ei inducunt dan. iij. item in figura huius Deut. xv. fiat septimo anno remissio. nẽ Exo. xxi. seruus hebreus septem annis seruiebat: ꝛ septimo anno egrediebatur liber. item potest assignari alia ratio: vcz sicut peccator propter peccatum septiformem gratiam spũsancti amisit: ita per septenarium numerũ annorum penitendo satisfaciat: ꝛ eandem septiformem gratiam spũsancti recipere valeat [maria ergo]. ij. pars [extra castra] quo ad officium ꝛ cõionem sacramentor qñq;. hu [septẽ annis] sed cõtra. s. lxxij. dist. ꝓpter. sed pnie sunt arbitrarie. vt de peni. dist. j. mensuram. ꝛ. xxvj. q. vij. tempora. ꝛ ideo varie loquunt canones. sed hoc melius inuenies ibi distinctum: ꝛ declaratũ. [loci vel]. i. ꝛ hu. [ꝑstitio] hoc verũ est qñq;. ꝛ non semper in quibusdam criminibus: non in oibus pnia eñ. ꝛ si acquirat gratiã non tñ semper restituit in pristinam ptãtem vel dignitatem vt de

vt de peni. dist. vj. qui vult. hu. [antiquior tempore [aut]. i. ꝛ potior pietatem vel aut. i. potior. hoc enim solũ sufficit sine primo. ꝛ videtur nobis hoc intelligendum esse in assignadis penitentijs cum varie assignentur in diuersis consilijs: quod illud sit sequendũ cuius sententia potior est pietate: de ista materia tñ disputauimus. S. dist. l. c. domino sancto. ibi videas.

Hoc autem. ſ. est: [hoc aũt siue de materia]vt ſ. in. c. proxi. [de dauid]. ij. regum xi. ꝛ. xij. [vsurpatũ]capitur in bona significatiõe. i. in habitũ. gl. [maiorũ]. i. criminaliũ pctorum. vt. xxij. q. i. ꝑdicãdũ [excellẽtia]vt di. lxxij. ꝓpter. ꝛ. xxxvij. q. i. denotã. vel [magnitudo cogat sacerdotẽ.]imponẽte penitẽtiã [transcedere premissum spatium veluti contra naturam ꝛc.]

De penitentibus. ſ. est: in quo incipit sexta pars qõnis: in qua queritur. vtrũ solenniter penitentes cõtrahere possint. ꝛ dicit ꝙ generaliter hoc non est verũ: quantum ad matrimonium. circa hoc gl. ponentem tres opiniones.

1 ☞ Penitentia solennis non debet reiterari.
2 Penitentia solennis potest imponi feminis sicut viris.

De his. Hoc. c. iducitur ꝙ est pape Siricius ad probandum ꝙ penitẽtes solẽniter ꝓhibeantur contrahere. Capl̃m hoc intelligit de solenni penitentibus in coniugatis qui cõtra prohibitionem ecclesie contraxerunt. egerant eñ isti solẽnem vel publicam pniam de crimine: ꝙ hoiem ꝓhibet a mrimonio: ꝛ tñ postea contraxerunt: ꝛ tenuit matrimonium: hz contra prohibitionem sit cõtractum vel potest dici: ꝙ hi de quibus loquitur. ꝑfessi fuerant perpetuma continentia: ꝛ post ea contraxerunt: ꝛ tunc non tenuit matrimonium: vterqꝫ istorum casuum aptatur competenter litere: ꝑm hug. Et dividit in duas partes. In prima ponit penã debitam illis: qui post penitentiam solennem factã cõuersi ad vomitum luxurie voluptatibus inuoluuntur. in scõa dicit: ꝙ similis penitentia dẽt mulieribus que post pniam solennem talibus pollutionibus immiscentur. ij. ibi: quã formã. litera. ¶ [De his. canes ad vomitus ꝛ sues ad volutabra]sumptum est ex apõo. i. petri. ij. [militie cingulũ ꝛc.]hec eñ prohibentur penitentibus vt de peni. di. v. falsa [coniugia ꝛ inhibitos ꝛc. hu. [quoꝝ in ꝓfessam continentiã]quidã libri habent sic. ꝛ tunc legit] quorum continentiam esse imꝓfessam]. i. male profeſſam. i. male ꝑm ꝓfessionem seruatam: ꝛ ꝑm hoc plane intelligitur capitulum de profeſſis cõtinentiã: ꝛ tunc nullũ fuit matrimoniũ ꝛ separandi sunt. Alia litera hz quoꝝ profeſſio incõtinẽtiã: ꝛ hec litera consonat alij casui: quo ꝛ si nõ debuerunt cõtrahere: tñ ex quo contraxerunt tenet matrimoniũ [post absolutionem pniẽ]. i. post publicam vel solennẽ que absoluit a culpa ꝛ pena hu. [generati filij perdiderant]ecce arg. de incontinentia talium. hu. [penitendi]solenniter: qz solennis penitẽtia non dz reiterari: vel penitendi de cõtinentia ꝓfessa: qz post emissum votum continentie non est locus penitentie: vt xxij. q. i. c. j. [sola]sine cõione eucharistie: sicut postea sequit ex emplum cauendi a talibus. xxvij. q. i. ꝙ si viatici, qõ nulli penitenti in morte est denegandum. vt di. l. penitentes. hugu. [quam formam]. ij. pars. ar. † ꝙ solennis penitẽtia potest imponi feminis sicut ꝛ viris. ar. dist. l. penitentes. ꝛ. j. c. antiqui. [cum multis alijs pollutionibus ꝛc.]qz contra prohibitionem ecclesie contraxerunt vel intelligitur capitulum de profeſſis continentiam: ꝛ planum est. hug.

Sed quia. ſ. est: ꝛ respicit sensum precedentẽ: vel respicit ad sequẽs capl̃m vel forte gratianus sic voluit interꝓtari precedens capl̃m ꝙ coniugium contractum post penitentiam solennem debeat separari, qõ ego non credo dicit hug. nisi aliud interueniisset: propter qõ non esset ibi matrimonium: ꝛ in tali opinione fuit Joff. ꝛ male: ꝛ forte. hoc dicit Jo. propter sensum hunc retinere. vt. c. seq. vel aliam contrahere. vt in. ij. hu.

Audiuimus. Ad probationem eius quod dixerat inducit hoc capitulum Leonis pape. Summa est in rubro. non diuiditur. Litera. ¶ [Audiuimus copulam coniugũ]. i. est carnalem commistionem cum ꝓpria coniuge. Hugutio. [tale.]id est tramite veritatis. [soluere]quo ad debitum: imo potest vti eo si tem incepta penitentia. Hugutio [orthodoxorum]. i. catholicorũ. alia patent.

Adolescentia. Capitulũ hoc est Leonis pape. iiij. Summa est in rubro. Capl̃m hoc vt dicit glo. põt dupliciter intelligi ibi vide. ¶ [In adolescentia]ꝙ rõne etatis facilius dispensatur cũ aliquo. a. gu. di. l. penitentes. ꝛ. xxxv. q. vj. ſi duo. [metu mortis]nõ ex infirmitate: sed qz volebant arripere iter periculosum. s. ire ꝑ mare vel cõtra paganos: ꝛ sic timebat submergi vel detineri in captiuitate paganoꝝ: quo metu accepit penitentiã. hu. [copulam]. i. mrimoniũ. hu. [venialem]. i. nõ punibile: qz nõ fecit vñ debebat puniri. simile. di. iiij. denicꝫ. hu. vel veniale. i. non ex iure cõi: sed ex venia, i. ex indulgentia ꝛ ex dispensatione.

1 ☞ Episcopus an possit relaxare pniam iniunctam a papa.

Latorem. Hic incipit. vij. ps: in qua dicitur qualiter punit matricida: hoc. c. est nicolai pape. summa est vel oiditur quam pniam dz ẽps matricide imponere. N. fa. ¶ [Latorem placulo]. i. pctõ. s. ꝙ magna indiget piatione. hu. [tñ inter audientes]. i. laicos qui audiunt in ecclesia ꝛ non cantant vel legunt. ibi tñ non excludit aliud: nisi hoc. s. vt non cõcet. vnde sequitur [nondum cõcet gratia cõis]. i. gratiosa cõio. qz in eius digna acceptatione gratia confert. hu. [oblationes voluntarias [que solent fieri diebꝰ dñicis ꝛ aliꝫ festiuis: de decimis vel primitijs non põt intelligi: qz etiã ille admittis debent extorqueri. vt. xvj. q. j. decime. ꝛ fit ad maiorem eius confusionem. vt. xij. q. ij. de viro. hug. [expleantur]. l. vij. anni computato in quo incipit facere pniam. ꝛ ꝙ dicit alior est impꝛobatus. hu. exceptis festiuis de quibus: de cõse. dist. iij. c. j. hu [vsq; ad vesperã]. i. nonam: qz a nona incipit vespera: tunc est hora refectionis in ieiunio: vt de cõse. dist. j. solent. hu. [nautem]. i. si non appropinquauerit: si illius conuersionem. hu. ar. † qõ ẽps põt relaxare pniam iniunctam a papa. sed hu. dicit hoc non esse verũ nisi in necessitate vel nisi ꝑsonam sit in iniungenda pñia: nec hic ex isto capl̃o latorem colligitur. nam hic papa non iniungit pniam: sed docet quam ẽps dz iniungere: vel si iniungit papa: cum hoc spãliter precipit relaxationem fieri ab episcopo: si viderit expedire.

Si quis autem. Hic incipit. viij. ps in qua pbat qõ oẽs incestuosi ꝛ homicidie si ꝑhãt qõ tz matrimoniũ summa est in rubro. Diuidit in tres ptes. In pria concedit licentia viris incestuosis. in scõa eadẽ datur mulieribꝰ incestuosis. in tertia denegat hãc licentiã dari clericis. secunda ibi: sitr. iij. ibi: sed hoc de laicis. litera. ¶ [Si qs duabus sororibus]quarũ alia vxor erat: aut cũ his ꝑsonis [scriptura] Leuit. ij. ꝓpinquis ꝙsanguineis vel affinib? [accipe vxorẽ] ꝛ. xxxij. q. vij. si qs viduã vxorẽ. hu. [sit]. ij. pars [chaos]. i. ꝙfusione fornicationis [sed hoc de laicis]. iij. pars [solũ modo]qz de clericis asperius agit: vnde ꝛhere non possunt.

Si quis. Hoc. c. est eiusdẽ nicolai pape: in quo iniũgit pnia fornicatib? aut cũ matre spũali: aut cũ filia ꝛ baptismate: ꝛ ut i cõfirmatiõe. ꝛ ꝑm hoc diuidit in duas ptes. In pria loquit de fornicãte cũ matre. in scõa de fornicãte cũ filiabus spũalibus. ij. ibi: filij. lra. ¶ [Si qs ꝓcutit]. i. dꝫpercutit: si admonitus nõ vult agere pniam. hu. vel ꝓcutit scribus anathematis. i. ꝙparatiõe: hoc ipso ꝙparantur a cõione sacrorꝫ: qõ fit pro quolibet octõ mortali. hu. [filij]. ij. pars [renuerit] ad chrismandum [non dimittat] etiam quo ad debitum. hug.

Quos enim deus cõiunxit.

Incipit nona pars qõnis: in qua declarat quo itelligat illos quos deus ꝯiunxit ꝛc. huic sensum ꝛ sequẽtẽ Gratia. interserit tanq; vir posset dimittere vxorẽ ob aliud: ꝙ ꝓpter fornicationẽ: qõ intẽdit ꝙfirmare autoritate Jsidori. hz interꝓtat̃ caꝑm isidori. v. euãgeliũ. ꝛ ꝙtinuat̃ iste sensus cũ fine ꝓcedẽtis c. q. diceret ꝙ dimittit dico nec dz ꝙs eñ ꝛc. [sua autoritate] q. diceret: ꝙ malitia: sine cã [hz autoritate iuris]separari]. ꝓt. f. iterumẽte fornicatiõe: sed tũc nõ hõ: sed ecclesia separat ꝙ vo tũ cõtiter emissum: vñ. xxxvij. q. ij. scripsit. ꝛ tñ hõ dr separare quos deus vel ecclesia separat: sed non sua autoritate. hugu.

1 ☞ Fieri non dicitur ab homine quod fit legis autoritate.

Quos deus. Ad hoc iducit. c. B Jsidorꝰ ri. summa ẽ ꝛ rubro. ñ diuiditur. lege. ¶ [Quos ꝛc. quõ subaudi. sine lege: absq; rõne]in oi. ꝓbatiõe subaudit talis determinatio: ꝛ vz i causis vbicũq; aliqd i distincte allegat: hz hoc ꝑ determi-

mínari valet etiaꝫ ad literaꝫ pape interpretandaꝫ cum enim in suis literis aliquid phibet indistincte pōt in cōtrariū allegari, qō hic ōz.vt.ccv.q.j.omne.[homo nō separet qō deus: vel lex separat]ar.†ꝙ non ōz fieri ab hoie, qō sit legis autoritate, ar.xxiij.q.v.officia.c.c.cū homo[pena] mortis[reat⁹] mortis[maleficium]pro quo mors infligitur. q est inculcatio: qz ista tria vnū ꝛ idem sonant. hu. sed tunc non pctm' vel homo, ſz mors separat vinculū matrimonij: sed ōz maleficiū separare: qz est cā mortis que separat vel oīa referuntur ad fornicationem per quā soluit matrimonium quo ad mutuā seruitutē: ſm hu. [verum hoc] male intellexit Gratianus ꝓmissum capl'm: ꝛ male interpretatur: qz contra euangeliū ōt: cū dicit ꝓpter deportationem solui matrimoniū vel alterū cum iugum posse alterum dimittere: cū alter est deportatus vel relegatus: vel in carcere tentus', ꝛ est contra apl'm: qui ait, qō alligata est mulier legi viri quādiu viuit. j. Corin. vij.

Antiqui. Hic incipit. x. pars qōis in qua mgr redit ad penitētes. Joā. de. Casus capl'i est. quidā cōiugatus inuenis peccauit incestuosum matrimonium cōmittendo: accepit inde solennem pniam vel alīs publicam. Querebat an tpe sue pnie posset vti vxore. ꝛ rndetur ꝙ quamuis ō iure cōi deberet abstinere ab ea tpe pnie: tū rōne iuuenilis incōtinentie conceditur ei tpe pnie vti vxore, sed, ſi premoriat illa inhibet ei aliam ducere: nisi forte adhuc sit iuuenis: tunc enim posset. Si vero tpe premoriatur illa licite ꝫ here poterit. idem est obseruandum in femina coniugata: si tale crimen commiserit: ꝛ inde penitētiā accepit: ꝛ ſm hoc plana est litera. ¶ Antiqui sñia]. i. constitutio ex dispensatione loquens. hug. [redeat ad primū coniugiū tpe pnie]. i. retineat cōiugem suā in carnali officio sicut forte dicit redeat: qz aliquo tpe abstinuit ſm ius cōe dictat. ꝛ ſm hug. loquitur de matrimonio cōtracto ante pñiam. Si vero loquat de matrimonio cōtrahēdo: tunc redeat ad pristinum coniugiū. i. non, phibeat a cōiugio pristino iam prius contracto post inceptam tū penitentiam [canonice]. i. regulr. i. ſm rigorem canonū est ꝓceptū a deo. ne. hu. [legibus deditus]. i. q non peccauit [vnus eorū]. j. alter. ſ. penitēs [superstiti]. ſ. penitēti [nō liceat ꝛc.]nisi rōne inuenilis etatis dispensēt cū eo [qui vero nō accepit]. i. qui non peccauit: ꝙ quo debuisset recipere talē pniaz. hu. [ꝙ vtroqz ꝛeꝛu]nō repetit ſz alind dicit: ꝙ. ſ. dixit de eo ꝙ dictū est circa principiū capl'i: hic de eo ꝙ dictū est loco vt ſi is ꝛc. hu. [in his oībus]. i. in pnia imponēda ꝛ vtendo matrimonio contracto: vel alio contrahendo vel non. Hugu.

¶ Explicit questio. ij. de tertia vero questiōe hic nihil scribimus[a] qz de illa ad partē plenissime in vno volumine tractauimus ad questionem quartam.

a ¶ Nihil scribimus. Nota igitur recurrēdū esse ad volumē de pnia: in: q tractat. iij. q. q incipit his breuiter decursis ꝛc. vcz xxxiij. cause a qua disgredit. de pnia tractādo sub. vij. distinctionib⁹. demuz redit ad qrtā qōnem in princi. cause. xxxiij. ppositam. q incipit. Nō aūt ꝓhic.

¶ Questio. iiij.

Quod autem. Hic ititulat qrta qō. an tēpore orationis. ſ. quo precipue vacādi est orationi in ecclesia vel alīs oratoriis locis: ꝛ tēpore ꝙ precipue deputatū est orationi in tribus locis vt est tpus quadragesime ꝛ ieiunioꝝ ſtaturoꝝ ab ecclesia: ꝛ vigilie sanctoꝝ: ꝛ dies dñici: oēs alīs festiui ꝓmissa ergo qō ſm ꝙ in themate ꝓponit nullam forte hz dubitationē. sed mgr hic eā aliquātulū pmutat ꝛ aggrauat dū querit. An liceat viro vel vxori tpe orationis vacare cōiugali operi. Que qō diuidit in quatuor partes. in quarū prima, pbat mgr superficialiter: ꝙ tpe festiuo vel ieiunij nullus dz vxorem cognoscere. in scda ponit qī est pctm: ꝛ qñ nō. in tertia ponit tpa qbus nuptie nō sunt celebrande. in quarta ōt: ꝙ vir sine cōsensu vxoris nō pt orationi vacare: nec econuerso. ij. ibi; vir cū propria. iij. ibi: non ops. iiij. ibi: apls.

1 ¶ Coniux in pluribus casibus non tenetur reddere debitū alteri petenti: nec peccat non reddendo.
4 Petere debitum dicitur dupliciter.
7 Vir an debeat aduertere vxorē ne petat debitum: ꝛ vxor virū tempore orationis.
12 Excluditur aliquis a perceptione sacramentorum dupliciter.
13 Panes ꝓpositionis quare dicebantur.

Sciatis fratres. Hoc. c. est beati hieron. in quodā sermone, summa est in rubro. Et diuidit in duas ptes.

In prima dicit ꝙ debitū reddens non potest vacare orationi. in scda assignat rōnem ex veteri lege. ij. ibi: sit ē si panes. ꝓpositionis. Dco intelligentia huius partis ꝛ horum capitulorum. Queruntur octo.

1 ¶ Primum est vtrum de necessitate alter coiugum teneatur reddere debitum alteri.
3 ¶ Secūdum est vtrum vir tenetur reddere debitū vxori non petenti.
5 ¶ Tertium est vtrum temporibus sacris peccet quis petendo debitum.
6 ¶ Quartū est vtrum diebus festiuis quis sine peccato possit reddere debitum.
8 ¶ Quintum, vtrum in locis sacris sit licitum debitum reddere.
9 ¶ Sextum vtrum debitum reddens debeat carnes agni comedere.
10 ¶ Septimum vtrū exigens debitū causa fornicationis possit accipere corpus christi.
11 ¶ Octauum est vtrum postq̄ acceptum est corpus xp̄i eodē die parum vel multum post possit exigi vel reddi de debitum.

1 **Ad primum.** sic ꝓcedit. †Et vī ꝙ alter cōiugū non teneat alteri reddere debitus ex necessitate. primo sic ex pñti. c. sic arguendo. nullus phibetur a perceptione eucharistie per hoc ꝙ preceptum implet ſz ille qui vxori debitum reddit non pōt agni carnes comedere. vt Hiero. dicit in presenti. c. ergo reddere debitum non est de necessitate ꝓcepti. ¶ Scō sic. glibet pt licite abstiere ab his q̄ sunt sibi nocua in psona. sed aliq̄ reddere debitū poscenti esset nociuus persone vel rōne infirmitatis vel rōne solutiōis: iam facte. ergo vī ꝙ licite debitū possit petenti debitū denegari. ¶ Tertio sic. quicūq̄ facit se impotentē ad faciendum illud ad ꝙ ex ꝓcepto tenet peccat. Si ergo aliquis ex necessitate teneret ad reddendū debitū: vī ꝙ peccet si ieiunando vel alias corpus attenuando impotentē se reddat ad debiti solutionem. ¶ In oppositū est illud apli. j. Cor. vij. vxori vir debitum reddat: silr aūt ꝛ vxor viro: sed obseruantia apli ci ꝓcepti est de necessitate. ergo ꝛc. ¶ Rndeo dicendū: ꝙ de necessitate ꝓcepti vnus coniugū tenetur alteri debitū reddere. Ista cōclo sic iuxta. ſ. Tho. pbat dupliciter. primo sic. sicut seruꝰ est in ptāte dñi sui: ita ꝛ vnus ꝫiugū in ptāte alteri⁹: vt patet j. Corin. vij. ſz seruus tenet ex necessitate ꝓcepti dño suo debitum seruitutis reddere. ad Ro. xiij. reddite oibus debita cui tributum ꝛc. ergo ꝛ vnus coniugū ex necessitate ꝓcepti tenet alteri reddere. ¶ Scō sic. matrimoniū est ordinatū ad vitā dū fornicatione: vt pt⁹. j. Corin. vij. ſz hoc nō posset p mīmonium fieri si vnus alteri non teneret debitū reddere: qī cōcupiscentia infestat. ergo reddere debitū est de necessitate ꝓcepti. ¶ Tertio sic. pōt pbari iuxta dām petrū de palu. qz sicut est contra iustitiā alienū rapere inuito dño: ita ꝫ iustitiam est alienum petēti non reddere nisi ꝫ hoc legitima exceptio habeatur, sed primū est mortale. ergo ꝛ ſm sed corpus vni⁹ coniugis est alterius q̄tum ad actū matrimoniū. ergo q denegat alteri coniugū corpus suū quātū ad actū matrimoniū: peccat mortaliter: nisi vt dictū est habeat legitimam cām denegādi.

2 Notandum aūt est hic †: ꝙ plures sunt casus in quib⁹ coniux non tenetur reddere debitū alteri petenti nec peccat nō reddēdo. primus est cū ex hoc sequitur periculū persone reddentis debitum. nā non tenet ad hoc nisi salua consistentia subiecti. istud declarat san. tho. in. iij. sic matrimonium principaliter est institutum in officiū nature. ꝛ ió in actu eius ꝫ hyderādus est nature motus: ſm quā nutritiua nō ministrat generatiue est illud ꝙ supfluit ad ꝫseruationē individui: qz hic est ordo naturalis pt⁹ aliqd in seipso perficit: ꝛ postmodū alteri de pfectione sua cōicet: ꝛ hoc etiā ordo charitatis hz: q̄ natura pficit. ꝛ ideo cū vxor in viro ptāte nō habeat nisi q̄tū ad generatiuam virtutē nō aūt q̄tum ad ea que sunt ad cōseruationem individui ordinata: vt teneꝫ vxori reddere debitū in his que ad generationē prolis spectant salua tū prius psone incolumitate cōcor. mgr Richar. ꝛ dñs Pe. de palu. qui dicit ex multo coitu imminet periculū persone. vñ phs de lōgitudine ꝛ breuitate vite. c. vlti. dicit, ꝙ sperma amplius emissum desiccat: ꝛ senescūt hoies cito: vñ si quis vulneratus aut infirmus esset qz coitus sibi mortalis esse posset reddere nō teneret. Et idem ōz de reuertenti a balneis, ꝙ talis tunc reddere nō tenetur. ¶ Scōs casus est de impotētia ꝓpter quā quis excusatur: qz ꝫm iurā impossibilū nulla est obligatio. huc casum sic declarat san. tho. si aliqs reddit impotēs ad debitū soluendū ex cā ex mīmonio cōsecuta: puta cū prius debitū reddidit: ꝛ est impotens ad debitū soluendū: vlterius mulier non hz ius petendi etiā in petēdo vlterius se magis meretricē ꝙ cōiugē exhiberet. Si aūt reddat impotēs ex alia cā: si illa est licita: ꝛ sic iterum non teneꝫ: nec potest mulier exigere. Si vero est illicita causa tunc peccat ꝛ pctm vxoris si ꝓpter hoc in fornicationē labatur aliquo modo sibi imputatur. ¶ Tertio casus est in ꝓximo qñ. ſ. imminet sano periculū mortis vel similis infectionis ex redditione. Si tū hoc periculū ex redditione debiti immineat a medicis esset querendum ꝛ eis credendū. ¶ Quartus casus est de fornicatione: qz fornicati non tenēt debitum reddere: cū dñs permittat ꝓpter fornicationē dimitti quo ad actum cōiugū. ꝛ hoc nisi ipse fornicet poste⁹: qz paria delicta pari cōpensatione tollūtur: aut debitū ꝓtierit: ꝛ sic sibi, eā recōciliauerit: vt dicit ꝓpa de lothario ꝛ theberga. ꝛ ad istum casu⁹: vt dicit dñs petrus de palu. reducit omne crimen per qō coniux perdit ius petendi debitū: puta si scienter alter baptizet vel teneat ad baptismū extra necessitatē: vel teneat in cōfirmatione: ꝛ hmōi: qz ex quo actor perdit ius petē di: reus hz non debendi ꝛ negandi ꝛ excipiendi. item ad istuz casum reducitur omne illud per qō cōiux acquirit excipiēdi a viro: vt si de licentia eius fecit votū simplex vel solenne: qz ex tunc non tenet: vt dicit idē petrus de palu. ¶ Quintus casus est qñ alter coniugum manet in adulterio manifesto: tunc alius hoc sciens certe non pōt exigere: nec reddere debitū in adulterio permanenti: dū. ſ. est incorrigibilis. pfumitur qūt in corrigibilis ſm Richar. qñ pertinaci aīo corrigēdi renuitur: aut qñ correctionē promittens ex consuetudine relabitur aut exigendo aut reddendo peccat mortaliter: qz sicut cōtra cōsti tutionem ecclesie: ſm hu. q. xxxij. q. ij. si quis vxorem. Quidam tñ excipiunt casum. qñ. ſ. exigeret: qui est innocens timore in continētie: ne incurreret in ipsam: qz tunc nō peccat ſm Arc. post Ber. ¶ His notatis dicendū est ad rōnes in oppositū. Ad primā de. c. presenti rñ. ꝙ assumptū est falsum: qñ vt inquit san. Tho. aliquis implens aliq̄ ꝓceptuz pōt reddi inhabilis ad aliq̄ officium sacrum exequendū: sicut iudex qui hominē ad mortē condemnans ꝓceptū illud implens maleficos non patiens viuere irregularis efficitur. ꝛ si miles ꝙ ꝓceptū implens debitum soluit efficitur ineptus ad diuina officia exequenda: non qz ille actus sit pctm, sed rōne carnalitatis illius, actus excluditur. a perceptione sacramēti ꝓpter reuerentiā illius sacramenti. ¶ Ad scām iam ꝓz rñsio ex dictis in primo casu, ꝙ vxor non habet in corpus viri ptātem nisi salua cōsistētia persone vt dictum est. vnde si vltra exigat non est petitio debiti, sed iminsta exactio: ꝛ propter hoc vir nō tenetur ei satisfacere. ¶ Ad tertiā rñsio ꝓz ex dictis circa secundum casum: vel rndetur negādo ꝫsequentiam: qz si rōnabile sit ieiunium suum: sicut debet esse obsequium ꝓstandum deo non rrddet se totaliter impotentem ad reddendum debitum: q̄uis q̄q̄ minis potentem se reddat.

3 **Ad secundū** sic ꝓceditur. †Et vī ꝙ vir non teneatur reddere debitū vxori non petenti. primo sic. ꝓceptū affirmatiuum non obligat nisi ad tps determinatum, sed determinatum tps solutionis debiti non pōt esse: nisi qñ petitur debitū. ergo aliqs soluere non tenetur. ¶ Scō sic. de quolibet ꝓsumere debemus melioza: sed melius est etiā coniugibus cōtinere: quā matrimonio vti. ergo, nisi exꝓsse debitū petat dz vir ꝓsumere, ꝙ ei placeat cōtinere: ꝛ sic nō tenetur debitū reddere. ¶ Tertio sicut vxor ꝓpter orationē nisi vtroq̄ consentiente: ergo qñ aliquis eorē petit alter reddere tenetur. ¶ Scō sic: beati qui faciūt iustitiā ꝛ iudicū omni tpe. sed reddere debitū est opus iustitie. ergo licitum est omni tpe. ¶ Rndeo dicēdū, ꝙ cū mulier habeat ptātem in corpore viri q̄tum ad actū generationis spectat ꝛ econuerso tenetur vnus alteri debitū reddere quocūq̄z tpe: ꝛ quacūq̄z hora salua debita honestate: q̄ in talibus exigit: qz nō ops ꝙ statim in publico reddat. ꝙcor. Raymū. dicēs Exact⁹ dz reddere: nisi caute ꝛ sine periculo posset differre eodē mō alīj doctores. ¶ Ad rōnes in ꝫtiū. Ad primā rñ. ꝙ Hiero. loquitur de honestate non de necessitate. ¶ Ad secundā rñ. ꝙ rō non ꝓcedit: qz iste q reddit debitū petēti q̄tum in se est nō cōsentit: sed id qō ab eo exigitur inuitus ꝛ cū dolore reddit: ꝛ ideo nō peccat. hoc ēñ. ꝓpter lubricū carnis est diuinitus ordinatū: vt semp petēti debitū reddat nec aliqua occasio petī detur. ¶ Ad tertiā rñ. negādo ꝫsequentiam. ꝛ ratio est ſm san. Tho. qz non est aliqua hora ita determinata ad orandum quin possit recompensari in alīs horis: ꝛ ideo obiectio non cogit. ¶ Circa hoc queritur. †vtrum vir debeat auertere vxorē ne petat vel vxor virum. ¶ Ad hoc rñdetur iuxta sanctum Tho. in. iiij. di. xxxij. ꝙ nō dz hoc facere, nisi ꝓpter aliquam rationabilem cām: ꝛ tunc etiam non dz cū magna instantia auertere ꝓpter pericula que possent imminere.

5 **Ad tertiā** qōnem sic ꝓceditur. †Et vī ꝙ tempo ribus sacris liceat petere debitū. primo sic. matrim oniū est institutū in remedium concupiscentie: vt fornicatio viteꝫ, ſz possibile est ꝙ homo magis tenteꝫ de opere carnis in die solenni. ergo illo die ſz adhibere remediū per petitionem debiti. ¶ Cōfirmatur sic. matrimonium est medicina, sed medicina debemus vti omni tpe morbi. ergo ꝛ matrimonio. ergo si instat morbus concupiscentie tpe orationi cōstituto: ergo tunc dz vti medicina: ergo licitū erit petere debitum. ¶ Tertio sic. non est alia rō quare diebus festiuis non sit petendum debitū nisi qz sunt orationi deputati. ergo alīs hozis ſz petere debitum. ¶ In oppositum est Aug. infra in c. ꝓiano. vbi ait, ꝙ ꝓiano non ſz aliqñ ꝫuenire cū vxore sua ꝓpter dies pfessionis ꝛ ieiuniozum. ¶ Rndeo dicēdū sub ista cōclusione. ꝙ non ſz tpibus sacris petere debitū. ista conclusio ꝓbatur sic. ſz ēñ actus matrimonialis culpa careat: tñ qz rationem deprimit ꝓpter carnalē delectationē hoiem reddit ineptū ad spūalia. ꝛ ideo in diebus in quibus precipue spiritualibus est vacandū: non ſz petere debitum. ꝓterea sicut aliqua loca sunt sacra: qz deputata sacris: ita aliqua tpa sunt sacra ꝓpter eandem rationem, sed in loco sacro non ſz petere debitum. ergo nec in tpe sacro. ¶ Ad rōnes in oppositum. Ad primā rñ. negando ꝫsequentiam. ꝛ rō est ſm san. Tho. qz tempore illo possunt alia remedia adhiberi ad concupiscentiā reprimendam: sicut oro ꝛ multa hmōi que adhibent etiam illi qui perpetuo cōtinēt. ¶ Ad scām rñ. eodē modo quia alia sunt remedia illius morbi sicut dictum est. ¶ Ad tertiam rñ. negando ꝫsequentiam. ꝛ ratio est ſm san. Tho. qz ſz non teneatur oibus hozis orare: tñ tenetur tota die se seruare idoneum ad orandum. scā cōclusio. ſz nō liceat petere debitum diebus sacris non tñ est pctm mortale. ista cōclusio ptz: nulla circūstātia aggrauat infinitum, sed tps indebitū est circūstantia quedam: ergo non aggranat infinitum: vt faciat mortale, qō alīs esset veniale. ꝛ ideo non peccat mortaliter (inquit san. tho.) si vir vel vxor in die festiuo debitū petat, sed tñ grauius est peccatum: si sola delectationis cā petatur: quā si ꝓpter timorem quo quis sibi timet de lubrico carnis debitū petat. cōcor. dñs Bonauen. dicens: peti non potest sine culpa: ꝛ ſi aspectus sit ad delectationem grauis est culpa. Si aūt ad lubricū carnis: ꝛ sūm infirmitatem cuius est conscius vel conscia: ꝛ vehemēter timet: ꝛ ꝓpter hoc petit veniale peccatū potest esse. attamē vix cōtingit ꝙ in ꝓcipuis diebus non sit pctm graue. hec il le. Ad idem est petrus de palu. dicens: non ſz petere debitum tpibus ꝓcessionum ꝛ ieiuniozū: ꝛ festoꝝ. non tñ est mortale, sed veniale: nisi concomitaretur nimius cōētus. ita ꝙ ꝓpter tps etiam si deus ꝓcepisset non ꝫbstinerent: qz circūstātia non aggrauat in infinitum.

6 **Ad quartam** sic ꝓceditur. †ꝛ vī ꝙ diebus festiuis non liceat reddere debitū petenti. primo sic. ex. c. ꝓsenti: vbi dicit Hiero. quicunq̄z debitum reddit vxori: vacare nō potest orationi. ¶ Scō sic. peccātes ꝛ cōsentientes pariter puniūtur. ad Ro. i. sed ille qui reddit debitum consentit peccāti qui peccat: ergo ꝛ ipse peccat. ¶ Tertio sic. ex ꝓcepto affirmatiuo, obligamur ad orādum: ꝛ ita ad aliq̄ tps determinatū. ergo ꝓ tpe illo in quo qs orare tenetur reddere debitum non dz: sicut nec eo tpe quo tenetur tēporali dño ad speciale obsequium. ¶ In oppositum est illud apli. j. Corin. vij. nolite fraudare inuicē: nisi forte ex consensu vt vacetis orationi ad tps: ergo non ſz abstinere etiam ꝓpter orationē nisi vtroq̄z consentiente: ergo qñ aliquis eorē petit alter reddere tenetur. ¶ Scō sic: beati qui faciūt iustitiā ꝛ iudicū omni tpe. sed reddere debitū est opus iustitie. ergo licitum est omni tpe. ¶ Rndeo dicēdū, ꝙ cū mulier habeat ptātem in corpore viri q̄tum ad actū generationis spectat ꝛ econuerso tenetur vnus alteri debitū reddere quocūq̄z tpe: ꝛ quacūq̄z hora salua debita honestate: q̄ in talibus exigit: qz nō ops ꝙ statim in publico reddat. ꝙcor. Raymū. dicēs Exact⁹ dz reddere: nisi caute ꝛ sine periculo posset differre eodē mō alīj doctores. ¶ Ad rōnes in ꝫtiū. Ad primā rñ. ꝙ Hiero. loquitur de honestate non de necessitate. ¶ Ad secundā rñ. ꝙ rō non ꝓcedit: qz iste q reddit debitū petēti q̄tum in se est nō cōsentit: sed id qō ab eo exigitur inuitus ꝛ cū dolore reddit: ꝛ ideo nō peccat. hoc ēñ. ꝓpter lubricū carnis est diuinitus ordinatū: vt semp petēti debitū reddat nec aliqua occasio petī detur. ¶ Ad tertiā rñ. negādo ꝫsequentiam. ꝛ ratio est ſm san. Tho. qz non est aliqua hora ita determinata ad orandum quin possit recompensari in alīs horis: ꝛ ideo obiectio non cogit. ¶ Circa hoc queritur. †vtrum vir debeat auertere vxorē ne petat vel vxor virum. ¶ Ad hoc rñdetur iuxta sanctum Tho. in. iiij. di. xxxij. ꝙ nō dz hoc facere, nisi ꝓpter aliquam rationabilem cām: ꝛ tunc etiam non dz cū magna instantia auertere ꝓpter pericula que possent imminere.

8 **Ad quintam** sic ꝓceditur. †ꝛ vī ꝙ in loco sacro possit reddi ꝛ exigi debitum sic, qō vī simile esse de loco sacro ꝛ tēpore sacro, sed licitus est

reddere debitū in tēpore sacro: vt visum est ergo simili modo
potest reddi vel exigi in loco sacro. ¶ In oppositū videt esse
q3 tunc locus sacer contaminaretur qđ nullo modo videt fiē-
dum. ¶ Rñdeo dicendū: ꝑm Alber. in. iiij. di. xxxij. q. nō te-
netur in loco sacro reddere si alius locus haberi pōt. Si aūt
non haberi potest tunc saluat cū dolore cordis ⁊ etiam si exi-
git cū planctu: qđ sine vsu matrimonij esse non potest tñ cre-
do ꝙ non peccet mortaliter. ⁊ ad id qđ dr ꝙ esset contamina-
tio loci. s. ex incongruitate operis: qđ sit in ipso ad ꝓsecratio-
nem ⁊ ad actum loci: ⁊ alia est ex cōtrarietate. ꝓcedēs illa que
procedit ex incongruitate tñ: non ita contaminat locum qđ
indigeat reconciliatione: sed potius illa que ꝓcedit ex contra
rietate sicut ex magnis facinoribus. ſ. stupro adulterio homi
cidio: ⁊ hmōi. hec Alber. cui cōcor. Richar. dicens: ꝙ necessi
tate guerrarū inclusi in aliquo loco sacro: vnde egrire nō pos-
sunt pro longo tpe lz vtriqz exigere: ⁊ reddere debitū: qz non
est inꝛiciendus laqueus aliabus ꝓpter mūdiciā loci sacri. Sz
si paruo tpe tunc debent contineri tpe necessitatis: ⁊ tribula-
tionis hec ille. san. vero thomas: ⁊ dñs. Bonauen. ⁊ Petrus
dicunt simpliciter, ꝙ lz debitum sit reddendum oī tempore
nō tñ in oī loco: qz locus contaminari potest: nō tps videtur
nobis. ꝙ istis doctoribus si fuisset propositus casus supra di-
ctus ꝙ concordassent cum primis. qr eadem ratio necessita-
tis videtur currere: hic ⁊ ibi: qñ rimetur periculum incontinē
tie: vel aliquarum corruptelarum.

9 **Ad sextam** cōnem sic ꝓceditur. † ⁊ videt ꝙ debi
tum reddēs non debeat carnes agni
manducare: siue corpus xp̄i sumere primo ex ꝓsenti. c. vbi hie
rony. expresse dicit. itē ex rōne quā inducit arguitur sic. Si. j.
Reg. xvij. dicit abimelech. de panibus ꝓpositionis si mundi
sunt pueri maxime a mulieribus māducent: si ergo immūdis
licebat manducare de illis panibus: multominus nō mūdis
licet manducare corpus xp̄i. ¶ Scōo sic. in figura de hoc sa-
cramento dr Exod. xi. ꝙ cum lactucis agrestibus pnie ⁊ do-
loris est comedenda eucharistia: sed impossibile est simul esse
cum voluptate coitus dolor. ergo videtur ꝙ post voluptatez
coitus nō accipienda eucharistia. ¶ Tertio sic. dicit Grego
rius ad Aug. anglorū epm: ⁊ ponitur. D. di. vj. ꝙ post etiam
nocturnam pollutionem ab eucharistia abstinendū est. ergo
multo fortius post coitum in vigilia perpetratū abstinendus
est. ¶ In oppositum videtur argui ex opere iustitie nō impe
ditur a cōione sacramēti eucharistie: vt ptz sed debitū reddēs
petenti implet opus iustitie. ergo ex hoc ꝓhiberi sumere sa-
cramentum eucharistie. ¶ Rñdeo dicendū iuxta Alber. ma
gnum ꝙ reddēs debitum ꝓpter fidē tori ⁊ iustitiā vel exigēs
propter bonū prolis non dr prohiberi vesci carnibus agni
sed suo iudicio circa est relinquēdus: vtrum ex humilitate: qz
tale negotium sine volūtate nō fuit velit abstinere vel ex de-
uotione velit accipere: hec est sñia gregorij. j. in. c. vir cum pro
pria. ¶ Ad rōnes in oppositum. Ad primaz de hyeronymo
rñdetur iuxta Albertū: ꝙ hieronymus loquitur de his qui suarū
vxorum sunt nimiū amatores. i. nimis ardentes de qbus su-
prā dictum est, ꝙ sunt quodāmodo adulteri. Ad rōnē de pa-
nibus ꝓpositionis rñdetur, ꝙ mundicia requirebaī in come
dētibus ratione idoneitatis: qz panes erant sacerdotales nō
autem rōne necessitatis. ¶ Ad sēdam rñ. ꝙ ratio nō ꝓcedit
⁊ ratio ꝑm Alber. qz lz verum sit ꝙ nō sunt simul dolor ⁊ vo-
luptas: ꝑm actum tñ ꝑm habitum potest esse cum voluptate
ꝑm actū: ⁊ etiam post voluptatez coitus vñ vadit ad cōionē
potest dolere ꝑm actum: ⁊ excludere voluptatem ꝑm actus q
fuit prius tpe coitus. ¶ Ad tertiam: de gregorio rñdet prio
ꝙ gregorius loquitur de sacerdotibus conficientibus eucha
ristiam in missa: qz illis imponitur maior sanctitas. ¶ Secū
do si generaliter dictum illud accipiatur rñdetur negādo cō-
sequentiam. ⁊ ratio est iuxta Alber. qz pollutio signū est cul-
pe precedentis. ⁊ ideo cum bonarum mentium sit etiam time
re, vbi culpa non est multo magis est eis timendum vbi signū
culpe precedentis inuenitur, sed redditio debiti non est signū
nec effectus alicuius culpe. ⁊ ideo non est simile qđ inductum
est. respice etiam qđ nos diximus. S. dist. vj.

10 **Ad septimum.** sic ꝓceditur. † Et videtur ꝙ exigens debitum cā infirmita
tis debitum: nō possit accipere corpus dñi. primo sic. dr enim
Exo. xij. in figura huius sacramenti vestros renes accingetis
dicit aūt gregorius ꝙ lumbos precingimus cuz carnis luxu
riam per continentiam coarctamus, sed exigēs causa infirmi
tatis non precingit lumbos suos per continentiam. ergo ta-
lis accedere non dz. ¶ In contrarium potest argui sic. talis
concubitus non est nisi venialis, sed ꝓpter venialia nō debz
dimitti cōiugalis ois homo dimitteret cū in multis offenda-
mus oēs. ergo non opz ꝙ iste dimittat propter hoc recipere
corpꝰ dñi. ¶ Rñdeo dicēdū iuxta dominū Alber. ꝙ ille mo
nendus est ne accipiat: nec relinquendus est suo iudicio vt ꝓ-
cedens: si tñ omnibus modis ex devotione se ingerat non est
prohibendus. ¶ Ad rationem in contrariū respōdetur iuxta
Albertum, qđ per hoc non ostēditur nisi congruitas inuitās
nos ad humilitatem. ⁊ non intendit Grego. imponere necessi
tatem: sicut ꝓperius de panibus ꝓpositionis dictum est.

11 **Ad octauam** qōnez sic proceditur. † Et videt
qđ post cp̄m acceptū est corpꝰ dñi
eodem die parum vel multum post non possit exigi vel red
di debitum sic. Contrarij sunt motus sacramenti ⁊ concupi
scentie: qr vnum monet in summum spiritum: ⁊ alterū in sum
mam carnalem voluptatem. ergo motus vnus excludit alte-
rum qr contrarij motus se inuicem excludunt. ergo motus cō
cupiscentie in concubitu excludit motum nutrimenti spūalis
ergo perditur effectus sacramenti, sed omnibus modis cauē-
dum est ne perdatur effectus sacramenti: ergo omnibus mo-
dis cauendum est: ne debitum petatur: nec exoluatur eadez
die. ¶ Rñdeo iuxta Alber. mag. in. iiij. qđ illa die nō est po-
stulandum debitum: nec reddendum nisi alter coniugū mul-
tum instet: si tamen fiat non tamen credo qđ sit peccatū mor-
tale. hec albertus. ¶ Ad rationem in oppositum dicendum:
ꝑm eundem, qđ non procedit. quia licet illi actus actu sint cō
trarij: non tamen habitu. quia delectatio qse est in coitu non
profunditur vt habitus: sed transit sicut dispositio tempora
lis: vnde actus coitus non est contra spūalitatem: sicut dispo
sitio permanens: sed sicut dispositio ad tempus pertranſes.
⁊ ideo post transitum talis temporalis dispositionis potest
esse actus devotionis in homine: ⁊ dispositio mentis ad cō-
munionem. Lege. ¶ [Sciatis fratres non potest] adeo expe
dire. hu. nec de carminibus videtur qđ sit peccatum mortale
tēpore orationis cognoscere vxorem reddendo vel exigendo:
rum eucharistia nō soleat interdici: nisi pro mortali peccato
de cesset. dist. ij. quotidie. sed dic qđ est cōcilium propter reue-
12 rentiam sacramentorum factum. † vnde aliquis excluditur a
perceptione dupliciter. tum ex necessitate. s. propter peccatū
mortale ratione cuius dicit apls. i. Corin. xi. probet aūt seipz
homo ⁊ sic de pane illo ⁊c. Alio modo ex cōgruitate: vt cū ꝓ-
pter reuerentiam sacramenti omittitur: ⁊ maiorus devotiōis
tempus expectatur. Si vero cōmisceatur causa saturande li-
bidinis preceptum est, qđ tunc peccatū mortale est. hu. Et lo
quitur confirmiter ad ea que. S. diximus in questione tertia
[itē si panes propositionis] arguit ratione a minori. qz si qđ
minus erat non licebat comedere laicis: vel etiam sacerdoti
bus illis temporibus: qñ iungebantur vxoribus multo ma
gis non licebat corpus comedi nisi a mundis [in veteri testa
mento] Leui. xxiij. preceptum erat vt singulis sabbatis. xij.
panes calidi. S. mensam sanctuarij proponerētur: ⁊ super sin
gulos singule petene auree: ⁊ super singulas patenas pugill⁹
thuris. isti panes sequēti sabbato remouebantur: ⁊ alij noui
reponebātur: ⁊ thus dño incēdebāt: ⁊ panes cedebāt in vsus
13 sacerdotum: ⁊ qr ita cōtinue ⁊ publice ponebantur: † ideo pa
nes propositionis dicebantur. Cum em̄ sacerdotes vacabāt
vxoribus: ⁊ deo non deseruiebant in tabernaculo: tūc nō co
medebant istos panes [comedi non poterant] digne ⁊ licite
hug. [quāto magis qui in celo] Jo. vi. [violari atqz stingi]
causa libidinis explende: ꝑm quosdam: vt dicit glos. [debea
mus] quantum in nobis est. nam si alter exigit: alter tenetur
reddere: ⁊ peccat qui exigit: ⁊ non qui reddit. Sepe enim pec
cat qui precipit: ⁊ non qui obedit. vt. xxij. q. j. quid culpatur.
⁊. j. e. q. v. manifestum.

1 ☞ Infidelis dicitur quodam respectu quicuqz est in pecca
to mortali.

Notiescunqz. Ad idē sequitur hoc
capi. qđ est Aug. in
sermone de natiuitate dñi. summa est in rubro. bre
ue est. Lege. ¶ [Quotiescunqz infideliū.] qz fidem
non seruant amatoribus suis: vel qz nō habent fidei virtutē.
† Quicunqz em̄ est in pctō mortali quodā respectu dr infide-
lis. j. q. i. cum ois. ⁊. vij. q. j. sciendum. ⁊. xxxiij. q. iij. forte. hug.
[a proprijs vxoribus] de concilio loquitur ꝓtum ad vxores
legitime vtendo eis: vel debemus abstinere etiam ab eis cau
sa saturande libidinis.

Fratres. Ad idē est hoc. c. qđ hoc est bea
ti ambrosij in sermone de aduen
tu dñi sum. est in rub. breue est. ¶ [Fratres nullꝰ
coniugatur] exigendo nam reddere tenetur. ⁊ est
consilium siue de honestate loquitur: vel est preceptum si fiat
causa saturande libidinis.

Debitum

1 ☞ Debitum an liceat reddere tempore impregnationis.
2 Vir non debet accedere ad vxorem a tempore conceptionis
vsqz ad tempus purificationis.
3 Debitum an liceat reddere vel exigere tempore menstruoꝝ.

Causa. Ad idē est hoc capm einsdem
Ambrosij super epistolam pri
mam ad corinth. Summa est: ꝙ aliqua sunt tem
pora: que non sunt concessa: scilicet de consilio ad
vsum matrimonij dies festi dies processionum ⁊ tempus lita
niarum ⁊ tempus conceptus ⁊ tempus partus. Breue est, nō
diuiditur. Litera. ¶ [Si causa. non multum temporis con
cessum] ergo aliquod tempus est quod non est concessum
quo ad consilium: ⁊ exhortationem. de consilio enim ⁊ exhor
tatione dicuntur talia: ⁊ non de precepto. hug. [dies festi:] ⁊
de consecra. di. iij. c. j. [dies processionis] id est in quibus fiūt
processiones: vt litanie: ⁊ dies dominici [conceptus] id est ad
tempore cōceptionis: ⁊ presertim a tempore motus infantis
debet vir cessare ab vxore vsque ad tempus purificationis.
In hoc enim viri debent imitari pecudes: vt ex quo vxores
sunt grauide non oppримāt eas: ⁊ emittere abortiuū compel-
lant. vt. S. xxxij. q. iij. ostigo. nec ipse debent postea maritus
copiā sui facere. vt. xxxij. q. vij. non solum. ¶ Sed surgit hic,
1 questio. † vtrū liceat debitū reddere tempore impregnationis.
Et videtur ꝙ non ex presenti capitulo. Respondet ꝙ si sine
periculo aborsus vir potest carnaliter copulari sue vxori pre
gnanti sibi tenetur reddere debitum: ⁊ ab ea potest exigi sine
peccato mortali qr concubitus matrimonialis non tantū est
in officiū: sed in remedium. Si aūt cum ea non potest carnali
ter copulari sine periculo aborsus: tunc non debet sibi reddi
debitum: nec exigi qr matrimonium principalius est ordinatū
ad prolem procreandā: ꝙ in remedium. Ad capm presens re
spondetur: ꝙ loquitur de debito honestatis: nō necessitatis.
[partus] a tpe em̄ partus vsqz ad tempus purificationis de-
bet cessare carnalis cōmistio: vt di. v. ad eius [iuxta legem]. s.
2 canonicam. † Nam ꝑm legem canonicā a tempore ꝛceptiōis
vsqz ad tēpus purificationis non debet vir accedere ad vxo-
rem: vt prealleguto capitulo vel [iuxta legē] moysi: in lege le-
uitici. xx. mandabatur ꝙ quādiu femina est grauida vir ad
eam non accedat: ⁊ femina que pareret masculū ab ingressu
templi. xl. diebus que feminam. lxxx. abstineret. ¶ Surgit
3 etiā hic q̄stio † de tpe menstruoꝝ an illo tpe liceat debitū red
dere vel exigere. Et vꝑ ꝙ non. dicit em̄ leuiticus. xx. qui coierit
cū muliere in fluxu mēstrue ⁊ reuelauerit turpitudinem eius
⁊c. interficient ambo. ¶ Scōo dicit gl. esaie. lxiij. super illud
quasi pannus menstruate: qđ tpe menstruoꝝ viri debent ab
vxoribus abstinere: tunc em̄ concipiunt mēbris damnati, ce-
ci, claudi, leprosi, ⁊ hmōi vt qr parentes nō eruberūt sic mi
sceri ⁊c. Rñdeo hic est multiplex modꝰ dicendi. Quidā dicūt
sicut hug. in hoc loco ꝙ tempore menstruoꝝ non est licitum
exigere, sed bene reddere. primū em̄ qr est in voluntate coniu-
gis lex prohibet, sed non ꝑm, quia est de lege nature. Et sic di
cunt debere intelligi autoritates supra allegate. Et isti⁹ opi-
niōis videt esse dñs Bonauētura. Alij dicūt vt sanctus tho.
ꝙ si illa passio accidat naturaliter. s. semel in mense determi
nato tempore, tunc non licet exigere, nec reddere, qđ videtur
innui i autoritate allegata i principio qz vtrūqz perfici in
terfici. Cuius ratio est ꝓpter maximā corruptionē, que tunc
est in corpore mulieris quā ostendit earū fetor illo tpe, ⁊ infe
ctio specialis ad aspectū earū, vt dicit philosoph⁹ de somno
⁊ vigilia. Semē viri qđ tūc in ea recipitur icurrit infectionē,
⁊ id qđ ministrat mulieri est immūdū. Et ideo ex tali cōcubi-
tu vt in pluribus efficiantur leprosi, vel alīs grauibus corru
ptionibus insecti, sicut dicit glo. esaie allegata supra. Talis
conclusio concubitus est in ꝓiudiciū prolis, non autez licet
hmōi vti cōcubitu cōiugali ad remedium quando est in pro
lis notabile ⁊ probabile ꝓiudicium, quia principalius ordi
natur ad prolē procreandam, quā ad remedium. Si aūt mulier
innaturaliter patiatur, vt sunt alique que quasi continue pa-
tiuntur sanguinis fluxum, tunc licet exigere, ⁊ reddere. quia
tunc mulier concipere non potest, vt dicunt qdā. hec ꝑm Ri
chardum. Et iste modus placet nobis.

Christiano. Ad idē est hoc capi-
tū qđ est augustini li
bro qstionū noui ⁊ veteris testamēti. Suma
est in rubro. Lege. ¶ [Ch istiano. aliquādo
nō lz] hic nō licere capit ꝙ nō expedire [nō
licet] id est nō expedit, nō decet, vt in festiuis
diebus, ⁊ diebus processionum. [a licitis] reddere enim debi
tum coniugale petenti tempore orationis licitum est, cuz nō
sit peccatum, vt supra dictum est. tamen vt deuotius oretur
de honestate est abstinendum [vnde apostolus] .j. corinthio.
vij. ponit sensum apostoli non literam. in apostolo sic habe-
tur. nolite vos fraudare adinuicem: nisi ex consensu ad tem
pus ⁊c. [vt vacetis expedientius orationi.] Et capitur hic
stricte oratio pro ea que fit in ecclesia: ⁊ in alijs oratorijs. ⁊
presertim in diebus feriatis: scilicet dominicis: ⁊ festiuis: ⁊
ieiuniorum: ⁊ non de oratione large accepta secundum quod
dicitur: quod qui bene facit orat. quia hoc modo vt argunt
Hugu. quia cum semper bene agendum sit: semper cessandū
esset ab vxoribus: quod non est mirum. [Nam ⁊ secundum
legem] romanam. vt. C. de feriis. quadragintra. tempore ieiu-
nij non licet verberare: vel occidere, vel punire [iurgari] id est
in causa litigare. Hugu. vel secundum legem mosaicam. vn
de deus probat hoc tempore ieiunium. Esaie. lxiij. dicens,
Ecce in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra: ecce ad
lites ⁊ contentiones ieiunatis: ⁊ percutitis pugno impie. vel
secundum legem canonicam, xv. questione. iiij. placita [post
vero licet] quia alio tempore licitum est: quod fiant iudicia:
et malefici puniantur secundum legem diuinam ⁊ humanaz
eorum tamen ministerio: qui autoritate publica patiuntur.

Vi autem. Ad idem est hoc capitulum
in rubro. Breue est. Lege. ¶ [Qui autem in asti
gatione victus] id est in abstinentia victus siue par
citate cibi [agere penitentiam frustra] qz non de facili ꝓ-
strari potest. Hugu. [nisi egrediatur a cubili] cōingali: quan
tum in se est. si non exigendo: vel etiam non reddendo: si vxor
consentiat. hug. ⁊ glo.

1 ☞ Vir dormiens cum vxore debet aqua lauari: ⁊ ab ingressu
ecclesie se temperare.
2 Ingressus ecclesie ne prohibeatur in omni peccato mortali.

Vir cum. Hic dicitur incipere secūda pars
huius questionis: in qua proba
tur quando est peccatum cognoscere vxorem suā: ⁊
quando non. Jo. de. Capīm hoc est beati Hzegorij ad Aug.
1 epm. Summa est. † quod vir dormiens cum vxore sua debet
aqua lauari: ⁊ ab ingressu ecclesie se temperare. Capīm hoc
videtur diuidi in tres partes. Nam in prima parte loquitur
in casu: quando vir accedit ad vxorem causa incontinentie
tali consulitur: vt aqua lauetur et ab ingressu ecclesie vsque
ad vesperam abstineat. In secunda parte loquitur in casu: in
quo vir accedit ad vxorem causa procreande prolis. Et talis
dicitur relinquendus propio arbitrio si velit abstinere a cor
pore christi: vel non. In tertia loquitur in casu: in quo vir ac
cedit ad vxorem causa saturande libidinis: de quo dicit: qđ
grauiter peccat. secūda ibi: si quis. tertia ibi: cum enim amor
Litera. ¶ [Vir nisi lotus] hoc si propter reuerentiam loci: ⁊
sacramentorum. Hugu. [non debet] consilium est: non pręce-
ptum. vel loquitur secundū cōsuetudinē, quorūdam loco: um
cuius consuetudinis fractio scandalū generaret [paululum]
vsqz ad vesperam: vt distinc. vj. testamentum. Hugu. ¶ Sed
quantum posteā debet abstinere a corpore christi: videtur
haberi. de consecra. distinc. ij. omnis homo. hoc tamen consi
lium est. Hugu. [licita] id est non prohibita. Hugu. est tamen
peccatum veniale quia fit causa incontinentie. xxxij. questio
2 ne. ij. his itaqz [a sacri loci ingressu.] ¶ † Surgit hic questio
vtrum prohibeatur in peccato mortali ingressus ecclesie. Et
videtur quod sic ex presenti capitulo: si em̄ pro veniali pec
cato prohibetur ingressus ecclesie: vt hic dicitur. multo for-
tius prohibeatur pro peccato mortali. Respondeo dicēdum
quod non prohibetur pro aliquo peccato mortali ingressus
ecclesie alicui: nisi sit excōmunicat⁹: vel interdictus: vel ei hoc
specialiter interdicatur: vt sit in quibusdam penitentibus vel
contumacibus. vt. xi. q. iij. cure cum excōmunicatus: ⁊ distin.
lxxxj. si qui. ⁊. v. questione. ij. presenti. vnde expedit magis pec
catori currere ad ecclesiam ad orationem: vt deus eum libe-
ret, ⁊ a peccatis emundet exemplo publicani: qui ascendit ad
templū: vt oraret, ⁊ orans atqz pectus percutiens exiit insti-
ficatus Luce. xviij. ¶ Ad argumentum ex presenti capitulo
respondetur: quod hic dicitur consilium est propter reueren-
tiam sacramenti loci: et propter corporalem inquinationem,
magis quam propter peccatum. vt dicit Hugu. vnde dicit
Albertus magnus q̄illa prohibitio ingressus ecclesie in hoc
actu non est propter magnitudinem reatus ostendendam,
sed ad demonstrandam incongruentiam actus coeundi ad
spiritualia intelligenda et videnda, que tractantur in locis
sacris, in obsequijs diuinis, ⁊ sacramentis quia contempla-
tio diuinorum esse non potest: nisi in spiritu ascendente supra
corpus, et in coitu sub carne, quasi suffocatus iacet spūs. Nec

est dictū: vt ita seruet: sed potius vt moueant carni seruientes: vt humiliter se retrahant a locis sacris: sed non sunt redarguendi si non fecerint. Hec albertus [quia voluptas ipa sine culpa nullatenus eē pōt.] ¶ Surgit hic questio, vtrū hoc sit verum. Et vī q sic: q est auctoritas gregorij. Item vt tangitur in glo. hug. dicit: hic colligitur q opus coniugale non potest exerceri sine peccato. ¶ Sed contra est q Augu. lib. de bono coniugali exponit supra dicit coitum qui fit gratia prolis procreande esse sine culpa aliqua. ¶ Rndeo dicendus, q absit q concubitus carnalis quē excusat honestas nuptialis sit culpabilis: imo bonus, sanctus: z legitime factus: vt dicit Augu. lib. de bono cōiugali. Ad dictū gregorij rndet multipliciter. primo iuxta dām Bonauenturā in. 2. in fine distinctionis. xxxi. qui ita dicit: q non dz carnis cōmistio quilibet actus cōiugalis: sed ille qui fit ad delectationē carnis: in qua cōiter est aliqua culpa. hec ille. Et ita gregorius non loquit vniuersaliter de omni actu cōiugali: sed de eo qui fit ad delectationē carnis. ¶ Scdo rndetur iuxta Richardū, in eodem loco: q nōie culpe intelligit feditatem vitiosam: que in nobis est ex culpa primoꝝ parentū: z ita nō est ad ppositū. ¶ Tertia potest rnderi q Gregorius illud loquit rōne originalis peccati: qō proles contrahit ex tali cōmistione: vnde cū dicit [in iniquitatibus conceptus sum]. i. in peccato originali. nō damnat actum coniugalē ppter peccatū originale qō proles cōtrahit ex peccato ade: per qō omnes nascimur filij ire [copulam carnis esse legitimā] vt in ipsa carnis copula sit causa prolis &c. [z carnis &c.] expositio est precedentis. hug. [si quis vero.] scda pars. s. qñ quis cōmiscetur vxori causa prolis [suo iudicio]. i. arbitrio. vtrū. s. ex humilitate velit abstinere: vel ex deuotione accedere: sicut supra exposuimus [q. d. in igne] cōcupiscentie: vel in igne. i. in amplexu mulieris [nescit ardere] id est libidini deseruire. i. non ad ardorē z imperum libidinis cognoscit vxorē: sed ad necessitatē. q. exactus reddit ei debitū: vel exigit causa prolis [cū vero.] tertia pars. s. cū quis cognoscit vxorem suam causa saturande voluptatis [desideat] q. talis coitus peccatū mortale est. hug. [tunc aūt] respicit ad primum casum: vbi dicit supra de ingressu ecclie: z nihil de corpore xpi qō hic addit [aqua] ad literā, ppter corporis pollutionē. Alij dicūt [lotus]. i. aspersus aqua benedicta: per quaz minuta peccata remittunt: vt de cōsecra. di. iij. aqua. Quato aūt tpe post cōmistionē coniugis debeat abstinere a corpore xpi: non vī determinari: sed colligi pōt. de cōsecra. di. ij. Omnis homo. Omnia tū ista vel de ingressu ecclie vel de corpore xpi de consilio sunt [prediffinita sniam] sz q debeat lauari: z postea intrare. s. transacta vna die, hug.

Hinc z in diebus. ℣ est: in quo est tertia pars questiōis: in qua ponit tempora: in quibus nuptie nō sunt celebrande. Jo. de.

Non oportet. c. Inducit ad ppositū hoc odicensi sumptū. Summa est in rubro. Breue est non dividitur. pro pleniori intelligentia huius z sequētiū capitoꝝ de hac materia loquentium. Queruntur duo.

¶ Primū est vtrum licitum sit celebrare nuptias omni tpe.

¶ Scōm est vtrū matrimonium contractū tempore prohibito per ecclesiam veniat separandum.

Ad primum sic proceditur †z videt q licitū sit omni tpe nuptias celebrare. primo sic. dicit aplūs ad gala. iiij. dies observatis: z menses: z tpa: et annos: z post timeo q absq causa laborauerim in vobis. ergo videt q observare tpa sit malū: z non ꝙsonū fidei. ergo videtur q quolibet tpe sit licitum nuptias celebrare. ¶ Scdo sic. in diebus assignatis in litera non interdicitur celebratio aliorū sacramentorū. ergo nec matrimoniū quod est sacramētum debet interdici. ¶ Tertio sic. in diebus illis potest peti debitum: z reddi. ergo z nuptie celebrari. consequentia videt manifesta: quia si effectus non repugnat diei: ergo nec causa. ¶ In oppositū arguitur ex. c. presenti z sequentibus. ¶ Rndeo dicendū, q aliqua sunt tempora in quibus nō est licitū nuptias celebrare: cuiusmodi sunt determinata in pūtibus capitulis. Et huius assignat a doctoribꝰ due rationes. vna est moralis alia figuralis. Moralis est: qz his tribus tēporibus propter precipuarū solēnitatū expectationē: in quibus ꝙsueuerāt fideles cōmunicare: scz natali dñi: pascha: z pentecostes: in quibus debent sefideles preparare vt dñm suum possint digne z reuerenter accipere: z propter hoc debent sensum a terrenis aliēnare: z qm in sponse traductione z nuptiarū celebratione propter nouitatē vehementer animus cōuertitur: ad id: qō deorsum est z ad gaudia vana. Et ideo ista tria tempora rationabiliter sunt interdicta. s. tēpus aduentus vsqz ab octauas epiphanie: tēpus septuagesime vsqz ad octauas pasche: z tempus tertia die ante ascensionem vt ad octauas pentecostes. Et quia multe abusiones fiunt in nuptiis que non cōueniūt istis temporibus. Alia est ratio figuralis: qz in his temporibus sunt dies ieiuniorꝫ: z sic dicitur mat. ix. non debent filij sponse lugere quādiu cum illis est sponsus cum autē aufertur &c. z qz quodāmodo in his diebus significatur absentia spōsi: ideo in talibus diebus nō debet fieri sponsi z sponse cōiunctio: nec nuptiarū celebratio vnde non est inserdictū contrahi sponsalia: vel matrimoniuz in his diebus per simplicē consensum: sed interdicit nuptias celebrari z sponsam in domū adduci. ¶ Ad rationes in oppositū ad primā de apostolo rndetur iuxta dām Bonauenturā: q observari tpa potest esse tripliciter. qz aut ipsa observanē ꝗtum ad natūrā in his que subsunt nature: vt ꝗtuz ad actum seminandi z nauigandi: aut tpa observantur in his: q̄ sunt supra naturam: sicut sunt ea: que sunt gratie z liberi arbitrij. Aut tpa observanē ꝑm spālem institutionē ex intentione spiritualiū: vt dies instituta ad colendū natale dñi observanda est: vt in ea amplius laudetur deus. primo modo observare tpa non est petitis: nec tertio modo: sed tm scdo modo z hoc modo non fit obseruatio in matrimonio qz non seruat lunatio nec tempoꝝ variatio: nisi scdm q statutū est ad cultum dei. vnde non observat ratione tpis: sed magis ratione cultus diuini. ¶ Ad scdam rndet negando ꝙsiam. Cuius ratio est ꝑm sanctū Thom. qz celebratio nuptiarū habet aditum aliqua mundana letitiā z carnalē: qō non est in celebratione aliorū sacramentorū. idē Bonauentura. ¶ Ad tertiaz respondet negando ꝙsiam, z ratio est: qz vt dicit sanctus tho. non est tanta distractio animoꝝ in redditione debiti: vel petitione: sicut fit in celebratiōe nuptiarū. Et ideo nō est simile.

2 **Ad secundum** sic proceditur. †Et videt q matrimoniū cōtractū tempore prohibito sit separandū. primo sic. ex caplo sequenti. Non opz vbi dz q a. lxx. vsqz ad octauas pasche &c. nuptias non celebrare: qō si factū fuerit: separent. ¶ Scdo sic. in foro ecclesiastico iudicādū est statuta ecclesie. ergo si ecclesia statuit: q talibus tpibus nuptie non debeant fieri: si fiunt debent iudicari pro non factis. ¶ In oppositū est extra de matrimonio contra interdictū ecclie ꝗtracto. c. i. item nihil est propter qō debeat separari matrimoniū: nisi tale sit de substantia matrimonij: sed solus consensus est persona legitima: sed nihil horum deficit in proposito. ergo tale matrimoniū licet sit contractum in tempore prohibito per ecclesiā: non est separādū. ¶ Respondeo dicendū q matrimoniū sic contractum propter hoc separari non debet quo ad vinculum: nec quo ad torum: z habitationem simpliciter: sed ad tempus in pena eoꝝ eo q preceptū ecclie contempserunt. Ista ꝛclusio pt. 3. in. c. allegato. extra de matrimonio &c. vbi notandū: q cōiunctos matrimonialiter separat ecclesia quosdam simpliciter ꝗtum ad vinculum ostendens inter eos nō fuisse matrimonium ex hoc: q interuenit aliquod impedimentū qō est contra substātiam mīmonij: vel ex parte cōsensus: vel ex parte legitimitatis personarū: z illud dicitur impedire matrimoniū cōtrahēdum z dirimere iam contractū. Quosdam autem separat simpliciter ꝗtum ad torū z habitationē in penam: z hoc ppter aliquod crimen: quod est cōtra matrimoniū bonum. Quosdam separat ad tempus ad penitentiā agendam: z hoc qñ in terueniat aliquod impedimentū: quod non est contra matrimonium ꝗtum ad substantiā: nec est contra bonū matrimonij: sed inducit peccatū, z tale est ecclesiasticū interdictū: z de tali separatiōe intelligitur autoritas canonis. nō opz allegata. Et sic ptz rnsio ad primā rationē in oppositū. ¶ Ad secūdam rndetur negando ꝙsequentiā, nisi vbi phibitio est cum decreto irritante illud qō in cōtrarū agitur. Lege. ¶ [Non opz nuptias]. i. nuptiales solēnitates nuptialia cōuiuia nuptiales traductiones coniugis z hmōi vel [natalitia hoim] qui dies natiuitatis sue celebrāt, solēnia cōuiuia faciēdo, vt pharao diē natalē celebrās fecit conuiuiū grāde. gen. xl. Sic herodes diā natalis sui celebrās cenā fecit principibus, z tribus, marci. vj. z mat. xiiij. talia natalitia deū offendūt, ibi impudice saltatur, diabolo cantatur. dicit enī Hieronymus q in saltib⁹ letant demones, z exultāt ministri demonū, z Joānis caput amputat. qz gra deperditur z iniquitas fouetur.

Non licet. Ad idē est hoc capl'm ex cōcilio martini pape. Summa est eadem. Lege. ¶ [Non licet.] Breuiter hoc capl'm nunc non habet locum, nam vt dicit glo. abrogatum est. Nam in. xl. natalitia martyrū celebrantur z tanto deuotius ꝗto tempus est sacratius.

Non oportet

Non oportet. Ad idē est hoc capl'm ex concilio Elerdensi. Summa ostendit quibus tpibus nuptie nō sunt celebrande. potest dividi in duas partes. In prima prohibet. In secunda punit cōtrafacientes. secunda ibi: qō si factū &c. Lege. ¶ [Non oportet] preterea que supra in alio capitulo nō opz diximus de ratione assignationis horum dierum: potius ostendimus etiā sic dicere [a. lxx.] qz significat tēpus quo adam z eua expulsi sunt de paradiso: vt per hoc etiam ostendatur q ab illo tpe. lxx. vsqz ad octauā paschę excluditur ab ecclesia celebritas coniugiorum aduentu: vt deuote expectemus xpm: z cuz spirituali gaudio celebremus eius natiuitatem: qz siue carnali virgo fuit ab omni carnis superfluo circunscissus: ipsumqz sacris numinibus cum regibus quibus apparuit: sine carnis contagione adoremus. [quodsi.] secunda pars [separentur] vt dximus supra in questione secunda: sad tempus in pena vt puniantur in quo delinquerunt qz transgressi sunt preceptum ecclesie: extra de matrimonio contracto contra interdictum ecclesie. c. i. dicit autem petrus de palude: q si sit periculum incontinentie alia pna imponat: z in ipsa dispensetur.

Nec vxorem. Ad idem est hoc. c. nicolai pape. Summa est eadem vt. 3. Breue est. ¶ [Nec vxorem ducere. s. solemnizare matrimonium. non autem prohibetur ducere vxorem simpliciter per verba de presenti. [nec conuiuia illa]. scilicet, que fiunt in diebus natalitij: vnde dicit Aug. q in hoc capitulo exponimitur aperte qō in superioribus capitulis intelligitur nomine nuptiarum vel natalitiorum.

Hec aūt seruanda sunt. ℣. est: i quo incipit ꝗta pars huius questionis. In qua dz, q non sine vxoris consensu vir nec econtra est vacandū per eos oratioui dicit ergo [hec autē] que in precedentibus diximus. s. q vir tpe oratiōnis z ieiuniorū continere debēt [obseruanda sunt] sine intelligenda si fiant cum consensu vxoris. Et similiter vxor ex consensu viri. z non debet alter sine consensu alterius continere. Et hoc Gratianus probat per sequentia capitula.

1 ☞ Coniuges q non possint continere nisi ex communi consensu au sit verum.

2 Coniuz si petat debitum in ipsa ecclesia: an sit ei reddendum.

Apostolus. Hoc capitulū est beati Augustini libr. tertio de adulterinis cōiugꝫ. Summa est q coniuges continere non possunt nisi ex communi consensu. Breue est. ¶ Pro cuius capli intellectu querit. †utrū hoc capm sit verū. Et videtur q non: qr aut intelligitur de oratione priuata: aut solēni: non de priuata: qz nimis durū esset: q vir non possit orare pater noster: aut alia oratione priuata facere: sine consensu vxoris: aut ecōuerso vxor sine consensu viri. z oppositū omni die fit. Non de solēni: qr solēni orationi misse in tpe a canonibus instituto vacare licet omni hoi. de ꝙsecra. dist. ij. ois hō. Nec ad hoc requirit ꝙsensus cōiugis. ¶ Rndeo dicendū primū, q sensus autoritatis huius est: nō q vir aut vxor oratiōi vacare simplr nō possit sine ꝙsensu alterius: sz q tali vacatione orationi intendere vir aut vxor non dz: sine consensu alterius per quā impediri possit reddito debiti: si petatur: vel denegari. ¶ Et ad argumentū cū arguit de qua oratione sit in telligendū dicit hug. q quidā dicūt hoc esset intelligendū de priuata z speciali oratione: sicut vī glo. dicere: vt si quis tota die vel maiori parte diei vult esse in oratione: sed ꝙsili oratiōni pōt alter interesse preter volūtatē alterius vt puta misse. Sed dicit hug. Ego hoc intelligo de qualibet oratione: siue ꝙsili siue spāli: siue solēni: siue priuata. Non tm dico: q alter ꝙsuz nō possit interesse orationi preter voluntatē alterius. vñ si alter dicat alteri: nolo vt intres ecclesiam: vl audias diuinū offm nō est audiēdus. xj. q. iij. si dñs. z. c. qui resistit. Sed dico q propter oronē non dz qs denegare debitū vxori petēti. s. qr dies est festiuus: vel dies ieiunij: vel qr vult audire diuinū offm: vt qr vult ire ad ecclesiam: sed reddat primo z postea hmōi exequatur. ¶ Sed surgit qō: qd si petat in ipa eccla. Rndeo q non tenet reddere: nisi in loco apto: z competenti: nisi forte videret imminere periculū fornicatiōis z incōtinētie: de qua questione supra disputauimus circa principium huius quarte questionis in articulo quinto.

1 ☞ Penitentia an possit imponi viro eundi vltra mare vel ad sanctum iacobum inuita vxore.

Penitentia. Ad idē est hoc. c. ex scdo concilio Arelatensi. Summa est in rubro. Breue est. nō dividit. Lege. ¶ [Pniam]. i. abstinentia a complexu cōiugali: vel alia pniam per quā ius et debitum coniugale impediret. vñ si imponeret alicui per confessorem ꝗtinentia ppetua: vel ad tps z hmōi. dico quod talis pnia nō debet ei imponi sine ꝙsensu alterius: q si factū fit statim irritabit a sacerdote: qui iniunxit si alter ꝗugium noluerit consentire. Sivero sacerdos adeo fuerit indiscretus: q relaxare noluerit: potius est obediendum coniugi in tali casu: quam sacerdoti: vt dicit hug. ¶ Hic surgit questioi †vtrum pōt imponi penitentia viro eundi vltra mare vel ad sanctum Jacobū inuita vxore. dicit hug. q sic. q illa tenetur eū sequi: si ille vult eam ducere. Quid si nolit vt sequat eum: dicit q tūc talis pnia non dz ei imponi sine consensu vxoris.

¶ Questio. v.

Quod autem. Hic intitulatur questio quinta: videlicet vtrū vir z mulier sine mutuo cōsensu possint vouere continentiā. Et hec questio diuiditur in quinque partes. In prima probat per sex auctores: q vir sine licentia vxoris z econuerso non potest cōtinere. In secunda probat: q de bemus esse virgines mente: z corpore: si possumus: als mēte sine qua nullus saluatur. In tertia dicit: q si vir vxorem suaz velari permiserit: z non cōtradicit: compellatur intrare religionem. In quarto pbat: quod vir est in omnibus superior femina: z q femina tenetur viro obedire. In quinta ostendit Gratianus quare fuit vnum primū principium humani generis primus homo. secunda ibi: tunc saluabitur. tertia ibi: qz vxorē. quarta ibi: manifestū. quīta ibi: nec illud otiosus est.

Judicat vir. Sequitur primū capitulū huius partis: q est beati Augustini supra psalmos. Summa est in rubro. q intelligentia prime partis queruntur duo.

1 ¶ Primum est vtrum vnus coniuz post copulā carnalem possit sine licentia alterius continere.

2 ¶ Secundum: vtrum vnus cōiuz ante carnalem commistio nem possit sine consensu alterius continere.

Ad primum sic proceditur †Et videtur q vn⁹ coniuz post carnalem commistionem possit sine licentia alterius votum emittere continentie. primo sic. licitum est viro vxore etiā phibente accipere crucē in subsidium terre sancte: vt extra de voto z voti reddītione. c. ex multa. ℣. qō autem. sed cum per hoc votuz redditio debiti impediatur: ergo vnus coniuz potest sine licentia alterius predictum votum emittere. ¶ Secundo sic. vxore phibente potest vir corpus suum ad martyrium z mortem exponere: z tunc constat: q se reddit impossibilem ad reddendum debitū ergo &c. ¶ Tertio sic. non est expectandū in aliquo voto consensus alterius qui non pōt sine pctō dissentire: sed ita est cū alter ꝗugum vouet continentiam vel simpliciter: z vel a tps. quia impedire profectū spiritualez est petrī in spiritum sanctum. ergo vnus potest votum cōtinentie simpliciter vel ad tempus emittere sine cōsensu alterius. ¶ Quarto sic. sicut in actu matrimonij requiritur debiti redditio: ita debiti petitio: sed vnus potest sine cōsensu alterius vouere q debitum non petat, cum hoc sit ius sue ptantis. ergo pari rōne pōt vouere qō debitum nō reddat. ¶ In oppositum est capm pñs. Jtē est apls. i. corinth. vij. nec fraudetis vos inuicem, nisi ex cōsensu ad tempus: vt vacetis orationi. ¶ Rndeo dicendus sub ista conclusione, q vnus coniuz post copulam carnalem non potest emittere votum continentie simpliciter: vel ad tps sine licentia vel consensu alterius patet ista conclusio. primo ex presenti capitulo z aliis sequentibus. Secundo sic. nullus potest facere votum de alieno: ꝛz vir nō hz ptātem sui corpis sed cōiuz: ergo sine cōsensu ei⁹ nō pōt facere votū ꝗtinētie vel simplr vel ad tps. ¶ Tertio sic iuxta scm tho. vouere volūtatis est: vt ētiam votū oīdit: vñ de illis nō pōt eē licite votū q̄ nfe subiacēt volūtati: qualia nō sunt ea, in quib⁹ vn⁹ alteri tenet. Et tō in talib⁹ nō potest aliq votū emittere sine cōsensu eius: cui tenet. vñ cū cōiuges sibi nuicez teneanē in redditiōe debiti: vt dictū est: per quā continētiā impeditur nō pōt vnus quisq cōsensu alterius ꝗtinentiā vouere. Et si vouerit, peccat inquit scs tho. z nō dz seruare: ꝛz agere pniam de malo voto facto. ¶ His habitis dicēdū est ad rōnes in oppositū. Ad primā rndetur negando ꝙsiam. Et ratio est: q illud votū crucis factū est in fauorē z necessitatem terre sancte: nec facta est oīno derogatio iuris vxoris, qz dz mulier velle p necessitate tanta ꝗtinere ad tps. Q̄ si nolit pōt virū suū sequi, sed cum vouet continentiam tunc omnis mulier iure suo priuatur et secundum tempus totius vite sue. Ad secundam respondet negando ꝙsequentiam. Et ratio est ꝑm dām Bonauenturā, quia vir mori potest pro christo, si necessitas immineat, z

mulier teneꝫ hoc velle. Et si vir voluntarie se offerat: mulier non potest vetare: qz ipso mortuo potest cum alio contrahere sed sic non est cum vouer vxore viuente. ¶ Ad tertiā rñdetur negando ꝙ alter coniux dissentiens voto ꝙtinentie alterius peccet: qz nō dessentit vt bonū illius impediat: sed ne sibi preiudiciū generet. ¶ Ad quartā rñdeꝫ ꝙ duplex est opinio hic Quidam enim dicunt ꝙ vnus coniugiabsq; consensu alteri⁹ potest vouere quod: non petat debitū: non aūt ꝙ non reddat. quia in primo vterq; est sui iuris. sed nō in secūdo. Et huius opinionis est dñs Bonauentura ⁊ Richardus. Alij dicunt ꝙ non potest vouere non reddere: nec nō exigere: vt dicit sanctus Thomas probabilius dicūt. Et ratio est: qz si alter nū⁹ peteret debitum ex hoc alteri matrimonium onerosum redderetur: dum op3 vnum semper confessionem debiti petenti subuenire. Et ideo alij probabilius dicunt: ꝙ neutruꝫ potest vnus sine consensu alterius vouere.

2 **Ad secundam** questionē sic ꝓceditur. † Et videtur ꝙ coniux vnus ante carnalem cōmixtionē possit sine cōsensu alterius cōtinere. primo sic. extra de conuer. coniuga. in. c. ex publico. conceditur viro potestas intrandi religionem vxore nolente. sed plus est religionē intrare: ꝙ̄ continere. ergo similiter conceditur licentia cōtinendi etiā vxore nolente. ¶ Scōo sic. per ꝛsensum ⁊ trahit matrimoniū: esto ꝙ nō sit in copulā carnalē: vt supra ostēsum est. ergo si non obligatur nisi in id: in qō consentit: videlicet ꝙ possit sine licentia alterius continere. ¶ Tertio sic. si omnis vir esset obligatus ad soluendū debitū ante carnalē copulaz ergo nihil adderet carnalis copula ad cōsummationē matrimonij: sed hoc est falsum. ergo ⁊c. ¶ In oppositum est illud apli. i. corinth. vij. vxori vir debitū reddat: similr ⁊ vxor viro sed ad cōmixtionem sunt vir ⁊ vxor: ergo ante commixtionem tenetur. ¶ Scōo sic. mulier nō teneꝫ cōtinere: ꝛ non pōt cum alio contrahere. ergo pōt iuste debitū exigere: sed iuste exigē ti iniustū est negare. ergo vir teneꝫ reddere. ¶ Rñdeo dicendum ꝙ sicut dicit dñs Bonauētura ante cōsummationē matrimonij vtraq; persona nec omnino obligatur: nec omnino est libera. Non omnino obligatur: quia potest mori mundo: ⁊ sic matrimonium soluet ipso viuente in carne: ꝛ tunc cum hoc facit est oīno absolut⁹: nec oīo est liber: quia si vult huic mundo viuere: necesse habet petenti debitum reddere: ⁊ quia in medio est inter vitam huius seculi: ⁊ vitam religiosam siue spiritualē. Ideo sacri canones terminū prefixerunt: vt possit deliberare: videlicet termini duorū mensiū: vel circa illud. Et ideo dicendū ꝙ vxore petente cōtinere pōt per duos menses sed post vel teneꝫ reddere debitum: vel manifestare se mundo mortuū per solenne votū in religionē ingressum: qō si nō facit: tenetur ad debitū soluendū. ¶ Ad rationes in oppositū dicendū. Ad primam rñdeꝫ negando ꝛsiam. Et ratio est vt dicit dñs Bonauētura. qz introitus in religionem facit mori mundo. ⁊ solui vinculū. vnde nullo modo fit sponse preiudicium: non sic est aūt cū maneat in seculo. ¶ Ad scōam rñdeꝫ ꝙ ratio nō ꝓcedit: qz ꝙ̄ uis non eporteat ꝙsentire in copulam carnalē: op3 tamen cōsentire in copulā coniugalē: que necessario ordinat ad illā nisi interueniat mors spūalis. ¶ Ad tertiam rñdeꝫ negando ꝛsiam. Nam addit ⁊ quantū ad significationē ⁊ quantum ad obligationē qz ēm sunt vnum corpus ⁊ vna caro: ideo vnus non pōt transire de hoc mūdo reliquo remanente. Et ideo non pōt vouere ꝙtinentiā nisi cōiux pariter vouerat. Preterea teneꝫ ad statim reddere dum post carnalem copulā: sed ante addatur ei spatiū duorū mensiū: ⁊ ita addit. Lege. ¶ [Si dicat iam vxor non pōt]. s. vxori recepte debitum denegare per continentiā. i. occasione tue ꝙtinentie: ⁊ tunc sibi imputareꝫ pctm illius. hu. [tali lucro]. i. tue continentie [tale damnū fornicationis]. s. vxoris. hu. [pro sanctificatione]. i. pro continentia perpetuo seruata cōputabitur. ex quo nō exigis: sed reddis ex necessitate: quasi diceret ex quo facis ad qō ex necessitate teneris coniugali: nō imputabitur tibi sed pro tanto habebiꝫ ac si continentiam seruasses. ar. j. e. secundum ⁊ vij. q. j. mutationes. hugu.

1 ☞ Consensus coactus vel exortus non est consensus: nec alicui preiudicat.

Notificasti. Ad idem est hoc capitulum de con. di. Summa est, in rubro. Diuiditur in duas partes. In prima ponit casum. Casus est iste timore mortis licentiā ab vxore violēter extorsit ⁊ sic monasteriū adiuit tādē cōualuit: ⁊ victus clamoribꝰ vxoris ⁊ familie de monasterio exiēs ad domū ꝓpriā redijt: quesiuitq; posta pa vtrum liceat ei vti vxore sua. in secunda parte respondit licet indirecte interrogationi. secunda ibi si ita veniꝫ. Lege.

¶ [Notificasti mozte tenus] id est vsque ad mortem. Hugu. [licentiam] que cum fuit extorta per violentiam vere nō fuit licentia: sicut in fine dicitur] siue ablate [recitat factum: nec dat intelligi aliquid a cōtrario. quia sine abbate potest quis monacharī. Hugu. [remeasse] ductus consilio aliquorum: quod non fuit in honestum. vt. xxvij. questione. ij. agathosa. Hugu. [cubile] id est ad consortium cohabitandi: ⁊ forte iacendo in eadem camera cum ea: sed non cognoscendo: vnde sequitur eius inquisitio: an debeat eā cognoscere [vxore vti] reddendo ⁊ exigendo. tamen quia sine licentia voluntaria vxoris votum fecerit: tamen quia fernore passionis examinatus vt dicit litera fecerat [si ita] secūda pars. hic incipit respōdere: ⁊ sicut dixi supra non respondet inquisitioni: sed per consequentiam. [nulla licentia] ar. † ꝙ consensus coactus vel extortus non est consensus nec alicui preiudicat.

1 ☞ Mulier em quid faciat monacham an consensus mariti tantum an ꝓpria voluntas.

2 Vir si nō vult reuocare coniugē suā factā monachā qd iuris.

Mulier. Ad idem est hoc capitulum sumptuz ex concilio cōpendiensi. Summa est in rubro. Breue est. Lege. ¶ [Mulier si viro placuit] ergo in optione viri est: an illa remaneat in monasterio vel non. Si ergo vir dedit consensum vt sic remaneat. ¶ Surgit questio. † quid faciet eam monacham. An consensus maritis tantum: aut ꝓpria voluntas dicit hug. Quidā dicūt ꝙ vtrūq;. Ego aūt dico, ꝙ ꝛsensus mariti nec p se nec cū alioꝝ alijs facit vel facere potest illam monacham, sed hoc facit cōsensus viri quia consensum vxoris reddit vtilem ⁊ efficacem, qui prius erat inutilis ⁊ inefficax. vnde dico, ꝙ in tali casu vxor non est monacha, ante ꝙ vir cōsentiat, sed eo consentiente statim efficitur monacha, vel propter presentē consensum: vel propter preteritum, nisi posita illud mutauerit, quo casu illa non efficitur monacha sit tamen ei preiudicium. qz inquātum in se fuit monacha fuit, ⁊ ita cogetur esse in monasterio, ⁊ consentire in monachatum si constet de voluntate eius mutata siue non constet semper presumetur esse monacha. hug.

2 ¶ Surgit alia questio. † Quid si vir non vult eam reuocare. Respondetur ꝙ cogetur perpetuam vouere cōtinentiam vt intrare monasterium si sit iuuenis. Si vero sit senex poterit in domo sua remanere promissa continentia. arg. xxvij. q. j. si quis coniugatus. hug. [recipiet] vt dicunt quidam infra annum ⁊ diem, nam postea non poterit reuocare. dicit hugu. Ego autem credo ⁊ ita dicit glo. ꝙ semper poterit eam reuocare, anteꝙ consentiat. ar. in. c. primo [ad coniugium] id est ad vsum carnis, ⁊ hec reuocata poterit reddere sed non exigere. Hug utio.

1 ☞ Coniugum alter si permittit alterum ingredi monasterium non potest postea eum reuocare.

2 Coniux non eximitur ab obligatione a leerius ꝓpter votū continentie.

3 Vxor an possit aliquid dare vel eleemosynam facere sine consensu viri.

Quod deo Ad idē est hoc. c. ꝙ est beati augustini ad edicia. Summa est in rubro, pone sic casum pro intelligentia textus. Edicia ⁊ vir eiꝰ cōsensu domo ꝓpria voluerūt ꝓpetuā castitatē. postea sine voluntate viri res dotales dabat ecclesijs, ⁊ pauperibus vestē nigrā ⁊ monachalē inuito marito accepit, ⁊ iam ꝗsi ꝓ derelicto virū habebat, vñ vir scādalizat⁹ est. Et sic capit̄ diuidit in tres partes. In prīa augustin⁹ scribēs illi mulieri de vxore cōmebat illā. In scōa reprehendit illā de dispsione rerum domus sine licentia mariti. In tertia reprehendit eam de assumptione vestis monachalis inuito marito. scōa ibi nihil ḡ de tua veste. tertia ibi, est qdē ꝓ modulo. Lege. ¶ [Nō deo pari]. i. cōiales nō vz. loquit ēm de voto ꝙtinētie: qō neuꝫ ꝙ̄ugū pōt facere altero inuito vel nesciēte. Et si fecerit teneꝫ semper reddere debitum, sed exigere [nō potest] sine peccatō. Augutio. [vsq; in finem] si votum fuerit perpetuum. Augutio. [ille lapsus est] cū aliqua alia fornicando, vel lapsus voluntate: quia volebat vxorem cognoscere [consensit] ar. † si alter coniugum permittit alterum intrare monasterium non potest postea reuocare. vt. j. eo. qui vxorem. [nihil ergo.]secunda pars. arg. † quod ꝓpter votum continentie non eximitur alter coniugum ab obligatione alterius: nisi quo ad debitum reddendum. Nam ad multa alia tenentur sibi inuicem: tenentur enim cohabitare: se inuicem alere: ministrare: vnde interueniente consensu vtriusq; in voto continentie nō absoluitur

absoluuntur coniuges a mutuo seruitio [de tua veste] ar. hic

3 † ꝙ vxor non potest aliqd dare vel eleemosynā facere sine cōsensu viri qō quidam concedunt. Sed Aug. dicit, ꝙ in rebus viri vel cōibus hoc est verū: sed de ꝓpriis bene potest. hic autem loquitur augusti. de rebus dotalibus: que transferuntur in dominiū: ⁊ dispositionē mariti: ꝙ̄ de illis nulla habet potestatē vxor: vt possit distrahere: alienare: donare: aut eleemosynas facere de eis sine ꝛsensu mariti [tua] id est ad vsum tuum deputata. hug. tuis]. i. ad vsum tuum deputatis. Hug. [est quidā] tertia pars [puta]. i. cogita hug. [scandalū] qđ vtrandum est [magis mala] electiue ponitur: quasi malū fecisti sic scandalizando virum: ⁊ ei non obediendo, ⁊ sic non fecisti bonum: qm̄ bonū feceris abstinēdo sicut anna que fuit vidua ⁊ inducebatur veste viduitatis: de qua luce. ij. ⁊ erat anna, prophetissa filia ⁊c. sed sicut susanna coniugata ⁊ viuente viro in duebatur veste coniugali.

Secundū verba aplica. Ad idē est hoc capitm: qō est beati augustini super ꝓ̄s. cl. viij. Summa est in rubro. Et diuiditur in duas partes. In prima dicit: ꝙ cum vir reddit vxori sue debitum: ⁊ non exigit: reputabitur ac si continentiam seruaret. In secūda assignat tria genera horīm: que secure expectant diem iudicij. secundā ibi: quisquis ergo. Litera. ¶ [Secundum verba apostolica] id est a apostoli. i. corint. vij. vbi ait, vxori vir debitum reddat ⁊c. [reputa ret]. i. remuneraret eum: quasi continentia seruasset vt. s. e. si dicat. hu. [quisquis] secunda pars. hic tangit verba apostoli dicentis qui habent vxores sint tanq̄ non habentes: ⁊ qui vendunt: sint tanq̄ non vendētes: ⁊ qui emunt sint tanq̄ non ementes. Et qui sint illi ostendit dicens. [Si propter infirmitatem ꝓpriā duxit vxorem. plangens ⁊c.] talis securus expectat diem nouissimū: ⁊ iste est qui habet vxorem tanq̄ nō haberet. scōm genus hominū tangitur ibi [quisquis quod nouit vendit ⁊ facit eleemosynas panperibus] non faceret beatum venditio si non faceret eleemosynas. beati dicuntur non vendentes: sed misericordes. mat. v. ⁊ talis est securus in die iudicij. Et iste est qui vendit tanq̄ si non venderet. tertium genus ibi: quisquis [qz transiit] id est transitoriū ⁊ caducū non presumit superbiendo in eis spem ponendo: ⁊ facit misericordiā: ⁊ talis est qui emit tanq̄ si non emeret: ⁊ iste securus expectat: cū ceteris predictis die nouissimum.

Ma sola. Ad idem est hoc capitulū: qō est beati Augustini ad armentariū ⁊ paulinā. Summa est in rubro. Non diuidit. Lege. ¶ [Una sola.] id est precipua [suscipere] quasi: qz pusillanimus est. [seu carnis infirmitate] id est qua incōtinēs est. hug. [propere] id est nimis festine: id est anteq̄ cōsensus alterius obtineatur [temeritas] quia promissum est temerarie [alienum est] quod non in potestate sua: sed vxoris ⁊ econuerso. sez reddere debitum. In hoc non habet vir potestatem sui corporis sed vxoris. ex hoc neuter potest vouere altero inuito. Hug.

Tanc saluabitur. Hic incipit secūda pars q̄stionis: in qua probat ꝙ debent esse virgines: id est integre mēte. Capitulū hoc est hieronymi exponētis illud apostoli. ad timo. Saluabitur mulier ⁊c. Summa est in rubro. Breue est. Lege. ¶ [Tunc saluabit mulier si illos virgines] mente. i. merebit eternā vitā: si hac intentione genuerit filios: ⁊ ad hoc pro posse operam dederit: vt perma neat in virginitate. i. in integritate mētis: ꝙ tum in ipsa est [si qō ipsa perdidit]. s. virginitatē carnis [acquirat] ꝙ tum in se est. s. virginitatē mentis. Et est simplex relatio [⁊ damnū radicis]. i. suū. i. corruptionē sue carnis [⁊ carnē]. i. putredinē: ⁊ corruptionē carnis [compenset] ꝙ tum in ipsa est [flore ⁊ pomis]. i. in filijs: q dicunt flores: ⁊ poma: sicut mater radix [recompenset] integritate mentis. hug. attende hic qualiter mutat significationē huius vocabuli virginitas.

Ec hoc non solum. Ad idē est hoc qō augustinus dicit ⁊ breuis litera [nūc dico virginitas] s. carnis. [nō saluat]. xxxij. q. v. si paulus [virginitatē] mētis imperfecta sunt], s. ad vitam ꝛsequendā eternam. hug. ⁊ glo.

1 ☞ Legendus nemo est ad ea que sunt perfectionis.

Qui sitit. Ad idē est hoc capm eiusdem sumptum ex euangelio Jo. septimo capitulo. vbi dz. In nouissimo aūt die magne festiuitatis stabat ihesus ⁊ clamans dicens. si quis sitit ⁊c. ⁊ loquit hic de siti cōtinentie. ¶ [Bibat]. i. ꝓtineat si vult [qui pōt facile capere] hoc verbū cōtinētie. s. vt cōtineat [capiat]. i. cōtineat si vult. [non dicit] sequuntur verba hiero. exponentis [noli

3 tis ⁊c] ar. † ad ea que perfectionis sunt nemīem esse cogendū: sed persuadendū. nam talia consilij sunt: non ꝓcepti. ar. xi. q. j. aliud [apostoli] quasi diceret: merito dixit q potest capere ⁊c. qz nō oēs possunt. [vnde apostoli cōplantes onera vxoris si talis est inquiūt] tam hominis cum vxore: vt nō possit eā dimittere: nisi causam fornicationis. Dūs em̄ inhibēdo repudiū solaz causam fornicationis exceperat [dixerūt non expedit nubere] non expedit quo ad oīa: expedit quidez quo ad vitandā fornicationē. vt. xxvij. q. j. sic em̄. sed nō expedit quo ad facilitatē tendendi ad regnum celoꝝ: qz sine vxore facilius tendit quis ad celum: qz vt ait ap̄s tribulationem carnis patiuntur coniugati. Et hoc innuit dūs in sequenti responsione [probans] id est approbās. hug. [verū] suppleillī capiūt hoc verbū quibus ⁊c. [natura]. i. naturaliter frigiditas. hug. ⁊ isti dicūtur castrati: qz casti nati [alios ius hominū] ⁊ isti dicūtur spadones: sed nec isti nec primi multū placēt sua continentia. vt. xxvij. q. v. sicut. [Alij dicunt eunuchi voluntate]. i. religiosi: qui continentiam sponse seruant: ⁊ isti placent deo. vt. j. sequitur [non necessitas] sicut primos ⁊ secūdos [libenter illos in meo reperio sinu] id est merito, qui se castrauerunt: id est caste viuunt: qui omnino voluerunt esse [quod nati sunt] id est exercere id ad quod nati sunt: id est vti copula carnali: vt exponit glo. [finis huius autoritatis] id est capituli [qui stitit de virginitate]. Amentis, que non solū affectu: sed effectualiter necessario est habenda: qz sine ea nemo saluabitur: cum sit virtus. hug. principiū vero de affectu virginali carnis: ad quam seruandam nemo obligatur: nisi qui ea vouerit. Omnia patent.

Mi vxores. Ad idē est hoc capitulū ex cōcilio rhe. ij. Summa est in rubro. Et dicit hic incipere tertia pars questionis. Lege. ¶ [Quivxorē velare] habitū religionis suscipere [sed similiter conuertatur.] intrando monasterū si iuuenis est. Si senex est: sufficit ꝙ conuertatur perpetuā cōtinentiam vouendo: ⁊ potest remanere in seculo. hug.

1 ☞ Vir an possit semper vouere abstinentiam sine consensu vxoris.
Ō non si derogatur iuri vxoris. nu. 2.

3 Vxor potest aliqua vota abstinentie facere: ⁊ obseruare preter voluntatem viri.

4 Vxor an peccet obediendo viro suo: si ille prohibeat: quod prius concesserat.

5 Obediendū an sit alicui cum peccat precipiendo

6 Votum continentie ⁊ abstinentie qualiter differant.

Manifestum est itaq;. Hic dicitur in cipere quarta pars questionis: in qua ꝓbat: ꝙ vir est superior mulere. Sine vt dicit hug. loquit de voto abstinētie. Summa est in rubro. Iz em̄ in voto ꝙtinētie vir ⁊ vxor sint pares: in voto tū abstinētie sunt ipares. Nā vxor sine ꝓmissione viri non pōt vouere tale votū. Et si vir ꝓmittat primo: ⁊ postea velit reuocare teneꝫ illa obedire ei, ⁊ votū frangere: vt hic dz. Itē si vxor tale votū fecerit anteq̄ nuberet: et postea displiceret viro: tenet illa votū reuocare: nec in hoc peccat. vt. j. c. noluit. Sed vir sine licētia vxoris pōt emittere vota abstinentie: ꝙ inde colligit: qz spāliter ꝓhibet de vxore, vñ vī ꝓmissum de vno, ꝙ tñ de vno negat ⁊c. vt di. xxv. qualis.

1 ¶ Sed hic surgit q̄stio. † vtrū vir possit vouere abstinentiā semp sine ꝛsensu vxoris: ⁊ vxor nō possit aliqua vota abstinētie emittere: ⁊ illa seruare sine licētia viri. ¶ Rñdeꝫ ꝼm hug. sub aliqb⁹ ꝛcōnib⁹. prima † vir nō pōt emittere votū abstinētie: ꝙ̄ qō deroget iuri vxoris sine licētia ei⁹. vñ nō pōt se astringere sic ieiunio: ꝙ reddat ipotēs ad reddēdū debitū. ¶ Se-

2 cunda ꝓcōb⁹ † ꝙ etiā vxor pōt aliqua vota abstinētie facere: ⁊ obseruare preter voluntatem viri. que sez potest adimplere sine scandalo viri, que non tenetur frangere, sed adimplere, vt vouit, vt quod daret de suo ꝓprio pro deo pauperibus, vel quod oraret vnum psalmum, vel tot pater noster. sed illa tenetur frangere que sine scandalo viri adimplere non potest vt de ieiunio tali die, vel de nō comedendis carnibus tali vel tali die, aut huiusmodi. Lege textū. ¶ [Manifestum legē] moysi que numeri. xxx. dicit. vxor in domo viri cum se voto cōstrinxerit, aut iuramēto si audierit vir ⁊ tacuerit. nec cōtradixerit nō tenebitur ꝓmissioni sue: qz maritus cōtradixit ⁊c

[nulla eius vota que].s.obseruari sine scandalo viri non pñt ostendit hoc nam cuꝫ ad peccatū ꝛc.[lex] supradicta [hoc tñ non dixit lex] predicta:vt mulier faciat: qꝫ vouerat.qz permissa iam prius a viro fuerat.qꝫ tñ nunc ꝓhibet lex aūt licet dicat[vir]esse pctm̃ [qz abnuit].i.negauit:siue prohibuit ꝙ prius ꝛcesserat [non tñ ex hoc mulieri iussum].i.preceptū dedit,vt in tali casu vir contemnatur,imo debet obedire,ideo si prius vir cōcesserat qꝫ modo ꝓhibuit. ¶ Sed surgit questio
4 quā tangit glo.ꝛ hug.† vtrū mulier peccet in tali casu obediē do viro suo.Et videt ꝙ sic.qz magis est obediendum deo: ꝙ hoibus,scribit enī vouete ꝛ reddite. ¶ Rñdeo dicendū vt dicit hug.ꝙ mulier non peccat obediendo viro: qz in hoc casu deus hoc vult,ꝛ precipit.Et ita non facit contra dñm,vt ptz in predicta lege,ꝛ in hoc ptz.ꝛ.j.c.moluit.teneť ergo in hoc casu obedire,licet ille nō habeat ptātem,vt contra deum precipiat,vt ostendat ꝓta sit subiectio mulieris ad virū. ¶ Sur
5 git alia questio hic.† vtrū sit obediendū alicui cū peccat precipiendo.Rñdit hug.distinguendo sic,si vtrūqꝫ.s.precipere ꝛ id qꝺ precipit est peccatū.est prima cōclusio.ꝙ nō est obediendum.ptz ista conclusio,ꝓꝙ.ij.Non semp,ꝛ.c.si dñs.Si autez id qꝺ precipitur est pctm̃:siue veniale,siue mortale:ꝛ precipere nō est pctm̃,sicut pōt esse cum ab ecclesia precipit̄ isti,vt cognoscat vxorē,que est ei consanguinea.Est scōa cōclusio ꝙ ēt tunc non est obediendū.Si aūt precipere est peccatū:ꝛ nō id qꝺ precipitur.Est conclusio tertia,ꝙ tūc obediendum est:vt cum forte prelatus precipit aliquid:quod est institie ex ira vl odio.s.vt subditi moneant contra hostes:ꝛ filia.vt.xxiij.q.i. quid culpatur.ꝛ sic hic.Nec obuiat illud.c.ꝛ.e.qꝺ deo.ubi enī dicitur de voto continētie:hic aūt de voto obtinētie:ꝛ aliud est in hoc:ꝛ aliud in illo.Et ideo ibi precipit vxori:vt pseue-
6 ret:ꝙ uis vir velit labi. ¶ Surgit alia questio.† Cur aliud est in voto ꝛtinētie:ꝛ aliud in voto abstinentie.Nonne preceptū est generaliter de reddēdo voto:ꝛm illud ꝓphe vouete ꝛ reddite. ¶ Rñdetur iuxta hug.ꝙ autoritate diuina ꝙ illud preceptum est de voto reddendo:hoc exceptum est.s.votuꝫ abstinentie:vt hic.ꝛ.j.eo.nolait.hug.

Ex premissis. ſ.est:in quo ꝛcludit differētiaꝫ inter vota continētie:ꝛ abstinētie[seruitutē]:d est reddendi debitū.[Adimplere nō valet] si scandalum generetur marito[in oibus]debet nisi in debito ꝛeddendo:ꝛ exigendo.Jn hoc enim sunt pares.hug.

Et ordo naturalis. Ad idē ſ.ad ostēdā subiectionē mulieris sub viro:est hoc capm̃ qꝫ est beati Augustini i libro questionū sup gen̄. Summa est in rubro.Bene est.Lege. ¶ [Est ordo naturalis.]naturalis tñ qz mulier facta est propter virū.gen̄.i.facia mus ei adiutoziū simile sibi:tum qz mulier est de viro:ꝛ nō vir de muliere.Tum tertio qz in generatione humana est sicut principiū agens:mulier vero est principiū passiuum:ꝛ vir dat formā:mulier aūt ministrat materiā.Agens autē natura liter nobilius est passo:ꝛ forma principalioꝛ materia.ergo naturaliter mulier subiicitur viro:vt nobiliorꝛ:ex principaliorꝛ:ꝛ similiter filij parentibus:ꝛ quibus ꝛm carnē processerunt vt minoꝛ seruiat maioꝛi:nisi ex diuina prouidentia aliter fiat: sicut fuit de iacob ꝛ esau gen̄.xxv.vbi dñs ait maioꝛ.s.esau.ꝛ populus per euꝫ significatus seruiet minoꝛi:id est scilicet Jacob ꝛ populo per eum significato.s.iudaicus xpiano

3 ☞ Gloria dei dicitur dupliciter.
5 ☞ Mulier quare dicatur gloria viri.
6 Testis an teneatur ad penam talionis.

Hec imago. Ad idem inducitur hoc capitulum augustini in questionibus noui ꝛ veteris testamenti. Summa est:ꝙ vir superioꝛ est muliere:ꝛ caput eius.Diuiditur in duas partes secundum duas rationes:quibus vtik ad hoc ꝓbādū ꝓma est qz vir est imago dei:ꝛ nō femina.scōs est quia in vetero lege si accusaret vxorem de adulterio:ꝛ illa conuinceretur lapidabatur.Jpse aūt si deficeret non.secunda ibi,satis hinc apparet.ꝓ plenioꝛ intelligentia huius capituli querenda veniunt tria.

1 ¶ Primum est vtrum homo sit imago dei.
2 ¶ Secundum est vtrum homo veraciter dicatur gloria dei.
4 ¶ Tertiū est vtrū femina veraciter negetur esse imago dei.

Ad primum sic proceditur† Et videtur ꝙ homo non possit dici imago dei.primo sic.quia esse imaginē dei est propriū primogeniti:de quo dicitur ad colo.j.ꝙ est imago inuisibilis dei primogenitus omnis creature.ergo non homo est imago dei. ¶ Secundo sic dicit hilarius libro de synodis,imago est eius rei ad quaꝫ imaginatur spiritus indifferens:sed non est species indifferens dei ꝛ hominis.ergo homo non potest dici imago dei. ¶ Tertio sic dicit idē hilarius.imago est rei ad rem coequā dam indiscreta ꝛ vnica similitudo:sed non potest esse equalitas hominis ad deum.ergo ꝛc. ¶ Jn oppositum est capm̃ presens. ¶ Respondeo dicendū iuxta sanctū Thom̃.iij.parte.q.cxiij.ꝛ super apostolū paulū:prima corinthi.xj.ꝙ in homine est imago dei:sed imperfecta.filius autem dei est imago dei perfecta.ꝓ quo notandum quod de ratione imaginis in cōmuni sunt duo:primum est similitudo nō in quibuſ cunqꝫ:sed vel in ipsa specie rei:sicut homo filius assimilatur patri suo: vel in aliquo quod sit signum speciei sicut figura in rebus corporalibus.vnde illi qui figuram hominis vel equi depingunt:dicuntur imaginem eius depingere. ¶ Secundo requiritur ozigo:vt hoc addit imago supra similitudinem:ꝙ sit ex alio expressum.imago enim dicitur in eo ꝙ agitur ad exemplum alterius.vnde ouum ☞ tuncunqꝫ sit alteri ouo simile:ꝛ equale:quia non est expressum ex illo:non dicitur imago eius.nec duorum hominum qui sunt similes specie vnus dicitur imago alterius:nisi ex eo oriatur sicut filius a patre. Equalitas autem non est de ratiōe imaginis:quia vt Augustinus dicit libro.lxxxiij.questionum vbi est imago:nō continuo est equalitas sicut patet in imagine alicuius in speculo relucente.Et tamē de ratione perfecte imaginis. Nam in perfecta imagine non deest aliquid quod insit illi de expressa.Sed manifestum est:ꝙ in homine inuenitur aliqua similitudo dei,que deducitur a deo:sicut ab exemplari.Nam assimilatur ei secūdum memoriā:secundū intelligentiā:ꝛ voluntatem mentis,quod pertinet ad speciem nature intellectualis:ꝛ hoc habet a deo.ergo veraciter dicitur imago dei ☞ deest equalitas:quia in infinitum excedit exemplar hoc tale exemplatum.Jdeo homo dicitur imago dei nō perfecta:sed imperfecta.Et hoc significat scriptura cum dicit gen̄.primo, faciamus hominē ad imaginē ꝛ similitudinē nostram.ꝓpositio eñ accessum quēdam significat quod competit rei distā ti. ¶ Ad rationes in oppositum facilis est responsio. Dicimus enim ꝙ solus filius est imago perfecta perfecte implens illud:cuius est imago.Et de tali sunt diffinitiones quas assignat hilarius.Talis autem ratio imaginis nō competit homini:nec alicui creature potest competere.

2 **Ad secundum** cum queritur † quomodo sit verum ꝙ dicatur homo gloria dei.Respondetur iuxta sanctum Thomam super apostolum:qui hoc dicit.j.corin.xi.† ꝙ gloria dei dupliciter ꝺr.vno modo qua deus in se gloriosus est:ꝛ sic homo non est gloria dei:sed potius deus est gloria hominis scōm illud ps̄.tu domine susceptor me⁹ es ꝛ gloria mea.Alio modo dicitur gloria dei claritas eius ab eo ꝺer iuata:scōm illud Exo.vltimo gloria domini impleuit illud.Et hoc modo dicitur ꝙ vir sit gloria dei in ☞ tum gloria dei immediate super virum refulget scōm illud.ps. Signatū est super nos lumen vltus tui domine.Sed hoc modo nō ita femina est gloria dei:vt vir:cū etiaꝫ sit irradiata claritate diuini cultus:sicut vir:cum sit ad imaginem dei formata vt dicetur infra.Sed vir dicitur hic gloria dei:ꝛ non femina tribus de causis: vt dicit Augustinus in presenti capitulo.primo quia potētioꝛi ꝛ glorioſioꝛ apparuit in creatione viri:quam femine.Nam precipue per hominem manifestata est gloria dei:cum eū per se fecerit:ꝛ de limo terre contra naturam.sed femina facta est de homine.secundo quia homo factus est nullo mediante:quod non est de femina.tertio quia vir deum glorificat principaliter:id est nullo medio:sed femina mediante viro:quia vir ipsam feminā docet:ꝛ instruit ad glorificandum deum.hu.

4 **Ad tertium** sic proceditur.† Et videtur ꝙ non conuenienter dicatur:quod femina negetur esse imaginē dei. Primo sic,dicitur Genesis primo. Creauit deus hominem ad imaginem suam:masculum ꝛ feminam creauit eos. ¶ Secundo sic.imago dei attenditur in homine secundum ſpiritum:in quo non est differentia maris ☞ femine:vt dicitur Colo.iij.non ergo debet dici vir magis imago dei:ꝙ femina.ergo ꝛc. ¶ Tertio sic.femina est in diuiduum humane ſpeciei:ergo similiter dicenda est imago dei.consequentia patet ex dictis in primo articulo. ¶ In oppositum est causam presens. Respondeo dicendus iuxta sanctum Thomam,quod de imagine possumus loqui dupliciter. vno modo quantum ad interioꝛa:scilicet quātum ad id: in quo primo ꝛ principaliter imago dei consistit: scilicet quantum ad intellectualem naturam. Et quantum ad hoc ponitur conclusio quod in muliere inuenitur imago dei:vnde Genesis primo.cum dixisset ad imaginem dei creauit illum sc̄z hoiem.Subdit masculū ꝛ femina creauit eos.Et dicit pluraliter eos vt dicit Augustinus vt nō intelligaī in vno individuo vtcqꝫ sexus fuisse,cōiunctus.Et hanc conclusionē probant rōnes facte in principio. ¶ Scōo de imagine possumus loqui ☞ tum ad exteriora quedam: ꝛ sic cōclusio scōa.ꝙ quantum ad aliqua huiusmodi imago dei inuenitur in viro scōm que nō inuenitur in muliere:sicut dicitur in presenti capitulo:ꝛ ab apostolo vbi supra.Ex hoc ostenditur in tribus vt ponit sanctus Thomas:ꝛ Aug.in presenti capitulo,qz sicut deus vnus est:ꝛ ab illo omnia. Jta vnus homo factus a principio:ex quo sunt ceteri.ꝛ ita in hoc habet similitudinem creatoris:vt sicut oīa ex illo vno: sic ex vno homine oēs alij. hanc similitudinē tangit Augustinus in hoc loco. ¶ Scōo qz sicut de latere christi in morte dormientis in cruce fluxerūt sanguis ꝛ aqua:quibus significantur sacramēta:per que ecclesia subsistit,ꝛ habet originē ꝛ efficit sponsa,sic de latere Ade dormientis in paradiso formata est sibi sponsa,qz inde sumpta est de costa,de qua formata est Eua. ¶ Tertio qz sicut xps̄ preest ecclesie:ꝛ eaz gubernat,ita vir preest vxori,ꝛ eam regit: ꝛ gubernat.Et ☞ tum ad hec tria homo ꝺr esse imago dei, ꝛ non femina.Litera. ¶ [Nec imago].i.similitudo. Aug.i.in hoc habet similitudinē cum deo ꝛ ob hoc ꝺr eius imago ☞ tū ad exteriora [vt].i.qz vnus factus sit homo ex quo oriantur ꝛc.sicut deus vnus est,a quo sunt cetera omnia. Aug. [habēs imperium dei,ꝛc.] id est sicut deus eibus ꝺsatur:ita vir in dño principaliter dñabatur [etiā mulieri ꝛ ceteris creaturis] ꝛ hoc qz vnius dei habet ꝛc.ideo nō est facta ſm cōparationē ad ista exteriora sicut dictū est in qōne [sic dicit scriptura] Genē.j.[Apls ait].i.Corin.xj.[Vir non ꝺz.ꝛc.cum oīat] istud duplicem hz intellectum,vt dicit scts̄ Tho.super epistolam Pauli.primo quidem:qz velamen qꝺ capiti superponitur designat potestatē alterius super caput existentis ordine nature.Et ideo vir immediate sub deo existens non debet velamen habere super caput, vt ostendat se immediate deo subesse. Mulier vero debet velamen habere,vt ostēdat se post deum alteri naturaliter subesse.s.viro. Et sic velamen habere super caput est signū subiectionis habere. ¶ Et si obiciaī de seruo ꝛ subdito:ꝙ hac rōne debent velamen habere. ¶ Rñdetur iuxta sanctum Tho.ꝙ non sequit.qz subiectio ista non est naturalis. ¶ Scōo potest sic intelligi:ꝙ vir qui est gloria dei non debet habere velamen in capite:ad ostendendum:ꝙ gloria dei nō est occultanda sed reuelanda.Gloria aūt hominis que designat per mulierem que dicit gloria viri:est occultanda.vnde in ps̄.dicitur.[Non nobis dñe nō nobis,sed nomim tuo da gloriam ꝛc.] † Dicitur aūt mulier gloria viri:qz claritas mulieris derituatur a viro:ſm illud.Gen̄.ij.hec vocatur virago:qz de viro sumpta est.vt dicit sanctus Thomas vbi supra [satis hinc apparet.] scōa pars:in qua arguit ex lege moysi.mulierem subiectam viro [subiectas esse] ita dicit apostolus ad Ephe.v.sicut ecclesia est subiecta christo:sic mulieres viris suis in omnibus: sc̄z que non sunt cōtra deum.vt dicit glo.[ꝛ pene famulas] bene dicit pene.quia proprie vxor nō est famula viri imo quaſi socia in adiutoziū simile sibi,ꝛ de eius latere nō de pede formata.gen̄.ij.[lex].sc̄z Deut.xxij. vbi vir accusans vxorem dicit.ꝙ certe credebat eam virginez ducere ꝛ asserit non inuenisse virginē:que si in ea nō est inuenta virginitas lapidanda est, ꝛ interficienda. Si vero vir repertus fuerit vxorē male accusasse,in qua inuenta sunt signa virginitatis:vt qz lintheamen ostendebat sanguinolentū iudicibus ciuitatis,non punitur vir pena talionis,vt lapidare tur: ꝛ mozeretur,sed tm̃ verberibus supponitur,ꝛ in centum ciclis argenti dandis patri puelle quā diffamauerat puniet, ꝛ vxorem quam dimittere voluit cogetur perpetuo habere.ex quo patet ꝙ plus deferebatur viro tanꝫ superiori,ꝙ mulieri [in alijs aūt causis] sine etiam contra vxorem: siue contra
6 aliuꝫ.[falso testimonio].i.accusatione calumniosa † qz testis vt dicunt aliqui non tenetur ad penam talionis:sed accusator solus.arg.xxij.q.v.si quis conuictus. ꝛ C.de testi.nullū. Sed Aug.dicit ꝙ testis teneť ad penam taliōis,sicut ꝛ accusator. arg.iij.q.ix.nihilominus.ꝛ extra de cri.fal.c.j.ꝛ hic:qō etiam Deut.xix.expresse habetur:ꝙ si testis[a] falsum dixisse deprehensus fuerit,reddetur ei qꝺ cogitauerat facere proximo suo: scilicet animam pro anima:ꝛ oculum pro oculo ꝛc.Qꝺ autez hodie falsus testis regulariter non puniaī pena talionis,est ex misericordia ꝛ pietate dei cuius iugum leue ꝛ suaue.ꝛ ecclesie que in multis mitigat rigorem legis. [ius sit due partes] id est ius sit vel quinta pars,sc̄z iussit.sc̄z lex vel mopses [occidi eum] scilicet accusatum [ipse] accusatus.Augu.

a Testis.testes quales a esse debeāt vide p Pet.de anch.in c.licet.el.j.nu.4. de testi. ꝛ in c.j.nu.3.de exceptio.

1 ☞ Cur dicitur caput mulieris.Et quare.nu.2.

3 Facta paganorum possumus ducere in exemplum causa exhortandi ꝛ dehortandi.

Cum caput mulieris. Ad idez est hoc capitulum hieronymi super epistolam ad titum. Summa est † ꝙ cum vir sit caput mulieris mulier ꝺz esse subiecta viro.Lege. ¶ [Cum caput]ponit hic duas comparationes, vna est, ꝙ christus est caput viri siue aliorum hominū.secunda est,ꝙ vir sit caput mulieris prima ostenditur secundum multitudinem corporis naturalis. in quo quatuor considerantur:que reperiuntur in christo respectu aliorū hominum:primo quidem est perfectio:quia cū cetera membra vnum sensum solum habeant:sc̄z tactum in capite:vigent omnes sensus. Similiter in alijs viris inueniuntur singulares gratie ſz illud.j.corinth.xij. Alij datur per spiritum sermo sapientie.Alij sermo scientie ꝛc.sed in christo est plenitudo omnium gratiarum:non eñ datur ad mensuram. [dat ei deus spiritū] vt dicitur.ioan.iij. Et ideo dicitur. io.j. vidimus eum plenum gratia ꝛ veritate. ¶ Secundo inuenitur in capite sublimitas: quia caput in homine est superius omnibus membris.ita ꝛ christus supereminet nō solum omnibus hominibus:sed etiam omnibus angelis,ſm illud ad ephe.j.Constituens eū ad dexterā suaz in celestibus sup oēm principatū ꝛ ptātē.ꝛ infra.ꝛ ipm dedit caput super oēm ecclesiā. ¶ Tertio capite reperiť influētia qz.s.quodāmodo influit oibus membris sensum:ꝛ motū.ita a xpo in cetera membra eccle sensus ꝛ motus spūalis gratie veritaꝫ ſm illud Colo. ij.Caput ex quo totū corpus per nexus ꝛ cōiunctiones subministratū ꝛ cōstructum crescit in augmētū dei. ¶ Quarto in capite inuenitur cōformitas nature ad cetera membra: ꝛ simili ter in christo ad alios hoīes:ſm illud phil.ij.Jn similitudine hoim factus:ꝛ habitu inuentus vt homo. ¶ Scōa cōparatio tangit ibi caput mulieris vir,que verificať ſm predicta quatuor.
2 † Primo qidē vir est perfectio mulieris:non solū ☞ tū ad corpus:qz dicit phs libro de gñatione aialiū. femina est mas occasionatus:sed etiā ☞ tū ad aīe vigorē.qz viuacitas prudentie magis viret in viro ꝙ in muliere. ¶ Scōo qz vir naturaliter supereminet femine: ſm illud ad ephe.v. Mulieres viris suis subiecte sint:sicut dño.qm̃ vir caput est mlieris. ¶ Tertio qz vir influit gubernādo mulierē ſm illō gen̄.ij.faciamus ei adiutoziū sibi[qcūqꝫ]ex hoc arguit[eiusdē criminis] id est consimilis,sed non tanti.qz magis peccat vir ꝛc.[capiti suo].s.xpo:qui est rex regū:ꝛ dns dñantiū [ꝛ creator noster] ꝙ mulier nō obtēperās viro suo.vñ ꝺr similis criminis vxor rea per quādam remotā similitudinē:qz sicut non obtēperās xpo peccat cōtra caput suū.Sic mulier non obtēperans viro peccat cōtra caput suū[verbū blasphemat]hoc dicit hieron. rractās illō ad titū.quasi diceret admone adolescētulas subditas esse viris suis:ne blasphemeť verbū dñi.i.doctrina xpi euangelica:vl fides catholica vl ☞ festio xpiana blasphemať si vxores male se habent erga viros.hu. [ꝑma sñia] q hz gen̄. iij.Sub viri ptāte eris.prima ꝺr.qz dctā ē a deo:sz postea ab apl̄o repetita.Nam apl̄s postea ad ephe.v.ꝛ colo.iij.idez precipit.hug.[cū xpi infamať enāgeliū].i.xpi doctrina:qō fit si non obediunt viris suis[dñ cōtra legem]ecce qualiter blasphematur:ꝛ contēnitur dñ ꝛc.[imperare viro suo desyderāt cum etiam gentiles femine.]ar.† ꝙ facta paganorum possumus ducere in exemplū causa exhortādi: ꝛ dehortādi.hu.

Moluit. Ad idem est hoc capitulum augustini in questionibus numeri. Summa est in rubro. ¶ Siue quod lex prohibet vxorem vouere sine voluntate viri.Non diuiditur. Litera ¶ [Moluit lex]numeri.xxx. [Vouere mulierem aduersus animam] quod fieret:si preter licentiam viri vouerет:qō absqꝫ eius licentia vouendum non est.vnde subdit ordo vt autoritas femine non valeat sed virilis[in eusdem]scilicet femine votis,votis dico factis in abstinentia aliquarum rerum licitarum:[non persoluat]id est nō adimpleat.Ex hoc c.ꝛ ex.c.manifestum.supra.e.colligitur.quod aliquid de iure naturali potest remitti vt hic. Redditio enim voti est de iure naturali:quo dicitur:vouete ꝛ reddite.sed hoc autoritate diuina:que statuit:quod autoritate viri vxor reuocet votū abstinentie sine peccato.Jtē intelligo de Abbate,ꝛ monacho: sed ꝓpria autoritate nec monachus nec vxor imo nullus potest reuocare votum licitum.hug.

1 ☞ Mulier an possit docere.
2 Mulier non potest esse testis in causa criminali:maxime cōtra clericos.

Mulierem. Ad idē est hoc. c. qō est Aug. li. 22 de qōnib⁹ noui ⁊ veteris testamenti. q. xlv. Sūma est, ꝙ mulier prohibet docere prædicando in ecclesia. Et ꝙ semper ds esse subdita viro. Breue est. Litera. ¶ [Mulier docere]. i. Timo. ij. mulierē docere
1 non permitto. † Circa hoc querit. vtrū mulier docere valeat. Et vt ꝙ sic, primo ex illo puerbiorū vlti. Erudiuit eū mater sua. ¶ Scdo abbatissa pōt docere in ecclesia monachas, ⁊ clericos suos; ⁊ cōuersos. ¶ Rūdeo iuxta sctm Tho. ꝙ quedaz est doctrina publica ⁊ quedam priuata publica doctrina nō cōpetit mulieri. Et ideo dicit apl's in ecclia. Et huius ratio est q⁹ docere est opus sapientie. Sapiētia aūt nō viget in mulieribus de cōi cursu. Alia est doctrina priuata, ⁊ hanc potest docere ⁊ mater filiū: ⁊ abbatissa monachas suas in claustro: in capitulo, sed nō publice in ecclia: aut synodo: aut in cetu virorum. Si arguaꝫ de deb⁹a, de qua dicit iudi. v. ꝙ erudiuit pplm israel. Et in nouo testamēto de maria magdalena que massiliam cōuertit docēdo ⁊ predicādo. Rūdeꝫ ꝙ illud intelligitur: nisi a deo specialiter cōcedaꝫ, sicut fuit de illis criminibus: in quibus quilibet etiaz infamis admittit. in causa vero ciuili indifferenter pōt admitti tam cōtra clericos: ꝙ contra laicos: nisi in vltimis voluntatibus. puta in testamēto. xv. q.
2 ij. ex eo. Qō aūt dico † ꝙ femina non pōt esse testis in causa criminali intelligo præsertim contra clericos: q⁹ non pōt esse esse id qō illi sunt. Sed ſm leges contra laicos admittit. hug. [fidem dare]. s. fideiubere. Hug. [sine viri voluntate] viro em incumbit cura domestica, ⁊ distractio, ⁊ obligatio bonorum [nec iudicare] mulier em cum sit innalidi consilij ſm pl'm. i. Poli. non ds iudicare: q⁹ iudicare est actus sapientis vigentis magna rōne: ⁊ hoc nisi speciali autoritate dei sicut iudicauit debora. iudicum. 4.

1 ☞ Mulier debet subijci viro: ⁊ per eum gubernari.
2 Adam an fuerit deceptus.

Adam deceptus est. Ad idez est hoc capitulum beati ambrosij in hexameron. Summa est
1 † ꝙ mulier debet viro subijci, ⁊ per eum gubernari. q⁹ ipsa fuit viro causa ruine. Breue est. ¶ [Adā deceptus
2 est] hic insurgit questio. † vtrū hoc sit verū, scz ꝙ adā fuit deceptus qm̄ apostolus expresse dicit 2 ium. i. Timo. ij. vbi ait. Adam non est seductus. Mulier aūt est seducta in prevaricatione. Rūdeo iuxta Augustinū. xj. super gene. ad literā: quam alij catholici sequuntur. Dicit em̄ ꝙ adam non fuit seductus illo modo quo mulier fuit seducta: ꝙ credidit verum esse: ꝙ serpens vel diabolus in serpente suadebat dicēs. Eritis sicut dij. vnde mulier excusans se a priuatione diuini precepti dicit. Gen. iij. Serpens decepit me, ⁊ sic adam nō fuit deceptus nec seductus. q⁹ non credidit hoc verum esse. Et ita loquitur apostolus. i. Timo. ij. tamen aliter fuit seductus per errorem rationis: q⁹ estimauit mulierē non esse cōtristandā, sed morez gerendum ei. Et q⁹ credidit transgressionē non esse sic puniendam: sed de facili veniam acciperet. Et ideo amicabili quadā benevolentia qua vt dicit Augustinus plerūq⁹ fit: vt offendatur deus: ne offendatur amicus. cum vxore de ligno vetito comedit: qō tamen cū non facere debuisset: diuine iuſe iustus iudicauit exitus. Et sic aliquo modo Adam fuit seductus. Et hoc modo loquitur Ambrosius [vocauit ad culpam] peccauit per mulierem. vnde Gen. iij. Adam excusans suum peccatum in Euam reduxit culpā suam dicens. Mulier quā dedisti mihi dedit mihi: ⁊ comedi. [iustum est gubernationē.] iustum est vt vir qui per mulierē minus prouidam cecidit, vt seducta eā gubernet: ne cū ipsa labitur, ipse labaꝫ. q⁹ Luc. vj. Si cecus cecum ducat: ambo in foueam cadunt. Justū est, vt ibi maior prudentia viget: ibi cura regiminis debeatur: q⁹ vt ait philosophus. vj. Ethico. prudentia maxima est regenti.

1 ☞ Mulier quare debeat velare caput,
2 Ēps qualiter dicatur sacerdos, ⁊ vicarius Christi.

Mulier. Ad idem est hoc capl'm eiusdem Ambrosij super primā epistolā ad Corin. i.
1 † In quo assignantur rōnes: quare femina ds velare caput: de quo supra in. c. hec imago, dictū est. Lege. ¶ [Mulier velare caput.] prima ratio q⁹ nō est imago dei eo modo: quo supra in predicto. c. hec imago, explanamus [sed] secunda ratio, vt viro ostendaꝫ esse subiectam [Et] tertia ratio. q⁹ prevaricatio humani generis ⁊c. [hoc signum]. scilicet velū, in signum humilitatis: ⁊ recordationis culpe: que ab ea initium habuit. [capalem.] vltimo mulier debet velare caput in signum. ꝙ ligatum debet esse os capitis sui: ne docere presumat hoc em̄ officium reseruat episcopis apostolorū successoribus: ⁊ presbyteris discipulorum successoribus. xxj. dist. c. in nouo testamēto. Quibus Matt. vlti. dicit docentes oēs gentes. Et Mat. vlti. predicate euangelium omni creature. Sub episcopis cōprehendit presbyteros: q⁹ olim presbyter ep⁹ docebatur. vt di. xciij. legimus. ⁊ xcv. dist. olim. In hoc ⁊ reuerētie ⁊ munditia episcopali defertur: vt sicut ante iudicem xp̄m ita ante sacerdotem vicarium christi [subdita] sic defertur mūditie: nam nubebantur: nē nuda facie existētes incitent visum epi vel sacerdotis ad libidinem, sicut dauid ad aspectum bersabee. ij. Regū. xi. ⁊ duo presbyteri in susannam. Daniel. xiij.
2 [Vicarius] † Ēps dicit ⁊ sacerdos vicarius xp̄i non in tota ecclesia vniuersali: q⁹ tm̄ conuenit soli romano pontifici successori petri cui solus dns vniuersaliter oues suas cōmisit. Joā. xxi. pasce oues meas. Sed ep̄s in sua diocesi est vicarius xp̄i sub summo pontifice. j. q. i. non quales. [originale] vocat peccatum actuale Eue, qō contra preceptum dn̄i comedit de ligno vetito. originale q⁹ ab ipsa actuale peccatū quo ad hoēs originē habuit q⁹ ipsa prō inter eos peccauit. Non em̄ loquit de originali peccato: quod innascitur anime ex coniunctione carnis corrupte. Hugu.

1 ☞ Mulier quare de viro ⁊ de costa viri formata sit.

Nec illud otiosuz est. Dicit pit quod pars in qua magister oñdit causam: quare vnū principium humani generis fuit primus homo. hoc capl'm est eiusdem Ambrosij libro de paradiso. Summa
1 † quare femina de viro ⁊ de costa viri formata sit vt ostendaꝫ totius humani generis virum fuisse principium. Non diuidi tur. Lege. ¶ [Nec illud otiosum]. i. sine causa, ⁊ ministerio factum. Hug. [ꝙ mulier non de terra sed de latere ade formata sit.] Et hoc rationabile fuit tū primo vt sicut deus est omnū principium. roma. xj. quoniam ex ipso sunt omnia: sic voluit hunc honorez seruare viro: vt ex ipso omnes homines essent. act. xvi. fecit ex vno homine omne genus humanū. scdo vt inter virum ⁊ mulierem maior dilectio esset: ⁊ vir vxori fortius inhereret: quā sciebat de se factā. gen. ij. de viro sumpta est. Et propterea relinquet homo patrem ⁊ matrē ⁊ adherebit vxori sue. Tum tertio ad ostendendū socialē cōiunctionem. non em̄ mulier debuit dnari viro: ⁊ ideo nō de capite formata est. nec vt ancilla seruiliter subijci: ⁊ ideo non de pede formata est. sed de latere vt socia dilecta. Tum quarto propter sacramentū. s. xp̄i: ⁊ ecclesie dormientis in cruce, qō magnū sacramentū dicit apl's. ad ephe. v. vnde ex latere xp̄i dormientis in cruce exiit sanguis ⁊ aqua: ⁊ inde formata est ecclesia: sicut de latere Ade dormiētis detracta est costa: ⁊ deinde formata est Eua. Tum hoc vt dicit Ambrosius vt sciremus vnam naturam: quo ad speciem. vnius em̄ speciei specialissime, scz nature humane sunt vir vir ⁊ mulier. vnde Adam videns mulierem sue nature ait. Gen. ij. hoc nunc os de ossibus meis ⁊ caro de carne mea [vnam quippe naturam] quo ad speciem q⁹ oēs sub eadem specialissima continent. Hu. [deus ab vno multarū] quo ad genus [⁊ disparium] quo ad speciem [eripuit] excludit facultatem credendi: vel existimandi: q⁹ oēs continentur sub eodem genere, ⁊ sub eadem specie specialissima.

Prudentissime. s. est: in quo magister concludit ex predictis ita virū ⁊c. Ex predictis omnia sunt clara. Explicit ista causa.

¶ Causa. xxxiij.

Vir quidā captiuitatē. Hic incipit causa. xxxiij. que sic cōtinuat ad superiorē. Supra dixerat ꝙ propter frigiditatē mrimoniū esse separādū: ⁊ viuēte viro poterat mulier separata alij nubere. Sz ne idē videret faciēdū pp captiuitatē ⁊ hostilem calamitatē. Ideo magister hanc subijcit causam. In qua ostēdit quid iuris sit: si quis in captiuitate tenetur: ⁊ vxor eius interim nubat. vt aūt hec ⁊ alia competentius prosequatur ponit themata: ⁊ inde elicit questiones duas quas simul tractat. prima est vtrū mulier que viuēte viro suo alteri nupserit sit adulterij rea. scda vtrum redeunte primo debeat separari a scdo ⁊ reddi primo. Diuidit autez hec questio in sex

in sex partes. in prima probat per duos canones: ꝙ non debet contrahere mulier vsqz dū sit certa de morte viri. in scda ponit qualiter puniatur adulter: ⁊ q⁹ ad primum virū redire non vult. in tertia querit quid fiat de muliere, ⁊ q⁹ non vult sequi virum transeuntem de prouincia in prouinciam. in quarta pro bat magister: ꝙ non teneꝫ mulier nescia viro alieno copulata. in quinta queritur vtrū si aliqs quā polluit: quā credidit suā peccauerit. in sexta dicitur ꝙ incestuosi voluntarij non cōtrahant. insciēter aūt post priam septem annorum contrahant secunda ibi: non satis. tertia ibi: si autem. quarta ibi: quod autem. quinta ibi: sic etiam ignorantia. sexta ibi: de simpliciter.

¶ Questio prima ⁊ scda.

1 ☞ Mulier que nubit viuente viro an dicatur adultera. ⁊ nu. 3.
2 Lex coniugalis que dicatur.
4 Mulier dubitans de morte mariti si contrahit cum alio an teneatur et reddere debitum.
5 Vir an poterit dimittere uxorem que nupsit dubitans de morte viri.
6 Mulier si credebat marituz suum viuere ⁊ est mortuus: ⁊ ipsa contrahat: an sit verum matrimonium.
7 Fides qualiter debeat fieri ecclesie de morte viri.

Tracz questio. s. prima et secunda. pro
1 intelligentia harum qōnum ⁊ resp̄sione ad illas d: sic. † mulier illa que nubit viro viuēte aut sciebat quando ꝓxit cum secundo virum suum esse viuum aut credebat rationabiliter esse mortuum. si sciebat eum in veritate viuere: adultera est. taz ſm euangelicā ꝙ apostolicā doctrinam. Mā quo ad hoc idem est de viro: ⁊ de muliere. dns matt. xix. dico autez vobis quod quicunque dimiserit vxorem suam: ⁊ aliam duxerit: mechatur. Sic ēt mulier quiviuente viro suo scienter alium duxerit: mechatur. ⁊ adulteratur vlterius apostolus. j. cozin. vij. dicit,
2 ꝙ mulier alligata est legi. s. coniugali quanto tempore vir eius viuit † lex autem coniugalis secundum apl'm est idem ꝙ vir reddat debitū vxori sue: ⁊ vxor viro. Mulier potestatem sui corporis non habet sed vir. similiter vir potestatem sui corporis nō habet, sed vxor. ergo ds legē matrimonij agit. que viuente viro suo alteri nubit. Si vero credebat virum suum mortuuz, Et hoc credendi habebat iustam cām, ⁊ credēs se esse viduā, ⁊ solutam a lege viri sui, alteri nupserit creditur excusari ab adulterij reatu: per ignorantiam factique ēt pitissimos fallit
3 ¶ Surgit qō † vtrū talis potuit 2pere viuente marito: rūdetur in glo. ꝙ ex quo habuit iustā cām credēdi maritū suū mortuū esse potuit. ¶ Alia qō † vtruz dubitans tm̄ de morte mariti ⁊ contraxit cū alio teneaꝫ reddere debitū. rūdit gl. ꝙ licet
4 2pere non debuerit, reddere tū debicum teneꝫ petenti, sed ipa nō pōt exigere. vt extra de secūdis nup. dns. ¶ Alia questio
5 † verū vir in tali casu pōt eā dimittere. rūdet gl. ꝙ sic propter adulteriū cū nō habuerit probabilē cām mortis sue. ¶ Alia
6 questio † vtrum si mulier credat maritū suū viuere, ⁊ est tamē mortuus, ⁊ 2hat vtrū ibi sit verū matrimoniū. rūdit gl. ꝙ sic dicit hug. hoc esse verū, si credit hoc licere 2here cū alio prō viuēte. ⁊ absente. q⁹ sic consentit in eū matrimoniali affectu, ipsa tū adultera est reatu, lz adulteriū non cōmittat. nam dicit lex ꝙ teneꝫ quis actione furti. lz subtilitate iuris furtū nō cōmittat. C. de furtis. l. si quis seruo. minor tū pnia ei imponeꝫ.
7 ¶ Alia qō queritur † qualiter fides debeat fieri ecclie ad hoc ꝙ talis mulier possit sine peccato 2here. ad hoc rūdetur ſm hug. q⁹ licite pōt nubere, si p duos testes aut plures probauerit, ꝙ occubuerit. s. qui eū mortuum viderunt: vel eius sepulture interfuerūt: ⁊ ēt si non hz nisi vnum testem, ⁊ est publica fama crederem sufficere, si ex aliis videatur verisimile. s. quia ille din stetit, vel q⁹ senex erat, ⁊ egrotus, ⁊ hmōi. si vero nihil horum est, nec aliꝰ ꝓbare poteſt, maneat innupta, in quo nullū est peccatuz. Et iō hoc tutius est, ꝙ nubere. in duobus em̄ certior via est eligenda. ¶ Scda āt qō faciliter solnitur. nā ista mulier cogi ds vt ad primū virū redeat: ⁊ ad hoc per censurā ecclesiasticā cogi ds, si nollet. tū prio q⁹ iustitia exigit, vt vnicuiq⁹ reddatur qō suū est. corpus aūt vxoris est viri. ergo ds vxor cōpelli, vt restituaꝫ viro suo: ⁊ nō remaneat cū alieno tum scdo q⁹ crimina debēt arceri ⁊ cohiberi, nec debēt remanere impunita ſm legem diuinā naturalem ⁊ humanam. Sed dum mulier viuente viro suo alteri se coniungit cōmittit crimen adulterij, vt dictū est in prima qōne p euangelicā ⁊ apostolicā doctrinā. ergo mulier ista cogi ds vt separet a scdo cum quo adulteratur, ⁊ restituatur primo, cuius est vxor. Et prio

veritate harum duarum questionum magister gratianus inducit sequentia capitula.

1 ☞ Clerici redeuntes de captiuitate debent recuperare ecclesias suas.

Cum per bellicas. Hoc capl'm est leonis pape scripti
1 tis aquileiensi epo. Summa est in rubro. prio notitia capli notandū. ꝙ de duobus iste epūs quesierat fiue interrogauerat papam. quedam enim mulieres dū putarent viros suos mortuos nupserunt alijs: alie vero sciebant viros suos viuere. sz credebant eos nunc esse de captiuitate liberandos reuersi sunt postea mariti istarū: ⁊ illarū. quesierat ergo iste quid faciendum esset in vtroq⁹ casu: ⁊ leo papa rūdet. diuiditur autē hoc capl'm in quinq⁹ partes. in prima ponit casum trūcz. in scda rūdet quid agendum sit in primo casu. s. ꝙ separande sunt ille mulieres a secundis ⁊ reddende sunt ꝑmis in secundo casu non rūdet: quia vilis ⁊ frivola qō. in tertia parte exclusionem. in quinta iubet excōicari mulieres nolētes reuerti ad primos maritos. scda ibi: sz q⁹ nouimus. tertia ibi: nec tamē, quarta ibi: sic em̄. quinta ibi: si aūt. litera. ¶ [Cum per bellicā diuisa] quo ad vsum carnis ⁊ quo ad habitationē [destitute] consequenter ponit duo de qbus quesierat. prima qō est que viris ⁊c. [putarent] rationibus ⁊ argumentis ⁊ fidelia cta ecclesie. Ex isto mēbro procede [aut ⁊c.] scda qō [nūqd crederent liberandos] ex isto non vī procederē, quia satis frivola est talis dubitatio [solicitudine]. i. necessitate in continentie: vel paupertatis. quia forte nō poterat sibi facere [merito charitas] refertur tm̄ ad primum membrū. Si vero referatur ad secundū deridet eum latenter: quia in secundo membro nulla erat dubitatio [sed q⁹ nouimus] scda pars [scriptum] matt. xix. [legitimaruz]. i. primarū [intulit]. i. fieri coegit [vnicuiq⁹ reformet]. i. restituatur. i. ptās cōingis [qō]. i. quā ptātē [intulit]. i. cōtulit primū legitimū matrimoniū. Si Ira hz tenuit planior est intellectus. hu. [nec] tertia ps. excusat eum qui cū tali femina nupsit [psuasor] simile inuenitur de illo: q⁹ successit psuasori: q⁹ quis successerit psuasori: non tū dz deliquisse saltem tm̄: q⁹ putabat sibi licere. Tum q⁹ videbat sibi successisse mortuo non viuo. vt. ij. q. j. in primis. hu. [assumpsit psonam eius mariti]. i. vxoris eius ducendo: ⁊ cognoscēdo locū ipsius obtinuit. hu. [sic enim multa] quarta pars. g. firmat rationem arguendo a minori quod dixerat transire ratione psecriptionis: vel vsucapionis. hu. [reformentur]. i. restituantur post actionē quę dz rescissoria: q⁹ reuersis ab hostibus daꝫ prō bonis suis retrahendis infra quadriēniū: quicos quires eorum psecripserant vel vsu ceperant [qō si] arguit a minori ad maius [seruatur]. s. ꝙ restituatur: qō alienum est. hoc longe magis in coniugibus: cum vir ⁊ vxor sint vna caro. gene. ij. arg.
1 † ꝙ clerici de captiuitate redeuntes eadem equitate debeant recuperare ecclesias suas: que eorū sponse ⁊ vxores dicuntur vt. v ij. q. j. sicut vir. ⁊c. sicut alterius. hu. ⁊ gl. [pseuerent summe] intellige maxime. Nam ⁊ adirent eas: cogerentur tū eas recipere non possint eis adulteriuz obijcere. Et ita idem esset ⁊ ēt si non perseuerassent in dilectione. hu. assignatur rō cum sequitur [omittendū est. ⁊ inculpabile iudicandum qō necessitas corporalis]. s. incontinentie: vel paupertatis. vt supra dixit ibi solicitudine cogente. s. q⁹ continere non poterant: ⁊ credebant viros mortuos [intulit]. i. fieri coegit [si autem] quinta pars [consortiū]. i. primū virum [que]. s. mulieres [de re] i. de coitu cū secundis viris excusabili ex ista ignorātia [cōtaminationem criminis] post scientiam: q⁹ mariti earū essent vivi [elegerunt] nolentes redire ad primas: sz perseuerare cum secūdis [vnde inde nunc]. s. post sctam [cōtaminantur [vnde prius per ignorantiam excusabant. hu. [necessitatis]. s. corporalis: sicut supra ad viros suos primos in affectū matrimonialem primū. qui ex deo fuit redeunt sunt laudande.

1 ☞ Filij nati ex scda vxore ducta post alterius repudiationem an sint legitimi.

Cum in captiuitate. Ad idez est hoc capl'z in
1 nocentij pape. summa est in rubro. diuiditur in duas partes. in prima ponit casus. in scda ostendit. quid agendum sit q⁹ ille restituendus vxori prime. scda ibi: qua de re. litera. ¶ [Cum aliud cōingii [de facto [restituta] nomen ꝓprium est mulieris scde [fontanū] proprium nomen viri [cōtrahisse nullo fidēte]. i. 3dicēte: ⁊ se opponēte [qua de re] scda ps [diuortio] nec per ecclesiasticam sniam separata: vel vī vacare hoc quo

ad pñtē materiā: q̄ siue esset separata in iudicio: siue non: illa
viuente non poterat ille duceremiſi dicaſ hic posse hr̄e locūm
in eo casu: tū p affinitatē vel ꝙsanguinitatē essent separi. hu.
[esse legitimū] q̄ nullū: q̄ non est matrimoniū cū scōa. hug.
¶ Surgit aūt q̄ ✝ ſi filij nati ex scōa vxore sunt legitimi. rñ-
deſ iuxta hu. ⁊ gl. distinguo aut vter q̄z sciuit vel credidit pri-
mū virū esse mortuū. aut vter q̄z sciuit: vel credidit eū viuere
vel alter credidit eū mortuū: ⁊ alter sciuit eum viuere. in prio
casu filij sunt legitimi: nec repellunt ab hereditate paterna: vel
materna: vt extra qui ſi. sint legitimi. cum inter: in secūdo casu
dio sunt illegitimi. ⁊ repelluntur ab hr̄ditate paterna: ⁊ ma-
terna: vt infra cā. xxxv. quid est. q. vij. quecūq̄z. in tertio casu
non sunt legitimi simplr̄: vt dicit hu. q̄ non sunt de vtroq̄z coj
tu licito: qđ exigitur ad hoc: vt reputent legitimi simpliciter
quo ad illuz tū qui credidit primū virū mortuū reputant le-
gitimi ex parte illius admittentur ad ſuccessionem: ⁊ ex alia
parte nō. ar. xxxij. q. ij. ſolet. ⁊. C. de incest. ⁊ inutilibus nup. qui
contra glo. hic dicit contra hu. ⁊ lau. q̄ sufficit alterius igno-
rantia: vt sint legitimi. vt extra qui ſi. sint legit. ex tenore. Sed
hu. ⁊ lau. non dicunt q̄ tales non sint legitimi: sed q̄ non sint
simplr̄ legitimi: qđ est ex omni parte legitimi: sicut ēt gl. dicit:
vnde hug. videtur melius dicere.

2 ☞ Tacens dicitur consentire.

2 Belial quare dicitur diabolus.

3 Adultera potest reconciliari viro suo.

¶ Non satis. Ad idē est hoc. e quod est hie
ro. ad amandum ꝓxterum.
Summa est in rubro. Et incipit scōa pars. in qua
ponitur qualiter punitur mulier q̄ ad primum vi-
rum redire non vult. Casus. quidam rapuit vxorem alterius:
que postea consentiens raptori ad primum maritum nolebat
redire. dubitans ergo amandus presbyter quid in hoc articu
lo esset faciēdum duas qōnes fecerat hiero. ſm quas capi. hoc
diuiditur in duas partes. ꝓia fuit an illa posset remanere cū
raptore. huic qōni respondet hiero. q̄ non pōt remanere cum
eo: ſz ab eo discedere: ⁊ agere pñiam. q̄ consensit in illum. Et
hec rūsio ꝓtenditur vsque ibi: rem nouam. Alia qō est vtrum
illa potuit iure suo repetere maritum suū: ⁊ vtrum ille cogetur
illā recipere. ad hoc rñdet hiero. ⁊ dicit: q̄ non potest illa virū
repetere: nec ille cogetur eam recipere. Et hoc probat auctō-
tate veteris ☩ testamenti argumento a maiori. itera. ¶ [Non
satis dicere]. i. significare [voluit] intelligebat quidem: sed
deridendo eum dicit. q̄ forte inordinate dictauerat: vel quia
prima quomodo nullam debitationem habebat [legat] illa
rapta: vel quicunq̄z de tali facto dubitat [libros moſi]. ſ. deu
tero. xxij. [non clamauerit] q̄. in ciuitate semper multi sunt: ⁊
facile potuit audiri. vñ ꝓsumitur consensisse: ⁊ rapi voluisse:
1 ex quo non clamauit. Et est ar. ✝ tacentem consentire ⁊ taci-
turnitatem haberi ꝓ cōsensu. ar. di. xxviij. diaconi. ⁊ di. lxiij.
si seruus [in agro] loco solitario: vbi non solet esse multitudo
gentium. ¶ Sed furgit qō: si ibi sint coloni siue pastores vel alij
alij vtrum teneatur clamare. dicit hug. q̄ sic [innoxiam esse
&c.] xxxij. q. v. finge. Sed contra supra. xv. q. j. si quis non ira
tus, rñdetur q̄ ibi ſ. de lege canonica: vel promotionis velcō
secrationis. q̄ talia cōsecrari nō pōt inter virgines. hic de lege
mosaica. hu. [legibus]. xxviij. q. ij. ſ. item in leuitico [que vt di
cit vim passi est] quasi diceret: non est ꝓsumendū: q̄ vim pa
ſa fuerit. cū potuerit ⁊ debuerit clamare: ⁊ non clamauit. hu.
[a tpe pñie non copulet ei] decetero. [semel dictum]. Illum
raptorē [aptum clamātē]. j. cor. x. [demonioꝝ] nemo pōtuo
bus dñis seruire. matt. vj. [⁊ in alio loco ſ. ij. cor. vj. [lucis ad
tenebras] non est aliqua societas cōueniens [xpi ad belial nul
2 la] ✝ dicitur diabol⁹ belial. i. absq̄z iugo: q̄: noluit subijci iugo
dei. hieremie xcho a seculo fregisti iugum, vnde apostotata in-
terpretatur [rem nouā]. i. de nouo traditam [si reliquerit] sup
ple aliqua mulier [non potest] huic verbo multa assignantur
3 contraria: vbi exꝑesse continetur. ✝ quod adultera potest re-
conciliari viro suo vt xxxij. q. j. quod aūt. ⁊. qō. viij. aptus. Et
ideo qdam dicunt dictum hiero. esse reprobatū. Sed isti male
dicunt de tanto doctore. vnde litera referēda est ad propositū
⁊ ad materiam hiero. quasi diceret [non pōt] ſm vetus testm.
quia in veteri testō prohibeatur quis accipere vxorez adulte-
ram. vñ dicit [scriptū est &c.] vel ſ: quod non dicit: quod vir
non possit eam reuocare ⁊ reconciliare: sed dicit: q̄ illa nō po-
test maritum ad hoc compellere. vt eam recipiat. ſi non vult:
⁊ hoc est non potest illa petere: vt ille cogatur eam recipere: vt
xxxij. q. j. de benedicto. Et ad hoc inducit exemplum veteris
testamenti vtens argumento a maiori in minus. Tunc enim
cogebatur vt adulteram non reciperet. Multo ergo nunc mi
ius ſz cogi vt eam recipiat. hu. [scriptum est] deutero. xxiij.

propterea inducitur hoc capitulū ad qōnē: pro cuius litere ali
quali intellectu est notandum: quod tangitur hic repudium
vxoris: qđ permittebatur antiqua lege ꝓpter duritiā illius
populi: vt vitaretur vxoricidiū: ⁊ ista fuit causa proxima: vt ꝺi
cit Aug. causa vero remota fuit odium vxoris. vnde dicitur
in litera. ſi non inuenerit gratiam in conſpectu eius: ꝓpter
aliquam fidelitatez in corꝑe: sicut ſi esset lepꝛosa: aut sterilis:
aut infirmitas aliqua mala aut macula notabilis vel fedi tas
in anima sicut fornicatio: ⁊ tunc cause repudij scribebātur in
generali in libello quodam: vt ostenderetur iustum esse repu-
diū: ⁊ dabatur mulier: vt ostēso illo posset alteri nubere] cūqz
egressa] q̄ vero permissio illa repudij non excusabat a pecca-
to: aut rumpebat. aut dissoluebat vinculuz matrimonij: qua-
nis excusabat a pena ſm legem instigenda. ideo mulier repu-
diata alteri nubens veraciter mechabatur. dicitur hic [adul-
tera]. ſ. cum secundo viro nupſit: q̄ adulterum non punieba
tur morte ex permissione legis non poterit recipere eam vxo-
rem: imo ipse lege prohibetur eam recipere. qm̄ &c. [alteri nu
bendo] sed modo tempore gratie nō prohibetur. xxxij. q. j. qđ
autem [ne facias &c.] potest legi duobus modis. primo vt spe
cialiter loquatur indeis. ſ. Io indee ne facias peccare per exē-
plum terram promissionis]. i. terram sanctam. i. noli eam pol
luere. i. alios qui ibi sunt ad peccandum noli inducere per exē
plum vel legatur generaliter. o homo quisq̄z es ne facias ter-
ram. i. carnem tuam peccare. i. eius ministerio noli committe-
re aliquod mortale peccatum. ſ. fornicationem: vel consimile
possidendam. i. domandam ⁊ spiritui subijciendam. hu.

☞ Vxor an teneatur sequi virum suum peregrinantem.

¶ Si quis. Ad idem est hoc capitulum ex con-
cilio apud vermeriā. summa est in ru
bro. Breue est. Lege. ¶ [Si quis necessitate ineuita-
bili. Idem est etiam si nulla vel modica necessitate ⁊ eius vxor
est valeat quo ad sanitatem corꝑis: ⁊ potest quo ad facultā-
tem corꝑis ⁊ rerum: vel q̄ non impeditur ab aliquo. hu. Ex
hoc capitulo videtur haberi ꝙ vxor non tenetur sequi virum
deportatum vel alias exulantem forte voluntate: vel q̄ nō po
test in terra sua stare ꝓpter metum principum: vel alia de cā.
ar. hic. ⁊ extra de coniug. lepꝛo. peruenit ad nos. Sed Augu.
cōtra dicit: vt. xiij. q. ij. vna queꝝ. dico ergo dicit hu. ✝ q̄ vxor
tenetur sequi virum sum etiam ioculatorem vel deportatum,
vel in captiuitate positum ⁊ huiusmodi. ar. in ꝓallegatis ca
pitulis. ⁊. xxxij. q. v. ſ. cum ergo. Et dico q̄ hoc capitulum est
abrogatum. hu. gl. vero dicit: quod aliqui dicunt decretū illud
vnaqueꝝ est consilium. vnde ſi vir vagatur: non tenetur ipsa
sequi eum. Si tamen contrahat ſcienter cum histrione: teneꝝ
eum sequi vagabundum: vel dic ꝙ recedētem ex honestate te-
netur sequi glo.

Quod autem. ſ. est. incipit tertia pars qōnis
in qua probat magister ꝙ mu-
lier non tenetur inscia viro alieno copulata: quod probat per
sequens. c.

1 ☞ Accusare non potest vxorem de fornicatione qui alterum
loco sui supposuit inscia vxore.

¶ Si virgo. Nescies nupserit alieno. hoc ſi
semp [nescierit]. i. ignorauerit
non erit adultera] q̄: per ignorantiam excusatur.
ar. ✝ xtra illū que aliū loco suo supposuit vxori sue.
Et postea vult ei obijcere crimen fornicationis: non potest ſi
illa inscia fuit. hug. [si autem sciat &c.] sed qđ dicitur scire. rñ
detur quo ad ecclesiam cum probatur per sententiam quo au-
ditum dicitur scire. siue per auditū sciuerit: siue alias veritatē
inuestigauerit: ⁊ tunc ꝺs petere diuortiū per ecclesiam si autez
ecclesia nō cōcedit patiat per ecclesiā etiā se excōicari: potius
ꝙ cōmisceatur eicohabitare tū secure poterit vsqz ad sniam
hu. cū aūt sciuerit se possidere alienam male fidei possessor: pec
cat ergo mortaliter sic retinendo: ⁊ furtū cōmittit. vel simile
petiū. ergo si rē nō restituerit si poterit pñam agere non po-
terit: vt. xiij. q. vj. c. j. not. q̄ de scia loquitur ante completam
prescriptionē: nā ex quo cōpleta est prescriptio cuz bona fide
cōtinuatur est possessor cū iure diuino ⁊ humano possideat
nec tenetur restituere: q̄ possidet vere ergo iuste. vt. xiij. qō.
iij. Quid dicā. nec ꝺs possidere alienū: ſz suū. vnde caute dicit
possidere. ⁊ non ꝺs possedisse nec hz tūc conscientiam rei alie
ne de hoc notauimus supra. xvj. q. iij.

Sic etiam. ſ. est, in quo queritur vtrū aliquis si pol
luat aliquā quā credidit vxorem suā
peccet ꝙ nesciens excusetur.

¶ Si lectum. Ad probationem huius iudu-
citur hoc. c. ex cōcilio triburiēſi.
Summa est in rubro. potest diuidi in duas partes. in

prima

prima exponit casus. in scōa ponit deliberatio ꝓcilij ibi: sem
per hoc visum est. litera. ¶ [In lectū absente vxore] quia. ſi
esset pñs. ⁊ cōscia posset ob hoc repelli: ⁊ separari ab eo [per
securitatem veram]. i. per iuramentū ſuū: q̄ de ignorantia sua
testes habere: nō posset [probauerit] q̄ nō est super hac igno
rantia faciliter credendū: nec sit fictio aut falsa ad excusandas
excusationes in peccatis. ¶ Hic surgit questio vtrum iste pec
cauit pōt dici: q̄ sic. tū ꝓio q̄ ꝺs scelus cōmisissetū q̄ preci-
pitur pñiam agere tū q̄ vr̄: q̄ eius ignorantia fuerit supina ⁊
crassa nec debuit cadere in virū diligentem: q̄ per consueta si
gna. ſ. per tactum corꝑis: per anhelitū: vel per vocem, ⁊ per
talia hmōi debuit descernere sororem vxoris ab vxore. vnde
non vr̄ verosimile eum ignorasse qualitates sue cōiugis: quā
frequenter ⁊ familiariter fuerat amplexatus. Si vero dicatur
q̄ forte ita mente alienatus: q̄ nō peccauit: ꝺs ꝙ ibi scelus ꝺs
ꝓpter spēm facti. nam als si scienter hoc fecisset: scelus esset.
xxiij. q. v. excōicatorum: ⁊ tunc imponitur pña ad cautelam
ꝓpter conseruādum ecclesie disciplinā. vt. xxiij. q. v. excōica-
torum. hu. [legitimū ꝓsortiz]. i. vxorem: quā prius habebat.

De simpliciter. ſ. est. incipit sexta pars: in q̄
ꝺcit q̄ incestuosi voluntarij
non contrahant: nescientes aūt post pñam. vij. annorum pōt
contrahere. Ad qō inducit sequentia capitula.

Si quis cum duabus. Hoc ca
pitulum
est ex cōcilio eodē tiburiēſi. nō diuidit. Lege. ¶ [Si
quis cū duabus sororib⁹] quarū nulla est vxor: [non
intellexit]. i. nō ignorauerit. hu. [cōiugia illis nō negent] cū
aliis: ⁊ non cū isto fornicatore. in his oibus excusat ignorātia
Si aūt non ignorauerit abstineāt sltr intellige duo sequentia
capitula. hu. nota q̄ tales ꝛz non debeant ꝛhere si tū contra-
xerint matrimoniū erit: nō enim talis ꝓhibitio sic impedit
matrimoniū vt non sit matrimonium si ꝛhatur. hu.

Si quis cum matre. Ad idem est
eodem concilio. lra pz ex dictis in superiori.

Vidam. Ad idem est hoc capm ex eodē
cōcilio. Summa pz. Lege. ¶ [Qui
dā]. i. ſz cōfessus est in iure filio volēte ⁊ pñte: ⁊ mu-
lier aliter enim nō fieret eis preiudiciū. confessio eñ
vnius non ꝓiudicat. ar. ij. q. v. interrogaui. sltr nec confessio ex
tra ius facta. ar. xv. q. v. ꝓesbyter aut diaconus. hu.

¶ Causa. xxxv.

Quidam vir. Hic inci
pit. xxxv. cā expeditis fere oibus impedi-
mētis matrimoniū. Quia poterat
qs dubitare an ꝙsanguinitas ⁊ affinitas ꝺpediāt matrimoniuz iō
in extremis ponit magister de cō-
sanguinitate ⁊ affinitate. in his eñ duobus consistit carnalis cog na-
tio de his aūt tractat in hunc mo
dū. ſ. ostendo. ſ. vsqz ad quotū gradū ꝓhibeatur copula con-
sanguineorum: siue affinium: ⁊ qualiter in consanguinitate ⁊
affinitate gradus sunt cōputandi: ⁊ qbus auctoritatibus con
iugia consanguineorum vel affinium sunt dirimenda vt autē
hec ⁊ alia cōpetentius prosequantur assumpſit themā. Et eli
cit ex illa. x. questiones. prima est: ſi liceat aliquam ex ꝓpria
cognatione duci in vxorem. scōa ſi ex consanguinitate vxo-
ris aliqua possit in coniugem duci. tertia vsqz ad quem gra-
dum quisqz debeat abstinere siue a ꝓpriis: siue ab vxoris
siue consanguineis. quarta quare vsqz ad septimum gradum
consanguinitas comprehendatur: ita q̄ nec vltra procedit:
nec infra subsistit. quinta quot gradus consanguinitas sunt
computandi. sexta qui iureiurando ꝓpinquitatem serua-
re debeant: septima an illi qui de incestuosis nati sunt filij re-
putentur. octaua ſi ignoranter de ꝙsanguinitate vel affinitate
aliqua in vxorem ducta est: an ex ꝺispensatione possit viro suo
adherere. nona ſi contigerit ecclesiam decipi: ⁊ causa consan-
guinitatis aliquam a viro separari: que post quadriennium
nuptijs hincinde celebratis deprehenditur non fuisse cōsan-
guinea prioris an secunda coniugia sint rescindenda: ⁊ prioza
sint reintegranda. decima ſi relicta alicuius de ꝓpria co-
gnatione ad secundas nuptias transierit: an proles ex eis
suscepta possit pertingere ad consortiū alicuius de cognatio
ne prioris viri.

Questio prima.

2 ☞ Consanguinitas vnde dicatur.
4 Linea quid dicatur in gradibus. Et q̄ sit triplex. nu. 5.
6 Gradus quid dicatur.
7 Consanguinitas dicitur maior vel minor dupliciter.
8 Consanguineam suam an liceat alicui ducere in vxorem.

Quod autem. Hic intitulatur
prima questio sci
licet an liceat alicui ducere in coniugem con-
sanguineam suam. Circa quā qōnem magi-
ster allegat exempla de veteri testō: vñ hoc. c.
potest diuidi in duas partes. in prima inducit
pro parte aliqua exempla multorum sanctorū patrum in se-
cunda respondet ad ea. secunda ibi: his itaqz. Quia hic inci-
pit materiade cōsanguinitate ⁊ affinitate pro notitia plenioꝛi
eiusdem sunt aliqua querenda.

1 ¶ Primū est vtrum sit cōueniens diffinitio cōsanguinitatis
quā cōiter affignāt doctores taz iuris canonici quā theologi:
videlicet. Consanguinitas est vinculum personarū ab eodem
stipite descendentium, carnali ꝓpagatione contractum.]

3 ¶ Secundum est vtrum consanguinitas conuenienter diui
datur per lineas ⁊ gradus.

Ad primum sic procedit. ✝ Et vr̄ ꝙ dicta diffi-
nitio consanguinitatis non sit con
ueniens. primo sic. oēs homines carnali ꝓpagatione ab eo
dem stipite descendunt. ſ. adam. si ergo recta est predicta diffi
nitio cōsanguinitatis oēs hoies descēdentes ab adam essent
adinuicem consanguineiꝙ est falsum. ¶ Scōo sic. carnalis ꝓ
pagatio cōis est a ialibus brutis: ⁊ hominibus. sed in anima
libus in carnali ꝓpagatione non contrahitur consanguini-
tas. ergo diffinitio illa non est cōueniens. ¶ Tertio sic. vin-
culum non pōt esse nisi aliquoꝝ conueniētiū: q̄ vinculuz vnit
sed eoꝝ qui descendūt ab vno stipite non est maioꝛ conueniē-
tia ab inuicē: ꝙ aliozū hoiuz cū conueniant oēs spēz differāt
numero sicut ⁊ alij hoies. ergo cōsanguinitas nō est aliquod
vinculum. ¶ In oppositū est autoritas tātoꝝ doctoꝝ.
¶ Rñdeo ꝙ diffinitio cōsanguinitatis ꝑdicta sit cōueniens
ꝓbat conclusio sic. primo amicitie vinculū est inter hoies ſm
philippū. viij. ethi. ſz inter alias spēs amicitie ponit amicitiā
cōsanguineoꝝ. ergo aliqđ vinculū cōsanguinitatis est inter
hoies. ¶ Scōo ꝓbat eadez cōclusio sic. confessio nature mē-
dax esse non pōt: sed ꝑ naturā hoies magis alligant ꝓpin-
quis: ꝙ extraneis. qđ patet: q̄ magis diligunt eos: ⁊ hoc cōe
est apud oēs. ergo aliquod vinculum est inter hoies qđ non
est inter alios. ¶ Tertio sic. deus vindicat peccata patruz in
filios vsqz in tertiā ⁊ quartam gñationem: sicut frequenter le-
gitur in lege: ⁊ habetur Exodi. xxj. Ego sum deus zelotes &c.
ergo si non vindicat in alios sed in istos aliquo vinculo con-
iunguntur alij: hoc aūt cōsanguinitatem appellamus. ergo &c.
¶ Pro plenioꝛi notitia huius ꝓfate diffinitionis est notā
dum iuxta sanctum tho. in. x. di. xl. q̄ ſm phm. viij. phy. oīs
amicitia in aliqua cōicatione cōsistit: ⁊ quia amicitia ligatio
siue vnio quedā est: ideo cōicatio que amicitie cā est vinculuz
dicit: ⁊ ideo ſm qūlibet cōicationem denominant aliq quasi
colligati ad inuicem: sicut dicūtur ciues qui habent politicaz
cōmunionem: ⁊ cōmilitones: qui cōueniunt in militari nego-
tio ⁊ eodem mō illi qui cōueniunt naturali cōicatione: dicunt
consanguinei. vnde in dicta diffinitione vinculum ponitur
quasi genus, ⁊ cōe ad oēm amicitiam, ab eodē stipite descen-
dentiū, quasi materiam remotam q̄: descensus plurium ab eo
dem stipite cōis est bonitas: ⁊ hominibus, ⁊ etiam plantis per
sonarū ponitur sicut materia ꝓpinqua, ⁊ ꝓpria. q̄ sicut in-
fra dicetur consanguinitas non est ꝓpriē nisi inter hoies.
Et dicitur diuersarū, personarū quia consanguinitas non po
test esse nisi inter diuersas ꝑsonas est relatio, vel habet ad in-
star relatiōis vt dicit hu. ab eodem stipite descendētium dicit,
vt excludantur affines, inter quos quāuis sit vinculum, non
tamen consanguinitas: quia affines non descendunt ab eo
dem stipite. Quod vero sequitur carnali ꝓpagatione cōtra
ctuz: est specifica differentia. in hoc enim differt amicitia con
sanguinitatis ab aliis: q̄ hec est carnalis ⁊ naturalis ꝓpaga
tio vnius ab altero vel amboꝝ a tertio: quod non fit in aliis,
vnde non est consanguinitas inter eos qui per creationem a
deo processerunt. vnde etiam hoc excludit cuam a cōsangui
nitate ade. quia illa miraculosa ⁊ supernaturali operatione
formata est. non excludit autem christum a consanguineoꝝ
cognatione beate marie: quia fuit carnalis ꝓpagatio ex par
te matris: licet non ex parte patris. quia non virili semine: sed
mystico spiramine christus conceptus est. per hec excludit
eos qui non carnali ꝓpagatione: sed artificio iuris canonici

vel ciuilis ligatur vinculo spūalis proximitatis quoꝝ neutrū dicitur consanguinitas: sed spūalis vel legalis proximitas: vt est compater nitas: vel filiatio ab eodem stipite. s. ppinquo
2 ats omnes hoies essent consanguinei. qꝛ vno. s. adam deus fecit hoiūm genus † dicitur aūt cōsanguinitas cōitate sanguinis: vel a conuenendo in sanguine magis: ꝯ in carne: quia sanguis est quod proximo conuertitur in semen secundum phs. xv. de animalibus. ꝛ ppter hoc vinculuꝫ q̄ ex propagatione carnis ℨ hitur conuenientius dr consanguinitas: q̄ carnalitas. vt dicit sctūs tho. concordat albertus. ¶ Ad rōnes in oppositum dicendum. Ad primam respondetur negādo cōsequentiam. in diffinitione predicta non accipitur stipes remotus: sed propinquus, vt dicit sanctus thom. cuius virtus adhuc maneat in illis: qui ex eo propagantur. vnde dicit aug. stipitem appellamus: in cuius lumbis aliqui fuerunt: ꝛ ab eo descendentes septimum gradum non excesserunt. in septimo enim desinit consanguinitas. vt. s. e. q. vi. ad sedem. ¶ Ad secundam rūdetur negando ꝯtiam. hoc enim nō cōuenit aliis animalibus, q̄ illa non coniunguntur in amicitie vnitatem propter propagationem ex vno parente proximo: sicut est de hoibus. vñ in hmōi signū dr in diffinitione psonarum. persona enim reperit nisi in rōnali natura. vñ Boethi⁹ dicit psona est rōnalis nature indiuidualis substantia. ¶ Ad tertiā rūdetur negando minorem. qꝛ vt dicit sanctus tho. non solum qui consanguinei sunt conueniūt in natura specie: sed ēt in virtute propria ipsius individui ex vno in multos traducta: ex q̄ contingit. qꝛ q̄ filius assimulatur non solum patri: ſz auo: vel remotis parentibus: vt dicit phs. xvij. de animalibus.

3 **Ad secundum** sic proceditur. † Et vī q̄ spūalis consanguinitas non conuenienter diuidat per lineas: ꝛ per grandus. primo sic. linea consanguinei tatis vt placet doctoribus vtriusq; iuris dr ordinata collectio personarū consanguinitate cōiunctarum diuersos gradus cōtinens. Sed nihil aliud est consanguinitas: q̄ talium psonarū collectio. ergo linea consanguinitatis est idem q̄ consanguinitas. sed nihil distinguitur per seipsum. ergo consanguinitas non conuenienter distinguitur. p lineas. ¶ Scdo sic. si consanguinitas per gradus distinguitur: tūc illi qui sunt in eodē gradu debēt esse equaliter consanguinei: sed hoc est falsum: quia patruus ꝛ eius pronepos sunt in eodem gradu: non tū sunt equaliter consanguinei vt dicit decretalis. ergo cōsanguinitas nō cōuenienter distinguitur per gradus. ¶ Tertio sic. in rebus ordinatis quodlibet additum alteri facit nouū gradū: sicut q̄libet vnitas additas nouā spēm numeri facit: ſz persona addita plone nō semp facit nouū gradū cōsanguinitatis: q̄ in eodē gradu cōsanguinitatis est pr̄ ꝛ patruus: q̄ ei adiūgit. ergo recte p gradū cōsanguinitatis distinguit. ¶ Quarto sic. inter duos, ppinquos semp est eadē ppinquitas cōsanguinitatis: q̄ equaliter distat vnū ex tremo rū ab alio: ꝛ ecōuerso. ſz gradus cōsanguinitatis nō reperit semp idez in vtraq; pte: cū q̄q; vnus propinquus sit in tertio gradu: ꝛ alius in qrto. ergo cōsanguinitatis propinquitas non potest sufficienter per gradus cognosci. ¶ In oppositū est cap̄lm pūs: ꝛ auctoritates oium doctorū vtriusq; iuris. ¶ Rndeo hic ponemus duo. primo ponemus quid est linea ꝛ quot sunt lineę scōo quid est gradus. Et tertio videbitur de quesito. ¶ Circa primū
4 † linea est ordinata collectio personarū cōsanguinitate cōiunctarū ab eodē stipite descendentiū: diuersos gradus ptinēs. dicitur aūt ordinata: quia sicut est ordo in linea p̄dicamētali fm prius ꝛ posterius: sic in linea cōsanguinitatis fm pus ꝛ posterius. vnde sicut in linea recta vna pars est pncipium: alia pncipiata protrahendum in longum ꝛ directum. Sic in cōsanguinitate persone dicūtur esse in eadem linea que sic se hñt: q̄ directe vna ponitur sub alia: sicut pater, filius: pronepos ꝛc. nō dicuntur autem esse in eadem linea persone quarū vna non ordinatur sub alia: sed magis iuxta aliam ad latus sicut frāter soror: frater ꝛ nepos. ista autem habitudo siue ordo
5 triplex est † ꝛ ita distinguitur linea triplex. vna fm habitudinem principiī ad principiatum: sicut patris ad filium. vnde dicimus parentes diligere filios: sicut aliquid sui. Et hec habitudo vocatur linea descendentium. secunda habitudo est recte e conuerso principiati ad suū principium filij ad patrem ꝛ auū. ꝛc. Et ista vocatur linea ascendentiū. tertia habitudo est eorum: qui habent vnum principiū cōe: sicut fratres: vel frater ꝛ soror. dicitur ab essē de parentibus natis. hec est linea collateralis: vel transuersalis. ¶ Circa scm. s. quid est gradus
6 † gradus est habitudo distātiī personarū: siue persone ad personam: qua cognoscitur quāta generationis distātia due persone differant inter se siue quātū quelibet persona cōsanguinitate distat ab alia. Et hoc siue cōparentur psone diuersarū lineārum: sicut frius ad fratrem patris qui dicitur patruus. vnde ista est differentia inter lineam cōsanguinitatis ꝛ gradū quia linea solum respicit personas vnius ordinis: sicut ascendentium: vel descendentium ꝛc. nec indicat earum distantiam. gradus vero non solum respicit vel comparat personas vnī⁹ ordinis inter se: sed etiam personas diuersorum ordinū sicut comparat lineam ascendentium, vel descendentium ad lineā transuersalem. ¶ Circa tertiū. s. qñ consanguinitas per grad⁹ distinguitur est norandū cum sancto tho. quia gradus cuiuslibet rei pars est aliqua illius rei gradus cōsanguinitatis esse non potest: vbi non est propinquitas. Et ideo identitas ꝛ nimia distantia gradum consanguinitatis tollit: q̄ nullus est sibi propinquus: sicut nec sibi similis. Et propter hoc nulla p̄sona per se ipsam facit aliquem gradum: sed comparata alteri persone gradum facit ad ipsam: sed tamen diuersa est ratio computandi gradus in diuersis lineis. gradus enim consanguinitatis in linea ascendentium ꝛ descendentium cōtrahit ex hoc: q̄ vna persona ex alia propagatur eorum inter quos gradus consyderatur. Et ideo fm cōputationē canonicā ꝛ legalem personā que primo in progressū prorogatiōis occurrit: vel ascendendo vel descendendo distat in aliquo puta a petro primo gradu: ꝛ pater ꝛ filius, que autē vtriq; scōo occurrit distat in scōo gradu: vt auus ꝛ nepos. Et sic deinceps: ꝛ in linea ascendentium ꝛ descendentium vna ꝛ eadem computatio est canonica ꝛ legalis. Sed cōsanguinitas eorū qui sunt in linea transuersali cōtrahitur nō ex hoc, q̄ vnus ipsorum ex alio p̄pagatur: sed q̄ vter q; propagatur ex vno: ꝛ ideo debet grad⁹ consanguinitatis in hac linea computari per comparationez ad vnum principium, ex quo propagantur, sed secūdū hoc est diuersa computatio canonica ꝛ legalis. q̄ legalis computatio que attendit gradū cōsanguinitatis q̄ tū ad successionem hereditariam potius quā ad matrimonium cōiungendū. vñ q̄ frater fratri nō habet liberos debet succedere ab intestato in bonis eius, duo fratres faciunt duos gradus. Quot enim sunt successores, tot sunt gradus. attendit descensum a cōi radice ex vtraq; parte, sed canonica tantum ex altera parte scilicet ex qua maior numerus graduum inuenitur. vnde scōm legalem computationem frater ꝛ soror vel duo fratres attinent sibi in scōo gradu, q̄ vter q; a radice communi distat per vnum gradū. Et similiter fīs duorū fratrum distant a se inicem in quarto gradu, nepotes in sexto. Et sic duplicātur gradus fm cōputationem legalē. Sed fm computationē canonicā duo fratres attinent sibi in primo gradu, q̄ neuter eorū distat a radice cōmuni: nisi per vnū gradū. sed filius vnius fratrū distat ab altero fratre in scōo gradu, q̄ tantū distat a cōi radice. Et iō fz canonicā cōputationē quoto gradu distat qs ab aliquo superiori, tāto distat a quolibet descendēte ab ipso, ꝛ nau⁹ minus. q̄ propter qō vnumquodq; illud magis. vnde si alij descendentes a cōi principio cōueniunt in aliquo rōne principiī cōis nō pūt esse propinquiores descendēti ex alia pte, q̄ sit ei primum principiū propinquū. aliquādo tū plus distat aliquis ab aliquo descendēte a cōi principio, q̄ ipse ꝛ distet a principio, q̄ ille forte plus distat a pncipio cōi, q̄ ipse ꝛ fm remotionē distātiā oportet cōsanguinitatē cōputare. verbi gratia. Sit nobis petrus cōis parens ꝛ stipes: ergo nepos fm vnam lineam tu vero pronepos fm aliā lineam. Si queritur quoto gradu ego dīsto a te debet responderi, q̄ in tertio. q̄ toto gradu tu qui es remotior distas a cōi parente. ¶ Ad rōnes in oppositū. Ad primā rndetur iuxta sctm tho. q̄ ratio illa nō procedit qꝛ procedit ex falsis. cōsanguinitas enim non est collatio sed relatio quedā aliquarum personarū adinicem. quarū collectio linea cōsanguinitatis facit. ¶ Ad secundā rndetur iuxta sctm tho. q̄ sicut albedo dicit maiorem dupliciter, vno modo ex intentione ipsius qualitatis. Alio modo ex quātitate superficiei | ita cōsanguinitas dicitur maior, vel minor dupliciter. vno modo intensiue ex ipsa natura consanguinitatis. alio modo diuētiue, ꝛ sic quantitas consanguinitatis mēsurat ex personis, inter quas consanguinitatis p̄pagatio procedit. Et hoc scōo modo gradus in cōsanguinitate distinguuntur. Et ideo cōtingit, q̄ aliquorum duorū qui sunt in vno gradu consanguinitatis respectu alicuius persone vnus est sibi magis cōsanguineus, q̄ alius cōsyderādo primā quātitatē cōsanguinitatis, sicut pater ꝛ frater attinēt alicui in primo gradu cōsanguinitatis, q̄ ex neutra parte incidit aliqua persona media. Sed tū intēsiue loquēdo magis attinet alicui persone pater suus, q̄ frater. q̄ frater nō attinet ei nisi inquātū est ex eodē patre. Et ideo q̄to aliqs est propinquior communi principio a quo consanguinitas descenditur tāto est magis cōsanguineus: quāuis non sit in propinquiori gradu. Et secundū hoc patruus est magis consanguineus alicui: q̄

7

cui: q̄ pronepos eius: quāuis sit in eodem gradu. Ad tertiam rūdetur iuxta sctm tho. ratio nō procedit. quia quamuis pater ꝛ patruus sint in eodem gradu respectu radicis consanguinitatis: quia vterq; distat vno gradu ab auo: tamen respectu eius consanguinitas queritur: non sunt in eodem gradu: quia est in primo gradu: patruus autem nō potest esse propinquior q̄ in secundo in quo est auus. ¶ Ad quartam respondetur negādo consequētiam. Et ratio est: quia vt dicit sanctus tho. semper due persone in eodem numero graduū distant a se inuicem: q̄nis q̄q; nō equali numero graduum distent a cōi a principio vt ex dictis patet.

8 **Tertio** Rndeūdo ad principalē questionem queritur † an liceat alicui nūc ducere in cōiugē cōsanguineā suā. Et arguit q̄ sic. primo ex̄plo multorū sanctorum patrū scilicet sicut abrahā: isaac: ꝛ iacob: qui in cōiugiū legunt recepisse ꝛsanguineas eorū: sicut abrahā Sarā filiā fratris sui. isaac rebeccā filiā cōsobrini matris sue. iacob duas sorores filias auūculi sui balā scilicet liā ꝛ rachel. ergo q̄ licuit illis videtur nobis licere. ¶ Secūdo sic. exo. xxxiij. dominus precepit q̄ nullus duceret vxorē nisi de propria tribu ꝛ familia. sed hoc nō poterat fieri: niſi cū cōsanguineis Sz̄ erēt matrimoniū ergo ꝛc. Et cōfirmatur istud preceptū nō reperit in euāgelio nec apostolicis institutis reuocatum. ergo durare vī. ¶ Tertio sic. omne animal diligit sibi simile eccl. xiij. ꝛ volatilia ad sibi similia queniunt. ergo quanto magis alique persone sunt similes: ꝛ coniūcte: magis nate sunt inuicem cōuenire: ꝛ copulari, sed matrimonium est copula ꝛ coniūctio: ergo cōsanguinitas magis expediat ad matrimoniū: q̄ impediat. ¶ Quarto si aliquid repugnat matrimonio ꝛ impedit: hoc non facit nisi quia alicui bono matrimonij repugnat: ꝛ aliquid adimit sed si cōsanguinei coniungātur matrimonialiter saluatur tria bona matrimonij fides: spes, ꝛ sacramētum. ergo cum consanguinitas nullum prestet matrimonio impedimentum: licebit in cōiugium consanguineas ducere. ¶ In oppositum est capitulum pzsens. ꝛ leui. xviij. omnis homo ad proximam consanguineam nō accedet: vt reuelet turpitudinem eius. ¶ Respondeo dicendum q̄ non licet nūc alicui in ꝛingium ducere consanguineam suam: nam consanguinitatis vinculuꝫ matrimonio prebet impedimentuꝫ. Quedam enim cōsanguinitas impedit matrimonium propter dictamen legis nature. Quedam ex dictamine legis diuine: quedam in aliquo gradu propter statutum ecclesie propter dictamen legis nature impeditur matrimonium filie cum patre: vel filij cum matre. vnde in lege nature dictum est: ꝛ habetur gene. ij. relinquet homo patrem ꝛ matrem ꝛc. Constat q̄ istud non intelligitur de derelictione quantum ad habitationem. ergo intelligitur de derelictione quantum ad matrimonij contractionem. ergo pater ꝛ mater ex lege nature non sunt legitime persone ad contrahendum matrimonium respectu filij ꝛ filie. Et si queratur ratio quare est dicendum quod tātum propter reuerentiam ꝛ honorem qui debet exhiberi patri ꝛ matri natura enim dictat: q̄ alio affectu sunt tractandi parētes: ꝛ alio affectu cōuiuges. vñ contra naturam esset: q̄ si deberent tractari turpiter parentes: sicut se contractant coniuges: magis tamen est cōtrarium nature: q̄ filius coniungatur cum matre: q̄ filia cum patre: quia vxor debet esse viro subiecta. contra autem ius nature est q̄ filius matrem teneat subiectam. vnde ꝛ quedam animalia bruta abhorrent coire cum matre sua: quandiu cognoscant eam esse suam matrem: quod patet per illud quod narrat philosophus viij. de animalibus de camelo: ꝛ de equo. alia enim ratio huius institutionis nature est: vt dicit dominus Bonaventura propter generationis susceptionem: que debet procedere: non retrocedere: propter dictamen legis diuine impeditur matrimonium propter consanguinitatem in primo gradu ꝛ secundo ex vna parte. vnde leui. xviij. prohibentur copulari matrimonialiter plures persone: puta naturali federe simul comorantes: ꝛ sunt. vij. scilicet mater: nouerca: soror: neptis: amita: matertera: vxor: patris: vxor fratris: niſi p̄mo tuis sine liberis prius nigra: filia prius nigri: vel prius nigre: soror vxoris: que in lege nature permittebatur: vt in lia ꝛ rachele copulatis iacob. huius diuine legis rationem doctores assignāt duplicem. prima est propter honestatem. Qui enim mulierem cognoscit: reuelat eius turpitudinem: ꝛ discooperit eius ignominiam: ꝛ hoc inhonestum est facere propinque: maxime cum honestas dicet: quod soror non est tractanda, vt vxor, ꝛ hinc est in precepto quod dicit. non discooperies turpitudinem eius istam rationem assignat dominus Bonauentura, alia ratio que est Sancti Thome ꝛ aliorum repressio concupiscentie, que deperiret, si quelibet consanguinea in matrimonium duci, quia magnus concupiscentie aditus preberetur inter illas personas: quas oportet in eadē domo conuersari esset carnalis copula interdicta: cū enim electio non sit nisi possibilium: eo ipso q̄ concupiscibile impossibile minuitur vel tollitur cōcupiscētia. vnde quādiu cohabitātiū virorū ꝛ mulierū in quinta domo posset esse matrimoniū sicut tales personas predictas cōtingit simul habitare cōcupiscentia nō haberet frenum: sed ex eo q̄ matrimoniū sit impossibile inter tales: quia prohibitum cessat concupiscentia. ¶ Tertio ex prohibitione ecclesie inter consanguineos prohibetur matrimoniū vsq; ad quartū gradum: ꝛ infra. in hoc autem gradu ꝛ vltra in linea transuersali permissum est: vt extra de cōsang. ꝛ affi. nō debet. in linea autē recta in infinitum prohibetur matrimoniū: vt dicit dn̄s deo vt si adā hodie viueret: non inueniret vxorem. huius autē statutū quasi factū est propter dilatandā dilectionē siue amicitiā inter homines: quia tamē homo ad cōsanguineos vxoris sicut ad suos se habet huic multiplicatiōi amicitie pr̄eundicū fieret si aliqs cōsanguinee cōiunctā duceret vxorē. ac per hoc noua amicitia per matrimonium nulla accresceret. Et ideo per ecclesiam plures consanguinitatis gradus sunt a matrimonio separati. ¶ Ad rationes in oppositum. Ad primam respondetur sicut magister respondet in litera: quod non sequitur illis ptibus licuit: ergo nobis licet: licuit enim eis tūc. tū necessitate impellenti: tum secundo diuina permissione: vel inspiratione mediāte. nobis autem nō licet. tum quia nulla similis necessitas vget. tum quia iam est diuinitus nobis prohibitum sicut plenius dicemus in expositione litere. ¶ Ad secundam similiter respondetur negando consequentiam. quia tunc paucis existentibus fidelibus: ꝛ periculum imminebat maximū: si homines copularētur infidelibus. quia sepe declinabant ad idolatriam ꝛ efficiebantur idolatre: ideo preceptuꝫ illud habebit locum pro tempore illo, ꝛ ex causa illa: sed post prohibitum est, ne quis accederet ad consanguineam. leui. xviij. ꝛ sic falsuꝫ q̄ nulla lege legatur prohibitum. ¶ Ad tertiam respondetur negando consequentiam. cuius ratio est. fm sanctum Tho. quia non est inconueniens duarum vnionum vnam ab altera impediri, sicut vbi est identitas non est similitudo. Et similiter cōsanguinitatis vinculum potest impedire matrimonij cōiunctionem. Concordat dominus Bonauētura dicens, quod alius est modus affectionis quo diligenda est vxor. Et alius quo diligenda est consanguinea. Et ideo cōiunctio affectiōis naturalis repugnat copule matrimoniali. Et ideo si copulentur per affectionis vinculum: non sequitur q̄ debeat copulari per matrimonium. ¶ Ad quartam respondetur, q̄ licet cōiunctio ꝛsanguineorum ex toto non ꝛtrarietur bono matrimonij, cōtrariatur tamē decēti obseruatiōi eius. Et aliqualiter honestati. ꝛ insuper impediret dilatationem charitatis, ꝛ amicitie, sicut patet ex predictis. ¶ Quod autem ꝓ intelligentia plenioris istius capituli est notādum, q̄ anciquitus ante tempus gratie copula cōsanguineorum fuit permissa ꝛ precepta. precepta primo, et postea precepta permissa duabus de causis scilicet causa necessitatis cogētis, vt in primo statu cum alij vel alie non inuenirentur. causa etiam mysterij, idest significationis sicut iam patebit. procedente vero tempore fuit precepta, ꝛ hoc rationabiliter. cum enim fideles copularentur alienigenis, sepe earum amore declinabant ad idolatriam, ꝛ efficiebantur idolatre, ideo iuste preceptum fuit, vt non ducerent vxores, nisi de cognatione sua, idest fidelium: ne ducendo alias efficerentur idolatre. Sed nulla istarum causarum habet locum, non enim necessitas, ꝛ ideo necessitate cessante debet pariter cessare, quod propter necessitatem statutum est. item mysterium non habet locum, cum veniente veritate, sit completum, ꝛ omnia mystica veteris testamenti transierunt. item nec causa preceptionis habet locum. quia nunc plures fideles inueniuntur, ꝛ pauci vel nulli idolatre. Cum ergo copula cōsanguineorum fuerit instituta ex hac vel illa causa, cum causa cesset, ꝛ ipsa cessare debet: nec vltra obseruari p̄sertim quia in nouo testamento copula cōsanguineorum est prohibita, ꝛ hoc duabus de causis scilicet causa dilatatiōis dilectiōis. quia cum vinculum cōsanguinitatis sufficiat ad mutuam dilectionem cōsanguineorum copiosius se extendit germen charitatis, si etiaꝫ per vinculum matrimonij extranei, ꝛ aliam ad mutuum amorē colligarentur. item secūdo est prohibita causa mysterij. idest significationis eadem qua fuit permissa in veteri lege. Christus enim prius sibi synagogam de qua natus erat copulauerit, post peccatis eius exigentibus ad gentes se transtulit. Ad significādum ergo, q̄ christus erat copulaturus sibi primo consanguineam scilicet synagogam: de qua fm carnē natus est, ꝛ postea illa repudiata ducturus extraneam scilicet ecclesiam de gentibus Copula consanguineorum prius fuit

permissa:z postea inhibita.ergo cum fuit figura debuit cessare:quibus habitis sequitur litera[abraham filiam fratris sui] Saram.gene.xi.[isaac rebeccam]gene.xxiiij.bathuel enim z sara fuerunt filij duorum fratrum scilicet nachor z aram. iacob nunculi sui]quia frater matris.ge.xxix.[in lege quoqz precipitur]exodi.xxiij.Et hec fuit vna causa quare copula cōsanguineorum fuit permissa: ne scilicet duceret alienigenas. vt supra diximus[pervenit] cum effectu:ita ꝙ recepta fuerit ab eis:non enim sufficit ad eorum notitiam peruenisse. vnde iudei non tenentur canonicis institutis.quia ea non receperunt:licet eorum notitia ad eos pervenerit [obnoxij] post receptionem.hu.[nisi in his]vt di.v.§. cum enim.hug. [nullo autem recepto vel apostolico instituto] ista ratio nō militat multa enim rationabiliter observantur in ecclesia:que in euangelio aut in apostolis expressa non inueniūtur sicut dicetur.j. e.§.vltimo. ratio enim non militat:quia copula consanguineorū non fuit simplr precepta:sed fuit permissa : z fuit precepta ad tempus z ex causa. vt diximus[his itaqz]Nunculoꝫ allegauit: modo respondet:z soluit hic tantum de causa necessitatis. in sequenti vero.§.exequetur de alijs [cum enim] incipit exequi tantum de vno membro[necessitate cessante].j. q.j.quod pro necessitate z.q.vltima quod pro remedio [vnde hmōi]scilicet sororum:z fratrum[copula prohibita est]leni. xviij.[non discooperies turpitudinem]idest pudēda eius nō intrabis.hu.

1 ☞Consanguinitas ex sui natura non impedit matrimoniū.
2 Frigiditas impedit matrimonium.
3 Necessitudo quid dicatur.
4 Argumentum de factis gentilium ꝙ valeat.

Cum igitur. Inducit hoc. c. ꝙ est aug.lib:o primo de ci- nitate dei ad confirmationem responsiōis predicte in quo aug.in summa ostendit quare ab initio copula consanguineorum suorum fuerat premissa scilicet causa necessitatis:z quare tempore gratie sit prohibita scilicet causa dilatāde charitatis.Et diuidit in duas partes.f.m duas causas:quas inducit.secunda ibi:habita est. Lege. ¶ [Cum igit z coninges facte ex latere antiquus] tēpore.hu. [necessitate] compellente:z iam cessante[tanto damnabilis observaretur religione prohibente]idest ecclesiastica institutiōe.hic aperte colligitur vt dicit hu.z tangit glo.† quod consanguinitas ex sui natura non impedit matrimonium:sed constitutio siue prohibitio ecclesie facta super cōsanguinitate.ar.j.e.q.iij. contradicimus.item dico de affinitate de cognatione spirituali: siue ciuili:z de ordine : z de errore conditionis vel de publice honestatis iustitia:de tempore feriarum: de enormitate delicti:z de dispari cultu. nullum enim horum impedimentorum ex sui natura repugnat matrimonio:quoniam sit matrimonium:nec aliquod eorum impedit matrimoniū: sed ecclesiastica constitutio vel diuina : quod patet ex eo: ꝙ apud iudeos z saracenos qui tales constitutiones non receperunt: non impeditur matrimonium vel propter hoc vel illud. Sed de coactione vel impossibilitate coeundi:vel animo vel corpore:vel vtroqz.Et de errore persone. Et ex tempore aliud dico scilicet ꝙ per se z ex se sine constitutione ecclesie impediunt et remouēt matrimonium quia causam eius efficientem scilicet consensum commouent. Ex quo enim remouent causam scilicet consensum legitimum: remouent per consequens effe-
2 ctum eius. Concordat glos.dicens † frigiditas enim sola et coactio erroꝛ persone cum non sit ibi consensus matrimonii impediunt:sine constitutione ecclesie.item pupillaris etas: et membri abscisio.hec ibi[habita]secūda pars.ꝓsequit de secūda causa prohibitionis scilicet propter dilatandū amorem [illis]id est posteris:qui prohibuerūt talē copulā.Hu.[charitatis]id est amoris dilatandi[vinculis]necessitudinū intrā-
3 sitiue[necessitudo enim est quoddam vinculum diuersarum personarum ex consanguinitate vel affinitate vel ex spirituali progenitate prouenies:quo inuicem colligate se diligūt.hu. [nec vnus pater in vno filio nec vnus filius in vno patre haberet multas necessitudines]id est vincula amicitie scilicet vt idem esset filius.z gener.vel idem esset pater z socer [obtineret]id est colligerent.pater quippe z socer[duarum necessitatū]id est dilectionum.glo.[vtroqz]scilicet pater z socer.hu. [nulla necessitas]supple vt nunc.hug.nephas esse obseruari
4 hu.ar.† de factis gentilium esse argumentandum.vt.xxxiij. q.v.cū caput.[fraterna cōiugia]id est inter fratres z sorores: que apud gentiles forte permittebantur[exhorrere]id est abhorrere.ita vt eis non vtantur.hu.[charitatis]id est dilectionis extendende[celestis vero ciuitas]idest ecclesia militans que sepe celum dicitur in euangelio:vel fideles qui in celū tendere debent:opus hoc obseruādi[vt euadat nos am]idest peccatum:vel inhonestis:notaz 2 trahendo in aliquo prohibito.

Hac itaqz. §.est:in quo magister prosequit solutionem suam:z ostendit:ꝙ copula cōsanguineorum olim precepta fuit propter idolatriam fugiendam:z ꝙ fuit olim permissa:z non prohibita causa mysteriꝫ. premittit tamen quandam specialem causam : quare ante legem fuit licita talis copula: q: adhuc non erat data lex que hoc prohiberet.Et hoc est quod dicitur[hac itaqz cōsuetudine ꝛc.]exclusantur[abraham ꝛc.]quāuis]assignāt aliam causam illius permissionis scilicet causa fugiende idolatrie[a chaldeis] isti volebant vt abraham z aran frater eius ignem adorarent sicut ipsi adorabāt. Ad ꝙ cū nō possent eos compellere:in ignem proiecerunt aran q: modice fidei erat ibi combustus est.vnde Gen.xi.dicitur.Ego sum qui adduxi te de vr chaldeoꝝ id est in igne.lingua enim chaldea ignis dicitur vr. [filij dei]id est filij dicti sunt descendentes de Seth qui succesit loco abel:qz in cultu vnius dei remanserūt[filiabus hominum]id est carnaliter viuentium:qui descenderunt de cain z ab eo descendentes idolatram sequebantur prouocauerūt ge. vj.[rectissime ꝛc.]Joia patent vsqz ibi [est etiam alia causa]q̄ est tertia expositio:que sumitur ex mysterio sine ex significatione:quam exponimus ex precedenti.§.in seipsis[originem ecclesie prestiterunt]quo.f.ad nouum testamētū:sed quo ad tps añ tps gratie incipit ab abel.hug.[per prophetā]osee.x.capi. [in peccatis vestris].i.iudei propter peccata vestra[matrem vestrā].i.synogogā.dimissi ꝛc.[z per alium prophetam] . id per aliā prophetiā einsdē prophete[vocabo nō plebem meā] sc̄z gētiles.hu.[z in huius rei sacrm].i.significationē nūc autē phibite sunt vsqz ad septimū gradū[in paradiso añt phibite sunt tm due persone in cōiugio].f.pater:z mater:cū dictū est[ppter hoc].f.cōiugiū cōtrahēdū[relinquet homo pr̄em z matrem].i.nō copulabit sibi mr̄imoniū q: nec filius matri nec filia patri copulabit[in lege postea plures alie prohibite sunt]sc̄z xij.matri.ꝛc.Qd ergo dr ꝙ copula cōsanguineorum nō est phibita in lege vel ante legē verū est vsqz ad.vij.gradū. [z qz nō in vna]videt illi cause:quare copula talis fuit precepta olim.hu.[sed de qualibet alia]nō tamen infidelis:sed de infidelī phibiti fuit in veteri testō[ita ergo]quasi significative loquitur.hug.[illud añt]hic videt obiectioni fctē in.j.§.duplicem subijcit rnsionē [sed cū omnia]hec est prima responsio[ꝙ̄ ꝙ̄] scda rnsio verior:quasi diceret sic respondeo:quāquaz z aliter posset rnderi:q: sicut aplus,i.corin.vij.[cōsulēdo addidit]vt ne vir fidelis dimittat vxorē infidelem volentem cohabitare: z sic est de cōcilio[nō inhibendi diligenti veneratione dist.xj. ecclesiasticarum[interminate].i.interdicte:z prohibite.hug.

¶ Questio.ij.z.iij.

Quia ergo consangui neorū.Hic incipit lar scda qō et tertia simul: quia consimiles sunt:z de eis communiter loquuntur capitula.questio autem secunda est an liceat ducere in cōiugium aliquam de cōsanguinitate vxoris.equidem non licet. tertia est vsqz ad quē gradū sit abstinendū a consanguineis proprijs:vel vxoris.Et equidem vsqz ad quartum gradum: licet olim prohiberetur vsqz ad.vij.gradum in linea transuersali.in recta linea vsqz in infinitum. Et quia a modo mistim tractatur de consanguinitate z affinitate,pro maiori euidentia huius partis que rentur aliqua.

1 ¶Primum est quid sit affinitas.
2 Secundum est vtrum conuenienter diffiniatur affinitas cuz dicitur affinitas est propinquitas personarū ex carnali copula prouenies omni carens parentela.
3 ¶Tertium est vnde dicitur affinitas.
4 ¶Quartum quot sunt genera affinitatis:

Ad primum sic ꝓcedit.† Et vr ꝙ affinitas nō sit.primo sic.Si affinitas aliquid est:relatio quedam est:sed relationes innascuntur ex mutatiōe aliqua:vt dicit philosophus.ergo vbi non est mutatio per locū a causa:ibi nō erit relatio.sed in tota cōsanguinitate preter in vno nulla est mutatio.ergo nulla est affinitas : nisi in illo si est affinitas;sed in illo nō est affinitas,ergo nec in aliquo alio vt vr. ¶Scdo sic.q fuerūt vnū post ꝙ̄ separata sunt ab inuicē nō sequit ꝙ si aliqd vnū vni ꝙ vniat z alteri.sz cōsanguinei separati sunt ab inuicē ex vno:si aliqua psona vnit vni nō ꝓpterea vnit alteri:sz ad hoc ꝙ sit affinitas:oportet talē esse vnionem ergo videtur ꝙ non sit affinitas. ¶Tertio sic nihil vnit alicui:quod

cui:quod nō reuniatur illi versauice:sed nullus de consanguinitate vnitur mulieri additeni si maritus eius ergo ipsa non reunitur alicui eorum:nisi illi.ergo nulla affinitas contrahit ad aliquem nisi ad illum. ¶In oppositum est capitulum presens. ¶Respondeo dicendum,qd affinitas est:pro quo notādum est iuxta sanctum thomā:in quarto,qd amicitia quedaz in cōmunicatione naturali fundatur:naturalis eni cōmunicatio est duobus modis f̄m philosophū.viij.ethi.vno modo p carnis propagationem secundum quem modum vnus est ab alio vt filius a patre vel ambo ad tertiū,vtpuo fratres. Allio modo per coniunctionem ad carnis propagationem ordinatam:que coniunctio carnis copulam ;vel matrimonium:in quo est mutua obligatio coniugum ad carnalem copulā:propter quod dicit idem philosophus,qd amicitia viri ad vxorē est naturalis:vnde sicut per carnis propagationem causatur attinentia naturalis amicitie : que est consanguinitas:ita per carnalem copulam vel coniunctionem ad hoc ordinatam:vt est matrimonium causatur vinculum naturalis amicitie:que dicitur affinitas. Sed in hoc differunt:quia persona coniuncta alicui per carnis propagationem:sicut filius patri sit particeps eiusdem radicis:z consanguinis,vnde eodem genere vinculi colligatur filius consanguineis patris:quo pater coniungebatur sc̄z consanguinitate:quamuis f̄m alium gradum propter maiorem distantiam a radice:vel persona coniuncta alicui per carnis propagationem : sicut filius patri sit particeps eiusdem radicis:z consanguinis,vnde eodez genere vinculi colligatur filius consanguineis patris:quo pater cōiungebatur.f.consanguinitate quāuis f̄m alium gradum ,ppter maiorem distantiam a radice:sed persona coniuncta per carnalem copulam nō sit particeps eiusdem radicis:sed quasi est extrinseco adiuncta.Et ideo ex hoc efficitur aliud genus vinculi:quod affinitas dicitur.Et hoc est quod hoc versu dicitur ¶Dutat nupta genus:sed generata gradu.qz sc̄z persona per generationem sit in eodem genere attinentie , sed alio gradu per carnalē veru copulā sit in alio genere.Et sic ptz qd affinitas sit. ¶Ad rationes in oppositū.Ad primā respondet negando consequentiā.Et ratio est f̄m Albertum magnū z sanctum thomā:quia z si affinitas sit relatio:nō oportet qō relationes innascantur semper ex mutatione vtriusqz relatiuis:sed sufficit mutatio alterius tantū,sicut ex natiuitate passiua ex patre meo natus efficitur mihi frater nulla mutatione in me facta.Ita est hic:mutatio enim fit in persona addita.Et hoc sufficit ad hoc:quod relatio affinitatis in tota nascatur consanguinitate. ¶Ad secundam respondetur iuxta Albertuz magnum : quod est vnitas absoluta : z vnitas relationis,de vnitate absoluta:est verum quod dicitur : sed de vnitate relationis est falsum:sicut patet in exemplis : ego z soror mea sumus diuisi ab vno. Et nihilominus filius sororis adhuc respectu sanguinis attinebit mihi. Et idem est de affinitate. ¶Ad tertiam respondetur negando minorem ratio est quia vnione dilationis omnes vniuntur persone addite z ipsa reunitur omnibus licet solus maritus vniatur ei:vnione carnis in coitu:de qua vnione ꝓcedit obiectio,z ideo non militat.

2 **Ad secundam** sic ꝓceditur.† Et videt ꝙ differnitio ꝓdicta affinitatis qua dicitur:qd est ꝓpinquitas personarū ex carnali copula ꝓuenies omni carens parentela nō sit cōueniens. ¶Primo sic:nulla est maior ꝓpinquitas:ꝙ vnio carnis in carne:sicut est inter virum z vxorē:sed ista nō potest dici affinitas.ergo nec aliqua alia. ¶Scdo sic carnalis copula nō interuenit nisi iter duos ergo nec affinitas:sed hoc est falsum:vt ptz ex dictis ergo male diffinitur. ¶Tertio arguitur sic contra illud : omni carens parentela:videtur enim hoc esse falsum. Sic enim aliqs meus frater ex patre solo z aliqua mea soror ex matre sola.Cōstat qd ille meus frater pōt legitime cōiungi illi mee sorori,z illa soror mea erit consanguinea z affinis.Non ergo est necesse qd affinitas omni careat parentela. ¶In oppositū est auctoritas cōis doctorū. ¶Respondeo dicēdū:qd predicta diffinitio est bene assignata.nam vt dicit dns Albertus:propinquitas est ibi vt genus:ibi personarū tangitur subiectus ꝓpium.Causa añt est carnalis copula:z differentia distingues a consanguinitate intelligitur per hoc quod additur omni carens parentela:quod intelligitur vt dicit Hugu.z dominus Bonauentura:inquātū est affinitas. Multi enim consanguinei sunt affines:z econuerso.sed nō inquātū sunt affines:sunt consanguinei vel econuerso. ¶Ad rationes,ad primam respondetur:quod ratio non procedit: quia affinitas dicitur propinquitas in genere relationis:vt dictum est. Ratio añt arguit de propinquitate vnionis per carnis copulam. ¶Ad secundam respondetur pariter negando consequentiam. Et ratio est iuxta Albertum quia non sequitur vnio carnis sine carnalis copula facit affinitatez alijs:quod facit in carnaliter vnito:vt prius patuit,sed ibi facit alia relationē:que est indiuiduitas viri z mulieris. ¶Ad tertiā patet responsio ex supradictis ꝙ locutio illa omni carens parentela,intelligit f̄m qd affinitas licet alio respectu possit esse ꝓpinquitas sanguinis ad affinem.

3 **Ad tertiam** sc̄z † vnde dicatur affinitas respōdetur f̄m Hug.qd affinitas dicitur ex ad z fine:quia interueniente affinitate vnus aduicinat alteri vel vnus transit ad fines cognationis illius.

4 **Ad quartam.** † sc̄z quot sunt gradus affinitatis. Respondetur ꝙ antiquitus tria sunt distincta genera affinitatis,sc̄z primū,secūduz,z tertium:hec nomina magistri necessario confingerūt propter capitula que vario modo loquuntur de affinitate.Quedam eñ loquuntur de primo genere:z quedam de secundo.vt.j.eo.de propinquis,z quedam de tertio.vt.j.ead.porro. Ista genera sic distinguūtur.Nam primum genus surgit ex consanguinitate z prima carnis coniunctione.Secundum surgit ex affinitate:z secūda carnis commistione. Tertiū surgit ex scda affinitate,z tertia carnis cōmistione. Exemplū est si frater tuus cōtrahat cū maria:ipsa est affinis tibi in primo genere. Si cō trahat mortuo fratre tuo cum alio:ipse est affinis tibi in scdo genere.Si ipsa mortua ipse vir cōtrahit cū alia:illa mulier erit tibi affinis in tertio genere. Et regula est qō persona addita per carnis copulam copulat genus:sc̄z attinentie:sed nō gradum:omnes illi sunt affines tibi in primo gradu:qz sicut frater tuus est tibi cōsanguineus in primo gradu:sic z illi in primo gradu affinitatis.Sed ista genera affinitatis olim fuerūt antiquitus:tunc tū nō remanet nisi vnū,sc̄z primū affinitatis genus:alij sunt ablati per decretalem extra.c.non debet.

De affinitate. Sequitur capitulū hoc ꝓcedit Gregorij pape in cōcilio meldensi. Summa est in rubro. Diuiditur in duas partes.in prima statuit.in scda probat statutum esse rationabile ibi:naz hereditas.Lege. ¶ [De affinitate.]hoc capitulū bene poterit legi de cōsanguinitate;z tūc refertur ad tertiā questionem,z est dictum intrāsitiue[de affinitate]que est cōsanguinitas:z ita improprie ponitur affinitas pro consanguinitate vel poterit legi de primo genere affinitatis sic.[de affinitate]id est de propria affinitate que contrahitur sola cōsanguinitate mediāte:vel que orit ex cōsanguinitate nulla affinitate mediāte.Hu.[generationē].i.gradū id est generationē dico derivatam z computatas per gradus cognationis:id est consanguinitatis[obseruari]illam cōsanguinitatem:ne in ea aliquis cōiungatur nisi vsqz ad septimū gradum.Hu.[nam ei hereditas]secūda pars.probat qō septem gradus sunt in cōsanguinitate f̄m quos septem computātur in affinitate quasi diceret merito dixi quod in affinitate obseruantur septem gradus in consanguinitate.nam ꝛc[sancita]id est firmiter destinata:vel euentura per legales instrumētorum.distin.j.legum sanctiones.in quibus agitur de instrumentis per que hereditas z successio rerum defertur pura de codicillis:z testamentis.Hugu.[vsqz ad septimum gradus] canonicum qui est.ix.gradus legalis. ¶Sed contra.j.ea.q. quinta.ad sedem.vbi dicitur,quod vsqz ad decimum gradum fertur hereditas.Respondetur f̄m Hugu.quod ibi non negatur:quoniam z vltra protendatur:quia vt dixit glos.minor numerus non excludit maiorem:vel dicit Joan.an glo.ꝙ loquitur hic de cognatis,qui iure pretorio succedūt:vsqz ad septimum gradum:vt institu.de successio.cognatorum.§.vltimo.[succederent ab intestato cognationis]id est consanguinitatis.

1 ☞Coniunctiones consanguineorum qua lege prohibeātur.
2 Papa an possit dispensare in gradibus cōsanguinitatis diuina lege prohibitis,qō non.nu.3.z.4.
5 Incestuosi non sunt infames ipso iure:sed per sententiam.

Coniunctiones consan guineorum fieri prohibētur ꝛc.Ad idem est hoc capitulum Calixti pape. Summa est[quod coniunctiones consanguineorum quedam prohibentur diuinis legibus:quedam secularibus siue humanis. Et quod notamur infames qui consanguineas ducūt vxores.diuiditur hoc capitulum in duas partes.in prima dicit quod dictum est.in secunda explicat quos vocet consanguineos.secunda ibi:eos autem. ¶Pro plenior intelligentia duximus hic querendū

Utrum papa possit dispensare in gradibus consanguinitatis diuina lege prohibitis notatis. Leuitici. xviij. Et videtur quod sic primo ex capitulo gaudemus. extra de diuo. vbi habetur: quod si infidelis contraxit in secundo gradu: et conuertatur ad fidem: dispensat papa ad fauorem christiane religionis ipsum cum tali vxore manere. Sed secundus gradus videtur diuina lege prohibitus: vt. xxx. q. iij. pitatium: et Leuiti. xviij. vbi dicitur turpitudinem sororis vxoris z filie eius non discooperies. ¶ Secundo sic. ibidē in. c. deus. papa concedit cōuersis illius gentis infirmitatē eorū: vt matrimonijs contractis cū relictis fratrū vtantur: sed cū vxore fratris ex diuina lege prohibitum. ergo ꝛc. ¶ Tertio arguit ex iam factis per applicam sedē: nam tēporibus adhuc nostris reperit dispensatum q patruus cōtraheret cū nepte. ¶ Quarto papa dispensat cōtra prohibitionē diuine legis, vt patet q in euāgelio canetur: q in ore duoꝝ vel trium ꝛc. matth. xviij. z tamen papa hoc imutat addendo: z minuēdo: vtiqz. ij. q. iij. presul. z de testi. c. in omni. Item dispēsat contra diuinū preceptū de soluēdis decimis. c. a nobis. vbi de hoc. Item contra diuinū preceptum pmittit recipi aliquid vltra sortem: qđ videt esse vsura extra de vsur. c. j. z. c. salubriter. ergo similiter in his gradibus diuina lege phibitis: poterit papa dispēsare. ¶ In oppositū est cap'm literas. de resti. spo. vbi innocētius quartus expresse dicit: q aliquis gradus cōsanguinitatis obijcit. in quo sedes aplica dispensare nō pōt. dicit glo. vt quis habeat plures vxores. Item in gradibus diuina lege phibitis: vt hic. Et cō sequenter ait vnde ꝓprie dicit hic nō pōt vnde expositio. i. nō vult: vel nō expedit nō hz hic locū. hec ibi. ¶ Respondeo dicendum q fuerunt quidā magistri dicentes q in illis gradibus poterat papa dispensare fundātes se in hoc q phibitiones ille ab initio fuissent ꝓcepta iudicialia: z per cōsequens tempore gratie nō ligare: nec obligare nisi in virtute canonice sanctiōis. i. nisi quatenus ab ecclesia sunt resumpta. Quot autem talia non fuerunt moralia: pbant ex hoc q si sic obligassent: z omni tēpore. q scriptū est lex diuī manet in eternū. Alij vero vt canonice idem dicunt: alio tamē fundamento q. credunt papam ola posse: cū sit vicarius christi. † Sed istoꝝ opinio nō videt nobis vera: saluo meliori iudicio z reuerētia apostolice sedis: nec eorū fundamēta sunt vera: nō primoꝝ: z primo in hoc q dicunt: phibitiones illas diuine legis fuisse pure iudicialia: q ꝓcepta iudicialia: vt dicit sanctus tho. in prima. ij. q. ciij. non habent obligationē nisi ex institutione diuina sed etiam ex dictamine rōnis naturalis sicut ptz manifeste de multis que ponunt in eadē. phibitiōe cū dicitur mater non operca sororꝭ. ꝛc. vnde magister Alexander de halis querēs in tertio vtrum de lege naturali esset q̄ excipiebat sororꝭ z frater. Respondens sic: q lex naturalis quedam dictabat q debitū: quedam q decens z honestum. Lex ergo naturalis a matrimonio excepit fratrem: z sororem: nō q debitū sed honestuz: z decens maxime in natura multiplicata: q licet etiam licet hoc in statu nature nō multiplicate cōtenderet: nō tamē in statu nature multiplicate. Excepit aūt patrē z matrē tanq̄ debitum. hoc ille. Ad idem est dns ¶ Petrus de palude solennissimus doctor theologus: z canonista: qui mouens questionem: vtrū papa possit dispensare in gradu diuina lege ꝓhibito. Et rūdens dicit sic. Si ꝓhibitio legis mosaice esset pure iudicialis: nō moralis hodie nō ligaret: nisi inquātū esset iure canonico resumpta. Et sic in oibꝫ gradibꝫ posset papa dispēsare. Sz oēs gradꝫ diuina lege ꝓhitividentꝫ ꝓhibiti iure naturali. z ad oēs illas ꝑsonas cohibētes est amicitia naturalis sine alio federe vñ q natura nihil facit frustra: vbi sunt mulieres alie ex ꝙbus pōt esse generatio sicut ex illis frustra mrimonij fit cū illis: qđ nō est necesse: nec ꝓpter generationē: nec ꝓpter amicitiā: vnde ꝓbabilius est: q papa nō pōt dispensare in illis gradibus. Et secundū hoc diceretur q̄ ante legē scriptā erat dispensatum a deo: vt in illis contraheretur excepto primo gradu ascendentium: z descendentiū. vnde adam a deo inspiratꝰ dicit: relinquet homo patrem: z matrē: ceteras personas videtur permisisse: que tamen in iure naturali erant prohibiti: vt frater z sororin quibus primo videtur dīm dispensasse. hec ille. Et testimonia duorum magnorum doctorū: q ꝓhibitiones ꝑdicte nō pertinebāt ad ꝓcepta pure iudicialia. ¶ Secundo fundamenta illoꝝ contrarie opinantiū in eo q dicūt q̄ sunt tempore gratie euacuate sunt falsa: q patet ex tribus. Ex illo. 4 Matth. xiiij. vbi Joannes baptista redarguebat herodem: q̄ receperat vxorem fratris sui dicens hoc non licere. Sed planum est qđ hoc nō dixit q ꝓhibitum esset iure canonico: q tale institutum nondum erat. ergo diuino. ergo lex illa Leuitic. xviij. tempore gratie currebat: z ligabat z nō erat euacuata. ¶ Secundo ex illo. j. Corinth. v. vbi apostolus scribens ait sic audiť inter eos fornicatio qualiter ne inter gētes: ita vt vxorem patris sui aliquis habeat. Ecce qđ prohibitio nouerce lege naturali dicitur ꝓhibita: cū dicat nec inter gentes sic. Item videtur: qđ lex illa de non contrahendo cū nouerca nō erat euacuata tempore gratie: q alias cū sanctiōes canonice adhuc nō essent facte: q ꝓhiberēt tales cū nouerca concubens cum rem nulla lege ꝓhibitam ageret nō veniret ecōmunicādus. ¶ Tertio idē paret ex eo: q si ꝓhibitiōes ille inquātū sunt diuine essent euacuate iam nūc tēpore gratie: non vocarent diuine legis ꝓhibitiones: sed tm canonice siue ecclesiastice Sed sancti patres factum distinctionē inter illas vocando eas leges diuinas: z sanctiones canonicas. ergo nō sunt euacuate: sed viuunt z permanent firme obligātes iure diuino. vñ in ꝓsenti capitulo dicitur cōiunctiones consanguineoꝝ fieri ꝓhibentur: quare q̄ has diuine legis q̄ ꝓhibent leges Quod vero dicunt ꝓfati magistri qđ si ꝓhibitio illa Leuitici. xviij. est moralis oīm tēporeꝝ: z omnes obligaret. Ad hoc respondetur qđ verum est de eo: q̄ nō talibus actibus sine ꝓcepliis. ¶ Ad quartam rñdetur: q oia illa sunt falsa: q: in nulla illoꝝ casuū quos allegat papa dispensat dispēsatione de qua hic loquunť: q̄ dr iuris relaxatio. ꝑs per singulos discurrēdo. primo patet in illo ¶ Matth. xviij. in ore duo. ū. vel triū ꝛc. z de c. in omni. de testibus. nō est verū q̄ hic dispenset papa cōtra euangelium addendo vel minuendo: hz vt facit in. c. licet. inter ꝓtetur quo debeat intelligi: dicens. in ore duo. ū. i. non paucorum: vnde gl. ibidem dicit hz quedā cause recipiant plures: sed nulla cā contenta est vno. j. c. licet. Et iō dicit glo. in ꝓdicto cap'o sunt quidā. xxv. q. j. q̄ dispēsat inter ꝓtetādo ꝓterea nec est verum q̄ dispēsat contra ꝓceptū diuinū: vt de soluendis decimis: q: hz quēs aliquibus vt religiosis: aut pauperibꝰ cōcedat: decimas ꝓ sustentatione eorū: vel laicis in feudū pro necessitate eccl'ie nunc ꝙ absoluit tales a iure soluendi clericis decimas: cū nec ius spūale nec ꝓprietas sed ꝓpiēdi fructus tēporales ꝓinilegiū concedat sine administratione z dispensatione eorū. ꝙ varijs necessitatibus ecclesie: vel ꝓpter subuētionem pauperū. vnde nō dr papa dispēsare cōtra ꝓceptum dīi. vnde in ca. alleg. de decimis a nobis: dicit glo. sic. q papa nō dat ꝓinilegiū alicui de nō dandis decimis: sed cōcedit eis administrationē decimarū: vt inde suscipiat sustētationē: z reliquum cōicet in vsus pauperuꝫ: z tali nō cōcedit monachis z pōt aliā laicis cōcedere. hec glo. Alia aūt glo. que sequit nihil valet. Ceterū qđ cōsequenter dr: qđ papa dispensat contra ꝓceptū diuinū permittēdo aliqđ recipi vltra sortē: qđ videt esse vsura hoc nō est verū. qm̄ sicut ibi notat: maritus recipiēs fructus rerū ꝓ dote sibi obligatarū: nō accipit rōnez mutui facti. Sed alia rōnabili causa. i. ꝓpter onera matrimonij: que sustinere hz. vnde falsum est: q in hoc papa dispēset contra ꝓceptum diuinū: q: nō contradicit diuino ꝓcepto: cum nō sit vsura. Et ita ptz rōnes ꝑfatas frivolas fuisse. Et tantū de ista questione. Lege. ¶ [Coniunctiones ꝓhibent] a nobis. hug. [quia has diuine leges] ergo ꝓhibitio legis diuine de coniunctionibus consanguineoꝝ ꝓsenerat: nō est euacuata: sicut minus quidam sapientes dicunt: sicut tetigimus in questione [leges ergo diuine] hec litera videtur velle: q filij nati de incestu sint infames. quod nō est credendū: q filius ꝓ peccato patris sit infamis: nisi forte ꝓ crimine lese maiestatis. filiꝰ enim non portabit iniquitatē patris. Ezechie. xviij. z. j. q. iij. crimen. z. c. iudei. Et ideo singula sunt reddenda singulis infamia vel peccatum referť ad parentes. [Expulsione] a successione: refertur ad filios. Et est vis facienda in litera [diuine leges non solū ejiciunt ab hereditate eos qui exeis prodeūt]. i. filios: q: non venūt ad successionem. vnde fm legem ¶ Dofi. Leuitici. xx. parentes talium dicuntur mori sine liberis. vt. j. eo. q. vij. quicunq; [sed etiā agentes hoc]. s. parentes incestum committentes: z cum consanguineis contrahentes [maledictos. [. s. pene: z infamie obnoxios: z alijs penis temporalibꝰ dignos. leges vero seculi infames sunt: de his qui not. infa. z iij. qō. iiij. consanguineoꝝ. hugu. † Non credo q incestuosi sint infames ipso iure: sed per sententiā. Et idem dicit Laurē. z Archi. suscipere in testimonium: vel ad accusationē vel ad successionem eos. ¶ Hug. [eos autē] secūda pars dicimus manifeste. Nam z alij dicuntur consanguinei fm canones. leges enim solos cognatos appellāt cōsanguineos [nec repellere:] quoniā succedant ab intestato nisi vel alij ꝓpinquiores precedant eos vel delictum ipsorum vel defuncti impediat quominus succedant. ¶ Hugu.

Pro intellectu ca. de testibus.

Pro intellectu cap. a nobis. de decimis.

Contra glo.

i ☞ Affinitas an impediat matrimonium.

¶ Epropinquis. Addidē est hoc. c. z est fabiani pape. Summa est in rubro. Dividitur in duas partes. In prima agit de sexto genere affinitatis. ij. ibi: equaliter. ¶ Pro plenioꝝ intelligentia huius capli z sequentium, ¶ Queritur † vtrū affinitas impedit matrimoniū. Et videť q̄ sic. ¶ Primo sic. nihil impēdit matrimoniū nisi quod est ei contrarium: sed affinitas nō contrariatur matrimonio cuꝫ effectus eius ergo nō impedit matrimoniū. ¶ Secūdo in lege erat ꝓceptum ducere vxorem fratris. Leuiti. xviij. sed illa erat affinis. ergo affinitas nō impedit matrimoniū. ¶ Tertio scōm iura consanguinei succedunt defuncto in rebus suis in quibus habuit dīnuꝫ z possessionē: sed vir habet dominiū in mulierem per matrimoniū ergo ſcem iura cōsanguinei debent succedere in vxorem: ad quā tamen manet affinitas ergo ꝛc. ¶ In oppositū est cap'm ꝓfens: cū sequentibus. ¶ Respondeo dicendū † q affinitas impedit matrimoniū ita con clusio ptz Leui. xviij. vbi dicit. turpitudinē vxoris patris tui nō revelabis: sed illa est tantū affinis. ergo cōclusio vera habetur extra de consang. z affini. per totū. Sed nota q cōclusio est intelligenda de affinitate que ꝓcedit matrimonij cōtractionem: talis enim impedit matrimoniū contrahendū: z dirimit iam contractū eadem ratione qua consanguinitas. si aūt sequatur matrimoniū: nō pōt ipsum dissolvere: cū sit vinculum insolubile vt. s. dictum est. ¶ Ad rationes in oppositum ad primā respondeť q ratio nō procedit. ratio est: q affinitas nō cōtrariatur matrimonio: ex quo causatur z ita illud nō impedit: sed cōtrariatur matrimonio: q cū affine contrahendum esset: z illud impedit. ¶ Ad scōam respondetur: q ꝓceptuꝫ illud erat in casu quādo. s. frater moriebať sine ꝓle: vt suscitaret semen fratri suo: q tunc requirebatur: quod per propagationem carnis cultus religionis multiplicatur: quod nunc locū nō habet: z sic patet: q nō ducebat vxorē eam: qua si gerens ꝑsonam ꝑsonā: sed quasi supplens defectū fratris sui. Cōcordant sanctus thomas z Bonauentura. ¶ Ad tertiam respondeť negādo cōsequentiā. q: non est simile: q res possesse a viro nō efficiuntur aliquid vnum cum ipso viro: sicut efficitur vna caro cum ipso. vnde ratio nō procedit. Lege. ¶ [De ꝓpinquis.] Dicit ergo q in scdo genere affinitatis in hoc gradu licite coniungunť. in quarto non debent cōiungi: sed cōiuncti nō separantur. in tertio vero nullo modo debent cōiungi. Est ergo casus. vxor petri habet consanguineū in hoc gradu: qui habet vxorem berthā: ille cōsanguineus est affinis petro in primo genere: z in hoc gradu: sed vxor. s. bertha est affinis petro in scdo genere: z hoc gradu fm regulam illā ꝑsona addita ꝑsone per copulā carnalē ꝛc. mortua vxore petri z mortuo illo cōsanguineo licite petrus pōt ducere Berthām: q: fm genus nō hz prohibitionē vsqz ad quintū gradum. Si vero ille cōsanguineus attinet vxori petri in quarto gradu: tūc petrus non dr cū illa. s. bertha cōtrahere: que est in quarto gradu scdi generis. sed cōiuncti nō separant. Si vero ille consanguineus attinet vxori petri in tertio gradu: tūc nullo modo petrus potest contrahere cū bertha: q: est affinis in tertio gradu: scdi generis. hoc dicit litera [de propinquis] id est affinibus. s. petro z bertha: qui veniunt ad affinitatem secūdi generis: per virum berthe consanguineum vxoris petri. z per vxorem petri. his enim duobus mediātibus affinitas scdi generis est contracta inter petrum z berthām. hugu. [de talibus aūt ꝓpinqs placuit homini]. s. vt defuncta vxore petri [vel] id est a viro berthe. s. consanguineo vxoris petri. quibus duobus mediātibus petrus z bertha facti sunt ꝓpinquiores est affines. hugu. [generatione] id est gradu coniungantur. petrus z bertha [in quarta] id est quarto gradu non separantur: q: in scdo genere quartus gradus de concilio est. phibitus: vt. i. c. z hoc quoꝝ [in tertia ꝓpinquitate] id est gradu eiusdē ꝓpinquitatis id est affinitatis scdi generis. [nō hz] nulli talium affiniū. s. petro accipere affinem suā. s. berthā vxorē alterius: sic cōsanguinei vxoris petri [equalr] hic agit de ꝓximo genere affinitatis: z dr legi negative. i. sicut vir non dr cū suis consanguineis contrahere: ita non debet cum consanguineis vxoris.

¶ Si ꝓpinquam. Ad idem est hoc capitulū eiusdem fabiani pape. Summa est in textu qui bene habetur. Lege. ¶ [Si ꝓpinquam sanguinis] id est consanguineam [separabuntur] iudicio ecclesie. Hugut. [alias vxores] vteroꝝ distributiue legitur: scilicet viri et vxoris [quandiu] id est nunquam licebit eis contrahere: nisi ignoranter contraxerint: vel nisi dispensetur in eis ratione iuuenilis caloris: vt in infra. qō. vj. si duo. xxxiij. qō. secunda. interfectores.

¶ Si quis cum matre. Ad idē est hoc capitulum ex consilio apud vermeriā. Summa est in rubro

de eo quod dicit: q aliquādo fuit dispēsatū nō videmus hoc imo rege fracie nūc regnante cum esset. delphinus: z peteret vt mortua vxore sua posset cū sorore illius contrahere. Materia ista fuit vtilata et ꝓmdato dñi Eugenij cōra nobis: cui commissa fuit causa: z iudicatū est: q nō poterat papa dispensare. Nunc etiā tempore pij pape venit ad curiā: comes de Armignach: qui sororē ꝓpriā petebat posse in vxore habere: non potuit talē dispensationē habere dicentibꝰ eis sane sapientibus q papa nō posset. Et vnus eps qui falsificauerat vnam bullam: mediāte qua ille comes de facto cōtrahebat: fuit punitus dignitate: z carceri mācipatus. ¶ Scōo respondeť, q si ita aliqđ fuerit factū per aliquē summū pontificē aut ignarū literis diuinis: aut ꝓcecatū capciuitate peccuniaria: q ꝓ talibus exorbitantibꝰ dispensationibus solet offerri: aut vt cōplacerent hoibus: nō sequit q potuerit iuste facere. Eccla in ribus: legibus regit: sine dz regi: nō talibus actibus: sine exemplis. ¶ Ad quartam rñdetur: q oia illa sunt falsa: q: in nulla illoꝝ casuū quos allegat papa dispensat dispēsatione de qua hic loquunť: q̄ dr iuris relaxatio. ꝑs per singulos discurrēdo. primo patet in illo ¶ Matth. xviij. in ore duo. ū. vel triū ꝛc. z de c. in omni. de testibus. nō est verū q̄ hic dispensęt papa cōtra euangelium addendo vel minuendo: hz vt facit in. c. licet. inter ꝓtetur quo debeat intelligi: dicens. in ore duo. ū. i. non paucorum: vnde gl. ibidem dicit hz quedā cause recipiant plures: sed nulla cā contenta est vno. j. c. licet. Et iō dicit glo. in ꝓdicto cap'o sunt quidā. xxv. q. j. q̄ dispēsat inter ꝓtetādo ꝓterea nec est verum q̄ dispēsat contra ꝓceptū diuinū: vt de soluendis decimis: q: hz quēs aliquibus vt religiosis: aut pauperibꝰ cōcedat: decimas ꝓ sustentatione eorū: vel laicis in feudū pro necessitate eccl'ie nunc ꝙ absoluit tales a iure soluendi clericis decimas: cū nec ius spūale nec ꝓprietas sed ꝓpiēdi fructus tēporales ꝓinilegiū concedat sine administratione z dispensatione eorū. ꝙ varijs necessitatibus ecclesie: vel ꝓpter subuētionem pauperū. vnde nō dr papa dispēsare cōtra ꝓceptum dīi. vnde in ca. alleg. de decimis a nobis: dicit glo. sic. q papa nō dat ꝓinilegiū alicui de nō dandis decimis: sed cōcedit eis administrationē decimarū: vt inde suscipiat sustētationē: z reliquum cōicet in vsus pauperuꝫ: z tali nō cōcedit monachis z pōt aliā laicis cōcedere. hec glo. Alia aūt glo. que sequit nihil valet. Ceterū qđ cōsequenter dr: qđ papa dispensat contra ꝓceptū diuinū permittēdo aliqđ recipi vltra sortē: qđ videť esse vsura hoc nō est verū. qm̄ sicut ibi notat: maritus recipiēs fructus rerū ꝓ dote sibi obligatarū: nō accipit rōnez mutui facti. Sed alia rōnabili causa. i. ꝓpter onera matrimonij: que sustinere hz. vnde falsum est: q in hoc papa dispēset contra ꝓceptum diuinū: q: nō contradicit diuino ꝓcepto: cum nō sit vsura. Et ita ptz rōnes ꝑfatas frivolas fuisse. Et tantū de ista questione. Lege. ¶ [Coniunctiones ꝓhibent] a nobis. hug. [quia has diuine leges] ergo ꝓhibitio legis diuine de coniunctionibus consanguineoꝝ ꝓsenerat: nō est euacuata: sicut minus quidam sapientes dicunt: sicut tetigimus in questione [leges ergo diuine] hec litera videtur velle: q filij nati de incestu sint infames. quod nō est credendū: q filius ꝓ peccato patris sit infamis: nisi forte ꝓ crimine lese maiestatis. filiꝰ enim non portabit iniquitatē patris. Ezechie. xviij. z. j. q. iij. crimen. z. c. iudei. Et ideo singula sunt reddenda singulis infamia vel peccatum referť ad parentes. [Expulsione] a successione: refertur ad filios. Et est vis facienda in litera [diuine leges non solū ejiciunt ab hereditate eos qui exeis prodeūt]. i. filios: q: non venūt ad successionem. vnde fm legem ¶ Dofi. Leuitici. xx. parentes talium dicuntur mori sine liberis. vt. j. eo. q. vij. quicunq; [sed etiā agentes hoc]. s. parentes incestum committentes: z cum consanguineis contrahentes [maledictos. [. s. pene: z infamie obnoxios: z alijs penis temporalibꝰ dignos. leges vero seculi infames sunt: de his qui not. infa. z iij. qō. iiij. consanguineoꝝ. hugu. † Non credo q incestuosi sint infames ipso iure: sed per sententiā. Et idem dicit Laurē. z Archi. suscipere in testimonium: vel ad accusationē vel ad successionem eos. ¶ Hug. [eos autē] secūda pars dicimus manifeste. Nam z alij dicuntur consanguinei fm canones. leges enim solos cognatos appellāt cōsanguineos [nec repellere:] quoniā succedant ab intestato nisi vel alij ꝓpinquiores precedant eos vel delictum ipsorum vel defuncti impediat quominus succedant. ¶ Hugu.

i ☞ Affinitas an impediat matrimonium.

¶ Epropinquis. Addidē est hoc. c. z est fabiani pape. Summa est in rubro. Dividitur in duas partes. In prima agit de sexto genere affinitatis. ij. ibi: equaliter. ¶ Pro plenioꝝ intelligentia huius capli z sequentium, ¶ Queritur † vtrū affinitas impedit matrimoniū. Et videť q̄ sic. ¶ Primo sic. nihil impēdit matrimoniū nisi quod est ei contrarium: sed affinitas nō contrariatur matrimonio cuꝫ effectus eius ergo nō impedit matrimoniū. ¶ Secūdo in lege erat ꝓceptum ducere vxorem fratris. Leuiti. xviij. sed illa erat affinis. ergo affinitas nō impedit matrimoniū. ¶ Tertio scōm iura consanguinei succedunt defuncto in rebus suis in quibus habuit dīnuꝫ z possessionē: sed vir habet dominiū in mulierem per matrimoniū ergo scem iura cōsanguinei debent succedere in vxorem: ad quā tamen manet affinitas ergo ꝛc. ¶ In oppositū est cap'm ꝓfens: cū sequentibus. ¶ Respondeo dicendū † q affinitas impedit matrimoniū ita conclusio ptz Leui. xviij. vbi dicit. turpitudinē vxoris patris tui nō revelabis: sed illa est tantū affinis. ergo cōclusio vera habetur extra de consang. z affini. per totū. Sed nota q cōclusio est intelligenda de affinitate que ꝓcedit matrimonij cōtractionem: talis enim impedit matrimoniū contrahendū: z dirimit iam contractū eadem ratione qua consanguinitas. si aūt sequatur matrimoniū: nō pōt ipsum dissolvere: cū sit vinculum insolubile vt. s. dictum est. ¶ Ad rationes in oppositum ad primā respondeť q ratio nō procedit. ratio est: q affinitas nō cōtrariatur matrimonio: ex quo causatur z ita illud nō impedit: sed cōtrariatur matrimonio: q cū affine contrahendum esset: z illud impedit. ¶ Ad scōam respondetur: q ꝓceptuꝫ illud erat in casu quādo. s. frater moriebať sine ꝓle: vt suscitaret semen fratri suo: q tunc requirebatur: quod per propagationem carnis cultus religionis multiplicatur: quod nunc locū nō habet: z sic patet: q nō ducebat vxorē eam: qua si gerens ꝑsonam ꝑsonā: sed quasi supplens defectū fratris sui. Cōcordant sanctus thomas z Bonauentura. ¶ Ad tertiam respondeť negādo cōsequentiā. q: non est simile: q res possesse a viro nō efficiuntur aliquid vnum cum ipso viro: sicut efficitur vna caro cum ipso. vnde ratio nō procedit. Lege. ¶ [De ꝓpinquis.] Dicit ergo q in scdo genere affinitatis in hoc gradu licite coniungunť. in quarto non debent cōiungi: sed cōiuncti nō separantur. in tertio vero nullo modo debent cōiungi. Est ergo casus. vxor petri habet consanguineū in hoc gradu: qui habet vxorem berthā: ille cōsanguineus est affinis petro in primo genere: z in hoc gradu: sed vxor. s. bertha est affinis petro in scdo genere: z hoc gradu fm regulam illā ꝑsona addita ꝑsone per copulā carnalē ꝛc. mortua vxore petri z mortuo illo cōsanguineo licite petrus pōt ducere Berthām: q: fm genus nō hz prohibitionē vsqz ad quintū gradum. Si vero ille cōsanguineus attinet vxori petri in quarto gradu: tūc petrus non dr cū illa. s. bertha cōtrahere: que est in quarto gradu scdi generis. sed cōiuncti nō separant. Si vero ille consanguineus attinet vxori petri in tertio gradu: tūc nullo modo petrus potest contrahere cū bertha: q: est affinis in tertio gradu: scdi generis. hoc dicit litera [de ꝓpinquis] id est affinibus. s. petro z bertha: qui veniunt ad affinitatem secūdi generis: per virum berthe consanguineum vxoris petri. z per vxorem petri. his enim duobus mediātibus affinitas scdi generis est contracta inter petrum z berthām. hugu. [de talibus aūt ꝓpinqs placuit homini]. s. vt defuncta vxore petri [vel] id est a viro berthe. s. consanguineo vxoris petri. quibus duobus mediātibus petrus z bertha facti sunt ꝓpinquiores est affines. hugu. [generatione] id est gradu coniungantur. petrus z bertha [in quarta] id est quarto gradu non separantur: q: in scdo genere quartus gradus de concilio est. phibitus: vt. i. c. z hoc quoꝝ [in tertia ꝓpinquitate] id est gradu eiusdē ꝓpinquitatis id est affinitatis scdi generis. [nō hz] nulli talium affiniū. s. petro accipere affinem suā. s. berthā vxorē alterius: sic cōsanguinei vxoris petri [equalr] hic agit de ꝓximo genere affinitatis: z dr legi negative. i. sicut vir non dr cū suis consanguineis contrahere: ita non debet cum consanguineis vxoris.

¶ Si ꝓpinquam. Ad idem est hoc capitulū eiusdem fabiani pape. Summa est in textu qui bene habetur. Lege. ¶ [Si ꝓpinquam sanguinis] id est consanguineam [separabuntur] iudicio ecclesie. Hugut. [alias vxores] vteroꝝ distributiue legitur: scilicet viri et vxoris [quandiu] id est nunquam licebit eis contrahere: nisi ignoranter contraxerint: vel nisi dispensetur in eis ratione iuuenilis caloris: vt in infra. qō. vj. si duo. xxxiij. qō. secunda. interfectores.

¶ Si quis cum matre. Ad idē est hoc capitulum ex consilio apud vermeriā. Summa est in rubro

Breue est hoc capl'm sup:apositū est in causa.xxxiiij.questiõe scđa.vbi expositum est.q sic non est opus exponere iterum.

Exponit literam. Questio. Respondet.

Si homo. Ad idem est hoc.c.ex eodē cõcilio.Lege. ¶[Si homo:crimen celauerit] simile.di.l.ex penitentibus.huguti. ¶Sed surgit questio.pone ꝙ reuelasset tenebatur ei frater credere.ỹ ꝙ sic.quousq; veritatē aperte sciret:q hoc ꝓpter periculū qđ in tali casu vertit.Hugu.[nubat.]Ex hoc colligitur ꝙ eā nō cognouit postquā fuit cognita a fratre:tūc enim ꝓpter incestū perpetuo ꝓhiberet a cõiugio:sicut q ipsa mulier hu.[mulier sciens]de vtroq; [sine spe]nisi rõne iuuenilis etatis dispensetur cum ea.vt.j.e.q.vj.si duo.

De his vero. ſ.est:dicit ꝙ capla precedētia loquuntur:de his qui ignoranter cõiunguntur.Cetere autoritates in capitulis sequētibus intelliguntur de his que nō ignoranter coniunguntur.fm hug.

1 ☞Gradus sunt computandi in affinitate sicut in consanguinitate.
2 Affinitas prima q ꝙsanguinitas paribus passibus ambulāt.

MUllum in vtroq;. Ad idē est.c. quod est iulij pape.Sūma est in rub.pōt diuidi in duas ptes.in prima ꝓhibet ꝙsanguineos copulari vsq; ad septimum gradū.in scđa idem ꝓhibet de affinibus.ij:ibi:ꝓterea Lege. ¶[Mullū.]hic mistim agit de cõsanguinitate q de primo genere affinitatis.Et in his idez dicit[vel vxoris]ar.ꝙ
1 gradus sunt cõputandi in affinitate sicut q in cõsanguinitate
2 ar.j.e.q hoc quoq;.hu.Ex hoc.c.colligit:ꝙ affinitas prima q cõsanguinitas equis passibus ambulāt.vnde affinitas talis habet ꝓhibitionē vsq; ad septimū gradū,sicut q consanguinitas.ar.hic.q.ſ.eo.c.de ꝓpinquis[ꝓterea]est.ij.pars. vbi dicit qđ iam dictū est[ꝓpter carnis vicinitatē]reddit cāz que ad hoc est sufficiens:vt ibi interueniat affinitas,q:ex carnali copula causatur:q impedit.

1 ☞Consobrine que dicantur.
2 Sobrini qui dicantur.
3 Affinitas cõtrahitur per coitū fornicariū:sicut per cõiugalē.

DE incestuosis. Ad idem est hoc.c. ex concilio agathēsi.Summa est in rub.pōt diuidi in tres partes.in prima dicit:ꝙ incestuosi sciēter nihil venie merenter.in scđa ponit:ꝙ nō sunt digni nomine cõiugij.in tertia nominat eos:qui precipere dicunt:q sunt incestuosi de quibus scriptura loquit.ij.ibi:incestuosos vere.iij.ibi:hos eñ esse censemus. ¶[De incestuosis coniunctionibus]scienter factis [venie].i.remissionis pcti.dū fuerint in pctō.q inpenitentibus pctā nō dimittunt.vt.xxxiij.q.ij.legat.vel nihil venie:vt cõtrahāt matrimonia.hu.[nisi cū ꝛc.]sed nec tūc debent cõtrahere:sed dispensat cū eis peracta penitētia vel incepta si iuuenes sint vel timeat de lapsu incõtinentie.hug.[incestuosos scienter]ij.pars.[deputandos]supple censemus statuimus. hu.[quos etiaz designare].i.notare[funestū eū].i.turpe q indecens.Nā os polluit dicētis:q auris audictis[hos esse].iij. pars.ſ.si quis ꝛc.multi alij ab his:q hic ponunt sunt incestuosi:sed gra exempli subdit de his vel q magis sunt detestandi:quā alij.q q tales diuina lege expresse dānant[germanā].i.
1 sororē[cõsobrine]†cõsobrini dicunt ꝓprie duarū sororū filij.
2 hu.q gl.†cõsobrini duorū cõsobrinorū.hug.q glo.[vel primogne sue].i.patrui:vel auunculi[cū matre eius]a qua ꝓhibet ꝓpter publicā honestatē:sed a genita ante nō ꝓhibet.hugu. [aut qui ꝛc.cõsanguine⁹ habuit]coitu matrimoniali vel fornicario[polluerit].i.cognouerit.arg.†affinitas cõtrahit per coitum,fornicariū:sicut per coniugalē:sicut infra ostēdimus. [inter cathecuminos]hic sunt varij modi exponēdi vnus est ꝙ de excõicatis loquit abrogatum:q sequens q excõicati in nulla ꝑte misse admittunt.Alius mod⁹ est,ꝙ loquit de incestuosis,quoz crimen notoriū est,q tamē ab ecclia toleratur,q nō sunt notati per sniam puta certū est ecclie,ꝙ isti matrimonialiter cõiuncti cõsanguinei sunt,nondū tamen eos excõicauit,interdixit aūt eis cõmunionē cū aliis in cibo.q in moran do in ecclia,ex quo venit ad confectionē ꝑsici corporis,q ꝓpter reuerētiā sacramēti.fm hug.[quod].ſ.incestuosū adulterū[ꝓhibem⁹ vt nō ea ꝓstituta.].canones sctō patrū[oīs soluamus sane ꝛc.]videtur loqui de omnibus generaliter,nō incestuosis,quibus coniugia illicita sunt ꝓhibita,sed licita concessa,tales renera habebunt ineundi melioris coniugij libertatem:qñ non illaqueantur cum consanguineis.

Exponit literam.

DE his qui. Ad idem sequit hoc.c.ex cõcilio ilerdensi.Sūma est in rub. breue est.Lege. ¶[De his.missas]que est vsq; ad principiū consecrationis ōnici corporis:quo tēpore catheçumini mittēbātur foras diacono clamante:hic nota quod dictum est in precedenti capitulo de modo intelligendi hoc.

1 ☞Affinitas an contrahatur per concubitum illicitum:qs sic.numero.2.
3 Irregularitas nō contrahitur per coitū extra matrimoniuz.
4 Incestus cum quacommittatur.

MEc eam. Ad idē est hoc.c.gregorij pape. Sūma est in rub. ¶Propleniori intelligētia huius capli ei precedentis. Queritur†vtrū per ꝛcubitū illicitū cõtrahaī affinitas. Et videt ꝙ nō. ¶Primo sic affinitas est res quedā honesta: q res honeste non causant ex inhonestis.ergo ex inhonesto q illicito coitu nō causat affinitas. ¶Scōo sic affinitas est vinculū legitimū qđ institutū est a deo:q ab ecclesia.ergo cū fornicatio sit contra legitimitatē:q contra diuinū statutū:ex fornicario vel illito coitu nō causabitur affinitas. ¶Tertio sic per coitū extra matrimoniū nō contrahitur irregularitas ad ordines suscipiendos ergo pari rõne nec illegitimitas ad matrimoniū cõtrahendū.Si ergo affinitas facit illegitimitatez: videt ꝙ per talē coitū affinitas non contrahatur. ¶Quarto sic vbi est cõsanguinitas nō pōt esse affinitas:q affinitas est proximitas personarū ex carnali copula ꝓueniens oīm carens parentale:sed aliquādo contingeret ad consanguineos:q ad seipsum affinitatem:si illicitus cōcubitus affinitatē causareticut quādo homo carnaliter consanguineā suā incestuose cognosceret.ergo affinitas nō causat ex illicito coitu. ¶In oppositū est casus ꝓsens:q precedēs.Respondeo dicendus
2 †affinitas generaliter causat ex oēm coitū:siue licitū:siue illicitum,ꝓbatur ista cõclusio sic primo nō ob aliud cõtrahitur affinitas per coitū nisi q est carnis cõmistio per quā vir q mulier sunt vna caro:sed hoc nō tantū est in actu legitimo:verūz etiā in fornicario:fm ꝙ dicit prima corin.vj.qui adheret meretrici vnū corpus cū ea efficitur. ¶Scōo ptz cõclusio ex diffinitione affinitatis.Affinitas est ꝓpinquitas plonarū:ex carnali copula ꝓueniens ꝛc.sed carnalis copula est ēt in illicito coitu.ergo illicit⁹ cõcubit⁹ affinitatē causat. ¶Ad rõnes in oppositū rñdet.Ad primā rñdet ꝙ fornicario cõcubitu est aliqd naturale:qđ est cõe fornicationi q matrimonio:q ex hac parte affinitatē causat.Aliud est inordinatū per qđ a mrimonio diuidit:q ex hac parte affinitas nō causat,vnde affinitas semp honesta remanet,quāuis cā sit aliquomodo inhonesta. ¶Ad scđas ptz per idē rñsio.q in fornicatiõe sunt duo. Est enim actio subtracta:que est naturalis q deformitas voluntatis:qua aliquis vult cognoscere nō suā.Quantū ad primā est actio naturalis bona:q a deo. Quantū ad fm dicit defectū:q deformitatē:q sortit nomē vitij vinculū ergo affinitatis contrahit rõne primi.nō rõne scōi. ¶Ad tertiam rñdet negādo consequētiam q ratio est iuxta dñm Bonauēturā:q Richar dum:q carnalia copula nō generat irregularitatē nisi inquātum inducit defectum sacramenti:q qñ defectus ꝓsupponit aliqō esse sacramētū qō in fornicaria copula nullū est:q per scđ
3 sequens in fornicaria copula nullus defectus sacramēti interuenit.†Et hinc est ꝙ irregularitas nō ꝙtrahit per coitū extra matrimoniū.Affinitas respicit vnitatē carnis:q hoc est cõe tam actui fornicario quā legitimo.ideo pōt causare affinitatē nō irregularitatē. ¶Ad quartā respondet negando cõsequētiā.Et ratio est iuxta sanctū thomā:q nō est inconueniens relationis ex opposito diuersas eidē inesse ratione diuersorum. Et ideo pōt esse inter aliquas duas personas affinitas:q consanguinitas:nō solū per illicitū concubitū:sed etiā per licitū:sicut cū cõsanguineus meus ex parte patris duxit in vxorem cõsanguineā meā ex parte matris.vnde quod dicit in diffinitione affinitatis inducta omni parentela carens intelligendū est inquantū huiusmodi sicut diximus cum eius diffinitionē superius explanauimus.Nec tū sequitur ꝙ aliquis cõsanguineam suaz cognoscēs sibi ꝑpsi sit affinis q affinitas sicut q cõsanguinitas diuersitatem requirunt:sicut etiam similitudo.

Exponit literam.

¶Nec.Jordo litere[nulli christianorum licet nec licebit]ea3 in coniugiū ducere quā aliquis de ꝓpria]id est eade3 cõsanguinitate existens in coniugem habuit:vel aliqua illicita pollutione maculauerit[q:incestuosus ꝛc.]ecce expresse hic dicitur†quod incestus committitur cum ea:quaz consanguineus alicuius fornicario modo cognouit.Alia patent.

Nature.

Nature. ſ.est:hoc refertur ad illud:quod dictum est in precedenti capło.ſ.q nō licuit alicui ducere eā:q consanguineus ex illicita pollutione maculauit[natura]videlicet ordine subaudiendū est.Nam aliter nō impeditur quod ꝓbat per capitulum sequens.

1 ☞Pollutio extraordinaria non causat affinitatem:nec impedit matrimonium.
2 Pollutio ordinaria est duplex.
3 Pollutio extraordinaria est triplex.

EXtraordinaria pollutio. Ad idem est hoc.c.quod est vrbani pape.ij. Summa
1 est†qđ extraordinaria pollutio,scz que non fit in mēbro naturali nec causat affinitatē:nec impedit matrimoniū.Breue est. Lege. ¶[Extraordinaria pollutio.]Nota fm hu.qđ pollu
2 tio alia est ordinaria:alia extraordinaria.†Ordinaria alia est ordine iuris q nature:vt cū vxore ꝓpria in membro naturali. Alia est ordine nature tantū:vt in naturalibus cum qualibet muliere:sed cū vxore non videtur pollutio:sed castitas.vt di. xxxj.nicena.†Extraordinaria triplex est.Alia contra ordinem iuris:vt cum qualibet:que non est vxor.Alia contra ordinem nature.vt cū bestijs aialibus:q cū masculis:q feminis in mēbro nō concesso.Alia ꝓter ordinē nature.ſ.cū qs polluit feminā tantū circa naturalia.Et de hac vltima extraordinaria pollutione hic agitur.Erit ergo casus. Quidā femina3 quandā tantū circa naturalia polluerat:sed claustra pudoris nō fregerat:nec intrauerat.Quidā consanguineus illius polluēt is volebat ea3 accipere:dubitabāt an posset eam habere. Consultus aplicus respōdet q dicit ꝙ bene pōt eam ducere:si cōstiterit per sacramentū:ꝙ ille clandestinū pudoris nō fregerit:nec maritalis affectus intercessit. Ordo litere.[Extraordinaria pollutio]est facta ꝓter ordinē nature[nō admissa nisi in naturalibus].i.tantū circa naturalia:q nō intra.i.circa mēbrum a natura cōcessum q nō intra:vel id est sepius etiā reiterata:nūmodo sit facta citra maritalē affectum:q si maritalis affectus interuenierit:impediret mrimoniū.hu.[si ꝑbtis sacramētis a principalib⁹ ꝑsonis].ſ.polluētis q pollute:q dabitur eis fides.Sed quomō est hoc:nūquid ist:testificant ꝓ se q in sua cā:dico ꝙ nō:imo ꝓ illo qui cū ea volebat cōtrahere. Sed potius dico:ꝙ nō sunt testes sed ꝓ testibus inducunt: ſ de facto suo interrogant:q ꝓpter inopiā ꝓbationū deferūt eis sacramentū purgationis:nam in omni purgatione habet fides sacramēti principalis ꝑsone:ſ nō semper ei soli credat hu.que pollutio quāuis ipsa dānabilis nō videt impedire matrimoniū inter illam sic pollutā q consanguineaz polluentes.

ET hoc quoq;. Ad idez est hoc.c.iulij pape.Sūma est i rub, Agitur hic de scōo genere affinitatis. Oēs eñ ꝑsone que hic ꝓhibentur iunxi viro vxorii sunt ei in scōo genere affines:q oēs sunt vxores cõsanguineoꝝ vxoris.Lege. ¶[Et hoc quoq;.in tertiam progenię].i.in tertium gradū affinitatis inclusiue.hug.in quarta si inuenti fuerint non separent.in quin ta licite sic constituendum est.ar.j.c.de ꝓpinquis.

EQualiter. Ad idem est hoc.c.eiusdē iulij pape. Sūma est in rubro. Lege. ¶Equaliter.]negative debet legi.i.sicut nō debet cõtrahere cū ꝓprijs consanguineis:ita nō oz cum consanguineis vxoris.hugu.

SAne. Ad idē est hoc.c.isidori ex concilio matisconēsi.Sūma est in ru.diuiditur in duas ptes.in prima statuit.in scōa cām assignat.ij.ibi:q cõstat eos.Lege. ¶[Sane.cõsanguinitas].i.affinitas[in ꝓprio viro].i.circa cognationē viri.hug.conseruāda] ab vxore vel consanguinitas ꝓprie in ꝓprio viro.i.q ex parte viri seruāda ab vxore:vt nulli de illa cõsanguinitate iungatur [parētela].i.cõsanguinitas[de lege nuptiarū].i.carnalis cõmistionis.vt.xxvij.q.ij.genuit,hec eñ lex carnalis cõmistionis scz ꝙ ea interueniente affinitas cõtrahit ab extrinsecus.i. consanguineoꝝ femine ad virū[custodienda]a viro:vt nulli de illa parētela iungat.[q:].ij.ps notat cām:qua interuenien te affinitas ꝙtrahitur:vt.ſ.e nulli [ideoq; cõis.i.affinis illi] q versa vice[sicut scriptū est.]Sen.ij.hoc nō refert ad ꝓximum sed ad illud fuisse in carne vna.

SIr. Ad idē est hoc.c.qs est beati Aug.super ep̄lam ad corin. Sūma est in rubro breue est.Lege. ¶[Si vir.]q vxor: filij tui est vna caro cū filio:ideo reputāda est tāquā filias patris viri sui.Et ideo merito ꝓhibet cū tali contrahere.leui.xviij.turpitudinem nurus tue nō reuelabis:q vxor filij tui est.

PRogeniem. Ad idem est hoc.c.qđ est beati Gregorij pape epis galliarū.Sūma est in rub.Lege. ¶[Progenię obseruare ꝓ itando eius copulā[generationē].i.graduz:q ꝓ id est[separentur]antiquitus erat hoc sed nūc vsq; ad quartum gradum tantum.

DE consanguinitate. Ad idez est hoc.c.nicolai pape. Sūma est eadē cū superiori:diuidit in duas partes.in prima ꝓhibet consanguineos cõiungi vsq; ad septimum gradum.in secūda punit laicum:qui cum vxore concubinam habuerit.ij.ibi:laicus vero.ſa patet.

MA copulatione. Ad idē est hoc c.ex cilio guarmacēsi.Sūma est in ru.breue est.Lege. ¶[In copulatione generationis].i.graduū nō diffinimus aliter quā diffinitū sit] scz vsq; ad.vij.gradū.in quo q circa q nō vltra generatio cognoscit:q in memoria continet vel legatur de speciali casu:vel delinea recta ascendentium:q descendentiū.Huguti.o.

NUllus. Ad idem est hoc.c.ex cõcilio Lugdunensi.Sūma est in rub.[nec sine benedictione.]Consilium est:q intelligit de primis nuptijs Nam scōe non debent benedici a sacerdote.xxxj.q.j.de his.q extra de sponsis nuptijs.c.j.q.iij.Et si sacerdos benedicat secūdas nuptias grauiter peccat in tali benedictione:vt satis colligitur ex predicto.c.primo.

1 ☞Papa an possit dispensare in gradibus affinitatis ꝓhibitis lege diuina.Quod non.nu.2.

VEdā lex romana. Obiciēdo cōtra predicta inducit hoc.c.quod est Gregorij:qui dispensauit cū anglicis:ꝙ in tertio vel in quarto gradu possent cōtrahere. ¶Pro pleniori intelligentia huius capituli.
1 ¶Queritur vtrū papa possit dispensare in gradibus affinitatis,ꝓhibitis in lege diuina.Et videtur qđ sic nā dispēsat in gradibus cōsanguinitatis ꝓhibitis:vt videtur ergo multo magis potest in gradibus affinitatis. Assumptū ptz:q nuper papa pius dispēsauit cum comite de placentia:ꝙ contrahent cum nepte sua filia sororis sue:que in scōo gradu attinebat sibi:sed iste gradus videtur ꝓhibitus diuina lege. Leuit. xviij.ergo ꝛc. ¶In oppositū est quia inferior nō pōt dispensare in lege sui superioris:nisi esset sibi cōmissum.vnde hugu. in presenti capło dicit:ꝙ in tertio gradu dispensauit gregorius ꝙ nūquā fecisset:si tertius gradus in veteri lege fuisset ꝓhibitus. 2 ¶Respondeo dicendū†ꝙ in gradibus affinitatis diuina lege ꝓhibitis non potest papa dispensare:sicut nec in gradibus consanguinitatis.Ista conclusio patet ex his q supra eo.in.c.coniunctiones determinauimus.huius cõclusionis est dñs Petrus de palude.in.iiij.di.xj.sic dicens.Notandum:ꝙ in primo gradu affinitatis ascēdentiū q descēdentiū sicut q ꝙsanguinitatis papa dispēsare nō ꝑtcī sit ꝺ ins diuinū q naturale:qz vxoribus parentū ex ꝓhibemus reuerētiā sicut q nr̄is parētib⁹.Itē in linea trāsuersali.in ꝓmo gradu,ꝓhibet mrimoniū ꝙsanguinitatis:q affinitatis iure diuino:vnde nec papa dispēsare ꝑt q ēt qđ a modo est ꝺ natura:vt.ſ.qs ꝺ hat cū germana sua:vel cū vxore germani sui eo mortuo:vñ ēt ante lege mosaicā multiplicato gñe hūano añ diluuiū vel post creduñ abstinuisse a sororibus fratrū:nisi ad suscitādū semē fratre p̄mortuo:sicut q tpe legis sicut ptz in thamar q filijs iude nec obstat de vxorib⁹ abrahe:q isaac:qs vocauerūt sorores:qz scz fuerūt ꝙsanguinee:vel consobrine:vel cognate:sicut q loth q fuit filij⁹ abrahe:q dict⁹ est frater abrahe:nec posset papa dispēsare in vxore fratris mortui sine liberis q ꝺ hoc olim licebat.tū dispēsatine licebat.q dispensatio fiebat iure diuino non ab hoie.nāiure diuino cōiter abstinebaī ab vxore fratris:sicut q a sorore:ꝺ in casu ꝓmittebaī.vñ sicut papa nō ꝑt dispēsare in pluralitate vxoꝝ:qđ is eēt olim licita erat ex dei dispensatione ꝓhibita iure cōi.ita nec in ꝓposito.itē nec in scōo gradu trāsuersalis supioris:vt cū amita q matertera qz lege diuina ꝓhibitū ē.hec Petr⁹ de palude. ¶Ad rōnem in oppositum rñdet negādo ꝙ grad⁹ ille sit ꝓhibit⁹ in diuina lege.vñ petr⁹ de palude vbi.ſ.dicit sic,ꝑt papa dispēsare in.ij.linee ſeriores vt cū filia fratris,qz nō erat ꝓhibitū in scriptura,hec ille.Itez dicit sctūs tho.in.iiij.di.xl.q.vlti.vbi ita ait.in veteri lege,ꝓhibebaī accipere sororē patris sui nō tamen filiā fratris. Item dñs Durandus:q hu.de hoc nos plenius disputauimus in vna questione nostra:id qua questitum fuit vtrum papa possit dispensare quod quis contrahat matrimonium cum filia

sororis sue. Et ostendimus ratione & multiplici doctorum testimonio qđ sic. Lege. ¶ [Quedam lex.] hoc non cõtradicit superioribus. illa enim loquuntur de iure communi. Hec aũt de speciali dispensatione facta cum anglicis: sed experimento succrescere sed defectuosam nasci [vnde necesse est] id est bonum & vtile dispẽsatiue cõcedere anglicis vt in. iij. vel. iiij. gradu coniungantur hoc dicit io. verba sunt Gratiani.

1 ☞ Dispensatio facilius fit. cum nuper conuersis ad fidẽ quaz cum aliis.

Exponit literam.

Quod scripsi. In hoc capitulo ostendit Gregorius talez dispensationem fieri ex loco: & ex causa & ex parte fuit ergo hec dispensatio localis: sine personalis qz facta tantum Anglicis fuit. ¶ [Causalis] id est ex causa facta scilicet ne a bono qđ inceperant metuẽdo austeriora recederẽt. Ité fuit temporalis id est donec firmi essent in side: quia ergo propter causam & propter tempus & certo loco sine personis facta fuit: eis cessantibus cessare debet. vt. j. q. vij. exigunt. & c.

1 donatum. [nuper ad fidem] ar. † qđ faciliter dispensatur cum infirmis in fide: & nuper conuersis: multa sustinentur circa tales: que alias essent illicita: vt. xlv. dist. qui signacula genera liter [quia illis nõ aliis]. Ecce qđ ex loco hoc fuit concessum anglicis: non aliis: sed dispensatio loci non debet trahi ad cõsequentiam. vt. xvj. q. j. hinc est. sicut nec temporis. vt. xxiij. q. iiij. si ecclesia. [extitit testis] potest esse qđ in ipsa promissione publice hoc fuerat protestatus Hu. [sed qđ adest qz adhuc] supple scripsi [neophytis] id est nouiter conuersis [illicita] in genere consyderata sed ex dispensatione facta sunt licita que alias essent [illicita illis modo] id est tantummodo temporibus nõ posteris: Ecce ex tempore fuit hoc concessum: id est ad tempus: non perpetuo: quo transacto debet illud cessare [infirmo] domino. hu. id est fragili non robusta [ceruere tur] id est dispensaretur: & destrueretur. Hugutio.

Contradicimus. Seqũt alia obiectio cabilonensi. Summa est in rubro. Bene est. Lege. ¶ [Cõtradicimus.] hoc capitulũ sequit computationem Isidori. Et ideo non est cõtrarium premissis [in quarta] forte hoc dicit propter quosdam: qui propter dispensationem factam anglicis credebant omnibus licere. hu. [post interdictũ] primo generaliter. pmulgatũ ab ecclesia. nam & ante hoc concilium hoc interdictũ emanauerat. & est ar. qđ si quis preuenit legem excusatur. ar. xxxvij. q. iiij. dicit [inuentum separatur] nam ignorantia iuris vel facti non excusat in hoc casu qđ ad hoc qđ tale coniugium remaneat. Hugu.

Hac autoritate. §. est: non tenetur vnde dicit hug. qđ non fuit factus a Gratiano: aut est corruptus vitio scriptorum: aut gratianũ hic dormitasse: & ideo nos illum pertransimus.

Rsponsio. Hoc capitulũ est paschalis pape. ij. Summa est in rubro. p intellectu plenior explicatur casus filij duarum sororum sicut in secundo gradu consanguinitatis: ergo vxores sunt in secundo genere affinitatis: & scdo gradu. mortuis ergo viris earum si vnus acceperit vnam illarum efficietur alterius affinis: in tertio genere & scdo gradu. mortua ergo vxore non potest accipere alteram: quia tertius gradus habet prohibitionem in secũdo gradu. Et ita hic assignatur tertium genus & vsqz ad quẽ gradũ. phibeat. Litera. ¶ [] Sororo. id est certe [quanuis in diuersis] hec litera cõstruit sic quãuis autoritas canonica hoc cõtradicat tñ preter canonicã autoritatem ipsa publice honestatis iustitia cõtradicit: & phibet cõiuges duorum cõsobrinorũ nubere vni viro [diuersis tẽporibus] scilicet vnã post obitũ alterius hoc ideo dicit qz nullus eodez tẽpore põt habere diuersas vxores. vt. xxxij. q. vij. c. j. & c. ij. [illud aũt] verba sunt gratiani [gregorij]. f. nec eã [& iulij] supra. c. nullũ.

Exponit literam.

¶ Questio. iij.

Modo enim queritur. Hic intitulat questio quarta scz quare vltra sextum gradũ nõ computetur nec prohibeatur consanguinitas. Ista questio nascitur ex sententia isidori. ipse enim computat consanguinitatem tantum vsqz ad sextum gradũ: & scom eum determinatur qđ ideo tantum fed gradus sunt computandi in cõsanguinitate: quia totidem sunt etates siue generationes mundi: sicut patet in capitulo sequenti.

1 ☞ Principium alicuius generis potest esse duplex. & nu. 2.
3 Etates mundi an assignentur conuenienter.

Consanguinitas. Capitulũ est beati isidori libro etymologiarũ. Summa est in rub. Lege. ¶ [Cõsanguinitas. ordinibus] id est gradibus: loquitur metaphorice. hug. [ad vltimũ] id est sextum fm eos qui incipiunt cõputare a nepotibus. hug. Ad intelligendũ aũt huius computationis modum. Et qz in istis capitulis varie fit cõputatio graduũ. Est notandũ iuxta sanctũ thomã, † qđ principiũ alicuius generis põt esse duplex vno modo principium: qđ est in genere illo: vt si primã partẽ linee principiũ dicamus. Alio modo principium: qđ nõ recipit generis predicationez:

2 sicut principium linee dicitur punctus. † Et hoc modo principium & radix consanguinitatis dici potest duplicitez, vno modo ipsa persona prima a qua consanguinitas ducitur: que persona nõ est cõsanguinitas: sed cõsanguinitatis principiũ. Et fm hoc filius qui distat a persona patris facit primũ distãtie graduz & filius filij fm. & sic deinceps alio modo. prima cõsanguinitas: que est causa omnis alterius cõsanguinitatis. & sic est ipsa consanguinitas que est inter patrẽ & filiũ radix ponit & cõputat fm hoc pater & filius principio. a quo cõsanguinitate primo distat filius filij. Et ideo hec distantia facit primum gradũ. & sic deinceps. Isti sunt qui incipiunt a nepotibus. & scom hoc diuersimode fit computatio graduũ: sed primus modus computandi magis est in vsu [desierit] ex toto: vel quo ad prohibitionẽ matrimonij cõtrahendi. hu. [tũc primus lex] matrimonialis: vel lex id est legitima: & noua copula

3 [fugientem] ex toto: vel quo ad prohibitionem matrimonij [reuocabit] tunc enim noua copula matrimonij erit: & noua generatio nascet: sicut sex etatib⁹. ¶ Dic surgit questio † vtrũ conuenienter assignentur etates mundi. & videtur qđ nõ quia cum mundus sit perpetuus non videtur habere etates ad modum hominis. Respondeo iuxta sanctuz thomã qđ mundo non assignantur etates quantum ad substantiã: qz sic imperpetuum durabit sed quantum ad statum. Sic enim transibit mundus: & sic antiquatur & senescit: & fm hoc distinguuntur etates mundi metaphorice ad similitudinem vnius hominis variantur enim in homine etates: fm diuersas notabiles varietates: in statu ipsius. vnde prima etas dicitur infantia vsqz ad. vij. annum. scda puericia vsqz ad. xiij. annum tertia adolescentia vsqz ad. xxv. annũ quetres etates quãdoqz cõputant pro vna. quarta est iuuentus vsque ad. l. annos. quinta vero etas vsqz ad. lxx. Sexta seniũ vsqz in finẽ. Et similiter in mundo dicit. prima etas ad Adam vsqz ad Noe. In qua fuit humani generis destructio per diluuiũ: & renouatio. Secunda a noe vsqz ad abrahã. Tertia ab abrahaz vsqz ad dauid. in qua fuit circuncisionis & legis institutio. Quarta a dauid vsqz ad trãsmigrationem babylonis: in qua lex floruit sub regibus & pphetis. Quinta a transmigratione babylonis vsqz ad christuz in qua fuit populi captiuatio & liberatio. Sexta a christo vsqz ad finẽ: in qua est humani generis redemptio. Nec tñ opz qđ etas humani generis equali numero annoz compleatur sicut nec etas vnius hois qz vltima etas vnius hois qñqz hz tñ quãtum oẽs prime. hec ille concordat Bonauentura.

Bonauen.

¶ Questio quinta.

De gradibus. Hic intitulatur quinta questio scz qualiter gradus cõsanguinitatis sunt cõputandi. Et primo ponit qualiter cõputen fm Isidorum: & eorũ qui incipiunt a nepotibus computare [truncus] id est principiuz ad quod persone sequentes referuntur quo ad gradus.

Adsedem. Ad idẽ est. c. Alexãdri pape. Summa est quomodo sunt cõmutandi gradus consanguinitatis. Et diuidit in sex partes. in prima ponit errorẽ quorũdam in computando gradus cõsanguinitatis: & causam erroris eorũ. in scda ponit legalẽ & canonicã cõputationẽ: & causas vtriusqz. tertio triplici argumẽto cõuincit eos. f. argumẽto sumpto ex dictis iustiniani. Et arg. sumpto ex autoritate Gregorij: & argumento ducente ad inconueniens. Quarto soluit contrarietatem de cõsanguinitate phibita vsqz ad. vij. gradũ & quousqz recordatur & cognoscit. Quinto soluit contrarietatẽ de diuersa computatione vsqz ad. vj. & vsqz ad septimũ gradũ. Sexto sub cõminatione

Questio.

Respondet.

minatiõe anathematis pcipit statuta huiusmodi decreti observari. scda ibi: nos vero. tertia ibi: vtraqz tñ cõputationem. quarta ibi: ne vero in hac: quinta ibi: hec itaqz computatio. sexta ibi: taliter igitur determinatis. Quia litera plana est: & iam consanguinitas non durat nisi vsqz ad quartum graduz inclusiue: superseclemus ab alia expositione litere.

1 ☞ Parentela dicitur affinitas.

Exponit literam.

Soro Ad idẽ est hoc. c. beati Gregorij papę. In quo agit de affinitate primi generis: qualiter in ea cõputãdi sunt gradus. Summa est in rub. & litera. ¶ [Soro de affinitate q̃ dicitis parentelã] vulgariter † in multis enim locis appellat vulgariter. Hug. [manifesta est rõ prohibitionis]. i. rõnabilis. phibitio. i. manifestũ est vsqz ad quẽ gradũ. phibeatur. f. vsqz ad. vij. Hu. [mihi & illi] distribuitur reddẽdo singula singulis [quo circa ergo &c.] nõ dicit pater vel mater: qz sicut in cõsanguinitate aliqua persona est stipes & truncus: & ipsa nõ cõputatur in gradu. sic & in affinitate: que est inter cõsanguineos vxoris & viri. Hugu. [filius vero eius]. i. sororis vxoris mee. [In scdo gradu, erit]. i. distabit a me. Hug. [vxorẽ vero ppinqui]. i. cõsanguinei [cuiuscũqz gradus cõsanguinitatis ipse propinquus sit mihi]. i. in quocunqz gradu cõsanguinitatis ppinquus ipse mihi attineat vsqz ad. vij. gradũ: vel in linea ascẽdẽti: vel descẽdenti [in infinitum attendere]. i. attente vitare ab eius contubernio [aliqua femina &c.] sensus est. ita debeo vitare vxorem consanguinei mei in quocunqz gradu: sit mihi ille consanguineus quemadmodũ illam meã cõsanguineã: que est mihi in eodem gradu [de propinquitate sui viri] s. vt abstineant a consanguineis viri sui: & hoc &c. patet.

Hugutio.

Parentele. Ad idẽ est hoc. c. zacharie papę. Summa est in rubro. patet litera [vna generatio]. i. vnus gradus.

Soro. §. est.

1 ☞ Levir quis dicatur.

Exponit literam.

Quod autem. Sequitur hoc. c. Alexãdri pape scdi qđ eis dẽ verbis inuenit li. ix. etymo. Summa est in rubro. Lege. ¶ [Quod aũt cognati dicunt] fm vulgare [quozũ equiuocationis]. i. cuiusdã trãsumptiõis. & impropietatis [nõ est ibi ppie equiuocatio cognationis]. i. cõsanguinitatis: & sic stricte accipitur cognatio. [levir quasi levis vir] † qz non tñ diligitur ab vxore mariti, ꝯtũ ipse maritus. nec ipse etiã tñ diligit: ꝯtum maritus. Hug. [nõ hz speciale nomẽ] in principio dictũ est. qđ vocantur cognati: sed illud est speciale nomẽ: sed cõiter de omnib⁹ talibus põt dici.

1 Hugutio.

Primo gradu. rit: in quo ponit cõputationẽ graduũ: & intẽdit p cõputationẽ legalẽ cõprobare nomina. capitulũ planũ est ideo supledem⁹ in litera.

¶ Questio sexta.

Diuisio.

Nunc. Querit. hic intitulat sexta qõ in qua querit: qui debeat esse testes: siue accusatores matrimonij dirimẽdi p cõsanguinitatẽ. Et diuidit ista qõ i septẽ partes. In prima. phat tribus capitis, qđ cõsanguinei debẽt cõputare parẽtelã ad contungendũ vel separandũ matrimoniũ: & si parẽtela defuerit: vicini antiquiores. In scda ponit formã iuramẽti testis. In tertia formã iuramẽti synodalis. In quarta q̃ cõsyderanda est qualitas. & qđ nulla sit varietas. In quinta ponit iuramen tũ separationis cõsanguineorũ. In sexta ponit phibitionem nõ dimittẽdi vxorẽ sine iudicio ecclesie. In septima ponit iuramentum recipientis vxorem, quã expulerat. scda ibi: de parentela. tertia ibi, episcopos. quarta ibi: parẽtela. quinta ibi: ab isto die. sexta ibi: multorum. septima ibi: ab isto die.

2 ☞ Cõcubitus ois ꝑter legitimũ mrimoniũ ẽ pctũ mortale.
4 Prescriptio vt sit valida tria sunt necessaria.
6 Obligatio ad penam talionis quando habeat locum.
7 Accusator in matrimonio non se obligat ad aliquam penam
8 Denuntiationis forma que sit.

Diuisio.

Consanguineos. Circa primã ptẽ inducit in primis magr hoc. c. Fabiani pape. Summa ẽ i rubro. Diuidit in duas partes. In prima, phibet ne aliqs extraneos accuset matrimoniũ cõsanguineoz ad diuortiũ faciendũ parẽtibus presentibus & scientib⁹: & volentibus accusare. In scda ponit: qđ in absentia cõsanguineorũ extranei bone fame possunt admitti. scda ibi. Si autem progenies. pro plenioi intelligentia huius partis veniunt multa querenda.

1 ¶ Primum est vtrum coniugium qđ inter affines vel cõsanguineos est cõtractũ: fit semper per diuortiũ separandum.
3 ¶ Scõm est vtrum possit prescribi contra prohibitionẽ de non contrahendo cum affine.
5 ¶ Tertiũ est vtrũ ad separationẽ mrimonij & iter consanguineos vel affines est ꝺctum sit via accusationis procedendus.
9 ¶ Quartũ est vtrũ in tali causa sit procedendum per testes: sicut in aliis causis.

1 **Ad primũ** Sic pcedit. † Et vꝺ qđ coniugiũ qđ iter cõsanguineos vl affines est scdũ nõ fit per diuortiũ separãdũ. Primo sic vꝺ Aug. xvij. quos deus cõiunxit: nemo separet. cũ ergo deus facere intelligat qđ ecclia facit: que qñqz tales ignoranter cõiungit vꝺ qđ si postmodũ in notitiã veniat nõ sunt separãdi. ¶ Scõo sic. de filibus idẽ est iudiciũ: sed si matrimoniũ esset dirimẽdũ, ꝑpter ꝙsanguinita tem: tũc in casu illo quo duo fratres habent duas sorores: si vnus separet, ꝑpter ꝙsanguinitatẽ ergo & alius deberet separari: qđ nõ vꝺ ergo matrimoniũ nõ est separãdũ ꝑpter ꝙsanguinitatẽ: vel affinitatẽ. ¶ In oppositũ est. c. pñs: & duo seqñtia. ¶ Rñdeo dicẽdũ qđ cõiugiũ qđ inter affines vel ꝙsanguineos est cõtractũ in gradu phibito separãdũ est. patet cõclusio ista. consanguinitas & affinitas impediũt mrimoniũ ꝑhẽdum: & dirimũt ꝺctũ. extra de cõsan. & affi. ergo si, pbat affinitas: vel ꝙsanguinitas: separãdi sunt si de facto ꝺcerũt. ¶ Secũdo sic. † ois scdubitus ꝑter legitimũ mrimoniũ est mortale pctũ. qđ ecclia oibus impedire tenet. ergo si ad ipsam ptinet eos iter quos nõ ꝑt esse verũ matrimoniũ separare: & pcipue ꝙsanguineos & affines: q sine incestu ꝑhere nõ possunt carnaliter. ¶ Ad rõnes i oppositũ. Ad primã rñdet negãdo ꝙntiã. Et rõ est sancti Tho. qz ecclia ꝙis dono & autoritate diuina fulciat: tñ in qñ est hominũ ꝙgregatio aliqđ ex defectu humano in actib⁹ ei⁹ ꝙuenit qđ nõ est diuinũ. Et ideo illa, cõuentio q̃ est in facie ecclesie impedimẽtũ cõsanguinitatis vel affinitatis ignoratis nõ hz inseparabilitatẽ ex autoritate diuina: ſ ꝺ autoritatẽ diuinã erroze humano inducta q̃ excusat a peccato: cũ sit error factus quãdiu manet. Et ꝑpter hoc qñ impedimẽtũ ad notitiã verũ: dz ꝑdictã cõiunctionẽ separare. ¶ Ad scõm rñdet negãdo ꝙntiam: & rõ est qz sicut dicit sanct⁹ Tho. res inter alios acta: alijs nõ ꝓiudicat in foro cõtentioso. vñ quãuis vnus frater repellat: a matrimonio vni⁹ sororis ex causa cõsanguinitatis: nõ ꝑpter hoc separat ecclia aliud matrimoniũ: qđ nõ accusant. hz in foro conscientie nõ oportet: qđ semp obligẽt ali⁹ frater ad dimittendũ vxorez suã: qz frequẽter tales accusationes ex malevolẽtia ꝓcedũt: et p falsos testes, pbant vñ nõ oportet: qđ ꝙscientiã suã informet ex his q̃ circa aliud matrimoniũ sunt facta. Sꝺ distinguẽdũ est in hoc. qz aut hz certam sciẽtiã de impedimẽto mrimonij: aut opinionẽ: autem neutrũ. Si primo modo nec exigere nec reddire debitũ debet. si scõo modo debet reddere: sed nõ exigere. Si tertio modo potest & reddere: & exigere.

Primũ argumentum.
Secũdũ argumẽtũ.
Ad primũ argu. S. Thom.
Ad secundũ S. Thomã.

3 **Ad secundũ** Sic pcedit. † Et vꝺ qđ possit ꝑscribi ꝺ phibitionem de ꝺhendo cum affine. Primo sic. fauor abilius est vinculũ matrimonij: quã dñij. sed p longi tpis ꝑscriptionẽ acquirit dñiuz in re cui⁹ nõ erat dñs. ergo p diuturnitatẽ tpis mrimoniũ foztificat etiã si prius ratũ nõ fuerit. ¶ Scõo sic. ꝑscriptio hz phibitio de nõ ꝺhendo cũ affine est de iure pure positiuo. ergo ꝺ ipm potest valere ꝑscriptio. ¶ Tertio sic. pceptio decimarũ & oblationũ: est aliqđ spirituali annexũ vsus mulieris vꝺ ee qđ carnale tñ: sed ꝺ ius de pcipiẽdo decimas valet ꝑscriptio q̃dragenaria: extra de ꝑscrip. de quarta. ergo multo fortius põt ꝑscribi ꝺ illud ius: qđ phibet ꝺhere cũ affine. ¶ In oppositũ est: qz matrimoniũ non tñ est de iure positiuo: hz ẽt de iure naturez: diuino. ergo p nullã ꝑscriptionẽ fieri ꝑt vt matrimoniũ sit verũ: qđ a ꝓncipio nullũ fuit. ¶ Rñdeo dicẽdũ qđ ꝑscribi nõ põt ꝺ phibitionẽ de ꝺhendo cum cõsanguineo: aut cũ affine. pro cui⁹ ꝙclusionis pbatiõe notãdũ qđ ꝙis qz ꝺ ius nature vel diuinũ nulla possit valere ꝑscriptio: qñqz tñ vꝺ ꝺ ius pure positionũ: nisi fit tale: de quo caueat in iure vt ꝺ ipm ꝑscribi nõ possit † pterea no. qđ ad hoc qđ ꝑscriptio sit valida necessaria sunt tria. vnum est qđ possessor iusto titulo incipiat possidere. xvj. q. iij. dilectio. §. ꝑt. vbi dꝺ: qđ q nullo titulo possidere incipit: ꝑscribere nõ põt. Aliud est qđ sit bone fidei possessor: hoc est qđ credat se iuste possidere. qz sicut dꝺ extra de

Primũ argumentum.
Secũdũ argumentum.
Tertium argumentum.
Opponit in contrarium.
Rñdet.

præscrip. vigilanti. nulla antigua die. possessio iuuat aliquē male ꝫdei possessorem. nisi reſpuerit postꝫ se aliena nouerit possidere. tertiū est ꝙ possideat p totū tps determinatū a iure: ablq; interruptiõe illud tps determinat breuius; vel lõgius ꝫ cõditiões rerū: que possident: z illoꝝ ꝫ quos præscribit. sic aũt pscribens ius acgrit in re: q̄a principio de iure suo nõ erat. istis notatis patet cõclusio posita. Tũ primo: qꝫ phibitio de nõ ꝫhendo cũ affine ꝙtuz ad aliquos gradus est de iure diuino: vt patet Leui. xviij. Tum ſcõo qz illud ius quo in alijs gradibus ꝫhere cũ affinibus phibet: tale est: ꝙ de ipso cauet in iure: ꝙ ꝫ ipm pscriptio valere nõ possit. extra de cõsan. z affi. nõ dz. in fi. c. Tum tertio patet cõclusio. qz causa p quā voluerũt iura pscriptionē habere vigorē in ꝓposito esse nõ pōt: qz vt ꝺz extra de pscrip. c. vigilanti. Ephifinus legislator: solū propter vitandū miserorū segniciem z longi temporis errorē z cõfusionē primus tricēnali vel quadragenali pscriptiõe vigorem legis imposuit. clarū est aũt: ꝙ cõsuetudo ꝙtūlibet longa nõ pōt personas illegitimas ad cõtrahendū facere legitimas. extra de ꝫsan. z affi. quod sup. in tex. z in gl.

¶ His habitis dicendū est ad rõnes in oppositū. Ad primā rñdetur negãdo ꝫtitiam. z rõ est ꝑm sctm̄ Tho. qz illa q̄ sine pctõ esse non possunt: nulla pscriptiõe firmant: quia vt dicit Innocē. diuturnitas tpis non minuit pctm̄: sed auget. nec ad hoc aliq̄d facit fauoꝝ matrimonij: qz inter legitimas psonas esse nõ poterat. ¶ Ad scām rñdet negando minorē. qꝫ phibitio illa non tm̄ est de iure positiuo: sed ēt de iure naturę: z diuino: vt dictū est. Et ī gradibus q̄ prohibent de iure positiuo cauet: ꝙ prescriptio nõ habeat locū: vt visum est. vñ per nullā pscriptionē fieri pōt: vt matrimoniū sit verū: q̄ a principio nullū fuit. ¶ Ad tertiā rñdetur, ꝙ rõ nõ militat: tũ primo qz carnalis vsus mulieris extra mr̄imoniū est cõtra ius nature z ideo ibi locuz nõ habet pscriptio ipm ēt matrimoniū est de iure nature: z diuino. Et iõ nec pscriptio facere pōt vt valeat mr̄imoniū: qꝺ a principio nullꝫ fuit: vel efficiat nullū: quod a principio verū fuit. Quod aũt dicit de decretali de quarta rñdetur: ꝙ ibi cõtractus decimādi nõ prescribitur quod hoc non tantum est de iure positiuo: sed etiam de ſure diuino contra quod prescribi non potest: contra aliquā quotam fructus datur prescriptio dum tamen habeat titulum.

Ad primas arg. Sanctus Thomas.

Ad secūdū.

Ad tertiuz.

Primū ar.

Scām ar.

Tertiam ar.

Opponit z Rñdet.

Sanctus Thomas.

5 **Ad tertium** sic ꝓcedit. † Et videtur ꝙ ad separationē matrimonij qꝺ inter affines vl ꝫsanguineos est ꝫctū nõ sit via accusatiõis ꝓcedēdū. Primo sic. accusationē inscriptio precedit: quā quis se ad talionē obligat: si i ꝓbatiõe defecerit: ꝫ hoc nõ regrit qñ agit de matrimonij separatiõe. ergo accusatio ibi locū ñ hz. ¶ Scõo sic. in cā matrimonij audient soli ꝓpinqui: vt ꝺz i lfa. ꝫ in accusatiõib⁹ admittunt etiā extranei. ergo in cā separatiõis mr̄imonij nõ est agendū via accusatiõis. ¶ Tertio sic. Si matrimoniū accusari deberet: hoc faciēdū esset qñ min⁹ difficile est: ꝙ separet. ꝫ hoc est qñ sunt tm̄ spōsalia ꝛtracta: tũc aũt nõ accusat matrimoniū. ergo nūq̄ de cetero ꝺz fieri accusatio. ¶ In oppositū est caꝑl̄m ꝓfessus: z extra q matrimoniū accusare possunt. ¶ Rñdeo ꝙ ad separationē matrimonij ꝙenienter ꝓcedit via accusatiõis. ꝓbat ꝛclusio sic. ꝙtꝫ sctm̄ Tho. Accusatio ad hoc est instituta: ne aliqs sustineat qñ innocēs: q culpā hz. Sicut aũt ex ignorãtia facti ꝛtingit: ꝙ aliqs hõ reputat innocēs: q in culpa est. Ita ex ignorãtia alicuꝰ circũstãtię ꝛtingit: ꝙ aliqꝺ factū reputat licitū: qꝺ illicitū: z ideo sicut homo accusat qñqz: ita ꝛfactū ipz accusari pōt: z sic matrimoniū accusat qñ ꝓpter ignorãtiā ꝛpedimēti estimat legitimuz qꝺ est illegitimū. ¶ Ad rõnes in oppositū. Ad primā rñdetur negãdo assumptū vniuersaliter. † qñ obligatio ad penā talionis hz locū qñ ꝑsonā accusat de crimine. qz tũc agit ad punitionē ei⁹: ꝫ qñ accusat factū: tũc ñ agit ad penā faciēdis: ꝫ ad impediēdū hoc qꝺ est illicitū. † Et ideo in matrimonio accusato: nõ se obligat ad aliquā penā. Sz talis accusatio pōt ꝛbo z scripto fieri. ita ꝙ exprimat z ꝑsona accusans mr̄imonij z q̄ accusat: z ꝛpedimētū, ꝓpter qꝺ accusat. dicit aũt Raymũ dus ꝙ in ꝓdicto casu ipz opꝛie fit accusatio: qz nõ fit iscriptio in qua accusator obligat se ad talionē: ꝫ dz denũtiatio fieri: q̄ fit ꝓpter pctm̄, in quo iũcti maleꝑmanēt. Et pōt fieri ēt sine scriptis: sed meli⁹ est ꝙ fiat in scriptis. ar. extra de testi. ſpo. literas. extra q matrimoniū accusare possunt. a nobis. Quinto denũtiatiõis forma talis est. † Ego talis denũtio vobis dño epo: ꝙ mr̄imoniū talis z talis stare ñ pōt. qz sunt ꝫsanguinei vel affines in tali gradu designãdo ꝑsonas. ¶ Ad secūdā rationē rñdet. primo ꝙ extranei nõ possunt scire ꝫsanguinitatē: nisi ꝑ ꝫsanguineos: de qb⁹ ꝓbabili⁹ ꝛ: ꝙ sciãt. vñ qñ ipi tacēt suspicio habet ꝫ ipm extraneũ: ꝙ ex malevolētia ꝓcedat. nisi ꝑ ꝫsanguineos ꝓbare voluerit. bñ repelleꝝ ab accusatione, qñ sunt ꝫsanguinei q tacēt: z ꝑ quos ꝓbare nõ pōt. Sz ꝫsanguinei ꝙtũ sunt ꝓpinqui nõ repelluntur ab accusatiõe qñ accusat matrimoniū ꝓpter aliqꝺ impedimētū perpetuū qꝺ impedit ꝫhēdū: z dirimit ꝫctū. Sz qñ accusat ex hoc qꝺ ꝺi nõ fuit cõtractū: tũc parētes tanq̄ suspecti sunt repellēdi: nisi ex parte illius: q est inferior dignitate z diuitijs: de qbus ꝓbabiliter estimari pōt, ꝙ velit, ꝙ matrimoniū staret. extra de testi. sup. eo. Scõo rñdet ꝙ sicut ꝺz i litera qñ ꝓgenies tota defecerit bene assumunt extranei. ¶ Ad tertiā rñdet, ꝙ ratio non ꝓcedit. qz qñ matrimoniū nondū est contractū: sed ſponsalia tm̄: non potest accusari. quia non accusatur qꝺ nõ est: sed potest denuntiari impedimentū vt matrimonium cõtrahatur.

Ad tertiuz.

Primū arg.

Secūdū ar.

Opponit z Rñdet.

Sctus Th.

Ad quartū sic ꝓceditur. † Et videt ꝙ in tali cā nõ sit ꝓcedēdū ꝓ testes: sicut in aliꝭ causis. ¶ Primo sic. In aliꝭ causis addu cũtur ad testificandū quicūq; sunt omni exceptione maiores: ꝫ hic nõ admittunt extranei: ꝫ sint omni exceptione maiores. ergo ꝛc. ¶ Scõo sic. matrimoniū est fauoꝝabili⁹ ꝙ alie cause: in qb⁹ de rebus pure corporalibus agit. ꝫ in illis nõ pōt esse idē accusator: z testis. ergo nec matrimonio. Et ita videt ꝙ nõ cõueniēter in cā ista per testes ꝓcedat. ¶ In oppositū est caꝑl̄n ꝓsens. ¶ Rñdeo dicēdū est cõueniēter ꝓcedi in ista cā ꝓ testes: sicut i aliꝭ ꝓbat ꝛclusio ista sic. Testes iducunt i causis vt sup his de quib⁹ dubitat fiat iudici fides: ꝫ ita est faciēda iudici fides in cā ista: sicut in aliꝭ causis: qz nõ ꝺz ꝓcipitari sententia de eo, qꝺ nõ ꝓstat. ergo in hac cā, ꝓcedēdū est ꝓ testes, sicut in aliꝭ causis. verū vt dicit Sctus tho. in ꝛta iuristas ī hac causa multa specialia inueniunt. ſ. ꝙ idez pōt esse accusator: z testis. ar. j. c. eꝑs. Itē ꝙ nõ iurat de cglūnia: cũ sit cā quasi spūalis. Itē ꝙ ꝫsanguinei admittunt ad testificādū. Itē ꝙ nõ obseruat oino ordo iudiciarⁱ⁹: qz tali denũtiatione facta contra ꝙ pōt excōicari lite nõ cõtestata. Itē vꝫ hic testimoniū de auditu, z ꝙ post publicationē testiū possunt testes induci: z hoc totū est vt peccatū impediat: qꝺ in tali ꝙistiõe esse pōt. Tãgunt ista in gl. z ꝙ hec ꝙtz ad obiecta. Lege. ¶ [Consanguineos nullus extraneorū]. ſ. ꝫsanguineis sciētib⁹ ꝫsanguinitatē: z volētib⁹ accusare matrimoniū vel extraneorū a notitia ꝫsanguinitatis. ſ. q sicut a ꝫsanguinitate. Ita a notitia cõsanguinitatis sunt extranei. [accuset] impꝛopꝛie: ꝑm Ihu. [cõputet] iureiurãdo in synodo epali: vel ꝓuinciali ꝑm antiqua tẽpora: cũ cause tales in cõciliꝭ epoꝝ tractabant. vt. ſ. e. multoꝝ. z tota synod⁹ vt ꝛciliū ẽ loco vn⁹ ꝛ iudicis. hu. Ad quoꝙ notitiā faciēda maxime ꝙtinet ꝛc. [si aũt tota]. ħ. pars. [tũc demū recipiēdi sunt extranei separent] vsqz ad. vij. gradū. hu.

Exponit literam.

Ad tertiuz.

Primū arg.

Secūdū ar.

Exponit literam.

Hugutio.

1 ☞ Testes debẽt iurare de dicēda veritate: z tacēda falsitate.
2 Testes z accusatores matrimonij non debẽt esse infames.

Notificamus. Ad idē ſeqr̄ hoc. c. vrbani pape. Sūma est in rubro. Diuidit in duas partes. In ꝓma dicit, ꝙ post attestationes ꝓpinquoꝝ aut antiquoꝝ de cõsanguinitate sine mora soluant talia matrimonia. In ſcda dicit, ꝙ vbi ꝓpinqui aut extranei iuramẽto ꝓbare volue rint: vel nequiuerint: nullatenus dissoluatur. ñ. ibi qõ fi. ¶ Litera. ¶ [Notificam⁹ tibi]. ſ. Richardo ianuēſi epõ: cui scribit [vt postꝙ defuncte vxoris vel viue] defuncta eniz ꝓiozi vxore ista alia superinduxerat que dicebat esse defuncte consanguinea: z ita ꝓponebat. ꝓmā affinitas inter hũc z vxoꝛē suā viuentē [iureiurãdo] † debent enim testes iurare de dicenda veritate: z tacēda falsitate. ħ. q. i. in ꝓmis. z. q. iiij. nulla. Hu. [vel si tres] ecce qualiter transit ad extraneos deficiētibus ꝓpinquis [qui bone fame] † ecce ꝙ testes z accusatores matrimonij non debent esse infames: z ſerniles persone: sed bone fame. hug. [studio] id est ingenio siue dolo supꝛadicto modo. ſ. pure iurando. hu. [qõ fi]. ħ. pars. [verbis tantum] z sic coniugium infamatur [z iuramẽto] sine quo fides testibus nõ adhibetur. vt. iiij. q. iij. iurisiurãdi [nolnerint] vel id est quia nequiuerint: qz nesciunt: vel ꝓpter aliud impedimentum [penitentia] extraordinaria [ꝓpter infamiā facti]. i. ꝓpter publicā famā ne fiat inde scãdalum: vel qz publice dicebatur: qñ cõiungebantur: qz hec fuerat ꝫsanguinea ꝓxis: cũ forte non esset [z si peccauerunt] se temere coniugẽdo. hu. [peccati maculā] incestus si se affines credebant, vel sciebant. hu.

Divisio.

Exponit literam.

Hugutio.

1 ☞ Infamia aboletur per penitentiam.

Duo viri. Ad idē ē hoc. c. vrbani pape. Sūma est i rubro. diuidit in duas partes. In ꝑa dicit, ꝙ si nõ fuerit ꝓbatū tales esse

Divisio.

lees esse consanguineos matrimoniū nõ saluaꝝ. Jn ſcda dicit: ꝙ si in, cõsciētia sua sciult ꝫsanguineos esse sunt excõicati donec separenꝝ. ħ. ibi ita tñ. Litera. ¶ [Si duo viri] vel femine, qz femine in hac cā admittũtur ad testimoniū: z ad accusationem. Et ꝛz indifferenter: z generaliter dicaꝫ de viris: intelligẽdum tñ est ꝙ ozdo iuris de ꝓpinquis z aliꝭ seruaꝺ est. hu. [vel ipſi]. ſ. cõinges [cõfessi fuerint] sed hoc nõ sufficit ad separationē matrimonij, nisi assit publica fama: tũ sacramento cõiugũ [septima manu ꝓpinquoꝝ firmata]. xxxij. q. j. requisiti. aliter ꝓfessio eoꝝ nõ separat. hug. [iudiciũ]. ſ. diminũ: z q rñdet ꝙ ista ꝓinde facit quasi iuraret supꝛeuangelia [relinquẽdi] sunt. filie di. xxxij. habuitſe. hug. [Jta tñ]. ħ. ps. [segregatos]. i. segregãdos [infames]. i. dignos infamari. qz excõicati nisi sat: ſfaciãt. Non enī ipo iure sunt infames vel excõicati. hugu. [ab incestus facinore infames] dicit gl. i. infamia canonica: q̄ debeꝫ ꝙ penitẽtiã. vj. q. j. [infames] donec ar. † ꝙ infamia per penitẽtiã aboletur [ztrahere nõ ꝓhibentur] rõne ignenilis etatis fi sciēter cõiuncti sunt: vel ipſo iure: si ignoꝛanter coniuncti sunt. vt supꝛa. e. q. iij. de incestuosis. alꝭ autem si sciēter coniuncti sunt contrahere prohibentur: vt. e. q. iij, de propinquis. z. c. de incestuosis. z. c. nec eam. hug.

Exponit literam.

1 **Ecce quibus ꝛc.** ſ. est, z incipit hic secunda pars q̄tionis in qua ponit formam iuramenti testis.

Parentela. Ad hoc inducitur hoc capitulum ſumptum ex romano ozdine. Summa est in rubro. Litera est plana.

Illud. Ad idem est hoc. c. in quo est iuramẽtum testium ꝓinꝰ, sic iurãt aliꝭ. vñ ꝓtz. ꝙ ꝓcedes iuramentum est testis. Testes eñ simul solẽt recipi, nõ aũt testis z accusator. Et sunt verba ista illius q recipit z disponit iuramẽtū. hug. Cõtrue sic. [tu iurabis illud sacramentum ꝙ iste]. ſ. primus accusator, vel testis. z iurabis ꝙ tu seruabis ea, que il le complexus est in suo iuramento. hugu.

Hoc iuramentum. ſ. ē. Et incipit. ibi. ps q̄stiõis, ī quo ponit forma iuramẽti synodalis [iuramẽtū]. ſ. sequẽs, qꝺ ꝛtinet in sequẽti capi. ſ. eꝑs nõ est separatiõis. z. eoꝝ q separant. i. nõ est illud qꝺ exigitur a separandis. [Jz synodale]. i. de synodali iuramẽto decisum, quod synodaliter fuit institutum.

1 ☞ Eꝑs pōt facere iurare aliquos de parochia si sciuerint vel audierint aliquos consanguineos vel affines copulatos esse.

Piscopus. Tãgit ꝫsuetudinē q̄ i multis obseruat. ſ. † ꝙ epꝰ aliquos de parochia sua facit iurare, si viderint, vt sciuerit, vl audierint aliquos ꝫsanguineos vl affines copulari, vel copulatos esse, hoc debẽt determinare z significare epo vt ei⁹ misso. Et tũc ipe eꝑs post denũtiationē illoꝝ iterdicit, ne illi ampli⁹ ꝓcedãt in facto, si adhuc nõ sunt cõiuncti matrimonialiter: donec de cā cognoscatur: z vtroqz coniugum cõuocato predicti iurati ꝓbant consanguinitatem: vel affinitatem: vnus eorum est accusator: z alij sunt testes [pignoribus]. i. reliquꝰs: q illa exhibent z ꝓferunt tanq̄ pignora ad obligationez. hu. z gl. [aut amodo in antea] sic cõstrue [iurabis ꝙ tu nec ꝓpter amoꝛē nõ celabis ꝛc. istud iuramẽtū sicut iurauit ꝓimus sic iurabunt alij.] construe [tu iurabis hoc sacramentuz: z iurabis, ꝙ tu seruabis illud inꝺctum ꝛc.]

Exponit literam.

Ab hoc iuramẽto. q̄stiõis in qua dicit magister ꝙ ab hoc iuramẽto synodali in ꝓximo ꝓcedenti capitulo posito. ſ. eꝑs [sumptū est]. i. formā traxit quasi similez habẽt formā illud z illud: ꝫ nõ ex toto. vñ subdit [paululum deriuato]. i. variato [de iuramẽto separationis]. i. eoꝝ: qui se parant ꝓpter iuramẽtū testiū ꝛiuges separant, qꝺ nõ fit ꝓpter synodale vl illud. ſ. de parẽtela de quo sequit capitulū.

Exparentela. Sequit ad hoc. c. qꝺ est i ſine. Jn quadã cā matrimoniali appellatū est ad apl̄m tũc apl̄ice⁹ delegauit causaz illā epo lucano: z q̄busdā aliꝭ cu tũc apl̄ice⁹ delegauit causaz illā epo lucano: z q̄busdā aliꝭ vt ſpurij nati ex adulterio: siue de stupro: siue de incestu natis tales eñ nascunt z ꝫ legẽ positiua: z expꝛesse ꝫ legem nature. ¶ Ad ratiões ī oppositū. Ad ꝓmā rñdet negãdo ꝫsequētia: et ratio est ꝑm Albertuz. natura est duplex. ſ. generis hois: et differẽtie. filij aũt q nascunt ex illicito coitu nõ nascuntur nisi lege nature ꝑmo modo dicte. Et illa est pecozina: z ideo ad bonum hois: ꝙ est bonũ rõnis: ex illa lege nõ reputãtur legitimi. Cõcoꝛdat sctus tho. dicẽs: ꝙ quãuis tales nascãtur ꝫ na

Hugutio.

Exponit literam.

Hugutio.

Primuz ar

Secūdū ar. gumentum.

Tertium ar. gumentum.

Opponit et Rñdet.

Albertus.
S. Thom.
Richardus.

Ad primuz arg.
Albertus

S. Thom.

turam: q̃ cõis est hominiꝫ: z alijs aialibꝫ: tñ nascunt ℨ legẽ natureꝫ. q̃ est ꝓpria hoibꝫ. qz fornicatio z adulteriũ z hmõi sunt ℨ legẽ nature. Ideo tales ꝑm nullã legẽ sunt legitimi. ¶ Ad secũdã dicẽdũ: ꝙ in illo casu nõ sunt legitimi nã tales: ex quo sciẽter ꝑsumpserũt ℨhere matrimoniũ ℨ legitimũ ꝑdimẽtũ nõ excusant a pctõ: nec filij ab illegitimitate. ¶ Ad tertiũ cã ꝑm. s. ñ nesciũt: z in occulto ztrahãt. ℜspõdetur: ꝙ nõ excusantur: quia talis ignorãtia reputatur affectata: q̃ nõ excusat z filij eoꝝ reputãtur nõ legitimi: qz nec matrimoniũ eoꝝ legitimũ reputãtur. Cõcordat Albertus z sctus thomas.

Ad secundũ sic ꝓcedit. † Et videꝫ ꝙ filij illegitimi non ꝑssint legitimari. ℙrio sic. ℍtus distat legitimꝰ ab illegitimo: tm̃ ecõuerso illegitimꝰ a legitimo. ꝫ le gitimꝰ nõ ꝑt fieri illegitimꝰ. ergo nec illegitimꝰ legitimus. ¶ Scõdo sic. Coitꝰ illegitimꝰ nũq̃ fit legitimꝰ. ergo nec filiꝰ il legitimꝰ legitimari ꝑt. ¶ Tertio sic. ℨ rõnẽ est illegitimũ vꝫ nõ legitimũ reputare legitimũ. ergo ꝑm iura fieri nõ ɔz. q̃ ꝫ ius nihil fit ℨ rationẽ. ¶ In oppositum est tã ꝑm canones q̃ ꝑm leges illegitimi legitimãtur. ¶ ℜsdeo dicẽdũ ꝙ filij ille gitimi ꝑssunt legitimari. ꝑbat ꝫclusio iuxta Albertũ sic. Si ne oi culpa nati ipe nascit illegitimꝰ: ꝫ q̃ fiũt ex necessitate ꝫ philosophos z legislatores merẽtur indulgẽtiã: z miam. ergo taliter erroꝝ miserico: diter corrigi ꝑt ergo ꝑssunt legitimari. ℨ notãdũ est iuxta sctm̃ tho. ꝙ filij illegitimꝰ ꝑt legitima ri nõ fiat de legitimo coitu natꝰ: qz coit illeꝫ trã fuit z nunq̃ ꝑt fieri legitimꝰ: ex quo semel fuit illegitimꝰ. ℨ ɔz legitima ri in ꝑtũ dãna q̃ filij illegitimꝰ icurrit subtrahunt ꝑ legis au thoritatẽ: ybi ꝫsequẽter notãdũ. † ꝙ cõiter assignãtur sex mo di legitimãdi duo ꝑm canones, z quatuoꝝ ꝑm leges. ꝑm cano nes. ℙrimꝰ est ꝙ sequẽs matrimoniũ, q̃ſ. s. solutꝰ de soluta fi lios. s. naturales grenerauit, si ℨ hꝫt cuꝫ ea illi legitimãtur. Se cus de spuriꝫs. s. ex adulterio natis. extra. e. conquestus. z. c. tã ta. ¶ Secũdus est ꝙ specialẽ indulgẽtiã pape. ꝑ. c. per venera bilẽ. e. ti. ¶ Prim̃ꝰ ℘o ꝑm leges est, si ꝑter filiũ naturalẽ offe rat curie imperatoꝛis, fiatq̃ curialis, z suscipiat officia in ea tũc em̃ ꝓpter curiẽ honestatẽ legitimꝰ efficitur, vt in aut. qui. imo. natura. effici. legit. ℊ. si quis colligitur. colla. vij. ℨ dẽ est si eũ offerat curie ciuitatis. de qua vel de cui℘ vico est oriũdus: vt insti. de nupt. ℊ. vltim. ¶ Scõs modus est si ꝑter decedẽs in testamẽto nominet eũ legitimũ, z ipe postea offerat impera tori testamẽtum fiet legitimus. ¶ Tertius est si nullo filio legitimo existente patreq̃s defuncto ipse naturalis filꝰ se ipsũ offerat principi. ¶ Quartus est si ꝑter in publico testamẽto per publicã manũ ꝛfecto vel alꝫs scripto cũ subscriptiõe triũ testiũ eum legitimũ nominet: nec adꝺiat naturalẽ: vt in aut. vt liceat mater z auie. ℊ. ad hoc. colla. viij. † Spuriꝫ nõ ꝑt le gitimari q̃tũ est per leges ꝫ imperatoꝛ loco eius aliq̃s legitimare ꝑt filꝰ papa. ¶ Ad rõnes ℨ oppositũ. Ad ꝑmã rñdet negã do ꝫsam. Et rõ ẽ ꝗ ſctũ tho. qz alicui ꝑt sine iniustitia gra fieri: ꝫ nõ ꝑt sine culpa dãnificari. Et ideo magis ꝑt illegiti mus fieri legitimꝰ ꝙ ecõuerso. Et si aliq̃s legitimꝰ puniaꝫ pe na illegitimoꝝ: vt ꝓiuetur hereditate ꝓ pctõ patris: vt sino nõ tñ ɔr illegitimus filiꝰ?: qz legitimã generatiõnẽ habuit. Lõ cordat Albertus. ¶ Ad secundã respõdetur negando conse quẽtiã. Et ratio est. ꝑm sctũ tho. qz actꝰ ille illegitimꝰ habet intra se defectũ inseparabilem. Est enim peruersitati inse parabiliter coniunctus que legi opponitur. Et ideo nõ ꝑt fieri legitimꝰ: nec est sibi de filio illegitimo qui nõ habet huiusmo di defectum. Concordat Albertus.

Ad quartũ ℜspondecur † ꝙ in veritate ad duo ꝑdest legitimatio. ℙrimũ est, ꝙ succedãt ꝛ oib℘ bonis parentũ. vt in auc. qui. mo. na. effi. le. ℊ. qñ. z. C. de suis z le. hered. ꝙ totũ. extra. C. cõquestꝰ. z. c. tanta. hoc ɨtelligẽ: nisi excludãtur ab hereditate ꝓpter alia crimina aut paterna: vt si ꝑter fuit hereticus: qz bona hereticoꝝ sunt ipso iure cõfiscata. extra de heret. c. cũ ꝑm leges. li. vi. vel ꝓpter ꝓpria crimina. ¶ Scõm ad quid valet legitimatio ẽ: ꝙ admittuntur ad legitimos actus: vt satis patet in. c. ꝑ venerabilẽ. extra qui ſi. sint legit. ¶ Surgit hic questio. † vtrũ legitimatꝰ ad actus ecclesiasticos intelligatur legitimatꝰ quo ad secula res. ℜsdeꝫ ꝙ de hoc sunt multe opiniones: ꝓbabilio: tñ videtur opinio Innocentij dicentis, ꝙ si legitimatus fuerit ab aliquo ꝓncipe seculari vel ciuitate: intelligitur legitimatus q̃tũ ad omnes actus seculares in terris qui legitimanti subsunt. Quoꝝ etiã in alijs terris quo ad secularia nisi sint talia que essent in alterius ꝓiudicium. Nam nec in alijs terris succederet ab intestato. quia sic auferrẽtur bona heredis defuncti. Sed talis nõ intelligitur legitimatus quo ad ordines: qz hoc non est de iurisdictione laici iudicis. Si vero legitimatꝰ fuit ab eꝓo in ꝑtum potuit. s. quo ad ordines minores: z bene ficia siue curã etiã in alia dioceſi poterit ꝓmoueri ad ꝓdicta quia hoc est de iurisdictione ecclesiastica z in nullius ꝓiudicium. Et multomagis si a papa. sed talis non est legitimatus quo ad actus seculares: nisi in terris que temporaliter pape subsunt. Concordat satis ber. in ꝓdicto capitulo per venera bilẽ. Lege. ¶ [Quid est illud.] Querit augu. sub interrogatione. An filij consanguineoꝝm̃ possunt esse legitimi, z subdit solutionem sub interrogatione dicens. [Quid est illud]. i. qualiter debet intelligi illud verbum legis mosaice, quod sequitur [quicunq̃] quod habetur Leui. ij. [dormierit] scienter non suscitando semen fratris sui, vel alterius cõsanguinei cũ cognata [lege dei] veteri ex eis scienter coniunctis nõ deputẽt [legitimi] quo ad hereditatis successionẽ, z sanguinis ꝓ uilegij. quia in neutrum succedunt, vt. ℨ. q. viij. cum multe. z ℨℨ. q. iij. dicat. vbi ita stricte accipit filius, vt hic [ꝓ o legi timo.] ybi dicitur si heres nõ est, nec filius. Et subdit expositio z id est in nullo iure diuino vel humano succedunt, nisi ꝑ dispensationem efficiantur legitimi.

¶ Questio. viij.

Q Christus quare reliquit ecclesie posse magis immutare circa sacramentum matrimoniũ q̃m circa alia.

Christus quare ꝑ se nõ determinauit numerum graduum.

Papa non potest dispensare in primo vel secundo gradu cõsanguinitatis vel affinitatis.

DE his vero. Hic titulaꝫ q̃stio octaua. s. an cõsanguinei vꝫ affines coniuncti possint ex dispẽsatione remanere sic conjuncti. ℙro plenioꝛi intelligentia huiꝰ questionis queruntur duo.

Primum est vtrum gradus consanguinitatis matrimonium impedientes potuerit ecclesia tarare olim vsq̃ ad septimum gradum, z nunc vsq̃ ad quartum gradum.

¶ Scõm est quibus gradibus ecclesia nunc põt dispensare.

Ad primum sic proceditur. † Et videtur q̃ gradus cõsanguinitatis supradictos ecclesia nõ potuerit tarare sicut fecit de septimo gradu quondam, z nunc de quarto. ℙrimo sic. Cum enim deus non ꝑhibuerit a matrimonio: nisi. xij. personas. Leu. xviij. que omnes vel sunt trucus: vel in ꝓrio vel in scõo gradu. vnde venit tanta audacia ecclesie: ꝙ super hoc ꝓhibere audeat q̃q̃ vsq̃ ad octauum gradũ exclusiue: vel nunc vsq̃ ad quartũ. cũ isti que sunt in tertio gradu ꝑm legẽ dei sint ꝓne illegittime. ¶ Secũdo sic. matrimoniũ est sacramentũ: sicut z baptismus. ꝫ nõ posset ex statuto ecclesie fieri: ꝙ ille qui ad baptismũ accedit: nõ reciperet caracterẽ baptismalem: si ex iure diuino ei℘ capax sit. ergo nec ecclie statutũ facere põt: ꝙ matrimoniũ non sit inter illos: qui ꝑ ius diuinũ matrimonialiter coiungi nõ ꝓhibẽtur. ¶ Tertio sic. ius positiuũ nõ põt ea que sunt naturalia remouere: vel ampliare. sed cõsanguinitas est naturale vinculũ: quod q̃tũ est de se natũ est impedire matrimoniũ ergo eccl'a nõ põt aliquo statuto facere: ꝙ aliqui possint matrimonialiter ℨiungi: vel nõ ℨiungi: sicut nõ potest facere: qõ sint ℘sanguinei: vel nõ ℘sanguinei. ¶ Quarto sic. vbi eadẽ est causa: ibi est idẽ effectus. sed causa quare cõsanguinitas impedit matrimoniũ est bonũ ꝓlis: repressio cõcupiscẽtie: z multiplicatio amicitie: vt dictũ ẽ supra, sed ista omni tẽpore sunt equaliter necessaria. ergo omni tẽpore debuissent equaliter cõsanguinitatis gradus matrimoniũ impedire: qõ nõ est verũ. Cũ modo ad quartũ gradũ: antiquitus ad. vij. gradũ matrimoniũ cõsanguinitas impedierit. ¶ In oppositũ ẽ qõ deus discipulis suis dixit. Qui vos audit: me audit. ergo ꝓceptus ecclie habet formitatẽ: sicut ꝓceptũ dei. sed ecclia q̃q̃ ꝓhibuit q̃q̃ cõcessit quosdam gradus: quos lex vetus nõ ꝓhiburat. ergo illi grad℘ matrimoniũ impediũt. ¶ Rñdeo dicẽdũ, ꝙ ecclia ꝑm varietatẽ tẽpoꝛ cõuenienter statuit: z taxauit grad℘ cõsanguinitatis matrimoniũ impedientes. Ista cõclusio patur in. xta ꝓbatur iuxta ꝺm̃ Bonauenturã qui ostendit: ꝙ potuit: et ꝙ nũc tẽpoꝛib℘ nostris taxauerit vsq̃ ad quartũ gradũ ostendit: cõgruũ fuit z vtile z necesse. ℙrimo quidẽ ꝙ potuit ostendit sic per scripturã. qz in principio in ꝛstitutiõe matrimonij in lege nature ꝺue excipiebãtur ꝑsone. ſ. ꝑter: z mater. Gene. ij. Relinquet homo patrẽ z matrẽ ꝛc. Et post ꝑcessum tẽporis in lege fuerũt plures ꝓhibite, sicut patet Leui. xviij. si ergo lex euãgelica abũdare debet a mosaica, ergo in lege euãgelica plures debuerũt excipi, sed ꝛps in ꝓpria ꝑsona nõ excepit ergo si nihil diminutũ debet esse in eccla posse determinãdi ꝑsonas relinquit ecclie, maxime petro z eius successoꝛi. Qõ attẽdentes sancti patres exceperũt multos gradus ℘sanguinitatis. Ex quo apparet, ꝙ ipũ posse habuerunt. Si autẽ tu queras † quare magis circa hoc sacramẽtũ posse relinquit ecclesie. ℜsdetur ꝙ rõ huius est. q̃ illud sacramẽtũ in cõtractu consistit, qui est ꝑsone ad ꝑsonã, z q̃m̃ oñs plena iurisdictionem dedit petro sup spiritualia, z ampliozem q̃m reges terre z imperatoꝛ habeat super tẽporalia, sed regis z principis potẽtia põt contractus limitare, vt male fidei possessoꝛ iudicetur, qui contra eoꝝ interdictum mercatur. Quid mirũ si dedit ecclesie posse imo debuit dare vt posset ꝑsonarũ legitimitatem z idoneitatẽ ad contrahenduꝫ determinare. † Si tu queras quare ipse ꝛps per se nõ determinauit. dici põt ꝙ ꝑm diuersa tẽpoꝛa oportebat diuersas ꝑsonas z diuersos gradꝰ excipi. qz ergo statuta diuina nõ decet sic mutare sicut humana hinc est, ꝙ nõ ipe christus debuit limitare, sed limitandos ipsos petro z successoꝛib℘ eius committere. sic patet, ꝙ ecclia potuit gradus ℘sanguinitatis determinare. Oliꝫ determinauit vsq̃ ad septimũ gradũ, z hoc rationabiliter. vt ait sanct℘ thomas. Tum qz ex hoc de facili nõ remanebat cõmunis ratio dicis memoria. Tum quia septifozmi gratie ſpũs scti cõgruebat postmodũ circa hec vltima tẽpoꝛa restrixit vsq̃ ad quartum gradũ. Qõ cõgruũ fuit, qz consanguinitas oꝛtum ꝯ ex propagatione, propagatio autẽ ex semine. Semẽ autẽ habet in se naturã quatuoꝛ humoꝛ, z quatuoꝛ elementoꝝ. Et hinc est ꝙ cõsanguinitas ante quartã generationẽ nõ debuit determinari. Et iterũ infra illũ gradũ nõ debuit cõmiseri, nec in matrimoniũ copulari, vbi potestas coꝛporis aliꝫ daꝫ. Sicut ergo coꝛpus quatnoꝛ constat elemẽtis, ita quatuoꝛ gradib℘ debẽt distare, qui debent carnaliter cõmisceri. Et ita lex noua super legem mosaicã plus debet addere perfectiõis, q̃m lex mosaica super lege nature. si ergo lex mosaica vnum addit gradum super legẽ nature, tunc euãgelica saltẽ duas debet addere, vt sic iustitia euangelij nõ tm̃ superet iustitiã legis, sed etiã supabũdet. Fuit etiam vtile restringere vsq̃ ad quartum gradum qz vinculum matrimoniũ ratione affinitatis que ibi contrahit fouet charitatẽ, z federat inimicos, z q̃m charitas nostris tẽporibus refriguit, ideo citius nunc rumpitur vinculum amoris, q̃m in ecclesia primitiua, z alligatus vinculo citius fugit, z qui fuerat proximus frequẽtissime fit inimicꝰ, vt ergo fugiẽs possit reuocari cũ a quarto gradu, z deinceps iã ab affectiõe amoris homines frigescant: vtile fuit ꝓstituere: vt post quartum gradũ posset fugiens reuocari ad vinculũ posset etiã cõsyderari inimicus ꝓpter quã vtilitatẽ decebat summũ põtificem in ꝓrioꝛi ꝓhibitiõe dispẽsare. Et cũ ista vtilitas sit frequẽtissima: vtile fuit: vt fieret ius cõe ceterum fuit necesse ꝓpter periculũ q̃m̃ ꝓpter multitudinẽ ℘sanguinitatis eoꝝ z breuitatem dierũ vix põt aliquis cõputare ℘sanguineos vsq̃ ad. vij. gradũ. Et ita erat ibi maximũ periculũ: z frequẽtissime cõtingebat homines iũgi infra gradus ꝓhibitos: imo vix poterat aliquis euadere. Et ideo oportuit ꝓ statutũ re tractare tale periculũ: vel talis necessitas nõ fuit in tpe ecclie primitiue: tum q̃ homines erant lõgioris vite: tũ quia minoris generationis. ℐsti aũt decreuit in hominib℘ potẽtia virtutis nutritiue: z augmẽtata est potentia virtutis generatiue ꝓpter feruoꝛẽ libidinis: que viget nũc in hominibus: adeo, ꝙ ꝑm communẽ cursum possent homines ita multiplicari: qõ vix vsq̃ ad quartum gradum nedum vsq̃ ad octauũ vix in ueniret aliqs cũ qua cõtraheret: ꝓpter periculum ergo oportuit reuocare illud statutũ de. vij. gradu: z hoc. ſ. vsq̃ ad q̃rtũ gradũ statuere. Et ista fuit potissima causa: quare mutatũ est sicut exꝑesse dicit in decretali edita in cõcilio vniuersali: vbi dicitur non debet repiehensibile iudicari: si ꝑm varietatẽ tẽpoꝛum: statuta varietur humana ꝑsertim cũ vrgẽs necessitas vel euidẽs vtilitas hoc exposcit: hoc autẽ non solum necessitas exposcebat: sed etiã vtilitas requirebat: et aderat. cõgruitas: z potestas. ideo recte vsq̃ ad quartũ gradũ impediri matrimoniũ rectissime z irrepehẽsibile statuit: z ordinauit ecclesia. ¶ Ad rationes in oppositũ. Ad ꝓmã rñdetur: qõ ecclesia inspirata spũ sancto hoc rationabiliter fecit: vt amicitia diuturnioꝛ esset: z plures essent rationes nectẽtes hoies in amoꝛe et pace vt dicit Albertus. Ecclesia ergo hoc nõ ꝑsumptuose fecit: sed autoꝛitate diuina sibi data fecit sicut dictum est. ¶ Ad secundã respõdeꝫ negãdo ℨsequẽtiã. Et ratio est. qz vt dicit sanctus thomas: et supra diximus: nõ est eadem causa ꝑm diuersa tẽpoꝛa gradus ℘sanguinitatis ꝓhibendi. vnde quod alio tempoꝛe vtiliter cõceditur: alio tempoꝛe salubriter ꝓhibetur. Concordat ꝺns Bonauẽtura respõdens: ꝙ olim per sanctos patres ꝓhibitũ fuit vsq̃ ad. vij. gradum dicens ꝙ rationabiliter illud statutum fuit tempoꝛe suoꝛ: z non minus rationabiliter reuocatum est tẽpoꝛe moderno. Nec fuit reuocatum: quia esset male statutum: sed qz qõ congruebat tempoꝛe ꝓmitiuoꝛ: nõ congruebat statui nostro ꝓpter maioꝛem imperfectionem que est in nobis z ꝓpter maioꝛa pericula.

Ad secundã † questiones satis diximus supra eo. q. iij. coniunctiones. z. c. quedã lex. Sed tm̃ repetemus quod dicit hic hu. qui videtur nobis melius dicere: et conformius ad theologos. Ad questionem enim qua queritur vtrum consanguinei vel affines coniuncti possint ex dispensatione remanere sic coniũcti. dicit sic equidem possunt: si dispensatio fiat a papa. illi enim licitum est in coniunctionibus consanguineoꝝm vel affiniũ dispẽsare: et non alij: nisi de licentia illius. Qui quidẽ in tertio z vlteriori gradu dispensare potest: vt supra. q. iij. quedam lex. et. c. quod scripsit. et. q. v. ad fedem. † In primo vel in secundo gradu consanguinitatis vel affinitatis primi generis dispensare nõ potest. quia vterq̃ ꝓhibẽt in veteri lege. ſ. in leuiti co. Cõtra vetus autem testamẽtũ dispensare non potest: vt. ℨℨ. qõ. j. sunt quidam: hec ille. Quod autem gl. decreti in hoc loco dicit: ꝙ hoc sit falsum: et inducit. c. gaudemus. extra de diuoꝛ. z dicit notari in. c. pitatium. ℨℨ. q. iij. nõ est verum. nam in. c. gaudemus. non habetur contrarium. quoniam vt ibi ait glos. super ver. ij. gradu dicit non ꝓhibito: qz secundꝰ gradus erat ꝓhibitus, sed non ꝑomnis. hec gl. gradus enim secundus in linea descendentium erat ꝓhibitus: de quo loquitur hugu. z nota. in. c. pitatium. Gradus autẽ secundus in linea laterali non erat ꝓhibitus lege diuina. Et de isto loquitur. c. gaude

Ad secũdũ.
Ad tertiuꝫ.
Albertus.
Primũ arg.
Secũdũ arg.
Opponit in contrarium.
ℜspondet. S. Thom.
Ad primuꝫ arg. S. Thom.
Albertus.
Ad secũduꝫ. Albertus.
Primũ arg.
Scõm arg. Tertiũ arg.
Opponit et ℜspondet. Albertus.
Sanctus Thomas.
Ad primuꝫ arg. Sanctus Thomas.
Albertus. Ad secũduꝫ.
Albertus. ℜsdet.
Questio.
Respondet. Innocentiꝰ.
Exponit literam.
Primuꝫ arg.
Secũdũ arg.
Opponit in contrarium.
ℜsdet.
Bonauentura.
Questio. 2
Respondet.
Questio. 3 ℜsdet.
Sanctus Thomas.
Ad primuꝫ argu.
Albertus.
Ad secundũ
Ad tertiuꝫ.
Ad quartũ S. Thom.
Bonauentura.
ℜsdet.
Cõtra glosl.

mus. ꝛ sic glo. illa non est curanda. plene de illa diximus supra circa. c. coniunctiones. q. iij.

Exponit literam.

De gradibus inuenti. Per fa-
ma ꝛ qz ita ferebatur: vel [inuenti] p dicta testiu ꝛ [nō separē
rur]. i. de causa separatiōis eoꝝ nō cognoscāt: vel sententia se-
paratiōis nō ꝓferatur: sed sic sustineat. Bu. [donec ꝛc. ℔ in-
dulgentiā]. i. pietatem ꝛ dispēsationē [nō ℑm imperiū]. i. non
ℑm rigorē iuris: de rigore iuris quidē possem ꝙ statim causa
cognoscerēt: vel sententia ꝓferret: ꝛ separarētur. hu. Sūt ergo
copule taliū ad tempus dilate: nō in perpetuum permisse. nō
ergo papa permittit matrimoniū: quia nullū erat ibi: nec per
mittit fornicationem qz ante sententiam de ea non cōstabat:
sed permittit: imo ꝓcipit differre cause cognitionē: vel di-
lationē sententie. hug. [de his duobus]. ſ. quinto ꝛ sexto [infra
anni coꝝnam]. i. circulū: vel renolutionē anni [modis oibꝫ]
siue scienter: siue ignoꝛāter cōtraxerint. hug. [de cetero vero]
primo hoc idem erat ꝓhibitū: sed ꝓhibitionē renouauit [vt
nullus audeat. hī verō ſcda pars [eādez formā] qđ ita in ℑnn
ctis consanguineis: vt nūc separent: nūc suspendatur eoꝝ se
paratio repetit in coniunctis affinibus. [ℑtez de his]. iij. ps
vſq; ad quartum gradū hoc. ex dispensatione. hug. [prehiba-
minus]. i. olim quibusdam permisimus [ceterum inxta]. iiij.
pars. [ceterum]. i. sed decetero: si talia per ecclesiaz corrigi nō
poterunt [inxta secularium quiescant]. i. cessent isti incestus.

Exponit literam.

Hec salubꝛiter. Ad idē ℓ hoc capitu.
eiusdem gregoꝝ. Sū-
ma est in rubro. hoc. c. nō loquit ex dispensatiōe sicut
precedens: sed loquitur de mero iure. Et ideo gra. nō cōtradi
cit precedenti: vel pōt dici: ꝙ in principio loquitur de iure: in
medio ex dispensatiōe: ꝛ sic ℑsentit precedēti: ℑm hug. Litera.

Nicolaus de lyra.

[Hec salubꝛiter affinitatis]. i. consanguinitatis [lineamēta]
id est signa vl̄ vestigia memorie cognoscunt: qō ē vſq; ad. vij.
gradū. vt supra. e. q. iij. progeniem. ꝛ. q. v. ad sedem [his videli-
cet ꝛc.] nō damus: vel nulli damus licentiā ꝛtrahere cuz his
vi. qui ꝛc. in. iiij. q. vel. vi. [qm̄ ſcriptum est] Leui. xviij. hoc nō
est intelligēdū, ꝙ Gregoꝛi⁹ velit dicere, ꝙ in lege veteri sit p
hibitus quart⁹ vel qnt⁹ grad⁹. Sz est ar. a minori sic: inhibi-
tum fuit cōiugiū iudeis in primo ꝛ ſcdo gradu cū certis ꝓso-
nis. ergo multomagis christianus debet ꝓhiberi vſq; ad se
ptimū gradū qz euāgeliū superabūdare debet leges veteꝝ in
his que perfectionis ꝛ amoꝛis sunt ad ꝓximā. vt dicit Rico
laus de lyra sup Leui. nō est intelligendū per hoc: ꝙ ois ℑsan
guinitatis gradus sit ꝓhibit⁹ in ꝛtractu matrimoniū: ſz illi
gradus sunt ꝓhibiti: qui infert⁹ exꝑimūtur. alīj aūt ꝛcessi in
telligunt. hec ille. Et ideo dicit Augu. ꝙ ꝓxima ꝺz hic: q̄ du
rat vſq; quo ꝓhibitio durat. ſ. vſq; ad ſcōm gradū. ꝓxima in
nouo testamēto dicet: q̄ durat vſq; ad septimū [aia]. i. homo
[sane quibus]. ſ. incestuosis scienter coniunctis habebunt ex
dispensatione si sunt inuenes. Et subdit [magister exceptionē
ℑ. nisi in eodem ꝛc. quo casu vix dispensatur cum eis. hug. ꝓo
quo sequitur capitulum sequens.

Exponit literam.

Incestuosi. Ad idem confirmādū indu
cit hoc. c. ex cōcilio aurelia
nēsi. Sūma est in rubro. Et diuidit in duas partes. ℑ. ibi: z si suis. Lege. [Incestuosi. inter gentiles aūt cathe
cuminos] inter istos habentur quo ad introitu ecclie: ꝛ quo
ad sacramēta ecclīastica: vt sicut illis negātur: ita istis negē
tur. videt ꝙ in isto ꝓncipio capituli loquat de incestuosis:
qui iacent in notorio crimine: quos tū eccīa adhuc toleraꝛ: ꝛ
ꝓi⁹ afficit eos ꝑdicta pena: nō tū sunt excōicati postea in. ij.
parte: nisi ammoniti fuerint [afficit eos maiori pena] ꝛ ex
cōicat eos sic hic ꝺz. Sic ergo in ꝓmo casu nō sunt excōicati:
sicut diximus. ℑ. e. q. iij. de incestuosis. ex quibus oia patent.

¶ Questio. ix.

1 ☞ Sententia lata false cōtra veritatem an debeat retractari.
2 Errorem suum cuiꝫ licet corrigere in spiritualibus.
3 Iudex qui tulit sententiam iniquā si deſierit esse iudex quis retractabit eam.

Diuisio.

Hac authoꝛitate. Hic intu-
lat⁹ nō-
na questio. ſ. vtrum qui separati sunt iudicio
eccleſie per aliquam falsitatem vel fraudem
cōperta falsitate sint reiungendi. Et diuidit
in duas partes. In ꝓma ꝓbat ꝓ duos cano-
nes ꝙ sententia retractari nō pōt. In ſcda ꝓbat ℑ ꝙ quinq; ca
pitula. ij. ibi: qō qz cōmisit. Tota vis huiꝰ questionis stat in

1 hoc † an sententia false lata ℑ ꝛitatē debeat retractari. Ad quā
dicuit̄ respōdet ꝙ in his in qb⁹ vertit periculū aīe: sicut est
de matrimonio: ꝛ de sacramētis ecclīastic⁹: ꝛ de ordinib⁹: renо
cat sententia false lata etiā post milesimū annū. qñcūq; ꝛitas
declarabitur: vt dicit hug. ꝛ glo. Lege. ¶ [Hac authoꝛitate.
reintegrāda]tū qz erroꝛ corrigendus est: tū qz quos deꝰ ℑnxit homo nō seꝑaret. Mat. v. Tū qz vt ꝓz Mat. xix. ꝛ. i. coꝛ.
vij. Mulier viuēte viro sic est sub potestate viri: ꝙ alteri nube
re nō pōt: ꝛ si nubat adulterat. Sitr necviruēte vxoꝛe: vñ cū
illi ꝓ erroꝛem seꝑatiꝫ sint legitimi ℑnges: ꝺz seꝑatiōis sen
tēcia reuocari vt adulteriū] viteꝛ: ꝛ verū matrimoniū firmum
2 pseueret in ꝑpetuū ℑnxit. ¶ Tū qz vt dictū est in ſpūalib⁹ vbi v
tit periculū anime licet cuiꝫ erroꝛ corrigere sibi. Nec obstat
si nō fuit appellatū. Res em̄ in alīs ꝑdicat veritatiꝫ: ſz i his
3 ꝑdicat aliēnū saluti. ¶ Sed surgit questio ꝙ si ille q̄ tulit
sententiam desierit esse iudex: ꝛ ita non poterit talem senten
tiā reuocare. Ad hoc ꝛndetur ꝙ illā sententiam cū ei ℑstituerit
de falsitate testiū iudex qui illi succedit tenetur reuocare per
se: vel per superioꝛ. qz tm̄ scelus nō ꝺz sustineri. z Multa notā
tur in glo. de modis quibus retractatur sententia. vide ibi.

Augustio.

Exponit literam.

Questio.

Respondet.

Omnibus modis. Arguit contra
magister ꝓ hoc
cap. qō est beati Augu. Summa est in rubro. litera
ꝺz ratio nabiliter saltem ex causa ꝛ ordine. hug.

Diuisio.

Oci nostri. Ad idē ℓ hoc. c. Stepha
ni pape ḡnti. Sūma est ꝛ
rubro. diuidit hoc. c. ℑ duas partes. ℑn ꝓma dicit
ꝙ ℑgrue decisa sunt roboꝛāda ꝛ nō rescidēda. Et
ratio subdit ibi: reū. ℑn ſcda parte dicit ꝙ male ꝓsumpta nō
debēt remanere ℑmpunita. Et quare subdit ratio ibi: ecclīasti
ci. Lege. ¶ [Loci nostri vtiliter]. i. iuste ex cā ꝛ ordine: vel sal
tem ex ordine [reū] ꝛndet ꝓmo assignādo rōnē [ecclīastici] re
ſpōdet ſcdo [ꝙ funditur nō ꝑcessa] vt ℑxv. q. ij. amputato. ꝛ. ij.
q. v. ℑsuluisti. [aperim⁹] qz facilitas venie incētiuū ꝓbet de
linqūēdi. vt. ℑxiij. q. iiij. est iniusta. Augu. [qz ergo]. ſ. est [hec
sententia] p certū terminū. ſ. ꝛ. dierū ꝛc. [his itaq; ꝛndet] cuiqz
iudiciū erroꝛē suū corrigere in causa spūali: vbi vertit pericu
lū anime [illicice] specialiter intelligit in cā spūali. hug. [ab
eius]. ſ. ij. cui viuēte ꝓmo nupserat [ad eū]. ſ. ſcdo ꝓst triēnū
i. si ante vel ꝓst etiā millenariū. vt. ℑxxiij. q. v. qō deo. sed gra
exēpli posuit reintegranda licet iuramentum de nō continuando esset factum in seꝑatione. vt. ℑ. e. q. vi. ab isto.

Exponit literam.

Quod autem. ſ. est hic incipit. ij. pars: in qua
ꝑbat qsententia etiā romane se
dis retractari: vt in melius cōmutari pōt. Et ad hoc inducit
quinq; capitula. litera [qō autem] supꝛa diximus: ꝙ ea que a
quolibet illicite committuntur debeant corrigi ꝛc.

1 ☞ Uenire qs pōt cōtra factū suū. Et ℑtra p̄decessoꝛis. nu. 2.

Quod quis. Ad hoc iducit̄ hoc ca. ex ſy-
nodo romana. Sūma est in
rubro. hoc. c. pōt reduci ad hoc ꝙ loquat̄ de cā spūa
li: vbi vertit periculū aīe. Sz melius est vt dicam⁹: ꝙ nec hoc
capitulū nec sequēs loquit̄ de sententia diffinitiua in causa spi
rituali: vel alia: sed hoc loquitur de cōmissis nō in sententia: ſz
in admīstratiōe vel ꝓpositiōe aliqua: vel alīs nō sententiā
do puta alienādo bona eccīe. Sequēs vero loquatur de ℑsti
tutione vel rescripto dñi pape ℑm hug. Et diuiditur in duas
partes. ℑn ꝓma statuit. ℑn ſcda petit ꝓfirmari per totā syno
dum. ij. ibi, si placet. Lege. ¶ [Quod quis cōmisit] in ꝓpria
ꝑsona, ꝛ vt dictū est intelligit̄ de alīs nō de sententia. Et est ar
1 gumētū. ꝙ ꝙ quis pōt venire ꝛtra factū suū. ar. di. i. penitētes.
2 ꝛ. xij. q. j. [certe a predecessoꝛib⁹] ar. ꝙ pōt qs venire cōtra fa
ctū sui ꝑdecessoꝛis. ar. ℑxv. q. ij. decessoꝛū. hug. [periculū] offi
cij. vel eterne dānatiōis [nos em̄]. q. d. volum⁹ vt ꝓ se corrigat
corrigēda, ne puniat̄ a nobis [reliquerit]. i. delinqūēte nō co
rexit negligēdo malefacta ab alio [aut ipe] ꝙ fidoiceret punier,
siue nō corrigat malefacta sua, siue malefacta alterius si pōt.
hu. [inueniet] per experiētiam pene custodiri, vt via alīs pec
candi claudatur [si placet], ij. pars. [omnes vos accōmoda-
te]. Ladhibete, vt synodali. ꝛc. patet.

Exponit literam.

1 ☞ Sententia diffinitiua non debet ꝓferri sub conditione.

Postolice. Ad idē ℓ hoc capitulū qō
est Gregoꝛij i registro. Sū
ma est in rubro. Lege textum. ¶ [Apostolice sente
tia] id est rescriptum apostolice sedis, siue de priuilegiꝭ, siue
de dispensatione, vel aliqua dispositione, sine constitutione.
non enim est intelligendum de sententia diffinitiua. sed de re
scriptis,

scriptis: que sedes apostolica solet indulgere. vel persone: vel
1 loco. † sinia em̄ diffinitiua nō ꝺz ꝓferri sub cōditione: lata tñ
tz vt. ij. q. vj. biduū. [ꝛ retractari possit]. i. debeat: puta ad tps
plata. ꝛ statuta: vt in ꝓmissione anglicoꝝ: que ad tps fuit: vt
ℑ. e. q. iij. qō scripsi. [ſcdm tenoꝛem cōditiōis] si cōcessum est
ad tps vel si hoc vel illud fit vt cum dicitur: si preces veritate
nitantur quod in quolibet rescripto ponitur: vel non positus
intelligitur. vt. ℑxv. q. ij. vniuersa. Aug.

1 ☞ Papa tenetur exaudire preces iustas subditoꝝ.
2 Simonia nō committitur in precibus ꝓ digno ꝓrrectis.

Meniam. Ad idē est hoc. c. Innocentij pape.
Summa est in rubro. Diuiditur in
duas partes. ℑm duo q̄ quidā requiſierāt a dño Inno
cētio. ſ. vt fotinū epz dānatū p falsos testes restitueret. Eu
stachij vo deponeret: in vno exaudiuit eos. ſ. in restitutiōe
fotini in alio nō. ſ. in depositione eustachij. ſcda ibi: eustachij
vero. Lege. ¶ [Uenia]. ſ. narrādo nūc post multa alia narra
ta [ad maximū fotinū] forte binomius erat iste fotinus: vel
venia ad fotinū: ad qō maximum [thema]. i. materia. multa
enim de eo dici poterāt: ꝛ de ipsius depositiōe: ꝛ ideo nose the
matis appellat: vel forte qz magna qō ꝙ turbatio de eo erat:
ꝛ de eius depositione. Bu. ꝛ gl. [renoluā]. id est pertractabo
sententias maioꝝ. vel renoluā. id est perquirā [sniaꝫ]. i. regi-
stra: ꝛ gesta: ꝛ secreta eoꝝ si ℑnōi restitutionem vnq̄ fecerūt.
Et si liceat pape corrigere sniaz vel suoꝝ ꝑdecessoꝝ vel suā.
vt. ℑxx. q. i. peruenit. [ad salutē]. i. ad notitiaz veritatis: qz de
veritate constat. fuerat em̄ depositus per falsos testes. [huic]
fotino [vobis tñ] ℑnfinite. i. multū. Bu. [obnitētibus]. i. sup-
plicātibus: ꝛ subnixe rogātibus ꝙ eo [nō dare] ar. † ꝙ papa
ꝛ quilibet ꝓlatus tenetur iustas preces subditoꝝ exaudire.
2 ar. xij. q. j. religiosam [licitum] † nō enim est simonia in pre-
cibus ꝓ digno ꝓrrectis. ar. j. q. j. quibusdam. ꝛ di. l. clerico.
Aug. [sinia nostra] videtur ꝙ ipsa deposuerat eū vel senten
tia nostra. i. aplice sedis siue a mesine a predecessoꝛe lata. Bu.
[cōputem]. i. congruā: ꝛ sufficientem [eustachium vero] scda
pars. [admitto] ar. ꝓ o pietate adhibenda ꝓniozes esse de-
bemus ad soluendum ꝛ potius debemus indicari de miseri
cordia, ꝙ de rigore. arg. ℑxvj. q. vij. allegant. ꝛ di. l. ponderet.

Diuisio.

Exponit literam.

1 ☞ Surreptio quid dicatur.

Ententiā. Ad idē est hoc. c. Nicolai pa-
pe. Sūma est in rubro. Diuidi
tur in duas partes. ℑn ꝓma ponit ꝙ sniа apostolice
sedis pōt in melius cōmutari. ℑn ſcda inducit exēplū Pau
li: q quedā dispensatoꝛie fecit: q̄ alio tpe reprobauit. ſcda ibi:
qm̄ egregiū. Lege. ¶ [Sniam.] hoc capl̄m bene pōt legi de
sniа diffinitiua: ſz melius legit̄ in eo casu: in quo ꝛ illud ca-
plm aptice de rescripto vel ordinatione vel dispēsatiōe aptice
sedis cū air [surreptū.] † Surreptio est deceptoria ꝛ festi-
1 nata alicuius falsitatis suggestio [ꝛ earum] vt di. ℑxxvj. tēta
necessitatū [qñ] ſcda pars. dispēsatoꝛie] vt in circūciſiōe Ti-
motei: q fuit de patre iudeo ꝛ matre gētili: quē fecit Paulus
circūcidi. qz scādalū erat iudeis ꝑe prelatū incircūcisum: ꝛ
hoc fecit inspiratiōe diuina [reprobare legit̄] ad Gala. v. Si
circuncidimini nihil ꝓs vobis proderet [elegerit]. i. nō ꝺz
hoc facere sine cā: si tñ fecerit, ratū erit. qz nō erit q̄ infringat.

Diuisio.

Exponit literam.

Regoꝛius. Ad idē est hoc. c. ex libro pō-
tificali. Summa est in rubro.
Breue est. palea est.

Expositlit eram.

Raue. Ad idē est hoc. c. Innocētij pape,
Sūma est in rubro. nō diuiditur li
tera. ¶ [Raue nos tractare iudiciū] cuiuscp; ꝛ ꝓ
decessoꝝ n̄roz [qz viritas] q̄ semp est inquirēda.
vsq; quo inuemaī [sepius exagitata] hec authoꝛitas optime
allegat ℑ iudices q nolūt audire aduocatos. vt dicit Bu. ꝛ gl.
Nō em̄ ad veritatē puenit: nisi circūstātie rerū ꝛ psonarū dili
gēter inuestigētur. ℑxij. q. vlti. occidit [pnities]. i. pnitiosa sen
tētia: quasi diceret si bñ iudicatū est: bonitas magis appare-
bit. Si male malitia in sniа cōmissa punier. vel sic [pnicies]
i. malitia rei: vt sit sensus. si digne qs est absolut⁹ ↄnocētia ei⁹
nūc magis apparebit. si iuste est cōdēnat⁹ ei⁹ malitia nūc pa
tebit: ꝛ magis cōdēnabit̄ [grauius] quā alīs: vel añ. Bu. [sine
pnia]. i. sine remissione pene. vel sine penitētia iudicis. qz qui
agit cū deliberatione ꝛ cōcilio nō cōsueuit penitere. vnde Sa
lomō. omnia fac cū cōsilio ꝛ nō penitebis [fructus]. i. actus
dignus premio eterno est [recenseri] id est tractari exerceri: ꝛ
ad memoriā reuocari per exercitium hoc enim summum bo
num est inhumanis: vt. ℑxij. q. ij. cum deuotissimam. Aug.

Exponit literam.

Sicut ergo. ſ. est: patet.

¶ Questio decima.

Oea vero. Hic ſritulat̄ qō deci
ma: q̄ duos ℑtinet ar
ticulos. Primus an affinitas deleat in sup
stite. Et de isto habet in sequēti capitulo. Se
cūdus est an ples ex secūdis nuptiis suscep
ta possit copulari ℑsanguineis ꝓris viri:
de q̄ ēt i sequēti capitulo. Et in vtraq; ndet negatiue. ℑ. e. c. i.

1 ☞ Affinitas an maneat post mortem viri inter vxoꝛem ꝛ cō
sanguineos viri.
2 Relatio aliqua desinit esse dupliciter.

Casus.

Fraternitatis tue. Casus. quatuoꝛ
qōnes iste Eps
fecerat Gregozio: cuius est hoc. c. Prima est. si vxoꝛ
alicuius sit affinis cōsanguineis viri. Scda vtrū viro defun
cto remaneat affinis cōsanguineis viri. Tertia est. an vxoꝛ de
signat esse affinis consanguineis viri prioris: ꝛ alij nubit.
Quarta. si proles ex scdis nuptiis possit copulari cognato
prioris viri. ꝙ Gratian⁹ principaliter intendit tractare. has
quatuoꝛ qōnes Gregozius ponit ꝓ ordinē ꝛ ndet eis. Lege.
¶ [Fraternitatis. si mulier] hec est ꝓma qō [extraneo]. i. nō
cōsanguineo: nec affini. alīs nulla esset questio [cognitioni.]
id est cōsanguinis viri pertineāt. [si eo.]id est an eo. secūda
questio [cognatio]. i. affinitas [vel fl]. i. an [sub altero]ter-
tia qō [cognatiōis]. i. affinitatis. vel si. i. an suscepit ꝛc. hec est
quarta qō. Et ita capitulū hoc pōt diuidi in quatuoꝛ par-
tes ℑm quatuoꝛ rñsa ad quatuoꝛ qōnes. [Est em̄]incipit hic
ndere ꝓme qōni. Et dicit, ꝙ vxoꝛ est affinis consanguineis
viri: qz cū vir ꝛ vxoꝛ sint vna caro: nō pōt aliquis attingere vni
p cōsanguinitatē qn attineat alteri per affinitatē. Et vt me-
lius intelligāt litera incipiēda est cōstructio ibi: anteqđ. ꝛ pce
dēdū est vſq; ibi ouoꝛo ꝛc. Et postea legēda est litera ꝓtermiſ
sa. ſ. est em̄ verbū dei ꝛc. [in carne appareret]. i. carnē assume-
ret [relinquet] q̄tū ad habitationē dimittet eos i vna domo:
ꝛ ipse cū vxoꝛe stabit in alia vel relinquet quo ad mīmoniū.
i. nō ℑhet cū matre: vel filia: cū patre sed cū alīs. ꝛ tūc hō ꝓo
vtroq; sexu supponit. [ꝛ erūt duo in carne vna]id est in vno
opere carnali ad pōlē. pcreandā. [si enim vna caro.]argumē
tatur vni pertinere per cōsanguinitatē: nisi pertineat alteri ꝓ
affinitatē [credendū est]hic debet legi litera ꝓtermissa. [est
enim verbū dei validū ꝛc.]ps. cxvij. ℑnternū dñe permanet
verbum tuum. ꝛ Luce. xxi. Celum ꝛ terra transibūt: non quo
ad substantiam, sed quo ad formam: siue qualitatem: quia in
melioꝛem formā mutabuntur verba mea [id est sententie ver-
boꝝ meoꝝ] nō trāsibunt quoniam impleātur. Bu. [poꝛ
roꝛ] scda pars. in qua ndet secūde questiōi. affinitas nō debe
tur inter ſperstitē ꝛ ℑsanguineos defuncti sed ꝑsenerat sicut
1 ante † Sed ꝓ maioꝛi intelligentia huius videtur ꝙ hoc nō
sit verum. ſ. ꝙ affinitas maneat post pozē viri inter vxoꝛem
ꝛ ℑsanguineos viri. Primo sic. cessante causa cessat effectus,
ſz causa affinitatis fuit matrimoniū: qō cessat in morte viri:
qz tunc soluitur mulier a lege viri: vt dꝰ Roma. vij. ergo nec
affinitas ꝑdicta manet. ¶ Scōo sic. cōsanguinitas causat af
finitatē: sed cōsanguinitas cessat per mortē viri ad cōsangui
neos suos. ergo ꝛ affinitas vxoꝛis ad eos. ¶ ℑn oppositū est
capl̄m ꝑsens. ¶ Respōdeo dicēdū ꝙ affinitas nō aboleꝛ:
sed permanet in superstite mortua etiā persona ratione cuius
fuit contracta. patet ista conclusio sic affinitas ex cōsanguini
tate causatur. Sed consanguinitas est perpetuum vinculum
inter quos est consanguinitas. ergo ꝛ affinitas. ꝛ ita nō soluī
tur affinitas soluto matrimonio tertie persone. Pro cuius
conclusionis ampliozi intelligentia est notandum iuxta san-
ctum Thomam in quarto † ꝙ relatio aliqua definit esse du-
pliciter. vno modo ex corruptione subiecti. alio modo subtra
ctione cause. sicut similitudo esse definit: quādo alter similiz
moꝛitur: vel quādo qualitas que erat causa similitudinis sub
trahitur. Si autem quedam relationes que habent ꝓ causa
actionem vel passionē ad motū vt dicitur hoc meaphorice
quarum quedam causantur ex motu inꝰtum aliquid mouē-
tur actu: sicut ipsa relatio mouentis ꝛ moti. Quedam autem
inꝰtum habent aptitudinem ad motum, ꝛ mobile, vt domi
nus ꝛ seruus quedam autem ex hoc, ꝙ aliquid ꝓius motum
est: sicut pater ꝛ filius, non enim ex hoc quod est generari nūc
ad inuicē dicunt̄: sed ex hoc quod est generatū esse. aptitudo
aūt ad motū ꝛ ipsum moueri trāsit sed motū esse perpetuum
est. qz quod factum est: nunq̄ definit esse factū. Et ideo pater
nitas ꝛ filiatio nunq̄ destruuntur per subtractionem cause,
sed solum per corruptionem subiecti per alterum extremoꝝ.
Et similiter dicendū est de affinitate: que causatur ex hoc, ꝙ

Questio.

Primus argumentum. Scōm arg.

Opponit ꝛ Respondet.

Sctūs Tho

Ad primus argumentū.

Ad scōm.

Exponit literam.

Hugutio.

Ōtinuatio.

Versus. Questio. Opponit.

Diuisio.

Exponit literam.

Exponit literam.

Hugutio.

Exponit literam.

Exponit literam.

Diuisio. Exponit literam.

Exponit literam. Archidia.

aliqui cōiūcti sunt nō ex hoc q ꝛiungunt̄: vñ nō diuimitur manētib⁹ illis personis: inter quas affinitas est ℟cta. Quis monaꝛ persona rōne cuius ℟cta fuit. ¶ Ad rōnes in oppositū. Ad primā rñdet negādo ꝛntiā. Et rō est: qꝛ cōiūctio mr̄i monij causat affinitatē: nō solū ꝑm q̄ est actu cōiugi, sed ꝑm q̄ est ꝓnus cōiunctū esse. ¶ Ad scām rñdet negādo ꝛntiaꝫ. Et rō est, qꝛ cōsanguinitas nō est ꝓxima cā affinitatis: ꝫ cōiunctio ad cōsanguineū nō solū q̄ est: ꝫ q fuit. Et ideo rō nō sequit. Sequit in lra. [nec alia] rñdet tacite cōn. [ad affinitatis], i. cōsanguinitatis ꝓnoris viri ita nec affinibus illius in ꝓximo genere. Eadē est ꝓhibitio in cōsanguineis meis & in affinib⁹ ꝓximi generis. Et hoc habeē ex hoc loco si nomine affinitatis ꝓprie teneaꝫ. Hu. [ꝑ eo qꝛ verbū] innuit q̄ inter talē sobolē & cōsanguineos ꝓnoris viri sit affinitas. vel refert ad ꝓximā cōnē. [alius prophetā]. s. Dauid [mādauit] statuit [ea ꝛbo suo]. s. superiora [posuit ꝓceptū] illud ois eā laudāt deū: vel in se: & ꝑ se: vt angeli: & hoīes: vl in alīs: & ꝑ alia: vt stellę: & hmōi qꝛ faciūt deū laudari ab aspiciētib⁹ ea: & sic oia talia laudāt deū. qꝛ faciūt deū laudari: vel qꝛ sunt materia laudādi deū. [nā posit verbū quo dixit & fecit ynū facere secū]. i. vnicū sibi ꝑ fidē & charitatē. [nō ergo ꝑ his]. s. apostolis [tā tū] sicut tu pater in me ꝑ idētitatē substātie ita ipsi ꝑ fidē & charitatē sint vnū in nobis. [Si quis ergo in defuncto]. i. ꝑter defunctū. i. qꝛ ꝓnor defunctus est. [ꝓpinquitatē]. affinitatē [extinguere] dicēdo ꝛsanguineos defuncti nō esse affines superstiti. Hug. vel sub altero cōiuge. ꝛc. [cōfige terrā]. i. cōmisce. hę similitudines inducunt ad ꝓbandū, q affinitas in superstite nō deleē q inter cōsanguineos alter⁹ cōiugū & alterū cōiuge sit affinitas: & separari nō possit. sicut nec ista separari valēt. Et no. q vt dicit Hu. hę similitudines nō sunt multū efficaces ad ꝓpositū Gregorij. sed tales q̄les sunt [q̄ge]. i. cōmisce. q cōglutina illa [terra ablati] sunt absolut: [exquatuor auis cōiūcti duo]. s. vir & vxor: quoꝝ vterq; duos hꝫ parētes: q sunt au⁹ & auia filij. & ita filij⁹ hꝫ quatuor auos. s. duos auos: & duas anias [in vnū]. i. in ynā carnē. quasi sic ex illis cōiūcti̇ntur per cōmistionē carnis. s. de duob⁹. s. viro & vxore [vna creatio]. i. vna ples. [hanc similitudinē]. i. talē. q ꝓsit fieri separatio in talibus. [assignaueris]. i. assignare volueris [fucis]. i. coloꝛib⁹ duo sequētia capitula vt dicit gl. non tenent. Alia duo intelligit Hug. vsq; ad tertium gradū.

¶ Causa. xxxvj.

Alia cuiusdā. Hic titulat cā. xxxvj. q̄ sic cōtinuat ad superiora ptractatis. xvij. ꝑdimētis mrimonij qꝛ rapt⁹ virginū vt ꝑdire mrimoniū. ig̃ vltimo loco supponit de raptu. i. qua no bis doctrinā tradit. q dicaꝫ raptū cōmittere. Et qua pena sint puniendi raptores. Et qualiter raptores possint copulari in matrimonio. vt autez hec & alia competentius prosequatur, thema posuit formās inde duas questiones. prima est vtrum commiserit raptum. ꝑa est vtruz rapta possit raptori nubere patre assensum prestante.

¶ Questio prima.

Quod autem. Hic intitularur prima questio. an sc̄z ille raptum commisit, de quo proponitur in themate. Et q̄ sic inducit capitula quatuoꝛ sequentia. Ad probandum q̄ sic.

1 ☞ Raptus hoc nomen tres habet significationes.
2 Raptus an sit spēs luxurie distincta a stupro, q̄ sic. nume. 3.

Raptus. Capitulū hoc est beati Isidori libro etymologiarū. Summa est in rubro. Breue est. Lege. ¶ [Raptus] † q raptus tres hꝫ significationes vt dicit hic Archidia, vno modo dicit cōtra natūrā eleuationē ad deum, vnde super illud. j. Cozin. xij. Scio hominem raptum. ꝛc. dicit glo. contra naturam eleuatum. secundo violentam rerum spoliationem siue de predationem tertio mulierū violentam constupratione: siue corruptionem a corumpēdo dicens, vnde versus. Nō raptu petitur stupro persepe finitur. ¶ Hic surgit questio † vtrum raptus sit species luxurie distincta a stupro. Et videtur q nō ex isto verbo Isidori. ¶ In oppositū ꝺ infra i. ꝙ. cū ergo. vbi ponit spēs

3 distincta ab alīs specieb⁹ luxurie. ¶ Ad hoc rñdetur † q raptus est spēs distincta a stupro. Ad dictū Isidori dicim⁹ q hoc dicit: qꝛ vt dicit scūs Tho. in scōa scē. q. cliij. ar. vij. qñq; in idē cōcurrit cū stupro. Qñq; inuenit raptus sine stupro. Qñq; vero stupū sine raptu cōcurrit quidē in idē quādo aliquis violētiā infert ad virginē illicite deflorandā que q̄dē violentia quādoq; infertur tā ipsi virgini, q̄ patri. Qñq; autem infertur patri: sed nō virgini, cui ipsa ꝙsentit: vt per violentiā de domo patris abstrahatur differt aūt violentia raptus alio modo, qꝛ qñq; puella violenter abducitur a domo parentum: & violenter corrumpitur: sed de volūtate virginis siue corrūpatur fornicario cōcubitu siue matrimoniali, qualitercunq; eñ violētia assit soluatur ratio raptus, inuenitur aūt raptus sine stupro puta si aliquis rapiat viduā: vel puellam corruptā. vnde Symmachus papa: vt habetur. j. q. ij. c. raptores. dicit raptores viduarum vel virginum ꝛc. stupum vero sine raptu inuenitur quando aliquis absq; violentie illatione virginem illicite deflorat. hec sanctus Thomas.

Ex illa. Ad idē est hoc capitulū Gelasij pape. Summa est in rubro. hoc capm exp̄ositum inuenies. ꝺ. xxxvij. q. ij. c. lex illa.

Cum ergo. ꝙ. est: diuidit̄ i duas partes. In ꝓia arguit ex dictis, q̄ ille de quo i themate raptū cōmiserit. In ꝺa distinguit spēs luxurie ad oīendū, q nō ois illicitus coitus nec cuiuslibet illicita defloratio sit raptus. ꝺa ibi: sed nō ois. Litera. ¶ [Cū ergo. ꝫ non omnis] ꝺa pars [videatur esse genus] & est renera. vt. xxxij. q. iij. meretrices. & q. vij. nō soli. Hu. [nō reuocāte] idē esset si reuocaret: sed forte eo casu diceret Gratianus raptum: non stuprum, ꝙuis enim iniuria esset illata patri: cum non reuocat: non potest agere iniuriarum. vt insti. de iniurijs. ꝙ. fi. Hu. [sine parentibus] tantum non ꝓprie dicitur raptus si puella consentit: sed dicitur raptus quo|ad patrem. quia patri fit iniuria. Hugu. sed hoc dicit Gratianus: vt alleget capitulum sequens [cum rapta] idem est & sine ea. Hug.

1 ☞ Fugientes ad ecclesiam liberantur ab omni pena corporali: que a iudice esset inferenda.
2 Raptor an seruiat. an se redimat in cuius arbitrio erit.
Et quātā pecuniā ꝓ pudicitia violata dare debeat. numo. 3.
Et si elegit seruire: quanto tempore seruiet. nume. 4.

De raptoribus. Capitulum hoc sumptū est ex cōcilio cabilonēsi. Summa est in rubro. In hoc capitulo ponunt duo casus: scōm quos capitulū hoc diuiditur in duas partes. ¶ Primus est de illa: que nō hꝫ patrem & non consensit raptori. Et hec debet statim auferri raptori: & reddi cōsanguineis. Scōs casus est de illa: que habet patrem: & consensit raptori. Et hec similiter reddenda est patri. raptor autem concessa sibi impunitate mortis & penaruz corporalium aut se redimat: aut seruiat patri: aut puelle. secū da ibi. Si vero rapitur. Lege. ¶ [de raptoribus. parentib⁹ reddatur.] id est consanguineis. Hug. [penarum] corporalium a quibus penis ꝓpter fauorem & priuilegium ecclesie liberatur. non autem a pecuniarijs: debet enim componere quod inique cōmisit. vt. xvij. questio. iij. reum. Et hic ea non ꝓtendicat legi: quę dicit raptorē nō gaudere priuilegio ecclesie. Et
1 est hic ar. expressum † q fugientes ad ecclesiam liberantur ab omni pena corporali, que a iudice esset inferenda. Et est contra opinionē multorū: & contra leges, quibus hic ora claudūtur. Hugu. [subiectus] ipsi puelle: vel patri [ad seruiendum] non vt seruus, sed si non habet vnde se redimat, seruiat ei, & sit in seruitio eius. [redimendi.] aliqua pecunia ponderādo ꝓtium violate pudicitie, vt infra eadem questione. ij. tria.
2 ¶ Surgit questio † in cui⁹ arbitrio erit an seruiat: an se redimat. dicitur q̄ in optione raptoris. ar. xxvij. questione. ij. multorum. Hug. & glo. ¶ Surgit alia qō. † Quantam pecuniā debit ꝓ pudicitia violata. Rñdetur q̄ quinquaginta dragmas argēti. vt. j. e. q. ij. c. deniq;. ¶ Surgit alua q̄stio. † Quid si eligit seruire: qꝛ nō pōt se redimere, quāto tempore seruiet. Respōdet q̄ per tantum q̄ possit illā pecuniā deseruire, vel ℟tum videbitur iudici, scōm qualitatē puelle, vel patris, cui iniuriā intulit vel si nobilis sit, vel ignobilis, seruiat plus vel minus. Et scōm hoc redimet se nō solum ꝓ dando ꝓ pudicitia violata, sed ꝓ violentia illata. Et hoc fiet secundum taxationem iudicis. Hugutio. [Si vero.] secunda pars. si cōsensit in fornicationem nō in matrimoniū. si enim cōsensisset in matrimoniuz, dūmodo nubilis esset, nō redderetur patri. Si aūt nōdū esset nubilis, siue cōsensit, siue nō reddēda esset patri.

Rñdet.

Sctūs. Th.

Diuisio.

Exponit literam.

Exponit literam.

Hugutio.

Exponit literam.

Diuisio.

Questio. Respondet. Questio. Respondet. Questio. Rñdet.

Hugutio.

patri. [excusata] a pena quam patiuntur: que se rapi permittūt. Ex hoc videtur, q adhuc innubilis erat vel hoc dicitur: quia confugit ad ecclesiam siue esset nubilis siue non. Hugu.

Ex hac autoritate. ſ. est: hucusq; magister soluit & breue. Et diuiditur in duas partes. ¶ In prima probat, q̄ ille de quo in themate nō sit dicendus raptor. In ꝺa distinguit de rapina: & sc̄a pars [vsus] idem & in furto. Nam furtum aliquando est in re: aliqñ in vsu rei. [domino eripitur] vt in casu nostro [hic ergo] de quo in themate q̄nis [raptus admisit]. i. fecit in vsu rei non in re: id est in corpore.

¶ Questio secunda.

Nunc queritur. Hic intitulat ꝺa pars. ſ. est: an raptor cū rapta posset mrimonio copulari. Et inducit autoritates ꝓ vtraq; parte. Et sic diuiditur in duas partes. In prima ꝓ parte negatiua inducit. In ꝺa pars ꝓ parte affirmatiua ibi his autoritatibus.

Eos qui rapiunt. Inducit in primis hoc. c. qō est ex calcedonēsi cōcilio. breue est. nō est ad ꝓpositū Gratiani qꝛ nō loquit̄ q̄ raptor cū rapta nō possit ℨhere: hoc enim capitulum & sequens loquuntur de illis qui cū tunc nubiles raptoribus nō cōsentiunt: que semper parentibus sunt reddende. Lege. ¶ [Eos puellas] nec sibi nec alij desponsatas. Hu. [simul habitādi] siue animo stupri siue matrimonij cum illa non consentiunt [coniuentes] id est consentientes [decreuit]. i. damnauit sic decernendo [vt si qui. ꝛc.]

Raptores. Ad idē inducit hoc. c. Symmachi pape. Summa est i rubro. Nō vī probare ꝓpositū. qꝛ nulla mentio fit de ℨhendo cū rapta: vel nō. Lege. ¶ [Raptores] volentes: vel inuitas. qꝛ nec volentes possunt contrahere. Hu. [a cōmunione] quousq; satisfaciant: vel ad tempus, ꝙus satisfaciant.

Iquis. C. li. j. tit. de epis & clericis. Breue est nec hoc capitulū est ad ꝓpositum Gratiani: vt patet. Breue. tamen loquitur de pena raptorum ꝑm leges.

Epuellis. Ad idē inducitur hoc. c. ex cō cilio cabilonēsi. ſ. est hoc. c. qō. eos. [nullatenus] hoc est derogatuz. j. ea. tria. & extra de rapto. accedens. glo.

Iquis virginem. Ad idē inducit hoc. c. quod est Gregorij. Summa est in rubro. nec hoc capitulū facit ad ꝓpositū Gratiani. litera ptz. [nisi desponsauit] primo. Hu.

Nullus. Ad idem est hoc. c. ex concilio parisiensi. Summa est in rubro. Similiter nec probat propositum. litera patet.

His autoritatibus. ſ. est: [euidenter] non est verum nisi in illa. ſ. de puellis [noia sunt vitioruz nō personarū]. i. dicta de aliquibus personis [designant vitia non naturam] nomina eorum abolentur: vt iam nō possunt dici: nec predicari de illis personis. vt. xxij. q. j. quod autem.

1 ☞ Rapta añq̄ nubat an debeat ꝓnio reddi ꝓri aut parētib⁹.

Apud oīpotentē. Inducit ad ꝓbādū hoc beati Gregorij in homilia. xxviij. Et diuidit in duas partes. sc̄a ibi: ceterū. Litera. ¶ [Apud oīpotētē dñz vitiū rapine aboleaꝫ vt ad sacramētū mrimonij accedaꝫ reuerēter] si tū mutuo cōsensu ℨhunt verū est matrimoniū, q̄uis non penituerit: sed tamē raptor peccat indigne accedens ad
1 sacramētū [patrie potestati] honestum est: † vt rapta ꝓmo pri aut parentibus restituatur: q̄ nubat [tū primo] vt spolia tus primo restituaꝫ. tū sc̄o vt offensius recōcilietur. Tū tertio: vt cōtētus honoret: si tamē rapta sit nubilis: & ipsa nō restituta velit raptori nubere: potest cum illo nubere.

1 ☞ Dos dari debet ex parte mulieris.
2 Raptor licite copulatur cum rapta, & in. c. si autem. nu. 1.

Tria. Ad idē inducit hoc. c. qō est beati Hieronymi super Deut. Summa est in rubro. pōt diuidi in tres partes: ꝑm tria cōingia q̄ describit. partes patent. Lege. ¶ [Tria legitima]. i. in lege ꝛcessa. [primū legitimū est. ꝛc. & reliqe]. i. alie legitime solēnitates adhibētur que inueniunt. xxx. q. j. aliter. [qualis in predictis capitu

Diuisio.

Exponit literam.

Diuisio.

Exponit literam.

Diuisio.

Exponit literam.

lis mei operis] vbi tractat de talibus. Hu. [scōs] tertia pars [dotabit] ipropria ponit. i. donatione. ꝑpter nupcias et ꝓbit
1 † nā dos ex parte vxoris dz dari vel [dotabit eā]. i. dotabit: vñ pater vel ipse dotē ei ꝛstituat q̄tū pater ei⁹ iudicauerit arbitrio boni iudicis [Et] ꝓ id est [dabit ꝓtiū iudicio eius vio
2 late]. ſ. quātū ꝓ iudicauerit arbitrio boni iudicis. ꝓtece q̄ raptor licite copulatur cū rapta de auctoritate beati Hieronymo veteris testamēti. [tertiū cū filia. ꝛc.] tertia pars [ſ] primū his duobus ꝓferē] hoc merito. qꝛ iudū & absq; coactione: & absq; timore cōtractū est. [his tribus additū quartū]. ſ. cū mulier mortuo viro ℨhit cuz alio: & mortua vxore ſ viro cū alia contrahere. vt patet. j. Cozin. vij. q. ij. additur.

Denique. Ad idē est hoc. c. qō est beati Ambrosij. Summa est in rubro. Lege. ¶ [Denique nulli dispōsata] intelligo de ꝑti. ergo & sensu cō trario si alicui est despōsata: raptor non pōt eā habere. vt. xxvij. q. ij. statutū [quinquaginta dragmas] quia patri fecit iniuriā: & hoc erat ꝓtium pudicitie in comugio raptoris.
2 ☞ Cōstitutione nullus allegat anteq̄ ad ipsum perueniat.

Sautem. Ad idē inducit hoc. c. ex cōcilio meldensi. Summa est in rubro. hoc capm planū & plane sicut lra sonat intelligit † q raptor rapte licite pōt copulari peracta
1 pnia. Et ſ b sic legit lra. [Siledū]. i. nōdū duxerint: qꝛ siaū duxerint nō debēt separari. Hu. [vel dotalitū] idē est: & incōcul
2 catio [qui fuerit] futuri tpis est. Et est ar. † q nullus alligatur cōstitutione anteq̄ ad ipm pueniat si ergo nouiter aliq̄d est cōstitutū a papa: qꝺ nōdū sit ꝓmulgatū: nō cōstituit eū trāsgressoꝛē q ℨ facere vī. vt di. xxxj. añ. & di. lxij. ꝓpositū. Hu. [subiciant] raptores [si etas] iuuenilis & sepe inducit dispōsationē. vt. xxxiij. q. ij. in adolescētia. Hu. [ex vtriusq; parentibus] raptoris: & rapte. [socient] inter se. [nos in his regulā] hoc ideo dicit: qꝛ ꝓpter enormitatē criminis nōdz cū illa nec eū alia ℨhere [tolerabil⁹]. i. melꝰ. qꝛ ꝓ hoc renouet offensa fornicatiōis [ex cōiugatis] quoꝝ vn⁹ est raptor: & altera rapta [publicā pniaz exegerit]. ſ. raptor rapta eñ publicapeni tētia nō agit: nisi rapta q̄ cōsensit raptori ad stuprū. Hu. [tite rare cōiugiū] quasi primū mrimoniū pmittit: & nō ꝑm q̄ iaz est puecte etatis: & facilius cōtinebit. Sō si non est adhuc puecte etatis: vel timet de incōtinētia: similr̄ pmittet. sc̄z & tertiū. & cetera. vñ sequit [nisi eps. vt grauiorē]. i. grauē cōparatiuū ꝓ positiuo offensam adulterij vel fornicatiōis. Hu.

Hac autoritate. cedit ꝑm intellectum quez habuit in ꝓmisso capīo. ſ. q̄ raptor & rapta nō pōt ℨhere & interpretaē illud capm: & male. Et redarguit verū intellectū capīi: & male [precipiantur] nō tamē semper. ſ. cū rapta nō consensit rapine. [frustra.] imo non frustra qꝛ potest elle vt vnus eoꝝ. ſ. raptor publice debeat subiici pnie. ſ. cum rapta non cōsensit raptori ad stuprū [superstes remanebat] hoc est falsuz: qꝛ nō semp talis remanet ꝑm q̄ hic dr. qñ accipiat. Hu.

Placuit. Ad idē inducit hoc. c. ex eode cōcilio. Summa est in rubro loquit de despōsatis aliis ꝓ verba de ꝓsenti, vel est ei derogatū ꝓ autoritatem Hieronymi & Ambrosij & veteris testamenti,

Hec autoritas. ꝛime]. i. tiū [optima est] nā predicta autoritas ꝓiudicaret autoritati Hieronȝ. si ei alia non suffragarentur. qꝛ in causis & negotijs decidendis canones concilioꝝ ꝓponuntur expositoribus sacre scripture, vt di. xx. ſ. j. de libellis. Sed nunc autoritas ista Hieronymi ꝓiudicat cōcilio non ex se, sed qꝛ innititur autoritati meldē sis concilij, & fundatur & roborat̄ veritate veteris testamenti, vt hic dicitur. & ℨ. c. tria. Hug.

¶ Explicit deo gratie vltimum volumen causarum,

Deo sempiterna gloria, & gratiarū actio sit sum me trinitati, patri, & filio, & spiritui sancto, que tam vberem nobis gratiam conferre dignata est, vt ad portum desyderij nostri vt cunq; cōtingere mus, optaueramus siquidem cardinalis nouus fact⁹: ne tota liter a studio diuine sapiētie distracti, animis vagaremur, au reū decretorum volumen tam proficiendi gratia, quā vt alijs ꝑdesse possemus, studiosa meditatiōe trāscurrere, & imagine iuxta clarissimoꝝ doctoꝝ theologie facultatis sententias, in qua ſz immerit⁹ insignia magistralia parisius matre studioꝝ susceꝑimus, fauēte tandem desyderio nostro beatissime trinitatis clementia ad metam ipsius desyderati operis ꝓ qualitate ingenij nostri, licet multis laboribus fatigati accingi-

Ōtra Gratianum.

Peroratio.

mus lecturam z expositionem ipsius decreti quinq; volumi nibus comprehendentes. Tractatum distinctionem vno. Tractatum de causis duobus. De penitentia vno. Et de cõsecratione altero. verum quia timemus pro imbecilitate ingenij nostri: ne in tam longo opere aliquid minus perite minusq; docte prolatum fuerit. rogamus lectores: vt patienter ferant defectus nostros: ex charitate corrigant: z emendent: si quid inemendatum occurrerit. Nam quicquid a nobis ibi scriptum est saluo semper maiorum iudicio dictum esse volumus: patienter dicimus ferat defectus nostros. Tum quia in huius studij nostri exercitatione plures corporis egritudines nos circundederunt: que grauitate sua vt experimento dignoscitur: intellectum ad alta se tollere non sinunt. Tum quia negotia varia z ardua z labores plurimi: que ipsi digni tati cardinalatus annexa sunt plurimum huic studio nostro prebuerunt impedimenti. Senium etiã quo confecti sumus: in quo memoria languescit, merito indulgentiam nobis promeretur: non autem miretur quis, q̃ in materia pure canonica z ciuili: ita tenuiter scripserimus. quia in illis cum facultatis nostre non essent: non nisi superficialiter transire curauimus altiora maioribus qui in illorum studio versati sunt tractanda relinquẽtes, singulos ergo deprecamur orare pro nobis: qui hoc multis laboribus z vigilijs pro vtilitate publica desudauimus.

Deo gratias. Amen.

¶ Explicit opus domini Joannis de turre cremata presbyteri Cardinalis tituli sancte Marie trans Tyberim sancti Sixti vulgariter nuncupati ordinis predicatorum: super secundo volumine causarum.

¶ Regestum.

A A B B C C D D E E F F G G H H I J K K L L M M N N O O P P Q Q R R S S T T V V X X Y Y Z Z A2 B B2 C C2 D D2 E E2. Omnes sunt quaterniones: exceptis. D D2 E E2 ternionibus.

Lugduni,

Excudebat Blasius Guido.